
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY

ACHILLES } 650
ULYSSES } 658

1102 (Ma[illegible]) - 1102 1127
(MORE) STULTIOR MORYCHO - 662

666 - Effeminate speech
"women" words

*866 - DAULIA CORNIX
*865 - GARRULOUS PHILOMEL (cites Pliny - nightingale sings all night)
671 - NIGHTINGALES don't sleep much - TALK THRU THE NITE

GARRULOUS PHILOMEL *

690 - WOMEN - 1030 (loquacious) 1045
991 (+SILENCE) 305 → 821, 820, 861 927 938
(NATURALLY LOQUACIOUS) AMAZONS - 425
694 - LINGUA

770 - SILENUS of ALCIBIADES

817 - PYRAMUS + THISBE

858 - ITYS -

CURTAIN LECTURE - p998

ULYSSES - 1035

CORINTH - 148, 906, 979, 1018 -

"LOQUACIOUSNESS" the JUNO' - p1066

THESEUS - 193

"PREPOSTEROUS" - 1186

PENELOPE - 169, 927

CORNU COPIA - 222

BREVITAS - [illegible]

DESIDERII ERASMI OPERVM OMNIVM

TOMVS SECVNDVS.

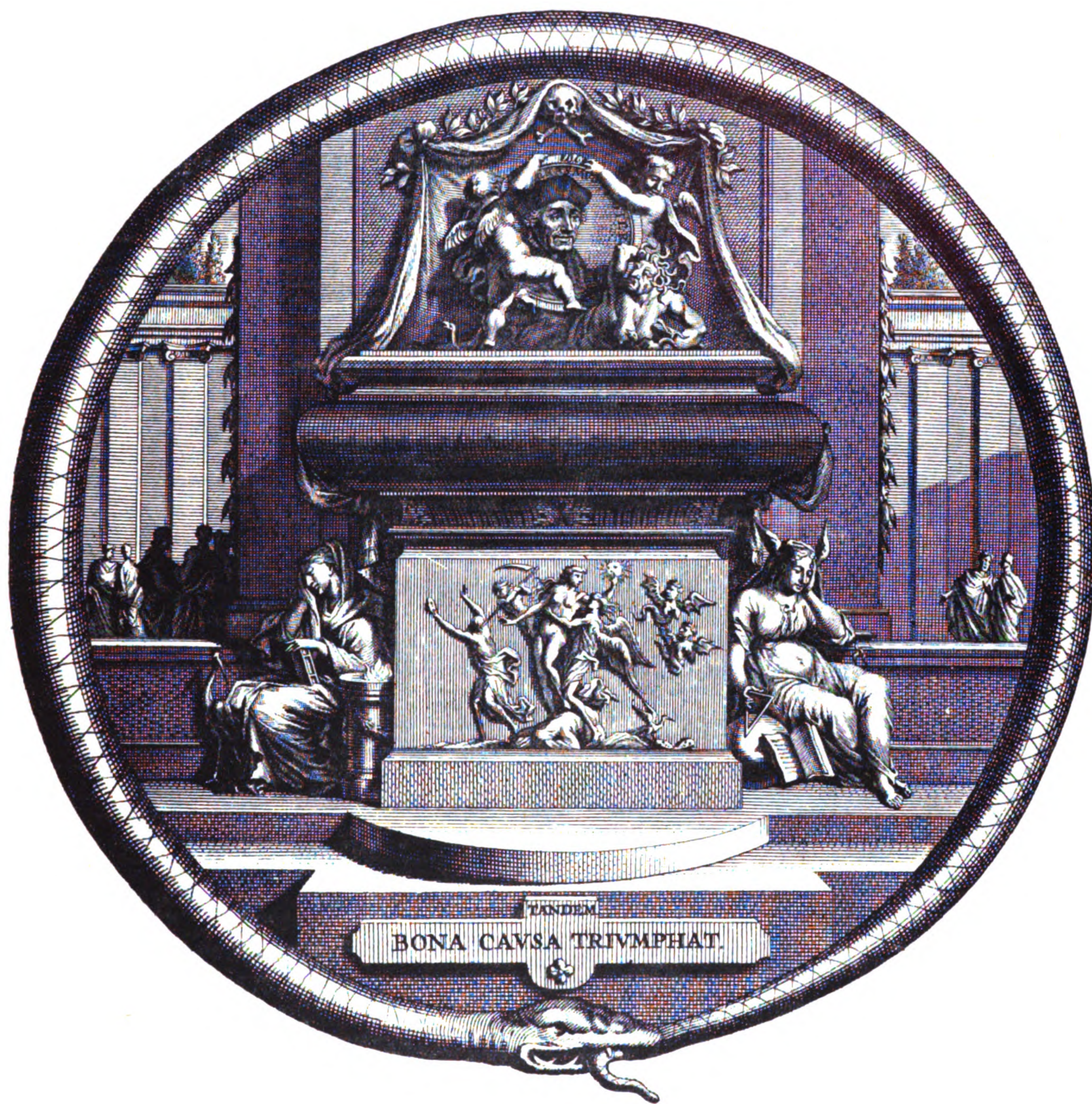
DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
OPERA OMNIA
EMENDATIORA ET AVCTIORA,

AD OPTIMAS EDITIONES PRAECIPVE QVAS IPSE ERASMVS POSTREMO CVRAVIT SVMMA FIDE EXACTA,

DOCTORVMQVE VIRORVM NOTIS ILLVSTRATA.

TOMVS SECVNDVS,

COMPLECTENS ADAGIA.

J. Goeree del. J. Baptist sculp.

LVGDVNI BATAVORVM,
Curâ & impensis PETRI VANDER AA, MDCC III.
Cum speciali Privilegio Illustr. ac Præpotent. Ordd. Holl. & West-Frisiæ.

ERASMVS LOQVITVR.

Perfacile eſt, ajunt, proverbia ſcribere cuivis;
Haud nego, ſed durum eſt ſcribere Chiliadas.
Qui mihi non credit, faciat licet ipſe periclum.
Mox fuerit ſtudiis æquior ille meis.

Republished by The Gregg Press Limited
37, Catherine Place, London S.W.1
Printed in Belgium
1962

MONITVM
DE HOC VOLVMINE.

Monendus *es hîc nobis*, Lector, *huic Volumini diligenter à nobis recensito subjectas esse Notas*, *quas* Henricus Stephanus, *vir Litterarum Græcarum callentissimus*, *olim in Adagia* Erasmi *scripserat*, *& quæ*, *perincommodo ordine*, *ad calcem in ejus editione*, *aliisque deinde erant amandatæ. Quis enim legens ordine Adagia aut ea*, *occasione datâ*, *consulens*, *à se impetrabit*, *ut clauso volumine*, *ad finem confugiat*, *ut ibi quærat numquid sit ad id quod legit adnotatum? Aut quis adnotationes*, *quæ sine contextu intelligi nequeunt*, *seorsim legat? Si de aliis ex me ipso judicare liceat*, *neminem facturum esse confido. Notulas etiam nostras*, *ut alibi*, *addidimus*, *in quibus cùm nostras*, *tum doctissimi viri* Pauli Leopardi *animadversiones videbis. Vale.*

DES. ERASMVS ROTERODAMVS
PHILOLOGIS OMNIBVS
S. D.

Si, juxta vetus proverbium, omni in re modus est optimus, * par erat & in colligendis proverbiis adhibere modum: est enim optimarum quoque rerum, si minus satietas, certe modus quidam. Multis itaque de causis statueram ab hoc studii genere posthac feriari: vel quod argumenti natura sit infinita, ut nihil egerit qui hoc agat ne quid omnino prætermittat, præsertim vetustis auctoribus qui hactenus delituerunt in lucem emergentibus: vel quod tantum operæ sit huic impensum negocio, ut citius metuendum existimarem, ne lector copiam pertæsus clamaret, ohe jam satis est, quàm aliquam desideraret accessionem: vel quod hæc ætas ac mens jam profecto non eadem ab hujusmodi litteris abhorrens, magis ad ea raperetur, quibus vel immori nec indecorum sit, nec inutile: vel quod perpenderem hoc genus flosculos ac gemmas quibus eruditi scripta sua consueverunt insignire, plusculum habere gratiæ, si quis eos sibi ex auctoribus non omnino vulgo prostitutis decerpat, quàm si ex protritis hujusmodi collectaneis desumat. Quanquam hæc causa non deterruit Græcos, quo minus tam multi viri graves juxta ac eruditi, parœmiologias conscriberent. Apud me quoque vicit utilitatis ratio, quod hanc operam plurimum conducere videbam, quum ad eluendas mendas ex priscis auctoribus, tum ad submovendas salebras, ad quas subinde restitabant mediocriter litterati. Proinde quod nunc hanc non exiguam coronidem adjecimus, magis, ne dolo dicam, datum est Typographorum efflagitationi, quàm animo meo. Facit enim Pyladea quædam amicitia, quæ mihi quondam cum optimo viro Joanne Frobenio, nunc cum patris simillimo Hieronymo Frobenio intercedit, & par utriusque in provehendis optimis studiis industria mirabilis, ut quum interdum illis quædam negare voluerim ac fortasse debuerim, pernegare quiverim nihil. Utinam autem hæc laboris portio tantum utilitatis adferat studiosis, quàm mihi parum attulit voluptatis. Porrò ut nihil horum fuerit, tamen incivilius parumque candidum videbatur, aliis eruditis, ad ejusdem argumenti tractationem accinctis nihil facere reliqui, qui vel ingenii vigore, vel industria juvenili, vel copiosiore voluminum lectione instructi, fructum uberiorem studiis allaturi sunt. Quorum conatibus adeo non est animus obstare, ut vehementer etiam gavisurus sim, si quis nostram obscuret operam. Illud modo lectorem, quod jam pridem admonui, nolim oblivisci: ne quid miretur, si in hoc opere quædam occurrent diversis temporibus scripta: in causa sunt crebræ editiones, non sine novis auctariis. Primum enim hujus argumenti gustum dedimus apud Parisiorum Lutetiam, per typographum Joannem Philippum natione Germanum, qui tum officinam habebat in vico divi Marci ad insigne Trinitatis anno 1500. Mensem non expressit Typographus, sed Epistola quam præmisit Faustus Andrelinus habet ejusdem anni decimum quintum diem Junii. Hanc editionem aliquanto post æmulatus est Jodocus Badius, deinde Matthias Schurerius Argentorati: post hæc opus ad justi voluminis magnitudinem adauctum, Venetiæ edidimus apud Aldum Manutium Anno 1508. Aldinam editionem me inscio æmulatus est Basileæ Joannes Frobenius, à quo plus septies excusum est idem opus, at nunquam sine accessionibus. Quoniam autem hoc scripti genus constat industria hinc atque hinc decerpendi, non ita multum laudis tulerit, qui primus apud Latinos aggressus sit παροιμιολογεῖν, nisi si quid promereatur, judicandi tractandique dexteritas. Si quis proferet editionem vetustiorem ea quam ostendi fuisse primam, ei lubens hoc laudis tribuero, quod illi non illiberalis cogitatio ante alios venerit in mentem. Et sanè mirum est, quum apud Græcos tot clarissimi scri-

* *Hæc præfatio convenit editioni Anni 1533. in qua ferè dimidiata Chilias accesserat. In posteriore accesserunt nonnulla, sed longe pauciora*

ptores ex professo tractarint hoc genus, apud Latinos nullum exstitisse vel è turba Grammaticorum, qui simile negocium susciperet, quum mea sententia Latinorum horti non minus vernent istiusmodi flosculis quàm Græcorum, sed nescio quo pacto Græcorum admiratio propensior effecit, ut Latini sua videantur habuisse neglectui. Alioqui non video quam ob rem Virgilius sit Homero & Hesiodo posthabendus, aut Seneca, quisquis is fuit, Euripidi, aut Plautus & Horatius Aristophani. Nam M. Tullius quod ad hanc sane rem attinet, longe superat Demosthenem. Quisquis igitur hoc primus apud Latinos aggressus est, rem nec illiberalem nec infrugiferam aggressus est. Jam biennium exierat, ex quo Lutetiæ operis hujus gustum fueram auspicatus, quum Lovanii agens forte ex Hieronymo Buslidio, qui tum recens ex Italia venerat, nactus sum libellum, adagia pollicentem: in eo comperi proverbia ferè septuaginta, e Latinorum, præsertim Philippi Beroaldi commentariis collecta; contuli annum ac diem, annus erat idem, sed editio mea tribus mensibus præcesserat: & res ipsa satis declarabat, neutrum alteri tum fuisse notum, sed ambobus eandem cogitationem incidisse in mentem. Itaque si quid refert, quis primus hoc argumentum attentarit, uterque nostrum primus fuit, si primus est qui neminem est sequutus. De Latinis loquor. Quod si auxit proverbia, qui plura edidit, ego nimirum auxi, qui prima statim editione dedi plusquam octingenta, quorum bonam partem hauseram ex fragmentis *Diogeniani* Græcis. At posteaquam emisi tot Chiliadas, cuivis proclive fuit suis collectaneis aliquam accessionem adjungere, quam profiteatur ex bonis auctoribus esse decerptam, nec mentiatur tamen. Nos enim Chiliadas omnes ex optimis quibusque auctoribus decerpsimus, diligenti nomenclatura, sicuti par est, indicantes, quid cui feramus acceptum: adeo ut nec *Apostolium* debita laudis portione fraudaverimus, tantum abfuit ut me plumis alienis venditare voluerim. Hæc indigna ducerem quæ commemorentur, nisi viderem hoc à quibusdam agi serio, ut primi hoc exemplum induxisse videantur: ab aliis, ne quid ex meis Chiliadibus videantur sumpsisse mutuo, sed rem totam suis auspiciis, suoque Marte confecisse. Atqui si decerpunt ex vetustis auctoribus quæ produnt, quum in his resideat infinita proverbiorum copia quæ nos prætermisimus, quur his præteritis tam multa congerunt à nobis prodita, tam pauca adferunt nobis intacta? Quur tam raro citant auctores à nobis non citatos? Et si quid paululum novent, an credunt illico bene dissimulatum furtum, si veteribus ollis novas affigant ansas? Si nostra non legerunt, qua fronte profitentur se nihil habere mecum commune? Si legerunt ac dissimulandum putant, certe diligentia & dexteritate tractandi perficiendum erat, ne cui suboleret fucus; ego sanè quanquam ita versatus videor in bonis auctoribus, ut non magnopere sit opus ex recentiorum miscellaneis suffurari: tamen nullus est hodie litterator tam trivialis, quin si libellum ederet adagia pollicentem, dignaturus sim cum lectione: quod vere dictum sit, nullum esse librum tam malum, unde non aliquid boni possis decerpere. Nolle legere eos qui tractant argumentum commune tecum, turpis est arrogantiæ: dissimulare quum legeris, turpioris est ambitionis: inficiari beneficium, turpissimæ ingratitudinis. Hæc illorum causa dixerim, potiusquam mea. Nam quod ad meum attinet animum, terque quaterque liberum omnibus esse volo, cudere ac recudere proverbia; seu nova velint, seu malint vetera. Si id fecerint me infelicius, nihil offecerint meo nomini: sed admota purpura deterior purpuram meam illustrabit potius. Sin felicius, gratulabor communibus studiis, & in his mihi quoque. Nec addubito quin hoc seculum plurimos habeat juvenes, qui me valeant in hoc stadio præcurrere: palma in medio est, arripiat qui potest. Sed de his plura quam statueram. Unum est in quo mihi fortassis opus erit lectoris æquitate: quoniam toties ex longis intervallis editum est hoc opus, non arbitror ubique vitatum, ne repetantur eadem. Vale quisquis es, amice lector.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS
CLARISSIMO PUERO
CAROLO MONTIOIO.
S. D.

T vere γνήσιος sis patris ornatissimi filius, ut vere bonorum illius hæres, Carole fili carissime, præcipua tibi cura sit oportet, ne quid à paternis ornamentis degeneres, teque magis in virtutum quàm in facultatum paternarum successionem pares. Quanquam enim ille est antiquissimis majorum imaginibus illustris, nec deest splendori generis justa divitiarum copia, tamen si totum illum æstimes, literarum ornamentis ac virtutum opibus, non paulo tum illustrior est, tum opulentior, quàm stemmatis aut possessionibus. Atque in possessiones cæteras liberos succedere parentibus, nisi vita defunctis, nec mos nec lex patitur: eorum vero quæ præcipua bona sunt, oportet liberos, jam inde à teneris unguiculis hæreditatem capessere. Optat hoc ardentissimis votis amantissima tui patris pietas, & jacta sunt ad id præclara fundamenta, degustatis utriusque literaturæ primordiis, quantum quidem ista fert ætas: & habes ad profectum undique stimulos, & calcaria nequaquam obtusa, primum ipsum parentem, deinde generosissimam puellam ac tibi ferme parem ætate Mariam principem, ex Rege docto, Regina docta, nec minus pia prognatam, quæ jam scribit literas & bene latinas, & indolem tali genere dignam præ se ferentes; tum Moricæ familiæ tot puellas, veluti quendam Musarum chorum, ut existimem nihil opus ultro currentem incitare. Tantum illud admonere visum est, ut quoniam adagiorum opus jam olim nomini paterno dicatum est, in hujus quoque possessionis consortium temet inseras, parenti quidem nihil laudis detracturus, operi vero non parum splendoris additurus: tibi denique, nisi me fallit animus, fructum haud quaquam pœnitendum conciliaturus. Nihil est novum, idem monumentum pluribus inscribi, & si novum esset, responderem patrem, & patri simillimum filium, pro uno potius quàm duobus habendos esse. Quid enim aliud est filius, quàm pater in altero se repubescens? Et fortasse patri non satis vacat, per aulica negocia, talibus curis intendere, tibique jam veluti fessus hanc lampadem tradit. Legito igitur, mi Carole, patri consecratum opus, & inter legendum Erasmum, *quondam patris tui præceptorem, tecum loqui putato. Dominus Jesus servet ac prosperet vitam tuam omnem puer ornatissime. Datum Basileæ id. August. Anno Domini,* M D XXVII

DES.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS
CAROLO MONTIOIO.

POSTEAQVAM obitu clarissimi viri *Guilhelmi Montioii*, tu parentem amantissimum perdidisti, ego patronum & amicum constantissimum, Carole juvenis ornatissime, par est ut qui eo vivo in partem hæreditatis veneras, nunc totam paternæ in me benevolentiæ successionem capessas: operisque communiter ambobus dicati, solus tutelam suscipias, in quo tibi pater quodammodo superstes est. Mortem illius hoc moderatius ferre decet, quod decessit ætate justa, fama illibata, rebus omnibus feliciter atque ex animi sententia compositis. Vale: nona die Feb. An. à natali M D XXXVI.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS
GVLIELMO MONTIOIO,
CLARISSIMO ANGLIAE BARONI
S. P. D.

*LIM Lutetiæ proverbiorum ceu sylvulam quandam, pauculis sanè diebus, nec id quidem admodum accurate, denique in summa Græcorum inopia voluminum, congesseram, ornatissime GVLIELME MONTIOIE: videlicet, ut tibi privatim commentarioli vice foret: quod animadvertissem te hoc genere peculiarius delectari. Eam quidam, sedulo quidem illi, sed sinistro nimioque studio mei, publicandam etiam ac formulis excudendam curarunt, sed adeo depravate, ut alioqui dedita factum opera videri posset. Attamen sic congestam, sic editam, major opinione favor excepit, sive is tuus, sive operis fuit genius. Tantum autem adjumenti videbatur attulisse politioris literaturæ candidatis, ut plurimum amplitudini tuæ, nonnihil etiam industriæ nostræ debere sese faterentur. Proinde quo simul & superioris editionis alienam culpam sarcirem, & cumulatiore munere studiosos omneis nostrum utrique demererer: peculiariter autem Angliæ ua, indies magis ac magis gliscentia studia hac parte juvarem, nactus justam propemodum Græcanicorum librorum su-ellectilem idem illud operis sub incudem revocavi, supraque chiliadas adagiorum treis, & centurias duas: cur enim hæc non ceu thesauros numeremus etiam? è plurimis auctoribus in commentarium redegi. Erat animus, veluti de eodem, quod ajunt, oleo, adjungere metaphoras insignes, scite dicta, sententias eximias, allusiones venustiores, allegorias poëticas: quod omnis ea supellex adagiorum generi confinis esse videbatur, ac pariter ad locupletandam venustandamque orationem conducere: accuratius autem arcanarum litterarum allegorias ex veteribus illis Theologis statueram annectere: quod ibi tanquam in mea arena, proprioque meæ professionis munere mihi videbar versaturus, quodque ea pars non solum ad ingenii cultum, verum etiam ad vitæ pietatem pertineret. Sed cum viderem hanc operis partem in tantam molem assurgere, deterritus infinita propè magnitudine laboris, reduxi calculum, & hoc cursu contentus, alii quicunque volet operis vices capessere, lampada tradidi. Me quidem hujus laboris non admodum adhuc pœnitet, ut qui mihi puerilium studiorum jam obsolescentem memoriam aliqua ex parte renovarit. Sed hactenus peregrinatum esse licere videbatur. Cæterum in alieno negocio consenescere, magnamque vitæ partem insumere, id neque decorum mihi, neque calumnia cariturum existimabam. Itaque theologicas allegorias, quando nostri sunt muneris, cum erit Græcorum in hoc genere voluminum copia tractabimus: & hoc tractabimus libentius, quod videam multis jam seculis Theologos, hac vel præcipua parte neglecta, omnem operam in quæstionum argutiis conterere; re non perinde reprehendenda, nisi solum hoc ageretur. Reliquas autem parteis hoc libentius prætermittam, quod intellexerim jam dudum suapte sponte ad eas accinctum * Richardum Pacæum, juvenem ea utriusque literaturæ scientia præditum, ut unus omnem Britanniam ingenio suo possit illustrare: ea morum puritate modestiaque, ut tuo, tuique similium favore sit dignissimus. Hoc itaque tam idoneo successore pariter fiet, ut & nos non solum nulla studiosorum jactura, verum etiam lucro aliquo reliquum illum laborem fugerimus, & totum hoc, quicquid est operis, vestræ Britanniæ debeatur. Habes quibus adductus rebus hoc operis, & hoc tantum susceperim: nunc quid secutus sim, paucis accipe. Ordinis vice, si modo ullus in his ordo, substituimus indicem, in quo proverbia, quæ veluti consimilis monetæ, confiniaque videbantur, in suam quæque tribum digessimus. In colligendo nec usque adeo superstitiosi fuimus, ut vereremur asscribere, nisi quod τὸ φασὶν, aut ejusmodi manifestarium aliquod symbolum præ se ferret: neque rursum ita temerarii, ut quicquid quocunque pacto ad aliquam adagii speciem accederet, illico converreremus, ne planè, quemadmodum Midæ in aurum, itidem nobis quicquid fortè contigissemus, protinus in Adagium verti ure quis calumniari posset. Græca, quæ citamus, omnia fermè Latine reddidimus, haud nescii, cum præter veterum consuetudinem id esse, tum ad orationis nitorem inutile: sed nostri temporis habuimus rationem, atque utinam Græcanicæ literaturæ peritia sic ubique propagetur, ut is labor meus tanquam supervacaneus merito contemnatur. Sed nescio quo pacto sumus ad rem tam frugiferam cunctantiores; & quamvis eruditionis umbram citius amplectimur, quam id sine quo nulla constat eruditio, & à quo uno disciplinarum omnium synceritas pendet. Carminum, quorum hic infinita vis incidit, suo quodque metri genere reddidimus, pauculis admodum exceptis, nempe Pindaricis aliquot Choricisque, quod ridiculæ cujusdam anxietatis videbam fore, si totidem syllabis ea reddidissem: rursum ineptum, si diversum è proxima serie genus voluissem assuere. In reliquis autem, quod ad metri legem attinet, rarius quidem, sed tamen aliquoties, nobis idem permisimus, quod sibi permiserunt auctores, à quibus ea mutuamur: velut in Aristophanicis trimetris anapæstum in paris numeri locis: in Homericis hexametris μείουρον, ac syllabæ finalis ectasin in prima cujuslibet pedis arsi, & quæ præterea sunt hujusmodi. Quod ideo duximus admonendum, ne quis temere tanquam inscitia factum calumniaretur.*

* *Ad quem plures exstant Epistolæ* Erasmi.

tur. Nos sanè quoad licuit in tam infinita rerum turba, præsertim antiquarum: deinde in tanta codicum, cum inopia, tum vero depravatione: denique tam angusto temporis spatio, quod ocio nostro magis, quàm operis ratione metiri fuit necesse, sedulo dedimus operam, ne quid ab æquo lectore desideraretur. Restant tamen nonnulla, quæ nec mihi faciunt satis. De quibus si quid posthac compertius, vel posterior cogitatio, quæ, juxta proverbium, melior esse consuevit: vel uberior librorum copia suppeditabit, haud quaquam pudebit παλινῳδεῖν, idque veterum exemplo. In quo si quis alius anteverterit, nostraque castigarit, huic multam etiam gratiam habituri sumus: tantum aberit, ut nobis injuriam esse factam arbitremur. Equidem ut probo diligentiam eorum, qui id conantur, ita felicitatem admiror, qui præstare quoque possint in scriptis suis, ne quid Momo reliqui fiat, quod queat carpere. Nostra certe mediocritas non istud ausit polliceri, præsertim in hoc argumenti genere. Verum si quid incognitum vulgo potuimus eruere, cujusmodi non parum multa, ni fallor, in hoc volumine reperies, libenter citraque jactantiam impertimus: contrà si quid fefellit, non minus libenter admoneri nos patiemur: juxta parati, vel candide docere quod scimus, vel ingenue discere quod ignoramus. Neque enim unquam mihi placuit istorum exemplum, qui pro vocula si quam invenerint, perinde quasi Babylonas ceperint, ita gestiunt, exsultant, triumphant, officiumque suum studiosis velut exprobrant. Rursum si quis verbo dissentiat, ibi non aliter atque pro focis arisque digladiantur. Spes est autem, ita vel maxime candido lectori probatum iri vigilias nostras: si tu quidem eas, fronte qua soles, acceperis, unice studiorum meorum Mæcenas. Nam quo alio verbo brevius pleniusve complectar, vel tuum istum tam singularem in nos animum, vel laudum tuarum summam: qui quidem es unus pulcherrimo illo Apulei dignus elogio: Inter doctos nobilissimus, inter nobiles doctissimus, inter utrosque optimus: *illud adjiciendum, inter omneis modestissimus. Ut enim antiquam generis claritatem eruditione, eruditionem miro vitæ candore decorasti: sic his omnibus omnium pulcherrimum apicem & colophonem, ut ajunt, addidisti, admirabilem animi modestiam. Quin istud tibi absoluta laudis, & vel longissimi encomii instar fuerit, placuisse Regi, non modo quos nostra vidit ætas, sed quos veterum etiam annales referunt, cordatissimo, quæque præcipua Regum virtus, in deligendis quos diligat diligentissimo. Quanquam autem is mos est scriptoribus, ut eorum laudibus, quibus suas nuncupant lucubrationes, bonam præfationis partem occupent: & hoc vera virtuti præmium deberi videtur, ut ejus memoria posteritati consecretur, id quod non aliis monumentis rectius fit, quam libris: mihi vero tantus vere citraque fucum laudandi campus patebat, quantus aliorum nemini: tamen quoniam & mea simplicitas tibi nequaquam ignota, non ab adulatione tantum, verum etiam ab omni blandiloquentiæ specie vehementer abhorret: & tua singularis modestia nihil minus pati solet, quam laudes etiam modestissimas: prætermissis his ad Adagiorum tractationem accedemus, quam quidem visum est à finitione, juxta philosophorum præceptum, auspicari. Tu lege, ac vale, vel interim potius quàm maxime mecum esto.*

DESI-

DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
PRAEFATIO*
IN
COLLECTANEA
ADAGIORUM VETERUM
Argentorati annô M. D. XVII. in 4to edita.

DESIDERIUS ERASMUS
ROTERODAMUS
GUILIELMO MONTIOJO
COMITI CUMPRIMIS ILLUSTRI

S. D.

N tibi mi Guilielme pro epistola verecundè etiam flagitata volumen tuus mittit Erasmus, & quidem justum, utinam autem ejusmodi, quod vel tuis in me meritis, vel meo erga te studio respondeat, denique quod judicium istud tuum acre exactumque non extimescat. Neque enim ignoro, delicatissimo tuo palato, quàm vix etiam quæ vulgo lautissima videntur, satisfaciant, tantum abest, ut hæc placitura sit fiducia, quæ non modò ad severum ungvem exacta non sunt, verùm ne primam quidem manum totam dum acceperunt. Etenim cùm febriculâ quæ nostram profectionem statim exceperat, afflictaremur, non tam gravi, quàm diutinâ, dictavimus hæc non scripsimus, medicum interim fallentes, ne quid omnino librorum attingeremus, interminantem. At ego, juxta Plinium, perire ratus omne id temporis quod studio non impertiatur, committendum non putavi, ut rem tam pretiosam morbus sibi totam abriperet, maximè quòd sine literarum commercio non video, quid hæc habeat vita svave. Intermissis itaque gravioris operæ lucubrationibus, hoc delicatiore studii genere, per varios authorum hortulos vagatus, adagiorum vetustissima quæque maximeque insignia, veluti omnigenos flosculos decerpsi, & tanquam in sertum concinnavi. Ad quod quidem negotium suscipiendum, partim me tum tua voluntas est adhortata, tum Richardi Charnoci antistitis extimulavit oratio. Deum immortalem, quâ humanitate, quâ integritate viri, ut quàm tu nobilitatis, tam ille Britannicæ religionis unicum ornamentum, ac decus mihi videatur, partim quod augurarer hunc meum laborem, si non gloriosum authori, at certè lecturis, his utique, qui triviali hôc sermone fastiditô, venustioris politiorísque dictionis essent studiosi, fore, nec infrugiferum, nec injucundum. Neque me interim ὄκνοι ὄνοι, pigri asini isti, qui se carpendæ aliorum industriæ natos putant, vel tantillum commovebant, modò bonæ mentis adolescentes hoc cujusmodi est, boni consulerent, quòd

* Hac de Præfatione sequentia monet Thomas Crenius, part. I. Animadversionum Philolog. c. I. §. VII. p. 10. *Non præter rem vir post hominum memoriam in litteris verè magnus Desiderius Erasmus Roterodamus in Catalogo Lucubrationum suarum, seu epistola Dn. Joanni Botzhemio, J. U. D. & Canonico Constantiensi scripta, maléque, ut plurimæ aliæ, quæ vel penes me sunt, in Epistolarum ejus opere Basileæ annô* M. D. XXXVIII. *per Frobenium edito, prætermissa, de scriptis suis omnibus in tomos digerendis agens, ait p m.* 70. *(qui tamen paginarum numerus a mea manu additus est) editionis Antverpiensis annô* M. D. XXVII. *in 8o.* Nolim omitti præfationes, quæ declarant, quid cuique dicatum sit. *Et post pauca.* Addi velim Præfationes aliquot dedicatorias, quas typographi suô arbitratu solent vel omittere, vel mutare. Talis est præfatio in Opera D. Hilarii & Cypriani, in Lexicon Græcum, Epistola ad Joannem Paludanum addita Panegyrico ad Philippum. Præfatio addita libello de Principe ad Ferdinandum Caroli Fratrem, aut si quæ aliæ videbuntur indignæ, quæ pereant. *Hæc legens indignor negligentiam Erasmi, quòd auream suam paucísque ex eruditioribus quoque cognitam de Proverbiis epistolam dedicatoriam Adagiorum operi, sive Conlectaneis Argentorati per Matthiam Schürerium Selestensem annô* M. D. XVII. *in 4to evulgatis præmissam satis longam ac eruditam aliis in exemplis omnibus postea excusis omiserit ac susque deque habuerit. Neque enim comparet in octavo & vigesimo Operis Epistolarum Erasmi libro, in quo ceteræ habentur præfationes ejus Sanè non omittenda erat vel hîc, vel in nova Francofurtana Adagiorum editione, ceteris Erasmi dedicatoriis Epistolis doctrinâ & eruditione si non prior, at saltem non deterior. Ego illa ceu excellenti bonô gaudeo & fruor.*

quòd si non ut multæ artis admiraturos, certè ut plurimæ frugis libenter amplexuros confidebam. Quid enim æque conducit ad orationem, vel lepidâ quadam festivitate venustandam, vel eruditis jocis exhilarandam, vel urbanitatis sale condiendam vel translationum gemmulis quibusdam distingvendam, vel sententiarum luminibus illustrandam, vel allegoriarum & allusionum flosculis variandam, vel antiquitatis illecebris aspergendam, quàm hujusmodi parœmiarum divitem copiosamque supellectilem, & tanquam penum quendam extructum domique repositum habere, unde ad omnem rationem, cum velis, depromas, quod aut scitâ aptáque metaphorâ blandiatur, aut dicaci sale mordeat, aut acutâ brevitate placeat, aut brevi acumine delectet, aut novitate, aut vetustate commendetur, aut varietate alliciat, aut allusione facetâ titillet agnoscentem, aut obscuritate demum ipsa lectorem oscitantem expergefaciat? Jam verò quis nescit, præcipuas orationis tum opes, tum delitias in sententiis, metaphoris, parabolis, paradigmatis, exemplis, similitudinibus, imaginibus, atque id genus schematis sitas esse, quæ cum semper vehementer honestant dictionem, tum incredibilem adferunt ornatum & gratiam, quoties jam communi consensu recepta in vulgi sermonem abierunt, libenter enim audit quisque quod agnoscit, maximè verò, si vetustatis commendatio quædam accedit, siquidem adagia non aliter quàm vina ab ætate pretium accipiunt. Neque ad cultum modò faciunt, nervos quoque non minùs juvant, eóque Fabius ea non solum in his numerat, quibus exhilaretur judex in figuris, sed inter argumenta parœmiam plurimum valere putat, sive fidem facere cupias, sive adversarium proverbiali dicteriô repellas, sive tua munias. Quid enim probabilius, quàm quod nemo non dicit? Quem tot ætatum, tot nationum consensus non permoveat? Allegata hæc a me operis amore videantur, nisi res ipsa clamat, ex authorum omni genere, ut quisque maximè præcelluit, ita proverbiis hujusmodi maximè fuisse delectatum. Jam primum quid habet orbis Platonis, vel oratione facundius, vel philosophia divinius? At is dialogos suos, bone Deus! quantis de rebus, tamen crebris adagiis veluti stellulis quibusdam interspersit, ut me quidem nulla perinde comœdia, ut hujus philosophi disputatio delectet. Tum Plautus unicæ theatri delitiæ, quàm ubique scatet adagiis, quàm prope nihil dicit, quod non aut a vulgi sermone sumpserit, aut statim de proscenio in vulgi sermonem cesserit, ut hâc potissimum virtute musarum eloquio meruerit æquari. Terentius artificiô Plautô superior, non tam passim quidem proverbiis utitur, sed exquisitioribus. An non M. Varro vir undecunque doctissimus proverbialibus dicteriis adeò est delectatus, ut Satyrarum suarum tum argumenta, tum inscriptiones non aliunde petiverit? E quibus subinde citantur adhuc illæ, ὄνος πρὸς λύρας, γνῶθι σεαυτόν, δὶς παῖδες γέροντες. Et nescis quid serus vesper vehat, & mutuum muli scabunt. Catullo sua adagia adime, & leporis bonam partem ademeris. Quid? Horatii poetæ tum varii tum acuti, nonne plerique versus aut proverbiales sunt, aut proverbii faciem habent? Hujus æmulator Persius cum cæteras illius figuras, tum hoc decus pro viribus affectavit. Atque ut Martiale, Ausonióque prætermissis ad aliud authorum genus veniam, Plinius secundus, tam multijugâ vir doctrinâ, quàm studiosè sit hoc genus ornatus secutus, indicio fuerit, vel præfatio illa in historiam mundi, in qua scribenda homo diligentissimus mihi videtur (juxta Flaccum) sæpe caput scabuisse vivosque ungves arrosisse, ac manibus pedibusque (quod dici solet) annisus, ut ea quàm minimè triviali vena scripta videretur, eoque a capite ad calcem usque quam plurimis adagiis respersisse, vel illud quod in amplissimo illo opere proverbia si qua incidunt, non indiligenter annotavit. Adde huc, quod apud Græcos complures extiterunt non obscuri nominis authores, qui proverbiorum collectanea, vel ex professo conscripserunt. Veluti Apostolius Bizantius, Stephanus Diogenianus. Quorum nos quidem præter nomina, nihil adhuc nancisci quivimus, nisi ex Diogeniani collectaneis fragmenta quædam, verùm adeo mutila, adeoque nuda nulla autorum nomenclatura, nullis locorum indiciis, ut ex his nobis non multum accesserit. Porro apud Latinos, nemo quidem ante nos (quod sciam) hujusmodi negotium tentavit, non quod operæ pretium non putârint, cur enim istud contempserint, hi qui de singulis literis, de verborum etymologia, deque rebus etiam levioribus anxie propemodum scribentes operæpretium se facere existimabant. Cæterum quàm non contempserint, vel hinc collige, quòd eleganti literaturâ vir Aul. Gellius, hujusque æmulus Macrobius, præterea Donatus, Acron cum æmulatore Porphyrione, ut Græcos interim commentatores taceam, si quando in authoribus proverbium subesse senserunt, non quod pueri clamitant in faba se reperisse sunt arbitrati, sed quod velut asterisco prænotandum diligentiúsque explicandum judicarent, utpote qui non ignorarent, sæpenumero fieri, ut duobus verbis comprehensum adagium multum tenebrarum adferret, si latuisset, plurimum vero lucis, si scite suisset explicatum. Hic si exemplorum, quæ tibi passim occurrent plurima, unum aliquod requiris, en tibi statim in fronte a nobis utcunque enarratum: Rideamus γέλωτα σαρδόνιον, id quod est in epistolis Tullianis, in quas ambages, in quem errorum labyrinthum enarratores mittit? Quod si Christiani christianorum exemplis magis tangimur, non dubitaverim Hieronymum unum pro multis objicere, cujus tam varia tamque recondita eruditio, ut cæteri pene ad hunc neque natare (quod dicitur) neque literas didicisse videantur, tanta rursum phrasis, tantum ponderis & acrimoniæ, tam densa multiplexque translationum & allusionum supellex, ut cum hoc compositos reliquos theologos Ranas Seriphias dixeris. At in hujus libris plus adagiorum, quàm vel in Menandri comœdiis inveneris, & quidem lepidissima, veluti illa: Bovem ducit ad ceroma: Camelus saltavit: malo nodo malus quærendus cuneus: clavum clavo trudere, bos lassus fortiùs figit pedem, dignum patellâ cooperculum; tum allegoricæ illæ nominationes: Epicurus Christianus, nostri temporis Aristarchus, ad adagiorum naturam quàm proxime accedunt. Neque dissimile Basilio studium fuisse video. Sed ut ad Neotericos nostra festinet oratio, non verebor Hermolaum Barbarum, Picum Mirandulanum, Angelum Politianum, vel in maximis authoribus ponere, qui suorum temporum, vel doctrinâ, vel eloquentiâ adeo non fuere contenti ut mihi cum antiquitate certamen sumpsisse videantur, & haud scio an veterum permultos præcesserint. Picus quidem divina quadam ingenii fœlicitate, Hermolaus absoluta diligentia; Politianus nitore incredibili, venereque prope dixerim plusquam Attica. Iis viris cùm esset commune studium, ut a vulgi, hoc est sordido sermone quàm possent, longissimè abessent, id ita demum se consequuturos putarunt, si priscis adagiis, iisque schematis, quæ cum hoc genere cognationem habent quandam, orationem passim aspersissent. Quorum Hermolaus usque adeo impense fuit studiosus, ut nec affectationis quidem immodicæ reprehensionem metuerit, tanquàm nihil eruditum arbitratus, quod non adagio aliquo condiretur, Politianus Miscellaneis suis, in quibus nihil non exactum & insigne voluit videri, neutiquam miscuisset pleraque proverbia, si id Grammatistarum negotium esse judicavisset. Verum ne longius catalogum proferam, huc omnis hæc tam verbosa recensio spectat, ut quis-

quisque authorum exquisitissime scripsit ita parœmiarum quàm maximam curam habuisse, ne nos homunculi contemnendas putaremus. At exorietur interea tristis (ut ajunt) Areopagita quispiam, qui se religiosulum videri velit, & theologum, quando bonam theologiæ partem in superciliis sedere putant, statimque patrua censoriaque voce nobis obstrepens, apagesis inquiet nugas istas pueriles, nos cum fucis istiusmodi, vel universam Rhetoricen tanti omnino facimus, quanti aut asinus aurum, aut Gallus Jaspidem. Age placemus & hoc hominem genus, huicque objurgatori hunc in modum respondeamus. Si te Rhetoricum hominem pudet appellari, at sapiens, at theologus optas tum esse, tum videri. Fac interim (quod nemo cui quidem pectus sapit, sensit) sermonis curam nihil ad rem pertinere, verum hoc proverbiosum orationis genus, non oratoribus, sed sapientibus, prophetis, theologis, vel proprium germanumque, ac peculiare semper fuit. Neque omnino aliud ex tam multis sunt secuti veteres illi σοφοὶ, quos utinam non tanto intervallo sapientia sequeremur, quanto loquacitate præcessimus. Nimirum ii sapientiæ progenitores sophistica garrulitate in tantum non sunt delectati, ut veneranda illa philosophiæ mysteria brevissimis quibusdam adagiis incluserint, non nihil etiam obscuritatis dedita opera aspergentes: adhibita, aut metaphora, aut ænigmate, aut alio id genus schemate. Eaque non aliter quàm de tripode prolata passim arripiebantur, perque omnium ora volitabant, cantionibus vulgaribus celebrabantur, pro templorum foribus inscripta visitabantur, perque omnem Græciam marmoribus, atque in æs incisa publicis monumentis servabantur. Quo de genere sunt illa. Ignem gladio ne fodias, nosce te ipsum, optimum condimentum fames, quæ supra nos nihil ad nos. An hoc saltem non animadvertisti in Hebræorum prophetarum arcanis literis non pauca adagia & nominatim referri, totamque illorum orationem in proverbialibus figuris scatere, veluti hujusmodi: baculo arundineo inniteris, linum fumigans non extingvet, in foveam incidit quam fecit, in laqueum incidit quem tetenderat, & id genus bis mille. An non legisti Solomonem regem Tyri philosophis ex hoc genere & proposuisse nonnulla, & ab illis, proposita dissolvisse? An non illius libri, quem Solomonis proverbia nominant, altissimis mysteriis referti, vel inscriptio ipsa commovit unquam legentem? An non Ecclesiastæ, quem vocant, & item alterius, quem Ecclesiasticum dicunt, simile argumentum admonuit? Cumque in Apostolicis literis (neque enim usque adeo Scotus te capit opinor, ut has non attingas) cumque etiam in Euangelicis libris adagia frequenter occurrant: nempe hæc, canis reversus ad vomitum, sus in volutabro luti, aerem verberans, cymbalum tinniens, cecinimus vobis & non saltastis, festucam de fratris oculo educis, ipse trabem in oculo habens, qua mensura mensi fueritis remetietur vobis, nunquid pro pane lapidem, pro ovo scorpium dabit & oleum vendentes, cum hæc inquam quid enim omnia recenseam? occurrunt, nunquam ne tibi venit in mentem hoc genus sermonis non succum tantum, sed divinum quiddam potius habere, & cœlestibus rebus accommodatum? Quare multis de causis, neque futilem, neque sterilem laborem nobis suscepisse videbamur, si ad hanc sermonis rationem, quam non sine causa tot tam eruditi, tamque divini authores sunt secuti, studiosos adolescentes pro nostra virili, aut instrueremus, aut certe excitaremus. His opinor rationibus censor ille placatus, aut nobis accedet, aut saltem molestus esse desinet. Reliquum esse puto, ut in opere novo, quid secuti simus, rationem reddamus. Erunt fortasse, qui lecta statim inscriptione, conjicient me indocto labore quam plurimas sententias ex autoribus hinc inde congestas velut in Lexicon retulisse. Quod genus sunt: Omnia vincit amor. Non omnia possumus omnes. Quot homines tot sententiæ. Nusquam tuta fides. Nimium altercando veritas amittitur. Non istuc spectavimus. Neque enim quod sententia sit, id continuo parœmiam putamus: rursus, quod parœmia, non protinus sententiam arbitramur. Quemadmodum livor velut ignis alta petit, sententia quidem est, non proverbium, contra, ego in portu navigo, ut proverbium est, ita non est sententia. At in vino veritas, pariter & sententia est & proverbium. Ergo duo quædam ad hoc requiri videntur, ut parœmia sit: Alterum ut aliqua re sit insignita clausula, aut translatione, ut contra stimulum calces, quæ maxima turba est: aut allegoria, ut Dionysius Corinthi, & fuimus Troes, aut ænigmate, ut dimidium plus toto, aut alia quavis figura, aut brevitate denique lepida commodaque, si simplex sit figura: ut suum cuique pulchrum. Alterum, ut ea jam in frequentem omnium sermonem abierit, aut theatro excepta, aut a sapientis alicujus apophthegmate nata, quod genus est illud: Anacharsis apud Athenienses solœcismum facit: Athenienses apud Scythas; aut e poeta quopiam decantata, scribit enim Macrobius Homeri singula apophthegmata proverbiorum vice antiquitus celebrata fuisse, aut ex apologo sumpta, veluti, parturient montes nascetur ridiculus mus, aut ex sermone cujuspiam forte recepta, ut equus me portat, rex alit, aut ex eventu aliquo novo & insigni tracta, sicuti illud. Multa cadunt inter calicem supremaque labra. Aut ex hominis gentisve moribus translata, veluti Phalaridis imperium, & Sybaritæ per plateam. Neque statim quæcunque hujus essent generis, alba, ut dicitur, amussi, convertimus, immo vero juxta Græcum adagium, nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Primum vulgo sua reliquimus, uno aut altero exceptis, deinde nullum ascripsimus, quod non priscum, non aliqua gratiâ insignitum. Ad hæc quam potui brevissime, sensum & usum, tanquam digito indicavimus. Sed jam priusquam negotium aggrediamur, vitilitigatoribus istis omnes aditus tanquàm præfixis undique pinnis præsepiamus. Qui si in his meis collectaneis eloquentiam desiderabunt: Ornari res ipsa negat contenta doceri. Si quos & hic sermo, ut nimium rhetoricus offendet, adagium adjiciam, & sui putere amaracinum. Ordinem requiret aliquis, non curavit Gellius. Brevior videbor alicui, decet brevitas annotatorem. Dicar verbosior, datum est hoc imperitioribus. Aliena scribere culpabor, qui sua scribit, non scribit adagia. Obsoleta quædam dicentur, at vetustas parœmiam commendat. Quædam, ut obscuriora, displicebunt, hæc est adagiorum natura. Apertiora quædam admoneberis, si non disces. Levicula nonnulla, est & iis in magna turba locus. Frigere quæpiam videbuntur, non fulget gemma in sterquilinio quod in anulo. Quæ per se frigida videntur, in loco adhibita gratiam habent. Serii ridiculis, jocosi seriis minus delectabuntur, scripsimus vulgo. Pauciora si cui videbuntur, ista bimestri dictatiuncula contraximus: tum valetudinarii, denique aliud agentes. Rursum si cui nimis multa, at non pauca prætermisimus. Nec deerunt, quibus totum hoc humile minutumque videatur. Est & parvis e rebus nonnunquam maxima tum laus, tum utilitas. Nudiora quædam adhuc ac destituta qui dicet, is extremam manum patienter expectet. Hoc enim ea consilio emisimus, ut novi operis quis esset Genius futurus, non maximo sumptu leviore alea jacta periculum faceremus. Siquis errata nostra indicabit, si quidem studio nostri faciet, multam a nobis feret gratiam, sin malicia, tamen audietur, qui stolide, quæ non intelligit reprehendet, Apelleum adagium audiet: ne sutor ultra crepidam. Erit cui

** 2 nihil

nihil hic placebit, non ſcripſimus illi. Habes Guilielme ſvaviſſime epiſtolam verboſam & proverbioſam, nempe de proverbiis, in qua veremur, ne vetuſtiſſimi adagii ſimus obliti, nihil nimis, tuque jamdudum adagiorum ſatur, ad reliqua non aliter quam ad Crambem recoctam ſis nauſeaturus. Vale igitur generoſiſſime adoleſcens, cum te digna conjuge, & hoc operis futuri deguſtamentum æqui bonique conſulito. De quo ſi non peſſime ſperabis, his ipſis, quæ vides, accuratius elimatis, non pauca adjiciemus. Deinde alterum librum addemus, noſtro quidem Marte conſcriptum. Hui tantum adagiorum inquis? non erunt adagia, ſed adagiis ſimillima, quæ, ſcio, te his multo magis delectabunt. Vale. Parriſiis.

DESI-

DESIDERII ERASMI,
ROTERODAMI,
PROVERBIORUM
CHILIAS PRIMA.

I. Quid sit paroemia.

AROEMIA, definitore Donato, est *accommodatum rebus temporibusque proverbium.* Diomedes autem finit hunc ad modum: *Parœmia est proverbii vulgaris usurpatio, rebus temporibusque accommodata, cum aliud significatur quam dicitur.* Apud Græcos scriptores variæ feruntur finitiones. A nonnullis describitur hoc pacto, **C** Παροιμία ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ, ἐπικρύψει μετρίᾳ πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ. i. e. *Proverbium est sermo ad vitæ rationem conducibilis, moderata quadam obscuritate, multam in sese continens utilitatem.* Ab aliis hoc finitur modo, Παροιμία ἐστὶ λόγος ἐπικαλύπτων τὸ σαφὲς ἀσαφείᾳ, i. e. *Proverbium est sermo rem manifestam obscuritate tegens.* Neque me clam est, compluresalias & apud Latinos & apud Græcos parœmiæ finitiones exstare, verum eas omneis hic referre non arbitratus sum operæ pretium fore; cum quod in hoc opere præcipue propositum sit, brevitatem illam, quam à docente requirit Horatius, ubique quoad licebit sequi: tum quod eandem fere cantilenam canunt, eodemque recidunt: maxime quod inter tam **D** multas nulla reperitur, quæ vim naturamque proverbii sic complectatur, ut non aliquid vel redundet vel diminutum sit. Siquidem Donatus ac Diomedes, ut interim alia non excutiam, in omni parœmia requirere videntur i: olucrum aliquod, ut qui eam allegoriæ speciem fecerint. Deinde γνωμικὸν, i. e. *sententiale* quiddam exspectant, cum addunt, *rebus temporibusque accommodatum.* Græcorum item quotquot sunt finitiones, aut sententiam ad vitam instituendam conducibilem, aut metaphoræ tectorium admiscent, quædam utrunque cum altero conjungunt. Atqui permulta reperies apud κωμικοὺς, id est, neutiquam violandæ auctoritatis scriptores, proverbii nomine citata, quæ nulla metaphora **E** tegantur. Rursum non pauca, quæ nihil omnino pertineant ad institutionem vitæ, & à sententiæ ratione prorsus ἐκ διαμέτρου, quod ajunt, dissideant. Exempla pro multis duo suffecerint. Μηδὲν ἄγαν, *Ne quid nimis*, nemo non ponit inter adagia, nihil tamen habet integumenti. Et, Τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; h. e. *Quis aberret à foribus?* ab Aristotele parœmiæ titulo refertur. At id non video quid conferat ad vitæ rationem. Jam vero non omne proverbium allegoria quapiam tegi, vel ex Fabio liquet, cujus hæc verba sunt, libro Institut. quinto: *Cui confine est parœmias genus illud, quod est velut* **F** *fabella brevior:* videlicet palam indicat, & alia parœmiarum esse genera, quæ non sint allegoriæ confines. Quanquam haud inficias iverim, maximam adagiorum partem aliqua metaphoræ specie fucatam esse. Tum optimas fateor eas, quæ pariter & translationis pigmento delectent, & sententiæ prosint utilitate. Verum multo aliud est commendare parœmiam, & quænam sit optima demonstrare: aliud quid ea sit in genere definire. Mihi, quod grammaticorum pace fiat, absoluta, & ad nostrum hoc institutum accommodata, parœmiæ finitio tradi posse videtur ad hunc modum [1], *Parœmia est celebre dictum, scita quapiam novitate insigne.* Ut dictum generis, celebre differentiæ, scita quapiam novitate insigne, proprii vicem obtineat [1]. Quandoquidem his tribus partibus perfectam constare definitionem, dialecticorum consensus est.

II. Quid paroemiæ proprium, et quatenus.

Itaque peculiariter ad proverbii rationem pertinent duo, τὸ θρυλλούμενον καὶ καινότης, hoc est, uti celebratum sit, vulgoque jactatum. Nam hinc etiam parœmiæ Græcis vocabulum, videlicet ἀπὸ τοῦ οἴμου τὸ εἶδος, ὥσπερ τρίμμα καὶ παρόδιον, quod passim per ora hominum obambulet: & *adagii* Latinis, quasi dicas circumagium, auctore Varrone. Deinde scitum, ut aliqua ceu nota discernatur à sermone communi. Neque enim protinus, quod populari sermone tritum sit, aut figura novatum, in hunc catalogum adlegimus: sed quod antiquitate pariter & eruditione commendetur: id enim scitum appellamus. Quibus ex rebus accedat novitas adagiis, mox ostendemus: nunc quot modis celebritas contingat, paucis indicabimus. Veniunt igitur in vulgi sermonem, vel ex oraculis numinum, quod genus illud οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, i. e. *neque tertii, neque quarti.* Vel à sapientum dictis, quæ quidem antiquitas oraculorum instar celebravit, quale est illud, δύσκολα τὰ καλά, h. e. *ardua quæ pulchra.* Vel è poeta quopiam maxime vetusto, ut Homericum illud,

> Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

i. e. *Rem factam etiam stultus intelligit.*

Item illud Pindaricum,

> Ποτὶ κέντρον λακτίζεμεν.

i. e. *Contra stimulum calcitrare.*

Et illud Sapphûs,

> Μήτε μοι μέλι, μήτε μέλισσα.

i. e. *Neque mel mihi, neque apis.*

Siquidem dum linguæ adhuc incorruptæ manerent, poetarum versus in conviviis etiam canebantur. Vel è scena, hoc est, tragicorum & comicorum actis fabulis, quod genus illud ex Euripide, ἄνω ποταμῶν. Rursum illud ex Aristophane, βάλλ' ἐς κόρακας. Præcipue vero comœdia mutuo quodam commercio & usurpat pleraque jactata vulgo, & gignit traditque vulgo jactanda. Nonnulla ducuntur ex fabularum argumentis, ut ἄπληστος πίθος, ex Danaidum fabula. Ἄϊδος κυνῆ, *Orci galea*, ex fabula Persei. Quædam trahuntur ex apologis, è quibus illud, *At non videmus manticæ quod in tergo est.* Aliquot ex eventu nascuntur, sicut hoc, Ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δ' ὁ Λεύκωνος ὄνος φέρει. *Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat.* Ex historiis aliquot mutuo sumpta sunt, quorum est illud, *Romanus sedendo vincit.* Quædam profecta sunt ex apophthegmatis, hoc est, *scite breviterque responsis*, sicut illud,

> Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει.

i. e. *Qui semet ipse non habet, Samum petit.*

Sunt quæ ex verbo temere dicto sunt arrepta, velut, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, i. e. *non est curæ Hippoclidi.* Denique mores, ingenium, seu gentis, sive hominis alicujus, sive etiam animantis: postremo rei quoque vis quæpiam insignis, ac vulgo nota, locum fecerunt adagio: cujusmodi sunt, Σύροι πρὸς Φοίνικας, i. e. *Syri contra Phœ-*

1 Vide illustrantem hanc definitionem *Ger. Joannem Vossium*, Institut. Oratoriæ lib. IV. c. XI. §. 6.

1 I. Proverbium definire mallim *orationem sententiam moralem, aliud quam quod sonat significantem.* II. Dein distinxerim proverbialem formulam, ab ipso proverbio plane atque explicite prolato. Proverbium enim integram sententiam complectitur, proverbialis formula non item. Hæc ipsa dictis ac dicendis & vera esse comperies.

nices. ἀκκίζειν, pro eo, quod est, *ficte recusare, quod accipere cupias.* Et, ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται, i.e. *Vulpes non capitur muneribus.* Et, δὶς κράμβη θάνατος, i.e. *Bis crambe mors.* Et, κληματὶς Αἰγυπτία, *Clematis Ægyptia.*

III. Quibus ex rebus accedit novitas paroemiae.

Jam quod de novitate diximus, id neutiquam simplex est. Nam hanc nonnunquam ipsa res secum adfert, ut κροκοδείλου δάκρυα, *crocodili lachrymæ.* Nonnunquam eam figura conciliat, cum per omneis ferme schematum species adagium varietur, quas singillatim persequi non est necesse. Eas duntaxat attingam, quas frequentissime recipit. Metaphora pene semper adest. Multas autem parteis ea complectitur. Allegoria non minus crebra, quanquam & hæc quibusdam metaphoræ species est. Exemplum prioris, *Res omnis in vado est:* posterioris, Λύκος ἔχανεν, *Lupus hiat.* Nec infrequens hyperbole, velut, γυμνότερος λεβηρίδος, i.e. *nudior exuvio serpentis.* Nonnunquam usque ad ænigma pervenit, quod auctore Quintiliano, nihil aliud est quam obscurior allegoria, quod genus, Πλέον ἥμισυ παντός, i.e. *Dimidium plus toto.* Nonnunquam allusio Venerem adjungit parœmiæ, veluti, βάλλ' οὕτως, i.e. *sic ferito.* Et, σύν τε δύ' ἐρχομένω, i.e. *duobus simul euntibus.* Et,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται.

i.e. *Ædibus in propriis quæ rectave pravave fiant.*

Aliquoties αὐτὴ διάλεκτος καὶ ἰδίωμα, i.e. *verbi proprietas*, proverbii simulacrum addit, ut Ὠγύγιον κακὸν, i.e. *ingens malum.* Fit interdum, ut ipsum ἀμφίβολον, h.e. *ambiguitas*, decus apponat proverbio. Cujus generis est, Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ, i.e. *Bos in lingua.* Et, Ὅσα μῦς ἐν Πίσσῃ, i.e. *Quæcunque mus in Pisa.* Siquidem bos & animal significat & nomisma. Mus item animantis est nomen, & item athletæ cujusdam vocabulum. Et Pisa nomen urbis, accessione literulæ auctum, *picem* significat πίσσα. Nonnunquam ipsa eloquendi novitas parœmiam efficit, ut, Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια, i.e. *In vino veritas.* Nam si dicas, ebrios vera loqui, non videbitur adagium. Item si dicas, Sine cibo & potu languet libido, non habebit adagii faciem: Contra, *Sine Cerere & Baccho friget Venus*, nemo non agnoscit adagii speciem. Quamquam hæc ipsa novitas, ut omnis alia, proficiscitur à figura. Decorat interim & antiquitas, ut, Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, *Sponde, sed præsto est jactura.* Denique in parœmiis omneis γελοίου, i.e. *ridiculi*, formas invenies. Sed hæc minutim persequi molestæ cujusdam diligentiæ forte videatur. Tametsi de figuris proverbialibus paulo post aliquanto copiosius dicturi sumus.

IV. Quomodo paroemia differat ab iis, quæ videntur illi confinia.

Sunt autem quædam affinia parœmiis, puta, γνῶμαι, quas nostri sententias appellant, ad hæc αἶνοι, qui à nostris apologi vocantur: tum ἀποφθέγματα, quæ Latine, breviter ac scite dicta, vertere licebit. Præterea σκώμματα, i.e. *salse dicta.* Denique quicquid allegoriam, aut aliam quampiam figuram proverbialem, ceu personam, præ se gerit. Ea tametsi difficile non sit ab adagiorum genere secernere, si quis ad finitionem tanquam ad gnomonem & regulam unumquodque norit applicare: tamen quo faciam satis etiam imperitioribus, haud gravabor rudius, & pinguiore, quod ajunt, Minerva rem explicare, ut plane constet, quid in hoc opere sim sequutus. Primum inter sententiam & parœmiam ejusmodi ratio est, ut utraque cum altera conjungi, utraque rursus ab altera queat sejungi, non aliter quam album ab homine. Ut enim non statim album quod homo, neque protinus homo quod album: nihil tamen vetat id album esse, quod sit homo: ita non raro fit, ut sententia parœmiam complectatur: at non statim quod parœmia fuerit, idem erit & sententia, neque contra, velut:

Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet.

Et:

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

non ut sententiæ sunt, ita sunt & adagia. E diverso: *Ego in portu navigo*, ut est proverbium, ita sententia non est. Rursum, μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, i.e. *ne puero gladium:* pariter & parœmiæ sententiæque rationem complectitur, denique & allegoriæ. Neque defuere tamen, potissimum apud Græcos, qui gravati non sunt operam in hoc genere sumere, γνωμολογίαν, i.e. *sententiarum collectionem*, conscribentes, inter quos præcipuus [1] Nicolaus Stobæus. Quorum ego certe laborem probarim libentius, quam æmulari velim. Sed ad reliqua. αἶνον Aphthonius in Progymnasmatis, simpliciter μῦθον, i.e. *fabulam*, vocat. Huic sunt, ut ait, varia ex inventoribus cognomina, Συβαρίτης, Κίλιξ, Κύπριος, Αἰσώπειος. Quintilianus αἶνον ait à Græcis appellatum λόγον μυθικὸν, αἰσωπειακὸν, à Latinorum nonnullis *apologationem*, non satis in usum recepto nomine. Neque negat αἶνον parœmiæ confinem esse, verum ita distingui, ut αἶνος totus sit apologus, parœmia veluti fabella brevior. Exempli loco posuit, *Non nostrum onus, bos clitellas.* Ad hunc quidem modum usurpavit Hesiodus:

Νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω, φρονέουσι καὶ αὐτοῖς.
Ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον.

i.e. *Ænon principibus referam, norint licet ipsi.*
Vocalem accipiter sic affatus Philomelam est.

Utitur eundem ad modum & Archilochus & Callimachus. Etiamsi Theocritus ἐν Κυνίσκαις, αἶνον pro parœmia videtur usurpasse:

Αἶνός θην λέγεταί τις. ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Jam vero apophthegmata, non alio discrimine dissident à parœmiis quam sententiæ. Quemadmodum enim illud, Ὅς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει, simul & adagium est & apophthegma: ita illud Simonidis ad quendam in convivio tacentem, Εἰ μὲν ἠλίθιος εἶ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς, εἰ δὲ σοφὸς, ἠλίθιον: i.e. *Si quidem stultus es, sapientem rem facis, si vero sapiens, stultam.* Item illud: *Decet Cæsaris uxorem non solum crimine, verum etiam criminis suspicione vacare*, apophthegma quidem est, at non item parœmia. Item: *Soles duabus sedere sellis*, simul & proverbium, & λοιδόρειον est. Contra, *Mater nunquam, pater persæpe.* Item illud Turonii, *Ad molas sunt*, σκῶμμα quidem est, at non item adagium. Quanquam sunt in hoc genere quædam adeo commode dicta, ut facile possint in adagiorum ordinem asscisci, velut illud, Μέχρι βωμῶν φίλος εἰμὶ, i.e. *Usque ad aras sum amicus.* Adest enim simul & brevitas & sententia & figura. Hæc paulo verbosius inculcavimus, ne quid à nobis in hoc exspectetur opere, nisi quod sub parœmiæ cadit appellationem: neve quis per negligentiam præteritum existimet, quod prudentes consultoque tanquam ab argumento alienum prætermisimus.

V. Commendatio proverbiorum a dignitate.

Porro autem ne quis hanc doctrinæ partem, tanquam nimium humilem, & impendio facilem, peneque puerilem fastidiat atque aspernetur, paucis exponam, quantum hæc, sicuti videntur, minutula, apud antiquos illos obtinuerint dignitatis: deinde quantum adferant commoditatis, si quis in loco sciteque utatur: postremo non usque adeo cujuslibet esse, recte proverbiis uti. Principio cognitionem adagiorum non in postremis habitam apud summos viros, vel illud sat argumenti puto, quod primi nominis auctores non indigna duxerint, de quibus diligenter voluminibus aliquot conscriberent. Quorum primus est Aristoteles, nimirum, tantus philosophus, ut unus hic pro multis suffecerit. Reliquit is, teste Laertio, de parœmiis volumen unum. Chrysippus item ad Zenodotum duos de proverbiis libros conscripsit. Scripsit eadem de re Cleanthes. Quorum virorum si labores exstarent, nobis non fuisset necesse tanto sudore quædam ex minutis istis scriptoribus, & iisdem ut indiligentibus, ita depravatissimis etiam, expiscari. Reperiuntur nonnulla proverbiorum collectanea Plutarchi nomine, sed paucula, eaque ferme nuda. Inter parœmiographos

[1] *Joannes* cum apud *Suidam*, tum in omnibus editionibus quas vidi, vocatur.

sub-

subinde citatur, tum ab aliis, tum ab Athenæo in Dipnologia, Clearchus Solensis Aristotelis auditor, & Aristides: deinde Zenodotus, qui Didymi Tarrhæique parœmias in compendium redegit. Citantur & Theophrasti proverbia in commentariolis Demosthenis. Unde liquet & illos hisce de rebus commentarios reliquisse. Neque me fugit, id operis Zenobii nomine circumferri. Verum quoniam invenio quædam apud Aristophanis interpretem, Zenodoti ejus, qui Didymum ac Tarrhæum in compendium redegerit, nomine relata, quæ ad verbum in hujus commentariis leguntur, velim mihi citra fraudem esse, quod is quocunque fuerit nomine, quid enim refert? in hoc opere Zenodoti titulo adducetur. Hic præter alios Milonem quendam parœmiographum allegat. Citatur & Dæmon quispiam, cum ab aliis compluribus, tum ab eo qui dictiones aliquot ex orationibus Demosthenis est interpretatus, qui multos de proverbiis libros videtur composuisse. Nam citatur liber XL. Exstant & Diogeniani collectanea. Hesychii præfatio testatur ab ipso copiosius explicata proverbia, quæ nudius recensuisset Diogenianus, etiamsi opus ipsum pugnat cum suo prologo: cum is nomenclaturam auctorum profiteatur, & proverbiorum argumenta, hic ita nudus sit, ut nihil esse possit magis: unde in conjecturam adducor, opus hoc copiosius ab auctore descriptum, post ab alio quopiam in compendium contractum. Suidas, qui & ipse in hoc numero ponendus est, Theætetum quendam adducit, qui de proverbiis conscripserit. Sed quid ego hos, cum sapientes illi Hebræi non dubitarint hoc titulo libros aliquot edere, & arcani numinis adoranda mysteria parœmiis includere, in quibus eruendis tot tantorum Theologorum ingenia desudarunt, hodieque desudant? Nec illud argumentum leve, quod inter bonos auctores, ut quisque fuit eruditissimus eloquentissimusque, ita quamplurimum adagiorum suis libris asperit. Et ut à Græcis exordiar, quid magno illo Platone, ne dicam divino, παροιμιωδέστερον, ut sic dixerim? Aristoteles, serius alioqui Philosophus, haudquaquam gravatur, suis illis disputationibus parœmias crebras ceu gemmulas intertexere. Quem quidem sicut in cæteris, ita hac quoque in parte Theophrastus est æmulatus. Plutarchus gravis sanctusque ac pene tetricus auctor, quam multis undique scatet adagiis? quem nec piguit inter problemata quasdam parœmias & proponere & excutere, idque Aristotelis exemplo. Jam ut ad Latinos veniam, omissis utroque in genere grammaticis ac poëtis, nisi si quis in his M. Varronem existimat annumerandum, qui Menippeis illis suis proverbiales indidit titulos, ut plane consentaneum sit illum argumenta fabularum non aliunde, quam à proverbiis sumpsisse mutuo, Romani principes non existimarunt inferius esse majestate imperiali, ut magnis de rebus consulti proverbio responderent, quod etiam nunc exstat in Digestis, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων, i. e. *Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.* Denique quis ausit hoc genus fastidire, cum videat sacrorum vatum oracula quædam proverbiis constare? Quorum de numero est illud: *Patres nostri comederunt uvam acerbam, & dentes nostri obstupuerunt.* Quis non etiam veneretur, ut rem quampiam sacram, & mysteriis accommodatam, cum ubique nobis imitandus Christus ipse peculiariter hoc sermonis genere delectatus fuisse videatur. Apud Græcos hoc adagium fertur, ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω, i. e. *E fructu arborem judico.* Apud Lucam item legitur, οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλὸν, i. e. *non enim est arbor bona, quæ fructum faciat vitiosum, neque arbor vitiosa, quæ fructum faciat bonum.* Apud Græcos Pittacus Philosophus consultorem suum ad pueros turbine ludentes mittit, à quibus de ducenda uxore proverbio doceatur, audiatque τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Christus puerorum citat parœmiam, sic in foro ludentium, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε, i. e. *Cecinimus vobis tibiis, & non saltastis: cecinimus lugubre, & non plorastis.* Cui simillimum est illud Theognidis, si sacra licet conferre profanis:

——— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς,
Οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ' ἀνέχων.

i. e. *Non etenim cunctis placeat vel Jupiter ipse;*
Seu mittens pluviam, seu cohibens pluviam.

Quod si quem movet antiquitatis auctoritas, nullum doctrinæ genus antiquius fuisse videtur, quam parœmiarum. In his ceu symbolis tota ferme priscorum philosophia continebatur. Quid aliud veterum illorum sapientum oracula quam proverbia? Quibus tantum honoris habitum est olim, ut non ab homine profecta, sed cœlitus delapsa viderentur. *E cœlo*, inquit Juvenalis, *descendit* Γνῶθι σεαυτὸν, i. e. *Nosce teipsum.* Proinde pro foribus templorum veluti digna diis inscribebantur: passimque columnis ac marmoribus insculpta visebantur tanquam immortali digna memoria. Quod si minutula quæpiam res videtur adagium, meminerimus ista non mole, sed pretio æstimari oportere. Quis enim sanus non pluris faciat gemmulas quamvis perpusillas, quam saxa quædam ingentia? & ut, auctore Plinio, in minutissimis animantibus, velut araneolo culiceque, majus est naturæ miraculum, quam in elephanto, si quis modo propius contempletur: itidem in re litteraria nonnunquam plurimum habent ingenii, quæ minima sunt.

VI. Ad quot res utilis paroemiarum cognitio.

Reliquum est, ut paucis ostendamus, non minus utilitatis inesse proverbiis, quam olim adfuerit dignitatis. Conducit autem parœmiarum cognitio, cum ad alia permulta, tum potissimum ad quatuor: ad philosophiam, ad persuadendum, ad decus & gratiam orationis, ad intelligendos optimos quosque auctores. Principio, ne cui mirum videatur, quod proverbia dixerim ad philosophiæ scientiam pertinere, Aristoteles apud Synesium existimat nihil aliud esse parœmias, quam reliquias priscæ illius philosophiæ, maximis rerum humanarum cladibus exstinctæ. Easque servatas esse, partim ob compendium brevitatemque, partim ob festivitatem ac leporem: ideoque non segniter nec oscitanter, sed pressius ac penitius inspiciendas: subesse enim velut igniculos quosdam vetustæ sapientiæ, quæ in pervestiganda veritate multo fuerit perspicacior, quam posteriores Philosophi fuerint. Plutarchus item in commentario, cui titulum fecit, quo pacto sint audiendi poetæ, veterum adagia simillima putat sacrorum mysteriis, in quibus maximæ quæpiam res ac divinæ minutulis & in speciem pene ridiculis cæremoniis significari solent. His enim tam brevibus dictis per involucrum quoddam eadem innui, quæ philosophiæ principes tot voluminibus tradiderunt. Neque enim aliud sibi velle parœmiam illam Hesiodiam, πλέον ἥμισυ παντὸς, quam quod Plato tum in Gorgia, tum in libris politicis, tam multis argumentis conatur ostendere, βέλτιον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι τοῦ ἀδικεῖν, i. e. *Satius esse injuriam admittere, quam injuriam inferre.* Quod autem unquam dogma proditum est à Philosophis, vel ad recte instituendam vitam salubrius, vel Christianæ religioni vicinius? At rem tantam videlicet, tantillum proverbiolum complectitur, πλέον ἥμισυ παντὸς, i. e. *Dimidium plus toto.* Nam qui totum aufert, is alterum fraudat, ut cui nihil reliqui faciat. Contra, qui dimidium dumtaxat accipit, is aliqua parte fraudatus videtur. Præstat autem fraudari, quam fraudare. Præterea si quis Pythagoricum illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, i. e. *communes res amicorum*, diligentius penitiusque discutiat, nimirum inveniet in tam brevi dicto, felicitatis humanæ summam esse comprehensam. Quid enim aliud agit Plato tot voluminibus, quam ut communitatem persuadeat, & hujus auctorem amicitiam? Quæ si mortalibus persuaderi queat, illico facessant è medio, bellum, invidia, fraus: breviter universum malorum agmen semel è vita demigret. Quid aliud egit princeps nostræ religionis Christus? Nimirum unicum duntaxat præceptum mundo tradidit caritatis, admonens ab ea una, summam & legum & prophetarum pendere. Aut, quid aliud hortatur

tatur caritas; quam ut omnium omnia ſint communia? Videlicet, ut amicitia coagmentati cum Chriſto, glutino nimirum eodem, quo ille cum Patre cohæret, abſolutiſſimam illam communionem quoad licet imitantes, per quam ille & Pater idem ſunt, nos item idem cum illo ſimus: &, ut ait Paulus, *unus ſpiritus & una caro* cum Deo efficiamur, jamque amicitiæ jure omnia illi nobiſcum, omnia nobis cum illo ſint communia. Deinde paribus amicitiæ vinculis alii cum aliis inter nos copulati, velut ejuſdem capitis membra, tanquam idem & unum corpus, eodem animemur ſpiritu, iiſdem doleamus, iiſdem gaudeamus. Id quod etiam myſticus ille panis è pluribus granis in eandem coactus farinam, & vini potus è multis racemis in eundem liquorem confuſus, admonet. Poſtremo, ut cum ſumma rerum creatarum ſit in Deo, Deus viciſſim in omnibus, omnium univerſitas velut in unum redigatur. Vides quantum Philoſophiæ, vel Theologiæ magis, Oceanum nobis parœmia tantilla aperuit.

VII. AD PERSUADENDUM CONDUCERE PROVERBIA.

Quod ſi cui ſatis non ſit ipſum ſapere, verumetiam aliis perſuadere cupiat, quam non inutilis ſit hæc proverbiorum ſupellex, vel Ariſtoteles ipſe ſatis declarat, qui non ſemel in Rhetorices præceptis, parœmias inter teſtimonia connumerat. Quemadmodum, inquiens, ſi quis ſuadere velit, ne cum homine ſene copulet aliquis neceſſitudinem, utetur hujus proverbii teſtimonio, μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα, id eſt, *ne unquam benefacias ſeni.* Rurſum ſi quis perſuadeat, ut liberos item interficiat qui parentem occiderit, huic uſui futurum eſt hoc proverbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

i. e. *Stultus qui natos occiſo patre relinquat.*

Quantum autem adferant ad perſuadendi facultatem momenti teſtimonia, cui non cognitum eſt? Neque mediocriter conducunt ſententiæ. At inter hæc quoque idem proverbia collocat. Quintilianus item in Inſtitutionum libris compluribus locis proverbiorum mentionem facit, tanquam non una ratione ad bene dicendum conducentium. Nam quinto libro [1] parœmias exemplis conjungit, ut parem cum illis vim obtinentes, quorum eſt vel præcipua. Rurſum eaſdem eodem in libro in argumentorum genere collocat, quas Græce χρείας appellant. Quorum & frequentiſſimus uſus, & ad perſuadendum movendumque non mediocris utilitas. Quin magis ipſa Fabii verba libet adſcribere [2]. *Nec hæc quidem*, inquit, *vulgo dicta & recepta perſuaſione populari, ſine uſu fuerint teſtimonia. Sunt enim quodammodo vel potentiora etiam, quod non cauſis accommodata, ſed liberis odio & gratia mentibus, ideo tantum dicta factaque, quia aut honeſtiſſima, aut veriſſima videbantur.* Pauloque inferius, ea quoque quæ vulgo recepta ſunt, *hoc ipſo, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt. Quale eſt, Ubi amici, ibi opes. Et, Conſcientia mille teſtes. Et apud Ciceronem, Pares cum paribus, ut eſt in veteri proverbio, facillime congregantur. Neque enim duraſſent hæc in æternum, niſi vera omnibus viderentur.* Hactenus Fabii verba retulimus. Idem autem paulo poſt deorum oracula parœmiis ſubnectit, velut his affinia cognataque. Jam quid M. Tullius, nonne in actione pro L. Flacco, proverbio fidem teſtibus abrogat? Id eſt hujuſmodi, ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον, id eſt, *in Care periculum.* An non in eadem totius gentis Græcorum, in ferendis teſtimoniis fidem elevavit hoc proverbio? *Da mihi teſtimonium mutuum.* Quid quod ipſi etiam Philoſophi paſſim ſuas rationes proverbiis fulciunt? Quo minus mirandum, ſi frequenter hiſtoriographi narrationis fidem ex adagio quopiam petunt. Adeo quod in literis intercidit, quod titulis, quod coloſſis, quod marmoribus ſervari non potuit, proverbio ſervatur incolume, ut & hanc obiter adagiorum laudem indicem. Denique non gravatur divus Hieronymus Euangelicam ſententiam adagii vulgati teſtimonio confirmare. *Dives aut iniquus, aut iniqui hæres.* Ne Paulus quidem ipſe dedignatur locis aliquot proverbiorum uti teſtimoniis, neque injuria. Etenim ſi τὸ πιθανὸν, id eſt, *probabilitas*, ad perſuadendum vel primas obtinet partes, quid, quæſo, probabilius, quam quod nemo non dicit? Quid veriſimilius, quam id quod tot ætatum, tot nationum conſenſus, & velut idem ſuffragium comprobavit? Ineſt nimirum, ineſt in his parœmiis nativa quædam & genuina vis veritatis. Alioquin qui fieri potuit, ut eandem plerunque ſententiam in centum dimanaſſe populos, in centum videamus transfuſam linguas, quæ ne tot quidem ſeculis, quibus nec pyramides obſtiterunt, vel interierit, vel conſenuerit? Ut merito dictum illud videatur, *Veritate nihil eſſe robuſtius.* Deinde fit, neſcio quo pacto, ut ſententia proverbio quaſi vibrata, feriat acrius auditoris animum, & aculeos quoſdam cogitationum relinquat infixos. Nam longe minus tanget animum ſi dixeris, Caduca & brevis eſt hominis vita, quam ſi proverbium cites, *Homo bulla.* Poſtremo quod de riſu ſcribit [1] Fabius, maximas difficultates cauſarum, quæ nullis argumentis diſſolvi queant, joco eludi, id vel maxime præſtat parœmia.

VIII. AD ORNATUM CONDUCERE PAROEMIAM.

Porro quantum vel dignitatis, vel Veneris adjungat orationi tempeſtivus proverbiorum uſus, non arbitror pluribus explicandum. Primum enim quis non videt quantum majeſtatis vel ex ipſa antiquitate concilient orationi? Tum ſi quod ſchema, quod amplitudinem ac ſublimitatem apponat ſermoni: rurſum ſi quod ad gratiam dictionis facit: denique ſi qua ratio feſtivitatis, cum parœmia plerumque per omnes figurarum ſpecies, per omnes facetiarum formas varietur: nimirum, quicquid illa ſolent adferre conferet, ac genuinam quandam peculiaremque gratiam de ſuo inſuper adjunget. Proinde ſi ſcite & in loco intertexantur adagia, futurum eſt ut ſermo totus, & antiquitatis ceu ſtellulis quibuſdam luceat, & figurarum arrideat coloribus, & ſententiarum niteat gemmulis, & feſtivitatis cupediis blandiatur: denique novitate excitet, brevitate delectet, auctoritate perſuadeat.

IX. AD INTELLIGENDOS AUCTORES CONDUCERE PAROEMIAM.

Jam ut non ſit alius parœmiarum uſus, certe ad intelligendos optimos quoſque, hoc eſt, vetuſtiſſimos auctores, non utiles modo ſunt, verum etiam neceſſariæ. In quibus cum pleraque ſunt depravata, tum hæ vel depravatiſſimæ ſunt, propterea quod fere ænigmaticum quiddam habent, ut etiam à mediocriter eruditis non intelligantur: tum quod plerunque velut ex abrupto interſeruntur, nonnunquam etiam mutilatim, ut ἄνω ποταμῶν, id eſt, *ſurſum fluminum;* aliquoties unico verbo notantur, ut apud Ciceronem in Epiſtolis ad Atticum, *Subveni quæſo, dum eſt* ἀρχῇ, i. e. *principium.* Indicat autem illud proverbium:

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτήν,

i. e. *Principio præſtat quam fini adhibere medelam.*

Hæc itaque multum offundunt tenebrarum, ſi ignorentur. At rurſum lucis plurimum adferunt, ſi fuerint intellecta. Hinc illæ tum Græcorum tum Latinorum codicum prodigioſæ depravationes: hinc fœdi interpretum lapſus Græca Latine vertentium: hinc quorundam etiam eruditorum in enarrandis auctoribus ridicula ſomnia, meraque deliramenta: quorum equidem hoc loco nonnulla referrem, niſi placabilius judicarem, meoque accommodatius inſtituto, ut noſtris perlectis commentariis ſua cuique cogitatio ſuggerat, quantopere magni nominis ſcriptores quibuſdam in locis delirarint. Denique fit nonnunquam, ut ſcriptor tacite ad proverbium alludat, quod ſi nos fugerit, etiamſi videbitur intellecta ſententia, tamen magna voluptatis pars aberit, ignorata parœmia. Quod genus eſt Horatianum illud,

Equus ut me portet, alat rex.

Et apud Virgilium,

Fatis nunquam conceſſa moveri,
Apparet Camarina procul.

[1] Cap. xi. [2] Ibidem.

[1] Lib. vi. Cap. 3.

Sub-

Subest enim in illo proverbium, ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει, in hoc, μὴ κινεῖν τὴν Καμαρίναν.

X. COMMENDATIO A DIFFICULTATE.

Quod si juxta proverbium, δύσκολα τὰ καλά, eaque vulgo ceu vilia fastidiuntur, quæcunque facilia videntur, ut de me interim nihil dicam, quantis sudoribus opus hoc mihi constiterit, ne quisquam arbitretur usque adeo proclive, vel intelligere, vel sermoni parœmiam intexere. Siquidem ut non mediocris est artificii, gemmulam scite includere annulo, & aurum purpuræ intertexere: ita non est, mihi crede, cujusvis parœmiam apte decenterque orationi inserere. Quodque Fabius scribit de risu, *nihil affectari periculosius*, idem de proverbio non injuria dixeris. Etenim in hujusmodi, quemadmodum & in musica, nisi summum præstes artificem, ridiculus sis: & aut laudem eximiam, aut risum auferas oportet.

XI. QUATENUS UTENDUM ADAGIIS.

Proinde quatenus quibusque modis uti conveniat adagiis, indicabimus. Ac primo loco meminisse oportebit, ut quod eleganter Aristoteles in commentariis rhetoricis admonuit de adhibendis epithetis, id nos in usurpandis adagiis observemus: nempe ut illis utamur non tanquam cibis, sed veluti condimentis, id est, non ad satietatem, sed ad gratiam. Præterea ne quovis inseramus loco: quemadmodum enim ridiculum sit, si quibusdam locis gemmam alligaris: itidem absurdum, si non suo loco adhibueris adagium. Quod vero Fabius libro Institutionum octavo de sententiis usurpandis præcepit, id totidem ferme verbis de parœmiis præcipi queat. Primum, ne, quemadmodum dictum est, nimis crebriter utamur. Densitas enim earum obstat invicem, quo minus eluceant. Quemadmodum nec pictura, in qua nihil circumlitum est, eminet. Ideoque artifices etiam cum plura in unam tabulam opera conferunt, spatiis distinguunt, ne umbræ in corpora cadant. Subsistit enim omnis parœmia, ideoque post eam utique aliud est initium. Unde soluta fere oratio est, & è singulis non membris, sed frustis collata, structura caret. Porro ut adfert lumen clavus purpuræ in loco insertus, ita certe neminem deceat intertexta pluribus notis vestis. Accedit hoc quoque incommodi, quod crebras captanti parœmias, nonnullas necesse est admiscere vel frigidas vel coactas. Non enim potest esse delectus, ubi de numero laboratur. Postremo gratiam amittit quicquid aut immodicum est, aut intempestivum. In epistolis tamen familiaribus licebit paulo liberius hoc genere ludere: in oratione seria, sicuti parcius, ita etiam accuratius adhibendæ.

XII. VARIUS PROVERBIORUM USUS.

Hoc in loco non ab re futurum arbitror, si paucis velut indicaro, quibus rationibus variari queat parœmiarum usus, ut possis idem adagium alia atque alia forma producere. Principio nihil vetat interdum, quo minus idem dictum ad complureis sensus accommodes, ut illud, τετρημένος πίθος, i. e. *pertusum dolium*, vel ad obliviosum, vel ad profusum, vel ad avarum, vel ad futilem, vel ad ingratum traduci potest. Effluit enim, quicquid infuderis in animum immemoris. Apud prodigum nihil durat. Avari cupiditas nunquam expletur. Futilis & garrulus nihil continet. Perit quicquid contuleris in hominem ingratum. Nonnunquam per ironiam ad contrarias etiam sententias deflectitur: quod genus, si de mendacissimo quopiam loquens, dicas, ἄκουε τὰ ἐκ τρίποδος, i. e. *Audi è tripode dicta*. Fit interim ut unius voculæ commutatione diversis conveniat, ut ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, i. e. *Hostium munera non munera*: & πενήτων ἄδωρα δῶρα, κολάκων ἄδωρα δῶρα, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα, ut idem adagium ad hostes, ad pauperes, ad assentatores, ad poetas deflectatur. Nam hostium munera perniciem adferre creduntur. Et si quid donant pauperes, aut adulatores, aut poetæ, captationes sunt verius quam munera. Breviter ad omnia in quæ quocunque modo hæc similitudo competit, accommodes licebit. Illa ratio ferme communis omnibus, quoties à persona ad rem, aut contra, fit deflexio. Ad personam hoc pacto: Proverbium est Μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, i. e. *Ne Hercules quidem adversus duos*. Ego vero Thersites magis quam Hercules, qui possim utrique respondere? Ad rem torquebitur hoc modo. Proverbio dictum est: μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, ego qui possum pariter & morbo & inopiæ tolerandæ par esse? Variatur & inversione proverbium, ut dictum est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, & tu unus contra duos Hercules audes congredi? Item hoc pacto, Contra tritum Græcis proverbium, *exspectatis carbonibus thesaurum reperi*. Et commutavimus, non χρύσεα χαλκείων i. e. *aurea æreis*, sed plane, χάλκεα χρυσείων, i. e. *ærea aureis*. Præterea nonnunquam explicatur adagium & confertur, nonnunquam simplex allegoria refertur. Aliquoties etiam mutilum proponitur, ut si quo respondente, quod nihil ad rem pertineat, dicas, ἀμᾶν ἀπῄτουν, i. e. *falces postulabam*. Et apud Ciceronem, τὰ μὲν διδόμενα, i. e. *quæ dantur*. Interim satis est unico verbo allusisse, ut apud Aristotelem, omnes ejusmodi inter ipsos κεραμεῖς, i. e. *figuli*. Sunt & aliæ variandi rationes, verum eas, si quis exactius persequi cupiet, è nostris commentariis, quos de duplici copia conscripsimus, petat licebit.

XIII. DE FIGURIS PROVERBIALIBUS.

Reliquum est ut ad parœmiarum catalogum accingamur, sed si prius figuras aliquot proverbiales ostenderimus. Quædam enim dicta sunt, specie non magnopere proverbiali, quædam autem παροιμιώδη, i. e. proverbiali figura, ut facile possint in parœmiarum ordinem cooptari. Igitur in totum, proverbiorum generi confinis est omnis sententia, præterea metaphora, peculiariter allegoria, & in his præcipue quæ sumuntur à rebus insignibus, & vulgo celebratis, ut à navigatione, à bello. Quod genus sunt illa, *secundis navigare ventis, naufragium facere, vertere vela, tenere clavum*, & *exhaurire sentinam*, & *tradere ventis vela, contrahere vela*. Item illa: *Bellicum canere*; Et, *versis gladiis pugnare*; *Receptui canere, cominus atque eminus pugnare, conferre pedem, conserere manus*, atque id genus alia sexcenta, quæ si paulo longius traducantur, abeunt in parœmiæ formam. Item quæ ducuntur à rebus notis, ac vehementer quotidiano sensui familiaribus; ut quoties corporis gestus ad animi rem transferuntur, cujusmodi sunt, *premere pollicem*, pro favere: *corrugare frontem*, pro moleste ferre: *ringi*, pro indignari: *exporrigere frontem*, pro hilarescere. Præterea quæ trahuntur à sensibus corporis, velut, *olfacere*, pro resciscere: *degustare*, pro experiri. Proverbii fere faciem habent, quoties quæ sunt artibus peculiaria vocabula, alio detorquentur, ut δὶς διὰ πασῶν, i. e. *bis per omnia*, à musicis: ἐκ διαμέτρου, i. e. *ex dimetiente*, à mathematicis: Item, *sesquipedalia verba*. *Incudi reddere*, à fabris ærariis: *ad amussim*, à fabris lapidariis: *nullam lineam duxi*, à pictoribus: *extremum actum adjungere*, à scenis. Interdum citra figuram tacita allusio proverbiale quiddam adfert. Ea tum erit optima, quoties ad auctorem aut rem spectat magnopere celebrem, nullique incognitam, qualis est apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius. Quod genus est illud apud Plutarchum, ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν, i. e. *quandoquidem testes sane Platoni multique bonique adsunt*. Allusum est enim ad morem sacrorum, in quibus sacerdos dicere consueverit, τίς τῇδε, id est, *quis hic?* Deinde qui aderant, respondebant:

Πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν,

i. e. *Multique bonique adsunt*.

Item illud apud Ciceronem ad Atticum:

Σύν τε δύ' ἐρχομένω, i. e. *Simul duobus euntibus*.

Et apud Lucianum, ἰατρῶν παῖδες, i. e. *medicorum filii*, pro medicis ipsis. Accedunt ad proverbii speciem & illa, bucolico carmini familiaria, ἀδύνατα, ἀναγκαῖα, ἄτοπα, ὅμοια, ἐναντία, i. e. *impossibilia*, *necessaria*, *absurda*, *similia*, *contraria*. Ἀδύνατα sunt ejusmodi:

Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀόνι κύματα μετρεῖν,

i. e. *Sed labor adsimilis metiri in littore fluctus*.

Et apud Virgilium:

Ante leves ergo pascentur in æthere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces.

Ἀναλογία sunt hujusmodi:

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit.

Et apud Senecam:

Lucida dum current annosi sydera mundi.

Ἀδύνατον exemplum hoc erit:

Atque idem jungat vulpes & mulgeat hircos.

Contrariorum hoc:

Nunc virides etiam occultant spineta lacertos,
Me tamen urit amor.

Item apud Theocritum:

Ἠνὶ σιγῇ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἀῆται.
Ἁ δ' ἐμὰ οὐ σιγῇ στέρνων ἔντοσθεν ἀνία.

i.e. *Ecce silet maris unda, silent & flamina venti.*
Haud tamen intra nostra silent præcordia curæ.

Similium:

Torva leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam.

Et apud Theocritum:

Ἁ αἴξ τὸ κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει.

i.e. *Capra petit cytysum, sequitur lupus ipse capellam.*

Sunt & aliæ duæ figuræ maxime confines parœmiarum generi, quæ constant, vel ejusdem, aut similis iteratione vocis, vel contrariarum contextu. Quod genus sunt, ἀπό σ' ὀλῶ κακὸν κακῶς· κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, i.e. *perdam te malum male: mali corvi malum ovum.* Et, Θρέμμα σοφοῦ σοφόν, i.e. *Alumnus sapientis sapiens.* Id quod apud Græcos comicos pariter ac tragicos pene solenne. Et, *Eveniunt digna dignis. Amico amicus. Malis malus. Bonis bonus. Uterque utrique cordi. Suus rex reginæ placet.* Et, *Manus manum fricat. Graculus ad graculum.* Contrariorum genus sic habet: Καὶ δίκαια κἄδικα, καὶ ἐμιαρῶς, i.e. *Et justa & injusta, probe & improbe,* apud Aristophanem. Ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι, i.e. *Volentibusque & nolentibus,* apud Platonem. Item, Οὐδὲν εἶπας, οὐδὲ ἔρξας, i.e. *Nullum dictum, neque factum.* Apud nostros item: *Verum ubi fas versum atque nefas. Facta atque infecta canebat.* Quo tropo sic usus est Valerius Maximus, ut ad verum sensum non cohæreat, tantum exaggerat: *obtestantem,* inquit, *se adversus omne fas & nefas, quum in summo esset imperio, à te equite Romano fuisse trucidatum.* Nam quî consistit ut facinus nefarium dicatur esse factum adversus omne nefas? *Quo jure, quaque injuria: quidvis & facere & pati. Digna atque indigna. Quid dixit, aut quid tacuit? Domi bellique: publice, privatim. Quod scis, nescis: clamque palamque: jocaque & seria. Manibus pedibusque: noctesque diesque. Quæ prima, aut ultima ponas: neque magnum, neque parvum. Juvenesque senesque. Diis hominibusque plaudentibus.* Ad hanc formam pertinent etiam hæc passim apud Poëtas obvia. Παρθένος ἀπάρθενος. Ἄνυμφος νύμφη. Ἄγαμος γάμος. Ἄπολις πόλις. Δύσπαρις Πάρις. Δυσδαίμων δαιμονία. Ἄδωρα δῶρα. Ἄδεες δέος. Ἀπόλεμος πόλεμος. Ἄκοσμος κόσμος. Ἄχαρις χάρις. Ἄπιστος πιστός, i.e. *Virgo non virgo. Sponsa non sponsa. Nuptiæ non nuptiæ. Non civitas civitas. Malus Paris Paris. Infelix felicitas. Non dona dona. Non metuendus metus. Non bellum bellum. Ornatus inornatus. Ingrata gratia. Inopes opes.* Hæc ἐναντίωσις nonnunquam accidit & in dictione composita, ut μωρόσοφος, i.e. *stulte sapiens.* Et γλυκύπικρος, i.e. *dulciter amarus.* Sic etiam, Plutarcho teste, suum affectum vocant amantes ex voluptate & dolore mixtum, ita ut libenter contabescant. Huc pertinet & illa ἐναντίωσις αἰνιγματώδης, i.e. *contrarietas ænigmatica,* ut, Φέρων οὐ φέρω, ἔχων οὐκ ἔχω. Et, ἀνὴρ καὶ οὐκ ἀνὴρ, ὄρνιθα καὶ οὐκ ὄρνιθα, ἰδών τε καὶ οὐκ ἰδὼν, ἐπὶ ξύλῳ καὶ οὐ ξύλῳ, καθημένην τε καὶ οὐ καθημένην, λίθῳ καὶ οὐ λίθῳ, βάλοι τε καὶ οὐ βάλοι, i.e. *Portans non porto, habens non habeo: vir & non vir, avem & non avem, vidensque & non videns, in ligno & non ligno, sedentem & non sedentem, lapide & non lapide, jaculatur & non jaculatur.* Quod ænigma refertur & apud Athenæum ex Clearcho & apud Tryphonem, cujus meminit Plato quoque. Hujus formæ sunt & illa: ἄγλωσσος λάλος, i.e. *elinguis loquax:* τρωτὸς ἄτρωτος, i.e. *vulnerabilis invulnerabilis:* δασὺς λεῖος, i.e. *hirsutus levis.* ἄγονος

A γόνος, i.e. *fœtus non fœtus.* Cujusmodi permulta proponit ac solvit Athenæus libro decimo. Neque respuit adagiorum ratio ænigmaticam obscuritatem, quanquam alias improbatam, imo veluti familiarem libenter amplectitur. Quod genus fuerit, si quis parum sane locutum jubeat *Anticyram navigare,* aut porcum cædere, aut squillam è sepulchris vellere, quorum primum est apud Horatium, alterum apud Plautum, tertium apud Theocritum. Proinde & oracula pleraque in jus proverbiorum abierunt, & Pythagoræ symbola ad parœmiarum naturam videntur pertinere. Præcipue peculiaris est adagiorum generi hyperbole, ut, *cœlum territat armis,* & *saxa clamore rumpit,* & *risu dif-*

B *fluo:* maxime si qua metaphoræ species admisceatur. Effertur variis modis, vel per denominationem, vel per comparationem, vel per similitudinem, vel per epitheton. Exempla sunt. *Alter Aristarchus.* Et, *noster hic Phalaris.* Et, *Stentore clamosior. Velut leæna in machæra. Stentorea vox, Nestorea facundia.* Neque vero pigebit ceu fontes aliquot indicare, à quibus genus hoc figurarum duci possit.

I. AB IPSA RE.

Sumitur enim interdum ab ipsa re, quoties hominem scelestum, *scelus* appellamus: dedecorosum, *dedecus:* pestilentem, *pestem:* lurconem, *barathrum:*

C tenebrionem, *tenebras:* contaminatum, *labem:* spurcum, *cœnum:* contemptum, *quisquilias:* impurum, *sterquilinium:* portentosum, *portentum:* molestum, *ulcus:* carcere dignum, *carcerem.* Quorum unumquodque fere potest & per comparationem efferri, ut χρυσοῦ χρυσότερος, id est, *auro magis aurea,* & *ipsa nequitia nequior, cæcitate cæcior, loquacitate loquacior, deformitate deformior, ipsa siti siticulosior, paupertate pauperior, infortunio infortunatior, ipsa infantior infantia.* Ad hanc classem pertinent & illa, *Pater esuritionum,* & *omnis eloquentiæ fons.* Et, *plus quam infantissimus.* Et, *plus quam perditus.*

2. A REBUS SIMILIBUS.

D Huic proxima sunt, quæ à rebus similibus trahuntur, ut, *Melle dulcior. Pice nigrior. Nive candidior. Oleo tranquillior. Infima auricula mollior. Auro purior. Plumbo stupidior. Stipite tardior. Litore surdior. Iracundior Adria. Æquore surdior. Spongia bibacior. Arenis sitientior. Pumice siccior. Ære Dodonæo loquacior. Vitro fragilior. Pila volubilior. Cothurno instabilior. Clematide Ægyptia gracilior. Alno procerior. Cote durior. Sole clarius. Sydere pulchrior. Buxo pallidior. Sardois herbis amarior. Alga vilior. Ætna æstuantior. Beta insulsior. Trutina justior. Spina distortior. Ampulla vanior. Pluma levior. Vento instabilior. Morte odiosior. Barathro capacior. Labyrintho involutior. Corchoro vilior. Subere le-*

E *vior. Dolio pertuso incontinentior. Laterna perlucentior. Clepsydra perstillantior. Fonte purior. Euripo mobilior. Oculis charior. Luce dulcior. Vita antiquior. Rubo arefacto prefractior. Cramba recocta molestior. Clavo purior. Floralibus licentiosior.*

3. AB ANIMANTIBUS.

Item ab animantibus, ut, *Muliere loquacior. Passere salacior. Hirco libidinosior. Cervo vivacior. Cornice annosior. Graculo magis obstreperus. Luscinia vocalior. Dipsade nocentior. Vipera virulentior. Vulpe fraudulentior. Echino asperior. Porcello Acarnanio lenior. Anguilla magis lubricus. Lepore timidior. Limace tardior. Pisce sanior. Pisce magis mutus. Delphino lascivior. Phœnice rarior.*

F *Scropha fœcundior alba. Nigro cygno rarior. Hydra magis versipellis. Albo corvo rarior. Vulture edacior. Scorpiis improbior. Testudine tardior. Glire somniculosior. Sue indoctior. Asello stolidior. Hydris immitior. Dama pavidior. Hirundine bibacior. Cane rixosior. Urso hispidior. Tippula levior,* cujusmodi quædam congerit & Lucianus. Ὀργιλότεροι μὲν τῶν κυνιδίων ὄντες, δειλότεροι δὲ τῶν λαγωῶν, κολακικώτεροι τῶν πιθήκων, ἀσελγέστεροι δὲ τῶν ὄνων, ἁρπακτικώτεροι δὲ τῶν γαλῶν, φιλονεικότεροι δὲ τῶν ἀλεκτρυόνων, i.e. *Cum sint iracundiores catellis, timidiores leporibus, adulantiores simiis, libidinosiores asinis, rapaciores felibus, contentiosiores gallis gallinaceis.* Item Plutarchus adversus usuram, ἀπ-

ἀπιστότερος ὢν κολοιοῦ, ἀφωνότερος πέρδικος, καὶ κυνὸς ἀγεννέστερος, i. e. *Cum minus fidei habeatur quam graculo, magis mutus sis quam perdix, abjectior, serviliorque cane.*

4. A PERSONIS DEORUM.

Ducuntur à personis deorum: *Diana intactior. Ipsis Charitibus humanior. Priapo salacior. Venere formosior. Mercurio facundior. Momo mordacior. Vertumno inconstantior. Proteo mutabilior. Empusa magis varius.*

5. A PERSONIS FABULOSIS.

A personis fabulosis: *Tantalo sitientior. Atreo crudelior. Cyclope immanior. Oreste insanior. Ulysse dolosior. Nestore facundior. Glauco stupidior. Iro pauperior. Penelope castior. Nireo formosior. Tithono vivacior. Erisichthone esurientior. Niobe fœcundior. Stentore clamosior. Tiresia cæcior. Busiride illaudatior. Sphinge involutior. Labyrintho intricatior. Dædalo ingeniosior. Icaro audacior. Gigantibus elatior. Gryllo stultior. Lynceo perspicacior. Excetra pertinacior.*

6. A PERSONIS COMOEDIARUM.

A personis comœdiarum: *Thrasone Terentiano gloriosior. Demea jurgiosior. Mitione facilior. Gnathone adulantior. Phormione confidentior. Davo versutior. Thaide blandior. Euclione parcior.*

7. A PERSONIS HISTORIARUM.

A personis historiarum: *Zoilo invidentior. Catone severior. Timone inhumanior. Phalaride crudelior. Timotheo felicior. Sardanapalo nequior. Numa religiosior. Phocione justior. Aristide incorruptior. Crœso ditior. Crasso numatior. Codro pauperior. Æsopo luxuriosior. Herostrato ambitiosior. Fabio cunctantior. Socrate patientior. Milone robustior. Chrysippo acutior. Trachalo vocalior. Curione obliviosior. Nostri temporis Aristarchus. Christianorum Epicurus.* Item, *præposterus Cato.*

8. A GENTIBUS.

A gentibus: *Pœno perfidior. Scytha asperior. Scythotauris inhospitalior. Cretensi mendacior. Parthis vanior. Thracibus bibacior. Thessalo perfidior. Care vilior. Sybarita fastuosior. Milesiis effœminatior. Arabibus ditior. Pygmæo brevior. Arcade stolidior.*

9. AB OFFICIIS.

Ab officiis: *Lenone magis perjurus. Cinædo mollior. Milite gloriosior. Areopagita tristior. Tyranno violentior. Carnifice immanior.*

XIV. DE PRÆMOLLIENDA PAROEMIA.

Jam illud tametsi minutulum humiliusque videatur, tamen posteaquam docendi munus suscepimus, non gravabimur propter imperitiores admonere; videlicet, ut in usurpandis adagiis meminerimus, quod in verbis novatis, aut durius translatis fieri Fabius jubet, id quod ait à Græcis elegantissime præceptum esse, videlicet προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ: ita nos oportebit προεπιπλήττειν τῇ παροιμίᾳ, h. e. *præcastigare*, & velut occurrere *parœmiæ*: si quando vel obscurior, vel alioqui durior videbitur. Recipit enim hoc genus, sicuti paulo superius ostensum est, & metaphoras quantumlibet duras, & novationes vocum licentiosas, & hyperbolas parum pudentes, & allegorias ad ænigma usque obscuras. Græci προεπιπλήττουσιν his ferme modis: κατὰ τὴν παροιμίαν. ὥς φασι. φασί. τὸ λεγόμενον. τὸ τοῦ λόγου. ὡς παλαιός φησι λόγος. ὥσπερ λέγουσιν. ὡς λέγεται. ὡς λεγόμενον παροιμιαζόμενοι. ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες. καλῶς εἴρηται. i. e. *Juxta proverbium, ut ajunt, ajunt, quod dicitur, quod dici solet, ut antiquum ait dictum, ut dicunt, ut dicitur, ut dicimus proverbio, ut dicunt jocantes, recte dictum est.* Iisdem ferme rationibus utuntur Latini: *Ajunt, ut ajunt, ut est in veteri proverbio, juxta vulgo tritum sermonem, quemadmodum vulgo dici consuevit, ut vetus verbum usurpem, ut adagio dictum est, vere hoc dicunt.*

PROVERBIUM I.

Amicorum communia omnia.

Τὰ τῶν φίλων κοινά, id est, *Amicorum communia sunt omnia.* Quoniam non aliud hoc proverbio, neque salubrius, neque celebratius, libuit hinc adagiorum recensionem velut omine felici auspicari. Quod qui-

A dem si tam esset fixum in hominum animis, quam nulli non est in ore, profecto maxima malorum parte vita nostra levaretur. Ex hoc proverbio Socrates colligebat, omnia bonorum esse virorum non secus quam deorum. Deorum, inquit, sunt omnia. Boni viri deorum sunt amici, & amicorum inter se communia sunt omnia. Bonorum igitur virorum sunt omnia. Refertur apud Euripidem in Oreste:

Κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.

i. e. *Inter enim amicos cuncta sunt communia.*

Idem in Phœnissis:

Κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη·

i. e. *Communis omnis est amicorum dolor.*

B Idem in Andromacha:

Φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵ τινες φίλοι
Ὀρθῶς πεφύκασ', ἀλλὰ κοινὰ χρήματα.

i. e. *Nam vere amicis proprium prorsus nihil:*
Sed inter ipsos cuncta sunt communia.

Terentius in Adelphis: *Nam vetus quidem hoc verbum, amicorum inter se communia esse omnia.* Testantur & apud Menandrum fuisse in eadem fabula. M. Tullius lib. Officiorum primo: *Ut in Græcorum*, inquit, *proverbio est, amicorum esse omnia communia.* Citatur & ab Aristotele lib. Moralium octavo, & à Platone De legibus quinto. Quo loco conatur demonstrare, felicissimum reipublicæ statum, rerum omnium com-
C munitate constare: Πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τε ἐστὶ καὶ πολιτεία, καὶ νόμοι ἄριστοι ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα· λέγεται δὲ, ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. i. e. *Prima quidem igitur civitas est & reipublicæ status, ac leges optimæ, ubi quod jam olim dicitur, per omnem civitatem, quam maxime fieri potest, observabitur. Dictum est autem vere, res amicorum communeis esse.* Idem ait, felicem ac beatam fore civitatem, in qua non audirentur hæc verba: *meum* & *non meum.* Sed dictu mirum quam non placeat, imo quam lapidetur à Christianis Platonis illa communitas, cum nihil unquam ab ethnico Philosopho dictum sit magis ex Christi sententia. Aristoteles libro Politicorum II.
D temperat Platonis sententiam, volens possessionem ac proprietatem esse penes certos: cæterum ob usum, virtutem & societatem civilem, omnia communia juxta proverbium. Martialis lib. II. jocatur in quendam Candidum, cui semper in ore fuerit hoc adagium, cum alioqui nihil impartiret amicis,

Candide, κοινὰ φίλων, *sunt hæc tua, Candide*, πάντα,
Quæ tu magniloquus nocte dieque sonas.

Atque ita concludit epigramma,

Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων?

Eleganter Theophrastus apud Plutarchum in commentariolo cui titulus, περὶ φιλαδελφίας: Εἰ κοινὰ τὰ φίλων ἐστὶ, μάλιστα δεῖ κοινοὺς τῶν φίλων εἶναι τοὺς φίλους, i. e.
E *Si res amicorum communes, maxime convenit, ut amicorum item amici sint communes.* M. Tullius lib. De legibus primo, videtur hoc adagium Pythagoræ tribuere, quum ait: *Unde enim illa Pythagorica vox*, Τὰ φίλων κοινὰ, καὶ φιλίαν ἰσότητα, i. e. *Res amicorum communes, & amicitiam æqualitatem.* Præterea Timæus apud Diogenem Laertium tradit, hoc dictum primum à Pythagora profectum fuisse. A. Gellius Noctium Atticarum lib. I. cap. 9. testatur, Pythagoram non solum hujus sententiæ parentem fuisse, verumetiam hujusmodi quandam vitæ ac facultatum communionem induxisse, qualem Christus inter omneis Christianos esse vult. Nam quicunque ab illo in cohortem illam disci-
F plinarum recepti fuissent, [1] quod quisque pecuniæ familiæque habebant, in medium dabant: quod re atque verbo Romano appellatur κοινόβιον, id est, *cœnobium*, nimirum à vitæ fortunarumque societate.

II. *Amicitia æqualitas. Amicus alter ipse.*

Hæc quoque ad Pythagoram auctorem referunt, quod eandem complectuntur sententiam, τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι, καὶ μίαν ψυχὴν· τὸν φίλον ἕτερον αὐτόν, i. e. *amicitiam æqualitatem esse, & eandem animam: &, amicum*

1. Vide quæ hac de re congessit *Joan. Schefferus* in Lib. de natura & constitutione Philosophiæ Italicæ cap. XIV.

alte-

alterum ipsum. Neque enim quicquam non commune, ubi fortunarum æqualitas: neque dissensio, ubi idem animus: neque divortium, ubi coagmentatio duorum in unum. Aristoteles magnorum Moralium lib. II. Ὅταν βυλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμὲν ψυχὴ ἡ ἐμὴ καὶ ἡ τύτυ, i. e. *Quoties volumus vehementer amicum dicere, una inquimus anima mea & hujus.* Idem eodem libro, Ἔστι γὰρ, ὡς φαμὲν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ, i. e. *Est enim, ut dicere solemus, amicus alter ego.* Plato libro De legibus sexto, citat tanquam vetus dictum, & ceu proverbio jactatum, Παλαιὸς γὰρ ὁ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται, καὶ ἐμμελῶς, i. e. *Nam vetus illud verbum, & vere, & eleganter dictum est, æqualitatem amicitiæ auctorem esse.* Neque tamen id sentit Plato, juvenibus ac senibus, doctis atque indoctis, stultis ac sapientibus, robustis ac debilibus, omnia æqualia exhibenda esse, sed cuique pro sua dignitate distribui oportere. Alioqui, quemadmodum ait inibi Plato, τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν, i. e. *inæqualibus æqualia erunt inæqualia,* & ut summum jus in summam injuriam vertitur, ita summa æqualitas summa fit inæqualitas. Quemadmodum festiviter dixit Plinius, *æqualitate in ferendis sententiis nihil inveniri posse inæqualius.* Quanquam hoc quoque quidam ex Homero sumptum existimant, apud quem est illud aliquoties, ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ, i. e. *æque atque meum ipsius caput.* Nec ab hoc dissidet Hebræorum lex, jubens ut proximum perinde ut nosmetipsos diligamus. Atque hæc omnia Aristoteles libro Moralium nono, proverbii titulo citat,

PYTHAGORÆ SYMBOLA.

Sed quandoquidem in Pythagoræ mentionem incidimus, non gravabor & reliqua illius [1] symbola, priscis illis oraculorum instar celebrata, adscribere, quæ quidem in præsentia licuit apud Græcos invenire scriptores. Nam ea, tametsi prima, quod ajunt, fronte superstitiosa quæpiam ac deridicula videantur, tamen si quis allegoriam eruat, videbit nihil aliud esse, quam quædam recte vivendi præcepta. Nihil enim opus est Tyrrhenorum imitari superstitionem, qui hæc etiam citra ullam allegoriam observant, ut testatur in Symposiacis Plutarchus. Idem in vita Numæ tradit quædam hujus generis symbola Numæ convenisse cum Pythagoricis.

Ne gustaris quibus nigra est cauda.

Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, i. e. *Ne gustes ex iis quibus est nigra cauda.* Interpretatur Plutarchus in commentariis De liberis instituendis, ne commercium habeas cum improbis, & iis qui sunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus inter ænigmatis exempla hoc quoque commemorans interpretatur hoc modo, ψευδῆ λόγον μὴ ποιεῖσθαι. Τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται, καὶ ἀμαυροῦται, i. e. *ne mendacem sermonem protuleris. Mendacium enim in extremis partibus nigrescit, & obscuratur.* Quidam ad sepiam piscem referunt, qui atramento, quod in cauda gestat, semet occulit. Quanquam Plinius lib. XXXII. cap. ultimo, Melanurum inter pisces recenset, quum de sepiis multa prioribus libris disseruerit, ut videatur non idem esse piscis Melanurus & Sepia. Theodorus Gaza, Melanurum oculatam vertit, quem piscem nominat tantum loco quem modo indicavimus.

Stateram ne transgrediaris.

Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν, i. e. *Stateram ne transilias,* hoc est, ne quid facias præter jus & æquum. Nam stateram olim æquitatis symbolum habuisse vulgo, vel Doricum illud proverbium indicat, σαχάνης δικαιότερος, i. e. *trutina justior.* Ad eum modum interpretatur Demetrius Byzantius apud Athenæum libro Dipnosophistarum decimo.

Chœnici ne insideas.

Χοίνικι μὴ ἐπικάθισαι, i. e. *Chœnici ne insideas.* Inter-

[1] De hisce symbolis summatim egit *Joan. Schefferus*, libri antea laudati cap. x. Ea vero singillatim interpretatus etiam est *Lilius Gregorius Gyraldus*, cujus opus cum Erasmianis conjecturis conferri poterit. Addi queant & *Diogenis Laërtii* Interpretes.

A pretatur divus Hieronymus, de victu ne fueris solicitus in diem crastinum. Est enim Chœnix demensum, & cibus diurnus, ut apud Homerum Odysseas τ.

Οὐ γὰρ ἀεργὸν ἀνέξομαι, ὅσκεν ἐμῆς γε
Χοίνικος ἅπτηται. —— ——

i. e. *Namque opera immunem haud patiar, quicunque meam unquam*
Chœnica contigerit. ——

Eodem pacto Laertius & Suidas exponunt. Porro servis olim cibus diurnus chœnice distribuebatur, ut illi vicissim operis pensum persolverent: quam ob causam Apollo Pythius Corinthios χοινικομέτρας appellavit, quod servos possiderent quadragies sexies mille. Au-

B ctor Athenæus libro sexto. Plutarchus autem longe diversius, puta, non indulgendum ocio, sed industria prospiciendum victum, ne desit in posterum. Idem in Symposiacis hujus symboli meminit, his quidem verbis: Μετὰ τῆς Πυθαγορικῆς χοίνικος, ἐφ' ἧς ἀπηγόρευε καθῆσθαι, διδάσκων ἡμᾶς, ἀεί τι τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον ἀπολείπειν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν. h. e. *Una cum Pythagorica chœnice, in qua vetuit desidere, docens nos, ut ex eo quod præsens est, semper aliquid in futurum relinquamus, & crastini diei in hodierno meminerimus.* Existimat autem idem majores significare voluisse, quibus religiosum habitum est, mensas inanes tollere. Demetrius Byzantius, apud Athenæum, interpreta-

C tur, non oportere spectare tantum quæ præsentis diei sunt, quin crastinum semper esse exspectandum, propemodum cum Plutarcho consentiens. Ego certe, quandoquidem in hujusmodi symbolis divinare non solum licet, verumetiam necesse est, opinor Pythagoricum hoc ænigma sumptum ex Homeri loco, quem modo citavimus: significarique, non oportere per inertiam ocium & cibum alienum sectari, sed sua quenque industria sibi parare facultates, quibus mundiciam vitæ sustineat. Parasiticum enim ac fœdum, aliena vivere quadra, nec ullam artem callere, qua possis οἰκόσιτος vivere. Notat id Homerus etiam in Iro, cum ait Odysseæ σ.

D Μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ,
Ἀζηχὲς φαγέμεν, καὶ πιέμεν. οὐδέ οἱ ἦν ἴς,
Οὐδὲ βίη.

i. e. *Sed ventre insignis inerti,*
Assidue bibere atque edere: ast industria nulla,
Nullaque vis aderat.

Nec abhorret hinc illud Pauli Apostoli, ne ipsum quidem incelebre vulgo: *Qui non laborat, nec manducat.* Cum nobis adornaretur sexta, ni fallor, Chiliadum editio, nempe anno ab orbe redempto millesimo quingentesimo decimoseptimo, commodum in lucem exiit opus antiquarum lectionum Ludovici Cælii Rhodigini, de quo quid in totum sentiam, non habeo necesse

E nunc ferre sententiam. Tametsi ipse operis gustus, nam delibavi duntaxat, protinus arguit hominem inexplebili legendi aviditate per omne genus auctorum circumvolitantem, & ex retextis aliorum sertis novas subinde corollas concinnare gaudentem. Quod autem Georgii Vallæ, Volaterrani, meique nusquam, quod quidem compererim, admiscuerit mentionem, quorum tamen commentariis nonnihil adjutum fuisse probabile est, scio judicio factum, non livore: etiamsi hoc ipsum tractans symbolum, negat se quicquam adferre velle in medium, quod in aliorum commentariis rebulliat, sic enim ille loquitur, cum non pauca adducat quæ in meis Chiliadibus reperio. Nec enim arbitror ad me

F pertinere, quod ille gignit etiam proverbia, sed cujusmodi Chiliadas sexcentas explere possis, si fors ea res cordi sit. Ubi plusculum ocii continget, non gravabimur attentius etiam observare, si quid illic sit, quod ad nostrum hoc institutum pertineat, haud quaquam hominem sua laude fraudaturi, si quid contulerit. Cæterum quod ad hujus ænigmatis explanationem attinet, non me fugit quid de chœnice, deque stragulis convolutis divinarit ille, cujus equidem commentum in præsentia nec probo, nec refello. Mihi certe non libeat ad istum divinare modum, si quid alioquin à probis auctoribus suppe-

A suppeditetur: quæ præsidia simul atque nos defecerint, tum fortasse divinabimus & ipsi, sed ita, ut in hujusmodi rebus non multum operæ feriæ ponamus. Quorsum enim attinet anxie disquirere, quid senserit is, qui data opera curavit ne possit intelligi? Quum hæc scriberem, ex eruditorum literis cognovi, Rhodiginum obisse supremum vitæ diem, non sine gravi dolore studiosorum & jactura studiorum. Narrant enim qui illum domestice norunt, fuisse virum integritatis Christianæ, nullo studiorum labore fatigabilem, quum ad extremam senectutem pervenerit. Itaque tot virtutibus facile condono, si minus candide de nobis sensit. Plus enim apud me valet publica studiorum utilitas, quam mei nominis ratio.

B *Ne cuivis dextram injeceris.*

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν, i. e. *Ne cuivis porrigas dextram*, hoc est: Ne temere quemlibet in familiaritatem admittas, sed deligas quem diligas. Idem citatur atque exponitur à Plutarcho, ἐν τῷ περὶ τῆς πολυφιλίας. Convenit cum illo Solonis apophthegmate, quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δ' ἂν κτήσῃ μὴ ἀποδοκίμαζε, i. e. *Amicos ne cito pares, quos autem paraveris, ne rejice.*

Arctum annulum ne gestato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον, i. e. *Arctum annulum ne gestato*, hoc est, interprete divo Hieronymo, ne vixeris anxie. Et ne temet in servitutem conjicias, aut in C ejusmodi vitæ institutum, unde te non queas extricare. Siquidem quisquis annulum angustum gestat, is sibi quodammodo vincula injicit.

Ignem ne gladio fodito.

Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν, i. e. *Ignem gladio ne fodito*, hoc est, Ira percitum ne lacessas; quin magis concedere convenit, & blandis verbis tumidum animum placare. Ita divus Hieronymus, & apud Athenæum Demetrius Byzantius. Diogenes Laertius exponit, potentium & ferocium iracundiam non esse conviciis exagitandam, propterea quod flamma quo magis exagitatur, hoc magis atque magis invalescit. Neque dissentit ab hoc interpretamento Plutarchus. Quanquam Plato lib. D De legibus sexto, sic usurpavit, ut de iis dici solitum videatur, qui frustra moliuntur, quod effici nullo pacto queat, ostendens id lusus genus quoddam fuisse, ut ignem gladio dissecarent. Ad eundem ferme sensum retulit divus Basilius in epistola ad nepotes, ut idem sibi velint, ignem gladio dissecare, & cribro haurire aquam. Huc nimirum allusit Lucianus in secundo Verarum narrationum lib. cum ex insulis fortunatis dimitteretur, fingens se à Rhadamantho admonitum, ut si quando rediret in hunc nostrum orbem, tria quædam observaret, Μὴ πῦρ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, μήτε θέρμους ἐσθίειν, μήτε παιδὶ ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν. i. e. E *Ne gladio ignem diverberaret, ne lupinis vesceretur, ne se puero decimumoctavum annum egresso adjungeret.* Siquidem horum meminisset, futurum ut aliquando ad eam insulam reverteretur. Horatius hoc dicto videtur indicare crudelitatem cum insania conjunctam. Amor enim per se furor est, qui si erumpat in pugnas ac cædes, ignis gladio perfoditur. Libro Sermonum secundo, sat. III.

—— [1] *his adde cruorem,*
Atque ignem gladio scrutare.

Cor ne edito.

Μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν [2], i. e. *Cor ne edito*, hoc est, ne curis tuum ipsius animum excrucies. Ad hunc modum enarrat Demetrius Byzantius apud Athenæum. Aut ne solicitudinibus vitam reddas breviorem. Aristoteles enim lib. De partibus animalium tertio narrat, cor esse fontem omnium sensuum, vitæque ac sanguinis. Aristophanes in Nebulis,

Ὅμως δὲ θυμὸν δακὼν ἔφην.

i. e. *Animum tamen mordens meum, sic inquam.*

Item Theognis,

Καὶ δάκνομαι ψυχὴν, καὶ δίχα θυμὸν ἔχω.

i. e. *Et rodor mentem, sumque animi ambiguus.*

Videtur ex Homero sumptum, apud quem est Iliados Z.

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

i. e. *Solus at ille quidem vacuis errabat in agris,*
Cor adedens curis, hominum vestigia vitans.

Et Ω. Σὴν ἔδεαι κραδίην, i. e. *Tuum edis cor.*

Item Odysseæ I.

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα συνεχὲς αἰεὶ
Κείμεθ' ὁμοῦ, καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἔδοντες.

i. e. *Hic soles noctesque duas consedimus, usque*
Rodentes animum curis simul atque labore.

Idem Iliados A.

Σὺ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἀμύξεις.

i. e. *Tu intus præcordia rodes.*

A fabis abstineto.

Κυάμων ἀπέχεσθαι, i. e. *A fabis abstineto.* Hujus ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus in commentario De liberis educandis, ad hunc enarrat modum. Abstinendum à tractandis reipub. muneribus, propterea quod antiquitus in creandis magistratibus suffragia per fabas vice calculorum ferebantur. Quanquam idem in Problematis diversam adfert causam: nempe, quod omnia legumina ventum & humorem impurum adferant corporibus, atque hanc ob causam ad Venerem incitent. In eadem sententia M. Tullius item fuisse videtur, qui in lib. De divinatione primo, scribit ad hunc modum: *Jubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit quod errorem animis perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quæ res habet inflationem magnam.* [1] *Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius.* Aristoxenus tamen apud A. Gellium lib. quarto, capite undecimo, refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpius usum quam fabis, quod is cibus & alvum sensim subduceret & lævigaret. Porro Gellius de cyamo non esitato, causam erroris fuisse putat, quod in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, versus hic invenitur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

i. e. *Ah miseri à cyamo, miseri subducite dextras.*

Opinati enim sunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt (utar enim verbis Gellianis) κυάμους hoc in loco testiculos significare dicunt: eosque more Pythagoræ operte atque symbolice κυάμους appellatos, quasi sint εἰς τὸ κύειν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, i. e. *Ad ferendum uterum efficaces, causæque ferendi uteri*, & genituræ humanæ vim præbeant. Idcirco Empedoclem versu isto non à fabulo edendo, sed à rei Venereæ proluvio voluisse homines deducere. De causis interdictæ fabæ hæc ex Aristotele refert Laertius: Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν

1 Legimus in accuratioribus Editionibus: *adde cruorem stultitiæ, atque ignem gladio scrutare*, vers. 275. Satiræ III. Lib. 2.

2 Ὅμως δὲ θυμόν.] Ponit hic Erasmus duo, θυμὸν δάκνειν & θυμὸν ἔδειν sive κατέδειν, tanquam similia: ut videlicet ἐσθίειν καρδίαν cum utroque horum conveniat: at ego cum posteriore, non item cum priore convenire existimo. Nam ἐσθίειν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν sive θυμὸν ille demum dicitur, qui ita se totum mœrori tradit, ut eo paulatim, quasi lenta quadam tabe absumatur: at vero δάκνεσθαι καρδίαν, sive θυμὸν, sive ψυχὴν, dici potest, qui ad breve tempus dumtaxat vel etiam ad momentum temporis angatur. Et quod eleganter dicunt Latini, Urere quempiam facto, vel dicto, (ut si quis in eum scomma jaciat) id F pari elegantia dicunt Græci δάκνειν: eumque qui ita uratur, δάκνεσθαι. Sic Plutarchus dixit: αἱ κατὰ παιδιὰς καὶ σκωμμάτων δήξεις. Sic idem λόγῳ δάκνῃ καὶ παῤῥησίᾳ κηδεμονικῇ καθαπτόμενος. Quinetiam ἐκ τοῦ δάκνειν θυμὸν composuerunt nomen δακέθυμος, & inverso vocum ordine θυμοδακής. Ut apud Anacreontem, δακέθυμά μοι λέγοντες: & apud Homerum, θυμοδακὴς μῦθος. Julianus Imperator in quadam oratione: ποδαπὸν δὲ χρῆμα λοιδορία, ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ αἱμύτιον ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα. Ubi observa, θυμοδακὲς & αἱμύτιον ψυχὴν pro eodem posita, utrumque ex Homero. Expressit autem Græcum verbum Horatius eadem in re, cum dixit, *Mordear opprobriis falsis.* Sed & Terentius ac Cicero non *Mordere* solum, sed & *Pungere* (quod plane τῷ αἱμύσσειν respondet) ita usurpant. Sic & Ovidius:

Mordeat ista tuas aliquando cura medullas.

quod recte dixeris, δακνέτω τὸν σὸν θυμόν: at male, ἐσθιέτω τὸν σὸν θυμὸν, vel τὴν σὴν καρδίαν. Denique quisquis ἐσθίει τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, is & δάκνει: sed non contra. *H. Stephanus.*

1 Legendum ex melioribus Editionibus, *is cibus, tranquillitati mentis quærentis vera contrariam.* Locus exstat Cap. XXX. ex divisione Gruteriana.

A κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ἅδου πύλαις. Ἀγόνατον[1] γὰρ μόνον. Ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. Κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς. i. e. *Ait autem Aristoteles in lib. de fabis, illum jussisse à fabis abstineri, vel quod pudendis essent similes, vel quod inferorum portis. Unum enim hoc legumen expers genituræ. Vel quod corrumpat, vel quod universi naturæ simile, vel quod ad oligarchiam pertineat. Nam fabis sortiuntur.* Cum eo quod postremo loco attigit Aristoteles, convenit quorundam sententia, qui putant Pythagoram hoc ænigmate deterruisse à capessenda republica. Mihi magis etiam arridet, quod addit is qui historias, quas Gregorius Nazianzenus attigit, collegit, edere fabas, qui lucro corrupti ferunt suffragia. B Plutarchus apud eundem Gellium testatur, Aristotelem scriptum reliquisse, quod Pythagoras μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἀπέχετο, i. e. *vulva, corde, & marina urtica, atque id genus quibusdam aliis abstinuerit.* Theon grammaticus apud Plutarchum in Symposiacis narrat, apud Ægyptios tantam esse fabarum religionem, ut eas neque serant neque comedant, imo nec aspicere fas sit, Herodoto teste. Quin & apud Romanos inter funesta habebantur fabæ, quippe quas nec tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quod ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus jaciebantur larvis, & parentalibus adhibebantur sacrificiis, & in flore earum literæ luctus apparere videntur, ut testatur Festus C Pompejus. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quod hebetet sensus, & pariat insomnia, vel quod animæ mortuorum sint in ea. Qua de causa & in parentalibus assumitur. Unde & Plutarchus testatur, legumina potissimum valere ad evocandos manes. Varro ob hoc flaminem ea non vesci tradit, quoniam & in flore ejus literæ lugubres inveniuntur. Cæterum quod Plutarchus in Problematibus rerum priscarum inter cætera refert, ob id damnatas fabas, quod Lethes & Erebi sint cognomines, quid sibi velit, non satis intelligebam: nisi quod consultis Græcis codicibus comperi tandem vel librarii vel interpretis erro- D rem. Siquidem & Græca sic habent: Πότερον ὡς οἱ Πυθαγορικοὶ τὸν μὲν κυάμους ἀφωσιοῦντο διὰ τὰς λεγομένας αἰτίας, τὸν δὲ λάθυρον καὶ τὸν Ἐρέβινθον, ὡς παρωνύμους τοῦ Ἐρέβους καὶ τῆς Λήθης. i. e. *An quod Pythagorici fabas quidem abominabantur ob causas quæ feruntur, Lathyrum autem & Erebinthum, quod nomen à Lethe & Erebo deductum habeant?* Hactenus Plutarchi verba retulimus. *Lathyrus* autem & *Erebinthus* ciceris genera sunt. *Lethe* Græcis oblivionem sonat. Erebus à caligine nomen habet, inauspicatæ voces sapientiæ studiosis. Hic lapsus in hoc profuit, ut Latini codicis mendum ostenderimus, ne quis ad eundem impingat lapidem.

Cibum in matellam ne immittas.

E Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν, i. e. *Cibum in matellam ne immittas.* Interpretatur Plutarchus, ne sermonem urbanum immittas in animum hominis improbi. Nam oratio cibus est animi: is corrumpitur & putrescit, si in animum insincerum inciderit. Hoc est, quod apud Gellium admonet Epictetus, etiam atque etiam videndum, in cujusmodi animum mittamus sermonem. Etenim si in vas insincerum immiserimus, in acetum aut lotium verti. Huc allusit Horatius,

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Ad finem ubi perveneris, ne velis reverti.

Μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντα, i. e. *Ne reflectas ubi ad terminos perveneris*, hoc est, interprete Plutarcho: F *Cum aderit fatalis dies, viderisque vitæ finem adesse, æquo animo feras, neque turpi vitæ cupiditate exanimeris.* In vita Numæ paulo secus refert, βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι, h. e. *qui peregrinationem ingressi sunt, ne revertantur.* Hieronymus aliter, Post mortem hanc ne desideres vitam. Quemadmodum vulgo quosdam dicentes audimus Virgilianum illud,

O mihi præteritos referat si Juppiter annos!

1 Vertendum *genibus carens*. Vide Interpretes *Laërtii* ad Librum VIII. § 34.

Superis impari numero, inferis pari sacrificandum.

Τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις, i. e. *Superis quidem imparibus sacrificandum, inferis vero paribus.* Sed refert tantum ut ænigma Pythagoricum, non interpretatur. Cæterum in Problematibus Romanarum Antiquitatum, docet apud veteres primum mensem diis cœlestibus habitum sacrum, secundum vero diis inferis, in quo & lustrationibus quibusdam uti mos erat, & mortuis parentabant. Quin etiam totius mensis tres dies principes & auctores esse voluerunt, Calendarum, Nonarum, & Iduum, quos festos ac sacros habebant veluti diis superis dicatos: qui hos sequerentur, hoc est, postridie Calendas, Nonas & Idus, diis manibus attribuebant, ac proinde nefastos ac religiosos judicabant. Sic & apud Græcos tertius crater sospitatori Jovi, secundus semideis ac dæmonibus tribuebatur. Principium autem omnis numeri est ἑνάς, cui adversatur δυάς, inter pares numeros primus, nec finem habens, nec perfectus, cum ternio sit absolutus. Ac de numerorum quidem mysteriis multa reperias apud Platonem & Pythagoricos, nonnulla etiam apud priscos Theologos. Quod ad explicandum hujus symboli sensum attinet, arbitror illud significatum, Deum, quoniam mens est simplicissima & in seipso perfecta, dotibus animi potissimum delectari. Nam quæ corporis sunt, composita sunt, ac propagatione in immensum multiplicantur, cum animus sit simplex, immortalis, & seipso contentus.

Per publicam viam ne ambules.

Λεωφόρους μὴ βαδίζειν, i. e. *Per publicam viam ne ambules.* Divus Hieronymus exponit, Ne vulgi sequaris errores. Nunquam enim tam bene cum rebus humanis actum est, ut optima plurimis placuerint. Unde quidam hoc sic efferunt: *Viam regiam declinato, per semitas ingreditor.* Quod quidem præceptum non abhorret ab Euangelica doctrina, quæ monet, ut declinata via spaciosa, per quam ambulant plerique, per angustam ingrediamur viam, à paucis quidem tritam, sed ducentem ad immortalitatem.

Tollenti onus auxiliare, deponenti nequaquam.

Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι.[1] Divus Hieronymus hoc ita refert: *Oneratis superimponendum onus, deponentibus non connitendum.* Putatque hunc esse sensum: Ad virtutem incedentibus augenda præcepta,

1 Φορτίον συγκαθαιρεῖν, &c. i. e. *Tollenti onus*, &c.] Atqui καθαιρεῖν non significat tollere sive attollere, sed detrahere: & συγκαθαιρεῖν, una cum alio detrahere, & in detrahendo sive deponendo adjuvare, (ideoque convenit hoc verbum iis præsertim oneribus, quæ capiti committuntur, ut loquitur Propertius) adeo ut sequendo hanc lectionem quam Erasmus, altera rejecta, probat, hic futurus sit sensus: Deponenti onus auxiliandum, haud adjuvandus tamen qui deponat. Aut magis ad verbum, Detrahenti onus auxil. &c. Quod E quam absurde dicatur, neminem esse puto qui non perspiciat. At si retineatur altera illa lectio quam rejicit, hic erit sensus: (non absurdus quidem, sed ex diametro tamen cum eo pugnans, quem D. Hieronymi verba ostendunt) Auxiliandum in detrahendo sive deponendo onere, non autem auxiliandum in imponendo. Hoc est: Operam nostram cuiquam ad se onerandum commodare non debemus, sed ad se exonerandum. Nam ex verbis συγκαθαιρεῖν & συνεπιτιθέναι (non autem συναποτιθέναι) quis non hanc sententiam elici fatebitur? Quæ quidem tantum abest ut absurdi quidpiam præ se ferre, quemadmodum & illa altera, ut potius rationi maxime consentanea esse videatur: eo potissimum nomine, quod humanitatem nobis commendet. Videamus tamen quam lectionem sequutum D. Hieronymum credibile sit: (etenim, ut ostendi, ferri nequit illa quam ex ejus interpretatione colligit Erasmus) & eam sequendo, quid sit quod nobis αἰνίττεται hoc Pythagoræ symbolum. Crediderim certe ex illis particulis μὴ & δὲ, totum errorem manasse: quarum sedem mutando, si ita legeris, φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν, συνεπιτιθέναι δὲ, his Græcis verbis Latina D. Hieronymi plane respondere com- F peries: nisi quod ordinem invertit. Quid autem ænigmatice nobis significabit hoc symbolum? Hoc, ut opinor: Hominum inertiæ non indulgendum, sed eorum φιλοπονίαν circa rem quamlibet esse excitandam. Hæc ego cum scripsissem, & ad Plutarchi deinde opuscula, quendam alium locum investigaturus, me contulissem, forte fortuna, simulatque librum aperui, in Symposiacῶν decadis VIII. cap. 7. incidi: in quo hoc symbolum & obiter ejus expositionem refert. Eum postquam adscripserim, quam bona de hujus symboli tum scriptura, tum expositione, conjectura mea fuerit, tibi, lector, judicandum relinquam. Est igitur hujusmodi: Τούτοις δὲ συμμαρτυρεῖν ἔδοξε καὶ τὸ παρεγγυᾷν τοὺς Πυθαγορικοὺς τοῖς ἑταίροις, μηδενὸς ἀφαιρεῖν βάρος, συνεπιτιθέναι δὲ καὶ συνεπιφορτίζειν, ὡς μηδεμίαν σχολὴν μηδὲ ῥᾳστώνην ἀποδεχομένους. *H. Stephanus.*

tra-

tradentes se ocio relinquendos. Unde proferendum hoc pacto, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναντιθέναι, i.e. *Tollenti onus auxiliandum, haud adjuvandus tamen qui deponat.* Hoc admonendum putavi, quod in quibusdam impressis codicibus depravatum est hoc symbolum.

Olla vestigium in cinere turbato.

Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ, i.e. *Olla vestigium in cinere turbato.* Plutarchus in Symposiacis interpretatur, nullum evidens iracundiæ vestigium oportere relinqui: sed simulatque deferbuerit atque resederit animi tumor, omnem præteritorum malorum memoriam penitus tollendam esse.

Unguium criniumque præsegmina ne commingito.

Ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν, μὴ δὲ ἐφίστασθαι, i.e. *Unguium criniumque præsegmina ne commingito, neque insistito.* Hujus nullum adhuc interpretamentum reperi. Verum conjicio sensum hunc esse, si quos habeamus affines, aut cognatos humiles & inutiles, eos tamen non esse usquequaque spernendos, & contumeliis insectandos.

Extra publicam viam ne deflectas.

Ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν, i.e. *Extra viam publicam ne ingrediaris.* Hoc quoque refertur inter Pythagorica symbola à Diogene Laertio, tametsi superiori diversum. Neque est quod hanc miremur pugnantiam: quandoquidem, ut recte præceptum est, loquendum ut plures, sapiendum ut pauci: ita sunt quædam, in quibus cum vulgo convenire, dexteritatis est: sunt rursum, in quibus à vulgo quam maxime dissidere virum bonum oportet. Recte Flaccus:

Interdum & vulgus rectum videt, est ubi peccet.

Quæ uncis sunt unguibus, ne nutrias.

Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν, i.e. *Quæ sunt unguibus uncis, ne nutrias.* Rapacitatem fugito, interprete Tryphone. Equidem arbitror convenire cum illo Æschyli dicto, quod suo reddemus loco, *Catulum leonis non esse alendum in rep.* hoc est, non admittendos δημοβόρους, ut ait Homerus, βασιλέας, *reges populi devoratores*, aut factiosos, & præpotentes, qui opes civium ad paucos contrahunt, id quod nunc solenne est.

Adversus solem ne loquitor.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν, i.e. *Adversus solem ne loquitor*, h.e. manifestis ne repugnes. Nam quod maxime constat, maximeque in confesso est, id sole clarius dicimus. Ergo contra solem loquitur, qui dicit,

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Gladium acutum avertas.

Ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν, i.e. *Ensem acutum avertas.* Opinor innui, à periculosis negociis abstinendum. Nam fertur & aliud proverbium, μὴ παιδὶ μάχαιραν, *Ne puero gladius*, subaudiendum, committas.

Adversus solem ne mejito.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν, i.e. *Adversus solem ne mejito.* Opinor commendari verecundiam. Tametsi Plinius superstitiosam hujus rei causam reddit lib. XXVIII. cap. 6. verba ipsius subscribam: *Auguria valetudinis ex urina traduntur. Si mane candida, dein rufa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubra, pessima nigra. Mala bullantis & crassa: in qua quod subsidit, si album est, significat circa articulos aut viscera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viscerum. Pallida bilis, rubens sanguinis. Mala & in qua veluti furfures atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba, vitiosa est. Mortifera vero crassa, gravi odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant ejus rei causa contra solem lunamque nudari, aut umbram cujusquam ab ipsa aspergi. Hesiodus juxta obstantia reddi suadet, ne deum nudatio aliquem offendat.* Locus hic quem Plinius citat, & ex quo symbolum Pythagoræ sumptum apparet, est in opere, cui titulus, Ἔργα καὶ ἡμέραι:

Μὴ δ' ἄντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν.
Αὐτὰρ ἐπεί κε δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.
Μήτ' ἐν ὁδῷ, μήτ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς,
Μὴ δ' ἀπογυμνωθείς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.
Ἑζόμενος δ' ὅγε θεῖος ἀνὴρ πεπνυμένα εἰδώς,
Ἢ ὅγε πρὸς τοῖχον πελάσας ἐϋερκέος αὐλῆς.

i.e. *Adversus solem rectus ne mejito, verum ut*
Occiderit, donec redeat, facere ista memento.
Sed neque progrediens, lotium desperseris unquam,
Inve viis, extrave vias, neque membra renudes
Micturus, siquidem divis nox sacra beatis.
At qui vir fuerit prudensque piusque, recumbens,
Sive domus muris admotus corpore, mejet.

Hirundinem sub eodem tecto ne habeas.

Ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν, h.e. *Hirundines ne habeas sub eodem tecto.* Divus Hieronymus Aristotelis auctoritatem secutus, interpretatur abstinendum à commercio garrulorum & susurronum. Verum hoc interpretamentum refellitur apud Plutarchum Symposiacôn decade octava. Nam haud æquum videri, ut avem domesticam, & humani convictus citra noxam amantem, perinde ut sanguinariam & rapacem propellamus. Quod enim de garrulitate causantur, id esse frivolum, cum gallos, graculos, perdices, picas, cumque his alias complureis [1] multo magis obstreperas non arceamus à domestico contubernio, imo nihil pene minus in hirundinem convenire, quam garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quod quidam Pythagoricum symbolum ad tragœdiam, quæ de hirundine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat. Nam hac ratione philomelam item ejici oportere, ut quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaque vero propius videtur, ob id improbatam hirundinem, quod eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aves aduncis unguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maxime vocale, ac Musis sacrum, venatur: præterea humi volans minutis animantibus insidiatur, deinde sola avium in tectis versatur, nullam adferens utilitatem. Nam ciconia quum ne tecto quidem utatur nostro, tamen haudquaquam mediocrem contubernii gratiam refert, bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contra hirundo, posteaquam sub nostro tecto suos educavit pullos, abit nulla relata gratia communicati hospitii. Denique, quod est omnium gravissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano convictu mansuescunt, neque tactum admittunt, neque consuetudinem, neque [2] ullius rei aut disciplinæ communionem. Musca semper pavitat ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura videtur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, utpote diffidens semper, semperque suspicans mali quippiam. His de rebus recte Pythagoras convictorem ingratum pa-

1 *Multo magis obstreperas non arceamus*, &c.] Quis hoc unquam nobis persuaserit, gallos, graculos, perdices, picas, hirundinibus multo magis esse obstreperas? Atqui his sua garrulitas jam inde à prisco seculo exprobrata fuit: ut testatur nomen κωτίλλη, quod ideo illi tributum fuit: & ab eo factum κωτίλλουσα, ad exprimendam loquacitatem muliebrem, apud Hesiodum. Testatur & elegantissimum Anacreontis odarium: ad cujus imitationem factum deinde fuit illud epigramma, cujus initium est, Πᾶσαν ἐγὼ τὴν νύκτα κινύρομαι. Quin etiam illa Nicostrati sententia nonne garrulitatis quandam ὑπερβολὴν huic avi tribuit?

Εἰ τὸ συνεχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλεῖν
Ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες
Ἐλέγοντ' ἂν ἡμῶν σωφρονέστεραι πολύ.

At enim hæc de suo non profert Erasmus, sed ex Plutarcho interpretatur: à quo dicti hujus (nimirum multo magis obstrepera hirundinibus esse illa quatuor avium genera) exigenda est ratio: si tamen hoc pro suo agnoscere velit. Quo modo autem agnosceret, cum non dixerit, λαλιᾶς δὲ καὶ πολυφωνίας μᾶλλον ἢ κίτταις, &c. sed, οὐ μᾶλλον ἢ κίτταις, quam negativam particulam omittendo, depravatum fuit, quod ab eo fuerat alioqui bene dictum. Nisi quod miror, πολυφωνίαν etiam perdicibus ab eo tribui: à quo petitum proverbium vidimus antea, ἀφωνότερος πέρδικος. Nam quod ad graculos & gallos attinet, hæc duo nomina ipse nequaquam agnoverit, cum illud avium genus ne nomine quidem prorsus: (etsi non abs re in hoc numero positum esse videtur) hujus autem generis non marem, sed fœminam (ἀλεκτορίσι dicens, non ἀλεκτρυόσι) obstreperæ garrulitatis insimularit. *H. Stephanus.*

2 *Ullius rei aut disciplinæ.*] Pro, *Aut disciplinæ*, lege, *Aut lusus*: quid enim avi cum disciplina? Inde autem natus est error, quod παιδείας legerit Erasmus, pro παιδιᾶς. *Idem.*

rumque firmum, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Hujusmodi ferme Plutarchus eo quem ostendi loco. Quibus illud unum videtur addendum, Ciceronem, seu quisquis is fuit, in Rhetoricis ad Herennium, infidæ amicitiæ similitudinem ab hirundinibus mutuari, quæ vere ineunte præsto sint, hyeme instante devolent.

Stragula semper convoluta habeto.

Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. i. e. *Stragula semper convoluta habeto.* Id his quoque temporibus inelegans & inurbanum habetur, si quis stragula lecti non componat. Quid autem sibi velit hoc symbolum, aliis divinandum relinquo. [1] Tametsi suspicor commendatam verecundiam, etiam his in rebus quibus cogimur naturæ necessitati satisfacere.

In annulo, dei figuram ne gestato.

Ἐν δακτυλίῳ, θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν, i. e. *In annulo, dei imaginem ne circumferas.* Fortassis admonet, non passim admiscendam dei mentionem.

Sellam oleo ne absterseris.

Λαδίῳ εἰς θῶκον μὴ ὀμόργνυσο, i. e. *Ne sedem absterseris oleo.* Nec hujus interpretamentum occurrit. Arbitror innui, non esse abutendum rebus optimis ad ea quibus neque dignæ videntur, neque utiles.

Coronam ne carpito.

Στέφανον μὴ δρέπεσθαι, i. e. *Coronam ne carpseris.* Divus Hieronymus adversus Rufinum interpretatur, urbium leges observandas esse, non violandas, neque reprehendendas, quod urbium turrita mœnia coronarum speciem præbeant.

Quæ deciderint ne tollito.

Τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι, i. e. *Quæ deciderint ne tollas.* Admonet, ut assuescamus moderatius cibum sumere. Aristophanes in Heroibus, teste Laertio, superstitiosam hujus symboli causam adfert. Heroum enim esse quæ ceciderint è mensa, eoque nefas gustare. Alii sic efferunt, Μὴ γεύεσθαι ἀπ' ἂν ἐντὸς τῆς τραπέζης καταπέσῃ, i. e. *Ne gustato, quæcunque in mensa deciderint.*

A gallo candido abstineas.

Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ, i. e. *Albo gallo ne manum admoliaris,* quod Mensi sacer sit, utpote horarum nuncius.

Panem ne frangito.

Ἄρτον μὴ καταγνύειν. i. e. *Panem ne frangito.* Admonet, non esse dirimendam amicitiam: propterea quod antiquitus amicitia pane conciliabatur. Unde & Christus princeps noster, distributo pane, perpetuam inter suos amicitiam consecrabat: proinde non convenire frangi id per quod amici conglutinarentur.

Salem apponito.

Τὸν ἅλα παρατίθεσθαι, i. e. *Salem apponito.* Admonet, justitiam & æquitatem omni adhibendam negocio. Sal enim quicquid occupaverit servat, & ex rebus purissimis constat, aqua & mari.

In via ne seces ligna.

Ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα, i. e. *In via ne seces ligna.* Quidam exponunt, non esse discruciandam & abbreviandam vitam curis & anxiis cogitationibus.

Ne libaris diis ex vitibus non amputatis.

Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, i. e. *Ne libaris diis ex vitibus non amputatis.* Nihil gratum Superis, quod non purum purgatumque sit. Hoc ænigma Plu-

1 *Tametsi suspicor commendatam verecundiam.*] At ego aliud innuisse existimo Pythagoram: nimirum quum mane ignoremus ubi vesperi moraturi simus & somnum capturi, (ut incertæ sunt, & infinitis mutationibus obnoxiæ res humanæ) debere nos semper stragula nostra habere συνδεδεμένα, i. e. in unum quasi fasciculum colligata, atque ita ad asportationem parata, simulatque ex uno loco in alium migrandum erit. Et ita species posita pro genere fuerit, stragula pro tota supellectile. Ut perinde sit quasi præcepisset, ἀεὶ τὰ ἑαυτοῦ συσκευάζεσθαι, ut loquitur Xenophon: i. e. *sarcinas suas semper colligere,* (vel, de verbo ad verbum, *vasa colligere*: ut de militibus dicitur) tanquam se itineri accingentes. Quam sententiam sequendo, præterquam quod participii συνδεδεμένα maxime propriam significationem retinebimus, & Pythagora digna admonitio hæc erit: illud etiam incommodi vitabimus, ne, cum Erasmo, hoc symbolum cogamur dicere idem esse cum isto quod col. sequente ponit, ἀνιστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα. *H. Stephanus.*

A tarchus tribuit Numæ in ipsius vita, divinans eo mansuetudinem commendari, quæ pars sit pietatis: quemadmodum & Euangelica doctrina rejicit munera ferocis, qui nolit fratri suo reconciliari. Quod enim purgatum non est, agreste est, & farina conducit leniendis quæ dura sunt. Addit enim quod mox subjiciam.

Ne sacrificato sine farina.

Μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων, i. e. *Absque farina ne sacrificato.* Hoc ænigma morum mansuetudinem commendat, ut dictum est.

Adorato circumactus.

Προσκυνεῖν περιφερόμενος, i. e. *Adorandum circumactu corporis.* Nimirum ad imitationem cœli perpetua vertigine circumacti, Cœlum autem, Deum antiquitas
B credidit. Plutarchus & hoc tribuit Numæ, ceu peculiare. Ac meminit quidem de cœli circumactu, cæterum addit & alias interpretationes: videlicet cum sacra spectent exortum solis, qui adorat vertens se circumacto corpore ad orientem, videtur semet ad Deum convertere, factoque circulo per utranque mundi partem vota facere. Subjicit & tertiam, quam videtur maxime probare. Corporis vertigine significari rotas Ægyptias, sentit opinor de hieroglyphicis, quibus illi significabant, nihil in rebus humanis esse stabile aut perpetuum, sed utcunque visum fuerit Deo vitam nostram vertere ac volvere, æquum esse ut boni consulamus.

Adoraturi sedeant.

C Καθῆσθαι προσκυνήσοντας, i. e. *Adoraturi sedeant,* significat, vota certa concipere oportere, & in his quæ sunt optima perseverare. Et hoc Plutarchus asscribit Numæ, nisi quod in edito per Aldinos volumine προσκυνήσαντας legimus, non προσκυνήσοντας, addens id fuisse velut augurium vota rata firmaque fore. Addit quibusdam hanc quietem videri distinctionem actionum, tanquam qui priori actioni finem imposuerint, sedentes apud Deos, initium alterius actionis ab iisdem auspicentur. Quidam arbitrantur alium subesse sensum, quod oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes hoc facere, sed vacuos ac totos rei
D divinæ intentos. Unde Plutarchus idem tradit, quoties pontifex auguria seu sacra aggrediebatur, præcones clamabant, Hoc age. Ea vox hortabatur, ut qui sacra adirent, reverenter & attente id facerent. Idem in Problematibus rerum priscarum refert, qui Diis vota fecissent, in templis manere & quietem agere solitos, quod actiones hujus vitæ frequenter involvant hominem molestiis.

Surgens è lecto, vestigium corporis confundito.

Ἀνιστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα, i. e. *Cum surrexeris stragulas confundito.* [2] Videtur idem cum superiore de stragulis complicandis.

A piscibus abstineto.

E Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι, i. e. *Pisces ne gustato.* Quamobrem Pythagoras ab urtica marina jusserit abstinere, fortassis illud in causa fuit, quod is piscis Hecatæ sit sacer, propter mysterium ternionis, quem ajunt huic Deæ dicatum: sed qua gratia reliquorum item piscium esum interdixerit, non æque promptum fuerit expedire. Quanquam apud Plutarchum in Quæstionibus convivalibus, quispiam hujusmodi causam adfert, Pisces quodammodo Pythagoricæ disciplinæ contubernales videri, propter ἐχεμυθίαν, i. e. *silentium*: ita ut etiam in proverbium abierit, Ἀφωνότερος ἰχθύος, i. e. *Magis mutus quam piscis.* Theon grammaticus, apud eundem Plutarchum, diversam rationem allegat. Nam
F piscem maris indigenam & alumnum esse, clementi vi-

2 *Videtur idem,* &c.] Imo plane diversum fuerit, si sequamur illam expositionem quam modo adnotavi: de qua, ut opinor, illis mecum conveniet, qui attente eam consideraverint. Clemens autem lib. Στρωματέων v. videtur hoc symbolum eodem pertinere existimasse, quo illud quod habuisti paulo ante, col. 21. χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. postquam enim explicavit illud symbolum, χελιδόνα ἐν οἰκίᾳ μὴ ἔχειν (ut eo significetur, non recipiendos esse garrulos & futiles homines) paucis interjectis, addit: Πάλιν ὁ Πυθαγόρας, τῆς χύτρας ἀρθείσης ἀπὸ τοῦ πυρὸς, τὸν ἐν τῇ σποδῷ τύπον μὴ ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συγχεῖν προσέταττεν· καὶ ταράττειν ἀναστάντας ἐξ εὐνῆς τὰ στρώματα. οὐ γὰρ τὸν τύπον ἀφανίζειν μόνον δεῖν ᾤετο, ἀλλὰ μηδὲ ὀργῆς ἴχνος ἀπολιπεῖν. ἐπὰν δὲ ἀναζέσασα παύσηται, καθίστασθαι αὐτὴν καὶ πᾶσαν ἀπαλείφειν μνησικακίαν. *Idem.*

deli-

delicet non solum alienissimi, verum etiam inimicissimi naturæ hominis. Neque enim Deos hinc ali, quemadmodum de stellis opinantur Stoici, quin parentem & servatorem regionis Ægyptiorum Osiridem in hoc dejectum perisse. Proinde nec aqua maris ad potum utuntur, nec quicquam eorum quæ in eo gignuntur, aluntur que, purum & ad hominis usum accommodatum existimant, ut cum quibus nec aerem communem, [1] neque regionem habeamus communem. Quinimo aer hic, per quem reliqua omnia vivunt aluntur que, illis perniciem adfert, tanquam præter naturam, citraque usum & genitis & viventibus. Neque mirum, inquit, si ab animantibus abstinent, propter elementum maris ab humana natura alienis, nec ob id idoneis, quæ cum nostro spiritu ac sanguine misceantur, quando neque nautas alloqui dignantur Ægyptii, si quando fiant obvii, quippe qui ex mari victum sibi parent. Rursum Sylla eodem in loco causam aliam adducit: nempe Pythagoram fere vesci solitum iis quæ fuissent Diis immolata, primitiis illis dicatis. Atqui nullus piscis idoneus ad sacrificium. Plutarchus ipse rationes superiores ita refellit, ut dicat, hoc ipso nomine magis oportere vesci piscibus, quod peregrini generis esse videantur. Immane enim planeque Cyclopicum esse, si quæ sunt ejusdem generis, mutuo laniatu pascantur. Nam quod narrant, aliquando Pythagoram empto retium jactu, pisces captos emisisse, non eos contempsit velut hostes & alienigenas, sed tanquam amicis jam factis & captivis pepercit, persoluto illorum nomine precio. Reddit autem duplicem causam, quare Pythagoræ non probaretur piscium esus, partim quod res cum injustitia conjuncta videretur, persequi, occidere, vorare animal, quod ipsa natura nullo pacto lædat hominem, aut lædere possit. Deinde quod non ad necessitatem, sed ad luxum, supervacaneamque gulæ voluptatem pertineat piscium esus. Hinc esse quod Homerus fecerit, non Græcos solum, cum circa Hellespontum militarent, à piscibus abstinentes, verum etiam Phæacas ipsos, alioqui helluones. Ne procis quidem lurconibus marinum obsonium apposuit, cum utrique insulares essent. Nam apud hos majorem fere videmus tum immanitatem, tum luxum. Neque socii Ulyssis unquam aut hamo, aut retibus usi sunt, donec farina suppeteret. Verum omni commeatu absumpto, paulo prius quam sacros Soli boves devorarent, piscari cœperunt: non obsonii causa, sed ob famem depellendam. Commemorantur hoc loco apud Plutarchum, & alia nonnulla de piscium abstinentia: sed hæc ad symboli interpretationem satis esse visa sunt. Tribuitur Pythagoræ & illa nobilis sententia, teste Plutarcho in commentario De exilio, Ἕλου βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν συνήθεια ποιήσει, i. e. *Optimam vitæ rationem elige, eam jucundam reddet consuetudo.* Divus Hieronymus hoc etiam dogma Pythagoricum refert, quo vir ille totius moralis philosophiæ summam complexus videtur: Δεῖ φυγαδεύειν πάντῃ τρόπῳ καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρός, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές. i. e. *Fugare convenit, ac modis omnibus resecare, morbum à corpore, inscitiam ab animo, luxuriem à ventre, seditionem à civitate, discordiam à familia, in summa ab omni negocio intemperantiam.*

III. *Non bene imperat, nisi qui paruerit imperio.*

Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν μὴ ἀρχθέντα, i. e. *Fieri non potest, ut bene gerat imperium, qui non tulerit imperium.* Manet hoc adagium, hodieque vulgo celebre, neminem recte dominum agere, qui non ante ministrum gesserit. Citat autem Aristoteles Politicorum libro tertio: Διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν, μὴ ἀρχθέντα, i. e. *Quapropter illud etiam recte dicitur, Neminem bene imperium gerere, qui non ipse prius sub imperio fuerit.* Rursum eodem libro, Τόν τε γὰρ μέλλοντα ἄρχειν καλῶς, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον, i. e. *Eum enim qui bene sit administraturus imperium, ajunt imperium ferre prius oportere.* Magis proverbialiter extulit Plato, libro De legibus sexto: Δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. i. e. *Jam illud oportet unumquemque de mortalibus universis cogitare, qui non servierit, eum haudquaquam dominum fore laude dignum.* Plutarchus in ducem imperitum: Οὔτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτε ἀκοσμοῦντος κοσμεῖν, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. i. e. *Neque enim lapsi pares sunt alios erigere, neque inscii docere, neque incompositi componere, neque ordinare inordinati, neque imperare qui imperium non sit passus.* Idem hoc laudis peculiariter tribuit Agesilao, Ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι, i. e. *Venisse ad imperium, non indoctum parere imperio.* Seneca libro de Ira II. *Nemo regere potest, nisi qui & regi.* Natum adagium à nobili illo Solonis apophthegmate, quod in ejus vita refert Diogenes Laertius, Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι, i. e. *Imperium gere, sed ubi prius imperium ferre didiceris.* Itaque referri potest vel ad eos, qui prius alieno parendo imperio discunt imperium in alios gerere: vel qui prius cupiditatibus imperant suis, quam in alios exerceant imperium. Neque enim idoneus est ut aliis dominetur, qui ipse servit affectibus: neque rex aliis esse potest, nisi quem ratio rexerit.

IV. *Adonidis horti.*

Ἀδώνιδος κῆποι, i. e. *Adonidis horti*, de rebus leviculis dicebatur, parumque frugiferis, & ad brevem præsentemque modo voluptatem idoneis. Pausanias testatur, Adonidis hortos olim in delitiis fuisse, lactucis potissimum ac fœniculis frequentes, in quibus semina haud aliter atque in testa deponi consueverint: eoque rem in proverbium abiisse, contra futiles ac nugones homines, & voluptatibus ineptis natos: cujusmodi sunt cantores, sophistæ, poetæ lascivi, cupediarii, atque id genus alii. Erant autem ii horti Veneri sacri, propter Adonidem ejus amasium, primo ætatis flore præreptum, atque in florem conversum. Horum mentionem facit Plato in Phædro: Ὁ νοῦν ἔχων γεωργός, ὧν σπερμάτων κήδοιτο, καὶ ἔγκαρπα βούλοιτο γενέσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς Ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν, χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γιγνομένους. ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἄν, ὅτε καὶ ποιεῖ; i. e. *Num agricola, qui sapiat, semina quæ curæ haberet, quæque cuperet aliquando fructum adferre, æstatis tempore, summo studio in Adonidis hortos mittet, gaudetque spectare eos intra dies octo jam pulchros effectos: an ea quidem per lusum ac festi gratia faciet, si quando tamen fecerit?* Item Plutarchus in commentario, cui titulus, Περὶ τῶν βραδέως ὑπὸ τοῦ θείου τιμωρουμένων, i. e. *De eo qui à numine sero punitur:* Ἀλλὰ μικρός τις, καὶ κενόσπουδος ὁ θεός ἐστιν, ὥς τε μηδὲν ἡμῶν ἐχόντων θεῖον ἐν αὐτοῖς, μηδὲ προσόμοιον ἀμωσγέπως ἐκείνῳ, καὶ διαρκὲς καὶ βέβαιον, ἀλλὰ φύλλοις, ὡς Ὅμηρος ἔφη, παραπλησίως ἀπομαραινομένων παντάπασι καὶ φθινόντων ἐν ὀλίγῳ, ποιεῖσθαι λόγον τοσοῦτον, ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους, ἐπ' ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες, ἐφημέρους ψυχὰς ἐν σαρκὶ τρυφερᾷ, καὶ βίου ῥίζαν ἰσχυρὰν οὐ δεχομένῃ βλαστανούσας, εἶτα ἀποσβεννυμένας ἀεὶ ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως. i. e. *Imo morosior quispiam, & leviculårum rerum curiosus est Deus, qui quum nihil habeamus divinum in nobis, neque quod ullo modo ad illius similitudinem accedat, quodque constet, ac stabile perpetuumque sit, quin magis foliorum ritu, quemadmodum ait Homerus, undequaque marcescamus, intereamusque brevi, tantam nostri curam habeat: non aliter quam mulieres, quæ Adonidis hortos, ad dies pauculos vernantes, in testulis quibusdam nutriunt,* [2] *foventque animas brevi duraturas, in carne tene-*

1 *Neque regionem.*] Apud Plutarchum legitur, οἷς μήτε πνεύματος κοινοῦ, μήτε συμφύλου νομῆς μέτεστιν. adeo ut pro *Regionem*, debuerit vertere Erasmus *Pastum*, aut *Pascua*: hic enim aut catachresi utendum, aut certe periphrasi: etiamsi autem νομὴ aliquando in illa altera significatione acciperetur, pro νομὸς, nec fides codicum suspecta foret. at hic nullo modo eam habere posset. *H. Stephanus.*

2 *Foventque animas brevi duraturas, in*, &c.] Hic invertit Erasmus sententiam auctoris: absurde etiam dans animas illis hortis Adonidis. Invertit autem, quia quod Plutarchus Deo, id ipse mulieribus tribuit, nempe fovere animas: & cum ad animas hominum id pertineat, ita inter-

tenera, & solidam vitæ radicem non recipiente suppullulantes, ac mox ad quamvis occasionem interituras. Meminit & Theocritus Idyllio Θ*.

> Πὰρ δ' ἁπαλοὶ κᾶποι, πεφυλαγμένοι ἐν ταλαρίσκοις
> Ἀργυρέοις.
> *Adsunt & teneri calathis candentibus horti,*
> *Servati.*

Effertur parœmia etiam hoc modo,

> Ἀκαρπότερος τῶν Ἀδώνιδος κήπων.

i.e. *Infructuosior Adonidis hortis.*

Non dissimili figura Isæus, apud Philostratum, juveniles voluptates appellat, Ταντάλου κήπους, quod umbris ac somniis persimiles sint, nec expleant hominis animum, sed irritent potius. Similiter Pollux sophistæ Athenodori dictionem appellabat *Tantali hortos*, quod juvenilis esset ac levis, speciem præ se ferens, quasi esset aliquid, quum nihil esset.

V. *Infixo aculeo fugere.*

Βαλὼν φεύξεσθαι οἴει; i. e. *Jaculo immisso fugiturum te putas?* Metaphora proverbialis, ubi quis dicto convitio, seu maleficio quopiam peracto, statim subducit sese, ne vel tueri cogatur quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. Eryximachus medicus in convivio Platonis, Aristophani discedere paranti ne cogeretur & ipse laudare Cupidinem, ac jocis quibusdam poeticis eludenti: Βαλών γε, φάναι, ὦ Ἀριστόφανες, οἴει ἐκφεύξεσθαι; ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε, ὡς δώσων λόγον. Ἴσως μέντοι, ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε. i.e. *Ut videtur*, inquit, *Aristophanes, immisso in nos jaculo fugiturum te credis? Quin tu animum adverte, atque ita loquere, tanquam rationem redditurus. Sane si mihi videbitur, fortassis te dimittam.* Utitur item in Phædone, & in primo De repub. libro, quanquam hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorem injecta aqua discedentem refert: Ταῦτα εἰπὼν ὁ Θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον. i. e. *Hæc locutus Thrasymachus, in animo habebat discedere, ceu balneator quispiam, offusis in aures copiosis ac multis verbis.* Ac mox eodem in loco, Οἷον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, i.e. *velut injecto dicto paras discedere.* Respexit ad proverbium Plutarchus in commentario De iis qui tarde puniuntur à numine: Ἀλλ' οὐδ' εἰ βαλὼν, εἶπεν, ἀπηλλάγη, καλῶς ἔχει περιορᾷν τὸ βέλος ἐγκείμενον, i.e. *Quin etiam si discessit, inquit, immisso jaculo, non convenit telum inhærens negligere.* Allusit ad hanc parœmiam Aristoteles in tertio Naturalium auditionum libro. Refellens enim Anaxagoræ sententiam, qui dixisset, infinitum immotum esse, & in seipso conquiescere, negat satis esse dixisse tantum, & aufugere, quum causam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitum moveri non posset: Οὐ γὰρ, inquit, ἱκανὸν, τὸ οὕτως εἰπόντα ἀπηλλάχθαι, ut obiter & orthographiam emendem, non Aristotelis, sed typographi. Quadrabit igitur in eos, qui velut oracula quædam pronunciant, aliis conjectandi materiam ministrantes, ut qui non interpretentur quamobrem ita senserint. Translatum videtur ab apibus, aut vespis, quæ infixo aculeo, statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phædone. Potest & ad Parthos referri, qui jaculo conjecto in hostem, mox equis versis se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud Ciceronem libro De finibus bonorum quarto: *scrupulum*, inquit, *abeunti, sed videbimus.* Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertius in oratione pro L. Flacco: *Flacco vero quid profuit, qui valuit tam diu dum huc prodiret. Mortuus est aculeo jam dimisso ac dicto testimonio.*

interpretatur, quasi ad nescio quas illorum hortorum animas hoc referendum esset. Sed video quid Erasmum in errorem impulerit: nempe latens parenthesis eum fefellit: hæc enim omnia verba per parenthesin posita sunt. ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους ἐπ' ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες. Verum mutavit casum Plutarchus post parenthesin (quod ἀνακόλουθον fit aliquando ab auctoribus) & quasi præcessisset μηδὲν ἔχοντας ἡμᾶς ἐν λόγῳ τίθεσθαι, aut tale quid (non autem μηδὲν ἐχόντων ποιεῖσθαι λόγον) subjunxit per appositionem, ἐφημέρους ψυχὰς ἐν, &c. *H. Stephanus.*

* Locus iste habetur Idyll. xv.

VI. *Nodum solvere.*

Κάθαμμα λύειν, i. e. *Nodum solvere*, dicebatur qui negocium alioqui impeditum facile conficeret. Natum hinc ajunt, quod tradunt Midam curru nodis quibusdam inexplicabilibus è corni libro connexo vectari solitum. De hoc in templo reposito proditus erat apud Phrygas rumor, ut qui vinculum illius solvisset, eum Asiæ imperio potiturum. Alexander Magnus explicuit, exempto clavo qui jugum temoni connectebat: quidam ajunt gladio dissecuisse. Cujus historiæ alio loco mentionem faciemus, in proverbio *Herculanus nodus*. M. Tullius epistolarum ad Atticum libro quinto: *Cæsari nullus honos à Senatu habeatur, dum hic nodus expeditur*, i.e. dum hoc negocium conficitur.

VII. *Dodonæum æs.*

Δωδωναῖον χαλκεῖον, i. e. *Dodonæum cymbalum*, aut tintinnabulum. In hominem dici consuevit improbæ atque importunæ loquacitatis. Zenodotus citat ex Ariphoro Menandri. Tradit autem in Dodona duas fuisse sublimes columnas, in altera positam pelvim æream, in altera pensile pueri simulachrum, flagellum æreum manu tollentis: quoties autem ventus vehementius flaverit, fieri ut scutica impulsa crebrius lebetem feriat, isque percussus tinnitum reddat, ad multum etiam temporis resonantem. Alii referunt ad æra Corinthia, quæ præ cæteris clarius tinniant. Meminit hujus adagii Stephanus in dictione Dodone. Juvenalis ad Adagium allusisse videtur, cum ait,

> *Tot pariter pelves, tot tintinnabula credas*
> *Pulsari,*

muliebrem garrulitatem taxans. Suidas diversam adagii adfert interpretationem ex Dæmone. Ait enim oraculum Jovis, quod olim erat in Dodona, lebetibus æreis undique cinctum fuisse, ita ut invicem sese contingerent. Itaque necessum erat fieri, ut uno quopiam pulsato, vicissim & omnes resonarent, sonitu per contactum ab aliis ad alios succedente. Durabatque in longum tempus tinnitus ille, videlicet in orbem redeunte sono. Putatque parœmiam dictam in sordidos, & quantumvis pusilla de re querulos. Verum Aristoteles hoc commentum ut fictitium refellit, adferens aliud interpretamentum, quod modo retulimus, de columnis duabus, & simulachro pueri. Plutarchus in commentario Περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat, in Olympia porticum quandam fuisse, ratione mathematica ita compositam, ut pro una voce multas redderet, atque ob id ἑπτάφωνον appellatam. Cumque hac confert homines impendio loquaces, quos si verbulo tangas, continuo referunt tantum verborum, ut nullus omnino sit garriendi finis. Meminit hujus adagionis & Julius Pollux libro sexto, capite de loquacibus, his verbis, τὸ ἐκ Δωδώνης χαλκεῖον.

VIII. *Prora & puppis.*

Πρώρα καὶ πρύμνη, i. e. *Prora & puppis.* M. Tullius libro Familiarium epistolarum ultimo, scribens ad Tyronem suum, parœmiam hanc refert his verbis: *Mihi prora & puppis, ut Græcorum proverbium est, fuit à me tui dimittendi, ut rationes meas explicares. Prora* itaque & *puppi*, summam consilii nostri significamus: propterea quod à prora & puppi, tanquam à capite & calce, pendeat tota navis. Apud Græcos invenio pronunciatum hoc pacto, τὰ ἐκ πρώρας, καὶ τὰ ἐκ πρύμνης ἀπόλωλε, i. e. *à prora pariter, atque à puppi pereunt:* sive, *prora pariter ac puppis perit*, h. e. ad internecionem. Philostratus in Heroicis: Ἀλλὰ δεῖ προσδεδέσθαι τῇ νηΐ, καθάπερ τὸν Ὀδυσσέα, εἰ δὲ μὴ, καὶ τὰ ἐκ πρώρας φασὶ καὶ ἐκ πρύμνης ἀπολεῖται. i. e. *Sed oportet Ulyssis in morem navi alligatum esse, alioqui & prora, quod dici solet, & puppis perit.* Consimili figura dictum est in Apocalypsi: Ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ω, *Ego sum alpha & ω.* Ego sum rerum omnium summa. Omnia proficiscuntur à me, velut à fonte, & ad eundem omnia referuntur, tanquam ad felicitatis portum. Nam alpha α Græcis prima litera est, ω magnum postrema. Neque dissidet hinc illud Theocriticum in Encomio Ptolemæi: Ἀνδρῶν αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι * λεγέσθω,

* Lege πρώτοισι.

Καὶ

Καὶ πύματος, καὶ μέσσος, i. e. *Ast hominum in numero decantetur Ptolemæus, Primus & ultimus, ac medius.* Item Virgilianum illud:

A te principium, tibi desinet.

Huc pertinet, quod Demosthenes pronunciationem, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον esse dixit, universam eloquentiam intelligens. Plato De legibus libro quarto: Ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε, καὶ τελευτὴν, καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, i. e. *Jam Deus quidem ipse, quemadmodum vetusto verbo dicitur, tum initium, tum finem, tum medium rerum omnium complectens.* Plutarchus in commentario De liberis educandis: Ὅτι ἓν πρῶτον, καὶ μέσον, καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον, ἀγωγὴ σπουδαία, καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι, i. e. *Quod una res, primum, & medium, ac postremum hic caput est, proba institutio, legitimaque eruditio.* Aristoteles libro Rhetoricorum tertio refert ex Alcidamante quodam, qui philosophiam, *legum vallum ac fossam* appellarit, omne legum præsidium in philosophia situm innuens. At Philosophus eam metaphoram tanquam duram ac frigidam damnat: quasi vero non durior sit illa superior, πρῷρα καὶ πρύμνη. Verum in oratione seria, fortassis vitiosæ fuerint: in adagiis non item offendit duricies, ut quæ sæpenumero vel ænigmatum simillima sint, eaque ferme laudatissima videantur, quæ paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties summam totius negotii, & omne momentum præsidiumque significabimus, proram & puppim, aut fossam & vallum dicemus: ut, pietas studiorum nostrorum prora & puppis esse debet. Quibusdam omnium rationum prora & puppis est pecunia. Adversus Carthaginensium vim Scipio fossa pariter & vallum erat, id est, præcipuum tutamentum.

IX. *Umbræ.*

Σκιαί, i. e. *Umbræ*, proverbiali joco dicebantur olim ii, qui venirent ad convivium, non ipsi quidem vocati, sed comites eorum qui vocati fuerant, sic illos sequentes, velut umbra corpus ultro sequitur. Ad hanc parœmiam allusit Horatius Epistolarum libro primo, scribens ad Torquatum:

—— Brutum tibi, Septimiumque,
Et nisi cœna prior, potiorque puella Sabinum
Detinet: [1] *ad summam, locus est & pluribus umbris:*
Sed nimis arcta premunt olida convivia capræ.

Hoc loco neque Acron [2] proverbii facit mentionem, opinor, quod rem vulgo jactatam, ceu notam prætererit. Christophorus Landinus, vir alioqui doctus, umbras interpretatur loca in rure operta umbris, in quibus commode discumbant convivæ. Præterea capras interpretatur scurras mordaces. Postremo: *Dic quotus esse velis*, ad hunc exponit modum: *Rescribe, cujus fortuna homines tibi convivas adhibeam. Nam si cupis digniores te, eris postremus, si inferiores, eris primus.* Hæc non fueram adscripturus, nisi conduceret ostendisse in quæ deliramenta virum eruditum adigat nonnunquam unius proverbioli ignorantia. Sensus autem Horatiani carminis sic habet. Admonet Torquatum, ut ad cœnam veniat, paucis comitatus, videlicet Bruto, Septimio & Sabino: non quod sit defuturus in accubitu locus, si velit plureis umbras secum adducere: verum id futurum incommodi, ut alarum odor offendat convivii suavitatem, si angustius sedeatur. Deinde si velit omnino plureis umbras, id est, comites, præmoneat se de numero, ne non respondeat apparatus. Brutum itaque, Septimium & Sabinum, umbras Torquati vocat, si veniant, non ipsi quidem invitati, sed à Torquato, quem vocarat Horatius, ceu comites adducti. Idem alibi:

—— cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.

i. e. Ultroneos comites. Plutarchus Συμποσιακῶν libro septimo, quid sint umbræ, narrat his verbis: Τὸ δὲ τῶν ἐπικλήτων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐδόκει δὲ ἀπὸ Σωκράτους, Ἀριστόδημον ἀναπείσαντος οὐ κεκλημένον εἰς Ἀγάθωνος ἰέναι σὺν αὐτῷ, καὶ παθόντα τι γελοῖον. ἔλαθε γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπολειφθεὶς ὁ Σωκράτης, ὁ δὲ προεισῆλθεν, ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζουσα σώματος, ἐξόπισθεν τὸ φῶς ἔχοντος. i. e. *Mos autem adducendi comites, quos nunc umbras appellant, non ipsos quidem vocatos, sed ab aliis qui vocati fuerant ad convivium adductos, quæsitum est, undenam inoleverit. Existimabant natum à Socrate, qui Aristodemo persuaserit, ut non vocatus, secum ad Agathonis convivium accederet. Acciderat enim Aristodemo ridiculum quiddam. Siquidem cum inter eundum non sentiret Socratem à tergo relictum, prior ingressus est, plane velut umbra corpus præcedens, lumine a tergo sequente.* Hactenus Plutarchus. Est autem hæc de Socrate & Aristodemo fabula apud Platonem in dialogo, cui titulus Συμπόσιον.

X. *Nihil ad Parmenonis suem.*

Οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν, i. e. *Nihil ad Parmenonis suem.* De æmulatione dictum, quæ longo intervallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarchus in Symposiacis, quintæ Decadis secundo problemate, quo pacto natum sit adagium narrat ad hanc ferme sententiam: Parmeno quispiam fuit ex hominum eorum genere, qui nostris etiam temporibus varias animantium & hominum voces ita scite imitantur ac repræsentant, ut audientibus tantum, non etiam videntibus, veræ, non imitatæ voces videantur. Neque desunt quos hoc artificium majorem in modum delectet. Parmenon igitur hac arte vulgo ut jucundissimus, ita etiam celeberrimus fuisse perhibetur: quem cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: Εὖ μὲν, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν, h. e. *Recte quidem, verum nihil ad Parmenonis suem:* quidam prodiit, veram suculam sub alis occultatam gestans. Hujus vocem cum populus imitaticiam esse crederet, statimque sicut solent, reclamarent, Τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν Παρμένοντος, i. e. *Quid hæc ad Parmenonis suem?* vera sue deprompta, ac propalam ostensa, refellit illorum judicium: utpote non ex vero, sed ex imaginatione profectum. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ in commentariis De audiendis poetis. Nec intempestiviter utemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam judicat. Veluti si quis epigramma parum eruditum ac neotericum, supra modum admiraretur, persuasus antiquum esse. Rursum, si quod antiquum esset & eruditum, ceu nuperum damnaret. Tantum enim valet hæc imaginatio, ut eruditissimis etiam viris in judicando imponat.

XI. *Syncretismus.*

Συγκρητισμὸς Cretico proverbio dicebatur, quoties fieret, ut qui modo videbantur hostes acerrimi, repente in summam concordiam redigerentur. Id quod frequenter evenire solet, maxime si quando malum aliquod inciderit utrisque commune. Plutarchus in commentario, Περὶ φιλαδελφίας, i. e. *De fraterna caritate* recenset, simulque explicat parœmiam his verbis. Ἔπειτα τοίνυν ἐκεῖνο δεῖ μνημονεύειν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διαφοραῖς, καὶ φυλάττειν τὸ τοῖς φίλοις αὐτῶν ὁμιλεῖν καὶ πλησιάζειν τότε μάλιστα, φεύγειν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ προσδέχεσθαι, μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τοῦτο τῶν Κρητῶν, οἳ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπιόντων πολεμίων διελύοντο καὶ συνίσταντο, καὶ τοῦτο ἦν ὁ καλούμενος ὑπ' αὐτῶν συγκρητισμός. i. e. *Præterea oportebit & illud meminisse, fratribus inter se dissidentibus, observareque ut potissimum eo tempore* [1] *consuetudinem habeas & convictum cum illorum amicis. Rursum,*

1 Lege *adsumam*, & ad priora refer.
2 At vocem hanc recte explicant Glossæ Veteres, in Editione Cruquiana, ubi copiosiores sunt quam in antiquis Editionibus.

1 *Consuetudinem habeas & convictum cum illorum amicis.*] Nemo non videat (qui quidem propius intueri hunc locum velit) absurdum esse quod hisce Latinis verbis præcipitur: nimirum ut illud tempus observemus, quo inter se dissidebunt fratres, ut tum potissimum cum eorum amicis consuetudinem & convictum habeamus. Quorsum hoc? quæso. Rationi enim minime consentaneum est, ut consuetudinem habeamus cum amico ejus qui nobis sit inimicus. Ac potius præcipiendum esset, ut eorum inimicis nos adjungentes, viribus collatis eos opprimeremus, interim dum illi, ob dissidium, sibi mutuo laturi opem non sunt, & vel hac ratione multo εὐαλωτότεροι futuri. Sed hoc non cogitavit Plutarchus: multo vero minus illud. Quid igitur? Consilium dat unicuique, ut si acciderit illi dissidium esse cum suis fra-

sum, inimicos fugias, neque admittas ad familiaritatem, illud videlicet Cretensium exemplum sequutus, qui frequenter cum factionibus & bellis intestinis inter sese pugnarent, invadentibus aliunde hostibus omissa contentione conjuncti sunt: atque is erat, quem illi syncretismum appellabant. Hactenus Plutarchus. Simile quiddam refert de Sudracis & Mallis Quintus Curtius libro nono: *quos alias bellare inter se solitos, periculi societas junxerat, imminente Alexandro.* Pertinet huc, quod alias ex Aristotele referemus: Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακά, i. e. *Conciliant homines mala.* Adagium recte accommodabitur & in illos, qui amicitiam ineunt: non quod sese ex animo diligant, sed quod alter alterius opis egeat: aut quo veluti conjunctis copiis communem inimicum pessundent. Id quod his temporibus sæpenumero factitari videmus, ut arma jungant, alioqui inter se infensissimis animis. Tanta inest & Christianis hominibus ulciscendi rabies. Refertur & ab Apostolio quodam Byzantino, recentissimo apud Græcos proverbiorum coacervatore.

XII. *Qui circa salem & fabam.*

Περὶ ἅλα καὶ κύαμον, i. e. *Juxta salem & fabam.* In eos dicebatur, qui se simularent scire quod nescirent. Siquidem divini responsuri, fabam & salem apponebant. Unde qui inter sese de rebus arcanis communicarent, τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύαμον appellabant. Ad hunc quidem modum scriptum legitur in Diogeniano, reliquisque Græcarum parœmiarum collectoribus. Verum Plutarchus in Symposiacorum Problematum decade quarta, non fabam, sed cuminum scribit, nisi forte depravatus est codex: Ἐκεῖνο δέ πως ὑμᾶς λέληθε τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύμινον, ὅτι τὸ μὲν ποικίλον ἐστι, τὸ δὲ ἥδιον, i. e. *At illud fortasse vos fugit, quod ajunt, qui juxta salem ac cuminum, quod illud quidem lautius, hoc suavius.* Rursum ejusdem operis decade quinta: Ἐζήτει Φλῶρος ἑστιωμένων ἡμῶν παρ' αὐτῷ, τίνες ἂν εἶεν οἱ περὶ ἅλα καὶ κύμινον ἐν παροιμίᾳ λεγόμενοι. i. e. *Quærebat Florus, cum apud ipsum cœnaremus, quinam essent, qui in proverbio juxta salem & cuminum dicerentur.* Apollophanes autem grammaticus sic eam quæstionem dissolvit, ut dicat adagium summam familiaritatem significare. Siquidem qui magnopere inter se familiares sunt, hi vel salem vel cuminum una cœnant, neque requirunt apparatum ullum ciborum. Unde & ille jocus est Octavii Cæsaris ad quendam, à quo fuerat convivio perparco frugalique acceptus: *Nesciebam me tibi esse tam familiarem.* Huc pertinet etiam illud, quod suo loco referemus: Ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν, i. e. *Non oportet transgredi salem & mensam*, hoc est, amicitiæ jus, quod his rebus conciliatur, non est violandum. Porro salis nomine frugalem victum innui, passim ex poetis licet cognoscere. Horatius in Odis:

> *Vivitur parvo bene, cui paternum*
> *Splendet in mensa tenui salinum.*

Idem in Sermonibus:

> *Modo sit mihi mensa tripes, &*
> *Concha salis puri.*

fratribus (intellige etiam, cum suo fratre, prout vel plures, vel unicum esse contigerit) operam det ut eo potissimum tempore cum suis ipsius amicis versetur, & ab eorum latere quam minimum poterit, recedat: contra vero suos inimicos procul fugiat. Cur vero ita faciendum sit, ostendit iis quæ subjungit: Quia, inquit, sinceri & minime fucati amici una cum amico suum fratrem amante, & ipsi amant: at ii demum qui inimici sunt, & quidem omnium maxime maligni, quum aliquem reperiunt cui sit dissidium & odium adversus suum fratrem, cum illo dissidente & ipsi dissidere, & odisse eundem videntur. Et merito profecto Plutarchus omnium maxime malignos hos esse dicit: cur enim apud fratrem fratri irascentem, & ipsi adversus eundem iram præ se ferunt? Ut eum magis ac magis accendant, & oleum, quod ajunt, addant incendio. Interim vero ex illo, ubi commotum esse viderint, (quo maxime tempore dicenda tacenda loqui homines solent) ea secreta expiscentur, quæ alioqui sedato animo, nunquam vulgavisset: & quæ occuluisse multo illi utilius fuisset. Pulcherrimus est profecto hic locus, & Plutarcho vere dignus: ideoque hunc in ejus interpretatione errorem silentio prætereundum non existimavi: præsertim quum eam sequendo, quod additur Cretensium exemplum, ἀπροσδιόνυσον esse videatur: illi enim, invadentibus hostibus, non cum inimicorum amicis, sed cum suis ipsorum inimicis societatem inibant, seque cum iis reconciliabant. *H. Stephanus.*

A Verum in divinationibus videtur magis religionis causa solitus apponi. Cur autem hic honos sali potissimum sit habitus, quæritur apud Plutarchum in eo, quem modo citavi loco: nam & Homerus salem divinum appellat, & Plato scripsit salem rebus divinis amicissimum, familiarissimumque. Proinde Ægyptii, honoris causa, prorsum à sale abstinent, adeo ut ne panibus quidem vescantur sale conditis. Tametsi Plutarchus arbitratur Ægyptios hac gratia potius abstinuisse, si quando pure vivere vellent, quod præcipue libidinem irritare putetur, idque propter calorem. Præterea non est veri dissimile, illos abdicasse sibi salem, tanquam condimentum omnium suavissimum, ita ut non
B immerito, opsoniorum opsonium appellari possit. Nam sunt qui hac de causa salem gratiam nominarint, quod citra hunc omnia videantur insipida ingrataque. Quanquam illud maxime divinum in se sal habere videtur, quod à corporibus vita destitutis putrefactionem ac tabem arcet, neque sinit prorsum interire, diu morti velut resistens, animæque, quoad licet, vice fungens. Atqui nihil est anima divinius. Hujus ut est officium, animantia tueri, continereque, neque sinere compaginem dilabi: itidem sal, animæ exemplo, cohibet corporum harmoniam ad tabem tendentium, & membrorum inter sese amicitiam conservat. Hac eadem ratio-
C ne fulguris ignem sacrum ac divinum arbitrantur, quod ictorum corpora multo tempore perdurent, neque putrescant. Habet & illud quasi divinum sal, quod vim quandam gignendi genuinam habere credatur, vel hoc argumento, quod sicuti paulo superius dictum est, seminalem vigorem expergefacit, acuitque. Proinde qui canibus alendis dant operam, salsis carnibus ac salsamentis eos pascunt, quo ad gignendum reddantur alacriores. Accedit huc, quod è navibus marinis immensa murium vis soleat enasci. Neque desunt qui dicant, mulieres etiam citra virilem operam fieri gravidas, si salem lingant. Præterea putant huc allusisse poetas, qui non sine causa finxerunt Venerem genituræ prin-
D cipem, è salo natam fuisse, quam etiam ἁλιγενῆ, i. e. *saligenam*, cognominant. Quin iidem deos omneis marinos fœcundos, & plurimorum liberorum progenitores faciunt. Denique nullum est animal, neque terrestre, neque volatile, perinde fœcundum, ut sunt omnia marina. Hujusmodi ferme de sale disseruntur apud Plutarchum, quæ quidem hoc magis libuit referre, quod in Christianis etiam mysteriis, præcipue baptismi, quo renascimur ac denuo gignimur ad salutem, sal in primis admisceatur, ut ex his, quæ veteres de sale senserunt, non nihil etiam Theologus ad suum usum possit accommodare.

XIII. *Duabus ancoris fultus.*

E Ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖ, i. e. *Duabus nixus in portu sedet*, subaudiendum ancoris. De firmis & immotis, & qui rem suam probe constabilierunt. Ductum à navibus intra portum tuto manentibus, à prora simul & à puppi projectis ancoris. Meminit Aristides in Panath. Ab eadem metaphora ductum est, quod adversus Ctesiphonem dixit Demosthenes: Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, subaudiendum ἀγκύρας, i. e. *Haud eadem ancora nixus est, qua vulgus hominum.*

XIV. *Sine capite fabula.*

Ἀκέφαλος μῦθος, i. e. *Sine capite sermo*, dicitur imperfectus ac mutilus. Plato lib. De legibus sexto: Οὔκουν δή που λέγων γε ἄν, μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλίποιμι, πλανώ-
F μενος γὰρ ἂν ἁπάντῃ τοιοῦτος ὤν, ἄμορφος φαίνοιτο. i. e. *Nequaquam profecto, posteaquam dicendi parteis suscepi, sermonem absque capite libens reliquerim. Etenim si oberrans talis occurrat alicui, fœdus videretur.* Rursus in Gorgia: Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ' ἐπιθέντας κεφαλήν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ. i. e. *At ne sermones quidem interim ajunt fas esse deserere, quin potius imponendum illis caput, ne sine capite obambulent.* Fortassis allusit ad id, quod refert Plutarchus in dialogo De defectis oraculis. Apud Cretenses festum quoddam novis & absurdis cæremoniis agebatur, ostenso hominis simulacro sine capite. Hunc ajebant Ho-

me-

merioni patrem fuisse, qui constuprata per vim Nympha, sine capite fuerit repertus. Proverbium refertur à Zenodoto.

XV. *Inter sacrum & saxum.*

Tyndarus apud Plautum, alter è captivis, cum jam proditis dolis esset deprehensus, nec haberet, quanam arte posset elabi: *Nunc ego*, inquit, *omnino occidi. Nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid faciam scio.* Apulejus Asini sui libro undecimo: *Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait vetus proverbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar.* Explicat autem Apulejus allegoriam adagii, videlicet alludens ad sacerdotium, cui erat initiandus, & paupertatem saxo duriorem, per quam non suppetebant sumptus. Sumptum apparet ex priscis fœderis feriendi cæremoniis, in quibus fecialis porcum saxo feriebat: hæc interim pronuncians: *Qui prior populus fœdus rumpet, Jupiter ita eum feriat, quemadmodum ego porcum hoc lapide ferio.* Sed undecunque fluxit adagium, satis liquet dici solitum in eos, qui perplexi, ad extremum periculum rediguntur.

XVI. *Inter malleum & incudem.*

Μεταξὺ ἄκμονος καὶ σφύρας, i. e. *Inter incudem & malleum.* Huic non dissimile refertur ab Origene Theologo, quadam in Hieremiam homilia, his quidem verbis: nam Græca desideramus: Jam quoddam est apud nationes tritum vulgi sermone proverbium, ut de his qui anxietatibus, & ingentibus malis premuntur, dicant: *Inter malleum sunt & incudem.*

XVII. *Nunc mea in arctum coguntur copia.*

Rem eandem diversa significat allegoria Terentius in Heautontimorumeno, cum ait:

In angustum oppido, nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora sumpta ab exercitu, qui laborat, iniquo conclusus loco, & undique obsidetur ab hostibus, ut difficile sit effugere.

XVIII. *In acie novaculæ.*

Nec abhorret à superioribus illud, quod ab Homero sumptum, maximisque celebratum auctoribus, in adagionem abiit: Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, i. e. *In novaculæ cuspide*, sive *acie*, pro eo quod est in summo discrimine. Sic enim in Iliadis decimo loquitur Nestor:

Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς,
Ἢ μάλα λοιγὸς ὄλεθρος Ἀχαιοῖς ἠὲ βιῶναι.

i. e. *Nunc etenim cunctis sita res in cuspide ferri est,*
Vivant ne, an tristi exitio absumantur Achivi.

Sophocles in Antigone:

Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Sunt autem Tiresiæ vatis verba, Creontem admonentis, ut sapiat in tanto constitutus periculo. Rursum in Epigrammatibus:

Εὐρώπης Ἀσίης τε δορυσθενέες βασιλῆες,
Ὑμῖν ἀμφοτέροισιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμή.

i. e. *Europæ atque Asiæ reges Mavorte potentes,*
Nunc vobis utrisque novaculæ in acumine res est.

De Menelao ac Paride, singulari certamine decernentibus, uter Helena potiretur. Theocritus in Dioscuris:

Ἀνθρώπων σωτῆρες ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων.

i. e. *Certa salus hominum jam ferri in cuspide stantum.*

Sumptum videtur à circulatoribus, qui in cuspide gladiorum ingrediuntur: aut ab iis, qui ferrum manu contrectant: ut admonent in hunc auctorem edita scholia.

XIX. *Res in cardine.*

Huic non omnino diversum est illud, *Res est in cardine*, quod Servius proverbium esse admonuit, enarrans illud Maronis:

Haud tanto cessabit cardine rerum.

putatque perinde valere, quasi dicas, Res est in articulo. M. Tullius, *In eo cardo rei vertitur*, dixit, pro eo quod est, ex hoc tota res pendet. Quintilianus libro duodecimo: *Nam ut taceam de negligentibus, quorum nihil refert, ubi litium cardo vertatur.* Idem libro quinto: *Nam si fatetur, multis ex causis potuit cruenta esse vestis: si negat, hic causæ cardinem ponit, in quo si victus fuerit, etiam in sequentibus ruit.* Sumptum ab ostiis, quæ cardinibus sustinentur, volvunturque.

XX. *Novacula in cotem.*

Ξυρὸς εἰς ἀκόνην, i. e. *Novacula in cotem.* Dici solitum in hos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime volebant. Neque novacula potest incommodius cadere, quam si in cotem incurrat. Ab hoc non ita multum abhorret illud Horatianum:

Et fragili quærens illidere dentem,
Infringet solido.

Recte accommodabitur & in eum, qui lædendi cupidus, tandem hominem nactus est, à quo vicissim lædatur, cum illi nocere non possit. Siquidem novacula, si in molle quippiam inciderit, dissecat: si in cotem, retunditur. Huc respexit Tarquinius, qui dixit sibi in animo esse, ut Actius Navius augur novacula cotem discinderet, significans in cotem nihil posse novaculam, quanquam ab augure factum quod ille fieri posse non credebat, refert Livius lib. primo.

XXI. *Caliga Maximini.*

Caliga Maximini vulgo dictitatum est, in homines insulsos, & immodicæ proceritatis. Id adagii refert Julius Capitolinus, in vita Maximini Imperatoris: *Nam cum esset*, inquiens, *Maximinus pedum, ut diximus, octo & prope semis, calciamentum ejus, id est, campagium regium, quidam in luco, qui est inter Aquilejam & Arziam posuerunt, quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura. Unde etiam vulgo tractum est, cum de longis atque ineptis hominibus diceretur: Caliga Maximini.* Hactenus Julius. Ergo proverbium rectius usurpabitur, si cum odio contemptuve dicatur, propterea quod is Maximinus, unde natum esse constat, invisissimus esset pariter & populo Romano, & Senatui: quippe Thrax natione, deinde sordido genere, postremo moribus barbaris ac feris. Quin etiam nunc homines insignitæ proceritatis vulgo male audiunt, tanquam socordes atque inertes.

XXII. *Clematis Ægyptia.*

Huic confine est, quod à Phalereo Demetrio refertur, Κληματὶς Αἰγυπτία, i. e. *Clematis Ægyptia.* Id ait joco dici solitum in eos, qui corpore præter modum procero atque atro colore essent: natum haud dubie ab ejus herbæ specie, de qua meminit Dioscorides lib. quarto. Plinius lib. XXIV. cap. 15. *Itali*, inquit, *centunculum vocant, rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum, jacens in arvis. Græci autem clematidem appellant.* Sed cum clematidis multæ sint species, quas inibi recenset Plinius, una duntaxat proverbio locum fecisse videtur, ea nimirum, quæ clematis *Ægyptia* cognomine dicitur. Dicitur autem quod hanc maxime gignat Ægyptus, folio lauri longo tenuique, adversus serpentes & privatim aspides, ex aceto pota efficax, quæ eadem ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur. Laertius in vita Zenonis, ex auctoritate Apollonii scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atra cute. Deinde auctorem citat Chrysippum, qui in secundo proverbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam, à quodam clematidem Ægyptiam fuisse dictum.

XXIII. *Res ad triarios rediit.*

Romanum exstat adagium, elegans cum primis, & annotandum, *Res ad triarios rediit.* Eo licebit uti cum significabimus rem eo periculi redactam esse, ut extremo conatu, summisque viribus sit enitendum, & ad suprema confugiendum consilia, quibus si nihil proficiatur, jam nihil reliquum esse videatur, unde subsidium sperare possis. Veluti si in disceptatione quapiam literaria, mediocribus ambigentibus, ad unum aliquem summæ doctrinæ virum rem deferre cogeremur. Aut in ancipiti negocio, potentissimorum amicorum opem implorare compellemur, quos non nisi maxima quadam adacti necessitate soleamus interpellare. Denique si cum vulgaribus illis consiliis res explicari nequit, ad novum aliquod & egregie callidum confugitur. Quemadmodum Terentianus ille Phormio in sui nominis fabula, cum significaret

neque in Antiphone, neque in Phædria, neque in Geta satis esse præsidii ad retundendam senis sævitiam: *Ad te*, inquit, *Phormio summa redit*. Natum est adagium à ratione modoque componendi. Romani exercitus. Refertur autem pariter, & explicatur è T. Livio, primæ Decadis libro octavo, cujus verba libuit subscribere: *Postremo in plureis ordines acies distribuebatur. Ordo enim sexagenos*, (sive ut alii legunt *sexcenos*) *milites*, *duos centuriones*, *vexillarium unum habebat. Prima acies hastati erant*, *manipuli quindecim distantes inter se medicum spacium. Manipulus leves vicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat. Leves autem, qui hastam tantum gessaque gererent, vocabantur. Hæc prima frons in acie florem juvenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior inde ætas totidem manipulorum*, *quibus principibus est nomen. Hos sequebantur scutati omnes*, *insignibus maxime armis. Hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant*, *quia sub signis jam alii quindecim ordines locabantur*, *ex quibus ordo unusquisque tres partes habebat. Earum unamquamque primum pilum vocabant. Tribus ex vexillis constabat. Vexillum centum octoginta tres* (ut alii *sex*) *homines erant. Primum vexillum triarios ducebat*, *veteranum militem spectatæ virtutis. Secundum rorarios minoris roboris ætate factisque. Tertium accensos*, *minimæ fiduciæ manum. Eo & in postremam aciem rejiciebantur. Ubi his ordinibus exercitus instructus esset*, *hastati omnium primi pugnam inibant. Si hastati profligare hostem non possent*, *pede presso eos retrocedentes*, *in intervalla ordinum principes recipiebant. Tum principum pugna erat*, *hastati sequebantur. Triarii sub vexillis considebant*, *sinistro crure porrecto*, *scuta innixa humeris*, *hastas subrecta cuspide in terram fixas*, *ut haud secus quam vallo septa inhorreret acies*, *tenentes. Si apud principes quoque haud satis prospere esset pugnatum*, *à prima acie ad triarios sensim referebantur: inde rem ad triarios rediisse*, *cum laboratur*, *proverbio increbuit. Triarii consurgentes*, *ubi in intervalla ordinum suorum principes & hastatos recepissent*, *extemplo compressis ordinibus velut claudebant vias*, *unoque continente agmine*, *jam nulla spe post relicta*, *in hostem incidebant. Id erat formidolosissimum hosti*, *cum velut victos insecuti novam repente aciem exsurgentem auctam numero cernebant.* Hactenus T. Livius, cujus ex verbis satis arbitror liquere proverbium, ut nostra interpretatione jam non sit opus. Item Vegetius De re militari lib. II. declarat post omnes acies solere collocari triarios, omni armorum genere instructos, qui genu posito subsidebant: ut si primam aciem vinci contigisset, ab iis integrato prælio victoria repararetur. Modestus in libello De vocabulis rei militaris: *Sextus*, inquit, *ordo post omneis à firmissimis & scutatis, & omni genere armorum munitis*, *bellatores tenebat*, *quos antiqui triarios appellabant. Hi ut requieti & integri acrius invaderent hostes*, *post ultimas acies sedere consueverunt*, *& si quid in primis ordinibus accidisset*, *de eorum viribus reparaturis spes tota pendebat.* Flavius Vopiscus in vita Firmi Imperatoris, indicat robustissimum quemque militem in triarios allegi solitum, docens eum nervis robustissimis fuisse, hoc argumento, quod triarium quoque vinceret.

XXIV. *Sacram ancoram solvere.*

Huic finitimum est illud, quod apud Græcos celebratur: Ἱερὰν ἄγκυραν χαλᾶζειν, i. e. *Sacram solvere ancoram*, quoties ad extrema præsidia confugitur. Translatum à nautis, qui maximam ac validissimam ancoram sacram vocant, eamque tum demum mittunt, cum extremo laborant discrimine. Lucianus in Jove tragœdo: Ἄκουον δὴ ἱερὰν φασὶν ἄγκυραν, ἣν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀποῤῥήξεις. i. e. *Audi jam sacram*, *ut ajunt*, *ancoram*, *quamque nulla vi queas abrumpere*. Sic enim appellat argumentum insolubile. Rursum Drapetis: Ἔδοξεν οὖν σκοπουμένοις τὴν ὑστάτην ἄγκυραν, ἣν ἱερὰν οἱ ναυτιλλόμενοί φασι, καθιέναι, i. e. *Visum est igitur re perpensa*, *extremam ancoram*, *quam nautæ sacram nominant*, *demittere.* Rursum in apologia: Μία μοι ἴσως ἐκείνη ἄγκυρα ἔτι ἀβροχος, i. e. *Mihi fortassis una illa ancora adhuc superest integra*, i. e. Illud mihi adhuc superest, quo possim confugere. Euripides in Helena:

Ἄγκυρα δή μοι τῆς τύχης ὀχεῖ μόνη.

i. e. *Mihi ab unica fortuna pendet ancora*,

hoc est, Una duntaxat spes mihi superest. Aristides in Themistocle: Καὶ ὥσπερ τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐχόμενοι. i. e. *Ac velut à sacra ancora de illius voce pendentes.* Divus Chrysost. de Lazaro concione IV. conscientiam appellat ἱερὰν ἄγκυραν, quod illa nunquam patiatur hominem abripi vi cupiditatum, veluti ventorum procella, quin obnitatur.

XXV. *Movebo talum à sacra linea.*

Idem pollere putat Diogenianus: κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς, i. e. *Sacra linea talum moveo.* De iis, qui extrema parant experiri. Id Julius Pollux libro nono exponens, ait à ludo quopiam tesserarum natum esse adagium. Lusum autem fuisse hujusmodi, ut utrique ludentium essent calculi quinque, totidem impositi lineis: unde & Sophocles dixerit, πέντε γραμμὰς, i. e. *tessera quinque linearum.* Inter eas lineas, utrinque quinas, unam fuisse mediam, quam sacram vocabant: unde qui talum movisset, is sacræ lineæ calculum movere dicebatur. Id vero non fiebat, nisi cum res posceret, ut ludens ad extrema confugeret auxilia. Usurpat hoc adagium Plato lib. De legibus quinto: Καθάπερ πεττῶν ἀφ' ἱερῦ, i. e. *Tanquam à sacra tessera.* Plutarchus in libro qui inscribitur, An seni sit gerenda Resp. Τελευταίαν ὥσπερ τὸν ἀφ' ἱερᾶς ἐπάγουσιν ἡμῖν τὸ γῆρας, i. e. *Postremam nobis*, *tanquam à sacra linea*, *senectam allegant*, hoc est, veluti causam gravissimam. Idem commentario De comparatione terrestrium ac marinorum: Φέρε, κινήσαντες τὸν ἀφ' ἱερᾶς, βραχέα περὶ θειότητος αὐτῶν καὶ μαντικῆς εἴπωμεν, i. e. *Age moto talo à sacra linea*, *paucis de divinitate eorum & divinatione dicamus.* Rursum idem adversus Colotam Epicureum: Εὐθὺς οὖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς κεκίνηκεν ὁ Κολώτης, i. e. *Protinus igitur talum à sacra movit Colotes*, hoc est, statim id quod est gravissimum, aggressus est, ut impugnaret Apollinis de Socrate judicium. Idem in vita Martii Coriolani de civitate Romana ob Coriolani minas perturbata: Ἄρας τὸν ἀφ' ἱερᾶς ἀφῆκεν, i. e. *Sublatam à sacra linea tesseram misit.* Desperatis enim rebus ad deorum religionem confugiebat, supplicatum missis, sacrificis, æditui, initiatoribus, auguribus, &c. Huc allusit & Theocritus in Bucoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

i. e. *Atque à lineola lapidem movet*,

de quo nobis & alias facta mentio.

XXVI. *Nudior leberide.*

Γυμνότερος λεβηρίδος, i. e. *Nudior leberide*, de vehementer tenuibus. Leberis enim serpentis exuvium significat, quo nihil esse potest inanius. Accidit autem hoc omnibus fere, quæ cortice integuntur, sed molliore: velut stellioni, lacertæ, præcipue serpentibus: atque hæc ferme bis exuunt, vere, & autumno, præsertim vipera. Serpenti primum ab oculis incipit decedere pellis, ita ut obcæcari videatur iis, qui rem non intelligunt: atque una nocte & die, senectus tota exuitur à capite usque ad caudam. Ex insectis rejuvenescunt silpha, & culex, eaque quorum pennæ vaginis obteguntur, ut scarabei, item locustæ & cicadæ. In genere marinorum exuit & cancer, idque sæpius anno. Atque hoc exuvium Græcis etiam σύφαρ dicitur, cujus mira sentitur tum levitas, tum siccitas, universo humore in novum fœtum consumpto, autor Aristoteles lib. De natura animantium octavo. Ait Suidas leberidem hominem fuisse supra modum pauperem: ita ut vulgari sermoni locum fecerit. Athenæus in Dipnosophistis: Σαυτὸν ἀποφαίνεις κενώτερον λεβηρίδος, i. e. *Ostendis teipsum inaniorem leberide.*

XXVII. *Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.*

Si dixeris quæ vis, quæ non vis audies. Divus Hieronymus in Rufinum nominatim proverbii loco citat: *Nihilque super hoc audies*, inquit, *nisi illud è trivio: cum*

cum dixeris quæ vis, audies quæ non vis. Terentius in Andria:

Si mihi pergit quæ vult dicere, quæ non vult audiet.

Rursum in prologo Phormionis:

Benedictis si certasset, audisset bene.

Eodem allusit in prologo Andriæ:

Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua.

Obscurius etiam in prologo Eunuchi: *Tum si quis est, qui dictum in se inclementius existimet esse, sic existimet, sciat responsum non dictum esse:* responsum enim vocat, convicium convicio redditum. Sed hic locus admonet, ut quorundam errorem coarguam, qui in margine adscripserant, me in his quæ sequuntur legere, [1] *quia læsit prius:* imo sic legebatur in vulgatis exemplaribus: ego primus ex fide veterum restitui germanam lectionem, nimirum hanc: *quale sit, prius Qui bene vertendo, & eas describendo male, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas, Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit:* ut *quale sit*, idem valeat quod apud Græcos οἷον, apud Latinos velut, aut quod genus sit, quibus utimur exemplum propositurí: meminerat enim de convicio regerendo, ejus mox subjicit exemplum: deinde prius respondet ad adverbium quod sequitur, *nuper*. Qui prius male verterat multas fabulas, quarum non meministis, idem nuper dedit ineptam fabulam Phasma, cujus potestis meminisse. Verum ut ad rem redeamus, primus hujus adagii pater Homerus fuisse videtur, apud quem hic versus est in Iliadis Υ.

Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

i. e. *Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse.*

Item Hesiodus lib. cui titulus, Opera & dies:

Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.

i. e. *Fors male dicenti, dicentur plura vicissim.*

Rursus in eodem:

—— εἰ δέ κεν ἄρχῃ,
Ἤ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον, ἠὲ καὶ ἕρξας,
Δὶς τόσα * τίννυσθαι μεμνημένος.

i. e. —— *si quod prior ipse,*
Aut verbum, aut factum, dicasve gerasve molestum,
Ad te cum duplici rediturum fœnore noris.

Euripides in Alcestide:

—— εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς
Ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ κοὐ ψευδῆ κακά.

i. e. —— *si dixeris nobis male,*
Mala invicem permulta, nec falsa audies.

Longe venustius idem extulit Sophocles, citante Plutarcho:

Φιλεῖ γὰρ γλῶτταν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἴπῃ λόγους.

i. e. *Etenim solet qui dicta temere jecerit,*
Audire nolens verba, quæ dixit volens.

Refertur ex Sophocle:

Φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἶπεν κακῶς.

i. e. *Qui multa temere verba fudit, is solet*
Audire nolens quæ volens dixit male.

Quin etiam his nostris temporibus ejusmodi quiddam vulgo dictitant: *Ut salutabis, ita & resalutaberis*, h. e. ut tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur. Plautus: *Contumeliam si dices, audies.* Cæcilius in Chrysio apud Gellium: *Audibis male, si male dicis mihi.* Eodem pertinet Euripideum illud apud auctores passim obvium: Ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τ' ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία, i. e. *Infrenis oris, & iniqua vecordia finis*, seu *vectigal, calamitas.* Celebratur & hoc inter Chilonis apophthegmata: Μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, εἰ δὲ μή, ἀκούσεσθαι ἐφ' οἷς λυπήσεσθαι, i. e. *Non esse maledicendum iis, quibus cum agimus: alioquin audituros, quæ molestiam adferant.* Huc arbitror adscribendum versiculum quem Quintilianus ut vulgo jactatum citat:

Nec male respondit, male enim prior ille rogarat.

XXVIII. *Sero sapiunt Phryges.*

Hoc proverbium ex vetustissima tragœdia Livii Andronici mutuo sumptum est quæ inscribitur, equus

1 Recta hæc est lectio, ut docent accuratiores Editiones; quas cave cum *Erasmo* corrumpas.
* Lege τίννυσθαι.

A Trojanus: *Sero sapiunt Phryges.* Usurpatur à Cicerone in Epistolis familiaribus, *In equo*, inquit, *Trojano scis esse, sero sapiunt Phryges.* Convenit in eos, quos stulte factorum sero pœnitet. Siquidem Trojani tot jam acceptis cladibus, vix decimo demum anno de restituenda Helena consultare cœperunt: quam si statim initio reposcenti Menelao reddidissent, innumerabilibus sese calamitatibus subduxissent. Euripides in Oreste:

Ὀψέ γε φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους.

i. e. *At nunc profecto serius sapis bene,*
Cum tunc penates turpiter reliqueris.

Nam verba sunt ad Helenam Electræ. Refertur & à
B Festo Pompejo proverbii titulo. Demades, auctore Plutarcho, dicere solebat, Athenienses nunquam decernere pacem, nisi pullis vestibus indutos; innuens eos bellandi cupidiores, quam sat esset, nec nisi clade suorum admonitos de pace cogitare. At nos quanto sumus Atheniensibus vecordiores, qui ne tot quidem annorum malis docti, bellum odimus, nec de pace, quam inter Christianos perpetuam esse oportebat, tandem incipimus cogitare.

XXIX. *Piscator ictus sapiet.*

Eandem habet sententiam illud apud Græcos celebratissimum: ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν οἴσει, i. e. *Piscator per-*
C *cussus sapiet.* Idque ferunt ab hujusmodi quodam eventu natum: Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admovisset, atque à scorpio pisce feriretur, ictus, inquit, sapiam. Itaque suo malo doctus, cavit in posterum. Plinius, libro trigesimo secundo, demonstrat id esse peculiare draconi, & scorpio pisci, ut lædant aculeis, si manu tollantur. Zenodotus ait parœmiam exstare apud Sophoclem.

XXX. *Factum stultus cognoscit.*

Idem aliter effertur ab aliis: ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, i. e. *Rem peractam stultus intellexit.* Sumptum est autem ex Homero, qui pluribus locis hanc usurpavit
D sententiam. Ut in Iliados Π. & Υ.

—— μή τι ἀντίος ἵστασ' ἐμοῖο,
Πρίν τι κακὸν παθέειν. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

i. e. *Mihi obvius ire caveto, prius quam*
Noxæ aliquid capias: nam factum novit & excors.

Huc allusit Euripides in Bacchis:

Κακοῦ γὰρ ἴσχυς ἂν ἐμάνθανεν.

i. e. *Nam didicit affinis malo.*

De Pentheo, qui sero, nec nisi sua pernicie doctus, cœpit revereri Bacchum. Neque huic diversum est, quod admonet senarius ille, inter Græcanicas sententias celebris:

Ἡ δὲ μετάνοια γίγνετ' ἀνθρώποις κρίσις.

i. e. *Tum judicant homines, ubi jam pœnitet.*

E Eodem pertinet Virgilianum illud:

Discite justitiam moniti, & non temnere divos.

Item illud Demosthenicum: *Non emo tanti pœnitere.* Unde perquam eleganter Fabius apud Titum Livium, eventum, *stultorum magistrum* appellat: *Nec eventus docet hoc*, inquiens, *qui stultorum magister est, sed ratio.* Plinius in Panegyrico, quem Trajano dixit, hujusmodi seram & infrugiferam prudentiam, *miseram* vocat: *Terror*, inquit, *& metus & misera illa ex periculis facta prudentia, monebat ut à repub. (erat autem omnino nulla Respub.) oculos, aures, animos averteremus.*

XXXI. *Malo accepto stultus sapit.*

F Paulo diversius extulit Hesiodus, eandem tamen sententiam, cum ait in libro, cui titulus, Opera & dies:

—— δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει,
Ἐς τέλος ἐξελθοῦσα, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω.

i. e. —— *tandem sua pœna nocentem*
Consequitur, passusque sapit tum denique stultus.

Ad quam sententiam videtur alludere & Homerus in Iliados Ψ. ἵνα γνοίης ἀποτίνων, i. e. *Uti tuo damno cognoscas.* Plato in Symposio: Ἃ δὴ καί σοι λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθη-

μάτων γνόντα διαλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι. i. e. *Quæ sane tibi quoque dico, Agathon, ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quæ nobis acciderunt, caveas: nec juxta proverbium veluti stultus post acceptum malum sapias.* Huc referendum & Plautinum illud in Mercatore: *Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit.* In eandem sententiam Tibullus Elegiarum lib. III.

—— felix quicunque dolore
Alterius, disces posse carere tuo.

Huc alludunt & illæ sero sapientium voces: *Nunc scio quid sit amor. Nunc ego & illam scelestam, & me miserum esse sentio. Ah, vix tandem sensi stolidus.* Videtur adagium ex illa vetustissima fabula manasse, de duobus fratribus, Prometheo, atque Epimetheo, quæ B quidem refertur apud Hesiodum, ad hanc ferme sententiam: Jupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum è cœlo, ac mortalibus redditum: cupiensque illum simili retaliare dolo, Vulcano negocium dat, ut è luto puellæ simulachrum quanto maximo posset artificio fingat. Id simul atque factum est, singulos deos deasque monet, ut ei simulachro suas quisque dotes adjungerent. Unde & virgini Pandoræ nomen affictum apparet. Hanc igitur omnibus formæ, cultus, ingenii, linguæque dotibus cumulatam, Jupiter cum pyxide pulcherrima quidem illa, sed intus omne calamitatum genus occulente, ad Prometheum C mittit. Is recusato munere, fratrem admonet, ut si quid muneris sese absente mitteretur, ne reciperet. Redit Pandora, persuasoque Epimetheo, pyxidem donat. Eam simul ac aperuisset, evolantibusque morbis sensisset Jovis ἄδωρα δῶρα, sero nimirum sapere cœpit. Ubi Hesiodus palam ad adagionem alludens ait:

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ', ἐνόησε.

i. e. *Accepit, tactusque malo, tum denique sensit.*

Idem significat in Theogonia: Hæc, inquit, peperit Προμηθέα

Ποικίλον αἰολομήτιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.

Prometheum vafrum nominans, *ac variis instructum consiliis, Epimetheum post erratum sapientem.* Unde & Pin- D darus in Pythiis, appellat illum ὀψίνοον, quasi *sero sapientem.* Quod ipsa etiam indicant vocabula. Nam προμηθεὺς Græcis eum significat, cui prius quam rem aggrediatur, suppetit consilium: ἐπιμηθεὺς, cui re peracta, tum demum consilium in mentem venit: προμηθεύεσθαι, est consilio malis imminentibus occurrere. Lucianus in dialogo quodam, ex Comico quopiam citat hunc versiculum dictum in Cleonem, quod sero, nec nisi confecto negocio saperet:

Κλέων Προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

i. e. *Rebus peractis est Cleon Prometheus.*

Idem in calce ejusdem dialogi: Ἐπεὶ τό γε μεταβουλεύεσθαι, E Ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ Προμηθέως ἐστὶν, i. e. *Nam illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei.* Effertur etiam ad hunc modum parœmia: Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, i. e. *Post mala prudentior.* Rursum hoc pacto: ἐξ ὧν ἔπαθες, ἔμαθες. i. e. ut sententiam magis quam verba reddam, *Quæ nocent, docent.* At multo consultius est alienis malis prudentiorem reddi, juxta Græcam sententiam:

Βλέπων πεπαίδευμαι εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.

i. e. *Aliena spectans, doctus evasi mala.*

Circumfertur & illud nostrati vulgo jactatum: *Mortaleis pudore & jactura doctiores evadere.*

XXXII. *Aliquid mali, propter vicinum malum.* F

Lysimachus apud Plautum in Mercatore: *Nunc ego verum esse illud verbum experior, aliquid mali esse propter vicinum malum.* Quibus ex Plauti verbis satis liquet, hanc sententiam vulgari sermone fuisse celebratam. Eam Hesiodus eleganter expressit in opere, cui titulus, Opera & dies:

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγχώριον ἄλλο γένηται,
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.
Πῆμα κακὸς γείτων ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

i. e. *Si qua domi inciderit tibi res, tunc ilico omissis*
Adsunt vicini zonis, cinguntur at ipsi
Affines, noxa est, vicinus ut improbus ingens,
Contra ita maxima commoditas, si commodus adsit.
Deest honor huic, bona quem vicinia deficit, at nec
Intereat bos, ni vicinus ubi improbus adsit.

Neque tantum inter privatos vicinos hæc sententia locum habet, verum etiam experimentis observatum est, populos à vicinis subversos. Quemadmodum Ætolis & Acarnanibus evenit, qui se mutuis cladibus everterunt, inter se finitimi. Item [1] Carthaginensibus & Byontinis, quarum historiarum meminerunt Hesiodi interpretes. Huc videtur leviter allusisse Virgilius in Eclogis, cum ait:

Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

Et, *Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.*

Admonet autem parœmia, uti bonorum convictum & consuetudinem expetamus, à malis nos quam maxime possumus abducamus. Proinde scitum est illud Themistoclis apud Plutarchum: qui cum prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere jussit, Ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας, i. e. *Quod vicinos etiam haberet bonos,* quasi vicini commendatione futurum esset longe vendibilius. Neque multum abhorret hinc illud ejusdem Hesiodi carmen:

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ.

i. e. *Sæpe mali malefacta viri populus luit omnis.*

XXXIII. *Manus manum fricat.*

Socrates in Axiocho Platonis ait Prodico Sophistæ hunc Epicharmi comici versiculum semper in ore fuisse:

Ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα κνίζει, δός τι καὶ λάβοις τι.

i. e. *Affricat manum manus, da quiddam & aliquid accipe.*

Videlicet hominis quæstum facete taxans, qui neminem gratis doceret, & à quo se quoque quæ tum dicturus esset, didicisse affirmabat, at ne id quidem gratuito, imo numerata mercede. Sententia digna tum homine Siculo, tum *vafro poeta.* Sic enim illum appellat Cicero. Monet autem, neminem ferme mortalium inveniri, qui velit in quempiam beneficium collocare, à quo non speret aliquid emolumenti vicissim ad se rediturum, sed officium invitari officio, beneficium beneficio provocari. Idem adagium effertur & hoc pacto: Χεὶρ χεῖρα νίπτει, i. e. *Manum manus lavat.* Idem pollet utraque metaphora. Nam mutua commoditas est, quoties vel fricat, vel abluit manus manum. Circumfertur inter Græcanicas sententias hujusmodi distichon:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.

i. e. *Urbs servat urbem, servat itidem vir virum.*
Manus manum, digitumque digitus abluit.

Utitur eo & Seneca in ludicro libello de morte Claudii Cæsaris.

XXXIV. *Gratia gratiam parit.*

Eandem sententiam Sophocles simpliciter extulit in Oedipo Coloneo:

Ἡ χάρις χάριν φέρει, i. e. *Gratiam adfert gratia.*

Rursum apud eundem in Ajace Mastigophoro:

Χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί.

i. e. *Beneficium semper beneficium parit.*

Quod Hesiodus velut enarrans in primo Georg.

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι,
Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ.
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὔτις ἔδωκεν.

i. e. *Æquum ut ametur amans, qui accedit jungitor illi,*
Da, tibi qui dederit, qui non dederit tibi, ne da,
Danti aliquis dedit, at non danti non dedit ullus.

Quibus significatur beneficium invitari beneficio, & officium officio provocari. Euripides in Helena:

Χάρις γὰρ ἀντὶ χάριτος ἐλθέτω.

i. e. *Beneficium beneficio respondeat.*

1 *Proclus* ad eum locum *Hesiodi* memorat Καρχηδονίους καὶ Βυζαντίους, sed liquidum est legendum esse Καλχηδονίους; vicini enim erant *Calchedonenses*, & *Byzantini*, loquiturque de eorum præliis in Bosporo Thracio.

XXXV.

XXXV. *Par pari referre.* Ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν.

Terentius in Eunucho parœmiam usurpat, superiori non admodum dissimilem: *Par pari referto.* Qua monemur, ut tales simus in alios, quales in nos illos experimur. Ac juxta Medeam Euripideam amicis simus amici, inimicis infesti, in perfidos perfidi, parcos parci, clamosos clamosi, impudentes improbi: denique utcunque meritum merito simili retaliemus. Idem in prologo Phormionis: *Quod ab ipso allatum est, sibi id esse relatum putet.* Non inconcinne tum quoque usurpaverimus, si quando verba verbis, blandicias blandiciis, promissa promissis pensamus. Huc pertinet illud non illepidum, quod refert Aristoteles libro Moralium nono. Dionysius citharœdum accersiverat, ut sibi caneret in nuptiis: atque cum eo his pactus est legibus, ut quo doctius meliusque caneret, hoc copiosiorem ferret mercedem. Annixus est omni artificio citharœdus uti quam scitissime caneret, sperans amplissimum præmium. At postridie pactam mercedem reposcenti musico, qui conduxerat, ait jam persolvisse sese, quod esset pollicitus: nempe par pari retulisse, proque voluptate reposuisse voluptatem, spem lucri significans: quæ quidem hoc major fuerat, quo magis ex arte cantasset. Verum hoc loco negat Philosophus par pari relatum: propterea, quod alter id quod volebat accepit: alter eo quod expetebat, frustratus est. Huc videtur respexisse Euripides, cum ait in Andromache:

> Σώφρων καθ' ἡμᾶς σώφρον' ἀντιλήψεται,
> Θυμούμενος δὲ τοῖς ἴσοις θυμούμεθα.

i. e. *Modestus in nos sentiet modestum item,*
Commotus autem nos reperiet concitos.

Porro proverbium natum videri potest à compotationibus veterum Græcorum, apud quos æqualibus cyathis bibere mos erat. Archippus in Amphitryone secunda apud Athenæum libro decimo:

> Τίς ἐνέχεεν σφῷν ὦ κακόδαιμον ἴσον ἴσῳ;

i. e. *Quis par scelestæ miscuit vobis pari?*

Item Cratinus in Pytine:

> Τὸν δ' ἴσον ἴσῳ φέροντ' ἐγὼ γ' ἐκπίομαι.

i. e. *At par pari reddenti, ego respondero.*

Item libro sexto: Οὐ δεῖ τὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴσον ἴσῳ τὸν ἰχθὺν πωλοῦντων, i. e. *Non per eos qui Romæ piscem vendunt, parem pari:* sentiens singulos precio æstimatos vendi. Erat hæc vox ἴσον ἴσῳ, solennis inter propinandum, ut ex eodem auctore facile liquet. Ea significabant, aut pares esse cyathos, aut tantundem additum aquæ, quantum inesset vini. Hujus formæ sunt illa: *paria facere,* pro pensare ex æquo, &, *parem calculum ponere.* Plinius ad Flaccum: *Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec urbis copiis ex Laurentino, nec maris jam turbidi tempestatibus possum.* M. Tullius libro de Oratore ad Brutum par pari retulit ad schema rhetoricum, quo membra orationis pari syllabarum numerum sibi respondent: *Nam,* inquit, *quum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, aut quæ similiter cadunt verba, verbis comparantur, quicquid ita concluditur, plerunque fit ut numerose cadat.*

XXXVI. *Eadem mensura.*

Quod modo retulimus, videtur pariter & ad officii, & ad injuriæ relationem pertinere, verum ad beneficii pensationem magis referendum, quod ait Hesiodus:

> Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴ κε δύνηαι.

i. e. *Aut mensura eadem, aut melius quoque, si qua facultas.*

Quo docet officium remetiendum esse eadem mensura, aut etiam copiosiore, si suppetat facultas: prorsumque hac parte imitandos esse fœcundos agros, qui sementem depositam multo cum fœnore reddere consueverunt. Citatur à Luciano proverbii vice in Imaginibus: Αὐτῷ μέτρῳ φασὶ καὶ λώϊον, i. e. *Eadem mensura, quod ajunt, aut melius.* M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. XIII. *Ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut* αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, *si modo potuissem. Nam hoc etiam Hesiodus adscribit,* αἴ κε δύνηαι. Hoc adagio non gravatus est uti præceptor noster Christus in Euangelio, cum ait futurum, ut qua mensura fuerimus aliis emensi, eadem nobis alii remetiantur. Sic enim loquitur apud Matthæum: Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, i. e. *In quo judicio judicatis, in eo judicabimini. Et qua mensura metimini aliis, illa remetientur vobis.*

XXXVII. *Crassa Minerva: Pingui Minerva: Crassiore Musa.*

Minerva, juxta Poetarum fabulas, artibus atque ingeniis præsidet. Unde & illud fluxit, *Invita Minerva.* Præterea illud, *Pingui,* seu *crassa Minerva,* quod quidem jam olim proverbii vice celebratur. Columella lib. De re rustica duodecimo, cap. 1. *In hac autem,* inquit, *ruris disciplina non consideratur ejusmodi scrupulositas: sed, quod dicitur, pingui Minerva, quantumvis utile continget villico tempestatis futuræ præsagium.* Idem in primi libri præfatione: *Potest enim nec subtilissima, nec rursum, quod ajunt, pingui Minerva, res agrestis administrari.* Idem libro decimo: *Nec tamen Hipparchi subtilitas, pinguioribus, ut ajunt, rusticorum literis necessaria* est. Dicitur *pinguiore Minerva* fieri, quod inconditius simpliciusque quasique indoctius fit, non autem exquisita arte, nec exactissima cura. Unde & Priapus ille, cum rem obscœnam, quam poterat urbanius per involucra verborum petere, nudis verbis rogat:

> *Crassa,* inquit, *Minerva mea est.*

Et Horatius Philosophum describens, non exactis illis Stoicorum rationibus atque argutiis instructum, sed veluti citra artem, philosophiam moribus exprimentem, neque tam disertum, quam simplicem ac sincerum.

> *Rusticus,* inquit, *anormis sapiens crassaque Minerva.*

Aulus Gellius lib. XIV. cap. 1. Nequaquam tamen id censebat in tam brevi exiguoque vitæ spatio, quantovis hominis ingenio comprehendi posse, & percipi, sed conjectari pauca quædam, & ut verbo ipsius utar, παχύτερον, i. e. *crassius, & pingui Minerva.*

XXXVIII. *Crassiore Musa.*

Παχυτέρᾳ Μούσῃ, i. e. *Crassiore Musa.* Eandem parœmiam sic extulit Quintilianus, Institutionum oratoriarum lib. 1. *Libet propter quosdam imperitiores etiam crassiore, ut vocant, Musa, dubitationem hujus utilitatis eximere.* Invenitur aliquoties apud scriptores non inidoneos, *pinguiore formula,* pro eo quod est, planius atque intelligibilius. Dictum est & *Latine loqui,* pro eo quod est, aperte & simpliciter. M. Tullius in Verrem: *Latine me scitote, non accusatorie loqui.* Idem in Philip. *Sed ut solent ii qui plane & Latine loquuntur.* In Priapejis:

> *Simplicius multo est, da prædicare, Latine*
> *Dicere.*

XXXIX. *Rudius ac planius.*

Inelegantius quidem est illud apud Græcos, sed idem tamen pollet: Ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπέ, quod apud eundem refertur Gellium: *Nosti enim,* inquit, *credo verbum illud vetus & pervulgatum,* Ἀμαθέστερον εἰπὲ καὶ σαφέστερον, i. e. Indoctius rudiusque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare. Sumptum apparet ex Aristophanis comœdia, cui titulus Βάτραχοι, i. e. *Ranæ:*

> Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ καὶ σαφέστερον.

i. e. *Indoctius proloquitor, atque clarius.*

Quo carmine Bacchus Euripidis obscuritatem taxat, qui nescio quid parum dilucide proposuerat. Suidas & interpres admonent subesse proverbium, quod hunc ad modum feratur:

> Σαφέστερόν μοι κ' ἀμαθέστερον φράσον.

i. e. *Apertius mihi loquere, atque indoctius.*

Suspicor inde sumptum, quod antiquitus illi σοφοί, quos vocant, soleant mysteria sapientiæ quibusdam ænigmatum involucris data opera obtegere, videlicet ne prophana turba, ac nondum philosophiæ sacris initiata, posset assequi. Quin & hodie nonnulli Philosophiæ ac Theologiæ professores, cum ea quandoque tradant, quæ quævis muliercula aut cerdo dicturus sit, tamen quo docti videantur, rem spinis quibusdam, ac verbo-

rum portentis implicant & involvunt. Sic Plato numeris suis obscuravit suam philosophiam. Sic Aristoteles multa mathematicis collationibus reddidit obscuriora.

XL. *Sus Minervam.*

Tritissimum apud Latinos auctores adagium: Ὗς τὴν Ἀθηνᾶν, i. e. *Sus Minervam*, subaudiendum docet, aut monet, dici solitum, quoties indoctus quispiam atque insulsus eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus: aut, ut Festi Pompeji verbis utar, *cum quis id docet alterum, cujus ipse est inscius.* Propterea quod Minervæ artium & ingeniorum, ut diximus, tutela tribuitur à Poetis. Porro sue nullum aliud animal magis brutum, magisque sordidum, ut quod stercoribus impense gaudeat, vel ob jecoris magnitudinem, quæ sedes est concupiscentiæ ac libidinis: vel ob narium crassitudinem, & olfactum hebetem, unde fit ut non offendatur fœtere: tum adeo pronum, ciboque deditum, ut si forte sursum adspicere cogatur, protinus stupore sileat ob insolentiam, ut tradit Alexander Aphrodiseus. Nec est aliud magis indocile, proinde non ad usum aliquem, quemadmodum pecudes nonnullæ, sed ad epulas duntaxat à natura donatum videtur. Cui rei testis est Plinius lib. VIII. cap. 51. *Animalium*, inquit, *hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam, non illepide existimabatur.* Idem affirmat Varro lib. De re rustica secundò: *Suillum*, inquit, *pecus donatum à natura dicunt ad epulandum. Itaque his animam datam pro sale, quæ servaret carnem.* Atque hæc quidem verba quid sibi velint, explicat M. Tullius lib. De finibus bonorum quinto: *Etenim omnium rerum*, inquit, *quas & creat natura & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multo secus, eorum summum bonum in corpore est, ut non inscite illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autem bestiæ, in quibus inest aliquid simile virtutis, ut in leonibus, ut in canibus, ut in equis, in quibus non corporum solum, ut in suibus, sed etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos videmus. Aristoteles in Physiognomicis scribit, exigua fronte homines indociles, & ad disciplinas ineptos videri, atque ad suum genus pertinere, tanquam à docilitate, humanisque artibus longe omnium alienissimum. Nam reliqua ferme docilitatis esse capacia; unde nunc quoque vulgo insipidos istos, & quasi ventri atque abdomini natos, sues appellare consuevimus.* Quin & Suetonius in catalogo illustrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogantia tanta fuisse, ut M. Varronem *porcum* appellaret, *secum & natas & morituras literas.* Præterea si quid indoctum atque illiteratum significare volumus, id *ex hara profectum* dicimus. Quemadmodum M. Tullius in Pisonem: *Ex hara producta, non schola.* Hinc igitur natum adagium, *Sus Minervam.* L. Cæsar apud Ciceronem lib. De oratore secundo: *Sic ego*, inquit, *Crasso audiente, primum loquar de facetiis, & docebo sus, ut ajunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios ajebat esse oportere.* Idem Cicero lib. de Academicis quæstionibus primo: *Nam etsi non sus Minervam, ut ajunt, tamen inepte quisquis Minervam docet.* Hieronymus in Rufinum: *Prætermitto Græcos, quorum tu jactas scientiam, & dum peregrina sectaris, pene tui sermonis oblitus es, ne, vetere proverbio, Sus Minervam docere videatur.* Usurpat idem verbis commutatis in epistola ad Marcellam, cujus initium, *Mensuram caritas non habet.* M. Varro, & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeji verbis licet conjicere: *Quam rem*, inquit, *in medio, quod ajunt, positam, ineptis μύθοις involvere maluerunt, quam simpliciter referre.* Celebratur à multis Demosthenis scomma, qui cum Demades vociferaretur in eum: Δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν ἡ ὗς τὴν Ἀθηνᾶν, i. e. *Demosthenes vult me corrigere sus Minervam*, respondit: Αὕτη μέντοι πέρυσιν ἡ Ἀθηνᾶ μοιχεύουσα εἰλήφθη, i. e. *Atqui nuper hæc Minerva in adulterio fuit deprehensa.* Dictum allusit ad Minervam virginem.

XLI. *Sus cum Minerva certamen suscepit.*

Cum hoc aut idem, aut certe quam maxime finitimum, quod apud Theocritum legitur in Hodœporis,

Ὗς ποτ' Ἀθηναίαν ἔριν ἤρισε.

i. e. *Cum diva est ausus sus decertare Minerva.* Quoties indocti stolidique, & depugnare parati, non verentur summos in omni doctrina viros in certamen literarium provocare. Theocriti enarrator sic efferri vulgo παροιμίαν scribit, Ὗς ἂν πρὸς Ἀθηνᾶν [1] ἐρίζῃς, i. e. *Sus cum sis, cum Minerva contendis.* Scholiastes nescio quis addit, eos ἐρίζειν dici, qui verbis certant, ἐρίδαιν, qui factis, quo magis ridiculum est, si sus indocilis certet cum Minerva disciplinarum præside.

XLII. *Invita Minerva.*

Latinis & illud est celebratissimum, *Invita Minerva*, pro eo quod est refragante ingenio, repugnante natura, non favente cœlo. Cicero in Officiis: *Invita*, ut ajunt, *Minerva.* Idem libro Epistolarum familiarium duodecimo: *Quinquatribus frequenti senatu causam tuam egi, non invita Minerva.* Rursum ejusdem operis libro tertio: *Idque quoniam tu ita vis, puto me non invita Minerva facturum.* Horatius:

Tu nihil invita dices, faciesve Minerva.

Huc allusit Seneca, cum dixit: *Male respondere coacta ingenia.*

XLIII. *Abiit & taurus in sylvam.*

Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν, i. e. *Abiit & taurus in sylvam.* Pastorale proverbium, allegoria subturpicula, significans divortium, ac neglectum veteris amicæ. Tametsi licebit in usum verecundiorem trahere hoc modo, si per jocum accommodabitur ad eos, qui pristinos amicos negligere videntur, & à familiarium congerronumque grege desuescere. Aut in illos etiam, qui à solitis desciscunt studiis, diversumque vitæ sequuntur institutum. Theocritus in Idyllio, cujus titulus est [2] Theonycho, nominatim etiam proverbii vice refert:

Αἶνός θην λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

i. e. *Fertur & hoc olim, in sylvam secedere taurum.* Queritur autem amans, se jampridem ab amica relictum, plurimumque jam esse temporis ostendit, quod Cynisca, i. e. Catella, nam id erat nomen puellæ, sese Lyco quodam oblectet, neque omnino curet ad pristinam redire consuetudinem: non magis quam tauri, qui & ipsi nonnunquam à vaccarum armentis secedunt, & aut reliquis aggregantur tauris, aut solitarii per nemora vagantur, nullo fœminarum desiderio tacti. Eum secessum, eumque vaccarum neglectum, quasique divortium, pastores peculiari verbo vocant ἀτιμαγελεῖν, voce nimirum composita ἐκ τοῦ ἀτιμᾶν τὸ ἀτιμάζειν καὶ καταφρονεῖν, quod est despicere negligereque, ac pro nihilo ducere: & ἐκ τῆς ἀγέλη, quod armentum sonat. Ac tum ἀτιμαγελεῖν, dicuntur tauri, cum segregati à vaccarum commercio, adeo non curant illas, ut non modo coitum non appetant, sed ne pascuis quidem iisdem uti velint. Hunc animantis morem, simulque vocem ipsam ei tributam rei demonstrat Aristoteles lib. De natura animalium sexto, his verbis: Ὁ δὲ ταῦρος ὅταν ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ, τότε γίνεται σύννομος, καὶ μάχεται τοῖς ἄλλοις. τὸν δὲ πρότερον χρόνον μετ' ἀλλήλων εἰσίν, ὃ καλεῖται ἀτιμαγελεῖν. πολλάκις γὰρ οἱ γε ἐν τῇ Ἠπείρῳ, οὐ φαίνονται τριῶν μηνῶν, ὅλως δὲ τὰ ἄγρια πάντα ἢ τὰ πλεῖστα, οὐ συννέμονται ταῖς θηλείαις πρὸ τῆς ὥρας τοῦ ὀχεύειν. Ea verba nos appendemus magis quam annumerabimus, hoc modo: *At taurus, cum tempus coitus adfuerit, tum demum incipit communibus cum vaccis pascuis uti, cumque reliquis tauris dimicat. Nam ante id temporis inter sese pascuntur, quod quidem appellant, ἀτιμαγελεῖν. Sane qui sunt in Epiro provincia tauri, sæpenumero trium mensium spacio non apparent. Porro fera animantia, aut omnia, aut certe plerumque ante tempus coeundi non aggregantur ad communes cum fœminis pascuas.* Illud admonitu dignum mihi visum est, in versione Theodori Gazæ, pro Græca voce ἀτιμαγελεῖν, quam Romana lingua nullo pacto reddere potest, scriptum esse *coarmentari.* Idque verbi doctis etiam viris non parum caliginis offudit, ita ut depravatum apud Aristotelem locum existiment, com-

1 Legendum ἐρίζεις. Vide Scholiasten ad Idyllium v. *Theocriti*, in Editione Heinsiana.

2 Lege *Thyonicho*, quæ inscriptio est XIV. Idyllii Theocritei.

mu-

mutataque lectione, longe diversum sensum inducant, putentque Theodorum in transferendo non mediocriter hallucinatum. At ego tota re diligentius pensiculata, videre videor Aristotelicorum verborum sententiam citra ullius vocis commutationem adamussim quadrare: videlicet, taurum aggregari cum vaccis, & in iisdem versari pascuis, appetente coitûs tempore, eique non convenire cum reliquis taurorum armentis, sed bellum cum aliis gerere: reliquis autem temporibus tauros cum tauris socialiter iisdem uti pascuis, neque fœminarum convictum sequi, sed inter sese agere, quod idem accidat in feris ferme omnibus. Hanc autem taurorum cum tauris societatem, neglectis vaccarum armentis, vocari ἀπιμαγελεῖν. Quæso quid hic scrupuli, cur Aristotelicam lectionem mutandam existimemus: nisi si quid offendit mutatus numerus in ταῦρος & εἰσὶν, id quod Aristoteli, præsertim eo in opere, pene familiare deprehenditur. Dictionem autem illam *coarmentari*, non germanam, sed suppositiam esse dubium non est, & aut librariorum incuria, aut alicujus parum eruditi temeritate inductam. Suspicor enim legendum, vel *dearmentari*, vel *abarmentari*. Neque enim adduci possum, ut credam Theodorum hominem tam in omni doctrinæ genere absolutum, fuisse lapsum, præsertim in voce, neque magnopere prodigiosa, nec inusitata Græcis auctoribus, utpote cujus vim vel ipsa statim indicat etymologia: præterea quæ apud Theocritum auctorem usque adeo notum vulgatumque legatur, ἐν Νομεῦ, ἢ Βουκόλοις, i. e. in *Pastore*, *sive Bubulcis*:

> Χ' οἱ μὲν ἀμᾶ βόσκονται, καὶ ἐν φύλλοισι πλανῶνται
> Οὐδὲν ἀπιμαγελεῦντες.

i. e. *Atque hi pascuntur simul, inque comantibus herbis*
Errant, & non ulla gregis divortia quærunt.

Ad hæc Suidas ostendit, ταῦρον ἀπιμάγελον appellatum τὸν τῆς ἀγέλης καταφρονοῦντα, i. e. *qui negligeret armentum.* Huc mihi videtur nonnihil allusisse Virgilius in Sileno:

> *Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras.*
> *Ille latus niveum molli fultus hyacintho*
> *Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,*
> *Aut aliquam in magno sequitur grege, claudite nymphæ*
> *Dictææ, nymphæ nemorum jam claudite saltus.*
> *Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris*
> *Errabunda bovis vestigia: forsitan illum,*
> *Aut herba captum viridi, aut armenta secutum,*
> *Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ.*

Cum enim ait,

> *Ille latus niveum molli fultus hyacintho*
> *Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,*

taurum innuit, ἀπιμάγελον. Item cum ait, *Errabunda bovis vestigia.* Significat autem poeta taurum, quem adamabat Pasiphae, aut prorsus ἀπιμαγελεῖν, aut eatenus ἀτιμαγελεῖν, ut suo armento neglecto, vaccas alias sequeretur. Porro de pugna taurorum inter ipsos coitûs tempore meminit idem Maro, libro Georg. tertio:

> *Nec mos bellantes una stabulare, sed alter*
> *Victus abit, longeque ignotis exsulat oris*
> *Multa gemens ignominiam, plagasque superbi*
> *Victoris, tum quos amisit inultus amores.*
> *Et stabula adspectans regnis excessit avitis.*

Equidem arbitror hanc ipsam vocem si deflectatur alio, proverbialem esse, quemadmodum sunt & illæ καταποντιοῦν & ἱππομανεῖν, ad eamque potissimum respexisse Theocritum, cum ait proverbio dici:

> Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Scholia quæ feruntur in Theocritum, habent ἔβα κεν ταῦρος, pro καὶ conjunctione copulativa, mutata κεν expletiva: addunt esse proverbium de his dici solitum, qui abessent non reversuri. Taurus enim si semel aufugerit in sylvam, capi non potest. Unde non inconcinne quis dixerit, maritum diutius ab uxore secubantem, ἀτιμαγελεῖν: & eum qui familiares desierit invisere, ἀτιμαγελεῖν: & qui diutius à Musis, ac librorum abstinuerit contubernio, ἀτιμαγελεῖν. Item qui à convictu hominum abhorreat, secumque vivat, ἀτιμάγελον licebit appellare. Et qui à legitimo contubernio aberrarit, secesseritque, non inepte dicetur ἀτιμαγελεῖν. Nec prorsus abhorret ab hac forma, quod est apud Aristophanem in Lysistrata:

> Οἴκοι δὲ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον.

i. e. *Domi absque tauro cœlibem vitam exigam.*

Sic enim significavit vitam cœlibem fœminæ, negligentis taurum, i. e. maritum. Sic & Horatius[1]:

> ——— *pereat male quæ te*
> *Lesbia quærenti taurum, monstravit inertem.*

XLIV. *Annus producit, non ager.*

Ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα, i. e. *Annus producit segetem, non arvum.* Hemistichion proverbiale quod refertur à Theophrasto, lib. De plantis octavo: Πρὸς αὔξησιν δὲ καὶ τροφὴν μέγιστα μὲν ἡ τοῦ ἀέρος κρᾶσις συμβάλλεται, καὶ ὅλως, ἡ τοῦ ἔτους κατάστασις. εὐκαίρων γὰρ ὑδάτων, καὶ εὐδιῶν, καὶ χειμώνων γινομένων, ἅπαντα εὔφορα καὶ πολύκαρπα. κἂν ἐν ἁλμώδεσι καὶ λεπτογείοις ᾖ. διὸ καὶ παροιμιαζόμενοι λέγουσιν, οὐκ ἄλλως, ὅτι ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα. μέγα δὲ καὶ αἱ χῶραι διαφέρουσιν. i. e. *Ad incrementum autem alimentumque plurimum quidem cœli temperies, & in totum anni conditio juvat. Etenim si imbres, serenitates, & hyemes accidant opportuna, cuncta felicius atque uberius proveniunt, etiam in salsuginosis, ac parum pinguibus agris. Unde non ab re est, quod proverbio dicunt, Annum producere fructum, non arvum. Veruntamen non parvi refert, quæ sit regionum ratio.* Hic illud obiter admonendum duxi, in impressis exemplaribus legi, οὐ καλῶς, i. e. *non recte*: atque hoc ipsum, ut mea quidem est opinio, οὐ καλῶς, partim quod Theodorus Gaza verterit hoc loco *non perperam*: partim quod non perinde quadret ad Theophrasti sententiam. Nam is fatetur verum esse, plurimum habere momenti cœli conditionem, id quod etiam proverbio testatum sit, quo non sine causa tota proventus ratio tribuitur aeri, [2] tamen nonnihil etiam discriminis situm esse in ipso soli ingenio. Proinde legendum suspicor pro οὐ καλῶς, οὐκ ἄλλως, i. e. *non temere*. Quanquam equidem video & illud οὐ καλῶς, utcunque posse defendi. Nimirum ut Theophrastus improbet vulgare dictum, quod cœlo momentum omne tribuit, cum & à soli ratione magna pars pendeat. Mihi tamen superior lectio magis arridet, atque huic meæ sententiæ doctos calculum suum addituros existimo. Repetit idem adagium libro De causis plantarum tertio, rationem reddens, cur in frigidis pariter & calidis regionibus triticum proveniat, haud negans agri naturam nonnihil conferre ad fertilitatem, sed multo maximum momentum habere aerem circumfusum, & cujusmodi cœli ventorumque temperies contingat, tum ad quos flatus oppositus sit ager. Meminit & Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate secundo. Porro si libebit usum proverbii dilatare, non intempestiviter accommodabitur in hanc sententiam, si quis dicat, ad virtutem educationem longe plus adferre momenti quam genus: ac plane perparvi referre, quibus majoribus sis natus, sed multo maxime quibus rationibus educatus, quibusque moribus sis institutus. Nam cœlum velut educat, quod progignit terra. Ad hoc adagii videtur allusisse Euripides in Hecuba, quam ita loquentem facit:

> ——— Οὔκουν δεινόν, εἰ γῆ μὲν κακὴ
> Τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν, * εὖ στάχυν φέρει.
> Χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ', ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,
> Κακὸν δίδωσι καρπόν; ἀνθρώποις δ' ἀεί,
> Ὁ μὲν πονηρός, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν κακός.
> Ὁ δ' ἐσθλός, ἐσθλός, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
> Φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.
> Ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν, ἢ τροφαί;

1 *Epodon* XII.

2 *Tamen nonnihil etiam discriminis situm esse in ipso*, &c.] Atque hic διαφέρειν non significat differre: sed hac vel simili phrasi exprimendum fuit hoc verbum, Nonnihil etiam momenti esse in ipso soli ingenio: vel, Alicujus etiam momenti esse ipsum soli ingenium. Quanquam nec illud Nonnihil, video cur dicat Erasmus: quum sit apud Theophrastum, μέγα. *H. Stephanus.*

* Disjunctim legendum εὖ στάχυν.

Ἰσχεῖ

Ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ τραφῆναι καλῶς
Δίδαξιν ἐσθλοῦ.

i.e. —— *Non novum ergo, si mala*
Favente cœlo, terra fert segetem bonam:
Bona, destituta quibus opus fuerat, malum
Fructum edit. At mortalium quisquis malus,
Nil possit aliud esse quam semper malus,
Frugi usque frugi. Sors nec ingenium viri
Adversa vitiat, sed probus semper manet.
Utrum id parentum, an educantium magis?
Recte educari, scilicet nonnullam habet
Doctrinam honesti.

Videtur Hecuba plusculum tribuere geniturae quam institutioni, miraturque proinde non idem evenire in mortalium moribus, quod in proventu segetum accidat. Porro quanto plus valeat institutio quam genus, Lycurgus eleganter ostendit, prolatis apud multitudinem duobus canibus, quorum alter ingenerosa matre natus, propter institutionem gnaviter feram est insecutus: alter generosis ortus parentibus, quod institutus non esset, turpiter relicta fera, ad odorem panis ac cibi restitit.

XLV. *In vado.*

Metaphora proverbialis, *In vado esse*; pro eo quod est in tuto, citraque discrimen, sumpta à natantibus aut navigantibus. Terentius: *Omnis res in vado est.* Plautus in Aulularia: *Hæc propemodum jam esse in vado salutis res videtur.* Vadum autem est aquæ fundus, in quo quisquis constiterit, is jam effugit periculum ne mergatur.

XLVI. *In portu navigare.*

Affinis est huic allegoria, Ἐν λιμένι πλεῖν, i. e. *In portu navigare*, qua significamus nos jam à periculo abesse. Propterea quod qui mediis adhuc in fluctibus navigant, hi ventorum & æstus arbitrio navigant. Contra qui jam intra portum sunt, nihil habent negocii cum undis ac ventis. Unde vulgatissima metaphora, hominem in cujus præsidio conquiescimus, *portum* appellamus. Et qui sese ad tranquillam tutamque aliquam vitæ rationem traducunt, in portum se recipere dicuntur. Terentius in Andria: *Nunc hujus periculo fit: Ego in portu navigo.* Maro paulo diversius in Æneidos libro septimo:

Nunc mihi parta quies, omnisque in limine portus.

XLVII. *Bos lassus fortius figit pedem.*

Divus Hieronymus oppido quam elegans adagium usurpavit, ad beatum Aurelium Augustinum scribens, eumque deterrere cupiens, ne juvenis senem provocet. Propterea quod tardius quidem ad pugnam excitantur hi, qui jam sunt ætate quasi fessi: verum iidem gravius sæviunt atque urgent, si quando senilis illa virtus irritata recaluit: *Memento*, inquit, *Daretis & Entelli, & vulgaris proverbii, quod bos lassus fortius figat pedem.* A veteri trituræ more ductum apparet, cum circumactis à bubus super manipulos plaustris, grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorum ungulis. Et lex illa Mosaica, quam citat Apostolus Paulus ad Timotheum, vetat, ne bovi trituranti os obligetur. Itaque bos lassus, quoniam gravius figit pedem, magis est ad trituram idoneus. At non item equus ad cursum. Potest allusum videri & ad hoc, quod juvenes corporis agilitate præpollent. Senes in stataria pugna, ac viribus superiores sunt, id quod & Virgilius in Daretis & Entelli congressu declarat. Nec admodum hinc abludit illud, quod in Græcorum collectaneis positum reperio, ἀτρέμας βοῦς, i.e. *Lente bos*, subaudiendum movet pedem. Nam sensim quidem movet, at gravius premit.

XLVIII. *Tota erras via.*

Τῇ πάσῃ ὁδῷ ἀφαμαρτάνεσθαι, i. e. *Tota aberrare via.* Proverbium est in eos, qui vehementer aberrant. Terentius in Eunucho: *Tota erras via.* Translatum à viatoribus, qui nonnunquam ita solent aberrare à via, ut non sine dispendio quidem, tamen quo tendebant, perveniant: nonnunquam sic aberrant, ut longe di-

A vertant, & in diversum tendant. Unde & exorbitare dicuntur, qui à vero aberrant. Aristoteles in Ethicis: *Haud tota aberrant via.* Idem Naturalium lib. 1. scribit priscos illos Philosophos naturalium causarum scrutatores, *exorbitasse, ac velut è via depulsos, prorsus aberrasse à vero.* Sumptum est ex Aristophanis Pluto:

Ἦ τῆς ὁδοῦ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν;

i. e. *Viane tota prorsus exerravimus?*

Quin etiam hodie dictitant eos *in via esse*, qui recto consilio quippiam instituunt: *extra viam*, qui qua non oportet ratione rem aggrediuntur. Sunt ferme proverbiales, & illæ metaphoræ doctis usitatissimæ: *Depellere à via, reducere in viam, monstrare viam, facere viam,*
B *sternere viam, aperire viam, praecludere viam, intercludere viam.* Cicero in prima Philippica: *Quod si putas, totam ignoras viam gloriæ.* Celebre habetur & illud apophthegma, *Bene currunt, sed extra viam:* Καλῶς μὲν τρέχειν, ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ.

XLIX. *Toto cœlo errare.*

Huic confine est, quod usurpat Macrobius Saturnal. lib. tertio: *Nunquamne*, inquit, *Prætextate, tibi venit in mentem, toto, ut ajunt, cœlo errasse Virgilium?* Sumptum videtur ex Aristophanis Ranis:

Εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐρανίου γ᾽ ὅσον.

Ab Euripide dicitur in Æschylum, qui plurimum erraset in his quæ dixerat. Metaphora ducta, vel à
C Phaethontis, aut Cereris fabula: vel à navigantibus, qui cœli syderumque observatione cursum moderantur: proinde naucleri, cum vehementer aberrant, in cœli parte longe diversa cynosuram imaginantur nonnunquam, totoque aberrant cursu. Nisi malumus cœlum pro regione accipere, velut Horatius:

Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.

L. *Suo jumento sibi malum accersere.*

Qui ipse sibi malorum est autor, *suo jumento sibi malum accersere* dicitur, tanquam suo sumptu suaque opera, quasi suopte plaustro, malorum sarcinam adportet sibi. Plautus in Amphitryone: *Ipse homo sibi à me malam rem arcessit jumento suo.* Sumpta metaphora à plaustris
D onerariis. Nam id quoque significat jumentum, auctore Gellio lib. xx. cap. 1. aut certe ab animalibus tergo vectantibus onera.

LI. *Suo sibi hunc jugulo gladio, suo telo.*

Suo gladio, suove telo jugulari dicitur, qui suis ipsius dictis revincitur, aut qui suopte invento dolove capitur: denique in quem quocunque modo, seu dictum, seu factum retorquetur, quod ab ipso profectum sit: veluti si quis exemplo Protagoræ antistrephon dilemma in eum, qui proposuerit, retorquecat: aut si quemadmodum Phalaris, Perillum mali repertorem, suo invento conficiat. Itaque in Adelph. Terentii, Mitio senex fratris Demeæ sævitiam incre-
E pans, hujusmodi utitur sententia: *Hoc unum affert vitii senecta, attentiores ad rem sumus quam oportet.* Eandem Demea paulo post in fratrem retorquens: *Postremo*, inquit, *non meum illud verbum facio, quod tu Mitio bene & sapienter dixti dudum. Vitium commune omnium est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. Hanc maculam nos decet effugere.* Hac ratione cum Mitio constringeretur adigereturque ut agrum, quem rogabatur, daret: tum Demea, *Suo*, inquit, *sibi hunc jugulo gladio.* Translata metaphora ab his, qui in pugna suis ipsorum telis aliquoties confodiuntur. Plautus in Amphitryone: *Atque hunc telo suo sibi, malicia*
F *sua, à foribus pellere.* Cicero pro Cæcinna: *Aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est.* Huc allusit Ovidius [1] in Epistolis Heroidum:

Remigiumque dedi, quo me fugiturus abires:
Heu patior telis vulnera facta meis.

Eodem pertinent & illa Ciceronis: *In tuum ipse mucronem incurras, necesse est.* Rursum: *Hic est defensionis tuæ mucro, in eum incurrat oratio tua, necesse est.* Neque vehementer hinc abludit Livianum illud lib. 11. de secundo bello Punico: *Sentiebat Hannibal suis*

1 In Ep. Phyllidis ad Demophoontem.

se artibus peti. Lucianus in Piscatoribus: Ὡς περ ἡμῶν τὰ πτερὰ ματα, ὡς φῄς, λαβὼν καθ' ἡμῶν ἐτόξευες. i. e. *Quæ quidem tela à nobis, uti fateris, sumpta, adversus nos jaculatus es.* Tradit Plutarchus, Brasidam Ducem educto è corpore telo, eodem confodisse eum qui miserat. Marius unus è triginta Tyrannis, à milite quodam interemptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriens dixerit: *Hic est gladius, quem ipse fecisti:* nam Marius ante imperium faber ferrarius fuerat, & ejus militis opera in fabrili officina usus. Hunc igitur vere suo gladio dixeris jugulatum. A

LII. *Incidit in foveam, quam fecit.*

Idem pollet illud quod in Odis Davidicis refertur Psalmo VII. Λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο. i. e. *Lacum fodit & aperuit eum, & incidet in foveam quam fecit.* Translatum vel ab his, qui foveis effossis, aut reliquis id genus decipulis, insidiantur feris: vel à bellis, in quibus aliquoties suffossis cuniculis hostis hostem captat. B

LIII. *Suo ipsius laqueo captus est.*

Nec aliud sibi vult, quod apud eundem legitur Psalmo IX. Ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ πούς αὐτῶν. i. e. *In ipso laqueo, quem absconderant, comprehensus est pes eorum.* Nota metaphora, nempe mutuo sumpta ab his, qui instructis pedicis, avibus aut feris insidias tendunt.

LIV. *Hanc technam in teipsum struxisti.* C

Eandem sententiam aliter expressit Lucianus, Ὥστε σόφισμα κατὰ σαυτοῦ συντέθεικας, i. e. *Itaque commentum in tuum ipsius exitium reperisti.* De hæredipeta, qui quum divitem ex asse hæredem scripsisset, ac testamentum protulisset, quo divitem ad idem faciendum provocaret, tecti ruina subito oppressus est, ac sua reliquit illi cujus facultatibus inhiarat. Utendum erit cum dolus in alterum excogitatus, in caput auctoris recidit, ita ut non raro consuevit accidere.

LV. *Turdus ipse sibi malum cacat.*

His simillimum est illud Græcorum adagium, Κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν, i. e. *Turdus ipse sibi malum cacat.* D
In eos dici solitum, qui sibi ipsis ministrarent exitii causam. Siquidem viscum, auctore Plinio, non provenit, nisi maturatum in ventre, ac redditum per avium alvum, maxime palumbium ac turdorum. Cujus rei meminit & Servius in sextum Æneidos. Aristoteles item lib. De natura animantium nono, tria turdorum genera facit, quorum primum ἰξοβόρον vocatum ait: aut, ut Athenæus, ἰξοφάγον, nimirum, *quod visco vescatur.* Quoniam autem visco capiuntur aves, ipsæ sibi malum cacant, videlicet. Plautus paulo diversius extulit, *Ipsa*, inquiens, *sibi avis mortem creat.* Quanquam equidem non dubitem affirmare, à Plauto *cacat*, non *creat*, fuisse scriptum: deinde locum à quopiam semidocto, & Græcanici proverbii ignaro depravatum, supposita voce adulterina *creat.* Sophocles in Antigone: E

Ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα,
Τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο, πλὴν αὑτῷ πόνους
Φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;

i. e. *Inutiles quicunque liberos serit,*
Quid aliud hunc, quam sibi creare dixeris
Ipsi dolores, atque risum malevolis?

In hos igitur quadrabit parœmia, aut in eos, qui potentes sibi generos adsciscunt, à quibus postea per vim opprimantur.

LVI. *Ipse sibi mali fontem reperit.*

Exstat item apud eosdem senarius proverbio celebratus, Αὐτὸς γὰρ εὗρε τοῦ κακοῦ τὴν πιτύαν. i. e. *Ipsus mali sibi reperit coagulum.* Aut, Αὐτὸς εὗρε τοῦ κακοῦ πηγήν. i. e. *Ipse reperit mali fontem.* Sic Æschylus in Persis: F

Νῦν κακῶν ἔοικε πηγὴ πᾶσιν εὑρῆσθαι φίλοις.

i. e. *Nunc mali fons est repertus, ut videtur omnibus.*

Versus est Trochaicus. [1] Sunt enim & perniciosi fontes, quorum aqua gustata mortem, aut insaniam adferat, quos præstiterat non reperisse.

LVII. *Capra gladium.*

Eodem ferme pertinet, Αἲξ μάχαιραν, i. e. *Capra gladium*, subaudi, reperit. In eos dicitur, qui ipsi reperiunt, quo pereant. Ortum est autem adagium ab hujusmodi quodam eventu. Olim cum Corinthii Junoni Acrææ, nam id illi cognomen, rem divinam facere pararent: hujus Junonis statuam ajunt à Medea positam fuisse: atque hi, qui ad præbendam hostiam erant conducti, defosso sub terra cultro, oblitos sese assimularent, capra pedibus exscalpens eum eruit, prodiditque, itaque mactata est. Quidam sic efferunt parœmiam, Αἲξ δοῦσα τὴν μάχαιραν, i. e. *Capra cultrum præbens.* Quidam hoc pacto, Ὄϊς τὴν μάχαιραν, i. e. *Ovis cultrum.*

LVIII. *Cornix scorpium.*

His confine est & illud, Κορώνη τὸν σκορπίον, i. e. *Cornix scorpium*, subaudi, rapuit. Quadrat in hos, qui parant eos lædere, unde tantundem mali sint vicissim accepturi. Quemadmodum cornix correpto scorpio, arcuata illius cauda, vulnus accepit letale, periitque. Exstat super hac re Græcum epigramma Archiæ, quod non gravabor adscribere:

Ἔν ποτε παμφαίνοντι μελάμπτερος αἰθέρι ναίων,
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε θορόντα κόραξ.
Ὃν μάρψαι ὥρουσεν. ὁ δ' ἀΐξαντος ἐπ' οὖδας
Οὐ βραδὺς, εὐκέντρῳ πέζαν ἔτυψε βέλει.
Καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἴδ' ὅσσον ἐπ' ἄλλῳ,
Ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον.

i. e. *Scorpius è terra prorepserat, idque vidente*
Corvo, qui cœlo victitat in liquido.
Corripuit visum, fugitque: sed hic ut humum ales
Contigerat, telo mox ferit atque necat.
Ecce tibi, quod in hunc avis insidiosa parabat,
Inde sibi accivit ipsa necem misera.

Atque id in rebus humanis frequenter usuvenire solet, ut qui cepisse videatur, ipse captus sit. Quemadmodum & Horatius:

Græcia capta ferum victorem cepit.

LIX. *Calidum prandium comedisti.*

Huc alludere videtur & Plautinum illud: *Calidum hodie prandium prandidisti*, i. e. Fecisti quod tibi magno malo sit futurum. Ab his sumptum, qui se noxiis ac letiferis ingurgitant cibis, postea ventris tormina sensuri.

LX. *Irritare crabrones.*

Τὰς σφηκιὰς ἐρεθίζειν, i. e. *Irritare crabrones.* Ad hanc sententiam referendum est & illud, quod est apud Plautum in Amphitryone, *Irritabis crabrones.* Id dictum est à poeta in mulierum ingenium, quibus iratis si repugnes, magis provoces, neque sine tuo malo discedas. Est autem crabro insecti genus affine vespis, pertinacissimum aculeoque pestilentissimo. Siquidem refert Plinius Naturalis Historiæ lib. XI. cap. 21. crabronum ictus haud temere sine febri esse. Additque traditum à quibusdam, ter novenis hujus animantis punctis interfici hominem. Aristoteles lib. De partibus animalium nono, præter alia quæ de crabronibus commemorat, illud quoque tradit, cum in apum genere quædam aculeis careant, ut fuci, & reges, vespæ quoque nonnullæ sine aculeis inveniantur, nulli crabrones reperiuntur non armati aculeo. Quanquam de duce, num aculeatus sit, nonnihil addubitat.

[1] *Sunt enim & perniciosi*, &c.] Tales reperiri fontes constat: sed eo tamen respexisse poetam non crediderim: sed huc potius, quod, ut semel fons est repertus, nunquam postea deest aqua, sed alia post aliam semper fluit: ita etiam hæc res futura sit tanquam fons malorum, i. e. alia ex aliis mala hinc nascitura: vel fore κακῶν ἀπείρων, ut sæpe dicunt. Solent etiam πηγὴν pro abundantia de re qualibet dicere: unde & πηγὴ δακρύων passim legitur. Sic & πηγὰς λόγων dixit Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας. Quin etiam fontem malorum pro prima causa, ex qua mala nova, tanquam novi ex fonte rivi, subinde manant, exponere possumus. Quemadmodum & radix malorum dicitur avaritia, quæ ex ea tanquam ex radice, infinita mala, alia ex aliis suppullulent. Qui vero malorum metropolin eam appellavit, itidem primam & præcipuam causam malorum significare voluit: quo etiam modo Latine Caput usurpatur. Denique cur ad perniciosos fontes referre hoc Æschyli dictum necesse sit, non intelligo: quum alii adsint non tam longe petiti explicationis modi. *H. Stephanus.*

A Utitur hoc adagio divus Hieronymus in quadam Epist. Eandem sententiam sic idem extulit Plautus, mutata allegoria:

Bacchæ bacchanti si velis adversarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet sæpius:
Sin obsequaris, una te solvas plaga.

Nam mos erat, uti Bacchanalia celebrantes obvios thyrsis ferirent. Aristophanes in Lysistrata, nam hoc titulo inscriptam comperi:

Ἢν μή τις, ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με κ' ἐρεθίζῃ.

i. e. *Nisi si quis uti vesparium, fraudet me, stimuletque.* Allusit huc, opinor, qui scripsit epitaphium Archilochi poetæ maledici:

Ἠρέμα δὴ παραμείψον ὁδοιπόρε. μή ποτε τῷδε
B Κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένας.

i. e. *Ne fors crabrones qui huic insedere sepulchro*
Irrites, tacitum carpe viator iter.

Xenophon lib. IV. indicat unde natum sit: nimirum, ab his, qui student eximere vespas ab antris suis: Ὁρῶ δ' ἔγωγ', ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. i. e. *Et ego, inquit, video etiam eos quicunque crabrones excipere volunt, siquidem evolantes conentur venari, à multis feriri crabronibus.*

LXI. *Leonem stimulas.*

Consimilem vim habet, quod à Diogeniano refertur, C ἢ λέοντα νύττεις, i. e. *Leonem pungis*, seu *vellicas*. De his, qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium provocant atque exstimulant. Notior est metaphora, quam ut sit explicanda

LXII. *Malum bene conditum ne moveris.*

Idem pollet & illud, Μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, i. e. *Ne moveris malum bene conditum*, sive *quiescens*. In eos, qui sua stultitia sibi turbas excitant: aut qui mala jam tempore sepulta resuscitant renovantque. Proverbium retulisse videtur Theognis hoc versu:

Πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδον ἄμεινον.

i. e. *Nam persæpe malum præstat domi habere repostum.* Huic simillimum est illud,

D *Sopitos suscitat ignes.*

LXIII. *Octipedem excitas.*

Cratinus in Thrattis apud Suidam: Ὀκτώπουν ἀνεγείρεις, i. e. *Octipedem excitas*, nimirum scorpium, cui pedes sunt octo, ac plerunque sub saxis abditus cubat, quem non nisi tuo periculo suscites propter venenum, quod in cauda gestat.

LXIV. *Movere Camarinam.*

Κινεῖν τὴν Καμαρίναν. i. e. *Movere Camarinam*, est sibi ipsi malum accersere. Lucianus de apophrade: Ὁρᾷς ὡς ἄμεινον ἦν σοι ἀκίνητον τὴν Καμαρίναν ἐᾶν. i. e. *Vides quanto satius tibi fuerit, Camarinam immotam sinere.* E Unde natum sit adagium, Servius grammaticus explicat, Virgilianum illum locum enarrans in tertio Æneidos:

—— & fatis nunquam concessa moveri
Apparet Camarina procul.

Camarina, inquit, *palus est juxta oppidum ejusdem nominis, quæ cum olim siccata, pestilentiam creasset, consuluerunt oraculum, an penitus eam desiccare præstaret. Vetuit Deus Camarinam moveri. At illi exsiccarunt, non obtemperantes oraculo, & cessavit quidem pestilentia, sed per eam ingressis hostibus pœnas dederunt neglecti oraculi.* Eadem ferme commemorat & Suidas, illud insuper addens, quibusdam Camarinam esse fruticem, cujus F ramos si quis commoveat quatiatque, tetrum quendam odorem edere. Verum mihi superior sententia magis videtur ad veri similitudinem accedere. Meminit hujus adagii Stephanus quoque versu heroico, effertque ad hunc modum:

Μὴ κινεῖν Καμαρίναν, ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.

i. e. *Ne moveas Camarinam, etenim non tangere præstat.* Ait autem Camarinam oppidum, & ejusdem nominis paludem esse in Sicilia. Meminit & Silius lib. XIV. Maronem imitatus:

Et cui non licitum fatis Camarina moveri.

LXV. *Anagyrim commoves.*

Superiori neutiquam dissimile videtur illud apud Græcos celebratum, Ἀνάγυρον κινεῖς, i. e. *Anagyrum commoves.* In eos, qui sibi ipsis malorum auctores essent: quique in suam ipsorum perniciem quempiam irritarent. Unde ducta sit parœmia, varie narratur ab auctoribus. Alii ad fruticis naturam referunt, cujus meminit in tertio libro Dioscorides, quem quidam *magyrum*, quidam *anagyrum* appellent, nonnulli *acopon*, medicamentis quidem efficacem, verum odore majorem in modum gravi, maxime si manu teratur: cujus fructus gustatus vehementem vomitum promovet. Unde vel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductum videri potest, quandoquidem & *acopi* vocabulum indidem apparet repertum: vel à concitandi vomitus efficacia. Meminit hujus & Plinius libro vicesimo septimo, cap. quarto. Sunt qui dicant Anagyrum locum esse in Attica, quæ ad Tribum pertineat Erechtheidem, auctore Stephano, ubi frutex quidam gravissimi odoris plurimus proveniat, ut anagyrum pro frutice non secus accipiamus, quam Anticyram pro elleboro. Rursum alii Anagyrum genium quendam existimant, qui propter violatum sacellum suum vicinos omnes funditus everterit. Atque hujus adagii mentionem fieri apud Aristophanem in Lysistrata. Et sane apud Aristophanem locus sic habet:

Πόθεν ἐστιν; ἀναγυρουντόθεν νὴ τὸν Δία.
Ο' γοῦν ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ.

i. e. *Unde advenit? ab anagyro: ergo per Jovem*
Anagyrus esse motus apparet mihi.

Suidas hujusmodi ferme commemorat. Anagyrasion quendam genium fuisse, sic à loco quem diximus, cognominatum, qui * semen vicinum, quod lucum suum incidisset, hunc ad modum ultus sit. Senis concubinæ insanum quendam amorem immisit in illius filium, quæ cum adolescentis animum pellicere non posset, eum ultro apud patrem detulit, quod sese de stupro non desineret interpellare. Pater persuasus à muliere, filium è tecto præcipitem dedit, ac interemit. Deinde facti pœnitens, semetipsum laqueo præfocavit. Postremo mulier sese in puteum abjecit. Atque hujus fabulæ citat auctorem Hieronymum, haud scio quem in opere De tragœdiarum scriptoribus.

LXVI. *Capra contra sese cornua.*

Ἡ αἶξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα, i. e. *Capra contra semetipsam cornua.* Ad superiorum classem pertinet, ab apologo natum. Capra quæpiam cum esset jaculo vulnerata, circumspectans undenam id mali sibi evenisset, arcum contemplans, caprinis cornibus compactum, dixit ad hunc modum, Καθ' ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα, i. e. *In meam ipsius perniciem produxi cornua.*

LXVII. *Atlas cœlum.*

Ἄτλας τὸν οὐρανόν, i. e. *Atlas cœlum*, subaudiendum ὑπεδέξατο, i. e. *suscepit.* Dici solitum de his, qui sese magnis & molestis involvunt negociis, ipsique sibi malum accersunt. Nam hic cœlum hospitio excepit. Deprehensus autem quod illi struxisset insidias, præceps datus est in mare Atlanticum. Porro notior est, quam ut hoc loco sit referenda de Atlante fabula, cœlum humeris & vertice sustinente.

LXVIII. *Deus ex improviso apparens.*

Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς, i. e. *Deus ex improviso apparens.* In eos dicitur, quibus in rebus perplexis præter spem exoritur aliquis qui salutem adferat, negociique difficultatem expediat. Sumptum est à consuetudine tragœdiarum, in quarum plerisque machinis quibusdam Deus aliquis ostendebatur: idque non in scena ipsa, sed è sublimi, qui repente commutatis rebus fabulæ finem imponeret. Id quod testatur & M. Tullius lib. De natura Deorum primo, ut cum sic ait: *Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, ut Tragici poetæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum: cujus operam profecto non desideraretis, si immensam &* inter-

* Imo *senem*, ut ex sequentibus liquet.

interminatam in omneis partes magnitudinem regionum videretis. Nec dubium est, quin Tullius imitatus hic sit illud ex Platonis Cratylo: Εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες. i. e. *Nisi sane quemadmodum tragœdiarum scriptores, sicubi hæserint, ad machinas confugiunt, Deos sustollentes.* Quem Platonis locum ob ignoratum proverbium, Latinus interpres perperam, aut certe obscure, vertit. Nimirum hunc in modum: *Nisi forte, quemadmodum tragici, quoties ambigunt, commentitiis quibusdam machinamentis ad Deos confugiunt.* Ad eundem lapidem impegisse videtur, qui Lysandri vitam transtulit è Plutarcho. Quum enim Lysander instituisset innovare remp. perpenderetque negocium esse difficilius quam ut vulgaribus consiliis posset expediri, fecit quod poetæ solent in tragœdia, fictis oraculis ac Deorum religione studuit quod constituerat efficere. Græca sic habent: ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ, μηχανὴν αἴρων πρὸς τοὺς πολίτας λόγια πυθόχρηστα καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν. i. e. *Quemadmodum in tragœdia machinam tollens apud cives, responsa velut à Pythio reddita & oracula componebat apparabatque.* Idem subobscure, sed sane quam eleganter, indicat Aristoteles libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo: Ἀναξαγόρας τε γὰρ, inquiens, μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιΐαν. ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Quæ quidem verba sic licebit vertere: *Nam Anaxagoras mente perinde, quasi deo quopiam tragico, qui repente solet ostendi, utitur ad condendum mundum. Etenim cum hæret in explicanda causa, quare necessario sit, tum illam adducit. Porro reliquis in rebus, quidvis potius causam facit eorum quæ fiunt, quam mentem.* Unde in Græcorum tragœdiis illud pene solenne est: Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων, i. e. *Multæ formæ deorum,* &c. Cum inducto numine fabulam explicant: veluti in Oreste Euripidis, Apollo in mediis tumultibus apparens res turbatissimas subito componit. Hujus rei exemplum videtur ab Homero ductum, qui quemadmodum Iliad. primo, Palladem inducit, ut ferocientem Achillem compesceret, ita compluribus aliis locis numen aliquod allegat. Quod quidem Horat. in Arte Poet. vetat in comœdiis fieri, nisi rerum difficultas major sit, quam ut possit humana ope explicari:

Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit.

Qua ratione Plautus in Amphitryone Jovem induxit, eoque tragicocomœdiam vocat. Lucianus in Philopseude: Καὶ τὸ τοῦ λόγου, θεὸν ἀπὸ μηχανῆς ἐπεισκυκληθῆναί μοι τοῦτον ᾤμην ὑπὸ τῆς τύχης. i. e. *Ac juxta proverbium, arbitrabar hunc mihi perinde quasi Deum quempiam repente apparentem, à fortuna fuisse adductum.* Allusit eodem in lib. De mercede servientibus: Οἰκεῖοι γὰρ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας οὗτοί γε, ἤ τιν' ἄλλον ἐκ μηχανῆς θεὸν ἐπὶ τῷ κορυφαίῳ καθεζόμενον. i. e. *Nam hi peculiariter ad hujusmodi tragœdiam pertinent. Aut alium Deum quempiam de repente exortum, atque in antemnis considentem.* Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi: θεὸς ἐγὼ πέφηνά σοι μέγιστος, i. e. *Equidem Deus tibi maximus apparui.* Lucianus in Sectis: Ἐπιστὰς, τὸ τῶν τραγῳδῶν τοῦτο, θεὸς ἐκ μηχανῆς ἐπιφανείς. i. e. *Assistens juxta tragœdorum proverbium, Deus ex improviso ostensus.* Apud Athenæum libro sexto lurconem quendam querentem facit poeta nescio quis, quod piscium venditores vix ostensos pisces statim subducerent:

Καὶ θᾶττον ἀποσπῶσιν σὺν τοῖς ἰχθύσιν,
Ἀπὸ μηχανῆς πωλοῦντες, ὥσπερ οἱ θεοί.

i. e. *Et venditos mox eximunt aspectui,*
Venduntque tanquam à machina ritu Deûm.

Proinde quoties salus ex insperato ostenditur, id Deo solet adscribi. Ita Plinius libro xxv. *Quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias, ut vere dixerim, Deus.* Idem libro vicesimo septimo: *Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima invenit in vita Deus.*

LXIX. *Homo homini Deus.*

Non admodum hinc abludit & illud: Ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, i. e. *Homo homini Deus*, quod dici solet de eo, qui subitam atque insperatam attulit salutem, aut qui magno quopiam beneficio juvit. Antiquitas enim nihil aliud existimabat esse Deum, quam prodesse mortalibus: unde frugum, vini, legum, auctores, & quicunque ad vitæ commoditatem aliquid attulisset, eos pro Diis habebat antiquitas: adeo, ut & beluas quasdam pro numinibus coluerit: velut apud Ægyptios ciconiam, quod serpentes, qui certo anni tempore ex Arabicis paludibus subvolant, obviam profecta, arcere, conficereque credatur: Apud Romanos anserem, quod Capitolinam arcem expergefactis clangore custodibus, ab irruptione Gallorum servarit. Quod indicat M. Tullius, cum libro De natura deorum primo scribit: *Concludam beluas à Barbaris propter beneficium consecratas.* Quin & auctore Prodico [1] Chio, corpora quædam inanima pro Diis habita sunt, velut sol, luna, aqua, terra, quod ad vitam conducere viderentur, quodque horum commoditate mortales majorem in modum delectarentur. Scythæ, quemadmodum in Toxaride testatur Lucianus, per ventum & gladium, tanquam per Deos jurant, propterea quod ille spirandi sit auctor, hic mortis. Sed quoniam, ut inquit Cicero, plurima homini ab homine vel commoda, vel incommoda solent oriri, & Dei proprium est vel servare, vel benefacere: idcirco qui in gravi periculo succurrit, quive ingenti quopiam afficit beneficio: quoniam Dei quasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse. Huic adstipulatur illa solennis apud Homerum atque Hesiodum clausula,

Θεοὶ δωτῆρες ἐάων. i. e. *Dii bonorum largitores.*

Et quod ait Strabo libro decimo: *Recte dictum est, mortales tunc maxime Deos imitari, cum benefici sunt.* Idem libro decimo septimo tradit, Ægyptios quosdam duplicem facere Deum; immortalem, qui rerum omnium sit auctor, & mortalem ignoti nominis: tum à quibus beneficio sint affecti, eos ferme pro Diis colunt. Præterea vulgo quoque qui in rebus perplexis ac desperatis, aut ancipiti periculo servantur, à Deo quopiam ajunt sese servatos. Horatius:

——— *sic me servavit Apollo.*

Rursum in Odis, in bello per Mercurium, & iterum ab arboris ictu sese Fauni ope servatum scribit. Eodem allusit Juvenalis, cum ait:

* *Quadraginta tibi si quis Deus, aut similis Diis*
Et melior fatis donaret homuncio.

Item Virgilius in Tityro:

O Melibœe, Deus nobis hæc ocia fecit.
Nanque erit ille mihi semper Deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.

Deinde reddit causam, quare sit Cæsarem loco numinis habiturus, beneficium subtexens:

Ille meas errare boves, ut cernis, & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

Plinius Secundus, lib. Naturalis Historiæ secundo, manifestius Græcam παροιμίαν indicavit, sed tam impie sentiens de Diis, quam paulo post de animorum immortalitate, deque corporum resurrectione desipienter. Nam cum & multitudinem Deorum irrisisset, & uni illi summo, quem aut mundum hunc, aut naturam nescio quam esse putat, prorsus ademisset curam mortalium: *Deus est*, inquit, *mortali juvare mortalem. Et hæc ad æternam gloriam via. Hac proceres iere Romani, hac nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis ævi rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subveniens. Hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribant. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum, & quæ supra siderum retuli, ex hominum nata sunt meritis.* Hactenus Plinius. Ovidius:

Conveniens homini est hominem servare voluptas,
Et melius nulla quæritur arte favor.

Plutarchus in Commentario, quem inscripsit Adversus principem indoctum, negat Deos hoc nomine felices esse.

1 Imo *Ceio*, ex insula Ceo.
* Omnes editiones quas vidimus, habent *Quadringenta.*

esse, quod quam diutissime vivant, sed quod virtutis sint principes & auctores. Porro Paulus virtutum summam ad caritatem refert: caritatem autem in eo sitam, ut de quamplurimis quamoptime mereamur. Huc respexit Gregorius Nazianzenus, in oratione De cura pauperum: *Fias*, inquit, *aerumnoso Deus misericordiam Dei imitando, nihil enim aeque divinum habet homo ac beneficentiam.* Quanquam autem apud Christianos Dei appellatio non est ulli mortalium vel per jocum communicanda, neque omnino tam insignis tamque foeda adulatio est in mores nostros recipienda: tamen fieri potest, ut hujus adagii sit usus, neque improbus, neque inconcinnus, si quis hoc modo dicat: Cum tantis malis premerer, ut nemo mortalium aut vellet aut posset opitulari, tu unus mihi praeter spem extitisti, tuoque beneficio me non servasti modo periturum alioqui, verum etiam ornatiorem aliquanto fecisti quam antea fuerim. Ut aut omnino nusquam, aut in nobis certe duobus, locum habeat vetus illud Graecorum adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut hoc modo: Literis debeo omnia, etiam vitam: sed ipsas tibi debeo literas, qui mihi tua liberalitate suppeditas alisque ocium meum. Quid autem est quod Graeci dicunt ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, si hoc non est? Aut hoc pacto: Qui mediocri beneficio juvat, sit sane amicus: verum qui arte sua, singularique cura atque industria vitam jamjam fugientem retinet ac restituit, id quod utique facit medicus, quid aliud est, quam quod Graeci dictitant, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον; Aut sic: Eum in locum res erat deducta, ut ne ipsa quidem salus posset auxiliari. Ibi tu mihi veluti praesens quoddam numen extitisti, & mira celeritate depulsis incommodis, in pristinum locum restituisti, nec sperantem, nec expectantem, ut intelligerem illud non temere dictum à Graecis, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut sic: In reliquis quidem rebus mihi semper amicissimus fuisti: in hac vero causa non amicissimus modo, verum etiam pene dixerim, quod Graeci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

LXX. *Homo homini lupus.*

Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος, i. e. *Homo homini lupus.* Superiori quasi diversum est, ac velut hinc effictum videtur, quod usurpavit Plautus in Asinaria, *Homo homini lupus.* Quo monemur, ne quid fidamus homini ignoto, sed perinde atque à lupo caveamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non novit.

Coturnix Herculem.

Ὄρτυξ ἔσωσεν Ἡρακλῆα τὸν καρτερόν.

i. e. *Servavit Herculem coturnix strenuum.*

Senarius est Graecis, proverbii vice celebratus: quem tamen Zenodotus negat apud ullum veterum scriptorum inveniri. Caeterum dici solitum, de his qui in periculo servati essent ab his, à quibus minime sperarant. Adagionis originem ad hujusmodi fabulam referunt: Coturnicem quandam Herculi in deliciis fuisse, cujus nidore cum viva incenderetur, ille mortuus sit in vitam restitutus. Meminit hujus fabulae Athenaeus quoque libro nono scribens: Herculem Jovis & Asteriae filium, in Libyam proficiscentem à Typhone fuisse interemptum: revocatum autem in vitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotae, & ob eam causam Phoenices Herculi coturnice sacrificare.

LXXII. *Genius malus.*

Ei quod modo retulimus, *Homo homini Deus*, contrarium videtur *genius malus*, quem Graeci dicunt ἀλάστωρ, quo nomine vocamus eos, quibus incommodorum nostrorum maximam partem acceptam ferimus, idque etiam hodie vulgato sermone. Sunt enim omnino quidam his aut illis ita inauspicati, ut tanquam fatum quoddam malum, atque in perniciem illorum nati, jure videri possint. Porro proverbium apparet è priscorum opinione profectum, qui singulis binos genios attribuunt, quos daemones vocant: neque hominibus modo, verum etiam locis atque aedibus, quorum alter perniciem nobis moliatur, alter juvare studeat, cujus sententiae fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello De animi tranquillitate. Quo pertinet illud Bruti, quod in ejus vita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia nocte ferme intempesta ex more vigilaret in tabernaculo, lucerna jam emoriente, videre visus est personam quandam tragicam, & humana specie majorem. Atque ille protinus, ut erat animo interrito, percunctatus est, quisnam esset aut hominum aut deorum. Cui illa cum murmure: Tuus sum Brute genius malus, Philippis me videbis. Eadem itaque imago rursus apparuit confligenti Philippis, quae quidem illi pugna postrema fuit. Huic consimilem quandam fabulam idem refert de M. Antonio, atque Augusto: videlicet hos, reliquis quidem in rebus amanter, summaque inter sese concordia agitasse: caeterum in ludis, quos ad aemulationem quandam edebant, Octavium semper superiorem esse solitum. Eam rem Antonium non mediocriter discruciasse. Fuisse autem in Antoniano comitatu magum quempiam Aegyptium. Is seu quod vere nosset ejus fatum, seu quod ad gratiam Cleopatrae fingeret, eum admonuit ut à Caesare se quantum posset sejungeret: quod ipsius genius, alacer alioqui, genium illius reformidaret: quoque propius accessisset, hoc humilior dejectiorque videretur. Testatur & Plato, Socrati peculiarem quendam fuisse genium, de quo scripsit Apulejus & Plutarchus. De genio sensisse videtur Terentius, cum ait in Phormione: *Mihi usu venit hoc scio, Memini relinqui me, deo irato meo.* Quin & nostrates Theologi, veteres illos, opinor, sequuti, duos unicuique genios, quos Angelos vocant, ab ipso protinus exordio vitae adscribunt: amicum, qui commoda nostra procuret: malum, qui modis omnibus in exitium nostrum immineat. Bonum genium explicat Naevius in Stalagmonis apud Donatum: *Adeo meo propicio meus homo est.* Item Persius: *Diis iratis, genioque sinistro.* Postremo proverbium resipiunt in genere omnia illa: *Iratis Diis, Propiciis Diis.* Terentius: *Nescio, nisi Deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultaverim ei.* Horatius in Sermonibus:

—— immeritusque laborat
Iratis natus paries Diis, atque poetis.

Idem rursum:

Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Idem in Odis:

[1] *Divis orte bonis, optime Romulae*
Custos gentis, abes jam nimium diu.

Homerus Iliados E.

Θεός νύ τις ἐστὶ κοτήεις.

i. e. *Deus quispiam iratus est.*

Et Virgilius:

Diis equidem auspicibus reor, & Junone secunda.

Eodem pertinent & haec: *Solus à Diis diligere Antipho*: &, *Dii nos respiciunt*: &, *Modo Juppiter adsit*: &, *Si quem numina laeva sinunt*: &, *Dexter adsit Apollo*: atque id genus sexcenta passim apud poetas obvia. Erit autem venustius, si ad speciem descenderis: ut, Hic scribit carmina Musis, quotquot sunt, iratis. Canit irato Apolline. Eam causam egit ineptissime, planeque irata Suadela. Marte sinistro pugnavimus. Neptuno propicio navigavimus. Mercurio, opinor, irato, cum hoc veteratore sum pactus. Irata Venere dat operam liberis, de eo qui deformes filios progeneret. Invita Minerva, qui parum feliciter artem exerceat.

LXXIII. *Dextro Hercule*, aut *amico Hercule.*

Ejusdem est generis, sed obscurius, quod apud Horatium legitur:

Dives amico Hercule.

Et item apud Persium:

1 Fallitur hic, dum hunc versum exempli causa profert, quasi *Bonis divis* accipiatur, pro propitiis, & opponatur illi *Iratis Diis*: cum, ut recte Acron admonet, & facile perspici potest, hoc dictum illi sit simile, *Diis genite & geniture Deos.* Sic *Prolem* vel *Progeniem divûm*, *Genus divûm*, solent vocare poetae hunc vel illum, quum quandam nobilitatis vel generositatis animi ὑπερβολὴν exprimere volunt: hac in re, si in alia ulla, Homerum imitantes, apud quem frequenter διογενεῖς appellantur reges.

—— ô si

—— *ô si*
Sub rastris crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule!

Quod quidem in eos competit, qui in accumulandis opibus sunt bene fortunati. Idque inde natam existimant, quod Hercules moriturus dixerit, eos opulentos futuros, qui sibi decimam bonorum suorum partem consecrassent. Proinde locupletes plerosque ita facere solitos. Tametsi Plutarchus in Problematis, hujus consuetudinis aliam adfert causam, puta quod ipse quondam Hercules, boum, quos Geryoni abstulerat, in Palatino decimam partem immolarit, vel quod Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberarit.

LXXIV. *Diis hominibusque plaudentibus.*

Proverbialis est & illa hyperbole, *Diis hominibusque plaudentibus:* pro eo, quod est feliciter atque auspicato. Cicero ad Q. fratrem: *Vatinium, à quo palam oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, Diis hominibusque plaudentibus.* Idem libro Epistolarum familiarium primo: *Neque solum dixi, sed etiam sic facio, Diis hominibusque approbantibus.* Rursus ad Q. fratrem lib. III. in diversam sententiam vertit proverbium: *Nisi noster*, inquit, *Pompejus Diis hominibusque invitis negocium inverterit.* Quanquam hoc ipsum per se, Deos hominesque, proverbiale nimirum est ob figuram, atque apud poetas pene solenne: C *Deûm atque hominum fidem! Diis atque hominibus invisus. Neque Deos neque homines metuit.* Homerus:

Α'θάνατοί τε θεοὶ, θνητοί τ' ἄνθρωποι.

i. e. *Numina nescia mortis, mortalesque homines.*

Rursum:

Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

i. e. *Parens hominumque Deûmque.*

LXXV. *Bonis avibus, Malis avibus.*

Ad hoc genus pertinet & illud, *Bonis*, aut *malis avibus:* cum rem feliciter, aut secus cedere significamus. Ab augurum observatione sumptum. Horatius in Odis:

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Mevium.

Et rursum:

—— *Mala ducis avi domum,*
Quam multo repetet Gracia milite.

Atque iterum alibi:

Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor, Mœonii carminis alite.

Homerus Iliados Ω.

—— μή μοι αὐτὴ
Ο'ρνὶς ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλοι.

i. e. *Neve avis hic infausta mihi perrexeris esse.*

Verba sunt Priami ad uxorem dehortantem, ne solus in castra Achillis proficisceretur, Hectoris cadaver E auro redempturus, ac multa tristia, ita ut assolent mulieres, ominantem. *Aversa avi* dixit Latinus quispiam tragœdiarum scriptor, qui de Agamemnone contra auspicia solvente ita loquitur: *Solvere imperat, secundo rumore aversaque avi.* Refertur à M. Tullio libro De divinatione primo. Ad hanc formam referenda sunt & illa: fausto omine, bene ominata, bonis auspiciis, inauspicato, felicibus auguriis, atque id genus alia, quæ ab augurum arte sumpta, in communem sermonem abierunt.

LXXVI. *Noctua volat.*

Ex eadem superstitione manavit & illud Græcanicum, Γλαὺξ ἵπταται, sive ἵπτατο, i. e. *Noctua volat*, sive *volavit.* Nam priscis Atheniensibus noctuæ volatus, victoriæ symbolum existimabatur: propterea quod avis hæc Minervæ sacra crederetur, quæ quidem dicta est etiam male consulta Atheniensium bene fortunare. Qua de re copiosius aliquanto dicemus in proverbio, *Atheniensium inconsulta temeritas.* Inde, rebus felicius, atque ex animi sententia succedentibus, dici consuevit, *Noctua volat.* Auctores Zenodotus & Suidas. Non illepide dicetur volasse noctua, quoties res non viribus, sed pecuniarum interventu confecta credi- A ditur, quod Atheniensium nomisma, noctuam haberet insculptam. Unde & illud, *Lauriotica noctua*, quod alibi recensetur. Plutarchus in vita Periclis tradit illi è superiore navis tabulato concionanti, noctuam ad dextram advolasse ac malo insedisse: quod omen effecit, ut omnes irent in illius sententiam.

LXXVII. *Quarta luna nati.*

Ε'ν τετράδι γεγόνασι, i. e. *Quarta luna nati*, dicuntur qui parum feliciter nati sunt, ut auctor est Eustathius in librum Iliados secundum; propterea quod Hercules hac luna natus feratur, cujus omnis vita voluptatum omnium expers, ac laborum plena fuit. Dici potest & in eos, qui laboribus sibi neutiquam frugife- B ris fatigantur, Herculis videlicet exemplo, qui juvandis aliis sudavit, sibi inutilis. Pyrrhus, apud Lucium Florum, dicebat se sibi videri Herculis sidere natum, quod quo pluribus victoriis Romanos concideret, hoc acriores in ipsum coorirentur. Id quod Horatius eleganter transtulit ad Annibalem:

Ut hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem.

LXXVIII. *Albæ gallinæ filius.*

Contra, feliciter natum, albæ gallinæ filium dicimus. Juvenalis:

—— *quia tu gallinæ filius albæ.*

C Vel quod læta atque auspicata Latini *alba* vocant: vel quod proverbium alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suetonius Tranquillus in Galba, his quidem verbis: *Liviæ olim statim post Augusti nuptias Vejentanum suum revisenti, prætervolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem, demisit in gremium. Cumque nutriri alitem, ac pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles provenit, ut hodie quoque ea villa ad gallinas vocetur. Tale vero lauretum, ut triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus, alias confestim eodem loco pangere. Et observatum est, sub cujusque obitum, arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo novissimo Neronis anno, & sylva o-* D *mnis exaruit radicitus, & quicquid ibi gallinarum erat, interiit.* Conveniet igitur adagium in eos, qui rara & fatali quadam felicitate, successuque rerum utuntur. Huic diversum est illud apud eundem Juvenalem:

Nati infelicibus ovis.

Non abhorret huic quod scribit M. Tullius libro Epistolarum septimo ad Curionem: *Quum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit ex hoc etiam frequentius quam solebat, quod quasi avem albam videntur bene sentientem civem videre, abdo me in bibliothecam.* Veteres enim quod inauspicatum haberi volebant, atrum aut nigrum vocabant, quod felix, album [1]. Unde apud Senecam Asinius Pollio: *Albutii sententias, quod inaffectatæ essent & aperta, solitus est albas appellare.* Quin E & Græcis λευκότερον εἰπεῖν dicitur, qui clarius rem explicat.

LXXIX. *Laureum baculum gesto.*

Δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν, i. e. *Laureum porto baculum.* Suidas tradit, ita solere loqui eos, qui essent ab aliquibus insidiis appetiti, feliciterque periculum effugissent. Propterea, quod laurus credita est adversus venena remedium habere. Plinius libro XV. demonstrat laurum lustrationibus adhiberi solitam. Videtur & adversus fulmen hujus vis tueri, quandoquidem arborum una non icitur fulmine. Id adeo verum credidit Cæsar Tiberius, ut nunquam non [2] gestaret capite coronam lauream, ut in ipsius vita prodidit Suetonius.

LXXX. *Graviora Sambico patitur.*

F Δεινότερα Σαμβίκου πάσχει, i. e. *Atrociora Sambico patitur.*

1 Exemplo aliquo confirmaturus, Album pro fœlici accipi, Senecæ locum affert, in quo albæ sententiæ pro apertis sumuntur: quum citare debuerit aliquod genus loquendi, in quo album pro fœlici dictum sit: quale est hoc apud poetas: Albi sive candidi dies: quale apud Catullum:

Fulsere quondam candidi tibi soles.

Sic, Candida hora, Ovidio: cujus est & hic versus:

Candidus & fælix proximus annus erit. H. Stephanus.

2. Addendum, ex Suetonio, *tu. batiore cælo*, cap. LXIX. vitæ Tiberii.

titur. In eos, qui cruciatibus exquisitis torquentur, aut quibus insignia mala accidunt. Proverbium Plutarchus refert in Problematis Græcanicis, atque hujusmodi quandam adfert causam. Sambicus quispiam Eleus, una cum sociis aliquot, non paucas apud Olympia æreas statuas concidit, venditque. Deinde majora etiam ausus Dianæ præsidis templum diripuit. Est enim illius in Elide templum, quod Aristarcheum nominant. At ille mox comprehensus, dum socios prodere recusat, annum perpetuum exquisitis cruciatibus dilaceratus est, inter quos etiam animam efflavit. Atque hinc vulgo nata parœmia.

LXXXI. *Fœnum habet in cornu.*

In homines maledicos ac feroces dicitur: *Fœnum habet in cornu.* Horatius in Sermonibus:

Fœnum habet in cornu, longe fuge.

Inde translatum, ut Acroni placet, quod antiquitus bubus cornipetis fœnum pro signo in cornu appenderetur, quo sibi caverent, qui forte occurrissent. Idque ideo fieri solitum Plutarchus in Problematis autumat, quod copiosiore pabulo, non modo boves, sed & equi, & asini insolentiores, ac ferociores reddantur. Unde exstat & Sophoclis dictum in tumidum quempiam, ac præferocem: *Tu*, inquit, *ferves, quasi pullus pabuli copia.* Huic adstipulatur illud Solonis dictum apud Laertium: Τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. h. e. *Satietatem nasci ex opulentia, ex satietate ferociam.* Dictum est autem aliquando, ut idem testatur Plutarchus, in M. Crassum, quod in cornu fœnum haberet, propterea quod haudquaquam impune lacesseretur, homo prædives, ac potens, & simultatum persequentissimus. At postea Cæsar dictus est ei fœnum detraxisse: quod omnibus illum, ut cornipetam taurum fugientibus, ac formidantibus, ipse primus ausus fuerit illi resistere. Usurpat adagium hoc etiam divus Hieronymus in epistola quadam, minitans his, à quibus forte esset lacessendus.

LXXXII. *Cornutam bestiam petis.*

Consimilem ferme sensum habet Plautinum illud, *Cornutam bestiam petis*, de eo qui lacessit eum, qui paratus sit retaliare injuriam, quemque non nisi tuo malo provoces. Huc spectavit Horatius in Odis:

Parata tollo cornua.

LXXXIII. *Dionysius Corinthi.*

Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, i. e. *Dionysius Corinthi.* Proverbialis allegoria, qua significamus aliquem è summa dignitate atque imperio, ad privatam humilemque redactum fortunam: quemadmodum Dionysius Syracusarum tyrannus expulsus imperio, Corinthi pueros, literas ac musicam mercede docuit. Cicero Epistolarum ad Atticum lib. IX. *De optimatibus sit sane ita ut vis. Sed nosti illud*, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quintilianus Institut. orat. lib. VIII. *Est in exemplis allegoria, si non prædicta ratione ponantur. Nam ut Dionysium Corinthi esse, quo Græci omnes utuntur, ita plura similia dici possunt.* Hic Cicero cum ait, *Nosti illud*, & Quintilianus, *Quo Græci omnes utuntur*; nimirum, uterque vulgo jactatum fuisse significat. Cæterum unde natum sit adagium, Plutarchus aperuit in libello, cui titulus, Περὶ τῆς ἀδολεσχίας, i. e. *De futili loquacitate.* Laudans enim breviter & graviter dicta, commemorat & illud à Lacedæmonibus responsum regi Philippo, bellum minanti, ferocientique, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quibus ubi rex rescripsisset, si quando in Laconicam duxisset exercitum, eversurum se Lacedæmonios, verbo duntaxat responderunt, Αἴκα, i. e. *Si.* Plato ter navigavit in Siciliam, non sine sinistri rumoris adspergine. Unde Molon, qui inimicum in Platonem gerebat animum, dicebat non esse mirum, *si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia.* Regem enim urgebat necessitas. Platonem sollicitabat ambitio.

LXXXIV. *In me hæc cudetur faba.*

Terentius in Eunucho: *At enim isthæc in me cudetur faba:* h. e. Donato interprete, in me malum hoc recidet, in me hæc vindicabitur culpa. Translatum vel à faba, quæ cum siliquis exuitur ac batuitur, aut fustibus intertunditur, ita ut fit in areis more rusticorum, non ipsa perinde laborat, sed id demum in quo cuditur. Alii malunt ad male coctam fabam referre, quæ si quando non maduerit, sed dura permanserit, ab iratis heris supra coqui caput saxo nonnunquam comminui consuevit, tanquam fabam ulciscentibus, non coquum, cum universum interim malum ad coquum perveniat.

LXXXV. *Tute hoc intristi, omne tibi exedundum est.*

Non diversum superiori Donatus admonuit, illud quod apud eundem poetam legitur in Phormione: *Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum.* Verba sunt Phormionis parasiti, qui quoniam fuerat auctor consilii de ducenda puella, æquum esse putat, ut suo periculo rem item expediat. Translatum putant ab alliato rusticorum mortario. Quæ quidem sententia, vel hodie quoque vulgo nostrati in ore est. Et altera huic simillima: *Colo quod aptasti, ipsi tibi nendum est*; i. e. tu incipiundi auctor exstitisti, nunc idem explices oportet.

LXXXVI. *Faber compedes quas fecit, ipse gestet.*

Ausonius in Trochaicis suis Terentiano proverbio confine quoddam subnectit, & poetæ metaphoram altera quadam interpretatur metaphora:

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi, exedundum est: sic vetus verbum jubet,
Compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

Competit in eos, qui sibi ipsis auctores sunt malorum. Videtur autem è Theognide poeta sumptum, qui ait:

Οὔτις ἀνὴρ φίλε Κύρνε πέδας χαλκεύεται αὑτῷ.

i. e. *Vincula nemo sibi cudit carissime Cyrne.*

Huic simile quiddam, humilius quidem, sed tamen aptum vulgo dicitur: *Flagellum ipse paravit, quo vapularet.* Idque sumptum à pueris aut servis, qui coguntur aliquoties ipsi parare virgas quibus vapulent.

LXXXVII. *Ipsi testudines edite, qui cepistis.*

His confine proverbium refertur à Græcis scriptoribus:

Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίεσθ᾽ οἵπερ εἵλετε.

i. e. *Qui prendidistis, iidem edite testudines.*

In eos jacitur, qui postea quam inconsulte quidpiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negocio admisceant. Parœmiam ex hujusmodi quodam apologo natam existimant. Piscatores aliquot jacto reti, testudines eduxerunt. Eas cum essent inter se partiti, neque sufficerent omnibus comedendis, Mercurium forte accedentem invitarunt ad convivium. At is intelligens se nequaquam humanitatis gratia vocari, sed ut eos fastidito cibo sublevaret, recusavit, jussitque ut ipsi suas testudines ederent, quas cepissent. Sunt autem, auctore Plinio, in Carmania populi, qui testudinum carnibus victitent, unde & nomen illis attributum, χελωνοφάγοις. Apud quos affirmant inveniri testudines tanta magnitudine, ut earum testis casas integant.

LXXXVIII. *Aderit Temessæus genius.*

Strabo libro Geographiæ sexto, refert Temessam ab Lao primam urbem esse Brutiæ, ipsius ætate dictam Tempsam, quam ab Ausoniis conditam, Thoantis comites Ætoli deinde tenuerint, atque his expulsis Brutii, demum Hannibal & Romani funditus everterint. Juxta hanc sacellum fuisse oleastris circumseptum Politæ cuidam ex Ulyssis comitibus sacrum. Hunc, quod esset à Barbaris violatus, graveis iras in eos exercuisse: adeo ut in proverbium abierit, dicerentque cavendum, ne Temessæus genius immineret: deinde Locrensibus Epizephyreis urbe potitis, Euthymum quendam, ut inquit Ælianus, ex Italia illuc venisse pugilem inclytum, & insigni robore, qui & lapidem ingenti magnitudine gestaverit, qui Locris ostendi soleat. Hunc cum Polite congressum, ac victo-

ctorem è certamine discessisse, atque ita finitimos hujus opera liberatos à tributo, quod ille consueverat extorquere. Quin & compulisse illum, ut quod per vim abstulerat, redderet etiam cum fœnore. Atque hinc proverbium natum putant, iis qui sordidos & injustos quæstus faciunt, adfore Temesæum genium: quo significabant aliquando dependenda cum fœnore, quæ præter jus & fraude, seu vi rapuissent. Pausanias in Eliacis paulo diversius rem narrat: nempe, comitem quendam Ulyssis, ob virginem constupratam occisum fuisse, atque ob id larvas ejus, nisi quotannis oblata virgine placarentur, grassari solitas, ac perniciem adferre omni sexui atque ætati. Atque hunc quidem ejus loci genium vulgo fuisse creditum, quem Euthymus pugil Temessam reversus compescuerit, virgine, quam devoverant, liberata, atque in matrimonium accepta. Apud Strabonem, mihi locus in codice Græco videtur non vacare menda. Sic enim legimus in editione Aldina: Ὥστε τοὺς περιοίκους δασμολογεῖν αὐτῷ κατὰ τὸ λόγιον, καὶ παροιμίαν εἶναι πρὸς αὐτούς, μηδ᾽ εἰς τὸν ἥρωα τὸν ἐν Τεμέσῃ λεγόντων ἐπικεῖσθαι αὐτοῖς. Fortasse tolerabilior erit lectio, si tolles conjunctionem καὶ, & pro λεγόντων reponas λεγόμενον [1]. Cæterum quum Strabo recenseat proverbium priusquam referat cohibitum heroem, indicat potius in eos dici solitum, qui potentiorem se lacessunt. Etiamsi nihil vetat proverbium ad varios usus accommodari.

LXXXIX. *Termeria mala.*

Τερμέρεια κακά, i. e. *Termeria mala.* Veteri proverbio dicuntur ingentia, maxime, quoties mala quæ quis in alios impegerit, aliquando in ipsius caput retalientur. Hujus adagii meminit Plutarchus in vita Thesei, qui cum Herculis exemplo terras obiret, nocentes, quos superasset, eadem pœna solitus est afficere, quam illi per sævitiam in alios exercuissent. Nam Hercules Damascum de rupe editissima præcipitem dedit. Busiridem [2] parentavit. Antæum palæstra superatum occidit. Cygnum gladiatorum more confecit. Denique Termerum humana capita confringentem, verberibus itidem contudit. Unde in eos, in quos sua malefacta retorquentur, proverbio dicitur, *Termerium malum.* In hanc ferme sententiam Plutarchus in vita Thesei. Est autem supplicii genus, vel in primis favorabile, cum pœna sceleri respondet, quemadmodum de Thurino fumi venditore, fumo necato legimus. Et Perillo, quem Phalaris æneo impositum tauro, suo ipsius invento perdidit. Illud perquam festivum, quod in vita Gallieni Imperatoris refertur. Cum quidam vitreas gemmas pro veris Imperatrici vendidisset, atque ea re deprehensa, vindicari flagitaret, ille venditorem rapi jussit, tanquam leonibus objiciendum: deinde caponem emittit, ac cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per præconem denunciari jussit, *Imposturam fecit, & passus est:* atque ita negociatorem dimisit. Sed de Termeriis malis Suidas multo aliam adfert interpretationem: nempe locum quendam esse in Caria, cui nomen Termerio, quo tyranni quandoque pro carcere soleant uti. Situm autem esse inter Melum & Halicarnassum. Ex hoc cum postea prædarentur latrones, neque depelli possent, quod esset locus admodum munitus, abiisse in proverbium. Quanquam Stephanus Termeram urbem in Lycia ponit, quam ait à Termero sortitam vocabulum. Postremo *Termeria mala* dicta videri possunt, quasi extrema mala. Nam τέρμα [3] Græce *finem* significat, & τερμερίαν ἡμέραν *extremam vitæ diem* vocant. Porro Latini, quod summum videri volunt, ac maximum, id extremum appellant. Ut extrema dementia, extrema insania. Neque secus Græci, ἔσχατον κακὸν, *extremum malum* pro maximo dicunt. Et ἐσχάτων ἔσχατα, *extremorum extrema*, quasi plus quam maxima.

XC. *Neoptolemi vindicta.*

Νεοπτολέμειος τίσις, i. e. *Neoptolemica vindicta.* Superiori simillimum est, ubi quis eadem patitur, cujusmodi patravit in alios. Id Pausanias in Messeniacis refert, & exponit his verbis: Περιῆλθε μέντοι καὶ αὐτοὺς Λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἡ Νεοπτολέμειος καλουμένη τίσις. Νεοπτολέμῳ γὰρ τῷ Ἀχιλλέως ἀποκτείναντι Πρίαμον ἐπὶ ἐσχάρας τοῦ * ἑρκείου, συνέπεσε καὶ αὐτὸν ἐν Δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀποσφαγῆναι. καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ ἔδρασε, Νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσιν. i. e. *Sane pervasit Lacedæmonios progressu temporis Neoptolemea, sicut vocant, vindicta. Siquidem Neoptolemo Achillis filio, qui Priamum in ipsis palatii focis occiderat, vicissim evenit, ut & ipse apud Delphos ad Apollinis aram occideretur: atque hinc ortum, ut ubi quis idem patitur, quod in alios fecit, Neoptolemeam vindictam appellent.* Euripides in Oreste sub persona Apollinis de Neoptolemo:

Θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα Δελφικῷ ξίφει.

i. e. *In fato enim illi est Delphico gladio mori.*

XCI. *Servire scenæ.*

M. Tullius *servire scenæ* dixit, pro eo, quod est servire tempori, & rebus præsentibus sese accommodare. Translata ab histrionibus fabularum metaphora, qui non suopte judicio agunt, sed hoc unum spectant, ut quovis modo populi oculis placeant, alioqui explodendi, exsibilandique. Sic enim scribit ad Brutum: *Tibi nunc populo & scenæ, ut dicitur, serviendum est. Nam in te non solum exercitus tui, sed omnium civium, ac pene gentium conjecti sunt oculi.* Quadrabit & in eos, qui negocium aliquod susceperunt illustre, unde necesse sit, aut cum summa laude, aut summa cum infamia discedere, propter plurimorum exspectationem. Porro tempori serviendum esse viro sapienti, monuit & Phocylides:

Καιρῷ λατρεύειν, μηδ᾽ ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν.

i. e. *Temporibus semper cautus servire memento,*
Nec reflare velis adversum flamina venti.

Porro metaphora hæc ducta est à navigantibus, quos necesse est semel ingressos mare ventorum atque æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si velint adversus ista pugnare.

XCII. *Uti foro.*

Huic affine est, τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι, *uti foro*, pro eo quod est præsentem rerum statum boni consulere, & utcunque sese obtulerit fortuna, ita animum applicare. Terentius in Phormione, *Scisti uti foro.* Donatus vulgare proverbium admonet esse, ductamque metaphoram à mercatoribus, qui non ante locum commercii præscribunt quanti vendant, quæ advehunt, sed secundum annonam fori, quam deprehenderint, consilium de non vendendis, aut vendendis mercibus sumunt. Seneca: *Utamur foro, & quod fors feret æquo feramus animo.* Idem Epistola LXXII. *sub manu nasci* dixit, pro ex tempore: *Ergo consilium*, inquit, *sub die nasci debet, & hoc quoque tardum est nimis: sub manu, quod ajunt, nascatur.*

XCIII. *Polypi mentem obtine.*

Exstat apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, Πολύποδος νόον ἴσχε, i. e. *Polypi mentem obtine.* Quo jubemur pro tempore, alios atque alios mores, alium atque alium vultum sumere. Quod in Ulysse videtur Homerus laudare, qui eum πολύτροπον appellat, i. e. *moribus versatilibus.* Adagium natum est à

1 Exstat p. 176. editionis Genevensis, ad quam sic habet *Isaacus Casaubonus: de usu hujus proverbii, parum constat inter auctores. Eustathius* ἐπὶ τῶν ἀγριαινόντων ἔξω καιροῦ, in intempestive ferocientes, *usurpatum admonet Ælianus* lib. VIII. c. 18. ἐπὶ τῶν ἀλυσιτελῶς τι κερδαινόντων, in eos qui inutiliter lucrantur. *Sed hic aliud potius proverbium explicat, ita enim extulit,* ὅτι αὐτοῖς ἀφίξεται ὁ ἐν Τεμέσῃ ἥρως. *Deesse autem aliquid manifestum est. Vox tamen* λεγόντων *ne sit suspecta* similes loci impediunt, ut libro sequenti, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν παροιμίᾳ διαδοθῆναι λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς.

2 Legendum videtur *mactavit*, habet enim *Plutarchus*, ἔθυσε τὸν Βούσιριν.

3 *Græce finem significat, & τερμερίαν ἡμέραν extremum vitæ diem vocant.*] Imo vero non τερμερίαν, sed τερμίαν ita vocat Suidas. Sic & Hesychius τέρμιον (non τερμέριον) exponit ἔσχατον: sic τέρμιοι, ὕστατοι. (licet mendose in vulgatis exemplaribus ἄστατοι legatur: quod mendum non animadverterunt qui in istis Græco-Latinis Lexicis adnotarunt τέρμιος *inconstans* significare) Sic denique & τερμιόεις, non τερμερόεις, apud eosdem Lexicographos, & apud auctorem Etymologici reperitur: apud quem & τέρμιος ὁ Ζεύς. Et à τέρμα durior sane esset παραγωγὴ, τερμέριος. H. Stephanus.

* Lege Ἑρκείου, & verte, *ad aram Hercei*, scil. Jovis.

piscis

piſcis hujus ingenio, de quo meminit Plinius lib. IX. cap. 29. Præterea Lucianus in ſermone Menelai ac Protei, ſcribuntque colorem mutare maxime in metu. Nam perſequentibus piſcatoribus, petris affigit ſeſe, & cuicunque petræ adhæſerit, ejus colorem corpore imitatur, videlicet ne queat deprehendi. Quin ut refert Baſilius magnus, piſces imagine falſa decepti, nonnunquam annatant, ultro ſeſe prædoni offerentes. Porro proverbium ſumptum eſt ex Theognide, cujus hodie diſtichon eſt de polypo. Citaturque à Plutarcho in libello Περὶ πολυφιλίας:

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

i.e. *Mentem habeas vafri polypi, qui protinus illa*
Se quibus admorit, ſaxa colore refert.

Clearchus in proverbiis, teſte Athenæo, citat hoc diſtichon, tacito auctoris nomine:

Πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως,
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν κε πρὸς δῆμον ἵκηαι.

i. e. *Polypi ingenio mihi ſis nate Amphiloche heros,*
Ut tumet populo, quemcunque acceſſeris aptes.

Citat idem carmen Plutarchus ex Pindaro. Unde & verſus ille proverbialis celebratur:

Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον τελέθειν καὶ χώρῃ ἕπεσθαι.

i.e. *Proque loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.*

Qui nos admonet, uti nos ad omnem vitæ rationem accommodemus, ac Proteum quendam agentes, prout res poſtulabit, in quamlibet formam transfiguremus. Plutarchus item ἀλλοῖος γνώμαι, dixit, pro eo quod eſt, *in diverſam eo ſententiam*. Quod quidem notat & Ariſtophanes in Pluto, qui monet vivendum eſſe τρόποις ἐπιχωρίοις, i. e. *moribus regionis*, ac vernaculis. Eodem pertinet & illud, Νόμος καὶ χώρα, i. e. *Lex etiam ipſa regio*. Quo ſignificatum eſt, unicuique regioni quædam peculiaria eſſe inſtituta, quæ hoſpites non damnare, ſed pro virili noſtra imitari atque exprimere debeamus. Neque quiſquam exiſtimet hoc adagio doceri fœdam adulationem, qua quidam omnibus omnia adſentantur, aut vitioſam morum inæqualitatem, quam Horatius eleganter taxat in Sermonibus, quamque hiſtorici notant in Catilina, atque in Anedio Caſſio Imperatore: denique literæ divinæ in quovis improbo, cum ajunt, *ſtultum perinde atque lunam immutari*, cum ſapiens ſolis exemplo ſui ſemper ſit ſimilis. Nam in Alcibiade dubites vitio-ne, an laudi danda ſit: certe feliciſſima quædam & admiranda fuit morum & ingenii dexteritas, qui ſic polypum agebat, ut Athenis, dicteriis & ſalibus luderet, equos aleret, comiter & eleganter viveret. Idem apud Lacedæmonios radebatur, pallium geſtabat, frigida lavabat. Apud Thraces belligerabatur, ac potabat. Ubi vero perveniſſet ad Tiſaphernem, deliciis, mollicie, faſtuque juxta gentis morem eſt uſus. Sed eſt quædam difficilis ac præfracta, moroſaque ſimplicitas imperitorum, qua poſtulant, ut omnes ubique ipſorum duntaxat moribus vivant, & quicquid aliis placet, id damnant. Rurſum eſt honeſta quædam ratio, qua boni viri nonnunquam alienis moribus obſecundant, ne vel odioſi ſint, vel prodeſſe non poſſint, aut ut è magnis periculis ſemet, aut ſuos eximant. Quemadmodum fecit Ulyſſes apud Polyphemum multa ſimulans, apud procos mendicum agens. Item Brutus adſimulata ſtoliditate. David etiam ſimulata inſania. Quin & divus Paulus Apoſtolus, ſancta quadam jactantia gloriatur, hac pia vafricie ſeſe uſum eſſe, atque omnia factum omnibus, ut omnes Chriſto lucrifaceret. Quanquam nihil vetat in notandis vitiis uſum adagii latius trahere, nempe in homines verſatili quodam ingenio natos, qui talem ubique perſonam induunt, quales ſunt ii, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter deſcripſit Plautus in Bacchidibus: *Nullus*, inquiens, *frugi eſſe poteſt homo, niſi qui bene & male facere tenet. Improbus cum improbis ſit, harpaget, furibus furetur quod queat. Verſipellem frugi convenit eſſe hominem, pectus cui ſapit: bonus ſit bonis, malus ſit malis. Utcunque res ſit, ita animum habeat.* Eupolis apud Athenæum:

Ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τὸν τρόπον.

i.e. *Urbanus homo, qui moribus ſit polypus.*

Plutarchus in Cauſis naturalibus citat ex Pindaro verſus hos:

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα τὸν νόον προσφέρων, ταῖς πάσαις πολίεσσιν ὁμιλεῖ. i. e. *Marinæ beluæ colori maxime mentem accommodans, cum omnibus civitatibus conſuetudinem habet.* Atque eodem in loco cauſam reddit, cur id huic accidat piſci. Similem quandam metaphoram Ariſtoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium libro. Ait enim, ſi quis à fortuna pendeat, cum illa ſubinde mutetur, futurum, ut veluti chamæleon quiſpiam identidem varietur, nunc felix, nunc miſer: utcunque fors alio atque alio vultu reſpexerit, ita hunc quoque vultum atque animum mutare. De chamæleonte meminit Plinius libro vigeſimo octavo, capite octavo, ſcribens hoc animal magnitudine ferme par eſſe crocodilo: cæterum ſpinæ acutiore curvatura, & caudæ amplitudine diſtare. Nullum, inquit, animal pavidius exiſtimatur: & ideo verſicoloris eſſe demutationis. Plutarchus, in commentario De adulatione, ſcribit chamæleontem quemvis imitari colorem præterquam candidum. Idem in Sympoſiacis conatur cauſam reddere de polypo, quamobrem non tantum mutet colorem, quod & hominibus accidit in metu: verum etiam ſeſe ad ſaxi, quodcunque id fuerit, colorem accommodet. Sunt & aves quædam, quæ colorem pariter & vocem mutent pro temporibus anni, ut auctor eſt idem Plinius libro X. cap. 29. & Ariſtoteles libro De natura animantium nono. In voce mutanda principatum obtinet luſcinia. Unde & apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari luſciniam jubet, ſeſeque in omnem vocem vertere, ſi quo modo queat Ulyſſi perſuadere, ne perimatur.

XCIV. *Cothurno verſatilior.*

Εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, i. e. *Verſatilior cothurno*, dictum eſt in hominem parum conſtantem, lubricaque fide, quive incertæ & ancipitis eſſet factionis, ſimilitudine ducta à calciamento, quod Græci κόθορνον, Latini mutata literula *cothurnum* vocant, quo mos erat uti tragœdiarum actoribus. Erat autem τετράγωνον καὶ ἀμφοτεροδέξιον, h. e. *Quadrangulum & utrilibet conveniens pedi*, quodque vel dextro, vel ſiniſtro pedi poterat accommodari. Suidas addit ejuſmodi fuiſſe, ut viris pariter ac mulieribus congrueret. Quod idem teſtatur illud [1] Maronis:

—— *alte ſuras vincire cothurno.*

Proverbium autem duobus effertur modis, per comparationem, εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, & per denominationem, ut hominem ipſum, qui ſe diverſis applicat partibus, κόθορνον appellemus. Sic enim vocatus eſt Theramenes rhetor Athenienſis, Prodici * Chii diſcipulus: propterea quod quaſi duabus ſederet ſellis, idem & populi, & triginta virûm partibus ſtudens, & nunc hujus, nunc illius factionis eſſe videretur, vel potius utriuſque. Plutarchus in Præceptis civilibus: Ἀλλ' ἐνταῦθα δεῖ μάλιστα τὸν Θηραμένους κόθορνον ὑποδύμενον, ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι. i. e. *Sed hic oportet maxime Theramenis cothurnum induentem, cum utriſque verſari, & neutris accedere.* Lucianus in Amoribus: Ὡς καὶ ἐγώ γ' ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, ἵνα ἄμφω νενικηκότες ἐξ ἴσου βαδίζοιτε. i. e. *Itaque optarim ſane, ſi modo fieri poſſit, Theramenes ille fieri, qui cothurnus eſt dictus, ut ambo ex æquo victores diſcederetis.* Idem in Pſeudologiſta: Καὶ ὁ μέν κόθορνόν τινα εἶπεν, εἰκάσας αὐτοῦ τὸν βίον ἀμφίβολον ὄντα τοῖς τοιούτοις ὑποδήμασιν. i. e. *Et alius ei cothurni nomen impoſuit: nimirum mores hominis inconſtantes & ancipites, id genus calciamentis conferens.* Plutarchus indicat & Niciæ Duci, ob morum vafriciem, cothurni cognomen fuiſſe vulgo tributum. Male audiit hoc nomine Marcus etiam Tullius. Homerus Martem, ni fallor, ſubinde mutantem parteis, novo verbo ἀλλοπρόσαλλον appellat. Nihil autem vetat, quo minus adagium in bonam traha-

1 Æneid. 1, 341. ubi ſermo eſt de virginibus Tyriis.
* Legendum *Ceii*: ut jam monuimus Prov. LXIX.

tur

tur partem, ut si quis hominem facilibus moribus, & quadam ingenii dexteritate, cum quovis hominum genere congruentem κόθορνον appellet, quam ob causam Homerus Ulyssem πολύτροπον dixit, quod quamvis personam apte gereret, ducis, mendici, patrisfamilias.

XCV. *Magis varius quam hydra.*

Ποικιλώτερος ὕδρας, i. e. *Magis varius quam hydra.* De callidis ac dolosis, quod hydra serpens sit versicoloribus notulis distincta. Apte dicetur in vafros ac versipelles, aut etiam parum sibi constantes. Refertur senarius hic apud Athenæum libro Dipnosophistôn tertio:

Ἐποιήσατ' αὐτὸν ποικιλώτερον ταῶ.

i. e. *Fecistis hunc pavonibus varium magis.*

His affine est, quod Mnaseæ Colophonio poetæ Salpæ cognomen populari joco fuit inditum, eo quod in carmine varius esset: nam is piscis mire picturatus est, aureis rubentibusque lineis à cervice ad caudam usque per argentea latera certis intervallis deductis, quum alioqui sit illaudati saporis.

XCVI. *Gygis annulus.*

Γύγου δακτύλιος, i. e. *Gygis annulus.* Quadrat vel in homines inconstantibus moribus, vel in fortunatos, qui veluti virgula divina, quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. Hujus adagii mentionem facit Lucianus in Votis, ubi quispiam optat sibi complures annulos ejusmodi, quales habebat Gyges, alium quo ditesceret, alium quo gratus & amabilis redderetur, alium per quem liceret volare, quocunque lubitum esset. Nam priscorum superstitio plurimum tribuit annulorum efficaciæ, ita ut venditarentur incantamentis varie efficaces: alii contra morsus ferarum, alii adversus calumniam, alii ad alia, vel depellenda incommoda, vel commoda concilianda iis qui gestarent. Unde apud Aristophanem in Pluto, Dicæus Sycophantæ minanti judicium:

Οὐδὲν προτιμῶ σε, φορῶ γὰρ πριάμενος
Τὸν δακτύλιον τόνδε παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

i. e. *Non facio te hujus, quando gesto hunc annulum,*
Pretio drachmæ, mercatus ipsum ab Eudamo.

Et rursum in eadem fabula:

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος.

i. e. *Attamen ad ictum Sycophantæ non inest.*

Subauditur *remedium.*

De annulo loquitur, alludens ad ferarum morsus. Natum est autem proverbium ex hujusmodi quadam fabula, quam non gravatus est referre Plato libro De republica secundo. Neque nos item pigebit hoc loco recensere. Gyges quidam Lydi pater, pastor quispiam erat mercenarius, ejus regis, qui per id temporis imperabat Lydorum populo. Cum autem esset aliquando sævissima tempestas coorta, imbrium maxima vis accidit, fulgura denique, terræ etiam quassatio, ita ut in ea regione, in qua tum Gyges forte pascebat armenta, terra ingenti hiatu sese diduceret. Quod cum ille animadvertisset, solus, nam cæteri pastores territi diffugerant, in hiatum descendit, atque ibi tum alia quædam dictu mira conspexit, tum equum quendam æneum ingentem ac cavum. Inerat fenestra in equi latere, per eam vidit in ejus alvo cadaver hominis, majus humana specie. Huic nihil aderat vestium, aut gestaminum, præter aureum annulum digito impositum. Eum ubi sustulisset, regressus è specu, paucis post diebus ad pastorum cœtum rediit, in quo legatus de peculiorum rationibus, ad regem in menses singulos referendis, creandus erat. Hic cum apud alios assedisset, animadvertit, ut si quando forte gemmam annulo inclusam introrsum verteret, repente fieret ut à nemine conspiceretur, ac perinde quasi non adesset, ita de eo reliqui fabularentur. Quod quidem factum admiratus, rursum annuli palam extrorsum convertit, moxque pastoribus conspicuus esse cœpit. Ejus rei cum ille diligentius, & sæpius fecisset periculum, jamque sat exploratum haberet, hanc inesse vim annulo, ut versa ad se gemma, inconspicuus esset, versa ad alios, conspicuus, effecit ut pastorum nomine legatus ad regem mitteretur. Profectus & uxorem regiam stupravit, & de rege trucidando, cum ea consilium iniit. Denique confecto illo, ipse, regina in matrimonium ducta, è pastore repente factus est rex, idque annuli fatalis beneficio. Meminit ejusdem lib. De Rep. x. Refert & M. Tullius libro De officiis tertio. Porro Herodotus libro primo rem multo aliter narrat, nec ullam annuli facit mentionem. Huic simillimum illud, Ἄδου κυνῆ, i. e. *Orci galerus*, quod alio reddemus loco.

XCVII. *Virgula divina.*

Ab hoc non admodum dissidet *Virgula divina*, quoties quicquid optamus, id citra humanam operam, quasi divinitus nobis significamus contingere. Propterea quod antiquitas, quemadmodum in annulis, ita & in virgis ferendis existimavit aliquam fatalem, ac ceu magicam, inesse virtutem. M. Cicero libro De officiis primo: *Quod si nobis omnia, quæ ad victum cultumque pertinent, virgula, ut ajunt, divina, suppeditarentur.* Citatur aliquoties &, apud Nonium Marcellum, Varro in virgula divina, ut appareat hunc fuisse titulum alicujus ex Menippeis, qui nimirum & ipsi plerique feruntur proverbiales. Adagium natum videri potest potissimum ab illa virga Homerica, quam ille Palladi tribuit, adeo celebri, ut de ea Antisthenes Cynicæ sectæ conditor, librum conscripserit, eam cum suo, ut conjicio, baculo conferens. Hujus locis compluribus meminit Homerus, quum Ulyssem è sene squalido repente in juvenem vertit, nitidumque facit ac formosulum, Odyss. N.

Ὣς ἄρα μιν φαμένη ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη.

i. e. *Sic effata virum virga demulsit Athena.*

Eundem rursus ex juvene vertens in senem, Odysseæ Π.

Ἄγχι παρισταμένη Λαερτιάδην Ὀδυσῆα
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα πάλιν ποίησε γέροντα.

i. e. *Cominus assistens Ithacensem Pallas Ulyssem*
Restituit senio divinæ verbere virgæ.

Rursum in eodem libro, cum eum juventuti reddit, ac robur adauget:

Ἦ καὶ χρυσείῃ ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη.

i. e. *Dixit, & aureola virga demulsit Athene.*

Eundem ad modum Mercurio quoque, ut incantatori, virgam monstrificam tribuit, quam caduceum vocant, Odysseæ Ω.

——— ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
Καλὴν χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

i. e. *Tum manibus virgam capit aureolam, atque decoram,*
Hac quibus est visum, demulcet lumina somno,
Atque aliis rursum dissolvit lumina somno.

Eadem ferme repetit Odysseæ E. & Iliados Ω.

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

i. e. *Mox ubi jam pedibus talaria subdidit aurea*
Pulchraque & ambrosiam spirantia, quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu comitante, ferebant:
Tum virgam capit, hac demulcet lumina somno
Quorumcunque velit, somnum quoque pellit eadem.

Hunc imitatus Maro, sic ejusdem caduceum describit Æneidos quarto:

Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.
Illa fretus, agit ventos, & turbida tranat
Nubila.

Neque Circe ad sua monstra peragenda virga defuit in transformandis sociis Ulyssis, Odyss. K.

Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ.
Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλάς.

i. e. *Compulit in numerum porcorum verbere virgæ*
Percussos, & erant illis capita ecce suilla.

Rursum paulo inferius:

Ὁππότε κεν Κίρκη σ' ἐλάσῃ περιμήκεϊ ῥάβδῳ.

i. e. *Circe ubi te feriet prælonga verbere virga.*

Aliquanto post, Ulysses solus epoto Circes poculo, non transformatus in pecudem:

Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον, οὐδέ μ' ἔθελξε
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα.

i. e. *Verum ubi porrectum poclum ebiberam, neque virga Ictum me demulsit.*

Denique cum ad gratiam Ulyssis, socios pristinæ restituit figuræ, virgæ ministerium adhibuit. Quin etiam in literis Hebræorum, Moyses in edendis prodigiis virga utitur. Hanc in anguem vertit, hanc in pristinam formam restituit, hac fluminis aquam vertit in sanguinem, exstinctis piscibus, hac excivit cynipes, hac diduxit undas rubri maris, hac è silice percussa fontem elicuit. Fortassis huc pertinet, quod regibus etiam virga tribuebatur, quam sceptrum vocant. Unde apud Homerum aliquoties:

Σκηπτοῦχοι βασιλῆες,

i. e. *Sceptrigeri reges.*

Eodem respicit, quod alibi retulimus, *Laureum porto baculum.*

XCVIII. *Stultus stulta loquitur.*

Euripides in Bacchis, Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει, i. e. *Nam stulta stulti oratio est.* Totidem verbis Propheta noster Esaias eam sententiam extulit. Seneca ad Lucilium: *Apud Græcos*, inquit, *in proverbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita.* Hoc cujusmodi fuerit parum liquet, nisi quod tale quoddam carmen exstat, Græcis celebratum:

Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.

i. e. *Hominis figura oratione agnoscitur.*

Democritus philosophus apud Laertium orationem, Εἴδωλον τοῦ βίου, i. e. *Vitæ simulacrum*, quandamque velut umbram esse dicebat. Qua quidem sententia nihil dici poterat verius. Nam nullo in speculo melius, expressiusque relucet figura corporis, quam in oratione pectoris imago repræsentatur. Neque secius homines ex sermone, quam ærea vasa tinnitu dignoscuntur.

XCIX. *Scindere penulam.*

Hodieque vulgo tritissimum est *scindere penulam*, pro eo quod est impensius retinere hospitem atque invitare prolixius, quod qui faciunt, manu in penulam injecta, quasi vi conantur remorari. Id adagium ex antiquitate fluxit, ut alia complura. Cicero ad Atticum libro decimotertio, de Varrone loquens: *Venit*, inquit, *ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset. At ego ita egi, ut non scinderem penulam. Memini enim tui, & multa erant, nosque imparati. Quid refert?* Paulo post: *C. Capito cum T. Carinate. Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt.*

C. *Oculis magis habenda fides, quam auribus.*

Ὠτίων πιστότεροι ὀφθαλμοί, i. e. *Oculis credendum potius quam auribus.* Quæ cernuntur, certiora sunt quam quæ audiuntur. Item Horatius:

Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Idem in Arte Poetica:

Segnius irritant animos demissa per aurem
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit spectator.

Quanquam id quidem paulo alienius. Propius huc pertinet quod Plautus manus lenæ vocat *oculatas, non auritas*, ut quæ id demum crederent, quod viderent. Rursum, quod historia quam gestarum rerum esse volunt, dicta sit παρὰ τὸ ἱστορεῖν, quod est videre. Postremo figmentum illud Virgilianum de duabus apud inferos portis: Eburna, qua significant ea quæ per os exeunt, ob dentium eburnum candorem. Et cornea, qua quæ conspiciuntur oculis, volunt intelligi, ob pupularum nigrorem. In summa ad cognitionem magis faciunt aures, ad fidem faciendam certiores sunt oculi. Unde & vulgo, si quis fabulam narret, parum verisimilem, rogare consuevimus, num ea conspexerit. Quod si neget, verum audisse modo, ridetur. Proverbium refertur in epistola Juliani ad Leontium: Ὁ λόγος πού τις ὁ Θούριος, ὦτα εἶπεν ἀνθρώπων ὀφθαλμῶν ἀπι-

A στότερα. i. e. *Sermo quidam Thurius dixit, aures hominibus minus esse fideles, quam oculos.* Thurium appellavit [1] indicans Herodotum dicti auctorem, vel ob impetum divinum, vel quod is scriptor apud Thurios vixit & mortuus est: sumptus est autem ex Clione, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν, i. e. *Nam aures hominibus minus fideles sunt quam oculi.*

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA SECUNDA.

I. *Diomedis & Glauci permutatio.*

Quae refertur apud Homerum Diomedis & Glau-
B ci permutatio in proverbium abiit, quoties inæqualem commutationem significamus, hoc est, deteriora pro melioribus reddita, χρύσεα χαλκείων, i. e. *aurea pro æreis.* Nam libro Iliados sexto, poeta Glaucum quempiam inducit, Hippolochi filium, Lyciorum ducem, jactantiusculum & ostentatorem, magis quam pugnacem. Contra Diomedem vafrum callidumque. Hi duo congrediuntur μονομαχήσοντες, i. e. singulari certamine inter se dimicaturi. At Glaucus rogatus à Diomede, quisnam hominum aut deorum esset, longa oratione natalium suorum seriem exposuit, patriam Lyciam, civitatem Ephyram indicavit. Mox Diome-
C des, utpote Græcus, hominis barbari stuporem ex orationis arrogantia intelligens, illudendum magis ratus quam occidendum, respondit suis majoribus cum illius progenitoribus vetus hospitium ac necessitudinem intercessisse, muneraque hospitalia, quæ xenia vocant, inter ipsos ultro citroque data. Jamque defixa humi lancea, cœpit hortari, ut omissa pugna, majorum suorum amicitiam inter ipsos renovarent, alterque alteri in Lycia, alter in Argo hospitem præstaret, simulatque incolumes in patriam rediissent. Interim si quando forte fortuna occurrissent, armis invicem abstinerent, inter se duntaxat religionem hospitii custodientes, in reliquos nihilominus jure belli
D uturi. Tum ne id videamur, inquit, proditione magis, quam hospitii observantia facere, arma inter nos permutemus, quo reliquus exercitus intelligat, nos majorum necessitudine devinctos esse. Quibus dictis, uterque ex equo desiliit, datis dextris, ac fide pacta, veluti fœdus quoddam hospitii sanxerunt, permutatis armis, sed admodum inæqualibus:

Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ, inquit Homerus, Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε,
Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

i. e. *Jupiter hic stupidum spoliavit pectore Glaucum,*
E *Qui cum Tydide mutarit protinus arma, &*
Aurea donarit, sibi reddenti ærea, centum
Bubus emenda daret demens, pro vilibus, atque
Quæ vix esse novem dicas redimenda juvencis.

Usurpatum est adagium passim à laudatissimis auctoribus. Plato in Phædro faciens Socratem Alcibiadi suo more respondentem, quod lucri cupidus formam corporis, forma mentis meliore commutare vellet, Καὶ τῷ ὄντι χρύσεα, χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς, i. e. *Et cum his quæ vere aurea sunt, æreis commutare cogitas.* Quanquam interpres pro *æreis*, vertit *aurichalcum.* Item Aristoteles quinto Moralium libro de justitia: *Qui vero dat sua, quemadmodum Diomedi arma sua dedit Glaucus, ut dicit Homerus*, χρύσεα χαλκείων, & reliqua. Plutarchus adversus Stoicos scribens, eleganter huc torquet, ut
F dicat, non admodum iniquam fuisse permutationem Glauci, propterea quod arma ferrea non minus usui sint pugnaturis, quam aurea: sed qui corporis valetudinem anteponit honesto, aut virtutem relinquit ob bonam corporis valetudinem, is vere permutat χρύσεα χαλκείων. Cicero in Epistolis ad Atticum libro sexto:

1 *Indicans Herodotum*, &c.] Ne cui posthac tale commentum placeat, profero hæc Plutarchi verba ex libello De exsilio: Τὸ δὲ Ἡροδότου Ἁλικαρνασσέως ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε, πολλοὶ μεταγράφουσιν, Ἡροδότου Θουρίου. μετῴκησε γὰρ εἰς Θουρίους, καὶ τῆς ἀποικίας ἐκείνης μετέσχε. *H. Stephanus.*

Ha-

Habes ad omnia, non, ut postulasti, χρύσεα χαλκείων, *sed paria paribus respondimus.* Utrunque proverbium esse significat Cicero, par pari, de æquali pensatione, χρύσεα χαλκείων, de inæquali commutatione. Plinius Junior in epistola ad Flaccum: *Recipies epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes.* Martialis in Epigrammatis:

Tam stupidus nunquam nec tu puto, Glauce, fuisti,
Χρύσεα, *donasti* χάλκεα, *qui dederas.*

A. Gellius Noctium Atticarum libro secundo, Cæcilianam translationem, cum ipso Menandro, quem verterat, componens atque expendens, ostendensque quantum à Græcanica venustate degeneret: *Diomedis*, inquit, *hercle arma & Glauci, non dispari magis pretio æstimata sunt.* Fit hujus adagii mentio etiam in proœmio Pandectarum Juris Cæsarei, his quidem verbis: *Nostris temporibus talis legum inventa est permutatio, qualem apud Homerum patrem omnis virtutis, Glaucus & Diomedes inter se faciunt, dissimilia permutantes.* Hactenus Justinianus, homo, ut ingenue dicam, nimium φίλαυτος, sibique plus æquo placens, qui centones illos suos, & inæquales legum rhapsodias, tot eruditissimorum virorum integris voluminibus prætulerit. Jam vero nihil quidem admiror, sed maximopere me pudet, haud scio cujus interpretis in eum locum commenti. Quid enim mirum, si hoc ignoratum est ab iis, qui semel universam contemnunt antiquitatem? Cæterum pudenda est vel ipsi Juris professioni plusquam scurrilis impudentia, in eo, qui Juris interpretem profiteatur, non vereri in re prorsus ignota, fabulam insulsissimam non ex auctoribus, sed è somniis adferre. Maxime autem & pudet, & miror inveniri doctores, qui nugamentum, non dicam tam indoctum, sed tam absurdum, in publicis scholis perinde quasi præclarum inventum serio doceant, nec vel illud animadvertant, figmentum minime convenire cum verbis Justiniani. Nam ille significat pro relictis inutilibus, ac fastidiendis voluminibus, recepta tum meliora, tum breviora, hoc est, permutationem factam vehementer inæqualem. Iste quisquis fuit, fabulam commentus est, æqualia permutantium, nimirum utroque donante, quod superaret, recipiente cujus egebat. Ergo conveniet uti, quoties officium aut munus longe impari munere pensatur, aut contra. Aut quoties aliquis rem pecuniariam auxit, sed dispendio famæ: magistratum assecutus est, sed jactura bonæ mentis: lautam fortunam reperit, sed amisit animi tranquillitatem. Admissus est in amicitiam principis, sed excidit ab amicitia Christi.

II. *Multa regum aures atque oculi.*

Ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων πολλοί, i. e. *Aures atque oculi regum multi*, quod per exploratores observent, quid quisque dicat faciatve. Idem refertur à Luciano in libello, cui titulus, *De mercede servientibus*, ac rursus, *Adversus ineruditum.* Ejusdem meminit & Aristoteles in tertio Politicorum. Hoc genus homines Græci vocant ὠτακουστάς, quos primus Darius minor adhibuit, sibi diffisus. Dionysius Syracusanus addidit προσαγωγίδας, i. e. *exploratores*, auctore Plutarcho. Allegoria inde ducta est, quod regibus quamplures ubique sunt exploratores, atque ob id oculi regum dicuntur, complures auscultatores, quibus velut auribus utuntur. Neque desunt manus & pedes quamplurimi, fortassis ne ventres quidem. Vide cujusmodi portentum sit tyrannus, & quam formidandum, tot oculis, iisque emissitiis, tot auribus, iisque tam asininis ac longis, tot manibus, tot pedibus, tot ventribus, ne reliqua parum honesta commemorem, instructum. Aristophanes in Acharnensibus, Pseudartabam, *regis oculum* appellat, quod per eum cognosceret quid ageretur. Aliter autem Andromache apud Euripidem, filium vitæ oculum vocat:

Εἷς παῖς ὅδ᾽ ἦν μοι λοιπὸς ὀφθαλμὸς βίου.

i. e. *Erat relictus gnatus hic mihi unicus*
Vita oculus.

A Propterea quod unicum esset in vita oblectamentum. Nam oculo nihil carius. Unde, quos adamamus, *oculos* vocamus.

III. *Longa regum manus.*

Quod ab Ovidio scriptum est: *An nescis longas regibus esse manus?* etiam vulgo in ore est: *A regibus cavendum, quod eis prælonga sint brachia.* Nimirum, quod per suos, quibus brachiorum vice utuntur, possint etiam procul dissitos affligere. Potest & ad tempus referri, quod reges etiamsi diutius dissimulent, soleant tamen aliquando pœnam sumere de iis quibus infensi fuerint, vel Homero teste, apud quem Iliados A. Calchas ad hunc loquitur modum:

B Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ.
Εἴ περ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ.

i. e.[1] *Rex Deus est, quoties succensuit inferiori.*
Quanquam etenim in præsens ferventem concoquit iram,
Post odit tamen, usque odium dum expleverit ultus.

IV. *Clavum clavo pellere.*

Ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν, i. e. *Clavum clavo pellere.* Καὶ πάτταλον παττάλῳ ἐξέκρουσας, i. e. *Paxillum paxillo pepulisti*, i. e. malum alio malo depulisti. Lucianus in Philopseude: Καὶ ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεις τὸν ἧλον, i. e. *Et clavo, quod ajunt, extundis clavum.* Idem in Apologia: Δέδοικα μὴ πρὸς τῇ ἐπιφερομένῃ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν
C προσλαβὼν κατὰ δεύτερον, ἥλῳ φασὶν ἐκκρούων τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸ σμικρότερον. i. e. *Vereor ne si ad intentatum crimen, etiam adulationis accusationem adjunxero, clavum, quod ajunt, clavo pellere videar, majore minorem.* Aristoteles libro Politicorum quinto, capite penultimo scribit, tyrannis amicos esse viros improbos & adulatores. Nam hos demum illis utiles esse, quippe malos ad mala: Καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ, εἰς τὰ πονηρά. ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία, i. e. *Clavus enim clavo*, subaudi truditur, *ut habet proverbium.* Synesius ad Olympium: Λυπεῖσι τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότριοι πονηροὶ, διάβηθι κατ᾽ αὐτῶν. πάτταλοι γὰρ παττάλους ἐκκρούοντι. i. e. *Eccle-*
D *siam vexant externi improbi, illos invade. Nam paxilli paxillos excutiunt.* D. Hieronymus ad Rusticum Monachum: *Philosophi seculi*, inquit, *solent amorem veterem amore novo, quasi clavum clavo pellere.* M. Tullius Tusculanarum Quæstionum libro quarto: *Loci denique mutatione tanquam ægroti non convalescentes sæpe curandus est, etiam novo quodam amore veterem amorem, tanquam clavum clavo ejiciendum putant.* Julius Pollux in nono libro scribit, adagium esse natum à lusu quodam, qui κυνδαλισμὸς vocetur, quo paxillum argillosæ terræ infixum, altero impacto paxillo excutiebant. Citatque senarium hunc proverbialem:

E Ἥλῳ τὸν ἧλον, παττάλῳ τὸν πάτταλον.

i. e. *Clavumque clavo, perticamque pertica.*

Locus igitur adagio, non modo cum vitium vitio, malum malo, dolum dolo, vim vi, audaciam audacia, maledicentiam maledicentia retundimus: verum etiam quoties rem utcunque molestam, diversa molestia profligamus: ut cum libidinum incitamenta laboribus obruimus: curam amoris aliis majoribus curis domamus. Eusebius in Hieroclem, Δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ ἢ φασὶ δαίμονι. i. e. *Dæmones enim abigit, alium alio, quemadmodum ajunt, dæmone*; mirum ni alludens ad hoc proverbium. Nec abhorret his ille Publii Mimus:

Nunquam periclum sine periclo vincitur.

F V. *Malo nodo malus quærendus cuneus.*

Ad hanc sententiam alludit & illud: *Malo nodo malus est quærendus cuneus.* Ita divus Hieronymus ad Oceanum: *Interim juxta vulgare proverbium, malo arbo-*

1 *Rex Deus est.*] Qui unquam κρείσσων hic interpretatus sit *Deus* ex veteribus fuisse puto neminem: nec video quid illum in hanc interpretationem impulerit: cum usitatissima nominis hujus significatio loco optime conveniat. Potest autem hic versus vel à sequente disjungi, ut hic est disjunctus: vel cum eo conjungi, ut γάρ τε sint παραπληρωματικά. *H. Stephanus.*

ris nodo malus cuneus requirendus est. Eo licebit uti, quoties malum simili malitia retundimus. Sumptum à sectoribus roborum, qui si quando durior in ligno nodus inciderit, nolunt in eo periclitari securim, verum cuneum quempiam durum magis quam bonum insérunt. Congruit huic illud Sophoclis apud Plutarchum ἐν τῷ Περὶ τῆς εὐθυμίας:

Πικρῷ χολὴν * κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ.

i. e. *Remedio amaro bilem amaram diluunt.*

VI. *Malum malo medicari.*

Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν, i. e. *Malum malo medicari.* Est malum aliud alio malo tollere. Sophocles in Ajace Mastigophoro:

Εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς
Ἄκος, πλέον τὸ πῆμα τῆς ἄτης τίθει.

i. e. *Bene ominata loquere, ne malum malo*
Medicans, & hancce noxam adaugeas tibi.

Dehortatur Ajacem Tecmessa, ne malo insaniæ addat alterum majus malum, spontaneam cædem sui. Et Herodotus in Thalia, Μὴ τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῶ, i. e. *Nemalo medearis malo.*

VII. *Morbum morbo addere.*

Morbum morbo addere, i. e. conduplicare malum. Euripides in Alcestide:

—— μὴ νοσοῦντί μοι νόσον
Προσθῇς. ἅλις γὰρ συμφορᾷ βαρύνομαι.

i. e. *Ne tu mihi morbo laboranti alterum*
Appone morbum: nam sat hoc premor malo.

Ejusdem figuræ est Homericum illud Iliados Ξ.

Μή πώ τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται.

i. e. *Vulneri uti ne quis vulnus tibi forsitan addat.*

Sophocles item:

Δευτέραν ἐπεισφέρεις ἐπὶ νόσῳ νόσον.

i. e. *Morbo quidem morbum addidisti tu alterum.*

Non alienum est ab hac forma, quod est apud Homerum Iliados Η. αἰνόθεν αἰνῶς, quum indicamus acerbis addi acerbiora. Sic enim ibi loquitur Menelaus:

Ἦ μὴ δὴ λώβη τάδε γ' ἔσσεται αἰνόθεν αἰνῶς.

i. e. *Dedecori res ista profecto dedecus addit.*

VIII. *Ignem igni ne addas.*

Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, i. e. *Ne incendium incendio addas.* Usurpatur à Platone. Sensus liquet. Ne calamitatem adjungas calamitati, ne commotum magis etiam commoveas. Diogenianus putat à carbonario quodam esse natum, qui invalescente incendio conflagrarit, clamans interim, μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Plato libro De legibus secundo, vetat, ne pueri ad annum usque duodevigesimum vinum bibant, ne si vini calor accesserit ad fervorem ætatis, ignem igni suggerere videantur. Item Plutarchus in Præceptis conjugalibus: Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρητε, i. e. *Ne ignis ad ignem accedat.* Utitur idem cum aliis aliquot locis, tum in Præceptis de valetudine: ἵνα οὖν μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, ὥς φασι, πλησμονὴ τις ἐπὶ πλησμονῇ, καὶ ἄκρατος ἐπὶ ἀκράτῳ γίνηται. i. e. *Ut ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum proverbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.*

IX. *Oleum camino addere.*

Affinem huic habet sententiam: *Oleum camino addere*, pro eo quod est, malo fomentum, ac velut alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augescat. Horatius in Satyris:

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

i. e. Adde majoris insaniæ materiam. Usurpat hoc divus Hieronymus ad Eustochium: *Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adjicimus?*

X. *Oleo incendium restinguere.*

Ἐλαίῳ πῦρ σβεννύεις, i. e. *Oleo restinguis incendium*, dici solitum, ubi quis ea admovet remedia, quæ malum magis ac magis exacerbent. Veluti si quis animi tristitiam fœdis voluptatibus obruere conetur. Aut si quis offensum, jurgiis & conviciis velit placare. Quod si dicatur εἰρωνικῶς, nihil differet à proximo. Huc respexit Lucianus in Timone, cum ait: *Si quem adspexerit incendio conflagrantem, pice atque oleo se velle restinguere.*

XI. *Ululas Athenas.*

Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, i. e. *Ululas Athenas*, subaudiendum *portas*, aut *mittis*. Conveniet in stultos negociatores, qui merces eo comportant, ubi per se magis abundant, ut si quis in Ægyptum frumentum, in Ciliciam crocum invehet. Venustius fiet, si metaphora ad res animi transferatur, ut si quis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consilium det homini consultissimo. Cicero ad Torquatum: *Sed rursus γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, qui hæc ad te.* Idem ad fratrem: *Et tibi versus quos rogas, hoc est, Athenas noctuam mittam.* Aristophanes ἐν Ὄρνισι:

Τί φής; τίς γλαῦκ' Ἀθήναζ' ἤγαγε;

i. e. *Quid ais? quis, oro, vehit Athenas noctuam?*

Usurpat idem atque exponit Lucianus in Epistola ad Nigrinum. Porro parœmia inde fluxit, quod noctua in Attica plurima est ei regioni quasi peculiaris. Fertur autem versari in Laureo Atticæ loco, ubi auri metalla sunt: unde & Laureoticæ noctuæ vocantur. Hæc avis Atheniensium populo quondam erat gratissima, ac Minervæ sacra habebatur, propter oculos cæsios, quibus etiam in tenebris perspicit, quæ vulgus avium non videt. Unde & auspicata consiliis credebatur, id quod indicat proverbium, Γλαῦξ ἵπταται, i. e. *Noctua volat.* Dictum est & illud de Minerva, quod Atheniensium male consulta, in bonum exitum verteret. Dæmon autem apud Aristophanis interpretem existimat, non ob id solum dici, *noctuas Athenas*, quod Athenis noctuarum sit copia; sed quod in nummis etiam tum aureis, tum argenteis Atheniensium noctua insculpi soleat, una cum facie Minervæ. Porro nummus is appellabatur τετράδραχμον, i. e. *quatuor drachmarum*, cum antea soliti fuissent uti nomismatibus didrachmis, quorum insigne erat bos, unde etiam natum est proverbium illud, *Bos in lingua.* Sunt qui tradunt apud eosdem fuisse triobolum, quod & hemidrachmium appellant. Nam drachma senos obolos continet. Trioboli nomisma, ex una parte Jovis effigiem habebat, ex altera noctuæ. Proinde absurdum videbatur noctuam Athenas deportare, cum illic passim omnia noctuis abundarent. De nomismate Atheniensi testatur & Plutarchus in vita Lysandri, cum de servo meminit, qui domini sui furtum αἰνιγματωδῶς indicans, ait, *multas sub tegulis cubare noctuas*, ostendens illic abditas pecunias, noctuis insignitas.

XII. *Memorem mones, doctum doces*, & similia.

Identidem in Plautinis ac Terentianis comœdiis occurrit: *Memorem mones*, & *doctum doces.* Idem pollet Græcanicum illud: Λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην, i. e. *Loqueris ei qui ipse rem calleat*, καὶ εἰδότι λέγεις, i. e. *Scienti narras.* Plato in Hippia majore, εἰδότι μὲν ἐρεῖς ὦ Σώκρατες, i. e. *Hæc scienti Socrates narrabis.* Euripides in Hecuba:

Οὐ καινὸν εἶπας, εἰδόσι δ' ὠνείδισας.

i. e. *Dixti novum nil, sed probe scientibus*
Hæc opprobrasti.

Homerus cum alias aliquoties, tum Odysseæ Ρ.

Γιγνώσκω, φρονέω, τάγε δὴ νοέοντι κελεύεις.

i. e. *Et novi, & teneo, jam narras ista scienti.*

Idem Iliados Ψ. de Nestore admonente filium:

Μυθεῖτ' εἰς ἀγαθὰ φρονέων νοέοντι καὶ αὐτῷ.

i. e. *Dixit amico animo, licet hæc per se sapienti.*

M. Tullius lib. Epist. ad Atticum nono: *Mirandum enim in modum Cn. noster Syllani regni similitudinem concupivit, εἰδότι λέγω.*

XIII. *Si crebro jacias, aliud alias jeceris.*

Aristoteles in libello De divinatione quæ fit ex insomniis, versum hujusmodi proverbialem citat:

Si crebro jacias, aliud alias jeceris.

Quo significatum est, oportere rem sæpius tentare, neque defatigari protinus, si quando parum ex animi sententia ceciderit. Futurum enim, ut iterum atque iterum periclitanti, felicius aliquando cadat. Aristotelis verba sunt hæc: ὥσπερ γὰρ καὶ λέγεται, ἂν πολλὰ βάλλῃς,

* Scribendum κλύζειν.

λεις, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖν. Agit autem de insomniis melancholicorum, in quibus non existimat esse divinationem ullam, tametsi fit nonnunquam, ut quidam eventus somniis illorum respondeant: sed non esse mirandum, quum vitio naturæ plurima ac varia somnient, aliquando existere συμπτώματα, i. e. *casus*, qui forte pariter sic eveniant, ut est ab illis somniatum. Themistius hunc locum sic circumloquitur, interprete Barbaro, nam Græcus codex ad manum non erat: *Nam qui totum diem jaculantur, aliquando collimant, & premium capiunt.* Vetus adagium est: *Si sæpe jactaveris, aliquando Venerem jacies.* Sunt qui putent, nec id mea quidem sententia absurde, metaphoram à sagittariis, non ab aleatoribus esse ductam. Nam & hoc significat βάλλειν. Subesse vero argutiam in eo verbo, quod in priore parte significat mittere sagittam, in posteriore ferire. Fit autem, ut qui crebrius jaculentur, vel fortuito aliquando scopum attingant. Tametsi M. Tullius libro De divinatione secundo, de symptomatis agens, de quibus modo dictum est à nobis, ad utrumque refert metaphoram: *Quis est enim*, inquit, *qui totum diem jaculans non aliquando collimet? Totas noctes somniamus, neque ulla fere est qua non dormiamus, & miramur aliquando id quod somniamus evadere? Quid est tam incertum quam talorum jactus? Tamen nemo est, quin sæpe jactans, Venerem jaciat aliquando, nonnunquam etiam iterum ac tertium.* Porro Veneris jactum in hoc lusus genere fuisse quondam felicissimum, palam arguit apud Suetonium Octavius Augustus in Epistola quadam ad Tiberium: *Inter cœnam*, inquit, *lusimus* γεροντικῶς *& heri & hodie. Talis enim jactatis, ut quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos qui Venerem jecerat.* Hactenus Augustus. Quadrabit & in eos qui casu, non arte quidpiam assequuntur. Exstat & hodie vulgo jocus proverbialis in cæcum, qui cornicem jaculo fixerit.

XIV. *Malum consilium.*

Malum consilium consultori pessimum.

Senarius est proverbialis in eos in quorum caput recidit, quod aliis perperam consuluerunt. Siquidem, ut dicunt Græci, ἱερὸν ἡ βουλὴ, i. e. *Sacra quædam res est consilium.* Atque ut est libenter accipiendum quum res postulat, ita est religiose citraque fraudem dandum, si quis egeat. Alioqui non defuturum est numen aliquod, quod pœnas repetat ab eo qui rem sacram ac divinam perfidia violarit. A. Gellius Noctium Atticarum lib. IV. cap. 5. putat adagium hoc ex historia quadam natum, eamque ex annalibus Maximi, narrationibusque Verrii Flacci refert ad hunc modum: *Statua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis viri fortissimi de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum, aruspices ex Hetruria acciti, inimico atque hostili in populum Romanum animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare: atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol opposítu circumundique aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditique sunt: & cum de perfidia confessi essent, necati. Constititque eam statuam perinde, ut veræ rationes post comperta monebant, in locum editum subducendam: atque ita in area Vulcani sublimiore loco statuendam. Eaque res bene & prospere reipub. cessit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices animadversum vindicatumque fuerat, versus hic scite factus, cantatusque à pueris, urbe tota fertur:*

Malum consilium, consultori pessimum est.

Hactenus quidem Gellius. Porro Valerius Maximus lib. VII. rem quandam haud dissimilem memorat de Papyrio Cursore; qui cum consul Aquiloniam obsideret, velletque prælium committere cum hostibus, nisi si quid auspicia refragarentur, ac consultus pullarius suaderet uti committeret, cum aves infausta nunciassent, re cognita pullarium in prima acie constituit. Is primo trajectus telo violatam religionem expiavit. Meminit hujus rei T. Livius Decadis primæ libro decimo. Nec dissimile est quod refert Socrates in Historia tripartita. Eutropius Eunuchus, dum studet in quosdam qui ad templum confugerant animadvertere, persuasit imperatori ut ferretur lex, qua templi religio nulli prodesset nocenti. Lata lege factum est, ut Eutropius cum offendisset Cæsarem, confugeret sub altare, unde protractus capite plexus est, suo ipsius consilio perditus. Virgilius tacite notavit parœmiam in Æneidos duodecimo libro, cum ait:

—— cadit ipse Tolumnius augur,
Primus in adversos telum qui torserat hostes.

M. Varro lib. de Re Rust. III. cap. I. palam citat adagium his verbis: *Opinor*, inquam, *non solum quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonum consilium ei qui consuluit, & qui consulitur, bonum habendum.* Sophocles in Electra:

Βουλῆς γὰρ οὐδέν ἐστιν ἔχθιον κακῆς.

i. e. *Res nulla consilio nocentior malo.*

Noxam ad eum referens, cui consilium datur. Apparet autem senarium hunc Latinum, id quod & Gellius admonuit, de Græcis illis Hesiodi versibus expressum esse, qui leguntur in opere, cui titulus, Ἔργα καὶ ἡμέραι:

Οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

i. e. *Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.*
Consultum male consultori pessima res est.

Plutarchus in commentario De audiendis poetis, existimat hujus versiculi eandem esse sententiam, quæ sit dogmatis Platonis in Gorgia: ubi Socrates dicit, pejus injuriam facere quam injuriam pati, & damnosius esse malo afficere quam affici. Atque adeo totidem fere verbis invenitur hæc sententia apud Ecclesiasticum Hebræum auctorem, capite vigesimo septimo: *Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur.* Exstat in hanc sententiam & Apologus Græcus non invenustus, nec omnino indignus quem his commentariis adjungamus. Leonem ob senectam ægrotantem, & ea causa suo in lustro continentem sese, cætera quidem animantia officii gratia visebant regem suum, excepta vulpe. Proinde lupus nactus oportunitatem, accusavit vulpem apud leonem læsæ majestatis, quæ pro nihilo haberet eum, penes quem rerum erat summa, nec ob contemptum ad visendum accessisset: atque interea intervenit in lupi fabula vulpes, & extremam sermonis partem audivit. Itaque leo conspecta vulpe, protinus adversus eam infremuit. At illa postulato ad purgandum sese spatio, & quis, inquit, omnium qui huc convenerunt, tantum tibi profuit quantum ego, quæ quoquo versum circumcursitavi, tibique morbi remedium à medicis reperi. Cumque leo protinus edixisset, ut remedium aperiret: Si vivum, inquit, lupum excories, & illius pellem induas, convalesces. Leo credulus, continuo lupum invasit, & interemit. Quo exstincto, risit astuta vulpes, calumniatoris malum consilium in ipsius recidisse caput.

Carmen autem refertur à Plutarcho, & hunc in modum:

Ὅς ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει.

i. e. *Damna parans aliis, proprio parat epati damna.*

XV. *Suum cuique pulchrum.*

Proverbialis sententia, *Suum cuique pulchrum*, in eos quibus sua, qualiacunque sunt, tamen studio quodam magis quam judicio placent. Est autem à communi mortalium ingenio sumpta, quibus usque insita est illa φιλαυτία, i. e. *amor sui*, ut neminem tam modestum, tam attentum, tam oculatum invenias, quin in propriis æstimandis, quadam animi propensione corruptus cæcutiat atque hallucinetur. Et quem unquam vidimus in tam barbara regione natum, cui sua patria non vel optima videatur? Quæ gens tam effera, tam horrida lingua, quæ non alias præ sua contemnat? Quæ tam ferina corporis specie quæ sibi non appareat formosissima? Proinde vere scripsit Aristoteles lib. Rhetoricorum II. Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν. οἷον ἔργα, λόγους. διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπι-

φιλαυτίαν. i. e. *Quoniam autem omnes sui sunt amantes, & sua cuique jucunda esse necessum est, ut facta dictaque: idcirco plerunque etiam assentatoribus gaudent.* Id tametsi omnibus in rebus generaliter verum est, ut sit quemadmodum ait Horatius, *Cæcus amor sui:* tamen in artifices, atque ex his potissimum in poetas, ad hæc in amantes præcipue quadrare videtur. Etenim rectissime scripsit Aristoteles quarto Moralium libro: *Suo quemque artificem opere impense delectari, non aliter quam rebus quibusdam ex sese prognatis. Neque secus adamant sua carmina poetæ, quam parentes liberos. Est enim artificis opus, quasi quidam ingenii fœtus, de quo Socrates ait rectius judicare obstetricem quam matrem ipsam.* Sponsis item amantibus mos est, suam cuique sponsam certatim extollere. Cujus rei sat magnum exemplum exstat de Tarquiniis adulescentibus. Unde & hodie vulgo scite dicunt: *Nullum reperiri deformem amasium.* Propterea quod amanti vel non pulchra, pulcherrima videantur. Quam sententiam eleganter extulit Theocritus in Ecloga sexta:

——— ἦ γὰρ [1] ἔρωτι,
Πολλάκις, ὦ Πολύφαμε, τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται.

i. e. ——— *etenim haud raro, Polypheme,*
Quæ minime sunt pulchra, ea pulchra videntur amori.

Plato proverbium extulit in Lyside, sed inverse: Καὶ κινδυνεύει, inquit, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι, i. e. *Periculum est ne juxta vetus adagium, amicum sit, quod pulchrum est.* Quasi non ideo pulchrum haberi debeat aliquid, quod sit amicum, sed ideo oporteat esse amicum quod sit pulchrum. Huc pertinet & illud quod scribit M. Tullius libro De finibus quinto: *Suo enim quisque studio maxime ducitur.* Et rursum in primo Officiorum: *Quorum uterque suo studio delectatus contempsit alterum.* Quanquam hoc venia dignum, hactenus communem illam φιλαυτίαν valere, ut suis quisque liberis, suis artibus, suo instituto, suis inventis, suæ patriæ paulo impensius faveat, nisi eousque cæcitatis nos rapiat, ut & virtutes alienas calumniemur, & nostris blandiamur vitiis, eaque virtutum nomine donemus. Ac sibi quisque sit, quod sibi fuit Suffenus Catullianus, aut Mævius Horatianus. Quod vitii Flaccus [2] in Epistolis notans: *Dum mala*, inquit, *delectent mea me, vel denique fallant.* Atque hoc loco Porphyrio indicat Horatium respicere vulgatam sententiam, quod homines suis malis non solum non doleant, verum etiam delectentur. Eaque de re Græcum adagium esse celebratum, verum id adagium vitio librariorum desideratur in scriptura. Eodem pertinet quod alibi dixit Horatius:

Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, veluti Balbinum polypus Agnæ.

Nam Balbino stulto amanti, etiam polypus Agnæ amicæ, suave quiddam olere videbatur. Est autem polypus vitium narium grave olentium, itidem ut hircus alarum. Unde & polyposos & hircosos dicimus. M. Tullius ad Atticum libro decimo quarto: *Accipe*, inquit, *à me, mi Attice*, καθολικὸν θεώρημα *earum rerum in quibus exercitati sumus satis. Nemo unquam, neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem se arbitraretur. Hoc etiam malis contingit. Quid tu Bruto putas ingenioso & erudito, de quo etiam experti sumus? Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat, illi suum. Quin etiam cum ipsius precibus adductus pene scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret, non probari. Quare sinamus, quæso, quenque sibi scribere. Suam cuique sponsam, mihi meam: Suum cuique amorem, mihi meum. Non scite. Hoc enim Attilius poeta durissimus.* Hactenus Cicero. Cujus ex verbis apparet hos duos versiculos, *Suam cuique*, & cætera, ex Attiliana quapiam fabula sumptos esse. Idem Tullius libro Tusculanarum Quæst. quinto: *Musicorum vero perstudiosum accepimus, poetam etiam Tragicum, quam bonum nihil ad rem. In hoc enim genere nescio quo pacto magis quam in aliis suum cuique pulchrum est. Adhuc neminem cognovi poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui sibi non optimus videretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea.* Eandem sententiam Plautus in Sticho, diversis verbis, sed nimis quam eleganter extulit: *Suus*, inquit, *rex reginæ placet, Sua cuique sponsa sponso.* Huc referendum & Theocriticum illud:

Καὶ γὰρ θὴν, οὐκ εἶδος ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντι.

i. e. *Nec mihi profecto forma mala est, si vera loquuntur.*
Id imitans Maro:

Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi
Cum placidum ventis staret mare.

Apertius allusit ad adagium Flaccus, in epistola quadam:

——— *Jovis auribus ista*
Servas, fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher.

Tibi pulcher dixit, pro tibi ipsi placens. Non dissidet ab hac forma, quod divus Augustinus cum aliis aliquot locis, tum in Epistola XLVIII. adducit ex Tychonio quodam: *Quod volumus, sanctum est.* Est autem hemistichium carminis heroici. Quod dictum utinam non perinde locum haberet in moribus eorum, qui hodie sibi arrogantius vindicant pietatem quam unquam fecerint Pharisæi, qui cum vitiis nec ferendis nec nominandis madeant, miro tamen supercilio debacchantur in vitam alienam.

XVI. *Patriæ fumus, igni alieno luculentior.*

Proverbii faciem habet, atque ad eandem pertinet sententiam, quod eleganter scripsit Lucianus in Encomio patriæ: Καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτῷ καπνὸς λαμπρότερος ὀφθήσεται τοῦ παρ᾽ ἄλλοις πυρὸς, i. e. *Ac patriæ fumus luculentior homini videtur quam ignis alibi.* Philostratus in Ariadne: Ὁ Θησεὺς δ᾽ ἐρᾷ μὲν, ἀλλὰ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν καπνοῦ. Ἀριάδνην δ᾽ οὐδὲ οἶδεν ἔτι, οὐδὲ ἔγνω ποτέ. i. e. *Theseus vero amat quidem, sed Athenarum fumum. Nam Ariadnen neque vidit adhuc, neque etiamdum cognovit.* Apud Homerum, terræ natalis fumum Ulysses optat videre surgentem, unde & ductum proverbium. Sic enim legitur Odysseæ A.

Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι,
Ἧς γαίης.

i. e. *Exoptans oculis surgentem cernere fumum*
Natalis terræ.

XVII. *Viva vox.*

Viva vox olim dicebatur, non scripta, sed ab ipso pronunciantis ore percepta, quasi vivida, atque efficax. Nam viva nonnunquam dicuntur quæ nativa sunt, non factitia. Ut, *vivo de marmore*, &, *vivoque sedilia saxo.* Inest autem rebus nativis nescio quid gratiæ genuinæ, quod ars nulla queat imitatione consequi. Porro scriptura vox quæpiam est, sed quasi factitia, veræque vocis utcunque imitatrix. Deest actus motusque, hoc est, vita. Siquidem actio, ut auctor Fabius, orationis quasi vita est. Rerum inventio, ossium instar est: ordo nervos imitatur: elocutio carnem, cutem coloremque. Memoria spiritus vice fungitur: quibus omnibus accedit pronunciatio, velut motus quidam vitalis. Nullum enim certius argumentum vitæ quam motus. Unde & *flumina viva* dicuntur, & *argentum vivum.* Contra *mortua* quæ torpent, languentque. Cicero libro Tusculanarum Quæstionum secundo: *Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, tamen viva illa, ut dicitur, vox alit plenius, præcipueque præceptoris.* Idem ad Atticum libro secundo: *Ubi sunt nunc qui ajunt* ζώσης φωνῆς. *Quanto magis vidi ex tuis literis quam ex illius sermone, quid ageretur.* Porro quod Cicero protulit abruptum ac mutilum, hoc quidam supplerunt de suo, ad hunc modum: ζώσης φωνῆς μεῖζον ἐνέργειαν εἶναι. Plinius Junior in Epistola quadam

1 Ἔρωτι ponitur pro ὑπ᾽ ἔρωτος, *præ amore*: unde & quidam Amorem compellans, dixit: Ἦ μὴν δίδαξας τὰ αἰσχρὰ φαίνεσθαι καλά. *H. Stephanus.*

2 Ep. 2. Lib. II. v. 127. ubi tamen in Editionibus Basiliensi & Crukiana, nihil tale legitur apud *Porphyrionem.*

dum ad Nepotem: *Praeterea magis, ut vulgo dicitur, viva vox afficit. Nam licet acriora sint quae legas, altius tamen in animo sedent quae pronunciatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit.* Seneca Epistola quinta: *Plus tamen tibi & viva vox & convictus quam oratio proderit.* Divus Hieronymus in praefatione generali: *Habet nescio quid latentis energiae viva vox, & in aures discipuli de doctoris ore transfusa, fortius sonat.* Hactenus ille. Unde celebratum illud Æschinis, de Demosthene: Τί δὲ εἰ αὐτοῦ θηρίου ἠκηκόατε, i. e. *Quid autem si ipsam audissetis beluam?* Et illud: *In scriptis Demosthenis, magnam Demosthenis partem abesse.*

XVIII. *Muti magistri.*

Quod modo retulimus, usurpavit & A. Gellius: atque huic alterum quoddam diversum adjecit: *Quoniam*, inquit, *vocis, ut dicitur, vivae penuria erat, ex mutis, quod ajunt, magistris cognoscerem.* Mutos magistros libros sentiens, qui loquuntur quidem nobis, ut apud Platonem ait Socrates, sed dubitanti non satis commode respondent. Nec illepide profecto literae, *muti* vocantur *praeceptores*. Propterea quod mutorum est non voce, sed nutibus, signisque loqui. Identidem & libri, notulis quibusdam, & significantibus figuris nobiscum fabulantur. Quemadmodum enim voces, sensorum animi, velut εἴδωλα quaepiam sunt, auctore Aristotele, sic literarum figurae, vocum simulacra quaedam recte dicuntur. Neque mirandum, si quidem ἀρχέτυπον illud pectoris exemplar efficacius repraesentat, ac transfundit affectus animi, quam alterum illud, quod non rem ipsam, sed imitationem imitatur. Neque illud temere quaeri solet à multis, utrum sit ad eruditionem comparandam conducibilius, ζώσῃ φωνῇ χρῆσθαι, ἢ τοῖς ἀφώνοις διδασκάλοις, h. e. *plus ne conferat lectio, an auscultatio.* Et habet res utraque sua quaedam peculiaria commoda: nam ex libris tum eruditiora ferme sunt quae discuntur, tum plura. Tantum enim quisque discit, quantum ingenii celeritate consequi, memoriae fidelitate complecti potest. Adde quod hi praeceptores nunquam gravantur operam suam nobis impertire. Atque horum ut uberior, ita paratior copia. Accedit huc & ocium illud & cogitationis secretum. Licet pressius inspicere singula, licet retractare, licet expendere. At è diverso minore jactura, tum ingenii, tum oculorum, tum valetudinis constant, quae à praeceptore differente percipimus, maxime si is dicat, quem & miremur & amemus. Deinde insidunt altius animo, & haerent tenacius, & occurrunt promptius. Quare consultum erit, alterum studii genus cum altero conjungere, & ubi vivae vocis erit copia, libentius auscultare quam legere, si modo mediocri sit eruditione quem audis. Ubi non erit, libenter quasi non minus operae precium facturus sis, ad libros confugere, sed optimos. Denique ut illud quoque adjiciam, ea figura libri dicti sunt *muti magistri*, qua M. Tullius legem appellat *mutum magistratum*, magistratum *legem loquentem*: & qua Plutarchus poesim appellat *picturam loquentem*, & picturam *mutam poesim.*

XIX. *Frons occipitio prior.*

Priscis agricolis celebratum adagium, atque instar aenigmatis jactatum, *Frons occipitio prior.* Quo significavit antiquitas rectius geri negocium, ubi praesens ac testis adest is cujus agitur negocium. Prior dictum est pro potior meliorque. Alioqui quis ignorabat frontem priorem esse capitis partem, occipitium posteriorem? Tametsi haec amphibologia commendat nonnihil dicti gratiam, quod ob antiquitatem oraculi instar habebatur. Exstat autem apud Catonem libro de Re Rustica, capite quarto: *Si bene*, inquit, *aedificaveris, libentius & saepius venies, fundus melior erit, minusque peccabitur: fructi plus capies: frons occipitio prior.* Plinius item in eandem ferme sententiam, libro Historiae mundi decimo octavo, capite quinto: *Eum tamen*, inquit, *qui bene habitet, saepius ventitare in agrum, frontemque domini plus prodesse quam occipitium non mentiuntur.* Rursum ejusdem libri capite sexto: *Et ideo majores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt.* Aristoteles Oeconomicorum lib. I. videtur hanc sententiam ad Persam quempiam referre, subnectens alteram huic similem, quae à Libe quodam sit profecta. Sed satius fuerit ipsius adscribere verba, si quis forte desiderabit: Καὶ τὸ δὲ Πέρσου καὶ Λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς τί μάλιστα ἵππον πιαίνει; ὁ δὲ δεσπότου ὀφθαλμὸς ἔφη. ὁ δὲ Λίβυς ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη; τὰ δὲ δεσπότου ἴχνη ἔφη. i. e. *Atque illud Persae Libysque responsum, recte servabitur. Nam alter interrogatus, quae res potissimum saginaret equum? respondit, oculus domini. Alter rogatus, quod stercus esset optimum? domini vestigia, inquit.* Uterque significavit, domini praesentiam plurimum habere momenti ad rem bene gerendam. Item Columella putat rem malam esse, frequentem fundi locationem, pejorem tamen urbanum colonum, qui per familiam mavult agrum quam per se colere. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cum quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus quid esset in causa: respondit mirum non debere videri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret servus. Plutarchus in commentario De liberis educandis: Κἀνταῦθα δὴ ῥηθὲν ὑπὸ δὲ ἱπποκόμου χαρίεν, ὡς οὐδὲν οὕτω πιαίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμὸς, i. e. *Hinc & illud eleganter dictum ab equisone, nihil perinde saginare equum, ut regis oculum.* Hujus figurae est quod Æschylus in tragoedia, cui titulus Persae, domini praesentiam oculum domus vocat:

Ὄμμα γὰρ δόμων, νομίζω δεσπότου παρουσίαν.

i. e. *Nam domûm oculus esse, domini judico praesentiam.* Eodem pertinet quod perquam venuste dixit T. Livius: *Non satis feliciter solere procedere quae oculis agas alienis.* Innuit tale quiddam & Terentius in Eunucho, cum ait: *Ita ut fit, domini ubi absunt:* significans absentibus heris, ministros omnia facere indiligentius, & peccare licentius: nempe, haec omnia eo tendunt, ut quisque suum negocium praesens curet, neque magnopere fidat alienae industriae. Id nulli magis observandum quam principi, si modo principis animum gerat, non praedonis, hoc est, si publicum commodum cordi habet. At hodie fere Episcopi & Reges omnia alienis manibus, alienis auribus atque oculis agunt, neque quicquam minus ad se pertinere putant quam rempublicam aut privatis suisque distenti, aut voluptatibus occupati.

XX. *Æqualis aequalem delectat.*

Similitudo mater est benevolentiae, consuetudinisque & familiaritatis conciliatrix. Unde videmus juvenes inter se libenter convenire, senes cum senibus congregari, doctos doctorum conventu capi, improbos congredi cum improbis, bibones cum bibonibus, nautas amare nautas, divitibus esse necessitudinem cum divitibus, atque in universum similia similibus gaudere. In hanc sententiam exstant aliquot veterum proverbia, quorum est illud: Ἧλιξ ἥλικα τέρπει, i. e. *Æqualis aequalem delectat.* Quod usurpans M. Tullius in Catone majore: *Pares autem*, inquit, *cum paribus, ut est in vetere proverbio, facillime congregantur.* Nam prima familiaritatis conciliatio proficiscitur ab aetatis aequalitate, quam Graeci vocant, ὁμηλικίαν. Ad quod alludens Homerus in Odysseae Θ.

Ἀτὰρ καὶ ὁμήλικές εἰμεν,

i. e. *Quin etiam sumus aequavi.*
Huc respexit Plato primo De republica libro, apud quem Cephalus, qui se testatur jam pervenisse ἐς γήραος οὐδὸν, i. e. *senectae limen*, ait, πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταυτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν. i. e. *Saepenumero plerique convenimus ferme aequales, antiquum illud servantes proverbium.* Aristoteles secundo Rhetoricorum lib. recensens quae quibus sint jucunda scribit, in totum ea natura sese invicem delectari, quae genere sint conjuncta, aut similia, ut hominem homine, equum equo, adolescentem adolescente. Atque huc tendere proverbia vulgo jactata: Ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Item id genus alia

alia quædam. Verba illius hæc sunt: Τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν ἅπαντα. τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπιτοπολύ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ, ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει καὶ ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον. καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα. καὶ αἰεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιόν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Theognis ait amicitiam cohærere inter æquales, vicinos & senes:

Πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι οἵ τε κατ' αὐτὸν
Οἰκοῦσι χώρης, εἴτε παλαιότεροι.

i.e. *Omnes hi sese venerantur, amantque vicissim;*
Vicini, æquales viribus, atque senes.

Nec alienum est ab hoc proverbio, quod Empedocles ait apud Aristotelem libro De anima primo, animam esse quiddam ex omnibus elementis conflatum, imo ipsam horum quidvis esse, & unumquodque cognoscere, eo quod habet affine quiddam cum singulis. Unde & Plato in Timæo dicit, animam ex elementis constare. Empedoclis versus sic habent:

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
Αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
Στοργῇ δὲ στοργήν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

Quos versus quoniam initio desperabamus commodius verti posse, ab Argyropylo versos subjecimus:

Terram nam terra, lympha cognoscimus aquam,
Ætheraque æthere, sane ignis dignoscitur igni,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Quanquam in primo versu suspicor à librariis *undam* versam in *aquam*. Post amicorum rogatu nostra addidimus qualiacunque:

Terra quidem terra sentitur, lymphaque lympha,
Ætherque æthere purus, at igni noxius ignis,
Dulcis amore amor, atque odio funesta simultas.

Argyropylus explendi carminis gratia pro uno verbo ὀπώπαμεν duo reddidit, *cognoscimus* & *dignoscitur*, duo epitheta prætermisit, δῖον καὶ ἀΐδηλον. Deinde vocis repetitæ gratiam bis perdidit, in *aquam* & *undam*, in *discordia* & *lite*, ut ne commemorem duritiem compositionis in *Terram nam*. Sic & *sane* adverbium de suo attexuit. Nos amori addidimus epitheton, sed quod fuerat additurus poeta, si per metri leges licuisset, quandoquidem voci contrariæ addidit suum νείκεϊ λυγρῷ. Non hæc mihi dicuntur, ut suggillem virum de studiis optimis optime meritum, sed ut judicio proficiant adolescentes, quibus hæc potissimum scribuntur. Philosophorum quispiam, Zenon ni fallor, apud Augustinum prodidit, animam ipsam esse numerum seipsam moventem, atque hanc ob causam rebus numerosis natura capi deliniríque veluti musicis modis afficiuntur & pueri, cognato quodam naturæ sensu, cum prorsus nesciant quid sit musica. Aristoteles hoc ipso quem modo retulimus loco definitionem hanc adducit, tacito auctoris nomine.

XXI. *Simile gaudet simili.*

Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, i.e. *Simile gaudet simili.* Aristoteles libro Moralium octavo: Ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται, i.e. *Simile appetit simile.* Item libro nono: Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, i.e. *Simile simili amicum.* Unde & illud: Ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ, i.e. *Similitudo mater amoris.* Quare ubi absoluta similitudo, ibi vehementissimus amor, id quod indicat fabula Narcissi. Agathon in convivio Platonis: Ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει, i.e. *Scite quidem veteri proverbio fertur, simile simili semper hærere.* Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto sit amicus ab adulatore dignoscendus, refert hujusmodi senarios:

Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
Παῖς παιδί, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.

i.e. *Seni senilis lingua jucundissima est,*
Pueroque puer, & mulier apta fœmina,
Ægrotus itidem ægroto, & in malis situs,
Exercito malis placet, atque congruit.

Diogenes Laertius ostendens quædam imitatum Platonem ex Epicharmi scriptis, adducit & illud, *Quod canis cani videtur pulcherrima, & bovi bos, & asina asino, & sus sui.* Diximus alibi, *Suum cuique reginæ placere regem.* Plato libro De legibus octavo: Φίλον μέν που καλοῦμεν ὅμοιον ὁμοίῳ, κατ' ἀρετήν, καὶ ἴσον ἴσῳ, i.e. *Amicum quidem vocamus simile simili, quo ad virtutem, & æquale æquali.* Quanquam adagium recte transferetur & ad illos quos similitudo conciliat vitiorum. In quos est illud Catulli:

Pulchre convenit improbis cinædis.

Item illud Martialis:

Uxor pessima pessimus maritus
Miror non bene convenire vobis.

Illud item Juvenalis:

Magna inter molles concordia.

XXII. *Semper similem ducit Deus ad similem.*

Potest autem adagium ex Homero natum videri, apud quem Odysseæ P. v. 217. Melanthius caprarius conspicatus Eumæum subulcum, ipsum Ulyssem secum adducentem, sed habitu specieque pannosi, scomma jacit in utrunque, quasi duo inter se similes bene convenissent:

Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει
Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει Θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

i.e. *Nunc adeo malus ecce malum comitatur, ut usque*
Ad similem Deus adducit, similemque paremque.

Aristoteles libro Moralium VIII. proverbii loco refert: Ὅθεν τὸ ὅμοιον φασὶν ὡς τὸ ὅμοιον, i.e. *Unde similem, ajunt, ad similem.*

XXIII. *Semper graculus assidet graculo.*

Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἱζάνει.

i.e. *Adsidit usque graculus apud graculum.*

Refertur à Diogeniano proverbialis senarius: notaturque ab Aristotele libro Rhetoricorum quem modo citavimus: ubi inter alia complura hujus sententiæ proverbia, hoc quoque commemorat. Item lib. Moralium VIII. καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν, i.e. *& graculus*, inquit, *ad graculum.* Græcis est trochaicus dimeter, haud dubium quin ex poeta quopiam decerptus. Eleganter usurpavit adagium Gregorius in quadam ad Eudoxium Epistola, Κολοιὸν δὲ ποτὶ κολοιὸν ἱζάνειν, καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις, i.e. *Graculum autem assidere graculo, audis & à proverbio.* Porro graculorum conventus olim notos fuisse testatur M. Varro lib. de Re Rustica III. Unde Plutarchus in lib. De Polyphilia, Οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν οὐδὲ κολοιῶδες, i.e. *Non armentarium est, neque graculeum.* Quin huic avi nomen inditum, à κολλάω, quod est *conglutino.* M. Varro graculos quoque Latinis inde dictos vult, quod gregatim volent. Quintilianus non probat, asseverans dictionem ab avium voce confictam.

XXIV. *Cicada cicadæ cara, formica formicæ.*

Cæterum quod Aristoteles in eo loco, quem modo citavimus, addidit, *& si qua sunt id genus alia*, dubium non est, quin senserit illa quæ sunt apud Theocritum Idyllio nono:

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν.

i.e. *Formica grata est formicæ, cicada cicadæ,*
Accipiter placet accipitri.

Porro nota est formicarum politia, & cicadarum concentus.

XXV. *Figulus figulo invidet, faber fabro.*

Ab hac forma velut excipiendi sunt qui in eadem arte versantur, propterea quod inter hos artificii similitudo magis æmulationem conciliat quam benevolentiam. Quorum mutuam inter ipsos invidiam Hesiodus in opere, cui titulus, *Opera & Dies*, compluribus metaphoris indicavit, haud tamen damnans id genus artificum concertationem, imo probans ac laudans. Proposuerat enim poeta duplex æmulationis genus, quorum alterum sit utile pulchrumque mortalibus, alterum fœdum ac perniciosum. Hoc homines ad rixas ac bella concitari, propter opum honorumque certamina: illo vero tanquam exemplis propositis ad industriam & honestas artes expergefieri. Honestam igitur æmulationem his verbis describit:

Ζηλοῖ

Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφενον σπεύδοντ᾽. ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις ἥδε βροτοῖσιν.
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quos versus longe elegantissimos in hoc duntaxat vertimus ut intelligantur. Nam venustatem vix quisquam assequatur, nedum ego:

Semper vicinus vicino est æmulus, hunc ut
Condere cernit opes properantem gnaviter, atqui
Concertatio conducit mortalibus ista.
Odit ita fabrum faber, figuloque molestus
Est figulus: mendico protinus invidet alter
Mendicus, cantor cantorem lividus odit.

Usurpantur cum alias frequenter apud diversos auctores, tum apud Aristotelem libro Moralium secundo. Rursum ejusdem operis libro octavo, parœmiæ vice refertur, Κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι, i. e. *Omnes ejusmodi figulos inter sese ajunt esse.* Figulos invidos dixit, nimirum alludens ad Hesiodium adagium. Item Rhetoricorum libro tertio, Ὅθεν εἴρηται, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, i. e. *Unde dictum est, & figulus figulo.* Citat ibidem & hunc senarium, haud scio ex quo poeta:

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

i. e. *Etenim invidere didicit ipsa affinitas.*

At est similitudo quam in Sympoſiacis Plutarchus μάχιμον dicit, hoc est, *bellacem ac pugnacem*, qualis est gallorum gallinaceorum: qualisque est inter sophistas, mendicos, poetas, cantores, & ob hoc vetat id genus hominum in conviviis conjungi, ne quid oriatur rixæ: est altera, quam ἐθνικὴ vocat, cujusmodi est graculorum inter se. Ad hanc pertinent nautæ, agricolæ, venatores, aliptici. Atque ob id recte copulantur in accubitu. Ad hæc amantes, nisi contingat eos eandem amare.

XXVI. *Cretensis Cretensem.*

Ὁ Κρὴς τὸν Κρῆτα, i. e. *Cretensis Cretensem*, subaudi, quod erit commodum sententiæ, provocat, conatur circumvenire, aut tale quippiam. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumptum adagium à Cretensium moribus, quos plurimis conviciis incessiit antiquitas.

XXVII. *Cretensis cum Ægineta.*

Eandem obtinet sententiam, Κρὴς πρὸς Αἰγινήτην, i. e. *Cretensis cum Ægineta*, subaudiendum, agit. Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallaciis agunt. Nam Æginetæ quoque olim male audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam editum putant, Οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, i. e. *Neque tertii, neque quarti.*

XXVIII. *Vulpinari cum vulpe.*

Ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα.

i. e. *Cum vulpe vulpinare tu quoque invicem.*

Senarius est proverbialis, *Cum astutis astutiis agito.* Horatius:

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Aristophanes in Vespis:

Οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν, i. e. *Non licet vulpinari.*

Quod autem nos ἀλωπεκίζειν vertimus *vulpinari*, ne quis hoc verbi tanquam nostrum, ac novum aspernetur, citatur ex M. Varrone à Nonio Marcello: sic enim ausus est dicere Varro *vulpinari* pro ἀλωπεκίζειν, quemadmodum Horatius *juvenari* dixit pro νεανίζειν. Vide proverbium Βαττολογεῖν.

XXIX. *Cretiza cum Cretensi.*

Πρὸς Κρῆτα κρητίζειν, i. e. *Adversum Cretensem Cretiza*, id est, adversus mendacem mendaciis utere. Usus est Plutarchus in vita Lysandri, Πρὸς Κρῆτα δὲ ἄρα, ὃ λόγῳ κρητίζων. Rursus in vita Pauli Æmilii, Τοὺς μὲν ἐπισταμένους ἀκριβῶς αὐτὸν, οὐκ ἔλαθεν κρητίζων πρὸς Κρῆτας. i. e. *Eos quidem qui hominem penitus norant, haud latuit, quod cum Cretensibus arte Cretica uteretur:* propterea quod Cretensium vanitas, de Jovis apud se sepulchro, multaque id genus mentientium, in vulgi fabulam abierit, id quod palam testatur Epimenidis ille versiculus, quem Paulus etiam Apostolus citat:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

i. e. *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.*

Divus Hieronymus in commentariis quos in hanc scripsit Epistolam, indicat hunc versiculum repertum in opere Epimenidis, cui titulum fecit, *De oraculis.* Unde & Paulus *prophetam* vocat, sive per jocum, sive ob argumentum. Hujus autem carminis initium, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, usurpavit Callimachus poeta Cyrenensis in hymno scribens adversus Cretenses in laudem Jovis, ac vanitatis eos arguens, quod jactitarent illius sepulchrum esse apud se, cum is esset immortalis. Quo respiciens Ovidius: *Nec fingunt*, inquit, *omnia Cretes.* Unde Κρητίζειν Græci pro mentiri dicunt. Suidas aliam adagionis causam indicat, scribens Idomeneum Cretensem, cum illi negocium esset datum, ut æs quod è spoliis ab hostibus detractis collectum erat, distribueret, sibi partem longe optimam delegisse. Unde congruere videtur etiam in illos, qui fraudant alios, suisque commodis impensius ubique student. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui frustra mendaciis agunt adversus artificem mentiendi. Quemadmodum vulgo dicunt, difficilimum esse furari apud fures, ita difficilimum mendaciis imponere mendacibus.

XXX. *Cum Care carizas.*

Huic simillimum refert Diogenianus, Πρὸς Κᾶρα καρίζεις, i. e. *Cum Care carissas:* Rustice agis cum rustico, barbare loqueris barbaro, crasse cum crasso. Cares populi sunt Phrygiæ, de quibus alio loco dicemus, quorum mores proverbiis aliquot fecere locum.

XXXI. *Cretensis mare.*

Ὁ Κρὴς τὴν θάλασσαν, i. e. *Cretensis mare*, subaudiendum, nescit, aut metuit. Hanc parœmiam refert pariter, atque exponit Strabo Geographiæ lib. x. scribens olim Cretenses navigandi peritia, rerumque maritimarum usu principatum tenuisse: atque hinc antiquitus increbuisse proverbium, *Cretensis mare nescit*, in eos qui nescire fingerent, quod egregie callerent. Etenim quî consentaneum est, Cretenses cum sint insulares, ignorare mare, quo cinguntur undiquaque? Usus est eodem & Aristides in Pericle, Ὁ Κρὴς τὸν πόντον. Zenodotus scribit apud Alcæum extare. His affine est quod habet Horatius in Epist. ad Octavium:

Ipse ego qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior.

Quod Parthi tum maxime pugnent, quum fugam simulant.

XXXII. *Ad umbilicum ducere.*

Exstant, apud auctores aliquot, absolvendi parœmiæ, quarum de numero est illa, *Ad umbilicum ducere*, pro eo quod est librum finire atque absolvere. Sunt enim umbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædam ossea, aut lignea corneave, umbilici nostri formam imitantia, quæ voluminibus jam absolutis addebantur, atque hinc proverbialem figuram esse natam, ad umbilicum pervenit, id est, ad finem. Horatius in Epodis:

Deus Deus nam me vetat
Inceptum celeres promissum carmen jambos
Ad umbilicum ducere.

Martialis in quarto Epigrammatum libro:

Ohe jam satis est, ohe libelle
Jam pervenimus usque ad umbilicos,
Tu procedere adhuc & ire quæris.

Idem libro quinto:

Qui cedro decorata purpuraque
Nigris pagina crevit umbilicis.

Idem in tertio:

Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,
Pictis luxurieris umbilicis.

Rursum in undecimo:

Explicitum nobis, usque ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septitiane refers.

Verum equidem haud scio, possit ne proverbium hoc alio quam ad librum aut carmen transferri, nisi durior fiat metaphora.

XXXIII. *Summum fastigium imponere.*

Illud generalius est, *Summum fastigium imponere*, pro eo quod est rem omnibus suis partibus absolvere. Exempla reperies apud Ciceronem libro Officiorum tertio, apud Plinium in Epist. aliquoties. Translatum ab ædificatoribus, qui perfecto demum ædificio, fastigium aliquod solent imponere. Quibus sicuti fundamentum prima instituendi operis pars est, ita fastigium suprema est jam absoluti. Unde quemadmodum fundamenta jacere, transferunt ad id, quod est instituere quippiam: itidem fastigium addere, traducunt ad rei perfectionem, summamque, ut vocant, manum. Huic confine quod à Græcis dicitur, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε, i. e. *Colophonem imposuit.*

XXXIV. *Summam manum addere.*

Eandem vim habet, *Summam manum addere.* Mirum ni metaphora ab artificibus translata, qui primum rude quoddam operis simulacrum effingunt, atque hanc *primam* appellant *manum*, deinde formant expressius, postremo summa cura expoliunt, atque hanc *supremam*, seu *summam manum* vocant. Ovidius:

Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.

Mox pro eodem dixit, *Ultimam limam:*

Ablatum mediis opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis ultima lima meis.

Seneca ad Lucilium: *Vino deditos delectat potatio extrema, illa quæ mergit, quæ ebrietati summam manum imponit.* Eadem figura dicimus, nihil deesse *præter extremam manum.* Exempla crebriora sunt apud scriptores, quam ut hic referat repetere.

XXXV. *Supremum fabulæ actum addere.*

In eandem formam referendum est illud, *Supremum fabulæ actum addere*, pro eo quod est, extremum finem imponere, à poetis comœdiarum aut tragœdiarum scriptoribus adscitum, qui fabulas suas in actus quosdam distribuunt. Unde illud Horatianum:

Nec sit quinto productior actu.

Solent autem in extremo actu, plurimum artis addere, sicuti scribit M. Tullius ad Quintum fratrem: *Illud te ad extremum & oro & hortor, ut tanquam poetæ boni, & actores industrii solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negocii tui diligentissimus sis: ut hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus perfectissimus atque ornatissimus esse videatur.* Idem ad Atticum libro decimo tertio: *Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam volui.* Cicero in Catone transfert ad vitam peractam. Quemadmodum & Apulejus libro Floridorum tertio, de Philemone Comico loquens: *Renunciaverunt*, inquit, *Philemonem poetam qui exspectaretur, ut in theatro fictum argumentum finiret, jam domi veram fabulam consummasse. Enimvero jam dixisse rebus humanis Valere & plaudere.* Opinor ad hanc formam pertinere, quod apud Nonium ait Lucilius: *Sarcinatoris est, summum suere centonem optime.*

XXXVI. *Catastrophe fabulæ.*

Cujuslibet exitum rei, proverbiali figura, catastrophen vocamus. Porro inter figuras proverbiales illud admonuimus, unicuique disciplinæ atque artificio sua quædam esse peculiaria vocabula, quæ quemadmodum in sacrorum cæremoniis ac magicis precaminibus fieri consuevit, pene superstitione quadam usurpantur: ea quoties in aliud quippiam trahuntur, fere proverbii speciem obtinent: velut ex militari disciplina, *receptui canere*, &, *locum deserere*, &, *prima acies*, &, *res ad triarios rediit.* Ex musica, *præludium* pro præfatione, aut ingressu negocii. *Summa* & *ima chorda*, pro clamosa & gravi voce. Et, *eadem oberrare chorda*, pro eo quod est, in eadem re peccare sæpius. Porro fabula omnis, ut ostendit Donatus, in treis partes distribuitur, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν. Protasis est primus ille tumultus jam quasi gliscens. Epitasis, turba fervidissima. Catastrophe subita rerum commutatio. Unde Lucianus eleganter exitum eventumque negocii catastrophen appellat, cum alias, tum in commentario De mercede servientibus: Ἐπὶ πᾶσι δὴ ἥτις αὐτοῖς ἡ

A καταστροφὴ τοῦ δράματος γίνεται, i. e. *Post omnia denique quæ illis catastrophe fabulæ contingit*, hoc est, quis exitus servitii. Et in Alexandro Pseudomante: Τοιοῦτο τέλος τῆς Ἀλεξάνδρου τραγῳδίας, i. e. *Ejusmodi finis tragœdiæ Alexandri.* Idem in vita Peregrini: Αὖθις ὁρῶ γελῶντά σε, ὦ καλὲ Κρόνιε, τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. i. e. *Rursus video te, ô bone Cronie, ridentem fabulæ catastrophen.*

XXXVII. *A capite usque ad calcem.*

Cum rem totam significamus, *à capite usque ad calcem* dicimus. Cujus adagii triplex esse potest usus. Aut enim ad corpus referetur, aut ad animum, aut ad rem, qui duo posteriores plus obtinent venustatis, nimirum quo plus habent figuræ. Ad corpus, apud Homerum Iliados Ψ.

B Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς, i. e. *A capite usque pedes.*

Item Theocritus in Bucolisco:

Καί μ' ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε συνεχὲς εἶδεν.

i. e. *Me à capite usque pedes lustravit lumine totum.*

Plautus in Epidico, *Contempla Epidice ab unguiculo ad capillum summum.* Horatius:

Talos à vertice pulcher ad imos.

M. Tullius pro Roscio Comœdo: *Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum, si quam conjecturam adfert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallaciis, mendaciis, totus constare videtur?* Ad rem, ut apud Aristo-

C phanem in Pluto:

Ἄκουε τοίνυν, ὡς ἐγὼ τὰ πράγματα
Ἐκ τῶν ποδῶν ἐς τὴν κεφαλήν σοι πάντ' ἐρῶ.

i. e. *Audi ergo, quando totum ego negocium*
A pedibus usque tibi ad caput percenseo.

Quanquam hic Comicus joci causa præpostere posuit pedes & caput. Divus Hieronymus in præfatione libri, quem Dierum inscribunt Hebræi: *Contuli cum eo à vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem.* Ad animum hoc pacto poterit transferri: Ego tibi mores & ingenium illius, breviter, hominem quantus est à summo, ut ajunt, capillo ad imum usque calcaneum depingam: quanquam exemplum M. Tullii, quod modo retuli-

D mus, magis ad animum, quam ad corpus videtur pertinere. Quin etiam dividitur adagium, cum *caput negocii* vocamus, præcipuum auctorem, perinde ut & *fontem* dicimus. Terentius, *Te esse huic rei caput.* Item apud Græcos, τὸ κεφάλαιον τοῦ πράγματος. Lucianus in Tyrannicida, Τῆς τυραννίδος κεφάλαιον, i. e. *tyrannidis caput.* Et Plato lib. De legibus III. Τὴν τῶν στάσεων πηγὴν, dixit, i. e. *Seditionum fontem.* Et, *ad calcem venire. In calce operis. In extremo literarum tuarum calce. Ab ipso exordiri capite. A calce ad caput recurrere.* Atque id genus aliæ loquendi formulæ, quæ passim apud auctores obviæ sunt. Plutarchus adversus Stoicos, Ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος, i. e. *Ab ingressu & initio usque*

E *ad coronidem.*

XXXVIII. *Cursu lampada trado.*

Cursu lampada tradere, proverbialis metaphora, pro eo quod est, partes tuas quasi successione in alium atque alium transferre: Lucretius:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

De animantibus egit, quæ successione propagantur, vita per vices ab aliis in alia transfusa. M. Varro lib. De re rustica III. cap. 15. *Sed, ô Merula, Axius noster, ne dum hoc audit, physicam addiscat, quod de fructu nihil dixi, nunc cursu lampada tibi trado.* Quibus verbis significat, se alteram sermonis partem Merulæ tradere, isque in dicendi vicem succedit. Lucretius videtur imi-

F tatus Platonem, qui lib. De legibus sexto scribit, cives oportere liberis generandis atque educandis operam dare, ut vitam, quam ipsi à majoribus accepissent, vicissim quasi tædam ardentem posteris tradant. Eodem pertinet Persianum illud:

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?

Aristophanes in Ranis:

Λαμπάδα δ' οὐδεὶς οἷός τε φέρειν
Ὑπ' ἀγυμνασίας ἔτι νυνί.

i. e. *Jam nemo queat gestare facem,*
Quod non curant exerceri.

Taxat

Taxat ignaviam atque inertiam civium. Quo loco interpres addit, in tribus certaminibus solere veteres gestare faces, id est, ut illi dicebant, λαμπαδουχεῖν, in Prometheis, in Vulcaniis, & Panathenaicis. Porro Prometheus creditur primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum, ut currentes facem ardentem gestarent. Eam defatigatus proximo in manum dabat. Is item defessus alii, ac deinceps alius alii, successione tradebant invicem, Historiæ Promethea quasi simulachrum repræsentantes, quemadmodum ferulam, qua cœlestem ignem exceperat, ne rursus exstingueretur, perpetuo motu jactarit, in terram devolans. Hujus rei mentionem facit Plato lib. de Republica primo: significans daduchias etiam in honorem Minervæ solere celebrari. Pausanias autem in Atticis, ritum horum ludorum describit copiosius. Meminit & Herodotus, sed obiter in Urania, ostendens eum morem à Persis repertum, ut dispositis equis atque cursoribus, alius alii mandata velut lampada traderent, quo celerius perferri possent. Auctor Rhetorices ad Herennium: *Non enim quemadmodum in palæstra, qui tædas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quam ille, qui tradit, ita melior imperator novus, qui accipit exercitum, quam ille qui discedit. Propterea quod defatigatus cursu, integro facem, hic peritus imperator imperito exercitum tradit.* Itaque *lampadem tradere* dicetur, qui jam vel delassatus, vel emeritus, in alios munus gerendum ab se transfert. Et invicem *lampada tradere*, qui, quod ait Terentius, *tradunt operas mutuas, & aliis alii vicissim suppetias ferunt.*

XXXIX. *Principium dimidium totius.*

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός, i. e. *Principium dimidium totius.* Hoc adagio significatum est, maximam difficultatis partem in aggrediundo negocio sitam esse. Hemistichium est Hesiodi, citante Luciano in Hermotimo. Refertur & ab Aristotele libro quinto Politicorum: Ἡ δὲ ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. Plato libro De legibus sexto: Ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντός, ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. Τὸ δ' ἐστί τε, ὡς ἐμοί γε φαίνεται, πλέον ἢ τὸ ἥμισυ, καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γενόμενον ἐγκεκωμίακεν ἱκανῶς. i. e. *Nam in proverbiis quidem initium totius facti dimidium dicitur. Atque illud nimirum recte cœpisse, omnes undique laudibus ferimus. At istud, ut mihi quidem videtur, plus est quam dimidium. Neque quisquam hoc, ubi recte fit, satis pro merito laudarit.* Suidas hæc ex Marino quodam refert: Γέγονε δὲ ἡμῖν ἡ ἀρχή, οὐκ ἀρχὴ μόνον, οὐ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἥμισυ δὲ παντός, αὐτὸ δὲ ὅλον τὸ πᾶν. i. e. *Fuit autem nobis initium illud, non tantum initium, neque juxta proverbium dimidium totius, sed ipsum in solidum totum.* Aristoteles item libro Moralium primo: *Principium enim plus, quam dimidium totius esse videtur.* Horatius in Epistolis:

Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude.

Ausonius:

Incipe, dimidium facti est cœpisse, superfit
Dimidium, rursum hoc incipe, & efficies.

Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto sint audiendi poetæ, citat ex Sophocle carmen hoc:

Ἔργου δὲ παντὸς ἤν τις ἄρχηται καλῶς,
Καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ' οὕτως ἔχειν.

i. e. *Negocii cujusque si bene cœperis,*
Et finem item bonum fore, probabile est.

XL. *Satius est initiis mederi, quam fini.*

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτήν.

i. e. *Multo quam finem, medicari initia præstat.*

Refertur à Suida proverbii loco. In eandem sententiam Theognis:

Ζητῶμεν δ' ἀλκῆς φάρμακα φυομένῳ.

i. e. *Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo.*

Similiter Persius, satyra tertia:

Elleborum frustra quum jam cutis ægra tumebit
Poscentes videas, venienti occurrite morbo.

Atque item Ovidius:

—— *sero medicina paratur*
Cum mala per longas invaluere moras.

Admonet adagium, minore negocio tolli malum statim initio, cum adhuc recens est, quam posteaquam inveteraverit. Pueros à vitiis arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: sarciendas protinus offensas, ne in simultatem exolescant. Minima vitanda mala, ex quibus majora solent pullulascere. Occasiones evitandas, quæ mali quippiam pariturae videantur.

XLI. *Serere ne dubites.*

Rusticanum adagium, sed non indignum, quod in hoc volumen referatur: *Serere ne dubites.* Quo monemur, ne quando pigeat ejusmodi rerum aliquid moliri, à quibus nihil omnino dispendii, plurimum emolumenti possit proficisci, si non in præsens, certe in posterum, si non nobis, at saltem posteris. Columella lib. De re rustica duodecimo: *Quare vulgare illud de arborum positione, rusticis usurpatum: Serere ne dubites.* Nam ædificatio nonnunquam exhaurit fructus, negociatio pendet à fortuna, neque paucis male cessit. Eundem ad modum, ex aliis aliud atque aliud est vel incommodi vel periculi, sed ex arboribus conserendis plurimum capitur commoditatis, neque magno tamen impendio constat. Eandem sententiam Virgilius, addita figura, sic extulit, libro Georgicôn secundo:

Et dubitamus adhuc serere, atque impendere curam?

XLII. *Talaria induere.*

Exstat apud M. Tullium proverbialis allegoria, *talaria induere*, pro eo quod est fugam adornare, quasique velle quopiam avolare: Sic enim scribit ad Atticum lib. decimo quarto: *Nemo est istorum qui ocium non timeat. Quare talaria induamus.* Sumptum ab Homero, qui Mercurium avolaturum aliquo frequenter adornat talaribus:

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.

i. e. *Mox ubi jam pedibus talaria subdidit aurea*
Pulchraque & ambrosiam spirantia: quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vasta
Telluris, venti flatu dominante ferebant.

Quem Homeri locum Virgilius veluti interpretans, in quarto Æneidos:

Et primum, inquit, *pedibus talaria nectit*
Aurea, quæ sublimem alis, sive æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

Itaque *talaria induere* dicemus eos, qui parant aufugere. Nam hoc ipsum avolare & revolare, apud M. Tullium pro fugere & redire frequens est.

XLIII. *Tricæ: apinæ.*

Tricas & *apinas* vulgo res futiles ac nugatorias dicebant. Martialis:

Quæcunque lusi juvenis, & puer quondam,
Apinasque nostras.

Idem alibi:

Sunt apinæ tricæque, & si quid vilius istis.

Unde & *tricari* simili figura dicebant nugas agere. Cicero cum alias, tum ad Atticum lib. xv. *Tricatur scilicet, ut homo talis.* Et rursum: *Balbus*, inquit, *tricatur.* Adagium ab eventu natum. Nam Tricam & Apinam oppida fuisse quondam Apuliæ, demonstrat Plinius lib. Naturalis Hist. III. cap. II. referens Europæ sinus: *Diomedes*, inquit, *ibi delevit gentes Monadorum Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertere, Apinam & Tricam.* Stephanus ostendit Tricam urbem fuisse Thessaliæ, sortitam id nominis à Trica Penei filia. Nonius Marcellus *tricas* impedimenta & implicationes interpretatur, ἀπὸ τῶν τριχῶν, i. e. *à pilis*, quibus involvuntur pulli gallinacei. Unde dictum sit extricare & intricare. Lucilius apud eundem, *tricones* appellat, qui nugis homines remorentur. Et *tricinus quæstus*, pro tardo seu sicco. Et Varro *tricas Attellanas*, nugas impeditissimas. Equidem non negaverim in voce allusum ad pilos. Cæterum ab oppido dictum proverbium, vero propius est. Plinius lib.

lib. VII. cap. 48. ostendit oves laudari solitas brevitate crurum & ventris vestitu, quibus is nudus esset, eas *apicas* appellavit, ceu rejiculas damnatasque.

XLIV. *Corycæus auscultavit.*

Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, i. e. *Corycæus auscultavit.* Ubi quis id quod agit, conatus dissimulare, tamen à curiosis deprehenditur. Unde natum sit adagium, ex auctoribus adscribam. Corycus mons est Pamphyliæ præcelsus ac portuosus, atque ob id piratarum insidiis opportunus, quos ab eo monte Corycæos vocabant. Hi novam insidiandi rationem excogitarant. Siquidem dispersi per portus Coryci montis, miscebant sese negociatoribus, ut quisque forte appulerat, subauscultantes, & quid rerum portarent, & quo navigare destinassent, denique quo tempore decrevissent solvere. Quæ simulatque cognoverant, renunciabant piratis, cum quibus societatem maritimorum latrociniorum exercebant. Atque ita per occasionem simul adorti, navigantes spoliabant. Quæ res ubi mercatoribus esset comperta, pleraque occultabant ac dissimulabant, insidiarum metu. Sed cum ne sic quidem laterent, subodorantibus omnia Corycæis, res in proverbium abiit, τοῦτε Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, i. e. *Hunc Corycæus auscultavit.* De re vehementer dissimulata, deprehensa tamen. Suidas ait, Corycon Pamphyliæ promontorium esse, cui subjecta sit urbs Attalea. Ejus urbis cives, ne vexarentur ipsi à prædonibus, qui sese in promontorii arcem receptabant, per alios portus dissipati subauscultabant, quinam appulissent, & quo tenderent, eaque prædonibus renunciabant. Idem ex Ephoro refert Corycæos convenas quospiam fuisse, qui condiderint oppidulum in Lydia sub cacumine Coryci in mare prospectantis, finitimos Myonesso. Hos solitos sese negociatoribus in portum appellentibus admiscere, quasi negociatores essent & ipsi, mercium aliquid empturi: deinde quæ cognovissent Myonessiis renunciabant. Myonessii navigantes adoriebantur, prædam ablatam, aut precia quibus sese negociatores redimebant, quæ Græci λύτρα vocant, cum Corycæis partientes. At Stephanus tradit, Corycum montem esse altissimum, finitimum Teo Ioniæ oppido, cui subjectus sit ejusdem nominis portus. Quo loco meminit & de piratarum insidiis & proverbio. De Lydiæ Coryco sentit & Strabo, cujus verba subscribam ex libro XIV. Πρὶν δὲ ἐλθεῖν ἐπὶ Ἐρυθράς, πρῶτον μὲν Ἔραι πολίχνιόν ἐστι Τηΐων, εἶτα Κώρυκος ὄρος ὑψηλὸν καὶ λιμὴν ὑπ' αὐτῷ Κασύστης, καὶ ἄλλος Ἐρυθρᾶς λιμὴν καλούμενος, καὶ ἐφεξῆς πλείους ἕτεροι. Φασὶ δὲ τὸν παράπλουν τοῦ Κωρύκου πάντα λῃστήρια ὑπάρξαι τῶν Κωρυκαίων καλουμένων, εὑρομένων τρόπον καινὸν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν πλοϊζομένων. κατεσπαρμένους γὰρ ἐν τοῖς λιμέσι τοῖς καθορμιζομένοις ἐμπόροις προσφοιτᾶν, καὶ ὠτακουστεῖν τί φέροιεν καὶ ποῦ πλέοιεν, εἶτα συνελθόντας ἀναχθεῖσι τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτίθεσθαι καὶ καθαρπάζειν. ἀφ' οὗ δὴ πάντα τὸν πολυπράγμονα καὶ κατακούειν ἐπιχειροῦντα τῶν λάθρᾳ καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλεγομένων, Κωρυκαῖον καλοῦμεν, καὶ ἐν παροιμίᾳ φαμέν, τοῦ δ' ἂν ὁ Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, ὅταν δοκῇ τις πράττειν δι' ἀπορρήτων, μὴ λανθάνῃ δὲ, διὰ τοὺς κατασκοποῦντας καὶ φιλοπευστοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα. i. e. *Priusquam perveniatur Erythras, primum occurrit oppidulum Era Tejum, deinde Corycus mons excelsus, atque huic subjectus portus Casystas, mox alius portus dictus Erythra, dein alii cumplures. Narrant autem Corycum præternavigantibus omnia plena latrociniis esse quorundam quos Corycæos appellant. Hi novum insidiarum genus commenti fuerant in navigantes. Siquidem dispersi per portus, negociatores qui forte appulerant adibant, subauscultabantque quid rerum ferrent, quo navigarent: deinde illos in altum reversos collecti adoriebantur ac spoliabant: unde factum est, ut quemvis curiosum, avidum auscultandi quæ clanculum & in occulto dicuntur Corycæum vocemus, proverbioque dicamus, hunc Corycæus auscultavit, quoties aliquis sibi visus est egisse dixisseve clam, quum tamen non latuerit, propter eos qui subauscultant ac sciscitari student, quæ non oportet.* Hactenus Strabo. [1] In cujus verbis non videtur abesse depravatio: una tolletur, si pro λῃστήρια legas λῃστῶν, altera si legas τῶν λάθρᾳ καὶ ἐν ἀπορρήτῳ πραττομένων καὶ διαλεγομένων, sic enim legisse videtur interpres. Itaque quum duæ sint civitates ejusdem nominis, ad utranque referunt proverbium auctores. Stephanus ostendit & in Cilicia civitatem Corycum esse, quæ portu saloque cingitur, ut ait Pomponius Mela, angusto tergore continenti adnexa, cui vicina specus illa multorum literis nobilitata. Jam Cilices piratas fuisse accepimus. Hanc eandem arbitror esse cum ea, quam in Pamphylia ponunt Zenodotus & Suidas, quod Pamphylia Ciliciæ sit contigua, atque olim bona Ciliciæ pars imputabatur in Pamphyliam. Idem Stephanus indicat & insulam fuisse ejus nominis. Rursus Cretæ promontorium esse Coryciam, & ejusdem nominis portum Æthiopiæ. Inducunt & Comici Deum quempiam Corycæum, exaudientem atque auscultantem quæ geruntur, sicuti Menander in Enchiridio, Dexippus in Thesauro, apud Suidam, quod tribus verbis attigit & Hesychius, indicans Corycum Græcis sonare vas coriaceum, aut navim, aut lanceam. Usurpat hoc adagium M. Tullius lib. ad Atticum decimo, epistola ultima: *Itaque posthac non scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes Κωρυκαῖοι videntur subauscultare quæ loquor.*

XLV. *Fortes fortuna adjuvat.*

Cicero Tuscul. Quæst. lib. II. *Fortes enim non modo fortuna adjuvat, ut est in veteri proverbio, sed multo magis ratio.* Citatur alibi ex Ennio. Usurpatur in Æneide Maronis. Atque adeo passim ab omnibus. Ovidius Fastorum libro secundo:

Audentes forsque deusque juvat.

Idem allusit:

Audaces adjuvat ipsa Venus.

Rursum T. Livius belli Macedonici lib. IV. *Fortes fortunam adjuvare ajebant.* Admonet adagium fortiter periclitandam esse fortunam. Nam his plerunque res prospere cedere. Propterea quod id genus hominibus fortuna quasi faveat, infensa iis, qui nihil audent experiri, sed veluti cochleæ perpetuo latent intra testas.

XLVI. *Currentem incitare.*

Τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν, i. e. *Currentem incitare*, est adhortari quempiam ad id, ad quod jam suapte sponte tendit. Atque hac figura mitigamus, vel præcludimus magis, offensam admonitionis. Cicero ad Cassium: *Ut Cæsarem in Italia viderem, sic enim arbitrabamur, eumque multis honestissimis viris conservatis, ad pacem currentem, ut ajunt, incitarem.* Idem ad Quintum fratrem libro secundo: *Quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris. Sed me hercle, currentem nunc quidem.* Rursus ad Atticum: *Quod me hortaris ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem.* Idem in Oratore: *Facilius enim est, currentem, quod ajunt, incitare, quam commovere languentem.* Plinius ad Cannium: *Scio te stimulis non egere, me tamen tui caritas evocat, ut currentem quoque instigem.* Ducta est metaphora ab his, qui cursu certant, quibus acclamatio solet addere velocitatem. Lucianus ex Homero citat ad Nigrinum: Θάρρει ὦ ἀγαθὲ, τοῦτο γάρ τοι τὸ τοῦ Ὁμήρου, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν παρακαλεῖς, i. e. *Bono es animo, quando quidem juxta Homericum illud, hortaris eum, qui ipse sua sponte properet.* Exstat autem Iliados Θ.

> Ἀτρείδη κύδιστε, τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν
> Ὀτρύνεις;

i. e. *Quid me sponte mea properantem maxime Atrida*
Exstimulas?

[1] Errat hic ipsemet, in eo quod putat erratum esse in exemplari Strabonis: nam primum λῃστήρια, optime legitur, sed jungendo πάντα cum παράπλουν, aliter quam ipse facit: deinde bene scriptum est διαλεγομένων, sed male ab eo intellectum: nam διαλεγομένων, non significat, *eorum quæ dicuntur:* sed, *eorum qui colloquuntur:* nec possum satis mirari, quomodo πραττομένων καὶ διαλεγομένων conjunxerit, nullam inter διαλεγομένων & λεγομένων constituens differentiam: cum tamen hoc simplex sit verbum, illud compositum: hoc significationem habeat activam, illud passivam: cum denique λέγομαι significet *dicor*; at διαλέγομαι, *colloquor*, *dissero*, *disputo*. Sed talia multa viro infinitis negociis districto condonanda sunt. Tu ita interpretare Strabonis locum: *Avidum auscultandi eos qui clanculum & in occulto colloquuntur.* H. Stephanus.

Eodem

Eodem allusit Odyss. α.

Ὣς εἰπὼν ὤτρυνε πάρος μεμαυῖαν Ἀθήνην.

i. e. *Jamdudum promptam, ac cupientem, his Pallada dictis*

Excitat.

Itaque currentem incitamus, cum ad id vocamus aliquem, ad quod suapte cupiditate fertur, ac propendet. Quemadmodum meminit Dion, Timotheum cantorem quempiam certa quadam cantione, quæ Palladis vocatur, Alexandri magni animum repente ad belli cupiditatem incitare solitum. Atque incitabat ille quidem, sed sponte currentem, utpote natura sanguinarium & belli sitientissimum. Alioqui Sardanapalum illum *μαλακώτερον*, i. e. *mollissimum*, iisdem modis haud unquam commovisset. Terent. in Andria torsit in malam partem, omissa metaphora: *Age si hic non insanit satis sua sponte, instiga.* Huc pertinent illa M. Tullio familiaria, *è cursu revocare.* In principio Topicorum, *è cursu ipso revocavit voluntas tua.* Et *in cursu esse*, & *cursum interrumpere.*

XLVII. *Calcar addere currenti.*

Eandem sententiam, aliunde ducta metaphora, extulit Plinius Junior in Epistola quadam ad Pompejum Saturninum: *Flagitabas ut tibi aliquid ex meis scriptis mitterem, cum ego id ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti.* Translatione sumpta ab equitibus, qui nonnunquam etiam sponte currentibus equis, quo currant celerius, calcar addunt. Ita nobis calcar addit, qui exstimulat languentes: addit currentibus, qui cupiditatem ac studium nostrum auget acuitque. [1] Ovidius:

Non opus admisso subdere calcar equo.

Sunt autem ferme proverbiales in totum illæ metaphoræ: *Subdere calcar, subdere stimulos:* quemadmodum & illæ: *Injicere frenum, compescere freno, revocare freno.* M. Tullius ad Atticum: *Adscribit etiam & quasi calcar admovet.* Idem ad eundem lib. VI. *Sed alter, ut dixit Isocrates in Ephoro & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus.* Plato lib. De legibus IX. *Ἐν καιρῷ ὦ Κλεινία, σχεδόν τί με ὥσπερ φερόμενον ἀνακρούσας ἀνέγειρας*, i. e. *Oportune me, Clinia, impetu currentem retudisti.* Et illud Ciceronis: *E medio cursu revocavit.*

XLVIII. *In trivio sum.*

Ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν, i. e. *In trivio sum consilii.* In eos, qui dubitant, quique incerti sunt animi, hæsitantes quid potissimum eligant. Translatum ab iis, qui faciunt iter, & si quando trivium occurrerit, addubitant quam viam oporteat ingredi. Nam *viam* pro ratione consilii frequenter apud Græcos auctores reperies, ut apud Euripidem in Hecuba: *Σῶν ὁδὸν βουλευμάτων*, i. e. *Tuorum viam consiliorum.* Theognis, *Ἐν τριόδῳ ἕστηκα*, i. e. *In trivio consisto.* Alludit huc & Plato lib. De legibus septimo: vetans ne si qua res admiranda atque inusitata occurrerit, protinus ad eam amplectendam accurramus, sed perinde quasi ad trivium aliquod venerimus, ignari viæ, consistamus, neque ante pergamus, quam pervestigatum sit quo quæque ducat via, *καθάπερ*, inquit, *ἐν τριόδῳ γενόμενος.*

XLIX. *Bis ac ter, quod pulchrum est.*

Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλὸν, i. e. *Iterum ac tertio, quod pulchrum est*, subaudi, dicendum est. Usurpatur à Platone cum aliis in locis, tum in Philebo: *Ἃ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν, εὖ δ' ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν.* i. e. *De quibus & ante meminimus. Ceterum bene videtur proverbio dictum, quod egregium sit, id iterum ac tertio in sermone repeti oportere.* Idem in Gorgia: *Καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρὶς φασι καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι.* i. e. *Atqui pulchrum ajunt ea quæ pulchra sunt iterum ac tertio tum dicere, tum considerare.* Rursum lib. De legibus sexto: *Λέγω δὲ καθάπερ εἶπον νῦν δή. Δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν οὐδὲν βλάπτει.* i. e. *Dico autem quemadmodum modo dicebam. Nam nihil lædit, quod pulchrum sit bis dicere.* Lucianus in Dipsadibus citans eundem Platonem, *Κόρος*, inquit, *οὐδεὶς τῶν καλῶν*, i. e. *Nulla satietas rerum honestarum.* Omnino ea vis inest rebus egregiis, ut quo sæpius ac pressius inspiciantur, hoc magis ac magis placeant, ut ait Horatius:

—— quæ si propius stes

Te capiet magis, ac decies repetita placebit.

Contra, quæ fucata sunt aut vulgaria, nonnunquam initio arrident novitate ipsa, mox repetita sordescunt. Quemadmodum Plinius lib. decimo quinto cap. 14. meminit de sylvestri quodam pomi genere, quod *unedonem* vocant, propterea quod unum tantum edi possit. *Est enim inhonorum*, ut ait, *atque hinc nominis ratio.*

L. *Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ.*

Si quando simultas inciderit inter fratres, ea solet esse atrocior quam vulgarium inimicorum. Suppetunt abunde multa ex historicis exempla: Cain & Abel: Romuli & Remi: Jacob & Esau. Antonini Severi Imperatoris filii in Getam odium, usque adeo sævum ac pertinax fuit, ut ne morte quidem illius atrocissima potuerit saturari, quin & in omnes illius amicos sæviret. Qua de re fertur adagium, idque commemoratur ab Aristotele libro Politicorum septimo: *Παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβῃ, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. Ὅθεν εἴρηται, χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν. Καὶ οἱ πέρα στέρξαντες οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσι.* i. e. *A quibus*, inquit, *deberi beneficium existimant, ab iisdem non solum fraudari beneficio, sed insuper lædi se putant. Unde proverbio dicitur, acerba enim bella fratrum. Et qui supra modum amant, iidem & supra modum oderunt.* Hactenus Aristoteles. Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Δεινὸν κασιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους

Μάχας θ' ὅταν ποτ' ἐμπέσωσιν εἰς ἔριν.

i. e. *Res dira verbis invicem altercarier*

Dictisque fratres dimicare mutuis,

Si quando lis inciderit aut contentio.

LI. *Taurum tollet, qui vitulum sustulerit.*

Adagium in fornice natum, uti videtur, sed quod ad usum verecundiorem commode torqueri possit, si quando significabimus majora peccaturum adultum, qui puer vitiis minoribus assueverit. Exstat in fragmentis Arbitri Petronii, his quidem verbis: *Obstupui ego, & nec Gitonem verecundissimum puerum sufficere huic petulantiæ affirmavi, nec puellam ejus ætatis esse, ut muliebris patientiæ legem posset accipere. Itaque, inquit Quartilla, minor est quam ego fui, cum virum passa sum? Junonem meam iratam habeam, si me unquam meminerim virginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, majoribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perveni. Hinc etiam puto natum proverbium illud, ut posse dicatur taurum tollere, qui vitulum sustulerit.* Non absurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri, qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atque ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt.

LII. *Vivorum oportet meminisse.*

Vivorum meminisse oportet. Vetus adagium in eos, qui plurimum de vita defunctis loquuntur, id quod vulgo putant ominosum, mortuos in ore habere, eosque velut citatos in sermonem adducere. Unde & M. Varro libro De lingua Latina tertio, putat lethum *ἀπὸ τῆς λήθης*, i. e. *Oblivione dictum*, quasi in oblivionem abire conveniat, qui vita excesserit: atque in funeribus sic quondam à præcone dici solere, *Ollus letho datus est.* Refertur adagium à Cicerone lib. quinto De finibus bonorum & malorum. Ubi cum Piso, deinde Q. Cicero dixissent, se vehementer commoveri recor-

1. Lapsus est hic memoria, ut & in aliis aliquot locis citandis auctor: contrarium enim est quod scribitur ab Ovidio. *Nil nocet admisso*, &c. Quod si aliter legeretur, inter se cohærentia non loqueretur poeta. His enim claudit versibus libri II. De Ponto, elegiam VI.

Qua tu quum præstes, remo tamen utar & aura.

Nil nocet admisso subdere calcar equo.

H. Stephanus.

cordatione clarorum virorum, ex contemplatione locorum, in quibus aliquando vivi versati fuissent, & uterque recensuisset, quorum memoria potissimum delectaretur: tum Pomponius Atticus quasi jocans: *At ego*, inquit, *quem vos, ut deditum Epicuro, insectari soletis, sum multum equidem cum Phædro, quem unice diligo, ut scitis, in Epicuri hortis, quos modo præteribamus, sed veteris proverbii admonitu vivorum memini: nec tamen Epicuri licet oblivisci, si cupiam, cujus imaginem non modo in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis & annulis habent.* Hactenus Cicero. Plautus item in Truculento: *Dum vivit, hominem noveris: dum mortuus est, quiescas.* At nunc vulgus ne beneficium quidem amicorum meminit, quum Thaletis dictum jure celebretur, oportere non minus absentium amicorum quam præsentium memores esse.

LIII. *Cum larvis luctari.*

Cum larvis luctari, dicuntur ii, qui vita defunctos insectantur maledictis, qua re nihil esse potest indignius ingenuo viro. Suidas Aristophanem citat, qui scripserit:

> Παῦε παῦ' ὦ δέσποθ' Ἑρμῆ,
> Νεκρὸν γὰρ ὄντα τὸν Κλέων' ἐλοιδόρει.

i. e. *Compesce compesce, here Mercuri,*
Mortuo enim Cleoni conviciatus est.

Lucianus in Sectis: Σκιομαχοῦσι πρὸς ὑμᾶς ἀπόντας, i. e. *Umbraticam pugnam adversus vos absentes pugnant.* Sentit autem de mortuis & absentibus. Meminit hujus Plinius in præfatione Historiæ mundi, ad hunc modum: *Nec Plancus illepide, qui cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso, aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset: Cum mortuis non nisi larvas luctari.* Quo dicto sic repercussit illos, ut apud eruditos nihil impudentius videretur. Aristoteles in Rhetoricis citat Platonem ex Politia, qui scripserit eos, qui mortuos allatrarent, videri similes catellis, qui lapides jactos morderent, ipsos qui læsissent non attingerent.

LIV. *Jugulare mortuos.*

Huic simile videtur *jugulare mortuos*, pro eo quod est, insectari defunctos, & pugnare cum iis, qui jam exstincti sint. Translatum à bellis, in quibus ignavum ac ridiculum sit, prostratos atque interfectos jugulare. Rursus cum vivis congredi, forte. Refertur à Laertio in Menedemo. Is Bionem, cum divinos studiose insectaretur, ait jugulare mortuos, nimirum jam explosos, & omnium sententia reprobatos. Aristoph. ἐν Ὄρνισιν scripsit, Τοὺς τεθνηκότας ἀποκτείνειν, i. e. *Defunctos occidere.* Fiet lepidior metaphora si paulo longius detorqueatur. Ut si quis dicat eum jugulare mortuos, qui librum impugnet, à nullo non damnatum: aut disputet adversus sententiam, omnium suffragiis jam olim rejectam: aut si quis vituperet rem, omnibus per se detestatam.

LV. *Cygnea cantio.*

Κύκνειον ᾆσμα, i. e. *Cygnea cantilena.* Refertur inter Græcanica proverbia. Notatur & ab Æliano in opere De naturis animalium, proverbii vice. Convenit in eos, qui supremo vitæ tempore facunde disserunt, aut extrema senecta suaviloquentius scribunt, id quod fere solet accidere scriptoribus, ut postrema quæque minime sint acerba, maximeque mellita, videlicet per ætatem maturescente eloquentia. Porro cygnos instante morte mirandos quosdam cantus edere, tam omnium literis est celebratum, quam nulli vel compertum, vel creditum. Nam Lucianus negat, se vel vidisse cygnos, cum in Pado flumine navigaret. Ælianus addit cygnos non canere, nisi flante zephyro vento, quem Latini favonium dicunt. Martialis:

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipse sui.

Neque desunt philosophi, qui hujus rei causam etiam addere conantur, affirmantque id accidere propter spiritus per collum procerum & angustum erumpere laborantes. Divus Hieronymus in quodam laudans senilem eloquentiam, commemoratis aliquot scriptoribus: *Hi omnes*, inquit, *nescio quid cygneum vicina morte cecinerunt.* Idem in epitaphio Nepotiani: *Ubi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore vox dulcior.* Nos item in Epigrammate quodam, quod olim ex tempore lusimus, ad nunquam satis laudatum studiorum omnium Mæcenatem, Guilelmum Archiepiscopum Cantuariensem:

Vates videbis exoriri candidos
Adeo canoros atque vocaleis, uti
In alta fundant astra cygneum melos,
Quod ipsa & ætas posterorum exaudiat.

Meminit adagii & Athenæus lib. Dipnos. XIV. ex auctore Chrysippo: referens quendam adeo impense delectatum fuisse dicteriis, ut cum esset à carnifice trucidandus, dixerit se velle mori, decantata cygnea cantione: sentiens, opinor, dictum aliquod salsum, quod simul atque proloquutus esset, non cunctaretur emori. M. Tullius præfans in librum De oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur: *Illa tanquam cygnea fuit divina hominis vox & oratio, quam quasi exspectantes post ejus interitum veniebamus in curiam, ut vestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset contueremur.*

LVI. *Nestorea eloquentia.*

Consimilem ad modum Nestoris Pyliorum ducis facundia in proverbium abiit, si quando senilem suaviloquentiam significamus. Nam huic Homerus, ut tria secula, ita plus quam mellitam quandam facundiam affingit. Sic enim ait in Iliados Α.

> —— τοῖσι δὲ Νέστωρ
> Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς Πυλίων ἀγορητὴς,
> Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

i. e. *Post hos assurgit Pylius dux ille disertus*
Nestor, cujus ab ore fluit vox melle liquenti
Dulcior.

Quem locum imitans Theocritus, auctore Plutarcho, scripsit in Bucolicis:

> Οὕνεκά οἱ γλυκὺ μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.

i. e. *Propterea, quod in os illi prædulce camœna*
Infudit nectar.

Huc spectat & Horatianum illud:

Fidis enim manare poetica mella
Te solum.

LVII. *Lepos Atticus: Eloquentia Attica.*

Inter reliquos Græciæ populos, lepos quidam, & festivitas quasi vernacula ac peculiaris adest Atticis, adeo ut & in proverbium abierit, *Atticus lepos, Attica eloquentia*, pro summa. Terentius in Eunucho: *Dixin' in hoc Atticam esse eloquentiam?* Cum insulsum atque invenustum militem rideret. Divus Hieronymus ad Pammachium, Jovinianum, ut opinor, irridens: *Hæc*, inquit, *Plautina eloquentia, hic lepos Atticus, & Musarum, ut dicitur, eloquio comparandus.* Quanquam illud de Musarum eloquio ad M. Varronis elogium de Plauto celebratum respicit, qui dixit, *Musas ipsas, si Latine loqui voluissent, Plautino ore fuisse locuturas.* Huc allusit & Lucianus in libello De mercede servientibus: Κἂν ἐν σολοικισμοῖς τύχωσιν, αὐτὸ τὸ ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐξ Ὑμηττοῦ. i. e. *Quod si quando quid etiam rustice dixerint, hoc ipsum mere Atticum, atque ab Hymetto profectum videri volunt.* Est autem Hymettus mons Atticæ, mellificio nobilis. Unde & mel Atticum, & Hymettia mella. Quæ præcipua fuisse testatur & Martialis in Xeniis:

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Palladis à sylvis nobile nectar, apis.

LVIII. *Mandrabuli more res succedit.*

Ἐπὶ Μανδραβύλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, i. e. *Res Mandrabuli ordine succedit*, hoc est, indies in pejus labitur. Inde natum, quod Mandrabulus quidam cum thesaurum reperisset, primum auream ovem posuit Junoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æream. Lucianus De mercede servientibus: Ἀλλὰ χαίρεις γε, καὶ σεαυτὸν ἐξαπατᾷς, καὶ ἀεὶ τὰ μέλλοντα βελτίω γενήσεσθαι νομίζεις. τὸ δὲ ἔμπαλιν ἢ σὺ ἤλπισας, γίγνεται, καὶ ὡς ἡ παροιμία φησὶν, ἐπὶ Μανδραβύλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, καθ' ἑκάστην,

ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν ἀποσμικρυνόμενον, καὶ εἰς τοὐπίσω ἀναποδίζον. i.e. *Tu tamen utcunque gaudes, tibique ipsi imponis, semperque credis meliora futura, quæ sequentur: atqui id contra quam speraras evenit, planeque juxta proverbium, ad morem Mandrabuli tibi negocium procedit, dum in singulos, ut ita dixerim, dies fit minus ac deterius, atque in tergum retrocedit.* Alciphron in epistola quadam: Καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου χωρεῖ τὰ πράγματα. i.e. *Juxtaque proverbium, ad exemplum Mandrabuli res succedunt.* Non intempestiviter itaque dicitur in eos, qui in deterius abeunt. Quemadmodum Menedemus apud Plutarchum, permultos Athenas venire studii causa: principio sapientes, deinde philosophos, postea rhetoras, postremo idiotas evadere. Nec alienum fuerit hic nobilem illam Platonis sententiam adscribere, ex libro De legibus primo: Τὸ νικᾶν αὐτὸν αὑτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. i.e. *Si quis ipse seipsum vincat, omnium victoriarum tum prima, tum optima est. Rursum ipsum seipso inferiorem esse, omnium & turpissimum est, & gravissimum.* Vincit enim seipsum, qui proficit in melius: at seipso inferiorem evadere, est deteriorem reddi.

LIX. *Mature fias senex.*

Mature fias senex, si diu velis esse senex. Latinorum proverbium, quo monemur, ut integra adhuc ætate desistamus à laboribus juvenilibus, ac valetudinis curam agere incipiamus, si velimus esse vivaci ac diuturna senecta. Nam senectutis sors, ocium & quies. Usurpatur à Catone majore apud Ciceronem: *Neque enim*, inquit, *unquam assensus sum veteri illi laudatoque proverbio, quod monet mature fieri senem, si diu senex esse velis.* Hoc quanquam Catoni non probatur, homini duro, quique sibi nec extrema senecta remittendis laboribus indulserit, tamen audiendum nobis, maxime si de vitiis juventæ sentias, puta libidine, bibacitate, turbulentia vitæ: quæ nisi quis mature reliquerit, aut nunquam perveniet ad senectam, aut brevem habiturus est senectam.

LX. *Senis doctor.*

Γεροντοδιδάσκαλος, i.e. *Senis doctor.* Citatur sæpicule titulus hic à Nonio Marcello, inter titulos fabularum Varronis, quem dubium non est proverbialem esse, sicuti sunt alii plerique. Convenit in eum, qui in re sera atque intempestiva frustra sumit operam. Siquidem ut est juventa docilis, atque in quemvis habitum sequax, ita senecta intractabilis, tarda atque obliviosa. Proinde Theognis:

Μή με δίδασκ'. οὔτοι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν.

i.e. *Ne doceas, me ætas jam facit indocilem.*

Euripides in Bacchis:

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.

i.e. *Senem senex & ipse te erudivero.*

Atque hic quidem versus inventus est in Sophoclis Philocteta, quem celebrem ac proverbialem fuisse testatur Gellius libro Noctium decimotertio. Varro titulum suum sumpsisse videtur ex Euthydemo Platonis, ubi Socrates narrat Connum præceptorem suum, à quo senex fidibus canere didicit, ludibrii causa à pueris vocatum fuisse γεροντοδιδάσκαλον. Ad hanc sententiam pertinet, quod dixisse ferunt Diogenem: Νεκρὸν ἰατρεύειν καὶ γέροντα νουθετεῖν ταὐτὸν εἶναι, i.e. *Mortuo mederi, & senem admonere, idem esse* [1]. Quanquam inutilis est sententia, quæ senes deterret à discendis iis, quæ nescire turpe est.

LXI. *Senis mutare linguam.*

Cum ad omnem disciplinam tardior est senectus, tum potissimum ad discendam linguam, quæ facultas maxime pueris à natura data est. Quapropter etiam vulgo compertissimum, pueros facile quamvis exprimere linguam: contra natu grandiores, aut non assequi, aut parum feliciter imitari. Inde proverbium, *senis mutare linguam*, de frustra atque intempestive laborantibus. Divus Hieronymus præloquens in quatuor Euangelia: *Pius*, inquit, *labor, sed periculosa præsumptio, judicare de cæteris, ipsum ab omnibus judicandum, senis mutare linguam, & canescentem mundum ad initia retrahere parvulorum.* Quo significatur adultam ætatem ad omnia minus esse tractabilem, quam rudes illos ac teneros annos, id quod eleganti Metaphora dictum est à Nasone:

Quæ præbet latas arbor spaciantibus umbras,
Quo posita est primum tempore virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure revelli,
Nunc stat, in immensum viribus aucta suis.

Quare tunc formandi mores, cum mollis adhuc ætas: tunc optimis assuescendum, cum ad quidvis cereum est ingenium. Nam postea quam annis jam ceu diriguit animus, & vix dedíscimus, quæ perperam didicimus: & quæ nescimus, non sine maximo negocio nobis inculcantur. Neque hæc dixerim, ut adultiores à discendo deterream, cum nulla sit ætas ad discendum sera, sed ut pueros ad discendi studium acuam. Ne hoc quidem prætermittendum, quanquam vulgo jactatum, *Senex psittacus negligit ferulam.* Adagii sensus tametsi per se non est obscurus, tamen magis liquebit ex Apuleji verbis, quæ sunt in libro Floridorum secundo de psittaco: *Quæ rusticum nostrum sermonem cogitur æmulari, ferrea clavicula caput tunditur, imperium magistri ut persentiscat. Hæc ferula discenti est. Discit autem statim pullus usque ad duos ætatis suæ annos, dum facile os uti conformetur, dum tenera lingua uti convibretur. Senex autem captus, & indocilis est & obliviosus.* Hactenus Apulejus. Indicat & Plinius libro decimo, capite quadragesimo secundo, miram esse docilitatem huic avi, verum non nisi primis duobus vitæ annis. His finitimum est, quod vulgo quidem, attamen haud quaquam ineleganter, dicitur, *Serum esse, canes vetulos loris assuefacere.*

LXII. *Cascus cascam ducit.*

Neque longe hinc dissidet illud, quod Varro refert libro de lingua Latina tertio, *Cascus cascam ducit*, quoties similis similem delectat, vetulus vetulam, deformis deformem, barbarus barbarum, improbus improbum. Nam antiquitus *cascum* dicebatur, quod nos vetus appellamus: idque ut auctor est idem Varro, lingua Sabinorum, quæ in Oscam usque linguam radices egerit, qua *Casnar* senex dicitur, eoque Ennium, ut Oscæ linguæ peritum, scripsisse:

Quam primum Casci populi genuere Latini.

Cascos Latinos priscos appellat M. Tullius Tusculanarum Quæstionum libro primo: *Itaque unum illud erat insitum priscis illis, quos appellat cascos Ennius.* Citat autem Varro adagium, tanquam à Manilio quodam profectum, qui dixerit, *non esse mirum, si cascum casca duxisset, quoniam is canoras faciebat nuptias.* Videtur esse jocus in anum vetulo nuptam, allusumque ad vocem casci, perinde quasi deducatur à canendo. Refertur ibidem Epigramma Papinii cujusdam, quod scripsit in adulescentem nomine Cascam:

Ridiculum est cum te Cascam tua casca dicit.

Opinor adulescentem duxisse vetulam, proinde absurdum videri, quoties *casca*, id est, vetula, maritum juvenem veluti suo ipsius nomine *Cascam* vocaret. Fortasse proverbii jocus ad priscum nuptiarum morem spectat, quem refert Plutarchus in Problematis, Qui deducebant sponsam in domum sponsi, jubebant his verbis alloqui, *Ubi tu Caius, ego Caia.*

LXIII. Δὶς διὰ πασῶν.

Δὶς διὰ πασῶν, i.e. *Bis per omnia.* Hoc proverbio discrimen ingens ac longissimum intervallum significabant. Unde quæ pugnantissima inter sese viderentur, totoque dissidere genere, ea δὶς διὰ πασῶν inter se discrepare dicebant. Lucianus in libro De conscribenda Historia: Καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ἐστὶ πρὸς ἄλληλα. h. e. *Denique juxta musicorum proverbium, dis*

διὰ

1 Huc facit proverbialis loquutio quæ exstat in hisce versiculis *Philemonis*, in ejus cum *Menandro* collatione:

Μὴ νουθέτει γέροντ' ἁμαρτάνοντά τι,
Δένδρον παλαιὸν μεταφυτεύειν δύσκολον.

Ne castiga senem, si quid peccet, antiquam arborem transferre difficile est. Sed vide hujus Chiliadis Cent. IV. Proverb. XLIII.

διὰ πασῶν, intervallo sese mutuo respiciunt. Idem in Apologia: Ἀλλά μοι ἐκεῖνο ἐννόησον, ὡς πάμπολυ τὰ τοιαῦτα διαφέρει, ἐς οἰκίαν τινὸς πλουσίου ὑπόμισθον παρελθόντα δουλεύειν, καὶ ἀνέχεσθαι ὅσα μοι φησὶ τὸ βιβλίον, ἢ δημοσίᾳ πράττοντά τι τῶν κοινῶν, καὶ ἐς δύναμιν πολιτευόμενον, ἐπὶ τούτῳ παρὰ βασιλέως μισθοφορεῖν. διελθὼν δὴ καὶ ἰδίᾳ καταθεὶς ἑκάτερον, σκόπει. εὑρήσεις γὰρ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν τὸ πρᾶγμα. καὶ τοσοῦτον ἐοικότας ἀλλήλοις τοὺς βίους ὅσον μόλυβδος ἀργύρῳ, καὶ χαλκὸς χρυσῷ, καὶ ἀνεμώνη ῥόδῳ, καὶ ἀνθρώπῳ πίθηκος. μισθὸς μὲν γὰρ δὴ κἀκεῖ, κἀνταῦθα, καὶ τὸ ὑπ᾽ ἄλλῳ τάττεσθαι. τὸ δὲ πρᾶγμα παμπόλλην ἔχει τὴν διαφωνίαν. i. e. *Quin illud mihi jam considera, quam maximo hæc inter sese discrimine distare, videlicet in opulenti cujuspiam ædes adscriptum, servire servitutem, & ea omnia perferre, quæ libellus ille meus commemorat, & publice populi negocium gerentem, ac pro virili rempublicam administrantem, hoc nomine ab imperatore salarium accipere. Age perpende hæc, & utrunque per se, privatimque contemplare. Reperies, nimirum, juxta illud musicorum proverbium, δὶς διὰ πασῶν, negocio discrimen inesse. Et has duas vitæ rationes tantum inter se convenire, quantum affinitatis est plumbo cum argento, æri cum auro, anemonæ cum rosa, homini cum simia. Nam merces quidem accipitur & illic, quemadmodum hic quoque, & utrobique contingit, ut alii subjectus pareas. Cæterum ipsius negocii non mediocris est dissonantia.* Hactenus Lucianus. Adagium, ut is etiam indicavit, ex arte musica mutuo sumptum est. Nam Macrobius commentario in Somnium Scipionis secundo, quinque species harmoniarum commemorat: διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, & δὶς διὰ πασῶν. Ex compositis harmoniis διὰ τεσσάρων, & διὰ πέντε, constituitur διὰ πασῶν, cui nominis hoc inditum est, quod absolutam reddat symphoniam, ut mihi videatur huc etiam illud respicere proverbium, quod alio loco commemorabimus, ἅπαντ᾽ ὀκτώ. Similiter Plutarchus, & quicunque veterum, vel apud Græcos, vel apud Latinos de musicæ disciplina conscripserunt, Harmoniarum metam figunt in ea, quæ vocatur δὶς διὰ πασῶν. Boetius item libro De musica primo, tradit, antiquitus harmonicam rationem heptachordo duntaxat constitisse, hoc est, fidibus septem, quarum ima ὑπάτη dicebatur, summa νήτη. Deinde alias chordas adjicientibus aliis, ita crevit vocum numerus, ut ad duplicatum heptachordum perveniretur. Atque hic progrediendi finis futurus videbatur, nisi quod ipsa symphoniarum ratio μέσην illam, quæ in heptachordo locum nomini congruentem obtinuerat, & utroque ad extremam relata chordam, harmoniam διὰ τεσσάρων edebat, desiderare videretur. Hac igitur adjecta, & in suum immissa locum, ad quindecim chordas perventum est, quarum extremam alteram, προσλαμβανόμενον dixere, alteram νήτην ὑπερβολαίων. Ita fit, ut μέση utroque relata, reddat harmoniam διὰ πασῶν: rursum extremarum utralibet ad μέσην relata, eandem constituat harmoniam. Porro summa relata ad imam, symphoniam reddat quam vocant δὶς διὰ πασῶν: propterea quod hæc, qua dixi, ratione, bis complectatur eam harmoniam, cui nomen, διὰ πασῶν. Quoniam autem hac fini constitit harmonica ratio, nec ulterius procedere licuit, tractum est in popularem sermonem, ut quæ longissimo discrimine inter se dissita essent, ea δὶς διὰ πασῶν distare dicerent, perinde quasi dicas adeo sejuncta, ut magis sejungi non queant. Cui simillimum illud, ἐκ διαμέτρου, i. e. *ex diametro*. Verum quoniam velut imprudentes, nostrique pene dixerim obliti, paulo altius musicam ingressi sumus, quam operis instituti ratio postulabat, libet obiter & illud subnectere, quod equidem arbitror nec admodum vulgo cognitum, nec injucundum scitu fore. Etenim cum hæc meis illinerem commentariis, forte fortuna supervenit Ambrosius Leo Nolanus, Philosophus hujus tempestatis eximius, & in pervestigandis disciplinarum mysteriis, incredibili quadam diligentia solertiaque præditus: neque vero mediocriter exercitatus evolvendis & excutiendis utriusque linguæ scriptoribus. Is igitur postea quam scri-

A bentibus nobis intervenisset, recitatis iis, quæ jam scripseram: vereor, inquam, Ambrosi, ne vulgus hoc musicorum huic adagio nostro, δὶς διὰ πασῶν, negocium facessat, obstrepatque, ac prorsum δὶς διὰ πασῶν à mea discrepet sententia: quippe qui non dubitarint harmoniarum limitem vel ad vigesimum vocis gradum proferre. Quare tu problematum auctor, & musices non modo scientissimus, verum etiam peritissimus, hoc mihi paucis, nisi molestum est, expedias velim, quam ob causam antiquitas tantopere metuerit ultra decimam quintam chordam vel tantillum progredi, ut etiam proverbio res ea jactata fuerit: aut qui factum sit, ut hi neoterici non vereantur tanto spacio symphoniarum
B proferre pomœria, præteritisque veterum metis, & quemadmodum dici consuevit ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, non vereantur etiam ad vigesimam chordam procedere. Ad quæ ille familiariter arridens: Ne tu, inquit, homo es plus satis diligens, ut quem hoc quoque solicitum habeat, quid cantorum συμπόσια de tuis sentiant adagiis. Quanquam ad propellendas musicorum calumnias, unus ille sat erat clypeus, te vetus adagium referre. Id utique conveniebat cum veterum musicorum, à quibus ductum est, ratione quadrare. Verum tamen ut tibi magis quam illis faciam satis, quid ego super hac re vel observarim, vel sentiam, paucis
C accipe. Principio quæ res commoverit recentiores musicos, ut antiquitatis limites præterierint, ipsi sane viderint. At equidem duplicem video causam, quam ob rem antiquitas in δὶς διὰ πασῶν consistendum duxerit. Primum quod ipsa natura videatur hanc symphoniarum veluti metam præstituisse: quippe quæ modum hunc humanæ tribuerit voci, ut ad decimum quintum modo gradum intendatur: ultra quem si quis conetur progredi, non jam illa vox genuina, sed coacta factitiaque, & gannitus magis quam vox videatur. Rursus si altius nitaris eam deprimere, protinus à ratione vocis in screatum quempiam degeneret. Proinde cum ubique conveniat artem quoad licet naturæ
D respondere, non abs re mihi videntur veteres iisdem cancellis circumscripsisse rationem artis, quibus natura vocem humanam circumscripserat. Satis erat ad persuadendum hæc, opinor, causa: quanquam altera magis urget. Ea est hujusmodi: Scis esse apud Boetium lib. De musica IV. Harmoniam musices, non ratione tantum, verum & sensu perpendi oportere. Quapropter Ptolemæus apud hunc, quo dixi libro, Pythagoricorum quorundam sententiam rejicit, qui in dijudicandis harmoniis plurimum tribuerint rationi, minimum sensui, cum dicerent sensum semina modo quædam cognitionis ministrare, at ratione perfectam constare scientiam. Rursum Aristoxeni refellit opinionem, qui plus satis tribuerit sensibus, perpusillum
E autem rationi, cum musicam harmoniam ita temperatam esse oporteat, ut neque sensui ratio refragetur, neque sensus rationi reclamet. Neque dissentit à Ptolemæo Aristoteles secundo Physicorum libro, negans musicam mere mathematicam esse, sed partim ratione, partim sensibus constare. Quod fieri nequaquam potest, si semel ultra decimam quintam intentionem, hoc est, δὶς διὰ πασῶν processum fuerit. Nihil autem vetat ratio, quo minus vel ad millesimum usque tonum progrediare, recurrentibus subinde videlicet iisdem harmoniis, quas complectitur διὰ πασῶν. Neque secus hic procedere liceat, quam fit in numeris arithmetices, ubi non aliter agnoscitur ἡμιόλιος, in
F duodecim millibus & octo millibus, quam in quatuor & sex. Cæterum harmoniæ sensus ultra decimam quintam vocem velut evanescit, jamque non magnopere refert, quæ sit harmoniæ ratio, quam non approbat sensus, & ideo non approbat sensus, quia non evidenter percipit. Porro quo minus percipiat, intervallum æquo longius in causa est. Rationis vis in immensum se porrigit: at è diverso sensus corporis admodum angustis limitibus cohibetur. Quod enim accidit in oculorum sensu, ut si longius æquo semota sint ea in quæ fertur videndi vis, obtundatur ac deficiat visus,

eoque

eoque magis deficiat, quo majore distent intervallo: id multo magis accidit aurium sensui, quippe minus agili quam oculorum. Jam vero quod usu venit sensibus in percipiendis iis quæ objiciuntur, idem usu venit animo per sensum dijudicanti. Si colorem colori propius admoveas, & quemadmodum Græci dicunt, πορφύραν παρὰ τὴν πορφύραν, nonne protinus dignoscit ex collatione sensus, quantum alter ab altero discrepet, aut alteri cum altero conveniat: itidem si vocem voci vicinam auribus exhibeas, incunctanter dijudicant; quæ sit alterius cum altera, vel concordia, vel discordia: sin plus justo dissitas intervallo, mox incipit anceps esse judicium. Porro quemadmodum citius hebetatur aurium sensus quam oculorum, itidem citius obtunditur illarum quam horum judicium: propterea quod altera res ex altera pendeat. Id ita esse, non est cur pluribus argumentis confirmem, cum protinus ipsum experimentum fidem unicuique facere possit. Pulsa chordam quampiam in organo, simulque tange, quæ sit ab hac octava, statim rationi suffragans sensus, plene percipiet harmoniam, & absolutissimam esse, suo quoque comprobabit calculo. Rursum pulsata quapiam, simul move aliam, quæ sit ab illa decima quinta, statim & percipiet, & approbabit sensus symphoniam, agnoscens eam, quam paulo ante senserat in διὰ πασῶν. At vero si tacta ima, moveris ab hac decimam nonam, nihil quidem obstrepit ratio, quo minus sit harmonia, quæ fuerat in διὰ πασῶν cum διὰ πέντε, verum auris, acceptis vocibus, non perinde percipit harmoniæ rationem. Quod nisi sensus certos quosdam terminos haberet, intra quos certum illius & exploratum judicium sepiretur, nihil te vetuerit, si libeat, vel usque ad χιλιάκις διὰ πασῶν symphoniam procedere. Neque enim ratio quicquam offenditur numero, modo eandem agnoscat analogiam. Verum corporis sensibus natura suos quosdam limites præscripsit, ultra quos progressi, sensim jam incipiunt quasi caligare, hallucinarique, neque jam certo sicuti solent, sed ceu per nebulam, ut ajunt, ac per somnium judicare. Non conveniebat autem, ut cujus incertum esset judicium, id ad artis præcepta traheretur. At quoniam ultra decimum quintum vocis gradum veteres intellexerunt evanescere judicium aurium, ibi metam harmoniarum figendam esse judicarunt, ne merito quis illud tuum adagium objicere posset, Ἀφανῆς μουσικῆς οὐδεὶς ὄφελος, i. e. *Occulta musices nulla est utilitas*. Jam igitur neoterici, qui contra veterum auctoritatem ultra summam chordam Τετράχορδον adjecere, ad imam item adjecta una, non perinde flagitium fecissent, si in decima nona chorda terminassent harmoniarum progressum: propterea quod hac ima ad summam relata, si non auribus, certe rationi perfectam symphoniam repræsentat. Atqui in vigesima neque sensus est harmoniæ, neque harmonia perfecta. Quare nihil est, Erasme, quod adagio tuo ullam metuas calumniam. Hæc cum mihi tum argute, tum admodum probabiliter ab Ambrosio meo dicta viderentur, nec ea quidem admodum aliena à proverbii ratione, libuit his meis lucubrationibus adjungere futurum auctarium, haud quaquam, ut arbitror, ingratum lectori non omnino fastidioso.

LXIV. *Ubi timor, ibi & pudor.*

Ἵνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς, i. e. *Ubi timor, ibi & pudor.* Proverbialis sententia, quæ hodieque vulgo manet, cui similis illa Terentiana, *Omnes deteriores sumus licentia.* Et maxima pars hominum formidine fustis à malefactis temperat. Plato libro De legibus quinto: Ἡ δ' ἄδεια ἀναισχυντίαν ἔτικτεν, i. e. *Audacia vero parit impudentiam.* Ἄδειαν autem vocant, cum abest metus. Item in Euthyphrone citat ex Poeta quopiam. Est enim hemistichion carminis heroici:

Ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

i. e. *Ubi enim timor, & pudor illic.*

Suidas indicat esse Epicharmi.

LXV. *Foras Cares, non amplius anthisteria.*

Θύραζε Κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια.

i. e. *Cares foras, peracta enim anthisteria.*

Dici consuevit: ubi quis semper eadem sibi sperat commoda, aut idem semper licitum fore credit, quod aliquando pro temporis ratione fuerit permissum. Veluti si quis semel expertus cujuspiam liberalitatem, subinde redeat, aliquid muneris petens: aut cum pueri permissam sibi ad tempus feriandi ludendique facultatem ultra tempus prorogant. Originem proverbii tradunt ad hunc modum. Atheniensibus mensis quidam anthisterion appellabatur, quod is plurimos flores progigneret. In hoc festa quæpiam agebantur, & convivia liberiora, quemadmodum in Saturnalibus fieri consuevit apud Romanos, in quibus & servis accumbere licebat, feriatis interim ab opere. Exactis autem feriis, cum jam ad solitas operas revocarentur, hoc pacto dicebant heri, *Foras Cares, non jam amplius anthisteria.* Cares autem servos appellabant, quod ea gens mercenariis operis quæstum factitaret, velut omnium servi quicunque conduxissent. Sunt qui dicant, Cares olim Atticæ regionis partem obtinuisse. Athenienses autem cum Anthisteriorum solennitatem agerent, solere Cares in civitatem atque in domos receptos ad festi communionem admittere: deinceps peracto solennitatis tempore, si quos è Caribus offendissent in urbe cessantes, per jocum dicebant:

Θύραζε Κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια.

i. e. *Exite Cares, acta enim anthisteria.*

Sonat autem ea vox Græca perinde, quasi dicas *Floralia* Latine, quorum licentia multorum literis notissima est. Non diversum est quod ait Seneca in ludicro in Claudium scripto, *Non semper erunt Saturnalia.* Nam Saturnalibus servis quoque libertas erat.

LXVI. *Fures clamorem.*

Οἱ φῶρες τὴν βοήν, i. e. *Fures clamorem*, subaudiendum, timent, aut senserunt. Quadrabit in eos, qui sibi conscii, metuunt ne deprehendantur, aut qui peracto maleficio fugitant pavitantque. Habet autem hoc cum omnis malefacti conscientia, tum præcipue furti, ut hominem trepidum reddat ac lucifugam. Unde est in Hebræorum sententiis, *Impium vel persequente nullo fugere.* Huc allusit Virgilius:

Et cum clamarem, quo nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus, tu post carecta latebas.

LXVII. *Funiculum fugiunt miniatum.*

Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.

i. e. *Vitant sinopi collitam restim rubra.*

Apte dicetur, ubi quis properat officio suo fungi, non ex animo, sed ne in mulctam incidat. Carmen sumptum ex Aristophane, cujus interpres, & item Suidas hujusmodi ferme commemorant. Atheniensium magistratus variis modis conati sunt efficere, ut populus quam maxime frequens ad concionem ventitaret: objectis enim repagulis quibusdam vias reliquas occludebant, quæ non ducerent ad forum: tum merces tollebant ex mercatu, ne quid hac gratia ibi cessaretur: denique funem pararant rubro colore, quem μίλτον, i. e. interprete Plinio, *minium* vocant Latini, nonnulli cinabarim appellant, oblitum. Hoc duo ministri publici, populum cingentes, agebant in concionem. Studebat quisque funiculum effugere, propterea quod quisquis colore notatus appareret contagio funis, is mulctam pendere cogebatur. Unde qui notam metuunt, eos eleganter dicemus, Φεύγειν τὸ σχοινίον μεμιλτωμένον, i. e. *Fugere funiculum miniatum.*

LXVIII. *Fortunatior Strobilis Carcini.*

Εὐδαιμονέστερος Καρκίνου Στροβίλων, i. e. *Fortunatior Carcini Strobilis.* Ironia proverbialis in infelicem & improbum. Carcinus Poeta quispiam fuit, cujus filii dicti sunt Strobili ab Aristophane, quos & γλυκυτραχήλους vocat, i. e. *dulcicervicos.* Jocus autem sumptus est à nominum allusione. Nam Græce *Carcinus* cancrum, *Strobili* cochleas significant. Utrumque genus distortum ac fœdum. Adagium recensetur apud Suidam & Zenodotum, exstat apud Aristophanem in Pace.

LXIX. *Festo die si quid prodegeris.*

Plautus in Aulularia sub persona senis Euclionis: *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi peperceris.* Schema proverbiale. Admonet autem, ne in sumptibus solennibus ita profusi simus, ut non suppetat quo feramus quotidianos. Nam festi dies vel sacris offerendis, vel diurnis epulationibus, vel ludis in honorem deorum, vel feriis observandis celebrabantur: profesti ad rei privatæ publicæque administrationem concedebantur. Accommodabitur non perperam, & in eos, qui juvenes rem prodigunt, esurituri senes, quive intempestive profundunt, postea desideraturi.

LXX. *Feles Tartessia.*

Γαλῆ Ταρτησσία, i. e. *Feles Tartessia.* De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessii sunt in Iberia, apud quos feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non inepte dicitur & de rapacibus. Aristophanes in Vespis:

> Ὥσπερ με γαλῆν κρέα κλέψασαν
> Τηρῦσιν [1] ἔχοντ' ὀβελίσκους.

i. e. *Nunc uti felem rapta carne,*
Observant gestantem verua.

Item Lucianus, cum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν, i. e. *rapaciores felibus*, nimirum & ipse felium significat rapacitatem vulgo notam fuisse.

LXXI. *Ferre jugum.*

Plautus in Curculione, *Jam ne fert jugum.* De puella percunctatur quispiam, num jam per ætatem virum reciperet. Id enim significari satis arguunt ea quæ sequuntur: *Tam à me pudica est, quasi soror mea sit.* Horatius in Odis, de puella nondum viro matura:

> *Nondum subacta ferre jugum valet*
> *Cervice.*

Videlicet indicans, unde ducta sit translatio, nimirum à juvenco, cui nondum suppetunt vires, ut ducendo aratro pares operis vices sustineat. Nam & coitus duorum ex æquo negocium est, itidem ut in jugo. Unde dictum etiam conjugium.

LXXII. *Feli crocoton.*

Γαλῇ κροκωτόν, i. e. *Feli crocoton*, subaudiendum, das, aut addis. Dici solitum, quoties honos additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut cum datur quippiam iis, qui munere non norunt uti: veluti si quis à Musis alienissimo bellissimum donaret librum. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua divites utebantur matronæ. Apud Nonium in dictione [2] Richa, refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, *mollicinam crocotam: chirodatam Richam.* Ac teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant Κροκωτοφόρον, Omphale servientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis, quem alio loco narravimus. Porro vox hæc γαλῆ, *felem* ne significet, an *mustelam*, an quem vulgo *catum* appellant, quoniam inter eruditos controversum esse video, relinquo aliis judicandum.

LXXIII. *Mustelam habes.*

Γαλῆν ἔχεις, i. e. *Mustelam habes.* In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata, tanquam fatis ac diis iratis, ut ajunt. Olim creditum est, hoc animal inauspicatum infaustumque esse iis, qui haberent, domique alerent, ut non admodum diffideat ab illis, *equum habet Sejanum*, &, *aurum habet Tolosanum.* Unde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, si cum paratur venatio, aliquis mustelam nominet, cujus etiam occursus vulgo nunc habetur inauspicatus. Adagium refertur à Diogeniano.

LXXIV. *Fastuosus Maximus.*

Κόμπος Μάξιμος, i. e. *Fastuosus Maximus.* In eum dicebatur, qui sibi plus satis arrogasset in sapientia.

[1] Vertit Erasmus *gestantem*, legens ἔχοντα, & ad με referens, non levi errore: quum in ἔχοντ'. non α. sed ι. eliserit apostrophus: ideoque vertendum fuerit, *gestantes*: videlicet duo ex his. *H. Stephanus*

[2] Scribendum Rica, sine adspiratione, ut est in melioribus *Nonii* editionibus, de *genere vestimentorum.*

A Sumptum à moribus Maximi cujuspiam arrogantis, & sibi immodice placentis. In nonnullis exemplaribus invenio κομπὸς Μάξιμος. Græcis κόμπος arrogantiam insolentiamque significat, unde κομπεῖν καὶ κομπάζειν. Proinde & Euripides γλώσσης τε κόμπῳ, i. e. *Linguæque fastus.* Recensetur & hoc in Diogeniani Collectaneis.

LXXV. *E multis paleis paulum fructus collegi.*

Ἐκ πολλῶν ἀχύρων ὀλίγον καρπὸν συνήγαγον, i. e. *Ex multis paleis parum fructus collegi:* id est, multo labore non multum emolumenti sum consecutus: aut è verboso sermone paululum bonæ sententiæ percepi: ex ingenti volumine minimum doctrinæ retuli. Translatum ab excussoribus tritici.

B

LXXVI. *Oportet remum ducere qui didicit.*

Δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα, i. e. *Oportet remum impellere eum, qui didicerit.* Unumquenque decet eam artem exercere, quam antea doctus sit. Refertur à Plutarcho in commentariolo, cui titulus, Ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή. Idem admonet Horatianum illud in Arte Poetica:

> *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,*
> *Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit,*
> *Ne spissæ risum tollant impune coronæ.*
> *Qui nescit, versus tamen audet fingere.*

Quin & hodiernis temporibus hujusmodi vulgo jactatur adagium: *Qui lusus non novit legem, abstineat.*

C

LXXVII. *Ex ipso bove lora sumere.*

Ἐκ τοῦ βοὸς αὐτοῦ ἱμάντας λαμβάνειν, i. e. *Ex ipso bove lora sumere* dicuntur, qui quo lædant quempiam, id ab ipso quem lædunt accipiunt. Veluti si quis versibus incesseret eum, à quo carminis componendi rationem didicisset: aut tyrannus pecuniam extorqueat à civibus, qua satellitium ad opprimendam civitatem alat: aut si quis rhetorices præsidiis rhetoricen oppugnaret. Metaphora sumpta ab agricolis, qui lora cædunt è boum tergoribus, quibus boves vinciunt. Plutarchus in commentario, cui titulus, Ὅτι οὐκ ἔστι ζῆν ἡδέως: Τί ἂν λέγοι τις; ἀρκεῖ γὰρ ἡ φύσις τῆς σαρκὸς ὕλην ἔχουσα νόσων ἐν ἑαυτῇ, καὶ τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον, ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνουσα, τὰς ἀλγηδόνας ἐκ τοῦ σώματος. i. e. *Quid igitur dixerit quispiam? Satis est ipsa corporis natura, morborum materiam in se continens, ac juxta quod joco dici solet, tanquam ex ipso bove lora sumens, ita ex ipso corpore dolores.*

D

LXXVIII. *Ex uno omnia specta.*

Ἐξ ἑνὸς τὰ πάνθ' ὅρα, i. e. *Ex uno omnia specta.* Virgilius item:

> —— *& crimine ab uno*
> *Disce omneis.*

Admonet adagium ex unius eventus experimento, reliquorum similium conjecturam oportere facere. Refertur à Suida. Tametsi is ostendit in eos dictum qui

E perperam ex uno quopiam æstimant omnia. Legit enim non ὅρα sed ὁρῶ. Veluti si quis unum Gallum expertus perfidum, judicaret omnes esse tales.

LXXIX. *Ex adspectu nascitur amor.*

Ἐκ τοῦ εἰσορᾶν γὰρ γίγνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν.
i. e. *Amor ex videndo nascitur mortalibus.*

Senarius proverbialis, admonens, oculos amorem potissimum conciliare. Non enim amatur incognitum: ex convictu nascitur amor mutuus. Et oculi præcipue sunt ad amandum illices. In his enim peculiaris animi sedes. Et in his ajunt Poetæ, cupidinem excubantem sua jacula mittere. Maro velut indicavit adagium, cum ait:

F

> *Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.*

Rursum in Georgicis:

> —— *uritque videndo*
> *Fœmina.*

Item apud Terentium, Chærea visa duntaxat virgine, quam impotenter cœpit ardere. Juvenalis prodigii loco refert de cæco amante:

> *Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.*

Legimus Philosophos quosdam, & inter hos Democritum, sibimet oculos ademisse, tanquam omnium malarum cupiditatum auctores. Quapropter piorum ho-

hominum est meminisse, haudquaquam esse tutum videre, quod non licet concupiscere. Proverbii meminit Diogenianus.

LXXX. *E sublimi me derides.*

Ἀφ' ὑψηλῆ μοῦ καταγελᾷς, i. e. *E sublimi me derides.* De eo qui cum fastu ridet quempiam ac despectim. Translatum ab iis, qui ex edito loco verba faciunt. Unde & despicere dictum à Latinis pro contemnere, quod quisquis in eminenti loco est, is veluti tutior negligit eum, qui stat in humiliore loco.

LXXXI. *Extra lutum pedes habes.*

Ἐκ τῆ πηλῆ πόδας ἔχεις, i. e. *Extra lutum pedes habes*, hoc est, emersisti è periculo, aut extra periculum constitutus es. A viatoribus sumptum. Simile illi, [1] ἔξω βέλους, i. e. *extra jaculum.* Et in luto dicunt hæsitare, qui molestis involvuntur negociis, unde se nequeant explicare.

LXXXII. *Ex umbra in solem.*

Ex umbra in solem educere, est rem prius abditam & ociosam, in publicum & in communem vitæ usum deducere. Translatum ab athletis, quibus mos, solis & pulveris patientia confirmare corporis robur. Delicatorum autem est, in umbra latitare. Venustius fiet, si ad animi rem torqueatur: veluti si quis dicat, philosophiam à Socrate ex umbra in solem esse productam. Exempla passim apud scriptores obvia.

LXXXIII. *Excubias agere in Naupacto.*

Φρυρῆσαι ἐν Ναυπάκτῳ, i. e. *Excubare Naupacti.* Achivi capta Naupacto, Pausaniam excubiis, custodiæque præfectum interfecerunt, auctore Theopompo. Unde res in jocum vulgi videtur abiisse adversus eos, qui pereunt ignavia sua, aut qui munus odiosum, ac plenum discriminis administrant. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, Φρυρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ, i. e. *Excubabis Naupacti.* Is adfert & aliam adagionis originem. Quum iis, qui Naupactum præsidio tuebantur, perpusillum salarii dependeretur, atque illi plurima quæ ad rem pertinebant, emerent, militari joco jactatum est, ut apparet, in eos qui frustra sudarent, quosque sua spes frustraretur. Naupactus autem Ætoliæ civitas, quam tum Philippus obtinebat, à compingendis navibus dicta, quod illic Heraclidæ primum navim exstruxerint.

LXXXIV. *Devotionis templum.*

Ἀρᾶς ἱερὸν, i. e. *Exsecrationis templum.* In eos dicebatur, qui crebris execrationibus uti consueverunt. Qui mos nunc vulgo plerisque plurimum improbandus, ut nihil dicant, nisi diras admisceant devotiones & imprecamina, vel ipso horrenda auditu. Erant autem antiquitus etiam publicæ quædam detestationes, velut apud Athenienses, in eum, qui viam non monstrasset erranti: in quarum locum Christianis successit ea, quam vocant excommunicationem. Item devotionis hostium, quarum meminit Macrobius, & Horatius in Odis:

Diris agam vos, dira deprecatio
Nulla expiatur victima.

Hesychius indicat, templum exsecrationis fuisse Athenis, cujus meminerit Aristophanes in Horis, dici porro de gravi calamitate. Alibi, ni fallor, nobis dictum est de exsecrationibus tragicis, quas Diogenes Philosophus jocabatur sibi occurrisse, quod viveret ἄοικος, ἄπολις, ἄπατρις, ἀχρήματος, ἄστατος, καὶ ἐφημερόβιος. i. e. *Carens domo, civitate, patria, pecunia, nullam habens certam sedem, & in diem vivens.* Proverbium refertur à Diogeniano.

LXXXV. *Expertes invidentiæ Musarum fores.*

Ἄφθονοι Μυσῶν θύραι, i. e. *Candidæ Musarum januæ.* De his dictitatum qui literaturam suam candide libenterque impertiunt aliis, & ad docendum prompti, propensique sunt. Neque male congruet etiam in dociles,

[1] Ἔξω βέλους.] Imo diversum hoc dicendi genus videtur esse ab illo. Nam extra lutum pedes habere is demum dicitur, qui in luto aliquandiu hæserit, sed ex eo tandem emerserit. At Extra jaculum, vel potius, teli jactum, esse is dicitur etiam, qui intra teli jactum antea non fuerit: sed ab eo semper longissime se removerit. *H. Stephanus.*

A juxta id, quod alibi commemoravimus. Ἀνεῳγμέναι Μυσῶν θύραι, i. e. *Aperta Musarum janua.*

LXXXVI. *Eurybatizare.*

Εὐρυβατίζεσθαι, i. e. *Eurybatizare*, est improbis uti moribus. Eurybatus ex Cercopibus unus fuit, insignitæ improbitatis homo. Hujus meminit Lucianus in Pseudomante: Ὑπὲρ τὰς Κέρκωπας, ὑπὲρ τὸν Εὐρύβατον, ἢ Φρυνώνδαν, ἢ Ἀριστόδημον, ἢ Σώστρατον. i. e. *Ultra Cercopas, ultra Eurybatum, aut Phrynondam, aut Aristodemum, aut Sostratum.* Neque vero unus duntaxat hujus nominis fuit, infamis versutia, morumque improbitate: nam & Ephesius quidam Eurybatus fuit, qui cum à Crœso cum multa pecuniarum vi missus esset, ut exercitum contraheret, ad Cyrum defecit, ut auctor est Ephorus. Alii malunt ad Eurybatum referre, qui fuis-
B se perhibetur alter è Cercopibus, ut dixi. Duris ad Eurybatum refert Ulyssis socium. Nicander prodidit Eurybatum quendam Æginensem fuisse longe versutissimum, scelestissimumque. Neque vero desunt, qui dicant hoc nomine furem fuisse quempiam astutia singulari: is cum deprehensus, captusque servaretur, custodes in convivio animi causa jusserunt ut ostenderet, quibusnam modis consueverit domos conscendere. Cumque illum initio renuentem, scilicet, tanquam invitus facturus esset, rogarent instantius, ac vix tandem persuasissent: Ille aptatis spongiis ac stimulis, ferreisque retinaculis, quas ἐγκεντρίδας Græci vocant, parietem cœpit conscendere. Porro suspectantibus illis,
C & artificii novitatem admirantibus, Eurybatus prehenso laqueari, per tegulas aufugit, priusquam illi domum circumire potuerint. Atque hunc ad modum delusis custodibus, periculum evasit. Meminit hujus & Eustathius in primum Iliados, admonens eam vocem ambigue pronunciari Εὐρύβατον καὶ Εὐρυβάτην, dictum autem παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quod *late grassaretur.* Itaque peculiariter conveniet in eum, qui deprehensus, arte quapiam elabitur.

LXXXVII. *Faciunt & sphaceli immunitatem.*

Καὶ σφάκελοι ποιῦσιν ἀτέλειαν, i. e. *Faciunt & sphaceli immunitatem.* Athenis celebratum proverbium de his, qui quovis prætextu quod volunt assequuntur. Natum
D ajunt ab eventu hujusmodi. Pisistratus tyrannus decimas exigebat ab Atheniensibus eorum quæ in agris provenissent. Itaque cum aliquando obambularet, videretque senem quendam in saxis quibusdam, hoc est, loco petricoso laborantem, rogabat quosnam fructus inde colligeret. At is respondens: Dolores, inquit, & sphacelos, atque horum decimas exigit Pisistratus. Porro tyrannus admiratus hominis libertatem, decimas Atheniensibus remisit. Ea res in vulgi sermonem abiit, etiam sphacelos immunitatem parere. Sphacelus autem morbi genus est, quod ex immodica defatigatione solet accidere. Quidam putant esse tormina articulorum, quidam ossium tabem. Theophrastus lib.
E De causis plantarum quinto, demonstrat & plantarum radicibus vitium accidere, quod ab hominum morbo σφακελισμὸς appelletur. Adagium recensetur à Suida. Hesychius indicat, quemlibet dolorem gravem sphacelum dici.

LXXXVIII. *Et meum telum cuspidem habet acuminatam.*

Ipsissimam proverbii speciem habet, quod scriptum est apud Homerum Iliadis Υ. sub Hectoris persona:

Ἐπειὴ καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν.

i. e. *Telum quando meum quoque cuspide acuta est.*

Recte utemur, quoties fatebimur nos inferiores qui-
F dem esse, verum non deesse tamen, quo queamus nocere. Cui simile Virgilianum illud:

——— *& nostro sequitur de vulnere sanguis.*

Item illud apud Ovidium:

Et mihi sunt vires, & mea tela nocent.

LXXXIX. *Ignavi vertitur color.*

Τῦ κακῦ τρέπεται χρώς, i. e. *Ignavi vertitur color.* Plutarchus in Causis naturalibus, problemate, Quam ob rem polypus colorem mutet, hoc tanquam pro-

verbio jactatum adducit, Διὸ καὶ λέλεκται τοῦ μὲν κακοῦ τρέπεται χρώς, i. e. *Ignavi vertitur color.* Nam id accidit in metu, ut vultus exalbescat, maxime timidis, videlicet sanguine ad vitalia refugiente. Plusculum accedit Veneris, si ad animum transferatur: veluti si dicas, philosophum nihil omnino formidare eorum, quæ vulgus horret:

Τοῦ μὲν γάρ γε κακοῦ τρέπεται χρώς.

i.e. *Vertitur ignavi sane color.*

Porro proverbium natum est ex Homericæ Iliados N. Carmen sic habet:

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ,
Οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι, ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,
Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει,
Ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
Κῆρας οἰομένῳ. πάταγος δέ τε γίγνετ' ὀδόντων.
Τοῦ δ' ἀγαθοῦ, οὔτ' ἂρ τρέπεται χρὼς, οὔτε τι λίην
Ταρβεῖ.

i.e. *Vertitur ignavi color, evariatque subinde,*
Nec mens certa manet, verum huc illucque vacillat,
Ac migrans è corde pedes in utrosque residit.
Palpitat & valide cor ei præcordia subter
Fata putanti animo, occipiunt quoque stridere dentes.
Contra forti, nec variat color, at neque valde
Horrescit.

XC. *Ad consilium ne accesseris ante quam voceris.*

Μὴ πρότερον εἰς βουλὴν παρέλθῃς, πρὶν ἂν κληθείης, i. e. *Ad consilium ne accesseris, prius quam voceris.* Hæc sententia, quæ nunc nomine Catonis celebratur, proverbialis fuisse videtur, vel Plutarcho teste, cujus hæc verba sunt libro Συμποσιακῶν primo: Ἄτοπος μὲν οὖν, ἔφη, καὶ παροιμιώδης Μενέλαος, εἴ γε σύμβουλος ἐγένετο μὴ παρακεκλημένος. i. e. *Ridiculus igitur, inquit, & proverbio obnoxius Menelaus, siquidem consultor factus est non accersitus.* Nisi quis mavult hæc ad illam referre parœmiam:

[1] Ἄκλητοι δειλοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴονται.

Quod alias referemus.

XCI. *Jucundissima navigatio juxta terram, ambulatio juxta mare.*

Plutarchus primo Sympofiacon libro, veluti vulgo jactatum citat, Πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἥδιστος, i.e. *Navigatio juxta terram, rursum ambulatio, quæ fit juxta mare, jucundissima est.* Recte torquebitur ad eam sententiam, ut dicamus ita demum esse jucundissimum unumquodque, si diversi generis admixtu temperatum adhibeatur: veluti si in lusibus nonnihil eruditionis aspergas, rursum in studiis aliquid ludicrum admisceas. Simillimum est huic, quod ex Philoxeno poeta citat idem in commentario quem inscripsit, Quomodo sint audiendi poetæ: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες, i. e. *Ex carnibus, quæ carnes non sunt suavissima, item ex piscibus, qui non sunt pisces.* Itidem philosophia admixta poematis, magis delectat: & poesis admixta philosophiæ, magis capit animum.

XCII. *Cupidinum crumena porri folio vincta est.*

Πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον, i. e. *Porri folio amorum vincta est crumena.* Refertur eodem in loco quem modo citavimus, sed præstat ipsius verba subscribere: Ὃ δ' ἄν τις μάλιστα θαυμάσειεν, φειδωλὸς ἀνὴρ καὶ μικρόλογος ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς καὶ μαλαχθεὶς, ἁπαλὸς, καὶ ὑγρὸς, καὶ ἡδίων. ὥς τι τοῦτο τὸ παιζόμενον μὴ πάνυ φαίνεσθαι γελοῖον. ὅτι πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον. ἐλέχθη δὲ καὶ ὅτι τῷ μεθύειν τὸ ἐρᾶν ὅμοιόν ἐστι. ποιεῖ γὰρ θερμοὺς, καὶ ἱλαροὺς, καὶ διακεχυμένους. i. e. *Quodque vel maxime miretur aliquis, vir parcus & sordidus, simul ac in amorem inciderit, non aliter quam igni impositum ferrum, fit mollior ac tener, lentus ac suavior, ut non usquequaque deridiculum videatur illud, quod joco populari dicitur: Cupidinum crumenas porri folio vinctas esse. Dictum est autem ob eam causam, quod amor adsimilis sit ebrietati. Reddit enim calidos, & hilares, & effusos.* Plutarchus itaque sentire videtur, proverbium alludere ad porri naturam, cujus vis est calefacere, ciere urinam, irritare Venerem, movere menses, & alvum inflare, quemadmodum docet Dioscorides lib. II. Suidas ostendit hoc adagium dictum, de iis qui per amorem immoderatos faciunt sumptus, luxuque indulgent, quemadmodum solent in comœdiis amantes. Plutarchus in libello quem inscripsit Ἐρωτικὸν, hoc quoque inter cæteras Cupidinis sive amoris laudes commemorat, quod è sordido splendidum, è parco liberalem, è tristi civilem, è timido audacem reddit hominem. Proinde Cupidinis loculi, porri folio vincti dicuntur, quod facile solvantur, vel quod admodum fragile sit porri folium, vel quod hujus genuina vis solvere corpus, ac movere.

XCIII. *Quem fortuna pinxerit.*

Ὃν τύχη μέλανα γράφει, τοῦτον οὐ πᾶς χρόνος δύναται λευκᾶναι, i. e. *Quem fortuna nigrum scripserit, hunc non universum ævum candidum reddere potest:* hoc est, cui fortuna refragatur, huic quicquid tentaverit, infeliciter cedet. Allusum est ad nigros & albos calculos suffragiorum. Recensetur in Collectaneis Apostolii.

XCIV. *Qui mori valit ante tempus.*

Athenæus in sermonibus convivialibus, de Sybaritis hujusmodi refert proverbium: Ὁ βουλόμενος ἐν Συβάρει, μὴ πρὸ μοίρας ἀποθανεῖν, οὔτε δυόμενον, οὔτε ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ὁρᾶν δεῖ. h. e. *Qui non velit apud Sybaritas ante diem fatalem mori, eum haud oportet solem conspicere, nec occidentem, nec orientem.* Hoc ideo vulgo jactatum scribit, quod Sybaritarum civitas in humili loco, ac velut in convalle sita fuerit, ut æstatis tempore mane pariter ac vesperi frigus immensum sentirent, meridie intolerandum ardorem. Cicero libro De finibus bonorum secundo, docet idem dictum in quosdam [1] Asotos, cui genti nomen inditum est à luxu vitæ. Nam sub solis occasum erant ebrii, mane stertebant. Columella in procemio rerum rusticarum, usurpat in ganeones, qui noctes libidinibus & ebrietate, dies somno vel ludo consumunt: *Mox deinde*, inquit, *ut apti veniamus ad ganeas, quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus, noctesque libidinibus & ebrietatibus, dies ludo vel somno consumimus. Ac nos dicimus fortunatos, quod nec orientem solem videmus, nec occidentem.*

XCV. *Barba tenus sapientes.*

Ἐκ πώγωνος σοφοὶ, καὶ ἀπὸ πώγωνος σοφισταὶ, καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι, i. e. *Barba tenus sapientes, & sophistæ, & philosophi.* Sic appellabantur qui præter barbam & pallium nihil haberent philosophi. Usurpatur aliquoties apud Plutarchum in Sympofiacis. Huc allusit Horatius, cum ait:

Jussit sapientem pascere barbam.

Lucianus item subinde jocatur in philosophorum τὸν βαθὺν πώγωνα, i. e. *profundam barbam.* In Eunucho Bagoas ait: *Si philosophum oporteat ex barba metiri, hircos primam laudem ablaturos.* Similiter Martialis:

Propendet mento nec tibi barba minor.

Recte torquebitur in hos, qui universam vitæ sanctimoniam non in animo, neque in moribus, sed in cultu constituunt.

XCVI. *Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant.*

Plutarchus quartæ decadis Sympofiacæ, primo proble-

1 Ἄκλητοι δειλοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι.] At Eustathius enarrans ex Il. ς versum, αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος, ait hinc proverbium istud postea fuisse excogitatum, ἀκλητὶ κωμάζουσιν ἐς φίλους φίλοι. παροιμιώδης Μενέλαος dicetur, qui proverbio locum fecerit, cujus factum in proverbium cesserit. At si vertas, *obnoxius proverbio*: intellige, obnoxius proverbio quod ab eo postea ortum est. Sed hoc non placet. *H. Stephanus.*

1 Putavit asotos certæ cujusdam gentis proprium esse nomen, dum nimium properante oculo, & per transennam, quod ajunt, Ciceronis locum illum inspexit. Alioqui certe animadvertisset, non de certa quapiam gente loqui Ciceronem, cui à luxu vitæ nomen tributum sit: sed quos antea vocaverat Latino verbo *luxuriosos*, eosdem postea nuncupare Græco *asotas*. Cujusmodi homines videre est hodieque in quavis gente & natione, non in certa quapiam: adeo ut non dicendum fuerit, quasi de gente quæ nostro tempore abolita esset, *Erant ebrii: &, Stertebant*: sed, ut de genere hominum, cujus nostrum quoque seculum feracissimum est, *Sunt ebrii, & stertunt.* H. Stephanus.

blemate : Ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον ἅμα τῷ Φίλωνι τὸν νέον ἄρτῳ χρώμενον, ἄλλου δὲ μηδενὸς δεόμενον, * ὡς Ἡράκλεις, ἔφη, τοῦτο ἄρα ἦν τὸ λεγόμενον· Ἐν δὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ᾽ οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. i. e. *Ubi vero videret ministrum puerum una cum Philone, utentem pane, neque preterea quicquam requirentem : Papa, inquit, hoc nimirum erat illud, quod vulgo dici solet ;*

Pugna erat in saxis, neque saxum tollere quibant.

Apparet dictum in eos, qui præsenti commodo non fruantur, vel ob ignaviam, vel ob perversam de rebus opinionem, ut qui vel saxum graventur ex acervo tollere, quo repellant adversarium. Refertur idem carmen apud Athenæum libro decimo, & aliud subjicit, veluti consimilis sententiæ :

Δίψῃ δ᾽ ἐξόλλυντο, ὕδωρ δ᾽ ὑπερεῖχε γενείου.

i. e. *Deperiere siti, superante ad labra liquore.*

XCVII. *In alio mundo.*

Ὡς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, i. e. *Tanquam in alio mundo.* Schema proverbiale est, quo nunc etiam vulgus utitur: de iis, qui longe lateque dissident à moribus aliorum: aut quibus omnia nova videntur : aut qui longe dissiti sunt à patria. Plutarchus in Symposiacis : Τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος ἔκφυλον ὅλως καὶ ἀλλότριον ἡμῶν ὥσπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ γεγονότων καὶ ζώντων. i. e. *At Græcorum genus prorsus alienum ac peregrinum à nobis, velut in alio quopiam mundo natorum, ac viventium.* Non dissimili figura dixit Horatius in Odis:

—— *quid terras alio calentes*
Sole mutamus?

Et Macrobius in præfatione Saturnalium : *Nisi sicubi nos sub alio ortos cœlo, Latinæ linguæ vena non admittet.* Cum enim cœlum sit omnibus commune, figuratum sit necesse est, *sub alio cœlo nasci.* Et de Campis Elysiis apud Virgilium :

—— *solemque suum, sua sydera norunt.*

Suum dixit, tanquam à nostro diversum. Item Claudianus :

—— *sunt altera nobis*
Sydera, sunt orbes alii, lumenque videbis
Purius.

Rursum Virgilius in Bucolicis:

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

Solet autem hoc usu venire plerisque mortalibus : ut si quando novi hospites in regionem longule à suo nido dissitam pervenerint, nihil non horreant, non stupeant, non admirentur, perinde quasi in alium delati orbem.

XCVIII. *Piscis repositus.*

Ἀποκείμενος ἰχθύς, i. e. *Repositus piscis*, in proverbium abiisse videtur, adversus eos qui nihil servant in posterum. Nam pisces olim in deliciis erant. Et prudentis est, è cibis semper aliquid habere sepositum, quo subitum excipiat hospitem : nec Achillem Homericum imitari, ad quem cum accedunt oratores, aut Priamus, domum inanem ac famelicam offendunt. Videtur autem sic efferendum adagium : Τὸν ἀποκείμενον [1] ἰχθὺν οὐ δεῖ εἰς τὸ μέσον ἕλκειν. i. e. *Piscem repositum non oportet in medium retrahere.* Plutarchus in Symposiacis: Ἐγὼ δὲ γελάσας, ἐκεῖνον δὲ εἶπον, ὦ ἑταῖρε, τὸν ἐκ τῆς παροιμίας ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐχ ἑλκόμενον εἰς μέσον μετὰ τῆς Πυθαγορικῆς χοίνικος. i. e. *At ego ridens, quin illum, inquam, de quo proverbium fertur, repositum piscem, qui in medium non trahitur una cum chœnice Pythagorica.* Licebit accommodare ad sermonem, aut fabulam, per se non admodum venustam, quæ tamen iteretur non sine tædio. Conveniet in parcum ac de crastino sollicitum.

XCIX. *Non est ejusdem, & multa, & opportuna dicere.*

Χωρὶς τό τ᾽ εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια.

i. e. *Sejuncta sunt hæc, multa & apta dicere.*

B Senarius proverbii vice celebratus, admonet vitandam multiloquentiam, quod fere labi necesse sit, quisquis multum loqui conetur. Exstat & in Hebræorum proverbiis, *in multiloquio non abesse peccatum.*

C. *Psaphonis aves.*

Ψάφωνος ὄρνιθες, i. e. *Psaphonis aves.* Ubi quis nova quapiam arte famam captat, ut cum aliquis subornat, à quibus laudetur, eisque veluti dictat encomia, quibus apud vulgus celebrari velit. Narrant in Libya fuisse quendam nomine Psaphonem, qui divinitatis opinionem affectans, quamplurimas aves cepit vocales, & humani sermonis dociles, eas sonare docuit hæc verba, Μέγας Θεὸς Ψάφων, i. e. *Magnus Deus Psaphon:* atque ita doctas emisit in montes. At illæ quæ didicerant, canebant, ac reliquas item aves sonare docebant. Porro Libes cum ignorarent commentum, credentes id divinitus accidere, Psaphoni rem divinam facere instituerunt, ipsumque in deorum numerum retulerunt. Proverbium in Collectaneis Apostolii reperi.

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA TERTIA.

I. *Aut Regem, aut fatuum nasci oportere.*

ANNAEUS Seneca vir amœnissimi, ut Tacitus ait, ingenii : quod quidem ex eo liquet libello ludicro, quem scripsit in Claudium Cæsarem, nam is nuper in Germania repertus, in lucem emersit, hujusmodi refert adagium, in eo de quo modo diximus opusculo, *Aut Regem, aut fatuum nasci oportet.* Sed præstat illud ipsius verbis adscribere : *Ego*, inquit, *scio me liberum factum, ex quo suum diem obiit ille, qui verum proverbium fecerat, Aut regem, aut fatuum nasci oportere.* Rursum in eodem libello : *Occidit in una domo Crassum, Magnum, Scriboniam, Bassioniam, Assarios, nobiles tamen. Crassum vero tam fatuum, ut etiam regnare posset.* Iterum alio in loco obscurius quidem, sed tamen eodem allusit carmine,

Abrupit stolidæ regalia tempora vitæ.

Jam si vere scripsit Hesiodus, non omnino de nihilo esse quod populari sermone celebratur, fortassis haud abs re fuerit vestigare, quæ res huic proverbio dederit occasionem, quod duo tam dissimilia, nempe regem & fatuum ita conjungit, ut utrunque alteri simillimum videri velit. Præsertim cum hæc sit peculiaris regum laus, solaque vere regia, sapientia, prudentia, vigilantia, cæteros antecellere. Consentaneum est igitur, priscos illos reges, maxima ex parte insigni stultitia præditos fuisse, id quod partim è poetarum fabulis,

* Repone ὦ, sequens enim Ἡράκλεις est vocativus contractus pro Ἡράκλεες, ut notum.

1 Ἰχθὺν οὐ δεῖ εἰς τὸ μέσον ἕλκειν.] Non intellectus ab eo loci Plutarchi sensus, fecit ut ita efferendum esse proverbium existimaret. Sed depravatio quæ ibi in vulgatis exemplaribus habetur, Erasmum apud me facile excusat, & apud alios quoque excuset velim. Est autem ea in his verbis, οὐχ ἑλκόμενον: pro quibus legendum est, ut in veteribus libris, διὰ τί οὐχ ἕλκομεν, omnino enim postulat verbum aliquod oratio, utpote alioqui imperfecta manens. Reponentes igitur hanc lectionem, simul & in locum hujus Erasmicæ interpretationis, *Quin illum piscem qui in medium non trahitur una cum chœnice Pythagorica*, hanc substituamus, *Cur non illum piscem in medium trahimus una cum chœnice Pythagorica?* Habetur autem hic locus Συμποσιακῶν decadis VII. cap. 4. in qua quæritur, cur priscis Romanis ne mensa inanis tolleretur, item ne lucerna extingueretur, providere moris esset. Ibi cum singuli quædam ad problema de lucerna facientia protulissent, & Eustrophus de altero sententiam suam pronunciasset, dicens, illis morem fuisse ne mensa inanis removeretur cavere, quod semper aliquid servis & servorum liberis à cœna relinquendum existimarent: unde & Persarum reges non solum amicis & præfectis satellitibus particulas suarum cœnarum mittere solitos, sed etiam servorum, atque adeo canum cœnam in illorum mensa proponi solitam: cum, inquam, hæc Eustrophus dixisset, tum Plutarchus : *At illum ex proverbio repositum piscem cur non trahimus in medium, una cum Pythagorea chœnice?* Quibus verbis quid significat? Nimirum perinde est ac si dixisset: Cur non proverbium, quo piscis F repositus jactatur, & chœnicem Pythagoricam in medium proferimus, & eorum mentionem facimus, cum ad id de quo quæritur problema vel maxime pertineant? Vel: Cur non è proverbio sumimus piscem ἀποκείμενον, eumque in medio ponimus, una cum Pythagorica chœnice? Vel: Cur non proverbium hoc, Piscis repositus, & Pythagoræ de chœnice symbolum præsenti sermoni accommodamus? Ac festivissime profecto dixit & loco convenientissime, (in convivio enim habebantur hi sermones) Quin piscem reconditum in medium retrahimus? quasi videlicet in medio poni edendum vellet: cum, uti dixi, intelligeret, Quin piscem reconditum in medium proferimus, huic sermoni nostro adoptandum? Quin trahimus in sermonem nostrum proverbiale dictum, Piscis repositus? Hinc satis superque apparet, ex proverbii hujus verbis non esse illa εἰς τὸ μέσον ἕλκειν. *H. Stephanus.*

partim ex historiographorum monumentis licet cognoscere. Siquidem Agamemnonem suum Homerus, & hunc imitati Tragici, ambitiosum potius quam cordatum faciunt. Quid autem stultius, quam unicæ filiæ crudelissima cæde, imperatoris mercari titulum. Quid ineptius, quam pro barbara puellula tam juveniliter digladiari: ut quod suos amores retinere non posset, Achillem sua spoliaret amicula: nec id sane sine summo totius exercitus discrimine. Tum autem quam inepte stomachatur Achilles orbatus suis amoribus, quam pueriliter deplorat apud matrem. At hunc unum nobis Poeta, velut absolutum egregii Principis exemplar proposuit. Ad hæc, quam non sapienter indignatur Ajax. Quam seniliter delirat Priamus, dum Helenam prostitutæ pudicitiæ mulierculam amplectens, ac filiam appellans, negat se pœnitere belli, in quo tot clades acceperat, tot orbatus liberis, toties luctu funestatus, ne Paris non potiretur amica. Quid multis? Tota Ilias, quam est longa, nihil aliud quam quod eleganter scripsit Horatius,

Stultorum Regum & populorum continet æstus.

Quanquam & Odyssea suos habet Procos & Alcinoos, crassos & stupidos. Quin & Herculem ipsum robustum faciunt & animosum, sed hebetis crassique animi. Jam Hesiodus, quem nonnulli volunt antiquiorem Homero esse, principes δωροφάγυς ac νηπίυς appellat. Opinor quod & parum saperent in administranda republica, & opibus per fas nefasque cumulandis inhiarent, potius quam communibus populi commodis. Cujusmodi fingunt & Midam illum, ob animi stoliditatem, asininis auriculis insignitum. Et haud scio an huc pertineat & illud, quod prisci Theologi, nimirum Poetæ, sapientiam Apollini tribuunt ac Palladi, Jovi deorum & hominum monarchæ, fulmen duntaxat trisulcum, & nutum illum ac supercilium, quo totum Olympum tremefacit, relinquunt. Alioqui quis nepos, quis balatro unquam nugatus est nugacius, aut nequius nequam fuit, quam hic cui regnum mundi dederunt? Technis fallit uxorem, nunc cygnus, nunc taurus, nunc aurum factus: insidias struit mulierculis, subornat Ganymedes, ac cœlum nothis implet. Ad eundem modum Neptunum & Plutonem feroces & inexorabiles fingunt, sapientiam non tribuunt. Sed ut ad recentiores veniamus historias & missas faciamus fabulas, quid tandem cordis fuisse credis Crœso Lydorum regi, si modo talis fuit, qualem depinxit Herodotus, qui gemmis & auro congesto fretus, Soloni indignabatur, quod sibi felicis cognomen non tribuerit. Aut quid fingi stultius potest Xerxe, cum ad Athum montem legatos mitteret, eumque contumeliosissimis ac minacissimis literis territaret: cum Hellesponto mari certum plagarum numerum infligi juberet. Neque vero minus regaliter desipuit Alexander ille Magnus, cum abdicato patre, Jovis filius salutari gauderet, dum vino certaret, dum in conviviis ab adulatoribus, ut Deum adorari sese pateretur, dum queritur hunc orbem suis victoriis angustum esse, & Oceanum ingressus, alios quærit mundos, quos expugnet: ut ne commemorem interim Dionysios, Ptolemæos, Julios, Nerones, Tiberios, Caligulas, Heliogabalos, Commodos, Domitios*, quorum alius sibi Dei nomen vindicavit, cum esset hominis vocabulo indignus: alius se totum assentatoribus deridendum propinavit: alius ambitione præceps universum orbem insanissimis rerum tumultibus concussit. Sed ego jure videar ineptus, qui catalogum hunc ingrediar, & aquam, ut ajunt, quæram in mari. Quin omnes potius & veterum & neotericorum annales evolve, nimirum ita comperies, vix seculis aliquot unum aut alterum extitisse Principem, qui non insigni stultitia maximam perniciem invexerit rebus humanis. Siquidem Princeps, aut magno orbis totius malo stultus est, aut magno omnium bono sapit: tametsi proclivius est lædere quam prodesse, & citius serpit, vel pervadit potius pernicies quam utilitas. At nunc videmus nonnullos Principes, quidvis expetere potius, quam id quod unum Principis vocabulo dignos reddit: & stultam plebeculam, omnia potius suspicere in Regibus, quam id quod solum erat requirendum. Juvenis est: isto pacto sponsum commenda sponsæ, non Principem reipublicæ. Formosus est: recte hoc nomine laudetur fœmina. Bonis est lacertis aut lateribus: probe dixisti, si laudas athletam. Robustus est, & tolerans laborum: isto titulo calones ac lixæ commendantur. Multum auri congestum habet: fœneratorem diligentem prædicas. Facundus est: sic admiror sophistam. Belle canit, belle saltat: histrionum ac tibicinum laus ista est, non Regum. Invictus est bibendo: nam hac quoque laude veteres delectati sunt Principes: apte, si spongiam mihi laudas. Procerus est, & ab humeris inter omnes eminet: præclarum, si quid ex alto detrahendum sit. Jam illa, scite ludit alea, scite laterunculis: laus est cum infimis nebulonibus communis, ac pudenda Principi. Omnia congeras, cultum, aurum, gemmas, imagines, ab Hercule deductum genus, aut si mavis à Codro, Cecropeve, nisi pectus mihi narras longe à vulgi stultitia semotum, liberum à sordidis humilium rerum cupiditatibus, à falsissimis multitudinis opinionibus, non audio laudem Rege dignam. Neque enim temere divinus ille Plato scripsit, non aliter felices fore respublicas, nisi si aut Philosophis committeretur imperium, aut quibus imperium contigisset, philosophiam sequerentur. Porro philosophiam sequi, non est pallium aut peram circumferre, barbam demittere. Quid igitur? Ista quæ vulgus stulte miratur contemnere, deque rebus longe secus sentire, quam hominum multitudo sentit. Nec video qui fieri possit, ut qui putet sibi licere quicquid libet, qui divitias ut magnum quiddam admiretur, qui pro imperio quodvis etiam jusjurandum violandum putet, qui inani rapiatur gloria, qui pudendæ serviat libidini, qui mortem vehementer horreat, salutarem Principem agere possit. Ac primum quidem est, recte de singulis judicare: propterea quod infectis opinionibus, ceu fontibus, unde omnes vitæ scatent actiones, omnia perperam gerantur oportet. Proximum est, ut abhorreant à turpibus, ferantur ad honesta. Nam vera sapientia non solum complectitur veri cognitionem, verum etiam studium & amorem honesti. Siquidem liceat fortassis invenire, qui perspiciat bellum sine gravi rerum humanarum pernicie suscipi non posse, nec esse tanti veterem aliquem & obsoletum ditionis titulum, verum impellit ambitio, ut omnia misceat armis. Et est fortassis, qui videat, hinc maximam reipublicæ pestem nasci, quod ad gerendos magistratus adsciscuntur, non qui prudentia, rerum usu, vitæ integritate, plurimum prodesse reipublicæ possint, sed qui maxima pecuniæ summa licitentur: verum huc pertrahit avaritia, ut neglecto publico malo, fisci negotium agat. Et non deest qui intelligat, Principis esse munus, sicut ab omnibus accipit vectigal, ita omnium consulere rebus, præsidere in judiciis, excludere maleficia, magistratus observare, corrigere leges inutiles. Verum ab hoc studio revocant voluptates, per quas non est ocium curis Principe dignis vacare. Est qui sentiat se plurimum prodesse posse rebus mortalium, verum id quidem non sine vitæ discrimine. Hic deseret rempublicam, quisquis existimabit, infelicissimum esse mori. Proinde primum omnium, Principis animus omnibus erroribus liberandus est, ut perspiciat, quid vere honestum, quid vere gloriosum, quid vere magnificum. Deinde instillandum turpitudinis odium, & amor honesti, quo videlicet perspiciat, quid Principem deceat, & nihil appetat, nisi quod sit bono ac salutari Principe dignum. Ut honestum ubi sit videat, & hoc uno metiatur omnia, nec unquam ab hoc aberret scopo. Atque hanc vocant sapientiam, qua necesse est, ut Princeps tanto cæteros antecellat mortales, quanto dignitate, opibus, ornatu, potentiaque antecedit. Atque utinam saltem Christiani Principes omnes sapientissimum il-lum

* Legendum videtur *Domitianos*.

lum Regem imitentur, cui cum daretur optio, quicquid vellet ab eo qui nihil non præstare poterat, nihil aliud optavit quam sapientiam, & eam sapientiam, qua populum sibi commissum recte gubernaret. Atque idem quæso quid aliud inculcat suo filio, quam amorem ac studium sapientiæ? Eodem spectat, quod Ægyptii simulachrum Principis ita repræsentabant, ut oculum pingerent, cum sceptro. Nimirum quod oculus in corpore, id verus Princeps in republica. Quod sol in cœlo, id Princeps in populo. Sol oculus mundi, Princeps oculus multitudinis. Quod animus in homine, id Princeps in civitate. Animus sapit, corpus obtemperat. Et imperat quidem animus corpori, sed corporis bono: nec sibi gerit regnum veluti tyrannus, sed ei cui præsidet. Denique Dei moderantis universa, salutaris Princeps vivam imaginem refert. Atque eo magnificentior est Princeps, quo propius ad archetypi sui formam accessit. Deus nihil non perspicit, nihil non sentit, nullis corrumpitur affectibus. Ita potentissimus est, ut idem sit optimus. Omnibus bene facit, etiam indignis. Non punit nisi raro, idque coactus. Nobis administrat hunc mundum, non sibi. Hoc illi præmii loco est, si profuit: contra qui pestilens est Princeps, is cacodæmonis simulachrum, ac vicem reddere videtur. Aut non sapit, aut si sapit, in publicam perniciem sapit. Quod habet potentiæ, in reipublicæ pestem abutitur. Et cum plurimum noceat omnibus, plus tamen vult nocere quam possit. Nihil est bono Rege præclarius, nihil melius, nihil Deo propius: rursum nihil malo Principe fœdius, nihil pejus, nihil cacodæmoni similius. Numen quoddam est Princeps salutaris. At nulla belua nocentior tyranno. Tyrannus est autem, quisquis sibi gerit imperium, quocumque nomine pingatur aut sculpatur. Non est nostrum de summis proceribus veluti pronunciare, sed tamen cogimur, non sine suspiriis, hanc quam dixi sapientiam, in Christianis Principibus desiderare. Alioqui, unde tot rerum novationes, tot toties icta & rescissa fœdera, tam crebri tumultus, tot strages, tot pugnæ, tot minæ, tot dissidia, nisi à stultitia proficiscuntur? Et haud scio, an nonnulla hujus mali pars nobis ipsis sit imputanda. Clavum navis non committimus nisi ejus rei perito, quod quatuor vectorum, aut paucarum mercium sit periculum: & rempublicam, in qua tot hominum millia periclitantur, cuivis committimus. Ut auriga fiat aliquis, discit artem, exercet, meditatur: at ut Princeps sit aliquis, satis esse putamus natum esse [1]. Atqui recte gerere principatum, ut est munus omnium longe pulcherrimum, ita est omnium etiam multo difficillimum. Deligis, cui navim committas: non deligis, cui tot urbes, tot hominum capita credas? Sed esto, receptius est, quam ut convelli possit. Nascuntur Principes, & cuicunque sors faverit, sive probus sit ille, sive improbus, sive stultus, sive sapiens, sive sanus, sive motæ mentis, modo figuram habeat hominis, ei summa rerum credenda est. Hujus arbitrio mundus bellis & cædibus miscebitur, sacra ac prophana omnia perturbabuntur. Sed ea res si minus mutari potest, proximum tamen erat, diligenti institutione succurrere: & si non licet idoneum imperio deligere, enitendum est, ut idoneum imperio faciamus eum, quemcunque fortuna nobis dedit. Videmus qua sollicitudine, qua cura, qua vigilantia, paterfamilias educat puerum, unius fundi dominum futurum. Quanto igitur majori cura instituendus est is, qui vel magno omnium bono futurus sit bonus, aut magno omnium exitio malus, & de cujus unius nutu salus aut pernicies pendebit orbis? Quibus decretis, quibus philosophiæ præceptis, hoc pectus erit præmuniendum: non solum adversus tantas rerum

1 Utinam hæc legerent Reges! Non tam facile existimarent se nasci dominos hominum, ut nascuntur domini canum venaticorum, nec magis interesse populi cui pareat, quam canum, à quo alantur; ac proinde non esse cur populi unquam de salute sua quidquam deliberent aut decernant, quod sit sejunctum à dominorum utilitate.

A tempestates, quæ solent in civitatibus exoriri, verum etiam adversus fortunæ indulgentiam, quam arrogantia & stultitia fere solet comitari: adversus delicias, quibus vel optima natura corrumpi possit: multo maxime vero adversus adulatorum pestiferas assentationes, & illud venenatissimum euge, quod illi tum potissimum occinunt, cum Princeps insanit maxime. Hic mihi jam tum infantulo adhibendus erat artifex quispiam egregius. Non enim recte fingitur Princeps, nisi cum se nondum intelligit esse Principem. Statim, inquam, adsciscendus formator, in quo deligendo conveniet & hoc esse diligentiores, quod Principem deligere non licet, instituere licet. Hic mihi in B pectusculum adhuc vacuum ac sequax instillet opiniones Principe dignas: muniat optimis de honesto decretis: ostendat discrimen veri Principis ac tyranni: subjiciat oculis, quam Deo propinqua res est salutaris Rex, quam tetra belua, quamque abominanda tyrannus. Admoneat eum, qui sibi gerit imperium, non Reipublicæ, prædonem esse, non Principem: nihil interesse inter piratas & Principes piratarum animo præditos, nisi quod hi, quo sunt potentiores, hoc majorem adferunt perniciem rebus humanis. Inculcet, quam multis hominum millibus, imo quam universo mundo prodesse queat, si is unum sapientem ac C bonum præstiterit virum. Doceat, apud Christianos homines imperium nihil aliud esse, quam Reip. administrationem, non dominium. Imperium quidem appellari, sed meminerit se imperaturum, & liberis, & Christianis, hoc est, bis liberis. Ad hoc ut Princeps sit aliquis, non satis esse natum fuisse, non satis esse vetustas imagines, non sceptrum, non diadema. Animus sapientia præcellens, animus pro publica incolumitate semper solicitus, & nihil spectans, nisi commune bonum, Principem facit. Præmoneat, ne sese vel applausibus stultæ plebeculæ, vel adulatorum laudibus metiatur. Ne quid agat impulsu odii, amoris, iræ, aut ullius affectus instinctu. In creandis D magistratibus, in condendis legibus, in cæteris muniis, unicum tantum spectet scopum, nempe honestum, & publicam utilitatem. Non satis esse, si ipse nemini faciat injuriam, officialium quoque suorum integritatem præstandam esse Principi. Non esse sitam in hoc Principis laudem, si ditionis terminos proferat, si finitimos submoveat armis: verum si quam forte nactus est ditionem, justitia, frugalitate, cæterisque pacis artibus efficiat florentiorem. Doceat, ut ad benemerendum de bonis sit propensissimus, ad ignoscendum facilis, ad puniendum non aliter accedat quam amicus medicus, membrum deploratum amputaturus, E aut inusturus: ut omnia studiose vitet, unde perspiciat reipublicæ magnum malum fore. Super omnia vero bellum modis omnibus declinet, quod aliis è rebus, alia atque alia mala nascuntur: at bellum universum malorum agmen semel effundit. Hæc atque hujusmodi decreta, sunt animo puerili, sapientum apophthegmatis & laudatorum Principum exemplis infigenda. At nunc videmus vix ullos homines educari vel corruptius vel indiligentius, iis, quos tanti refert omnium quam optime institutos fuisse. Infans hic orbi imperaturus, stultissimis mulierculis committitur, quæ adeo nihil instillant in animum illius Principe dignum, ut etiam si quid recte moneat præceptor, aut F si suapte sponte videatur ad mansuetudinem propensior, dehortentur: & Principem, hoc est, tyrannum agere doceant. Denique nemo non blanditur, nemo non assentatur. Applaudunt proceres, obsecundant ministri, adulatur & præceptor: non hoc agens ut patriæ salutarem reddat Principem, sed ut sibi magnificam paret fortunam. Adulatur & Theologus, quem vulgo Confessorem vocant, episcopen aliquam aucupans. Assentatur magistratus, assentantur qui colludunt, qui convivunt: ut rectissime dixerit Carneades, à Regibus nullam artem recte disci, præter artem equitandi. Propterea quod solus equus, quoniam non sentit Principis ac plebeji discrimen, nescit adulari Regi:

gi: sed excutit, quicunque is fuerit, qui non apte norit insidere tergo. Statim docetur fastum, docetur arrogantiam: admonetur licere quicquid libet. Audit, omnes omnium possessiones esse Principis, Principem esse superiorem legibus: in pectore Principis omnem legum & consiliorum mundum esse reconditum. Audit *sacras majestates*, *serenitates*, *divinitates*, *terrestre numen*, & hujusmodi magnificos titulos. In summa, dum adhuc puer est, nihil aliud discit ludere, quam tyrannidem. Mox rapitur ad puellas, invitant, laudant, inserviunt omnes. Hic adest æqualium effœminatissima turba, nullus risus, nullus sermo, nisi de puellis. Sub hæc alea, choreæ, convivia, citharæ, discursus: in his ætatis optima pars conteritur. Quod si quando libeat literis oblectare ocium, leguntur aniles fabulæ, aut his perniciosiores historiæ. Ex his animus nulla præmunitus antidoto, imbibit admirationem & zelum, ut Græci vocant, alicujus pestilentissimi Ducis, puta Julii Cæsaris, aut Xerxis, aut Alexandri Magni. Atque in his ipsis quæ pessima sunt, maxime placent. Ab his impetus dementes, ab his exemplum pessimum sumunt. Pone nunc, si placet, ingenium non delectum è multis, quod oportuit, sed qualecunque contigit. Pone tam corruptam educationem, quæ vel Aristidis ingenium posset corrumpere. Pone tot adulationis venena, pone delitias, quibus male convenit cum sapientia, pone voluptates, pone fortunæ splendorem, pone potestatem, pone ætatem ferocem, & suapte sponte proclivem ad pessima. Super omnia, pone pectus falsissimis infectum opinionibus. Et miraris si hic ab his profectus rudimentis ad gerendam rempublicam, parum sapienter administrat? Sed juvenis est, inquiunt, sapiet aliquando rerum usu. At Principem non oportet esse juvenem, etiamsi juvenis fuerit. Et cum misera est omnis prudentia, quæ colligitur usu rerum, tum in Principe miserrima est. Nimio constabit reipublicæ, Principis sui prudentia, si gerendo bello discet bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Si non prius intelligat, magistratus integris viris esse committendos, quam improborum temeritate rempublicam labefactatam conspexerit. Nec est committendum, ut sicuti qui cithara discunt canere, prius quam artem assequantur, citharas aliquot obterunt ac perdunt, quemadmodum scripsit Xenophon: ita Princeps reipublicæ pernicie discat rempublicam administrare. Non mirum igitur, si quando videmus evenire, ut præpostere res geratur: nimirum ut cum affectus è corpore orti, ab animo coerceri debeant: ab animo perturbationes proficiscantur in corpus, ut oculus minus perspiciat quam reliquum corpus: ut omnibus noxius sit ac pestilens, qui Dei vicem gerens, omnibus debuit esse salutaris. An non videmus egregia oppida à populo condi, à Principibus subverti? Rempublicam civium industria ditescere, Principum rapacitate spoliari? Bonas leges ferri à plebejis magistratibus, à Principibus violari: populum studere paci, Principes excitare bellum. Hæc, opinor, dederunt occasionem adagio quod retulimus, à quo quidem, nescio quo pacto, longius sumus digressi: sed jam ad id redimus. Dictum est igitur: *Aut fatuum, aut Regem nasci oportere*, quod hujusmodi ferme fuerint barbari Reges apud veteres, quorum utinam nostræ tempestatis Principes sint dissimillimi. Nam & fatuis ob inopiam mentis omnia permittuntur. Et Regibus ob potentiam omnia laudi quoque tribuuntur. Possimus & de pari Regum ac fatuorum felicitate dictum interpretari, quod Regibus quicquid volunt, fortuna suppeditet. Fatui vero non minus felices sint sua philautia, per quam sibi putant nihil bonarum rerum deesse. Porro proverbium apud Romanos natum videtur, apud quos Regis cognomen erat invisum, ceu barbarum ac tyrannicum, & pugnans cum publica libertate, quam illi vel in primis tum sectabantur.

II. *Minutula pluvia imbrem parit.*

Ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι, id est, *Minuta guttula imbrem parientes.* Quoties res initio pusilla crescit in majus. Quemadmodum apud Plautum in Menæchmis:

Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores.

Quare in minutis vigilandum, ne paulatim incidamus in maxima incommoda, admonente proverbiali senario:

Εἰ μὴ φυλάσσεις μικρὰ, ἀπολεῖς τὰ μείζονα.

i. e. *Majora perdes, parva ni servaveris.*

Est enim *psecas* tenuis irroratio, qualem reddunt & nebulæ densiores.

III. *Citra vinum temulentia.*

Ἄοινος μέθη, i. e. *Ebrietas absque vino*. Theophrastus, ut testatur in Symposiacis Plutarchus, τὰ κουρεῖα ἄοινον μέθην ἐκάλει, id est, *Tonstrinas ebrietatem absque vino vocabat.* Propterea quod illic desidentes, sermonibus ita temulenti redderentur, ut non aliter effutirent quicquid esset in animo, quam inter pocula solent ebrii, voces interdum per temulentiam effutientes, per jugulum, ut ait Plinius, redituras. Horatius insolentiam *ebrietatem* appellat: *Fortunaque dulci ebria.* Vulgo *panariam ebrietatem* appellant arrogantiam, licentiamque morum, quæ secundis rebus comes esse consuevit. Et est hæc quidem non paulo periculosior illa quam vinum adduxit. Siquidem vini æstus pauculis horis, aut etiam somno defervescit; hæc multis in omnem usque vitam durare consuevit.

IV. *Palmam ferre.*

Palmam ferre, & *palmam tribuere*, & *palmam præripere*, & his consimiles orationes, tametsi propter frequentem usum simplices esse videantur, tamen proverbiali schemate dictæ sunt: neque enim palma per se victoriam significat, sed arborem ἀειθαλόφυλλον, i. e. *perpetuo virentem frondibus*, quam Græci φοίνικα vocant. Cur autem ab hac potissimum sumpta sit metaphora, illud arbitror in causa fuisse, quod quemadmodum in convivialibus quæstionibus refert Plutarchus, hæc una fuerit communis omnium sacrorum certaminum corona, cum alioqui singuli ludi peculiares quasdam arbores aut herbas haberent, quibus victores insigniebantur: veluti laurum, oleam, myrtum, apium. Præterea sunt qui putent hanc arborem initio Phœbo sacram fuisse ante laurum, & antiquissimum victoris insigne fuisse palmam, non aliam quampiam arborem. Quamobrem autem hæc arbor potissimum delecta sit ad eum usum ab antiquis, A. Gellius causam reddit libro Noctium Atticarum tertio, capite sexto, scribens arbori palmæ peculiare quiddam inesse, quod cum ingenio fortium virorum conveniat: *Nam si super ejus*, inquit, *lignum magna pondera imponas, ac tam graviter urgeas oneresque, ut magnitudo oneris sustineri non queat: non deorsum palma cedit, nec infra flectitur, sed adversus pondus resurgit, & sursum nititur, recurvaturque:* hujusque tam stupendæ rei citat auctores, Aristotelem in septimo Problematum libro, & Plutarchum in octavo Symposiacorum. Et Plutarchi quidem verba super hac re reperi in eo quem Gellius citat libro: Φοίνικος γὰρ ξύλον, ἂν ἄνωθεν ἐπιθεὶς βαρυπιέζῃς, οὐ κάτω θλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦται πρὸς τοὐναντίον, ὥσπερ ἀντιπαιόμενον τῷ βιαζομένῳ. τοῦτο δὴ καὶ περὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνάς ἐστι. τοὺς μὲν * ὑπ' ἀσθενείας καὶ μαλακίας εἴκοντας αὐτοῖς πιέζουσι κάμπτοντες. οἱ δὲ ἐῤῥωμένως ὑπομένοντες τὴν ἄσκησιν, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐπαίρονται καὶ αὔξονται. i. e. *Nam palma lignum, si superimposito pondere graviter premas, haud deflectitur deorsum, verum in contrarium curvatur, perinde quasi resistens oneri vim facienti. Hoc ipsum sane accidit & in certaminibus athletarum. Etenim qui per imbecillitatem animique molliciem cedunt illis, eos premendo deflectunt. At qui fortiter in in eo studio perdurant, hi non modo corporis robore, verum etiam animi prudentia provehuntur atque augentur.* Idem affirmat Plinius libro decimo sexto, capite quadragesimo secundo: *Pondus*, inquiens, *sustinere valida*, *abies*, *larix*, *etiam in transversum posita*. *Robur*, *olea incur-*

* Supple particulam τῶν, quæ exciderat.

vantur

vantur ceduntque ponderi; illa renituntur; nec temere rumpuntur, priusque carie quam viribus deficiunt. Et palma [1] *arborum valida, in diversum enim curvatur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur.* Idem affirmat Theophrastus libro de Plantis quinto. Hoc virilis animi robur, cum palmæ genuina vi congruens, Virgilius scite descripsit, cum ait:

> *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,*
> *Quam tua te fortuna sinet.*

Nec abhorret hinc Horatianum illud:

> *Duris ut ilex tonsa bipennibus*
> *Nigra feraci frondis in Algido*
> *Per damna, per cædes, ab ipso*
> *Ducit opes animumque ferro.*
> *Non hydra secto corpore firmior,*
> *Vinci dolentem crevit in Herculem,*
> *Monstrumve summisere Colchi*
> *Majus, Echioniæve Thebæ.*
> *Merces profundo, pulchrior evenit:*
> *Luctere, multa proruet integrum*
> *Cum laude victorem, geretque*
> *Prælia conjugibus loquenda.*

V. *Relinque quippiam & Medis.*

Λειπέ τι καὶ Μήδοις, i. e. *Reliquum facito aliquid & Medis.* Proverbialis jocus in eos, qui ex convivio nihil reliqui faciunt, aut qui facultates universas abligurriunt. Plutarchus in Sympósiacis: Ἡμῖν μὲν οὖν τοῖς Βοιωτοῖς τὸ, Λειπέ τι καὶ Μήδοις, διὰ στόματός ἐστι. ἐξ οὗ Μῆδοι τήν τε Φωκίδα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας ἄγοντες καὶ φέροντες ἐπέτρεχον. i. e. *Nobis quidem Bœotis illud in ore est, Relinque quippiam & Medis. Ex quo Medi & Phocidem ipsam, & extremos Bœotiæ terminos incursarunt, omnia vexantes miscentesque populationibus.* Subjicit autem, quod etiam vulgo hodie dictitant, Λειπέ τι καὶ ξένοις ἐπελθοῦσιν, i. e. *Relinquito quippiam & hospitibus adventuris.* Adagium ad varios usus trahi potest, aut per ironiam, ut si dicas diviti, indignis & sumptuosis hæredibus suas opes destinanti relinquere. Relinque quippiam & Medis, hoc est, comparce tu quod dissipent ii qui tibi male volunt: aut immodice profuso, aut intemperantius garrulo, quemadmodum in Phormione Terentius: *Parce sodes, ut possis cum illa.*

VI. *Deorum manus.*

Θεῶν χεῖρες, i. e. *Deorum manus.* Olim per ironiam, ut opinor, dicebantur efficacia illa pharmaca, quæ plurimis ex rebus & è longinquo petitis conficiuntur: quibus hodie tum medici, tum pharmacopolæ vulgo faciunt imposturam. Plutarchus quarta decade τῶν Συμποσιακῶν, simul & proverbium refert, & Erasistratum citat, hujusmodi medicorum mixturas improbantem: Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ' ἂν μιγνύωσι τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. Ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν, ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ, καὶ σικύᾳ, καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. i. e. *Quin multo magis cum regales illas & efficaces variorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellarunt. Erasistratus autem coarguit absurditatem & curiositatem eorum, qui simul & metallica, & herbaria, & ferina, quæque terra gignit, quæque mare, in unum commiscuerunt. At bene haberet, si iis omissis in ptisana, & cucurbita, & hydrelæo medendi artem finissent. Verum per Jovem ipsa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit.* Hactenus Plutarchus. Meminit hujus adagii Galenus, tractatu 6. citans ex Erophilo. Libet obiter & C. Plinii verba hoc loco subscribere, quibus medicorum mixturas taxat. Ea sunt in præfatione libri XXIV. *Hinc*, inquit, *nata medicina. Hæc sola natura placuerat esse remedia, parata vulgo, inventu facilia, ac sine impendio, ex quibus vivimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum captura, officinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedio æstimantur. Ulcerique parvo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet.* Hactenus Plinius.

VII. *Quot homines, tot sententiæ.*

Nihil vel hodie vulgo tritius est quam hæc Terentiana sententia, *Quot homines, tot sententiæ.* Cui similis est apud eundem & illa, *Suus cuique mos est.* Persius item:

> *Mille hominum species, & rerum discolor usus.*
> *Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.*

Eodem pertinet & illud Epigrammaticum, quo dictum est, inveniri qui non recusent agris paternis cedere: qui velit ingenio cedere, reperiri neminem. Horatius decentissimam addidit allegoriam:

> *Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,*
> *Poscentes vario multum diversa palato.*

Idem primam omnium Odam hujus argumento sententiæ conscripsit, aliis studiis alios duci, aliis alia cordi esse. Allusit facetissime Terentius in Phormione, cum è tribus advocatis primus ait, secundus negat, tertius deliberandum censet. Huc allusisse videtur & divus Paulus Apostolus, cum admonet, ut ad præcludendam æmulationem sinamus unumquenque in suo sensu abundare. Cui consilio si Theologorum vulgus auscultaret, non esset hodie tanta digladiatio de nihili quæstiunculis: sunt enim omnino quædam quæ citra pietatis dispendium ignorari possunt. Eam sententiam Euripides in Phœnissis latius explicuit:

> Εἰ πᾶσι ταὐτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ' ἅμα,
> Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
> Νῦν δ' οὔθ' ὅμοιον οὐδὲν οὔτ' ἴσον βροτοῖς
> Πλὴν ὀνομάσαι, τὸ δ' ἔργον οὐκ ἔστι τόδε.

i. e. *Cunctis idem si pulchrum & egregium foret,*
> *Nulla esset anceps hominibus contentio.*
> *At nunc simile nil, nil idem mortalibus,*
> *Nisi verba forsan inter istos concinunt,*
> *At re tamen factisque convenit nihil.*

Idem in Hippolyto coronato:

> Ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κἀνθρώπων μέλει.

i. e. *Hic his, hic illis, & homo cordi est & Deus,*

Huc respexit Homerus in Odysseæ Ξ.

> Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.

i. e. *Nanque aliis alia res arridentque placentque.*

VIII. *Eum ausculta, cui quatuor sunt aures.*

Inter Græcanicorum proverbiorum collectanea refertur, Ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος, i. e. *Eum ausculta cui quatuor sunt aures.* Hujus adagionis, hujusmodi quoddam interpretamentum adfert Zenodotus: Oraculo quondam fuisse responsum, Entimo Cretensi & Antiphemo Rhodiensi, ut eum observarent, cui quatuor essent aures. Is autem erat prædo quidam Phœnix, quem cavendum esse monebat oraculum. Porro quod quatuor aures habere dictus est, non satis liquet, vere-ne habuerit, an per allegoriam sit accipiendum, quod quatuor locis exploratores haberet dispositos. Verum illi cum Dei responsum tanquam ridiculum negligerent, in prædonem inciderunt, atque ab eo sunt exstincti: itaque ex hoc eventu vulgo natam esse parœmiam existimant. Sed mihi magis arridet, quod idem ex Aristophane grammatico refert, Lacedæmonios Apollinis simulachrum ita solere fingere, ut quatuor haberet aures, & manus totidem: vel quod, ut auctor est Sosibius, hac figura visus sit illis apud Amyclas pugnantibus: vel significantes, ut equidem conjicio, viro prudenti res quamplurimas tum audiendas esse, tum usu vitæ periclitandas. Porro creditum est antiquitus, nulla oracula fuisse certiora quam Apollinis. Unde jactatum etiam illud, τὰ ἐκ τρί-

1 Accuratiores editiones habent: *Et palma arbor valida, in diversum enim curvatur; & populus. Cetera omnia inferiora pandantur, palma è contrario fornicatim.* Vide editionem Parisinam anni 1685.

γέροντος. Atque ita monet proverbium, audiendos esse illos qui diuturno complurium rerum usu præ cæteris sapiunt, ita ut fere faciunt senes. Unde & apud Homerum laudatur Nestoris oratio, tanquam omnium auditu dignissima, & in Odysseæ secundo libro, Ægyptium heroa senem primo loco loquentem facit:

Ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη.

i. e. *Qui jam incurvus erat senio, sed plurima norat.*

Eodem spectavit Euripides in Phœnissis, ad quem locum allusit Lucianus in Hercule Gallico, id quod obiter admonendum putavi, propterea quod is Dialogus inter multos alios à nobis Latinus est factus, & allusio nonnihil habet tenebrarum: sed carmen Poetæ referam:

Ὦ τέκνον οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ 'μπειρία
Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Verba sunt Jocastæ jam anus ad Eteoclem adulescentem filium. Ea nos sic vertimus:

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ, nam per experientiam
Usuque rerum dicere, haud nihil, rudi
Potest juventa melius, ac prudentius.

Idem nunc vulgus nostratium effert, subsordida quidem, sed tamen apta metaphora, cum ajunt, *Prospectandum vetulo latrante cane*, hoc est: nequaquam negligendum quoties senes periculum cavendum admonent. Canes enim vetuli non latrant temere, quemadmodum juvenculi.

IX. *Semper feliciter cadunt Jovis taxilli.*

Ἀεὶ γὰρ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι.

i. e. *Semper cadunt feliciter tali Jovis.*

Senarius est proverbio celebratus, dicique solitus in eos quibus res omnes perpetuo quodam fortunæ favore, ex animi sententia cederent. Apparet translatum à talorum jactu, ubi fortassis antiquitus observatum est, Jovis talos feliciores esse. Nam mos erat jactibus alearum, ominis causa deorum, aut hominum nomina præfari. Unde & Veneris jactus inter felices numeratur, vel proverbio teste, *Si sæpe jacies, aliquando Venerem jacies.* Nisi malumus ad Jovis victoriam, Junonisque victæ fabulam referre. Sunt qui putent quadrare in eos qui factis suis dignas pœnas dependerint, quasi Jove non sinente culpam inultam. Mihi videtur non absurde dici posse & in viros fortunatos ac præpotentes, quorum etiam parum recte factis applauditur, attestante versu proverbiali:

Ὡς εὐστόχως πίπτουσιν αἱ λαμπραὶ τύχαι.

i. e. *Quam facile semper res cadunt potentium.*

Ab hac sententia non abhorret illud Euripidis in Tragœdia, cui titulus Phœnissæ:

Πάντα δ' εὐπετῆ θεοῖς.

i. e. *Sunt cuncta diis proclivia.*

Tum illud Homero frequens:

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

i. e. *Cælestes omnia possunt.*

X. *Thessalorum commentum.*

Θεσσαλῶν σόφισμα, i. e. *Thessalorum commentum*, varias ad res accommodari scribit Suidas: tum ad eos qui in acie locum deserunt: tum ad illos qui cultu delicatiore utuntur: tum ad hos qui dolis quempiam circumveniunt. Natum autem arbitrantur ex hujusmodi quapiam historia: Arato Thessalo cuidam oraculo responsum est, caveret ne clanculum vinceretur ab iis qui majore splendidioreque voto oraculum adversus ipsum ambirent. Quod ille simulatque audivit, votum nuncupat, se centum hominum capita Deo sacrificaturum. Deinde postea quam ea quorum gratia venerat, ex animi sententia confecisset, votum ac sacrum persolvere sine fine cunctabatur, tanquam neque pium satis, neque dignum Apolline. Qua quidem ex re natum ajunt, ut postea quotannis hecatomben ei Deo pollicere sint soliti: neque reddere tamen quod essent polliciti. Thessalorum fraudulentiam notat & Euripides in Phœnissis:

Καί πως νοήσας Ἐτεοκλῆς τὸ Θεσσαλῶν
Εἰσήγαγε τὸ σόφισμ' ὁμιλίᾳ χθονός.

i. e. *At sentiens hoc Eteocles, mox Thessalam*
Adhibuit artem, gentis ob commercium.

Idem alibi:

Πολλοὶ παρῆσαν, ἀλλ' ἄπιστοι Θετταλοί.

i. e. *Multus quidem aderat, lubrica tamen fide*
Grex Thessalorum.

Idem declarat Demosthenes in Olynthiaca prima: Εἶτα τὰ τῶν Θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. i. e. *Accedunt*, inquit, *ad hæc res Thessalorum, quæ profecto cunctis quoque mortalibus natura, semperque infida fuerunt.* A quibusdam sic refertur hoc adagium: Ἀεὶ γὰρ τὰ τῶν Θεσσαλῶν ἄπιστα, i. e. *Semper enim res Thessalorum infida.* Aristophanis enarrator ab Jasone natum proverbium existimat, quod is Medeæ promissam fidem solverit, quod quidem illa illi exprobrat apud Ovidium in Heroidum Epistolis. Proverbii meminit & is qui fragmenta nobis Athenæi tradidit.

XI. *Thessalorum alæ.*

Θεσσαλικαὶ πτέρυγες, i. e. *Alæ Thessalicæ*[1]. Proverbiali joco quondam dicebatur in vestes manicatas, quas Græci χειριδωτὰς vocant: quod hoc genere per luxum ac delicias uterentur Thessali. Apud Maronem hoc amictus genus tanquam parum virile, Trojanis ab hostibus opprobratur:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Et apud Plautum quidam cultu Punico, velut avis exotica, ridetur propter *manicas*, aut angulos alarum instar, utrinque propendentes atque exstantes.

XII. *Thessala mulier.*

Θεσσαλικὴ γυνή, i. e. *Thessalica mulier.* In veneficas, malarumque peritas artium dici solitum. Propterea quod ea gens præter cæteras hoc nomine notata est, id quod ex Apulejano Asino pluribusque scriptoribus aliis satis liquet. Unde Horatius in Odis:

Quæ saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit Deus?

Plautus in Amphitryone veneficum appellat *Thessalum.* Et Strepsiades apud Aristophanem in Nubibus consulit Socratem, an adhibenda sit Thessala incantatrix, quæ lunam cœlo detrahat, quo minus in Neomenia cogatur æs alienum reddere. Eam superstitionem in Thessalos à Medea profectam existimant, quæ cum illac fugeret, per aerem vecta, scriniolum veneficiis ac magicis herbis plenum dejecerit, eaque sparsa suppullulasse. Quin & Plinius libri trigesimi cap. I. docet, magiam ad Thessalos usque propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeo *ut Menander quoque literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.*

1 Recte quidem, si πτέρυγες sive πτερύγια, *manicas* significarent: sed non hoc dicit Pollux, non Hesychius, non Eustathius: non denique ipse, unde proverbium hoc sumptum est, Suidas: scribit enim Θετταλικαὶ πτέρυγες dictum fuit, quod πτερύγιον haberent chlamydes Thessalicæ: sunt autem anguli ex utraque parte, quod alis sint similes. Hesychius autem ait, πτέρυγας esse partem tunicæ eam quæ est circa fimbrias: item πτερύγια inter cætera significare dicit extremitates indumentorum. Pollux autem aperte χειρῖδας (à quibus χειριδωτοὶ χιτῶνες appellantur) à pterygibus seu pterygiis distinguens, ait: Μέρη δὲ ἐσθῆτος, πτέρυγες μὲν καὶ πτερύγιον (malim πτερύγια) τὸ ἄκρον τοῦ χιτωνίσκου· χειρῖδες δὲ τὰ περὶ ταῖς χερσίν. Idem alibi: Θώραξ, καὶ τὰ μέρη τοῦ θώρακος, πτέρυγες. καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ, γύαλον. Quod autem illic pterygas χιτωνίσκῳ tribuerit, hic autem θώρακι tribuat, mirandum non est: cum etiam Xenophon in IV. ἀναβάσεως scribat, εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου. ἀντὶ δὲ τῶν πτερυγίων, σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. Ubi vocis hujus significationem plane ignoraverunt interpretes: utpote quorum alter *fundas*, alter *plumulas* verterit. Recte autem, & magis proprie fortasse, thoracibus dantur pteryges, quibus Thessalos delectatos, ex hoc proverbio (si tamen proverbium est) videtur esse perspicuum: cum & thoracibus illos præcipue usos quidam tradiderint: & Pollux illis verbis, quæ ultima ex eo protuli, subjungat: Ἴασιν δὲ ὁ Θετταλὸς καὶ ἡμιθωράκιον προσεξεῦρε. Eustathius autem scribit, Θετταλικὰ γέρα nominat, quod pro præmio certaminis constitutæ illic essent. *H. Stephanus.*

XIII.

XIII. *In sinu gaudere.*

In sinu gaudere, est tacitam apud se voluptatem sentire, neque quod vulgo faciunt, foras proferre gaudii notas. Tibullus:

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

Propertius item:

In tacito cohibe gaudia clausa sinu.

Idem:

[1] *Alter in alterius mutua flere sinu.*

De amantibus dictum, qui secretas animi curas invicem effundunt, quas aliis cælant tamen. Cicero Tuscul. Quæst. lib. III. *Quoniam hac plausibilia non sunt, ut in sinu gaudeant, gloriose loqui desinant.* Plinius Cæcilius lib. II. epist. I. *Quibus ex causis necesse tanquam immaturam mortem ejus in sinu tuo defleam.* Est aliquoties apud Senecam. Velut epistola CVI. *Si bona tua non jactaveris, si scieris in sinu gaudere.* Atque ea quidem loquendi figura videtur ab Homero sumpta mutuo, qui in Odysseæ XXII. libro sic ait:

Ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε καὶ ἴσχεο.

i. e. *In tacito longæva sinu preme gaudia nutrix.*

Perinde dictum est *in sinu*, quasi dicas in pectore tuo, non in labiis aut fronte, quibus partibus vulgus consuevit prodere quid in animi penetralibus occultat. M. Tullius in epist. quadam ad Quintum fratrem: *Mihi crede in sinu est, neque ego discingor.* His verbis promittit fidem silentii. Nam si quis discingatur, effluit quod sinui creditum est. Plutarchus in vita Catonis Uticensis è sinu dixisse videtur, pro intima familiaritate: Τ' πάτως Πείσωνά τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς Καίσαρος γυναικὸς, καὶ Γαβίνιον Παῦλον, ἐκ τῶν Πομπηΐου κόλπων ἀνθρώπων, ὥς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ βίον εἰδότες. i. e. *Pisonem Calfurnium, qui erat pater uxoris Cæsaris, & Gabinium Paulum ex intimis Pompeji sinibus, ut ajunt qui mores ac vitam hominis norunt.* Scævola lib. Pandectarum XXII. Tit. de probationibus cap. 27. paulo diversius usurpat: *Quod omnem*, inquit, *fortunam & substantiam, si quam a matre susceperat, in sinu meo habui sine ulla cautione. In sinu meo* dixit, pro in potestate ac fide mea: quod enim alterius fidei committimus, *in sinum deponere* dicimur. Ita Terentius, [2] *Hanc mihi in manum dat.*

XIV. *Feras non culpes, quod vitari non potest.*

A. Gellius scribit Publii Mimi sententias aliquot, ad communem sermonem accommodatissimas vulgo circumferri solitas, è quibus hæc una est, quovis Philosophorum dogmate salubrior: *Feras non culpes, quod vitari non potest.* Quibus verbis admonemur, ut mala fatalia quæ nulla ratione possint, neque declinari, neque propelli, saltem animi æquitate leniantur. Nec aliud, tametsi verbis aliis, docet Euripides in Phœnissis, cum ait: Δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν, i. e. *Toleranda fata numinum.* Idem in ejusdem tragœdiæ calce:

Τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν.

i. e. *Quippe mortalem necesse est ferre fata numinum.*

Homerus Odysseæ lib. IX.

Νοῦσόν γ' οὔπως ἐστὶ Διὸς μεγάλου ἀλέασθαι.

i. e. *Nulli fas vitare malum ex Jove rege profectum.*

Huc pertinet & illud scitum Varronis dictum: *Uxoris vitium aut tollendum esse, aut ferendum.* Item adagium quod suo dicemus loco, Μὴ πρὸς κέντρον λακτίζειν, i. e. *Ne contra stimulum calcitres.*

XV. *Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes.*

Proverbialis allegoria, qua quippiam præpostere fieri significamus, legitimasque rerum vices inverti, quod genus sit, si puer senem admoneat, discipulus præceptorem docere conetur, servus imperare domino. Sumptum est adagium ex Euripidis Medea:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν
Χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.
Ἀνδράσι μὲν δόλιαι βουλαί, θεῶν
Δ' οὐκ ἔτι πίστις ἄρηρε.

Quibus verbis chorus indicat, pristinum rerum ordinem inverti: viros jam dolis muliebribus uti, neque manere promissis: contra mulieres audere virilia. Usurpat hanc parœmiam Lucianus in Terpsione, ubi hæredipeta delusus Plutonem incusat, quod ipse juvenis adhuc morte præreptus esset, superstite sene quem captaverat, idque contra naturalem ordinem: Ἄνω γὰρ τῶν ποταμῶν ἐστί γε, inquit. Rursus idem in Apologia libelli, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: Πολλὴ γοῦν ἡ διαφωνία τοῦ νῦν βίου πρὸς τὸ σύγγραμμα, καὶ τὸ ἄνω τῶν ποταμῶν χωρεῖν, καὶ ἀνεστράφθαι τὰ πάντα, καὶ παλινῳδεῖν πρὸς τὸ χεῖρον τοῦτο ἂν εἴη. i. e. *Longe*, inquit, *lateque à scriptis tua nunc dissidet vita. Jamque illud, quod ajunt, accideret, ut sursum versus incedant flumina, cunctaque pariter inverterentur, atque in deterius recantarentur.* Usurpat & Diogenes Laertius in vita Diogenis Cynici, narrans quemadmodum Diogenes, ubi perinde quasi dominus esset, non servus hero suo mandaret, ut quod erat jussus faceret: atque ille proverbio respondisset, Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν, *Atqui si medicum*, inquit, *ægrotus, esses ære tuo mercatus, utrum illi monenti pareres, an istum ad modum responderes*, ἄνω ποταμῶν; Usurpat & Aristoteles in Meteorologicis. Eodem allusit Virgilius in Æneide, cum ait:

Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas.

Ubi Servius admonet subesse proverbium de re neque verisimili, neque consistente. Flaccus in Odis sic extulit:

—— *quis neget arduis*
Pronos relabi posse rivos
Montibus, & Tyberim reverti:
Cum tu coemptos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum,
Mutare loricis Iberis
Pollicitus meliora, tendis?

Ubi proverbium annotavit Porphyrion. Item Ovidius in Heroidum Epistolis:

Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.
Xanthe retro propera, versæque recurrite lymphæ,
Sustinet Oenonen deseruisse Paris.

Item Propertius:

Fluminaque ad caput incipiunt revocare liquores.

XVI. *Ad felicem inflectere parietem.*

Aristophanes in comœdia cui titulus, Ranæ, bellissimum usurpat adagium, quod utinam in literis duntaxat exstaret, non etiam in omnium prope mortalium vita:

Ταῦτα μὲν πρὸς ἀνδρός ἐστι
Νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας, καὶ
Πολλὰ περιπεπλευκότος
Μετακυλινδεῖν αὑτὸν ἀεὶ
Πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον.

i. e. *Nam viri est prudentis illud*
Atque cordati, catique
Multum aqua cui navigatum, ut
Semper ad felicius se
Cautus inflectat latus.

Proverbium autem ita commodius effertur: Πρὸς τὸν δυστυχοῦντα τοῖχον ῥέπειν, i. e. *Infelicem parietem vergere.* Aristophanis interpres translatum existimat ab his qui navi vehuntur: qui si quando navis alterum latus fluctu deprimatur, protinus in alterum transcurrunt, quod altius exstat ab undis. Dicetur & in hos qui commodi sui respectu semper ad potentiores ac fortunatiores amicos applicant sese: ac quemadmodum muscæ ad culinæ nidorem advolant revolantque, ita fortunam potiorem in amicitia, non fidem sequuntur. Aut quidum est anceps exitus belli, quietem agunt: porro simulatque jam inclinarit fortuna, ut appareat utra pars sit victoriam reportatura, protinus ad eam

1 Hic versus non eodem pertinet quo præcedentes duo: nam illis significatur, apud se continere: hic autem indicat, apud alium effundere. Flentes enim mutua alter in alterius sinu, suos vicissim alter alteri mœrores exponunt. *H. Stephanus.*

2 Hæc leguntur Andriæ Act. I. Sc. V. 61. sed quid faciunt ad loquutionem, *in sinum deponere?* An legit *Erasmus*, aut legendum, memoria errante, credidit apud *Terentium*, *hanc mihi in sinum dat?*

eam adjunguntur. Hoc animo legitur fuisse Metius ille Virgilianus, & Polymnestor qui victricia arma secutus, magis quam hospitii fidem, Polydorum obtruncat, & auro vi potitur. Hujusmodi genus hominum eleganter notat idem Aristophanes in Pluto. Siquidem hic Chremylus jam dives factus, queritur sese obtundi hujusmodi salutatoribus qui aurum olfecerant:

Βάλλ' ἐς κόρακας. ὡς χαλεπόν ἐστιν οἱ φίλοι
Οἱ φαινόμενοι παραχρῆμα ὅτ' ἂν πράττῃ τις εὖ.

i.e. *Malam in crucem: ut res est molesta, ubi illico*
Ad res secundas demum amici provolant.

Eodem pertinet Euripideum illud ex Medea:

Πένης γὰρ φεύγει πᾶς τις ἐκ ποδῶν φίλος.

i.e. *Tenuem atque egenum cuncti amici deserunt.*

Antiphanes in Progonis, citante Athenæo lib. VI.

Μή μοι ποτ' ἔλθῃς, ὅτ' ἂν ἐγὼ πράττω κακῶς.

i.e. *Ne tum mihi adsis, quando res cedunt male.*

Interpres proverbium subesse admonet, dici solitum in eos, qui tum amicorum consuetudinem deserunt, cum in periculis versantur. Cæterum Poetam verbis in contrarium versis ad parœmiam allusisse, quæ recte sic efferri consueverit:

Μή μοι ποτ' ἔλθῃς, ὅτ' ἂν ἐγὼ πράττω καλῶς.

i.e. *Ne tu mihi adsis, quando res sunt prospera.*

Ad hoc facit & illud apud Euripidem in Oreste:

—— σὺ φίλους
Ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν.
Ὅτ' ἂν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
Ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς ὠφελεῖν θέλων.

i.e. *Juvare amicos rebus afflictis decet.*
Quorsum opus amicis, cum benigna sors favet?
Siquidem ipsa per se sufficit Rhamnusia,
Volens secundis adjuvare favoribus.

Idem Poeta propius allusit ad adagium in eadem tragœdia, nisi quod catholicam sententiam ad præcones retulit:

Τὸ γὰρ γένος τοιοῦτ' ἐς ἐπὶ τ' εὐτυχῆ
Πηδῶσ' ἀεὶ κήρυκες. ὅδε δ' αὐτοῖς φίλος,
Ὃς ἂν δύνηται πόλεως ἔν τ' ἀρχαῖσιν ᾖ.

i.e. *Nanque id genus sunt usque præcones, uti*
Feliciorum partibus se accommodent,
Amentque demum hunc, qui sit inter principes,
Reique qui temperat habenas publicæ.

Idem in Her-cule furente:

Καὶ τῶν καλῶν ὅς τις ἀπολαύειν θέλει,
Συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισι δυστυχοῦσιν, οὔ.

i.e. *Cui res secunda, huic naviganti quilibet*
Comes ire quærit, non item infelicibus.

Huc pertinet, quod Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum septimo, proverbium dictum ostendit, Χρόνος δεικνύναι τὸν φιλούμενον, i.e. *Tempus indicare quis vere amet.* Tempestas enim arguit amicitiam, ac fucatos illos amicos detegit.

XVII. *Amico amicus.*

Quod est apud Terentium in Phormione, *Solus est homo amico amicus.* Donatus indicat esse parœmiam, atque ita legi apud Apollodorum, cujus utique Phormio Græca est: Μόνος ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους, i.e. *Solus novit diligere amicos.* Aristophanes apud Athenæum:

—— ἀλλ' οὐδὲν μέλει
Τῶν σκωμμάτων μοι, τὸν φίλον γὰρ ἂν φίλος
Ἔργοισι χρηστός, οὐ λόγοις ἴσθαι μόνον.

i.e. —— *at nil moror dicteria*
Amico amicus cum siem, factis: neque
Verbis modo prodesse propositum mihi,
Sed re simul factisque.

Ipsa figura proverbium præ se fert, quemadmodum initio demonstravimus. Quadrabit in eos qui nullum officium refugiunt, modo gratum faciant amicis. Huic affine videtur illud Euripidis in Medea:

Βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοισιν εὐμενῆ.

i.e. *Benevolam amicis, rursus asperam hostibus.*

Theocritus in Aita:

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ, ἦ ῥα τότ' ἦσαν
A Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.

i.e. *Par amor ambobus, mortales aurei olim*
Vivebant, tum cum redamabat amatus amantem.

Aristoteles apud Laertium crebro solitus est dicere, ὦ φίλοι, φίλος οὐδείς, significans veram amicitiam interisse inter mortales.

XVIII. *Muneribus vel Dii capiuntur.*

Quod scripsit Ovidius:

Munera crede mihi capiunt hominesque deosque.
Placatur donis Juppiter ipse datis.

Euripides in Medea, vulgi sermone fuisse celebratum ostendit, cum ait:

B Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
Χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς.

i.e. *Donis vel ipsos dictitant flecti Deos.*
Certe inter homines, mille dictis luteum
Præpollet aurum prorsus ac præponderat.

Celebratur & hic versiculus, quem etiam usurpavit Plato libro tertio Politiæ:

Δῶρα θεοὺς πείθει, καὶ αἰδοίους βασιλῆας.

i.e. *Cum divis flectunt venerandos munera Reges.*

Unde Seneca Philosophi cujusdam apophthegma referens ait: *Omnium esse dulcissimum accipere.*

XIX. *Manum de tabula.*

M. Tullius in Epistola quadam: *Heus tu manum de* C *tabula. Magister adest citius quam putaramus.* Videtur autem hac proverbiali figura, *manum de tabula*, admonuisse ut desisteret à scribendis dicteriis. Allusum autem apparet ad Apellis nobilissimi pictoris dictum: qui cum Protogenis opus immensi laboris ac curæ supra modum anxiæ miraretur, ait omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed uno se præstare, quod manum ille de tabula nesciret tollere, memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Hæc Plinius libro XXXV. cap. 10. Proinde si quando admonebimus, ut recedat aliquis ab opere negociove, quod in manibus habet, jubebimus illum manum de tabula tollere. Peculiariter autem conveniet in quosdam scriptores D plus satis accuratos, & morosæ cujusdam diligentiæ, qui sine fine premunt suas lucubrationes, semper aliquid addentes, adimentes, immutantes, & hoc ipso maxime peccantes, quo nihil peccare conantur.

XX. *Emere malo quam rogare.*

M. Tullius in Verrinis Actionibus adagii vice citat, *Emere malo, quam rogare.* Quo significatum est, haudquaquam gratis accipi quod precibus emitur: imo nihil emi carius quam quod roganti datur. Durum enim illud verbum ingenuis animis *rogo*, nec inter amicos unquam exspectandum, auctore Seneca. Translatum à veterum consuetudine, qua vicinus à vicino supellectilem commodato rogabat, quam ipse forte domi E non habebat. Hunc autem morem antiquitus fuisse ex Plauti tum Aulularia, tum Rudentibus licet cognoscere. L. Apulejus in Floridis: *Neque enim levi mercede emit qui precatur: aut parvum precium accipit qui rogatur, adeo ut omnia utensilia emere potius velis quam rogare.* Idem innuit, obscurius quidem, sed eleganter, Græcis celebratum proverbium, quod alio reddemus loco, Εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, ἐπὶ πλεῖον δὲ τῇ χύτρᾳ, i.e. *Precare vicino ut habeat, magis autem ollæ.* Significat autem, optandum quidem, ut vicinum habeas locupletem, à quo queas utendum sumere, quod ipse domi non habes: verum multo satius esse, te ipsum domi possidere, quicquid postulat vitæ usus.

XXI. *Manum non verterim. Digitum non*
F *porrexerim.*

Proverbialis hyperbole, *Manum non verterim*, pro eo quod est, nihil omnino laboro, aut mea nihil refert. Nihil enim facilius quam manum vertere. Exstat præter alios apud Apulejum, in Apologia magiæ: *Quid de me*, inquit, *Mezentius sentiat, manum non verterim.* Item Cicero libro quinto De finibus: *Ne manum quidem versuros fuisse.* Idem ejus operis libro III. *Chrysippus quidem & Diogenes detracta utilitate, ne digitum quidem ejus causa porrigendum esse dicebant, quibus ego vehementer assentior.* Agit illic de gloria sive bo-

bona fama, quæ sit omnino contemnenda, si nihil adferat utilitatis, juxta illud è Satyra:

Gloria quantalibet, quid erit si gloria tantum est?

De pollice verso diximus alibi. Quintilianus lib. xi. scribit, manuum gestus tantum habere momenti in pronunciatione, *ut propemodum velut altera lingua pro omnibus verbis loquatur*[1]. Sed admirationi proprie convenit ille gestus, quo manus modice supinata, ac per singulos à minimo collecta digito, redeunte flexu simul explicatur atque convertitur. Interrogationi congruit ille, cum vertimus manum utcunque composita est. Quin & hodie manum erectam invertimus, quoties discrimen minimum significamus. In sermone quem modo citavimus ex Quintiliano, quod est *pro omnibus verbis*, puto rectius legi, *pro omnibus membris*, ut intelligas, quicquid cæterarum corporis partium gestu significari potest, id solam præstare manum. Apud Plutarchum in vita Timoleontis quidam missus ad Andromachum, post multa inhumaniter ac barbarice dicta, manum denique porrexit, ac modo supinam, mox pronam ostendit, minitans hoc gestu se subversurum illorum civitatem. At Andromachus ridens, nisi quod manu similiter supinata, ac mox versa, jussit illum quam primum abire, nisi vellet talem reddi navem ipsius.

XXII. *Semper Leontini juxta pocula.*

Ἀεὶ Λεόντινοι περὶ τὸν κρατῆρας, i. e. *Semper Leontini juxta crateres.* In voluptarios quadrabit, aut in eos qui semper iisdem studiis sunt addicti. Leontini Siciliæ populi sunt, quos ubi Phalaris expugnasset, ne quando rebellionem pararent, ademptis armis ad compotationes & voluptates rejecit: atque hinc natum adagium quod refertur à Diogeniano.

XXIII. *Cestreus jejunat.*

Κεστρεὺς νηστεύει, i. e. *Cestreus jejunat.* De famelicis & voracibus dici convenit. Unde & qui fame oscitant, Κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, quod convicium olim in Athenienses jactum tradit Hesychius. Alii malunt referre ad eos qui vitam innocuam agunt, & ab aliorum injuriis abstinent, nec ullum emolumentum ex sua innocentia ferunt. Est enim cestreus piscis genus quoddam, quod reliquis mutua devoratione victitantibus, unum ab aliorum carnibus abstinet, ideoque non capitur esca, sed in limum abdit sese, atque ibi perdurat, & ut arbitrantur nonnulli, limo pascitur. Quin captus etiam non alitur escis, aut ullo animante, cum sit acutis dentibus. Quin ipse impune devoratur à lupo, atque ob id quia non sit edax, parum est esculentus. In metu vero caput occultat, arbitrans totum corpus jam esse tutum. Unde & Aristophanes apud Athenæum:

Ἆρ' ἐνδὸν ἀνδρῶν Κεστρέων ἀποικία;

i. e. *Num intus virorum Cestreûm colonia?*

Alludit ad Cestrinam Chaoniæ partem. Et apud eundem Diphilus:

Κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας.

i. e. *Cestreus futurus ob inediam gravissimam.*

Rursum libro septimo refert ex Anaxandride:

Τὰ πολλὰ ἄδειπνος περιπατεῖ, κεστρινός ἐστι νῆστις.

i. e. *In cœnis obambulat fere, jejunus ille mugil.*

Refertur adagium à Zenodoto, Diogeniano, Suida, Athenæo libro Dipnosophistarum septimo, qui quidem præter alia complura & illud adscribit, piscem à nonnullis appellari ploten, & à congro devorari, ut congrum ipsum à muræna. Theodorus Gaza *mugilem* vertit.

XXIV. *Ubi amici, ibi opes.* //

Plautus in Truculento: *Verum est verbum quod memoratur: ubi amici, ibidem opes.* Citatur & à Fabio proverbii vice, libro Oratoriarum Institutionum quinto. Sensus est, potiores esse amicos quam pecuniam, & ad vitæ præsidium plus habere momenti amicos citra pecuniam quam absque amicis opes. Unde & apud Scythas, auctore Luciano, is habebatur ditissimus, qui certissimos & optimos amicos possideret. Verum si quis

[1] Lib. xi. c. 3. Institutionis Oratoriæ.

A ad hujus seculi mores respiciat, adagium invertendum existimabit: ubi opes, ibi amici. Quandoquidem

Vulgus amicitias utilitate probat.

Et,

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

XXV. *Terra volat.*

Ἡ γῆ ἵπταται, i. e. *Terra volat.* De re vehementer absona, quæque nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum τοῦ ἀδυνάτου. Julianus in Epistola quadam proverbii nomine refert, mutato verbo, Κούφη ἡ γῆ, καθάπερ ὁ λόγος, i. e. *Levis terra, quemadmodum dicitur.* Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retulimus alibi, Ζεὺς ἄπαις, i. e. *Jupiter orbus.* Et,

B *Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.*

XXVI. *Ilias malorum.*

Ἰλιὰς κακῶν, i. e. *Ilias malorum.* De calamitatibus maximis simul & plurimis. Propterea quod in Iliade Homerica nullum mali genus non recenseatur. Unde ex hac docti putant Tragœdiarum argumenta fuisse sumpta, sicut ex Odyssea Comœdiarum. Est autem opus verbosum, viginti quatuor voluminibus vix absolutum. Unde & quamvis orationem plus satis prolixam, Iliade longiorem vocant, ut Æschines adversus Demosthenem: Ταῦτα δὲ εἰπὼν δίδωσιν ἀναγνῶναι ψήφισμα τῷ γραμματεῖ, μακρότερον μὲν τῆς Ἰλιάδος, κενότερον

C δὲ τῶν λόγων οὓς εἴωθε λέγειν. i. e. *His dictis decretum scribæ legendum tradit, prolixius quidem Iliade, vanius autem verbis iis quæ dicere consuevit.* Eusthatius invertit adagionem ad hunc modum: Καὶ παροιμία μέν τις κακῶν Ἰλιάδα φησίν, αὕτη δὲ καλῶν πάντων Ἰλιάς. i. e. *Iliadem malorum proverbium ait, at hæc omnium bonorum Ilias.* Synesius in Epistola quadam ad fratrem: Καὶ ὅλως κακῶν ἂν Ἰλιὰς περιέστη τὴν πόλιν ἡμῶν. i. e. *In summa, malorum Ilias circumstetit urbem nostram.* Plutarchus in Præceptis conjugalibus: Οἱ δ' ἐκείνων Ἰλιάδα κακῶν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις ἐπήνεγκαν. i. e. *At illorum nuptiæ Iliada malorum Græcis ac barbaris invexerunt.* Loquitur enim de conjugio Paridis & Helenæ, quod inæstimabilium ma-

D lorum fuit causa. Utitur & M. Tullius in Epistolis ad Atticum: *Tanta malorum impendet Ilias.*

XXVII. *Lerna malorum.* //

Λέρνη κακῶν, id est, *Lerna malorum*, de malis item plurimis simul in unum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat, libro Geographiæ octavo scribens, Lernam lacum fuisse quempiam, Argivorum ac Mycenæorum agro communem, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgo natum proverbium, Λέρνη κακῶν, i. e. *Lerna malorum.* In hoc lacu Poetæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem hydram Hesiodus scribit,

E ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Junone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica, in quem cum omne sordium genus promiscue conjicerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalari. Quamquam rectius autumat, ut adagium ad Danaidum fabulam referatur. Nam ferunt Danaum quinquaginta juvenes, Ægypti filios, quibus totidem filias suas collocarat, omnes eadem nocte trucidasse, atque horum capita in eum locum fuisse congesta. Hinc ortum esse proverbium. Neque vero negat fieri potuisse, ut contumeliæ causa in eundem locum in quo capita composuerat, jusserit & purgamenta comportari. Itaque quoties hominem

F significamus vehementer infamem, atque omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasique sentinam & colluviem facinorosorum, recte dicemus, Λέρνην κακῶν, i. e. *Lernam malorum.* Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum quod ex varia mixtaque hominum colluvie constaret, Λέρνην θεατῶν appellavit.

XXVIII. *Mare malorum.*

Κακῶν θάλασσα, i. e. *Mare malorum*, dici solitum de

de calamitatibus immensis & omnigenis, inde sumptum quod mare res quædam est infinita, vel quod infinitis ærumnis abundant qui in eo versantur. Euripides in Hippolyto Stephanephoro:

Κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ
Τοσοῦτον, ὥστε μή ποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

i. e. *Tantum malorum pelagus aspicio miser,*
Unde enatandi nulla spes alluceat.

Plautus in Asinaria, meretricem & lenam mare vocat; tanquam omnium auctores calamitatum: *Mare*, inquit, *non est mare: vos estis mare acerrimum.* Æschylus in Supplicibus:

Κακῶν δὲ πλῆθος ποταμὸς ὡς ἐπέρχεται,
Ἄτης δ' ἄβυσσον πέλαγος οὐ μάλ' εὔπορον.

i. e. *Agmen malorum fluminis ritu ingruit,*
Velutique pelagus altum, ita ut fundo vacet;
Nec sine periclo navigetur maximo.

Quin & Sacræ Literæ vim inexhaustam rei cujuspiam significantes, abyssum appellant. Itidem divus Chrysostomus Περὶ τῆς ἱερωσύνης lib. VI. Θέα, inquit, τὸ ἄβυσσον τῶν πόνων, *vide*, inquit, *laborum immensum pelagus.*

XXIX. *Mare bonorum.*

Dicitur & diversam in partem, Ἀγαθῶν θάλασσα, i. e. *Bonorum mare*, de magnis & vehementer cumulatis commoditatibus. Vel quod ipsum mare ministret innumerabiles opes rerum, puta piscium, gemmarumque: vel quod amplissimum profundissimumque sit, adeo ut nec exhauriri possit, nec redundet unquam, cum tanta fluminum vis in ipsum influat.

XXX. *Thesaurus malorum.*

Θησαυρὸς κακῶν, i. e. *Malorum thesaurus.* Ad eundem modum invenitur cum alibi, tum apud Euripidem in Ione:

Οἴ μοι, μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται
Κακῶν.

i. e. *Me miseram, ut ingens panditur thesaurus, ac*
Penus malorum.

Exstat inter Græcanicas sententias hujusmodi senarius:

Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.

i. e. *Thesaurus est mulier malorum, si mala est.*

Usurpavit adagium Plautus in Mercatore: *Tu quidem thesaurum huc apportasti mali.* Unde est & illud crebrius in arcanis literis: *Thesaurizant sibi malum*, i. e. colligunt, accersunt, quasique reponunt. Siquidem thesaurum proprie vocamus, rerum utilium vim pariter reconditarum.

XXXI. *Acervus bonorum.*

Ἀγαθῶν σωρός, i. e. *Bonorum acervus.* De opibus ingentibus. Unde & frequenter exstructas dapes, exstructas opes, & cumulatas opes pro copiosis legimus, tanquam acervatim congestas, neque pondere, neque numero, sed ipso cumulo infusas. Aristophanes in Pluto:

Ἡμῖν γὰρ ἀγαθῶν σωρὸς εἰς τὴν οἰκίαν
Ἐπεισπέπαικεν, οὐδὲν ἠδικηκόσιν.

i. e. *Nobis bonorum acervus influit in domum*
Sine fraude, nemini patrata injuria.

Idem in eadem fabula:

Ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρω.

i. e. *Ut agminatim cuncta tibi fero bona.*

Rursum in eadem fabula per jocum in malam partem flexit:

Δηλοῖς γὰρ αὐτὸν σωρὸν ἥκειν χρημάτων ἔχοντα.

i. e. *Venisse narras, qui ferat pecuniarum acervum.*

Verba chori senilis, cui Carion servus jocans ita respondet:

Πρεσβυτικῶν μὲν οὖν κακῶν ἔγωγ' ἔχοντα σωρόν.

i. e. *Imo senilium ferat qui ad vos malorum acervum.*

Allusit autem ad senectutem illorum jam capulo vicinam. Nam σορὸς per ο μικρὸν *tumulum* significat *sepulchralem*, σωρὸς per ω μέγα *cumulum* atque *acervum.* Proinde consentaneum est, servum ejus vocis syllabam data opera perperam pronunciasse. Hæc atque id genus alia tum fiunt venustiora, quemadmodum jam sæpius admonuimus, si paulo longius à simplici sensu detorqueantur. Veluti si quis dicat, in aliis o-

A ratoribus alias atque alias eminere dicendi virtutes, in M. Tullio uno τὸ πάντων ἀγαθῶν σωρὸν εἶναι, i. e. *Omnium bonorum acervum esse.* Resipiunt hujus adagii naturam illa Ciceroni familiaria, *cumulare officiis, cumulatissime satisfacere, cumulus meritorum.*

XXXII. *Bonorum myrmecia.*

Ἀγαθῶν μυρμηκία, i. e. *Bonorum myrmecia*, de immensis opibus. Nam *Myrmecia* Græce significat cavernam, aut agmen formicarum. Quanquam ab illis formicis sumptum videri potest, de quibus meminit Plinius libro undecimo, capite tricesimo primo: quas ait esse colore felium, magnitudine luporum Ægypti. Eas in septentrionali Indorum, qui Dardæ vocentur,

B regione aurum è cavernis egerere. Erutum hyberno tempore, Indi furantur æstivo fervore, conditis propter vaporem intra cuniculos formicis: quæ tamen odore sollicitatæ provolant, neque raro lacerant, quamvis prævelocibus camelis fugientes. Atque huc videtur respexisse divus Basilius, cum scribit ad nepotes, quicquid ultra necessitatem usus superesset, sive id esset Lydia gleba, sive formicarum auriferarum opus, hoc magis esse contemnendum, quo minus esset eo opus. Quanquam nihil prohibet, quo minus ad nostras formicas referatur, non solum propter innumerabilem agminum multitudinem, verum etiam propter genui-

C nam quandam animantis in accumulando penore industriam, ore trahentis quodcunque potest, atque addentis acervo, quemadmodum scripsit Flaccus. Qua quidem ex re factum opinor, ut antiquitus formicarum coetus opulentiam portenderit. Quemadmodum testatur Cicero libro De divinatione primo: *Midæ*, inquiens, *illi Phrygio cum puer esset, dormienti formicæ in os tritici grana congesserunt. Ditissimum fore predictum est. Quod evenit.* Huc allusit Theocritus in Encomio Ptolemæi:

Μυρμάκων ἅτε τι πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων.

i. e. *Nec secus, ac formicarum semper properantium*
Divitiæ sunt exstructæ.

D Idem in Syracusanis:

Μύρμακες ἀνήριθμοι καὶ ἄμετροι.

i. e. *Formicæ numeroque modoque carentes.*

Turbam hominum frequentem significans. Huic affine generi est quod Plato libro De repub. nono, τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος dixit, i. e. *voluptatum examen*, & Socrates apud Plutarchum Chæronensem, ἀρετῶν σμῆνος, i. e. *virtutum examen*, pro turba numeroque immenso. Porro locus quem adducit Plutarchus, est in Menone Platonis. Confine est his quod idem adducit in Cratylo, σμῆνος σοφίας, i. e. *examen eruditionis.* Item quod apud Athenæum libro octavo, Alexis scripsit in Pamphila:

E Παρέθηκε τὴν τράπεζαν, εἶτ' ἐπεισφέρων
Ἀγαθῶν ἁμάξας.

i. e. *Apposita mensa est, plaustra deinceps intulit*
Bonorum.

XXXIII. *Dathus bonorum.*

Δάθος ἀγαθῶν, i. e. *Dathus bonorum*, in eandem sententiam dici consuevit. Est autem Dathus Thassiorum colonia juxta Strymonem, cum alioquin opulenta ac florens, tum quod habet etiam auri venas, ut hinc in proverbium abierit, Δάθος ἀγαθῶν, i. e. *Dathus bonorum*, de conferta rerum opulentia. Proverbii præter alios meminit Suidas, apud quem legimus δαῖς non δάθος.

F XXXIV. *Thassus bonorum.*

Θάσος ἀγαθῶν, i. e. *Thassus bonorum.* Similiter natum adagium, nempe à loci fertilitate. Nam Thassus insula est juxta Thraciam. Zenodotus hujusmodi quandam fabulam refert: Callistratus orator demigrans Athenis, persuadere conatus est Atheniensibus, ut regionem quæ ex adverso erat incolerent, multa splendida de ejus feracitate jactitans, & quod auri venas haberet, & quod glebam optimam. Denique in summa, inquit, Thassus bonorum est: hinc in vulgi sermonem abiisse, Θάσος ἀγαθῶν, i. e. *Thassus bonorum*, de iis qui splendida pollicentur.

XXXV.

XXXV. *Hostium munera, non munera.*

Priscorum superstitio credidit, observanda vel maxime munera, à quibus, quo animo mitterentur. Propterea quod quæ darentur ab iis qui nobis male cuperent, exitio plerunque fuisse constaret. Ita ut fuit pyxis illa fallax, per Pandoram à Jove Prometheo missa. Quemadmodum fuit & vestis, qua Medea novam nuptam Jasonis donavit. Rursum vestis illa, quam Dejanira misit Herculi. Proverbiorum interpretes existimant hanc parœmiam ex historia natam, quæ refertur apud Homerum Iliados libro septimo. Narrat autem Hectorem & Ajacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atque Hectorem Ajaci donasse gladium, Ajacem Hectori dedisse baltheum: deinde pariter ambobus suum munus exitio fuisse. Siquidem Ajax victus ab Ulysse, cognitisque iis quæ per insaniam tum dixerat, tum fecerat, eodem gladio sibi necem conscivit. Item Hector per occasionem balthei occisus est ab Achille juxta muros Trojanos. Adagium refertur apud Sophoclem in Ajace Mastigophoro, sed ita refertur, ut non ab Ajace natum, sed tanquam vetus jam tum ab eo videatur usurpari. Siquidem is posteaquam mori decrevisset, exsecratur eum gladium quem quondam ab inimicissimo dono acceperat, eumque sibi fuisse inauspicatissimum ait, neque quicquam omnino postea feliciter apud Argivos successisse. Deinde suspicionem hanc vulgato dicto confirmans ait:

Ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα; κοὐκ ὀνήσιμα.

i. e. *Quin verum id est mortalium proverbium,*
Non esse dona, dona quæ veniant tibi
Ab hoste, verum inauspicata ac noxia.

Hac de re fertur epigramma Græcum hujusmodi:

Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας
Ζωστῆρ', ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατος.

i. e. *Ajaci datus ensis ab Hectore, baltheus Ajace*
Hectori, utrique suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate:

Οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτόκτονα πέμπετο δῶρα,
Ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου.

i. e. *Atque ita ab hoste hosti veniunt letalia dona,*
Quæ studii specie fata necemque ferunt.

Huc spectat & illud quod apud Euripidem Medea recusans Jasonis xenia, tanquam perniciem allatura:

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

i. e. *Lædit, juvat nil improbi munus viri.*

Servius ostendit & Virgilium huc allusisse, cum ait in Æneidos libro quarto:

—— *ensemque recludit*
Dardanium, non hos quæsitum munus in usus.

De gladio loquitur ab Ænea relicto, quo Dido sese confodit, quem Æneam hostem, & impium eadem vocat. Huic adscribendum loco, quod arcanæ scripturæ proverbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item proverbialis ille senarius:

Λόγον παρ' ἐχθροῦ μή ποτ' ἡγήσῃ φίλον.

i. e. *Ab hoste dicta ne unquam amica duxeris.*

Et alter huic similis:

Ἐχθροῖς ἀπιστῶν μή ποτ' ἂν πάθοις βλάβην.

i. e. *Diffisus hosti, nil feres unquam mali.*

Proverbium accommodari poterit etiam ad illos qui pauperes munusculis quibusdam captant divites, ad eum modum liberalitatem illorum velut elicientes. Neque enim hoc est dare munus, sed flagitare. Unde Plutarchus in commentariolo, Περὶ ΕΙ τοῦ ἐν Δελφοῖς, probat, quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat:

Οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
Μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ διδοὺς, αἰτεῖν δοκῶ.

i. e. *Donare pauper diviti velim nihil,*
Ne stultus habear scilicet, si muneris
Titulo atque specie dona videar poscere.

Quadrabit & in eos qui per artes magicas dæmonum utuntur obsequiis: nam ea demum exeunt in perniciem utentium: & in hæredipetas: postremo, qui quovis officio captant, non ex animo, sed aliud spectantes. Itaque mutatione vocalæ novabitur parœmia: nempe hoc pacto, Κολάκων ἄδωρα δῶρα, & πενήτων ἄδωρα δῶρα. Denique πτωχῶν ἄδωρα δῶρα, quemadmodum admonuimus in operis initio.

XXXVI. *Davus sum, non Oedipus.*

Oedipi ingenium scite proponendis, simul & dissolvendis ænigmatum [1] scyrpis nobilitatum est, propter dissoluta sphingis problemata, adeo ut in proverbium abierit ejus nominis appellatio. Velut apud Terentium in Andria, servus dissimulans intelligere quod herus dixerat, *Davus*, inquit, *sum, non Oedipus.* Id quod commutato nomine potest ad quemlibet accommodari, *Paulus sum, non Oedipus: Antonius sum, non Oedipus.* Quin ipsa per se figura proverbialis est, potestque ad eundem modum fingi ex quavis vel persona, vel re vulgo nobilitata: Ut, *Qui possim hæc omnia meminisse? Petrus sum non Lucullus. Qui possim tantis sufficere laboribus? Nicolaus sum, non Hercules. Qui potero rem tam duram persuadere? Ricardus sum, non Cicero.* Sed Terentiano dicto simile est illud Euripidis in Hippolyto coronam gestante:

Οὐ μάντις εἰμὶ τἀφανῆ γνῶναι σαφῶς.

i. e. *Non sum augur, abdita scire uti queam palam.*

Itidem in Hecuba:

Οὔτοι πέφυκα μάντις, ὥστε μὴ κλυὼν
Ἐξιστορῆσαι σῶν ὁδὸν βουλευμάτων.

i. e. *Divinus haud sum, nec nisi audiero, queam*
Viam tuorum nosse cogitatuum.

Ergo torqueri poterit in eos qui de industria loquuntur obscurius, & αἰνιγματικῶς: aut in hos qui vel ob imperitiam, vel superstitiosam incognitarum vocum affectationem, stilum obscurant, ac vate magis egent quam lectore. Cujusmodi fuisse Heraclitum tum Plato locis aliquot, tum Aristoteles Rhetoricæ Artis lib. III. testatur, additque eam hominis obscuritatem ex ancipiti verborum compositione fuisse profectam, cum incertum esset, utro verbum aliquod esset referendum, ad superiora-ne an ad sequentia. Proinde ad hujus intelligendos libros Socrates Delio quopiam natatore opus esse dixit. Ad quod alludens Martialis, ita jocatur in Sextum obscuritatis affectatorem:

Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris,
Judice te major Cinna Marone fuit.

Eundem Heraclitum cum suo vitio, Joviniano divus opprobrat Hieronymus. Quanquam Laertius scribit eum Philosophum, si quando libeat, oratione luculentissima uti, ut appareat ex industria affectatam obscuritatem, adeo ut discipulis etiam solitus sit præcipere σκότεινον, i. e. *obscura.*

XXXVII. *Finem vitæ specta.*

Exstat apud Herodotum historia longe notissima, quemadmodum Solon Crœso responderit, nemini competere nomen beati, nisi qui feliciter vitæ cursum peregisset. Quod referens Juvenalis:

—— *quem vox*, inquit, * *facunda Solonis*
Respicere extremæ jussit spatia ultima vitæ.

Hanc sententiam copiosius extulit Sophocles in Oedipo tyranno:

Ὥστε θνητὸν ὄντ', ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
Ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
Τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.

i. e. *Itaque mortali supremus ille fatorum dies*
Usque respectandus, ut ne quem beatum judicet
Quin mali nihil universum passus ævum exegerit.

Eadem paulo diversius idem extulit in Trachiniis;

Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς,
Ὡς οὐκ ἂν αἰῶν' ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
Θάνοι τις, οὔτ' εἰ χρηστὸς, οὔτ' εἴ τῳ κακός.

i. e. *Vetus inter homines exstat hoc proverbium,*
Haud posse quenquam quempiam cognoscere,
Bonus an malus sit, antequam fatalibus
Defunctus annis, ultimum obierit diem.

1 Lege *scirpis*, ex *Gellio* Noctium Atticarum lib. XII. c. 6. deque ea voce adi Thesaurum *Roberti Stephani.*

* Dictio *justi* perperam hic omissa. In seq. versu, pro *extremæ*, alii legunt *ad longa.*

Con.

Consimiliter Euripides in Andromache:

> Χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν
> Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.

i. e. *Ne quempiam pronuncies mortalium*
Unquam beatum, citius, atque mortuo
Illo, supremum videris vitæ diem.

Idem in Troadibus:

> —— τῶν δ' εὐδαιμόνων
> Μηδένα νομίζετ' εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ.

i. e. *Ne quempiam horum, quos benignis flatibus*
Fortuna provehit, beatum enuncies
Prius atque vita excesserit feliciter.

Eadem repetit aliis verbis in Heraclidis:

> —— τῇ δὲ νῦν τύχῃ
> Βροτοῖς ἅπασιν λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν,
> Τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
> Θανόντ' ἴδῃ τις, ὡς ἐφήμεροι τύχαι.

i. e. —— *cæterum hoc rerum statu*
Mortalibus denunciat palam omnibus,
Docetque, ne qui prosperis successibus
Uti videtur, hunc beatum existiment
Prius, atque demigrasse vita viderint.
Usque adeo sunt mutabiles rerum vices.

Ovidius in Transformationibus sic extulit:

> —— *sed scilicet ultima semper*
> *Exspectanda dies homini est, dicique beatus*
> *Ante obitum nemo supremaque funera debet.*

Quin hodieque passim omnibus est in ore, ab exitu rem spectandam esse.

XXXVIII. *Posterioribus melioribus.*

Inter Græcanicas parœmias refertur, Δευτέρων ἀμεινόνων, i. e. *Alteris melioribus.* Quo significabant ea quæ prima experientia parum bene successerant, secunda nonnunquam commodius evenire, & prioris consilii erratum, posteriore consilio corrigi. Quod quidem nonnulli putant à sacris ortum, in quibus si prima victima non fuisset litatum, iterabant sacrum, meliora sperantes, id quod satis indicat leno Plautinus, qui sæpius Veneri cæsa victima litare non poterat. Plato lib. De Legibus IV. videtur ad talorum jactum, aut lusum consimilem, referre. Propterea quod non raro fit, ut cui lusus incommode ceciderit, is deintegro novari ludum atque iterari postulet, sperans fore ut jam felicius ludat. Ait enim: Πάλιν οὖν οἷόν φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπλήσωμεν. i. e. *Rursum igitur, quemadmodum ludentes dicere consueverunt, secundis denuo melioribus repetamus.* Quanquam & hoc loco παίζοντες referri potest non ad lusum aliquem, sed jocum magis proverbialem. Sed interpretamento priori Tullius adstipulatur, qui secundo De divinatione libro sic ait: *Quæ est autem inconstantia Deorum, ut primis minentur extis, bene promittant secundis.* Idem in Philippicis oratione duodecima: *Posteriores enim cogitationes, ut ajunt, sapientiores esse solent.* Idem ad Quintum fratrem: *Ego vero nullas* δευτέρας φροντίδας *habere possum in Cæsaris rebus;* hoc est, nullum idoneum reperio consilium, quo superioribus malis possim mederi. Huc respexit & Davus ille Terentianus, cum ait:

> *Hac non successit, alia aggrediamur via.*

Quin eodem allusisse videtur & Aristoteles primo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, cum ait: Δεῖ δὲ εἰς τοὐναντίον καὶ τὸ ἄμεινον, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποτελευτῆσαι. Loquitur de his qui causarum naturalium admiratione provocati accedunt ad philosophandum. Quos causis cognitis vult jam desinere mirari, & ad meliora converti. Porro proverbium videri potest ex Euripidis ortum tragœdia, cui titulus Hippolytus coronatus:

> —— κἀν βροτοῖς
> Αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.

i. e. *Siquidem solet mortalibus prudentior*
Posterior esse aliquando cogitatio.

Verba sunt nutricis ad Phædram, quasi recantantis ac palinodiam canentis superioris orationis, posteaquam videt eam de moriendo cogitare. Respexit huc & in Supplicibus:

> Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἦν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
> Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα,
> Αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν.

i. e. *In ædibus si quid parum recte est, licet*
Corrigere posterioribus sententiis,
At non item ævum.

Inde & *metanœa* dicta Græcis, quod posterior cogitatio perspicit aliter agendum fuisse.

XXXIX. *Actum est.*

Proverbialiter his verbis etiam hodie desperationem significamus, *Actum est.* Græci οἴχεται. Euripides in Hippolyto coronato:

> Φεῦ φεῦ πέπρακται, βασιλὶς οὐκ ἔτ' ἐστὶ δή.

i. e. *Eheu, peracta res, hera occidit palam.*

Terentius in Eunucho, *Actum est, ilicet, peristi.* Donatus existimat, *actum est*, sumptum à jure, *ilicet* à judicio, *peristi* à supplicio. Nam hæc tria pariter verba, incremento quodam indicant desperationem. Quoniam autem fas non erat rescindere judicum sententiam, & eadem de re bis judicium adipiscier, ut ait Terentius, vulgo receptum est, ut de negociis desperatis actum esse diceretur. Etiamsi postea repertum est, ut quidam per judicem in integrum restituerentur. Aut certe ideo dictum est, *actum est*, quod quicquid peractum est, hoc jam infectum esse non potest, juxta proverbiales sententias, quæ testantur, ne Deo quidem permissum esse, ut quod factum sit, efficiat infectum. Plautus: *Nisi quid rei præsidium apparas, acta hæc res est. Certum est moriri.* Dicimus autem vel absolute, *actum est*, vel cum adjectione quapiam hujusmodi, *Actum est de Repub. Actum est de tuis omnibus. Actum est de rebus humanis. Actum est de tua salute, ni vigilas.*

XL. *Rem factam habere.*

Huic pene diversum est illud quod aliquoties apud Martialem legitur, *Rem factam habere*, pro eo quod est certam & indubitatam. Siquidem promissa parum certa sunt. Verum iis demum queas fidere, quæ jam præstita sint atque exhibita. Velut ad Procillum:

> *Tu factam tibi rem statim putasti.*

Rursum:

> *Jam te rem factam Bithynice credis habere.*

Rem factam dixit, quasi non promissam, sed paratam atque absolutam. Unde & *argentum factum* dicimus, non rude, sed elaboratum ac cælatum. Aut respexit ad morem juris, juxta quem dixit Terentius, *Facta transacta omnia.* Et M. Tullius in Catilinam invectiva III. *Atque illud quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est.* Quoties in contractibus adhibetur quicquid ad legitimam conventionem pertinet.

XLI. *Fumos vendere.*

Nimis quam elegans adagium exstat apud Martialem, *Fumos vendere*, pro eo quod est principum benevolentiam, simulato commendationis officio, per occasionem familiaritatis, precio vendere. Nam fumus initio quidem magnum quiddam esse videtur, verum evanescit ilico. Martialis carmen hoc est:

> *Vendere nec vanos circum palatia fumos,*
> *Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.*

Unde & præstigiosam rerum magnarum spem atque ostentationem, fumum ac nebulas vocamus. Divus Hieronymus contra Ruffinum: *De tanta librorum sylva unum surculum ac fruticem proferre non potes. Hi sunt veri fumi, hæ nebulæ.* Nam Ruffinus opprobrarat Hieronymo, quod Poetarum literas quasi *fumos* objiceret virginibus non intellecturis. At Hieronymus proverbii telum imperite tortum, in eum retorquet doctius, indicans eo verbo non obscuritatem, sed inanem ac falsam ostentationem significari. Plutarchus De Deo Socratis: Τὸν δὲ τῦφον ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. i. e. *Fastum autem ceu fumum quendam philosophiæ in sophistas dispersit.* Porro genus hoc hominum maximam aularum regalium pestem, Ælius Lampridius eleganter ac luculenter exponit in Imperatoris Heliogabali vita. Ejus verba libuit subscribere: *Zoticus*, inquit, *sub eo tantum valuit, ut ab omnibus*

bus officiorum Principibus sic haberetur, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta ac facta venderet, fumis quam maxime divitias enormes sperans; cum aliis atque aliis polliceretur, omnes falleret. Egrediensque ab illo, singulos audiret: dicens, De te hoc locutus sum, Hoc de te audivi, Hoc de te futurum est. Ut sunt homines hujusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem Principum, famam non solum malorum, sed & bonorum Principum vendunt. Et qui stultitia vel innocentia Imperatorum, qui hoc non perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. Hactenus ille. Cæterum adagium fecit insignius, Thurini Verconii supplicium, quod quidem in vita Alexandri Severi, idem Ælius refert ad hunc modum: *Solus*, inquit, *post meridiem, vel matutinis horis, idcirco nunquam aliquos videbat, quod ementitos de se multa cognoverat, speciatim* [1] *Verconium Thurinum, quem cum familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, ut Alexandri quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperium. Sicque omnibus persuaserat, quod ad nutum suum omnia faceret. Denique hac illum arte deprehendit, ut quendam immitteret, qui à se quiddam publice peteret, ab illo autem occulto, quasi præsidium postularet, ut pro se Alexandro secreto suggereret. Quod cum factum esset, & Thurinus suffragium promisisset, dixissetque se quadam Imperatori dixisse, cum nihil dixisset, sed in eo pendere ut adhuc impetraret, eventum vendens: cumque iterum jussisset Alexander interpellari, & Thurinus quasi aliud agens, nutibus annuisset, neque tamen interim quicquam dixisset: impetratum autem esset quod petebatur, Thurinus autem ab illo qui meruerat, fumi venditor ingentia præmia percepisset, accusari eum Alexander jussit: probatis per testes omnibus, & quibus præsentibus quid accepisset, & quibus audientibus quid promisisset, in foro transitorio ad stipitem illum ligari præcepit, & fumo apposito, quem è stipulis & lignis humidis fieri jusserat, necavit, præcone dicente:* Fumo punitur qui vendidit fumum. *At ne in una tantum causa videretur crudelior fuisse, quæsivit diligentissime antequam damnaret, & invenit Thurinum sæpe etiam in causis ab utraque parte accepisse, quum eventus venderet, & ab omnibus qui aut præposituras, aut provincias acceperant.* Atque inibi paulo post: *Nec dedit alicui facultatem, vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis male loquendi, maxime occiso Thurino, qui illum quasi fatuum & vecordem sæpe vendiderat.* Quid autem dixerit *forum transitorium*, ipse in ejusdem vita videtur explicare, quum alio quodam loco sic ait: *Qui de eo fumum vendiderat, & à quodam militari centum aureos acceperat, in crucem tolli jussit, per eam viam qua esset servis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimum. Porro genus illud supplicii, Avidius Cassius Imperator, primus excogitasse legitur, ut stipitem prælongum poneret, pedum centum octoginta, id est, materiam, & è summo usque ad imum damnatos ligaret, & ab imo focum apponeret, incensisque aliis, alios fumi cruciatu, timore etiam necaret.* Hactenus ille. Immane profecto supplicium, sed tamen factis tam pestilentibus dignum. Atque utinam non etiam hodie, non Principum modo, verum etiam Episcoporum aulæ passim hoc teterrimo hominum genere scaterent, ac non complures haberent Thurinos, atque adeo plus quam Thurinos: quippe qui non officium modo falso promissum vendunt, verum etiam ipsum silentium, videlicet Demosthenicum quiddam referentes: imo quod est utroque sceleratius, linguæ venenis officiunt iis, à quibus officii pacti mercedem acceperunt. Utinamque nostri temporis Principes Alexandrum Severum curent imitari, qui cum esset Ethnicus, præterea Syrus genere, postremo vehementer adolescens, tamen adulatoribus, delatoribus, judicibus furacibus, fumi venditoribus, atque id genus aulæ pestibus usque adeo erat infensus, ut vir alioqui moribus placidissimis his demum esset implacabilis. Circumfertur & hoc tempore proverbium in splendida promissa aulicorum. Ajunt enim thus aulicum, significantes thureum illum vaporem, qui nunc inter sacra spargitur acerra pensili. Quod quidem à nostro non admodum abludit. Addunt & aquam consecratam aulicorum, eam aquam significantes quæ pro templis proponitur: ut qui ingrediuntur aut egrediuntur, ea sese conspergant.

1 *Vetronius Turius* dicitur, in Salmasiana editione; in qua & alia emendatius leguntur, quæ singillatim non persequar. Eam adeant quorum intererit hæc accuratius nosse.

XLII. *Columen familiæ.*

Columen familiæ dixit Terentius in Phormione, non dubium quin proverbialiter, Getam servum natu grandem, cui peregre profecturus, tanquam pædagogo & curatori juvenum mores, & rem domesticam senex commendarat. Donatus columen dici putat, perinde quasi columnam dicas, cui reliqua domus innitatur, unde antiquitus servos majores, columellas dictos. Huic adstipulatur illud Virgilianum:

In te omnis domus inclinata recumbit.

Item illud Euripidis in Iphigenia in Tauris:

Στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

i. e. *Domus columnæ liberi sunt masculi.*

Pindarus in Olympiis Hectorem appellat columnam Trojæ, Ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε Τροίας ἄμαχον, ἀστεφῆ κίονα, i. e. *Qui Hectorem subvertit, inexpugnabilem, immobilem columnam.* De Achille loquitur. His affine quod dixit Juvenalis:

—— *miserum est aliena incumbere famæ,*
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

XLIII. *Ancora domus.*

Simili figura apud eundem Eurip. Hecuba Polydorum familiæ gentisque *ancoram* nominat:

Ὃς μόνος οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν.

i. e. *Qui jam solus generis superest ancora nostri.*

Porro *ancoram* Græcis pro refugio proverbialiter usurpari solere alibi notavimus, cum *sacram ancoram* exponeremus. Denique quicquid illud est cui innitimur, cujusque fulcimur fiducia, ancoram vocant, sumpta à navibus metaphora, quæ cum ancoris fultæ sunt, veluti defensæ à fluctibus quiescunt. Unde & illud apud Aristidem in oratione Panathenaica prima: Πάντες ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν ἔδοξαν οἱ Ἕλληνες, i. e. *Omnes Græci sibi videbantur in portu quodam esse, duabus nixi ancoris,* quasi gemino fulti præsidio. Quem locum & paulo superius adduximus.

XLIV. *Nullus sum.*

Proverbiales sunt & illæ apud Comicos hyperbolæ, *Nullus sum*, & *occidi, perii*: quibus desperationem & ingens malum significamus. Euripides ex Iphigenia in Tauris:

Δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ.

i. e. *Timidi, atque inertes sunt nihil videlicet.*

Rursum in Iphigenia Aulidensi:

Οὐδὲν ἦσθ', ἀλλ' ἐξεπλήσσου τῇ τύχῃ.

i. e. *Nihil eras, sed perditum fortuna consternaverat.*

Opinor hoc ipsum esse quod ex Platone citat Athenæus libro decimo: Ὑμεῖς γὰρ οὐδὲν, καθάπερ ἡ παροιμία, i. e. *Vos quippe nihil, ut dicitur proverbio:* quanquam hoc non ad exitium, sed contemptum pertinet. Sumptum videri potest ab Homero, apud quem Odysseæ libro nono Ulysses fingit sibi nomen οὔτις, i. e. *nullus*, innuens se propemodum perisse. Atque hujus nominis commento deceptus est Cyclops.

XLV. *Nolens volens.*

Omneis id genus figuras proverbiales esse, sicuti superius ostensum est, Donatus admonuit, quæ nimirum constant ex contrariis. Propterea quod ænigmaticum quiddam habere videantur. Sunt autem frequentes apud Græcos Poetas, ut apud Euripidem in Hecuba:

Ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων.

i. e. *Atque ille nolens pariter ac volens.*

Idem in Iphigenia in Tauris:

Φεύγω τρόπον γε δή τιν' οὐχ ἑκὼν ἑκών.

i. e. *Sane exsulo quodammodo nolens, volens.*

Ad hanc pertinet formam quod ait Terentius in Andria, *Tu coactus tua voluntate es.*

XLVI. *Contra stimulum calces.*

Πρὸς κέντρα λακτίζειν, i. e. *Contra stimulos jactare calcem*, est frustra repugnare iis quos vincere nequeas, aut eos provocare qui lacessiti noceant. Aut reluctari fatis, & incommodum quod evitare non queas, impatienter ferendo, non solum non effugere, verum etiam conduplicare. Veluti si quis uxorem nactus rixosam, assidue cum ea litiget, nihil profecturus, nisi quod illam reddat rixosiorem. Terentius in Phormione; *Namque inscitia est adversum stimulum calces.* Donatus παροιμίαν esse admonet cum eclipsi, deesse enim jactare, quod unico verbo Græci dicunt, λακτίζειν. Plautus in Truculento; *Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.* Exstat hoc adagium etiam in Actis Apostolorum, *Durum est tibi contra stimulos calcitrare*, i. e. durum adversum Deum pugnare. Euripides in Bacchis:

Θύοιμ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
Πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῷ.

i. e. *Potius sacra illi fecerim, quam calcibus*
Stimulos ferire coner, iracundia
Citus in Deum, mortalis ipse cum siem.

Pindarus in Pythiis, Ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει, i. e. *Contra stimulum autem calcitrare est.* Metaphora ducta est à bobus, quos agricolæ lignis præacutis à tergo fodiunt: unde & βουκέντας dicuntur in proverbio:

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες.

i. e. *Multi boum stimulatores, pauci autem terræ aratores.*

Quod si quando calcibus repugnent adversus stimulum, gravius etiam læduntur boves, tantum abest ut stimulo noceant. Plutarchus in commentario Περὶ τῆς ἀοργησίας cujusdam meminit Ctesiphontis pancratiastæ, qui per iracundiam mulæ calcitranti recalcitrarit.

XLVII. *In aurem dicere.*

Εἰς οὖς λέγειν, i. e. *In aurem dicere*, vel hodie vulgo dictitant, pro eo quod est clanculum ac secreto committere. Translatum ab iis qui propius admoti, ad aurem insusurrant, quæ nolint ab aliis exaudiri. Unde & illud apud Homerum aliquoties:

Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίατο ἄλλοι.

i. e. *Admoto capite, reliqui ne audire valerent.*

Horatius in Sermonibus:

—— *in aurem*
Dicere nescio quid puero.

Euripides in Ione:

Δεῦρ' ἔλθ' ἐς οὖς σοι τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω.

i. e. *Accede, in aurem ut quæ volo tibi eloquar.*

Lucianus in Gallo, Πρὸς οὖς τισὶ τῶν Συρακουσίων κοινολογούμενος, i. e. *Ad aurem cum Syracusanis quibusdam communicans.* Huc pertinet & illud Euangelicum: *Et quæ in aurem audistis, prædicate super tecta*: i. e. quæ secretis colloquiis accepistis, palam prædicate.

XLVIII. *Nec obolum habet, unde restim emat.*

Proverbialis hyperbole in eos qui maxima rei familiaris inopia laborant. Lucianus in Timone, Χθὲς μὲν οὐδὲ ὀβολὸν, ὡς πρίασθαι βρόχον ἐχηνότας, i. e. *Qui pridie ne obolum quidem habebant, quo laqueum emerent.* Pauperrimus autem sit oportet, qui tenuitatis tædio sese laqueo præfocare velit. Porro plus quam pauperrimus videtur, cui ne numulus quidem suppetit ut restim emat, qua se suspendat.

XLIX. *Hinnulus leonem.*

Proverbialis est allegoria, Ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, i. e. *Hinnulus leonem*, subaudiendum cepit, vicit, aut provocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ, quoties præpostero rerum ordine, qui viribus multo est inferior, superat potentiorem. Lucianus de captatore testamenti, qui juvenis à sene, captator à captato captus est: Τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, i. e. *Hoc est illud quod proverbio dicunt, Hinnulus leonem.* Huc respexit quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis:

Ἦ ἐσθ' ὅτι ἄλγεα πάσχει ἀπείριτα φαίδιμος υἱὸς
Ἀνδρὸς ὑπ' οὐτιδανοῖο, λέων ὡσεὶ θ' ὑπὸ νεβροῦ.

i. e. *An quoniam immensis affligitur inclyta proles*
A *A viro inerte, leonem ut si hinnulus urgeat acrem.*

Non inconcinne trahetur ad id quoque, quoties fit ut longe inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo.

L. *Jungere vulpes.*

De re palam absurda dicitur, Ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας, i. e. *Vulpes jungere.* Virgilius in Palæmone:

Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mevi,
Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.

Est enim vulpes animal ab aratro vehementer alienum.

LI. *Mulgere hircum.*

Τράγον ἀμέλγειν, i. e. *Mulgere hircum*, eundem habet sensum. Lucianus in vita Demonactis, inter hujus festiviter dicta commemorat & illud: cum conspiceret duos quosdam Philosophos, utrosque pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentem, alterum item aliena, neque quicquam ad rem facientia respondentem: *Quid*, inquit, *amici, an non horum alter hircum mulgere videtur, alter cribrum supponere?* Refertur à Diogeniano his verbis, Πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποτιθεὶς, ἀφρονέστερος; i. e. *Utrum stultior, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit?* cum uterque pariter absurde facit. Ab hoc sane non abludit illud: *Similes habent labra lactucas*, &, *Dignum patella cooperculum.*

LII. *De asini umbra.*

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς, i. e. *Super asini umbra*: pro eo quod est, de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, Τὰ πάντ' ὄνου σκιὰ, i. e. *Cuncta asini umbra*: hoc est, nugæ, nihilique res. Apud eundem Aristophanes in Dædalo, Περὶ τοῦ ὁ πόλεμος νῦν ὑμῖν ἐστι; περὶ ὄνου σκιᾶς, i. e. *Qua de re nunc inter vos bellum est? Nimirum, de asini umbra.* Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandam exstare dixerit hoc titulo, Ὄνου σκιὰ, i. e. *Asini umbra*, Archippi comœdiam, opinor, sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis, Πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες, i. e. *Omnes, ut ita dixerim, de asini umbra depugnant philosophi.* Aristophanes in Vespis, Περὶ τοῦ μάχη νῷν; περὶ ὄνου σκιᾶς, i. e. *De quo pugna est nobis? de asini umbra.* Demosthenes in Philippica quadam, Πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι, i. e. *Cum omnibus in præsentia de Delphica umbra digladiari.* Proinde sunt qui credant hoc adagii primum ab auctore Demosthene natum fuisse, fabulam hujusmodi referentes: Cum aliquando Demosthenes quendam in causa capitali defenderet, ac judices haberet parum attentos, sed dicenti obstreperent, ille, *paulisper*, inquit, *aures mihi præbete, siquidem rem narrabo novam ac lepidam, atque auditu jucundam.* Ad quæ verba cum illi jam aures arrexissent, *Adulescens*, inquit, *quispiam asinum conduxerat, rerum quiddam Athenis Megaram deportaturus. Inter viam autem cum æstus meridianus ingravesceret, nec inveniret quonam umbraculo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, ejus umbra semet obtegebat. Ceterum id agaso non sinebat, hominem inde depellens, clamansque asinum esse locatum, non asini umbram. Alter item ex adverso tendebat, asseverans etiam umbram asini sibi conductam esse. Atque ita inter eos acerrima rixa in longum producta est, ita ut etiam ad manus venerint: hoc pertinaciter affirmante, non conductam esse asini umbram, illo pari contentione respondente, umbram etiam asini conductam esse. Demum in jus ambulant.* Hæc locutus Demosthenes, ubi sensisset judices diligenter auscultantes, repente cœpit à tribunalibus descendere. Porro revocatus à judicibus, rogatusque, ut reliquum fabulæ pergeret enarrare: *de asini*, inquit, *umbra libet audire, viri causam de vita periclitantis audire gravamini?* Paulo aliter narrat Plutarchus in vita Demosthenis, his quidem verbis: Λέγειν δέ ποτε κωλυόμενος ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν ἐκκλησίᾳ, βραχὺ ἔφη βούλεσθαι πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν. Τῶν δὲ σιωπησάντων, Νεανίας, εἶπε, θέρους ὥρᾳ ἐμισθώσατο ἐξ ἄστεος ὄνον Μεγάραδε. Μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ σφοδρῶς φλέγον-

γοντος δ' ἡλίου, ἑκάτερος αὐτῶν ἐβούλετο ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὴν σκιάν. εἶργον δὲ ἀλλήλους, ὁ μὲν μεμισθωκέναι τὸν ὄνον, οὐ τὴν σκιὰν λέγων· ὁ δὲ μεμισθωμένος, τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῄει. Τῶν δ' Ἀθηναίων ἐπισχόντων, καὶ δεομένων πέρας ἐπιθεῖναι *, Εἶθ' ὑπὲρ μὲν ὄνου σκιᾶς βούλεσθε ἀκούειν, λέγοντος δ' ὑπὲρ σπουδαίων πραγμάτων οὐ βούλεσθε; i. e. *Cum in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breviter illis velle narrare quiddam. At silentio facto; Adolescens, inquit, æstatis tempore asinum mercede conduxerat, ut eo ab urbe Megaram proficiscens uteretur. Porro meridie cum sol acriter æstuaret, uterque cupiebat sub umbram asini succedere. Verum alter alterum arcebat, cum hic diceret asinum conductum esse, non umbram. Rursus alter qui conduxerat, se plenum habere jus responderet: atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus, utque reliquam fabulæ partem adderet orantibus: Itane, inquit, de asini umbra audire cupitis, de rebus seriis loquentem auscultare non vultis?* Quidam ajunt, asinum Athenis, non Megaram, sed Delphos fuisse conductum, quod idem apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam umbram nominat, in calce orationis De pace: Οὐκοῦν εὔηθες καὶ κομιδῇ σχέτλιον, πρὸς ἑκάστους καθ' ἕνα οὑτωσὶ ἤδη προσεστηκότας περὶ τῶν οἰκείων, καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι. i. e. *An non igitur stultum ac vehementer miserum, singulos adversus singulos ita commissos de rebus propriis, ac maxime necessariis, cum universis de umbra Delphica nunc depugnare.* Apulejus in Asino, jocatur ex sese natum. Usurpavit hoc adagium Menander in Enchiridio, & Plato in Phædro, cum ait: Oratores imperitos impudenter ac periculose facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non umbram asini, rem videlicet levem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant: Μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸν ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in Epistola quapiam: Καὶ αὐτὸς δ' οἶμαι περὶ τῆς τέχνης, ὦ σοφώτατε, τἀναντία φρονῶν, σκωμμάτων ὡς ἔοικε χάριν, ὄνου φασὶ σκιὰν ἐγκαλεῖς. i. e. *Ipse etiam opinor, doctissime, de arte pugnantia cum sententias, deridendi sicut videtur gratia, de asini, quod ajunt, umbra litem moves.* Usus est eodem Origenes in præfatione libri tertii, quem scripsit adversus Celsum. Sed jamdudum tempus ut ab asini umbra digrediamur, ne quis jure nos rideat, περὶ ὄνου σκιᾶς plus satis curiosos.

LIII. *De lana caprina.*

Huic simillimum est illud Latinorum, *De lana caprina*, quod à simili quopiam eventu natum apparet, contentiose decertantibus duobus, utrum lanas haberet caper, an setas. Aut alioqui de villis caprinis dimicantibus, re videlicet inutili, minimique momenti, cujusmodi jocus fertur & de asini lana. Horatius in Epistolis ad Lollium:

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus.

Loquitur de morosis in amicitia, qui quantumlibet frivola de causa litem cum amico suscipiunt.

LIV. *De fumo disceptare.*

Huic confine est illud quod apud Aristophanem legitur in Nubibus: Καὶ λεπτολογεῖν ἤδη ζητεῖ, καὶ περὶ καπνοῦ στενολεσχεῖν. In Philosophos dictum, qui de fumo, hoc est, de rebus nihili, nimium anxie disputant. Inest autem non parum comici salis in illis ipsis verbis ad jocum confictis, λεπτολογεῖν, στενολεσχεῖν, quorum alterum significat de rebus tenuibus ac frivolis disceptare, alterum de meris nugamentis sollicitum & anxium torqueri. Quapropter etiam Socratis scholam φροντιστήριον appellat.

LV. *Talpa cæcior.*

Refertur à Suida ac Diogeniano, Τυφλότερος ἀσπάλακος, i. e. *Cæcior talpa*: de iis qui supra modum cæcutiunt, aut qui minime judicant. Nam jocundior fiet metaphora, siquidem ad animum transferatur. Plinius undecimo libro scribit, ex quadrupedum genere, talpæ visum deesse, oculorum tamen inesse effigiem, si quis prætentam detrahat membranam. Atque hinc ortum adagium.

LVI. *Cæcior leberide.*

Ad eandem sententiam pertinet illud, Τυφλότερος λεβηρίδος, i. e. *Cæcior leberide.* Citatur ex Aristophane. Est autem leberis, quemadmodum ostendimus & alibi, pellis illa sicca, quam serpentes, cicadæ, & si quod aliud animantis genus exuunt, quoties sibi juventam renovant. In hac enim apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentum oculi præteguntur. Sunt qui tradant hoc, quod notissimum est de serpentibus ac cicadis, etiam piscibus quibusdam accidere. Eam vero pellem Lycophron in jambico carmine Syphar appellat:

Σύφαρ θανεῖται πόντιον φυγὼν σκέπας.

i. e. *Syphar interibit, tectum ut effugit maris.*

Syphar autem συμβολικῶς, idque suo more senem appellat, vel quod ætas ea cæcutiat, vel quod jam effœta atque arida, succo, viribusque destituta sit. Sophron in Mimis:

Τὶ μὰν Ξύσιλος, τί γὰρ Σύφαρ ἀντ' ἀνδρός;

i. e. *Quid enim Xysilus, quid Syphar pro viro?*

Xysilum appellans aridum & pruriginosum senem παρὰ τὸ ξύειν: aut Syphar, quasi jam non hominem ipsum, sed pellem duntaxat exsuccam atque inanem. Quod quidem & ipsum proverbium resipit. Ajunt autem leberidem proprie significare membranam extremam, qua fœtus vaccarum obtegitur, in qua & ipsa vestigia duntaxat oculorum apparent. Adagium trifariam effertur, Τυφλότερος λεβηρίδος, i. e. *Cæcior leberide*: Γυμνότερος λεβηρίδος, i. e. *Nudior leberide*: & Κενώτερος λεβηρίδος, i. e. *Inanior leberide.*

LVII. *Tiresia cæcior.*

A notissima fabula sumptum, Τυφλότερος Τειρεσίου; i. e. *Cæcior Tiresia.* Juvenalis:

Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse Deorum.

Tiresiam proverbiali figura pro cæco dixit, quemadmodum Horatius pro paupere Irum:

Intererit multum divesne loquatur an Irus.

LVIII. *Hypsea cæcior.*

Non dissimili figura dixit Horatius in Sermonibus:

—— ne corporis optima Lyncei
Contemplans oculis, Hypsea cæcior, illa
Quæ mala sunt spectes.

Satis apparet parœmiam ab Hypsea muliere quapiam infami, notæque cæcitatis esse profectam.

LIX. *Sine sacris hæreditas.*

Ubi qua commoditas de improviso præter sumptum objecta esset, veteres sine sacris hæreditatem vocabant. Et omnino quicquid citra nostram operam alicunde obtigisset lucri, quasi proverbialiter *hæreditatem* appellabant, propterea quod ea quæ sic obveniunt gratis, quasique dormientibus, à fortuna donari videntur. Ergasilus parasitus apud Plautum in Captivi duo: *Sine sacris hæreditatem sum adeptus effertissimam.* Et alibi: *Annona est sine sacris hæreditas.* Nam hæredes alioqui vel pro salute laborantis, vel in parentalibus defuncti, sacra quædam suo sumptu factitare mos erat. Idem Plautus alibi: *Mihi tales hæreditates non sæpe obveniunt.* Cicero in Verrem actione quinta: *Hic Verres hæreditatem sibi venisse arbitratus est, quod in ejus regnum ac manus venerat iste.* Andreas Alciatus Prætermissorum libro primo, mavult adagionis originem ad prisci juris consuetudinem referri. Lex enim duodecim Tabularum sic habebat, *Sacra privata perpetua manento.* Ea verba interpretatur Cicero libro De legibus II. ut omnis ad quem patrisfamilias pecunia perveniret, is teneretur sacra celebrare. Refertque Scævolæ pontificis interpretationem, qua traditum est, quinque modis astringi sacris hæreditatem. Proinde ad quos ex jure propinquitatis redibat hæreditas,

* Post vocem ἐπιθεῖναι, duas voces, τῷ λόγῳ, excidisse patet, cum ex interpretatione, tum ex editis Codicibus. Ita mox post σκιᾶς, verbum ἀκούειν desideratur.

tenebantur communium sacrorum societate. Suavius autem esse solet, quod inopinato contingit boni, quemadmodum sine sacris hæreditas. Hæc aliaque doctissime sane disserit Alciatus noster, cujus equidem sententiæ lubens addo meum suffragium, quanquam à mea minimum dissentienti. Porro in Plautino dicto allusum arbitror ad Græcorum illud adagium, Ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν, i. e. *Non sacrificata sacra devorare.* Item ad Hesiodum illud:

Ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιῤῥέκτων ἀνελόντα
Ἔσθιειν.

i. e. *Ante sacrum factum, cibum ab ollis tollere raptum,*
Atque edere.

LX. *Inter cæsa & porrecta.*

Elegans in primis adagium extat, apud M. Tullium in Epistolis ad Atticum: *Ea multa*, inquit, *imo omnia quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæsa & porrecta, ut ajunt, oneris mihi addatur, aut temporis.* Videtur significare cunctationem, & ancipitem hæsitationem, ac velut intervallum illud, inter omittendum quod cœptum est, & incipiendum quod novari oportet[1]. Sumptum est autem è prisco auspiciorum ritu, in quibus *inter cæsa & porrecta* sacerdos cæremonias quasdam agebat, quemadmodum testatur M. Varro libro De lingua Latina secundo: *Nam flamen Dialis*, inquit, *auspicatur vindemiam, & ut jussit vinum legere, agna Jovi facit, inter cujus exta cæsa & porrecta flamen prorsus vinum legit.* Porro quod exta cæsa prorogationem temporis apud veteres significaverint, declarat Cicero libro De divinatione secundo: *Quid enim*, inquiens, *habet aruspex, cur pulmo incisus etiam in bonis extis dirimat tempus, & proferat diem?*

LXI. *Pensum solvere.*

Pensum persolvere, est tuas implere parteis, debitoque perfungi officio. Translatum à lanificio muliebri, in quo singulis certum lanæ pondus in opus distribuebatur. Plautus in Persa, *Pensum meum quod datum est, confeci.* Idem in Bacchidibus, *Ego pensum meum lepide accurabo.* Et M. Tullius libro De oratore tertio: *Nunc ad reliqua progrediar, meque ad meum munus pensumque revocabo.* Varro de Re Rustica: *Nos nostrum pensum absolvimus.* Hieronymus ad Rusticum: *Et operis tui pensa persolvas.* Verum quo longius erit detorta metaphora, hoc erit adagium venustius. Veluti si ad sermonem, ad studium, ad officium, aut alias animi res referatur.

LXII. *Ne per somnium quidem.*

Οὐδ᾽ ὄναρ, i. e. *Ne in somnio quidem.* Græcis proverbialiter dictum est, pro eo quod est, nulla ratione, nullo tempore. Alioqui nemo fere tam omni felicitate destitutus, quin aliquando per quietem vel somniet lætiora quæpiam. Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: Οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. i. e. *Ne per somnium quidem unquam albo pane satiatus.* Idem usurpavit in Gallo, quum ait, regibus ne per somnium quidem aliqua re jucunda frui licere: Ὑφ᾽ ὧν οὐδ᾽ ὄναρ ἀπολαῦσαι τινος ἡδέως ἐξγίνεται. Rursus Περὶ τοῦ ἠλέκτρου: Ἀδόντων δὲ ἡδὺ, καὶ οἷον σὺ φῂς, οὐδ᾽ ὄναρ ἀκηκόαμεν. i. e. *Porro suaviter canentes, & eo modo quo tu prædicas, ne per somnium quidem audivimus.* Huc eleganter allusit Theocritus ἐν Βουκολίσκῳ, apud quem Eunica puella civilis, rusticum, basium dare conantem, ab se repellit, dicens tantum abesse ut illi datura sit basium, ut hoc ne per somnium quidem oporteat sperare. Carmen sic habet:

—— ἔῤῥ᾽ ἀπ᾽ ἐμοῖο,
* Βωκόλος ὤν μ᾽ ἐθέλεις κύσαι; τάλαν οὐ μεμάθηκα
Ἀγροίκως φιλέειν, ἀλλ᾽ ἄστυκα χείλεα θλίβειν.
Μὴ τύ γε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ᾽ ἐν ὀνείροις.

i. e. *Aufer te hinc procul, inque malam rem,*
Tu mihi suaviolum dare vis homo rusticus? atqui
O miser haud didici dare basia agrestibus unquam.
Sed magis urbanis soleo oscula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus unquam
Contigeris, nec per somnum.

Utitur eodem & M. Tullius in Epistolis ad Atticum: Πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ᾽ ὄναρ, *quisquam inveniri potest.* Theocritus in Megara Herculis uxore, Τὸ δ᾽ οὐδ᾽ ὄναρ ἤλυθεν ἄλλῳ, i. e. *Quod alii ne per somnum quidem accidit.* Galenus Περὶ φυσικῶν δυνάμεων lib. II. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν Ἐρασίστρατον, εἴπερ κἂν κατ᾽ ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχεν. i. e. *Atque hæc oportebat non esse ignota Erasistrato, si modo vel in somnis unquam illi cum Peripateticis incidisset consuetudo.* Solent autem vel extremæ sortis homines aliquando magnifica quædam somniare, quemadmodum apud Lucianum Micyllus, qui per somnium opulentissimus, experrectus, cerdo quispiam erat Iro pene pauperior. Nam somniare, sperandi genus est. Unde & Virgilius in Bucolicis, spes inanes amantum somnia vocat:

An qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Huc respexit & Flaccus in Satyris, cum ait:

Cum te servitio longo curaque levarit,
Et certum vigilans quartæ sit partis Ulysses
Audieris heres.

Itaque ne per somnium quidem perinde valet, quasi dicas, quod ne sperare quidem audeas. Plutarchus in libello, quem scripsit adversus Stoicos, adagium extulit paulo diversius, ὧν οὐδ᾽ ὀνειρώττοντα λαβεῖν μᾶλλον ἐστὶ παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, i. e. *Quorum ne somnia quidem magis capere licet extra communes cogitationes.* Divus Chrysostomus adversus Judæos concione tertia sic extulit, οὐδ᾽ εἰς ὄναρ.

LXIII. *Per nebulam, per caliginem, per somnium.*

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem, peneque evanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per nebulam recordari, per somnium meminisse, per caliginem videre, proverbio dicimus. Ut quæ puelli vidimus, senes quasi per somnium recordamur, vix tenuibus quibusdam simulacris rerum inhærentibus animo nostro, qualis est ferme vulgarium insomniorum memoria. Porro quod per mediam nebulam intuemur, ejus confusam duntaxat imaginem, ac velut umbram incertam adspicimus. Cujusmodi sunt quæ per caliginem cernuntur in tenebris. Hinc igitur ducta metaphora. Hujusmodi sermonis formæ frequenter obviæ sunt apud scriptores. Plautus in Pseudolo, [1] *Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus atque audivimus.* Idem in Captivis duobus: *In memoriam regredior audisse me quasi per nebulam.* M. Tullius lib. De finibus quinto: *In infirma ætate, imbecillaque mente, vis naturæ per caliginem cernitur.* Plato De legibus lib. septimo: Ἃ δὴ λέγω, δηλῶσαι πειρατέον οἷον δείγματα ἐξενεγκόντας εἰς φῶς. νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατά τι σκότος. i. e. *Cæterum quæ dico, conandum est, ut velut exemplis in lucem prolatis reddamus perspicua. Nam hæc videntur similia iis quæ dicuntur per caliginem quandam.* Eodem in libro legitur καθ᾽ ὕπνον, id est, *per somnum*, sive *in somnis.*

LXIV. *De asini prospectu.*

Ὄνου παρακύψεως, i. e. *De asini prospectu.* Vetus adagium dici solitum in eos qui ridendo titulo quempiam calumniantur, aut de frivolis rebus aliquem in jus vocant. Eventus qui fabulæ præbuit occasionem, varie narratur ab auctoribus. Quidam hujusmodi quædam memorant: figulus quispiam varias avium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobservantius sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aves & reliqua vasa dejecit, comminuitque. Is cujus erat officina, agasonem in jus vocat. Quumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moveret, *de asini*, inquit, *prospectu.* Alii aves non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino, sicuti dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reli-

1 Vide Interpretes Epist. XVIII. Lib. V. ad Atticum.

* Hic versus paulo diversius, & fortasse melius, legitur in editione Heinsiana, hoc modo,

Βωκόλος ὤν ἐθέλεις με κύσαι τάλαν; οὐ μεμάθηκα.

1 Quæ sunt à videndi sensu deducta, in iis loquutionibus per abusionem ad aures transferuntur; neque enim minus audimus per nebulam, sed minus videmus. Verum ea abusio infrequens non est.

qua-

quaque vasa subverterunt. Reliqua fabulæ utcunque conveniunt. Lucianus in Asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam, quod dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risu exceptam, in adagionem abiisse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, i. e. *ex asini prospectu*. Porro juxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos qui stoliditate sua, dum inepte student dissimulare, ridicule produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apulejus in nono Metamorphoseôs suæ libro, scribit ad hunc modum: *Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata cervice per quandam fenestrulam, quidnam sibi vellet tumultus ille prospicere gestio, unus è commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad umbram meam cunctos testatur in coram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, injecta manu quidam me veluti captivum detrahunt, jamque omni sublata cunctatione, scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa revelata repertum, productumque & oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cavillari non desinunt. Unde etiam de prospectu & umbra asini, natum est frequens proverbium.* Hactenus Apulejus.

LXV. *Suo ipsius indicio periit sorex.*

Cui confine est illud Terentianum ex Eunucho, *Egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perii.* Verba sunt Parmenonis, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse proverbium in eos qui suapte voce produntur. Atque hinc existimat ductam esse metaphoram, quod soricum proprium sit vel stridere clarius quam mures, vel strepere magis cum obrodunt frivola: ad quam vocem multi se intendentes, quamvis per tenebras noctis transfigunt eos. Usurpat hoc adagium divus Aurelius Augustinus in primo De ordine libro erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricem strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino quod vigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertia: *Sed videbor*, inquit, *ipse meis indiciis captus.*

LXVI. *Induitis me leonis exuvium.*

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, i. e. *Induitis me leonis exuvium.* In eos dici solitum, qui suscipiunt negocium majus facultate, quique se magnificentius gerunt quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cujus hic ornatus erat, ut leonis exuvio tegeretur, deinde altera manu clavam, altera gestaret arcum, atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuvio clavaque instructum, ad inferos descendere parantem, ut Euripidem cum Æschylo certantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, utpote mollem & effœminatum. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autem prohibet, quo minus proverbium ad apologum illum referatur, cujus meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus servitutem, abrupto loro in sylvam aufugerat. Illic forte repertum leonis exuvium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans. Nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & leonem & asinum, atque ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non aliis quibusdam conjecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus jam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum exanimaverat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt

A in Italia, sed qui sunt in Æolide supra Lesbum. Nam & Lesbii & Cumani notati sunt stoliditatis, ut indicat Stephanus. Usurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, posteaquam semel leonis pellem esset indutus. Lucianus in Pseudologista: Οὐδὲ δεῖ τινος, ὃς ἀποδύσοντός σου τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο, κανθήλιος ὤν, εἰ μή τις ἄρα ἐξ Ὑπερβορέων ἄρτι ἐς ἡμᾶς ἥκοι, ἢ ἐς τοσοῦτον Κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς, εἰδέναι ὄνον ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα, μὴ περιμείνας ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν. i. e. *Nec opus est quopiam, qui tibi leonis exuvium detrahat, quo palam fiat te canthelium esse, nisi quis sane ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos advenerit,*
B *aut usque adeo Cumanus sit, ut qui viderit non protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut exspectet, ut te præterea rudentem audiat.* Eusebius Cæsariensis adversus Hieroclem: Οἰχήσεται μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ἐπικρυπτόμενος δορᾷ. i. e. *Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus leonis intectus pelle.* Demutavit nonnihil de proverbio Lucianus in Philopseude, cum ait: Τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθει με, ὑπὸ τῇ λεοντῇ, γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων. i. e. *Tantum temporis non animadverti eum sub leonis exuvio ridiculam quandam simiam tectam habere.*

LXVII. *Midas auriculas asini.*

C Μίδας ὄνου ὦτα, i. e. *Midas auriculas asini.* Refertur à Diogeniano. Natum à fabula notissima Midæ Regis Phrygiæ, cui Phœbus, quod stolide Panem canentem sibi prætulisset, asininas affixit auriculas. Quas cum diu mitra occuluisset, tandem à tonsore animadversum est, ac prolatum in vulgus. Porro adagium recte dicetur, vel in stolidos & crassis auribus, pinguique judicio homines. Vel in tyrannos, quibus cum aures sint asininarum instar longæ, procul etiam audiunt, velut auscultatoribus dimissis qui audita referant. Quos Plutarchus in libro De curiositate, ὠτακουστὰς appellat, & προσαγωγίδας. Eoque Lucianus in libello cui titulus, Non esse facile credendum delatoribus, calumniæ depingens imaginem, Midæ aures illi tribuit, propter
D studium subauscultandi captandique quid alii rerum faciant: Ἐν δεξιᾷ τις ἀνὴρ κάθηται, τὰ ὦτα παμμεγέθη ἔχων, μικροῦ δεῖν τοῖς τοῦ Μίδου προσεοικότα. i. e. *Ad dexteram vir quispiam sedet, auriculis maximis, quales ferme Midæ fuerunt.* Aristophanes in Pluto:

Μίδας μὲν οὖν ἔσῃ ὦτ' ὄνου λάβητε.

i. e. *Midas quidem itaque, si asini aures sumatis.*

Quo loco interpres admonet proverbii de auriculis asininis, ejusque commenti varias allegat causas. Quosdam auctores esse, Midam hunc ob contemptum aliquando vituperatumque Bacchi numen, in asinum fuisse conversum. Alii narrant, cum aliquando præ-
E teriret asinos hujus Dei, atque eos affecisset injuria, iratum Bacchum, Midæ auriculas asininas addidisse. Sunt qui dicant huic aures natura prælongas fuisse, & asininarum instar prominentes, atque hinc fabulæ jocum ortum esse. Quanquam pluribus placet, hac allegoria significatum, Midam utpote tyrannum Corycæos ac subauscultatores dimittere solitum, per quos quæcunque per omnem regionem, vel fierent, vel dicerentur, cognosceret, nimirum illis utens aurium vice. Proinde cum vulgus admiraretur, ab illo resciri etiam ea quæ clam ac procul fierent, occasionem fabulæ dederunt, ut Midas diceretur auriculas asini habere. Vel quod nullum aliud animal acrius audiat quam asinus, excepto mure: vel quod aures habeat
F omnium longissimas. Persius:

Auriculas asini quis non habet?

Ferunt nonnulli primum à poeta scriptum fuisse,

Auriculas asini Mida rex habet.

Deinde metu Cæsaris scripturam mutasse, *quis non habet.*

LXVIII. *Hinc illæ lachrymæ.*

Ex Andria Terentiana per allusionem proverbialiter usurpatum videtur ab Horatio, *Hinc illæ lachrymæ.* Usurpavit ad hunc modum M. Tullius in actione pro M. Cælio: *Hinc illæ lachrymæ, nimirum, & hæc causa est*

est horum omnium scelerum atque criminum. Dicetur autem de rei causa aliquandiu dissimulata ; quæ vere tandem deprehendatur. Veluti si quis dicat, barbaros damnare Græcas literas : ne, scilicet, ipsi parum docti videantur, commode subnectet, *Hinc illa lachryma*, hoc est quod eos male habet. Sumuntur autem frequenter id genus allusiones à claris auctoribus, & in proverbii vicem transferuntur, etiamsi nulla figura proverbialis adsit. Quod genus illud ex Homero sæpius iteratum in Epistolis Ciceronis ad Atticum, Αἰδέομαι Τρῶας, i. e. *Vereor Trojanos.*

LXIX. *Hæc Helena.*

Non dissimili figura dixit Lucianus in Eunucho, Αὕτη, ὦ πάμφιλε, Ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν, i. e. *Hæc ipsa erat Helena, pro qua digladiabantur.* Loquitur autem de duobus Peripateticis, mercedis ac lucri cupiditate turpiter apud judices contendentibus. Allusit ad monomachiam, id est, singulare certamen, quod inter Menelaum & Paridem factum describit Homerus Iliadis libro tertio.

LXX. *Ebur atramento candefacere.*

Ebur atramento candefacere, est genuinæ formæ, cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud nativum obscuretur magis quam illustretur. Proinde lena Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti: *Una*, inquit, *opera ebur atramento candefacere postules.* Propterea quod omne lenocinium rebus natura pulchris dehonestamentum adferat, non venustatem. Veluti si quis veritatem, qua nihil est pulchrius, Rhetorum pigmentis conetur exornare. Porro quemadmodum cerussa ad candorem conciliandum adhiberi consuevit itidem purpurissa ad tingendas rubore malas. Simili forma dixit in Mostellaria: *Nova pictura interpolare vis opus lepidissimum.*

LXXI. *Sincerum vas incrustare.*

Eodem ferme pertinet Horatiana metaphora, quæ in Sermonum lib. I. legitur, Satyra III.

At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare.

Hoc est, quæ per se recta sunt, ea nominibus alienis impositis depravamus atque obtegimus. Quanquam potest & ad superiorem sententiam eleganter accommodari, hoc est, cum rebus per se decentibus tectorium inducimus, quod tegat & obscuret nativum decus, non augeat.

LXXII. *Pulchrorum etiam autumnus pulcher est.*

Τῶν καλῶν καὶ ὀπώρη καλή, i. e. *Pulchrorum etiam autumnus pulcher.* Metaphora proverbialis nata ex Archelai apophthegmate, quod ab eo dictum Plutarchus refert in Euripidem, qui jam pubescentem atque exoletum Agathonem in convivio suaviabatur. Non abludit ab illo Homerico, quod alio reddemus loco, ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν, i. e. *è culmo cognoscere.* Vernis enim mensibus nihil non tenerum ac nitidum, cum omnia adhuc in flore aut in herba sunt. Cæterum autumni tempore posteaquam jam in culmos, aut caulem excreverunt, horridiora videntur. Quadrat igitur in ea, quæ cum natura sint egregia, ne tum quidem fastidienda videntur, cum maturuerunt. Alioqui nihil fere tam fœdum, quod non aliquando niteat ætate. Dicetur non ineleganter & in hos, qui belle portant ætatem.

LXXIII. *Magnorum fluminum navigabiles fontes.*

Simili metaphora videtur dictum & illud, quod refert ac notat Fabius in octavo Institutionum libro, *Magnorum fluminum navigabiles fontes sunt.* Eam sententiam ait se juvene decantatam fuisse. Significat autem præpotentium quantulacunque, plus pollere quam universas tenuium opes. Cæterum notat Fabius hoc sententiarum genus, quod palam falsæ videantur.

LXXIV. *Generosioris arboris statim planta cum fructu est.*

Simillimam huic eodem loco subjicit, *Generosioris arboris statim planta cum fructu est.* Quo quidem id innui videtur, egregia beneque nata ingenia, statim maturescere, & ad frugem perveni … xat Fabius & hoc sententiæ genus. Mihi tamen visum est in adagiorum catalogum has quoque referre, quod vulgo celebres fuisse testatur, & impudentior hyperbole, sicut paulo superius dictum est, non rejicitur ab hoc genere.

LXXV. *Cornicum oculos configere.*

M. Tullius in oratione pro Murena scribit ad hunc modum : *Deinde etiam si quid apud majores nostros fuit in isto studio admirationis, id enunciatis vestris mysteriis, totum est contemptum & abjectum. Posset agi lege nec ne, pauci quondam sciebant. Fastos enim vulgo non habebant. Erant in magna potentia qui consulebantur, à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inventus est scriba quidam Cn. Flavius, qui cornicum oculos confixerit, & singulis diebus ediscendos fastos populo proposuerit, & ab ipsis jureconsultis, eorum sapientiam compilarit. Itaque irati illi quod sunt veriti, ne dierum ratione pervulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerunt, ut omnibus in rebus ipsi interessent.* Idem in actione pro L. Flacco: *Hic Hercule cornici oculum, ut dicitur: nam hunc Hermippum hominem eruditum, civem suum, cui debebat esse notissimus, percussit.* Porro proverbium natum sit ex apologo quopiam, an ex eventu, an ex metaphora sumptum, non satis liquet. Undecunque fluxerit, perinde valere videtur, *cornicum oculos configere* [1], quasi dicas, novo quodam invento veterum eruditionem obscurare, efficereque ut superiores nihil scisse, nihil vidisse videantur. Effertur autem per ironiam. In eadem sententia usus est divus Hieronymus, Apologetico adversus Ruffinum secundo: *Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata, nostri arbitrii putas, aut ex pluribus judicare, quid verum sit, aut novum opus in vetere condere, illudentibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere.* Hæc Hieronymus sentiens, quasi sua castigatione prolata, Judæi jam nihil scituri viderentur, à quibus id temporis Veteris Testamenti veritas petebatur. Nec admodum diverse usurpavit Macrobius libro Saturnalium septimo : *Et quia*, inquiens, *his loquendi labyrinthis nos impares fatemur, age Vetti, hortemur Eustathium, ut recepta contraria disputatione, quicquid pro vario cibo dici potest, velit communicare nobiscum: ut suis telis lingua violenta succumbat, & Græcus Græco eripiat hunc plausum, tanquam cornix cornici oculos effodiat.* Hactenus Macrobius. Illud non ab re fuerit admonere lectorem, ut etiam atque etiam consideret, num cornicum vivacitas & concordia huic adagioni locum fecerit. Siquidem cornix antiquitus concordiæ symbolum erat. Ejusdem vivacitas etiam Græco proverbio celebrata est. Ut is videatur cornicum oculos velle configere, quisquis ea quæ antiquitas magno consensu approbavit, damnare ac rescindere, conetur. Nec admodum absurdum, si quis in hunc modum accipiat, ut dicatur oculos cornicum configere, qui perspicacissimis oculatissimisque visum adimat, offundatque tenebras: aut qui rem ipsissimam acu, quod ajunt, tangat, tantus videlicet artifex, ut non solum scopum, aut avem, verum & ipsos oculos jaculo feriat.

LXXVI. *Gladiatorio animo.*

Proverbii speciem habet quod legimus in Phormione Terentiana, *Hem gladiatorio animo ad me affectant viam.* Quo significatur, ita tendi ad nocendum alteri, ut id cum proprio etiam periculo tentetur, animo pertinaci, paratoque vel perdere, vel perire. Nam gladiatori composito ad certamen hæc pugnæ proposita sors est, aut occidere si occupaverit, aut occumbere si cessaverit. Aristoteles audaciam hujusmodi, cum propriæ salutis contemptu conjunctam, *Celticam* appellat.

1 Si perpendas loca *Ciceronis* & *Macrobii*, intelliges hoc proverbio significari, id facere cuipiam quod ipse aliis facere solet. Qua de re diximus in Quæstionibus nostris Hieronymianis Quæst. IX. §. 13.

LXXVII.

LXXVII. *Frusto panis.*

Frusto panis, pro re quantumlibet pusilla ac vili, nostris quoque temporibus vulgo dictitant. M. Cato in oratione quadam M. Cœlio vilitatem opprobrans, non loquendi tantum, verum etiam tacendi: *Frusto*, inquit, *panis conduci potest, vel uti taceat, vel uti loquatur.* Citatur locus ab A. Gellio in Noctibus Atticis. Videtur hyperbole sumpta, vel à canibus quos frusto panis invitare solemus, vel à mendicis.

LXXVIII. *Quem mater amictum dedit observare.*

Quem mater amictum dedit observare: Pro eo, quod est pueriliter ex alieno præscripto vivere, legitur apud Quintilianum libro quinto: *Nam quid*, inquit, *illa miserius lege, veluti præformatas infantibus literas prosequentium, & ut Græci dicere solent, quem mater amictum dedit, sollicite custodientium?* Quibus ex Fabii verbis apparet, Græcis in proverbio fuisse. Usurpat autem & indicat adagium Lucianus in Nigrino: Καὶ πόθεν ὁ ταὼς οὗτος. Καὶ τάχα τῆς μητρός ἐστιν αὐτοῦ, i. e. *Et unde hic pavo. Atque fortassis materna vestis * est.* Dicuntur hæc scommata in eum, qui versicolore veste amictus advenerat. Plutarchus in commentario de Fortuna Alexandri: Δίκην νηπίου παιδὸς, φυλάττοντα τὴν περιβολὴν, ἣν ἡ πάτριος αὐτῷ συνήθεια, καθάπερ τιθήνη περιέθηκε, i. e. *More pusilli pueri servantem amictum, quem illi patria consuetudo veluti nutrix addiderat.* Quin hoc ipsum, quo nihil jam tritius, ex præscripto vivere, proverbiali metaphora dictum apparet, tracta videlicet à pueris, quibus, ut inquit Plato, ἐν τῇ γραφίδι, i. e. *in tabula graphiaria* doctor exemplar præscribit, quod imitantes, literarum notulas consuescant effingere. Hoc imitationis genus velut addictum ac servile ridet Horatius:

O imitatores servum pecus, ut mihi sæpe
Risum, sæpe [1] jocum, vestri movere tumultus.

Et Fabius nihil putat ad bene dicendum inutilius, quam ita servire præceptis artis, ut non ausis digitum latum ab illis discedere, si quando causæ ratio postulabit.

LXXIX. *Quid distent æra lupinis.*

Proverbii faciem habet, quod est apud Horatium in Epistolis:

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.

Id est, novit discrimen rerum vilium & preciosarum. Agit autem Horatius de iis, qui beneficia non ita conferunt in quosvis, velut abjiciant, sed ita collocant, ut expendant & ejus meritum ac dignitatem cui præstant, & precium muneris quod largiuntur. Porro lupini vilitatem proverbialiter notavit & Juvenalis:

—— *tunicam mihi malo lupini,*
Quam si me toto laudet vicinia pago.

Notat & Lucianus in libello De mercede servientibus, cum rogat num usque adeo defuerit lupini & aquæ fontanæ copia, ut in eam sese conjiceret servitutem.

LXXX. *Me mortuo terra misceatur incendio.*

Exstat Græcus senarius παροιμιώδης apud Suetonium Tranquillum in vita Neronis:

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

i. e. *Me mortuo conflagret humus incendiis.*

Quod cum à quodam sermone communi diceretur: Nero respondens, *imo*, inquit, ἐμοῦ ζῶντος, i. e. *Me vivo*, alludens ad urbis incendium, quod paulo post effecit. Meminit hujus proverbii M. Tullius libro De finibus bonorum tertio: *Quoniamque illa vox inhumana & scelerata dicitur eorum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis, terrarum omnium deflagratio consequatur, quod vulgari quodam versu Græco pronunciare solent.* Item Seneca libro De clementia secundo, cum dicit, *multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam pervenisse, celebresque vulgo fieri, ut illam, Oderint dum metuant. Cui*, inquit, *Græcus versus similis est, qui se mortuo terram misceri ignibus jubet.* Quin eadem sententia, hodieque vulgo durat inter mortales, *Mihi*, inquiunt, *morienti mundus universus moritur.* Qua significant nihil sua referre, quid posteris accidat vel boni vel mali, cum ipsi tollantur à vita, nequaquam sensuri.

LXXXI. *Mare cœlo miscere.*

Mare cœlo miscere. Proverbialis hyperbole est, pro eo quod est, omnia perturbare, nihilque non facere. T. Livius: *Quid est, quod cœlo terram, terra cœlum misceant?* Idem alibi: *Quid tandem est, cur cœlum ac terras misceant?* Juvenalis:

—— *clames licet, & mare cœlo*
Confundas, homo sum.

Lucianus in dialogo Promethei & Mercurii: Τί οὖν ἐχρῆν τούτων ἕνεκα τὸ τοῦ λόγου, τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν ἀναμεμίχθαι, i. e. *Quid igitur oportebat ea gratia, terra, quod dici solet, miscere cœlum?* Virgilius in quinto, de Junone omnia tentante:

—— *maria omnia cœlo*
Miscuit.

Idem paulo diversius in duodecimo:

—— *non si tellurem effundat in undas*
Diluvio miscens, cælumve in tartara solvat.

Aristophanes in Lysistrata, non dissimili figura dixit:

Τὰ δ' ὑπέρτερα νέρτερα θήσει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης,

i. e. *Quin & supera infera reddet*
Juppiter altifremus.

Plutarchus in vita Romuli sic usurpat, ut cœlum terræ misceant, qui ex hominibus Deos, ex Diis homines faciunt, & quæ sunt hominum fabulantur de Diis: Ἀπογνῶναι μὲν οὖν παντάπασι τὴν θειότητα τῆς ἀρετῆς ἀνόσιον καὶ ἀγεννὲς, οὐρανῷ δὲ μιγνύειν γῆν ἀβέλτερον. i. e. *In totum abnegare divinitatem virtutis impium est & ingenerosum, cæterum cœlo miscere terram, stuporis est.*

LXXXII. *Miscebis sacra profanis.*

Consimilis figura dixit Horatius:

Miscebis sacra profanis.

Id est, Nihil non facies. Item confundens fasque nefasque. Apud veteres multum erat discriminis inter res hominum ac res Deorum, adeo ut Homerus etiam vocabula discernat, quibus Dii consueverunt uti à vocibus humanis. Et Pythagoras à quibusdam jusserit abstineri quod numinibus essent consecrata: unde qui nihil habent pensi, quique nihil non audent, miscent sacra profanis.

LXXXIII. *Susque deque.*

Apud Plautum atque alios auctores proverbialiter positum invenitur, *susque deque fero*, & *susque deque habeo*, pro eo quod est, nihil mea refert, nil laboro. Plautus in Amphitryone: *Quæ neque sunt facta, neque ego in me admisi, arguit, atque id me susque deque esse habituram putat.* A. Gellius libro Noctium sexto decimo scribit, *susque deque ferre*, idem valere quod æquo animo esse, & quod accidit non magni pendere: atque interdum negligere & contemnere, simillimumque esse illi quod Græci dicunt, ἀδιαφορεῖν. Citat autem Laberium in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu susque deque fers.

Item M. Varronem in Sisenna: *Quod si non horum omnium similia essent principia, susque deque esset.* Denique versus hos ex Lucilio refert:

Verum hic ludus ubi susque omnia deque fuere.
Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus, jocusque.

Imitatum ex illo Græco schemate, Ἄνω καὶ κάτω, i. e. *Sursum ac deorsum*, quo nullum ordinem, nullumque rerum discrimen significamus.

LXXXIV. *Ultroque citroque.*

Ultro citroque proverbiali figura dicitur, valetque perinde quasi dicas, hinc atque illinc, sive utrinque. Fit autem venustior metaphora, quoties ad mutuam altercationem, disceptationem, confabulationem, rixamve refertur. Quod genus est apud Ciceronem De republica: *Multisque verbis ultro citroque habitis, ille nobis consumptus est dies.* Idem in libris Officiorum: *Beneficiis ultro & citro datis acceptisque.* Seneca De benefi-

* Hanc vocem, *vestis*, ex præcedenti membro repetit.
[1] Lege *bilem* pro *joco*, ut habent meliores editiones, nam *jocus* non opponitur *risui*, sed bilis.

neficiis lib. v. *Beneficium & gratia relatio ultro citroque ire debent.* Consimili forma dicimus: *Ultro citroque agitata causa.* Et, *Ultro citroque datis & acceptis cladibus. Ultro citroque certatum conviciis.* A

LXXXV. *Sursum ac deorsum.*

Huic simillimum est illud ex Eunucho Terentiana: *Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites*, id est, huc atque illuc, aut certe subinde ad Thaidem ab hero, rursum ab hero ad Thaidem intercursites, ita ut solent amantium ministri. Quod quidem plusculum habebit decoris, si longius transferatur, ut si quis dicat, Jureconsultos, à volumine ad volumen, à lege ad legem, ab interprete ad interpretem, subinde transferentes sese, sursum ac deorsum vagari. Ea metaphora mutuo sumpta videtur à Sisyphi fabula saxum volventis apud inferos. Cui Græcum illud ἄνω καὶ κάτω, de quo modo meminimus, ita finitimum est, ut idem esse videatur. Demosthenes in prima contra Philippum oratione: Ἐὰν ἀλλοθί που, συμβοηθεῖτε ἄνω καὶ κάτω, i. e. *Quod si alio quopiam in loco Philippum adesse nunciatum sit, pariter accurritis sursum ac deorsum.* Aristophanes ἐν Ἀχαρνῆς: B

Οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κ' ἄνω καὶ κάτω
Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.

i. e. *At hi in foro loquuntur, & resticulam*
Sursum ac deorsum minio vitant litam.

C Euripides in Bacchis:

Ἄνω κάτω τὰ πάντα συγχέας ὁμοῦ.

i. e. *Sursum deorsum cuncta confundens simul.*

Plato in Phædro, Χρὴ πάντας σὺν λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν, i. e. *Oportet rationes omnes sursum ac deorsum versemus, atque ita consideremus.* Idem in Theæteto: Καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον, ἄνω κάτω πάντα, i. e. *Fiatque quod dicitur, sursum deorsum omnia.* Usus est & in Parmenide. Utitur eodem Aristides rhetor, cum aliis aliquot locis, tum in Cimone: Ἔγωγε οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν μᾶλλον πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτο, i. e. *Ego sane non video quo pacto possint universa magis sursum ac deorsum misceri.* Menander apud Plutarchum: D

Οὐ δὲ στρεφομένους ἄνω κάτω,
Οἴμοι λέγειν.

i. e. *Neque dum se agunt sursum deorsum dicere*
Heu mihi.

Pro ἄνω καὶ κάτω, dixit Euripides πάλιν τε καὶ πρόσω, quasi dicas, *antrorsum ac retrorsum.*

Φύρουσιν ταῦθ' οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

i. e. *Miscent enim hæc sursum ac deorsum numina.*

Versus à scribis corruptus constabit si legas:

Φύρουσι ταῦτα θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

Apud Athenæum libro sexto:

—— ἀλλὰ μεταφέρει
Ἕκαστος αὐτῶν ταῦτ' ἄνω τε καὶ κάτω. E

i. e. —— *sed ista singuli*
Sursum deorsum transferunt.

De Poetis loquitur, qui nihil ipsi reperiunt novi, sed ab aliis inventa miscent, & aliter tractando faciunt sua. Proinde proverbium accommodabitur, vel ad omnia tentantem, vel ad omnia confundentem, vel ad intelligentiam omni ex parte negocium circunspicientis. Huic plane simillimum est quod exstat apud Terentium in Hecyra, *Cursari rursum prorsum*, pro eo quod est, huc illuc. Nam *rursum* proprie sonat, retro: & *prorsum*, ante. Proverbiale schema annotavit & Donatus. Cujusmodi sunt & illa, *sursum deorsum, intro foras, hac illac*, & Græcis, Ἄνω καὶ κάτω, πρόσω καὶ ὀπίσω. Quo longius recesserit à rebus corporeis, hoc plus venustatis habebit adagium. Quod genus est illud Juliani ad Galenum libro quo hunc refellit: Οὐδ' ἂν πείσειεν ἡμᾶς τε καὶ αὐτοὺς ἐπ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἴσασι τί φύσις ἐστὶν, ἣν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλοῦσι, πανταχοῦ πανταχῇ. i. e. *Nequaquam persuasuri sunt vel nobis, vel sibiipsis vere, ipsos scire quid sit natura, quam sursum ac deorsum celebrant, ubique magnifice prædicantes.* Ita qui variis modis rem apud sese expendit ἄνω κάτω λελογισμένος dici poterit. F

LXXXVI. *Omnium horarum homo.*

Qui seriis pariter ac jocis esset accommodatus, & qui quum assidue libeat convivere, eum veteres *omnium horarum hominem* appellabant. Atque ita vocatum Asinium Pollionem, auctor est Fabius. Apud Suetonium Tiberius duos quosdam combibones suos, jucundissimos, & *omnium horarum amicos* profiteri solet, etiam codicillis. Ejusmodi amicum eleganter simul, & graphice depinxit Ennius, sub persona Gemini Servilii. Carmen quanquam exstat apud Aulum Gellium Noctium Atticarum libro duodecimo, capite quarto, tamen non gravabor adscribere:

Hocce loquutus, vocat qui cum bene sæpe libenter
Mensam, sermonesque suos, rerumque suarum
Comiter impertit, magna cum lapsa diei
Pars foret, è summis rebus, parvisque gerundis
Parte fuisset de parvis, summisque gerundis
Consilio, induforo, lato, sanctoque senatu.
Cui res audacter magnas, parvasque jocumque
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu
Evomeret, si quid vellet, tutoque locaret.
Quo cum multa volup', ac gaudia, clamque, palamque
Ingenium, cui nulla malum sententia suadet,
Ut faceret facinus levis: haud malus, idem
Doctus, fidelis, suavis homo, facundus, suoque
Contentus atque beatus, scitus, secunda loquens, in
Tempore, commodus, & verborum vir paucorum.
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe vetustas
Quæ facit, & mores, veteresque, novosque tenentem,
Multorum veterum leges, divûmque hominumque
Prudentem, qui multa loquive, tacereve possit.

Talis & inter Philosophos fuisse traditur Aristippus, qui Dionysii jussu cum cæteris nec in fœminea purpura saltare detrectavit, Platone recusante, addens vel in Bacchanalibus oportere pudicum esse. Hinc Horatius:

Omnis Aristippum decuit color.

Contra qui suis quibusdam sunt moribus, neque faciles ad cujusvis hominis convictum, perpaucorum hominum homines dicuntur, ut apud Terentium. Apud Horatium autem communi sensu caret, inquimus.

LXXXVII. *Pecuniæ obediunt omnia.*

Tam omnibus nationibus in ore fuisse videtur hæc sententia, quam nunc etiam omnibus est in usu, *Pecuniæ obediunt omnia.* Et refertur in Proverbiis Hebræorum, apud Ecclesiasten, capite decimo, nec eo secius à Græcis pariter ac Latinis auctoribus celebratur. Euripides in Phœnissis:

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν τιμιώτατα,
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.

i. e. *Mortalibus nil carius pecunia,*
Atque inter homines una plurimum valet.

Item Aristophanes in Pluto:

Ὡς οὐδὲν ἀπεχνῶς ὑγιὲς ἐστιν οὐδενός,
Ἀλλ' εἰσὶ πάντες κέρδους ἥττονες.

i. e. *Proh ut nihil sanum reperias usquam,*
Sed pariter omnes serviunt victi lucro.

Huc alludit & Demosthenicum illud in prima Olynthiaca: Δεῖ δὴ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων, i. e. *Breviter opus est pecuniis, neque citra has quicquam eorum quæ facienda sunt, confici potest.* Rursum Aristophanes in eodem Pluto, facetissime persequitur, quicquid rerum vel bonarum, vel malarum geritur inter mortales, id pecuniarum gratia fieri, quin etiam Diis ipsis non aliam ob causam rem divinam fieri. Atque inter alia permulta hanc catholicam sententiam refert:

Ἤ τι γ' ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλὸν,
Ἢ χαρίεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται.
Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα.

i. e. *Si quid eximium est aut splendidum,*
Si quid venustum, hominibus abs te uno venit.
Siquidem opibus universa simul obediunt.

Proinde Horatius pecuniam *reginam* appellat:

Scilicet uxorem, cum dote, fidemque & amicos,

Et

Et genus & formam regina pecunia donat.

Sed nemo festivius pecuniæ tyrannidem descripsit, quam Euripides Bellerophontem ad hunc modum loquentem faciens. Referuntur autem à Seneca libro Epistolarum, Epistola cxv. nam ipsa quidem fabula non exstat, versus aliquot: hi quoniam sunt in primis lepidi ac venusti, non gravabor adscribere, sed aliquot locis emendatos. Quandoquidem apud Senecam habentur depravati:

Sine me vocari pessimum, ut dives vocer.
Nemo an bonus, an dives omnes quærimus.
Non quare, & unde, quid habeas, tantum rogant.
Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
An dives omnes quærimus, nemo an bonus.
Aut dives opto vivere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum.
Cui non voluptas matris, aut blanda potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce si quid Veneris in vultu micat,
Merito illa amores cœlitum atque hominum movet.

Cum hi, inquit, *novissimi versus in Tragœdia pronunciati essent, totus populus ad ejiciendum & actorem & carmen consurrexit, uno impetu, donec Euripides in medium ipse prosiliit, petens ut exspectarent, viderentque quem admirator auri exitum faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in sua quisque dat.* At ex his versibus, quos Latinos recitat Seneca, posteriores aliquot reperi Græcos apud Athenæum in Dipnosophistis lib. iv. sed citra nomenclaturam auctoris, eos hoc loco subscribam:

Ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
Ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοιάς δ' ἔχει,
Οὐ παῖδες ἐν δόμοισιν, οὐ φίλος πατὴρ
Οἵας σὺ, χ' οἱ σὲ δόμασιν κεκτημένοι.
Εἰ δ' ἡ Κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
Οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν.

i. e. *O captus aurum hominibus ornatissimus,*
Ut nec genitrix, nec pater, nec liberi
In ædibus tales voluptates ferunt:
Quales paris tu his, qui domi te possident.
Quod si hoc modo Veneris renident lumina,
Haud mirum amores si cit innumerabiles.

Subit interim admirari perversum præposterumque mortalium ingenium. Sententiam improbam in ficta fabula, sub persona improba, ab histrione recitatam in theatro non ferunt, ac per tumultum ejiciunt, sibi quisque domi ignoscit. Quotus enim quisque est qui studio vitaque non loquitur, quod illic histrio sonabat? Horrent voces in theatro, & non horrent rem in omni vita? Quid infamius, quid exsecratius apud omnes *mendacii* vocabulo, quid ipsa re in moribus hominum usitatius? Quid perjurio detestabilius? Excute vitam hominum, perjurii plena sunt omnia. Vide quid populo jurent Principes, quid Episcopi, quid Abbates, imo quid in baptismo Christiani omnes. Confer mores, quantam invenies perjuriorum μυριάδα. Quam abominamur *furis* nomen! At in vita nihil aliud invenies. Nisi forte furtum non est, accipere pecuniam mutuam animo non reddendi, negare depositum quum tutum est, mala fide invadere hæreditatem aut possessionem alienam, imponere emptori, suffurari nonnihil de materia quam suscepisti, pro gemmis vitra obtrudere, aliud vini genus pro alio vendere. Denique nullam prætermittere occasionem fraudandi proximum. Sed ad Proverbia redeo.

LXXXVIII. *Veritatis simplex oratio.*

Refertur in Diogeniani Collectaneis hoc adagium. Exstat autem in Phœnissis Euripidis, ad hunc modum:

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων,
Ἔχει γὰρ αὐτὴ καιρόν, ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

A i. e. *Nam veritatis suevit esse oratio*
Simplex, vafris nec est egens ambagibus
Interpretum, siquidem ipsa per se congruit,
At sermo iniquus, quia per se fit morbidus,
Medicamenta exquisita deposcit sibi.

Citatur à Seneca Epistola xlix. *Nam ut ille ait Tragicus: veritatis simplex oratio est.* Proverbium usurpabitur, vel in Rhetores ac Poetas, qui mendacia verborum lenociniis fucare solent. Vel in blandiloquos, qui quod non ex animo dicant, solent accuratius adornare sermonem, ac veros affectus hoc diligentius imitari verbis, quo magis vacant affectibus:

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
B *Ac faciunt prope plura dolentibus ex animo.*

Cum interim simplex illa rusticanaque veritas, negligat id genus orationis fucos: Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην. i. e. *Ficus ficus, ligonem ligonem* appellans. Vel in divinos, qui vaticinia sua verbis ambiguis efferunt, ne queant deprehendi, sitque rima quæpiam per quam elabantur. Denique in eos qui perplexe loquuntur, dum verum dissimulant. Nam hoc indicio sæpenumero deprehenditur vanitas, velut in Eunucho Terentiana:

Pergin' scelesta mecum perplexe loqui?
Scio, nescio, abiit, audivi, ego non adfui.
C *Non tu isthuc mihi dictura aperte es, quicquid est?*

LXXXIX. *Tunica pallio propior est.*

Apud Plautum in Trinummo legitur allegoria proverbialis: *Tunica pallio propior est.* Quo significatum, ex amicis nos aliis atque aliis magis esse devinctos, neque parem omnium habendam esse rationem. Apud veteres primum in officio locum habebant parentes, proximum pupilli nostræ fidei crediti, tertium clientes, quartum hospites, quintum cognati & affines, ut indicat Gellius libro quinto, capite xiii. Præterea quædam negocia propius aliis ad nos pertinere. Pallium extrema vestis apud Græcos, quemadmodum
D apud Romanos toga. Tunica toga tegebatur, ut frequenter apud Homerum, χλαῖναι καὶ χιτῶνες, simul nominantur.

XC. *Genu sura propius.*

Γόνυ κνήμης ἔγγιον, i. e. *Genu sura propius.* Qui Græcas parœmias collegerunt, ajunt, hoc adagium ex eventu quodam esse natum. Quum in prælio quidam conspiceret duos amicos, pariter de vita periclitantes, fratrem & consobrinum, neque posset utrique simul ferre suppetias, omisso consobrino fratrem defendit, atque hanc interim sententiam pronunciavit, quæ postea transierit in proverbium, γόνυ κνήμης ἔγγιον. Id refertur ab Aristotele lib. Moralium nono: *Accedunt*,
E inquiens, *eodem & proverbia universa, ut anima una, & amicorum communia sunt omnia, & amicitia est æqualitas, & tibia genu propinquius.* Theocritus in Idyllio, cui titulus Charites, tribuit hoc adagium viro tenaci, qui sibi vivat, neque quicquam velit impertiri amicis:

Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων πόθεν αὔξεται ἀθρεῖ
Ἄργυρος, οὐδέκεν ἰὸν ἀποτρίψας τινὶ δοίη,
Ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται, ἀπωτέρω ἢ γόνυ κνάμα,
Αὐτῷ μοί τι γένοιτο.

i. e. *Verum quisque sinu dextram occulit, illud & unum*
Cogitat, unde sibi congesta pecunia crescat,
Nec cuique abstersa rubigine donet amico.
Imo statim hoc, mihi sura genu longinquior, inquit:
F *Ipsi malim aliquid detur mihi.*

Athenæus lib. ix. eo deflexisse videtur, ut dicat de iis potius, quæ propius ad rem pertinent. Ex hoc igitur Plautus suum illud effinxisse videtur: *Tunica pallio propior.* Confinis est huic adagio illa Hesiodi sententia:

Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.

i. e. *Sed nec germano quisquam est æquandus amicus.*

Est enim inter hos, quos amamus, habendus ordo. Nihil autem vetat, quo minus ad rem torqueatur, quod genus, si quis dicat, majorem habendam esse vitæ quam re-

pecuniæ, corporis quam vestis, animi quam corporis rationem, recte adduxerit, γόνυ κνήμης ἔγγυον.

XCI. *Omnes sibi melius esse malunt, quam alteri.*

Eandem ferme sententiam Terentius, simpliciter extulit in Andria:

Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
Omnes sibi esse melius malle, quam alteri.

Rursum in eadem fabula proverbium ad personam detorsit:

Heus proximus sum egomet mihi.

Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum septimo, Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος. i. e. *Nonnullis enim videtur quemque sibi potissimum amicum esse.* Idem Plato lib. De legibus v. Τοῦτο δέ ἐστιν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει. i. e. *Hoc est autem quod ajunt, unumquenque natura sibi amicum esse, idque recte fieri.* Quin & hodie Theologorum proverbium celebratur, caritatem à seipso proficisci, natum videlicet ex his Cantici mystici verbis: *Ordinate in me caritatem.* Verum de eo quid sentiam, alias ubi locus inciderit diligentius tractabimus. Sed Terentianam sententiam Euripides extulit in Medea:

Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ.

i. e. *Quod quisque semet plus amico diligit.*

Vel sic:

Quod quisque se plus atque amicum diligit.

Rursum in Græcarum sententiarum collectaneis:

Φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλέον οὐδεὶς οὐδένα.

i. e. *Nemo seipso diligit quenque magis.*

XCII. Φίλαυτοι.

Qui sibi vehementer placent, quique suis ipsorum commodis impense student, aliorum rebus vel neglectis, vel etiam afflictis, à Græcis eleganter φίλαυτοι vocantur. Vitium ipsum φιλαυτία dicitur. Quod apposite circumloquens Horatius:

Cæcus, inquit, *amor sui.*

Id vitii Plato malorum omnium fontem autumat. Aristoteles IX. Moralium lib. satis indicat hanc φιλαύτου probrosam appellationem, ceu proverbialem vulgo jactatam fuisse, cum ait, homines sui supra modum amantes à multitudine male audire, quippe qui fœdo infamique cognomine vocentur φίλαυτοι. Contra qui sibi displicent putiduli vocantur: Martialis:

Altera rancidula est, altera putidula est.

Est autem id vitium fere insitum, ut sua cuique magis probentur quam aliena, quod tamen eximie videtur fuisse in Afris. Nusquam autem hæc pestis immedicabilior, quam in dogmatibus quorum persuasione semel imbuti sumus; id quod eleganter notat Galenus, libro Τῶν φυσικῶν δυνάμεων primo: Οὕτως ἄρα δυσαπότριπτόν τι κακόν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλονεικία, καὶ δυσέκνιπτον ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατότερον. i. e. *Adeo de sectis contentio malum est, quod ægre excutitur, & cum primis ineluibile, denique quavis scabie insanabilius.*

XCIII. *Extra telorum jactum.*

Ἔξω βελῶν, i. e. *Extra telorum jactum,* pro eo quod est in tuto, citraque periculum. Translatum à bellis, ubi qui nolunt feriri jaculis, longius semovent sese, quam ut possint contingi jactu teli, aut in loco à jaculis defenso se continent. Unde illud frequens apud historicos, *jam ad teli jactum pervenerant.* Q. Curtius lib. III. *Jam in conspectu, sed extra teli jactum utraque acies erat.* Idem lib. IV. *Ut extra teli jactum essent.* Ac rursum: *Nondum ad teli jactum pervenerant.* Quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν. Neque vero tantum ii dicuntur ἔξω βελῶν esse, qui longius absunt quam ut jaculo contingi possint, verum etiam qui utcunque tuti sunt. Seneca lib. De beneficiis VII. simili tropo dixit extra ictum: *Injuriam Deo sacrilegus quidem non potest facere, quem extra ictum sua divinitas posuit.* Lucianus in Votis, Ἐπισκοπεῖν ἔξω βέλους ὑπεραιωρούμενον. Optat quispiam pennas, ut è sublimi spectare possit dimicantes, ipse tutus à jaculis. Idem καὶ ἔξω ἦν βέλους, i. e. *Jamque extra teli conjectum erat.* Polyphemus de Ulysse, qui jam fugerat, ut eum Cyclops telo assequi non posset, Odysseæ K. ad finem. Idem rursus, Αἱ δὲ Μοῦσαι διὰ τί ἄτρωτοι, καὶ ἔξω βελῶν εἰσίν; i. e. *Cur Musas non feris, atque à tuis telis sunt tutæ?* Allusit huc idem in Nigrino: Καὶ καθάπερ ὁ Ζεὺς τὸν Ἕκτορα ὑπεξαγαγὼν ἐμαυτόν, ἐκ βελέων φασίν, ἔκ τε ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ, τὸ λοιπὸν οἰκουρεῖν εἱλόμην. i. e. *Quemadmodum Jupiter Hectorem, ita meipsum à jaculis eximens, ut ajunt:*

Atque à cæde virûm, atque à sanguine, deque tumultu,
Reliquum vitæ tempus domi sedere destinabam.

Est autem apud Homerum Iliados Ξ.

Ἐκ βελέων, μή πού τις ἐφ' ἕλκει ἕλκος ἄρηται.

i. e. *Extra tela, uti ne quis vulnus forsitan addat*
Ad vulnus.

Contra, quem obnoxium periculo videri volemus, hunc ἐντὸς τοῦ βέλους dicere poterimus. Lucianus in Baccho, οὐδ' ἐντὸς τοῦ βέλους γενέσθαι περιμείναντες, i. e. *Ne tantisper quidem manentes, ut intra teli jactum essent.* Virgilius in XI.

Jamque intra jactum teli progressus uterque.

XCIV. *Post principia.*

Eandem ferme sententiam habet, *post principia.* Sumptum item à bellis, in quibus tutissimus locus est post principia. Siquidem in prima acie stabant hastati, in secunda principes, robustior ætas: hos sequebantur scutati omnes, maxime insignes armis, post hos triarii & rorarii, quemadmodum indicat T. Livius Decadis primæ, lib. VIII. *Itaque nullus in acie locus tutior quam post principia.* Terentius in Eunucho:

Tu hosce instrue, hic ego ero post principia,
Inde omnibus signum dabo.

Erat autem hic locus timido nebuloni conveniens, id quod ridens Gnatho: *Istuc,* inquit, *est sapere, ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.* Idem hoc Pyrrhus factitavit. Donatus admonet cum usum verbo militari. Porro Vegetius libro De re militari secundo testatur, principales in acie milites, proprie dici principia. Sic enim ait: *Antiqua ordinatione legionis exposita, principalium militum, & ut proprio verbo utar, principiorum nomina ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo.* Accius apud Varronem: *Ego vero, ut ajunt, post principia in castris.* In proverbio, *Res ad triarios rediit,* plura de his comperies.

XCV. *Procul à pedibus equinis.*

Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων, i. e. *Procul à pedibus equinis.* Etiam hodie vulgo dicitur, cum significant fugiendum esse periculum. Hac voce monere consueverunt, ut quisque sibi caveret, in certaminibus equestribus, ἔξω τῶν ποδῶν ἱππείων, i. e. *Extra pedes equinos.* Eam deinde vulgus proverbii vice usurpavit.

XCVI. *Porro à Jove atque fulmine.*

Πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ [1], i. e. *Procul à Jove pariter*

1 Ita explicat Erasm. hoc proverbium, quasi ita efferretur, πόῤῥω Διὸς τοῦ κεραυνὸν ἔχοντος, i. e. *Procul à Jove qui fulmen habet.* Nam, ut habemus, *Procul à Jove, procul item à fulmine,* non simpliciter admonemur esse cavendum à præpotentibus, quibus vires suppetant ad sæviendum in nos pro sua libidine: sed fortunam splendidam, vel vitæ splendorem, quem assequi possumus versando cum Principibus non tanti nobis esse debere, ut pericula quæ illam vitam comitantur, non magis exhorrescamus, quam ejus splendorem admiremur. Vel brevius: Vitam privatam fortunamque mediocrem, cum securitate conjunctam longe anteferendam esse vitæ quæ dignitati & magnis opibus adjunctam semper habeat periculum. Sic fere videtur explicare Synesius, quum scribit in oratione de regno: Οἱ τἀναντία τοῖς τυράννοις ὑπάρχει, δι' οὓς ἡ κομψὴ παροιμία, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ διὰ τοὺς ἐπιβούλους τοῖς συνοῦσι χρωμένους, ἀδηέστερον εἶναι λέγουσα τὴν μετ' ἀπραγμοσύνης ἀσφάλειαν τοῦ ἐν ἐπιφανεῖ βίῳ κινδύνου. Sic & Ovid. scribit, carendum esse commodis quæ potentes afferunt secum versantibus ut simul careamus incommodis & malis quæ ab iisdem afferri possunt; postquam enim (alludens, ut opinor, ad hoc adagium) dixit:

Vive tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.

Rationem reddens propter quam hoc det consilium, subjungit:

Nam; quanquam soli possunt prodesse potentes:
Nam prosit potius si quis obesse potest.

Ita enim legendum est: non, ut in quibusdam editionibus:

Non prosunt: potius plurimum obesse solent.

nam hæc lectio, præterquam quæ durissimum versum & vix Ovidianum reddit, non satis veram continet sententiam: ut omnibus aliquo præditis judicio perspicuum esse puto. Certum est enim Principes aliquando prodesse, sed vicissim interdum nocere. Cæterum quo respexit in illis versibus, eodem & in his respicere videtur:

Igne,

riter atque à fulmine. Refertur à Diogeniano. Admonet non esse agendum cum præpotentibus, qui nutu possint perdere si quando libeat, maxime cum Regibus ac tyrannis. Habent enim fulmen, si quando commoveantur. Porro Jovi fulmen attribuunt Poetæ, & Reges quidam hac effigie suos colossos fingi voluerunt, auctore Plutarcho. Cujus est hæc cumprimis elegans ὁμοίωσις. Quemadmodum in vulnere prius apparet sanguis quam plaga, & quemadmodum prius emicat fulgur, quam tonitrus audiatur: ita apud tyrannos, hoc est, Principes ferme omneis, prius erumpit condemnatio quam probatio, & periit delatus prius quam coarguatur. Citatur à Suida hujusmodi hemistichion:

Ἀλλὰ ποτὶ μείζονος ἀνδρός.

i. e. *Majorem vitato virum.*

B Refertur & hoc à Diogeniano inter adagia. Monet autem parum esse tutum habere commercium cum Principibus, quibus quod libuit licet, & in quos apposite dixeris illud Græcorum apophthegma: Μέγας ἐι ὁ κίνδυνος βούλεσθ' ἃ μὴ δεῖ, τὰ ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. i. e. *Ingens periculum, velle quæ non decet eum, qui possit quicquid voluerit efficere.* Huc pertinet quod Callisthenem admonuit Aristoteles, ut cum Alexandro aut raro loqueretur aut jucunda. Item quod refert Plutarchus in vita Solonis: is spretus est à Crœso, quod de felicitate nimium libere respondisset, itaque cum

C Æsopus fabularum scriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν, i. e. *Quod cum Regibus aut quam minime, aut quam jucundissime colloquendum esset.* Solon retorsit dictum hunc in modum, Μὰ Δία, ἀλλ' ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἄριστα, i. e. *Non per Jovem, imo potius aut quam minime, aut quam optime.* Allusit ad Proverbium Ovidius, hoc attactus fulmine:

Vive tibi, quantumque potes prælustria vita.
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.

XCVII. *Septem convivium, novem convicium.*

Septem convivium, novem convicium. Elegans vel ob ipsam παρονομασίαν sententia, qua significatum est,

D in convivium paucos adhibendos esse, alioqui fore tumultuosum, atque insuave. Quod significans Horatius:

——— *locus est*, inquit, *& pluribus umbris,*
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.

Exstabant antiquitus leges quæ præscriberent, simul & moderatum convivarum numerum, & sumptus modicos. M. Terentius Varro apud Celsum censet convivas intra Gratiarum & Musarum numerum oportere consistere, ne aut plures sint septem, aut pauciores tribus. Sed hoc adagium vetat ad Musarum usque numerum pervenire. Plinius libro vicesimo octavo, capite secundo, scribit Servium Sulpitium commentum

E fuisse causam, cur ominosum esset mensam relinquere, quod illis temporibus nondum numerabantur convivæ plures quinque. Chærephon apud Athenæum lib. VI. videtur admittere convivas usque ad triginta, duntaxat in nuptiis. Cæterum quibus datum erat negocium numerandi convivas, γυναικονόμους appellant. Refert inibi fabulam non illepidam: Parasitus quum invocatus venisset ad nuptias, & postremus accumberet, gynæconomi numeratis convivis, jusserunt illum abire, quod contra legem, super numerum triginta sequutus esset. At ille, Numerate, inquit, denuo, à me sumentes initium. Hoc pacto non erat futurus

F supernumerarius. Refertur apud Julium Capitolinum in vita L. Veri Imperatoris: *Et notissimum quidem*, inquit, *ejus fertur tale convivium, in quo primum duodecimus accubuisse dicitur, cum sit notissimum dictum de numero convivarum, Septem convivium, novem convicium. Convicium* autem dixit pro clamore, quasi convocium. Torqueri potest ad polyphiliam, aut ad turbam rationum in argumentando, aut exemplorum in suadendo: aut etiam ad polytechniam. Quavis in re turba confusionem parit ac molestiam.

Ignoscant augusta mihi loca, Dique locorum.
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
H. Stephanus.

A XCVIII. *De gradu dejicere.*

Proverbialis allegoria *De gradu dejici*, pro eo quod est animo consternari, ac velut à statu mentis dimoveri. M. Tullius Officiorum libro primo: *Fortis vero animi est & constantis, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu dejici, ut dicitur, sed præsentis animi uti consilio.* Consimilis figuræ est, in gradum reponere, quasi in pristinum locum restituere. Quintilianus Institutionum libro quarto: *Aut si quid titubaverint, opportuna rursus ejus à quo producti sunt, interrogatione velut in gradum reponantur.* Ad eandem formam pertinent, *Movere loco, deturbare gradu, restituere in locum.*

B XCIX. *Post mala prudentior.*

Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, i. e. *Post acerba prudentior.* Ubi quis suo malo fit cautior, non aliter quam qui gustato veneno, non prius intelligunt esse venenum, quam noxiam ejus vim sentire cœperint. Finitimum est ei quod alibi dicetur:

Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

i. e. *At novit rem factam denique stultus.*

Item ei:

Κλέων Προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

i. e. *Rebus peractis est Cleon Prometheus.*

C Adagium recensetur in Collectaneis Apostolii, quem equidem auctorem non adducerem in medium, nisi cogeret inopia magis idoneorum.

C. *Ex ovo prodiit.*

Ἐξ ᾠοῦ ἐξῆλθεν, i. e. *Ex ovo emersit.* Ajunt dici solitum de magnopere formosis ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos, sed ex ovo, more Castoris & Pollucis. Siquidem est in Poetarum fabulis, Ledam Tyndari filiam, ex Jovis concubitu duo peperisse ova, è quorum altero prodiere gemini, Castor & Pollux, insigni forma juvenes: ex altero nata est Helena, cujus forma literis omnium est nobilitata.

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA QUARTA.

D I. *Non est cujuslibet Corinthum appellere.*

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς.

i. e. *Non est datum cuivis Corinthum appellere.*

Vetustum juxta, ac venustum adagium de rebus arduis, & aditu periculosis, quasque non sit cujuslibet hominis affectare. Inde natum quod, ut refertur apud Suidam, nec facilis, nec satis tutus sit nautis in Corinthiacum portum appulsus. Nam Strabo libro Geographiæ octavo, alio refert originem proverbii, nempe ad luxum & meretrices Corinthiorum. Ostendit

E enim Corinthum quod in Isthmo esset, duosque haberet portus, alterum adversus Asiam, alterum Italiæ oppositum, negociatorum frequentia locupletissimam fuisse. In eadem templum fuisse Veneri sacrum, adeoque locupletatum, ut plus mille puellas haberet, quas Corinthii Veneri consecrarant, ut in ejus honorem prostarent. Itaque harum gratia frequens in urbem multitudo undique confluebat, unde civitas majorem in modum ditabatur: quin etiam negociatores, hospites ac nautæ, propter urbis luxum deliciasque immoderatos sumptus facientes exhauriebantur. Atque hinc manasse vulgo proverbium, *Cujuslibet non est Corinthum appellere.* Horatius, & A. Gellius ad Laidem nobile scortum referunt adagium. Nam ille in E-

F pistolis ad hunc modum scribit:

Principibus placuisse viris non ultima laus est,
Non cuivis homini contingit adire Corinthum,
Sedit, qui timuit, ne non succederet.

Ad Aristippum videlicet alludens, quem Laidi consuevisse notum est, & ita consuevisse, ut glorietur se unum habere Laidem, reliquos haberi à Laide. Hic, nempe Gellius libro primo capite octavo, ex Phocione Peripatetico hujusmodi refert historiam: *Lais*, inquit, *Corinthia, ob elegantiam venustatemque formæ grandem pecuniam demerebat. Conventusque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant, neque*

admittebatur, nisi qui dabat quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ajunt natum esse illud frequens apud Græcos adagium:

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς.

Quod frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit, & ut sui copiam faceret petit. At Lais μυρίας δραχμὰς, i. e. *decem drachmarum millia poposcit. Tali petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine ictus, expavidusque Demosthenes avertitur, & discedens: Ego, inquit, pœnitere tanti non emo*, Οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, i. e. *Non emo decem drachmarum millibus pœnitudinem.* Alii malunt in genere ad omnes Corinthiorum meretrices referre, quarum rapacitatem etiam vetus comœdia taxavit. Aristophanes in Pluto:

Καὶ τάς γ' ἑταίρας φασὶ τὰς Κορινθίας
Ὅταν μὲν αὐτάς τις πένης πειρῶν τύχῃ
Οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν, ἐὰν δ' ᾖ πλούσιος
Τὸν πρωκτὸν αὐτὰς εὐθὺς ὡς τοῦτον τρέπειν.

Quos equidem versiculos haud gravarer Latinos facere, si quam sunt elegantes, tam essent etiam verecundi. Strabo meminit apophthegmatis cujusdam meretricii, ex quo licebit earum avaritiam conjicere. Nam cum matrona quædam cuipiam hujus ordinis probro objiceret inertiam, quod nihil ageret operis, nulloque lanificio exerceretur: Imo, inquit, ego illa qualiscunque sum, jam ternas telas exiguo temporis spacio pertexui. Mihi tamen non videtur absurdum, si parœmia referatur ad periculosam in Corinthum navigationem, de qua meminit eodem in libro Strabo. Ut hinc postea derivata sit ad alios usus. Parasitus ille Comicus eleganter detorsit proverbium:

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπὶ τράπεζάν ἐσθ' ὁ πλοῦς.

i. e. *Adire mensam, haud hominis est cujuslibet.*

Citatur autem à Stobæo, ex Nicolao quodam Poeta Comico. Meminit & exponit hanc parœmiam & Eustathius, enarrans navium catalogum, additque eam imitatam ex illo versu Sophocleo:

Οὐκ ἐνθένδ' εἰ πλοῖ τοῖς σώφροσι βροτῶν.

i. e. *Non à modestis navigatur huc viris.*

Exstat hic versus, cujus meminit Eustathius, apud Sophoclem in Philocteta. Proinde duplex erit usus adagii, vel cum significamus rem esse majorem, quam pro viribus ejus qui conatur aggredi, veluti si quis parum felici natus ingenio, parumque viatico instructus, destinet sequi literas: aut qui sit imbecilli corpusculo, Paulos & Antonios studeat æmulari: vel quoties aliquis negotium parum tutum aggredi parat, quod non temere soleat feliciter evenire, veluti si quis apud judices δωροφάγους litem instituat nunquam finiendam, aut Principum aulis sese addicat, aut bellum suscipiat. Nihil enim fere horum ita bene consuevit evenire, ut non pœniteat consilii.

II. *Satis quercus.*

Ἅλις δρυός, i. e. *Sat quercus.* Vetus adagium in eos, qui relicto victu sordido, ad elegantiorem lautioremque digrediuntur. Inde profectum, quod prisci illi mortales rudes atque inculti, simulatque Ceres usum frumenti monstravit, glandibus victitare desierunt. Quanquam Plinius libro XVI. testatur, & sua ætate multas gentes glande victitasse: apud Hispanos etiam in deliciis habitam, adeo ut bellariorum vice secundis mensis inferretur. Hujusmodi nimirum tragemata conveniebant iis, quibus dentifricii loco lotium esset. Nec inconcinne quadrabit in eos, qui relicta antiqua illa virtute, ad mores consiliaque sui seculi sese transferunt, ac recentiorum moribus incipiunt uti. Hunc ad modum videtur usus Cicero, scribens ad Atticum libro II. in Epistola cujus initium, *Multa me solicitant: Clodii contentiones, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt, etenim vel subire eas videor summa cum dignitate, vel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortassis*, ἅλις *tanquam* δρυός. *Saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades?* Atque ita quidem in omnibus legitur exemplaribus, verum equidem doctis, uti spero, comprobaturis, sic legendum esse contenderim: [1] *Dignitatis tanquam* δρυὸς ἅλις, *Saluti, si me amas, consule:* ut intelligas dignitatis rationem quasi quercum, & priscum illud virtutis studium omittendum esse, posthac saluti potius consulendum quam famæ. Id quod & alibi scribit sibi esse in animo, nempe ad eundem Atticum libro IV. *Subturpicula mihi videbatur esse palinodia, sed valeant vera, recta, honesta consilia.* Apertius velut interpretatur adagium ad hunc ipsum libro secundo: *Quid ergo inquies? Istos mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? An libertinis atque etiam servis serviamus? Sed ut tu ais,* ἅλις δρυός. Exponens nimirum quid intellexerit δρυός, h. e. probitatem ac virtutem. Nihil autem prohibet, quo minus & in genere proverbium usurpemus, quoties pristinum aliquod studium, aut institutum relinquitur.

III. *Fenestram aperire*, & similes metaphoræ.

Aperire fenestram, pro eo quod est, occasionem, ac velut ansam ministrare. Terentius Ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ: *Hui quantam fenestram ad nequitiam patefeceris.* Verum hoc non nisi in malam partem, illud etiam in bonam, *Aperire januam.* Plinius Suetonio Tranquillo: *Atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa januam famæ patefecit.* Plutarchus in libro de Osiride: Μεγάλας μὲν τῷ ἀθέῳ λεῷ κλισιάδας ἀνοίγοντας, i. e. *Magna impia plebi repagula aperientes.* Ejusdem formæ & illud Ciceronis pro Planco: *Quanquam qua nolui janua in causam ingressus sum.* Item illa, *Aperire viam, præstruere viam, præcludere viam, jacere fundamenta:* quorum alibi meminimus. Diverso quidem sensu Philosophus quidam Cynicus dictus est θυρεπανοίκτης, quod in omnium ædes irrumperet, reprehensurus si quid displiceret, sed tamen ea vox torqueri potest ad eos, qui cæteris viam aperiunt.

IV. *Ansam quærere*, & consimiles metaphoræ.

Ansa est, qua quippiam prenditur ac tenetur. Hinc ducta metaphora, varias adagiorum formas præbuit. Plautus in Persa, *An non vides hunc ansam quærere?* id est, captare occasionem rescindendæ irritandæque pactionis. Quod quidem à Græcorum tractum est figura, apud quos frequens est, λαβὴν ζητεῖν, παρέχειν λαβήν, i. e. *ansam quærere, præbere ansam.* Aristophanes in Lysistrata:

Εἰ γὰρ ἐνδώσει τις ἡμῶν ταῖσδε κἂν σμικρὰν λαβήν,
Οὐδὲν ἐλλείψουσιν αὗται λιπαρῆς χειρουργίας.

i. e. *Si qua per nos vel pusilla data sit ansa fœminis,*
Pinguis ipsæ nil relinquunt protinus chirurgiæ.

Plato libro De legibus tertio, Καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν, i. e. *Et ipse sermo nobis velut ansam præbet.* Aristides in Pericle, Τὴν δὲ βασκαίνειν δοκεῖν παρέχειν λαβήν, i. e. *Ansam præbere, ut invidere videatur.* Idem adsimili figura dixit in Timone, Οὐδὲ δίδωσι χώραν τῇ βλασφημίᾳ, i. e. *Neque dat locum convicio.* Rursum Plato libro De legibus septimo, *Ut contentionis ansas multis præbuerint.* Rursum De republica libro octavo, indicat metaphoram sumptam à palæstritis, quorum hæc ars est, si componere corpus, ut prehendi non possint: Πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε, i. e. *Rursus igitur tanquam palæstrita candem ansam præbe.* Eodem pertinet in easdem *ansas incidere*, & *ansam arripere*, *ansam præterire*, *ansam negligere*, & si qua sunt alia. Epictetus in Enchiridio suo scripsit, unicuique rei binas esse ansas, alteram qua teneri possit, alteram qua non possit. Arripiendum igitur unumquodque ea qua possit teneri, id est, bona undique excerpenda mala toleranda. Philosophus quidam adolescentes nullis mathematicis disciplinis instructos noluit admittere, quod diceret illis deesse ansam philosophiæ. Plutarchus autem in libello De audiendis poetis, eleganter scripsit, multas esse corporis partes, per quas sese insinuant vitia, virtuti vero unicam esse ansam, aures adolescentulorum si puræ fuerint, nullisque assentatorum & corruptorum hominum sermonibus occupatæ.

[1] Optimæ editiones habent: *dices fortasse dignitatis* ἅλις *tanquam* δρυός. Ep. XIX. Lib. II.

V. Cy-

V. *Cyclopis donum.*

Κύκλωπος δωρεά, i. e. *Cyclopis munus*: pro eo quod est, munus inutile. Cujusmodi sunt ferme tyrannorum & latronum beneficia, qui solent hoc ipsum magni beneficii loco imputare, quod aut minus, aut serius noceant. In hanc sententiam Cicero Philippica secunda: *Quod est aliud P. C. beneficium latronum, nisi ut commemorare possint iis se vitam dedisse, quibus non ademerint?* Lucianus ἐν κατάπλῳ: Οὐ πάνυ μέ ἡ τοῦ Κύκλωπος ἐκείνη εὐφραίνει δωρεά, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι ὕστατον ἐγὼ σὲ τὸν κατέδομαι. i. e. *Haud admodum me Cyclopis illud donum delectat, videlicet quod ita pollicetur: Ego Utin postremum devorabo.* Verba sunt Micylli cerdonis, qui cum esset questus, quod non statim cum aliis in cymbam Charontis reciperetur, atque hoc ipsum Clotho Parca, beneficii vice imputaret, quod interim tantillum moræ lucrifaceret ne descenderet ad inferos, ad hunc modum respondit. Neque dubium quin Lucianus Homericum locum retulerit, qui est in Odysseæ libro nono, ubi Cyclops Polyphemus delectatus dulci vino, quod illi donarat Ulysses, munus promittit, quo accepto ille sit magnopere gavisurus, ut denuo sibi ministret de sua lagena. Dedit Ulysses spe muneris iterum atque iterum. Porro ubi jam vino delinitum crederet mitius responsurum, reposcit Ulysses munus promissum. Cui Cyclops hunc in modum respondit:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισι,
Τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν· τὸ δέ τοι ξεινήϊον ἔσται.

i. e. *Post socios mihi, postremusque vorabitur Utis,*
At reliqui prius: hoc ex me tibi munus habebis.

Cæterum οὖτις Græce, *nullum* significat: quod nomen sibi finxerat Ulysses, quo Polyphemum posset deludere.

VI. *Tuis te pingam coloribus.*

Tuis te pingam coloribus, i. e. Talem te describam, qualis es. Translatum à pictoribus, qui nonnunquam faciem hominis ita ut est exprimunt, ac repræsentant, nonnunquam alienis fucant coloribus. Aut etiam allusum est ad Æsopicam corniculam, quæ se coloribus alienis venditavit. Divus Hieronymus in Ruffinum, *Possem & ego te tuis coloribus pingere, & insanire contra insanientem.* Ibidem rursum: *Scire enim te jactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus, & hæc in medium prolaturum, meisque me coloribus esse pingendum.* Plinius in præfatione Historiæ mundi: *Et ne in totum videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi, pingique coloribus, quos in libellis his invenies.* Et Cicero libro Epistolarum ad Quintum fratrem secundo, Epistola ultima, *Tuis coloribus, meo penicillo.* Quanquam hoc paulo diversius.

VII. *Ornatus ex tuis virtutibus.*

Hinc non multum abludit illa ironia Terentiana, *Ornatus ex tuis virtutibus.* In Adelphis: *Si regnum possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus*, i. e. haberes præmia tuis factis digna. Nam olim Reges honorem habebant iis, qui facinus aliquod præclarum edidissent.

VIII. *Domi Milesia.*

Οἴκοι τὰ Μιλήσια, i. e. *Domi Milesia.* In eos dici solitum, qui ibi domesticum luxum celebrant, ubi minime probatur: nam domi liberum est unicuique suo more vivere. Hospitis autem est, ut eorum apud quos diversatur & cultum & mores tum laudet, tum imitetur quoad potest, certe sua non jactet, aliena damnans. Id quod facere solent quidam homines imperiti, qui quocunque terrarum venerint, omnium omnia vituperant: sua nimis importune laudibus tollunt, etiam vitia pro summis virtutibus efferentes. Refertur adagium ab Angelo Politiano in Miscellaneis, additque inde natum, quod olim Milesio cuidam hospiti, cum apud Lacedæmonios delicias patrias extolleret, ad hunc modum responsum fuerit: Οἴκοι τὰ Μιλήσια, μὴ δὲ ἐνθάδε, i. e. *Domi, non hic Milesia*, hujus sententiæ citans auctorem Zenodotum quendam adagiorum collectorem. Feruntur quidem Zenobii cujusdam Collectanea, quem an ille Zenodotum appellet, nondum satis mihi liquet, verum in his Collectaneis hujusmodi quandam invenio fabulam, quam eandem refert Suidas: Aristagoras quidam Milesius Lacedæmonem profectus, postulabat ut Ionibus à Persis bello vexatis suppetias ferrent. Is autem cum in concionem prodisset, insolita apud Lacedæmonios vestitus mundicie, aliisque deliciis Ionicis affluens, quidam ex Ephoris cum hoc dicto submonuisse fertur, Οἴκοι τὰ Μιλήσια, i. e. *Domi Milesia.* Porro Ephorus Lacedæmoniorum est magistratus, cujus munus est de contractibus cognoscere, ut auctor est Aristoteles tertio libro Politicorum: alioqui vox ipsa sonat, quasi dicas *inspectorem.* Cæterum Athenæus libro duodecimo, causam adagionis secus narrat, nempe Milesios luxum Colophoniorum imitatos, morbum suum finitimis etiam regionibus tradidisse. Hoc nomine cum male audirent, sese admonebant, ut domi suis deliciis uterentur, non etiam traducerent. Effertque proverbium ad hunc modum: Οἴκοι τὰ Μιλήσια κἀπιχώρια, καὶ μὴ ἐν μέσῳ, i. e. *Domi Milesia, ac vernacula, non in propatulo.* Ut autem Lacedæmoniorum severitas multorum literis est celebrata, ita Milesiorum luxus in hominum sermonem abiit, adeo ut quicquid molle, parumque virile velint intelligi, Milesium appellent. Unde Aristides quidam libro suo, fabulis obscœnis scatenti, titulum indidit, Μιλησιακῶν. Et Lucianus in Amoribus, sermones amatorios lascivos, *Milesios* vocat. Martianus Capella: *Nam certe*, inquit, *μύθους poetica etiam diversitatis delicias Milesiacas.* Quin & Apulejus in carmine jambico, quo Asinum suum auspicari voluit, demulcentes & prurientes narrationes suas, *sermonem Milesium* vocat. Julius Capitolinus in vita Clodii Albini: *Milesias*, inquit, *nonnulli ejus dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamvis mediocriter scriptæ sunt.* Et hæc de fabulis Apulejanis dici, testantur ea quæ paulo post citat ex Epistola Severi: *Major fuit dolor, quod illum pro literato laudandum duxistis, cum ille naniis quibusdam anilibus occupatus, inter Milesias Punicas Apuleji sui, & ludicra literaria consenesceret.* Hactenus Capitolinus. Quod autem *sui Apuleji* dixit, illuc pertinet, quod & Albinus ipse, itidem ut Apulejus Afer esset. Cæterum præcipua Milesiorum mollicies in vestitu, propterea quod apud illos texta essent omnium mollissima. Unde & Tyrius Maximus Milesios ἱματιοπώλας vocat, nimirum à cultus elegantia. Et Virgilius in Georgicis, delicatissima vellera, *Milesia* nominat. Horatius item:

Alter Mileti textam, cane pejus & angue
Vitabit chlamydem.

Vestem molliculam, parumque severam significans. Aristophanes in Ranis, Στρώμασι Μιλησίοις ἀναπεπτωκώς, i. e. *Stragulis Milesiis involutus.* Horum meminit & Theocritus, & complures alii scriptores. Sed ad intelligendum adagii sensum, jam plus satis. Allusit ad proverbium Euripides in Helena:

Οὐκ οὖν ἐκεῖ που σεμνὸς ἦσθ', οὐκ ἐνθάδε.

i. e. *Magnificus illic forte eras, non hic item.*

Allusit & Antiphanes apud Athenæum libro quarto, his quidem versibus:

—— ἐν Λακεδαίμονι
Γέγονας, ἐκείνων τῶν νόμων μεθεκτέον
Ἐστίν. βάδιζ' ἐπὶ δεῖπνον εἰς τὰ φιδίτια.
Ἀπόλαυε ζωμοῦ, καὶ φορεῖ σὺν βύστακας.
Μὴ καταφρόνει· μηδ' ἕτερ' ἐπιζήτει καλά.

i. e. *Quando agis apud Lacedæmonem*
Vivas oportet moribus Laconicis.
Cœnatum eas in phiditia Laconica,
Nigro fruare jure quod ibi apponitur,
Gestesque bystacas, cave contempseris
Quicquam, bonive aliud requiras insuper.

IX. *Mense Majo nubunt malæ.*

Romanorum adagium exstat apud Nasonem, *Mense majo nubunt malæ.* Dici potest in mulieres intempestivæ libidinis: aut in eos, qui alieno tempore quicquam faciunt: aut qui parum auspicato quid aggrediun-

diuntur. Nam olim inauspicatum existimabatur, mulieres Majo mense nubere: sive quod eo mense umbra Remi occisi à fratris Celere, creditur apparuisse nutritio suo Faustulo, atque Accæ Laurentiæ, mandasseque ut manibus suis justa persolverentur. Unde & Romulo auctore, festa Remuria dicta, posteritas mutata litera Lemuria, velut à Lemuribus appellare cœpit. Et umbris majorum his diebus parentari solitum; atque ob id dies illi inter ferales habiti, ac nuptiis nefasti. Ovidius in Fastis:

Nec vidua tadis eadem, nec virginis apta
Tempora, qua nupsit, nec diuturna fuit.
Hac quoque de causa, si te proverbia tangunt,
Mense malas Majo nubere vulgus ait.

Plutarchus in Problematis alias quasdam causas refert, quam ob rem hoc mense abstineretur à nuptiis: vel quod medius intercedat inter Aprilem, Veneri sacrum, & Junium Junoni dicatum, quarum utraque Dea nuptiis præsidet. Proinde propter auspicium Deæ, aut maturantes paulum nubebant Aprile, aut pusillum prorogantes Junio. Vel propter funesta quædam piacula, quibus per id temporis utebantur Romani, hominum effigies de ponte in Tiberim præcipitantes, cum antea Græcos consuevissent. Atque ob id flaminiam Junonis sacerdotem, quasi luctum illis diebus agere, nec ullo solenni cultu solitam uti: vel quod Majus à natu majoribus, Junius à junioribus denominatus esse videatur. Porro nuptiis grandior ætas ut intempestiva, ita inauspicata. Quapropter scripsit Euripides:

Ἀλλ' ἢ τὸ γῆρας τὴν Κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
Ἥ τ' Ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται.

i. e. *Verum senecta jubet valere Cypridem,*
Et ipsa rursum infensa senibus est Venus.

X. *Ovem lupo commisisti.*

Τῷ λύκῳ τὴν ὄϊν, i. e. *Lupo ovem.* Terentius in Eunucho, *Scelesta, ovem lupo commisisti.* De Chærea ephebo, cui velut Eunucho virgo soli credita est. Donatus admonet proverbium esse, quod contineat fœmineam reverentiam, meretricium sensum. Concinne hoc utemur, quoties ei servandum aliquid committitur, cujus gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica: *Etenim in concione dixerat se custodem futurum urbis, usque ad calendas Majas, ad urbem exercitum habiturum. O praclarum custodem, ovium, ut ajunt, lupum! custos ne urbis, an direptor & vexator esset Antonius?* Unde quadrare videtur, quoties inimico negocium committitur, quique nobis pessime velit: propterea quod lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Id quod ostendit etiam Homerus in Iliados X.

Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν
Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.

i. e. *Fœdus uti non tutum homini, sævoque leoni,*
Utque ovibus prorsum concordia nulla lupisque,
Sed semper cupiunt male, seque odere vicissim.

Item Horatius in Odis:

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Huc adscribendum illud, quod refert Suidas: Πρὶν καὶ λύκος ὄϊν ποιμανεῖ, i. e. *Prius etiam lupus ovem pascet*, de re neutiquam verisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite: *Bono cella suppromo credita.* Sed propius accedit, quod est in Truculento: *Nam oves illius haud longe absunt à lupis.*

XI. *Mustela sevum.*

Γαλῇ στέαρ, i. e. *Mustela pingue*, subaudiendum, das, aut committis. Cum ea dantur, quorum qui accipiunt, natura sunt appetentissimi. Gaudet enim hoc animal præcipue sevo: veluti si quis laudaret laudis avidissimum: aut ad bibendum provocaret, natura bibosum: aut ad aleam invitaret, quibus hic ludus impendio gratus esset. Refertur adagium à Diogeniano.

XII. *Nullam hodie lineam duxi.*

Τήμερον οὐδεμίαν γραμμὴν ἤγαγον, i. e. *Hodie nullam lineam duxi.* Ab Apelle pictore natum adagium: in eos quadrat, quibus cessatum ab exercitio studii, artisque suæ. Id refertur à Plinio libro trigesimo quinto, capite decimo, cujus verba non gravabor in hoc commentarium transscribere: *Scitum est*, inquit, *inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi vivebat, quo cum Apelles adnavigasset, avidus cognoscendi opera ejus, fama tantum sibi cogniti, continuo officinam petit. Aberat ipse, sed tabulam magna amplitudinis in machinam aptatam pictura, anus una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogavitque à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoque penicillo, lineam ex colore duxit summa tenuitatis per tabulam. Reverso Protogene, qua gesta erant anus indicavit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse, Apellem venisse. Non enim cadere in alium tam absolutum opus: ipsum tunc alio colore tenuiorem lineam in ipsa illa duxisse, præcepisseque abeuntem, si redisset ille, ostenderet, adjiceretque hunc esse quem quæreret. Atque ita evenit. Revertitur enim Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. At Protogenes victum se confessus, in portum devolavit, hospitem quærens. Placuit sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificum præcipue, miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, avide ante à nobis spectatam, spaciosiore amplitudine, nihil aliud continentem, quam lineas visum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omnique opere nobiliorem. Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium venit.* Hactenus Plinius. Cæterum ad hanc lineam, qua protinus agnitus est à Protogene, respexit Statius in Hercule Vindice Epitrapezio, cum ait:

Linea qua veterem longe fateatur Apellem.

XIII. *Neque natare, neque literas.*

Μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, i. e. *Neque natare, neque literas*, subaudiendum, novit. In eos dicitur, qui supra modum indocti sunt, nihilque prorsus bonarum artium in pueritia didicerunt. Nam hæc duo statim discebant pueri Athenis. Atque adeo Romæ quoque id quod satis declarat Suetonius in Augusto: *Nepotes*, inquiens, *& literas, & natare, aliaque rudimenta per se plerunque docuit.* Idem de Caligula prodidit, quod ad cætera magnopere docilis, natare tamen nescierit, velut postremum hoc nemo nesciret. Plato libro De legibus tertio: Τοὺς δ' ἐναντίον ἔχοντας τούτων, ὡς σοφούς τε προσρητέον ἄν, κἂν τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστωνται. i. e. *Qui vero contra affecti, sapientes appellandi, etiamsi neque literas, ut dicitur, neque natare sciant.* Item Aristides in Apologia communi quatuor oratorum: [1] Ἀλλ' ὡς τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, οὔτε γράμματα, οὔτε νεῖν εἰδότα ἐλέγχειν ἀξιῶν. i. e. *Sed quemadmodum dici consuevit, perinde coarguendum existimans, quasi qui neque literas, neque natare norit.*

XIV. *Mordere frenum.*

Mordere frenum D. Brutus libro Familiarium Epistolarum undecimo, posuisse videtur pro eo quod est, vel leviter repugnare servituti: *Si frenum momorderis, peream, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt*, hoc est, si utcunque significaveris te servitutem iniquo animo ferre. Ad hanc sententiam faciunt, quæ respondet Cicero: *Si timidus*, inquiens, *essem, tamen ista Epistola omnem mihi metum abstersisses, sed ut mones, frenum momordi. Etenim qui te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas?* Quanquam Papinius in Epithalamio Stellæ & Violantillæ in diversum sensum usurpavit, nempe, pro eo quod est, servitutem accipere, frenumque recipere:

1 Λεγόμενον ὡς τὸ] Male trajecit interpretationem harum vocum, ὡς τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο. reponetur ea in suum locum hoc modo: *Sed perinde coarguendum existimans, quasi qui, quemadmodum dici consuevit, neque literas*, &c. *H. Stephanus.*

Fama

Famam tace, subiit leges, & frena momordit,

i. e. Admisit vincula matrimonii. Quanquam an etiam in hunc sensum verba Ciceronis accipi possint, doctis excutiendum relinquo. Proverbium sumptum videtur è fabula Æschyli, quæ inscribitur Prometheus, in qua sic loquitur Mercurius:

Τέγγῃ γὰρ ἐδὲν, ἐδὲ μαλθάκῃ λίταις
Ἐμαῖς, δακὼν δὲ σόμιον ὡς νεοζύγης
Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ.

i. e. *Precibus nihil mitescis inflexus meis.*
Sed frena mordens, pullus indomitus velut,
Ferociens, pugnas habenas vincere.

XV. *Manibus pedibusque.*

Extremum conatum significantes dicimus: *Manibus pedibusque.* Nam per manus declaratur industria conficiendi negocii, per pedes maturandi celeritas. Davus in Andria Terentiana: *Ego hoc Pamphile tibi pro servitio debeo conari manibus pedibusque.* Utitur hoc adagio semel atque iterum Æschines in oratione contra Demosthenem. Homerus Iliados Υ.

Ἀλλ' ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε.

i. e. *Imo quicquid ego possum manibus pedibusque.*

XVI. *Omnibus nervis.*

Eundem habet sensum, *omnibus nervis*, i. e. summa vi, summoque studio. Nam robur, juxta Philosophos, in nervis situm. Unde & nervos intendere, expedire nervos, & nervosa dicimus, quæ vegeta validaque, minimeque languida. Cicero ad Quint. fratrem, *Sic contende omnibus nervis & facultatibus.* Idem lib. xv. Epist. famil. *Omnes nervos in eo contendas.* Item Verrinarum actione secunda: *In quo omnes nervos ætatis, industriæque meæ contenderem.*

XVII. *Velis equisque.*

Similem conatum significat, [1] *velis equisque*, ad fugiendum aut assequendum magis, quam ad efficiendum. M. Tullius ad Quint. fratrem libro secundo: *Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormivi diu, te me hercule sæpe excitante, cursu corrigam tarditate, tum equis, tum velis.* Quo quidem loco, in vulgatis exemplaribus, pro *velis*, *viris* scriptum habetur. Idem Officiorum libro tertio: *Quibus obsoletis floret Epicurus, ejusdem fere auctor adjutorque sententiæ. Cum his equis velisque: ut dicitur, si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est.* In quibus exemplis usus est eadem metaphora paulo diversius, ut qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad utrunque pugnæ genus equestre ac navale.

XVIII. *Remis velisque.*

Huic simillimum est, *Remis velisque*. Inde translatum, quod cum navis simul & remigio & velo impellitur, summus est naturam conatus. Cicero lib. Tusc. Quæst. III. *Tetra res est, misera, detestabilis, omni contentione, velis, ut ita dicam, remisque fugienda.* Idem in prima Philippica: *Tum vero tanta sum cupiditate incensus ad reditum, ut mihi nulli neque remi neque venti satisfacerent.* Plautus in Asinaria: *Remigio veloque quantumcunque poteris festina & fuge.* Quum remigio navis impellitur, Græci δεύτερον πλοῦν, i. e. *secundarium cursum* appellant: quum velis fertur, dicitur ἱστιοδρομεῖν, quum secundis ventis, οὐριοδρομεῖν. Vertit in diversum, hoc est, in significationem tarditatis, metaphoram Aristophanes, ἐν Ἐκκλησιαζούσαις:

Νῦν μὲν γὰρ ἔτε θέομεν, ἔτ' ἐλαύνομεν.

i. e. *Neque currimus nunc, nec alias impellimur.* Interpres exponit, *Neque ventis, neque ramis navigamus.* Quanquam nihil prohibet ad equestrem cursum referri. Virgilius simpliciter extulit in Æneidos tertio:

Lævam cuncta cohors remis ventisque petivit.

Ad hanc formam pertinet, quod ait Plato libro De legibus nono: Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεύγειν ἀμεταστρεπτί, i. e. *Malorum autem consuetudinis fugito irreversim*, hoc est, ne respiciens quidem à tergo. Allusit autem ad Eurydices fabulam, cui lex erat dicta *ne respiceret.* Item in Genesi, Lot jubetur è Sodomis fugere ἀμεταστρεπτί. Et Virgilius:

Transque caput jace, ne respexeris.

[1] Non *Velis equisque*, (duo quæ ad contraria elementa pertinent, copulando) sed *Velis remisque*; *Viris, equisque*, Ciceronem aliósque antiquos scriptores dixisse existimo: hoc loquendi genere sumpto à bello, vehementissimam contentionem virium: illo autem à re navali translato, summam celeritatem exprimere volentes. Ac primum quidem, quod ad Ciceronis locum attinet, ex libro de Offic. III. in quo Erasmus vulgata quædam exemplaria sequens, legit, *Cum his equis velisque decertandum est:* hanc lectionem auctoritate veterum codicum refello, in quibus non *Equis velisque*, sed *viris equisque* legitur. Illius autem loci lectionem, quem ex epist. ad Quint. fratr. affert, suspectam reddunt, vel me tacente, etiam vulgata exemplaria, quæ inter se de ea minime consentiunt. Auget autem suspicionem tertius hic ejusdem auctoris locus, lib. IX. Epistolarum ad familiares, epist. 7. *Nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est quin equis viris, nam ut*, &c. Etenim quum hic quoque illa lectio sit in quibusdam typographicis editionibus, at in aliis, hæc, *Equis velis:* permutari temere ab imperitis librariis solitas horum loquendi generum voces, quis non perspiciat? Hoc igitur me (& alios, ut opinor) merito inducat ad suspicandum, illis Cicer. in epist. ad Quint. fratrem verbis subesse depravationem. Sed ipsa ratio non in hanc suspicionem nos inducere, sed plane id persuadere, & ad credendum adigere videtur. Fingamus enim M. Tullium duabus diversis loquendi formulis eundem dativum, *equis* videlicet, ad diversa significanda, adhibere voluisse: quod equi ut certamini ob vires, ita celeri cursui ob agilitatem sint apti: certe eadem ratione qua dixisset, Tum equis, tum velis, ad magnam velocitatem ostendendam, eadem dicere potuisset, Tum equis, tum ventis. Quod si licuisset illi ita loqui, & nobis liceret sic, Quadrigis & velis, vel, Tum quadrigis, tum ventis. Atqui non sunt ἀνάλογα. Quadrigæ & venti, aut vela: sed Quadrigæ & naves: ἀνάλογα autem essent Laxæ habenæ & Vela. Nam qui navibus & quadrigis se aliquid quærere dicit, terra marique id à se quæri indicat, non protinus tamen & celeritatem viæ significat: eam si denotare velit, laxatis equorum habenis & passis navium velis se dicet currere. Verum non quid à Cicerone dici potuerit vel non, sed quid dictum sit, videamus, vulgatis codicibus plus fidei quam antiquis libris non adhibentes. *Velis remisque fugienda* legimus apud eum Tusc. III. eodem modo dictum quo à Plauto, *Remigio veloque fuge*: nimirum, maximam indicando celeritatem. Pro eodem alibi, *Remis ventisque.* At ubi maximum conatum significare vult, dicit *Equis virisque.* Superest igitur, ut illa epist. ad Quint. fratrem verba expendamus, *Cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis.* Hic alia exemplaria habent, *Tum equis, tum viris:* ut testatur etiam Erasmus. Verum Equis, viris, non de celeritate cursus, ut modo vidimus, sed de summo nisu usurpat Cicero. Hic ergo eum ad exprimendam celeritatem usum esse illa sermonis formula, mihi non est verisimile: unde fit, ut *Tum equis, tum viris*, nihilo magis hic scripsisse Ciceronem existimem, quam Tum equis, tum velis. Exstat & tertia lectio, *Tum equis, tum vero* ablativo viris, in particulam vero, mutato, & quidem ex conjectura: quæ tamen in novissimis operum Ciceronis editionibus in textum, velut auctoritate veterum codicum nitens, recepta est. At loquendo sic, *Tum equis, tum vero quadrigis*, figura omnium maxime poetica videtur figura, ἓν διὰ δυοῖν: per quadrigas enim, quadrigarum equos (qui & quadrijuges appellantur) scimus intelligi. Quod si hac figura uti voluisset, particulam *Tum* huic sermoni non adhibuisset, sed copulativam *Et* dicens, *Equis & quadrigis*, i. e. Quadrijugis equis. Nisi forte aliquis, vitans hujusmodi figuram (ut certe vitanda est) equis exponat περὶ τῶν κελήτων, quadrigis autem de equis currui junctis: aut certe, quoniam additur poeticis, insolitum nescio quid, & à communi usu remotum significari existimet. Verum enimvero quum hæc lectio, *Tum equis, tum vero quadrigis*, ex conjectura duntaxat profecta sit, eam illi tueantur qui excogitarunt. Interim si illis in contextum eam reponere permissum fuit, liceat mihi quod longe minus est, meam non ipsi Ciceronis loco, sed tantum his annotationibus inserere: & quidem licebit credo. Dico itaque mihi videri, quod in aliis M. Tullii locis contigisse paulo ante ostendimus, idem & in hoc accidisse: ut nimirum duorum loquendi generum diversorum verba permutata fuerint: & me suspicari Ciceronem ita scriptum reliquisse, *Cursu corrigam tarditatem, tum remis tum velis:* aut (quoniam scribis poema ab eo nostrum probari) quadrigis poeticis. Ac de his quidem locis quid prætera dicam, non habeo. Reliquum est ut illius generis loquendi, *Equis viris*, citra proverbialem figuram, atque adeo citra metaphoram usurpari, pauca ex multis exempla proferam: quo major iis quæ dixi, fides adhibeatur: Ciceronem videlicet Remis & velis, Equis & viris, non autem Equis & velis dixisse. Livius: *Quacunque ibant, equis virisque longe ac late fuso agmimine immensum obtinentes loci.* Idem: *Armis, viris, equis, commeatibus juvant.* Sallustius: *Equis, viris, pecunia amissa, nunquam defessi sunt armati de imperio certare.* Cæsar De bello civili lib. III. *Pompejani, quod is mons erat sine aqua, diffisi ei loco, relicto monte, universi viris equis Larissam versus se recipere cœperunt.* Ita enim hic legendum puto: hæc verba, *Universi juris ejus* (quæ vir doctissimus Petrus Victorius ex antiquo exemplari profert, sensum qualemcunque ex iis elicere conans) vestigia esse hujus antiquæ & veræ lectionis, *Universi viris equis*, persuasum habens: & vel ipsi Victorio, ni fallor, facile persuasurus. Cæterum ne quis existimet in hoc duntaxat casu hanc sermonis formulam efferri solitam, en apud Salustium: *Ubi quemque periculum ceperat, ibi resistere ac propulsare: arma, tela, equi, viri, hostes atque cives permisti.* Et ita quidem in propria significatione, ei absque metaphora uti dixi. Aptissima autem metaphora equis virisque id fieri dicitur, quod omni virium contentione fit: quum equi & viri, i. e. equitatus & peditatus, milites omnes, & totum belli robur (externa adjumenta excipio) complectamur. *H. Stephanus.*

XIX.

XIX. *Navibus atque quadrigis.*

A Pro summo studio, summaque festinatione, Flaccus dixit, *navibus atque quadrigis*, in Epist.

Strenua nos exercet inertia, navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere, quod petis hic est.

Plutarchus adversus usuram: Μηδὲ σύγε ἱπποσύνας τε μένειν, μηδὲ ὀχήματα ζευκτὰ, κερασφόρα καὶ κατάργυρα, ἃ τόκοι ταχεῖς καταλαμβάνουσι καὶ παρατρέχουσιν, ἀλλ᾽ ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι, καὶ καβάλλῃ χρώμενος φεῦγε πολέμιον, καὶ τύραννον δανειστήν. i. e. *Ne vero tu aut equitatum oppertus fueris, aut vehicula jugalia cornigera, & argento picta, quæ celeres usuræ assequuntur, & prætercurrunt: verum asino quopiam, quemcunque forte nactus fueris, aut caballo fuge hostem, ac tyrannum fœneratorem.* B

XX. *Citis quadrigis: Jovis quadrigis.*

Citis quadrigis fugere, & *Jovis quadrigis fugere*, pro eo quod est, quam ocyssime fugere, legitur apud Plautum, ab Homero translatum, qui Diis quadrigas affingit, quibus quo lubitum sit, repente rapiantur, ex Olympo in terras, rursus è terris in cœlum. Ad quas allusit Cicero, scribens Quint. fratri: *Quoniam scribis poema nostrum ab eo probari* [1] *quadrigis poeticis, modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, meo penicillo.* Plautus in Aulularia: *Quod jubeat, citis quadrigis properet persequi.* Livius primæ decadis libro quinto, narrat Camillum captis Vejis, ita triumphantem ingressum urbem, ut curru equis albis juncto veheretur, & ob id eum triumphum clariorem fuisse, C quam gratiorem, quod solis ac Jovis currum æquiparasse moliretur.

XXI. *Equis albis præcedere.*

Ubi quem aliis quapiam in re longe superiorem significabant, longoque anteire intervallo, eum *albis equis præcedere* [2] dicebant, vel [3] quod antiquitus equi albi meliores haberentur, vel [4] quod victores in triumpho albis equis vectari solerent, vel quod albi equi fortunatiores & auspicatiores esse crederentur, ut ad equestre certamen referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apulejus, cum ait: *Postquam ardua montium, & roscida cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, jam eo quoque admodum fesso.* D Neque enim temere addit, vel *indigena*, i. e. Thessalico, vel *albo*, nam utrunque pertinet ad emphasim pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem,
Confidens, tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus homines quidam insignita maledicentia: etiamsi Acron *barros* legit, ut sit epitheton. Neque dissimile huic Plautinum illud in E Asinaria: *Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit, nunquam edepol albis quadrigis indipiscet postea.* Græci simpliciter dicunt [5] παριππεύειν pro longe antecellere, quod equestris cursus sit expeditior.

XXII. *Mordicus tenere.*

Mordicus tenere, est summa pertinacia tueri, [6] quod Græci vocant ὀδὰξ. M. Tullius Academ. Quæst. libro primo: *Nam ab omnibus ejusmodi visis, perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus.* Divus Aurelius Augustinus in epistola quapiam ad divum Hieronymum: *Ille me plus movent, qui cum posterius interpretarentur, & verborum, locutionumque Hebræorum viam atque regulas mordicus, ut fertur, tenerent: non solum inter se non consenserunt, sed etiam reliquerunt multa.* In eundem sensum dixit Seneca lib. De beneficiis VII. *utraque manu*: *Hæc*, inquit, *Demetrius noster utraque manu tenere proficientem jubet, hac nusquam dimittere.*

XXIII. *Toto corpore, omnibus unguiculis.*

Similem habent pertinaciæ significationem, *Toto corpore, atque omnibus unguiculis.* A feris sumpta metaphora, quæ dentibus, unguibus, totoque corpore retinere solent, quod nolint extorqueri. Lucianus in dialogo Diogenis & Cratetis: Τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον, i. e. *Cæterum aurum dentibus & unguibus, atque omni ope servabant.* M. Tullius libro Tusculanarum Quæstionum secundo: *Toto corpore atque omnibus ungulis, ut dicitur, contentioni vocis asserviunt.*

XXIV. *Noctesque diesque.*

Assiduam atque infatigabilem diligentiam passim hac figura significant, *noctesque & dies.* Horatius in Arte:

Nocturna versate manu, versate diurna.

Hesiodus:

Νύκτας τε καὶ ἤματα.

i. e. *Noctesque diesque.*

Item alibi:

Ἠμὲν ὅτ᾽ εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ.

i. e. *Cumque cubile petit, cumque aureus exoritur sol.*

Est subinde & apud Homerum:

Νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα.

i. e. *Omneis noctesque diesque.*

XXV. *Terra, marique.*

Faciem proverbialem habet & illud, *Terra, marique*, quoties extremum conatum, studiumque significamus. Theognis:

Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Δίζεσθαι χαλεπῆς Κύρνε λύσιν πενίης.

i. e. *Paupertatis enim dura, terraque marique*
Quærere Cyrne aliquod convenit effugium.

Et Horatius:

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

XXVI. *Toto pectore.*

Cum sincerum & absolutum amorem significamus, *toto pectore* dicimus, & *toto animo*: παντὶ σθένει καὶ παντὶ θυμῷ. Cicero De legibus lib. primo: *Ubi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, ut dicitur.* Citatur & apud Aristotelem in Ethicis, idque proverbii loco, *toto animo*, παντὶ θυμῷ. Quanquam illud *toto pectore* etiam ad studium diligentiamque referri potest. Ut facit M. Tullius libro Epistolarum

1 Hi ablativi, *Quadrigis poeticis*, non junguntur cum infinitivo *probari*, sed cum illis verbis, *Cursu corrigam tarditatem*: nam per parenthesin posita sunt hæc, *Quoniam scribis, poema ab eo nostrum probari.* Sed totum Ciceronis locum afferre præstiterit: ita igitur ille: *Ac fortasse efficiam quod sæpe viatoribus, quum properant, evenit, ut si serius quam voluerunt, forte surrexerint, properando, etiam citius quam si de multa nocte evigilassent, perveniant quo velint: sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormivi diu, te me hercule sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum remis, tum velis, aut (quoniam scribis, poema ab eo nostrum probari) quadrigis poeticis.* Nam cur legendum hic censeam, *Tum remis, tum velis, aut quadrigis*, satis superque in præcedente annotatione declaravi: *evigilassent* autem, non *vigilassent*, legi debere, in meis in Ciceronem castigationibus probavi: aut certe probasse mihi visus sum. *H. Stephanus.*

2 Videtur potius ita efferendum proverbium verbis Horatianis, *Albis equis præcurrere.* H. Stephanus.

3 Atqui etiam Virgil. equos albos plane vituperat, quum scribit:
--- *honesti spadices, glaucique, color deterrimus albus.*
H. Stephanus.

4 Etiamsi constaret, triumphantes equis albis vectari solitos: at in pompa triumphi tanta uti solitos celeritate, nequaquam verisimile foret. *H. Stephanus.*

5 Suidas παριππεύσαντες exponens παραδραμόντες, non accipit verbum παρατρέχειν (cujus participium est παραδραμόντες) metaphorice, pro longe antecellere: sed in propria significatione pro præcurrere, prætergredi. Deinde παριππεύειν sonat equitando sive equestri cursu præcedere, ad verbum præequitare: non facta collatione cum alio genere cursus, sed inter diversos ἱππεύοντας qui cæteros præcurrit, is dicitur παριππεύειν. H. Stephanus.

6 *Quod Græci vocant ὀδάξ.*) Imo potius ἀπρὶξ, nam ὀδὰξ respondet quidem plane Latino *mordicus*, sed absque metaphora sumpto: ut quum dicit Homer. Iliad. β.

Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν.

Et Odyss. α.

--- οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες.

At quum translate usurpatur adverbium *mordicus* pro pertinaciter, tum vero haud scio an possit aliquos recte interpretari ὀδάξ. De ἀπρὶξ autem dubitandum non est: quod jungitur præsertim cum verbo ἔχεσθαι, in hac significatione: ut apud Lucianum in Necyomantia: Τοὺς γοῦν καταφρονοῦντας παραινοῦντας χρημάτων ἑώρων ἀπρὶξ ἐχομένους αὐτῶν, καὶ περὶ τόκων διαφερομένους, καὶ, &c. Transfertur autem & ad res incorporeas: ut quum dicit Longinus: καὶ τούτου γε φίλτατε ἀπρὶξ ἐχώμεθα τοῦ σκοποῦ: adeo ut dubium non sit, quin quod dixit Cicero, *Perspicuitatem mordicus tenere debemus*, Græce dici possit, τῆς ἐναργείας ἡμᾶς ἀπρὶξ ἔχεσθαι χρή. *H. Stephanus.*

larum

larum familiarium decimo tertio, Epistola prima: *De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus.* Idem libro duodecimo: *Hanc cogitationem toto pectore amplectare.* Seneca Epistola III. *Diu cogita an tibi in amicitiam aliquis recipiendis sit: quum placuerit fieri, toto illum pectore admitte.* Cornelius Tacitus in Dialogo De Oratoribus: *Quæ sinceritas ac disciplina eo pertinebat, ut sincera & integra, & nullis pravitatibus detorta uniuscujusque natura toto statim pectore arriperet arteis honestas.* Divus Augustinus, *totis*, ut ajunt, *visceribus* alicubi dixit, veluti tropum vulgi consuetudine molliens. Hebræi dicunt *toto corde.*

XXVII. *Molli brachio, levi brachio.*

His pene diversum est, *Molli brachio*, & *levi brachio*, cum indiligentem operam significamus. Cicero Epistolarum ad Atticum libro secundo: *Quod me quodammodo molli brachio de Pompei familiaritate objurgas, nolim ita existimes.* Idem ad eundem libro quarto: *Consules, qui illud levi brachio egissent, rem ad Senatum detulerunt.*

XXVIII. *Omni telorum genere oppugnare.*

Reperitur apud idoneos scriptores: *Omni telorum genere oppugnare*, pro eo quod est, modis omnibus insectari. Metaphora sumpta videri potest ex illo versiculo Homerico:

Ἔγχεΐ τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν,

i. e. *Hastisque gladiisque, & saxis grandibus urgent.* Cui finitimum est, *cæsim ac punctim*, Nam his duobus modis hostem impetimus.

XXIX. *Cominus atque eminus.*

Ad eandem formam pertinet Ἐγγύθεν καὶ πόῤῥωθεν, i. e. *Cominus atque eminus.* Translatum & hoc à bello, in quo nunc conferti pugnant gladiis, nunc machinis procul tela in hostem torquent. Id si ad animi res transferatur, fiet venustius. Cum hominibus habenda pax, cæterum cum vitiis cominus atque eminus pugnandum. Qui cominus pugnant συστάδην μάχεσθαι dicuntur: qui hastis, διὰ δοράτων μάχεσθαι dicuntur.

XXX. *Omnem movere lapidem.*

Πάντα λίθον κίνει, i. e. *Unumquemque move lapidem*, h. e. omnia experire, nihilque intentatum relinque. Quod adagium hoc pacto natum esse plerique ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cum esset apud Salaminem superatus, ipse quidem inde se movit, verum Mardonium reliquit, qui suo nomine bellum prosequeretur. At cum hic quoque in Plateis parum prospere pugnasset, fugatusque esset, fama vulgo invaluit, Mardonium intra ambitum tentorii sui Thesaurum ingentem humo defossum reliquisse. Hac spe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum commercatus est. Verum ubi jam multum diuque thesaurum quæsisset, neque quicquam proficeret, Delphicum oraculum consuluit, qua ratione posset eas pecunias invenire. Apollo respondit his verbis: Πάντα λίθον κίνει, i. e. *Unumquemque move lapidem.* Id simul atque fecisset, multam auri vim reperisse ferunt. Sunt qui metaphoram sumptam existiment ab his, qui cancros venantur in littore. Nam hi plerumque sub saxis latitant, quæ movent qui cancros quærunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum: Πάντα κινήσω πέτρον, i. e. *Omnem movebo petram*, h. e. omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis: Πάντα κινῆσαι πέτρον, sentiens nihil non fieri. Plinius Junior in quadam Epistola: *Ego jugulum statim video, hunc premo. Premit certe quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Respondi posse fieri, ut genu esset, aut tibia, aut talus, ubi jugulum putaret. At ego, inquam, qui jugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior*, πάντα denique λίθον κινῶ. i. e. *Omnem lapidem moveo.* Divus Basilius ad nepotes: *Ad quod ut viaticum paremus, omnis lapis, ut dici solet, movendus est.* Fortassis huc allusit & Theocriticum illud in Bocoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

De Galatea lasciviente atque omnia tentante, quo Polyphemum in se provocaret, id quod alibi retulimus. Scholiastes admonet proverbio dici, significans idem valere quod Πάντα κάλων σείειν, i. e. *Omnem movere funem.* Addit metaphoram sumptam à ludo quopiam, in quo qui non potest alia ratione vincere concertatorem, movet à linea lapidem, qui dicitur *rex.* Nam quod adfert de statua saxea, quam sua forma movere possit Galatea, coactius est, mea quidem sententia.

XXXI. *Omnem rudentem movere.*

Πάντα κάλων σείειν, i. e. *Omnem funem movere.* Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus:

Νῦν δεῖ σὲ πάντα δὴ κάλων ἐξιέναι;
Καὶ λῆμμα θύελον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους.

Quorum versuum hic est sensus:

[1] *Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,*
[2] *Et lemma ferre vehemens, ac rationes inevitabiles.*

Lucianus in Pseudomante: Καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος, i. e. *Atque omnem movebam funem, hominem ulcisci cupiens.* Apollonius in Epistola ad Euphratem: Πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον σείειν, i. e. *Negociatorem ajunt omnem funem movere oportere.* Usurpavit & Plato in Dialogo cui titulus Sisyphus, Σκοπῶμεν νὴ δία, ὑπερφυῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενόν γε πάντα κάλων ἐφέντες, καὶ πᾶσαν φωνὴν ἐφιέντες. i. e. *Consideremus itaque per Jovem, exacte omnem quod ajunt rudentem laxantes, & omnem vocem emittentes.* Julius Pollux libro De vocabulis rerum primo: Ἐπλέομεν πάντα ἀνασείσαντες κάλων, καὶ ἅπασι κάλοις, i. e. *Navigabamus omni moto rudente, & omnibus rudentibus.* Ad eum modum significat difficilem navigationem, in qua sint omnia tentanda.

XXXII. *Omnem jacere aleam.*

Omnem jacere aleam, est rem universam periclitari, fortunæque arbitrio committere. Siquidem alea fortunæ ludus est magis quam artis. Unde proverbiali figura, si quando ancipitem rei eventum significamus, quasi non ab arbitrio jacientis, sed à fortuna pendentis, aleam jaci dicimus. Ita Terentius in Adelphis, vitam hominum perinde dixit esse, *quasi cum ludas tesseris, ut quod jactu non cecidit, id arte ut corrigas.* Lucianus in Dialogo, cui titulus, Ὑπὲρ τῶν εἰκόνων: Τολμήσω ἀναῤῥίψαι τὸν κύβον, i. e. *Audebo* [3] *tesseram jacere.* Euripides in Rheso:

—— χρὴ ἐπ' ἀξίοις πονεῖν,
Ψυχὴν προβάλλοντ' ἐν κύβοισι δαίμονος.

i. e. *Par est labore digna ferre præmia,*
Quicunque vitam sortis objicit alea.

Aristides in Pericle: Καὶ εἷς ὑπὲρ πάντων κύβος ἀνεῤῥίπτετο, σωμάτων, χρημάτων, δόξης, ἡγεμονίας, i. e. *Una super omnibus alea jaciebatur, vita, pecuniis, fama, principatu.* C. Cæsar ad Rubiconem, qui fluvius Italiam à Gallia disterminat, paulisper secum hæsitans, animo-

1 *Nunc te necesse est.*] Infinitivi ἐξιέναι proprietas non exprimitur verbo *expedire*: idem enim valet hic ἐξιέναι, quod apud Platonem ἐφιέναι, quo usus est in efferendo hoc proverbio, quum diceret, πάντα κάλων ἐφέντες. Scimus autem ἐφιέναι, verbum è verbo, esse *immittere.* Atque hac ipsa voce usus est (nescio an ad Græcam respiciens) Plinius junior in quadam Epistola, scribens: *Proinde jure vatum invocatis Diis, & inter Deos ipsos, cujus res, opera, consilia dictaturus es, immitte rudentes, pande vela: ac, si quando alias, toto ingenio vehere..* Quem locum citasse profuerit non tantum ad confirmandum hoc loquendi genus, sed multo etiam magis ad intelligendum, quis sit apud Latinos quoque hujus proverbii usus: qua de re tacuit Erasmus. Cæterum quod dixit Plinius quatuor verbis, *immitte rudentes, pande vela*: Græcus quidam auctor in suo Epigrammate expressit tribus, illa quidem Platonis vocabula retinens, sed orationis formam mutans: ita enim claudit quendam pentametrum,

- - - λαῖφος ἐφεὶς θὶ κάλως.

Obiter etiam admoneo, omissum esse ab illo genitivum σεαυτοῦ post ἐξιέναι, ut in Græcis verbis, ita & in eorum interpretatione: cui tamen non parum subest elegantiæ. Cæterum video & alio modo posse accipi ἐξιέναι: sed cur ab illa tam apta significatione discedere debeamus, non video. *H. Stephanus.*

2 *Et lemma.*] Major est hic quam in proxime præcedenti versu error, ob male usurpatam vocem *lemma*: nam hac Latini à Græcis mutuo sumpta utuntur duobus modis: quorum utrumlibet hic accipias, alienissimam habebit à mente Aristophanis significationem, ac nullo pacto huic loco congruentem. Miror autem cur lectionem Aldinam λῆμα, in λῆμμα mutandam putaverit: nisi forte non veniebat illi in mentem, esse in usu etiam λῆμα: idque longe aliud quam λῆμμα significans: nimirum animi præsentiam, animi robur, audaciam: quæ voces ad hujus loci interpretationem sunt aptissimæ. *H. Stephanus.*

3 Rectius vertas *talum*, nam talus est cubicus, non tessera.

que reputans, quam arduam rem moliretur, postea quam ostento est animus additus: *Eamus*, inquit, *quo Deorum ostenta, quo inimicorum iniquitas vocat, jacta esto alea.* Plutarchus in Apophthegmatis ad hunc modum dixisse refert: Πᾶς ἀνεῤῥίφθω κύβος, i. e. *Omnis jacta sit alea.* Ad quod alludens Lucanus:

—— *cadat alea fati,*
Alterutrum mersura caput.

Plutarchus in vita Coriolani, *extremam aleam* in eundem sensum usurpasse videtur, ὥσπερ ἔσχατον κύβον ἀφιεὶς, i. e. *Velut extrema jacta alea.*

Item Petronius Arbiter:

Judice fortuna cadat alea.

M. Tullius libro De divinatione II. *Non perspicitis aleam quandam inesse hostiis diligendis, presertim, quum res ipsa doceat. Quum enim tristissima exta sine capite fuerint, quibus nihil videtur esse dirius, proxima hostia litatur sæpe pulcherrime.* Hic Tullius aleam dixit, *casum*. Proverbium desumptum videtur ex Menandro: nam Athenæus libro decimo tertio, hæc citat illius carmina è comœdia quæ inscribitur Arrhephorus, sive Tibicina:

Οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ παραινῶ σοι μὴ γαμεῖν.

i. e. *Siquidem sapis, ne conjugem unquam duxeris.*
Duxi ipse, proinde suadeo ne duxeris.

Huic alter respondet:

Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα, ἀνεῤῥίφθω κύβος.

i. e. *Decreta res est, esto jacta hæc alea.*

Græci versus apud Athenæum nonnihil corrupti sunt scribarum inscitia. Sed nullo negocio possunt restitui. Sic enim scriptos primum arbitror:

Οὐ γαμεῖς εἰ νοῦν ἔχεις γε καταλιπὼν τοῦτον βίον,
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ τοῦτον μὴ γαμεῖν
Νῦν σοι παραινῶ.

Plato vitam humanam, teste Plutarcho, similem esse dixit alearum ludo, in quo & jacere oporteat accommoda, & iis quæ ceciderunt, recte uti. Quid cadat, id fortunæ in manu est: distribuere vero recte, quæ forte ceciderunt, id in nobis situm est. Quam collationem imitatus fuisse videtur Terentius in Adelphis.

XXXIII. *Vela ventis permittere.*

Neque dissimili figura dixit Quintilianus in præfatione Institutionum Oratoriarum: *Permittamus vela ventis, & oram solventibus bene precemur*, h. e. editionis ancipitem eventum utcunque cadet experiamur. Simillimum est illud apud Senecam in Agamemnone: *Fluctibus dedi ratem*, h. e. rem fortunæ arbitrio commisi. Theognis:

Οὕνεκα νῦν φερόμεσθα καθ' ἱστία λευκὰ βαλόντες.

i. e. *Quare nunc ferimur tendentes carbasa ventis.*

Venuste Græcis πλησίστιος φέρεσθαι dicitur, qui toto pectore summoque conatu rapitur ad aliquid. Ita Plutarchus in Catone Seniore de Scipione. Hunc Cato reprehendebat quod largitione corrumperet. Scipio respondit, sibi non opus esse quæstore nimium diligenti, quum ipse πλησίστιος, i. e. *plenis velis* ad bellum raperetur. Ovidius:

Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
Vela dedi.

XXXIV. *Sub omni lapide scorpius dormit.*

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει, i. e. *Sub omni lapide scorpius dormit*, aut ut metri quoque ratio servetur; est enim anapæsticus dimeter:

Est sub lapide scorpius omni.

[1] Admonet adagium cavendum esse, ne quis apud captiosos & calumniosos temere loquatur: quicquid enim

A attigerit, periculum esse ne mordeatur. Constat autem scorpios solere sub saxis cubitare, quæ si quis tollat incautius, fit ut ictus vulnus accipiat. [1] Conveniet & in morosos, qui quidvis causari solent: vel in pigros, qui frivola quædam prætexentes suffugiunt laborem. Aristophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις,

Τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινῶ
[2] Τὴν παλαιάν, ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντί που
Χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν.

i. e. *Sermo mi vetus probatur,*
Nam decet lapide sub omni
Mordeatne Rhetor, observare.

B Nicandri commentator, hunc senarium citat ex captivis Sophoclis:

Ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.

i. e. *Etenim sub omni lapide scorpius excubat.*

Hoc est, nihil tutum, & omnia cavenda.

XXXV. *Asinus ad lyram.*

Ὄνος λύρας, subaudi ἀκροατὴς, i. e. *Asinus lyræ auscultator.* In eos, qui propter imperitiam nullo sunt judicio, crassisque auribus. Hunc titulum proverbialem M. Varro Satyræ suæ cuidam indidit. Ejusdem apud Gellium exstant hæc verba è Satyra, cui titulus, *Testamentum: Si quis mihi filius unus, pluresve in decem mensibus gignuntur: si erunt* ὄνοι λύρας, i. e. asini ad lyram, *exheredes sunto:* ὄνους λύρας, appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. Divus Hieronymus ad Marcellam: *Quos ego cum possem meo jure contemnere, asino quippe lyra superflue canit, tamen ne nos superbiæ, ut facere solent, arguant.* Et idem adversus Vigilantium: *Quanquam stulte faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos proverbium,* ὄνος λύρας. Lucianus de his qui mercede serviunt: Τί γὰρ κοινόν φασι λύρᾳ καὶ ὄνῳ; i. e. *Quid enim commercii, quod dici solet, asino cum lyra?* Idem adversus indoctum: Ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούεις κινῶν τὰ ὦτα, i. e. *Sed asinus lyram audis, auriculas movens.*

D Unde & hoc pacto effertur adagium: Ὄνος τὰ ὦτα κινῶν, i. e. *Asinus auriculas movens.* Rursum ad hunc modum: Ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. i. e. *Asino quidam narrabat fabulam, at ille auriculas movebat.* In eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, aut arrident dicentibus. Est autem asino naturale, subinde movere auriculas, veluti significanti, se jam intelligere, cum nihil etiam audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem. Lucianus: Καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ἁβρὸς εἶναι θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασὶ, i. e. *Maxime si quando canit,*

[1] Ita exponit hoc adagium Erasmus, quasi scriptum sit, *Cave à lapide sub quo scorpius dormit:* ut videlicet admoneat proverbium, Cave ne apud captiosos & calumniosos temere loquaris. Atqui effertur alio modo proverbium, ut videmus: isto videlicet, *Sub omni lapide scorpius dormit.* Quod qui dicit, non monet ut caveamus à scorpio (quis enim tali admonitione opus habet?) sed monet, passim & sub omni saxorum genere scorpios solere latitare: cogitandum relinquens, omne saxi genus suspectum nobis esse debere. Videtur itaque hæc proverbialis allegoria, *Sub omni lapidum genere scor-*
E *pius dormit*, hunc sensum aperte præ se ferre: Omni in loco reperiuntur dolosi homines: nullum est hominum genus cui non admixti sint aliqui fraudulenti: inter omnes homines, cujuscunque conditionis sint, insidiosi & fallaces aliqui reperiuntur. At si velimus in præcepti formam sensum hujus adagii redigere, ita licebit explicare: Nulli homini incognito fidendum, nihilo magis quam ulli lapidi temere insidendum: ne forte sub eo scorpius latens, & qui veluti sit in insidiis (ὑπολαιλοχήσας, ait Nicander) ex suis latebris sensim prorepat, & incautum pone feriat. *H. Stephanus.*

[1] Hoc erit magis abuti quam uti adagio. Nam quum hæc verba veram & utilem admonitionem habeant, ubique esse à fraudibus & insidiis periculum: si exponamus ea de morosis aut pigris hominibus, vanum nescio cujus periculi metum in excusationem stulte proferentibus, serium dictum veluti in jocum convertemus, ac plane faciemus hoc proverbium simile illi, *Quid si cœlum ruat?* H. Stephanus.

[2] *Τὴν παλαιάν· ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντί που Χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν.*] Animadverte, in his Aristophanis verbis allusionem esse, non tam ad
F illa verba quæ Erasmus modo attulit, quam ad ea quæ illis adjunguntur in Scholio: id enim integrum ita quidam proferunt, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει· φυλάσσεο μή σε δάκῃ: alii, quorum est Athenæus, sic: ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος ὦ ἑταῖρε ὑποδύεται· φράζευ μή σε βάλῃ· τῷ δ' ἀφανεῖ πᾶς ἕπεται δόλος. Hinc autem apparet mendosa esse hoc in proverbio, vulgata exemplaria Suidæ, quum ibi legatur ita, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει· φυλάσσεο: nam post φυλάσσεο sententiam manere imperfectam, perspicuum est: nec dubito quin ille addidisset μή σε δάκῃ, vel μή σε βάλῃ, ut est apud Athenæum: cujus tamen vulgata exemplaria (de hoc enim admonitum esse volo) frustra adieris, ut hæc verba, & reliqua quæ modo citavi, invenias: habentur enim in illa libri ultimi parte, quæ in typographicis editionibus desiderantur. *H. Stephanus.*

cupit-

cupitque festivus ac lepidus videri, asinus, ut ajunt, ipse lyra canens. Idem in Pseudologista: τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν, i. e. *Juxta hoc ipsum quod vulgo dici solet, asinum conspiciens cithara canere tentantem.* Citatur & hic versiculus:

Ὄνος λύρας ἤκουσε, καὶ σάλπιγγος ὗς.

i. e. *Asinus lyram auscultavit & porcus tubam.*

Recte torquebitur in eos, qui indecore tentant artificium, cujus sunt imperiti, & à quo natura abhorrent. Festiviter invertit adagium Stratonicus apud Athenæum libro Dipnosophistarum VIII. Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum bovi: is cum scite caneret voce, cæterum lyra non perinde uteretur, Stratonicus ubi canentem audisset: *Olim*, inquit, *asinus ad lyram dictus est, nunc vero bos ad lyram.*

XXXVI. *Sus tubam audivit.*

Σάλπιγγος ὗς ἤκουσε, i. e. *Tubam sus audivit.* In eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, verum eas neque intelligunt, neque mirantur. Aut in eos, qui iis quæ audiunt, neque gaudent, neque commoventur. Equi tubarum clangore concitantur ad bellum: suem abigat citius, quam animet ad pugnam. Exstat apud Suidam hujusmodi senarius:

Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγγος ὗς.

i. e. *Asinus lyram, sus audiit stolidus tubam.*

XXXVII. *Nihil graculo cum fidibus.*

Nihil graculo cum fidibus, i. e. Nihil stolidis & imperitis cum bonis literis. Nam graculus avis est ineptæ molestæque garrulitatis, atque obstrepera, adeo ut à voce qua sonat, nomen inditum putent, auctore Quintil. primo Instit. lib. *Tum sui generis conventus amat, quo mutuo garritu strepitus fiat odiosior.* Porro cithara silentium postulat, & aures attentas. A. Gellius Noct. Atticarum extrema lucubratione, sane quam eleganter adagium torquet in quosdam pinguiore ingenio homines, stolidaque loquacitate præditos, profanos, ἀμύσους, i. e. *à musarum sacris alienos*, qui politiores literas, elegantioremque doctrinam vel ridere possunt, vel etiam contemnere, intelligere nequaquam possunt, quos ea demum juvant, quæ ipsi scilicet didicerunt, sordida, muta, indocta. Hi pari importunitate & alienæ doctrinæ obturbant, & suam inscitiam passim venditant & inculcant, neminem præ se non contemnentes. Hoc igitur hominum genus Gellius à suis commentariis, quibus nihis fieri potest neque tersius, neque eruditius, quasi fuste quodam abigens. *Vetus est*, inquit, *adagium, nihil graculo cum fidibus.*

XXXVIII. *Nihil cum amaracino sui.*

Atque ei continenter simile quoddam subnectit: *Nihil cum amaracino sui*, h. e. stolidis vel optima putent, displicentque, Amaracus herbæ genus, Siculorum lingua à Cynaræ Cyprii Regis ejusdem nominis filio dictum, quem in hanc herbam conversum fuisse, fabulis proditum est. Cæterum Servius in primum Æneidos, scribit Amaracum puerum fuisse Regis unguentarium, qui casu lapsus dum ferret unguenta, majorem confusione odorem creavit, unde & optima unguenta *amaracina* dici cœperint: hunc postea in herbam amaracum fuisse conversum. Eadem dicitur & samsucum, & aliis atque aliis nominibus, ut auctor est Dioscorides in tertio libro, aitque gratissimi esse odoris, atque totam odoratam. Plinius libro XIII. cap. I. inter unguenta nobilia & amaracini facit mentionem, refertque quondam in Coo fuisse laudatissimum: postea eodem in loco prælatum Melinum: deinde docet variis unguentis admisceri samsucum, quemadmodum & Telino: quin etiam ex simplicis amaraci succo nobilissimum ungentum confici. Idem libro XXI. cap. 22. scribit in Cypro samsucum laudatissimum & odoratissimum nasci, ejusque varia ostendit remedia: atque ex eo oleum quoque fieri, quod amaracinum seu sansucinum vocetur. Cum igitur hujusmodi sit amaracinum, contra sue nihil immundius, nihil sordium amantius. Quamobrem dixit Vergilius:

Immundi meminere sues.

A Præterea Flaccus:

Vel amica luto sus.

Et,

Lutulenta ruit sus.

nihil profecto minus convenit rostro suillo, quam deliciæ unguentariæ: quippe cui id demum dulce olet, quod cœnum olet. Maxime quod inter unguenta, peculiari quadam naturæ proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita ut illis veneni instar sit, si quidem credimus Lucretio, cujus in sexto libro hi sunt versus:

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum, nam setigeris subus acre venenum est.

B Suem olim Ægyptii belluam usque adeo spurcam ducebant, ut si quis vel transiens contigisset, continuo properaret ad flumen, se pariter ac vestem abluturus. Subulcos etiam indigenas adeo invisos haberi, ut nec in templa recipiantur, nec ad matrimonium aut affinitates admittantur, auctor Herodotus lib. II. Ad hoc adagium allusisse videtur M. Tullius cum ait: *Illi alabastrus unguenti plena putet*, i. e. optima pro pessimis displicent. Simile quiddam dici posset de scarabeo, cui unguentum pro stercore est, oleum pro unguento: id quod vulgo quoque dici solere propemodum innuit Plutarchus in commentario, in quo Stoicorum dogmata cum poetarum dictis componit: Λέγονται οἱ κάνθαροι
C τὸ μύρον ἀπολιπεῖν, τὰ δὲ δυσώδη διώκειν, i. e. *Ajunt scarabeos unguentum fugere, graveolentia sectari.*

XXXIX. *Quid cani & balneo?*

Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; i. e. *Quid commune cani cum balneo?* Hoc equidem adagium eo libentius refero, quod mihi refricat, renovatque memoriam pariter ac Desiderium RODOLPHI AGRICOLAE Frisii, quem ego virum totius tum Germaniæ, tum Italiæ publico, summoque honore nomino: illius, quæ genuerit: hujus, quæ literis optimis instituerit. Nihil enim unquam hoc cisalpinus orbis produxit omnibus literariis dotibus absolutius, absit invidia dicto. Nulla erat honesta disciplina, in qua vir ille non poterat cum summis artifi-
D cibus contendere. Inter Græcos græcissimus, inter Latinos latinissimus. In carmine Maronem alterum dixisses: in oratione Politianum quendam lepore referebat, majestate superabat. Oratio vel extemporalis adeo pura, adeo germana, ut non Frisium quempiam, sed urbis Romanæ vernaculum loqui contenderes. Eloquentiæ tam absolutæ parem adjunxerat eruditionem. Philosophiæ mysteria omnia penetraverat. Nulla pars Musices, quam non exactissime calleret. Extremo vitæ tempore ad literas Hebraicas, ac Scripturam divinam totum animum appulerat. Atque hæc conantem fatorum invidia virum terris eripuit, nondum annos natum quadraginta, sicut accipio. Exstant paucula quædam illius
E monimenta, Epistolæ quæpiam, carmina item varii generis. Axiochus Platonis Latinus factus, Isocrates ad Demonicum versus. Tum una atque altera oratio habita in publico scholasticorum Ferrariensium cœtu: nam illic & didicit, & publice docuit. Latitabant apud nescio quos, commentarii dialectices, nuper in publicum prodierunt, sed mutili. Verterat & Luciani Dialogos aliquot: sed ut ipse erat gloriæ negligens, & plerique mortales rem alienam sane quam indiligenter curare solent, nondum in lucem emerserunt. Quanquam hæc ipsa quæ exstant, tametsi ne edita quidem ab ipso, plane divinitatem quandam hominis præ se ferunt. Verum ne videar homo Germanus immodico patriæ studio cæ-
F cutire, HERMOLAI BARBARI Veneti, de eo epitaphium subscribam, elegantissimum profecto, & de quo dubites, utro sit dignius, ipsone qui scripsit, an hoc quem eo exornavit. Est autem hujusmodi:

Invida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisii spemque, decusque soli.
Scilicet hoc vivo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet

Quæso quid nostro Rodolpho potuit amplius, aut omnino magnificentius contingere, quam testimonium tam splendidum, tam plenum, idque redditum non

vivo, sed jam vita defuncto, ne quis ab amore magis quam à judicio profectum causari possit: deinde non à Germano, ne quid patriæ communis studium elevet testimonii pondus: denique ab eo viro, qui non solum Italiam suam, verum etiam omne seculum hoc nostrum illustrarit: cujus tanta est apud omneis eruditos auctoritas, ut impudentissimum sit ab eo dissentire: tam insignis in restituendis literis utilitas, ut aut à literis omnibus alienissimus, aut certe ingratissimus habeatur, apud quem Hermolai memoria non sit sacrosancta. His itaque tam plenis, tamque absolutis viri laudibus, equidem fateor me peculiarius etiam atque impensius favere, quod mihi admodum adhuc puero contigit, uti præceptore, hujus discipulo ALEXANDRO HEGIO Westphalo, qui ludum aliquando celebrem oppidi Daventriensis moderabatur, in quo nos olim admodum pueri, utriusque linguæ prima didicimus elementa: vir, ut paucis dicam, præceptoris sui simillimus: tam inculpatæ vitæ, quam doctrinæ non trivialis, in quo unum illud vel Momus ipse calumniari fortasse potuisset, quod famæ plus æquo negligens, nullam posteritatis haberet rationem. Proinde si qua scripsit, ita scripsit, ut rem ludicram haud seriam egisse videatur. Quanquam vel sic scripta, sunt ejusmodi, ut eruditorum calculis immortalitatem promereantur. Itaque in hanc digressionem non temere sum exspatiatus: non quo gloriose Germaniæ laudes jactarem, sed ut grati discipuli vicibus fungerer, & utriusque memoriæ debitum officium utcunque persolverem: propterea quod alteri, velut filii debeam pietatem, alteri tanquam nepotis charitatem. Nunc ad adagium, quod me quondam puellum, Græcanicæ linguæ rudem adhuc, didicisse memini ex Epistola quadam longe doctissima Rodolphi mei, qua quidem ille senatui Antverpiensi, summa tum fide, tum facundia suadere conatur, ut ludo literario præficiant aliquem, qui bonas literas didicerit, nec uti solent, infanti Theologo, aut Physico id muneris committant: qui cum se quacunque de re dicere posse confidat, ipsum dicere quid sit, ignoret. Quid enim is faciet in ludo literario? Profecto, ut Græco diverbio utar; *id ipsum quod canis in balneo*. Lucianus adversum ineruditum: Καὶ τῶν ὁρώντων ἕκαστος εὐθὺς τὸ προχειρότατον ἐκεῖνο ἐπιφθέγξεται. τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; i.e. *Atque unusquisque conspicientium protinus illud vulgo tritissimum in te jacit: Quid cani cum balneo?* Idem in parasito: Καὶ ἐμοί γε δοκεῖ, ἐν συμποσίῳ φιλόσοφος τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἐν βαλανείῳ κύων, i.e. *Ac mihi mea quidem sententia, tale quiddam videtur philosophus in convivio, quale canis in balneo.* Quadrabit in eos, qui ad rem quampiam prorsus sunt inutiles, ita ut in balneo nullus est omnino canum usus.

XL. *Asinum sub freno currere doces.*

Asinum sub freno currere doces, hoc est, doces indocilem. Nam equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis. Horatius:

Infelix operam perdas, ut si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet proverbialiter dictum de asino. Est autem diversum illi, quod alibi retulimus. Τὸν ἵππον εἰς πεδίον, i.e. *Equum in campum.*

XLI. *Alienam metis messem.*

Ἀλλότριον ἀμᾷς θέρος, i.e. *Alienam metis messem.* Duplex est usus hujus adagii, quippe quod pariter & in eos convenit, qui commoditatibus aliena partis opera potiuntur: & in hos, qui negocium non suum parum diligenter curant. Ducta metaphora à vetusto more, quo vicini rustici in demetenda segete mutuam inter sese operam commodabant. Fit autem hominum more, ut in suopte quisque negocio longe sit attentior quam in alieno. Id quod eleganter admonet Apologus ille de Cassita, quem non pigeret referre, nisi promptum esset cuilibet apud A. Gellium legere. Potest & eo referri, quod aliquoties fit, ut ejectis iis, qui sementem fecerunt, alii in eorum locum succedant, citraque laborem alienis fruantur sudoribus. Unde Maronis illud:

En quis consevimus agros?

Aristophanes in Equitibus: Τἀλλότριον ἀμῶν θέρος, i.e. *Alienam metens messem.* Dictum est in Cleonem, qui in rem paratam, multisque laboribus à Demosthene prius labefactam veniens Pylo capta, gloriam omnem victoriæ in se transtulit, Demostheni præter invidiam nihil relictum. Cui confine est illud Homeri ex Odysseæ libro primo:

Ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.

i.e. *Quandoquidem impune victum comedunt alienum.* Eandem sententiam Aristophanes in eadem fabula sic extulit:

Ἐγὼ δὲ περιπατῶν γ' ἀπ' ἐργαστηρίου
Ἕψοντος ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφειλόμην.

i.e. *Ego obambulans ab officina longius,*
Alio coquente, ollam paratam sustuli.

XLII. *Penelopes telam retexere.*

Penelopes telam retexere, est inanem operam sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui libro Odysseæ secundo fingit Penelopen Ulyssis uxorem, procos jam urgentes, hac conditione delusisse, ut tum se promitteret nupturam, ubi telam quam habebat in manibus, absolvisset. Quam conditionem postea quam illi accepissent, mulier astuta, quod interdiu texuisset, id noctu retexere cœpit:

Ἔνθα καὶ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστόν,
Νύκτας δ' ἀλλύεσκεν ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο.

i.e. *Illa diurna quidem ingentem contexere telam,*
Verum eadem admotis solvebat nocte lucernis.

Usurpat hoc adagium Plato in Phædone. Item Cicero Academ. Quæst. lib. II. *Quid quod eadem*, inquit, *illa ars, quasi Penelopes telam retexens, tollit ad extremum superiora?* Sentit autem de Dialectica, quæ iisdem illis rationibus, quibus confirmavit aliquid, rursum soluit ac destruit, ut nihil jam actum videatur. Seneca De Beneficiis quinto: *Quid enim boni est, nodos operose solvere, quos ipse ut solveres feceris?* Aristides in defensione quatuor Oratorum: Καὶ οὐκ οἶδα ὃν τιν' ἱστὸν ἀναλύοντες, ὅσον γὰρ ἂν προκόψωσι τῆς σοφίας, τοσοῦτ' ἀνταφαιροῦσι μεγάλα φρονοῦντες, i.e. *Et telam nescio quam retexentes, quantum enim faciunt compendii in sapientia, tantum rursum dispendii dum arrogantes evadunt.* Hoc quoniam aliis proverbiis, quæ mox dicemus, subnectit, indicat nimirum & hoc esse proverbium.

XLIII. *Annosam arborem transplantare.*

[1] Γεράνδρυον μεταφυτεύειν, i.e. *Vetulam arborem transplantare.* In eos dicitur, qui sero atque exacta jam ætate conantur dediscere, quibus diu juvenes assueverint. Aut simpliciter de iis, quæ frustra molimur: neque enim loco movenda arbor, ubi jam alte fixerit radices, sed cum plantula adhuc est. Nam veteres negabant arborem transferri oportere, vel minorem bima, vel majorem trima, teste Plinio. Videtur autem adagium ad quercum peculiarius pertinere, quæ omnium altissime radices agit: ut & ἀπὸ τῆς δρυὸς γεράνδρυον. Sive quod hanc arborem omnium primam arbitrantur fuisse. Quapropter & Jovi sacra arbor, & sylva Dodonæa querna fuit, unde prima omnium oracula reddita creduntur. Eleganter usus est hoc adagio Seneca Epistolarum libro, Epistola LXXXVI. *Hæc* inquit, *si nimium tristia videbuntur, villæ imputabis, in qua didici ab Ægialo diligentissimo patrefamilias, is enim nunc hujus agri possessor est, quamvis vetus arbustum posse transferri. Hæc nobis senibus discere necessarium est, quorum nemo non olivetum alteri ponit.*

XLIV. *Arenam metiris.*

Ἄμμον μετρεῖς, i.e. *Arenæ modum quæris*, sive *metiris*, hoc est, rem infiniti laboris atque inexplicabilem inceptas. Aut frustra conaris, quod nequeas efficere, Athenæus lib. sexto, Alexidem quendam addu-

1 Vide hoc Proverbium expressum versu *Menandri*, ad Prov. LXI Cent. II. hujus Chiliadis.

cit,

cit, qui *innumera* dixerit ψαμμακόσια, velut æquantia numerum arenarum: ὀνόμασι ᾗ χρώμενον ψαμμακοσίοις, i.e. *nominibus utens arenagintis*, ut Græcæ vocis figmentum imiter. Plato in Theæteto: Μᾶλλον αὐτὸν λήθειν ἢ οἱ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες, i.e. *magis illum latet, quam maris ut dicitur arene.*

XLV. *Undas numeras.*

Κύματα μετρεῖς, i. e. *Undas numeras.* Eundem cum proximo sensum habet. Vergilius utranque parœmiam eleganter attigit libro Georgicôn secundo:

Quem si scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere quam multæ Zephyro turbentur arenæ.
Aut ubi navigiis violentior incidit Eurus,
Nosse quot Ionii veniant ad littora fluctus.

Theocritus in Charitibus:

Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀόνι κύματα μετρεῖν,
Ὅσσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ.

i.e. *Nanque perinde fiet quasi si numerare labores,*
Quot venti è pelago trudant ad littora fluctus.

Videri potest ab Æsopico quodam apologo natum adagium, quem refert Lucianus in Sectis: Olim quendam in maris littore sedisse, conantem singulas undas pernumerare: cumque undas undis trudentibus obrueretur, animoque male angeretur, quod eas numero complecti non posset, adiens callida vulpes opportuno consilio sic hominem sublevavit. *Quid angeris*, inquit, *propter undas quæ præterennt? Hinc numerare incipias oportet, illas missas facias.*

XLVI. *Surdo oppedere.*

Παρὰ κωφῷ ἀποπαρδεῖν, i. e. *Apud surdum crepitum edere*, dicitur ubi quid frustra fit: aut ubi peccatur apud stupidos, qui non queant sentire. Sive cum conviciis incessitur is qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

LXVII. *Arenearum telas texere.*

Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν, i. e. *Aranearum telas texere.* Est in re frivola, nulliusque frugis infinitum atque anxium capere laborem. Refertur proverbii vice à divo Basilio in initio enarrationis Hexameron. Unde & apud Diogenem Laertium in vita Zenonis, philosophus quidam rationes dialecticas, aranearum textis similes esse dicebat, quæ cum operosum quiddam atque exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atque imbecilles. Et alius quispiam leges cum aranearum textis comparabat, [1] quæ cum à magnis avibus facile discinderentur, muscas duntaxat irretirent.

XLVIII. *Laterem lavas.*

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ, quibus operam inanem significamus: veluti Πλίνθον πλύνεις, i. e. *Laterem lavas*, id quod usurpat Terentius in Phormione, *Loquar ne? Incendam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lavem.* Theocritus in Charitibus:

Καὶ ὕδατι νίζειν θολερῷ διαειδέα πλίνθον.

i. e. *Et nigram silicem lavisse liquentibus undis.*

XLIX. *Lapidem elixas.*

Cui simillimum est, quod refertur apud Aristophanem in comœdia cui titulus σφῆκες, λίθον ἕψεις, i. e. *Lapidem decoquis.* Pro eo quod est, inaniter laboras: Ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀντιβολοίη τις, κάτω κύψας ἂν οὕτω, λίθον ἕψεις ἔλεγον, i. e. *Quin ubi quis obsecraverit, demisso sic capite, lapidem decoquis, inquit.* Neque enim unquam mollescit lapis, quantumvis diutina coctione. Generaliter conveniet in quamvis inanem operam, speciatim in hominem durum, nullisque precibus mollescentem.

L. *Æthiopem lavas: Æthiopem dealbas.*

Eandem vim habent, Αἰθίοπα σμήχεις, i. e. *Æthiopem lavas.* Et, Αἰθίοπα λευκαίνεις, i. e. *Æthiopem dealbas.* Lucianus in lib. contra indoctum: Καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, Αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ, i. e. *Ac juxta proverbium,*

A *Æthiopem lavare conor.* Nam nativus ille Æthiopum nigror, quem Plinius ex vicini syderis vapore putat accidere, nulla abluitur aqua, neque ulla ratione candescit. Hoc item peculiariter quadrabit, cum res parum honesta verborum fucis adornatur, aut cum laudatur illaudatus, aut docetur indocilis. Adagium ortum videri potest ab Æsopica fabula. Nam quidam mercatus Æthiopem, & existimans eum colorem non natura, sed superioris domini negligentia accidisse, nihil non adhibuit eorum, quibus vestes candefieri solent: adeoque perpetuis lotionibus miserum divexavit, ut illum in morbum impulerit, colore, qui fuerat, manente.

B

LI. *Arare littus.*

Αἰγιαλὸν ἀροῦν, i. e. *Arare littus.* Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonem:

Quid geris extremis positus telluris in oris
Cultor arenarum vates, cui littus arandum.

Significans eum inaniter laborare. Hujus peculiaris usus erit, cum officium impenditur in eum, à quo nihil sis fructus aliquando percepturus: veluti si quis doceat, ὄνον λύρας, aut beneficium collocet in ingratum. Salsitas enim facit, ut littorales oræ ferme sint steriles: quod etiam proverbio testatum est: ἁλμυρὸν γειτόνημα, i. e. *Salsuginosa vicina*, pro sterili. Et autem C adeo sterilis humor marinus, ut nec arbores ferat. Atque hujusce rei varias adfert causas Plutarchus in commentario De causis naturalibus, primo statim problemate.

LII. *Arenæ mandas semina.*

Εἰς ψάμμον σπείρεις, i. e. *Arenæ mandas semina.* Propterea quod steriles arenæ, maxime littorales, nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi, apud Ovidium:

Quid facis Oenone, quid arenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Atqui in nostra Brabantia sunt agricolæ tam industrii, qui sitientissimas arenas cogunt & triticum ferre.

LIII. *In aqua sementem facis.*

Εἰς ὕδωρ σπείρεις, i. e. *In aqua sementem facis.*

D Theognis:

Ἶσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς.

i. e. *Par ut qui æquoreis semina mandet aquis.*

Loquitur de his, qui beneficium conferunt in ingratos atque improbos homines: idque perinde perire dicit, quasi sementem facias in undis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert proverbium, Κατὰ θαλάττης σπείρεις, i. e. *In mari sementem facis.*

LIV. *In saxis seminas.*

Κατὰ πετρῶν σπείρεις, i. e. *In saxis sementem facis.* Quo quidem allusisse credi potest allegoria Euangelica de semine, quod in petras inciderit. Nam hoc terræ genus fere sterile est, vel quia non potest aratro proscin- E di, vel quia quod satum est non habet quo radices agat.

LV. *Ignem dissecare.*

Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν, i. e. *Ignem diverberare.* Ad hanc formam pertinet, quanquam hoc inter Pythagorica retulimus symbola. Aristides in communi defensione quatuor Rhetorum. Ἐλελήθεις ᾗ ἄρα σαυτὸν, ἁπάσαις ταῖς παροιμίαις ἐνεχόμενος, εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἕψων, καὶ σπείρων τὰς πέτρας, i. e. *Non intelligebas autem teipsum omnibus illis proverbiis obnoxium esse: quod ignem diverberares, quod lapidem elixares, quod in saxis sementem faceres?* Taxat Platonem, qui apud Dionysium tyrannum nullum omnino fecerit operæ precium.

F

LVI. *In aqua scribis.*

Καθ' ὕδατος γράφεις, ἢ εἰς ὕδωρ γράφεις, i. e. *In aqua scribis*, hoc est, nihil agis. Lucianus in Tyranno: Παίζεις, ὦ Χάρων, ἢ καθ' ὕδατος φασὶν ἤδη γράφεις, παρὰ Μικύλλου τινὰ ὀβολὸν προσδοκῶν, i. e. *Utrum ludis Charon, an jam in aqua, quod ajunt, scribis, qui quidem à Micyllo obolum aliquem exspectes?* Plato in Phædro: Οὐκ ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι, σπείρων διὰ καλάμου, i. e. *Num hæc studiose in aqua scribet nigra, seminans calamo.* Exstat hujusmodi senarius inter sententias Græcas:

1 Puto lapsum memoria Erasmum hic posuisse magnas aves ἀντὶ σφηκὸς ἢ μελίττης. Sic enim apud Stobæum: Ὥσπερ γὰρ τὰ ἀράχνια ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κώνωψ, κατέχεται, ἐὰν δὲ σφὴξ ἢ μέλιττα, διαρρήξαντα ἀφίπταται, οὕτω, &c. cujusmodi apophthegma quidam Anacharsidi adscribunt.

Ἀνδρῶν φαύλων ὅρκον, εἰς ὕδωρ γράφε.

i. e. *Hominum improborum inscribe jusjurandum aquæ.* Id ita depravat Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum libro decimo:

Ὅρκον δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω.

i. e. *Inscribo vino si qua jurat fœmina.*

Item Catullus:

Mulier cupido quod dicit amanti,
In vento & rapida scribere oportet aqua.

LVII. *In arena ædificas.*

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς, i. e. *In arena ædificas.* Ad quod Euangelica parabola videtur alludere. Non consistit, quod super arenam struxeris. Proinde recte usurpabitur, ubi quis negocium aggreditur inutile futurum, utpote non recte jactis ante fundamentis.

LVIII. *Ventos colis.*

Ἀνέμους γεωργεῖς, i. e. *Ventos colis.* Colis autem dico, pro eo quod est, agricolationem exerces. Refertur à Zenodoto. Dicitur in eos, qui è suis laboribus nihil fructus reportant.

LIX. *Ferrum natare doces.*

Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις, *Ferrum fluitare doces.* De iis, qui rem conantur, quæ repugnante natura, nequaquam fieri possit.

LX. *Cribro aquam haurire.*

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ ἢ ἐπιφέρει, i. e. *Cribro aquam haurit.* Quod etiam in obliviosos non inconcinne dicetur. Plautus in Pseudolo: *Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras.* Id autem olim inter ἀδυνατώτατα habitum, vel illud est argumento, quod inter prodigia refertur, Tuciam virginem Vestalem, aquam cribro tulisse, anno ab urbe condita sexcentesimo nono: teste Plinio lib. XXVIII. cap. II. Cujus meminit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarum Antiquitatum secundo. Sumtum à fabula Danaidum puellarum, quas Plato scripsit apud inferos hoc pœnæ genus pendere, ut assidue aquam in dolium pertusum vasis item pertusis inferant. Alciphron in Epistola Galeni ad Cyrtonem: Καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο εἰς δαναΐδων σὺν ἀμφορίας ἐγχέομεν πίθους. i. e. *Ac juxta proverbium, amphoras in Danaidum dolia infundimus.* Lucianus in Timone: Ὥσπερ ἐκ κοφίνου τετρυπημένου. i. e. *Tanquam è cophino perterebrato.* Effertur & hunc ad modum: Εἰς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς, i. e. *In dolium pertusum aquam hauris.* Plautus in Pseudolo: *In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.*

LXI. *Apud fimum odorum vaporem spargis.*

Εἰς κόπρον θυμιᾷς. i. e. *In fimum aromatum odorem spargis.* Nam perit omnis fragrantia fimique fœtore vincitur. Est apud Suidam. Conveniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent, quod genus est illud, *in lente unguentum.*

LXII. *Oleum & operam perdidi.*

Eodem pertinet & illud, quod est apud Plautum in Pœnulo: *Tum pol ego & oleum & operam perdidi,* i. e. quicquid insumpsi, seu rei, seu laboris, id frustra insumptum est. Metaphora ducta est è gladiatorum ac palæstritarum certaminibus: in quibus certaturi, unguentis quibusdam oleaceis perungebantur. Cicero in Epistolis: *Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris: in quibus ipse Pompejus profitetur se & oleum & operam perdidisse.* Quanquam potest & ad lucubrantium lucernas referri: sicuti Cicero fecisse videtur, scribens ad Atticum libro XIII. *Ante lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaravi nescio quid ad te, & ante lucem dedi.* Idem ad eundem alibi: *Non defleamus, ne & oleum & opera nostra philologia perierit, sed conferamus tranquillo animo.* Quo quidem in loco plus habet gratiæ, quod ad rem animi translatum sit. Ergo hic *oleum* pro sumptu positum est. Nam & sic effertur adagium. Plautus in Rudentibus: *& operam & sumptum perdunt.* Eodem pertinet etiam illud, quod corvus ille salutator sonare didicerat, *opera & impensa periit.* Cujus fabulæ meminit Macrobius libro Saturnalium II. Eam quoniam haud

A quaquam indigna memoratu videtur, non gravabor adscribere, idque ipsius verbis. *Sublimis,* inquit, *Actiaca victoria revertebatur Octavius. Occurrit ei inter gratulantes corvum tenens, quem instituerat hoc dicere.* Ave Cæsar victor, Imperator. *Miratus Cæsar officiosam avem, viginti millibus nummûm emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate pervenerat, affirmaverat Cæsari illum habere & alium corvum, quem ut afferre cogeretur, rogavit. Allatus verba, quæ dedicerat, expressit:* Ave victor, Imperator Antoni. *Nihil exasperatus, satis duxit jubere illum dividere donarium cum contubernali. Salutatus similiter à psittaco, emi jussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoque redemit. Exemplum sutorem pauperem*
B *sollicitavit, ut corvum institueret ad parem salutationem, qui impendio exhaustus, sæpe ad avem non respondentem dicere solebat,* opera & impensa periit. *Aliquando tamen corvus cœpit dicere dictatam salutationem. Hac audita, dum transit Augustus respondit,* satis domi salutatorum talium habeo. *Superfuit corvo memoria, ut & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret,* opera & impensa periit. *Ad quod Cæsar risit, emique avem jussit, quanti nullam adhuc emerat.* Hactenus Macrobii verba reddidimus. Divus Hieronymus ad Pammachium, videtur huic adagio velut alterum quoddam adagium subtexuisse: *Oleum perdit & impensas, qui bovem mittit ad*
C *ceroma.* Siquidem hoc ipsum bovem ad ceroma mittere proverbium sapit, pro eo quod est, docere indocilem: aut ad id muneris quempiam adsciscere, ad quod obeundum minime sit idoneus, videlicet ingenio repugnante. Nam *ceroma* dicitur unguentum, quo olim unguebantur athletæ, id ex oleo certisque terræ generibus conficiebatur. Porro ad certamina bos inutilis est.

LXIII. *Reti ventos venaris.*

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. i. e. *Reti ventos captas.* De frustra laborantibus: aut qui stulte sequuntur ea, quæ nulla sit assequendi spes. Aut qui rem inanem inaniter captant. Nam utre contineri ventus potest, reti ne-
D quaquam.

LXIV. *Tranquillum æthera remigas.*

Αἰθέρα νήνεμον ἐρέσσεις. i. e. *Aere tranquillo remigas.* Apud Zenodotum refertur de incassum laborantibus: perinde est quasi dicas, aerem diverberas, remigantium more.

LXV. *Mortuum flagellas.*

Νεκρὸν μαστίζεις, i. e. *Mortuum flagellas.* In eos, qui objurgant illos, qui nihil prorsus objurgatione commoventur. Aut qui vita defunctos insectantur ac lacerant.

LXVI. *Ollam exornas.*

Χύτραν ποικίλλεις, i. e. *Ollam exornas,* sive picturas.
E De iis, qui in re uehementer absurda frustra conantur. Ineptus enim labor, ollæ vasi contempto, & culinariis usibus destinato, picturæ lenocinium adhibere. Cui simillimum quiddam vulgo jactatur, *bracteis aureis inaurare juglandium putamina.*

LXVII. *Ovum adglutinas.*

Ὠὸν κολλήεις, [1] i. e. *Ovum glutino compingis.* Refertur à Diogeniano. Ridicule laborat, qui fractum uvi putamen glutino sarcire & coagmentare conetur.

LXVIII. *Utrem cædis.*

Ἀσκὸν δέρεις, i. e. *Utrem cædis,* aut utrem excorias. Exstat apud Aristophanem in Nubibus. Ad quod allusisse videtur Apulejus in Asino, cum meminit de tri-
F bus utribus à se percussis ac vulneratis. Sumptum vel à Bacchi sacris, vel ab iis, qui percussis utribus inanem movent strepitum.

1 Ὠὸν κολλήεις.] Quomodo κολλήεις possit esse verbum indicativi modi, præsentis temporis, secundæ personæ, quod significet *adglutinas*, intelligere non possum à κολλάω enim esset κολλάεις. & per contractionem κολλᾷς: & hoc in usu potius quam illud, ut βοᾷς potius quam βοάεις. Quia tamen κολλάεις vicinius est lectioni quam habemus, reponendum puto: aut certe futurum κολλήσεις, i. e. *adglutinabis*. Ut si quem videamus multum temporis & laboris frustra impendentem in rem aliquam, illi dicamus ὠὸν κολλήσεις. *Ovum conglutinabis*, id est: Si hoc effeceris quod efficere conaris, perinde fuerit ac si ovum conglutinaris, vel: Non minus hac re tempus atque operam perdes, quam in ovo conglutinando. *H. Stephanus.*

LXIX.

LXIX. *Utrem vellis.*

Huic simillimum: Ἀσκὸν τίλλεις, i. e. *Utrem vellis.* Vel quod non sentiat, vel quod pilis careat.

LXX. *Actum agere.*

Terentius in Phormione, *Ohe actum, ajunt, ne agas!* τὸ πεπραχθὲν μὴ πράξῃς. A judiciorum consuetudine sumptum, qua fas non est iterum agere causam, de qua jam sit pronunciatum. Plautus: *Rem actam agis*, i. e. incassum laboras. Q. Fabius apud T. Livium Dec. III. lib. VIII. *Scio multis vestrum videri, Patres Conscripti, rem actam hodierno die agi, & frustra habiturum orationem, qui tanquam de integra re, de Africa provincia sententiam dixerit.* [1] M. Tullius libello De amicitia, indicat dici solitum de negocio, quod præpostere geritur: *Sed cum multis*, inquit, *in rebus negligentia plectimur: tum maxime in amicis & deligendis & colendis. Præposteris enim utimur consiliis, & acta agimus, quod vetamur proverbio.*

LXXI. *Cotem alis.*

Ἀκόνην σιτίζεις, i. e. [2] *Cotem alis.* Dicitur in homines edaces, plurimique cibi: qui nihilo tamen habitiores inde reddantur. Nam in Cotis macilentiam hodieque vulgo jactatur adagium, cum ajunt, *tam pinguem quam cotem*, macilentum quempiam esse significantes. Hermolaus Barbarus, in epistola quadam ad Picum, interpretatur hoc proverbium pro male collocare beneficium, unde non sit reditura gratia: ut affine sit illi, quod alibi dicetur: *Ale luporum catulos*, quum ex beneficio redit mala gratia.

LXXII. *Hylam inclamas.*

Ὕλαν κραυγάζεις, i. e. *Hylam inclamas.* De frustra vociferantibus: aut in genere, de nihil proficientibus. Ab hujusmodi casu natum adagium. Hylas Theodamantis filius, cum esset inter Argonautas formosus adolescens, adamatus est ab Hercule. Is cum esset in Mysia forte aquatum egressus, in fonte periit: unde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur. Ad hunc vestigandum missus est Polyphemus, qui ingenti vociferatione nomen inclamabat Hylæ, neque quicquam tamen profecit. Atque hinc ortum proverbium. Virgilius videtur ad nautarum clamorem retulisse, cum ait:

His adjungit Hylam nauta quo fonte relictum
Clamassent, ut littus Hyla, Hyla *omne sonaret.*

Meminit hujus & Theocritus in Idyl. N.

Τρὶς μὲν Ὕλαν ἄυσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός,
Τρὶς δ᾽ ἄρ᾽ ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ᾽ ἵκετο φωνή.

i. e. *Ter quanto potuisset* Hylam *clamore vocabat*
Mugitum intendens imo de gutture vocis.
Ter puer audiit, ac tenuis vox perculit aures.

Nihilo obstat, quo minus ad sacrorum consuetudinem referatur, quæ in *Hylæ* rapti memoriam sunt instituta: in quibus *Hylæ* nomen inclamabatur. Id fuerit venustius atque concinnius, ubi quis rem absentem frustra desiderat, vel deplorans, vel optans. Ut si quis ad inopiam redactus, optaret sibi centum talenta, quæ quondam habuisset. Ad hanc parœmiam respexisse videtur Aristophanes in Pluto:

Ποθεῖς τὸ οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς.

i. e. *Desideras absentem inaniter vocans.*

De Mercurio dictum, placentas illas deplorante, quas in sacris consueverat aliquando edere.

LXXIII. *Inaniter aquam consumis.*

Ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ. i. e. *Inaniter consumis aquam.* In eos quadrabit, qui frustra suadent. A prisco more judiciorum sumptum, in quibus ad clepsydræ modum dicebatur. Æschines contra Demosthenem, ostendit primam aquam infundi solere Actoribus, alteram Patronis, tertiam Judicibus, ad pœnam constituendam, nisi primis sententiis reus fuisset absolutus. Et Demosthenes Æschinem provocat, ut vel in sua aqua, si possit, dicat, quod decretum fuisset ipso unquam auctore scriptum: ἀναστὰς καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω. Huc alludens Lucianus, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, in Rhetorem quendam jocatur, qui apud barbaros in convivio diceret, non ad aquæ, sed amphoræ vinariæ modum. Idem in bis accusato: Ἐκείνης γὰρ τό γε νῦν ῥέον. i. e. *Nam illius sane in præsentia fluit aqua.* Videtur id subindicare Plato in Theæteto, cum ait, quosdam πρὸς μικρὸν ὕδωρ, i. e. *ad pusillum aqua* docere posse quæ gesta sint. Idem in eodem: Κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον. i. e. *Urget enim aqua fluens*, quod Oratoris sit ad præscriptas clepsydras dicere. Apulejus in Asino aureo: *Rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exsurgit, & ad dicendi spacium, vasculo quodam invicem colli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo, infusa aqua, populum sic adorat.* Plinius junior Falconi: *Et qui jubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici.* Idem Arriano: *Dixi horis pene quinque. Nam viginti clepsydris, quas spaciosissimas acceperam, sunt additæ quatuor.* Quintilianus libro XII. *Et si quid ipse tibi sumas, probandum est, & laboratam congestamque dierum ac noctium studio actionem, aqua deficit.* Marcus Tullius in calce secundi libri Tusculanarum Quæstionum: *Cras ergo ad Clepsydram, sic enim dicimus.* Idem De Oratore libro tertio, de Pericle loquens: *At hunc*, inquit, *non clamator aliquis ad clepsydram latrare docuerat, sed ut accepimus Clazomenius ille Anaxagoras, vir summus in maximarum rerum scientia.* Philetas apud Athenæum lib. II. τοσαῦτα ὥσπερ οἱ ῥήτορες πρὸς ὕδωρ εἶπον, i. e. *Tantum, ut solent Rhetores ad aquam dixi:* fuerat autem de *aqua* sermo. Hinc captata est allusionis gratia. Demades jocabatur in Demosthenem ὑδροπότην, quod cæteri quidem ad aquam dicerent, Demosthenes ad aquam scriberet. Philostratus in Adriano sophista, τοὺς ἀπὸ κλεψύδρας appellat Sophistas, qui ad aquam exercebantur. Porro prisci lineis & umbris horas distinguebant. P. Scipio Nasica primus reperit clepsydram, qua nubilo quoque die & noctibus, horæ distinguerentur. Nunc pro clepsydris clepsammis & αὐτομάτοις utuntur horologiis.

LXXIV. *In aere piscari, venari in mari.*

Ejusdem generis sunt & illa, quæ Plautus usurpat in Asinaria: *in aere piscari, & in mari venari jaculo.* Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliuntur τὰ ἀδύνατα, aut qui præpostere ibi quærunt aliquid, ubi ne sperare quidem possit. Ut si quis in magistratibus vitam tranquillam, in voluptatibus beatam, in opibus felicem quærat. Itaque Libanus servus ab hero suo Demæneto jussus, ut uxorem ipsius argento defraudaret, significans nulla ratione fieri posse, ut à muliere tenacissima quicquam auferretur: *Jube*, inquit, *una me opera piscari in aere, venari autem jaculo in medio mari.*

LXXV. *Aquam è pumice postulas.*

Superiori non admodum diversum, quod apud eundem Poetam legitur: *Aquam è pumice postulare*, pro eo quod est, frustra ab alio petere, cujus ipse à quo petas, maxime sit indigus. Nihil enim pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac si quis ab indoctissimo doceri postulet, ab inconsultissimo consilium expectet, ab egeno munus, ab inope præsidium: denique ab avaro ac tenaci pecuniam. Plautus: *Nam tu aquam è pumice nunc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex*, inquit idem, *non æque est aridus, atque hic senex.* Est autem *Pumex* lapis cavernosus, quo solent poliri codices: naturæ adeo siccæ, ut si in urceum bullientem immiseris, fervorem extinguat: non solum ad tem-

1 *M. Tullius libello De amicitia, indicat, &c.*) Itidem in proverbio, *Priusquam mactaris, excorias*, ex loco hoc Ciceronis probare vult, hoc adagium, *Actum agis*, esse finitimum illi, *Priusquam mactaris, excorias.* Quod mihi persuaderi nullo modo potest, ob eas quas proferam ibi causas. *H. Stephanus.*

2 Ἀκόνην σιτίζεις: i. e. *Cotem alis*) σιτίζειν hic non simpliciter significat *alere*, sed *largo cibo alere ad saginandum*: quemadmodum & σιτεύω, à quo σιτευτός, ut ab illo σιτιστός, pro *saginato*, quo modo & *altilis* à Latinis usurpatur. Ac σιτίζειν significare hic quod dico, apparet ex declaratione Zenobii, sive, ut vult Erasmus, Zenodoti: qui his verbis, ἀκόνην σιτίζειν (ita enim legitur illic per infinitivum) subjungit: ἐπὶ τῶν τροφῇ μὲν πολλῇ χρωμένων, μηδὲν δὲ εἰς τὸ σῶμα ἐπιδιδόντων. Sed & apud Suidam totidem habentur verba, excepto hoc πολλῇ: omisso, non consulto, sed librarii incuria. *H. Stephanus.*

tempus, sed in totum. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quod vehementissima siccitate spumam totam ad se trahere nitatur. Meminit & de Chio quopiam Eudemo, qui pumice acri consperso aceto, munire sese consueverit, ut post septimam ellebori potionem, nec balneis, nec vini potatione provocaretur ad vomitum.

LXXVI. *Nudo vestimenta detrahere.*

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoque, quod ab eodem est usurpatum Poeta: *Nudo vestimenta detrahere*, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentum, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina admonitus ab hero, ut ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica: *Maximas*, inquit, *nugas agis. Nudo detrahere vestimenta me jubes.* Adducit & D. Chrysostomus proverbium vulgo jactatum, quo dicebant, *nec à centum viris unum nudum spoliari posse.* Apulejus Asini libro primo, scripsit, *nudum nec a decem palæstritis posse spoliari.*

LXXVII. *Anthericum metere.*

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν, i. e. *Anthericum metere*, dicebantur, qui laborem inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbæ genus, quod meti non possit, sed velli manibus necesse est, velut & linum. Antherices vocantur summa spicarum fastigia sive atheres. Herodotus Asphodeli caules antherices vocat, teste Suida: quos & tenaciores ait esse, quam ut frangi queant. Antherici meminit & Plinius libro XXI. cap. 17. *In Græcorum commentariis reperio promiscue positum Antherices & atherices.*

LXXVIII. *Ex arena funiculum nectis.*

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν, i. e. *Ex arena funiculum nectere.* Est frustra conari, quod nulla ratione potest effici. Quid enim stultius, quam ex arena quæ nullo modo cohærescit funem velle nectere? Proverbium utrumque, nempe tum hoc, tum quod proxime retulimus, usurpat Aristides in communi defensione quatuor Oratorum: Καταδύντες δ' εἰς σοῦ χηραμούς, ἐκεῖ τὰ σοφίζοντες σκιᾷ τινι λόγους ἀνασπῶντες, ἔφης, ὦ Σοφοκλῆς, τὸν ἀνθέρικον θερίζοντες, τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδα ὅντιν' ἱστὸν ἀναλύοντες, i. e. *Verum abdentes sese in secessus quosdam, illic admirandam illam comminiscuntur sapientiam, umbra quadam adtrahentes verba, quemadmodum abs te dictum est Sophocles, Anthericum metentes, ex arena nectentes funiculum, & haud scio quam retexentes telam.* Significat his adagiis, umbraticum illud Philosophorum studium nihil omnino fructus adferre. Columella in præfatione carminis De cultura hortorum: *Nam etsi multa sunt ejus quasi membra, de quibus aliquid possumus effari: tamen eadem tam exigua sunt, ut, quod ajunt Græci, ex incomprehensibili parvitate arenæ funis effici non possit.* Proverbium peculiariter accommodabitur ad usus hujusmodi: si quis conetur in concordiam redigere, moribus longe dissimillimos, & inter quos nihil omnino convenit, aut si quis orationem ex argumentis dissonis contexat, quasi Chimæram quandam fingens. & hujusmodi monstrum, cujusmodi describit Horatius: *Humano capite, equina cervice*, reliquis item membris ex variis animantium generibus ita collatis,

—— *Ut turpiter atrum*
Desinat in piscem, mulier formosa superne.

LXXXIX. *Ab asino lanam.*

Cui finitimum est & illud: [1] ὄνου πόκας ζητεῖς, i. e. A *Asini lanas quaeris.* De iis, qui stulte quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum: ὄνου πόκαι, i. e. *Asini lanæ.* Aristophanes:

Τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τίς εἰς ὄνου πόκας;

i. e. *Asini quis ad lanas? quis in Lethes solum?*

Per *asini lanam*, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Trimeter Græcis constat si tollas alterum, τίς.

LXXX. *Asinum tondes.*

Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις, i. e. *Asinum tondes.* De his, qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur: propterea quod asinum pectere possis propter villos, neque tondere, cum lanam non habeat. B Hujus meminit Aristophanes in Ranis.

LXXXI. *Lupi alas quaeris.*

Λύκου πτερὰ ζητεῖς, i. e. *Lupi alas quaeris.* De iis, qui quærunt ea, quæ nusquam sunt. Aut ubi quis verbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur. Neque enim fieri potest, ut lupus alatus inveniatur. Proverbium recensetur à Suida.

LXXXII. *Quæ apud inferos.*

Eodem loco interpres admonet & hujus adagii, tanquam eundem habentis sensum, [1] τὰ ἐν ᾅδου, i. e. *Ea quæ apud inferos.* [2] Citatque Aristarchum auctorem, C idque inde natum putat, quod Cratinus finxerit quendam apud inferos funem torquentem: asinum autem arrodentem ea quæ ille jam torsisset, atque ita inaniter laborare qui torquebat. Quanquam illud, τὰ ἐν ᾅδου, generaliter ad omnia pertinet, quæ Poetarum fabulis traduntur, nulli credita nisi pueris: unde cum inania somniisque similia significabimus, apte dicemus, τὰ ἐν ᾅδου. Athenæus libro Dipnosophistarum quarto refert, Democritum scripsisse volumen, cui titulus fuerit, τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, prodigiosis, ut conjectandum est, refertum fabulis, & hinc potest videri ductum proverbium.

[1] Proverbium ὄνου πόκαι, vel potius πόκας, aut πόκοι (nec enim fidendum est vulgatis Suidæ exemplaribus) Aristophanis interpres non ait de iis quæ nusquam sunt dici, sed de re inutili: οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ὄνου πόκες χρησιμεύουσιν, inquit, i. e. *Neque enim asini πόκες ullam utilitatem adferunt* Sic & Eustathius ἐπὶ τῶν ἀκερδῶν καὶ ἀλυσιτελῶν usurpari scribit: sed apud eum male effertur proverbium ita, εἰς ὄνου πόκας, perperam addita præpositione ex Aristophanis loco. Cæterum quum ejus scholiastes ait, *asini πόκας nulli usui esse*, fatetur illum habere πόκας, quam vocem quum absurdum videatur hoc loco *lanam* vertere (quis enim asini lanam usui non esse dixerit. quum nullam habeat?) malim interpretari *villos*. At quum altero modo effertur adagium, ὄνου πόκας ζητεῖς: tunc πόκας interpretari *lanam*, non repugnabo. D Neque enim *Asini villos quaeris*, jactari posset in eum qui stulte quæreret quod nusquam reperiri potest, si verum sit asinum habere villos. Nisi forte quis respondeat, esse quidem villos asino, sed quos habiturum se nemo sperare debeat. Quamobrem? Quoniam, ut ait Aristophanis enarrator, τὸν ὄνον οὔτε πέξαι τις δύναται, οὔτε κεῖραι: i. e. *asinum neque pectere potest quisquam, neque tondere.* Quod etiam videntur existimasse, qui, *Asinum tondes*, usurpari putaverunt ἐπὶ τῶν ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων: i. e. *de iis qui impossibilia tentant:* quæ etiam ejusdem enarratoris est sententia. Idem vero ait eam ob causam quod neque pecti neque tonderi possit asinus, proverbium ὄνου πόκας dici ἐπὶ τῶν ἀνηνύτων καὶ ἀνυποστάτων. Suidas quoque ait proverbium usurpari ἐπὶ τῶν ἀνηνύτων (nam ex errore est in vulgatis editionibus ἀνοήτων) καὶ μὴ ὄντων. At ego scire velim, de quibus asinis hoc intelligendum sit, eos neque pecti posse neque tonderi: nullum enim vidi in quo hæc essent impossibilia, nimirum ejus villos (præter paucos quosdam) pectere. eosdemque tondere. Sed agasonum hac de re esto judicium: missum enim hunc sermonem faciam, ne de lana asinina E disputans, de lana caprina disputare dicar. *H. Stephanus.*

[1] Imo vero nihil minus quam hæc verba, τὰ ἐν ᾅδου, proverbialia esse tradit. Nam hos Aristophanis versus enarrans,

Τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον; ἢ 'ς ὄνου πόκας;
Ἢ 'ς Κερβερίους; ἢ 'ς κόρακας; ἢ 'πὶ Ταίναρον;

Postquam dixit Aristophanem ex hoc secundo loco quem appellat ὄνου πόκας (i. e. *asini villos*) indicare τὸ ἀδύνατον τῶν καθ' ᾅδου, i. e. impossibile esse ut exstent apud inferos, quæ feruntur exstare: addit, paucis interjectis: Λέγεται δὲ καὶ ὄνον κείρεις, ἐπὶ τῶν ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων: ἐν τῷ τρόπῳ φαμὲν καὶ τὸ χύτραν ποικίλλεις, καὶ κόπρον ἀναθυμιᾷς. ἀνήνυτα δὲ καὶ τὰ ἐν ᾅδου· διὰ τοῦτο δὴ ὄνου πόκας ἀνέπλασε ποιητικῶς. i. e. *Dicitur etiam Asinum tondes, de iis qui aggrediuntur impossibilia: eodem videlicet modo quo dicimus*, Ollam variegas: *&*, Stercus odoribus perfundis. *Impossibilia sunt autem & quæ apud inferos* (ἀνήνυτα δὲ καὶ τὰ ἐν ᾅδου) *propterea igitur asini villos poetico more finxit.* Hæc F ille: non dicens proverbium esse τὰ ἐν ᾅδου: sed in eos qui aggrediuntur impossibilia, jactari hoc inter cætera, *Asinum tondes*: quoniam vero itidem ἀνήνυτα καὶ τὰ ἐν ᾅδου, i. e. *impossibiles sunt res quæ apud inferos esse commemorantur*: ideo poetam finxisse locum quendam illic appellari asini lanam, ejus nomen sumendo à re quam impossibile est esse: indicare volentem, nihilo magis esse posse res quæ apud inferos esse narrantur, quam esse potest res illa à qua locus ille nomen acceperit. Obiter autem & de hoc te admonebo, ut quæ hic dicuntur ab Erasmo. *Eodem loco interpres admonet*, &c. ita intelligas: *Eodem loco ubi est proverbium*, ὄνου πόκας sive πόκος, *interpres Aristophanis admonet*, &c. Hoc enim ita dicit quasi hoc proverbium proxime subjungeretur illi, *Ab asino lanam*: quanquam in eo non citaverat ipsum interpretem, sed tantum poetam. *H. Stephanus.*

[2] Lapsus memoria hoc dixit: non enim à scholiaste Aristophanis, sed à Suida hic Aristarchi locus citatur in proverbio, ὄνου πόκαι. *H. Stephanus.*

LXXXIII

LXXXIII. *Contorquet piger funiculum.*

Huic adeo simile est, ut idem videri possit, quod de *ocno ono*, i. e. pigro asino refert Pausanias in Phocicis, apud Ionas, ut ait, celebratum: Συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα, i. e. *Torquet piger funiculum.* Ipsius verba super hac re subscribam: Μετὰ δὲ αὐτοὺς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον. Πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον. Παρέστηκε θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. Τοῦτον εἶναι τὸν ὄκνον, φίλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν, καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο. Οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ ἰώνων, ὁπότε ἴδοιεν τινὰ πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὄνησιν φέρουσι, ὑπὸ τούτου εἰρημένον, ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. i. e. [1] *Post hos vir quidam est sedens, titulus indicat eum ὄκνον esse. Factus est autem ad hunc modum, ut ipse funiculum torqueat, adstante asella, quæ quod tortum fuerit, assidue abrodat. Hunc Ocnum ajunt hominem esse industrium, operique intentum, sed uxorem habere sumptuosam ac prodigam, ut quicquid is suo labore corraserit, id mox absumatur ab illa. Cognitum autem est mihi, etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumenti: hic homo funiculum Ocni contorquet.* Videtur argumentum picturæ sumptum ab occasione vocis ancipitem obtinentis significatum. Siquidem συνάγειν τὸν βίον, ajunt Græci pro *comparare victum.* Colligit autem qui rem auget, dissipat qui profundit. Atque hoc quidem argumentum apparet olim multorum artificum operibus fuisse celebratum. Siquidem Plinius in Historia Mundi inter Socratis egregii pictoris argumenta, commemorat & de asino spartum arrodente. *Et piger*, inquit, *qui appellatur* ocnos, *spartum torquens, quod asellus arrodit.* Fertur idem picturæ genus & Delphis fuisse, à Polygnoto Thasio dicatum. Quo quidem negant desidem & ignavum significatum, quemadmodum existimat Varro, imo laboriosum magis & industrium, sed cui sit uxor prodiga. Eoque Pausanias ait, non marem asellum, sed fœminam in pictura fuisse. Idem argumentum, marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbarus testis est. Usus est hoc adagio & Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno
Æternusque tuam pascat, aselle, famem.

[2] Verum illud interim admirandum, cur Plinius eum scripserit appellatum *ocnum*, i. e. pigrum, qui funem torqueret, ac non magis asellum arrodentem. Maxime cum Propertius non cum *ocnon* appellet qui torqueat, sed illi torqueri funem: ut asinum intelligas citius, quam torquentem. Meminit hujus adagii Plutarchus in commentario [3] περὶ τῆς εὐθυμίας. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. i. e. *Sed quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet: cui adest, qui depascens absumit id, quod tortum fuerit.*

LXXXIV. *Littori loqueris.*

Αἰγιαλῷ λαλεῖς. i. e. *Littori loqueris.* Refertur à Græ-

A cis adagiorum collectoribus. Dictum in eos, qui frustra vel suadent, vel orant: perinde quasi surdo loquantur. Nam littora propter assiduum fluctuum fragorem surda dicuntur. Ovidius:

Surdior ille freto clamantem nomen Orestis,
Traxit inornatis in sua tecta comis.

LXXXV. *Vento loqueris.*

Suidas addit & hoc: Ἀνέμῳ διαλέγῃ, i. e. *Vento loqueris.* Pro eo quod est, inaniter, Nam ventus omnia dissipat, cogitque evanescere. Unde & *auris discerpta mandata* dixit Virgilius, quæ abierant in oblivionem. Plautus Mostellaria:

B *Hic nescit quidem nisi fœnus fabulari vento.*

Consimili figura apud Athenæum legitur: Γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν. i. e. *Cœlo ac terra loqui.*

LXXXVI. *Mortuo verba facit.*

Νεκρῷ λέγουσα μύθους εἰς οὖς. i. e. *Mortuo ad aurem fabulam narrans.* Plautus: *Mortuo verba nunc facio.* Terentius: *Verba fiunt mortuo.* Rursum Plautus: *Nihilo pluris refert, quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.* Pertinet huc quod est apud Æschylum in Agamemnone:

Ἔοικα θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην.

i. e. *Frustra ad sepulcrum viva ploro mortui.*

C Natum adagium à ridicula consuetudine veterum, vita defunctos ter voce cientium: unde & conclamati dicebantur, præterea in pompis funeralibus multa deplorantium erga mortuum. Quem morem irridet Lucianus in libello De luctu, quem nos Latinum fecimus.

LXXXVII. *Surdo canis. Surdo fabulam narras.*

Eandem vim habet, Κωφῷ ᾄδεις, i. e. *Surdo canis.* Virgilius in Bucolicis:

Non canimus surdis, respondent omnia sylvæ.

Horatius:

Narrare putaret asello
D —— *Fabellam surdo.*

Terentius in Heautontimorumeno:

Ne ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.

Item T. Livius de bello Macedonico lib. x. *Quæ vereor ne vanis auribus cecinerint.* Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις,

Ἤκουσας, ἢ οὐκ ἤκουσας; ἢ κωφῇ λέγω;

i. e. *An audisti, an non audisti? num surdo loquor?* Allusit huc Ovidius Amorum lib. III.

Quid juvat ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyram picta tabella juvat?

Ortum videtur à ridiculo casu: quo sæpe fit, ut ho-
E spes incidat in surdum, quem per contetur multa, ridentibus iis qui surdum noverunt.

LXXXVIII. *Frustra canis.*

Ἄλλως ᾄδεις. i. e. *Frustra canis.* Πρὸς κενὴν ψάλλεις, i. e. *In vanum cantas.* De iis, qui frustra suadent. A cantoribus ductum, qui cum ingrati sunt auditoribus, inaniter canunt, cum à nemine audiantur: aut qui canunt suo sumptu, nihil auferentes præmii. Nam cantilenam Græci proverbiali metaphora frequenter appellant orationem. Inde est illud in Euripidis Hecuba: Ἥξει τι μέλος, i. e. *Veniet aliqua cantilena.* Et *eandem cantilenam canis*, & *ad aures occinere*, & Παρὰ τὸ μέλος φθεγξάμενος. i. e. *Præter cantum sonans.* Usur-
F pavit adagium hoc, ac simul exposuit Lycophron Poeta:

Τοὶ γὰρ ψαλάξεις εἰς κενὸν νευρᾶς κτύπον,
Ἄσιτα κἀδώρητα φορμίζων μέλη.

i. e. *Itaque ciebis irritos fidium sonos,*
Jejuna & indonata pulsans carmina.

Interpres addit, proverbium ad hunc etiam efferri modum: Εἰς κενὸν κρούεις τὰς χορδάς, i. e. *Frustra pulsas chordas.* Sumptum autem à citharœdis, qui sic canunt, ut nihil accipiant muneris, & domi cibum capiant, h. e. suo sumptu, suoque victu, quemadmodum ait Plautus, aliis cantent. Nisi cui videbitur ad apologum Æ-

1 Præsenti tempore pro præterito utitur Pausanias in narratione, Græci sermonis consuetudinem sequens: ideo vertendus ita fuit hic locus: *Hunc Ocnum ajunt hominem fuisse industrium, operique intentum, sed uxorem habuisse sumptuosam ac prodigam: ut quicquid is suo labore corrosisset, id mox absumeretur ab illa.* H. Stephanus.

2 Videtur & à *Pausania* & à *Plinio* lib. xxxv. cap. 11. ὄκνος dici vir ille, qui laborabat quidem ad funiculum texendum; sed veterno quodam impediebatur, ne asinum arrodentem abigeret. Pigebat enim eum è sedili surgere, ut fugaret animal vorax, à quo omnis ejus labor absumebatur. *Propertius* non intellectus est ab *Erasmo*, cum hoc velit, *dignior qui torqueat funem, quam obliquus ocnus;* quod observavit *R. Stephanus*, in Thesauro Linguæ Latinæ.

3 Hujus loci Plutarchi falsam lectionem protulit, cui respondentem affert interpretationem. Tu utramque corrige, ita legens Græca verba. Ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. Et ea Latine sic interpretans: *Sed quemadmodum is, qui apud inferos depictus habetur funis contortor, asino cuidam permittit depascenti absumere.* Miror autem cur verterit ᾧ τινι παρίησι, *cui adest* nam ᾧ τινι quidem significat *cui:* sed παρίησι pro *adest*, hoc est pro πάρεστι, nullo modo accipi jucat. *H. Stephanus.*

sopi referendum, de tibicine frustra pisces invitante cantilenis. Nam audierat Arionis fabulam.

LXXXIX. *Lapidi loqueris.*

Λίθῳ διαλέγῃ, *Lapidi loqueris.* Eundem sensum habet. Et apud Terentium in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ *lapis* pro stupido brutoque homine ponitur aliquoties. Non inscitum est quod refert Laërtius, Cuidam interroganti, quanam in re melior esset evasurus filius si erudiretur, *si nihil aliud*, inquit Aristippus, *certe in theatro non sedebit lapis super lapidem.*

XC. *Parieti loqueris.*

Πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς, i. e. *Parieti loqueris.* Et hoc quoque refertur à Græcis collectoribus. Effertur & ad hunc modum, Διὰ τοίχου λαλεῖν, i. e. *Per parietem loqui.* Dici consuevit, ubi quis rei quippiam faceret vehementer absurdæ. Fortassis ab amantibus sumptum, qui ad fores ac fenestras, aut etiam parietes amicarum perinde loquuntur nonnunquam, quasi sensus aliquis illis adsit. Plautus in Truculento usurpat pro eo, quod est tacituro loqui: *Ego*, inquit, *ero paries: loquere tu.*

XCI. *Nugas agere.*

Latinis perinde atque Græcis tritum adagium: *Nugas agere*, pro eo quod est, rem frivolam ac nihili facere, seu frustra conari. Λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, i. e. *Nugas nugaris.* Aristoph. in Nebulis, Socratem subtilium nugarum antistitem vocat, quasi frivolarum argutiarum auctorem, Σύ τε λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦ. Λῆρος μακρὸς dixit Galenus libro περὶ δυνάμεων φυσικῶν secundo. Λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπασα τῶν πόρων ὑπόθεσις εἰς φυσικὴν ἐνέργειαν, i. e. *Magna igitur nugæ sunt omnis pororum suppositio ad vim naturalem.* Jucundius fit quum refertur ad personam, velut apud Athenæum lib. VI.

Οἱ δὲ ποιηταί, φησι, λῆρός εἰσιν.

i. e. *Porro poetas nugas esse prædicat.*

Dicunt & ὑθλεῖς. i. e. *deliras* ac *desipis*, quod est translatum ab aniculis, quæ postea quam ætatis vitio cœperint desipiscere, futiles quasdam nugas blaterare solent. Ausonius ad Paulum:

Phœbus jubet verum loqui.
Etsi Pierias patitur litare sorores
Nusquam ipse torquet aulaca.

In quibus versibus obscurior est allusio, ac prope dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad utrumque sermonem, & duplicem nominis significatum respexit. Siquidem λῆρος Græcis *nugas* significat, & *lira* seu porcæ Latinis vocantur sulci. Nam agricolæ primum proscindunt, deinde comminuunt glebas, postremo *lirant.* Proinde subtexuit, *nunquam ipse torquet αὔλακα.* Olim enim agricolatores *delirare* dicebantur, qui à recto sulcorum ordine deflecterent. Inde transsumptum ad eos, qui desipiscunt.

XCII. *In cœlum jacularis.*

Εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις. i. e. *In cœlum sagittam torques.* Est apud Zenodotum ac Suidam, de iis qui frustra laborant: aut qui audent eos lacessere, quos non possunt lædere: nihil enim ferire potest, qui in cœlum torquet, nisi quod Divos videtur petere. At non raro fit, ut jaculum in ipsum mittentem recidat. Exstat hujusmodi quædam sententia in proverbiis etiam Hebræorum, nempe apud Ecclesiasticum cap. XXVII. *Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet, & plaga dolosa dolosi dividet vulnera, & qui foveam fodit, incidet in eam, & qui statuit lapidem proximo suo, offendetur in eo, & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.*

XCIII. *Delphinum cauda ligas.*

Δελφῖνα τῆς οὐρᾶς δεῖς, i. e. *Delphinum cauda alligas.* In eos, qui quippiam incassum conantur. Propterea quod Delphinus cauda sit lubrica, nec ea parte teneri queat. Aut quod cauda sit valida, cujus agitatione fertur & naves aliquando subvertere, ut hac parte sit invictus. Quadrabit & in eos, qui ea via quempiam agrediuntur, qua nequaquam possit superari.

XCIV. *Cauda tenes anguillam.*

Ἀπ' οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, i. e. *Cauda tenes anguillam.* In eos apte dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisque, aut qui rem fugitivam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non possint.

XCV. *Folio ficulno tenes anguillam.*

Huic diversum est illud: Τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, i. e. *Folio ficulno anguillam*, subaudiendum, tenes. Ubi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur, quam possit elabi. Nam fici folium scabrum est, ut cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus: atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam, vel maxime idoneum.

XCVI. *Medius teneris.*

Huic sententiæ confine est illud apud Aristophanem in Ranis: Νῦν ἔχῃ μέσος, i. e. *Nunc medius teneris*, De eo qui sic tenetur, ut extricare sese nulla ratione possit. Translatum à palæstritis atque athletis, qui si quem medium corripuerint, facile vincunt. Sunt autem verba Æaci ad Bacchum: Ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος, i. e. *At nunc medius teneris.* Eodem pertinet illud apud Terentium: *Sublimem medium arriperem.*

XCVII. *Delphinum natare doces.*

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, i. e. *Delphinum natare doces.* In eos competit, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nam Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita ut non modo superet omne natatilium genus velocitate, verum etiam terrestrium animantium, ut auctor Ælianus lib. XII. Quin & naves transilit, seque contento spiritu, teli in morem ejaculatur.

XCVIII. *Aquilam volare doces.*

Αἐτὸν ἵπτασθαι διδάσκεις, i. e. *Aquilam volare doces.* Diversa metaphora sententiam eandem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter volucres. Quibus id etiam commune, quod uterque παιδεραστὴς esse narratur. Allusisse videtur huc Gregorius in Epistola quadam ad Eudoxum Rhetorem, Τοὺς πολλοὺς ἐᾶν χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς πτῆσιν ἀετῶν δοκιμάζοντας, *Sine valere vulgus, sine esse graculos, qui volatum aquilarum probent.*

XCIX. *In eodem hæsitas luto.*

Terentius in Phormione: *In eodem hæsitas luto.* In eos competit, qui sic implicantur negocio cuipiam, ut se nequeant extricare. A viatoribus translatum, qui simul atque in lutum inciderint, cum alterum pedem conantur educere, altero altius immerguntur. Rursum, ut hunc extrahant, alter quem eduxerant, denuo est infigendus. Eodem alludens Horatius:

Nequicquam, inquit, *cœno cupiens evellere plantam.*

Huic simile est, *in eodem hæsitare vestigio.* Quint. Curtius lib. IV. *Tertium diem metu exsangues jam armis suis oneratos in eodem vestigio hærere.*

C. *In aqua hæret.* [1]

Usurpatur huic non dissimile proverbium à M. Tullio lib. Officiorum tertio. *Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæret, ut ajunt.* Significat autem Epicurum parum secum in disputando constare, seque ipsum involvere, dum ea quæ dicit alibi, pugnant cum iis quæ dixit alibi, atque ita quasi fluctuare, neque in solido consistere. Id quod evenire solet iis, qui cum aberrent à vero, verborum fucis rem involvunt. Translatum apparet vel à fluitantibus, qui vado destituti, huc atque illuc jactantur: quoque magis se commovent, hoc majore periculo laborant. Aut certe ab oratorum clepsydra, de qua meminimus alibi, ut cum *in aqua hærere* dicamus, qui sese, destillata jam aqua, tamen è causa non potest expedire. Cicero ad Q. fratrem lib. II. *Quod idibus & postridie fuerat dictum de agro Campano actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret.* Incertum, utrum significet eam actionem integram sibi relinqui, an causam esse inextricabilem. Huc referendum illud, quod paulo superius ex Quintiliano citavimus: *Et laboratam, congestamque dierum ac noctium labore actionem, aqua deficit.* Nec abhorrent ea, quæ post dicemus in proverbio, *Hæret in vado.*

1 Cave credas *Erasmo*, liquet enim ex *Ciceronis* locis, quæ affert vocem *aqua* esse in nominativo. Itaque efferendum proverbium, non *in aqua hæret*, sed *aqua hæret*, præferendaque viri summi posterior conjectura priori.

CHI-

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA QUINTA.

I. *Multa cadunt inter calicem supremaque labra.*

SULPITIUS Apollinaris Grammaticus apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis libro decimo tertio, capite decimo septimo, duo quædam adagia notat, alterum Græcum, alterum Latinum: quorum amborum eadem sit sententia. Græcus est versiculus, inquit, hexameter παροιμιώδης,

> Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου,

i. e. *Multa cadunt inter calicem supremaque labra.* Quo monemur, nihil tam certum sperari, neque quicquam tam esse vicinum, quod non repentinus aliquis casus queat intervertere. Adeoque non esse tutum venturis fidere, ut vix etiam illa sint certa, quæ manibus tenemus. Originem adagii quidam ad hujusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cum vitem sereret, graviterque ministris instaret, urgeretque: quidam operis tædio commotus in herum, negavit futurum ut ex ea vite herus unquam vinum gustaret. Post ubi vitis provenisset feliciter, atque uvæ maturuissent, herus exultans ac gestiens, servum eundem accersit, atque ut sibi vinum infundat jubet. Deinde jam calicem admoturus ori, servo quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi vanam exprobrans divinationem. Ai ille sententiam hanc hero respondit: *Inter calicem ac summa labia, multa posse intervenire.* Servili sententiæ favit eventus. Nam inter loquendum priusquam ille vinum hauriret, alter quidam minister ingressus, nunciat vinetum ab apro quopiam immani vastari. Quibus auditis Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur à quo inter venandum percussus interiit. Usurpavit hoc adagium Lycophron in Iambicis.

> Ἐγὼ δὲ τλήμων σῷ κακῷ μαθὼν ἔπος
> Ὡς πολλὰ χείλους καὶ δεπαστρῶν ποτῶν
> Μέσῳ κυλίνδει μοῖρα παμμήτων βροτῶν.

i. e. *Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,*
Ut plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.

Interpres citat Aristotelem auctorem, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit, in qua illud variat. Ancæo vitem instituenti, vatem accersitum quempiam prædixisse, non futurum unquam, ut ex ea vinum gustaret, & expresso in calice vino, vatem irrisisse tanquam ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum iis, quæ ex aliorum retulimus commentariis. Festus Pompejus ab augure quopiam vicino, qui forte præterierit, prædictum indicat. Lycophron autem alio detorsit, nempe ad Agapenorem patrem, & Ancæum Actoris & Eurythemistidis filium, & ad aprum Calydonium. Dionysius apud Zenodotum, mavult parœmiam ad Antinoum referre, de quo meminit Homerus in Odysseæ XXII. Is Antinous erat unus ex procis Penelopes, cui poculum tenenti, jamque bibere paranti, Ulysses jugulum telo transfixit. Atque ita manibus elapso poculo, concidit atque interiit. Sed non ab re fuerit, Homericum carmen adscribere.

> Ἦ, καὶ ἐπ' Ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
> Ἤτοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
> Χρύσεον ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα
> Ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
> Μέμβλετο, τίς κ' οἴοιτο μετ' ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
> Μοῦνον ἐπὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη
> Οἷ τεύξειν θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν.
> Τὸν δ' Ὀδυσσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενον βάλεν ἰῷ,
> Ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή,
> Ἐκλίνθη δ' ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
> Βλημένου, αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
> Αἵματος ἀνδρομέοιο.

i. e. *Telum, hæc fatus, in Antinoum contorsit amarum.*
At pulchram is pateram, jam jam tollebat, utrinque
Auritam, atque auro nitidam, jam jamque manu illam
A *Admotabat, uti biberet: neque pectore cædem*
Volvebat pavido: quis enim fore crederet unquam
Unus ut in tanto convivarum agmine, quanquam
Viribus anteeat, mortem sibi nigraque fata
Moliretur: at huic jugulum confixit Ulysses
Tollenti calicem, jaculum penetravit acutum,
Et contra è cervicibus exiit area cuspis.
Volvitur in latus ille, calix simul excidit icto
E manibus: mox inde cruor de naribus ingens
Emicat.

Nec alienum arbitror hoc loco meminisse, quod Julio Cæsari velut exprobranti vaticinii vanitatem, responsum est: *venisse Calendas Martias, non etiam præ-*
B *terisse.*

II. *Inter os & offam.*

Latinum est hujusmodi: *Inter os & offam*: Quod à cibis sumendis sumptum est, quemadmodum Græcanicum illud à potu. Nam olim Romani victitabant offis, ut testis est Valerius Max. Itaque perinde valet *inter os & offam*, quasi dicas inter os & cibum. Porro Proverbium refertur apud Gellium ex oratione quadam Catonis, de ædilibus vitio creatis, his quidem verbis: *Nunc ita ajunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audivi*, inter os & offam *multa intervenire posse.* Verum inter offam atque herbam, ibi vero longum intervallum est. Fe-
C stus ita refert adagium: *Inter manum & mentum.*

III. *Ita fugias, ne præter casam.*

Exstat apud Terentium in Phormione cum primis venustum adagium: *Ita fugias, ne præter casam*, quo quidem admonemur, ne sic aliquod vitium fugiamus, ut in aliud majus incauti devolvamur. *Nostrapte culpa facimus*, inquit, *ut malos expediat esse, dum dici nimium nos bonos studemus & benignos. Ita fugias, ne præter casam, quod ajunt.* [1] Verba sunt Demiphonis senis semet accusantis, quod dum avari famam plus satis cupide studeret effugere, stulti reprehensionem incurrisset. Donatus adagii metaphoram hunc ad modum enarrat, si modo commentum hoc Donati videtur esse: *Ita*
D *fugito, ne tuam casam prætermittas, quæ sit tibi tutissimum exceptaculum.* Aut, *ita fugias, ne præter casam, ubi custodiri magis & prehendi fur & mulctari verberibus potest. Aut verbum erat*, inquit, *furem exagitantis, & interea providentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliquid rapiat.* Hanc veluti divinationem, incerta ac varia conjectantium quis ferret, nisi videremus & Juris interpretibus & Græcorum adagiorum enarratoribus hunceundum esse morem. Primum interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi, etiam ea prætercurrunt, ubi commode poterant quiescere. Quod uni-
E ca voce Græci παραφέρεσθαι vocant, i. e. perperam præterire ac prætervehi, ab eo, quod amplectendum erat, aberrantem. Opinor ad hoc adagium respexisse Lucianum in Nigrino, cum scribit, καὶ τοῦτο δὲ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, [2] ἤδη καὶ παρὰ θύραν βιαζόμενοι, i. e. *Et hoc quod in tragœdiis & comœdiis dicitur; jam & præter casam incitati.*

1 Non ludet operam quisquis expendet quod habet de hoc loco *Tanaquillus Faber* Ep. Lib. II. Ep. XI.

2 Ἤδη καὶ παρὰ θύραν, &c.] Quod vertit, ἤδη καὶ παρὰ θύραν βιαζόμενοι, *jam & præter casam incitati.* Vereor ut nimis violenta sit interpretatio: & hic Luciani locus obtorto, quod ajunt, collo, ad Latini proverbii sensum trahi videatur. Atque ut verba facile eam admitterent, non video quomodo præcedentibus & sequentibus respon-
F deat. Haud scio an referri possit ad id, quod sæpe legitur & apud Historicos: qui quum describere volunt magnam hominum turbam certatim properantium irrumpere in aliquem locum, dicunt eos ὠθίζεσθαι περὶ τὰς θύρας, vel τὰς πύλας. Interdum etiam ad hoc exprimendum utuntur verbo βιάζεσθαι, nisi me fallit memoria. Sed & παραθεῖσθαι interdum ita usurpatum reperitur: ut apud hunc ipsum auctorem, in Dialogo qui ἁλιεὺς ἢ ἀναβιοῦντες inscribitur: τοιγαροῦν γέλωτα ὀφλισκάνουσιν ὠθιζόμενοι ἐπὶ ταῦτα, καὶ περὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἀλλήλους παρωθούμενοι. Fateor quidem non περὶ θύραν hic legi, sed παρά: verum, nisi errorem librarii hic esse suspicabimur, παρὰ θύραν ita hic accipere poterimus, ut apud Aristophanem παρὰ τὴν εἴσοδον, pro κατά. Sive autem legas εἰς βιαζόμενοι, ut in vulgatis editionibus Luciani habetur: sive cum Erasmo βιαζόμενοι: perinde est. *H. Stephanus.*

IV. *Evitata Charybdi in Scyllam incidi.*

Τὴν χάρυβδιν ἐκφυγὼν τῇ σκύλλῃ περιέπεσον.

Jambici sunt dimetri ἀκέφαλοι, quos casus ne effuderit, an ars finxerit incertum. Horum hic est sensus: *Evitata Charybdi in Scyllam incidi*, h. e. dum vito gravius malum, in alterum diversum incidi. Sumptum adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Ulyssem, dum metu Charybdis propius ad Scyllam navem admoveret, sex è comitum suorum numero perdidisse. Quidam ajunt Scyllam Nisi Megarensium regis fuisse filiam, quæ propter aureum crinem ademptum patri, in monstrum hoc marinum conversa sit, ut meminit Pausanias in Corinthiacis. Cui videtur assentiri Virgilius in Bucolicis, cum ait:

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Servius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Hanc cum amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quod eum in Scyllam propensiorem esse videret, fontem in quo nympha lavare consueverat, magicis venenis infecit. In quem cum illa descendisset, pube tenus in varias mutata est formas. Nam id Circe peculiare, in ferarum figuram homines vertere. Horrens itaque suam deformitatem, sese in mare præcipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentum. De rei veritate, diversa est scriptorum opinio. Salustius putat esse saxum in mari prominens, quod procul visentibus muliebrem formam imitetur, in quod illisi fluctus, quoniam & luporum ejulatum, & canum latratum videntur imitari, finxerunt illam à pube hujusmodi feris succinctam esse. In Græcorum commentariis invenio, triremem fuisse quandam miræ pernicitatis, cui nomen fuerit inditum *Scylla*, παρὰ τὸ σκυλεύειν, quod hac grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquasque naves quotquot præterissent, dispoliarent: atque hinc natam fabulam. De Charybde vero narrant poetarum fabulæ, hanc fœminam fuisse voracissimam, quæ quod Herculis boves rapuisset, à Jove fulmine icta, in mare præcipitata est, & in hujusmodi versa monstrum, quod adhuc pristinam servat naturam. Absorbet enim universa, quæque absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit littus, ut Salustius est auctor. Unde tanquam proverbio scortum vorax, & aviditatis nunquam satiatæ, *Charybdim* appellat Horatius:

—— *ah miser*
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.

Servius ait Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Virgilius in Æneidos libro tertio transitum hunc inter duo pericula angustum eleganter describit:

Hæc loca, inquiens, *vi quondam vasta convulsa ruina.*
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret, venit medio vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque & urbes
Littore diductas, angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obsidet.

Et idem alibi:

Inter utramque viam leti discrimine parvo,
Ni teneant cursus.

Homerus Odysseæ M. periculum utrumque multis verbis describit, facitque Circen admonentem Ulyssem, ut ad Scyllam potius inflectat cursum, quam ad Charybdim, propterea quod præstet sex è sociis desiderari, quam pariter omnes interire, declarans nimirum, plus discriminis esse in Charybdi quam in Scylla:

Μὴ σύγε κεῖθι τύχης ὅτε ῥοιβδήσειεν,
Οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ, οὐδ' ἐνοσίχθων,
Ἀλλὰ μάλα σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα
Νῆα πάρεξ ἐλάαν, ἐπειὴ πολὺ φέρτερόν ἐστ'
Ἓξ ἑτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας.

i. e. *Absit ut illic tum fueris, cum faucibus undas*
Illa resorbuerit, neque enim è discrimine tanto
Ipse vel eripiat Neptunus, verum age Scylla
Vicinus scopulo celeri prætervehe cursu,
Quandoquidem comites sex multo perdere præstat,
Quam ut semel exitium quotquot sunt, auferat omneis.

Adagio trifariam uti licebit, vel cum admonebimus, si quando in eas rerum angustias deventum fuerit, ut citra dispendium discedi non queat, è duobus malis, id quod levius est, eligamus, videlicet Ulyssis exemplo, & magis in eam vergamus partem, ubi minus sit jacturæ. Quod genus, si quis pariter & de salute & de pecunia periclitaretur, malit propior esse pecuniæ, quam vitæ periculo, propterea quod facultatum jactura utcunque sarciri potest, vita semel amissa nunquam restituitur. Vel cum ostendemus negocium anceps & periculosum, in quo summa moderatione sit opus, ut in neutram pecces partem. Hic jam non habebitur ratio, utrum majus sit periculum: verum hoc tantum intelligitur, ingens utrobique discrimen subesse. Prioris exemplum fuerit: memento longe satius esse in dispendii Scyllam incidere, quam in valetudinis Charybdim. Præstabilius est in rei pecuniariæ jacturam, velut in Scyllam incurrere, quam in infamiæ Charybdim incidere. Posterioris hoc: curandum ut ita populo studeas, ne principis offendas animum. Caute circumspecteque rem gerito, memor tibi inter Scyllam & Charybdim esse cursum. Tertius fuerit modus, si invertas, hoc pacto: dum parum eruditus videri times, in arrogantis opinionem incurristi, h. e. plane quod dicitur, *dum Scyllam vitas, in Charybdim incidisti.* Celebratur apud Latinos hic versiculus, quocunque natus auctore, nam in præsentia non occurrit:

Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim.

V. *Fumum fugiens, in ignem incidi.*

Κάπνον γε φεύγων εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον, i. e. *Dum vito fumum, flammam in ipsam decidi.* Senarius est proverbialis superiori sententiæ finitimus. Lucianus in Necyomantia, Ἐλελήθειν δὲ ἐμαυτὸν ἐς αὐτόφασι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ κάπνου βιαζόμενος, i. e. *Ignoraveram autem, quod juxta proverbium ex fumo in ipsum ignem compellerer.* Utitur & Plato libro De Republica octavo, cum ait, populum, dum recusat ingenuis servire, quasi vitato fumo in flammam incurrere, videlicet, ut servis etiam servire cogatur. Huc allusit Horatius, cum ait in Sermonibus:

Nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorserit.

Et in Arte poetica:

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Plutarchus, Περὶ δυσωπίας· τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φεύγουσῃ κάπνον ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτήν. i. e. *Ineptæ autem verecundiæ illud haud dubie accidit, ut fumum fugiens infamiæ, in ignem conjiciat sese*, i. e. in aliud majus.

VI. *Latum unguem*, ac similes hyperbolæ proverbiales.

Transversum digitum, aut unguem discedere, frequenter est apud Ciceronem, pro eo quod est, quam minimo spacio. Fit autem festivior metaphora, quoties his verbis perfectam imitationem, ac plenum undequaque consensum significamus, ut Academicarum Quæstionum libro secundo: *Ab hac regula mihi non licet transversum, ut ajunt, unguem discedere.* Ibidem: *Ubi enim aut Xenocratem sequitur, cujus libri sunt* De Ratione *loquendi, multi & multum probati, aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius? A Chrysippo pedem nunquam.* Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis, Chrysippum per omnia sequeretur. Rursus Academicarum Quæst. lib. II. *Quibus concessis digitum progredi non possunt.* Idem ad Atticum: *Mihi certissimum est, ab honestissima sententia digitum nunquam.* Rursus ad eundem libro decimo tertio: *Curandum est, atque hoc in omni vita, sua quemque à nostra conscientia transversum unguem non oportet discedere.* Idem in Epistolis familiaribus: *Urge igitur transversum unguem, quod ajunt, à stilo.* Sunt illa quidem minus figurata, sed

A fed tamen proverbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia: *Si tu hercle ex isthoc loco digitum transversum, aut unguem latum excesseris.* Et Cicero in Verrem: *Digitum non discedebant.* Idem ad Atticum libro decimo tertio, Epistola prima: *Pedem adhuc è villa egressi non sumus, ita magnos & assiduos imbres habebamus.* Idem Academicarum Quæstionum lib. II. *Non quæro ex his illa initia Mathematicorum, quibus non concessis, digitum progredi non possunt.* Atque hunc imitatus divus Hieronymus: *Et apostolicæ voluntatis sequentes vestigia, ne puncto quidem, ut dicitur, atque ungue transverso, ab illius sententiis recedamus.* Metaphora partim sumpta videtur ab iis, qui tabulam, aut saxum, B aut simile quippiam digitis latis metiuntur, quoties exquisite rei modus spectatur, nam reliqua cubitis metiri solemus. Minima mensurarum, latus digitus est. Partim à jugerum mensoribus, qui stadiis, passibus, & ut minima mensura, pedibus, soli spacium metiuntur. Vulgo etiam nunc dicunt, *culmum latum*, simili figura pro eo quod est, *ne tantulum quidem.*

VII. *Pedem ubi ponat non habet.*

Unde & illa proverbialis hyperbole ducta videtur, apud Ciceronem frequens: *Pedem ubi ponat non habet*, pro eo quod est, ne tantillum quidem agri possidet. Lib. Epist. ad Atticum XIII. *Ariobarzanis filius Romam venit: vult opinor, regnum aliquod emere à Cæsare.* C *Nam quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo non habet.* Idem Philippicarum secunda: *Quid erat in terris, ubi in tuo pedem poneres?* Rursum libro septimo, ad Atticum: *Pedem in Italia vide nullum esse, qui non in istius potestate sit.* Item libro De finibus quarto; *Quid enim sapientia? pedem ubi poneret non habebat, sublatis officiis omnibus.* Conveniet autem in hominem insignite tenuem atque inopem, cui ne vestigium quidem pedis sit in agrorum possessionibus. Apud eundem est jocus in fundum, quem possis mittere funda.

VIII. *Iterum eundem ad lapidem offendere.*

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν ἐγκρούειν λίθον.

i.e. *Iterum ad eundem turpe lapidem impingere.*

D Senarius elegans ac Proverbialis refertur à Zenodoto in Collectaneis adagiorum. Cicero Epist. Fam. lib. x. *Culpa enim illa, bis ad eundem, vulgari reprehensa proverbio est.* Ovidius libro Tristium secundo:

At nunc tanta meo comes est insania morbo,
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Usurpatur ab Ausonio in Epistola quadam, *Etenim*, inquit, *poposcisti tu, ut tua Epistola ad eundem lapidem bis offenderes. Ego autem, quæcunque fortuna esset, semel erubescerem.* Est autem *bis ad eundem lapidem offendere*, iterum eadem in re peccare. Nam primus error, vel Græco adagio, veniam meretur: iteranti culpam venia dari non solet. Inter Græcanicas sententias E celebratur & hæc:

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ.

i.e. *Sapientis haud est, bis in eodem labier.*

Exstat & Græcum Epigramma, incertum cujus:

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

i.e. *Altera connubium experto cui ducitur uxor,*
Hic fracta repetit æquora sæva rate.

Fertur & Publianus Mimus, non alienus ab hac forma:

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

At Scipio sapienti ne semel quidem errare permittit, ut F dicat, οὐκ ᾤμην, i.e. *non putaram.*

IX. *Eadem oberrare chorda.*

Horatius in Arte Poetica, sententiam haud dissimilem, dissimili metaphora extulit:

—— *& citharœdus*, inquiens,
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

A cantoribus ducta translatio est, quibus vehementer fœdum sit, in iisdem fidibus sæpius peccare. In eos igitur concinne dicetur, qui vel in simili re crebrius peccant, vel culpam eandem iterum atque iterum committunt. Primus enim lapsus vel casui datur, vel imprudentiæ: iteratus stultitiæ tribuitur, aut inscitiæ.

X. *Non tam ovum ovo simile.*

Exstant apud auctores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est: *Non tam ovum ovo simile*, de rebus indiscretæ similitudinis. Cicero Academic. Quæst. lib. IV. *Videsne, ut in proverbio sit*, ovorum inter se similitudo? *Tamen hoc accepimus, Deli fuisse complureis salvis rebus illis, qui gallinas alere quæstus causa solerent. Ii cum ovum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant: Neque id est contra nos. Nam nobis satis ova internoscere.* Idem proverbium refertur & à Fabio Quintiliano. Usurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium Imperatorem lusit.

XI. *Non tam lac lacti simile.*

Idem pollet, & à Plauto usurpatur in Amphitryone: *Neque lacte lacti magis est simile, quam ille ego similis est mei.* Dicitur à Sosia de Mercurio, qui hujus assumpserat figuram. Idem in Milite: *Tam simile, quam lacte lacti est.*

XII. *Non tam aqua similis aquæ.*

Eandem vim obtinet, quod usurpat Plautus in Menæchmis: *Nec aqua aquæ, nec lacte lacti, crede mihi, usquam similius, quam hic tui est, tuque hujus.* Ad hanc formam & illud ex eadem scena: *Tam consimilis est, quam potest speculum tuum.* Rursum in Milite: *Nam è summo puteo similior nunquam potest aqua aquæ sumi.*

XIII. *Quam apes apum similes.*

His M. Tullius illud etiam adjungit in Academicis Quæst. *Ut similia sunt, & ova ovorum, & apes apum.* Ubi jocatur in Democriti mundos, usquequaque similes inter sese. Simili forma dicunt, *quam ovis est ovi similis.*

XIV. *Acanthia cicada.*

Ἀκάνθιος τέττιξ, i.e. *Acanthia cicada.* In indoctos atque infantes, aut musices ignaros torqueri Proverbio solitum. Auctor est Stephanus Byzantius, juxta oppidum Ætoliæ Acanthum cicadas alibi vocales mutas esse, atque hinc ortum adagium, cujus auctorem citat Simonidem. Plinius Naturalis Historiæ lib. undecimo, capite vigesimo septimo, scribit in agro Rhegino cicadas omnes silere, ultra flumen in Locris canere. Idem testatur Pausanias libro Rerum Eliacarum secundo. Strabo libro Geographiæ sexto, refert Rheginum agrum à Locrensi dirimi fluvio, cui nomen Alex. Cicadas autem, quæ in Locrensi versantur ripa, sonantius stridere, cum in Rhegino sint mutæ. Hujus rei hanc esse causam conjectat, quod Rheginorum regio, cum sit umbrosa atque opaca, cicadarum pelliculas humore torpefaciat. Easdem in agro Locrensi quod sit aprica, solis arefactas æstu, stridorem aptius emittere. Auget autem miraculum Rheginensium cicadarum, etiam fabulose celebrata vocalitas vicinarum. Nam idem Strabo Timæum citat auctorem, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem, in canendi certamen venisse. Aristonem Apollinem invocasse Delphicum, ut sibi canenti foret auxilio, quod à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomus respondit, Rheginensibus ne certandum quidem omnino De musica, apud quos cicada vocalissimum animal voce careret. Utrisque certantibus, cum in Eunomi cithara, una inter canendum chorda frangeretur, cicada supervolans astitit, ac vocem alioqui defuturam, suo cantu supplevit. Atque ita victor declaratus, statuam citharœdi posuit, cum cicada citharæ insidente. Hujusmodi ferme tradit Strabo.

XV. *Eadem pensari trutina.*

Eadem pensari trutina, i.e. eadem lege. Horatius in Sermonibus,

Hac lege in trutina ponetur eadem.

Idem in Epistolis,

—— *Romani pensantur eadem*
Scriptores trutina.

Convenit cum illa jureconsultorum regula: *Patere legem,*

gem, quam ipse tuleris. Sine ut eo pacto tecum agatur, quo tu cum aliis egeris.

Persius,

> —— *Examenque improbum in illa*
> *Castiges trutina.*

Huic simillimum, *Ad eandem exigere regulam*, ἴσῳ σταθμῷ, i. e. *æquali trutina*, sive *lance*. Plutarchus, Ἀλλ' ἴσῳ σταθμῷ πᾶσιν ἡ κακία προσθεμένη μολυβδὶς ὥστε δίκτυον κατέσπασεν. i. e. *Sed æqua lance omnibus, addita malitia ceu plumbum rete detraxit.*

XVI. *Zonam perdidit.*

Zonam perdidit. Castrense proverbium in ἀχρημάτους, i. e. eos qui nihil habent nummorum, à Græca quadam fabula tractum Acron admonet. Porphyrion à militum consuetudine, qui quicquid habent, in zona secum portant. Cujusmodi sane hominem perquam venuste describit Lucilius citante Nonio,

> *Cui neque jumentum est, nec servus, non comes ullus,*
> *Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet omne,*
> *Cum bulga cœnat, dormit, lavat: omnis in una*
> *Spes hominis bulga, hac devincta est cætera vita.*

Nam *bulgam* apellat Lucilius folliculum, sive crumenam, & sacculum de brachio propendentem. Sic enim & Horatius,

> *Suspensi lævo tabulas, loculosque lacerto.*

Tametsi Festus *Bulgam* Gallicum vocabulum autumat. Consimili modo Gracchus loquitur apud Gellium: *Cum Romam profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inaneis retuli.* Horatius in Epistolis:

> *Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit.*

Plautus in Pœnulo: *Tu qui zonam non habes, qui in hanc venistis urbem? aut quid quæritis?* In quibus Plauti verbis duplex est allusio, & ad vestem Pœnorum more discinctam, & ad pecuniam quæ in zona gestatur, citra quam in urbe sumptuosa non sat commode vivitur. Pescennius Niger apud Spartianum vetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellum, sed si quid haberent pecuniæ, publice commendarent, recepturi post prælium, simul & ipsis luxuriei materiam eripiens, & hosti prædam, si quid adversi evenisset. Est apud Lampridium in Alexandro: *Miles non timet, nisi vestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in zona.*

XVII. *Cocta numerabimus exta.*

Cocta numerabimus exta. Diomedes grammaticus, ubi proverbium definit, hoc exempli vice subjecit. Cujus hunc adscribit esse sensum, ex eventu sciemus. Huic confinis color ille comicus: *Res indicabit.* Nam, ut ait Ovidius:

> *Exitus acta probat.*

Et apud Græcos, αὐτὸ δείξει, i. e. *ipsa res indicabit.*

XVIII. *Multa novit vulpes, verum echinus unum magnum.*

> Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

i. e. *Ars multa vulpi, ast una echino maxima.*

Zenodotus hunc senarium ex Archilocho citat. Dicitur in astutos, & variis consutos dolis. Vel potius ubi significabimus, quosdam unica astutia plus efficere, quam alios diversis technis. Nam vulpes multijugis dolis se tuetur adversus venatores, & tamen haud raro capitur. Echinus, quem opinor herinaceum esse, nam hoc loco de terrestri, non de pisce fit mentio, unica duntaxat arte tutus est adversus canum morsus. Siquidem spinis suis semet involvit in pilæ speciem, ut nulla ex parte morsu prendi queat. Citantur apud eundem Zenodotum hujusmodi quidam versus ex Ione Chio, tragico poeta, Quos eosdem ex eodem citat in Sermonibus convivialibus Athenæus è tragœdia, cui titulus *Phœnicia*:

> Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾔνεσα,
> Καὶ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας,
> Ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων θηρίων ὀσμὴν μάθῃ,
> Στρόβυλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας
> Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.

A i. e. *Leonis artes in solo sane probo*:

> *At magis echini comprobo miseros dolos,*
> *Qui simul odorem belluarum senserit,*
> *Se contrahit spinis operto corpore,*
> *Tutus jacens, morsuque, tactuque omnium.*

Refertur proverbium, ac simul ad carmen alludit Plutarchus in commentario, cui titulus, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ θαλάσσια, i. e. *utra animantia prudentiora terrestria, an marina.* Ejus verba subscribam: τῶν δὲ χερσαίων ἐχίνων ἡ μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἄμυνα καὶ φυλακὴ παροιμίαν πεποίηκε.

> Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
> Προσιούσης γὰρ αὐτῆς, ὥς φασιν, οἷον
> B Στρόβυλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας,
> Κεῖται θιγεῖν τε καὶ δακεῖν ἀμήχανος.

i. e. *Jam vero terrestrium echinorum in tuenda servandaque incolumitate sua, solertia proverbio locum fecit.*

> *Ars varia vulpi, ast una echino maxima.*
> *Siquidem cum illa aggreditur, quemadmodum ajunt,*
> *Flexibile spinis corpus obvolvens suis,*
> *Tutus jacet, sic ut nec ore tangier*
> *Ulla queat ratione, nec morderier.*

Plutarchus, aut quisquis est ejus operis auctor, versibus intermiscuit sua quædam verba: Ne quis id errore nostro factum suspicetur. Sed omnium copiosissime
C hujus animantis ingenium & astutiam describit Plinius lib. octavo capite trigesimo septimo: *Præparant*, inquit, *& herinacei cibos, ac volutati supra jacentia poma, affixa spinis, unum non amplius ore tenentes portant in cavas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præsagiunt. Ubi vero sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac omni parte inferiore, qua raram & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pilæ, ne quid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione vero urinam ex se reddunt tabificam tergori suo, spinisque noxiam.* Reliqua qui cupiet cognoscere, è loco, quem indicavimus, petat. Hæc ad proverbii sensum potissimum attinebant. Celebre est & piscis echini ingenium, qui sævitiam maris præsagiens,
D correptis lapillis operit sese, ut mobilitatem stabiliat pondere, ne nimia volutatione atterat spinas, quod aspicientes nautæ, pluribus mox ancoris navigia infrenant. Auctor Plinius libro nono, capite trigesimo primo. Vulpem autem versipellem esse, variis instructam artibus, cum alii complures apologi, tum ille peculiariter indicat, qui refertur à Plutarcho in Moralibus: *Cum aliquando pardus vulpem præ se contemneret, quod ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis variegatam, respondit vulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neque vero paulo satius esse ingenio præditum esse vafro, quam cute versicolore.*
E Græci solertem, ac variis armatum dolis, ποικιλόφρονα vocant & ποικιλομήτην, Latini *vafrum* & *versipellem.* Narratur & alius quidam apologus, ab hoc proverbio non multum abludens. Cum aliquando vulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, jactaret sibi varias esse technas, adeo ut vel peram haberet dolis refertam, felis autem responderet, sibi unicam duntaxat artem esse, cui fideret, si quid existeret discriminis: inter confabulandum repente canum accurrentium tumultus auditur. Ibi felis in arborem altissimam subsiliit, cum vulpes interim à canum agmine cincta capitur. Innuit fabula, præstabilius esse nonnunquam unicum habere consilium, modo id sit verum & efficax, quam plures dolos, consiliaque frivola.
F Veluti si quis pauper multijugis artibus sollicitaret animum puellæ, dives autem unum hoc haberet, quod est aqud Ovidium,

> —— *Quantumlibet accipe, recte*
> *Dixeris.*
> Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

XIX. *Simulare cupressum.*

Horatius in Arte poetica:

> —— *Et fortasse* cupressum
> *Scis* simulare, *quid hoc, si fractis enatat exspes*
> *Navibus, ære dato,*

Acron

Acron proverbium esse admonet, ortum ab imperito quopiam pictore, qui præter cupressum nihil noverat pingere. A quo cum naufragus quidam petisset, ut vultum suum exprimeret, ac naufragium suum depingeret, interrogavit ille, num ex cupresso vellet aliquid adjici? Res ea primum in jocum, deinde etiam in adagionem abiit. Concinne usurpabitur in eos, qui quod didicerunt, id ubique intempestiviter inculcant, cum ad rem nihil attineat.

XX. *Flamma fumo est proxima.*

Apud Plautum exstat in Curculione: *Flammo fumo est proxima.* Commonet adagium, periculum mature fugiendum esse, quique malum evitare cupiat, ei vitandam prius occasionem. Ut qui corrumpi nolit, ab improborum abstineat consuetudine: qui cum puella cubare nolit, ne det osculum. Nam & illud protinus addit poeta: *Fumo comburi nihil potest, flamma potest.* Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

XXI. *Ad restim res rediit.*

Terentius in Phormione: *Opera tua ad restim mihi quidem res rediit planissime.* Hoc adagio summa rerum desperatio significatur. Nam in hac solent quidam amentes ad laqueum confugere. Juvenalis,

Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam?

Eodem pertinet etiam illud: *Suspendio deligenda arbor.*

XXII. *Paupertas sapientiam sortita est.*

Πενία δ' ἣ σοφίαν ἔλαχε, i. e. *Paupertas sapientiam sortita est.* Zenodotus citat ex Euripide. Alii tribuunt Aristoni. Ignava est opulentia, verum inopia multarum artium repertrix est: id quod ipsa jactat apud Aristophanem in Pluto, artium omnium inventionem sibi vendicans. Virgilius,

—— *Labor omnia vincit*
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Ovidius,

Ingenium mala sæpe movent.

Persius,

Magister artis, ingenique largitor
Venter.

Circumfertur hic quoque versiculus apud Græcos:

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

i. e. *Magistra multorum improba existit fames.*

Xenophon πενίαν appellavit σοφίαν αὐτοδίδακτον· ἃ γὰρ ἐκείνη τοῖς λόγοις πείθει, αὕτη τοῖς ἔργοις ἀναγκάζει. h. e. *sapientiam, quæ citra doctorem contingit: etenim quod hæc persuadet oratione, ad hoc illa re ipsa compellit.* Theocritus in Piscatoribus:

Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει
Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος.

i. e. *Unica paupertas Diophantes suscitat artes*
Ipsa laborandi doctrix, studiique magistra.

Huc spectat & illud, quod Jupiter aurei seculi tam paratam rerum copiam submovit:

Ut varias usus meditando extunderet arteis.

Item Mimus ille non inelegans:

Hominem experiri multa paupertas jubet.

Potest & illuc referri proverbium, quod videmus accidere, nescio quomodo, ut penes Midas & improbos homines sit opulentia, doctique probique fere tenui sint fortuna. Qua quidem de re exstant duo problemata, Aristotelis titulo, quorum altero rogat, qui fiat, ut paupertas apud probos viros plerumque versetur. Redditque hujusce rei varias causas, sive quod improbi per fas nefasque malunt parare divitias, quam cum paupertate contubernium diutinum habere: proinde fugit illos, quibus videatur maximorum flagitiorum occasio futura, ad illos deflectit, quos existimat sese recte modesteque usuros. Sive, quod inops & virium & consilii; quippe fœmina plus auxilii sibi futurum sperat apud πολυδάκρυας ἄνδρας, ut habet proverbium. Sive, quod cum ipsa sit mala, malos vitat, ne si πῦρ ἐπὶ πῦρ, i. e. *malum accesserit malo*, jam fiat intolerabile atque immedicabile. In altero rogat, quid in causa sit, ut opes à malis fere possideantur, non item à bonis? An quia cæcæ sunt, inquit, & ob id errant in delectu? Hæc quoniam poeticen aut sophisticen sapiunt, magis quam philosophum, præsertim serium, vix mihi fit verisimile, ab Aristotele fuisse profecta. Quod autem dixit de cæcis divitiis, id sumptum est potissimum ex Aristophanis Pluto. Quo loco Plutus, qui deus est divitiarum, rogatus, unde cæcitatis malum obtigisset? Respondit ad hunc modum:

Ο' Ζεύς με ταῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
Ε'γὼ γὰρ ὢν μειράκιον, ἠπείλησ' ὅτι
Ω'ς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
Μόνους βαδιοίμην, ὁ δ' ἐμ' ἐποίησε τυφλόν
Ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.
Οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.

i. e. *Hoc me malo mulctavit ipse Juppiter,*
Rebus videlicet invidens mortalium.
Nam olim puer minabar id fore, ut ad probos,
Doctos, modestos, tantum adirem: at Juppiter
Oculos in hoc ademit, ut ne quempiam
Horum liceret jam mihi dignoscere.
Adeo bona ille frugis invidet viris.

Hunc locum imitatus Lucianus in Timone consimilia quædam de Pluto narrat, quem non cæcum modo facit, verum etiam claudum: cæcum quidem semper, at tum demum claudicantem, quoties ad bonos viros mittitur, alias pedibus pernicissimis.

XXIII. *Olla amicitia.*

Χύτρας φιλία, *Olla amicitia.* In amicos istos vulgares quadrabit, quos patina, non benevolentia conciliat. De cujusmodi Juvenalis:

Te putat ille sua captum nidore culinæ.
Nec male conjectat.

Hos arcanæ literæ, *mensæ amicos* nominant. Plutarchus item in libello cui titulus, Quo pacto dignoscas adulatorem ab amico: id genus homines, αὐτοκλήτους καὶ τραπεζέας, vulgo dici solitos narrat, quod ventriculi cibique causa diligant, non ex animo: quique tum præsto sunt, quoties audiunt, κατὰ χειρὸς ὕδωρ. Nam Aristophanes grammaticus apud Athenæum libro nono, tradit lotionem manuum, quæ præcedebat cœnam, vocari κατὰ χειρός, à cœna, νίψασθαι. In eosdem, ni fallor, dictum est illud à Menandro Comico, citante Athenæo:

Οἱ δ' ἐκ χειρῶν λαβόντες περιμένουσι φίλτατοι.

i. e. *Manibus ut data est aqua, hærent tunc amici maxime.*

Effertur ad hunc modum parœmia, ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία, i. e. *Fervet olla, vivit amicitia.*

XXIV. *Antiquiora diphthera loqueris.*

Α'ρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς. i. e. *Antiquiora diphthera loqueris.* In eos quadrat, qui nugas narrant, aut de rebus nimium priscis & jampridem obsoletis. Nam *diphthera* res quædam erat ex priscis illis fabulamentis relicta. Siquidem ajunt, diphtheram pellem fuisse ejus capræ, quæ Jovem lactarit, in qua creditum est antiquitus, illum omnia scribere quæ fierent. Unde quæ nec in Historicorum literis exstarent, nec in hominum memoria servarentur, ea velut ex Jovis diphthera petita dicebantur. Quin subinde apud Aristophanem, ἀρχαῖα, παλαιά, i. e. *prisca atque antiqua*, pro nugamentis leges, quod antiquitas fere fabulosissima si opinor, & ἀρχαϊκῶς, pro eo quod est deliranter ac stulte. Simili modo vocamus κρονικὰ vetera & obsoleta desitaque. Sic apud Athenæum lib. VII. quispiam, Arrianus opinor, ταῦτα σιτία κρονικά ἐστιν ὦ ἑταῖρε, i. e. *Isthæc Saturnia sunt, ô amice, cibaria.* Poetæ fingunt Saturnum regno pulsum, & hujus loco regnare Jovem.

XXV. *Auribus lupum teneo.*

Exstat apud Terentium in Phormione: Antiphoni adolescenti uxor erat domi, quam nec ejicere poterat, vel quia non libebat, quod in eam deperiret, vel quod integrum non erat, cum esset Judicum sententiis addicta, neque rursum retinere quibat, propter patris violentiam. Et cum à patruele felix diceretur, ut qui domi possideret id quod amabat, *imo*, inquit, *quod ajunt, auribus teneo lupum. Nam neque quo modo amittam*

tam a me invenio, neque uti retineam scio. Moxque leno quasi referens parœmiam, ait sibi idem usu venire in Phædria, quem neque retinere poterat, qui nihil numerabat, neque repellere, quod esset improbe blandus, ac monteis aureos polliceretur. Donatus Græcam parœmiam Græcis adscribit verbis: Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ᾽ ἔχειν οὔτ᾽ ἀφεῖναι δύναμαι, i. e. *Auribus lupum teneo, neque retinere, neque amittere possum.* Suetonius in Tiberio: *Cunctandi causa erat metus undique imminentium, ut sæpe* lupum tenere se auribus *diceret.* Plutarchus in Præceptis civilibus· λύκον οὐ φασιν τῶν ὤτων κρατεῖν, i. e. *ajunt lupum non posse teneri auribus:* cum homines hac parte maxime ducantur, nimirum persuasione. Dicitur in eos, qui ejusmodi negocio involvuntur, quod neque relinquere sit integrum, neque tolerari possit. Videtur ab eventu quopiam natum, ut alia pleraque. Aut inde certe, quod ut lepus auribus quippe prælongis commodissime tenetur, ita lupus quod aures habet pro corpore breviores, teneri iis non potest, neque rursum citra summum periculum è manibus dimitti, bellua tam mordax. Cæcilius apud A. Gellium lib. xv. cap. 9. eandem sententiam, sed citra metaphoram extulit:

> *Nam hi sunt,* inquit, *inimici pessimi, fronte hilaro,*
> *Corde tristi, quos neque apprehendas, neque ut mittas scias.*

Huc allusit Theognis, etiamsi alienius,

> Ἀργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος·
> Οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.

i. e. *Pectora nostra, tui quam mire amor afficit, ut quem*
> *Non odisse queam, sed nec amare queam.*

Unde videtur illud effictum:

> *Nec tecum possum vivere, nec sine te.*

Refertur & à M. Varrone pro exemplo adagionis: *Auribus lupum teneo.*

XXVI. *Necessarium malum.*

Huic finitimum est illud, ἀναγκαῖον κακόν, i. e. *Necessarium malum:* de iis quos neque rejicere possis, quod quibusdam in rebus opus sit eorum opera: neque commode ferre, quod viri sint improbi. Natum videtur ex Hybrææ cujusdam apophthegmate, de quo meminit Strabo lib. xiv. Cum haberet Euthydamus tyrannicum quiddam, multis alioqui nominibus utilis civitati, ita ut cum vitiis virtutes paria facere viderentur, Hybræas Orator in Oratione quadam sic de illo locutus est: *Malum es,* inquit, *civitatis necessarium: Nam nec tecum vivere possumus, nec sine te.* Alexander item Severus Imperator, Rationales, quos tollere decreverat, posteaquam perpendisset eos citra Reip. incommodum tolli non posse, *necessarium malum* appellabat. Hujusmodi fuit & P. Cornelius Ruffinus, furax quidem & impendio avarus, sed idem egregius imperator, à quo Fabricius Luscinus compilari maluit, quam sub hasta venire, quemadmodum refert Gellius lib. iv. & Cicero de oratore lib. ii. Torqueri poterit & in uxores, cum quibus incommode vivitur, sed absque his Resp. omnino consistere non potest. Potest & ad rem accommodari. Veluti si quis dicat, pharmacon, rem quidem molestam, necessariam tamen. Euripides in Oreste:

> Ἀνιαρὸν ὤν κτῆμ᾽, ἀναγκαῖον δ᾽ ὅμως.

i. e. *Molesta cum sit res, necessaria tamen.*

Non abhorret ab hac forma, quod Plinius scribit, oraculo proditum fuisse, lib. xviii. cap. 6. *Quonam igitur,* inquit, *modo utilissime coluntur agri? Ex oraculo scilicet,* malis bonis: *Hoc velut ænigmate significatum est, agros quam minimo potest impendio colendos esse.*

XXVII. *Non absque Theseo.*

Οὐκ ἄνευ Θησέως, i. e. *Haud absque Theseo:* Cum significamus rem alieno auxilio confici: Aut cum significamus rerum omnium communionem ac societatem. Nam Zenodotus scribit, Theseum permultis viris fortissimis, in certaminibus auxilio fuisse, quippe qui & Meleagro adfuit in conficiendo apro Calydonio, auxiliatus & Perithoo pugnanti cum Centauris: item Herculi cum Amazonibus belligeranti. Fabula de apro sic habet: *Oeneus Meleagri pater, cum de primitiis anni proventus diis libans, Artemidem præteriisset, illa irata aprum immanem in agros Calydonios immisit, omnia populantem, ad quem conficiendum Oeneus præstantissimum quemque excivit, præmiis ad id propositis. Inter multos certavit & Meleager, qui & belluam confecit, sed arcessito ad auxilium Theseo.* Reliquum fabulæ nihil ad proverbii sensum attinet. De Perithoo sic fertur: *Perithous Hippodamiæ procus, Centauros, quod essent sponsæ cognati, convivio excepit. Qui simul atque mero incaluissent, sponsæ vim adferre cœperunt. Coorta pugna, Theseus Perithoo auxilium ferens, complureis Centauros trucidavit.* De Hercule sic narrant: *Cum Eurystheus Herculi injunxisset, ut Hyppolyta Amazonum reginæ baltheum adimeret, atque ille pacta facturus esset profectus, Juno semper illi infesta, induta formam Amazonis, famam passim dissipavit, adventare hospitem, vel verius hostem, qui violata regina, baltheum, quem gestabat insigne regni, per vim eriperet. Quod ubi auditum esset, Amazones in Herculem parant arma. Hercules ratus hæc non errore, sed dolo geri, Hippolyta occisa baltheum abstulit. Deinde quo magis ulcisceretur Amazonas, bello eas adortus est, & oppressit, sed Thesei adjutus opera.* Refertur hoc adagium & à Plutarcho in ejus vita, significatque Theseum, sicuti dictum est, multis auxilio fuisse, tamen ex plerisque certaminibus nullum retulisse præmium: atque hujus rei citat auctorem Herodotum. Allusit ad proverbium Aristides in oratione ad Thebanos de auxiliis: Καὶ ὅτε πόνων Ἡρακλεῖ φίλῳ ἐδέησε, Θησεὺς αὐτὸν Ἀθήναζε ἀγαγὼν ἀνεκτᾶτο. i. e. *Cumque sane & ipsi Herculi opus esset amico, Theseus illum Athenas deductum refovet refocillatque.* Proinde quoties facinus aliquod alieno nomine celebratur, alterius tamen opera potissimum peractum, veluti si quis librum suo nomine publicet, in quo sit doctoris alicujus adjutus opera, concinne notabitur hoc adagio: οὐκ ἄνευ Θησέως, i. e. *Non absque Theseo.* Aut si quis dicat, nullam fortunam sibi jucandum esse posse ἄνευ Θησέως.

XXVIII. *Sphæra per præcipitium.*

Ejusmodi proverbium refertur ab Eustathio in Iliados Homeri librum secundum, ἡ σφαῖρα κατὰ πρανοῦς i. e. *globus per declive,* subaudiendum volvitur aut mittitur. Perinde est quasi dicas, *currentem incitare.* Nam sphæra vel suapte sponte facile per locum declivem devolvitur. Nec male quadrabit in eos, qui vitæ genus aliquod nacti sunt, ad quod videntur esse natura propensi, ut coveniat cum illo, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, i. e. *equum in planiciem.*

XXIX. *Magis mutus quam pisces.*

Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, i. e. *Magis mutus ipsis piscibus.* Proverbialis metaphora de vehementer infantibus atque infacundis. Conveniet & in hominem immodicæ taciturnitatis. Horatius in Odis:

> *O mutis quoque piscibus*
> *Donatura cygni, si libeat, sonum.*

Pisces enim nullam edunt vocem, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus. Lucianus adversus indoctum: Μᾶλλον δὲ τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος εἶ, i. e. *Imo vero magis es mutus quam pisces.* Rursus in Gallo: πολὺ ἀφωνότερος ἔσομαι τῶν ἰχθύων, i. e. *multo magis ero mutus quam pisces.* Unde Plutarchus in Symposiacis existimat Pythagoricos à piscibus abstinuisse, quod hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, propter ἐχεμυθίαν, i. e. *silentium,* quod inter animantium genera piscibus est proprium. Nam cæterorum sua quibusque vox est. Aves permultæ canoræ sunt: quædam & humanum sermonem referunt. Atque adeo terrestrium quoque manticora apud Ægyptios, si Plinio credimus. Solis piscibus nulla vox. Causam adfert Aristoteles, quod his neque pulmo sit, neque arteria, neque guttur. Etiam si sint nonnulli, qui sonitum quendam ac stridorem edunt: quorum de numero sunt delphinus, lyra, chromis, voca, (quem hinc dictum apparet, quod vocem edat, Mercurio sacrum, prodidit Athenæus lib. vii.) pecten. Verum cum sonum non naturalibus organis vocis edi putat: sed vel attritu branchiarum, vel ab interioribus, quæ sunt circa ventrem. Plutarchus existimat Græcis

ἰχθῦν

A ἰχθῦ hinc appellari, quod vocem habeat compressam. Et Lucianus in Halcyone ἄφωνα γὰρ δὴ πάνυ καὶ ὕδατι διαιτώμενα, i. e. *Nam muta sane quæ in aquis degunt.* Athenæus libro Dipnosophistarum octavo, citat auctorem Mnaseam Patrensem, qui prodiderit, in Clitorio amne Arcadiæ pisces esse vocales. Item Philostephanum, qui scripserit in fluvio Aorno, qui Pheneum urbem interfluit, piscibus dictis pœcilis vocem esse ferme qualis est turdorum. Tametsi Aristoteles adimit omnibus piscibus vocem, excepto scaphro, & porco fluviatili. Veteres autem quemvis piscem vocabant ἔλλοπα, quod vocem edere non posset: ἴλλεσθαι siquidem est εἴργεσθαι. i. e. *cohiberi*, & ὄψ vox. Unde apud Theocritum

B ἐλλοπιεύειν pro piscari. Addit Athenæus, Pythagoricos à cæteris animantibus non prorsus abstinere, sed quibusdam ex his vesci, quædam etiam sacrificare, solos pisces non gustare quasi sacros ob ἐχεμυθίαν quam Pythagoras docuit.

XXX. *Turture loquacior.*

Τρυγόνος λαλίστερος, i. e. *Turture loquacior.* In garrulos & impendio loquaculos homines dici solitum. Sumpta metaphora ab avis natura, quæ non ore tantum, sed etiam postica corporis parte clamare fertur, ob id opinor, quod vocem edens, etiam illam movere videatur. Citatur apud Zenodotum ex Plocio Menandri. Ælianus lib. XII. cap. x. meminit hujus proverbii, deque ave utraque corporis parte loquaci. Theocritus in Syracusanis, mulieres quasdam loquaculas, turtures appellat.

C Τρυγόνες ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.

XXXI. *Rana Seriphia.*

Βάτραχος ἐκ Σερίφου, i. e. *Rana Seriphia.* In homines mutos, & canendi dicendique prorsus imperitos dicebatur. Inde natum, quod Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non edebant vocem. In hunc modum collectanea Græcorum proverbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi, & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et Βάτραχος Σερίφιος, i. e. *Rana Seriphia.* Proditum enim est in Seripho insula ranas mutas haberi.

D Meminit hujusce rei Plinius lib. VIII. cap. LVIII. *Cyrenis*, inquit, *mutæ fuere ranæ, illatis è continente vocalibus, durat genus earum. Mutæ sunt etiamnum in Seripho insula. Eædem alio translatæ canunt, quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt.* Quanquam in vulgatis exemplaribus *cicadarum Seriphiarum* mentio fit, non *ranarum*: sed germanam lectionem Hermolaus ex fide veterum codicum restituit. *Seriphus* autem una est insularum, quas Græci σποράδας vocant. Non videntur autem satis convenire verba Plinii cum Græcorum commentariis. Nam hic ait mutas esse in Seripho, illi negant vocem edere deportatas in Scyrum, quasi

E in Seripho vocales, in Scyro obmutescerent. Verum attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. Eas ut rem prodigiosam deportabant in Scyrum, quas cum Scyrii mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant Βάτραχος ἐκ Σερίφου. Ea vox abiit in proverbium.

XXXII. *Alii sementem faciunt, alii metent.*

Ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ' ἀμήσονται, i. e. *Alii quidem sementem faciunt, alii vero metent.* Quod citra metaphoram etiam ad hunc modum efferunt: Ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο, i. e. *Alii laborarunt, alii perceperunt emolumentum.* His simillimum est illud Fabii dictum apud

F Livium libro ab Urbe condita decimo: *Quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, id indignum esse dicere.* Huc alludit Hesiodus, cum scribit in Theogonia de Fucis:

Ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶνται.

i. e. *Atque metunt ventrem in proprium sudorem alienum.*

Theognis item:

Οὔτε γὰρ ἂν πρόκαμών, ἄλλῳ κάματον μεταδοίης.

i. e. *Ante tibi exhaustos alii ne trade labores.*

Consimili figura dictum est à Diocletiano nondum Cæsare: *Ego apros occido, sed alter fruitur pulpamento.* Refertur autem in illius vita ad hanc ferme sententiam: Cum Diocletianus apud Tungros in Gallia, in minoribus adhuc locis militans, in caupona quadam moraretur, & cum Druiade quadam muliere familiarem consuetudinem haberet, illaque parsimoniam hominis incusaret, joco, non serio respondisse fertur, *tum se fore liberalem, cum Imperator fuerit.* Ad hoc illa: *Noli*, inquit, *jocari, Diocletiane, plane Imperator eris, simul ac aprum occideris.* Quam quidem mulieris vocem ominis arripiens vice, studiose sectari cœpit apros in venatu, haud intelligens videlicet ominis ænigma, quod eventus postea explicavit. Nam Numerianus Imperator, factione Arrii Apri Soceri sui interemptus fuerat. Qua re prodita, milites Diocletianum vindicem creant, & Augustum consalutant. Ille itaque pro concione, quo Druiadis dictum expleret, Aprum manu sua confodit, addens Maronianum illud:

Æneæ magni dextra cadis.

Cæterum interea dum adhuc privatus ille multos apros confecisset, nec affulgeret usquam Imperii spes, dicere solitum ferunt: *Ego quidem apros occido, verum alter fruitur pulpamento.*

XXXIII. *Aliena jacis.*

Ἀλλότρια βάλλεις, i. e. *Aliena jacis.* Quoties res parum ex animi sententia cadit. Translatum ab iis qui ludunt alea, quibus jacientibus interdum ea cadunt, quæ minime sunt ad victoriam accommodata. Proinde si quando frustratur nos spes, recte dicemur, Ἀλλότρια βάλλειν. Adagium refertur à Diogeniano.

XXXIV. *Aliam quercum excute.*

Ἄλλην δρῦν βαλάνιζε, [1] i. e. *Aliam quercum excute.* In eos convenit, qui sine fine petunt aliquid: aut qui continenter ab eodem mutuum postulant. Hos hoc adagio licebit ablegare, ut nobis omissis, aliorum aures suis precibus sollicitent. Parœmiam hinc natam putant, quod olim mortales glandibus victitabant, Ceteris usu nondum reperto. Has qui quercubus excussis colligebant, mercede ad id conducti, balanistas, i. e. glandium collectores, sive glandiarios appellabant. Qui si quando circumspicerent, si quæ glandes etiamdum in arbore reliquæ essent, prætereuntes per jocum acclamabant: *Aliam quercum excute.* Eam vocem vulgus arreptam vertit in proverbium. Non inconcinne accommodabitur ad negocium relinquendum, ex quo jam nihil emolumenti potest capi. Aut mutandum amicum, qui jam utilis esse desiit. Aut præceptorem mutandum, unde nihil est quod amplius discas.

XXXV. *Nuces relinquere.*

Nuces relinquere, est omissis studiis ac nugis puerilibus ad graviora magisque seria converti. Persius:

—— *Et nucibus facimus quæcunque relictis,*
Cum sapimus patruos.

Translata metaphora, vel à vetusta nuptiarum ceremonia, in quibus sponsus uxorem ducens nuces spargebat, utpote jam pueritiæ renuncians. Ita Catullus in carmine nuptiali:

Da puer propere nuces.
Concubine nuces da.

Virgilius Bucol. VIII.

Sparge marite nuces.

Quanquam Plinius libro decimo quinto, capite vicesimo secundo, causas alias adfert, quam ob rem nuces in nuptialibus cæremoniis consueverint antiquitus adhiberi. Sed præstat ipsius referre verba: *Nuces*, inquit, *juglandes, quanquam & ipsæ nuptialium Fescenninorum comites, multum pineis minores universitate, eademque portione ampliores nucleo. Nec non & honor his*

1 Ἄλλην δρῦν βαλάνιζε.] Fortasse rectius sic: *Ex alia quercu glandes collige.* H. Stephanus.

naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, pulvinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito, quod est verisimilius, quam quia cadendo tripudium sonumve faciant. Festus item indicat, in nuptiis à pueris nuces spargi solitas, ut novæ nuptæ intranti domum novi mariti faustum esset auspicium. Addit Servius, pueros catamitos, cum à turpi servitio recederent, solitos nuces spargere, significantes se posthac omnia puerilia spernere. Vel hinc igitur, vel certe à puerorum lusibus, qui nucibus peraguntur, ductum Proverbium videri potest. Nam talis ac nucibus olim lusitasse pueros, vel Horatius testis, cum ait:

—— *Te talos Aule nucesque.*

Proinde ad hanc Proverbii formam pertinebunt & reliquæ illæ figuræ: *Nunquam à nucibus recedere. Redire ad nuces. Nuces abjicere. Nuces intermittere. Nucibus indulgere. Nuces repetere*, atque id genus alia.

XXXVI. *Bis pueri senes.*

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες, i.e. *Bis pueri senes.* Una est ex illis Proverbialibus inscriptionibus Satyrarum Varronis. Quadrabit in eos, qui provectiore cum sint ætate, tamen puerilibus quibusdam studiis intempestiviter atque indecore detinentur. Aut in senes ætatis vitio desipiscentes; tanquam iterum in pueritiam revolutos. Seneca. *Non*, inquit, *bis pueri sumus, ut vulgo dicitur, sed semper: verum hoc interest, quod majora nos ludimus.* Plato libro De Republica primo: Οὐ μόνον [1] ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς, i.e. *Non solum igitur senex, ut videtur, bis erit puer; sed ipse etiam temulentus.* Aristophanes in Nubibus:

Φήσεις νομίζεσθαι σὺ παιδὸς τοῦτο τοὔργον εἶναι,
Ἐγὼ δέ γ' ἀντείποιμ' ἄν, ὡς δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

i.e. *Pueri inquies tibi videre facinus illud esse.*
Respondero ipse contra, senes bis esse pupos.

Sophocles in Peleo:

Πηλέα τὸν αἰάκειον οἰκουρὸς μόνη
Γεροντagωγῶ κἀναπαιδεύω πάλιν.
Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς, ὁ γηράσκων ἀνήρ.

i.e. *Ego Peleum Æaco satum, pueri in vicem,*
Senem puella moderor atque tempero.
Nam iterum puer quisquis senescit, redditur.

Theopompus, Δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ, i.e. *Pueros bis esse senes, recte dicitur.* Plato: Ἄρ' ὡς ἔοικε δὶς γέροντ' ἂν παῖς γέρων, i.e. *Similis videtur bis seni puer senex.* Antiphon: Γεροντοτροφία προσέοικε παιδοτροφίᾳ, i.e. *Senem nutrire, perinde est, quasi nutrices puerum.* Lucianus in dialogo, cui titulus, τὰ πρὸς κρόνον. Οὕτω γὰρ ἂν τὴν παροιμίαν ἐπαληθεύσαιμι, ἥ φησι, παλίμπαιδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι, i.e. *Sic enim fiet, ut verum videatur adagium, quo dici solet, senes rursum repuerascere.* Huc pertinet quod libro De lingua Latina tertio scribit Varro, identidem in Attellanis haberi *pupum senem*, quod Osci suapte lingua vocent *casnar.* Nam veteres pupum, puerum vocabant. Neque vero Proverbium ideo tantum esse dictum, quod senes ætatis culpa desipiscant: verum etiam quod omnibus modis in senibus jam velut exacta vita initium recurrere videatur, quemadmodum scite dixit Aristoteles in problemate quodam, in quo quærit, quonam pacto sint accipienda, quæ priora dicuntur ac posteriora. Primum enim redit albor simul & raritas capillitii, quorum utrunque pueris familiare: deinde balbuties, velut altera infantia. Præterea gingiva exarmata dentibus, aut certe perpaucis, & eis vacillantibus instructa, quod & ipsum cum infantibus commune. Quin etiam senibus omne corpus ad puerilem decrescit modum: consimilis virium imbecillitas. Jam vero cibi quoque consimiles utrique congruunt ætati. Postremo morum ineptia, levitas animi, & hoc ipsum, nihil sapere, in senibus infantiam quandam referre videtur. Auctor est enim in Politicis Aristoteles, post annos duodequinquaginta ingenii vigorem evanescere. Quapropter Euripides in Bacchis ait:

Τὸ γῆρας ὑμῶν εἰσορῶ νοῦν οὐκ ἔχον.

i.e. *Vestram ubi senectam video mentis indigam.*

Unde fit, ut senes pueris mire delectentur, quasi similes jam ad similium amorem propensi.

XXXVII. *Sexagenarios de ponte dejicere.*

Sexagenarios de ponte dejicere, est natu majores, perinde quasi deliros, & ad omne vitæ munus inutiles, in ocium rejicere, atque ab omni functione negociorum relegare. Inde natum, quod olim sexagenariis ferendorum suffragiorum jus non erat, ætate velut à publicis muniis dimissa. Vel quod olim juventus Romana, quo sola ferret suffragia, senes invalidos de pontibus præcipites dederit. Nam de ponte suffragia ferri jam cœperant, atque ea sententia magis probatur Sisinnio Capitoni apud Festum Pompejum, quam vulgata illa qua putant post urbem à Gallis liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tyberim de ponte dejici cœptos. Varro libro De vita patrum secundo, honestam causam religiosamque patefacit: cum in quintum gradum pervenerant, atque habebant quinquaginta annos, tum denique erant publicis negociis liberi, atque expediti, & ociosi. Ideo in Proverbium quidam putant venisse: *Sexagenarios de ponte dejici oportere:* quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus: *Sexagenarios per pontem mittendos, male dici popularitas intellexit.* Macrobius Saturnalium libro primo: *Adimere vis doctis viris, in verborum comitiis jus suffragandi, ac tanquam sexagenarios majores de ponte dejicere?* Ovidius in Fastis:

Pars putat, ut juvenes ferrent suffragia soli
Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Unde & *depontani* dicuntur senes, jam velut emeriti, & à civilibus negociis in ocium remissi. Plato libro De legibus sexto, loquens de magistratu τῶν νομοφυλάκων, i.e. *Legibus servandis præfectorum*, non admittit ad eum magistratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec finit in eo perseverare majorem septuaginta: ut si quinquagenarius magistratum inierit, viginti annos eum administret: sin sexagenarius, decem duntaxat. Licebit autem uti proverbio, vel in odium ætatis, tanquam ad nihil jam utilis, & ab omni vitæ munere relegandæ: vel simpliciter in eos, qui propter ætatis imbecillitatem rude jam donati sunt, ac solitorum munerum vacationem acceperunt.

XXXVIII. *Crambe bis posita mors.*

Δὶς κράμβη θάνατος, i.e. *Crambe bis mors est.* Plinius libro vicesimo, cap. nono, inter brassicæ species, tertio loco refert & *crambem.* Dioscorides libro secundo, crambes tres species facit. Quarum prima, præter quam quod alias ad multa remedia efficax est, etiam ebrietatis & crapulæ incommoda tollit, si crudam edas ante cœnam ex aceto, ut indicavit M. Cato. Aristoteles in causa putat esse quod cum ipsa sit frigida, & succum habeat dulcem, ac discutientem, fit ut vinosos humores in alvum detrahat, tenues humores in vesicam delabantur, ipsa in ventriculo remanens, corpus refrigeret. Atque ita humoribus utrinque deductis, & refrigerato corpore cessare crapulam. Inest autem peculiaris quædam vis crambæ, obsistendi vino, ut si in vineto feratur, vinum proveniat dilutius. Proinde apud Ægyptios & Sybaritas solenne erat, ante omnia sumere cramben coctam: quibusdam mos erat ex amethystino vasculo crambes semen ante compotationem capere; quo citra periculum ebrietatis indulgere vino possent. Hujusmodi fere Athenæus libro primo, addens illud, priscis cramben ac raphanum pro eodem habita. Unde Theophrastus prodidit, vitem etiamnum vivam raphani odorem fugere. Verum ut ad proverbium redeamus, Suidas scribit illam antiquitus in conviviis adhiberi solere, verum recoctam adeo nauseam adferre, ut Græcis in fastidii proverbium abierit. Quoties

[1] Ἄρ' ὡς ἔοικε.] Error est in his Græcis verbis: quem quum Erasmus non perspiceret, falsum sensum, eumque absurdum, in sua interpretatione secutus est. Ita enim legi debet Platonis locus: Ἄρ', ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γένοιτ' ἄν. i.e. *Ergo, ut apparet, senex fit bis puer.* H. Stephanus.

ties enim rem iterum atque iterum repetitiam non fine molestia significabant, dicebant δὶς κράμβη θάνατος, i. e. *bis crambe mors*: h. e. κράμβη Κεκοφὺς, *crambe recocta*. Ad hoc adagii Politianus arbitratur allusisse Juvenalem, cum scribit in Satyra septima:

Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sævos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem,
Occidit miseros crambe repetita magistros.

Cramben repetitam appellat declamationem maximo cum tædio iterum atque iterum audiendam. Finitimum est illi, quod alio commemoravimus loco, Ὁ Διὸς Κόρινθος, i. e. *Jovis filius Corinthus*. Contrarium illi, Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλὸν, i. e. *bis & ter quod est pulcrum*. Quod enim per se præclarum, id vel decies repetitum, ut inquit Horatius, placere solet. Quod ineptum, id primo gustu commendatione novitatis utcunque toleratur: cæterum iteratum, haud jam ferendum, fastidium adfert. Et tamen erat priscis admodum celebris hæc herba, adeo ut nec religione careret, & ob hoc μάντις vocata: per eandem jurare mos erat, præsertim apud Iones, καὶ μὰ τὴν κράμβην, ut hinc quoque fastidii proverbium ortum videri possit, auctor Athenæus libro Dipnosophistarum nono.

XXXIX. *Ne Hercules quidem adversus duos.*

Μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, i. e. *Ne Hercules quidem adversus duos*, h. e. Nemo usque adeo viribus excellit, ut unus pluribus par esse possit. Neque indecorum est cedere multitudini. Erit autem suavior metaphora, si significabimus, neminem quantumvis eruditum adversus duos in disputando sufficere, aut eundem hominem pluribus negociis sustinendis non esse simul parem: aut non posse resisti precibus duorum rem eandem petentium. Poterit & aliam in formam verti proverbium, ad hunc modum. Si negat vel Herculem adversus duos esse parem, qui nam ego tam imbecillis adversus duos Hercules stabo? Quanquam obiter hujus usum proverbii, in operis hujus vestibulo paucis ostendimus. Plato libro De legibus undecimo: Ὀρθὸν μὲν δὴ, πάλαι τε εἰρημένον, ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι τ' ἐναντία, χαλεπὸν καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις, καὶ ἄλλοις τε πολλοῖς, i. e. *Verum est illud & jam olim proverbio celebratum, arduum esse adversum duo, eaque contraria pugnare, quemadmodum in morbis, aliisque compluribus*. Significat nobis esse geminam pugnam, tum adversus divitias, tum adversus egestatem. Idem in Phædone usurpavit: ubi Socrati per jocum hortanti, ut Cebetem ac Symmiam confutet argumentatione, respondet Phædon: Ἀλλὰ πρὸς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς λέγεται, οἷός τε εἶναι, i. e. *At vero contra duos ne Hercules quidem dicitur sufficisse*. Eodem allusit Catullus in carmine nuptiali, cum ait:

Noli pugnare duobus.

Hæc sententia tametsi non iisdem verbis, aliquoties legitur apud Homerum, ut in Odyss. Υ.

Χαλεπὸν γὰρ ἐρυκακέειν ἕνα πολλούς.

i. e. *Difficile ac durum est, unum compescere multos*.
Telemachus ita loquitur de se, ac procis.
Item Iliados Ε.

Αἰνείας δ' οὐ μεῖνε θοός περ ἐὼν πολεμιστής,
Ὡς εἶδεν δύο φῶτε παρ' ἀλλήλοισι μένοντε.

i. e. *Haud stetit Æneas alioqui strenuus armis,*
Conspexit simul atque duos consistere junctos.

Occasionem adagii varie narrant. Quidam ajunt Molionidas adortos aliquando Herculem ex insidiis: atque illum hominum multitudine territum, non ausum contra residere, sed fuga saluti consuluisse, idque in vulgi sermonem abiisse. Vero propius est quod refert Suidas, Herculem constituto certamine Olympiaco, fretum viribus suis primum ausum certare cum duobus, & utrosque confecisse. Hos ajunt fuisse Creaton & Eurytum, Neptuno patre & Moliona matre prognatos. Deinde proxima Olympiade consimili modo congressum fuisse cum duobus quibusdam, atque ab his fuisse superatum. Quanquam sunt qui hos existiment fuisse Læum & Pherandrum, sed qui vicerint Herculem, non qui victi discesserint. At Plato in Euthydemo longe diversam ab his Historiam adducit, puta Herculem cum hydra pariter & cancro quodam immani, qui è mari emerserat, congressum, inferiorem discessisse, atque ob id Iolai nepotis auxilium implorasse. Sed non gravabor ipsius verba subscribere. In eo igitur, quem dixi dialogo, Socrates cum duobus fratribus Sophistis, & ut sunt illi, contumeliosis disputans, quasi cum duobus monstris unus congressus, cum illi probro objiceret Dionysodorus quod fugeret, neque ad interrogata responderet, ad hunc modum respondit: Εἰκότως γὰρ ἐπεὶ ἐγώ. Ἥττων γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμῶν. Ὥστε πολλοῦ δέω μὴ οὐ δύο φεύγειν. Πολὺ γάρ πού εἰμι φαυλότερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ ὕδρᾳ διαμάχεσθαι σοφιστρίᾳ οὔσῃ καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνιείσῃ εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς, καὶ καρκίνῳ ἑτέρῳ τινὶ σοφιστῇ ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ νεωστί μοι δοκεῖν καταπεπλευκότι. Ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει, οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριστερᾶ λέγων καὶ δάκνων τὸν Ἰόλεων τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο. Ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν· Ὁ δ' ἐμὸς Ἰόλεως Πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν, i. e. *Non injuria, inquam, fugio. Nam cum alterutri sim impar, cur non fugiam ambos? Equidem Hercule multo sum imbecillior, qui tamen pugnare pariter non valuit, & adversum hydram sophisticam, cui propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato multa repullulabant, & adversum cancrum sophistam quendam è mari profectum, & nuper, ut arbitror, advectum. A quo cum Hercules ad sinistram angeretur, verbisque acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium imploravit, qui abunde illi succurrit.* Meus autem Iolaus Patroclus si venerit, magis alteram certaminis partem sustineret. Mordaci videlicet allegoria, Socrates è fratribus Sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat, se Herculem, Ctesippum, Iolaum.

XL. *Unus vir, nullus vir.*

Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ, i. e. *Unus quidem vir, nullus est.* Sensus est, nihil egregium præstari posse ab uno homine, omni auxilio destituto. Huc pertinet quod ait Euripides in Heraclidis: Μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη. i. e. *Nam solitaria manus invalida pugna est.* Item illud ejusdem: Εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ, i. e. *Vir unus haud videt omnia.* Poterit ad varios usus deflecti proverbium, vel insuavem vitam, si non adsit convictor amicus: vel ad judicium haudquaquam uni committendum: vel ad studium literarum, quod citra socium, & ejusdem, ut ajunt, æmulum Musæ, plane friget: vel ad quodvis denique peragendum negocium, quod citra alterius adminiculum commode confici non queat. Adagii mentionem facit Zenodotus.

XLI. *Asinus inter simias.*

Ὄνος ἐν πιθήκοις, i. e. *Asinus inter simias.* Ubi quis incidit in homines nasutos & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impune rideatur. Exstat, apud Aulum Gellium, libro secundo, cap. 23. apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus, Plotium, maritum, de uxoris injuria querentem inducit his verbis: Ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο, i. e. *Asinus inter simias, vulgo quod ajunt, sane istud.* Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeo ut non vereatur etiam leonem per lasciviam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgo simile quiddam dicunt: *Noctua inter cernices*, ubi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Nihil autem vetat, quo minus generaliter usurpetur, ubi quis in nogocium incidit vehementer molestum, in infortunium aliquod, unde se non queat extricare.

XLII. *Asinus inter apes.*

Ὄνος ἐν μελίτταις, i. e. *Asinus inter apes.* Consimilem habet cum proximo sensum dici solitum, ubi quis infeliciter incidit in homines improbos atque importunos. Metaphora per se liquet. Quanquam ada-

adagium ab eventu quopiam natum videri potest. Meminit Suidas. A

XLIII. *Asinus in unguento.*

Ὄνος ἐν μύρῳ, i. e. *Asinus in unguento.* Cum deliciæ adhibentur iis, quos haudquaquam decent, neque qui vel uti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mavult quam aurum, vel unguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat auctores, quos ob inscitiam aut negligat, aut etiam depravet, Sive cum ἀμούσῳ cuipiam cum eruditissimis viris vivere contigerit, quorum tamen consuetudine neque frui noverit, neque omnino gaudeat. Refertur à Diogeniano proverbium. B

XLIV. *Neque cœlum neque terram attingit.*

Οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται, i. e. *Neque cœlum neque terram attingit.* De re vehementer absurda atque aliena, quæque nulla vicinitate pertineat ad id de quo agit. Lucianus in Pseudomante: Ὀκτώ μοι χρησμοὺς ἔπεμψεν, οὔτε γῆς φασιν, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένους, i. e. *Octo mihi misit oracula, sed qua neque cœlum, ut ajunt, neque terram attingerent.* Aristides in Cimone leviter alludens ad Proverbium, indicat metaphoram sumptam ab iis, qui in medio pendent aere, utrinque liberi.

XLV. *Nihil ad versum.*

Οὐδὲν πρὸς ἔπος, i. e. *Nihil ad carmen.* De iis qui longe discrepant ab iis, quæ proposita sunt. Translatum videtur à scena, ubi histrio saltatu gestuque carminis genus repræsentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret versus, alius qui gesticularetur. Apparet enim unum aliquem fuisse recitatorem, cujus est illa vox in calce comœdiarum: [1] *Calliopius recensui.* Nec alioqui video, quorsum pertineat, quod admonet Cicero ab histrione deligi fabulam, ad quam natura sit appositus, quod in prologo Comœdiæ Terentianæ, qui prologum dicit, queritur clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas ad alios. Quod si saltatio parum respondisset ad numeros carminis, ajebant: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: Οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτά φασιν, οὐδὲ περὶ τούτων ἠρόμην, i. e. *Ista nihil ad carmen, ut dici solet, neque enim de iis interrogabam.* D Qui in choreis non responderet ad numerum saltationis, eum ἀκρόπιστον appellabant: isque ἀκροτεῖν dicebatur. ANDREAS ALCIATUS, hoc seculo non modo juris Cæsarei, verum etiam omnium studiorum decus, nec minus suspiciendus ob rarum quendam ingenii candorem, quam ob exactam omnium liberalium disciplinarum peritiam, libro Dispunctionum suarum II. consentit quidem mihi in sensu usuque proverbii, cæterum de origine nonnihil dissentit, mavultque ab oraculis esse natum, quæ quondam carmine reddebantur, præsertim heroico. cujus inventor fuerit Pythius Apollo. E Græcis autem ἔπος dicitur, quod ἕπεται τοῖς πράγμασι τοῖς χρησμοῖς. i. e. *Quod res oraculis respondeant.* Hanc enim etymologiam adfert Eustathius in principio Iliados Homericæ: unde probabilius esse judicat Alciatus noster, quoties evenirent quæ promissis aut proposito non quadrarent, dici solitum, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Usus est eo Ulpianus in Pandectis lib. XI. Tit. de Interrogatoriis Actionibus, cap. XII. *Quod autem ait prætor, omnino non respondisse, posteriores sic acceperunt, ut omnino non respondisse videatur, qui ad interrogata non respondit, id est.* οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquam usurpari οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temere ac de nihilo, sive abs re. Adducit hos versus ex Poeta, nescio quo: F

> Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀνοήτως ἐκβαλῶ
> Πρὶν ἐκπύθωμαι πᾶν τὸ πρᾶγμ' ὅπως ἔχει;

i. e. *Adeo ne temere & inscienter efferam,*
Prius atque rem omnem ut sese habet cognovero?

Prior versus Græcus constabit si legas, pro οὕτως, χ' οὕτως. Usurpavit idem Aristophanes in Concionatricibus, quem locum retulimus Proverbio, *Extra cantionem.*

[1] Nemo nunc dubitat quin sit nomen Critici, qui Codices *Terentii* emendarat. Vid. *Ger. Joan. Vossium* de Arte Gram. Lib. I. c. 6.

XLVI. *Nihil ad fides.*

Οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν, i. e. *Nihil ad chordam.* In eos quorum vita vehementer est inæqualis, quorumve mores ab oratione dissident. Lucianus De saltatione: Καὶ μηδέν, ὥς φασι, πρὸς τὴν χορδήν, ἄλλος γὰρ ὁ πούς, ἄλλα δ' ὁ ῥυθμὸς λέγει, i. e. *Nihil ad chordam, ut dici solet, nam alia pes, alia loquitur rythmus.* Idem in Meretriciis: Καὶ ὅτι πρὸς τὴν κιθάραν ὁ πούς. i. e. *Et quod pes probe responderet ad citharam.* Plutarchus in commentario De verecundia. Καί τοι οὐ διὰ τὴν ξ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι, καὶ φίλοι φίλοις διαφερόμενοι, ἔσχατα δρῶσί τε καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν, i. e. *Haud quaquam ob id, quod pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato, civitates cum civitatibus, amici cum amicis conflictantes, extrema tum faciunt, tum patiuntur, sed quod circa leges atque æquitatem peccetur.* Locus autem, quem citat Plutarchus, est in lib. De legibus septimo: Ἀποδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. Τὴν δὲ ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῆς χορδῆς ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τὴν μελῳδίαν συνθέντος, τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὰ λοιπά. i. e. *Reddentes voces cum lyra sono concordes. Porro vocis discrepantiam diversitatemque, quoties alios modos edunt chordæ, alios is qui cantilenam composuit, & cætera.* Videtur ad hoc Proverbium allusisse divus Augustinus in Epistola quadam ad Licentium: *Aut si ego canto,* inquit, *tu autem ad aliam vocem saltas, nec sic quidem me pœnitet.* Habet enim suam hilaritatem ipsa cantatio, etiam cum ad eam membra non movet, cui plena caritatis modulatione cantatur.

XLVII. *Formica camelus.*

Μύρμηξ ἢ κάμηλος, i. e. *Formica camelus.* De vehementer inæqualibus, & modo minimis, modo maximis, quod perinde sit, quasi repente camelus in formicam vertatur. Lucianus in prima Epistola Saturnalium: Ὡς δὲ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἢ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησί, i. e. *Nam ut nunc vivitur à nobis, formica camelus, quemadmodum Proverbio dicitur.* Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, ut huic plurimum supersit, huic multum desit. Neque intempestive dicetur in eos, qui sibi non constant, in utramque partem immodici. Quod genus hominum describit Euripides in Troadibus:

> Τίς δ' ὧδε πηδᾷς ἄλλοτ' εἰς ἄλλους τρόπους;
> Μισεῖς δὲ λίαν, καὶ φιλεῖς ὃν ἂν τύχῃ.

i. e. *Quid ita modo hos, modo in hosce mores transilis?*
Odisti acerbe, amasque nimium quemlibet.

XLVIII. *Os sublinere.*

Os sublinere, pro eo quod est dare verba, & arte quadam illudere, reperitur aliquoties apud auctores. Nonius Marcellus tractum putat à ridiculo quodam lusus genere, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus in Aulularia: *Fidei censebam maximam fidem esse. Ea sublevit os mihi pessime.* Idem alibi: *Os mihi probe sublitum est.* Idem in Epidico: *Ego si adlegassem aliquem, ad hoc negocium minus hominem quam doctum, minusque ad rem callidum, os sublitum esset.* M. Varro in mysteriis apud Nonium: *es defraudasse cauponem, bonam luto oblivisse, cum portitores ara induxere.* Sophocles in Antigone:

> Ὁρῶσι χ' οὗτοι, σοὶ δ' ὑπίλλουσι στόμα.

i. e. *Vident & hi, sed os tibi sublinunt.*

Virgilius item in carmine Bucolico, pueros inducit per lusum, Sileni faciem mori succo oblinentes:

> —— *Jamque videnti*
> *Sanguineis frontem moris & tempora pingit,*
> *Ille dolum ridens, quo vincula nectitis inquit?*

XLIX. *Dare verba.*

Dare verba, passim obvium est apud omnes auctores, pro eo quod est fallere. Persius quarta Satyra:

> —— *Ut mavis, da verba, & decipe nervos.*

Terentius:

> *Cui verba dare difficile est.*

Ovidius:

> *Verba dat omnis amans.*

Idem

Idem eleganter transtulit ad fallendas animi curas:

Detineo studiis animum falloque labores,
Experior curis & dare verba meis.

Sed tum frequentiora, tum expositiora sunt exempla, quam ut operæ precium sit ea persequi. Tantum illud admonuerim, nonnihil Veneris accessurum proverbio, si longius à simplici detorqueatur oratione, videlicet ad fraudem imposturamve, quæ vel citra verborum fucos peragitur. Quod genus fuerit, si quis dicat mundum hunc dare verba suis cultoribus, & alchymisticam, quam vocant artem, dare verba sui studiosis, & eum sibi ipsi dare verba, qui sibi pollicetur haud quaquam speranda.

L. *Addere manum.*

Illud inusitatius quod est apud Plautum in Persa: *Addere manum*, pro eo quod est ludibrio habere. Translatum opinor ab iis, qui manu ad aurem porrecta, motaque quempiam irrident. Plautina verba sunt hæc: *Quid ais, crux, stimulorum tritor? Quomodo me hodie versasti, ut me in tricas conjecisti? Quomodo de Persa manus mihi addita est?* Item in Pœnulo: *Quo pacto avara Veneri pulchre adii manum.* Rursum in eadem scena: *Ego faxo posthac dii deæque cæteri contentiores magis erunt atque avidi minus, cum scibunt, Veneri ut addiderit leno manum.* Idem in Aulularia: *Ita illis impuris omnibus adii manum.* Iterum in Cassina: *Satin' lepide addita nobis manus merito?* Quanquam varie scriptum invenio, nunc *adii*, nunc *addita*. [1] Mihi videtur rectius legi, *addidi*, ut accipiamus sumptam metaphoram ab irridentium, ut dixi, gestu: cujus meminit Persius:

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

LI. *Circumtondere comam.*

Περικείρειν τοὺς πλοκάμους, i. e. *Circumtondere comam*, Græcis in proverbio est, pro eo quod est, ludibrio habere. Nam id lusus gratia fieri solet stupidis, ut eis non sentientibus cæsaries circumtondeatur. Lucianus in Misanthropo: Ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ' αὐτῶν. i. e. *Sedebas cum tibi cæsaries ab illis circumtonderetur.* Usurpat idem in Pseudomante.

LII. *Fucum facere.*

Fucum facere, pro eo quod est imposturam facere, & artificiosa dissimulatione deludere, frequens est apud bonos auctores. Terentius in Eunucho: *Per alienas tegulas venisse clanculum, fucum factum mulieri.* Quo loco, *factum*, supinum est, non participium. Quintus frater ad Ciceronem: *Si eum, qui tibi promiserit, fucum, ut dicitur, facere velle senseris, ut te id audisse & scire dissimules.* Nam *fucus* herbæ genus, quam Græci φῦκον, vocant, tingendis lanis utile. Unde simpliciter *fucum* pro colore reperire licet, & fucare pro colorare. Horatius in Odis:

Stercore fucatus crocodili.

Maxime si colorem non nativum aut genuinum, sed artificiosum, ac velut adulterinum significemus, ut idem Horatius:

Nec amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Proinde medicamentum illud, quo cuti superinducto mulierculæ vitia formæ dissimulant, quasique personam assumunt, *fucum* vocant. Plautus: *Vitia corporis fuco occulunt*: Ut autem *fucus* est color arte additus, ita persona facies est non vera, sed appositiia. Unde eleganter dictum à Seneca: *Ut personam malit quam faciem*, i. e. videri malit quam esse. Lucretius item libro tertio:

Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur, & eripitur persona, manet res.

Cornelius Tacitus in Dialogo De oratoribus; *Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ, non imaginem præstaret.* Itaque *personatos* dicimus, qui aliud præ se ferunt quam sunt. Quin & *offucias* vocant, inania quædam rerum simulachra, quæ

A veluti præstigiis quibusdam, oculis intuentium imponunt. Græci simplici verbo φυκίζειν vocant, & φυκισμὸν, hujusmodi imposturam, φῦκα fuci artificem. Qui scripsit etymologicum Græcum, [2] auctor insincerus & impurus, vocem deductam existimat ἀπὸ τῆς πηνίκης, quæ Græcis *coma* dicitur *appositiia*. Latini *galericulum* appellant. Quin & *colorem* pro fuco usurpavit Julianus citante Ulpiano lib. Pandect. XIV. Tit. Ad senatus consult. Maced. cap. IX. *Sed Julianus*, inquit, *adjicit*, *Si color quæsitus sit*, *ut filius familias qui mutuam pecuniam accepturus erat*, *fide juberet.* Quin & Rhetores, probabilem rationem quam ad defensionem commenti sunt, *colorem* appellant. Juvenalis:

Dic aliquem nobis, dic Quintiliane colorem.

Et hærente summo Rhetore, uxor deprehensa impu-

B dentissimo colore se tuetur,

—— Convenerat olim
Ut faceret tu quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi.

LIII. *Album calculum addere*, & similes figuræ.

Λευκὴν ψῆφον προσθεῖναι, i. e. *Album calculum addere*, pro approbare, subinde legimus apud doctos. Inde sumptum, quod antiquitus missis in urnam calculis, ita ferebantur à judicibus sententiæ, ut albis absolverent, nigris damnarent. Qui si forte fortuna fuissent æquales, tamen liberabatur reus, ejusque rei causam Aristoteles copiosissime reddit in problematibus. De calculorum more meminit Ovidius Metamorph. libro

C XV.

Mos erat antiquis, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album.

Plinius junior in Epistola quadam: *Nam quo magis intendam limam tuam, confitebor & ipsum me, & contubernales, ab editione non abhorrere: si modo tu fortasse errori nostro album calculum adjeceris*, i. e. si nostrum hunc errorem tuo judicio comprobaris. Lucianus in Apologia, Οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος, τὴν λευκὴν παρὰ σοῦ καὶ πλήρη

D μοι ἐνεχθῆναι, i. e. *Haud parvo æstimans, si mihi contingat, album abs te plenumque suffragium auferre.* Plato libro De legibus II. Οὐκ ἂν τιθείμην ταύτην ψῆφον, i. e. *Haud posuerim hunc calculum.* Huc adscribendum quod Alcibiades, nolens sese judicum permittere sententiis, ait, ne matriæ quidem confidere velle, sed etiam hanc in ejusmodi periculo suspectam habiturum, ne nigrum calculum pro albo subjiceret. Aristides in Pericle, simplici verbo dixit, ἐπιψηφίζειν, pro *comprobare*, eamque vocem tanquam Platonicam usurpat.

LIV. *Creta notare. Carbone notare.*

Ad hanc formam pertinent & illa: *Creta notare*, pro eo quod est approbare, & *Carbone notare*, quod est da-

E mnare. Propterea quod Pythagoras ajebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere, quod atro, mali. Unde & felicia *alba* dicimus, infames *nigros*, M. Tullius in actione pro Cecinna de teste Sexto Clodio Phormione: *Nec minus niger*, inquit, *nec minus confidens, quam ille Terentianus Phormio.* Et Horatius:

Hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Idem in Sermonibus:

Sani, an creta, an carbone notandi.

Quem imitatus Persius, ait in quinta Satyra:

Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti.

F Rursum Horatius in Odis:

Cressa neu careat pulchra dies nota.

Candidum calculum *Cressam notam* appellat, qua veteres dies fortunatos signare consueverunt. Tametsi sunt qui hoc loco pro *Cressa* legunt *Thressa*, quod hic mos

[1] Accuratiores Plauti Interpretes præferunt lectionem quam rejicit Erasmus. Vide Taubmanni collectanea ad Pœnulum Act. II. vers. 11.

[2] Sunt quidem Etymologiæ coactæ apud hunc Scriptorem non paucæ, sed nescio an dignus sit tam acerba castigatione. Hanc vocem suspicatur & aliunde derivari potuisse, nec absimile vero est deducendam ἀπὸ τῆς φυκίκης, quæ, ut ait, est ornamentum muliebre dictum οὐρά, cauda.

fuisse perhibetur Thracibus. Ad hanc formam pertinet etiam illud: *Unione signare*, quod sæpius apud auctores est, pro eo quod est, inter felicia prosperaque numerare. Ductum à veterum superstitione, qui unumquemque anni diem, missis totidem in urnam, aut ut apud Scythas, in pharetram, calculis signabant, quem arbitrabantur prosperum abiisse, candido calculo, aut creta, quem egregie felicem, unione: Contra, quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Juvenalis:

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.

Hujus superstitionis meminit Plinius libro septimo, capite quadragesimo. *Vana*, inquiens, *mortalitas, & ad circumscribendam seipsam ingeniosa, computat more Thraciæ gentis, quæ calculos colore distinctos, pro experimento cujusque diei in urna condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de uno quoque pronunciat. Quid quod iste calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit?* Hactenus Plinius. Plutarchus in vita Periclis historiam refert ab his non abhorrentem, quam fortassis non ab re fuerit hic ipsius verbis adscribere: Ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος, ἐπεκλήρου, καὶ τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. Διὸ καί φασι τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. i. e. *Universam multitudinem partitus in octo partes sortibus utebatur, & cui contigisset alba faba, huic cæteris pugnantibus permittebat in conviviis atque ocio agere: quapropter etiam ajunt eos, quibus res aliqua suaviter succedunt, eum diem album vocare, nimirum ab alba faba.* Ad hanc viciniam pertinet, quod quæ præcipua sunt, ea *melioris notæ* esse dicimus, veluti quum M. Tullius alicui salutem dici jubet *de nota meliore. Tristem notam* dixit Livius Decad. I. lib. IV. *Posthumius nulla tristi nota est insignitus*, i. e. nulla crudelitatis infamia aspersus.

LV. *Calculum reducere.*

Calculum reducere, est mutare factum, cujus te pœniteat. Aut vertere consilium rei non satis commode institutæ. Nonius citat Ciceronem in Hortensio. *Itaque tibi concedo, quod in duodecim scrupis olim, ut calculum reducas, si te alicujus dati pœniteat.* Translatum apparet, aut à ratiocinantibus, aut quod est vero propius, à ludo laterunculario. In summa, proverbii speciem habent, quæcunque à calculis finguntur metaphoræ. Ut, *ad calculos vocare*, pro eo quod est, rationem inire & æstimare. M. Tullius dialogo De amicitia: *Hoc quidem est nimis exigue, & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio datorum & acceptorum.* Valerius Maximus libro quarto, capite de Liberalitate: *Si ad calculos revocetur, parvum utpote septem jugeribus, & hoc in Pupinia abditis redactum: sin animo prærogantis, omni pecunia majus.* Et ad *calculos reverti*, est redire ad rationem, ac respectum, consiliumque. Cicero ad Atticum: *Quare nunc saltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus, ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paulo salubrioribus.* Et in Epistolis Plinianis, *Movere calculos*, pro eo quod est proponere rationes. *Et ponere*, inquit, *in utraque parte calculos*, i. e. utrinque rationes expendere. Et hic calculus accedat, i. e. hoc momenti adjungatur. Neque quicquam prohibet eadem dici, *decedere calculum, & detrahere calculum.*

LVI. Θ *Præfigere.*

Theta præfigere, pro damnare.

Persius:

Et potis es vitio nigrum præfigere Θ.

Ausonius in pædagogum liguritorem, carmine Choliambico:

Miselle doctor, u tibi sit obscœno,
Tuumque nomen, Theta sectilis signet.

Sunt qui hoc ad figuram Græcanicæ literæ referant, quod ea cordis humani transfixi speciem quodammodo repræsentet. Nam nescio an debeamus Isidoro credere, qui primo Etymologiarum libro scribit, ita militari more solere fieri, ut cæsi Θ, salvi T signarentur. Certe de hoc signo T fit mentio etiam in Apocalypsi, quæ beati Joannis Euangelistæ nomine legitur. Sed vero similius, quod scribit Asconius Pædianus, olim in judiciis sortes, quæ mittebantur in urnam, triplicem notam habere solere. Ac Θ quidem damnationis fuisse symbolum, T absolutionis, Δ ampliationis, i. e. quoties significabant sibi parum adhuc liquere, ac denuo causam agi oportere.

LVII. *Stellis signare. Obelo notare.*

Ἄστροις σημειοῦσθαι, ἢ ἄστροις τεκμαίρεσθαι, i. e. *Stellis notare.* Eustathius in quintum Odysseæ librum, admonet dictum de his, qui longam ac desertam viam peragunt, adeo ut necessum habeant regionum situm, stellarum observatione signare. Ductam autem esse metaphoram à navigantibus, qui quum eousque provecti sunt à terra, ut jam cœlum undique, & undique pontus, stellarum indicio cursum moderari solent, maxime Cynosuræ, & Helices, teste Arato ἐν φαινομένοις,

Οἳ τὴν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι,
Τὴν δ' ἑτέρην ἑλίκην· ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ
Εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
Τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
Ἀλλ' ἡ μὲν καθαρὴ καὶ ἐπιφράσσασθαι ἑτοίμη,
Πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός,
Ἡ δ' ἑτέρη ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων,
Μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,
Τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

Quorum carminum interpretationem adscribam ex Germanici Cæsaris interpretatione:

Hic Jovis altrices Helice, Cynosuraque fulgent.
Dat Grajis Helice cursus majoribus astris,
Phœnicas Cynosura regit: sed candida tota.
Et liquido splendore Helice, nitet haud prius ulla,
Cum sol Oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cælo septem qua Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
Quippe brevis totam fido se cardine vertit,
Sidoniamque ratem nunquam spectata fefellit.

Et Aratum imitatus Ovidius, libro de Tristibus quarto:

Magna, minorque feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, utraque sicca rateis.

Idem indicat Virgilius in quinto, de Palinuro loquens:

Talia dicta dabat, clavumque affixus, & hærens,
Nunquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.

Idem alibi:

Cuncta notat tacito labentia sidera cælo.

Consimiliter Homerus cum alias, tum Odysseæ libro quinto:

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην.
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' ὠρίωνα δοκεύει,
Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

i. e. *Ille quidem navim arte regens, clavo assidet hærens,*
Nec sinit illapso torpescere lumina somno,
Pleïadas, seroque recondentem ora Booten
Suspectans, ursamque alio cognomine plaustrum,
Quæ fixa usque loco se circumflectit eodem,
Et nunquam Oceani liquidis aspergitur undis.

Unde ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν videntur ii, qui notulis quibusdam & conjecturis arte deprehensis, rem alioqui pervestigatu difficilem inquirunt aut assequuntur: aut qui signis quibusdam multo ante colligunt quid sit eventurum. Postea deflexum est, ut stellas prænotare dicantur, qui quippiam velut animadvertendum insigniunt. Cui diversum ὀβελίζειν, i. e. *veru prænotato quasi jugulare ac damnare.* Translatum ab Aristarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit atque in libros digessit, versus nothos, hoc est adulterinos & subdititios, qui non viderentur sapere venam illam Homericam, ὀβελίσκοις, *minutus verubus* prænotatis damnans: contra, qui videntur insignes ac genuini, ἀστερίσκοις, i. e. *stellulis illustrans.* Quem morem sequutus est & Origenes, & divus Hieronymus in literis divinis. Quin hoc ipsum Aristarchi cognomen in proverbium abiit, quod is eum damnandi notulis proban-

A bandique morem excogitarit. M. Tullius Attico: *Totum hunc locum, quem in aristocratia, ego varie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, nosti illas ληκύθους, valde graviter pertexuit.* Atticum vocat suarum orationum *Aristarchum*, i. e. censorem & emendatorem, quod illi mos fuerit, si quæ parum probasset in scriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem alibi declarat idem M. Tullius, libro ad Atticum decimo sexto: *Quæ mihi florentia visa sunt tuo judicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam.* Idem ad Dolabellam: *Profert alter, opinor, duobus versiculis expensum. Alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus judicaturus sum.* B Item M. Varro de lingua Latina *Aristarchos* appellat, criticos grammaticos, qui de libris judicant. Et Horatius:

Fiet Aristarchus,

i. e. castigator & expensor alieni scripti. Et divus Hieronymus subinde quempiam, sui temporis *Aristarchum* vocat, quod arbitrio suo alia damnaret, alia probaret.

LVIII. *Notari ungui*, & similia.

Ad eandem formam pertinet hæc quoque: *Notare ungui*, quod soleat ungui signum apponi, ubi quid parum placet. Horatius dixit, *Transverso calamo signum apponere*, pro eo, quod est, damnare. In eundem sensum, *censoria virgula*, legitur identidem apud C divum Hieronymum, pro castigandi notandique auctoritate. Item apud Quintilianum libro Institutionum primo. *Quæ quidem ita sunt severe usi veteres Grammatici, ut non versus modo censoria quadam virgula notare* &c. A Censoribus Romanis traductum, quorum partes erant notare, si quid in moribus civitatis dignum emendatione judicassent, ac mulctam dicere. Eodem pertinent *spongia, lima, celum*, quæ in emendationis proverbium abierunt. Spongia deletur, quod non placet. Lima detrahitur atque expolitur, quod redundat, quodque incultum est. Cælo deformatur item, ac fingitur id, quod est rudius. Proinde *in spongiam incubuisse* dixit Augustus Ajacem suum, quem D deleverat. Et elimata dicuntur expolita. Et sculpturam orationis, cultum dicunt.

LIX. *Stilum vertere.*

Stilum vertere, est mutare quod scripseris. Horatius in Sermonibus:

Sæpe stilum vertas.

Antiquitus in tabellis ceratis scriptitabant stilo graphiario, cujus altera parte, nimirum acuta, per æquor cereum ducta literas exarabant, altera latiore, rursum obliterabant quod exarassent. Hieronymus adversus Rufinum: *Quamdiu non renuebam laudationem tuam, sequebaris ut magistrum, fratrem & collegam vocabas, & catholicum in omnibus fatebaris. Postquam vero non agnovi* E *laudes tuas, & me indignum tanti viri præconio judicavi*, vertis stilum, *& omnia laudata prius, vituperas, de eodem ore & dulce proferens & amarum.* Hieronymus imitatus est Ciceronem, qui Verrinarum actionum IV. scribit in hunc modum: *Timuit aliquando & commotus est*: vertit stilum *in tabulis suis, quo facto causam omnem evertit suam.* Invenitur & *stilum infigere*, & *stilo appetere*, pro eo quod est, scriptis insectari atque invehi.

LX. *Omne tulit punctum. Omnium calculis.*

Omne tulit punctum, & *Cunctorum calculis*, legimus pro eo, quod est omnium sententia & comprobatione. Quorum prius translatum est à consuetudine comitio- F rum, ubi tabella circumferri consuevit, in qua puncto apposito significabant, cui candidatorum suffragarentur. Posterius à judiciorum sortibus, de quibus paulo superius meminimus. Horat.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Nam qui jucunda modo scribunt, iis duntaxat placent, qui voluptatem appetunt. Contra qui utilia, ab iis tantum probantur, quibus utilitas quæritur. At qui voluptatem cum utilitate conjunxit, is omnium suffragio laudabitur.

Idem in Epistolis:

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus?

Item in epigrammate Choliambico, quod refertur à Porphyrione:

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis
Suffragiorum puncta non tulit septem.

Aristides in Themistocle: ἡ κοινὴ ψῆφος τῶν Ἑλλήνων, i. e. *qui est communis Græcorum calculus*, dixit pro eo quod erat, totius Græciæ consensus. Cicero libro Tusculanarum quæstionum secundo: *Quæ flamma est, per quam non cucurrerunt, qui hæc olim punctis singulis colligebant?* Agit autem de magistratibus, qui singulo- B rum civium suffragiis mandabantur. Apulejus Asini sui libro sexto: *Certe calculo cunctorum, utcunque mors ei fuerat destinata*, i. e. omnium suffragiis sententiisque.

LXI. *Cumani sero sapiunt.*

Ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ Κυμαῖοι,[1] i. e. *Sero sapiunt Cumani.* Id adagium refertur à Strabone Geographiæ libro decimo tertio: putatque eos vulgo male audisse, tanquam stupidos atque insulsos, ob hanc causam, quod ducentis annis portus vectigalia exegerint, hoc nomine, ut urbem ædificarent, quæ dare tamen non desierunt, cum jam urbs esset exstructa. Adjicit & aliam fabulam: Cumanos publica pecunia mutuo accepta, porticus C construxisse: deinde cum pecuniam eam ad diem præscriptum non reddidissent, à deambulatione fuisse prohibitos. Aliquanto post cum ingens esset pluvia, creditores ludibrii causa præconem misisse, qui publicaret edictum, uti Cumani porticus subirent. Atque ita voce præconis admonitos subiisse: inde natum adagium, *sero sapere Cumanos*, qui non nisi moniti senserint defugiendam esse pluviam. Notat & Stephanus, Cumam ac Lesbum male vulgo audisse stupiditatis nomine. Proverbium autem non sentit de Cuma Italiæ, sed Æolidis, quæ eadem dicta fuisset Amazonium & Phriconitis, aut, ut Herodotus libro primo, Phriconis. Simillimum illo: *Sero sapiunt Phryges.* Nihil D enim vetat, quo minus dicatur & in illos, qui non nisi suo malo docti parent recte monentibus.

LXII. *Mala attrahens ad sese, ut cæcias nubes.*

Κακ' ἐφ' αὑτὸν ἕλκων ὥστε καικίας νέφος, i. e. *Sic mala sibi ipsi, ut cæcias nubem attrahens*, Versus est senarius, proverbio celebratus in eos, qui sibi ipsis litium ac negociorum materiam pariunt accersuntque. Ducta similitudine ab ejus venti natura, cui nomen *cæcias*, quem Plinius media inter aquilonem & exortum regione flare scribit, & unum contra aliorum septentrionalium ventorum naturam, nubes non pellere, sed attrahere. Quin ipsius adscribam verba: *Ventorum*, in- E quit, *etiam frigidissimi sunt, quos a septentrione diximus spirare. Vicinus his corus. Hi & reliquos compescunt, & imbres abigunt. Humidi auster & africus, & præcipue auster Italiæ. Narrant & in Ponto* Cæciam *in se trahere nubes.* Hactenus Plinius. Aristoteles libro De mundo putat *cæciam* circa ortus æstivos flare, additque hunc à nonnullis eundem haberi cum illo, quem alii θρασκίαν nominant, flatque proximus argestæ. Quid autem in causa sit, ut hic ventus nubes non more reliquorum à se propellat, sed ad se vocet, Aristoteles in Meteorologis conatur ostendere. *Vel quod alius*, inquit, *ventus reflet adversus eodem tempore: vel quod hic è sublimi cœli parte spirans, puta orientali, non* F *transversus per terram feratur, sed recurvata linea, propter reflexum, unde exortus est, eo recurrit. Atque ita fit, ut nubes ad sese cogat.* Unde idem in libro De mundo, *cæciam* inter eos ventos numerat, qui ἀνακάμψιπνοι, i. e. *resupinati flatus vocantur.* In Problematis autem sectione vigesima sexta, duas hujusce rei causas reddit. Alteram hanc esse putat, quod eodem tempore reflet alius ventus cæciæ contrarius. Altera non dissonat ab iis, quæ retuli: nempe cæciam spirare

1 Ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ Κυμαῖοι.] αἰσθάνονται in usitata significatione accipitur. itidem ut ᾐσθημένων & αἰσθανομένων apud Strab. in explicatione hujus proverbii.

ab

ab eminentiore cœli regione, nimirum ab ea quæ vergit ad Orientem: hanc autem esse editiorem quam occiduam, colligit ex magnitudine & altitudine maris Occidentalis: itaque fieri, ut cæcias occiduam regionem adversus invadens, nubes contrahat, easque suo in se reflexu ad se trahat. Hujus rei mentionem facit & Plutarchus in vita Sertorii, scribens hunc ducem, animadversa cæciæ natura, qui tum forte flabat, Caditanos, aut ut Græci codices habent, Characitanos hostes ad deditionem coegisse ad hunc modum. E regione speluncarum, in quibus illi se continebant, objecit aggeres cinericios. Quibus incursatione equitum concitatis, cæcias tantum pulveris in fauces speluncarum devexit, ut cum ferre non possent, sese Sertorio in manus darent. Refertur adagium ab Aulo Gellio, lib. 11. cap. 22. idque ex Aristotele. Refertur & à Theophrasto, libro De natura ventorum. Sed ab hoc atque item ab Aristotele refertur, ut videatur etiam in bonam partem dici posse. Ait enim ἕλκων ἐφ' αὑτὸν τὸν πλοῦτον ὥσπερ ὁ καικίας νέφη. i. e. *Attrahens ad sese divitias, ut cæcias nubes.* Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis possit ab inimicis juvari. ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, οὕτως καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' αὑτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας. i. e. *Quemadmodum enim cæcias nubes, itidem improba vita, probra ad sese attrahit.* Usurpat idem in bonam partem in Præceptis politicis. Unde de re quavis dici posse videtur in utramlibet partem. Ut hic ad sese eruditorum hominum gregem attrahit, perinde ut cæcias nubes. Hic undique pecunias attrahit ad sese, quemadmodum cæcias nubes. Hunc omnes bonæ felicitates non aliter sequuntur, quam cæciam nubes. Nusquam absunt jurgia, ubicunque hic adest, neque enim secus ad sese lites attrahit, quam cæcias nubes. Consimiliter ad rem referri potest. Res est tumultuosa ambitio, quippe invidiam, simultatem, profusionem atque id genus alia incommoda, non aliter attrahit ad sese, quam cæcias nubes. Modestia cunctorum hominum benevolentiam allicit ad sese, itidem ut cæcias nubes.

LXIII. *Oleum in auricula ferre.*

Oleum in auricula ferre. Est apud Martialem. Quo loco mihi non satisfacit interpres Domitius Chalderinus, vir alioqui probe doctus. Nam poeta taxare videtur hominem rigida supinaque aure, id quod etiam Græci notant, ἀν' οὖς ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἄνω τὸ οὖς ἔχων, i. e. *sublimem & supinam aurem habens.* Carmen Martialis est hujusmodi:

Narratur quidam belle dixisse, Marulle:
Qui te ferre oleum *dixit* in auricula.

Porro ut in Problematibus scripsit Aristoteles, *aures aqua infusa offenduntur, oleo non item. Quin si forte aqua in aurem inciderit, oleo infuso medemur, dum lubrica facta aure, aqua defluit. Proinde & urinatores oleum auribus instillare consueverunt, quo minus aqua lædantur.* Hinc itaque videtur natum adagium, nempe à gestu eorum, quibus est aliquid liquoris infusum, quod ne effluat, aurum supinant, quasi aversantes ac fastidientes audire. Neque tamen negaverim posse referri ad assentatores, qui velut oleum in aurem instillant, dum jucunda loquuntur magis quam salutaria. Cui diversum est illud Persianum:

Auriculas teneras mordaci radere vero.

Huc igitur pertinebit & illud Evangelicum, de venditoribus olei. Verum cui placet hic sensus posterior, *in auriculam*, accusandi casu legat oportet. Quod quoniam & proverbii speciem præ se gerit, & vulgo jactatum Martialis indicat, non existimavi prætereundum.

LXIV. *Quid si cœlum ruat?*

Τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι; i. e. *Quid si cœlum ruat?* Ironia proverbialis in eos, qui tutissimis etiam in rebus ridicule timent. Hoc unde manarit, Aristoteles indicat libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ quinto, scribens, *Priscis illis & rudibus mortalibus persuasum fuisse, cælum hoc, quod videbant imminere, Atlanticis humeris sustineri. Quod si ille se subduxisset, fore ut è sublimi in terram decideret.* Idque non solum poetarum figmentis fuisse proditum, verum etiam à physicis nonnullis adfirmatum. Plutarchus in libello, *De facie, quæ apparet in orbe lunæ*, citat Phenacem quendam, qui metuerit ne luna decideret in terram, quique commiseratus sit vicem eorum, qui lunæ forent subjecti, cujusmodi sunt Æthiopes ac Taprobani, si tantum pondus in eos rueret: idem veritus de terra cœloque, nisi columnis Atlanticis fulcirentur. Theognis:

Ἔν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
Χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων.

i. e. *Deinde meo vastus capiti illabatur Olympus*
Ferreus, antiqui quod metuere viri.

Terentius, ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ. *Quid si redeo ad illos, qui ajunt:* Quid si *nunc* cœlum ruat? Allusit huc Horatius in Odis:

Si fractus illabatur orbis
Impavidum ferient ruinæ.

LXV. *Umbram suam metuere.*

Τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι. i. e. *Suam ipsius umbram metuere*, dicuntur, qui pueriliter trepidant, ubi nihil omnino sit periculi. Translatum vel ab his, qui forte conspecta corporis sui umbra, subito expavescunt. Vel à melancholicis quibusdam, qui, auctore Aristotele, propter oculorum imbecillos spiritus, in aere proximo veluti suam quandam imaginem contemplantes, arbitrantur sese suos videre manes. Socrates in Phædone Platonis: *Tu vero* tuam, *quemadmodum dici solet*, metuens umbram, i. e. tibi ipsi diffisus. Q. ad Ciceronem de consulatu petendo: *Alter vero, quo, dii boni, splendore est. Primum nobilitate eadem, qua Catilina. Num majore? Non: sed virtute. Quamobrem, [1] qui manium* umbram suam metuit, *hunc negliges quidem.* Quanquam is locus non uno modo erat depravatus in Codicibus. Plutarchus Symposiacorum problematum decade septima, τὸ μὲν τῆς σκιᾶς ἀναινόμενος ὄνομα καὶ δυσχεραίνων, ἀληθῶς σκιὰν δόξει φοβεῖσθαι. i. e. *Qui umbræ nomen refugiat ac moleste ferat, is vere umbram videbitur formidare.* Agit autem de umbris ita vocatis, qui non ipsi vocati à convivatore, sed vocatum sequentes adeunt convivium.

LXVI. *Vel muscas metuit prætervolitantes.*

Proverbialis esse videtur hyperbole, quam refert Aristoteles septimo De repub. libro, ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας, i. e. *Qui muscas*, inquiens, *etiam prætervolitantes metuat*, i. e. quamvis frivola de causa. Idem similem quandam commemorat in Moralium septimo, loquens de iis, qui usque adeo natura sunt timidi, ut etiam si sorex obstrepat, protinus expavescant.

LXVII. *Funem abrumpere nimium tendendo.*

Ἀπορραγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον. i. e. *Abrumpetur tensus funiculus.* In eos dici solitum, qui dum extrema experiuntur, alienant à se eos, cum quibus agunt, & universæ rei jacturam faciunt, dum plus satis attenti sunt ad lucrum. Lucianus in dialogo quodam, matrem lenam facit objurgantem filiam, quod amatorem in convivio nimis pervicaciter contempserit: periculum autem esse, ne præter modum exacerbatus atque irritatus juvenis amorem pariter & commodum alio convertat. Καὶ ὅρα, inquit, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπορρήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλώδιον. i. e. *Ac vide, ne juxta proverbium*, abrumpamus, dum nimium tendimus, funiculum. Pindarus apud Plutarchum, καὶ λύοντι τὸ τῶν δυσφόρων σχοινίον μεριμνῶν. i. e. *Atque intolerabilium curarum funiculum solventi.* Quanquam hoc ab adagio non nihil est diversum, magisque congruit cum illo, quod est apud Senecam in Epistolis ad Lucilium, De *explicanda catena negociorum, atque adeo abrumpenda, si nequeat explicari.* Proverbium generaliter trahi poterit ad quemlibet conatum immodicum, & ob id in malum aliquod erumpentem. Huic finitimum est illud Hebræorum, haudquaquam inscite,

[1] Ne hic quidem nulla superest depravatio, quid enim sibi vult illud, *manium*? Nimirum *Manius* legendum esse, vetera exemplaria docent.

neque

neque invenuste dictum proverbium: *qui nimium emungit fortiter, elicit sanguinem.* Nec abhorret Mimus ille Publianus:

Furor fit læsa sæpius patientia.

Atque alter huic consimilis, ejusdem, opinor, etiamsi Senecæ nomine fertur:

Bonus animus læsus, gravius multo irascitur.

LXVIII. *In matellam immejere.*

Ἐς τὴν ἀμίδα ἐνουρεῖν. i. e. *In matellam immejere.* Cum sordide tractantur, aut ad munus aliquod parum honestum adhibentur ii, qui non indigni videantur, utpote ipsi sordidi atque inhonesti, quasique ad contumelias ferendas facti. Lucianus De mercede servientibus. Οὐδὲν οὖν οὔτ᾽ αὐτοὶ δεινὸν πάσχοιεν ἄν, οὔτ᾽ ἐκεῖνοι ὑβρισταὶ δοκεῖεν ἐς τὴν ἀμίδα φασὶν ἐνουροῦντες. i. e. *Itaque nec hi quicquam indignum aut acerbum patiantur, neque illi eos contumeliis afficere videantur, si quod ajunt*, in matellam immingant. Siquidem ad hunc usum quasi nascitur matella. Ex adverso Martialis Bassum quendam joco taxat, qui in aureum vas incacaret, cum vitro biberet:

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
Basse, bibis vitro, carius ergo cacas.

LXIX. *Risus Ionicus.*

Γέλως ἰωνικός. i. e. *Risus Ionicus.* In molles & voluptarios dicitur. Nam *Ionum mollicies* perinde ut *Sybaritarum fastus* in proverbium abiit, quod alteri Græcorum, alteri barbarorum essent luxuriosissimi. Athenæus libro Dipnosophistarum duodecimo de luxu Ionum locutus, ait, exstare parœmiam auream, quæ mores ejus gentis testificetur, hanc ut opinor, intelligens. Idem libro decimo quarto docet, saltationis genus olim fuisse lascivum ac petulans, quod *Ionicum* diceretur. Valerius Maximus libro Rerum memorabilium secundo, prodidit Ionas primos, unguenti coronarumque in convivio dandarum, & secundæ mensæ consuetudinem haud parva luxuriæ irritamenta reperisse. Maximus Tyrius in Dissertatione, cui Titulus, *quis sit Philosophiæ finis*: [1] *Crotoniates*, inquit, *Olympicum oleastrum adamat, Spartiates armaturam, venationes Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros.* Hinc Horatius in Odis:

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo.

Lascivas saltationes, & parum decoras gesticulationes significans. Unde & apud Aristophanem ἰωνικῶς, pro eo quod est, ἁβρῶς, i. e. *molliter* ac *delicate.*

LXX. *Risus Megaricus.*

Γέλως μεγαρικός. i. e. *Risus Megaricus.* In eos dicendum, qui parum tempestive jocantur, quique, quod vetat Quintilianus, malunt aliquoties amicum quam dictum perdere. Aut quorum artes jam in contemptum abierunt, successione majorum artificum obscuratæ. Neque male quadrabit in senes, qui ætate aliena, lusus quosdam indecoros, ac voluptateis juveniles turpiter consectantur. Nam Ionica Comœdia viguit ad tempus: Deinde in contemptum venit; irrisa ab Atheniensibus. De risu intempestivo celebratur & hic senarius:

Γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν.

i. e. *Non in loco ridere pergrave est malum.*

LXXI. *Risus Chius.*

Γέλως χῖος. i. e. *Risus Chius.* De molli lascivoque lusu. Quandoquidem & Chiorum mores taxavit vetus Comœdia. Adagium commemoratur à Diogeniano.

LXXII. *Quicquid in buccam venerit.*

Quicquid in buccam venerit. Quoties libere quospiam ac tuto loqui significamus, incircumspecte, & quicquid forte fortuna in animum inciderit. Quemadmodum apud fidos amiculos facere solemus, apud quos impune quidvis nugamur atque effutimus. M. Tullius ad Atticum, libro decimo quarto: *Aut si nihil erit, quod* in buccam venerit *scribes.* Idem libro duodecimo: *Quid cum coram sumus, & garrimus quicquid in buccam venit.* Recte torquebitur & in eos, qui temere atque inconsiderate loquuntur, perinde quasi sermo illis non in pectore nascatur, sed in faucibus.

LXXIII. *Quicquid in linguam venerit.*

Huic plane germanum est illud, quod usurpat Lucianus in libello De Ratione conscribendi Historiam, Ἐπινοοῦντες ἢ καὶ ἀναπλάττοντες, ὅτιπερ ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν φασὶν ἔλθῃ. i. e. *Comminiscentes affingentesque*, quicquid *verbi temere* in linguam, *ut ajunt*, venerit. Plato dictum hoc libro De repub. octavo citat ex Æschylo Tragico Poeta. Usurpavit & Athenæus libro Dipnosophistarum quinto, Κατὰ γὰρ τὸν εἰπόντα ποιητὴν, ὅττικεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ. i. e. *Juxta poetam qui dixit, quicquid temere in linguam venerit.* Hoc velut interpretans Isocrates in Oratione Panathenaica: Ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ καὶ φορτικῶς, καὶ χύδην ὅ τι ἂν ἐπέλθῃ λέγουσι. i. e. *Similis videbor iis qui temere & arroganter ac futiliter*, quicquid in mentem venerit *loquuntur.*

LXXIV. *Momo satisfacere*, & similia.

Τῷ Μώμῳ ἀρέσκειν. i. e. *Momo satisfacere.* Proverbialis est hyperbole. Hesiodus in Theogonia *Momi* cujusdam meminit, quem ait, *Nocte matre, Somno patre* progenitum. Huic Deo mos est, ipsum quidem nihil operis edere, sed aliorum Deorum opera curiosis oculis contemplari, & si quid est omissum, aut perperam factum, id summa cum libertate carpere. Nam Μῶμος Græce *reprehensionem* sonat. Aristoteles De partibus Animalium libro tertio, meminit hujus, qui naturam incusarit, quod bobus cornua in capite ac non in armis potius addiderit, videlicet quo vehementius possint ferire. Ad quod allusisse videtur Lucianus, cum in secundo Verarum Narrationum libro, scribit se vidisse boves quosdam, quibus cornua inessent, non in fronte quemadmodum reliquis, sed sub oculis. Idque ita visum esse *Momo.* Hujus idem Lucianus cum aliis compluribus locis meminit, tum in Dialogo de hæresibus, hujusmodi quandam de eo fabulam refert. Minervam, Neptunum, & Vulcanum de principatu artificii inter se contendisse. Et ut quisque artis suæ præcipuum aliquod specimen ederet, Neptunum taurum quendam finxisse, Minervam domum excogitasse, Vulcanum hominem composuisse. *Momus* delectus arbiter certaminis, & artis expensor. Ille inspecto uniuscujusque opere, præter alia quæ in reliquorum operibus reprehendit, illud potissimum in hominis opificio notavit, quod artifex non in pectore fenestras aut ostiola quædam addidisset, quo perspici posset quid in corde lateret, quod illi speciosum alioqui, multisque recessibus sinuosum finxisset: Cujus fabulæ mentionem facit & Plato. Philostratus in Epistola quadam ad uxorem, de *Momo* scribit in hanc ferme sententiam. Hunc in Venere nihil alioqui quod reprehenderet invenisse, nisi quod sandalium illius calumniabatur, ut stridulum, nimisque loquax, ac strepitu molestum. Quod si Venus citra sandalium incessisset, ita ut emersit à mari, tota nuda, nullam omnino ansam carpendi *Momus* invenisset. Qui quidem Deus tametsi non perinde gratus est atque cæteri, propterea quod pauci veram reprehensionem libenter admittant, tamen haud scio an ullus alius è maxima poeticorum Deorum turba sit utilior. Quanquam nunc nostri Joves excluso *Momo* solam Euterpen audiant, blanda salutaribus anteponentes. Hic igitur Momus varias adagiorum formas suppeditat. Vel cum Plato De Republica lib. VI. scribit, Philosophiæ studium esse ejusmodi, ut ne à *Momo* quidem possit reprehendi. Vel cum Venus Lucianica jam itura in judicium, negat se dubitaturam, etiamsi *Momus* ipse judicaturus esset. Vel cum Cicero scribit ad Atticum, libro quinto: *Quod*

1 Prima verba sunt Dissertationis XIX. quæ sic Græce habent: Ὁ μὲν Κροτωνιάτης ἐρᾷ κοτίνου Ὀλυμπικῆς, ὁ δὲ Ἀθηναῖος νίκης τριηρικῆς, ὁ δὲ Σπαρτιάτης ὁπλιτικῆς. *Crotaniata Oleastrum amat Olympicam, Atheniensis victoriam navalem, Spartiata pedestrem.* Nam ὁπλιτικὴ νίκη est quæ refertur à gravi armatura. Igitur *Erasmus*, cum hæc scriberet, præ oculis non habuit *Maximum.*

A *Quod me maxime hortaris, & quod pluris est, quam omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino* Momo satisfaciam, *moriar si quicquam fieri poterit elegantius.* Ergo Proverbii speciem habebunt omnes id genus formulæ. Haud dubitem tecum vel Momo judice decertare. Inculpatior est ejus viri vita, quam ut vel Momus ipse possit carpere. Hanc faciem ne Momus quidem possit reprehendere. Nec Momum judicem recusarim. Hæc vel Momo ipsi satisfaciant. Et si quæ fingi possunt consimiles. Ad hanc formam pertinet illud Ovidianum de forma Adonidis:

Laudaret faciem livor quoque. ———

B Breviter omnes id genus hyperbolæ Proverbii faciem obtinent, veluti Terentianum illud: *Ipsa Salus si cupiat, servare domum hanc non possit.* De familia deplorata. Item de loco vehementer munito: *Hanc arcem ne Mars quidem ipse expugnarit.* De homine præfracto ac pertinaci: *Hujus animum ne Vertumnus quidem ipse verterit.* De fœmina supra modum virosa: *Hujus fœminæ libidinem ne Priapus quidem ipse satiarit.* De re neutiquam probabili: *Istud ne Pitho quidem ipsa persuaserit.* De re tacitu difficili: *Hoc ne Harpocrates quidem ipse, aut Angerona continere queat. In tanto rerum strepitu ne Somnus quidem ipse somnum ceperit.* De homine præter modum suspicaci & diffidenti: *Iste ne Fidei quidem ipsi fidem habeat. Hic vel Argum fallat.* De vehe-
C menter astuto. *Hic miserior est, quam ut ei vel ipsa invidere possit invidentia.* Verum de his loquendi formulis admonuimus in operis hujus initio.

LXXV. *Cœlo ac terra loqui.*

Qui frustra vociferantur, *Cœlo ac terra loqui* dicuntur. Sic enim solent, qui diffidunt hominum præsidiis exclamare, *ô cœlum, ô terra.* Theognetus apud Athenæum libro tertio, ac rursus libro decimo quinto:

Πεφιλοσόφηκας, γῇ καὶ οὐρανῷ λαλῶν,
Οἷς οὐδέν ἐστιν ἐπιμελὲς τῶν σῶν λόγων.

i. e. *Terra loquens cœloque philosophatus es,*
Sed hisce nulla est cura sermonis tui.

D Confine est illi, quod alibi retulimus: *Vento loqueris.*

LXXVI. *In portu impingere.*

Est apud Quintilianum in Institutionibus: *In portu impingere*, pro eo quod est, statim in ipso operis ingressu peccare. Usurpatur & à divo Hieronymo in Apologia secunda adversus Ruffinum: *Statim de portu egrediens, navim impegi.* Idem ad Pammachium: *Egredientes de portu statim impegimus.* Sumptum à navigantibus, qui magno cum dedecore prius quam portu exierint, navim illidunt. In diversum sensum inflexit Papyrius Fabianus, referente Seneca in controversiis: *Navim in portu mergis*, de sene qui luxuriari cœperat aliena ætate. Apte dicetur in omnes qui ne-
E gocio jam propemodum cum laude confecto, in extremo degenerant. Idem est apud Græcos, Ἐν τῷ λιμένι προσκρούειν. i. e. *In portu impingere.* Nilus quidam Græcus auctor ita refert: Μὴ ἐπαίρου, μή πως τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηταί. i. e. *Ne efferaris animo, ne forte naufragium tibi fiat in portu.*

LXXVII. *In limine deficere, aut offendere.*

Huic proximum sit illud: *In limine offendere*, aut *deficere.* Translatum ab iis, qui domum egressuri, statim in limine pedem offendunt, prius quam quicquam occœperint agere. Virgilius:

—— *Cur indecores in limine primo*
F *Deficimus?*

Id est, statim, ac vix dum inito. Duriuscule dixit Quint. Curtius libro sexto: *In ipso limine victoriæ stamus*, pro eo quod est, proxima est victoria. Huic contrarium est, quod in Epistolis ad Lucilium scribit Seneca: *In summo deficit clivo.* Ducta translatione ab iis, qui conscenso propemodum monte, tum delassantur, cum proximi sunt cacumini.

LXXVIII. *Cantherius in porta.*

Confine est superioribus: *Cantherius in porta.* Natum à Sulpitio Galba quodam, cui cum Provinciam exituro, cantherius in porta cecidisset: *Rideo*, inquit, te cantheri in porta, *cum tam longum iter sis iturus, jam lassum esse te, cum vixdum sis ingressus.* Quod dictum in Proverbium abiit. Refertur adagium à Festo Pompejo in dictione, *Fidiculus*, atque is indicat convenire, cum quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo. Quid autem sit *Cantherius*, dilucide exponit, nempe equus exsectis testibus, ut hoc differat *Cantherius* ab *equo*, quo majalis à verre, capus à gallo, vervex ab ariete.

LXXIX. *Citra pulverem.*

Ἀκονιτί. id est, *Citra pulverem* Græci dicunt contingere, quo quis facile, citraque negocium potitur, translatus vel ab Aphe, i. e. à pulveris contractu, quo se spargebat, in palæstrico certamine congressurus: vel certa à pulvere, quo non indecore sordidari scripsit Horatius eos, qui certant Olympia, quive bellum gerunt. Plinius libro trigesimo quinto: *Alcimachus Dioxippum, qui Pancratio Olympia citra pulveris tactum, quod vocant ἀκονιτί, vicit.* Aulus Gellius libro quinto: *Ovandi*, inquit, *causa est, cum deditione repente facta, sine pulvere, ut dici solet, incruentaque victoria obvenit.* Horatius in Epistolis:

Quis circum pagos & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat olympia cui spes,
Cui sit conditio dulcis, sine pulvere, palma?

Invenitur & ἀνιδρωτί, i. e. *citra sudo..m*, & ἀναιμωτί. i. e. *citra sanguinem.*

LXXX. *Deserta causa.*

Ἐρήμη δίκη. i. e. *Deserta causa*, cum nemo repugnat. Translatum à judiciis, ubi nonnunquam altera pars cedens tradit causam adversario. Itaque *deserta causa* vincere, est vincere nullo contra pugnante. Lucianus in Jove Tragœdo: Ὡς τί ἄλλο. ἢ ἐξ ἐρήμης κρατεῖν ἔτυ δόξομεν. i. e. *Itaque quid aliud videbimur fecisse, quam deserta causa vicisse?* Idem in Toxoride: Καὶ τοσαύτας πόλεις ἐρήμην ὑπὸ σοῦ ἁλῶναι, i. e. *Totque civitates, nullo defendente, abs te capi.* Usurpat & Socrates in apologia apud Platonem, Ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. i. e. *Deserta causa, nullo defendente accusantes.* Jureconsulti composita voce ἐρημοδίκια vocant. Ita Paulus, Pandect. lib. IV. Tit. De minoribus, cap. Et si fine dolo. *Item & in Eremodiciis ei subvenitur. Constat autem omnis ætatis hominibus restitutionem Eremodicii præstari debere, si doceant se ex justa causa abfuisse.* Rursum libro XLVI. Titulo, Judicatum solvi. cap. Quum quærebatur. *Si inte: posita judicatum solvi stipulatione, quis reum non defenderet, postea ex Eremodicio sententiam esset passus, an ob rem judicatam clausula committatur* &c. Rursum in Codice libro tertio. Tit. De judiciis, cap. Properandum. *Sin autem reus absfuerit, & similis ejus processerit requisitio, quemadmodum pro persona actoris ediximus etiam absente reo Eromodicium contrahatur.* Hæc Justinianus. Est igitur ἐρημοδίκιον quum altera parte absente fertur sententia.

LXXXI. *Citra arationem, citraque sementem.*

Quæ citra nostram operam casu nobis eveniunt, Ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα contingere dicunt Græci. Lucianus in Parasito: Ὅτι δὴ μόνος κατὰ τὸν σοφὸν ἐκεῖνον Ὅμηρον οὔτε φυτεύει χερσὶ φυτόν, οὔτε ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα καὶ τὰ ἀνήροτα πάντα νέμεται. i. e. *Quod videlicet unus juxta egregium illum Homerum, nec manibus plantat, nec arat, verum citra sementem, citra arandi laborem fruitur omnibus.* Idem in Rhetorum Didascalo: Σοὶ δὲ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα φυέσθω πάντα. i. e. *Tibi porro citra seminandi arandique laborem proveniant omnia*, i. e. citra studium. Natum apparet adagium à fabula Insularum Fortunatarum, de quibus Horatius in Odis:

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
Et imputata floret usque vinea.

Sumptum est autem, opinor, ex Homero, qui Odysseæ libro nono Cyclopum terram describit ad hunc modum:

Κυκλώπων δ᾽ ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
Ἱκόμεθ᾽, οἱ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν.
Ἀλλὰ τά γ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ᾽ ἄμπελοι αἵτε φέρουσιν
Οἶνον ἐριστάφυλον, καὶ σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

i. e. *Venimus in terram, quam magnanimi Cyclopes*
Et legum expertes habitant, hi numine freti
Divûm, nec manibus terra plantaria figunt,
Vomere nec segetem proscindunt, quin ea cuncta,
Nulla semente, & nullo nascuntur aratu
Hordea, frumentum, plenisque onerata racemis
Vineta, & largis hac Juppiter imbribus auget.

LXXXII. *Dormienti rete trahit.*

Εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. i. e. *Dormienti rete capit.* In eos, quibus citra conatum obtingunt ea quæ cupiunt. Natum ex eventu, quod aliquando acciderit, ut dormientibus piscatoribus pisces forte retibus involuti caperentur. Quidam ad Timotheum Imperatorem Atheniensium referunt, cui quod multa feliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ, quam ipsius opera, εὐτυχὴς, i. e. *felicis* cognomen inditum. In hujus invidiam pingebant nonnulli Fortunam ad rete cogentem urbes, illo juxta dormiente. Quos ille sic elusit, auctore Plutarcho, ut diceret: *Si hujusmodi urbes capio dormiens, quid me facturum arbitramini, si vigilaro?* Huc allusit Terentius, cum ait in Adelphis: *Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos deos? Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum.* Non dissimili forma dictum est apud T. Livium libro ab Urbe condita VII. *Unicum belli ducem, qui nihil agenti sibi de cœlo devolaturam in sinum victoriam censet.* M. Tullius in Verrem actione ultima: *Sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia Populi Romani beneficia dormientibus deferuntur.* Quin & hodie vulgo dicitur in id genus homines: *Fortunatior est, quam sapientior.* Et Eupolis Comicis apud Athenæum:

Ὦ πόλις, πόλις,
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον, ἢ καλῶς φρονεῖς.

i. e. *O civitas, ô civitas,*
Ut tu quidem es felix magis quam provida.

Congruunt quæ dicentur in proverbio, *Atheniensium inconsulta temeritas.*

LXXXIII. *Cum mula pepererit.*

Adagium pervetustum: *Cum mula pepererit.* Quoties significamus aliquid nunquam futurum, aut adeo raro solere accidere, ut improbum ac stultum videatur sperare. Ortum videri potest ex eo quod refert Herodotus in Thalia: Cum Babyloniorum urbs obsideretur à Dario, quidam Babylonius conviciis insectans Darium, atque exercitum: Quid, inquit, istic desidetis Persæ? Quin potius absceditis, tunc expugnaturi nos, ἐπὰν ἡμίονοι τέκωσι, i. e. *cum mulæ pepererint:* videlicet ratus id nullo unquam tempore futurum, propterea, quod natura steriles sunt mulæ. At paulo post evenit, ut Zopyro mula quæpiam pareret, quo quidem ostento in spem capiendæ Babylonis erectus est, ac cepit. Huic simile quiddam refertur à Suetonio in vita Galbæ Cæsaris. Hujus avo procuranti fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atque ille irridens: *Sane,* inquit, *cum mula pepererit.* Quod omen ita arripuit Galba, ut eum postea res novas molientem, nihil æque confirmarit ac mulæ partus, cæterisque, ut obscœnum ostentum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificii dictique aviti. Plinius lib. VIII. cap. 44. de mularum sterilitate scribit hunc in modum: *Observatum est è duobus diversis generibus nata, tertii generis fieri, & neutri parentum esse similia. Eaque ipsa, quæ ita nata sunt, non gignere in omni animalium genere, idcirco mulas non parere.* Hujus rei causam adfert Alexander Aphrodiseus, quod femina natura & habitu diversa, si commisceantur, tertium quiddam

A ab utroque diversum conficiunt, vimque simplicium prorsus amittunt: veluti si misceas album nigro, abolitis utrisque coloribus, redditur fuscus ab utroque diversus, quem Græci λευκόφαιον appellant. Sed multo exactius de his Aristoteles lib. De generatione animalium secundo, cap. VI. refellens Democriti & Empedoclis rationes. Quanquam proditum est in annalibus Romanorum mulas peperisse sæpe, verum id prodigii loco habitum, ut eodem in loco, quem modò citavi, testatur Plinius. Theophrastus vulgo parere in Cappodocia tradit. Aristoteles libro De natura animalium primo cap. sexto, tradit mulas coire ac gignere, in Syria supra Phœnicen: sed esse id animal ibi sui ge-
B neris, etiam si simile.

LXXXIV. *Ad Græcas calendas.*

Huic affinem habet sensum, *ad Græcas Calendas,* pro nunquam: Propterea quod Græci non habent Calendas more Latinorum, sed νεομηνίας, i. e. *novilunia.* Atque ad Lunæ recursus Græci solvebant usuras: Unde Strepsiades in Nubibus Aristophanis, optat sibi incantatricem quampiam, quæ carminibus suis efficiat, ne quando luna exoriatur: sic enim fore, ut non reddat usuras: quandoquidem trapezitæ ad lunas, mutuam dant pecuniam, & lunis usuræ cre-
C scunt. Huc itaque respexit Augustus, cum diceret, *ad Græcas calendas soluturos*, quos nunquam redditurus mutuum significabat. De quo in ipsius vita scribit Tranquillus ad hunc modum: *Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum literæ ipsius αὐτόγραφοι ostentant. In quibus identidem, cum aliquos nunquam soluturos significare vult*, ad Calendas Græcas *soluturos ait.* Huic simile est, quod nunc inter eruditos jactatur, *anno magno Platonis*, quem existimant nunquam futurum.

LXXXV. *Accessæi luna.*

Ἀκεσσαίου σελήνη. i. e. *Accessæi luna.* Dictum in comperendinatores, qui novam subinde causam commini-
D scuntur, quo negocium proferant: à nautæ cujusdam moribus ortum, cui Acessæo fuerit nomen. Is cum esset ignavus, ita prorogare consuevit navigationem, ut se diceret lunam magis opportunam exspectare. Nam Græci, præcipueque ex his Lacedæmonii, quicquid essent rerum auspicaturi, superstitiose lunam observabant. Id quod tacite notat Euripides, cum in Iphigenia in Aulide respondet Agamemnon, tum nupturam filiam, ubi lunæ dexter circulus advenerit, videlicet de plena luna sentiens. Lucianus in libello de Astrologia, palam refert, Lycurgum legem instituisse Lacedæmoniis, ne prælium inirent ante plenilunium. In eam superstitionem jocatur Aristophanes:
E τῇ πανσελήνῳ, i. e. *plenilunio*, sero aut nunquam futurum significans. Etenim cum Datis & Artaphernes ductores Regis Persarum, in Marathonem irrupissent, plenilunium observabant, ut tum exirent in prælium. Ergo prius quam illi venirent, Athenienses bellum aggressi sunt. Historiæ meminit Herodotus lib. sexto. Inde quasi proverbio de cunctantibus, & quavis occasione rem proferentibus, dicitur, ἐν τῇ πανσελήνῳ, i. e. *plenilunio.* Adagium refertur à Diogeniano. De *Lunis Laconicis* & alibi nonnihil nobis dicetur.

LXXXVI. *Ubi per harma fulgurarit.*

Ὁπότε δι᾽ ἅρματος ἀστράψῃ. i. e. *Ubi per harma fulgu-*
F *rat.* De iis, quæ nimis cunctanter ac sero, aut admodum raro fiunt: aut cum nimis anxie ac superstitiose captatur rei gerendæ opportunitas. Strabo lib. Geographiæ nono, unde natum sit adagium indicat, scribens, vicum quempiam esse desertum atque infrequentem apud Mycalettum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi juris, quem *harma*, i. e. *currum* nominant. Rursum alterum ab hoc diversum, ejusdem tamen nominis in Attica, quæ quidem tribus ex Atticæ populo Tanagræ similis, atque ob hanc similitudinis nominis quoque communionem sortitum. Cæterum *harma* Bœo-

tiæ sic vocatum, quod Amphiarao excusso currus inanis in eum locum delatus sit, ubi nunc sacellum ejus exstat. Alii ferunt Adrasto fugiente, currum ejus eo loco confractum fuisse, ipsum Arionis opera servatum: hinc natam parœmiam: Ὁπότε δ' ἅρματος ἀστράψῃ, i. e. *Ubi per harma fulgurat*, videlicet Pythicis vatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco veniret, observantibus, eoque viso sacra Delphos mittentibus. Observabant autem ad menses treis, singulis mensibus treis dies, noctesque totidem: idque è Jovis fulguralis foco, qui est in muro inter Pythium & Olympium. Hæc ferme Strabo. Usum adagii Plutarchus palam indicat in Symposiacis: Οἱ γὰρ, inquiens, σπανίως καὶ δι' ἅρματος, ὥς φασιν, ἑστιῶντες, ἀναγκάζονται τὸ οἰκεῖον ἐπιτήδειον ἢ γνώριμον καταγράφειν. i. e. *Etenim qui raro & per harma*, *ut ajunt*, *convivium exhibent*, *hi coguntur utcunque accommodum ac notum describere.* Itaque de raris & incertis dici solitum videtur. Poterit & per jocum accommodari ad ea, quæ nunquam eventura credamus, quemadmodum ajunt, *ad Græcas calendas.*

LXXXVII. *Lydius lapis*, sive *Heraclius lapis.*

Λίθος ἡρακλεία, ἢ λίθος λυδή. i. e. *Heraclius*, sive *Lydius lapis.* In eos dicitur, qui vehementer acri exactoque judicio sunt. Refertur à Theophrasto libro De natura lapidum. Ait enim lapidem quendam esse, qui Lydius seu Heraclius dicatur, qui attritu aurum atque argentum cujusmodi sit arguat. Hunc quendam Magnetem putant, velut Herculanum, qui ferrum ad sese trahit: unde nomen etiam additum σιδηρίτη, sed ex Theophrasti verbis satis liquet βάσανον significari, quem Latini vocant indicem, in quem Battus ille pastor apud Ovidium transfiguratus est, manente nimirum etiamnum in lapide prodendi studio. Nec Heraclium vocatum ab Hercule, sed ab Heraclea Lydiæ civitate. De hoc meminit Plinius lib. XXXIII. cap. 8. His quidem verbis: *Auri argentique mentionem comitatur* lapis, *quem coticulam appellant*, *quondam non solitus inveniri*, *nisi in flumine Tmolo*, *ut auctor est Theophrastus*, *nunc vero passim*, *quem alii* Heracleum, *alii* Lydium *vocant. Sunt autem modici*, *quaternas uncias longitudinis*, *binasque latitudinis non excedentes. Iis coticuli periti*, *cum è vena lima rapuerint experimentum*, *protinus dicunt*, *quantum auri sit in ea*, *quantum argenti*, *vel æris*, *scrupulari differentia*, *mirabili ratione non fallente.* Huc allusit Theocritus in Aita:

Λυδίᾳ ἶσον ἔχειν πέτρᾳ στόμα.

i. e. *Ut Lydo lapidi par os habeam.*

Nimirum quo in variis osculis optime judicaret, cujus essent, sic enim ineptiunt amantes. Scholiastes putat hos lapides apud Lydos inveniri, & hinc Proverbium ortum. Et ne dubites quin de indice loquatur, sequitur χρυσὸν ὁποῖη:

Πεύθονται μὴ φαῦλον ἐτήτυμον ἀργυραμοιβοί.

i. e. *Cujus ab affectu explorat mensarius aurum*
Sit ne probum. ——

Adagium accommodari potest vel ad personam, vel ad rem. Ad personam hoc pacto: Tu scriptorum meorum optimus judex, planeque, quod dici solet, ἡρακλεία λίθος. Item hoc modo: In pensitandis æstimandisque ingeniis emunctissimæ naris, ac prorsum *Lydius*, ut ajunt, *lapis.* Ad rem transfertur hoc pacto. Adolescentium ingenia libertas aperit, viris commissum imperium, *Lydius*, quod ajunt, *lapis est.*

LXXXVIII. *Amussis alba.*

Λευκῇ στάθμῃ, i. e. *Alba amussi*, h. i. nullo delectu, ac citra discrimen. Aulus Gellius in Noctibus Atticis. Namque illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cunque inciderant, *alba*, ut dicitur, *linea* sine cura discriminis, solam copiam sectati converrebant. Plutarchus in commentario, Περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Ἐστὶ μὲν οὖν ἀτεχνῶς, ἡ λευκὴ στάθμη πρὸς τὸν λόγον ὁ ἀδολέσχος. i. e. *Est igitur plane* alba linea *erga sermones garrulus*, *propterea quod nullo delectu quavis de re quidvis nugetur.* Effertur & expressius adagium à nonnullis, Λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη, i. e. *In albo lapide alba linea.* Diciturque vel in eos, qui nullo sunt judicio, vel in stupidos, vel in eos, qui incertis probant, aut significant incerta. Sophocles in Cidalione apud Suidam:

Τοῖς μὲν λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι,
Οὐ μᾶλλον, ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη.

i. e. *Nihilo mihi plus indicat sermo tuus,*
Quam lapide in albo signat alba linea.

Citatur à Nonio Marcello Lucilius lib. XXX: sed corrupte, ut opinor. Quod genus sunt pleraque illius:

—— *& amabat omneis*
Nam discrimen non facit, neque significat linea alba.

Usurpatur & à Platone in dialogo, cui titulus, Charmides; ubi Socrates ait, se erga formosos adolescentes perinde esse, ut *albam amussim* in albo lapide, propterea quod neque discerneret satis inter formas, & omnes ex æquo amaret. Solet enim funiculus ille minio oblini, quo discrimen faciat, unde & *rubricam* vocavit Persius:

—— *ac si oculo rubricam dirigat uno.*

LXXXIX. *Eadem per eadem.*

Αὐτὰ δι' αὐτῶν, [1] i. e. *Eadem per eadem.* Refertur in Collectaneis Diogeniani, de his, qui semper eadem inculcant, aut eadem assidue faciunt. Non dissimile illi, quod alio reddidimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος, i. e. *Jovis Corinthus.* Potest & in eos torqueri, qui res nugaces nugaciter tractant, veluti si quis in auctorem indoctum indoctos scribat commentarios, aut in obscœnum obscœnos.

XC. *Ad amussim.*

Frequens est apud auctores, *ad amussim*, *examussim*, *examussatim*, *amussatim*, pro eo quod est exquisita diligentia, atque exactissima cura. Gellius libro primo, capite quarto: *Ad hæc omnia scripta antiquiora tam curiose spectabat*, *aut virtutes pensabat*, *aut vitia rimabatur*, *ut judicium factum esse* ad amussim *diceres.* Et *amussitata* pro examinatis apud Nonium. Translatum à fabris lapidariis, aut lignariis, qui funiculo illo regulari, operis æqualitatem explorant. Quanquam Festus in dictione *examussim* testatur, *amussim* quibusdam esse non lineam, neque regulam, sed ferramentum quo fabri in poliendo utantur. Persius de Poeta absoluta carmina componente, quod modo citavimus:

—— *Scit tendere versum,*
Non secus, inquit, *ac si oculo rubricam dirigat uno.*

Item in carmine de viro bono, quod Virgilio tribuunt:

Ne quid hiet, ne quid protuberet angulus, æquis
Partibus ut coeant, ne quid deliret amussis.

Usurpat idem Basilius ad nepotes, cum jubet unamquamque disciplinam ad finem felicitatis referre, perinde quasi lapides, juxta Doricum Proverbium, *ad amussim dirigentes.* Natum videri potest apud Homerum Odysseæ E. cum loquitur de Ulysse navem sibi fabricante:

Ξέσσε δ' ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνε.

i. e. *Expoliit multa arte superque induxit amussim.*

Rursus Iliados O.

Ἀλλ' ὥς τε στάθμη δόρυ νήιον ἐξιθύνει
Τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης
Εὖ εἰδῇ σοφίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης.

i. e. *Materiam veluti navalem exæquat amussis,*
Ducta fabri docti digitis, qui calleat artem
Quæcunque est, teneatque probe, monitrice Minerva,

Est apud eundem & aliis aliquot locis.

XCI. *Ad unguem.*

Ad unguem, eundem habet sensum. A marmorariis sumpta metaphora, qui superinducto ungui, commissuras explorant marmorum. Horatius:

—— *fonteius ad unguem*
Factus homo. i. e. absolutus.

1 Αὐτὰ δι' αὐτῶν.] Αὐτὰ δι' αὐτῶν, sonat *Ea per ea*: at *eadem per eadem*, additis articulis diceretur, τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν. *H. Stephanus.*

Idem

Idem in Arte:

—— carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

Virgilius secundo Georgicôn libro:

—— nec secius omnis in unguem
Arboribus positis secto via limite quadret.

Persius:

Ut per leve severos
Effundat junctura ungues.

Macrobius Saturnalium lib. I. cap. 16. *Nec quisquam alius, tam futilis posset esse judicii, qui Romani anni sic* ad unguem, *ut ajunt, emendatum ordinem non probaret.* Ad consimilem modum Græci quod exactum sit, & impensius accuratum, [1] διόνυχον vocant. Plutarchus de præceptis bonæ valetudinis: Ἡ μὲν οὖν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ δι' ὄνυχος λεγομένη δίαιτα. i. e. *Itaque vehementer exacta, quæ* ad unguem *observata dicitur victus ratio:* & ἐξονυχίζειν, pro ἀκριβῶς ἐξετάζειν. Quam vocem usurpat & Athenæus libro tertio: Ἐξονυχίζεις γὰρ πάντα τὰ προσπίπτοντα τοῖς συνδιαλεγομένοις τὰς ἀκάνθας. i. e. *Porro* ad unguem [2] *exploras omnia, quæ congruunt iis, qui cum spinis disputant.*

XCII. *Incudi reddere.*

Eleganter Horatius, *incudi reddere* dixit, pro eo, quod est, refingere ac mutare, corrigereque:

Et male tornatos incudi reddere versus.

Consimili forma dicunt *recoquere.* Quintilianus libro duodecimo: *Sed præcipue tamen Apollonio Moloni, quem Roma quoque audierat, Rhodi rursus reformandum, ac velut recoquendum dedit.* Item Horatius:

—— Recoctus
Scriba ex quinqueviro.

XCIII. *Lesbia regula.*

Lesbia regula, dicitur, quoties præpostere, non ad rationem factum, sed ratio ad factum accommodatur. Et cum lex moribus applicatur, non mores ad legem emendantur: aut quoties princeps se populi moribus accommodat, cum contra conveniat plebem ad principis arbitrium vitam instituere, si modo princeps ipse ad honesti regulam ac scopum respiciat. Hujus adagii mentionem facit Aristoteles quinto Moralium lib. Τοῦ γὰρ ἀορίστου καὶ ὁ κανὼν, ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολύβδινος κανών. Πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών. i. e. *Siquidem infinita rei infinita item regula, quemadmodum plumbea Lesbiæ ædificationis regula: ad lapidis enim figuram transmovetur, neque manet regula.*

XCIV. *Indignus qui illi matellam porrigat.*

Hyperbole proverbialis est, de vehementer inæqualibus, ac ne ulla quidem ex parte conferendis. Martialis:

Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam
Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.

Nam sordidissimum obsequium est, micturienti matulam exhibere, quo qui sit indignus, is videlicet nimio inferior videtur. Unde divus Hieronymus in Epistola ad Nepotianum, inter sordida captatorum ministeria hoc quoque commemorat: *Ipsi*, inquit, *apponunt matulam, obsident lectum.* Plutarchus in apophthegmatis Laconicis refert, *puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac venditum, paruisse quidem emptori* in omnibus quæ non essent indecora ingenuis. Cæterum jussus adferre matulam, detrectavit obsequium, addens non serviam: Surgente domino, puer, senties, inquit, quem emeris, simulque conscenso tecto sese præcipitem dedit. Exstat & hodie vulgo tritissimus sermo: *Indignus est, qui illi calceos detrahat.* Quod adagium usurpatum est in literis Euangelicis à Joanne Baptista. Quin etiam negant eodem die nominandos, quos admodum inæquales volunt videri.

XCV. *Scopæ dissolutæ. Scopas dissolvere.*

Homines nihili, nulliusque prorsum consilii, Cicero *scopas dissolutas* nominat, scribens ad Atticum Epistolarum lib. VII. his quidem verbis: *Cæsarem vidi Minturnis* a. d. VIII. *Calendas Februarias mane, cum absurdissimis mandatis, non ad homines, sed* [1] scopas dissolutas, *ut id ipsum ille mihi videatur irridendi causa fecisse.* Idem in Oratore perfecto, agens contra eos, qui numeros orationis contemnunt, *scopas dissolvere* dixit, pro eo, quod est, rem prorsus inutilem efficere. Nam scopæ colligatæ, & speciem videntur habere qualemcunque, & ad verrendum pavimentum sunt accommodatæ. Porro si dissolueris, nihil inutilius nihil inelegantius. Tulliana verba sunt hæc: *Sed si quos magis delectant soluta, sequantur ea sane: modo si quis Phidiæ clypeum dissolverit, collocationis universam speciem sustulerit, non singulorum operum venustatem: ut in Thucydide, orbem modo orationis desidero, ornamenta comparent. Isti autem cum dissolvunt orationem, in qua nec res, nec verbum ullum est, nisi abjectum, non clypeum, sed ut in proverbio est, & si humilius dictum est, tamen consimile est,* [2] scopas, *ut ita dicam, mihi videntur* dissoluere.

1 Miror eum existimasse διόνυχος & διόνυχον dici uno verbo: quum in loco Plutarchi duæ sint orationis partes, interposita videlicet apostrophi notula: quam præ tenuitate oculos Erasmi fellisse, haud absimile vero est. *H. Stephanus.*

2. *Ib. Exploras omnia, quæ* &c.] Nemo est, ut opinor, cui legenti non suboleat magnus aliquis error in his verbis: *omnia quæ congruunt iis, qui cum spinis disputant*: & tamen quantus est, duntaxat ex non animadversa distinctiunculæ præpostera collocatione est ortus. Siquidem interpunctio quæ post συνδιαλεγομένοις ponenda fuit, in editione Aldina post ἀκάνθας posita est, tam apertum in constructione errorem efficiens, & tam absurdum etiam sensum exhibens, ut imprudenti Erasmo hanc interpretationem obrepsisse, plane mihi persuadeam. Sed in ejus locum hanc nostram repone: *Porro* ad unguem *exploras omnia quæ tecum disputantibus occurrunt & incidunt, spinas colligens.* Addo enim participium συνάγων, post ἀκάνθας. *H. Stephanus.*

1 Longe verior, vel potius sola vera est altera lectio, *Non hominem, sed Scopas dissolutas.* Siquidem legendo, *Non ad homines*, non in ipsum L. Cæsarem, cui mandata erant data, sed in eos ad quos data erant, dicterium hoc jactaretur. Quod vel suspicari absurdum fuerit: præsertim quum alibi hujus legationem itidem irrisam scribat Cicero. Reponatur ergo hæc lectio, *Non hominem, sed scopas dissolutas.* At quo sensu *scopas dissolutas* illum à Cicerone vocari putabimus? Mihi non placet exponi *hominem nihili*: quod latius pateat hoc genus loquendi, *homo nihili*, & eo velut generalis quidam contemptus significetur. Atque, ut quod sentio proferam, sic appellari existimo eum, qui suam rationem, suasque cogitationes non in unum locum quasi collectas, sed dispersas habeat (quo fere modo *Colligere se*, interdum usurpatur) ac veluti mente vagetur. Aut potius hominem, cujus sermonum, factorum & consiliorum nec pes nec caput appareat. Si quis tamen hic ad ejus tantummodo sermonem mandata illa exponentis respexisse dicat Ciceronem, ei facile subscribam: ut videlicet id Cicero tribuat homini, quod ejus sermoni tribuendum erat nomen. Siquidem sermo hominis tumultuosiora quædam nunciantis (hac voce utitur Cicero, turbulenta Trebonius dicit) vel tumultuose res aliquas exponentis, aptissime, meo quidem judicio, scopis dissolutis comparabitur. Sæpe enim fieri videmus, ut postrema ejus verba cum primis nullo modo cohæreant. Quid si, ut apta & dissoluta opponuntur apud Ciceronem, ita & quem hic *scopas dissolutas* appellat, ei opponi dicamus, quem *aptum ex sese* in Paradoxo secundo nominavit? Nimirum hoc dicentibus fidem habeat fortasse qui locum illum non adierit: at qui adierit, verbis tenus inter se opponi comperiet illa, ac quod ad sensum attinet, nequaquam. Imo vero in hoc genere loquendi ne verba quidem ipsa ἀντικεῖσθαι comperientur. Siquidem pro eo quod ibi dicit, *Is qui est totus aptus ex sese*: alibi dixit, *Cui ex se ipso apta sunt omnia.* Quibus verbis Platonica hæc interpretatur, ὅτῳ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα. Cæterum ne cui videatur insolens hæc orationis forma, *Ille non est homo, sed scopa dissoluta:* proferam ex primo earundem Epistolarum libro prorsus similem. Nam circa principium tertiæ à fine Epistolæ leguntur hæc verba: *Metellus, non homo, sed littus atque aër, & solitudo mera.* Quanquam in vulgatis editionibus nomen hoc *Metellus*, inepte cum præcedenti voce *amantissimus* conjungitur, ob omissam videlicet τελείαν στιγμήν. *H. Stephanus.*

2 *Ibid.) Dissolutarum scoparum* nullum esse usum posse, constat: nec tamen Cicero, ut opinor, scopis dissolutis orationem istorum dissolutam comparans, plane inutilem factam intelligi vult, sed ex abjecta & contempta multo abjectiorem & contemptiorem, ex languida parumque nervosa, multo languidiorem & magis enervem esse redditam. Eo enim mihi respicere videtur, que scopæ sint quidem res vilis & abjecta, parumque firmitudinis habens etiam dum sunt conglobatæ (quibus similis sit istorum oratio, antequam dissolvatur) at dissolutæ, multo abjectiores, multoque etiam quam antea infirmiores sint ac fragiliores. Nam etiam firmitatis eum rationem in hac comparatione habere non dubium est: quum paulo ante Demosthenicæ orationis vehementiam ex eo esse dixerit, quod contorta numeris feratur. Numeris contortam appellans, quam antea vocarat aptam (cui solutam sive dissolutam, & dissipatam, itemque diffluentem opponit) non tamen simpliciter aptam & compositam, sed numeris quibusdam & densioribus & gradioribes. Possit enim aliquis, etiam minutos numeros sequens, apte compositeque dicere: sed graviter simul dicere non possit. *H. Stephanus.*

XCVI. *Apertis tibiis.*

Apertis tibiis, i. e. clariore voce. Translatum à tibicinibus, qui quædam obturatis tibiarum foraminibus, quasique pressiore sono canunt, quædam apertis tibiis, acriore sonitu. Quintilianus Institutionum libro undecimo: *Illa vero jam pene* apertis, *ut ajunt*, tibiis, *qui quocunque inciderunt, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem judiciorum requirunt.* Venustior erit metaphora, si quis dicatur *apertis tibiis* invehi in quempiam, i. e. non clanculum obtrectare, sed palam insectari, laceraréque conviciis: aut *apertis tibiis* laudes cujuspiam celebrare, i. e. palam & magnifice. Fortassis ad hanc sententiam pertinet senarius ille Græcus, quem citat Tullius Epistolarum ad Atticum libro secundo, ex Poeta, nescio quo: *Cn. quidem*, inquiens, *plane noster, jam quid cogitet nescio:*

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι.

i. e. *Neque enim minutis jam ille spirat tibiis.*

Videtur innuere, Pompejum ingentia promittere per legem agrariam, & rem maximam moliri. Athenæus lib. IV. refert tibiarum genus, quas Anacreon ἡμιόπας appellat, cæteris minores, sonoque minus claro, quod ipsum indicat cognomen.

XCVII. *Quid opus erat longis canere tibiis?*

Dion libro primo hujusmodi quoddam adagium refert, Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; i. e. *Quorsum attinebat me longis tibiis canere?* Idque aiunt convenire in eos, qui sumpsissent inanem operam, aut sumptum. Ductum ab Othone, qui post cæsum Galbam fecerat sacrum, in quo exta inauspicatos exitus portendebant. Itaque pœnitens sumptus & operæ frustra insumptæ fertur ita dixisse: Τί με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; Quæ verba deinde in vulgi fabulam abierunt. Olim in sacris, *longis tibiis cani* solitum est, qui mos postea sublatus, auctore Plutarcho. Meminit hujus & Suetonius in vita Othonis: *Postridie quoque*, inquit, *in augurando tempestate orta, graviter prolapsum, identidem obmurmurasse*: Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, i. e. *Quid mihi cum* longis tibiis? Quo quidem loco demiror quid commoverit quendam, non obscuri nominis interpretem, ut rejectis Suetonii verbis velut adulterinis, Dionis supponenda putaret: quasi vero nefas sit, auctoribus eandem sententiam diversis explicare formis, aut quasi non elegantius etiam dixerit Suetonius, quam Dion.

XCVIII. *Utinam mihi contingant ea, quæ sunt inter Corinthum & Sicyonem.*

Eustathius enarrans Iliados secundum lib. ait hunc versum olim proverbio fuisse celebratum:

Εἴη μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

i. e. *Sit mihi quod Sicyonem interjacet atque Corinthum.*

Id inde venit in adagium, quod urbs utraque esset opulentissima, agrique longe feracissimi interiacerent. Aristophanes in Avibus, indicat ex Oraculo ortum:

Ἀλλ' ὅταν οἰκήσωσι λύκοι πολιαί τε κορῶναι,
Ἐν ταὐτῷ τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

i. e. *Cornix cana lupusque ubi eadem sede morantes,*
Quod spatium Sicyonem dirimit atque Corinthum.

Interpres adscribit Æsopo consulenti de parandis opibus, ita responsum fuisse:

Εἰ τὸ μέσον κτήσαιο Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

i. e. *Si teneas quod agri Sicyonem, interque Corinthum est.*

Refertur & à Zenodoto, atque item Athenæo libro Dipnosophistarum quinto, conveniet ubi quis optat ingentia. Poterit & per jocum torqueri in eum, qui quod assequi non potest, id votis tamen quasi somniat. Simili figura dictum est illud Theocriti in Ergatinis:

Αἴθε μοι ἦς ὅσα Κροῖσον ποκὰ φαντὶ πεπᾶσθαι.

i. e. *Quæ Crœsum tenuisse ferunt, utinam illa mihi sint.*

XCIX. *Deum esse, Deum facere.*

Hyperbolæ sunt proverbiales de singulari laude dignis. M. Tullius in Oratoris sui libro II. *In quo tu mihi*, inquit, *Deus esse videris*, i. e. singularis ac summus. Terentius in Adelphis: *Deum te facio*, i. e. summis laudibus effero. Inde natum, quod prisci mortales, si quem ob egregias, ac minime vulgares virtutes

A suspiciebant, eum *Deum*, ac *Diis genitum* aiebant. Id quod evenit Alexandro Magno, Scipioni Africano, Octavio Augusto, cumque his aliis compluribus. Cui quidem rei Aristoteles adstipulatur Moralium lib. VII. *Hanc*, inquiens, *virtutem heroicam velut homine majorem, & divinitati proximam vocant.* Hinc & Homerus Priamum de Hectore loquentem facit, ad hunc modum Iliados Ω.

——— οὐδὲ ἐώκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

i. e. *Nec jam hominis sane mortalis filius ille*
Esse videbatur, sed divo semine natus.

B Porro Laconibus, ut idem testatur, peculiaris hic erat mos, ut cum vehementer quempiam admirarentur, *Divum virum* appellarent. Idem commemorat Socrates apud Platonem in Menone: Καὶ οἱ Λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος φασὶν ἀνὴρ οὗτος. i. e. *Et Lacones quoties laudant aliquem virum bonum*, divinus, *inquiunt*, vir hic. Inde illa apud Homerum solennia: Θεῷ ἴκελος καὶ θεοειδής. i. e. *Deo similis, & divina specie.* Καὶ ἰσόθεος καὶ ζάθεος, i. e. *Deo par, & admodum divinus.* Contra, insigni improbitate viros, *belluas* appellamus, idque etiam vulgo tritissimum est. Divus Hieronymus ad Aurelium Augustinum scribens, per Ironiam torsit in quosdam, non contentos communi hominum judicio, sed nova quædam desiderantes, *Deos* illos appel-
C lans. Quintilianus Institutionum lib. I. hominem omnibus numeris consummatum, vulgo *mortalem Deum* dici solitum indicat. *Nam sapientes*, inquit, *formantes eum, qui sit futurus consummatus undique, &, ut dicunt* mortalis *quidam* Deus, *non modo cognitione cœlestium vel mortalium putant instituendum.* &c.

C. *In cœlo esse.*

Cui confine est, *in cœlo esse*, pro eo quod est, supra modum fortunatum esse ac gloriosum. M. Tullius ad Atticum libro secundo: *Bibulus* in cœlo est, *nec quare scio, sed ita laudatur, quasi*

Unus homo nobis cunctando restituit rem.

D Idem alibi ad eundem: *Si vero, quæ de me pacta sunt, ea non servantur*, in cœlo sum. Rursum alibi: *Nihil enim φιλοκοινοτυραννοκτόνοις in cœlo esse.* Huc allusit Horatius, cum ait:

Diis miscent superis. ———

i. e. Beatum me & celebrem reddunt. Et Theocritus in Hodœporis:

——— Ἐς ὠρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι.

i. e. *In cœlum vobis saliam.*

Ex adverso, qui repente decidunt à summa felicitate, dicuntur *ex astris decidisse.* M. Tullius ad Atticum libro secundo, de Pompejo loquens: *O spectaculum uni Crasso jocundum, cæteris non item. Nam quia deciderat*
E ex astris, *lapsus potius quam progressus videbatur.* Sed expende lector, an hoc dictum magis pertineat ad illud quod alibi retulimus:

Tertius è cœlo cecidit *Cato.*

Huic formæ cognatum est, *in cœlum laudibus ferre*, pro eo quod est summopere laudare. T. Livius Decadis primæ lib. II. *Manat tota urbe rumor: Fabios* ad cœlum *laudibus* ferunt.

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA SEXTA.

I. *Sæpe etiam est olitor valde opportuna locutus.*

F Aulus Gellius in Noctibus suis libro II. cap. VI. testatur hunc versiculum olim proverbio fuisse celebratum:

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

i. e. *Sæpe etiam est olitor valde opportuna locutus.*

Quo quidem admonemur, non esse fastidiendam salutarem sententiam propter auctoris humilitatem: nam fieri nonnunquam, ut aliquis infimæ sortis ac notæ vir, aut minime doctus, dicat quiddam haud quaquam aspernandum etiam summis viris. Huic respondet illud Cæcilianum apud Ciceronem in Tusculanis Quæstionibus: *Sæpe est etiam sub pallio sordido sapientia.* Neque dis-

dissonat Plautinum illud in Captivis: *Ut summa sæpe ingenia in occulto latent.* Porro quod ad Græcum attinet adagium, lectorem admonendum putavi, hunc quidem ad modum in omnibus, quos adhuc viderim, Gellianis codicibus inveniri scriptum. Verum sicuti recordor, aliquando scrupulum injecit mihi, ac mendum subesse monuit PAULUS BOMBASIUS Bononiensis, inter bonarum literarum Professores ejus civitatis ut multo doctissimus, ita longe primi nominis: idque jure optimo, quippe qui primus ibi Græcas pariter ac Latinas literas pari facultate publice privatimque docere cœperit: vir alioqui naris emunctissimæ, acerrimique judicii. Mihi vero tum propter egregiam ac multijugam eruditionem, tum ob incredibilem quandam morum suavitatem ita conjunctus, ut haud sciam, an cum ullo mortalium unquam mihi fuerit vel arctior necessitudo, vel consuetudo jucundior. Hunc igitur in literariis illis nostris confabulationibus aliquando dixisse memini, nequaquam placere sibi dictionem illam, κηπωρὸς, in Gelliano proverbio: planeque supposititiam & adulterinam videri: suspicari vero sese, ut pleraque sunt apud eum auctorem depravata, pro μωρὸς, nescio quem olitorem, illud, κηπωρὸν, submisisse. At tum quidem, quamquam & admodum verisimile videretur, & plurimum apud me valeret hominis tam eruditi judicium, tamen haud etiam sum ausus, in tanto exemplarium consensu solus dissentire. Verum dum sursum ac deorsum in Græcis auctoribus oberro, forte fortuna in collectaneis quibusdam, nullum quidem auctoris titulum præferentibus, sed ejusmodi tamen, ut aut Stobæi, aut certe ex hoc decerpta viderentur, hujusmodi carmen invenio citatum ex Æschyli Tragœdia, cui titulus, Phryges:

Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε.

i. e. *Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus.*

Proinde prorsum in Bombasii mei pedibus eo sententiam, atque omnibus eruditis eundem censeo, ut, μωρὸς, legatur pro, κηπωρὸς, maxime, quod eadem sententia totidem verbis etiam vulgo nunc dicitur, à viro stulto nonnunquam sapiens dictum proficisci. Respondet autem ad illam, quam superius ex Euripide citavimus:

Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει.

i. e. *Nam stulta stultus loquitur.*

Etenim hoc tametsi vere dictum est, tamen fit nonnunquam, ut fatuus vel casu, vel imprudens aliquid egregie dicat, & ad rem vehementer accommodatum. Id quod accidere sæpenumero videmus. Quid enim potuit vel ab homine salsissimo dici accommodatius, quam quod narrat Suetonius dictum à quodam, qui mente parum constabat, in Pompejum & Julium Cæsarem: *Salve Rex, salve Regina.* Cum Pompejus Regni affectati laboraret invidia, Cæsarem rumor esset, Nicomedi Regi uxoris vice fuisse.

II. *Copia cornu.*

Ἀμαλθείας κέρας. i. e. *Copiæ cornu.* Cum affatim omnia superesse significamus, *copiæ cornu* dicimus. Translatum à pervetusta fabula, quæ varie narratur, apud auctores: Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Jovem enixa, metu patris infantem in Creta occuluit, nutriendum à duabus Nymphis, Adrastea & Ida, Melissei filiabus. Hæ nutricaverunt illum capræ cujusdam lacte, cujus nomen fuerit Amalthea: eam capram Jupiter jam adultus in sidera retulit, vocaturque à Græcis αἲξ οὐρανία, i. e. *capra cœlestis.* Hujus alterum cornu Nymphis nutricibus dedit, videlicet officii præmium, hanc adjiciens facultatem, ut quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppullularet. Ovidius Fastorum libro quinto, paulo diversius fabulam narrat, hoc pacto:

Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
Dicitur in sylvis occuluisse Jovem.
Hic fuit hœdorum mater formosa duorum,
Inter Dictæos conspicienda greges,
Cornibus aëriis, atque in sua terga recurvis,
Ubere, quod nutrix posset habere Jovis.
Lac dabat illa Deo, sed fregit in arbore cornu,
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe, cinxitque decentibus herbis,
Et plenum pomis, ad Jovis ora tulit.
Ille ubi res cœli tenuit, solioque paterno
Sedit, & invicto nil Jove majus erat,
Sydera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit, quod Dominæ nunc quoque nomen habet.

Legimus & Herculem Ætolis donasse *copiæ cornu*, propter coercitum cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam antea sterilem, fertilissimam reddidit: cornu nimirum laborum duriciem significante, frugibus feracitatem. Hunc igitur titulum Phocion quidam Peripateticus libro suo indidit, ut testatur Aulus Gellius. Plinius item ostendit Græcos aliquot hanc inscriptionem nimis arrogantem suis commentariis imposuisse, tanquam nihil in eis non contineretur, & quidvis inde peti atque accipi possit. Lucianus de mercede servientibus, Καὶ ἕξεις τὸ ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα, i. e. *Et habebis* copiæ cornu, *& lac gallinaceum emulgebis.* Philostratus Dionem Sophistam appellat ἀμαλθείας κέρας, velut omni genere virtutum expolitum. Plautinus quidam servus, Epistolam quandam *copiæ cornu* vocat, quod plurimum ex ea commodorum capi posset. Aulus Gellius libro decimo quarto, capite sexto: *Et simul dat mihi librum grandi volumine, doctrinis omnigenis, ut ipse dicebat, præscatentem. Accipio cupidus & lubens, tanquam si* copiæ cornu *nactus essem.* Apud Athenæum Philoxenus secundam mensam variis cupediis instructam, *copiæ cornu* vocat. Citatur à Suida carmen hujusmodi,

Ἔνθ᾽ ἵνα βίος ἐστὶν ἀμαλθείας κέρας αἰγός.

i. e. *Capra ubi Amalthea præbet mihi pabula cornu.*

Carmen est heroicum. Effertur adagium hoc quoque pacto, αἲξ οὐρανία. i. e. *capra cœlestis.* Comœdia vetus notat Polyagrum quendam uxorem ad quæstum prostituentem, quam cœlestem capram vocat, ob immensum quæstum, ut testatur Plutarchus in commentario De audiendis Poetis, Εὐδαίμων πολύαγρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφων, i. e. *Fortunatus Polyager*, i. e. multorum agrorum possessor, *cœlestem capram opes adferentem alens.* Idem alibi adversus Stoicos, Ὁ δὲ τὴν στωϊκὴν λαβὼν ἀμάλθειαν, i. e. *At qui Stoicam acceperit Amaltheam*, irridens paradoxa Stoicorum, qui suo sapienti tribuunt universa, divitias, libertatem, sanitatem, regnum. Horatius in Odis,

—— *Beata pleno*
Copia cornu.

III. *Lac gallinaceum.*

Ὀρνίθων γάλα, i. e. *Gallinarum lac*, eundem habet sensum. Dicitur enim in opulentos, & quibus quidvis rerum suppeditat. Aut de raris inventu atque ob id preciosis: ut sit hyperbole significans nihil omnino deesse. Plinius in præfatione Historiæ Mundi, irridens Græcorum deliciosas quasdam & magnificas inscriptiones: *Cerion*, inquit, *inscripsere, quod volunt volebant, intelligi favum, alii* κέρας ἀμαλθείας, *quod copiæ cornu, velut* lactis gallinacei *sperare possis in volumine haustum,* Aristophanes in Vespis:

Ἐγὼ γὰρ οὐδ᾽ ἂν ὀρνίθων γάλα
Ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ᾽ ἄν, οὗ με νῦν ἀποστερεῖς.

i. e. *Non lac Hercle gallinaceum*
Hacce pro vita capiam, quam mi adimis in præsentia.

Eustathius in quartum Odysseæ, citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus, ὠά. Rursum Aristophanes Comicus in fabula, cui titulus, ὄρνιθες,

—— δώσομεν ὑμῖν
Αὐτοῖς, παισί, παίδων παισὶν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
Χορούς, θαλίας, γάλα τ᾽ ὀρνίθων,
Ὥστε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν
Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν.

i. e.

i. e. *Dabimus vobis,*
Ipsis, filiis, filiorum filiis,
Opulentiam bona valetudinis,
Felicitatem, facultates, pacem, juventam, risum,
Choros, festa, lac gallinarum,
Ut sitis præ bonorum copia laboraturi.

Strabo Geographiæ lib. decimo quarto, narrat de Samiorum agris, quod essent omnium rerum ampliter feraces, illud vulgo jactatum esse, quod *lac* etiam *ferrent gallinaceum.* Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicum inveniri. Athenæus libro Dipnosophistarum nono, ex mediæ comœdiæ scriptore quopiam Mnesimacho, senarios hos adducit,

—— καὶ τὸ λεγόμενον,
Σπανιώτερον πάρεστιν ὀρνίθων γάλα.
Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς.

i. e. —— *Et quod dicitur proverbio,*
Lac *suppetit res rara,* gallinaceum, *ac*
Plumis repulsis phasianus adprobe.

Rursum libro nono adducit ex Numenio,

Ἠδ᾽ ἅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα.

i. e. *Atque quod* gallinæ *dicitur* lac.

Idem libro tertio indicat, quibusdam *lac gallinaceum* esse, *album ovi.*

IV. *Non omnibus dormio.*

Non omnibus dormire dicuntur, qui non omnibus inserviunt, neque per omnia gerunt morem. Translatum putant à maritis quibusdam nimis obsequentibus, qui uxores suas adulteras scientes produnt, somnum interum inter pocula simulantes, ut adulterio quod libet liceat. Quod genus obsequii notans Juvenalis,

—— *Doctus,* inquit, *spectare lacunar,*
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Plutarchus in libro, cui titulum fecit, Ἐρωτικῷ, fabulam super hac re non illepidam narrat. Cum Galba quispiam convivio Mæcenatem accepisset, sentireque jam e nutibus hominem inflammatum in uxorem suam, sensim demisit caput, perinde quasi dormiret. At cum interea famulus quispiam ad mensam accedens, vinum clam tolleret, ibi jam vigil & oculatus: *Infelix,* inquit, *an nesciebas me soli Mæcenati dormire?* Meminit hujus adagii, & ad hunc, quem dixi, modum exponit Festus Pompejus, citans ex Lucilio, tractum ostendens à Capio quodam, qui Pararencho dictus sit, quod simularet dormientem, quo impunitius ejus uxor mœcharetur. Idem indicat hujus rei meminisse Lucilium. Usurpat & M. Tullius libro familiarium Epistolarum septimo, *Olim* non omnibus dormio, *sed ego, mi Galle, non omnibus servio.* Videtur indicare Cicero alterum, puta, *non omnibus dormio,* vetus fuisse, alterum nempe, *non omnibus inservio,* novum. Utrunque certe proverbiale, sed prius illud pertinet ad concessionem juris, hoc posterius ad obsequum impendendum. Idem Tullius Epistolarum ad Atticum lib. XIII. *Est bellum aliquem odisse libenter, &, quemadmodum dicitur, non omnibus servire.* Qui quidem locus, ut hoc obiter admoneam, mihi non videtur carere mendo. Fortasse scriptum erat, *& quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus servire.* Quin & hæc ipsa vox, *servire,* non vacat metaphora, cum dicimus, *servire scenæ, servire tempori, servire vitiis, servire ingenio uxoris, servire populo, servire commodis privatis,* pro eo quod est, nihil non facere, quo satisfacias.

V. *Sardi venales.*

Σαρδιανοὶ ὤνιοι. i. e. *Sardi venales.* In eo libello, cui Titulus est, De viris illustribus, quem alii Plinio, nonnulli Suetonio tribuunt, utriusque reclamante stilo, hujusmodi quoddam adagium refertur: *Sardi venales,* de negocio infinitæ prolixitatis atque inexplicabili. Idque hinc esse ortum tradunt, quod Tiberius Sempronius Gracchus, cum altero consulatu Sardiniam domuisset, tantum ex ea captivorum adduxit, ut longa venditione res in proverbium abierit. Plutarchus in Problematis Romanorum, aliam adfert causam, nimirum olim inolevisse morem apud Romanos so-

A lennem, ut qui ludos ederent in Capitolio, *Sardos venales* pronunciarent, prodiretque puer quispiam, per ludibrium monili cinctus, quam bullam vocant. Eum morem hinc ortum putat, quod Vejentes Hetruscorum populi, multum temporis cum Romulo bellum gessissent, quodque horum urbem postremam Romulus expugnasset. Etiamsi T. Livius libro I. narrat, victos quidem à Romulo Vejentes, sed tamen victorem ab urbe munita abstinuisse. Unde & Regem ipsum, & cum hoc captivos quam plurimos Romam deductos, venales pronunciavit. Porro cum Lydi ab initio fuerint Hetrusci, quemadmodum testatur & Herodotus libro primo, Lydorum autem caput erat Sardis, inde factum, ut Hetruscos Sardorum nomine pronunciarit venales. Refert eadem Plutarchus in vita Romuli, licet aliquanto diversius: *Debellatis Vejis captus est illorum dux, qui cum esset provecta ætatis, visus est rem imprudentius gessisse, quam pro ætate. Unde mos inolevit, ut quoties Romani ob partam victoriam immolarent victimam, senem purpura indutum per forum in Capitolium inducerent, bullaque ad collum appensa, quod tum erat puerorum insigne, præco* Sardianos venales *pronunciaret. Hetruria caput Veji sunt, & Hetrusci Sardianorum coloni putantur.* Usus est hoc adagio M. Tullius libro Epistolarum familiarium septimo, ad Gallum: *Habes,* inquit, Sardos venales, *alium alio nequiorem.* Sentit Cicero de contemptis & improbis: & , ni fallor, patria quoque Sardis. Nam ita scribit paulo ante hunc locum: *Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua.*

VI. *Dasypus carnes desiderat.*

Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. i. e. *Dasypus carnes desiderat.* Dicitur in eos, qui ea requirunt ab aliis, quæ ipsis affatim sunt domi. Est enim dasypus de genere leporum. Lepus autem, ut auctor est Plinius lib. VIII. capite quinquagesimo quinto, *animal est innocuum, esculentem & fœcundum, omnium præda nascens: Solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoato gerens partu.* Dictus est autem *dasypus,* à pedibus hirsutis ac villosis.

VII. *Tute lepus es, & pulpamentum quæris.*

Sunt qui existiment cum proximo idem esse, quod legitur in Eunucho Terentiana: *Tute lepus es, & pulpamentum quæris.* Dictum est autem à milite glorioso in adolescentem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate, qua scorti vicibus fungi posset. Donatus allegoriam variis modis exponit, indicans proverbium hoc in molles convenire propterea quod lepus à posteriore parte, h. e. à lumbis & clunibus pulpamentum de se præbeat, eaque corporis parte lautissimus sit: vel quod eum canes, amatorum instar, sequantur: vel quod lepus à Physicis dicatur incerti sexus, modo mas, modo fœmina. Quæ commenta mihi frigidiora videntur, ac ut simplicius, ita verius esse puto, ad Græcam paræmiam referre, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. Flavius Vopiscus in Numeriano Imperatore, scribit adagium Terentianum, Livii esse Andronici vetustissimi Romanorum comici.

VIII. *Pari jugo.*

Pari jugo dixit Plinius in Epist. pro eo quod est, pari studio, parique conatu. Quadrabit in eos, qui negocium commune certatim ac simili contentione agunt. Translatum à bubus, idem plaustrum æquali jugo trahentibus. Plinii verba sunt hæc: *Habet quidem gloria in studiis præsertim quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum uterque pari jugo non pro se, sed pro causa niteretur.* Theocritus in Aita:

Ἀλλήλους δ᾽ ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ.

i. e. Parique jugo *sese invicem amabant.*

De amore mutuo & æquali, quem Græci vocant ἰσόῤῥοπον. Huic finitima sunt, quæ scribit divus Hieronymus ad Augustinum: *Romæ dicuntur esse quam plurimi,*

qui

qui possint & audeant tecum congredi, & in disputatione sanctarum scripturarum jugum ex æquo *ducere*. Exstat & Græcis proverbium:

Ἐγὼ τε καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν.

i. e. *Idem egoque tuque ducimus simul jugum.*

Quod suo referemus loco.

IX. *Uno fasce complecti.*

Uno fasce complecti legitur apud eundem Plinium, pro eo, quod est, eadem opera, & conjunctim agere, non separatim. *Verebamur*, inquit, *ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno velut fasce complecteremur.* Translatum est ab iis, qui res multas simul colligant, quo commodius gestari queant. Id Græci dicunt συλλήβδην, i. e. *comprehensim.*

X. *Salem & mensam ne prætereas.*

Ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. i. e. *Salem & mensam ne prætereas.* Ne negligas amiculorum consuetudinem, aut ne violes amicitiæ jura. Nam his rebus olim conciliabantur amici, & familiares antiquitus mutua inter sese convivia actitabant. Quemadmodum testatur etiam Diogenes Laertius in vita Pythagoræ. Et adstipulatur Theocritus in Hyla:

Οἱ μίαν ἀμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν.

i. e. —— *Qui ad mensam semper eandem*
Cœnabant ambo fidi nimirum, ut amici.

Loquens de Hercule ac Telamone. Tum Euripidis Hecuba, Polymnestoris exaggerans facinus, hospitalis etiam mensæ facit mentionem:

Κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί.

i. e. *Mensa receptus sæpe communi mihi.*

Quin & Esdræ lib. I. cap. IV. ita legimus, *Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, quia læsiones regis videre nefas ducimus*, &c. Inde est, quod, ut docet apud eundem Laertium Alexander in commentariis Pythagoricis: *Pythagoras vetabat frangi panem, videlicet ne dissecaretur quod amicos copularet. Idem censuit salem potissimum in mensa apponendum, quod æquitatis ac justitiæ nos admoneat, ut quod & servet, tueaturque quicquid occuparit, & ex liquidissimis rebus aqua marique fiat.* Origenes adversus Celsum lib. II. Parium quempiam Jambographum adducit, qui Lycomantem insectatus sit, quod *salem ac mensam esset prætergressus.* Idque detorquet ad Judam Christi proditorem. Idem in Matthæum sic loquitur de Juda: *Neque salis ejusdem, neque panis communicati memor est factus.* Atque haud scio an Christus ipse, religionis nostræ princeps, huc alluserit, ut illi consilium fuisse videtur in rebus multo vulgatissimis altissima mysteria sua recondere, præscius fore ut hoc symbolum à Judæis irrisum gentes amplecterentur. Certe apud Macedones patrio ritu fœdus, quod sanctissimum vellent haberi, sic inibant, ut panem gladio divisum uterque libaret. Auctor Q. Curtius libro octavo.

XI. *Baceli similis.*

Ἴκελος Βακήλῳ, καὶ Βάκηλος εἶ. i. e. *Bacelo similis, & Bacelus es.* In cinædos ac parum viros dictum, aut in magnos quidem corpore, sed animo stupidos. Tractum à forma moribusque Baceli cujusdam. Ait Suidas *Bacelum* proprie significare eum, qui sit exsectus, eoque in molles dici, quod hoc morbo potissimum laboret illud hominum genus. Antiphanes in Caribus, *Bacelum* quempiam taxat apud Athenæum libro quarto:

—— οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον
Ταῖς χερσὶ τὸν βάκηλον, οὐδ᾽ αἰσχύνεται;

i. e. —— *an Bacelum non vides,*
Manibus suis sic saltitantem, nec pudet?

Meminit hujus Suetonius in vita Augusti, scribens eum peculiari vocabulo, *Bacelum* pro stulto assidue solitum dicere, quamquam in vulgatis codicibus *Baceolus* scriptum est. Hermolaus existimat, & apud Quintilianum recte pro *Bagoa*, *Bacelum* legi posse. Verba Fabii sunt hæc: *At vero statuarum artifices, pictoresque clarissimi, cum corpora speciosissima pingendo fingendove effingere cuperent, nunquam tamen in hunc inciderunt errorem, ut* Bagoam, *aut Megabysum aliquem in exemplum operis assumerent sibi.* Verum equidem non video, cur Fabiana scriptura mutanda sit, cum Βαγώας barbara lingua significet *Eunuchum*, quo nomine Lucianus Philosophum quendam inducit, qui vultu corporisque figura Eunuchum præ se ferret. Quin & Ovidius De Amoribus, servum puellæ custodem *Bagoum* appellat:

Quem penes est dominam servandi cura, Bagoe.

XII. *Batalus.*

Βάταλος εἶ. i. e. *Batalus es.* Olim in effœminatas per contumeliam dicebatur. Plutarchus ostendit id cognominis Demostheni puero inditum fuisse, & ab inimicis probro objectum. Porro cognominis hujus idem varias adfert rationes: vel quod Batalus quispiam fuerit tibicen, mollis & effœminatus, qui muliebribus sandaliis primus omnium in scenam prodierit, ac musicam, ut ita dixerim, evirarit: vel quod poetæ cuidam obscœno nomen fuerit Batalo: vel quod apud Atticos *Batalus* appellata sit ea pars corporis, quæ verecunde nominari non potest. Meminit hujus rei Libanius. Idem nempe Demosthenes jam provecta ætate, simili contumelia dictus est *Argas*: sive quod hoc nomine fuerit quispiam malarum auctor legum: sive quod, ut existimat Suidas, serpentis genus sit Argas. Dicunt item Græci βαταλίζεσθαι, pro eo quod est, *turpiter atque effœminate vivere.*

XIII. *Bene plaustrum perculit.*

Rusticorum proverbium est: *Bene plaustrum perculit.* Apparet dici solitum in eos, qui quempiam impellunt, quo suapte sponte jam propendebat. Translatum à plaustris onustis, quæ quo exonerentur, solent everti. Fit autem id commodius in eam partem, in quam propter solum declivius inclinant. Donatus indicavit hoc adagium, exponens in Eunucho hæc Parmenonis verba, *Perculeris jam tu me?* Ab hac sententia non abhorret Plautinum illud in Curculione, *Qui monet, quasi adjuvat.* Verba sunt lenonis, qui libentius sit mutaturus fidem, admonitus à trapezita, quod tamen vel citra monitorem erat facturus. Idem eleganter expressit Sophocles apud Plutarchum in vita Artaxerxis:

Ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ.

i. e. *Rerum malarum facilis est persuasio.*
Plerique ad deteriora proclives sunt.

XIV. *In Care periculum.*

Ἐν καρὶ τὸν κίνδυνον. i. e. *In Care periculum*, subaudi, facito, h. e. in homine, aut re viliore, fac periculosam experientiam, in qua si parum feliciter cesserit, non multum sit dispendii capiendum. Huic adagio Carum mores fecere locum. Hic populus est, ut auctor est Mela Pomponius, incertæ originis, ut quos alii αὐτόχθονας, i. e. indigenas, nonnulli Pelasgos, alii Curetes existiment, gens usque adeo armorum pugnæque amans, ut aliena etiam bella mercede conducti soliti sint agere. Unde Theocritus in Encomio Ptolemæi:

φιλοπτολέμοισί τε Κάρσιν dixit.

i. e. *Bellandique avidis Caribus.*

Item Herodotus in Euterpe, ostendit *Cares* barbaro servilique fuisse ingenio, & ad quidvis malorum ferendum paratos, mercede proposita. Id quod indicat & Aristophanes in Avibus:

Εἰ δ᾽ ἐστὶ δοῦλος καὶ κάρ.

i. e. *Quod si servus est & Car.*

Strabo libro Geographiæ decimo quarto, narrat *Cares* tota quondam errasse Græcia, passimque stipendiis meruisse. Cæterum in rebus bellicis usque adeo præcelluisse, ut passim apud poetas arma bellica *Carica* nominentur, quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam cristam dixit, ad quam alludit Aristophanes in Avibus. Suidas scribit, Cares primos mortalium mercede militasse, ut qui vitam suam vilem haberent. Hos igitur, qui conduxerant primos in acie collocare consueverant, ut pri-

A primos hostium impetus suo exciperent periculo, aut ubi fortuna belli difficillima videretur, illic objiciebantur. Persæ sua lingua κάρδακας appellabant, qui rapto vivebant. Carum laudem his temporibus æmulari videntur Elvetii, gens bello nata, simplex alioqui, ac minime malum hominum genus, planeque dignum, ut equidem sentio, quod hac quoque nota vacaret, & in literis, & in cæteris honestis studiis egregie valiturum, si relictis bellis huc animum appellerent. Usurpat hoc adagium Socrates apud Platonem in Euthydemo, jubens in se potius fieri *periculum* transformationis, velut *in homuncione Care*, quem si perdas, non admodum gravis sit jactura. Εἰ δ' ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν καρὶ ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος. Ὡς ἐγὼ ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμὶ παρακινδυνεύειν ἕτοιμος, καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τούτῳ ὥσπερ τῇ μηδείᾳ τῇ κόλχῳ. B Ἀπολλύτω μέ, καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω. Εἰδ' ὅ, τι βούλεται τοῦτο ποιείτω, μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω. i. e. *Quod si timetis vos juvenes, in me tanquam* in Care fiat periculum. *Nam & ipse quandoquidem senex sum, paratus sum subire periculum, meque ipsum trado huic Dionysodoro, quasi Medea Colchica. Perdat me, & si velit in lebete coquat me. Sin minus, quicquid voluerit, id faciat, tantum ut me reddat probum.* Idem in Lachete huc respexit, cum ait: *Cogitandum esse iis, qui primum docere incipiunt, & artis sua periculum cum magno juvenum periculo faciunt,* C *non Carem quempiam mercenarium, sed civium liberos in discrimen adduci.* Et hunc imitatus Aristides in oratione Panathenaica, Ἐν δὲ τῷ καρὶ, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὰς πείρας ποιούμενοι. i. e. *In Care vero, non in suis ipsorum corporibus facientes periculum.* Usus est eodem M. Tullius in actione pro L. Flacco: *Quid*, inquit, *de tota Caria? nonne hoc vestra voce vulgatum est, Si quid cum periculo experiri velis, in Caria potissimum esse faciendum?* Quem quidem locum apparet esse vitiatum, neque verear dejerare, *in Care* legendum esse, non *in Caria*. Huic diversum est illud: *Aureo piscari hamo:* quod alibi reddemus.

XV. *In dolio figularem artem discere.*

D Item illud, Ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν, i. e. *In dolio figulariam artem discere.* De iis, qui protinus maximis in rebus artificii sui capiunt experimentum, cum paulatim à minutis ad summa proficisci conveniat. Neque enim figulus statim à dolio, id est, vase maximo artem auspicatur, sed à pusillis quibusdam vasculis, in quibus non sit grave dispendium, si quid secus acciderat. In hanc ferme sententiam usurpat Plato in Lachete: Σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐ ἐν τῷ καρὶ ἡμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται. ἀλλ' ἐν τοῖς υἱέσι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισί, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ἡμῖν συμβαίνῃ, ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία. i. e. *Considerare oportet, ne hoc* periculum *nobis fiat, non* in Care, *sed in filiis, simul atque ami-* E *corum liberis, ac plane contingat, quod Proverbio dicitur, in dolio figulina.* Dicæarchus ad aliam sententiam torquet Proverbium, ut admoneat unumquemque artificem in suis negociis exerceri oportere, velut aurigam in ducendis curribus, nauclerum in gubernanda navi, medicum in curandis morbis. Tanquam absurdum sit, figulum in aurigatione versari, re videlicet aliena, ac non magis in dolio. Atque ita huc pertinebit illa sententia:

Quam quisque novit artem, in hac se exerceat.

Et Horatianum illud in Epistolis:

Navim agere ignarus navis timet, abrotanum ægro
F *Non audet nisi qui didicit dare, quod medicorum est:*
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique Poemata passim.

Sic propemodum usurpat Gregorius Theologus in Apologia De fuga: Ὡς τόγε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾷν τὴν εὐσέβειαν, λίαν ἐμοὶ φαίνεται ἀνοήτων, i. e. *Itaque alios velle docere, prius quam ipsi satis edocti sint, & in dolio, quod ajunt, figulinam, in aliorum animis meditari pietatem, mihi quidem videtur hominum insigniter desipientium.*

XVI. *Ne sutor ultra crepidam.*

Huic finitimum est illud, *Ne sutor ultra crepidam*, i. e. Ne quis de his judicare conetur, quæ sint ab ipsius arte, professioneque aliena. Quod quidem adagium natum est ab Apelle nobilissimo pictore. De quo Plinius libro XXXV. cap. 10. Scribit in hunc modum: *Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur auscultabat, vulgum diligentiorem judicem quam se preferens: feruntque a sutore esse reprehensum, quod in crepidis una intus pauciores fecisset ansas. Eodem postero die superbe ob emendationem pristinæ admonitionis cavillante circa crus, indignatum prospexisse, denunciantem* ne supra crepidam sutor *judicaret. Quod & ipsum in Proverbium venit.* Hactenus Plinius. Huic simillimum est, quod refert Athenæus. Stratonicus citharœdus fabro secum de musica contendenti: *Non sentis*, inquit, *te ultra malleum loqui.* Eodem pertinet, quod hujus nepos in Epistolis scripsit, *de artificio non recte judicare quenquam, nisi & ipsum artificem.* Quodque primo Moralium libro dixit Aristoteles, earum rerum unumquenque judicem esse idoneum, quarum sit eruditus. Et quod idem scripsit libro secundo Naturalium, *cæcum disputare de coloribus.* Quæ verba jam inter nostri temporis Scholasticos in Proverbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius Pictor apud Quintilianum, *felices futuras artes, si soli artifices de iis judicarent.*

XVII *Dii facientes adjuvant.*

Varro libro De Re Rustica primo: *Et quoniam*, ut ajunt, *dii facientes adjuvant, prius invocabo Deos.* Significat divinam opem non cessantibus, sed industriis, & pro sua virili conantibus auxilio esse solere. Huc arbitror referendum illud Homericum carmen, quod jam velut in Proverbium abiit:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

i. e. *Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,*
Partim aliquis divûm tibi suggeret.

Id. M. Tullius usurpavit libro Epistolarum ad Atticum nono: *Omnia vobis imparatis agenda.* Sed tamen.

—— Ἄλλα μὲν αὐτὸς,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.
Partim ipse invenies, partim fors suggeret ipsa.

XVIII. *Cum Minerva manum quoque move.*

Huic finitimum est, σὺν ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει. i. e. *Auxiliante Minerva manum interim move.* Monet adagium, ne fiducia divinæ opis industriam remittamus. Convenit peculiariter in mulieres, quæ lanificium exercent, favente quidem atque invocata Minerva: sed nihilo segnius interim operi insistentes. Sunt qui putent ab agasone quopiam natum, cujus asinus cum luto infixus hæreret, deberetque illi succurrere, ociosus Herculem implorabat. Huic respondisse Deum, uti interim manum admoveret asino laboranti, atque ita demum numen adfuturum. Alii diversam huic fabulam adferunt, puta quendam cum esset decertaturus, Minervam consuluisse, num futurum esset ut victor discederet. Responsum est, fore. Verum cum ille ingressus in theatrum, in certamine manibus staret ociosis, percussum ab adversario victum fuisse. Ad hoc adagium pertinet elegantissimum illud carmen, quod ex Agathonis tragœdia citat Aristoteles, libro Moralium Eudemiorum quinto:

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην,

i. e. *Fortunam ut ars, fortuna ita artem amat invicem.*

Citatur à Suida senarius hic in eandem sententiam:

Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.

i. e. *Fac interim aliquid ipse, dein deos voca.*

XIX. *Nostro Marte.*

Quoties nullis auxiliis adjuti, nostropte ingenio propriisque viribus rem peragimus, *nostro Marte* peragere dicimur. Aut etiam cum nostro periculo res geritur. M. Tullius libro Officiorum tertio: *Hanc*

igitur

igitur partem relictam explebimus, nullis adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro. Hactenus ille. Idem Philippica II. de Dejotaro loquens. *Rex enim ipse sua sponte, nullis commentariis Cæsaris, simul atque audivit ejus interitum,* suo Marte *res suas recuperavit.* C. libro secundo, titulo, Ne liceat potentioribus, capite primo: *Divinæ admodum constituit Divus Claudius consultissimus princeps, parens noster, ut jactura causæ afficerentur hi, qui sibi potentiorum patrocinium advocassent, ut hoc proposito metu, judiciariæ lites potius* suo Marte *decurrerent, quam potentiorum dominorum opibus niterentur.* Rursus lib. tertio, titulo De judiciis, cap. XI. *Illo procul dubio observando, ut si neque per alterutram litigantium partem; nec per judices steterit, quo minus lis* suo Marte *decurrat, sed per patronos causarum licentia detur judici.*
B Translatum videtur ab Imperatoribus, qui suis ipsorum auspiciis & copiis bellum sustinent: siquidem Plautus etiam *Meis copiis*, dixit, pro *Meo Marte.* Sapiunt Proverbium etiam illa, *Vario Marte, dubio Marte, iniquo Marte.* Huic adagio pene diversum est illud quod alibi retulimus, Οὐκ ἄνευ Θησέως, i. e. *Non absque Theseo.*

XX. *Nequicquam sapit, qui sibi non sapit.*

Sententia vel hodie vulgo frequentissime jactata: *Frustra sapere, qui sibi non sapiat.* Plato in Hippia majore Καὶ πολλοῖς, inquiens, συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν, αὐτὸν αὐτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι. i. e. *Idem itidem & plerisque videtur, quod oportet eum qui sapiat, ipsum sibi maxime sapientem esse.*
C Usurpat & Cicero in Epistola quadam ad Trebatium, ostendens ex tragœdia Medea sumptam: *Et quando*, inquiens, *cœpi agere Medeam, illud semper memento:*

Qui sibi ipse sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.

Est autem versus trochaicus. Idem Epistolarum familiarium lib. decimo tertio, ad Cæsarem Imperatorem: *Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta* Εὐριπίδου:

Μισῶ σοφιστὴν ὅς τις οὐχ αὑτῷ σοφός.

D Quem versum senex Præcilius laudat egregie. Idem libro De divinatione primo citat ex Ennio in divinos,

Qui sibi ipsimet non sapiunt, alteri monstrant viam.

Quibus divitias pollicentur, ab his drachmas ipsi petunt. Citatur à Luciano in Apologia:

Μισῶ σοφιστὴν ὅς τις οὐχ αὑτῷ σοφός.

i. e. *Sapientem eum odi, qui sibi ipse non sapit.*

Eundem Alexander torsit in Callisthenem, qui se moribus eorum, quibuscum vivebat, non accommodaret, sed præ se ferebat, nihil eorum, quæ illic gerebantur, sibi placere. Eaque libertas optimo viro attulit exitium, cum Anaxarchus philosophus omnium
E adulatorum abjectissimus, haberetur in precio. Eam sententiam sic ad unguem servant hujus tempestatis homines, ut hominis vocabulo videatur indignus, qui non quavis ratione suis consulere commodis noverit. Hujus generis est illud apud Suetonium:

Adspice felicem sibi, non tibi, Romule, Syllam.

XXI. *Cantherium in fossa.*

Cantherium in fossa: Rusticum Proverbium, sed tamen è re militari natum. Hoc licebit uti quoties quis ad id negocii trahitur, in quo nequaquam valeat. Aut ubi res vehementer erit impedita, periculosave. Refertur à T. Livio, decadis tertiæ libro tertio; *Narrat*
F *autem cum Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Jubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Romanorum exercitu quemvis ad singulare certamen evocasse, ausumque prodire Claudium Asellium. Deinde ubi diutius uterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cavam viam descendere jussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eo cum Romanus, re quem verbis ferocior, extemplo descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est Proverbium: Minime scis*, inquiens, *cantherium in fossa?* Quanquam ex Livianis verbis parum liquet adagii sensus, tamen

A conjecturis facile deprehenditur. Pugnat autem cum illo, quod alibi dicemus: Τὸν ἵππον εἰς πεδίον, i. e. *Equum in planiciem.* Etenim quemadmodum plurimum valet equus in planicie, ita minime valet in fossa.

XXII. *Tantali talenta.*

Τάλαντα Ταντάλου. i. e. *Tantali talenta.* De immensis opibus. Nam Tantalus Phryx ob luculentas divitias in fabulam hominum venit, ita ut fingatur & apud inferos simile quiddam pati, cujusmodi solent inter congestas opes tenaces isti divites. Horatius:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula, quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

B Ostendit, allegoriam figmenti ad divites sordidos pertinere. Usurpatur adagium à Platone in Euthyphrone. Suidas ait esse & apud Epicharmum, & apud Anacreontem. Effertur & ad hunc modum, cum venusta quadam vocum allusione: Τάλαντα Ταντάλου ταλαντίζεται, i. e. *Tantali talenta talentizat:* h. e. librat & accumulat. Porro Tantalum prædivitem fuisse testatur vel illud ex tragœdia carmen apud Plutarchum, libro De exsilio:

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεκ' ἡμερῶν ὁδόν.

Idem alibi, ingentes divitias, πλοῦτον ταντάλειον appellat: i. e. *opus Tantalicas.* Antiphanes apud Athenæum libro sexto:

C
Οἵαν ποτ' εἶχε καὶ Θρίβων ὁ Τάνταλος,
Μαλακὸν ταλάντοις ἐκταλαντωθεὶς ἀνήρ.

i. e. *Qualem olim habebat & Thribon, qui molliter*
Exutus est ipsis talentis Tantali.

XXIII. *Pelopis talenta.*

Consimili figura Theocritus in Idyllio Θ. dixit *Pelopis talenta:*

Μή μοι γᾶν Πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων.

i. e. *Non* Pelopis *mihi sint agrique aurique talenta.*
Nec ventos celeres antevolasse pede.

D Porro talentum apud Atticos, maxima pecuniæ summa erat. Talentum minus valebat libras sexaginta, talentum magnum octoginta. Unde illud in Phormione:

Si quis daret talentum magnum, Imo malum.

Et Aristophanes:

Ἀλλ' ἐγώ γ' Ὀπούντιος
Οὐκ ἂν γενοίμην ἐπὶ ταλάντῳ χρυσίῳ.

i. e. *At ego sane Opuntius*
Nolim esse, si quis det talentum mi aureum.

Id est, Nolim esse luscus vel quantalibet pecunia.

XXIV. *Midæ divitiæ.*

Μίδου πλοῦτος, καὶ Μίδου πλουσιώτερος. i. e. *Midæ opes, & Mida locupletior:* in proverbium abierunt, propter
E immensas ejus regis opes, quæ fabulis quoque compluribus fecere locum. Statius in Surrentino Pollii:

Vive Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Fuit hic Midas Phrygiæ tyrannus, cui juxta Poetarum figmenta, concessum à Diis est, ut propter Bacchum hospitio acceptum, quod vellet, optaret, accepturus quicquid optasset. Optavit ut quicquid corpore contigisset, protinus in aurum verteretur. Historicorum literis proditum est, huic puero dormienti formicas in os grana tritici congessisse: respondisse augures, omnium mortalium illum ditissimum futurum, atque ita evenisse. Huic Plinius primum attribuit locum inter insigniter divites, libro tricesimo tertio.

F XXV. *Non omnino temere est, quod vulgo dictitant.*

Apud Aristotelem usurpatur Proverbii vice, & apud eruditos jam olim in Proverbium abiit nobilis illa Hesiodi sententia: Οὐ πάμπαν ἄλυσι, quemadmodum ait Aristides in defensione Periclis, quæ dicit, non usquequaque irritum esse solere, quicquid rumore populi jactatum fuerit. Ea est in operis volumine secundo, cui titulus, Opera & Dies:

Δεινὴν δ' βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην.
Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι

Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίξωσι, Θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.

i. e. *Rumores hominum cures vitare molestos.*
Fama malum est, oritur, surgitque facillima: verum
Difficile hanc perferre, grave est sedare coortam.
Nam non ulla quidem prorsum perit irrita fama,
Per populos quacunque volat, quia numen & ipsa est.

Potest bifariam accipi sententia: nimirum aut non plane falsum videri, quod plurimis est in ore, quodque populi consensus approbat: aut non prorsus aboleri posse rumorem, etiam falsum, qui jam in vulgus dimanarit. Proinde admonet, ut solicite caveamus, ne vel falso per temeritatem in fabulam vulgi venire contingat. Quod autem Famam Deam dixit, cum Homero sensit, qui compluribus locis ὄσσαν suam inducit. Sic enim Deam ipsam appellat. Et hunc æmulatus Virgilius in quarto Æneidos:

Hæc passim Dea fœda virum diffudit in ora.

XXVI. *Domum cum facis, ne relinquas impolitam.*

Cum nulla hujus Poetæ sententia non cesserit in Proverbium, tamen equidem eas libentius recensuerim, quæ propter ænigmatis involucrum, propius accedunt ad speciem Proverbialem: quod genus est illa ex eodem, quem modo citavi libro:

Μηδὲ δόμον ποιῶν, ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

i. e. *Neve domum fabricans, linquas mutilamque rudemque,*
Ne fors insideat cornicans garrula cornix.

Proclus interpres admonet, locum hunc bifariam accipi. Quibusdam videri, monere Poetam uti quisque domicilium ante hyemem absolvendum curet, ne tum non habeat, quo depellat frigoris molestiam. Hyemem enim cornicis indicatam symbolo, videlicet avis hybernæ. Porro cum semper alias, tum maxime mensibus hybernis Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. i. e. *Est grata domus, domus optima:* quemadmodum in Proverbio est. Alii putant significatum, ædificium semel institutum, non oportere semiperfectum relinquere, ne vulgo risui sis: & qui prætererint obloquantur, carpantque levitatem tuam, qui quod cœperis non absolvas. Quandoquidem hunc obloquendi morem vulgo peculiarem esse, vel Euangelicæ notant parabolæ. Eam autem obtrectantium petulantiam per cornicem voluit indicare Poeta: nempe avem garrulam & obstreperam: ut hinc etiam verbum Proverbiale ductum sit, κρώζειν. At ipsi Proclo magis probatur, ut καθολικῶς accipiamus, unicuique negocio, quod semel instituerimus, finem idoneum imponendum, ut nihil omnino desideretur, & ubique connitendum ad perfectionem. Id quo longius avocabitur à simplici sermone, hoc venustius fiet, & magis proverbiale. Veluti si quis adhortetur aliquem, ne literarum studium deserat, sed laudabiliter institutis summam imponat manum, ne vulgo ludibrio sit, quod a bene cœptis destiterit, Hesiodium hoc objiciens:

Μηδὲ δόμον ποιῶν, ἀνεπίξεστον καταλείπειν.
Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

XXVII. *Ne a chytropode cibum nondum sacrificatum rapias.*

Ænigmaticum est & illud, quod eo loco continenter sequitur:

Μηδ' ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα
Ἔσθειν, μηδὲ λόεσθαι.

i. e. *Neve à chytropode sublatam protinus escam*
Ante sacrum, neque lotus edas.

Indicat & M. Tullius, irreligiosum fuisse, cibum è patella edere. Scribit enim ad hunc modum libro De finibus secundo: *Atqui reperiemus asotos, primum ita non religiosos, ut edant de patella: deinde ita mortem non timentes, ut illud in ore habeant ex Hymnide:*

A *Mihi sex menses satis sunt vitæ, septimum Orco spondeo.*

Est autem versus trochaicus. Suetonius in Vitellio prodit, eum illum adeo non profundæ modo, verum etiam intempestivæ fuisse gulæ, ut ne in sacrificio quidem unquam, aut ullo itinere temperarit, quin inter altaria ibidem statim viscus & farra è foco pene rapta manderet, circaque viarum popinas fumantia obsonia, vel pridiana, atque semesa. Quantum ad simplicem attinet sensum, docet, ne ritu pecudum ad cibum capiendum irruamus, sed ita demum edamus, si prius inde primitias Diis immolaverimus. Antiquitus enim, ut auctor est in Sympposiacis Plutarchus, inter res sa-
B cras habebatur & mensa quotidiana, proinde cibum sumpturi, Diis consecrabant τὰς ἀπαρχάς, i. e. *primitias:* ac deinde non indecore neque tumultuanter, sed religiose quadam ad convivium accedebant lotis manibus: non aliter, quam ad sacrum epulum. Qui mos & hodie durat apud bene moratos Christianos. Sed proverbialius fiet, si intelligamus, non esse spoliandos, nec inhumanius expilandos ministros aut servos nostros, verum & illis aliquam pecuniæ portionem relinquendam, quo vivant. Fortassis quadraverit & in hos, qui præpropera aviditate commodum auferre student, prius quam oporteat: & quodammodo messem
C facere, prius quam maturuit seges: veluti si quis legatum aut promissum statim è vestigio flagitet, cum civilius sit, in dies aliquot silere: aut si quis modo nactus imperium, protinus incipiat populum exactionibus spoliare: aut si quis sponsam puellam non expectata ætate, nec expectatis nuptiarum ceremoniis properet amplecti. Sumptum est à ritu sacrorum, in quibus olim epulabantur. Huc pertinet & illud, quod alibi retulimus ex Athenæo, libro nono, ἀπὸ τηγάνου, i. e. *à patella frixoria.* Libro sexto refert hunc senarium ex Pherecrate:

Ἀπὸ τηγάνου τ' ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν.

i. e. *Se vesci apuis dixit è sartagine.*

D Quidam pro lopade τήγανον dixere, quod Jones ἤγανον. Hinc vox composita ἀποτηγανίζειν. Ita Phrynichus apud Athenæum libro sexto: Ἡδὺ δ' ἀποτηγανίζειν ἄνευ συμβόλων, i. e. *Jucundum est à sartagine tollere sine symbolis.* i. e. si nihil sit solvendum, & si id liceat immuni. Rursus alias apud hunc ipsum ex Archestrato: Ἀφαρπάζουσ' ὀβελίσκου, i. e. *Rapiens à veru.* De muliere quæ sacra nondum immolata devorare dicta sit. Apud eundem libro sexto, Anaxandrides:

Τῶν ζωγράφων μὲν ἡ καλὴ χειρουργία,
Ἐν τοῖς πίναξι κρεμαμένη θαυμάζεται.
Αὕτη δὲ σπουδῶς ἐκ λοπάδος ἁρπάζεται
Ἀπὸ τοῦ ταγήνου τ' εὐθέως ἀφανίζεται.

E i. e. *Pictoris opera pulchra, tabula pensili*
Spectantur, ac spectata sunt miraculo, at
Rapiuntur hæc è lopade pulchre, ac protinus
Redduntur ipsa evanida è sartagine.

In genere poterit accommodari ad quemvis, qui negocium irreverenter, & illotis, ut ajunt, pedibus aggreditur.

XXIX. *Hæc potior.*

Plutarchus in Problematibus Græcanicis Proverbium quoddam refert ad hunc modum: Ἀπό τινος ἐρρέθη τὸ παροιμιῶδες· Αὕτη κρείσσων; Δίνων ὁ Ταραντῖνος στρατηγῶν, ἀνὴρ δὲ τἆλλα ἀγαθὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀποχειροτονησάντων αὐτοῦ τινα γνώμην τῶν πολιτῶν, ὡς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε τὴν νικῶσαν, αὐτὸς ἀνατείνας τὴν δε-
F ξιάν, αὕτη εἶπε, κρείσσων. Οὕτως γὰρ ὁ Θεόφραστος ἱστόρηκε. Προσιστόρηκε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν Ῥυτίνῳ, τοῦ κήρυκος, αὕτη πλείους εἰπόντος, ἀλλ' αὕτη φάναι βελτίους. Καὶ ἐπεκύρωσε τὴν τῶν ἐλαττόνων χειροτονίαν. Horum verborum hic ferme sensus: *Unde fluxit illud, quod proverbii vice dicitur: Hæc victrix? Dinon Tarentinus, ductor exercitus, vir adprime fortis, reique bellicæ sane quam peritus, cum in concione dixisset sententiam, eaque civium suffragiis esset rejecta: deinde præco pronunciaret sententiam, quæ vinceret, sublata dextera:* hæc, *inquit,* potior. *Nam hunc ad modum retulit Theophrastus. Cæterum Apollodorus in Rhytino illud adjunxit, cum præco respondisset, at hæ sententia*

tentia numero plures sint, Dinonem protinus subjecisse: sed hæ meliores. Atque ita pauciorum sententiam fuisse promulgatam. Quibus ex verbis conjicere licet, ita vulgo dici solere, si quando significaretur consilium aliquod esse præstantius & conducibilius, etiamsi pluribus secus videretur. Aut ubi qui numero pauciores essent, facultate præponderarent. Quod genus fuerit, ut rem exemplis demonstrem: Maxima pars hominum voluptate lucrisque felicitatem metitur, perpauci virtutem amplectuntur. Cave ne quid te moveat multitudinis exemplum, αὕτη γὰρ κρείσσων. Item nemo pene est in toto principis famulitio, qui tibi non bene velit: sed unus tibi refragatur, qui tantum ubique valet, ut in ipsum fere principem agat tyrannum: Quare si res è suffragiis penderet, viceras. Sed αὕτη κυρία. Porphyrion leviter, ceu digito proverbium indicat, exponens eum locum in Horatianis Epodis:

Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege.

Quamquam depravate, sicut opinor, legitur in multis exemplaribus καῤῥόνων νίκα. Castigate legetur, ni fallor, κῤῥόνων νίκα, h. e. *præstantiorum victoria.* Nam Oda concionalis est, ac fugam decerni jubet, communibus omnium suffragiis. Quod si fieri non queat, ut id quod est optimum, multitudini probetur, saltem vincat ea sententia quæ sit potior, etiamsi paucioribus suffulta suffragiis. Ad id faciunt, quæ Plato scripsit lib. De leg. 1. pulcherrimum esse victoriæ genus, cum turba cedit potioribus: & in decernendo magis spectatur pondus suffragiorum, quam numerus. Verba Platonis ex eo, quem dixi libro, sunt hæc: Ἐν ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ σὺν χεῖρας, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε αὑτῆς λέγοιθ' ἡ πόλις, ἐπαινοῖτό τ' ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ, τοὐναντίον δὲ ὅπου τ' ἀναντία. i. e. *Quibuscunque siquidem in civitatibus meliores qui sunt, ii vincunt multitudinem ac deteriores: ibi respublica seipsa superior, recte dicetur: & hujus victoriæ nomine meritissimo laudabitur. Secus autem, ubi secus accidit.* Eodem respexit Plinius, cum queritur in Epistolis, numerari sententias, non expendi. Huc pertinet Livianum etiam illud: *Major pars vicit meliorem.* Indicat idem Homerus Iliados lib. primo.

—— ἐπεὶ τὰ χερείονα νικᾷ.

i. e. *Quando superant jam deteriora.*

Neque vero prætereundum hoc loco, quod de Zenone Philosopho memorat Diogenes Laertius. Zenon cum videret Theophrastum magnifici, laudarique quod plures haberet auditores, ad hunc respondit modum: Ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων, ἐμὸς δὲ συμφωνότερος. i. e. *Major quidem est illius chorus, at meus consonans.* Itaque locus fuerit adagio, sive cum negabimus spectandum, quam multis placeamus, sed quam bonis: sive cum suadebimus, id sequi oportere, non quod plurimis placeat, sed quod per se sit optimum factu, etiam si paucissimorum calculis approbetur. Sive cum dicemus, unius aut alterius studium pluris æstimandum, qui vel opibus, vel gratia, vel auctoritate præpolleat, quam multitudinis benevolentiam, quæ numero tantum superior sit, reliquis omnibus inferior. Quemadmodum apud Plautum quispiam contemnere se dicit minutos illos deos, modo Jovem unum sibi propitium habeat. Nec absurde trahetur in usum, quoties una vis plus potest reliquis omnibus, ut si quis dicat, *Hæc causa pluribus probatur, pluribus fulcitur rationibus, nititur æquo, dictatur à legibus,* verum altera κυρία. *Sic enim volo, sic jubeo.* Nam omnia cedant necesse est, quoties Rex hujusmodi promit Oraculum, quale profert apud Homerum Agamemnon:

Εἰ δέκε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι.

i. e. *Ipse equidem eripiam, si tradere forte graventur.*

De cujusmodi Lucianus in captivo, Καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τιθεμένων, i. e. *Qui jus in manu reponunt, quique jus in manu posuerunt.* Pyrrhum è liberis quidam adolescens admodum, interrogabat, cuinam esset relicturus regnum? Is respondit, ὃς ἂν ὑμῶν τὴν μάχαιραν ὀξυτέραν ἔχῃ. *Quicunque vestrum acutiorem habet gladium.* Id dictum Plutarchus in ejus vita non arbitratur multum abesse ab illa tragica exsecratione;

Θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τοὺς ἀδελφούς.

i. e. *Fratres acuto dividant ferro domus*
Vices habendæ.

In hos igitur qui vi rem gerunt, & quibus, ut Ennius ait:

—— *Ferro geritur res.*

Quibus jus est in armis, & quibus leges inter arma silent, per ironiam recte torquebitur, αὕτη κρείσσων καὶ αὕτη κυρία. Nam Græcis κύριος non solum *dominum* significat, verum etiam eum, qui prævalet auctoritate. Et Suidas indicat concionem illis κυρίαν dici: in qua soliti sint creari magistratus. Aristophanes in Acarnensibus κυρίαν ἐκκλησίαν appellat, in qua ἐνίκων τὰ ψηφίσματα, i. e. *Vincebant suffragia.* Nonnunquam ad rem refertur, ut apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi:

Οὑμός, οὐχ ὁ σὸς δὲ μῦθος κυριώτερος λέγειν.

i. e. *Plus valere nostra debet, quam hujus hic oratio.*

Significat enim servus, quanquam esset conditione inferior Menelao, tamen hoc se potiorem esse, quod justiorem haberet causam. Non abhorret hinc quod M. Tullius dixit in Pisonem: *Sed omitto ut sit factus uterque nostrum. Sit sane fors domina campi.*

XXIX. *Delius natator.*

Δήλιος κολυμβητής, i. e. *Delius natator.* Olim vulgo dicebatur admodum natandi peritus, quique posset in summa natare aqua. Natum adagium, aut certe factum illustrius ex Socratis apophthegmate. Cum enim huic Euripides librum obtulisset Heracliti, cui cognomen additum σκοτεινός, propter affectatam scriptorum obscuritatem: rogaretque cujusmodi videretur? Respondisse fertur hoc pacto: Ἃ μὲν συνῆκα γενναῖα. οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα, πλὴν δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ. i. e. *Quæ quidem intellexi, præclara: arbitror autem & ea quæ non intellexi, quamquam natatore Delio opus; ut ne quis in eo præfocetur.* Hæc Socrates, alludens simul & ad proverbium, & ad Heracliti sensus nimium abstrusos ac profundos: ut nisi natator insignite peritus contigisset, periculum esset, ne lector in eo libro suffocaretur mergereturque. Laertius in Heraclito refert hoc dictum ad Cratetem quendam, qui primus Heracliti librum de natura Græcis invexerit, & hoc elogio commendarit.

XXX. *Dicendo dicere discunt.*

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν περιζέται, i. e. *Dicendo consequimur ut dicamus.* Syrianus Hermogenis interpres Evagoram Sophistam taxat, qui dicendi facultatem non putarit ratione, sed usu duntaxat constare, fierique ut dicendo consequeremur dicendi facultatem. Ἀξιοῦντος δὲ, inquit, κατὰ τὴν συρφετῶν παροιμίαν, τὸ λέγειν ἐκ τοῦ λέγειν περιζέσθαι. i. e. *Existimantis juxta vulgare proverbium, dicendi facultatem dicendo contingere.* Usurpavit & M. Tullius libro primo De oratore: *In quo*, inquit, *fallit eos, quod audierunt*, dicendo homines *ut dicant* efficere *solere. Verum etiam illud dicitur, perverse dicere, homines perverse dicendo facillime consequi.* Plinius libro Epist. VI. *Video etiam multos parvo ingenio, literis nullis, ut bene agerent agendo consequutos.* Latius autem patet adagium, nempe ad cujusvis rei peritiam, quam aptissimum usus suppeditat, optimus rerum omnium magister. Proinde proverbiales erunt omnes id genus: *fabricando fabricam disces, canendo Musicam, militando militarem artem, scribendo disces scribere.*

XXXI. *Multi bonique.*

Πολλοὶ κἀγαθοί, i. e. *Multi bonique.* Proverbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem divinam facturus dicebat, τίς τῇδε; i. e. *Quis hic?* Dein, qui aderant, respondebant, Πολλοὶ κἀγαθοί. i. e. *Multi & boni.* Atque hæc partim ominis causa dicebantur: oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, h. e. *bene ominata dicere:* partim, ut si quis esset sibi conscius admissi piaculi, discederet à mysteriis. Plutarchus in Symposiacis, Ἐπεὶ μάρτυρες γε τῷ Πλάτωνι πολλοὶ τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν, i. e. *Quandoquidem Pla-*

Platoni testes adsunt multique bonique. Sed de hoc ante meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle, Ἀλλ' ὥς γ' ἄν εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνεπίφθονον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε. i. e. *Verum velut unus è numero honestorum ac bonorum, citra invidiam, ac purum illi reddidit testimonium.* Quin etiam Homericum illud jam proverbii vice receptum est,

—— Ἠΰς τε μέγας τε.

i.e. —— *Magnusque bonusque.*

Est subinde & apud Aristophanem. Proverbium igitur locum habuerit, quoties aut testes, aut judices, aut convictores significamus idoneos, ac neutiquam rejiciendos.

XXXII. *Heroum filii noxa.*

Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. i. e. *Virorum heroum filii noxa.* Veteribus illud observatum fuit, præstantium virorum filios multum à progenitorum moribus absuisse. Unde & Demosthenes dixit, Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη εἴη, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. i. e. *A viris egregiis, perinde quasi fato quodam id accidat, improbos proficisci filios*, Quæ quidem Demosthenis sententia refertur ab Aristide in Cimone. Interpres, quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc loco proverbium citat, quod modo retulimus. Manet & hodie vulgatus jocus: ex sapientissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis, generaliter hanc sententiam ad omnes mortales retulit:

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν ὅς τις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

i. e. *Unum forsan inter plurimos*
Inveneris, qui patre non sit nequior.

Adstipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus, nominatim Odysseæ Ε.

Παῦροι γὰρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

i. e. *Æquat rara patrem suboles, sed plurimi ab illis*
Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Ælius Spartianus in Severo Cæsare, multis exemplis declarans: ita fere usu venisse, ut viri, seu virtute, seu literis, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, ut magis ex usu rerum humanarum fuerit, illos absque liberis decedere.

XXXIII. *Nunquam ex malo patre bonus filius.*

Euripides hanc sententiam proverbio celebrem fuisse testatur, ex malo patre non progigni bonos liberos:

Φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει.
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

i. e. *Heus heus, ut illud dictitant recte, probum*
Patre ab improbo, non posse nasci filium.

Adstipulatur huic dicto proverbium illud: Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. i. e. *Mali corvi malum ovum.* Item illud Theognidis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται,

i. e. *Non etenim ex squillis rosa nascitur.*

Atque id genus alia, quæ suis referentur locis.

XXXIV. *Alio relinquente fluctu, alius excepit.*

Aristides in Themistocle: Θεμιστοκλέα δὲ τὰ δεύτερα ἀεὶ τῶν προτέρων μείζονα ἐξεδέχετο καὶ τὸ τῆς παροιμίας αὐτῷ περιειστήκει. τὸ μὲν γὰρ ἔλιπεν αὐτὸν κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν, ἕως διεξῆλθε διὰ τῶν τρικυμιῶν νικῶν, i.e. *Themistoclem posteriora semper majora prioribus excipiebant, atque illud, quod proverbio dicitur, illi accidit: Nam hac illum reliquit unda, illa vero excepit, donec per tricymias victor evasisset.* Videtur autem versus fuisse proverbialis, quem Aristides ad usum suæ sententiæ, nonnihil detorserit. Legetur integre ad hunc modum:

[1] Τὸ μὲν μ' ἔλιπε κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν.

i. e. *Hac me reliquit unda, at illa corripit.*

Sumpta metaphora à periculose navigantibus, qui semper post unius impulsum fluctus, alium exspectant, succedentibus invicem procellis. Atque etiam numerant undarum insultus, periclitantes nautæ. Nam decimam quanque maxime formidant, quam veteres decumanam appellabant. Græci gravissimas illas procellas, τρικυμίας vocant. Nec inconcinne deflectetur ad incursus malorum, cum ut fere fit, calamitas calamitati succedit, juxta proverbialem illum versiculum:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

XXXV. *Duobus pedibus fugere.*

Ἐκ δυοῖν ποδοῖν καταφυγεῖν. i. e. *Duobus pedibus confugere.* Aristides in Oratione Panathenaica: Καὶ μὴν αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, τὸ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ βοηθείας καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν πόλιν ὥσπερ ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν, μέγα καὶ φανερὸν σύμβολον ἐστὶ, καὶ στήλης ἄμεινον, τοῦ προέχειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. i. e. *Atqui primum illud ipsum, quod quibuscunque opus esset auxilio, ad hanc confugerent civitatem, plane tanquam duobus pedibus, neque ullam aliam reliquarum civitatum respicerent, magnum & evidens argumentum est, ac monimentum columna prestantius, eam protinus ab initio pracelluisse.* Is qui scholiis quibusdam haud quaquam contemnendis, hunc auctorem illustravit: admonet, proverbium ductum ab iis, qui festinant cursu, ut non dissimile videatur illi, ἀμφοτέραις χερσὶν, i. e. *Ambabus manibus*, quo proverbio sedulitatem celeritatemque peragendi negocii significamus. Vel à navigantibus, perinde quasi dicas, duobus clavis. Nam gubernaculum navis pedem appellant, quod eo navis cum huc atque illuc vertitur, velut ingredi videatur. Itaque confine fuerit illi, quod alibi diximus, ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν. Ut alterutrum sensum accipiamus, aut summo studio, summaque celeritate illos ad urbem confugere solitos, aut tutissimum illic omnium receptaculum fuisse. Quanquam Aristophanes ἐν ὄρνισιν, ad celeritatis significationem retulit, cum ait:

Ἀνεπτόμεσθ' ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν ποδοῖν.

i. e. *E patria utroque devolavimus pede.*

Interpres admonet, à navibus sumptum, secundo vento currentibus: sensum autem esse hunc, summa vi, summoque conatu.

XXXVI. *Quis aberret à janua?*

Τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; i. e. *Quis aberret à janua?* Dici solitum, ubi quis penitus aberret à vero, totoque fallitur judicio. Usurpatur ab Aristotele τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, libro secundo, ipsa statim in fronte: & in omnibus quidem exemplaribus, quæ mihi videre contigit, θύρας per υ scriptum reperio. Præterea *januam* vertit Argyropylus, nec malus interpres, nec philosophus cuiquam aspernandus. Ad hæc Averrois, cujus nunc præcipua in Philosophiæ Scholis auctoritas, hunc enarrans locum, palam declarat sese de *janua* sensisse. Denique in commentariis Alexandri Aphrodisei, consimili modo θύρας invenio. Quod si quo modo fas esset, à tot exemplaribus, à tantis auctoribus dissentire, mihi quidem magis probabilis lectio videatur, si θήρας legatur per η, non per υ. Quod autem θύρας irrepsit, mirandum non est. Primum, quod perfacilis erat lapsus unius literulæ depravatione, haud scio, an fortuita, maxime cum in sono nihil ferme sit discriminis. Deinde metaphoræ ratio magis obvia, magisque ad manum sita, fieri potuit, ut doctis etiam Philosophis imposuerit. Quippe quibus fabula non perinde nota fuerit ut communis illa similitudo de domus ingressu, deque primis cognitionis principiis. Postremo de codicum inter se consensu nequaquam mirandum videbitur, iis qui sunt vel mediocriter in pensitandis conferendisque codicibus exer-

1 Τὸ μὲν μ' ἔλειπε.] In superioribus horum adagiorum editionibus legitur ἔλιπε: in hac repositum fuit ἔλειπε, per ει: quia versus alioqui non legeretur integre, ut vult Erasmus: quasi in ἔλιπε produci possit. Sed quum ἔλιπε legeret (ut ostendit ejus interpretatio, per præteritum *Reliquit*) debebat illi in mentem venire ἐγκατελάμβανεν mutandum esse in ἐγκατέλαβεν, ut posset itidem verti per præteritum *Excepit*. Cui mutationi aperte reclamat metri ratio. Legendum est igitur utrobique ἔλειπε: & ex *Reliquit* faciendum *Relinquit*.

bat: *Excipiebat* item, ex *Excepit*, ut ita efferatur Latine proverbium: *Hac me relinquebat unda, at illa excipiebat*: vel potius: *intercipiebat*. Hæc autem præterita imperfecta indicant sumptum esse hoc proverbium ex alicujus sermone, narrantis quemadmodum tempestate agitatus fuisset. Sic vero & alia proverbia itidem ex alicujus narratione sumpta, tempus imperfectum servarunt: ex quibus est & illud, Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβη βλάβην. Quod hic quoque non perspiciens Erasmus, ἔτικτε (veram & indubitatam lectionem, ut arguit ipsum metrum) vertit quasi esset τίκτει. Idem tempus habes & in isto proverbio, Ἀμαὶ ἀπήγγελλον, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας. *H. Stephanus.*

citati. Fit enim sæpenumero, ut unius archetypi mendum, modo veri fucum aliquem præ se ferat, in universam deinde veluti posteritatem librorum propagetur:

Καὶ παῖδας παίδων καί τοι μετόπισθε γένωνται.

Neque vero hæc dixerim, quod hac de re, si quis forte diversum sentiat, digladiari velim, vel quod hoc sit ab nostro instituto alienum, vel quod non ignorem, quam lubrica, plenaque discriminis res sit, in tantis auctoribus quicquam immutare. Tantum conjecturas, quibus adducor, in medium adferam. Quæ si cui videbuntur idoneæ, nostræ subscribet opinioni: sin minus, veterem sententiam hoc jam obtinebit libentius, quod etiam in dubium vocata vicerit. Primum igitur omnium mihi scrupulum haud mediocrem injecit vetustissimus simul & emendatissimus codex orationum Aristidis Rhetoris, in quo non solum θήρας invenio scriptum, verum etiam indicatam fabulam antiquissimam, pariter & auctorem, unde proverbium hoc Aristotelicum, ni fallor, dimanarit. Igitur Aristidis in oratione, cui titulus, Pericles, verba sunt hæc: Οὐκοῦν πρίν τινα τῶν ἀντιπάλων ἑλεῖν ἕνα τῶν φίλων θηρεύσας ἄγεις, καὶ πέπονθας ταυτὸν τῷ πινδάρου πηλεῖ, ὃς τῆς θήρας διήμαρτε, τὸν δὲ εὐρυτίωνα φίλτατον ὄντα αὐτῷ πρὸς διέφθειρε. i. e. *Itaque prius quam adversariorum quempiam ceperis, unum ex amicis venatu nactus adducis. Atque idem accidit tibi, quod apud Pindarum Peleo, qui aberrans à fera, quam petebat, Eurytionem, quem sibi carissimum habebat, interemit.* Adstipulantur hoc loco scholia, quæ exstant in hunc auctorem: nullo quidem certo titulo, veruntamen, sicuti res indicat hominis nec indulgentis, nec indocti. Proinde non gravabor & hujus adscribere verba, si quis forte fortuna requisiturus est. Μέμνηται, inquit, ἐν ὕμνοις πίνδαρος, ὅπως τὸν εὐρυτίωνα τὸν τοῦ ἴρου τῶν ἄκτορος παῖδα, ἕνα ὄντα τῶν ἀργοναυτῶν, συνθηρεύοντα ἄκων ἀπέκτεινε πηλεύς. φίλον δὲ λέγει, ἐπειδὴ συγγενὴς τούτου ἦν, πηλεὺς γὰρ πρὸ θέτιδος, θυγατέρα ἄκτορος τὴν πολύμηλον εἶχε γυναῖκα, ὁ δὲ ἄκτωρ πατὴρ ἴρου, ὃς παῖδα εἶχε τὸν εὐρυτίωνα. i. e. *Meminit in hymnis Pindarus, quemadmodum Eurytionem Iri, cui pater Actor, filium, ex Argonautis unum, secum venantem imprudens occiderit Peleus. Amicum autem vocat, quod huic esset affinis. Nam Peleus ante Thetidem, Polymelum habuerat uxorem Actoris filiam. Porro Actor Iri pater erat, cui filius Eurytion.* Proinde non dissimile veri videtur, ex Pindaro profectum adagium, quod tacito, sicuti fere facit, auctoris nomine usurpavit Aristoteles, ut intelligamus illum τῆς θήρας διαμαρτεῖν, qui non solum feram ea parte non fert, quam destinarat, verum toto aberrat captu, ne attingens quidem quod appetebat. Jam vero neque postularim, ut quisquam hæc probet: nisi videbuntur cum Aristotelis sententia vel ad amussim, ut ajunt, congruere. Differit enim eo loco Philosophus De rerum naturalium cognitione, quæ sit eadem & facilis & difficilis. Facilitatis illud argumentum adducit, quod ea nemini non aliqua ex parte contigit: difficultatis, quod exacte nulli. Neminem autem fuisse, qui nihil omnino veritatis in rerum cognitione naturalium attigerit, id proverbio veluti fulcit, τίς ἂν, inquiens, θύρας ἁμάρτοι; Tanquam singulorum exactum tenere scientiam, perinde sit, quasi si quamcunque partem destinaris, eam citra errorem ferias. Rursum ubique labi, sit velut à toto corpore aberrare, & in aliud longe diversum ceu telum deflecti conjecturam. Verum quo curioso etiam lectori, ac δυσαρέστῳ fiat satis, ipsius Aristotelis, ex eo quem dixi libro, verba subscribam: Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπή, τῇ δὲ ῥᾳδία. Σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν, ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ' ἕνα μηδὲν, ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροιζομένων γίνεσθαί τι μέγεθος. ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι. ταύτῃ μὲν εἴη ῥᾳδία, τὸ δὲ ὅλον τ' ἔχειν καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. i. e. *Veritatis consideratio partim difficilis est, partim facilis. Hujus rei illud argumentum est, quod neque quisquam illam sit assecutus pro rei dignitate, neque rursum omnino frustratus sit aliquis: sed cum unusquisque aliquid de natura differat, fit ut unusquisque per se nihil, aut paulum adferat ad illam momenti: verum ex omnibus in unum collectis aliqua magnitudo confletur. Itaque si res ad eum videtur habere modum, quemadmodum proverbio dicimus, quis non attigerit ostium: hoc quidem nomine facilis fuerit. Cæterum habere totum, partem autem non posse, difficultatem illius declarat.* In his Philosophi verbis non video quis locus sit januæ. Verum illa similitudo principiorum & ostii præbuit, ni fallor, erroris ansam. Quin potius, ἁμαρτάνειν τῆς θήρας Aristoteles sentit eum, qui nulla ex parte consequitur quod petit, id quod mox τὸ ὅλον ἔχειν vocat, quasi confusim, ac generatim habere: cui contrarium τὸ μέρος ἔχειν, facit, velut exacte tenere, & non solum feram uncunque, sed haec aut illam belluæ partem, quam maxime velis, attingere. Tametsi in hunc locum interpres tam multos adfert sensus, ut nullum idoneum percepisse videatur. Idem admonet etiam lectionem aliam aliis placere. Quod quoties fit, mihi protinus suboritur suspicio, mendum aliquot subesse. Alioqui ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ i. e. *Simplex veritatis oratio*, quemadmodum vere dixit Euripides. Jam vero mihi telum illud restat potissimum, Alexander Aphrodiseus, qui prætcrquam, quod tota ejus oratio sententiæ palam suffragatur, nominatim etiam admonet, proverbii metaphoram à sagittariis esse ductam, quorum nemo solet à lato aberrare scopo, nimirum cujusmodi est tota bellua, cum ab exili scopo nonunnquam aberrent. Sed præstiterit & hujus verba eatenus subscribere, quatetenus ad proverbii pertinent explanationem: Δοκεῖ δέ μοι διὰ τὸ μὲν σὺν πολλούς τε ἐπιβάλλεσθαι λέγειν περὶ αὐτῆς, καὶ μηδένα αὐτῶν πάντη διαμαρτάνειν δείκνυσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἡμῖν εἶναι, τὴν δὲ τὴν πραγματείαν. διὰ δὲ τοῦ μηδένα κατ' ἀξίαν εἰρηκέναι περὶ αὐτῆς, τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐνδείκνυσθαι καὶ τὴν χαλεπότητα, καὶ ὅτι μὴ χρὴ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν αὐτῆς. ἔχεσθαι μὲν γὰρ αὐτῆς χρὴ, ὅτι ἡμῖν ἐστι κατὰ φύσιν, μὴ παρέργως δὲ, ὅτι ἐστὶ χαλεπή. προτρέπει δ' ἂν ἡμᾶς δι' ὧν εἴρηκε, καὶ ἐπὶ τὸ μήτε καταφρονεῖν αὐτῆς ὡς ῥᾳδίας πάντη, μήτε ἀπογινώσκειν, ὡς πάντη χαλεπῆς. ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ὅτι τὸ πάντας τι ὑγιὲς εἰρηκέναι σὺν περὶ αὐτῆς λέγοντας σημεῖον ἂν εἴη, τοῦ ῥᾳδίαν αὐτὴν εἶναι, ἔδειξε τῇ παροιμίᾳ προσχρησάμενος τῇ, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ἣ λέγεται μὲν ἐπὶ τῶν εὐκόλων καὶ μηδὲν χαλεπὸν καὶ δυσάρεστον ἐχόντων. εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, τῶν ἐπὶ σκοπὸν τοξευόντων. οὗτοι γὰρ ἂν μὲν στενὸς ὁ προκείμενος ᾖ σκοπός οὐ ῥᾳδίως αὐτοῦ τυγχάνουσιν. ἂν δὲ ᾖ πλατύς, οὐ χαλεπὸν τὸ τούτου τυγχάνειν, διὸ καὶ πάντες τυγχάνουσι ῥᾴδιον τοῦτο. i. e. *Videtur autem mihi quod permulti tentant de ea differere, neque quisquam illorum omni ex parte fallitur, hoc argumento demonstrare, tractationem hanc nobis naturalem esse. At rursum quod nemo pro dignitate, pleneque de illa sit locutus: ex hoc & amplitudinem illius & difficultatem argui posse. Simulque illud admonere, non oportere obiter, aut indiligenter vestigationem illius peragere: imo sectandam quidem esse, propterea quod ad ea natura propensi videamur: at rursum non oscitanter, eo quod sit difficilis. Atque his verbis adhortatur nos, ut eam neque contemnamus, tanquam omnino facilem, neque rursum per desperationem ab ea deterreamur, tanquam admodum difficili. Itaque si perinde videtur habere, quemadmodum proverbio dicimus,* Quis non attigerit januam? *quod omnes aliquid recte dixerint, quicumque de ea sunt locuti, id facilitate illius arguere, adhibito proverbio demonstrat. Nempe illo,* Quis non attingat ostium? *Quod quidem usurpari consuevit, de rebus factu proclivibus, in quibus omnino nihil insit, vel difficile vel arduum. Sumptum est autem à sagittariis, ad scopum propositum inculcantibus. Siquidem ii, si scopus fuerit minutus, facile fit ut fallant, neque feriant: sin autem amplus, haud difficile feriunt.* Hactenus Alexandri verba retulimus, è quibus satis abunde arbitror liquere, θήρας legendum, non θύρας. Quanquam totum hoc quicquid est, eruditorum judicio relinquimus. Etenim si quis erit, cui *janua* illa impendio placebit, habiturus est, quo suffragium

fragium suum non omnino absurde tueri possit. Haud enim scio, an & antiquitus fieri soleat, quod hodie nonnullis in locis videmus, ut aggeres, qui scopum sustinent, à lateribus atque item à tergo muris defendantur, superne imminente tecto, ut ingressus ille, qui patet, januæ speciem habere videatur. Porro vehementer imperitus sit oportet, qui non solum non attingat scopum aut aggerem, verum etiam ab ipso aberret ingressu, quem difficile non sit vel cuivis attingere. Mihi tamen vero propius videtur, ut ad Pindaricam fabulam referatur adagium. Sed super hoc, quemadmodum dixi, docti pronunciabunt. Nos commentatoris officio functi, sat habuimus, quod apud auctores invenerimus, quodque nobis videatur, id expendendum in medium proponere. Affine videtur huic proverbio, quod apud Platonem legitur in Phædro: Λυσίας ὁ παντὸς ἡμάρτηκε, i. e. *Lysias prorsum aberravit*. Allusit huc leviter Lucianus in Timone, cum ait: Jovis fulmen, quod in Anaxagoram Philosophum torserat, fallente manu, ab ipso quidem aberrasse, cæterum in Castoris ac Pollucis templum fuisse detortum. Nec abhorrent ab hac forma, *toto aberrare cœlo*, & *tota aberrare via*, quæ retulimus alias.

XXXVII. *Salsuginosa vicinia.*

Ἁλμυρὸν γειτόνημα. i. e. *Salsuginosa vicinia*. De sterili, agresti, atque inhumana vicinia dicebatur. Aristides in Themistocle: ἔστω τὸ γειτόνημα ἁλμυρὸν ὥς φασιν. i. e. *Sit salsa, ut ajunt, vicinia*. Interpres adscripsit adagium ex Alcmane Lyrico poeta sumptum. Plato lib. De legibus IV. Μάλα γε μὴ ὄντως ἁλμυρὸν καὶ πονηρὸν γειτόνημα. i. e. *Haud sane vere, salsuginosa, malaque vicinia*. Transferri potest vel ad negocium multi quidem laboris, at parum frugiferum: vel ad vicinos molestos. Traductum ab agris mari finitimis, qui plerumque solent ad culturam inhabiles esse. Proinde Virgilius etiam terram salsam, ut minime feracem damnat. Ad hæc videmus homines & ipsos littorales fere cæteris inhumaniores, tanquam immanitatis nonnihil ex immanissimo contrahant elemento.

XXXVIII. *Ad fractam canis.*

Πρὸς ἐῤῥωγυῖαν ᾄδεις. i. e. *Ad fractam canis*, subaudi, vel chordam, vel citharam. Suidas ostendit dici solitum de iis, qui frustra laborant. Antiquis mos erat ad citharam canere, in qua si qua chorda rupta sit, ad eam frustra vocem accommodes, cum illa non respondeat. Fabulam de cicada, fractæ fidis vicem supplente, diximus alibi. Quanquam non inscite accommodabitur, ubi non respondetur officiis alicujus, aut ubi quis suadet obstinato, aut orat inexorabilem.

XXXIX. *Utre territas.*

Ἀσκῷ ἢ ἀσκίῳ μορμολύττεσθαι. i. e. *Utre terrere*, sive terreri. Dici solitum, quoties inanem formidinem aut concipit aliquis, aut incutit. Sumptum ab iis, qui vasorum inanium strepitu pavefaciunt pueros, aut alioqui formidolosos, vel potius qui vasorum hujusmodi sonitu propellunt aves, ut indicat in Avibus Aristophanes. Exstat apud Diogenianum, atque huic finitimum putat, ἀσκῷ φαυλίζειν. Hesychius unica dictione pronunciat, ἀσκοφλαυρίζειν pro inani metu. Putat idem valere, τῇ σκιᾷ μορμύσσῃ. i. e. *umbra territas*.

XL. *Leonem larva terres.*

Μορμολυκίοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα. i. e. *Larvis terres Leonem*. Apud eundem refertur. Conveniet de minis inanibus, ac terriculis deridendis. Quanquam, ut inquit Plinius, hoc tale tamque sævum animal rotarum orbes circumacti, currusque inanes, & gallinaceorum cristæ cantusque etiam magis terrent, sed maxime ignes. Quod ni fallor memoria, reperi apud auctorem quempiam, leonem etiam larvis & adsppostitiis vultibus offendi. Adagium usurpat Seneca lib. II.

XLI. *Principatus Scyrius.*

Ἀρχὴ σκυρία. i. e. *Imperium Scyrium*. De frigido tenuique regno. Scyrus insula, quam olim incoluere Pelasgi & Cares, petricosa & infrugifera, nec ullius

A bonæ rei ferax. Suidas addit, quosdam referre proverbium ad Theseum, qui cum invasisset ditionem Lycomedis, atque hujus uxorem sollicitasset ad stuprum, præcipitatus sit: unde videtur sævum imperium dictum *principatus Scyrius*. Legimus & de saxis Scyroniis, quod an ad hoc proverbium pertineat nescio. Juxta priorem interpretationem adagium eleganter accommodabitur ad munus aliquod, unde præter inanem titulum, & molestam administrandi curam nihil emolumenti capitur. Auctor Zenodotus.

XLII. *Post Lesbium cantorem.*

Μετὰ λέσβιον ᾠδόν. i. e. *Post Lesbium cantorem*. Hoc adagio significabant aliquem non primas, sed secundas

B tenere parteis. Finitimum illi: Οὐδὲν πρὸς τὸν παρμένοντος ὄν. i. e. *Nihil ad Parmenonis suem*. Lacedæmonicum proverbium, hac natum occasione, quemadmodum narrat Suidas: Cum Lacedæmoniorum res seditionibus tumultuarentur, consultum oraculum jussit, uti Lesbium cantorem arcesserent. Arcessitus itaque Terpander Lesbius, nimirum, Antisseus, & ad Lacedæmonios missus. Is canendo sic illorum animos delinivit, ut seditionem omnem sedaret, redactis in concordiam civibus. Qua ex re factum est, ut Lacedæmonii Lesbiis cantoribus primas in arte musica partes tribuerent, & si quem alium canentem audissent, protinus dicerent, μετὰ λέσβιον ᾠδόν. i. e. *Post Les-*

C *bium musicum*. Zenodotus proverbium hoc citat ex Cratini fabula, cui titulus Chiron. Meminit hujus adagii Plutarchus in commentario, quem inscripsit περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Quanquam mihi quidem stilus non redolet Plutarchum. Nihil autem vetuerit, quo minus proverbium etiam ad rem deflectatur, veluti si quis affirmans quærendam eruditionem, sed post paratam pecuniam, dicat, μετὰ λέσβιον ᾠδόν.

XLIII. *Callipides.*

Καλλιππίδης olim proverbio dicebatur, qui in moliendis negociis, cum multa se facturum minaretur, nihil

D tamen conficeret: aut quemadmodum ait Terentius, qui *sedulo movens sese, nihil promoveret*. M. Tullius ad Atticum, lib. XIII. *Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere*. Postea autem quam hæc cœpi φιλολογώτερα, Varro mihi denunciaverat magnam sane & gravem προσφώνησιν. Biennium præteriit, cum ille καλλιππίδης assiduo cursu nullum cubitum processerit. Quibus verbis Cicero notat M. Varronis tarditatem, qui cum magnas quasdam spes ostenderet, re nihil unquam absolveret. Suetonius Tranquillus in Tiberio: *Ad extremum vota pro itu ac reditu suo suscipi passus est, ut vulgo jam per*

E *jocum* Callipides *vocaretur, quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram progredi, proverbio Græco notatum est*. Hactenus Tranquillus. Parum autem liquet, utrum omnis proverbii ratio sita sit in Callipidis cognomine, quod à pulchritudine equorum est dictum: an aliud quoddam fuerit proverbium, quod in Callipidem sit dictum: quemadmodum ex Suetonii verbis conjectura sumi posse videtur. Deinde quis hic fuerit Callipides, cujus tardam celeritatem notarit adagium, non satis perspicuum est, nisi quod haud dissimile veri videtur accipiendum esse, de Callipide Tragœdiarum histrione: cujus meminit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis, his quidem verbis:

F Ἀλλ' οὖν ἄλλους ἑώρα θαυμάζοντας, ἐδόκει μηδὲ γινώσκειν. καί ποτε καλλιππίδης, ὁ τῶν τραγῳδιῶν ὑποκριτὴς ὄνομα καὶ δόξαν ἔχων ἐν τοῖς Ἕλλησι, καὶ σπουδαζόμενος ὑπὸ πάντων, πρῶτον μὲν ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ προσεῖπεν, ἔπειτα σοβαρῶς εἰς τοὺς συμπεριπατοῦντας ἐμβαλὼν ἑαυτὸν ἐπεδείκνυτο, νομίζων ἐκεῖνον ἄρξεσθαί τινος φιλοφρονήσεως. τέλος δὲ εἶπεν, οὐκ ἐπιγινώσκεις με, ὦ βασιλεῦ; οὐκ ἤκουσας ὅς τίς εἰμι; ὁ δ' Ἀγησίλαος ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν, ἀλλ' οὐ σύ ἐσσι καλλιππίδας, ὁ δεικηλίκτας; οὕτω δὲ λακεδαιμόνιοι τοὺς μίμους καλοῦσι. Quorum verborum hæc ferme sententia est: *Quarum rerum admiratione reliquos teneri videbat, eas ipse ne cognoscere quidem videbatur. Evenit aliquando, ut Callipides tragœdiarum*

diarum histrio, multi nominis atque opinionis inter Græcos, & ab omnibus in precio habitus, primum illi fieret obvius, ac salutaret: deinde arrogantius inter reliquos regis affectatores admisceret sese ostentaretque, ratus, futurum, ut ille prior aliquid comitatis inciperet exhibere. Tandem cum diceret etiam: Non agnoscis me Rex, nec qui sim audisti? Agesilaus contemplatus hominem: An non tu es, inquit, *Callipides ille dicelicta? Nam sic appellant Lacedæmonii mimos.* Hæc Plutarchus. Δείκηλον autem apud Græcos simulacrum, ac repræsentationem, imitamenque significat, ut auctor est Eudemus. Unde Lacedæmonii *mimi* vocabulum duxisse videntur, quod ipsum etiam ἀπὸ τῆς μιμήσεως, h. e. *ab imitatione* dictum est nobis. Licet igitur conjicere, Callipidem hunc, aut quisquis is fuit, ita gesticulationibus uti solere, ut cum mira agilitate moveri videretur, à loco tamen non discederet. Meminit hujus nominis etiam in Nebulis Aristophanes, indicans eam vocem ἀπὸ τῶν ἵππων esse deductam.

XLIV. *Balneator.*

Βαλανεύς. i. e. *Balneator*, sive *balnei caupo*. Id nominis vulgato convicio dicebatur in hominem alienarum rerum plus satis curiosum. Propterea quod hujusmodi genus hominum, quoniam in ocio vivit, neque suis negotiis distinetur, aliena curare consuevit. [1] Quemadmodum ille Damasippus Horatianus:

—— *Aliena negotia curans,*
Excussus propriis.

Cujusmodi sunt & Tonsores.
Unde idem Horatius:

—— *Opinor*
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Plato libro De Republica I. videtur usurpare in verbosos. Quanquam germana inter se vitia sunt, curiositas & garrulitas, teste vel Horatio:

Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est.

Meminit adagii Diogenianus.

XLV. *Bacchæ more.*

Βάκχης τρόπον. i. e. *Bacchæ more.* De tetricis ac taciturnis dictitari solitum, quod essent hujusmodi Mænades illæ, Bacchico afflatæ furore. Auctor idem Diogenianus. At Juvenalis retulit ad vitam intemperantem:

Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

XLVI. *A lasso rixa quæritur.*

Seneca De Ira libro tertio, proverbium hujusmodi refert: *A lasso rixa quæritur.* Aut, *lassus rixam quærit.* Quod in quem sensum antiquitus fuerit usurpatum, non satis liquet. Quod si conjecturas sequi licet, apparet dictum in quosdam morosiores, & ad rixandum procliviores: non quod offendantur, sed quod alioqui animo male affecti sunt, ut sunt difficiles ac submorosi, quibus fortuna adversa est. Sed ipsius Senecæ verba subscribam, ex quibus proverbii sensus hic, ut opinor, colligi poterit: *Ideo quibus stomachus suspectus est, processuri ad res agendas majoris negotii, bilem cibo temperent, quam maxime movet fatigatio: sive quia calorem inedia compellit & nocet sanguini, cursumque ejus venis laborantibus sistit: sive quia corpus attenuatum & infirmum incumbit animo. Certe ob eandem causam iracundiores sunt, valetudine aut ætate fessi. Fames quoque & sitis, ex eisdem causis vitanda est. Exasperat enim & incendit animos. Vetus dictum est*, à lasso rixam quæri. *Æque autem & ab esuriente, & ab omni homine, quem aliqua res urit. Nam ut ulcera ad levem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeo, ut quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio ad litem evocent. Nusquam sine querela ægra tanguntur.* Hactenus Seneca. Huc pertinet, quod scribit Plin. lib. XXII. cap. XXIV. *Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam & in siti.*

1 Imo vero, quia in balneas venientes audit garrientes, aliena negotia hinc cognoscit. Eadem est ratio tonsorum, quorum in tabernas solebant ociosi & garruli homines convenire. Vide hujus Centuriæ Proverb. LXX.

XLVII. *Gladiator in arena consilium capit.*

Gladiator in arena consilium capit. Admonet è re nata mutandum aliquando consilium, & tempori, quod ajunt, serviendum. Refertur & hoc ab Annæo Seneca libro Epistolarum ad Lucilium III. *Jam intelligis*, inquit, *educendum esse te ex istis occupationibus speciosis & malis. Sed quomodo consequi possis, quæris. Quædam non nisi à præsente monstrantur. Non potest medicus per Epistolas, cibi aut balnei tempus eligere. Vena tangenda est. Vetus proverbium est:* Gladiatorem in arena capere consilium. *Aliquid adversarii vultus, aliquid manus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis, intuentem monet. Quid fieri soleat, quid oporteat, in universum & mandari potest & scribi. Tale consilium, non tantum absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autem quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo suadebit. Cum rebus ipsis deliberandum est.* Hactenus ille. Cæsar commentario Belli Gallici V. *Quod plerumque his accidere consuevit, qui in ipso negotio consilium capere coguntur.* Dicimus & *è re nata consilium capere.*

XLVIII. *Inelegantior Libethriis.*

Ἀμουσότερος λειβηθρίων. i. e. *Indoctior Libethriis.* Proverbialis hyperbole, quadrans in hominem admodum idiotam, & ab omni Musarum commercio prorsus alienum. A gentis hujus agresti imperitia sumptum est proverbium. Tradunt enim Libethrios, musices ac poetices, breviter omnium elegantiorum disciplinarum stolidissimos contemptores fuisse, adeo, ut apud hos quidam occisum Orpheum existiment, quorum de numero Zenodotus est, qui Libethrios gentem Persiæ scribit fuisse. Servius Libethrum fontem quempiam esse credidit, unde Virgil. in Meliboeo *Musas Libethridas* cognominarit. Plinius lib. IV. mentionem facit Libethræ fontis: quem constituit in Magnesia quæ Thessaliæ regioni adjungitur. Solinus Libethrum vocat genere masculino. Strabo item libro Geographiæ IX. Libethri meminit: *Hoc in loco*, inquit, *consecrata est Musis ades, fonsque Caballinus, & Libethridum spelunca Nympharum. Qua ex re suspicari licet, eos qui & Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimpliam eisdem Musis consecrarunt, Thraces exstitisse. Pieres autem vocabantur, quibus exstinctis loca hæc Macedones nunc possident.*

XLIX. *Domesticum thesaurum calumniari.*

Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλεις. i. e. *Domesticum thesaurum calumniaris*, sive traducis, hoc est, tua ipsius carpis lacerasque. Simillimum illi, quod alibi retulimus, Horatiano: *Vineta propria cædere.* Aristides Rhetor in Pericle: τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβαλοῦμεν, ἂν ταῦτα διασύρωμεν, i. e. *Domesticum thesaurum insimulabimus, siquidem istis obtrectabimus.* Nullus autem sanæ mentis, quæ domi recondita habet, traducit ac reprehendit: sed suis quisque favet, alienis invidet. Conveniet & in illos, qui sua ipsorum arcana non celant.

L. *Qualis vir, talis oratio.*

Annæus Seneca in Epistolis, quas scripsit ad Lucilium, Epist. CXIV. *Apud Græcos*, inquit, *in proverbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita.* Græcum id proverbium exstat apud Aristidem, in secunda Rhetorices adversus Platonem defensione: Οὐκ ἀπᾴδει δὲ ἡ παροιμιωδέστατον ἣ λέγουσι, οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸν λόγον, καὶ πάλιν τὸ ἕτερον ὡσαύτως, i. e. *Non dissonat autem ab iis adagium, quo dicunt, cujusmodi sunt mores, ejusmodi & orationem esse.* Ac rursum: *Qualis sit oratio, tales item esse mores.* Ad eandem facit sententiam, quod inter Solonis apophthegmata commemorat Diogenes Laertius: Τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων. i. e. *Orationem factorum esse simulacrum.* Persius V. Satyra, sententiam hanc allegoria texit: cum ait:

—— *Pulsu dignoscere cautus,*
Quid solidum crepet, & picta tectoria lingua.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis ex oratione spectari, quam vasa dignoscuntur crepitu, quem reddunt digito pulsata.

Idem in Satyra III.

—— *Sonat vitium percussa, maligne*
Respondet, viridi non cocta fidelia limo.

Idque proverbii non solum locum habet, cum improbum, aut probum virum arguit oratio, verum etiam cum ex stilo perpendimus ingenium cujusque, omnemque mentis habitum ex ipsa dictionis ratione conjectamus. Etenim tumidi, stilus turgidus: abjecti, humilis: exsanguis, asperi, scaber: amarulenti, tristis ac maledicus: deliciis affluentis, picturatus ac dissolutus: Breviter omne vitæ simulacrum, omnis animi vis, in oratione perinde ut in speculo repræsentatur, ac vel intima pectoris, arcanis quibusdam vestigiis deprehenduntur. Itaque Seneca Mæcenatis delicias ac mollitiem ex ipsa hominis dictione colligi scribit. Huc pertinet, quod Socrates apud Platonem jubet loqui Charmidem ut eum videat, nimirum, hominem ex oratione æstimaturus. Idem in Gorgia negat se nosse Archileum Perdicæ filium, quod nunquam cum eo venerit in colloquium. At vulgo prædicant se nosse hominem quem viderint tantum, quum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

LI. Ἡ ψελλὴ οὐ πιστεύει.

Ἡ ψελλὴ οὐ πιστεύει. i. e. *Balba non credit*. Jocus proverbialis, ubi quis sua mala conatur dissimulare, quæ præ se fert, etiam cum dissimulat. Veluti si quis neget se blæsum esse, idque ipsum non possit, nisi blæse dicere. Dictum est nim πιστεύει pro πειθεῖ. Propterea, quod qui linguæ vitio laborant, in literis duabus, sigma & rho potissimum laborant. Refertur à Suida. Notatus est & Alcibiadis labdacismus, qui pro ρ litera, λ solitus sit pronunciare, non linguæ vitio, sicut arbitror, sed magis ob delicias. Apud Aristophanem in Vespis, ubi quispiam pro θέωρος θέωλος, proque κόραξ κόλαξ dixisset ὁλᾷς θέωλον; τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει, alter subjicit:

Ὀρθῶς γε τοῦτ' ἀλκιβιάδης ἐτραύλισεν.

i. e. *Recte Alcibiades hæc quidem ebalbutiit.*

LII. *Nostris ipsorum alis capimur.*

Τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα. i. e. *Nostris ipsorum pennis capimur*. Aristoph. in Avibus.

Ταυτὶ μὲν ἠκάσμεσθα κατὰ τὸν αἰσχύλον,
Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς.

i. e. *Atque hic quidem conjecimus juxta Æschylum,*
Hæc non ab aliis, imo pennis propriis.

Æschylus autem, ut admonet interpres, in fabula, cui titulus Myrmidones, hoc proverbium appellat λιβυκόν, quod ex apologo Libyco ductum sit. Fertur autem apologus hujusmodi, aquilam ictam sagitta, cum inspexisset jaculum ad imaginem pennarum effictum, imitatumque dixisse:

Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς
Ἁλισκόμεθα.

i. e. *Hæc non ab aliis, imo pennis propriis*
Capimur.

Usus est hoc Athenæus libro undecimo, Καὶ ταῦτα οὐχ' ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς κατὰ τὸν θαυμάσιον αἰσχύλον ἁλίσκῃ, i. e. *Idque non ab aliis, sed* tuis *ipsius* alis caperis, *ut egregius ille dixit Æschylus*. Convenit in eos, qui ipsi præbent occasionem sui mali, ut Chremes Terentianus ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, cum servum hortatur, ut technam aliquam in Menedemum intendat, à quo mox ipse deluditur dolis.

LIII. *Bonæ fortunæ*, Sive *boni genii.*

Ἀγαθοῦ δαίμονος, i. e. *Boni genii*, vel *bonæ fortunæ*, subaudi, nomine, sermo est bene ominantis in re quapiam aggrediunda, quemadmodum & illud Persianum: *Hoc bene sit*. Itaque festivius erit cum ad locum trahetur de eo, qui rem incœptat, levem quidem illam, sed perinde laborans quasi esset maxima. Velut si sordidus quispiam tandem vini cadum relineret, aut caseum diu servatum aliquando proponeret ἀγαθοῦ δαίμονος. Zenodotus & item Aristophanis interpres ostendit, proverbium hinc esse natum, quod olim peracto convivio sublataque mensa meracum inferri consuevit. Isque calix ἀγαθοῦ δαίμονος. i. e. *boni genii* appellatur. Hujus Commenti auctorem citat Theopompum interpres Aristophanis in Vespis. Nec diversum est quod adfert ex Apollodoro, cui sententiæ suffragari videtur Aristophanes in Equitibus:

Μὰ δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.

i. e. *Non per Jovem, verum boni genii merum.*

Item in Vespis:

Μηδέποτε πίοιμ' ἀκράτου μισθὸν ἀγαθοῦ δαίμονος.

i. e. *Ne merum unquam bibere detur præmium genii boni.*

Idem in eodem:

—— Καὶ σπεῖσον ἀγαθοῦ δαίμονος,

i. e. —— *Ac boni libato genii nomine.*

Paulo diversius in Pace:

Νῦν γὰρ ἡμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος.

i. e. *Nam boni genii licet nunc rapere nobis nomine.*

Quanquam Athenæus libro dipnosophistarum XI. palam demonstrat, à lotione, qua cœnati utebantur, calicem inferri solere, qui dicebatur ἀγαθοῦ δαίμονος. Qui sane mos hodieque durat Germanis. Id poculum ostendit dictum μετανιπτρον, quod à lotis manibus adferret, qui mos & hodie religiose servatur apud Britannos. Antiphanes in Lampade:

Δαίμονος ἀγαθοῦ μετανιπτρον ἐντραγεῖν.

i. e. *Boni Dei metaniptron devorare.*

Rursus idem:

Ἀλλὰ τὴν δαίμονος ἀγαθοῦ μετανιπτρον.

Hunc calicem quisquis accepisset, præbibebat alteri cuipiam, ut idem Auctor indicat. Erat autem mos apud veteres, ut propinantes, aut bibituri, Deum quempiam, aut hominem ominis causa præfarentur, eumque gignendi causa proferebant. Quemadmodum apud Lucianum in Lapithis Alcidamus Cynicus, sponsæ Herculis nomine propinat. Idem Horatius:

Da lunæ propere novæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris.

Aliis magis placet hinc ductum adagium, quod antiquitus primus calix ἀγαθοῦ δαίμονος sit appellatus, eaque voce bene ominari soleant, ob Bacchum, ceu vernaculum ac domesticum Deum. Quinctiam mensis cujusque diem à primo proximum, ἀγαθοῦ δαίμονος appellitabant antiquitus. Fertur & apud Thebanos sacellum fuisse ἀγαθοῦ δαίμονος Denique est & insula quædam hujus nominis in mari Indico, quemadmodum ostendit Stephanus. Plutarchus Convivalium Quæstiuncularum decade tertia, demonstrat antiquitus fuisse morem ut non gustarent vinum, nisi prius libassent alicui deo, quo potus illius ceu pharmaci, sibi innoxius esset & salutaris. Atque Athenis quidem undecimo mensis die immolabant vini primitias, eumque diem pithœniam appellabant. At apud Bœotos septimo mensis ineuntis die, sacris peractis bono dæmoni, gustabant ab exorto Zephyro, quod is ventus præcipue suscitet moveatque vinum, adeo, ut quod illum effugerit, videatur jam duraturum. Mensis autem is vocabatur προστατήριος. Aristides in Themistocle videtur ad hoc allusisse proverbium, cum ait: Ἀλλὰ καθῆσαι τοῖς Ἕλλησιν ἀντ' ἀγαθοῦ δαίμονος. i. e. *Verum constitit Græcis boni genii vice*. Quanquam hoc magis referendum ad id, quod alibi diximus: *Bonus genius*, & *malus genius.*

LIV. *Ad aquam malus.*

Ἐφ' ὕδωρ κακός. i. e. *Ad aquam malus*. In infimæ sortis homines olim dicebatur, ac sordidissimis quæstibus addictos, propterea quod antiquitus infames habebantur, multoque omnium contemptissimi, qui litigantibus aquam subministrare consueverunt. Nam alias admonuimus, veteres ad clepsydrarum mensuram in judiciis dicere solitos. Infundebatur & certantibus per clepsydras aqua. Eam aquam tenues quidam, ac nullius frugis homines infundebant, dispensabantque. Porro qui hoc ministerio fungebantur, Athenis habebantur rejecti, rei pariter ac bonæ famæ indigi, non aliter quam Romanis legibus notantur scenici, & aliorum publicorum certaminum ministeria quædam. Est aliud huic confine βάλλ' ἐς ὕδωρ. i. e. *aufer in aquam*, i. e. in malam rem.

LV. *Phocensium exsecratio.*

Φωκέων ἀρά. i. e. *Phocensium exsecratio.* De jure jurando multis vinculis adstricto. Nam olim in fœderibus quo minus violarentur, adhibebant, non solum promissa, dextras, & sacrificium, verum exsecrationes in caput ejus, quicunque non staret pactis, id quod ex Euripide licuit colligere, cujus hi versus in Iphigenia Aulidensi:

Ὅρκους συνάψαι, δεξίας τε συμβαλεῖν
Μνηστῆρας ἀλλήλοισι, καὶ δι᾽ ἐμπύρων
Σπονδὰς καθεῖναι, κἀπαράσασθαι τάδε.

Eorum versuum septentiam nos olim sic vertimus:

Ut coirent jurejurando proci,
Atque inter ipsos jungerent dextras, ad hæc
Adolendam divûm ponerent aris sacra:
Ac semetipsi adstringerent, diris ad id
Caput obligantes exsecrationibus.

Proverbium autem, ut ad id redeam, ab hujusmodi profectum est casu. Phocenses Ioniæ populus, olim communi populi consilio patrium solum reliquerunt, adacti devotionibus, atque exsecrationibus quibusdam, ne quisquam usquam de repetenda patria cogitaret. Itaque juxta Dianæ Oraculum Aristarcha duce, Galliam Narbonensem adierunt, ibique civitatem florentissimam Massiliam condiderunt. Cujus historiæ mentionem faciunt, Herodotus libro primo, Strabo quarto. Meminit & Horatius libro Epodôn:

Forte quid expediat communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
Velut profugit exsecrata civitas,
Agros, atque lares patrios, habitandaque fana,
Apris reliquit & rapacibus lupis

Deinde qui fuerit ejusmodi ritus exsecrationis aperit.

Sed juremus in hæc, simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas.
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Novaque monstra junxerit libidine
Mirus amor, juvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur & columba milvio,
Credula nec flavos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus æquora.
Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas.

Stephanus Φωκαίαν urbem Ioniæ facit, cujus denominativum φωκαιεύς, juxta Herodotum, καὶ φωκαεύς, & alteram ejusdem nominis in Mycala Cariæ. Est autem & Φωκὶς Bœotiæ regio, juxta Parnassum, à quo denominativum φωκεὺς καὶ φωκικοί. Hoc idcirco visum est mihi admonere, quod quidam affinitate nominum labi videntur. Siquidem à Phocæis sive Phocæensibus Ioniæ ductum est hoc proverbium, à Phocicis Bœotiæ natum est, quod alibi referemus, *Phocensium*, seu *Phocidensium desperatio.* Proverbium refertur à Zenodoto.

LVI. *Sybaritica Oratio.*

Συβαριτικοὶ λόγοι. i. e. *Sybaritici sermones.* [1] Hesychius narrat Ἄκωπον quempiam, Sybaritam opinor, summo studio incubuisse, ut Orationis quoque genus haberet lautum & opiparum, [1] hinc jocum proverbialem ortum, ut oratio nitidior & accuratior, *Sybaritica* diceretur. De luxu Sybaritarum in apparandis conviviis, dictum est in proverbio, *Sybaritica mensa.* Sic & Asiaticum dicendi genus venit in proverbium. Fit enim fere, ut qualis vita, talis sit oratio. Congruet & in orationem arrogantem atque ampullosam. Nam & fastus nomine notati sunt Sybaritæ, *Sybarita per plateas.*

LVII. *A linea incipere.*

Ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι. i. e. *A linea incipere* dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumunt initium. Aristides Sophista in Themistocle: Αὕτη πρώτη Θεμιστοκλέους ἐξέτασις καὶ κρίσις, ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος, i. e. *Hoc primum Themistoclis specimen, ac probatio. Hinc virum spectato, à linea exorsus.* Is qui in hunc auctorem addidit scholia, putat hoc proverbium finitimum illi, Ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενος, i. e. *A lare exorsus.* Mihi magis videtur cognatum illis, quæ diximus alibi: *A capite, à carceribus.* Sic enim vocabant unde primum emittebantur equi, quod ipsum & oppidum vocatur, auctore Festo. Sumpta est autem metaphora ab his, qui cursu certant in stadiis. Nam iis linea quædam ducitur, ad quam ex æquo stent, donec currendi signum accipiant, ut ostendit Aristophanis interpres in eo, quem mox citabimus loco. Tertullianus libro adversum Marcionem primo. *Age igitur ad lineas rursus & ad gradum. Ad lineas* dixit, pro eo quod est, ab integro.

LVIII. *A carceribus.*

Ἀπὸ βαλβίδων, i. e. *repagulis*, sive *carceribus.* Eandem habet sententiam cum eo quod proxime retulimus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ μὴν εὐθύς γ᾽ ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω.

i. e. *Atqui protinus à carceribus, de fonte rei reserabo.* i. e. Ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθέως. Interpres ostendit, ut modo dixi, metaphoram mutuo sumptam à stadiis, in quibus carceres erant repagula quædam, unde cursus initium erat, quæ Græci βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant: juxta has linea tendebatur, cui insistebant cursuri. Unde frequentes illæ apud Latinos etiam scriptores formulæ, *a carceribus ad metam, à meta ad carceres.* Quæ quidem exempla citavimus alibi.

LIX. *Nova hirundo.*

Νέα χελιδών, i. e. *Nova hirundo.* Suidas hoc adagium citat ex Auibus Aristophanis, fallente, sicut opinor, memoria. Nam exstat apud hunc poetam in Equitibus, his versibus:

Ἐξηπάτων γὰρ τοὺς μαγείρους, ἐπιλέγων τοιαυτί,
Σκέψασθε παῖδες οὐχ ὁρᾶθ᾽, ὥρα, νέα χελιδών,
Οἱ δ᾽ ἔβλεπον, κἀγὼ ᾽ν τοσούτῳ τῶν κρεῶν ἔκλεπτον.

i. e. *Etenim coquos ego fefelli, fatus hæc ad illos:*
Spectate pueri, non videtis ver, nova *ecce* hirundo:
Illi tuentur, interim autem sustuli ipsi carnes.

Interpres admonet proverbiali figura dictum, ac perinde valere, quasi dicas initium veris, propterera quod id temporis appareat hæc avis. Quemadmodum & Horatius:

—— Zephyris & hirundine prima.

Suidas ait dici solere, quoties verba darentur alicui. Sumptum à joco puerili. Mam hi data opera, novam hirundinem adsimulantes videre sese, ostendunt aliis: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt surripiunt. Theognis apud Athenæum libro octavo declarat Rhodiis solenne fuisse, quotannis publicis votis invitare hirundinem sub tempus vernum, quod χελιδονίζειν appellabant acclamantes in hunc modum: Ἦλθε ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς, i. e. *Veni veni hirundo, pulchra tempora adducens, ac pulchnos annos.* Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam injecta fallunt ac nocent.

1 Sensum verborum Hesychii plane pervertit Erasmus, dum non intelligit quid hic significet σπουδασθῆναι, quod item ἐπιδαψιλεῦσαι. Hæc enim Hesychius: Συβαριτικοὶ λόγοι. Τὸν γὰρ Ἄκωπον ἐν Ἰταλίᾳ γενόμενον σπουδασθῆναι σφόδρα φασίν, ὡς καὶ τὸ τῶν λόγων αὐτοῦ εἶδος ἐπιδαψιλεῦσαι, καὶ συβαριτικὸν προσαγορευθῆναι. Παροιμιώδεις οὖν οἱ συβαριτικοὶ λόγοι i.e. *Sybaritici sermones. Acopum enim, quum in Italiam venisset, magnam existimationem & gratiam collegisse ajunt; adeo ut genus sermonum ejus abundare cœperit, & Sybariticum appellatum sit. In Proverbiam ergo Sybaritici sermones abierunt.* Hic apud Hesychium De orationis genere lauto & opiparo ne γρῦ quidem habes, meam sequendo interpretationem, quæ unicuique Græcorum verborum propriam (ut viri docti animadvertent) tribuit significationem. Unde igitur lautitiam illam Erasmus huc invexit? Nimirum ex verbo ἐπιδαψιλεῦσαι male intellecto. Pro eo autem quod verto, *Magnam existimationem & gratiam collegisse*: vertit ille, *Summo studio incubuisse ut*, &c. non bene σπουδασθῆναι cum σπουδάσαι confundens: & novam etiam constructionem dans huic verbo, σπουδάσαι εἰς ἐπιδαψιλεῦσαι. Idem error infra. *H. Stephanus.*

1 *Hinc jocum proverbialem ortum.*] Hæc proverbii enarratio apud Hesychium (cui illam adscribit) nusquam apparet: ut præcedente adnotatione ostendi. *H. Stephanus.*

LX. *Jovis & regis cerebrum.*

Διὸς ἐγκέφαλος. i. e. *Jovis cerebrum.* Καὶ βασιλέως ἐγκέφαλος. i. e. *Regis cerebrum.* De cibo vehementer opiparo ac suavi. Aut de molliter delicateque viventibus. Clearchus apud Zenodotum scribit, opiparas epulas apud Persas, *Jovis ac regis cerebrum* appellari. Athenæus lib. XII. docet, Sardanapalum iis, qui voluptatem aliquam essent commenti, *Jovis ac regis cerebrum* apponere solitum, cibum opinor exquisitum. Idem lib. XIV. *Jovis cerebrum* inter secundæ mensæ delitias annumerat. Apud Apulejum in prima Apologia citatur Ennius:

Quid scarum præterii, cerebrum Jovis *pene supremi.*
Nestoris ad patriam hic capitur, magnusque bonusque.

B Ephippus apud Athenæum, Διὸς ἐγκέφαλον. i. e. *Jovis cerebrum* inter secundæ mensæ lautitias commemorat. Idem cibum prælatum νέκταρος ἄνθος vocat, i. e. *nectaris florem.* Atque alibi vinum, τῆς ἀφροδίτης γάλα. i. e. *Veneris lac*, ab Aristophane nominatum docet. Rursum alio in loco suaves cibos, τῆς ἑλένης βρώματα. i. e. *Helenæ cibos* dictos indicat.

LXI. *Non movenda moves.*

Ἀκίνητα κινεῖς. i. e. *Non movenda moves.* Quadrabit aut in eos qui moliuntur ἀδύνατον aliquid, aut qui res sacras violant, aut qui pacta mutant, sive qui conviciis incessunt eos, quibus ob auctoritatem debetur reverentia. Zenodotus inde natum putat, quod fas non sit movere, neque aras, neque sepulchra, neque sacella, quibus reverentia quædam ac religio debetur. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, scribit hanc voce editam cuidam evocanti manes amici defuncti, τὰ ἀκίνητα μὴ κινεῖν. Idem, ἐν τῷ ἐρωτικῷ usurpat in eum, qui receptam de diis opinionem convellere videbatur. Meminit hujus Plato lib. De legibus VIII. proferens legem, quam Jovis Terminalis appellat, ne quis vicini civis, aut hospitis, limites agrorum moveat, ne quis item urbis, aut regionis pomœria moveat, malitque quisque saxum ingens movere, quam exiguum lapidem, fœdere jureque jurando fixum. D Νομίσας, inquit, τὸ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτ' εἶναι. i. e. *Existimans hoc esse vere quod dicitur, non movenda movere.* Idem lib. De legibus XI. Ἐπὶ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα. i. e. *Inter multa illud recte sane dicitur: Ne moveris non movenda.* Meminit & ejusdem operis libro tertio. Et in epigrammate quodam ita legitur:

Ἀκίνητον ἅπτεται οὐδ' ἀΐδης.

i. e. *Immota haud tangit ne Libitina quidem.*

Sophocles in Antigone:

Ὄρσεις με τ' ἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι.

i. e. *Coegeris me non movenda proloqui.*

E Idem in Oedipo Coloneo:

Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τ' ἀκίνητ' ἔπη.

i. e. *Neque enim suave est, verba in auras eloqui,*
Quæ sit nefas movere.

Plutarchus in libello De Auscultando: Ἐπιθυμία κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους, i. e. *Cupiditas chordas movens non movendas.*

Idem περὶ τῆς ἀδολεσχίας,

Κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους φρενῶν.

i. e. *Fides movens minime movendas mentium.*

Eleganter huc allusit oraculum quod extat in Eratone Herodoti:

Κινήσω καὶ δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

F i. e. *Et Delum quamvis sit adhuc immota movebo.*

Simul enim respexit ad fabulam, sive mavis Historiam, Delon antea fluitantem, postea fixam in gratiam Apollinis. Unde Maro:

Immotamque coli dedit & contemnere ventos.

LXII. *Neque mel, neque apes.*

Μήτε μέλι, μήτε μελίσσας. i. e. *Neque mel, neque apes.* In eos dici solitum, qui recusant, incommodum ferre, quod sit cum commodo quopiam conjunctum. Veluti si quis apes, quod sint aculeatæ nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim

A mortalium ita temperaverunt superi, ut semper incommoditas comes sit commoditatum. Tryphon grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatque ex Sappho poetria Lesbia:

Μήτ' ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλιττα.

i. e. *Neque mihi mel, neque apis.*

Celebratur Mimus ad hanc faciens sententiam:

Feras quod lædit, ut quod prodest, perferas.

Eodem pertinet illud Plautinum: *Fortiter malum qui patitur, post potitur bonum.* Idem obscurius quidem, sed tamen eleganter innuit Homerus, ut opinor, per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit, radicis nigræ symbolo laboris molestiam significans, qua pervenitur ad animi tranquillitatem, virtutis absolutæ præmium.

LXIII. *Tussis pro crepitu.*

Βὴξ ἀντὶ πορδῆς. i. e. *Tussis pro crepitu.* Dici solitum, quoties aliquis perplexus, aliud pro alio simulat. Veluti si quis in adulteræ domo deprehensus, fingeret se quippiam mercatum venisse. Translatum ab iis, qui crepitum clara tussi dissimulant, quod genus homines etiam hoc tempore non raro magno cum risu deprehenduntur.

LXIII. *Cornicibus vivacior.*

Ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς. i. e. *Cornicibus vivacior.* C De vehementer annosis, proverbialis hyperbole. Ab avis ejus prodigiosa vivacitate sumpta, de qua ita scribit Plutarchus, in commentario, qui inscribitur, Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, citans Hesiodum, sub persona Naidis, ætates animalium varias sic complectentem.

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος.
Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας,
Νύμφαι εὐπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

i. e. *Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix,*
Quattuor at peragit cornicis tempora cervus,
Cervinam ætatem corvus ter præterit ater,
Corvinos annos novies agit Indica phœnix.
Atqui crispicomæ, suboles Jovis alma tonantis,
Egredimur decies phœnicia secula Nymphæ.

Hos versus Hesiodios interpretatus videtur quidam quisquis fuit: exstat autem carmen inter reliquas Maronis appendices, Estque hujusmodi:

Ter binos, deciesque novem superexit in annos
Justa senescentum quos implet, vita virorum,
Hos novies superat vivendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis secula cervus,
Alipedem cervum ter vincit corvus, at illum
Multiplicat novies phœnix reparabilis ales.
Quem vos perpetuo decies prævertitis ævo
Nymphæ Hamadryades, quarum longissima vita est.
Hi cohibent fines vivacia fata animantum,
Cætera secreti novit Deus arbiter ævi.

Hos versus ideo pariter libuit subscribere, ut mihi sæpius ex tempore, id quod erit necesse, vertenti, venia detur, si quando videbor non omnia usquequaque ad amussim reddere, cum in his apparuerit, quantum sibi permiserit antiquitas in traducendis Poetarum carminibus. Eandem hanc Hesiodi sententiam oppido quam commode, breviterque reddit Plinius, *Hesiodus*, inquiens, *cornici novem nostras attribuit ætates. Quadruplum ejus cervis: id triplicatum corvis.* Etiam si nonnullis auctoribus hæc fabulosa videntur. Inter quos Aristoteles arbitratur homine nullum aliud animal esse vivacius, excepto uno elephanto. Martialis:

Et cornicibus omnibus superstes.

De anu nimium vivace.

Item Horatius in Odis:

Servatura diu, parem
Cornicis vetula temporibus Lycen.

Eodem pertinet quod Philosophus ille moriens, cornicibus invidisse legitur longævitatem, quam natura negasset homini. Synesius in Epistola quadam: Εἰκὸς εἶ

A ἐστι κορώνης ἐνιαυτοὺς ἄρξαι παρ' ἡμῖν, τὸν δικαιότατον, i. e. *Consentaneum est justissimum principem*, cornicis annis *imperaturum esse*.

LXV. *Tithoni senecta.*

[1] Τιθωνοῦ γῆρας, i. e. *Tithoni senecta*. Fabulæ tradunt Tithonum adamatum ab Aurora in cœlum sublatum fuisse, atque illius succo perfusum, ad tantam pervenisse senectutem, ut tandem optaverit, ut in cicadam verteretur. Lucianus in quodam dialogo: Καὶ ὑπὲρ τιθωνὸν ἔζη ὁ γέρων, i. e. *Atque ultra Tithonum vivebat senex*. Hujus Tithoni personam inducit Aristo Chius in libro de Senectute, propter vivacitatis miraculum, ut testatur in Catone M. Cicero. Suidas adagium refert hunc in modum, Καταγηράσαις τιθωνοῦ βαθύτερον, i. e. B *Senescas Tithono profundius*.

LXVI. *Nestorea senecta.*

Itidem certe apud Latinos Nestoris anni in proverbium abierunt, cui treis ætates attribuit Homerus in Odysseæ tertio:

Τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν.

i. e. *Illum jam exegisse hominum tria secula fama est.*

Idem affirmat in primo Iliados.

Et Juvenalis:

—— *Atque suos jam dextra computat annos.*

Tertiam ætatem indicans. Breviter proverbii faciem habebit, quicquid ab iis sumetur, qui insigni vivacitate fuerunt. Ut, *phœnice vivacior*, quem Hesiodus scri- C bit, novem corvi ætates vivere: & *cervo vivacior*, *corvo vivacior*: & *Tiresia vivacior*, quem Tragœdia fingit sex ætates hominum vixisse. Et *Seribus vivacior*: quos Græcis historiis proditum est, trecentos annos vivere. Quod genus exempla siquis desideret, legat Lucianum de Macrobiis, i. e. longævis, & Plinii septimi libri caput quadragesimum octavum.

LXVII. *Ultra pensum vivit.*

Lepidum est quod ait Lucianus in Philopseude: Ὑπὲρ γὰρ τὸ ἄτρακτον ἤδη βιοῖ, i. e. *Jam enim fusum vivit*, h. e. vivit fatalem diem. Allusum ad Parcarum fusos, quibus ævum mortalium evolvi fabulantur Poetæ. Quin & Theologi metam vitæ fatalem, periodum ap- D pellant, quam prætercurrere nulli fas sit.

LXVIII. *Facile, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.*

In Andria Terentiana ab adolescente non admodum cordato, cordatissima simul & elegantissima sententia profertur. *Facile, cum valemus, recta consilia ægrotis damus. Tu si hic sis, aliter sentias.* Ea nata videtur ab Oraculo Thaletis philosophi. Nam is, ut auctor est Laertius, interrogatus quid nam esset difficillimum, respondit; γνῶναι σεαυτόν, i. e. *Nosse se ipsum*: quid facillimum respondit: Ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι, i. e. *Alteri consilium dare*. Comicus autem translationis gratiam admiscuit. Euripides in Alcestide:

E Μὴ νῦν ὑπέρβαιν', ἀλλ' ἐναισίμως φέρε.

i. e. *Ne nimius hic dolor esto, sed modice feras.*

Verba sunt Herculis Admetum consolantis super uxoris morte. At ille:

Ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν,

i. e. *Facilius est monere, quam situm in malis*
Animo imperare.

Fertur & huic similis sententia proverbialis:

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί,
Αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες, οὐ γινώσκομεν.

i. e. *In admonendo sapimus omnes, verum ubi*
Peccamus ipsi, non videmus propria.

F Ducta est sententia à communibus hominum moribus. Omnes enim ægrotantibus recte præcipiunt, quid fugiendum, quid agendum, & objurgant nonnunquam, quod salutis causa non obtemperent bene monentibus. Ipsis posteaquam in morbum inciderint, non succurrunt illa præclara monita, sed aliis item monitoribus & objurgatoribus est opus. Porro cupiditas omnis animi morbus est, quo velut excæcatus, aut non perspicit, aut si perspicit, sequi non potest ea quæ sunt ad salutem necessaria. Nam Phædria Terentianus prudens & sciens in flammam manum mittit, & vivus, vidensque perit. Item Horatius *fugienda sequitur*, fugiens quæ pro fore credit. Perspicit avarus aliquando, quam prodigiosa res sit ambitio. Contra, ambitiosus avari morbum pervidet, & uterque alteri in alieno malo recte consulit, neuter in suo sapit.

LXIX. *Quæ supra nos, nihil ad nos.*

Τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. i. e. *Quæ supra nos, nihil ad nos.* Dictum Socraticum, deterrens à curiosa vestigatione rerum cœlestium & arcanorum naturæ. Refertur proverbii vice à Lactantio libro tertio, capite vigesimo: *Ex his*, inquit, *unum eligam, quod ab omnibus sit probatum, celebre. Hoc proverbium Socrates habuit: Quod supra nos, nihil ad nos.* Torqueri potest & in illos qui de negociis principum, aut Theologiæ mysteriis temere loquuntur. Vertere licebit & in contrarium: *quæ infra nos, nihil ad nos.* Ubi significamus res leviusculas, quam ut nobis curæ esse debeant.

LXX. *Notum lippis ac tonsoribus.*

Quæ jam in ora vulgi abierunt, *omnibus tonsoribus ac lippis nota* dicuntur: propterea quod olim in tonstrinarum consessibus omnes rumores narrari consuerunt. Quod indicat Aristophanes in Pluto:

Καί τοι λόγος γ' ἰῶ, νὴ τὸν Ἡρακλέα πολὺς
Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων,
Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος.

i. e. *Hercle profecto sermo erat videlicet,*
In officinis desidentium frequens
Tonsoriis, hominem repente divitem
Factum esse.

Et apud Terentium Antipho, *in tonstrina* de puella cognoscit. Item Horatius de *tonstrina*:

—— *gaudent ubi vertice raso*
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Idem in Sermonibus:

—— *Opinor*
Omnibus & lippis notum & tonsoribus *esse.*

Ubi proverbium explicuit, significans rem vulgo jactatam. Nam lippi in tonsorum officinis desident, expetentes remedium oculorum. De tonsorum garrulitate complura lectu digna recenset Plutarchus in libello, quem scripsit, De futili loquacitate. Quorum unum illud referre non pigebit. *Cum aliquando*, inquit, *in tonstrina sermo esset de Dionysio, diceretur que tyrannidem illius adamantinam esse & inexpugnabilem, ridens tonsor: Haccine*, inquit, *loqui nos de Dionysio, in cujus jugulo ego subinde teneo novaculam?* Quod dictum simulatque Dionysius rescisset, tonsorem in crucem sustulit, atque ita, quod ait Plinius, voces per jugulum rediere in auctorem. Ut autem tonsorum genus usque adeo loquax sit, id existimat esse in causa, quod in eorum officinas loquacissimi quique conveniant, desideantque quorum assiduo convictu garrulitatis morbo inficiuntur & ipsi. Quas ob res Theophrastus, ut idem testis est Plutarchus, Τὰ κουρεῖα ἄοινα συμπόσια, i. e. *Sine vino compotationes*, appellavit, quod illic loquacitate ceu temulenti reddantur homines. Simili infamia laborant balneatores, quod illic quoque desideant ociosi, garrientes quidlibet. Quin hinc factum est, ut veteres ærarias officinas λέσχας dixerint, ut indicavit Joannes Grammaticus, quod hybernis frigoribus huc sese turba tenuium teporis gratia conferre consueverit, ibique desidens ociosis fabulis tempus fallere. Hæc loca velut ignavis apta Hesiodus jubet vitare agricolam:

Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην,
Ὥρῃ χειμερίῃ. ——

i. e. *Mensibus hybernis valeat ferraria sedes,*
Ac nugæ tepidæ.

1 Τιθωνοῦ γῆρας.] Quem usum habeat hoc adagium, & utram in partem accipiatur, in ambiguo relinquit. Quum tamen Eustath aperte dicat, ἡ δὲ παροιμία ἐπὶ δυστυχῶν. γερόντων τίθησι Τιθωνοῦ ὄνομα. i. e. *Proverbium autem de infelicibus senibus Tithoni nomen usurpat.* Quum tamen vivacitatis duntaxat habetur ratio, male sonare non videtur: unde & illud ab aliquo bene precante alii, prolatum, καταγηράσαις Τιθωνοῦ βαθύτερον. *H. Stephanus.*

LXXI. *Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.*

Oppido quam eleganter extulit Horatius:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitium illud significans humanis ingeniis insitum, ut semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant, optent inexperta, experta damnent. Siquidem *ephippia* vocantur, quas vulgo *sellas equestres* appellant, additas in hoc, ut commodius sedeat eques. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: *Nostri nosmet pœnitet.*

LXXII. *Fertilior seges est alieno in arvo.*

Ovidius mutavit metaphoram, eundem explicans sensum:

Fertilior seges est alieno *semper* in arvo.
Vicinumque pecus grandius uber habet.

Persius Satyra sexta:

—— *Securus & angulus ille*
Vicini quia pinguior. ——

In eandem sententiam celebratur & Mimus, unus, ut opinor, ex illis Publii ab Aulo Gellio laudatis:

Aliena nobis, nostra plus aliis placent.

Et Horatius:

Qui fit Mæcenas, ut nemo quam sibi sortem,
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
Contentus vivat, laudet diversa sequentes?

LXXIV. *Fecem bibat, qui vinum bibit.*

Haud dubium quin proverbialiter dixerit Aristophanes in Pluto, *fecem epotandam eidem, qui vinum prius ebiberit*, i. e. qui fruitus sit optimis, eundem boni consulere debere deteriora:

Ὅμως δ' ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους
Πίνειν συνεκποτέον ἐστὶν τὴν τρύγα.

i. e. *At ubi haud gravatus bibere vinum es, fex item*
Tibi nunc eidem est ebibenda, scilicet.

Verba Chremyli de muliere, quæ quondam vernans ac florens ætate placuerat, tum anus fastidiebatur à juvene.

Crœso, Crasso ditior.

Apud Græcos opulentia Crœsi Lydorum Regis in proverbium abiit, præsertim nobilitata dicto Solonis. Apud Romanos item M. Crassi, cui cognomentum etiam Divitis additum est. Hic negabat divitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium vicies mille possedit. Commemorantur & alii nonnulli apud Plinium libro tricesimo tertio, capite decimo, & item tertio, qui immodicas opes possederunt, atque in his est Aristoteles, sanctus ille philosophus, ac nostratium Theologorum pene Deus, cujus hæredes in auctione septuaginta patinas venum produxisse leguntur. Verum non itidem in vulgi cessere sermonem. Proinde nihil attinet hoc loco referre. Festivior erit adagii figura, si numerum etiam commutemus, ut Divus Hieronymus: *Crœsos licet spires, & Darios, litera marsupium non sequuntur.* Horatius & *Arabum gazas* dixit, pro cumulatissimis opibus, non sine specie proverbiali, quemadmodum & *Persicos apparatus*, pro nimis exquisitis ac sumptuosis.

LXXV. *Pactoli opes.*

Τὸν πακτωλοῦ πλοῦτον, i. e. *Pactoli divitias*, pro summis opibus alicubi dixit Philostratus. Est autem Pactolus Lydiæ fluvius, ex monte Tmolo profluens, aureis scatens harenis, unde & χρυσορόας, à Poetis cognominatus. Cujusmodi narratur & Tagus in Hiberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. Plinius addit Padum in Italia, negatque ullum esse aurum absolutius, quam id quod in fluviis reperitur, utpote cursu ipso trituque perpolitum. Horatius in Epodis:

Sis pecore & multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat.

Juvenalis:

—— *Tanti tibi non sit opaci*
Omnis harena Tagi, quodque in mare volvitur aurum.

A Has hyperbolas in varios usus accommodare licebit. Veluti si quis dicat: *Hos tantos sumptus sustinere nemo queat, ne si Pactolus quidem illi domi fluat. Hujus hominis cupiditatem ne Tagus quidem ipse posit explere. Nihil mediocre sperabat, sed totos Pactolos ac Tagos animo conceperat.* Aut *Pactolos pollicebatur*, i. e. divitias effertissimas.

LXXVI. *Iro, Codro pauperior.*

Contra, *Iri & Codri paupertas* proverbio locum fecit. Ovidius:

Irus erit subito, qui modo Crœsus erat.

De Codro Juvenalis:

Tota domus Codri rheda componitur una.

B De Iro mentionem facit Homerus Odysseæ Σ. Scribitque eum publicum fuisse mendicum apud Ithacenses, corpore specieque prægrandi, à matre dictum Arnæum, à juvenibus Irum fuisse nominatum, quod iret nuncius, quo usus esset. Cum hoc commissus Ulysses, cum haberetur & ipse pro mendico, ejicit hominem. Quin & *Hecale* paupertate nobilis est, cujus meminit Plautus in Castellaria: *Siquidem eris ut volo, nunquam Hecale fies.*

Meminit & Ovidius:

Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

C His formulis quot modis uti liceat, in operis ingressu satis ostendimus.

LXXVII. *Mysorum postremus.*

Μυσῶν ἔσχατος, i. e. *Mysorum extremus.* Strabo Geographiæ libro duodecimo, refert Mysorum populum usque adeo contemptum fuisse, ut proverbio locum fecerit. Id usurpat M. Tullius in oratione pro Lucio Flacco: *Quid*, inquit, *porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum est, quam si quis despicatui ducitur, ut* Mysorum ultimus *esse dicatur.* Idem ad Q. fratrem. *Nisi me forte Paconii, nescio cujus hominis, ne Græci quidem, at Mysi, aut Phrygis potius querelis moveri putas?* nimirum gentis ejus contemptum declarans. Summum

D itaque despectum & infimam humilitatem hoc adagio significabimus.

LXXVIII. *Mysorum ultimus navigat.*

Ἔσχατος Μυσῶν πλεῖν, i. e. *Mysorum postremus navigare*, proverbiali joco dicebatur, qui frustra laboraret. Origo proverbii, sicuti fit in plerisque, non uno narratur modo. Quidam tradunt olim Græcis pestilentia laborantibus, Oraculo responsum esse, ut *ad ultimum Mysorum navigarent.* Ac primum quidem ambigebant, quid sibi vellet Oraculum. Tandem diu circumacti repererunt Æolidem in extremis Mysorum esse sitam, atque eo demigrandum esse monuisse numen. Alii scri-

E bunt Telepho, post interemptos avunculos, consulenti Pythium, quo gentium sibi demigrandum foret: nam antiquitus mos erat homicidis solum vertere: responsum, uti *ad extremam Mysorum regionem sese conferret:* venisseque in Teuthraniam, quæ Mysiæ extrema pars, atque ejus loci principatum obtinuisse. Sunt, qui dicant, hunc non ob cædem avunculorum fugisse, sed uti matrem quæreret, quam in Teuthrania tandem invenerit. Proverbium autem dictitatum, ubi dura quæpiam imperarentur, factuque difficilia.

LXXIX. *Tangere ulcus.*

Κινεῖν ἢ θιγεῖν τὸ ἕλκος, i. e. *Movere seu tangere ulcus*, est movere dolorem, ejusque rei facere mentionem,

F quæ nos magnopere urat. Terentius: *Quid minus necesse fuit, quam hoc ulcus tangere?* Quo loco Donatus admonet subesse proverbium. Octavius Augustus, ut auctor est Tranquillus, filiarum Juliarum, & neptis infamem vitam morte ipsa gravius tulit, nec eas aliter appellare consuevit, quam *treis vomicas*, aut *tria carcinomata* sua; nimirum, quod earum non sine magno dolore suo recordaretur. Hanc Metaphoram M. Tullius oppido quam eleganter expressit in Clodium, qui populum fame jam exasperatum, concionibus insuper seditiosis in rabiem agebat: *Ut tu*, inquit, *in hoc ulcere tanquam unguis exsisteres.* Plutarchus De adulatione:

ne: Κρυφίου δὲ λόγου κινήσαντος ἕλκος. i. e. *Arcani sermonis cum* movisset ulcus.

LXXX. *Refricare cicatricem.*

Cum dolo temporum spacio jam mitior renovatur: *Refricari cicatrix* dicitur. Notum unde ducta metaphora. Nempe à corporali vulnere, quod jam coiit cicatrice obductum. Quæ si frictu denuo aperiatur, recrudescit vulneris pristini dolor. Cicero ad Atticum: *Appii vulnera non refrico.* Idem in Rullum. *Ne aut refricare obductum reip.* cicatricem *viderer.* Idem *refricare dolorem* dixit lib. De Oratore secundo. Dicimus & *refricare memoriam*, & *suffricare memoriam*, pro eo quod est, leviter renovare, sed in malam fere partem.

LXXXI. *Odorari*, ac similes aliquot metaphoræ.

Translationes quæ ducuntur à corporis sensibus, quoniam velut ad manum sunt, & quasi de proximo sumuntur, omnes ferme proverbiales sunt, quemadmodum admonuimus in operis hujus initio. Velut *odorari* pro rescíscere, & sagaciter deprehensum, atque animadversum cognoscere. *Odor* pro suspicione ac rumore. Cicero: *Est nonnullus odor dictaturæ. Olfacere*, apud Terentium in Adelphis, pro deprehendere. *Subolere* apud eundem, pro suspectum esse. *Obolere* pro molestum esse, aut esse in suspicione. Unde & *nasuti* dicuntur, & *emunctæ naris*, & *mucosis naribus*. Denique *nasus* ipse in proverbium abiit pro judicio.

Horatius:

—— *Non quia nullus*
Illis nasus *erat.*

Et *putent* quæ displicent. Huc pertinent & illa: *Olet mendacium. Redolent Atticismum. Olent lucernam.* Itidem *gustum rei vocamus*, veluti primam illam experientiam & degustationem, quasique specimen. Cicero ad Atticum: *Hominem degustes.* Idem ad eundem. *Et Latinus ille tuus Atticismus ex intervallo regustandus.* Unde & *salivam primam* dicimus primum illum gustum, quem pueri tanquam à nutricibus imbibimus. Et *palato satis facere* dicitur, quod animo placet. Et *devorare* dicimur, cum rem alioqui acerbam, veluti citra sensum perferimus, translatione sumpta ab his, qui amara catapotia, tanquam invito palato solent absorbere. Unde aliquoties apud Ciceronem & Fabium: *Devorare tædium, absorbere molestiam.* Affinia sunt illa: *Sapiunt arrogantiam. Resipiunt juvenile quiddam. Concoquere* item, pro vincere molestiam. *Nauseare*, cum tædio audire. *Evomere*, dicere, quod dolor non sinebat reticere. Et *exspuere miseriam ex animo. Conspuntare* pro lacessere maledictis. *Despuere* pro contemnere. *Stomachari*, pro indignari. A visu item multæ ducuntur metaphoræ, ut *oculis ferre*, pro vehementer amare, curæque habere. *In oculis esse. Observari oculis*, pro eo, quod est recordari, & in memoria cogitationeque esse. *Respicere*, curam agere, & rationem habere. *Prospicere*, in posterum consulere. *Despicere*, fastidire. *Suspicere*, mirari. *Connivere*, pro data opera dissimulare. *Cæcutire*, hallucinari, pro falli judicio. Verum hæc longius persequi, nec hujus est instituti, & infiniti fuerit operis. Quare quanquam istiusmodi videntur ad proverbiorum cognationem pertinere, tamen ea minutius exactiusque conquirere, non est sententia, maxime quod jam hanc provinciam sibi sumpsit RICHARDUS PACEUS, natione Britannus, cujus & sæpius libet meminisse, juvenis, ut nihil interim dicam de moribus, prorsum tali dignus ingenio, Græcæ pariter ac Latinæ literaturæ cum primis eruditus, tum haud mediocriter exercitatus in eo evolvendis omnijugæ professionis auctoribus: deinde oculatissimus in annotandis iis, quæ lectorum vulgus illotis, ut ajunt, pedibus prætereunt. Denique judicii nequaquam juvenilis sed excussi exactique. Hic, inquam, felicibus Musarum auspiciis opus animo concepit, jam opinor etiam præ manibus habet, magno, ni fallor, usui futurum politioris literaturæ studiosis, in

A quo quicquid est apud utriusque linguæ scriptores insignium metaphorarum, quicquid festiviter ac scite dictorum, quicquid hujusmodi gemmarum ac delitiarum orationis, in unum volumen concinnare destinat.

LXXXII. *Mihi istic nec seritur, nec metitur.*

Plautus in Epidico, sane quam elegans adagium usurpavit: *Mihi*, inquiens, *istic nec seritur, nec metitur*, i. e. ista res nihil ad me pertinet, ut quæ neque meo fiat periculo, neque emolumento. Metaphora notissima est. Etenim qui sementem facit, id suo impendio suoque periculo facit: qui metit, compendium accipit, & in tuto est. Diversum est huic quod est

B apud Plautum in Mercatore: *Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.*

LXXXIII. *Ab ipso lare.*

Ἀφ' ἑστίας ἄρχου. i. e. *A lare incipe*, h. e. à domesticis ac familiaribus initium sumito. Recte dicetur in magistratus, & alienæ vitæ censores, quorum officium est, ut in primis suos, suorumque vitam corrigant. Nam ἑστίαν Græci vocant, quem nos *Larem* ac *Vestam* vocamus. Aristophanes in σφηξὶν, Οὐχ, ἀλλ' ἵνα

Ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.

i. e. *Non, verum ut aliquem exorsus* à lare *obteram.* Ductum à vetusto ritu sacrorum, in quibus primitiæ laribus immolabantur. Aristocritus citante interprete,

C fabellam hujusmodi refert. Cum devictis Titanibus, Jupiter imperio potitus esset, Vestæ permisit optionem, ut quicquid vellet, eligeret è regni partibus. Illa, primum virginitatem poposcit: deinde sacrorum omnium, quæ diis immolarent homines, primitias. Inde abiisse in consuetudinem, ut in omni sacro primæ partes lari tribuerentur. Usus est hoc adagio Plato in Euthyphrone: Βουλοίμην ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὀρρωδῶ μὴ τἀναντίον γένηται. Ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, σὲ ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν. i. e. *Equidem cupiam, ô Socrates, verum vereor ne res in diversum exeat. Nam mihi quidem lædenda Reip.* ab ipso lare *facere videtur initium, cum te tentat lædere.* Plutarchus in li-

D bello de Polyphilia. Πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι. i. e. *primum igitur veluti* à lare *exorsi.* Totidem ferme verbis utitur in commentario, Περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Usurpat & in libello, quem scripsit Adversus Herodotum. Aristides in Pericle. Ὁ δ' ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος τῆς αὐτὸς αὑτοῦ, τὸ σύμμετρον ᾑρεῖτο, περὶ τοῦ πλείονος. i. e. *At ille à suo ipsius exorsus lare, maluit æqualitatem sequi, quam reliquos antecellere.* Interpres admonet dici solitum de iis, qui ab ipso statim initio, vel boni sunt vel mali. Quasi dicas, ab ipsis incunabulis, quod Lar statim nascentes excipiat.

LXXXIV. *Propria vineta cædere.*

E Huic affine est illud Horatianum:

Ut vineta ego met cædam mea,

Ut à me ipso incipiam, & poetas ipse poeta carpam ac lacerem. Translatum videri potest vel ab amputantibus vineam, vel ab iis, qui per injuriam novellas vites lædunt. Horatius in Epistolis,

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
Ut vineta egomet cædam mea.

LXXXV. *Ædibus in nostris quæ prava, aut recta geruntur.*

Aulus Gellius scribit hunc Homericum versicu-

F lum, qui est Odysseæ δ. proverbii vice semper in ore fuisse:

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται,

i. e. *Ædibus in nostris quæ prava, aut recta gerantur.* Quod alii tribuunt Socrati, Diocles adscribit Diogeni, ut refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortans à studio rerum naturalium ac supernaturalium, item à disciplinis mathematicis, revocabat ad curam moralis philosophiæ, quod hæc tractat ea quæ proprie ad nos pertinent. Plutarchus in commentario De servanda bona valetudine, proverbii vice usurpavit: Εἰ μᾶλλον αὐτὸν οἴεται προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκ-

κῆς

κῆς ἢ μυσικῆς ἐξέλθῃ μεταπεπεμμένον· ἢ ζητεῖν ἢ μανθάνειν βελόμενον,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

i. e. *Si magis officii sui putat esse, ut in Geometria, Dialectica, Musicaque studio versari videatur, quam ut inquirat, cupiatque cognoscere,*

Ædibus in propriis, quæ prava aut recta gerantur.

Quo versu monemur, ut ea potissimum, quæ ad nosipsos pertinent, curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo vitio festiviter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat observator curiosissimus, & taxator acerrimus, cum ipse uxorem haberet adulteram, filiam viro maturam, deberetque etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmen hoc, ut modo dixi, semper in ore consuevit esse, Grammaticos nimis ridicule facere ajebat, qui tanto studio Ulyssis mala inquirerent, sua ignorarent. Huc referri potest & illud apud Homerum pene solenne: Habetur enim ζ. Iliados. α. θ. &. φ.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.

i. e. *Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.*

Plutarchus, πολυπραγμοσύνην definit, φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν, i. e. *Curiositatem, studium aliena mala cognoscendi.* Atque id hominum genus lamiis similes ait, quæ domi oculos reconditos habent, foras egressuræ reponunt. Atque ita fit, ut domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ. In hujusmodi præpostere oculatos eleganter torseris illud Sophoclis de senibus dictum:

Πόῤῥωθε λεύσων, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός.

i. e. *Procul videns, sed cominus videns nihil.*

Nam id senibus accidit, ut propius admota non cernant, longius semota videant, atque hujus rei causam reddit Plutarchus Convivialium Quæstionum prima decade.

LXXXVI. *In se descendere.*

In se descendere, est, sua ipsius vitia quempiam inspicere. Translatum vel à fodinis, vel à cellis, in quas qui descendunt, quid illic repositum reconditumque sit, nosse possunt. Allusum est autem ad specus illos & sinus humani cordis, quibus Momus fenestram adhiberi voluit. Persius:

Ut nemo in sese *tentat* descendere *nemo,*
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

LXXXVII. *Tecum habita.*

Proximum Homerico carmini videtur & illud ejusdem Persii:

Tecum habita, *ut noris, quam sit tibi curta supellex.*

i. e. Domi tuæ vivito, ut intelligas, quam tenuis sit tua fortuna. Translatum ab iis, qui in principum familiis agunt, & ut vulgo fit, ex alienis opibus perinde quasi suis intumescunt, quibus si domi vivendum sit, vix salinum habeant, quod apponant. *Tecum* igitur *habita*, i. e. tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis bonisve te ipsum expende. Haud scio an huc pertineat quod scribit M. Tullius in Catone majore; *secum, ut dicitur, vivere.*

LXXXVIII. *Messe tenus propria vive.*

Idem diversa explicuit metaphora Persius Satyra sexta:

Messe tenus propria vive.

Sumptum facito pro modo facultatum tuarum. Ab agricolis traductum, qui sumptus annuis agrorum proventibus metiuntur. *Neque enim res consistere potest, cum quæstum superat sumptus*, quemadmodum ait Plautus. Ostentatorem divitiarum elegante verbo Alexis apud Athenæum libro sexto, πτωχαλαζόνα dixit, eodem verbo declarans fastum cum paupertate conjunctum. Nunc mundus hoc hominum genere plenus est, qui plusquam tyrannicum fastum cum paupertatis professione conjungunt.

LXXXIX. *Tuo te pede metire.*

Ad eandem sententiam pertinet illud Horatianum:

Metiri se *quemque suo modulo, ac* pede, *verum est.*

Lucianus in libello, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Ἀλλὰ

A διαγνώμων γίνῃ ἢ διαμετρητὴς τῷ οἰκείῳ μέτρῳ ἑκάτερον. i. e. *Verum dijudices dimetiarisque propria utrumque mensura.* Nimirum, h. e. quod dixit Horatius, *suo modulo*, οἰκείῳ μέτρῳ, & tanquam interpres sui adjecit, *ac pede.* Pindarus item:

Χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

i. e. *Oportet autem juxta suam quemque conditionem uniuscujusque rei spectare modum.* Et Aristophanes in Avibus.

Οὐκ ἀναμετρήσεις σαυτὸν ἀπιὼν ἀλλαχῇ.

i. e. *Non ipse* te remetieris *hinc loci*
Alio profectus.

Monet adagium, ne quis se dilatet ultra conditionem
B suam, neve sceipsum ex assentatorum laudibus, aut vulgi opinione, aut fortunæ favore, verum propriis ac veris dotibus, animique virtutibus æstimet. Translatum ab iis, qui corporis humani modum, pedum numero æstimant. Porro justa cujusque hominis mensura, septem ipsius pedibus constat, si quid pictoribus & statuariis credimus. Eodem pertinet illud Martialis:

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

XC. *Non videmus mantica, quod in tergo est.*

Catullus in Scazonte:

C *Sed non videmus mantica, quod in tergo est.*

i. e. Non videmus nostra ipsorum vitia, cum aliena curiosis oculis perspiciamus. Proverbium natum est ex Apologo quopiam Æsopico, qui fertur hujusmodi apud Stobæum. Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν· τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτῶν. Quorum verborum hæc ferme sententia: *Finxit Æsopus singulos mortales binas habere manticas*, h. e. peras: *alteram ante pectus, alteram à scapulis tergoque propendentem: sed in priorem*, inquit, *aliena vitia immittimus, in posteriorem nostra.* Persius:

D *Ut nemo in sese tentat descendere nemo,*
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Horatius:

Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Divus Hieronymus: *Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si nostra opera non videntes, aliorum, juxta Persium*, manticam consideremus..

XCI. *Festucam ex alterius oculo ejicere.*

Hanc humani ingenii cæcam φιλαυτίαν non solum poetarum literæ, verum etiam Euangelicæ, neque enim gravabantur in hunc citari ordinem, notarunt, cum ajunt quosdam esse, qui festucam videant in oculo fratris, in suo trabem non vident, i. e. aliorum vel mi-
E nimis vitiis offenduntur, suis & maximis blandiuntur. Sic enim habet Matthæus: Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; i. e. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem vero quæ in oculo tuo est, non intelligis? Aut quomodo dices fratri tuo, sine ejiciam festucam ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo?* Sic enim ad verbum Græca reddita sonant. Divus Hieronymus: *Qui per trabem*, inquit, *oculi sui, festucam alterius nitatur eruere.* Hoc hominum genus Horatius eleganter notat:

F *Cum tua*, inquiens, *pervideas oculis mala lippus inunctis,*
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Idem alibi:

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum
Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.

Quod ipsum proverbii speciem evidentem ante se gerit. *Tubera* majora vitia dixit, *verrucas* minora, quæ alibi nevos appellavit.

XCII. *Intra tuam pelliculam te contine.*

Intra tuam pelliculam te contine. Porphyrion proverbium esse admonet, quo vetamur obliti sortis nostræ, ma-

majora conari, quam pro nostra facultate. Idque inde sumptum putat, quod olim ductores in pellibus, h. e. pelliceis tentoriis dormitarent. Mihi videtur rectius referri ad asinum illum Cumanum, quem Apologi fabulantur adaptasse sibi leonis exuvium, atque ita sese ad tempus pro leone gessisse: Verum eam rem illi magno fuisse malo, cum agnitus, & magno omnium risu, aliena appostitiaque exutus pelle, fustibus ad necem cæderetur. Neque absurde quis ad Cleonem Athenienſem referat, qui ex Byrſopola, h. e. coriario creatus excritus ductor, fortuna favente victoriam reportavit, capta Pylo, suam ipsius civitatem furto spoliavit, atque ad eum modum ad summas opes evectus est: tandem per alium ejectus maleque acceptus, pœnas dedit, quod non in propria pelle quiesset. Hic inducitur in Aristophanis Comœdia, cui Titulus Equites: neque non aliis locis subinde mordetur ab eodem Poeta. Huc nimirum videtur allusisse Plautus, cum Militem gloriosum & jactabundum fingit elephantino corio circumtectum, non suo, sive quod stolidum significaret, sive quod majora, quam pro facultate loquentem. Horatius:

Et merito, quoniam in propria non pelle quiessem.

Martialis in sutorem quendam, qui Cleonis exemplo, prius ad summas evectus divitias, ut venti erant, ita velum in altum sustulit, deinde ad pristinam rursus inopiam largitionibus suis redactus est, ut nihil jam esset nisi cerdo:

Lusisti, inquit, *satis est, sed te, mihi crede, memento.*
Intra pelliculam, cerdo, tenere tuam.

Item Seneca in Epistolis: *Sapientem undique submovent, & intra cutem suam cogunt.* Id citra metaphoram sic extulit Ovidius:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Allusit huc & Lucianus in Imaginibus: Οὐκ ἔτι μένουσιν ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων. i. e. *Non jam manent in his quæ adsunt*: de his qui fortunæ successibus elati, suæ conditionis non satis meminerunt. Denique mihi non absurdum videtur, si proverbium referatur ad Marsiæ excoriati fabulam, qui quoniam parum memor suæ conditionis, ausus est cum Apolline certare, sua pelle exutus est.

XCIII. *Pennas nido majores extendere.*

Est apud Horatium in Epistolis, non dubium quin proverbialis metaphora: *Pennas nido majores extendere*, pro eo, quod est, rem, fortunamque, quam mediocrem aut tenuem à majoribus acceperis, auctiorem reddere. Quod quidem, si virtute fiat, summa laus est, tantum abest ut vitio dandum existimem.

Me, inquit, *libertino natum patre, & in tenui re,*
Majores pennas nido extendisse *loqueris*,
Ut quantum generi demas, virtutibus addas.

Translatum ab avium pullis, qui sic grandescunt, subnascentibus plumis, ut materno nido capi non possint.

XCIV. *In tuum ipsius sinum inspue.*

Hac nostra tempestate multis regionibus hoc circumfertur adagium. Jubent enim hominem aliena vitia taxantem, *in suum ipsius sinum inspuere*, tanquam admonentes, ut domesticorum malorum recordatione desinat arrogantius insectari vitam alienam. Idem antiquis fieri solere, colligi utcunque potest ex verbis Plinianis, qui lib. XXVIII. cap. IV. scribit hunc in modum: *Veniam quoque à Deis, spei alicujus audacioris petimus, in sinum spuendo.* Idem in eodem capite scribit ex auctoritate Salpæ: *torporem sedari quocumque membro in stupente, si quis in sinum expuat.* Quorum utrumque non prorsus abhorret à nostro vulgato proverbio. [1] Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquam opprobrari posse, cum nemo sit, qui non aliquo vitio teneatur. Et qui proprii mali, quasi sui ipsius sensu caret, ceu torpore quodam tenetur. Seneca libro De beneficiis septimo: *Fortasse vitium, de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu invenies.* Lucianus in apologia De mercede servientibus: Καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὸν κόλπον πτύσας πρότερον ἠξίους κατηγορεῖν, i. e. *Quodque non prius* in tuum *ipsius* sinum inspueris, *quam accusare cœperis.* Idem in Votis: Ὑπερμαζᾷς γε, ὦ Ἀδείμαντε, καὶ ἐς τὸν κόλπον οὐ πτύεις, οὐδὲ οἶσθα ὅστις ὢν ναυκληρεῖς. i. e. *Jocatur quispiam in amicum, quod tanquam oblitus sui, opes immensas imaginaretur, neque* in sinum spueret, *ut agnosceret, quisnam esset.* Idem indicat Theocritus Ecloga sexta. Nam Polyphemus cum paulo arrogantius suam formam extulisset:

Ὡς μὴ βασκανθῶ δέ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ταῦτα γὰρ ἁ γραία με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν.

Quorum carminum hæc ferme sententia est. *Ne quid me lædat invidia, neve noceat fascinatio, ter* in meum inspui sinum. *Nam id me Cotyttaris anus docuit.* Scholiastes addit eum morem sua etiamnum ætate durasse mulierculis, ut abominantes invidiam in sinum expuant, Refert & Callimachi versum:

Δαίμων, τί κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες.

i. e. *O fortuna*, sinum *mulier quur* conspuit *omnis.*

Huc fortasse pertinet, quod ait Lucianus in Necyomantia: Τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας. i. e. *Postea quam ter mihi despuisset in faciem.* Nec alienum hinc est, quod in secunda Satyra scripsit Persius:

—— frontemque atque uda labella
Infami digito, & lustralibus ante salivis
Expiat. ——

E simili superstitione profectum est, quod indicat Athenæus libro primo, priscos ad depellenda mala solitos ter abstergeri. Refert versiculum hunc Cyrenæi:

Τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον.

i. e. *Ter vero abstersis, melius bona numina donant,*

XCV. *Nosce teipsum.*

Ad eam sententiam pertinent tria illa, inter omnia sapientum apophthegmata vel maxime celebrata, adeo ut quemadmodum in Charmide testatur Plato, pro foribus templi Delphici ab Amphictionibus inscripta, veluti digna Deo viserentur. Quorum primum est γνῶθι σεαυτόν. i. e. *Nosce teipsum.* In quo modestiæ mediocritatisque commendatio est, ne nobis vel majora, vel etiam indigna sequamur. Nam hinc omnis vitæ pestis oritur, quod sibi quisque blanditur, & quantum aliis præter æquum detrahit, tantum sibi philautiæ vitio præter meritum tribuit. M. Tullius ad Q. fratrem libro tertio. Et illud γνῶθι σεαυτόν, noli putare ad arro-

1 *Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquam opprobari posse.*] Ita novo quodam modo spem exponit, ut Plinii dictum à proverbio quod modo posuit, & ab ejus sententia non abhorrere putetur. At nihil necesse est: quum simpliciter accipiendo spem in sua significatione, plane hoc, quod ait Plinius, cum proverbii præcepto conveniat, ut apertissime ostendunt hæc Libanii verba in Epistola 191. quæ est ad Modestum: Οὐ μὴν τάς γε ἐλπίδας ἀνεῖλεν. ἀλλ' εἰσὶ καὶ λαμπραί. Πτύω δὴ εἰς κόλπον, τῇ παροιμίᾳ πειθόμενος. Ergo modo ob hanc, modo ob illam causam nos *in sinum* jubemur *despuere.* Sane quidem. Quin etiam hoc addere debuit Erasmus, nonnunquam *in sinum suum despuere*, non esse invidiam vitare volentium, ob ullam ex iis rebus, quæ hic referuntur, sed irridentium duntaxat. Sic Tibull. lib. II. eleg. 2. de sene amatore loquens, ancillam charæ puellæ in medio foro detinente.

Hunc puer, hunc juvenis turba circumstetit arcta.
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Sic & apud Theocritum puella quædam ex urbe, rusticum quendam, à quo amabatur deridens, interim dum illi deformitatem, graveolentiam, aliaque exprobrat, *in sinum suum despuit*: idque ter. scribit enim:

———— Τρὶς εἰς ἑὸν ἔπτυσε κόλπον.

Quæ particula *Ter* hic à Tibullo est omissa, ut videmus, ubi irridentes pueros *in sinum suum despuentes* facit: at in eadem, ubi declarat quomodo magæ cantibus sit utendum, dicit.

Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Ubi an intelligendum sit, *Despue in tuum sinum*, aliquis fortasse roget. Plinius quidem certe *Despuere* & ipse absolute dixit, scribens: *Eadem ratione*, despuere *deprecatione in omni medicina mos est.* At Lucianus Chaldæum quendam facit μετὰ τὴν ἐπῳδὴν (i. e. *dictis carminibus*, ut loquitur Tibullus) despuentem ter in faciem, non suam, sed ejus, propter quem dicebat carmina. *H. Stephanus.*

gantiam minuendam solum esse dictum, verum etiam ut bona nostra norimus. Fertur hic quoque senarius inter sententias proverbiales: A

Τὸ γνῶθι σαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον

i. e. *Ubique confert, ut teipsum noveris.*

Citatur à Nonio Marcello Satyra quædam Varronis hoc titulo, γνῶθι σεαυτόν.

Ovidius de arte amandi:

—— *Fama celebrata per orbem*
Litera, cognosci quæ sibi quemque jubet.

Juvenalis:

E cœlo descendit γνῶθι σεαυτόν.

Ovidius hanc sententiam ad Pythagoram auctorem refert. Platonicus Socrates ab Apolline profectam arbitratur. B Plato in Phædro, Οὐ δύναμαί πω τὸ κατὰ Δελφικὸν ἐπίγραμμα γνῶναι ἐμαυτόν, i. e. *Nondum possum meipsum juxta Delphicam inscriptionem cognoscere.* Sunt qui ex Homero tanquam Oceano hanc quoque mutuo sumptam existiment, apud quem Hector, cum in reliquos omneis impetum faceret, tamen Aiacem ut se præstantiorem declinavit. Sic enim ait Poeta:

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο

i. e. *Congressum Ajacis fugit Telamone creati.*

Diogenes Thaleti tribuit. Apud hunc Antisthenes Phemonoæ adscribit, cæterum Chilonem usurpasse. Thales autem rogatus, Τί ἐστι δύσκολον; ἔφη, τὸ ἑαυτὸν γνῶναι. Τί εὔκολον; ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι, i. e. *Quid est difficile? respondit*, seipsum nosse. *Quid facile? alterum admonere.* C Macrobius primo in Scipionis somnium commentario tradit, cuidam Delphicum Oraculum consulenti, quonam itinere posset ad felicitatem pervenire, responsum ad hunc modum: Si teipsum cognoveris. Id autem oraculum redditum fuit Crœso, ut auctor est Xenophon in Pædia Cyri. Citatur à Gnomologis Græcis hic ex Antiphane senarius:

Εἰ θνητὸς εἶ, βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.

i. e. *Præclare, si mortalis es, mortalia fac cogites.*

Eandem sententiam sic extulit Pindarus, Θνατὰ θνατοῖς πρέπει, i. e. *Mortalia mortales docent.* Demonax interrogatus, quando cœpisset philosophari? *posteaquam*, inquit, *cœpi nosse meipsum.* D Socrates, quod Apollinis oraculo solus esset sapiens judicatus, quum Græcia tot haberet Sophos, sic interpretatur, quod cæteros profitentes se scire quod nesciebant, hoc nomine vinceret, quod sciret se nihil scire, & hoc unum se scire profitebatur. Cæterum hanc Socratis modestiam vicit Anaxarchus, qui prædicabat se ne id quidem scire, quod nihil sciret. Apud Menandrum Comicum quispiam corrigit hoc omnibus laudatissimum dictum.

Κατὰ πολλ' ἄν ἐστιν οὐ καλῶς εἰρημένον
Τὸ γνῶθι σαυτόν. χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους.

i. e. *Multis modis dictum videtur perperam,* E
Cognosce teipsum, *magis enim in rem fuerat hoc,*
Cognosce cæteros. ——

XCVI. *Ne quid nimis.*

Alterum diversis verbis eandem ferme sententiam complectitur, Μηδὲν ἄγαν, i. e. *Ne quid nimis*, quam quidem tanquam vulgo celebratam, Terentius in Andria etiam Sosiæ libertini personæ tribuit. Diogenes Laertius Pythagoræ adscribit. Aristoteles tertio Rhetoricorum libro ad Biantem auctorem refert, tractans de juvenum immoderatis affectibus, quos ait, ubique nimia vehementia peccare: nam & amare nimium, pariter & odisse nimium. Senes non item, sed ut ipsius F Aristotelis utar verbis: Κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες, i. e. *Juxta Biantis admonitionem, & amant tanquam osuri, & oderunt tanquam amaturi.* Sunt qui Thaleti tribuant. Sunt qui Soloni, teste Laertio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Neque desunt, qui ad Homerum veluti fontem referant: cujus hi versus sunt in Odysseæ O.

—— Νεμεσσῶμαι δὲ καὶ ἄλλῳ
Ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν
Ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν. ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα.

A i. e. —— *Mihi nequaquam is placet hospes,*
Qui valde præterque modum simul odit, amatque.
Sed puto rectius esse ut sint mediocria cuncta.

Idem in Iliados K.

Τυδείδη, μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε, μήτε τι νείκει.

i. e. *Ne nimis aut laudes Tydida, aut vituperes me.*

Equidem ad Hesiodum referre malim. Cujus illud est in opere, cui titulus Ἔργα καὶ ἡμέραι:

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

i. e. *Mensuram serva, modus in re optimus omni.*

Euripides cum aliis aliquot locis, tum in Hippolyto coronato:

Οὕτω τὸ λίαν γ' ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ μηδὲν ἄγαν. B

i. e. *Sic equidem minus approbo, quicquid*
Est vehemens, quam quod vulgus ait,
Ne quid nimium.

Pindarus apud Plutarchum, Σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος, αἴνησαν περισσῶς. i. e. *Sapientes hoc verbum*, ne quid nimis, *præter modum laudarunt.* Sophocles in Electra:

Μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο μήτ' ἐπιλάθου.

i. e. *Ne nimium, præterque modum te torqueat ille*
Quem odisti, sed nec neglexeris immemor hostem.

Plautus in Pœnulo: *Modus omnibus in rebus soror est optimus.* Eodem pertinet Homericum illud Iliados. N.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο. C

i. e. *Cunctarum rerum saties contingit, amorisque*
Et somni, & blandæ cithara, choreæque decentis.

Id imitatus videtur Pindarus in Nemeis.

Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθ' ἀφροδίσια.

i. e. *Satietatem habet & mel & jucundi flores venerei.*

Plinius lib. XI. *Perniciosissimum autem & in omni quidem vita, quod nimium.* Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Rursus idem:

Virtus est medium vitiorum utrinque redactum.

Phocylides: D

Πάντων μέτρον ἄριστον.

i. e. *Omnium modus optimus.*

Et Alpheus in Epigrammate.

Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν με τέρπει.

i. e. *Hoc ne quid nimium, nimis placet mi.*

Quintilianus scripsit modum in pronunciatione regnare, quemadmodum in cæteris omnibus. Denique Plutarchus in Camillo docet, pietatem esse mediam inter contemptum numinum & superstitionem, Ἡ δὲ εὐλάβεια, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἄριστον. i. e. *Pietas autem &, quod aiunt*, ne quid nimis, *optimum est.* Nihil autem est rerum omnium, in quo non peccari queat nimietate, E præter amorem Dei, quod aliis verbis fatetur & Aristoteles, pro Deo supponens Sapientiam. Huc pertinet quod ex Poeta quopiam refert Athenæus lib. I. De laudibus vini:

Πάσας δ' ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει
Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων.

i. e. *Atqui omnes hominum pellit de pectore curas*
Si modice biberis, sin absque modo, nociturum est.

XCVII. *Sponde, noxa præsto est.*

Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, i. e. *Sponde, sed noxa præsto est.* Quæ quidem omnia Socrates apud Platonem putat ad eandem sententiam pertinere. Nam qui pro altero fide jubet, id pollicetur, quod non sit in ipso situm præstare, nempe fidem alienam. F Sed primum illud Apollini tribuit., reliqua duo à mortalibus adjecta credit. Plinius lib. VII. capite trigesimo secundo cuncta pariter adscribit Chiloni, sed ita ut oraculorum vice fuerint habita. *Rursus*, inquiens, *mortales oraculorum societatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta ejus Delphis consecrando aureis literis, quæ sunt hæc: Nosse se quemque. Et nihil nimium cupere. Comitemque æris alieni, atque litis esse miseriam.* Explicuit Plinius: quid sit spondere. Fidejubemus enim pro eo, cui creditur pecunia, & sæpe fit, ut fidejussor cogatur creditori nume-

merare pecuniam. Fidejubemus & apud judices, de sistendo reo, atque illo fallente plectuntur vades. Et hoc dictum ad Homerum auctorem referunt Cujus hoc est carmen Odyss. Θ.

Δειλαί τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.

Chersias apud Plutarchum in convivio Platonis, refert ad fabulam Homericam de Ate, quæ quod adfuerit Jovis sponsioni, de nativitate Herculis, ab eo præcipitata est in terram. Citantur, ac laudantur hæc tria apophthegmata à Plutarcho in libello de futili loquacitate.

XCVIII. *Novit quid album, quid nigrum.*

Οἶδε τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μέλαν. i. e. *Novit quid album, quid nigrum.* Duplicem in sententiam accipi potest. Aut, novit discrimen recti, pravique: aut, novit id, quod nemo vel indoctus ignorat. Nam evidentius est albi nigrique discrimen, quam ut quisquam non videat. Aristophanes in Equitibus:

Νῦν Ἀρίγνωτον γὰρ οὐδεὶς ὅς τις οὐκ ἐπίσταται,
Ὅστις ἢ τὸ λευκὸν οἶδεν, ἢ τὸ ὄρθιον νόμον.

i. e. *Nunc Arignotum lyristen nullus est, qui nesciat,*
Qui album noverit, *rectosve noverit modos.*

Interpres ostendit, exponitque proverbium. Videtur esse tractum à priscis illis mortalibus, qui duos tantum naturales colores noverant, album & nigrum, teste Pompejo.

XCIX. *Albus an ater sis, nescio.*

Albus an ater sis, nescio. Solet dici de homine vehementer ignoto. Cicero Philippica secunda: *Me nemo nisi amicus fecit hæredem, ut cum illo commodo, si quod erat, animi quidam dolor jungeretur. Te is, quem nunquam vidisti, L. Rubrius Casinas fecit hæredem. Et quidem vide quam te amarit is*, qui albus, aterne fueris ignorans, *fratris filium præteriit.* Quintilianus in undecimo Oratoriarum Institutionum lib. *Negat*, inquit, *se magni facere aliquis poetarum*, utrum *Cæsar* sit albus, an ater *homo:* Catullum, opinor, digito indicans, cujus in Cæsarem hoc exstat carmen:

Nil nimium studeo Cæsar tibi velle placere,
Nec scire utrum sis albus, an ater *homo.*

Apulejus in apologia Magiæ: *Etiam libenter te nuper usque*, albus an ater esses, *ignorabam*, *adhuc hercle non satis novi.* Divus Hieronymus adversus Helvidium: *Quis te, oro, ante hanc blasphemiam noverat? Quis dupondio supputabat? Consecutus es, quod volebas. Nobilis es factus in scelere. Ego ipse, qui contra te scribo, cum in eadem urbe tecum consistam, quam balbutis & erubescis*, albus, *ut ajunt*, an ater sis nescio. Horatius in extrema Epistola:

—— *Vultu mutabilis albus & ater.*

Quo loco Porphyrion admonet proverbiali figura dictum, *albus & ater*, pro eo, quod est bonus & malus, & Horatium *album*, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse, *atrum* ad sordidum & ærumnosum. Huc festiviter allusit Mateon apud Athenæum libro quarto De Sepia loquens.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἔγωγε, τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε.

i. e. *Quæ quum sit piscis, sola album novit & atrum.*

Est enim Sepia colore albo, sed succum habet atrum quem spargit in metu, ne deprehendatur.

C. *Non novit natos.*

Simillima huic figura ast, *natum non novi*, pro eo, quod est, prorsus ac modis omnibus ignoro. M. Tullius libro Familiarium Epistolarum nono ad Papyrium: *Nam mihi scio jam è regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agunt, quod se mea sententia reges appellaverim, quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam.* Simillimum est illi, quod est apud Aristophanem in Vespis, Ὅς μ' οὐδ' ἂν ζῶντ' ᾔδει, i. e. *Qui me ne vivum quidem novisset*, i. e. nullam omnino mei rationem habuisset. Item Theocritus in Pharmaceutria:

Οὐδ' ἔγνω πότερον τεθνάκαμες ἢ ζοοὶ εἰμές.

i. e. *Non enim illud utrum sim viva, an mortua novit.*

A In eandem sententiam usurpavit Plautus in Euclione: *Non magis me respicias, quam si natus nunquam siem.*

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA SEPTIMA.

I. *Odi memorem compotorem.*

Μισῶ μνάμονα συμπόταν. i. e. *Odi memorem compotorem.* In eos qui, quæ inter amicos & inter pocula dicuntur liberius, foras eliminant. Lucianus in Lapithis, ex Poeta quopiam citat. Martialis:

Μισῶ μνάμονα συμπόταν *Procille.*

Jocatur enim Poeta in Procillum quempiam, qui inter pocula jussus postridie cœnatum venire: venit serio, perinde quasi, quæ inter vina dicuntur, pondus habere debeant. Hujus proverbii meminit Plutarchus in Symposiacorum primo statim problemate, ubi quærit, Num conveniat in conviviis philosophari. Putat autem dictum adversus eos, qui præter modum instant & urgent in conviviis, ad bibendum impellentes, exigentesque præscriptum poculi modum. Solent enim nonnulli, non admodum avidi bibendi sic effugere, ut interjectis sermonibus convivas in oblivionem avocent. Deinde si quis forte memor exigat, mentiuntur jam ebibisse sese. Dores autem in Sicilia ἐπιστάθμους, i. e. *conviviorum*, seu *mensurarum præfectos*, *Mnamonas* appellant, quos Latini *modiperatores* vocant, teste Nonio, quod bibendi modum imperent. Unde proverbium quadrare videbitur in eos, qui modum in convivio præscriptum, nimium exacte requirant. Aliis magis videtur, ut proverbium admoneat ἀμνηστίαν, h. e. *oblivionem* omnium, quæ in conviviis vel fiunt vel dicuntur. Id enim testatum esse & majorum fabulis, qui Baccho simul & ferulam & oblivionem consecrarint, nimirum hoc innuentes, non oportere meminisse, si quid in convivio peccatum sit, aut certe levem admodum ac puerilem reprehensionem sufficere. Nam ferula pueros cædi solitos, vel Juvenalis indicat:

D *Et nos ergo manum ferulæ subduximus.*

Idem Plutarchus alias eodem in opere narrat, Lacedæmoniis hunc fuisse morem, ut si quem amicum aut hospitem in domum acciperent, ostensis foribus dicerent, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος. i. e. *Hac non egreditur sermo.* Damnat autem hanc consuetudinem, propterea quod sentiat, in conviviis sermonibus utendum non ineptis, sed eruditis ac frugiferis, quos efferri sit honestum & conducibile. Refert Idem in vita Lycurgi, ex cujus institutione qui natu maximus erat, stabat ad ostium, & ad convivium ingredientibus dicebat, ostensis foribus, διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται. i. e. *Per hasce nullus sermo progreditur foras.* Horatius hoc quoque inter jucundi convivii commoditates commemorat, Epist. lib. I. Epist. V.

—— *Ne fidos inter amicos*
Sit, qui dicta foras eliminet.

Huc pertinet ille Græcorum senarius:

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω.

i. e. *Inscribo vino, si qua jurat fœmina.*

Innuens, irrita esse solere, quæcunque in compotationibus effutiuntur. Alluditur autem ad proverbium, quod alibi retulimus, εἰς ὕδωρ γράφω. i. e. *In aqua scribo*, de re evanida. Huc adscribendum, quod, quemadmodum in Symposiacis testatur Plutarchus, veteres Bacchum oblivionis filium finxerant, idque per jocum invertit apud hunc quispiam, dicens patrem potius oblivionis appellandum fuisse quam filium, quod vinum præsertim immodicum, vel ante senectam adimat homini memoriam.

II. *Duabus sedere sellis.*

Duabus sedere sellis, est incertarum esse partium, & ancipiti fide, ambabus satisfacere velle. Quo verbo novecomposito, Ἀλλοπρόσαλλον Homerus appellat Martem, id est, nunc his, nunc illis partibus faventem. Macrobius in Saturnalibus cœnis, lib. VII. cap. 3. *Laberius mimus in senatum à Cæsare lectus, cum a Cicerone ad con-*

confessum non reciperetur, *dicente: Reciperem te nisi anguste sederem: minus mordaciter respondit*, *Atqui solebas* duabus sellis sedere: *objiciens tanto viro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit*, *nisi anguste sederemus*, *scomma erat in Cæsarem*, *qui in senatum passim tam multos admittebat*, *ut eos quatuordecim gradus capere non possent.* Hactenus Macrobius. Est autem omnium consensu turpissimum, cum utraque parte colludere. At Solon legem tulit, qua punirentur hi, qui in civitatis tumultu neutri partium adhæsissent.

III. *Duos parietes de eadem dealbare fidelia.*

Huic finitimum videtur illud: *Duos parietes de eadem dealbare fidelia*, pro eo, quod est, cadem re duplicem inire gratiam, eademque opera duos pariter demereri. M. Curius ad Ciceronem: *Sed amice magne*, *noli hanc Epistolam Attico ostendere. Sine eum errare*, *& putare me virum bonum esse*, *nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare.* Volebat enim Curius pariter & Attico & Ciceroni videri summus, ac de se uno fructum quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere. Tractum videtur ab his, qui parietibus opus albarium super inducunt. Legitur & hujusmodi Græcum adagium apud Suidam, δύο τοίχους ἀλείφεις, i. e. *Duos linis parietes*, In eos, qui in factionibus, utrisque partibus blandiuntur. Ad hanc classem pertinet illud Hebræi vatis, *utroque claudicare pede.* Item illud Evangelicum. *Duobus servire dominis.* Rursum illud ex Apocalypsi, de iis, *qui neque calidi sunt*, *neque frigidi.*

IV. *Unica filia duos parare generos.*

His simile quiddam etiam nunc vulgo dicunt, dignum videlicet, quod vel unum inter antiquitatis adagia connumeretur, *Unica filia geminos vis parare generos*, ubi quis idem beneficium duobus simul pollicetur, aut pro eodem officio, quod alteri præstiterit, à duobus gratiam reposcit.

V. *Nescis quid serus vesper vehat.*

Nescis quid serus vesper vehat. Ex Menippeis Varronis Satyris citatur hic titulus, tum ab A. Gellio, tum à Macrobio, neque dubitandum quin proverbialis, sicut sunt & alii plerique. Quo salubriter admonemur, ne præsentium successuum prosperitate sublati, futuri curam abjiciamus. Neque ulla de re securi simus, prius quam exitum viderimus. Idem hodie quoque vulgo dicunt, *diem nondum ad vesperam decurisse*, cum significant diversum exitum posse accidere. Apparet Maronem ad parœmiam allusisse, cum ait primo Georg. libro:

Denique quid serus vesper vehat. ——

Agens de prognosticis occasus. Potest referri & ad illam Solonis sententiam: Ὅρα τέλος μακροῦ βίου, i. e. *Specta finem longæ vitæ.* Titus Livius Decadis v. lib. v. *In secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet*, *nec præsenti cedere fortunæ*, *quum quid vesper ferat incertum sit.* Huc allusit Philippus Rex apud eundem Decadis IV. lib. IX. quum Thessalis respondens minacem clausulam adjecit, *nondum omnium dierum solem occidisse.*

VI. *Multi thyrsigeri*, *pauci Bacchi.*

Πολλοί τοι ναρθηκοφόροι παῦροι δέ τε βάκχοι.

i.e. *Plureis thyrsigeros*, *paucos est cernere Bacchos.*

Carmen hexametrum proverbio Græcis celebratum, quo significatum est, compluribus mortalium adesse virtutis insignia, aut etiam famam, qui tamen vera virtute vacent. Ut non omnes vere Theologi, qui pileum Theologicum gerunt, quive hoc nomine sunt donati. Non omnes Poetæ, qui se eo titulo circumferunt. Non omnes Monachi, qui cucullo onerantur. Non omnes Christiani, qui ceremoniis agunt Christianum. Non omnes Generosi, qui torquem gestant auream. Non omnes Virgines, quæ passis sunt capillis. Non omnes Reges, qui diademate insigniuntur. Non omnes Episcopi, qui mitram gerunt bicornem, aut pedum argenteum. Non omnes Summi Pontifices, qui vocantur Sanctissimi, quique triplici corona insigniuntur. Non omnes Imperatores, qui in vexillis ostentant aquilam. Neque πωγωνοφορία, aut τριβωνοφορία, quemadmodum loquitur Plutarchus, philosophum facit, h. e. *gestata barba*, aut *gestatum pallium.* Translatum à cæremoniis Bacchanalium, in quibus thyrsos, id est, hastas quasdam viteas quatiebant afflati furore. Usurpatur à Platone in Dialogo, cui titulus Phædon. Allusit huc eleganter Plutarchus in libello, quem scripsit Adversus Colotam: Εἷς τῶν ἑταίρων Ἀριστόδημος ὁ Αἰγιεὺς οἶσθα γὰρ τὸν ἄνδρα, τῶν ἐκ τῆς ἀκαδημίας, οὐ ναρθηκοφόρον, ἀλλὰ ἐμμανέστατον ὀργιαστὴν Πλάτωνος, i. e. *Quidam amicus Aristodemus Ægiensis: nam hominem nosti*, *Academicorum non thyrsigerum*, *sed ardentissimum mystem Platonis.* Ναρθηκοφόρον appellat, nomine & cultu duntaxat Academicum, non re. Scitum est & illud Herodis Attici in palliatum, crinitum, barba ad pubem usque porrecta: *video barbam & pallium*, *philosophum nondum video.*

VII. *Non omnes*, *qui habent citharam*, *sunt citharœdi.*

M. Varro libro De Re Rustica secundo eandem sententiam extulit diversa metaphora: *Sed non omnes*, inquit, *qui habent citharam*, *sunt citharœdi.* Huc adscribendum videtur, quod lepide scripsit Seneca, quendam *personam malle*, *quem faciem. Faciem* vocat, ubi quis talis videtur, qualis est: *personam*, cum præ se fert aliquis, quod non est. Potest & ad avaros torqueri, si neges eos divites, qui possident opes, sed qui recte norint uti. Uti *non est citharœdus*, *quisquis tenet citharam*, sed qui cithara recte noverit uti. Non is rex, cui contigit amplum imperium, sed qui scit administrare.

VIII. *Plures thriobolos*, *paucos est cernere vates.*

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

i.e. *Plures thriobolos*, *paucos est cernere vates.*

Simile carmen est superiori, eodem modo Græcis celebratum. Philochorus apud Zenodotum auctor est, olim tres Nymphas, Apollinis nutrices, Parnassum incoluisse, quæ *Thria* dicerentur, unde postea receptum sit, ut calculi sortesque divinorum *Thria* vocarentur. Unde *thrioboli*, qui thrias in urnam divinam jaciunt. Sunt qui affirment rationem divinandi per sortes à Minerva fuisse repertam: quæ cum magis floreret, quam oracula Delphica, mendax & vana reddita est, idque opera Jovis, Apollini gratum facere cupientis. Deinde ubi rursum mortales Delphica frequentarent Oracula, Pythiam ad hunc modum dixisse:

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

IX. *Multi qui boves stimulent*, *pauci aratores.*

Consimilem habet sententiam & hic versus,

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες.

i.e. *Qui taurum stimulent multi*, *sed rarus arator.*

Multi præ se ferunt quod non sunt. Siquidem antiquitus arabant bubus, ut ante dictum est: eos exstimulabant prælonga arundine, aut hastili cuspide quapiam acuminato. Qui mos & hodie durat apud Italos.

X. *Simia in purpura.*

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ. i. e. *Simia purpurata.* In varios usus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cujusmodi sint, ex ipso vultu moribusque cognoscitur: vel in hos, quibus dignitas indecora additur: vel quoties rei per se fœdæ, adscititia peregrinaque ornamenta indecenter admoventur. Quid enim tam ridiculum, quam *simia vestita purpurea veste*? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in deliciis, ut quam maxime possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquoties & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Quam multos id genus simios videre est in Principum aulis, quibus si purpuram, si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit, si longius transferatur, velut in

eos

A

eos, qui barba pallioque simulant sanctimoniam. Tales Augustinus alicubi non ineleganter *amiculo philosophos* appellat. Et Ammianus lib. XIV. Antigonum quendam *amictu tenus philosophum* appellat: de *barba tenus sapientibus* antea nobis dictum est.

XI. *Simia simia est, etiamsi aurea gestet insignia.*

Πίθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα, i. e. *Simia simia fuerit, etiamsi aurea gestet insignia.* Superiori respondet, admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingenium. Citatur adagium à Luciano in oratione contra ineruditum. Natum videtur à simiis illis Ægyptiis saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologum in hunc modum: *Rex quidam Ægyptius simias aliquot instituit, ut saltandi rationem per-*

B

discerent. Ut enim nullum animal ad figuram hominis propius accedit, ita nec aliud actus humanos aut melius aut libentius imitatur. Artem itaque saltandi protinus edoctæ saltare cœperunt, insignibus indutæ purpuris, ac personatæ. Multoque jam tempore majorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam nuces, quas clanculum in sinu gestabat, in medium abjecit. Ibi simiæ, simul atque nuces vidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperunt, quod ante fuerant, ac repente è saltatricibus in simias redierunt. Contritisque personis, dilaceratis vestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectatorum risu. Narratur apologus non absimilis *de fele*, quam Venus belle adornatam in pedissequarum ordinem ad-

C

sciverat, ac satis apte ἐγυναίκιζε: donec, mure è cavo quopiam in medium procurrente, declaravit sese nihil aliud esse, quam felem.

XII. *Asinus apud Cumanos.*

Ὄνος παρὰ κυμαίοις. i. e. *Asinus apud Cumanos.* Competit in eos, qui cum sint inepti ridiculique, tamen apud ignotos ipsa novitate habentur in precio. Aut in eos, quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem & insolentiam, ita ut fere fit, conciliat, id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationum prima: Τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τὸ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. i. e. *Felicitas enim & rerum successus, qui contigerit immerenti, stultis*

D

vesaniæ causam præbere solet. Cui congruit illud ex Æschylo citatum:

Ἦ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων.

i. e. *Grave pondus amens, rebus utens prosperis.*

Narravimus alibi fabulam de asino fugitivo, qui apud Cumanos se gessit pro leone.

XIII. *Ira omnium tardissime senescit.*

Ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει. i. e. *Ira postremum senescit.* Huic diversum illud Aristotelis apophthegma, qui, auctore Laertio, rogatus quæ res quam ocyssime consenesceret, respondit, beneficium. M. Tullius utrunque complexus: *Cui placet*, inquit, *oblivisciter; cui dolet, meminit. Nam vulgo mortales injuriæ tenacissime*

E

meminisse solent, benefactorum quam facillime oblivisci. Græcum adagium videtur ex Sophocle sumptum, cujus in Oedipo Coloneo hæc sunt verba:

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν
Θανεῖν, θανόντων δ' οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται.

i. e. *Senecta nulla obtingit iracundiæ*
Nisi mors, sepultos nullus attingit dolor.

Hoc idem innuit Homerus lepidissimo sane figmento de Litis & Ate. Hanc Deam facit, quæ noxas ac turbas soleat immittere rebus mortalium, atque ipsam quidem acribus oculis ac prævelocibus esse pedibus.

F

Cæterum post eam multo intervallo consequi Litas Deas, quæ, quod Ate turbaverit, sarcire moliantur. Hás & strabis oculis fingit, & pedibus claudis, illud nimirum innuens, offensas esse citas, reconciliationes esse tardas, propterea quod injuriæ diu meminisse solent homines. Carmen ipsum Homeri subscribam ex Iliados libro nono:

Καὶ γάρ τε Λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
Χωλαί τε ῥυσαί τε παραβλῶπές τ' ὀφθαλμώ,
Αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι.
Ἡ δ' ἄτη σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
Πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν
Βλάπτουσ' ἀνθρώπους, αἱ δ' ἐξακέονται ὀπίσσω.
Ὃς μέν τ' αἰδέσεται κούρας Διὸς ἆσσον ἰούσας,
Τὸν δὲ μέγ' ὤνησαν, καί τ' ἔκλυον εὐξαμένοιο.
Ὃς δέ κ' ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
Λίσσονται δ' ἄρα ταί γε Δία Κρονίωνα κιοῦσαι,
Τῷ δ' ἄτην ἅμ' ἕπεσθαι ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum versuum non indolem neque gratiam, sed sententiam utcumque reddemus Latinis auribus:

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas,
Quæ Ates à tergo veniunt, medeantur ut illi.
Ipsa Ate, pedibusque valens, & robore præstans,
Proinde gradu celeri longe prævertitur, omneis
Occupat, & terras prior advenit illa per omneis,
Mortales lædens: verum hæ post terga sequuntur
Sarturæ quicquid commoverit illa malorum.
At vero natas Jove qui reveretur, & audit,
Se simul ac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, hujusque vicissim vota receptant.
Rejicit, at si quis præfracte & pernegat illis,
Tunc adito Jove patre, precantur ut ilicet Ate
Huic adsit, pœnasque suo det denique damno.

Ejusdem Ates fit mentio Iliados T. ubi Jupiter imputans huic Deæ, quod à Junone deceptus esset, illam capillis arreptam in terras præcipitem dedit, interdicens ne unquam rediret in cœlitum contubernium. Hoc Homeri figmentum quidam existimant esse finitimum ei, quod de Lucifero cœlis deturbato credunt Christiani.

XIV. *Si vultur es, cadaver exspecta.*

Captatores testamentorum & hæredipetæ, vulgata metaphora *vultures* appellantur, quod senibus orbis ceu cadaveribus inhient. Nam huic avi proprium, cadaveribus tantum vivere. Unde & natura tantum illi sagacitatis addidit, auctore Plinio, ut biduo, aut triduo prævolet illuc, ubi cadavera sint futura: eoque ut refert vere Magnus ille Basilius, ingenti agmine solet comitari castra militum. Hoc minus nocens, quam sint homines isti divitum funeribus imminentes, quod neque fruges attingit, neque ullum animal, quantumvis imbelle, occidit, aut insectatur: tantum cadavera, vel eorum quæ sponte interierunt, vel ab aliis relicta sunt, depascitur. In quibus tamen abstinet à sui generis, i. e. avium cadaveribus. Quemadmodum & Plutarchus docet in Problematis Rerum Antiquarum; ne quid interim adferam ex Ægyptiorum opinione, qui dicunt vultures omnes esse fœminas, nec aliter ex Euro concipere, quam è Zephyro gravidæ fiunt arbores. Unde mirum est, hanc avem innocentissimam apud homines tam male audire. Proinde qui divites audent aut accusare, aut veneno tollere è medio, *milvii* vocantur: qui vero duntaxat obsequiis & adulationibus aucupantur, ut misceantur testamento, *vultures* proverbio dicuntur. Seneca Epistola XCVI. *Si vultur es, cadaver exspecta.* Martialis libro sexto:

Amisit pater unicum Silanus.
Cessas mittere munera Oppiane?
Heu crudele nefas, malaque Parca,
Cujus vulturis *hoc erit* cadaver?

Diogenianus in Collectaneis meminit hujus adagii, sed alia figura. Ἅπερ γῦπες, i. e. *vulturum ritu.* Admonet autem dictum de iis, qui vel ob hæreditatis, vel alterius alicujus emolumenti spem insidiantur cuipiam.

XV. *Corvum delusit hiantem.*

Haud dissimili figura dictum est ab Horatio in eum, qui captatorem suum arte frustratus fuerat,

—— *Corvum delusit hiantem.*

Nam hæc quoque avis cadaveribus imminet.

—— *Plerunque* inquit, *recoctus*
Scriba ex quinqueviro corvum delusit hiantem.

Loquitur de Corano, qui Nasicæ socero, spe testamenti per dolum ostentata, moriens, nihil præter plorare reliquit. Videtur autem hoc adagium effictum, & imitatum ad illud Græcorum, Λύκος ἔχανεν, i. c. *Lu-*

pus hiat. Ut itidem dicere liceat: *lupum delusit hiantem,* & Κόραξ ἔχανεν, i. e. *Corvus inhiabat.*

[A]

XVI. *Cornicari.*

Quin & Græci proverbio κρώζειν, dicunt, pro eo quod est, *inhiare prædæ*, aut *inepte garrire*. Aristophanes in Pluto:

Σὺ μὲν οἶδ' ὃ κρώζεις, ὡς ἐμοῦ τι κεκλοφότος
Ζητεῖς μεταλαβεῖν.

i. e. *Quid crocites scio, nempe si quicquam rei*
Furto involarim, ut hinc tibi partem feras.

Interpres admonet esse proverbium in eos, qui cornicum more frustra cornicantur. Sunt autem verba Chremyli senis, qui ait se non ignorare, quid sibi vellet Blepsidemus, [B] sursum ac deorsum vertens orationem, dum studet furti confessionem elicere, nimirum ut conscius in prædæ partem veniret. Persius Satyra v.

Nescio quid tecum grave cornicaris *inepte.*

Usus est & divus Hieronymus in Epistola ad Rusticum monachum.

XVII. *In vino veritas.*

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. i. e. *In vino veritas*, passim apud auctores usurpatum adagium, significans ebrietatem animi fucum tollere, & quicquid in pectore conditum est, in apertum proferre. Unde Divinæ Literæ vetant vinum dari regibus, quod ibi nullum sit arcanum, ubi regnet ebrietas. [C] Plinius libro XIV. cap. XXII. scripsit, *vinum usque adeo mentis arcana prodere, ut mortifera etiam inter pocula loquantur homines, & ne per jugulum quidem redituras voces contineant: vulgoque*, inquit, *veritas attributa vino est.* Celebratur & Persæ cujusdam apophthegma, qui negavit tormentis opus esse ad exquirendum verum, vino enim rectius elici. Quod approbans Horatius in Odis:

Tu lene, inquit, *tormentum ingenio admoves*
Plerumque duro, tu sapientium
Curas, & arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo.

Idem in Arte Poetica:

Reges dicuntur multis urgere culullis, [D]
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus.

Rursum alibi:

Quid non ebrietas designat? operta recludit.

Effertur & ad hunc modum apud Athenæum lib. 11. parœmia, Οἶνος καὶ ἀλήθεια, i. e. *Vinum & veritas.* Quod largius poti non tantum effutiunt sua arcana, verum etiam audacius in alios loquuntur. Apud Plutarchum in vita Artaxerxis, Sparamixas Mithridati per vinum quiddam insolentius eloquuto, Φθόνος μὲν οὐδεὶς, ὦ Μιθριδάτα, ἐπεὶ δέ φασιν Ἕλληνες, οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι, i. e. *Nulla quidem invidia est, ô Mithridates, cæterum* [E] *quando Græci dicunt, vinum & veritatem esse*, &c. Celebratur à Græcis hæc quoque sententia proverbialis: Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος, i. e. *Quod in corde sobrii, id in lingua ebrii.* Theognis:

Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
Γινώσκουσ'. ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον.

i. e. *Aurum aut argentum fabris dignoscitur igni,*
Vinum hominis prodens arguit ingenium.

Athenæus hunc senarium citat ex Euripide:

Κάτοπτρον γὰρ εἴδους, χαλκός ἐστ' οἶνος δὲ νοῦ.

i. e. *Forma ære lucet, vina produnt pectora.*

Apud eundem Ephippus:

Οἴνου σε πλῆθος πόλλ' ἀναγκάζει λαλεῖν, [F]
Οὐκ οὖν μεθύοντάς φασι τ' ἀληθῆ λέγειν.

i. e. *Vis multa vini, multa te cogit loqui,*
Loqui proinde vera dicunt ebrios.

At idem lib. x. refert Anarcharsidis dictum, Ὅτι ψευδεῖς δόξαι τοῖς μεθύουσι γίγνονται, i. e. *Quod falsæ opiniones accidunt temulentis*: ac mox narrat quiddam haud infestivum. Quidam è convivis dixerat Anacharsidi, *Uxorem duxisti admodum deformem.* At ille, *Prorsus*, inquit, *idem mihi videtur: sed heus puer, porrige poculum meracius ut illam faciam formosam.* Non solum igitur amanti, verum etiam ebrio

[A] —— Τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται;

Quemadmodum inquit Theocritus. Atqui verum qui potest dicere, qui labitur rerum judicio? Sed veritas non semper respondet mendacio, verum interdum simulationi. Potest autem fieri, ut ex animo loquatur, qui tamen falsum dicat, & verum dicat, qui non vere loquatur. Postremo proverbium non sentit de insana temulentia, quæ fixa sunt videantur ambulare, & quæ simplicia videantur multiplicia: sed de moderata, quæ dysopiam ac fucum excutit. Alcibiades in Symposio Platonis: Τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων, καὶ μετὰ παίδων, ἦν ἀληθής. i. e. [1] *Quæ vero nunc sequuntur non* [B] *prius audientis, quam proverbium illud recensuerim: Vinum & cum pueritia, veridicum est.* Quibus ex verbis liquet, idem de pueritia quod de vino, proverbio jactatum fuisse. Durat & hodie vulgo tale proverbium, non audiri verum, nisi à tribus hominum generibus, pueris, ebriis, & insanis. Huc adscribendum arbitror versiculum illum proverbialem:

Ἡ γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τ' ἀληθῆ λέγει.

i. e. *Verum solet prolapsa lingua dicere.*

Nam verum esse creditur, quod exciderit imprudenti, quandoquidem id demum vacat fictionis suspicione. Ex hujusmodi lapsu colliguntur & omina certioris fidei:

[C] *Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis*
Exit, & errorem vocis, ut omen amo.

Denique M. Tullius in Topicis, inter ea quæ certam faciunt fidem, commemorat *pueritiam, somnum, imprudentiam, vinolentiam.*

XVIII. *Bos in lingua.*

Βοῦς ἐπὶ γλώττης. i. e. *Bos in lingua.* In eos, qui non audent libere, quod sentiant, dicere. Translatum, vel à robore animantis, quasi linguam opprimens, non sinat eam eloqui. Vel hinc quod Atheniensium nomisma quondam bovis obtinuit figuram. Item apud Romanos Servius Rex, ovium ac boum effigie primus signavit æs, auctore Plinio, lib. decimo octavo, capite [D] tertio. Idem testatur Plutarchus in Problematibus rerum priscarum, quod priscis omnis fere possessio erat in gregibus & armentis. Unde & à pecoribus dictam pecuniam volunt. Itaque qui mulctæ pendendæ metu deterriti rejicerent, aut qui pecunia corrupti loqui non auderent, *bovem in lingua* dicebantur habere. At Julius Pollux nono De rerum vocabulis libro, proverbium hoc exponens, his ferme consentanea commemorat, addens ipsum nomisma *bovem* vulgo vocari solere. Proinde in Deliacis spectaculis, si cui munus dandum erat, præconem pronunciare solitum, tot boves illi dabuntur. *Bovem* autem valuisse duabus drachmis Atticis, unde fuisse qui crederent hoc, nomisma Deliorum [E] fuisse proprium, non Atheniensium. Addit item in Draconis legibus exstare mentionem, Περὶ τοῦ ἀποτίνειν δεκάβοιον, i. e. *De pendendis decem bubus*, id est, nummis decem. Neque defuisse, qui senserint, Homerum quoque de nomismate locutum, non de animante, cum ait:

Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Verum hanc opinionem alio in loco refellit Julius Pollux, ostendens jam fuisse commutationem rerum citra nummos. Qui scripsit scholia in Homerum libro secundo, tradit bovem apud priscos in honore fuisse, quum multis de causis, tum præcipue quod Apollini [F] sacrum sit animal. Itaque in altera parte nomismatis

1 *Quæ vero nunc sequuntur, non prius audieris.*] Hæc est Marsilii Ficini interpretatio: in qua eum Alcibiadis verba ita detorsisse, & Erasmum, quum eam mutuaretur, id non perspexisse, summopere miror. Hic enim est sensus eorum manifestissimus: *Quod autem sequitur, ex me non audissetis, nisi primum quidem (ut vulgo ajunt) vinum & sine pueris & cum pueris esset veridicum.* At in illa interpretatione ita vertuntur hæc verba, οὐκ ἄν μου ἠκούσατε, ac si idem valerent quod οὐκ ἀκούσεσθέ μου: & εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, quasi idem significarent quod, ἐὰν μὴ πρότερον λέξω, οἶνος, &c aut, ἐὰν μὴ πρότερον φράσω: vel, εἴπω τὸ λεγόμενον: extrinsecus addendo hunc conjunctivum. Atqui, sequitur statim post ἦν ἔπειτα, ad quod tendere hoc πρῶτον manifestum est. *H. Stephanus.*

in-

insculpebant bovem, in altera faciem regiam. Adagium autem effert ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν. i. e. *Bos in lingua incedit*, admonens id dici solitum, ubi quis pecuniæ causa taceret. Theognis:

—— Βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ.

i. e. —— *In lingua mihi bos.*

Philostratus in vita Apollonii: γλῶτταν τε ὡς πρῶτος ἀνθρώπων συνέσχε, βοῦν ἐπὶ αὐτῇ σιωπῆς εὑρὼν δόγμα. i. e. *Linguam primus hominum coercuit, bovem in illa silentii inveniens decretum.* De Pythagora loquitur, silentii auctore. Item in Scopeliano sophista: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν ἦσαν καὶ βοῦν ἀφωνίας ἐπ᾽ αὐτῇ βεβλημένοι. i. e. *Neque mirandum est, si quidam linguam habentes vinctam, bove silentii eam occupante.* Exstat pud Æschylum in Agamemnone.

Τὰ δ᾽ ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττης μέγας
βέβηκεν,

i. e. *Taceo cætera, linguam occupavit bos quidem*
Ingens.

XIX. *Argentanginam patitur.*

Ἀργυράγχην πάσχει. i. e. *Argentanginam patitur.* Superiori finitimum est, natum ex historia, quam refert Aulus Gellius in Noctibus Atticis lib. IX. cap. 9. atque item Plutarchus in vita Demosthenis. Ea est hujusmodi. Quum adversus Milesiorum legatos, qui auxilii petendi causa Athenas venerant, acriter in concione dixisset Demosthenes, obsisteretque, quo minus impetraturi postulata viderentur, causa in diem posterum rejecta, legati Demosthenem ipsum adierunt, magnaque pecuniæ summa, ne contra se diceret, redemerunt. Postridie, quum res denuo foret agenda, Demosthenes multa lana collo circumvoluto in concionem prodiit, fingens sese συνάγχην, i. e. *anginam pati.* Eamque rem impedimento esse, quo minus ex more diceret. Tum è populo quispiam, cui simulatio subolebat, exclamabat, eum non συνάγχην, sed ἀργυράγχην pati. Est autem synanche morbi genus, quem vulgus medicorum depravate squinantiam appellat. Hunc Aretæus Cappadox libro primo, commemorat inter morbos acutos, ostendens bifariam appellari, vel σωνάγχην, quod id mali canibus sit familiare, vel συνάγχην, quod spiritum coctaret ac præfocet.

XX. *Equus me portat, alit rex.*

Ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει.

i. e. *Me rex alit, ac me portat equus.*

Refertur inter Græcorum adagia: atque addunt hinc natum. Juvenis quidem sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur ut missionem peteret, seseque militia abdicaret, negavit se facturum, his quidem verbis:

Ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει.

i. e. *Equus me portat, rex me alit.*

Sigificans se commodissime vivere, ut qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cum in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

—— *Rectius hoc, &*
Splendidius multo est, equus ut me portet, alat rex.

Quo quidem in loco Acron hujus admonet proverbii, cujus etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quapiam adscitum. Est enim carmen anapesticum dimetrum.

XXI. *Etiam corchorus inter olera.*

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. i. e. *Etiam corchorus inter olera.* [1] Dici solitum in homines nullius precii, qui
A tamen in numero aliquo studeant haberi. Nam κόρχορος, oleris genus est vilissimi, quod Plinius libro vigesimo primo, in catalogo olerum recenset. Idem alibi commemorat in herbas sponte nascentes. Scribit autem corchorum Alexandrini cibi herbam esse, convolutis foliis, ad similitudinem mori, multis remediis utilem. Meminit proverbii Theophrastus, libro De plantis septimo, capite septimo, *Corchorum* referens *inter olera*, quæ vel cocta vel cruda possint edi, verum ob amaritudinem proverbio esse infamem. Suidas & Hesychius auctores sunt, nonnullis piscem existimari corchorum, contemptissimum, nulliusque precii, qualis sit Hippurus. Aristophanes in Vespis: Κᾆθ᾽ ἥψαμεν
B τοῦ κορχόρου. i. e. [2] *Deinde corchorum attigimus.* Nec hic tacuit interpres de proverbio.

XXII. *Graculus inter Musas.*

Cui dissimule videtur, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις. i. e. *Graculus inter Musas.* Indoctus inter doctissimos: infantissimus inter eloquentissimos. Recte dicetur & in homines ostentatione falsæ doctrinæ sese jactitantes, & viris eruditis impudenter obstrepentes. Est enim Graculus avis minime canora, sed tamen odiose garrula atque obstrepera. Confine est his, quod in Bucolicis ait Virgilius:

—— *Sed argutos inter strepere anser olores.*

Cygnos canoros esse sic omnium Poetarum literis est
C decantatum, ut nihil sit celebratius, etiam si nemini contigit hunc audire cantum. Nec desunt Philosophi, qui hujusce rei rationem quoque reddere conentur. Ælianus addit, eos non canere, nisi flante Favonio. Unde fertur etiam proverbium, κύκνειον ᾆσμα. i. e. *Cygnea cantio.* Contra anseres molesto quodam stridore obganniunt. Proinde cum indoctus inter eruditos garrit, in tempore usurpabitur adagium: *Anser inter olores.*

XXIII. *In lente unguentum.*

Τὸν ἐπὶ φακῇ μῦθον. i. e. *In lenticula fabulam*, subaudi, narras. Ubi quis mentionem inducit vilis cujuspiam & nihili hominis, aliis de viris egregiis verba facienti-
D bus. Ad hunc quidem modum legitur in omnibus vulgatis exemplaribus, apud A. Gellium lib. XIII. capite vicesimo octavo. Verum placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hunc ita restituit, ut legat, τὸ ἐν φακῇ μύρον i. e. *In lente unguentum.* Quadrat autem in hominem, aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur iis, quibus minime congruit. Veluti si philosophum juvenum lascivientium convivio misceas: aut inter pocula de rebus gravibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmo-

1 Cur potius in malam partem usurpetur hoc proverbium, quam in bonam, non satis perspicio. Negaverit enim, ut opinor, nemo, quin hoc sonent ipsa proverbii verba, latius explicata: *Etiam corchorus*, quantumvis sit amarus, *inter olera* numeratur: aut, in olerum numero habetur: aut, oleris nomen obtinet: vel alta forma. Ne corchoro quidem, quantumlibet amaro, oleris appellatio denegatur: aut, Ne corchorum quidem sua amarities ab olerum numero segregavit. Quod hic est verborum sensus, aptissime profecto etiam in bonam partem usurpabitur: veluti si de eo quem cæteris longe inferiorem: aliqua in arte vel scientia esse fatebimur, ita tamen, ut inter ejus generis artifices censeatur, dicamus. Etiam corchorus est de olerum numero. i e. Hic, qualis est, ita locum habet inter ὁμοτέχνους, ut
E *corchorus inter olera.* Sic de Chœrilo quopiam loquentes, si velimus significare, eum, quantumvis abjectus & contemptus sit præ aliis, de Poetarum tamen esse grege: dicemus, *Etiam corchorus inter olera*, vel sic: *Etiam Chœrilo inter poetas, ut* corchoro inter olera *suus est locus*, aut: *Ut corchorus inter olera, itidem Chœrilus inter poetas locum habet.* Quod dictum & elegantius reddetur, & apertius, ita dilatatum: Ut in oleribus non brassicæ soli locus est, aut malvæ, aut asphodelo, aut lapatho, verum etiam corchoro: ita in poetis non Homero soli locus est, aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed etiam Chœrilo. Quod si ab oleribus ad legumina comparationem transferre libeat, non minus proverbialem formam præ se feret tua oratio: quin etiam proverbium habebis plane effictum ad hujus veteris exemplar, si leguminis omnium amarissimi nomen ponas, ut omnium olerum amarissimi corchori vides in eo positum esse nomen: nimirum si ita loquaris: Etiam lupinus inter legumina. Quod dilatari & ipsum sic poterit. Quemadmodum non faba tantum, vel pisum, vel lens, leguminum nomen obtinent, sed id lupino cum
F illis commune est: ita etiam, &c. Ex his, ut opinor, satis apparet alium esse hujus adagii usum, quam Erasmus scribat: videlicet dici in homines nullius precii, qui tamen in numero aliquo studeant haberi: quasi videlicet hoc modo efferretur adagium: Etiam *corchorus* vult haberi *inter olera*, vel studet, aut cupit haberi. Quæ oratio longe diversa est ab hac, *Etiam corchorus est inter olera*: vel, *de olerum numero.* Cæterum hoc quoque obiter adnotabo, legendum esse λαχάνοισι: ut sit anapæsticum dimetrum catalecticum. *H. Stephanus.*

2 Vertit, ἥψαμεν τοῦ κορχόρου, *corchorum attigimus*: quasi ἥψαμεν sit ab ἅπτω, quod idem significet quod ἅπτομαι, i. e *tango*: quum sit à verbo ἕψω, i. e. *coquo.* Sed imposuisse Erasmo videtur genitivus, cujus non animadvertit eundem esse hic usum, qui est in illa phrasi, πιεῖν τοῦ οἴνου. *H. Stephanus.*

dum

dum videlicet lenticulæ vili leguminí, inepte quis admiscuerit unguentum. Siquidem auctore Dioscoride, & oculorum aciem hebetat, stomacho gravis, intestinis noxia, nervis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicetur etiam ubi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hæc: *Videte tamen, ne existimetis semper, atque in omni loco*, mortales multos, *pro* multis hominibus *esse dicendum: ne plane fiat Græcum illud de Varronis satyra proverbium*; τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. i. e. *In lente unguentum.* Idem usurpavit M. Tullius libro ad Atticum primo Epist. XIX. *Legati*, inquit, *cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ civitates, darentque operam ne ea cum Elvetiis se jungerent. Legati sunt, Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus,* τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, *Lentulus Clodiæ filius.* Tametsi hic quoque locus eodem mendo laborat, quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele, in lib. De sensu & sensili: Ἀληθὲς γὰρ ὅπερ ἀεὶ εἶπε ἐπιτιμῶν Στράτις, ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ ἐπιχεῖν μύρον. i. e. *Nam verum est, quod ait Stratis Euripidem taxans, ubi lenticula coquitur, non oportere unguentum infundere.* Quo sane loco, quæ portenta habeant nostri vulgati codices, nihil attinet hic commemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. IV.

Παραινέσαι σφῷν ἓν βούλομαι σοφόν,
ὅταν φακῆν ἕψητε μὴ 'πιχεῖν μύρον.

i. e. *Vos admonere callidum quiddam volo,*
Ubi lens coquitur, unguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stratidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necya: Ἰθακὸς ὁ Ὀδυσσεὺς τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον πάρεστι, θάρρει θυμέ. i. e. *Ithacensis Ulysses* in lente unguentem *adest, aude anime.* Adducit & Clearchum proverbiorum collectorem, qui hoc quoque recensuerit proverbii titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον. Addens exstare apud Varronem, complureisque Latinorum usos eo proverbio, quibus incognitum tamen sit, unde Varro desumpserit eum jambicum. Huc mihi videtur Aristophanes allusisse, cum ait ἐν εἰρήνῃ,

Κἀπιφυτεύσεις ἕρπυλλον ἄνω
Καὶ μύρον ἐπιχεῖς;

i. e. *Præterea seres serpyllum sursum;*
Et unguentum infundes?

Porro unguentum intelligo oleum odoratum, ac velut unguentarium. Alioqui plebejum oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus lib. II. citat hunc timetrum ex Eupolide:

Ὄψον πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένον.

i. e. *Conditum opipare vile malumque opsonium.*

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre, quemadmodum bulbus, cepe, & allium, nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quædam per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non congruunt. Elegantis igitur est, scire quid cui conveniat. Diocles philosophus habitus est ὀψοφάγος. Hic cuidam interroganti, uter piscis esset melior, congrus an labrax, nobis dictus lupus; alter, inquit, elixus, alter assus. Sic Flaccus de poeta:

——— *Bello malus, utilis urbi.*

Quoties munus delegatur minus accommodo, apte dicetis ἐν φακῇ μύρον. Adjicietur & hoc: apud auctores dictionem hanc comperio varie scriptam, nunc acute, φακλῆ, nunc circumflexe, φακλῆ, quod cum tam crebro occurrat, vix inscitia casuve factum videri potest. Unde conjicio φακλῆ dictam ex contractione pro φακίαν. Nam φακίας legimus apud Athenæum. Idem λεοντῆ dictam admonet, pro λεοντέαν. Hæc igitur quibus placet origo, malunt dicere φακῇ: quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φακῇ & φακλῆ.

XXIV. *Annulus aureus in naribus suis.*

Huic pene cognatum est illud, quod exstat in proverbiis Hebræorum: [1] *Annulus aureus in naribus suis.* Sic enim habetur Proverb. cap. XI. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua:* Ubi res quæpiam per se præclara, illic adhibetur, ubi minime addecet. Ut si stulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignavo, eloquentia viro improbo, magistratus imperito. His enim rebus non modo non ornantur, verum etiam magis ridiculi fiunt. Olim autem annulis quibusdam aureis in auriculas insertis, ornari sese credebant, maxime barbari. Inseritur & suillis naribus annulus æreus, quo minus noceant agris rostri suffossione, quæ peculiaris est huic animanti, quapropter & agricolationem monstrasse creditur. Quod si annulum aureum rostro suillo inseras, res fit oppido quam ridenda. Celebratur apud Græcos Menandri versiculus ab hac sententia non admodum abhorrens:

Μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον,

i. e. *Odi improbum, qui verba proloquitur proba.*

Huc pertinet illud, quod memorat in Noctibus A. Gellius: cum quispiam improbatæ famæ vir sententiam dixisset Reip. conducibilem, jusserunt eandem ab alio quopiam integro, bonoque viro pronunciari, atque illius nomine decerni, quod absurdum existimarent, à malo viro bonum consilium, aut bonam sententiam proficisci. His adjungendum est illud Antiphanis apud Athenæum libro VI.

Σαπρὸν Σίλουρον ἀργυρᾶς πίνακ' ἔχων.

i. e. *Putrem Silurum quadra habens argentea.*

Quidam Silurum existimant eum esse, quem nunc vulgo Sturionem dicimus, piscem multo omnium laudatissimum.

XXV. *In eburna vagina plumbeus gladius.*

Huic confine est illud, Ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος. i. e. *In eburna vagina plumbeus gladius*, natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cum adolescens quispiam, insigni forma, fœdum quiddam atque obscœnam dixisset: *Ex eburna*, inquit, *vagina plumbeum gladium educis.*

XXVI. *Omnia octo.*

Ἀπαντοκτώ. i. e. *Omnia octo.* Cum nihil deesse significamus, aut cum multa inter se similia videntur: parœmiam hinc natam existimant. Stesichorus poeta in oppido Catana splendide sepultus fertur, monumento diligenti quadam ratione ex omnibus octonis constructo, octo columnis, octo gradibus, angulos octo. Atque hinc proverbium increbuisse ἀπαντοκτώ. Meminit hujus & Julius Pollux in nono, agens de lusu taxillorum, quem ait numeris constare, in quibus sit unus, qui Stesichorius appelletur, nimirum octo, idque cognominis sumptum esse ab ejus monumento. Sunt qui dicant eum, qui Corinthios in unam civitatem coegit, cives universos in octo tribus distribuisse, atque hinc ortum vulgi sermonem. Neque desunt, qui scribant, idque Euandro, ut citant, auctore, octo Deos esse, qui rerum imperent summæ, Ignem, Aquam, Terram, Cœlum, Lunam, Solem, Mithram, Noctem. Mithram autem Persæ, eundem cum Sole existimant. Rursum alii dicunt octo fuisse certaminum species in Olympiis, atque inde ductum adagium: *Omnia octo.* Quod si nobis quoque conceditur in ænigmate divinare, non absurde natum videri potest à fabula, quam narrat Plutarchus in commentario De Dæmonio Socratis. Deliis ac cæteris Græcis oraculo responsum fuisse apud Ægyptios, ita demum malorum finem fore, si aram, quæ in Delo erat, duplassent. Qui cum non intellexissent, quid sibi vellet oraculum, ridicule duplatis singulis aræ lateribus, imprudentes solidum octuplum effecerunt, ob inscitiam proportionis, quæ longitudine duplum reddit. Cæterum hac in re consultus Plato, geometriæ cum primis peritus, respondit Deum Græcis imperitiam exprobrasse, monere, ut geometriæ darent operam. Delectatum apparet hoc proverbio Heliogabalum Imperatorem, cui morem

[1] Si hæc parœmia inserenda hic fuit, fuerunt & aliæ multæ ex Proverbiis Salomonis, & Ecclesiastico inserendæ; quod tamen non fecit *Erasmus*, quippe qui ex profanis, potius quam ex sacris Scriptoribus, suas Chiliadas collegit. Adito c. Proverbium hujus Centuriæ. Ceterum alludit sapiens Hebræus ad annulos aureos, quibus in Oriente mulieres nasum sibi trajicire solebant. Vide notata ad Genes. XXIV. 47.

hunc

hunc fuisse scribit Ælius Lampridius, ut simul ad cœnam vocaret octo calvos, octo luscos, octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo prælongos, & octo præpingues & obesos.

XXVII. *Omnia idem pulvis.*

Πάντα μία κόνις. i. e. *Omnia idem pulvis.* De indiscreta similitudine. Lucianus Ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις φασί. i. e. *Quin nobis omnia idem, quod ajunt, pulvis.* Alludens ad defunctorum cineres, inter quos nihil apparet discriminis. Confine illi, quod alio demonstrabimus loco, *ejusdem farinæ.* Siquidem antiqui farinam pollinem vocabant.

XXVIII. *Plaustrum bovem trahit.*

Ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει. i. e. *Plaustrum bovem ducit.* De re quæ præpostere geritur. Veluti si uxor præscribat marito, si discipulus reprehendat præceptorem, si Populus imperet Principi, si ratio pareat affectui. Lucianus in Terpsione: Νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει. i. e. *Nunc id evenit, quod vulgo dici solet, plaustrum sæpenumero bovem ipsum aufert.* Translata metaphora à plaustris per declive retro labentibus, unaque secum bovem auferentibus.

XXIX. *Ab equis ad asinos.*

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους. i. e. *Ab equis ad asinos.* Ubi quis à studiis honestioribus ad parum honesta deflectit. Veluti si quis è Philosopho Cantor, è Theologo Grammaticus, è Mercatore Caupo, ex OEconomo Coquus, è Fabro fieret Histrio. Quadrabit item, ubi quis è conditione lautiore ad abjectiora devenerit. Procopius Sophista in Epist. quapiam: Τὸ δὴ λεγόμενον, ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν. i. e. *Juxta proverbium*, ab equis ad asinos *transivimus.*

XXX. *Ab asinis ad boves transcendere.*

Huic diversum est illud Plautinum: *Ab asinis ad boves transcendere*, pro eo, quod est, ex humiliore conditione ad ditiorum partes transire. Sic enim apud Plautum in Aulularia, Euclio, cujus pauperculi dives quidam expetebat affinitatem: *Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominem divitem, factiosum, me item esse hominem pauperum pauperrimum. Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit, te bovem esse, & me esse asellum. Ubi tecum conjunctus siem, ubi onus nequeam portare pariter, jaceam ego asinus in luto, tu me bos haud magis respicias, natus quam si nunquam siem. Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat, neutrobi habeam stabile stabulum, si quid divortii fuat. Asini me mordicus scindant, boves incursent cornibus. Hoc magnum periculum est, me ab asinis ad boves transcendere.* Hactenus Plautus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta, qui mihi in præsentia non succurrit.

Ab asino delapsus.

Ἀπ' ὄνου καταπεσών. i. e. *Ab asino delapsus.* In eos dicitur, qui inconsulte quippiam agunt, & imperite: aut in eos, qui à præsentibus commodis, quibus ob inscitiam uti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ, i. e. *à mente delapsus*, tanquam vecors & mentis impotens. Utitur hoc adagio Plato libro De legibus III. Δεῖν φαίνεταί μοι γε οἷόν περ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν. i. e. *Mihi sane videtur sermo velut equus undiquaque restringendus, ne tanquam os habens effrene, impetu abreptus, juxta proverbium, ab asino tanquam à mente excidat.* Utitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus:

Κακῶς γὰρ οὕτως εἶχες, ὥς γέ μοι δοκεῖς.
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς.
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου καταπεσών;

i. e. *Mali, ut videtur, accidit tibi quippiam.*
Ita per Deos, equos agens, miser excidi.
Quid hæc ita, ut delapsus asino blatteras?

Primus versus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quod pecuniam filio suo mutuo datam repetat. Alter est Danistæ, juvenem tacita illusione notantis, qui

A studio alendorum equorum pecuniam eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est ἀπὸ νοῦ, i. e. *à mente.* Quandoquidem & Latinis *mente delapsi* dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: *Rectorem quoque solitus apponere, ætate parvis, aut mente lapsis.* Quidam huic quoque proverbio hujusmodi affingunt fabulam. Duo quidem, cum in desertis locis asinum quempiam forte fortuna nacti essent, contendere inter sese cœperunt, uter eum uti suum domum abduceret: nam utrique pariter à fortuna videbatur objectus. Hac interim de re illis invicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac

B neuter eo potitus est. Atque hinc proverbium natum autumant. Mihi magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maxime quod animadvertam, Grammaticis id studio fuisse, ut omnibus adagiis fabulam aliquam, aut Historiam, vel commentitiam adjungerent. Ut autem Suetonius dixit *mente lapsos*, ita Ulpianus Titulo De magistratibus conveniendis, *facultatibus lapsos* dixit, qui redacti essent ad inopiam.

XXXI. *Telluris onus.*

Γῆς βάρος. i. e. *Terra onus.* De homine vehementer inutili, qui nihil aliud quam terram suo pondere gra-

C vet. Refertur inter adagia Græcanica, natum ex Homero, apud quem Achilles Iliados Σ. hoc pacto loquitur, indigne ferens ocium, & quod non ineat prælium cum reliquis copiis:

Ἀλλ' ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

i. e. *Navibus assideo telluris inutile pondus.*

Rursum in Odysseæ Υ.

Οἷον μέν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην,
Σίτου καὶ οἴνου κεχρημένον, οὐδέ τι ἔργων
Ἔμπαιον οὔτε βίης, ἀλλ' αὔτως ἄχθος ἀρούρης;

i. e. *Quem tandem nobis erronem adducis edacem,*
Enectumque fame, vinique & panis egenum,
Artibus edoctum nullis, neque viribus ullis
Pollentem, ac tantum telluris inutile pondus?

D Utitur eo Plato in Theæteto: Οἴονταί γὰρ ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροί εἰσιν, γῆς ἄλλως ἄχθη. i. e. *Existimant enim, se non haberi pro nugis & inutilibus terræ oneribus.* Nec illepidum, nec prorsus, ni fallor, ἀπροσδιόνυσον est, quod memorat Athenæus libro octavo: *Stratonicus quidam citharœdus Corinthi peregrinabatur. Hunc cum anicula quædam fixis oculis intueretur, idque diu, tandem: Quid, inquit, tibi per Deos vis mater, aut quid me sic continenter intueris? Demiror, inquit illa, si matris uterus te decem menses ferre potuit, cum civitas angatur, unum duntaxat diem te portans.* In tales quadraret epitaphium, quod Timocreontis Rhodii Poetæ, cæterum voracis

E ac bibacis sepulchro inscriptum indicat Athenæus lib. x.

Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν, καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν
Ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος.

i. e. *Multum edi, multumque bibi, mala plurima dixi in*
Mortales, jaceo hic Timocreon Rhodius.

XXXII. *Arabius tibicen.*

Ἀράβιος αὐλητής. i. e. *Arabius tibicen*, aut, Ἀράβιος ἄγγελος. i. e. *Arabius nuncius.* In eos dici solitum, qui à semel cœptis nunquam desistunt. Quod vitii Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, ut jussi cantare,

F nunquam adducantur ut incipiant: si injussi cœperint, nunquam desinant. Citatur ex Menandro: Ἀράβιον ἄρ' ἐγὼ κεκίνηκα αὐλόν. i. e. *Arabiam ego hercle tibiam excitavi.* Meminit adagii Jul. Pollux, cap. De loquacibus, ad hunc modum: Ἀράβιος αὐλός. i. e. *Arabia tibia.* Citatur & Cantharus in Medea: Κιθαρῳδὸν ἐξήγειρε Ἀράβιον. i. e. *Citharœdum excitavit Arabium.* Celebratur Græcis & hic versiculus de tibicine Arabio:

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται.

Quod paululo precio provocaretur ad canendum, non nisi magna mercede desisteret. Adagium hinc natum existimant, quod olim tibiis canendi artem non

discebant ingenui tanquam sordidam, sed hanc sola mancipia exercebant, quæ plerumque ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis usque adeo placere cœpit, ut indoctus haberetur, quisquis hujus esset rudis, donec Alcibiades tibias abjiceret: oris deformitate conspecta ad speculum. Conveniet & in eos, qui laborant morbo, quem Græci vocant ἀπεραντολογίαν. i. e. *qui dicendi finem facere nesciunt*. In quos exstat illud Sophoclis:

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεί,
Λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς.

i. e. *Quicunque gaudet continenter proloqui,*
Is se gravem esse, quotquot adsunt non videt.

XXXIII. *Artem quævis alit terra.*

Τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει. i. e. *Artem quævis alit regio*. Proverbialis sententia, qua significatum est, certissimum viaticum esse eruditionem aut artificium aliquod. Nam hæc neque eripi possunt à latronibus, & quocunque terrarum abeas, te comitantur, nihil adferentia sarcinæ. Suetonius scribit, aliquando Neroni prædictum à Mathematicis, *fore*, *ut imperio destitueretur*: unde vocem illam Neronis celeberrimam extitisse: τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει. quo majore venia meditaretur citharœdicam artem, principi gratam, privato necessariam. Itaque cum intelligeret sibi pereundum, illud identidem dictitabat: *Qualis artifex pereo*! velut indignum esset. qui tantus esset musicus, ut ubivis gentium vivere posset, nunc fame ad mortem adigi. Nec enim assentior hoc loco interpretum sententiæ, qui locum apud Suetonium hunc secus enarrant. Idem nullo convicio magis offensus est, quam quod quidam illum malum citharœdum appellasset. Idem evenit Dionysio Syracusano tyranno, qui imperio exutus Corinthi ludum aperuit, ac pueros literas & musicam docuit. Apparet autem senarium esse, quem citat Suetonius, sed paucarum syllabarum commutatione depravatum: fortassis sic restituetur:

Τὸ τέχνιόν γε πᾶσα γαῖα ἐκτρέφει.

Fertur inter Græcorum sententias hujusmodi senarius, ab hoc proverbio non admodum dissidens:

Λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη.

i. e. *Ars ipsa inopia portus est mortalibus.*

Hoc est, Unicum confugium in egestate ars est. Unde qui sapiunt, etiam si suppetat abunde res familiaris, tamen liberos suos opificium aliquod discere cogunt, quo si contingat, ut fortuna auferat opes, aut in exilium ire jubeantur, sit, quo sibi victum parent. At nunc plerique, quibus domi nihil est, in divitum familiis consenescunt: unde si pellantur, aut mendicandum sit, aut tollendum, quod non posuerunt, contra Platonis legem. Qui scripsit Cornu copiæ Latinum, citat simillimum huic proverbium, opinor, vulgo jactatum: *Sua cuique ars pro viatico est*. Honestissimum sane viaticum, modo ars sit honesta. Cæterum nunc passim obambulant, quibus nulla est ars, sed condonationes ac dispensationes, ut vocant, emptas ac revendendas, pro viatico circumferunt.

XXXIV. *Non eras in hoc albo.*

Non eras in hoc albo. h. e. Non eras in hoc numero. Translatum ab albata tabula. in qua quondam scribebantur nomina judicum. Plinius in præfatione Historiarum mundi: *Cum hanc operam condicerem*, *non eras in hoc albo*. i. e. non eras in eorum numero, quos hæc lecturos credebam. Erat & *album prætoris*, in quo leges & formulæ describebantur. Pandectarum libro primo, tit. de Edendo, ex Ulpiano eum quoque edere Labeo ait, *qui producat adversarium suum* ad album, *& demonstret quid dictaturus sit*. Atque hoc sane loco, *adversarium* non declarat eum qui cum lis est, sed tabulas ex tempore notatas memoriæ gratia. In quem sensum M. Tullius usus est in Oratione pro Roscio, idque non semel. Andreas Alciatus existimat legendum, *Adversaria*, non, *adversarium*, libro Dispunctionum tertio. Item secundo ejusdem operis libro Titulo primo multa fit mentio de *albo*. Quintilianus lib. Institutionum XI. *Quorum alii se* ad album & *rubricas transtulerunt*, videlicet legulejos & formularios irridens, qui

A non ex libris Jurisprudentium, sed ex albo prætoris juris scientiam discerent. T. Livius Decadis primæ lib. IX. *Civile jus repositum in penetralibus pontificum evulgavit*, *fastosque circa forum* in albo *proposuit*, *ut quando lege agi posset sciretur*. Apulejus Metamorphoseos lib. VI. meminit *albi*. Siquidem Jovem allocuturum Deos, ita facit exordiri: *Dei conscripti Musarum albo*. Quibus in verbis mihi subesse videtur obscura quidem, sed faceta allusio scriptoris, ad Deos à Poetis confictos: quasi ii demum in deorum numero sint, quos illic Musæ, quibus afflati scribunt Poetæ, constituerint.

XXXV. *Oleo tranquillior.*

B *Oleo tranquillior*. Hyperbole proverbialis, in homines minime iracundos, lenique ingenio præditos, à liquoris natura sumpta, quo nihil magis tacitum magisque lene. Plautus in Pœnulo: *Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem*. Est autem usque adeo tranquilla olei natura, ut mare quoque rem omnium sævissimam tranquillet, atque ob id urinantes ajunt oleum ore spargere, quod mitiget elementi naturam asperam, lucemque deportet. Auctor est Plinius lib. secundo. Idem confirmat Plutarchus, & cur ita fiat, rationem reddit in libello De causis naturalibus. Rursus in Convivialium Quæstiuncularum Decade sexta, causam adferens, cur Homerus inter tot liquores, oleum duntaxat appellarit ὑγρόν. *humidum*, sive *liquidum*: ostendit oleo
C nihil inesse asperum, sed undique lene esse, & ob id maxime reddere imagines more speculorum. Præterea nec motum aut percussum strepit, quemadmodum humores reliqui, nec luctatur cum igni, sed tacite pascit. Denique non est alius liquor, qui tam late diffundatur, cum inungitur corpori, aut serius siccescat, aut æque molliat ac leniat. Utitur hoc adagio & Plato in Theæteto de scientia, placida ingenia, quæ leniter ac tranquille ad disciplinas & disputationes accedunt, oleo molliter fluenti comparans: Ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς τῆς πρᾳότητος, οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος,
D ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι. i. e. *At hic adeo leniter ac circumspecte*, *simulque expedite ingreditur ad disciplinas quæstionesque multa cum mansuetudine*, olei in morem, *citra strepitum fluentis*, *ut admireris tantus cum sit hæc ad eum modum agere.*

XXXVI. *Auricula infima mollior.*

Huic simillimum, quod M. Tullius usurpat in Epistolis ad Q. fratrem libro secundo, *Tu*, inquiens, *quemadmodum me censes oportere esse in Rep. & in nostris inimicitiis*, *ita & esse*, *& fore* auricula infima *scito* molliorem. Ammianus libro decimo nono. *In aliis nimium severus*, *in hoc titulo*, *ima*, *quod ajunt*, *auricula mollior*. Translata metaphora ab ea auriculæ parte, qua non est aliud in humano corpore mollius, aut flexibilius, len-
E tiusque, ut quæ nec osse rigeat, neque cartilagine durescat, neque nervis intendatur.

XXXVII. *Apio mollior*, *aut mitior.*

Ἀπίου πεπαίτερος. i. e. *Apio mitior*. Simili figura dictum est à Theocrito:

Καὶ δὴ μὰν ἀπίοιο πεπαίτερος.

i. e. *Et jam certe apio mansuetior.*

Est autem *apius* Græcis [1] *raphanus*, aut pyri genus.

XXXVIII. *Spongia mollior.*

Ejusdem est generis: Τῆς σπογγιᾶς μαλακώτερος, i. e. *Spongia mollior*. Sic enim assentator quispiam loquitur apud comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario De discrimine adulatoris & amici:

F Ἐμὲ νικόμαχε πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε,
Ἂν μὴ ποιήσω πέπονα, μαστιγοῦν ὅλον,
Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον
Τὸ πρόσωπον. ———

i. e. *Nicomache me isti militi opponas velim*,
Nisi pepona loris, *quantus est*, *effecero*,
Nisi spongia *illi* molliorem *qualibet*
Reddidero vultum. ———

1 Nescio an ἄπιος dicatur *raphanus*, sed ἀπίῳ πεπαίτερος (sic enim scribendum videtur) est *pyro maturior*, quia pyra citius maturescunt, & molliora fiunt.

Ad eundem modum dicebant: *pepone mollior.* Theopompus apud Athenæum libro secundo, Μαλακωτέρα πέπονος καὶ σικύα μοι γέγονε. i. e. *Molliora mihi pepone & cucumere facta sunt.* Ad hanc formam pertinet, quod idem citat ex Epicharmo, Πραΰτερος ἔγωγε μαλάχης. i. e. *Mitior equidem malva*, quod ea herba vim habeat leniendi. Item, *cinædo mollior.* Plautus in Aulularia: *Ita fustibus sum mollior magis, quam ullus cinædus.* Nam prisci saltatores & pantomimos *cinædos* vocabant, quod cum gesticulatione canerent. Similiter Catullus:

Cinæde Thalli mollior cuniculi capillis.

XXXIX. *Felicibus sunt & trimestres liberi.*

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

i. e. *Felicibus sunt & trimestres liberi.*

Senarius proverbialis in principum ac divitum felicitatem, quibus per adulationem omnia laudi vertuntur, quique sibi nihil non licere putant, adeo ut, quod in homine plebejo perinde ut summum scelus damnatur, in illis virtutis titulo celebretur. Unde nata sit parœmia, Suetonius Tranquillus declarat, Claudii Cæsaris vitam his verbis exordiens: *Patrem Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine; Livia cum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit, fuitque suspicio ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum.* Statim certe vulgatus est versus:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

i. e. *Potentibus sunt mensium & partus trium.*

Nam mense septimo, decimo, & undecimo, legitimi sunt partus: quarto & octavo, neque vitales fere, & perquam rari: mense tertio, nulli partus editi leguntur. Auctor Plinius lib. VII. cap. V.

XL. *Aurem vellere.*

Aurem vellere, veteres dicebant admonere: à prisco ritu sumpta figura, quo in jus ducturi quempiam *aurem vellicabant*, attestantes eum, quem quasi testem meminisse volebant. Inde Horatianum illud in Sermonibus:

——— *Et licet attestari, ego vero*
Oppono auriculam. ———

Siquidem ut frons antiquitus erat sacra Genio, veluti scribit in Maronis Silenum Servius, ut digiti Minervæ, genua Misericordiæ, ita auris Memoriæ deæ, quam Græci Μνημοσύνην vocant. Virgilius in Sileno:

Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, *& admonuit pastorem, Tityre, pingues*
Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.

Quod imitatus Calphurnius in Bucolicis,

——— Vellit *nam sæpius* aurem
Invida paupertas, & dicit vilia cura.

Nonnihil decoris adjunxit proverbio Calphurnius, quod ad rem transtulit. Quanquam potest Paupertas hoc loco pro Dea accipi. Seneca lib. De beneficiis quarto: *Nec tanquam munus dabo, sed verba mea redimam, &* aurem *mihi* pervellam, *damno castigabo promittentis temeritatem.* Rursus libro secundo: *Loquar mecum & mihi* aurem pervellam. h. e. ero mihi ipsi monitor, ne similiter peccem. Utitur in hunc modum, & aliquot locis, ut in Epistola quadam: *Sit ergo aliquis custos, & aures subinde pervellat, abigatque rumores, & reclamet populis laudantibus.*

XLI. *Alter Hercules.*

Proverbialis hyperbole: οὗτος ἄλλος Ἡρακλῆς. i. e. *Hic alter Hercules.* De viro præstrenuo ac laborum tolerantissimo. Exstat hoc titulo fabula quæpiam ex Menippeis Terentii Varronis, mirum ni proverbiali. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum VII. Ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι, ὥσπερ ἡ παροιμία φησὶν, ἄλλος Ἡρακλῆς, ἄλλος οὗτος. i. e. *Nam amicus cupit esse, sicuti proverbio dicitur*, alter Hercules, *alter hic.* Plutarchus scribit id cognominis vulgo Theseo attributum, quod multa fortiter patraret exemplo Herculis. Laertius In Vitis Philosophorum ostendit & Cleanthem Philosophum *alterum Herculem* vulgo dictum fuisse, quod esset omnium laborum patientissimus, adeo ut noctu hauriendo è puteo aquam victum diurnum pararet, unde & Φρεάντλης dictus pro Cleanthe, & nihilo tamen segnius egregiam operam interdiu navaret Philosophiæ. Clearchus apud Zenodotum aliam fabulam adfert, unde hoc sit natum adagium. Ait enim Briareum, qui & ipse Hercules dictus est, profectum Delphos, sublatis inde thesauris aliquot ac monumentis, ex iis, quæ eo in loco servabantur, juxta veterem quandam consuetudinem, ad Columnas, quas Herculis cognominant, sese contulisse, atque itidem illis, quæ illic erant, fuisse potitum. Deinde Tyrium Herculem venisse Delphos, ut Oraculum consuleret, Deumque respondisse: Οὗτος ἄλλος Ἡρακλῆς. i. e. *Hic alter Hercules.* Atque oraculum in adagionem abiisse. Nec desunt, qui hujus dicti originem referant ad Titormum quendam bubsequam, qui multis exemplis Milonem superarit. Is se profitens superatum, sublatis in cœlum manibus dixit: ὦ Ζεῦ, μὴ τοῦτον Ἡρακλέα ἡμῖν ἕτερον ἔσπειρας. i. e. *O Jupiter, num hunc nobis* Herculem alterum *genuisti?* Huc pertinet illud Theocriti in Pastoribus:

Φαντί νιν Ἡρακλῆα βίην καὶ κάρτος ἐρίσδειν.

i. e. *Viribus Alcidæ hunc certare & robore dicunt.*

Subjicitque pastor:

Κἠμ' ἔχαθ' ἁ ματὴρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω.

i. e. *Me quoque Pollucem mater præcellere dixit.*

Erat enim hic excellens in pugilum certamine. Et Græculus adulator apud Juvenalem divitem imbecillum Herculi æquat:

——— *Antæum procul à tellure tenenti.*

Macrobius lib. Saturnalium III. scribit in hunc modum: *Salios autem Herculi propter ubertatem doctrinæ altioris assignat, quia is Deus & apud Pontifices idem, qui & Mars habetur.* Et sane ita Menippea Varronis affirmat, quæ inscribitur: Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς. Quia cum de Hercule multa loqueretur, eundem esse cum Marte probavit. Apud Latinos quoque Ruticello cuidam prodigiosis viribus, Herculis nomen attributum. Is mulum suum tollebat, ut scribit M. Varro, citante Plinio lib. VII. At Hippocrati medico, quod pestilentiam ab Illyriis venientem prædixisset, dimissis ad auxilandum circa urbes discipulis, Græcia ob meritum eosdem decrevit honores, quos Herculi, nam & is ἀλεξίκακος habitus est. Auctor idem Plinius eodem libro. Quin nomen hoc Herculis videtur vulgari sermone ad omnes viros egregie fortes transferri solere, non aliter quam Catonis ad graves & sapientes. Nam Varro quadraginta tres Hercules enumerat, additque hoc nomine honoratos fuisse omnes, qui fortiter quippiam egissent. Testatur & Macrobius in Saturnalibus, hoc nominis compluribus fuisse commune, & ante Amphitryonis privignum. Sic & *Achilles* appellabantur insigni fortitudine duces: quorum de numero fuit Lucius Siccius Dentatus, ob ingentem fortitudinem *Romanus Achilles* appellatus, quod centum & viginti præliis cum hoste pugnasset, nec ullam haberet cicatricem aversam. Auctor A. Gellius libro secundo, capite undecimo. Denique rationem aut argumentum *Achilleum* vocant, quod sit insuperabile & insolubile.

XLII. *Bipedum nequissimus.*

Bipedum nequissimus. De homine vehementer improbato, quique vel pecudes nequitia superet. Dictum est in Regulum quendam oratorem, quem Plinius in Epistolis subinde suis pingit coloribus, ubi & adagium hoc refertur: sed ante hunc Cicero torserat in Clodium in oratione Pro domo sua: *Hoc tu proscriptore, hoc consiliario, hoc ministro, omnium non* bipedum *solum, sed etiam quadrupedum* impurissimo *Remp. perdidisti.* Consimili figura Alexander Imperator apud Ælium Lampridium: *Nuper certe Patres meministis, cum ille omnium non solum* bipedum, *sed etiam quadrupedum* spurcissimus, *Antonini nomen præferret.* Heliogabalum significans, Imperatorum unum omnium effœminatissimum, & quem optimo jure *Romanum Sardanapalum* possis dicere. Addit autem in hoc sermone

nominis generalitas gratam quandam & novam ἔμφασιν, quemadmodum & *nullum animal*, pro nullo homine vulgo dicimus.

XLIII. *Adamantinus.*

Ἀδαμάντινος, i. e. *Adamantinus*, pro eo quod est inexorabilis, aut infatigabilis. [1] Huic proverbio incredibilis hujus lapidis durities locum fecit: de qua Plinius lib. XXXVII. scribit ad hunc modum: *Incudibus adamantes deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultet, incudesque etiam ipsa dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Unde & nomen indomita vis, Graca interpretatione accepit.* Hactenus Plinius. Unde quicquid invictum atque inexpugnabile, id *adamantinum* vocamus. Hesiodus:

Ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχε κρατερόφρονα θυμόν.

i. e. *Durus at his animus solido ex adamante creatus.*

Theocritus in Amaryllide:

Καὶ κέμ' ἴσως ποτίδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμάντινα ἐστί.

i. e. *Me quoque respiciet, neque enim est* adamantina *forsan.*

Eodem pertinet quod Homerus Vulcanum fingit, *adamantinis vinculis irretientem* Venerem & Martem, quod Maro portas & columnas inferorum ex adamante fabricatus est. Socrates in Gorgia Platonis, rationes *adamantinas* vocat, i. e. inexpugnabiles. Rursus libro De Rep. x. Ἀδαμαντίνως ἔχειν dixit, pro firmiter tenere, Ἀδαμαντίνως δεῖ δὴ τὴν ταύτην δόξαν ἔχοντα, εἰς ᾅδου ἰέναι, i. e. *Oportet nimirum adamantine sententiam hanc obtinentem ad inferos proficisci.* Plutarchus in vita Dionis: Ἐκ δὲ τούτου προϊούσης καὶ νεμομένης κατὰ μικρὸν τῆς περὶ τὸ μειράκιον ἀνέσεως, τοὺς ἀδαμαντίνους δεσμοὺς ἐκείνους, οἷς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἔφη δεδεμένην ἀπολιπεῖν τὴν μοναρχίαν, ἐξέτηξε καὶ διέφθειρεν. i. e. *Ex hoc autem progressa ac paulatim serpens circa adolescentem remissio*, adamantina *illa vincula, quibus senior Dionysius dixerat, se relicturum adstrictam monarchiam, solvit ac perdidit.* Horatius in Odis:

Quis Martem tunica tectum adamantina.

Item alibi:

—— *Si figit* adamantinos
Summis verticibus dura necessitas
Clavos. ——

Itidem Augustinus adversus Manicheum: *Sed cum ostendere cœpero certas necessariasque rationes, qua illas propositiones* adamantinis, *ut dicitur, catenis innexa consequuntur.* Denique scriptoribus aliquot propter infatigatam studii tolerantiam, *adamantini* cognomen inditum, ut Didymo grammatico, & Origeni Theologo. In consimilem sensum usurpat Pindarus in Isthmiis encomio quinto, laudans Lamponem quendam inter fortes fortissimum, qualis est Naxia cos inter reliquas.

Φαίης κέν νιν ἄνδρ' ἐν ἀθληταῖσιν ἔμμεν
Ναξίαν πέτραις ἐν ἄλλαις
Χαλκοδάμαν τ' ἀκόναν.

i. e. *Diceres sane eum virum inter athletas esse*
Naxiam in cateris saxis ferrique domitricem cotem.

Plinius lib. XXXVI. cap. VII. meminit Naxii marmoris, quod diu fuit in precio, & hinc cotes dictas Naxias, quæ in insula Cypro nascerentur. Est autem Naxus una Cycladum haud procul à Paro, cujus marmora celebrantur ob candorem. Pindari interpres ponit *Naxum in Creta*, [2] quid sequutus incertum. Plinius ponit *Naxum* oppidum *in Sicilia*. Stephanus indicat hoc nomen ut pleraque sunt, compluribus locis esse commune, addit Creticam cotem appellatam Naxiam, quæ eadem dicta sit Ναξιάς. Subindicat autem, hoc proverbium magis pertinere ad dijudicandum & prodendum quod fallebat, quam ad robur, quemadmodum ante de Lydio lapide diximus. Unde considerandum, an in Plinio pro *Cypro* legendum sit *Creta*, aut *Naxo.*

[1] Propterea sic vocatus est & chalybs, ut docet Hesiodi Scholiastes in Scutum Herculis. De eo metallo, non de lapide, intelligenda sunt omnia Poetarum loca, in quibus mentio fit *armorum adamantinorum.*

[2] Vide *Suidam* & *Stephani* Interpretes. Adsentimur *Erasmo* suspicanti legendum *Creta* pro *Cypro*, apud *Plinium*; nam è Cypro in Cretam delatas cotes, ut ibi pararentur, indeque Romam advectas verisimile non est.

XLIV. *Ferreus, aheneus.*

Simili figura, *ferrea* atque *ahenea* dicuntur, quæ solida firmaque significamus. Virgilius:

Non mihi si centum lingua sint, oraque centum,
Ferrea vox. ——

Quo quidem in loco videtur expressisse illud Homericum ex secundo Iliados libro:

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

i. e. *Non mihi si sint ora decem, totidem quoque lingua*
Vox infracta, animusque mihi simul æreus *adsit.*

Horatius in prima Epistola:

—— *Hic murus* aheneus *esto.*

De decreto animi non convellendo. Homerus Iliados X.

—— Ἦ γάρ σοί γε σιδήρεος ἔνδοθι θυμός.

i. e. Ferrea *nimirum tibi mens in pectore clausa est.*

Idem Odysseæ E.

—— οὐδέ μοι αὐτῇ
Θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ' ἐλεήμων.

i. e. —— *neque enim mihi scilicet ipsi,*
Ferreus *est animus sub pectore, sed miserescens.*

Et Iliados Ψ.

Σιδήρειον μένος ἐκ πυρός.

i. e. Ferream *incendii vim* dixit.

Ἐν δὲ πυρὸς μένος ἧκε σιδήρεον.

i. e. [1] Ferrea *vero ignis venit in pracordia virtus.*

Paulo diversius est, quod Cicero Attilium *ferreum scriptorem* vocat, pro duro atque imperito. Nam in artibus dura dicuntur, quæ parum sunt artificiosa: contra mollia, quæ summa arte perfecta. Verba M. Tullii lib. De finibus primo, sunt hæc: *Electram tamen male conversam Attilii mihi legendam putem. De quo Licius*, ferreum scriptorem. *Verum opinor scriptorem, ut tamen legendus sit.* Eundem in libris De divinatione, durissimum & malum Poetam vocat.

XLV. *Cornea fibra.*

Neque dissimili figura dixit Persius:

—— *neque enim mihi cornea fibra.*

Nam cornua & durissima sunt, & sensu carent, quemadmodum & ungues. Quamquam potest & à corno arbore corneum dici, cujus lignum durissimum esse constat. Persii carmen in prima Satyra sic habet:

Non ego cum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hac rara avis est, si quid tamen aptius exit,
Laudari metuam, neque enim mihi cornea fibra est.

Unde qui carent humanis affectibus, robur, adamantem, silicem, ferrum, *cornu* in pectore gestare dicuntur.

XLVI. *Ajacis risus.*

Αἰάντειος γέλως. i. e. *Ajacinus risus.* In eos, qui temere ac vecorditer rident: Id quod apposite dicetur in homines mortiferis voluptatibus gaudentes, brevi perituros: aut qui malefactis gaudent, mox pœnas daturi. Cujusmodi risum eleganter describit Homerus in Odyss. Υ.

—— Μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
Ἄσβεστον γέλω ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα.
Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν.
Αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων
Δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠίετο θυμός.

i. e. *Deinde procis risum commovit diva Minerva*
Haud compescendum, mentemque excussit, at illi
Protinus attoniti malis risere alienis.
Mandunt interea tabentes sanguine carnes.
Lumina complentur lachrymis, mens anxia mœret.

[1] *Ferrea vero ignis venit in pracordia virtus.*] Non illud sonant Homerica verba, sed hoc: *Ferream vero ignis vim immisit* (Achilles videlicet) *in rogum Patroclo exstructum, non in pracordia. Ignem* autem *ferreum* intellige eo sensu, quo *indomitus* Latine appellatur. Ut autem servari posset illa interpretatio, at versus non staret: quum, *Venit*, in præterito priorem producat syllabam. *H. Stephanus.*

Ada-

Adagium natum est ex historia Ajacis. Is adeo graviter tulisse legitur Ulyssem sibi prælatum, in capessenda successione armorum Achillis, ut præ dolore in insaniam versus sit: itaque gladio districto in gregem pecorum insiliit, existimans sese Græcorum copias cædere. Tum duos quosdam [1] maximos sues à trabe suspensos flagris cecidit, arbitrans hos esse Agamemnonem atque Ulyssem, quorum alteri ut judici, alteri ut victori potissimum erat iratus. His igitur suibus plurimo cum risu insultavit, addens convicia quæcunque suggerebat splendida bilis. Deinde postea quam resipuisset, partim pudore, partim metu sibi mortem conscivit. Nec intempestiviter torquebitur in eos, quibus risus oboritur nulla de causa, quem vulgo dicunt, aut insaniæ, aut stultitiæ argumentum esse. Attestatur & senarius ille proverbialis,

Γελᾷ δ' ὁ μωρὸς κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ.

i. e. *Ridet fatuus, ut nulla risus causa sit.*

XLVII. *Canis vindictam.*

Κυνὸς δίκην. i. e. *Canis vindictam.* Macedonicum adagium in eos, qui præter expectationem pœnas dant iis, quos aliquando læserunt. Natum ab Euripidis tragici poetæ interitu. In Macedonia vicus quispiam est, qui Thracum dicitur, propterea quod olim à Thracibus sit inhabitatus. Hic cum canis quidam Archelai regis aberrasset, Thraces de more suo mactatum sacrificarunt, ac devorarunt. Quod ubi comperisset Archelaus, talentum eis mulctam dicit. Verum cum illi solvendo non essent, Euripidem subornarunt, qui regem exoraret, ut sibi mulctam remitteret, ita ut fecit. Postea vero cum Euripides in sylva quadam solus esset, & Archelaus à venatu reverteretur, canes Euripidem cinctum discerpserunt, devoraruntque. Existimatum est autem, eos canes ex eo prognatos fuisse cane, quem Thraces sacrificarant. Hinc adagium apud Macedonas increbuit, *Canis vindictam*, subaudiendum passus est, aut aliud commodius. Valerius Maximus libro IX. capite De morte non vulgari, refert Euripidem cum ab Archelao rege Macedonum cœnæ adhibitus fuisset, domum à convivio repetentem, à canibus fuisse discerptum. Eos canes ab æmulo quopiam immissos fuisse, confirmat A. Gellius Noctium Atticarum lib. XV. capite vigesimo. Suidas addit, hos æmulos fuisse Arrideum Macedonem, & Cratevam Thessalum Poetam, quos Euripidis gloria urebat. Hi finxerunt eum à regiis canibus dilaceratum fuisse. Sunt qui narrent, eum non à canibus, sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cum intempesta nocte Craterum adolescentem peteret, Archelai amasium. Testatur enim & Gellius Euripidem μισογυνῆ. i. e. *mulierum osorem* fuisse. Sed quod ad superiorem attinet opinionem, fabulam non usquequaque dissimilem narrat Plutarchus in dialogo De comparatione terrestrium animantium & marinorum. *Pyrrhus*, inquit, *rex iter faciens canem reperit, corpus hominis interfecti servantem: cumque cognovisset eum tertium jam diem impastum manere, nec à cadavere divelli, jussit extinctum sepeliri, canem secum adducendum curavit. Pauci post diebus militum delectus est actus, omnesque regem sedentem præteribant. Aderat & canis quietus interim, donec domini interfectores prætereuntes conspicatus est: in hos protinus iratus, cum clamore irruit, ac sæpius allatravit, subinde respectans Pyrrhum, adeo ut non solum ipsi Pyrrho, sed & omnibus, qui aderant, suspicio nasceretur. Proinde cum & alia nonnulla conjectura, ita ut fit, accederent aliunde, duo comprehensi sunt, & facinus confessi, supplicio sunt affecti.* Addit, & Hesiodi interfectores, ab ipsius cane proditos, supplicium dedisse. Subjicit his, quod sua me-

[1] Κριὸς. i. e. *arietes*, interpretatur *sues*, per incogitantiam, ut opinor: sicut alibi κάπρον hircum. Accepit autem hæc ex Zenobio. apud quem legitur, δύο δὲ μωγίους κριοὺς, &c. Zenobius autem ex Sophocle: occisos tamen dicente, δύο δ' ἀργίποδας κριοὺς ἀνελών. Cæterum Zenobius Agamemnonem & Menelaum facit illos arietes; Ajacis quidem opinione: at Sophoclis scholiastes ait: *Fortasse unum quidem existimabat esse Ulyssem, alterum autem Nestorem aut Menelaum.* Erasmus, ut vides, neutrum sequutus est. *H. Stephanus.*

A moria dicit accidisse. *Quidam irrupit in Æsculapii templum, sublatis aureis & argenteis aliquot monumentis, clam & ignotus, ut putabat, aufugit. At canis templi custos, cui nomen Capparus, nam indignus qui periret ἀνώνυμος, cum videret neminem æditorum sua voce commoveri, fugientem sacrilegum est insequutus, ac primum quidem saxis petitus, haud tamen discedebat: Exorto die non accedebat propius, sed procul oculis observans sectabatur, nec cibum objectum capiebat. Rursum juxta dormientem cubabat & ipse, & abeuntem ad consimilem modum insequebatur: quod si qui viatores fuissent obvii, iis cauda adblandiebatur, in illum unum latrabat ac sæviebat. Hac cum ab aliis alii didicissent, simulque & canis &* B *hominis figuram cognovissent, sacrilegum apprehenderunt, & ad supplicium duxerunt, cane præcedente hilari jam ac gestiente, quod maleficum esset venatus. Unde ei cani de publico pastus decretus est, ejusque rei cura sacerdotibus mandata.* Verum ut ad proverbium redeamus, apparet apte dici posse & in hunc sensum, quoties auctor illati mali dissimulatur. Veluti cum veneno tollitur inimicus, & spargitur in vulgum rumor, illum febri periisse: aut cum princeps immissis in ædes alicujus satellitibus omnia diripit, & fama dissipatur, à latronibus fuisse spoliatas: aut cum tyrannus subvertit eum, cui male vult, deinde facti invidia confertur in magistratus, tanquam illo inscio fecerint. Videtur hinc C fluxisse, quod hodie passim apud Germanos dictitant, ubi quid accidit incommodi certi, incerto auctore, quodque nemini possis imputare, id *canis accidisse morsu.*

XLVIII. *In tuo regno.*

Quod cujusque privatum est, *regnum ejus* dicitur. Inde & Melibœus Virgilianus:

Post aliquot mea regna *videns mirabor aristas.*

Scævola apud Ciceronem in Oratore: *Id, nisi* in tuo regno *essemus, non tulissemus*, i. e. in tua villa. Nam Crasso loquitur in Tusculano, quæ villa tum erat Crassi. Quin etiam vulgo jactatur adagium, *sua quemque domi regem esse:* quod tamen ab ipsa usque antiquitate D manasse videtur. Quandoquidem apud Homerum Odysseæ A. versiculus hic extat.

Αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο.

i. e. *Ædibus in nostris ego regem gessero sane,*

XLIX. *In tuo luco & fano est situm.*

In tuo luco & fano legitur apud Plautum, pro eo, quod est in tua potestate, tuo arbitrio, tua tutela, tua manu. Translatum à fanis & lucis, numinibus dicatis. Nonnihil diversum est quod ait M. Tullius in oratione pro Aulo Cecinna: *In meis castris præsidiisque versaris*, i. e. mecum facis, & pro me pugnant, quæ dicis.

L. *Intra suas præsepes.*

E Simili figura dicit Plautus in Casina, *Scit, si id impetret, futurum quod amat intra præsepeis suas*, pro eo, quod est, certum ac paratum. Nam quod intra septa nostra clausum sit, id tuto certoque possidemus. Dictum est autem in senem dantem operam, ut ancilla, quam amabat, villico suo nuberet, hoc quidem consilio, ut insciente uxore, cum liberet, ea ruri potiretur. Idem in Rudentibus: *Ad herum arbitrum vocat me hic intra præsepes meas.*

LI. *In ære meo est.*

Quem nobis officiis obstrictum significamus, ita ut jam totus certoque noster sit, eum *in ære nostro* dicimus esse. Nam antiquitus omnis pecunia ærea erat, F auri usu nondum reperto in feriendis nomismatis. Memini legere apud Ciceronem libro Epistolarum familiarium decimo tertio; *Et mehercle semper sic in animo habui, te* in ære meo esse, *propter Lamiæ nostri conjunctionem, & singularem necessitudinem.* Item libro decimo quinto: *Marcum Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, quum ille* in ære meo est, *& à me diligitur.*

A LII. *A teneris unguiculis.*

Ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων. i. e. *A teneris unguiculis*, pro eo, quod est, à prima pueritia. Translatum à catulis, quorum unguiculi nondum duruerunt. M. Tullius: *A teneris, ut Græci dicunt, unguiculis.* Flaccus in Odis:

——— Et incestos amores
De tenero meditatur ungui.

Plutarchus in libello De puerorum institutione: Ὡς ἂν ἔνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσι τὰ τέκνα. i. e. *Ut intrinsecus, & quod dicitur*, ab unguiculis *ament liberos*, h. e. à prima statim infantia. De matribus loquitur quæ suis uberibus lactant fœtus suos.

B LIII. *Ab incunabulis.*

Eundem habet sensum, *ab incunabulis*, i. e. à primis vitæ rudimentis. Plautus in Pseudolo: *Sed hic servus Carysto huc qui advenit, quid sapit usque à cunabulis?* Item Titus Livius: *Ab incunabulis imbutum odio tribunorum.* M. Tullius *oratoris incunabula* vocat primam illam à fundamentis institutionem. Et Virgilius:

——— gentis cunabula nostra.

Aurelius libro Pandectarum primo, Titulo De officio Præfecti Prætorio: *His cunabulis Præfectorum auctoritas initiata in tantum meruit augeri, ut appellari à Præfectis Prætorio non possit.* Aristoteles in Ethicis lib. secundo dicit: ἐκ νηπίων, ἐκ νέων. Quorum posterius citat ex C Platone. Est autem is locus apud Platonem libro De legibus decimo: Νῦν δ' ἐν πειθόμενοι τοῖς μύθοις, οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι, τροφῶν τε ἤκουον καὶ μητέρων. i. e. *Nunc vero credentes fabulis, quas à pueris quum adhuc lacte aleremur, à nutricibus ac matribus audivimus.* Similiter & *crepundia* pro prima ætate accipiuntur.

LIV. *Cum lacte nutricis.*

Cognatum est his quæ superius retulimus: *ab incunabulis: à teneris unguiculis.* Cicero Tuscul. Quæst. lib. III. *Nunc autem simul atque editi in lucem & suscepti sumus, in omni continuo pravitate, & in summa opinionum perversitate versamur, ut pene* cum lacte nutricis *errorem suxisse videamur.*

D LV. *Ante victoriam encomium canis.*

Πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις, i. e. *Ante victoriam encomium canis.* In eum, qui præpropere gloriatur, re nondum confecta. Nam apud Græcos, qui rem strenue gessissent in bello, oratione quapiam aut carmine laudabantur: quæ laudatio proprie encomium dicitur. Exstat enim Theocriti carmen in laudem Ptolemæi, cui titulus Encomium, & Luciani Demosthenis Encomium. Apud Romanos, orationes, supplicationes, triumphi, præmia virtutis erant: unde liceat dicere: *Antequam viceris, triumphum paras.* Plato in Lyside, Πρὶν νενικηκέναι, ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς ἑαυτὸν ἐγκώμιον. i. e.
E *Priusquam viceris, & facis & canis de teipso encomium.* Non abludit hinc, quod ait Plato in Theæteto, Φαινόμεθα ἀγεννοῦς ἀλεκτρυόνος δίκην πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. i. e. *Videbimur galli ignavi more priusquam vicerimus, à sermone desilientes canere.* Siquidem hic mos animanti, cantu victorem se testari. Huc pertinet illud quod alibi retulimus ex Solonis auctoritate: Ὅρα τέλος μακροῦ βίου. Tum illud Pindari in Isthmiis: Ἔστιν δ' ἀφάνεια τύχας καὶ μαρναμένων, πρὶν τέλος ἄκρον ἱκέσθαι. i. e. *Est autem incerta fortuna etiam pugnantium, priusquam ad summum finem perveniatur.*

LVI. *Omnes attrahens, ut magnes lapis.*

Πάντας γ' ὑφέλκων, οἷα μαγνήτης λίθος.

i. e. *Cuncta attrahens, haud aliter ac magnes lapis.*

F Hoc carmen Suidas citat ex Piside. Videtur proverbiale. Metaphora ducta à natura lapidis, ferrum ad se trahentis, & attractum tenentis, quem quidam eundem putant cum eo, quem Heracleum vocant, cujus alibi mentionem fecimus in proverbio, *Lydius lapis.* Hoc miraculi Plinius verbis attollit lib. XXXVI. cap. XVI. ad hunc modum; *Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit, & patitur mores, trahiturque a Magnete lapide: domitrixque illa rerum omnium materia, ad inane, nescio quid currit, atque ut propius venit assistit, tenetur-que, & complexu hæret, Sideriten ob hoc alio nomine appellant: quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inventore, ut auctor est Nicander, in India repertus.* Hactenus Plinii verba reddidimus. Inter multas Magnetis species Æthiopicum commemorat, [1] attractu usque adeo efficaci, ut non ferrum modo, verum etiam alterum Magnetem ad se trahat. Eoque tantus hujus lapidis honos, ut argento expendi soleat. Commemorat & Hæmatiten non perinde in attrahendo ferro violentum, sed alio insignem miraculo. Siquidem ut est colore sanguineo, nam hinc etiam vocabulum, ita si teratur, sanguinem reddit. Hujus igitur lapidis tam prodigiosa vis proverbio locum fecit. Citat Suidas Euripidem ex Oeneo:

——— ὥς τε μαγνῆτις λίθος
Τὴν δόξαν ἕλκει, καὶ μεθίστησιν πάλιν.

i. e. ——— *sic uti Magnes lapis*
Mentem trahit, transfertque rursum ac demovet.

Confine est illi, quod alibi diximus:

Ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος.

i. e. *Ad se attrahens, ut Cæcias nubes trahit.*

LVII. *In sylvam ligna ferre.*

In sylvam ligna ferre, est aliquem iis rebus augere velle, quibus ipse maxime abundet. Horatius in Sermonibus:

Atque ego cum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
Post mediam noctem visus, cum somnia vera,
In sylvam non ligna feras *insanius, ac si*
Græcorum malis magnas implere catervas.

Eadem ratione dicimus: *in mare deferre aquam:* quorum utrumque nos in Epigrammate quodam conjunximus:

Largiri numeros tibi Petre, hoc est,
Sylva ligna, vago mari addere undas.

Utrumque congruit cum eo, quod alio retulimus loco: *Ululas Athenas.*

LVIII. *Lumen soli mutuas.*

Τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. i. e. *Lumen soli mutuum das.* Cum docemus doctissimum: monemus vehementer prudentem: aut cum conamur exponere, quæ per se sunt clarissima, aut sermone celebrare, quæ sua sponte sat illustria sunt. Sol enim fons omnis luminis putatur, qui lucem mutuare solet, non mutuo accipere. Refertur in iis Collectaneis, quæ Plutarchi Titulo circumferuntur. Est simile quiddam apud Fabium de iis, qui per se clara conantur illustrare, eos perinde facere, *quasi si quis studeat clarissimo soli mortale lumen inferre.*

LIX. *Fontes ipsi sitiunt.*

Fontes ipsi sitiunt. Ironia proverbialis in eos, qui petunt ab aliis, quod ipsis affatim abundet domi. Cicero ad Q. fratrem: *Tibi quod rogas, quoniam* ipsi fontes *jam* sitiunt, *si quid habebo spacii, scribam.* Significat fratrem magis abundare versibus, quos tamen à se petat, perinde quasi carminum indigens. Idem ad Atticum libro XII. *Non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad ῥεῖθρον eum venisse ut scribis, in tantis præsertim angustiis.*

LX. *Ipsa olera olla legit.*

Ipsa olera olla legit. In eos quadrabit, qui suum ipsorum vitium in aliud quippiam rejiciunt: aut qui sic ad scelus aliquod quasi facti sunt, ut non possint non peccare. Catullus in Cæsarem:

Mentula mœchatur, mœchatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Nam olla coquendis oleribus nata est: vel quod absurdissimum sit, si quis dicat *ollam legere olera*, quæ non coquet, nisi si quis immiserit. Non igitur olla in causa est, sed qui injicit mala olera. Non est admodum huic dissimile, quod ex Homero ceu proverbiale citat

[1] Dignus erat *Plinius*, qui vapularet, quando scribebat magnetis *Æthiopici argumentum esse, quod magnetem quoque alium ad se trahat*; cum vel pueri norint, hanc esse omnium magnetum vim, qui multo facilius ad se invicem accedunt, quam ferrum ad se trahunt. Sed *Erasmo* ipsi Physicæ minime addicto, res usque adeo vulgaris ignota fuisse videtur; alioquin enim obiter castigasset *Plinium*.

Ter-

Tertullianus: *Ipsum ferrum virum attrahit.* Id à nobis alio dictum est loco, in proverbio: *Tollenda mali occasio.* Item: *Ipsa olla lenticulam attigit.*

LXI. *Oedipi imprecatio.*

Οἰδίποδος ἀρά. i.e. *Oedipi imprecatio.* De tragicis & ingentibus malis. Qui Græca colligunt adagia, citant ex Æschylo hujusmodi fabulam. Eteocles & Polynices, de more patri ex unoquoque sacro partem anteriorem mittebant. Cum autem aliquando per imprudentiam atque incogitantiam, coxam, h. e. posteriorem partem misissent, ille existimans id non oblivione, neque imprudentia, sed contumeliæ causa factum, imprecationibus diris eos est exsecratus. Alii narrant, Oedipum, simul atque cognovisset, se parricidam esse, tum autem cum matre consuetudinem habuisse, suis ipsius manibus oculos sibi eruisse. Quæ res ubi ejus loci incolis cognita est, Oedipum expulerunt urbe. Ille in exsilium abiens, filios, quod patrem in calamitate non defenderent, exsecrationibus devovit. Quæ quidem neutiquam irritæ fuerunt: nam juvenes mutua cæde extincti sunt, Mater sibi mortem conscivit, Oedipus ipse fulmine ictus interiit. Cujusmodi autem fuerint hujusmodi imprecationes, Diogenes Cynicus apud Laertium propemodum indicat, qui per jocum dicere solitus erat, sibi τὰς τραγικὰς ἀράς, i. e. *Tragicas exsecrationes* occurrisse. Esse enim sine domo, sine civitate, privatum patria, pauperem, palantem, vitam in diem agentem. Sophocles in Tyranno, fingit Oedipum ignarum etiamnum de quo Phœbus dixisset exigendo, tanquam qui civitatem suis sceleribus pollueret, multa dira in eum, h. e. in se precantem. Euripides in Phœnissis:

Ἀρὰς ἀρᾶται, παισὶν ἀνοσιωτάτας.

i. e. *Dirissimas preces precatur liberis.*

Verba Jocastæ de Oedipo. Idem in Oedipo Coloneo, sic Oedipum imprecantem facit Polynici, ut fraterna manu occideretur, vicissimque occideret;

—— τὰς δὲ συλλαβὼν ἀρὰς
Ἅς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαί ποτε
Τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τοῦ ταρτάρου
Στυγνοῦ πατρῷον ἔρεβος. ——

Et reliqua quæ sequuntur.

i. e. *Hæc te sequantur agmine imprecamina,*
Tibi quæ imprecor, uti neve natali solo
Potiare bello, neve ad Argos postea
Redire liceat, imo fraterna manu
Perimaris, ac vicissim eum dedas neci,
Qui te expulit, fratrem. Ista vobis imprecor,
Testorque patrii triste numen tartari.

Horatius hoc genus imprecationis *diras* vocat in Odis:

Diris *agam vos*, dira deprecatio
—— *Nulla expiatur victima.*

Hujusmodi autem parentum in liberos devotiones esse formidandas, Homerus quoque testatur Iliados Ι. cum Phœnix narrat se paternis exsecrationibus obnoxium fuisse, idque contigisse, quod illi fuerant imprecatæ. Carmen Homeri sic habet:

Μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα, θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς.

i. e. *Orat ne in genibus proles aliquando sederet*
Ex me nata suis, diique audivere precantem.

LXII. *Efficimus pro nostris opibus mœnia.*

Efficimus pro nostris opibus mœnia. Quadrat in tenui fortuna, parvisque facultatibus homines, qui tamen ipsi quoque pro rei modulo vivunt laute. Plautus in Sticho: *Quibus divitiæ sunt domi, scaphiis, & cantharis batrochis bibunt. Nos nostro Samiolo poterio, tamen vivimus nos, tamen efficimus pro opibus nostra mœnia.* Hactenus Plautus. Itidem vulgo dicitur hodieque, *Pusilla avicula pusillos nidulos construunt.*

A

LXIII. *Omnium rerum vicissitudo est.*

Terentius in Eunucho: *Omnium rerum vicissitudo est.* Quæ sententia significat in rebus mortalium nihil esse perpetuum, nihil stabile, sed omnia velut æstuario quodam fluxu refluxuque decedere atque accedere. Atque his vicibus fortunæ, ab aliis ad alios transferuntur imperia, opes, gloria, voluptas, eruditio: denique quicquid est, aut ac commodorum aut incommodorum. Sophocles in Oedipo Coloneo has rerum humanarum vices eleganter describit:

—— —— μόνοις οὐ γίγνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε.
Τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
B Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος,
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία.
Καὶ πνεῦμα ταὐτὸν, οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσιν
Φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.
Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα.

Quorum carminum sententiam utcunque reddemus.

—— —— —— *solis deis*
Nunquam senecta molesta, nec mors accidit.
At reliqua miscet cuncta tempus impotens.
Terra per hoc vis atque robur interit,
Simulque nostri corporis perit vigor.
C *Moritur fides, perfidia pullulat invicem,*
[1] *Nec animus idem, nec eadem fragrantia*
Haud unquam amico durat erga amiculum,
Nec civitati in civitatem permanet,
Siquidem his statim, illis post pusillum temporis,
Jucunda quæ fuerant, amara ac tristia, &
Ingrata dudum grata fiunt invicem.

Homerus item Iliados Ζ.

Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.

i. e. *Nunc his nunc illis contingit vincere.*

Item Iliados Σ.

Ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα.

i. e. *Communis Mars, inque vicem perimit perimentem.*

D Neque vero prætereundum hoc loco bellissimum ejusdem Poetæ figmentum de duobus doliis, ex quibus Jupiter varie miscet res mortalium. Carmen exstat in Iliados ultimo libro, quod non ab re fuerit adscribere:

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Ὧι μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

i. e. *Dolia namque Jovis duo stant in limine, plena*
Muneribus quæ is donat, in hoc mala sunt, bona in illo.
Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens,
Nunc mala distribuens ac tristia, nunc bona rursum.

E Tractatum videtur adagium ab Æsopi responso. Is enim rogatus, auctore Laertio, quid ageret Jupiter, respondit: Τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ. i. e. *Deprimit excelsa, & tollit humilia.* Euripides in Jone:

Τὰ θνητὰ τοιαῦτα οὐδὲν ἐν ταυτῷ μένει,

i. e. —— —— *ejusmodi mortalium*
Sunt res, ut in eodem nihil duret statu.

Euripides in Icetidibus:

Ὁ γὰρ θεὸς πάντ' ἀναστρέφει πάλιν.

i. e. *Fortuna cuncta versat in contrarium.*

Theognis in sententiis:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν.

i. e. *Nunc etenim huic libram inclinat, nunc Juppiter illi,*
F *Ut modo sis dives, nil modo possideas.*

In quibus versibus Theognis, ut illud obiter indicem, allusit ad locum Homericum in Iliados Θ. ubi Jupiter aureis lancibus expendit Trojanorum ac Græcorum fata. Fertur in eandem sententiam hujusmodi versiculus:

1 *Nec animus idem*, &c.] Unum Græcum vocabulum πνεῦμα, duobus Latinis reddidit, *animus & flagrantia*: vel, ut in alia editione, *fragrantia*: quum nil tale significet, sed metaphorice accipiatur: eo modo, quo apud Latinos interdum *Aura*. H. Stephanus.

Τὰ

Τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.

i. e. *Varias vices, res obtinent mortalium.*

Celebratur & hoc dictum : Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα. i. e. *Circulus res mortalium*, ut subaudias, sunt, quod circumagantur, & velut in orbem recurrant, fortuna versante rotam. Item Pindarus in Therone:

—— ῥοαὶ δ᾽ ἄλλοτε ἄλλαι
Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

Quorum carminum sensus est : *Jucunda ac tristia, æstus in morem, vicissim accidere mortalibus.* Homerus locis aliquot appellat

—— Ἑτεραλκέα νίκην.

i. e. *Victoriam alternatim nunc his nunc illis obtingentem.*

LXIV. *Jucunda vicissitudo rerum.*

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ. i. e. *Jucunda rerum omnium vicissitudo.* Sententia proverbialis, cum ab aliis passim auctoribus usurpata, tum vero ab Aristotele secundo Rhetoricarum præceptionum lib. Καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδὺ, εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. Τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. Ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. i. e. *Varietas quoque, vicissitudoque jucunda. Fit enim juxta naturam transmutatio. Quod autem semper idem stati perpetuique habitus, parit satietatem. Unde illud dictum est, Vicissitudo rerum omnium jucunda.* Usurpatur ab eodem libro Moralium Eudemiorum septimo. Sumptum apparet ex Euripidis Oreste:

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

i. e. *Mutatio jucunda rerum est omnium.*

Eodem allusit Virgilius in Bucolicis:

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Fertur & Mimus quidam in hanc sententiam non illepidus:

Nil jucundum, nisi quod commendat varietas.

Item alter huic consimilis.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ea rerum natura, cjusmodi sensus humani fastidium, ut nihil esse possit tam suave, quod non abeat in nauseam, si paulo diutius utare, nihil tam egregium, quod idem diu placere possit. Unde & illud Juvenalis:

—— *voluptates commendat rarior usus.*

Varietas autem tantam in omni re vim habet, ut commendatione novitatis interdum & pessima pro optimis placeant.

LXV. *Invitis canibus venari.*

Invitis canibus venari. Hoc adagio significatum est, non sat feliciter succedere, quod à nolentibus extorquetur. Neque eorum officio utendum, qui non ex animo operam suam nobis commodant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se, suamque sororem invitas viris collocet : *Stultitia est*, inquit, *pater, venatum ducere invitos canes.* Additque sententiam, qua metaphoram explicat : *Hostis est uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.*

LXVI. *Invitos boves plaustro inducere.*

Simile dictum etiam hodie perseverat vulgo celebratum, incommodum esse, *bubus invitis plaustrum ducere*, aut, *invitis equis plaustrum agere.* Videtur autem ex Theognide sumptum:

Μήμ᾽ ἀέκοντα βίη κεντῶν ὑφ᾽ ἅμαξαν ἔλαυνε.

i. e. *Invitum ne me scutica, stimulisque subactum*
Vi studeas unquam ducendo inducere plaustro.

LXVII. *Velocem tardus assequitur.*

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν. i. e. *Assequitur celerem tardus.* In eum competet, qui viribus imbecillior, arte atque ingenio vincit potentiorem. Natum adagium ex Odysseæ Θ. ubi lepidissima narratur fabula, quemadmodum Vulcanus claudus, cum suspectam haberet uxorem Venerem, quod furtim cum Marte congrederetur, nec vires suppeterent, quibus adulterum deprehenderet, ad artes atque ingenium confugit. Lectum suum adamantinis atque invisibilibus catenulis circumvinxit : quod ubi fecisset, foras abire se simulat. Deinde cum in arctissimis essent complexibus, Mars & Venus vinculis illis hoc magis irretiti, quo

A magis se circumageret, ecce tibi repente redit Vulcanus, & prodente sole, Deos omnes adhibet, deprehensi adulterii testes. Quo loco Homerus:

—— Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν,
Ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα
Ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
Χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι᾽ ὀφέλλει.

i. e. *Nonnunquam assequitur tardus, celeremque citumque,*
Sic uti nunc Vulcanus, ut est vestigia tardus,
Mavortem cepit, qui pernicissimus unus
Cunctorum quicunque tenent supera astra Deorum;
Et quanquam est claudus pede, rem tamen arte peregit.
Proinde etiam debet pœnas deprehensus adulter.

B Eodem pertinet apologus de vulpe & corvo, prædam eandem cursu petentibus, quam vulpes celeritate impar, ingenio sibi vindicavit. Item de cancro cursu cum vulpe certante. Item de corydo avicula, volatu certante cum aquila. Accidit hujusmodi quiddam & in piscibus, ut qui tardissimi sint, arte capiant velocissimos. Quorum de numero est Raja, quæ abdens sese locis harenosis, aut limosis, capillamentis illis suis porrectis pisces allicit, allectosque ad os usque pertrahit. Item torpedo abscondit sese in harena, limove : ac pisces forte incidentes torpore afficit, atque ita depascitur. Qua quidem arte venatur etiam hominem. Occultat sese, & Pastinaca, Græcis Trigonis dicta, sed diversa ratione. Atque ita fit, ut cum sint ipsæ segnes,
C tamen aliquando capiantur, mugilem habentes in alvo. Auctor est Aristoteles libro De naturis animalium nono. Plinius autem libro nono testatur, mugilibus præcipuam esse velocitatem, ut aliorum piscium vim timentes, transversa navigia superjactent. Theognis adagium retulit ad hunc modum:

Καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων.

i. c. *Callidus ac tardus celerem insectando prehendi.*

LXVIII. *Aquilam testudo vincit.*

Ab hoc non discrepat illud quod refert Diogenes Laertius in vita Menedemi Philosophi, ex Achæi Poe-
D tæ Satyra, cui Titulus Omphale:

Ἡλίσκετ᾽ ἄρα γε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχὺς
Καὶ πρὸς χελώνης αἰετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ.

i. c. *Capta est profecto celer ab imbecillibus,*
Et aquila tempore in brevi à testudine.

Hos senarios ait usurpare solitum Menedemum in eos, qui secum in civilibus honoribus contenderent. Accipi potest per ironiam, aut simpliciter, ubi quis potentiorem arte vincit, & quod viribus non potest, assiduitate conficit.

LXIX. *Intempestiva benevolentia nihil a simultate differt.*

Senarius est Græcis proverbii vice celebratus:

E Ἄκαιρος εὔνοι᾽ οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει.

i. e. *Par odio importuna benevolentia.*

Suidas in dictione ἄκαιρος narrat, hoc versu Hippolytum respondisse Phædræ novercæ, dicenti se illius amore captam esse. Quadrabit in eos, qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocent, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui non apto tempore objurgant amicum, aut qui immodicis & intempestivis laudibus conciliant homini invidiam : aut qui pecuniam suppeditant adolescenti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic consimilis:

Φίλος με βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει.

i. e. *Cum nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.*

F Huc respexit Horatius in Epistolis:

Nil moror officium, quod me gravat.

Rursum alibi:

Sedulitas autem, quem stulte diligit, urget.

Itidem Seneca libro De beneficiis II. *Sæpe*, inquit, *nihil interest inter amicorum munera, & hostium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum tempestiva indulgentia impellit atque instruit. Quid autem turpius, quam quod evenit frequentissime, ut nihil intersit inter odium & beneficium?* In his Senecæ verbis, pro *vota*, quod nos ex vetustis exemplaribus reposuimus, vulgati codices habe-

habebant *ἀκτά*. Id admonendum erat, ne quis ignarus ut mendum tollat, quod in multis antehac usu venit. Huc pertinet illud Ennianum optimo jure laudatum à Cicerone lib. II. De Officiis:

Benefacta male locata male facta arbitror.

Proverbio accedet nonnihil gratiæ, si paulo longius deflectatur: veluti si dicas, nullos æque nocere bonis literis, atque hos, qui sedulo quidem, at parum feliciter tractant eas. Aut neminem magis officere famæ, quam ineptum præconem. Aut secundam fortunam nocentiorem esse adversa.

LXX. *Nosce tempus.*

Γνῶθι καιρόν. i. e. *Noveris tempus.* Celebratur in primis inter VII. Sapientum apophthegmata: ac, ut alia pleraque, pluribus auctoribus adscribitur à nullo non usurpatum. Hesiodus:

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

i. e. *Observato modum, nam rebus in omnibus illud*
Optimum erit, si quis tempus spectaverit aptum.

[1]Huc allusit Theocritus in Idyllio Λ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι.

i. e. [2]*Verum alia æstivo, atque hyberno tempore fiunt.*

Quin & Isocrates ad Demonicum scribit, injucundum in omni re esse, quicquid intempestivum sit. Adeo cunctis in negociis plurimum habet momenti, temporis & opportunitatis observatio. Idem admonent Græcorum sententiæ:

Ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν.

i. e. *Vel maxima est pusilla res loco data.*

Rursus alia:

Καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον.

i. e. *Res bella cuncti nosse temporis modum.*

Præterea Pindarus in Pythiis:

Ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν.

i. e. *Tempus pariter in omni re fastigium obtinet.*

Item illud Horatii:

Dulce est desipere in loco.

Tantam vim habet opportunitas, ut ex honesto inhonestum, ex damno lucrum, ex voluptate molestiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra, breviterque rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo conficiendoque negocio præcipuum habet momentum: ut non sine causa veteres videantur eam divinitate donasse: tametsi apud Græcos mas est hic Deus, appellaturque Καιρός. Ejus simulachrum ad hunc modum fingebat antiquitas. Volubili rotæ pennatis insistens pedibus, vertigine quam citatissima semet in orbem circumagit, priore capitis parte capillis hirsuta, posteriore glabra, ut illa facile prehendi queat, hac nequaquam. Unde dictum est, *Occasionem arripere.* Ad quod erudite simul & eleganter allusit, quisquis is fuit, qui versiculum hunc conscripsit:

Fronte capillata, post est Occasio *calva.*

Sed libet & Posidippi super hac re carmen adscribere, quod quamobrem Politianus omittendum existimarit admiror. Est autem hujusmodi:

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας, ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτέρῃ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος πελέθω.
Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία· τ' ἐξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παρὰ τρέξαντά με ποσὶν,
Οὔ τις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων,
Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos versus nos ita vertimus, non quo cum archetypo Græco certaremus, sed crassiore, sicuti solemus, Minerva, planeque ex tempore: quod vel tacente me, carmen ipsum indicaverit, videlicet ut intelligi duntaxat possint ab his, qui Græce nesciunt:

Quæ patria artifici? Sicyon: quo nomine? nomen
Lysippo dictum est: ipse quis es? loquere.
Illa ego cuncta domans Occasio; cur age pinnis
Insistis? volvor ac rotor assidue.
Cur gemina in pedibus gestas talaria? dicam,
Huc illuc volucrem me levis aura rapit.
Quid dextra sibi vult inserta novacula? signum hoc
Quod quavis acie sim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quid nam admonet? Illud,
Quisque uti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars posticaria calvet?
Quem semel alatis præterii pedibus,
Is quanquam volet inde cito me prendere cursu,
Haud liceat, simul ac vertero terga viro.
Hac itaque idque tua me finxit imagine causa
Hospes, scalptoris ingeniosa manus,
Spectandamque domus hic prima in fronte locavit,
Scilicet ut cunctos & moneam & doceam.

Non ab re fuerit & Ausonianum epigramma subscribere; quod, ut admonet Politianus, è Græco videtur effictum, quenquam cum aliis nonnullis diversum, tum illo potissimum nomine, quod hic additur pœnitentia comes. Carmen sic habet:

Cujus opus? Phidiæ, qui signum Pallados? ejus,
Quique Jovem fecit, tertia palma ego sum.
Sum Dea, quæ rara, & paucis Occasio nota.
Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris sum, Mercurius quæ
Fortunare solet, trado ego cum volui.
Crine tegis faciem? cognosci nolo, sed heus tu
Occipiti calvo es? ne tenear fugiens.
Quæ tibi juncta comes? dicat tibi: dic rogo, quæ sis?
Sum Dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe ut pœniteat, sic Metanœa vocor.
Tu modo dic quid agat tecum? si quando volavi,
Hæc manet, hanc retinent quos ego præterii.
Tu quoque dum rogitas, dum percontando moraris;
Elapsam dices me tibi de manibus.

LXXI. *Olet lucernam.*

Τὸν λύχνον ὄζει. i. e. *Lucernam olet.* De re meditata, multoque studio elucubrata. Inde ductum, quod studiosi ad lucernam vigilantes soleant elaborare, si quid accuratius velint excudere. Jactatum olim in Demosthenem, illius Ἐνθυμήματα τὸν λύχνον ἀπόζειν. i. e. *Enthymemata lucernam olere;* quod omnia de scripto diceret, ac præmeditatus domi. Unde & illud de eodem celebratur elogium: quod plus olei quam vini consumpserit. Erat enim abstemius & ὑδροπότης: atque extrema etiam senecta ad lucernulam illam suam exercebatur.

LXXII. *Aristophanis & Cleanthis lucerna.*

Aristophanis & Cleanthis lucerna, propter insignem studii diligentiam in proverbium abiit. Ut is *ad Aristophanis* aut *Cleanthis lucernam* dicatur lucubrare, qui summo studio exquisitaque cura singula pensitat. Varro libro De Lingua Latina primo: *Quod non solum* ad Aristophanis lucernam, *sed etiam* ad Cleanthis *lucubrem, nolui præterire, qui Poetarum modo verba, ut significant, expediunt.* Opinor autem adagium sentire de Aristophane Grammatico. Neque fama caruit etiam Epicteti lucernula, quæ post illius mortem magno ære redempta est. Cæterum quod ait Juvenalis:

Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?

Magis pertinet ad investigationem, quam ad lucubrationem.

LXXIII. *De Plaustro loqui.*

Libertas veteris comœdiæ cousque progressa est, ut non solum civium primates, verum etiam Deos nominatim taxaret, id quod apparet ex Aristophane, qui in

1 *Huc allusit Theocritus*] Non intelligo, qualis ista esse possit allusio: nam de duobus florum generibus Polyphemus loquens amicæ apud Theocritum, ait: *Sed unum æstate, alterum hyeme nascitur: quare utrumque una tibi adferre non possem.* Quid hoc pertinet ad istud apophthegma proverbiale, *Nosce tempus*: quo inclinationes rerum & momenta temporum (ex quibus rerum agendarum occasiones pendent) observare jubemur. *H. Stephanus.*

2 *Ibid. Verum alia æstivo*, &c.] γίγνεται significat hic non, *fiunt*, sed, *nascuntur*: quod si Erasmus considerasset, nequaquam, ut opinor, allusum esse ad proverbium, dixisset. *H. Stephanus.*

in Pluto Jovem, Mercurium, Æſculapium, reliquoſque Deos omneis contumelioſe tractat. Bacchum item in Ranis, non admodum honorifice. Quoniam autem apud priſcos illos hujuſmodi fabulæ in plauſtris agebantur, à juvenibus, ore fece collito ne poſſent agnoſci, qui magna licentia in obvium quemque dicteria jaciebant, inde natum adagium: Ὡς ἐξ ἁμάξης λαλεῖν. i. e. *Tanquam è plauſtro loqui*, de his qui palam ac libere conviciantur. Id notat Ariſtophanes in Nebulis, dicens: Οὐ μοι σκώψῃ, οὐδὲ ποιήσῃς ἅπερ οἱ Τρυγοδαίμονες οὗτοι. i. e. *Non me ludes, nec mi facies, ea quæ Trygodæmones iſti.* Niſi malumus hæc referre ad conſuetudinem, quæ poſterioribus etiam ſeculis duravit apud Athenienſes. Nam in feſto, quod Lenæum appellant, mos erat, Poetas inter ſe concertare ſcriptis carminibus, ad riſum concitandum accommodatis, quæ ſedentes *in plauſtris pronunciabant*, invicem ſibi convicia dicentes. Sunt qui ad Eleuſinia ſacra, quæ Magna vocantur, referunt: in quibus mulieres curru vehebantur, atque interim dum veherentur, ex more mutuis conviciis ſeſe laceſſebant. Lucianus in Jove tragœdo: Ὡς δαιμόνων οὐδενὸς φείδεται, ἀλλ' ἐξ ἁμάξης παῤῥησιάζεται,

Καὶ μάρπτει ἑξείης, ὅς τ' αἴτιος, ὅς τε καὶ οὐχί.

i. e. *Ut nulli Deorum parcit, verum* è plauſtro libere loquitur,

Corripiens ſimul inſontem, pariterque nocentem.

Objicit & Demoſthenes Æſchini, quod in ſe veluti de plauſtro dicenda & non dicenda protuliſſet. Unde hoc ipſum, veteris comœdiæ licentia, proverbii quiddam ſapit. Divus Hieronymus ad Ruſticum Monachum. Ego enim neminem nominabo, nec veteris comœdiæ licentia certas perſonas eligam atque perſtringam. [1] Alluſit huc, opinor, Ariſtophanes in Equitibus:

Οἴμοι σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις.

i. e. *Heu mihi nihil tu loqueris plauſtrario.*

Siquidem ἁμαξουργοὶ vocantur plauſtrorum fabri.

LXXIV. *Plauſtra conviciis onuſta.*

Eodem alluſit Lucianus, cum ait in Eunucho: Καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεσκέδασαν ἀλλήλων. i. e. *Et ſolida* plauſtra conviciis onuſta *inter ſe effundebant.* Loquitur de duobus Philoſophis inter ſeſe contumelioſe altercantibus. Significat autem ὑπερβολικῶς tantum conviciorum, quantum plauſtro poſſit vehi. Quæ quidem ipſa figura ad proverbii naturam pertinet, cum dicemus, *plauſtra promiſſis onuſta*, & *naves pollicitis onuſtas*, pro maximis ampliſſimiſque promiſſis. Nam & ἁμαξιαῖα, i. e. *Plauſtralia*, Græci vocant magnifica, faſtuoſaque, à plauſtris ducto nomine. Alexis apud Athenæum libro nono, detorſit in bonam partem: Παρέθηκε τὴν τράπεζαν, εἶτα περιέφερον ἀγαθῶν ἁμάξας. i. e. *Appoſita menſa eſt, ac dein circumtulit rerum bonarum plauſtra.*

LXXV. *Tollat te, qui non novit.*

Tollat te, qui non novit. Si cujus dolos jam non ignotos eſſe nobis ſignificabimus, neque poſthac poſſe ab illo falli, concinne dicemus, *Tollat te, qui non novit.* Refertur à Quintiliano libro ſexto: *Simile eſt*, inquit, *quod dicitur παροιμίον, & proverbia oportune aptata, ut de homine in aquam lapſo, ut allevaretur roganti: Tollat te, qui non novit.* Hæc Fabii verba alioqui ſubobſcura, velut interpretatur Horatius in Epiſtolis, agens de ſcurra Plano, qui ſponte ſua ſæpe cadens, tanquam crure fracto, miſerandis vocibus prætereuntes implorabat, ut humo tolleretur. Peregrinus autem quiſpiam ac doli ignarus, ſi quando allevaturus acceſſiſſet, à ſcurra ludibrio habebatur. Verum ubi jam illius ſimulatio pleriſque innotuiſſet, iſque aliquando crure vere fracto tolli precaretur: nemo ſubvenit, omnibus Planum ſolitos agere ludos arbitrantibus. Nimirum evenerat homini, quod Ariſtotelem dixiſſe ferunt, qui rogatus, quidnam lucri facerent mendaces, hoc, inquit: *ut nec vera dicentibus habeatur fides.* Verſus Horatii ſunt hi:

Nec ſemel irriſus triviis attollere curat
Fracto crure Planum. licet illi plurima manet
Lacryma, per ſanctum dicat juratus Oſirim
Credite, non ludo; crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Porro vocem hanc *planus*, A. Gellius lib. XVI. cap. 7. commemorat inter verba inuſitata, quibus uſus ſit Mimus Laberius, aitque ſignificare *ſycophantam.* Quanquam eodem nomine uſus eſt M. Tullius, codem ſignificatu, in oratione, quam dixit pro Cluentio. Eſt autem dictio Græca πλάνος, ſignificatque, tum *erronem*, tum *impoſtorem.* Poteſt & hoc pacto efferri adagium: *Quære hoſpitem*, aut, *Quære peregrinum*, quemadmodum extulit Flaccus. Conveniet & in eos à quibus aliquando ſumus deluſi, eaque experientia facti cautiores, minuſque creduli. Simile eſt illud Juvenalis:

Circuit & fatuos non invenit. ———

Nam fatui facile decipiuntur. Nec abludit hinc Græcum illud: Οὐκ αὖθις ἀλώπηξ. i. e. *Non iterum vulpes*, ſubaudi, decipitur.

LXXVI. *Oppedere, & oppedere contra tonitrua.*

Oppedere proverbialiter, pro reclamare & contemnere reperimus uſurpatum. Horatius in Sermonibus:

Vin' tu curtis Judæis oppedere? ———

Ariſtophanes in Pluto:

Καὶ τῆς πενίας ἀντιπαπαρδεῖν.

i. e. *Rurſum in eadem alibi.*

Καὶ τῆς πενίας καταπαρδεῖν.

i. e. *At paupertati oppedere triſti.*

Quo jam divites facti paupertatem negligere poſſent. Idem in Nubibus:

Καὶ βούλομαι ἀντιπαπαρδεῖν πρὸς τὰς βροντάς.

i. e. *Voloque ipſum oppedere contra cœli tonitru.*

Verba ſunt Strepſiadis adorantis nubes, & contemnentis tonitrua Jovis. Interpres addit natum ex artificio quodam in ſcena repræſentari ſolito, lapillis ex amphora in vas quoddam æneum præcipitatis, atque ita tonitrui ſtrepitum imitantibus, ut hoc ſit velut obſtrepere tonitruis. Equidem opinor alluſum ad veterum poppyſſandi conſuetudinem. Antiquitus enim cum fulguraret, poppyſmatibus obſtrepebant, id remedio fore rati, ne quid læderet fulgur. Ariſtophanes in Veſpis:

Κἂν ἀστράψῃ, ποππύζουσιν.

i. e. *Quod ſi fulguraro, poppyſſant.*

Unde quidam per jocum, veluti perperam imitantes aliorum poppyſmata, crepitum ventris edebant. Cyclops apud Euripidem in ejuſdem nominis Tragœdia, Jovis tonitruum contemnens, loquitur hoc pacto:

Εἶτ' ἐκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα, πέπλον
Κρούω, Διὸς βρονταῖσιν εἰς ἔριν κτυπῶν.

i. e. *Ubi lactis epotavero amphoram, peplum*
Quatio, Jovis ex pari tonitribus obſtrepens.

LXXVII. *In antro Trophonii vaticinatus eſt.*

Ἐς Τροφωνίου μεμάντευται. i. e. *In Trophonii antro vaticinatus eſt.* De homine vehementer triſti, tetricoque: propterea quod olim creditum eſt, eum, qui in Trophonii ſpecum deſcendiſſet, poſtea nunquam ridere. Ariſtophanes in Nubibus:

——— ——— ——— ὡς δέδοικ' ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ εἰς Τροφωνίου.

i. e. ——— ——— ——— *ut videlicet horrui*
Haud aliter, ac ſubiens ſpecum Trophonii.

Porro

1 *Alluſit huc, opinor, Ariſtophanes.*] Ne hic quidem dixiſſet alluſionem eſſe ad hoc proverbium, ſi propius Ariſtophanis locum inſpexiſſet. In eo enim chorus hæc dicit ἀλλαντοπώλῃ, verbis adverſus Cleonem velitanti: qui quum orationi ſuæ vocabula quædam adhibuiſſet minime abjecta, ſed graviſſima, & ſignificantiſſima, & ea quidem ab arte τῶν ἁμαξουργῶν, i. e. *carpentariorum*, tranſlata: chorus metuens ne ἀλλαντοπώλης, hujuſmodi vocum inopia, Cleone in hac velitatione diſcederet inferior, illum ita alloquitur: Οἴμοι, σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις. q. d. Tu quoque quemadmodum & Cleon, ex carpentariorum officina verba grandia non depromis. Verba autem metaphorica quibus utebatur Cleon, ſunt hæc, τεκταινόμενα, γομφούμενα, κολλώμενα, quæ nihil minus quam convicioſa ſunt, aut ad conviciandum prolata. Ergo quovis potius hic alluſit Ariſtophanes, quam ad proverbium de quo nunc agitur, quod ſummam in conviciando indicat licentiam. Ego certe illum aut ad nullum, aut ad hoc reſpexiſſe proverbium, οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, quum ſcriberet, οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις, & non aliunde quam hinc tam feſtivam loquendi formulam mutuatum eſſe, mihi perſuadeo. *H. Stephanus.*

Porro Historia de Trophonio varie narratur à Graecis. [1] Quidam ajunt hunc Trophonium in secandis saxis summum artificem fuisse, fanumque subterraneum exstruxisse in Lebadia Bœotiæ regione, quod Trophonii vulgo cognominatum est, nimirum ab artifice. Dein qui sciscitarentur oracula, in aditu specus sedere solitos, nudos: atque inde flatu quodam abripi sub terram. Gestare autem secum placentas quasdam, quas lemuribus & serpentibus occurrentibus objicerent. Deinde percepto Oraculo, rursus per alium hiatum in summam terram restitui. Alii narrant hoc pacto: Agemedes Stymphali, quæ est Arcadiæ pars, rex erat: is uxorem duxit Epicasten, cujus filius erat Trophonius. Ii ejus tempestatis mortales omneis artificio superabant, ac Delphicum templum extruendum receperant, atque in Helide ærarium quoddam condiderant Augeæ, ubi aurum suum reconderet: qui postea soluta lapidis cujusdam commissura, quam in hoc ipsum reliquerant, noctu ingressi, pecuniam furari consueverunt, socio Gercyone Agamedis germano, atque Epicastæ filio. Quæ res cum vehementer perplexum haberet Augeam, forte fortuna accidit, ut Dædalus Minoen fugiens ad eum diverteret. Hunc exoravit Augeas, ut arte quapiam fures hos investigaret. At Dædalus laqueos quosdam summo artificio constituit, quibus Agamedes captus est. Id conspiciens Trophonius, non esse effugium, capite Agamedis amputato, ne posset agnosci quis esset, una cum Gercyone Orchomenon aufugit. Hos cum Augeas, auctore Dædalo persequeretur, & illic aufugerunt: alter nempe Gercyon Athenas, ut testatur Callimachus in Arcadiam, alter vero in Lebadiam Bœotiæ regionem. Ubi parato sibi domicilio subterraneo per omnem vitam perseverabat. Quo defuncto, vulgo creditum est, illic certa reddi Oracula, ac Trophonio perinde ut Deo sacrificari cœptum. Quidam ajunt Agamedem & Trophonium, Dædali opera suffuratos aufugisse, & Trophonio fugienti terram hiatu diductam, vivumque absorbuisse circa Lebadiam. Aliquot post annis, cum Bœoti pestilentia laborarent, consultum Oraculum respondit, *Trophonii manibus honorem habendum esse*. At illi cum essent ignari ubinam terrarum illius esset monumentum, apum indicio repererunt. Nam ubi eas conspicerent, è cavo quodam subscatentes, conjectarunt eum esse locum. Quare visum est aliquem in antrum demittere, qui rem exploraret. Quidam igitur ingressus, duos dracones obvios habuit: quibus objectis offis mellitis, illæsus evasit. Unde & mos inolevit, ut antrum Trophonii subituri placentas aliquot secum deferant. Prius quam autem subirent, certis diebus ceremoniis præscriptis lustrabantur, pure interim agentes: deinde stola sacra ornati descendebant, hastas manu gestantes, ut ajunt nonnulli, quo vim serpentium depellerent. M. Tullius Tusculanarum Quæstionum lib. 1. tradit Trophonium & Agamedem exædificato Templo Apollini Delphico, venerantes Deum laboris sui mercedem petisse, nihil quidem certi, sed quod esset optimum homini: quibus Apollo se id daturum ostendit, post diem ab illo tertium, qui ut illuxit mortui sunt reperti. Recentiores ita tradunt: Trophonium virum quempiam fuisse supra modum gloriæ famelicum, Empedoclique simillimum, extructoque sibi subterraneo domicilio Oracula reddidisse: deinde ubi ille fame interisset, genium quendam in id immigrasse, atque Oracula reddere perrexisse: post, superstitione mortalium plureis in id antrum demisisse sese, ac dies complureis fuisse commoratos. Quæ quidem Trophonii fabula mihi adeo videtur similis ei, quæ de Patricii antro, quod est in Hibernia, fertur, ut altera ex altera nata credi possit. Tametsi non desunt etiam hodie permulti, qui descendant: sed prius triduano enecti jejunio, ne capite sano ingrediantur. Qui descenderunt, ajunt sibi ridendi libidinem in omni vita ademptam. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, narrat Timarchum

A quendam in Trophonii specum ingressum, posteaquam illinc rediisset, prodigiosa dictu narrasse sibi visa, non abhorrentia ab iis quæ Beda & alii nonnulli Christiani scriptores de inferis prodiderunt. Meminit & Cicero libro De natura deorum tertio, hujus Trophonii. Meminit Herodotus in primo. Sed plurima de hoc nugamento nugatur apud Philostratum Apollonius, vir meo judicio dignus, qui non alia de re philosophari debuerit. Ridet locis aliquot Trophonium hunc Lucianus, adamantinus omnium superstitionum insectator: per cujus antrum & Menippus se jocatur ab inferis redisse. Hujus antri mentionem facit Euripides in Ione:

B Τί θέσπισμ' ἐκ Τροφωνίου φέρεις;

i.e. *Quod ex Trophonii refers oraculum?*

Item in eadem:

Σηκοὺς δ' ἐνστρέφεις Τροφωνίου.

i.e. *Templa adis Trophonii.*

Quæ nos de Trophonii antro retulimus, partim ex Aristophanis interprete, partim ex Zenodoto sumus mutuati.

LXXVIII. *Excubiarum causa canens.*

Φρουρᾶς ᾄδων. i.e. *Excubiarum gratia canens.* Dicebatur olim in hominem vigilantem ac diligentem, inde ductum, quod qui excubias agunt, canere consueverunt: veluti vigiliarum tædium cantu solentur, vel

C ne interim obdormiscant. Sic ait Strepsiades in Nubibus Aristophanis, male acceptus in schola Socratis:

Φροῦδα τὰ χρήματα, φρούδη χροιά,
Φρούδη ψυχή, φρούδη δ' ἐμβάς,
Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τοῖσι κακοῖς,
Φρουρᾶς ᾄδων ὀλίγου φροῦδος γεγένημαι.

i.e. *Cassi nummique, cassusque color,*
Cassa est anima, cassa solea,
Hisque malis accedit & illud,
Dum canto vigil pene interii.

Effertur autem bifariam parœmia: Φρουρᾶς ᾄδων: καὶ Φρουρὸς ᾄδων. Alluditur ad hanc vocem φροῦδος, quæ si-

D gnificat *cassum* & *inanem*.

LXXIX. *Sale emptum mancipium.*

Ἁλώνητον ἀνδράποδον. i.e. *Sale emptum mancipium.* In barbaram quempiam ac vilem homuncionem olim dicebatur. Nam negociatores olim in mediterranea salem importantes, mancipia reportabant à barbaris. Et Thraciæ genti peculiaris erat mos, mancipia sale commutare. Unde comicus quidam:

Θρᾷξ δ' εὐγενὴς εἶ πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένος.

i.e. *Generosus es Thrax sale redemptus scilicet.*

Hujusmodi ferme referuntur à Zenodoto.

LXXX. *Salis onus unde venerat, illuc abiit.*

Ἁλῶν γὰρ φόρτος ἔνθεν ἦλθεν ἔνθ' ἔβη.

E i.e. *Sal abiit illuc, unde demanaverat.*

Senarius proverbialis in eos, qui parta tueri nequeunt. Aut in eos, quibus male parta male dispereunt. Natum adagium ab eventu. Negociator quidam navem onustam sale vehebat, nautis dormitantibus, influxu aquæ marinæ sentina vehementer adaucta, & salem universum solvit ac corrupit, & navem ipsam demersit: itaque quod ex aqua marina natum fuerat, (nam hinc concrescit sal,) in eandem denuo liquefactum est.

LXXXI. *Sales vehens dormis.*

Fertur & his verbis adagium ex eodem eventu natum: ἅλας ἄγων καθεύδεις. i. e. *Salem portans dormis.*

F Quadrabit in eum, qui in re periculosa socorditer atque indiligenter agit, propterea quod Sal influxu sentinæ facile corrumpitur.

LXXXII. *Male parta, male dilabuntur.*

Respondet superiori sententiæ, quod est in secunda Ciceronis Philippica: *Sed, ut est*, inquit, *apud Poetam nescio quem, Male parta, male dilabuntur.* Quod autem de auctore dubitat Tullius, est apud Plautum in Pœnulo: *Male partum, male disperit.* Festus Pompejus ex Nævio citat: *male parta, male dilabuntur.*

1. Vide quæ hanc in rem collegit *Antonius van Dale* Dissertat. de Origine & Auctoribus Oraculorum Cap. VIII.

LXXXIII. *Qui se non habet, Samum habere postulat.*

Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει.

i.e. *Qui semet ipse non habet, Samum cupit.*

In eos conveniet, qui impudenter quippiam postulant. Aut qui minora curant, majorum negligentes. Natum ex historia quapiam, cujus meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. *Athenienses urbe victori tradita postularunt, ut Samum duntaxat sibi relinqueret.* Atque is respondit ad hunc modum: *Cum vestri non sitis, alios habere postulatis.* Atque hinc ducta paroemia:

Ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει.

i. e. *Qui semetipsum non habet, Samum petit.*

Dion Sophista in libello, περὶ τοῦ ἀπιστεῖν, eleganter accommodat in alium sensum: ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐ φιλεῖ, πῶς ἄλλον φιλεῖ; i. e. *qui sibi ipse non est amicus, quomodo alteri est amicus?* Quadrabit & in eos, qui imperium affectant in alios, quum ipsi sibi nequeant imperare.

LXXXIV. *Occultae musices nullus respectus.*

Occultae musices nullus respectus. Graecis quondam celebratum adagium: cujus sensus est, quamvis egregias ingenii dotes, si non proferas, perinde esse quasi non habeas. Quo videtur allusisse Persius, cum ait:

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.

Exstat & in Hebraeorum proverbiis, nempe Ecclesiastici capite vicesimo, simile quiddam, Sapientiae reconditae, & thesauri abstrusi nullam esse utilitatem. Hoc nostrum refertur à Suetonio in vita Neronis Imperatoris, quem scribit imperatoriae dignitatis oblitum usque adeo musices studiosum fuisse, ut non modo nihil omitteret eorum quae generis ejus artifices, vel conservandae, vel augendae vocis gratia factitarent, verum etiam in scenam prodire concupiverit: subinde inter familiares Graecum proverbium jactans: *Occultae musicae nullum esse respectum.* Usurpat idem Aulus Gellius, libro Noctium XIII. cap. ultimo. *Nosti*, inquit, *magister verbum illud scilicet vetus: egregiam musicam quae sit abscondita, eam esse nulli rei.* Usurpatur à Luciano in Harmonide: Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀπορρήτου φασὶ καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς. i. e. *Nulla enim utilitas occultae, quemadmodum proverbio dicunt, & abstrusae musices.* Allusit huc haud dubie Ovidius, cum ait:

Tu licet & Thamyram superes, atque Orphea cantu,
Non erit ignotae gratia magna lyrae.

Sunt autem nonnulli mortales, qui vel nativo quodam ingenii vitio, vel data etiam opera quae sciunt dissimulant, & aliis gravantur impertire. His illud nonnunquam evenire solet, ut pro indoctis negligantur. His adscribendum quod Graeci τυφλὸν πλοῦτον appellant, i. e. *caecas divitias*, reconditas opes & abstrusas. Ad hunc modum vocat Plutarchus compluribus locis, atque item Lucianus. Hoc dictum Plutarchus in vita Lycurgi testatur vulgo apud Lacedaemonios fuisse jactatum, quod illic Plutus servaretur inhonoratus, non aliter quam imago picta inanimis & immobilis. Sic enim Lycurgus instituerat rempublicam, ut divitiae nec usui cuiquam esse possent, nec ornamento.

LXXXV. *Ficulnus.*

Lignum *Ficulnum* ut fragile, atque ad omnia ferme inutile, proverbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα σύκινον. i. e. *virum ficulnum* appellant mollem atque inutilem, ut Theocritus in Ergatinis.

——— Μή τις παριών τις
Εἴπῃ σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός.

i. e. *Ne quis praeteriens dicat*, ficulni *homines sunt*,
Atque haec deperit merces.

Scholiastes admonet proverbium ductum à ligno ficus, inutili, fragili & invalido, unde dictum & *ficulnum praesidium*, pro inutili. Apud Aristophanem in Fucis quidam interrogat, Τίνος ξύλου σύ; i. e. *Cujus ligni tu?* Respondetur συκίνου, i. e. *ficulni.* Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumum existere acerrimum ac molestissimum. Apud eundem in Pluto Sycophan-

A ta minatur, si quem nactus esset suae sortis virum *ficulnum*, ulturum injuriam:

Ἐὰν γὰρ σύζυγον λάβω τινὰ, καὶ σύκινον.

i. e. *Si quempiam nanciscar ejusdem jugi*
Virum atque ficulnum. ———

Rursum apud eundem in eadem fabula:

Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον Θεὸν,
Ἐγὼ ποιήσω, τήμερον δοῦναι δίκην.

i. e. Ficulnum *ego hercle, ac praepotentem istum Deum*
Compulere poenas hoc die dependere.

Ficulnum Deum appellans imbecillum ac nullarum virium. Huc allusit Horatius, cum Priapum ita loquentem facit:

B *Olim truncus eram* ficulnus, *inutile lignum.*

Ac paulo post:

Pepedi diffissa nate ficus.

Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον:

Χωλὴν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην.

i. e. *Claudam habens ac* ficulnam *mentem.*

Eodem respexit Alexander Pseudomantis, libros Epicuri lignis exurens *ficulnis*, nullius precii Philosophum significans. Et συκίνη ἐπικουρία, i. e. *ficulnum auxilium*, pro invalido atque inutili. Aristophanes in Lysistrata:

Ὃς ἦν ἂν ἡμῖν συκίν' ἐπικουρία.

C i. e. Ficulna *nobis qui erat opitulatio.*

Et συκίνη μάχαιρα, i. e. *Ficulna machera*, pro calumnia. Et συκίνη ναῦς, i. e. *Ficulna navis*, pro vili, minimique precii navicula. Quin apud Naxios Bacchum, quem βακχέα dicunt, viteum effingunt, alterum quem μειλίχιον appellant, *ficulnum.* Nam ficus illi μείλιχα vocant. Existimant autem, Bacchum non vini tantum, sed & ficuum auctorem. Sic ferme Athenaeus lib. III. Diversa figura dixit Theocritus in Aita: Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες. i. e. *aurei quondam viri.* Item praesidium sacrum, & anchora sacra, & robur adamantinum.

LXXXVI. *Lupi illum priores viderunt.*

D *Lupi illum priores viderunt.* In raucum dicitur, & cui vox repente fit adempta. Festivius dicetur in eos qui metu alicujus obticescunt, alioqui feroces. Virgilius in Ecloga, cui titulus Moeris:

——— *Vox quoque Moerim*
Jam fugit ipsa, lupi Moerim videre priores.

Servius admonet, Physicos auctores esse, inesse eam vim lupis, ut si quem hominem priores viderint, ei vocem adimant. Neque desunt Philosophi, qui hujusce rei causam reddere conantur. Socrates apud Platonem libro De republica primo, rem ad allegoriam vertit, dicens Thrasymachum sibi vocem ademptum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspexisset. Καὶ ἐγὼ inquit, ἀκούσας ἐξεπλάγην καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην. Καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερον ἑωράκειν αὐτὸν, ἢ

E ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus in Idyllio. Ξ.

——— οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες.

i. e. *Edere non poteris vocem, lupus est tibi visus.*

Illud interim observatione dignum, Theocritum vertisse sententiam, cum negat eum proloqui posse, non qui à lupo sit visus, sed qui lupum viderit. Sed allusit duntaxat ad proverbium Theocritus, cum significaret rivalem conspectum, cujus nomen erat Lupus.

LXXXVII. *Quaecunque in somnio videntur.*

Ὅσα ἐν ὀνείρῳ βλέπεις. i. e. *Quaecunque per somnium vides.* De votis immodicis dicitur. Nam quicquid o-

F ptaris, id somniare contigit quibuslibet: sicuti Micyllus ille Lucianicus divitem se ac praepotentem somniat. Apud Theocritum piscator somniat aureum piscem. Et infimae sortis homines, nonnunquam reginarum conjugium somniant. Pastor quidam apud Theocritum in Ecloga nona:

——— ἔχω δ' ὅσα ἐν ὀνείρῳ
Φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας.

i. e. *Possideo quaecunque solent sub nocte videri*
In somnis, vim magnam ovium, multasque capellas;

Interpres admonet proferri hunc in modum: Ὅσα ἐν ὀνεί-

ὀνείρῳ φέρειν. i. e. *Ferre quicquid in somnio videtur.* Citat & versum Homericum:

Οὐ δ' εἴμοι τόσα δοίη, ὅσα ψαδόντι ὄνειροι.

i. e. *Nec mihi si tantum dederis quam multa sopitis*
Somnia una ferunt. ———

Est autem apud hunc Poetam Iliados primo, sed paulo aliter:

Οὐ δ' εἴμοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κονίς τε.

i. e. *Nec mihi si tantum dederis, quantum exstat harene ac*
Pulveris. ———

Videtur huc allusisse M. Tullius in Sallustium: *Unde tu qui modo ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tanquam somnio beatus, hortos preciosissimos, villam Tiburti & Casaris reliquas possessiones paraveris?*

LXXXVIII. *Bona Porsena.*

Bona Porsena dicebantur, quæ velut ab hostibus erepta parvo veneunt. Eam appellationem Livius ab Urbe Condita 11. scribit ad suam usque ætatem durasse: putatque inde natam, quod in bello soleant *bona Porsena* venire Romæ, eaque consuetudine una cum titulo perseverarit & in pace, quod alioqui is mos hostiliter bona vendendi non congruat tam pacatæ regis profectioni: quod si minus probatur, existimat eam consuetudinem à mitiori principio fuisse natum. Illud arbitratur vero proximum, quod Porsena discedens ab Janiculo ex fœderis lege, castra opulenta, convecto ex propinquis ac fertilibus Hetruriæ arvis commmeatu, Romanis dono dedit, inopi tum urbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne populo immisso diriperentur, hostiliter venisse, *bonaque Porsena* appellata, gratiam muneris magis significante titulo, quam auctionem fortunæ regiæ. Fortasse non inepte dicetur in res quæ dono cujuspiam, aut fortunæ commoditate citra nostram operam, contingunt. Nam Livius non indicat usum adagii.

LXXXIX. *Leonina societas.*

Leonina societas est, cum omne commodum ad unum aliquem redit, reliquis vi fraudatis, qualis ferme solet esse cum regibus, aut præpotentibus plebejæ sortis hominibus. Exstat in Pandectis, in quibus ex Ulpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiret, & hanc *societatem leoninam* solitum appellare. Cæterum Cassianam appellationem, haud dubium proverbialem, ex Æsopi Græci apologo natam apparet, qui talis circumfertur: Leo, Asinus & Vulpes societatem inierant, ut quod venatu cepissent, id in commune partirentur. Prædam ubi erant nacti, leo jubet ut asinus partiatur. Ille, ut est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quod cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat vulpes, eam de integro partiri jubet, illa totam ferme prædam leoni attribuit, sibi vix paucula quædam servans. Leo comprobata distributione rogat, quisnam illam artem partiendi docuisset? Et vulpes, *Calamitas*, inquit, *asini.*

XC. *Ex tripode.*

Τὰ ἐκ τ̃ τρίποδος. i. e. *Ex tripode dicta.* Dici solitum de iis quæ vehementer vera atque indubitata videri volumus. Effertur varie adagium, ὡς ἐκ τρίποδος. i. e. *Tanquam ex tripode dicta.* Τὰ δὲ ἐκ τρίποδος. i. e. *Hac ex tripode dicta*, i. e. certissima perinde, quasi ex Apollinis oraculo profecta. M. Tullius in Epistola quadam ad Brutum: *Hac ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta.* Translatum à Tripode, vel Delphica, vel Pythia. Nam hæc duo oracula quondam summam fidem apud mortales obtinuerunt. De Pythio testatur Strabo libro Geographiæ nono, fuisse quondam celebratissimum, idque liquere thesauris ingentibus inibi constructis, in quos sacræ conferrentur pecuniæ, tum operibus præstantissimorum artificum. Deinde ludis Pythiis illic celebratis, denique innumerabilibus oculis, quæ mandata literis exstarent. [1] Tripodem ita

A describit: *Auctores*, inquit, *certi memorant, divinum ipsum domicilium, profundam & curvam esse speluncam, non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi, sacro efflante numine. Excelsum autem ostio imminere tripodem, quem simul atque Pythia vates inscenderit, hausto divinationis spiritu, responsa edere, partim metro, partim oratione libera.* Comicus: *Non Apollinis magis verum atque hoc responsum est.* Plato libro De legibus duodecimo: *Ne, si Pythius quidem affirmaverit.* Quin illæ quoque figuræ proverbium resipiunt: *Quicquid dixerit, oraculum videri vult. Quicquid dixerit, legem esse vult.* Stoicorum δόγματα, i. e. *decreta.* Et quod apud Plinium de medicis ait Cato: *Et hoc puta vatem dixisse*, i. e. existima verum fore quod dixi. Ipse Plinius alibi: *Utinamque falsum hoc, & non à vate dictum,*
B *quam plurimi judicent.* Et Plutarchus in Commentario De Dignoscendo Adulatorem ab Amico: Εὐτ' ἀκήκοας ὅτι ἂν εἴπῃ, χρησμὸν εἰληφέναι φήσας, ἢ γνώμην ἀπιέναι. i. e. *Cum is audito quicquid dictum fuerit, ita discedit, ut existimet se oraculum accepisse, non sententiam.* Cæterum ab his nonnihil diversa sunt, quæ Athenæus secundo Dipnosophistarum libro commemorat: nempe in Bacchi certaminibus præmium fuisse tripodem, atque ob id qui vera dicerent vulgo de tripode loqui dictos. Tripodem autem fuisse lebetem tribus fultum pedibus. Hujus duo erant genera, alterum Apollinis, ob veritatem oraculorum: alterum Bacchi, in
C quo vinum miscebatur, quod ebrii vera loquantur, quemadmodum dictum est in proverbio: *In vino veritas.* Simili figura dixit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, velut ex adyto: Ἀπεφαίνετο γὰρ ὁ λύκος οὗτος ὥσπερ ἐξ ἀδύτου τινὸς χρησμὸν ἀποφθεγγόμενος, περίττωμα τῆς τῶν νεφρῶν θρέψεως εἶναι τὸ οὖρον. i. e. *Pronunciabat enim lupus iste, perinde quasi ex adyto quopiam redderet oraculum, quod superfluum est ex nutrimento renum, id esse urinam.*

XCI. *Folium Sibylla.*

Folium Sibylla apud Latinos eandem vim obtinet. Juvenalis:

Credite me vobis folium recitare Sibylla:

D i. e. Rem indubitatam. Aristophanes in Pace:

Οὐ μετέχω τούτων, οὐ γὰρ ταῦτ' εἶπε Σίβυλλα.

i. e. *Rem equidem agnosco, neque enim canit ista Sibylla.* Ductum adagium à Cumana Sibylla, cujus oracula cum primis celebrantur. Huic autem mos erat, ut testatur M. Varro, in palmarum foliis oracula scribere. Quod secutus Virgilius in tertio Æneidos:

Insanam vatem aspicies, qua rupe sub ima
Fata canit, foliisque notas & nomina mandat.
Quacunque in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.

E Item in sexto:

——— *Foliis ne tantum carmina manda,*
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

XCII. *Frater viro adsit.*

Ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. i. e. *Frater viro adsit.* De fido auxilio dici solitum, propterea quod in rebus periculosis vix unquam frater solet fratri deesse. Apud Platonem secundo De republica libro, Adimantus Glauconis adversus Socratem disputantes partes excipiens: *Nondum*, inquit, *Socrates satis hac de re dissertum. Cur ita? Nempe quia id nondum est dictum, quod maxime dictum oportuit.* Tum Socrates: Οὐκοῦν τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. i. e. *Igitur* frater adesto
F viro, *ut habet proverbium: quare tu, si quid hic pratermisit, adjuva.* Idem ex Homero sumptum adagium testatur in Protagora: ubi Socrates Prodicum advocans, ut Simonidem ejusdem civitatis hominem à Protagoræ calumnia tueatur: *Videor equidem*, inquit, *advocare te, quemadmodum ait Homerus, Scamandrum ab Achille obsessum Simoëntem advocasse:*

Φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ
Σχῶμεν. ———

1 Adi *Antonium van Dale* Differt. de Auctoribus & Origine Oraculorum Cap. VI.

i. e. ***Frater amice, hominis pariter compescere vires***
Ambo hujus studeamus. ——

Est autem is locus in Iliados φ. Rursum Iliados χ. similiter Hector jam impar Achilli Deiphobum fratrem invocat, uti ferat suppetias. Pallas enim illi apparuerat Deiphobi specie, ac deceptus Hector, frustra inclamat:

Δηΐφοβον δὲ καλει λευκάσπιδα μακρὸν ἀΰσας.

i. e. *Deiphobum fratrem intento clamore vocabat.*

A quo cum destitueretur, diem fatalem adesse intellexit. Plutarchus in vita Cæsaris refert, Cascam Cæsare retinente gladium, fratris auxilium ad hunc modum implorasse, idque verbis Græcis. Ἀδελφὲ βοήθει.

XCIII. *Ne temere Abydum.*

Μὴ εἰκῆ τὴν Ἄβυδον. i. e. *Ne temere Abydum*, subaudiendum, naviges. Ne quod grave periculum suscipias sine causa idonea. Veluti, si quis admoneat, ne se facile conjiciat aliquis in aulam principis, quod ea res non omnibus feliciter cedat: aut ne compotationibus temulentis adimisceat sese, quod fere non contingat abire sine malo: aut ne Poetarum attingat literas, quod animos complurium soleant corrumpere. Athenæus lib. XII. narrat Alcibiadem, posteaquam à tutoribus accepisset suas facultates, Abydum Hellesponti navigasse, atque illuc luxu deliciisque fuisse corruptum; ut non dissimile sit illi:

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

Male audiebat Abydena gens, quod calumniatrix esset, ut intelligas ea gratia non esse tutum illic versari. Meminit adagii Stephanus & Suidas. Stephanus sic effert adagium: Εἰ μὴ δ' εἰκῆ Ἄβυδον πατεῖν. i. e. *Si ne temere quidem Abydum calcare*, i. e. ne quis confidenter illam ingrediatur: indicat usurpari de temerariis, addens hoc jaci solitum in eos, qui Abydum insulæ Mileti incolebant. Commonstratum est olim mihi quiddam oppidulum in Picardia, quod negant ullum hospitem potuisse transire, non aliquo notatum scommate.

XCIV. *Una hirundo non facit ver.*

Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. i. e. *Unica hirundo non efficit ver*, h. e. unus dies non sat est ad parandam virtutem aut eruditionem. Aut, non unum aliquod benefactum, benedictumve sufficit ad hoc, ut viri boni, aut boni Oratoris cognomen promerearis: plurimis enim virtutibus ea res constat. Aut ut certum aliquid cognoscas, non satis est unica conjectura. Quod si permultæ conveniant, tum denique probabilis fuerit conjectura. Siquidem fieri potest, ut una quæpiam hirundo casu maturius appareat. Sumptum ab hirundinis natura, quæ veris est nuncia, nam hyeme devolat. Unde Horatius:

—— *Zephyris & hirundine prima.*

De primo vere sentiens. Aristoteles lib. Moralium primo: Τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ οὔτε μία ἡμέρα. i. e. Ver *enim* nec una hirundo facit, *nec unus dies.* Et beatum eodem modo felicemve nec unus, nec breve efficit tempus. Aristophanes in avibus:

Δεῖσθαι γὰρ ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων.

i. e. *Multa videtur opus habere hirundine.*

Interpres indicat allusum ad proverbium, quod modo retulimus: Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Huc affine videtur illud Sophocleon in Antigona:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

i. e. *Namque unius quæ sit viri, haud est civitas.*

Etenim quemadmodum *una hirundo non facit ver*, ita nec unus homo facit civitatem, nec unus nummus divitem.

XCV. *Da mihi mutuum testimonium.*

Δάνεισόν μοι μαρτυρίαν. i. e. *Da mihi mutuum testimonium*, h. e. Da mihi tuum testimonium, recepturus itidem meum, si quando desiderabis. In eos recte jaciendum, qui se mutua talione laudant ac prædicant: aut qui muttuo studio sibi invicem suffragantur: aut qui ad gratiam testificantur, neglectâ religione. M. Tullius pro L. Flacco, repudians elevansque Græcorum testium fidem: *Veruntamen*, inquit, *hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo vel literas, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Deinde si qua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem, & fidem nunquam ista natio coluit, totiusque hujusce rei quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant. Unde illud est,* Da mihi testimonium mutuum? *Non Gallorum, Non Hispanorum putatur. Totum istud Græcorum est, ut etiam, qui Græce nesciunt, hoc, quibus verbis à Græcis dici soleat, sciant.* Quibus ex verbis M. Tullii satis liquet, adagium hoc ætate illa multo fuisse tritissimum.

XCVI. *Mutuum muli scabunt.*

Mutuum muli scabunt. Ubi improbi atque illaudati se vicissim mirantur ac prædicant. Translatum à mulis, qui sicuti reliqua jumenta, sese invicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, *Mutuum mali scabunt*, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni proverbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum: *Sed ut quod per adagionem cœpimus, proverbio finiamus, mutuo muli scabunt.* Meminit hujus & Varro lib. De lingua Latina tertio. Quanquam is locus est fœdissime depravatus, non temporum modo culpa, verum etiam impressorum istorum vulgarium, quibus hoc unice propositum videtur, ut omnes bonos libros radicitus exstinguant. Sic autem legitur. *Amica Philoptorus, ejus qui senex puerum dicit pulsum, puellam pulsam. Sic fiet mutuam mulinam.* Arbitror legendum *mutuum muli*, ut subaudiatur *scabunt.* Symmachus in Epistola quadam: *Mutuum*, inquit, *scabere mulos, cui proverbio ne videar esse confinis, præconium virtutum tuarum, presso dente restringo.* Non videtur autem adagium recte accipi posse, nisi malam in partem: veluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus, vicissim laudaret. Cujusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter vicissim efferebant laudibus.

Frater, inquit, *erat Romæ, consulti Rhetor, ut alter*
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mutius illi.

Idem Poetas indoctos notans, qui tamen invicem se recitantes audiebant, ac laudabant:

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis? nisi Callimachus? ——

XCVII. *Tradunt operas mutuas.*

Huic confine est Terentianum illud ex Phormione: *Tradunt operas mutuas.* De adolescentibus, qui se vicissim in peccatis defenderent. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam utuntur opera: maxime fabri ærarii.

XCVIII. *Senes mutuum fricant.*

Huc pertinet & jocus ille in proverbium versus, de senibus *mutuo se fricantibus.* Narrat autem fabulam Ælius Spartianus in Adriani Imperatoris vita. Is Adrianus in balneo veteranum quempiam, servuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum & servulis aliquot & sumptibus donavit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes, cœperunt & ipsi complures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, ut hoc modo Principis elicerent benignitatem. At ille evocatis senibus, jussit ut alius alium vicissim defricarent, atque ita pueris nihil opus fore. Is jocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Æmiliani apophthegma: *Jumenta quod manibus carent, alieno egere frictu.* Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt, egere præcone, quo famam sibi comparent.

XCIX. *Fricantem refrica.*

Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν. i. e. *Scalpentem vicissim scalpe.* Refertur in Diogeniani collectaneis. Par est, de merente bene, bene mereri, & officium officio pensare. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat invicem morsicantibus, & in utramque partem dici posse, qui se mutuis officiis adjuvant, aut qui se mutuis con-

contumeliis afficiunt. In quam sententiam celebratur & Mimus ille non illepidus, Senecæ titulo, sed falso:

Ab altero exspectes, alteri quod feceris.

Aristides in communi defensione quatuor Oratorum: Τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. i. e. *Scalpentem invicem scalpere, etiam asinis videlicet tribuit proverbium. Porro Periclem cum leonibus magis, quam cum asinis esse conferendum dixerint Homerici.* Huc pertinet illud: χεὶρ χεῖρα νίζει. i. e. *Manus manum lavat.* Quod citat in Axiocho Plato:

Διὰ παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶν αὐτῷ φρονεῖν τὸ Ἐπιχάρμειον.
Ἁ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβε τι.

i. e. *Semper illi mos erat in animo volvere illud Epicharmi dictum.*

Abludit manum manus, da aliquid, & aliquid accipe.

Quanquam Aldina editio pro φρονεῖν habet φωνεῖν, i. e. *in ore habere*, & melius trochaicus tetrameter Græcus constabit, [1] si pro λάβε τι legas, λάμβανέ τι. Quod idem alio loco citavimus, sed aliter, mendosum exemplar secuti, cum Græcus Plato nondum esset ad manum, quem consulere possemus. Cujus rei visum est commonefacere lectorem, ne quis hoc nomine mihi calumniam struat, quod temere Platonis scripturam inverterim. Quantum autem ad sententiam pertinet, nihil omnino refert, νίζει legas, an κνίζει, quandoquidem ut manus manui mutuum præstat officium lavando, itidem & scalpendo.

C. *Ferrum ferro acuitur.*

Non erat consilium in hunc ordinem admiscere proverbia Theologorum, non quod ea contemnam, sed partim, quod hoc honoris habendum indicarim Sacris Literis, partim, quod passim in manibus sint. Unum tamen illud, quoniam sic ad amussim ad ista quadrat, non pigebit adscribere. Id est in Proverbiis Salomonis, capite vigesimo septimo. *Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.* Hebræi pronunciant ad hunc modum, siquidem est aliquid, adagium in suapte audire lingua: ברזל בברזל יחד.

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA OCTAVA.

I. *Æqualem uxorem quære.*

THN κατὰ σαυτὸν ἔλα. i. e. [2] *Æqualem tibi uxorem ducito.* Adagium admonet, ne quis cupiditate aut

A ambitione allectus, se potentiorem ducat uxorem, Nam ejusmodi ferme connubia inauspicato cedere. Plutarchus in libello De Liberis educandis parentes admonet, ut ejusmodi liberis suis uxores despondeant, quæ non sint multo vel ditiores, vel potentiores. Prudenter enim dici proverbio: *Tua sortis uxorem ducito.* Celebratur & hoc inter sapientum apophthegmata, atque à nonnullis Pittaco adscribitur: Γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων. i. e. *Uxorem ducito ex æqualibus.* Nam si duxeris ex potentioribus te prognatam, dominos tibi parabis, non affines. Diogenes Laertius in Vitis Philosophorum hujusmodi quiddam commemorat, quod quidem affirmat & Callimacho non ineleganti epigrammate celeB bratum esse: *Adolescens quidam Atarnetes, Pittacon consuluit utra sibi è duabus ducenda esset uxor. Nam duæ offerebantur: altera par opibus ac genere: altera utroque superior. At ille sublato scipione, quo nitebatur, admonuit, uti pergeret ad trivia civitatis, quo pueri lusus causa conveniunt, eos consuleret, & quod illi dedissent consilii, id sequeretur. Pueri ex proverbiali cantione responderunt:* Æqualem uxorem esse ducendam. *Itaque adolescens altera præterita, duxit æqualem.* Idem Dioni suadet Callimachus. Hæc autem sententia hoc impensius placuit Pittaco, quod ipse nobiliorem se duxerat, Draconis sororem, cujus imperium fastidiaque molestissime legitur tulisse: ut hoc dictum non in tempore, sed suo C malo videatur reperisse. [1] Exstat autem epigramma, tametsi illic ἰών, non Δίων legitur, mendose opinor: id est hujusmodi.

Ξεῖνος Ἀταρνείτης τις ἀνείρετο Πιττακὸν οὕτω,
Τὸν Μιτυληναῖον παῖδα τὸν Ὑρράδιου.
Ἄττα γέρον, δοιός με καλεῖ γάμος, ἡ μία μὲν δή,
Νύμφη, καὶ πλούτῳ καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ,
Ἡ δ' ἑτέρη, προβέβηκε. τί λώϊον; εἰ δ' ἄγε μοι σὺ
Βούλευσον πότερον εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν. ὁ δὲ σκίπωνα γεροντικὸν ὅπλον ἀείρας
Ἠνὶ δὲ κεῖνοί σοι πᾶν ἐρέουσιν ἔπος
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβηκας ἔχοντες
Ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
D Κείνων ἔρχεό φησι μετ' ἴχνια. χ' ὁ μὲν ἐπέστη
Πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀΐων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
Δράξασθαι, παίδων κλήδονι συνθέμενος·
Τὴν δ' ὀλίγην ὡς κεῖνος ἐς οἶκον ἐπήγετο Νύμφην,
Οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quos versus, quoniam Ambrosius Camaldulensis, Diogenes interpres, non omnino infeliciter Latinos fecit, haud gravabor adscribere:

1 *Si pro λάβε τι, legas λάμβανέ τι*] Imo vero legendo λάμβανέ τι, nihilo melius constabit quam antea: oportebit enim in λάμβανε mediam syllabam produci: quod plane est inauditum, nec ullo, ut opinor, veteris Poetæ exemplo defendi potest, in versu, cujus non sit E suspecta lectio. Legendum ergo potius, λάβοις τί σύ: quam lectionem apud Stobæum aliquando reperisse mihi videor. Ipse Erasmus antea scripsit λάβοις τί, recte, si addidisset σύ. Quod pronomen non caret aliqua gratia & emphasi, quantum judico: & cum eo plenus est versus trochaicus catalecticus. *H. Stephanus.*

2 *Τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.*] Mirum est, hunc errorem apud omnes propemodum invaluisse, ut cum Erasmo hanc Græcam orationem, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, putent Latine ad verbum interpretatam, sonare, *Æqualem tibi uxorem ducito*: subaudiendo videlicet accusativum γυναῖκα. Hoc enim existimare absurdum esse, legentibus quæ dicam, persuasurum me spero. Hæc verba quum Erasmus ita interpretatur, *Æqualem tibi uxorem ducito*, perinde est, ac si istud proverbiale dictum, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει, Latine ita redderet: *Uxorem nactus es, hanc institue*: vel, *hanc tuo modo rege.* Atqui hoc esset (dixerit aliquis) non ipsum proverbium interpretari, sed ejus usum & accommodationem ostendere: nam nomen *uxorem* in proverbio non F reperitur, sed *Spartam.* Nimirum nec in hoc, de quo nunc agitur, reperitur *Uxorem*, sed *Turbinem.* Quum enim pueri hæc verba inter ludendum alii aliis inclamitarent, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. i. e. *Eum qui secundum te est versa*, ex re præsenti videlicet subaudiebant accusativum βέμβικα, i. e. *turbinem.* Nec vero quod Pittacus puerorum dictum de eligendo turbine, locum habere in eligenda uxore voluerit, ideo verba eorum idem quod antea significare desierunt. Nec Callimachus his verbis, quibus suum epigramma claudit: Οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, aliud significat, quam: *Itidem & tu Dion turbinem eum, qui secundum te est, versa*: si nuda verborum proferatur interpretatio: sed ea ad propositum accommodando, sensus eorum est: *Eam, quæ secundum te est, in uxorem ducito.* Quæ verba qui tanquam simplicem Græci proverbii interpretationem ponit, eo magis reprehensionem meretur, quod angustissimis finibus includit illud dictum, quod latissime patere, & ad quamplurima accommodari potest. Nam quemadmodum ad amicum Dionem scribam, Quod attinet ad duas illas puellas, quarum tibi datur optio, utram velis in uxorem ducere, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: ita etiam ad alias ejus literas respondens, dicere possum: *Quod scribis te incertum esse, hancne an illam capere debeas provinciam*, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Item: *Quod scribis ut tibi dem consilium, vitamne aulicam, an illam alteram amplecti debeas ad pueros te remitto, dicentes*, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Item: *Jam binas à te literas accepi, in quibus me consulis de eligenda, in qua stylum exerceas, materia, illud puerorum dictum*, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, *optimum tibi consilium fore existimo.* Ad alia denique permulta hæ puerorum voces eleganter accommodari possunt. Sed esto, non alia esse eorum usus exempla, quam quæ hic ponimus: saltem eadem ratione, qua dicentur significare, *Æqualem vel convenientem tibi uxorem ducito*: significare dixero & hæc, *Materiam tibi convenientem sume*: *Provinciam, cui sis idoneus, cape*: *Vitæ genus, tibi congruum, sequere.* Sed nemo est, ut opinor, qui non statim bis expositionibus (si interpretationes appellentur) reclamaturus sit. Nam ut possemus ita interpretari, dicendum foret τὴν quemlibet horum trium accusativorum subaudiri, ὑπόθεσιν, ἐπιμέλειαν, ζωὴν (quoniam cum τὴν non conveniret βίον, alioqui locum hic potius habens:) at has phrases, ὑπόθεσιν ἐλαύνειν, vel, ἐλᾶν ἐπιμέλειαν, ἐλαύνειν, ζωὴν ἐλαύνειν, quibus nisi plane ferreis auribus audire possemus? Quid? ista, γυναῖκα ἐλαύνειν, pro γυναῖκα ἄγεσθαι, minusne dura nobis censebitur? Nec vero tot verbis opus esse ad refellendam hanc interpretationem existimassem, nisi Erasmum tantam illi auctoritatem dedisse animadvertissem, ut passim à viris etiam non indoctis recipiatur. Cæterum quod attinet ad illa duo verba, κατὰ σαυτὸν, quomodo duobus Latinis apte exprimi possint, ignorare me fateor. ac vereor, ut præpositio *Secundum*, qua usus sum, parum sit Latina: & tamen quam catachresin (si aliter non possumus) usurpare potius debeamus, non invenio. *H. Stephanus.*

1 Præcepti hujus copiosorem explicationem quære in *Stephani Clerici* Quæst. Academica 1.

Hospes

Hospes Atarnites rogavit Pittacon olim,
Sic Mitylenaon, Hyrradioque satum,
Magne senex, gemina cupiunt mihi nubere, quarum
Et genere atque opibus convenit una mihi:
Altera pracellit, quid prastat consule, dicque
, Utra ex his potius sit capienda mihi?
Hic baculum tollens, sic, tela senilia, dixit,
Consilium pueri, quod petis, expedient,
Quis celer in gyrum jactatus verbere turbo
Assiduo, latis vertitur in triviis.
I, sequere illorum monitus: sic fatur, at ille
Scitatur, referunt, tu tibi sume parem.
Quae postquam audivit, monitis puerilibus harens,
A magnis hospes abstinuit thalamis.
Atque parem parvas latus traduxit in ades,
Sic Dion aequalem, si sapis, ipse cape.

Est autem allegoria à turbine puerili, qui flagellis circumagitur. Agebat enim quisque pro suis viribus turbinem sibi congruentem. Deianira apud Ovidium ad suum sexum transtulit proverbium:

Quam male inaequales veniunt ad aratra juvenci,
Tam juveni magno conjuge nupta minor.
Non honor est, sed onus species læsura ferentes:
Si qua voles apte nubere, nube pari.

Plutarchus De liberis educandis: Τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἐλᾷν σοφόν.[1] i. e. *Sapientis est uxorem sibi parem congruamque ducere.* Huc adscribendum putavi carmen illud ex Thesmophoriazusis Aristophanis titulo inscripta:

Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή.

i. e. *Regina siquidem mulier est sponso seni.*

Idem admonet versus ille Euripideus in Rheso,

Οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω.

i. e. *Nolim ex potentioribus me conjugem.*

Neque vero solum id spectari convenit, ut par sit uxor generis claritate, aut modo rei familiaris, verum ut ætas non admodum discrepet, ut forma, ut vitæ genus. Potest & longius trahi, nimirum ad negocium suscipiendum, cui sis conficiendo par & idoneus. Item ad vitæ genus aptum, & ad amicum tuis accommodum moribus.

II. *Ne my quidem facere audet.*

Qui metu non auderent hiscere, ii quondam negabantur *my facere audere*. Refertur adagium à Varrone, libro De lingua Latina tertio: Putat enim ille *mussare* verbum deductum à *my* literæ vocabulo, quasi μύζειν, propterea quod muti non amplius sonare queant, quam *my*. Est enim ea litera maxime omnium muta, præsertim in fine, mire os contrahens & occludens. Verba Varronis sunt hæc: *A quo idem dicit, quod minimum est, neque, ut ajunt, μῦ facere audent.* Videtur esse carmen Ennianum, Nam huc paulo superius citaverat.

Dicit, quod minimum est, neque, ut ajunt, my facere audent.

Est autem Græcis μύζω, tum *sugo*, tum *naribus vocem reddo*. Aristophanes, ἐν Θεσμοφοριαζούσαις:

Τί μύζεις; πάντα πεποίηται καλῶς.

Quum enim Mnesilochus dixisset, μῦ μῦ. i. e. *my my*, Euripides respondet:

Quid mussitas? peracta sunt cuncta optime.

Et apud Latinos *mutire* ac *mussare*, est tacite ferre, & quasi vocem absorbere, Terentius:

Mussitanda injuria adulescentium.

Virgilius:

——— *Mussat rex ipse Latinus.*

Apud Aristophanem in Equitibus, duo privatim apud se questuri quædam de vitiis civitatis senarium hunc concinunt:

1 Σοφόν. i. e. *Sapientis est, uxorem, &c.*] Duo sunt quæ aperte repugnant huic interpretationi: unum, quod κατὰ σαυτὸν accipiendum esset pro καθ' ἑαυτὸν, novo plane modo: non secus quam si quis Latine *Te* aut *teipsum*, pro *Se* aut *seipsum* usurparet: alterum, quod ἐλᾷν pro ἀγαγέσθαι intelligendum foret. Legendum est ergo apud Plutarchum ἕλα, non ἐλᾷν, nec ἐλεῖν: & ita interpretanda ejus verba: Nam dictum illud, *Eum qui secundum te est, versa, sapiens est.* De his autem verbis τὴν κατὰ σαυτὸν ἕλα, vide proxime præcedentem annotationem. *H. Stephanus.*

A Μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ μῦ.

Ex quo licet conjicere hanc esse vocem loqui formidantium.

III. *Ne gry quidem.*

Μηδὲ γρῦ φθέγγεται.[1] i. e. *Ne gry quidem loquitur*, hyperbole item proverbialis apud Græcos, pro eo, quod est, ne tantulum quidem. Nam, *Gry*, minimum quiddam significat, aut sordes unguium rem videlicet vilissimam, aut vocem suillam: quam edere solent ii, qui gravantur sermone respondere, aut nomisma minutissimum. Aristophanes in Pluto:

Καί με προσβιάζεται.
Κἀιτοῦτ' ἀποκρινόμενος τὸ παράπαν, οὐδὲ γρῦ.

B i. e. *Meque vi subigit simul.*
Atque interim rogatus, hæc quid sibi velint,
Prorsum nihil respondet, ac ne gry quidem.

Hinc & verbum deductum γρύζειν. Idem in eadem fabula:

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε;

i. e. *Grunnire vero audetis etiam perditi?*

Philostratus in vita Apollonii: Οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο, οὐδ' ὑπήχθη γρύξαι. i. e. *Haud quaquam locutus est, neque adduci potuit ut vel hisceret.* Hujus vocis usus admodum frequens est apud Aristophanem.

IV. *Pilo non facio.*

C Est Latinis hæc familiaris hyperbole: *Non facio pili.* Ne pilo quidem melior, cum minimum quiddam momenti significant. Catullus:

Non faciunt pili cohortem.

Cicero ad fratrem: *Ego enim* ne pilo quidem *minus te amabo.* Idem: *Interea Cappadocia, ne pilum quidem.* Tametsi in vulgatis exemplaribus *pileum* hoc loco scriptum est. Quod quidem adagium etiam his temporibus nulli non est in ore. Pili vilitas etiam Græcis in proverbio fuit. Unde [2] ἄξιος τριχός. i. e. *dignus pilo*, in hominem nihili. Quo durior erit translatio, hoc venustior: Nam *pilo non facio*, præter hyperbolen nihil pene habet figuræ. At, *ne pilo quidem doctior: Ne pilo quidem injucundior: Ne pilo quidem bonoratior:*

D atque id genus orationes, quoniam paulo longius recedunt à simplici sermone, plusculum accipiunt gratiæ.

V. *Nauci non facio.*

Nauci esse, &, *nauci facere*, pro eo, quod est, nihil esse, & nihili facere, sæpicule apud Plautum reperietur. Quid autem *nauci* significet, servus quidam Plautinus, cum ea voce esset usus, tamen scire se negat. Plautus: *Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.* Grammatici quidam, inter quos Pompejus Festus, ajunt, *nauci* significare nucis putamen, aut oleæ nucleum, aut eam membranulam, quæ visitur in medio nucis juglandis intersita: denique rei cujusvis putamen, quod Græci σκύφημα, *nauci* vocatum existimant.

E Quidam à voce Græca deducunt νάκην, quod declarat *pellem caprinam*. Sunt & aliæ de *nauci* sententiæ, quas qui volet cognoscere, legat Festum in dictione *Nacca*. *Nauci non habeo*, dixit Ennius apud M. Tullium lib. De Divinatione I. *Non habeo denique nauci Marsum augurem.*

VI. *Flocci non facio*, aut, *flocci facio.*

Eadem ratione dictum est: *Flocci facere*, &, *ne flocci quidem facere*, pro eo, quod est, ne tantuli quidem facere. Est autem *floccus* particula lanæ, quæ inutilis à vellere divellitur atque evolat, aut certe simile quid-

F 1 Μηδὲ γρῦ φθέγγεται.] Satius videtur proverbium efferre sine verbo φθέγγεται, hoc modo, Μηδὲ γρῦ: vel, οὐδὲ γρῦ: quia non tantum ad verba refertur, verum etiam ad res: ideoque non jungitur duntaxat cum verbis loqui significantibus, sed & cum aliis. Julianus Imperator in oratione scripta Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ: Ὁ γάρ τοι καλὸς Κωνστάντιος ἐκληρονόμησεν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρῴαν οὐσίαν ἅπασαν, ἐμοί τε, ὅπερ ἔφην, οὔτε γρῦ μετέδωκεν αὐτῆς. Athenæus lib. VIII. ὄψει δὲ μηδὲν εἰς πλεῖν, μηδὲ γρῦ. *H. Stephanus.*

2 Ἄξιος τριχός.] Ita quidem legitur apud Zenobium: sed fortasse mendose, pro, οὐδ' ἄξιοι τριχός: vel, οὐδὲ τριχὸς ἄξιοι. i. e. *Ne pilo quidem digni.* Ita enim usurpatur frequentius: nec minus de rebus quam de personis, ut: οὐδὲ τριχὸς ἄξιον τοῦτο. Aristophanis etiam locus negationem admittet, si ita mutetur orationis forma: *Ne pilo quidem dignum furatus sum quicquam: alioqui mori velim.* H. Stephanus.

dam

dam nullius momenti. Exempla passim apud auctores obvia sunt, ut non videatur operæ precium hoc inculcare loco.

VII. *Hujus non facio.*

Ad hanc formam pertinet illud Terentianum, ex Adelphis: *Hujus quicquam non faciam.* Donatus admonet esse δεικτικὸν, demonstrantis aut floccum, aut stipulam, aut summum digitum, aut hujusmodi quippiam. Athenæus libro duodecimo prodidit, Sardanapali statuam ipsius monumento impositam, hoc gestu digitorum, ut significaret res humanas omneis prorsus esse contemnendas, ac ne digituli quidem crepitu dignas.

VIII. *Vitiosa nuce non emam.*

Apud Plautum est in Milite: *Vitam tuam vitiosa nuce non emam*, pro eo, quod est, ne minimo quidem. Et vulgo dicimus, *cassa nuce non emerim*, &c, *putamine nucis non emerim.* Aristophanes in Pace:

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδ' ἂν ἰσχάδος μιᾶς.

i. e. *Non emerim nec unica quidem nuce.*

Consimile his, quod legitur apud eundem Plautum, citante Festo: *Non ego istud verbum empsitem titivillitio.* Nam hoc verbo Latinos nihili rem significare solitos, quemadmodum & Græci dicunt, τιτιλό. Rursum *Butubata*, qua voce usus est Nævius, pro nugatoriis, auctore Festo.

IX. *Ne teruncium quidem insumpsit.*

Est aliquoties apud Ciceronem hyperbolé *teruncii*, quod apparet esse genus minutissimi nomismatis, ad Atticum: *Atque etiam spero, toto anno imperii nostri, teruncium sumptus in pronuncia nullum fore.* Plautus in Captivi duo: *Neque ridiculos jam* terunci *faciunt*: quemadmodum Græci dicunt ἡμιωβόλιον, pro re vilissima. Varro *teruncium* à *tribus unciis* dictum putat.

X. *Homo trioboli.*

Itidem Plautus in Pœnulo *hominem trioboli* dixit, pro nequissimo, planeque nullius precii. A nummo minutissimo. Consimili figura dixit Aristophanes in Vespis, pro vilibus versibus, τριχοινίκων ἐπῶν. Gregorius in Epistolis de vili contemptoque dixit, Μᾶλλον ἀνδράποδον ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιον. i. e. *Imo potius mancipium paucis obolis dignum.* Dicuntur & *triobolares.*

XI. *Homo tressis.*

Consimili modo Persius *tressem agasonem* appellat, contemptissimum homuncionem. Idem:

Et centum Græcos curto centusse licetur.

i. e. minimo. *Tressem* autem dixit novem, [1] quasi tribus assibus æstimandum. Assis autem erat ærei nummuli genus. Persianum carmen sic habet in quinta Satyra:

—— *Heu steriles veri, quibus una Quiritem*
Vertigo facit: hic Dama est, non tressis *agaso.*

Confine Hieronymianum illud: *Quis te dupondio supputabat?* Justinianus in præfatione Pandectarum, noluit adolescentes legum studiosos, veteri non minus ridiculo quam frivolo cognomine, nuncupari *dupondios*, sed Justinianos novo.

XII. *Dignus pilo.*

Ἄξιοι τριχός. i. e. *Pilo digni*, dicuntur Græcis, nulla bona re digni, quod pilo nihil contemptius. Aristophanes in Ranis:

Εἴ πώποτ' ἦλθον δεῦρ' ἐθέλω τεθνηκέναι,
Ἢ 'κλεψα τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχός.

i. e. *Si quando veni huc, emori sane volo, aut*
Si quid tuorum sustuli, dignum pilo.

Adagium commemoratur à Diogeniano.

XIII. *Nec uno dignus.*

Ἄξιος οὐδὲ μονὸς, καὶ, ἄξιος ἑνός. i. e. *Ne uno quidem dignus*, &c, *uno dignus*, de vilissimo. Translata metaphora à jactu talorum, in quo μονὰς, i. e. *unionis numerus* infimus erat. Demum ubique in rationibus numerorum minimum quiddam est *unio*, ac ne numerus quidem, ut autumant Philosophi. Ex adverso, quem multi preci significant, hunc πολλοῦ τινὸς ἄξιον. i. e. *multa re dignum*, trita figura Græci dicunt, & τὸ παντὸς ἄξιον, i. e.

[1] Adi Interpretes ad *Persii* Satiram 5. v. 76.

A *quavis re dignum*, & è diverso ὀλίγου ἄξιον. i. e. *paulo dignum*, quem contemnunt. Gregarium autem est ac plebejum, unius duntaxat hominis vice supputari. Proinde Homerus Iliados Λ. cum medici dignitatem explicare vult, ait:

Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

i. e. *Unus homo medicus multis æquandus honore est.*

Ad quod respexit Plato lib. De Legibus quinto. Ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων. i. e. *Nam hic quidem pro uno, ille pro pluribus aliis æstimandus est.* Ad hanc formam pertinent & illæ Rhetorum figuræ, cum ajunt, *unum aliquem sibi pro theatro esse*, & *unius cujuspiam judicium pluris se facere, quam infinita multitu-*
B *dinis.*

XIV. *Dignus obelisco.*

Ἄξιος ὀβελίσκου. i. e. *Dignus obelisco*, dignus quovis honore. Summis enim viris ejusmodi columnæ ac pyramides erigebantur, magnificis inscriptæ titulis, aut ingentes colossi, sic enim stupidi principes olim fingi gaudebant. Tametsi proverbium ancipitem habet sententiam, propterea quod Aristarchus obeliscis jugulare sit solitus, quæ parum probaret. Meminit hujus præter alios Suidas.

XV. *Aureus in Olympia stato.*

Quem summo præmio dignum Græci significant, ei dicere solent: *Aureus in Olympia statuere.* Lucianus
C in Pseudologista: Χρυσοῦς φασὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθήσῃ. i. e. *Aureus, ut ajunt, in Olympia stato.* Quod is honos id ætatis præcipuus haberetur, loco tam celebri, statuam inter illustreis viros habere. Huc allusit Virgilius, cum ait:

Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.

Plato in Phædro: Ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν. i. e. *Polliceor me statuam auream tibi æqualem Delphis collocaturum.* Ibidem paulo post: Παρὰ τὴν Κυψελιδῶν ἀνάθημα σφυρήλατος ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθητι. i. e. *Inter statuarum Cypselidarum monimenta, in Olympia fabrefactus stato.* Interpres fortassis χρυσήλατος, le-
D git, aut certe somniavit, ut qui verterit *aureum.* Porro reges Corinthi dicuntur Cypselidæ à Cypselo, qui, pulsis Bachidis è Corintho, ibidem imperio est potitus, summasque coegit divitias, cujus rei argumentum, inquit Strabo, Τὸ Ὀλυμπίασιν ἀνάθημα Κυψέλου, σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. Allusit huc & Philostratus in Apollonii vita: Στεφανώσουσί σε Ὀλυμπία. i. e. *Et coronabunt te in Olympia.* Non dissimili figura dixit Persius, Satyra secunda:

Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Quibusdam enim signis aurea barba consuevit addi.

XVI. *Quavis re dignus.*

Ἄξιος τοῦ παντός. i. e. *Quavis re dignus.* Refertur ab
E omnibus Græcorum adagiorum collectoribus. Utitur Plato in Sophista: Καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δὲ ἄξιοι τοῦ παντός. i. e. *Aliis videntur nulla re digni, aliis rursus quantavis.* Similiter dixit Terentius: *Hominem quantivis pretii.* Quanquam hujus adagionis modo est facta mentio.

XVII. *Dignus Argivo clypeo.*

Ἄξιος εἶ τοῦ ἐν Ἄργει ἀσπίδος. i. e. *Dignus es Argivo clypeo.* De generoso ac majorem in modum venerando: inde sumptum, quod olim apud Argivos ex more pueri incorrupti purique, clypeos quosdam gestantes, pompas agebant. Isque honos erat illi ætati prisco quodam instituto decretus.

F XVIII. *Dignum propter quod vadimonium deseratur.*

Ubi rem maximi momenti volemus significare, quæque vel quantovis dispendio debeat expeti, *dignam* esse dicemus, *cujus gratia vadimonium deseratur.* Nam qui vadati sunt, non nisi summo suo periculo abesse possunt. Plinius Secundus in præfatione Naturalis Historiæ: *Inscriptiones*, inquit, *propter quas vadimonium deseri possit*, hoc est, quarum gratia omnia sint posthabenda, vel maxime feria. Seneca De beneficiis libro quarto: *Vadimonium promittimus, tamen deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem vis major excusat.*

Hæc Senecæ verba declarant, vehementer urgens esse oportere, quod excuset vadimonii promissi desertorem. Horatius:

—— *Et casu jam respondere vadato*
Debebat. ——

Ridet improbum garrulum, qui maluerit periclitari de causa, quam à nugis discedere. Consimilis est forma, *quasi pro aris focisque dimicare*, quum de re cara seriaque certamen est. Nec dissimili schemate dixit Celsus, libro Pand. sexto, titulo De rei vindicatione: *Laribus sepulcrisque avitis carere. Finge*, inquit, *pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulcrisque avitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quam si initio non foret ædificatum.*

XIX. *In utramvis dormire aurem.*

In utramvis dormire aurem, est animo ocioso, securo, vacuoque esse. Terentius in Heauton: *Ademptum tibi jam faxo omnem metum, in aurem utramvis ociose ut dormias.* Utitur eo & Basilius in Epistola quadam, sed malam in partem, ita ut supinam securitatem intelligi velit. Menander in Plotio apud Gellium:

Ἐπ' ἀμφοτέραν, ἵν' ἐπίκληρος ᾖ, μέλλει καθευδήσειν.

i. e. *In aurem utramque, quandoquidem dotata est, cubet.* Sic enim vertit nescio quis.

XX. *In dexteram aurem.*

Eodem sensu dixit Plinius *in dexteram aurem*. Ita enim scribit Romano suo: *Nihil quod* in dexteram aurem, *fiducia mei dormias, non impune cessatur*, i. e. nihil est quod sis securus. Sic enim admonent Medici, ut in primo somno, qui profundissimus esse consuevit, *in aurem dexteram* incumbamus. Cum experrecti redormire cupimus, in sinistram. Porro qui levi somno vult uti, in neutram incumbit aurem, quo facilius expergefiat.

XXI. *Porrectis dormire pedibus.*

Huic affine est illud: Ἀποτείνας τὼ πόδε καθεύδειν. i. e. *Porrectis pedibus dormire.* Lucianus de mercede servientibus: Καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῆς εὐχῆς ἐκτείνας τὼ πόδε καθεύδειν. i. e. *Jamque tandem quod optari solet, obtigit, ut porrectis pedibus dormias.* Ad eandum figuram pertinet, quod in Aristophanis Pluto dixit Mercurius: Ἀναβάδην ἀναπαύομαι. i. e. *Sublatis pedibus requiesco, & supinus per ocium.* Et supinitatem, negligentiam, incogitantiamque significamus. Et, *conserere manus*, in Hebræorum proverbiis, in ignavum. *Paulum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias.*

XXII. *Naso suspendere.*

Naso suspendere, est vafre ac subdole irridere. Plinius lib. XI. cap. 32. docet, à suæ ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Nam apud veteres auctores nihil hujusmodi legitur. Verba Plinii subscribam: *Et altior homini tantum, quem novi mores subdolæ irrisioni dicavere, nasus.* Horatius in Sermonibus:

—— *Naso suspendis adunco.*

Idem alibi:

—— *Balatro suspendens omnia naso.*

Persius de Horatio, qui vafre tecteque rideat:

Callidus exterso populum suspendere naso.

Idem alibi:

Disce, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.

Unde *nasuti* vocantur, qui docte norint alios irridere. Martialis:

Non cuicunque datum est habere nasum.

Idem:

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Idem rursum:

Nasutus sis usque licet, sis denique nasus.

Persius:

—— *Rides ait, & nimis uncis*
Naribus indulges. ——

Græci simplici efferunt verbo, μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν. i. e. *irridere, vicissim irridere*, ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος, i. e. *naso*. Cassius ad Ciceronem, libro Epistolarum

A familiarium decimo quinto: *Quosque ubi ridiculo aut scommatico dicterio læseris, velint rustice gladio, ἀντιμυκτηρίσαι*, i. e. *vicissim naso suspendere.*

XXIII. *Dignus, qui cum in tenebris mices.*

Qui certissima esset fide, eum *dignum* dicebant, *qui cum in tenebris micaretur.* Cicero lib. Officiorum tertio: *Hoc nonne est turpe, dubitare Philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant, à quibus natum est, id quod tritum est vetustate proverbium. Cum enim fidem alicujus, bonitatemque laudant, dignum esse dicunt, qui cum in tenebris mices.* Idem De finibus libro secundo: *Cur justitia laudatur, an verum est tritum vetustate proverbium, qui cum in tenebris mices?* Est autem *micare*, lusus ge-
B nus quoddam, quod adhuc apud Italos durat, ut repente porrectis digitis, certantium uterque numerum divinet. Hujus Cicero mentionem facit, libro De Divinatione secundo: *Quid est enim sors? Idem propemodum quod* micare, *quod talos jacere, quod tesseras.* M. Varro: *Micandum erit cum Græco, utrum ego illius numerum, an ille meum sequatur.* Nemesianus in carmine Bucolico.

—— *Digitos jactate micantes.*

Meminit divus Augustinus lib. De Trinitate octavo, capite quinto. *Nam id*, inquit, *ubi volumus facile habemus, ut alio omittam, vel* micando *digitis tribus.* Porro
C qui cum *micas in tenebris*, ei liberum est, si velit fallere. Proinde *dignus, qui cum in tenebris mices* dicitur, qui sit usque adeo certa fide, ut nec si tuto possit, velit quempiam mendacio fallere. Habent Græci simile quiddam: *Dignus hic est, cui vel injurato fidem habeas:* Ὁ δ' ἀνὴρ κ' ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος. [1] i. e. *Hic vir dignus, cui credas etiam injurato.* Cui diversum: *ne jurato quidem illi crediderim.*

XXIV. *Ex Jovis tabulis testis.*

Ἐκ τῆς Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. i. e. *Ex Jovis tabulis testis.* Apud Græcos dicebatur, pro certo & indubitabili teste. Lucianus in libello De mercede servientibus: Εἴ τις εἴπῃ μοιχὸν ἢ παιδεραστὴν, τοῦτο ἐκεῖνο ἐκ τῆς Διὸς δέλτων ὁ
D μάρτυς. i. e. *Si quis te adulterum, aut pæderastem dixerit, is protinus, juxta id quod dici solet, ex Jovis tabulis testis.* Allusum est, ni fallor, ad diphtheram, in qua Jupiter omnia mortalium acta describere fingitur à Poetis.

XXV. *Atticus testis.*

Ἀττικὸς μάρτυς. i. e. *Atticus testis*, legitur in collectaneis Diogeniani, pro probatissimo atque incorruptissimo teste. Quod si quis per Ironiam torqueat in testem vanum, non inconcinne dixerit.

XXVI. *Attica fides.*

Ἀττικὴ πίστις. i. e. *Attica fides*, Legitur apud eundem de minime vanis, minimeque perjuris, inde natum quod apud Atticos templum esset Fidei Deæ constru-
E ctum. Cujus meminit etiam Plautus in Aulularia. Vellejus Paterculus meminit his quidem verbis: *Si quis hoc rebellandi tempus quo Athenæ à Sylla captæ sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri vetustatisque ignarus est. Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper & in omni re, quid syncera fide gereretur, id Romani* Attica fide *fieri prædicarent.* Quintilianus lib. XII. cap. De genere dicendi, scribit hunc in modum: *Quos ego existimo, si quod in his finibus uberius invenerint solum, fertilioremve segetem, negaturos Atticam esse, quod plusquam acceperit seminis, reddat, quia hanc ejus terra fidem Menander eludit.* Ex his colligimus *Atticam fidem* dictam, quod nec detraherent pactis, nec adde-
F rent. Talis erat & soli fides non admodum feracis, quum agrorum fides laudetur, si cum fœnore reddant quod creditum est.

XXVII. *Græca fide.*

Ἑλληνικῇ πίστει. i. e. *Græca fide.* Reperitur pro certa item fide. Fortassis idem cum proximo, nisi malumus per ironiam accipere. Ausonius ad Paulum:

Nobiscum invenies καπνόπωλια, *si libet uti*
Non Pœna, sed Græca fide. ——

[1] Κ' ἀνώμοτος πιστεύειν, &c.] Passivo πιστεύεσθαι hic utendum erat. *H. Stephanus.*

Idem

Idem de Philone villico suo:

Mutuatur ad Gracam fidem.

Plautus *Gracam fidem* dixit ubi non verbis, neque stipulationibus, sed præsente pecunia res agitur. Sic enim apud eum loquitur Clareta lena in Asinaria: *Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hac argento non emo. Catera qua volumus uti, Graca mercamur fide*, i. e. numerata pecunia. Euripides in Iphigenia Tauricæ: Πιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν. i. e. *Gracia nequaquam novit fidem*. Hoc sane nomine ea natio pessime audiit olim.

XXVIII. *Punica fides.*

Pœnorum perfidia in proverbium abiit, quod ea gens peculiariter perjurii vanitatisque notata sit, quemadmodum abunde testatur T. Livius. Cujus hæc verba sunt libro secundo de bello Punico: *Qua Punica religione servata est fides ab Hannibale*. Idem belli Punici secundi lib. primo: *Has tantas viri virtutes ingentia vitia aquabant, inhumana crudelitas*, perfidia *plusquam* Punica, *nihil veri, nihil sancti, nullius Dei metus, nullum jusjurandum, nulla religio*. His coloribus depingit Annibalem. Subindicat idem Q. Curtius, in Tyriis Pœnorum auxilio destitutis. Rursum Maximus apud Julium Capitolinum: *Afri*, inquiens, *fidem Punicam prastiterunt*: & quod modo citavimus ex Ausonio, *Pœna fide*. Salustius in Jugurthino: *Comperio Bochum magis* Punica fide, *quam ob ea qua pradicabat, simul Romanos & Numidam spe pacis detinuisse*. Plautus: *Nemo me Pœnis pœnior*, alludens ad morum perfidiam. Pœni fœdifragi semper habiti. Idem in Pœnulo: *Et is omnes linguas scit, sed dissimulat sciens, se scire, Pœnus plane est, quid verbis opust?*

XXIX. *Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.*

Qui coram blandiuntur, clam obtrectantes, palam amicos agunt, clanculum nocent: aut qui hic prosunt, illic lædunt, falsam beneficii spem ostentant, ut nacti occasionem funditus perdunt, ii dicuntur altera manu portare lapidem, altera panem ostentare. Translatum ab iis, qui canes ostentato pane pelliciunt: deinde accedentibus saxum illidunt. Euclio Plautinus in Aulul.

Nunc petis cum pollicetur, aurum inhiat, ut devoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Divus Hieronymus ad Rufinum: *Hac apud te, amice, potius expostulare volui, quam lacessitus publice desavire, ut animadvertas me reconciliatas amicitias pure colere, & non juxta Plautinam sententiam, Altera manu lapidem tenere, panem offerre altera*. Eodem eleganter allusit, scribens ad eundem Rufinum: *An tibi ideo panem non damus, quia hareticorum cerebro lapidem illidimus?* Simile quiddam habet Gregorius Theologus in Epistola ad Eusebium Episcopum Cæsariensem: Ὥσπερ εἴ τις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν καταψήχοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειάν. i. e. *Perinde quasi quis ejusdem viri altera* [1] *manu scabat caput, altera malam feriat.*

XXX. *Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.*

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγειν. i. e. *Eodem ex ore calidum ac frigidum proferre*. Bilingues, & qui eundem modo laudant, modo vituperant, *ex eodem ore calidum ac frigidum spirare* dicuntur. Natum ex Apologo quopiam Aniani fabulatoris. Satyrus quidam cum vehementer algeret, hyberno gelu supra modum sæviente, à rustico quodam inductus est in hospitium. Admiratus autem cur homo inflaret in manus ori admotas, rogavit, cur ita faceret? Is respondit, ut frigidas manus halitus tepore calefaceret. Deinde ubi exstructo foco, apposita mensa, in pultem fervidam rursum inflaret, magis etiam admiratus, sciscitatus est, quid hoc sibi vellet? Ut pultem, inquit, nimium ferventem halitu refrigerem. Tum Satyrus surgens à mensa: Quid ego audio, inquit, *Tun' eodem ex ore pariter & calidum & frigidum efflas?* Valebis, neque enim mihi ratio est, cum ejusmodi homine commune habere hospitium. At hujusce rei, quam Satyrus

1 *Manu scabat caput.*] Verte potius, *demulceat caput*: nam *scabere caput*, magis propie dicunt ψᾶν. *H. Stephanus.*

A admirabatur, causam reddit Aristoteles in Problematis, Sectione XXXIV. problemate septimo, idque ideo fieri putat, quod qui vehementius efflat, is non moveat universum aerem, sed ore contractiore paululum venti exspiret, ut calor ab ore profectus à reliquo aere, quem ob impetum plurimum movet, continuo evanescat, atque in frigus abeat. Id quod secus fit in eo, qui faucibus apertis universum aerem exhalat. Est huic confine quiddam in Epistola Jacobi Apostoli, nam hujus nomine legitur: Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν. i. e. *Ex eodem ore emanat dulce & amarum*. Huc adscribi poterit, quod refert secundo libro Plinius, plus quam prodigiosum, fontem esse quendam B in Dodona, qui cum sit frigidissimus, & faces si quis ardentes immergat, exstinguat: si exstinctæ admoveantur, accendat. Quæ omnia torquere licebit in Rhetores, qui eadem norunt laudare & vituperare, elevare atque attollere. Item in Jureconsultos, qui causam eandem nunc tuentur, nunc impugnant. Ad eum sensum detorsit Plutarchus, quod Circe eadem virga mentem adimit, ac reddit: pecudes facit, & homines. Exstat apud Græcos hic senarius proverbialis:

Τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν ἀνδρὸς κακοῦ.

i. e. *Laudare eundem, carpereque, viri est mali.*

Et Hebræus vates, nempe Esaias, male ominatur iis, *qui dicunt bonum malum, malum bonum: dulce amarum,* C *& amarum dulce*. Athenæus libro quarto docet esse fistulæ genus, à Græcis dicitur μάγαδις, sive παλαιομάγαδις, quod idem & gravem & acutam vocem reddit. Unde versum adducit ex Alexandride:

Μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν.

i. e. *Grande ac pusillum Magade proloquar simul.*

Id Græcis dicitur Μαγαδίζειν, sonare simul duas voces, gravem & acutam, διὰ πασῶν, ut vocant Musici. Aristoteles sectionis decimæ nonæ, problemate juxta Græcos codices decimo octavo, juxta Theodori versionem XVII. utitur eo Μαγαδίζειν, quærens, cur hæc sola harmonia, quam dixi, sonetur Magade? Rursus in problemate XXXIX. juxta Græcos codices: Μαγαδίζουσι δὲ ἐν τῇ D διὰ πασῶν συμφωνίᾳ. i. e. *Magadissant in concentu diapason.*

XXXI. *Oculata manus.*

Oculatas manus dixit Plautus, quæ promissa velint exhiberi re, non oratione promitti. Nam oculos habere, quibus videant exhibita, aures non habere, quibus audiant pollicitationes. Ita lena quædam in Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cum illa nihil commoveretur promissis: *Semper*, inquit, *oculata nostra sunt manus*, credunt quod vident. In eadem erat sententia leno ille Terentianus Sannio: *Nunquam*, inquit, *ego adeo astutus fui, quin quicquid possem, mallem auferre in prasentia potius*. Huc allusit Chærea in Eu- E nucho: *Fac nunc promissa ut appareant.*

XXXII. *Caca dies*, &c, *Oculata dies.*

Plautus item *cacam diem* & *oculatam*, pro die, qua non numeratur præsens pecunia & qua numeratur. Sic enim leno quidam loquitur in Pseudolo: [1] *Eme die caca hercle oleum, id vendito* oculata die, *jam Hercule vel ducenta fieri possunt prasentes mina*. h. e. Eme non præsente pecunia, sed in diem pacta, revende pecunia præsente. Vocant & Jurisconsulti *cacam diem*, & *caca testimonia*, quæ scripto perhibentur absentibus. Nam *caca* sunt non tantum quæ non vident, sed quæ non videntur & absunt.

XXXIII. *Lentiscum mandere.*

F Σχῖνον διατρώγειν. i. e. *Lentiscum mandere*, vel *arrodere*, Græco proverbio dicuntur ii, qui nimio commendi corporis studio superfluunt: Nam ex lentisco dentifricium fieri consuevit. Is est pulvisculus quidam candidandis dentibus comparatus. Fiebant & dentiscalpia ex lentisco, hoc est, cuspides quædam purgandis dentibus accommodæ. Martialis in Apophoretis:

1 Hanc metaphoricam loquutionem, & quidem duram ac vere lenoniam, potius dixerim, quam proverbialem. Proverbia quidem pleraque sunt metaphoricis loquutionibus concepta, at quævis metaphoræ propterea proverbiales haberi nequeunt. Quod si frequentius ad animum revocasset *Erasmus*, non tot nobis loquutiones non magni pretii proverbiorum loco venditasset.

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna levare potest.

Quin & Dioscorides libro primo indicat, lentisci succum ex aqua decoctæ figere vacillantes dentes, si eo colluantur: tum & cuspides hinc factas si affricentur, utiles esse dentibus abstergendis. Hujusmodi igitur, quibus dentiscalpium semper in ore est, *lentiscum arrodere* dicuntur, & σχινοτρῶγες, *Lentisci arrosores appellantur*. Nam dentium cura, olim ut delicatis probro dabatur, & Apulejo inter reliqua crimina objectum est, quod dentifricium parasset. Recte transferetur adagium & ad reliquum totius corporis cultum.

XXXIV. *Unico digitulo scalpit caput.*

B Molles atque effœminati, *uno digito caput scalpere* dicuntur, nimirum solliciti ne comam studiose compositam perturbent. Id primum dictum putant à Calvo Poeta in Pompejum, hinc in omnes parum viros translatum. Juvenalis Satyra nona:

Qui digito scalpunt uno caput. ——

Molles & impudicos ex gestu notans. Porro gestum cum antiquitus impudicitiæ habitum argumentum, testatur in Epistolis Seneca: *Rerum*, inquiens, *omnium, si observentur, indicia sunt. Et argumentum morum ex minimis quoque licet capere. Impudicum, & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum, &*
C *relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum interdum risus, insanum vultus, habitusque demonstrat.*

XXXV. *Summo digito caput scalpere.*

Τῷ ἄκρῳ δακτύλῳ τὴν κεφαλὴν κνᾶν. i. e. *Summo digito caput scalpere.* Idem est cum proximo. Lucianus in Rhetorum præceptore, deliciis effœminatum hominem describit his verbis: Ἐν τούτοις δὲ πάνσοφόν τινα, καὶ πάγκαλον ἄνδρα, διασεσαλευμένον τὸ βάδισμα, ἐπικεκλασμένον τὸν αὐχένα, γυναικεῖον τὸ βλέμμα, μελιχρὸν τὸ φώνημα, μύρον ἀποπνέοντα, τῷ δακτύλῳ ἄκρῳ τὴν κεφαλὴν κνώμενον. i.e. *Inter hæc autem virum quendam egregie sapientem, atque insigni forma, lubrico incessu, fracta cervice, mu-*
D *liebri adspectu, voce mellita, olentem unguenta*, caput summo digito scalpentem.

XXXVI. *Phryx plagis emendatur.*

Phryx plagis emendatur. In barbaros servilique ingenio homines dicitur, qui non pudore, neque monitis, sed verberibus redduntur meliores. Cum contra *generosus animus*, ut ait Seneca, *rectius ducatur, quam trahatur.* Cicero pro L. Flacco in testes Asiaticos: *Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia, Utrum igitur nostrum, an vestrum est hoc proverbium? Phrygem plagis fieri solere meliorem.* Adagium ita refertur apud Suidam versu trochaico:

Φρὺξ ἀνὴρ πληγεὶς ἀμείνων καὶ διακονέστερος.

E i.e. *Verberatus Phryx melior & obsequens erit magis.*

Ostendit Athenæus, è Phrygia mitti solere mancipia laudatissima.

Ἀνδράποδ' ἐκ Φρυγίας, ἀπὸ δ' Ἀρκαδίας ἐπικούρους.

i.e. *Mancipia ex Phrygia, sed ab Arcadia auxiliares.*

XXXVII. *Nihil sacri es.*

Οὐδὲν ἱερὸν ἀπάρχεις. i. e. *Nihil es sacri.* Sermo contemnentis proverbialiter. Siquidem Græci quicquid præclarum ac vehementer conducibile videri vellent, id *sacrum* appellabant, ut ἱερὰν βουλή. i.e. *Sacra res consilium.* & ἱερὰν πόλιν. i. e. *Sacram civitatem* dixit Aristides, tanquam omnium tutatricem, & quod alio citavimus loco, ἱερὰν ἄγκυραν. i.e. *Sacram ancoram.* Plu-
F tarchus in vita Pelopidæ, *Sacri præsidii* mentionem facit. Theocritus in Hodœporis:

Ἀλλ' ὧν ἀγκαλας ἔριφον θέμενος, ἐνί μοι οὐδὲν
Ἱερόν.

i. e. *Hædum igitur, si vis, age jam deponito, quanquam*
Nil sacri est. ——

Verba sunt contemnentis pignus. Qui proverbii tradunt originem, ajunt Herculem conspecta Adonidis imagine contempsisse his verbis, Οὐδὲν ἱερὸν εἶ. i.e. *Nil es sacri.* Seu quod existimaret, iis duntaxat habendum

A esse divinitatis honorem, qui de genere mortalium essent benemeriti: sive quod fures, qui in ejus templum aufugissent, non essent in tuto, propter loci religionem, quemadmodum in aliorum deorum sacellis. Nunc accommodatur ad quamvis rem despicatui habitam. Ab hac interpretatione non discrepant, quæ refert Theocriti scholiastes, hujus commenti auctorem citans Cleandrum.

XXXVIII. *Nihil sanum.*

Summam morum corruptionem. & nullum honesti respectum his verbis Græci significant, Οὐδὲν ὑγιές. i. e. *Nihil sanum.* Exempla passim in comœdiis tragœdiisque Græcorum sunt obvia. Aristophanes in
B Pluto:

Πυνθανόμενος εἰ χρὴ μεταβαλόντα τοὺς τρόπους,
Εἶναι πανοῦργον, ἄδικον, ὑγιὲς μηδὲν,
Ὡς τῷ βίῳ τοῦτ' αὐτὸ νομίσας ξυμφέρειν.

i. e. *Scitatum an expediret, ut in contrarium*
Verso instituto pristinisque moribus,
Iniquus esset, subdolus, sani nihil,
Ratus ista vita commodis conducere.

Andromache in sui nominis tragœdia apud Euripidem ita describit Spartanorum mores:

Ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν,
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
Ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
C Ἑλικτὰ, κοὐδὲν ὑγιές. ——

i. e. *Heus omnium mortalium invisissimi,*
Spartam incolentes, fraudulenti consili,
Mendaciorum principes, & opifices
Tecti malorum, tortiles, sani nihil.

Aristophanes, ἐν Θεσμοφοριαζούσαις, si modo non fallit titulus, de fœminis:

Τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
Τὰς οὐδὲν ὑγιὲς, τὰς μέγ' ἀνδράσιν κακόν.

i.e. *Vini bibabes, proditrices, garrulas,*
Nihilque sanum, maximum viris malum.

Ubi plane proverbialiter dixit οὐδὲν ὑγιὲς, pro *perditissimis.* M. Tullius ad Atticum lib. decimo quinto: *Quid*
D *quæris?* οὐδὲν ὑγιές. Id velut interpretans in Epistola, quæ præcessit ab hac tertia. *Quid quæris nihil sinceri.*

XXXIX. *Dionis gry.*

Τὸ Δίωνος γρῦ. i. e. *Dionis gry.* Recte dicetur, aut, ubi quempiam magno animo contemnimus, ac ne responso quidem dignum habemus: aut, cum rem nihili significamus. Nam de *gry* alio diximus loco. Adagium ortum ex eventu. Dion, Alexandrinus natione, præcipuam in philosophia laudem est consecutus. Huic erat frater luctator, nomine Topsius. Itaque cum quidam ex ejus concertatoribus Dionem probris incesse-
E ret, fanda atque infanda in eum evomens, multa interim turba ad convicium, ut fit, affluente, ipse ne verbo quidem respondit maledictis, videlicet philosophiæ dogmatum memor. Cæterum ubi jam intra ædium suarum vestibulum esset, nam conviciator eousque fuerat prosecutus, nihil iracundiæ præ se ferens, hoc tantum respondit: οὐδὲ γρῦ. i. e. *Ne gry quidem.* Juvenis autem animi impotens, laqueo se præfocavit. Ea res in vulgi fabulam abiit.

XL. *Cæcus cæco dux.*

Τυφλὸς τυφλῷ ὁδηγός. i. e. *Cæcus cæco dux.* Adagium Euangelicis quoque literis celebratum, quo lubentius etiam refero. Uti licebit, quoties indoctus indoctum docere, inconsultus imprudenti consilium dare cona-
F bitur. Allusit ad proverbium M. Tullius lib. De finibus ultimo: *C. autem Drusi domum compleri consultoribus solitam accepimus, cum quorum res esset, ipsi non videbant, cæcum adhibebant ducem.* Hæc Cicero. Drusus enim Jureconsultissimus, aliis prospiciebat animo, quum corporis oculis nihil cerneret. Cui confine est Horatianum illud:

—— *Cæcus iter ostendit.*

Horatius ad Scævam:

Cæcus uti si monstret iter, tamen adspice. ——

Quod quidem Porphyrion perinde dictum autumat, quasi

quasi dicas: *Sus Minervam.* Præpostere enim res geritur, cum cæcus videntibus iter commonstrare conatur. Apud Aristophanem in Pluto, Carion servus stomachatur in herum, quod ipse videns, Plutum oculis captum sequeretur:

Ὅς τις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ,
Τοὐναντίον δρῶν, ἢ προσῆκ' αὐτῷ ποιεῖν.
Οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα,
Οὗτος δ' ἀκολουθεῖ, κἀμὲ προσβιάζεται.

i. e. *Luminibus ut qui captum & orbum homunculum*
Sequatur à tergo, hoc agens prepostere.
Nam qui videmus, ducimus cæcos, at hic
Sequitur, simulque cogit eadem facere me.

XLI. *Cæca speculatio.*

Ἀλαοσκοπή. i. e. *Cæca speculatio*, composita Græcis est dictio, ἀπὸ τοῦ λάειν, quod est *videre*, inde ἀλαὸς cæcus, & σκοπεῖν, i. e. *Inspicere.* Ita Suidas ex Homero citans. Etymologus addit alias conjecturas, ex Methodio citans idem dictum. Suidas proverbialem dictionem admonet, quoties aut connivent, quibus datum est negocium, aut ipsi nihil vident, quibus observandi partes sunt delegatæ. Translatum ab iis, qui è speculis sublimibus diligenter circumspectant undique, & quod viderint, aliis renunciant. Homerus aliquoties hoc habet: Οὐ δ' ἀλαοσκοπίην εἶχε, quod Etymologus citat ex Methodio. Pro eo, quod est, *haud quaquam cæcutienter speculatus est.* Uti conveniet, quoties significabimus aliquem rem sagaciter odoratum, ac deprehendisse. Tanquam si dicas, Episcopos ad cætera supinos ac cæcutientes, si quid exstiterit unde speretur quæstus nonnihil, ibi οὐκ ἀλαοσκοπίην ἔχειν. Aut contra, si quis erit falsus, aut hallucinatus, ταύτῃ μὲν ἀλαοσκοπίην ἔχει.

XLII. *Sine cortice nabis.*

Sine cortice nare dicuntur, qui jam per ætatem non egent custode morum, aut qui eo doctrinæ processerunt, ut jam præceptorum opera non habeant opus. Horatius:

——— *simul ac duraverit ætas*
Membra, animumque tuum, nabis sine cortice. i. e.

Citra custodem ac pædagogum ipse te reges ac moderaberis. Acron proverbii admonet: putatque metaphoram mutuo sumptam à juvenibus, qui cum primitus natare discunt, corticibus aut suberibus ventri subligatis natant: deinde exercitatiores citra hujusmodi adminicula natare incipiunt. Plautus in Aulularia: *Quasi pueris qui nare discunt scyrpea induitur ratis, qui laborent minus, facilius ut nent, & moveant manus.* Est autem Græcis φελλὸν sive φελλός, nam varie scribunt, quod Latini vertunt *suber*: sic enim vertit Theodorus. Cortex est arboris semper fluitans, & ob id aptus navibus præsertim ancoralibus: indicat enim ancoræ locum, ut à nautis caveatur: & piscantium tragulis, sustinet enim summos retium funes: utilis & cadorum obturamentis, postremo & fœminarum calceatui mensibus hybernis, unde joco proverbiali apud Græcos cortices arborum dicuntur: nunc non pudet viros æstivis mensibus tali uti calceatu. Meminit Plinius libro XVI. cap. octavo. Lucianus in Veris narrationibus narrat φελλόποδας, unde Græci φελλίζειν dicunt *supernatare.* Et φελλεῖς loca quæ paululo terræ tegunt saxa.

XLIII. *Ut possumus, quando ut volumus non licet.*

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.

i. e. *Non uti libet, sed uti licet, sic vivimus.*

Senarius proverbialis, quo monemur, tempori ac necessitati serviendum esse. Terentiana Mysis in Andria rogata, quam Athenis vitam agerent, verecunde seni meretricium quæstum confitens: *ut quimus, ajunt, quando ut volumus non licet.* Cæcilius in Plotio apud Donatum:

Vivas ut possis, quando non quis ut velis.

Item Plato in Hippia majore: Τοιαῦτα, ὦ Ἱππία, τὰ ἡμέτερα ἐστὶν οὐχ οἷα βούλεταί τις φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι, ἀλλ' οἷα δύναται. i. e. *Ejusmodi sunt, Hippia, res nostra*, non quales quis optaret, *sicuti proverbio dicitur usquequaque, sed quales esse possunt.* Allusit eodem &

A in Cratylo. Ὅπως ἂν δυνώμεθα, προειπόντες. i. e. *Præfati, utcunque potuerimus.* Sic enim modestiæ gratia præfantur, qui negocium aliquod suscipiunt. Huc pertinent & illæ Græcorum sententiæ:

Βουλόμεθα πλουτεῖν πάντες, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα.

i. e. *Omnes cupimus, at non licet, ditescere.*

Πάντες καλῶς ζῆν θέλομεν, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα.

i. e. *Bene vivere omnes volumus, at non possumus.*

Nemini sua fortuna satisfacit, & aliud votis destinat, quod tamen haud scio, an quispiam unquam sit assecutus. Usus erit, ubi significabimus nostra nobis parum placere, verum facultatem deesse, non animum: videlicet fortunam esse parum commodam, aut vitam non satis integram, aut Epistolam non satis eruditam.

B

XLIV. *Atheniensium inconsulta temeritas.*

Ἡ τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία.[1] i. e. *Atheniensium inconsulta temeritas.* Quadrat in eos, quibus male consulta vertunt bene. Nam id olim vulgo tributum est Atheniensibus, quod ipsi quidem socorditer consultarent, parumque prospicerent, verum Minerva civitatis præses, illorum male instituta, bene vertere consuevit. Simile est huic, quod hodieque vulgo dicunt: *Est fortunatior quam prudentior*, de quopiam non suapte industria, sed fortunæ commoditate successu rerum utente.

C Eupolis apud Suidam & Athenæum libro decimo in Atheniensium mores:

Οὓς δ' οὐκ ἂν εἵλεσθ' οὐδ' ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ,
Νυνὶ στρατηγοὺς ἔχομεν· ὦ πόλις, πόλις,
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

i. e. *Quos antehac nec præfici convivio*
Quisquam tulisset, nunc videmus scilicet
Bello duces: ô civitas, ô civitas
Fortuna ut es feliciore quam sapis.

Porro Atheniensium incogitantiam notat & Aristophanes hoc versu in Nubibus:

Φασὶ γὰρ δυσβουλίαν τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι.

i. e. *Læva consilia ferunt huic adesse civitati.*

D Quo loco Interpres adscribit fabulam hujusmodi: *Cum Neptunus à Minerva victus, non posset Attica regione potiri, iratus immisit illis δυσβουλίαν.* i. e. *læva stultaque consilia: hoc deinde vitium Atheniensibus ἐπιχώριον*, h. e. *vernaculum fuisse. Idque Minervam non mutasse, cæterum quod illi male statuissent, illa in bonos exitus vertebat.* Allusit huc idem Aristophanes in Vespis:

Γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο.

i. e. *Ulula nostras ante pugnam pervolarat copias.*

Eodem mihi leviter allusisse videtur Demosthenes, cum ait in Olynthiaca prima, in ipsa statim fronte: Ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμετέρας τύχης ἀπολαμβάνω, πολλὰ τῶν δεόντων ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν. i. e. *Sed & vestra*

E *fortunæ arbitror, nonnullis ex tempore venire in mentem ut dicant ea quæ ad rem pertinent.* Verum hoc vitii manifestius exprobat illius in alia quadam ratione dicens, alios homines solere consultare prius ac deinde rem aggredi: contra Athenienses post rem factam tum consultare. Theognis:

Πολλοί τοι χρῶνται δειλαῖς φρεσί, δαίμονι δ' ἐσθλῷ,
Οἷς τὸ κακὸν δοκέον γίγνεται εἰς ἀγαθόν.

i. e. *Multis læva quidem mens est, sed numina dextra,*
Quis bene vertit & id quod temere instituunt.

Aristophanes in Concionatricibus:

Λόγος τέ τοι τίς ἐστὶ τῶν γεραιτέρων,
Ὅσ' ἂν ἀνόητα καὶ μωρὰ βουλευσώμεθα
F Ἅπαντ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρειν.

1 Τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία.] Cur δυσβουλίαν utrobique reddiderit *inconsultam temeritatem*, & cujus discriminis gratia adjectivum *inconsultam* addiderit, non perspicio: sed perinde mihi videtur esse, acsi quis stultam amentiam, aut amentem stultitiam dicat. Nam inconsultus ac temerarius ad majorem expressionem, ut synonyma, copulantur. An ergo interpretari oportet, Atheniensium temeritas, omisso illo adjectivo? Ne sic quidem recte, meo judicio, Græcam vocem reddideris. Periculum est enim, ne quis Athenienses de rebus suis non consultare, sed inconsulto & sine ullo consilio (id enim proprie sonat *temere*) eos solitos agere intelligat, quum contra nullos magis de illis consultare solitos constet: sed nequaquam prudenter. Unde vertendum censuerim, *Atheniensium sinistra consilia*, aut, *perversa consilia*: ut sit δυσβουλία, pro κακοβουλία. *H. Stephanus.*

i. e. *Est sermo quidam ductus à majoribus,*
Fatua licet statuamus ac vecordia,
In melius attamen omnia nobis cedere.

Medium Carmen Græcum carebit vitio, si tollatur conjunctio καὶ, quanquam editio Aldina habebat. Et apud Livium subinde nominatur fortuna Romana. Nec abhorret hinc, quod alibi retulimus: εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. i. e. *Dormienti rete tollit.*

XLV. *Ubi non sis qui fueris, non est cur velis vivere.*

Cicero in Epistola quadam lib. VII. Familiarium, sententiam hujusmodi veteris proverbii citat: *Vetus est,* inquiens, *Ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere.* Sumptum est à communi mortalium affectu, qui nihil minus tolerandum putant, quam ut inter eos neglecti, aut etiam notati vivant, apud quos aliquando cum splendore atque auctoritate sint versati. Adeo ut exsilium ubivis præoptent potius, aut etiam è vita decedere, quam mutatæ fortunæ pudorem perpeti. Id quod notavit Euripides in Hecuba, quam ita facit loquentem, ut dicat, sibi pudorem in causa esse, quo minus obtueatur Polymnestorem. Pudere enim in tam calamitoso rerum statu, conspici ab eo, cui aliquando visa sit florens. Idem in Alcestide:

Τί μοι ζῆν δῆτα κύδιον, φίλοι,
Κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι.

i. e. *Post hac, amici, cur mihi sit vivere*
Cordi, male audienti, & affecto male.

Ad eandem facit sententiam, quod apud Sophoclem ait Ajax:

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.

i. e. *Est turpe, vitam prorogare longius,*
Quisquis malis nil explicat sese suis.

Item paulo post in eadem tragœdia:

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή. ———

i. e. *Verum aut decore vivere ingenuum virum.*
Decet, aut decore oppetere mortem.

Fertur hic quoque senarius:

Ζῆν αἰσχρὸν οἷς ζῆν ἐφθόνησεν ἡ τύχη.

i. e. *Fortuna quibus invidit aspera vivere,*
Hos indecorum ac turpe velle vivere.

Sed propius ad Ciceronis sententiam accedit locus ille apud Euripidem in Hecuba, ubi Polyxena ratiocinatur, sibi non esse causam, cur optaret vivere, quod omnibus ornamentis pristinæ fortunæ jam esset spoliata.

Τί γάρ με δεῖ ζῆν; ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
Φρυγῶν ἁπάντων. Τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
Ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο
Βασιλεῦσι νύμφη. ———

i. e. *Quæ namque vita causa jam superest mihi?*
Ut cui pater rex omnium fuerit Phrygum.
Etenim rudis mi lucis hoc initium.
Dein spes in amplas educabar, regibus
Desponsa. ———

Et reliqua quæ sequuntur. Sunt enim longiora, quam ut hic putem esse percensenda.

XLVI. *Premere pollicem. Convertere pollicem.*

Antiquitus in pollice favoris erat studiique significatio. Qui faveret, *pollicem premebat,* qui minus faveret, *pollicem convertebat.* Qui gestus in proverbium abierunt, ut jam *premere pollicem* dicatur, qui quoquo pacto favet: *convertere,* qui male vult. Plinius lib. XXVII. cap. 2. *Pollices cum faveamus, premere etiam proverbio jubemur.* Juvenalis:

——— *Converso pollice vulgi,*
Quemlibet occidunt populariter. ———

Horatius *utroque pollice* dixit, pro summo favore:

Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque *tuum laudabit* pollice *ludum.*

Porphyrion enarrat hunc ad modum: *Utroque pollice,* i. e. utraque manu, συνεκδοχικῶς. *Synecdoche à parte totum. An qui vehementius laudat, manus jungens, jungit pollicem cum proximo.* Acron hoc pacto: *utroque*

A *pollice* συνεκδοχικῶς, *manu utraque, sublataque pariter ac sæpius mota. Hic enim gestus valde laudantium est.* Sane utrumque, sicut ex iis conjici licet, proverbii origo fugit.

XLVII. *Faciem perfricare. Frontis perfrictæ.*

Frons habita est antiquitus pudori sacra. Et *facies* item, id quod & proverbio testatum est, quo dicunt, pudorem esse in oculis. Inde *frontem* aut *faciem* proverbio *perfricuisse* dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, velut absterso manu à vultu pudore. Translatum apparet à gestu quorundam, qui dicturi facturive quippiam apud ignotos, *manu faciem perfricant,*
B id quod rusticani cujusdam pudoris indicium est, quem conceris pervincere. Hunc gestum Quintilianus notat inter vitia pronunciationis libro undecimo: *Vitiosa enim,* inquiens, *sunt illa, intueri lacunaria,* perfricare faciem, *& quasi improbam facere.* Plutarchus scribit hunc gestum peculiarem fuisse M. Tullio, ut dicturus, *lævâ faciem demulceret,* Alioqui non inficias it ipse Cicero, initio dicendi trepidantiorem fuisse sese. Fabius libro nono citat hæc ex Calvo: *Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui Prætor fieres, quam Catonem.* Significat id esse dictu vehementer improbum. Plinius in præfatione, Naturæ historiarum: *Perfricui faciem, nec tamen profeci, quando alia via ingens occurris.* M. Tul-
C lius Tuscul. quæst. lib. tertio, in eundem sensum dixit, *perfricare os: Quid tergiversamur, Epicure? nec fatemur eam nos dicere voluptatem, quam tu idem, cum os perfricuisti, soles dicere?* Seneca Epistolarum libro, Epist. XL: *Perfrices frontem oportet & ipse te non audias.* Huc pertinent etiam illa, quod *effrontes* appellamus inverecundos. Et, *qua fronte audebis hæc facere?* Quod enim Horatius dixit:

——— *Clament periisse pudorem*
Cuncti pene patres. ———

Id Persius imitatus:

——— *Exclamet,* inquit, *Melicerta perisse*
Frontem de rebus. ———

Item illa: *Quo ore objurgabis filium?* Et, *os imprudens,*
D *os durum, os ferreum,* cum impudentiam indicamus. Ovidius:

Non tibi plus cordis, sed minus oris adest.

Non plus audes aut sapis, sed minus pudet. M. Tullius in Verrem: *Os hominis insignemque impudentiam cognoscite.* Idem in Philippica quinta: *Sed illud os, illam impuritatem.* Idem pro C. Rabirio Postumo: *Quod habent os, quam audaciam.* Rursus in Oratore: *Quod tamen os est illius patroni, qui ad eas causas sine ulla scientia juris audet accedere.* In Philippica undecima: *Audisset furentis introitum Dolabella, vocem impuram, atque os illud infame.* Martialis libro IX.

Santonica medicata dedit mihi pocula virga.
E *Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates.*

Homericus Achilles Agamemnonem κυνώπην appellat, i. e. *canino adspectu.* Et apud eundem:

——— κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

i. e. *Canis habens oculos, cor cervi.* ———

Impudentiam significans cum timiditate conjunctam. Denique haud scio an huc pertineat, quod apud Athenæum in Dipnosophistis adducitur è Cyrenæo poeta:

Τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον.

i. e. *Porro ter absterfis divi donant meliora.*

Subindicat, ni fallor, impudentius id postulare, ut quæ sint acta in convivio, narret.

F XLVIII. *Frontem exporrigere. Frontem contrahere.*

Frontem explicare cum hilarescimus, *contrahere* cum ringimur, h. e. ubi quid molestum est, dicimur. Plinius in libro undecimo: *Frons & aliis, sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Terentius: *Exporge frontem.* Horatius in Odis:

Sollicitam explicuere frontem.

Idem alibi:

Deme supercilio nubem. ———

Exporrecta fronte, hilariter. *Porrectiore fronte mecum loquaris oportet,* apud Plautum. *Obducta fronte, corrugata*

gata fronte, *contracta fronte*, *caperata fronte*. Plautus: *Caperat frons severitudine*. Quod quidem à caprinis cornibus translatum volunt. Et *nubila frons*, *serena frons*, *explicata frons*.

XLIX. *Attollere supercilium. ponere supercilium.*

Plinius *Supercilia*, inquit, *homini*, *& pariter & alterne mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maxime indicant fastus. Superbia alicubi conceptaculum, sed hic sedem habet: in corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusque invenit in corpore, ubi solitaria esset*. Hactenus ille. Inde proverbio *attolli supercilium* dicimus, arrogantiam significantes: *adduci supercilium*, fastidium indicantes. Citat & Suidas: Ἀνασπῶντες τὰς ὀφρῦς, καὶ τὰς γναθοὺς φυσῶντες. i. e. *Contractis superciliis, & inflatis buccis*, Quod Græci unico verbo dicunt κατωφρυάζειν. Lucianus à persona ad rem transtulit, sermonem arrogantem ac superciliosum appellans κατωφρυωμένους λόγους. *Poni* dicitur *supercilium*, cum à fastu receditur. [1] Et fastosos homines *superciliosos* nominamus. Denique simpliciter ipsum *supercilium* pro fastu atque arrogantia ponitur. Philosophorum supercilium quis ferat? Porro quod Plinius ait, superciliis annuere nos, atque renuere, Homerum secutus est, apud quem versus hic aliquoties legitur:

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

i. e. *Sic ait, atque superciliis pater annuit atris.*

Id æmulatus Maro:

Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

L. *Connivere.*

Proverbiali metaphora *connivere* dicuntur, qui prudentes culpam, quam intelligunt, indulgentia tamen ac studio dissimulant, quasique non vident id, quod vident, quemadmodum vulgo loquuntur. Ut parentes ad leviora quædam liberorum vitia *connivent*. Et natura ad quædam adolescentiæ vitia quasi *connivet*. Et maritis ad quædam uxorum errata *connivendum*. Et corrupti judices, in causa *connivent*. Hallucinamur imprudentes, cæcutimus nolentes, *connivemus* data opera. Exempla crebra sunt in actionibus Ciceronis. Est autem *connivere*, subinde claudere oculos, quemadmodum faciunt ii, qui propter imbecillitatem visus non ferunt lumen solis, at ii facile falluntur. Contra, qui ἀτενὲς ἑωρῶσι. i. e. *qui fixis adspiciunt oculis*, hos nihil potest suffugere. Quod nos *connivere* dicimus, Græci vocant tum σκαρδαμυττεῖν, tum ἰλλωπτεῖν. Unde est illud apud Aristophanem in Equitibus: Βλέψον εἰς ἐμ' ἀσκαρδάμυκτος. i. e. *Adspice in me inconniventer*, aut, *nihil connivens*. Quod nos *hallucinari*, illi ἀμβλώττειν, quod nos *cæcutire*, illi ἀμβλυώττειν. Quæ quidem omnia, si transferantur ad res animi, pertinebunt ad proverbiorum rationem.

LI. *Bibe elleborum.*

Aristophanes in Vespis: Πιθ' ἐλλέβορον. i. e. *Bibe elleborum*. Quo dicto significat insanire quempiam. πιθι vero dixit, non πῖνε, quod ut admonet interpres, hoc ad simplicem potum referunt Grammatici, illud ad potionem pharmacorum. Idem ostendit & verbum hinc esse fictum, ἐλλεβοριᾷν καὶ ἐλλεβορίζειν pro *insanire*. Quique parum animo constant, Ἐλλεβόρου δέονται. i. e. *Elleboro opus habere* dicuntur. Atque iidem apud Latinos etiam auctores *elleborum edere*, &, *elleboro sese purgare* proverbio jubentur: propterea quod antiquitus plurimus usus fuerit hujus herbæ ad levanda mentis & capitis vitia. Plinius libro Naturalis historiæ vicesimo quinto, capite quinto, ellebori duo facit genera, sicut & Dioscorides libro quarto: Candidum, quod Italia veratrum album appellat: & nigrum, quod alii vocant Entomon, etiamsi in Dioscoride Atomon legimus. Alii Polyrrhizon, plerique Melampodion vocant, ab inventore Melampode vate, vel ejusdem nominis pastore, quod is animadvertisset eo purgari capras: deinde dato eorum lacte sanavit Prœtidas furentes. Sed Aulus Gellius, Plinium secutus, ait, coloris discerniculum non in semine, neque in virgultis, sed in radice apparere. Candido vomitiones cientur, eoque stomachum & ventrem superiorem purgat. Nigro alvus inferior diluitur: utriusque periculosa sumptio, sed albi ut præstantior, ita periculosior. Quod ipsum tamen adeo vulgatum esse cœpit, ut plerique studiorum gratia, ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumptitaverint. Nominatim autem Carneades Academicus scripturus adversum Stoici Zenonis libros, candido elleboro superiora corporis purgare solitus legitur, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilia usque animi redundaret, & instantiam, vigoremque mentis labefaceret. Nigri vero religiosum etiam usum fuisse testatur Plinius. Siquidem hoc & domos suffiebant, purgabantque, aspergentes & sese, & pecora. Tum solenni cum precatione colligebatur & superstitiosius, ut meminit etiam Theophrastus. Primum enim gladio circumscribebatur: deinde, qui succisurus erat, exortum solis spectabat, precabaturque, ut id sibi liceret diis concedentibus facere. Observabat & aquilæ volatum, quæ si propius advolasset, moriturum eo anno, qui succiderat, augurium erat. Ex Plinio igitur colligere licet, utrumque genus, tum candidum, tum nigrum, cum ad alia complura mala, tum adversus melancholiam remedium efficax habere. Unde & proverbium natum, quod tamen varie effertur. Plautus in Menæchmis: *Non potest hæc res trium jugerum elleboro obtinerier*. Demosthenes Æschinem in actione monet, ut sese *purget elleboro*. Lucianus in Dialogo Menippi ac Tantali: Ληρεῖς, ὦ Τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ δεῖσθαι δοκεῖς ἀκράτου γε ἐλλεβόρου νὴ Δία. i. e. *Desipis, Tantale, &, ut vere dicam, elleboro poto tibi est opus, eoque sane meraco*. Et apud eundem Rhadamanthus, in secundo Verarum narrationum libro, ita pronunciat, ut Ajax traditum ab Hippocrate *elleborum bibat*, prius quam in heroum consortium recipiatur, alludens ad ejus insaniam. Ibidem legitur non licuisse Chrysippo in beatorum insulam immigrare, nisi quartum jam sumpto elleboro. Nimirum illuc alluditur, quod ter in vita bibisse memoratur, ut testatur etiam Petronius in carmine quodam. Horatius:

Expulit elleboro morbum, bilemque meraco.

Ovidius in Epist. Ponticis lib. IV:

I, bibe dixissem purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.

Persius:

——— *Anticyras melior sorbere meracas.*

Insanum significans. Ausonius ad Theonem:

Elleborumque bibas Samii Lucumonis acumen.

LII. *Naviget Anticyras.*

Πλεύσειας εἰς Ἀντικύρας. i. e. *Naviget Anticyras*. Horatius eleganter novavit adagii quasi faciem, cum ait in Sermonibus:

Naviget Anticyras. ———

Quibus verbis Stoicum insanum significat, quique mentis morbo laboraret, essetque sapientis indignus nomine, cum nemo sapiens nisi sanus. Dictum est autem eadem figura, qua Græci dicunt πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, i. e. *Naviges Massyliam*. Strabo lib. Geographiæ nono, duas Anticyras commonstrat, & in altera, quæ sit post Crissam oppidum, elleborum nasci: in altera ejusdem nominis, quæ sit ad sinum Maliacum & Oetam montem, optime temperari. Atque in eam quam plurimis è regionibus adnavigari sanitatis gratia. Pausanias in ultimo libro scripsit, supra Anticyram montes esse magnopere petricosos, in his copiose provenire elleborum, nigro purgari alvum, albo vomitum cieri, ac superiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrensem quempiam fuisse, qui Herculem, elleboro dato, liberarit insania. Horatius:

Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. ———

1 Adde, & à severitate, ut docent versiculi præfixi lusui in Priapum:

Carminis incompti lusus lecture procaces
Conveniens Latio pone supercilium.

Treis

A *Treis Anticyras* dixit pro universo elleboro, significans deploratam & immedicabilem insaniam. Simili figura quos indicant esse parum integræ mentis, & hodie jubent deportari Chelam. Ad hanc formam pertinent illa, *Tonsoris eget*, aut, *Curatore est opus*. Horatius:

Nec tonsore putas nec curatoris egere.

Tutores enim dabantur pupillis, curatores mente captis. Sic & Columella lib. primo, capite tertio scribit, Catonem dicere solitum, eum qui agrum incoleret, nec salubri cœlo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad agnatos ac gentiles esse deducendum. Varro libro De re rustica I. cap. 2. *Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos & gentiles deducendus.* Cicero lib. II. De inventione: *Si furiosus* B *exsistet, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto.* Nam duodecim Tabulæ furiosis jus adimunt administrandi res suas, & ad gentiles agnatosque transferunt, quemadmodum legimus libro Institutionum primo, titulo De Curatoribus, & Pandectarum libro vigesimo septimo, titulo De Curatore furiosi. Rursum ejusdem operis libro primo, titulo decimo octavo, De officio Præsidis. Et apud Ciceronem lib. III. Tusculanarum Quæst. *Qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum, vetant* XII. *tabulæ.* Verba XII. Tabularum sunt hæc: *Prodigo & furioso bonorum suorum administratio interdicta esto, & in curatione agnatorum* C *sunto.*

LIII. *Strychnum bibit.*

Στρύχνον ἔπιεν. i. e. *Strychnum bibit.* In insanos item competit, à strychni herbæ natura, quæ vel gustata, statim insaniam parit. Dioscorides in quarto, quatuor strychni genera facit. E quibus postremum μανικὸν vocat, i. e. *insanum.* Plinius lib. vigesimo primo, cap. trigesimo primo, cum duo strychni genera salutaria demonstrasset, *Tertio*, inquit, *folia sunt Ocymi, minime diligenter demonstranda, remedia enim non venena tractamus, quippe insaniam facit, parvo quoque succo. Quanquam & Græci auctores in jocum vertere. Drachma enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species varias, imaginesque conspicuas obversari demonstrantes. Duplicatum* D *hunc modum legitimam insaniam facere. Quicquid vero adjiciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est venenum, quod innocentissimi auctores simpliciter Dorycnion appellavere, ab eo, quod hoc cuspides in præliis tingerentur, passim nascente.* Dioscorides scribit, Strychni radicem cum vino potam, mensura ⊲ visa quædam, ac ludibria non injucunda parere, duplicato modo sumptam, stuporem triduanum inducere, quadruplicato potam, adimere vitam: remedio esse, si multum ac largiter biberis ac revomueris. Unde mihi magis videtur congruere in φιλαύτους, & sibi placentes, &, ut Flaccus inquit, *sibi pulcros.* Nam Theophrastus tra- E dit, qui Strychnum ederint, sibi videri pulcerrimos. Cujusmodi multos homines videmus, qui sibi nulla in re displicere possunt, perinde quasi strychno victitent. Est diversum insaniæ genus, quo quidam sibi displicent in omnibus, sed alterum vulgatius est & immedicabilius. Neque vero hoc ego recensuissem in hoc opere, ne videlicet adagia non colligi à me, sed nasci quis calumniaretur, nisi quod Plinius dicens, Græcos in jocum vertisse, satis indicaret, herbæ hujus naturam in proverbium abiisse.

LIV. *Ede nasturtium.*

Ἔσθιε κάρδαμον. i. e. *Ede nasturtium.* In socordem, ignavum, hebetem, stupidum olim dicebatur, pro- F pterea quod huic efficaciam inesse credant, erucæ contrariam: vim enim vigoremque animi suscitare, Venerem coercere, quum illa è diverso Venerem acuat, vim mentis hebetet, unde & nomen apud Græcos habere videtur κάρδαμον, quasi *cor domans.* Plinius lib. XIX. cap. 8. *Nasturtium*, inquit, *nomen accepit à narium tormento.* Et inde vigoris significatio, proverbio id vocabulum usurpavit, veluti torporem excitantis. Græcis à corde nomen habet. Dioscorides tradit, nasturtio vim esse similem erucæ & sinapi, quod attinet ad acrimoniam in nares erumpentem. Cæterum quod ait, nasturtio stimulari Venerem, dissentit à Plinio. Aristophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις:

Ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. Τί καρδαμίζεις;

i. e. *Edi heri nasturtia. Quid nasturtiaris?*

Idem in Vespis:

Ὀξυθύμων καὶ δικαίων καὶ βλεπόντων κάρδαμα.

i. e. *Acrium ac justorum, & oculis qui exhibent nasturtia.*

LV. *Porcum immola.*

Neque prætereundem existimo, quod Plautus in Menæchmis, *porcum syncerum & sacrum immolare* jubet eum, quem mente captum significat: *Adolescens, quibus hic preciis porci veneunt sacres, synceri, nummum unum en à me accipe. Jube te piari de mea pecunia: Nam ego quidem insanum esse te certo scio.* Opinor quod veterum usu, qui cujuspiam irati numinis intemperiis ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulo post in eadem fabula: *Nam tu quidem hercle certo non sanus satis Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. Jube si sapias porculum afferri tibi.* Horatius in Sermonibus:

——— *Immolet æquis*

Hic porcum laribus. ———

Loquitur de eo, qui jam ab insania resipuisse videretur.

LVI. *Multa Syrorum olera.*

Πολλὰ Σύρων λάχανα. i. e. *Multa Syrorum olera.* Dicetur in magicæ artis peritos, & herbis maleficis eam exercentes, aut in eos, qui rebus vilibus abundant. Fortassis recte dicetur & in eos, qui in rebus non multæ frugis, nimium insumunt operæ, quippe non in agris exercendis, sed in hortis colendis occupati, quæ plus adferant voluptatis quam emolumenti. Proverbium refertur à Plinio libro vigesimo, capite quinto, ubi commemoratis variis remediis, herbæ Staphylini, quam eadem & pastinacam erraticam vocant, hæc subnectit: *Syria in hortis operosissima, inde quoque proverbium est Græcis*: Multa Syrorum olera. *Simillimam staphylino herbam serit, quam alii gigidion vocant.* Hactenus Plinius. Ut autem existimem parœmiam in maleficos quadrare posse, illa me conjectura commovet, quod paulo ante Orpheum citaverat auctorem, staphylino amatorium inesse. Neque Syrorum mores vulgo nota caruisse, vel adagium illud testatur: Σύροι πρὸς τοὺς Φοίνικας. i. e. *Syri contra Phœnices.* Atque in hoc proverbio miseretur nostri Cælius Rhodiginus, qui tam insigniter torqueamur, neque quicquam tamen ipse sublevat.

LVII. *Melle litus gladius.*

Melle litus gladius. In perniciosam adulationem dici solitum. Divus Hieronymus ad Aurelium Augustinum: *Nonnulli familiares mei, & vasa Christi, quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant, non simplici animo à te factum, sed laudem atque rumusculos & gloriolam populi requirentem, ut de nobis cresceres, ut multi cognoscerent te provocare, me timere: te scribere ut doctum, me tacere ut imperitum, & tandem reperisse, qui garrulitati meæ modum imponeret. Ego autem, ut simpliciter fatear, dignationi tuæ primum idcirco respondere nolui, quia tuam liquido epistolam non credebam, & ut vulgi de quibusdam proverbium est, melle litum gladium.* Si locus hic mendo vacat, Hieronymus Augustini Epistolam *melle litum gladium* appellat, propterea quod pariter & reprehensionem haberet, quasi gladium quo jugularet, & blandimenta, quibus reprehensionis asperitatem dissimularet. Porro proverbium, Augustinus respondens, palam explicat, videlicet deprecans atque abominans insidiosum blandiloquium. Plinius lib. vigesimo primo tradit, Heracleæ in Ponto, ab iisdem apibus aliquando mella reddi perniciosissimum habentia venenum. Quæ qui ederint, abjiciunt se humi, refrigerium quærentes. Nam sudore diffluunt. Id quur fiat, pabulum in causa est. Ea est herba alba, quam ægolethron appellant. Allusum est autem ad morem barbaricum, qui solent tela venenis tingere, quo vulnus esset immedicabile: præ-

A præsentissimum malum erat oleum incendiarium, quod illitum telo, sicubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat, incendium aqua injecta irritabatur, solo pulvere inspergo consopiri poterat. Auctor Marcellinus lib. XXIII.

LVIII. *Letale mulsum.*

Θανάσιμον μελίκρατον. i. e. *Letale mulsum.* Eandem cum superiori habet sententiam. Diogenes, formosa scorta, θανάσιμον μελίκρατον, i. e. *Letiferum mulsum*, appellare consuevit, tametsi nihil vetabit, & in assentationem, in fœdas voluptates torquere, breviter, quicquid ita jucundum est, ut idem sit perniciosum. Legimus & *mellitum venenum* apud Plinium, & idem Diogenes orationem ad gratiam comparatam, auriumque pruritum, μελιτίνην ἀγχόνην, i. e. *Melleam præfocationem* appellabat, quod assentatione quidem delectaret, cæterum mendacio strangularet admittentem. B Quod videlicet illi Hieronymiano simillimum est, adeo ut suboleat, mendum subesse exemplaribus, & pro gladio *laqueum* legi debere. Quis enim solet gladium oblinire melle? Ad hanc formam attinet, quod refert Irenæus lib. III. cap. 19. *Lacte gypsum male misceri:* præsens enim venenum habet gypsum, & additum lacti fallit.

LIX. *Linum lino nectis.*

Λίνον λίνῳ συνάπτεις. i. e. *Linum lino connectis.* Hujus adagii duplicem apud Græcos interpretes sensum invenio: quorum alter est: Infirmis infirma copulas, frivola frivolis: alter: eadem non iisdem rationibus facis aut dicis. C Ctesippus in Platonis Euthydemo: *Haud tu quidem* linum, *uti proverbio dicitur*, lino connectis, *si pater tuus, pater est omnium.* Est autem ironia in Sophistam, qui frivolis argutiis id sibi collegisse videbatur. Aristoteles in tertio libro, τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, disputans de infinito, ubi Parmenidis sententiam præfert sententiæ Melissi. Melissus enim ipsum infinitum totum dixerat. At Parmenides totum dixit esse finitum, à medio æque distans. *Fieri enim*, inquit, *non potest, ut infinitum cum toto atque universo, perinde atque cum lino linum nectatur.* Ipsa Philosophi verba subscribam, si quis forte requiret: Διὸ βέλτιον οἰητέον παρμενίδην μελίσσου εἰρηκέναι. Ὁ μὲν τὸ ἄπειρον ὅλον φησὶν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι, μεσόθεν ἰσοπαλές, οὐ γὰρ λίνον λίνῳ ἐστὶ συνάπτειν, τῷ ἅπαντι καὶ ὅλῳ τὸ ἄπειρον. D Suidas hoc adagium ex Stratidis citat Politia. Proculus item in discutiendis quæstionibus, quæ exoriuntur ex dictis Platonis, quodam in loco sic utitur, ut videatur convenire in eum, qui copulet inter se pugnantia, ostendens quemadmodum Plato de Homero diversa pugnantiaque dixerit: Οὐ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἐστὶ, τὸ ταῦτα ἀλλήλοις συμπλέκειν. i. e. *An non enim linum lino connectere est, ista inter se copulare?* Huic affine est, quod apud Athenæum lib. VI. ex Thebano poeta, Pindaro ni fallor, citatur: Πολυκολλῶν ἀπὸ ξύλον πρὸς ξύλῳ. i. e. *Adglutinans ceu lignum ligno.* E Prior enim dixerat de parasitis, is, qui hoc dicit, sermonem suscipit de adulatoribus superiori congruentem.

LX. *Senesco semper multa addiscens.*

Γηράσκω δ' ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος.
i. e. *Discenti assidue multa, senecta venit.*

Hic pentameter ex elegiis Solonis in proverbium abiit. Significat autem, usu vitæ multaque rerum experientia parari prudentiam. Convenit cum ea, quæ citatur apud Gellium, sententia:

Usus me genuit, peperit mater memoria.

Citatur à Platone lib. de Repub. VII. Rursum in Dialogo De Philosophia, quærens quispiam, num Philosophia sit πολυμαθία? *Quid aliud*, inquit, *est philosophari*, F *quam id facere, quod dixit Solon?* Dixit autem:

Discenti assidue multa, senecta venit.

At mihi quidem videtur semper aliquid discendum ei, qui in Philosophum sit evasurus, sive junior sit, sive senior, ut quam plurima discat in vita. Citat & in Lachete. Seneca in Epistola quadam ad Lucilium: *Tam diu discendum est, quam diu nescias, & si proverbio credimus, quam diu vivas.* Citatur semel atque iterum apud M. Tullium, in Catone majore. Quinetiam Terentianus ille Demea Solonis sententiam retulit, cum ait: *Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, usus, semper aliquid apportet novi. Aliquid moneat, ut illa, quæ credas scire, nescias: & quæ tibi putaris prima, in experiendo repudies.* Alludit huc cujuscunque est versiculus ille, neque inscitus, neque inelegans, Senecæ nomine celebratus. Equidem è Publianis mimis unum esse suspicor, hac adductus conjectura, quod in hoc numero quosdam reperio, qui nominatim ab Aulo Gellio sub Publii titulo referuntur. Senarius autem hic est:

Discipulus est prioris posterior dies.

LXI. *Vita doliaris.*

Ζωὴ πίθου. i. e. *Vita dolii*, proverbio dicitur vita frugalis, parca, & ab omni strepitu atque ambitione semota. Breviter talis, qualem Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egisse legitur, unico contentus pallio, baculo, quo canes abigeret, dolio de palo suspenso pro domicilio libenter utens, crudis herbis & aqua simplici victitans, pane excavato pro catino, manu cava poculi vice solitus uti: idque à puero quodam didicisse se prædicabat, quem forte ad eum modum aquam haurientem viderat. Porro, ut in dolio habitaret, inde sibi dicebat in mentem venisse, quod cochleas contemplatus, nullum aliud æque commodum domicilium judicasset, unde prorepceret ad solem, & ubi se conderet à ventis atque æstu. Poterit torqueri & in eos, qui nimium sordide, nimisque dure, atque immunde vivunt. Hos ita depingit Eubulus comicus apud Athenæum libro secundo: Ἀνιπτόποδες, χαμαιεῦναι, ἀεροίκοι. i. e. *Illotis pedibus, humicubantes, in aere domicilium habentes.* Idem libro quarto de Pythagoricis, ex Antiphane:

Ἔδει ὑπομεῖναι μικρὸν, ἀσιτίαν, ῥύπον,
ῥῖγος, σιωπὴν, στυγνότητ', ἀλουσίαν.
i. e. *Inedia, sordes sunt ferendæ paululum,*
Silentium, tristitia, frigoris rigor,
Simul ferendum, corpus expers balnei.

Ad hanc formam torqueri poterit Hamaxobiorum, ea gens est Sarmatiæ, appellatio, ut Hamaxobii dicantur, qui dure sordideque vivant. Nomen hinc inditum genti, quod iis plaustra ædium vice sint.

LXII. *In diem vivere. Ex tempore vivere.*

In diem vivere, est præsentibus rebus contentum vivere atque ex parato, minime sollicitum de futuris. Quæ vita Græcis dicitur καθημέριος βίος. Et καθημερόβιοι, qui ad eum vivunt modum. Theocritus in Idyllio. N.

Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες.
i. e. *Mortales sumus, haud sunt nobis crastina cura.*

Aristophanes in Equitibus:

Κριθὰς παρέξω, καὶ βίον καθ' ἡμέραν.
i. e. *Ego affatim tibi suppeditavero hordeum &*
Victum diurnum. ——

Homerus Odyss. Φ.

Νήπιοι, ἀγροιῶται, ἐφημέρια φρονέοντες,
i. e. *Agrestes, stolidi, tantumque diurna scientes.*

Persius:

—— *Atque ex tempore vivis.*

i. e. Citra solicitudinem futurorum. Unde & *ex tempore dicere*, i. e. citra præmeditationem. M. Tullius Philippica V. simili forma dixit, *in horam vivere. Quæ non faciebat Hannibal, qui multa ad usum reservabat, hæc ii, qui* in horam viverent, *non modo de fortunis & de bonis civium, sed ne quidem de utilitate sua cogitaverunt.* Nec abludit ab hac specie, quod scribit Horatius in Arte poetica:

—— *Et mutatur in horas.*

h. e. Subinde. Hanc vitam, ceu felicissimam omnium, probavit Christus, ut quam & ipse semper secutus sit, & Apostolis sequendam proposuerit. At dictu mirum, quam hodie non probetur, etiam his qui plus quam Christiani postulant videri.

LXIII. *Vita macerata.*

Βίος μεμαλαγμένος. i. e. *Vita macerata*, seu *permollita.* De molliter viventibus, quibus ex facili omnia suppetunt. Refertur à Diogeniano, Zenodoto, & Suida. Translatum arbitror à leguminibus, aut salsamentis maceratis, jamque ad esum accommodatioribus, aut à

triti-

tritico jam molito pisto, ac subacto. Cui diversum est, βίος ἀκανθώδης. i. e. *Vita spinosa.*

LXIV. *Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca.*

Versus est Hesiodi in libro De observatione dierum auspicatorum atque inauspicatorum, qui deinde in proverbium abiit, longo hominum ævo probatus, ut apud Gellium refert Phavorinus Philosophus, is est hujusmodi:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

i. e. *Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est.* Eo versu significatum est, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Inde translatum, quod matres bene volunt liberis, novercæ oderunt privignos. Proinde Plinius dubitare se dicit, utrum natura sæpius noverca sit, an mater, ut quæ tot venena, tot item remedia progignat.

LXV. *Nunc pluit, & claro nunc Juppiter æthere fulget.*

Diversa metaphora rem eandem explicuit Theocritus in Batto:

χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

i. e. *Nunc pluit, & claro nunc Juppiter æthere lucet.*
i. e. Aliquando res adversæ sunt, aliquando secundæ: quemadmodum cœlum nunc serenum est & placidum, nunc turbidum ac tempestuosum. Huic affinis est allegoria Pindarica, è Pythiis hymnis: Non semper eosdem flare ventos, sed nunc hos, nunc alios:

Ἄλλοτ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων.

i. e. *Alias alii flatus, sublimiter volantium ventorum.* Idem in Isthmiis hymno IV: Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. i. e. *Sed alias alius ventus omnes adflans agit.*

LXVI. *Plus aloës, quam mellis habet.*

Plus aloës, quam mellis habet. Proverbialis metaphora, perinde declarans acsi dicas, plus molestiæ quam voluptatis. Nam Aloë frutex quidam est, odore gravi, gustu amarissimo, cujus meminit Dioscorides, lib. III. Plautus in Amphitryone: *Ita cuique comparatum est in ætate hominum, ita Diis placitum, voluptati ut mœror comes consequatur. Quin incommodi plus malique adsit, boni si obtigit quid.* Apud eundem alicubi legitur, vitam hominis *plus aloës, quam mellis habere.* Et Juvenalis de uxore:

Plus aloës, quam mellis habet. ——

Apulejus citra metaphoram sic extulit in Floridis: *Sed verum verbum est profecto, quod ajunt, nihil quicquam tam prospere divinitus hominibus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis.* Has rerum humanarum vices, ac tristium lætorumque mixturam Homerus Iliados ultimo lib. perquam eleganter indicavit, figmento duorum doliorum, quæ scribit in Jovis limine sita esse, quorum alterum sit plenum tristibus, alterum lætis. Ex quibus ille mortalium fortunas temperans,

Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

i. e. *Nunc lætis vitam miscet, nunc tristibus idem.*
Quemadmodum & superius indicavimus. Verum admodum maligne temperat Jupiter Homericus, nimio plus admiscens malorum, quam bonorum, ut si suam quisque fortunam ad calculos vocet, minima sit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi sententia evenerunt. Id quod eleganter dictum est à Pindaro in Pythiis hymnis: Ἓν γὰρ παρ' ἐσλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. i. e. *Ad unum enim bonum duo pariter incommoda distribuunt mortalibus immortales.* Plinius lib. XXVII. sententiam invertit, cum ait, nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adjunctum. Quandoquidem compertum est, etiam aconito, quo non aliud venenum nocentius, inesse remedium, cum ad alia, tum ad oculorum vitia. Ad eundem modum Euripides citante Plutarcho:

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἐστί τις σύγκρασις.

i. e. *Bona separare non licet malis, sed est*
Mixtura quædam. ——

LXVII. *Naves onustæ convitiis.*

Adsimili figura dixit Homerus Iliados Υ. convitia, quorum onus, navis centiremis non queat portare, cujusmodi Lucianus dixerat, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν, ut ante dictum est. Carmen Homeri sic habet:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.

i. e. *Probrorum superest ambobus copia summa,*
Quorum onus haud portet centum ratis incita remis.

Affine & illi, quod alio dicetur loco:

Οὓς οὐκ ἂν ἄραιεν τ' οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι.

i. e. *Quos tollere nec centum queant Ægyptii.*
Hermippus, apud Athenæum libro primo describens, quid à quaque regione soleat importari, versiculum hunc joco admiscet:

Καὶ παρὰ Περδίκκα ψεύδη, ναυσὶν πάνυ πολλαῖς.

i. e. *Atque à Perdica ratibus mendacia multis.*
Notans, ni fallor, Lyciorum mores. Nam Perdicia pars est ac portus Lyciæ. *Lycias sortes* notat & Virgilius Æneidos quarto veluti *vanas.*

LXVIII. *Tollere cornua.*

Tollere cornua, pro eo, quod est, animo efferri, nunc quoque vulgo tritissimum est. Horatius de Baccho:

Et addis cornua pauperi.

Ovidius item de ebrietate:

Tunc veniunt risus, tunc pauper [1] *cornua sumit.*

Translatum à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur. Horatius in Epodis:

Namque in malos acerrimus,
Parata tollo cornua.

LXIX, *Tollere cristas.*

Tollere cristas. Diversa metaphora, sensus idem. Juvenalis:

—— *quid apertius? & tamen illi*
Surgebant cristæ. ——

i. e. Sibi placebat. Translatum ab avibus cristatis, in quibus cristæ erectiores alacritatis atque animorum indicia sunt: nisi ad militum cristas referre malumus, quo sane hominum genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiam [2] Aristophanes in Pace dixit, *detrahere cristas:*

Ἥπερ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε.

i. e. *Quæ nobis cristas detraxit.*
Videlicet reddita pace. Contra, *submittere fasces* dicuntur, qui de jure suo concedunt, ac legitimam potestatem ultro ad privatam mediocritatem demittunt. Plinius lib. VII. cap. XXX. *Cn. Pompejus confecto Mithridatico bello intraturus Posidonii professione sapientiæ clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, &* fasces *lictorios januæ* submisit, *is cui se oriens occidensque submiserat.* M. Tullius in Bruto: *Cum enim in maximis caussis versatus esses, & quum tibi ætas nostra jam cederet, fascesque submitteret.* Et apud T. Livium in secundo ab Urbe Condita: *Publicola* submissis fascibus *in concionem adscendit.* Tropus addit gratiam dicto, veluti si dicas Philosophiam Theologiæ *submittere fasces.*

LXX. *Animus in pedes decidit.*

Qui vehementer consternantur atque expavescunt, iis *animus in pedes decidere* dicitur. Quin hodie vulgo audimus: *Totus animus mihi erat in genibus*, pro eo, quod est, vehementer eram exanimatus. Homerus Iliados O.

Τάρβησαν, πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός.

i. e. —— *Pavor ingruit ingens*
Omnibus, inque pedes animus mox decidit imos.

LXXI. *Vespa cicadæ obstrepens.*

Σφὴξ βομβῶν πρὸς τέττιγα ἐναντίον.

i. e. *Scilicet obstrepitans arguta vespa cicadæ.*

1 Aliud est, *Cornua sumere*: aliud, *Cornua tollere*: Nam *cornua sumit* qui non habet: i. e. per metaphoram, animos & ferociam sumit. At *cornua tollere* dicitur ab Horatio, non qui ferociam accipit, sed qui, tanquam cornuta bestia (unde apud Plautum, *Cornutam bestiam petis*) cornibus eos, à quibus lacessitur, ferit. *H. Stephanus.*

2 *Ibidem, Aristophanes in Pace dixit.*] Imo sine ulla metaphora hoc dicit. *H. Stephanus.*

Apud Theocritum est in Hodœporis. Nam his verbis comtemnit quidam pastor pastorem, à quo provocatur. Quadrabit in eum, qui certat longe impar cum superiore. Aut qui negocium facessit longe se præstantioribus. Quod genus est illud: Catulus leonem allatrans.

LXXII. *Pica cum luscinia certat. Epopa cum cygnis.*

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:

Οὐ θεμιτὸν, Λάκων, ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν,
Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι. ———

i. e. *Haud fas est, Lacon*, Philomenam ut provocet unquam
Pica, *nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.*

LXXIII. *Pilos pro lana.*

Τρίχας ἀντ' ἐρίων. i. e. *Pilos pro lana.* Proverbialiter apparent dicta etiam illa, apud eundem Poetam in Hodœporis, de re vehementer inæquali, aut de negocio supra modum absurdo:

Τίς τρίχας ἀντ' ἐρίων ἐποκίξατο; τίς δὲ παρ' ὄϊος
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακὰν κύνα βδέλλ' ἀμέλγειν;

i. e. *Quis vice lanarum setas detondeat unquam?*
Quis capra pro primipara vilem velit amens
Emulgere canem? ——

Capra pilos habet potius, quam lanam, ovis lanigera est. Hæc dicuntur in pastorem, qui certaturus hædum opponebat agno.

LXXIV. *Tibiam tuba comparas.*

Αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις. i. e. *Tibiam tuba comparas.* Refertur à Diogeniano. Convenit in res supra modum impares, propterea quod exilem vocem ædat fistula, tuba prægrandem.

LXXV. *Cicada apem comparas.*

Τέττιγα τῇ μελίττῃ συγκρίνεις. i. e. *Cicada comparas apem.* Nam cicada cum major, tum canora, cum apis sit non modo minuto corpusculo, verum etiam pene muta. Lucianus in Rhetorum Doctore, proverbium utrumque attingit: Τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας. i. e. *Invenies tanto voce superiorem, quanto tuba superat tibias, apes cicada.*

LXXVI. *Testudinem Pegaso comparas.*

Χελώνην Πηγάσῳ συγκρίνεις. i. e. *Testudinem Pegaso comparas.* De rebus nequaquam inter sese conferendis. Pegasus equus erat volucer, si fabulis credimus, testudine nihil tardius. Virgilius in Tityro aliquot dissimilitudinis formulas congessit:

Sic canibus catulos, similes sic matribus hœdos
Noram, sic parvis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

LXXVII. *Aliter catuli longe olent, aliter sues.*

Apud Plautum legitur in Epidico sordidior quidem metaphora, sed tamen ad rem significandam apta: *Aliter catuli longe olent, aliter sues.* Quo dicto significatum est, non veste dignosci hominem ab homine, verum inesse nativum quiddam, genuinum ac proprium in unoquoque, quod in ipso vultu oculisque eluceat, quo liberum à servo, generosum à rustico, probum ab improbo facile discernas. Atque hic est hominis veluti peculiaris quidam odor, quo deprehenditur, si quis modo sit sagaci nare. Huc allusit Martialis lib. VI.

Cum bene se tutam per fraudes mille putavit,
Omnia cum fecit, Thaïda Thais olet.

Huc pertinet etiam illud cujusdam apud Fabium: *Ne faciem quidem liberi hominis habet.* Quod cum à quodam esset dictum deformi specie, retorsit adversarius, affirmans recte dictum, *eum non esse liberum, cui non sit facies liberalis.*

LXXVIII. *Ut sementem feceris, ita & metes.*

Elegantissima metaphora dixit Cicero: *Ut sementem feceris, ita & metes*, i. e. reportabis præmium tuis factis dignum. Plautus in Epidico: *Sed ut acerbum est, pro benefactis cum malam messem metas*, i. e. cum pro beneficio maleficium reportes. Et apud Platonem: *Quam hic messem facturus est? Haud sane bonam.* Hæc metaphora communis est etiam Sacris Literis: *Qui seminant in lacrymis, in exsultatione metent.* Et divus Paulus: *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Et, *si nobis seminavimus spiritualia, magnum si vestra carnalia metamus?* Huc respicit illud Euripidis in Hecuba:

Ὑμεῖς δ' ἔχοιθ' ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν.

i. e. *Habeatis at vos instituto congrua.*

Denique illud pene solenne est apud Græcos Poetas, κακῶς κακόν. Aristoph. in Equitibus:

—— οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι,
Πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μέντοι κακῶς κακά.

i. e. —— *Neque musicam doctus scio,*
Sed literas tantum, atque eas malas male.

Illud item frequens, Ἀπόλοιο κακῶς κακόν. i. e. *Te malum perdam male.* Interpres admonet figuræ proverbialis, qua de re dictum est in hujus operis vestibulo. Rursum Euripides in Hecuba:

——— —— τὸν μὲν κακὸν
Κακόν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν.

i. e. *Bonis bene evenire, sed malis male.*

Idem in eadem fabula:

—— Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
Πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα.

i. e. ——— *Quin ubi qua non decent*
Haud veritus es patrare, fer, qua non libent.

Perquam festivum est, quod de Diogene refert Laertius. Super cœnam quidam illi objiciebant ossa, velut cani, quod Cynicus esset: eam contumeliam ille sic pensavit. Accessit propius, & juxta illos stans mingebat, vicissim illis canem agens. Sed propius huc pertinet, quod idem refert in Zenone, qui servum in furto deprehensum cædebat. Servus interim clamabat, in fatis fuisse, ut furaretur. At Zeno: Illud etiam, ut cæderis. Servus quoniam audierat herum disputantem de necessitate fatorum, eam prætexuit suo commisso: sed scite retorsit Philosophus.

LXXIX. *Carica musa.*

Καρικὴ μοῦσα. i. e. *Carica musa.* Καρικὸν αὔλημα. i. e. *Carica cantiones.* De lugubri, aut rustica, atque indocta, seu molesta cantione dici solitum. Quadrabit in Poetam aut Oratorem indoctum. Antiquitus de tristi stridulaque & in amœna cantione dicebatur, propterea quod, ut tradit Athenæus libro Dipnosophistarum IV: *Cares itidem ut Phœnices, in luctu tibiis uti solent magnitudine palmi, lugubre quiddam & stridulum sonantibus.* Eas autem tibias Phœnicum lingua, *gringos* vocari, quod iis in Adonidis luctu soleant uti. Porro Adonidem γίγγραν, i. e. *Gringen* appellant. Hinc iisdem verbum γιγγραίνω. His confinia tradit Jullius Pollux lib. IV. nisi quod ibi γίγγρας invenio scriptum. *Caricam musicam* notat Aristophanes in Ranis:

Σκολιῶν μελῶν τε καὶ Καρικῶν αὐλημάτων.

i. e. *Obliqua Meliti, &* Caricorum carmina,
Modosque tibiarum. ——

Eadem Καρικὰ αὐλήματα veteres σκολιά. i. e. *obliqua* vocabant: vel à tibiarum specie, vel ab obliquo in conviviis canendi ordine, de quo meminerimus in proverbio: *Ad Myrtum canere.* Meminit & Plato apud Athenæum in Laconibus:

Αὐλοὺς δ' ἔχουσά τις κορίσκη Καρικὸν μέλος
Μελίζεται. ———

i. e. *Calamos habens puella*, Caricum melos
Modulabitur. ———

Plato quoque philosophus libro De legibus septimo, mentionem facit *Carica musa*, quam interpretatur θρηνῳδίαν ᾠδήν. i. e. *Lugubrem cantionem.* Hesychius indicat inde ductum quod ad pompas funebres conduci soleant, è Caria fœminæ, quæ lamentantium personam agerent. Itaque orationem indoctam & inamœnam recte dixeris Καρικὴν μοῦσαν. In quam convenit illud Sopatri apud Athenæum libro quarto:

Πηκτὶς δὲ μούση χαυριῶσα βαρβάρῳ.

i. e. *Pectis camœna jactitans se barbara.*

Pectis autem organi genus est, duabus chordis instructum. Idem Athenæus dubitat, an Caria sit eadem dicta

Phœnice. Nam Phœnices *fistulas* sive *calamos* γίγγρους appellant, vocabulo, ut videtur, à stridore soni effecto. Cum his consentiunt, quæ Plato scribit libro De legibus, quem modo citabam, septimo: Καὶ εἴποτ᾽ ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπηκόους, ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραί τινος, ἀλλ᾽ ἀποφράδες ὦσι, τότ᾽ ἤκειν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ᾠδούς, οἷον περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι Καρικῇ τινι μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας. & cætera. i.e. *Et si quando oportet cives istiusmodi lugubrium auditores fieri, quum dies fuerint non puri, sed nefasti, tum magis conveniet venire choros aliquos musicos aliunde conductos, quemadmodum hi, qui ad funera conduci solent*, Carica *quadam* musa, *deducunt vita defunctos. Carum barbariem* in dicendo taxat Homerus secundo Iliados libro:

Νάστης αὖ Καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων.

i.e. *Nastes ducebat Cares, queis barbara vox est.*

Unde & populari dicto Græcis καρβάζειν sive καρβαΐζειν aut καρβανίζειν dicuntur, quibus barbarus est & agrestis sermo. Et M. Tullius apud Quintilianum in capite De Pronunciatione dicit, *illos ex Lycia & Caria oratores in epilogis bene canere*. nimirum, reprehendens illorum pronunciationem. Strabo libro Geographiæ XIV. ostendit Cares occasione frequenter fuisse mixtos Græcis, & tamen barbare crasseque sonuisse linguam Græcorum, quod idem evenit Græcis in lingua Romana, & nobis in lingua Britannica. Hoc vitium Strabo παχυστομίαν, κακοστομίαν, & βαρβαροστομίαν vocat. De cantionibus Carum & Phrygum meminit & Marcus Tullius in Bruto. Erat & saltationis genus tumultuosum ac militare, unde nonnunquam saucii discedebant, nam ab armatis peragebatur, quod Julius Pollux libro quarto, Καρικὸν appellat.

LXXX. *Attica musa.*

Cui diversum, Ἀττικὴ μοῦσα. i. e. *Attica musa*, pro venusta, lepidaque oratione. Nam inter dicendi genera laudatur in primis Atticum. Diogenes Laertius & Plutarchus in vita Platonis scribit id cognominis vulgo tributum fuisse Xenophonti, ut *Attica musa* vocaretur, propter admirabilem quandam hominis in dicendo venustatem. Unde & *Atticam eloquentiam*, & *Atticum leporem* appellant, quemadmodum indicavimus alibi. Sed ad hominem accommodatum, erit venustius, præsertim si accedat ironia, veluti, si inelegantem aliquem, & ab omnibus literis & gratiis alienissimum, *Atticam musam* voces. Nam Amusi vocantur omnes hujusmodi.

LXXXI. *Eodem bibere poculo.*

Eodem bibere poculo, est iisdem affici incommodis, malisque communibus obnoxium esse. Plautus in Cassina: *Ut senex eodem hoc poculo, quo bibi, biberet.* Translatum vel à bibendi certaminibus, vel ab iis, qui metuunt venena. Idem hodieque nostrati vulgo tritissimum manet. Etenim si quando minantur, se parem gratiam relaturos, ajunt se de eodem porrecturos poculo. Taxat Martialis quendam, qui convivis vinum dilutum & acerbum apponebat, cum ipse de exquisitissimo biberet, qui mos & hodie plerisque divitibus, atque hinc proverbium natum videri potest. Fit autem interdum ut, qui imprudentes poculum acerbum gustarint, studeant & alios illicere, ut ex eodem bibant. Et aliquoties in Divinis Literis mentio de calice Babylonis, cum significatur aliqua calamitas irroganda. Denique Dominus noster in Euangelio rogat filios Zebedæi, *num possent de eodem poculo bibere*, unde ipse destinaret bibere, addens alterum simile proverbiale, de eodem baptismo. Nec enim dubium est quin utrumque fuerit vulgari sermone celebratum. Paulo diversius est, quod ait Aristophanes in Equitibus:

Οὔποτ᾽ ἐκ ταὐτοῦ μεθ᾽ ἡμῶν πίεται ποτηρίου.

i. e. *Ille nobiscum haud eodem potat unquam poculo.*

Taxat fellatorem.

LXXXII. *In planiciem equum.*

Εἰς πεδίον τὸν ἵππον. i. e. *In planiciem equum.* Quoties quis ad id provocatur, in quo plurimum valet quoque vel maxime gaudet. *Equus in campo*, tanquam in sua est harena. Apud Lucianum in Captivo, cum ipse judices postularet, Plato respondet, τοῦτο ἐκεῖνο εἰς πεδίον τὸν ἵππον. i.e. *Hoc ipsum, quod dici solet, equum in planiciem:* videlicet hominem Rhetoricum significans, & in agendis causis exercitatum. Plato in Theæteto: Ἱππέας εἰς πεδίον προκαλεῖς Σωκράτην εἰς λόγους. i. e. *Equites in planiciem provocas, Socratem ad disputandum.* Tametsi quidam codices ἵππον habent hoc loco, non ἱππέα. Synesius in Epistola quadam: Ἐπ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο προκαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου προτρέπειν ἡγούμενος. i.e. *ad hoc ipsum certe provoco*, equum in planiciem, *juxta id, quod dicitur, adhortari me putans.* Translatum videtur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectaturque loca impeditiora.

LXXXIII. *Acanthida vincit cornix.*

Acanthidem superat cornix. Calphurnius Bucolicus Poeta, ecloga VI:

Astyle credibile est, si vincat acanthida cornix,
Vocalem superet si turpis aëdona bubo.

Acanthis enim vocalis est avis, & in primis canora. Cornix obstrepera quidem, sed minime canora. *Acanthidem* Theodorus nunc *Spinum* vertit, nunc *Ligurinum*, quin & *Aëdona* Græce dixit. Sic autem pronunciandum, ut *aë* faciant duas syllabas. Nam Græcis ἀηδὼν *lusciniam* significat. Plinius Græca voce dicit *acanthidem*, quasi dicas *spinulam*, eo quod in spinis vivat, eoque asinos habet invisos, quod hoc animal spinæ florem devoret. Est autem avium minima, tantæ fœcunditatis, ut pariat duodena. Auctor Plinius libro decimo, capitibus sexagesimo tertio, & septuagesimo quarto.

LXXXIV. *Prius testudo leporem praverterit.*

Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα. i.e. *Prius testudo leporem cursu praterierit.* De re neutiquam verisimili. *Testudine nihil tardius.* Unde & *testudineum incessum* dicimus, & apud Ciceronem in libris De Divinatione, quispiam *testudinem. tardigradam, & domiportam* vocat. Lepus autem celeritate præcellit. Meminit hujus adagii Diogenianus. Hujus generis sunt illa apud Theocritum in Thyrside:

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ᾽ ἄκανθαι,
Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ᾽ ἀρκεύθοισι κομάσαι,
Πάντα δ᾽ ἔναλλα γένοιντο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι,
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει. καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι,
Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.

i.e. *Nunc violas proferte rubi, producite spina,*
Juniperusque comet narcissi flore decenti,
Omnia vertantur, portet pyra mitia pinus
Postquam obiit Daphnis, trahat & jam cerva molossos,
Montibus in summis Philomena noctua cantet.

LXXXV. *Cancros lepori comparas.*

Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις. i. e. *Cancros lepori comparas*, de supra modum dissimilibus. Etenim ut leporum celeritas, ita & cancrorum tarditas nota est. Simillimum est illi, quod proxime retulimus. Refertur & hoc apud eundem. Suidas addit καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ. i. e. *Cancer leporem capiet:* de absurdis, quæque fieri nullo modo possunt.

LXXXVI. *Terra filius.*

Olim homines obscuro ignotoque genere prognati, *terræ filii* dicebantur, propterea quod terra sit omnium communis parens. Vel, quod juxta quorundam etiam Historias, primitus mortales è terra nascebantur. Tertullianus in Apologetico adversus gentes: *Nam & terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum est.* Apud Athenæum libro decimo legitur γηγενὴς ἄνθρωπος. i.e. *è terra genitus homo.* M. Tullius ad Atticum libro primo: *Et huic terræ filio, nescio cui, committere Epistolam tantis de rebus non audebam.* Idem ad Trebatium libro Familiarium Epistolarum septimo: *Gn. Octavius tuus familiaris summo genere natus, terra filius:* Persius:

Praste

—— Præsto est mihi Manius heres,
Progenies terræ. quare ex me quis mihi quartus
Sit pater haud prompte, dicam tamen: adde etiam unum,
Vnum etiam, terræ *est jam* filius.

Juvenalis:
Vnde fit, ut malim fraterculus esse gigantum.

Ad proverbium palam alludens. Nam gigantes è terra progenitos Poetæ fabulantur. Huc pertinet, quod apud Euripidem Ion Xuthum percontatur:
Γῆς ἄρ' ἐκπέφυκα μητρός;
i. e. *Num satus tellure matre?*

Atque ille respondet:
Οὐ πέδον τίκτει τέκνα.
i. e. *Non parit natos solum.*

Apud Pausaniam, Strabonem, atque alios id genus auctores legimus populos quosdam αὐτόχθονας appellatos, qui non alio referant originem suam, quemadmodum plerique faciunt, verum ex ipso solo nati videri velint, quorum de numero sunt Athenienses. Qui sibi nobilitatem virtute peperissent, nullis majorum imaginibus illustres, *novi homines* dicebantur. Porro ignoti, & subito apparentes, incertum qua regione profecti, *Cœli filii* vocabantur, quasi è cœlo demissi. Inducitur & in Mosaicis literis Melchisedech ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ *sine patre, sine matre.* Neque dissimili ratione οὐρανοπετεῖς. i. e. *de cœlo lapsi* dicebantur. Juvenalis:
Tertius è cœlo cecidit Cato. ——

Quanquam hoc magis convenit in homines eximia virtute. Plutarchus in Invectiva, quam scripsit adversus Herodotum, de navi quadam, unde subito vox est ædita Adimanto: Ὁ δὲ κέλης οὗτος ἦν ὡς ἔοικεν οὐρανοπετής. i. e. *Navis autem illa erat, ut videtur, è cœlo delapsa.* Atque hic sermonis color sumptus est è tragœdiis, in quibus machinis quibusdam sic repente ostendebantur personæ populo, ut è cœlo venisse videri vellent. Apud Romanos *novi homines* dicebantur, qui majoribus obscuris nati suis virtutibus innotuissent, quod M. Tullio ab inimicis probro objectum, ipse gloriæ sibi vertit.

LXXXVII. *Ex quercubus ac saxis nati.*

Huic finitimum est illud Homericum: *E quercu, è saxis prognatus,* quod quadrabit, vel in hominem obscuro genere, vel in eum, qui sit agresti atque effero ingenio, moribusque immanibus. Inde ductum adagium, quod antiquitus in cavis quercubus, tectorum vice victitarent homines, atque hinc *è quercubus nati* fingebantur. Inde illud:
—— Et duro robore natos.

Præterea creditum est, ex saxis à Deucalione Pyrrhaque projectis, mortalium genus absumptum diluvio, instauratum fuisse. Homerus in Odyss. τ.
Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.
i. e. *Nam neque fatidica* quercu satus *es, neque* saxo.

Id imitatus Pallada in Epigrammate:
Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς εἶ οὐδ' ἀπὸ πέτρης φασίν.
i. e. *Neque te quod ajunt quercus aut lapis edidit.*

Allusit ad id festiviter Plato libro De Republica octavo: Ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν, ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι; ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν; i. e. *An existimas* è quercu *quacunque*, aut rupe, *respublicas* nasci, *ac non potius ex moribus eorum, qui in republica versantur?* In crudeles & immites convenit illud Theocriticum in Æpolo de Cupidine:
—— ἦ ῥα λεαίνας
Μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ.
i. e —— *scilicet ille leana*
Vbera suxit, & in nemore hunc genitrix fera pavit.

LXXXVIII. *Deorum cibus.*

Θεῶν τροφή. i. e. *Deorum cibus.* De prælautis epulis dicebatur, propterea quod Homerus fingit Deos nectare atque Ambrosia victitare, nec ob id unquam senescere. Tranquillus in Nerone: *Parricidia,* inquit, *& cædes à Claudio exorsus est. Cujus necis etsi non auctor,* at conscius fuit: *Neque dissimulavit, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi* deorum cibum, *proverbio Græco collaudare sit solitus.* Horatius in Epistolis:
O noctes, cœnæque Deûm.

Aristophanes in Ranis: Ἐς μακάρων εὐωχίας, Regum aulica convivia significans.

LXXXIX. *Tertius Cato.*

Tertius Cato, proverbialis est ironia. In viros impendio tetricos, atque alienæ vitæ censores. Nam duorum Catonum, senioris, cui nomen Censorio, & minoris, cui nomen Uticensi, gravitas pariter atque integritas, vulgo celebratissima quondam fuit, Adeo ut *è cœlo dimissi* dicerentur, ut bellum cum vitiis gererent. Juvenalis:
—— habeat jam Roma pudorem:
Tertius è cœlo cecidit Cato. ——

XC. *Sapientum octavus.*

Huic per omnia simillimum est illud Horatianum in Sermonibus: *Sapientum octavus.* In eum, qui sibi multum tribuat in sapientia. Numerantur enim apud Græcos septem sapientes, eorumque apophthegmata Oraculorum vice celebrantur, etiamsi de nominibus magna inter scriptores varietas est. De numero certe constat inter omnes: unde per ironiam *sapientum octavum* dicebant, dignum, qui septem illis adderetur. Horatius:
Hæc mihi Stertinius sapientum octavus.

Item Ausonius:
Sapiensque supra Græciæ septem viros
Octavus accessit sophos.

XCI. *Bis dat, qui cito dat.*

Memini, ni fallor apud Senecam alicubi legere, *Bis dat, qui cito dat.* Idem libro De Beneficiis secundo: *Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hæsit.* Quæ sententia monet, haud cunctanter, haud gravatim opitulandum amicis, cum opus est, sed ultro non expectatis precibus deferendum officium. Inter Epigrammata Græca fertur & hoc distichon, nomine tituloque Luciani:
Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ
Πᾶσα χάρις κενεή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

Id carmen Latine non potest commode verti, propterea quod lepos & argutia Epigrammatis sita sit in hac voce χάρις, quæ Græcis aliquando beneficium significat, aliquando gratiam, qua commendatur aliquid, aliquando Deam ipsam. Citatur similis apud Ausonium sententia Græca:
Ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.

Est autem initium carminis Heroici, ex Epigrammate quopiam. *Tardum beneficium, ingratum est.* Eam ille sic vertit:
Gratia quæ tarda est, ingrata est, gratia namque
Cum fieri properat gratia grata magis.

Rursum aliter vertit idem:
Si bene quid facias, facias cito, nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Unde & Hector apud Euripidem in Rheso contemnit ac damnat auxilium sero delatum amicis:
Μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν.
i. e. *Odi equidem amicis serius succurrere.*

Exstat & Mimus non invenustus in hanc eandem sententiam:
Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras.

Item alter huic adsimilis:
Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.

XCII. *Honos alit artes.*

Id quod est apud Marcum Tullium, *Honos alit artes,* videtur esse sumptum ex Aristophanis Pluto:
Οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς, οὐδὲν αὖτ' οὐδ' ἡ τέχνη.
i. e. *Neque præmium ullum est, ars nec ipsa item viget.*

Colligit enim non esse consentaneum, Athenis ullos esse bonos medicos, cum medicis nulla sint præmia.

Diogenianus autem hoc inter adagia commemorat. A Huc allusit Martialis, cum ait:

Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones,
Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.

Et Aristoteles scribit honorem esse præmium virtutis, Ac priscorum leges, non solum comminabantur pœnam maleficis, sed & præmiis & honoribus invitabant ad recte agendum. Pindarus in Isthmiis, hymno nono, tanquam vulgo celebrem sententiam citat: Ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων, τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. i. e. *Est autem dictum quoddam inter homines celebre, Bonum peractum non esse in terra occultandum silentio.* Huc pertinet Euangelica parabola, *non esse lucernam occultandam sub modium.* In hoc autem prædicanda sunt recte facta virorum illustrium, ut cæteris præluceant ad capessendam virtutem. B

XCIII. *Vel cæco appareat.*

Proverbialis hyperbole frequens apud auctores, *Vel cæco appareat*, de re vehementer perspicua. Aristophanes in Pluto:

Τῷ τοῦτο κρίνεις; δηλονότι ἢ κ τυφλῷ
Γνῶναι δοκεῖ τοῦτο. ———

i. e. *Qui scis ita esse? scilicet vel cæcus hoc*
Videat. ——— ———

Eusebius adversus Hieroclem: Ἀλλὰ γὰρ κ τυφλῷ φασὶ δῆλον. i. e. *Quinetiam vel cæco perspicuum ajunt esse.* Plato lib. De Repub. octavo: Καὶ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβαίνει. i. e. *Sane & cæco perspicuum est, transmutari.* Idem in Sophista: Πῶς γὰρ οὐ φαίνεται, κ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο κ τυφλῷ. i. e. *Qui fieri potest, ut hoc non appareat, quemadmodum proverbio dicitur, vel cæco?* Sumptum videri potest ex octavo libro Odyss. Homericæ: C

Καί κ' ἀλαιός τοι ξεῖνε διακρίνειε τὸ σῆμα.

i. e. *Hanc etiam cæcus metam discerneret hospes.*

Quintil. libro XII. *Nam quis ignorat, quin illud longe sit honestissimum, & liberalibus disciplinis, & illo, quem exigimus animo dignissimum, non vendere operam, nec elevare tanti beneficii auctoritatem: cum pleraque hoc ipso possint videri vilia, quod precium habent.* Cæcis hoc, *ut ajunt*, satis est. *Neque quisquam, qui sufficientia sibi, modica autem hæc sunt, possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit.* In his verbis Fabii, vox quæpiam deesse videtur, ut legas, *Cæcis hoc*, ut ajunt, *satis perspicuum est.* Allusit ad hoc adagium Antigonus Rex, unoculus, cum allato instrumento prægrandibus scripto literis: Ταυτὶ μὲν κ τυφλῷ δῆλα. i. e. *Hæc quidem vel cæco perspicua sunt*, inquit. Recensuit Plutarchus, τῶν συμποσιακῶν Decade secunda. Apud Titum Livium lib. belli Macedon. II. quum Phaneas Philippum violentius in Ætolos dicentem interfatus dixisset, rem in verbis non verti, aut bello vincendum, aut parendum melioribus: Philippus respondit, *Apparet id quidem etiam cæco*, jocatus in valetudinem oculorum Phaneæ. D E

XCIV. *Multis ictibus dejicitur quercus.*

Πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς ὑπὸ δαμάζεται.

i. e. *Multis rigida quercus domatur ictibus.*

Senarius hic exstat in Diogeniani collectaneis, de re factu quidem ardua, quæ tamen assidua industria pervincatur. Huic non dissimile videtur Hesiodium illud:

Εἰ γάρ κεν τὸ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.

i. e. *Si paulum paulo adjicies, faciesque ita crebro,*
Mox magnum quiddam tibi conficietur & ingens.

Id quod non tantum ad lucri naturam pertinet, quod ex minutissimis sæpe maximum conflatur, verum etiam ad industriam assiduam, quæ si vehemens non sit, tamen si perpetua atque indefatigata fuerit, res difficillimas quoque facile conficit. Quemadmodum unicus ictus nihil adferre momenti videtur ad dejiciendum molem querni roboris, verum ea crebris ictibus facile prosternitur. F

XCV. *Cauda pilos equina paulatim vellere.*

Cauda pilos equina paulatim vellit, qui, quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. Horatius in Epistolis:

Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ
Paulatim vello, *demo unum, demo etiam unum,*
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis.

Natum è facto quodam ducis Sertorii, cujus rei meminit Plutarchus in ejus vita. Hic enim cum suis copiis, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium, quam vires temerarias, postea quam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos, alterum macilentum atque invalidum, alterum vegetum, cauda pilosa. Atque invalido illi juvenem adhibet prægrandi corpore, & admirandis viribus. Contra, vegeto illi pusillum & imbecillum admovet homuncionem. Hic *singulos pilos paulatim vellens*, brevi spacio totam depilavit caudam. Juvenis è diverso caudam omnem simul manibus utrisque comprehensam, vi atque impetu conatur revellere. Qui cum frustra sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cujus consilio jussuque hæc fuerant acta: *videtis*, inquit, *commilitones, quanto plus possit ingenium, quam vires.*

XCVI. *Virum improbum vel mus mordeat.*

——— κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν.

i. e. ——— *scelerosum mordeat & mus.*

Hemistichium heroicum. Quo significatum est, quacunque ratione vindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Competit & in eos, qui de re quantumvis frivola rixam movent seque læsos queruntur, & offensos simulant, ne quid dent. Id quod nuper cuidam accidit apud Britannos, medico, mihi ut patria communi, ita & amicitia conjunctissimo. Libet enim obiter hanc fabulam inserere. Civem quendam Londoniensem, virum egregie nummatum, & habitum adprime probum, arte curaque sua liberarat, non sine suo ipsius periculo. Nam is pestilentissima febre tenebatur. Et, ut fit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, si non gravaretur sibi, in tanto vitæ discrimine, dexter adesse, obtestatus & amicitiam, quæ illi cum eo intercedebat. Quid multis? persuasit & juveni, & Germano. Adfuit. Nihil non fecit. Revixit ille. Ubi verecunde de pecunia medicus admonuisset, elusit nugator, negans de mercede quicquam addubitandum, cæterum arcæ nummariæ clavem penes uxorem esse. Et nosti, inquit, mulierum ingenium. Nolo sentiat tantam pecuniæ summam à me datam. Deinde post dies aliquot hominem obvium forte factum, jam nitidum, & nulla morbi vestigia præ se ferentem, appellavit, & nondum datæ mercedis admonuit. Ille constanter asseverare pecuniam suo jussu ab uxore numeratam esse. Medicus negare factum. Hic vide quam ansam bonus ille vir arripuerit: cum forte medicus cum Latine numero singulari appellasset, ibi velut atroci lacessitus injuria. *Vah*, inquit, *homo Germanus tuissas Anglum?* moxque velut impos animi, præ iracundia caput movens, diraque minitans, subduxit sese. Atque ad eum modum honestus ille civis elusit, dignus profecto quem sua pestis repetat. Risimus quidem fabulam, nec tamen sine dolore, propter indigne frustratum amicum, nec sine tam insignis ingratitudinis admiratione. Referunt gratiam leones in periculis adjuti. Meminerunt officii dracones. Homo homini, amicus amico, sic merito, pro mercede, quæ nulla satis digna rependi poterat, ludibrium reponit. Atque hæc in facti detestationem diximus, non gentis odium. Nec enim par est, ex hoc uno nebulone Britannos omneis æstimari. Refertur adagium inter Græca Epigrammata.

Φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν.

i. e. *Vulgo ajunt, vel murem etiam mordere scelestum.*

At is quisquis est, nam incertus auctor, invertit proverbium, dicens bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri, h. e. insontibus passim noceri, propterea quod ii impune lædi posse videantur, utpote non relaturi injuriam.

XCVII.

XCVII. *Vel capra mordeat nocentem.*

—— Κἂν αἲξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν.

i. e. —— *Mordebit vel capra nocentem.*

Ita reperitur in collectaneis Diogeniani. Sensus nihil discrepat à proximo. Nam capra minime alioqui mordax est, nisi quod improbis omnia sunt infesta. Suidas indicat orthographiam: cum enim ad corpus refertur, i. e. cum significat hominem afflictum ac miserum, vult primam acui, πόνηρος, unde & πονήρως ἔχειν dicuntur, quibus res sunt adversæ: & Aristophanes in Pluto:

Πονήρως γ' ἔπρας ἡμῖν ξυμμάχους.

i. e. *Auxilia nobis misera sane prædicas.*

B Cum ad animum, ultimam acui, πονηρὸς, i. e. *improbus*, & πονηρῶς, *improbe*. Nam cum dicimus πονηρὸν νόμισμα, ἢ πονηρὸν ὕδωρ, quod hominis est, ad rem inanimatam transferimus, quemadmodum *frigus sceleratum*, &, *fallaces divitias* dicimus.

XCVIII. *Litem movebit, si vel asinus canem momorderit.*

Celebratur Græcis & hic senarius proverbialis:

[1] Δίκην ὑφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα.

i. e. *Litem movebit, si vel asinus mordeat canem.*

Quadrabit in eos, qui de re quantumvis exigua litem suscitant. Natum videtur ab eventu quopiam. Exstat autem apud Jureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. C Refertur à Zenodoto & Suida, quanquam apud utrumque scriptum est, μακροῖς pro μικροῖς, quorum hoc mihi videtur sensus exposcere.

XCIX. *Litem parit lis, noxa item noxam parit.*

Δίκη δίκην ἔτικτε, ἢ βλάβη βλάβην.

i. e. *Litem parit lis, noxa item noxam parit.*

Senarius in rixosos & litium avidos dici solitus, quibus lis ex lite, alia ex alia nascitur: negocium seritur ex negocio, injuria propagat injuriam. Exstat apud Suidam.

C. *Bonus dux bonum reddit comitem.*

Ο' καλῶς ἄγων, ἐμποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι. i. e. *Qui bonum ducem præstat, is bonum reddit comitem.* D In Principe situm est, ut sit bene morata civitas, si modo ipse bonus sit imperator. In Episcopo positum, ut piam efficiat plebem, si tamen ipse piam & integram agat vitam. Prudens & incorruptus magistratus, & probos & integros reddit cives. Bonus paterfamilias domum efficit bene institutam. Doctus ac diligens præceptor eruditum reddit discipulum. Frugi maritus uxorem in suos trahit mores. Unde quisquis præfectus est negocio, debet in primis operam dare, ut ipse suo fungatur officio, prius quam ab aliis officium exigat. At nunc videas nonnullos Principes, qui legum observationem exigant à populo, cum ipsi vivant E prorsus ἀνόμως, velut omnibus soluti legibus: à magistratibus & officiali integritatem requirant, cum ipsi palam vendant, aut ad gratiam mandent officia. Nonnullos videas Episcopos, qui à grege suo religionem & pietatem exigant, cum ipsi procul absint ab omni pietate. Sumpta est metaphora à militia, in qua fere qualiscunque fuerit dux, ejusmodi solet esse miles. Refertur in Græcorum collectaneis, sed ἀδέσποτον. Exstat autem apud Plutarchum auctorem minime vulgarem in vita Lycurgi: Ἀλλ' ἡ πειθαρχία μάθημα μὲν ἐστι ἄρχοντος, ἐμποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄγων, τὸ καλῶς ἕπεσθαι. i. e. *Ut populus dicto sit audiens, hoc discit à principe. Nam qui bonum præbet ducem, is facit, ut alii bene sequantur.* F

1 Δίκην ὑπέχειν non significat *litem movere*, sed *pœnas dare*: ac ut male accepit hoc loquendi genus, ita & participium συκοφαντουμένων, quod est apud Suidam & Zenobium: putavit enim usurpatum esse in voce media pro συκοφαντούντων, & inde contrarium huic proverbio dedit sensum, suæ videlicet interpretationi congruum: nam ἐπὶ τῶν ἐπὶ μικροῖς συκοφαντουμένων, significat. *De iis, quibus ob res parvi momenti struuntur calumniæ.* Puto præterea trajecta esse verba, ut sit, κἂν ὄνος δάκῃ κύνα ὑφέξει: ut ad eundem Nominativum referatur utrunque verbum. Sic alicubi memini me legere trajectam orationem, in qua esset particula κἂν. Hanc autem sequendo verborum ordinationem, videri posset ad quandam Draconis legem allusum, qua & in bruta animadverti volebat. *H. Stephanus.*

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA NONA.

I. *Amyclas perdidit silentium.*

Τὰς Ἀμύκλας ἀπώλεσεν ἡ σιγή. i. e. *Amyclas perdidit silentium.* Quibusdam eruditis, in quibus est auctor operis haudquaquam aspernandi, quod inscribitur *Copia Cornu*, placet hoc ad proverbiorum ordinem pertinere, neque nos ab illorum sententia magnopere dissidemus. Consentaneum enim est, rem vulgari joco fuisse jactatam. Innuit adagium Virgilius Æneidos libro decimo, cum ait:

——————— *Fulvumque Camertem,*
Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri
Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnavit Amyclis.

Videlicet epitheto notum ejus eventum indicans. Eum Servius interpres enarrat hunc in modum. Cum apud Amycleos subinde nunciaretur hostium adventus, idque falso, & ob eam rem civitas frequenter inani terrore quassaretur, lata lege cautum est, ne quis unquam hostis nunciaret adventum. Atqui post evenit, ut vere jam advenirent hostes. Quod cum nemo nunciaret, propter legis interdictum, civitas de improviso capta est. Qui casus, ut apparet, populari joco dedit occasionem, ut dicerent *Amyclas silentio periisse*, si cui sua taciturnitas fuisset incommodo. Citat idem Lucillium: *Mihi necesse est loqui. Nam scio Amyclas tacendo periisse.* Accipiendæ sunt autem hoc loco *Amyclæ*, non ut sit una è centum illis urbibus Laconiæ, quam Lacedæmonis filius condidit: sed oppidum quoddam situm inter Cajetam & Tarracinam, conditum ab iis Laconibus, qui comites Castoris & Pollucis fuerunt, eique nomen indidere, quo Laconicas illas Amyclas referret. Servius existimat Laconas Pythagoricæ disciplinæ fuisse sequaces. Quoniam autem interdixisse creditus est Pythagoras σαρκοφαγίαν, hoc commento, quod diceret humanas animas in animantium corpora demigrare, & ob eam rem prohibuisse, ne quod animal occideretur, quemadmodum attestatur & Juvenalis:

—— *A cunctis animalibus abstinuit qui*
Tanquam homine. ——

Nefas esse ducebant serpentes, qui ex vicinis paludibus nascebantur, occidere. Quorum tanta increvit multitudo, ut civitatem eam deleverint, teste etiam Plinio. Potest igitur & hinc ortum videri vulgare dictum, *Amyclas silentio periisse*, quod Pythagorici dogmatis observatio perniciem illis attulerit, quorum primum est, ἐχεμυθία. i. e. *silentium*, quod in quinquennium indicebat iis, qui suæ philosophiæ vellent initiari, sicuti declarat Aulus Gellius. Porro quod ait Servius, Lacones Pythagoricæ fuisse factionis, non recordor apud alium auctorem legisse me, nisi quod Plutarchus in Symposiacis tradit, Tyrrhenos hujus philosophi decretis usque adeo fuisse addictos, ut etiam ea, quæ ille symbolis illis præcepit, ridicula superstitione soliti sint observare. Aut igitur ex his erant Amyclei, aut ejusdem instituti sectatores. Meminit de *Amyclarum silentio* Silius Italicus:

—— *Quasque evertere silentia, Amyclæ.*

Meminit & Catullus, nisi fallit inscriptio carminis de Vere, quod nuper nobis Aldus Manutius noster exhibuit, in antiquissima quadam Galliæ bibliotheca repertum:

Sic Amyclas dum tacebant perdidit silentium.

Proverbium ad varios usus accommodare licebit, velut si ubi quis pecuniam creditam perdidisset, quod non appellasset debitorem, aut jure præscriptionis, ut vocant, excidisset à possessione, *Amyclarum silentium* appellat: aut si quis audacius agens causam suam, jussusque tacere, respondeat, τὰς Ἀμύκλας ἡ σιγὴ ἀπώλεσεν. Hoc inutile silentium Græci vocant δυσωπίαν, atque huic diversum vitium ἀδολεσχίαν. De utroque exstant Plutarchi præcepta.

II. *Timidior es prospiciente.*

Δειλότερος εἶ τοῦ προκύπτοντος. i. e. *Formidolosior es eo,* qu-

qui prospectat. Dicitur in hominem supra modum pavidum. Id ortum ajunt ex hujusmodi fabula: Quidam natura timidus, audita Herculis fama abdiderat se præ metu in specum quendam: deinde cum aliquando prospectaret, & Herculem forte fortuna prætereuntem vidisset, immodico metu exanimatus est, ac protinus diriguit, in saxum versus, quod adhuc visitur specie viri, velut à specu prospicientis. Unde τὸν προσκύπτοντα, saxum illud vocant. Suidas auctor. Meminit & Zenodotus, quemadmodum & mox sequentis.

III. *Timidior Pisandro.*

Δειλότερος Πεισάνδρου. i. e. *Timidior Pisandro.* Dicebatur olim & hoc in immodice formidolosos. Ajunt autem, Pisandrum fuisse quempiam prodigiosa timiditate, adeo ut anxius esset, ne suam ipsius animam alicubi videret, quæ se vivum reliquisset. Idem videtur esse cum illo Ciceronis, *Umbram suam metuere.*

IV. *Diomedea necessitas.*

Διομήδειος ἀνάγκη. i. e. *Diomedea necessitas.* De iis, qui vi adacti, non sponte quid faciunt. Usurpatur à Platone lib. de Republica sexto. Διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ πάντα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσι. i. e. Diomedea, *ut dicitur*, necessitas *est, facere omnia, quæcunque isti probarint.* Quidam originem adagii referunt ad Thracium illum Diomedem, qui solitus fertur hospites suos compellere, ut cum filiabus suis deformissimis rem haberent: quo facto, eosdem interimebat. Unde fabula spargit, Diomedis equas homines pabuli vice esitare solitas, videlicet filias à viris agitatas, equas appellans. Et sane in hunc sensum interpretatur Aristophanis enarrator in Concionatricibus, ubi versus hic habetur:

Καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μοι; Διομήδειά γε.

Quærit adolescens, *num qua sit necessitas sibi sectari anum?* Respondet illa, *esse, & quidem Diomedeam.* Alii referunt ad Diomedem ducem Græcorum, hujusmodi commentum adferentes: cum Diomedes & Ulysses communi opera sublato Palladio, redirent noctu, Ulysses, quo facti gloriam in se unum transferret, destinabat occidere Diomedem præcedentem, ac Palladium secum portantem. Itaque cum ensem in caput illius à tergo vibrasset, Diomedes, animadversa ad lumen lunæ gladii umbra, subtraxit se plagæ, correptumque Ulyssem, vinctis manibus præcedere compulit, gladio lato subinde cædens illius tergum. Hinc *Diomedea necessitas.* Hujusmodi fere Suidas ac Zenodotus.

V. *Ad pristina præsepia.*

Εἰς ἀρχαίας φάτνας. i. e. *Ad pristina præsepia.* In eos dicebatur, qui è vita quapiam lautiore excussi, ad pristinam tenuitatem rediguntur. Aut contra, de iis, qui restituuntur in pristinam fortunam, unde exciderant: aut qui ad solitum contubernium sese recipiunt. Translatum ab animantibus, quibus nota familiariaque præsepia gratissima solent esse. Usurpavit & Plautus in Curculione: *Tormento non retineri potuit ferreo, quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.*

VI. *Alia vita, alia diæta.*

Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. i. e. *Alia vita, alia vivendi ratio.* In eos quadrabit, qui commutata in melius fortuna pariter & vitæ rationem moresque commutant. Translatum ab iis, qui lautius incipiunt vivere, ubi res lautior obtigit. Huc allusit Aristophanes in Pluto, cum ait:

Ἐπειδὴ πλουτεῖ, οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ.
Πρὸ τοῦ δ' ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντα κατήσθιεν.

i. e. *Dein divitem factum, nihil jam lens juvat.*
At pauper antehac devorabat qualibet.

De juvene jam anum amicam fastidiente, postea quam desiisset egere. Allusit huc Horat:

Non eadem est ætas, non mens. ———

VII. *Per medium annulum traharis oportet.*

Διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι. i. e. *Per annulum trahendus es.* In eum quadrabit, qui sit vehementer extenuato gracilique corpore, seu morbo, seu cura, seu studio, seu qua alia re. Aristophanes in Pluto:

Διὰ δακτυλίου μὲν οὖν ἔμεγ' ἂν διελκύσαις.

i. e. *Itaque profecto per annulum me traxeris.*

Verba sunt anus volentis se videri usque adeo maceratam atque exhaustam dolore, ut *per annulum trahi* possit. Equidem opinor adagium esse sumptum à lusu, quo ovum aceto maceratum per annulum trahitur. Cujus rei meminit Plinius lib. x. cap. LX. *Magicum erat, aliquid per annulum trajicere. Nam cerebrum capræ per annulum aureum trajectum, prius quam lac daretur infantibus, instillabatur contra comitiales, cæterosque infantium morbos*, veluti testatur idem libro vigesimo octavo, capite decimo.

VIII. *Anus bacchatur.*

Γραῦς βακχεύει. i. e. *Anus bacchatur.* In eos dici solitum, qui præter ætatem indecore lasciviunt. Nam Bacchanalium licentia juvenculis utcunque permittitur, aniculis certe fœdissima est. Quandoquidem insaniæ species est, aut vetulam amare, aut potare, aut choros ducere, aut reliquis puellaribus lusibus indulgere.

IX. *Anus hircissans.*

Γραῦς καπρῶσα. i. e. *Anus hircissans.* De anu adhuc intempestiva libidine prurienti, &, ut ait Plautus, *catulliente.* Aristophanes in Pluto:

——— ——— ——— Ἀλλ' ἠπίστατο
Γραὸς καπρώσης τἀφόδια κατεσθίειν.

i. e. ——— ——— ——— *verum noverat*
[1] *Anus caprissantis vorare viatica.*

De juvene, cui anus libidinosa omnia suppeditabat, quo vicissim ab illo voluptatem auferret. Nota est hircorum libido, odorque, qui & subantes consequitur.

X. *Flere ad novercæ tumulum.*

Πρὸς τὸν μητρυιᾶς τάφον δακρύειν. i. e. *Ad novercæ tumulum lachrymari*, est simulare gestu dolorem, cum re gaudeas. Neque enim consentaneum est, privignum moleste ferre novercæ mortem, nihilo secius tamen officii causa nonnunquam ad tumulum illachrymat. Quod idem de divitis hæredibus non inconcinne dicetur, in quos exstat Publianus ille mimus, cum primis elegans:

Heredis fletus, sub persona risus est.

XI. *Celerius elephanti pariunt.*

Sunt quibus hoc quoque inter adagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in præfatione Historiæ Mundi: *Nam de Grammaticis*, inquit, *semper exspectavi parturiri adversus libellos meos, quos de Grammatica edidi: & subinde abortus facere jam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant.* Hactenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Porro de elephantorum partu Plautus in Sticho: *Audivi sæpe hoc vulgo dicier, solere elephantum gravidam perpetuo decem esse annos.* Huic astipulatur Plinius libro octavo: *Decem annis gestare in utero, vulgus existimat. Etiamsi Aristoteles biennio parere putat, nec sæpius quam semel singulos gignere.* Theophrastus refert, arborem quandam Indicam non ferre ante centum annos. Latinis *parturire* dicuntur, qui moliuntur, animoque destinant aliquid. Proinde licebit adagium etiam in hanc vertere formam: *Quando tandem paries, obsecro, quod tot jam annos parturis, ut nec elephanti diutius?*

XII. *A mortuo tributum exigere.*

Ἀπὸ νεκροῦ φορολογεῖν. i. e. *A mortuo tributum exigere*, dicebantur, qui per fas nefasque divitias undecunque congerunt. Citat Aristoteles libro Rhetoricorum secundo, Κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. i. e. *Vel à defuncto vectigal aufert*, ostendens dici solitum in eos, qui turpiter undecunque lucrum aucuparentur è rebus minutis ac sordidis, veluti Vespasianus è lotio: aut è turpibus, vel- ut

[1] Sic & paulo post vertit, *Anus caprissantis*, deceptus vocum in diversis linguis affinitate: quasi κάπρος esset Græcis, qui à Latinis dicitur *caper*: quum illi contra appellent τράγον *hircum*, sive *caprum*: at κάπρον, *aprum*. H. Stephanus.

ut è lenocinio, quæstuque corporis: aut cum à quibuslibet extorquetur, ab amicis, à tenuibus, à mendicis, postremo vel à mortuis. Probro datum est Romanis Principibus, quod suffossis Corinthiorum monumentis, æra Corinthia sustulerunt, ipso etiam vocabulo rei turpitudinem exprobrante. Nam ad eum sublata modum, νεκροκορίνθια dicta sunt. Attici φόρον vocant emolumentum, sive vectigal, quod ex re quapiam fertur, etiam pecuniarum. Qui prædas hujusmodi colligunt, φορολόγους appellant, invisum omnibus hominum genus, & optimo jure invisum. Deductum est autem φόρος à verbo φέρειν, quod est ferre, à quo Latinis quoque dictum fœnus, qua voce veteres non utebantur, nisi de proventu terræ, quæ veluti gratissima *debitrix*, pro singulis granis aliquoties centena reddidit. Siquidem præter naturam est, quemadmodum in Politicis scripsit Aristoteles, ut pecunia pecuniam pariat. At hodie res adeo recepta est apud Christianos, ut contemptis agricolis, quo non aliud hominum genus, vel innocentius, vel magis necessarium reipublicæ, fœneratores propemodum inter Ecclesiæ columina habeantur, cum usuram prisci quoque mortales illi damnarint, Ethnicorum etiam leges moderentur & coerceant, Hebræorum prorsus interdicant, sanctorum Pontificum decreta detestentur, ac modis omnibus insectentur. Non quod peculiariter infensus sim fœneratoribus, quorum artem video probe defendi posse, [1] nisi patrum auctoritas olim eam damnasset. Præsertim si respicias ad horum temporum mores, citius fœneratorem probarim, quam sordidum hoc negociatorum genus, qui technis, mendaciis, imposturis, fucis, undecunque venantur lucellum, hic coementes, ut ibi pluris duplo vendant, aut monopoliis expilantes miseram plebem, & tamen hos nihil aliud agentes in vita, pene solos honestos ducimus. Opinor hoc proverbium, aut idem, aut certe vehementer cognatum esse illi, quod alibi retulimus:

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα.

i. e. *Ipsis farinas poscit à statuis quoque.*

Per jocum enim pro vectigali farinas posuit, quod ad cibum referantur omnia, & defunctis signa ponebantur, memoriæ causa. Proinde, qui vectigal hinc quoque corradit, is à mortuis extorquere videtur. Apud veteres autem magna fuit sepulturæ religio, & sepulchrorum immunitas. Nunc eo processit habendi rabies, ut nihil sit usquam in rerum natura, neque sacrum, neque profanum, unde non aliquid fœnoris extundatur: idque non solum à Principibus, verum etiam à Sacerdotibus. Olim sub Tyrannis etiam, sed rudibus adhuc, & nondum satis quid esset tyrannis, intelligentibus, vel hæc omnium erant communia, maria, flumina, viæ publicæ, feræ. [2] Nunc optimates quidam quasi soli sint homines, vel Dii potius, omnia sibi vindicant. Cogitur miserrimus nauta vel cum periculo cursum flectere, & ad insolentissimi prædonis arbitrium quidvis & facere, & pati, ceu parum sit infelici, cum fluctibus & ventis rem habere, nisi tales quoque tempestates accesserint. Occurrit portus, aliquid extorquetur: transeundus pons est, dandum est: trajiciendum flumen, sentis Principum jus: est tibi sarcinula, redimenda est à sacrilegis illis: & quod his est multo crudelius, miserrimæ plebis genius fraudatur, & toties decimis ac vectigalibus arroduntur pauperum alimenta. Non est fas ex agris tuis convehere frumentum, nisi decimatum. Non molis, non pinsis, nisi rursus arrosum. Vina non importantur, nisi sæpius decimata. Non recondis in cellam, nisi dimi-

A dium, aut certe quadrantem totius precii feces Harpyjis illis sceleratissimis. Apud quosdam ex cervisia, quam vocant, plus quam dimidium seponitur Principi. Non mactas pecudem, nisi numeres exactoribus: non revendis equum, tuo emptum ære, nisi penderis aliquid. Vidi cum agerem rure Bononiensi, Julio jam ejus urbis ditione potito, extremæ paupertatis agricolas, quibus universæ facultates in duobus bubus erant, non horum labore totam familiam sustinebant, pro singulis singulos ducatos dependere. Sunt apud quos liberum non est coïre legitimum matrimonium, nisi vectigal solverint. Sed quid ego singula percensere coner? vincit omnem eloquentiam istorum rapacitas.
B Nihil est rerum, unde non aliquid exprimant emolumenti. Nec modus est, nec finis, quotidie novas exigendi vias excogitant, & quicquid semel invasit per occasionem temporis, id mordicus retinent. Hæc per se satis odiosa, dum per insolentes ministros odiosius exercenter, non mediocrem invidiam conciliant Principibus, *sed sese* nihil indignum existimant, unde colligatur emolumentum, h. e. unde fames accrescat tenuibus, & Procerum, vel prædonum magis, luxuries alatur. Neque desunt, qui è nocentum facinoribus haud mediocrem faciant quæstum, legibus ceu retibus
C utentes. Jam quis est magistratus, quod officium, quæ præfectura, quæ non ematur apud complureis? Denique cum hæc tam multa non possint explere vere pertusum dolium, h. e. Principum fiscum, bellum prætexitur, colludunt Duces, populus infelix ad medullas usque exsugitur, perinde quasi principatus nihil aliud sit, quam ingens negociatio. Quanquam autem fœdum est, Christianos Principes in hisce rebus inhumaniores videri, quam ulli fuerint ethnici tyranni, tamen aliquanto minus exsecrandum hoc, quam quod apud sacerdotes quoque, quibus oportebat omnem pecuniam esse vilissimam, & quorum erat, suas doteis gratis acceptas gratis item communicare, nihil non venale est, nihil immune. Quas non tragœdias movent pro suis illis decimis, quam odiose divexant miseram
D plebeculam? Non datur baptismus, h. e. non licet fieri Christianum, nisi numeres: atque his præclaris auspiciis fores ingrederis Ecclesiæ. Non comprobant matrimonium, nisi numeres: non audiunt pœnitentium commissa, nisi sperent præmium. Sacrificant conducti, non psallunt gratis, non orant gratis, non imponunt manum gratis. Vix procul mota manu benedicunt, nisi dederis. Non consecrant saxum, aut calicem, nisi data mercede. Quin & illud vere pontificium munus docendi populum, quæstu vitiatum est. Denique non impertiunt corpus Christi, nisi numeres. Ut ne dicam interim, quanta messis colligatur ex litibus, ex dispensationibus, sic enim vocant, ex
E condonationibus, quas vulgus appellat indulgentias, è conferendis sacerdotiis, confirmandis Episcopis & Abbatibus. Sed quid apud istos gratuitum sit, apud quos emitur & sepultura, etiam in alieno solo? Apud ethnicos miseræ plebi stabat commune sepulchrum: erat ubi gratis, quos velles, sepelires. Apud Christianos nec mortuis operiri terra licet, nisi à Sacerdote tantulum spacii conduxeris, & pro precii modo dabitur locus amplius ac magnificus. Si plurimum numeraris, in templo proxime summum altare licebit putrescere: sin parce dederis, inter plebejos sub dio compluteris. Turpe, si precium acciperent oblatum: nunc jus suum vocant, & dictu mirum, quanta exigant improbitate.
F Barbarus ille & gentilis Hebron offert Abrahæ ignoto hospiti gratuitum sepulchri munus, & vix adduci precibus potest, ut oblatam accipiat pecuniam: & sacerdotes sepulturæ jus vendimus in alieno? Vel potius quod publicum est, id ceu privatum ære locamus? Atque hujusmodi messem nulli metunt avidius, quam hi, qui nihil serunt populo, sed toti sibi vivunt, aut certe Principi. Alii cantionem illam nobis occinunt: Dignus est operarius mercede, perinde quasi nihil intersit inter Episcopum & conductum militem, aut fossorem. Serviles operæ præmio pensantur. Principum & sacer-

1 Patrum testimoniis, cæterisque objectionibus egregie respondit *Gerardus Noodt* Antecessor Lugdunensis, in Libro de Foeneribus & Usuris, edito anno 1698.

2 Si reviviseeret *Erasmus* & onero hujus ætatis cum oneribus eorum temporum conferret; quam exsecraretur eorum Principum ambitionem, qui aut minis, aut bellis, tantos exercitus alere vicinos cogunt, ut premendi sint reliqui omnes cives tributis ac vectigalibus, quibus nullus est finis? Quam merito in eos inveheretur, qui hinc sibi gloriam quærunt?

sacerdotum munus sublimius est, quam ut mercede sit A aestimandum.

XIII. *Larus parturit.*

Κέπφος ὠδίνει. i. e. *Cepphus parturit.* Antiquitus dicebatur in eos, qui pollicerentur ingentia, nihil dignum promissis exhiberent. Ajunt Cepphum, sive Cemphum aviculam esse stupido ingenio, unde & in proverbium stoliditatis abiit, quam nonnulli *Larum* appellant: alii, quorum est Theodorus Gaza, *fulicam* vertunt: eam vivere spuma marina, plumis ac pennis esse copiosis, corpore pusillo: cum parturit, vociferari. Hinc natum proverbium, *Larus parturit,* ubi quis magna prae se fert, pusilla praestiturus. Haec ferme scribit interpres Aristophanis, in comoediam Pacem. B Hesychius tradit, esse avem levissimam circa mare versantem, quae facile vento moveatur, eoque hominem inconstantem ac levem, cepphon dici. Plinius libro octavo, capite decimo nono meminit cephi quadrupedis, quod Pompejus ex Ægypto deportatum Romanis ostenderit, cujus pedes posteriores humanis pedibus, priores manibus erant similes. Id negat postea Romae visum. Verum id quidem nihil ad proverbium.

XIV. *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.*

Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν.

i. e. *Mons parturibat, deinde murem prodidit.* C

Senarius proverbialis, dici solitus in homines gloriosos & ostentatores, qui magnificis promissis, tum vultus vestitusque auctoritate miram de se movent exspectationem: verum ubi ad rem ventum est, meras nugas adferunt. Utitur hoc adagio Lucianus in libello, cui titulus, Quemadmodum oporteat Historias conscribere: dicit enim, sic reclamari à vulgo in Cupidinem, Herculis aut Titanis personam assumentem ὤδινεν ὄρος. Athenaeus in Dipnosophistis lib. XIV. refert, quod Tachas Rex Ægyptiorum hujusmodi scommate tetigerit Agesilaum Lacedaemoniorum Regem, cum ad eum venisset, suppetias illi laturus in bello, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν. i. e. *Parturiit mons,* D *Jupiter autem metuit, at ille peperit murem.* Erat autem Agesilaus pusillo corpore. Porro dicto offensus, respondit, φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. i. e. *Atqui aliquando tibi videbor leo.* Post evenit, ut exorta seditione apud Ægyptios, cum Agesilaus non adesset Regi, coactus sit ad Persas fugere. Porro Graecis videtur esse carmen anapaesticum. Utitur & Horatius in Arte Poetica:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Porphyrion ex Æsopi apologo quopiam natum existimat. Is fertur ejusmodi: cum olim quidam rudes atque agrestes homines viderent in monte terram intumescere moverique, concurrunt undique ad tam hor- E rendum spectaculum, exspectantes, ut terra novum aliquod ac magnum portentum ederet, monte nimirum parturiente, foreque, ut Titanes rursum erumperent, bellum cum Diis redintegraturi. Tandem ubi multum diuque suspensis attonitisque animis exspectassent, mus prorepsit è terra, moxque risus omnium ingens exortus.

XV. *Aureos montes polliceri.*

Χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι. i. e. *Aureos polliceri montes.* Proverbialis hyperbole de iis, qui immensa promittunt, spesque amplissimas ostentant. A Persarum arrogantia ducta, qui propter auri venas, *montes aureos jacta-* F *bant.* Plautus in Sticho: *Neque ille sibi mereat Persarum* montes, *qui esse* aurei *perhibentur.* Atque idem in Milite, in eandem sententiam dixit, *argenti montes: Tum argenti montes, non massas habet.* Terentius in Phormione: *Is senem per Epistolam pellexit, modo non montes auri pollicens.* Quo quidem loco illud obiter admonendum arbitror, quod opinor vulgus interpretum latere, *modo non,* dictum pro eo quod est apud Graecos μονονουχί, i. e. *tantum non,* id perinde valet quasi dicas, propemodum. Nam *tantum non* Graecanico more reperies, tum apud Livium, tum apud Suetonium, neque semel apud Valerium Maximum. Apulejus in prima actione Apologiae suae: *Qui si est avaritia egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri satiabitur.* Divus Hieronymus in Rufinum: *Ut cum* montes auri pollicitus fueris, *ne scorteum quidem nummum de thesauris tuis proferas.* Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι:

Κἄχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν.

i. e. *Menses & octo cacavit in auri montibus.*

Cacavit, dixit pro desedit, lascivia Comoediae veteris. Phoenix Colophonius apud Athenaeum lib. XII. de Nino Rege praedivite loquens, *ex monte fecit mare,* ait:

——— Ὅστις εἶχε χρυσίου πόντον.

i. e. ——— *Mare possidens auri.*

Paulo diversius dixit Sallustius in Catilinario, *Maria montesque polliceri coepit.* Ad eundem modum Persius:

——— *Magnos promittere montes.*

Ut hyperbole magnitudinis sit non *in aureis,* sed simpliciter in ipsis *montibus.*

XVI. *Ambabus manibus haurire.*

Ἀντλεῖν ἀμφοτέραις. i. e. *Haurire ambabus,* subaudi, manibus. De iis dici consuevit, qui summo conatu quippiam agunt. Itidem Aristophanes in Equitibus:

Κἀμφοῖν χεροῖν μυστιλᾷ τῶν δημοσίων.

i. e. *Utraque manu bona dispergens publica fugit.*

Huic confine est illud Homericum ex Iliados H.

Οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν.

i. e. *Novi equidem clypeum dextra, laevaque movere.*

Invenitur & illud ἀμφοῖν δωρούμενος. i. e. *Ambabus manibus largiens,* i. e. affatim & prodige, aut etiam perbenigne. Plato in Sophista, καὶ τὸ λεγόμενον, οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον ἀλλ' ἀμφοῖν χεροῖν. i. e. *Et quod dici solet, nequaquam altera prendendum manu, quin magis ambabus.* Nonnihil ab hac forma recedere videtur, quod scriptum est apud Aristidem in Cimone, qui citat hunc locum ex hymno Poetae cujuspiam, Μέγα δ' ἔστενεν Ἀσία ὑπ' αὐτῶν πληγεῖσ' ἀμφοτέραις χερσὶ, κρατερῷ πολέμῳ. i. e. *Graviter autem gemuit Asia, ab illis percussa ambabus manibus, robore belli.* Vicinius illud quod est apud eundem in oratione Panathenaica: Ὁ δὲ ἀμφοτέρᾳ τῇ χειρὶ παρῆν, ἄγων ἐπὶ μέχρι τῆς Ἀττικῆς Ἕλληνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους. i. e. *At ille* utraque *aderat* manu, *ducens usque ad Atticam Graecos simul ac barbaros.* Quanquam hoc loco potest etiam citra figuram dictum accipi, ut intelligamus vel de terrestribus pariter ac maritimis copiis, vel de barbaris ac Graecis. Quandoquidem & militum manum dicimus, ut apud Virgilium:

——— *Juvenum manus emicat ardens.*

De plena manu dictum est alias, quod Graeci dicunt ὀμπνίᾳ χειρὶ, quasi dicas, *divite manu,* unde & Cererem ὄμπνιον cognominant, quemadmodum nos *almam,* quod affatim alit, & ὄμπνιον ὕδωρ, quod copiose nutriat.

XVII. *Uno ore.*

Uno ore, pro summo consensu, passim apud auctores obvium est. Terentius: *Uno ore omnes omnia bona dicere.* M. Tullius in sermone De amicitia, *Una est enim amicitia in rebus humanis, de cujus utilitate omnes uno ore consentiunt.* Seneca Epistolarum lib. XI. Epistola LXXXII: *In tanta judiciorum diversitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes* uno *tibi, quod ajunt,* ore *affirmabant.* Aristophanes in Equitibus:

Οἱ δ' ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον.

i. e. *Ore universi clamitant uno simul.*

Plato lib. De legibus primo: Μιᾷ δὲ φωνῇ, καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος, πάντας συμφωνεῖν. i. e. *Una voce, & ex* eodem ore *omneis concinere.* Idem lib. De Repub. secundo: Πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη. i. e. *Omnes enim* uno ore *praedicant, quod honesta res sit & modestia & justitia.*

XVIII. *Aquilam noctuae comparas.*

Ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις. i. e. *Aquilam noctuae comparas.* Martialis in Scazonte:

Aquilasque similes facere noctuis quaeris.

Aquila visus acerrimi, adeo, ut ἀσκαρδαμυκτεῖ. i. e. non

non connivens, adversus solem intueatur. Et sunt qui tradant, hanc avem hoc experimento probare, degeneresne sint pulli, an genuini. Contra noctua, solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus quodam loco graculos cum aquila confert.

XIX. *Congregare cum leonibus vulpes.*

Congregare cum leonibus vulpes, est res impares dissimilesque permiscere. Martialis:

Quid congregare cum leonibus vulpes?
Vulpes dolis nititur, leo viribus fidit.

Quanquam utrumque conjunxit Pindarus, indicans, virum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, vulpem in consiliis. Sic enim in Isthmiis scribit: Τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ. i. e. *Animo similis frementibus leonibus in ferendis laboribus, consilio vero vulpes.*

XX. *Aquila in nubibus.*

Αἰετὸς ἐν νεφέλαις. i. e. *Aquila in nubibus.* Plerique interpretantur de re magna quidem illa, sed quam non facile assequaris: alii de iis, qui longe reliquis præcellunt. Aristophanes in Equitibus:

——— ——— ὑπὲρ ἥδομαι
Ὡς ἐν νεφέλῃσιν αἰετὸς γενήσομαι.

i. e. ——— ——— *gaudeo istoc nomine,*
Quod aquila fiam in nubibus, videlicet.

Verba sunt populi Atheniensis, promittentis sibi futurum, ut orbi universo imperet. Et paulo inferius in eadem Comœdia, tanquam oraculum pronunciatur:

Αἰετὸς εἰς γίγνῃ, καὶ πάσης γῆς βασιλεύσεις.

i. e. *Quippe aquila es, terraque omnem dominaris in orbem.*

Dicuntur & hæc de populo Atheniensi, nisi forte placet allusio, ad spes hujus principatus inanes. Rursum in Avibus: Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι. i. e. *Aquila in nubibus fies.* Interpres admonet, alludere Poetam ad Oraculum, quondam Atheniensibus redditum, quo prædicabatur futurum, ut Athenienses tanto intervallo reliquas urbes superarent, quanto aquila in nubibus reliquis avibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis, quem locum modo attigimus, se vocat aquilam, Bacchylidem æmulum graculum, videlicet quod illum immenso vinceret intervallo:

Αἰετὸς ὠκὺς ἐν ποτανοῖς,
Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μεταμαιόμενος
Δαφοινὸν ἄγραν ποσί,
Κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Quorum carminum hæc est sententia: *Aquila pernix inter volucres, quæ repente advolans eminus, corripuit cruentam prædam: loquaces autem graculi humi pascuntur.*

XXI. *Volantia sectari.*

Huic affine est, quod usurpat Aristoteles tertio τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro: Τὰ πετόμενα διώκειν. i. e. *Volantia sectari*, loquitur autem de vehementer obscuris, & quæ difficillimum sit pervestigare. Cui non dissimile est illud:

Est aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim corvos sequeris, testaque lutoque?

De iis, qui nullum certum vitæ scopum sibi proponunt, sed ex tempore vivunt, ad quamvis occasionem mutabiles.

XXII. *Ibyci grues.*

Αἱ Ἰβύκου γέρανοι. i. e. *Ibyci grues*, [1] Græcis in proverbium abierunt: quod dici consuevit, quotiens sceleribus novo quodam & improviso casu proditis, scelesti pœnas dant iis, quos læserunt. Id ex hujusmodi quodam eventu natum memorant: Ibycus Poeta quidam, cum in latrones incidisset jam occidendus, grues forte supervolantes obtestatus est. Aliquanto post tempore, cum iidem latrones in foro sederent, rursumque grues supervolarent, per jocum inter se susurrabant in aurem: Αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. i. e. *Adsunt Ibyci ultores.* Eum sermonem assidentes in suspicionem rapuerunt, maxime desiderato jam pridem Ibyco. Rogati quid nam sibi vellet ea oratio, hæsitanter atque inconstanter responderunt, subjecti tormentis facinus confessi sunt. Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt; ac potius suo ipsorum indicio, ut dicitur, perierunt. Hujusmodi ferme Plutarchus in commentario De futili loquacitate. Meminit hujus adagii Ausonius in monosyllabis:

Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus.

Exstat super hac re Græcum Epigramma, titulo Antipatri, quod non gravabimur adscribere.

Ἴβυκε, λῃσταί σε κατέκτανον, ἔκ ποτε νήσου
Βάντες ἐρημαίην ἄστιβον ἠϊόνα,
Πολλ' ἐπιβωσάμενον γεράνων νέφος, αἵ τοι ἵκοντο
Μάρτυρες, ἄλγιστον ὀλλυμένῳ θάνατον.
Οὐδὲ μάτην ἰάχησας, ἐπεὶ ποινῆς Ἐριννὺς
Τῶνδε διὰ κλαγγὴν τίσατο σεῖο φόνον
Σισυφίην κατὰ γαῖαν, ἰὼ φιλοκερδέα φῦλα
Ληϊστέων, τί θεῶν οὐ πεφόβησθε χόλον;
Οὐδὲ γὰρ ὁ προπάροιθε κτανὼν αἴγισθος ἀοιδὸν
Ὄμμα μελαμπέπλων ἔκφυγεν Εὐμενίδων.

Vertissem & hos versus meo more, ni commodum Petrus Ægidius Antverpiensis, hospes meus, imo Pylades meus, & si quid hoc quoque usquam est amicius, jam Latinos fecisset, ac mea quidem sententia feliciter. Eos adscribam, simul & hoc laboris haud illibenter effugiens, & incomparabilis amici mentionem cupide arripiens.

Quondam ad desertum venientes, Ibyce, littus,
Vitam prædones eripuere tibi,
Sæpe gruum nubem imploranti, quæ tibi testes
Advenere necis quum morerere tuæ.
Attamen haud frustra, siquidem clangore volucrum
Sisyphio cædem est Eumenis ulta solo,
Latronum genus heu cupidum lucri atque rapinæ,
Cur vos nequaquam terruit ira Deum?
Quando nec Ægisthus, vatem qui occiderat olim,
Atrarum occursus fugerat Eumenidum.

Meminit hujus Poetæ Marcus Tullius lib. Tusculanarum Quæstionum quarto, cujus poema maxime lascivum fuisse testatur.

[1] *In Proverbium abierunt: quod dici consuevit, quotiens.*] Plutarchus sequentem historiam suo De loquacitate sermoni accommodat: nec ex ea probare vult, quod Erasmus hic ait, sed homines plerunque sua loquacitate sibi magna mala accersere: quod & aliis historiis antea confirmaverat: hanc vero narraturus, ita præfatur: *Qui autem Ibycum interfecerant, nonne ita comprehensi fuerunt, dum in theatro sederent?* Et postquam narravit, addit: Ἐλεγχθέντες δὲ, οὕτως ἀπήχθησαν, οὐχ ὑπὸ τῶν γεράνων κολασθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐτῶν γλωσσαλγίας, ὥσπερ Ἐριννύος ἢ Ποινῆς, βιασθέντες ἐξαγορεῦσαι τὸν φόνον. i. e. *Convicti autem, ad supplicium ita ducti fuerunt. non à gruibus puniti, sed à sua ipsorum garrulitate, tanquam Erinny aut Pœna, ad cædis confessionem adacti.* Ubi observandum est, Plutarchum narrationem ipsam velut per parenthesin ponere: nam quum dixisset, Οὐχ οὕτως ἑάλωσαν: subjungit, ἐλεγχθέντες δὲ, οὕτως ἀπήχθησαν. Adeo ut per interrogationem totus sermo continuetur, hoc modo: *Ibyci autem interfectores nonne ita comprehensi fuerunt, in theatro sedentes? quum gruibus conspectis*, &c. nonne convicti, abducti fuerunt ita, non à gruibus puniti, &c. Intelligendum est autem, ita capti & ita tracti ad mortem, quemadmodum ii, quibus suam loquacitatem mortis causam attulisse ostenderat: ac præsertim is, de quo proxime mentionem fecerat, sacrilego. At Erasmus, quum vertit, *Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt*, longe a sensu horum Plutarchi verborum discedit, ἐλεγχθέντες δὲ οὕτως ἀπήχθησαν, οὐχ ὑπὸ τῶν γεράνων κολασθέντες. Quin tamen & ad vindictæ divinæ mirabile exemplum accommodari possint Ibyci grues, inficias non eo: vix enim illustrius in profanis scriptoribus reperitur. Unde cum alii Christiani Scriptores hanc citaverunt historiam ad probandam divinam providentiam, tum vero Nemesius: qui quum dixisset: *Quin etiam punitio quæ delicta consequitur, vel potius ipsorum delictorum patefactio, quando accidunt quædam per quæ ea produntur, quum alioqui a nemine redargui possent, providentiam esse declarat:* quum, inquam, hæc dixisset Nemesius, statim addit: Γέμουσι δὲ τῶν τοιούτων ἱστοριῶν αἵ τε τῶν Ἑβραίων γραφαὶ καὶ τὰ παρ' ἕλλησι συγγράμματα. Τοιοῦτο γὰρ ἐν μὲν τῇ γραφῇ τὸ κατὰ Σωσάνναν πάθος, ἐν δὲ τοῖς ἕλλησι τὸ κατὰ Ἴβυκον τὸν ποιητήν. Sed hoc animadvertendum est, aliud esse, verba hæc citare, *Ibyci grues*, respiciendo ad totam historiam: aliud autem, si quis non ulterius quam ad hæc verba respiciat, *Ibyci ultrices adsunt*: vel, *Ecce Ibyci vindices*: quæ ab interfectoribus effutita, per jugulum illis redierunt. Græca verba sunt apud Nemesium, ἰδοὺ αἱ τιμωροὶ τοῦ Ἰβύκου: apud Plutarchum, αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. Unde corrige fœdissimum in Suidæ vulgatis editionibus mendum, in hujus historiæ narratione, pro ἀδίκους reponens ἐκδίκους. *H. Stephanus.*

XXIII. *Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt.*

Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. i. e. *Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt.* Dictum olim in incredulos, quique non nisi magno malo docti credunt. Refertur à Strabone lib. Geographiæ sexto: *Post Locros*, inquit, *Sagra fluvius labitur, in cujus ripa Castoris & Pollucis aræ sitæ sunt, ad quas decem Locrorum millia, una cum Rheginis, adversus Crotoniatas numero centies ac tricies mille, Marte collato victoriam reportarunt. Ex quo eventu natum est in incredulos adagium*, Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. i. e. *Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt.* Addidere plerique, quo die certamen initum est, iis, qui in Olympiis erant, cum belli eventum nunciatum fuisse: tanta celeritate nunciatæ pugnæ veritas comperta est. Meminit hujus pugnæ Justinus lib. xx. tametsi de numero occisorum à Strabone dissentit. Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri, additque dici solitum de rebus verissimis quidem illis, at non creditis. Postremo meminit & M. Tullius De natura Deorum II. *Nam de Sagra*, inquit, *Græcorum etiam est vulgare proverbium, qui quæ affirmant, certiora esse dicunt, quam illa, quæ apud Sagram.*

XXIV. *Rudem accipere. Rude donare.*

Rudem accipere, pro dimitti à munere. *Rude donare*, pro dimittere, crebriter apud idoneos auctores obvia sunt. Inde ducta metaphora, quod antiquitus gladiatores, quibus permissum erat à gladiatorio munere cessare, *rude donati* dicebantur. Ea cessatio dabatur virga, quam *rudem* appellabant; unde hoc modo dimissi, *rudiarii* vocantur. Proinde quicunque à munere quovis in ocium restituuntur, vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem, *rudem accepisse* dicentur. Horatius in prima Epistola:

Spectatum satis & donatum jam rude, *quæris*
Mæcenas, iterum me antiquo includere ludo.

Item Juvenalis:

Ergo sibi dabit *ipse* rudem, *si nostra movebunt*
Consilia. ——— ———

Ovidius:

Sic igitur tarda vires adimente senecta,
Me quoque donari *jam* rude *tempus erat.*

M. Tullius Philippicarum secunda: *Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti?* Lepidior erit metaphora, si longule traducatur: veluti si quis adhortetur quempiam, ut à studiorum laboribus abstineat, sibique rudem impartiat: aut qui vitam aulicam reliquerit, eum aulicæ vitæ rudiarium appellemus. Huic ferme contrarium videtur, quod ait Fabius, *acutæ eloquentiæ candidatus:* quanquam equidem hoc loco legendum arbitror, *avitæ*, pro *acutæ:* & bonarum literarum candidatus. Nam candidati proprie dicuntur, qui magistratum ambiunt. Quod si transferatur alio, transibit in proverbii speciem.

XXV. *Mali corvi malum ovum.*

Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. i. e. *Mali corvi malum ovum.* Apte usurpabitur, quoties à malo præceptore discipulus malus proficiscitur: ex improbo patre filius improbus: ex patria illaudata vir illaudatus: denique facinus sceleratum ab homine scelesto. Metaphoram alii referunt ad naturam animantis, quæ nec ipsa est idonea cibis humanis, nec ovum parit ad quicquam utile. Sunt qui dicant fieri, ut corvorum pulli parentes ipsos devorent, si forte non pascant illos ad satietatem, & hinc ductum adagium: alii malunt ad hujusmodi fabulam referre: Corax quidam primus Syracusis, post mortem Hieronis, instituit artem Rhetoricen mercede profiteri. Cum hoc adolescens quidam Tisias hac lege pactus est, ut tum demum mercedem persolveret, ubi jam artem perdidicisset. Dein ubi jam arte cognita, præmium reddere cunctaretur, Corax in jus discipulum vocat. Ibi juvenis hujusmodi dilemma proponit. Percontanti, quis esset artis finis? ubi Corax respondisset, persuadere dicendo, Age, inquit, si persuadeo judicibus, me nihil debere, non reddam, quia vici causam: sin minus persuadeo, non reddam, qui non perdidici artem. At Corax Tisiæ dilemna tanquam vitiosum & ἀντιστρέφον, in discipulum retorsit ad hunc modum: Imo, inquit, si persuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententiis judicum damnatus. Quod commentum tam vafrum, tamque callidum ubi judices audissent, admirati versutiam adolescentis, succlamarunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Sunt qui narrent hoc succlamatum à corona circumstantium, cum alter alteri litem intenderet. Hujusmodi ferme leguntur in Prolegomenis in Hermogenis Rhetoricen. Ex hac fabula, ni fallor, efficta est ea, quam narrat A. Gellius in Noctibus Atticis libro quinto, capite decimo, de Protagora Sophista, & hujus discipulo Euathlo: quæ tametsi longiuscula est, & in promptu sita, tamen quod omnium lepidissima videatur, non pigebit adscribere. Gellius igitur ostenso vitioso dilemmate, quod Antistrephon vocant, propterea quod totidem verbis possit in adversarium retorqueri: *Quale est*, inquit, *provulgatum illud, quo Protagoram Sophistarum acerrimum usum esse ferunt adversus Euathlum discipulum suum. Lis namque inter eos, & controversia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens dives, eloquentiæ discendæ, causarumque orandi cupiens fuit, is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumque promisit mercedem, grandem pecuniam quantam Protagoras petiverat: dimidiumque ejus dedit jam tunc statim prius quam disceret, pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primum die causam apud judices orasset & vicisset. Postea cum diutule auditor assectatorque Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promovisset, causas tamen non reciperet, tempusque jam longum transcurreret, & facere id videretur, ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum, petere instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad judices conjiciendæ consistendæque causæ gratia venissent, tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore, uti reddas quod peto, sive contra te pronunciatum erit, sive pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin vero secundum te judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obviam, si verba ipse non facerem, atque alio patrono uterer. Sed majus mihi in ista victoria proludium est, cum te non causa tantum, sed etiam in argumento vinco. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, utroque modo fieri uti non reddam quod petis, sive contra me pronunciatum fuerit, sive pro me. Nam si judices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin contra me pronunciaverint, nihil tibi ex pacto debeo, quia ego non vicero. Tum judices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod utrinque dicebatur rati, ne sententia sua utramcunque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem injudicatam reliquerunt, causamque in diem longissimum distulerunt.* Hactenus Gellius. Quid autem? an non optimo jure judices hoc saltem sententiæ vice pronunciare debuerunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Narrat eandem fabulam L. Apulejus in Floridorum libris, non dicam copiosius: neque enim potest copiosius referri, quam à Gellio denarrata est, sed tamen florulentius, &, ut ita dixerim, picturatius. Meminit Euathli Aristophanes in Fucis, atque item in Acharnensibus.

XXVI. *Ab impiis egressa est iniquitas.*

Concinit huic Hebraicum illud ex libro Regum primo, cap. 24. quod David nominatim etiam pro vetusto proverbio citat: *Ab impiis egredietur iniquitas.* Significat autem, ab improbis semper mali quippiam exoriri, à bonis nihil malorum proficisci. Proinde nihil esse, quur Saul metuat, ne à se occideretur. Hoc facinus impium, non nisi ab impiis esse patrandum, se manus suas regia cæde non inquinaturum. Porro proverbium, si quem hoc quoque juvabit, Hebræo sermone pronunciatur ad hunc modum: מרשעים יצא רשע. Quandoquidem habent hoc peculiare pleraque proverbia, ut in ea lingua sonari postulent, in qua nata sunt: quod si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum sunt & vina quæ-

quædam, quæ recusent exportari, nec germanam saporis gratiam obtineant, nisi in his locis, in quibus proveniunt. Idem propemodum dicitur apud Græcos versu proverbiali:

Γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται.

i. e. *Probis ab animis facta promanant proba.*

XXVII. *Lemnium malum.*

Λήμνιον κακόν. i. e. *Lemnium malum*, de malis immensis ac miserandis. Historia, unde natum adagium, varie narratur, neque magni refert eam anxie persequi. Herodotus in Eratone, & proverbii & Historiæ meminit in hanc ferme sententiam: *Pelasgi ex Attica per vim expulsi, Lemnon incolebant. Hujus injuria cum pœnas de Atticis sumere cuperent, probeque cognitos haberent dies festos, ac ceremonias illorum, collocatis insidiis, uxores Atheniensium abduxerunt, cum Minervæ sacra facerent in Braurone: hisque in Lemnum navigio asportatis, concubinarum vice sunt abusi. Cæterum mulieres cum plurimos liberos parerent, omneis & Atticis moribus instituerunt, & Attice loqui docuerunt, ita factum est, ut nec miscere conjugia cum puellis Pelasgicis vellent, & si quando Pelasgus quempiam pulsare conaretur, omnes conglobati Attici, huic suppetias ferrent. Breviter adeo invalescebat pubes Attica, ut plerisque in rebus priores tenere videretur, quare visum est Pelasgis, ut filios ex Atticis mulieribus susceptos trucidarent. Idque perfecerunt, occisis una & matribus: deinde sterilitate, orbitate, pestilentia, reliquisque plurimis adacti malis, Delphicum oraculum consuluerunt, qua via calamitatibus levari possent.* Hinc igitur ait per omnem Græciam increbuisse proverbium, ut ingentia miserandaque mala, *Lemnia* dicerentur. Partim igitur hinc natum adagium putat, partim illinc, quod aliquando Lemniæ mulieres, graveolentia maritorum offensæ, eos universos sustulerunt, auxilio Thoantis. Cujus rei meminit & Euripides in Hecuba:

Καὶ Λήμνον ἄρδην ἀρσένων ἐξῴκισαν.

i. e. *Maresque Lemno sustulere fœminæ*
Funditus. ——— ———

Item Seneca in Agamemnone:

Et scelere Lemnon nobilem.

XXXVIII. *Cicadam ala corripuisti.*

Τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. i. e. *Cicadam ala corripuisti.* [1] Dicitur in eos, qui quempiam provocant minime ex usu suo. Lucianus in Pseudologista, scribit Archilochum Poetam jambographum, & ad male dicendum egregie instructum, ad hunc modum respondisse cuidam, à quo fuerat convicio provocatus: Τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. Est autem hujus insecti mira quædam & prodigiosa loquacitas, maxime effervescente sole. Plinius negat iis vocem esse, sed stridorem, cum tractu: eumque sonum emittit non alis, quemadmodum muscæ, apes, culices, nam iis stridor simul cum volatu desinit, at cicadæ si presseris alas, vehementius etiam perstrepit: sed in pectore subesse ait duos specus, attrituque membranæ mobili accedente spiritu, per hos è visceribus sonum edi. Ergo quemadmodum si cicadam natura garrulam ala prehendas, clarius obstrepit, ita si Poetico homini præbeas occasionem simultatis, non modo non tacebit, sed clarius obstrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem ajunt admonuisse, ne quis hominem Poetam sibi faceret inimicum. Et Horatius:

——— *genus irritabile vatum*,

dixit.

XXIX. *Tenedia bipennis.*

Τενέδιος πέλεκυς. i. e. *Tenedia securis.* Conveniet aut in eos, qui nimium severe judicant ac puniunt: aut

A qui celeriter expediunt controversias, & litium ambiguitates. Inde translatum, quod olim Rex Tenedi securim gestans, litem audire consuevit, causaque judicata, protinus eum, qui fecisset injuriam, securi percutere: aut quod Tenedius quidam Rex legem tulit in adulteros, ut utriusque corpus securi concideretur, ejusque legis exemplum etiam in filium edidit. Proinde in nomismate jussisse insculpi, altera ex parte securim, altera duos vultus ex eadem cervice prominentes. Cujus rei meminit & Stephanus in urbium Catalogo. Plutarchus in commentario De Pythiis Oraculis, ostendit securim typum atque insigne fuisse Tene-
B diorum, idque propter cancros qui sunt apud illos in loco, qui dicitur Asterium. Verba Plutarchi, si quis forte requiret, sunt hæc: Ὥσπερ ἀμέλει σελινούντιοί ποτε χρυσοῦν σέλινον ἀναθεῖναι λέγονται, καὶ Τενέδιοι τὸν πέλεκυν, ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον Ἀστέριον παρ' αὐτοῖς· μόνοι γὰρ ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχουσι. Lucianus in Philopseude: Τοῦτ' ἐκεῖνο, ἥκειν γάρ μοι νομίσας, πέλεκύν τινα κατὰ ψευσμάτων. i. e. *Ratus enim juxta illud, quod vulgo dici consuevit, securim quandam mihi venisse ad incidenda mendacia.* Mihi videtur allusum ad Alexandri Magni factum, qui nodum insolubilem in Midæ plaustro ense dissecuit, quemadmodum ostendimus alibi. Meminit & Pausanias in Phocicis, sed originem adagionis ad aliam fabulam refert. Scribit
C autem securim inter anathemata fuisse, monumentum Pericliti, cujus pater Euthymachus Tenedius, qua de re vetusta fertur fabula: Cycnon filium fuisse Neptuni, ac regnasse in Colonis. Porro Colonæ erant in terra Trojana, contra insulam, cui nomen Leucophrys. Porro cum Cycnus haberet filiam nomine Hemitheam, ac filium nomine Tennen ex Proclea, ea fuerat Clytii, soror Caletoris, quem Homerus in Iliados O. tradit interfectum ab Ajace, quod is Caletor in Protesilai navim ignem injecisset. Hæc igitur cum esset defuncta, huic successit Philonome Craugasi filia: quæ cum adamaret Tennen, ac rejecta fuisset, men-
D titur apud maritum, quod ipsa nolens ab eo fuerit de stupro sollicitata. Cycnus uxoris mendacio persuasus, Tennen una cum sorore cistæ inclusum abjicit in mare. Cæterum incolumes appulsi sunt in insulam Leucophryn, cui post à Tenne nomen versum sit Tenedos. Cycnus tandem ubi comperisset se deceptum, navigat ad filium, simul & agniturus errorem suum, & veniam deprecaturus. Cum autem appulisset Cycnus, & navim ab arbore quapiam aut saxo religasset, Tennes præ iracundia securi funes incidit. Unde proverbium dici cœptum de iis, qui pertinaciter negarent aliquid: *Hic est, qui* Tenedia securi *hoc aut illud incidere posset.* Huic non dissimilis Historia refertur in pro-
E verbio: *Tenedius homo.*

XXX. *Thesaurus carbones erant.*

[1] Ἄνθρακες ἡ θησαυρὸς πέφυκεν. i. e. *Carbones Thesaurus erant.* In eos competit, qui spe sua frustrantur, quique magnificis rebus exspectatis, meras nugas reperiunt. Ex eventu quopiam natum videtur, quo quispiam Thesauri spe fodiens, carbones defossos invenit. Eaque res in risum, vulgique sermonem abiit. Nam antiquitus carbones in terra defodi solent, ad indicandos agrorum terminos, propterea quod, ut testatur in opere De civitate Dei divus Augustinus, nulla res magis durabilior, magisque perpetua, quam carbones sub terra defossi. Lucianus in Zeuxide: Τὸ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς ἦσαν. i. e. *Verum juxta*
F *proverbium, thesaurus noster carbones erant.* Rursum in Philopseude: Τὸ γοῦν τοῦ λόγου ἐκεῖνο, ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς πέφηνας. i. e. *Proinde juxta id, quod dici solet: tu nobis, qui thesaurus credebaris, carbones exstitisti.* Idem in Timone de auro invento: Δέδια γοῦν, μὴ ἄνθρακας εὕρω ἀνεγρόμενος. i. e. *Vereor itaque, ne expergefactus carbones reperiam.* Rursum in Votis: Καὶ ἄνθρακές σοι ὁ θησαυρὸς ἔσται. i. e. *Ac thesaurus tibi carbones fuerint.* Al-

1 *Dicitur in eos, qui quempiam provocant,* &c.] Nimium generalis foret hæc expositio, & huic proverbio communis cum illis, ἐκτάκτων ἀπαγείρεις, ἀνάγυρον κινεῖς. Eum igitur *cicadam ala prehendere* dicamus, qui aliquem ad id incitat & instigat, ad quod sua sponte & sine ulla instigatione plus satis promptus paratusque est. Quia cicada natura quidem sua garrula est, sed quum ala prehenditur, tum vero multo vehementius perstrepit. *H. Stephanus.*

1 Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν.] πέφυκεν significare non potest, *erant,* simpliciter: & depravatum est apud Zenobium pro πέφηνεν: quod legebat apud Lucianum pro πέφηνας. *H. Stephanus.*

ciphron in Epistola quadam: Οὐ πάντες μοι πάντες οἱ θησαυροὶ γενήσονται; i. e. *Non omnes thesauri mihi cinis erunt?* A

XXXI. *Octapedes.*

Ὀκτάποδες. i. e. *Octapedes* Scythico proverbio dicebantur, qui duos possiderent boves, & currum unum. Lucianus in Scytha sive Proxeno: Οἱ παρ' αὐτοῖς Ὀκτάποδες καλούμενοι. i. e. *Qui apud illos Octapedes vocantur.* Dici poterit per jocum in hominem, qui sibi locuples videatur: vel in eum, cui rusticanæ sunt opes. Inter opes enim rusticanas præcipue recenset Hesiodus Τὸν βοῦν ἀροτῆρα. i. e. *Bovem aratorem.* Addit proverbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & theutidem octonis pedibus animantia, & ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam proverbio locum fecit, *octapedem excitas.* Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit pro ω non per α. B

XXXII. *Satius est recurrere, quam currere male.*

Πάλιν δραμεῖν κρεῖσσον, ἢ τρέχειν κακῶς.

i. e. *Satius recurrere, atque uti curras male.*

Senarius proverbio celebratus, cujus hic est sensus: Præstat mutare consilium in melius, quam in male institutis pergere. Luciani Asinus sententiam hanc secum volvebat, non admodum asininam: C

——— Ἔδοξεν τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου.
Πάλιν δραμεῖν κρεῖσσον, ἢ τρέχειν κακῶς.

i. e. *Visum est tandem, juxta vulgi sermonem:*
Potius recurrere, atque currere perperam.

Quin & hoc seculo vulgo dictitant, *non prorsus aberrare eum, qui medio è cursu recurrat:* significantes probandos eos, qui mature resipiscunt ab stultitia.

XXXIII. *Solus currens vicit.*

Μόνος θέων ἐκράτει. i. e. *Solus currens vicit.* De iis, qui vincunt nemine contra certante. Translatum à stadiis. Nihil autem est negocii vincere, si nemo tecum certet. Concinne dicetur in eos, qui sibi placent, quasi pulchre causam suam probarint, cum nullus adsit, qui contra disputet. Lucianus in Imaginibus: Ῥᾴδιον δ' οἶμαι τοῦτό ἐστι κατὰ τὴν παροιμίαν, μόνον θέοντα κρατεῖν. i. e. *Haud est difficile, juxta proverbium, cum solus curras, vincere.* Affine illi, quod alias recensuimus, ἐρήμην νικᾶν, i. e. *Desertam causam vincere.* Nec alienum ab illo, ἀκονιτὶ νικᾶν, i. e. *Citra pulverem vincere.* Et ἀνιδρωτὶ νικᾶν, i. e. *Citra sudorem vincere,* quorum alibi meminimus. D

XXXIV. *Leonem ex unguibus æstimare.*

Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν. i. e. *Ex unguibus æstimare leonem.* Est ex una quapiam conjectura negocium universum perpendere, ex paucis multa, ex minimis maxima conjicere. Natum videtur adagium à Phidia statuario, qui, sicut narrat Lucianus in Hæresibus, inspecto leonis duntaxat ungui, quantus esset totus leo perpendit, totumque ex indicio unguis effinxit. Plutarchus in commentario De Defectis Oraculis, videtur ad Alcæum referre. Sic enim scribit: Οὐ κατ' Ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντες. i. e. *Non Alcæi more leonem ex unguibus depingentes,* h. e. ex re minima maxima colligentes. Philostratus in vita Apollonii: Οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ. i. e. *Qualem ex ungui jam esse video.* Basilius Magnus ad Maximum Philosophum: Εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσὶν οἱ λόγοι· κατεμάθομεν οὖν σε διὰ τοῦ γράμματος, ὅσον φασὶν ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. i. e. *Animi imago re vera est oratio: proinde cognovimus te ex literis, non aliter quam leonem, ut ajunt, ex unguibus.* Fit autem hoc Mathematica ratione, sicuti docet Victruvius lib. III. ut ex membro vel minimo, totius corporis modus colligatur. Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis mensuram, ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedibus fuerat metatus, ratiocinatus est. Sic ex unius arteriæ pulsu, Medici de tota hominis valetudine judicant: sic ex coma, aut cingulo, aut oculorum nutu, totam hominis vitam licet conjicere: sic ex unica Epistola doctrinam omnem æstimamus: ex unico responso, totam hominis sapientiam perpendimus. E F

XXXV. *Cauda de vulpe testatur.*

Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ. i. e. *Cauda de vulpe testificatur.* In eos dici solitum, qui pusilla in re cujusmodi sint declarant. Est autem vulpi cauda pro corpore major ac pilosior, ut non sit facile celare. Alioqui canis videri possit. Unde quadrabit de exitu declarante cujusmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggressu agni, in eventu vulpes comperiuntur.

XXXVI. *E fimbria de texto judico.*

Ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα γινώσκω. i. e. *E fimbria textum omne cognosco,* h. e. ex uno aliquo pusillo reliquorum facio conjecturam. Translatum à negociatoribus, qui inspecta texti margine, facile de universo, cujusmodi sit, judicant.

XXXVII. *De gustu cognosco.*

Ἐκ γεύματος γινώσκω. i. e. *Ex degustatione judico,* h. e. ex minima experientia. Ductum item à negociatoribus, qui gustato duntaxat vino, aut oleo, de reliquo mox pronunciant. Est enim cujusque arboris fœtui suus quidam sapor & indoles, & forma quoque peculiaris: quæ quoties mutarentur in diversum, pro ostento habitum fuit, ut eleganter Theophrastus in Historia plantarum libro secundo, capite quarto. Unde Plinius: *Ad eum,* inquit, *gustum tibi reliqua promitto.* Seneca: *Et gustum tibi dare volui.* Et degustationem hujusmodi *experientiam* vocamus. Haud alienum fuerit huc adscribere, quod Irenæus refert proverbii nomine, *ut discas mare salsum esse, nihil opus totum ebibere.* Siquidem è paucis guttis deprehendere licet, quale sit universum mare.

XXXVIII. *Æthiopem ex vultu judico.*

Τὸν Αἰθίοπα ἐκ τοῦ ὄψεως γινώσκω. i. e. *Æthiopem ex ipso vultu cognosco.* Præfert quisque aliquo signo, cujusmodi sit moribus. Præ se fert enim Æthiops, nigrore vultus, intortis capillis, labris tumentibus, dentium candore patriam suam. Nam vestem mutare potest Æthiops, faciem non potest.

XXXIX. *De fructu arborem cognosco.*

Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω. i. e. *E fœtu cognosco arborem.* E factis hominem judico. Quæ parœmia etiam in Euangelicis Literis exstat, quemadmodum ostendimus in operis initio. Vestis sordida, rasus vertex, jejunium, oratio, frons tetrica, folia sunt quæ sæpenumero mentiuntur, quemadmodum illa ficus mentita est Christo: sed pro Christi gloria patienter tolerare infamiam, bene velle malevolis, nec rependere injuriam, fructus est arboris bonæ. Hæc si quis constanter & alacriter præstat, arguunt animum syncerum. Nam simulatio nec diuturna potest esse, nec fieri potest, quin alicunde cedens naturæ, prodat animi morbum.

XL. *In tenebris saltare.*

Ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι. i. e. *In tenebris saltare.* Est rem gerere clanculum, nullo teste, nulloque judice. Translatum ab iis, qui choros ducunt, quos in tenebris nemo queat dijudicare rectene, an secus moveant pedes. Lucianus in Sectis: Ἐν σκότῳ φασὶν ὀρχοίμεθα. i. e. *In tenebris, ut ajunt, saltaremus.* Quibus ex verbis videtur adagium dici posse etiam in illos, qui temere, nulloque judicio, nulla certa ratione rem agunt. Sentit enim Lucianus, nos philosophia destitutos, tanquam in tenebris saltaturos, ut, quicquid in manus venerit, id esse credamus, quod quærebatur. Apparet huc tacite allusisse Platonem libro de Republica octavo: Ἵνα μὴ σκοτεινῶς διαλεγώμεθα πρῶτον ὁρισώμεθα. i. e. *Ne tenebrose disseramus, prius definiamus.* Nam qui confuse disputat, velut *in tenebris saltat.*

XLI. *Areopagita.*

Ἀρεοπαγίτης. i. e. *Areopagita.* De tristi severoque dicebatur, aut etiam de judice vehementer incorrupto. Invenitur & σκυθρωπότερος Ἀρεοπαγίτου. i. e. *Tristior Areopagita.* Athenis summa erat Areopagitarum autoritas: hi erant judices, qui de capitalibus causis pronunciabant, tanta integritate, ut noctu atque in tenebris; non interdiu, neque luci causas cognoscerent, quo non dicentes, sed duntaxat, quæ dicerentur, spectarent. Id ita esse testatur Lucianus in Sectis. Allusit ad proverbium

bium Cicero ad Atticum lib. primo: *Senatus ἄρειος πάγος, nihil constantius, nil severius, nil fortius.* Idem ejusdem operis lib. quarto: *Ex quo intellectum treis τὸν ἀρειοπαγίτας, ambitum, comitia, interregnum, majestatem, totam denique Rempublicam flocci non facere.*

XLII. *Atticus aspectus.*

Ἀττικὸν βλέπος. i. e. *Atticus aspectus.* Perinde est, quasi dicas, os impudens. In eos dicebatur, qui vultu ipso præ se ferebant impudentiam, dicendique confidentiam. Nam hoc vitio notati sunt Atticorum mores. Aristophanes in Nubibus:

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τ' ἐστὶν Ἀττικὸν βλέπος.

i. e. *Ac vultu in ipso aspectus Atticus eminet.*

Sic enim loquitur Strepsiades de filio Socratica è schola redeunte, quem ex ipsa fronte conjicit, malam causam agere posse, quod nescio quid Atticæ astutiæ simul atque impudentiæ præferret. Quin & Achilles apud Homerum Agamemnonem appellat κυνώπην, ob impudentiam, tales & κυνοβλῶπας dici admonet Hesychius.

XLIII. *Lari sacrificant.*

Ἑστίᾳ θύουσι. i. e. *Lari sacrificant.* In tenaces dicetur, qui de suis nemini quicquam impartiunt: aut in convivas edaces, qui nihil ex appositis epulis mittunt amicis, neque quicquam faciunt reliquum. Nam antiquis religiosum erat, ex iis quæ laribus immolabantur, aliquid foras efferre. Huc allusit Aristophanes in Pluto, apud quem Carion Mercurio obsecranti, ut aliquid sibi de sacrificio, quod intus agebatur, impertiant: ἀλλ', inquit, οὐκ ἐκφορά. i. e. *Efferre nequaquam licet.* Item in eadem fabula mulieri volenti pro foribus spargere bellaria: Ἔνδον γε, inquit, κατὰ τὴν ἑστίαν, ὥσπερ νόμος, Οὐδὲν ἐκφέρειν πρεπῶδές ἐστιν ἀλλὰ εἰσφέρειν.

i. e. *Intus profecto, ut moris est, apud Larem,*
Nam nefas efferre quicquam, inferre sed decet magis.

Apud Romanos, auctore Plutarcho, nefas erat mensam prorsus inanem tolli: vel quod innuerent, semper aliquid reservandum in tempus posterum: vel ut assuescerent temperare cupiditati, à præsentibus abstinentes: vel ut hoc pacto servorum animos sibi conciliarent, cum quibus mensam aliquo pacto communem habere viderentur: vel quod religiosum haberetur in sacris quicquam vacuum conspici. Porro mensa sacra quædam res est. Cato libro De Re Rustica monet, ut villica certis diebus *Lari sacrificet* pro copia, addita foco corona. Huic diversum adagium fingi poterit, τῇ Ἑκάτῃ θύειν. i. e. *Hecatæ sacrum facere.* Siquidem in hujus Deæ sacris, ii, qui cœnam inferebant, ipsi nihil inde gustabant, neque quicquam auferebant præter tumultum & fumum, ut inquit in Symposiacis Plutarchus. Idem fieri consuevit, si quid inferebatur reliquis Diis, quos ἀποτροπαίους appellant. Torquebatur in eos, qui aliis consulunt, non sibi: aliis parant opes, ipsi non fruuntur.

XLIV. *Proterviam fecit.*

Erat hoc religiosum in nonnullis etiam aliis hostiis, ne quid ex sacris epulis relinqueretur: aut si quid reliquum esset, id igni absumeretur: quemadmodum Moyses tradit de agno Paschali. Porro id genus sacrificii, Romani *proterviam* appellant. Unde celebratur illud Catonis festiviter dictum in Albidium quendam, qui patrimonium universum luxu absumpserat, unis exceptis ædibus, quæ incendio conflagrarunt: *Proterviam*, inquit, *fecit:* propterea quod ea, quæ comesse non potuerit, quasi combussisset. Auctor Macrobius libro Saturnalium secundo. Ad hoc facit, quod apud Athenæum lib. VIII. Theocritus Chius Diocliti gurgiti, qui devorato pisce calido dixit, se cœlum exsuxisse: *Unum*, inquit, *illud tibi superest, ut mare ebibas, atque ita tres res omnium maximas confeceris, terram, mare, cœlum. At quoties sumptus superat quæstum, nec morbus decedit jam in naturam versus, quid superest, nisi ut ad malas artes vertant sese, quo luxui semper gliscenti suppeditet pecunia?* Atque hæc est una non minima pestis Germaniæ nostræ, præcipue apud eos, qui nobilitatis titulo gloriantur: quanquam sunt in his, qui nobilitatem fingunt, ut hæc faciant impunitius, qui subornant, à quibus vocentur *Jonckeri*, jactant arces paternas, addunt plumam galero, pingunt clypeum, in quo dextra librans macheram dissecet elephantem: Subscribunt epistolis suis tres literas, *Equ. Si quis sit natus viculo quopiam, puta Ornithoplutus dicto Isocomo, non se scribit Isocomensem, Nam id plebejum est, sed Ornithoplutus ab Isocomo.* Atque tum sibi jus esse putant indicere bellum, cui visum est. Si legum severitas coerceret talium juvenum intemperantiam, non essent tam multi quibus supplicia vel infligere cogerentur, vel condonare. Per aleam enim, chartas, scorta, compotationes, & ocium venitur ad æs alienum, mox ad rapinas & sycophantias. Curritur in militiam, redeunt cum præda non ab hostibus parta. His rudimentis exercitati, nullum horrent facinus. Apud veteres erant leges sumptuariæ, atque adeo Corinthi, quæ civitas erat cæteris corruptior, tamen lex erat opposita, sumptuosius quam pro rei familiaris modo viventibus. Eam apud Athenæum libro sexto Diphilus refert hisce versibus:

Τοῦτο νόμιμόν ἐστι βέλτιστ' ἐνθάδε
Κορινθίοις, ἵν' ἄν τιν' ὀψωνοῦντ' ἀεὶ
Λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν, πόθεν
Ζῇ, καὶ τί ποιῶν· κἂν μὲν οὐσίαν ἔχῃ,
Ἧς αἱ πρόσοδοι λύουσι τἀναλώματα,
Ἐᾶν ἀπολαύειν τοῦτον ἤδη τοῦ βίου.
Ἐὰν δ' ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δαπανῶν τύχῃ,
Ἀπεῖπον αὐτῷ τοῦτο μὴ ποιεῖν ἔτι.
Ὃς δ' ἂν γε μὴ πείθητ' ἐπέβαλον ζημίαν.
Ἐὰν δὲ μηδ' ὁτιοῦν ἔχων ζῇ πολυτελῶς
Τῷ δημίῳ παρέδωκαν αὐτόν. Ἡράκλεις!
Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινὸς
Τοῦτον σαφῶς, ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει
Ἢ λωποδυτεῖν νύκτωρ, ἢ τοιχωρυχεῖν,
Ἢ τοῖς ποιοῦσι ταῦτα κοινωνεῖν τισιν,
Ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγορὰν, ἢ μαρτυρεῖν
Ψευδῆ. Τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος.

i. e. *Hoc lege cautum est hic apud Corinthios,*
Si quempiam obsonare semper splendide
Videmus, hunc rogamus, unde vivat, &
Quid faciat operis: si facultates habet,
Ut reditus harum solvere expensas queat,
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea quæ possidet,
Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.
Ni pareat, jam plectitur mulcta gravi.
Sin sumptuose vivit is, qui nil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh Hercules!
Nec enim licet vitam absque malo ullo degere
Talem scias, sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
Aut hæc patrantum jungier commercio,
Aut in foro agere sycophantam, aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Ejicimus hac ex urbe, velut purgamina.

At hodie Germania in non obscuris civitatibus fert hoc genus nepotes & ganeones, qui non solum nihil habent, verum etiam multis multa debent, neque cuiquam illorum dicitur, heus tu, unde suppetit res tuo luxui? Quod si fieret, fortasse comperirent esse verum, quod scripsit Diphilus.

XLV. *Hic funis nihil attraxit.*

Αὕτη μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν.

i. e. *Funis quidem iste piscium attraxit nihil.*

Senarius proverbialis, quo significabant operam frustra sumptam, neque ex sententia evenisse, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piscantibus, qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum videtur ex fabula Aristophanis, cui titulus, Θεσμοφοριάζουσαι, ubi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis: Ἀλλ' οὐκ ἔσπασεν. i. e. *Atqui non attraxit.* De eo qui tetenderat patri laqueum, ne quo exiret.

XLVI. *Semper tibi pendeat hamus.*

Adsimili metaphora dixit Ovidius in Amoribus:

Casus ubique valet, semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credis gurgite piscis erit.

i. e.

i. e. Semper experienda fortuna, & omnis tentanda occasio. Simile illi, *Omnem movere lapidem*.

XLVII. *Dives aut iniquus est, aut iniqui hæres.*

Divus Hieronymus ad Hedibiam scribit ad hunc modum: *Unde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima:* Dives aut iniquus, aut iniqui hæres. *Quod si verum est illud Hesiodium, non omnino temere esse, quicquid vulgo dicunt mortales, proverbium hoc haud oscitanter expendendum est iis, qui suis opibus stulte se jactant. Neque enim fere parantur ingentes opes sine fraude. Et aut ipse possessor eas per fas nefasque congessit, aut certe successit ei, qui has ea paravit via.* Plato lib. De Legibus v. Ὥς τι ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθὸς, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί. i. e. *Ita verum est, quod vulgo dicimus, admodum divites non esse bonos.* Circumfertur apud Græcos & hic versiculus ex Menandri comœdiis:

Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν.

i. e. *Nunquam vir æquus dives evasit cito.*

Huc respexit ille, qui Syllæ jactanti sese, dixisse legitur: *Quomodo vir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, quum à patre nihil tibi sit relictum?* Refert Plutarchus in illius vita.

XLVIII. *Herculanus nodus.*

Ἡράκλειον ἅμμα. i. e. *Herculeus nodus.* Pro vinculo arctissimo atque indissolubili legitur apud eruditos. Seneca ad Lucilium: *Unus tibi* nodus, *sed* Herculeus *restat.* Sic enim vocat syllogismum, qui vix dissolvi posset: quod in eos quadrabit, qui sunt arctissima necessitudine copulati. Idque unde sit natum, Plutarchus propemodum indicat in Alexandri vita. Scribit enim, Alexandrum Magnum, subacto oppido Gordio, Midæ regia, visere voluisse plaustrum illud celebre, mirando artificio ex corni libro connexum. De quo talis fama apud barbaros increbuerat, quisquis ejus nodos explicuisset, ei totius orbis imperium portendi fatis. Alexander ense dissecuit. Aristobulus scribit facillime dissolvisse: nempe adempto clavo, quo temoni jugum annectitur. Allusit huc Ausonius scribens Paulino suo, *Næ, tu Alexandri Macedonis pervicaciam supergressus es, qui fatalis jugi lora quum solvere non posset, abscidit, & Pythia specu, quod nefas erat patere, penetravit.* Rursus ad eundem in carmine:

Ocyus illa jugi fatalis solvere lora
Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principiis, & utroque caput celantia nodo.

Nodum autem eum, quem ostendit Hercules, religiosum ac sacrum apud priscos fuisse, satis liquet ex iis Plinii verbis, quæ sunt in Historia Mundi, libro XXVIII. cap. 6. Ac vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam utilem habere dicuntur. Festus Pompejus ostendit, antiquitus fuisse morem, ut nova nupta laneo cingulo præcingeretur, vincto nodo Herculis, quem vir ominis gratia solvebat in lecto, ut & ipse felix esset in liberis suscipiendis: nam Hercules septuaginta liberos reliquit. Athenæus libro II. tradit, Heracleotas Bœotiæ gentem hoc insigni à cæteris distingui: Ὅτι ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὤτων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος Ἡράκλειος δεσμός. i. e. *Quod super aures gestent* vinculum, *quod* Herculanum *dicitur.* In consimilem sensum Marcus Tullius usurpavit, *Trabali clavo*, actione in Verrem 7. *Et ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clavo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit.* Meminit & Horatius *clavorum Trabalium.*

XLIX. *Fuere quondam strenui Milesii.*

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

i. e. *Fuere quondam strenui Milesii.*

Hoc senario notabant eos, qui à pristina fortuna defluxissent, aut à majorum moribus degenerassent. Breviter, in omnes quadrabit, qui desierunt esse, quod erant, facti deteriores, in senem, in pauperem factum è divite: in privatum, qui quandoque regnavit: in obscurum, qui aliquando floruerit. Origo proverbii varie narratur à Græcis. Quidam ajunt Milesios olim belli gloria præter cæteros floruisse, adeo, ut quoscunque bello lacessferent, eos superarent. Proinde Polycrates Samiorum tyrannus, bellum quoddam gesturus, cum in animo haberet, Milesios socios ad eam rem accersere, oraculum super eo negocio consuluit. Deus respondit:

Quondam fuere strenui Milesii.

Alii diversam adferunt fabulam. Cum Cares bellum adversus quosdam molirentur, statuissentque ejus gentis auxiliis uti, quæ tum esset inter finitimos pollentissima, quidam Milesios accersendos censuerunt, alii cum Persis componendas. Itaque consultus hac de re Apollo respondit modo dictum senarium. Dissipato per omnem Asiam oraculo, Milesii propemodum omnes in prælio cum Persis collato, cæsi sunt. Itaque oraculum cum risu in proverbium abiit. Rursum alii scribunt: Cares cum Dario belligerantes, juxta vetus quoddam oraculum, quo monebantur, ut fortissimos auxilio advocarent, in Branchidas fuisse profectos: atque ejus loci Deum consuluisse, num Milesiorum auxiliis oporteret uti: atque eum respondisse: *Quondam fortes fuisse Milesios*: significantem videlicet, eos jam imbelles esse, & deliciis effœminatos. Verum hoc commentum ex ipsa temporis ratione coarguit Zenodotus. Siquidem hunc senarium legi apud Anacreontem, qui floruit ætate Cyri Persarum Regis, à quo Darius fuerit tertius. Angelus itaque Politianus maluit ad Milesiorum mores in mollitiem versos referre: quemadmodum facit & Athenæus libro Dipnosophist 12. Usurpat hoc adagium semel atque iterum Aristophanes in Pluto:

Καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις εἶπεν ἀποπέμπων, ὅτι
Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

i. e. *Ac præter hæc renunciavit hoc quoque,*
Fuisse quondam strenuos Milesios.

Dicitur autem sub persona adolescentis, qui revocatus ab anu, quam pauper aliquando divitem emolumenti gratia coluerat, tunc dives effectus, eandem exhaustam fastidit. Allusit eodem in Vespis, jocans in senes:

Ὦ πάλαι ποτ' ὄντες ὑμεῖς ἄλκιμοι μὲν ἐν χοροῖς,
Ἄλκιμοι δ' ἐν μάχαισιν,
Καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον, ἄνδρες μαχιμώτατοι,
Πρὶν ποτ' ἦν πρὶν ταῦτα· νῦν
Δ' οἴχεται γε, κύκνου πολιώτεροι δή.

i. e. *O qui quondam fortes fuistis in choreis,*
Fortes in pugnis,
Et secundum hoc denique tantum viri pugnacissimi
Prius olim fuerunt, prius ista: nunc
Vero perierunt, cygno magis cani jam.

Aristophanes in Ranis notat Μιλήσια στρώματα, i. e. *stragulas Milesias*, ut deliciis effœminatorum. Usurpatur & à Synesio in Epistola quadam ad Philosophon mulierem, significans sese à pristina felicitate redactum ad calamitatem.

L. *Fuimus Troes.*

Ἦμεν Τρῶες. i. e. *Fuimus Troes.* Hic loquendi color in Græcanicis tragœdiis adeo passim obvius est, ut tanquam in adagium abierit, ubi perisse quempiam significant. Euripides in Hecuba: Κἀγὼ γὰρ ἦν ποτέ. i. e. *Et quondam ego fui.* Sophocles in Electra:

Ἀπωλόμην δύστηνος οὐδέν εἰμ' ἔτι.

i. e. *Miseranda perii, nulla sum posthac ego.*

Id imitatus Virgilius secundo Æneidos libro:

—— *Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens*
Gloria Teucrorum. ——

Rursum alibi:

Et campos, ubi Troja fuit. ——

Extinctam significans. Eandem sententiam diversa metaphora extulit Ovidius libro De Tristibus secundo:

Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus.
Flammaque de stipula nostra, brevisque fuit.

Ad eandem figuram pertinet & illud ex Terentiana Fabula, cui titulus, Ἑαυτὸν τιμωρούμενος: *Imo habui Chreme*; tanquam periisse significans. Item illud ex Rudentibus Plauti: *Miserum isthuc verbum, & pessimum est, habuisse.* Præterea nobilis illa vox M. Tullii de

de conjuratis supplicio affectis: *Vixerunt*, cum occisos significaret. Hanc sermonis figuram ex antiquissima illa Lacedæmonii chori cantilena putant increbuisse. Ejus chori mentionem facit Plutarchus in libello, cui titulus: Quo pacto laudare se quispiam citra invidiam possit. Meminit & Diogenianus in Græcorum adagiorum collectaneis. Constabat autem is chorus triplici serie atque orbe, senum, puerorum, juvenum. Senum hæc erat cantio:

Ἄμμες πόκ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι.

i. e. *Nos fuimus olim strenui juvenculi.*

Deinde puerorum hæc erat:

Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες.

i. e. *Præstantiores nos futuri olim sumus.*

Postremo juvenum hæc erat:

Ἄμμες δέ γ' εἰμὲν, αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο.

i. e. *At nos sumus, vel experire, si velis.*

Hunc chorum, quem τριχορίαν vocant, instituit apud Lacedæmonios Tyrtæus, juxta triplex ætatum discrimen. Nam pueritia ingressus est vitæ, virilis ætas progressus, senecta exitus.

LI. *Pyraustæ interitus.*

Πυραύστου μόρος. i. e. *Pyraustæ interitus.* In eos dicebatur, qui sibi ipsis exitium accersunt. Ait enim Zenodotus, Pyraustam insectum esse, quod lucernis advolat, atque ita exustis alis concidat, pereatque. Citat autem hunc ex Æschylo senarium:

Δέδοικα μωρὸν κάρτα πυραύστου μόρον.

i. e. *Magnopere stultum metuo pyraustæ exitum.*

Tradit eadem *de Pyrausta* Ælianus De natura animantium libro duodecimo, citans eundem ex Æschylo locum. Meminit de *Pyrausta* & Plinius libro undecimo, capite trigesimo sexto: *Gignit*, inquiens, *aliqua & contrarium natura elementum, siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni majoris muscæ magnitudine, volat pennatum quadrupes, appellatur Pyralis, à quibusdam Pyrausta, aut, ut nonnulli codices habent, Pyrotus. Quamdiu est in igne, vivit: cum evasit longiore paulo volatu, tunc emoritur.* Cujusmodi ferme tradidit Aristoteles tertio libro De animalibus, è nive vetustiore vermem nasci, qui nive exemptus non vivat. Eum nos vidimus in Alpibus. Quod si placet ad hoc referre adagium, conveniet & in eos, qui ὠκύμοροι sunt, i. e. *qui celeriter intereunt.* Nec invenuste deflecteretur in eos, qui nusquam vivere possunt, nisi in propria patria: si contingat agere peregre, rebus omnibus offenduntur.

LII. *Post festum venisti.*

Κατόπιν τῆς ἑορτῆς ἥκεις. i. e. *Post festum venisti.* Refertur à Diogeniano. Dicitur in eos, qui negocio cuipiam egregio non interfuerunt: propterea quod serius, jam re peracta, accesserint. Socrates in Gorgia Platonis: Ἀλλ' ἦ τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν, καὶ ὑστεροῦμεν; i. e. *Num*, inquit, *post festum, quemadmodum dici consuevit, venimus ac serius?* Legitur & hoc pacto: Παναθηναίων κατόπιν. i. e. *Post Panathenæa.* Item, Πυθίων ὕστερον ἥκεις. i. e. *Post Pythia venisti.*

LIII. *Merx ultronea putet.*

Merces ultroneæ putent. i. e. Ingrata sunt, quæ ultro non petentibus offeruntur. Translatum videtur à negociatoribus, qui merces à venditore ultro oblatas, suspectas habere solent, quasi studeant eas extrudere. Adagium refertur à divo Hieronymo in Quæstionibus Hebraicis: *Tritum*, inquit, *proverbio est, ultroneas putere merces.* Unde & nos de industria dicenda reticemus, ut avidius velis audire quæ tacita sunt. Usurpat idem in Epistola ad Demetriadem virginem. Ab hac sententia non abludit illud Ovidianum:

Quod venit ex facili, faciles segnesque tenemus:
Quod spe, quodque metu torsit, habere juvat.

Quin vulgo etiamnum in ore est, *ultro delatum obsequium plerumque ingratum esse.* Cui tamen refragatur Mimus ille non insulsus:

Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras.

A LIV. *Illotis pedibus ingredi.*

[1] Ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν. i. e. *Illotis pedibus ingredi.* Est confidenter atque imperite rem egregiam aggredi, tanquam profane & irreverenter. Translatum à sacrorum cæremoniis, in quibus omnia pura lotaque jubebantur exhiberi. Lucianus in Demonactis vita: Οὐ μὴν ἀνίπτοις γε ποσὶ τὸ τοῦ λόγου, πρὸς ταῦτα ἧξεν. i. e. *Haud quaquam illotis, ut ajunt, pedibus ad ista venerat.* h. e. *neutiquam inexercitatus, neque rudis.* Idem in Rhetorum præceptore notat eos, qui ἀνίπτοις ποσίν. i. e. *nullis bonis disciplinis instructi*, ad Rhetoricum munus accedunt. Æneas Sophista in Epistola quadam: Οἱ μὲν πολλοὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀνίπτοις ποσὶν ἐπιπηδῶσι τοῖς ἱεροῖς. i. e.
B *Plerique quidem* illotis, *quod ajunt*, pedibus *irrumpunt ad sacra.* A. Gellius in Noctibus: *Illotis, quod ajunt, pedibus & verbis, reprehendit doctissimi hominis orationem.* Macrobius Saturnalium lib. primo: *Illotis pedibus prætereunt.* De literatoribus loquitur, qui reconditam illam in Virgiliano Poemate doctrinam, negligunt. Hujusmodi Galenus lib. De virtute simplicium remediorum VII. Ἀμυήτους vocat καὶ βεβήλους. Καὶ οὐδὲν, inquit, ἴσως θαυμαστὸν, εἴγε καὶ μυστηρίων βίβλους ἐτόλμησαν ἔνιοι τῶν ἀμυήτων ἀναγινώσκειν. Ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνοι ἔγραψαν οἱ γράψαντες τοῖς βεβήλοις· οὔτ' ἐγὼ ταῦτα τοῖς μή πω περὶ τὰ πρῶτα γεγυμνασμένοις. i. e. *Ac fortasis haud quaquam mirum est,*
C *si & mysteriorum libros quidam sacris non initiati sunt ausi legere. At eos libros nec illi qui scripserunt, scripserunt prophanis: nec ego hæc scribo iis, qui nondum in primis rudimentis sunt exercitati.* In genere, sermonem omnem parum verecundum, nimisque procacem ac petulantem, *illotum* proverbio vocant.

LV. *Illotis manibus.*

Ἀνίπτοις χερσίν. i. e. *Illotis manibus.* A Diogeniano refertur, pro eo, quod est, irreverenter atque imparate. Translatum item à sacrorum puritate. Hesiodus in Operis & Diebus vetat, ne quis mane Jovi libet vinum χερσὶν ἀνίπτοις. i. e. *manibus illotis.*

Μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
D *Χερσὶν ἀνίπτοισιν μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν.*

i. e. *Ne unquam mane Jovi vinum libaveris ardens*
Illotis manibus, neque divum præterea ulli.

Ac ne vel amnem quispiam ingrediatur, aut fontem χεῖρας ἄνιπτος idem vetat, i. e. *manibus illotis.* Unde χέρνιβος apud Homerum crebra mentio. Ea vox perinde sonat, quasi dicat, *manuum lotionem*, à qua rem divinam antiquitus auspicabantur, atque etiam convivium, utpote rem sacram. Gregorius cognomento Theologus in Apologia De fuga sua in Pontum conjungit utrumque: Ἀνίπτοις χερσὶν, ὃ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ποσὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσιν. i. e. *Illotis, ut dici solet, manibus, ac prophanis pedibus, semet rebus sacratissimis in-*
E *gerunt.* Cajus LI. pandect. I. Titulo De Origine juris: *Si in foro*, inquit, *causas dicentibus nefas, ut ita dixerim, videtur esse, nulla præfatione facta, judici rem exponere, quanto magis interpretationem promittentibus inconveniens erit, omissis initiis, atque origine non repetita, atque* illotis, *ut ita dixerim*, manibus, *protinus materiam interpretationis tractare?* Utrumque proverbium recte usurpabitur in eos, qui vel audacius, vel parum instructi rebus his, quibus oportuit, negocium invadunt: veluti si quis principis munus capessat, nulla neque virtute, neque sapientia, neque rerum usu præ-

1 Ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν] Ἀναβαίνειν non significat *ingredi*, i. e. *incedere* aut *intrare*: sed, *ascendere*:
F Nec proverbium necessario effertur cum hoc verbo, non magis quam cum ἥκειν, aut ἐπιπηδᾷν, aut alio hujusmodi; sed proverbialia verba sunt, ἀνίπτοις ποσίν: ut &, ἀνίπτοις χερσίν: quibus auctores, prout visum est, hoc vel illud verbum accommodant. Unde igitur illud ἀναβαίνειν, Erasmus sumpsit? Nimirum ex proverbio quod integre ita effertur, ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ τέγος. i. e. *Illotis pedibus conscendens tectum.* Nam Suidas, postquam illis verbis ἀνίπτοις ποσὶν explicationem dedit, ἀνετοίμως καὶ χωρὶς τινὸς παρασκευῆς (ubi fortasse melius legeretur ἀνετοίμως, i. e. *imparato*) affert & hæc, quibus suam tribuit expositionem seorsum, hanc videlicet, ἐπὶ τῶν ἀμαθῶς ἐπί τινα ἔργα καὶ πράξεις ἀφικνουμένων: i. e. *De iis, qui imperite ad rem aliquam agendam se conferunt.* Apud Zenobium autem illud ἀνίπτοις ποσὶν, non ponitur seorsum, sed duntaxat cum his verbis, ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ τέγος, cum eadem enarratione, quæ & apud Suidam. *H. Stephanus.*

ditus. Aut si Divinas Literas interpretari conetur, Græcæ, Latinæ, & Hebraicæ linguæ, denique & omnis antiquitatis rudis & imperitus, sine quibus non stultum modo, verum etiam impium est, Theologiæ mysteria tractanda suscipere. Quod tamen, heu nefas! jam passim plerique faciunt, qui frigidis aliquot instructi syllogismis, & puerilibus sophismatis, Deum Immortalem, quid non audent? quid non præcipiunt? quid non decernunt? Qui si possent cernere, quos risus, vel potius, quem dolorem moveant linguarum & antiquitatis peritis, quæ portenta proferant, in quam pudendos errores subinde prolabantur: nimirum puderet illos tantæ temeritatis, & vel senes ad prima literarum elementa redirent. Multi recte judicant absque Dialecticæ præceptis, ut ne dicam sophisticis cavillis. Sapiebant mortales, & prius quam Deus istorum Aristoteles nasceretur. Nullus unquam sententiam alicujus intellexit, ignarus sermonis, quo sententiam ille suam explicuit. Proinde divus Hieronymus, cum constituisset arcanas interpretari literas, ne *illotis*, ut ajunt, *pedibus* rem tantam aggrederetur: quæso, num sophisticis nugis instruxit ingenium? Num Aristotelicis decretis? Num his etiam nugacioribus nugis? Minime. Quid igitur? Inæstimabili sudore, trium linguarum peritiam sibi comparavit. Quas qui ignorat, non Theologus est, sed sacræ Theologiæ violator. Ac vere manibus pariter ac *pedibus illotis*, rem omnium maxime sacram non tractat, sed prophanat, conspurcat, violat.

LVI. *Aquila senecta.*

Ἀετοῦ γῆρας. i. e. *Aquila senecta*. In senes dicebatur bibaces magis quam edaces. Nam Plinius lib. x. cap. 3. refert, aquilas neque senio, neque ægritudine oppetere, sed fame: in tantum superiore accrescente rostro, ut aperiri non queat. Eoque aquilam tantum in senecta bibere, aut de præda sanguinem sugere, cum nullæ fere aves aduncis unguibus utantur potu, præter tinnunculum, & milvum: quanquam hi quoque perquam raro bibant. Auctor Aristoteles libro De natura animalium octavo. Sed idem libro nono narrans de aquilæ rostro eadem ferme quæ Plinius: addit huic rei datam fabulam, quæ significat, hoc ideo accidere aquilæ, quod olim, cum homo esset, hospiti fecit injuriam. Terentius in Heautontimorumeno:

Visa vero est, quod dici solet, Aquilæ senectus.

Verba sunt Syri adulantis hero, quod pridie strenue bibisset in convivio. Est autem veluti peculiaris senibus bibacitas. Sive quod natura frigus ætatis, vini calore pensare desiderat: sive quod vini hilaritas minuit senectutis molestiam. Unde Plato quoque cum juvenibus in totum interdixerit usum vini, viris moderatum permiserit, senibus largiores compotationes concedit. Tum quur senectus sit vinosior, causam reddit etiam Alexander Aprodiseus in problemate quarto ab ultimo, quod ætas ingravescens minuat calorem, vinum autem humectet simul & calefaciat. Unde & vulgo *lac senum* dicitur. *Fertur & prisci Catonis sæpe mero caluisse virtus*, inquit Flaccus.

LVII. *Aquila senecta. Corydi juventa.*

Ἀετοῦ γῆρας. Κορύδου νεότης. i. e. *Aquila senecta. Corydi juventa*. De vivida viridique senecta, quæ præstantior sit aliquorum juventa. Nam anus aquila præstat Corydo aviculæ, etiam ætate integra. Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache:

Πολλῶν νέων γὰρ, κἂν γέρων εὔψυχος ᾖ
Κρείσσων. —— ——

i. e. *Multis enim juvenibus antestat senex:*
Cui mens adest generosa. ——

LVIII. *Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera.*

Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία. i. e. *Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera*. De iis, qui usque adeo præcellunt quosdam, ut etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris. Aut de his, qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinæ fortunæ reliquias, quam alii rebus integris: Usus est Synesius.

LIX. *Palinodiam canere.*

Παλινῳδεῖν. i. e. *Palinodiam canere*. Est diversum ab his, quæ prius dixeris, dicere atque in contrarium vertere sententiam. Translatum est à Stesichori Lyrici Poetæ facto: cujus meminit Plato in Phædro. Is cum Helenam carmine vituperasset, oculis orbatus est, intelligens autem Achille, sicut scribit Pausanias in Laconicis, Helenæ jussu nunciante, cæcitatis suæ causam, protinus palinodiam cecinit. Helenamque prius vituperatam laudavit, itaque visum recepit. Hunc Socrates jocatur sese velle imitari, & amoris vituperati prius canere palinodiam, quam orbetur oculis. Sonat autem Græce παλινῳδία, quasi dicas *recantationem*. Quo quidem verbo Flaccus usus est in Odis, promittens palinodiam amicæ, quam contumelioso carmine provocarat:

—— —— *Dum mihi*
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

Divus Aurelius Augustinus ad Hieronymum: *Quare arripe, obsecro te, ingenuam & vere Christianam cum charitate severitatem, ad illud opus corrigendum atque emendandum & palinodiam, ut dicitur, cane.* Deinde alludens ad Stesichori fabulam: *Incomparabiliter enim pulchrior est*, inquit, *veritas Christianorum, quam Helena Græcorum. Pro ista enim fortius nostri martyres adversus hanc Zodomam, quam pro illa illi heroes adversus Trojam dimicaverunt. Neque ego hoc ideo dico, ut oculos cordis recipias: quos absit ut amiseris: sed ut advertas: quos cum habeas sanos & vigiles, nescio qua dissimulationem avertisti.* Ad quæ quidem respondens Hieronymus: *Sed si mea cominus dicta reprehendas*, inquit, *& rationem scriptorum expetas: & quæ scripserim, emendare compellas: & ad palinodiam provoces, & oculos mihi reddas, in hoc læditur amicitia.* Verum de hac palinodia Augustinus ipse postea propemodum palinodiam canit, scribens Hieronymo, sese de Stesichoro ineptius quam literatius addidisse. Mihi videtur & arrogantius ad virum tanto doctiorem. Verum hoc venia dignum in Afro, juvene, & episcopo. M. Tullius ad Atticum: *Expecta palinodiam divinam.* Usurpavit hoc adagium nominatim proverbii vice Joannes Chrysostomus. Item Plato in Epistola ad Dionysium tertia.

LX. *Vertere vela.* Funem reducere.

Vertere vela, est in diversum mutare sententiam, vitæque institutum. Horatius in Odis:

—— —— *Nunc retrorsum*
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos. —— ——

Translata metaphora à navigantibus, qui cursus errorem versis velis corrigunt. Hanc Persius in quinta Satyra nonnihil novans, *Funem reducere* dixit, pro eo, quod est, institutum mutare in diversum:

Quæ dederam supra, repeto, funemque reduco.

LXI. *Venia primum experienti.*

Συγγνώμη πρωτοπείρῳ. i. e. *Venia primum experienti*. Refertur à Diogeniano. Ignoscendum his, qui rudes novo quopiam in negocio incipiunt versari, si quid per imperitiam peccarint. Chrysostomus sententiam extulit in homilia quadam καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες γὰρ τὴν ἀπειρίαν. i. e. *Et ei qui lapsus est in initio, veniam damus omnes, ob imperitiam.* Fertur & hoc, Συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι. i. e. *Venia primum delinquenti*. Pindarus in Hymnis: Τὰς δύο ἀμπλακίας φερεπόνους dixit, quod iteratum facinus, non oporteat impunitum esse. Alibi retulimus δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον. Celsus lib. Pandect. 1. Tit. de legibus & senat. *Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter fiunt, & facile, quam ad ea quæ perrare eveniunt: quia quæ semel aut bis, ut ait Theophrastus, accidunt, contemnunt legislatores.* Theophrasti Græca sic habent: Τὰ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσι νομοθέται.

LXII.

LXII. *Euripus homo.*

Εὔριπος ἄνθρωπος. i. e. *Euripus homo.* In inconstantes, ac moribus inæqualibus homines dicetur. Quadrabit & in fortunæ vices: quæ res mortalium, velut æstu quodam sursum ac deorsum jactat: ut recte dixerit Plautus in Captivi duo: *Dii nos, quasi pilas homines habent.* A maris Euripi prodigiosa quadam reciprocandi celeritate ducta metaphora. Est autem Euripus maris pars inter Aulidem Bœotiæ portum, & Eubœam insulam: cujus meminit Strabo lib. IX. & Plinius lib. II: *Et quorundam tamen*, inquit, *privata natura est, velut Taurominitani Euripi sæpius, & in Eubœa septies die ac nocte reciprocantis.* Tam rapida conversione, ut, quemadmodum auctor est Pomponius Mela, ventos ac etiam plena ventis navigia secum portet. Neque dum hujus tam stupendæ rei causa satis idonea pervestigata est à scriptoribus. Etiamsi T. Livius, secundi belli Punici lib. VIII. à ventis quibusdam illic flantibus, ita rapi credit. Seneca in Hercule Oetæo:

Euripus undas flectit instabilis vagas,
Septemque rursus flectit, & totidem refert,
Dum lassum Titan mergit Oceano jubar.

Boëtius item:

Exæstuantis more fertur Euripi.

Cicero pro Plautio: *Quod fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum?* Objicit Æschines Demosthenі, quod subinde commutata factione, Euripum ipsum inconstantia sua vicisset. Unde Græci *Euripiston*, hominem incerta fide vocant. Gregorius Theologus in epistola quadam ad Sophronium equitum magistrum: Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων, καὶ ἀπανθούντων, καὶ οὔτε τὸ εὖ πράττειν ἑστῶτος ἡμῖν, οὔτε τὸ δυστυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. i. e. *Vides quæ sit conditio rerum nostrarum, utque rota quadam negociorum humanorum cursu circumagatur, nunc his, nunc illis florentibus ac marcentibus, dum neque prosperitas, neque adversitas, ut ajunt, nobis constat, sed quam ocyssime in diversum mutatur ac transilit, ut auris ac literis aqua inscriptis fidere liceat citius, quam humanæ felicitati.* His verbis pulchre depingit Euripum humanæ conditionis. Invenitur & τύχη Εὔριπος. i. e. *Fortuna volubilis.* Nihil enim hac instabilius: & Εὔριπος διάνοια, quod cogitatio nunc huc, nunc illuc feratur.

LXIII. *Endymionis somnum dormis.*

Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις. i. e. *Endymionis somnum dormis.* In eos quadrabit, qui sese immodico somno saginant, aut, qui diuturno in ocio versantur, nec ullis se negociis exercent, sed mollem feriatamque agunt vitam. Natum à fabula notissima Endymionis, is erat puer adprime formosus, ac Lunæ adamatus. Cui quidem illa à patre Jove precibus impetravit, ut quicquid optasset, id ferret. Optavit Endymion, ut perpetuum dormiret somnum, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως μένων. i. e. *Immortalis perseverans, & expers senii.* Usus est hoc adagio Aristoteles decimo Moralium libro, colligens, neque ocium convenire Diis, neque rursus ullam aliam actionem illis dignam videri, præter contemplationem. Porro quum constet inter omnes, illos vivere, consentaneum est eosdem & agere quippiam: *Neque enim*, inquit, *oportet eos Endymionis, ut ajunt, dormire somnum.* Cicero libro de Finibus quinto, differens id maxime nobis insitum à natura, ut agamus aliquid: *Itaque*, inquit, *ne si jucundissimis quidem nos somniis usuros putemus*, Endymionis somnum *nobis nolimus dari: idque si accidat, mortis instar putemus.* Idem Tusculanarum Quæstionum libro primo: *Quanquam qui leviorem faciunt, somni simillimam volunt esse. Quasi vero quisquam ita nonaginta annos velit vivere, ut cum sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sues quidem id velint, non modo ipse.* Endymion vero, si fabulam audire volumus, nescio quando in Latmio obdormivit, qui est

A mons Cariæ: nondum opinor, est experrectus.

LXIV. *Ultra Epimenidem dormis.*

Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην κεκοίμησαι. i. e. *Ultra Epimenidis somnum dormisti.* In eos dicetur, qui perpetuum agunt ocium. Historia de Epimenide Cretensi Theologo exstat in Noctibus Gellianis: exstat & apud Diogenem Laertium. Is ambulando fessus, in specum quendam subierat, illic obdormivit: nec experrectus est à somno ante exactos annos XLVII. Meminit hujus Plinius lib. VII. cap. LII. his verbis: *Magna quidem fabulositate, quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio: puerum æstu & itinere fessum, in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem, mutationemque mirantem, velut postero experrectum die: hinc pari numero*
B *dierum, senio ingruente, ut tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimum vita duraret annum.* Lucianus in Timone: Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην γὰρ κεκοίμησαι. i. e. *Nam ipsum etiam Epimenidem somno vicisti.* Si quid habet veri Pythagoræ μετεμψύχωσις, consentaneum est, hujus Epimenidis Theologi animam in sophisticos istos Theologos demigrasse, qui tantum inanium somniorum invexerunt in orbem, quam multis vix sufficiat somnus in ducentos continuatus annos.

LXV. *Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est.*

Columella De Re Rustica scribit hunc in modum: *Sed quum omnia in agricultura strenue facienda sunt, tum maxime sementis. Vetus est agricolarum proverbium:* Ma-
C turam sationem sæpe decipere solere, seram nunquam, *quin mala sit.* Hactenus Columella. Admonet adagium, in omni negocio maturandum esse, neque paulo satius esse, occupare tempus legitimum, quam serius aggredi. Veluti si quis admoneat, ut puer tenera adhuc ætate præceptoribus committatur erudiendus. Consultius enim antevertere, quam provectioribus annis tum demum incipere.

LXVI. *Fames Melia.*

Λιμὸς Μηλιαῖος. i. e. *Fames Meliaca.* De fame extrema, deque rebus difficillimis. Est enim Melus oppidum Thessaliæ, quod Nicias Atheniensium dux obse-
D dit, expugnavitque, non tam machinis bellicis, quam fame. Hæc ferme Suidas. Idem effert hoc pacto, λιμῷ Μηλίῳ. i. e. *fame Melia.* Meminit hujus historiæ Thucydides in quinto. Proverbium est apud Aristophanem in Avibus:

Τοὺς δ' αὖ θεοὺς ἀπολεῖτε λιμῷ Μηλίῳ.

i. e. *Iterum Deos fame enecatis Melia.*

LXVII. *Saguntina fames.*

Saguntina fames consimili ratione in proverbium venit. Historiæ meminerunt T. Livius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis. Est autem Saguntum Hispaniarum oppidum, juxta flumen Hiberum, societate, fœdereque conjunctum cum Roma-
E nis. Id longa Pœnorum obsidione fameque eo redactum est, ut cives exstructo in foro igni, quicquid erat pretiosarum rerum in eum conjicerent: ac postremo, seque, suosque liberos eodem præcipitarent, ne venirent in hostium manus. Ausonius:

Jam jam peresam, jam Saguntina fame,
Lucaniacum liberet. —— ——

Græci vehementem & intolerandam famem, quæque λειποθυμίαν inducat, βούλιμον appellant, & βουλιμιᾷν dicuntur, qui animo deficiunt, præsertim ob inediam. Aristoteles sectionis VIII. problemate IV. quærit, quur
F in frigore & hybernis mensibus homines magis βουλιμιῶσιν? (nam hoc verbo utitur.) Et quam Aristoteles vocat βουλιμίαν, Theodorus vertit *famem caninam.* Mos erat olim apud Græcos, famem virgis ex ædibus ejicere, dicentes, ἔξω βούλιμον, ἔσω πλοῦτον καὶ ὑγίειαν. i. e. *Foras famem, intro divitias & sanitatem.*

LXVIII. *Famis campus.*

Λιμοῦ πεδίον. i. e. *Famis campus.* In civitates dicitur ingenti fame pressas. Est autem locus quispiam hoc nomine. Addunt, cum aliquando illic summa fame laboraretur, apud Athenienses Oraculum admonuisse,

se, ut famem, loco designato, certis piaculis placarent: illi designarunt campum, qui est post ærarium. Atque hinc eum locum, *famis campum* appellant.

LXIX. *Elephantum ex musca facis.*

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς. i. e. *Elephantum ex musca facis.* i. e. Res exiguas verbis attollis atque amplificas. Lucianus in Muscæ encomio: Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν. i. e. *Multa adhuc commemorare possem, sed finem dicendi faciam, ne videar & ipse juxta tritum proverbium, ex musca elephantum facere.* Sumptum videri potest ex Homero, qui inter prælia Deorum & Heroum, muscæ improbitatem describit, cum hac invictum & acrem bellatorem conferens Menelaum Iliad. ρ. Quin & divus Augustinus libro contra Manichæos de Duabus Animabus, non dubitat muscam conferre ac præferre soli, velut animal inanimi.

LXX. *Elephantus non capit murem.*

Ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει. i. e. *Elephantus non capit murem.* Generosus & excelsus animus negligit prædas viles, ac lucella minuta. Vir egregie doctus non insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo præpotens non offenditur injuriolis tenuium. Id adagionis hac tempestate nimis ridicule usurpatur à Philosophastris istis ac Theologastris, si quando Latinæ Græcæque linguæ inscitia fœdissime labuntur, quod fere nusquam non faciunt: *Aquila* inquiunt, *non capit muscas:* quasi vero isti sint aquilæ, cum sophisticas illas nænias deblaterant: aut quasi linguarum cognitio non vel maxima pars sit eruditionis.

LXXI. *Aquila thripas adspiciens.*

Ἀετὸς θρῖπας ὁρῶν. i. e. *Aquila thripas adspiciens.* De magnis, qui pusilla negligunt. Est θρίψ avicula quæpiam minutissima, quam aquila cum videat, ut est oculatissima, haud tamen dignatur persequi, utpote prædam unguibus suis parum dignam. Ad hunc quidem modum invenio in commentariis Græcorum, verum haud scio an mendose. Nam *thripas* reperio vermiculi genus esse.

LXXII. *De pilo pendet. De filo pendet.*

Ἐκ τριχὸς κρέμαται. i. e. *De pilo pendet.* De re vehementer periculosa. Videtur natum ab Historia illa Dionysii tyranni, propter gladium de pilo in caput impendentem. Ad quod allusit Persius Satyra tertia:

Et magis auratis pendens laquearibus *ensis*
Purpureas subter cervices terruit. ——

Citatur hic versiculus apud Macrobium lib. Saturnalium I. ex Ennianorum Annalium lib. III.

Hac noctu filo pendebit *Hetruria tota.*

i. e. versabitur in summo discrimine. Hoc dicto non est aliud hodie vulgo tritius. Synesius in Epistola quadam: Ἀπὸ λεπτοῦ φασὶ μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι. i. e. *Ajunt vitam de tenui pendere filo.* Eodem pertinet dictum illud Laconicum, cujus meminit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis: Nam cum quispiam Lampen Æginitam efferret, tanquam longe ditissimum, propterea quod multa possideret navigia, Lacon quidam, Οὐ προσέχω, ἔφη, τῇ εὐδαιμονίᾳ ἐκ σχοινίων ἠρτημένῃ. i. e. *Nihil, inquit, moror felicitatem de funiculis pendentem.* Nimirum innuens, nauticas opes incertas esse, ac fortunæ ludibriis obnoxias.

LXXIII. *Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.*

Est versus proverbialis apud Horatium in Epistolis, dicendus in eos, qui ad insaniam usque impudentes, non verentur & confessa negare, & manifesto falsa pro certis affirmare: denique quidvis dicere, ne victi in disputando videantur. Qualem Plato inducit Sophistam Euthydemum, qui canem ajebat suum patrem esse, & eundem patrem omnium, & omnes omnia scire, atque id genus portenta pertinaciter, ne coargueretur, asseverabat. Carmen Horatianum est hujusmodi:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Nimirum, inter sanos convenit, & nucem corticem habere durum, & baccam oleæ, lapillum intus durum. Proinde ludit operam, quisquis cum id genus hominibus disceptat, qui dicunt, *lucem tenebras & tenebras lucem*, ut ait Vates ille divinus. Simile est quod adfert Galenus De virtute simplicium remediorum, lib. secundo, quosdam Anaxagoram auctorem citasse, qui pronunciasset, nivem non esse albam. Verba Galeni sic habent: Καί τινες ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸν Ἀναξαγόραν ἐπικαλοῦνται μάρτυρα, περὶ χιόνος ἀποφηνάμενον ὡς οὐκ εἴη λευκή. i. e. *Atque istorum nonnulli, etiam Anaxagoram testem adducunt, qui de nive pronunciarit, quod non sit alba.*

LXXIV. *Jupiter orbus.*

Ζεὺς ἄγονος.[1] i. e. *Jupiter orbus.* Ubi quis palam falsa asseverat. Constat enim Jovi quem plurimos esse liberos, utpote Deo longe mulierosissimo, salacissimoque: qui non una tantum corporis parte gignat, sed è femore Bacchum, è cerebro Palladem produxerit.

LXXV. *In mari aquam quæris.*

Ἐν θαλάσσῃ ζητεῖς ὕδωρ. i. e. *In mari quæris aquam.* Ibi quæris, perinde quasi difficile inventu, ubi nihil aliud occurrat: veluti si quis in moribus scelestissimi hominis unum aut alterum admissum vestiget, cum tota vita sit contaminata: aut, si quis in scriptoribus indoctis pauca captet, quæ reprehendat, cum nihil occurrat non reprehendendum. Martialis, si memini:

Per mare, inquit, *quæris aquam.* ——

Item Propertius Elegiarum libro primo:

—— —— —— *Nunc tu*
Insanus medio flumine quæris aquam.

LXXVI. *Fluvius cum mari certas.*

Ποταμὸς θαλάττῃ ἐρίζεις. i. e. *Fluvius cum mari certas.* Ubi minimi cum maximis certamen suscipiunt. Est autem locus quispiam, ut auctor est Suidas, in Leontide, cui nomen ποταμοί. i. e. *fluvii.* Hujus incolæ ποτάμιοι, quasi *fluviales* dicuntur. Hi notati sunt, quod quam plurimos in suam civitatem adscriberent, quos ea non satis commode caperet. Atque hinc proverbii jocus, quod *cum fluvius esset*, i. e. locus non admodum amplus, *mare* videretur *æmulari*, cum omnes undecunque in sese reciperet.

LXXVII. *Balbus balbum rectius intelligit.*

Balbus balbum rectius intelligit. Barbarus barbari orationem. Ita enim natura comparatum est, ut qui balbutit, h. e. parum expedite loquitur, melius intelligat sermonem illius, qui & ipse consimili modo balbutiat, quam qui integre & articulate loquatur. Concinne dicetur in eos, quibus indoctis indocta magis & nota sunt, & placent. Divus Hieronymus hoc adagio Monachi cujusdam stultitiam tangit, haud scio festiviusne, an acrius. *Et idcirco*, inquit, *se eruditum putat, quia Jovinianum solus intelligit. Est quippe proverbium, Balbum melius balbi verba cognoscere.* Hæc ille. Porro Joviniani stilum, ut portentiosum & vehementer obscurum, idem Hieronymus miris salibus deridet, in præfatione librorum, quibus illius coarguit errores.

LXXVIII. *Herbam dare.*

Herbam dare, pro eo, quod est, victorem agnoscere, ac se victum fateri, passim obvium est apud doctos. Inde sumptum, quod, ut est auctor Festus Pompejus, id erat pastoralis vitæ indicium, propterea quod antiquitus cursu, ut alio quopiam certamine, superati, herbam ex eodem statim loco decerptam, adversario porrigebant, victoriæ agnitæ symbolum. Plinius lib. XXII. cap. IV. loquens de corona obsidionali graminea: *Dabatur*, inquit, *viridi è gramine, decerpto inde, ubi obsessos servasset aliquis. Namque summum apud antiquos signum victoriæ erat*, herbam porrigere *victos*, *hoc est, terra & altrice humo, & humatione etiam cedere. Quem morem*, inquit, *etiam nunc durare apud Germanos scio.*

1 Ζεὺς ἄγονος. i. e. *Jupiter orbus.*] ἄγονος vulgo recepta significatione non sonat *orbus*, i. e. qui liberos amisit: sed *sterilis*, non generans, ὁ μὴ γεννῶν. Quod si vertas, *Jupiter orbus*, i. e. qui liberos amisit: non video quomodo jactari poterit hoc proverbii in eum qui palam falsa asseverat. Quid tum enim si Jupiter quamplurimos habuerit liberos, utpote longe mulierosissimus salacissimusque Deus? nonne amisisse omnes potuit? *H. Stephanus.*

Idem

Idem lib. VIII. cap. V. de elephante: *Mirus namque pudor eſt, victuſque vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigit.* Feſtivius autem erit adagium, ſi ad literariam victoriam transferatur.

LXXIX. *Dare manus.*

Simili figura dixit Horatius: *Dare manus*, pro eo, quod eſt, ſe victum agnoſcere. Nam qui ſe victori dedunt, ne interimantur, ultro manus ad vincula offerunt. Horatius in Epodis:

Jam jam efficaci do manus ſcientiæ.

M. Tullius in ſermone De Amicitia: *Ad extremum* det manus, *vincique ſe patiatur.* Id ſi ad animi res deflectatur, redditur venuſtius. Eſt autem hominum genus qui nunquam agnoſcunt ſe victos in diſputando, etiam cum maxime ſint dejecti. Quales depingit Galenus lib. Περὶ φυσικῶν δυνάμεων ſecundo: Ἀλλ' ὅταν τις ἀναισχυντῇ ἐξελέγχων τε καὶ μήπω καὶ πεπτωκέναι συγχωρῶν ὅμοιός ἐστι τοῖς ἰδιώταις τῶν παλαιστῶν, οἳ καὶ βληθέντες ὑπὸ τῶν παλαιστριτῶν, καὶ κατὰ τῆς γῆς ὕπτιοι κείμενοι, τοσοῦτον δέουσι τὸ πτῶμα γνωρίζειν, ὥστε καὶ κρατοῦσι τῶν αὐχένων αὐτοὺς τοὺς καταβάλλοντας, καὶ ἐῶντες ἀπαλλάττεσθαι, κἂν τούτῳ νικᾶν ὑπολαμβάνουσι. i. e. *Verum ubi quis redargutus eſt, nihilo ſecius complectitur tamen, nec agnoſcens ſe concidiſſe, ſimilis eſt vulgaribus iſtis paleſtritis, qui dejecti à luctatoribus, & humi jacentes ſupini, tantum abeſt, ut lapſum agnoſcant, ut etiam cervices eorum à quibus dejecti ſunt, teneant, non ſinentes illos avelli, ac vel ita ſe viciſſe arbitrantur.*

LXXX. *Ut canis è Nilo.*

Qui leviter ac velut obiter artem quampiam, aut auctorem deguſtant, hi, *ceu canis è Nilo*, deguſtare dicentur. Id adagii natum eſt ex apophthegmate quodam, cujus meminit Macrobius Saturnalium libro ſecundo. Id eſt hujuſmodi: *Poſt fugam Mutinenſem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris ejus reſpondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit.* Nam in illis regionibus conſtat canes raptu Crocodilorum exterritos, bibere & fugere. Solinus ait, eos non niſi currentes lambitare, ne deprehendantur.

LXXXI. *Haſtam abjicere.*

Haſtam abjicere, dixit M. Tullius in oratione pro Murena, pro eo, quod eſt, cauſæ diffidere & contententionem relinquere. Tranſlatum à militia. Deſperat enim, quiſquis arma in bello abjicit: & aut fugam ſpectat, aut mortem exſpectat. Græci ſimplici vocabulo ῥίψασπιδας vocant timidos, & in bello fugitivos, nimirum ab *clypei jactu*. Id cognominis Demoſthenes in prælio quodam emeruit, tam ignavus in bello, quam in concionibus invictus. Cleonymus apud Ariſtophanem in Fucis, ἀσπιδαποβλὴς appellatur. Plato libro De legibus duodecimo declarat ῥίψασπιδος nomen multo probroſiſſimum eſſe.

LXXXII. *Harena cedere.*

Confine eſt his, *Harena cedere*, pro, deſiſtere à certamine, & victoriam ultro concedere. Tranſlatum à pugna gladiatoria. Sic & Horatius:

Jam Scytha laxo meditantur arcu
Cedere campis.

LXXXIII. *In harenam deſcendere.*

In harenam deſcendere, pro eo, quod eſt, certamen inire. A gladiatoria item harena tranſlatum, de qua Flaccus:

Ne populum extrema toties exoret harena.

Quæ ſi ad rem animi transferantur, metaphoram habebunt proverbialem. In exemplis referendis, quoniam paſſim obvia ſunt, non arbitratus ſum, vel immorandum mihi, vel remorandum lectorem. *Meam harenam*, dixit Plinius in Epiſtolis, pro, mea functione. Ita enim ſcribit Fabato. Itaque Beticio Priſco: *quantum plurimum potuero, præſtabo, præſertim in harena mea.* h. e. apud centumviros.

LXXXIV. *Auſtrum perculi.*

Auſtrum perculi. i. e. Operam luſi: eſt apud Plautum in Epidico. Quo quidem adagio non gravatus eſt uti Paulus in Epiſtolis ſuis. Aer enim verberantis ictum, cedens eludit. Sumptum videri poteſt vel ab his, qui exercentur ad artem gladiatoriam, enſem per aera ventilantes. Vel ab hiſtoria, cujus meminit Au-

A lus Gellius [1] de gente quadam, quæ cum hoc vento bellum geſſit.

LXXXV. *De facie noſſe.*

De facie noſſe, eſt leviter cognitum habere, quaſi quem ſemel atque iterum videris duntaxat: non quicum ſis familiariter verſatus. Id ſi transferatur ad res animi fiet venuſtius. Marcus Tullius in Piſonem: *Habet hoc ipſa virtus, quam tu ne de facie quidem noſti*, i. e. ne tenuitur quidem.

LXXXVI. *Ne umbram quidem ejus novit.*

Simillimum eſt huic illud, quod uſurpat M. Tullius in Epiſtola ad Atticum lib. VIII. *O hominem amentem & miſerum, qui ne umbram quidam τοῦ καλοῦ viderit!*

B

Plutarchus περὶ πολυφιλίας, Nenandrum citat, qui beatum dixerit eum, qui vel σκιὰν φίλου. i. e. *amici umbram* habeat. Et apud Athenæum, paraſitus quiſpiam, panes rancidos & atros in convivium illatos, ἄρτων σκιὰς appellavit: quaſi *manes panium*, non panes. Quanquam adagium magis videtur ductum ab antiqua pictura, quæ rem duntaxat umbris ruditer repræſentabat. Et nota eſt ſpecus Platonica, in qua qui deſident, rerum umbris oblectantur.

LXXXVII. *Nomine tantum notus.*

Huic ſimillimum eſt illud Horatianum, in Sermonibus:

Accurrit quidam notus mihi nomine tantum.

C

Nam hoc quoque proverbio vulgus tenuem quandam ac vulgarem notitiam ſignificat. Atque id etiam plus habebit Veneris, ſi ad res animi traducatur, ſi quis dicat, Philoſophiam alicui vix etiam *nomine cognitam*.

LXXXVIII. *Prima facie. Prima fronte.*

Sapiunt hæc quoque proverbium, maxime cum ad res incorporeas referuntur: *Prima facie. Prima fronte*, pro eo, quod eſt, primo obtutu, & priuſquam preſſius ac diligentius conſideres. Fallit enim plerumque primus ille adſpectus, neque raro caligant oculi pudore quodam. Deinde iterum atque iterum contemplati perſpicimus quædam, quæ nos antea fefellerant, & primum illud oculorum judicium quaſi recantamus.

D

Hujus adagii frequens eſt uſus apud ſcriptores Latinos, nominatim apud Quintilianum lib. XII. Papinianus lib. XII. tit. de Condictione ſine cauſa: *Ceſſare condictio prima facie videtur.* Item lib. XVI. tit. ad Senatus conſ. Vellejanum: *Cum prima facie quidem alienam, re vera autem ſuam obligationem ſuſcipiat.* Et aliis item aliquot locis. Celſus lib. XXII. titulo, de Probationibus, capite: Quingenta: *Prima fronte æquius videtur, ut petitor probet, quod intendit.* &c.

LXXXIX. *Intus & in cute.*

Intus & in cute notus, eſt modis omnibus cognitus: perinde quaſi dicas, foris atque intus notus. Perſius:

Ad populum phaleras, ego te intus & in cute novi.

E

i. e. aliis fucum facito, mihi plane notus es, neque potes impoſturam facere. Et ſummam cutem primam illam rei quaſi frontem, ac ſpeciem vocamus. Auſonius in præfatione in Periocha Homeri: *Hæc ejus ſpecies apparet, ſummam cutem primi operis intuenti.* Et Horatius:

Introrſum turpis, ſpecioſus pelle decora.

XC. *Domeſtice notus.*

Simili figura dixit Lucianus in Pſeudologiſta: Ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, καὶ οἴκοθέν σε ἀκριβῶς εἰδότι. i. e. *Viro libero, & qui te ex domeſtico convictu cognitum habeat.* Id erit venuſtius, ſi ad res animi traducatur, ut ſi quis dicat artem Rhetoricam οἴκοθεν alicui notam. Ejuſdem generis

F

eſt Plinianum illud, in Epiſtola [2] ad Atticum: *Clementem hunc ego in Syria cum adoleſcentulus militarem, penitus & domi inſpexi.*

XCI. *A limine ſalutare.*

Huic pene diverſum eſt: *A limine ſalutare.* Plurimum venuſtatis obtinebit & hoc, ſi ad res incorporeas deflectatur. Veluti ſi quis dicatur Theologiam à limine

1 Noctium Atticarum Lib. XVI. c. 11. ubi de Pſyllis agit, ex *Herodoti* Lib. IV. c. 173.

2 Lege, *ad Atrium Clementem: hunc ego*, &c. Loquitur enim *Plinius* de Euphrate Philoſopho, in Ep. X. Lib. 1. quæ eſt ad Atrium Clementem.

duntaxat salutasse: qui videlicet neque valde diuturnam, neque præcipuam operam impenderit, sed rudimenta modo degustarit. Seneca epistola quadragesima nona: *Nec ego nego prospicienda ista, sed prospicienda tantum, & à limine salutanda.* Agit de Dialecticorum argutiis, quas abunde satis existimat leviter attigisse. Translatum à vulgaribus istis amicis, qui non admittuntur in penetralia, sed procul atque à limine salutant, ac deinde discedunt.

XCII. *Primoribus labiis degustare.*

Primoribus labiis degustare, est breviter quippiam attingere. Ductum ab iis, qui cibum aut potum tenuiter degustant, nihil inde in stomachum transmittentes. Cicero pro Cœlio: *Equidem multos & vidi in hac civitate, & audivi, non modo qui primoribus labiis degustassent genus hoc vitæ.* Idem De Natura Deorum lib. II. Is quum dixit fore sempiternum, hunc censes primis, ut dicitur, labiis degustasse Physiologiam? id est, naturæ rationem. Quinctilianus libro duodecimo. *Sed hoc transeo, de quo neminem, qui literas vel* primis, *ut ajunt,* labiis degustarit, *dubitaturum puto.* Procopius sophista in epistola quadam, πάλιν δὲ ταύτης ἱμειρόμην, εἰ τοσούτου γεύσασθαι πράγματος ἄκρῳ δακτύλῳ φασὶν, εἶτα τῆς ἡδονῆς ἀφαιρήσεται. i. e. *Rursum in hanc stomachabar, si cum tantam rem summo, ut ajunt, digito degustandam præbuisset, deinde voluptate spoliaret.* [1] Quibus in verbis illud nove dictum, quod digito gustum tribuit, nisi hoc sensit, qui leviter degustant, eos rem degustandam, summo digito admovere linguæ.

XCIII. *Summis labiis.*

Summis labiis, Græci paulo diversius usurpant; nempe, cum quis verbis duntaxat simulat quippiam, non autem ex animo facit. Lucianus in apologia: καὶ ἀπ' ἄκρου χείλους φιλοσοφῶν. i. e. *Ac summis labiis Philosophum agens.* Item in Dialogis amatoriis, [2] ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι. i. e. *Summis in labiis jusjurandum habentibus.* De amatoribus loquitur, qui Venereum jusjurandum, non ex animo. Seneca lib. I. cap. X: *Non à summis labris ista venerunt, habent hæ voces fundamentum.* Ad eundem modum divus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum, *Ut non levi*, inquit, *citatoque sermone, &, ut ita loquar, summis labiis hospites invitemus.* Hic aulicis & civilibus quibusdam mos est, polliceri omnia, sed verbis illis solennibus, quibus nemo vel tantulum commovetur, nisi egregie stultus.

XCIV. *Extremis digitis attingere.*

Huic germanum est, *extremis attingere digitis*, pro eo, quod est, leviter attingere, quod ita demum adagium videbitur, si metaphora accesserit. M. Tullius in eo loco, quem modo citavi: *Equidem multos & vidi in hac civitate, & audivi, non modo qui primoribus labiis gustassent genus hoc vitæ &* extremis, *ut dicitur*, digitis attigissent, *sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse.* Græci sic efferunt, τῷ ἄκρῳ ἅψασθαι δακτύλῳ. i. e. *Summo contingere digito.* Ita Basilius in epistolis, οἶδα καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος τῆς παρ' ὑμῖν ἐκκλησίας ἀπελαυσάμεθα πέρυσιν. i. e. *Novi & ipse, tametsi summo digito, mel dulcissimum vestratis ecclesiæ gustavimus anno superiore.* Translatum videri potest à luctantibus. Nam Græci vocant ἀκροχειρίζεσθαι, *colluctari* cum quopiam, citra reliqui corporis congressum, sed *summis* duntaxat *digitis.* Lucianus in Demonactis vita: Οὐ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος. i. e. *Neque summis, ut ajunt, digitis attigerat.* Euripides hyperbolen citra metaphoram usurpavit in Iphigenia Aulidensi:

Οὐχ ἅψεται σῆς θυγατρὸς Ἀγαμέμνων ἄναξ,
Οὐδ' εἰς ἄκραν χεῖρα. ——— ———

i.e. *Haud filiam continget Agamemnon tuam,*
Non vel manu primore. ——— ———

XCV. *Dimidium plus toto.*

Πλέον ἥμισυ παντός. i. e. *Dimidium plus toto.* Ænigma proverbiale, quo commendatur aurea mediocritas. Refertur & exponitur à Platone lib. De legibus III. ἆρα σὺν ἀγνοήσαντες, τὸν Ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον, ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν, ζημιῶδες, τὸ δὲ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο ἄμεινον ὂν χείρονος. i. e. *Nonne quod ignoraverint Hesiodum rectissime dicentem, dimidium sæpenumero plus esse quam totum: videlicet cum totum accipere noxium fuerit, dimidium autem moderatum, ibi moderatum immoderato plus esse duxit, utpote quod sit deteriore melius.* Ad eundem modum enarrant Hesiodi interpretes: nimirum, in toto significatam esse τὴν πλεονεξίαν, in dimidio τὴν ἰσότητα. Siquidem qui dimidio contentus est, is in medio consistit: contra, quisquis ad totum usque progreditur, is mediocritatem prætergressus, ad extremum perveniat oportet. Meminit ejusdem adagii & lib. de Rep. V. Rursus libro De legibus VI. declarans in civitate præcipuum esse, ut eximiis viris committantur magistratus: Ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε. Τὸ δ' ἐστί γε ὡς ἐμοὶ φαίνεται πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. i. e. *Principium enim, totius negocii dimidium dicitur in proverbiis, ac bene cœpisse ab omnibus ubique laudi datur. Ceterum hoc mihi sane plusquam dimidium videtur.* Plato alludit ad vocis amphibologiam, nam ἀρχὴ Græcis & *principium* rei, & *magistratum* sonat. Pittacus apud Laertium, ubi se sponte abdicasset magistratu, agri sibi à Mytilenæis relicti dimidium resecuit, auctore Sosicrate, dicens, dimidium præstabilius esse toto. Idem pecuniam à Crœso missam recusavit, respondens, sibi dimidio plus esse, quam vellet. Carmen exstat apud Hesiodum libro primo operis, cui titulus Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Scribit enim ad fratrem Persam in hunc modum:

Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ', ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι,
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Quos versus utcunque vertimus ad hunc modum:

Jamque patris nobis erat herciscunda facultas,
At tu ultra sortem rapiebas plurima, reges
Donivoros tibi concilians, qui solvere litem hanc
Affectant, verum stulti nescire videntur

Dimi-

1 *Quibus in verbis illud nove dictum, quod digito gustum &c.*] Imo vero non dixit hoc nove Procopius, nec præter Græci sermonis consuetudinem. Sic enim & Julianus Imperator in oratione εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους κύνας loquutus est, dicens: γευέσθω δὲ τρυφῆς μηδὲ ἄκρῳ, φασὶ, τῷ δακτύλῳ, ἕως αὐτὴν παντελῶς πατήσῃ. Sic & Lucianus: sed pro δακτύλῳ, ponens ὄνυχι (quod obiter notandum est, ut eo, quum opus erit, ad majorem utamur hyperbolen) in Dialogo de Sectis: καὶ δὴ γὰρ ταῦτα, ὁποῖάπερ θανατηφόρα ἐστὶν, ἀποκτείνοι ἄν, εἴ τις ὀλίγον ὅσον ἀκαριαῖον ἀπογεύσαιτο αὐτῶν, ἄκρῳ τῷ ὄνυχι ἀπογεύσαιτο. *H. Stephanus.*

2 Ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι.] Fallitur hic, eodem pertinere hoc genus loquendi quo illud prius, eandemque significationem habere existimans: quum hæ duæ parvæ voculæ ἀπὸ & ἐπὶ, magnum inter ipsa discrimen ponant: adeo ut Senecæ quidem ac Hieronymi verba cum priori plane conveniant, cum posteriori autem minime. Luciano enim hic dicitur ἀπ' ἄκρου χείλους φιλοσοφεῖν, cujus philosophici sermones à summis labris veniunt, nec habent fundamentum: ut ex altero quod subjungit paulo post proverbio manifestissimum est, (cujus hic mentionem non faciam, quod ei inter prætermissa ab Erasmo proverbia suum locum assignaverim) & Homeri etiam versus proxime illa verba sequens apertissime declarat. At eos ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχειν dicit (i. e. *in primoribus labris juramenta habere*) quibus semper aliquod in promptu est jusjurandum. Sic autem & ἐν τῷ ῥητόρων διδασκάλῳ locus est: ἡ τόλμα γὰρ καὶ ἡ ἀναισχυντία, καὶ τὸ ψεῦσμα, πρόχειρον, καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι. Ubi & vocem πρόχειρον observa, ea enim significatur, quod paratum & in promptu nobis est: quasi quod manu teneamus, aut velut ad manum habeamus Ut igitur Jupiter fulmen suum πρόχειρον (i. e. apud eundem scriptorem, *quod manu tenet*) paratissimum semper habet, quoties jaculari libuerit: ita cui jusjurandum *in primoribus labris* versari dicitur, id habere intelligitur veluti πρόχειρον, & maxime in promptu, simulatque proferre visum illi fuerit: adeo ut extemporale futurum sit. Nam quod est *in primoribus labris*, id in oris esse limine, & proinde egressui proximum videtur. Jam vero quoniam usu venit aliquando, ut quæ egressui sunt proxima, & quæ jamjam videntur exitura, aliquo casu intro retineantur: hinc fit, ut Plautina phrasi dicamus etiam *in primoribus labris nobis versari* verbum aliquod, (Galli nostri dicuntur *habere in extrema lingua*) quod parum absit quin proferre possimus, & cujus quædam veluti vestigia memoriæ adhuc habeamus impressa. An vero & hoc modo usurpetur Græcis ἐπ' ἄκρου χείλους, nescio: Luciano quidem certe significare id, quod dixi, alter quem ex eo protuli locus, satis, vel me tacente, ostendit. Nec istud dubium est, quin ut ὅρκον, itidem hoc vel illud dicatur aliquis ἀεὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ χείλους, vel ἐπ' ἄκροις τοῖς χείλεσιν ἔχειν. *H. Stephanus.*

Dimidium quam sit toto præstantius, & quam
Magna sit utilitas malvæ, asphodelique virentis. [1]

Quid autem sit asphodelus, videtur olim parum inter eruditos constitisse. Quandoquidem Gellius lib. XVIII. hanc Quæstionem in studiosorum conviviis propositam fuisse prædicat tanquam de re paucis cognita. Theodorus alicubi vertit albucum. Quod autem ad hujus adagii pertinet enarrationem, ex multis Luciani locis colligere licet, *asphodelum* herbam esse plebejam ac vilem; atque hac victitare manes, apud quos nullus luxus, nulla sit ambitio. Quin etiam apud Theocritum Idyllio septimo, *asphodelus* inter rusticanas herbas commemoratur:

Κνύζᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Proinde Poeta Regum ac locupletum immoderatos luxus taxat, illorum fastibus, popularium mediocritatem anteponens. Plutarchus item in Convivio septem Sapientum, locum hunc Hesiodium putat ad frugalitatis admonitionem esse referendum. Suidas ex eventu natam parœmiam existimat, hujusmodi quandam adferens fabulam. Duo fratres erant, quorum alter moriens, fratri testamento mandavit, & filii, quem pupillum relinquebat tutelam, & facultatum illius procurationem. At is cum esset ejusmodi, cujusmodi vulgo sunt homines: nimirum, ut plus apud eum valeret lucrum, quam pietas: pueri res occupare conatur, idque dum molitur, etiam sua perdidit. Deinde postulanti, ut sui ratio haberetur, quo posset in locum meliorem restitui, responsum est ad hunc modum:

Νήπιος οὐκ ἐνόησεν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

i. e. *Dimidium, quam sit toto præstantius, istud*
Haud novit stultus. ——

Regum igitur est, dimidium totum auferre tyrannicum. Itaque proverbium trifariam licebit usurpare: primum cum mediocritatem illam vere auream efferemus, citra quam nihil est in rebus humanis, nec honestum, nec jucundum, nec laudatum: mediocritatem autem oportuntate metimur, quemadmodum Hesiodum imitatus Pindarus:

Ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον, νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος.

i. e. *Adest unicuique rei modus, ad eum cognoscendum optima oportunitas.* Etenim pro loco, quod alias nimium est, alias erit parum. Idem in Nemeis hymno ultimo:

Κερδέων δὲ χρὴ μέτρον θηρεύεμεν,
Ἀπροσίκτων δ' ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.

i. e. *In lucris autem oportet modum sectari,*
Nam immensarum rerum cupiditates vehementiores habent insanias. Altera utendi ratio fuerit, cum æqualitatem anteferemus, quam Pythagoras dixit amicitiæ tum parentem, tum altricem: contra inæqualitatem, discordiarum bellorumque matrem, id quod eleganter extulit Euripides in Phœnissis:

—— Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
Συνδεῖ, τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον,
Κοὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον,
Εἶθ' ἥλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς.

i. e. —— *Illud nate fuerit pulchrius,*
Æqualitatem amplecti, amicos hæc enim
Glutinat amicis semper, urbes urbibus,
Sociosque sociis nectit, etenim æqualitas
Cum legibus respondet atque concinit.
At quod minus sit, cum hoc quod est plus, prælium
Usque habet, & hinc discordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum, & æquilibria
Æqualitas mortalibus præscripsit, &
Præfiniit numeros, & atra noctis, ac
Lucis diurnæ secuit hæc discrimina,
Ut annuum æquis vicibus exigant simul
Orbem, nec altera alteri unquam inviderit
Superata, deinde noxque solque serviunt
Mortalibus. —— ——

Et reliqua. Tertia utendi ratio, si quando deterrebimus ab inferenda injuria, suadebimusque satius esse, juxta Platonis sententiam, injuriam in sese admittere, quam inferre alteri. Nam id sibi velle proverbium hoc, demonstrat Plutarchus in commentario De audiendis Poetis. Huc arbitror pertinere quod de Dario refert Plutarchus. Quum enim præfectos provinciarum ad sese accersitos percontatus esset, num gravia essent tributa, atque illi respondissent, esse mediocria, jussit de singulis dimidium pendi, judicans esse satius dimidium accipere cum benevolentia provincialium, quam totum cum odio suorum. Fortassis & hodie peccatur à nonnullis adversus hoc proverbium. Dum enim Theologi quidam ac præsules nihil omnino volunt de suis dogmatibus ac jure concedere, veniunt in periculum, ne perdant & illa quæ bono jure tenebant. Mea sententia non semper aspernandum illud comici Syri consilium: *potius, quam venias in periculum, serves ne, an perdas totum, dimidium*, sive, ut legunt alii, *dividuum face.*

XCVI. *Serpentis oculus.*

Ὄφεως ὄμμα. i. e. *Serpentis oculus.* De his dici consuevit, qui acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animante sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces. Unde Flaccus:

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? ——

XCVII. *Ne moveto lineam.*

Μὴ κίνει γραμμήν. i. e. *Ne move lineam.* Pindaricorum hymnorum enarrator exponens eum locum: Οὕτω δ' ἐδίδου λίβυς ἁρμόζων κόρᾳ νυμφίον ἄνδρα, ποτὶ γραμμᾷ μὲν αὐτὰν στᾶσαι. Loquitur autem de Antæo, qui juvenibus desponsam filiam extrema statuerit linea, ut qui primus ad eam cursu pervenisset, is uxorem abduceret domum: Recenset hujusmodi proverbium: Μὴ κίνει γραμμήν. i. e. *Ne moveris lineam.* Idque translatum existimat à more veterum, qui metam ducta linea signabant, in qua præmium propositum erat, quod auferret victor. Ducebatur autem & altera linea pro carceribus, quemadmodum alibi diximus: unde cursus erat initium. Igitur utraque linea proverbii ministravit occasionem ἀπὸ γραμμῆς, i. e. *ab ipso initio*, Μὴ κίνει γραμμήν. i. e. *Ne moveas metam.* Significat autem non esse mutandas leges, neque prætereundos fines rerum præscriptos. Huc peculiarius pertinet Theocriticum illud ἐν βουκολιασταῖς:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. ——

i. e. *Atque à lineola lapidem movet.* ——

Alludit ad flumen Galateæ, saxum aliquod ab extrema ripa secum auferens. Est & sacra linea in tesserarum lusu: de qua dictum est alias.

XCVIII. *Eandem tundere incudem.*

Eandem incudem assidue *tundere*, est indefatigabili assiduitate in operis alicujus studio perseverare. Metaphora ducta à fabris, crebris ictibus incudem ferientibus: atque ita tandem aliquando ferri rigorem perpetuo labore vincentibus. Marcus Tullius libro De Oratore secundo: *Ego autem si quem nunc plane rudem institui ad dicendum velim, iis potius tradam assiduis, uno opere eandem incudem, die noctuque tundentibus.* Conveniet in grammatistas ac literatores, quibus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, ut hæreant aliquando.

XCIX. *Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.*

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius, Hunc versum Crassus orator usque adeo vulgo jactatum ait, ut Tarracinæ passim in omnibus parietibus inscriptus viseretur. Fabula unde natum est adagium, sic habet: Memmius quidam Romanus cum ageret Tarracinæ, mu-

1 Vide quæ in Editione nostra *Hesiodi*, quæ prodiit Amstelodami hoc anno 1701. de hoc loco diximus.

mulierculam quandam deperibat, sed non citra rivalem. Cum hoc igitur cum aliquando rixa incidisset, eo iracundiæ provectus est Memmius, ut Largii, nam id rivali nomen, brachium mordicus arriperet. Ea res postea quam in popularem abiit jocum, faceti quidam & φιλόγελοι senarium hunc in omnibus ejus urbis parietibus quinque literis notarunt, depictis tribus LLL. & duobus MM videlicet ut advenis percunctandi ministrarent occasionem. Itaque cum M. Crassus Tarracinam aliquando venisset, admiratus novum literarum ænigma, senem quendam oppidanum percunctatus est, quidnam sibi vellent ejusmodi literæ. Atque is exposita fabula, versiculum explicuit:

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Hujus rei mentionem fecit M. Tullius libro De Oratore secundo: Tametsi L. Cæsar, qui loquitur apud Ciceronem, existimat narrationem hanc totam in Memmium adversarium, dedita opera confictam fuisse.

C. *Cicada vocalior.*

Τέττιγος εὐφωνότερος. i. e. *Cicada vocalior.* Dicebatur in hominem impendio garrulum aut admodum musicum: propterea quod hoc insectum rore duntaxat vivens, cantu potissimum delectetur. Et quosdam ita musicæ deditos, ut neglecto cibo perituri fuerint inedia, in cicadas à diis mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phædro. Et Theocritus in Daphnide:

Τέττιγος ἐπεὶ τύ γε φέρτερος ᾄδεις.

i. e. *Quippe canis melius quacunque cicada.*

Apud Diogenem Laertium refertur Timonis carmen in Platonis eloquentiam:

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος, οἵθ' Ἑκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι.

i. e. *Cunctos anteibat latissimus ille, suavis*
Orator, cujus non cedunt scripta cicadis,
Quæ super arboribus resident lucis in opacis,
Ac mittunt vocem modulato gutture amœnam.

Est autem allusio, quam Latinus interpres non potest reddere, in πλατύστατος ad Platonem, & in Ἑκαδήμου ad illius Academiam. Allusum item ad carmen Homeri Iliados γ. de senibus, qui ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι. i. e. *Vocem floridam emittunt.* Apud Athenæum libro sexto, parasitus quispiam seipsum depingens, λαλεῖν, inquit, τέττιξ. i. e. *garrulitate cicada sum.* Et apud eundem libro undecimo, Theopompus τέττιξ κελαδεῖ. i. e. *Cicada stridet.* quod tamen illic videtur boni ominis causa dici.

CHILIADIS PRIMAE CENTURIA DECIMA.

I. Ἀντιπελαργεῖν.

ΑΝΤΙΠΕΛΑΡΓΕΙΝ, apud Græcos est *mutuam officii vicem rependere*, maxime nutricandi, fovendique eos, à quibus aliquando fueris enutritus aut institutus: ut si liberi parentes ætate fessos vicissim alant foveantque: aut si discipulus præceptorem invicem erudiat. A ciconiæ natura sumptum, quæ Græce *pelargus* dicitur. Ea inter aves una pietatis symbolum obtinet. Exstat autem lex pietatis magistra, quæ edicit, ut liberi parentes alant, aut vinciantur. Ad id respexisse videtur Homerus Iliados Δ. cum ait:

——— Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών.

i. e. *Nec nutricandi officium genitoribus unquam*
Persolvit charis, breve at illi contigit avum.

Eodem allusit Euripides in Oreste:

Καὶ μὴν τίνοι γ' ἂν τῇ τεθνηκυίᾳ τροφάς.

i. e. *Atqui rependet mortua altura vicem.*

Hanc itaque legem, quam plerique etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnia animantium genera exprimit. Siquidem reliqua tantisper amant, agnoscuntque parentes, dum egent illorum ad nutricationem opera: Una ciconia parentes senecta defectos, vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat. Quorum posterius laudatur in Ænea, cui inde Pii cognomen: alterum miris laudibus fertur in puella, quæ matrem captivam complureis dies suis uberibus aluit. Hanc ob causam, ut auctor est Suidas, antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: ut ipso gestamine admonerentur, pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. Nam hippopotamus animal efferum est ac violentum: atque adeo impium, quippe quod interfecto patre matrem init, teste Plutarcho in commentario, cui titulus: Utra animantia sint prudentiora, terrestria, an aquatilia. Laborant infamia impietatis & viperæ, quod perfracta matris alvo nascantur. Item scorpiones & aranei, qui post incubatus officium à suis fœtibus interimuntur. Testis Aristoteles lib. De natura animal. v. De ciconiarum pietate Plinius lib. x. cap. xxiii. testatur his verbis, Ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam invicem educant. Quin & divus Basilius ciconiarum nobis pietatis erga parentes exemplum proponit. Eodem allusit Crates Cynicus scribens Hipparchiæ uxori de filio nato, cum pollicetur sibi curæ futurum, ut illum matri ciconiam pro cane remittat in senecta. Canes enim vocantur Cynicæ sectæ philosophi. Significat igitur puerum fore pium, qui parentem jam decrepitam mutuo foveat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Avibus:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος
Παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν,
Ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους
Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων,
Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν.

i. e. *Nobis quidem avibus pervetusta lex viget,*
Ciconiarum inscripta tabulis, ut simul
Ciconia parens educaverit suos
Ciconiadas, & jam volucres evaserint,
Pulli vicissim nutriant patrem suum.

Utitur eodem Plato in Alcibiade primo. Sed nemo profecto venustius, nemo felicius, quam Angelus Politianus in quodam epigrammate,

——— Κἄν γε θαῦμα
Εἴγ' υἱοὶ τὴν γεραιὰν ἀντιπελαργέομεν.

i. e. *Si nos Latini olim Græcorum literis educati, nunc Græciam velut anum atque effœtam, vicissim suas doceamus literas.* Porro hujusmodi officium, quod liberi vicissim in parentes collocant, Græci unico verbo dicunt, γηροβοσκεῖν, seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Exstat in hanc sententiam hujusmodi senarius:

Ἱκανῶς βιώσεις γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς.

i. e. *Vivax eris, senes parentes confovens.*

II. *Uno tenore.*

Tenorem rei progressum vocant. Unde quæ sui similia, sibique veluti perpetua quadam succedunt serie, horum *eundem* esse *tenorem* dicimus. M. Tullius libro De Oratore perfecto: *Isque uno tenore, ut ajunt, in dicendo fluit.* Loquitur de æquabilitate dictionis, nulla varietate reficientis auditorum aures, Idem in libro De claris Oratoribus: *Unus enim tonus est orationis & idem stilus.* Quo quidem loco haud scio, an pro *tono tenor* legere præstiterit.

III. *In quadrum redigere.*

In quadrum redigere dixit M. Tullius in eodem libro, pro eo, quod est, in ordinem aptamque structuram concinnare. Sumptum ab iis, qui arbores aut lapides mathematicis gnomonibus exæquant, ut undequaque congruant inter sese: proinde quod convenit, quadrare dicimus. Virgilius Georgicon libro tertio:

Indulge ordinibus, nec secius omnis in unguem
Arboribus positis, secto via limite quadret.

IV. *De fece haurire.*

M. Tullius in catalogo illustrium oratorum, figura mirum ni proverbiali dixit, *de fece haurire*, pro eo, quod est, sordida quæpiam ac plebeja, nimisque humilia persequi. Usurpat hoc proverbium Atticus eo, quo dixi libro in Ciceronem, qui tempus tereret in commemorandis oratoribus quibusdam obscuris, ac nullius pene nominis. Mutuo sumptum à sordidis istis, qui vinum una cum ipsa fece hauriunt, ne quid omnino reli-

reli-

reliquum faciant in dolio, unde & plebis infimam fecem dicimus.

V. *In laqueum inducere.*

In laqueum inducere, &, *In casses inducere*, est arte sic concludere quempiam, ut jam nullum sit effugium. Qui mos fuit Socrati Platonico, suis illis rogatiunculis eo depellere Sophistas, ut negarent, quæ prius affirmaverant: quæ negaverant, affirmarent. Denique nihil non dicerent. Quinctilianus libro Institutionum quinto: *Turbantur enim, & à patronis diversæ partis in laqueum inducuntur.* Græci qui jam capti teneantur, ἐμβρόχους vocant. Ovidius:

Decidit in casses præda petita meos.

Euripides in Hippolyto coronato:

Κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένη.

i.e. *Pensilibus irretita cassibus.*

Ibidem paulo post:

Λῦσαι τ' ἀνάστασιν ἐξ ἐπισπαστῶν βρόχων.

i.e. *Heram è tenacibus expedire cassibus.*

VI. *Bœotica sus.*

Ἡ Βοιωτία ὗς. i.e. *Bœotica sus.* Vetustissimum adagium, olim in stolidum & indoctum hominem jaci solitum, usurpatur à Pindaro in Olympiacis:

Ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλα-
θέσι λόγοις φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν.

Admonet Æneas Chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, ut vetus illud probrum veris rationibus liceat effugere, quod in amusos dici consueverit, Βοιωτία ὗς. Interpres originem proverbii refert ad hunc modum: Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant, ὕαντες appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam depravata voce, pro ὕαντας, ὗας, i.e. *sues appellabant.* Idque scomma cessit in proverbium, ut primum in Bœotos diceretur: ab his in quosvis indoctos, inconditos, moribusque rusticanis homines torqueretur, Βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis:

Ἦν, ὅτε σύας τὸ Βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον.

i.e. *Erat, cum Bœoticam gentem sues vocarent.*

Citat & ex Cratino: Αὐτοὶ δ' εἰσὶ Συβοιωτικὸν πεζοφόρον γένος ἀνδρῶν. i.e. *Isti sunt Sybœoticum pedestre genus virorum*, dictione ridicula composita ex sue & bove. In commentariis Græcorum inveni, Βοιώτιος νοῦς. i.e. *Bœoticus animus*, pro stupido brutoque. Plutarchus in commentario περὶ τῆς σαρκοφαγίας indicat, Atticos stupidi, bardi, insulsi, denique & suis cognomen indidisse Bœotis, potissimum ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus libro decimo, referens hos versus ex Eubulo:

Πονεῖν μὲν ἄμμες καὶ φαγεῖν μὲν ἀνδρικοὶ,
Καὶ καρτερῆσαι, τοῖς δ' Ἀθηναίοις λέγειν
Καὶ μικρὰ φαγέμεν, τοὶ δὲ Θηβαῖοι μέγα.

i.e. *Sumus ad bibendum atque ad vorandum strenui,*
In his valemus. Athenienses dicere
Prompti, edere pauca, multa Thebani solent.

In Græcis versibus apparet πονεῖν scriptum pro πίνειν aut πιεῖν, & μὲν prius pro γὰρ & τοὶ pro οἱ. Idem Eubulus in Europa:

Ἄνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας.

i.e. *Urbem paravit ille Bœotis viris,*
Diem per omnem ingurgitare strenuis.

Rursus ex Eubuli altera fabula:

Οὕτω σφόδρ' ἐστὶ τὸν τρόπον Βοιώτιος.

i.e. *Usque adeo mores obtinet Bœoticos.*

Idem approbat multis multorum auctorum testimoniis. Sunt autem inter se cognata vitia πολυφαγία, & stoliditas. Atque hinc Herculem Thebanum edacem faciunt, sed eundem à literis alienissimum, adeo ut præceptorem suum trucidarit. Fuit autem & hic Bœotus, nimirum Thebis natus. Rursum Plutarchus De Dæmonio Socratis: Ἀνεγείρειν τὸ κατὰ Βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος. i.e. *Refricare vetus illud adversus Bœotios de literarum odio probrum.* Quanquam ipse Plutarchus Bœotus fuit, homo quidvis citius, quam stupidus. Denique quoniam constat vel ob Romanum imperium latissime propagatum, vel ob commercia negotiatorum,

A voces Germanicæ, Gallicæ, Britannicæque linguæ fuisse mixtas, suspicor à Græcis ad nos dimanasse, quod hominem stupidum ac nullo mentis acumine præditum vulgo dicimus *bot*, pro *Bœoto*, proprium enim huic linguæ, voces quamvis multarum syllabarum in unam syllabam contrahere.

VII. *Impossibilia captas.*

Ἀδύνατα θηρεῖς. i.e. *Quæ fieri non possunt, venaris.* In eum, qui molitur, quod efficere non queat. Sumptum ab aucupio seu venatu prædarum, quas consequendi non sit facultas. Quod quidem inter adagiones non recensuissem, nisi reperissem in collectaneis Græcorum.

B Nam præter metaphoram θηρεῖς, nihil sapit proverbii. Cæterum præceptum est haud inutile. Siquidem si recte præcipiunt Græci, non esse tentandum de quo dubites, multo minus quod certum sit, te non assecuturum. Veluti si quis animi tranquillitatem opibus, aut voluptatibus istis vulgaribus sibi comparare conetur, aut veram eruditionem citra linguarum cognitionem, hic ἀδύνατα θηρεῖ. Pindarus in Nemeis, κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος. i.e. *inanis spei sterilis exitus.* Idem in Pythiis hymno tertio:

Χρὴ δὲ καθ' αὐτὸν ἀεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

i.e. *Oportet autem apud sese semper cujusque rei*
Videre modum.

C Interpres indicat hunc esse sensum, ne quis tentet majora suis viribus. Commemoratur inter Chilonis apophthegmata, non esse tentandum quod efficere non possis. Quædam enim consilia magnifica sunt, sed ob hoc ipsum inutilia, quod ἀδύνατα.

VIII. *Cribro divinare.*

Κοσκίνῳ μαντεύεσθαι. i.e. *Cribro divinare.* Est conjectura sagaci rem deprehendere. Aut stulte de rebus occultis divinare. Lucianus in Pseudomante: κοσκίνῳ τὸ τοῦ λόγου μαντευόμενος. i.e. *Cribro, quod ajunt, vaticinans.* Meminit & Theocritus in Idyllio tertio:

Εἶπε καὶ Ἀγροιὼ τ' ἀλαθέα κοσκινόμαντις.

i.e. *Cribro vaticinans, verum mihi dixit Agræo.*

D Porro genus hoc divinandi suspenso cribo, in hodiernum usque tempus durat apud quosdam superstitiosos. Apud veteres vaticinia peragebantur, cribro, lauro, & tripode.

IX. *Hydram secas.*

Ὕδραν τέμνεις. i.e. *Hydram secas.* Est apud Platonem libro De repub. quarto: Ἀγνοοῦντες, inquit, ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσι. i.e. *Ignari se revera tanquam hydram secare.* Est autem *hydram incidere*, ita unum aliquod incommodum tollere, ut in ejus locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula hydræ Lerneæ, quam alii centum fuisse capitum ajunt, alii octo, è quibus unum erat immortale. Cum hoc monstro multum diu-

E que conflictatus est Hercules, propterea quod uno reciso capite, plura renascerentur. Plutarchus in commentario De fortuna Alexandri: Ὕδραν τέμνων ἀεί τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν. i.e. *Hydram secans semper aliquibus bellis repullulantem.* De Alexandro loquitur, cui uno bello confecto, subinde aliud atque aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorum multitudine identidem post acceptam cladem copias instaurantium dixit, Pyrrhum sibi videri adversus Lerneam Hydram pugnare: Hinc Horatius in Odis:

Non hydra secto *corpore firmior*
Vinci dolentem crevit in Herculem.

Accommodari poterit ad eos, qui litibus involvuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & sæpenu-

F mero pro una enecta tres subnascuntur. Seneca quodam in loco scribit, negotia sordida, quæ nos avocant à studio sapientiæ, abrumpi posse, explicari non posse, quod negotium ex negotio seratur, & occupationi occupatio, velut unda succedat undæ.

X. *Ne ramenta quidem. Ne festuca quidem.*

Ne ramenta quidem ditior. Hyperbole proverbialis, cum alias aliquoties apud Plautum, tum in Rudentibus: *Nunquam Hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.* Perinde quasi dicas, stupa ditior, ita ut vulgo loquuntur. Simili figura dixit Aristophanes in Lysistrata:

Λιπὼν μηδὲν ἐνθάδι, κινῶν μηδὲ κάρφος.

i. e. *Nihil hic cum reliquerit, moverit ne festucam quidem.*

Idem in Vespis:

Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην.

i. e. *Noctu haud videt somni ne Paspalam quidem.*

Interpres ait, πασπάλην significare *minutissimum quippiam.* Quibusdam ea vox *magnetem* lapidem declarat. Subnectit eodem in loco consimilem figuram:

Ἢν δ' οὖν καταμύσῃ κἂν ἄχνην.

i. e. *Quod si vel achnen flexerit somno caput.*

Ἄχνη vero significat minutissimum ac levissimum illud, quod è spicis excussis evolat. Qua voce usus est & Homerus Iliados ε:

Ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωάς.

i. e. *Ut veneo tenues sacra area jactitat achnas.*

Hebraicarum periti literarum affirmant, מוץ quam vocem Hieronymus vertit *pulverem*, secutus Septuaginta, qui transtulerunt χνοῦν, idem Hebræis sonare, quod Græcis ἄχνη.

XI. *Sacrum sine fumo.*

Ἄκαπνος θυσία. i. e. *Sacrificium absque fumo,* de nimium tenui convivio, & in quibus nihil cocti obsonii apponitur. Translatum à pauperculorum sacris, molas, thusculum, lac, aut corollas offerentium, cum Dii nidorem illum exspectent, una cum fumo subvolantem, juxta Homerum. Lucianus in Amoribus: Βουφάγος μὲν ὁ δαίμων, ὦ Λυκῖνε, καὶ ταῖς ἀκάπνοις ὥς φασι τῶν θυσιῶν ἥκιστα τερπόμενος. i. e. *Sane perquam edax Deus est, Luciane, quique fumi expertibus sacris haud quaquam gaudeat.* In eum sensum usus est & Athenæus: Ἄκαπνα γὰρ αἰεὶ ἀοιδοὶ θύομεν. i. e. *Nam Poeta semper* sacra sine fumo *sacrificamus.*

XII. *Non est cura Hippoclidi.*

Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. i. e. *Non est Hippoclidi cura.* Sive, ut carmen reddam: *Non curat Hippoclides.* Est enim versus jambicus dimeter catalecticus. Hoc adagio significabant se quippiam negligere, neque magnopere laborare. Natum autem est ex historia, quam pluribus verbis narrat Herodotus in Eratone. Ut autem in pauca conferam; hic Hippoclides erat Tisandri filius, qui cum multis aliis juvenibus Clisthenis Sicyonii filiam ambiebat. Verum cum Clisthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in convivio indecoram quandam saltationem edidisset, sublatis in altum pedibus, pater offensus inhonesto juvenis lusu, ait: Ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπορχήσαό γε μὴν τὸν γάμον. i. e. *Fili Tisandri, à nuptiis tua saltatione excidisti.* At ille protinus respondit: Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. i. e. *Haud curat Hippoclides.* Ea vox, ut testatur Herodotus, in proverbium abiit. Id dictum in ipsum retorquet Herodotum Plutarchus in libello, quem adversus eum scripsit: Δοκεῖ μοι καθάπερ Ἱπποκλείδης, ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἰπεῖν ἂν ἐξορχούμενος τὴν ἀλήθειαν· οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. i. e. *Videtur mihi velut Hippoclides cruribus manuum vice in mensa gesticulans,* [1] *postquam à veritate desultavit dicere: non est cura Hippoclidi.* Lucianus in Apologia: Ἱκανὸν ἂν εἴη μοι τὸ, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. i. e. *Mihi suffecerit illud quod dicitur, haud curat Hippoclides.* Idem in Hercule: Καὶ ὁ Ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ. i. e. *Neque laborabit Hippoclides.* Mentionem hujus adagii facit & Eustathius in Iliados Homericæ primum librum scribens. Allusit huc Aristophanes in Vespis, sæpius repetens illud, Ὀλίγον μοι μέλει. i. e. *Leviter mihi cura est.*

XIII. *Canis in præsepi.*

Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ. i. e. *Canis in præsepi.* In eos dicitur, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, neque reliquos item sinunt uti: veluti si quis egregios codices inclusos diligenter adservet, quos nec ipse unquam evolvendi faciat copiam. Quemadmodum *canis in præsepi* nec ipse vescitur hordeo, & equum vetat vesci. Lucianus adversus indoctum: Ἀλλὰ τὸ τῆς κυνὸς ποιεῖς, τῆς ἐν τῇ φάτνῃ κατακειμένης, ἣ οὔτε αὐτὴ τῶν κριθῶν ἐσθίει, οὔτε τῷ ἵππῳ δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. i. e. *Verum haud aliter facis, quam* canis *ille* in stabulo *cubans, qui cum ipse non edat hordeum, tamen haud sinit equum qui posset edere, id facere.* Utitur eodem in Timone. Citatur apud Suidam in proverbio: Οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, sed tacito auctoris nomine: Τῇ φάτνῃ προσάγεις τὴν κύνα, καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον ἄγεις οὐδέν. i. e. *Ad præsepe ducis canem, nihil autem adducis ad Bacchum.* h. e. adfers quæ ad rem nihil attinent, ex his vero quæ pertinebant ad causam propositam nihil adfers. Simile quiddam refert Athenæus lib. VI. de gente quadam Galatarum, qui dicuntur Cordistæ: abominantur aurum, nec important in suam regionem, nihilo secius tamen alios non desinunt eo spoliare. Ajunt eam gentem esse reliquias Galatarum, qui sub duce Brenno spoliarunt Oraculum Delphicum, [1] quos insecutus Bathanatus dux, inclementer tractavit. Hinc auri odium, cujus gratia tantum passi sint malorum, quod tamen aliis invident.

// Αἱροῦντες ᾑρήμεθα. i. e. *Captantes capti sumus.* Cum res præpostere evenit, ut ipsi circumveniamur ab iis, quibus conabamur imponere. Id quod non raro solet usu venire, ut in eas incidamus pedicas, quas aliis struxeramus. Sæpe fit, ut qui simulat amorem, quo puellam in amorem pelliciat, ipse vere incipiat amare. Et qui dat operam, ut invitatiunculis alium conetur efficere temulentum, ipse reddatur ebrius: & qui finitimum moliatur imperio depellere, ipse suum amittat imperium. Sic & Horatius:

Græcia capta ferum victorem cepit.

Videtur eodem allusisse Plato, cum ita scribit in Theæteto: Δοκεῖ μοι, ὦ Σώκρατες, μάλιστα ἁλίσκεσθαι ὁ λόγος ἁλισκόμενος. i. e. *Mihi videtur, ô Socrates, maxime capi ratio quæ captabat.* Sophocles in Oedipo Coloneo:

Γνῶθι δ' ὡς ἔχων ἔχῃ, καί σ' αὖ λαβοῦσ' ἐθηρεῦσ' ἡ τύχη.

i. e. *Scito quod tenens teneris, teque captantem, invicem Fortuna cepit.* — —

Plautus in Epidico: *Jam cautor ipse captus est.* Lucianus in Meretriciis Dialogis: Καὶ ἑάλωκα ὁ κακοδαίμων καὶ συνείλημμαι πρὸς αὐτῆς. i. e. *Et cepi miser, & simul ab illa captus sum.* Translatum aut à bello, aut piscatione, seu venatu.

XV. *In venatu periit.*

Festivius dixit Lucianus in Toxaride, Αὐτή τε ἀπώλετο ὑπὸ τῆς ἄγρας. i. e. *Et ipsa venatu periit,* h. e. dum adolescentem venatur, studetque irretire, etiam ipsa sese perdidit. Quinetiam illa ipsa: *Venari laudem. Aucupari famam,* proverbiales sunt metaphoræ, velut, *Expiscari,* pro sciscitari atque exquirere.

XVI. *In laqueos lupus.*

Εἰς πάγας ὁ λύκος. — —

i. e. *In laqueos lupus.* — —

Cum improbus quispiam tandem in extremum adducitur discrimen. Etenim cum lupus animal sit insidiosissimum, applauditur ab omnibus, si quando contingat illum irretiri, ac protinus acclamant omnes:

Εἰς πάγας ὁ λύκος. — —

Refertur à Zenodoto.

XVII. *Annosa vulpes haud capitur laqueo.*

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ. i. e. *Vulpes anus laqueis capi haud ullis potest.* Senarius proverbialis dicendus in eum, qui longa ætate multaque rerum experientia callidior est, quam ut arte dolisque capi queat.

XVIII. *Vulpes haud corrumpitur muneribus.*

Ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται. i. e. *Vulpes non corrumpitur muneribus.* Suidas hujus adagii Cratinum citat auctorem. De callidis ac versutis, quos haud facile sit objecto munusculo, aut assentatiuncula, pollicitisve fal-

1 *A veritate desultavit, dicere.*] εἰπεῖν ἂν, valet, *dicturus esse*: non, *dicere.* Sed nec istam interpretationem, *A veritate desultavit,* probo. *H. Stephanus.*

1 Deceptus est *Erasmus* pravo *Athenæi* codice; ubi pro διώκειν, legit ἰδίωκε. Sic habet *Athenæus* p. 234. Ed. Commelinianæ anni MDCXI. Βαθανάτιος δέ τις ἡγεμὼν αὐτοὺς διῴκισεν ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον τόπους: *Batanatius quidam dux collocavit* (non ἰδίωκε *insequutus est.*) *eos in locis circa Istrum.* &c.

lere,

lere. Larus enim, & aliæ quædam aves esca capiuntur, vulpes non item. Verbum autem *δωροδοκεῖν* sumptum est à concionibus aut judiciis, in quibus nonnulli pecunia corrupti dicunt sententiam.

XIX. *Atticus in portum.*

Ἀττικὸς εἰς λιμένα. i. e. *Atticus in portum.* In eos dicebatur, qui illic virtutem ostentare solent, ubi tutum est, atque ubi nihil opus. A nautis Atticis sumptum; qui portum ingressuri ostentandi sui gratia magnifice sese gerebant, in ipsa re; h. e. in prælio navali, non perinde strenui.

XX. *Capra Scyria.*

Αἲξ σκυρία. i. e. *Capra Scyria.* Zenodotus hujus proverbii Chrysippum citat, cum auctorem, tum interpretem. Convenit in eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adjunctis vitiis contaminant atque obscurant, quive recte instituta non recte finiunt. Veluti *capra Scyria*, quod fera sit, mulctrum quod lacte impleverat, ipsa rursus evertit, atque hoc modo beneficium quod dederat, eadem perdidit. Alii putant, dici in eos, unde plurimum emolumenti capitur, propterea quod ejus regionis capræ maximam lactis vim reddere dicantur. Id quod affirmat & Athenæus Dipnosophistarum lib. primo, citans hoc Pindari carmen:

Ἐκ Σκυρίας δ' ἐς ἀμέλξιν γάλακτος αἶγες ἐξοχώταται.

i. e. Scyriæ *vero ad emulgendum lac* capræ *præstantissima.*

XXI. *Suspendio deligenda arbor.*

In re vehementer indigna, neque ullo pacto toleranda, veteres *arborem suspendio deligendam* esse dicebant. Inde natum, quod olim in Theophrastum Philosophum præcipuum meretricula quædam nomine Leontium ausa sit scribere. Plinius Secundus in præfatione Historiarum Naturæ: *Ceu vero nesciam adversus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen divinum inde invenerit, scripsisse etiam fœminam, & proverbium inde natum, suspendio arborem eligendam.* Hactenus Plinius. Finitimum huic est illud apud Euripidem in Alceste:

Ἄξια καὶ σφαγῆς τάδε
Καὶ πλέον, ἢ βρόχῳ δέρην
Οὐρανίῳ πελάσαι.

i. e. *Heus ista cæde digna sunt,*
Vel potius, ut laqueo gulam
Præfocet aliquis pendulo.

Plautus in Curculione, *Mea præda illa est, Proin tu te in laqueum duas.* Juvenalis:

Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam?

Et apud Plautum, qui vitæ tædio tenebatur, optat nummum, quo restim emat. Quum hæc ederem, anno 1525. forte incidi in commentarios Cælii Rhodigini. Is dicit in hujusmodi explicatione cæcutire multos, ac se jactat omnem difficultatem explicuisse, cum nec ulla sit difficultas, & si qua esset, nihil explicent ea, quæ commemorat de suspendio crucis. Nec enim sontes sibi *deligunt arborem*, sed aguntur in crucem. Cæterum, qui cogitant de consciscenda nece, solent alii aliud suspendii genus eligere, ut appareat, illos hoc agere non impotentia mentis, sed certo destinatoque consilio.

XXII. *Minerva felem.*

Ἀθηνᾶ τὸν αἴλουρον. i. e. *Minerva felem*, subaudiendum, comparas. Cum multo inferiora cum præstantioribus comparantur, quod levicula quapiam in re conveniant. Quid enim habet *Minerva* Dea *cum fele* commune, præter glaucorem oculorum? Nam is oculorum color Minervæ tribuitur, qui & noctuis adest & felibus. Unde apud Homerum etiam Epitheton, γλαυκῶπις Ἀθήνη. Est & hoc felibus commune cum noctuis, quod & noctu cernunt, & pariter insidiantur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam. Etymologus indicat discrimen orthographiæ, quo ἔλουρος pro gente, est enim Scythiæ à paludibus dicta, scribitur per ε pro *animante*, per diphthongum, αἴλουρος, quasi dicas, *Torqui caudam*, aut, *Trahi caudam*, quod tamen apud auctores video negligi.

A XXIII. *Versuram solvere.*

Versuram solvere dicitur, qui sic è præsentibus malis extricat sese, ut aliis gravioribus impediatur. Nam Donato *versuram facere*, est æs alienum alieno ære solvere, aut minore fœnore majorem acceptam pecuniam occupare. Hinc ducta voce, ut auctor est Festus Pompejus, quod vertant creditorem. Terentius in Phormione: *In eodem luto hæsitas*, vorsuram solvis. *Præsens quod fuerat malum, in diem abiit; plagæ crescunt.* Cicero ad Atticum: *Admirabilis abstinentia ex tuis præceptis, ut verear, ne illud quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* In oratione pro L. Flacco: *Negavit sese omnino ullam versuram fecisse Romæ.* Seneca De Beneficiis B lib. v: *Domi, quod ajunt, versura fit, & velut lusorium nomen statim transit.* Idem lib. II. Epistola ultima: *Ut ut se res habet, ab Epicuro versura facienda est.* i. e. ab Epicuro sumendum est mutuum, quo tibi satisfaciam. Idem simili tropo dixit libro primo Epistola quarta: *Sed ut Epistolæ finem imponam, accipe quod hodierno die mihi placuit, & hoc quoque ex alienis hortis sumptum est.* Lactantius lib. II. Institutionum usus est hoc proverbio: *Cum igitur*, inquit, *ortum rerum tribuis naturæ, ac detrahis Deo, in eodem hæsitans luto versuram solvis.* Explicuit eleganter hanc metaphoram Demosthenes in Olynthiaca prima: Δέδοικα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις C τόκοις, μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂν ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρρᾳθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ καὶ χαλεπὰ, ὧν οὐκ ἠβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. i. e. *Vereor, Athenienses, ne, quemadmodum hi, qui contrahunt æs alienum facile magnis usuris, ad breve tempus divites sunt, paulo post etiam à principali summa excutiuntur, itidem & nos, si diutius videamur negligentes, cunctaque ad voluptatem quærentes, paulo post in necessitatem veniamus, ut nobis multa etiam acerba sint facienda, quæ nequaquam voluerimus, deque hoc ipso loco periclitemur.*

XXIV. *Animam debet.*

D Τὴν ψυχὴν ὀφείλει. i. e. *Animam debet.* Donatus proverbium esse admonet, de eo, qui immodico ære alieno teneatur, ut plus quam omneis facultates debeat, ac denique seipsum debeat. Terentius in Phormione: *Quid si animam debet?* Erat enim antiquitus lex, ut, qui solvendo non esset, is nexus addiceretur creditori, luiturus corpore, i. e. opera, quod ære non posset. Exstat apud Gellium lex Duodecim Tabularum, quæ jubebat dissecari corpus ejus, qui multis creditoribus deberet, nec esset solvendæ rei.

XXV. *Summum jus, summa injuria.*

Summum jus, summa injuria. h. e. Tum maxime disceditur ab æquitate, cum maxime superstitiose hæ- E retur legum literis. Id enim *summum jus* appellant, cum de verbis juris contenditur, neque spectatur, quid senserit is, qui scripsit. Nam voces ac literæ, quasi legum summa cutis est. Eam ineptiam quorundam superstitiosorum juris Interpretum, copiose simul & eleganter illudit M. Tullius in Actione pro Murena. Terentius: *Verum illud, Chreme, dicunt, jus summum, sæpe summa malitia est.* M. Tullius Officiorum libro primo: *Ex quo illud*, summum jus, summa injuria, *factum est jam tritum sermone proverbium.* Columella primo Rei Rusticæ libro: *Nec sane est vindicandum nobis, quicquid licet. Nam summum jus antiqui summam putabant crucem.* Citatur & Celsus adolescens libro Pan- F dect. quadragesimo quinto, titulo De Verborum Obligatione: Cap. *Si servum Stichum: Qui scripserit, Quæstionem esse de bono & æquo, in quo genere plerumque sub auctoritate juris scientiæ perniciose erratur.* Itidem Paulus libro quinquagesimo, titulo, *De regulis juris: In omnibus quidem, maxime tamen in jure æquitas spectanda est.* [1] Si-

[1] Locus *Senecæ* plane alienus est ab hoc negotio, cum *summus animus* opponatur *alto*, h. e. imo. Describit nequitiam ortam non ex longa simultate odioque intus reposito, sed ex subito effectu, quod in summo tantum animo sit, non altas radices in eo egerit. Vide infra ipsum *Erasmum*, ad hujus Centuriæ Proverb. XLVI. & LXIII.

mili figura Seneca libro De Ira primo dixit: *summo animo. Si intelligis non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod ajunt, animo inhaerere.*

XXVI. *Ne ignifer quidem reliquus est factus.*

Οὐδὲ πυρφόρος ἐλείφθη. i. e. *Ne ignifer quidem superfuit.* Ubi significamus, omneis ad unum interiisse adeo, ut ne ei quidem sit parcitum, qui ignem praeferat exercitui. Nam priscis mos erat, ut vates aciem praecederet, lauro coronatus, ac facem gestans. Ab hoc belli vim abstinebant utrinque, quod nefas ducerent, in virum sacrum ferrum stringere. Proinde, si crudelem aliquam stragem significare voluissent, *ne ignifero quidem parcitum* ajebant. Meminit hujus adagii Eustathius Iliados M. enarrans hos Homeri versus:

Οὐκ ἂν ἔπειτ' οἴω ὑδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι
Ἄψορρον ποτὶ ἄστυ. ———

i. e. *Haud equidem fore credo, uti sit rediturus ad urbem*
Hinc posthac aliquis vel nuncius. ———

Admonet hoc quoque figuram habere proverbialem, Οὐ δ' ἄγγελος ὑπελείφθη. i. e. *Ne nuncius quidem relictus est*, quoties significamus ad unum omnes extinctos, ut ne unus quidem effugerit, qui rem gestam renunciaret. Nam is vel dedita opera relinqui solet ab hoste.

XXVII. Πανωλεθρία.

Huic affine est, πανωλεθρία. Qua voce significabant *internecionem*, & ejusmodi perniciem ut nihil omnino reliquum fieret. Thucydides in septimo Historiae suae lib. Κατὰ πάντα γὰρ πάντῃ νικηθέντες, καὶ οὐδὲν ὀλίγον ἐν οὐδενὶ κακοπαθήσαντες, πανωλεθρίᾳ δὴ τὸ λεγόμενον, καὶ πεζὸς, καὶ νῆες καὶ οὐδὲν ὅτι οὐκ ἀπώλετο. i. e. *In omnibus omnino victi, & nihil mediocre ulla in re passi, sed* internecione *jam, quod dici solet, &* [1] *pedites, & naves, & denique nihil erat, quod non periret.* Venustius erit, si à bello, naufragio, incendio, ac similibus casibus, alio detorqueatur. Veluti si dicas, libidinem magnam quidem esse pestem Christianae religionis, verum avaritiam prorsus πανωλεθρίαν esse pietatis. Et Graecarum literarum imperitiam omnium bonarum disciplinarum fuisse πανωλεθρίαν. Non dissimili forma Cicero in Pisonem, templum Castoris appellat *bustum omnium legum ac religionum*, quod ibi fuerit oppressa legum auctoritas ac religionum cultus.

XXVIII. *Thracium commentum.*

Θρᾴκια παρεύρεσις. i. e. *Thracium commentum*, sive *inventum.* Apud Zenodotum legitur. Torquendum in eos, qui pacta eludunt callido vafroque aliquo commento. Porro unde id proverbium natum fuerit, indicat Strabo libro Geographiae nono, ex Ephoro auctore. Thraces pactis cum Boeotiis aliquot dierum induciis, nihilo segnius incursiones agebant nocturno tempore. Hos cum propulsassent Boeotii, atque expostularent, quod violassent inducias, responderunt Thraces, se nihil praeter pacta fecisse: pactos enim esse de diebus, noctibus incursasse. His ferme similia refert Zenodotus, nempe Thraces constitutis decem dierum induciis, noctu impressionem fecisse in Boeotios, jam negligentius agentes induciarum fiducia, atque ex his nonnullos trucidasse, aliquot vivos abduxisse: deinde expostulantibus de violatis pactis Boeotiis, respondisse, dies, non noctes, pacto contineri. Ea res proverbio locum fecit, Θρᾴκια παρεύρεσις. i. e. *Thracium inventum.* Est enim proprie παρεύρεσις, [2] *excogitata cavillatio*, qua pactum eludimus: quas Plautus *sutelas* vocat. Et Terentius: *Ne quid suo assuat capiti.* Addunt enim extra pactionem commenti quippiam, quo rem omnem subvertunt.

XXIX. *Romanus sedendo vincit.*

Romanus sedendo vincit. Vetus proverbium in eos, qui tranquilli atque ociosi, tamen quae volunt efficiunt, aut qui non viribus, sed arte rem gerunt. Marcus Varro lib. De Re Rustica primo, capite secundo; *Vultis igitur interea vetus proverbium, quod est, Romanus sedendo vincit, usurpemus dum iste venit.* Ex Historia Fabii Cunctatoris natum arbitror, qui Hannibalem juveniliter exsultantem sua patientia fregit, de quo exstat versus ille Ennianus:

Unus qui nobis cunctando restituit rem.

Citatur apud Ciceronem in Catone majore. Usurpatus est divinitus à Marone libro VI. Quanquam Livius libro de bello Macedonico primo refert simile quiddam de Sulpicio Consule: *Quibus*, inquit, *si undique circumventus copiis foret*, sedentem Romanum debellaturum *credi potuerit.*

XXX. *Scopum attingere.*

Τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ. i. e. *Scopum attingere.* Est voti compotem fieri, aut conjectura rem ipsam assequi. Lucianus in Icaro Menippo: Καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἴκασας. i. e. *Tuaque conjectura haud procul abest à scopo.* Et, ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ. i. e. *Non attingere scopum.* Et, Διαμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ. i. e. *Aberrare à Scopo*, atque id genus aliae figurae omnes proverbium sapiunt. Hoc adagio festiviter usus est Diogenes in puerum saxo in crucem jaculantem. *Euge*, inquit, *continges tandem aliquando scopum.* Pindarus in Nemeis hymno nono; Ἀκοντίζων σκοποῦ ἄγχιστα Μοισᾶν. i. e. *Proxime jaculans ad scopum Musarum.* Idem hymno sexto: Ἔλπομαι μέγα εἰπὼν, ἄντα σκοποῦ τυχεῖν. i. e. *Spero quod magna pollicitus scopum attingam.* Dicitur & ἔξω σκοποῦ βάλλειν. h. e. *extra scopum jaculari*, ubi quis loquitur aliena ab eo, quod agitur. Usus est Gregorius Nazianzenus in Monodia.

XXXI. *Simia non capitur laqueo.*

Ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ. i. e. *Simia non capitur laqueo.* In callidos tergiversatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heraclidem, qui per imprudentiam perperam citarat ex Dionysio, quod erat apud Sophoclem. Missum est exemplar, ut ibi conspecto carmine agnosceret suum errorem. Hic quoque tergiversanti, nec lapsum agnoscenti, dicentique casu fieri posse, ut in diversis Poetis versus consentiant, scripsit quispiam, *simiam haud capi laqueo.* Auctor Diogenes Laertius. Carmen Graecum sic habet:

Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ,
Ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται.

i. e. *Laqueo vetustus simius non prenditur,*
Capitur quidem ille, capitur autem serius.

XXXII. *Largitio non habet fundum.*

M. Tullius libro Officiorum secundo: *Omnino*, inquit, *meminisse debemus, id quod à nostris hominibus saepissime usurpatum, jam in proverbii consuetudinem venit, largitionem fundum non habere.* Quo dicto significabant, stulta liberalitate quantaslibet opes exhauriri, vel effluere potius. Translatum videtur à pertuso dolio Danaidum apud Inferos. Quae fundo carent, Graeci vocant ἀπύθμενα. Unde Parthenius apud Athenaeum libro undecimo, ἀπύθμενον φιάλην dixit.

XXXIII. *Inexplebile dolium.*

Ἄπληστος πίθος. i. e. *Inexplebile dolium.* Varius est hujus adagionis usus. Quadrat enim primum Εἰς τοὺς ἀδδηφάγους. i. e. *In glutones, edacesque:* congruentius autem in istos bibacitate inexplebili, qui, quo plus biberint, hoc plus sitiunt, quemadmodum olim dictum est de Parthis. Sic enim Festus sensisse videtur, qui citat, [1] nescio quem, nam locus mutilus est, qui *dolium pertusum* dixerit, cum ventrem significaret, quamquam natura quoque venter inexplebilis est, quod quicquid per os infuderis, id aliis viis excernitur. Quadrabit & in obliviosum, cui si quid eruditionis infundas, protinus effluit, quique prius obliviscat, quam perdidicerit, cujusmodi Strepsiadem facit Aristophanes in Nebulis:

Ὅς τις σκαλαθυρμάτι' ἄττα μικρὰ μανθάνων,
Ταῦτ' ἐπιλήσεται πρὶν μαθεῖν. —

i. e. *Hujusmodi minutulas qui argutias*
Prius atque didicit dedidicerit immemor.

1 Vertendum fuit *pedestres copiae*, h. e. terrestres quae opponuntur navalibus, non equitibus, ut *pedites*.

2 Παρεύρεσις est *pravum commentum*, & quod non fuisse inventum satius fuerat. Nota est vis praepositionis παρὰ, in compositione, qua perperam quid factum significatur.

1 *Plautum*, nempe, qui eo Proverbio usus est, in Pseudolo Act. 1. Sc. 3. Vide *Festi* Interpretes.

Sic

A

Sic propemodum usus est Plautus in Pseudulo: *In pertusum ingerimus dolium, operam ludimus.* Competet etiam in homines præter modum profusos, quemadmodum indicavit Aristoteles lib. Oeconomicorum primo: Καὶ γὰρ τὸ κτῆσθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν, εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. Τῷ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ' ἐστιν, ὁ λεγόμενος πίθος τετρημμένος. i. e. *Siquidem oportet ejusmodi esse, qui norit & parare, & parata tueri. Alioqui nihil profuerit parasse, propterea quod hoc sit cribro haurire, quodque proverbio dicunt, pertusum dolium.* Congruit item in avaros, quorum cupiditatibus nihil est satis, verum quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse videntur. Quod eleganter illo Solonis carmine testatum est apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτείας:

B

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι.

i. e. *Non est fixus opum finis mortalibus ullus.*

Zenodotus & *tartarum* ipsum recte accipi *inexplebile dolium* putat, quod tot milibus defunctorum nunquam expleatur. Et sapiens ille Hebræus hunc inter insatiabilia nominat. Quadrabit & in eos, qui male ab aliis rapiunt, quæ male item profundant in alios. Usurpatur & de frustra laborantibus, quemadmodum alio demonstratum est loco, velut apud Catullum:

Dolea virgineis idem ille repleverit urnis.

C

Adagium natum à notissima fabula puellarum Danaidum, quæ ob sponsos necatos has pœnas apud Inferos dare dicuntur, ut situlis perstillantibus aquam hauriant, atque *in dolium* item *pertusum* infundant, gravi nimirum, sed inutili labore. Cujus fabulæ mentionem facit Horatius in Odis:

——— —— *& inane lympha*
Dolium fundo pereuntis imo.

Item Tibullus:

Et Danai proles, Veneris quæ numina læsit,
In cava lethæas dolia portat aquas.

Meminit hujus Lucianus in Timone. Et Aristoteles lib. Politicorum sexto. Rursus Lucianus in Hermotimo: Ἐπιῤῥεῖ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν, ἢ ὁ τῶν δαναΐδων πίθος. i. e. *Affluit enim dum exhauritur negocium laborque, & contra fit atque in Danaidum dolio.* Usurpavit & Plato, cum aliis aliquot locis, tum in Gorgia.

D

XXXIV. *Cum adsit ursus, vestigia quæris.*

Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς. i. e. *Ursi præsentis vestigia quæris.* De iis dicitur, qui timiditate præsens negocium declinant, atque ad alias nugas dilabuntur. Translatum à formidolosis venatoribus, qui se dissimulant sensisse ursum, & vestigia persequi fingunt, quo absint à periculo. Hoc genus homines Plato de Repub. libro quinto scripsit similes esse τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τοῦ βαλόντος οὐχ ἁπτόμενα. i. e. *Catulis, qui lapides mordent, cum eos, qui jecerint, non ausint attingere.* Ab hoc non est alienum, quod scribit Plutarchus in vita Luculli. Nam illum quum hortaretur Archelaus, ut, relicto hoste, in Pontum trajiceret, sic enim fore, ut protinus omnium rerum potiretur: Οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι κυνηγῶν, ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν ἐπὶ κοίτας αὐτῶν φωλεοὺς βαδίζειν. i. e. *Negavit se timidiorem esse venatoribus, ut prateritis feris, ad inania illarum lustra vellet ire.*

E

XXXV. *Boni ad bonorum convivia ultro accedunt.*

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴενται.

i. e. *Sponte bonis mos est convivia adire bonorum.*

F

Hexameter proverbialis, tum usurpandus, ubi vir bonus, fiducia virtutis & amicitiæ, quæ generalis inter omneis probos intercedit, ad sui similem accedit, non exspectatis vulgaribus istis invitatiunculis. Quidam natum putant ab Hercule, qui cum Ceti Trachinii domum invocatus inviseret, hunc versiculum primus dixerit. Fertur & trimeter Jambicus in eandem sententiam:

Ἄκλητοι κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι.

i. e. *Conviva amico amicus ultro etiam venit.*

Tacite notavit adagium Homerus in secundo Iliados:

A

Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος.

i. e. *Illi vocalis Menelaus venerat ultro.*

Scholiastes indicat, hoc verbo fuisse significatam Menelai fortitudinem in bello. Exilis enim vox formidolosum arguit, & βοὴ apud Græcos interdum *bellum* declarat, quemadmodum & hodie apud Germanos. Zenodotus in collectaneis diversa sententia citat hoc adagium ex Eupolidis Comœdia, cui titulus Chrysogenes:

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δειλῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν.

i. e. *Ultro adeunt hominis timidi convivia fortes.*

Idem ferme significat Plato in Symposio: Ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβαλόντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί. i. e. *Ut & proverbium perdamus, hunc ad modum invertentes: Boni ad bonorum convivia ultro veniunt.*

B

Sentire videtur Plato, Homerum fecisse Menelaum deteriorem ad præstantioris accessisse convivium, quod Agamemnon bello valuerit, Menelaus fuerit imbellis. Citatur hic locus & ab Athenæo lib. quarto. Tametsi non hanc opinor Homeri mentem fuisse, cum virtutis addat elogium:

——— ——— βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος.

i. e. ——— ——— *voce bonus Menelaus.*

Et cum aliquot locis illum fortissime rem gerentem inducat, alicubi etiam ἀρηΐφιλον cognomento honestet. Apud Athenæum libro primo, ex Cilatino, quidam qui invocatus ad convivium accesserat, ita loquitur:

C

Ἀγαθοὺς ὢν πρὸς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἑστιασόμενος ἥκω, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. i. e. *Bonus enim ad bonos viros convivaturus veni.* Nam res amicorum communes.

XXXVI. *In puteo cum canibus pugnare.*

Ἐν φρέατι κυσὶ μάχεσθαι. i. e. *In puteo cum canibus pugnare.* Dici solitum, ubi cuipiam negocium incidit cum homine rixoso & contentioso, à quo se nequeat extricare. Effertur etiam hoc pacto: Ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. voce composita.

XXXVII. *Mihi ipsi balneum ministrabo.*

Ἐμαυτῷ βαλανεύσω. i. e. *Ipse mihi balneator ero.* Ubi quis suis ipsius inservit commodis. Aut ubi quis, non exspectato alieno officio, ipse suum agit negocium. Aristophanes in Pace:

D

Ἀλλ' εἰ ταῦτα δοκεῖ, κἀγὼ 'μαυτῷ βαλανεύσω.

i. e. *Balneum & ipse mihi, si hæc vobis grata, pararo.*

Interpres admonet translatum à balneis, in quibus, cessante balneatore, ipsi, qui lavant, aquam hauriunt, atque infundunt. Zenodotus putat & ad eos referri posse, qui glandes in ignem injectas coquunt. Fortassis haud absurde referetur ad glandium excussores. Nam Græcis βαλανεὺς, *balnearium cauponem* significat, βάλανος *glandem.* Atque hinc anceps proverbii interpretatio.

XXXVIII. *Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum.*

Ἀνὴρ ὁ φεύγων οὐ μενεῖ λύρας κτύπον.

E

i. e. *Hunc qui fugit strepitus lyræ haud remorabitur.*

Senarius proverbialis in eos, qui in rebus periculosis ac seriis, properandi studio negligunt leviora. Nam qui fugit in bello, non putat sibi liberum ac vacuum, ut cantorem aliquem auscultet. Idque ad complures res accommodari potest. Veluti si dicas, non esse rebus frivolis ac voluptariis nugandum, cum hæc vita tot periculis sit obnoxia. In hanc sententiam eleganter Seneca in Epistola quadam ad Lucilium: *Transcurramus,* inquit, *solertissimas nugas, & ad illa, quæ nobis aliquam opem sunt latura, properemus. Nemo qui obstetricem parturienti filiæ sollicitus accersit, edictum, & ludorum ordinem perlegit. Nemo qui ad incendium domus suæ currit, tabulam latruncularium perspicit, ut sciat quomodo alligatus exeat calculus. At me hercle undique tibi omnia nunciantur, & incendium domus, & periculum liberorum & obsidium patriæ, & bonorum direptio. Adjice his naufragium, motusque terrarum, & quicquid aliud timeri potest. Inter ista districtus, rebus, nihil aliud quam animum oblectantibus, vacas.* Plutarchus in libello, quem scripsit de ει Delphico:

F

Οὐ μάβλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλη.

i. e. *Ingrata nabla, ingrata lugenti lyra.*

Concinit huic dictum Ecclesiastici: *Musica in luctu, importuna narratio.*

XXXIX. *Caninum prandium.*

Caninum prandium proverbio dicebatur abstemium, & in quo nullum vinum biberetur: propterea quod peculiari naturæ proprietate, canes à vino abhorrent. Id adagii refertur ab A. Gellio libro Noctium Atticarum decimo tertio, capite ultimo, his quidem verbis: *Ejus autem loci in quo id proverbium est, verba hæc sunt, nimirum ex M. Varronis Saturarum libro, qui ὑδροκύων.* i. e. *Aqua rigens inscribitur. Non vides apud Mnestheum scribi, tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant, κιῤῥόν.* i. e. *gilvum, novum, vetus, medium. Et efficere nigrum, virus: album, urinam: medium πέψιν.* i. e. *concoctionem. Novum refrigerare, vetus calfacere, medium vero esse* prandium caninum. *Quid significet*, inquit Gellius, *prandium caninum, rem leviculam diu, & anxie, quæsivimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret. Cum igitur medium vinum appellasset, quod neque novum, neque vetus esset, & plerumque homines ita loquantur, ut omne vinum aut novum esse dicant, aut vetus, nullam vim habere significavit, neque novi, neque veteris, quod medium esset. Idcirco pro vino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calfaceret.* Plutarchus in Symposiacis scribit, Theophrastum loco vocare solitum: δεῖπνα συμπόσια τὰ κυρίως, quemadmodum alias admonuimus.

XL. *Vir fugiens, & denuo pugnabit.*

Ἀνὴρ ὁ φεύγων, καὶ πάλιν μαχήσεται.

i. e. *Qui fugerit, rursum ille præliabitur.*

Senarius proverbialis, quo monemur, non protinus abjicere animum, si quid parum feliciter successerit. Nam victos posse vincere. Proinde Homerus ἑτεραλκέα νίκην vocat, i. e. *vicissim*, nunc apud hos, nunc apud illos pollentem. Apud eundem Iliados Θ. Alexander sic loquitur Hectori:

——— Νίκη δ᾽ ἐπαμείβεται ἄνδρας.

i. e. ——— *Alterna viris victoria cedit.*

Idem alibi Iliados Γ.

Νῦν μὲν γὰρ Μενέλαος ἐνίκησεν σὺν Ἀθήνῃ,
Κεῖνον δ᾽ αὖθις ἐγώ.

i. e. *Palladis auxilio nunc victor abit Menelaus.*
Illum ego sed posthac pugna superaro vicissim.

Demostheni probro datum est ab inimicis, quod in eo prælio, quo Philippus Macedonum rex Athenienses apud Chæroneam vicit, clypeo abjecto fugisset, eaque gratia ῥίψασπις ignominioso cognomine vocatus. Verum id probri Demosthenes, homo non admodum verecundus, proverbiali, notissimoque versiculo legitur eludere solitus:

Ἀνὴρ ὁ φεύγων, καὶ πάλιν μαχήσεται.

Huic confine est illud Davi Terentiani, *Hac non successit, alia aggrediendum est via.* Usurpat adagium Tertullianus in libro De fuga in Persecutione: *Sed omissis*, inquit, *quidam divinis exhortationibus, illum magis Græcum versiculum secularis sententiæ sibi adhibent:* Qui fugiebat, rursum præliabitur, *ut & rursus forsitan fugiat. Et quando vincet, qui cum fugerit, victus est?*

XLI. *Ex stipula cognoscere.*

Ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν. i. e. *Ex stipula judicare* dicitur, quoties è vestigiis quibusdam in senecta reliquis, conjecturam facimus, cujusmodi quis fuerit in adolescentia, translata metaphora ab segetibus. Homerus in Ξ. Odysseæ:

Ἀλλ᾽ ἔμπης καλάμην γέ σ᾽ ὀΐομαι εἰσορόωντα
Γινώσκειν. ———

i. e. *Attamen inspecta stipula te suspicor illud*
Conjicere. ——— ———

Utitur hoc adagio Lucianus in Pseudomante, quem nos olim Latinum fecimus. Aristoteles in Rhetoricis καλάμην, senectam interpretatur: Ὅταν γὰρ, inquit, τὸ γῆρας εἴπῃ καλάμην ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους. Ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. i. e. *Etenim cum senectam dixit culmum, senem ostendit, ac repræsentavit. Nam utrique defloruerunt.* Aristophanes in Vespis non dissimili figura usus est:

——— Ἀλλ᾽ ἐκ τῆς λειψάνων
Δεῖ τῆς δ᾽ ῥώμην νεανικὴν ἔχειν.

A i. e. *Verum è reliquiis robur horum colligi*
Juvenile oportet. ———

Dicimus item, ex fragmentis, ex ruina rem cujusmodi fuerit conjectare.

XLII. *Eodem cubito.*

Αὐτῷ πήχει. i. e. *Eodem cubito*, hoc est, eadem regula, eadem mensura. Utitur hoc aliquoties Lucianus, cum alias, tum in libello De Ratione conscribendæ Historiæ: Καὶ ὅλως πῆχυς εἷς, καὶ μέτρον ἀκριβές. i. e. *In summa cubitus unus, atque exacta regula.* Aristophanes in Ranis:

Καὶ γὰρ ταλάντῳ μουσικὴ σταθμήσεται,
Καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν.

i. e. *In lance enim librabitur poetica,*
B *Promentque regulas, cubitosque carminum.*

Non dissimili figura dixit Cornelius Tacitus lib. De Oratoribus, in præfatione: quum ait, se, quæ à præstantissimis viris acceperat, *iisdem numeris, iisdemque rationibus persequi* velle. Plinius Epist. lib. VIII. dixit, *pari libra*. Illud fortasse παρεργότερον, at non inutile fuerit admonere, plerasque metaphoras à mensuris ductas esse proverbiales, ut, *pensiculare rem, pensitare factum, rependere beneficium, remetiri gratiam, librare negocium, expendere causam, renumerare beneficium, æquilibrium officii, retaliare convicium*, atque id genus alias.

XLIII. *Monstrari digito.*

C Δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. i. e. *Monstrari digito*, pro eo, quod est, insignem esse: hodie quoque proverbio vulgari dictitant. Horatius in Odis:

Quod monstror digito *prætereuntium.*

Persius:

At pulchrum est, digito monstrari, *& dicier, hic est.*

Lucianus in Harmonide: Καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐν πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι δακτύλῳ. i. e. *In turba insignem esse, digitoque demonstrari.* [1] Natum videri potest ab eo, quod in vita Diogenis narrat Laertius. Cum hospites quidam Athenas advenissent, ut Demosthenem, cujus famam acceperant domi, conspicerent, Diogenes τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνας, οὗτος ὑμῖν ἔφη ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός. i. e. *Medio porrecto digito, hic est vobis, inquit, ille*
D *Atheniensium concionator.* Simul significans Demosthenem & gloriæ avidum & moribus contaminatis.

XLIV. *Ne altero quidem pede.*

Μηδὲ τὸν ἕτερον πόδα. i. e. *Ne alterum quidem pedem* discedere. Lucianus in Harmonide. Idem in Sectis, Οὐδὲ πώποτε ἐξ Αἰθιοπίας τὸν ἕτερον πόδα προελθών. i. e. *Qui ex Æthiopia nunquam vel alterum promoverit pedem.* Annumerandum illis, quæ retulimus alibi, *latum digitum*, &, *latum pedem, latum unguem*, quibus vel consensus opinionum, vel studii assiduitas significatur, velut illo, *nocte dieque*: quod aliter extulit T. Livius belli Macedonici primo: *Alii in castris, sine stationibus, per somnum vinumque diem noctibus æquabant.*

E XLV. *E Diametro opposita. Diametro distant.*

Ἐκ διαμέτρου. i. e. *Ex Diametro.* De vehementer inter se pugnantibus olim dicebatur, sumpta Metaphora à Geometris, apud quos perfectissima oppositio *ex diametro* est. Lucianus in Tyranno: ἐκ διαμέτρου γὰρ οἱ βίοι φασίν. i. e. *Nostra enim & illorum vita*, ex diametro, *quemadmodum ajunt*, inter se distant. Athanasius in libro quodam de Synodo Nicæna: Οἱ κατὰ διάμετρον ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀντικείμενοι, τῇ Σαβελλίου γνώμῃ. i. e. *Qui juxta* diametrum, *ut ita loquamur, adversantur Sabellii sententia.* Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κατὰ διάμετρον dixit. Diametrus enim est recta linea, figuram, qua longissime patet, ex æquo secans: velut dia-
F metrus orbis est, quæ sic à summo ad summum tenditur circulum, ut per centrum eat, definitore Macrobio in Somnium Scipionis libro secundo. Nec ab hoc dissentit Euclidis definitio, Latini lineam hanc, *dimetientem* vocant. Nam Græcis διάμετρος ἀπὸ τοῦ διαμετρεῖν. i. e. *à dimetiendo.* Nominis causam reddit Aristoteles in Problematis, Sectione XV. Problem. II. Cognatum est illi, quod alio recensuimus loco, δὶς διὰ πασῶν.

[1] *Natum videri potest &c.*] Quomodo hinc natum esset, quum ab Æschylo tot annis ante usurpatum fuerit? Adi ejus Agamemnonem, pag. 217. meæ editionis. *H. Stephanus.*

XLVI.

XLVI. *Audi, quæ ex animo dicuntur.*

Ἄκουε τ' ἀπὸ καρδίας. i. e. *Audi, quæ dicuntur ex animo.* Nam seria, quæque citra dissimulationem dicuntur, *ex animo dici* dicuntur, eaque ex corde proficisci vulgus ait. Lucianus in Jove Tragœdo: Οὐκοῦν ἀκούετε ὦ θεοί, τά γε ἀπὸ καρδίας φασίν. i. e. *Itaque* audite, *Dii, nimirum* ex animo dicenda, *sicuti proverbio dicitur.* Nam adulatorum & simulantium oratio in faucibus nascitur, non in corde. Plutarchus in commentario, quem inscripsit, Quo pacto quis possit assentatorem ab amico dignoscere, refert hos senarios:

Ἐμοὶ γὰρ εἴη πτωχός, εἰ δὲ βούλεται
Πτωχοῦ κάκιον ὅστις ἂν δύνας ἐμοὶ
Φόβον παρελθὼν τ' ἀπὸ καρδίας ἐρεῖ.

i.e. *Mendicus utinam sit mihi, vel si libet*
Mendicum & infra, qui mihi volens bene
Timore posito, possit ex animo loqui.

Addit, hoc haud facile dici à divitibus, ac principibus, quibus modis omnibus est invisa veritas: neque quicquam ferunt aures delicatæ, nisi quod assentatione multa conditum sit, & adulationem sapiat. Ad hanc figuram pertinet illud Plautinum, *corde amare.* Item illud: *persequi corde, animo,* & *viribus*: utrunque est in Captivi duo. Contrarium est huic, *A summis labris*, pro eo, quod est, non ex animo. Seneca in Epist. ad Lucilium: *Non à summis labris ista veniunt.*

XLVII. *Aut bibat, aut abeat.*

Aut bibat, aut abeat. Quo quidem adagio monemur, ut aut tempori locoque nos accommodemus, aut ab hominum consuetudine nos subducamus. Quemadmodum Cato fecisse legitur, qui cum non posset sumere vultum Floralium licentiæ convenientem, discessit à theatro. Natum est à priscis illis Græcorum symposiis, hoc est, compotationibus, in quibus mos erat, talis sortiri quempiam, qui convivio quasi præsideret, ac decreta convivialia præscriberet, quæ νόμους, i. e. *leges,* appellabant. De hisce legibus Valerius Valentinus jocoso carmine conscripsit, cui titulum fecit Tapullæ, teste Festo Pompejo. Porro præfectum βασιλέα, h. e. *regem,* nominabant Plutarchus συμποσίαρχον vocat. Varro apud Nonium: *Modiperatorem* à Latinis vocatum scribit, quasi *modum imperantem,* ne quis aut plus satis biberet, aut parum. Athenæus libro decimo ex Eupolidis auctoritate docet, huic præfectos rei οἰνόπτας dictos, ab aliis ὀφθαλμούς. Hujus consuetudinis meminit & Horatius in Odis:

Nec regna vini sortiere talis.

Ex legibus jocosis hæc una fertur, *Aut bibat, aut abeat.* Commemoratur à Cicerone, libro Tusculanarum Quæstionum v. *Mihi quidem,* inquit, *in vita servanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conviviis obtinet*: Aut bibat, *inquit,* aut abeat. *Et recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis voluptate potandi, ne sobrius in violentiam vinolentorum incidat, aut discedat. Sic injurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas.* Hactenus ille. Quidam sic efferunt: Ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι. i. e. *aut bibe, aut abi.* Quanto civilior hæc lex, quam ea, quam Empedocli in convivio præscripsit convivii præfectus, ut aut biberet, aut vinum in caput illius effunderetur. Eam rem tam indigne tulit Empedocles, ut postridie coacto concilio, & invitatorem, cujus opera id erat factum, & symposiarcham reum peregerit, damnandosque curarit. Refert Diogenes Laertius. At nostri Mnamones has quoque leges magis Scythicas præscribunt: *Aut bibe,* inquiunt, *aut hunc cantharum, quantus est, in caput impingam tuum.* Itaque non raro fit ex compotatione monomachia.

XLVIII. *Domi conjecturam facere.*

Οἴκοθεν εἰκάζειν. i. e. *Domi conjectare.* Quod non aliunde petitur, id *domi fieri* proverbio dicitur. Plautus in Cistellaria; *Hanc ego de me conjecturam domi facio.* h. e. meopte experimento comperio. Seneca de Beneficiis libro quinto: *Domi, quod ajunt, versura fit, & velut lusorium nomen statim transit.*

XLIX. *Domi habet. Domi nascitur.*

Ad eandem pertinet metaphoram: *Domi habere.*
A Nam id *domi* dicimur *habere,* quod in nobis situm est, nec necesse est ab aliis mutuo sumere. Translatum apparet ab ea consuetudine, foris rogandæ supellectilis, quam domi desideres. Terentius in Adelphis: *Phy, domi habet, unde discat.* M. Tullius ad Varronem: *Sed quid ego nunc hæc ad te, cui domi talia nascuntur?* Idem Academicarum Quæstionum libro secundo: *Desine, quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur,* i. e. hæc Oratorum sunt propria. Proinde dixeris eleganter: Quid in rebus istis felicitatem venaris? domi habes, unde beatus esse queas. Regum est domi consilium habere, non ab aliena pendere sententia.

L. *Confringere tesseram.*

B Apud Plautum in Cistellaria *confregisse tesseram* dicitur, qui sibi reditum in domum aliquam præclusit. Siquidem cum amans dixisset, se jurejurando adstrictum, ut lenæ filiam duceret, orans, ne se perjurum fieri pateretur, illa respondens, *Abi,* inquit, *quærere, ubi tuo jurando satis sit subsidii. Hic apud nos jam Alcesimarche, confregisti tesseram.* Est autem tessera symbolum hospitale, quo prolato cognoscebantur hospites, siquando redissent.

LI. *Frigidam aquam suffundere.*

Frigidam aquam suffundere, Plautus in Cistellaria videtur usurpasse pro eo, quod est, instigare clanculum.
C Sic enim in ea fabula meretrix queritur de matronis maritos suos in meretricum odium, quoad possunt, inflammantibus: *Ita nostro ordini palam blandiuntur, clam si occasio usquam est,* aquam frigidam *subdole* suffundunt. *Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse ajunt.* Translatum apparet ab iis, qui certaminibus equestribus aquam equis aspergebant, quo refocillati currerent acrius, atque hoc pacto ad cursum instigabant, Cujus ministerii meminerunt etiam Pandectæ juris Cæsarei libro tertio, titulo, *De iis, qui infamia notantur,* ex Ulpiano, his quidem verbis: *Et generaliter ita omnes opinantur, & utile videtur, ut neque Thymelici, neque Xystici, nec agitatores, nec qui aquam equis spargunt, cæteraque eorum ministeria, qui certaminibus sacris deserviunt, ignominiosi habeantur.* Hactenus Ulpianus. Id
D fiebat, opinor, in Olympicis, aut similibus certaminibus, nonnunquam & ob hanc causam, ne rotæ agitatione fervescentes, flammam conciperent. Nisi si cui magis probatur, ut traductum putetur ab iis, qui joci ludibriive causa, clanculum aquam infundunt in convivii locum: aut ab his qui ludibrii causa, aqua conspergunt aliquem, qui balneatorum jocus est. Unde & Julius Pollux libro septimo docet πλύνειν interdum usurpari pro *conviciari.* Sic Aristophanes in Pluto: πλυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. Queritur quispiam quod contumeliæ causa conspersus sit aqua, multis præsentibus. Sed probabilius est, translatum ab officinis
E ærariis, ubi fabri subinde frigidam in ignem adspergunt, quo ignis fit vehementior.

LII. *In senem ne quod collocaris beneficium.*

Γέροντι μηδέ ποτε μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν. i. e. *Ne quid unquam beneficii collocaris in senem.* Refertur nominatim proverbii vice, ab Aristotele lib. Rhetoricorum II. Χ' ὅς τις συμβουλεύῃ μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα. τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. i. e. *Qui consulit,* ne quis cum sene ineat amicitiam, *huic testimonii loco est proverbium, nequando bene merearis de sene.* Dicitur hodieque vulgo. *Neque in senem, neque in puerum collocandum esse beneficium, propterea quod alter non refert, alter non meminit.* Exstat & hujusmodi quoddam apud
F Diogenianum adagium: Μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντας, μὴ δὲ γυναῖκα, μὴ δὲ παῖδα, μηδὲ κυνὶα τινός, μηδὲ λάλον κωπηλάτην. i. e. *Ne quid beneficii colloces, neque in senes, neque in mulierem, neque in puerum, neque in canem cujuspiam, neque in garrulum remigem*: propterea quod perire videatur, quod in ejusmodi genus hominum insumitur. Seneca de Beneficiis tertio: *Sic fit, ut præceptores eorumque beneficia intercidant, quia totam pueritiam relinquimus: sic fit, ut in adolescentiam nostram collata pereant, quia ipsa nunquam retractatur.*

LIII.

LIII. *Stultus, qui, patre cæso, liberis pepercit.*

Superiori protinus illud subtexuit, & quidem proverbii nomine, καὶ σὺν υἱὸς ἀναιρεῖν ὢν καὶ σὺν πατέρας.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

Et qui suadeat occidere liberos, quorum patrem occideris, huic attestatur hoc proverbium,

Stultus qui patre occiso liberos relinquat.

Refert idem postea inter sententias: *Fatuus, qui occiso patre liberis pepercit.* Est autem versus proverbialis:

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς καταλείπει.

i.e. *Est fatuus, qui patre perempto pignora linquit.*

Usus est & Herodotus in Clione: Ὁμοίως γάρ μοι νῦν φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. i.e. *Nam mihi nunc perinde fecisse videor, ac si quis occiso patre, liberis illius parcat.* Hoc adagium usurpasse scribitur Philippus Macedo, cum liberos etiam è medio tolleret, quorum parentes occiderat. Aut enim oportebat primum à parentibus occidendis abstinere, aut filios item submovere, paternæ necis ultores aliquando futuros. Fertur vox memorabilis militum, qui Maximinum Imperatorem trucidarunt unà cum filio, ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendum. Huc pertinet Homericum illud ex Odysseæ γ.

Ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖδα καταφθιμένοιο λιπέσθαι

Ἀνδρός. ——— ——— ———

Ut bene habet cæso prolem superesse parenti.

Erit usus adagio, quoties admonebimus, aut non esse provocandos homines, aut ita conficiendos, ne in posterum reliquiæ nos exerceant.

LIV. Χρηστολόγος.

Χρηστολόγοι dicebantur, atque hodie quoque vulgo dicuntur, qui probe loquuntur, & improbe faciunt. Dictum autem peculiariter in Pertinacem Imperatorem, quemadmodum in hujus vita testatur Julius Capitolinus. Paulus in epistola ad Romanos, hujusmodi blandiloquentiam, χρηστολογίαν vocat: καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. i.e. *Qui per blandiloquentiam ac benedicentiam seducunt corda innocentium.*

LV. *Pulchre dixti. Belle narras.*

Huc pertinere videntur ironiæ illæ proverbiales, passim in comœdiis obviæ: *Dixti pulchre. Belle narras.* καλῶς ἔλεξας. De re dictu vehementer absurda. Plato in Euthydemo nominatim pro proverbio commemorat. Verba Platonis sunt: Τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. i.e. *Etenim quod dici solet, omnia pulchra dicis.* Item in Gorgia: Ἄκυε δή φασι μάλα καλοῦ λόγου. i.e. *Audi jam, ut ajunt, valde pulchrum sermonem.*

LVI. *Figuli opes.*

Κεράμειος πλοῦτος. i.e. *Fictiles divitiæ.* De rebus incertis, fragilibus ac neutiquam duraturis. Quemadmodum figulorum vasa facile comminuuntur quolibet casu. Refertur adagium à Diogeniano.

LVII. *Lepus dormiens.*

Λαγὼς καθεύδων. i.e. *Lepus dormiens.* Quadrat in eum, qui, quod non facit, id facere sese adsimulat, aut, quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidam arbitrantur fuisse Ulyssis somnum, cum à Phæacibus in Ithacam insulam exponeretur, auctore Plutarcho. Nam leporem patentibus oculis dormire, cum alii permulti tradunt auctores, tum Plinius libro undecimo, capite trigesimo septimo, id quod etiam hominibus nonnullis ait accidere, quos Græci κορυβαντιᾷν appellant. Neque perperam, opinor, dicetur & in timidos. Adagium à multis auctoribus refertur.

LVIII. *Sero Jupiter diphtheram inspexit.*

Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. i.e. *Inspexit, etsi sero, pellem Jupiter.* Senarius proverbialis in eos, qui sero quidem, sed aliquando tamen pro malefactis dant pœnas. Antiquitas enim credidit, Jovem omnia *in sua diphthera*, h.e. pelle caprina scribere, ac multa quidem pro tempore dissimulare, verum aliquando de improbis pœnas sumere. Belle quadrabit & in principes, qui diu dissimulata maleficia tandem puniunt.

LIX. *Aut mortuus est, aut docet literas.*

Ἢ τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα.

i.e. *Aut periit, aut profecto literas docet.*

Senarius proverbialis, quo significabant olim, cuipiam omnino male esse, tametsi parum liqueret, quid rerum ageret. Is autem hac occasione venit in vulgi sermonem, auctore Zenodoto. Athenienses duce Nicia parum feliciter aliquando pugnaverunt adversus Siculos, permultis occisis, plerisque captivis in Siciliam abductis, qui Siculorum filios literas docere coacti sunt. Proinde pauci, qui fuga elapsi redierant Athenas, rogati quid hic aut ille faceret in Sicilia? modo memorato versiculo respondebant, *Aut periit, aut docet literas.*

LX. *Oportet testudinis carnes aut edere, aut non edere.*

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

i.e. *Testudinis carnem aut edas, aut non edas.*

Trimeter proverbialis, in eos, qui negocium susceptum frigide ducunt, neque explicantes, neque relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab auctore Terpsione profectum esse: quorum est Athenæus libro octavo, declarans hunc primum præcepisse de gastrologia: Editis regulis, per quas liqueret à quibus esset abstinendum, quibus contra vescendum: inter quas erat & hæc de testudine, ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt, testudinis carnem si modice edatur, ventris tormina facere: rursum si copiose, lenire. Cujusmodi quiddam & de lactucis refert Plinius. Perinde quasi dicas: aut bellandum est, aut non bellandum: aut studendum, aut non studendum. Nam pleræque res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: sin ignaviter, officiunt. Velut ea, quæ mediocritatem non recipiunt, quod genus est Musica, Poeticaque. Sunt rursus quædam, quæ degustasse sit satis. Quo de genere putavit esse Philosophiæ studium Ennianus ille Neoptolemus, & Callicles Platonicus. Non abhorret ab eo, quod est in Apocalypsi: *Utinam aut calidus esses, aut frigidus.*

LXI. *Bonæ leges ex malis moribus procreantur.*

Macrobius Saturnalium libro tertio: *Vetus verbum est*, inquit, *Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Nam sicuti Medicorum pharmacis nihil opus foret, nisi morbis laboraretur: ita legibus ferendis nihil opus esset, nisi perperam viveretur.* Unde apud Æginetas olim pecuniaria pœna mulctabatur is, qui legis instituendæ dedisset occasionem. Auctor Aristoteles lib. Rhetoricorum II. Cornelius Tacitus lib. xv. *Usu probatum est, leges egregias exempla honesta apud bonos ex delictis aliorum gigni.* Huc pertinet quod Solon: ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκε, διὰ τὸ ἀπελπίσαι εἶπεν. i.e. *Rogatus quam ob causam non tulisset legem in parricidas, respondit, quod non sperasset futurum parricidam.*

LXII. *Bos alienus subinde foras prospectat.*

Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει. i.e. *Bos alienus subinde foras prospectat.* De iis, qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur, eoque sæpius suos desiderant. Unicuique domi, ac velut in suis præsepibus jucundissima vita, peregre permulta sunt quæ lædant, plurima desunt. Allusisse videtur ad hoc proverbium Plutarchus in Symposiacis decade octava, problemate secundo: Ὅπως δὲ ἑαυτῶν μὴ καταφρονῆτε, μηδ᾽ ἔξω βλέπητε πεντάκις. i.e. *Verum ne ipsos contemnatis, neve foras prospiciatis.* i.e. Ne aliunde petatis, quod ab ipsis Platonis interpretibus sumi potest. Proinde recte dicetur, ἔξω βλέπειν, qui non contentus suis aliunde pendet. Usurpat & in libello, περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας.

LXIII. *Septimus bos.*

Ἕβδομος βοῦς. i.e. *Septimus bos.* Olim in stupidos brutosque dicebatur, unde celebratus senarius,

Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία.

i.e. *Venustum adagium septimum narrat bovem.*

Id hinc ortum esse tradunt, quod antiquitus post sextam lunam bovis imaginem è farina pinsere consueverint, qui septimam lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natum, quod cum apud veteres sex animantium

tium genera mactari Diis soleant, ovis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes non habentes vivum animal, quod immolarent, bovis simulacrum è farina fingere consueverunt. Is quoniam sensu vitaque careret, in stoliditatis abiit proverbium. Citatur apud Suidam Euripides in Erechtheo, & Achæus in Iride, qui proverbium hoc usurpaverint, tametsi versus illorum non refert.

LXIV. *Summis naribus olfacere.*

Τῇ ἄκρῃ ῥινὶ ὀσφραίνεσθαι. i. e. *Summa nare olfacere*, pro eo, quod est, levi experimento, conjecturaque qualicunque deprehendere. Exstat apud Lucianum in Jove Redarguto.

LXV. *Si meus ille stilus fuisset.*

Si meus stilus fuisset, dixit M. Tullius in secunda Philippica, pro eo, quod est, si hoc negocii meo arbitrio, meoque artificio commissum fuisset. Translata metaphora à fabularum auctoribus, quorum stilo & calamo fabula tota conficitur. Verba Ciceronis hæc sunt: *Sed unam rem vereor ne non probes. Si enim fuissem, non solum regem, sed regnum etiam de Rep. sustulissem. Et* si meus ille stilus fuisset, *ut dicitur, mihi crede, non solum unum actum, sed totam fabulam confecissem.* Porro *stilus* est cuspis illa graphiaria, qua scribimus in tabulis ceratis. Transfertur autem ad characterem & filum quoddam orationis, ad quod allusit Cicero.

LXVI. *Indus elephantus haud curat culicem.*

In epistolis, quæ Phalaridis nomine feruntur, exstat hujusmodi quoddam adagium: Κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει. i. e. *Culicem haud curat elephantus Indicus.* Dictum est autem ob singularem duritiem cutis elephantinæ, qua fertur etiam jacula excutere, tantum abest ut culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leves & vulgares injurias esse negligendas.

LXVII. *Lutum luto purgare.*

Πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. i. e. *Lutum luto purgari* dicitur, ubi res sordida sordibus tollitur, h. e. cum sordes non tolluntur, sed aut mutantur, aut augentur etiam. Apollonius in epistola quadam: Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνος Ἐφέσιος ἦν, μὴ πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. Loquitur de sacerdotibus, qui Deorum aras sanguine polluerent, camque expiationem esse ducerent. Huc pertinet Diogenis, ni fallor, dictum. Is ingressus balneum sordidum, *qui hic*, inquit, *lavant, ubi lavant?* indicans talibus balneis conspurcari corpora potius, quam purgari. Idem accidit Alexandrinis, qui in urbibus alunt vim Ibidum in hunc usum, quod serpentes ac macellorum sordes devorent, verum suis immundiciis omnia rursus conspurcant.

LXVIII. *Quocunque pedes ferent.*

Ἔνθ' ἂν οἱ πόδες φέρωσιν. i. e. *Quocunque ferant pedes*, pro eo, quod est, quovis. Quadrabit ubi nihil certum spectatur, ad quod nostri dirigantur conatus. Lucianus in Hermotimo: Οὐδὲ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου ποιήσομεν, ἔνθ' ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἀπιόντες. i. e. *Neque juxta proverbium*, quocunque nos pedes tulerint, *illuc ibimus.* Horatius in Epodis:

Ire pedes quocunque ferunt, quocunque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.

Rursus in Odis:

I, pedes quo te rapiunt & auræ.

Ita & Theocritus in Hyla:

——— Αἱ πόδες ἆγον ἐχώρει.

i. e. ——— *Ducebant quocunque pedes, ibat.*

Rursus in Thalysiis:

—— πᾶ δὴ τὺ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις;
Quo tandem te quæso pedes medio trahis æstu?

Et Virgilius:

Quo te Mœri pedes? an, quo via ducit in urbem?

Nec dissimili forma Plato libro De Rep. tertio: ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. i. e. *sed quocunque ratio ceu ventus tulerit, hac eundum est.*

LXIX. *Cyclopica vita.*

[1] Κυκλώπειος βίος. i. e. *Cyclopica vita*, pro vita vehementer effera ac barbara, quæ neque legibus, neque disciplina civili constet, neque religione Deorum gubernetur. Qualem describit Homerus Odysseæ libro nono sub persona Polyphemi:

Νήπιός εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν
Οὐδὲ θεῶν μακάρων. ———

i. e. *Despis, aut certe longinquis hospes ab oris*
Hic ades, ut qui me jubeas curare moveri,
Sive timore Deûm, neque enim Cyclopica turba
Curamus summumve Jovem divosve beatos.

Eodem in libro:

Τῶν δ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἵ τινες εἰσίν,
Ἤ ῥ' οἵ γ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
Ἠὲ φιλόξεινοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής.

i. e. *Quod genus hoc hominum experiar jam, sint ne feroces,*
Agrestes, æquique rudes, an & hospitii jus
Observent, animo reverentes numina divûm.

Homerum æmulatus Euripides Cyclopem hoc pacto loquentem facit:

Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω ξένε,
Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.

i. e. *Atqui hospes ego fulmen Jovis non horreo,*
Neque me Jovem præstantiorem habeo Deum.

Strabo lib. Geographiæ XI. scribit, hoc vulgo dictum in Albanorum gentem, quod *Cyclopum agerent vitam*, utpote neque culturæ studiosi, & ad omnem vitæ cultum inertes & rudes.

LXX. *Longe lateque.*

Cum ingens discrimen significant, *longe, lateque* distare dicunt. Aulus Gellius: *Sic existimo, nisi me scriptoris istius, omnisque antiquæ orationis amor atque veneratio, cæco esse judicio facit*, longe lateque *esse amplius, prolixius, fusius, in significanda totius civitatis multitudine, mortales, quam homines dixisse.* Citantur in Pandectis hæc ex Ulpiano: *Si usus fundi sit relictus, minus utique esse quam usufructum*, longe lateque *distare nemo dubitat.* Translatum videtur ab agrorum mensoribus.

LXXI. *Similes habent labra lactucas.*

Similes habent labra lactucas. Ubi similia similibus contingunt, veluti præceptori parum docto discipulus indocilis: improbo populo magistratus improbus: contumelioso patrono contumeliosus actor: uxori morosæ maritus morosus: breviter, quoties mala malis, digna dignis eveniunt. Natum adagium ab asino carduos pascente. Est autem lactuca herba mollis ac tenera, quæ tamen non admodum sit dissimilis carduo, præsertim sylvestri. Itaque quemadmodum

1 Κυκλώπειος βίος] Interpretatur hoc proverbium de vita vehementer effera ac barbara: βίον, i. e. *vitam*, accipiens pro vitæ instituto ac moribus. Ideoque proverbii explicationem ex illis Homeri versibus petens, in quibus eorum vitæ genus agreste ac ferum describit. Atqui, βίος hoc in proverbio non ita accipitur, sed ut in illis, βίος μεμαλαγμένος, βίος ἀλλοιωμένος: item ἀδέψητος βίος, pro *victu* videlicet. Et ita veteres intellexerunt, non ad illos Homeri versus respicientes, sed ad hos:

Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν,
Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Unde & ab Eustathio *Cyclopica vita* exponitur beata & laboris expers, in suis in Dionysium τὸν περιηγητὴν Commentariis, pag 110. nostræ editionis. Strabo quoque ad illum versum, ἀλλὰ τά γ', &c. *Cyclopicam vitam* appellationem refert. Apud quem tamen non reperias quod Erasmus ab eo dici ait, nimirum hoc vulgo jactatum in Albanorum gentem. Sed cum dixisset eos, qui exercitum in Albanorum regione duxissent, commemorare ibi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύεσθαι, (quod videlicet Homerus de Cyclopibus scripsit) addit, illos *Cyclopeam* quandam narrare *vitam*, i. e. Albanorum *vitam* appellandam esse *Cyclopicam*, si vera sint, quæ de iis narrant illi: utpote talem, qualem Homerus Cyclopibus tribuit. Quin etiam *Cyclopicam vitam* appellari beatam, otiosam, & omnis laboris expertem, hinc apparet, quod illa ipsa verba, quæ modo protuli, ab Homero de illis usurpata, in proverbium de hujusmodi vita abierint. Lucianus de Mercede servientibus: Ἀτεχνῶς γὰρ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα τοῖς τοιούτοις τὰ πάντα φύεσθαι. Jam vero cur Κυκλώπειος βίος de vita efferata ac barbara potius in proverbium abiisset quam Λαιστρυγόνιος βίος, quum similem utrisque idem Poeta tribuat barbariem? Quin tamen *Cyclopicam vitam*, ut & Læstrigoniam, usurpare possit aliquis pro agresti & barbara, non nego: sed quomodo veteres usurpaverint, ad illum Homericum versum respicientes, declaro. Nam Max. Tyrius alio respiciens, & proverbialem usum non spectans, *Cyclopicam vitam* de solitaria usurpavit. *H. Stephanus.*

A carduus spinosus est, atque majorem in modum asperis foliis & caule, denique ipso etiam flore, itidem & asini labris nihil durius ac petricosius, ut illis non alia lactuca magis apta videatur. Porro carduos lactucarum vice etiam in conviviis à nonnullis apponi solere, testis est Julius Capitolinus in vita Pertinacis Imperatoris. Plinius item libro decimo nono, de carduis in hunc modum: *Poterant videri dicta omnia, quæ inprecio sunt, nisi restaret res maximi quæstus, non sine pudore dicenda. Certum est quippe, carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipue, sestertium sena millia è parvis his reddere, quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea, quæ refugiunt quadrupedes consciæ.*
B Usurpat, simulque interpretatur proverbium divus Hieronymus, scribens ad Chromatium in hunc modum: *Secundum illud quoque, de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucilius:* Similem habent labra lactucam, *asino carduos comedente: videlicet ut perforatam navim debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foveam, & talis sit rector, quales illi qui reguntur.* Hactenus ille. Fuit autem hic Crassus avus ejus Crassi, qui pugnans adversus Parthos interiit, cujus signa postea retulit Augustus. Numeratur is inter eos, qui nunquam in vita risisse feruntur, eaque gratia ἀγέλαστοι, i.e. irrisibi-
C les cognominati. Marcus Tullius in [1] Actionibus, Crassum Licinium, auctore Lucilio, semel duntaxat in vita risisse testatur. Plinius libro Naturalis Historiæ septimo, capite decimo nono: *Ferunt*, inquit, *Crassum avum Crassi in Parthis interempti, nunquam risisse, ob id Agelastum vocatum, sicuti nec flesse multos.* Divus Hieronymus contra Rufinum: *ego certe ut homini severissimo risum moveam, ut imiteris aliquando Crassum, quem semel in vita risisse scribit Lucilius.* Meminit & Macrobius lib. Saturnalium secundo.

LXXII. *Dignum patella operculum.*

Huic simillimum est illud, quod ab eodem Hieronymo refertur in Epistola ad Chromatium: *Dignum patella operculum. In mea enim*, inquit, *patria Rusticitas vernacula. Deus venter est, & in diem vivitur: &*
D *sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patella, juxta tritum populi sermone proverbium, dignum operculum.* Significat autem Episcopum ad improbos populi mores accommodatum. Idem adversus Rufinum: *Quod librum Eusebii pro Pamphili verteres, quod tuum quasi operculum venenata patellæ imponeres.* Plato in Hippia majore, differens de pulchro ac decoro, quiddam habet non abhorrens ab hoc proverbio: Πότερον πρέπει φησί, ὅταν τις τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν τὴν καλὴν ἑψῇ ἔτνους καλοῦ μεστὴν χρυσῆ αὐτῇ ἢ συκίνη; i. e. *Verum, inquiet, ubi quis ollam illam pulchram, de qua modo loquebamur, igni admoverit, pulchris fabis plenam, decet illam aurea toryne, aut ficulna?* Quod Græce dictum est, τορύνη,
E Platonis interpres vertit *tudeculam.* Etymologus indicat, τορύνην vocem esse Atticis peculiarem, quæ illis significat διοστέπην. Suidas ait, instrumentum esse quo movetur olla.

LXXIII. *Si juxta claudum habites, subclaudicare disces.*

Plutarchus in libello De liberis educandis: Ἂν χωλῷ παροικήσῃς ὑποσκάζειν μαθήσῃς. i.e. *Si juxta claudum habitaris, disces subclaudicare.* Pindari interpres extulit hunc in modum:

Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνὶ, σκάζειν μάθοις.

i.e. *Claude vel uni si propinquus manseris,*
Disces & ipse claudicare protinus.

F Huc pertinet illud Hesiodium, nobis alibi dictum: Πῆμα κακὸς γείτων &c. Ea vero rerum humanarum est infelicitas, quod facilius transiliunt vitia quam bona. Et tamen verum est quod addit Hesiodus: Ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno septimo: Εἰ δὲ δέεται ἀνδρὸς ἀνὴρ, τί φαῖμέν κε γείτων ἔμμεν νόῳ φιλήσαντά γ' ἀτενεῖ γείτονι, χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. e. *Si vir viro eget, quid dicemus vicinum esse vicino, animo constanti amicum? Gaudium omni re dignum.* Quanquam video nec lectionem, nec interpretationem hujus loci constare Græcis. Quidam enim pro δέεται legunt γέγηθε, referuntque ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maxime à vicino. Et legendum videtur γείτον' ἔμμεν, ut respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

i.e. *Vicini incincti, cincti venere propinqui.*

Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro jussit & hoc præconem addere reliquis dotibus, quod bonum haberet vicinum. Proverbium admonet, perniciosam improborum hominum consuetudinem, propterea quod cum corporis, tum maxime animi vitia contagio serpunt in vicinum. Naso:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multaque corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimum usu venire in morbis oculorum, quod ea corporis pars maxime sit mobilis. Item in scabie, quod in summa sit cute, & humore glutinoso, ad vicinum permanet. Postremo in omnibus morbis, qui è Spiritu corrupto nascuntur, ut pestis, quod spiritus facile ab alio in alium trajiciatur. Denique est occultus quidam naturæ consensus, quo fit, ut, oscitare incipiat, qui viderit oscitantem, & micturiat, qui mejentem conspexerit. Auctor est Alexander Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assidue cum balbo vivit. Morum autem scabiem affricat convictori. Aristoteles Sectionis VI. Problem. IV. quærit, quare lippitudo, tabes, & scabies contagio migrent ad alios, nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus, in Commentario De ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit tantam habere vim assiduam consuetudinem, ut imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum vivimus. Quemadmodum Platonis familiares ejus gibbum imitabantur: Aristotelis amici, balbutiem ejusdem exprimebant: Alexandri Macedonum Regis familiares cervicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato De legibus II. eleganter indicat, quomodo fallat contagium: Πότερον εἰκός, εἰ καὶ ἀναγκαῖον ταυτὸν εἶναι, ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ. i. e. *Utrum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quod, cum quis cum pravis hominum improborum moribus conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquam veluti per jocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profecto necesse est, ut similis evadat gaudens, utriscunque gaudeat.*

[1] LXXIV. *Corrumpunt mores bonos colloquia prava.*

Eodem pertinet ille Menandricus senarius, quem divus Paulus Apostolus haud quaquam gravatus est, in prima ad Corinthios Epistola, citare:

Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

i.e. *Mores bonos convictus inficit improbus.*

1 Mendum est Typothetæ. Lege, *in Quæstionibus Tusculanis* L. III. Vel. *in* L. V. *de Finibus.* Utrobique enim Cicero egit de Crasso.

1 *Corrumpunt bonos mores colloquia prava.*] Qui hic ὁμιλίαι interpretantur, *colloquia*, non plenam Græci proverbii sententiam reddere, sed eam velut restringere mihi videntur. Non dubito enim, quin Menander senserit, mores bonos corrumpi, non solum colloquendo cum improbis hominibus, eorumque dicta audiendo, verum etiam facta cernendo: præsertim cum improbos probis suo exemplo multifariam nocere, etiam prorsus tacentes, quotidiana experientia satis probet. Accipiendam igitur alteram significationem hujus vocis ὁμιλίαι censeo: ut intelligamus, conversatione cum improbis eos, qui alioqui sint bene morati, corrumpi. Nisi forte existimet aliquis interpretandum aliter nomen ὁμιλίαι hoc in versu, quam verbum ὁμιλῶν in illo ad eandem pertinente sententiam: Κακοῖς ὁμιλῶν, κ' αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. Apud Theognin. Item, quum scribit:

Ταῦτα μαθὼν, ἀγαθοῖσιν ὁμίλει. - - - -

Dixerat autem paulo ante:

- - - κακοῖσι δὲ μὴ προσομίλει
Ἀνδράσιν. - - - -

Sed qui hoc existimabit, qua ratione moveri possit, alii viderint. Cæterum & hoc obiter annotabo, me (dum pater meus Novum Testamentum Græcum excuderet) in margine unius veterum exemplarium, quæ habebat, legisse è regione hujus loci Pauli, μὴ πλανᾶσθε. Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαὶ, hæc paucula verba, τὸ χρηστὰ, ἀντὶ τοῦ κοῦφα τέθεικεν. Ibidem scriptum est, Μενάνδρου τοῦ κωμικοῦ γνώμη ἐν Θαΐδι. H. Stephanus.

Ter-

Tertullianus ad uxorem vertit Græcum carmen, sed libertate Latinæ comœdiæ: *Convictum*, inquit, *atque commercio Deo digna sectare, memor illius versiculi sanctificati per Apostolum:*

Bonos corrumpunt mores congressus mali.

Consimilem huic sententiam refert Aristoteles nono Moralium libro. Celebratur & hic senarius à Græcis:

Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.

i. e. *Malus ipse fies, si malis convixeris.*

Quanquam autem alienius ab hoc instituto videtur, hujusmodi conquirere, tamen non mihi tempero, quin illud adscribam ex Senecæ De Ira lib. tertio, si non magnopere pertinens ad proverbii declarationem, certe ad vitam instituendam in primis conducibile: *Sumuntur*, inquit, *à conversantibus mores. Et ut quadam in contactis corpore vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus convictores in amorem vini traxit. Impudicorum cœtus fortemque, &, si liceat, virum emollit. Avaritia in proximos virus suum transtulit. Eadem è diverso ratio virtutum est, ut omne quod secum habent, mitigent. Nec tam valetudini profuit utilis regio, & salubrius cœlum, quam animis parum firmis, in turba meliorum versari. Quæ res quantum possit, intelliges, si videris, feras quoque convictu nostro mansuescere, nullique immani bestiæ vim suam permanere, si hominis contubernium diu passa est.* Hucusque Senecæ verba reddidimus. Porro cum omnis contubernii conflictatio, plurimum habet momenti ad corrigenda depravandaque mortalium ingenia, tum præcipue valet oratio, quæ quidem ex arcanis illis animi penetralibus deprompta, genuinam quandam & occultam vim, atque, ut Græce dicam melius, ἐνέργειαν secum adfert, eamque in auditoris animum, in quem illabitur, transfundit, præsentaneum venenum, si pestilens fuerit: remedium efficax, si salutaris. Proinde nullum adhuc apophthegma Philosophorum memini legere, quod mihi videatur cum illo conferendum, quod Joannes Coletus meus, vir pariter & eruditus & incorruptus, subinde dictitare consuevit: *Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia: tales evadere, qualia frequenter audimus.* Jam vero quod de colloquio dictum est, idem oportet & de studiis accipere. Qui vitam omnem in Ethnicis conterunt literis, gentiles evadunt. Qui præter obscœnos auctores nil evolvunt, moribus obscœnis reddantur oportet. Etenim lectio colloquium quoddam esse videtur.

LXXV. *Annus clibanum.*

Ἄννος κρίβανον. i. e. *Annus clibanum.* In eos olim dicebatur, qui novæ quippiam rei reperissent. Nam Annus quidam Ægyptius clibanorum usum, in quibus panes coquerent, fertur excogitasse. Siquidem prisci pulte polentaque victitabant, cocti panis usum nescientes. De ratione coquendi panis in furnis, permulta Plinius libro decimo octavo, capite undecimo. Et hinc rei vocabulum etiam inditum. Nam Plautus in Aulularia [1] *Artoptesiam* vocat. Seneca in Epistola quadam ad Lucilium ostendit, antiquitus panem manuum tractatione subactum, fervendi cinere testaque percoqui solere: deinde paulatim repertos furnos & alia genera, quorum fervor serviret arbitrio. Hic panis dicebatur κριβανίτης. Meminit hujus adagii tum Suidas, tum Aristophanis interpres ἐν ἀχαρνεῦσι. Quanquam exemplaria pleraque ἄνθρωπος habent, in uno duntaxat loco Ἄννος scriptum reperi, quod mihi quidem magis arridet, ut vocabulum sit proprium.

LXXVI. *Magistratus virum indicat.*

Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν. i. e. *Imperia demonstrant virum.* Dimeter jambicus proverbio celebratus. Quidam Pittaci Mitylenæi putant apophthegma. Sunt qui Soloni tribuant, quorum de numero Sophocles est, ut ferunt. Aristoteles quinto Moralium libro, Biantis nomine citavit. Item Theophrastus in proverbiis, quanquam ea non exstant, Bianti adscribit. Hoc adjiciendum putavi, ne quis cavilletur, sententiam esse, non proverbium. Quanquam & Plutarchus in vita Ciceronis ostendit fuisse proverbio celebratum dictum, loquens hunc in modum: Ὃ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινοῦσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρχεν. i. e. *Quod autem videtur ac dicitur, maxime mores hominis ostendere, atque explorare, nimirum, potestas ac magistratus, omnem movens affectum, & omnem aperiens malitiam, id Demostheni quidem non adfuit.* Sophocles in Antigone:

Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
Ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
Ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ.

i. e. *Fieri haud potest, cujuspiam ut pernoveris*
Animum atque mentem sive sensum, ni prius
Imperia nactus gesserit civilia.

Sensus est, in vita privata vix satis perspici posse mores & ingenium hominis. Verum si committas imperium, ut quod libeat, tum demum apparere, quo sit animo. Eleganter invertit Epaminondas, cui cum Thebani per contumeliam magistratum quempiam sordidum & contemptum mandassent, non contempsit, sed ea cura gessit, ut muneri prius contemptissimo dignitas & auctoritas accederet, dicens: Οὐ μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἀνήρ. i. e. *Non solum magistratus virum ostendit, sed & magistratum vir.* Meminit Plutarchus in Præceptis Civilibus.

LXXVI. *Idem Accii, quod Titii.*

Exstabat olim adagium apud M. Varronem in Satyra, cui titulus, *Testamentum*, referturque apud A. Gellium in Noctibus Atticis: *idem Accii quod Titii. Quod si quis*, inquit, *undecimo mense κατ' Ἀριστοτέλην natus est, Accio idem, quod Titio jus esto.* Nimirum, significans eodem sibi jure futurum, filium decimo mense natum, quo eum, qui natus sit undecimo. Sumptum videtur à Jurisconsultorum consuetudine, *Titii* & *Accii* vocabulum pro quibuslibet duobus subinde usurpantium.

LXXVIII. *Muta persona.*

Κωφὸν πρόσωπον. i. e. *Muta persona.* Martialis in sexto Epigrammatum libro:

Comœdi tres sunt, sed amat tua Paula, Luperce,
Quatuor, & *κωφὸν Paula πρόσωπον amat.*

Quadrabit in eos, qui in consessu deliberantium, aut disputantium, aut etiam in conviviis cæteris loquentibus, soli tacent. Traductum apparet à lege comœdiarum, in quibus non temere plures tribus personæ solent induci in eadem scena. Quod si quando quarta accesserit, aut muta prorsus est, aut perpauca loquitur. M. Tullius ad Atticum lib. XIII. *Si Cottam & Varronem fecissem inter se disputantes, ut à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. Mutas nuptias*, dixit alicubi Pindarus, pro clancularis, & in quibus non decantetur Hymenæus, ἄφθογγον γάμον. De doryphoremate dictum est alias.

LXXIX. *Caput sine lingua.*

Ab hoc non admodum abludit ille Laberianus trimeter:

Caput sine lingua, pedaria est sententia.

Competit in eos, qui in consultationibus aut disceptationibus ipsi quidem nihil habent, quod dicant, verum aliorum sententiis annuunt. Nam Pedarii Senatores dicebantur ii, qui in Senatu quidem sedebant, verum sententiam non rogabantur, sed in aliorum sententias pedibus discedebant. Unde, referente Festo Pompejo in dictione Pedarius, à Lucilio dicti sunt *Agipedes*, quod pedum discessione dicerent sententiam. Refertur à Gellio Noctium Atticarum libro tertio, capite decimo octavo. Habet & Crocodilus *caput sine lingua*, sed dentibus armatum, quales nunc videmus multos, qui, quum bene dicere nesciant, tamen mordent lethaliter. Nilus procul abest à nobis, sed hoc genus Crocodilis plena sunt omnia.

LXXX. *Corpus sine pectore.*

Proverbiali figura dixit Horatius in Epistola ad Albium:

1 Lege ex melioribus editionibus *Artoptam*. Vox exstat *Aulularia* Act. II. Scen. IX. vers. 4.

Non tu corpus *eras* sine pectore, *Dii tibi formam,*
Dii tibi divitias dederant, artemque fruendi.

Item Ovidius in Heroinis:

Hunccine tu speras hominem sine pectore, *dotes*
Posse satis forma, Tyndari, nosse tua?

Perinde vero dictum est *corpus sine pectore*, quasi dicas, *sine mente*. Nam sapientiam & ingenium in pectore atque in corde constituunt. Unde & *cordatos* appellamus prudentes. Et Juvenalis tardum ac stolidum significans:

——— *Cum leva in parte mamilla*
Nil salit Arcadico juveni.

LXXXI. *Cerite cera dignus.*

Olim notari dignos atque improbos & nequam homines, *Cerite cera dignos*, proverbio vocabant, nimirum *ceritam ceram* insignem ignominiam appellantes. Horatius:

Quid deceat, quid non obliti, Cerite cera
Digni, *remigium vitiosum Ithacensis Ulyssis.*

Acron & Porphyrion hujusmodi tradunt originem adagii: Romani Ceritibus bello subactis eam dixere conditionem, ne suffragii jus haberent, ne leges ullas aut ederent, aut haberent. Eamque ignominiam in adagium abiisse. Meminit de tabulis *ceritibus* & Aulus Gellius libro decimo sexto, capite decimo tertio, *Primos autem municipes*, inquit, *sine suffragii jure* Ceritos *esse factos accipimus. Concessumque illis, ut civitatis Romana honorem quidem caperent, sed negociis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque*. Hinc *tabula Cerites* appellatæ versa vice, in quas censores referri jubebant, quos notæ causa suffragiis privabant. Confine videtur illi, quod alibi diximus, *Sutorium atramentum.*

LXXXII. *Dii laneos habent pedes.*

Macrobius libro Saturnalium primo, capite sexto, scribit in hunc modum: *Cur autem Saturnus ipse in compedibus visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. Verum mihi Apollodori lectio suggerit. Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & solvi ad diem sibi festum, id est, mense hoc Decembri. Atque inde proverbium dictum: Deos laneos pedes habere: significari vero decimo mense semen in utero animatum in vitam grandescere, quod donec erumpat in lucem, mollibus natura vinculis detineatur.* Hactenus Macrobius. Lucianus item in Cronosolone, Saturnum in compedibus fingi solere significat. Atque hujus figmenti rationem reddit in libro de Astrologia, nempe quod orbis Saturni longissime à nobis semotus sit, ob hoc in Tartara conjectum finxere, ex aeris profunditate sumpta occasione. Deinde, quod motus sit omnium tardissimi, ut quasi stare videatur, compedibus alligatum finxerunt. Plutarchus in Problematis scribit, Tyriis fuisse morem, ut Deorum statuis vincula injicerent. Ænigma proverbii indicat, Deos ad scelerum ultionem lente quidem procedere, sed tamen aliquando de malefactis pœnam sumere vel inopinato. Sic interpretatur Porphyrio, demonstrans quod scribit Horatius libro Odarum tertio, Oda secunda:

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

Affine esse proverbio, quod dicitur, *Deos iratos, pedes lanatos habere*, quia nonnunquam tarde veniunt nocentibus.

LXXXIII. *Zenone moderatior.*

Ζήνωνος ἐγκρατέστερος. i. e. *Zenone temperantior*. Testatur & Laertius in Zenonis vita, Philosophum hunc, tum in victu, tum in voluptatibus Venereis usque adeo patientem ac parcum fuisse, ut crudis duntaxat vesceretur, ac pallio prætenui tegeretur. Unde & Philemon in comœdia taxat hominem, qui post panem obsonii loco caricis uteretur, aquam vini loco biberet, ac discipulos esuriem doceret. Hinc & in vulgi sermonem abiit, *Zenone temperantior*. Philemonis versus apud Diogenem ex fabula, cui titulus *Philosophi*, sunt hujusmodi:

Εἷς ἄρτος ὄψον ἰσχάδες, ἐπιπιεῖν ὕδωρ,
Φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ,
Πεινῆν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει.

i. e. *Post panis esum, caricemque obsonium*
Aquam bibens perdurat inde simplicem.
Novum enim Philosophia celebrat hic genus.
Docet esurire, ac discipulos ita illicit.

Quanquam sunt, qui versus hos Posidippo tribuant, non Philemoni, velut idem admonet Laertius.

LXXXIV. *Sylosontis chlamys.*

Ἡ Συλοσῶντος χλαμύς. i. e. *Sylosontis chlamys*. Refertur à Diogeniano. Dici solitum in hos, qui se cultu vestituque jactitant ac venditant. Videtur haud absurde dici posse & in eos, quibus munus exiguum in tempore, magno cum fœnore rediit. Historiæ, quæ proverbii dederit occasionem, meminit Herodotus in Thalia, quanquam apud hunc χλανὶς legitur, non χλαμύς, χλανὶς autem vestis militaris. Meminit & Strabo Geographiæ libro decimo quarto. Historia sic habet: Syloson quidam cum sensisset, Darium Hystaspis filium, cum adhuc privatus ageret, chlamyde quadam sua admodum bella impensius fuisse delectatum, eam ultro dono misit. Cujus tam tempestivæ liberalitatis memor Darius, cum jam rebus esset præfectus, totam & urbem & insulam Samiorum Sylosonti in manus tradidit, unius vestis munus tam opulento regno compensans. Mentionem facit hujus rei Valerius quoque Maximus, libro Memorabilium quinto, titulo *De Gratitudine*. Porro, quod alii *chlamydem* seu *chlanidem* vocant, hic *amiculum* appellat, id est, pallii genus.

LXXXV. *Opera Sylosontis ampla regio.*

Ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη.
i. e. *Per Sylosontem regio facta est amplior.*

Senarius in proverbium versus, quem refert Strabo libro Geographiæ XIV. Nam Syloson munificentia Darii, mortuo Policrate, Samiorum adeptus tyrannidem, cum acerbius exerceret imperium, ita ut fere solentii, qui ab humili fortuna repente ad res amplas provehuntur, & ob hanc causam insula desereretur ab incolis, proverbio dici cœptum:

Ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη.
i. e. *Spatiosa regio est Sylosontis gratia.*

Convenit in acerbe gerentem magistratum, aut in principem malum, cujus vitio deseratur ab incolis regio. Venustius reddetur longiore deflexu, veluti si in hominem πλεονέκτην, qui domum aliquam compilarit, dicatur: aut in profusum ac prodigum, cujus luxu loculi facti sunt inanes.

LXXXVI. *Phalaridis imperium.*

Φαλάριδος ἀρχή. i. e. *Phalaridis principatus*. Refertur inter Græcas parœmias. Recte dicetur in eos, qui crudelius exercent imperium, aut potestatem sibi delegatam. Ortum adagium à Phalaride Agrigentinorum tyranno, quem sua crudelitas nobilitavit. Inter multa autem crudelitatis exempla celebratur in primis æneus ille taurus Perilli, sive Perilai, nam sic appellat Lucianus, inventum, quo, subjecto igni, mortales vivi sic exurebantur, ut pro ejulatu humano mugitum ederent morientes. Eum taurum, exusto primum in eodem artifice, Delphos misisse legitur, ut Phœbo dicatus, in ejus templo reponeretur, monimentum futurum, simul & artis exquisitissimæ, & inventi crudelissimi, & pœnæ merito in auctorem retortæ. Verum Delphi munus, ut à tyranno missum, repudiarunt. Hæc ferme leguntur apud Lucianum. Simili figura dictum legimus φαλαρισμόν, pro *immani crudelitate*. Cicero ad Atticum libro septimo: *Nam istum quidem cujus* φαλαρισμὸν *times, omnia teterrime facturum puto*. Idem in actione contra Pisonem: *Quoniam*, inquit, *Phalarin Grammaticum habemus*, i. e. qui perperam scripta etiam capite punit.

LXXXVII. *Manliana imperia.*

Ut hoc proximum recte congruit in hos, qui sæviunt in eos, in quos jus nacti sunt, ita *Manliana imperia* confine illi proverbium, probe torquebitur in eos, qui nimis rigida juris observatione, humanitatis & æqui-

quitatis obliviscuntur. Historia quæ proverbio causam dedit narratur à Tito Livio primæ Decadis octavo libro. Exstat & apud Valerium Maximum, aliosque complures scriptores. Et ad hunc ferme habet modum: T. Manlius cum Consul bellum cum Latinis gereret, edictumque esset, ne quis extra ordinem pugnaret, T. Manlius Consulis filius turmæ præfectus, provocatus à Genutio, sive ut Valerius, à Geminio Metio Tusculanorum equitum Præfecto, oblitus edicti consularis conflixit, & provocatorem hasta confodit. Deinde, ubi comitante turma, ac velut ovante, spoliis ornatus ad patrem tenderet, ille mox in conspectu omnium, filium quod extra ordinem pugnasset, ad palum deligari, deinde virgis ex more cædi, postremo securi feriri jussit. Salubri quidem in posterum exemplo, quemadmodum ait Livius, sed in præsentia nimium invidioso Consuli. Siquidem, ut auctor est Valerius, libro Memorabilium nono, capite de Ira: *cum victor Romam reverteretur, nemo juvenum obviam ivit, in tantum totius juventutis odium venerat.* Hinc & cognomen additum vulgo Imperioso. Refert simile severitatis exemplum Valerius Maximus, libro secundo, capite de Disciplina Militari, de Posthumio Tiburto, cujus filius fortissimus adolescens, quod feliciter quidem, sed injussu patris, cum hoste commisisset, à patre securi percussus est. Quanquam Titus Livius primæ decadis, libro quarto, maluit hoc de Manlio Torquato, quam de Posthumio credere, atque in variis scriptorum opinionibus hoc potissimum argumento sese uti testatur, quod vulgato proverbio *Manliana imperia* dicta sint, non *Posthumiana*, cum tamen Posthumius ætate præcesserit Manlium. Quod si prior tam sævi exempli fuisset auctor, occupasset nimirum insignem titulum crudelitatis: præterea quod Manlio cognomen inditum esset Imperioso, non Posthumio. Meminit & Seneca De Beneficiis, libro tertio, de Manlio sive Manilio quodam, qui relegatus à patre, reversus eum à molestia litis intentatæ liberavit. Tecte ad proverbium allusit M. Tullius, libro De Finibus secundo: *Vide ne ista sint* Manliana *nostra, aut majora etiam, si imperes, quod facere non possim.* Fortasse pro *nostra* scriptum erat *jussa*.

LXXXVIII. *Complurium thriorum ego strepitum audivi.*

Πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. i. e. *Thriorum ego strepitum audii complurium.* Senarius est proverbialis, quo minas & inanem clamorem nos contemnere significamus. Quemadmodum Thais illa Terentiana sævas & gloriosas Thrasonis minas pro nihilo ducit, *magnum nebulonem* appellans. Aristophanes in Vespis:

Ὡς ἐγὼ πολλῶν ἀκούσας, οἶδα θρίων τὸν ψόφον.

i. e. *Thria novi quid strepant, ut sæpius qui audiverim.* Porro *thria* à Græcis dicuntur ficulna folia, quæ cum incenduntur, minacem quendam edunt strepitum, & formidandum iis, quibus ante non sit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Nisi mavis legere, θριῶν, sic enim Græci vocant calculos, quos in urnam mittunt sortilegæ, cum divinant, quemadmodum admonuimus alibi. Solent hujusmodi divinatrices aliquando e sortibus dira prædicere, quo stultos ac credulos territent, cum sæpenumero nihil eveniat eorum, quæ minantur.

LXXXIX. *Ne inter apia quidem sunt.*

Οὐδ᾽ ἐν σελίνοις εἰσίν. i. e. *Ne in apio quidem sunt*, pro eo, quod est, ne ingressum quidem aut initium rei attigerunt. Sumpta metaphora ab iis, qui hortos ingrediuntur. Nam antiquitus extremus ille hortorum ambitus, apio conserebatur, quem qui nondum præterissent, velut in horti limine adhuc esse videbantur. Aristophanes in Vespis:

Οὐδὲ μὴν γ᾽ οὐδ᾽ ἐν σελίνῳ 'στὶν, οὐδ᾽ ἐν πηγάνῳ.

i. e. *In apio nondum est vel ipso, sed nec in rutis adhuc.* h. e. nec initium habet eorum, quæ sunt futura. Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiam, volens adagium ad gymnicum agonem pertinere, ad quod qui præpararent infantes, statim ut essent nati, in apio

A collocare consueverunt. Itaque perinde dictum videtur, *Ne in apio quidem:* quasi dicas, ne in primis quidem rudimentis. *Rutam* autem comicus addidit risus causa, quod apium prælocutus fuerat. Porro morem apio coronandi putant jam olim ab Hercule inductum, post interfectum Nemeæ leonem, quod & Pindarus indicare videtur alicubi. Nam in Nemeis hymno quarto dicit: Ἴνα ἐν ἀγῶνι βαρυκτύπῳ θάλησε Κορινθίοις σελίνοις. i. e. *Ubi in certamine tumultuosi floruit Corinthiacis apiis.* Significat quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthiis.

XC. *Podex lotionem vincit.*

Πρωκτὸς λουτροῦ περιγίνη. i. e. *Podex lotionem vincit.*
B Callistratus apud Aristophanis interpretem adagium hoc retulit ad eos, qui sese in malum aliquod adigunt, propterea quod ea corporis pars, etiam si lavetur, semet rursum inquinat, ita ut ipsa sit in causa, quo minus lavari possit. Quadrabit etiam, ubi quid frustra fieri significabimus, veluti si quis nocentem è carcere redimat, atque ille mox iterato commisso semet eodem præcipitet. Aut si quos reconcilies, mox in pristinam relapsuros simultatem, aut castiges incorrigibile ingenium, quod genus est mulierum. Conveniet & in illos, qui suo ipsius vincunt malo. Veluti, si quis morum intractabilitate obtineat, ne posthac objurgetur à
C præceptore. Putant adagium videri sumptum ab iis potissimum, qui cita sunt alvo, quos Nonius *foriolos* appellat. Aristophanes in Vespis: Πρωκτὸς λουτροῦ περιγενόμενος. i. e. *Podex pervincens lotturam.* Itidem & morbus dicitur vincere artem, curamve Medici, cum est immedicabilis. Ex veterum monumentis deprehendes, fuisse morem publicum, ut post exoneratam alvum adhiberetur ejus partis lotio, quæ tamen subinde erat repetenda. Martialis inter Issæ catellæ laudes commemorat, quod post depositum ventris onus rogaret lavari. Legimus & barbarum quendam servitutis impatientem, ligno, cui spongia erat addita tergendo podici, in gulam adacto, sibi conscivisse necem.

D XCI. *Conscientia mille testes.*

Quintilianus Oratoriarum Institutionum libro quinto, hanc sententiam ut proverbialem citat: *Conscientia mille testes.* Sensus interprete non eget. Quis enim nescit, conscientiam rem esse unam omnium efficacissimam: adeo ut nulla tormenta melius prodant maleficium, quam conscientia, nullus carnifex severius puniat, quam hæc. Unde & illud:

Heu quam difficile est, crimen non prodere vultu!

Exstat & Græcanica sententia: Συνείδησις πλήττει τὴν ψυχήν. i. e. *Conscientia verberat animum.* Juvenalis item:

——— *Et surdo verbere cædit.*

E Hanc sensere Poetæ, cum de diris & ultricibus Furiis fabulantur.

XCII. *Mysorum præda.*

Μυσῶν λεία. i. e. *Mysorum præda.* In eos olim dicebatur, qui impune à quibuslibet læduntur ac diripiuntur. Ortum adagium à Mysis, quos ajunt quondam finitimorum incursationibus male vexatos fuisse, quo tempore Telephus Rex peregre agebat. Utitur hoc adagio Aristoteles libro Rhetoricorum primo, tractans de Locis Conjecturalibus: Καὶ τὸ ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας. Ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν Μυσῶν λείαν. i. e. *Eos item*, inquit, *qui à compluribus affecti injuria, non curant de ulciscendo. Nam, ut trito dici-*
F *tur proverbio, Mysorum hi præda sunt.* h. e. passim ab omnibus incessuntur, propterea quod veterem ferendo injuriam, invitant novam. Usus est Demosthenes adversus Æschinem. Quo quidem in loco scioli depravarunt pro *Mysorum*, *miserorum*, in translatione Leonarni Aretini. Citatur & ex Stratidis Medea, & Jambis Simonidis.

XCIII. *Ultra septa transilire.*

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. i. e. *Ultra septa transilire.* Congruit vel in eos, qui rem quampiam novam & incredibilem designant, longeque supra vulgarium hominum facultatem. Vel in hos, qui à re pro-

 posita

posita digrediuntur. Vel in illos, qui præscriptos sibi terminos, & potestatis mandatæ modum transeunt. Natum adagium à Phäyllo quodam Pentathlo Opuntio, ut quibusdam placet, Crotoniata, qui tum saltu, tum disco mirum in modum valuisse legitur. Hæc ferme Suidas. Exstat & inscriptio statuæ illius hujusmodi:

Πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε Φάϋλλος
Δισκεύσε δ' ἑκατὸν, πέντ' ἀπολειπομένων.

i. e. *Quinque supra quinquaginta pedes saliit Phäyllus.*
Dis cum autem jacit centum, exceptis quinque.

Meminit hujus adagii Plato in Cratylo: Καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι. i. e. *Et ultra septa salire*. Refert & Julius Pollux libro De Rerum Vocabulis tertio. Lucianus in Somnio: ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἤδη πηδᾷ. i. e. *Ultra septa jam transilit*. De somnio; cujus finis cum sit somnus, jam etiam vigilanti duraret. Chrysostomus Homilia in II. Cor. III. τὰ σκάμματα παρέβη. i. e. *septa transcendit*. De Paulo loquitur, qui quum gratis doceret Euangelium, plus præstitit, quam ab Apostolis exigebatur. Cicero De Oratore lib. primo: *Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam*. Idem in Actionibus: *Ab his cancellis, quibus me circumscripsi, declinavero.* Locus enim is, in quo celebrabantur ludi forenses, fossis, cancellis, aut aliis id genus septis erat circumscriptus.

XCIV. *Psyrice facta.*

Psyra insula quæpiam est, haud procul à Chio, cujus meminit & Homerus lib. Odysseæ tertio, Psyriam appellans:

Ἠ' καθύπερθε Χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης
Νήσου ἐπὶ Ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστερ' ἔχοντες.

i. e. *Certe supra Chium redibamus asperam, juxta insulam Psyram, ipsam Chium à sinistris habentes.* Strabo *Psyra* pronunciat plurative, & neutrali genere. Meminit hujus & Plinius libro Mundanæ Historiæ quinto. Ea insula quoniam esset & perpusilla & ignobilis, in contemptus ac vilitatis proverbium abiit, ut quæ sordide, parumque magnifice fierent, *Psyrice* facta dicerentur. Hæc ferme Stephanus. Idem citat Cratinum:

——— Ψύροις τὸν Διόνυσον ἄγοντες.

i. e. ——— *In Psyra Bacchum ducentes.*

Eundem rursus in Nemesa:

Ψύροισι τὴν σπάρτην ἄγεις.

i. e. *In Psyra spartam ducis.*

XCV. *Bos Cyprius.*

Κύπριος βοῦς. i. e. *Cyprius bos.* In brutum ac stolidum jaci solitum, propterea quod Cyprii boves magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Suida ac Diogeniano. Interpres Aristophanis in Plutum, scribit Bœotios boves σκατοφάγους fuisse, i. e. *oletum edentes*. Hoc autem nomine Aristophanes medicos appellat, quod in curandis ægrotis sordida quædam tractent, lotium aut ventris excrementa contemplantes. Sed de *Cypriis bubus* consentit Plinius libro XXVIII. capite ultimo, narrans *Cyprios boves* hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed ut hoc remedio torminibus medeantur.

XCVI. *Cyprio bovi merendam.*

Festus Pompejus versum hunc Sotadicum citat ex Ennio:

Cyprio bovi merendam,

Ostenditque convenire, quoties conviva sordidus & insipidus sordido atque insipido accipitur convivio. Originem adagii refert eandem, quam nos modo commemoravimus. Festivius erit, si ad res animi deflectatur, ut si quis apud spurcos spurce loquatur, apud indoctos indocte.

XCVII. *Equum habet Sejanum.*

Equum habere Sejanum, olim proverbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui Cn. Sejo domino nomen inditum est Sejano. Is ex Diomedeis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verum ejusmodi quodam fato, ut quisquis ejus equi possessor esset, is cum omni domo ad interneci-

A nem usque deperiret. Id quod Cn. Sejus ipse capitis damnatus, ac miserando affectus supplicio: deinde & Dolobella bello interfectus: post hunc Cassius ab hostibus occisus, deinceps Antonius detestabili exitio perditus, probavit. Hunc equum C. Bassus Argis se vidisse refert, haud credibili pulchritudine, vigoreque & colore exsuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copiosius explicat Aulus Gellius, libro Noctium Atticarum tertio, capite nono: *Fieri potest, ut hæc de equo superstitio manarit ab equo illo Durateo*, cujus Odysseæ Θ. meminit Homerus, qui fatalem interitum attulit Trojanis. Ad quod alludens Maro:

B ——— *Scandit*, inquit, *fatalis machina muros.*

E diverso quædam fataliter esse felicia credidit veterum superstitio. Nam auctor est Trebellius Pollio in libro de triginta Tyrannis, vulgo persuasum fuisse, res iis feliciter cedere, qui Alexandri Magni imaginem, auro argentove expressam gestitarent. Nec hodie desunt, qui gladios in bello fortunatos, & hujusmodi quasdam nugas pollicentur Principibus. At magis mirandum, esse, qui istiusmodi impostoribus credant.

XCVIII. *Aurum habet* [1] *Tolossanum.*

Huic simillimum est illud: *Aurum habet Tolossanum*. In eum, qui magnis ac fatalibus afficitur malis, novoque ac miserando exitio perit. Refertur ab A. Gellio C eodem loco, quem modo citavimus, ad hunc modum: *Eadem sententia est illius quoque veteris proverbii, quod ita dictum accipimus:* Aurum habet Tolossanum. *Nam cum oppidum Tolossanum in terra Gallia, Q. Cepio Consul diripuisset, multumque auri in ejus oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero, cruciabilique exitu periit.* In plerisque codicibus Gellianis hactenus legebatur *in terra Italia*, sed mendose, quum Strabo & Justinus Tolossam ponant in Gallia. Meminit auri Tolossani M. Tullius lib. De Natura Deorum tertio: *Cognosce*, inquit, *alias quæstiones auri Tolossani, conjurationis Jugurthinæ.* Strabo lib. Geographiæ quarto admonet, hanc *pecuniam Tolossanam* Delphicæ pecu- D niæ partem fuisse. Brennus enim Prausus natione, Tectosagis auxiliantibus Delphos incursaverat, deinde, quemadmodum refert Justinus lib. XXII. cum Tectosagi se in antiquam patriam Tolossam recepissent, pestilentia laborare cœperunt, à qua non prius sunt liberati, quam aruspicum responsis moniti, aurum, argentumque sacrilegio quæsitum, in Tolossensem lacum mergerent, quod omne magno post tempore Cepio Romanus Consul abstulit. Quod quidem sacrilegium exitium attulit tum ipsi Cepioni, tum illius copiis. Erant autem auri pondo CX. millia: argenti pondo quinquies decies centum millia. Scribit enim Strabo, To- E lossanos ex privatis fortunis auxisse sacram pecuniam, ut magis Deum sibi reconciliarent. Narrantur & alia quædam hoc loco à Strabone de auro Tolossano ex Posidonio: verum quoniam ad adagionis enarrationem non magnopere pertinere videbantur, sat habuimus locum indicasse. Durat hodieque apud vulgus hæc opinio, ut existiment omneis misere perire, quicunque à sacris rebus non abstinent manus violentas.

XCIX. *Polypi caput.*

Πολύποδος κεφαλή. i. e. *Polypi caput.* In hominem varium, & in quo pariter & vitia quædam & virtutes invenias, cujusmodi Catilinam describit Sallustius. Competit & in rem ex qua non parum commoditatis capere queas, sed quæ eadem nonnullis incommodis F noceat. Allegoria ducta est ab ejus piscis capite, quod sicuti testatur Plutarchus in libello, cui Titulus, Quomodo sint adolescentibus audiendi Poetæ, esu quidem suavissimum & esculentum, cæterum somnia parit tristia ac prodigiosa. Unde hujus esum interdicebant iis, qui cuperent ex insomniis præscire futura, quemadmodum & fabarum, ut testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde Poeticen, *Polypi caput*, vocat, in qua sicuti sunt permulta cognitu, tum jucunda, tum

1 Lege *Tolosanum*, nam *Tolosa* dicitur, non *Tolossa*. Sic habent meliores libri.

frugi-

frugifera, ita sunt nonnulla, nisi caveas, pestilentia. Porro, ex hujusmodi rebus id quod inest commoditatis, conveniet excerpere, quod noxium, vitare. Juxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat advolant, unde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere, nec aliud colligunt, quam quod sit usui futurum. Proverbium integre refertur apud Plutarchum hoc pacto:

Πουλύποδος κεφαλῇ ἐνὶ μὲν κακὸν ἔνδε καὶ ἐσθλόν.

i. e. *In* polypi capite *inest quidem malum, inest & bonum.* Itidem Theognis in sententiis de Vino prædicat:

——— Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι.

i. e. ——— *Bonum at malum es.*

Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ vulneris auxilium tulit, eadem quæ vulnus inflixerat.

C. *Æstate penulam deteris.*

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις. i. e. *Æstate penulam deteris.* Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida.

A Recte dicetur in eum, qui res necessarias temere, nec in tempore profundit, aliquando futuras usui si serventur. Id quod vulgo factitant adolescentes, qui facultates patrias stulte prodigunt in juventa, quibus sustinenda fuerat imbecillitas senectæ. Neque male quadrabit in eos, qui corporis vires in voluptatibus frustra consumunt, quas in obeundis negociis seriis postea sunt desideraturi. Nam χλαῖνα summa vestis est, quæ pro tempore sumitur ad ventos, pluviam, frigusve depellendum, quasi Latine dicas *penulam.* Juvenalis:

——— *Et multo stillaret penula nimbo.*

Quanquam & Latini lænæ vocabulo utuntur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellant. Nonius indicat genus

B vestis militaris, quæ sit omnium extima, veluti chlamys, pallium, & penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddam objicit Philemon Comicus in Cratetem, quod æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram tunicam, videlicet quo disceret temperantiam ac tolerantiam.

DESIDERII ERASMI,

ROTERODAMI,

PROVERBIORUM

CHILIADIS SECUNDAE

CENTURIA PRIMA.

I. *Festina lente.*

Σπεῦδε βραδέως. i. e. *Festina lente.* Proverbium hoc non invenustam ænigmatis speciem præ se fert, propterea quod constat ex verbis inter sese pugnantibus. Ideoque referendum est ad eam formam, quam in operis hujus initio demonstravimus, nimirum eorum, quæ per ἐναντίωσιν, i. e. *contrarietatem* efferuntur. Quod genus est illud, δυσδαίμων εὐδαιμονία. i. e. *infelix felicitas.* Nec absurde mihi conjectasse videatur, si quis effictum existimet ex eo, quod est apud Aristophanem in Equitibus, σπεῦδε ταχέως, i. e. *Propera propere*, ut allusor, quisquis is fuit, τὴν ἀναδίπλωσιν in ἐναντίωσιν commutarit. Ad hunc autem figuræ colorem, atque ad hanc allusionis facetiam, non mediocrem gratiam adjungit tam commoda, tamque absoluta brevitas, quæ & ipsa velut in gemmis, itidem & in adagiis, nescio quo modo peculiariter decere mihi videtur, & ad precii miraculum facere. Etenim si vim ac sententiam æstimes, quam hæc tam circumcisa vocum brevitas in se complectitur, quam sit fœcunda, quam gravis, quam salutaris, quam ad omnem vitæ rationem late patens, profecto facile discesseris in hanc sententiam, ut in tanto proverbiorum numero non arbitreris ullum aliud esse perinde dignum: quod omnibus incidatur columnis: quod pro templorum omnium foribus describatur: & quidem aureis notis: quod in principalium aularum valvis depingatur: quod primatium insculpatur annulis: quod regiis in sceptris exprimatur: denique quod omnibus ubique monumentis repræsentetur, propagetur, celebretur, ut quod tantopere expediat semper cujusque obversari animo, quod nusquam non occurrat oculis, nulli quidem mortalium, non maximo futurum usui, præcipue tamen Principibus, & iis, quibus, ut verbis dicam Homericis:

Λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

i. e. *Commissi populi, ac tam multa negocia curæ.*

Quandoquidem à plebeiæ sortis hominibus, si quid forte sit vel prætermissum socordia, vel admissum temeritate, quemadmodum jactura levior, ita & incommodum, quod acceptum est faciliore remedio sarcitur. At vero Principis vel unica cessatio, semelve præcipitatum consilium, Deum immortalem, quas tempestates nonnunquam excitat, quantas rerum humanarum ruinas secum trahit? Rursum, si adsit τὸ σπεύδειν βραδέως h. e. *maturitas quadam ac moderatio simul ex vigilantia lentitudineque temperata*, ut neque per temeritatem quicquam faciat pœnitendum, neque per socor-

D diam quicquam prætereat, quod ad Reipub. commodum pertinere videatur, quæso te quid esse possit hoc imperio felicius firmius, stabiliusque quanquam hæc felicitas haud quaquam ipsis imperii terminis circumscribitur, quin undique longe lateque ad finitimos populos dimanat, nec usquam æque locum habet Hesiodium illud:

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Proinde sic equidem existimo, proverbium hoc, si quod aliud, optimo jure, βασιλικὸν, i. e. *regium* appellari debere, non tantum ob eam quam modo diximus causam, verum etiam quod duobus his vitiis ingenia principum fere peculiariter videantur esse continia.

E Nam fortunæ favor, rerum affluentia, tam paratæ voluptatum illecebræ: præterea protinus licere quicquid collubitum fuerit, denique pestilentissimum illud assentatorum εὖγε, semperque parati, quicquid quocunque modo dictum factumve fuerit, arrisus, applausus, adgratulatio: hæc, inquam, atque id genus alia, non mirum, si quibusdam socordiam concilient. Maxime si his omnibus fomentis ætas juventa contigerit, & hujus comes rerum imperitia. At è diverso fit nonnunquam, ut insitus ille Principum ingeniis vigor, & impetus quidam, ut ita dixerim, Leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarum suc-

F cessibus, inflammatus vel iracundia, vel ambitione, vel aliis hujusmodi cupiditatibus, exstimulatus consiliis praeferocibus, transversos rapiat aliquoties, ac tum ipsos, tum omnem imperii molem in præcipitium auferat. Quanquam si quidem in alterutram partem peccandum sit, non paulo præstiterit, Regem impendio lentum esse, quam plus æquo præcipitem. Homerus Agamemnoni vitiosam quandam animi mollitiem, hoc est, τὸ βραδέως affinxisse videtur: ut ejus nullum egregium facinus adferatur, aut animosum, nisi cum ob ereptam Chryseidem stomachatur, & Achillem sua spoliat Bryseide. Rursum Achilli parum moderatos impetus, hoc est, τὸ σπεύδειν, attribuit: nisi si cui tum

σπεύ-

σπεύδειν βραδέως videtur, cum in consilio districto gladio regem impetiturus, à Pallade coercetur, admonitus, ut intra convicia duntaxat indignetur. Atqui hoc ipsum erat impotentis animi, in frequenti principum consessu, tot probris, tam manifestis conviciis in eum debacchari, penes quem rerum erat summa. Achillem imitatus videtur Alexander ille Magnus, ac plane vicit: quippe quem eousque præcipitem egerit impetus animi, ut in amicissimos etiam ferrum destrinxerit. Agamemnonem Sardanapalus est æmulatus, sed ita æmulatus, ut longo præcesserit intervallo. Quin utriusque generis innumerabiles invenire liceat, qui vel hujus inertiam, vel illius ferociam referant: perpaucos autem reperias, qui proverbium hoc secuti, tempestivam celeritatem cum prudenti tarditate recte miscuerint: nisi quod pro multis unus sufficit, Fabius ille Maximus, cui cognomen etiam additum Cunctatori; qui cum sibi laudem peperit immortalem, tum Romano imperio cunctando restituit rem, aliorum ducum inauspicata celeritate jam ad extrema redactam. Itaque non sine causa video factum, ut hoc σπεῦδε βραδέως in tantum arriserit duobus Imperatoribus Romanis, omnium facile laudatissimis, Octavio Augusto, & Tito Vespasiano, quorum utrique singularis quædam aderat animi magnitudo, cum incredibili quadam lenitate, facilitateque conjuncta, ut cum amabili morum popularitate, omnium animos sibi devinxissent, nihilo secius tamen pari diligentia, si quando res virum postularet, celeriter res maximas confecerint. Octavius igitur hoc dicto tam impense delectatus est, quemadmodum in Noctibus Atticis libro decimo capite undecimo narrat Aulus Gellius, & hunc secutus Macrobius Satur. lib. VI. ut non in sermonibus modo quotidianis crebrius usurparet, verum etiam Epistolis suis frequenter insereret, admonens his duabus vocibus, ut ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidem Gellius Latinis existimat unico verbo dici, *matura*. Nam *maturari*, quod neque præpropere fiat, neque serius quam oporteat, sed ipso in tempore. In hunc sensum usurpasse Maronem, cum ait Æneidos libro primo:

Maturate fugam. —— ——

Quanquam omnino vox hæc apud auctores significat idem, quod festinare, sed ita festinare, ne tempus legitimum antevertas. Siquidem festinata recte dixeris etiam præpropera, *maturata* non dixeris. Neque dissident ab his quæ Suetonius tradit in hujus vita: *Nihil*, inquiens, *minus in duce perfecto, quam festinationem, temeritatemque convenire arbitrabatur. Crebro itaque illa jactabat:*

Σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐς' ἀμείνων ἢ θρασὺς
Στρατηγός. —— —— ——

Hæc ferme Suetonius. Est autem versus trochaicus tetrameter catalecticus ex Poeta quopiam, ut conjicio, decerptus, cui Cæsar de suo subjecit στρατηγός. Cujus hæc est sententia. *Festina lente. Nam qui tuto citraque lapsum rem gerit, melior est, quam audax & confidens.* Tutiora sunt enim, quæ lentis consiliis providentur, quam quæ calidis consiliis properantur. Jam vero dictum idem Tito Vespasiano placuisse, ex antiquissimis illius nomismatis facile colligitur: quorum unum Aldus Manutius mihi spectandum exhibuit argenteum, veteris, planeque Romanæ scalpturæ, quod sibi dono missum ajebat à Petro Bembo patritio Veneto, juvene cum inter primos erudito, cum omnis literariæ antiquitatis diligentissimo pervestigatore. Nomismatis character erat hujusmodi: [1] altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præfert, ex altera ancoram, cujus medium ceu temonem Delphin obvolutus complectitur. Id autem symboli nihil aliud sibi velle, quam illud Augusti Cæsaris dictum σπεῦδε βραδέως, indicio sunt monimenta literarum hieroglyphicarum. Sic enim vocantur ænigmaticæ scalpturæ,

1 Aliquot similes nummos Titi memorat *Franciscus Mediobarbus Biragus*, in Imperatorum Romanorum Numismatibus, inter nummos in honorem ejus cusos.

A quarum priscis seculis multus fuit usus, potissimum apud Ægyptios vates, ac Theologos: qui nefas esse ducebant, sapientiæ mysteria literis communibus vulgo profano prodere, quemadmodum nos facimus, sed si quid cognitu dignum judicassent, id animantium rerumque variarum expressis figuris ita repræsentabant, ut non cuivis statim promptum esset conjicere: verum, si cui singularum rerum proprietates, si peculiaris cujusque animantis vis ac natura cognita, penitusque perspecta fuisset, is demum collatis eorum symbolorum conjecturis, ænigma sententiæ deprehendebat. Veluti cum Ægyptii Osirim suum, quem eundem Solem esse putant, significare volunt, insculpunt sceptrum, inque

B eo speciem exprimunt oculi, nimirum innuentes hunc Deum esse, regalique potestate sublimem, cuncta despicere, quia solem Jovis oculum appellat antiquitas. Hujusmodi ferme refert Macrobius libro Saturnalium primo. Item annum hoc modo demonstrabant: Effingebant serpentem ita circumvolutum, ut caudam ore teneret insertam, innuentes annum semper iisdem vicibus temporum reciprocantibus in sese recurrere. Unde Servius autumat apud Græcis ἐνιαυτὸ vocabulum attributum anno, atque huc respexisse Maronem, cum ait:

Atque in se sua per vestigia volvitur annus.

Etiamsi Horus Ægyptius, cujus exstant duo super

C hujusmodi symbolis libri, serpentis scalptura non annum, sed ævum repræsentari tradit: Annum autem tum Isidis, tum Phœnicis imagine. Scripsit his de rebus Plutarchus in commentario De Osiride, & Chæremon apud Græcos, testimonio Suidæ, cujus ex libris excerpta suspicor ea, quæ nos nuper conspeximus hujus generis monimenta, in quibus etiam hæc inerat pictura: Primo loco Circulus: deinde ancora, quam mediam, ut dixi, Delphinus obtorto corpore circumplectitur. Circulus ut indicabat interpretamentum adscriptum, quoniam nullo finitur termino, sempiternum innuit tempus. Ancora quoniam navim remoratur & alligat, sistitque, tarditatem indicat. Delphinus,

D quod hoc nullum aliud animal celerius, aut impetu perniciore, velocitatem exprimit: quæ si scite connectas, efficient hujusmodi sententiam: Ἀεὶ σπεῦδε βραδέως. i. e. *Semper festina lente.* Porro hoc scripturæ genus non solum dignitatis plurimum habet, verum etiam voluptatis non parum, si quis modo rerum, ut dixi, proprietates penitus perspectas habuerit: id quod partim contingit solerti contemplatione rerum, causarumque naturalium, partim liberalium cognitione disciplinarum. Veluti si quis ex Aristotelicis libris, quos de Naturali Auditu inscripsit, probe teneret analogiam quandam esse, & similitudinem inter magnitudinem, motum, ac tempus: nam horum trium unumquodque pariter in eodem existunt. Siquidem ut tempus ad-

E hæret motui, ita motus adhæret magnitudini. Quod in magnitudine punctum, hoc momentum in tempore, impetus in motu (liceat enim interim sic appellare, quod in motu minimum est, atque indivisibile) Neque enim de vocibus laborandum, si de re conveniat. Jam igitur si in recta linea magnitudinem consideres, duo puncta reperies, quorum alterum sit initium duntaxat, alterum finis tantum, h. e. unde quasi fluit longitudo, & in quod desinit. In eadem si motum constituas, duos item reperies impetus, alterum unde motus oritur, alterum in quem desinit. Horum ea ratio est, ut qui initium est, tantum ejus motus initium sit:

F qui finis, tantummodo finis. Motum tempus necessario comitatur. Est enim hujus veluti regula, cujus naturam si separatim contemplere, duo vides momenta (liceat enim ita loqui) alterum temporis illius initium, alterum finem. Rursum autem, si in eadem linea consideraris, puncta magnitudinis, impetus motus, momenta temporis, quæ media intercedunt inter initium & finem, vides horum uniuscujusque velut ancipitem esse naturam. Etenim ad initium relata, fines sunt: ad finem, initia. Proinde ubi finita erit magnitudo, ibi simul & finitus motus, & tempus finitimum sit

ſit oportet. Finita eſt autem ea magnitudo, in quam tale competit initium, ut idem finis eſſe non poſſit: talis inquam finis, ut in eundem non cadat ratio principii, id quod evenit in omnibus figuris, excepta circulari, ſeu ſphærica. Nam ut in hac nullum certum eſt punctum, quod proprie dici queat initium, nullum item quod ita ſit finis, ut tantum eam recipiat appellationem, ita nec momentum hujuſmodi ullum eſt, nec impetus. Unde conſequitur, ut ibi neque finita ſit magnitudo, neque motus finitus, neque finitum tempus. Rurſum ubi quodlibet magnitudinis punctum, ſimul & initium & finis eſſe poteſt, ibi magnitudinem infinitam eſſe neceſſe eſt. Ad eandem rationem, ubi quilibet impetus vel principium motus eſſe poteſt, vel finis, illic motus videtur infinitus. Demum ubi quodvis momentum, ſimul vel initium temporis eſſe poteſt, vel finis, ibi tempus infinitum oportet eſſe. Sed infinitum tempus, æternum vocamus, quod quidem æterno reſpondet motui. Motus æternus magnitudinem item æternam requirit. Hæc non poſſunt competere, niſi in ſphæricam, aut circularem magnitudinem. Unde Philoſophi quidam æternitatem mundi collegerunt, quod animadverterent cœli univerſi, ſyderumque & ſphæricam eſſe figuram, & motum item eſſe ſphæricum. Porro non ſolum in hujuſinodi magnitudinem, circuli ratio quadrat, verum etiam motus huic adhærens, circulus eſt quidam. Item tempus eum dimetiens motum, non reſpuit appellationem circuli, quemadmodum teſtatur etiam Ariſtoteles quarto περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως libro. Hæc igitur, atque id genus alia qui ex Philoſophorum diſciplinis perdidicerit, is facile conjectabit, quam ob rem Ægyptii circulo ſempiternum tempus exprimere voluerint. Jam vero Delphini vim, naturamque paucis inſpiciamus. Tradunt auctores hunc incredibili velocitate, & admirabili impetu reliquum animantium genus longo intervallo poſt ſe relinquere. Proinde Oppianus libro de Naturis piſcium ſecundo, Delphinos non cum quibuſlibet avibus, ſed cum aquilis confert:

Ὅσσον γὰρ κύφοισι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
Αἰετοὶ, ἢ θήρεσσι μετ' ὠμηστῇσι λέοντες,
Ὅσσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπυστῆρσι δράκοντες,
Τόσσον καὶ Δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες.

i. e. *Quippe citas quantum inter aves, inſignis honore*
Regali, reliquas aquila prævertitur omneis,
Inque feris leo crudivoris, ſævique dracones
Serpentum in genere exſuperant, tantum impete Delphin
Eximius vincit regnantes æquore piſces.

Confert & jaculo:

—— Διὰ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν
Ἵπταντι. —— ——

i. e. —— *Namque per æquora lata ſagittæ*
More volant. —— ——

Denique confert etiam vento, vel turbini potius, ac procellæ ventorum:

Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει ἠΰτε λαίλαψ.

i. e. —— *Altas aliquando per undas*
Turbinis in morem diſcurrit. ——

Plinius libro Hiſtoriæ Mundi nono, cap. octavo, Ariſtotelis ſecutus ſententiam, haudquaquam ab his diſcrepantia refert, videlicet Delphinum omnium animalium perniciſſimum eſſe: neque id ſolum inter maritimi generis, verum etiam volucri quavis ocyorem, quovis acriorem telo. Singularem autem hujus velocitatem hoc potiſſimum argumento colligi, quod cum os habeat longo diſſitum intervallo à roſtro, nempe medio pene ventre, quæ res in conſectandis piſcibus non mediocrem illi moram adferat neceſſe eſt, neque enim niſi reſupinus atque converſus corripit, tamen vix ullus eſt piſcium, qui illius effugiat celeritatem. Nec ignorat ipſe hanc naturæ dotem, ſed veluti laudis, animive cauſa certat aliquoties cum navigiis, plenis velis euntibus. Eſt enim præcipue φιλάνθρωπος Delphin, quin & παιδεραστὴν ajunt nonnulli, & ob id capitalis eſt hoſtis Crocodili, quo non aliud animal infenſius homini. Itaque non paveſcit hominem ut alienum, verum obviam navigiis venit: alludit exſultans, certat etiam & quamvis plena præterit vela. Quin etiam in mugilum venatu apud ſtagnum [1] Laternam magnifice declarat, quantum valeat celeritate, quantum polleat ingenio, quantum denique bene velit homini. Jam vero quid dicam de impetu vix credibili? Siquidem ubi fame concitatus, fugientem in vada ima perſecutus piſcem, diutius ſpiritum continuit, non aliter quam arcu emiſſus ad reſpirandum emicat, tantaque vi exſilit, uti plerunque vento turgentia vela navium ſaltu tranſvolet. Quod igitur ſymbolum magis conveniebat ad exprimendum acrem illum & indomitum animi impetu, quam Delphini? Porro ad ſignificandam tarditatem, cunctationemque, non male quadrabat ἐχενηῒς piſcis, quem Latini Remoram vocant: verum quoniam hujus figura parum cognobilis videbatur (nam præterquam quod admodum puſillus eſt, nec ulla inſigni nota diſcernitur) magis ad id placuit ancoræ ſymbolum, quæ ſi quando periculoſe navigatur ob ventos nimium ſecundos, ibi curſum immoderatum navis figit ac retinet. Itaque dictum hoc, σπεῦδε βραδέως, ex ipſis uſque priſcæ Philoſophiæ myſteriis profectum apparet, unde adſcitum eſt à duobus omnium laudatiſſimis Imperatoribus, ita ut alteri adagionis eſſet loco, alteri inſignium vice, utriuſque moribus ingenioque mire quadrans. Nunc vero in Aldum Manutium Romanum, ceu tertium hæredem, devenit:

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine Divûm.

Nam hujus eadem, quæ quondam Tito Veſpaſiano placuerunt, celebrantur inſignia, non notiſſima modo, verum etiam gratiſſima quibuſcunque ubivis terrarum bonæ literæ vel notæ ſunt vel charæ. Neque vero ſymbolum hoc tum illuſtrius fuiſſe crediderim, cum inſcalptum imperatorio nomiſmati, negotiatorum manibus terendum circumferretur, quam nunc, cum ubique gentium, vel ultra Chriſtiani imperii terminos, una cum omnigenis utriuſque linguæ voluminibus propagatur, agnoſcitur, tenetur, celebratur ab omnibus, qui liberalium ſtudiorum colunt ſacra: præſertim iis, qui faſtidita barbara iſta pinguique doctrina, ad veram atque antiquam aſpirant eruditionem, ad quam reſtituendam vir is quaſi natus, & ab ipſis, ut ita dixerim, fatis factus, ſcalptuſque videtur: tam ardentibus votis unum hoc optat, tam infatigabili molitur ſtudio, uſque adeo nullum refugit laborem, ut literaria ſupellex & integra, & ſyncera, puraque bonis ingeniis reſtituatur. Quam quidem ad rem quantum jam attulerit momenti, tametſi fatis, pene dixerim, invitis, res ipſa nimirum indicat. Quod ſi pulcherrimis planeque regiis Aldi noſtri votis Deus aliquis bonis literis amicus adſpiraverit, & ſi quem numina læva ſinant, intra paucos annos illud futurum polliceor ſtudioſis, ut quicquid eſt bonorum auctorum in quatuor linguis, Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, tum autem in omni genere diſciplinarum, id unius hujus opera, & plenum habeant & emendatum, nullamque jam literariæ ſupellectilis partem quiſquam deſideret. Quod ſimul atque contigerit, tum vero palam fiet, quantum adhuc bonorum codicum in abdito ſit, vel retruſum ob negligentiam, vel ſuppreſſum quorundam ambitione, quibus hoc unum cordi eſt, ut ſoli ſapere videantur. Tum denique cognitum erit, quam prodigioſis mendis ſcateant auctores etiam hi, qui nunc ſatis emendati putantur. Cujus rei ſi cui libebit, velut ex deguſtatione conjecturam facere, Plinianas epiſtolas, quæ propediem ex Aldina officina prodibunt in lucem, cum vulgatis exemplaribus conferat, quodque ibi deprehenderit, idem in aliis exſpectet auctoribus. Herculanum mehercule facinus, ac regio quodam animo dignum, rem tam divinam, quaſi funditus collapſam, orbi reſtituere, latentia pervéſtigare, eruere retruſa, revocare exſtincta, ſarcire mutila, emendare tot modis depravata, præcipue vulgarium iſtorum excuſorum vitio, quibus unius etiam aureoli lucellum antiquius eſt, quam vel univerſa res literaria.

1 Lege *Laterra* ex *Plinio* Hiſt. Nat. Lib. IX. c. 8. unde hæc petita.

A Adde iis, quod quantumlibet exaggeres eorum laudem, qui respublicas sua virtute vel tuentur, vel etiam augent, in re certe prophana, tum angustis circumscripta spatiis versantur. At qui literas collapsas vindicat, nam id pene difficilius quam genuisse, primum rem sacram molitur & immortalem, tum non unius alicujus provinciæ, sed omnium ubique gentium, omnium seculorum negocium agit. Postremo quondam principum hoc munus erat, inter quos præcipua Ptolemæi gloria. Quanquam hujus bibliotheca domesticis & angustis parietibus continebatur. Aldus bibliothecam molitur, cujus non alia septa sint, quam ipsius orbis. In hanc digressiunculam non abs re mihi videor exspatiatus, nempe quo studiosi hoc impensius his insigniis & B faveant, & delectentur, postea quam cognoverint à tam inclytis auctoribus fluxisse: præterea quid sibi velint, intellexerint. Denique cum meminerint quantum bonæ rei Delphinus ille polliceatur, si quis modo Deus pulcherrimis conatibus dexter adfuerit. A diverticulo repetetur fabula, si prius exposuero querelam de typographis quibusdam pessime de re literaria merentibus. Non est nova querimonia, nunquam tamen justior quam hisce temporibus, quibus hæc mihi quarta, ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno 1525. Venetorum urbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinam tamen officinam celebrior est, adeo ut, quic- C quid librorum isthinc adfertur ad exteras nationes, ob civitatis tantum titulum ilico fit vendibilius. Atqui ejus nominis lenocinio sordidi quidam typographi sic abutuntur, ut vix ab ulla civitate nobis veniant auctores impudentius depravati, nec ii sane quilibet, sed omnium primi, velut Aristoteles, M. Tullius, & Quinctilianus, ne quid querar de sacris voluminibus. Curatum est legibus, ne quis consuat calceum, ne quis faciat scrinium, nisi fuerit ab ejus opificii sodalitio comprobatus, & tantos auctores, quorum monumentis etiam religio debetur, emittunt in vulgus, adeo literarum ignari, ut ne legere quidem possint, adeo ignavi, ut nec relegere libeat quod excuditur, adeo sordi- D di, ut citius patiantur sex milibus mendarum oppleri bonum librum, quam paucis aureolis velint conducere qui præsit castigationi. Nec ulli magnificentius pollicentur in titulis, quam qui impudentissime depravant omnia. Ex legum auctoritate datur redibitio, si quis pannum ut cocco tinctum vendiderit, si deprehendatur in tinctura nihil additum cocci, quin mulcta afficitur, quisquis in hujusmodi mercibus fucum fecit. Et lucro suo vel furto potius fruitur, qui eadem opera tot hominum milibus imponit? Olim & in describendis libris adhibebatur religio non minor quam nunc adhibetur in notariis publicis ac juratis, certe major debebatur, nec aliunde tam prodigiosa librorum confusio E profecta est, quam quod obscuris quibuslibet & monachis imperitis, mox etiam muliercculis citra delectum rei tam sacræ tractatio committebatur. At quantulum est mali, quod adfert scriba negligens aut indoctus, si conferas typographum? Et hic oscitant leges publicæ. Punitur, qui vendit pannum apud Britannos tinctum, pro panno tincto apud Venetos, & audacia sua fruitur, qui meras cruces & ingenii tormina vendit pro bonis auctoribus. Dices, non est venditoris emptori præstare quodvis vitium. Certe hic debebat esse, si titulus promittit exactam diligentiam, & liber scatet mendis. Et sunt errata quæ nec ab eruditis statim deprehendun- F tur. Jam typographorum innumerabilis turba confundit omnia, præsertim apud Germanos. Non licet cuivis pistorem esse, Typographia quæstus est nulli mortalium interdictus. Nec tutum est quidvis pingere aut loqui, at quamvis materiam excudere fas est. Ubi terrarum non volitant novorum libellorum examina? Quorum si singuli adferrent aliquid scitu dignum, tamen ipsa turba studiis vehementer officeret, vel ipsa satietate, quæ bonis in rebus est multo perniciosissima, vel hoc ipso, quod his velut illecebris animi hominum natura apsicori, & novarum rerum avidi, sevocentur à lectione veterum scriptorum, quibus nihil melius proferri potest, etiamsi non inficior à neotericis aliquid inveniri posse, quod illos fugerit. Existere potest, verbi causa, qui doceat aliquid quod latuerit Aristotelem; nullum tamen arbitror exoriturum qui Philosophiæ corpus tradat absolutius, quam ille tradidit. Sic erit fortassis qui in literis sacris videat quædam quæ fefellerint Chrysostomum aut Hieronymum: at non arbitror fore, qui in summa præstet, quod illi præstiterunt. Nunc illis propemodum antiquatis, omnibus omnium næniis terimus horas, negliguntur interim honestæ disciplinæ cum suis auctoribus, collabitur auctoritas senatuum, conciliorum, scholarum, jureconsultorum ac Theologorum. Quod si res pergat qua cœpit, futurum est, ut summa rerum ad paucos redacta, barbarica quædam tyrannis sit apud nos, qualis est apud Turcas. Unius aut paucorum libidini parebunt omnia, nec erunt politiæ civilis ulla vestigia, sed militari violentia gubernabuntur universa. Jacebunt omnes honestæ disciplinæ, lex una vigebit, sic vult ὁ κοσμοκράτωρ. Religionis antistites aut nullo erunt in precio, aut si quid habebunt opum dignitatisve, id totum serviet iis, quorum non judicio, sed nutu, ac renutu temperabuntur omnia. Quanto melius consuleretur rebus humanis, si quemadmodum in elementis mundi alia ab aliis sic temperantur, ut æterno fœdere consistant omnia: sic in Republica sua cuique legitima maneret auctoritas, populo tribueretur, quod æquum est, senatui ac magistratui tantum concederetur, quantum eruditio, leges & æquitas pateretur, episcopis ac sacerdotibus suus maneret honos. Nec monachis negaretur, quod debetur. Horum omnium concors discordia, & eodem tendens varietas, longe fidelius servaret Reipub. statum, quam nunc, dum quisque ad se rapere conatur omnia. Ne familia quidem potest consistere, nisi maritus functionis partem cedat uxori, ni discrimen sit inter liberos & servos, & nisi servi quoque non pro jumentis habeantur, sed pro hominibus: postremo nisi discrimen sit inter servum & servum, ut qui liberaliter serviunt, habeantur indulgentius, ac præmium officiorum exspectent libertatem. Dicet hic aliquis: heus divinator, quid hæc ad typographos? Quia non nullam mali partem invehit horum impunita licentia. Implent mundum libellis, non jam dicam nugalibus, quales ego forsitan scribo, sed ineptis, indoctis, maledicis, famosis, rabiosis, impiis ac seditiosis, & horum turba facit, ut frugiferis etiam libellis suus pereat fructus. Provolant quidam absque titulis, aut titulis quod est sceleratius, fictis. Deprehensi respondent, Detur unde alam familiam, desinam tales libellos excudere. Aliquanto meliore fronte respondeat fur, impostor aut leno. da qui vivam, & desinam his artibus uti: nisi forte levius crimen est, clam minuere rem alienam, quam palam eripere famam alienam, aut sine vi ad quæstum abuti tuo alienove corpore, quam vitam alterius ac famam vita quoque chariorem impetere. Sed querelæ jam dudum satis. Indicandum est remedium. Mitigabitur hoc malum, si Principibus ac magistratibus curæ fuerit, ut quantum fieri potest excludantur ociosi, quos potissimum bella mercenaria nobis progignunt: deinde si improbis, quos nec ratio nec pudor cohibet, leges ostendant fustem paratum, ni se verterint ad meliora: deinde conantibus ea, quæ faciunt ad publicam utilitatem, si viribus destituantur, succurrant præmia, vel à principibus, vel ab episcopis & abbatibus, vel ex ærario publico. Nam à negociatoribus, qui se plerique Mammonæ dedicarunt, fortassis improbum sit tale officium exigere. Qui exstructo altari sepulchrove, qui suspensa tabula aut statua posita, sibi promittunt nomen apud posteros, quanto vivaciorem famam hac via sibi pararent. Ex multis unum exemplum proferam. Vix alius in enarrandis sacris voluminibus dexterius versatus est, quam divus Joannes Chrysostomus, nec alius scriptor magis accommodus his, qui se parant ad munus concionandi. Et scripsit plurima, quorum bonam partem habemus, utcunque versam, sed

sed plerisque depravatis, nonnullis etiam admixtis, quæ nihil habent Chrysostomi. Quanta vero lux accederet sacris studiis, si tantus doctor totus haberetur Græcus & emendatus: Aut certe sic haberemus eum loquentem Latine, quemadmodum loquitur Græce. Non hic commemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quantum absumant, alea, scorta, compotationes, profectiones non necessariæ, pompæ, bella quæsita, ambitio, colax, morio, ludio: saltem ex his, quæ turpiter pereunt, aliquam portionem decidant vel utilitati publicæ, vel suæ gloriæ, vel utrique. Aldo hæc molienti quis non favit eruditorum? Quis non suggessit aliquid, quod illum laboribus tantis imparem sublevaret? Quoties ad illum ab Hungaris ac Polonis missa sunt ultro vetusta exemplaria, non sine honorario munere, ut ea justa cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebatur apud Italos, nam ipse concessit in fata, quanquam gratiosi nominis titulo adhuc commendatur officina, hoc Joannes Frobenius molitur apud Cisalpinos non minore studio, quam Aldus, nec prorsus infeliciter, sed quod negari non potest, impari lucro. Si causam requiras, ex multis hanc unam esse puto, quod non est idem ingeniorum candor apud nos, qui est apud Italos, sane quod ad rem attinet literariam. Nec enim vereor prædicare, quod sum expertus. Cum apud Italos ederem Proverbiorum opus homo Batavus, quotquot illic aderant eruditi ultro suppeditabant auctores nondum per typographos evulgatos, quos mihi suspicabantur usui futuros, Aldus nihil habebat in thesauro suo, quod non communicaret. Idem fecit Joannes Lascaris, Baptista Egnatius, Marcus Musurus, Frater Urbanus. Quorundam officium sensi, quos nec de facie nec de nomine noveram. Venetiam nihil mecum apportabam, præter confusam & indigestam operis futuri materiam, idque ex evulgatis duntaxat auctoribus. Magna mea temeritate simul utrique sumus aggressi: ego scribere, Aldus excudere. Summa negocii intra menses plus minus novem confecta est, & interim mihi cum calculo malo nondum noto res erat. Hic mihi cogita quanta pars utilitatis absutura fuerit, nisi docti libros manu descriptos suppeditassent. In his erant, opera Platonis Græca, Plutarchi vitæ, ejusdem Moralia, quæ sub finem operis mei cœpta sunt excudi. Athenæi dipnosophistæ, Aphthonius, Hermogenes cum commentariis, Aristotelis Rhetorica cum scholiis Gregorii Nazianzeni. Aristides totus cum scholiis, commentarioli in Hesiodum ac Theocritum, Eustathius in totum Homerum, Pausanias, Pindarus cum accuratis commentariis. Proverbiorum collectio titulo Plutarchi, rursus alia titulo Apostolii, cujus libri nobis copiam fecit Hieronymus Alcander. Erant & alia minuta, quæ vel non succurrunt, vel non attinet referre. Horum nihil adhuc fuerat typis evulgatum. Nunc vicissim accipe candorem amici cujusdam Cisalpini, quem in præcipuis habebam nec habere desii, quandoquidem amici mores nosse oportet, non odisse. Cum adornarem editionem Venetam, forte videram apud illum Suidam, cujus margines habebant parœmias annotatas. Opus erat ingens, & erant evolvenda plurima. Cupiens igitur hoc laboris lucrifacere, rogavi faceret ejus voluminis copiam vel ad horas paucas, dum puer notulas in meum codicem transcriberet. Iterum atque iterum roganti pernegavit. Cum nullum obtestationis genus non admovissem, nec exorarem, rogabam num ipse haberet in animo edere proverbia, me cessurum perlubenter hoc opus felicius tractaturo. Dejerabat nihil esse tale. Quid igitur, inquam, te movet? Tandem veluti tormentis adactus fassus est, hæc jam evulgari, per quæ docti hactenus fuissent vulgo mirandi. Hinc illæ lachrimæ. Latitant in collegiis ac monasteriis Germanorum, Gallorum & Anglorum pervetusti codices, quos exceptis paucis adeo non communicant ultro, ut rogati vel celent, vel pernegent, vel iniquo precio vendant usum, decuplo æstimatorum codicum. Tandem pulcre servatos vel caries tineæque corrumpunt, vel fures auferunt. Magnates autem adeo non adjuvant sua benigni-

A tate rem literariam, ut existiment nullam pecuniam perire perditius, quam quæ in tales usus consumitur: neque quicquam omnino placet illis, unde non vectigal aliquod tollitur. Quod si pari candore Principes Cisalpini prosequerentur honesta studia cum Italis, Frobeniani serpentes non tantum abessent ab opibus Delphinis Aldini. Ille lente festinans non minus auri sibi peperit, quam nominis, utroque dignus: Frobenius dum baculum semper erectum gerit, non alio spectans quam ad publicam utilitatem, dum à columbina simplicitate non recedit, dum serpentum prudentiam magis exprimit insigniis suis quam factis, fama potius dives est quam re. B Sed digressionum jam modus esto, nunc ad adagionis enarrationem nostra sese referat oratio. Trifariam uti licebit proverbio: primum si quando admonebimus, diutius deliberandum, prius quam aggrediare negocium: postea quam statueris, tum velociter peragendum, ut ad consultandi moram pertineat ancora, ad conficiendi celeritatem Delphinus. Huc pertinet Sallustianum illud: *Antequam incipias, consulto: ubi consulueris, mature facto opus est.* Quam sententiam Aristoteles recenset sexto Moralium libro, tanquam vulgo jactatam: *ajunt*, inquiens, *de quibus jam deliberaris, ea celeriter esse peraganda, cunctanter autem consultandum.* Cujus auctorem Biantem fuisse testatur Laertius, qui solitus sit admonere: Βραδέως ἐγχειρεῖν τοῖς C πραττομένοις, ὅσ' ἂν ἕλῃ, βεβαίως τηρῶντα διαμένειν. i. e. *Cunctanter aggrediendum negocium, verum in suscepto constanter perseverandum:* Nec admodum abludit hinc Mimus ille, Publianus opinor: *Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.* Item ille: *Deliberare utilia, mora tutissima est.* Adde iis proverbium illud: ἐν νυκτὶ βουλή. i.e. *In nocte consilium.* Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyranno:

Φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς, οὐκ ἀσφαλεῖς.

i.e. *Periculosa est præpropera prudentia.*

Addendum his illud Platonis, quod alibi citavimus: *Qui plus satis festinat initio, serius ad finem pervenit.* Paulo diversius est, sed tamen ad hanc referendum formam, D quod ait Quinctilianus: *Præcox illud ingeniorum genus non temere pervenire ad frugem.* Et quod vulgo dicunt, qui pueri adhuc, & velut ante tempus sapiunt, eos in senectute stultos evadere. Quod Actius approbare videtur, qui apud Gellium ait, sibi in juvenilibus ingeniis itidem ut in pomis immaturis placere acerbitatem: nam hæc demum maturescere. Porro maturitas tempestivam adfert suavitatem, reliqua ante tempus putrescere. Alter usurpandi modus fuerit, cum admonebimus adfectus animi, rationis velut habenis reprimendos esse. Siquidem Plato animum hominis in treis partitus parteis, rationem, iracundiam, concupiscentiam, in hoc Philo- E sophiæ summam sitam esse putat, si affectus pareant rationi non aliter quam regi, cui quidem ob id ipsum sedem in cerebro, velut in arce datam existimat. Peripatetici, quorum signifer Aristoteles, affectus qui sunt animorum impetus quidam, ceu stimulos quosdam à natura datos existimant, quibus ad virtutis usum excitemur, quanquam reclamantibus Stoicis, & nominatim Seneca in libris quos ad Neronem scripsit, de Ira. Putant enim affectus hujusmodi non modo nihil conducere ad virtutem, verum etiam officere: quanquam ne isti quidem inficias eunt, in animo sapientis illius, quem imaginantur, relinqui primos impetus, antevertere solitos rationi, quos funditus exstirpare non queas: Verum ii, ne consequatur assensio, protinus à ratione rejiciuntur. Hoc innuit Homerus, cum Iliados primo, Pallas à tergo adstat Achilli, F jamque manum admoventem gladio, coercet. Igitur violentos illos animi motus, Delphinum recte dixeris: ancoram moderatricem sapientiam. Seneca scripsit, nulli rei prodesse moram, nisi iracundiæ. Imo quicquid impense cupimus, aut odimus, ibi salutaris est mora. Plutarchus in Apophthegmatis Romanorum narrat Athenodorum Philosophum, cum ob senium impetrasset ab Octavio Augusto veniam redeundi domum, admonuisse illum, ut ne quid iratus diceret, faceretve, prius quam viginti quatuor Græcorum literas apud se

se nominatim recensuisset. Quo audito respondit, sibi illo adhuc opus esse, quo disceret & tacendi artem, atque hoc prætextu totum annum hominem apud se detinuit. Huc spectat etiam Terentianum illud: *Vide, ne nimium calidum hoc sit modo.* Sunt autem quædam ingenia, quibus calcaribus est opus: sunt quibus freno. Proinde recte veteres illi à Delphino ancoram complecti voluerunt, quod oporteat alterum altero temperari, & utrumque cum altero conjungi, quo videlicet ejusmodi quidam animi habitus existat, qualem Plato conflari putat ex Musica, Gymnasticaque, si pariter exerceantur. Tertia utendi ratio fuerit, cum admonebimus, in omni negocio vitandam præcipitem celeritatem, quod vitii quibusdam ingeniis peculiariter insitum est, ut illis in omni re quantulacunque mora longa videatur. Hujusmodi festinationis comites esse solent, error & pœnitentia, juxta versiculum illum apud Græcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστὶν αἰτία κακῶν.

i.e. *Multis malorum est causa præcipitantia.*

His occinendum nobile illud Catonis dictum: *Sat cito, si sat bene,* cujus mentionem fecit Divus Hieronymus, scribens ad Pammachium in hæc verba: *Scitum est illud quoque Catonis:* Sat cito, si sat bene, *quod nos quondam adolescentuli, cum à perfecto Oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, cum omne Athenæum Scholasticorum vocibus consonabat: Sat cito, si sat bene.* Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos, qui præpropere famam affectant, maluntque paratam ac magnam, quam solidam & perpetuam. Solent enim præcocia subito flaccescere. Quod autem paulatim accrescit, durabile est. Horatius:

Crescit occulto velut arbor ævo
Fama, Marcelli. ———

Et Pindarus in Nemeis hymno VIII: Αὔξεται δ' ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον ἀΐσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσ' ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. i.e. *Augescit autem virtus, veluti cum arbor virenti rore surgit, sapientes inter viros sublata justosque ad liquidum æthera.* In summa, quicunque vel socordia peccant, vel immoderato impetu, iis illud Octavii Cæsaris, σπεῦδε βραδέως, simul symbolum illud olim Titi Vespasiani, nunc Aldinum, oportebit in memoriam revocare, ut Delphini atque ancoræ meminerint.

II. *Pedetentim.*

Κατὰ πόδα βάσιν, Græcis proverbio dicitur, quod Latini reddiderunt, *pedetentim*, ubi quis non præcipitanter atque inconsiderate, sed sensim atque cunctanter aggreditur negocium, atque arte rem gerit magis, quam impetu. Translatum ab his, qui cautim, ac prætentantes per glaciem, locumve lubricum ingrediuntur. Terentius in Phormione: *Dii bene vertant quod agas,* pedetentim *tamen.* Quinctilianus: *At si quod secundo loco diximus, nesciet actor, quid propositi testis attulerit, paulatim, &, ut dicitur,* pedetentim *experietur.* Alexis comœdiarum scriptor jam extremæ senectutis, quum lento incessu inambulans rogaretur à quodam, quid ageret? κατὰ πόδα βάσιν, inquit, ἀποθνήσκω. i.e. *pedetentim morior.* M. Tullius de Officiis lib. I: *Sin minus, sensim erit pedetentimque faciendum.* Idem in Oratione pro P. Quinctio: *Viri boni quum palam fraudentur, quum experiundi potestas non est, timide tamen, &* pedetentim *istuc descendunt, vi ac necessitate coacti, inviti, multis vadimoniis desertis, sæpe illusi ac destituti.* Et in Verrinis actione secunda: *Quæ tamen à me* pedetentim *cauteque dicentur.*

III. *Placide bos.*

Ἀτρέμας βοῦς. i.e. *Lente bos,* subaudiendum, incedit, aut simile quippiam. Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraque tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. Equorum laus est velocitas. Boves non valent celeritate, sed viribus & assiduitate pollent, non impetu. Proinde in pugna stataria, vel leonibus formidandum animal, & ad exhauriendos ingentes labores appositum. Eodem pertinet illud: *Bos lassus fortius figit pedem.* In sacris precibus, tradit Plutarchus in commentario de Osiride & Iside, mulieres Heleas publicis ac solennibus votis ad hunc modum solitas Bacchum invocare, ut accederet βοέῳ ποδί. i.e. *Bubulo pede,* sive quod huic animanti, cum sit viribus immensis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videatur molliter, quasique pedetentim ingredi, nulloque strepitu: vel quod bovis pedes arva calcatu reddunt meliora, quum reliquorum animantium noceant.

IV. *Tacito pede.*

Huic simillimum est, quod indicavit, quisquis is fuit, certe haud quaquam indiligens scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδί. i.e. *Tacito pede,* seu *lento pede,* cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquando secius usurpatur *tacito pede,* pro furtim ac clanculum, ut apud Ovidium:

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,

Id imitatus Columella in carmine:

——— *Tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloque sono convertitur annus.

V. *Cumini sector.*

Impendio parcus ac sordidus, olim proverbio κυμινοπρίστης, i.e. *Cumini sector* dicebatur. Testis & Aristoteles libro Moralium quarto: Τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος. i.e. *Ex hoc genere est* Cumini sector, *& quisquis ejusmodi.* Meminit & Theocritus Idyllio K.

Κάλλιον ὦ 'πιμελητὰ φιλάργυρε τὸν φακὸν ἕψειν
Μὴ 'πιτάμῃς τὰν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον.

i.e. *Lenticulam coquere, pastor tibi præstat avare,*
Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes non dissimulat vulgo sic dici solitos, homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octavo:

——— Ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι
Κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐστί σου πάλαι.

i.e. ——— *Cæterum novi probe,*
Cyminoprista olim esse jam mores tibi.

Est autem cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipue genus Æthiopicum, quod Hippocrates, auctore Plinio, regium appellat, quod olim serebatur à male precantibus, auctore Plutarcho, atque ita felicius provenire creditum est. Quo magis quadrat in hos hujusmodi convicium, qui ob parsimoniam male audiunt. Idem Plutarchus Convivialium Quæstionum decade secunda, significat hominem vehementer parcum, *cuminum* appellari solere. Siquidem loquens de iis dicteriis, quæ citra dolorem dici possunt: *Velut,* inquit, *si quis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminum.* Est autem κίμβιξ Græcis *apicula,* seu *parsimonia,* Suida interprete. Hesychius legit *cimbion,* addens dici solitum in parcos: κύμβον autem dici fundum ollæ fictilis. Aristoteles libro, quem modo citavit, ait, homines perparcos κίμβικας vulgo dici solitos. Julius Pollux βέμβικας, opinor quod per domum obambulent semper murmurantes. Nam βέμβιξ *trochus* est, quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendio sordida ὀβολοστάτις, vir ὀβολοστάτης dicitur, quasi minutissima quæque ad stateram expendens, unde & ὀβολοστατεῖν. Eusthatius autem indicat eosdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici, putatque vocem dictam ab auro adulterino. Hesychius addit, eosdem vocari καρδαμογλύφους, quod aliquid desculpant è nasturtio ob parsimoniam. Nec desunt, qui eosdem κνίφας & κνῖπας sive σκνῖφας (nam utrumque scriptum reperio) vocant. Est autem *cnips* animalculum culici non dissimile.

VI. *Ficos dividere.*

Huic affine est, quod refert Martialis lib. Epigram. quinto: σῦκα μερίζειν. i.e. *Ficos dividere:* unde licebit & cognomen fingere συκοπρίστης. Martialis carmen est hujusmodi:

Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μερίζει.

Sordidum ac parcum significans, etiamsi ditissimum. Captatus autem est jocus ex vocis amphibologia sectoris.

VII. *Myconius calvus.*

Μυκώνιος φαλακρός. i.e. *Myconius calvus.* Strabo libro Geographiæ decimo, refert vulgo *Myconios calvos* dici

dici solitos, quod in ea insula vitium hoc quasi gentilitium sit, atque omnibus ferme commune. Idem affirmat Plinius libro undecimo, capite trigesimo septimo. Meminit & Stephanus. Est autem *Myconus* una Cycladum insularum. Quanquam Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoque gentem esse ab ipso natali calvam. Admonet & Donatus Grammaticus, Hecyram interpretans. Terentianam, proverbio dictum *calvus Myconius*, citatque Lucilii testimonium: *Myconi omnis calva juventus.* Tuetur autem Terentium, qui à nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehenderetur, quod cum Apollodorus calvum dixerit, ipse crispum mutaverit: putatque, Poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quam si calvum dixisset. Quod quidem etiam ipsum proverbium resipit de raris inventu: veluti si quis Scytham dicat eruditum, Italum bellacem, negociatorem integrum, militem pium, aut Pœnum fidum. Erit autem elegantius adagium, si calvos homines, raroque capillicio simpliciter *Myconios* appellemus, perinde ut si quis fastuosum Sybaritam nominet, negociatorem Phœnicem. Notati sunt olim & alio nomine *Myconii*, quod ob tenuitatem alienas cœnas captarent: proinde qui invocati ad convivium venirent, *Myconii more* venire dicebantur. Invehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri Fragmentis: Ὡς ἄκλητον ἐπεισαγγελίοντα εἰς τὰ συμπόσια Μυκονίων δίκα. i.e. *Velut qui invocatus ingereret se ad convivia, Myconiorum more.*

VIII. *Cum aqua fauces strangulet.*

Aristoteles Moralium libro septimo, citat hujusmodi quoddam adagium: Ὁ δὲ ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ, ἐν ᾗ φαμὲν, ὅταν τὸ ὕδωρ τὴν φάρυγγα πνίγῃ, τί δεῖ ἔτι πίνειν; i.e. *Intemperans autem obnoxius est proverbio, quo dicimus: Cum aqua fauces strangulet, quid jam opus est bibere?* Refert idem in eundem usum libro Moralium Eudemiorum sexto, disputans de eo, qui prudens intemperantiæ vitio noxia sequitur, haudquaquam ignorans, quid sit optimum: hunc autem longe insanabiliorem esse eo: qui falsus opinione non expetenda expetit. Usurpavit & Galenus alicubi: Ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ τί ἐπιρροφήσομεν; i.e. *Quum aqua præfocat, quid insuper sorbebimus?* Fortassis Galenus scripserat, τί ἐπιρροφήσομεν; Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent; vel manifesta negantes, quibus cum frustra disceptes. Constat enim, faucibus siti arentibus aquam esse remedio, ac solvere præfocationem. Confine illi, quod alibi diximus:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

IX. *Dimidio vitæ nihil differunt felices ab infelicibus.*

Aristoteles Moralium libro primo: Ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλος καθ' ὕπνον· ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. i.e. *Porro probus atque improbus nequaquam in somno dignoscuntur; unde natum est ut dicant: felices nihil à reliquis distare dimidio vitæ.* Idem refert libro Eudemiorum II. reddens hanc causam, quod dormientes nihil agant. Ex actionibus autem nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscite dixit Ariston apud Plutarchum in commentario De Cotentione ignis & aquæ: Ὀλίγου χρόνου τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου, ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου. i.e. *Cum exiguum vitæ tempus datum sit hominibus, somnus velut publicanus dimidium ejus aufert.* Plato lib. De Legibus septimo: Καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. i.e. *Nullus enim dormiens alicujus est precii, nihilo magis quam is, qui vivus non est.* Proverbium consolatur parum fortunatos, divitumque ac potentium insolentiam retundit. Somnus enim adimit nobis nostri sensum, unde fit, ut neque miseris molesta sit sua calamitas, neque fortunatis jucunda felicitas. Præterea felicitas, juxta Philosophos, sita est in actu rationis per habitum virtutis: somnus autem quies est animi, bonis pariter ac malis communis.

X. *In eadem es navi.*

M. Tullius Epistolarum Familiarum libro secundo ad Curionem: *Et si ubicunque es, ut scripsi ad te antea,* in eadem es navi, *tamen quod abes gratulor.* *In eadem es navi* dixit, pro eo, quod est: in communi periculo. Siquidem ad eos qui eodem vehuntur navigio, periculum naufragii communiter pertinet: neque magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an carina, cum nihilo magis absint à discrimine. Idem alibi: *Hoc miror enim, querorque quenquam hominem ita pessundare alterum velle, ut etiam navim perforet, in qua ipse naviget,* h.e. ut remp. evertat, cum qua sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

Περὶ τῆς πόλεως γάρ ἐστι τῆς σκάφης ὅλης.

i.e. *De civitate est, nave de tota puta.*

Est autem familiare Poetis à navibus ad rempublicam similitudinem mutuari.

XI. *Qui arat olivetum.*

Columella De Re Rustica libro sexto, parœmiam hujusmodi refert: *Quin etiam*, inquit, *compluribus interpositis annis olivetum putandum est.* Nam veteris proverbii meminisse convenit: Eum, *qui aret olivetum*, rogare fructum, qui stercoret exorare, qui cædat cogere. Allusit huc Virgilius primo Georgicon:

Exercetque frequens tellurem atque imperat arvis.

Huic adagio locus fuerit, ubi significabimus fieri non posse, quin voto potiatur is, qui curam extremam impenderit. Vulgaris enim diligentia quasi rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio fit ad eos, qui è Principibus improbo studio officioque sic impetrant, ut non precibus, sed vi videantur impetrasse. Laudatur, atque imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

XII. *Difficilia quæ pulchra.*

Δύσκολα τὰ καλά. i.e. *Ardua quæ pulchra.* Exstat apud Platonem in Hippia majore in calce Dialogi: Τὴν γὰρ παροιμίαν ὅτι ποτε λέγει τὸ, χαλεπὰ τὰ καλὰ, δοκῶ μοι εἰδέναι. i.e. *Nam, quod ait proverbium,* difficilia *esse* quæ pulchra *sunt, videor mihi intelligere.* Et in Cratylo, circa initium: Παλαιὰ παροιμία ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν. i.e. *Vetus proverbium est, difficilia esse, quæ sunt egregia.* Citatur alicubi à Luciano. Item à Plutarcho in libello De liberis instituendis, proverbii nomine. Quidam prodiderunt Pittacum, ubi semet abdicasset imperio, dixisse, Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. i.e. *Difficile bonum esse.* Porro Solonem Pittaci mollitiem atque ignaviam taxantem, dixisse, χαλεπὰ τὰ καλά. i.e. *Difficilia quæ honesta*: utriusque dictum in proverbium abiisse. Usurpavit Plato libro de Rep. IV. Ἴσως γὰρ, ὦ Σώκρατες, τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά. i.e. *Fortassis enim verum est, ô Socrates, quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt.* Usus est eodem libro Politiæ II. Πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσι, ὡς καλὸν ἡ μὲν σωφροσύνη, χαλεπὸν μέν τοι καὶ ἐπίπονον. i.e. *Omnes enim uno ore canunt, honestam quidem rem esse temperantiam ac justitiam, sed difficilem tamen ac laboriosam.* Utitur ejusdem operis libro sexto ac septimo, & aliis compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam. Periander Corinthius, initio populariter ac moderate gerebat imperium, postea versis moribus, tyrannice agere cœpit. Id simul atque cognitum esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi constantia, magistratum deposuisse, relictoque imperio in exilium abiisse. Percontantibus deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperium, respondisse, quod admodum esset *arduum, probum esse*, propter mutatum Periandrum: quibus auditis, Solonem addidisse suum apopthegma, χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoque quod meminit Plutarchus in commentario, περὶ Δυσωπίας. Platonem, cum Heliconem quendam Dionysio datis literis commendasset, scribens illum virum probum ac modestum, adscripsisse in calce Epistolæ: Γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου. i.e. *Hac autem tibi scribo de homine, videlicet animante natura mutabili.* Nec absurde quis referat ad celeberrimam illam Hesiodi sententiam:

Τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως. Ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς τε καὶ ὄρθιος οἶμος ἐφ' αὐτὴν
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι
Ῥηϊδίη δ' ἔπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα.

i.e. *Omnino vitium facile est contingere cuivis.*
Est via ad id brevis, & vicina in sede moratur,
Contra virtutem sudoribus undique divi
Præsepsere, & longus ad hanc perque ardua callis,
Asper & est primum: sed ubi alta cacumina victor
Contigeris, jam fit facilis, licet ardua dudum.

Neque quicquam est tritius eo, quod dixit Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum secundo: Περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη καὶ ἀρετή. i.e. *Et ars & virtus circa id versatur, quod est difficilius.* Eodem pertinet:

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni.

Et Euangelicum illud de via arcta, quæ ducit ad vitam. Item de duplici via apud Inferos, quarum altera ducit ad campos Elysios, altera ad malam rem. Diximus alibi de Litis & Ate, quæ fabula declarat, multo difficilius esse bene facere quam male, sarcire concordiam, quam rumpere. Eam sententiam Pindarus extulit in Pythiis hymno quinto: Ῥάδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις, ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖθις ἕσσαι δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξ ἀπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται. i.e. *Facile est civitatem commovere, etiam malis. Cæterum in locum pristinum ilico reponere difficile sane est, ni Deus principibus gubernator contingat.* Retulimus alibi quod in seditione etiam Androclides abjectissimus belli ducem agat. Et nos hac ætate vidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebratur elegans Lacedæmonii dictum, apud quem cum quidam laudibus veherent Philippum, quod civitatem opulentissimam evertisset: *Atque*, inquit, *non posset talem condere.* Hujusmodi voces inscribi deberent Principum animis, qui cum ne minimam quidem urbeculam exstruant, Dii sibi videntur, quod urbes & agros perdant.

XIII. *Colophonia ferocitas.*

Κολοφώνια ὕβρις. i.e. *Colophonia ferocitas.* In insolentes, qui ferociter despiciunt, & affligunt humilioris fortunæ homines. Aut in eos, quibus sua ferocitas exitium attulit. Sumptum ab arrogantia superbiaque ejus gentis. Refertur à Diogeniano in adagionum collectaneis. Theognis:

Ὕβρις καὶ μάγνητας ἀπώλεσε καὶ Κολοφῶνα.

i.e. *Perdidit & Colophona ferox mens & magnetes.*

De gentis hujus ferocia nonnihil dictum est nobis in proverbio, *Colophonium suffragium.*

XIV. *Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris.*

Vulgo apud nostrates circumfertur adagium, *Haud fidendum esse cuipiam, nisi cum quo prius modium salis absumpseris.* Significant autem hominis ingenium non posse perspici, nisi diuturno convictu, longoque commercio. Apparet proverbium hoc ab antiquitate profectum esse. Quandoquidem Aristoteles lib. Moralium octavo, simile quiddam refert, his quidem verbis: Ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας, κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. i.e. *Præterea autem spacio temporis & consuetudine opus est. Siquidem, juxta proverbium, fieri non potest, ut nos mutuo pernoscamus antequam salis, quem dicunt modium pariter absumpserimus.* Idem Moralium Eudemiorum lib. septimo: Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. i.e. *Quapropter in proverbium abiit salis modius.* Eodem in libro refert illud quoque ex Poeta quopiam hemistichium, ni fallor:

Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος. ——

i.e. *Non est amicus absque temporis mora.*

Addit ex Theognide:

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον, οὐδὲ γυναικὸς,
Πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.

i.e. *Haud nosse ingeniumve viri licet, aut muliebre,*
Ut nec jumenti, ni experiare prius.

A Notat hanc parœmiam & Plutarchus in commentario: Περὶ φιλαδελφίας, his quidem verbis: Τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε Θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν. Ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲν ἀναμένει τὸν θρυλλούμενον τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγέγονε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐνταῦθα δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι, μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. i.e. *Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amantem judicare, sed amare postea quam judicaris. Siquidem ubi natura ipsa dux est ad benevolentiam præcedens judicium, neque exspectans illum vulgo celebratum* salis modium, *quippe quæ amicitiæ seminarium inseverit, ibi non oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores.* Me-
B minit hujus parœmiæ & M. Tullius in sermone De Amicitia: *Verum illud est, quod vulgo dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit.* Huc pertinet illud quoque Sophoclis in Oedipo:

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μόνῃ.

i.e. *Mora temporis probum arguit tantum virum.*
At improbum vel unico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius proverbialis:

Ἦθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος.

i.e. *Nota morum & index tempus est mortalibus.*

Idem admonet illud Epicharmi:

C Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν.

i.e. *Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.*

Versus integer refertur apud Cic. lib. Epist. ad Atticum I. *Atque ita tamen novis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam:*

Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.

Sic enim carmen Trochaicum è vestigiis codicum restituimus, ne quis temere depravet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello De petitione consulatus: *Quamobrem Epicharmion illud teneto, nervos atque artus esse sapientiæ, non temere credere.* Item illud Euripidis in
D Helena:

—— Σώφρονος δ' ἀπιστίας
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

i.e. —— *Prudente diffidentia*
Haud alia res utilior est mortalibus.

Invenio citatum mutilatim ad hunc modum:

—— Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών.

i.e. —— *Modium salis postquam ederis.*

Quo quidem licebit uti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic: Tum demum isti fidas, ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem jambicus dimeter, ex Poeta quopiam, sicuti
E conjicio, sumptus.

XV. *Leporem non edit.*

Antiquitus superstitiose creditum est, esu leporinæ pulpæ conciliari formam. Unde exstat jocus Martialis in Gelliam lib. V. quæ, misso lepore, addebat ex vulgata opinione ad muneris commendationem,

Formosus septem, Marce, diebus eris.

Id Poeta in ipsam torquens, quæ deformis esset:

Si me non fallis, inquit, si verum, lux mea, dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.

Plinius lib. XXVIII. cap. IX. scribit leporem in cibis sumptum gratiam corporis in septem dies conservare.
F Lampridius scribit, Poetam quendam in Alexandrum Severum, quod quotidie vesceretur leporina, ita lusisse,

Pulchrum quod vides esse nostrum Regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venetus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.

Primum carmen vitiatum est. Hos versus quum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam satis Christiane, nam hoc illi ab inimicis objectum est, quod Mosen & Christum quendam haberet in larario:

Pul-

A *Pulchrum quod putas esse vestrum Regem*
Vulgari miserande de fabella,
Si verum putas esse, non irascor,
Tantum tu comedas velim lepusclos;
Ut fias animi malis repulsis
Pulcher, ne invideas livore mentis.

Si vides, lector, parum observatas metri leges, memineris Imperatorem scripsisse, cujus est præscribere leges, non parere. Est autem & piscis *lepus* appellatus, qui venenum habet immedicabile, si quis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominem, auctore Plinio: *lenta tabe consumit.* Malum hac deprehenditur nota, quod piscem olent, qui ederint. Huic B homo vicissim pestilens est, cujus contactu protinus emoritur. Hoc cibis admixto, multos sustulit Domitianus, eodem Titum fratrem sustulisse creditur, ut auctor est Philostratus in Apollonii vita. Proinde in hos qui contabescunt, nec ulla Medicorum ope possunt restitui, dici poterit: *Edit leporem marinum.*

XVI. *Plena manu.*

Plena manu, pro eo, quod est, ampliter, copiose, prolixe, minimeque maligne. Translatum ab iis, qui non minutim & parce, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticum libro secundo: *At hercle alter familiaris tuus Horatius, quam* plena manu, *quam ornate no-* C *stras laudes in astra sustulit.* Seneca in Declamationibus: *Liberaliter hodie, &* plena manu *faciam.* Idem in ludicro, quod scripsit in Claudium Cæsarem: *At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissimo faveret, fecit illud* plena manu, *& Neroni multos annos donat.* Fit lepidius, quo magis ad animi res transfertur.

XVII. *Sine rivale diligere.*

Sine rivale diligere dicuntur, qui stulte mirantur, quod nemo alius concupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur, & indocti Poetæ suas nugas soli diligunt. Sumpta est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo velit. Exstat adagium in Epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum libro sexto: *Hujus nebulonis oratione si Brutus* D *moveri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis.* Item lib. ad Qu. fratrem tertio: *O Dii, quam ineptus, quam se ipse amans, sine rivali.* Horatius in Arte Poetica:

Nullum ultra verbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine rivali teque & tua solus amares.

XVIII. *Pedibus trahere.*

[1] *Pedibus trahere*, est, rem pro suo arbitratu versare. M. Tullius ad Atticum libro quarto: *Non recordor unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fratrem meum & te si habeo, per me pedibus ista trahuntur.* Idem libro septimo Epistolarum familiarium: *Nam de judiciis quod* E *quereris, multo labore minus* trahuntur *per me* pedibus *omnes rei.* Apud T. Livium tertiæ decad. lib. iv. *Andronodorum parantem cedere principatu, Demarata uxor admonuit vocis, quam Dionysius usurpare solebat, Non equo insidentem sed* pedibus tractum *debere relinquere tyrannidem, quod facili momento esset quo quis vellet die cedere possessionem magna fortuna, facere & parare eam difficile atque arduum esse.* Ex his verbis liquet, eos *pedibus trahi*, qui plane victi, sunt in potestate victoris. Metaphora ducta videri potest, vel à Vulcano illo Homerico, quem Jupiter, ut longe viribus præstantior, *pedibus tractum* è cœlo dejecit, quemadmodum testatur ille:

F Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.

i.e. *Protractum pedibus supero dejecit Olympo.*

Vel ab ejusdem Hectore, cui victor Achilles libro Iliados vigesimo secundo:

Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης, βοέους δ' ἐξῆπτεν ἱμάντας
Ἐκ δίφροιο δ' ἔδησε, κάρη δ' ἕλκεσθαι ἔασεν.

1 *Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu versare.*] Hoc dixit, quia legebat apud Ciceronem, *Per me pedibus trahuntur:* &, *Per me trahuntur,* accipiebat pro, *Ego traho.* Sed, *trahantur,* legi debere, & *per me* alia significatione accipi, in meis in Ciceronem castigationibus ostendi. *H. Stephanus.*

i.e. *Qua post ambo pedes calcaneus imus adhæret*
Talo, transfodit nervos, ac bubula lora,
Inservit, corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput. ——

Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem lib. octavo, ab Hercule victore:

—— *Pedibusque informe cadaver*
Protrahitur. ——

Juvenalis Satyra quinta:

Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras, si quid tentaveris unquam
Hiscere. —— ——

XIX. *Naribus trahere.*

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι. i.e. *Nare trahi*, est, citra judicium alieno arbitratu quo vis adduci. Metaphora mutuo sumpta à bubalis animantibus, qui annulo in summam narem inserto circumducuntur, non aliter quam equi freno. Quanquam & equis lignum aut ferrum dentatum in nares inseritur, aut etiam in morsum, ad cohibendam eorum ferociam. Id instrumentum *Postomin* appellatum indicat Nonius. Lucianus in Dialogo quodam Junonis & Jovis: Σοῦ μὲν καὶ πάνυ οὗτος γε δεσπότης ἐστί, καὶ ἄγει σὲ, καὶ φέρει τῆς ῥινός φασιν ἕλκων. i.e. *Iste quidem modis omnibus tibi dominatur, ducitque te, & circumagit, ipsa, quod dici solet, nare trahens.* Idem in Hæresibus: Οὐδὲν κωλύσει σὲ τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι ὑφ' ἑκάστων. i.e. *Nihil obstiterit, quo minus à quibusvis nare traharis. Obtorto collo trahi* dicuntur, qui volentes nolentes ad aliquid adiguntur. Philostratus in Heliodoro pro eodem dixisse videtur, *mento trahere.* Ἀλλὰ παρήγαγεν αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια, ἄκοντά τε καὶ τοῦ γενείου ἕλκων. i.e. *Sed adduxit illum ad tribunalia, & nolentem* [1] *& mento trahens.* Id translatum est ab equis, quos equisones inferiore labro trahunt donec imponant frenum.

XX. *Barbarus ex trivio.*

Βάρβαρος ἐκ τριόδου. i.e. *Barbarus ex trivio.* In hominem dicebatur extremæ humilitatis, ac prorsum nullius precii, perinde quasi dicas, extremum ac vilem servulum alicunde è triviis emptum, non dono datum, aut domi natum. Lucianus in eum, à quo fuerat Prometheus appellatus: Οἷος ἐκ τριόδου βάρβαρός τις καὶ μικρόν. i.e. *Qualis pene barbarus quispiam è trivio.* Quanquam quidam hoc loco legunt non *barbarus*, sed βόρβορος ἐκ τριόδου. i.e. *Cœnum è trivio*, quæ lectio sola probanda est, mea quidem sententia, propterea quod eo loco de luto fiat mentio, non de barbaro quopiam. Item Plato libro de Rep. septimo: Καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι. i.e. *Ac revera in cœno quopiam barbarico.* Loquitur de anima demersa tenebris ignorantiæ.

XXI. *Rara avis.*

Rara avis, proverbio dicebatur res quævis, nova, & inventu perrara. Persius:

—— *Si forte quid aptius exit,*
Quando hæc rara avis *est.*

Juvenalis:

Rara avis in terris, nigroque simillima Cycno.

Idem:

—— *Corvo quoque rarior albo.*

Quin & Phœnicis raritas in proverbium abiit. Ducta allegoria ab avibus peregrinis & inusitatis, quæ nonnunquam casu in nostram regionem devolant, vel miraculi gratia deportantur. Unde illud sæpius iteratum apud Aristophanem:

—— Τίς ἐστιν ὄρνις οὗτοσί;
i.e. —— *Quæ est hæc avis?*

De hospite & ignoto.

XXII. *Succisiva opera.*

Succisivis operis fieri dicitur, quod horis quibusdam quasi furtivis agitur, ubi jam ordinariis ac legitimis officiis perfuncti sumus. Metaphora traducta à merce-

1 *Et nolentem & mento trahens.*] Non *mento trahens*, sed *barba trahens*, interpretari debuit: quam enim γένειον præbet *mentum?* Nempe eum decepit illa, quam falso imaginabatur ab equis metaphora. *H. Stephanus.*

nariis

nariis aut servis, qui præter pactas operas, quas debent, extra justas illas horas nonnihil etiam operantur sibi, quod cedat in peculium. M. Tullius lib. De Oratore secundo: *Quæ ego sero, quæ cursim arripui, quæ* succisivis operis, *ut ajunt, iste à puero summo studio, summis doctoribus.* Idem Philippica secunda: *Et tamen omnigenere monumentorum meorum perfecisse* operis succisivis, *ut mea vigiliæ meæque literæ, & juventuti utilitatis, & nomini Romano laudis aliquid adferrent.* Idem libro De Legibus primo; Succisiva *quædam* tempora *incurrunt, quæ ego perire non patior, ut si qui dies ad rusticandum dati sint, ad eorum numerum accommodentur, quæ scribimus.* Plinius in præfatione Historiæ Mundi: *Et occupati officiis*, succisivis temporibus *ista curamus, i. e. nocturnis.* Itaque, quod obiter atque aliud agentes curamus, id *opera succisiva* tributur. Græci simili pene figura πάρεργον appellant. Agathon apud Athenæum:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Quorum carminum, quandoquidem verti commode non possunt, hæc est sententia, *Quod obiter faciundum erat ei principalem operam impendimus, Quod principalis est opera, id obiter curamus.* Legimus etiam τὸ ὁδὸς πάρεργον, quod à proposito sit paulo alienius & παρέργως, quos nos fere, *obiter* aut *negligenter* vertimus. Divus Hieronymus in Epistola quædam: *Cum hoc* furtivis, *ut ajunt*, operis *ad lucernulam velox notarii manus me dictante signaret. Furtivas* vocat, quod illi *succisivas.*

XXIII. *Compressis manibus.*

Compressis sedere manibus, dicitur in ociosos, & nihil aliud quam sua fata deplorantes. Titus Livius ab Urbe Condita libro septimo: *Quur veteranus dux fortissimus bello, compressis, quod ajunt, manibus sedeas.* Exstat & in Hebræorum proverbiis: *Paululum conseres manus*, in ignavum, figura sumpta à gestu sollicitorum quidem, sed inertium tamen.

XXIV. *Joca seriaque.*

Quoties omnia nostra cum aliquo communicamus, cum eo *joca seriaque* conferre dicimur. M. Tullius libro de Finibus Bonorum secundo: *At qui cum* joca seriaque, *ut dicitur, qui cum arcana, qui cum occulta omnia? Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico.* Donatus in Adelphos, hujusmodi ferme figuras omneis quæ constant ex contrariis, proverbiales existimat. Quod genus sunt: *Fanda infanda: quo jure quaque injuria: facta atque infecta: digna atque indigna: fasque nefasque: clamque palamque: terraque marique: noctesque diesque: juvenesque senesque: neque in minimo neque in maximo: neque Deos neque homines veretur: vocatus atque invocatus: re salva & perdita:* atque alia hujus generis innumerabilia, de quibus meminimus & in initio operis.

XXV. *Ea tela texitur.*

Proverbialis allegoria, *Ea tela texitur*, pro eo, quod est, ejusmodi negocium in manibus est, & res inceptantur tales. Translatio sumpta à textoribus telam instituentibus. M. Tullius in extremo de Oratore lib. *Quanquam ea tela texitur, & ea incitatur in civitate ratio vivendi, ac posteritati ostenditur, ut eorum civium, quos nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus.* Plautus dixit, *exordiri telam*, pro incipere negocium: *Exorsa est hæc tela non omnino pessime mihi.* Affine est illi quod alibi dicemus, *Exordiri telam.*

XXVI. *Multas amicitias silentium diremit.*

Πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. i. e. *Multas amicitias silentium diremit.* Admonet adagium, assiduo convictu, ac frequentibus alloquiis necessitudines ali, intermissione & absentia dissolvi. Meminit hujus Aristoteles libro Moralium octavo: Ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν· ὅθεν εἴρηται, πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. i. e. *Quod si diuturna fuerit absentia, videtur & necessitudinis oblivionem adferre: unde dictum est illud,* Multas amicitias silentium diremit. Versus, ut refertur in collectaneis diminutus est una syllaba. Ab Aristotele citatur integer Heroicus:

Plurimum amicitias solvere silentia ruptas.

Apud Athenæum libro quinto citantur ex anonymo Poeta versus hi:

Οὐ χρὴ συμποσίοιο φίλους ἀπέχεσθαι ἑταίρους
Δηρόν, ἀνάμνησις γὰρ πέλει χαρίεσσα αὕτη.

i. e. *Non diu amicorum mensis decet abstinuisse,*
Quippe animi memoris res hæc renovatio bella est.

Figuratius, atque ob id ipsum elegantius est illud Alphii fœneratoris dictum apud Columellam: *Bona nomina nonnunquam mala fieri, si nunquam interpelles.* Ille *nomina*, Jureconsultorum more, debitores vocat, & *interpellare*, subinde creditum reposcere. Vox autem Græca, ἀπροσηγορία, non ita commode reddi Latine potest: neque enim simpliciter significat silentium, sed illud silentium, cum quis non appellat ac salutat amicum.

XXVII. *Ad pileum vocare.*

Ad pileum vocare, pro eo, quod est, ad libertatem invitare, aut promissis ingentibus seditionem commovere, proverbiali figura dixit Macrobius libro Saturnalium primo: *Dicet aliquis nunc me dominos de fastigio suo dejicere, & quodammodo ad pileum servos vocare.* Atque hæc quoque verba sublegit à Seneca, qui Epistola quadragesima septima scribit in hunc modum: *Dicat nunc me* vocare ad pileum *servos, & dominos de fastigio suo dejicere.* Livius libro XIV. *Postero die servi* ad pileum vocati, *& carcere vincti emissi, confusaque omnis multitudo Hippocratem atque Epicidem creant Pretores.* Metaphora ducta à veterum consuetudine, qua servi, cum statum mutarent, ac manumitterentur, capite raso *pileum* accipiebant. Unde est in Amphitryone Plautina, sub persona Sosiæ servi libertatem optantis: *Quod ille faciat Juppiter, ut ego hodie raso capite calvus capiam pileum.* Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apophthegmatis Scipionis, qui non prius sustinuit agere cum Carthaginensibus de pace, quam L. Terentium, quem captivum habebant, ad sese reducerent. Terentius autem Scipionem triumphantem subsequutus est pileatus, veluti libertus. Item quod ibidem refertur de T. Quinctio, quem in triumpho subsequuti sunt pileati omnes Romani, quos in bello captos & apud Græcos servientes drachmis quingentis redemptos ipsi dono dederant. Cujus meminit T. Livius lib. quarto de Bello Macedonico. Martialis libro Epigrammatum secundo ad Olum:

Totis pilea sarcinis redemi.

h. e. Rebus omnibus relictis contemptisque peperi mihi libertatem. Etenim qui potest nihil habere, is nulli servire cogitur, eique liberum est suo more vivere. Atque ideo subjicit:

Servum si potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere.

Persius:

———. *Hanc nobis pilea donant.*

Suetonius in Tiberio: *Servisque* ad pileum *frustra vocatis, in Siciliam profugit.* Idem in Nerone: *Obiit trigesimo secundo ætatis anno, die quo quondam Octaviam interemerat. Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret: nimirum hoc indicio additam sibi libertatem significans.* Servius in Æneidos octavum, refert Feroniam servorum Deam haberi, in cujus templo capite raso soliti sint pileum accipere. Videtur autem, pileum priscis insigne fuisse virtutis spectatæ, ut hinc fluxerit mos, ut qui Magistri Doctorisque titulo decorantur, pileum accipiant. A. Gellius Noctium Atticarum VII. cap. IV. scribit, servos eos venire solitos pileatos, quorum nomine venditor nihil præstaret. Ejus rei Cælius Sabinus Jureconsultus hanc fuisse causam scribit, quod ejusmodi conditionis mancipia insignia esse in vendendo deberent, ut emptores errare & capi non possent, neque lex vendundi operienda esset, sed oculis jam perciperent, quodnam esset mancipiorum genus.

XXVIII.

XXVIII. *Ejusdem Musæ æmulus.*

Ejusdem artis aut disciplinæ studiosi, *Ejusdem Musæ æmuli* dicuntur. Usurpatur apud A. Gellium proverbii vice. Græci ὁμοτέχνους appellant *ejusdem artis opifices.*

XXIX. *Lolio victitant.*

Ænigmate proverbiali *Lolio victitare* dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes vocant. Plautus in Milite: *Mirum est* lolio victitare *te, tam vili tritico. Quid jam? Quia lusciosus. Verbero, adepol tu quidem cæcus haud lusciosus.* Lolium autem Plinius inter frugum pestes commemorat, una cum carduis ac tribulis. Virgilius in Bucolicis:

Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.

Item Georgicôn libro primo:

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Esset rubigo, segnisque horreret in arvis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylva
Lappæque, tribulique, interque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.

Inest autem lolio peculiare quoddam malum, ut oculis caliginem inducat, id quod indicat Ovidius libro Fastorum primo, cum ait:

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Hinc nimirum jocus proverbialis.

XXX. *Intus canere. Aspendius citharœdus.*

Qui privati commodi impendio studiosi essent, ac fere quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent utilitatem, ii proverbio *Intus canere*, iidem apud Græcos Ἀσπένδιοι κιθαρισταί. i.e. *Aspendii citharistæ* dicebantur. M. Tullius in Verrem Actione tertia: *Atque etiam* Aspendium citharistam, *de quo sæpe audistis, id quod est Græcis in proverbio, quem omnia* intus canere *dicebant, sustulit, & intimis ædibus suis posuit, ut etiam illum ipsum artificio suo superasse videatur.* Facetissime taxavit Cicero Verris rapacitatem, qui *intus canentem* in intimis ædibus collocarit, h. e. plus quam intus cecinerit. Idem in Rullum adversus Legem Agrariam: *Atque hoc carmen hic Tribunus plebis, non vobis, sed sibi intus canit.* Nam ostendit Tullius in ea oratione, legem tametsi popularis videretur, haud tamen Populi, sed Decemvirûm utilitati repertam. Porro de *Aspendio citharœdo* Asconius Pedianus ad hanc ferme sententiam, enarrat: *Vulgares citharœdi cum canunt utriusque manus funguntur officio, ita ut dextra plectrum teneant, id quod foris canere appellant: sinistra digitis chordas carpant, quod quidem* intus canere *vocant. Difficile autem visum est, quod* Aspendius citharœdus *faciebat, qui nequaquam utraque uteretur manu, sed omnia, i. e. totam cantionem, intus, & sinistra tantum manu complecteretur: atque ita tacita levique modulatione sinistra contactis chordis, cantilena peragebatur, ut vox ad citharœdum duntaxat, aut proxime adsistentem perveniret. Hinc fluxisse proverbium, ut furaces homines* Aspendii citharistæ *Græcis vulgo dicerentur, quod, ut hi carminis, ita illi furtorum essent occultatores.* Fatetur Asconius adagionem etiam in illos apte dici, qui multum intestinis suis commodis consulunt præter honestatem. Neque discrepat interpretamentum, quod adfert Zenodotus ex Zenone Myndio in Adagiorum collectaneis. Porro Aspendus Pamphyliæ civitas est, auctore Stephano: unde *Aspendii* dicebantur, apud quos Citharœdi hoc artificio præcelluisse videntur. Ad hoc proverbium apparet allusisse Plinium libro vigesimo octavo, capite quinto, cum ait: *Verum id remediis cecinit, non epulis.*

XXXI. *In lapicidinas.*

[1] Εἰς λατομίας. i. e. *In lapicidinas.* Simillimum est illis: Ἐς κόρακας, &. Ἐς τὴν μακαρίαν, cum significamus quempiam è medio tollendum, & in rem malam aliquo auferendum. Natum à Philoxeno Poeta dithyrambico, qui cum Dionysii tyranni Poemata non probaret, utpote indocta, in lapicidinas ab eo detrusus est: deinde revocatus illinc amicorum precibus, ubi denuo Dionysium sua carmina pronunciantem audisset, surrexit, & rogatus à Dionysio, quid esset rei, respondit, satius ac potius esse *in lapicidinis* vitam degere, quam illius audire Poemata. M. Tullius in Epistolis ad Atticum libro quarto, Philoxeni animum probat, qui maluerit in carcerem reduci quam assentari tyranno. Lucianus in libello, cui titulus De mercede servientibus: Σὺ δ᾽ οὖν ἐὰν μὴ ἐπαινῇς, ἐς τὰς λιθοτομίας Διονυσίου εὐθὺς ἀφίξῃ. i.e. *Quod ni tu laudes, protinus* in *Dionysii* lapicidinas *relegaberis.* Plautus in Captivi duo: *Inde ibis porro in latomias lapidarias.* Hoc nomine carcer erat insignis, quem Dionysius exstruxerat. Plutarchus libro II. De Fortuna & Virtute Alexandri: Οἷος ἦν ἀνάπαλιν Διονύσιος ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβάλλων, ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς, εὐθὺς ἀπαρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν. i. e. *Qualis rursus erat ille Dionysius qui Philoxenum Poetam in Latomias conjecit, quod ipsius tragœdiam emendare jussus, ab ipso statim initio usque ad finem dispunxit.* M. Tullius in Verrem actione VII. *Latumias Syracusanas omnes audistis, plerique nostis. Opus est ingens, magnificum, Regum ac tyrannorum, totum est è saxo, in mirandam altitudinem depressum, & multorum operis penitus excisum.* Item in eadem: *carcer ille, qui à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ latumiæ vocantur, in istius imperio domicilium Romanorum fuit. Ut quisque istius animum aut oculos offenderat, in Latumias statim conjiciebatur.* Idem in eundem Actione tertia. *L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus, qui juratus apud vos dixit, multos cives Romanos in Latumiis istius crudelissime per vim morte esse multatos* &c. Hujus carceris meminit & T. Livius Belli Punici secundi libro sexto.

XXXII. *Equi senecta.*

Ἵππου γῆρας. i. e. *Equi senecta.* Proverbium in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in juventa, postea quam consenuerint, ad sordidas curas semet abjiciunt. Allegoria sumpta à generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrum, aut aliud id genus opus detruduntur, olim in precio habiti, dum viribus integris essent. Plutarchus in libello, cui titulus, An seni sit administranda Respub. Οὐ παντάπασιν δόξει τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον, Ἵππου γῆρας ἐπάγεσθαι μηδενὸς ἀναγκάζοντος; i. e. *An non plane videbitur* equi senectam, *quemadmodum vulgo vocant, arcessere, nemine compellente?* Cum hoc convenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Majore:

Sicut fortis equus spacio qui forte supremo
Vicit Olympia, non senio confectu' quiescit.

XXXIII. *Si tibi amicum, nec mihi inimicum.*

Plato in Theæteto: Ἀλλ᾽ εἰ οὕτως, ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ᾽ ἐμοὶ ἐχθρόν, φασιν οἱ παροιμιαζόμενοι. i. e. *Si istud tibi amicum, Theodore, nec mihi est inimicum, quemadmodum proverbio dicunt*, h. e. si tibi res placet, mihi non displicet. Captata est autem in figura vocum pugnantia: deinde τὸ ἀμφίβολον φίλου καὶ ἐχθροῦ, quorum utrumque è personis ad res detorquetur: quanquam ad personas relata sunt usitatiora. Usus erit, quoties alienæ obsequimur voluntati.

XXXIV. *Rana Gyrina sapientior.*

Plato in Theæteto: Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ᾽ ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. i. e. *Nos illum tanquam Deum ob sapientiam admirabamur. At ille nihilo*

[1] Εἰς λατομίας.] Mutilavit adagium Erasmus, & male (ac sine auctore, ut opinor) in classem retulit illorum, ἐς κόρακας: &, ἐς τὴν μακαρίαν. Nam integrum proverbium est apud Suidam: Ἄπαγέ με εἰς τὰς λατομίας. i. e. *Abducito me in latomias.* Quæ verba dicta Dionysio à Philoxeno (mallem te in latomias iterum abduci, quam cogi laudare ejus poemata) in proverbium abierunt. Id autem iis quadrat, qui paratos se ajunt quidvis potius perpeti, quam ut ad hoc illudve indigne adigantur. Ut Philoxenus à se ipso impetrare non poterat, & animo suo imperare, ut Tyranno illi assentaretur. *H. Stephanus.*

magis antecellebat prudentia, quam rana Gyrina. Sumptum est adagium ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους vocant, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit, ut mira celeritate se, quo velint, volvant, versentque: quemadmodum testatur quisquis is fuit, qui scripsit Etymologicon Græcarum dictionum. Meminit Gyrinorum & Hesychius. Suidas etiam Aristophanis adducit testimonium:

Οἷον πατέρες βοῶσι Γυρίνων.

i.e. *Quemadmodum patres clamant Gyrinorum.*

Nec ab his abhorrent, quæ tradit Plinius lib. nono cap. quinquagesimo primo: *Ranæ*, inquit, *supervenient prioribus pedibus alas fœmina mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas Gyrinos vocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque semestri vita resolvuntur in limum, nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat.* Hactenus Plinii verba recensuimus. Meminit & Aratus:

Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι Γυρίνων.

i.e. *Inde Gyrinorum clamant per stagna parentes.*

Porro cum ranæ tribuitur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet Gyrinis, quos vix deprehendas animal esse, nisi moverentur. Ut autem hunc locum diligentius expenderem, Hieronymus Alexander, vir non tantum literis clarus, mihique vetere necessitudine junctus, in causa fuit, ille rursus quod indicavit Cœlio Calcagnino transcribit. Nos neutrum voluimus sua laude fraudatum esse. Neque enim unquam tam juveniliter fuimus affecti, ut nobis placuerit Cornicula Æsopica.

XXXV. *In puteo constrictus.*

Plato in Theæteto: [1] Τί γὰρ χρήσῃ ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, Ἐν φρέατι συσχόμενος. i.e. *Cur enim utaris inexplicabili quæstione, In puteo, quemadmodum ajunt, constrictus?* Quadrabit in eos, qui in angustias eas redacti sunt, ut extricare sese nullo modo possint. Non admodum abludit ab illo: Ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. i.e. *In puteo cum cane pugnare.* Item illo, *Canterius in fossa.*

XXXVI. *In easdem ansas venisti.*

Plato in Phædro: Περὶ τούτου μὲν, ὦ φίλε, εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. i.e. *Quantum ad istam rem pertinet, amice, in easdem ansas venisti*, i.e. nihilominus teneris, nec potes effugere quin dicas. Item Aristides in communi quatuor Oratorum defensione: Ὥς ἔχειν ἂν πάλιν ὁ Καλλικλῆς εἰς αὐτὰς λαβὰς ἐπανελθεῖν. i.e. *Itaque Callicli erat in easdem ansas recidendum.* Quadrat in eum, qui sic irretitus est, ut quocumque se vertat, teneatur: nec explicare sese possit. Huic simillimum est, quod scribit Lucianus in Hermotimo, Οἰόμενος γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας. i.e. *Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti.* Item illud, quod alibi dicetur, Κύκλῳ περιέλκειν.

XXXVII. *Qui possim ab hoc epulo abesse?*

Plato in Phædro: Πῶς γὰρ οἷός τε ἄλλῳ τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; i.e. *Qui possim ab hoc epulo abstinere?* De re vehementer suavi atque expetenda, quod genus est festum aliquod convivium. Allusum, opinor, ad eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quod cum reliqui Dii adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum epulum, sola fuisset præterita, solaque domi sederit, secum stomachans, quod nihil ex illo nidore sentiret. Qua de re meminit Lucianus in Lapithis. Item in libello De Sacrificiis.

XXXVIII. *Dulcis cubitus.*

Γλυκὺς ἀγκών. i.e. *Dulcis cubitus.* Abominantis est sermo, aut cum aliud dicimus aliud sentientes. Plato in Phædro: Γλυκὺς ἀγκὼν, ὦ Φαῖδρε, λέληθέ σε, ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς ἀγκῶνι λανθάνει σε, ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων. i.e. *Num*, A *Phædre, fugerat te, quod* Dulcis cubitus à *longo illo, qui in Nilo est, cubito dictus esset. Quin etiam præter cubitum illud fugit te,* [1] *quod qui rerum civilium sunt peritissimi, conscribendarum orationum, ac posteris relinquendarum sunt cupientissimi.* Hactenus Plato. Ancon autem Nili pars est, in qua navigantes plurimum & sudant & periclitantur. Unde proverbio dicebant κατ' εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών. i.e. *Dulcis cubitus*, quasi deprecantes ejus loci discrimina. Id autem perinde valet, quasi dicas: εὔφημα φώνει. i.e. *Bona verba*, aut, *bene ominata loquere.* Sunt, qui è Comico Platone natum existiment. Is in fabula, cui titulus, Phaon, senem facit amantem tibicinam, atque hæc loquentem: Ὦ χρυσοῦν ἀνάθημα· ὦ πᾶσιν ἐμοῖσι τρυφεροῖς τρόποις ὦ γλυκὺς ἀγκών. i.e. B *O aureum amiculum: o meis deliciosis moribus gratus cubitus.* Suidas scribit *Anconem* Carthaginensibus vocari domicilium obscurum ac profundum, in quod conjici solent, si quibus indignaretur Tyrannus. Præterea summa montium juga, *Ancones* vocari. Denique præter alia gurgitem ac tumorem fluminis circa ripas, propter anfractum & amnis repercussum, *Anconem* dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quod quibusdam locis ripa excurrat, promineatque specie cubitali. Unde & oppidis ac locis aliquot *Anconis* inditum est vocabulum, ut Anconi Picentinorum civitati, teste Stephano. Item Ovid. lib. Transform. ultimo: C

——— *Et spissi littoris Ancon.*

Ut quidam legunt. Valerius Argonauticôn lib. quarto:

Quid memorem, quas Iris aquas, quas torqueat Ancon?

Unde non absurde, κατ' ἀντίφρασιν quis acceperit, sicut placet Zenodoto. Nam alii putant per exclamationem dictum. Athenæus libro Dipnosophistarum duodecimo ostendit *Anconem* locum quempiam fuisse Sardis, voluptatum ministeriis paratum: in quo popinæ, scorta, atque aliæ id genus deliciæ. *Dulcis* igitur *Ancon*, ob blandimenta voluptatum, sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat, Polycratem apud D Samios mulieres aliquot voluptatum architectrices instituisse, ad exemplum Anconis dulcis Sardorum, eumque locum Laura dictum fuisse, sive Samiorum flores. Idem addit, Omphalen ejus gentis Reginam, per vim virgines dominorum cum eorum servis inclusisse ad stuprum, ne sola haberetur impudica. Ludos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse, sceleris atrocitatem verbo mitigantes. Vocem autem dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locum ossibus durum, παρὰ τὸ ἐπάγεσθαι τὴν χεῖρα, i.e. *ab adducenda* E *manu*, velut ἀγνυσθαι, i.e. *frangendo:* sive ab ἄγχειν, i.e. *à præfocando.* Hesychius adjicit & murorum flexus ἀγκῶνας vocari. Breviter, quicquid in cubiti speciem inflectitur, ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ Ancones.

XXXIX. *Bos ad præsepe.*

Βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. i.e. [2] *Bos ad præsepe.* In emeritos dici consuevit, quique jam ob ætatem ocio, vitæque molliori indul-

1 Τί γὰρ χρήσῃ, &c.] Τί χρήσῃ non recte interpretatur. Ita enim sumitur, ut in isto genere loquendi: οὐκ ἔχω τί χρήσωμαι τοῖς πράγμασι. H. Stephanus.

1 *Quod qui rerum civilium sunt peritissimi, &c.*] Alius Græcorum verborum est sensus, nimirum: *Qui ex politicis*, vel *inter politicos excelsissimo sunt animo præditi.* Nam μέγιστον φρονοῦντες non significat *peritissimi*, sed *maxime elato animo*, vel *excelso supra alios animo præditi:* nec πολιτικῶν μέγιστον φρονοῦντες regitur: nec est neutrius generis, ut nominativus sit πολιτικὰ, i.e. *res civiles:* sed est genitivus partitionis, ut Grammatici loquuntur, masculini generis, nominativum habens πολιτικοί, i.e. *rerum civilium periti.* H. Stephanus.

2 Βοῦς ἐπὶ φάτνῃ.] In emeritos, & ob ætatem ocio vitæque molliori indulgentes, dici putat hoc adagium, quod existimet idem esse cum illo, βοῦς ἐν αὐλίῳ. Qua in re falli eum, non obscurum est. Neque enim admittebatur bos ad præsepe tum primum, quum consenuisset, sed in juventute perinde ac in senectute edebat ἐπὶ φάτνῃ, i.e. *in præsepi.* Ita enim vertere malo, quam *Ad præsepe:* ne ambiguitas ulla sit: quum *Ad præsepe* sonet potius ἐπὶ φάτνην, veluti subaudito verbo aliquo motus, aut participio. Porro nec verba hæc, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, proverbialia esse, nec talem sensum habere apud Philostratum, dicturus erat, meo quidem judicio, si, quo esset ab eo allusum, intellexisset. Is enim Agamemnonis cædem describens, alludit ad Homeri verba, vel potius ea usurpat, quæ apud illum habentur de eadem cæde. Habentur autem duobus locis: primum Odyss. Λ

To

A indulgent. [1] Effertur & ad hunc modum: Βοῦς ἐν αὐλίῳ. i. e. *Bos in stabulo.* Congruit & in eos, qui nullis honestis negociis exercentur, sed turpi ocio atque abdomini serviunt. Philostratus in Cassandra: Ἀλλ' ἐν μειρακίοις ϗ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. i. e. *Verum inter adolescentulos ac mulieres, bos ad præsepe.* De Agamemnone loquitur, voluptariam agente vitam. Effertur item ad hunc modum: Βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων. i. e. *Bos in stabulo senex.* Rursum hoc modo: Βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ. i. e. *Bos in stabulo desides.* De iis, qui molliter & in ocio vivunt. Athenæus lib. VIII. refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc proverbio. Cantor quidam imperitus, quum Stratonicum excepisset convivio, inter pocula ostentabat illi artem. Quum autem esset splendidum ac magnificum convivium, ac Stratonicus eo frustra-

B retur, non habens alterum, quicum sermocinaretur, confregit poculum, ac poposcit majus, multosque cyathos quum accepisset, solique calicem ostendisset, affatim bibens obdormiit, cætera fortunæ committens. Quum autem forte comessabundi quidam supervenissent cantori, ex notis, Stratonicus illico factus est sobrius. Ii quum audissent, quod semper multum vini bibens fuisset inebriatus, compendio respondit, Insidiator enim & [2] sceleratus ille cantor, tanquam bovem ad præsepe, data cœna, occidit. [3] Quod in Athenæi verbis legimus ψαλλόμενος, opinor legendum σφαλλόμενος. Congruet & in illos, qui in suum aluntur

C exitium, quemadmodum ii, qui se voluptatibus mundi explent, Orco quid aliud quam victimæ nutriuntur? veluti *bos ad præsepe.*

> Τὸν δ' οὐκ εἰδότ' ὄλεθρον ἀνήγαγε, ϗ κατέπεφνε
> Δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Deinde ejusdem Odyss. λ.

> Ἀλλά μοι Αἴγισθος τεύξας θάνατόν τε μόρον τε,
> Ἔκτα σὺν οὐλομένῃ ἀλόχῳ, οἶκόνδε καλέσσας,
> Δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Nunc totum Philostrati proferemus locum: Τὸ δὲ κυριώτατον τῆς σκηνῆς Ἀγαμέμνων ἔχει, κείμενος οὐκ ἐν πεδίοις τρωϊκοῖς, οὐδ' ἐπὶ Σκαμάνδρου ταῖς ἠιόσιν, ἀλλ' ἐν μειρακίοις ϗ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ· τοῦτο γὰρ τὸ μετὰ τοὺς πόνους τε ϗ τὸ ἐν δείπνῳ. i. e. *Præcipuam autem scenæ partem Agamemnon habet, non in Trojanis campis versans, nec in Scamandri alicujus ripis, sed inter adolescentes & mulierculas, Bos in præsepi. Hoc*

D *enim est illud, & post labores & in cœna.* Nec vero tantum usurpat Homeri dictum Philostratus, sed & explicat postremis his verbis, quæ Homerico dicto subjungit: quasi videlicet Homerus ea comparatione significare voluerit duo, τὸ μετὰ τοὺς πόνους, & τὸ ἐν δείπνῳ: i. e. *& post labores, & inter cœnandum.* Nam bos reversus à laboribus, in præsepi edit simul & requiescit. Illud igitur nullo modo verum comperietur, de Agamemnone voluptariam agente vitam loqui hic Philostratum. Nec vero Eustathius ullam proverbii speciem his verbis subesse ait, sed duntaxat comparationem esse dicit, eamque honorificentissimam, quod videlicet tauro comparetur, quem aliquis aperte adoriri non audens, utpote superiorem futurum, clam & ex insidiis aggressus interficiat. *H. Stephanus.*

1 *Effertur & ad hunc modum,* Βοῦς ἐν αὐλίῳ. &c.] At in istis verbis, βοῦς ἐν αὐλίῳ λάθῃ (aut κάθηται, ut apud Eustathium) proverbium agnosco: in eo tamen illum, quem hic Erasmus explicat, non agnosco sensum: nec veteres, ut opinor, agnoverunt. Ait enim Sui-

E das: βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ, παροιμία ἐπὶ τῶν ἀχρήστων. i. e. *Proverbium de inutilibus.* Sed & Eustathius ex Pausania docet hæc verba proverbialia esse, ἐπὶ ἀχρηστίας. Jam vero & apud Longum in Pœmenicis, dicit quidam: Οὐδ' εἰ μέλλω βοῦς, φασίν, ἐν αὐλίῳ καταλείπεσθαι, τὴν Δάφνιδος τύχην ἥτις ἐστὶν οὐ σιωπήσομαι. i. e. *Ne si hoc quidem futurum sit, ut bos, quod ajunt, in stabulo relinquar, quo loco sint res Daphnidis, reticebo.* Quibus ex verbis conjicio dici solitum de iis proverbium, qui accepti suis esse desinunt, nulloque in precio apud suos esse, sed potius contemptui ab illis haberi incipiunt: quod videlicet & bobus id usu veniat, postquam senectute ad labores rusticos redditi plane inutiles, stabulo inclusi manent, foras non prodeuntes. Et aptissime hoc sensu, ni fallor, dixerit ille apud Longum: *Ne hic quidem me deterrere poterit metus, ne, quod ajunt, bos in stabulo relinquar.* At eo sensu quem Erasmus sequitur, ineptissime dictum id fuerit, imo vero ne consistere quidem possit: nimirum ut hoc intelligat, *Ne ille quidem metus, ne mihi accidat, ut molliter & in ocio vivam.* Me-

F cum facit & illud proverbium, γέρων βοῦς ἀπένθηλος δόμοισι. *H. Stephanus.*

2 *Sceleratus ille cantor, tanquam bovem ad,* &c.] Hæc citat Erasmus, quod in iis allusisse Stratonicum putet ad proverbium: quum verba hæc omnia, *Tanquam bovem ad præsepe*, data cœna occidit, sint Homerica (sed non proverbialia tamen) ad quæ non alluserit, sed potius quæ festive detorserit Stratonicus. *H. Stephanus.*

3 Ψαλλόμενος, &c.] Male opinatur pro ψαλλόμενος legendum esse σφαλλόμενος. Quam lectionem sequutus, male etiam interpretatus est, *Ac Stratonicus eo frustraretur:* pro, *Stratonicus illius psallentis auditor esset.* Ita enim usurpatur hic ψαλλόμενος, ut κιθαριζόμενος, αὐλούμενος, καταυλούμενος. Quarum significationum exempla in nostro

XL. *Ne genu quidem flexo.*

Οὐδὲ γόνυ κάμψας. i. e. *Ne genu quidem flexo.* Philostratus in Antæo: Καὶ εἰ γόνυ, φασί, κάμψας ἀποδύεται πρὸς τὸν ἀνταῖον. i. e. [1] *Ac ne genu quidem curvato adversus Antæum exuitur.* Idem in Herode: Ἐνθαῦτα ἔφη γόνυ κάμψωμεν. i. e. *Hic, inquit, genu flectamus:* Dictum est autem ἀντιφραστικῶς, pro eo, quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui jam incipit ad quietem componere sese, primum *genu flectit.* Itaque perinde valet, οὐδὲ γόνυ κάμψας, quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. [2] Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo, ubi Vulcanus sic loquitur:

> Ἀνθ' ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν
> Ὀρθοστάδην ἄυπνος, οὐ κάμπτων γόνυ.

B i. e. *Ideo petram servabis hanc inamabilem,*
> *Insomnis adstans, nec genu unquam flexeris.*

Nisi mavis esse mutuatum ex Homericæ Iliados H. ubi de Hectore sic loquitur Menelaus:

> Φημί μιν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, αἴκε φύγῃσι
> Δηΐου ἐκ πολέμοιο. ——

i. e. *Ille lubens genua flectet, puto, si modo tristi*
> *Fugerit è bello.* ——

XLI. *Quo properas, num ad Ephebum?*

Philostratus in vita Apollonii: Ὅτι Κιλίκιος λόγος, ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν Ἔφηβον; ἐπ' ἐκείνῳ τι ἐλέγετο, ϗ παροιμιώδη τιμὴν εἶχεν. i. e. *Ac Cilicibus celebratum dictum, quo curris? num ad Ephebum? de illo quoque ferebatur,*

C *adagiique vim obtinebat.* Parum liquet, quid sibi voluerit Cilicum illud adagium, nisi forte sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod undique festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

XLII. *Et puero perspicuum est.*

Καὶ παιδὶ δῆλον. i. e. *Et puero perspicuum.* De re supra modum perspicua, confessaque. Utitur & Plato quodam in loco quem ante commonstravimus: & Philostratus in vita Apollonii. Est in Epistolis Basilii: τοῦτο ϗ παιδὶ γνώριμον. i. e. *hoc & puero notum.* Finitimum illi, quod alibi retulimus: Καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον. i. e. *Vel cæco perspicuum.*

D

XLIII. *Ne in Melampygum incidas.*

Μὴ τῷ Μελαμπύγῳ περιτύχῃς. i. e. *Ne in Melampygum incidas.* In lascivos & injuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, ne quando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Utitur hoc adagio Philostratus in Apollonii vita, lib. II. Καὶ τοῦτο ἴσως ἦν τὸ Μελαμπύγῳ τυχεῖν. i. e. *Et hoc fortassis erat in Melampygum incidere.* Aristophanes in Lysistrata:

> Καὶ Μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν,
> Μελάμπυγός τε τοῖς ἐχθροῖς ἅπασιν,

Et Myronides enim erat hirsutus illinc, Melampygusque hostibus omnibus. Melampygum dixit quasi vindicem, ul-

E toremque. Porro *Melampygus* Græcis significat eum, qui nigro sit podice: quo quidem cognomento notatus est Hercules, quod eam corporis partem, non Lydorum more vulsam, neque candidam, quemadmodum effœminati solent, sed nigris pilis hirsutam ac sylvosam haberet. Nam Græci quemadmodum molles & imbelles, fractosque deliciis πυγάργους ϗ λευκοπύγους appellant, itidem è diverso fortes ac strenuos μελαμπύγους vocare consueverunt, ut auctor est Lycophronis Interpres. Idem ostendit parœmiam ad hunc quoque

Græcæ linguæ Thesauro habes. Quod si hic aliter legas quam ψαλλόμενος, amittit gratiam: imo vero vix satis intelligitur festivum Stratonici adversus illum ψάλτην dicterium. *H. Stephanus.*

1 *Ac ne genu quidem curvato, adversus Antæum exuitur.*] Rectius,

F *In certamen prodit,* vel *progreditur.* Sic accipitur & in proverbio. ἢ ἀπιέναι, ἢ ἀποδύεσθαι. *H. Stephanus.*

2 *Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo.*] Nihilo minus, imo etiam magis ex hoc ejusdem tragœdiæ loco sumptum videri posset, (pag. 28. meæ editionis) ubi Oceanus de suo grype dicit.

> - - - - ἄσμενος δέ τ' ἂν
> Σταθμοῖς ἐν οἰκείοισι κάμψειεν γόνυ.

Sed cur ex Æschylo potius quam ex Homero dicendum sit sumptum esse proverbium, non intelligo: præsertim quum ipsemet Æschylus, si ullum aliud, vel hoc maxime loquendi genus ex Homero petiisse comperiatur, ex ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, faciens ἄσμενος κάμψειεν γόνυ: adverbio ἀσπασίως, quod versus non admittebat, in nomen synonymum mutato. *H. Stephanus.*

modum efferri: Οὔπω Μελαμπύγῳ τετύχηκας. i.e. *Nondum in Melampygum incidisti*. Proverbium ex hujusmodi quadam Historia natum existimant, quam partim ex Suida, partim ex Gregorii Nazianzeni enarrationibus adscribemus: Olim duo quidam fratres erant, omni genere maleficiorum passim in omnes debacchantes, unde & ex morum atrocitate nomina repererunt: nam alter Passalus dictus est, alter Achemon, sive, ut alicubi legitur, Achmon. Hos mater nomine Sennonis, ubi videret atrocia facinora passim patrantes, jussit cavere, ne quando *in Melampygum inciderent*. Evenit deinde, ut Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Accesserunt Cercopes sive Perperi fratres, utrumque enim scriptum invenitur, & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarunt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac vinctos de clava à tergo suspendit leporum ritu, atque ad eum modum gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis cum Herculis posticum nigris pilis horridum atque hispidum viderent, materni moniti memores, super hac re inter sese confabulantur. Quod simul ac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, & in risum effusus, eos vinculis solutos dimisit. Notat hanc Historiam Plutarchus in libello De discrimine amici & adulatoris, cum ait Herculem Cercopibus fuisse delectatum. Meminit & Herodotus in septimo de loco, dicto lapide Melapygo, & Cercopum sede. Quo sane loco lapsus est insigniter Laurentius Valla: quod fabulam hanc aut nesciret, aut certe non meminerit. Plutarchus in libello De puerorum educatione refert & hoc inter Pythagorica ænigmata: Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. i.e. *Non gustanda quæ nigra sunt cauda*. Atque hunc in modum interpretatur, abstinendum à convictu mortalium atrorum & improborum: quanquam hoc à proverbio diversum.

XLIV. *Noctuinum ovum.*

Γλαυκεῖον ᾠόν. i.e. *Noctuinum ovum*. Refertur à Nicolao Perotto in Copiæ Cornu proverbii loco, nec explicatur tamen. Fortassis antiquitus abstemium, & à vino abhorrentem hoc adagio significabant. Philostratus enim in vita Apollonii, libro tertio, de *ovo noctuæ* rem oppido quam prodigiosam refert. Itaque satius est ipsius referre verba: Τὴν γλαῦκα, inquit, χρὴ ἐπιφυλάττειν οὗ νεοττεύει· καὶ τὰ ᾠὰ ἀναιρουμένους ὠμὰ δοῦναι μασᾶσθαι τῷ βρέφει, συμμέτρως ἑψηθέντα. Εἰ γὰρ βρώσεται τι τούτων πρὶν οἴνου γεύσασθαι, μίσος αὐτῷ τοῦ οἴνου ἐμφύσεται, καὶ σωφρονέστατα διακείσεται. i.e. *Observandum, ubi loci niduletur noctua: deinde ova subducere oportebit, eaque mediocriter cocta infanti mandenda dare. Quod si quid ex his ederit, prius quam degustarit vinum, inseretur illi vini odium, adeo ut in omnem vitam quam maxime sobrius sit futurus*. Ælianus libro De Naturis Animantium primo, fabulam refert paulo magis etiam quam hæc est, anilem. Eam quoque præstiterit ipsius auctoris recensere verbis: Οἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ᾠὰ νυκτερίδας ἀμύνονται πάνυ σοφῶς. Αἱ μὲν προσαψάμεναι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται καὶ ἄγονα αὐτά. Οὐκοῦν τὸ ἐπὶ τούτοις φάρμακον, ἐκεῖνό ἐστι· πλατάνου φύλλα ἐπιφέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες ὅτ' ἂν αὐτοῖς γειτνιάσωσι, ναρκῶσι καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. i.e. *Ciconiæ noctuas ova sua perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu reddunt ea subventanea, steriliaque. Remedium igitur adversus hæc illud adhibent: Platani frondes in nidum convehunt, quas noctuæ postea quam contigerint, torpescunt, ita ut jam nocere non queant*. Hactenus Ælianus. Sunt qui negent *noctuinum ovum* inveniri. Proverbium itaque quadrabit vel in hominem nihili, nulliusque frugis, juxta fabulamentum Æliani, vel in rem raram inventu, juxta horum sententiam.

XLV. *Amazonum cantilena.*

Ἀμαζόνων ᾆσμα. i.e. *Amazonum cantilena*, in delicatos ac lascivos & parum viros. Philostratus in Apollonii vita, libro quarto: Μειράκιον τῶν ἁβρῶν οὕτως ἀσελγὲς νομιζόμενον, ὡς γενέσθαι ποτὲ καὶ τῶν Ἀμαζόνων ᾆσμα. i.e. *Adolescens de numero mollium usque adeo lascivus habitus, ut aliquando Amazonum quoque fuerit cantio*. Quid autem sibi velit *Amazonum cantio*, fateor mihi nondum satis compertum apud idoneos auctores: nisi si cui placet, ut accipiamus, *Amazones* ludibrii causa in molles viros cantilenas solere celebrare. Quod si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, ut pro Ἀμαζόνων, μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lancis genus prægrande, quo cibi inferuntur in convivium. Mos autem erat antiquitus, ut epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur: ut accipenser. Horatius [1] in extrema Satyra:

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis. —— ——

Verum hoc interim meum esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sane desperandum non est, indies in lucem emergentibus novis auctoribus. Quum hæc jam quartum essent edita, prodiit opus Cælii Rodigini, qui tradit, sibi videri proverbium hoc non de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc commentum cum sit insigniter frigidum, quanto ipse verecundius, qui me professus sum nescire, quod nesciebam.

XLVI. *Tantali horti.*

Ταντάλου κῆποι. i.e. *Tantali horti*. De bonis, quibus tamen frui non liceat: aut de iis, quæ videantur aliquid esse, cum nihil sint. Philostratus in vita Apollonii, libro quarto: Τοὺς Ταντάλου, ἔφη, κήπους, εἴδετε ὡς ὄντας, οὐκ ὄντας. i.e. *Tantali hortos videtis, inquit, esse, cum non sint*. Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquam stante, deque pomis in caput imminentibus, cum sitiens interim atque esuriens neutra possit contingere. De his nonnulla retulimus prius in proverbio, *Adonidis horti*.

XLVII. *Res sacra consultor.*

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα. i.e. *Consultor res sacra*. Zenodotus ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimum utilitatis adferre bene consulentem, aut religiose pureque dandum consilium iis, quibus est opus. Plato in Theage: Ἀλλὰ μὲν δή, ὦ Δημόδοκε, καὶ λέγεταί γε σύμβουλον ἱερὸν χρῆμα εἶναι. i.e. *Quin illud etiam dicitur, Demodoce, consultorem rem esse sacram*. Idem in Epistola ad Perdiccam: Δίκαιος δ' εἰμὶ καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν συμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν. i.e. *Æquum est autem, ut & hospitale & sacrum, ut dicitur, consilium impertiam*. Suidas indicat dictum ubi deliberatur de rebus periculosis, ut simile videatur illi, *sacram ancoram jacere*. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν ἡ συμβουλή. i.e. *Res sacra consilium*. Exstat inter Græcas sententias hic senarius:

Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστιν ἡ συμβουλία.
i.e. *Res est profecto sacra consultatio.*

XLVIII. *Ante mysteria discedere.*

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων. i.e. *Ante mysteria discedere*. Est, re nondum absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani jubebantur abire, cum jam essent peragenda mysteria, initiati manebant, nec fas erat, nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone: Εἰ μή, ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων· ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. i.e. *Nisi, quemadmodum heri dicebas, tibi fuerat* ante mysteria discedendum: *verum si & permaneas, & mysteriorum particeps fias*. Et cætera, quæ sequuntur.

XLIX. *Ex uno multa facere.*

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖσθαι. i.e. *Ex uno multa facere*, proverbio dicebantur, qui rem quampiam minutim secabant. Quadrabit in eos, qui idem aliis atque aliis modis variant: ut non jam unum, sed plura videantur. Plato in Menone: Καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες. i.e. *Ac parce* ex uno plura facere, *quo dicto taxant eos, qui rem quampiam undecunque comminuunt*. Narratur apud Titum Livium belli Macedonici libro v. non illepida fabula de caupone quodam, qui suis

[1] Lib. II. Sat. VIII. vers. 86.

suis unius carnes tam vario coctas apparatu proponebat, ut dux Romanus admiratus, rogaret, unde nam media bruma suppeteret tanta venatus copia. Tum arridens caupo, confessus est, eas omneis ciborum species ex uno sue domestico confectas fuisse. *Neque secus isti faciunt*, inquit, *qui commemorandis variis & horrendis nominibus vos territant, cum hæc omnia una gens sit.*

L. *Jovis Corinthus.*

Ὁ Διὸς Κόρινθος. i. e. *Jovis filius Corinthus.* In eos dici solitum, qui semper eadem aut dicunt, aut faciunt. Pindarus in Nemeis hymno VII. Ταῦτα δὲ τρὶς τετράκις τ' ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος. Negat se velle iterum atque iterum eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς Κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat, qui frustra nugas effutit. Interpres hoc loco fabulam adfert, ad proverbium hoc, meo quidem animo, non multum pertinentem: tamen adscribam: *Aletes*, inquit, *consuluit Dodonæum oraculum, quod tum Jovis erat, num Corinthiorum imperio potiri posset? Responsum est, tum illum potiturum, cum quispiam illi glebam daret, aut* [1] *ruder, idque die multarum coronarum: nam id addidit. Itaque Corinthum profectus panem ab rustico quopiam petiit, is glebam porrexit. Sensit ille jam perfectum oraculum, animumque ad capessendum imperium adjecit. Parentabatur eo die Manibus, eamque ob causam, cum pleraque civitas in monumentis abesset, accedens, reperit Creontis filias jam paciscentes de imperio. Harum natu minimæ persuadet, si velit adjutare, se, simul atque principatum esset consecutus, illam ducturum uxorem. Illa imperii cupiditate prodit civitatem, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaque victor*, Jovis Corinthum *eam appellat, quod ex Jovis oraculo contigisset.* Deinde subtexit aliam fabulam, cum aliorum interpretamento fere convenientem. Ea est hujusmodi: *Olim Megarenses Corinthiis erant vectigales. Cæterum, cum illorum imperium insolentius gravatim ferrent ac defectionem pararent, missus est legatus Corinthiorum nomine, qui apud plebem Megarensem cum alia multa ferociter dixit, tum illud indignabundus ac vociferans intonuit:* Οὐκ ἀνέξεται ὁ Διὸς Κόρινθος. i. e. *Non feret* Jovis filius Corinthus: *id ubi sæpius iteraret, concitatus populus, succlamare cœpit: feri, feri* Jovis Corinthum, *simulque legatum expulerunt.* Erat autem Corinthus hic Corinthiorum Rex, Jove prognatus; tametsi Pausanias in Corinthiacis negat, se apud auctores reperisse, *Corinthum Jovis* fuisse *filium*: sed vulgus duntaxat Corinthiorum ita prædicare. Usurpat adagium Plutarchus in Commentario, quem inscripsit Adversus Stoicos: Πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφιᾶται· τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν, ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς, ἔασον. i. e. *Multus igitur* Jovis Corinthus *ad orationem illorum admittitur: nam pistilli circumvolutionem, ne mordere videaris, omitte.* Aristophanes in Ranis:

——— Τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα,
Ἀλλ' ἢ Διὸς Κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι.

i. e. ——— *Quid aliud hæc erat res,*
Nisi Jovis Corinthus *in ipsis stragulis.*

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

Αἶροις ἂν αὖθις αὖ γε, παῖ, τὰ στρώματα.

i. e. *Hæc rursus iterum, tolle, minister, stromata.*

Idem in Concionatricibus:

Ὅτε δὴ ἀνασκοπουμένοις ἐφαίνετο
Ὁ Διὸς Κόρινθος. ———

i. e. *Ubi denuo considerantibus, Jovis*
Apparuit Corinthus. ———

Philostratus in Antipatro Sophista: Ὠθούντων δὲ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ Διὸς Κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον. i. e. *Impellentibus autem illum cognatis ad nuptias, &* Jovis Corinthum *existimantibus Antipatrum.* Quanquam hic *Jovis Corinthum* usurpasse videtur pro homine magnopere felici. Usurpat hoc adagium & Socrates apud Platonem in Euthydemo: Ἀλλ' ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται. i. e. *Sed prorsus, id quod dici solet*, Jovis Corinthus *fit.* Convenit cum illo, quod alibi re-

[1] Lege *uber*, h. e. βῶλον.

A tulimus, δὶς κράμβη. i. e. *Bis crambè.* Neque solum uti licebit, cum eadem iterum atque iterum dicuntur: verum etiam cum in eodem negocio nimium assidue persistitur. Veluti si quis cibum semper eundem apponat: aut si quis semper studiis literariis incumbat, aut assidue venetur, ut hinc jam oboriatur ex assiduitate satietas, recte dicemus: ὁ Διὸς Κόρινθος. Molestum est enim, quicquid perpetuum: vel Pindaro teste in Nemeis: Ἀνάπαυσις γὰρ ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ. Κόρον δὲ ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' Ἀφροδίσια. i. e. *Verumenimvero intermissio in omni negocio jucunda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amœni flosculi Venerei.* In nonnullis exemplaribus pro μέλη scriptum erat μέλι. Sic in
B epigrammate:

Πᾶν τὸ περισσὸν ἄκαιρον· ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς,
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή.

i. e. *Insuave est, quicquid nimium est: nam dicitur olim,*
Mel quoque, si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu non inutile duxerim, proverbium bifariam accipi posse. Nam & hoc ostendit Interpres Pindari, vel cum eadem iterantur sæpius, vel cum ii, qui initio magnifice loquuntur minanturque ferociter, postea timide fugiunt: id quod evenit legatis Corinthiorum, qui cum sæpius illud intonuissent in concione: Δικαίως στενάξει ὁ Διὸς Κόρινθος, εἰ μὴ λάβοιτο δίκας παρ' ὑ-
C μῶν. i. e. *Merito suspirabit* Jovis Corinthus, *nisi pœnas sumpserit de vobis:* postea cum ad manus esset ventum, ignaviter aufugerunt. Nec illud prætereundum, adagionem accommodari posse, tum ad rem, tum ad personam. Ad rem hoc pacto: Jam millies audivi, non possum diutius ferre τὸν Διὸς Κόρινθον. Ad personas: ut si quis hominem eadem semper inculcantem τὸν Διὸς Κόρινθον appellet. Indicat & hoc Interpres Pindari.

LI. *Testulæ transmutatio.*

Ὀστράκου περιστροφή. i. e. *Testulæ conversio.* De rebus repente in diversum commutatis. Lucianus in Apologia Περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: Ἐπιλαθόμενος πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου, φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω
D περιφανῆ καὶ περίβλεπτον ἐνῆκε. i. e. *Deinde oblitus omnium*, testula, *ut ajunt*, transmutata, *volens ipse semet in servitutem usque adeo manifestariam & insignem conjecit.* Incertum, utrum sumpta sit metaphora à ludi genere quodam, quem *ostracinda* Græci vocant. Hunc innuit Plato in Amatoriis, nempe in Phædro: Φυγὰς δὴ, inquit, γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀποστερηκὼς ὑπ' ἀνάγκης ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλών. Ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων. i. e. *Tandem profugus fit ab his: & dum necessario privatus est is, qui prius erat amator*, testula in diversum versa, *fuga se proripit immutatus. At ille cogitur insequi, indignans, Deosque obtestans.* An ab Ostracismo suffragiorum genere quodam,
E quod per calculos ac fabas ferebatur: in hoc repertum, ut per id cives, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quavis insigni virtute multitudinis invidiam in se provocassent, in exilium decennne relegarentur. Hoc pacto fuit ejectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quod molestum esset populo, Justi cognomen illi vulgo tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum: Ostraci, i. e. testulæ viritim in comitiis dabantur. In eis, quem quisque vellet urbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus, quibus hoc datum erat negocii, primum universos recensebant:
F qui nisi plures sex milibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis uniuscujusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire jubebatur: ita tamen, ut illi liberum interim esset, fructus suos accipere. Erat itaque Ostracismus non improbitatis castigatio, sed vulgaribus animis insitæ invidiæ placatio. Antiquatus est autem hic Ostracismus, ejecto per hunc Hyperbolo quopiam homine contempto atque humili. Hujusmodi ferme referuntur à Plutarcho in vita Aristidis. Ab hoc igitur Ostracismo, quoniam magna vulgi licentia ac temeritate peragebatur, ac repente præstantissimi cujusque civis fortunam commuta-

mutabat, non absurde videri potest ductum adagium. De lusu Ostracorum Julius Pollux, in hunc fere modum tradit: Pueri, ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarum altera intra Ostracum, altera extra dicebatur. Deinde mittente quopiam ad lineam testam, utrius partis superior exstitisset aliquis, hunc insequebantur, qui illi adhærebant, reliquis in fugam conversis. Cæterum è fugientibus qui comprehensus esset, is considebat, Asinus dictus, testaque projecta dicebat, nox dies. Nam interior testæ pars pice sublita erat, quæ nocti respondebat. Hoc autem lusus genus appellabatur ὀστράκου περιστροφή. i. e. *Testæ conversio.* Plato libro de Repub. VII. videtur ad lusus genus referre, quum ita loquitur: Τοῦτο δή, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφή, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος ἰούσης ἐπάνοδον. i. e. *Istuc sane, ut videtur, non fuerit* testæ conversio, *sed mentis circumductio, ex nocturno quodam die ad ejus quod vere est adscensum euntis.* Agit de Philosophia quæ à falsis bonorum simulacris educit animum ad verorum bonorum cognitionem.

LII. *Alterum pedem in cymba Charontis habere.*

Extremæ, decrepitæque senectæ homines, etiam hodie vulgo dicuntur *alterum pedem in sepulcro habere.* Nec hinc abhorrent, quæ scribit Lucianus in Apologia: Πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ Αἰακῷ γενόμενον, καὶ μονονουχὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχοντα. i. e. *Qui jam sit Æaco ipsi vicinus, quique jam tantum non alterum pedem in cymba Charontis habeat.* Idem in Sectis: Καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασίν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων. i. e. *Et alterum pedem, ut ajunt, in tumulo habens.* Pomponius libro Pandectarum XL. Titulo de Fideicommiss. libert. cap. Apud Julianum, dixit his verbis: *Ego discendi cupiditate, quam solam vivendi rationem optimam, in octavum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum hujus sententiæ, quam dixisse fertur Julianus, etsi* alterum pedem in sepulchro *haberem, adhuc addiscere quædam vellem.* Haud scio, an huc pertineat quod Lucianus scribit in Votis: Ὅς γε ἤδη ἐν τῇ νηὶ ἕτερον πόδα ἔχει. i. e. *Qui quidem jam alterum pedem habeat in navi.* Plutarchus in Commentariolo de Puerorum institutione notat, senes vulgato convicio vocari solere, κρονολήρους καὶ σοροδαίμονας: quod jam ætate desiperent, & fossæ confines essent, magisque bustuariæ larvæ, quam homines. Plautus *Acherontium senem* dixit. Terentius *Silicernium.* Et *capularem* dixit nescio quis. Græci τυμβογέροντας vocant, auctoribus Hesychio & Suida, ac σορπίλους, extremæ ætatis homines, illos, quod tumulo sint proximi, hos, quod brevi mittendi sint ad inferos, παρὰ τὸ πέμπειν, quod est *mittere,* & ἴλος *palus,* quod qui moriuntur, crederentur per Stygiam paludem transmitti ad Inferos.

LIII. *Cavam Arabiam serere.*

Τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν. i. e. *Cavam Arabiam serere.* Pro, frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera operam sumere. Lucianus in Apologia: Ὡς τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν ἐπιχειρεῖν. i. e. *Ut cavam Arabiam serere aggrediatur.* Significat autem palustrem Arabiæ partem, neutiquam idoneam sementi. Plutarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας: Τῶν μὲν γὰρ περὶ τὰς Ἀσίας ἀκαρποφόρον ἄγονον εἶναι τὸ σπέρμα λέγουσι, τοῦ δὲ ἀδολέσχου ὁ λόγος ἀτελὴς καὶ ἄκαρπός ἐστι. i. e. *Ajunt enim, sterilem esse sationem humilium Asiæ regionum, at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atque infrugifera.*

LIV. *Lynceo perspicacior.*

Lyncei perspicacitas in proverbium abiit. Plinius Naturalis Historiæ lib. II. cap. XVII. *Novissimam,* inquit, *lunam, primamque eadem die vel nocte, nullo alio insigno, quam in ariete conspici: id quod paucis mortalium contingit. Et inde fabula cernendi Lynceo.* Sunt, qui tradunt, Lynceum primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc vulgo natam fabulam, quod ea quoque videret, quæ sub terra forent. Testis Lycophronis Interpres. Meminit hujus & Plato in Epistola quadam. Aristophanes in Pluto:

βλέπειν τ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως.

i. e. *Faxo, ut videas vel Lynceo ipso acutius.*

Lucianus in Hermotimo: Σὺ δὲ ὑπὲρ τὸν Λυγκέα ἡμῖν δέδορκας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἔνδον, ὡς ἔοικε, διὰ τοῦ στέρνου. i. e. *Tu vero nobis ipso etiam Lynceo perspicacior es, qui, sicuti videtur, per pectus ipsum, quæ sunt intus, cernis.* Idem in Icaro Menippo: Πῶς νῦν καθάπερ Λυγκεύς τις ἄφνω γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις; i. e. *Qui nunc repente quasi Lynceus quidam effectus, cuncta discernis?* Horatius in prima Epistola ad Mecœnatem:

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Marcus Tullius M. Varroni: *Quis est tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat?* Apollonius in Argonauticis scribit hunc Lynceum usque adeo fuisse perspicacem, ut etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæque apud Inferos fierent, pervideret:

—— Λυγκεὺς δέ, καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
Ῥηιδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

i. e. *At miro visus pollebat acumine Lynceus,*
Si modo vera est fama, virum quæ prædicat illum,
Perfacile inspexisse sub altis condita terris.

Plutarchus in Commentario, quem inscripsit adversus Stoicos, testatur, famam fuisse de Lynceo, quod saxa quoque & arbores oculorum acie penetraret. Pausanias in Corinthiacis tradit Lynceum Danao vita defuncto, regni successionem suscepisse. Pindarus in Nemeis hymno decimo, meminit Lyncei, qui ex Taygeto monte viderit Castorem & Pollucem sub quercus trunco latitantem, & horum alterum jaculo vulnerasse. Pindari Interpres citat historiam rerum Cypriarum, Aristarchum & Didymum.

LV. *Quod in animo sobrii, id est in lingua ebrii.*

Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος. i. e. *Quod in corde sobrii, id est in lingua ebrii.* Proverbialis sententia, quam refert in collectaneis Diogenianus. Usurpat Plutarchus, idque proverbii nomine, in libello, cui titulus περὶ ἀδολεσχίας. Nec prætereundem illud Herodoticum: Οἴνου κατιόντος, ἐπιπλέουσιν ἔπεα. i. e. *Subsidente vino, supernatant verba.* Nam sobrios aut metus aut pudor cohibet, quo minus effutiant ea, quæ satius putarint suppressisse. At vinum & pudorem discutit, & timorem abigit. Unde fit, ut temulenti sæpenumero non contineant voces per jugulum redituras. Pindarus in Nemeis: Θαρσαλέα δὲ παρὰ κρητῆρα φωνὰ γίνεται. i. e. *Audax juxta craterem vox fit.* Sive quod vinum adfert confidentiam, sive quod in convivio tutum est magnifice loqui, sive quod qui vicit, merito citraque periculum laudatur.

LVI. *Virgultea scaphula Ægeum transmittere.*

Ἐπὶ ῥιπὸς τὸν Αἰγαῖον διαπλεῦσαι. i. e. *Virgulto Ægeum transmittere.* In eos dicitur, qui rem supra modum arduam levi opera conficere tentant. Lucianus in Sectis: Ἐπὶ ῥιπός, ὥς φησιν ἡ παροιμία, τὸν Αἰγαῖον ἢ Ἰόνιον διαπλεῦσαι θέλοντας. i. e. *Virgulto, quemadmodum proverbio dicitur, Ægeum aut Ionium mare transmittere cupientes.* Citatur hic senarius à Suida. Exstat autem apud Aristophanem in Pace:

Κέρδους ἕκατι κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι.

i. e. *Causa lucelli naviget & in vimine.*

Taxat Simonidem, tanquam lucri cupidiorum, quod ad quæstum scriptitarit carmina. Porro ῥὶψ vimen est flexibile, aut ramus salignus παρὰ τὸ ῥέπειν, videlicet quod inflectatur ob lentitudinem. Citatur & hic:

Σὺν τῷ θεῷ πλέων, κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι.

i. e. *Quisquis secundo navigarit numine,*
Is vel saligno navigarit vimine.

Exstat & hic inter sententias proverbiales, citatus item ab Aristophanis Interprete:

Οὐ

1 Legit rectius *P. Leopardus* Emend. L. XII. c. πρὸς τὰς συνουσίας. h. e. *ad colloquia aptorum hominum.* Sed & apud *Lucianum* non κοίλην Ἀραβίαν, quæ nulla est, sed Κυλλάραβιν, legendum monuerunt ejus Interpretes recentiores, quos vide. *Cyllarabis* fuit Gymnasium Argolidis, quod sacrum cum esset, arare nefas erat. Si hæc verba sint proverbialia, significant ad extremam inopiam devenire. Vide ipsum Lucianum.

Θεῷ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις.
i. e. *Deo favente naviges vel vimine.*

LVII. *Phœnice vivacior.*

Lucianus in Sectis: Ἤν μὴ φοίνικος ἔτη βιώῃ. i. e. *Ni Phœnicis annos vixeris.* De Phœnicis vivacitate diximus alibi. Cujus etiam raritas proverbio fecit locum, *Phœnice rarior.* Quale est illud: .

——— *Corvo quoque rarior albo.*

Negant enim Phœnicem esse nisi unicam, si qua fides scriptoribus.

LVIII. *Cum plurimum laboraverimus, eodem in statu sumus.*

Lucianus in Sectis: Καὶ, κατὰ τοὺς παροιμιαζομένους, πολλὰ μοχθήσαντες ὅμοιοι ἐσμέν. i. e. [1] *Ac, juxta proverbium, cum multum laboraverimus, itidem ut antea sumus.* De frustra laborantibus. Quod evenit iis, qui post diuturnum studium nihilo reperiuntur eruditiores, post longam negociationem nihilo ditiores.

LIX. *Aquam in mortario tundere.*

Ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν. i. e. *Aquam pistillo tundere.* Lucianus in Sectis: Ὥσπερ εἴ τις ἐς ὅλμον ὕδωρ ἐγχέας ὑπέρῳ σιδηρῷ πλήττοι. i. e. *Tanquam si quis aquam in mortarium infusam ferreo pistillo tundat.* Quadrat in eos, qui laborant inaniter: siquidem aquam si quis vel ætatem contundat, nihil aliud erit, quam aqua. Lucianus in eodem opere: Οὐκ εἰδὼς, ὅτι ἂν ἀποβάλῃ, φασὶ, τοὺς ὤμους πλήττων ὕδωρ ὁμοίως τὸ ὕδωρ μένει. i. e. *Ignarus, quod etiam si humeros, ut ajunt, verberando decutias, tamen aqua manet aqua.* [2] Suidas ad hunc effert modum: Ἀνατπλῇς τοὺς ὤμους ὕδωρ πίσσων, ὁμοίως ὕδωρ μένει. i. e. *Versas scapulas aquam pinsens, aqua tamen æque aqua manet.* Quantumvis doceas ὄνον λύρας, quantumlibet admoneas stupidum, sui similis esse pergit.

LX. *Gnomon & regula.*

Quod est in re quapiam præcipuum, & ad quod unum reliqua omnia conferuntur, *regulam & gnomonem* proverbio vocabant. Lucianus in Harmonide: Ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ γνώμων, φασὶ, καὶ ὁ ὀρθὸς κανὼν τῶν πάντων. i. e. *Quod est caput omnis virtutis, gnomon, ut ajunt, & recta regula.* Idem in Scytha: Οὗτός σοι Ἑλληνικὸς κανών. i. e. *Hic tibi Græcanica regula.* Item in Sectis: Τοῦτον κανόνα καὶ στάθμην ἀκριβῆ πάντων. i. e. *Hanc regulam & amussim certissimam rerum ejusmodi.* Porro ad regulam exæquant fabri structuram. Iidem utuntur & gnomonibus. Constat autem gnomon è duabus lineis rectis, quas utrinque dimetiens dissecto quadrangulo constituit.

LXI. *Caput.*

Ejusdem formæ est, cum præcipuam negocii partem aut auctorem rei, *caput* vocamus. Terentius in Adelphis: *Te esse huic rei caput.* Exempla tum apud Græcos scriptores, tum apud Latinos passim obvia sunt. Eundem in modum & arcem dicimus rei cujuspiam. Aristoteles in præfatione Rhetoricorum ad Alexandrum: Ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτηρίας. i. e. *Quoniam incolumi-* A *tatis arx est.* Πολλαχοῦ apud Athenæum lib. x: Πάντων δεινῶν Μητρόπολιν εἶναι τὸν οἶνον. i. e. *Vinum omnium malorum Metropolim esse* dixit. Hinc oriri temulentiam, hinc insaniam, hinc debacchationes. Plato de Legibus lib. primo: Κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν. i. e. *Caput eruditionis censemus rectam educationem.* Plautus in Asinaria:

Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Ego pes fui. ——— ——— ———

Quin nec caput nec pes sermonis apparet. Idem in Captivis: *Quod neque pes usquam, neque caput appareat.* Aliter usurpant *capitis* vocabulum, cum indicant rem non singulatim explicari, sed in summa proponi. Sic

B Æschines adversus Timarchum: ὡς δὲ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι. i. e. *ut in summa dicam.* Idem in Oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, eodem sensu dixit, Διὰ κεφαλαίων. i. e. [1] *per singula.* Itidem Demosthenes in Oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ· ἐν κεφαλαίῳ δὲ ἃ λέγω, φράσας καταβῆναι βούλομαι. i. e. *ubi in summa de quibus loquor, dixero, volo descendere.* Rursus in Oratione contra Zenothemin: Τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ τὴν ψῆφον οἴσετε, ὡς εἰπεῖν ἐν κεφαλαίῳ, τοιοῦτ' ἐστι. i. e. *Itaque negocium quidem, de quo feretis suffragia, ut in summa dixerimus, sic habet.*

LXII. *Somnium.*

C Rem futilem, inanem & nihili, *somnium* proverbio dicimus. Terentius in Adelphis: *De argento somnium.* Lucianus in Harmonide: Πάντα ἐκεῖνα ὑπηνέμια ὀνείρατά φασι, καὶ εἰπεῖν σκιαί. i. e. *Omnia illa subventanea* somnia, *sicut ajunt, & verborum umbræ.* Idem in Dialogo Nirei & Thersitæ & Menippi: Ὀνείρατά μοι λέγεις. i. e. *Somnia mihi narras.* Plato lib. de Rep. VII: Οὕτω ὕπαρ ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἡ πόλις οἰκήσεται, ἀλλ' οὐκ ὄναρ. i. e. *atque ita vere nobis ac vobis civitas habitabitur, non autem somnium.* Idem in Theæteto: Ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος. i. e. *audi jam somnium pro somnio,* frivolam rationem pro frivola. Et Syrus servus in Adelphis, herum suum *somnium* vocat, præ Demea: *Tu quantus quantus es nihil nisi sapientia es, ille futilis, somnium.* Plautus in Captivi duo: *Hic vigilans somniat.* Plato libro De Legibus III. *somnia* dixit,

D pro tenuibus vestigiis. Quum enim narrasset, Darium non fuisse regis filium, sed eruditione rectaque institutione sic ad regnum pervenisse, ut ipse in divisione principatus septimam modo portionem obtineret: οὗ καὶ νῦν ἔτι, inquit, σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται. i. e. *cujus rei nunc quoque exigua restant somnia.*

LXIII. *Ne in tonstrinis quidem.*

Lucianus in libello, cui titulus, Quomodo conscribenda sit Historia: Οὔτε, τὸ λεγόμενον, δὴ τοῦτ', ἐπὶ κουρείων τὰ τοιαῦτα μυθολογούντων ἀκούσας. i. e. *Qui nec in tonstrinis, quod dici solet, talia fabulantes audierit.* Quod in tonsorum officinis fere ociosi desideant, & suam quisque fabulam adferat in medium. Unde Flaccus:

E ——— *Gaudent ubi vertice raso*
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Item alibi:

——— ——— ——— *Opinor*
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Cujus alibi meminimus.

LXIV. *Numquid & Saul inter Prophetas.*

Libro Regum primo, cap. decimo refertur hujusmodi proverbium .הגם שאול בנביאים i. e. *Numquid & Saul inter Prophetas?* Natum à Saule, qui cum in Prophetarum cœtum incidisset, subito & ipse divino furore correptus, vaticinari cœpit. Id admirantes qui Saulem antea cognoverant, inter se dictitabant: Quid

F accidit Sauli? *Num & Saul inter Prophetas?* Ea vox deinde versa est Hebræis in proverbium de re nova & inopinata, subitaque. Est autem apud illos jambicus dimeter. Gregorius Nazianzenus in Apologia De fuga sua in Pontum sic usurpat, ut quadrare videatur, ubi promiscue quilibet sibi magnificam aliquam functionem usurpant, velut hisce temporibus nemo non tractat sacras literas: Ἀντὶ τοῦ, inquit, εἶναι Ἀδαμάντιος Θεοῦ, καὶ πάντων προφητευόντων, ὥστε εἶναι καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν. i. e. *dum pro eo, quod de-* berent

1 *Ac juxta proverbium, &c.*] Nihil minus quam proverbium redolent hæc verba: *Quum multum laboraverimus, itidem ut antea sumus.* Quid enim hic eorum quæ subesse solent proverbiis? At Lucianus ipse ait esse proverbialia, dicet aliquis. Ait, Erasmi quidem judicio, & eorum qui cum eo παροιμιαζομένους deponens faciunt: at si quis passive accipiat hoc participium, nihil tale ab eo dici comperiet. Qua in significatione accipiendum esse mihi visum est, antequam hunc Erasmi locum legissem: & nunc, eo lecto, in sententia permaneo, ut videlicet κατὰ τοὺς παροιμιαζομένους significet, *Velut ii qui proverbio feruntur.* Vel, *Qui proverbiis celebrantur.* Vel, *Qui proverbiis locum dederunt.* Vel, *Qui in proverbia abierunt.* Illi autem qui sunt? Non intelligo qui potius esse dici debeant, quam Sisyphus, Tantalus, Danaides. *H. Stephanus.*

2 *Suidas ad hunc effert modum*] Imo non Suidas ita effert (frigidum autem illud foret ἀνατπλῇς τοὺς ὤμους, i. e. *Versas scapulas*) sed ita effertur in quibusdam mendosis Suidæ exemplaribus: at in minus depravatis, hoc modo, ἂν ἀπολῇς τοὺς ὤμους. Quod idem est cum illo, ἂν ἀποβάλῃς τοὺς ὤμους. i. e. *etiamsi amittas humeros.* Non, ut Erasmus vertit, *decutias.* Quanquam apud Lucianum (ut & hoc obiter adnotem) est ἀποβάλῃ. Ut mirer, cur Erasmus per secundam personam reddiderit, *decutias.* Nisi forte putavit esse ἀποβάλῃ secundam, ut ἀποβάλλομαι prima esset. Sed præterquam quod durius in media voce usurpatur hoc verbum, pro ἀπολεῖν, etiam ipsa orationis ἀκολουθία tertiam personam aperte exigit. *H. Stephanus.*

1 Imo, *per summa capita.*

berent esse dociles Dei, prophetant omnes, adeo ut & Saul sit inter Prophetas, *juxta priscam historiam ac proverbium.* Finitimum illi: Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, καὶ, Τὸ ἐν φακῇ μύρον. i. e. [1] *Corchorus inter olera*, &, *In lente unguentum*, sive, *Lenti admixtum unguentum.*

LXV. *In foribus urceum.*

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. i. e. *In foribus aqualem.* Nam hoc verbo usus est Plautus. Aristoteles libro Rhetoricorum primo:

Τὸ δὲ τέλος ἀγαθὸν, ὅθεν ταῦτα εἴρηται·
Κἀδδέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ·
Καὶ, Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν·
Καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.

i. e. *Finis autem bonus, unde illa dicta sunt:*
Et laudem Priamo:
Praeterea, Turpe diu mansisse:
Jam vero proverbium etiam illud,
Urceum juxta fores.

Interpres quispiam, nam librum ἀνώνυμον suppeditarat eruditissimus amicus noster Baptista Egnatius, ait significari rem contemptam ac vilem. Negliguntur enim, quae passim sunt obvia, quaeque facile quibuslibet contingunt. Itaque *urceum in foribus* positum nemo studet tollere, proclive enim. Verum uniones in scriniis reconditos magis expetunt. Plutarchus περὶ Πολυφιλίας ait, rubum ultro haerentem negligi ac praeteriri, vineam, oleasque expeti, recensens hanc sententiam: Οὐ γὰρ αἱρετέον πάντων τὸ ῥαδίως ἁλισκόμενον. i. e. *Non est tollendum quod admodum facile consequi licet.* Item in Epistolis Seneca: *Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata sollicitant. Vile videtur, quicquid patet. Aperta effractarius praeterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit.* Porro proverbium imperfectum ac mutilum videtur. Quandoquidem Aristoteles ad eum modum pleraque refert, tanquam alioqui per se satis nota. Apparet esse hemistichium jambici trimetri à Comico quopiam mutuo sumptum.

LXVI. *Haud quaquam difficile Atheniensem Athenis laudare.*

Aristoteles libro Rhetoricorum primo: ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν· Οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. i. e. *Quemadmodum enim dixit Socrates: Haud difficile est Athenienses Athenis laudare.* Citat idem, eodem in opere de Prooemiis agens: *Haud quaquam esse difficile, Athenienses laudare apud Athenienses*, verum apud Lacedaemonios id fore difficile. Exstat autem in Menexeno Platonis, idque in adagionis locum cessit. Dictum est autem, propter encomia, orationesque panegyricas, quae Athenis ex more exhibebantur iis, qui fortiter oppetiissent in bello: in quibus quoniam plurima dicebantur in laudem populi Atheniensis, pronis auribus audiebantur, propterea quod suis quisque laudibus favet.

LXVII. *Exigua res est ipsa justitia.*

Aristoteles libro Rhetorices primo: Διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ, μικρὸν εἶναι. i. e. *Unde etiam ajunt, ipsam justitiam exiguum quiddam esse.* Quo proverbio significabant, non multum adferre momenti, si probus sis, nisi talis etiam habearis: & opinionem longe plus valere, quam rem ipsam. At quanto melius Aeschylus in Tragoedia, cui titulus, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, de Amphiarao:

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος.

i. e. *Neque enim videri, at esse vir cupit optimus,*
Mentis profunda segete perfruens bona.

Rectius Socrates admonens, ut talis quisque sit, qua-
A lis haberi velit. Modestius Euripides in Oreste probans opinionem, ubi res ipsa non adest, tanquam optimo proximam:

Κρεῖσσον δὲ τὸ δοκεῖν κἂν ἀληθείας ἀπῇ.

i. e. *Res ipsa ut absit, optima est opinio.*

Itidem Terentius in Adelphis: *Si tibi istuc re ipsa non dolet, at simulare certe est hominis.*

LXVIII. [1] *Occasione duntaxat opus improbitati.*

Aristoteles lib. Rhetor. II: Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ μελησάντων, ἢ αὐτοῖς, ἢ προγόνοις, ἢ ὧν κήδονται. ὥσπερ γὰρ παροιμία, Προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. i. e. *Aut adversus quos occasionem habent, sive progenitorum nomine,*
B *sive suo ipsorum, sive amicorum, sive eorum,* [2] *à quibus beneficio fuerunt affecti, aut cura habiti, vel ipsi, vel majores ipsorum, vel eorum pro quibus solliciti sunt. Quemadmodum enim proverbio dicitur, Occasione duntaxat opus est malitia.* Quadrabit in nocendi cupidos, qui, ne temere laesisse videantur, causas praetexunt. Celebratur hic mimus Publii, ni fallor, in hanc sententiam:

Malefacere qui vult, nusquam non causam invenit.

Circumfertur & hodie vulgo apud nostrates adagium non usquequaque spernendum: *Facile fustem invenerit, qui cupit cadere canem.* Eodem spectat Terentianum illud: *Fingit causas, ne det sedulo.* Item illud Martialis:

C *Irasci tantum felices nostis amici,*
Non quia sic merui, sed juvat hoc facere.

Fortassis huc allusit & Euripides, cum sic ait in Iphigenia Aulidensi:

Ἐπὶ βραχεῖα προφάσεως ἰδεῖ μόνον,
Ἐφ' ἧς σ' ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι
Δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών.

i. e. *Occasione tantum opus fuerit levi,*
Ut & ipsa quique mihi supersunt liberi,
Te rursus accipiamus isthunc ad modum,
Quo te accipi par est. ———

Citant & hunc senarium ex Menandro:

Μικρᾶς προφάσεώς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς.

D i. e. *Ad prave agendum parva satis occasio est.*

LXIX. *Vel à mortuo tributum auferre.*

Κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. i. e. *Etiam à mortuo tollit.* In hominem undecunque per fas nefasque lucrum captantem. Aristoteles lib. Rhetor. III. tractans de iis, quae pudenda habeantur: Οἷον, inquit, πενήτων, ἢ τεθνεώτων, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ Καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδείας γάρ. i. e. *Veluti si quis exigat à pauperibus, sive defunctis: unde etiam illud ortum est adagium, Etiam à defuncto tollere: propterea quod id à turpi lucri cupiditate proficiscitur.* Finitimum est illi:

Αἰτεῖ γε καὶ τῶν ἀνδριάντας ἄλφιτα.

E i. e. *Ipsis vel à statuis farinas postulat.*

1 *Corchorus inter olera: &, In lente unguentum: sive, Lenti &c.*] Atqui explicans antea proverbium: *In fimum aromatum odorem spargis*, dixit: *Conveniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent. Quod genus est illud: In lente unguentum.* Quomodo igitur hoc proverbium, *In lente unguentum*, si affine est huic, *In fimum aromatum odorem spargis*, etiam illi, *Nunquid Saul inter Prophetas*, affine esse poterit? Haec duo proverbia, *In fimum aromatum odorem spargis:* &, *Nunquid Saul inter Prophetas*, quid commune inter se habent, ut jam cum utroque affinitatem habere tertium illud possit? *H. Stephanus.*

1 *Occasione duntaxat opus, &c.*] Verti potius debere *praetextu*, quam *occasione*, sequens annotatio docebit. *H. Stephanus.*

2 *A quibus beneficio fuerunt affecti, aut cura habiti, vel ipsi, vel, &c.*] Miror, non animadvertisse Erasmum, haec plane à ratione aliena esse, ut improbi occasionem malefaciendi habeant eorum nomine (ita enim loquitur) à quibus beneficio fuerunt affecti, aut curae habiti: ideoque non καλῶς, sed κακῶς: nec μελησάντων, sed μελλησάντων legendum esse. Nam καλῶς quidem Graece dicitur, sed absurde in hujus loci sententia: at μελησάντων participium admittit quidem linguae Graecae consuetudo: quum non usurpetur μελῶ, sed μέλει impersonaliter, idque genitivo jungatur, non accusativo. Verum totum locum interpretari satius fuerit, ut etiam appareat πρόφασιν hic praetextum significare, sicut à me modo dictum est. Hic ergo, ni fallor, Aristotelicorum verborum est sensus: *Iis etiam injuriam inferunt, adversus quos praetextum habent: quippe quod ipsorum majores, aut illi ipsi,*
F *certe amici eorum malo aliquo affecerint aut affecturi fuerint, aut ipsos, aut ipsorum majores, aut eos quorum curam susceperunt. Ut enim in proverbio est, Praetextu duntaxat indiget improbitas.* Animadverte igitur, πρόφασιν utrobique à me verti *praetextum*, non *occasionem*: ne forte intelligas *opportunitatem*. Qua verum quidem est opus habere improbos ad committenda sua maleficia: sed non de ea nunc agit Aristoteles. Quum enim mihi dicit vir aliquis improbus, *Tui majores*, aut, *Tui amici mihi fuerunt injurii:* vel, *Tui majores injuriam illaturi erant meis majoribus, si potuissent:* haec dicendo, non captat idoneam inferendae injuriae occasionem, sed hoc vel illud praetexit improbae suae voluntati: hoc vel illud causatur, propter quod ratione aliqua moveri videatur ad volendum mihi injuriam inferre: quam illaturus sit, cum occasionem nactus fuerit. Est autem hic locus in primo Rhetoricorum libro, non in secundo. *H. Stephanus.*

Natum

Natum à tyrannis, qui & à sepulcris, aut defunctorum statuis, vectigal colligunt. Legitur in epistola quadam ad Cratetem Diogenis: Καὶ σὺ ἀνδριάντας σὺ ἐν τῇ ἀγορᾷ προσιὼν αἰτεῖ τὰ ἄλφιτα. i. e. *Adi & statuas, quæ in foro sunt, atque ab his cibum posce.*

LXX. *Pudor in oculis.*

Ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδώς. i. e. *In oculis pudor.* Horum nos pudet, quæ in propatulo sunt, adspectus enim vel incutit, vel renovat etiam pudorem. Unde fit, ut pueri, cum pudescunt, oculos tegant. Et apud Platonem Socrates dicturus de amore ob pudorem oculos tegit, nimirum huc alludens. Hinc & poetæ Cupidinem, quod sit improbissimus, cæcum fingunt. Eodem pertinet illud Ciceronis, *Epistolam non erubescere.* Videmus etiam eos, qui oculis capti sunt à verecundia plurimum abesse. Huc spectavit Ovidius, cum ait, noctem utpote cæcam pudore vacare:

Nox, inquit, *& amor, vinumque, nihil moderabile suadent.*
Illa pudore vacat, Liber amorque metu.

Refertur adagium ab Aristotele, lib. Rhetoric. II: Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. i. e. *Et ea quæ sunt oculis exposita, quæque in propatulo sunt. Unde & illud proverbio dicunt, Pudorem in oculis esse.* Citatur & apud Athenæum lib. XIII. Idem in Problematis causam inquirens, quamobrem pudefactis rubescant aures, iratis oculi, hujus adagii testimonium citat: Ἢ ὅτι, inquit, ἡ μὲν αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς κατάψυξίς τις μετὰ φόβου ὥς τε εἰκότως ἀπολείπει σὺν ὀφθαλμοῖς. Χωριζόμενον δὲ εἰς τὸ δεκτικώτατον φέρεται τόπον. Τοιοῦτο δὲ ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤτων, ὁ γὰρ ἄλλος ὀστώδης. Ὀργιζομένοις δὲ ἐπανέρχεται τὸ θερμόν, μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τὴν χρόαν οὖσαν λευκήν. i. e. *An propterea, quod* pudor in oculis *frigus quoddam adducit una cum metu, atque ob id merito calor destituit oculos. Is vero demigrans inde fertur ad locum sui maxime capacem. Est autem hujusmodi summa pars aurium, nam reliqua pars est ossea. Rursum iratis calor suffunditur: idque potissimum apparet in oculis, propter albicantem illorum colorem.* Refertur hic versus ex Euripide:

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον.

i. e. *Mea gnata in oculis nascitur hominum pudor.*

Aristophanes in Vespis:

—— ἀλλὰ τούτοις γε οὐκ ἔνι,
Οὐδ' ἐν ὀφθαλμοῖσιν αἰδὼς τῶν παλαιῶν ἐμβάδων.

i. e. —— *Cæterum istis haud inest,*
Calciamenti vetusti, nec vel in oculis pudor.

Huc referri potest & illud, quod Aristoteles lib. Rhetoricorum primo ex Sapphone citat:

Αἰδώς μέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα.

i. e. *Non esset tibi pudor in oculis:*

Hinc & illæ figuræ: *quo ore, qua fronte* audebis objurgare filium: Et illud apud Ciceronem in epistolis ad Atticum: *nec enim conquisitores*, φαινοπροσωπεῖν audent. Quin & hodie vulgo dicunt: *Non audebis faciem ostendere.* Apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, Menelaus jubet Agamemnoni, ut sese aspiciat, videlicet, quo facti pudeat:

Βλέψον εἰς ἡμᾶς, ἵν' ἀρχὰς τῶν λόγων ταύτας λάβω.

i. e. *Adspice in nos recta, ut hoc capiam loquendi exordium.*

Isque respondet:

Μῶν τρέσας, οὐκ ἀνακαλύψω βλέφαρον Ἀτρέως γεγώς;

i. e. *Num verebor lumina in te tollere, Atreo satus?*

Fortassis huc adscribendum erat, quod apud Homerum Achilles Agamemnonem κυνώπην vocat, ob impudentiam velut oculis caninis & inverecundis.

LXXI. *Conciliant homines mala.*

Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους κακά. i. e. *Conciliant homines mala.* Sententia proverbialis, quæ declarat id, quod vulgo fit, ex hostibus nonnunquam amicos fieri propter malum aliquod incidens utrisque commune. Aristoteles libro Rhetoricorum primo: Οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις. Ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. i. e. *Nihil enim vetat, quo minus idem conducat ambobus adversariis. Unde dicitur illud*, Conciliari homines malis, *quoties*

A *idem utrisque noxium fuerit.* De *Syncretismo* diximus alibi. Quin huc quoque potest deflecti proverbium, ut dicamus, indoctum favere indocto, infantem infanti, nepotem nepoti. Neque enim bonarum modo rerum similitudo conglutinat necessitudinem, verum etiam ex malis communibus sæpenumero mutua nascitur benevolentia. Amant fere inter se, qui simul fecere naufragium, qui militarunt una, qui simul capti fuerunt ab hoste: denique qui corporis aut animi morbis iisdem laborant.

LXXII. *Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.*

Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα. i. e.
B *Sic amandum, tanquam sis osurus, sic oportet odisse, tanquam sis amaturus.* Hanc Biantis sententiam Aristoteles in libris Rhetoricorum satis indicat in proverbium abiisse, cum ita scribit: ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ φιλεῖν, ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν, ὡς φιλήσοντα. i. e. *Non est amandum quasi sis osurus, quemadmodum ajunt, sed ita exercendum odium, tanquam sis aliquando amaturus.* Ac paulo inferius: δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασι, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα. i. e. *Oportet amare, non quemadmodum ajunt, sed tanquam semper amaturum.* Commonstrat enim illic Philosophus, quo pacto refellendæ corrigendæque sint sententiæ vulgo receptæ, atque inculcatæ. M. Tullius in sermone De
C Amicitia, scribit Scipioni usque adeo non placuisse dictum hoc, Biantis nomine celebratum, ut negaret ullam vocem inimiciorem amicitiæ reperiri potuisse, quam ejus, qui dixisset, ita amare oportere, ut si aliquando esset osurus: nec vero se adduci posse, ut hoc, quemadmodum putaretur, à Biante dictum esse crededederet, qui sapiens habitus esset unus è septem: sed impuri cujusdam, aut ambitiosi, aut omnia ad suam potentiam revocantis esse sententiam: *Quonam enim modo*, inquit, *quisquam amicus ejus esse poterit, cujus se putabit inimicum esse posse: quin etiam necesse erit cupere & optare, ut quam sæpissime peccet amicus, quo plures det sibi tanquam ansas ad reprehendendum. Rursum autem recte factis, commodisque amicorum necesse erit angi, do-*
D *lere, invidere. Quare hoc quidem præceptum, cujuscunque est, ad tollendam amicitiam valet. Illud potius præcipiendum fuit, ut eam diligentiam adhiberemus in amicitiis parandis, ut ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odisse possemus.* Hactenus Cicero. Refertur ab eodem Aristotele paulo superius, ac repetitur libro Moralium Eudemiorum septimo hic senarius:

Οὐδεὶς ἐραστής, ὅς τις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.
Non est amicus hic, qui amare desinit.

Qui emolumenti causa amat, potius eo, quod concupiscebat, amare desiit. At bonorum amicitia, quoniam virtuti nititur, immortalis est. Exstat autem hic versus apud Euripidem in Troadibus. Diogenes Laertius mu-
E tilum adagium refert: ἔφασκε φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείους εἶναι κακούς. i. e. *Jubebat amare tanquam osuros, plurimos enim esse malos.* Huc adscribendus Mimus ille Publianus, qui est apud Aulum Gellium:

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Et alius ejusdem, ut opinor, sed Senecæ titulo,

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Sophocles item in Ajace Mastigophoro:

Ἐγὼ δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι
Ὅ τ' ἐχθρὸς ἡμῖν, ἐς τοσόνδ' ἐχθραντέος
Ὡς καὶ φιλήσων αὖθις· ἔς τε τὸν φίλον
Τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι
Ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα· τοῖς πολλοῖσι γὰρ
F Βροτῶν ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν.

i. e. *At ipse didici nuper, ut si quando sim*
Inimicus ulli, hunc oderim hactenus, velut
Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
Officia sic exerceam, ut qui non siet
Semper futurus amicus: etenim plurimis
Sodalitatis portus est tutus parum.

LXXII. *Atticus advena.*

Ἀττικὸς πάροικος. i. e. *Atticus advena.* In violentos & feroces vicinos dicebatur. Duris apud Zenodo-

tum ait ex Atticorum moribus natum, quod olim finitimos è sedibus suis exigere consueverint. Craterus inde manasse putat, quod Athenienses, qui Samum missi fuerant, indigenas expulerint. Notatur adagium ab Aristotele lib. Rhetoricorum III. Ἔτι, inquit, ἔνια τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαι εἰσὶν, οἷον μαρτυρίαι. Ἀττικὸς πάροικος. i.e. *Adhac nonnulla proverbia sunt & sententia, tanquam testimonia, ut Atticus advena.* Proinde proprie quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod adsciti sunt, ut superiores ejiciant.

LXXIV. *Purpura juxta purpuram dijudicanda.*

Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα. i.e. *Purpura ad purpuram dijudicanda est.* Certissimum judicium ex collatione nascitur. Unde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit uti, quoties negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plene deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Sallustium conferas cum Cicerone, jam velut obmutescit ille, alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phœbammone Sophista in commentario De figuris Rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica: Ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρας παραδεικνύντες. i.e. *Sed quemadmodum purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes.* Haud arbitror prorsus ἀπροσδιόνυσον fore; si de conferenda purpura locum huc adscripsero ex Aureliano Flavii Vopisci: *Meministis*, inquit, *fuisse in templo Jovis Opt. Max. Capitolini pallium breve purpureum, lanestre: ad quod cum matrona atque ipse Aurelianus jungeret purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur catera, divini comparatione fulgoris. Hoc munus Rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur scribens: Sume purpuram, qualis apud nos est. Nam postea diligentissime & Aurelianus & Probus & proxime Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiverunt tale genus purpura, nec tamen invenire potuerunt. Dicitur enim Sandix Indica talem purpuram facere, si curetur.* Allusit huc Quinctilianus libro XII. cap. De generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quod mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis iis, quæ sunt eximia, desinit esse admirationi: *Habet*, inquit, *admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed evanescunt hac atque moriuntur comparatione meliorum: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contuleris, etiam lacerna conspectu melioris obruatur, ut Ovidius ait.*

LXXV. *Saturnia lema.*

Κρονικαὶ λῆμαι. i.e. *Saturnia lema.* In cæcutientes ac stupidos dicitur: præsertim in eos, qui ætatis vitio desipiscunt. Est enim *lema* humor in oculis concretus, unde lippitudo nascitur. Derivatur autem ἀπὸ τοῦ λάω. i.e. *video*, & μὴ negativa particula: quod ejusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes visui officiant. Aristophanes in Pluto:

> Ἀλλ' ὦ κρονικαῖς γνώμαις ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἄμφω.

i.e. *Saturninis animis vere, lippitis sensibus ambo.*
Gnomis dixit pro *lemas*, unde λημῶ Græcis *lippio, cacutioque* significat. Porro *Saturnia* dicuntur quasi seniles ac veteres: propterea quod Κρόνος, i.e. *Saturnus* podagrosus, ac senex à Poetis fingitur, & temporum Deus: quasi χρόνος. Ἀρχαῖα vero, i.e. *prisca* & *antiqua* Græci nonnunquam *stulta* vocant. Plato in Euthydemo: ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος. i.e. *Nugaris, ac stultior es, quam decet.* Et κρονικώτερος, μωρότερος, & κρόνους *nugas*, ac *deliramenta.* Timotheus apud Athenæum libro tertio: Νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει. Τὸ παλαιὸν δ' ἦν Κρόνος ἄρχων. i.e. *Juvenis regnat Jupiter. Olim autem principatum tenebat Saturnus.* Aristophanes in Vespis:

> Καὶ σοῦ τραγῳδούς φησιν ἀποδείξειν Κρόνους
> Τὸν νῦν. —— ——

i.e. *Sese tragœdos mente Saturnos ait*
Mox redditurum. —— ——

Idem in Nebulis:

> Καὶ πῶς, ὦ μωρὲ, σὺ καὶ Κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε.

i.e. *Et quomodo, ô stulte, & Saturnalia olens, & lunaris.*
Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem *Saturnum* vocat, bardum ac stupidum sentiens: οὕτως, inquit, εἶ Κρόνος. i.e. *Adeo es Saturnus.* Allusit huc Lucianus in Timone: Λημᾷς γὰρ ἀμβλυώττεις πρὸς τὰ γινόμενα. i.e. *Cacutis ac lippis ad ea, qua patrantur.* Atque inibi paulo inferius: Καὶ κατ' ὀλίγον Κρόνον σε, ὦ Θεῶν γενναιότατε, ἀποφαίνουσι, παρωσάμενοι τῆς τιμῆς. i.e. *Et paulatim Saturnum te, ô Deorum praclarissime, reddunt, depellentes ab honore.* Plutarchus ætate desipientes ostendit vulgo Κρονολήρους appellatos fuisse, i.e. *Saturni more delirantes*, videlicet propter aniles fabulas, quæ de hoc Deo feruntur. Eas refert idem Plutarchus in commentario De facie apparenti in orbe lunæ: Saturnum in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire, saxa complexum aurea. Cæterum hunc somnum illi accidere ex vinculis in eum usum arte confectis à Jove. Aves autem, quæ in scopuli cacumine versantur, adferre illi ambrosiam, universamque insulam mira fragrantia compleri, è rupe, velut è fonte scatente: adesse dæmones, qui Saturnum observent & inserviant. Hos olim cum illo amicitia conjunctos fuisse, cum dijs atque hominibus imperaret: multaque de futuris rerum eventibus ex se prædicere. Sed maxima, maximisque de rebus sic efferunt, ut Saturni somnia videantur. Nam quicquid cogitarit Jupiter in animo, id somniare Saturnum. Hujusmodi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc, quo dixi libello. Jam illud eruditi lectoris judicio relinquo, numquid ad hoc adagium pertineat, quod Pythagorici συμβολικῶς mare, *Saturni lachrymam* appellant, ut testatur idem auctor, commentario De Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solum & amara, sed crassior item & impurior reliquis.

LXXVI. *Cucurbitas lippis.*

Κολοκύντας λημᾷν. i.e. *Lippire cucurbitas.* Ad superiorum adagii formam pertinet. Aristophanes in Nubibus:

> Νῦν γέ τοι ἤδη καθορᾷς αὐτὰς, εἰ μὴ λημᾷς κολοκύνταις.

i.e. *At nunc ipsas plane cernis nisi fors lippis Colocyntis.* Κολοκύντας Græci vocant, quas nos *cucurbitas.* Verba sunt Socratis ostendentis nubes, h.e. nisi plane nihil vides, & tantas habes in oculis lemas, quantæ sunt cucurbitæ.

LXXVII. *Ollas lippire.*

Χύτρας λημᾷν. i.e. *Ollas lippire.* Proverbialis hyperbole, proximæ simillima. Lucianus adversus indoctum, & multos coementem libros, χύτρας, inquit, λημῶντες. i.e. *Ollas lippientes.* Lachrymas indicans ollis æquales. Hoc adagium utrumque, quoties ad animum refertur, fit elegantius & jucundius: veluti si quis hominem crassi judicii, ac vehementer cæcutientis, & turpiter errantis dicat *lippire* non lemis, sed *ollis.*

LXXVIII. *Odium agreste.*

Μῖσος ἄγριον. i.e. *Odium agreste.* [1] Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quod rustici plerumque μισάνθρωποι sunt, & acerbius atque implacabilius oderunt.

1 *Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quod rustici plerumque μισάνθρωποι sunt.*] Quin à Luciano hic ita usurpetur ἄγριον, ut à Phocylide in ἀγρίας ὀργῆ, ab Homero in ἄγριος χόλος, ἄγριος θυμὸς, neminem inficiaturum puto. At, qua in significatione ἄγριος hic usurpat Homerus? Nimirum pro θηριώδης, si Grammaticis credimus: i. e. pro *Ferus*: translatione videlicet non à rusticis, i. e. iis, qui agros incolunt, sed à feris bestiis sumpta. Quod si quis fidem Grammaticis derogat, at ipsi Homero adhibeat, qui inde sumi à se metaphoram aperte ostendit, quum ait:
Ὡς δ' ὅτε φῶτες αὐτὸν ὁπαζόμενοι, ὅτι νήπιοι
Γνώμεναι σοὶ εἴδεται, λέων δ' ὡς ἄγρια οἶδεν.
Hinc etiam manarunt illa, ἄγριον κακὸν, ἄγριον ἕλκος unde & Latini per vocem *ferum* interpretantur, non ad rusticorum videlicet mores, sed ad ferarum intractabile ingenium respici existimantes: quibus & ἀγρία φωνὴ potest addi. Quin etiam à feris, non à rusticorum moribus, ductam esse verborum ἀγριαίνεσθαι & ἀγριοῦσθαι metaphoram constat. Jam vero quin Lucianus, si rusticum (i. e. rurale aut rurestre) quoddam odium significare voluisset, alio potius, non ambiguo usus fuisset vocabulo, nimirum ἀγροικικὸν, minime dubium est, ἄγριον enim, itidem ut apud Latinos *agreste*, nonnunquam pro

runt. Lucianus contra indoctum: Μῖσος δὲ ἄγριόν φασιν παρὰ πάντων ἔχεις ἐπὶ τῇ βδελυρίᾳ. i. e. [1] *Laboras autem agresti, sicuti dicitur, omnium odio, propter insolentiam.* Unde & *civilitatem* appellamus morum comitatem, humanitatemque. Et apud Jureconsultos *civilis actio* discernitur à *criminali.* Denique [2] Græci quicquid barbarum, immane, aut crudele volunt intelligi, id ἄγριον vocant.

LXXIX. *Megarenses neque tertii, neque quarti.*

Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. i. e. *Megarenses neque tertii, neque quarti.* Dicebatur olim in homines supra modum ignavos & contemptos, nulloque honore dignos. Natum adagium ex oraculo quodam. Id quidam, inter quos Stephanus, Mneas & Ion, Æginensibus, alii Megarensibus redditum existimant. Narrat itaque Mneas, cum Æginenses in Achaia debellassent Ætolos, ac decimam pentecontorum cepissent, ea est navis remigum quinquaginta, hanc Apollini Pythio victoriæ monimentum dedicarunt: rogabantque Deum, qui nam essent Græcorum præstantissimi? arbitrantes futurum, ut ob eam victoriam ipsis prima laus ab Apolline tribueretur. Oraculum hunc ad modum respondit:

Ἵππον Θεσσαλικὴν, Λακεδαιμονίην τε γυναῖκα.
Ἄνδρας δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.
Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἵτε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι καὶ Ἀρκαδίης πολυμήλου
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πολέμοιο.
Ὑμεῖς δ', Αἰγιέες, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὐδὲ δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

i. e. *Thessala equa præstat reliquis, mulierque Lacena.*
Porro viri potant qui pulchra fluenta Arethusæ.
Hos quoque præterea, media gens incola vincit
Tirynthi, Arcadiaque bidentibus inclyta albis,
Argivi stimuli bellorum, armisque potentes.
At vos, Ægini, neque tertius accipit ordo,
Nec quartus, neque bissenus, neque denique vestri
Ulla usquam ratio est, nusquam numerusve, locusve.

Qui scripsit commentariolos in Theocritum, refert hoc epigramma paulo diversius, nimirum ad hunc modum:

Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν ἄργος ἄμεινον,
Ἵπποι Θρηΐκιαι, Λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες,
Ἄνδρες δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης,
Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἵτε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι, καὶ Ἀρκαδίης πολυμήλου,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πολέμοιο.
Ὑμεῖς δ', ὦ Μεγαρεῖς, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

pro *rurali*, nonnunquam pro *fero* positum reperitur, quanquam in hac significatione sæpissime, in illa autem perquam raro: adeo ut *agreste carmen, agrestem musam*, i. e. agrestium seu agricolarum, aut etiam pastorum ἄγροικον μέλος, ἄγροικον μοῦσαν recte appellaturi simus: ἄγριον μέλος, ἀγρίαν μοῦσαν vix recte. Illa certe Julius Pollux habet, hæc non item, à quo hoc quoque observandum est annotari, ἄγριον dici ἐπὶ τοῦ σκαιοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγρῷ ζῶντος, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ σκαιοῦ. At vero de ἀγρικὸν, quod hic Erasmus posuit, quid dicendum est? Unde accepisset, scire vellem. Nisi forte sine auctore hanc scripturam posuit: quod facile inducor ut credam, nam ut ἄγριον μῖσος idem sonare quod ἄγροικον, ita etiam ἀγρικὸν vel ἄγροικον indifferenter scribi existimans, fieri potest ut apud Lucianum sive ἄγριον μῖσος sive ἀγρικὸν legeretur, perinde esse putaverit. At ego nec pro *fero* nec pro *rustico* ἀγρικὸν usquam reperio, præterquam apud Theocritum, & quidem metri lege coactum. Quid si ergo ἄγροικον μῖσος scribatur apud Lucianum? Huic certe scripturæ consentanea fuerit expositio Erasmica: sed non tanti est eam tueri, ut hoc nomine scripturam illam mutare velim. Imo vero si in Luciani exemplaribus ἄγροικον μῖσος legeretur, ea lectio suspecta mihi esset, & ad mutandam in ἄγριον, tot exempla, quæ attuli, me sollicitarent. Quibus plus ponderis apud nos habere non debet locus quidam Aristophanis, in quo ἄγροικος ὀργὴν invenitur. Præsertim quum ejus Scholiastes duram esse hanc explicationem sentiens, ut ἄγροικος ὀργὴν ponatur pro ἄγριος, aliam adferat. *H. Stephanus.*

1 *Laboras autem agresti, sicuti dicitur.*] Φασὶ hic proverbii symbolum esse non puto, etsi Erasmus non aliunde, fortasse, quam ex hoc verbo, suspicatus est proverbiale dictum esse, ἄγριον μῖσος. Sic alibi verbum λέγεται, & participium λεγόμενον, symbola proverbiorum esse, falso existimavit, ut suo loco ostendemus. *H. Stephanus.*

2 *Græci quicquid barbarum, immane aut crudele volunt intelligi, id ἄγριον vocant.*] Hoc fateor: sed ad mores rusticorum in hac appellatione respicere nego: nec certe id Erasmus ipse dicturus erat, si θηριώδης & τεθηριωμένον pro ἄγριον & ἀγριωμένον usurpari recordatus fuisset, ut omittam, inter sylvestres homines potius quam inter rusticos, Timones aliquos ac Cyclopes reperiri. *H. Stephanus.*

Callimachus item in Epigrammatis ad Megarenses retulit proverbium:

——— ——— Τῆς δὲ ταλαίνης
Νύμφης ὡς Μεγαρέων, οὐ λόγος, οὐδ' ἀριθμός.

i. e. *Sed veluti Megarensibus accidit olim,*
Nymphæ infelicis, non locus, aut ratio.

Item Theocritus in Catellæ amore:

Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι, οὐδ' ἀριθμητοὶ,
Δύστανοι Μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ.

i. e. *Nostri nec ratio est, numero neque ponimur ullo,*
Extremæ sortis veluti quondam Megarenses.

Est & inter amantes ordo, quum hic primus est apud amicam, ille secundus, alius tertius, aut quartus. Quemadmodum & in testamentis est primus, secundus & tertius hæres. Effertur etiam hac forma proverbium: Τῆς Μεγαρέων ἄξιοι μερίδος. i. e. *Megarensium parte, seu loco digni.* Huc spectat & Homericum illud Iliados B.

Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

i. e. *Nusquam in consiliis, nusquam numeratur in armis.*

Refertur ex Euripide:

Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ
Ἀριθμὸν, ἀλλ' ἄπεισι κἂν παρῶσ' ὅμως.

i. e. *Formidolosi nullum habent in prælio*
Numerum, sed absunt, licet ibi adsint maxime.

Hanc figuram & Latini videntur exprimere. M. Tullius: *Neminem esse puto, qui modo in aliquo numero sit*, h. e. qui sit alicujus momenti, alicujus pretii. Idem Philip. III: *Bombalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius.* Plutarchus in Symposiacis: Τῶν δὲ ἐμῶν πολιτῶν, ὥσπερ Μεγαρέων οὐδεὶς λόγος. i. e. *Atqui meorum civium, veluti Megarensium nulla ratio.* Idem alias in eodem opere: Τῶν δὲ Δημοκριτείων, ἔφη, εἰδώλων, ὥσπερ Αἰγιέων ἢ Μεγαρέων ἀριθμὸς, οὐδὲ λόγος. i. e. *Atqui Democriticarum, inquit, imaginum, perinde ut Megarensium aut Æginensium, nullus numerus, neque respectus.* Equidem arbitror & Aristophanem huc leviter allusisse, cum scribit in Acharnensibus:

Ὡς χρὴ Μεγαρέας μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν ἀγορᾷ,
Μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ μένειν.

i. e. *Megarensibus nefas manere esset neque*
In terra alicubi, nec foro, nec in mari,
Neque continente. ——— ———

Siquidem excludens Megarenses quatuor locis, nimirum ad illud respexit, οὔτε τέταρτοι. Quanquam in versibus, opinor non abesse mendum, videlicet in μήτ' ἐν γῇ, nisi forte quarto loco sibi permittit spondeum, quemadmodum permittit anapæstum. Mihi subolet, huc & M. Tullium allusisse, cum in Bruto suo sic loquitur: *Duobus igitur summis, Crasso & Antonio, L. Philippus proxime accedebat, sed longo intervallo, tamen proximus. Itaque eum etsi nemo intercedebat, qui se illi anteferret, neque secundum tamen, neque tertium dixerim. Nec enim in quadrigis eum secundum numeraverim, aut tertium, qui vix è carceribus exierit, cum palmam jam primus acceperit: nec in Oratoribus, qui tantum absit à primo, vix ut eodem curriculo esse videatur.* Simili forma M. Tullius in Academicis libro II. dixit *quintæ classis* Democritum: *Quis*, inquit, *hunc Philosophum non anteponat Cleanthi, Chrysippo, reliquisque inferioris ætatis, qui mihi cum illo comparati, quintæ classis videntur.* i. e. postremi ordinis. E diverso *primæ classis* dicuntur, qui cæteris præferuntur, & *nulla classe*, qui prorsus contempti. Translatum à classibus, in quas Servius Tullius Rex divisit populum Romanum pro census modo. Florus epitome XLIX. dixit *ultimæ sortis hominem* vehementer obscurum: *Andriscus*, inquit, *ultimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens* &c. Item epitome XIX. *C. Glauciam* dixit, *ultimæ sortis hominem.* Hoc fiet lepidius, si transferatur ad animi res, veluti si dicas, ultimæ sortis ingenium: aut orationem cum aliorum scriptis vix conferendam, extremæ classis orationem. Ad hanc pertinet formam, quum dicunt hominem primæ notæ, postremæ notæ, & M. Tullius, salutem appellat *de meliore nota*, salutationem accuratam. Ad personam accommodavit Catullus,

Et quisquis de meliore nota.

Id translatum videtur à negociatoribus, qui vino aut panno notam affigunt indicantem mercis precium.

LXXX. *Lepus pro carnibus.*

Λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν. i. e. *Lepus de carnibus*, subaudi periclitatur. In eos dicitur, qui ob aliquam sui utilitatem in discrimen vocantur. Nam leporem non insectamur, quod noceat, sed quod pulpamentum habeat. Est enim animal & esculentum & timidum, atque inerme, ut natura hominum escis leporem genuisse videatur. Rheginenses autem vulgo lepores dicti sunt, utpote pavidi ac formidolosi. Effertur etiam ad hunc modum adagium: Ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει. i. e. *Lepus pro carnibus currit*. De iis, qui magno suo periculo, aut capitis etiam discrimine, atque ob id acriter decertant. Translata metaphora à venatu, in quo lepus quoniam intelligit sese ad necem peti, pernicissimo cursu fugit, adeo, ut non raro deficiat, medioque in cursu exanimetur. Qua de re Plutarchus in commentario De terrestrium & marinorum animantium prudentia, narrat quiddam haud quaquam indignum, quod hoc inseratur loco: Οἱ δὲ τοὺς δασύποδας διώκοντες, ἐὰν μὲν αὐτοὶ κτείνωσι, ἥδονται διασπῶντες καὶ τὸ αἷμα μαλάττουσι προθύμως· ἐὰν δὲ ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγὼς, ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον ἔχει πνεύματος, ἀναλώσας εἰς τὸν δρόμον ἐκλίπητο, νεκρὸν καταλαβόντες, οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν, ἀλλ᾽ ἵστανται, τὰς οὐρὰς κινοῦντες, ὡς οὐ κρεῶν χάριν, ἀλλὰ νίκης καὶ φιλονεικίας ἀγωνιζόμενοι. i. e. *Porro canes cum leporem insequuntur, siquidem occiderint ipsi, gaudent dilacerare, atque alacres sanguine sese contaminant, oblinuntque: quod si lepus desperans de sese, quemadmodum accidit sapenumero, quicquid habet halitus, id omne quam intentissimo cursu consumpserit, atque ita defecerit, canes exanimem repertum omnino non attingunt, verum consistunt moventes caudam, perinde, quasi non carnium gratia decertarint, sed magis de victoria contenderint.*

Charon apud Aristophanem in Ranis:

——— ——— Δοῦλον οὐκ ἄγω
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν.

i. e. *Servum haud veho, navale ni peregerit*
Certamen, ac pro carnibus pugnaverit.

Adscribit hoc loco Aristophanis Interpres, apud Arginusam, servos non pro pecunia, aut alio quovis præmio, sed pro vita dimicare solere. Idem in Vespis:

——— Ποιήσω δακεῖν
Τὴν καρδίαν
Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον
Δραμεῖν. ———

i. e. *Effecero, ut cor mordeas, cursumque curras pro capite ac vita.* Idem in eadem fabula:

Ἢ λαγὼν, ἢ λάμπαδα ἔδραμες;

i. e. *Leporem cucurristi, an ne lampadem magis?*

Plutarchus in Dialogo, quem scripsit adversus Epicurum: Παπαὶ, εἶπον ἔγωγε γελάσας, εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνδράσιν ἔοικας ἐναλεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν. i. e. *Papa, inquam ridens, in ventrem ipsum viris insultum facturus videris, & ad cursum qui pro carnibus dicitur, adacturus.* Significat autem eum Epicureos in summum discrimen adducturum, quod adversus voluptatis assertores proposuisset, nec jucunde vivi posse secundum Epicurum. Suspicor allusum ad priscas historias, quæ referunt aliquoties bellum natum inter populos ob direptas è sacrificiis carnes. Ita Pindarus in Nemeis:

Ἵνα κρεῶν νιν ὑπὲρ μάχας ἔλασεν.

i. e. *Ubi pro carnibus pugnas gessit.*

LXXXI. *Carpathius leporem.*

Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών. i. e. *Carpathius leporem.* Dicebatur in eos, qui sibi rem noxiam arcesserent. Hinc deductum adagium, quod cum in Carpathiorum insula lepores non essent, illi curarunt importandos alicunde. Verum ubi ejus animantis magna vis increvisset, ut est mira fœcunditas, fruges insulæ populari cœperunt. Refert & interpretatur parœmiam Julius Pollux, quinto De rerum vocabulis libro. Addit, nec in Ithacensium insula nasci lepores, nec in Sicilia fuisse, priusquam Anaxilas Rheginensis eos importasset, unde Victor in Olympiacis, Rheginensium nomismati currum inscalpsit & leporem. Refert item & interpretatur Aristoteles libro Rhetoricorum tertio.

LXXXII. Γρύζειν.

Γρύζειν, proverbio dicunt *hiscere*, seu, *mutire*. Sunt, qui putent γρύζειν esse *vocem suillam edere*. Deductum ἀπὸ τοῦ γρῦ, de quo meminimus alibi. Unde & *Grylli* nomen effictum apud Plutarchum, & *Grunii Corocottæ porcelli*, cujus meminit Divus Hieronymus. Aristophanes in Pluto:

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον, ὦ καθάρματε;

i. e. *Audetis &* mutire, *sceleratissimi?*

Idem in eadem fabula:

Ἀλλὰ φθείρου καὶ μὴ γρύζῃς.

i. e. *Imo pereas, neve quid hiscas.*

Simili figura Terentius dixit in Adelphis: *Quid gannis?* Et in Phormione: *Quod illi ad aurem obganniat.*

LXXXIII. *Nullum animal. Quod animal?*

Proverbialis videtur & illa figura: *Nullum animal*, &, *Quod animal?* Aristoph. in Pluto:

Πενία γάρ ἐστιν, ὦ πόνηρ᾽, ἧς οὐδαμοῦ
Οὐδὲν πέφυκε ζῶον ἐξωλέστερον.

i. e. *Inopia namque est, heu miser, qua scilicet*
Haud aliud usquam est animal exitialius.

Idem ἐν Νεφέλαις:

Τοῦτο δ᾽ ἐσθ᾽ ὁ τόκος τί θηρίον;

i. e. *Usura at ipsa quæso, quæ nam belua est?*

M. Tullius ad Atticum: *Terentii vestigium nullum agnovi, Metagenes certe periit. Fecit iter per possessionem, in qua animal reliquum nullum est.* Nec abludit ab hac figura Plinianum illud: *Regulus bipedum nequissimus.*

LXXXIV. *Ne musca quidem.*

Huic affinis est & illa proverbialis hyperbole: *Ne musca quidem.* Qua maximam hominum solitudinem significamus. Plautus in Truculento: *Quas tu mulieres mihi narras? Ubi* musca nulla *fœmina est in ædibus.* Huc allusit Vibius Crispus Orator delectationi natus, ut ait Fabius:

Cujus erant mores, qualis facundia. ———

Quemadmodum scripsit Juvenalis, cum rogatus, ecquis esset cum Cæsare in conclavi? respondit, *Ne muscam quidem intus esse.* Ancipiti joco Domitiani consuetudinem notans, cui mos erat quotidie sibi secretum horarium captare, nec interim aliud fere agebat, nisi quod *muscas captas* stilo configeret.

LXXXV. *Communis Mercurius.*

Κοινὸς ὁ Ἑρμῆς. i. e. *Communis Mercurius.* Lucianus in Votis: Οὐκοῦν τὸ προχειρότατον τοῦτο, κοινὸς Ἑρμῆς, φασι, καὶ ἐς μέσον κατατίθει φέρων τὸν πλοῦτον. i. e. *Itaque quod passim in ore est omnibus* communis, *ut ajunt,* Mercurius, *opesque in medium allatas depone.* Plutarchus in libello, cui titulus, Ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι· Ἀλλ᾽ ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν Ἑρμῆν ἐμπολαῖον καὶ ἔμμισθον γενέσθαι. i. e. *Sed imperitia & inelegantia* communem Mercurium, *cauponatorem & quæstuosum factum esse.* Quidam hinc natam parœmiam arbitrantur, quod Mercurius, ut est furtorum auctor ac repertor, primus ostendit, quæ furto parta sint, ea in medium communiter oportere deponere. Alii malunt huc referre, quod Mercurius sit orationis auctor, per quam inter homines omne commercii genus constat: unde & medius inter Superos atque Inferos à Poetis fingitur, pariter Superis Deorum gratus & Imis, quod sermo animi interpres, summos cum infimis, Reges cum plebe conciliet. Exstat super hac re fabella non illepida Aristidis in secundo libro, quem adversus Platonem conscripsit, in defensionem Rhetorices. Eam hoc magis libuit adscribere, quod is auctor haudquaquam adhuc vulgo notus est: Νεωστὶ γὰρ ἀνθρώπων γεγονότων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων, θόρυβος πολὺς ἦν κατὰ τὴν γῆν καὶ ταραχὴ, οὔτε γὰρ αὐτοῖς σφιν εἶχον, ὅτι χρήσονται. Οὐδὲ γὰρ ἦν οὐδὲν τὸ συνάγον, ἀλλ᾽ οἱ μείζους τοὺς ἐλάττους ἦγον. Οὔτε τοῖς ἄλλοις ζώοις εἶχον αὐταρκεῖν. Πᾶσι γὰρ πάντων ἀπολείποντο, ἄλλοτε ἄλλων. Τάχα μὲν τῶν πτηνῶν ἁπάντων, ὅπερ οὖν Ὅμηρος ἔφη, τοὺς Πυγμαίους πάσχειν ὑπὸ τῶν γεράνων, πάντες τότε ὑπὸ πάν-

πάντων συνέβαινε τῶν ἀλκίμων ὀρνίθων, κατ' ἰσχὺν αὖ πόῤῥω καὶ τῶν λεόντων, καὶ τῶν κάπρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἧσσαν. Ὥστ' ἀπώλλυντο σιγῇ. Καὶ μὴν τῇ γε κατασκευῇ τοῦ σώματος, οὐ μόνον τῶν κοράκων, ἀλλὰ καὶ τῶν κοχλιῶν ἀπελείποντο, οὐδεὶς αὐτῶν ὑπάρχων αὐτάρκης. Φθειρομένου δὲ οὕτως τοῦ γένους καὶ μικρὸν ὑποῤῥέοντος, κατιδὼν ὁ Προμηθεὺς ἀεί πως ὢν φιλάνθρωπος, ἀνέρχεται πρεσβευτὴς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πεμφθεὶς, οὐδὲ γὰρ πρέσβεις ἦν πώποτ' εἰδέναι, ἀλλ' αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ Ζεὺς τοῦτο Προμηθέως ἀγασθεὶς δίκαια λέγοντος, καὶ ἅμα καθ' ἑαυτὸν εἰληφὼς λογισμὸν τοῦ πράγματος, τὸν αὑτοῦ παῖδα Ἑρμῆν κελεύει Ῥητορικὴν ἔχοντα ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους. Ὁ μὲν οὖν Προμηθεὺς καθάπερ ἐπίσης ἅπασι τάς τε αἰσθήσεις καὶ τ' ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, οὐχ οὕτως ἐκέλευεν, ὥσπερ θεωρικοῦ διάδοσιν διελεῖν, ἵνα πάντες Ῥητορικῆς ἐφεξῆς μετέχοιεν, ὥσπερ ὀφθαλμῶν, χειρῶν καὶ ποδῶν, ἀλλ' ἐπιλεξάμενον τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτάτους καὶ τὰς φύσεις ἐῤῥωμενεστάτους τούτοις ἐγχειρίσαι τὸ δῶρον, ἵνα ὁμοῦ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους σώζειν ἔχοιεν. Ἀφικομένης δὲ τῆς Ῥητορικῆς εἰς ἀνθρώπους, οὕτως ἐκ θεῶν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἄνθρωποι τὴν μετὰ τῶν θηρίων δίαιταν χαλεπὴν ἐκφυγεῖν, ἐπαύσαντο δὲ ἐχθροὶ πάντες ὄντες ἀλλήλοις ἐν κύκλῳ. Κοινωνίας δὲ εὗρον ἀρχήν. Καταβάντες δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν, ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐπλησίασαν, τότε πρῶτον ὕπαιθροι, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη λόγου νικήσαντος, πόλεις τε κατεσκευάσαντο καὶ διεκρίθησαν, οὐχ ὥσπερ πρότερον ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' εἴς τε συντάξεις κοινωνιῶν, καὶ τοὺς πόλεων ἡγεμόνας νόμους ἔθεντο, καὶ ἄρχοντας καὶ πολιτείαν ἐνόμησαν, καὶ θεοῖς χαριστήρια ἀνῆγαγον πρώτας ἀπαρχὰς ποιησάμενοι τὰς ἀπὸ τῶν λόγων, αἷς ἔτι καὶ νῦν χαίρειν μάλιστα τοὺς θεοὺς λόγος αἱρεῖ, ὅτι καὶ γνωρίσαι πρῶτον αὐτοῖς τοὺς θεοὺς ὑπῆρξεν ἐντεῦθεν. Οὕτως ἄνθρωπος ἤρθη μέγας ἐξ ἀσθενοῦς καὶ σαθροῦ καταρχάς. Καὶ πρόσθεν καταφρονούμενος, ὡς οὐδὲν πρᾶγμα, κύριός ἐστιν ἐξ ἐκείνου τοῖς ἐν τῇ γῇ τούτοις ὅτι βούλεται χρῆσθαι, πρόβλημα ποιησάμενος ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου τὸν λόγον. Καὶ ὁ μῦθος ἡμῖν ταύτην ἐχέτω τὴν τελευτήν. Quæ si quis Latine malit, sensum utcunque reddemus. *In initio, cum recens essent homines nati, magnus inter hos ac reliqua animantia tumultus erat, perturbatioque super terram, propterea quod non possent invicem uti sese. Nec enim ulla res intercedebat, quæ illos conciliaret, verum qui potentiores erant, opprimebant inferiores. Neque satis erant idonei, ut reliquis animantibus resisterent. Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliaque in re ab aliis vincebantur. Veluti ab universo genere volucrum celeritate. Unde factum est, ut, quod ait Homerus, Pygmæis accidere à gruibus, id tum temporis passim à robustioribus avibus paterentur mortales. Rursum quantum ad vires attinebat, longe superabantur, & à leonibus, & ab apris, & aliis item compluribus. Atque hunc in modum silentio peribant. Jam vero quo ad munitionem ornatumque corporis, non corvis modo, verum etiam cochleis cedebant, neque cuiquam ex ipso suppetebat, quod ad tuendam vitam erat opus. Itaque cum ad eum modum interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus, ut semper est hominum studiosus, orator ascendit in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem missus ab eis, neque enim dum id temporis legatos ullos erat cernere, sed ipse ultroneus abiit. At Jupiter partim in gratiam Promethei, maxime qui justa postulare videretur: partim negocio apud sese considerato, filium suum Mercurium jubet ad homines descendere, Rhetoricen secum adducentem. Edixit autem, ut eam mortalibus impertiret, non quemadmodum Prometheus omnibus ex æquo, sensus, reliquaque corporis membra, perinde quasi theatralem pecuniam dispertiens, ut omnes ex æquo Rhetorices essent participes, non aliter, quam oculorum, manuum ac pedum: sed ut præstantissimos quosque, ingenioque generosissimo & indole pollentissima preditos deligeret, atque iis demum munus hoc impertiret, ut pariter & suam ipsorum, & aliorum incolumitatem tueri possent. Porro posteaquam Rhetorica jam ad mortales pervenisset, cum negocium quod habebant cum belluis molestissimum, licebat effugere, tum vero desierunt undequaque inter sese simultatem exercere reperto commerciorum initio. Digressique de montibus, alii in aliam orbis partem jungebantur, principio quidem sub dio viventes: post autem, ubi verbis inter se communicassent, & civitatem condiderunt, ac distributi sunt: non quemadmodum antea, temere, verum in ordines plebis ac belli duces, sanctisque legibus, tum Principes, tum Reip. statum instituerunt. Diis munera cœperunt offerre, primitias auspicantes ab oratione. Quibus nunc quoque vel maxime gaudere Deos consentaneum est. Quandoquidem hac contigit, ut primum esse Deos cognosceremus. Hinc deinceps ita crevit homo, ut qui initio debilis fuerat atque invalidus, postea in altum tolleretur: quique antea pro nihilo habitus, ac despectus erat, deinceps factus est omnium, quæ sunt in terra, dominus, cui quibus uti liberet, jus esset, non alio propugnaculo sibi parato, quam oratione. Atque hic nobis sit fabulæ finis.* Hactenus Aristides. Exstat, si satis commemini, fabella non dissimilis apud Platonem in Protagora.

LXXXVI. *Ale luporum catulos.*

Theocritus in Hodœporis:

Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κυνάς ὥς τυ φάγωντι.

i.e. *Pasce canes qui te lanient, catulosque luporum.*

Proverbium est, teste Interprete, in eos, qui læduntur ab iis, de quibus bene meriti sint: aut in ingratos. Addit ille dictum Socratis: Κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους. i.e. *Malis faciens bene, nutri lupos.* Nam plerumque solet id usu venire illis, qui catulos luporum enutriunt. Exstat super hac re non inelegans Epigramma, quanquam incerto auctore, de ove lupi catulum alente suis uberibus:

Τὸν λυκὸν ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
 Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται.
 Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

i.e. *Lacto lupum uberibus propriis non sponte, sed horsum*
 Me demens adigit pastor ut id faciam.
In me rursus erit fera postquam creverit ex me.
 Natura haud unquam vertitur officiis.

De canibus autem sumptum est ex Acteonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facile liquet, quodnam sit illud proverbium antiquum, cujus meminit M. Varro in libris De Re Rustica, tractans de canibus alendis: *Diligenter*, inquit, *cibaria providendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducit, si non dabitur, & à pecore abducet, si non præbebitur. Nisi, ut quidam putant, & illuc pervenerint, ut proverbium attollant antiquum, vel etiam, ut aperiant de Actæone, atque in dominum adferant dentes.* Idem in Phœbo, citante Nonio. *Crede mihi, plures dominos comedere servi, quam canes. Quasi id Actaon occupasset, & ipse prius suos comedisset.* &c. Huc usque Varronis relata. Cæterum legimus & leones & dracones nutriciis suis gratiam officii retulisse. Verum nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

LXXXVII. *E dolio hauris.*

Ἐκ πίθου ἀντλεῖν. i.e. *E dolio haurire*, dicebatur olim, qui abundaret rebus optatis. Est enim *dolium* vas vinarium ingens, unde largiter haurire licet: neque facile sentitur detrimentum, videlicet in tanta copia. Theocritus ἐν Ἐραστῆναις:

Ἐκ πίθω ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐχ ἅλις ὄξος.

i.e. *Dolia plena fluunt tibi, sed mihi vix sat aceti est.*

Scholiastes admonet proverbium dici solitum de iis, quibus adesset benigna rerum copia. Divitum est habere dolia, pauperes vappam bibunt è lagenis. Nam vini vis quo copiosior est, hoc suavior esse consuevit: ubi paulum est liquoris, celerius vapescit. Admonet & Hesiodus, dimidiato dolio parcendum esse, quod sera sit in fundo parsimonia. Huic simillimum est, quod subinde occurrit apud Chrysostomum: Ἐκ πηγῶν, i.e. *E fontibus*: quoties uberem paratamque rerum copiam significat. M. Tullius in Bruto, dicit eos *è dolio potare*, qui vinum adhuc fervens bibunt: quod vinum expressum primum doliis excipitur, ubi deferbuerit aliquantulum, conditur in vasa. Ipsius verba præstat adscribere: *Ut si quis*, inquit, *falerno vino delectetur, sed eo nec ita novo, ut proximis Consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, ut Opimium aut Anicium Consulem*

quærat. Atqui ea notæ sunt optimæ, credo, sed nimia vetustas non habet eam, quam quærimus, suavitatem, nec est jam sane tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio *sibi* hauriendum *putet? Minime, sed quandam sequatur ætatem. Sic ego istis censuerim, & novam quasi de musto & lacu fervidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem tanquam Anicianam notam persequendam.* Hactenus M. Tullius. Nec arbitror alienum ab hac forma, quod Athenæus lib. XI. ex Hipponacte citat: Ἐκ πέλλης πίνειν. i. e. *E mulctro bibere.* Scazontes Hipponactei sic habent:

Ἐκ πελλίδος πίνοντες, οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
Κύλιξ, ὁ παῖς γὰρ ἐμπεσὼν, κατήρραξε.

i. e. *Mulctro bibentes, nam calix eis deerat,*
Quippe hunc minister forte fregerat lapsus.

LXXXVIII. *Una cum ipso canistro.*

Αὐτῷ κανῷ. i. e. *Una cum ipso canistro.* Quadrat in eos, qui rem intemperanter profundunt, devorantque & abliguriunt. Mos enim erat antiquis, ut testatur Didymus, ut cœnæ canistris inferrentur. Citatur apud Zenodotum Plato:

Ἀνήρπακας ἅπαξ ἅπαντ' αὐτῷ κανῷ.

i. e. *Ipso canistro cuncta rapuisti simul.*

LXXXIX. *Prius locusta bovem pariet.*

Prius locusta bovem pariet περὶ τῶν ἀδυνάτων. M. Varro De Lingua Latina libro tertio, refert ex Ennio versum hunc:

Atque prius pariet locusta Lucam.

Nàm *Lucas* antiqui *boves* appellabant [1] ob magnitudinem.

XC. *Per tenebras, quæ apud quercum.*

Τὸ περὶ δρῦν σκότος. i. e. *Per tenebras, quæ apud quercum.* De ingenti ac fatali calamitate dicebatur. Zenodotus Aristotelem citat auctorem, in politia Samiorum. Prienensium plurimos à Milesiis occisos fuisse juxta locum, cui nomen *Quercus.* Unde receptum, ut Prienensium mulieres, ejus calamitatis memores, *per tenebras; quæ circa quercum essent*, jurarent. Hujus Historiæ simul & adagii meminit & Plutarchus in Problematis, ad hanc ferme sententiam: *Cum bellum esset inter Prienenses & Samios, initio mediocribus damnis invicem sese afficiebant: deinde justo prælio commisso, mille Samii à Prienensibus occisi sunt. Septimo post anno congressi cum Milesiis, primos quosque civium, ac nobilissimos simul uno prælio amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens Samum à Prienensibus orator missus, egregiam laudem adeptus est. Post eam itaque calamitatem atrocem ac miserandam, Prienensium fœminæ* per tenebras, quæ circa quercum erant, *obtestari ac dejerare cœperunt, quod liberos, parentes, maritos, charissima quæque pignora eo loco perdidissent.*

XCI. *Concupivit assam farinam.*

Ἤρατο ὀπτῶ ἀλεύρω. i. e. *Concupivit assam farinam.* In eum dicebatur, qui domesticam tenuitatem pertæsus, apud alios lautiorem vitam quæsisset. Dictum est autem in Platonem, qui relictis Athenis, ter in Siciliam ad Dionysium navigavit, quo fortunam suam redderet latiorem, quemadmodum interpretantur æmuli. Nam hanc profectionem probro illi datam fuisse, testatur etiam Aristides in oratione, qua tuctur Oratores quatuor, adversus Platonis calumniam. Et Diogenes, auctore Laertio, cum animadvertisset Platonem in opiparo quodam convivio, à reliquis temperantem cibis, & oleis duntaxat utentem, taxavit hominis ambitiosam abstinentiam: Τί ὁ σοφὸς εἰς Σικελίαν πλεύσας τῶν τραπεζῶν τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; i. e. *Quid homo sapiens, cum ob hujusmodi mensas in Siciliam navigaris, nunc appositis non frueris?* Ad quod ita Platonem respondisse narrat: Νὴ τοὺς θεοὺς, Διόγενες, κἀκεῖ τὰ πολλὰ πρὸς ἐλαίας καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγινόμην. i. e. *Per Deos, Diogenes, & illic plerumque oleis, atque id genus cibis utebar.* Ad quod rursum Diogenes: Τί οὖν ἔδει πλεῖν εἰς Συρακούσας; Ἢ τότε Ἀττικὴ οὐκ ἔφερεν ἐλαίας; i. e. *Quorsum igitur attinebat Syracusas navigare? Num id temporis Attica non ferebat oleas?* Theocritus in Cyniscis:

Ἤρατο μὲν τῆνος ἐμὶν δοκεῖ, ὀπτῶ ἀλεύρω.

i. e. *Nam puto & hic assæ correptus amore farinæ.*

Porro *farinam assam* novam & lautiorem victus rationem vocat, propterea quod priscos illos pulte duntaxat victitasse legimus, videlicet clibano coquendi panis usu nondum reperto. Unde & Annus ille Ægyptius, qui primus panarium clibanum excogitavit, in proverbii locum abiit, tanquam qui rem novam esset commentus, quemadmodum alibi retulimus. De deliciis coquendi panis, multa recenset Plinius lib. XVIII. cap. XI.

XCII. *Battologia. Laconismus.*

Βαττολογία, Græcis *multiloquium* vocatur, à *Batto* quopiam inepto Poeta, qui hymnos quosdam conscripsit prolixos, in quibus eadem crebrius iterabantur. Hinc vox etiam conficta, βαττολογεῖν, quæ quidem adeo vulgo fuit usurpata, ut ea Matthæus Apostolus sit usus. Sic enim apud hunc loquitur Christus: Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. i. e. *Orantes autem, ne battologissetis, more gentilium.* E diverso, Λακωνισμός, i. e. *Laconismus* in breviloquentiæ significationem abiit: quo modo usurpatur aliquoties apud M. Tullium in Epistolis.

XCIII. *Batti Silphium.*

Βάττου σίλφιον. i. e. *Batti Silphium*, Græci novum & rarum quempiam honorem proverbio vocant. Aristophanes in Pluto:

——— Οὐδ' ἂν εἰ δοίης γέ μοι
Τὸν Πλοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸ Βάττου σίλφιον..

i. e. ——— *Nec si mihi donaveris,*
Ipsumque Plutum, ipsumque Batti Silphium.

Negat se sycophanta quieturum, etiamsi præmium quantumvis magnum daturus. Idem in Equitibus:

——— Τὸν καυλὸν οἶσθ' ἐκεῖνον
Τοῦ σιλφίου τὸν ἄξιον γινόμενον; Οἶδα μέντοι.

i. e. ——— *Nosti ne stipitem illum,*
Qui dignus habitus Silphio est? Notus quidem est mihi ille.

Interpres diversam originem adagionis adscribit. *Battus* à Thera, juxta Cretam insulam profectus, oraculo monitus Apollinis, vel, ut alii tradunt, domestica pulsus seditione, Cyrenen condidit. Cui cum Afri beneficii memores summum honorem habere studerent, donarunt illi *Silphium* herbam apud illos omnium pulcherrimam: simulque nomisma ferientes, in cujus altera parte regia facies erat insculpta, altera *Silphium*, quo fuerat à civitate donatus. Cujus rei meminit & Aristoteles in Republica Cyrenæorum. Sed fusius narrat Herodotus in Melpomene, addens, apud Libyas Regem *Battum* appellari, & hoc nomine compellatum ab oraculo, significante fore Regem. Sunt, qui dicunt imaginem fuisse datam: sunt rursum, qui annulum, in quo civitas erat expressa, Regi *Silphium* deferens. Porro *Silphium* inter herbas primam gloriam obtinet, cujus & folia, & fructus, & caulis, & succus preciosissimus sit. Unde Ampeliotæ, ea gens quædam est Africæ, Delphis *Silphii* caulem consecratum suspenderunt, ut auctor est Alexandrides. Hæc ferme adfert in Plutum. Nec dissident quæ Suidas memorat. At idem in Equites scribit, *Silphium* fruticem esse inamœni odoris, rursus juxta alios amœni, & ad medicamenta utilem, cujus usum primus invenisse creditur Aristæus Apollinis & Cyrenæ filius, qui & mellis invenisse traditur. Illud quid

[1] Non sunt dicti Boves aut potius Elephantes *Lucæ*, à magnitudine, sed à *Lucania*, cum primum Romani Elephantes in Lucania vidissent, vocarunt eos *Lucas Boves*, quod bubus antea nihil majus novissent. *Varro* Lib. VI. de L. L. *Apud Ennium*: atque prius pariet locusta Lucam bovem. *Luca Bos elephas, cur ita sit dictus duobus modis inveni scriptum; nam & in Ælii Commentario erat, à Libycis Lucas, & in Verginii Commentario, ab Lucanis Lucas, ab eo quod nostri, cum maximam quadrupedem, quam ipsi haberent, vocarent bovem, & in Lucanis Pyrrhi bello primum vidissent, apud Hostes, elephantos, i. e. quadrupedes cornutos (nam quos dentes multi dicunt, sunt cornua) Lucam bovem appellasse.* Vide & *Plinium* Hist. Nat. Lib. VIII. c. 6. Ex hisce emendandus *Erasmus*.

quid sibi velit, nescio: Aristophanis interpres ait, in altera nomismatis parte insculptam βασιλείαν, i.e. *regnum* seu, *regiam*, si transferas tonum: pro eo Zenodotus legit Ammonem. Sic enim habet: Καὶ ἦ νομίσματος, ἐπὶ μὲν θατέρε Ἄμμωνα, ἐπὶ δὲ θατέρε Σίλφιον ἐντύπωσιν. i.e. *¹ Nomismatis altera parte Ammonem, in altera Silphium expresserant.* Ammonem, ut arbitror sentiens Jovem regnorum largitorem, si quidem Homero credimus. Hujus Batti meminit & Pindarus in Pythiis: Χρῆσεν οἰκιστῆρα Βάττον καρποφόρυ Λιβύας. i. e. *Respondit habitatori Batto frugifera Africa.* Eruditi quidam putant *Silphium* laserpitii genus esse.

XCIV. *Ne malorum memineris.*

Μὴ μνησικακήσῃς. i. e. *Ne malorum memoriam refrices.* Thrasybulus, ubi civitatem Atheniensium triginta tyrannorum sævitia liberasset, plebiscitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Quam *malorum oblivionem* Athenienses ἀμνηστίαν vocant. Auctor Valerius Maximus libro quarto Rerum Memorabilium, titulo. *De animi Moderatione.* Meminit & M. Tullius in prima Philippica, his quidem verbis: *in quo templo, quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis, Atheniensiumque revocavi vetus exemplum. Græcum etiam verbum usurpavi, quod tum in sedandis discordiis usurpaverat civitas illa, atque omnem memoriam discordiarum, oblivione sempiterna delendam censui.* Aristophanes in Pluto:

Μὴ μνησικακήσῃς, εἰ σὺ Φυλὴν κατέλαβες.

Mala ne acta refrices, Phyla si capta est tibi.

Interpres inter alia tale quoddam commentum adscribit: *Thrasybulus, occupato loco quodam, cui nomen Phyla, triginta tyrannos sustulit: post ubi arrogantius quiddam dixisset, audisse*, μὴ μνησικακήσῃ. i.e. Ne malorum memoriam revoces, *idque dictum in proverbium abiisse.* Probus Æmilius refert, post exactos tyrannos Thrasybulum hanc tulisse legem, ne quis de præteritis actis accusaretur aut mulctaretur. Ea lex dicta est oblivionis. Idem socios volentes contra legem sævire in eos, cum quibus reditum erat in gratiam, publice cohibuit, & legem latam confirmavit. Huic pro tantis meritis præmii loco data est corona ex duabus virgulis oleaginis, & hoc civili honore vir prudens contentus fuit. Admonet adagium, non esse refricandam commemorationem præteritorum malorum memoriam. Sunt autem apud Aristophanem verba Mercurii ad Carionem servum. Plato lib. De Legibus IV: Φράσω δὲ, ἐ τι μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν. i. e. *Dicam certe, non autem quod velim præteritorum malorum memoriam vobis refricare.* Sumptum videtur ex Homero, apud quem aliquoties hic versus, nempe Iliados Ζ. Θ. Τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

i.e. *Verum hæc acta quidem, mæsti licet ire sinamus.*

Hunc tanquam proverbialem subinde usurpat Tullius ad Atticum scribens. Eodem spectat & illud ejusdem Odysseæ Θ.

——— Ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται
Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι.

i. e. —— *Si dictum est verbum durius ullum,*
Id procul abripiant venti per inane procellæ.

Plutarchus περὶ τῆς φιλαδελφίας: δεῖ ἐν ἀμνηστίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τίθεσθαι. i. e. *Oportet eum diem oblivioni tradere.* Erit hic usus proverbii, si juxta vulpinum illud consilium, admonebimus aliquem, ne præteritorum malorum memoria semet affligat, quandoquidem quod factum est, infectum fieri non potest. Lucianus in Caucaso: Εἰς δὲ τὸ αὔριον ταμιεύεσθαι τὸ μῖσος καὶ μνησικακεῖν καὶ ἑωλόν τινα μῆνιν διαφυλάττειν, ἄπαγε ὅτι θεοῖς πρέπον, ὅτι ἄλλως βασιλικόν. i. e. *Cæterum in posterum diem reponere odium & malorum meminisse, ac pridianam quandam memoriam reservare, apage, neque Diis dignum, neque alioqui regale.*

XCV. *Mentam belli tempore neque serito, neque edito.*

Μίνθην ἐν πολέμῳ, μήτ' ἔσθιε, μήτε φύτευε.

i.e. *Mentam nec comedas, nec plantes tempore belli.* Aristoteles Problematum sectione vigesima, statim initio refert hoc adagium, causam vestigans unde dictum hoc in ora vulgi pervenerit. Arbitratur autem esse causam, quod menta corpori frigus adducat: ejus rei argumentum esse, quod semen genitale minuat: frigus autem adversari fortitudini atque audaciæ. Sicut ostendit sectionis decimæ quartæ ultimo problemate, cum ait eos, qui natura sint frigida, formidolosiores esse, contra qui calida, audaces. Potest & in eum sensum deflecti parœmia, ut admoneat, ne quid alieno tempore fiat, quod officiat, quemadmodum menta bellum inituris est inutilis.

XCVI. *Ad corvos.*

Βάλλ' ἐς κόρακας. i.e. *Abi ad corvos.* Perinde valet, quasi dicas, *abi in malam rem*, atque in exitium. Aristophanes ἐν Νεφέλαις:

Βάλλ' ἐς κόρακας· τίς ἐσθ', ὁ κόψας τὴν θύραν;

i.e. *Apage* ad corvos. *Quis est, qui pepulit ostium?*
Rursum in Pluto:

Οὐκ ἐς κόρακας;

i.e. *An non ad corvos?*
Iterum in eadem fabula:

Ἔρρ' ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ' ἡμῶν.

i.e. *Ocyus hinc* ad corvos *abeas.*

Reperitur apud hunc Poetam & aliis plerisque locis. Plutarchus in commentario, quem scripsit Adversus Herodotum, taxat eum, quod Isagoram ad Cares, velut *ad corvos* relegarit, i. e. quod eum Carem fecerit. Eleganter dictum est à Diogene Cynico: Κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας. i. e. *Satius est* ad corvos *devenire, quam ad adulatores*, quod hi & vivos & bonos etiam viros devorarent. Zenodotus scribit, in Thessalia locum esse quendam, cui nomen inditum Corvis, in quem nocentes præcipites dabantur: atque hujus adagii Menandrum etiam meminisse. Quosdam autem originem adagionis ad hujusmodi quandam historiam referre. Bœotiis quondam Arnam incolentibus oraculo prædictum est, futurum ut è finibus expellerentur, simulatque corvi albi apparuissent. Evenit deinde, ut adolescentes aliquot per lasciviam ac temulentiam corvos, quos ceperant, gypso oblitos, rursum emitterent. Quos ubi vidissent volantes Bœotii, recordantes oraculum, arbitrabantur adesse tempus, quo forent suis è sedibus ejiciendi, summopere perturbati sunt. Cæterum adolescentes territi & ipsi tumultu, profugerunt, ac locum quendam sibi mercati sunt, cui nomen *Coracôn*. i.e. *corvorum.* Contigit aliquanto post, ut Æoles, ejectis Bœotiis, Arnam occuparent. Apud quos hic deinde mos receptus, ut maleficos relegarent in eum locum, cui nomen erat Corvi. Aristophanis Interpres paulo diversius hanc recenset historiam: nempe Bœotiis aliquando à Thracibus subversis ac profligatis respondisse Deum, ut ibi sedem figerent, ubi corvos albos conspexissent, conspexisse autem in Thessalia juxta sinum Pagæaticum circumvolantes corvos quosdam soli sacros, quos pueri per lusum gypsatos dimiserant. Bœotii vero rati jam perfectum oraculi symbolum, inibi sedem constituerunt. Sunt, qui parœmiam ad corvorum volatum referant, quod in desertis fere locis volitare consueverint. Ut proverbium conveniat cum illo, in extremas solitudines publicitus deportandum. Euripides in Hecuba:

—— Οὐχ ὅσον τάχος
Νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖτέ ποι.

i. e. —— *Non huncce solitarias*
Quantum potest aliquo auferetis in insulas.

Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro octavo, detorquet in cantorem quendam. Is quum ei, nescio quid, molestus esset, ψάλλε, inquit, ἐς κόρακας. Depravata per jocum voce ψάλλε pro βάλλε.

XCVII. *Mitte in aquam.*

Βάλλ' ἐς ὕδωρ. i.e. *Mitte in aquam*, h. e. aufer è medio. Dicitur vel in hominem, vel in rem exitio dignam. Tractum à supplicio quorundam, qui in profluentem aut mare præcipitabantur. Quæ pœna peculiaris

1 De Laserpitio & hoc nummo vide *Yvonem Villiomarum* in Animadvers. contra *Robertum Titium* Lib. VIII. & *Plauti* Interpretes ad Rudentes Act. III. Sc. 2.

A liaris erat parricidis apud Romanos. Unde Philosophus in Timone jubet aurum abjici in mare, quod aliquando fecisse legitur Crates ille Thebanus. Horatius:

Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Mihi non absurdum videtur, si referatur ad aquam clepsydrarum dispensandam, ut intelligas in jus trahendum: & ad proverbium, quod alio diximus loco, ὑφ' ὕδωρ ὁ πονηρός. i. e. *sub aquam malus.* Effertur adagium etiam hoc pacto: βάλλ' εἰς ὄλεθρον. i. e. *Abi in perniciem.*

B XCVIII. *In beatam.*

Βάλλ' εἰς μακαρίαν. i.e. *Aufer te in beatam.* Quibusdam placet dictum, κατ' εὐφημισμὸν, pro eo, quod est, *in rem malam.* Fingunt enim apud Inferos locum esse quendam, cui nomen Μακαρία. Aristophanes in Equitibus:

Ἄπαγ' ἐς Μακαρίαν ἐκ ποδῶν.

i.e. *Aufer te hinc procul in Macariam.*

Ad consimilem ferme modum Athenæus Dipnosophistarum libro primo: εἰς μακαρίαν, τὸ λουτρόν. i. e. *In beatam, balneum:* Devovet enim balneum, unde male fuerat affectus. Plato in Hippia majore: Βάλλε εἰς μακαρίαν τὸν ἄνθρωπον. i. e. *Aufer in Beatam hominem.* Alii C fabulam hujusmodi allegant: narrant, Macariam Herculis filiam fuisse, de qua prædictum erat oraculo, ut se ultro morti objiceret: sic enim Athenas fore liberas ab incursione Eurysthei, si quis Heraclidarum se sponte offerret ad necem. Itaque Hercule defuncto, cum Eurystheus illius liberos insectaretur, atque illi ad Misericordiæ aram confugissent, Athenienses recusantes eos in hostium manus tradere, cum Eurystheo bellum susceperunt. Porro edito oraculo, futurum ut Athenienses ab Eurysthei incursatione liberarentur, si quis è liberis Herculis semet inferis devoveret, Macaria sese spontaneæ morti obtulit. Quo facto congressi cum hostibus Athenienses victoriam reportarunt, cum aliis quam plurimis interfectis, tum Eurystheo ipso, ab D Hylo, sive Jolao Herculis filio perempto, cujus caput amputatum ad Alcmenam detulit. Illa defuncti oculos effodit. Cæterum Athenienses Macariæ tumulum floribus & coronis decorantes, dicebant: Βάλλ' εἰς Μακαρίαν. i. e. *Mitte in Macariam.* Hinc igitur ortum adagium. Primum de his ferebatur, qui sese per virtutem in periculum sponte demitterent: deinde de quovis piaculo dici cœptum. Pausanias refert, Macariam esse paludem in Marathone, in qua magna vis Persarum perierit ignoratione viarum in ipsam prolapsa, qua ex re natum videri potest proverbium. Huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro E octavo, qui iratus discipulo Macedoni, quod nihil recte faceret, εἰς Μακεδονίαν, inquit, ex Macaria faciens Macedoniam, simul alludens ad illud proverbium: *Domi, non hic Milesia.*

XCIX. *Alabanda fortunatissima.*

Ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη. i. e. *Alabanda Carum fortunatissima.* Stephanus, in commentario De Urbibus, tradit Alabandam Cariæ civitatem esse conditam à Care, à cujus filio nomen sortita sit. Siquidem is postquam in equestri prælio strenue navasset operam, *Alabandus* est dictus. Cares enim sua lingua *Ala* vocant equum, *Banda* victoriam. Eamque vocem ait Romanis etiam in usu fuisse, [1] ut *bandam* victoriam dicerent. Equidem opinor hinc Germanis durare vocem eam, F qua præpotentem & antiquæ nobilitatis Principem, *Banderum* vocant, ut qui victor olim hoc honoris virtute bellica sibi pepererit. Addit ex Philoxeni in Odysseam Homeri commentariis, solœcismi genus esse, quod Alabandiacum vocetur: veluti si quis μὴ pro οὐ ponat, aut apud nos *non* pro *ne*, aut *quod* pro *ut*. Quandoquidem Homerus quoque Caras βαρβαροφώνους appellat. Juvenalis in tertia Satyra, *Alabandam* recenset inter urbes barbaricis deliciis ac luxu perditas:

Hic alta Sicyone, ast hic Amidone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis.

Stephanus admonet, olim Alabandam inter Cariæ civitates opulentissimam ac florentissimam fuisse, ut proverbio quoque locum fecerit, quod modo retulimus. Quadrabit igitur, ubi volemus intelligi fortunam amplam, & vitæ genus voluptarium, quanquam à literis & virtutis studio alienum. Veluti si dicat aulicus aut negociator quispiam: Alii se in literis macerent, alii cum paupertate philosophentur: Ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη. Itaque confine fuerit illi, quod alio dictum est loco: Εὐδαίμων ὁ Κορίνθιος. i. e. *Felix Corinthus.* Poterit & per irrisionem usurpari, veluti si joceris in quempiam parum egregium, qui tamen in gente vehementer barbara crassaque præcellere videatur, Ἀλάβανδα Καρῶν &c.

C. *Rubo arefacto præfractior.*

Ἀγναμπτότατος βάτος αὖος. i. e. *Rigidissimus rubus aridus.* Aut, ἀγναμπτότερος βάτου αὔου. i. e. *Rigidior arido rubo.* Proverbialis est comparatio, in difficilem atque inexorabilem, ac præfractum, & suorum, ut vulgo vocant, morum hominem. Quod genus homines Græci vocant αὐθεκάστους. i.e. *Suo quodam instituto viventes*, expertesque sensus communis. Refertur adagium à Suida simul & à Zenodoto. Ductum admonet à rubo, qui simulatque exaruit, rumpi potest, inflecti nequaquam. Unde & in senes accommodatius dicetur, ætatis vitio difficiliores.

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA II.

I. *Tristis scytale.*

Ἀχνυμένη σκυτάλη. i. e. *Tristis scytale.* De re tristi seriaque dicebatur, aut de nuncio, qui dolorem adferret. Meminit hujus Aristophanes in Lysistrata. Refertur à Diogeniano. Quin Aristophanes Grammaticus librum conscripsit περὶ τῆς σκυτάλης ἀχνυμένης, citaturque ab Athenæo libro Dipnosophistarum tertio. Plutarchus in Convivio septem Sapientum: τὴν δ' Αἰθίοπος ἐπίταξιν, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ἀχνυμένην σκυτάλην προσεῖπε; i.e. *Æthiopis mandatum istud, quid aliud appelles quam scytalen tristem?* M. Tullius ad Atticum: *Habes scytalam Laconicam.* Quod quidem videtur non absurde, vel ad epistolam perbrevem, vel ad obscuram & arcanis de rebus conscriptam, vel ad solicitam ac tristia nunciantem ac mandantem accommodari posse. Quid sit autem *Scytale Laconica*, docet Aulus Gellius Noctium Atticarum libro decimo septimo, capite nono. Sed ipsius verba præstiterit adscribere: *Lacedæmonii autem*, inquit, *veteres, cum dissimulare & occultare literas, publice ad Imperatores suos missas volebant, ne, si ab hostibus excepta forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant. Surculi duo erant teretes, oblongi, pari crassamento, ejusdemque longitudinis, derasi atque ornati consimiliter. Unus Imperatori in bellum proficiscenti dabatur. Alterum domi magistratus cum jure, atque cum signo habebant. Quando usus venerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modica tenuitatis, longum autem, quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotundo, ac simplici, ita ut ora adjuncta undique & cohærentes lori, quod plicabatur, coirent. Literas deinde in eo loro per transversas juncturarum oras, versibus ab imo ad summum proficiscentibus, inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis revolutum ex surculo, Imperatori commenti illius nescio mittebant. Revolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraque earum & apices in parteis diversissimas spargebat. Propterea, si id lorum in manibus hostium inciderat, nihil quicquam conjectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille, ad quem erat missum acceperat, surculo compari, quem habebat, capto, ad finem perinde, ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atque literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursum coibant, integramque & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant.*

1 Vide Stephani recentiores Interpretes, à quibus certiora & meliora accipies.

bant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonii σκυτάλην, *i. e. loricatum surculum* appellabant. Hactenus A. Gellius. Meminit hujusce rei Plutarchus in Lysandro: cui Pharnabazus Rex suppositicia *Scytala* imposuit. Suidas eadem ferme refert, quæ Gellius de *Scytala*. Strab. Geographiæ lib. I. hyperbolam hanc quoque commemorat: *Ager angustior est, quam scytala Laconica.*

II. *Hirundinum musea.*

Χελιδόνων μουσεῖα. i. e. *Hirundinum musea*. Aristophanes in Ranis:

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης.

i. e. *Sunt ista folia, & stulta blateramina,*
Musea hirundinum, *artis ac subversio.*

Interpres admonet, proverbium esse in impendio loquaces, & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædii auditoribus adferre, quam voluptatis. Est enim hæc avis minime canora, sed molesto quodam stridore. Unde apud Pythagoricos loquacitatis symbolum esse meruit, cum vetant, ne quis hirundinem sub eodem habeat tecto. Apte dicetur in Poetas indoctos, Oratores loquaces magis quam eloquentes, aut in cœtum hominum inepte loquacium.

III. *Luscinia nugis insidentes.*

Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. i. e. [1] *Lusciniæ nugis insidentes.* Proximum illud ad imperitos & tamen garrulos convenit, hoc ad eruditos, qui tamen immodice suo studio delectentur. Quod genus sunt Poetæ potissimum. Plaut. in Bacchid. ad puellam transtulit: *Metuo*, inquit, *ne lusciniola defuerit cantio.* Quanquam in Græco proverbio jocosa depravatio videtur inesse, ut pro λόχμαις dictum sit λέσχαις. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic aviculæ tribuitur. Siquidem, ut narrat Plin. lib. x. cap. XXIX. diebus ac noctibus quindecim continuis citra intermissionem canit, densante se frondium germine. Multis nominibus admiratione digna avis. Primum tanta vox in tam parvo corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in una perfecta Musicæ scientia. Modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, revocatur, infuscatur ex inopinato, interdum & secum ipsa murmurat, plenus, gravis, acutus, creber, extentus, ubi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breviter, omnia tam parvulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitavit. Ac, ne quis dubitet, artis esse, plures singulis sunt cantus, & non idem omnibus, sed suus cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio est: victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente quam cantu. Meditantur aliæ juniores, versusque, quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, vicibusque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio. Hæc & alia nonnulla de lusciniarum cantu refert Plinius, quo diximus loco.

IV. *Asinus portans mysteria.*

Ὄνος ἄγων μυστήρια. i. e. *Asinus portans mysteria.* In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti, si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis:

Νὴ τὸν Δί' ἐγὼ γ' οὖν ὄνος ἄγω μυστήρια.
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον.

i. e. *Ita per Jovem sum* Asinus vehens mysteria.
Verum ista non jam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quod olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino importata deportabantur. Quadrabit & in eos, quorum ope-

A ra aliis duntaxat est usui, cum ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos aliis gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Huc allusisse videtur Apulejus, cum se fingit asinum Cererem Deam circumferentem. Suidas adscribit Demonem ad lapidem molarem referre, quem Græci ὄνον appellant: propterea quod in sacris, molis frumentariis coronas imponere consueverint. Itaque torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluti cum indoctis Doctoris titulus, pileum & annulus, aliaque id genus insignia tribuuntur.

V. *Iterum tranquillitatem video.*

Αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ. i. e. *Rursum denuo tranquillitatem*
B *aspicio.* Aristophanis Interpres proverbium esse scribit, quo nos significamus è malis emergere, fortuna in melius commutata. A navigantibus ducta metaphora, quibus conquiescente procella, grata solet esse tranquillitas. Aristophanes in Ranis:

Ἔξεστι δ', ὥσπερ Ἡγέλοχος ἡμῖν λέγειν,
Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ.

i. e. *Ut Hegelochus nobis item fas dicere,*
Tranquillum ab undis, rursus iterum conspicor.

Hegelochus erat histrio quispiam tragœdiarum, ne quem vox ignota remoretur. Notat autem obiter Aristophanes, Euripidis ταυτολογίαν, apud quem hic versus est in Oreste,

C Αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ.

Quam eandem irrisit etiam Stratis. Quanquam videtur & allusio subesse in Græcanicis verbis γαλῆν ὁρῶ. i. e. *felem video*, & γαλήν' ὁρῶ. i. e. *tranquilla video.* Atqui vicissim Euripides apud eum comicum Æschylum taxat, qui bis idem dixerit, in hisce versibus:

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
Ἥκω γὰρ εἰς γῆν, φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
Νὴ τὸν Δί', ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι·
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

i. e. *Sapiens bis idem est nobis locutus Æschylus.*
Ad terram enim, inquit, venio & accedo. Velut
Si per Jovem, vicino ita quis dicat suo:
D *Mactram aut cnisstrum, si libet, mihi commoda.*

Pindarus in Isthmiis:

Ἀλλὰ νῦν μοι Γαιάοχος εὐδίαν ὄπασσεν ἐκ χειμῶνος.

i. e. *Sed nunc Neptunus mihi tranquillitatem præbuit ex tempestate.*

VI. *In tranquillo est.*

Ad hanc formam pertinet Terentianum illud ex Eunucho: *Tum autem Phædria meo fratri gaudeo esse amorem in tranquillo.* Item illud: *Qui te in scopulum* è tranquillo *auferat.* Et quod alibi diximus: *Ego in portu navigo.* Item illud: *In terra sunt.* Eadem autem loquu-
E tionis specie dicimus, *in tranquillo*, qua dicimus, *in tuto, in proclivi.*

VII. *Septennis cum sit, nondum edidit dentes.*

Ἑπταετὴς ὢν ὀδόντας οὐκ ἔφυσεν. i. e. *Cum sit septem natus annos, nondum tamen dentes produxit.* Aristophanis Interpres admonet proverbio dici solere. Mihi quadrare videtur in eum, qui natu grandis, tamen adhuc quasi puerum agit. Aut qui diu commoratus alicubi, nihil adhuc auctoritatis, aut honoris sit assecutus. Metaphora mutuo sumpta videtur ab infantibus, quibus circiter annum ætatis septimum, omnes dentes soleant enasci, Aristophanes in Ranis:

Σκαφήφορον Ἀρχέδημον,
Ὃς ἑπτέτης ὢν, οὐκ ἔφυσε φράτερας.

F i. e. *Taxemus Archidemum,*
Septennis hic nondum tribules edidit.

Ubi Poeta captans jocandi occasionem, pro ὀδόντας, φράτερας, mutavit. Taxat enim obiter Archidemum quempiam, qui morem Atheniensium neglexerat, apud quos hospes septem annos in ea versatus civitate, in civium numerum adscriptus, jam velut in cognationem ac jus illorum adsciscebatur.

VIII. *De pulcro ligno vel strangulare.*

Ἀπὸ καλοῦ ξύλου κἂν ἀπάγξασθαι. i. e. *De pulcro ligno etiam strangulari convenit.* Admonet parœmia, cala-

[1] Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι.] Λέσχας interpretari hic *nugas*, est meras nugas agere: nec minus nugatorium fuit antea, apud Hesiodum: ἐπαλέα λέσχη, *tepidas nugas* vertere. Cum hic λέσχη significet *domum publicam*, *in qua mendici confabulantur*: illic autem λέσχαι *cathedras vel loca, in quibus congregati quilibet garrire, aut etiam in quibus philosophari solebant.* Unde & λέσχη ἐγκαθῆσθαι, ἐπὶ τῶν ἀδολεσχούντων καὶ φιλοσοφούντων. Hic autem ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι, de consessu hominum eloquentium dici videtur. Sed plura in nostro linguæ Græcæ Thesauro. H. Stephanus.

mitatem tolerabiliorem esse, si cum honestate fuerit A conjuncta, & dedecore vacaverit. Veluti, si virgo vitietur à generoso ac prædivite amante. Aristophanes in Ranis ad proverbium alludens:

—— Ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου
Ἢν ἄρα καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκήσετε.

i.e. —— *Digno si quid è ligno rei*
Perferetis, ferre cordatis videbimini viris.

Quasi minus miserum sit suspendium, si ex arbore pendeat insigni. Circumfertur huic simillimum proverbium etiam hodie apud nostrates: *si demergendus sim, in aqua pura me demergam*, h. e. si pereundum est, honesta morte perire satius. Aut, si peccandum, honestiore peccandum titulo. Potest referri & ad eos, B qui vincuntur quidem, sed à victore tam insigni, ut honestius & optabilius videatur sic vinci, quam alios quosdam vicisse. Unde Virgilianum illud:

Æneæ magni dextra cadis. ——

Et apud Ovidium, Ajax pudendum sibi putat cum Ulysse vel certasse, etiam si victor discesserit:

—— *Mecum*, inquit, *certasse feretur.*

Item apud Homerum Iliados Φ. ad hunc modum loquitur Achilles:

Ὥς μ' ὄφελ' Ἕκτωρ κτεῖναι ὃς ἐνθάδε γ' ἔτραφ' ἄριστος,
Τῷ κ' ἀγαθὸς μὲν ἔπεφν', ἀγαθὸν δέ κεν ἐξενάριξε.
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι. C

i.e. *O si me necet, huc qui egit fortissimus Hector,*
Tum gnavus gnavi victus virtute perirem.
Nunc me fata volunt obscura morte perire.

Pindarus in Pythiis hymno tertio, non dissimili sensu dixit, καλὸν πῆμα. i. e. *pulchra noxa*. De Ixione loquitur, qui, deceptus imagine Junonis, sibi paravit exitium.

IX. *Non Chius, sed Cius.*

Didymus proverbium subesse putat in his Aristophanis verbis: Οὐ Χῖος, ἀλλὰ Κῖος. i. e. *Non Chius, sed Cius.* propter vulgato scommate notatam gentis in constantiam ac volubilitatem, pro temporis ratione commutantis institutum, ac idem ad fortunæ commoditatem accommodantis. Aristophanis carmina è Ranis sunt D hæc, in Theramenem:

Πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ Χῖος, ἀλλὰ Κῖος.

i.e. *Evolavit è malis, haud Chius, sed Cius.*

Quanquam hoc loco Aristarchus *Cous* legit, non *Cius.* Theramenes enim *Cous* fuisse dicitur. Fortassis allusum ad id, quod is Theramenes fuerit Prodici [1] *Coi* discipulus. Hujus mentionem facit & Lucianus in Amoribus: ὥστε ἔγωγε ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος. i.e. *Itaque & ipse quoque, si fieri possit, optarim Theramenes fieri ille cothurnus.* Nisi forte allusum est ad vocum affinitatem, cum res longe discrepet. Nam Chii male audiebant ob mores effœminatos, cum Cii nec tibicinas, nec meretrices reci- E perent in civitatem, ut indicat Athenæus lib. XIII. Itaque qui paulo ante nugator, mox veluti alius sumat vultum tetricum, in hunc recte dicetur: οὐ Χῖος, ἀλλὰ Κῖος. Aristarchus, qui legit *Cous*, videtur ad taxillorum lusum spectasse, in quo jactus, qui *Cous* dicitur, habebat sex, *Chius* unum duntaxat. Itaque *Cous* felicior erat jactus. Quo dicto indicat Theramenem nunquam infeliciter consuluisse. Eupolis qui legit *Cius*, putat Theramenem adscitum in *Ciorum* civitatem, quum natus esset *Cous*. Didymus tamen effert proverbium, οὐ Χῖος, ἀλλὰ Κῖος, ut mutatio nominis indicet hominis versatile ingenium ac tempori serviens, semper ad potiorem partem sese accommodantis. Hujusmodi ferme F referuntur in Commentariis ejus fabulæ. Porro de *cothurno* diximus alibi.

X. *Extra oleas.*

Ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν φέρεται. i.e. *Extra oleas fertur.* Ubi quis terminos præscriptos transgreditur, aut aliena, nec ad rem pertinentia facit, dicitve. Aristophanes in Ranis:

Μή σε ὁ θυμὸς ἁρπάσας
Ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν.

i.e. *Ira ne te concitum*
Rapiat extra olivas.

Interpres adagium hinc natum ait. Stadia, in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriem positis, utrinque sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui præteriisset oleas, extra stadium currere videbatur.

XI. *Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus.*

Στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ' ἀπολωλώς. i.e. *Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus.* In temulentum & lurconem apte torquebitur, quique, obligurita re, redactus sit ad inopiam. Aristophanes in Equitibus:

Ὥσπερ Κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ' ἀπολωλώς.

i.e. *Quemadmodum Connas coronam quidem gestans aridam, verum siti perditus.* Taxat autem Cratinum comicum tanquam ebriosum ac delirantem. Effertur adagium & ad hunc modum apud Diogenianum:

Δελφὸς ἀνὴρ στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ' ἀπολωλώς.

i.e. *Vir Delphus cum portet serta, siti exanimatur.*

Natum est à moribus Connæ cujusdam. Is primum erat tibicen vinosus, atque in conviviis assidue coronatus potabat. Nam priscis mos erat, in compotationibus coronas gestare. Deinde è tibicine factus est Olympionices, atque in Olympiis sæpe victor coronam tulit, unde Cratinus eum πολυστέφανον vocat. Alioqui pauperrimus, neque tantillo ditior factus victoriis. Nihil enim habuisse fertur, præter oleastrum.

XII. *Aphya in ignem.*

Ἀφύα εἰς πῦρ. i.e. *Aphya ad ignem.* Proverbium in ea, quæ celeriter intereunt, aut absumuntur, sive quæ facile ac statim conficiuntur. Nam *Aphya* piscis genus candidum, molle ac tenerum, quod admotum igni protinus decoquitur. Unde meretrices aliquot *Aphyas* dictas indicat Athenæus lib. XIII. quod essent candidæ, graciles, & oculis prægrandibus: talis enim apua. Frigitur autem in oleo ferventi: unde fertur & illud apud Græcos: Ἀφυῶν τιμὴ ἔλαιον. i. e. *Aphyarum honor oleum:* ac protinus ut contigerunt oleum fervens, jam decoctæ sunt, adeo ut illico cum oleo stridant, statimque percoctæ tollantur è patella. Hunc piscem Suidas scribit etiam ἀφρόν, i. e. *spumam* appellari, propter candorem, & ἐγγραυλιν, complura commemorans ejus genera. Athenæus lib. septimo quibusdam & ἀφρύην dici, nimirum à spuma, & ob id Veneri sacrum, quod eam Poetarum fabulæ gignant è spuma maris. Idem eorum, quæ supra diximus Clearchum, adducit auctorem, addens & ad hunc modum efferri parœmiam: ἴδε πῦρ ἀφύα. i.e. *Aphya vidit ignem.* Quasi vidisse modo sufficiat ad decoctionem. Itaque si puella jam nubilis statim sponso viso incalescat, conveniet, ἴδε πῦρ ἀφύα. Non dissimile ei, quod alibi recensuimus: τὸν ἵππον εἰς πεδίον. i.e. *Equum in planiciem.*

XIII. *Boliti pœnam.*

Βολίτου δίκην. i.e. *Boliti pœnam*, dicunt, ubi quis de re frivola nihilique plectitur. *Bolitus* autem Græcis significat stercus quodvis, sed proprie bubulum. Porro Solon legem tulit, quæ pœnam minabatur etiam iis, qui bubulum stercus furto sustulissent. Huc allusit Aristophanes in Equitibus:

Τοῖς βολίτοις ἡττώμενος.

i.e. *Bubulis stercoribus victus.*

Hesychius putat Græcis idem βόλβιτον & βόλιτον, nisi quod prius illud Ionum sit peculiare, idem indicat Etymologus. Sic autem appellari bovis excrementa, quod liquidiora sint quam cæterorum animantium: citat autem & Hipponactem, qui βολίτου κασιγνήτην dixerit fœminam, opinor, extreme contemptam. Et βολίτινον velut è bubulo stercore conflatum. Cynulcus apud Athenæum libro XIII: ἀλλὰ βολίτινον ἔχων θάτερον σκέλος. i.e. *sed è bubulo stercore conflatum habens alterum crus.* In Phrysiorum agris videre est domos bolitinis parietibus, in aliis bubulum stercus ad ignis materiam siccari. Quin & hodie nostrates, quem insigniter contemnunt, βόλιτον appellant.

XIV. *Haud unquam arcet ostium.*

Οὐδὲ πώποτ' ἴσχει ἡ θύρα. i. e. *Haud unquam arcet ostium.*

Inter-

[1] Imo Cei, ut jam omnes norunt.

Interpres Aristophanis paroemiam admonet esse de iis, qui impendio sunt hospitales, quorum fores semper patentes neminem excludunt. Sumptum ait ex Eupolidis comoedia, cui titulus Φίλοι. Eleganter accommodabitur vel ad credulum, qui quodvis mendacium admittat auribus, vel in mulierem nulli negantem.

XV. *Semper aliquis in Cydonis domo.*

Ἀεί τις ἐν Κύδωνος. i.e. *Semper aliquis in Cydonis domo.* Cydon Corinthius quispiam erat, adeo insignis hospitalitate, ut etiam proverbio locum fecerit. Refertur à Suida pariter & à Zenodoto, neque non ab Aristophanis Interprete. Hæc cum non careant gratia, quoties simpliciter accommodantur ad homines φιλοξένους, tamen plusculum habebunt veneris, si ad animum deflectantur: veluti si quis admoneat pium hominem, ne sinat animum suum quibuslibet cogitationibus patere.

XVI. *Summis unguibus ingredi.*

Ἐπ' ἄκρων ὀνύχων. i.e. *Summis ungulis.* Metaphora proverbialis in eos, qui avidius auscultant. Nam ii solent semet in summos pedes erigere. Καὶ ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζων. i.e. *Summis ingrediens pedum unguibus.* In fastuosos. Refertur adagium [1] ab Aristophanis Interprete ἐν Ἀχαρνεῦσι, putatque huc allusisse poetam, cum ait:

> Εὐθὺ διὰ σοῦ στεφάνας ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε.

i.e. *Summis natibus mox residetis, animos addente corona.* i.e. Efferimini, vobisque placetis.

XVII. *Haud impune vindemiam facies.*

[2] Οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις. i.e. *Haud impune vindemiam facies.* [3] In eos competet, qui nullo servante, impune decerpunt uvas. Aristophanes in Vespis: Ἀλλ' οὐκ ἐρήμας ᾤεθ' οὕτω ῥαδίως τρυγήσειν. i.e. *At ne existimetis vos adeo facile atque impune vindemiam facturos.* [4] Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, quod fit *nullo prohibente*, nulloque obsistente. Confine est illi, quod alio referemus loco:

> Γλυκὺ ὄπωρα φύλακος ἐκλελοιπότος.

i.e. *Est dulce pomum, verum ubi custos abest.* Solent enim vitibus & pomariis adhiberi custodes, præsertim autumno, cum jam maturi foetus furem invitant. Itidem dicunt ἐρήμην κατηγορεῖν, καὶ ἐρήμην δίκην γράφειν, & ἐρήμην νικᾶν, & ἐρήμην κρίνειν, ἢ καταχρίνειν, quemadmodum indicavimus alibi.

XVIII. *Mens est in tergoribus.*

Ὁ νοῦς ἐστιν ἐν τοῖς σκύτεσιν. i.e. *Animus est in tergoribus.* De sollicitis dictitari solitum, quique malum aliquod imminens timere videntur. Aristophanes in comoedia, cui titulus Pax:

> Ἡμάρτομεν ταῦτ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε·
> Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσιν.
> *Peccavimus quidem ista, sed veniam dabis:*
> *Tum namque noster* animus in coriis erat.

Metaphora sumpta est, vel à loris, quibus cæduntur servi, nam hæc è bubulis tergoribus secantur. Unde Plautinum ænigma: *Ubi vivos homines mortui incursant boves:* vel à clypeis, qui bubulo corio solent obduci. Proinde congruet vel in eos, qui flagra metuunt: vel in hos, quos belli impendentis metus habet sollicitos. Non dissimile Terentianum illud ex Eunucho: *Jam dudum animus est in patinis.* Item illud Aristophanicum in Vespis de homine avido:

> Ὁ νοῦς πέτεται νύκτωρ περὶ τὴν κλεψύδραν.

i.e. *At volat animus nocte circa clepsydram.* Breviter, quacunque in re sumus intenti, in ea dicimur esse.

XIX. Σκύτη βλέπει.

Σκύτη βλέπει. i.e. ut verbo verbum reddam, *Tergora tuetur.* Confine proximo, quo significabant quempiam præ se ferentem vultu, quod mali quippiam instare suspicaretur, [1] idque conjecturis aliquibus colligeret: veluti si quis conspectis boum tergoribus, bellum futurum colligeret, quod his integantur clypei. Citatur Adagium ex Eupolidis fabula, cui tit. Chrysogenes:

> Ἀτεχνῶς μὲν οὖν, τὸ λεγόμενον, Σκύτη βλέπει.

i.e. *Plane, quod ajunt,* obtuetur tergora.

Fortasse nec illud absurdum fuerit, hinc natum proverbium dicere, quod in clypeis barbaricæ quæpiam & horrendæ facies depingi sculpive solent barbarorum, aut Cyclopum, aut belluarum etiam, ut eam ob causam qui truculento essent vultu, Σκύτη βλέπειν dicerentur. Athenæus libro tredecimo: Οὐ πολλά σε σωφρονήσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. i.e. *Qui nihilo te fecit emendatiorem, tantumque docuit* [2] *torvum obtueri.* Sentit enim,

---

1 *Summis unguibus ingredi, pag. 159. ἐπ' ἄκρων ὀνύχων.*] Non ait Aristophanis Interpres, ἐπ' ἄκρων ὀνύχων esse proverbium in eos, qui avidius auscultant: sed Aristophanem dixisse, ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε, alludendo ad proverbialia verba, ἐπ' ἄκρων τῶν ὀνύχων: quia οἱ ἡδέως τι ἀκούοντες, δοκοῦσιν ἐπάνω τῶν πυγῶν κατέζεσθαι. Profert deinde hoc genus loquendi, ἐπ' ἄκρων ὁδοιπορεῖν, ex his Sophoclis versibus:

> Εἶτα τραφεὶς ἂν μητρὸς εὐγενοῦς ἄπο,
> Ὑψήλ' ἐκόμπεις, κἀπ' ἄκρων ὡδοιπόρεις.

Subjungit, *Solent enim insolentes ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζειν.* i. e. *Summis pedum unguibus ingredi. Item qui laudes suas audiunt, nates sedili extollere consueverunt.* Hæc ille. Cæterum ἐκάθησθε, cum sit præteritum imperfectum, nescio, cur Erasmus per præsens vertat. *H. Stephanus.*

2 *Οὐκ ἐρήμας.*] Ἐρήμας, quod adjectivum est nomen, putavit esse adverbium, quod nullum substantivum videret. Atqui subaudiendum relinquitur ἀμπέλους: de quibus dici τρυγᾶν, notissimum est, adeo ut οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις, ad verbum sonet, *Non vindemiabis desertas.* h. e. incustoditas, subaudiendo vites. *H. Stephanus.*

3 *In eos competet, qui nullo, &c.*] Proverbium hoc, *Haud impune vindemiam facies*, competere in eos qui impune decerpunt uvas (vel potius, decerpturos se sperant) supervacaneum est admonere: quum ipsa proverbii verba id prima fronte ostendant. At quis esset ejus usus, & quomodo ad alia transferri & apte accommodari posset, hoc vero docere necessarium erat. Quod quum ab eo prætermissum sit, ego Aristophanis verba proferens ejus usum docebo, & eadem opera falsam eorum interpretationem corrigam. Quum ergo chorus apud Aristophanem orationem Philocleonis laudans, dixisset, *Nunquam ita dilucide neque ita prudenter ullum audivimus loquentem:* respondet ipse Philocleon, οὐκ, ἀλλ' ἐρήμας ᾤεθ' οὕτω ῥαδίως τρυγήσειν. i. e. *Minime vero,* (subaudi, ita loquuturum putabat) *sed desertas vites sic facile se vindemiaturum esse arbitrabatur.* Dicere volens, Sed patrocinium nobis defuturum existimabat Bdelycleon, & nobis patronum nullum habentibus, fore ut causam suam nullo negocio teneret, sperabat. Hic particulam οὐκ, vides cum verbo τρυγήσειν non jungi, & huic lectioni non respondere hanc Erasmi interpretationem: neque esse eum loci sensum, quem illa præ se fert: *At ne existimetis vos adeo facile atque impune vindemiam facturos.* Sed nec cum altera lectione, quam ponit, ullo modo convenit. Siquidem ἀλλ' οὐκ ᾤεθ' non significat, *At ne existimetis:* sed, *At non existimabat.* Mirum est vero, ut hic ᾤεθ' (quasi videlicet pro ᾤετε positum foret, elisa per apostrophum ε, deinde tenui in aspiratam mutata) imperativi modi esse credidit: ita & οἴου non uno in loco pro imperativo accepisse: ut in proverbio, *Quatuor obolis non æstimo.* Illic enim τεττάρων ὀβολῶν εἶναι οἴου, interpretatur, *Quatuor obolorum esse puta:* & paulo post pro *puta*, ponit *existimato.* Atqui fingamus usurpari οἴω in soluta oratione, pro οἴομαι, at in imperativo non erit ᾤετε (unde enim ω?) sed οἴετε: & in singulari numero, non οἴου (unde enim υ?) sed οἴε. *H. Stephanus.*

4 *Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, &c.*] Dicit ἐρήμας à Græcis ita usurpari, deceptus loco Aristophanis male intellecto, ut modo vidimus. Sed & in omnibus, quæ quidem viderim Lexicis Græcolatinis erratum est, ubi ἐρήμας adverbium esse dicitur, pro *Indicta causa, Nullo defendente.* Nam nec ἐρήμας nec ἐρήμης tanquam adverbia, vel nomina absolute posita, sic à Græcis usurpantur: sed cum *Indicta causa*, vel *Nullo causam defendente*, significare volunt, (non, ut Erasmus ait, *Impune, Nullo obsistente*) utuntur τῷ ἐρήμην: ne hoc quidem velut adverbio, sed tanquam nomine adjectivo, subauditum extrinsecus habente δίκην, ut cum dicunt, ἐκεῖνος ἐρήμην ἑάλω: vel, ἐρήμην κατεδικάσθη. *H. Stephanus.*

1 *Idque conjecturis aliquibus colligeret, &c.*] Imo vero hæc opinio priore videtur absurdior: ac, si ad vultum referendum hoc esset, non de truculento vultu, sed de mœstitiam præ se ferente intelligi deberet: quasi videlicet scorteo, sive coriaceo. neque enim apud Aristophanem, qui minatur alteri sic facturum illum σκύτη βλέπειν, intelligit se facturum, ut ille truculentiam vultu ostendat, sed potius, ut plane dejecto mœstoque sit vultu, utpote de sua causa desperans. Sequendo autem hanc explicationem, eadem forma diceretur σκύτη βλέπειν, qua ὀρίγανον βλέπειν, & νάπυ βλέπειν apud eundem Aristophanem dicitur, nec non ἄρην βλέπειν. Et initio quidem mea fuit hæc sententia (pro qua etiam facere mihi videbatur hic Athenæi locus lib. 13. μετὰ σοφιστῶν ἢ διὰ λεπτῶν ἀσίτων, σκυτίων) sed posteaquam cogitare cœpi, σκύτος à Demosthene & aliis accipi pro *scutica*, seu *loro, quo cædebantur servi:* & vidi Aristophanis Interpretem, præterquam quod dicit proverbium de illis usurpari, quibus suspicio oritur de futuris malis (quæ expositio & apud Zenobium habetur) etiam hæc verba Aristophanis, ἦ μήν ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω, exponere, πληγὰς σοι ἐμβαλῶ, i. e. *plagas tibi infligam:* tum vero sententiam illam retractavi: & credidi, quod & nunc credo, σκύτη βλέπειν à servis esse sumptum, parata ad eos cædendos verbera intuentibus: quum enim illis nullum esse possit tristius spectaculum, & ad quod magis exhorrescant, elegantissimo videntur proverbio dici σκύτη βλέπειν, i.e. *lora* vel *scuticam cernere*, quicunque impendentis mali cogitatione anguntur, & vultu dejiciuntur. *H. Stephanus.*

2 *Torvum obtueri. Sentit enim, discipulum à Philosopho, &c.*] Silo-

enim, discipulum à Philosopho nihil aliud didicisse, quam supercilium & vultus truculentiam. Quanquam hoc adagium in sua duntaxat lingua gratiam habere potest. Aristophanes in Vespis:

Ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω.

i. e. *Ego hoc quidem faxo die, te* tergora obtueri.

XX. *Cochleare crescet.*

[1] Δοῖδυξ αὔξει. i. e. *Cochleare crescet.* Chrysippus apud Zenodotum & Aristophanis Interpretem ait, [2] hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones per ironiam. Nam *cochleare* & pusillum est & contortum. Aristophanes in Equitibus:

Σκεύη δύο χρεσίμω δοῖδυξ ἠδὲ τορύνη.

i.e. *Duo utilia vasa*, cochleare & toryna.

Est autem *Toryna*, qua movetur olla.

cum ipsum Athenæi adieris, lector, quam parum ei conveniat, σκύτη βλέπειν ad supercilium & vultus truculentiam referri, contra quam apte ita explicari possint illa verba, ut modo dixi, facile perspicies: dummodo negativam particulam ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ante διδάξαντος, repetas: quod Erasmus non fecit. Nam ut servos à dominis, ita & liberos à patribus scimus verberum metu plerumque magis, quam ulla alia ratione σωφρονίζεσθαι. At nulla in hoc Athenæi loco fit patrum mentio: dixerit aliquis. Imo vero: in veteribus quidem codicibus, in quibus πρὸς scriptum est compendiarie pro πατρὸς, sed hoc compendium aut non animadversum, aut certe ignoratum à Typographis fuit, ita enim tum in Aldina, tum in Germanica editione legitur: ὄντως γὰρ ἄμεινον χωλὸς εἴφῆς, τοῦ κρυπτιδόντος πρὸς οὐ πολλά σε σωφρονήσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. Quum legi debeat σωφρονίσαντος per ι, & τοῦ κρυπτιδόντος πρὸς, i. e. πατρὸς. Qui error quum lateret Erasmum, non filii à patre, sed d scipuli à magistro castigationem intellexit. *H. Stephanus.*

1 *Δοῖδυξ αὔξει. i. e. Cochleare crescet.*] Αὔξει futuri temporis esse, aut ejus significationem habere posse non puto, & *crescit* vertendum censeo, non *crescet*. Sed δοῖδυξ cur potius pro *cochleari* accipiat, quam pro *pistillo* quod in mortario circumagitur, non intelligo. Præsertim quum optime illi conveniat, quod à Zenodoto & à Scholiaste Aristophanis dicitur, esse μικρὸν καὶ στρογγύλον. i. e. *parvum & rotundum* (nam Erasmus, στρογγύλον nescio quam recte interpretatus sit *contortum*, dum certæ cuidam cochlearium formæ accommodare vult hoc vocabulum) quum item in alio ejusdem Aristophanis loco aperte pro *pistillo* sumatur: in eo autem qui hic citatur, nihil sit, quod in altera significatione potius, quam in hac accipere nos cogat: quum denique (quod præcipue considerandum est) de hac testimonium Pollucis, Hesychii, Scholiastæ Aristophanis habeamus, de illa nequaquam. Sic enim Pollux: ἔστι δὲ καὶ ἀλετρίβανος, ὁ καὶ δοῖδυξ, ἄβαξ· τὰς δὲ τοῦ δοίδυκος ἐν τῇ θυείᾳ περιαγωγὰς, περιαμφίδας Εὔπολις κέκληκε. Hesychius, δοῖδυξ, ἀλετρίβανος. Enarrator Aristophanis, exponens illa Poetæ verba in Pace: οὐκ ἔχεις ἀλετρίβανον τρέχω, ait: ἀλετρίβανον οἱ μὲν δοίδυκας, παρὰ τὸ τοὺς ἅλας τρίβειν· οἱ δὲ ψιλῶς παρὰ τὸ ἀλεῖν. Καὶ δοῖδυξ μὲν Ἀττικὸν, ἀλετρίβανον δὲ Ἀσιανόν. Locus autem Aristophanis, in quo manifeste de *pistillo* usurpari dico, est Pluto hic:

Ἔπειτα παῖς αὐτῷ λίθινον θυΐδιον
Παρέθηκε, καὶ δοίδυκα καὶ κιβώτιον.

Sed apertius etiam apud Dioscoridem, cum alibi, tum ubi dicit: ἰσχύει εἰς θυείαν κυπρίην χαλκῆ, ἔχουσαν δὲ καὶ δοίδυκα ἀπὸ τῆς αὐτῆς πεποιημένον ὕλης. At de altera significatione apud Suidam duntaxat testimonium reperio, nescio an ex recentiore quopiam, ut alia multa, adjectum. Quanquam esto, perinde constare de una ac de altera, rationem, ob quam de *cochleari* hoc adagium dicatur, nullam video: at propter quam de *pistillo* dici possit, perspicio, & eam quidem, ut opinor, si non veram, certe verisimilem, quam habes in sequenti annotatione. *H. Stephanus.*

2 *Hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones per ironiam.*] Non animadvertit, quæ illic dicuntur: quæ si quis bona fide referri sibi velit, hæc à Zenodoto scribi sciat: δοῖδυξ αὔξει, de iis, qui non crescunt, inquit Chrysippus, quin etiam de iis, qui parvi manent, proverbium dictum fuit. Nam δοῖδυξ *parvus est* & *rotundus*. Ab Aristophanis autem Scholiaste ista scribi proverbium: δοῖδυξ αὔξει, *De valde parvis: aut de iis, qui non crescunt*, inquit Chrysippus, *de iis prætereà, qui parvi manent, dictum fuit adagium: nam δοῖδυξ parvus est & rotundus.* Sed apud hunc in vulgatis exemplaribus male legitur, ἐπὶ τῶν αὐξανομένων: pro ἐπὶ τῶν μὴ αὐξανομένων, ut apud Zenodotum habetur. Cæterum jam videmus falsum esse, quod Erasmus ait: *Chrysippum apud illos scriptores tradere, parœmiam istam dici solere in pusillos homunciones, per ironiam.* Nam primum, Zenodotus ne meminit quidem prorsus hujusmodi expositionis, sed Aristophanis enarrator duntaxat: qui tamen auctorem profert Chrysippum non hujus, sed illius, quam subjungit: fortasse ex Zenodoto ejus auctoritatem mutuans. Deinde *Ironiæ* neuter mentionem facit ullam. Sed & illud miror, cur ex tribus explicationibus unam duntaxat protulerit, quæ apud Aristophanis Scholiasten solum habetur: reliquis duabus, quas & apud Zenodotum inveniebat, prætermissis. Ego contra illam plane rejiciens (utpote quæ δοῖδυξ simpliciter exponere videatur potius, quam δοῖδυξ αὔξει) reliquas duas optime convenire dico: modo δοῖδυξ non pro *cochleari* accipiatur, sed pro *pistillo* (quam receptam passim ejus significationem esse, præcedente annotatione docui) ut videlicet intelligamus jactari solitum adagium generaliter de iis, qui non crescerent, & de quibus nihilo magis spes esset, fore, ut crescerent, quam de pistillo. Aut non generaliter de omnibus non crescentibus, sed de parvis, qui semper manerent parvi, & quos crescere non magis possibile videretur, quam pistillum crescere possibile est. Aptissime autem ad hyperbolen sumptum videtur *pistillum*; quia tantum abest ut id possit crescere, ut potius decrescere & diminui attritu assiduo necesse sit. Plane igitur, meo quidem judicio, adagium hoc è numero est eorum, quibus τὸ ἀδύνατον exprimitur: adeo ut si hic *ironia* constituatur, talis ironia intelligenda sit, qualis est in illis, *Terra volat*, *Ipsi fontes sitiunt*. H. Stephanus.

XXI. *Conna calculus.*

Κόννου ψῆφος. i. e. *Conna calculus.* In hominem, aut rem nihili, nulliusque momenti. Proverbium manavit à Conna quopiam citharœdo, sive, ut quidam volunt, lyrista ex eorum numero, qui citra vocem organa canebant. Sunt qui dicunt, Connam fuisse quendam extremæ sortis hominem, qui devorato patrimonio pauperrimus fuerit. Callistratus apud Aristophanis Interpretem ad hunc modum effert parœmiam: Κόννου θρῖον. i. e. *Conna ficulnum folium*, quod eo lusitare sit solitus. Aristophanes in Fucis:

Σὲ μὲν ἡγοῦνται Κόννου ψῆφον.

i. e. *Te quidem Conna suffragium existimant.* hoc est, nihil ducunt.

XXII. *Unicum arbustum haud alit duos erithacos.*

[1] Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους. i. e. *Idem arbustum non alit duos erithacos.* Zenodotus auctor est, hoc adagio notatos illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi videtur non intempestiviter dici posse in eos, quibus parum convenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autem Erithacus, avis quædam solitaria, ut eodem in saltu non temere nisi unam invenias. Hanc Theodorus Gaza nunc *Sylviam*, nunc *Rubeculam* interpretatur. Thomas Magister ait à quibusdam ἐριθέα vocari, ab aliis ἐρίθυλον, à plerisque ἐρίθακον. Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium in Vespis:

——— Οὐ γὰρ ἄν ποτε
Τρέφειν δύναιτ' ἂν μία λόχμη κλέπτα δύω.

i. e. ——— *Non enim fieri potest,*
Fures ut unquam saltus alat unus duos.

Non omnino dissimile est huic, quod dixisse fertur Alexander Magnus: *Mundum non capere duos soles.*

XXIII. *Pedibus ingredior, natare enim non didici.*

Πεζῇ βαδίζω, νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι. i. e. *Ambulo pedes, nandi imperitus, scilicet.* Proverbialis senarius, in eum, qui majorum rerum imperitus minutioribus negociis sese exercet. Aut qui propter imperitiam privatus & humilis vivit; aut qui sese necessario confert ad aliud genus, quandoquidem ad illud aut illud nequaquam est idoneus: veluti si quis negociator fiat, ad literas indocilis. Refertur huic adsimilis versus:

Πεζῇ βαδίζων, οὐκ ἐπίσταμαι σκάπτειν.

i. e. *Fodere imperitus, pedibus ambulo meis.*

Apud Aristophanem in Avibus sycophanta similiter excusat suam professionem:

Τί γὰρ πάθω, σκάπτειν οὐκ ἐπίσταμαι;

i. e. *Quid quæso facerem, quando fodere nescio?*

Huc videtur referendum & Euangelicum illud: *fodere non valeo.* Σκάπτειν οὐ δύναμαι. Fossionem enim pro quavis opera mercenaria posuit. Aristophanes in Vespis:

Σύγγνωθι, κιθαρίζειν γὰρ οὐκ ἐπίσταται.

i. e. *Ignosce, neque enim canere doctus est cheli.*

Nimirum, alludens ad vulgatum adagium, perinde quasi dicat: Reliquarum imperitus artium, furto tantum rem parat. Item in Equitibus:

Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι.

i. e. *Ne musicam quidem scio.*

XXIV. *Una domus non alit duos canes.*

Εἷς οἶκος οὐ δύναται τρέφειν τοὺς δύο κύνας. i. e. *Eadem domus non bene canes alit duos.* Proverbio jactatus senarius in eos, inter quos parum convenit propter idem lucrum, quod communiter expetunt. Sic, *Idem regnum non fert duos tyrannos. Eadem respublica non fert duos expilatores. Idem munus, non fert duos ambitiosos, quorum uterque conetur tenere primas.* Refertur ab Aristophanis Interprete.

1 *Μία λόχμη οὐ τρέφει, &c.*] Melius, meo quidem judicio, hic interpretatus esset λόχμη, *saltus*, (ut paulo post) quam *arbustum*. H. Stephanus.

XXV.

A XXV. *Vallus vitem decepit.*

Ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπάτησεν. i. e. *Vallus vitem decepit.* Ubi quispiam ab eo fallitur aut læditur, à quo pendebat, cujusque fidei nitebatur. Traductum à vallis, quibus alligatæ fulciuntur vites. Fit autem interdum, ut illi radicibus actis, ramis ac frondibus suis vitem strangulent, aut prostrati palmitem secum trahant. Aristophanes in Vespis:

Εἶτα νῦν ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον;

i. e. *Itane circumvenit ipse vineam palus suam?*

XXVI. *Trepidat in morem galli cujuspiam.*

Πτήσσει ὡς τις ἀλέκτωρ. i. e. *Trepidat tanquam gallus*

B *gallinaceus.* In male affectum & commotum, aut etiam pavitantem, opportune dicetur: πτήσσειν enim Græcis *fugitare* significat, atque expavescere, peculiariter autem de avibus dicitur. Aristophanes in Vespis:

Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ.

i.e. *Galli in morem Phrynichus horret.*

Fuit hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quod Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Quod quidem ego non adscripturus eram inter adagia, nisi commentarius Aristophanis hoc nominatim proverbii loco retulisset. Meminit hujus & Plutarchus in Alcibiade, qui cum antea fuisset ferox &

C insolens ex Socratis familiaritate, cujus singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è Poeta quopiam.

Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς, κλίνας πτερόν.

i.e. *Pavidus refugit, more gallinacei,*
Quum victus alas ille summittit suas.

Meminit hujus & in vita Pelopidæ. Certamen autem gallorum apud veteres solenniter ac publicitus exhibebatur. Cæterum, quanquam animal natura pugnax est, tamen gallus ubi se sentit imparem in conflictu, mire dejectus ac supplex profugit, risum præbens spectatoribus.

XXVII. *Non magis parcemus, quam lupis.*

D Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων. i. e. *Haud magis parcemus ac lupis.* Aristophanis Interpres proverbialem figuram esse admonet, inde natam, quod antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio invitabat apud Atticos. Etenim qui lupi catulum interemisset, huic talentum: qui adultum occidisset, duo talenta dabantur. Unde & Apollinem, λύκιον & λυκοκτόνον cognominarunt. Aristophanes in Avibus:

Φεισόμεθα γάρ τι τῶν δε μᾶλλον, ἢ λύκων;

i.e. *Quid enim his magis parcemus, atque ipsis lupis?*

XXVIII. *Nisi si qua vidit avis.*

Πλὴν εἴ τις εἶδεν ὄρνις. i.e. *Nisi si qua vidit avis.* [1] Hy-

E perbole proverbialis de re vehementer occulta. Aristophanes in Avibus:

Οὐδεὶς οἶδεν τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμὸν, πλὴν εἴ τις ἄν ὄρνις.

i. e. *Nemo meum vidit thesaurum, nisi forsan si qua avis usquam.*

Suidas etiam hunc versiculum citat ex Aristophane:

Οὐδείς με θεωρεῖ, πλὴν ὁ παραπετόμενος ὄρνις.

i.e. *Nemo me contuetur, nisi prætervolans avis.*

XXIX. *Perdicis crura.*

Πέρδικος σκέλος. i.e. *Perdicis tibia.* Perdix caupo quispiam erat claudus, ab Aristophane locis aliquot notatus, unde & in proverbium abiit. Cujus mentio-

F nem fecit Aristophanes Grammaticus in proverbiis orationis solutæ. Dicebatur in crura gracilia distortaque. Refertur à Suida, Περδίκειος πούς. i. e. *Perdicis pes.* In loripedes quadrat. Citatur hoc carmen apud Athenæum, in primi libri fragmentis:

Ἔγχει πιεῖν μοι καὶ τὸ Πέρδικος σκέλος.
Ἀμίδα δότω τις, ἢ παραχυμάτιον τις δότω.

Infunde bibere, & crura perdicis mihi.
i. e. *Matulam det aliquis, aut placentum porrigat*

Verum haud videtur hoc ad proverbium admodum facere.

XXX. *Tolle calcar.*

Αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον. i. e. *Tolle calcar ultorium.* Exstat adagium in Aristophanis Avibus:

Αἶρε πλῆκτρον εἰ μάχει.

i.e. *Tolle calcar si pugnas.*

In eum dici solitum, qui jam ultionem parat. Mutuo sumpta metaphora à gallis pugnam inituris, quibus ferrei stimuli quidam alligari solent, quo se tueantur inter certandum: quanquam, auctore Aristotele libro De Animalibus secundo, capite XII. *natura calcar addidit ex avium genere iis, quæ ob corporis molem sint ad volatum minus idoneæ.* Cujusmodi sunt galli. Id confirmat Plinius libro decimo: *Et regnum*, inquit, *in quacunque sunt domo, exercent: dimicatione pariter hoc quoque inter ipsos, velut ideo tela adnata cruribus suis intelligentes: nec finis, sæpe commorientibus.*

XXXI. *Minus habes mentis, quam Dithyramborum Poetæ.*

Διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχεις ἐλάττονα.

i. e. *Minus sapis scriptoribus Dithyrambicis.*

In stupidos ac furiosos torquetur. Adagium annotatur ab Aristophanis Interprete in Avibus. Sumptum à Poetis Dithyrambicis, qui Baccho afflati furebant. Unde & Horatius:

Aut insanit homo, aut versus facit. ———

In Odis, Pindari grandiloquentiam attollens:

Seu, inquit, *per audaces nova Dithyrambos*
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis.

Philostratus in Sophistis immoderatam in dicendo vehementiam ac granditatem aliquoties appellat τὸ διθυραμβῶδες, eosque dicit ἐκβακχεύειν καὶ ὑπερβακχεύειν.

XXXII. *Cercyrææ scutica.*

Κερκυραία μάστιξ. i.e. *Cercyreum flagrum.* De re supervacaneo cultu exornata. Quadrabit & in ea, quibus ornatus additur neutiquam decorus aut congruus. Cercyræis, quoniam crebris seditionibus agitabantur, mos erat gestare flagra ingentia, ansis eburneis exornata. Quidam ajunt, ea duplicia fuisse. Itaque in proverbium abierunt. Auctor Interpres Aristophanis in Aves. Lycurgus Rhetor, quum ob immodicam linguæ libertatem è concione ejiceretur, exclamavit: ὦ Κερκυραία μάστιξ, ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ. i.e. *ô Cercyrea scutica, quam multa vales talenta.* Notans populum inutilem, magno tamen alendum. Refert Plutarchus in Vita Decem Rhetorum.

XXXIII. *Larus.*

[1] Κίπφος λάρος. i.e. *Cepphus larus.* In garrulum ac vecordem dicebatur, præcipue qui cujusvis rei cupiditate deceptus capitur: ab avis ingenio ductum, quam spuma marina gaudere tradunt. Capitur autem ad hunc modum: objicitur spuma primum longiore intervallo; deinde propius propiusque: postremo manibus gestantes exhibent. Larus itaque cibi aviditate captus comprehenditur. Aristophanes utitur in Pluto: Interpres admonet cognomen esse proverbiale. Rursum in Nebulis Cleonem *Larum* vocat, quod furtis & rapinis inhiaret: Lucianus in libello De mercede servientibus:

1 Hyperbole major est in hac proverbiali sententia. Ecclesiast. x. vers. ultimo: *In cogitatione tua, Regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui, ne male dixeris diviti; quia AVIS COELI portabit vocem tuam, & qui habet pennas adnunciabit sententiam.* Quod monitum hic commemorandum fuit. Vide *Ibyci grues.*

1 Κίπφος.] Cur hæc duo conjunxerit Erasmus, κίπφος λάρος, non intelligo, neque enim habetur apud Aristophanem, ὦ κίπφε λάρε: sed duntaxat, ὦ κίπφε. Ac etiamsi forent synonyma hæc nomina, ut Erasmus hic existimat, non tamen utrumque ponendum esset. Ut Sappho propter suam canoram poesin non dicitur luscinia philomela, sed vel luscinia, vel philomela. Quanquam suspicari possit aliquis, illum hæc duo nomina scripsisse, interposita diastole, tanquam optionem dantem nobis utro uti vellemus. Sed ubi sunt duo nomina synonyma, eodem quo accommodatur unum per metaphoram, non protinus accommodabitur & alterum. Κίπφον igitur pro *fatuo* poni constat: unde & κεπφωθεὶς ab Hesychio exponitur ἐμωρανθεὶς, ἀπατηθεὶς: at vero, ut certum foret λάρον eandem avem vocari, tamen an λάρον & λαρωθεὶς eadem metaphora usurpare possemus, incertum esset. Jam vero diversas esse aves κίπφον & λάρον, ex Nicandri Scholiaste liquet, ait enim: Ο δὲ κίπφος, θαλάσσιόν ἐστιν ὄρνεον παραπλήσιον λάρῳ. Quamobrem nomen λάρος, &, quæ de eo asseruntur, ab hoc proverbio aliena censenda sunt. *H. Stephanus.*

Σαυτὴν δ' ἀναλαβὼν θαρρεῖν, ἐπιχείρει τῇ ἄγρᾳ ὡς ἥλιξ, καθάπερ ὁ λάρος ὅλον καταχανὼν τὸ δέλεαρ. i.e. *Sumpta vero fiducia, venatum aggredere, Lari in morem, totam escam ore devorans.* Athæneus libro Dipnosophistarum decimo indicat avem hanc Herculi attributam à priscis, quod & ille fuerit ἀδδηφάγος, atque itidem, βουφάγον esse vocatam. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscibus, id quod omnium libri testantur, quicunque vel apud Græcos, vel apud Latinos scripserunt de hoc genere. Quo magis mirum est hodie religionis causa vulgus piscibus vesci. Proinde congruet & in obsonatores, quod Larus avis piscium sit appetens.

XXXIII. *Cepphus parturit.*

Κέπφος ὠδίνει. i.e. *Larus parturit.* Dicebatur in eos, qui pollicerentur ingentia, deinde nihil promissis dignum præstarent. Est enim Larus avis, multa plumarum copia curcumtecta, cæterum carnibus exiguis: pariens autem vociferatur. Recensetur adagium ab Aristophanis Interprete, in comœdia cui titulus, Pax. Confine est illi:

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

XXXV. *Canis festinans cæcos parit catulos.*

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει. i.e. *Canis festinans cæcos parit catulos.* In eos jaciebatur, qui nimiò festinandi studio rem parum absolutam edunt: ut si quis operis parum elimati præcipitet editionem. Hinc natum, quod *canis, quia celerius pariat, catulos cæcos* velut adhuc immaturos *edit.* Aristoteles libro De Generatione Animalium quarto demonstrat, id potissimum evenire in animantibus, quæ multifidis sunt pedibus, & numerosum alunt fœtum, ut vulpes, ursa, leæna, canis, lupa. Nam hæc omnia cæcos pariunt catulos, quædam etiam informes adhuc edunt. In causa putat, quod cum corporis humor non sufficiat alendo tam numeroso fœtui, natura partum imperfectum potius educit. Galenus item libro, quem conscripsit de Semine: Τὰς δὲ κύνας ἤδη πε καὶ ἡ παροιμία φησὶν τυφλὰ τίκτειν ὑπὸ σπουδῆς. i.e. *Canes vero etiam prouerbio jactatum est, ob festinationem cæca capere:* quanquam cæcum catulos Galenus mavult imperfectos dici, quam cæcos, quum talpæ proprie cæcæ dicantur. Animantia, quæ fœtus edunt cæcos, ἀλαοτόκα vocantur Græcis, quasi Latine dicas *cæcipara*. Alludit ad parœmiam Aristophanes in Pace:

Ἡ κώδων Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει

i.e. *Cæca parit properato Acalanthis tinnula nixu.*

Et interim Græci Grammatici dubitant, quid sit *Acalanthis* · alii putant nomen insignis canis, deductum παρὰ τὸ ἀκαλὸν θεῖν. i.e. *quod placide currat.* Sunt rursus, qui suspicentur avem esse. Κώδων autem *tintinnabulum* est, qui in ædibus magnatum, & hodie in collegiis convocantur familiares ad officium. Alii suspicantur dictum παρὰ τὸ ἀκαλὸν, i.e. *a blandiendo*, quod notis adblandiens canis, allatrat hospites. Sic divinant Aristophanis Interpres, Etymologus & Suidas.

XXXVI. *In canis podicem inspicere.*

Aristophanes in Ἐκκλησιαζούσαις:

Τοῦτο μὲν εἶπεν ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶν.

i.e. *Canis quidem hunc inspicere jussi podicem.*

Interpres admonet vulgo dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum:

Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρῶσθαι καὶ τριῶν ἀλωπέκων.

i.e. *In canis despicere podicem, triumque vulpium.*

Allusit eodem & in Acharnensibus:

Τοῖς ὀξίνοις φυσῆτε τὸ πρωκτὸν κυνός.

Obscœnius est, quam ut vertere libeat. Has profecto nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ, ἢν ἔλαχον, σπάρτην κοσμεῖν.

XXXVII. *Tentantes ad Trojam pervenerunt Græci.*

Theocritus in Syracusiis, tentando atque experiendo quantumlibet etiam ardua perfici, figura proverbiali significat:

—— Ἐς Τροίαν, inquit, πειρώμενοι ἦνθον Ἀχαιοί.

Καλλίστα παίδων πείρᾳ θὴν πάντα τελεῖται.

i.e. —— *Tentando ad Trojam venere Pelasgi.*

Cuncta, puellarum pulcherrima, perficit usus.

XXXVIII. *Deum sequere.*

Plutarchus in libello De Audiendo, refert hoc adagium, quod & inter septem Græciæ sapientum oracula celebratur: Ἕπου θεῷ. *Sequere Deum.* Putat hunc esse sensum: Obtempera rationi. Quasi cuique debeat oraculum esse, quicquid in pectore dictaverit ratio. Unde & Virgil. dixit:

—— *An cuique Deus sua dira cupido.*

Cui versus ille Græcis celebratus adstipulatur:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.

i.e. *Inest enim suus cuique animus Deus.*

Et Menander apud Plutarchum:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.

i. e. *Nam noster animus numen est.*

Et consimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Uticensis. Sumptum videtur ex Homericæ Iliadis libro primo, ubi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

i. e. *Qui Diis paruerit, proni hujus vota receptant.*

Apud eundem est hoc hemistichium non uno loco positum:

—— Καί τις θεὸς ἡγεμόνευε.

i. e. *Quin & Divum aliquis ductor fuit.*

Plato in Critone: Ἐῶ τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. i.e. *Sine igitur, ô Crito, & hoc pacto agamus, quandoquidem hac nos ducit Deus.* Cicero libro De Finibus tertio commemorat inter præcepta veterum sapientum, quæ constat proverbiorum vice celebrata: *Quæque sunt*, inquit, *vetera præcepta sapientum, qui jubent tempori parere*, & Sequi Deum, & *Se noscere, & Nihil nimis.*

XXXIX. *Lingua quo vadis?*

Γλῶσσα ποῖ πορεύῃ; Πόλιν ὀρθώσουσα καὶ πάλιν ἀνατρέψουσα. i.e. *Lingua quo vadis? Erectum civitatem, eandem denuo subversura.* Refertur à Suida, Zenodoto, Diogeniano. Docet linguam plurimum utilitatis adferre mortalibus, & eandem rursum plurimam adferre perniciem, tametsi membrum corporis sit perquam exiguum. Proinde divus Jacobus Apostolus eam clavo navis adsimilem facit, quæ cum pars sit minima, tamen totam navem aut servat, aut evertit. Bias, referente Plutarcho in libello De Audiendo, rursum in alio De Loquacitate, Amasidi Ægyptiorum tyranno jubenti, ut sibi, quod esset in victimæ, quam ad illum miserat, carnibus & optimum & pessimum mitteret, linguam resectam misit, innuens hujus usum esse præcipuum, sive prodesse cupias, sive nocere. Nec inscite dictum est à Solomone capite decimo octavo: *Mors & vita in manibus linguæ.*

XL. *Ollas ostentare.*

Χύτρας ἐπιδείκνυσθαι. i. e. *Ollas ostentare.* Est rem per se ridiculam ac sordidam, perinde ut maximam efferre. Plutarchus in libello De Auscultando, taxans Sophistas, quibus mos erat ἀδόξους, i. e. *infames* materias verborum fucis exornare, cum vomitum, febrim, Busiridem, atque id genus alia laudant, Καὶ νὴ Δία, inquit, χύτρας ἐπιδεικνύμενοι. i. e. *Ac per Jovem ollas ostentantes.* Non quod prorsus improbandum sit, si quis vel exercendi, vel laxandi ingenii gratia, ludat nonnunquam in hujusmodi argumentis, modo jocus sit eruditus, & cum voluptate misceat nonnihil utilitatis. Quandoquidem:

—— *ridentem dicere verum.*

Quid vetat? ——

Imo fit, ut citra offensam & gratius irrepat in animos mortalium veritas hujusmodi lenociniis commendata: adeo, ut Aulus Gellius non dubitet ridiculas Æsopi fabellas tetricis illis & è cœlo delapsis Stoicorum dogmatis anteponere. Lusit & ipse Plutarchus in Gryllo, festiviter sanè, sed ita tamen, ut Philosophum jocari, non scurram, possis agnoscere. Lusimus & nos ante complureis annos, Μωρίας ἐγκώμιον, cui non plus septem dierum operam impendimus, idque nullis librorum adminiculis adjuti. Nam nostra sarcina nondum advecta tum erat. Hoc quicquid est libelli, video candidis ingeniis, & iis qui bonis literis sunt initiati, magnopere pro-

probari; qui præter jocandi festivitatem affirmant illic esse non pauca, quæ ad corrigendos hominum mores magis conferant, quam Aristotelis Ethica, aut Politica dogmata, qui paganus plus quam paganice hisce de rebus præcepit. Et tamen audio nonnullos offendi, sed paucos, atque hos ejusmodi, ut nihil probent, nisi barbarum, insulsum, & ab omnibus Musis alienissimum. Ipsi Juvenalem legunt, alioquin acerrimi Poetarum hostes, quo Principum, Sacerdotum, negociatorum, ac præcipue mulierum vitia in concionibus suis insectentur, quæ sæpius ita depingunt, ut obscœnitatem doceant. Ego, cum argumentum susceptum ab hoc non abhorreret, & ubique tantus pateret campus, neque mordeo quempiam nominatim, nisi forte me ipsum, & odiosam illam scelerum ac vitiorum Camarinam nusquam movens, ridicula quædam magis quam fœda paucis attingo. Sed taxas, inquiunt, Episcopos, taxas Theologos, taxas Principes. Primum non animadvertunt, quam hoc ipsum faciam moderate, minimeque odiose. Deinde non meminerunt illius regulæ, quam toties inculcat divus Hieronymus, ubi generalis de vitiis disputatio est, ibi nullius personæ esse injuriam, neque carbone notari quemquam quasi malus sit, sed omnes admoneri, ne sint mali. Nisi forte illud contendant, omneis Principes esse sapientes, omneis Theologos absolutos: omnes Episcopos & Pontifices esse tales, quales fuerunt Paulus & Martinus: universos Monachos ac Sacerdotes, Antonios esse & Hieronymos. Denique non perpendunt id, quod in dialogis est potissimum, personæ decorum: & Erasmum imaginantur loqui, non Moriam. Quasi vero, si quis Ethnicum cum Christiano loquentem faciat, nefas sit Ethnicum quicquam dicere, quod abhorreat à doctrina Christiana. Postremo cum tyranni quoque cum à morionibus quidvis audiunt, rideant, partimque civile putent, ullis offendi dicteriis, mirum est, istos, nescio quos, ab ipsa Moria nihil omnino posse audire, quasi quicquid de vitiis utcunque fuerit dictum, id prorsum ad ipsos pertineat. Sed hac de re jam amplius satis. Ad ollas redire præstat. Ergo proverbium affine fuerit illi, quod alibi dictum est, Χύτρας ποικίλλεις. i. e. *Ollam variegas.*

XLI. *Puer glaciem.*

Ὁ παῖς κρύσταλλον. i. e. *Puer glaciem.* Dicebatur in eos, qui cum retinere quippiam non possint, nolunt tamen amittere. Veluti si quis magistratum recuset deponere, cui gerendo sit impar, aut à munere nolit absolvi, quod tueri tamen non possit. Competet & in eos, qui sponte nolint à se amovere, quod tamen aliquanto post sit elapsurum. Ut cum opes urgemus, premimusque, mox nihilominus nos relicturas. Aut cum rem noxiam urgemus, nec volumus amittere, quod lædit. Refertur à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Meminit Plutarchus & explicat libro De futili Loquacitate. Sumptum videtur è Sophocle, qui amorem comparat pueris, qui glaciem conspectam arripiunt manibus ac delectantur, sed ea mox liquescente, nec facile possint abjicere lubricam massam, nec retinere noxiam. Itidem amor nec excuti potest, ob voluptatem adjunctam, nec retineri, ob molestias admixtas voluptatibus majores.

XLII. *Unum ad unum.*

Ἓν πρὸς ἕν, φασιν, inquit Lucianus. i. e. *Unum ad unum.* Nimirum figuram proverbialem esse significans, cum exactius singula singulis componantur. Theocritus in Pastore:

Ἐμὶν δέ τυ βουκολιάσδευ
Ἓν ποθ' ἕν. ———

i. e. si libet ad verbum reddi:

Tu vero mihi pascito boves
Unum ad unum. ———

Sic enim [1] quidam eruditi legunt. Plato libro De Legibus quinto: Δεῖ δὲ πάντα ἄνδρα, ἓν πρὸς ἓν τοῦτο σπεύδειν. Reddetur & hoc ad verbum: *Oportet autem omnem, unum ad unum, ad hoc festinare*, h. e. pro se quemque.

1 Alii enim Codices, & quidem melius, habent ἐμοὶ τόδε, *hic.* Vide ipsum Eidyllion, ♈. 6. in optima editione Heinsiana, apud Commelinum. anno MDCIV.

Idem in libro sexto: Ἓν ἐφ' ἓν παρέχειν. Utitur & libro primo plane proverbiali figura, ἓν πρὸς ἕν. Rursum lib. IV. ἀνθ' ἑνὸς ἕν. Translatum videri potest à prælio, quoties acriter res geritur, singulis adversus singulos dimicantibus. Nisi malumus ad Laconicum illud apophthegma referre. Narrat enim Plutarchus in libello De futili Loquacitate, Lacedæmonios aliquando unum legatum ad Demetrium Regem misisse. Cumque stomacharetur tyrannus, vociferareturque, *unum*, inquiens, *ad me Lacedæmonii?* legatum nihil attonitum respondisse, *unum ad unum.* Nec absurde dixeris, à Mathematicis mutuo sumptum, quorum est hoc loquendi figura peculiaris, ἓν πρὸς ἕν. i. e. *Unum ad unum*, sic enim proportionem constare dicunt, quam vocant, parilitatis sive æqualitatis.

XLIII. *In nocte consilium.*

Ἐν νυκτὶ βουλή. i. e. *In nocte consilium.* Admonet adagium, non esse præcipitandum consilium, neque statim ad primos animi impetus quippiam agendum. Nox autem propter solitudinem ac silentium, vel maxime ad considerandum, consultandumque de rebus gravibus est idonea. Præterea sæpenumero fit, ut somnus sedata cupiditate pristinam sententiam vertat. Unde etiam vulgo dicitur ab idiotis nostratibus, *Super hac re indormiam:* ubi significant se per ocium deliberaturos. Porro præceps consilium inauspicatum esse solere, & vulgato sermone dicitur, & eleganter admonuit Sophocles apud Plutarchum libello De Garrulitate:

Οὐ γάρ τι βουλῆς ταυτὸ καὶ δρόμου τέλος.

i. e. *Cursus enim haud est finis idem & consili.* Siquidem in cursu vincit, qui celerrimus fit: in consultando contatio tutior est, periculosa celeritas. Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate nono, citat Platonem, qui scripserit, apud Lacedæmonios, ni fallor, fuisse νυκτερινὸν σύλλογον. i. e. *Nocturnum conventum*, gravissimorum, ad quem difficillimæ causæ rejiciebantur. Addit, apud veteres noctem εὐφρόνην fuisse vocatam, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν, *à bene sapiendo.*

XLIV. *Ubi quis dolet, ibidem & manum habet.*

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ' ἔχει.

i. e. *Ubi dolet quis, ibi & manum frequens habet.* Senarius proverbialis, quem refert Plutarchus libro De futili Loquacitate. Natum est dictum à naturali hominum consuetudine, qua fit, ut ei corporis parti, quæ dolet, frequenter manus admoveamus. Tempestivitur utemur, cum significabimus quempiam ea tractare; deque iis libenter verba facere, quæ movent animum. Stobæus idem refert ad hunc modum:

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει.

i. e. *Ubi quis dolet, illic & mentem habet.* Allusisse videtur ad proverbium Cicero Epistolarum ad Atticum libro tertio: *Sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manum afferam.* Item Plautus in Persa: *Quasi lippo oculo me meus herus utitur, manum abstinere haud quit tamen.* Plutarchus huc torquet, ubi quid sive dolet sive delectat, ibi quisque linguam habet. Sic

Laudibus arguitur vivi vinosus Homerus.

Et Pindarus taxatur ut φιλάργυρος, quod multus in laudando auro. Nam hoc pacto statim auspicatur Olympia: Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ ἅτε, διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. i. e. *Optima quidem aqua, cæterum aurum, velut ardens ignis eminet noctu, magnificas supra opes.* Rursum in Isthmiis hymno III. Καὶ μεγασθενῆ νομίσαιν χρυσὸν ἄνθρωποι περιώσιον ἄλλων. i. e. *Et multipotens judicarunt aurum homines eximium in cæteris.*

XLV. *Plus apud Campanos unguenti, quam apud cæteros olei fit.*

Plinius Naturalis Historiæ libro decimo octavo, capite undecimo: *In Campania tamen*, inquit, *laudatissimus campus est. Montibus subjacet nimbosis, totis quidem XL. mil. pass. planicie. Gratia terra ejus, ut protinus soli natura dicatur, pulverea summa, inferior bibula, & pumicis fistulans vice. Montium quoque culpa in bonum cedit.* Cre-

Crebros enim imbres percolat atque transmittit. Nec diluit, aut madore volvit, propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullus fontibus reddit, sed temperat, & concoquens, intra se vice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen vere segetes quæ interquievere fundunt rosam, odoratiorem sativa. Adeo terra non cessat parere. Unde vulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quam apud cæteros olei fieri. *Quantum autem universas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars ejus, quæ Laboria vocatur, quem Phlegræum Græci appellant.* [1] Hactenus Plinius. Si cui placebit adagium ad allegoriam trahere, poterit accomodari, vel in regionem, vel in hominem adeo cæteris antecellentem, ut apud hunc major sit exquisitarum rerum copia, quam apud alios mediocrium, aut vulgarium.

XLVI. *Ne via quidem eadem cum illo vult ingredi.*

Μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν. i. e. *Ne via quidem eadem ingredi* dicuntur, qui extremo dissident odio, adeo ut non solum mensa tectove communi non sustineant uti, sed ne via quidem communi velint ambulare. Unde & vulgata dicunt ironia: usque adeo illum amat, ut si forte fortuna fuerit obvius, in aliam deflectat viam. Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας: Τῷ δὲ ἀδελφῷ μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίζειν. i. e. *Cum fratre vero ne via quidem eadem sibi putans ingrediendum esse.* Huic congruit proverbialis ille versiculus:

Κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ᾽ ὅλως ὁδοιπόρει.

i. e. *Viro scelesto ne via fueris comes.*

XLVII. *Extra cantionem.*

Παρὰ τὸ μέλος. i. e. *Extra cantum* agi, dicive dicunt, quod ad rem non pertinet. Etiamsi proverbio in alienam transfuso linguam perit genuina illa gratia. Siquidem παρὰ μέλος perinde sonat, quasi dicas, *parum modulate, parum concinne, parum apte, parum decore.* Nam quod in Musica est μέλος, id in vita decorum. Lucianus in Eunucho: Καὶ ἐφ᾽ ὧν ἄν τις ᾐδέσθη παρὰ μέλος τὶ φθεγξάμενος. i. e. *Et apud quos vereretur aliquis* præter cantum *quippiam dicere.* i. e. quod à re esset alienius. Imitatus est hanc figuram ex Platone, qui libro De Legibus III. scribit ad hunc modum: Παρὰ μέλος ἐμοί γε ἂν δοκῇς φθέγξασθαι. i. e. *Præter cantilenam mihi dicturus fuisse videris.* Et in Critia: Παρὰ μέλος δὲ εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιθεῖναι. i. e. *Quod si quid* extra cantionem *imprudentes de ipsis sumus loquuti, congruam pœnam exiget.* Aristophanes in Concionatricibus, eleganter unico verbo dixit, παραχορδιῶν, pro eo, quod est *absona*, nec ad rem facientia *loqui:*

——— ——— προσέχων ὅπως
Μηδὲν παραχορδιῆς ὧν δεῖ σ᾽ ἀποδεῖξαι.

i. e. ——— ——— *Attente cavens*
Ut ne quid alienum loquare & absonum
Ab his, tibi quæ sunt probanda.

Aristoteles lib. Rhetoricorum III. notat à Poetis quibusdam dictum: ἄχορδον καὶ ἄλυρον μέλος, *cantionem dissonam, nec fidibus respondentem.* Apte torquebitur in eos, qui secus vivunt, quam docent. Finitimum est huic, quod alibi retulimus, οὐδὲν πρὸς ἔπος, i. e. *nihil ad verbum*, seu, *nihil ad carmen.* Quo quidem Aristophanes ἐν Ἐκκλησιαζούσαις nove utitur pro *temere.*

Οὐ γὰρ τὸ ἐμὸν ἱδρῶτα καὶ φειδωλίαν
Οὐδὲν πρὸς ἔπος κ᾽ ἀνοήτως ἐκβαλῶ.

i. e. *Neque enim meo sudore quod paraverim*
Meaque parsimonia, temere *ac nihil*
Ad rem profudero. ——— ———

Οὐδὲν πρὸς ἔπος, Scholia exponunt, ὡς ἔτυχε, ἕνεκα μηδενός. i. e. *temere & absque causa.* Posterior versus Græcus non constat suis pedibus. Restituetur si legamus:

Οὐδέν τι πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ.

Quod carmen equidem duxi satius, vel alieniore citare loco, quam eo studiosum fraudare lectorem. Natum, ut videtur, ab apophthegmate Themistoclis, qui Simonidi Poetæ petenti quiddam à se parum æquum, respondit ad hunc modum: *Neque tu bonus esses Poeta, si præter cantum caneres, neque ego bonus Princeps, si præter leges judicem.* Sumptum est ab antiquis cantoribus, qui vocem ad lyram accommodabant. Aut certe à concentu vocalium Musicorum, ubi si quis dissonat ab harmonia, graviter offendit aures. Lucianus ἐξαγώνια vocat, quæ ad causam non pertinent. M. Tullius, ὁδοῦ πάρεργα, quæ aliena à re proposita.

XLVIII. *Ignis, mare, mulier, tria mala.*

Circumfertur apud Græcos & hic trimeter proverbialis:

Πῦρ, καὶ θάλασσα, καὶ γυνή, κακὰ τρία.

i. e. *Ignis, fretumque & mulier, hæc mala tria.*

Nam incendio nihil formidabilius, mare item periculosissimum est. Unde & Æschylus in Persis:

Ἄμαχον κῦμα θαλάσσης.

i. e. *Maris haud vincitur unda.*

His autem simillimum quiddam esse mulierem sentit parœmia. Porro mulierem omnem esse malam, perquam venuste significavit Lacon quidam, qui cum uxorem duxisset perpusillam, dicebat, *è malis, quod minimum esset, eligendum.* Fatetur & apud Euripidem Medea, fœminarum genus esse malum:

Ἀλλ᾽ ἐσμὲν οἷον ἐσμέν, οὐκ ἐρῶ κακόν,
Γυναῖκες. ——— ———

i. e. *Sumus quidem quales sumus nos fœminæ,*
Neque enim mala ausim dicere. ———

Euripides apud Planudem in vita Æsopi, inter omnia mala principatum tribuit mulieri:

Πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων,
Πολλαὶ δὲ ποταμῶν, καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί.
Δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ᾽ ἄλλα μυρία,
Πλὴν οὐδὲν οὕτω δεινόν, ὡς γυνὴ κακή.

i. e. *Furore multo sævit iratum mare,*
Pronique fluvii, & ignis acris impetus,
Inopia acerba, acerba alia quam plurima,
Sed nil ita acerbum & noxium, ut mulier mala.

XLIX. *Falces postulabam.*

Ἄμας ἀπῄτουν. i. e. *Falces postulabam.* In eos, qui respondent id, quod ad rem nihil attinet. Plutarchus in commentario, περὶ Ἀδολεσχίας, admonet, ut qui velit accurate respondere, mentem rogantis diligenter perdiscat, ne illud fiat, quod proverbio dici consuevit, Ἄμας ἀπῄτουν. Est autem senarius proverbialis apud Suidam & Zenodotum:

Ἄμας ἀπῄτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας.

i. e. *Falces petebam, at hi ligones denegant.*

Videtur hinc natum, quod agricolæ cuipiam à vicino falcem commodato petenti, negaverit ille sibi ligonem esse domi. Theocriti Scholiastes in Pastoribus annotavit, Atticis ἄμην dici, quod communis Græcorum lingua vocat δίκελλαν sive σκαπάνην, i. e. *ligonem*: quod si σκάφη idem significat quod σκαπάνη, ridiculum erit in responso, perinde ac si quis petenti gladium, neget se habere ensem. Sunt qui sentiant, σκάφη esse poculi genus, aut vasis cavi.

L. *Alba avis.*

Λευκὸς ὄρνις. i. e. *Alba avis*, pro re nova atque auspicata dixit M. Tullius in Epist. familiaribus libro septimo: *Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius quam solebat, quod quasi* albam avem *videntur, bene sentientem civem videre, abdo me in bibliothecam.* Quadrabit & in rem admodum raram & inusitatam, quod aves perpaucæ sint hoc colore. Ita Juvenalis:

——— *Corvo quoque rarior albo.*

De *albæ gallinæ filio* dictum est alibi.

LI. *In alieno choro pedem ponere.*

Ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι. i. e. *In alieno choro pedem ponere*, est sese miscere negociis alienis, & aliorum sibi vendicare partes. Plutarchus in commentario, quem inscripsit: Quo pacto seipsum aliquis citra invidiam lau-

1 Conferendus hic locus cum melioribus Editionibus, & præsertim Parisino, anni MDC LXXXV. Aliter enim legitur, quam hic, ubi vix intelligi potest.

laudare possit: Τὸν μὲν γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέντα περίεργον, ἡ παροιμία, καὶ γελοῖον ἀποδείκνυσι. i. e. *Eum quidem, qui alieno choro pedem imponit, curiosum ac ridiculum esse, proverbium declarat.* Idem in Symposiacis: Ἐγὼ καίπερ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθεὶς εἶπον. i. e. *Ego vero tametsi* pedem in alienum inferens chorum *dicebam*, h. e. respondens de re, quæ ad Philosophi professionem non pertinebat. Affinis est huic adagio metaphora perquam elegans, neque discrepans à specie proverbiali, qua usus est Aristides in Miltiade: Μιλτιάδην δὲ τὸν ἐν Μαραθῶνι, τοῦ χοροῦ τάξομεν; i. e. *Porro Miltiadem, qui est apud Marathonem, qua choriparte collocabimus?* Interpres addit metaphoram sumptam à choris Dionysiacis. Certe constat mutuo sumptum à choreis ac saltationibus; quibus si quis ignotus admisceat sese, derideatur, atque exsibiletur illico. Plato in Euthydemo: Τὴν δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις; i. e. *Hanc sapientiam in quo choro statuemus, inter bona, aut quid censes?*

LII. *Ne magna loquaris.*

Μὴ μεγάλα λέγε. i. e. *Ne grandia loquaris.* Refertur à Diogeniano. Admonet temperandum esse à magniloquentia, jactantiaque, qua nihil omnium intolerabilius. Dictum est autem propter Nemesin Deam, quæ grandiloquentiam hujusmodi non finit impunitam. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quarto, Epistola octava:

Μή πω μέγ' εἴπῃς, πρὶν τέλος ἀκούσῃς.

i. e. *Ne quando jactes, ni prius perfeceris.*

Aristophanes in Ranis:

Ὦ δαιμόνι' ἀνδρῶν, μὴ μεγάλα λίαν λέγε.

i. e. *Mirande vir, ne magna nimium dixeris.*

His verbis Bacchus reprimit Euripidem per arrogantiam semet anteponentem Æschylo. Sophocles in Ajace flagellifero:

Μηδὲν μέγ' εἴπῃς, οὐχ ὁρᾷς ἵν' εἶ κακοῦ;

i. e. *Ne magna loquere, non vides, quo insis malo?*

Theocritus in Cyclope:

—— Μηδὲν μέγα μυθεῦ.

i. e. —— *Ne quid sublime loquaris.*

Theognis:

Μή ποτε, Κύρν', ἀγορᾶσθαι ἔπος μέγα· οἶδε γὰρ οὐδεὶς
Ἀνθρώπων, ὅτι νὺξ χ' ἡμέρα ἀνδρὶ τελεῖ.

i. e. *Verbum, Cyrne, cave* magnum ne dixeris *unquam:*
Nescis quidnam homini noxve diesve ferat.

Plato in Phædone: Μὴ μέγα λέγε, μήτις ἡμῶν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. i. e. *Ne loquare grandia, ne qua nobis invidia futuram orationem interturbet.* Antiquitas enim finxit Deam Nemesin, jactantiæ ultricem. Ita Pindarus in Isthmiis hymno quarto: Ἀλλ' ὅμως καύχημα κατάβρεχε σιγᾷ. Ζεὺς τάδε καὶ τὰ νέμει. i. e. *Attamen gloriationem obnubila silentio. Jupiter hæc & illa partitur.* Est enim unica placandæ invidiæ ratio, si quod accidit boni, ad auctorem Deum referatur. Idem in Nemeis hymno decimo: Ἐστὶ δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι. i. e. *Est autem grave in hominum invidiam incidere.* Est enim invidum mortalium ingenium, nec ulla re citius saturatur, quam audiendis laudibus alienis. Idem ejusdem operis hymno quinto: Αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν. Huc allusisse videtur Virgilius, libro decimo:

Dixerat ille aliquid magnum. ——

Invenitur sæpius & μέγα φρονεῖν, pro eo, quod est, *insolentem atque elatum esse.* Sophocles in Oedipo tyranno:

Φρονεῖ γὰρ, ὡς γυνὴ, μέγα.

i. e. *Sentire enim altum, ut fœmina.*

Exstat & senarius proverbialis:

Ὅτ' εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει.

i. e. *Ne quid tume, cum res secunda maxime.*

Et, μέγα πνεῖν. i. e. *Magnum spirare.* Euripides in Bacchis:

Κἂν πνέων ἔλθῃ μέγα.

i. e. *Quamvis* magnum spirans *venias.*

Eleganter Horatius hujusmodi grandiloquentiam, *ampullas* & *sesquipedalia verba* vocat in Arte Poetica:

Projicit ampullas & sesquipedalia verba.

A Terentius in Militem gloriosum *& magnifica verba.* Legimus & τραγικῶς λέγειν. i. e. *Loqui tragice*, & ἐκτραγῳδίζειν, pro eo, quod est, *magnificis verbis efferre.* Horat. in Epist:

Et spirat tragicum satis, & feliciter audet.

Tametsi non me fugit, Poetam hoc loco simpliciter dixisse, *spirat tragicum.*

LIII. *Exercitatio potest omnia.*

Μελέτη τὸ πᾶν δύναται. i. e. *Cura omnia potest.* Laertius hanc sententiam Periandro tribuit, qui Isthmum etiam tentarit perfodere. Significat autem, nihil esse tam arduum, quod diligentia curaque non efficiatur. Virgilius in Georgicis:

B —— —— —— *Labor omnia vincit*
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Exstat apud Græcos proverbialis sententia: Θεοὶ τἀγαθὰ τοῖς πόνοις πωλοῦσι. i. e. *Dii bona laboribus vendunt.* Huc allusit Horatius:

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Sophocles in Electra:

Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ.

i. e. *Citra laborem nil bene est.*

Fertur & versus Menandri:

—— Πάντα τὰ ζητούμενα
Δεῖσθαι μερίμνης φασὶν οἱ σοφώτεροι.

i. e. *Quæcunque votis expetuntur, prædicant*
C *Egere curis, qui valent prudentia.*

Simplicius Antiphanes:

Τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται.

i. e. *Domat atque subigit cuncta diligentia.*

Quanquam autem in præsentia non est, neque propositi, neque operis hujus, quicquid ad hujusmodi sententias facit, in unum converrere, tamen haud gravabor, quandoquidem casus obtulit, adscribere verba Senecæ ex libro De Ira II: *Atque nihil est*, inquit, *tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nullique sunt tam feri, suique juris affectus, ut non disciplina perdomentur. Quodcunque imperavit animus, obtinuit. Quidam nunquam*
D *ridere consueti sunt. Vino quidam, alii Venere, quidam omni humore interdixere corporibus. Alius contentus brevi somno vigiliam indefatigabilem extendit. Didicerunt tenuissimis & adversis funibus currere, & ingentia vixque humanis toleranda viribus, onera portare, & in immensam altitudinem mergi, ac sine ulla respirandi vice perpeti maria. Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum omne transcendit, ostenditque nihil esse difficile, cujus sibi ipsa mens patientiam indixerit.*

LIV. *Quid primum, aut ultimum?*

Τί πρῶτον, ἢ τί ὕστατον; i. e. *Quid primum, aut ultimum?* Figura proverbialis, qua utimur, quoties aut rerum copiam tantam significamus, ut hæsitemus, unde potis-
E simum exordiamur: aut cum perplexi dubitamus, quid primum agere debeamus. Lucianus in libello, cui titulus, De mercede servientibus: Καὶ τί σοι πρῶτον, ὦ φιλότης, ἢ τί ὕστατον φασὶ καταλέξω τούτων ἃ πάσχειν ἢ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας; i. e. *Quidnam tibi primum, amice, aut quid postremum, ut dici solet, commemorem, ex his, quæ & pati & facere coguntur ii, qui mercede serviunt?* Porro Lucianus desumpsit ex Odysseæ libro nono, in quo Ulysses ad hunc loquitur modum:

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;

i. e. *Quid primum, quid mox, & quæ tandem ultima dicam?*

F Juvenalis:

Quo te circumagis, quæ prima aut ultima ponas?

Ejusdem characteris est illud Euripidis in Hercule insaniente:

Οἴμοι, τίν' ὑμῶν πρῶτον, ἢ τίν' ὕστατον
Πρὸς στέρνα θῶμαι; ——

i. c. *Quem vestrum, ohe, quem pectori admoveam meo*
Primum, ultimumve?

LV. *Dente Theonino rodi.*

Theonino dente rodi dicuntur, qui conviciis lacerantur. Sumptum à Theone Poeta quodam rabiosæ loquaci-

tatis, petulantissimæque maledicentiæ, unde & Ausonius in carmine Hendecasyllabo, Poetam quempiam indoctum & mordacem *Theonem* appellat:

Nec posthac metues, ubique dictum:
Hic est ille Theon *Poeta falsus,*
Bonorum mala carminum Laverna.

Horatius in Epistolis:

Dente Theonino qui circumroditur. ——

Neque dissimili figura est usus in Epistola ad Julium Florum:

—— *Hic delectatur Jambis,*
Ille Bionais sermonibus. ——

Acron admonet, Bionem Philosophum fuisse, qui mordacissimis Dialogis laceravit Poetas, sic, ut nec Homero parceret. Porphyrion autumat Aristophanis comici patrem fuisse. Zoili quoque mordacitas propemodum in proverbio est, sed ut invidum intelligas magis, quam oblatratorem. Horatius hoc vitium, alibi *succum loliginis* vocat, & *salem nigrum*, quod cum morsu addat & famæ maculam.

LVI. *Hipponacteum praconium.*

Hipponacteum praconium, pro infami nota dixit M. Tullius, nimirum proverbiali schemate, in Epistolis familiaribus de Tigellio quodam ita scribens: *Eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacteo praconio.* Nam Hipponax Poeta fuit Jambographus, amarulentus, ac notæ mordacitatis, qui, auctore Dionysio Halicarnasseo, trimetrum Archilochium de industria in Scazontem infregit, cum inimicos lacerare vellet, quo videlicet feriret fortius. Hic Bupalum & Anthermon, quod ab his deformi specie pictus esset, versibus jambicis insectatus legitur. Erat autem Hipponacti notabilis in vultu fœditas, quamobrem quidam imaginem ejus proposuere in ridentium circulis, quorum aliquot suis carminibus creditur ad laqueum compulisse. Negat id esse verum Plinius, libro tricesimo sexto, capite quinto.

LVII. *Archilochia edicta.*

Adagionis faciem habet & illud, quod Cicero scribit ad Atticum, libro secundo: *Itaque* Archilochia *in illum* edicta *Bibuli, Populo ita sunt jucunda, ut eum locum, in quo proponuntur, pra multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus. Archilochia edicta*, contumeliosa vocat ac virulenta. Archilochi Poetæ mordacitas vulgo celebratissima fuit. Is Lycamben socerum, à quo fuerat repudiatus, hujusque filiam adeo virulentis versibus insectatus est, ut uterque se laqueo præfocaverit.

LVII. *Archilochi patria.*

Ἀρχιλόχου πατρίς. i. e. *Archilochi patria.* Diogenianus testatur hoc dici solere de mordacibus ac maledicis. Videas enim populos nonnullos natura dicaces, cujusmodi fuisse feruntur Siculi.

LIX. *Genuino mordere.*

Qui clanculum obtrectant lacerantque quempiam, eum *genuino mordere* dicuntur. Persius:

—— *Et genuinum fregit in illis.*

Lucilium sentiens Poetam Satyricum. Item divus Hieronymus: *Possim respondere, si velim, possim genuinum lesus infigere.* Dentes autem genuino sunt omnium reconditissimi ac propemodum operti gingiva. Sero emergunt homini: nempe circiter annum vigesimum: multis & octogesimo, ut auctor est Plinius lib. undecimo, capite trigesimo septimo. Et ob id haud ab re, livoris atque obtrectationis morbo dicati. Potest non absurde referri & ad viperæ denticulos illos, quibus eam venenum infundere putant. Plinius eodem, quod modo citavimus capite: *Nam hi quoque sunt viperis sub gena fistulosi.* Potest & ad canes referri, qui postremis dentibus ossa duriora circumrodunt. Omnis autem obtrectatio morsus dicitur. Unde Aristophanes jocatur, in annulo non inesse remedium adversus sycophantæ morsum. Diogenes apud Laërtium rogatus, cujusnam animantis morsus esset perniciosissimus? *Ex feris*, inquit, *obtrectatoris, ex cicuribus adultoris.* Hoc venenum Horatius *loliginis succum* appellat.

LX. *Aureo piscari hamo.*

Aureo piscari hamo dicuntur, qui mediocris commodi cupiditate periculum adeunt, ut maximarum rerum faciant jacturam. Commemoratur inter facete dicta Octavii Cæsaris à Suetonio. Fit enim nonnunquam, ut piscis hamum etiam ipsum secum auferat. Porro metaphoræ pleræque à piscatione ductæ proverbii vice sunt usurpatæ. Sicut *expiscari* apud Terentium, pro eo, quod est diligenter elicere atque exquirere. *Vorare hamum*, apud Plautum.

—— *Semper tibi pendeat hamus,*

Apud Nasonem. Quod si quis pugnet, Augusti dictum non esse proverbium, certe proverbiale est, nec indignum, quod in hunc ordinem adlegatur. Potest fieri, ut quibusdam etiam hoc libuerit: *aureo hamo piscari.* Siquidem auctore Suetonio, *Nero Cæsar reti aurato, funibus purpura coccoque nexis, piscari solitus est.* Proinde quoties sic ambimus quippiam, ut si potiamur optatis, mediocre sit emolumentum, sin fallat spes, damnum ingens, apte dicemur *aureo piscari hamo.* Id quod frequenter usu venit iis, qui scrutantur abditas terræ venas, sed frequentius qui vulgo dicuntur Alcumistæ, de quibus apud Athenæum libro sexto, venuste dixit Phalereus Demetrius: ὅτι πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερὰ τῶν ἀδήλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἤμελλον οὐκ ἔλαβον, ἃ δὲ εἶχον ἀπέβαλον. i. e. *Quod frequenter certis consumptis incertorum gratia, qua se capturos sperabant, non ceperunt, qua vero habebant, abjecerunt.*

LXI. *Sapientia vino obumbratur.*

Plinius Historiæ Mundi lib. vigesimo tertio, capite primo: *Vinum jejunos bibere novitio invento inutilissimum est. Curas, vigoremque animi impedit, adprocinctum tendentibus, somno accommodatum, ac securitatibus: jamque dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministravit. Sic quoque in proverbium cessit: Sapientiam vino obumbrari.* Hactenus Plinius. Porro quod Plinius citat, est Odysseæ quarto. In proverbiis item Ecclesiasticis *duo* referuntur, quæ *sapientem etiam dementent, vinum, & mulieres.*

LXII. *Homines frugi omnia recte faciunt.*

M. Tullius libro Tusculanarum Quæstionum quarto: *Frugalitatis nomen tanquam ad caput referre volumus, quod nisi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tam pervulgatum esset, ut jam proverbii locum obtineret: Homines frugi omnia recte facere.* Hactenus Cicero. Docet adagium, quosdam improbos homines certis in rebus nonnunquam esse usui, ac præclare se gerere: verum ubique ac perpetuo præstare virum integrum atque inculpatum, id ejus demum esse videtur, qui natura vereque sit probus. Alludit ad hanc sententiam Euripides in Hecuba, cum ait:

—————— Ἀνθρώποις δ' ἀεὶ,
Ὁ μὲν πονηρὸς οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός,
Ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
Φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.

i. e. —————— *Caterum in mortalibus,*
Quisquis malus, nil aliud esse quam malus,
Frugi usque frugi est, non enim ingenium gravis
Fortuna vitiat, sed probus semper manet.

Item in Iphigenia in Aulide:

—— Ὁ δ' ὀρθὸς,
Ἐσθλὸν σαφὲς ἀεί.

i. e. —— *At qui probus,*
Is palam est semper probus.

Aristoteles libro Moralium septimo: Τὸ, τὶ γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον· καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεὶ, καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος, ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. i. e. *Siquidem quod bonum, idem simplex, contra quod malum, id varium est. Et qui bonus, is semper sui similis, neque unquam commutat mores. At quisquis improbus & stultus, haud quaquam idem esse videtur mane & vesperi.* Huic mire concinit illud litterarum arcanarum: *Stultus ut luna mutatur, sapiens permanet ut sol.*

LXIII. *Fallacia alia aliam trudit.*

Terentius in Andria: *Fallacia alia aliam trudit.* Donatus

tus admonet proverbiali figura dictum. Sumptum à consuetudine conantium fallere, ac dolos dolis consarcinantium, ne deprehendantur. Unde *consutis dolis* dixit Plautus. Et *sutelas* appellat hujusmodi technas. Et δόλυς ὑφαίνειν, apud Homerum, i. e. *dolos texere*.

LXIV. *Sera in fundo parsimonia.*

Proverbialis sententia apud Senecam in prima Epistola: *Sera in fundo parsimonia, digna profecto, quæ omni scrinio, omni cado, omni cellæ penuariæ inscribatur.* Admonet in tempore parcendum rebus necessariis, neque imitandum profusorum vulgus, qui tum denique incipiunt parcere, postea quam viderint minimum superesse. Erit elegantior sententia, si traducatur ad res animi: veluti si quis admoneat juvenes, ne sinant optimos illos annos inaniter effluere, ne illis eveniat, quod plerisque solet evenire, ut jam natu grandes animum ad res honestas applicent: & cum perpusillum vitæ supersit, tum tempori parcere incipiant. *Seram enim in fundo parsimoniam esse.* Proverbium sumptum apparet ex Hesiodo, cujus hi sunt versus in opere, cui titulus, Opera & Dies:

Ἀρχομένου τε πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
Μεσσόθι φείδεσθαι. Δειλὴ δ' ἐπὶ πυθμένι φειδώ.

i. e. *Plena ubi dolia sunt, aut jam prope inania vini,*
Tum satiare, sed in medio fac parcior esto.
Absurdum siquidem & grave in imo parcere fundo.

Allusit huc Persius Satyra II.

——— ——— *Donec deceptus & exspes,*
Nequicquam fundo suspiret nummus in imo.

Plutarchus in Symposiacis decadis septimæ, problemate tertio, indicat Poetam admonuisse, tum esse bibendum vinum, cum est optimum. Vinum autem in medio saluberrimum optimumque esse potu: quemadmodum summa pars olei potissimum laudatur, mellis infima. Primum, quod vini vis calor est, is autem videtur maxime colligi circa medium, proinde id optimum esse servare. Deinde vini pars inferior vicina fecis corrumpitur, summa pars ab aere proximo læditur. Nam aerem inimicum esse vino vel illud satis arguit, quod dolio pleno vinum minus vappescit, quam semipleno. Tum quod terra defossa, ut aer attingere non possit, quam diutissime vigorem suum conservant. Theocritus item in Charitibus:

——— Κενεὰς ἐπὶ πυθμένι χηλὰς.

i. e. *Vacuæ fundo capsæ.*

Scrinium inane significans.

LXV. *Sybaritica mensa.*

Συβαριτικὴ τράπεζα. i. e. *Sybaritica mensa.* De convivio dicebatur nimium apparato. Natum à gentis ejus moribus. Est enim Sybaris oppidum vicinum Crotoni, ut testis est Herodotus libro quinto. Stephanus indicat postea Thurion appellatum. Unde Sybaritæ dicti, gens in architectura voluptatum operosissima. Suida teste, luxu deliciisque adeo notabilis, ut, quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgo *Sybariticum* diceretur. Unde Ovidius in libro Tristium secundo, scribens ad Augustum:

Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit.

Sybaritida vocat opus Hemitheonis cujusdam cinædi Sybaritæ, de generibus voluptatum, & obscœnarum deliciarum. Item Martialis libro duodecimo:

Qui certant, inquit, *Sybariticis libellis.*

Philo Hebræus in vita Moysi, *Sybariticas nequitias* vocat, lasciva poemata. Maximus Tyrius in dissertatione tertia de Voluptatibus, *Sybariticas saltationes* commemorat. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum primo, Smyndiridem quoque Sybaritam comparem Sardanapalo inter voluptarios nominavit. Suidas fabulas aniles, aut parum pudicas, *Sybariticas* appellatas scribit. Idem refert, Sybaritas instituisse, ut equi ad tibiæ cantum saltare condiscerent. Et luxuriosos *Sybaritas* appellatos. Et *Sybarissare*, Sybaritarum ritu deliciis indulgere dictum. Adstipulatur & Quinctilianus libro tertio: *Frugalitas*, inquiens, *apud Sybaritas forsan odio foret.* Plutarchus in Convivio septem Sapientum

A tradit apud Sybaritas hunc fuisse morem, ut mulieres ab usque anno priore ad convivium vocarentur, quo se per ocium auro vestibusque possent exornare. Hæc atque hujusmodi ferme referuntur ab Angelo Politiano Miscellaneorum capite xv. Cæterum *convivium Sybariticum* depingit, ac *missus Sybaritici* meminit Ælius Lampridius in Heliogabali vita, Imperatoris luxu perditissimi, adeo ut nomen invenerit, vulgo dictus Apicius. Sed Lampridii verba subscribam: *Semper*, inquit, *sane aut inter flores sedit, aut inter odores preciosos. Amabat sibi precia majora dici earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin in convivio hanc esse asserens. Sexcentorum struthionum capita una cœna multis exhibuit ad edenda*
B *da cerebella. Exhibuit aliquando & tale convivium, ut haberet viginti & duo fercula ingentium epularum, sed per singula lavarentur, & mulieribus uterentur, & ipse & amici cum jurejurando, quod efficerent voluptatem. Celebravit item tale convivium, ut apud amicos singulos singuli missus appararentur: & cum alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter in Cælio, alter trans Tyberim, & ut quisque mansisset, tamen per ordinem in eorum domibus singula fercula ederentur, ireturque ad omnium domos. Sic unum convivium vix toto die finitum est, cum & lavarent per singula fercula, & mulieribus uterentur.* Sybariticum missum *semper habuit ex oleo & garo, quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt.* De Sybaritarum tum luxu,
C tum interitu, permulta commemorat & Athenæus in Dipnosophistis, quum alibi, tum libro duodecimo, in quibus & illud: *Sybaritas nullam artem recipere in suam civitatem, quæ sine strepitu non potest exerceri, veluti fabrorum ærariorum aut lignariorum ac similium, ne quid sit, quod dormientibus obstrepat. Ob eandem causam gallum gallinaceum fas non est in civitate ali.* Alia præterea deliciarum argumenta refert illic, si cui vacat legere. Aristophanes ἐν Εἰρήνῃ, συβαρίζειν dixit, pro eo, quod est, opipare, ac genialiter vivere:

Ἤδη δ' ἐξέσται τόθ' ὑμῖν,
D Πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
Ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
Ἑστιᾶσθαι, κοτταβίζειν,
Συβαρίζειν. ———

i. e. *Jam vero licebit vobis navigare, manere, movere, dormire, in festis spectare, convivio accipi, cottabo ludere, Sybarissare.* Gregorius Theologus ad Basilium simili tropo mensam luxu redundantem, Alcinoi dixit: οὐχ ὡς λωτοφάγου πενίαν, ἀλλ' ὡς Ἀλκινόου τράπεζαν. i. e. *Non ad lotophagorum inopiam, sed Alcinoi mensam.*

LXVI. *Sybaritica calamitas.*

Συβαριτικὴ συμφορά. i. e. *Sybaritica clades.* Stephanus tanquam proverbium notavit. Porro quemadmodum
E Sybaritæ perierunt, idem narrat ad hunc modum. Oraculum hujusmodi acceperant:

Εὐδαίμων Συβαρῖτα πανευδαίμων, σὺ μὲν αἰεὶ
Ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων.
Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν θεοῖο σεβίζῃ,
Τηνίκα σοι πόλεμός τε καὶ ἔμφυλος στάσις ἥξει.

i. e. *Felix omnino felix Sybarita futurus,*
Dum rebus lætis venerabere numina Divûm.
At simul atque illis mortalis homo anteferetur,
Tum veniet bellumque tibi atque domestica turba.

Evenit deinde, ut Sybarita quispiam servum loris cæderet in agro, qui cum ad Numinis aram confugisset, nihilominus persequente domino cædebatur. Quod ubi
F vidit sibi nihil profuisse Numinis reverentiam, protinus ad monimentum patris herilis confugit, atque ibi demum religione commotus herus, destitit à cædendo. Itaque juxta Dei responsum, à Crotoniatis eversi sunt Sybaritæ. Ælius Lampridius in vita Heliogabali scribit eos eodem anno periisse, quo missum ex oleo & garo repperissent, quem ob id *Sybariticum* vocabant, ut modo diximus. Cæterum de *Sybaritarum* luxu, deque *calamitate*, permulta retulit Athenæus libro duodecimo, si cui hæc non satis faciunt. Quadrabit adagium in eos, qui neglectu Deorum, aut ob intemperantem luxum subvertuntur.

LXVII. *Sybaritæ per plateas.*

[1] Συβαρῖται διὰ πλατείας. i.e. *Sybaritæ per plateas.* Contra fastuosius ingredientes per viam, sefeque velut ostentantes. Sumptum adagium à fastu luxuque Sybaritarum. Africanus in oratione, quæ Cestis inscribitur: *Sed enim*, inquit, *Sybaritæ fastu præturgidi.* Venustius erit, si paulo longius detorqueatur: veluti si de homine insolentius se gerente, aut arrogantius de se loquente, aut de stilo phaleratiore dicas, Συβαρίτης διὰ πλατείας. Cognatum est illi, quod alio dictum est loco, Ἀρεοπαγίτης. Refertur adagium à Suida atque Zenodoto.

LXVIII. *Syracusana mensa.*

Συρακουσία τράπεζα. i. e. *Syracusana mensa*, prælauta atque opipara dicebatur. Syracusani enim, ut erant olim opibus florentissimi, ita voluptatibus ac deliciis addictissimi. Lucianus in dialogo Simili ac Polystrati: καὶ τράπεζαι ὑπὲρ τὰς ἐν Σικελίᾳ. i. e. *Ac mensæ Siculis lautiores.* Athenæus libro duodecimo: Διαβόητοι δέ εἰσιν ἐπὶ τρυφῇ καὶ αἱ τῶν Σικελῶν τράπεζαι. i.e. *Celebres sunt ob delicias & Siculorum mensæ.* Addit ex Clearchi auctoritate, Siculos dicere apud se mare quoque dulce esse, quod gaudeant eduliis, quæ mare porrigit. Meminit *Siculæ mensæ* Diogenes in epistola quadam ad Aristippum. Item Aristides in Pericle. Denique Strabo libro sexto & hæc aliaque plura commemorat. Plutarchus in vita Niciæ ex Diphilo refert: παχὺς, ἐνθυλακωμένος σιτία Σικελικῷ. i. e. *Pinguis & abdomine Siculo stercoratus*, sive *saginatus*: quod miror quare Latinus interpres vertendum putarit, *delibutus*, quum ἔνθος significet *stercus bubulum*, utilissimum agrorum lætamen. Plato in epistola quadam ad propinquos Dionis, negat sibi felicem illam vitam, in Siculis Italicisque mensis ac reliquis voluptatibus sitam, unquam placuisse. De Syracusanorum luxu meminit & Aristoteles in Politia ejus gentis, addens Dionysium Minorem nonnunquam ad nonagesimum usque diem ebrium perseverasse, atque ob eam rem cæcutientibus ac vitiosis oculis fuisse. Narrat Theophrastus apud Athenæum, amicos illius & compotores in conviviis adsimulare solitos, non videre sese vel cibos vel calices appositos, videlicet ad eum modum adulantes Regi cæcutienti: unde Διονυσιοκόλακες sunt appellati. Apud eundem Aristophanes ἐν Δαιταλεῦσιν:

Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐμάθετε ταῦτα ἐμοῦ πέμποντος,
Ἀλλὰ μᾶλλον πίνειν, ἔπειτ' ᾄδειν κακῶς Συρακουσίων τράπεζαν
Συβαρίτιδάς τ' εὐωχίας. i.e. *Atqui hæc quidem me duce non didicistis, verum bibere potius, deinde male canere*, Syracusanorum mensam *Sybariticaque convivia.* Item Plato de Rep. tertio: Συρακουσίαν δὲ, ὦ φίλε, τράπεζαν, καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου ὡς ἔοικας οὐκ αἰνεῖς. i.e. Syracusanam, *amice*, mensam, *& Siculam in obsoniis varietatem non videris approbare.* Athenæus libro decimo quarto citat Cratinum, qui prælautam culinam ac bene fumantem, ac suaviter olentem describens, ita loquitur:

Οἰκεῖ τις ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χάσματι
Λιβανωτοπώλης, ἢ μάγειρος Σικελικός.

i.e. *Habitare mi hoc videtur aliquis in specu,*
Qui thura odora vendit, aut Siculus coquus.

Apud eundem mox Antiphanes quoque laudat Siculos coquos, ut arte condiendi præstantes. Verum his temporibus Siculi frugalitatem Hispanicam & Italicam sic imitantur, ut propemodum superent, hujusque proverbii gloriam plane perdiderunt. Quanquam Athenæus in Dipnosophistis, inter opiparas *mensas* etiam *Italicas* recenset. At his sane temporibus priscam illam frugalitatis laudem sibi vendicarunt: quemadmodum & Græci ad pristinam illam temulentiæ gloriam postliminio redierunt. Unde Faustus Andrelinus Foroliviensis Poeta, non solum laureatus, verum etiam regius, atque etiam, si Diis placet, Regineus, vetus congerro meus, qui plus quam triginta jam annos in celeberrima Parisiorum Academia Poeticen docet, in carmine, quod de Pavimento Parisiensi inscripsit, adagionem in Anglos derivavit:

[1] Συβαρῖται διὰ πλατείας.] Διὰ πλατειῶν, esset, *per plateas*: at διὰ πλατείας, est, *per plateam.* H. Stephanus.

Mensa, inquiens, *Britanna placet.*

Et haud scio unde natum sit hoc vulgatissimum apud Gallos proverbium, ut cum hominem vehementer cibo distentum velint intelligi, dicant, *tam satur est, quam Anglus.* Verum iidem, ut illis attribuunt πολυφαγίαν, ita nobis πολυποσίαν adscribunt.

LXIX. *Spithama vitæ.*

Σπιθαμὴ τοῦ βίου. i.e. *Spithama vitæ*, h. e. modus vitæ perpusillus. Proverbialis est figura, mutuo sumpta à rerum mensoribus, apud quos *Spithama* seu *palmus*, digitos duodecim continet, quantum ferme longissimo digitorum porrectu complecti licet. Quin hodie quoque pusillum homunculum, *palmum* aut *pugillum hominis* appellant idiotæ nostrates. Translatum à fabris, qui quatuor digitis conjunctis metiuntur materiam, eam mensuram appellant palæstam: interdum diducta manu à summo pollicis, usque ad summum digiti medii, quam vocant σπιθαμήν. Psal. XXXVIII: Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου: brevissimum vitæ spatium designans. Refertur adagium à Diogeniano.

LXX. *Temporis punctum.*

Στιγμὴ χρόνου. i. e. *Punctum temporis.* Simili figura dixit Terentius: *Tum temporis ad hoc punctum mihi est*, i. e. spacium brevissimum. M. Tullius Philippica II: *Attende paulisper, cogitationemque sobrii hominis ad* temporis punctum *suscipe.* Idem VIII: *Opus ostendebat, munitionemque legatis; ne* punctum *quidem* temporis, *quum legati adessent, oppugnatio respiravit.* Apud Mathematicos enim punctum indivisibilis quædam pars est lineæ, cujus, ut inquit Euclides, pars nulla est. Plutarchus De pueris instituendis: Στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστιν ὁ βίος. i.e. *Temporis punctum est omnis vita.*

LXXI. *Nova Hymettia, falerna vetera.*

Macrobius libro Saturnalium septimo: *Cur, Disari, mel & vinum diversis ætatibus habentur optima? Mel, quod recentissimum: vinum, quod vetustissimum. Unde est illud proverbium, quo utuntur gulones: Mulsum, quod probe temperes, miscendum est novo Hymettio, falerno vetulo.* Quod adagium non video, ubi nobis possit usui esse, sed tamen adscripsimus, ne nihil omnino de popinis mutuati videremur. Nisi forte placeat eo torqueri, ut dicamus, è diversis rebus quædam optime conflari.

LXXII. *Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, salvus erit.*

Ælius Lampridius in vita Alexandri Severi: *Idem*, inquit, *addebat sententiam de furibus notam, & Græce quidem, quæ Latine hoc significat: Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, salvus erit.* Quæ Græce talis est:

Ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς, ἐκφεύξεται..

i.e. *Qui multa tollit, pauca dat, servabitur.*

Admonet adagium, id quod nostris quoque temporibus vulgo factitant fures non omnino stupidi, non nisi magnis prædis injiciendam manum, ut supersit, quo judicem, si forte sit opus, corrumpant atque exoculent. Cæterum qui parva tollunt, deprehensi pendent, utpote quibus nihil sit, quod impertiant Præfectis.

LXXIII. *In simpulo.*

M. Tullius libro De Legibus tertio, agens de Lege Tabellaria, h.e. de jure ferendorum per tabellam suffragiorum: *Et avus quidem noster*, inquit, *singulari virtute in hoc municipio quoad vixit, restitit M. Gratidio, cujus in matrimonio sororem, aviam nostram habebat, ferenti legem tabellariam. Excitabat enim fluctus* in simpulo, *ut dicitur, Gratidius, quos post filius ejus Marius in Ægæo excitavit mari.* Hactenus Cicero. Quantum igitur conjectura consequi licet, *in simpulo* fieri dicebant, quod vel clanculum, vel in re minuta atque humili fieret. Est enim *simpulum*, auctore Festo, vas parvum, non dissimile cyatho: unde mulieres divinis rebus deditæ, *simpulatrices* vocentur. M. Varro scribit, vas esse minutim fundens, in cujus locum successerit Epichysis, unde veteres res minutas, nulliusque precii *simpularias* appellabant. Plinius lib. XXXV. cap. XII: *In sacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis crystallinisve, sed fictilibus prolibatur simpulis innocentius.* Attestatur

ftatur & M. Varro cum apud Nonium Marcellum ait, Deos ipſos vili *ſimpulo* invitari. Item Apulejus: *In hodiernum*, inquit, *Populus Romanus Diis immortalibus ſimpulo & catino fictili ſacrificat.* Sunt qui pro *Sympulo* legant *Sympuvium*, cujus meminit Juvenalis Satyra ſexta:

——— ——— ——— *Aut quis*
Sympuvium *ridere Numa, nigrumque catinum,*
Aut Vaticano fragiles de monte patellas
Auſus erat. ——— ——— ———

M. Tullius in Paradoxis: *Quid autem Numa Pompilius? minus ne gratas Diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas fuiſſe, quam Deliacas pateras arbitramur?* Polemon apud Athenæum libro undecimo tradit, ad ipſius etiamnum ætatem Græcos quoſdam bibere ſolitos ex fictilibus, velut Argivos in publicis conviviis, ac Lacedæmonios in feſtis, aut epiniciis, aut nuptiis virginum. Proinde non abſurdum mihi videtur, ſi quis exiſtimet ſumptam allegoriam à puerorum luſu, quo ſolent per fiſtulam anguſtam in ſimpulum inflantes, quaſi fluctus quoſdam & aquæ ſtrepitum excitare.

LXXIV. *Proteo mutabilior.*

Πρωτέως ποικιλώτερος. i. e. *Proteo mutabilior.* In vafrum & verſipellem competit. Lucianus in Sacrificiis, Jovem ποικιλώτερον αὐτοῦ Πρωτέως appellat, quod ſe ſubinde in alias atque alias formas transfiguraret. Plato in Ione: Ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς, ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. i. e. *Sed prorſus Protei in morem, in omnem ſpeciem verteris, ſurſum ac deorſum teipſum diſtorquens.* Horatius in eos, qui facile vertunt ſententiam:

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?

Item alibi:

Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula Proteus.

Protea vocat tergiverſantem, & quem Græci vocant δυσφώρατον. i. e. *deprehenſu difficilem.* Porro fabulam Protei notiorem arbitror, quam ut hic ſit recenſenda. Exſtat apud Homerum Odyſſeæ quarto, & apud Maronem quarto item Georgicôn. Simili figura diceretur & *Vertumno inconſtantior.* Nam hic Deus in omnigenam ſpeciem ſeſe variat, unde & nomen reperit apud Latinos. Horatius:

——— *Vertumnis, quotquot ſunt, natus iniquis.*

Hujus meminit Ovidius, deſcribens quemadmodum amans Pomonam Deam, alias ſubinde formas aſſumpſerit. Et, εὐμεταβολώτερος Ἐμπούσης. i. e. *Empuſa mutabilior.* Cujus mentionem fecit Lucianus in commentario De Saltationibus: Ἴδοις τ᾽ ἂν οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὠκέως διαλλαττομένους, καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν Πρωτέα, εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ τὴν Ἔμπουσαν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην. i. e. *Videbis igitur ipſos eodem in tempore ſubito in aliam transfigurari ſpeciem, atque ipſum referre Proteum. Quin & Empuſæ exemplum conferre oportet, quæ ſeſe in innumerabiles vertit formas.* Meminit hujus Ariſtoph. in Ranis:

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.
Ποῖόν τι; Δεινόν· παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
Τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ᾽ ὀρεύς, τότε δ᾽ αὖ γυνὴ
Ὡραιοτάτη τις. Ποῦ ἐστι; φέρ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἴω.
Ἀλλ᾽ οὐκ ἔτ᾽ αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ᾽ ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν γ᾽ ἐστί. ———

i. e. *At maximam profecto video belluam.*
Qualem? Novam, quæ in cuncta ſubito vertitur,
Modo bos, modo autem mula, rurſum fœmina
Pulcherrima. Age ubi eſt? Recta ad illam jam feror.
At rurſus haud eſt mulier, imo jam canis.
Empuſa proinde eſt. ——— ———

Interpres adſcribit, *Empuſam* ſpectrum quoddam eſſe, quod ab Hecate ſoleat emitti videndum miſeris & calamitoſis. Id ſubinde conſuevit aliis atque aliis formis exhibere ſeſe. Quidam exiſtimant meridianis horis apparere ſolitum iis, qui parentant Manibus. Quod quidem haud ſcio, an recte poſſit referri ad id, quod exſtat in Pſalmis Hebræorum: Ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. i. e. *Ab occurſu & dæmonio meridiano.* Sunt qui hanc ipſam Hecaten affirment eſſe: narrant autem uno vi-

A deri pede, unde & nomen inditum putant Ἔμπουσαν οἱονεὶ ἑνίποδα. Demoſthenes ait Æſchinis matrem, cui ipſe Leucothoæ nomen mutaſſet, appellatam fuiſſe *Empuſam*, eo quod quæſtus gratia quidvis & faceret & pateretur.

LXXV. *Amicus magis neceſſarius, quam ignis & aqua.*

Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος. i. e. *Amicus magis neceſſarius quam ignis & aqua.* Hyperbole proverbialis, admonens neminem eſſe tam divitem aut potentem, quin opus habeat amicorum officiis. Quemadmodum enim citra ignem & aquam non conſtat hominum vita, ita nec ſine conſuetudine atque opera familiarium, quos ob id ipſum Latini *neceſſarios* vocant, ut amici- B tiam *neceſſitudinem*. Innuit adagium, duo quædam maxima commoda colligi ex amicitia, voluptatem, & uſum. Nihil eſt enim neque jucundius igni, neque utilius aqua. Quamobrem ſcripſit Horatius:

Nil ego contulerim jucundo ſanus amico.

Item Euripides apud Plutarchum:

Εἰς ὄμματ᾽ εὔνου φωτὸς ἐμβλέψαι γλυκύ.

i. e. *Dulce eſt tueri hominis amici lumina.*

Recenſetur adagium à Plutarcho, commentario, quem inſcripſit: Quo pacto ſit dignoſcendus aſſentator ab amico: Καθ᾽ ὃ δὴ καὶ λέγεται, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος. i. e. *Quapropter dicunt etiam, amicum igni quoque & aqua magis neceſſarium eſſe.* Exſtat & apud C Ariſtotelem in Moralibus, & apud Ciceronem in Lælio: *Hodieque vulgus indoctum habet in ore, quod eſt veriſſimum: Tolerabilius vivi ſine pecuniis, quam ſine amicis.*

LXXVI. *Lupus circum puteum chorum agit.*

Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει. i. e. *Lupus circum puteum chorum agit.* In eos dicetur, qui, ſumpta inaniter opera, ſpe ſua fruſtrantur. Ajunt enim lupo morem eſſe, ut ſi quando ſitiat, nec tuto ſe poſſit demittere, circum puteum oberret, fruſtra inhians aquæ, quam non poſſit contingere. Sunt qui parœmiam inde ductam exiſtiment, quod aliquando veniat uſu, ut lupus pecudem aliquam, aut hominem inſectetur: qui poſtea quam ſe D in puteum quempiam altiorem metu demiſerit, obambulat ille, velutique ſaltantium in modum in orbem circumagitur, prædæ cupiditate, qua tamen potiri non queat. Plutarchus in commentario, cui titulus: Quomodo poſſit adulator ab amico dignoſci: ᾧ χρώμενοι προσαπολλύουσιν αὑτούς, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχούμενοι. i. e. *Qua qui utuntur, ſeipſos quoque in perniciem adducunt, re vera ſaltationem illam circum puteum ſaltantes.* Loquitur autem de dicacitate intemperanti & virulenta, qua fit, ut nec illis quicquam utilitatis adferamus, in quos dicimus, & nobis ipſis maximum malum conciliemus. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano.

E LXXVII. *Lydius currus.*

Λύδιον ἅρμα. i. e. *Lydius currus.* Hoc ſcommate notabantur, qui in certamine quopiam longe cæteris eſſent inferiores. Et, παρὰ Λύδιον ἅρμα θεῖς. i. e. *Juxta Lydium currum curris.* Plutarchus in libello, quem inſcripſit, De dignoſcendo aſſentatore ab amico: Τὸν δὲ κρείττονα τρέμει καὶ δέδοικεν, οὐ μὰ Δία παρὰ Λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ἀλλὰ παρὰ χρυσὸν ἑφθόν. i. e. *Cæterum ſuperiorem metuit ac veretur, non hercle ad* currum Lydium *pedes ingrediens, ſed ad aurum purum.* Refertur adagium à Diogeniano. Quidam ad Pelopem Lydum referunt, qui ſuo curru vicerit Oenomaum ſocerum, in quibus eſt F Gregorius Nazianzenus, ſic uſurpans, ut dicat ſe tanto eſſe inferiorem eximiis Baſilii virtutibus, quantum pedes abeſt à *Lydio curru*. Effertur & ad hunc, ut dixi, modum parœmia: Παρὰ Λύδιον ἅρμα θεῖν. i. e. *Præter* Lydium currum *currere*, aut, *juxta Lydium currum*; ut pedes intelligatur certare cum *Lydio curru* velociſſimo, quod quidem certamen nimis inique comparatum videatur. Achilles apud Euripidem in Iphigenia Aulidenſi, pedeſtri curſu certat cum quadriga, & vincit. Plutarchus in vita Niciæ è Pindaro allegat: Οὐ γὰρ μὰ Δία, inquit, παρὰ Λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ὥς φησι

Πίνδαρος. i. e. *Non enim per Jovem juxta* Lydium currum *pedes incedens, ut inquit Pindarus.* Herodotus libro primo tradit, olim Lydios præ cæteris equitatu valuisse, nec aliter ferè nisi ex equis pugnare.

LXXVIII. *Cinclus.*

Κίγκλοι, i. e. *Cincli*, rusticano proverbio dicebantur præter modum pauperes, quibus neque domus esset, neque quicquam, quod suum possent dicere. Qualem Catullus describit Furium, *cui neque villula* fuerit, *neque domus, neque arca. Cinclus* enim avis quædam est imbecillis, atque invalida, ita ut non possit ipsa sibi proprium nidum parare, proinde ova nidis supponit alienis. Unde & rustici verterunt in adagionem, ut mendicos & errones *Cinclos* vocent. Auctor Ælianus libro De Naturis Animantium duodecimo. Quod genus homines Græci ἀνεστίους vocant, h. e. *expertes penatium.* Suidas tradit *Cinclum* avem esse maritimam, gracilem, nulloque ferme corpore, cui peculiare sit clunium pennas subinde movere, unde & nomen additum σεισοπυγίδι, nimirum ab agitatione caudæ. Eam proverbio fecisse locum, quo Menander sit usus in Thaide:

Πτωχότερος εἶ Λεβηρίδος καὶ Κιγκάλου.

i. e. *Mendicior Leberide atque Cincalo.*

Hinc κιγκλίζειν dici, pro eo, quod est, *commoveri,* & *obstrepere.*

LXXIX. *Quæ sub alis fiunt.*

[1] Αἱ ὑπὸ μάλης πράξεις. i. e. *Facta subalaria.* Proverbiali figura dixisse videtur Plutarchus in commentario, quod inscribitur, Quo pacto sit dignoscendus adulator ab amico: Πόνου, inquiens, καὶ σπουδῆς ἁπάσης ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπροφάσιστός ἐστιν. i. e. *Ad laborem & res honestas segnis, in his rebus,* quæ sub ala fiunt, *nihil recusat.* De adulatore loquitur, ad honesta officia tum pigro, tum inutili: ad voluptaria ministeria prompto: videlicet, ad scortum cum fide adducendum, ad comparanda opsonia, ad instruendum convivium. Equidem opinor, ob id adulationi sub alis sedem datam esse, quod hæ corporis partes titillationem præcipue sentiant, sive ob cutis tenuitatem, sive quod insolitus nobis earum contactus partium: sive quod is locus venulas habeat, quibus frictu calefactis, ejusmodi nascatur delectatio. Aristoteles sectione XXXV. Problemate II. indicat, sub alis potissimum, ac sub pedum vestigiis fieri titillationem, conjectans in causa esse, vel quod ibi cutis sit mollior, vel quod contactus sit insolens, quod idem usu venit in auribus. Quid autem aliud est adulatio, quam aurium pruritus quidam, & gargarizatio? Unde Lucianus in Dialogo quodam Charontis, Menippi & Mercurii, Philosophum quempiam omnibus exuens vitiis: Ἓν ἔτι τὸ βαρύτατον ὑπὸ μάλης ἔχει. Τί ὦ Μένιππε; Κολακείαν, ὦ Ἑρμῆ, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ χρησιμεύσασαν αὐτῷ. i. e. *Unum quiddam adhuc sub alis gestat, quod est omnium gravissimum. Quidnam Menippe? Adulationem, Mercuri, quæ illi plurimum attulit emolumenti in vita:* nisi si quis malit ὑπὸ μάλης, ita dictum, ut alibi Lucianus dixit, ὑπὸ κόλπου, i. e. *sub sinu*, significans eum Veneris usum, qui non vacat turpitudine. Nam oscula, quæque supra sinum fiunt, utcunque cum honestate possunt cohærere, cæterum infra sinum, οὐδὲν ὑγιές.

LXXX. *Simul sorbere & flare difficile.*

Tranio servus apud Plautum in Mostellaria, objurgatus est ab hero, quod non maturius redisset: cum ille se alicubi fuisse diceret, nec simul apud herum esse potuisse, & illud quod jussus fuerat, peragere: *Si voles,* inquit, *verbum hoc cogitare, simul flare sorbereque, haud factu facile est.* Commode utemur hoc adagio, si quando significabimus, negocia quæpiam id genus esse, ut pariter ab iisdem tractari non queant. Veluti si quis conetur simul & literis & voluptatibus vacare: simul amoribus & parsimoniæ indulgere: simul uxori studiisque satisfacere: simul & Poeticis & Theologicis studiis operam dare: simul & mundo servire, & Christo. Quemadmodum fieri non potest, ut quis eodem in tempore sorbeat, hausto spiritu: & flet, emisso halitu. Affine videtur huic adagio dictum illud Euangelicum: *Nemo potest duobus dominis servire. Nemo potest Deo servire & Mammonæ.* Item illud Phocionis ad Antipatrum: Οὐ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ χρῆσθαι, καὶ κόλακι. i. e. *Non potes me simul & adulatore uti, & amico.* Ad hæc senarius ille, qui falso Senecæ inscribitur:

Amare & sapere, vix Deo conceditur.

Quodque ait Terentium imitatus Horatius:

——— *Nihilo plus explicet, ac si*
Insanire paret certa ratione, modoque.

M. Tullius Philippica XI: *Duas tamen res magnas præsertim, non modo agere uno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest.*

LXXXI. *Manum admoventi fortuna est implorанda.*

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. i. e. *Manum admoventi fortuna invocanda est.* Admonet adagium,

[1] *In iis rebus, quæ sub ala fiunt, &c.*] Mirum est formulæ loquendi tam pervagatæ adeo peregrinam hic ab Erasmo afferri explicationem: mirumque, quomodo hanc ignorare potuerit, quæ non longe & veluti ex recessu petita est, ut illa, sed quam prima fronte ipsa ostendunt verba: certiorem tamen illa, imo vero solam certam confessamque, & minime dubiam. Quæ nam est? Nimirum ut ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσι significet, *in clancularii ministeriis*, eo quod *sub ala* gestentur, quæ occultare libet, ut apud Synesium clypei: ὑπὸ μάλης, inquit, ἐκρύπτον τὰς ἀσπίδας. Apud Athenæum lapides, libro decimo: μόνος ἠρέμωτο, λίθους ὑπὸ μάλης ἔχων, οἷς ἔβαλλε τῶν ἰδίων τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ. Apud Historicos passim ξίφη, vel potius ξιφίδια. Sed & in hyperbole quadam proverbiali Lucianus usurpat, ὑπὸ μάλης κρύψειας, ut Synesius, ὑπὸ μάλης ἔκρυπτον. Illius verba sunt: θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. Hinc vero transfertur ad omnia quæ clam fiunt vel dicuntur, aut etiam in animo occultantur. Sic usi sunt cum alii antiqui scriptores, tum Demosthenes: ut in Oratione, πρὸς Ἄφοβον: ἀλλὰ μὴν οὐχ εἷς οὐδὲ δύο ταῦτ᾽ ἴσασιν, οὐδ᾽ ὑπὸ μάλης ἡ πρόκλησις γέγονεν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀγορᾷ μέσῃ πολλῶν παρόντων. Sic postea recentiores, ut Dion Cocceius: οὔτι γὰρ ὑπὸ μάλης τί αὐτῶν, ὦ Κικέρων, ἐπράχθη, ἀλλ᾽ ἐς στήλας, ὡς καὶ αὐτὸς φῄς, πάντ᾽ ἀνεγράφη. Ut denique Plutarchus & Lucianus in iis, qui ab Erasmo citantur hic locis. Neque enim Lucianus, sive Menippus apud Lucianum, quæ sit origo & sedes adulationis in hominis corpore, describere cogitat (qua de re viderint alii, quam recte hic Erasmus philosophetur: adulantibus quidem certe pruritum aurium non recte tribuit, qui eorum est, qui sibi adulantes audiunt) nec de illa ex corpore extrahenda, & magno molimine avellenda hic agitur: sed duntaxat de deponenda, quæ occulte circumferebatur. Admonuerat enim Mercurium Menippus, ut Philosophum quendam ad Charonis cymbam accedentem vestem exuere juberet: *Nam multa,* inquit, *eaque ridicula sub veste occultari comperies.* Quum ergo is, Mercurii jussu, & eam, & multa, quæ sub ea latebant, arrogantiam, ignorantiam, impudentiam, iracundiam, luxum, interrogationes inexplicabiles, disputationes spinosas, nec pauciora his alia abjecisset: & tanquam omnibus, quæ circumferebat, abjectis, eum jam navim conscendere Mercurius juberet: tum Menippus iterum commonefaciens Mercurium, ait: *Rem unam adhuc omnium ponderosissimam sub ala gestat, nimirum adulationem.* Et hæc quidem, quod ad Luciani locum. Ad Plutarchum veniamus. Dixerat is paulo ante ea quæ Erasmus profert verba, adulatores ad laboriosa & periculosa ministeria remisso animo esse, at in fœdis ac vilibus, ad omnia se offerre, pedibus etiam, si opus sit, proterendos se præbere. His addit, paucis interjectis: Οὕτω δὴ καὶ ὁ κόλαξ, οὐ συνειπεῖν, οὐ συνεισενεγκεῖν, οὐ συναγωνίσασθαι δυνάμενος, πόνου τε καὶ σπουδῆς ἁπάσης ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπροφάσιστός ἐστι καὶ πιστὸς ἔρωτος ὑπηρέτης, καὶ &c. Quæ verba ita Latine reddit Erasmus, in ea quam edidit libelli hujus interpretatione: *Sic & adulator, quoniam nec in dicendo, nec in consulendo, nec in certaminibus ac periculis adesse potest amico, quippe ab omnibus laboribus omnique studio abhorrens: in negociis subalaribus, i. e. quæ ad voluptatem pertinent, nihil recusat, fidus amoris minister, & in adducendo,* &c. Videmus ergo hic quoque istud loquendi genus Erasmum ita exponere (nam de cæteris non fideliter redditis, quale est illud, omni studio, pro omnibus seriis negociis, non est hic dicendi locus) ut sibi optime in ejus explicatione, tanquam certa & indubitata, constet. Atqui vel illud saltem scrupulum illi aliquem movere debuerat, quod Plutarchus, quum enumerationem aliquot τῶν ὑπὸ μάλης πράξεων subjungit, inter eas recenset etiam aliquas, quæ ad voluptatem nec pertinent ullo modo, nec pertinere videri possunt. At omnes revera sunt clancularia, i. e. ad quas operam suam non coram omnibus, sed clam commodat adulator: & ad quas is, qui ejus opera utitur, se uti dissimulat, si non apud domesticos, saltem apud cæteros, quum amici officia contra, veluti συνειπεῖν, συνεισενεγκεῖν, συναγωνίσασθαι, ejusmodi sint, ut ea palam conferre possit, nec metuat, ne aut sibi, qui confert, aut illi, in quem conferuntur, ullam ignominiam, ullumque dedecus, ubi fuerint divulgata, afferre queant. Sed de hoc dicendi genere satis multa, meo quidem, aliorum autem judicio fortasse nimis multa jam dicta sunt. Quanquam qui paucioribus verbis absolvi hæc disceptatio potuerit, non video, probanda enim quæ dicebam, mihi erant: ad id opus erat exemplis. Ad ista vulgaria Lexica Græco Latina remitti te debuisse dices fortasse, ut inde ea peteres. Quomodo? quum illa ipsa, suo more, ad hunc ipsum auctorem, tanquam ἀξιοπιστότατον, de hujus formulæ loquendi significatione remittant? *H. Stephanus.*

ita

A ita fidendum esse divino auxilio, ut nihilo segnius, quantum in nobis est, etiam ipsi nostra adnitamur industria: alioqui non audituros Superos, inertium ac desidiosorum vota. Quemadmodum eleganter scripsit Alexander Hegius, primus pueritiæ doctor haudquaquam pœnitendus:

Solas jure Deus preces,
Quo nemo magis impiger,
Aut infestior ocio,
Aversatur inertium.

Plutarchus in Apophthegmatis Lacedæmonicis, refert apud eam gentem Deos Deasque omneis hastatos fingi solere, Venerem etiam ipsam armis indutam, tanquam ne illi quidem ocium agant, sed bellicis studiis exer-
B ceantur. Addunt, inquit, & proverbium:

Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα τὰν τύχαν καλεῖν.

i.e. *Manum admoventi sunt vocanda Numina.*

Æschylus apud Stobæum:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός.

i.e. *Huic qui laborat, numen adesse assolet.*

In eandem sententiam Pindarus in Nemeis: Πρὸς ἄκρον ἀρετᾶς ἦλθον, οἵτε πόνων ἐγένοντο, σὺν θεῷ δὲ τύχῃ. i.e. *Ad summum virtutis apicem pervenerunt, qui gustarunt labores, non autem sine Dei fortuna.* Proinde nec ita fidendum industriæ, ut divinam opem negligamus: nec ita rursum pendendum ab illa, ut nostrum prætermitta-
C mus officium. Allusisse videtur huc Æschylus in Persis:

——— ——— ——— ——— Ἐγὼ δέ πως
Διὰ μακροῦ χρόνου τάδ' ηὐχουν ἐκτελευτήσειν θεούς·
Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χὡ θεὸς συνάπτεται.

i.e. ——— ——— *Plurimo jam tempore à Deis*
Optaveram, hæc ut dextra conficerent mihi. At
Ubi vigilas ipse, Dii quoque admovent manum.

Refertur ex eodem:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός.

i.e. *Adesse gaudet sed laboranti Deus.*

Nonnulli, quorum est Suidas, adagionis originem ad apologum referunt. Rusticus quidam quum plaustrum hæreret in lama, ociosus invocabat Herculem. At ille
D adstans, *admove*, inquit, *manum rotæ, ac stimula boves, itaque Deum invoca.*

Τὴν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

LXXXII. *Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.*

M. Tullius Tusculanarum Quæstionum libro primo: *Sed hic quidem, quamvis eruditus sit, sicut est, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat. Bene enim illo proverbio Græcorum præcipitur,*

Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.

Hactenus Cicero. Est autem senarius Jambicus, admonens, ut quarum rerum sumus periti, in his duntaxat disputandis tractandisque versemur: quarum ve-
E ro sumus rudes, eas doctioribus concedamus, neque professionem alienam nobis vindicemus, neque in messem alienam mittamus falcem, neve sutores ultra crepidam judicemus. Apud A. Gellium Plato ex Euripide citat, sed in sensum non nihil diversum à Ciceroniano, nempe suo quemque vitæ instituto studioque impense delectari, quod in eo se laudem aliquam assecuturum confidat. Accidit, inquit, illis illud Euripidis: Qua in re clarus quisque est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exsuperet: contra, in qua stupidior ac nihili sit, inde effugit, eamque contemnit. Porro versus, quem Latine refert
F M. Tullius, est apud Aristophanem in fabula, cui tutulus, Σφῆκες: is est ejusmodi:

Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

i.e. *Quam quisque novit artem, in hac se exercitet.*

Quo quidem loco Interpres admonet inter proverbia celebrari. Usurpavit Stratonicus citharædus apud Athenæum libro VIII. Qui musico cupiam, qui prius fuerat olitor, de harmonia cum ipso disputanti respondit, ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Quanquam in editione Aldina legitur ᾄδοι pro ἔρδοι. Ad hoc proverbium allusit Horatius ita scribens:

Navem agere, ignarus navis, timet: abrotanum ægro
Non audet, nisi qui didicit dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim:

Idem in epistola ad Villicum:

Quam scit uterque lubens censebo exerceat artem.

Huc pertinet illud Pindaricum, quod refert Plutarchus in commentario, quem scripsit, περὶ τῆς Εὐθυμίας: Τὸ φ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς. Κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. i.e. *Equus in quadrigis, in aratro bos. Navem ocyssime prævertitur Delphinus: apro cædem molienti inveniendus est canis laborum patiens.* Videlicet significat unumquemque adhibendum ad id, quo valet. Athenæus libro octavo, cum Ptolomæus cum Stratonico citharœdo contentiosius disputaret de chitharistica: ἕτερον ἐστὶν, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. i.e. *Aliud est, inquit, Rex, sceptrum, aliud plectrum.* Et apud Plinium libro trigesimo quinto, cap. decimo, Apelles Alexandro Magno in officina multa imperite disserenti de pictura, comiter suasit silentium, admonens illum rideri à pueris, qui colores terebant.

LXXXIII. *Dedi malum & accepi.*

Dedi malum & accepi. Beticum adagium est, quo licebit uti, quoties ejusmodi permutatio videbitur facta, ut malum pro malo sit redditum, & par pari relatum, veluti si quis improbum generum dedisset, ac nurum item improbam recepisset. Recensetur & explicatur à Plinio Juniore in Epistolis: *Cecilius*, inquit, *Classicus, homo fœdus, & aperte malus, proconsulatum in ea parte non minus violenter quam sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Betica, ex Africa Classicus: inde dictum Beticorum (ut plerumque dolor etiam venustos facit) non illepidum ferebatur: Dedi malum & accepi.* Congruet & in eos, qui liberos suos committunt malis præceptoribus, & recipiunt eos pejores, quam tradiderant. Rursum in eos, qui lacessunt illos, unde gravius læduntur, quod usu venire tradunt iis, qui in Ægypto venantur Onagros. Nam animal lacessitum frequenter calcitrando lapides missos retorquet in jaculantes tanto impetu, ut pectora insequentium penetrent, aut caput fractis ossibus displodant. Unde & instrumento bellico nomen inditum; auctor Ammianus lib. XXIII.

LXXXIV. *Carpet citius aliquis, quam imitabitur.*

Μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται.

i.e. *Reprehendet aliquis citius, atque imitabitur.*

Senarius hic Apollodori pictoris operibus inscribi consuevit, qui primus umbrarum imitationem invenit. Refertur ad hunc modum, μωμήσεταί τις θᾶσσον, ἢ μιμήσεται. Apte dicetur de re quapiam artis absolutæ, atque inimitabili. Porro res egregias multo proclivius est carpere, quam æmulari. Cæterum est elegans παρονομασία in duabus vocibus Græcanicis μωμήσεται, & μιμήσεται, quæ cum sono minime distent, tamen res declarant longe diversissimas. Huc allusit Plin. lib. XXXVII. cap. XI: *Imitati multi, æquavit nemo.* Theognis in eandem sententiam:

Μωμεῦνταί δέ με πολλοὶ ὁμῶς κακοὶ ἠδὲ καὶ ἐσθλοί,
Μιμεῖσθαι δ' οὐδεὶς τῶν ἀσόφων δύναται.

Carpunt me plures docti indoctique, imitari
Nos indoctorum de grege nemo valet.

LXXXV. *In foribus adesse.*

Περὶ τὰς θύρας. i.e. *In foribus adesse* dicitur allegoria proverbiali, quod instat, jamque in proximo est. Plutarchus: Πυρετοῦ περὶ θύρας ὄντος. i.e. *Cum febris in foribus adest.* Sic & orbis opifex in arcanis literis ad Cain fratricidam: *Sin male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit* [1].

LXXXVI. *Alia Lacon, alia asinus illius portat.*

Ἄλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λάκωνος ὄνος φέρει. i.e. *Alia quidem Lacon dicit, alia Laconis asinus portat.* Effertur apud quosdam & ad hunc modum parœmia:

1 Exstat idem proverbium clarius Matth. XXIV, 33. Jac. V, 1.

Ἄλλα

Ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δὲ Λεύκωνος ὄνος φέρει. i. e. *Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat.* In eos dicebatur, quorum oratio dissentiret à factis. Natum ajunt ab hujusmodi quodam eventu: Agricola quispiam nomine Leucon, solitus est utres melle plenos storcis obvolvere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quid nam portaret, hordeum se portare respondebat, videlicet quo minus pecuniæ persolveret. Sed cum evenisset aliquando, ut lapsus in terram asinus onus effudisset, accurrerunt exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verum ubi interim cognovissent, mel in utribus esse, non hordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt, *alia Leucon, alia portat asinus.* Nam in nonnullis codicibus, *dicit*, non additur, atque ita mea sententia dictum festivius redditur. Ea vox postea versa est in adagionem. Refertur à Zenodoto, & à Diogeniano.

LXXXVII. *Corpore effugere.*

Corpore effugere, est periculum jam imminens, ac pene premens, arte quadam declinare. Translatum à gladiatoribus, ictum modico corporis flexu fallentibus. M. Tullius in Catilinam invectione prima: *Quot ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari posse non viderentur, parva quadam declinatione, &, ut ajunt, corpore effugi?* Hactenus Cicero. Itaque quoties aliquem discrimine quam minimo à periculo abfuisse significabimus, *corpore declinatum* malum dicemus. Minus enim periclitantur, qui mœnibus, aut alio quopiam objectu defenduntur: verum qui nudi telis objecti, nihil habent, quo se tueantur, nisi commodo corporis deflexu, ii demum in extremo periculo versari videntur. Pene diversa figura dixit Catullus:

Contra nos tela ista tua evitamus amictu.

i. e. Facile depellimus, non secus quam muscarum insultus.

LXXXVIII. *De alieno ludis corio.*

De alieno corio ludere, proverbio dicuntur, qui securius agunt, sed alieno periculo. Sumpta allegoria vel à coriariis, vel ab Apologo quopiam, vel à servis, qui, si quid peccatum sit, tergo dant pœnas. Apulejus in Asino Aureo libro septimo: *Quod si quo modo cateri latrones persenserint, non rursus recurres ad Asinum, & rursum exitium mihi parabis. Revera ludis de alieno corio.* Verba sunt Asini, puellam accusantis, quod cum prius illius culpa fuisset in discrimen adductus in fuga, nunc denuo committat, ut sit rursum fugiendum, idque suo potissimum periculo. Allusum est autem ad Asini corium, quod mortuis detrahitur. Est simile quiddam & apud Plautum: [1] *De meo tergo degitur corium.* i. e. res meo fit periculo. Neque dissimile, quod refert Festus, *pro scapulis.* i. e. pro periculo plagarum. Non admodum abludit ab hac forma, quod Seneca jocatur in Declamationibus: *Cicero patri de corio Cestii satisfecit. Nam is Cestius erat ex eorum numero, qui contemnebant Ciceronis ingenium: hic cum forte accumberet in eodem convivio cum Cicerone M. Tullii filio, qui tum Asiam obtinebat, & submonente quopiam è famulis, cognitum esset, eum esse Cestium, cujus judicio nihil sciret M. Tullius, illico sublatus è convivio, jussus est flagris cadi.* Circumfertur apud nostratium vulgus non absimile huic proverbium: *Ex alieno tergore lata secari lora.* Quo quidem significant unumquemque minus esse parcum in alieno, quam in suo. Tertullianus in libello De Pallio, secus aliquanto usurpavit: *Hoc soli Chamaleonti datum, quod vulgo dictum est, De suo corio ludere.* Sentit Chamæleontem pro suo arbitrio vertere colorem cutis.

LXXXIX. *In herba esse.*

Ubi spem immaturam indicamus, ac longius adhuc abesse, ut consequaris, *in herba esse* dicimus. Sumta metaphora à segetibus, teneris adhuc & herbescentibus, de quibus nihil adhuc certi sibi possit agricola polliceri, propterea quod plurimi casus solent incidere, qui non sinant cultorem optata potiri. Verum ubi jam demessam segetem in horrea convexit, tum demum utcunque tutum est bene sperare. Ovidius in Epistola Helenes ad Paridem:

Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est.

Hac mora sit voto forsan amica tuo.

Persius in Satyra sexta:

Emole, quid metuis? occa & seges altera in herba est.

Cornelius Tacitus in Dialogo de Oratoribus, *in herba* dixit, pro eo, quod est, momentaneum moxque periturum, quia ante tempus decerptum. Agit illic de plausu, qui datur Poetis recitantibus sua carmina: *Omnis*, inquit, *illa laus intra unum aut alterum diem, velut in* herba *vel flore pracepta ad nullam certam & solidam pervenit frugem, nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cujusquam beneficium, sed clamorem vagum & voces inanes & gaudium volucre.*

XC. *In alieno foro litigare.*

Proverbium resipit hæc quoque figura, *In alieno foro litigare*, pro eo, quod est, in re nova, cuique nondum assueveris, versari. Habent enim diversa fora diversas litium formulas, variasque tractandarum causarum rationes, quarum qui rudis sit, is tanquam hospes in peregrina regione multa desideret necesse est. Martialis in præfatione libri duodecimi: *Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum & primum est, quod civitatis aures, quibus assueveram, quaro, & videor mihi in alieno foro litigare.*

XCI. *In seditione vel Androclides belli ducem agit.*

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ.

i. e. *Seditione orta dux est etiam Androclides.*

Carmen Heroicum proverbio celebratum, in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Quemadmodum in rerum tumultu nonnunquam infimi quidam pro tempore regnant. Detorqueri potest ad malos Principes, qui rebus pacatis minus valent in Rep. atque ob id aliquoties data opera rerum motus excitant arte tyrannica, quo commodius suo arbitratu populum compilent. Aut in Theologos quosdam, eo nomine indignos, qui dissidium ac tumultus concitant in plebe Christiana, quo nimirum hac occasione celebres reddantur, maluntque publico omnium malo nobilitari, quam inglorii vivere. Refertur à Suida, Diogeniano, atque item à Plutarcho in vita Niciæ, & apud eundem in commentario περὶ φιλαδελφίας. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

i. e. *Rebus turbatis vel pessimus est in honore.*

Citat idem in comparatione Lysandri & Syllæ, nisi quod illic Aldina editio mendose habet, πάγκαλος pro πάγκακος. Rursum effertur hoc pacto:

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς.

i. e. *Fert rebus desperatis & cancer honorem.*

Ad hanc sententiam pertinet & illud, Græcis proverbii vice celebratum:

Καιροῦ τυχὼν γὰρ πτωχὸς ἰσχύει μέγα.

i. e. *Mendicus etiam plurimum in loco potest.*

XCII. *Inter indoctos etiam Corydus sonat.*

Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται. i. e. *Inter amusos etiam Corydus sonat.* Quadrabit in quosdam, qui apud idiotas audent sese velut eruditos venditare, inter doctos alioqui prorsus elingues, id quod citra metaphoram eleganter extulit Euripides in Hippolyto coronato:

——— ——— ——— Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
Φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

i. e. *Apud eruditos qui nihil valent, apud*
Plebem imperitam præminent facundia.

Corydus vilissimum aviculæ genus, minimeque canorum, strepit tamen utcunque inter aves mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquam posset. Huc adscribendum arbitror, quod, ut refert Athenæus libro sexto, non illepide dixit Philoxenus parasitus, cognomento Pternocopis, in alterum parasitum nomine Corydum: quum enim incidisset sermo quod turdi magno emerentur, præsente Corydo, de quo rumor erat obscœni obsequii, *At ego*, inquit, *memini Corydum obolo fuisse*

[1] Epidico Act. 1. Sc. 1. ℣. 63. ubi vide Interpretes.

fuisse aestimatum. Parasitis autem solent indi nomina contemptus. Quanquam hic Corydus narratur in dictis fuisse lepidus. Corydum avem minime canorum esse testatur & Graecum epigramma, licet ἄδηλον:

Εἰ κύκνῳ δυνατῇ κόρυδος παραπλήσιον ᾄδειν,
Τολμῷεν δ' ἐρίσαι σκῶπες ἀηδονίσιν,
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι,
Ἴσα ποιεῖν κ' ἐγὼ Παλλαδίῳ δυναμαι.

i. e. *Si corydus cygnum queat aequiparare canendo,*
Noctua concertet si philomela tibi,
Coccyx si jactet, se voce anteire cicadam,
Tunc ego Palladio par potero esse meo.

XCIII. *Quavis terra patria.*

Πᾶσα γῆ πατρίς. ———

i. e. *Quavis terra patria.*

Hemistichium est oraculi, quondam redditi Meleo Pelasgo, de victoria consulenti, cujus meminit & Mnaseas, teste Zenodoto, & Dionysius Chalcidensis. Admonet adagium, virum sapientem ac bonum, ubicunque gentium vixerit, felicem esse. Unde & Socrates interrogatus, cujatis esset? κόσμιον, i. e. *mundanum* se esse respondit. Idem innuit Aristophanes in Pluto, cum ait:

Πατρὶς γάρ ἐστι πᾶσ', ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ.

i. e. *Illic enim patria est, ubi tibi sit bene.*

Dicuntur haec à Mercurio, cupiente, vel coelo relicto, in Chremyli jam divitis adsciscî familiam. Usque adeo credebat, *ibi* demum *esse patriam homini, ubicunque feliciter ageret:* illic exsilium, ubi parum commode viveret. Fertur hic quoque versiculus proverbialis:

Τοῖς γὰρ καλῶς πράσσουσι πᾶσα γῆ πατρίς.

i. e. *Solum omne patria prospere quicunque agit.*

Cicero, Tusculanarum Quaestionum libro quinto, significat esse dictum Teucri ex Tragoedia quapiam. Itaque ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: *patria est, ubicunque est bene.*

XCIV. *Odium Vatinianum.*

Odium Vatinianum, pro capitali, ac vehementer acerbo. Vatinius, in quem acerrime M. Tullius invectus est, in tantum odium Populi Romani pervenerat, jam detectis illius flagitiis, ut in proverbium cesserit, *odium Vatinianum.* Catullus:

——— ——— *Munere isto*
Odissem te odio Vatiniano.

XCV. *Odium novercale.*

Consimili figura legimus, *Odium novercale*, propterea quod novercis omnibus innatum sit fatale quoddam & irreconciliabile odium in privignos, id quod eleganter indicat Epigramma Graecum, quod haud gravabor adscribere. Fertur autem titulo Callimachi, nec illo quidem indignum auctore:

Στήλην μητρυιῆς μικρὴν λίθον ἔστεφε κοῦρος,
Ὡς βίον ἠλλάχθαι, καὶ τρόπον οἰόμενος.
Ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
Φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

Quorum carminum elegantiam cum haud nesciremus nos non assecuturos, tamen quo possent intelligi, utcunque vertimus.

Exiguo lapidi puer addit serta novercae,
Mutasse ut vitam, sic ratus ingenium.
At puerum exstinguit tumulo hac illapsa. Novercae
Privigni exanimem vel tumulum fugite.

Euripides in Alcestide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.

i. e. *Hostis noverca est ante natis liberis,*
Nihiloque mitior nocente vipera.

XCVI. *Perdidisti vinum infusa aqua.*

Ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ.

i. e. *Vini liquorem perdidisti infusa aqua.*

Verba sunt Polyphemi ex Tragoedia Aristii, cui titulus, Cyclops, teste Chamaeleonte in Satyris. Sic enim increpat Ulyssem vinum aqua temperantem. Antiqui-

A tus merum bibebant, non sine noxa, donec Staphilius Sirrheni filius ostendisset vinum aqua diluere. Nam hujus hoc inventum, teste Plinio libro septimo. Dicetur in eos, qui in initio quaedam recte faciunt: deinde quamvis levi de causa, benefacta malefactis subvertunt. Ulpianus apud Athenaeum in eum, qui βαρβαρίζειν dixerat pro κωμάζειν, idque barbare: Σὺ δ' ἡμῖν ἐκ γῆς συβώτιας ὄνομα πριάμενος, ἀπώλεσας τὸν οἶνον, ἐπιχέας ὕδωρ. i.e. *Tu vero nobis ex terra subulca vocabulum mercatus, perdidisti vinum infusa aqua.* Cyclops enim ut barbarus ac temulentus, (talem inducit etiam Homerus) sic existimat vinum aqua corrumpi, cum è diverso sapientum judicio reddatur melius ac salubrius. Unde & Plato

B admonet, ut Bacchum temulentum Deum Nymphis, sobriis Deabus, temperemus. Idem docet Epigramma Graecum Meleagri. Id est hujusmodi:

Αἱ Νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
Τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος. Ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

i. e. *Bacchus ut è flammis puer exsiluisset, in undis*
Tinxerunt Nymphae sordidum adhuc cinere.
Hinc junctus Nymphis est Bacchus gratus. At ignem
Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Quanquam vinum largius dilutum illud habet noxae,

C quod in posterum diem gravius dolet caput, qui biberit, quam si merum bibisset. Aristoteles id esse putat in causa, quod vinum per se crassius, accessione aquae factum subtilius, citius penetrat angusta capitis foramina, meri noxam, cujus adhuc multam vim obtinet, eodem transmittens: praeterea concoctu difficilius est.

XCVII. *Abjecit hastam. Rhipsaspis.*

Hastam abjicere dicitur utique proverbiali figura, qui causae suae diffisus, abjicit animum, ac desinit contra conari. Cicero pro L. Murena: *Videsne tu illum tristem demissum? Jacet, diffidit, abjecit hastam.* Graecis item proverbiali convicio dicuntur ῥιψάσπιδες, ignavi ac timidi, quique in acie locum deserunt, ac clypeum

D abjiciunt, quo probro notatus est Demosthenes. Lucianus in Jove Tragoedo: Καὶ δῆλός ἐστιν ἀπορρίψων τὴν ἀσπίδα. i. e. *Ac plane videtur scutum abjecturus.* Usque adeo vero probrosum habebatur antiquitus *clypeum abjicere*, ut Lacedaemonii Archilochum è finibus suis jusserint excedere, quod scripsisset, satius esse *clypeum abjicere*, quam interire, teste Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis. Id Archilochi distichon refertur ab Aristophane in fabula, cui titulus, Εἰρήνη: estque hujusmodi:

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων,

i. e. *Scuto aliquis gaudet Sajorum, ego quod bene pulchrum*

E *Deserui nolens inter opaca rubi.*

Interpres admonet, *Sajos* esse Thraciae populos, adversus quos bellans Archilochus, fugerit *abjecto clypeo.* Cujus exemplum postea secutus est Demosthenes, ad dicendum, quam pugnandum instructior. Notatur apud Aristophanem & Cleonymus hoc nomine; ut in Vespis:

Ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα.

i. e. *Abjecit clypeum.*

Quin & Isocrates in Oratione, quam scripsit de Pace, declarat infames olim habitos, qui vel ordinem deseruissent, vel *clypeum abjecissent.* Idem indicat Aeschines adversus Timarchum, quod qui non fuisset in bello,

F aut, qui *hastam abjecisset*, ei non licebat in concione quicquam agere. Postremo Aristoteles libro Moralium quinto, inter ea, quae lex vetat, commemorat: τὸ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. i. e. *non deserere ordinem, non fugere, non abjicere arma.* Et aliquanto post, agens de injustis, qui tamen πλεονεκτεῖν dici non possunt, quod nihil capiant inde lucri, exempli loco ponit τοὺς ῥίψαντας ἀσπίδας διὰ δειλίας. i. e. *qui ob metum & ignaviam clypeos abjecerunt.* Tale quiddam, opinor, subindicat Horatius in Lyricis, cum ait:

Tecum Philippos & celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula.

Qu. Curtius lib. III. *Tum cæteri dissipantur metu, & qua cuique patebat ad fugam via, erumpunt, arma jacientes, quæ paulo ante ad tutelam corporum sumpserant: adeo pavor etiam auxilia formidabat.* Est aliquoties apud Julium Cæsarem, *abjectis armis.* Sed quo longius receditur à simplici sermone, hoc major est adagii gratia: veluti si quis eum, qui non reluctatur turpia suggerenti dæmoni, sed statim obsequitur, appellet *rhipsaspidem.* Hujus proverbii facta nobis est antea mentio.

XCVIII. *Mentiuntur multa cantores.*

Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. i. e. *Multa mentiuntur cantores.* In eos quadrabit, qui ad gratiam loquuntur, & auribus blandiuntur. Inde ductum, quod cantores hoc modo spectantes, ut delectent ac placeant, pleraque canunt in laudem auditorum falsa. Nihil enim veritate gravius, nihil assentatione suavius. Aristoteles libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo: ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. i. e. *Sed juxta proverbium, Multa mentiuntur Poetæ.* Est autem, ni me fallit memoria, hemistichium Homericum, de citharædis solitis in convivio canere. At hoc dictum quosdam usque adeo movet, ut prorsus ab omnibus omnium Poetarum scriptis abstineant, non minima portione eruditionis.

XCIX. *Accissare.*

Ἀκκίζειν. i. e. *Accissare*, Græco proverbio dicebantur, qui cum maxime cuperent accipere quippiam, tamen ficte recusabant: qui mos hodie quoque multis durat. Scribunt Acco mulierem fuisse quampiam notæ stultitiæ, quæ solita sit ad speculum cum imagine sua, perinde atque cum alia muliere confabulari, ut hinc vulgo, quæ stultius aut ineptius aliquid agerent, *accissare* dicerentur, & Accus nomine compellarentur. Apparet illud etiam moribus hujus mulieris adfuisse, ut recusaret, quæ tamen cupiebat, unde & *Accismus* ficta hujusmodi recusatio dicatur. M. Tullius ad Atticum lib. Epistolarum secundo: *Hoc opinor, certi sumus, perisse omnia, quid enim ἀκκιζόμεθα tam diu?* i. e. quid dissimulamus. Lucianus in libello De Mercede Servientibus: Ὁ δὲ ἀκκιζόμενος, ἄπαγε, φησὶ, σοῦ δ' ἐγώ; i. e. *At ille* accissans, *aufer, inquit, ego ne abs te?* Idem in Amoribus: Πάντα δὴ περιελὼν ἀκκισμόν. i. e. *Omni sublato accismo*, i. e. tergiversatione. Rursus in eodem sermone: Πολὺς δὲ ὁ μετὰ τῶν ἀνδρῶν Ἀκκισμός. i. e. *Multus autem viris adest Accismus.* Item Philemon apud Athenæum lib. 13: Οὐκ ἔστ' οὐδὲ εἷς Ἀκκισμὸς, οὐδὲ λῆρος. i. e. *Nec ullus est* Accismus, *aut nugatio.* Plutarchus indicat, Acco & Alphito mulieres fuisse, per quas fœminæ deterrent pueros à peccando. Usurpat hanc vocem & Plato in Gorgia: Ἀλλ' ἀκκίζῃ, ὦ Καλλίκλεις.

C. *Scytha accissans asinum.*

Ἀκκιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον. i. e. *Accissans Scytha asinum.* Adversus eos, qui verbis aversantur, quod re cupiunt. Id ad hujusmodi fabulam referunt: Quidam conspecto asini cadavere, Scythæ cuidam, qui forte aderat, dixit, *En quod cœnes.* Ille primum aspernatus atque abominatus, postea tamen apparavit, cœnavitque. Ita ferme Suidas & Zenodotus. Hesychius secus effert: Σκύθης ὄνειον δαῖτα. i. e. *Scytha asininum convivium*, ut subaudias, repperit: si tamen hic locus apud Hesychium mendo vacat. Nam mutilum esse constat, & fortassis ὄνειον dictum est pro *utili*, sic tamen ut allusum sit ad *asinum.*

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA III.

I. *Aut quinque bibe, aut treis, aut ne quatuor.*

ATHENAEUS libro decimo de bibacitate disputans, scribit adagium hujusmodi vulgo fuisse celebratum: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. i. e. *Aut quinque bibe, aut tria, aut ne quatuor.* Præscribit modum diluendi vini. Hæc autem temperatura maxime placebat antiquis, ut quinque vini cyathis duo adderentur aquæ, aut duobus unus. Hujus rei testem citat Ionem Poetam, qui scripserit, vatem quendam Palamedi prædixisse Græcos navigaturos, qui treis cyathos ad unum biberent. Item Nicocharem in Amymone: Χαῖρε πέντε καὶ δύο. i. e. *Salve quinque & duobus.* Præterea Amypsiam: Ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμὶ πέντε καὶ δύο. i. e. *Ego autem Bacchus omnibus vobis quinque & duo.* Verum hac de re copiosius aliquanto Plutarchus, τῶν Συμποσιακῶν, Decade tertia, testans convivialibus cantiunculis celebratum fuisse: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα, ne quis temere Plauti verba commutet, nam apud hunc quoque refertur. Atque in hanc rem jocatur Ariston, quemadmodum in musica Hemiolii proportio symphoniam reddit Diapente, dupla symphoniam efficit, quæ dicitur Diatessaron, symphoniam esse præter cæteras hebetem & obscuram, & epitrito constare. Itidem & in bibendi harmoniis treis esse symphonias vini ad aquam, Diapente, διὰ τεσσάρων, & Diatessaron. Nam Diapente symphoniam ex Hemiolio constitui, si tres aquæ cyathi duobus vini cyathis admisceantur. Quod si duobus admisceas duos, dupli proportionem existere: Diatessaron harmoniam fore, si uni vini cyatho treis aquæ cyathos addideris. Atque hic esse epitritum, quæ proportio pertineat ad treis magistratus in Prytaneo sapientes ac sobrios, aut ad Dialecticos, cum adductis superciliis de suis anxiis argutiis disputant. Jam si duos uni admisceas, tonum nasci maxime turbulentum, & ut appellat ipse, ἀκροθώρακα, Chordas moventem non movendas mentium. Propterea quod per hunc nec omnino sobrios esse licet, nec stultitiam mero immergere. Quod si duo tribus addideris, harmoniam existere omnium maxime musicam, ut quæ somnos invitet, tranquillitatem ac summam quietem inducat. His ita per jocum dictis, adjecit Plutarchi pater, priscos Jovi duas addidisse nutrices, Iten & Adrastiam: Junoni unam, nempe Euboeam: Apollini duas, Alethiam & Corythalam: Baccho vero plures, quod hunc Deum oporteat, pluribus Nympharum mensuris mansuefactum ac domitum, moderatiorem ac mitiorem reddere. Significat autem, vinum multa aqua diluendum. Meminit hujus adagii Plautus in Sticho, servos compotantes inducens: *Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus? Vide quot cyathos hos bibimus. Tot quot digiti sunt tibi in manu.* Cantio est Græca:

Καὶ πέντε πίνε, καὶ τρία πίνε, ἢ μὴ τέτταρα.

Quanquam hic Plauti jocus non caret suspicione mendi. Quod autem prohibet Græca cantio, ne quatuor biberet, ad veterum superstitionem pertinet, qua creditum est, impares numeros ad omnia efficiacores esse, id quod Plinius intelligi putat in febribus dierum observatione. Porro de quaternione vitato in poculis, idem libro 28. cap. 6. scribit ad hunc modum: *Numerum quoque quaternarium Democritus condito volumine, & quare quaterni cyathi, sextariive non essent potandi.* Huc nimirum allusit Horatius libro Odarum tertio:

Da lunæ propere novæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ. Tribus aut novem,
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. Treis prohibet supra,
Rixarum metuens tangere gratia,
Nudis juncta sororibus.

Item Ausonius:

Ter bibe, vel toties ternos, sic mystica lex est.

i. e. Aut treis cyathos, ad numerum Gratiarum: aut novem, ad numerum Musarum.

II. *Siculus mare.*

Σικελὸς θάλασσαν. i. e. *Siculus mare*, subaudi, prospectat. De his, qui denuo sollicitantur ad subeundum periculum. Natum ajunt à Siculo quodam, qui cum ficos navi portans, naufragium fecisset, ac deinde sedens in littore, mare placidum ac tranquillum videret, velut invitans ad iterandum navigationem, dixisse fertur: Οἶδ' ὃ θέλεις, σῦκα θέλεις. i. e. *Novi quid velis, ficos vis.* Recensetur ab omnibus ferme proverbiorum Græcorum collectoribus.

III. *Ficum cupit.*

Σῦκον αἰτεῖ. i. e. *Ficum petit.* In eum dicebatur, qui commoditatis alicujus gratia blandiebatur. Inde natum tradunt, quod olim Athenienses agricolis blandiri soleant, ut ab illis ficos præcoquos acciperent, bene ominantes ac precantes, ut in annum sequentem fici feliciter provenirent. Rustici vero postea quam senserunt, civium blandiloquentiam eo spectare, ut ficos acciperent, in proverbium verterunt, ut commodi spe adulantem, *ficos petere* dicerent. [1] Aristophanes in Vespis:

Σὺ δ' νῦν σῦκά μ' αἰτεῖς.

i. e. *Tu vero nunc ficos à me petis.*

IV. *Longum valere jussit.*

Μακρὰν χαίρειν φράσας τοῖς ἐν ταῦθα τιμαῖς. i. e. *Honoribus, qui hic sunt, longum valere jussis.* Ea figura quoties ad rem, non ad hominem refertur, haud dubie proverbialis est. Rem igitur, à qua nos abdicamus, ei renunciare dicimur, ac *longum valere jubere.* Sumpta metaphora ab iis, qui discedunt diutius absfuturi, seu nunquam redituri. Est sæpicule apud Lucianum, & item apud alios. M. Tullius in Epistolis ad Atticum lib. VIII. *At ille* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, contulit se Brundusium.* Incertum, utrum de Philosopho quopiam loquatur, qui cum solitus esset multa præclara de honesto loqui, quod in ipso situm esset, postea veluti renuncians Philosophiæ, sibi consuluerit: an de Pompejo, qui Cæsarem fugit in Græciam, incolumitatis rationem habens, potius quam dignitatis. Item Hippolytus apud Euripidem:

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

i. e. *Veneri tuæ multum valere renuncio.*

Usurpat Lucianus in Jove Tragœdo. Idem in apologia Περὶ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, interpretatur proverbium his quidem verbis: Τὸ γοῦν Μακρὰν χαίρειν, τὸ μηκέτι φροντιεῖν δηλοῖ. i. e. *Hoc dictum* Longum valere, *declarat nobis non amplius curæ futurum.* M. Tullius Epistolarum Familiarium libro decimo quinto, pro Μακρὰν χαίρειν dixit, *nuncium remittere. Virtuti*, inquit, *nuncium remisisti, delinitus illecebris voluptatis.* Eadem forma dicimur *repudiare*, aut *renunciare*, aut *nuncium mittere* iis, quæ spreta relinquimus, metaphora sumpta à solemni more divortii; quo qui divertebat, dicere solet, *tua tibi habe.* Sic enim Gajus libro vicesimo quarto, titulo secundo de Divortiis & Repudiis, capite Divortium. *In repudiis autem, i. e. in renunciationibus comprobata sunt hæc verba: Tuas res tibi habeto. Item hæc verba: Tuas res tibi agito.* His igitur verbis peragebatur divortium in matrimonio. *In sponsalibus autem*, inquit, *discutiendis, placuit renunciationem intervenire oportere, in qua re hæc verba probata sunt: Conditione tua non utar.* Ita Alcmena apud Plautum: *Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.* Huc alludens Cicero in Antonium: *Frugi factus est*, inquit, *illam suas res sibi habere jussit.* Apud Jureconsultos frequens est *nuncium mittere*, quod fit pariter in matrimoniis atque in sponsalibus, licet diversa verborum formula, quemadmodum diximus. De rebus animi fiet jucundius, veluti si, qui dicitur ab aulica vita aliove studio recedere, de eo sic loquamur: *Aulam suas sibi res habere jussit. Philologia suas res sibi habere jussit.*

V. *Ficus ficus, ligonem ligonem vocat.*

Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων.

i. e. *Ficusque ficus, ac ligonem nominans*
Ligonem. ——————————

Senarius è comœdiis Aristophanis in adagionem traductus. Quadrat in eum, qui simplici & rusticana utens veritate, rem, ut est, narrat, nullis verborum ambagibus ac phaleris obvolvens. Sunt enim apud Rhetores figuræ quædam, quibus fit, ut turpia honeste, aspera molliter, superba modeste, mordacia blande dicantur. At qui crassiore sunt Minerva, rudius ac planius eloquuntur, suo quidque nomine signantes. Lucianus in Jove Tragœdo: Ἐγὼ γὰρ, ὡς ὁ Κωμικὸς ἔφη, ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. i. e. *Nam ego, quemadmodum ait Comicus, rusticanus sum, & ligonem ligonem appello.* Rursum in præceptis Historiæ conscribendæ, vult scriptorem liberum & incorruptum esse, qui rem, ut est gesta, narrans, *ficus ficus appellet, ligonem ligonem.* Invenitur ad hunc quoque modum: Τὰ σῦκα σῦκα λέγω, καὶ τὴν κάρδοπον κάρδοπον. i. e. *Ficus ficus voco, panarium panarium.* Aristophanes in Nebulis:

Οὐκ ἂν ἀποδοίην οὐδ' ὀβολὸν ἂν οὐδενί,
Ὅς ἂν καλέσειε, κάρδοπον τὴν καρδόπην.

i. e. *Ego nec obolum cuipiam persolverim,*
Qui cardopum, tantum vocarit cardopam.

Cardopus arca panaria. Cæterum Poeta facit Socratem nugantem, qui contendat, non esse dicendum κάρδοπον, quemadmodum dicebat Cleonymus, sed καρδόπην, ὥσπερ καλεῖς, inquit, τὴν σωστράτην.

VI. *Domesticus testis.*

Οἴκοθεν ὁ μάρτυς. i. e. *Domesticus testis.* Ubi quis ipse sese laudat, quasi domi testem habeat, non aliunde adductum. Huic autem testium generi quam minima fides haberi solet, ac legibus ceu suspecti rejiciuntur. Paulus Pandectarum libro II. titulo de Testibus, capite penultimo: *Testes, quos accusator de domo produxerit, interrogari non placuit.* Rursum Codic. lib. IV. codem titulo: *Etiam jure civili domestici testimonii fides improbatur.* [1] Lucianus in Jove Tragœdo: Εὖγε, οἴκοθεν ὁ μάρτυς, φασίν. i. e. *Euge*, domo adductus testis, *ut dici solet.* Huc allusisse videtur Seneca ad Lucilium, cum scribit in hunc modum: *Exspecta me pusillum, & de domo fiet remuneratio:* nisi quis malit illic *dono* legere. Sunt Græci scriptores, qui dicant hoc adagium convenire in eos, qui prius mentiti, postea verum confitentur: veluti adacti conscientia, quæ pectoris testis est. Sic Plutarchus τὴν οἴκοθεν κρίσιν vocat, *animi judicium*, quod non corrumpitur. Nec hinc multum abhorret, quod est apud M. Tullium De Oratore libro secundo: *Tertium vero illud, clamare contra quam deceat, & quam possit, hominis est, ut, tu Catule, de quodam clamatore dixisti, stultitiæ suæ quam plurimos* testes domestico præconio *colligentis. Domesticum præconium* appellavit, quod ipse suam stultitiam traduceret. Idem in ejus libri principio: *Quos tum ut pueri refutare* domesticis testibus, *patre & C. Aculeone propinquo nostro & L. Cicerone patruo solebamus.* Hic simpliciter *domesticos testes* appellat, propinqua cognatione junctos. Nihil autem magis domesticum esse potest quam sua cuique conscientia. Idem M. Tullius Cicero libro Epist. famil. II. ad Cælium, cujus initium: *Raras tuas. Mea vero officia ei non defuisse tu es testis, quoniam* οἴκοθεν ὁ μάρτυς, *ut opinor, accidit Phania.* Nam ita legendum suspicor, tametsi nonnulli lacunam expleverant his vocibus κωμικὸς μάρτυς, nisi forte pro κωμικὸς magis placet, οἰκιακός. Idem in oratione pro L. Flacco: *Neque in toto Æmonensium testimonio, sive hic confictum est, ut apparet, sive missum domo est, ut dicitur, commovebor.* Terentius: *Ego hanc domi conjecturam facio.*

VII. *Bœoticum ingenium.*

Bœotii apud antiquos male audierunt vulgo, stoliditatis nomine, quemadmodum superius ostensum est.

1 *Aristophanes in Vespis: σὺ δὲ νῦν, &c.*] In hoc tamen loco Aristophanis enarrator σῦκά μ' αἰτεῖς exponit, *Delicate vis vivere. Siquidem*, inquit, *qui edebant caryeas* (ἰσχάδας dicit) *delicate vivere dicebantur.* Ac revera hic filius à patre *caryeas* postulabat. Cui ille respondet: *Nequaquam profecto, tibi eas emam. Nam quum mercedula mea vix mihi sufficiat ad comparanda, quæ sunt necessaria, farinam, ligna, opsonium: tu ficus postulas.* Quasi dicat, cibos lautos. Quare, hic locus adferri non debuit ad probandam illam proverbii explicationem, quæ nullo modo ei quadrat. Imo vero non pro parœmia accipi debent Aristophanis verba, sed duntaxat ad parœmiam allusionem habere dici possunt. *H. Stephanus.*

1 *Lucianus in Jove Tragœdo: εὖγε, &c.*] Alienum est plane hoc exemplum ab eo sensu, quem proverbio tribuit: ait enim, οἴκοθεν ὁ μάρτυς dici, ubi quis ipse sese laudat, quasi *domi testem* habeat, non aliunde adductum. Atqui in hoc Luciani loco, quum Jupiter dicit Herculi, οἴκοθεν ὁ μάρτυς, intelligit: Tu adversus temetipsum testimonium pronuncias. Tu adversario tuo argumenta in te ac nos omnes suggeris. Pro adversario est, quod ais. Quod tu dicis, in suam rem vertet adversarius noster Damis. Ipsemet profers, quod adversarii causæ serviat. Hunc esse in illo Luciani loco proverbii hujus sensum, si mihi non credis, lector, eum adi, ac diligenter expende: &, si alium quam hunc mihi ostendes, χρυσοῦς, φασίν, ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθήτι. *H. Stephanus.*

Unde quicquid insulsum esset ac stultum, id *Bœoticum* dicebant. Lucianus in Jove Tragœdo: ἄγροικον τοῦτο εἴρηκας καὶ δεινῶς Βοιωτικόν. i.e. *Istud, quod dixisti, prorsus agreste est, & vehementer Bœoticum.* Invenitur &, Βοιωτικὸς νοῦς. i.e. *Bœoticum ingenium*, pro stupido ac stolido. Horatius in Epistolis:

Bœotum in crasso jurares aëre natum.

Plutarchus ipse Bœotus cum aliis aliquot locis, tum in commentario De Carnium esu, scribit ab Atticis notatos Bœotos, tanquam brutos & stupidos, ac pingues: idque propter edacitatem, quemadmodum alibi meminimus, quod ea gens magis studuit exercendis corporibus, quam animis excolendis. Unde, teste Stephano, quidam putaverunt nomen regioni inditum. Idem citat Ephorum, qui scripserit Athenienses rei nauticæ fuisse studiosos, Thessalos equestris, Bœotos corporum exercitamentis, Cyrenæos curribus valuisse, Lacedæmonios circa leges fuisse diligentes.

VIII. *Bœotica cantilena.*

Βοιώτιος νόμος. i.e. *Bœotica cantio* dicebatur, si quibus rerum initia tranquilla, ac prospera fuissent, posteriora turbulenta ac tristia. Unde Sophocles scripsit:

Ὅτ᾽ ἄν τις ᾄδῃ τὸν Βοιώτιον νόμον.

i.e. *Ubi quis cecinerit cantionem Bœoticam.*

Natum ex Historia, nam Bœotii primum liberam ac pacatam agebant vitam, deinde, mortuo Lajo, in varias calamitates inciderunt, ut illorum cantilena à læto initio in luctum desiisse videatur. Citatur à Zenodoto. Aristophanes in Acharnensibus usurpare videtur pro cantione rudi atque indocta:

Δεξίθεος εἰσῆλθ᾽, ᾀσόμενος Βοιώτιον.

i.e. *Dexitheus intrat, qui canet Bœoticum.*

IX. *Bœotica ænigmata.*

Βοιώτια αἰνίγματα. i.e. *Bœotica ænigmata*, dicebantur oblique atque obscure dicta, quæque perdifficile percipi possent. Sumtum à fabula Sphingis monstri Thebani. Ea proposuit Oedipo ænigma hujusmodi: Τετράπους, δίπους, καὶ πάλιν τρίπους. i.e. *Quadrupes, bipes, ac rursum tripes.* Id Oedipus interpretatus est hominem esse, qui puer manibus quoque pedum vice nititur: deinde confirmato gradu duobus pedibus se sustinet, donec ætas decrepita baculum, ceu tertium pedem addat. Exstat epigramma Sphingis ænigma complectens ad hunc modum:

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, [1] οὗ μία φωνή
Καὶ τρίπον. Ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσσ᾽ ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ᾽ αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ᾽ ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

i.e. *Est bipes in terris & quadrupes, haud eadem vox*
Et tripes. Immutat speciem hoc ex omnibus unum
Quæcunque in terris reptant, volat æthera circum,
Perque mare. Ast ubi jam pedibus compluribus auctum
Accelerat gressum, victis tum maxima membris
Segnities ac torpor adest, minimumque vigoris.

Hesiodus itaque in secundo Georgicôn libro, vetulum ac senio jam incurvum, tripodem hominem appellat:

Τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι.

i.e. *Tunc jam tripodi mortali similes.*

X. *Bovem in faucibus portat.*

Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει.

i.e. *In faucibus portat bovem.*

In edacem olim dicebatur, ut indicant Zenodotus & Suidas. Natum, uti conjicio, vel à Theagene athleta Thasio, vel à Milone Crotoniata, quorum alter bovem solidum solus comedit, teste etiam Græco epigrammate, tum auctore Posidippo apud Athenæum: alter, ut narrat apud eundem Theodorus Hieropolites, in Olympiis Taurum quadrimum humeris sustulit, ac stadii spacio gestavit, eumque eodem die solus comedit. Cujus rei meminit & Aulus Gellius in Noctibus Atticis.

XI. *Bœotis vaticinare.*

Βοιωτοῖς μαντεύεσαι. i.e. *Bœotis vaticinare.* Abominantis est sermo, perinde ut dicimus, *hostibus ista vaticinare.*

——— *Capite cane talia demens*
Dardanio. ———

Et:

Hostium uxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri, &
Æquoris nigri. ———

Et:

Hostibus eveniant convivia talia nostris.

Aptius autem dicetur in eum, qui tristia vaticinatur, si quando precabimur, ut ea in ipsius caput recidant. Zenodotus ab eventu natum scribit, Heraclidem allegans auctorem: *Olim*, inquit, *cum Thebani de belli eventu consulerent Oraculum, Vates, quæ tum Dodonæ responsitabat, ait eos fore victores, si quid impie patrassent. Itaque consultorum quidam arreptam Myrtilam, nam id mulieris fatidicæ nomen, in lebetem aquæ calidæ ferventem, quæ forte inibi aderat, injicit.* Sunt qui narrent, Bombum divinum quendam Thebanis de belli successu sciscitantibus, respondisse futurum, ut quam plurimos vincerent, si prius quempiam è Ducibus immolassent. At illos Bombum ipsum interemptum immolasse; atque hinc ortum proverbium.

XII. *Arietem emittit.*

Κριὸν ἐπαφίησι. i.e. *Arietem objicit.* In rixæ pugnæque cupidum dicebatur. Antiquitus enim bellum suscepturi fecialem mittebant, qui *arietem* adductum in hostium fines *immitteret*: hoc significans pacto civitatem & agros illorum hostibus compascuos fore. Auctor Diogenianus.

XIII. *Argenti fontes.*

Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσι. i.e. *Argenti fontes loquuntur.* Hoc adagio notabantur ii, qui stolide quidem atque indocte, sed arroganter tamen & confidenter loquerentur, opibus videlicet suis freti. Vulgus enim divitum dulci, ut ait Horatius, fortuna ebrium, hoc quoque putat suis divitiis deberi, ut quicquid dixerint, id protinus velut eruditum omnes suspiciant & approbent. Quod notans Flaccus:

——— *Mea*, inquit, *contendere noli,*
Stulti etiam patiuntur opes. ———

Item alibi:

Et quicquid volet, hoc veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore.

Huc pertinet & mimus ille neutiquam invenustus:

Fortuna quem nimium fovet, stultum facit.

Item illud ex Antiphane apud Stobæum:

Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρὸς κακός,
Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ.

i.e. *Opes enim nos sicuti medicus malus,*
Ubi receperint, reddunt videntes illico cæcos.

In eandem sententiam Menander in seipsum lugentes:

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν δείκνυσι.

i.e. *Cæca divitia, atque, eos qui se intuentur, cæcos reddunt.*

Rursum illud ejusdem:

Ὑπερήφανόν τι γίγνεται λίαν τρυφή,
Ὅτι πλοῦτος ἐξέκαμε τὸν κεκτημένον
Εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν ἦν.

i.e. *Nimis insolens tum redditur lascivia,*
Quoties opes, qui possidet, mores repens
Mutat in alienos pristinis contrarios.

Diximus alias: *Fœnum habet in cornu. Felicitatis comes esse solet ferocia.* Pindarus in Isthmiis hymno tertio: εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις, ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου, κατέχει φρασὶν αἰανῆ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμίχθαι. i.e. *Si quis vir fortunatus fuit, vel in gloriosis certaminibus, vel in opulentia obtinet, ut ajunt, magnificam saturitatem, dignus qui laudibus civium admisceatur.* Quadrabit in eos quoque, quorum oratio propter opum fiduciam plus satis libera atque audax videbitur. Nam quemadmodum paupertas timiditatem adfert, itidem opulentia παῤῥησίαν, i.e. *loquendi confidentiam* adducere solet.

1 *Est bipes in terris, &c.*] Legendum, οὗ μία φωνή: ut sit, cujus unica vox. H. Stephanus.

XIV. *Terram pro terra.*

Γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. Proverbialis est figura in hominem exsulem, erronem, & incertis vagantem sedibus. Aristophanes in Acharnensibus:

Κἂν δέῃ μ' ἐλαύνειν γῆν πρὸ γῆς.

i.e. *Terram ante terram persequi.*

Item alibi:

Ἐγὼ δὲ φεύγων γῆν πρὸ γῆς φοβούμενος.

i.e. *Solum at ego fugiens præ solo trepidus metu.*

Lucianus in Pseudomante: Ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι. i.e. *Sed oportebat ad* terram pro terra *vehi.* Apud Latinos *solum vertere* dicuntur, qui exsilii causa migrant alio. Alciphron in Epistolis: Ἀναστὰς ὅποι ποτὲ γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον. i.e. *Demigrans quo libet fugiam potius* terram terra *commutans.* M. Tullius in Epistolis ad Atticum, libro decimo quarto: *Hæc & alia ferre non possum*, itaque γῆν πρὸ γῆς *cogito.* Significat se de fugiendo cogitare.

XV. *Ne ad aures quidem scalpendas otium est.*

Proverbialis est hyperbole, cum ne minimum quidem ocii superesse significamus, dicimus *nec tantillum vacui temporis esse, quod ad scalpendas aures sit satis.* Lucianus in Bis Accusato: Οὐδ' ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς φασι, σχολὴν ἄγων. i.e. *Ac ne tantisper ociosus, ut aurem, sicut ajunt, scalpere vacet.*

XVI. *Citius in navi cadens à ligno excideret.*

Θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου. i.e. *Citius alicui in navigio cadenti lignum defuerit.* Hyperbole proverbialis, qua tantam ubique copiam significamus, ut, quocunque te vertas, occurrat quod quæris. Etenim cum navis ipsa undique sit lignea, non potest non in lignum incidere, quisquis in ea cadit. Lucianus in Bis Accusato: Ὥστε τι, τὸ τῆς παροιμίας, θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου, ἢ ἔνθ' ἂν ἀπίδῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἁμάρτοι φιλοσόφου. i.e. *Itaque, juxta proverbium,* citius fiet, ut in navi lapsus, non incidat in lignum, *quam ut quocunque aspexerit oculus, Philosophum desideret.* Taxat Lucianus Philosophorum turbam tantam, ut omnia ubique plena videantur, nec liceat effugere.

XVII. *Episcythizare.*

Ἐπισκυθίζεσθαι. Lacedæmoniorum adagio dicitur, pro eo, quod est, vinum merum intemperantius bibere. Et Achæus in Æthone Satyrico σκυθιστί, sive, ut in quibusdam exemplaribus legitur, σκυθιστὶ πιεῖν dixit, pro eo, quod est, ἀκρατοποτεῖν. h.e. *meracius bibere.* Athenæus libro decimo Dipnosophistarum, ex Herodoto & Chamæleonte auctoribus refert Cleomenem Regem Spartanum cum Scythis agentem consuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν, i.e. *meripotationem* imitantem in insaniam versum fuisse, quemadmodum interpretantur Spartani. Locus est apud Herodotum lib. 6. cui titulum fecit Erato, addens hinc natum apud eosdem Spartanos vulgare dictum, ut si quando velint ζωρότερον πίνειν, h.e. *intemperantius bibere*, dicant, ἐπισκύθισον. h.e. *minimum infundito aqua*, pro eo, quod dicendum erat, ἐπίχυσον. i.e. *infunde aquam.* Apud eundem libro undecimo, Hieronymus Rhodius docet, σκυθίσαι dictum pro μεθύσαι, & Athenæus dubitat, num à Scythis *Scyphus*, i.e. poculi genus, habeat nomen, ut σκύφος dictum sit quasi σκύθος, nam vocem sic immutatam ostendit apud auctores exstare. Quin & illud addit, Lacedæmonios, quum sentirent barbaros Asiaticos omnia dolis agere, vice Thimbronis eo legasse Dercyllidam, quod is nihil haberet sinceritatis Laconicæ, sed ingenium subdolum ac ferum, existimantes huic non posse dari verba, quem ob id σκύφον appellarunt Lacedæmonii, quasi σκύθον. Scythæ autem & Thraces ἀκρατοπόται vocantur, i.e. *meribi*: unde plerumque convivia illorum sanguinolentia sunt & tumultuosa. Apud eundem Anacreon, ni fallor, ἀκρατοποσίαν, σκυθικὴν πόσιν appellat, quod Callimachus verbo composito dixit ζωροποτεῖν. Atque utinam hic mos plus quam barbaricus intra Scytharum ac Thracum fines constitisset, nec ad nos usque dimanasset. Non enim solum bibimus intemperanter, verum etiam cogimus alios ad bibendum, & recusantem ferro adorimur, quum inhumanius pene sit cogere ad bibendum, qui non sitiat, quam sitientem submovere à potu: quemadmodum eleganter apud Athenæum libro decimo dixit Sophocles:

Τὸ πρὸς βίαν πίνειν.
Ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βίᾳ.

i.e. *Cogi ad bibendum non minus grave est malum,*
Quam si quis acrem perpeti cogat sitim.

Commode deflectas licebit ad cujusvis rei intemperantem & immodicum usum.

XVIII. *Vinum caret clavo.*

Athenæus eodem libro de potationibus differens, hujusmodi proverbium eleganter vulgo dici solere scribit: Τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια. i.e. *Vinum non habere clavum,* propterea quod ebrietas nihil consulte, neque moderate, vel dicit vel facit. Obruitur enim ratio, quæ clavi vice sobrios moderatur ac gubernat. Huc pertinet Ovidianum illud:

Nox & amor, vinumque nihil moderabile suadent.
Illa pudore vacat, Liber, Amorque metu.

Non illepidum est, quod apud Athenæum lib. 11. refert Xenophon, apud Persas fuisse vetitum, ne προχοΐδας inferrent in convivium: id apparet fuisse vasculi genus, quo vinum è cratere ministri effunderent in cyathum: id factum est, ne supra modum bibentes, & animi & corporis viribus destituerentur: & addit eum morem adhuc apud illos servari: nec enim inferri prochoidas, sed nihilo secius tantum illos bibere: ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. i.e. *pro eo, quod non inferuntur prochoides, ipsi efferuntur, postea quam non amplius possunt exire saltantes.* Itaque vinolentia nullis minus ignoscenda est, quam qui Reipublicæ clavum moderantur, h.e. Regibus & magistratibus. Et divinæ litteræ vetant vinum dari Regibus. Nec vinum nec somnus convenit assidentibus clavo: sed interdum nulli magis indulgent vino somnoque.

XIX. *Vinum senem etiam vel nolentem, saltare compellit.*

Ac rursus ibidem hoc item carmen proverbio jactatum scribit:

Οἶνος ἀνάγκῃ γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν.

i.e. *Vina senem, ut nolit, cogunt ductare choreas.*

Admonet nihil esse tam ineptum, neque tam alienum, ad quod non incitet ebrietas. Subjicit & aliud carmen non dissimilis sententiæ:

Οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀνέβαλε.

i.e. *Insanire facit sanos quoque copia vini.*

Idem libro quarto Dipnosophistarum adducit proverbium ex Eripho quodam comœdiarum scriptore:

Λόγος γάρ ἐστ' ἀρχαῖος οὐ κακῶς ἔχων,
Οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας, ὦ πάτερ,
Πείθειν χορεύειν οὐ θέλοντας.

i.e. *Recte vetusto dicitur proverbio,*
Quod vina senibus persuadent, ô pater,
Uti velint, nolint, choreas ductitent.

Huc pertinet illud Platonis libro De Legibus primo: Οὐ μόνον ἄρ', ὡς ἔοικε, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. i.e. *Itaque, ut videtur, non solum senex fuerit bis puer, verum etiam temulentus.* Item Horatius:

Quod me Lucana juvenem commendet amica.

XX. *Ranis vinum preministras.*

Βατράχοις οἰνοχοεῖς. i.e. *Ranis vinum infundis.* In eum dicebatur, qui id ministraret, quo nihil esset opus ei, cui exhiberetur: veluti si quis apud indoctos multa de Philosophia disserat. Ranis enim nihil opus vino, aqua palustri magis gaudentibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæum in Coriano: Ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ. i.e. *Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit.* Objurgat enim pincernam, quod quatuor vini cyathis duos infuderit aquæ. Unde licet conjicere, proverbium in hos quoque convenire, qui vinum immodica diluunt aqua, ita ut aquam, non vinum bibere videantur ranarum ritu.

XXI. *Ovo prognatus eodem.*

Fortassis simpliciter dictum est ab Horatio:

—— —— *Ovo prognatus eodem.*

Quandoquidem ad fabulam respicit Ledæ, quæ, gravida ex Jove in cygnum converso, ovum peperit, unde gemini prognati, Castor & Pollux. Id ovum Pausanias in Laconicis refert, ostendi apud Lacedæmonios suspensum teniis à testudine templi. Verum si quis hoc dictum deflectat ad iisdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore, aut ita consimilibus ingeniis, ut *eodem ovo nati* videri possint, nihil æque fuerit proverbiale: veluti si dicas: Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conveniunt, ut jures *eodem prognatos ovo.* Aristoteles libro De Generatione Animalium quinto, ostendit id juxta naturam fieri, ut *ex eodem ovo duo pulli nascantur:* & quidem perfecti, si vitelli membrana dirimantur. Iidem si cohæreant & confundantur, fœtum edi monstrosum.

XXII. *De curru delapsus.*

Ἐξημαξόμϑ. i. e. *De curru delapsus.* In hodiernum quoque vulgo durat adagium, in eum, qui oblitus propositi alio se transfert: aut qui in sententia labascit, ut *de curru delapsus* dicatur, quemadmodum *ab Asino delapsus.* Aristophanes in Ranis:

Ἐξαμαξομένη φρλώ.

i. e. *Animus à curru decidens.*

h. e. aberrans ab instituto. Natum apparet à fabula Phaethontis, quem ferunt curru excussum. Siquidem animus velut auriga corporis est, & corpus ceu vehiculum. Est & apud Platonem de Animabus è cœlo delapsis, quod *curribus* suis essent *excussæ.*

XXIII. *Numerus.*

Homines nullius bonæ rei, *Numerus* proverbio dicuntur, etiam idiotis horum temporum. Aristophanes in Nebulis:

—— —— —— Ὄντες λίϑοι,
Ἀριθμὸς, πρόβατ᾽ ἄλλως νενασμένοι ἀμφορεῖς.

Horatius:

Nos numerus *sumus, & fruges consumere nati.*

Translatum videri potest à calculis, ad nihil aliud utilibus nisi ad numerum. Anacharsis, Plutarcho teste, taxavit Athenienses, qui nummis ad rationem duntaxat uterentur. Quanquam mihi magis arridet, ut ita *numerus* dicatur, quemadmodum dicunt,

—— —— Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Et, εἷς τῶν πολλῶν. i. e. *unus è plebe.* Ita Flaccus: *sum paulo infirmior, unus multorum,* etiam Græcam exprimens figuram. Et Seneca lib. 1. Epistola 10: *Iste homo non est unus è populo. Insignes* nominantur. Qui nihil habent insigne, turba sunt, & numerantur tantum. Unde Flaccus:

Nos numerus sumus. ——

Et Virgilius:

—— *Cadit & sine nomine vulgus.*

XXIV. *Summis uti velis.*

Ἄκροις χρῆσθαι τοῖς ἱστίοις. i. e. *Summis uti velis.* Proverbiali metaphora dicuntur, qui maximo conatu adnituntur, atque incumbunt: aut qui omnem captant occasionem. Mutuo sumptum à nautis, quibus mos est velum in altum tollere, quo currant celerius. Aristophanes in Ranis:

Ἄκροισι χρώμενος τοῖς ἱστίοισιν.

i. e. *Utens supremis carbasis.*

Pindarus in Nemeis, hymno quinto: Δίδυ φωνὰν, ἀνὰ δ᾽ ἱστία τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχασίου. i. e. *Da vocem, sursum autem tende vela ad summum antennæ jugum.* Ut cuique res sunt secundæ aut adversæ, ita velum in altum tollitur.

XXV. *Summum cape, & medium habebis.*

—— Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις.

i. e. *Summa cape, & medio potieris.*

Hemistichium carminis Heroici: ubi quid obscurius & perplexius dictum significabant, admonentes rem attentius expendendam, hoc proverbio consueverunt uti. Zenodotus hinc natum tradit: Æginetis patria

A pulsis, de quærenda sede consulentibus Oraculum, responsum est hoc ænigmate:

—— Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις.

Atque illos cacumine quodam montis occupato, circa medium incoluisse. Potest & in hanc accommodari sententiam, ut admoneamur ad res summas & egregias eniti, sic enim futurum, ut ad mediocritatem perveniamus. Summum animo destinandum, ut saltem modicis potiamur. Fit enim plerumque, nescio quo modo, ut exitus citra spem & scopum præstitutum consistant. At hodie Theologi quidam Aristotelici docent, quatenus liceat admittere divitias, quatenus ludere aleam, quatenus belligerari, quatenus ulcisci. Cum

B longe satius esset, divitiarum bellique & voluptatum studium modis omnibus detestari. Ita fieri poterat, ut hoc moderatius sequeremur. Nunc dum mediocribus sumus contenti, longe infra mediocritatem dilabimur.

XXVI. *Iniquum petendum, ut æquum feras.*

Huic affine, quod recenset Quinctilianus Institutionum Oratoriarum libro quarto: *Nec omnino sine ratione est, quod vulgo dicitur, Iniquum petendum, ut æquum feras.* A negociatoribus ductum videri potest, qui callide merces longe minoris licentur, & multo pluris indicant, quam pro dignitate, quo pretium saltem æquum accipiant. Non fugit hæc sententia Syrum illum

C Terentianum in Adelphis, cum Sannionem lenonem astu tractans, postulat, ut puellam Æschino dimidio pretii tradat, atque hac arte efficit, ut leno sortem solidam percupide & rogans etiam accipiat. Jactatur & vulgo verbum hujusmodi: *Qui annititur, ut auream quadrigam sibi comparet, unam certe rotam assequetur.* Equidem arbitror allusisse Senecam libro De Beneficiis septimo: *Quæ,* inquit, *ideo petimus ultra modum, ut ad versum suum redeant. Quum dicimus, meminisse non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec jactare, nec gravis esse.* Pulchre Seneca depinxit naturam hyperboles.

XXVII. *Ad ambas usque aures.*

Μέχρι τῶν ἀμφωτίδων. i. e. *Usque ad aures ambas,* im-

D pleri dicuntur, qui supra modum ingurgitant sese. Sumpta metaphora à vasculis, ad ansas usque impletis. Exstat apud Suidam.

XXVIII. *Servilis capillus.*

Ἀνδραποδώδη τρίχα ἐπιδεικνύειν. i.e. *Servilem capillum præ se ferre,* dicuntur, qui agrestibus & inelegantibus sunt moribus. Inde ductum, quod Athenis servi manumittendi capitis pilos deradebant. Plato scribit in Alcibiade, quosdam *serviles pilos* in animo gestare, indoctos & stupidos significans. Citantur apud Suidam hæc ex auctore, nescio quo: Πολλῶν συνειλεγμένων ἀνδρῶν οὐδὲ τοῖς πάϑη κατεπλημένων, ἀλλ᾽ ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα

E φασὶν ἐπιδεικνυμένων. i. e. *Multis collectis viris, neque compositis affectibus, sed qui* servilem, *ut ajunt,* capillum *adhuc præ se ferrent.* Plinius libro undecimo, capite trigesimo septimo, rem prodigiosam tradit, homines quosdam hirsuto corde nasci. Pliniana verba sunt hæc: *Hirto corde gigni quosdam homines produnt, nec alios fortiores esse industria, sicut Aristomenem Messenium, qui trecentos occidit Lacedæmonios, ipse convulneratus & captus, semel per cavernam latomiarum evasit, angustos vulpium aditus secutus: iterum captus sopitis custodibus somno, ad ignem advolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto, Lacedæmonii corpus dissecuere causa videndi, hirsutumque cor repertum est.*

XXIX. *Amyris insanit.*

F Ἄμυρις μαίνεται. i. e. *Insanit Amyris.* Allegoria proverbialis, qua recte utemur, ubi quis sub insaniæ prætextu rebus suis consulit. Aut, ubi quis solus periculum prospiciens, in tempore sibi cavet, creditus interim vulgo desipere: deinde rerum eventus docet illum unum sapuisse. Ut hæc sit vox velut opprobrantis socordiam iis, qui sibi non prospexerint mature: neque sapere cœperint, nisi accepto vulnere. Zenodotus ab Historia natum ait hujusmodi: Cum Sybaritæ florerent opibus, quendam Delphos emandarunt, qui de rerum suarum successu sciscitaretur Oraculum. Responsum est,

est, evertendam Sybaritarum fortunam, ubi plus honoris habere cœpissent hominibus, quam Diis. Evenit deinde, ut servus à domino vapulans, nequicquam ad Deorum aras confugisset, post ad heri monumentum confugiens, liberaretur à plagis, ut alibi dictum est. Quod simul atque conspexisset Amyris, collectis rebus suis, in Peloponnesum demigravit, reliquis interim Sybaritis hominem velut insanum ridentibus. Postea idem ob fictam insaniam miraculo fuit, & proverbio locum fecit. Citatur ab Eustathio, in secundo Iliados libro: citatur autem ex Pausaniæ Rhetorico dictionario. Addit quosdam Thamyrim hunc appellare, quosdam Amyrim abjecto thita. Solet autem more hominum evenire, ut vati tum demum habeatur fides ac laudetur, postea quam ipsis jam premimur malis. Proinde Cassandra in Tragœdia quapiam loquitur ad hunc modum, citante Plutarcho:

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.

i. e. *Sapiensque dicor, his malum qui sentiunt,*
Porro antequam illud sentiant, insanio.

XXX. *Sophocles. Laudiceni.*

Qui ad ostentationem dicebant aut recitabant, vulgato convicio *Sophocles* & *Laudiceni* dicebantur. Adagium natum, ut apparet, ætate Plinii minoris, cujus verba paulo altius repetemus, quo planius proverbii sententiam intelligere liceat. Nam in Epistola quadam, adolescentium quorundam ridiculam in agendis causis arrogantiam, & ambitionem taxans, sic ait: *At, hercule ante memoriam meam, ita majores natu solent dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente. Tanta veneratione pulcherrimum munus colebatur. Nunc refractis pudoris & reverentiæ claustris omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti & redempti mancipes. Conveniunt à conductis & redemptis in media Basilica, ubi tam palam sportulæ quam in triclinio dantur. Ex judicio in judicium pari mercede transitur. Inde jam non inurbane*, Σοφοκλεῖς ἀπὸ τοῦ σοφῶς καλεῖσθαι, *vocantur. Iisdem Latinum nomen impositum est*, *Laudiceni.* Hactenus Plinius. Utroque verbo notantur, qui facundi dici malebant & videri, quam esse. Sophocles enim Græce dicitur ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. At illi dedita opera, perperam interpretabantur ἀπὸ τοῦ σοφῶς καλεῖσθαι, i. e. *ab eo quod sapientes vocarentur.* In hoc igitur est allusio festiva ad Poetæ tragici nomen: in *Laudiceni* vocabulo ad gentis nomen alluditur.

XXXI. *Quot servos habemus, totidem habemus hostes.*

Macrobius in cœnis Saturnalibus: *Unde putas arrogantissimum illud manasse proverbium quod jactatur*, Totidem nobis hostes esse, quot servos? *Non habemus illos hostes, sed facimus.* Meminit & Seneca Epistola quadragesima septima, cujus verba sublegisse videtur Macrobius, ut est omnium auctorum vere fucus. Admonet adagium, ne quid fidamus illis, neve ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Admonet idem Plato libro De Legibus sexto, propterea quod servorum animus nequaquam integer sit, sed mentis dimidium iis ademerit Jupiter, Homero teste, quos servituti fecit obnoxios. Verus autem amor, libertatis est alumnus. Odit vero quisquis metuit. Unde genuinum quoddam odium insitum videtur servis in dominos. Quadrabit & in principes tyrannidem in suos exercentes. Verba Platonis sunt hæc: Οὐ γὰρ ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης. Οὐ δεῖ γὰρ οὐδὲ πιστεύειν αὐτοῖς τὸν νοῦν κεκτημένον. Ὁ δὲ σοφώτατος τῶν Ποιητῶν φησίν.

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

i. e. *Nihil enim integrum, neque sanum habet animus servilis. Nam nihil oportet credere his, hominem qui sapiat. Siquidem Poeta doctissimus ait.*

Dimidio mentis deprivat Jupiter illos,
Servilis quoscunque viros sors ceperit unquam.

A Ad hunc modum referuntur à Platone. Cæterum aliter habentur apud Homerum Odysseæ ρ. nimirum hunc in modum:

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι

Asinius Capito apud Festum Pompejum, nam is quoque proverbii facit mentionem, existimat hominum errore perperam fuisse pronunciatum, propterea quod verisimilius sit, sic esse dictum initio, *Quot hostes, tot servi.* Quod capti victique ad servitutem adducebantur: unde etiam dicta *mancipia.*

XXXII. *Vocatus atque non vocatus Deus aderit.*

Oraculum olim Lacedæmoniis redditum abiit in proverbium: Καλούμενός τε κἄκλητος Θεὸς παρέσται. i. e. *Vocatus & invocatus Deus aderit.* Usus erit, ubi quid significabimus etiam non arcessitum, neque curatum, tamen eventurum, velimus nolimus, puta senectam, mortem, malefactorum pœnam. Horatius huc allusit in Odis:

Nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit, auro captus, hic superbum
Tantalum, atque Tantali
Genus coercet, hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

C Fortassis respexit huc & Terentius in Eunucho: *Ut vocato mihi atque invocato sit locus semper.*

XXXIII. *Influit quod exhauritur.*

Ἐπιρρεῖ τὸ ἐξαντλούμενον. i. e. *Adfluit quod exhauritur.* Ubi quis frustra sumit operam in re quapiam. Lucianus in Sectis: Ἐπιρρεῖ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν ἢ τῶν Δαναΐδων πίθος. i. e. *Influit, juxta proverbium, negocium dum exhauritur, ac diversum quiddam accidit atque in Danaidum dolio.* De Philosophiæ studio loquitur, in quo quantum libet operæ sumpseris, nunquam tamen deest, quod te laboribus exerceat, & labor laborem serit: & juxta Sophoclem:

Πόνος πόνῳ πόνον φέρει.

D i. e. *Labore laborem fert labor.*

Zenodotus carmen proverbiale recenset hujusmodi:

Ἄλλην μὲν ἐξηντλήσαμεν, ἡ δ' ἐπιρρεῖ.

i. e. *Exhausimus quidem illam, at influit altera.*

Sumptum à nautis, navi pertusa frustra sentinam exhaurientibus, tantum humoris accipientibus fissuris, quantum ab illis educitur. Videtur ad hanc parœmiam allusisse Plato libro De Legibus septimo: Τί οὖν πολλὴ αὔξη ὅτ' ἂν ἐπιρρέῃ. i. e. *Quid igitur multum augumentum cum affluat.* Quem sane locum adducit Athenæus libro Dipnosophistôn quinto: Κατὰ γὰρ αὐτὸν δὴ τὸν Πλάτωνα ἐπιρρεῖ δή ὄχλος μοι τοιούτων Γοργόνων. i. e. *Siquidem juxta ipsum jam Platonem affluit mihi turba talium Gorgonum.*

E Seneca libro De Ira secundo: *Numquid ille, cujus navigium multam undique laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipsisque navigio irascitur?* Occurrit potius & aliam excludit vim, deinde aliam egerit, manifesta foramina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus, latere continuo resistit: nec ideo intermittit, quia quantum exhaustum est, subnascitur. Apud Athenæum libro quarto, quum in convivio post lentem rursus aliter cocta lens apponeretur, quidam alludens ad proverbium ait:

Καὶ τὴν μὲν ἐξηντλήσαμεν φακῆν, ἡ δ' ἐπιρρεῖ.

i. e. *Exhauseramus lentem, at influit altera.*

Non dissidet ab illo, τὸ πρῶτον περιγινομένης.

F XXXIV. *Tibicinis vitam vivis.*

Αὐλητοῦ βίον ζῇς. i. e. *Tibicinis vitam vivis.* In eum jaciebatur, qui laute quidem, sed alieno viveret sumptu. Tibicines enim, quoniam in sacris olim adhibebantur, adesse solent & in cœnis illis pontificalibus, idque immunes. De hoc hominum genere, ni fallor, sentit Aristoteles, quærens in problematis, quamobrem τεχνῖται Διονυσιακοί. i. e. *artifices Bacchanales*, vix unquam bonæ frugis esse consueverint. Reddit autem triplicem rationem. Sive quod necessariis artibus magnam vitæ partem occupati, non dant operam Philosophiæ

sophiæ præceptis. Sive quod assidue in deliciis ac voluptatibus vitam agunt. Sive quod egestas etiam ipsa ad vitia propellit. Problema refertur à Gellio, lib. Noctium Atticarum xx. De Tibicinibus, qui Roma Tibur secesserant, narrat T. Livius primæ decadis libro nono: *Postea quam perpelli nequibant*, inquit, *consilio haud abhorrente ab ingeniis hominum, eos aggrediuntur. Die festo alii alios, per speciem celebrandarum cantu epularum invitant: & vino, cujus avidum ferme genus est, oneratos sopiunt, atque in plaustra somno victos conjiciunt, ac Romam deportant. Nec prius sensere, quam plaustris in foro relictis, plenos crapula lux eos reliquit.* Refertur à Diogeniano & Suida. *Musice vivere* dixit Plautus, pro eo, quod est, voluptuariam & ociosam agere vitam. Huc respexit Terentius: *Vide ocium & cibus quid faciat alienus.* Item Alexis apud Athenæum in Commorientibus:

Οὕτω τί τ' ἀλλότρι' ἐσθίειν, ἐστὶ γλυκύ.

i. e. *Usque adeo dulce est devorare non tua.*

Et illud apud eundem Theopompi:

Εὐριπίδου τἄριστον οὐ κακῶς ἔχον,
Τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

i. e. *Sane eleganter dixit hoc Euripides,*
Felicem eum esse, aliena qui usque cœnitet.

XXXV. *Scytharum oratio.*

Scytharum feritas, apud Græcos in proverbium cessit, ut quicquid agreste, quicquid barbarum ac sævum intelligi vellent, id *Scythicum* appellarent. Est apud Lucianum cum aliis aliquot locis, tum in Meretricio dialogo Chelidonii & Drosæ: τὰ μὲν ἄλλα ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις. i. e. *Reliqua quidem Scytharum oratio.* Sentit in calce literarum fuisse quiddam mitius dictum, reliqua nihil præ se ferre humanitatis. Quidam inde natum existimant, quod Scythæ Dario Regi nihil aliud responderint, quam κλαίειν. i. e. *ut ploraret:* quæ quidem ipsa etiam vox in proverbium abiit, ut plorare jubeamus, quos contemnimus. Ælianus in Epistolis: Ἔστω σοὶ τοίνυν, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις, αὕτη. Ἐγὼ μαίνομαι καὶ φρονῶ, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. i. e. *Itaque Scytharum, sicuti vocant, responsum hoc tibi sit. Ego insanio & sapio, & odi mortalium genus.* Diogenes Laërtius in Vitis Philosophorum putat hoc proverbium natum esse ab Anacharsidis asperitate. Nam is Scytha natus inter celebres Philosophos habitus est Athenis. Sed vero proximum est, quod refert Athenæus libro duodecimo: Scythas olim opibus ac deliciis florentes in tantam venisse ferociam, ut quoscumque populos adiissent, summas nares viris amputarent, horum mulieres Thracum uxoribus corpora subulis pingerent, denique cunctis sub illorum dominatu lachrymosa fuerit servitus, ut in posteros derivatum sit proverbium: ἡ ἀπὸ Σκυθῶν *ῥῆσις. i. e. *Scythica jussio*, sive, *præscriptio*, & ἀποσκυθίσαι dicatur *ferro cæsariem amputare*, quod præter Athenæum indicat & Stephanus. Denique σκύθρωψ & σκυθρωπὸς pro *torvo*, *tristi*, *austero* ac *truculento*, ab ejus gentis moribus dictum videtur, & σκύζεσθαι *irasci*, quod ea gens sit supra modum iracunda.

XXXVI. *Accipit & glebam erro.*

——— Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.

i. e. ——— *Accipit & glebam erro.*

Hemistichium carminis heroici dici solitum in eos, qui nihil gravantur aut aspernantur: sed quicquid datur, quantum libet pusillum, id boni consulunt. Neque intempestive dicetur etiam in illos, qui rerum inopia laborantes, quidvis undecunque libenter recipiunt, donec ad fortunam commodiorem emergant. Originem adagionis ad hujusmodi casum referunt: Aletes quidam, Corintho pulsus, adhortante oraculo tentavit, si posset in patriam redire. Atque interim rustico cuipiam factus obvius, cibos mendicavit. Ille, ludibrii opinor causa, glebam ex agro sublatam porrexit. Aletes eam tanquam felix omen accipiens, effatus est:

——— Δέχεται καὶ βῶλον Ἀλήτης.

Hujus Aletæ mentionem facit & in Corinthiacis Pausanias. Plutarchus in Problematibus haud omnino dis-

A similem historiam recenset, unde proverbium ortum videri queat: *Emanes*, inquit, *post sedes jam sæpius aliunde alio transmutatas, tandem in agrum Inacho vicinum descenderunt, quem id temporis Inachienses & Achæi obtinebant. Oraculum autem proditum erat, si in agrum eos recepissent, futurum, ut veteres incolæ pellerentur: novi vero, si quid à volentibus accepissent, agrum retinerent. Temo quidam igitur inter Emanes vir solers & cautus, sumpta pera, mendici habitu ad Inachienses accessit. Ibi cum per risum & contumeliam Rex mendicanti cibum, cespitem dedisset, in peram conjecit, ac velut eo contentus, statim è conspectu se subduxit: nec præterea quicquam rogavit.*

B *Seniores tum rei novitate, tum oraculi recordatione submoniti, Rege adito censent hominem neutiquam esse negligendum, nec è manibus omittendum. Quod ubi sensisset ille, fuga sibi consuluit, votaque protinus Hecatombe, & Apolline invocato, furtim abiit. Postea congressi prælio, Emanes pulsis Achæis & Inachiensibus, illorum agros occupaverunt.* Hæc ferme Plutarchus. Itaque competet in illos quoque, qui magnum quiddam molientes, quidvis & patiuntur & faciunt, ut voti sui compotes aliquando fiant.

XXXVII. *Stentore clamosior.*

Proverbialis hyperbole, *Stentore clamosior.* Juvenalis:

——— *Ut Stentora vincere possit.*

C Sumptum à fabula Stentoris: cujus meminit Homerus Iliados E. eique *ferream*, h. e. invictam attribuit vocem:

Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ,
Ὃς τόσον αὐδήσασχ' ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα.

i. e. *Stentoris in specie validi, cui ferrea vox, qui*
Quinquaginta alios æquans clamore, sonoque.

Græci μεγαλοφώνους appellant.

XXXVIII. *In orbem circumiens.*

Lucianus in Hermotimo: Ἅπαντας ἐν κύκλῳ περιελθών. i. e. *Omnes in circulo obiens*, dixit, mirum ni proverbiali figura, quæ durat etiam in hodiernum apud vulgus illiteratum, pro eo, quod est, *usque ad unum*

D *omneis*, nemine præterito. Unde & Latinis dictum est, *ambire*, quod singulos prensarent: &, *obire provinciam*, quod qui suscipit administrationem, nusquam non adesse oporteat. Lepidius erit, si accommodetur ad res animi, veluti si dicas, in consultando: πάντα ἐν κύκλῳ, commoda atque incommoda circumspicienda.

XXXIX. *Optimum aliena insania frui.*

Optimum aliena insania frui. Plinius Secundus Naturalis Historiæ lib. decimo octavo, cap. quinto, nominatim proverbii loco citat: *Eodem*, inquiens, *pertinet, quod agricolam vendacem oportere esse dixit, fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro, tunc quoque cunctanter.* Optimum

E *est, ut vulgo dixere*, aliena insania frui: *sed ita ut villarum tutela non sit oneri.* Hactenus Plinius. Idem totidem verbis refertur à Plinio juniore in Epistolis de Reguli stultitia loquente, hominis ridicule ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia non inidonei. Admonet adagium, ut ex aliorum erratis ipsi cautiores efficiamur, & alienis periculis reddamur prudentiores: & aliorum desipientia nobis sapiendi præbeat occasionem. Vulgo jactatus versus est in eandem sententiam:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Cicero in Epistola quadam, *bellum* esse scripsit, *ex aliorum erratis suam vitam in melius instituere.* Plautus item: *Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.* Exstat &

F hujusmodi quidam mimus, Publianus, uti conjicio:

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus jubet *ex aliis exemplum capere.* Potest & in hunc accipi sensum, ut is dicatur *aliena frui insania*, qui alienis fruitur malis, ipse in tuto consistens. Nulla enim voluptas minoris constat, neque ulla solet esse jucundior. Sumptum videri potest proverbium ex Sophoclis Tragœdia, cui titulus, Ajax Flagellifer. Apud quem, Ajace per insaniam gloriante, quod hostes sustulisset, cum sævisset in pecudes, Pallas Ulyssem ad hoc spectaculum invitat his verbis:

Οὐ-

Οὐκοῦν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθροὺς γελᾶν.
i. e. *Ridere de hoste risus est suavissimus.*

XL. *Ingens telum necessitas.*

Ingens telum necessitas. De re inevitabili. Livius primæ Decadis libro quarto: *Necessitate, quæ ultimum ac maximum telum est, superiores estis.* M. Tullius lib. De Amicitia: *Nec vero negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium.* Utitur eodem adagio quodam in loco Plinius avunculus. Est aliquoties apud Livium: *Huic rei aliud invenietur telum.* Et: *Eam rem hoc telo maxime parabant.* Ut pro consilio, rationeque ac via gerendi negocii capi videatur: fortassis sumpta metaphora à venantibus, qui telo appetunt, quod capere volunt. Unde & *certa* dicentur *tela* consilia, quæ nunquam fallunt.

XLI. *Adversum necessitatem ne Dii quidem resistunt.*

Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται. i. e. *Necessitati ne Dii quidem resistunt.* Hæc sententia Simonidi tribuitur. Sumpta est ex Homero. Refertur duobus locis à Platone, libris De Legibus septimo & quinto: Ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτ' ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μήποτε φανῇ μαχόμενος. i. e. *Sed apparet eum, qui primum admiscuit Deum proverbio, hac spectasse, quum dicit, quod Ne Deus quidem unquam visus est cum fato pugnare.* Idem in Convivio: Πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν, i. e. *Multa vero & acerba Diis acciderunt, ut dicitur, ob necessitatis regnum.* Item libro De Legibus quinto scribit: Τὴν ἀνάγκην οὐδὲ σὺν θεὸς βιάζεσθαι. i. e. *Ne Deos quidem cogere posse necessitatem.* T. Livius: *Pareatur necessitati, quam ne Dii quidem superant.* Palladius: *Necessitas feriis caret.* Euripides in Helena:

Λόγος γάρ ἐστι σὸς ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος·
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

i. e. *Namque illud est sapientium dictum, haud meum:*
Nihil necessitate dira fortius.

Exstat apud Græcos versus proverbialis:

Τὰ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τύχα.

i. e. *In servitutem cuncta agit necessitas.*
Euripides in Hecuba:

Στερρὰ γὰρ ἀνάγκη.

i. e. *Rigida namque necessitas.*
Horatius:

Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clavos. ——— ———

Poetæ *Necessitatem* Deam faciunt, Parcarum matrem, quæ & ipsæ ineluctabiles atque inexorabiles vocantur. Hanc *Necessitatem* Philosophi fatum appellant, quæ est æterna rerum series, necessario cohærentium: cui veluti cedens Jupiter apud Maronem:

Fata, inquit, *viam invenient.* ———

Et tragicus quidam apud Senecam:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

XLII. *Squillas à sepulcro vellas.*

Σκίλλας ἀπὸ σήματος τίλλειν. i. e. *Squillas à sepulcro vellere* jubebantur, qui parum sanæ mentis esse viderentur. Hac enim herba malum hoc expiabatur antiquitus. Theocritus in Bucolicis:

Σκίλλας ἰὼν γραίας ἀπὸ σήματος αὐτίκα τίλλοις.

i. e. *I, squillas ab anus quam primum velle sepulcro.*

Innuit, illum quod in certamine canendi superatus sit, adeo iracunde ferre, ut periculum sit, ne vertatur in insaniam. Et alter simile quiddam refert:

Ἐλθὼν τὴν κυκλάμινον ὀρύσσειν εἰς τὸν Ἄλεντα.

i. e. *Hinc abiens fluvio infodias Cyclaminon Halenti.*

Dioscorides lib. II. demonstrat, Cyclaminon Romanis dici rapum, efficacem detrahendo è capite phlegmati. Atque inter cætera ejus remedia hoc quoque commemorat, succum illius melli admixtum inseri naribus, ac lanam hoc imbutam digito imponi, ad purgandam capitis pituitam. Hujus radicem dissectam reponi, asservarique, non secus ac squillæ. Denique contusam

A & in pastillos redactam, valere adversus veneficia, quæ Græci *philtra* vocant.

XLIII. *Jucundi acti labores.*

Jucundi acti labores. M. Tullius libro De Finibus Bonorum & Malorum secundo: *Quid si etiam jucunda memoria præteritorum malorum, ut proverbia nonnulla veriora sint, quam vestra dogmata: vulgo enim dicitur, Jucundi acti labores.* Ex ipsa hominum natura sumptum adagium: est enim hoc insitum omnibus, ut jucunda cuique sit anteactorum malorum aut periculorum secura recordatio, commemoratioque, præsertim insignium fatalium, & quæ cum turpitudine conjuncta non sint, veluti bellorum, naufragiorum, atque id genus discri-

B minum. Unde dictum est ab Horatio:

——— *Gaudent ubi vertice raso*
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Hoc proverbium, ortum ab Homero ceu fonte, à diversis deinde scriptoribus varie est usurpatum. Exstat autem apud hunc Odysseæ libro decimo quinto:

Νῶϊ δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε
Κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν
Μνωομένω. Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Ὅς τις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ.

i. e. *At nos in scamnis vescentes atque bibentes*
Tristibus inter nos recreemus pectora fatis,
Commemorando. Etenim fit, uti post gaudeat actis,

C *Aspera quisquis multa tulit per multa vagatus.*

Citatur & locus hic, & proverbium ab Aristotele Rhetoricorum libro primo, ubi commemorat, quæ cuique natura vel jucunda sint, vel molesta. Virgilius Homerum æmulatus:

——— *Forsan & hæc olim meminisse juvabit.*

Item in Tragœdiis Seneca:

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Circumfertur Græcis & hujusmodi trimeter proverbialis:

Ὡς ἡδὺ τοῖς σωθεῖσι μεμνῆσθαι πόνων.

i. e. *Memoria dulcis jam peracti olim mali.*

Cicero videtur indicare sumptum ex Euripide: *Nec*

D *male*, inquit, *Euripides. Concludam, si potero, Latine. Græcum enim hunc versum nostis omnes,*

Suavis est laborum præteritorum memoria,

Constat versus, si pro *suavis* legas *suave*, nisi malis priscorum more elidere *S*, aut quod est commodissimum, omittere verbum *est*, nisi mavis subjicere post *laborum*.

XLIV. *Aulœdus fit, qui citharœdus esse non possit.*

M. Tullius in Oratione pro Murena, comparationem faciens Jureconsultorum & Oratorum: *Itaque mihi plerique videntur*, inquit, *initio hoc multo maluisse, post cum id assequi non potuissent, isthuc potissimum sunt*

E *delapsi. Ut ajunt in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerint. Sic nonnullos videmus, qui Oratores evadere non potuerunt, eos ad Juris studium devenire.* Hactenus Cicero. Recte dicetur in eos, qui malunt in multo inferiore ordine alicujus haberi momenti, quam inter excellentes negligi. Quemadmodum Julius Cæsar maluit in frigido oppidulo primus esse, quam Romæ secundus. Nec male quadrabit in eos, qui desperatione meliorum ad humiliora sese conferunt. Citatur idem adagium in Decretis ex Augustino, in monachos malos, ad clericorum gregem desciscentes.

XLV. *Colophonem addidit.*

F Τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν. i. e. *Colophonem addidit.* Dici consuevit, cum summa manus rei cuipiam imponitur: aut cum accedit id, sine quo negocium confici non potest. Originem adagionis indicat Strabo lib. Geographiæ suæ decimo quarto, scribens Colophonios olim cum navalibus copiis abundasse, tum equestribus usque adeo præcelluisse, ut ubicunque gentium bellum gereretur quod confici non posset, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur. Atque inde vulgo natum proverbium, Κολοφῶνα ἐπέθηκεν. i. e. *Colophonem addidit.* Refertur à Diogeniano proverbium. Indicavit &

Festus Pompejus, scribens *Colophonem* dici solere, cum aliquid finitum significaretur, tametsi locum eum arbitror non vacare mendo. In eum sensum usus est Plato De Legibus secundo: Ἐπὶ τοίνυν τῆς μέθης χρείᾳ τὸν Κολοφῶνα πᾶσιν ἐπιθῶμεν. i. e. *Itaque de usu temulentiæ primum Colophonem imponamus*, etiamsi apud Platonem legimus χορείᾳ, præcessit enim de chorea mentio. Ac mox: Ὥστε, ὦ ξένοι, ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, Κολοφὼν ἐπὶ τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ῥηθέντι εἰρήσθω. *Hic nobis, hospites, si vobis idem videtur, Colophon sermoni de vino habito dictus esto.* Idem in Epistola ad Dionysium tertia: τὸν Κολοφῶνα, ὦ θαυμάσιε, τοῖς ὑποσχέσεσιν ἁπάσαις, νεανικώτατον ἐπέθηκας. i. e. *Colophonem, vir præclare, pollicitis omnibus maxime juvenilem imposuisti.* Rursus in Theæteto: Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν Κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβιβάζων τὴν χρυσῆν σειρὰν. i. e. *Et ad hæc adigo Colophonem, vi compellens auream illam catenam.* Sentit enim Socrates Homerum per *auream catenam* significasse solem, cujus motu servantur omnia, protinus interitura, si steterit. Præcipuum igitur argumentum, quo probet quiete corrumpi universa, motu servari, appellat *Colophonem*. Item Aristides in Themistocle: Κἀν ταῦθα Κολοφὼν τοῦ λόγου. i. e. *Atque hic orationis summa.* Plutarchus in libello De Musica, tametsi stilus prope clamitat illius non esse: Τούτους τοὺς στίχους, ἀγαθὲ διδάσκαλε, Κολοφῶνα τῶν περὶ τῆς Μουσικῆς λόγων πεποίημαι. i. e. *Hos versus, bone præceptor, Colophonem eorum, quæ de Musica disputata sunt, feci.* Idem in libello De Prudentia Animantium dixit κορυφὴν. Ἵνα δὲ κορυφὴν ὁ λόγος ἐπιθεὶς ἑαυτῷ παύσηται. i. e. *Ut autem ratio sibi fastigium imponens finem faciat.* Gregorius Theologus in libello De Fuga sua: Εἶμι γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν Κολοφῶνα τοῦ λόγου. i. e. *Jam enim venio ad ipsum sermonis Colophonem.* Sunt qui admoneant, proverbium usurpari de extremis malis. Ad eum modum usus videtur Chrysostomus in Epistola ad Innocentium Romæ Episcopum. Hesychius admonet, *Colophonem* interdum dici graculum, quod, ut opinor, summis ædium fastigiis avis ea soleat imponi, velut admonens juxta cornicem Hesiodiam, ut homines sibi componant nidos, neque enim semper fore æstatem. Latinis item dictum est, *apicem imponere*. M. Tullius in Catone majore: *Apex autem senectutis est auctoritas.* Reliqua pete à proverbio, quod alibi retulimus, *Colophonium suffragium*. *Coronidem addere*, diximus alibi.

XLVI. *Nullum ocium servis.*

Οὐ σχολὴ δούλοις. i. e. *Non est ocium servis.* Refertur ab Aristotele lib. Politicorum septimo. Sumptum à servorum conditione, quibus heri nullum concedunt ocium: imo paulo plus etiam imponunt operæ, quam illi præstare possint: ut quam sunt in dimenso parci, tam sint in operarum pensis liberales. Dicetur in eos, quibus propter obnoxiam ministeriis sordidioribus conditionem, non vacat honestis disciplinis operam dare. Nam artes liberales hinc dicuntur, quod iis ingenui incumberent: utpote quibus & ocium & res suppetebat. Accommodabitur haudquaquam inscite & in improbos, quorum ingenium ita vitiis occupatur, ut non possint egregias arteis perdiscere. Nihil enim occupatius servitute. Nulla autem servitus gravior, quam si quis vitiis serviat. Maxime cum is plurimos habeat dominos, eosque plurimum inter se diffidentes: & ob id neutiquam eadem imperantes. Etenim si quando segnities jubet in medios dormire dies, avaritia contra jubet, prima luce adesse in portu: cum tenacitas indicit parsimoniam, amor jubet profundere. Solus itaque sapiens & liber est, & in ocio vivit.

XLVII. *Titanas imploras.*

Τιτᾶνας καλεῖς. i. e. *Titanas invocas.* Ubi quis suis diffisus viribus, alienum implorat auxilium. Sumptum à gigantum fabula, in qua Jupiter suo timens Olympo, Titanas in auxilium arcessivit. Id quod proverbiali quoque metaphora Latini veteres *quiritari* dicebant, auctore Nonio Marcello. Tractum à more Romanorum, qui vi oppressi *Quirites* invocabant. Sic enim appellant cives Romanos. Refertur adagium à Diogeniano. Lepidior fiet allegoria, si longius à simplici figura recedat. Veluti si quis Theologus non po-

A tens se divinis tueri literis, ad Philosophorum rationes sese transferat, Τιτᾶνας καλεῖ.

XLVIII. *Homo bulla.*

Πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος. i. e. *Homo bulla.* Proverbium hoc admonet, humana vita nihil esse fragilius, nihil fugacius, nihil inanius. Est enim bulla tumor ille inanis, qui visitur in aquis momento temporis enascens simul & evanescens. M. Terentius Varro in præfatione, quam scripsit in libros De Agricultura: *Cogitans*, inquit, *esse properandum, quod si, ut dicitur*, homo est bulla, *eo magis & senex. Annus enim octogesimus admonet me, ut sarcinas colligam, antequam proficiscar è vita.* Lucianus item in Charonte, vitas hominum bullis hu-

B jusmodi similes facit: quarum aliæ simul atque natæ sunt, protinus evanescunt, aliæ paulo diutius durant, omnes brevissimis quibusdam intervallis, aliæ succedunt aliis. Neque quicquam profecto potuit excogitari, quod melius repræsentaret, quam nihil sit hæc vita nostra. Primum quanto discrimine prodimus in lucem? Deinde quam destituta, quantis obnoxia periculis infantia? Quam fugax adolescentia? Quam præceps juventa? Aristoteles in libris Politicis, itemque Rhetoric. lib. III. vigorem humani corporis tradit jam evanescere anno ferme XXXV. animi undequinquagesimo. Hippocrates extremam hominis ætatem terminat quadragesimonono.

C Jam si pueritiam & senectam deducas de ratione ævi, quæso quantulum est hoc, quod relinquetur? Et hoc ipsum tantis circumscriptum angustiis, sexcenta morborum genera quotidie infestant: nec pauciores impetunt casus, ruinæ, venena, naufragia. bellum, terræmotus, lapsus, fulmen, & qui non? Alius acini granum glutiens præfocatus est. Est, quem potus cum lacte pilus strangularit. Neque defuit, cui stiria gelu durata delapsa tecto, subitum attulerit exitium. Et hoc est animal illud, quod tantos molitur tumultus, cujusque cupiditatibus orbis hic angustus est. Nec mihi temperare possum, quin hoc loco Plinii verba adscribam ex lib. VII. vitæ fragilem brevitatem scite depingentis: *Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid*

D *datur nobis. Malignum vero & breve, in iis etiam, quibus largissime contingit, universum utique ævi tempus intuentibus. Quid quod æstimatione nocturnæ quietis dimidio quisque spacio vitæ suæ vivit: pars æqua morti similis exigitur, aut pœna, nisi contingit quies, nec reputantur infantiæ anni, qui sensu carent: nec senecta in pœnam vivacis: tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata morte, ut nullum frequentius sit votum. Natura vero nihil hominibus brevitate vitæ, præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torquentur, præmoritur visus, auditus, incessus: dentes etiam ac ciborum instrumenta. Et tamen vitæ hoc tempus annumeratur.* Ad bullarum similitudinem accedit nobilis illa Homeri comparatio de ca-

E ducis arborum foliis. Sic enim Glaucus apud hunc loquitur Iliados sexto:

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν,
Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.

i. e. *Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum,*
Quorum hæc ventus humi fundit, rursum illa virescens
Profert sylva, simul veris jam afflaverit aura.

Hoc carmine Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laertius. Rursus Homerus Iliados Φ:

Οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν, ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,

F Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. ——

i. e. *Frondibus arboreis similes, nunc ubere fœtu*
Exsuperant, lætique satis vescuntur agrorum,
Nunc rursum intereunt, evanescuntque caduci.

Idem alio rursum loco quopiam:

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.

i. e. *Nil homine enutrit tellus infirmius alma.*

Menander apud Plutarchum in libello Consolatorio ad Apollonium:

Τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν λόγων, ἄνθρωπος εἶ,
Οὗ μεταβολὴν θᾶττον οὐδὲ ἓν ὕψος καὶ πάλιν

Ta-

Ταπεινότητι ζῶον οὐδὲν λαμβάνει.
Καὶ μάλα δικαίως, ἀσθενέστατον γὰρ ὂν
Φύσει, μεγίστοις οἰκονομεῖται πράγμασιν.

i. e. *Caput atque summa orationis hæc, homo es,*
Quo non aliud est animal usquam, quod modo
Surgat, modo cadat, citius atque crebrius.
Ac jure sane, quippe debilissimum
Cum sit, negocia administrat maxima.

Euripides apud eundem:

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος,
Καὶ ἡμέρα μία τὰ μὲν καθεῖλεν ὕψοθεν
Τὰ δ' ἦρ' ἄνω. ——————

i. e. *Nec stabilis est felicitas,*
Sed in diem durans, & unicus dies
Et hac ab alto traxit, hac & sustulit
Ab imo in altum. ——————

Quoquidem in loco Demetrius Phalereus Poetam alioqui laudatum ob elegantiam taxasse legitur, qui non ἡμέραν μίαν, i. e. *unum diem*, sed στιγμὴν χρόνου, i. e. *temporis punctum* dicere debuerit. Pindarus vicit etiam Homericam similitudinem: ut qui hominem non frondes, sed *umbræ somnium* vocarit. Locus est in Pythiis hymno VIII: Ἐπάμεροι. Τί δέ τις; Τί δ' οὔτις; Σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. i. e. *Diurni. Quid autem aliquis? Quid autem nullus? Umbra somnium homo.* Nihil inanius umbra. Videtur enim esse, cum nihil sit. At hac quoque repperit quiddam inanius; nimirum, *umbræ somnium.* Ut nemo possit dicere, hic est aliquis: neque rursum, hic est nullus, quod tam subita sit rerum humanarum immutatio, ut qui videtur aliquid esse, mox sit nullus: & qui videtur perisse, mox sit aliquis. Æschylus apud Stobæum, umbræ fumi similem facit hominis vitam:

Τὸ γὰρ βρότειον σπέρμ' ἐφήμερα φρονεῖ,
Καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον, ἢ καπνοῦ σκιά.

i. e. *Caduca molitur genus mortalium,*
Neque certa res est ulla, nec tuta haud magis,
Atque umbra fumi. ——

Sophocles item in Ajace:

Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον.

i. e. *Nil aliud ac umbra atque flatus est homo.*

Pindarus in Nemeis hymno undecimo: Εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων, μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων, ἔν τ' ἀέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη, καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος. i. e. *Si quis autem opes possidens, forma præcellat cæteris, & in certaminibus fortiter se gerens ostendit robur, meminerit quod membra circumfert mortalia, quod finem omnium terram aditurus est.* Hanc sententiam inscribi conveniebat aulis, poculis, auleis, & insignibus Principum, potius quam illa gloriosa, *qui volet*, &c, *adhuc longius*, aliaque hujus generis. Nil autem venustius illa comparatione, rosarum repente nascentium, senescentium, & intereuntium, cum hominum vita. Carmen exstat titulo Maronis, quod etiamsi Virgilianam venam non admodum resipit, tamen ita scatet gratiis, leporibusque, ut ab auctore non solum eruditissimo, verum etiam festivissimo, quisquis is fuit, profectum appareat. Huc pertinet, quod Poetæ fingunt, mortales omneis à Parcarum filis pendere, quibus insectis protinus decidant. Atque alios quidem à candidis, alios à pullis suspendi filis. Rursum alios in sublime sublatos pendere, alios terræ vicinos. Omnium tamen hanc eandem esse sortem, ut simul atque inexorabilis Atropos pollice filum secuerit, illico decidat is, qui pendebat. Nec ullum esse discrimen, nisi quod majore tumultu decidit is, qui pendebat altius. Rides, & hos lusus esse, jocosque Poeticos existimas? Lusus quidem, sed sævus ille, nimiumque procax fatorum lusus: quem utinam in gregarios & inutiles homines duntaxat exercerent, in quos convenit Homericum illud:

——— Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Ac non etiam viros cœlesti præditos ingenio, tum autem Principes optimos ante diem è medio tollerent. A quibus non solum non abstinent hanc ludendi licentiam: verum etiam his quasi dedita opera videntur insidiari, nimirum ambitiosa quadam invidentia, ut hoc

A ipsum sibi licere declarent, palamque faciant, omnem mortalem, quicunque is fuerit, ex æquo bullam esse. Quanta rei literariæ jactura nuper mors immatura terris eripuit PAULUM CANALEM, Patricium Venetum, juvenem quidem illum vix dum annos natum vigintiquinque, sed Deum immortalem, quam felici ingenio, quam acri judicio, quam ubere facundia, quanta linguarum, quanto disciplinarum omnium scientia præditum! Nihil sua referre putavit inexorabile fatum, quod tantum adferret dispendium bonis litteris, quibus ille jam succurrere non instrenue cœperat: quod tam grave desiderium excitaret litterarum cultoribus, quod tantos fructus, tantas studiosorum spes repente incideret. Jam vero PHILIPPI Principis mei tam im-

B maturum interitum, equidem nec memorare possum ob acerbissimum illius desiderium, neque rursus quandoquidem locus admonuit, præterire fas est, propter singularem etiam illius in me benignitatem. Hunc unum fortuna, Principum omnium, quos unquam sol vidit, optimum, maximum, ornatissimum terris ostendit, sed, heu facinus! ostendit tantum, ac protinus subduxit. Nam quænam sunt vel naturæ dotes, vel ornamenta fortunæ: quid divinitus à Superis dari potest mortalibus, quod in illo non fuerit & eximium, & cumulatissimum? Primum quam heroica corporis proceritas, quanta formæ tum dignitas, tum gratia? Quis oculorum vigor? Quam felix indoles, quæ firmitas mem-

C brorum, quod robur, qui status, quæ habitudo? Nam de natalium splendore, quid attinet dicere? In quibus tot Reges, tot Imperatores, tot heroas invenies, ut ne fingi quidem possit quicquam illustrius, amplius, luculentius. Accedebat ad hæc arcana vis quædam divinitus insita, qua fiebat, ut non secus ac magnes quidam Regum, gentium, suorum, externorum, breviter omnium mortalium animos in sui raperet amorem: adeo ut non solum conspectus, congressusque, sed vel auditum modo Philippi nomen, nescio quomodo miram quandam excitaret benevolentiam. Qua quidem re quid potest summo Principi contingere felicius? Augebat fatalem hanc amabilitatem singularis quædam morum comitas,

D dexteritasque. Itaque Regum ac nationum omnium tam mirus in hoc amando consensus erat, ut etiam qui paulo ante bello conflictabantur, jam positis armis, pari studio ad ornandum Philippum incumberent. Adeo pacis, concordiæ, gratiarum, ac gaudiorum plena erant omnia, ubicunque terrarum affulsisset ille. Quem veterum ducem, quem triumphum non contemnat is, qui spectarit, quantum veræ benevolentiæ, quantum studiorum, quantum ornamentorum duabus illis in Hispaniam profectionibus certatim contulerunt, tot Reges, tot Proceres, tot nationes, Gallia, Sabaudia, Hispania, Germania, Britannia. Multum ornamenti sibi putabat adjungi, quisquis in Philippum ornamenti

E quippiam contulisset. Quibus de rebus noster exstat Panegyricus. Adjunge ad hæc uxoris fœcunditatem, liberos omneis incolumes, patrem, ut infinita decora verbo complectar, Maximilianum: adde tot Reges adfinitatis etiam vinculis adglutinatos. Adde imperii magnitudinem, in qua natus: adde regni luculentiam, in quod adscitus: adde paternæ majestatis successionem, adde tantarum rerum spes, quæ tali indoli, talibus fatis, talibus debebantur moribus, certas, si quid omnino certum esse Superi voluissent in rebus mortalium. Quæ jam contigerant, erant maxima, atque hoc majora, quod non quemadmodum plerisque, vi, sanguine, &

F alienis calamitatibus accreverant. Vix enim aliter ingentia possidentur imperia. Nihil erat in tot felicitatis Philippi nostri calculis cruentum, nihil cum ullius dolore jacturave conjunctum. Quæ vero impendebant, sic impendebant, non ut invasurus ea videretur, sed ut recusare non liceret. Tot, inquam, dotes, tot ornamenta, tot gentium studia, tot Regum optata, tam justa, tam pia patris amantissimi vota, tot patriæ gaudia, tam amplas spes, tantam orbis exspectationem repente properata mors intersecuit, nimisque crudeli docuit exemplo, neminem esse mortalem usque adeo cœlitibus

vicinum; quin bulla sit. Sed jam dudum tempus est, ut his omissis ad institutum negocium recurrat oratio, ne quis merito calumniari possit, nos in mediis adagiis declamare. Quanquam video Plinium in hujusmodi locos causa voluptatis frequenter digredi. Me dolor à proposito nonnihil transversum egit, non illectavit amœnitas.

XLIX. *Optimum non nasci.*

Venustissimam & omnium litteris celebratam sententiam usurpat Plinius Secundus in præfatione septimi libri, ubi collectis innumerabilibus, tum nativitatis nostræ periculis, tum vitæ incommodis, ita concludit: *Itaque multi exstitere, qui* non nasci optimum *censerent, aut quam ocyssime aboleri.* Hanc M. Tullius à Sileno profectam scribit, quam libro De Consolatione sic extulit, teste Lactantio: *Non nasci longe optimum, nec in hos scopulos incidere vitæ: proximum autem, si natus sis, quam primum mori, & tanquam ex incendio effugere violentiam fortunæ.* Citat idem Lanctantius duos hos senarios Græcos, quos Athenæus libro Dipnosophistarum tertio ostendit esse Alexidis comici:

Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐς ἀεί·
Ἐπὰν γένη δ', ὡς τάχισ' εἶναι τέλος.

i. e. *Haud unquam in auras prodiisse potissimum est:*
Aboleri, ubi sis natus, illico, proximum est.

Adducit & Theognidem:

Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον
Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου·
Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀίδαο περῆσαι.

Non nasci omnino, primum est mortalibus, atque
Haud unquam solis cernere triste jubar:
Verum ubi sis natus, quam primum invisere manes.

Citatur & ex Euripide:

Ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχοῦ θρυλούμενον
Κράτιστον εἶναί φημι, μὴ φῦναι βροτῷ.

i. e. *Quod ubique celebre est, dictum ego verum puto,*
Homini esse prorsus optimum non nascier.

Succinit huic Menander:

Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκει νέος.

i. e. *Quem diligunt Dii, juvenis ille tollitur.*

Exstat in hanc sententiam Epigramma Posidippi, sive, quemadmodum aliis placet, Cratetis Cynici, & huic è diverso respondens, Metrodori. Quæ quoniam elegantissima sunt, non gravabor adscribere. Cratetis est hujusmodi:

Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. Ἐν δὲ δόμοις
Φροντίδες. Ἐν δ' ἀγροῖς καμάτων ἅλις. Ἐν δὲ θαλάσσῃ
Τάρβος. Ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος.
Ἢν δ' ἀπορῇς, ἀνιηρόν. Ἔχεις γάμον, οὐκ ἀμέριμνος
Ἔσσεαι. Οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ' ἐρημότερος.
Τέκνα, πόνοι. Πήρωσις, ἄπαις βίος. Αἱ νεότητες
Ἄφρονες. Αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
Ἦν ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις. Ἢ τὸ γενέσθαι
Μηδέ ποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id nos ex tempore sic utcunque vertimus:

Quodnam iter humanæ cupias insistere vitæ?
Quoquo te vertas, omnia plena malis.
Litigiis causisque forum strepit usque molestis.
Perpetua cruciat sollicitudo domi.
Enecat assiduis rus triste laboribus, undas
Et freta si sulces, mille pericla premunt.
Viventi peregre, si res tibi suppetit ampla,
Cuncta miser metues, nec bene tutus ages.
Rursum si vacua pendebunt ære crumenæ,
Ut durum ac miserum est hospitem egere virum.
Conjugium sequeris, quanta hic te cura sequetur?
Desolatus eris, si sine conjuge eris.
Si tollis sobolem, multo educenda labore est.
Non tolles, orbi lumine vita vacat.
Si juvenis fueris, vaga, & inconsulta juventa est.
Viribus effœta est cana senecta suis.
Ergo quid reliquum est, quæso, nisi sanus ut optes,
Alterutrum, aut nunquam tristibus è finibus
Materni prodisse uteri, aut ubi protinus illinc
Exieris, Stygias abdier in latebras?

A Metrodori sic habet huic diversum:

Παντοίην βιότοιο τάμοις τρίβον. Εἰν ἀγορῇ μὲν
Κύδεα, καὶ πινυταὶ πρήξιες. Ἐν δὲ δόμοις
Ἄμπαυμ'. Ἐν ἀγροῖς, φύσιος χάρις. Ἐν δὲ θαλάσσῃ
Κέρδος. Ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχῃς τι, κλέος.
Ἢν δ' ἀπορῇς, μόνος οἶδας. Ἔχεις γάμον, οἶκος ἄριστος
Ἔσσεται. Οὐ γαμέεις, ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.
Τέκνα, πόθος. Ἄφροντις ἄπαις βίος. Αἱ νεότητες
Ῥωμαλέαι. Πολιαὶ δ' ἔμπαλιν εὐσεβέες.
Οὐκ ἄρα τῶν δισσῶν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
Μηδέ ποτ', ἢ τὸ θανεῖν. Πάντα γὰρ ἐσθλὰ βίῳ.

Quod ipsum etiam ad hunc modum vertimus.

Quamlibet imo viam vitæ ingrediare licebit,
B *Undique blanditur plurima commoditas.*
Concio si placet atque forum, hinc uberrima famæ
Materia, hinc ingens gloria colligitur.
Hic bene tractandis prudentia callida rebus
Exseritur. Rursum vita quieta domi est.
Rura petis, vario illic oblectamine mentem
Natura facies pascet amœna tuam.
Dulcia prædives lucra suppeditaverit æquor.
Si peregre vivis, resque tibi superest,
Multus honos comitatur. Habes nihil, ergo pudori
Est minus, ipse tibi conscius unus eris.
Uxor ducta tibi est, domus optima proinde futura est.
Non ducta est, curis exoneratus ages.
C *Si tibi dulce patris cognomen pignora nata*
Donant, & quod ames, unde & ameris erit.
Orbus ages, orbi est sine sollicitudine vita,
Quam patribus sobolis ferre alitura solet.
Ut constant viridi, roburque vigorque juventæ,
Commendat pietas sic sua caniciem.
Nil igitur video causæ, cur alterutrum optes,
Aut nasci nunquam, aut interiisse statim.
Quandoquidem humanæ quæ tandem est portio vitæ,
Non optanda bonis atque adamanda suis.

Exstat in hanc sententiam & Ausonii carmen non inelegans, in quo collectis omnibus hujus vitæ malis, concludit ad hunc modum:

D —— —— —— —— *Ergo*
Optima Grajorum sententia, quippe homini ajunt,
Non nasci esse bonum, aut natum cito morte perire.

In hac opinione videntur & Thraces fuisse, quibus mos erat in lucem editos lachrymis prosequi, mortuos conviviis & tripudiis. Hujus rei meminit Quintilianus Institutionum Oratoriarum libro quinto. Item Plinius & Valerius Maximus. Herodotus in quinto Historiæ suæ libro, à quo hæc fabula profecta est, ait, Trausos gentem esse Thracibus finitimam, quæ cætera quidem cum Thracum moribus concordet, unum illud habeat peculiare, quod *edito infante*, propinqui circumsidentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, vitam ingresso. Contra defunctum hominem cum lusu lætitiaque efferant, recensentes quam multis malis subductus sit. Plutarchus De audiendis Poetis è Tragico quopiam hos senarios refert, quos Aristides in Themistocle Euripidis esse docet:

Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
Τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
Χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

i. e. *Plorare natum, ut maxima ingressum mala,*
At mortuum, vitæque subductum malis
Efferre lætos gratulantesque ædibus.

Senserunt Veteres vitam humanam per se miseram & F calamitosam esse. Proinde Homerus passim, δειλοὺς βροτούς, i. e. *Miseros mortales* appellat. Et hunc æmulatus Maro:

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —— —— ——

Menander apud Stobæum, sufficere putat ad calamitosi nomen, ut homo sis:

Ἄνθρωπος ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν.

Homerus:

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους. ——

i. e. *Sic etenim statuere Dei mortalibus agris,*
Ut vivant curis districti. ———

Idem Iliados P.

Οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς,
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει.

i. e. *Nil æque miserum est, ut homo, quæcunque animantum*
Vitalesque trahunt auras, serpuntque per arva.

Sophocles in Oedipo Colonæo:

Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον.

i.e. *Non nasci omnem superat rationem.*

Eleganter & Menander apud Plutarchum libello De Animi Tranquillitate:

Λύπη τί ἐστι συγγενής ἡ λύπη ὁ βίος.

i.e. *Cognata sunt hæc sibi, dolere ac vivere.*

Quod hominum vita suapte natura multis molestiis sit obnoxia. Nec illepide Plautus in Bacchidibus:

Vixisse nimio satius est, quam vivere.

L. *Tanquam in speculo. Tanquam in tabula.*

Hyperbolæ proverbiales sunt & hæ: Καθάπερ ἐν κατόπτρῳ. Καὶ ὥσπερ ἐν γραφῇ. i.e. *Tanquam in speculo. Et: Tanquam in tabula.* De re vehementer evidente perspicuaque. Terentius in Adelphis: *Denique inspicere* tanquam in speculum *vitas omnium jubeo.* Plato libro De Legibus X: Ὡς ἐν κατόπτροις. i. e. *Tanquam in speculis.* Propterea, quod inter multa, quæ rerum referunt imagines, velut aqua, æs politum, gemmæ quædam, nihil æque perspicue reddit simulachra, ut vitrum plumbo sublitum. Nam vitrum quidem ut rarum ac pellucidum, maxime capax est imaginum, verum acceptas non perinde continet ob pellucentiam: proinde sublitum plumbum, ob nigrorem aliquem naturæque densitatem, sistit impressam imaginem, neque dilabi sinit. Evanescunt enim simulachra, non secus atque candelæ lumen in sole, quoties excipiuntur in corpore nimium tenui perspicuoque, velut in aere, pura aqua, crystallo, vitroque non obscurato corporis alicujus oppositu. Rursum in nimium densis & obscuris non hærent, velut in silice, lignove. Proinde natura solertissima rerum omnium architectrix, oculum animantium ad speculorum imaginem finxisse videtur, quippe parti pellucenti nigrorem quendam adjunxit à tergo, quo sublato, protinus tollatur & videndi facultas. Unde scite dictum est illud, ut speculum oculus est artis, ita oculum esse naturæ speculum. Illud miraculo dignum, speculum non modo clarissime repræsentare simulachra rerum omnium, quæcunque objecta sunt, verum etiam intervalla, colores, motus, breviter res ipsas pene dixerim evidentius, quam sunt, hoc uno discrimine, quod adversa refert. Cujus causa hæc est, quod species, quæ à corpore solido per acrem manat ad speculi superficiem, simplex puraque est, unde fit, ut non alia sit aversa, quam adversa. Quibus de rebus acutissime multa disseruit Ambrosius Leo Nolanus noster in Quæstionibus suis. Jam ars picturæ à rudibus initiis profecta, eo subtilitatis excrevit, ut non oculis hominum, sed etiam avibus imposuerit, effecerit-que, ut veras res esse crederent, quæ coloribus erant fucata.

LI. *Salsitudo non inest illi.*

Ἅλμη οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i.e. *Salsitas non inest illi.* In inficetos & fatuos ac stupidos. Sal enim primum, maximeque commune condimentum videtur. Plinius libro trigesimo primo indicat, metaphoram esse sumptam ab usu salis, quod in omnibus cibis sit condimenti vice, & aviditatem invitet. *Ergo hercle*, inquit, *vita humana sine sale nequit degere, adeo necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque.* Nam ita *sales* appellantur. Omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies, non alio magis vocabulo constat. Atque hinc *insulsa oratio*, quæ nihil habeat leporis, & *insulsus homo* moribus inelegantibus. Contra *salsum dicterium*, quod acrimonia quadam mordeat. Et *sales* vocant festiviter & argute dicta, non sine illecebra quadam mordacitatis. Seneca non vult *sales* nostros *dentatos* esse. Quinctilianus Institutionum lib. sexto, capite De Risu: *Salsum*, inquit, *in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus. Natura non utique hoc est, quanquam & ridicula oporteat esse salsa. Nam & Cicero omne, quod salsum, ait esse Atticorum, non quia sint maxime ad risum compositi. Et Catullus cum dicit:*

Nulla in tam magno est corpore mica salis,

non hoc dicit, nihil in corpore ejus esse ridiculum. Salsum *igitur erit, quod non erit insulsum, velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente judicio, & velut palatum excitat, quod & à tædio defendit orationem. Sane tamen, ut ille in cibis paulo liberalius adspersus, si tamen non sit immodicus, adfert aliquid propriæ voluptatis: ita hi quoque in dicendo habent quiddam quod nobis faciat audiendi sitim.* Hactenus ille. Porro Catulli carmen, quod Fabius citat, sic habet:

Quintia formosa est multis, mihi candida, longa,
Recta est, hæc & ego singula confiteor.
Totum illud formosa nego, nam nulla venustas,
Nulla in tam magno corpore mica salis.

Quo quidem in loco stultissime carpit Fabium Catullianus Interpres, quasi Poetæ verba parum perpenderit, cum ipse dormitans Fabii verba parum perpenderit. Negat enim Fabius *salsum* vocari, quicquid *ridiculum* sit, etiam si vulgo sic usurparent indocti. Allusit ad hoc adagium Terentius in Eunucho: *Qui habet salem, qui in te est*, fatuum militem & insipidum intelligi volens. Cui postea simili Ironia, Atticam tribuit eloquentiam. M. Tullius Philippica II: *At etiam quodam loco facetus esse voluisti. Quam id, Dii boni, non decebat, in quo est tua culpa nonnulla: aliquid enim salis ab uxore mima trahere potuisti. Salem* dixit festivitatem. Refertur à Diogeniano & Zenodoto.

LII. *Acetum habet in pectore.*

Huic germanum est Plautinum illud in Bacchidibus: [1] *Nunc experiar, sitne acetum, tibi cor acre in pectore.* Legitur & alias apud hunc ipsum: *Ecquid habet acetum in pectore?* pro eo, quod est: Num sapit? Num quid habet astutiæ? Nam ut *salsa*, itidem & *acida*, palatum juvant, acuuntque, & irritant stomachum. Horatius in Sermonibus, *acetum* pro mordacitate dixit:

At Græcus postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat. ——— ———

[2] Et hoc ipsum, *aceto perfundere*, proverbii speciem habet: sicut & illud ex Sermonibus Horatianis:

——— ——— *At idem quod* sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.

LIII. *Solus sapit.*

Narrat Diogenes Laertius, Chrysippum Philosophum usque adeo sibi placuisse, ut consultus à quodam, cui potissimum filium suum Philosophiæ præceptis instituendum traderet, sibi committendum responderit. *Nam si quem*, inquit, *alium me præstantiorem arbitrarer, ipse apud hunc Philosophiæ darem operam.* Unde & illud Homericum de eo vulgo jactatum fuisse, quod *solus saperet*, reliqui vero umbræ ferrentur. Est autem apud Homerum Odysseæ K. de vate Tiresia, cui uni Proserpina dederit, ut etiam vita defunctus saperet, reliquas umbras volitare, & eas quidem nihil aliud quam umbras:

1 *Nunc experiar, sitne acetum.*] Hic, *acetum habere in pectore*, non significat, *sapere*, & *aliquid astutiæ habere*, ut explicat Erasmus, sed, *acri vel acerba quadam severitate præditum esse.* Verba enim sunt Lydi pædagogi ad Philoxenem, de cujus nimia erga filium indulgentia & clementia conqueritur: quum posset contra, severum se & rigidum exhibens, eum à nequitia deterrere. Et huic expositioni consentanea est illa Philoxenis responsio: *Eja Lyde, leniter qui sæviunt, sapiunt magis.* Cæterum hic Plauti locus mendo non caret, meo quidem judicio: ac fortasse, *aceto*, legendum fuerit. Alioqui illa verba, *Cor acre*, veluti pro expositione posita videri possent. *H. Stephanus.*

2 *Et hoc ipsum. Aceto perfundere, proverbii speciem habet.*] Atqui si proverbii speciem habere hoc dictum concedamus, eadem opera & illi Persiano:

——— *Aurem mordaci lotus aceto,*

Aliisque hujusmodi locum inter proverbia dare necesse erit. *H. Stephanus.*

Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια,
Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.
i. e. *Huic etiam extincto dederat Proserpina mentem,*
Solus uti saperet, reliquis volitantibus umbris.
Usurpatur & à Platone, tanquam proverbii loco. Unde licet conjicere, carmen hoc Homeri unum fuisse ex iis, quæ plurima Macrobius scribit, adagionum instar solere celebrari. Sic & Cato Senior de Scipione Juniore pronunciavit, ut narrat Plutarchus in Præceptis Civilibus. Ac rursum in Apophthegmatis Romanorum:
Οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.
i. e. *Ille sapit solus, volitant alii velut umbra.*
Apte dicetur de iis, qui tanto intervallo reliquos omneis post se relinquunt, ut illi nihil nisi umbræ præ his esse videantur, planeque, quemadmodum Græci dicunt, λῆρος καὶ φλυαρία, i. e. *Nugæ deliriaque.*

LIV. *Canem excoriatam excoriare.*

Κύνα δέρειν δεδαρμένην. i. e. *Canem excoriare excoriatam.* Suidas ait dici solere de iis, qui iterum ea patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti. Aristophanes in Lysistrata, nam hanc quoque nomine hujus inscriptam invenio:
Τὸ δὲ Φερεκράτους, κύνα δέρειν δεδαρμένην.
i. e. *Juxta Pherecratem detrahere cutem cani,*
Detracta cui jam est. ——
Diogenianus ait convenire in eos, qui frustra sumunt operam. Sunt qui putent magis convenire, cum quis affligit afflictum. Confine est illi, quod alibi diximus: Ἀσκὸν δέρεις. i. e. *Utrem excorias.* Quod usurpat Aristophanes in Nebulis.

LV. *Perque enses, perque ignem oportet irrumpere.*

Διὰ καὶ μαχαιρῶν, καὶ πυρὸς ῥιπτεῖν δεῖ.
i. e. *Perque ignem eundum est, & per enses impetu.*
Cum significamus quidvis periculi subeundum. Aristophanes in Comœdia, cui titulus, Lysistrata:
Κἂν με χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς
Ἐθέλω βαδίζειν.
i. e. *Et si per ignem fiet opus*
Transire cupio.
Et Terentius ait parasitum non gravaturum, *vel è flamma cibum petere.* Calliæ adulatores taxavit Comœdia: Ὅτι οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐδὲ χαλκὸς εἴργει μὴ φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον. i. e. *Quod non ignis, non ferrum, neque æs prohibuerit illos, quo minus ventitarent ad cœnam.* Hæc citat Plutarchus ex Eupolide. Refert eadem in libello De Discrimine adulatoris & amici. Horatius item:
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
Impiger extremos currit mercator ad Indos.
M. Tullius Tusculanarum Quæstionum lib. secundo: *Quæ flamma est, per quam non cucurrerint, qui hæc olim punctis singulis colligebant?* i. e. Quid non vel fecerunt, vel perpessi sunt?

LVI. *Non impetam lingua.*

Οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. i. e. *Non incessam lingua.* Figuræ novitas in proverbium abiisse videtur, auctore Diogeniano. Aristophanes in Lysistrata:
Περὶ τὰς Ἀθήνας δ' οὐκ ἐπιγλωττήσομαι.
i. e. *At lingua Athenas neutiquam incessam mea.*
Hesychius citat Æschylum in Heraclidis. Græcis ἐπιγλωττᾶσθαι, i. e. *lingua conviciis incessere*, quasi dicas, *inlinguare*, quemadmodum à *vola* dicimus *involare*. Proprie vero pertinet ad male ominantes. Rapiuntur enim dicta in omen, velut in augurium venturi mali bonive. Unde semper à maledictis temperandum. Pindarus in Pythiis hymno quarto, inter cæteras virtutes laudat & linguam à maledictis temperantem: Ὀρφανίζει μὲν κακᾶν γλῶσσαν φαεννᾶς ὀπός. i. e. *Privans malam linguam voce dilucida.* Interpres citat in hanc sententiam carmen Hesiodi:
Μηδὲ κακῶν ἑτάρων, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα.
i. e. *Haud solitum sociis certare bonisve, malisve.*
Uti licebit, cum significabimus nos de re quapiam periculosa nolle verba facere, veluti, de rebus Principum aut potentum οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. Verbum inde ductum, quod qui temere loquuntur, ὅτι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι loqui dicuntur, sicut alibi monstravimus.

LVII. *Arena sine calce.*

Ut auctor est Suetonius, Caligulæ Cæsari usque adeo placebat ardor ac vis in dicendo, ut Senecæ orationem, *sine calce arenam* sit solitus appellare, tanquam dissolutam ac nervis carentem & ordine, quæ quodammodo compages est totius sermonis suo quidque loco disponens. Quanquam autem Caligula multa parum integræ mentis dedit argumenta, tamen in hoc judicio minimum aberravit à scopo. Seneca fertur impetu quodam, minime serviens ordini. Hoc inter egregias virtutes habet nævi. Male cohæret arena, ni calcem admisceas. Confine illi, quod alio dictum est loco, *Scopa dissoluta.*

LVIII. *Lupus hiat.*

Λύκος ἔχανεν. i. e. *Lupus hiat.* Dicebatur, si quis re multum sperata, multumque appetita, frustratus discederet. Ajunt enim lupum prædæ inhiantem rictu late diducto accurrere, qua si frustretur, obambulare hiantem. Aristophanes in Lysistrata:
Οἷς πιστὸν οὐδέν, εἰ μὴ περ λύκῳ κεχηνότι.
i. e. *Queis nihil fidum ac tutum est, inhianti nisi lupo.*
Item Lucianus in Gallo: Εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν ἀπελθὼν μικρόν. i. e. *Ingrediebar itaque, cum parum abfuisset ut* lupus hians *discederem.* Dionysius Sophista in Epistola quapiam: Ἄρα μὴ λέληθα ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐλθών, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διὰ κενῆς; i. e. *Num insciens in proverbium incidi, factusque sum lupus frustra hians?* Apud Athenæum libro decimo quarto, citantur hæc ex Eubulo:
Ἔπειγ' ἔπειγε, μὴ καθ' ὡς λύκος χανὼν
Καὶ τῶνδ' ἁμαρτὼν ὕστερον συχνὸν δραμῇς.
i. e. *Properato propera, more ne lupino hians*
Frustratus his, in posterum curras diu.

LIX. *Porcellus Acarnanius.*

Χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος. i. e. *Porcellus Acarnanius.* In mollem & amabilem, atque in deliciis habitum. Lucianus in Dialogis Meretriciis: Λῆρος μοί φασι χαιρέας, καὶ Χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος. i. e. *Lenis mihi, ut ajunt, Chæreas, & Porcellus Acarnanius.* Allusum, opinor, ad porcellum, quem inducit Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν, symbolum eorum membrorum, quibus obscœnæ voluptates peraguntur.

LX. *Megaricum machinamentum.*

Μεγαρικὴ μηχανή, i. e. *Ars Megarensis*, dicitur, cum dolo & astu res agitur, non sincera fide. Olim enim Megarenses vulgo male audiebant, tanquam fraudulenti ac ficti, quod aliud sentire soleant, aliud loqui, ut indicat Aristophanis Interpres. Citatur apud Suidam hic senarius:
Ἀλλ' ἔστι γάρ μοι Μεγαρικά τις μαχανά.
i. e. *Sed enim ars adest mihi quæpiam Megarensium.*
Est autem apud Aristophanem in fabula, cui titulus, Ἀχαρνῆς. Celebrantur Megarensium vascula fictilia. Vide, num huc spectet proverbium. Deinde constat Euclidem Socraticum fuisse Megarensem, qui suscepit scholam Megaricam. Hic fuit insignis machinarum artifex. Fieri potest, ut hinc natum sit adagium. Ad hæc est civitas ejusdem nominis in Thessalia Pontica. Et de *Thessalico commento* dictum est alias. *Sphinges Megaricas* post referemus.

LXI. *Servus servo præstat, dominus domino.*

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.
i. e. *Servoque servus potior est, herusque hero.*
Senarius est proverbialis, admonens in eodem hominum genere non statim omnes æquales esse, verum hominum habendam esse rationem, non tantum conditionis. Veluti generosus antecellit suopte genere plebejum. Verum est non mediocre discrimen inter generosum & generosum, itidem inter plebeium & plebeium, adeo ut quosdam plebeios nonnullis ingenuis anteponas. Aristoteles libro Politicorum primo: Τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα. Καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,
Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.
i. e. *Quædam ministeria honoratiora, quædam autem magis necessaria. Et juxta proverbium, Heroque herus, servoque servus est prior.*

LXII.

LXII. *Dædali opera.*

Δαιδάλεια ποιήματα. i. e. *Dædalea opera.* Dicuntur, quæ novo artificio fabricata sunt & admirando. Hinc natum, quod, cum veteres illi plastæ formas animalium cæcas fingerent, & immobiles, Dædalus insolito artificio primus & oculos induxit, & nervis quibusdam additis effecit, ut huc atque illuc moverentur, adeo scite, ut spectantibus vivere atque ingredi viderentur. Unde ferunt quædam Dædali signa vinciri pedibus, ne aufugiant. Hujus rei meminit Plato in Menone, his quidem verbis: Ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν. Ἴσως δὲ, οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν. Πρὸς τί δὲ τοῦτο λέγεις; Ὅτι καὶ ταῦτα ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει· ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει. Τί οὖν δή; Ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινος ἄξιόν ἐστι τιμῆς ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον. Οὐ γὰρ παραμένει. Δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἄξιον. i. e. *Quoniam non animadvertisti Dædali signa. Fortassis ne sunt quidem apud vos. Quorsum isthuc dicis? Quoniam illa quoque ni revincta fuerint, discedunt atque aufugiunt: sin vincta sint, consistunt. Quid tum postea? Si quod ex illius operibus solutum possideas haud quaquam magno æstimandum, perinde quasi servum possideas fugitivum. Neque enim apud te manet. Sin autem vinctum, id magno æstimandum sit.* Idem in Hippia Majore sic refert, quasi de priscis & obsoletis dici soleat: Εἰ ἄρα νυνὶ, ὦ Ἱππία, ὁ Βίας ἀναβιοίη, γέλωτ' ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς· ὥσπερ καὶ τὸν Δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοὶ, νυνὶ εἰ γενόμενος τοιαῦτ' ἐργάζοιτο, οἷα ἦν, ἀφ' ὧν τοὔνομα ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι. i. e. *Si sane nunc, ô Hippia, Bias reviviscat, risum apud vos tulerit: quemadmodum & horum temporum statuarii de Dædalo narrant, si nunc vivens talia proferat opera, qualia erant illa, unde famam ac nomen adeptus est, deridiculum fore.* Meminit & Aristoteles libro Politicorum primo, de Servis loquens, quos ait nihil aliud esse, quam instrumenta viva: εἰ γὰρ, inquit, ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ Δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ Ποιητὴς αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. i. e. *Etenim si fieri posset, ut unumquodque instrumentum vel jussum, vel per se præsentiens, suum opus perageret, quemadmodum ajunt Dædali statuas facere, & Vulcani tripodes, quos Poeta scribit ultro in divinum certamen prodiisse, itidem & pectines per se texerent, & plectra cithara canerent, haudquaquam opus haberent, neque architecti ministris, neque domini servis.* Locus, quem citat Aristoteles, est apud Homerum Iliados sexto. Meminit idem De Anima libro primo, refellens opinionem Democriti, censentis animam ita movere corpus, ut ipsa prius mota, moveret. Ait enim Democritum tale quiddam adferre, quale sit apud Philippum comœdiarum scriptorem. Is enim scripsit, à Dædalo ligneam Venerem fabricatam fuisse, quæ moveretur argento vivo infuso: Οἷον, inquit, Δημόκριτος παραπλησίως λέγων Φιλίππῳ τῷ κωμῳδοδιδασκάλῳ. Φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην, ἐγχέαντα ἄργυρον χυτόν. Proinde proverbium ad varios usus poterit accommodari. Vel ubi res insusitata arte confectas significabimus. Nam Homerus *artificiosa Dædala* vocat:

——— Ὃς χερσὶν ἐπίστατο Δαίδαλα πάντα
Τεύχειν. ———

i. e. *Qui manibus norat fabricari Dædala cuncta.*

Item Pindarus in Olympiacis:

Καὶ δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις
Ἐξαπατῶντι μῦθοι.

i. e. *Et arte conficta mendaciis variis fallunt fabulæ.* Et Virgilius *Dædalam Circen* vocat, quod novis & admirandis artibus homines verteret in feras. Quin & orationis poliendæ artifices λογοδαιδάλους, & opsoniorum peritos ὀψοδαιδάλους appellant Græci. Vel cum inconstantiam & instabilitatem cujuspiam significabimus. Sic enim apud Platonem in Euthyphrone, Socrates argumenta non consistentia, *Dædaleis operibus* similia videri dicit. Euthyphron autem respondet, Socratem sibi *pro Dædalo esse*, quippe qui rationes suas non sinat consi-

A stere, rursus coarguens & evertens, quod paulo ante visus sit approbare.

LXIII. *Furemque fur cognoscit, & lupum lupus.*

Ἔγνω δὲ φῶρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον.

i. e. *Furemque fur cognovit, & lupum lupus.*

Aristoteles septimo libro Moralium Eudemiorum hunc quoque senarium citat inter adagia similitudinis. Amant enim vulgo se mutuo, qui similibus vitiis laborant, præcipue fures. Et lupi latronum instar collecti grassantur. Videmus in quibusdam ob arcanam ingeniorum cognationem protinus amorem nasci. Contra adversus alios odium ob naturæ dissimilitudinem. Ad hanc similitudinem & dissimilitudinem Democritus referebat

B omnes omnium rerum causas, adeo ut interrogatus de cane semper eidem lateri incubante, quamobrem id faceret, responderit: Ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ὁ κύων. i. e. *Quoniam habet canis aliquid cum illo latere simile.* Id obiter narrat Aristoteles libro magnorum Moralium secundo, inter proverbia similitudinis, irridens Democritum. Quid enim simile habet later cum cane? Nec tamen a Democrito multum absunt Medici quidam, qui ad omnem perconctationem objiciunt nobis, nescio quam occultam rerum proprietatem.

LXIV. *Terra amat imbrem.*

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα.

i. e. *Nam terra gaudet imbre.*

C Ubi quis desiderat ea, quæ sibi novit esse accommoda conducibiliaque. Citat hoc hemistichium, veluti proverbiale Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo, ostendens non solum similitudinem conciliatricem esse amicitiæ, velut inter fures, graculos & lupos: verum etiam dissimilitudinem nonnunquam benevolentiæ causam existere, contra similitudinem odii. Nam terra cum suapte natura sit sicca, amat imbrem, & figulus odit figulum, indoctus amat literatum, mulier virum. Ibidem narrat ab Heraclito reprehensum Poetam, qui scripsit hoc carmen:

Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο.

i. e. *Lis utinam sublata, Deos hominesque relinquant.*

D Athenæus lib. 13. carmen ex Euripide citat:

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅταν ξηρὸν πέδον.

i. e. *Tellus quidem imbrem amat, solum quum est aridum.*

Aristoteles lib. Moralium Nicomach. 8. citat eandem ex Euripide sententiam, sed perturbato metro:

Εὐριπίδης μὲν φάσκων,
Ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν,
Ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον
Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν.

i. e. *Euripides quum ait,*
Requirere imbrem terram, ubi siti aruit;
Dium vicissim cælum ubi jam nubibus
Impletur, optat in solum delabier.

E Hoc adfert ad confirmandam quorundam opinionem, qui dicebant secus, quam haberent proverbia, dissimile à dissimili, contrarium à contrario appeti. Terra enim frigida & sicca appetit imbrem, qui juxta aeris naturam unde venit, est calidus & humidus, ac imber vicissim appetit terram.

LXV. *Herculana balnea.*

Ἡράκλεια λουτρά. i. e. *Herculana balnea.* De impendio ferventibus balneis dicebatur, quales legimus & thermas Neronianas. Aristophanes in Nebulis:

Ποῦ ψυχρὰ δῆτα πώποτ' εἶδες Ἡράκλεια λουτρά.

i. e. *Ubi nam frigida unquam vidisti Herculana balnea.*

F Interpres adscribit, Ibycum auctorem esse, Vulcanum muneris vice submisisse Herculi fervida balnea. Atque inde omnia calida balnea, *Herculana* dici cœpta. Testatur idem Athenæus lib. 12. Porro Aristoteles in Problematis Sectionis 24. Probl. ultimo, ostendit hujusmodi balnea apud veteres habita sacra, propterea quod ex sulphure ac fulmine, rebus natura sacris proveniant. Pisandrus autem tradit, Minervam Herculi fesso calidum balneum suppeditasse. Unde mihi fit verisimile, proverbium recte dici posse, quoties ætate aut labore quopiam fatigatis ministerium paulo diligentius ad refocillandas vires adhibetur. Nam Plato lib.

De

De Legibus 6. Γεροντικὰ λουτρά. i. e. *Senilia balnea* calida vocat, eaque senibus exhiberi jubet. Siquidem veteres frigida lavabant, calida balnea valetudinariis duntaxat exhibebantur. At his temporibus aurigæ quoque & nautæ lavant in thermis. Ac Germani maximam vitæ partem in hypocaustis transigunt, pyraustarum instar. Pindarus quoque Olymp. 12. meminit horum balneorum: Θερμὰ Νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις. i. e. *Calida Nympharum balnea frequentas:* sive quod in ea civitate locus esset, cui nomen *Calida balnea:* sive quod ipse more Herculis post multa certamina exhausta jam refocillaretur calidis balneis, quas Nymphæ Herculi laboribus fatigato submisisse feruntur. Porro corpus hominis magnopere revocari calidis balneis declarat in Nemeis Oda 4. Οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον γε μαλθακὰ τεύχει γυῖα, ὅσον εὐλογία φόρμιγγι συνάορος. i. e. *Ne calida quidem aqua aque mollit ac refocillat membra, quantum laudatio cithara aptata.*

LXVI. *Aut ter sex, aut tres tesseræ.*

Ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. i. e. *Aut ter sex, aut tres tesseræ.* Si quando significabimus nos extrema periclitari velle, & aut plane vincere, aut prorsum vinci, hoc adagio tempestiviter utemur. Sumptum est à vetusto tesserarum lusu, in quo, qui novem jecisset, is modis omnibus superabat: qui tres, is longissime aberat à victoria. Nam antiquiores tribus tesseris uti consueverant, non quemadmodum nunc duabus. Tesseram autem etiam jactum ipsum appellant qui nonnunquam plenus est, interdum inanis. Itaque jactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Meminit hujus adagionis Julius Pollux, libro De Rerum Vocabulis nono. Porro tesseras easdem esse cum iis, quos Græci κύβους appellant, testis A. Gellius lib. 1. cap. 20: *κύβος enim*, inquiens, *est figura ex omni latere quadrata. Quadrantales sunt, inquit M. Varro, tesseræ, quibus in alveolo luditur, ex quo ipsæ appellatæ κύβοι.* Zenodotus parœmiam hanc citat ex Pherecratis fabula, cui titulus Myrmecanthropi, Est enim clausula carminis Trochaici. Suidas & Æschylum adducit ex Agamemnone:

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆς ἐμῆς φρυκτωρίας.

i. e. *Nam res herorum faxo ut optime cadunt*
Ter sex ubi phryctoria jaciam mea.

Usurpatum est à Platone De Legibus ultimo: Τί δ' οὖν δεῖ ποιητέον ἐχόντων τούτων οὕτως, ὦ ξένε; Τὸ λεγόμενον, ὦ φίλοι, ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ἔοικεν ἡμῖν κεῖσθαι, καὶ διακινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλομεν ξυμπάσης, Ἢ τρὶς ἓξ φασι, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντας, πάντων ποιητέον. i. e. *Itaque cum hoc in loco res fuerint, quid faciendum censes, hospes? Juxta id quod vulgo dicitur, amici visum est nobis par esse, uti rem in publicum & in commune conferamus, velimusque de universa rep. supremum subire discrimen, nihilque non facere, ita ut* Vel ter sex, vel tres talos *jaciamus.*

LXVII. *Quanta mus apud Pisam.*

Ὅσα μῦς ἐν Πίσῃ. i. e. *Quanta mus apud Pisam*, subaudi, tulit, aut simile quippiam. De iis, qui vincunt, & optatis potiuntur, sed non sine summo negocio, neque citra magnum incommodum suum. Suidas natum ait ab Athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus, apud Pisam semel duntaxat victor discessit, idque plurimis acceptis plagis. Plutarchus Symposiacon commentario quinto, docet apud Pisam μονομαχίας, i. e. *singularia certamina*, celebrari solere, in quibus etiam ad cædem usque affligebantur ii, qui succubuissent.

LXVIII. *Mus picem gustans.*

Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος. i. e. *Mus nunc picem gustans.* Quidam ajunt dici solere in eos, qui cum antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, plane timidi videntur. Nondum satis liquet, utrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo, de quo meminit Herodotus primo libro in pice deprehenso, atque ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo modo dictum est, ut in Πίσῃ sit allusio ad nomen urbis, apud quam celebrantur certamina. Theocritus in Idylio ξ:

Νῦν δὴ καὶ θ' ὡς μῦς φαντὶ Θυώνιχε, γευόμεθα Πίσσης.

A i. e. *Nunc tandem sicuti mus, ut ajunt, Theonyche, gustavimus Picem.* Porro sive ad animal referas, sive ad pugilem nomine murem, eadem ferme manet adagii significatio, videlicet experientiam male cessisse. Siquidem mus imperitus, si quando in picem inciderit, aut perit, aut vix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil ante ferox & jactabundus, simulatque certamen Olympiacum expertus est, sensitque quanti constiterit ea victoria, deinceps abstinuit. Huc spectat illud Horatianum:

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit. ———

B Itidem juvenes bellorum imperiti, facile bellum suscipiunt. Senes experti quantum malorum agmen secum trahat bellum, reformidant. Quare non intempestive dicetur in eum, quem pœnitet experimenti, aut qui rem parum feliciter tentatam, iterum aggredi refugit. Finitimum illis alibi dictis: *Sero sapiunt Phryges.* Et: *Cumani sero sapiunt.* Et: *Piscator ictus sapiet.* Est autem hæc una præcipua pestis vitæ mortalium, quod non perinde discimus cavere malum, atque admisso mederi. Queritur hoc Plato libro De Legibus decimo: Οὐκ ἐπὶ τῷ μὴ δρᾶν τὰ ἄδικα τρεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δ' ἐξακεῖσθαι πειρώμεθα. i. e. *Non huc incumbimus plerique, ne committamus injusta, sed ut postea quam fecerimus, medeamur.* Atqui juxta Plautum: *Nimio satius est non admit-*

C *tere malum, quam admisso mederi.*

LXIX. *Delphicus gladius.*

Δελφικὸν ξίφος. i. e. *Delphicus gladius.* De re dicebatur ad diversos usus accommodabili. Quemadmodum iisdem vasculis, & poculorum vice in conviviis, & clypeorum vice in bellis utebantur. Nam *Delphicus gladius* ad eum modum erat fabrefactus, ut eodem simul & sacras mactarent victimas, & nocentes afficerent supplicio. Meminit hujus gladii cum Euripides in Tragœdiis, tum Aristoteles Politicorum lib. 1 differens naturam non gignere singula ad plures usus, sed unumquodque ad suum peculiarem propriumque finem: Οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μάχαιραν Δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. i. e. *Neque e-*

D *nim natura tale quippiam facit, quemadmodum ærarii fabri* gladium Delphicum *quasi per inopiam, sed unumquodque ad singula.* Meminit idem hujus rei, lib. De Partibus Animalium tractans de linguis insectorum, quæ pluribus funguntur officiis, simul & tentantes cibum, & attrahentes, & spiculi vice adversus injurias defendentes, id quod negat facere naturam, nisi coactam inopia, ut idem instrumentum ad usus dissimiles accommodet, quandoquidem ad defendendum magis appositum videatur, quod sit acutissimum: ad gustandum, quod sit fungosum. *Ubi enim*, inquit, *licet duobus uti ad duo opera, nec aliud impedit, nihil tale natura*

E *facere solet, quare per inopiam ars excusoria obeliscolychnium ex veru lucernaque componit. Attamen si id fieri non potest, eodem ad plura opera abutitur.* Unde mihi videtur ὀβελισκολύχνιον jucundius quadraturum proverbio, quam *Delphicum gladium*, nisi forte hic ipse *Delphicus* est *gladius.* Item Euripides in Oreste:

Θανεῖν γὰρ αὐτὴ μοῖρα Δελφικῷ ξίφει.

i. e. *Fatale enim illi est, ense Delphico mori.*

Quadrabit igitur vel in pauperes, qui ob penuriam eandem vestem, aut aliam rem quampiam ad varios usus accommodant: aut in vitiosum prooemium, &

F diversis causis applicabile. Licebit & in serium sensum accommodare proverbium, ut si quis eruditionem *Delphicum* appellet *gladium*, quod in omni ætate, omni vitæ conditione sit usui. Nam literæ juvenibus sunt necessariæ, senibus jucundæ: pauperibus opes suppeditant, opulentis adjungunt ornamentum: in rebus adversis solatio sunt, in secundis gloriæ: claro natis genere splendorem augent, obscuro genere natis claritatis initium conciliant.

LXX. *Antequam incipias, consulto.*

Antequam incipias, consulto; ubi consulueris, mature facto opus est. Hanc sententiam Sallustianam Aristoteles ut proverbialem refert libro Moralium Eudemiorum

rum quinto, & Nicomachiorum sexto: Καί φασι πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. i. e. *Et ajunt quidem mature faciunda, quæ decreta sint, ceterum lente cunctanterque deliberandum.* Diogenes Laertius hujus dicti auctorem facit Biantem. In hanc sententiam copiosius diximus in proverbio: Σπεῦδε βραδέως. Laudatur hoc nomine Datames apud Æmylium Probum, quod ubi cogitasset, facere audebat cogitata, solitus cogitare priusquam conari.

LXXI. *Margites.*

Margiten pro stupido dixit Lucianus in Hermotimo: Ἀλλ' οἴει Μαργίτῃ τινὶ διαλέγεσθαι. i. e. *Sed existimas te cum* Margite *quopiam loqui.* Hunc ita describit Homerus, citante Aristotele libro Moralium Nicomachiôn sexto:

Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν. ——

i. e. *Hunc neque fossorem voluerunt numina Divûm*
Esse, nec agricolam, nec in ulla præterea re
Scitum aut egregium. —— —— ——

Suidas docet *Margiten* fuisse quempiam ob insignem stultitiam celebrem, qui non potuerit numerare supra quinque: sponsam ductam non ausus est attingere, veritus, ne se apud matrem incusaret. Quum jam esset factus juvenis, rogavit matrem, an ex eodem patre nata esset. Quanquam hæc alii tribuunt Melitidi, alii Coroebo, de quibus suo dicetur loco. Satis apparet, vocem esse fictam à μὴ & ἔργον, quod ad nullam actionem esset utilis. Erat autem *Dargites* titulus operis, quod à quibusdam tribuebatur Homero, id, ut videtur, intercidit. Indicat hæc Interpres Aristophanis in Avibus. Convenit cum illo Hesiodio: *Nulla in parte utilis, qui nec ipse sapit, nec aliis obtemperat: & nullo in numero.*

LXXII. *Quod factum est, infectum fieri non potest.*

Nihil hac sententia vulgatius: *Quod factum est, infectum fieri non potest.* Exstat apud Terentium in Phormione. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum quinto: Τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γένεσθαι. i. e. *Fieri non potest, ut, Quod factum est, sit infectum.* Mox citat carmen ex Agathonis tragœdia:

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ Θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

i. e. *Etenim illud unum ipsi negatum est & Deo, ut*
Infecta reddat, facta quæ fuerint semel.

Usurpatur in Epistolis Ciceronis ad Atticum non semel versus ille Homericus, ex Iliados Σ. Τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

i. e. *Ista molesta licet anteacta valere sinamus.*

Nec inscitum Phocylidis carmen:

Μηδὲ παροιχομένοισι κακοῖς τρύχου τεὸν ἦτορ.
Οὐκ ἔτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον.

i. e. *Neve malis jam præteritis animum excruciaris.*
Quod semel est factum, fieri infectum haud queat unquam.

Eandem sententiam habet Pindarus Olympiorum hymno secundo:

Τῶν δὲ πεπραγμένων
Ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
Ἀποίητον οὐδ' ἂν
Χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
Δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

i. e. *Eorum, quæ facta sunt, sive jure, sive præter jus, nihil ut sit infectum, nec tempus quidem efficere possit opere perfecto.*

LXXIII. *Justitia in se virtutem complectitur omnem.*

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστιν.

i. e. *Justitia in se virtutem complectitur omnem.*

Aristoteles quum alias, tum libro Moralium Nicomachiorum quinto, versum hunc ut proverbialem refert. Exstat autem in Elegiis Theognidis. Chæremon *bonorum omnium summam prudentiæ* tribuit. Cujus hic versiculus citatur à Græcis:

Ὁ γὰρ φρονῶν εὖ πάντα συλλαβὼν ἔχει.

i. e. *Cuncta universim, qui sapit recte, obtinet.*

A Et Socrates putavit, *omnes virtutes esse scientiam:* id Aristoteles ita discutit, ut fateatur esse verum, *nullam virtutem esse absque prudentia*, neget tamen omnem virtutem esse prudentiam, quum sint habitus distincti. Sed *Justitia* frequenter accipitur non pro specie, sed pro genere: quemadmodum & in Sacris Literis justus dicitur, qui caret omni vitio.

LXXIV. *Mendacem memorem esse oportet.*

Quintilianus Institutionum Oratoriarum libro quarto, sententiam hanc proverbii vice citat; *Mendacem memorem esse oportere.* Item Apulejus in Apologia Magiæ secunda: *Sæpe*, inquit, *audivi, non de nihilo dici:*

B *Mendacem memorem esse oportere.* Divus Hieronymus: *Oblitus veteris proverbii: Mendaces memores esse oportere.* Satis liquet adagii sensus, nempe perdifficile esse, ut, qui mentitur, semper sibi constet, nisi sit summa memoria. Est autem fictarum rerum memoria non paulo difficilior, quam verarum. Proinde plerumque deprehenduntur hoc pacto mendaciorum architecti, dum obliti, quæ prius dixerint, diversa à superioribus loquuntur. Sic deprehenditur apud Terentium Davus; sic Psyches Apulejanæ commentum à sororibus sentitur.

LXXV. *Malus cum malo colliquescit voluptate.*

Κακὸς κακῷ γὰρ συντήκετ' ἡδονῇ.

C i. e. *Etenim improbo vir est voluptati improbus.*

Refertur ab Aristotele inter similitudinis adagia, libro Moralium Eudemiorum septimo: *Malus malo jucundus ob vitiorum commercium & societatem.* Juvenalis item:

Magna inter molles concordia. ——

Ab eodem in Magnis Moralibus adducitur ex Euripide. Æschines adversus Timarchum citat ex Euripidis Phœnice eandem sententiam:

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

i. e. *At cum malis quicunque gaudet vivere,*

D *Nunquam rogavi, novi eum, quod talis est,*
Cujusmodi sunt, queis amat convivere.

LXXVI. *Amicitia stabilium, felicitas temperantium.*

Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo, sententiam hanc velut è medio sumptam refert: *Amicitiam esse stabilium, & felicitatem eorum, qui sua sorte contenti sunt.* Ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐτάρκων. Amicitia virtute, non pecuniis aut forma conciliandа est. Etenim si rebus caducis concilietur, caduca sit & ipsa necesse est. Nihil autem in rebus humanis stabile, præter unam virtutem, quæ sola fortunæ ludibriis obnoxia non est. Deinde feli-

E citas hominis non est in facultatibus sita, quæ cupiditatem animi non explent, sed irritant, verum in hoc, ut suam quisque fortunam boni consulat. Aristoteles lib. Rhetoricorum 2. pro exemplo sententiæ simplicis ac dilucidæ, si quis inspiciat, ponit hunc versiculum:

Οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

i. e. *Haud quisquam amator est, ni amarit jugiter.*

Huic adstipulatur illud Senecæ: *Amicitia, quæ desinere potuit, nunquam vera fuit.*

LXXVII. *Leonis catulum ne alas.*

Æschyli sententia proverbialis refertur apud Aristophanem in Ranis:

Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν,
Μάλιστα δὲ λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν,

F Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις, τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν.

i. e. Catulum ne alas leonis *in republica,*
Ac maxime ipsum ne leonem alas ibi,
Quod si quis alitus, obsequendum moribus.

Refert hunc locum Valerius Maximus lib. 7. capite de Sapienter Dictis. Admonet ænigma, non esse fovendam potentiam, quæ leges possit opprimere: quod si forte talis quispiam exstiterit, non esse è Rep. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno Rep. malo devincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus.

A LXXVIII. *Qui bene conjicet hunc vatem.*

M. Tullius in opere De Divinatione lib. II. scribit Græcum versiculum vulgo jactatum exstare in hanc sententiam: *Qui bene conjiciet, vatem hunc perhibeto optimum.* Citat autem eum versiculum Plutarchus in libello De Responsis Pythiæ: Ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς, ὃν ἄριστον μάντιν ἀνηγόρευκεν ἡ παροιμία. i.e. *Bene conjectans, quem optimum vatem appellavit proverbium.* Quanquam hic in Plutarcho locus mutilus erat & lacer. Attamen colligi potest carmen hujusmodi fuisse:

Μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

Atque ita citat ex Euripide in libro De Defectis Oraculis. Citat & M. Tullius libro ad Atticum 7. *A te,* inquit, *exspecto futura* μάντις γ' ἄριστος. Huc allusit
B Theocritus in Piscatoribus, si modo Theocriti sunt illa:

——— ——— ——— Οὗτος ἄριστος.
Ἔστιν ὀνειροκρίτας ὁ διδάσκαλός ἐστι παρ' ᾧ νοῦς.
——— ——— ——— *Nemo*

i.e. *Somnia conjectat melius, quam mente magistra*
Qui regitur. ——— ——— ———

Admonet adagium, futurorum præscientiam non è sortibus aut auguriis petendam esse, sed à prudentia. Siquidem qui prudentia sit præditus, is ex præteritorum, præsentiumque conjecturis facile prospiciet, quid sit e-
C venturum. Proinde non injuria scripsit Aristoteles libro Moralium Eudemiorum septimo: Φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν, καὶ μόνων. i.e. *Prudentium atque sapientium hominum celerem esse divinationem, & horum tantum.* Utinam hanc divinandi rationem amplecterentur principes, quorum hodie bona pars à prognostis & astrologis pendet, hominum genere, ut nunc sunt plerique, vano pariter ac seditioso, & Reip. pestilente.

LXXIX. *Pannus lacer.*

Hominem jam fastiditum & rejectum, ῥάκος πολυσχιδὲς appellant Græci, i.e. *Pannum undique lacerum.* Sumpta metaphora à veste longo usu detrita, atque ob id rejecta, cum nova fuerit in precio. Sic autem quidam amicis utuntur uti vestibus: dum usui sunt ac vi-
D gent, amplectuntur, curant, ostentant: simul atque vel ætate defecti sunt, vel alioquin utiles esse desierunt, negligunt ac rejiciunt. Lucianus: Ἄχρι δή σε τὸ τοῦ λόγου τοῦτο ῥάκος πολυσχιδὲς ἐργασάμενος, ἐξέωσε. i.e. *Donec ubi te jam juxta id, quod dici solet,* pannum *undique* lacerum *reddiderit, expulerit.* Idem in eodem dialogo, nempe De Mercede Servientibus, similitudinem adfert de novis calceis, qui tantisper in precio sunt, dum novi nitent, iidem, ubi luto sorduerunt, in angulum abjiciuntur aliquo, atque ibi nullo curante, situ cimicibusque opplentur. Solon eos, qui exercerentur ad Olympiaca certamina, primum dicebat esse sumptuosos, & ob id Reip. graves, ubi vicissent, ob fastum
E esse detrimento civitati, postremo quum senuissent, jam prorsus esse inutiles. Ad id exprimendum Laertius citat versiculum Euripidis:

Τρίβωνες ἐκλιπόντες οἴχονται κρόκας.

i.e. *Filis solutis lacera pereunt pallia.*

LXXX. *Metum inanem metuisti.*

Ἀδεὲς δέδιας δέος. i.e. *Inanem metuis metum.* Ubi quis formidat in re tuta. Virgilius:

Omnia tuta timens. ——— ———

Inest autem in ipsa Græcanici dicti figura proverbiale quiddam propter ἀντίθεσιν. Velut in his quoque: Ἄδωρα δῶρα, δεσμὸς ἄδεσμος, παρθένος ἀπάρθενος, νύμφη
F ἄνυμφος, κῆπος ἄκηπος, atque id genus aliis, de quibus jam non semel admonuimus. Græci dicunt μορμολύττειν, nam μορμολύκειον Græcis persona est, larvæ aut malo genio similis, qua pueros territant quidam. Basilius Athanasio: ἦ κομιδῆ γὰρ παῖς ἦν τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια δεδοικώς. i.e. *Sane vehementer essem puer, si talibus terriculamentis expavescerem.* Refertur adagium in Collectaneis Plutarchi, si modo titulo est habenda fides.

LXXXI. *Sycophanta.*

Συκοφάντης. i.e. *Sycophanta* cognomen, vulgo probri loco tribuebatur. Aristophanes in Pluto:

Ὡς σοβαρὸς, ὦ δαίμονες, εἰσελήλυθεν
Ὁ συκοφάντης. ——— ——— ———

i.e. *Vultu ut severo ingressus est, ô dii boni,*
Hic sycophanta. ——— ——— ———

Convicium proverbiale in calumniatores, & quamvis pusilla de causa litem moventes. Inde natum arbitrantur, quod olim apud Atticos fici essent in precio, multarenturque ii, qui eas furto tollerent. Hos qui observabant, aut deferebant, *Sycophantæ* vocari cœpti, ludibrii causa. Quos eosdem φιλοσυκοφάντας, συκοθίνας, συκηρούς, συκολόγους, φιλοσύκους, συκείδεις, καὶ συκόπαιδας vocabant. i.e. ut sententiam magis, quam verba reddam: *De ficis calumniantes, ficis viventes, ficorum custodes, ficos numerantes, ficorum studiosos, ficosos, ficis puerorum instar gaudentes.* Plutarchus in commentario De Curiositate ostendit, hoc cognominis hinc natum, quod cum lege cautum esset, ne quis Athenis ficos efferret, quidam observatos nonnullos, qui furtim exportabant, detulerunt. Hinc populari joco *sycophantæ* vocati παρὰ τὸ σῦκα φαίνειν. i.e. *quod ficos proderent.* Hujus rei meminit & in vita Solonis. Festus Pompejus ostendit apud Athenienses pœnam capitis constitutam iis, qui ficos furto tollerent. Idem affirmat Athenæus lib. Dipnosophistarum III. addens eum locum, ubi primum ficus reperta fuit, Ἱερὰν συκῆν. i.e. *Sacram ficum* vocatam ab Atticis. Est autem sycophantarum genus, quod non solum defert dicta factaque hominum, verumetiam hominum somnia, cujusmodi delatoribus aurem patulam præbuit Constantius, ut prodit Ammianus lib. XV. Præcipue vero indulsit Mercurio cuidam, qui vulgo ob id Mercurius somniorum est dictus, quod se specie familiaritatis conviviis admisceret, & si quis nocturnum visum effutisset, depravata narratione ad principem deferebat: adeo ut vix quisquam apud ignotos auderet fateri se dormisse, ac docti nonnulli sortem suam deplorarent, quod apud Atlanteos nati non essent, ubi negant videri somnia; quod fatetur & Stephanus in dictione Atlantes. Observatorum somniorum Græci vocant ὀνειροπόλους, interpretes ὀνειροπόλους sive ὀνειροκρίτας, qui terrentur ὀνειροπλήκτους.

LXXXII. *Multis parasangis precurrere.*

Πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμών. i.e. *Multis parasangis precurrere,* dicitur, qui longo intervallo præcedit, multisque partibus superior est. Est apud Athenæum libro Dipnosophistarum tertio: Πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμόντας τὸν Σικελιώτην Διονύσιον. i.e. *Multis parasangis superantes Siculum illum Dionysium.* Id quo magis ad animi res transferetur, hoc erit venustius. Parasangam autem Persæ triginta stadiorum spacium vocant, ut locis aliquot indicat Herodotus: qua voce usus est Lucianus in Icaromenippo, quem dialogum nos olim latinitate donavimus.

LXXXIII. *Putre salsamentum amat origanum.*

Clearchus apud Athenæum libro tertio:

Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ.

i.e. *Putrida salsamenta amant origanum.*

Origanum autem herba est acri succo, qualis & Thymbra. Quin & hodie frugi patres familias carnibus jam obolentibus addunt acetum origani loco, ne sentiatur putris odor. Apte dicetur de re per se parum honesta, aut jucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Qui mos etiam hodie sordidis. ut piscibus supputribus, ne quid offendat edentes putor, acida admisceant. Veritas per se placet, honesta per se decent. Falsa fucis, turpia phaleris indigent, h.e. *putre salsamentum origano.*

LXXXIV. *Voracior purpura.*

Athenæus libro tertio Dipnosophistarum ex Apollodoro hujusmodi quoddam refert proverbium: Λιχνότερος τῶν πορφυρῶν. i.e. *Edaciora purpuris:* idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit velut ad sese rapit, suoque colore res vicinas inficit additque lucem: vel ab animante ipso, quod, quicquid nactum fuerit, retinet ac devorat. Utrumque propemodum licet è Plinii verbis colligere. Siquidem libro

libro nono, capite trigesimo sexto, de colore scribit in hunc modum: *Sed purpura florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus, liquoris hic est minimi in candida vena. Unde preciosus bibitur nigrantis rosa colore sublucens, reliquum corpus sterile.* Ac paulo post: *Hinc*, aut, ut alii legunt, *huic*, *fasces securesque Romana viam faciunt. Idemque pro majestate in pueritia est: distinguit ab equite curiam. Diis advocatur placandis, omnemque vestem illuminat, in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpura sit insania.* De *voracitate* mox hæc subjicit. *Lingua purpura longitudine digitali, qua pascitur devorando reliqua conchilia. Tanta duritia aculeo est.* Conveniet in edaces, aut in eos, qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accommodabitur ad reges δημοβόρους, aut advocatos, qui purpurati omnia convertunt in fiscum suum, & quocunque se conferunt, abradunt aliquid. Tale quiddam cogitasse videntur Poetæ, qui Midam finxerunt contactu corporis omnia vertentem in aurum.

LXXXV. *Tarichus assus est simul atque viderit ignem.*

Τάριχος ὀπτὸς ἅμ' ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ.

i. e. *Tarichus assus mox ut ignem viderit.*

Athenæus libro tertio, proverbii loco citat. Est autem *Tarichus* piscis salsus, de quo nonnulla in proverbio: *Si non assunt carnes.* Opinor idem esse cum illo: ἀφύα εἰς τὸ πῦρ. Quod ante jam exposuimus in proverbio: *Aphya in ignem.* Eodem in loco refert & hunc versum ceu proverbialem:

Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος, ὧν περ ἄξιος.

i. e. *Tarichus haud laturus est, queis dignus est.*

LXXXVI. *Non sunt amici, amici qui degunt procul.*

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶν φίλοι.

i. e. *Haud est amicus, amicus absit si procul.*

Hanc parœmiam recenset Athenæus lib. Dipnosoph. quarto, eamque omnium μισανθρωποτάτην, i. e. *inhumanissimam* vocat, videlicet quod absentium amicorum memoriam obliterare videatur. Est omnino ex amicis, qui adsunt, uberior amicitiæ fructus, propter officia mutua, consuetudinemque quotidianam. Præterea vulgo fit, ut simul atque è conspectu necessariorum sejuncti sumus, nescio quo modo obrepat oblivio quædam familiarium, ut id jam omnibus in ore sit, qui semotus sit ab oculis, eundem ab animo quoque semotum esse. Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum 8. fatetur locorum sejunctionem non dirimere quidem amicitiam, sed tamen officia interrumpere. Et quoniam

Vulgus amicitias utilitate probat,

sublatis officiis velut alumnis amicitiæ, emoritur & amicitia. Proinde Hesiodus, vicinos potissimum ad convivium vocandos esse monet:

Καλεῖν, inquiens, ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει,

Fatentur & Hebræorum proverbia, *potius esse, amicum habere vicinum, quam fratrem, qui procul absit.* Terentianus item Chremes in propinqua amicitiæ parte ponit vicinitatem. Nec abludit hinc Propertius libro tertio:

Quantum oculis animo, tam procul ibit amor.

Quanquam equidem non video, quamobrem Athenæo videatur adagium hoc usque adeo ab humanitate alienum. Quandoquidem, ut opinor, non tam docet, quid nobis faciundum sit, quam admonet, quid vulgo factitetur. Quotum autem quemque reperias amicum tam certum, qui si absis, non sui dissimilis esse incipiat? Proinde proverbio hoc veluti Delphico gladio utro libet pacto utaris licebit: ut intelligas, aut non esse fidendum amicis, qui longo locorum intervallo sejuncti sunt: aut non esse colendos amicos longinque dissitos, unde non queas multum sentire commoditatis, sed hos potius, quibus præsens præsentibus fruare.

LXXXVII. *Persæpe sacra haud sacrificata devorat.*

Ἄθυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει.

i. e. *Persæpe sacra haud immolata devorat.*

Senarius est apud Athenæum lib. 4. Simonidis in mulierem quandam male moratam & avidam in conviviis. Concinne dicetur in eos, qui ventris impulsu statim ad devorandas epulas irrumpunt, non exspectatis ceremoniis & elegantiolis illis, quibus civiles utuntur inituri convivium, puta, ut imprecationibus quibusdam piis consecretur cibus: deinde de accubitus ordine urbana quædam adhibeatur cunctatio: præterea ne statim appositis escis ungues injiciamus. Neque intempestiviter dicetur in eos, qui non exspectata juris ratione hæreditatem invadunt, & aliena per vim occupant. Dictum à victimis, quas fas non erat contingere, nisi mysteriis peractis. Et Plato vult etiam in conviviis prælibari Diis, & mensam rem sacram existimavit antiquitas, teste Plutarcho: unde fit, ut his etiam temporibus nefas putent, ἀνίπτοις χερσὶν, i. e. *Illotis manibus* accedere. Licet hujusmodi cærimonias neglexerit Christus præ iis, quæ unice ad rem nostram pertinent.

LXXXVIII. *Chius dominum emit.*

Χῖος δεσπότην ὠνήσατο. i. e. *Chius dominum mercatus est.* In eos quadrabit, qui sibi ipsi malum arcessunt. Usus est hoc adagio Eupolis in Amicis, Athenæo teste, lib. Dipnosophistarum 6. Natum ait inde, quod cum Chii primi servis mercenariis instituissent uti, postea subacti à Mithridate Cappadoce, propriis servis vincti sunt traditi, ut in Colchorum regionem deportarentur, idque illis aliquando eventurum Oraculum prædixerat. Hujus Historiæ auctores citat Nicolaum Peripateticum, & Possidonium Stoicum. Nec Stephanus tacuit, hanc gentem primum usam famulis θεράπουσι, quemadmodum Lacedæmonii utebantur, quos vocabant Εἵλωτας, i. e. *captivos.* Sicyonii quos dicebant, κορυνηφόρους, i. e. *clavigeros*, à clava. Itali Pelasgis. Cretes, quos appellant δμώτας. Est autem χῖος clarissima Ionum insula, habens ejusdem nominis civitatem. Possessivum circumflexe scribitur χῖος.

LXXXIX. *Anima & vita.*

Ζωὴ καὶ ψυχή, i. e. *Anima & vita.* De re supra modum suavi. Proverbium natum in cubilibus, atque inde deductum in communem sermonem. Videtur autem peculiare fuisse mulieribus. Juvenalis:

Ζωὴ καὶ ψυχή, *modo sub lodice relictis*
Uteris in turba. —— ——

Item Martialis Epigrammatum libro decimo in Læliam:

Ζωὴ καὶ ψυχή, *lascivum congeris usque*
Pro! pudor Hersilia civis & Ægeria.

Huc respexit Juvenalis, quum ait:

Concumbunt Græce. —— ——

Hesiodus pecuniam, *animam* mortalibus esse dicit:

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

i. e. *Pecunia enim anima est miseris mortalibus.*

Et Aristoteles pecunias velut alteram hominis animam esse scripsit. Nihil autem est vita, neque jucundius, neque carius.

XC. *Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.*

Virgilius in Pharmaceutria:

Credimus, an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Servius proverbialiter admonet dictum à Poeta. Nam quod quisque sperat, facile credit. Et:

—— *Tarde, quæ credita lædunt,*
Credimus. —— ——

Ut ait Ovidius. Metus autem & spes, ut eleganter & vere scripsit Lucianus in Pseudomante, divinationem & auguria repererunt. Qui impense cupiunt, suis votis undecunque blandiuntur, & quidvis in omen optati eventus trahunt. Rursum, qui misere metuunt, quavis ex re solatium formidinis aucupantur. Non usquequaque discrepat ab hoc Terentianum illud: *Mihi non fit verisimile.* Atqui ipsis commentum placet. Non videtur alienum ab hac forma Theocriticum illud:

Πᾶσαι κύνες ἄρτους μαντεύονται, ἰχθύα κἠγών.

i. e. *Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.*

Qui suis votis blandiuntur, ii Græcis dicuntur ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν. i. e. *sibi ipsis sua interpretari somnia*, quod omnia rapiunt in alimentum spei suæ.

XCI. *Polypi.*

A *Polypi* proverbio dicebantur olim, vel stupidi stolidique, vel rapaces, & uncis unguibus homines. Siquidem ob eam causam Polypo stultitiam tribuunt, quod ad manum captantis ultro movetur, nec aliter capitur, nisi quod non cedat, auctore Athenæo. Adscribitur autem rapacitas tenacitasque, quod quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. Plautus in Aulularia: *Ego istos novi* polypos, *qui, ubi quicquid tetigerint, tenent.* Nihil autem vetabit, quo minus *polypos* appellemus eos, qui semet in omnem habitum vertunt omnibus assentantes. Quos eleganter notat Phocylides:

B Μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων.
Μηδ' ὡς πετροφυὴς Πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου.

i. e. *Pectore neve aliud celes, aliudque loquare.*
Proque loco variere, petris uti Polypus *hærens.*

Jon apud Athenæum libro septimo:

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χροός.

i. e. *Odi colore subinde vario Polypum.*

Huc pertinet quod admonet Plautus, ut qui sapit, bonus sit bonis, malus malis. Hoc nomine laudat Pindarus in Nemeis hymno quarto quendam: Μαλθακὰ μὲν φρονέων δίλοις, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος. i. e. *Mollis erga bonos, asper vero insidiator erga molestos adversarios.* Non abludit hinc, quod ibidem habetur hymno tertio:

C Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνήρ, τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. i. e. *Inter pueros teneros puer, inter viros autem vir, tertia inter seniores pars, quodque ut habemus mortale genus.* Laudat Pindarus hominem omnium moribus & ætatibus sese attemperantem. Eodem titulo laudat quempiam in Pythiis hymno octavo: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. i. e. *Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem.* Rursum ejusdem operis hymno quarto: Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. i. e. *Nam ille inter pueros juvenis, in conciliis vero senex.* Idem ejusdem operis hymno secundo: φίλον εἴη φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς

D ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι. i. e. *Amicum contingat amare: cæterum adversus inimicum tamquam inimicus, lupi more incurram, sive insidiabor.*

XCII. *Nullus malus magnus piscis.*

Οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς.

i. e. *Nullus malus magnus piscis.*

Ænigma proverbiale, dici solitum in homines prægrandi quidem corpore, cæterum ingenio nullo. Clearchus in commentario De Proverbiis apud Athenæum lib. VIII hinc ortum scripsit: *Stratonicus citharœdus cum Porpin vidisset Rhodium citharœdum ingenti corporis mole, verum arte non perinde magnum, percunctantibus quibusdam, quis nam is esset? hunc ad modum respondit,* οὐδείς, κακός, μέγας, ἰχθύς, *ancipiti dicto significans illum, nul-*

E *lum.* i. e. *nullius esse precii, malum & improbum, magnum corpore, denique piscem, quia mutus esset & infacundus, ac male canorus.* Theophrastus De Risu, fatetur dictum quidem esse à Stratonico, sed non in Porpin, verum in Simylam histrionem: μέγας, οὐδείς, σαπρός, ἰχθύς. i. e. *Nullus, magnus, putris, piscis.* Sed elegantius quod retulit Clearchus, propter amphibologiam non invenustam. Aristoteles in eodem mox loco apud Athenæum super hoc adagio fabulam hujusmodi refert, in Repub. Naxiorum: *Apud Naxios, locupletes quidem plerique urbem habitabant, cæteri vero sparsi per vicos agebant. In quodam itaque vico, cui nomen Lest..da, Telegoras habitabat prædives ac nobilis, multa-*

F *que apud plebem auctoritatis, cui cum alii complures honores habebantur, tum præcipue muneribus quotidianis civium honorabatur, adeo ut qui vendebant, si quis minoris liceretur, quam vellent, dicere soliti sint, se malle dono dare Telegoræ, quam tanti vendere. Quidam igitur adolescentes cum piscem ingentem licitarentur, ac piscator ex more diceret: se malle Telegoræ dono mittere, quam tanti vendere, moleste ferentes eadem audire toties, simulata benevolentia ad Telegoram adduxerunt emptum piscem. Quem cum ille libenter accepisset, tum ipsum adorti sunt, tum filias jam nubiles constuprarunt. Quod factum, indigne ferentes Naxii, arreptis armis invadere conati sunt adolescentes: tantaque hinc orta seditio, ut Lygdamis hujus tumultus præfectus, post, arrepta tyrannide, patriam oppresserit.* Hactenus Aristoteles. At hæc non video quid ad proverbium faciant, nisi duo faciamus proverbia, quorum hoc posterius sic efferatur, *Citius Telegoræ donarim, quam tanti vendam.* Nam Athenæus indicat Aristotelem de proverbio disseruisse. Videtur esse senarius, sed inverso dictionum ordine perturbatus. Constabit si legas:

Οὐδεὶς μέγας ἰχθὺς κακός.

XCIII. *E squilla non nascitur rosa.*

Proverbiali figura dixit Theognis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐθ' ὑάκινθος·
Οὔτε ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλεύθερον.

i. e. Non *etenim* è squilla rosa nascitur, *aut hyacinthus.*
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet adagium, è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis:

Neque imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Venustius erit, si ad indocti doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutricii improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. i. e. *Mali corvi, malum ovum.*

Et:

Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

i. e. *Prolem probam haud pater progignet improbus.*

Est autem *Scilla* herbæ genus non dissimilis aloë, de qua multa Plinius diversis locis.

XCIV. *Non omnia possumus omnes.*

——— *Non omnia possumus omnes,*

Apud Virgilium in Pharmaceutria. Proverbialis sententia, qua vix tritiorem aliam reperies. Sumpta videtur ex Homero, apud quem Iliados N. Polydamas sic alloquitur Hectorem:

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν,
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι.

i. e. *Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.*
Namque aliis divi bello pollere dederunt,
Huic saltandi artem, voce huic citharaque canendi.
Rursum alii insevit sagax in pectore magnus
Juppiter ingenium, at multis est utilis ille.

Item Odyssea Θ:

Οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
Ἀνδράσιν, οὔτε φυήν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.
Ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ,
Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει. ———

i. e. *Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusvis,*
Seu formam, sive ingenium, viresve loquendi.
Est etenim informis species cui contigit, at qui
Lingua dote Deus pensat dispendia formæ.

Euripides in Rheso:

Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάνθ' ἐπίστασθαι βροτῶν
Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας.

i. e *Ut cuncta norit, nemini mortalium*
Datum est, at alia dos adest alii viro.

Eodem pertinet quod scribit Theognis:

Παῦροι ἀνθρώπων ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ,
Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν.

i. e. *Sunt pauci, quibus isdem & virtus suppetit & res.*
Felix cui simul hæc sunt data sorte Deum.

Titus Livius libro 22: *Non omnia eidem Dii dederunt. Vincere scis Hannibal, victoria uti nescis.* Videtur Livius retulisse illud ex Iliados Ψ:

——— Οὐδ' ἄρα πως ἦν,
Ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.

i. e. ——— *Haud illud contigit unquam, ut*
Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis:

Τίχ-

Τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι.

i. e. *Artes aliis aliæ.*

Interpres ostendit, illud Atticis proverbii loco dictum fuisse:

Ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτεχνήσεις.

i. e. *Aliæ aliorum inventiones.*

Idem alibi:

Φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τὰν, τὰν δὲ ἄλλοι.
Τυχεῖν δ' ἓν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν.

i. e. *Natura differimus, vitam sortientes, hic hanc, illam alii. Porro fieri non potest, ut omnis felicitas uni contingat.*

Idem Olympiorum hymno primo:

Ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι.

i. e. *In aliis alii magni sunt.*

Idem expressius Encomio octavo:

Ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλον ἔβαν
Ἀγαθῶν πολλαὶ δ' ὁδοὶ
Σὺν θεοῖς εὐπραγίας.

i. e. *Alia ad alium venerunt bona, sed Diis faventibus multæ sunt viæ felicitatis.* Rursus ejusdem tituli hymno nono:

—— ἐν τι γὰρ ἄλλαι
Ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
Μία δ' ἅπαντας ἄμμε θρέψει
Μελέτα. ——

i. e. *Sunt enim aliæ viæ aliis efficaciores, sed non omnes nos alet unum studium.*

XCV. *Multæ manus onus levius reddunt.*

Vulgo circumfertur adagium, *Multis manibus onus reddi levius.* Quo significant etiam difficilia facile confici, si quis non ipse solus negocium aggrediatur, sed in plures adjutores & auxiliares partiatur. Sumptum est à tollendis oneribus. Videtur autem ea sententia ab ipsa usque antiquitate in nostram ætatem demanasse. Legimus enim apud Hesiodum in opere, cui titulus, Ἔργα καὶ Ἡμέραι:

Πλείων καὶ πλεόνων μελέτη. ——

i. e. *Plus potest & plurium industria.*

Item Homerus Iliados Μ:

Ἀλλ' ἐπομαρτεῖτον· πλεόνων δέ τοι ἔργον ἄμεινον.

i. e. *Adsitis comites: multorum industria namque*
Plus pollet, quam paucorum.

Ad hoc respexit Euripides in Phœnissis:

Εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ.

i. e. *Vir unus autem nemo cuncta dispicit.*

Rursum in Heraclidis:

Μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.

i. e. *Invalida pugna est unica tantum manus.*

Eodem pertinet, quod alibi retulimus: Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ. i. e. *Unus vir, nullus vir.*

XCVI. *Proprii nominis oblivisci.*

Proverbialis hyperbole *Proprii nominis oblivisci*, in hominem supra modum obliviosum. Lucianus in Toxaride: Θᾶττον γοῦν τοὔνομα ἕκαστος αὐτῶν ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρός. i. e. *Itaque citius fieret, ut patris sui nomen oblivisceretur quisque.*

Ovidius:

Nominis ante mei veniant oblivia nobis.

Usurpatur & à divo Hieronymo in Epistola quadam. Plinius libro Historiæ Mundi septimo, inter ademptæ memoriæ exempla commemorat & Corvinum Messalam Oratorem, qui *nominis* etiam *proprii* fuerit *oblitus*: Quum id defunctis etiam agnosci creditum sit aliquandiu. Atque hinc mos priscis, priusquam rogo imponerent cadavera, nomen proprium inclamandi.

XCVII. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*

Terentius in Eunucho: *Verbum hercle hoc verum est, Sine Cerere & Libero friget Venus.* Dicuntur hæc sub persona Chremetis adolescentis rustici, qui sobrius oderat meretrices, post idem potus non abhorret. Cibus enim & potus irritamenta sunt libidinis. Eleganter autem Cererem pro cibo, Bacchum pro vino, Venerem pro libidine dixit, continenter in figura persistens. Nam illud ipsum verbum *friget*, metaphoram habet, quam Donatus à picatione vasorum mutuo sumptam autumat,

A quod frigida pix non adhæreat. Frigida profecto nimiumque affectata interpretatio, quod quidem tanti viri pace dixerim, si modo illius est interpretamentum. Ardent amantes, & frigent quæ languent. Horatius:

Non enim posthac alia calebo
Fœmina. —— ——

Et frigent in uxores mariti, qui non admodum amant. Divus Hieronymus Terentianam sententiam crassiore Minerva explicans: *Distento ventre distenduntur ea, quæ ventri adhærent; significamus libidinem esse gastrimargiæ comitem.* Peculariter autem vinum irritat libidinem. Ideoque Paulinæ literæ vetant, ne vino inebriemur, quod in eo sita sit libido. Euripides:

B Οἴνου δὲ μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν Κύπρις.

i. e. *Absente vino, nulla tunc adest Venus.*

In Græcorum collectancis ita lego:

Νεκρὸν Ἀφροδίτη Διονύσου δίχα καὶ Δήμητρος.

i. e. *Mortua res Venus sine Baccho & Cerere.*

Cynicus apud Athenæum libro Dipnosophistarum sexto, refert eandem sententiam his fere verbis:

Ἐν τῇ κενῇ γὰρ γαστρὶ τῶν καλῶν ἔρως
Οὐκ ἔστι. Πεινῶσιν γὰρ ἡ Κύπρις πικρά.

i. e. *Nam ventri inani non inest formarum amor.*
Amara Venus est, dira quos premit fames.

Ac mox subjicit carmen Euripides, quod ille mutuatus

C sit ab Achæo Satyrico:

Ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ.

i. e. *Saturno Venus adest, famelico nequaquam adest.*

Athenæus lib. Dipnosophistarum 1. distichon adducit eandem complectens sententiam:

Ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις, ἐν δὲ τοῖς κακῶς
Πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν Ἀφροδίτη βροτοῖς.

i. e. *Saturis Venus adest, cæterum infelicibus*
Miserisque nulla adest Venus mortalibus.

Apud hunc ipsum lib. 10. Aristophanes vinum, *lac Veneris*, appellat, quod alat libidinem:

Ἡδύς τε πίνειν οἶνος, Ἀφροδίτης γάλα.

i. e. *Vinum bibenti suave, lac Cypriæ Deæ.*

D Huc pertinet Epigramma, quod fertur incerto auctore:

Ἔρωτα παύει λιμός, εἰ δὲ μὴ, χρόνος,
Ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
Θεραπεία σοὶ τὸ λοιπὸν ἠρτήσθω βρόχος.

i. e. *Fames amorem sedat, id si sit minus,*
Tempus medetur, sin nec ista extinguere
Flammam queant, tum restat, ut funem pares.

Idem intelligi voluit Apulejus, cum Veneri ebriam affingit, cum interim esuriat Psyche. Quanquam Aristoteles indicat, immodicam vini potionem inutiles reddere ad coitum. Nam dilui vim feminalem, atque ob eam causam Alexandrum Magnum in Venerem parum fuisse strenuum, quod esset vinosus. Idque Theophra-

E stum dixisse narrat Athenæus.

XCVIII. *Naviges in Massiliam.*

Πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν. Scribit Athenæus libro duodecimo, Massilienses usque adeo deliciis effœminatos olim fuisse, ut proverbio dici consueverit: Πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν. i. e. *Naviges in Massiliam.* Non explicat quidem ille proverbii sensum, sed facile conjicitur, in molles & moribus cultuque parum virili torqueri debere. Plautus in Casina: *Ubi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?* Tametsi, quod ait Plautus, mihi potius referendum videtur ad severitatem vitæ: quemadmodum Plutarchus in vita Agesilai docet, *Spartanam disciplinam* appellatam, severam minimeque de-

F liciis indulgentem. Nam non alia gens laudatior quam Massiliensium, si Ciceroni credimus, sique vera memorat Valerius Maximus libro secundo, capite De Institutis, multa commemorans de disciplina ejus civitatis, quæ nec mimos ullos in scenam admiserit, ne parum pudicis fabularum argumentis civium mores inficerentur, nec eos, qui religionis prætextu vitam inertem & ociosam sectarentur, intra portas receperit. Aliaque id genus de Massiliensium severitate referuntur apud auctores, ut appareat Athenæum non de Gallica Massilia, sed de Libyca loqui, cujus meminit Virgilius quarto Æneidos libro:

Hic mihi Massylæ gentis monstrata Sacerdos.

Quo quidem ex loco conjecturam facere licet, Massylos maleficiis olim infames fuisse, quemadmodum & Thessalos. Cæterum quoniam apud Athenæum Massalia est, non Massylia, fieri potest, ut nec sit Massilia, quæ est Galliæ Narbonensis, nec Massylia Maurorum, sed tertia quæpiam. Licet hanc nominum differentiam interdum confundant Græci scriptores. Stephanus indicat, hoc nomine fuisse civitatem Ligusticæ, Phocensium coloniam, auctore Hecatæo: Timæum vero illud addere, quum nauclerus adnavigasset, viso piscatori projecto in terram fune, dixisse, *alliga rudentem.* Et hinc loco nomen inditum Massalia. Μᾶσαι enim Æolibus est, quod alii dicunt δῆσαι, ἁλιεὺς *piscator:* ex μᾶσαι igitur & ἁλιεὺς dicta *Massilia.*

XCIX. *Naviges Trœzenem.*

Πλεύσειας Τροιζῆνα. i. e. *Naviges Trœzenem.* Eustathius enarrans secundum Homericæ Iliados librum ait, dici solitum in eos, qui cum mento imberbi essent, tamen appostitiis pilis barbam virilem mentirentur. Addit inde natum, quod Trœzenis portus quispiam vulgo celebratus sit nomine Barba. Est autem alter Trœzen in Massilia.

C. *Attica bellaria.*

Πέμματ᾽ Ἀττικά. i. e. *Bellaria Attica.* De lautitiis & cupediis. Transferri potest ad rem quamcunque majorem in modum suavem ac jucundam. Plato Politiæ suæ libro tertio: Ψέγεις καὶ Ἀττικῶν πεμμάτων τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας. i. e. *Damnas & Attica bellaria, quæ videntur ad lautitias pertinere.*

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA IV.

I. *Nemo bene merito bovem immolavit, præter Pyrrhiam.*

Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν, ἀλλ᾽ ἢ Πυῤῥίας. i. e. *Nemo bovem immolavit bene merito, nisi Pyrrhias.* Hoc proverbio quondam utebantur, si quando quis exstitisset homo insigniter gratus, qui beneficium acceptum ampliter repensaret. Plutarchus in Quæstionibus Græcanicis, unde sit natum adagium, enarrat ad hunc modum: Navis quædam piratica appulit ad insulam Ithacensem, in qua forte fortuna senex quidam erat una cum cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidam Ithacensis, ut opinor, negociator, senem dato precio redemit à piratis, non ob id, quod eo sibi foret opus, sed partim quod misertum esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit autem una cum sene cados illos picarios, idque auctore sene. Deinde profectis piratis, quo Pyrrhiæ gratiam referret senex, quod non ob lucri cupiditatem, sed ob benevolentiam sese liberum fecisset, indicavit in cadis multam pecuniæ vim, pici admixtam, abditam esse. Qua reperta, cum Pyrrhias derepente dives esset redditus, cum magnifice collaudavit senis erga se gratitudinem, tum eidem bovem immolavit officii præmium. Atque hinc re jam pervulgata natum proverbium, de gratia prolixe relata. Veteres enim regale sacrum & magnificum, opiparumque convivium βουθυσίαν appellabant. Accommodabitur recte proverbium & in vulgatam mortalium ingratitudinem, adeo ut vix unum reperias, qui meminerit officii. Non abludit hinc exemplum Euangelicum, quo è decem lepra Christi beneficio liberatis, unus duntaxat reversus est, qui gratias egerit.

II. *Fumi umbra.*

Καπνοῦ σκιά. i. e. *Fumi umbra.* Proverbiali hyperbole id dixit antiquitas pro re quamlibet vili. Sophocles in Antigone:

Τὰ δ᾽ ἄλλα καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην.

i. e. *Reliqua fumi umbra non emerim.*

Cum omnis umbra res quædam est inanis, tum vero fumi umbram pene dixeris umbram umbræ. Extat & hoc apud Aristophanem. De hoc alias nonnihil attigimus.

III. *Vinum cadaver. Vinum sepulcrum.*

A Ἔμψυχος νεκρός. i. e. *Vinum cadaver.* Proverbiali figura dixit Sophocles in Antigone:

Οὐ τίθεμ᾽ ἐγὼ
Ζῆν τοῦτον, ἀλλ᾽ ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.

i. e. *Hunc ego vivere*
Haud arbitror, vivum at cadaver judico.

Refertur apud Athenæum libro duodecimo. Euripides in Æolo apud Stobæum:

Φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο πλὴν ὄχλος
Καὶ σχῆμ᾽ ὀνείρων δ᾽ ἕρπομεν μιμήματα.
Νοῦς δ᾽ οὐκ ἔνεστιν, οἰόμεσθα δ᾽ εὖ φρονεῖν.

i. e. *Heus heus vetustum ut recte habet proverbium,*
B *Nil aliud atque turba nos senes sumus,*
Umbraque, verum serpimus imitamina
Insomniorum, cæterum mens haud inest;
Quanquam videmur sapere nobis adprobe.

In eos dicetur, qui sic vivunt, ut nihil dignum vita agant. Lucianus senem decrepitum ἔμψυχόν τινα τάφον. i. e. *Vivum quoddam sepulcrum* appellat. Huc pertinet etiam illud Mimi cujusdam, Laberii, ni fallor, apud Gellium:

Similis sepulcris nil nisi nomen retineo.

IV. *Ex fronte perspicere.*

C *Ex fronte perspicere* dicimus, quod statim & velut ipso protinus occursu percipimus. Sumptum ab Physionomicis, qui se profitentur ex oris lineamentis, reliquaque corporis specie, ingenium hominis posse deprehendere. M. Tullius ad Antonium: *Non enim solum ex oratione, sed etiam* ex *vultu, & oculis, &* fronte, *ut ajunt, meum erga te amorem* perspicere *potuisses.* Id adagium etiam hodie vulgo tritissimum est. Q. Cicero ad fratrem De Petitione Consulatus, *frontem* appellat *animi januam: Cura,* inquit, *ut aditus ad te diurni atque nocturni pateant, neque foribus solum adium tuarum, sed etiam vultu &* fronte, *quæ est* animi janua. *Quæ si significat voluntatem abditam esse ac retrusam, parvi refert patere ostium.* Hæc Cicero. Unde & *vera fronte* fieri
D dicuntur, quæ fiunt ex animo. Interdum enim aliud frons loquitur, aliud celat animus. Allusit huc Aristophanes in Equitibus:

Ἐπίδηλον ἡμῖν τοῖς προσώποισιν ποιεῖν
Ἢν τοῖς ἔπεσι χαίρωσι καὶ τοῖς πράγμασιν.

i. e. *Nobis ut ipsis frontibus faciant palam*
An nostra dicta ac facta læti comprobent.

V. *Spem precio emere*

Est lucrum incertum, & in eventu situm, certo affectare damno. Terentius in Adelphis: *Ego spem precio non emo.* Hanc sententiam leno refert illi: *Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum.* Quadrabit
E potissimum in eos, qui spe rerum adducti maximarum, Principum favorem muneribus obsequiisque captant. Certe ætatis ac temporis impendio, quo non alius sumptus carior. Nam ii, quid aliud quam *spem precio emunt?* Figura mutuo sumpta videtur à quodam emptionis genere, in quo consuevit alea rei, non res emi. Veluti si quis retium jactum emat in piscando, aut missilium prædam in venatu, aut si quid aliud ejusmodi. Qua de re multa fit mentio in Pandectis lib. 18. Titulo de Contrahenda Emptione: veluti cum quis emit proventum agri in annum proximum, aut partum animantis, sive cum emitur captus piscium aut avium, aut etiam missilium, quam illi vocant aleam: in partu
F tamen non tenetur emptor, si nihil natum fuerit, nisi forte hoc per ipsum actum est, ne quid nasceretur: in alea tenetur, quoniam spes empta est: tantum in missilibus evictio rei captæ perimit ex empto actionem.

VI. *Cœlum territat.*

Proverbialis hyperbole apud Virgilium in Æneide:

——— *Et cœlum territat armis.*

Convenit in minaces & feroces, Thrasonesque magniloquos. Sumpta videtur à bello Giganteo, quæ fabula notior, quam ut hic sit repetenda. Confine huic illud Synesii in Epistola contra Andronicum: Τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν

ϛανὸν ἐξαράσσειν τῇ χειρί. i. e. *Capite cœlum perrumpere conatur.* A

VII. *Subere levior.*

Φελλοῦ κουφότερος. i. e. *Subere levior.* Proverbialis hyperbole in homines inconstantes & lubrica fide. Suberis enim lignum cavernosum, quod in aqua non sidit, verum etiam retibus & natantibus alligatur, ne possint sidere. Horatius in Odis:

Quanquam sydere pulchrior
Ille est: tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Strabo libro primo, inter hyperbolas proverbiales hanc quoque commemorat, *Subere levior umbra.* Quanquam hic locus apud Strabonem non caret suspicione mendositatis. Græca sic habent: Καὶ καθάπερ εἰσὶ τινες ὑπερβολαὶ ἐπὶ ὑπερβολαῖς, ὡς καὶ τὸ, Κουφότερον εἶναι φελλοῦ σκιάν. Δειλότερον δὲ λαγὼς Φρυγός. Ἐλάττω δὲ ἔχειν γῆν τὸν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. Hæc ita vertit Gregorius Typhernas, sive Guarinus. *Et sicut nonnulli super excessibus excessus sunt, ut illud.* Leviorem subere umbram, *& illud. Formidolosiorem lepore Phrygem, & illud. Ager minorem tellurem habet, quam epistola Laconica.* Primum *umbram* esse *leviorem subere* non est insignis hyperbole, imo nulla potius est, ut jam demus Græce recte dici κουφότερον σκιάν. Unde hic pro σκιὰν legendum arbitror σκιᾶς, ut sic dicta sit *suberis umbra*, quemadmodum dicimus *umbræ somnium.* Item δειλότερον λαγῶ Φρύγα. i. e. *timidiorem lepore Phrygem*, quomodo legisse videtur Interpres. Nec absurdum, si intelligamus Phrygium leporem, veluti cæteris pavidiorem, quod ea gens imbellis habebatur & effœminata deliciis. Pindarus in Pythiis hymno secundo metaphoram flexit ad laudem hominis, qui quanquam pressus calumniis malorum, non dejicit tamen animum, sed se suapte natura recipit in apertum, unde & φελλὸν ἀβάπτιστον appellat, i. e. *suber quod tingi nequeat.* Huc respexit Horatius Epistolarum lib. 1 de Ulysse loquens: B C

Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.

VIII. *Cubito emungere.* D

Ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος. i. e. *Cubito emungens.* Proverbialis ironia in hominem sordidi quæstus & conditionis abjectæ. A salsamentariis ducta, quibus mos est narium mucum cubito abstergere, nimirum manibus muria & salsugine oppletis. Bion Philosophus apud Suidam ex Laertio: Ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος. i. e. *Meus pater erat libertinus, cubito emungens.* Celebratur scomma M. Tullii tortum in quendam salsamentarii filium, cujus tacito auctoris nomine meminit, qui scripsit Rhetoricen ad Herennium, in schematis specie, quæ dicitur significatio per consequentiam, *ut*, inquit, *si salsamentarii filio dicas: quiesce tu, cujus pater se* cubito emungere *solebat.* E

IX. *Hibera nenia.*

Hiberas nenias Divus Hieronymus nugas appellat, in præfatione, quam præposuit Moysis Pentateucho: *Quod multi ignorantes*, inquit, *apocryphorum deliramenta sectantur, &* Hiberas nenias *libris authenticis præferunt.* Idem in Duodecim Quæstionibus: *Et Hiberas nenias Ægyptiaque portenta sectari.* Opinor *Hiberas nenias* dici propter prodigiosas maleficiorum fabulas vulgo jactatas. Nam Hiberos maleficiorum infamia laborasse, testis est in Odis Horatius. Nisi quis mavult ad flumen auriferum Tagum referre. Quanquam ipse divus Hieronymus in Epistola adversus Vigilantium, satis indicat de portentis ac monstris intelligendum, scribens ad hunc modum: *Et quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinusque es Hiberiæ, Basilidis antiquissimi hæretici, & imperita scientia incredibilia portenta persequeris.* Athenæus in secundo tradit Hiberos, cum essent opulentissimi, tamen ob parsimoniam semper ὑδροποτεῖν solitos, & μονοσιτεῖν. h. e. *aquam bibere*, &, *solos cibum capere.* Cæterum vestitu fuisse sumptuosissimo. Citat hoc ex Athenæo Stephanus. Sed pro μικρολογία depravatum est μακρολογία. F

X. *Sicula nugæ. Gerræ. Persolæ nugæ.*

Siculæ nugæ proverbio dicuntur res leviculæ. Ausonius in Epistola ad Symmachum:

Cogitans, inquit, *non illud Catullianum,*
Cui dono lepidum, novum libellum,

Sed amargoteron & verius,

Cui dono illepidum, & rudem libellum,

non diu quæsivi. Tu enim occurristi, quem ego, si mihi potestas sit, ex omnibus unum semper eligerem. Misi itaque ad te frivola gerris Siculis *vaniora.* Porro Siculorum dicacitas nota est veterum literis. Nam Siculus fuit Epicharmus, ad cujus exemplar properare Plautus dictus est Horatio. Plautus autem in nugis ac jocis est immodicus, nec raro ineptus. Porro *gerras* Græci crates vimineas appellant. Ea vox postea vulgo pro nugamentis rebusque frivolis usurpata est, auctore Festo Pompejo, hac quidem occasione. Athenienses cum Syracusas obsiderent, & crebro Gerras poscerent, irridentes Siculi *gerras* clamitabant. Hinc in proverbium cessit. Unde & familiares, quique inter se nugas omneis communicant, *congerrones* vocantur. Suidas neutro genere γέῤῥα refert, ut Persicam vocem, quæ quidem tum arma declaret, tum quodvis defensaculum. Etymologicon Græcum addit, apud Siculos naturam muliebrem *gerron* appellari, γέῤῥα namque dici, commutatione literæ, quasi δέῤῥα. Δέρας autem apud Græcos *pellem* significat, & *gerra* proprie defensacula sunt pellicea. Plautus in Pœnulo: *Scitum per tempus, hoc jam est verbum, si verbum vetus. Nam tua blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,* gerræ Germanæ. *Ædepol liræ, liræ.* *Germanas* dixit, non *Germanicas*, absit, sed meras ac veras nugas. Quod autem Plautus vocat *liræ*, Græci dicunt λῆρον sive ληρήματα. Vocem dictam putant à λήθω, & ῥέω, quod dictum fallens memoriam excidit. Quemadmodum & φλύαρον & φλυαρεῖν dictam à φλύω, & ῥέω, quod superfluant exundentque verbis garruli. Apud hunc ipsum Plautum & [1] *Persolas nugas* legimus, opinor ob montes aureos, qui apud Persas esse perhibentur.

XI. *Qui semel scurra, nunquam paterfamilias.*

Qui semel scurra, nunquam paterfamilias. Porphyrion enarrans Horatium, admonet fuisse proverbium. Sensus est autem, eum, quem semel depuduerit, quique contempta fama scurram agere cœperit, vix unquam ad bonam frugem redire. Scurra gaudet alieno cibo, paterfamilias parat, unde domi vivat. M. Tullius in Actione pro Publio Quintio: *Memini vetus est, de scurra multo facilius divitem, quam patremfamilias fieri posse.* Fortuna crebro largitur opes indignis: at bonam mentem dat nemini.

XII. *Ægroto dum anima est, spes est.*

Ægroto dum anima est, spes est. Sententia proverbialis, admonens ne in afflictissimis quidem rebus abjiciendam esse spem. M. Tullius ad Atticum: *Ut* ægroto, dum anima est, spes esse *dicitur, sic ego, quoad Pompejus in Italia fuit, sperare non destiti.* Sumptum videtur adagium ex Theocriti Batto:

Θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Hos versus quoniam non ineleganter vertit Philelphus, haud gravabor adscribere:

Fidere Batte decet, melius cras forsan habebis,
Sperandum est vivis, non est spes ulla sepultis.
Nunc pluit, & claro nunc Juppiter æthere fulget.

Item Euripides in Troadibus:

Οὐ ταυτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν,
Τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.

i. e. *Non est idem, mi gnate, vivere ac mori,*
Siquidem hoc nihil, spes sunt in illo scilicet.

Eodem pertinet fabula de Pandoræ pyxide, in cujus

1 Est locus in Curculione Act. 1. Sc. 3. ✝. 36. ubi servus meretrici sic convitiatur: *ebriola, persolla, nugæ.* *Persolla* videtur esse diminutivum à persona, ut *corolla* à *corona.* Convicìantes Galli etiam *masque* vocant, h. e. personam. Quæ interpretatio si vera non est, at verisimilior Erasmiana, quam nemo ferre queat, lecto Plautino loco.

sum-

summo labro sola spes hæserit, reliquis omnibus morbis evolantibus.

XIII. *Ad vivum resecare.*

M. Tullius lib. De Amicitia, *Ad vivum resecare*, dixit pro eo, quod est, rem exactius quam sat est, ac morosius excutere. *Sed hoc*, inquit, *primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse. Neque id ad vivum reseco, ut illi, qui hæc subtilius disserunt.* Mutuo sumpta metaphora à tonsoribus capillos aut ungues resecantibus. Nam ii sæpenumero molesti sunt, dum nimium diligentes esse student. Idem in libris De Finibus, dixit *pressius agere*, pro exactius & accuratius. Plautus in Bacchidibus sub persona Chrysali: *Tondebo auro usque ad vivam cutem.* Et hoc ipsum *tondere* pro deludere Græcis in proverbio est.

XIV. *Hostimentum est opera pro pecunia.*

Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc adagium admonet, nihil gratuitum esse debere, sed officium beneficio pensandum. *Hostimentum* autem, auctore Pompeio Festo, beneficii pensatio est, à prisco verbo hostire & redostire, quod est paria referre. Ab eodem *hostem* dici putat Nonius, quod ex æqua causa pugnam suscipiat. Sic lena apud Plautum in Asinaria adolescenti respondet sua exprobranti beneficia: *Hostimentum est opera pro pecunia.* Hoc est: Neuter habet, quod imputet alteri. Tu mulierem amabas, missa est: Ego pecuniam, dedisti. T. Livius: *Nunquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum servis sine impensa opera est.* At in amicorum officiis alia ratio est, nec enim liberatur à debenda gratia, qui gratiam retulit, nec permutatione officiorum fit, ut neuter alteri quicquam debeat. Consine illis, *Manus manum fricat:* Et, *Scalpentem scalpe.*

XV. *Utramque paginam facit.*

Plinius Historiæ Mundi libro secundo, capite septimo, de fortuna loquens, *Huic*, inquit, *omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium, sola utramque paginam facit.* Proverbii faciem habet illud, *utramque paginam facit*, sumpta metaphora à codicillis rationalibus, duas habentibus paginas, alteram, quæ indicat quid sit datum, alteram, quæ quid acceptum sit, ostendit. Itaque in rebus humanis fortuna *utramque facit paginam.* i. e. sive quid obtigit boni, ea laudatur, quasi dederit: sive mali quid accidit, eadem incessitur, ceu malorum auctor.

XVI. *Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.*

Οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων. i. e. *Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.* Admonet adagium, in muneribus accipiendis non solum verecundiam adhibendam esse, verum etiam delectum. Sunt enim quædam, quæ neutiquam decorum sit accipere. Est item locus, est tempus, quo pulcrum sit recusare munus oblatum. Sunt quidam, à quibus inhonestum sit admittere donum. Laudat Horatius Telemachum Homericum, qui equos ab Menelao oblatos recusarit. Hoc adagium citatur ab Ulpiano in Pandectis lib. 1 titulo de Officio Proconsulis, ex Epistola divi Severi & Antonini Imperatorum. Verba ipsa subscribam: *Quantum*, inquit, *ad xenia pertinet, audi, quid sentiamus. Græcum proverbium est*, οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων. i. e. *Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Nam inhumanum, à nemine accipere: sed passim, vilissimum est: & omnia, avarissimum.* Hactenus illi. Græca verba in omnibus exemplaribus desiderabantur. Ea Politianus ex archetypis restituit, ne quid hunc interim debita fraudemus laude. Allusit huc Theocritus in Thionycho:

Αἰτεύμενος οὐκ ἀνανεύων
Οἷα χρὴ ἐσθλὸν, αἰτεῖν δὲ δεῖ οὐκ ἐπὶ παντί.

i. e. *Non solet ille negare rogatus*
Principe digna, nec est de re quacunque rogandum.

XVII. *Tempus omnia revelat.*

Tertullianus, quem divus Cyprianus præceptorem suum appellare consuevit, in apologetico contra Ethnicos. *Bene autem*, inquit, *quod omnia tempus revelat, testibus etiam vestris proverbiis atque sententiis.* Aulus

A Gellius Noctium Atticarum lib. XII. cap. item XII. citat in hanc sententiam hos Sophoclis versus:

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ' ὁρῶν
Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

i. e. *Ob ista ne quid occulas, siquidem intuens*
Cuncta, audiensque cuncta proferet dies.

Idem in Ajace flagellifero:

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κ' ἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.

i. e. *Cuncta pariter immensus ordo temporum*
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

B Eodem in loco Gellius admonet, quendam veterum Poetarum Veritatem *temporis filiam* vocasse, quod licet aliquando lateat, tamen temporis progressu in lucem emergat. Fertur in eandem sententiam hic quoque senarius proverbialis:

Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος.

i. e. *At veritatem tempus in lucem eruit.*

Et alter huic adsimilis:

Πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει.

i. e. *Omnia sub auras tempus aperiens refert.*

Idem opinor sensisse Thaletem, cum ait, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα. h. e. *Tempus omnium esse sapientissimum, ut quod cuncta reperiat, eruatque.* Nec aliud Pindarum in Olympiacis, cum ait:

Ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι.

C i. e. *Posteri dies sapientissimi testes.*

Idem alibi, tempus *omnium parentem* appellat, quod nihil non fiat progressu temporis:

Ἀποίητον οὐδ' ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

i. e. *Ne tempus quidem rerum omnium pater, possit quod factum est, infectum reddere.*

Habet eandem sententiam Pindarus quum aliquot locis, tum Olymp. x.

Ὅ τ' ἐξελέγχων μόνος
Ἀλάθειαν ἐτήτυμον
Χρόνος, τὸ δὲ σαφανὲς ἰὼν πόρσω
Κατέφρασεν.

D i. e. *Et solum tempus, quod veritatem certam prodit, quodque latebat in obscuro, progrediens enarravit.*

Huc allusisse videtur Virgilius in sexto:

——— ——— *Subigitque fateri*,
Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Neque discrepat Euangelicum dictum apud Matth. cap. 10 Οὐδὲν ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, ἢ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. i.e. *Nihil est opertum, quod non revelabitur, & occultum, quod non scietur.* Plutarchus in Problematis causam inquirit, cur antiquitus operto capite res divina Saturno fieri consueverit. Atque id significatum arbitratur, quod veritas plerumque tecta ignorataque sit,

E sed eadem aperitur tempore. Saturnus enim temporum auctor ac Deus fingitur. Nam Κρόνος *Saturnus*, χρόνος *tempus.* Nec aliud sensit T. Livius, cum ait lib. 22. *A veritate laborare nimis jus sæpe ajunt, exstingui nunquam.* Seneca lib. De Ira 2. *Dandum semper tempus est, veritatem enim dies aperit.*

XVIII. *Alpha penulatorum.*

Martialis Epigrammatum libro secundo:

Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipse Codrus, Alpha penulatorum.

Alpha vocavit præcipuum, & quasi primatem, proverbiali nimirum figura. Idem alias jocatur in quendam offensum, quod eum dixisset *Alpha*, monetque, ut hujus injuriæ talionem faciat, seque vicissim *Beta*, si ve-

F lit, appellet. Translatum à notulis literarum, quibus Græci numerum indicant. Eosdem signiferos & antesignanos appellant, metaphora sumpta à militia. Quamobrem autem *Alpha* inter literas primum obtineat locum, Plutarchus non inscite causas reddit τῶν Συμποσιακῶν προβλημάτων Decade nona. Protogenes Grammaticus è suo ludo causam adducit, primum vocales jure præferri consonantibus, quod citra illarum adminiculum sonent: deinde vocales ancipites merito præferri longis ac brevibus, quod utriusque generis vim comple-

plectantur. Cæterum inter ancipites recte primum locum alpha tribui, quod in conficiendis syllabis, jota & ypsilon sequatur alpha, velut in αὔγιον αἴας. Alpha nunquam sequitur illas duas, ut eandem efficiant syllabam, sed resilit & proprium tuetur principatum. At Ammonius mox diversam allegat causam, Cadmum ob id alpha principem inter literas locum tribuisse, quod Phœnicum lingua bos alpha vocetur, cui primum locum attribuendum putarit, non secundum aut tertium, quemadmodum fecit Hesiodus:

Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε βοῦν τ' ἀροτῆρα.

i. e. *Primum ædes, deinde uxorem, inde bovem agricolantem.*

Nam his prædiis putat opus esse, si quis cupiat famem ac paupertatem effugere. Rursum Plutarchus addit hanc causam se à Lampria suo didicisse avo. Primam vocem naturalem & articulatam reddi per alpha, propterea quod spiritus qui est in ore, potissimum formatur ac fingitur motu labiorum, quibus diductis, primum hic egreditur sonus mire simplex, & nullius indigens negocii, ut neque linguæ requirat auxilium, sed ea subjacente per spacium efferatur. Unde & pueri nascentes, primum hanc edunt vocem. Hæc atque hujusmodi quædam, eo quem ostendi loco referuntur. Disputatur & apud Platonem de alpha inter literas principatu. Quin & illa proverbium sapiunt, *Primas tenere, primas deferre* sive *tribuere*. Et non posteriores feram, quæ metaphoræ sunt à partibus histrionum in fabula: & apud Græcos πρωτεύεσθαι. Et τὰ πρῶτα δοῦναι, καὶ τὰ πρῶτα φέρειν. Quod à fabularum actoribus sumptum apparet, inter quos *primas agunt*, qui maximam fabulæ partem sustinent, secundas ac tertias qui illis sunt inferiores. Quanquam & in causarum actionibus sunt πρωτολογίαι, δευτερολογίαι & τριτολογίαι, quemadmodum sunt πρωταγωνιστεῖ, δευτεραγωνιστεῖ & τριταγωνιστεῖ, quæ si commode transferuntur speciem habent proverbii.

XIX. *Salivam imbibere.*

Divus Hieronymus in Euangelia præloquens, *Quis enim*, inquit, *doctus pariter, vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à saliva, quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem?* Eleganter profecto, proverbialique figura dixit, & à saliva, quam semel imbibit, i. e. ab illo gustu quo puer imbutus est. Sumpta metaphora ab infantibus, quibus præmansum cibum nutrices in os inserunt, non sine saliva. Cui cum assueverint, nihil jam illis sapit, quod ab illius primæ salivæ gustu diversum sit. Proinde modis omnibus curandum, ut optimis assuescamus. Idem solet accidere plerisque nostrum, ut quicquid dissideat ab iis, quæ primis illis annis imbibimus, protinus displiceat. Ajunt & canes eos amare, quorum salivam gustarint. Verum malim ad superiorem metaphoram referri. Huc spectare videtur & Persianum illud:

Inque luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere salivam Mercurialem.

Quanquam magis arbitror referendum ad ficos Mercuriales, de quibus alias diximus, quos joci causa quidam saliva oblinebant, ut ludibrio essent, qui tollerent, cum consimilem lusum præmiserit de nummo infixo luto. Illud certe pertinet ad hoc proverbium, quod est apud eundem in sexta Satyra:

Nec tenuem solers turdorum nosse salivam.

Salivam pro gustu dixit.

XX. *Quo semel est imbuta.*

. Huic non dissimile est Horatianum illud:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu. —— —— —— ——

Proinde recte monet Fabius, ut statim optima discantur, propterea quod nihil hæret tenacius, quam id quod rudibus annis percepcrimus. Et Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum secundo, Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως ἢ εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ παμπολὺ μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. i. e. *Itaque non parvi refert, hoc an illo*

A *pacto protinus à pueris consuefiamus, imo plurimum interest, vel potius omne in eo momentum est situm.* Et Virgilianum illud, ἐπιφώνημα, in Georgicis:

—— *Adeo in teneris consuescere multum est.*

XXI. *Augiæ stabulum repurgare.*

Αὐγείου βουστασία. i. e. *Augiæ bubile.* Allegoria proverbialis in hominem, aut in rem majorem in modum inquinatam. Lucianus in Pseudomante, Καὶ τὴν αὐγείου βουστασίαν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' εἰς δύναμίν γε τὴν ἐμαυτοῦ ἀνακαθήρασθαι πειράσομαι. i. e. *Et Augiæ bubile, si non omne, at certe pro mea virili conabor submovere.* Ostendit autem hujus stabula tantum habuisse congesti fimi,

B quantum ter mille boves pluribus annis reddere potuerint. Hujus mentionem facit & Pausanias in Eliacis, Deque bubus & fimo non nihil meminit. In Græcis Epigrammatis recensetur inter Herculis labores Augiæ stabulum repurgatum. Quin & Seneca ludicro libello de morte Claudii Cæsaris usurpat hoc proverbium: *In quos*, inquit, *si incidisses, valde fortis licet tibi videaris, maluisses cloacas Augiæ purgare, multo plus ego stercoris exhausi.* Etiamsi proverbium omissum erat in exemplari, quod primum secutus est Frobenius, Id nos restituimus ex exemplari, cujus nobis copiam fecit ex sua bibliotheca collegium liberales ar-

C tes profitentium, in florentissima Lovaniensum Academia. Neque enim æquum arbitror imputari universitati, quod paucorum seniculorum conspiratione, tam odiose repugnatum sit hic bonis literis ac linguis. Gregorius Theologus ad Basilium Magnum πῶς, inquit, παρέλθω σοῦ ἀκήπους κήπους ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους, καὶ τὴν αὐγείου κόπρον ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαιρομένην. i. e. *quomodo prætercam hortos illos incultos & oleribus vacuos, atque Augiæ stercus ex ædibus repurgatum.* Sentit vitam luxu perditam in melius correctam.

XXI. *Periculosum est canem intestina gustasse.*

Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι.

i. e. *Intestina canem semel adgustasse periclum est.*

D Proverbiali allegoria dictum est à Theocrito in Idyllio decimo. Admonet adagium, haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram illam, velut auctoramentum vitiorum degustarit. Quemadmodum qui semel scortum attigerit, qui semel perjurio sive furto rem auxerit, qui semel aulicam vitam sit expertus*i* Effertur & ad hunc modum apud Lucianum, Οὐδὲ κύων παύσαιτ' ἂν ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθών. i. e. *Neque canis desiturus est, qui semel corium edere didicerit.* Theocriti Scholiastes indicat, hoc proverbium & hunc in modum efferri, Χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. i. e. *Periculosa res est canis quæ didicit arrodere coria.* Horatius in Sermonibus simili figura dixit:

E —— —— —— *Quæ si simel uno*
De sene gustarit, tecum partita lucellum,
Ut canis à corio nunquam absterrebitur uncto.

XXIII. *Dubia cœna.*

Dubiam cœnam, opiparam, variisque instructam ferculis appellabant, idque proverbium à parasitis repertum apparet. Phormio apud Terentium, *Cœna dubia apponitur. Quid isthuc verbi est? Ubi tu dubites, quid sumas potissimum.* Exponit parasitus verbum suum, alioqui anceps. Nam dubium etiam periculosum significat: & dubia cœna possit intelligi, quæ non careat suspicione veneni. Horatius in Sermonibus;

F *Vides ut pallidus omnis*
Cœna desurgat dubia.

Et res parum tutas appellamus *dubias.*

XXIV. *Canis circum intestina.*

Κύων παρ' ἐντέροις. i. e. *Canis juxta intestina.* Dicebatur, ubi quis res eas, quarum esset cupientissimus, propositas conspiceret, quibus frui tamen non liceret. Canes enim oberrant circum intestina, devoraturi nisi fustem timerent. Suidas arbitratur accommodari posse in res inutiles & insuaves: intestina enim non facile deglutiri à canibus, ac devorata revomi plerumque.

XXV. *Aurea compedes.*

Χρυσᾶ πέδαι. i. e. *Aurea compedes.* Proverbiali metaphora dicitur servitus splendida & amabilis, qualis est fere aulicorum vita. Diogenes in Epistola quadam scriptum reliquit, Aristippum in aula regia aureis teneri compedibus, ne posset avolare. Seneca in Dialogo quodam affectus & rationis, *Stulti est*, inquit, *compedes suas, quamvis aureas, amare.* Loquitur de uxore formosa. Horatius item de amica formosa:

——— ——— *Tenetque grata.*
Compede vinctum.

XXVI. *Herculana scabies.*

Ἡράκλειος ψώρα. i. e. *Herculana scabies.* De scabie jucunda, facileque sanabili, interprete Suida, aut quæ desideret Herculana, i. e. calida balnea. Narrant enim, Herculi laboribus illis ingentibus fatigato Palladem ac Nymphas crebro balnea ferventia suppeditasse. Usum hujus adagii non indicat, neque Zenodotus, neque Suidas. Equidem opinor dici posse vel in eos, qui multo studio aliove labore valetudinem offenderunt, ut quibus aliquo laxamento sit opus: vel in eos, qui blandis adulationibus deliniti, veluti jucunda quadam scabie pruriunt.

XXVII. *Herculanus morbus.*

Ἡράκλειος νόσος. i. e. *Herculanus morbum.* Hunc Dicæarchus apud Zenodotum eum existimat esse, quem alii sacrum, alii comitialem appellant. Est autem ex eorum numero, quibus nulla Medicorum ope succurri potest, propterea quod divinitus immitti creditur, eoque cognomen additum est sacro. Apulejus in prima defensione, *divinum* appellatum putat, quod divinam, i. e. rationalem animi partem violet. Nasci, quoties caro in humorem crassum & spumidum, inimico igni conliquescit. Signa esse, grave caput, cervicem torpentem, tempora pulsata, auris præcipue dextræ tinnitum. Deprehendi potissimum incenso lapide gagate, & rotæ figularis circumactu. In hunc ajunt Herculem incidisse, vel propter immensos labores, vel immittente Junone. Heraclitus arrogantiam sacrum morbum vocavit, vel quod id mali summos plerumque viros consequi solcat, vel quod sola mors remedium adferat. Herodotus in Thalia refert Cambysen huic obnoxium morbo, quosdam sibi maxime familiares per insaniam occidisse. Herculem item liberos suos interimentem inducunt tragici Poetæ. *Herculanus* appellatus videtur, quod ut ille invictus, ita hic nulla Medicorum ope superabilis. Quamquam Aristoteles in Problematis sectione trigesima, problemate juxta Theodorum primo, putat Herculem vere huic morbo obnoxium fuisse, atque omneis adeo, qui vel ingenio, vel studio Philosophiæ, vel in administranda Repub. vel in aliis artibus excelluerunt, atræ bili obnoxios fuisse. Equidem non video quamobrem hoc debeat inter adagia referri, nisi sacrum, aut Herculanum morbum appellemus, tumorem animi, aut aliud aliquod vitium insanabile, quod genus est in senibus avaritia, in mulieribus loquacitas. Nam in omnibus fere Græcorum collectaneis video proverbii titulo recenseri.

XXVIII. *Io Pæan.*

Io Pæan. Acclamatio proverbialis, qua consuevimus uti re gnaviter & feliciter peracta, cui non dissimile videtur illud Homericum, βάλλ' οὕτως, & apud Latinos, *Macte virtute.* Athenæus ex Clearchi primo de proverbiis libro citat, ἵη παιῶν, ἰὴ παιάν. i. e. *Ie paon, ie paan.* Nam utroque modo scriptum reperio. Natum hinc existimant: cum Latona ex Chalcide Eubœæ civitate Dianam & Apollinem in Delphos transportaret, evenit forte fortuna, ut juxta specum, in quo Pytho latitare dictus est, præteriret. Ubi vero jam prosiliens Pytho impetu ferretur in illos, Latona mulierum more territa, filii auxilium inclamavit his verbis, ἵη παῖ, i. e. *jaculare fili.* Ibi Apollo, qui tum forte gestabat arcum, misso telo Pythonem interemit. Inde vox deflexa est, ut diceretur ἰὴ παιών. Idque cum ter iterari consueverit in sacris Apollini factis, quidam arbitrantur primum ortum esse, carmen Hexametrum Heroicum & Jambicum trimetrum. Etenim, si pronuncies primis productis syllabis:

Ἴη παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Hexametrum erit meris constans spondeis, Sin primis correptis, jambicum erit trimetrum puris jambis absolutum. Cujus rei meminit etiam Terentianus Grammaticus. Item Julius Pollux in quarto demonstrat in Pythicis ludis quinque fuisse cantus species. Πεῖρα, repræsentari Apollinem certaminis dispicientem locum, κατακελευσμὸν provocantem Pythonem, ἰαμβικὸν pugnantem, σπονδεῖον vincentem, καταχορευσιν, ovantem. Hinc vulgo proverbii vice receptum est, ut re feliciter peracta, acclamemus, ἰὴ παιάν. Latini videntur η, in ω mega commutasse. Ovidius in opere de Arte Amandi:

Dicite io pæan, *&* io *bis dicite* pæan.
Decidit in casses præda petita meos.

Et in triumphis acclamabatur, *io triumphe.* Horatius in Odis:

Non semel dicemus io triumphe.

XXIX. *Nemo mortalium omnibus horis sapit.*

Plinius libro septimo, cap. De præstantia gentium: *Si verum facere judicium volumus, ac repudiata omni fortuna ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abunde igitur atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui jure dici non infelix potest. Quippe ut alia non sint, certe ne lacessat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid quod* nemo mortalium omnibus horis sapit? *Utinamque falsum hoc, & non à vate dictum quam plurimi judicent.* Ex quibus Plinii verbis conjicere licet, eam vocem *neminem omnibus horis sapere*, velut oraculo proditam [1], in vulgi sermonem abiisse. Sensus vel citra interpretem liquet: nempe neminem esse qui non aliqua parte vitæ desipiat ac peccet. Porro stultitiæ comes est infelicitas. Aut certe si quod incidit infortunium, id stultitiæ solet imputari. Eodem pertinet, quod paulo post eodem in loco subnectit, Alius de alio judicat dies, supremus de omnibus. Exstat apud Aristophanem in Ranis & hujusmodi senarius, quem illic indicat Euripidis esse.

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

i. e. *Haud vivit ullus omnibus felix modis.*

Item Euripides in Supplicibus:

——— ——— Τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν διὰ τέλους εὐδαιμονοῦν.

i. e. *Siquidem universis rebus in mortalium*
Nil continenter & undecunque prosperum est.

Ad eundem modum Horatius:

——— ——— *Nihil est ab omni*
Parte beatum.

Simonides apud Stobæum:

Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις οὐδ' ἀκήριος.

i. e. *Nemo vacat prorsum malo, neque crimine.*

XXX. *Sui cuique mores fingunt fortunam.*

Cornelius Nepos in vita Pomponii Attici: *Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur. Sui cuique mores fingunt fortunam.* Et paulo post in eodem opere: *Supra significavimus suos cuique mores plerumque conciliare fortunam.* E medio videtur sumpta sententia. Nam plerumque videmus mala malis evenire, digna dignis, idque vulgo dictitant, *Malus malum reperit.* Et: Κακοῖς τρὶς κακά. i. e. *Malis, ter mala.* Attestatur & versiculus proverbialis:

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ τ' ἐσθλὰ καὶ δίδοι Θεός.

i. e. *Viro bono fortuna suppeditat bona.*

Item Menander citante Plutarcho:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ Θεός.

i. e. *Nobis enim animus est Deus.*

Et apud eundem Heraclitus, Ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων, i. e. *Mores hominis Deus* sive *fortuna.* Eodem pertinet quod Alcman scripsit, fortunam esse sororem

1 *A vate dictum* proverbialis est formula, qua quidpiam compertum significatur. Vide apud *Plinium* H N. L. XXIX. c. 1. verba Catonis senioris, de Medicis. Caput *De præstantia gentium*, quod hic laudatur est XL. Lib. VII.

εὐνομίας, πειθοῦς καὶ προμηθείας. i. e. *Recta institutionis, persuasionis & providentia*, ut refert Plutarchus in commentario De Fortuna Romanorum. Plautus in Trinummo: *Sapiens ipse sibi fingit fortunam.* T. Livius Decadis quartæ, libro primo de M. Portio Catone ita prædicat: *In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur.* Pacatus in Panegyrico: *Sua*, inquit, *cuique prudentia Deus.* Fulgentius in commentariis Virgilianis citat ex Telesiaco Carneadis: *Omnis fortuna in sensu sapientis habitat.* Opinor idem esse, quod adducit M. Tullius Paradoxo quinto, ex Poeta nescio quo. Tametsi locus is habetur mendosus, arbitror emendandum ad hunc modum: *Cui quidem etiam, qua vim habet maximam, fortuna ipsa cedit, & sicut sapiens Poeta dixit, Suis cuique moribus fingitur.* Sentit enim fortunam fingi cuique suis moribus.

XXXI. *Insana laurus adest.*

Plinius libro decimo sexto, capite quadragesimo quinto, juxta quorundam distinctionem quarto: *In eodem*, inquit, *tractu portus Amyci est, Bebrice rege interfecto clarus. Ejus tumulus à supremo die lauro tegitur, quam* insanam *vocant, quoniam si quid ex ea decerptum inferatur navibus, jurgia fiant, donec abjiciatur.* Hactenus Plinius. Mihi non visum est absurdum hoc adagiis adnumerare, quandoquidem res usque adeo vulgata fuit, ut hinc arbor cognomen invenerit. Itaque quadrabit in hominem rixarum auctorem, ut sunt nonnulli, qui quocunque se vertunt, jurgia suscitant.

XXXII. *Apologus Alcinoi.*

Ἀπόλογος Ἀλκινόυ. i. e. *Apologus Alcinoi.* De longis & anilibus fabulamentis. Refertur à Diogeniano, & Julio Polluce libro sexto. Sumptum ex Homeri Odyssea, ubi Ulysses in convivio Alcinoi Phæacum regis, prodigiosas ac derídiculas fabulas, & portentuosa mendacia commemorat de Lotophagis, Læstrygonibus, Circe, Cyclopibus, atque id genus aliis plurimis miraculis, fretus videlicet Phæacum inscitia barbarieque. Plato De Republica libro decimo: Ἀλλ' οὐ μέντοι σοι ἦν δ' ἐγὼ Ἀλκινόυ γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλὰ Ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς Ἦρος τοῦ Ἀρμενίου τὸ γένος Παμφύλου. i. e. *Haud tibi sum narraturus* Alcinoi Apologum, *sed excellentissimi viri Eris Armenii genere Pamphyli.* Narrat autem eo in loco fabulam, quæ cum Læstrygonum Cyclopumque figmento facile certare possit. Scribit enim cum hic inter multos cecidisset in prælio, decimoque post die cadavera cæsorum tollerentur, reliquis putribus, hujus unius cadaver integrum atque incorruptum adhuc apparuisse: domumque deportatum, ut justis cæremoniis sepeliretur, die duodecimo, cum esset imponendus rogo, revixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ diebus illis decem apud Inferos tum iens, tum rediens conspicatus esset.

XXXIII. *Andabata.*

Citatur apud Nonium Marcellum, cum aliis locis aliquot, tum in verbo *Lusciosi*, Varro in *Andabatis*, quem equidem auguror titulum fuisse quempiam Satyræ proverbialem, cujusmodi sunt alii quoque complures: ὄνος λύρας. γεροντοδιδάσκαλος. *Nescis quid serus vesper vehat.* M. Tullius instar proverbii usurpavit in Epistola quapiam ad Trebatium libro septimo Epistolarum Familiarium: *Quem ante*, inquit, *ne* Andabatam *quidem defraudare poteramus.* Et hunc æmulatus divus Hieronymus adversus Helvidium: *ad hoc*, inquit, *probandum congerit de scripturis exempla quamplurima, more* Andabatarum *in tenebris gladium ventilans.* Idem contra Jovinianum: *Periclitamur responsionis verecundia, & quasi inter duos scopulos, & quasdam necessitatis & prudentia Symplegadas, hinc atque inde vel pudoris, vel causa naufragium sustinemus. Si adproposita respondeamus, pudore suffundimur: si pudor impetrarit silentium, quasi de loco videmur cedere, & adversario feriendi occasionem dare. Melius tamen est clausis, quod dicitur, oculis*, Andabatarum *more pugnare, quam directa spicula clypeo non repellere veritatis.* Idem in secunda contra Ruffinum Apologia: *Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere.* Rursum in eodem opere: *Habetur dialogus apud græcos Origenis & Candidi, Valentiniana hæreseos defensoris, in quo duos* Andabatas *digladiantes inter se spectasse me fateor.* Huc, opinor, respexit in præfatione Esdræ: *Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere.* Hieronymus videtur mutuatus à Tertulliano, qui libro De Carnis Resurrectione: *Si tam abrupte*, inquit, *ut quidam volunt, clausis, quod ajunt, oculis sine distinctione omnem passim carnem & sanguinem à regno Dei extrusit.* Hactenus ille. *Clausis oculis*, dixit, pro eo, quod est, sine delectu, quemadmodum & Augustinus libro Contra Epistolam Parmeniani: *Qua tandem vis, nisi cacitas & vanitas animi, cogit hominem clausis, ut dicitur oculis, tanquam in alterum jacere? quod quum in eum jecerit, continuo redeat, eumque ictu reciproco affligat, intacto eo, quem vulnerare voluerat.* Cæterum fuerintne populi ad eum modum soliti pugnare, an gladiatorum genus, qui *clausis oculis* tenderent in adversarium, an potius lusus genus, ut propemodum ex Seneca licet conjicere, nondum, ut ingenue fatear, satis compertum habeo. Certe vox ipsa ἀντάβατης, indicat fuisse quosdam, qui sic hostem adversum invaserint. Tum Homerus Iliados P. Ajacem sic pugnam ineuntem facit, quemadmodum leo pro catulis dimicans, *clausis oculis* insilit in venantium agmen:

Αἴας δ' ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
Ἑστήκει, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσι,
Ὧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες· ὁ δέ τε σθένεϊ βλεμεαίνει,
Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων,
Ὣς Αἴας περὶ Πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει.

i. e. *Ast Ajax lato defensans undique scuto*
Egregium juvenem prognatum patre Menœto,
Strabat, uti leo depugnans sua pignora circum,
Cui catulos deportanti venit obvia turba
Venantum in sylvis, jaculis urgentibus, ille
Deducto prorsum cilio sua lumina velat.
Sic cingens heroa Patroclum protegit Ajax.

Basilius in Epistola quadam non ineleganter dixit: νυκτομαχίαν. Ὥστε ἐκ λοιποῦ γνωρίζειν ἡμᾶς, τοὺς ὁμόφρονας, ἐν μὴ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μηδεμίαν φίλων καὶ πολεμίων ἔχειν διάκρισιν. i. e. *ut in posterum noverimus eos, qui nobiscum sentiunt, nec velut in nocturna pugna nullum amicorum & inimicorum habeamus discrimen.* Conveniet in eos, qui temere nulloque judicio insectantur quippiam, aut repugnant alicui. Neque pessime quadraverit in eos, in cujusmodi jocus exstat Demonactis, auctore Luciano: *Hic mulget hircum, ille supponit cribrum*, cum alter inepte proponeret, alter responderet ad id, quod propositum erat, nihil facientia.

XXXIV. *Canina facundia.*

Sallustius apud Nonium Marcellum, in dictione Rabula: *Canina, ut ait Appius, facundia exercebatur.* Quod quidem Appii dictum apud eruditos scriptores in adagionem cessit in quosdam, qui tantum ad maledicendum eloquentiæ studium exercerent, à rixa canum, & oblatratu sumpto epitheto. Siquidem, r, litera, quæ in rixando prima est, canina vocatur. Divus Hieronymus in Epistola ad Rusticum monachum: *Pomparum ferculis procedunt in publicum, ut Caninam exerceant facundiam.* Idem obtrectatores suos subinde *canes* appellat. Sumptum à genere Philosophorum, quos κυνικοὺς appellant, sive ob sordidam vitam, sive quod obvios quosque mordent, quum mendicato vivant, more canum.

XXXV. *Iliensis tragœdos conduxit.*

Ὁ Ἰλιεὺς τραγῳδοὺς ἐμισθώσατο. i. e. *Iliensis tragœdos conduxit.* Ubi quis ultro provocat quempiam, unde sua audiat probra, velut si Trojani arcessant histrionem, qui ipsis calamitates, quas semel pertulere, denuo quasi renovet. Lucianus in Pseudologista: Ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν Ἰλιεὺς ὢν τραγῳδοὺς ἐμισθώσω. i.e. *Posteaquam enim, juxta proverbium, Iliensis cum sis, tragœdos conduxisti.* Idem alibi: Τὰ γοῦν τῶν Ἰλίων ἀπηχῶς πεπόνθαμεν, τραγῳδόν τινα τοῦτον, ἐφ' ἡμᾶς κεκινήκαμεν, ἀσόμενον τὰς Φρυγῶν συμ-

συμφορᾶς. i. e. *Itaque plane idem nobis accidit, quod Iliensibus, ut qui istum ceu Tragœdum quempiam adversus nos excitavimus, qui Phrygum cantet calamitates.*

XXXVI. *Tribus minis insumptis, duodecim imputat.*

Ironia proverbialis apud Aristophanem in Pluto:

Καὶ μὴν φίλος γ' ἄν μοι δοκῇς νὴ τοὺς θεοὺς
Τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας γε λογίσασθαι δώδεκα.

i. e. *At certe amicus ut videtur per Deos,*
Uti pro minis tribus imputes duodecim.

Quadrabit in eos, qui non nisi compendii sui gratia colunt amicos, & pro quamvis exiguo officio, multum beneficiorum exspectant. Vulgo item ajunt: *Pileum donat, ut pallium recipiat.*

XXXVII. *Oculus dexter mihi salit.*

Ἄλλεται ὀφθαλμός μοι ὁ δεξιός. —— ——

i. e. *Salit mihi oculus dexter.* —— ——

Ubi spes est, visuros nos lætum quippiam & vehementer exoptandum. Ductum à muliercularum superstitione, quæ ex membri pruritu divinare solent, quid sit eventurum. Unde illa apud Plautum non semel obvia: *Prurit mihi tergum, pruriunt dentes, pruriunt pugni:* &, *Utrum dentes tibi pruriunt, an mala?* Theocritus in Amaryllide:

Ἄλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός· ἆρά γ' ἰδησῶ
Αὐτάν. —— —— ——

i. e. *En oculus dexter salit mi, illam ne videbo?*

Est etiam apud Plautum, *Supercilium salit.* Hodieque per jocum ajunt *sibi dextram tinnisse aurem*, significantes alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude. Idque Plinius testatur, vulgo quandoque creditum fuisse, ut qui laudaretur absens, ei dextra tinniret auris: qui vituperaretur, sinistra. Lucianus in Dialogis Meretriciis: Ἦχει, ὦ Παρμένων, ἰσόμεθα τὰ ὦτα ὑμῖν; αἰεὶ γὰρ ἐμέμνητο ἡ κεκτημένη μεθ' δακρύων. i. e. *Num vobis* tinniebant aures *Parmeno? Nam hera assidue cum lachrymis vestri meminerat.*

XXXVIII. *Nebulæ in pariete.*

Ausonius in Epistola quadam ad Gregorium filium, *nebulas in pariete* dixit, pro re nihili, somniique simillima: *An nunquam*, inquit, *vidisti nebulam pictam in pariete?* Carminis, quod ei subscribitur Epistolæ, lemma significat frivolum ac vanum. Nam nebula res est inanior, quam ut coloribus exprimi queat.

XXXIX. *Ne sis patruus mihi. Sapere patruos.*

Patruorum in nepotes, ceu peculiaris genuinaque severitas, proverbio locum dedit. Horatius in Odis:

Metuentis patruæ *verbera* linguæ.

Patruam linguam vocat severam & objurgatricem. M. Tullius adversus Herennium: *Fuit in hac causa quidam patruus, censor, magister. Objurgavit M. Cœlium sic, ut neminem unquam parens.* Horatius:

—— —— —— *Sive ego prave,*
Seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi. ——

i. e. ne me castiges. Ad hanc formam pertinet illud Persianum:

Cum sapimus patruos. —— ——

i.e. postquam abjectis puerilibus nugamentis, severos mores induimus. Idem Horatium æmulatus, ut solet, dixit:

—— —— *Ne sis mihi tutor.*

i.e. ne mihi præscribas atque imperes.

XL. *Saxum volvere.*

Λίθον κυλινδεῖν. i. e. *Saxum volvere* dicuntur, qui inexhausto quopiam atque inutili labore fatigantur. Terentius in Eunucho: *Satis diu jam hoc saxum volvo.* Donatus admonet proverbium fuisse in eos, qui inextricabili sudore, sed inutili affligerentur, tractumque putat à notissima Sisyphi fabula, saxum apud Inferos sursum ac deorsum volventis. Apte vero stolidum militem *saxum* vocat. Cui ipse fuerit Sisyphus vafer & callidus.

XLI. *Capere provinciam. Tradere provinciam.*

Tradere provinciam, figura proverbiali dicuntur, qui negocium aliquod curandum committunt. *Capiunt*, *suscipiuntve provinciam*, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est à consuetudine Romanorum, apud quos, qui magistratum gerebant, provincias alias alii sortiebantur. Exempla passim apud auctores obvia sunt. Terentius in Se ipsum excruciante: *Videlicet ille Clinia servus, tardiusculus est, Idcirco huic nostro Tradita est provincia.* Idem in Phormione: *O Geta, provinciam cepisti duram.* Plautus in Cistellaria: *Abi rus, abi directus in tuam provinciam.* Officium illi delegatum *provinciam* vocat.

XLII. *Corinthus & collibus surgit, & vallibus deprimitur.*

Strabo libro Geographiæ octavo scribit: Corinthios opibus, & artibus egregiis præcelluisse, cæterum regionem illorum non admodum fuisse feracem, quod inæqualis esset & aspera, ac petricosa. Eamque ob causam senarium hunc proverbio jactatum fuisse:

Κόρινθος ὀφρυᾶταί τε καὶ κοιλαίνεται.

i.e. *Alibi tumet Corinthus, alibi cava est.*

Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri. Hujusmodi autem terræ genus non perinde sementi idoneum est, atque campestris. Id adagium ubi nam possit esse usui, non satis video, nisi si quis detorqueat ad hominem intractabilem, aspero ingenio, & sibi ipsi inæqualem, parumque secum constantem. Cœlius Rhodiginus etiam atque etiam contendit adhibendum esse proverbium, ubi significabimus felicitatem aliquo incommodo vitiatam, ut est fere rerum humanarum conditio. Quem libentius sequeremur auctorem, si quod contendit & asseverat, vel unius auctoritate probasset.

XLIII. *Crotone salubrius.*

Κρότωνος ὑγιέστερον. i. e. *Crotone salubrius.* De re nequaquam noxia, sed undequaque salutifera. Zenodotus ab animante sumptam parœmiam existimat. Est enim *Croton* muscæ genus, Theodorus *redivum* vertit, Hermolaus mavult *ricinum* dici Latine, placidum & innoxium, neque suctu, neque alia quapiam re molestum. Strabo libro Geographiæ sexto, tradit hinc ortum, quod Crotoniatarum locus longe saluberrimus olim fuerit judicatus, vel hoc argumento, quod brevi temporis spacio quam plurimos produxerit, tum athletas, tum Philosophos, hoc est, corporibus pariter atque animo præstantes viros: inter athletas præcipuum Milonem, inter Philosophos Pythagoram. Idem eodem libro tradit, Myscellum & Architam pariter Delphos adiisse, ut de urbe condenda consulerent Oraculum: & alterutrum pollicente Deo, Architam opes delegisse, Miscellum loci salubritatem: illum itaque Syracusas condidisse, hunc Crotonem, quarum urbium altera cessit in proverbium opulentiæ, altera salubritatis. Allusit ad hoc proverbium Pallada in Epigrammate:

Οὐκ ἀλόγως ἐν Διζυθίοις δύναμίν τινα θείαν
Εἶναι ἔφην, χθὲς γοῦν Δίζυθον ἐν χορίῳ.
Ἠπιάλῳ κάμνοντι πεπαρταίῳ προσῆψα,
Καὶ γέγονεν ταχέως οἷα Κρότων ὑγιής.

i. e. *Divinum quiddam, vimque admirabilem inesse*
Dizythiis certe diximus haud temere.
Namque, here, quem febris longa & quartana tenebat,
Jam delassatum conficiens misere,
Dizython admovi, neque erat mora longa, Crotone,
Hoc ubi fecissem, sanior ille fuit.

Suida mavult ad animalis similitudinem referri, quod undique sui simile sit, nec ullam habeat incisionem. Nam ὑγιὲς interdum *integrum* dicitur, ut: *integer vitæ, integer mentis*, pro quo Græci ὑγιής. Est autem insecti genus, canibus ac bubus infestum. Suspicor esse, cujus sine nomine meminit Plinius libro undecimo, capite trigesimo quarto. Semper habet caput infixum sanguini, quumque cibi exitum non habeat, nimia satietate dehiscit. Nunquam in jumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia, in ovibus & capris hoc solum. Verum pro insecto Stephanus indicat ultimam oportere acui, Κροτών. Hesychius addit Crotonem dici genus gummi Ægyptii, cujus varias medicinas indicat Plinius libro vigesimo quarto, capite undecimo. Quidam ajunt, & Sesamidem dici

dici Crotonem, fortassis eandem, quam Plinius libro vigesimo quinto, capite quinto appellat Sesamoides, quod ait elleboro admisceri solitum, quo tutius sumeretur, i. e. ni fallor, ellebori genus, quod Italia *veratrum* appellat. Quoniam hæc herba non solum corpus morbis alias immedicabilibus liberat, verum & animum purgat ab insania, non admodum dissimile veri videtur, hinc ductum proverbium, *Crotone salubrior*. Sesami meminit & Dioscorides, sesamæ Plinius libro decimo quinto, capite septimo, meminit Sesami, quod sit arboris genus, unde confici solet oleum, quam alii vocant Cyci, voce, ut videtur, Ægyptia, alii Crotonem, alii Rhibim, alii Sisamum sylvestre. Ibidem indicat & ex castaneis & ex oriza fieri simile genus olei. Rursum libro vigesimo secundo, capite vigesimo quinto, meminit sesamæ, cujus in remediis varios usus indicat. Cæterum quid sit *dizythum* in Epigrammate, nondum compertum habeo, nisi quod Plinius libro eodem circa finem, ostendit *zythum* esse potionem apud Ægyptios repertam, ex frugibus: hinc δίζυθον dictum videtur, quasi dicas duplicem cerevisiam. Hac sibi medentur & hodie bibuli quidam.

XLIV. *Crotoniatarum postremus, reliquorum primus est.*

Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. i. e. *Crotoniatarum postremus, primus reliquorum Græcorum.* Strabo libro Geographiæ suæ sexto, proverbium hoc ait ortum ob insignem Crotoniatarum præstantiam in certaminibus Græcanicis. Plurimos enim egregios athletas protulit ea civitas, adeo, ut in uno certamine Olympico, septem viri, qui reliquos virtute præcesserant, omnes pariter fuerint Crotoniatæ. Hujus gentis præcipuum decus Milo, litteris omnium celebratus, qui septies continenter vicit Olympia. Hunc si constitisset, nullus è vestigio poterat educere. Malum tenenti nemo digitum porrigebat. De admirando necindigno vita interitu meminit Gellius. Adagioni locus erit, ubi genus aliquod tanto intervallo præcedere dicemus, ut qui in hoc sit vel infimus, in illo possit primus videri: veluti si quis dicat, in re militari vel ignavissimum Græcorum præstantiorem esse fortissimo Trojanorum. Aut qui sit apud Italos infantissimus, apud Gallos eloquentissimum videri posse. Aut qui citharœdus sit deterrimus, cum aulœdorum principem haberi posse.

XLV. *Ne decima quidem Syracusanorum pars.*

Οὐδὲ τὴν δεκάτην τῶν Συρακουσίων ἔχει. i. e. *Ne decimam quidem partem opum Syracusanarum possidet.* Strabo libro Geographiæ sexto: Συρακουσίους δὲ ἐπὶ τοσοῦτον εὐπορῆσαι πλούτου, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν παροιμίᾳ διαδοθῆναι, λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς, ὡς οὐκ ἂν ἐκγένοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη. i. e. *Syracusas eo divitiarum pervenisse, ut inproverbium abierint. Siquidem de divitibus, ac splendidis ita dicere solent*, Ne decimam quidem Syracusanarum opum partem *assequi possent*. Significabant autem aliorum opes, quantumvis amplas, nihil esse ad Syracusanas divitias. Nonnihil Veneris accesserit proverbio, si paulo longius detorqueatur, ut si quis prælocutus, Ciceronem longo intervallo reliquos omneis post se relinquere, dicat, opulentam quidem & uberem esse Quintiliani dictionem, verum hanc vix esse τὴν Συρακουσίων δεκάτην.

XLVI. *Maleam legens, quæ sunt domi obliviscere.*

Strabo lib. Geographiæ octavo tradit Corinthiorum urbem in Isthmo sitam, duos habuisse portus, alterum Asiam versus, alterum Italiam. Verum quod freti instar esset, non sine discrimine eo navigari, velut olim in mari Siculo, maxime præter Maleam, propter reflantes inde ventos. Unde & proverbium celebratum fuisse:

Μαλέας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.

i. e. *Maleam legens, quæ sunt domi obliviscere.* Est autem Malea promontorium Laconiæ, à Maleo Argivorum rectè dictum, quod per quinque passuum millia in mari protenditur, auctore Servio in quintum Æ-

A neidos, in quo libro Virgilius videtur ad parœmiam allusisse, cum ait:

——— *Maleæque sequacibus undis.*

Item Statius septimo Thebaidos libro:

——— *Et rauca circumsonat unda Malea.*

Item in Tiburtino Manlii Vopisci:

Si Malea credenda ratis. ———

Significat & Homerus libro Odysseæ nono, periculosam circa Maleam navigationem fuisse, sic Ulyssem loquentem inducens:

Καί νύ κεν ἀσκηθὴς ἱκόμην ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα Μάλειαν
Καὶ Βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ Κυθήρων.

B i. e. *Forsitan & patrias rediissem sospes in oras,*
Sed me, dum Maleam prætervehor, undaque fluctusque
Et Boreas illinc pulsum admovere Cytheris.

Allusit huc Ovidius in Heroinis:

Ausus es, ô nimium, nimiumque oblite tuorum,
Thracia nocturno tangere castra dolo.

Nam suorum obliti videntur, qui sese temere periculis objiciunt. Quandoquidem una hæc præcipua causa vulgus à subeundis vitæ periculis deterret; quod meminerint esse, quibus se salvo sit opus, ut ait Flaccus, & quibus incolumes prodesse tum debeant, tum possint, exstincti gravem allaturi luctum. Videbimur non
C intempestiviter uti hac parœmia, si quando discrimen negocii suscipiendi volemus ostendere, aut non esse suscipiendum, aut negligendam vitam.

XLVII. *Omnia sub unam Myconum.*

Πάνθ᾽ ὑπὸ μίαν Μύκωνον. i. e. *Omnia sub unam Myconum.* Strabo Geographiæ suæ libro decimo: Μύκωνος δ᾽ ἐστὶν ἐφ᾽ ἣν μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑστάτους, ὑφ᾽ Ἡρακλέους καταλυθέντας, ἀφ᾽ ὧν ἡ παροιμία, Πάνθ᾽ ὑπὸ μίαν Μύκωνον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν κεφαλὴν ἀγόντων τὰ διηρημένα τῇ φύσει. i. e. *Est autem Myconus, in qua fabulis proditum est, positos esse gigantes postremos ab Hercule confectos, unde ductum est illud proverbium*, Omnia sub unam Myconum, *in eos, qui res natura diversas eodem titulo complectuntur.* Quibus ex verbis magis colligitur usus ada-
D gii, quam ratio, tametsi conjicere licet, quoniam summa gigantum & reliquiæ sub Mycono conderentur, sub ea gigantes omneis jacere vulgo dictum, cum sub aliis item montibus siti fuerint. Itaque qui eodem in libro Grammatica pariter & Theologica, item Dialectica, & Jurisconsultorum literas tradat, in eum non inconcinne dicetur, *Omnia sub eandem Myconum.* Aut ubi diversa gesta ab eo, quod postremo loco factum sit, æstimentur. Est autem Myconus ex Cycladibus una, teste Stephano, qui proverbii quoque facit mentionem in dictione Myconus. At Zenodotus longe diversam adfert fabulam, quæ proverbio dederit occasionem: *Heleus*, inquit, *filiis suis Hegetori & Hippocli mandarat,*
E *ut insulas illas in mari sparsas subigerent. Deinde ubi Hegetor multas esset aggressus, Hippocles unam modo Myconum, velletque nihilominus reliquarum etiam omnium ex æquo particeps esse, consuluerunt super hac re Oraculum, quænam insula Hippocli cederent? Respondit Deus*, μία Μύκωνος. i. e. *Una Myconus.* Usus est eleganter Plutarchus primo Συμποσιακῶν libro: Μίαν Μύκωνον ποιοῦντας τὸ συμπόσιον. i. e. *Unam Myconum faciens convivium*, significans indistinctos adhuc convivas. Unde & de indiscretis dictum apparet.

XLVIII. *Lerii mali.*

Λέριοι κακοί. i. e. *Lerii mali.* In eos rectè dicetur, qui pariter omnes gentis vitio sunt improbi. Leriorum e-
F nim populus ob insignem morum improbitatem in proverbium abiit, auctore Strabone libro Geographiæ 10. Citatque Phocylidis, nescio cujus verba hæc: Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν ὃς δ᾽ οὔ, πάντες, πλὴν Προκλέους· καὶ Προκλέης Λέριος. i. e. *Lerii mali, non ut hic malus sit, ille nequaquam, verum omnes, excepto Patroclo, & Patroclus est Lerius.* Leria insula est una ex Sporadibus contra littora Cariæ, quam Plinius *Leron* appellat, quum alias aliquot locis, tum lib. 5. cap. 21. Quod hic dictum est in Lerios, Græca Epigrammata detorquent in Chios. Epigramma sic habet:

Καὶ τόδε Δημοδόκου, Χῖοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ.
Πάντες πλὴν Προκλέους, καὶ Προκλέης δὲ Χῖος.

i. e. *Hoc quoque Demodoci, Chius malus, haud quidem hic, hic non.*
Omnes absque Procle, Chius at ipse Procles.

Apud Strabonem Græcum scriptura mendosa est, quum Προκλέης legendum sit, non Πατροκλέης. Interpres usus est codice castigatiore, quin ipsa carminis ratio rejicit, Πατροκλέης. Si addas, καὶ τόδε Δημοδόκου, plenum erit distichon. Id reddetur venustius, si ab homine ad rem deflexeris: ut si dicas, omnes prognostæ vani, uno excepto Venantio, & tamen prognostes est Venantius. Impii sunt milites omnes, uno excepto Langio, & tamen miles est Langius. Græcorum proverbium imitatus est Ausonius in Silvium quendam cognomento bonum, natione Brittonem, quæ natio & hodie apud Gallos vulgo male audit.

XLIX. *Ad Phasim usque navigavit.*

Auctore Strabone libro Geographiæ undecimo, Phasis est Euxini sinus, & extremæ navigationis meta, vel teste proverbio:

Εἰς Φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος.

i. e. *Ad Phasim, ubi supremus cursus navibus.*

Per *Phasim* Colchidem significavit, non flumen Phasim, neque urbem ejusdem nominis ad flumen sitam. Theocritus in Idyllio N:

Πεζὸς δ' ἐς Κόλχους τε καὶ ἄξεινον ἵκετο Φᾶσιν.

i. e. *Et Colchos pedes, & te accessit inhospite Phasis.*

Pindarus consimili figura in Isthmiis hymno B: Ἀλλ' ἐπέρα ποτὶ μὲν Φᾶσιν θερείαις, ἐν δὲ χειμῶνι πλέων Νείλου πρὸς ἀκτάς. i. e. *Sed transibat ad Phasim quidem mensibus æstivis, hyeme vero navigans ad Nili ripas,* i. e. à Colchide in Ægyptum: Strabo enim putat Phasianos ab Ægyptiis oriundos, argumentum sumens ex usu lineorum, quorum tanta sit vis apud Phasianos, ut hinc exportentur etiam in alias regiones. Dicitur de iis, qui longinquas orbis regiones peragrarint. Est enim ipsa figura quasi proverbialis hyperbole, quo modo dixit & Juvenalis:

Omnibus in terris, quæ sunt à Gadibus usque
Auroram & Gangem. —— ——

Et Horatius in Odis:

Extremum Tanaim si biberes Lyce.

Et Virgilius in Bucolicis:

At nos hinc alii sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Sumptum videtur ab Jasonis fabula. Neque dissimile fuerit schema, si quis ad Herculis usque Columnas dicatur navigasse, aut usque ad Britannos, quos auctores extra mundi terminos ponunt, quod Oceano separentur. Horatius in Odis, libro tertio:

Visam pharetratos Gelonos.

Idem eadem oda:

Et Scythicum inviolatus amnem.
Visam Britannos hospitibus feros.

Idem rursum:

Et ultimos orbis Britannos.

L. *Mysorum ac Phrygum termini discreti sunt.*

Strabo libro Geographiæ duodecimo, regiones quasdam commemorat inter se finitimas, puta Phrygum, Bithynorum, Mysorum, Dolonum. Item qui juxta Cyzicum accolunt, Mygdonum ac Trojanorum. Neminem autem inficias ire, quin unaquæque suis finibus sit circumscripta. Verum eos fines adamussim dijudicare, id neutiquam facile. Porro de Phrygiis ac Mysis proverbium quoque vulgo jactatum fuisse versibus trimetris:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα
Τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν.

i. e. *Sunt separati Mysiorum termini,*
Phrygumque, sed finire perquam est arduum.

Hujus rei causam adducit, quod hi populi non satis stabiliter tutati sint suas sedes, sed subinde aliunde alio depulsi, terminos incertos reddiderint. Plinius libro quinto, Mysiam in Phrygia collocat. Plutarchus, Ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι: Χωρὶς γὰρ ἔφη τὰ φιλοσόφων, καὶ ἰατρῶν ὥσπερ τινῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. i. e. *Separatam enim ajebat esse Philosophorum ac Medicorum professionem, non aliter ac Mysorum ac Phrygum fines.* Manent in hodiernum diem passim id genus de finibus gentium rixæ, longa serie temporum omnia confundente. Adagio licebit uti, de rebus toto genere inter sese dissidentibus, veluti si quis sentiens longe aliud spectare Philosophum, aliud Oratorem, dicat: Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. Aut de hominibus, inter quos nihil convenit, nihilque commune intercedit, ut apud Euripidem Achilles:

Χωρὶς τ' ἀμὰ κ' Ἀγαμέμνονος.

i. e. *Separata sunt mea res à bonis Agamemnonis.*

LI. *Quod index auro, id aurum homini.*

Inter multas Chilonis sententias, hæc præcipue placuit eruditis, auctore Laertio: Ἐν πλινθίναις ἀκόναις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται, διδοὺς βάσανον φανεράν, ἐν δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκεν ἔλεγχον. i. e. *In saxeis coticulis aurum exploratur, evidens prabens specimen. In auro vero proborum pariter & improborum ingenium deprehenditur.* Stobæus carmen hoc citat ex Antiphane:

Πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων.

i. e. *Opes ut index, hominis ingenium arguunt.*

Allusit huc Aristides in Themistocle: Ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος. Καί μοι λόγῳ τὸν χρυσὸν, ἀλλὰ τὴν βάσανον προσάγων σκόπει. i. e. *Hinc virum specta, à linea facto initio. Neque mihi, quod dicitur aurum, sed ipsum admovens indicem considera.*

LII. *Cave Thoracem.*

Φύλαξαι τὸν Θώρακα. i. e. *Cave Thoracem.* Strabo libro Geographiæ decimo quarto scribit, fluvium esse nomine Letheum, vicinum Libybus Hesperiis: huic imminere montem, cui nomen Thorax, in quo fama est, Daphitam Grammaticum cruci suffixum fuisse, quod maledico carmine Reges incessivisset: unde dictum illud manarit in vulgus, ut dicerent: Φύλαξαι τὸν Θώρακα. i. e. *Cave à Thorace.* Hoc velut ænigmate proverbiali festiviter admonebimus, frenandam esse linguam, ne voces petulanter emissæ, per jugulum aliquando redeant. Stephanus tantum indicat Thoracem esse civitatem Ætoliæ, & item Magnesiæ: de proverbio silet.

LIII. *Abdera pulcra Tejorum colonia.*

Strabo lib. Geographiæ decimo quarto, tradit Tejos cum Persarum contumelias ferre non possent, urbe relicta, Abdera Thracum urbem demigrasse. Atque hinc illud vulgatum fuisse:

Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία.

i. e. *Abdera pulcra Teium colonia.*

Hoc ænigmate proverbiali significamus, non deesse, quo confugiamus, si quis præter modum pergat esse molestus. Huc fortassis allusit M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum septimo: *Quod imperium habeam, id est* Ἀβδηριτικόν. Et libro quarto: *Hic Abdera non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis? Ignosce, vix possum.* Laudantur & ab Herodoto libro primo Teii, quod relicta patria libertatem servarint, cujus rei meminit & Strabo libro decimo quarto, non silens obiter de proverbio, quanquam Aldina editio illic depravata est, ut in multis aliis locis. Joachimus Vadianus meus, vir juxta candidus ac doctus, existimat convenire proverbium, ubi quis fortunam tenuem, sed cum libertate conjunctam, anteponit amplis opibus, sed obnoxiis servituti. Cujus sententiæ non refragor. Nam damnatus est Abderitarum aer, & item pascua.

LIV. *Magna civitas, magna solitudo.*

Strabo Geographiæ lib. 16. Seleuciam ad Tigrim ait Babylone majorem fuisse, sed pleraque sui parte desertam, ac jure optimo de illa dici posse, quod de Megalopoli Arcadiæ civitate dixit comicus quispiam:

Ἐρημία μεγάλ' ἐστὶν ἡ μεγάλη πόλις.

i. e. *Est magna solitudo, magna civitas.*

Allusum est ad nomen urbis, cujus meminit & Plinius in quarto. Quadrabit in urbes, aut domos, agros, aut hortos

hortos, aut aliud id genus quippiam, amplum quidem & spaciosum, sed parum excultum. Aut in librum ingentem quidem illum, verum impolitum & illimatum.

LV. *Ad Scolon nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis.*

Strabo libro Geographiæ nono scribit, *Scolon* vicum esse quempiam Asopæ sub monte Citherone, sedem inamœnam, incultam, infrugiferam, asperam. Atque hinc vulgo proverbium manasse:

Εἰς Σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθαι.

i. e. *Nec per te Scolon ipse, nec ulli alii comes ito.* Refert eadem totidem verbis Eustathius in Bœotiam Homericam. Nam Scolon & Stephanus ponit in Bœotia. Nomen ex re videtur inditum, σκῶλος enim Græcis spinæ genus est. Quo proverbio conveniet uti, si quando significabimus modis omnibus abstinendum à convictu cujuspiam, aut à loco ubi nihil sit sperandum, quod vel ad voluptatem faciat, vel ad emolumentum.

LVI. *Oenoë charadram.*

Οἰνόη τὴν χαράδραν. i. e. *Oenoë torrentis alveum.* Nam *charadra* Græcis significat eam terræ fissuram, quam aqua pluvia, aut torrens, nonnunquam terræ motus efficit. Zenodotus in collectaneis adagiorum ait, dici solitum in eos, qui sibi ipsi malum arcesserent. Hinc esse natam parœmiam, quod Oenoë vicus quidam sit Atticæ, quem qui incolebant, alveum quendam torrentis vicinum, suis finibus incluserunt. Deinde, ingruente immodica vi aquarum, & ob id corruptis agris, agricolationem perdidisse. Strabo Geographiæ libro octavo, duas *Oenoäs* commemorat, alteram Eleutheris finitimam, alteram apud Marathonem, de qua vulgo jactata parœmia: Οἰνόη τὴν χαράδραν. i. e. *Oenoë charadram.* Effertur adagium ad hunc quoque modum: Οἰναῖοι τὴν χαράδραν. i. e. *Oenai charadram*, ubi quippiam arcessitur ad commoditatem, unde pernicies adfertur. Hesychius hoc proverbium refert & explicat ex Demone proverbiorum auctore. Stephanus indicat *Oenoëm* esse unam duarum civitatum, quas habet Icaria. Unde dicuntur *Oenai*.

LVII. *Nihil ad Bacchum.*

Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. i. e. *Nihil ad Bacchum.* Ubi quis ea nugatur, quæ ad rem præsentem nihil attinent. Adagionis origo varia traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dithyrambos in Bacchum cani solitos. Deinde Poetas, mutata consuetudine, Ajaces, Centauros, atque id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse: *Nihil ad Bacchum.* Quo convicio moniti, deinceps satyros inducere cœperunt, ne Dei prorsus obliti viderentur. Strabo Geographiæ suæ lib. VIII. scribit eversa funditus à Romanis, propter violatos legatos, Corinthiorum urbe, milites in opera quoque nobilia, quibus ea civitas præter cæteras abundabat, ludibriis insultasse. Citatque testem Polybium, qui prædicet præsentem vidisse sese, tabulas quasdam abjectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum una fuit ab Aristide depicta. Argumentum erat Bacchus, *Hinc*, inquit, *quidam ajunt manasse, quod proverbio dicitur*, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. i. e. *Nihil ad Bacchum.* Suidas refert Epigenem quendam Sicyonium Tragœdiam de Bacchi conscripsisse, quæ cum indigna Deo videretur, quosdam è spectatoribus acclamasse: *Nihil ad Bacchum.* Eamque vocem in proverbium abiisse. Verum magis approbat eorum sententiam, qui dicunt quondam Poetas de Baccho fabularum argumenta consuesse tractare, eaque demum actitari solita. Deinde paulatim ad Tragœdias scribendas conversos, alias fabulas & historias scriptitasse, prætermissa Bacchi mentione: spectatores igitur acclamasse: *Nihil ad Bacchum.* Ejusque ferme sententiæ suffragator citat Chamæleontem. Huic opinioni adstruit Plutarchus in primo lib. Sympofiacôn, ostendens ab Æschylo & Phrynicho natam parœmiam, qui fabularum argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theætetus apud eun-

A dem Suidam, in opere de Proverbio, scribit Parrhasium pictorem, Bacchum summa arte finxisse. Itaque eum apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferret, quorum nullus ad Parrhasii Bacchum accederet, succlamasse populum, *Nihil ad Bacchum.* Apud eundem, quidam cum Corœbum, Ulyssem illum Vafrum & versipellem vocasset, audiit: *Canem adducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum.* Utroque proverbio significatum est, nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cum Ulysse. Lucianus in Baccho: Ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Διόνυσον οὗτος ὁ Διόνυσος, εἴποι τις ἄν; i. e. *Sed dixerit quispiam, quid ad Bacchum hic Bacchus?* i. e.
B quid ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaque videtur adagium quadraturum, vel de re ab instituto aliena, vel multo inferiore, vel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum Quæstionum prima, de iis agens, qui anxios syllogismos, velut eum, quem κυριεύοντα vocant, in poculis proponere solent, τί ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν Διόνυσον; Idem inibi: Πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. i. e. *Mittam autem propediem & reliqua, si quidem hæc videbuntur non usquequaque inscita, neque* nihil ad Bacchum *pertinentia.* Nove quidem, sed tamen oppido quam eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα, tacite allu-
C dens ad proverbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα, *non aspernanda*, & ad rem pertinentia. Idem in ejusdem operis lib. quarto: Οἶμαι δὲ καὶ τὴν Σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. i. e. *Arbitror autem nec Sabbatorum festum*, nihil *prorsus* ad Bacchum *pertinere.* Athenæus lib. XI: ἀπροσδιονύσους λύσεις πραγματευόμενος. i. e. *Solutiones nihil ad rem pertinentes moliens:* tertio: πάραυλα μέλη dixit i. e. *modos non respondentes ad tibiam.* Ac mox: ἀκρότητα κύμβαλα. i. e. *cymbala non congruentia ad numeros saltationis.* Sic enim vocat sermones intempestivos, aut nihil ad rem pertinentes, quos idem ἀμουσολογίας vocat. De hujus formæ proverbiis dictum est nobis alias: *Nihil ad versum.* Pindarus in Nemeis: ἔξω μέλος ἐρχεσθαι dixit pro eo, quod erat secus, quam
D convenit loqui: μαθὼν δὲ τις ἂν ἐρεῖ, παρ' μέλος ἔρχομαι. M. Tullius lib. ad Atticum XVI: *Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quam ad has literas, quibus ego à te consilium petieram, te mihi illa rescribere.* Tametsi quidam hoc loco pro ἀπροσδιόνυσον legunt ἀπροσδόκητον, h. e. *inopinatum, inexspectatum.* Proverbii speciem habet, quod est apud eundem Ciceronem in Bruto: *Sed domum redeamus:* Id velut interpretans subjicit, i. e. *ad nostros revertamur.* Utimur & hodie sermonis hujus colore, quoties significamus nos à digressione ad id reverti, quod institueramus.

LVIII. *Farcire Centones.*

Periphanes in Epidico Plautina, militi jam pugnas
E suas militari more paranti narrare: *Quin tu*, inquit, *alium quæras, cui centones farcias*, i. e. quem tu gloriosis mendaciis & consarcinatis fabulamentis expleas. Solent enim homines gloriosi mendacium aliud ex alio connectere, nullum facientes neque finem neque modum. *Centones* autem dicuntur vestes è variis panniculis, ac diversis etiam interdum coloribus consarcinatæ. Juvenalis:

Intravit calidum veteri centone lupanar.

Ad harum similitudinem *centonem* vocant carminis genus, ex diversis carminibus, & carminum fragmentis, hinc atque illinc arcessitis, contextum, quasique consutum. Græci κέντρωνας appellant, addita litera, quam
F abjiciunt Latini. Exstant adhuc, ὁμηροκέντρωνες, quorum meminit & divus Hieronymus, & *Virgiliocentones* Probæ mulieris, & *Centon nuptialis* Ausonii, qui legem etiam ejus carminis tradit.

LIX. *Quod dedi, datum nollem.*

Lena Milenis in Cistellaria Plautina: *Inter novam rem*, inquit, *verbum usurpabo vetus.* Quod dedi, non datum vellem, *quod reliquum est, non dabo.* Significat se pœnitere, quod puellæ fecerit copiam, de cætero non facturam. Usus adagii fiet venustior, si paulo longius à simplici figura detorqueatur, veluti si quis indi-

indicans se superioris operæ, quam in Poetices studium insumpserit, pœnitere, nec esse consilii diutius in ea tempus terere, dicat: *Quod dedi, datum nollem, quod reliquum est, non dabo.*

LX. *Crocodili lachryme.*

Κροκοδείλου δάκρυα. i. e. *Crocodili lachryma*. De iis, qui sese simulant graviter angi incommodo cujuspiam, cui perniciem attulerint ipsi, cui ve magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribant Crocodilum, conspecto procul homine, lachrymas emittere, atque eundem mox devorare. Cujusmodi propemodum erant lachrymæ Bassiani Imperatoris, apud Ælium Spartianum. Lachrymabatur quoties aut mentio fieret, aut imagines videret Getæ fratris, quem occiderat. Alii narrant hanc esse crocodili naturam, ut cum fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quam effundit in semita, qua novit, aut alia quæpiam animantia, aut homines aquatum venturos, quo lapsos ob lubricum descensum, neque valentes aufugere, corripiat, correptosque devoret. Deinde reliquo devorato corpore, caput lachrymis effusis macerat, itaque devorat hoc quoque.

LXI. *Bona etiam offa post panem.*

—— —— Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον.

i. e. —— —— *Et post panes bona maza est.*

Hemistichion carminis heroici. Zenodotus ait de iis solere dici, qui penuria meliorum amplectuntur deteriora. Nam *maza* quiddam est pane cocto deterius, conflatum ex lacte & farina, quo rustici vice panis uti consueverunt. Siquidem ὀπτὸν ἀλφιτὸν, in deliciis olim fuisse alias demonstravimus ex Theocrito. Proverbii speciem habet, quod est apud Athenæum lib. 6. licet huic dissimile: πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μάζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε καὶ ἐλέφαντος. i. e. *Maza sive offa esurienti homini carior & auro & ebore.* Quo licebit uti, cum indicabimus rem usu, non opinione æstimandam. Ex his, quæ prodidit Athenæus de apparatu conviviorum, liquet *mazam* prius apponi solere, deinde panem. Verum consumpto pane, probatur & *maza*. Ut possumus, quando, ut volumus, non licet. Xenophon lib. 6. Παιδείας, facit quendam consolantem milites, qui defecti pane maza vesci cogebantur. Hoc cibo qui victitant, dicuntur μαζοφαγεῖν, quemadmodum qui pane, ἀρτοφαγεῖν.

LXII. *Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet.*

Ἂν μὴ παρῇ κρέα στερκτέον τῷ ταρίχῳ.

i. e. *Probanda salsamenta egenti carnium.*

Sunt qui dicant, τάριχον accipi pro pisce, sed vili putrique, qui idem fit Aphya: fortassis hic pro jure accipiendum *tarichus*. Nam quibus deest obsonium, solent pane in jus immerso vesci. In aphyas & Tarichos creber jocus est in comœdiis. Sensus hic est, ubi non est copia meliorum, boni consulere oportet, quæcunque contingunt. Refertur à Diogeniano.

LXIII. *Agathonia cantio.*

Ἀγαθώνιος αὔλησις. i. e. *Agathonia cantio*. Recte dicetur de oratione blanda magis, quam frugifera. Agathon tibicen quispiam erat, cantilenarum suavitate majorem in modum aures deliniens. Nec hujus mores dissimiles musicæ fuisse perhibentur. Laboravit enim infamia mollicici. Auctor & Suidas & Zenodotus. Haud scio, an hic sit idem ille Agathon in Tragicorum certamine victor, in cujus epiniciis Plato celebrat illud nobile convivium. Hujus multis modis Aristophanes in Thesmophoriis carminum molliciem deridet.

LXIV. *Edax currus.*

Ἀδδηφάγον ἅρμα. i. e. *Edax currus*, in glutones & voraces dicebant, propterea quod currus multum absumit unguinis sive ceromatis, sive quod sumptuosa res sit, equos & currus alere. unde & comicus Aristophanes in Nebulis jocatur in Strepsiadem, quem filius Ἱππικοφῶν, ad inopiam redegerat, multo ære alieno contracto. Flavius Vopiscus indicat Aureliano in deliciis fuisse Phagonem quendam, qui uno die ad mensam Imperatoris ederit aprum integrum, centum panes, vervecem & porcellum, biberit autem infundibulo apposito plus orca. Sed de hoc hominum genere plura Athenæus in Dipnosophistis, apud quem libro quinto, Socrates, quum quendam vidisset in convivio sese intemperantius in gurgitantem opsonio: *O vos, qui adestis*, inquit, *quidam ex vobis pane utitur ut opsonio, opsonio ut pane.* Venustius reddetur, si deflexeris ad animi vitium, veluti si dicas, hujus aut illius principis amicitiam immodica pecunia parari ac retineri alique. Aut cupiditates inexplebiles esse, cum naturæ usus perpauca postulet.

LXV. *Sanguine flere.*

Αἷμα κλαίειν. i. e. *Sanguine flere*, proverbialis hyperbole significans nihil non fieri, quod flectatur aliquis. Sic enim antiquitus loquebantur: *Haud flectes illum, ne si sanguine quidem fleveris.* Itidem: αἷμα σιεῖν. i. e. *Sanguine genere.* Durat hoc adagium in hodiernum etiam diem. Translatum videtur à prodigiis, quibus interdum statuæ sanguineis guttis lachrymare videntur.

LXVI. *Pardi mortem adsimulat.*

Θάνατον Παρδάλεως ὑποκρίνεται. i. e. *Pardi mortem simulat.* Dicebatur, ubi quis astu perniciem alicui molitetur, veluti cum Brutus stupidum ac dementem ageret, ut in posterum imperio potiretur. Id adagium ad quendam apologum referunt. In Maurusia simiarum ingens copia. Pardalis autem animal est natura simiis infestissimum, quas tamen viribus assequi non potest, nimirum illis in summas arbores subvolantibus. His itaque dolis in eas utitur. Sternit se supinam sub ramis, ac porrectis cruribus emori fingit sese. Gaudent eo spectaculo simiæ considentes in arbore. Deinde ubi jam mortuam arbitrantur, unam aliquam emittunt exploraturam, num vere mortuus sit hostis. Illa cautim ac pedetentim accedens, ubi nullum vitæ videt argumentum, Pardale nimirum modis omnibus cadaver imitante, demum audet etiam conscendere. Quod simulatque reliquæ simiæ conspexerint, jam deposito omni metu descendunt, & Pardalim omnia ferentem circumsultant: postremo conculcant, insultantes ludibrii causa, donec Pardalis sentiens illas jam saltando defatigatas, de repente reviviscens, aliam dentibus, aliam unguibus corripit, dilaniatque ac devorat. Hanc equidem fabulam, ne quid fuci faciam lectori, non reperi apud idoneum auctorem, sed in Græcis collectaneis cujusdam Apostolii Byzantii, cujus testimonium quodam in loco Politianus etiam adfert, alioquin auctoris non admodum gravis.

LXVII. *Mandare laqueum.*

Mandare laqueum dicimur iis, quos usque adeo negligi à nobis significamus, ut si vel suspendant sese, nihil ad nos attineat. Juvenalis de Democrito:

—— —— *Cum fortuna ipse minaci*
Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.

Confine illi cum jubemus, οἰμώζειν. i. e. *plorare* quempiam, & μακρὰ οἰμώζειν. i. e. *clare plorare*, καὶ, κλαίειν καὶ μακρὰ χαίρειν. i. e. *flere & longum valere.*

LXVIII. *Medium ostendere digitum.*

Medio item digito porrecto, supremum contemptum significabant. Martialis lib. 2:

Et digitum porrigito medium.

Nam hunc digitum Martialis *impudicum* vocat:

Ostendit digitum, sed impudicum.

Persius *infamem:*

Infami digito & lustralibus ante salivis.

Huc arbitror pertinere, quod apud Laërtium Diogenes, ut alibi diximus, hospitibus quibusdam Demosthenem videre cupientibus, non indice *digito*, sed *medio porrecto* demonstravit, parum virum innuens & effœminatum. Ac paulo post, eodem in loco, satis indicat *porrectione digiti medii* quippiam obscœnum significari, cum ait, insanos haberi, qui medium porrigant digitum, qui indicem, non item. Itaque eodem in carmine duobus adagiis extremum contemptum indicavit Satyricus:

Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.

Elegantius fiet utrumque, si longius detorqueatur. Ut Phi-

Philosophicis præceptis laqueum mandes, tu tuo vivito more. Et Theologorum decretis negociatores medium unguem ostendunt, id est, plane contemnunt ridentque.

A

LXIX. *Barbam vellere.*

Τὸν πώγωνα τίλλειν. i. e. *Barbam vellere.* Est illud quoque sumptum à gestu, *Barbam vellere*, quo summum contemptum ac ludibrium significamus. Horatius Sermonum lib. 1:

——— Barbam *tibi* vellunt
Lascivi pueri. ———

Persius:

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Juppiter. ——— ——— ——— ———

B

Idem alias:

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellit.

Et Dionysius Siculus, non dubitavit Æsculapio barbam auream detrahere. Lucianus in Timone de Jove Olympio: Ἐκάθησο σὺ περικείμενος περικειρόμενος. i. e. *Desidebas dum tibi circumtonderetur cæsaries.* Et *barbam vellit mortuo leoni*, qui ferox est in prostratum, quod alias attigimus.

LXX. *Malis ferire.*

Μήλοις βάλλειν. i. e. *Malis petere* dicuntur, qui muneribus assequi student, quod optant, aut qui donis provocant ad amorem mutuum. Ducta est allegoria à fabula Atalantæ, quam Hippomenes cursu superavit, sed arte projectis inter currendum malis aureis, in quibus sublegendis dum puella subinde remoratur, præcessit ac vicit juvenis. Refertur adagium à Diogeniano. Plutarchus in Symposiacis indicat olim fuisse morem, ut in eos, qui semper vincerent, mala, rosas, nonnulli etiam mala Punica jacerent. Ut hinc quoque videri possit ortum adagium, ac dictitatum de iis, qui magnopere mirantur, ac probant quempiam, aut etiam blandiuntur. Idem decade nona narrat, Anaxarchum, cum ab Alexandro post cœnam malis peteretur, surrexisse, dixisseque hunc senarium ex Oreste Euripidis:

C

Βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί.

D

i. e. *Ferietur aliquis mox Deûm humana manu.*

Potest & simplicius accipi, *Malis petere*, cum quis ad amandum lacessitur, ac provocatur: sic enim interpretatur Suidas. Unde & illud apud Maronem:

Malo me Galatea petit lasciva puella.

Et:

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Et:

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Et Acontius apud Ovidium Cydippæ malum inscriptum in gremium mittit. Aristophanes in Nebulis:

Μήλῳ βληθεὶς ὑπὸ πόρνης.

E

i. e. *A scorto malo percussus.*

Interpres adscribit, malum amoris esse symbolum, propterea quod Veneri sit sacrum. Unde in certamine formarum, præmium malum erat aureum, idque Veneri contigit. Theocritus in Cyclope:

Ἤρατο δ' οὐ ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίννοις,
Ἀλλ' ὀλοαῖς μανίαις. ——— ———

i. e. *Non malis, non ille rosis, non ille Cicinis,*
Sed furiis mage pestiferis adamabat. ———

Idem in Hodœporis:

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸ αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα.

Olim munuscula malis constabant, unde Horatius in Epistolis:

F

Frustis & pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant.

LXXI. *Mare prius vitem tulerit.*

Τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον. i. e. *Mare prius vitem feret.* De iis, quæ nullo pacto fieri possint. Nam salsitudo vitibus inimicissima. Hinc opinor Homerus & Hesiodus identidem pontum vocant ἀτρύγετον, quod illic nulla colligatur vindemia. Salsa terra fere sterilis est frugibus, sed vitibus inimicissima. Refertur apud Diogenianum.

LXXII. *Betizare. Lachanizare.*

Lachanizare, vulgo dicebant pro languere, teste Suetonio in vita Octavii Cæsaris, pro quo Augustus novavit *betizare.* Quadrabit & in insulsos & insipidos. Catullus:

Languidior tenera cui pendens sicula beta.

Item Martialis:

Ut sapiant fatua fabrorum prandia betæ,
O quam sæpe petet vina piperque coquus.

Eodem pertinet illud Diogenis Cynici dictum apud Laertium: Quum adolescentes quidam eum canem vocarent, seque cauturos dicerent, ne ab illo morderentur, bono animo esse jussit: canem enim haudquaquam vesci betis, molliciem illorum notans. Bliteos appellant stupidos. Est βλίτον herbæ genus, cui nomen etiam à stupore saporis inditum putant, quasi βλάξ, quæ vox bardum & stupidum significat. Aristophanes in Avibus:

Ὡς βλακικῶς διακονεῖς.

i. e. *Ut stupide ministras.*

Plautus in Truculento: *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino, ad rem suam.* Laberius Mimographus apud Nonium Marcellum, *bipedem & bliteam belluam* appellat insulsum & vecordem. Apud Menandrum quoque mariti uxoribus ex blito convitium faciunt, *bliteas* eas nominantes. Aristophanes in Nebulis:

Καί σε καλῶσι βλιτόμαμ.

i. e. *Teque vocant bardum ac stultum.*

Fieri potest ut Gallica quoque vox hinc manarit, qua nunc vulgo contemptissimos, extremæque notæ homines compellant *Blitéros*, addita litterula.

LXXIII. *Promus magis, quam condus.*

Sane quam elegans & proverbialis Ausonii dimeter jambicus:

Promusque quam condus magis.

In quendam profusiorem, qui parta prodigere nosset, quærere aut quæsita servare non nosset. Sumpta metaphora à rei familiaris dispensatoribus, maximeque penuariæ, quos Græci ταμίας vocant, quorum partes sunt, ad usum familiæ promere, id est, proferre quædam, alia condere, hoc est, seponere. Jam qui tantum promit, is ad inopiam velis equisque properat. Plautus in Truculento, *parce promos* appellat, sordidos ac tenaces, & qui sumptum libenter effugiunt.

LXXIV. *Indulgere genio.*

Proverbiales sunt & illæ figuræ: *defraudare genium*, pro eo, quod est, negare naturæ, quod appetit: &, *indulgere genio*, pro eo, quod est, animo obsequi. Terentius in Phormione: *Suum defraudans genium.* Plautus in Truculento: *Sed istos, qui cum geniis suis belligerant, parce promi:* Sordidos & parcos significans. Idem in Aulularia: *Egomet fraudavi meum genium.* Contra Persius Satyra quinta:

Indulge genio, carpamus dulcia. ———

Unde & *genialem* appellant diem, lætum & voluptuarium. Et *genialiter vivere*, pro molliter & laute.

LXXV. *Curare cuticulam.*

Huic confinis est illa frequens apud Poetas figura: *Curare cuticulam.* Nam qui voluptati student magis, quam famæ, unum hoc curant, ut cutis summa niteat, eaque gratia lautioribus epulis, balineis, unguentis, somno, conviviis, aliisque id genus deliciis utuntur. Horatius in Sermonibus:

——— *Ire domum, atque*
Pelliculam curare *jube.* ———

Idem in Epistolis:

Me pinguem, & nitidum, & bene curata cute *vises,*
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Persius:

——— *Et assiduo* curata cuticula *sole.*

LXXVI. *Nodum in scyrpo quæris.*

Nodum in scyrpo quæris. In anxium dicebatur, nimisque diligentem; aut meticulosum, qui illic scrupulum moveret, ubi nihil esset addubitandum. Hoc adagium refertur apud Plautum in Menæchmis, & verbis totidem apud Terentium in Andria. Festus ex Ennio citat:

Quaeris & in scyrpo, soliti quod dicere, nodum.
Nominatim proverbii titulo referens. Donato junci species est *scyrpus*, levis atque enodis, Quanquam apud Gellium *scyrpi* dicuntur captiunculae, argutiaeque. Nisi forte quis malit legere *in scrupo*, quod hi lapilli leves sint ac rotundi.

LXXVII. *Delphinum sylvis appingit, fluctibus aprum.*

Horatius in Arte Poetica, proverbiali schemate dixit:
Delphinum sylvis appingit, fluctibus aprum.
Indocti Poetae stultitiam taxans, qui multa non suo loco, neque tempestiviter describit, perinde quasi pictor *Delphinum* piscem, juxta Callimachi dictum, *in nemoribus pingeret*, rursus *aprum in undis*. Confine illi: Ἐν φακῇ τὸ μύρον. i. e. *In lenticula unguentum.*

LXXVIII. *Cancer leporem capit.*

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ. i. e. *Cancer leporem capit.* De re nequaquam verisimili, dictuque absurda. Velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum.

LXXIX. *Ne caprea contra leonem.*

Μὴ πρὸς λέοντα δορκάς. i. e. *Ne caprea adversus leonem,* h. e. ne longe inferior cum potentiore decertes. Dorcas enim sylvestris est capreolus. Refertur à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium:
Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης.
i e. *Ne cum leone caprea pugnam sumpsero.*
Homerus Odysseae Θ:
Ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω.
i. e. *Cum potiore viro nolim certamen inire.*

LXXX. *Pellem caninam rodere.*

Pellem caninam rodere, proverbiali metaphora dixisse videtur Martialis, pro eo, quod est, hominem maledicum & improbum conviciis insectari. Sic enim scribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem:
Non deerunt tamen hac in urbe forsan,
Unus vel duo, tresve, quatuorve
Pellem rodere *qui velint* caninam.

LXXXI. *Echino asperior.*

Ἐχίνου τραχύτερος. i. e. *Echino asperior.* In hominem intractabilem & insuavibus moribus dictum. Metaphora sumpta ab animante, cujus duplex est genus: terrestre, spinis obsitum: & maritimum, pinnata undique testudine, ac spinis obductum, quibus se pedum vice volvit, auctore Plinio. Martialis:
Cortice deposito mollis echinus erit.
Aristoteles lib. De Generatione Animantium quinto, tradit Echinum ipsum quidem pusillum esse, caeterum spinas habere & longas & acutas. Athenaeus Dipnosophistôn libro tertio, fabellam haud infestivam refert è Demetrio Scepsio: Laconem quempiam vocatum ad coenam, appositis Echinis, cum ignoraret, quo pacto soleant edi, nec observaret quomodo caeteri convivae his vescerentur, corripuisse quendam, & in os conjecisse una cum ipsa testa: porro cum inter dentes strideret Echinus, & hominis os cibo misere cruciaretur, ô sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam tibi mitis, nec te posthac unquam sumpsero.

LXXXII. *Echinus partum differt.*

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει. i. e. *Echinus partum differt.* De iis dici suetum, qui prorogarent quippiam suo malo: veluti qui creditam pecuniam comperendinant, tamen aliquando reddendam vel majore cum foenore. Ajunt Echinum terrestrem stimulata alvo remorari partum, deinde jam asperiore ac duriore facto foetu mora temporis, majore cruciatu parere. Auctor Suidas. Plinius lib. IX. cap. XXV. tradit, piscem, qui dicitur echineis, fluxum gravidarum sistere, & usque ad puerperium in utero continere foetum. Quanquam hoc ἀπροσδιόνυσον.

LXXXIII. *Prius duo Echini amicitiam ineant.*

Πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι ἐς φιλίαν ἔλθωσιν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δὲ ἐκ χέρσου. i. e. *Prius echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra.* De iis, qui moribus ac studiis sunt inter se discrepantiores, quam ut spes sit, aliquando inter eos necessitudinem coituram. Venustius erit ad rem deflexum. Male convenit Theologorum spinis cum bonis litteris: Citius echino marino cum terrestri conveniret. Nam est echinus marinus: de quo multa Plinius & Aristoteles: est & terrestris, quem alio nomine vocant Erinaceum: illud commune, quod uterque spinosus est, unde & vocabulum inditum. Refertur à Suida.

LXXXIV. *Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

Proverbii speciem habet illud etiam Horatianum in Arte Poetica:
Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.
Quadrabit in homines nimium sedulos, & quibusvis in rebus immodicos. Cujusmodi nonnullos videas, qui, cum semel coeperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant, nec rationem ullam habent alieni fastidii, sed suo tantum animo negocii modum metiuntur, haudquaquam memores vetustissimi sermonis, admonentis ut tum à lusu desistamus, cum adhuc est jucundus, ne voluptatem odii molestia consequuta contaminet. Nemo nescit, hirudinem, ubi semel haeserit corpori, nulla ratione posse revelli, donec suctu sanguinis expleta decidat. Quidam appellant *sanguisugam*, Graeci βδέλλαν sive βδέλλιον, linguam habet bisulcam ac fistulatam, quam penitus infigit cuti. Meminit Plinius libro undecimo, capite trigesimo quarto, atque inibi de altero quodam animali, cui nomen non sit, quod semper infixo sanguini capite vivat, donec nimia satietate dehiscat, & ipsi immoriens alimento, cum cibi non sit exitus.

LXXXV. *Mea est pila.*

Mea est pila. i. e. Vici, & voti sum compos: aut, res mihi in manu est: apud Plautum in Truculento. Sumptum à notissimo pilae ludo, cum multis insequentibus, unus aliquis praestantior occupat. Consimili figura dixit in Casina: *Sed si nunc vult hera facere officium suum, nostra omnis lis.* i. e. vicimus. Traducta metaphora à judiciis.

LXXXVI. *Ab ovo usque ad mala.*

Ab ovo usque ad mala, proverbiali figura dixit Horatius in Sermonibus Satyra tertia, pro eo, quod est, ab initio convivii usque ad finem:
——— ——— ——— *Si collibuisset*, inquit, ab ovo
Usque ad mala, *citaret*, *iô Bacche*, *modo summa*
Voce, modo hac resonat, quae chordis quattuor ima.
Antiquitus enim coenam ab ovis auspicabantur, malis finiebant. Erit venustius, si longius trahatur: *ab ovo usque ad mala.* i. e. Toto colloquio, tota navigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt, quam oportet, notantur illo versu Horatiano:
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
Qui à primis initiis repetunt, ἐκ τῶν ῥιζῶν. i. e. *à radicibus*, & à stirpibus imis exordiri dicuntur, qui nihil praetermittunt ordine narrant, & *à capite usque ad calcem*, quod alibi retulimus, Graecis ἄνωθεν dicitur & ἀρχῆθεν.

LXXXVII. *Virtutem & sapientiam vincunt testudines.*

Julius Pollux, libro nono De Rerum Vocabulis, scribit hoc carmen olim proverbio celebratum fuisse:
Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι.
i. e. *Et virtus testudinibus, & sapientia cedit.*
Est autem velut aenigma, innuens pecuniam longe plus posse, quam aut virtutem, aut sapientiam. Antiquitus enim Peloponesiorum nomisma χελώνη, i. e. *testudo* dicebatur, propter insculptam in eo testudinis figuram. Testem hujus rei citat Eupolidem, qui in Fabula, cui titulus, Captivi, ὀβολὸν dixerit καλλιχέλωνον, i. e. *obolum pulchra testudinis.* Consimili figura dictum & illud: *Multas noctuas sub tegulis latitare.* Et, *Bos in lingua:* quae suis retulimus locis.

LXXXVIII. *Sacra haec non aliter constant.*

Sacra haec non aliter constant. Hoc adagio licebit uti, si quando fatebimur culpam, sed quae rei locove conveniat: veluti, si quis in balneis agat impudentius: aut

aut rusticius in navi, aut in compotationibus ebriorum intemperantius: aut inter mulierculas ineptius: aut inter aulicos dissimulantius, aut inter Sophistas loquacius, aut apud populum adulantius. Ausonius nuptialis Centonis excusans licentiam: *Etenim fabula est*, inquit, *de nuptiis*, *& velit*, *nolit*, *Sacra hac aliter non constant.* Sumptum à sacris, quæ certis quibusdam cærimoniis peraguntur; de quibus si quid demutes, piaculum admissum putetur. Plutarchus in commentario De audiendis Poetis: Θυσίας μὲν γὰρ ἀχόρους καὶ ἀναύλους ἴσμεν, οὐκ ἴσμεν δὲ ἄμυθον, οὐδὲ ἀψευδῆ ποίησιν. i. e. *Sacra enim absque choris ac tibiis novimus. Non novimus autem absque fabula ac mendacio poesin.*

LXXXIX. *Sequitur ver hyemem.*

Sequitur ver hyemem. Hoc adagio rerum vices significamus, necessario sibi succedentium: ut si quis suadens in rebus afflictis animum fulciendum spe meliorum, dicat; *Sequetur ver hyemem.* i. e. tristibus succedent lætiora. Ita Pindarus Isthmiorum hymno quarto: Νῦν δ' αὖ μετὰ χειμέριον ποικίλων μηνῶν ζόφον χθὼν ἅτε φοινικέοισιν ἄνθησε ῥόδοις. i. e. *Nunc vero rursum post hybernam multiplicium mensium caliginem, terra veluti purpureis floret rosis.* Ausonius in Præfatione monosyllaborum, nonnihil abusus est proverbio: *Ut in vetere verbo est:* Sequitur ver hyemem. *Jam similium nugarum subtexo nequitiam.*

XC. *Venereum jusjurandum.*

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος. i. e. *Venereum jusjurandum non punitur.* Sensus est, amantium jusjurandum irritum esse: neque ad Deos quicquam pertinere, tanquam jocosum. Et auctore Nasone:

Juppiter ex alto perjuria ridet amantum,
Et jubet Æolios in freta ferre notos.

Et Horatius:

Ridet hoc inquam Venus ipsa, rident
Simplices Nymphæ. ——— ———

Tibullus:

——— *Perjuria ridet amantum*
Juppiter, & ventos irrita ferre jubet.

Citatur hoc adagium à Platone in Convivio: Ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν, ἐκβάντι τῶν ὅρκων. Ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον, οὔ φασιν εἶναι. Οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι. i. e. *Quodque omnium maximum est*, *ut sane dicitur vulgo*, *uni etiam juranti à Diis parata est venia*, *si qua juravit non præstiterit. Venereum enim jusjurandum negant esse. Adeo tum Dii*, *tum homines nihil non permittunt amanti.* In verbis Platonis videtur deesse vocula: ἐμποίνιμον. οὔ φασιν εἶναι ἐμποίνιμον. Meminit & Procopius in Epistola ad Epiphanium ultima: Καλῶς ἄρα ᾔδει τὸ τῶν ἐρώντων πάθος ἡ παροιμία, κἂν ἐπιορκεῖν ἐθέλωσι, συγγνώμην αὐτοῖς ἐκ θεῶν ἐπαγγέλλεται. i. e. *Pulcre novit amantium affectum proverbium*, *etiamsi pejerare voluerint*, *veniam illis à Diis pollicetur.* Plato in Philebo apud Athenæum lib. 12: Ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ Ἀφροδίσια, ἃ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν ὥσπερ καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν οὐδὲ τὸν λογισμὸν κεκτημένων. i. e. *Caterum quemadmodum dicitur*, *etiam in voluptatibus circa res venereas*, *que sane videntur esse precipue*, *perjurio quoque venia donatur à Diis*, *perinde quasi voluptates puerorum instar sint*, *qui nondum rationis sunt compotes.* Refertur & illud ex Callimacho:

Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσι θεατὰς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

i. e. *Juravit*, *verum vulgo dicunt*, *in amore*
Quod juras, *aures non penetrare Deûm.*

[1] Prior versus non caret mendo. Deflecti potest ad quodvis promissum, cujus fides præstanda non videatur.

XCI. *Tanquam meum nomen. Tanquam digitos.*

Proverbiales hyperbolæ sunt: *Tanquam meum nomen.* Et: *Tanquam meos digitos teneo*, si quando promptam, certamque memoriam significare volumus. Martialis:

Totis diebus Afer hac mihi narras.
Et teneo melius ista, quam meum nomen.

Juvenalis:

Tanquam ungues digitosque suos. ———

Nihil magis meminimus quam proprii nominis, unde & vita defunctos olim suo nomine inclamabant. Et proprii nominis oblitum, dicimus prodigiosæ obliviscentiæ hominem. Antiquitus in digitis computus peragebatur. Exstat ea de re libellus Bedæ. Quin hodieque numerandi imperitum & obliviosum per jocum rogare solent, quot in manibus habeat digitos. Plutarchus in commentario, cui titulum fecit, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, scribit olim morem fuisse nomina digitorum ediscere, hisque in metu tanquam remedio futuris uti. Ipsius verba subscribam: Οἱ μὲν γὰρ ἐκμανθάνοντες τὰ τῶν Ἰδαίων ὀνόματα δακτύλων, χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκοις, ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον. i. e. *Quidam enim ediscunt suorum nomina digitorum*, *eisque contra pavores utuntur*, *tanquam ad depellenda mala remedium habeant*, *paulatim singulos recensentes.* Quæ vero sint digitorum apud Græcos vocabula, Gellius in Noctibus Atticis indicavit. Cælius Calcagninus, ut indicat Alexander, mavult intelligi de nominibus Dactylorum Idæorum, de quibus nonnihil attingemus in proverbio: *Celmis in ferro*, licet in Plutarcho, ἰδίων legatur, non ἰδαίων.

XCII. *Bonorum glomi.*

Ἀγαθῶν ἀγαθίδες. i. e. *Bonorum glomi.* De opibus exstructis & affatim accumulatis. Sumpta metaphora à glomere textorio, cui fila sunt obvoluta, aut certe ligno illo textorio, cui filorum maxima vis est obvoluta, quod idem πηνίον vocant. Proverbii meminit Julius Pollux lib. 7. cap. x. indicans apud comicos esse frequentissimum. Videtur autem allusum ad vocem in Agathide & Agathis: perinde ut Thucydides in Euripidis Epigrammate Athenas τῆς Ἑλλάδος Ἑλλάδα vocat, i. e. *Græcia Græciam.* Etiamsi lib. 5. tribuit hanc sententiam Pindaro. Et quemadmodum ἔσχατα ἐσχάτων. i. e. *postrema postremorum:* item κακὰ κακῶν, i. e. *mala malorum*, dicunt Græci: quam quidem figuram Latini non agnoscunt.

XCIII. *Rem acu tetigisti.*

Est apud Plautum in Rudente: *Rem acu tetigisti*, pro eo, quod est, rem ipsam divinasti, nihil aberrans. Metaphora sumpta videri potest à lusu quopiam, in quo divinator, id, quod alius notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur *acu tangere*, perinde est, quasi dicas, ipsissimum punctum attingere. Nam minutissima puncta denotantur acu.

XCIV. *Purgatis auribus.*

Purgatis auribus, pro attentis & vacuis, proverbium resipit. Plautus in Milite:

Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.

Horatius in Epistolis:

Est mihi, purgatam crebro qui personet aurem.

Persius quinta Satyra:

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

Nam sordes in auribus collectæ auditum hebetant, exemptæ reddunt acriorem.

XCV. *Purior clavo.*

Ἁγνότερος πηδαλίου. i. e. *Purior gubernaculo.* Comparatio proverbialis de re vehementer inculpata, aut moribus undequaque integris & incontaminatis. Clavus enim nauticus assiduis fluctibus abluitur, ut nihil sordium possit hærere. Adagium refertur à Suida.

XCVI. *De calcaria in carbonariam.*

Quoties fit, ut à re proposita ad aliud quippiam longe diversum digrediamur, *De calcaria in carbonariam* decurrere dicimur: sive cum ex uno malo in aliud diversum incidimus. Tertullianus libro de Carne Christi: *Igitur*, inquit, De calcaria, *quod dici solet*, in carbonariam, *à Marcione ad Apellem.* Huic non dissimile est illud Ciceronis in actione pro Murena: *Re-*

1 *Prior versus non caret mendo.*] Mendum id tolletur, ita legendo versum:
Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἔρωτι.
H. Stephanus.

spondebo igitur Posthumio primum, qui nescio quo pacto, mihi videtur praetorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere.

XCVII. *Datyli dies.*

[1] Δατύλυ ἡμέρα. i. e. *Datyli dies.* Ubi res feliciter successerunt. Sumptum à Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consecutus.

XCVIII. *Monstrum alere.*

Monstrum alitur, ubi quid occulti vitii latere significamus. Haud scio an inde sumpta metaphora, quod monstra ob pudorem clanculum aluntur & occultantur. Siquidem Pamphilus in Andria Terentiana, quod prius repudiatus gener, rursum ad affinitatem repeteretur, suspicans aliquid esse vitii in puella, quod celarent: *Repudiatus*, inquit, *repetor. Quamobrem? nisi id est, quod suspicor*, aliquid monstri alunt. *Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.*

XCIX. *Non curat numerum lupus.*

Proverbium sapit Virgilianum illud in Bucolicis:

Hic tantum Boreae curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

Recte dicetur in hominem impudenter furacem. Exstat hodieque vulgo jactatum adagium: *Lupus non veretur etiam numeratas oves devorare.* Porro fures paulo timidiores consueverunt à rebus numeratis abstinere manum metu, videlicet ne hoc indicio deprehendantur. Huic affinis jocus ille facetus in servum furacem, cui nihil erat domi, neque clausum, neque obsignatum.

C. *Ipsis placet.*

Αὐτοῖς ἀρέσκει. i. e. *Ipsis placet.* Ubi rem parum nobis probari, aut causam nihil ad nos pertinere significamus. Terentius in Andria: *Mihi non fit verisimile. Atqui ipsis commentum placet.* Non admodum abludit ab illo: *Suum cuique pulcrum.* Suis quisque consiliis, suaeque sententiae blanditur. Huc pertinet illud apud Homerum frequens: Ἥνδανε θυμῷ. i. e. *Placuit animo.* Item illud apud Comicos: *Sic lubitum est animo meo.* Et apud Virgilium:

Diis aliter visum. ——— ———

Plato libro De Legibus tertio, retulit hoc proverbium.

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA V.

I. *Spartam nactus es, hanc orna.*

Ἣν ἔλαχες, Σπάρταν κόσμει. i. e. *Spartam, quam nactus es, orna*, sive administra. Admonet adagium, ut quamcunque provinciam erimus forte nacti, ei nos accommodemus, proque hujus dignitate nos geramus. M. Tullius ad Atticum lib. 4. Epistola 6. *Reliquum est:* Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. *Non me hercle possum. Et Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit.* Idem ad eundem lib. 1. *Eam ob causam, quam mihi dicis obtigisse* Σπάρταν, *non modo nunquam deseram, sed etiam si ab illa deserar, in mea pristina sententia permanebo.* Quod à Cicerone refertur, carmen est anapaesticum, è Tragoedia quapiam, *Spartam nactus es, hanc exorna.* Theocriti Scholiastes indicat allusum ad hoc proverbium in Hodoeporis:

Αὐτόθι μοι ποτέρισδε, καὶ αὐτόθι βυκολιάσδευ.
Τὰν σαυτῶ πατέων ἔχε τὰς δρύας. ——— ———

[1] Δακτύλυ ἡμέρα.] Fateor ita legi apud Zenobium, quem Erasmus vult esse Zenodotum: sed reperio non uno in loco citata haec ex Alcaeo verba: πίνωμεν τί τὰ λύχνον ὀμμένομεν, δάκτυλος ἁμέρα. Ad quae alludens, vel potius, quae mutuo sumens ab Alcaeo quidam incerto nomine in Anthologia Graecorum epigrammatum, ita clausit suum epigramma:

Πίνομεν Βάκχυ ζωρὸν πόμα· δάκτυλος ἀώς.
Ἢ πάλι κοιμιστὰν λύχνον ἰδεῖν μένομεν.

Qui versus melius respondebunt Alcaei verbis, si ea ita legamus, ut habentur alicubi apud Athenaeum: τί τὸ λύχνον ἀμμένομεν: ut sit ἀμμένομεν, pro ἀναμένομεν. Esse autem longe diversum adagii sensum, legendo δάκτυλος ἡμέρα, nemo non videt. Ac fieri potest, ut depravata lectio commentitiae explicationis ansam praebuerit. Horum Alcaei verborum memini & in meis in Anacreontem observationibus. *H. Stephanus.*

A i. e. *Mecum isthic certa, simul isthic pascito tauros.*
Et terram calcans propriam, ne desere quercus.

Proverbium igitur ad varios usus licebit accommodare: vel cum admonebimus, ut suam quisque personam, quam suscepit, cum decoro tueatur. Episcopus es, ne Satrapam agas, sed Episcopum. Maritus es, cura quae mariti sunt officia. Aulicus es, aulicum age. Judex es, ne jam amicum aut inimicum, sed Judicem agas. Principatus tibi contigit, Principis officio fungere. Privatus es, ut privatum te gere. Sic propemodum usus est Aristophanes: Nam huic inscribitur comoedia, cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι:

B Χρὴ γὰρ ποιητὴν ἄνδρα πρὸς τὰ δράματα
Ἃ δεῖ ποιεῖν, πρὸς ταῦτα τὸς τρόπυς ἔχειν.

i. e. *Decet Poetam accommodari moribus,*
Utcunque ad argumenta, quae tractaverit.

Vel cum jubebimus unumquemque sua sorte contentum esse oportere, quaecunque contigit. Quemadmodum enim peritus gubernator in omni tempestate bonum praestat nauclerum: ita vir sapiens in omni fortuna sapienter se gerit. Est ampla res familiaris, sapienter administra. Non est, utere paupertatis commodis. Contigit eruditio, utere ad bene vivendum. Non contigit, ne macereris, sufficit pietas ad consequendam salutem. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας, admonens ut suam quisque sortem boni consulat: C Σπάρτην, inquit, ἔλαχες, ταύτην κόσμει. i. e. *Sparta tibi obtigit, hanc exorna.* In eodem libello monet hoc dictum à Solone proditum. Citatur autem ex Euripide:

Σπάρτην ἔλαχες, κείνην κόσμει,
Τὰς δὲ Μυκήνας ἡμεῖς ἰδίᾳ.

i. e. *Spartam nactus es, hancce guberna,*
Sors est proprie nostra Mycenae.

Videntur verba esse Agamemnonis ad Menelaum. Quod confine est illi Platonico: Τὸ παρὸν εὖ τιθέσθαι. i. e. *Quod praesens est, bene dispone*, sive *boni consule.* Nunc vulgus hominum magis incumbit augendae rei, quam bene administrandae, contra quam recte monet Socrates in Theaeteto Platonis: Κρεῖττον γάρ τοι σμικρὸν εὖ, ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. D i. e. *Nam satius est, pusillum bene, quam multum non ut oportet peragere.* Hanc igitur sententiam passim in Principum aulis insculpi oportuit, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει: quorum vix ullum reperias, qui vere cogitet quid sit Principis agere personam, qui ve sua ditione contentus, non conetur aliquid imperii sui finibus addere. Principis munus est, modis omnibus reipublicae commodis providere, publicam tueri libertatem: alere pacem, excludere quam minimo suorum exitio maleficia, dare operam ut sanctos & integros habeat magistratus. Cum igitur harum rerum securus, ludit alea, saltat, scortatur, musicatur, venatur, negociatur, breviter alibi intentus est E totus, tum occinendum est adagium: Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Rursum ubi neglecta quae contigit ditione, foris agit, aliis inhians imperiis: suos in summum adducit discrimen, suos exhaurit funditus, seque pariter & universam fortunam aleae belli subjicit, ut unum aut alterum oppidulum adjiciat suis finibus, tum suggerendum adagium: *Spartam nactus es.* Nihil Principi pulcrius, quam ut hoc quicquid est regni, quod fortuna dedit, sua sapientia, virtute, diligentia reddat ornatius. Contigit oppidulum, imitare Epaminondam: fac ut frigidum illud oppidulum tua opera multo reddas celebrius ac locupletius. Contigit fera & in- F tractabilis natio: da operam, ut eam paulatim cicurem & legibus obtemperantem reddas. Contigit regnum parum splendidum: noli vexare finitimos, sed hoc quod habes, citra alienum detrimentum exorna. Vix unquam feliciter cessit peregrinae ditionis affectatio. Quasdam nationes ingenium ac linguae sonus discrevit, ut Germanos & Hispanos: quosdam ipsa natura diduxit, ut insulares mari, Italos mari simul & Alpium molibus. Nonnullis casus suos terminos dedit. Si quisque quod nactus sit, nitatur ornare, nimirum ubique florebunt omnia. Et inter amicos nempe Christianos, omnia erunt omnium communia. Nunc saepenu-

penumero fit, ut dum aliena labefactare nitimur, nostra funditus subvertamus: &, ut feliciter cedat res, tanto nostrorum civium sanguine, tantis sumptibus, tot periculis, tot sudoribus, tot orbitatibus, tot denique nunquam enumerandis malis, emimus titulum nescio quem inanem, & magni nominis fumum. Xerxes, Cyrus, Alexander Magnus, & vixissent diutius, & veriorem gloriam essent consecuti, si suas civitates recte administrare, quam alienas armis vexare maluissent. CAROLUS Burgundionum dux, hujus proavus, si vim ingenii, qua pollebat, si magnitudinem animi contulisset ad sua locupletanda potius, quam ad expugnanda aliena: nec infelicem mortem oppetisset in bello, & inter laudatissimos Principes haberi poterat. Magna pars nostræ ditionis id temporis fatali quadam peste tenebatur. Stultissima, videlicet, sed omnium perniciosissima dissensione, omnibus in duas factiones divisis: quarum alteri nomen erat ab hamo, alteri à pisce asello. Pugnabat civitas cum civitate, vicus cum vico, domus cum domo: sæpe, quos idem lectus jungebat, factio diversa segregabat: & fratrem à fratre, ruptis naturæ vinculis, distrahebat. Passim latrociniis, jurgiis, cædibus, rapinis fervebant omnia. Et interim bonus ille Princeps, perinde quasi hæc nihil ad rem pertinerent, procul aliorum oppugnabat mœnia. CAROLUS Galliarum Rex, hujus nominis octavus, peragrata Italia, reversus est ad suos: sed tanto suo suorumque malo ac periculo, ut pœnituerit ejus felicitatis. Denique sunt, qui affirment, eum ad senectutem pervenire potuisse, si Italiam Italis reliquisset. Quid dicam de PHILIPPO, hujus Caroli patre? Adiit Hispanias, non Martis aleam experturus, sed arcessitus ad regni partem capessendam, pacata undique omnia. Et tamen hanc tam felicem peregrinationem, quam flevit patria, non ferendis exactionibus expilata? Ipse magno vitæ periculo non semel laboravit. FRANCISCUM BUSLIDIUM Archiepiscopum Byzontinum amisit, virum modis omnibus incomparabilem. Sed tamen utcunque rediit, non licuit iis malis ita defungi. Denuo reliquit suos, sævissima jactatus tempestate, delatus est in Angliam, tum temporis non admodum æquam nostratibus. Quid illic acciderit, quid passus fuerit, quid pollicitus: quo pacto dimissus sit, non libet commemorare. Servivit necessitati, fateor & ignosco, sed quid erat necesse in eam venire necessitatem? Nec iis admonitus malis, de repetenda patria cogitavit. Hispaniæ revisendæ erant, ubi periret juvenis ad res maximas natus, nisi ipse suam sibi invidisset felicitatem. Atque unius hominis mors simul & patriam optimo Principe, & Maximilianum unico orbavit filio. Quid dicam de Christianissimo Francorum Rege LUDOVICO, ejus nominis duodecimo? Adortus est Venetos, id temporis, ut videbatur, inexpugnabiles, unico conflictu tot oppida restituit Romano Pontifici Julio, tot Imperatori Maximiliano, tot sibi recepit. Rediit rebus felicissime, sicuti videbatur, confectis. Verum quantum malorum pelagus hinc exundavit in Gallos? Qui suo sanguine tot insignes triumphos Julio pepererant, ejusdem opera majore sanguinis jactura, ex Italiæ finibus ejecti. Parum hoc, & quo non tandem ignominiæ stigmate notati? Quod ni Julium mors intercepisset, vidissemus regnum illud, totius orbis florentissimum, funditus eversum. Quid autem de Serenissimo Scotorum rege JACOBO commemorem? Is vir absolutam felicitatem absolutæ laudi adjunxerat, si perpetuo suis se finibus continuisset. Erat ea corporis specie, ut vel procul Regem posses agnoscere. Ingenii vis mira, incredibilis rerum omnium cognitio, invicta animi magnitudo, vere regia pectoris sublimitatis, summa comitas, effusissima liberalitas. Denique nulla virtus erat, quæ magnum deceret Principem, in qua ille non sic excelleret, ut inimicorum quoque suffragio laudaretur. Contigerat uxor MARGARETA, Serenissimi Anglorum Regis Henrici octavi soror: ea forma, ea prudentia, ea in maritum caritate, ut non aliam à Superis optare potuisset. Regnum Scotiæ, quod multis & opibus & celebritate incolarum, & splendore fertur cedere, sic suis virtutibus illustrarat, sic auxerat, sic ornarat, ut veram egregii Principis laudem meruerit, si intra hoc gloriæ suæ stadium constitisset. Sed ô nunquam felicem regno, raro Principi, regis discessum! Dum nimium amico in Gallorum regem animo, quo Britanniæ Regem magnis rerum minis Gallias impetentem averteret, & ad insulæ suæ defensionem revocaret, egressus regni sui fines, Anglos bello lacessit. Quid multis? Fortiter quidem, sed infeliciter periit, non tam sibi, quam regno. Periit adhuc ævo vigens. Diu Scotia tanto Principe; Diu Margareta tali marito; Diu filius (nam filium ex ea sustulerat) tali patre frui potuisset, atque ipse vicissim & his omnibus & sua gloria, nisi sibi vitam invidisset. Cæsus est una cum fortissimo patre filius, & filius eo patre dignissimus Alexander Archiepiscopus, titulo divi Andreæ, juvenis quidem viginti ferme natus annos: in quo nullam consummati viri laudem desiderares. Mira formæ gratia, mira dignitas, heroica proceritas, ingenium placidissimum quidem illud, sed tamen ad cognitionem omnium disciplinarum acerrimum. Nam mihi fuit cum eo quondam in urbe Senensi domestica consuetudo: quo tempore à nobis in Rhetorum præceptis, Græcanicisque literis exercebatur. Deum immortalem! quam velox, quam felix, quam ad quidvis sequax ingenium, quam multa simul complecti poterat! Eodem tempore discebat Jureconsultorum litteras: nec eas admodum gratas, ob admixtam barbariem & odiosam Interpretum verbositatem. Audiebat dicendi præcepta, & præscripto themate declamabat pariter & calamum exercens & linguam. Discebat Græce, & quotidie quod traditum fuerat, stato reddebat tempore. Horis pomeridianis, musicis operam dabat, monochordiis, tibiis, testudini. Modulabatur & voce nonnunquam. Ne ipsum quidem convivii tempus studiorum vacabat fructu. Sacrificus perpetuo salutarem aliquem librum recitabat: puta Decreta Pontificum, aut divum Hieronymum, aut Ambrosium: nec unquam recitantis vox interrumpebatur, nisi si quid alteruter doctorum inter quos medius accumbebat, admonuisset, aut ipse parum assequens, quod legebatur, sciscitatus esset aliquid. Rursum à convivio fabulæ, sed breves, & hæ quoque litteris conditæ. Proinde nulla omnino vitæ pars vacabat studio, nisi quæ rei divinæ somnoque daretur. Nam etiamsi quid superfuisset temporis, quod tam variis studiorum vicibus non suppetebat, tamen, si quid forte supererat, id historicorum lectioni dabat. Nam hac cognitione præcipue capiebatur. His itaque rebus factum est, ut adolescentulus vix dum decimum octavum egressus annum, tantum in omni litterarum genere consecutus fuerit, quantum in quovis viro jure mireris. Nec illud in hoc usu venit, quod fere solet in aliis, ut ad litteras felix, ad bonos mores minus esset appositus. Verecundi mores erant, sic tamen, ut miram agnosceres prudentiam. Animus sublimis, & à sordidis istis affectibus procul semotus: sed ita, ut nihil adesset ferocitatis, nihil fastidii. Nihil non sentiebat, permulta dissimulabat: nec unquam ad iracundiam poterat incitari. Tanta erat naturæ lenitas, animique moderatio. Salibus impendio delectabatur, sed eruditis ac minime dentatis, h. e. non nigro Momi, sed candido Mercurii sale tinctis. Si quid turbæ domi natum fuisset inter famulos, mirum quanta dexteritate, quantoque candore solitus sit componere. Denique religionis erat & pietatis plurimum, superstitionis nihil. In summa, nemo fuit dignior, qui ex rege, & ex illo rege nasceretur. Utinam autem in parentem pietas, quam fuit admirabilis, tam fuisset & felix. Comitatus est in bellum, ne usquam patri deesset. Quæso, quid tibi cum Mavorte, omnium poeticorum Deorum stupidissimo, qui Musis, imo qui Christo eras initiatus? Quid isti formæ, quid isti ætati, quid naturæ tam miti, quid ingenio tam candido, cum taratantaris, bombardis, & ferro? Denique quid erudito cum acie? quid Episcopo cum armis? Imposuit, nimirum, tibi immodica quædam in parentem pietas, dum-

dumque nimium fortiter amas patrem, infeliciter cum patre cæsus occubuisti. Tot naturæ dotes, tot virtutes, tot eximias spes unica pugnæ procella absorbuit. Periit & nostrarum rerum nonnihil. Nempe, quod in erudiendo te sumpsimus operæ, quodque mea partum industria mihi in te vindico. At quantus felicitatis cumulus, nisi genius aliquis malus Regem huc impulisset, ut regni sui limites egressus, in alienis agris cum ferocissima gente Martem experiri vellet. Utinam quod præclare cœperat, perficere maluisset, h. e. Σπάρτην, ἣν ἔλαχε, κόσμει. Regibus proprius ac pulcherrimus laudum campus intra regni fines est. In apum gente cæteræ quidem huc & illuc volatu divagantur, solus Rex, ut aculeo caret, ita pro portione corporis alas habet multo minores, ut ad volatum parum sit idoneus. Veteres ita Venerem fingebant, ut pedibus testudinem premeret: id innuentes, matrem familias ab ædibus nusquam oportere discedere, quippe cujus omne officium intra domesticos parietes contineatur. Atqui multo magis ad rem pertinebat, Principem hoc admoneri symbolo: qui si quid peccat, non unius familiæ, sed orbi totius malo peccat. An parum est domi negociorum, ut foris sint arcessenda? Tanta est ubique scelerum sentina, tot sacrilegia, tot latrocinia, tot oppressiones, tot injuriæ, tot contumeliæ, tot magistratuum corruptelæ, tot leges, aut à tyrannis institutæ, aut in tyrannidis ministerium detortæ, ut illa minutiora ne dicam, neglectas oppidorum vias, collabentes ædes sacras, incuratas fluminum ripas. His ita mederi, ut in remedium, quam minimum de sanguine tuorum impendas, ut respublica beneficium sentiat, non sentiat impendium, an non egregium Principis munus, & immortali laude dignum? Quod si cupis omnino gloriæ tuæ pomeria ultra ditionis tuæ fines extendere, fac ut, qui finitimi sunt, magnitudinem tuam benefactis, non malefactis experiantur. Exuris villas, proteris segetes, demoliris urbes, abigis pecora, trucidas homines, atque ita denique te magnum declaras. Bellum certamen, si id cum latrone suscepisses. Hesiodus scripsit, malum vicinum magnam esse noxam: contra bonum, ingens esse commodum. Hoc in te probent finitimi tui: fac ita te mirentur magnum, ut ament benignum. Verum satis jam dolori nostro, satis datum discipuli memoriæ. Superest, ut ad proverbiorum recensionem redeamus.

II. *Contigit & malis venatio.*

Δίδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα. i. e. *Contigit & ignavis è venatu præda.* Ubi quid feliciter obtigit immerenti, quodque fortunæ magis, quam illius industriæ sit acceptum ferendum. Allegoria sumpta à venatu, in quo vel præcipue dominatur fortuna. Virtus minimum adfert momenti. At eruditio nemini contingit, ni labore parta. Regnum obvenit dormientibus, opes affluunt cessantibus nonnunquam: honores accidunt etiam fugitantibus: cæterum, quæ vere bona sunt, nostra industria parentur, oportet. Suspicor inde natum, quod olim mos fuerit, quod venatu captum esset, omnibus impartiri, etiam immerentibus. Ita Theocritus in Piscatoribus:

Ὡς καὶ τὰν ἄγραν τὡνείρατα πάντα μερίζειν.

i. e. *Sic uti venatum partiri insomnia cuncta.*

Quemadmodum arcana non committimus, nisi selectis amicis, ita omnia narramus quibuslibet. Proverbium refertur à Suida è Zenodoto. Si pro δίδοται legas δίδοτ, sive δίδοτ, erit initium carminis trochaici. Nam probabile est, è Poeta quopiam decerptum.

III. *Ire per extentum funem.*

Proverbiali figura dixit Horatius:

Ire per extentum funem. ———

Pro eo, quod est, rem factu perquam difficilem præstare, neque vel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, ut Acroni placet, qui non sine summa arte, summoque usu, per funem protensum ingrediuntur. Quæ res sicuti conjicere licet, priscis ingenti miraculo fuit. Hodie nihil vulgatius. Horatii carmen hoc est:

Ille per extentum funem *mihi posse videtur*
Ire *Poeta, meum qui pectus inaniter angit.*

IV. *Annus est.*

Arbitror nemini dubium fore, quin illa quoque inter proverbiales hyperbolas referri debeant, *Annus est. Seculum est*, atque id genus alia. Terentius in Seipsum excruciante: *Et nosti mores mulierum, Dum comuntur, dum moliuntur, annus est.* Idem alibi: *Jamdudum ætatem*, pro admodum dudum. Plautus in Asinaria: *Ætatem velim servire, Libanum qui conveniam modo.* Et, *seculum est*, quod nihil abs te redditur literarum. Proinde tempus prælongum hujusmodi figuris significabimus.

V. *Dies adimit ægritudinem.*

Menedemus in Ἑαυτοντιμωρουμένῳ Terentiana, nominatim adagii vice refert: *Aut ego, inquiens, profecto ingenio egregie ad miseriam natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio dici, diem adimire ægritudinem hominibus.* Eodem spectasse videtur Sophocles in Ajace Flagellifero:

Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς Θεός.

i. e. *Tempus enim facilis Deus.*

Videlicet quod omnia leniat, molliatque. Ovidius:

Quod male fers, assuesce, feres. Bene multa vetustas
Lenit. ——— ——— ———

Euripides in Alcestide: χρόνος μαλάξει σε. *Tempus dolorem leniet.* Marcus Tullius libro Tusculanarum Quæstionum 3: *Quod ita esse dies declarat, quæ procedens ita mitigat, ut iisdem malis manentibus non modo leniatur ægritudo, sed in plerisque tollatur.* Idem Epistolarum lib. 5. *Nam quod allatura est diuturnitas, id nos præcipere consilio prudentiaque debemus.* Citatur ex Iphiclo:

Λύπης δὲ πάσης ἐστὶν ἰατρὸς χρόνος.

i. e. *Tempus molestiis medetur omnibus.*

Euripides:

Μέμνητ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ δοὺς χρόνον,
Ἰάσατ' ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα.

i. e. *Medicus dedit, qui temporis morbo moram,*
Is plus remedii, quam cutis sector dedit.

VI. *Lucernam adhibes in meridie.*

Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτεις. i. e. *Lucernam accendis in meridie*, i. e. facis non suo tempore. Aut explicas, quæ per se sunt clarissima. Quorsum enim lucernis opus clarissima luce? Natum videri potest à ridiculo Diogenis facto, qui, adhibita interdiu lucerna, rogatusque quid nam sibi vellet? respondit, ἄνθρωπον ζητῶ. i. e. *Hominem quæro*, quemadmodum testatur Diogenes Laertius. Seneca libro De Beata Vita, indicat hoc fieri solere per superstitionem, si quando denunciabatur ira numinis: *Cum*, inquit, *sistrum aliquis concutiens ex imperio mentitur, quum aliquis secandi lacertos suos artifex, brachia atque humeros suspensa manu cruentat, quum aliqua genibus per viam repens ululat, laurumque linteatus senex & medio lucernam die præferens, conclamat iratum aliquem deorum, concurritis & auditis.*

VII. *Soli lumen inferre.*

Quintilianus Institutionum Oratoriarum libro quinto, titulo De usu argumentorum, simillima huic figuræ dixit, cum *soli lumen inferre*, qui rem per se evidentissimam conaretur argumentationibus probare. Videtur idem cum illo, quod alio retulimus loco: Ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν. i. e. *Soli mutuare lumen.*

VIII. *Zoili.*

Zoili audax quidem, sed parum felix, mordacitas proverbio locum fecit, ut vulgo *Zoili* vocentur, alienarum laudum obtrectatores, & alienorum laborum reprehensores. Martialis:

Pendentem volo Zoilum videre.

Hic Zoilus Sophista quispiam fuit, hoc facinore potissimum nobilitatus, quod Homerum, Poetarum omnium principem, ausus est libris aliquot in eum scriptis incessere: unde Ὁμηρομάστιγος cognomen meruit, quod ipsum etiam abiit in proverbium: sic enim appellari cœpti nobilium auctorum castigatores, vel Plinio teste, in præ-

præfatione Historiæ Naturalis. Et Virgiliomastiges, A quorum de numero fuit Pero. Zoilus igitur commentarios in Homerum compositos Ptolemæo Tyranno Ægyptiorum obtulit, ingens videlicet præmium à Rege sperans. Verum cum nihil mitteretur, penuria coactus, misit, qui peterent. Ibi Ptolemæus ait se mirari, cum Homerus tot annos defunctus tot hominum millia pasceret, Zoilum egere, Homero doctiorem. Denique per occasionem supplicio affectus est. [1] Quanquam de mortis genere diversa tradunt auctores.

IX. *Bona Cillicon.*

Ἀγαθὰ Κιλλικῶν. i. e. *Bona Cillicon*, subaudiendum, facit, aut, habet. Convenit, ubi quis malefactis ac foedis artibus sibi paravit opes. Huic adagio locum fecit Cillicon quidam, natione Milesius: qui, prodita Prie- B nensibus Mileto patria, ampliter quidem, sed foede ditatus est. Is cum proditionem moliens rogaretur, quidnam esset facturus? respondit, πάντ' ἀγαθά. i. e. *Omnia bona*. Unde proverbium effertur etiam ad hunc modum, Πάντ' ἀγαθὰ, ὡς ἔφη Κιλλικῶν. i. e. *Omnia bona, velut inquit Cillicon*. Auctores Suidas & Zenodotus. Alludit huc & Aristophanes ἐν Εἰρήνῃ:

Οὐδὲν πονηρὸν, ἀλλ' ὅπερ ἢ Κιλλικῶν.

i. e. *Mali nihil, verum quod inquit Cillicon.*

Interpres adjicit Cillicontis exitium. Prodita à Cilliconte insula, Theagenes quidam Syrius commigrarat Samum, atque illic vendebat carnes. Ab hoc cum Cillicon carnes emere vellet, tradidit illi, ut quod super- C esset, amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abscidit, *Ista*, inquiens, *manu non prodes alteram civitatem*.

X. *Plumbeo jugulare gladio.*

Plumbeo jugulare gladio, est futili levique argumento convincere quempiam. M. Tullius ad Atticum: *Cum illum* plumbeo gladio jugulatum *tamen iri diceret*. Idem in libris De Finibus Bonorum, frigidum argumentum, *plumbeum* appellat *pugionem*. Quemadmodum Aurelius Augustinus lib. adversus Julianum III: *Et tamen*, inquit, *Dialecticorum quasi jaculis oneratus acutis in certamen procedis, & jactas plumbeos pugiones*. Demosthenes in Oratione contra Aristogitonem prima: D Οὔτε γὰρ μαγείρῳ μαχαίρας οὐδὲν εἰς ὄφελος ἥτις οὐ τέμνεται. i. e. *Neque enim coquo machæra ullus est usus, quæ non secat.*

XI. *Leonem radere.*

Λέοντα ξυρεῖν. i. e. *Leonem radere* dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudunt magno suo periculo. Usurpavit hoc adagium Socrates apud Platonem libro De Republica primo, negans se *usque adeo dementem esse, ut* leonem *ausit* tondere, *& Thrasymacho, homini praeferoci illudere*: οἴει γὰρ ἄν με οὕτω μανῆναι, ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα καὶ συκοφαντεῖν Θρασύμαχον. Nam agni citra periculum tondentur velluntur que, leo nullo modo mactari vult. Ad hoc adagium allusisse vi- E detur Martialis Epigrammatum libro decimo, quum ait:

Quare si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Vertit enim Poeta in jocum, quasi tutum esset & ignavum, *Leonem* jam non sentientem *vellere*. Per *leonem* autem innuit pudenda muliebria, jam emortua senio. Id Aristides in Panathenaïcis, ad Periclem à Platone taxatum, refert: Ὡς θ' ὅρα μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, οὐ Θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ κωμῳδεῖν Περικλέα, καὶ ταῦτα δειλίας. i. e. *Itaque vide, ne* leonem radere *conemur, non Thrasymachum calumniari valentes, sed Periclem taxare, præsertim de timiditate.* F

XII. *Ne mihi Suffenus essem.*

Ne mihi Suffenus essem, ne mihi ipse blandirer, ac stulte me ipsum admirarer. Suffenus erat Poeta longe ineptissimus, in aliorum vitia dicax, ad sua cæcus. Itaque proverbium receptum, ut, qui sibi inaniter placerent, *Suffeni* dicerentur. Catullus in Epigrammate:

Idem infaceto est infacetior rure,
Simul Poemata attigit, neque idem unquam
Æque est beatus, ac Poema cum scribit,
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.

Ibidem:

Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. ——— ——— ——— ———

Suffeni simillimum Mævium facit Horatius, suis ignoscentem vitiis, aliena mordacissime insectantem:

Egomet mi ignosco, Mævius inquit.

XIII. *Siculus omphacizat.*

Σικελὸς ὀμφακίζει. i. e. *Siculus omphacissat*. Omphaca Græci dicunt uvam acerbam & immaturam, ὅτι ἐξ ὠμῆς φαγεῖν. i. e. *quod crudi comedantur*. Unde dicebatur in eos, qui libidine furandi quantum libet vilia tollerent furto. Ductum à furacitate Siculorum. Non perperam dicetur & in illos, qui ob immodicam & præproperam aviditatem, quo pusillum lucelli faciant sibi, damnum ingens aliis inferunt. Sunt qui credant, quadrare posse in eos, qui bellissima quæque sibi decerpunt; ut Syrus ille Terentianus. Zenodotus ait ex Epicharmo sumptum. Refertur & à Suida.

XIV. *Anus simia sero quidem.*

Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν, καὶ χρόνον δ' ἁλίσκεται. i. e. *Anus simia sero quidem capitur, sed tamen aliquando capitur*. Ubi versutus aliquis, qui diu eluserit, tandem dat poenas. Valebit ad exhortandum, ut quisque veris rationibus agat, si velit esse tutus, ne fidat callidis quidem, sed inhonestis consiliis. Nullum enim tam instructum dolis, ut perpetuo fallat, sed tandem casus aliquis in apertum profert dissimulatam malitiam.

XV. *Secundo æstu.*

Κατὰ ῥοῦν προχωρεῖν. i. e. *Secundo æstu procedere*. Proverbialis & frequens apud auctores metaphora. Sumpta à nautis, quibus facilior cursus, cum flumen, aut etiam maris æstus secundus est. Lucianus in Jove Tragœdo: Ταυτὶ μὲν ἤδη κατὰ ῥοῦν προχωρεῖ τῷ Δάμιδι. i. e. *Hac jam Damidi* secundo æstu *succedunt*. Item alibi: Τὰ δ' ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται. i. e. *Reliqua Secundo feruntur æstu*. Quanquam hic paulo diversius est usus. Momus enim Deos incusat, quod negligant res mortalium, sinentes eas veluti prono flumine, quolibet ferri. Proinde κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι dixit, temere ferri, nullo moderante. Æschylus in Persis:

Ὅτ' ἂν δ' ὁ δαίμων εὐροῇ, πεποιθέναι
Τὸν αὐτὸν αἰεὶ δαίμον' οὐριεῖν τύχης.

i. e. *Fortuna ubi fuerit secunda, credere*
Fore item secundam semper atque eodem modo.

XVI. *Secundis ventis.*

Ἐξ οὐρίας φέρεσθαι. i. e. *Secundo ferri vento*. Refertur à Suida. *Secundis ventis* navigare dicitur, cui res ex sententia succedunt. Græci venustius, ἐξ οὐρίας, tanquam à puppi. Libanius Sophista, in declamatione quadam: Οὕτω γνώμης ἔχουσιν, ἐξ οὐρίας φιλεῖ τὰ πράγματα φέρεσθαι. i. e. *Qui sic animo sunt affecti, iis solent res ex sententia succedere*. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro secundo: *Quid si etiam Cæsarem, cujus nunc venti valde secundi sunt, reddo meliorem?* Plautus in Bacchidibus: *Pulcre hac confertur ratis, sentiens rem commode procedere*. Apud eundem Tranio, qui hero triennium absente, genialiter interim, ac sane musice vixerat una cum filio: tandem hero reverso, cum præter crucem nihil speraret: *Nunc*, inquit, *ventus navim deserit*. Horatius in Sermonibus:

Non agimur tumidis velis aquilone secundo,
Non tamen adversis ætatem ducimus austris.

Quin hoc ipsum naufragium pro infortunio, proverbii vim habet, sicut & incendium. Quandoquidem autem pleraque Homeri proverbiorum vice sunt usurpata, quid vetat & illud inter adagia referri, quod est apud eum Poetam perquam frequens:

——— Φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ.

i. e. ——— *Ferens & ventus & æstus.*

Quoties res ex omni parte feliciter procedit. Item illud crebrum apud eundem:

[1] Vide hanc historiam apud *Vitruvium*, in Præf. Libri VII. unde deprompta est.

Tum

Τὴν δ' ἄνεμός τε κυβερνήτης τ' ἰθύνει. ——

i. e. *Ast illam ventusque gubernatorque regebat.*

Cum ad fortunæ favorem accedit etiam industria. Pindarus in Pythiis hymno primo:

Ναυσιφορήτοις
Ἐς πλόον ἀρχομένοις
Δ' ἀνδράσι πρώτα χάρις
Πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον.

i. e. *Nauticis viris navigationem apparantibus prima gratia est, si veniat ventus prosper ac secundus.*

XVII. *Parni scaphula.*

Τὸ Πάρνε σκαφίδιον. i. e. *Parni scaphula.* Convenit in eos, qui ob res minutulas multum litium & querelarum movent, Sumtum à Parno quopiam, qui ob naviculam ereptam, populo molestissimus fuisse legitur. Auctor Diogenianus. Cum enim hujus causa frequenter ad populum deferretur, tandem in popularem jocum abiit: velut illud, ὁ Διὸς Κόρινθος.

XVIII. *Ne puero gladium.*

Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. i. e. *Ne puero gladium*, subaudiendum, commiseris. Allegoria proverbialis, admonens non esse mandandam potestatem, vel adolescentibus, vel imperitis ac stultis: qua tum in suam, tum aliorum perniciem sint abusuri. Ne juveni commiseris administrationem pecuniæ. *Ne puero gladium.* Ne regnum impuberi. *Ne puero gladium.* Ne stulto concionandi apud populum partes delegaris. *Ne puero gladium.* Ne magistratum mandaris stultis. *Ne puero gladium.* Ne inerudito, parumque cordato commiseris Episcopi munus. Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Plutarchus in libello, cui titulus: Ὅτι καὶ γυναῖκας χαλὸς παιδεύτιον, citante Stobæo: Nam is liber nondum emersit in lucem:. Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία φησίν, ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν. i. e. *Ne puero gladium, ait proverbium; ego vero dixerim, Ne puero divitias, neve viro imperitiam.* Significat pecuniam pestiferam adolescentibus, viro inscitiam. Idem in Problematis Sympofiacis: Εἰ δὲ μὴ, δοτέον ὥσπερ παισὶν ἀτρεμεῖν μὴ δυναμένοις, οὐ δόρυ καὶ ξίφος, ἀλλὰ πλαταγὴν καὶ σφαῖραν. i. e. *Sin minus dare oportet, veluti pueris non valentibus conquiescere: non hastam aut ensem, sed crepitaculum aut sphæram.* Usurpavit & Athenæus lib. Dipnosophistarum 5. in Philosophum, cui commissum esset imperium. Non usquequaque diversum est ab hac forma, quod eleganter simul & graviter dictum est ab HENRICO Britanniæ Rege, ejus nominis septimo, viro tum acri judicio, tum Laconicis dictis mire valenti, cum Theologum quempiam ex horum genere, quos Mendicantes vocant, concionantem audisset: isque effreni lingua in principum vitam magna non libertate, sed insania, debacchatus fuisset (Nam sunt, qui hac quoque via famam affectent.) *Videbatur*, inquit, *furiosi manibus commissus gladius.*

XIX. *Lindii sacrum.*

Λίνδιοι τὴν θυσίαν. i. e. *Lindii sacrum*, subaudi, faciunt. Dicebatur in eos, qui inauspicato rem divinam faciebant. Sumptum ab historia cujus meminit etiam Lactantius in Institutionibus Christianæ religionis, libro primo. Hercules olim agricolæ cuidam Lindio duos boves per vim eripuit: & mactatis illis convivium sibi paravit. Senex autem Herculi comedenti, cum multa in eum maledicta congereret, voluptati pariter & risui fit: ita ut Herculem dixisse ferant, nullum unquam convivium sibi jucundius accidisse. Sed haud ab re fuerit Lactantii verba subscribere: *Apud Lindum*, inquit, *quod est oppidum Rhodi, Herculis sacra sunt: quorum a cæteris longe diversus est ritus: siquidem non εὐφημία, ut Græci vocant, sed maledictis & exsecratione celebrantur. Eaque pro violatis habet, si quando inter solenneis ritus vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum. Cujus rei hæc ratio redditur, si tamen ulla esse in rebus vanissimis potest. Hercules cum eo delatus esset, famemque pateretur, aratorem quendam adspexit operantem, ab eoque petere cœpit, ut sibi unum bovem venderet. Enimvero ille negavit fieri posse: quia spes sua omnis colenda terra duobus illis juvencis niteretur. Hercules, solita violentia usus,*

A *quia unum accipere non potuit, utrumque sustulit. At ille infelix, cum boves suos mactari videret, injuriam suam maledictis ultus est, quod homini eleganti & urbano gratissimum fuit. Nam dum comitibus suis epulas apparat, dumque alienos boves devorat, illum sibi amarissime conviciantem cum risu & cachinnis audiebat. Sed postquam Herculi divinos honores, ob admirationem virtutis deferri placuit à civibus, ei ara posita est, quam de facto βούζυγον, id est, bovis jugum nominarunt: ad quam duo juncti boves immolarentur, sicut illi, quos abstulerat aratori, eumque ipsum sibi constituit sacerdotem: ac præcepit iisdem maledictis semper in celebrandis sacrificiis uteretur, quod negaret se unquam epulatum jucundius.* Hucusque Lactantiana

B reddidimus verba. Zenodotus addit, hunc apud Lindios inolevisse morem, jubente etiam Oraculo, ut, inter peragenda sacra, convicia quædam jactarentur. Meminit hujus & Gregorius Nazianzenus in Orationibus Steliteuticis. Adagium ad multos usus accommodari potest, vel ad rixosum convivium, seu disputationem, vel ad rem quampiam, malis ominibus institutam.

XX. *Megarensium lacryma.*

Μεγαρέων δάκρυα. i. e. *Megarensium lacrymæ*, dicebantur vel fictæ, nec ex vero dolore profectæ, vel ut adactæ. Diogenianus ad hujusmodi refert historiam. Bacchius quidam Corinthius, Clithii Megarensium Regis

C filiam uxorem duxerat. Ea defuncta Clytius compluresvirgines & adolescentes Corinthum misit: qui in funeralibus pompis puellam deplorarent, lacrymis utique fictis:

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo. —

Contra Juvenalis:

Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.

Suidas aliam adfert causam. Apud Megarenses enim permultam allii copiam esse, hujus acrimonia multis exprimi lacrymas vel invitis. Proinde apud Aristophanem, qui lacrymatur, allium olfacere per jocum dicitur. Igitur si ad simulatum dolorem accommodes,

D proverbium affine fuerit illi: *Flere ad noverca tumulum.*

XXI. *Ventus neque manere finit, neque navigare.*

Ἄνεμος οὔτε μένειν ἐᾷ, οὔτε πλεῖν. i. e. *Ventus neque manere finit, neque navigare.* Philoctetes apud Æschylum:

Ἔνθ' οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτε πλεῖν ἐᾷ.

i. e. *Ubi nec manere, nec ire ventus annuit.*

Simillimum est illi: *Lupum auribus teneo.* Usus erit, ubi quis in eas rerum angustias inciderit, ut nec relinquere negocium sit integrum, nec absolvendi sit facultas. Mutuo sumpta metaphora à sævissima ventorum tempestate, cum nautis & periculosissima est na-

E vigatio, neque tutum tamen ancoram jacere. Q. Curtius lib. 8. citra figuram extulit hoc pacto: *Attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec considere audebat.* Refertur à Diogeniano.

XXII. *Vulpes non iterum capitur laqueo.*

Ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις. i. e. *At non iterum vulpes laqueis*, subaudiendum, capitur. Qui sapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν προσκρούει λίθον. i. e. *non iterum ad eundem offendit lapidem.* Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In Plutarchi [1] Collectaneis effertur hunc ad modum: Ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. i. e. *Vulpes, quæ semel effugerit laqueos, non capitur iterum.* Huic animanti natura inest astutia,

F quemadmodum leonibus audacia. Sic Pindarus in Isthmiis hymno quarto: Τολμᾷ γὰρ εἰκὼν θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ, virum fortem ob robur leoni, ob prudentiam vulpi comparat. Confine est illi quod alibi retulimus, *Iterum ad eundem lapidem impingere.* Quod usurpavit Gregorius Theologus in Epistola quadam ad Bosphorium: Δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐ-

1 Exstat collectio Proverbiorum, quæ adscribitur *Plutarcho*, seu Chæronensis ille fuerit, seu alius, in Bibliotheca Florentina: Ea collectio nuper edita est in Præfatione Tom. x. Thesauri Antiquitatum Græcarum. Hanc aut similem viderat *Erasmus*, nec proinde reprehendi potuit à *Ger. Joan. Vossio*, de Philolog. Lib. II. C. VI. 3.

τὸν λίθον προσπταίειν τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσιν. i. e. *Bis enim ad eundem lapidem impingere, solis stultis concedit proverbium.* A

XXIII. *Abydena illatio.*

Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. i. e. *Abydena illatio*, sive irruptio. Dici solitum, ubi quis obstrepit, aut convivantibus, aut aliud quippiam agentibus, & tumultu molestiam adfert. Zenodotus ait exstare proverbium apud Eudoxum in fabula, cui titulus suppositititus. Atque hinc esse natum, quod olim Abydenis mos fuerit, si quem civem, aut hospitem acciperent convivio, præterea in sacris ac solennibus epulis, ut post unguentum & coronas, infantes à nutricibus inducerentur, circumferrenturque suaviandi. Vagientibus autem & clamantibus pueris, garrientibus item & obstrepentibus nutriculis, convivium tumultuosum & injucundum reddebatur. Ergo cum amicis aliquot suaviter colloquentibus intervenict rabula quispiam & immodice loquax, qui confabulationem sua loquacitate sit inamœnam redditurus, recte dicemus, Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. Tametsi in quibusdam codicibus, ἐπιφώνημα legi, i. e. *acclamatio:* verum, ut opinor, mendose: quandoquidem Athenæus lib. Dipnosophistarum 24. mentionem facit hujus adagii, demonstrans complurium auctorum testimoniis, ἐπιφορήματα dici *bellaria*, sive secundas mensas: ab *inferendo*, non ab *acclamando*. Quin & Stephanus ἐπιφόρημα legit, non ἐπιφώνημα. Itidem Zenodotus & Suidas. Solus Hesychius legit ἐπιφώνημα, indicans & hoc dici in eos, qui hospites calumniabantur. Cæterum quod in nonnullis codicibus scriptum visitur Ἀβυδηνῶν pro Ἀβυδηνὸν, minimum interest ad sensum [1].

XXIV. *Mendici pera non impletur.*

Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. i. e. *Mendici pera non impletur.* Zenodotus ait ex Callimacho sumptum. Sensus per se liquet, nempe inexplebilem esse mendicitatem. Nam quo plura dederis iis, qui animo sunt mendico, hoc plura petunt. Deflecti potest vel ad improbos, qui semper aliquid flagitant ab amicis: vel in divites, quibus nihil est satis: vel in Principes δημοβόρους, quorum rapacitatem nullæ plebis expilationes possunt explere. Aptissime congruet in illos, qui libidini, cupiditati, ambitioni, reliquisque id genus affectibus addicti sunt. Nam iis illud evenit, ut quo intemperantius explent sese, hoc magis magisque sitiant, esuriantque. Id quod innuit etiam Euangelica parabola de Filio prodigo, cui ne siliquis quidem contigit explere famem.

XXV. *Laconica luna.*

Λακωνικὰς σελήνας. i. e. *Laconicas lunas*, subaudiendum, causaris, aut ejusmodi quippiam. De promissis aut pactis incertis atque infirmis dicebatur. Nam, ut ajunt, Lacones, si quando pactum auxilium poscerentur, lunas causabantur, atque hoc prætextu suffugiebant, quod, ut testatur Lucianus, legem tulisset Lycurgus, ne prælium inirent, nisi plenilunio. In cæteris item negociis auspicandis, lunæ rationes superstitiosius observabant: atque hinc occasio proverbii. Ad hoc, ni fallor, allusit M. Tullius in Epistola quadam ad Atticum, cujus initium est, *Dionysius vir optimus*, lib. 7. *Ego quoniam quarto Non. Jan. compitalitius dies, nolo eo die in Albanum venire, molestus familiæ. Veniam tertio Nonarum. Igitur inde ad Urbem prid. Non. Tua* σεληνὶς *quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus commoveri te incommodo valetudinis tuæ nolo.* Quanquam haud me clam est, hoc loco in vulgatis codicibus λῆψις scriptum esse non σεληνὶς [2]. Nonnulli λῆψις mutaverant: verum sensus huc vocat, ut σεληνὶς, i. e. *lunula* legamus. Cum enim significasset, quos dies observasset, aut delegisset ipse, veluti superstitiosior, adjecit de Attico, *Tua lunula in quem incidat diem, nescio*, ludens & in illius superstitionem: sed ita tamen, ut valetudinis rationem haberi velit ab Attico. Convenit cum eo, quod alias recensuimus, *Accessit luna.*

1 *Abydenum epiphorema* vectigal quoddam fuit & portorium. *P. Leopardus* Emend. Lib. XVII. c. 2.

2 Ex Veteri Codice sic edidit *Pet. Victorius*, quem vide ad Ep. 7. Lib. VII. ubi ostendit λῆψιν esse paroxysmum febris, *Erasmique* sententiam repudiat.

XXVI. *Lucerna pinguior. Et lecytho pinguior.*

Λιπαρώτερος λύχνου. Λιπαρώτερος ληκυθίου. i. e. *Pinguior lucerna. Pinguior lecytho.* Videtur ironia proverbialis in eos, qui cum sint edaces, nihilo tamen inde fiunt habitiores, quemadmodum lucerna plurimum absumit olei, neque tamen fit unquam saginatior. Fortassis non absurde deflectetur in homines crasso judicio, aut luxui deditos, aut voluptarios. Refertur à Diogeniano.

XXVII. *Ad mensuram aquam bibunt, citra mensuram offam comedentes.*

Μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρὶ δὲ μᾶζαν ἔδοντες. i. e. *Ad mensuram bibentes aquam, citra mensuram offam edentes.* Zenodotus scribit hunc versiculum Oraculo proditum in Sybaritas, in vulgi sermonem abiisse, qui ob immoderatum luxum à Crotoniatis subversi sunt: quemadmodum alibi retulimus. Unde poterit accommodari, vel in eos, qui ex summis deliciis opibusque rediguntur ad extremam inopiam: vel in eos, qui præpostere sunt sordidi, parcissimi in rebus minutissimis, in magnis negligentes: cujusmodi plerosque videas mortales. Est autem versus heroicus, qui tamen in omnibus, quos adhuc viderim, codicibus depravate legitur. Restituetur autem hoc pacto:

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμέτρως μᾶζαν ἔδοντες.

Consimilis formæ est illud Theocriti in Bucoliastis:

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει.

i. e. *Aversum insequitur, rursum aversatur amantem.*

XXVIII. *In toga saltantis personam inducere.*

Saltantis personam in toga inducere, est quippiam facere neutiquam decorum: veluti si senex, aut Theologus ineptiat. Aut si quis seriis misceat ludicra. Martialis in præfatione secundi libri: *Noli ergo, si tibi videtur, rem facere ridiculam, & In toga saltantis inducere personam.* Toga civium erat Romanorum, & honoris gratia sumebatur ab iis, qui jam excessissent è pueritia, deposita prætexta, ipso cultu virilem animum ac mores profitentibus, unde & *virilis toga* dicebatur. Hinc illud Ciceronis in Philipp. *Sumpsisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti.* Quin & pacis tempore gestabatur, quemadmodum sagum in libello. Unde M. Tullius in Philippicis subinde jubet *depositis togis saga sumere.* Et idem:

Cedant arma togæ. ———

Item Lucanus de Pompejo:

Prætulit arma Togæ, *sed pacem armatus amavit.*

XXIX. *Inexploratus homo.*

Ἀβασάνιστος ἄνθρωπος. i. e. *Inexploratus homo.* i. e. ἀνεξέταστος, ἀγύμναστος, ἀδοκίμαστος. i. e. *inexpensus, inexpertus, non probatus.* Suidas Ælianum citat auctorem in lib. De Providentia, qui ἀβασάνιστον dixerit, dolore vacuum, eo quod Græcis βασανίζειν sit etiam *torquere.* Subest aut metaphora in ἀβασάνιστος. Βάσανος enim *coticula* est, qua solet aurum explorari, Latini vocant *indicem.* Exstat Chilonis dictum: *Id aurum esse homini, quod index lapis est auro.* h. e. non aliter ingenium hominis auro spectari, quam indice spectatur aurum.

XXX. *Abronis vita.*

Ἅβρωνος βίος. i. e. *Abronis vita.* De molliter ac deliciose viventibus. Sumptum à moribus Abronis cujuspiam notæ luxuriæ: quemadmodum apud nos Apicius & Æsopus luxu nobilitati sunt. Græci quicquid delicatum ac molle, ἁβρὸν & πίναβρον appellant: unde ἁβροδίαιτος, lauti victus & opipare victitans. Refertur à Zenodoto.

XXXI. *Inest & Formicæ & Serpho bilis.*

Ἔνεστι κἀν μύρμηκι κἀν σέρφῳ χολή.

i. e. [1] *Formicæ inest sua bilis, & Serpho sua.*

1 *Formicæ inest sua bilis, &c.*] Puto vocem χολὴν non pro *bili*, sed pro *felle* usurpatam hic esse. Et multo elegantius videtur fore, ut ex uno alterum intelligatur. Quasi quis dicat: Quantumvis minuta sint animantia, formica & serphus (Latine fortasse *cossus*) in eorum tamen corpusculo fel locum invenit. Fel autem ita intelligetur, ut quum metaphorice de homine dicitur. *H. Stephanus.*

Admonet adagium, non esse contemnendum inimicum quempiam, nec ullum temere lacessendum: quandoquidem nullum animal tam minutum aut imbecillum, quod irritatum non excandescat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos viribus: tamen vindictam molientes, ira, ut solet, animos suppeditante. Serphus minutulum animal non dissimile formicæ. Brasidas, auctore Plutarcho, cum manum in caricas temere misisset, & à mure, inibi forte fortuna latente, morderetur, *Papæ*, inquit, *ut nullum est animal tam pusillum, neque tam invalidum, quod lacessitum, non cupiat ulcisci sese.*

XXXII. *Manu fingere.*

Manu fingere, est arte curaque formare. Metaphora sumpta ab iis, qui è cera, sive argilla fingunt imagines. Lucius Annæus Seneca in Epistolis: *Quædam ingenia facilia & expedita: quædam manu, ut ajunt, facienda sunt.* Idem lib. De Beneficiis 6. *Discamus*, inquit, *beneficia secure debere; & occasiones reddendorum observare, non Manu facere. Manu facere* dixit, pro nostra opera arcessere. Itidem Plinius lib. 18: *Fateamur ergo culpam, ne his quidem, quæ nascuntur contenti, quando plura eorum genera Manu fiunt.* Juvenalis item in Satyra septima:

Exigite ut mores pueri ceu pollice ducat,
Ut si quis cera vultum facit. ———

Tibullus libro primo:

Et manibus *canas* fingere *velle comas.*

Loquitur de tingente capillos arte. Persius Satyra quinta:

Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.

M. Tullius in Bruto, *factum* appellat *elaboratum*: sed ut intellectum est, quantam vim haberet accurata & facta quodammodo oratio. Metaphora sumpta est à plastis ac fabris, qui rudi materiæ inducunt effigiem. Unde & *factum argentum* dicitur, cui opponitur rude.

XXXIII. *Locrense pactum.*

Λοκρῶν σύνθημα. i. e. *Locrensium pactum.* De fœdifragis dictum, cujusmodi quondam habiti Locrenses, quod fœdere prodito, quod cum Peloponnesiis inierant, ad Heraclidarum partes defecerint. Vel, ut quibusdam placet, quod Siculos eluserint, non præstita fide. Hæc propemodum Zenodotus. Refertur iisdem ferme verbis ab Eustathio in Bœotiam Homeri[1].

XXXIV. *Cassioticus nodus.*

Κασσιώτικον ἅμμα. i. e. *Cassioticus nodus.* De moribus vafris ac versutis dici consuevit. Cassius mons est, & ejusdem nominis civitas in Ægypto vicina Pelusio. Ei genti quasi genuinum ac gentilitium est, miros quosdam nodos nectere. Huic affine, quod alio diximus loco, Ἡρακλεωτικὸν ἅμμα. i. e. *Herculeus nodus*, quo arctissimam atque indissolubilem amicitiam significamus. In caduceo Mercuriali duo sunt serpentes, masculus & fœmina, qui medio corporum complexu *nodum* efficiunt *Herculanum.* Ab eo supernæ partes sic ad osculum coeunt, ut flexu circulum efficiant: infernæ simili flexu ad caducei capulum revocantur; qua parte item caudæ coeunt utriusque. Hanc imaginem caducei, adhuc videre est in nomismatibus antiquis. E quibus, opinor, symbolum suum mutuatus est JOANNES FROBENIUS, typographorum hujus ætatis diligentissimus: & cui plurimum debent sacrarum literarum candidati: nisi quod extra circulum, quem serpentes faciunt capitibus inter se coeuntes, addita est columba sceptro insidens. Hunc nodum Mercurio consecrarunt Ægyptii, innuentes fœdera non oportere unquam dissolvi, verum plurimum valere debere: unde & Herculano cognomen additum. Quanquam Galli, & haud scio an etiam Ægyptii, non alium putant Herculem quam Mercurium. Refertur apud Diogenianum ac Suidam, adagium de *Cassiotico nodo.* Stephanus aliter effert nimirum hoc pacto, κασσιώτικα ἱμάτια. i. e. *Cassiotica pallia*, nisi forte pro ἱμάτια scriptum erat ἱμάντια, i. e. *lora.*

1 Historiam, unde natum est hoc proverbium, profert ex *Polybio & Polyæno* P. Leopardus Emend. Lib. v. c. 4.

XXXV. *Bonus cantor, bonus cupediarius.*

Ἀγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός. i. e. *Bonus cantor, bonus cupediarius.* In vituperium Musicæ artis dictum, quasi ejusdem sit hominis aures delectare cantu, & palatum cupediis. Archidamus Zeusippi filius, cum quidam sibi commendaretur hoc nomine, quod bonus esset cantor, *At hic*, inquit, *apud nos bonus cupediarius.*

XXXVI. *Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim.*

Plutarchus in commentariolo, cui titulus, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, trochaicum hunc proverbialem refert:

Πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μὴ δὲ πρὸς πέτρῳ στάθμην.

i. e. *Lapis amussi est applicandus, non amusis ad petram.* Admonet, vitam ad leges esse corrigendam, non contra leges ad mores nostros trahendas esse: ut id faciamus, quod honestum sit: non id rectum existimemus, quod facimus. De *Lesbia regula* retulimus alibi.

XXXVII. *Extra quærere sese.*

Proverbiali schemate dictum à Persio, Satyra prima:

——— *Examenque improbum in illa*
Castiges trutina, nec te quæsiveris extra.

i. e. Tuis te facultatibus metiaris, non populari opinione. Respondet illi, quod idem alibi dixit: *Tecum habita.* Nam domi habemus, quæ proprie nostra sunt, nec aliunde petenda. Qui non est contentus recti conscientia, sed famam spectat, ἔξω βλέπειν. i. e. *foras prospicere* dicitur. Plutarchus in commentario, qui inscribitur, Quemadmodum quis intelligere possit se profecisse: Δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, καὶ πρὸς δόξαν ἑλκόμενος. i. e. *Palam est illum adhuc foras prospicere, & opinione famaque duci.* Huc pertinet illud quoque, quod alibi retulimus:

Ἀλλότριος βοῦς πολλάκις ἔξω βλέπει.

i. e. *Extraneus bos sæpe prospectat foras.*

Nimirum domi multa desiderans. Porro sapiens omnia sua bona secum portat in se ipso, totus instar mundi teres atque rotundus.

XXXVIII. *Aliorum Medicus, ipse ulceribus scates.*

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis ab inimico juvari possit, hunc senarium ex Tragœdia quapiam allegat:

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

i. e. *Aliis medens, at ipsus ulceribus scatens.*

In eos torquendus est, qui errata castigant incessuntque aliena, intercutibus vitiis ipsi madentes. Illud vulgo tritissimum: *Medice, tibi ipsi medicus esto.* Gregorius in Apologia de fuga sua: Ἢ τὴν παροιμίαν πόῤῥω θῶμεν, ἄλλοις ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι. i. e. *Aut proverbium procul effugiamus, aliis mederi parantes, ipsi scatentes ulceribus.* Non dissimilem sententiam refert M. Tullius Philip. 12: *Etenim qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis ajunt custodem esse oportere.* Xenophon in convivio simile quiddam indicat vulgo jactatum in divinatores: Οἱ μάντεις λέγονται δήπου, ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾶν τὸ ἐπιόν. i. e. *Ajunt sane divinos aliis quidem prædicere futura, sibi ipsis vero non prospicere quod instat.*

XXXIX. *Tragice loqui.*

Τραγικώτερον λαλεῖν. i. e. *Tragice loqui.* Est verbis uti magnificentioribus. Est enim Tragicorum character sublimis, amatque Tragœdia ampullas & sesquipedalia verba. Menander apud Plutarchum in Consolatorio commentario ad Apollonium: Εἰ δ᾽ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις, ἐφ᾽ οἷσπερ ἡμεῖς ἔσπασας τὸν ἀέρα τὸν κοινὸν, ἵνα σοι τραγικώτερον λαλῶ. i. e. *Quod si iisdem legibus, quibus & nos haussisti communem aerem, ut tibi Tragice loquar.* Utitur & Plato libro De Republica tertio. Gregorius Theologus in Epistola quadam: Ἀλλ᾽ οὐκ ἦν οἶμαι πράττοντα τραγικῶς, πανηγυρίζειν κωμικῶς. i. e. *Non licebat, opinor, cum ageres Tragice, festum agere comice.* Idem in Epistola ad Basilium: Ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετὴ, τραγῳδήσω γὰρ δὴ μικρόν. i. e. *O terra & sol, aer &*

& virtus &c. Quanquam suspicor pro ἀρετὴ scriptum fuisse αἰθὴρ, quemadmodum ex ἀὴρ fecerat ἀνήρ. Nam qui primus has Epistolas edidit, adeo videtur callere Græce, ut vix legat. Est subinde apud Lucianum ἐκτραγῳδίζειν, pro eo, quod est magnificentius eloqui, & rem verbis ampliorem reddere: & φορτικῶς λαλεῖν, pro grandius & fastuosius dicere.

XL. *Tragicum tueri.*

Τραγῳδικὸν βλέπειν. i. e. *Tragicum tueri.* Non dissimili figura dixit Aristophanes in Pluto, πενίαν i. e. *paupertatem* describens:

Βλέπει γέ τοι μανικόν τι καὶ τραγῳδικόν.

i. e. Tragicum tuetur, *ac furiale quippiam.*

Quadrabit vel in fastuosos, vel in tristes ac luctuosos.

XLI. *Lingua juravit.*

Illud è Tragœdia cessit in proverbium: Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοκε. i. e. *Lingua juravit.* Ubi quis non præstat fidem promissi: aut, ubi non ex animo pollicetur. Est apud Euripidem in Hippolyto Coronato:

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

i. e. *Jurata lingua est, animus injuratus est.*

Hunc versiculum incessiverunt Comicorum convicia. Aristophanes in Bacchis:

Ἢ φρένα μὲν οὐκ ἐθέλουσαν ὀμόσαι καθ' ἱερῶν,
Γλῶτταν δ' ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός.

i. e. *Aut mentem, quæ nolit per sacra jurare,*
Linguam autem juratam, seorsum ab animo.

Item in Ranis taxans Euripidem:

Ἡ γλῶττ' ὀμώμοκ', Αἰσχύλον δ' αἱρήσομαι.

i. e. *Jurata lingua est, Æschylum autem præferam.*

Sic & Pindarus in Isthmiis, encomio quinto, laudans quendam cordatæ veracisque linguæ, dicit:

Γλῶσσα δ' οὐκ ἔξω φρενῶν.

i. e. *Lingua vero non extra mentem.*

Euripidis dictum citatur à Platone in Theæteto: Ἐὰν ἀποκρίνῃ ὅτι ἐστὶν, Εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται, ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. i. e. *Si responderis esse, eveniet nobis quiddam Euripideum, lingua nobis erit irredarguta, cæterum mens non erit irredarguta.*

XLII. *Heri & nudiustertius.*

Χθὲς καὶ πρώην. i. e. *Heri & nudius tertius.* Proverbialis hyperbole, tempus admodum nuper actum significans. Plutarchus in commentario De Contentione Ignis & Aquæ: Ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις, χθές φασι καὶ πρώην, ὑπὸ Προμηθέως, βίος πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. i. e. *Atqui ignis usus* heri, ac modo, *quod ajunt, sub Prometheo, ignis vita, non citra aquam erat.* Est subinde apud Lucianum, nominatim in libello De Mercede Servientibus. Item Plato De Legibus libro tertio: Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. i. e. *Quin & alia, quæ & aliis plurima,* heri, *ut ita loquar,* ac nudius tertius *acciderant.* Alibi legi, nec tamen occurrit locus: Ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῷ στήσας Θεούς. i. e. *Qui* heri, & nudius tertius *sibi Deos instituit.* Plato in Alcibiade secundo: Οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι ἔνιά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα. i. e. *Arbitror autem tibi non inauditum esse, quædam &* heri & nudius tertius *esse facta.*

XLIII. *Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit.*

Plutarchus in commentario De Causis Naturalibus, versum hunc, ceu proverbio jactatum citat:

Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ἧ κεν τέκῃ ἀγροτέρα σῦς.

i. e. *Non jam nocte pluet, sus qua enitetur agrestis.*

Sues cicures sæpius pariunt ac diversis temporibus, feræ non nisi semel, idque iisdem ferme diebus, nimirum ineunte æstate. Unde negant fore pluviam posteaquam sus agrestis pepererit, nimirum exactis jam mensibus pluviis. Per jocum usurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores, posteaquam morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit.

XLIV. *Cum Diis pugnare.*

Θεομαχεῖν. i. e. *Cum Diis pugnare* dicuntur, qui vel naturæ repugnant, vel adversus fatalem necessitatem reluctantur. Sumtum à gigantum fabula. M. Tullius in Dialogo De Senectute: *Quid enim aliud gigantum more* bellare cum Diis, *nisi naturæ repugnare?* Euripides in Bacchis:

Κοὐ θεομαχήσω, σῶν λόγων πεισθεὶς ὕπο.

i. e. *Cedam Deis, parens tuis sermonibus.*

Fertur & hujusmodi senarius inter sententias proverbiales:

Θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι καὶ τύχῃ.

i. e. Pugnare cum Diis, *cumque fortuna grave est.*

Celebratur & illud Homericum:

—— Οὐκ ἔστι πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι.

i. e. *Haud* pugnare *potest hominum* cum numine *quisquam.*

Id imitatus Pindarus:

Χρὴ δὲ πρὸς Θεὸν οὐκ ἐρίζειν.

i. e. *Non convenit cum Deo contendere.*

XLV. *Dorica Musa.*

Δωριστὶ Μοῦσα. i. e. *Dorica Musa.* De munerum avidis. Aristophanes in Equitibus jocatur in Cleonem, quod nullam aliam Musicam discere potuerit, quam Doricam, videlicet alludens ad notissimas harmoniarum species, Doricam, Lydiam, Phrygiam & Bœoticam. Ludit autem verbo perperam depravato, δωροδοκιστὶ pro δωριστὶ, ἔπος, inquiens, οὐ δύναται μαθεῖν, ἢν μὴ δωροδοκιστί. i. e. *Iste discere haud potest, præterquam δωροδοκιστί.* Est autem Græcis δωροδοκεῖσθαι, *muneribus corrumpi,* ut in gratiam alicujus dicas sententiam: id quod Pythagoras appellat κυάμους ἐσθίειν. i. e. *Fabas edere.* Nam antiquitus fabis suffragia ferebantur. Itaque συμβολικῶς, fabas edebant, qui quæstum ex ea re facerent. Sic enim interpretatur is, quisquis fuit, qui collegit Historias quas Gregorius Nazianzenus attigit. Quanquam exortus est nuper, qui Pythagoræ fabas vertit in ova, quod insit animantis initium: κύαμον autem dictum, quasi κύησιν, quem audiendum putarem, si vel unum auctorculum veterem, vel argumentum aliquod gravius allegasset. Hesiodus item Principes corrupte judicantes, δωροφάγους appellat. i. e. *donivoros.*

XLVI. *Ne supra pedem calceus.*

Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα. i. e. *Ne ultra pedem calceus.* i. e. Ne majora viribus suscipias. Aut ne magnificentius te geras, quam pro tua conditione. Lucianus in Imaginibus: Μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔστω τὸ ὑπόδημα. i. e. *Neque major pede sit calceus.* Rursum in proxime sequenti Dialogo: Ταῦτά σοι ἐκμετρα ἔδοξε, καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα. i. e. *Hæc tibi visa sunt immodica, & quam pro mensura pedis majora.* Rursum in Gallo: Καὶ οὐχὶ κατὰ λόγον τοῦ ποδός. i. e. *Et haud quaquam juxta pedis rationem.*

XLVII. *Ne è quovis ligno Mercurius fiat.*

Οὐ ἐκ παντὸς ξύλου Ἑρμῆς ἂν γένοιτο. i. e. *Non è quovis ligno Mercurius fingi posset.* i. e. Non omnium ingenia sunt accommodata disciplinis. *Quidam* enim, ut ait Fabius, *rus obligandi sunt.* Sumpta est allegoria à fabris, qui materiam deligunt. Quandoquidem ad alias res alias materias convenire copiose demonstrat Theophrastus libro De Plantis quinto. Item Plinius lib. 16. *Quidam superstitiosius exquirunt materiam, unde numen exsculpant. Et quanquam Priapus ille Deus facilis & crassus, haud gravatur ficulnus esse, non tamen idem liceat in Mercurio Deo tam ingenioso, totque prædito artibus.* Tametsi mihi magis arridet, ut ad Magicum Mercurii simulachrum referatur, quem non ex quavis materia, sed certo ligno sculpebant, alioqui non futurum idoneum ad magicæ artis usum. Unde id quoque inter reliqua magici criminis argumenta objectum fuerat Apulejo, quod Mercurii sigillum scalpendum curasset ligno buxi, quemadmodum ostendit ipse apologia Magiæ prima. Fortassis buxus ad id potissimum deligebatur, vel quod hominis pallorem præ se ferat, vel quod materies sit omnium maxime æterna. Nam & adversus ignem quoque ferri rigorem obtinet, auctore Plinio. Apulejus in apologia Magiæ prima proverbium refert ad auctorem Pythagoram: *Non enim,* inquit, *ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exsculpi.* Finitimum est huic, quod est apud Athenæum lib. 5. Incertum autem utrum Democharis, an Crate-

tis dictum: Ἐκ θύμβρας οὐδεὶς ἂν δυναιτο κατασκευάσαι λόγχην, οὐδὲ ἐκ Σωκράτους στρατιώτην ἄμεμπτον. i. e. *Ex thymbra nemo queat conficere lanceam, neque è Socrate probum militem.* Eſt autem *thymbra* oleris genus aut fruticis non diſſimile thymo aut ſaturciæ. Cujus meminit Plinius lib. 19. cap. 8. condimentis aptum, unde & θυμβροφάγοι dicuntur Græcis, qui acribus delectantur, quod dicetur & in eos, quibus res ſunt aſperæ. Rurſus Athenæus in eodem libro: Ἀλλ' οὔτε ἐκ θύμβρας, ἔφη Δημοχάρης, λόγχη, οὔτε ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται. i. e. *Sed neque è thymbra, quemadmodum inquit Demochares, lancea, neque ex hujuſmodi ſermonibus vir bonus fit.*

XLVIII. *Non ſum ex iſtis heroibus.*

Οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων. i. e. *Non ſum de numero iſtorum heroum.* i. e. non ſum ex eorum numero, qui proñſiores ſunt ad lædendum, quam bene merendum. A geniis ſumptum, qui laceſſiti ſæpe perniciem adferunt, perraro juvant. Unde qui ſe commodum, non noxam allaturos eſſe pollicebantur, hoc utebantur adagio. Zenodotus Menandrum citat ex Ephebis.

XLIX. *Novi Simonem, & Simon me.*

Οἶδα Σίμωνα καὶ Σίμων ἐμέ. i. e. *Novi Simonem, & me Simon.* De iis dicebatur, qui pares eſſent. Zenodotus & Suidas ſcribit, duos fuiſſe ductores, notæ utrumque improbitatis, Simonem & Niconem. Simonem autem, quod vitiis antecelleret, alterius famam obſcuraſſe. Unde proverbio, Simonem unum nominant. Tradunt hos duos Telchines fuiſſe, qui, inducta in terram aqua Stygia, Arnon ædificarint. Vocantur autem apud Græcos Telchines, mali genii, ſive homines faſcinatores & malefici. Strabo lib. 10. meminit Telchinum, aitque novem fuiſſe, qui è Rhodo Rheam ſint comitati in Cretam. Τελχῖνας autem dictos volunt παρὰ τὸ θέλγειν, quod eſt *obſcurare* ſive *demulcere*, quod homines illectos circumveniant. Hinc & τελχίνειον ſive τελχινώδεις dicunt, quicquid inſigniter eſt improbum: & τελχιταίνειν, pro contentioſe ac pervicaciter agere. Addit Etymologus, omnes Cretenſes τελχῖνας dici: & ipſam Cretam dictam τελχίνια. Adagium uſurpat Chryſoſtomus in Babyla: ὢ δεξιᾶς Τελχῖνος. i. e. *ô dextram Telchinis.* Sic enim appellat nocentem dextram.

L. *Ne nimium callidum hoc ſit modo.*

Terentius in Eunucho: *Vide ne nimium callidum hoc ſit modo.* Donatus proverbium eſſe demonſtrat, quanquam anceps eſt lectio. Poteſt enim utrumque legi, & *calidum* & *callidum*, ut prius illud ad feſtinatum conſilium, alterum ad nimis aſtutum referatur. Siquidem utraque parum feliciter evenire ſolent, vel quæ nimium calent, i. e. quæ præcipitantius inſtituuntur, vel quæ nimium audacibus aguntur dolis. Et *ſicut* auctore, apud Titum Livium, Fabio Maximo, *temeritas non ſolum ſtulta, verum etiam infelix plerumque eſt, ita verſutia nonnunquam ad ſummum diſcrimen adducit.* Qui *callidum* legunt, reſpicere videntur ad id, quod paulo ſuperius dixerat Chærea: *Nunquam vidi melius conſilium dari.* Qui *calidum* legunt per unicum *l*, & mea quidem ſententia rectius, Græcam figuram agnoſcunt. Quoniam θερμὸν, illi tum ſceleſtum, tum præceps & audax facinus vocant. Sic enim Penia in Pluto Ariſtophanica de ſenibus, qui rem novam moliuntur, ut Pluto cæco reſtituant oculos:

Ὦ θερμὸν ἔργον κἀνόσιον καὶ παράνομον.

i. e. *Calidum ô facinus & impium & nefarium.*

Interpres exponit, θερμὸν παράδοξον, πλημμηρὸν, διακίνητον. i. e. *Inauditum, audax & præceps, ac temerarium.* Item Sophocles in Antigone:

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.

i. e. *In frigidis tibi mens calet negociis.*

Objurgatur Antigone, quod nimium avide cuperet ſepelire fratrem. Et Plutarchus Sympoſiacôn Decade quinta, ſignificat ζωρότερον quibuſdam ſignificare τὸ θερμὸν, ut Achilles apud Homerum, jubens Patroclum miſcere ζωρότερον, exegerit celeritatem miniſterii. *Quemadmodum nos quoque*, inquit, *ſæpenumero jubemus miniſtris* θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας. i. e. *Calidius ac celerius adire miniſterium.*

LI. *Ne gladium tollas mulier.*

Μὴ μάχαιραν αἶρε θῆλυ ———

i. e. *Ne macheram tolle mulier.*

Hemiſtichium eſt carminis trochaici. Ne ſuſcipias negocii molem, cum nequeas auxiliari. Virorum enim eſt:

——— ——— Ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Ut inquit Homerus. Poteſt & in hunc trahi ſenſum, ne ſpem oſtendas, quam præſtare non poſſis. Ne mineris, aut ne laceſſas inimicum, cum laceſſitum non queas profligare. Brutus notat Ciceronem, quod Antonium concionibus ſuis irritaret, quem irritatum non potuerit comprimere. h. e. *gladium tolleret mulier.*

LII. *Nec ſibi, nec aliis utilis.*

Qui prorſus inutiles ſunt, & fruges conſumere nati, ſchemate proverbiali, *nec ſibi, nec aliis utiles* dicuntur. M. Tullius in libris Officiorum: *Quamobrem, ut ante dixi, contemnuntur ii, qui* nec ſibi, nec aliis proſunt, *ut dicitur.* In quibus nullus labor, nulla cura, nulla induſtria eſt. Sumptum eſt ex nobili illo carmine Heſiodi, ex opere, quod inſcribitur Ἔργα καὶ Ἡμέραι, quod ſubinde citat Ariſtoteles:

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ
Φρασσάμενος, τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω.
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,
Ὃς δέ κε μήθ' [1] αὐτῷ νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὃδ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

i. e. *Omnia qui per ſe ſapiat, longe optimus ille eſt,*
Multo ante expendens, quæ nam ſint optima factu,
Is tamen & frugi eſt, qui paret recta monenti.
At qui nec per ſe ſapiat, neque mente reponat
Ex aliis audita, vir undique inutilis hic eſt.

Horum carminum ſententiam T. Livius ſane quam eleganter & commode reddidit: *Sæpe ego*, inquit, *audivi milites, eum primum eſſe virum, qui ipſe conſulat, quid in rem ſit. Secundum eum, qui bene monenti obediat. Qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremi ingenii eſſe.* Hujus generis haud paucos videas mortales, qui cum ipſi ob mentis inopiam nequeant diſpicere, quid facto ſit opus, dictu tamen mirum, quam ſint præfracti, quamque non admittant alienum conſilium, videlicet aſinum illum Horatianum referentes, qui cum nec viam noſſet, nec duci pareret, in rupem præceps datus eſt. Heſiodi carmen Zenon, teſte Diogene, ſic invertit:

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ.

i. e. *Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.*
Rurſus at ille bonus, qui per ſeſe omnia novit.

Videlicet, anteponens eum, qui bene pareret, ei, qui bene ſaperet. Huic enim intelligentiam duntaxat adeſſe, illi vero etiam uſum & exercitationem.

LIII. *Neque compluitur, neque ſole aduritur.*

Οὔθ' ὕεται, οὔτε ἡλιοῦται. i. e. *Neque compluitur, neque ſole aduritur.* De eo dici ſolitum, qui procul ab omni incommoditate ſemotus, vitam ageret. Cui contrarium illud Horatianum:

——— *Sudavit & alſit.*

Et pulveris & ſolis, & cœleſtis aquæ patiens latus. Negociatores, milites, athletæ, nautæ, atque id genus homines ſoli ferendo, & imbribus tolerandis aſſueſcant oportet. Qui domi molliter vivit, ab his malis abeſt. Quamobrem in hominem delicatum, & ad labores ferendos inhabilem quadrabit. Ariſtophanes in Ranis Bacchi molliciem notans:

Καὶ μήτε θερμὸν, μήτ' ἄγαν ψυχρὸν φέρῃς.

i. e. *Nec æſtuoſam, nec nimis cedo frigidam.*

Refertur à Zenodoto proverbium.

1 Sic quidem habent vulgo editiones, at Veteres ſcriptores legunt αὐτὸς νοέῃ, ut & primo verſuum, qui hic laudentur αὐτὸς πάντα, & utrobique interpretantur, *ipſe*, *per ſe*. Vide *Heſiodi* editionem noſtram, quæ prodiit anno MDCCI. Amſtelodami, ℣. 293. *& ſeqq.* *Eraſmus* ſenſum verum expreſſit, re ipſa adductus, quamvis eum verba non ferant, nam αὐτῷ eſt *ſibi*, non *per ſe*. Locus ipſe *Livii* & parodia *Zenonis* rem dubiam eſſe non patiuntur.

LIV.

LIV. *Simiarum pulcherrima deformis est.*

Τῶν πιθήκων ὁ μορφότατος δύσμορφός ἐστι. i. e. *Simiarum pulcherrima deformis.* Recte dicetur de his, quæ ipso genere sunt vitiosa, neque prorsus conferenda cum vel extremis eorum, quæ sunt in honestorum ordine: veluti si quis dicat, lenonem integerrimum esse perjurum, aut honestissimum histrionem infamem. Aut optimum Mævii carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum auctorem refertur.

LV. *Quærens obsonium, vestem perdidi.*

Ζητῶν γὰρ ὄψον θοιμάτιον ἀπώλεσα. i. e. *Obsonium dum quæro, vestem perdidi.* Ubi res pessime cadit, aut cum pusilla quædam captantes, majora perdimus. Refertur à Suida, & ab aliis, nec indicant, unde sit natum. Quanquam obscurum non est, ab eventu profectum esse, quo fur quispiam, dum studet cibum tollere, comprehensus vix pallio quoque rejecto effugit. Allusit ad hoc proverbium Aristophanes:

Διὰ ταῦτα δὴ καὶ θοιμάτιον ἀπώλεσας.

i. e. *Ob hæc tibi vestis quoque periit insuper.*

LVI. *Citius elephantum sub ala celes.*

Lucianus in Indoctum: Θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας, ἢ ἕνα κίναιδον. i. e. *Citius quinque elephantos sub ala tegas, quam unum cinædum.* De iis, qui dissimulari nullo pacto possunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Est autem figura proverbialis in hyperbole, cui cognatum illud apud M. Tullium ex Ennio, lib. de Oratore 2: *Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quam ut bona dicta teneat.*

LVII. *Felix Corinthus, at ego sim Teneates.*

Εὐδαίμων γε Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενεάτης.

i. e. *Fortunata Corinthus, at ipse siem Teneates.*

Tenea vicus quidam haud procul à Corintho nemorosus & amœnus. Porro Corinthiorum opulentia insignis fuit. Strabo libro octavo scribit, hunc versum Oraculo proditum fuisse cuidam Asiano, consulenti, num præstaret Corinthum demigrare. Unde videtur sicut alia pleraque in vulgi sermonem abiisse, atque adeo refertur in catalogo Græcanicorum adagiorum. Tempestivum fuerit hoc uti, quoties in contentione duorum, non inficiabimur alterum per se præstantius, verum alterum magis arridere placereque animo nostro. Veluti si quis dicat, equidem fateor Juris scientiam, & ad rem, & ad famam comparandam magis idoneam, quam sit Poetica, verum

Εὐδαίμων γε Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενεάτης.

Sit illud melius aut utilius, hoc animo meo gratius. Strabo admonet, à quibusdam pro Τενεάτης perperam legi Τεγεάτης. Nam Tegea civitas est Arcadiæ.

LVIII. *Asinus in paleas.*

Ὄνος εἰς ἄχυρα. i. e. *Asinus in paleas*, subaudiendum, incidit. Dici solitum, ubi cuipiam fortuna lautior præter spem obtigerit, aut nactus forte fuerit aliquis, quo vel præcipue gaudeat, veluti si quem ostreorum avidum videas affatim vescentem illis, non importune dixeris: Ὄνος εἰς ἄχυρα. i. e. *Asinus in paleas.* In fragmentis secundi libri Dipnosophistarum citatur hic senarius ex Philemonis Comœdiis:

Ὄνος βαδίζει εἰς ἄχυρα τραγημάτων.

i. e. *Jam vadis* asinus in paleas *tragematum.*

Jucundius erit si longius transferas, puta, si quis cupienter legat Poetam, quo peculiariter delectetur. Conveniet & in hunc usum, ubi quis inscitia rem contaminat, veluti, si barbarus & illiteratus bonum auctorem malis commentariis inquinet. Quemadmodum Thomas ac Nicolaus suis glossematis, & Passavantius æque insulsis additionibus, eximium opus De Civitate Dei conspurcarunt. Gaudet enim asinus volutatione, & omnia confundit hac lascivia. Quod indicat Apulejus quoque, cum horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas scribit. Adagium ab eventu natum esse nemo non videt.

LIX. *Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur.*

Proverbiali schemate dixit Martialis in clancularium quendam Poetam, qui Corniculam Æsopicam referens, suos ineptos versiculos nomine Martialis in vulgus spargebat, ratus futurum, ut titulo decepti lectores, Martialis esse crederent:

——— ——— *Credis hoc Prisce,*
Voce ut loquatur psittacus coturnicis.

Conveniet in Musicos aut Poetas longe dispari stilo, longeque dissimili facultate. Psittacus inter aves proxime voces humanas exprimit. Coturnices pugnaces magis, quam loquaces. Unde Ovidius in Epitaphio psittaci:

Ecce coturnices inter sua prælia vivunt.

LX. *Calvus comatus.*

Calvus comatus apud eundem Martialem, haud dubie figura proverbiali:

Calvo *turpius est nihil* comato.

Rursus idem:

Calvus *cum fueris, eris* comatus.

Apte dicetur in eum, qui veris bonis nudus, ascititiis se venditat. Veluti si quis indoctus aliena pro suis ederet: aut si quis dissimulet esse se, quod est, veluti si senex assuto galericulo, aut tinctis capillis affectet videri juvenis: si deformis, adhibito fuco velit haberi formosa.

LXI. *Primum Ægina pueros optimos alit.*

Τὰ πρῶτ' ἀρίστους παῖδας Αἴγιν' ἐκτρέφει.

i. e. *Ægina primitus optimos pueros alit.*

De re quapiam, quæ melioribus initiis cœpta, paulatim ad deterius delabitur, ut pleraque mortalium faciunt. Exortum adagium ob Achillem, Patroclum, Ajacem, Neoptolemum, quod hi virtute præcelluerint, cum essent Æginetæ. Concinit his Strabo lib. 8. ostendens ex hac insula profectum Æacum cum sua posteritate. Nam Stephanus insulæ nomen inditum putat ab Ægina Æaci matre. Eandem aliquando maris imperium tenuisse, quæ ne cum Atheniensibus quidem in navali ad Salaminem prælio de principatu certare dubitaverit, quum Persæ Græciam invaderent. Hujus meminit etiam Homerus. Est autem Cycladum nobilissima, quæ diu dicta fuit Oenone, ut indicat idem Strabo & Stephanus. Ob laborum autem tolerantiam & industriam frugalitatemque dicti sunt Æginetæ Myrmidones: quum enim haberent terram superne lapidosam, inferne frumentis idoneam, fodientes in cavernis habitare visi sunt formicarum more, & asportandis lapidibus quodammodo ejus animantis industriam repræsentare. Deinde labente morum integritate, male cœperunt audire Æginetæ, id quod proverbiis aliquot testatum est, quorum est illud, *Æginenses neque tertii, neque quarti;* ut dictum est in proverbio de Megarensibus. Non dissimile illi: *Quondam fuerunt strenui Milesii.*

LXII. *Irrisibilis lapis.*

Ἀγέλαστος πέτρα. i. e. *Irrisibile saxum.* De re vehementer acerba tristique. Ostendebatur olim saxum quoddam in Attica, in quo ferebatur consedisse Ceres, cum relicto cœlo, succensis facibus, Proserpinam à Plutone raptam quæreret. Porro cum Eleusinem pervenisset, ibi tristis in saxo quodam insedit, quod ob eam ipsam causam ἀγέλαστον appellabant. Auctor Zenodotus. Quadrabit in severos ac tetricos, quosque vocant ἀγελάστους, quorum in numero Socratem ponit Plinius, Periclem Aristides. Neque perperam accommodabitur ad rem magnopere molestam.

LXIII. *Agamemnonis hostia.*

Ἀγαμέμνονος θυσία. i. e. *Agamemnonis victima.* Quondam in duros & persuasu difficiles dicebatur. Inde natum, quod Agamemnone rem divinam in Troja facturo, bos effugerit, vixque multo negocio comprehensus, reductus est. Tantum Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in sacris spectabatur, ut hostia lenis ac volens adstaret. Quod si refracto fune profugisset, infaustum omen habebatur. Mihi videtur & huc posse referri, quod Agamemnon in Aulide filiam Iphigeniam sacrificavit, sed admodum invitus. Recensetur à Zenodoto.

LXIV. *Mactata hostia lenior.*

Mactata hostia lenior, proverbiali figura dixit Horatius in Odis:

Macta veniet lenior hostia.

[1] De spontaneis ac mansuetis. Sumptum est à sacrificiis, in quibus explorabatur hostia ducto per frontem cultro, idque *mactare* vocabant. Unde qui spectata sunt virtute, eos *mactos virtute* vocant.

LXV. *Exiguum malum, ingens bonum.*

Μικρὸν κακὸν μέγ' ἀγαθόν. i. e. *Pusillum malum, ingens bonum.* Admonet adagium, ex paululo incommodi, laboreque exiguo, summa maximaque commoda colligi. Refertur à Diogeniano. Non discrepat hinc Musonii sententia, quam commemorat Aulus Gellius lib. 16. capite 1. Ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. Ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ' ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. i. e. *Si quid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet. Si quid feceris turpe cum voluptate, voluptas abit, turpitudo manet.* Eandem sententiam Cato, minus quidem modulate, minusque rotunde, sed tamen fideliter extulit ad hunc modum: *Cogitate cum animis vestris, si quid per laborem recte feceritis, labor ille à vobis cito recedet, benefactum à vobis, dum vivetis, non abscedet. Sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit.*

LXVI. *Attici Eleusinia.*

Ἀττικοὶ Ἐλευσίνια. i. e. *Attici Eleusinia*, subaudiendum, καθ' ἑαυτούς. i. e. *inter sese.* Dictis apud Zenodotum, ait parœmiam usurpari solitam, si quando convenissent inter sese aliqui secreto de re quapiam arcana tractantes. Ducta metaphora à mysteriis sacrorum Eleusiniorum, quæ in honorem Cereris agebantur apud Eleusim, summa religione, mysticisque cærimoniis, à quibus arcebantur profani. Capital autem erat ex his mysteriis quicquam in vulgus efferre: cujusmodi videntur fuisse apud Romanos sacra Bonæ Deæ, quam eandem C. Bassus apud Lactantium Fatuam appellatam tradidit. Nam hæc & noctu & in operto fiebant, & exclusis maribus.

LXVII. *Hermionis vice.*

Ἀνθ' Ἑρμιόνης. i. e. [2] *Hermionis vice*, addendum ex usu sententiæ verbum, quod eam expleat, puta, fuero tibi, aut, mea domus, aut, hæc urbs erit vobis, aut aliud simile quippiam. Valet autem perinde quasi dicas, loco asyli tibi fuero, vel instar aræ, quæ te tutum reddat. Est Hermione templum in Peloponneso, sacrum Cereri ac Proserpinæ, ad quod qui confugerint, tuti sunt propter loci religionem. Zenodotus Aristophanem citat in Babyloniis, qui hujus adagii fecerit mentionem. Effertur bifariam ea vox, Ἑρμιόνη, & Ἑρμιόνα, ut ἀπὸ τῆς κάλυκος καλύκη. Auctor Stephanus.

LXVIII. *Antronius asinus.*

Ἀντρώνιος ὄνος. i. e. *Antronius asinus* olim dicebatur, qui deformi prægrandique mole corporis esset, cæterum ingenio stupido bardoque. Antron autem civitas erat Thessaliæ, nomen inde sortita, quod cavernis & specubus abundaret. Illic ajunt asinos insigni magnitudine quondam fuisse, unde proverbium increbuit. Auctores Stephanus & Suidas. Attingit proverbium & Homeri Scholiastes in Iliados B. Exstat & hodie jocus vulgaris in homines magno corpore, quasi ii parum sapiant, quasique natura sic paria facere gaudeat, ut quod corporis addiderit moli, detrahat ingenio. Traditur à nonnullis, apud Antronios ingentes reperiri molares lapides, quorum qui substernuntur, ob segnitiem & quietem ὄνους vocant Græci. *Lapidem* autem vocamus stupidum & amentem.

LXIX. *Ventorum stationes.*

Ἀνέμων στάσεις. i. e. *Ventorum stationes.* De rebus multo usu observatis, perspectisque. Apparet parœmiam integre sic esse pronunciandam: Ἀνέμων στάσεις γινώσκουσιν οἱ ἐγχώριοι. i. e. *Ventorum stationes norunt indigenæ.* Sunt enim plerisque regionibus sui quidam venti, quorum naturam optime norunt incolæ regionis illis obnoxiæ: qualis est Atheniensibus *Scyron*, paulum ab Argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus: Narbonensi Galliæ *Circius*, à turbine & vertigine sic appellatus: sive *Certius*, ut vocat Cato, ventus apud illos clarissimus, nec ulli violentia inferior. Idem non modo reliquis cœli partibus ignotus, sed ne Viennam quidem ejusdem provinciæ urbem attingens. At Auster in Ægyptum non penetrat, ut auctor est apud Plinium Fabianus. *Japyx* Apulis est familiaris, & *Atabulus* Apuliæ certis montibus notus ac pestilens, unde & vocabulum inditum. Sunt & alii permulti cujusque regionis indigenæ, ut apud Gellium testatur Favorinus, ad hæc est nonnullis alia aliis regionibus vis ac natura. Nam, ut testatur in Problematis Aristoteles, Hellespontias, qui idem Scyron vocatur, Atticæ terræ, insulisque vicinis imbrem adfert: Aquilo Hellesponto ac Cyrene, Auster Lesbo. Atqui hic, cum apud alios sit tepidus & pluvius, Africæ frigidus est ac serenus, ubi rursus Aquilo pluvius, auctore Plinio. *Etesiæ*, quæ & statis anni temporibus oriuntur, & certis horis diei spirant & conquiescunt, in Hispania & Asia flant ab oriente, in Ponto ab Aquilone, in reliquis mundi partibus à meridie. Suidas hæc verba refert, incertum unde sumpta: Ἐγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γινώσκουσιν. h. e. *Indigenæ enim, non solum* ventorum stationes, *juxta proverbium, verum etiam indigenarum hominum mores pulcherrime norunt.* Licebit in hunc usum trahere, ut dicas, suæ cuique gentis ingenium esse cognitum, suos cuique familiares esse notissimos, suam cuique uxorem maxime esse cognitam, suam cuique notam artem, in qua sit quam diutissime versatus.

LXX. *Venti campus.*

Ἀνέμου πεδίον. i. e. *Venti campus.* In hominem instabilem, levem, & inconstantem dicebatur. Refertur à Diogeniano. Nam in planicie venti liberius huc atque illuc divagantur, nullo coerciti obstaculo. Et Homerus subinde vana vocat ἀνεμώλια. Et ὑπηνέμια dicuntur, quæ solida non sunt, sed subventanea. Denique instabiles *ventosos* dicimus. Horatius:

Romæ Tibur amo ventosus Tibure Romam.

Idem:

Non ego ventosæ venor suffragia plebis.

Postremo domum undique perflabilem, non illepide dixeris ἀνέμων πεδίον. Pindarus Olympiorum hymno 2. varias rerum humanarum vices eleganter expressit:

Ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλαι
Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
Πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

i. e. *Nunc alii, nunc alii fluxus, & cum tranquillitate, & cum laboribus in homines venere.* Hoc translatum videri potest & ab æstuariis maris reciprocationibus. Cæterum in Encomio septimo sententiam eandem extulit: metaphora sumpta à Ventis, qui non semper spirant iidem:

Ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου
Ἄλλοτ' ἀλλοῖαι διαΐσσοισιν αὖραι.

i. e. *In una parte temporis nunc hæ nunc aliæ discurrunt auræ.* Rursus hymno 12. idem effert metaphora sumpta à tesseris:

Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν,
Ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ' ἀνιαραῖς
Ἀντικύρσαντες ζάλαις,
Ἐσλὸν βαθὺ πήματος χρόνῳ.

LXXI.

[1] *De spontaneis ac mansuetis, &c.*] Tam crassus est in hoc loco error, ut ab Erasmo scripta esse ista, mihi persuadere non queam. Certe quicunque hoc scripsit, ignoravit quod, ut ajunt, ne puer quidem ignoret: nimirum, *Mactata hostia*, ablativum esse absolutum, & significare, *postquam mactata hostia fuerit*: non autem à comparativo *lenior* regi. At quod ait de significatione verbi *Macto*, multos ignorare pueros existimo, juvenesque senesque: quod tamen vereor ne plus, quam puerile comperiatur. Illud quidem certe si non puerile, saltem anile appellandum est, quod inde natum esse putat, ut qui spectata essent virtute, *Macti virtute* vocarentur. Si tamen bene nos Grammatici nostri docent, *Mactus* pro *magis auctus* usurpari. *H. Stephanus.*

[2] De hoc Proverbio copiosius egit *P. Leopardus* Emend. L. v, c. 17.

LXXI. *Ubi cervi abjiciunt cornua.*

Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. i. e. *Ubi cervi cornua abjiciunt.* Hoc adagio significabant velut αἰνιγματικῶς, quempiam in negocio difficili versari. Siquidem cervi cornua depofituri fecedunt in loca afpera atque inacceffa. Conveniet & in eos, qui à communi hominum convictu fubducunt fefe, Timonem illum Athenienfem ob id ipfum μισάνθρωπον appellatum, imitantes. Quadrabit item, ubi locum vehementer abditum abftrufumque fignificabimus. Poftremo quod innuemus nufquam invenire, illic effe dicemus, ubi cervi cornua abjiciunt, ut quemadmodum *ad Græcas Calendas* de tempore, itidem hoc de loco dicatur. Veluti fi quis dicat ad hunc modum: *Ubi geftum eft illud præclarum facinus, quod jactas? Illic opinor*, Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. Plinius libro octavo, capite tricefimo fecundo, de cervis cornua mutantibus fcribit in hunc modum: *Cornua mares habent, folique animalium omnibus annis, ftato veris tempore amittunt. Ideo fub ipfam diem quam maxime invia petunt. Latent amiffis, velut inermes, fed & ipfi bono fuo invidentes. Dextrum cornu negant invenire, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum eft, cum & in vivariis mutent omnibus annis: defodi ab iis putant.* Hactenus ille. Meminit hujufce proverbii & Ariftoteles libro De Natura Animantium nono, cujus verba non pigebit adfcribere: Ἔτι δὲ ὁ ἄῤῥην ὅταν γένηται παχὺς, γίνεται δὲ σφόδρα πίων, ἐκτόπιος ὅπως ἁλώσεται ἀφανὴς ἑαυτὸν ποιεῖ, ἀλλ' ἐκτοπίζει ὡς διὰ τὴν παχύτητα ἁλωτὸς ὤν. Ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὰ κέρατα ἐν τόποις χαλεποῖς καὶ δυσεξευρέτοις. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία γέγονεν, Οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι; ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι, φυλάττονται ὁρᾶσθαι. Λέγεται δὲ ὡς τὸ ἀριστερὸν κέρας, οὐδεὶς ἑώρακεν, ἀποκρύπτειν γὰρ αὐτὸ, ὡς ἔχον τινὰ φαρμακείαν. i. e. *Præterea mas pofteaquam pinguerit, pinguefcit autem admodum, idque autumno, nequaquam fefe confpiciendum præbet. Verum fecedit è medio, quippe qui propter corpulentiam, tum facile capi poffit. Ad hæc abjiciunt & cornua locis afperis, inventuque difficilimis. Unde proverbium etiam natum eft*, Ubi cervi abjiciunt cornua? *Nam ut jam armis fuis exuti, cavent ne confpiciantur. Ajunt finiftrum cornu à nemine adhuc vifum effe. Abdere enim illud cervos, tanquam remedium aliquod in fe habeat.* Quanquam Plutarchus in commentario De Pythiis Oraculis oratione profa redditis, oftendit hoc oraculum editum fuiffe de Procle Tyranno, ut illi fugere ac migrare eo, *ubi cervi cornu abjiciunt*, fignificante Deo, ut defoderetur, & è medio prorfus tolleretur. Ibem meminit adagii Sympofiacôn decade feptima, problemate fecundo.

LXXII. *Verberare lapidem.*

Planefium meretrix apud Plautum amatorem admonens, ne fervum, qui jam ad plagas obduruerat occallueratque pulfet, manui potius quam illi nociturus: *Noli*, inquit, *amabo, verberare lapidem, ne lædas manum.* Apte dicetur, ubi quis objurgat incaftigabilem aut docet indocilem, aut inanem operam fumit in re quacunque.

LXXIII. *Inefcare homines.*

Proverbiali metaphora dixit Terentius in Adelphis: *Abi, nunquam rem facies. Nefcis inefcare homines Sannio.* Ducta eft ab iis, qui præfixo æri cibo pifces illiciunt. Appofite vero dictum eft lenoni, cujus artis eft, primum hujufmodi velut efcis illectare juvenes, ut poftea totos devoret. Et *efcam* per tranflationem appellant illecebram illam, quæ trahit in fraudem. Unde Plato, quemadmodum in Catone majore teftatur Cicero: τὴν ἡδονὴν δέλεαρ κακῶν. h. e. *voluptatem malorum efcam* dicit, quod ea videlicet homines capiantur, ut hamo pifces. Græci fimplici verbo metaphoram efferunt, δελεάζειν, τῷ δελέατι θηρᾶσθαι. i. e. *efca captare.* Ariftophanes in Equitibus: Cleoni objicienti, quod facile populum fibi conciliaffet blandiciis, refpondet Allantopola: Καὶ σὺ γὰρ αὐτὸς πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάσματιν εἷλες, recriminans quod ipfe abjectius blandiendo *populum inefcaffet.* Accedet non parum gratiæ, fi deflectatur in bonam partem, tum ad res animi: veluti fi quis dicat, puerorum animos gloriæ quibufdam illecebris aut blandimentis ad amorem ftudiorum inefcandos, Principum ingenia laudibus ad amorem virtutis inefcanda.

LXXIV. *Vorare hamum.*

Neque minus elegans illud in Curculione: *Meus eft, hamum vorat.* De lenone, cui fraus intendebatur, epiftolam, qua decipiendus erat, lecturiente. Lucianus: καταπιεῖν τὸ ἄγκιστρον. Item apud Horatium in Epiftolis:

Occultum vifus decurrere pifcis ad hamum.

Idem Plautus in Bacchidibus eandem fententiam fimili extulit metaphora: *Nunc ab trafenna hic turdus lumbricum petit.* Alterum à pifcantibus, alterum ab aucupio ductum eft. Nos item in Epigrammate quodam ad hanc parœmiam fic allufimus:

Non ftulti ufque adeo fumus futuri, ut
Guftatum toties voremus hamum,
Unco plus femel are fauciati.
Vel fero fapiemus, & nocentem
Tandem carpere definemus efcam.

LXXV. *Vulcanus tibi vaticinatus eft.*

Ἀφθᾶς σοι λελάληκεν. i. e. *Vulcanus tibi vaticinatus eft.* Refertur à Suida. Sufpicor dictum, ubi quis crederet fe rem habere certam, velut ex oraculo auditam. Φθᾶς apud Memphiticos [1] Vulcanus dicitur, unde litterulæ acceffione Ἀφθᾶς, velut στάχυς ἄσταχυς.

LXXVI. *Cantilenam eandem canis.*

Τὸ αὐτὸ ᾄδεις ᾆσμα. i. e. *Cantilenam eandem canis.* De eo, qui moleftus eft fæpius eadem inculcans. Nihil enim odiofius, quam quod femper idem eft. Dorio leno in Phormione Terentiana: *Cantilenam eandem canis, & mirabar, fi quid adferres novi.* Familiare Poetis eft, nuncium, *cantilenam* appellare. Euripides in Jove:

Τίς ἥδε μοῦσα; καὶ τί φόβος τίνων πέρι;

i. e. *Quæ cantio hæc, quibufve de rebus metus?* Idem in Hecuba:

Ἥξει τι μέλος γοερὸν γοεραῖς.

i. e. *Aliqua accedet cantio triftis triftibus.* Sumtum eft à cantoribus, qui fi quando diutius eandem occinant cantionem, tædium adferunt auribus. Proinde periti fubinde variant carminis genus, quo fatietatem devitent.

LXXVII. *Caligare in fole.*

Apud Quintilianum legitur, ut eleganter, ita & proverbialiter dictum, *Caligare in fole*, pro eo, quod eft, in re clariffima cæcutire: idque folet accidere vitiofis oculis, qui nihil vident in luce quam maxime perfpicua, videlicet fenfum debilem obruente vi fplendoris. Idem evenit noctuis & lufciofis. Nam iis lumen pro tenebris eft. Non invenufte torquebitur in iftos, qui velut obfcurum caufantur, quicquid eruditum fuerit. Quibus tenebricofa eft vel Ciceronis oratio. Noctem enim in oculis circumferunt. Quemadmodum apud Senecam Portius dicebat, quendam fpinas in pedibus habere, cum fe per fpinas ingredi quereretur, videlicet ingenii vitium in argumentum conferens. *At pedes*, inquit, *tui fpinas habent, non locus.* Itidem ifti noctem qua fe prædicant offendi in bonis auctoribus, in oculis fecum adferunt, non in libris reperiunt.

LXXVIII. *Bos adverfus fe ipfum pulverem movet.*

Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιᾶται. i.e. *Bos adverfus fe ipfum pulverem movet*, five *feftinat.* Ubi quis ad fuum ipfius malum volens lubenfque ducitur. Nam boves; ut funt manfueti, facile fe præbent vinciendos, neque gravatim obtemperant jugo. Κονιᾶν enim Græcis fignificat feftinandi ftudio ciere pulverem. Quidam accommodant in eos, qui prudentes ac fcientes femet in prævifum periculum injiciunt, bovis in morem, qui fibi patitur injici vincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto.

LXXIX. *Tragicus Rex.*

Τραγικὸς βασιλεύς. i. e. *Tragicus Rex*, dici poteft vel faftuofus ac turgidus, vel qui nomine duntaxat Rex fit, cæte-

[1] Attamen Suidas interpretatus Δαίμονα, aitque vatem eum fuiffe.

cæterum viribus parum polleat, quemadmodum Gallico proverbio chartaceum Regem appellant τ αὐτοκράτορα, ceu titulo Regem verius, quam opibus aut ditione. Dionysius Pheræum, quod decem menses potitus imperio mox vita decesserit, τραγικὸν βασιλέα dixit. Nam in tragœdiis tantisper durat imperium, dum fabula peragatur. Tum deposita persona, qui paulo ante fuerat Agamemnon, aut etiam Jupiter, tressis homuncio discedit domum.

LXXX. *Contra retiarium ferula.*

Martialis in Epistolari quadam præfatione: *Denique videas, an te delectet Contra retiarium ferula*, i. e. An id faciendum tibi putes, quod nemo non damnet atque exsibilet. Domitius Calderinus Interpres admonet subesse proverbium, dici solitum in eos, qui infirmo præsidio contra maxime instructum pugnarent. Quanquam idem paulo post alio dilabitur, nempe huc, gladiatores olim si minus placuissent, ferula cæsos ejici solere. Huic finitimum est illud Gellianum libro Noctium primo, capite 2. *An non contra istum baculum moveas? heus homo, quid mecum tibi?* Itaque *ferulam* aut *baculum movere contra quempiam*, est refragari & insolentius repellere sententiam. Est autem *ferula* ligni genus, quo quondam pueri cædebantur, atque item milites, si quid contra disciplinam facere viderentur. Opinor idem factitare solere in ludis gladiatoriis hujusmodi certaminibus præfectos.

LXXXI. *Mulier Imperator, & mulier miles.*

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.

i. e. *Et fœmina dux est, fœmina æque miles est*

Senarius est proverbialis, quoties totum negocium ignavis commissum est, quumque & ii, qui præsunt, & ii, qui parent, pariter sunt formidolosi. Apud Athenæum lib. 3. citatur Alexis in fabula, cui titulus Γυναικοστρατία. Natura fœminam in hoc finxit, non ut imperet, sed ut pareat, vel Græco versiculo teste:

Γυναιξὶ δ' ἄρχειν οὐ δέδωκεν ἡ φύσις.

i. e. *Natura non dedit imperare fœminis.*

Etenim quod in homine ratio & affectus, id in vita vir & mulier, ac juxta Moysen, Demiurgus ille fœminam viro subjecit. Tametsi Plato non omnino arcet mulierum genus ab administranda Repub. si qua modo reperiatur idonea. Tacite videtur huc allusisse Æschines contra Timarchum: Κατιδὼν γὰρ οἰκίαν πλουσίαν καὶ οὐκ οἰκονομουμένην, ἧς ἡγεμὼν μὲν ἦν γυνὴ μέγα φρονοῦσα καὶ νοῦν οὐκ ἔχουσα. i. e. *Quum vidisset domum opulentam, maleque gubernatam, cujus dux erat mulier superba & excors.* Jucundior erit sententia, quoties longius deflectetur, veluti si quis auctorem ac præcipuum Peripateticæ Philosophiæ ducem appellet Tartaretum. Ita Virgilius:

—— *Tanti dux fœmina facti.*

Et in Actis Apostolicis Paulus *dux verbi* dicitur. Sic Galenus alicubi Aristotelem appellat τοῦ λόγου πατέρα, quod ab ipso profecta esset sententia.

LXXXII. *Trutina justius.*

Δικαιότερον ζυγάνης. i. e. *Justius trutina.* Doricum proverbium de iis, qui insigni incorrruptaque sunt æquitate. Dores enim τὴν τρυτάνην. i. e. *Trutinam*, ζυγάνην vocant. Est autem id libræ genus, quo vel minutissimum ponderis momentum sentitur dignosciturque. Latini quoque exactam æqualitatem *æquilibrium* appellant. Unde & *æqua lance* fieri dicitur, quod pari jure fit citra personarum respectum. Ita Modestinus Pandect. lib. 42. titulo de Re Judicata: *Quod & in persona mulieris æqua lance servari, æquitatis suggerit ratio.* Item Justinianus Cod. 5. titulo de Naturalibus Liberis: *Quapropter sancimus in hujusmodi casibus omnis liberos sive ante dotalia instrumenta edita sunt sive postea, una eademque lance trutinari.* Adsimili figura dixit Nicarchus in Epigrammate:

Γέγονεν δ' ὀρθότερος κανόνος.

i. e. *Rectior est factus regula quam ulla fiet.*

LXXXIII. *Sterilior Agrippo.*

Ἀκαρπότερος Ἀγρίππου. i. e. *Sterilior Agrippo.* Laconicum adagium est de iis, qui extremæ sunt paupertatis, neque quicquam facultatum possident. Quadrat & in ignavos, nulliusque industriæ homines. Lacones oleam sylvestrem *Agrippum* vocant. Tantum Zenodotus & Suidas.

LXXXIV. *Jovis suffragium.*

Διὸς ψῆφος. i. e. *Jovis suffragium*, dicebatur sacrum & inviolatum. Unde sententiam ejus, cujus sit, velut irrefragabilis auctoritas, *Jovis suffragium* recte dixeris: aut per ironiam, ubi quis arrogantius de re quapiam pronunciat, suamque opinionem pro lege atque oraculo postulat accipi, subjicietur Διὸς ψῆφος. Ajunt enim locum, in quo Neptunus & Minerva judicium peregerunt, utrius nomine auspiciisque civitas Atheniensium institueretur, *Jovis suffragium* appellatum fuisse. Suidas Cratinum citat ex Archilochiis:

Ἔνθα Διὸς μεγάλου θᾶκοι πεσσοί τε καλοῦνται.

i. e. *Magni ubi dicuntur tali, sedesque tonantis.*

Nam & talis olim ferebantur suffragia, nimirum à fortientibus.

LXXXV. *In nervum ire.*

In nervum ire, Donatus, aut quisquis is fuit Interpres Phormionis Terentianæ, demonstrat esse proverbium, pro eo, quod est decipere. Sumtam à sagittariis metaphoram, quibus illud evenit interdum, ut, dum nimium tendunt arcum, rumpant, aut sibi nervum aliquem fatigent, ut confine sit illi, de quo dictum est alias: ἀπορρήξομεν τὸ καλώδιον πάνυ τεινόμενον. Dictum est autem, *in nervum ibit*, pro eo, quod est, in vincula ibit. Antiquitus enim, qui solvendo non essent, vincti tradebantur creditoribus, donec opera compensarent creditam summam. Veretur enim adulescens amans, ubi eum in locum traheretur Phormio, ut aut puellam domum ducere cogeretur ex pacto, aut certe pecuniam acceptam renumerare, ni faciat vinciendus, & juxta leges corpore luiturus, quod ære non posset, sibi magis consulturum illum, ut vel prodat omne commentum, vel vere mulierem abducat. Porro conjicere in nervum, & eximere è nervo, pro eo, quod est, ob æs alienum vinctos abducere. Sed verba Terentii subscribam: *At enim non ducet, novi. Cæterum cum argentum repetent, nostra causa scilicet in nervum potius ibit.*

LXXXVI. *Ipse semet canit.*

Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ. i. e. *Ipse suimet tibicen est.* h. e. Ipse cujusmodi sit, factis ipsis declarat. Tibicines enim olim laudes fortium virorum decantabant. Proinde qui recte gestis sibi satis magnam gloriam comparat, quorsum huic necessum est conducere buccinatorem laudum suarum? Adagium in utramlibet partem poterit applicari, bonam vel malam. Nihil huic opus tibicine, qui suis egregie gestis sat illustris est. Aut nihil opus hujus vitam insectari, satis per se fœdam atque infamem. Conveniet & in illos, qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis, etiam quum è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto: φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. *Videmur mihi ignavi galli in morem, quum ante victoriam a sermone resilierimus canere.*

LXXXVII. *Ipse dixit.*

Αὐτὸς ἔφα. i. e. *Ipse dixit.* Quoties tantam esse cujuspiam auctoritatem significamus, ut ea vel citra rationem ad quidvis credendum sufficiat. Ut, in arcanis litteris satis est, αὐτὸς ἔφα. In reliquis non item. Adagium autem à Pythagora natum, qui quo plus venerationis & auctoritatis sibi suisque conciliaret, in dissertationibus dicere solitus est, αὐτὸς ἔφα. i. e. *Ipse dixit*, perinde quasi non sua referret, sed ab Oraculo quopiam accepta. Ea vox deinde in vulgarem abiit sermonem. Hujusmodi ferme Suidas. Diogenes Laertius indicat hoc dictum à Pythagora Zacynthio manasse. Quanquam M. Tullius libro De Natura Deorum primo, secus rem narrat: *Non enim*, inquit, *tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenda sunt. Quin etiam obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum, qui se docere profitentur. Desinunt enim* suum

suum judicium adhibere, id habent ratum, quod ab eo, quem probant, judicatum vident. Nec vero probare soleo id, quod de Pythagoricis accepimus, quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, quum ex his quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, Ipse dixit. Ipse *autem erat Pythagoras. Tantum opinio prajudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas.* Quintilianus in Institutionibus: *Nam & inviti judices*, inquit, *audiunt præsumentem parteis suas, nec hoc oratori contingere inter adversarios, quod Pythagoræ inter discipulos contigit, potest, Ipse dixit.* Sed istud magis minusve vitiosum est, pro personis dicentium. Allusit horsum & Aristophanes, ἐν Νεφέλαις:

B

> Φέρε τίς γὰρ οὗτος, ὁ ἐπὶ τῆς κρεμάθρας ἀνήρ;
> Αὐτός. Τίς αὐτός; Σωκράτης. Τίς Σωκράτης;
> Ἴθ' αὐτὸς ἀναβόησον αὐτόν μοι μέγα.
> Αὐτὸς μὲν οὖν σὺ κάλεσον, οὐ γάρ μοι σχολή.

i. e.
> *Dic age quis est iste cremathræ insidens homo?*
> *Ipse est. Quis ipse? Socrates. Quis Socrates?*
> *Abi ipsus ipsum voce magna mihi voca.*
> *Quin ipse magis accerse, non mi est ocium.*

Quod autem dixit, ὁ ἐπὶ κρεμάθρας, ut hoc obiter indicem, risus causa novatum est, cum Socratem intelligi vellet, animo suspenso nubes suspicientem. Nam *cremathra* vasculum est pensile, in quo obsoniorum reliquiæ consueverunt reponi. Dicitur autem bifariam, simpliciter aliquoties, sed frequentius per ironiam,

C

veluti si quis Aristotelem, ceu oraculum citanti dicat, αὐτὸς ἔφα, rationem dicti flagitans, neque contentus simplici scriptoris auctoritate. Conveniet etiam, quoties sententiæ vel invidiam, vel defensionem à nobis ad ipsum auctorem rejicimus. Juvenalis:

> *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.*

Melius Horatius:

> *Nullius addictus jurare in verba magistri.*

Illud admonendum videtur, αὐτὸς ἔφη, in hac parœmia perinde valere, quasi dicas, *dominus dixit*, ut Pythagoras ab Ægyptiorum vatibus videatur didicisse figuram hanc Prophetis familiarem. Aristophanes in Ranis:

D

> Φράσον ταῖς ὀρχηστρίσιν, ὅτι αὐτὸς εἰσέρχομαι.

i. e. *Dic saltatricibus, me ipsum advenire.*

Hoc est, herum, quod is quodammodo & famulis missis advenire videatur. Item in Prophetis arcanis, *Ecce ipse adsum*, id est, dominus & auctor. Huc pertinent, quæ nobis antea dicta sunt proverbio, *infixo aculeo.* Sic Augustinus alicubi recensens opinionem Manichæi, ni fallor: *Hæc*, inquit, *Manichæus dixit, atque abiit:* notans illum, quod sat haberet dixisse, quum docendum esset, quod dixerat. Galenus item libro περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo: Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπών, ἐξαίφνης ἀπλαίστῳ καὶ σαφεῖ στόματι πλουτῶν ἀποπηδήσας ᾤχετ' ἐγκαταλιπὼν ἡμᾶς, ὡς μηδὲ πιθανῆς τινὸς ἀντιλογίας εὐπορῆσαι δυναμένους. i. e. *Hæc & his similia loquutus, repente ore nihil*

E

cunctante quasi labi non posset, verbis apertis absolvit sermonem, moxque proripiens sese abiit, nobis ita relictis, quasi nihil omnino reperire possemus, quod vel probabiliter contra diceremus.

LXXXVIII. *Te ipsum non alens, canes alis.*

Αὑτὸν οὐ τρέφων κύνας τρέφεις. i. e. *Cum temetipsum non alas, canes alis.* In eum dicebatur, qui cum per inopiam sibi, quæ sunt ad vitam necessaria suppeditare non posset, conaretur aut equos, aut famulos habere domi. Apposite dicetur adversus istos, quibus cum ob rei familiaris angustiam vix suppetat, quo vitam sustineant, tamen per ambitionem conantur fastu vestium, reliquoque strepitu potentes & opulentos imitari. Breviter

F

conveniet in omnes, qui quæ ad voluptatem aut splendorem pertinent, curant, neglectis his, quæ magis sunt necessaria. Porro necessariis prima debetur cura, dignitati posterior: veluti si quis in eruditione comparanda laboret, vitæ securus, de qua periclitetur.

LXXXIX. *Terra intestina.*

Γῆς ἔντερα. i. e. *Terra intestina.* Dicebantur vilia, nulliusque precii. [1] Saxa vero *terra viscera* dicuntur. Re-

1 Ostendit *P. Leopardus* Emend. Lib. v. c. 20. esse intelligendos lumbricos.

A

fertur à Diogeniano. *Terra* enim *intestina* sunt saxa: & *lapides* appellamus homines inutiles. Simile illi:

> ——— Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

i. e. ——— *Telluris inutile pondus.*

XC. *Tenedius tibicen.*

Τενέδιος αὐλητής. i. e. *Tenedius tibicen*, dicebatur testis falsus & calumniator, hinc natum, quod Philonome tibicinem suum subornavit, qui testaretur apud Cygnum, ipsam à Tenne de stupro fuisse interpellatam, ac vi etiam tentatam. Hæc ferme Stephanus in catalogo Urbium. De Tenedo sæpe jam dictum est alibi.

XCI. *Cyrbes malorum.*

Κύρβεις κακῶν. i. e. *Cyrbes malorum.* De vehementer improbis, & omni facinorum genere contaminatis. Apud Athenienses tabulæ quædam erant quadræ, in quibus leges descriptæ proponebantur, præterea variæ delinquentium pœnæ. Has illi κύρβεις appellant, apud Lucianum ἄξονες dicuntur. Non dissimile est illi, quod alibi retulimus, Ἰλιὰς κακῶν. i. e. *Ilias malorum.* Simili figura apud Athenæum libro nono, dixit Antiphanes opinor: Καὶ τοῦτο μέν τι τῶν κακῶν παροψίδες. i. e. *Et hic malorum mihi catinus exstitit.* Solent enim in eodem disco varia eduliorum genera apponi, sed quæ voluptatem adferant. Quo gratior est tropus, deflectens in contrarium, quasi dicas, *Ilias bonorum.*

XCII. *Aries nutricationis mercedem persolvit.*

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν. i. e. *Aries alituram rependit.* Citatur ex Menandro. Quadrat, ubi quis pro benefactis maleficium reponit. Allegoria sumta est ab eo, quod aries cornibus impetat, aut vas, in quo pabulum apponitur, ipsosque, quorum opera nutritus est, aut etiam nutritur, cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum proverbium: Κριοῦ διακονία. i. e. *Arietis ministerium*, pro officio collato in ingratum, qui beneficium injuria penset. Huic affine, quod est apud Aristophanem in Vespis: Ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον. i. e. *Vallus vitem.*

XCIII. *A Dorio ad Phrygium.*

Ἀπὸ Δωρίου ἐπὶ Φρύγιον. i. e. *à Dorio ad Phrygium* venire dicebatur, qui à vita temperatiore ad luxum sese convertisset, aut qui à fortuna mediocri se contulisset ad majorem vitæ strepitum. Sumta metaphora à notissimis illis veterum harmoniarum generibus, in quibus Dorium moderatius, quemadmodum indicat Suidas, referens hæc verba [1] ex auctore nescio quo: Τὴν δὲ τροφὴν ἐκληρώσατο μετρίαν, καὶ ἄθρυπτον, οὔτε κακουργοῦσαν διὰ πενίαν, οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικήν, τὸν Δώριον τρόπον τῆς τύχης ἀληθῶς ἡρμοσμένην. i. e. *Victum autem sortitus erat moderatum, deliciarum expertem*, [2] *neque sordidum ac molestum ob inopiam, neque ob divitias dissolutum, sed medium quendam ac modulatum, vere ad Dorium fortunæ modum attemperatum.* Refert & alium locum suppresso auctoris nomine ni fallor: [3] Οὐ φανοῦμαι στρογγύλων λογάρια αὐτὰς δὲ τὰς θέσεις τῶν νοημάτων εἰς μέσον τιθέμενος μόνον, οὐ τῆς γλώττης τὸν τόνον ἀπὸ τῆς διαλέξεως εἰς ἐπιστροφὴν μεθαρμόσαιμι, Ἀπὸ Δωρίου φασὶν ἐπὶ Φρύγιον. Quæ tametsi difficile est apte vertere, si nescias quid præcedat aut sequatur, tamen apponam divinationem meam donec locus occurrerit. [4] *Non*

1 *Damascii* sunt verba. Vide *Suidam* in ἄθρυπτος.

2 *Neque sordidum ac molestum*] Κακουργοῦσαν non significat *molestum*, sed *maleficum*, *improbe agentem.* H. Stephanus.

3 Verba sunt *Synesii* in Encomio Calvitii, eaque detruncata, quæ sic integra habent: Οὐ γὰρ καταισχυνῶ τὰ πάτρια τῶν ἀγρῶν, οὐδὲ φανοῦμαι στρογγύλων λογάρια, προοίμια καὶ προνόμια, ἀλλ' ὃ κράτιστον ἡγοῦμαι καὶ ἀγροίκῳ πρὸς τρόπου, ψιλὰς αὐτὰς τῶν νοημάτων τὰς φάσεις εἰς μέσον κατατιθέμενος, ἀγωνιοῦμαι τοῖς πράγμασι μόνον εἰ τῆς γλώττης τὸν τόνον ἀπὸ τῆς διαλέξεως εἰς ἐπιστροφὴν μεθαρμόσαιμι, Ἀπὸ Δωρίου φασὶν ἐπὶ Φρύγιον h. e. *Non enim patriam agrorum consuetudinem pudore afficiam, neque videbor, rotundans verbula, proœmia atque modulos initiatorios, sed quod optimum judico, & vel rustico in more est, nudas ipsas sensorum voces, vel enunciationes proponens contendam, vel pugnabo ipsis rebus, si tantum linguæ tonum à disputatione in reprehensionem transformavero, à Dorio, ut ajunt, ad Phrygium.* Erravit ergo *Erasmus*, ut recte animadvertit *P. Leopardus* Emend L. v. c. 23.

4 *Non videbor hominum, &c.*] Οὐ φανοῦμαι στρογγύλων λογάρια. Non significat, *Non videbor hominum rotunde loquentium verbula:* sed, *Non comperiar rotundare*, vel *rotundans verbula.* Nam στρογγύλων non est nomen, ut putavit, sed participium. *H. Stephanus.*

videbor hominum rotunde loquentium verbula, sed ipsos sensus in medium adferens, tantum non ipsius lingua tonum à disputatione ad attentionem adaptavero. Quanquam apud Suidam legitur μόνον ἅ. Ex his verbis apparet Dorium modum fuisse delicatiorem, Phrygium severiorem. Apulejus Floridorum libro primo palam indicat, Doricam Musicam à Phrygia longe diversissimam fuisse, quandoquidem hæc ad religionem inflammabat animos, illa ad bellum inflammabat. Apulei verba sic habent: *Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis vocula melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Æolion simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.* Hactenus Apulejus, cui si credimus, non potest esse temperatus modus Dorius, qui ad bellum accendit, nisi forte ituris in prælium moderatius canebant tibiæ, quod illic plus valeat sibi præsens animus, quam furore percitus. Verum an in Apulei verbis, pro *Æolion* legendum sit *Ætolicum* sive *Ætolium*, & pro *Asium*, *Jassium* sive *Jastium* ab Jade sive Ἰάς, ut Ionicum intelligas modum, doctis expendendum relinquo. Quanquam his non satis congruunt, quæ refert Lucianus in Harmonide: Καὶ ἑκάστης ἁρμονίας τὸ ἴδιον, τῆς Φρυγίας τὸ ἔνθεον, τῆς Λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς Δωρίας τὸ σεμνὸν, τῆς Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. i. e. *Uniuscujusque harmoniæ servare proprietatem, Phrygiæ divinum impetum,* (quod Apulejus vertit *religiosum*) *Lydiæ bacchanalem furorem, sive licentiam, Doricæ severitatem, Ionicæ jucunditatem*, quod Apulejus videtur transtulisse varium. Contra Dion in commentariis de Regno refert, Alexandrum Magnum ad bellum accendi solere Timotheo Musico Dorium incinente. Athenæus libro XIV. Doricæ harmoniæ tribuit: τὸ ἀνδρῶδες, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ τὸ σφοδρόν. i. e. *Severitatem, majestatem ac vehementiam*, ut quæ neque dissoluta sit, neque hilaris, sed tristis, minimeque varia. Jam his recentior Boëtius in præfatione libri De Musica, ostendit hanc artem ad movendos affectus præcipuam habere vim, proque ratione modorum, alios atque alios animi motus vel excitare vel sedare. Addit Pythagoram incentione modi Phrygii incitatum adolescentem patria barbarum, quippe Tauromintanum, vino temulentum, ira furentem, quum jam ædibus amicæ, quæ rivalem admiserat, ignem admovere tentaret, tibicina jussa spondeos succinere, ad sobriam mentem revocasse. Boëtius refert juvenem Phrygio modo fuisse incitatum, ac mutato modo ad se rediisse, nec exprimit in quem modum sit mutatus Phrygius. M. Tullius, quem illic citat Boëtius, neutrius meminit modi, tantum ait spondeorum incentione fuisse sedatum adolescentem. Si Timotheus Dorio modo concitabat Alexandrum ab bellum, & hic adolescens ad expugnandam domum Phrygio fuit accensus, apparet modos hos non multum inter se discrepare. Lucianus Phrygio tribuit τὸ ἔνθεον, i. e. *furorem*, sed sacrum duntaxat. Hujus autem furoris Plato tria facit genera, unum quod Poetis immittant Musæ, alterum quod vatibus immittit Apollo, tertium quod amantibus Cupido. Habet autem & Bacchus & Mars furorem suum. Itaque juvenis ille triplici furore correptus insaniebat, Bacchi, Cupidinis & Martis. Pyrrichios autem ad prælium acuere alias docuimus, unde illud: πυῤῥίχην βλέπειν, de trucibus & commotis. Pyrrichio autem contrarius est spondeus. Quod ni Boetius dixisset mutatum modum, probabile esse poterat eundem modum Phrygium, & incitare Pyrrichiis & sedare spondeis. Et haud scio an Boetius, quum ait immutatum modum, sentiat non mutatas harmonias, sed vocum celeritatem. Videtur locus proverbio, quum ad diversa transitur, veluti si quis de Rhetorum præceptis sermonem exorsus ad Theologicam materiam digrediatur. Equidem arbitror veteres de generibus harmoniarum diversa tradidisse, quod ipsa mutatis gentium moribus pariter sint immutata. Priscorum enim Asianorum laudata est severitas, priusquam luxu effœminarentur. Idem usu venit Laconibus, in quibus sunt Dores. Hinc illa mixturarum nomina ὑποδώριον, μιξολύδιον, ὑπερμιξολύδιον. Athenæus *hypodorium* modum putat eundem esse cum Æolio; cui tribuit tumorem ac fastum, & submolle quiddam. Quidam Musices studiosi affirmant difficillimum esse transitum à Dorio ad Phrygium. Ostendimus & alias, Phrygium melos, σκολιὸν appellatum, & in funebribus neniis adhiberi solitum. Quod si Dorius cantus Phrygio diversus est, utpote qui ad belli cupiditatem inflammet, consentaneum est illum Pyrrichiis constitisse, quandoquidem spondeo contrarius est Pyrrichius: Verum de his harmoniarum generibus permulta Plato in libris de Rep. Rursus in Lachete docet hanc esse vere Doricam cantionem, & Græcam harmoniam non Phrygiam, neque Ionicam, neque Lydiam, si vita concordet cum Oratione bona. Nonnulla Plutarchus, in libro de Musica. Nos quantum ad percipiendum adagii sensum sat est, attigimus.

XCIV. *A carcere.*

Ἀπὸ βαλβῖδος. i. e. *A carcere*, sive repagulo, id est, ab ipso rei principio. Sumptum à certaminibus equestribus, ubi cursus initium est à carceribus, id est, repagulis, finis meta. Itaque cum exorsum negocii significamus, *Ab ipsis carceribus* dicimus: quum finem, *Ad metam usque*. Veluti si quis dicat fœdum esse, si quis artifex *ab ipso* statim *carcere* peccet, aut neminem tam ignavum, qui non Ἀπὸ βαλβῖδος strenuus esse videatur. Exstat apud Aristophanem. Confine quod alibi positum est: Ἀπὸ γραμμῆς. i. e. *A linea.*

XCV. *A cœlo ad terram.*

Ἀπ' οὐρανοῦ μέχρι γῆς. i. e. *A cœlo ad terram.* Proverbialis figura, perinde valens quasi dicas, quacunque de re, ab extremo initio usque ad supremum finem. Sic apud Plautum in Persa licitatori roganti, num ex puella quædam scitari liceret, venditor quantum vellet percontari permittens, *A cœlo*, inquit, *ad terram, quod lubet.*

XCVI. *Mores amici noveris, non oderis.*

Porphyrion in Horatium, hunc versum proverbialem admonet fuisse:

Mores amici noveris, non oderis.

Eum nos inter Græcas sententias repertum restituimus. Est enim hujusmodi:

Φίλου τρόπους γίνωσκε, μισήσῃς δὲ μή.

Admonet in amicorum moribus quædam vitia dissimulanda, sic ut intelligantur quidem, sed tamen tolerentur, ne severior & oculatior in observandis amici malis subvertas amicitiam. Atque id præcepti locum habebit in levioribus morbis, non in his, quæ ad famam, aut ingens periculum pertinent amicorum. Non nosse amici vitia, est hominis parum deligentis quos diligat: odisse, parum civilis. Noscenda sunt, ut aut corrigas, aut certe minuas: at non sic, ut ob ea videaris amicum odisse. Siquidem nulli futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico ferre possit.

XCVII. *Bithus contra Bacchium.*

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter sese, ita ut neuter alteri velit concedere, non intempestiviter dicemus, *Bacchium cum Bitho commissum.* Horatius in Sermonibus:

——— ——— ——— *uti non*
Compositus melius cum Bitho Bacchius. ———

Rupili Persiique, parem inter ipsos improbitatem & maledicentiam significans. Quicquid insigniter improbum est, & ad omnem contentionem paratum, gladiatorium appellamus. Gladiatoria corporis firmitas, gladiatoria audacia, gladiatoriis animis ad me affectant viam. Marcus Tullius in Philippicis Antonii fratrem aliquoties *Mirmillonem* appellat, ut in Philippica sexta: *Etiam ne ab hoc Mirmillone Asiatico, senatus mandata, legatorum verba audientur.*

XCVIII. *Esernius cum Pacidiano.*

Simile fuerit illud ex Lucilio, *Esernius cum Pacidiano compositus.* Erant & hi gladiatores per omnia pares, longeque omnium nobilissimi. M. Tullius in libro De

De optimo Oratorum Genere: *A me autem, quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur. Æschines tanquam Eserniue, ut ait Lucilius, non spurcus homo, sed doctus & acer, cum Pacidiano hoc componitur, optimus longe post homines natos.* Ejusmodi ferme spectaculum nobis exhibuerunt, non sine magna omnium voluptate, superioribus hisce diebus Londini apud Britannos duo Theologi: quorum alter erat magnus ille STANDICIUS, Franciscanorum, quos conventuales vocant in ea insula κορυφαῖος, homo mire vocalis, Scotista strenuus, animo intrepido: tum iis lateribus, eaque corporis firmitate, ut vel triarius miles, vel gladiator esse posset, ni Theologus esset. Alter Italus ex eorum sodalitio, quos vulgus Fratres Servitas appellat, ob id, ut accipio, quod licet sint scarabæis nigriores, tamen uni Virgini Mariæ serviant, neque cum Christo, neque cum quopiam alioqui Divorum quicquam habeant commercii. Verum hic ut fortassis eruditione non inferior erat, ita gladiatoriis illis dotibus longe impar, ut ego quidem sentio. Is ubi sese ex more sub quadragesimam sacram in Britanniam recepisset, quo declararet sese non omnino lusisse operam, quam Theologicis litteris annos jam aliquot impenderat Lutetiæ, conclusiones, ut vocant, aliquot proponere cœpit inter eruditos disputandas, quarum pleræque ad negociatores pertinebant, excepta prima, quæ ad Divi Francisci contumeliam videbatur pertinere. Ea habebat hanc ferme sententiam: *Peccare fratres Minores, si pecuniam accipiant, sive ipsi, sive per alios, & ex consequenti peccare, qui illis pecuniam darent, quod quisquis ministraret occasionem peccandi, peccaret ipse quoque.* Atque ut hoc auderet homo peregrinus, hæc perpulit occasio. Diversabatur hic Servita apud Augustinianos, qui se vocant Eremitas, κατ' ἀντίφρασιν opinor. Ii Londini non mediocrem quæstum faciunt ex negociatoribus, præsertim Italis, & ob id invisi Minoritis. Standicius igitur quo quæstum illum ad suos averteret, in concione monuit populum, etiam atque etiam viderent, quibus confiterentur. Nam duobus tantum ordinibus à Pontifice datum jus audiendi peccata quorumlibet, nimirum Minoritis & Jacobitis. Hæc quoniam ad famem vocare videretur reliquos ordines, inito consilio, subornarunt Servitam, qui tam capitalem injuriam thematiis ulcisceretur, quod linguæ Britannicæ rudis loqui populo non posset. Affiguntur igitur omnibus templis & angulis conclusiones, de quibus dicere cœperam. Hujus rumor paulatim, ut fit, sparsus, cum ad Standicianas aureis pervenisset; ibi vir pius excelsique animi, se dignas iras animo concipit. Minatur dira, & omnino res ad magnam aliquam tragœdiam spectare videbatur, ni Deus aliquis ἀπὸ μηχανῆς intervenisset. Intelligebat enim vir sapiens, rem ad Saguntinam famem spectare, si ejusmodi propositio vel audita fuisset publice. Et inter ipsos is sanctissimus habetur, quisquis nummorum quam plurimum possidet. Quid multa? Coactus est Servita adire hominem, quo se purgaret, & illius placaret animum. Ibat homo gravate. Territabant enim hospitem complures, quod dictitarent Standicium hominem esse virulentum, clamosum, bilis immodicæ: tum apud promiscuam plebem, puta naviculatores, aurigas, & calcearios, veteramentarios, fullones, aliosque id genus proceres, esse aliquid: deinde tanto animi robore, ut unus adversus universam Britannorum Ecclesiam, immunitatis causam fortissime sustinuerit, ob id Sacerdotibus & Episcopis omnibus invisus, ac bonæ plebis parti, quæ Clericis bene vult. Ut coram ventum est Servita, quoniam non Theologiam modo, verum etiam Rhetoricen attigerat, hoc exordio aggressus hominem sibi conciliare: *Egregie Pater*, inquit, *haud sane volens huc venio, quod audiam à plerisque, te esse impotenter iracundum, & si quibusdam credendum est, etiam furiosum.* Atque hactenus μάλα εὐτυχῶς captata benevolentia, rem paucis subjecit. *Attamen*, inquit, *quoniam hi patres id tantopere à me contenderunt, adsum auditurus, si quid velis.* Hic alter protinus magnis conviciis debacchari in hominem. Conclusionem esse scandalosam, offensivam piarum aurium, hæresin sapientem, irreverentialem in Seraphicum ordinem Divi Francisci; ipsum mox pœnas daturum, ni eam recantet. Contra Servita, ut fortem virum decuit, respondit se disputandam proposuisse, non recantandam. Ad tam impiam vocem supra modum commotus Standicius, jubet hominem paulisper operiri, ac sese proripit intro. Servita ne hic quidem obtemperans tanto viro, cœperat jam abire. At ille mox accitis satellitibus aliquot suis cucullatis, habet enim permultos, nec minus robustos, nec minus audaces regiis, abeuntem assequutus, correptum pedibus, ceu Cacum quempiam, introrsum trahit: ibi Servita destitutus, & extrema metuens, quod in deploratis rebus fieri solet, Jesum implorat: *Jesum, Jesum*, quanta potest voce identidem exclamans. Nusquam erat Jesus inter Franciscanos; sed trahebatur interim miser: verum è vicino ad Jesu nomen exciti quidam opifices cementarii, cum saxis & instrumentis suis accurrebant, & hominem è satellitum eorum manibus eripuerunt. Atque hic fuit illius fabulæ primus actus. Proximus autem magnis utrimque conviciis actus est, utriusque partis ducibus passim quiritantibus apud suam factionem. Servita votivam etiam tabellam Jesu Servatori suspendisse dicitur, argumento coloribus expresso, & adscripto epigrammate. Jam fabula cito populum pervagata, ad Cardinalis etiam aures, qui ejus regni præses ac judex est, penetrarat. Is, ut est festivo ingenio, ratus spectaculum haud injucundum, ambos apud se sisti jubet. Accusat Standicius fortiter. Servita gnaviter defendit. Cardinalis pronunciat, quandoquidem Scholastica, disputabilisque esset propositio, uti mox à Pascha, Jovis die, publice disputarent in æde Divi Pauli. Id est templum ejus insulæ celeberrimum. Neutra pars pugnam detrectat. Adornant sese duces, apparant sese milites: affiguntur valvis, compitis ac palis omnibus, conclusiones, concurritur & è longinquo ad hoc spectaculi. Diversa hominum studia, sed omnium æqua exspectatio. Ne longum faciam: aderat dies pugnæ destinatus, doctis atque indoctis differta omnia. Et ecce quorumdam opera factum est, ut à Rege per Cardinalem interdictum exiret, ne quid ageretur. Ibi Standicius, quo gloriam eam in se derivaret, dimissis aliquot è suis, spargit per omnem populum, Servitam supplicem sibi ad genua accidisse: deprecatumque, ne disputatio procederet. Jamque id plerisque persuasum erat, cum alter hospes Anglice nesciret, nisi, nescio quis Deus, Servitæ in mentem misisset quiddam. Is enim conscenso suggestu, sic multitudinem est allocutus: *Doctissimi doctores, vosque cæteri præstantissimi viri: Erat hodie futura disputatio, sed Reverendissimus Cardinalis ob justas causas jussit supersedere: ne quid frustra exspectetis.* Minores ubi vident tantam gloriæ prædam sibi è manibus eripi, adoriuntur hominem, etiam in medio templo dilaniaturi, ni providens Cardinalis illi custodes aliquot suæ familiæ notos adjunxisset. Minores igitur, quod illic solum licebat, motis capitibus multa procul minati, rursus ad Cardinalem magnis clamoribus Servitam accusant: qui contra regium interdictum ausus sit apud populum testari, se paratum ad defendendam conclusionem tam impiam. Jubetur utraque pars adesse. Standicius præter satellites suos, etiam puerum cucullatum adduxerat, jam tum Scotissantem. Tanti refert à teneris recte institui. Eum dum per diversa atria ad Cardinalis adytum penetrat, ostentat Magnatibus aulicis. Nam ille plerisque notus est, magis quam carus. Affirmat fore, ut puer ille Servitam conficiat proteratque. Ventum est, ait Standicius, ut puer cum illo committatur. At negat Cardinalis decorum, si cum Homine Graduato, ut vocant, puer committeretur. Nam Servita Theologiæ baccalaureus erat, currens an sedens, formatus an mox formandus, incertum. Objectus est igitur Minorita quispiam, sed Italus Italo, ut cornix cornici configeret oculos. Docti aliquot & Proceres arrectis auribus circumstant. Ibi Minorita porrecto brachio: *Tun'*, inquit, *ais peccare Minores, si tractent pecuniam? Aio. Negas*

Pontificem posse indulgere, ut liceat? Haud nego. *At nobis indulsit.* Credo. *Licet igitur.* Haud repugno. *Mentitur igitur tua conclusio.* Hoc telum sic elusit Servita: *Mea*, inquit, *conclusio de Minoribus pronunciat. Illis non licet: vobis, qui Minores non estis, licet. Imo*, inquit alter, *bulla pontificia nos Minores vocat. Vocat*, ait Servita, *sed addit, conventuales. Sic enim minores conventuales Minores sunt, ut homo mortuus est homo.* Hic cum obmutuisset Minorita, non enim exspectarat eam solutionem, Cardinalis admiratus dialecticum acumen, arrisit non insuaviter. Standicius ubi videt primam coitionem parum feliciter processisse, ipse prodit in arenam, ac vultu minaci, & intento brachio: *Ajo*, inquit, *te excommunicatum.* Et mox neganti: *Est nobis*, inquit, *Bulla Pontificia, quæ excommunicat omnes, qui dicere ausint, fratres Minores conventuales apud Anglos peccare, si recipiant pecuniam: tu vidisti Bullam, & affirmas: ergo es excommunicatus.* Hic plane jam ἔμβροχος tenebatur Servita, nisi elapsus esset, ut diceret Bullam loqui de Minoribus conventualibus, qui Minores non essent, suam conclusionem loqui de Minoribus absolute. Cardinalis, qui animi gratia magis, quam serio hæc ageret, sic utrumque dimisit, ut nondum satis liqueret, uter esset vir fortior. Servita Lutetiam repetiit, triumphum illic acturus Standiciani contra apud suos jactitant illum à puero superatum, sic ut nihil haberet, quod hisceret. Conclusio manet Oxoniæ Cantabrigiæque in Scholis Theologicis disputanda. Hoc spectaculi quoniam nobis vehementer jucundum fuit, volui tibi, optime lector, eam voluptatem communicare, ut hac amœnitate lectionis tædium levares.

XCIX. *Bis septem plagis Polypus contusus.*

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πληγμένος.

i. e. *Plagis adactus Polypus quatuordecim.*

Dici solitum, ubi quis multo tandem malo fit emendatior. Quemadmodum accidit indomitis adulescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conveniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, non nisi gravibus suppliciis corriguntur. Ajunt Polypum piscem captum diu multumque tundi cædique solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Auctor Zenodotus.

C. *Mopso Nisa datur.*

Schema proverbiale videtur & illud apud Virgilium in Pharmaceutria:

Mopso Nisa datur. ———

Cum præter omnium spem res præclara contingit cuipiam prorsus indigno, ut nihil jam non posse sperari vel à quovis appareat:

Mopso Nisa datur. Quid non speremus amantes?

Est autem emphasis in nominibus. Nam *Mopsum* dicens, intelligit infimum, abjectissimumque pastorem. *Nisam* puellam insigni forma. Non abludit hinc illud Sophoclis in Ajace flagellifero:

Οὐκ ἔς' ἄελπτον οὐδέν.

i. e. *Nihil est, quod haud sperare liceat.*

In eandem sententiam Linus apud Stobæum:

Ἐλπέσθαι χρὴ πάντ' ἐπεὶ οὐκ ἔς' οὐδὲν ἄελπτον.
Ῥάδια πάντα Θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν.

i. e. *Speres cuncta, nihil quod non contingere possit.*
Omnia sunt magnis facilu proclivia divis.

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA VI.

I. *Quid nisi victis dolor?*

Τι ἄλλο ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; i. e. *Quid aliud quam victis dolor?* Usurpandum, ubi palam fit in contumeliam quippiam. Sumtum à dicto Brenni palam illudentis Romanos in appendendo auro, quod stipulatus fuerat ab illis, desperantibus auxilium, ut è Romanis finibus abduceret Gallorum exercitum. Sed ipsius Plutarchi verba libitum est subscribere: Εἶτα δόξαν τοῖς κρατίστοις, συνελθεῖν εἰς λόγους Βρέννῳ καὶ Συλπικίῳ τῷ χιλιάρχῳ Ῥωμαίων, ὡμολογήθη, τοὺς μὲν χιλίας λίτρας χρυσίου καταβάλλειν, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας

A αὐτίκα ἀπελθεῖν. Ἐπὶ τούτοις γενομένων ὅρκων καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος, τῶν δὲ Κελτῶν περὶ τὸν σταθμὸν ἀγνωμονούντων, κρύφα τὸ πρῶτον, εἶτα φανερῶς ἀφελκόντων καὶ διαστρεφόντων τὴν ῥοπὴν, ἠγανάκτουν Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς. Ὁ δὲ Βρέννος οἷον ἐφυβρίζων, καὶ καταγελῶν ἀποδυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. Πυνθανομένου δὲ τοῦ Συλπικίου, τί τοῦτο; Τί γὰρ ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; τοῦτο μὲν ἤδη παροιμιώδης λόγος γέγονε. i. e. *Itaque cum placuisset, uti Principes in colloquium venirent Brennus & Sulpicius Romanorum ductor, convenit, ut Romani mille libras auri dependerent: hi simul atque accepissent aurum, ex Urbe atque ex agris discederent. Super his cum jusjurandum intercessisset, jamque aurum esset adductum, Gallique pacta* B *fidei immemores initio furtim, mox palam deprimerent, detorquerentque lancem, Romanorum adversus illos coorta est indignatio. At vero Brennus tanquam per ludibrium & irridendi causa ensem una cum baltheo exutum lancibus apposuit. Porro Sulpicio roganti, quid hoc esset rei? Quid enim aliud, inquit, nisi victis dolor? Atque id dictum jam in proverbium abiit.* Cujus meminit Festus Pompejus, illud addens: *Cum Camillus Brennum insidiis circumventum concideret, & ille quereretur contra fœdus fieri, retorsit in eum suam vocem, Væ victis.* Sic etenim Festus effert proverbium. Unde palam est, *dolorem*, non *opprobrium* in Plutarcho vertendum fuisse. Lapus C interpres aut lapsus est, aut usus est exemplari, in quo scriptum erat, pro ὀδύνη, ὄνειδος: Huc allusisse videtur Plautinus Ballio: *Væ victis*, cum victus vel iniquis conditionibus parere cogitur. Et, ni fallor, Virgilius in Mœride:

Nunc victi tristes, quoniam fors omnia versat,
Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Nonius Marcellus in dictione *Cestus*, citat titulum Satyræ Varronianæ, *Væ victis.*

VI. *Aquam bibens nihil boni paries.*

Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.

i. e. *Aquam bibens probum & utile paries nihil.*

Hujus auctorem ferunt Demetrium Halicarnasseum: cujus sensus est, à Poetis nihil præclarum, aut poste- D ritate dignum, aut venustum proficisci, si biberint aquam, hoc est, si pauperes fuerint, & tenui victu. Horatius:

Nulla placere diu, neque vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. ———

Idem Juvenalis:

Quod si Virgilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri,
Surda nihil gemeret grave buccina. ———

Idem:

——— *Satur est, cum dicit Horatius, Ohe.*

Demetrii Halicarnassei distichon hujusmodi citatur à E Zenodoto, etiamsi in Epigrammatis refertur Nicerati titulo:

Οἶνός τοι χαρίεν, ἢ φέρει ταχὺς ἵππος ἀοιδῶν,
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.

Quanquam apud Athenæum secus refertur versus prior:

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ.

i. e. *Sane magnus equus lepido sunt vina Poetæ.*

Iidem versus referuntur ab Athenæo, secundo Dipnosophistarum libro, ex Epigrammate quodam, quod quidam scripserat in Cratinum, qui frequenter in comœdiis taxatur ut vinosus. Quin & Horatius eloquentiam vino tribuit:

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

F Martialis:

Possum nil ego sobrius, bibenti
Succurrunt mihi quindecim Poetæ.

Aristoteles libro De Naturis Animantium octavo, *Psittacum loquaciorem* fieri putat, si vinum biberit.

III. *Digna canis pabulo.*

Ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος. i. e. *Digna canis pabulo.* Ferme perinde valet ac si dicas: Dignus operarius mercede sua. Et vix quisquam est tam inutilis minister, quin si non amplo salario, certe victu dignus esse videatur. Refertur à Suida. Quadrabit in hominem non usquequaque rejiciendum atque inutilem: aut in hominem assen-

assentatorem, & ob id idoneum, qui versetur in Principum aulis: ubi nullo in precio sunt, qui nesciant adulari.

IV. *Canis digna sede.*

Ἀξία ἡ κύων θρόνου. i.e. *Canis digna sede.* Cum novus honos obtigit cuipiam immerenti. Sumtum videtur à Melitæis canibus, quibus nonnullæ mulierculæ majorem habent honorem, quam ipsis maritis. Nisi mavis referre ad Anubim Ægyptiorum Deum. Porro constat, canibus à dominis tantum honoris habitum, ut defunctis etiam monumenta statuerint. Refertur à Diogeniano.

V. *Si vinum postulet, pugnos illi dato.*

Ἂν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου.

i.e. *Si vina poscat ille, pugnos porrige.*

Ubi pro bonis rebus exspectatis, diversa accipiuntur. Sumtus est hic senarius è Tragœdia quapiam, de Cyclope & Ulysse. Est autem notissima fabula, quemadmodum apud Homerum Ulysses Polyphemo Cyclopi vinum petenti subinde porrigit, quo simul atque jam temulentus sopitusque jaceret, palo præusto oculum illi perterebravit. Putant metaphoram à pueris ductam, qui petentes non petenda, nonnunquam colaphos recipiunt. Terentius in Phormione: *Pugnos in ventrem ingere. Pugnos* plagas ipsas vocat, itidem ut Græci κονδύλους. Adagium refertur à Suida.

VI. *Pro perca scorpium.*

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον. i.e. *Pro perca scorpium.* Ubi quis optima captans, pessima capit. Nam *perca* piscis est vel maxime laudatus, cujus identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius letalis est, quanquam est & piscis hujus nominis, contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron:

Ὁ δ' ἀντὶ πιπῦς σκορπίον λαιμῷ σπάσας.

i.e. *At scorpium ille glutiens pipus vice.*

Est enim pipo avis genus.

VII. *Pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achivi.*

Ἀντ' εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα τῖσαν Ἀχαιοί.

i.e. *Pro meritis male tractarunt Agamemnona Graji.*

Quidam ad hunc efferunt modum:

Ἀντ' εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί.

i.e. *Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graji.*

Dicebatur in ingratos, qui pro summo beneficio summum remetiuntur maleficium. Agamemnon enim tot exhaustis laboribus in expugnanda Troja, pro dignitate Græciæ, domum reversus, veste inexplicabili involutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliante Ægistho adultero. Annotatum est, hoc fere accidere viris de Repub. bene meritis, ut pro benefactis pessimam gratiam tulerint à populo. Pindarus in Pythiis hymno quarto: Φαντὶ δ' ἔμμεν τοῦτ' ἀνιαρότατον, καλὰ γινώσκοντ' ἀνάγκᾳ ἐκτὸς ἔχειν πόδα. i.e. *Ajunt autem hoc esse molestissimum, qui norit honesta necessitate foris habere pedem.* h.e. Non frui bonis, cum ipse benemeritus sit de aliis, sed pro bene factis male audire.

VIII. *Cane Tellenis Cantilenas.*

Ἆιδε τὰ Τελλῆνος. i.e. *Cane cantiones Tellenis.* Quidam dici putant de dicacibus, mordacibusque: quidam de inepte loquaculis. Nam Tellenem hunc, tibicinem quendam fuisse, Poetam item carminum ineptissimorum. Alii tradunt, hunc jocos quosdam versibus lepidissimis descripsisse, non sine multo sale scommatum. Meminit hujus Tellenis Diarchus Messenius apud Zenodotum. Item Plutarchus in Apophthegmatis.

IX. *Azanea mala.*

Ἀζάνια κακά. i.e. *Azanea mala.* Dici solitum, ubi quis in re perdifficili & infrugifera plurimum sumeret laboris. Aut ubi res esset cuipiam cum homine difficili, moroso, intractabili, tenaci. Tradunt Azanæam regionem quampiam esse Arcadiæ, sterilem & culturæ inhabilem: in qua coloni multo sudore parum fructus referunt. Hæc ferme traduntur à Græcarum parœmiarum collectoribus. Cæterum Stephanus de Nominibus Urbium, veluti fontem aperit nobis hujus adagii. A Siquidem is complures refert Azanias, unam, quæ sit Arcadiæ pars: in hac fontem quempiam esse, cujus aquam qui gustarit, hunc usqueadeo à vino abhorrere, ut nec odorem ferat. Alteram Massiliæ, tertiam Phrygiæ: cujus mentionem fecerit etiam Strabo lib. Geographiæ 12. De hac Hermogenes, citante Stephano, hujusmodi quandam narrat fabulam. Cum illic frequentes essent villæ rusticorum, orta ob sterilitatem agrorum fame, collecti pastores rem divinam fecerunt, fertilitatem à Diis petentes. Cæterum cum Dii non audirent illorum vota, perduraretque agrorum sterilitas, Euphorbus è pastoribus quidam novum sacrificii genus excogitavit. Immolavit enim ἐάνου καὶ ἔξιν, B quod Phrygum lingua sonat, *vulpem & Echinum.* Hac hostia placatis Diis, agros feraces esse cœpisse: quod ubi finitimis pastoribus esset cognitum, Euphorbo sacerdotium & imperium detulerunt: post loci nomen commutatum est, proque Azania ἰξανάγου vocatum, quod perinde sonat Phrygio sermone, quasi Græce dicas, ἐχιναλώπεκα, Latine, *Echinovulpem.* Hujusmodi ferme Stephanus, ex quibus conjectari licet, ex ea fabula natam parœmiam.

X. *Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis.*

Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ' ἐπὶ δώματα παίζει.

i.e. *Nondum enixa capra, at jam ludit in ædibus hœdus.*

C Qui postrema perfectaque jam aggrediuntur, præteritis iis, quæ præcessisse oportuit. Aut qui gloriantur, jam assecutos sese, cujus ne fundamenta quidem sunt jacta. Aut qui rem agunt præpostere. Prius est enim peperisse, quam ut hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto.

XI. *Reperit Deus nocentem.*

Εὗρε Θεὸς τὸν ἀλιτρόν. i.e. *Reperit Deus nocentem.* Cum tandem ultio contingit improbis, quasi divinitus immissa. Theocritus in Idyllio decimo:

Εὗρε Θεὸς τὸν ἀλιτρόν, ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις.

i.e. *Invenit Deus impium, habes quæ olim cupiebas.*

D Theocriti Scholiastes indicat, proverbium & alia forma solitum efferri: εὗρε Θεὸς αἴτιον. Simile est Homericum illud Iliados Δ.

Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν,
Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν.

i.e. *Quanquam etenim non punit Juppiter illico sontem,*
At faciet tandem, & luerint sua crimina magno.

Huc pertinet illud Sophocleum:

——— ——— Ὅτ' ἂν δ' ὁ τις Θεῶν
Βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

i.e. ——— ——— *Ubi quis Deorum læserit,*
Nemo queat suffugere quamlibet potens.

E Adstipulatur autem senarius ille proverbialis:

Θεοῦ δὲ πληγὴν οὐχ ὑπερπηδᾷ βροτός.

i.e. *Plagam Deorum nullus hominum suffugit.*

Pindarus item in Pythiis:

Θεὸς ὃ καὶ πτερόεντ' αἰετὸν κίχε, καὶ θαλασσαῖον παραμείβεται
Δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν' ἔκαμψε βροτῶν.

i.e. *Deus & alatam aquilam assequitur, & marinum prævertitur Delphinum, & elatorum quempiam depressit mortalium.* Adstipulatur huic sententiæ & in Olympiis:

Εἰ δὲ Θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

i.e. *Quod si Deum homo quispiam sperat falsurum se, cum agit aliquid, errat.*

XII. *Ignavis semper feriæ sunt.*

Qui vacant ocio, *feriari* dicuntur, & ociosi *feriati*, F & ocium *feriæ*, quæ metaphoræ tanquam in proverbium receptæ sunt. Theocritus in Bucolicis:

——— ——— Ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά.

i.e. ——— ——— *Semper feriæ inertibus.*

Nam *feriis* etiam Ethnici à profanis negociis abstinebant. Qui fugitant laborem, optant dies festos, quo liceat ociari, ventrique & voluptatibus indulgere. Siquidem antiquitus in hoc dabantur agricolis *feriati* dies aliquot, ut lusu reficerent lassitudinem. Admiscuerunt autem religionem, quo moderatiores essent lusus. At hodie Christianorum vulgus *feriis* olim ad pietatis usum insti-

A institutis, in compotationes, in scorta, in aleas, in rixas, in pugnas, abutitur: nec ullo tempore plus committitur flagitiorum, quam quo maxime conveniebat à flagitiis abesse. Nec unquam magis imitamur Ethnicos, quam cum præcipue Christianos oportebat agere. Cumque palam sit, rem juvandæ religioni repertam, in religionis perniciem vergere: tamen haud scio, quo consilio Pontifices quotidie ferias addunt feriis, cum potius conveniat prudentes imitari Medicos, qui pro ratione morborum mutant remedia, tantum illud ceu scopum spectantes, ut bonæ valetudini conferant. Proinde cum videant rem olim pro temporum illorum ratione salubriter institutam, nunc mutatis Christianorum moribus, pestem esse pietatis, quæ tandem B religio est, constitutionem eodem mutare consilio, quo veteres illi constituerunt? Quod de festis diebus dico, de multis aliis sentiendum est: non quod damnandas existimem Christianorum ferias, sed quod in immensum nolim crescere: & paucas eas, quas instituit priscorum auctoritas, ad id converti cupiam, ad quod repertæ sunt. Nam vere Christianis omnis dies festus est: malis vero, quæ maxima turba est, festi dies minus festi sunt, quam profani. Sed ut ad proverbium revertamur, apte accommodabitur in eos, qui nunquam non causantur aliquid, quo sint in ocio: veluti quibus insuaves sunt literæ, nunc excusant valetu- C dinem, nunc occupationes rei domesticæ: nonnunquam obstat rigor hyemis, alias æstatis fervor, interdum autumni periculosum cœlum. Demum avocat à libris, veris amœnitas, mox fugitura. Pransi negant esse rem habendam cum libris, antequam concoxerit stomachus. Impransis obstrepit fames, quo minus libeat. Luci dicunt ignavum esse, domi desidere. Cæterum ad lucernam vigilare, oculis inimicum. Si suppetit res domestica, quorsum opus, inquiunt, litteris? Si deest, negant pauperem posse philosophari. Juvenis negat, ævi florem curis senilibus absumendum. Provectior ait, valetudini parcendum.

XIII. *Catulæ dominas imitantes.*

D Τὰς δεσποίνας αἱ κύνες μιμούμεναι. i. e. *Dominas imitantes catellæ.* Ubi servi dominorum ferociam repræsentant, aut discipuli præceptoris resipiunt arrogantiam, aut ministri Principum fastum. Breviter, quoties ii, qui subsunt, eorum exprimunt mores, sub quorum imperio degunt. Unde & illud Juvenalis:

Maxima quæque domus servis est plena superbis.

Videas autem & Melitæas, opulentarum mulierum delicias, fastum, lasciviam, totamque ferme morum imaginem reddere. Usurpatur hoc adagium à Platone, libro De Repub. octavo: Ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες, κατὰ τὴν παροιμίαν, οἷαί περ αἱ δέσποιναι. Γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐμ- E βάλλοντες τῷ ἀεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. i. e. *Palam enim tum* Catellæ, *juxta proverbium*, tales quales sunt dominæ. *Tum & equi & asini tales redduntur, qui assuefacti fuerint admodum libere, fastuoseque per vias ingredi: semper incursantes in obvium, ni cedat.*

XIV. *Tantali pœna.*

Ταντάλειοι τιμωρίαι. i. e. *Tantali supplicia.* De iis dicendum, quibus adsunt quidem bona, verum his frui negatum est. A fabula Tantali sumtum, quem Poetæ fingunt, apud inferos adsistere flumini sitientem, quod si quando admoverit se potaturus, repente aquam labris contactam refugere. Tum capiti imminere ar- F borem pomis onustam, sed eam subito porrigenti manum alio subducere sese, atque ita miserum præsente copia, inopia discruciari. Id olim in divites parcos & sordidos dici vulgo solere, testis est Horatius in Sermonibus:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. Congestis undique saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Idem in Odis:

Magnas inter opes inops.

Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Basilium eleganter detorquet ad hujus mundi delicias, quæ nunquam explent animum: Ταντάλειοι, inquit, τινὲς καὶ κατάκριτοι διψῶντες ἐν ὕδασι, τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν. i. e. *Tantalii & exsecrabiles sitientes in aquis, miserandam illam & nihil alimonia conferentem pandasiam.* Πανδαισίαν autem Græci vocant convivium ex omni genere deliciarum apparatum.

XV. *Viro seni maxilla baculus.*

Ἀνδρὸς γέροντος αἱ γνάθοι βακτηρία.

i. e. *Maxilla senibus scipionis est vice.*

Dici solitum de iis, qui ob defectas ætate vires, lautiore pariter & copiosiore victu coguntur uti, quo, quod senecta deterit, utcunque sarciant cibo. Manet & in hodiernum senile verbum: *Ego me dentibus meis sustento.* Est autem velut ænigmaticum, reliquos ingredi pedibus, senes dentibus. Etenim quod decessit nativo corporis succo, id cibi ac potus adminiculo sarciendum. Videmus illud evenire vulgo, posteaquam destituit senes edacitas illa, vitæ finem imminere.

XVI. *Ne verba pro farina.*

——— Μὴ λόγους ἀντ' ἀλφίτων.

i. e. ——— *Ne verba pro farinis.*

Adversus eos jaciebatur, qui beneficium verbis, non re dabant. Qui fere magnatum mos est, uti suos splendidis promissis alant. Bene autem admonet in Pandectis Pomponius Jureconsultus, peculium re, non verbis augendum esse. Quadrabit item in eos, qui beneficium pollicitis rependunt. Aut qui consolantur oratione, cum auxilio sit opus. Veteres quicquid ad victum pertineret, ἄλφιτα vocabant. Apparet è comœdia quapiam sumtum, est enim hemistichium carminis Jambici trimetri. De proverbio Aristophanico: Οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα, dictum est alias.

XVII. *Ancoras tollere.*

Nonnullam proverbii faciem habet, quod est apud M. Varronem in opere De Re Rustica, capite extremo: *Ancoras tollere*, pro eo, quod est, moliri discessum. Quod genus & illud: *Talaria nectere.* Hæc sunt hujus verba: *Interea redit ad nos Pavo. Et si vultis, inquit, ancoras tollere, latis tabulis sortitio fit tribuum,* h. e. si vultis, omissa disputatione, hinc abire. Quanquam hic alluditur ad ambiguam tabularum significationem, quæ tum nauticæ sunt, tum forenses, quibus suffragia ferebantur. Huic simile Quintilianicum illud: *Oram solvere:* nam ita plerique legunt.

XVIII. Ἄμουσοι.

Inelegantes & indoctos Græci vocant ἀμούσους, h. e. *à musis alienos.* Antiquitus enim nihil eruditum habebatur sine Musica. Unde apud Comicos, qui literas se didicisse negant, Ajunt se non didicisse *Musicam.* Quintilianus libro primo, capite de Musicæ Laudibus: *Denique*, inquit, *in proverbium usque Græcorum celebratum est, indoctos à Musis atque à Gratiis abesse.* Plato lib. De Repub. 8. ἀπαμουσότερον dixit improbiorem & rusticius inverecundum. Et Aristoteles lib. Rhetoricorum 2. Ὥσπερ οἱ Ποιηταί φασιν, τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικώτερον λέγειν. i. e. *Quemadmodum ajunt Poetæ, indoctos apud multitudinem elegantius dicere.* Hominem insigniter elegantem μουσικώτατον dicimus, denique quicquid est moderatum compositumque, ἔμμουσον dicunt Græci. Et Athenæus ἀμουσολογίας appellat ineruditas parumque tempestivas fabulas. Æschines Adversus Timarchum: καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἄμουσός τις οὗτος καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπός ἐστιν. i. e. *Nam & præter alia mala, alienus à Musis, & ineruditus est homo.* Aristophanes in Equitibus:

Ἀλλ', ὠγάθ', οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι.

i. e. *Imo nec ipsam Musicam novi, ô bone.*

Homines ab humanitate politioribusque litteris alienos, jubebant Gratiis & Musis sacrificare, quemadmodum Plato Xenocratem subinde monere solitus est, ut Gratiis litaret. Apud Athenæum libro 4. quidam Cynico inhumanitatem exprobrans ait: Οὐχ ὥσπερ σὺ, Κυνικὲ, ὁ μηδέποτε ταῖς Χάρισιν, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς Μούσαις θύσας. i. e. *Non quemadmodum tu, Cynice, qui nunquam Gratiis, ac ne Musis qui-*

fis quidem facrificaris. Apud eundem libro decimo tertio, citatur ex parodo quopiam:

Οὓς ἐδίδαξεν ἀριστερὰ γράμματα Μοῦσα.

i. e. *Litterulas Musa quos edocuere finistras.*

Videtur in perverse doctum aut maledicum congruere. Siquidem ibidem Ephippus in quendam dixit: Ἐπαρίστερος ἐπὶ στόματι τὴν γλῶτταν φορεῖς. i. e. *Sinister linguam in ore gestas*, nisi forte legendum censes ἐπ' ἀριστερά. i. e. *in lævam partem.* Qui cuncta interpretatur *in lævam partem*, omissis bonis, *in læva parte gestat linguam.* Unde & *finistras suspiciones*, & *finistras interpretationes* dicimus. Celebratur & Philosophi cujusdam dictum, ipsum Philosophiæ præcepta tradere dextra, auditores autem accipere finistra. Plutarchus in Vita Romuli, quem vult intelligi nec indoctum, nec inhumanum, dicit nec Musis carere, nec Gratiis: Σέξτιος ὁ Σύλλας ὁ Καρχηδόνιος οὔτε Μουσῶν οὔτε Χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ. i. e. *Sextius Sylla Carthaginensis, neque Musarum neque Gratiarum expers.*

XIX. *Vitilitigator.*

Vitilitigatores M. Cato vocabat, litium avidos, & alienorum operum calumniatores. Eaque vox ob novitatem doctis in adagionem abiit, quemadmodum & *Homeromastiges* & *Virgiliomastiges.* Plinius in præfatione Historiæ Mundi: *Ergo fecuri, etiam contra* vitilitigatores: *quos Cato eleganter ex* vitiis *&* litigatoribus *compofuit, quid enim illi aliud quam litigant, aut litem quærunt? exfequemur reliqua propofiti.*

XX. *Vino vendibili suspensa hedera nihil opus.*

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus. i. e. Vera virtus non eget alienis præconiis. Aut res præclaræ per se placent, neque desiderant exoticam commendationem. Sumtum apparet à cauponum more, qui vinariis tabernis fignum hederaceum folent prætendere. Ita Plautus idem in Pœnulo: *Invendibili merci oportet ultro emptorem adducere, proba merx facile emptorem reperit.*

Horatius:

—— —— . —— *Ubi largius æquo*
Laudat, venales qui vult extrudere merces.

XXI. *Canere ad myrtum.*

Ἄδειν πρὸς μυῤῥίνην. i. e. *Ad myrtum canere*, proverbio jubebatur imperitus literarum & infacundus, quique non posset apud eruditos loqui. Hinc sumta metaphora, quod apud veteres mos esset, ut in conviviis finguli suam cantionem canerent: quod si quis citharam accipere recusasset, utpote Musices ignarus, is per jocum, accepto ramo laureo seu *myrteo*, cogebatur ad eum canere. Porro priscis hunc canendi fuisse morem testatur & Fabius, libro Institutionum primo: *Unde*, inquiens, *etiam ille mos, ut in conviviis post cœnam circumferretur lyra: cujus cum se imperitum Themistocles confessus esset, ut verbis Ciceronis utar, habitus est indoctior.* Sed veterum quoque Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Plutarchus primo Symposiacôn libro scribit, olim fuisse morem, ut in convivio primum voce communi Deum canerent παιανίζοντες, ut ait: deinde *myrteum* ramum unicuique tradi solere, quem ἄσαρον vocatum existimat, quod is, qui eum accepisset, caneret. Post lyra circumlata, qui peritus artis fuisset, eam accipiebat, canebatque sonum chordarum ad vocem attemperans. Recusantibus autem Musices imperitis, σκολιὸν carmen dicebatur, quod non esset vulgare, neque cuivis facile. Alii dicunt myrtum non solere ordine circumduci, sed à sponda ad spondam transferri, ut posteaquam cecinisset is, qui in prima sponda primus sedebat, ei traderet, qui in secundo lecto primus accumberet, hic rursum tertii lecti primo. Deinde rursum primi lecti secundus, secundo loco in secunda accumbenti sponda traderet, eumque ad modum per omneis iret. Hæc ferme Plutarchus.

XXII. *Admeti nenia.*

Ἀδμήτου μέλος. i. e. *Admeti nenia.* De tristi lugubrique cantione. Accommodari poterit ad orationem

A querulam ac miserabilem. Accipitur enim cantilenæ genus, quod σκολιὸν vocant, de quo multa Julius Pollux. Dictum est autem obliquum, vel à tibiarum figuris, vel quod in conviviis, quemadmodum modo diximus, obliquo ordine à lecto in lectum flecterentur canendi vices. Quidam hujusmodi cantiones faciles & illaboratas intelligunt: nimirum quales oportet esse, quæ inter pocula canuntur & ex tempore. Verum de iis, deque superiore proverbio, qui volet copiosius edoceri, legat Aristophanis Interpretem, in eo, quem mox indicabimus, loco. Adagium ad hujusmodi fabulam referunt: Admetus Rex fuit Pheræorum, cujus armenta pavisse fingitur Apollo, mercede conductus,
B cum ex Olympo depulsus, humana specie exularet apud mortales. Exilii causam hanc adferunt: Æsculapius Apollinis filius Chirone præceptore medicam artem perdidicerat: deinde sanguine, qui ex Gorgonis fluxerat venis, à Pallade accepto, per hunc plurimos restituit sanitati. Porro sanguine, qui è finistris defluxerat venis, ad perniciem hominum utebatur, qui è dextris, ad salutem. Quin fabulis vulgatum est, illum etiam vita defunctos quosdam in vitam revocasse. Quare ne pro Deo haberetur apud mortales, cum id videretur præstare, quod Deorum est proprium, Jupiter illum fulmine percussit. Ob id indignatus Apollo, Cyclopes, qui Jovi fulmen illud fuerant fabricati, per-
C emit. Quam rem indigne ferens Jupiter, Apollinem destinarat è cœlo ad Inferos præcipitem dare, sed Latonæ interventus precesque mitiorem pœnam impetrarunt. Itaque cœlo interdictum est, jussusque solum vertere, damnatus ut annum apud hominem mortalem mercede serviret. Igitur ad Admetum profectus Apollo, regis armenta, sicuti dictum est, pascebat: & ut erat artifex, effecit, ut omnes vaccæ gemellos parerent. Cumque apud Admetum perquam humaniter esset habitus, ut patrono gratiam officii referret, à Parcis impetravit, ut cum in illarum fusis Admeti fatalis dies volveretur, liceret hac lege mortem effugere: si quem alium reperisset, qui volens illius vice mortem oppe-
D tere vellet, suique capitis dispendio illius vitam redimere. Ergo cum adesset dies ille fatalis, neque quisquam inveniretur, qui mortis vicarius esse vellet, patre etiam ac matre recusantibus, una Alcestis uxor mariti vitam sua cariorem habuit. Qua defuncta stridulæ quædam & lugubres neniæ decantabantur assidue apud Admetum, donec mota Proserpina, remisit Alcestidem. Aut, ut quidam dicunt, donec Hercules expugnato Orco, hanc ad superos reduxit. Meminit τοῦ μέλους etiam Euripides in Alcestide:

Δισσὰ δ' ἦν μέλη κλύειν.

i. e. *At cantiones duplices audire erat.*

Notat etiam Aristophanes in Vespis:
E Ἀδεῖ Κλέωνος λαβόμενος τῆς δεξιᾶς
Ἀδμήτου λόγον, ὦ 'ταῖρε, μαθὼν τοὺς ἀγαθοὺς φίλει
Τούτῳ τί λέξεις σκολιόν;

i. e. *Canit Cleonis apprehensa dextra*
Verbum Admeti doctus, amice diligito probos,
Huic quid obliquum loqueris?

Miscet Jambicis Anapæstica. Interpres citat hos versiculos ex fabula Ciconiis:

Ο μὲν ἦδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
Ο δ' αὐτὸν ἠνάγκαζεν Ἁρμοδίου μέλος.

i. e. *Atque is quidem canebat Admeti modos*
Ad myrtum, at alter adegit Harmodii melos
Ut caneret. —— —— —— ——

F Congerit & alia quædam non indigna cognitu, quæ licebit inde petere.

XXIII. *Bellum haudquaquam lachrymosum.*

Ἄδακρυς πόλεμος. *Bellum lachrymis carens*, ubi victoria contigit citra cædem & sanguinem. Aut ibi quis è periculoso quopiam negocio sic extricavit sese, ut nullo suo malo discesserit: sive cum rixosi verbis inter se digladiantur, nec est quicquam periculi, ne veniatur ad manus. Aut ubi certamen agitur ejusmodi, ut neutri parti quicquam accidat incommodi, velut in conflictatione literaria, in qua victus discedit eruditior,

vi-

victor amicior. Natum ajunt è vetusto quodam Oraculo Dodonæo, quo responsum Lacedæmoniis adversus Arcadas pugnaturis: Ἄδακρυν πόλεμον ἔσεσθαι. i. e. *Bellum sine lachrymis futurum.* Deinde contigisse illis victoriam, nemine prorsus interfecto. Nos item *incruentam victoriam* vocamus, quum nulla cæde contigit victoria: & apud Græcos: Ἀναιμωτὶ νικᾶν. i. e. *Citra sanguinem vincere.* Plutarchus in commentario De Fortuna Romanorum, ἀδακρυν νίκην appellat eam, quam Paulus Æmilius de Persa reportavit. Effertur proverbium etiam ad hunc modum: Ἀναίματον ἔστησε τρόπαιον. i. e. *Incruentum statuit tropæum.* Celebratur inter Pittaci oracula illud quoque: Δεῖν τὰς νίκας ἄνευ αἵματος ποιεῖσθαι. i. e. *Oportere victorias citra sanguinem fieri.* Auctor Laertius. Nec abhorret hinc illud, quod in Græcorum commentariis reperio: Πόλεμός τις ἀσίδηρος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κεκίνηται. i. e. *Bellum quoddam absque ferro motum est in Græcia.* Significat autem bellum, quod oratione, non armis peragitur. Nam id demum viris sapientibus dignum. Alioqui ferro congredi ferarum est & gladiatorum, quos equidem infra ferarum genus pono. Et tamen nemo crediturus erat, nisi cerneremus oculis, quantopere hæc bellandi ratio placeat Principibus Christianis. Pugnatur machinis, quales nulla unquam ethnicorum feritas, aut ulla barbaries excogitavit. Quin est apud Germanos populus, cujus hæc præcipua gloria, quam plurimos mortales ferro trucidasse, quod cum per se immane est, tum hoc etiam fœdius, quod hoc faciunt mercede conducti: veluti carnifex quispiam ad lanienam precio emptus. Atque hæc tum magis erunt proverbialia, si longius transferantur: utputa, ad litem forensem, contentionem, aut aliud id genus certamen.

XXIV. *Flet victus, victor interiit.*

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπώλετο.

i. e. *Qui vicit, periit, plorant, qui succubuere.*

Quoties utraque pars magno suo malo discedit: ita ut plerumque in bellis solet accidere. Item in litibus forensibus, in contentionibus. Nam Hesiodus duas facit Eridas, quarum altera pestifera sit mortalibus altera frugifera. In priore certaminis genere qui vicerit, discedit improbior, victus fit infelicior. In posteriore qui superior evaserit, discedit clarior: qui superatus fuerit, discedit se ipso melior. Tradunt hoc natum à Sibyllæ Erythrææ vaticinio, quod edidit de pugna, apud Cheronæam commissa. Nam illic Athenienses cum Thebanis victi perierunt: Philippus victor protinus à Pausania sublatus est. Meminit hujus Georgius Gemistus in Hellanicis. Quanquam idem olim usu venit Trojanis & Græcis, post insanissimum bellum, pro mala muliercula tot annos gestum. Nam Troja funditus eversa est, Græci victores, aut in reditu perierunt, aut domi repererere perniciem.

XXV. [1] *Timidi nunquam statuerunt tropæum.*

Ἀλλ' οἱ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες, οὔποτε
Τρόπαιον ἔστησαν.

i. e. *At enim tropæum nobile haud unquam viri*
Statuere pavidi.

Suidas ex Eupolide citat. Usurpatur à Platone in Critia: Ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον ἔστησαν. Apte dicetur in eos, qui per animi socordiam inertiamque nihil egregium, nihil arduum audent aggredi: aut qui periculi metu à magnis abstinent negociis, cum insignis gloria non nisi magnis periculis contingat. Neque triumphum egit quisquam, qui non sit ausus Martis eventum experiri. Est simile quiddam apud Hebræum illum Concionatorem: *Non facere sementem, qui superstitiosius observet ventum: & qui consideret nubes, hunc haud unquam metere.* Τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν νεφέλαις, οὐ θερίσει. Profertur & illud in timidos è Sophocle: Πάντα γάρ τοι τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ. i. e. *Formidoloso strepunt omnia.*

1 *Timidi nunquam*] Paulo post reddit ἀθυμοῦντες, *pavidi.* Atque ἀθυμεῖν, non est *timidum* & *meticulosum esse*, sed *animum despondere, non esse bono animo.* Quod non solum timidis contingit, sed & audacissimis plerumque. *H. Stephanus.*

XXVI. *Una cum ipsis manipulis.*

Αὐταῖς ἀμάλλαις. i. e. *Cum ipsis manipulis.* Cum omnia funditus pereunt, h. e. cum ne gluma quidem fit reliquum. Proverbium à rusticis natum videtur. Refertur à Suida.

XXVII. *Ne Æsopum quidem trivisti.*

Οὐδὲ τὸν Αἴσωπον πεπάτηκας. i. e. *Ne Æsopum quidem trivisti.* De vehementer stupidis & imperitis. Refertur à Suida. Exstat autem apud Aristophanem in Avibus:

Ἀμαθὴς γὰρ ἔφυς, κοὐ πολυπράγμων,
Οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας.

i. e. *Indoctus enim es, neque sat solers,*
Neque trivisti saltem Æsopum.

Nam antiquitus Æsopi fabellas etiam vulgus idiotarum tenebat. Has igitur qui non legisset, nihil scire videbatur. Erat autem natione Phryx, servus Xanthi, liber factus est ab Idmone cæco. Plato comœdiarum scriptor, fingit illum revixisse. Ab hoc omnes fabellæ in quibus inducuntur animalia bruta, Αἰσώπειοι dicuntur; quemadmodum in quibus homines, Sybariticæ, sive [1] Sybaritides diminutive.

XXVIII. *Vulpes bovem agit.*

Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει. i. e. *Vulpes bovem ducit.* Cum res absurde geritur. Nihil enim vulpi cum agricolatione: veluti si quis Poeta de rebus sacris concionetur: aut leno tractet rempublicam. Licebit & ad eum torquere, qui non ex animo, sed alio spectans, fingit sese quippiam velle facere. Exstat & hoc apud Suidam.

XXIX. *Non inest remedium adversus sycophantæ morsum.*

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος.

i. e. *Adversus ictum sycophantæ non inest.*

Subaudiendum Φάρμακον. i. e. *remedium.* Dictum est in calumniam, cujus morsus non solum perniciosissimus est, verum etiam inevitabilis, quod clancularius plerumque. Olim remedia quædam annulis inesse creditum est: veluti adversus serpentium morsus, aut morbum aliquem, aut fascinationem. Est apud Aristophanem in Pluto, apud quem jactanti annulum magicum, in quo remedium esset adversus omne malorum genus, respondetur:

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος.

Quod imitatus videtur apud Athenæum libro tertio Aristophanes:

——— ——— ——— ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ', ἢ τὸν ὀμφαλὸν,
Παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

i. e. ——— *Quod si mihi alvum torserit,*
Aut umbilicum, est annulus drachma mihi
A Phertato emptus. ——— ———

XXX. *Indoctior Philonide.*

Ἀπαιδευτότερος Φιλωνίδου. i. e. *Indoctior Philonide.* Hic Melitensis erat prægrandi corpore, cæterum insulsus & indoctus. Notatur aliquoties apud Aristophanem, ut mulierosus, & in parasitos profusus.

XXXI. *Apage hospitem in tempestate.*

Ἄπαγε ξένον ἐν χειμῶνι. i. e. *Apage hospitem in tempestate.* Dici solitum, ubi quis importunius adveniret. Nam molestiam adferunt hospites, si quando in rebus adversis & afflictis superveniunt. Quando familiares magis adesse convenit, ægrimoniæ lenitores. Si peregrini superveniant, ad calamitatis molestiam accedit pudor, interdum maxima malorum pars. Recte accommodabitur, si quando petitur quippiam à Principe negociis parum lætis occupato. Admonet idem adagium, ne quis externus domesticis aliorum malis admisceat sese. Simile quiddam dixit Euripides in Alcestide:

——— ——— Ἄρ' ἐγὼ τὸν ξένον
Στυγῶ δικαίως, ἐν κακοῖς ἀφιγμένον;

i. e. ——— ——— *An non mihi jure optimo*
Invisus hospes, qui in malis advenerit?

Verba servi ad Herculem advenientem, domo Admeti jam occupata luctu. Rursus in eadem fabula:

1 Aut *Milesia*, qua de re adi Interpretes ad proemium *Apuleji* Metamorphoseos.

Αυτ-

Λυπουμένοις ὀχληρὸς εἰ μόλοι ξένος.
i. e. *Molestus hospes, tristibus si advenerit.*

XXXII. *Dentem dente rodere.*

Dentem dente rodere dicitur, qui carpit eum, qui neque lædi queat, neque sentiat. At qui mordet pari mordacitate præditum quempiam. Martialis lib. 13. in Obtrectatorem quendam:

—— —— *Quid dentem dente juvabit*
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.

Simile illi: *Noli verberare lapidem.*

XXXIII. *Jovem lapidem jurare.*

Jovem lapidem jurare, dicuntur, qui sancte & religiose dejerant. M. Tullius Epistolarum familiarium 7. ad Trebatium: *Quomodo autem tibi placebit*, Jovem lapidem jurare, *cum scias iratum esse Jovem nemini posse?* Sumtum à prisco feriendi fœderis ritu, quod à Patre Patrato manu tenente lapidem conceptis verbis peragebatur. Quemadmodum describit T. Livius & Macrobius. Utebantur & Arabes lapide in feriendis fœderibus, quemadmodum refert Herodotus in tertio. Adagium varie poterit usurpari: Ego tibi super hac re non dubitem, vel *Jovem lapidem jurare*, id est, quantum vis sancte. Huic injurato fidem habere malim, quam tibi *Jovem lapidem*, ut ajunt, *juranti*. *Jovem lapidem jurabat*, nihil istiusmodi cogitatum fuisse, id est, magnopere asseverabat. A. Gellius in Noctibus usurpavit ad hunc modum: *Jovem lapidem*, inquit, *quod sanctissimum jusjurandum est habitum, paratus sum ego jurare, Virgilium hoc nunquam scripsisse.* Apulejus in sermone De Deo Socratis: *Quid igitur* jurabo per Jovem lapidem, *Romano vetustissimo ritu?* Equidem arbitror huc pertinere, quod ex Augustino citatur in decretis, eos teneri perjurio, qui *jurarint per lapidem*, nec præstiterint, quod jurarunt, etiamsi illic scriptum est *super lapidem*, ex librarii, ni fallor, depravatione. Indicat autem illic hoc jusjurandum esse sanctum ei, cui juratur, hoc est, si Christianus juret Pagano, cui hoc jusjurandum erat sanctissimum. Quid hic attinet referre, quæ glossographi, & hos secuti Theologi, commenti sunt de hoc lapide, tam absurda, ut vix lapides talia dicturi sint. Mihi satis est indicasse, legat, qui velit. Veteres per caput illius, quem carissimum habebant, jurabant, Romani per genium Principis, Socrates per canem & anserem, Zeno Citiensis per capparim, plerique per brassicam: ναὶ μὰ τὴν κράμβην. Quod multis exemplis è veterum Poematibus repetitis docet Athenæus libro nono, eo, quod huic divinatoria quædam vis insit, coque & sacram habitam tradit.

XXXIV. *Cimmeriæ tenebræ.*

Multam obscuritatem, aut animi caliginem *Cimmerias tenebras* appellant. Lactantius Institutionum Divinarum lib. 4. *O cæcum pectus, ô mentem Cimmeriis, ut ajunt, tenebris atriorem.* Et hunc velut æmulatus divus Hieronymus ut Lactantianæ admirator eloquentiæ: *Rogo*, inquit, *quæ tanta est cæcitas, & Cimmeriis, sicut ajunt, tenebris involuta?* Natum adagium à Cimmeriæ regionis prodigiosa obscuritate. De qua Strabo lib. Geographiæ primo, scribit in hunc modum: Καὶ μὴν καὶ τὸν Κιμμερικὸν Βόσπορον οἶδε, τοὺς Κιμμερίους εἰδώς, οὐδήπου τὸ μὲν ὄνομα τῶν Κιμμερίων εἰδώς, αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν οἳ κατ' αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ μέχρις Ἰωνίας ἐπέδραμον τὴν γῆν ἐκ Βοσπόρου πᾶσαν. Αἰνίττεται γοῦν καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφῶδες, καὶ ὥς φησιν:

Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιλάμπεται. ——
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέτατται. ——

i. e. *Quin Bosphorum quoque Cimmerium cognovit, ut qui Cimmerios non ignorarit. Neque enim videlicet cum Cimmeriorum nomen cognitum habuerit, ipsos ignoravit, qui temporibus illius, vel paulo ante illius ætatem à Bosphoro ad Ioniam usque terram omnem percursarint. Itaque quonam in climate sita sit illorum regio, velut innuit, cum eam caliginosam facit: &, ut ipsius utar verbis, umbris ac nebulis tectam, siquidem:*

—— —— —— *Igneus illos*
Haud unquam irradiat Phœbus, nox atra sed illis
Ingruit assidue. —— —— —— ——

Porro locus, quem Strabo citavit, quanquam verbis aliquot divarians à Poeta, est apud Homerum Odysseæ undecimo:

Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἵκανε βαθυρρόου Ὠκεανοῖο.
Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
Οὔθ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔθ' ὅτ' ἂν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

i. e. *Ast ille Oceani pervenit summa profundi.*
Illic sunt populique & mœnia Cimmeriorum,
Nubibus & cæca assidue caligine tecta.
Illos haud unquam radiis sol adspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursum ad terras magno devectus olympo,
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cimmeriorum mentionem facit etiam M. Tullius, libro Academicarum Quæstionum quarto: *Et Cimmeriis quidem, quibus adspectum solis, sive Deus aliquis, sive natura ademerat, sive ejus loci, quem incolebant, situs, ignes tamen aderant, quorum illis uti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas*, & cætera. Et in hac regione Naso Poeta Somno Deo regiam ædificavit, libro Transformationum undecimo:

Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus & penetralia Somni,
Quo nunquam radiis oriens, mediusve, cadensve,
Phœbus adire potest: nebulæ caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuscula lucis.

Apud Græcos constanter per duplex *m* scriptum invenio: tametsi refragatur Etymologia, quam adfert Eustathius, autumans [1] Κιμμερίους dictos, quasi ἐν τῷ ἀέρι κειμένους. Sed vero propius est, Κιμμερίους vocatos, quasi χειμερίους, quanquam hic quoque *m* simplex.

XXXV. *Frustra Herculi.*

Εἰκῆ τῷ Ἡρακλεῖ. i. e. *Frustra Herculi*, subaudi, calumniam struxeris. De his dici consuevit, qui sic omnia sua negocia gerunt, ut nemo queat aut audeat calumniari. Nam Herculi mos erat res alienas vi abducere, non dolo. Conveniet aut in vehementer laudatum, probatumque, aut in præpotentem, quem insimulare tutum non sit. M. Cato Censorius plus quadragies in jus vocatus fuisse memoratur, semper Judicum absolutus sententiis. Hunc Cæsar in Anticatonibus insimulavit avaritiæ. Id Plutarchus perinde scribit esse, quasi si quis Herculem insimulet ignaviæ. Nihil enim minus in Herculem quadrat, quam hoc criminis. Sunt, qui putent congruere, cum aliquis omnia facit impune, nec à quoquam accusatur. Quemadmodum Hercules impune res alienas consuevit abigere.

XXXVI. *Ne in nervum erumpat.*

Terentius in Phormione: *Verum hoc sæpe Phormio vereor*, ne *ista fortitudo* in nervum erumpat *denique*. Quadrat in temerariam inconsideratamque audaciam, quæ plerumque infelix esse solet, & in maximum malum aliquando adducere. Donatus Interpres à sagittariis sumtam metaphoram existimat: qui dum nervum arcualem adducunt immodice, rumpunt nonnunquam, idque non sine suo periculo.

XXXVII. *Ipsa senectus morbus est.*

Terentius in Phormione: *Ipsa senectus morbus est.* Proverbiali figura dictum videtur. Nam in senibus, ut absit morbus, ipsa senecta per se mala valetudo est. Unde illud frequens apud Homerum: Χαλεπὸν γῆρας. i. e. *Molesta senectus.* Iliados Θ:

Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

i. e. *Viribus effœtum, jam te premit aspra senectus.*

[1] Jam nemo dubitat, quin dicti sint à voce Hebraica כמר *chamar*, h. e. *ater fuit*; quod pluribus, in Geogr. Sacra, ostendit *Sam. Bochartus*; qui primus docuit, quam magno usui sint Orientales Linguæ, illustrandis Gentium antiquissimarum originibus.

Et apud Virgilium:

——— *Subeunt morbi tristisque senectus.*

Horatius in Arte Poetica:

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. ——— ———

Juvenalis:

——— ——— *Circumsilit agmine facto*
Morborum omne genus. ——— ———

Nos item in carmine de senectutis incommodis:

——— ——— *Teterrima porro*
Senecta morbus ingens.
Nullis arcerive potest, pellive medelis,
Quin derepente oborta
Corporis epotet succos, animique vigorem
Hebetet. ——— ———

Idem testatur senarius ille proverbialis:

Φόβου τὸ γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον.

i. e. *Metue senectam, non enim sola advenit.*

Item:

Χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος.

i. e. *Pergrave senectus est onus mortalibus.*

Citatur ex Antiphane:

Σφόδρ' ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνῳ προσφερὴς
Ὅταν ᾖ τὸ λοιπὸν μικρὸν, ὄξος γίνεται.

i. e. *Est vita vino nostra quam simillima,*
Ubi paululum restat, in acetum vertitur.

Item ex eodem:

Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
Πάντ' ἐστ' ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφευγότα.

i. e. *Quadam est malorum ara senectus omnium,*
Adeo videre est cuncta ad hanc recurrere.

Rursus ex eodem:

Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον
Ἅπαντα τ' ἀνθρώπινα προσφοιτᾷ κακά.

i. e. *Miseram ad senectam, ut ad officinam quampiam*
Mala universa confluunt mortalium.

Huc allusit anus Plautina, quæ tarditatem incessus excusans, ait se grave pondus gestare: *Tantum*, inquit, *hoc oneris, quod fero. Quid oneris? Annos septuaginta & quatuor.* Item M. Tullius in Catone Majore: *Qua plerisque senibus sic odiosa est, ut onus se Ætna gravius dicant sustinere.* Aristoteles 5. De Animalibus lib. senectutem appellat νόσον φυσικήν. i. e. *Morbum naturalem*: quemadmodum & morbus senectus est adventitia. Propterea quod nonnulli morbi idem efficiant in homine, quod senectus: & senectus similia gignat, qualia morbi. Seneca *morbum insanabilem* appellat. Donatus adscribit verba Apollodori ex Græca Comœdia: Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. i. e. *Ipsa senectus morbus est.*

XXXVIII. [1] *Adrastia Nemesis. Rhamnusia Nemesis.*

Ἀδράστεια Νέμεσις. i. e. *Adrastia Nemesis*, subaudien-

A dum, adest, aut aderit, aut ejusmodi quippiam. Licebit uti vel in eos, quibus ob insolentiam arrogantiamque fortunæ commutationem minamur, vel qui à rebus florentibus ad calamitosam fortunam redacti sunt. Hanc quidam Nemesin Deam esse putant, insolentiæ & arrogantiæ vindicem, quæque spes immoderatas & vetet & puniat, Ἀδράστεια dicta ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ μορίου καὶ δρασμοῦ, quod nemo nocens meritam pœnam usquam effugerit: etiamsi quando serius assequitur. Lucianus in Meretriciis Dialogis: Ἔστι τις Θεὸς ἡ Ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. i. e. *Est Dea quæpiam Adrastia, videtque ista.* Euripides in Rheso:

Ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς,
B Εἴργοις στομάτων φθόνον.

i. e. *Adrastia Jovis filia,*
Arceas dictorum invidiam.

Idem in eadem fabula:

Σὺν δ' Ἀδραστείᾳ λέγων.

i. e. *Volente vero dixerim hoc Adrastia.*

Idem testantur etiam Epigrammata:

Ἡ Νέμεσις προλέγει τῷ πήχει τῷ τε χαλινῷ,
Μήτ' ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ' ἀχάλινα λέγειν.

i. e. *Innuit hoc Nemesis cubito frenoque, gerendis*
Sit modus in rebus, dictaque frenum habeant.

Item aliud:

Ἡ Νέμεσις πῆχυν κατέχω. Τίνος οὕνεκα; λέξεις.
C Πᾶσιν ἀπαγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον.

i. e. *Contineo Nemesis cubitum. Qua causa? requires.*
Nam cunctis jubeo rebus adesse modum.

[1] Ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς.] Ex his nominibus Νέμεσις & Ἀδράστεια, varia sunt orta genera loquendi proverbialia: quæ omnia hic Erasmus non ponit. Usus autem eorum, quæ ponit, quum sint diversi, confundit. At ego, quum ea confusa esse non possim aliter, quam distinguendo ostendere, id præstare conabor, simul nonnulla ex omissis, quæ mihi memoria suggeret, inserens: præsertim quum sciam apud Græcos scriptores ea passim occurrere, ideoque, illorum cognitionem eos lecturo longe maximam utilitatum allaturam esse. Primum igitur, Ἀδράστεια Νέμεσις quum dicitur conjunctum, ita ut Νέμεσις sit proprium nomen, Ἀδράστεια epithetum: tunc epithetum Ἀδράστεια alii volunt ab Adrasto esse derivatum, ut dicatur Nemesis Adrasteia, quæ sortem Adrasti miro quodam modo gubernavit. Quia quum solus inter duces ex bello Thebano evasisset, ἐνεμέσησε τὸ θεῖον. (animadverte verbum esse ab eadem origine) i. e. *invidit divinum numen.* Adeo ut ex posteris ducum, qui apud Thebas ceciderant dictis Epigonis, Diomedes & Stenelus, ac reliqui servati sint, solus autem is, qui ab Adrasto erat oriundus, vel, Adrasti filius, occubuerit. Alii autem epithetum Ἀδράστεια ἐτυμολογοῦσιν à verbo ἀποδιδράσκειν. i. e. *effugere.* Ἀπὸ τοῦ μηδὲν αὐτὴν ἀποδιδράσκειν, inquit Pausanias. i. e. *ex eo, quod nihil eam effugiat.* Vel: διὰ τὸ τῆς θείας δίκης ἀναπόδραστον. i. e. *quod nulla ultionis divinæ evitatio.* Hæc fere Eustathius. Habes autem apud Suidam locum istum, in quo conjuncta sunt illa duo nomina: Ἀδράστεια αὐτῷ Νέμεσις τιμωρὸς ὑπερόγκων καὶ ἀχαλίνων λόγων ἠκολούθησεν. Quæ verba priusquam citet, dicit: Ἀδράστεια Νέμεσις, ἣν οὐκ ἄν τις ἀποδράσειεν. Postquam autem citavit, subjungit: Ἀδράστεια οὖν Νέμεσις ἀπὸ Ἀδράστου. At ego existimo eos, qui his duobus nominibus conjunctim usi sint Ἀδράστεια Νέμεσις, potius ad Adrastum respexisse: & ita *Adrasteam Nemesin* dixisse, ut *Orestea furia* alicubi dictæ leguntur. Usurpari autem hæc verba de iis, qui à prospera fortuna in adversam delapsi sunt, ait Zenobius: quæ expositio & apud Suidam habetur. Addit autem Erasmus, licere uti & in eos, quibus ob insolentiam commutationem fortunæ minamur: sunt minitantium hujusmodi potius genera loquendi, ἔστι τις Θεὸς ἡ Ἀδράστεια: & : ἡ Ἀδράστεια ὁρᾷ ταῦτα. Quæ duo in unum conjungens Lucianus, dixit: ἔστι τις Θεὸς ἡ Ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. Sæpe item Ἀδραστείας nomen præfantur dicto paulo exsultantiori, vel insolenti, aut invidioso, ejus veluti deprecantes iram. Sic chorus apud Euripidem: quum exsultantius in Rhesi laudes vellet erumpere, præfatur:

Ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς,
Εἴργοις στομάτων φθόνον.

Apud eundem Rhesus huic suæ orationi paulo insolentiori:

D Ξύν σοι στρατεύειν γῆν, ἐπ' Ἀργείαν θέλω,
Καὶ πᾶσαν ἐλθὼν Ἑλλάδ' ἐκπέρσαι δορί.

Præfertur:

——— σὺν δ' Ἀδραστείᾳ λέγω.

Sæpissime autem hujusmodi locis adhibent hanc sermonis formulam Oratores: ἀπείη ἡ Ἀδράστεια. Lucianus: ὧν ἁπάντων (ἀπείη δὲ καὶ ἡ Ἀδράστεια) σοὶ συλλογισμῷ ἀποφράξαι ἄν μοι δοκῶ τὰ στόματα. Ubi animadverte, Ἀδράστειαν pro *invidia* accipi. Perinde est enim, ac si dixisset, ἀπείη δὲ φθόνος. i. e. *Absit dicto invidia*: At Euripides in illis, quæ modo protulimus verbis, vult ipsam Deam Adrasteiam invidiam ab ore evertere. Quin etiam illud mirari quis possit, quomodo apud hunc Poetam Rhesus suæ orationis arrogantiam velut præmolliens, dicat:

--- σὺν δ' Ἀδραστείᾳ λέγω;

i.e. ad verbum, *Cum Adrastea dico*: at vero Lucianus præmollens itidem suæ insolentiam, ita loquatur: ἀπείη δὲ καὶ ἡ Ἀδράστεια. h. e. *Absit autem etiam Adrastea.* Sed animadvertendum est, in Luciani loco Ἀδραστείας pro *invidia* poni, ut dixi: at vero apud Euripidem
E pro Dea Adrastea: & dici:

--- σὺν δ' Ἀδραστείᾳ λέγω.

Eo modo, quo dixit Plato, ὥς τε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστὴς εἶναι. i. e. *Quod utinam, Deo benevolente, vel Deo propitio, aut cum bona Dei venia dictum sit.* Adeo ut σὺν δ' Ἀδραστείᾳ λέγω, itidem interpretandum sit, *Quod propitia Adrastea*, vel, *cum bona venia Adrastea dici à me volo.* Lucianus in Pseudologista: Ἀλλὰ μὴν γὰρ ὑπὸ τῆς πενίας ἐλαυνόμενος ποιεῖς, Ἀδράστεια φίλη οὐκ ἄν τινι ὀνειδίσαιμι. Συγγνωστὰ γοῦν εἴ τις λιμῷ πιεζόμενος, &c. Plato lib. De Rep. 5. Προσκυνῶ δὲ Ἀδράστειαν, ὦ Γλαύκων, χάριν οὗ μέλλω λέγειν. Ἐλπίζω γὰρ οὖν ἔλαττον ἁμάρτημα ἀκουσίως τινὸς φονέα γενέσθαι, ἢ ἀπατεῶνα καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ νομίμων. Jam vero illud: ἡ Νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει, explicatur his Luciani verbis, loquentis de quodam, qui in ea vitia inciderat, quæ in aliis magnopere damnaverat: Καὶ ἐῴκει ἡ Ἀδράστεια τότε κατόπιν ἐφεστῶσά σοι εὐδοκιμοῦντι ἐφ' οἷς κατηγόρεις τῶν ἄλλων, καταγελᾶν. Ὡς ἂν Θεὸς εἰδυῖα τὴν μέλλουσάν σοι ἐς τὰ ὅμοια μεταβολήν. Dixerat
F autem paulo ante: Τοιγαροῦν παρὰ πόδας εὐθὺς ἔτισας δίκην, προπετῶς μὲν θρασυνάμενος πρὸς, &c. Illud obiter notandum est, videri esse finem versus illud proverbiale dictum, ut legitur apud Suidam, si tantum ex πόδας feceris πόδα, hoc modo:

------ Νέμεσις δέ γε παρ' πόδα βαίνει.

Appellant autem Ἀδραστείας θεσμὸν sive νόμον, aut plurali numero νόμους, *ultionem divinam.* Synesius in quadam Epistola: Ὁ γὰρ προσυχὼν καὶ κερδάνας, νόμους Ἀδραστείας αἰδέζεται, μὴ οὐχὶ μικρόν τι μέρος ἀποδώσασθαι τῷ χαρισαμένῳ τὸ πολλαπλάσιον. Sic & Galenus accipit utroque in loco, quem citat Erasmus: Ἀδραστείας θεσμόν. Sed hoc animadverti debet in priore, quod ait *inevitabile* esse, idem & à Plutarcho & aliis dici, & quidem eodem verbo ἐκφεύγειν, aut simili διαφεύγειν utentibus, adeo ut videri possit fuisse dictum alicujus celebre, & fortasse etiam proverbiale. *H. Stephanus.*

Strabo lib. Geographiæ 13. Adrastiam dictam tradit, non ab aufugiendo, sed ab Adrasto Rege, qui primus huic templum constituerit, idque Antimachi Poetæ versibus confirmat:

Ἔστι δέ τις Νέμεσις μεγάλη Θεὸς, ἣ τάδε πάντα
Πρὸς μακάρων ἔλαχεν. Βωμὸν δὲ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἀδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο.
Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται.

i. e. *Est quædam Nemesis Dea magna, cui omnia quædam hæc*
Sunt data sorte Deûm. Ast huic primus condidit aram
Adrastus juxta Æsopi sacrata fluenta.
Atque inibi coliturque, tenetque Adrastia nomen.

Hujus oppidi meminit Plinius libro quinto, capite trigesimo secundo, his verbis: *Parium colonia, quam Homerus Adrastiam appellavit.* Adrastiæ Deæ mentionem facit & Plato in Phædro. Ammianus libro decimo quarto: *Hæc & hujusmodi innumerabilia ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix aliquando operatur Adrastia, atque utinam semper, quam vocabulo duplici etiam Nemesin appellamus. Hanc ajunt ex opinione veterum Theologorum lunæ superpositam, generali potentia præsidere fatis, omnia terrena despectantem, ut reginam & arbitram rerum omnium: quæ præcipue fastui infensa, nunc erectas mentium cervices opprimit & enervat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene vivendum extollit. Huic antiquitas addidit pennas, celeritatis symbolum: dedit gubernaculum & rotam, significans illam per omnia discurrentem singula moderari.* Idem libro vigesimo secundo: *Ideo intolerabilem, humanorum spectatrix Adrastia, aurem, quod dicitur, vellens, monens, ut castigatius viveret* &c. Zenodotus originem adagionis ad hujusmodi fabulam refert, quam equidem non admodum sane lubens, adscribam tamen, ne lectorem avidum hac fraudasse videar. *Eteocles & Polynices post interitum Oedipi patris, de Regno Thebanorum hac lege pacti sunt, ut imperium alternis annis administrarent. At Eteocles, nam huic forte primus obtigerat annus, exacto tempore recusavit fratri vices regni tradere, itaque Polynices repulsus, in Adrasti ditionem Argos profugit, noctuque appulit. Hic quum forte Tydeum esset nactus, qui ob cædem perpetratam è Calydone profugerat, cum eodem prælium conseruit: inter quos clamore tumultuque coorto, intervenit Adrastus, & pugnantes diremit. Atque ibi simul recordatus oraculi cujusdam, quo monitus fuerat, ut apro & leoni filias suas in matrimonium collocaret, utrumque sibi generum adscivit. Habebant enim in clypeis, alter apri, alter leonis figuram: Pollicitusque est se utrumque restituturum in patriam. Cumque primum Polynicis nomine Thebas fuisset adortus cæsis Argivorum optimatibus, Adrastus solus effugit. Interfectorum cadavera cum Thebani insepulta abjicerent, neque sepultura dignarentur, liberi cæsorum ad aram Misericordiæ confugientes, parentum cadavera reposcebant. Atheniensibus exercitum admoventibus Thebani cadavera reddiderunt. Quo tempore & Euadne Capanei uxor, semet in rogum abjiciens, una cum viri cadavere combusta est. Post id temporis filii Argivorum, qui perierant ad Thebas, nullam unquam reportarunt victoriam, suis partam auspiciis: sed stipendiarii pro externis militabant.* Diogenianus parœmiam effert ad hunc modum: Ἡ Νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει. i. e. *Nemesis ad pedes adest.* Galenus denique libro De Usu partium humani corporis sexto: Μνημονεῦσαι καὶ δεῖξαι τῆς Ἀδραστείας, ὡς οὐδεὶς ἐκφεύξεται θεσμόν. i. e. *Meminisse ac declarare, quod Adrastiæ legem nullus effugiet.* Ac paulo inferius: Οὐκ ἐννοήσας οἶμαι τὸν τῆς Ἀδραστείας θεσμόν. i. e. *Haud cogitans opinor Adrastiæ legem.* Minitatur medicis, qui falsa pro veris docent. Eadem appellatur Rhamnusia, à Rhamnunte Atticæ loco cognominata, ubi, quemadmodum ostendit Zenodotus, huic Deæ statua est, solido lapide, decem cubitorum magnitudine, Phidiæ opus. Fingebatur autem olim Veneris specie, quamobrem & malum arborem dextra tenebat, ut auctor est Eudemus. Hoc adagium, quanquam separavit Zenodotus, mihi tamen visum est cum superiore conjungere, quum nihil intersit præter commutatam cognominis vocem. Plinius libro vigesimo octavo, capite secundo:

A *Quur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? Alii Græcam Nemesin invocantes, cujus ob id Romæ simulacrum in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit.*

XXXIX. *Risus syncrusius.*

Γέλως συγκρούσιος. *Risum effusiorem*, Græci συγκρούσιον vocant, quod hominem quatiat, quem eundem quidam existimant Sardonium esse. Putant autem, & recte putant, hunc risum gravi viro vehementer indecorum esse, propterea quod videatur ab animo impotente proficisci. Siquidem ut turpe est viro gravi muliebri more ejulare, si quid doleat: ita gaudio immoderato in cachinnum effundi parum decorum est. Simili figura Philostratus in Sophistis aliquoties dixit: Πλατὺ
B γελᾶν. i. e. *late diductoque ore ridere.*

XL. *Rosam, quam præterieris, ne quæras iterum.*

Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν.

i. e. *Ne quære rursum præteritam semel rosam.*

i.e. Ne te maceres desiderio rerum, quæ revocari restituique non queunt, velut exactæ juventæ, formæ, virium, fortunæ. Nam ut nihil est rosa gratius, ita nihil minus diuturnum. [1] In eundem sensum dixit in Odis Horatius:

Mitte sectari rosa quo locorum
Sera moretur.

Habent enim rosæ suum tempus, sed perbreve. At exquisitius delicati, etiam alieno tempore rosam quæ-
C runt. Unde quadrabit & in eos, qui jam ἔξωροι voluptates sectantur: velut si nucibus ludat vir, aut amet potitetve senex.

XLI. *Rosam cum anemona confers.*

Ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις. i. e. *Rosam cum anemona confers*, ubi quis vehementer imparia inter se componit. Rosa priscis in precio fuit. Anemona papaveris genus, cujus flos specie quidem rosam imitatur, cæterum nulla odoris gratia. Passim nascitur in agris, cum olim rosæ summus sit habitus honos.

XLII. *Rosas loqui.*

Ῥόδα μ' εἴρηκας. i. e. *Rosas mihi locutus es*, i. e. verba gratissima, & rosarum instar amabilia. Suidas ex Ari-
D stophane citat, apud quem est ἐν Νεφέλαις. Sic & Plautus in Pœnulo: *Obsecro hercle, ut multa loquitur.* Huic affine Persianum illud:

Non nunc è tumulo, non nunc è manibus istis,
Nascentur violæ. ——— ——— ——— ———

Ac rursum:

Quicquid calcaverit hic, rosa fiat.

Cui diversum est illud ex Aulularia Plauti: *lapides loqueris*, quod illi dicta quasi cerebrum excuterent.

XLIII. *Rhodii sacrificium.*

Ῥόδιοι τὴν θυσίαν. i. e. *Rhodienses sacrificium*, ubi res jurgiis & verbis male ominatis peragitur. Refertur à
E Diogeniano. Idem est cum eo, quod paulo superius retulimus: Λίνδιοι τὴν θυσίαν. i. e. *Lindii sacrum.* Nam Lindus civitas in Rhodo est, teste Stephano, à qua deductum videri possit Londinum apud Britannos, quam urbem Stephanus Lindonium vocat, citatque Martianum auctorem. Siquidem utraque insula est, Rhodus & Britannia, ac vetus ejus gentis lingua, quæ nunc Walica dicitur, satis indicat eam aut profectam à Græcis, aut certe mixtam fuisse. Ne mores quidem admodum dissident à Græcanicis.

XLIV. *Rhodiorum oraculum.*

Ῥοδίων χρησμός. i. e. *Rhodiensium oraculum.* Ubi quis de re minuta nimium crebro, nimiumque diligenter sciscitatur. Etenim Rhodienses Lindiæ Minervæ sacri-
F ficantes, dies aliquot apud aram Deæ convivia prorogabant, atque inibi perpetuo manebant. Quumque illis mos non esset, matulam in sacrificium inferre, ac super hac re Deum consuluissent, atque ut inferrent, respondisset; illi rursus ambigere cœperunt, utrum æream, an testaceam inferre deberent: ac denuo super hoc adeuntibus Oraculum indignatus Deus, *neutram respondit.* Refertur à Diogeniano.

1 Non est idem sensus, nam in Ode Horatiana sermo est de nimiis apparatibus, à quibus se abhorrere testatur Poeta:
Persicos odi, puer apparatus &c. Res est clara.

XLV. *Rusticanum oratorem ne contemseris.*

Ἀγροίκου μὴ καταφρόνει ῥήτορος. i. e. *Rusticanum ne contemseris rhetorem.* Admonet adagium, ne quem ob imperitiam, infantiamve fastidiamus. Neque spectemus à quo, quoque pacto dicatur, sed quid. Qui valent eloquentia, non perinde curandum est, quid minentur, aut polliceantur. At penes quos rusticana veritas est, si quid vel inculte dixerint, haud quaquam oportebit negligere. Siquidem hujusmodi plus solent efficere, quam loqui. Auctor Diogenianus.

XLVI. *Rus civitas.*

Ἀγρὸς ἡ πόλις. i. e. *Rus civitas.* Ubi quis in urbe neglectis legibus, vi proque sua libidine rem gerit. In civitatibus enim legibus ex æquo vivitur, in agris licentius agitur. Epicharmus apud Diogenianum: Ἀγρὸν τὴν πόλιν ποιεῖς. i. e. *E civitate rus facis.* Quadrabit etiam in civitatem, in qua legum non magnus habetur respectus. Huc allusit Seneca in ludicro libello, quem lusit in Claudium Imperatorem: *Vos mera mapalia fecistis, volo servetis disciplinam curiæ.*

XLVII. *Cicernus Bacchus.*

Ἐρεβίνθιος Διόνυσος. i. e. *Cicernus Bacchus.* De re vehementer contempta. Sumtum adagium à potu ex leguminibus confecto, qui vinum imitatur. Veteres autem diversis rationibus vinum effingebant, quarum nonnullas commemorat Plinius libro decimo quarto, capite decimo sexto. Idem libro vigesimo secundo, capite vigesimo quinto, meminit de Zytho Ægyptiorum, Celia Hispanorum, Cervisia Gallorum. Erat id potus genus ex leguminibus coctum, quod inopia vini repertum est in his regionibus, quæ vitem non ferunt. Hinc natum videri potest & illud, quod alibi retulimus, adagium: Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. i. e. *Nihil ad Bacchum*, ut id dixerit quispiam gustata cervisia. Porro contemptam fastiditamque fuisse cervisiam iis, qui catenus assueverant vino, vel Epigramma testatur, quod Juliano Imperatori tribuunt: Id est hujusmodi:

Τίς; πόθεν εἶς Διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα Βάκχον
Οὔ σ' ἐπιγινώσκω, τὸν Διὸς οἶδα μόνον.
Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε, σὺ δὲ τράγου. ἦ ῥά σε Κελτοὶ
Τῇ πενίῃ βοτρύων τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων.
Τῷ σε χρὴ καλέειν, Δημήτριον, οὐ Διόνυσον,
Πυρογενῆ μᾶλλον, καὶ Βρόμον, οὐ Βρόμιον.

i. e. *Bacche quis? unde venis? verum tibi dejero Bacchum,*
Te haud novi, tantum est cognitus ille Jovis.
Is nectar redolet, hircum tu. Dic age num te
E spicis finxit Gallia vitis inops?
Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
Et frumentigenam, nec Bromium, imo Bromum.

Est autem Bromos hordei genus quoddam: sed à Theophrasto lib. De Plantis octavo, inter ea ponitur, quæ pene sylvestria sunt & immitia. Plinius potissimum usum ejus generis putat, quod illius spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, inquit, præstat ad vini transire mentionem. Neque vero repugnarim, si cui magis libeat ad ritum sacrorum Bacchi referre proverbium, in quibus imitamina membri obscœni virilis capitibus ac fœmoribus obligabant, atque ita saltabant in honorem Dei. Eas figuras Græci Phallos vocant, unde & apud Terentianum Grammaticum cognomen *Phallici carminis.* Qui ferebant φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι dicebantur. Etiamsi Athenæus lib. 14. indicat alios fuisse *Ithyphallos*, alios *Phallophoros*, illos gessisse personam hominis temulenti, hos sine persona fuisse, quanquam & aliis rebus differebant. Verum hæc nihil ad proverbium. Alludit huc Aristophanes in Acharnensibus:

Σφῷν δ' ἐστὶν ὀρθὸς ἑκτέος
Ὁ φαλλὸς ἐξόπισθε τῆς κανηφόρου,
Ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν, ᾄσομαι τὸ φαλλικόν.

i. e. *Vobis quidem rectus tenendus phallus est,*
Eum sequendo, qui canistrum bajulat:
Post vos ego canam cantionem phallicam.

Effingebatur autem olim hoc membrum è ligno ficulno, quod molliciei dedicavit antiquitas, unde & Horatius eodem è ligno suum Priapum exscalpsit. Servius existimat Maronem item Georgicorum lib. 2. de iis phallis sensisse, quum sacra Bacchi describens de pensilibus oscillis facit mentionem:

Oscilla ex alta suspendit mollia pinu.

Ea scribit è floribus concinnari solere, ad imaginem obscœni virorum membri, ac per intercolumnia suspendi, quo, qui in ea incidissent, risum moverent. Hinc igitur Baccho cognomen Erebinthi, quem eundem simili de causa Morychum appellarunt, videlicet facilitate numinis contemptum invitante.

XLVIII. *Ne quære mollia, ne tibi contingant dura.*

Μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς. i. e. *Ne quære mollia, ne dura feras.* Refertur à Phurnuto in opere de Natura Deorum, capite de Musis, & ita refertur tanquam vulgo jactatum. Congruit in eos, qui dum nimis improbe ac morose petunt, quæ volunt, offensis iis, à quibus petunt, accipiunt ea, quæ nolunt. Aut in eos, qui, dum præter modum captant voluptatem, incidunt in molestiam.

XLIX. *Ne Execestides quidem rectam viam invenerit.*

Οὐδ' Ἐξηκεστίδης ἂν εὕροι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. i. e. *Ne Execestides quidem rectam viam invenerit.* De negocio perplexo atque inexplicabili. Execestides quidam vulgo male audiit, quod immodicus esset in peregrinationibus, ut omneis vias quam maxime cognitas haberet. Idem taxatur ab Aristophane in Avibus:

Εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ Κάρ, ὥσπερ Ἐξηκεστίδης.

i. e. *Quod si servus est & Car quemadmodum Execestides.*

Rursum in ejusdem fabulæ initio:

Οὐδ' ἂν μὰ Δί' ἐντεῦθεν Ἐξηκεστίδης.

i. e. *Non per Jovem hinc vel ipse viam Execestides.*

Subaudiendum invenerit. Unde dici cœptum de his, qui tota aberrassent via, aut qui difficili inexplicabilique negocio distringerentur.

L. *Hermonium officium.*

Ἑρμώνιος χάρις. i. e. *Hermonium beneficium.* Quoties aliquis studet officii causa videri facere, quod alioqui coactus facit, non quo commodet cuipiam, sed quod non liceat secus agere. Hanc parœmiam ad hujusmodi referunt fabulam: Gens quædam Pelasgica, quæ Lemnum incolebat, navibus transmisit in Bæbronem, vel, ut Herodotus, Brauronem Atticæ regionem, atque ex ea mulieres raptas abduxerunt. Post ubi pestilentia laborarent, Oraculo jussi sunt Atheniensibus satisfacere, atque ita futurum, ut pestilentia liberarentur. Athenienses rogati, quo pacto placari vellent? denunciarunt, ut Lemno decederent. Hanc conditionem cum audissent Pelasgi, per jocum responderunt id facturos sese, si quis Borea vento unius diei navigatione domo profectus Lemnum transmitteret. Evenit deinde, ut, cum Darius in Thracia agens, omnia undique subigeret, Miltiades dux Atheniensium è Cherroneso solvens, Lemnum aggrederetur, Pelasgis denuncians se Borea uniusque diei cursu adesse domo profectum, nam Cherronesum tenebat, atque illic habitabat. Itaque Hermon Pelasgorum princeps Lemno cessit. Idque cum Darii metu compulsus faceret, adsimulabat tamen se volentem cedere, quo gratum faceret Atheniensibus. Hujusmodi ferme comperi in Græcorum Collectaneis. Æmilius Probus in Miltiade aliquanto diversius rem narrat. Quum Athenienses decrevissent coloniam mittere in Chersonesum, quæ tum à Thracibus tenebatur, consultus Apollo, quem sibi ducem sumerent ad expellendos Thraces, jussit, ut Miltiadem asciscerent. Is, Lemnum adgressus, postulavit, ut se sponte dederent Atheniensibus. Lemnii per jocum responderunt, se id tum facturos, cum ille domo navibus proficiscens vento aquilone venisset Lemnum. Nam hic ventus adversus est Athenis proficiscentibus Lemnum. Miltiades ne illic tempus tereret, Chersonesum profectus est. Ea capta, rebusque illic ex animi sententia ordinatis, redit Lemnum; & ex pacto po-

postulavit insulam. Nam se vento Borea domo profectum venisse, quod in Chersoneso domum habeat, decreverat enim illic manere. Itaque, qui Lemnum tenebant, cessere metu. Simplicius quidem Pamphilus ille Terentianus, negans liberi hominis officium esse, cum nihil mereatur, postulare id sibi gratiæ apponi. Atqui in Principum aulis, atque adeo passim in omni mortalium cœtu. Hermonum istiusmodi plena sunt omnia, qui cum maxime beneficium dare videntur, tum maxime commodis serviunt suis. Proverbii meminit & Suidas & Hesychius.

LI. *Ex arena funiculum nectis.*

Ἐξ ἄμμου σχοινίον πλέκεις. i. e. *Ex arena funem nectis.* In stulte frustraque conantem quippiam dicebatur: aut ubi quis ea connectere laboret, quæ nequaquam cohæreant. Apposite dicetur in orationem, aut syllogismum male cohærentem. Ut affine sit illis: *Arena sine calce:* Et, *Dissoluta scopa.* In hanc fere sententiam usurpavit Irenæus libro primo. Veluti faciunt, qui colligunt Homerocentones. In summa quadrabit in quidvis ἀδυνάτων καὶ ἀτόπων, ut pertineat & ad illam formam: *Laterem lavas:* Et: *Æthiopem dealbas.*

LII. *Halcedonia sunt apud forum.*

Quod dixit in Cassina Plautus: *Halcedonia sunt circa forum*, proverbii speciem gerit. Significatur hac voce tranquillitas & silentium. Idem in Pœnulo: *Nisi mihi illam tam tranquillam facis, quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educat suos.* Exstat etiam in Græcorum Commentariis hujusmodi proverbium: Ἀλκυονίδας ἡμέρας ἄγεις. i. e. *Halcyonios agis dies.* De tranquillam & ociosam agentibus vitam. Aristophanes in Avibus:

Ἀλκυονίδας τ' ἦγεθ' ἡμέρας ἀεί.

i. e. *Atque Halcyonios duxit assidue dies.*

Ab ave quadam marina ductum adagium, quæ Græcis *Halcyon* dicitur, Latinus Halcedo, ut auctor est M. Varro libro De Lingua Latina tertio, ne quis Plautinum verbum depravatum esse putet. Fabula de Ceyce & Halcyone est apud Ovidium. De ave sic refert Plinius libro decimo, capite trigesimo secundo: *Halcyon paulo amplior est passere, colore cyaneo ex parte majore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili & procero. Ea fœtificat bruma, qui dies* Halcyonides *vocantur. Neque apparent nisi mari tranquillo, maxime Siculo. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Hi dies & nautis sunt noti. Nam in his tempestatem non metuunt. Nidificant autem medio in mari: Nidi pilæ figura, paulum eminenti ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, ex spinis aculeatis compacti, tanta duritie, ut ferro incidi nequeant. Franguntur ictu valido, ut spuma arida maris.* Hactenus Plinius. Lucianus de Tranquillitate Halcyonidum dierum testatur in dialogo, cui titulus Ἀλκυών. Virgilius inter prognostica futuræ tempestatis hoc quoque refert:

Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt
Dilectæ Thetidi Halcyones. —— —— ——

Meminit harum & Theocritus Idyllio septimo:

Χ' Ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
Τόν τε Νότον, τόν τ' Εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ,
Ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
Ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τε περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.

i. e. *Halcyonesque undas sternunt, pelagusque Notumque*
Atque Eurum extremam motantem flatibus algam,
Halcyones quas inter aves Nereides omneis
Unice amant glaucæ, quæcunque ex æquore pastum
Venantur. —— —— —— ——

LIII. *Empedoclis simultas.*

Ἐμπεδοκλέους ἔχθος. i. e. *Empedoclis simultas*, dicebatur pertinax & irreconciliabilis. Empedoclem enim ajunt iis fuisse moribus, ut assidue simultatem cum aliquibus susciperet, easque pertinacissime exerceret. Quadrabit etiam, ubi quis levi de causa ex amico fit inimicus. Refertur à Diogeniano. Suidas ex Lysia citat hæc verba: ᾤμην δ' ἔγωγε τοιαύτῃ φιλίᾳ συνηρμόσθαι, ὥστε μηδ' ἂν τὴν Ἐμπεδοκλέους ἔχθραν ἐμποδὼν ἡμῖν γενέσθαι. i. e. *Ego sane putabam nos ejusmodi necessitudine copulatos esse, ut ne Empedoclis quidem simultas nobis possit obstare.* Referendum ad illud, quod alio dictum est loco: *Odium Vatinianum.* Et: *Odium novercale.*

LIV. *Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem.*

Plautus in Truculento: *Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem.* h. e. Longe major est habenda fides referentibus ea, quæ viderint oculis, quam iis, qui narrant ab aliis audita. Idem innuunt Poetæ, duas apud Inferos insomniorum fingentes portas, alteram eburnam, per quam falsa insomnia veniant ad Superos, alteram corneam, per quam vera. Virgilius Æneidos sexto Homerum imitatus, ex Odysseæ τ.

Sunt geminæ Somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris,
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum hac mittunt insomnia manes.
His ubi tum natum Anchises, unaque Sibyllam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

Servius interpretatur per *corneam portam*, oculos intelligendos, quod colore sint corneo: per eburneam dentes, nimirum osseos & candidos. Per corneam egredi veras umbras, quod ea demum certa sint, quæ conspicimus oculis. Per eburnam falsas, quod vana plerumque soleant esse, quæ fama percipiuntur. Itaque Æneas per eburnam portam dimissus, significat pro falsis habenda, quæcunque de Inferis narrarit Poeta. Adagii meminit & Apulejus libro primo Floridorum, narrans quemadmodum Socrates proverbium inverterit: *Pluris est auritus testis, quam oculati decem. Nam cum conspexisset adolescentem decorum, sed diutile tacentem: Ut te videam, inquit, aliquid eloquere. Sensit itaque Socrates aurium judicium certius esse, quam oculorum, quod oculis non nisi corporis formam contueamur, ex oratione mentis habitum deprehendamus.* Justinianus Institutionum lib. 3. de Gradibus Cognationum, *oculatam fidem* appellat, quum res subjicitur oculis. Unde *cæcam diem* appellant, cum non protinus exhibetur pactum, *oculatam*, quum præsente pecunia res agitur.

LV. *Vulpi esurienti somnus obrepit.*

Πεινώσῃ ἀλώπεκι ὕπνος ἐπέρχεται. i. e. *Esurienti vulpi somnus obrepit.* Ubi quis inopia cibi dormit. Nam nonnullis pauperibus somnus loco pastus, testante versiculo illo proverbii instar celebrato:

Ὕπνος δὲ πείναν τὴν κακίστην δαμᾷ.

i. e. *Somnus domat famem malorum pessimum.*

Pauperem autem vulpem appellat, quod callida sit inopia, & multarum repertrix artium, juxta illud, quod alibi retulimus: Πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε. i. e. *Paupertas sapientiam sortita est.* Neque perperam dicetur & in illos, qui dissimulant, conniventque ad quædam, ut per occasionem aliquid commodi ferant. Siquidem vulpes urgente fame somnum adsimulat, ut allectas aves capiat, devoretque. Fit autem hoc Physica quadam ratione, ut famem ac sitim exstinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus.

LVI. *Ad Deorum aures pervenit.*

Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν. i. e. *Ad Deorum aures pervenit.* Ubi facinus aliquod clanculum patratum, rescisćitur ab iis, qui possunt vel remunerari recte factum, vel punire secus admissum. Sic enim imaginantur Poetæ, quæ recte, secusve gerantur in terris, ea per Mercurium explorata referri Jovi. Is deinde concilio Deorum convocato, de pœna statuit. Est illud etiam nunc solenne in Principum & Pontificum litteris: *Ad nostras aures pervenit.* Paulo diversius pastor ille Virgilianus:

Et quoties, & quæ nobis Galatea locuta est,
Partem aliquam venti Divûm referatis ad aures.

De rebus egregiis, quasque *Deorum auribus* dignas judices. Itidem Horatius:

—— —— *Et Jovis auribus ista*
Servas. —— —— —— ——

LVII. *Admirabiles in nectendis machinis Ægyptii.*

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς Αἰγύπτιοι.

i. e. *Nectunt stupendas machinas Ægyptii.*

De versutis, & ut ait Plautus, *consutis dolis* dictitatum. Torqueri potest, & in perplexas Sophistarum argutias, ac syllogismorum inexplicabiles labyrinthos. Aut in sycophantas ac delatores, qui vera falsis permiscendo nectunt calumnias. Ammianus 14. refert, Paulo cuidam, qui plurimos admirandis technis deferebat apud Constantium, vulgo cognomen inditum Catenæ, quod in complicandis delationibus nodos necteret insolubiles. Celebrabantur olim Ægyptiorum opera ex variis lignorum frustulis miro quodam artificio connexa, quorum est & *Herculanus nodus*. Adagium hoc cognatum est illi, quod alibi retulimus: Κασσιώτικον ἅμμα. i.e. *Cassioticus nodus*. Cassium enim in Ægypto est, quemadmodum paulo superius ostendimus.

LVIII. *Acesei & Heliconis opera.*

Ἀκέσεως, καὶ Ἑλικῶνος ἔργα. i. e. *Acesei & Heliconis opera.* Quæ singulari artificio confecta viderentur, sic antiquitus appellabantur. Locum proverbio fecerunt duo quidam celebratæ artis artifices, Acesæus natione Patarensis, & Helicon Carystius. Hi primi contexuisse dicuntur peplum Palladis Poliadis. Id enim cognomen Minervæ, quæ in arce Atheniensium colebatur.

LIX. *Acesias medicatus est.*

Ἀκεσίας ἰάσατο. i.e. *Acesias medicatus est.* Dici solitum de re, quæ semper vergeret in deterius, quoque magis accuraretur, hoc pejus haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidam medicus imperitus & stupidus, qui dum cuidam pedum dolore laboranti mederi studet, auxit dolorem. Unde Aristophanes:

Ἀκεσίας, inquit, τὸ πρωκτὸν ἰάσατο.

Quod ea pars quantumvis cures, tamen per se semper inquinetur. Auctor Diogenianus.

LX. *Agamemnonii putei.*

Ἀγαμεμνόνεια φρέατα. i. e. *Agamemnonii putei.* De novis & admirandis operibus dicebatur. Ajunt enim Agamemnonem & circa Aulidem, & passim in omni Græcia puteos effodisse, ne per æstum aquarum inopia laborari posset. Auctor Zenodotus.

LXI. *De fera comedisti.*

Ἀγρίων βέβρωκας. i. e. *De fera comedisti.* Dicebatur olim oscitanti. Nam vulgo creditum carnem ferinam comesam crebras oscitationes excitare. Venustius erit, si commode transferatur ad supinos, oscitabundos & negligentes.

LXII. *Ruris fons.*

Ἀγροῦ πηγή. i. e. [1] *Ruris fons.* De nimium laboriosis, & perpetuo operi assidentibus. Cujusmodi fingit Menedemum Terentius. Conveniet item & de negocio laborioso, cuique nunquam exhausti satis est. Nam hoc ipsum verbum πηγή hyperbolen habet copiæ, non tantum apud Græcos, verum etiam apud Latinos.

LXIII. *Æsopicus sanguis.*

Αἰσώπειον αἷμα. i. e. *Æsopicus sanguis.* Delphi Æsopum quendam nihil commeritum interemerunt, eamque ob causam iratum Numen dira illis vaticinabatur. Sunt qui putent hunc Æsopum esse, cujus nomine feruntur Apologi. Traduntque hujusmodi quædam super illius interitu, tametsi fabulis, quam vero propiora. Cum Delphos profectus gentis illius iram in se conviciis & contumeliosis apologis concitasset, Delphi sacra phiala in hujus peram clanculum imposita, Phocidem consecuti, comprehensum sacrilegii damnarunt, obtestantemque, ac dira imprecantem præcipitarunt. Mox oborta pestilentia, consultum Oraculum, admonuit, ut Æsopi manes placarentur, itaque Delphi monumentum Æsopo constituerunt. Cæterum Græciæ Principes & eruditi, simulatque cognovissent indignam Æsopi mortem, Æsopicum sanguinem ulti sunt, sublatis iis, qui fuerant mortis auctores. Unde dici solitum, aut ubi quis præter meritum acerba pateretur, aut ubi propter læsam innocentiam irati Superi, pœnam immittere viderentur. Meminit hujus Historiæ Plutarchus in commentario, cui titulus: Περὶ τῶν ὑπὸ θεῶν βραδέως τιμωρουμένων. Nempe Æsopum multam auri vim accepisse à Crœso, uti Delphis splendide sacrificaret, & Delphorum singulis quatuor minas distribueret. Verum cum incidisset illi, nescio quid dissidii, cum Delphis, sacrum quidem fecit, cæterum pecuniam, quam acceperat distribuendam, Sardis misit, Delphos indignos judicans eo beneficio. Quamobrem irati, sacrilegii condemnatum præcipitarunt è rupe, quam Hyampejam vocant. Eo facto Deus indicavit terræ sterilitatem, & morborum prodigiosorum vim instare. Proinde territi Delphi, in publicis Græciæ conventibus assidue per præconem clamabant, si quis esset, qui pœnas Æsopi nomine de se vellet sumere. Tandem tertia generatione Samius Idmon advenit, nihil affinis Æsopo, sed nepos eorum, qui Æsopum Sami emerant: huic cum pœnas quasdam dedissent, malis levati sunt. Indicat eodem in loco Plutarchus dici solere, quoties sero pœna datur.

LXIV. *Manum ferulæ subduximus.*

Et nos manum ferulæ subduximus. i. e. Nos quoque literas didicimus, & præceptorum opera sumus usi. Nam antiquitus literatores discipulorum manus ferula cædebant. Est autem ferula fruticis genus, quo non aliud levius, ut indicat Plinius libro decimo tertio, capite 22. Græcis νάρθηξ dicitur, utilis ad fulciendos vacillantes ætate senes. Unde & Baccho Silenoque sacer, ut vino titubantes fulciat, nec oneret tamen. Est enim ligno durissimo foris, licet intus lignum non habeat. Hac exceptum ignem cœlestem Poetæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremo hinc fiunt *sceptra pædagogorum*, ut Martialis appellat, quo terreant magis, quam lædant. Notavit id eleganter Columella in carmine:

Nec manibus miteis ferulas. ———

Et ibidem:

——— ——— *Ferulæque minaces*
Plantantur. ——— ———

Unde *manum ferulæ subduxisse* dicuntur, qui desierunt in ludo litterario versari, neque jam pueri docendi, sed utcunque docti sunt. Juvenalis in prima Satyra:

Et nos ergo Manum ferulæ subduximus, *& nos*
Consilium dedimus Syllæ.

Hieronymus, *Subduximus* accipere videtur, pro eo, quod est *subjecimus*, *supposuimus*. Sic enim scribit ad Domnionem: *Et nos didicimus litteras, & nos sæpe Manum ferulæ subduximus.* Nisi forte *Manum ferulæ subducere* pueri dicuntur, cum metu plagæ subtrahunt manum. Est similis apud Græcos sermonis color. Citatur apud Athenæum libro decimo tertio Timocles:

——— ——— ——— Δεῖ δ' ἔτι
Ἀγωνιᾶσαι, καὶ ῥαπισθῆναι γε, καὶ
Πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύγε.

i. e. ——— ——— *Opus esse adhuc*
Trepidare, & alapis cædi, & in teneras manus
Recipere plagas, res profecto suavis est.

LXV. *Ætnæus cantharus.*

Αἰτναῖος κάνθαρος. i. e. *Ætnæus scarabeus.* De magnis & fœdis. Aristophanes in Pace:

Οὐκ οἶδ' ὅποι εἰσήγαγ' αἰτναῖον μέγιστον κάνθαρον.

Ætnæum autem dixit, quasi prægrandem, vel quod in Ætna varii maximique scarabei sint: vel Ætnæus dixit, tanquam instar Ætnæ montis maximus. Porro scarabeus insecti genus, quod è stercore ut nascitur, ita pascitur. Fabulis quoque ante proditum est, Ætnam unum è Gigantibus præcipuum complexam fuisse, ac servasse, ne cum reliquis periret fulmine. Unde & illud: Οὔτι πῦρ νεώτερον ἐκ' αὐτῶν ἦλθεν, ἔτι Αἴτνη πιέζει

1 Ἀγροῦ πυγή.] Atqui non πηγὴ scriptum reperitur, sed πυγὴ, i. e. *nates*, nec aliam scripturam præter hanc agnoscit Eusthathius, qui ait, ductam esse à carneis natibus metaphoram: adeo ut nonnulli πυγὴν ἀγροῦ, i.e. *nates agri*, acceperint pro pinguissima parte agri (eo modo quo dicitur οὖθαρ ἀρούρης. i. e. *uber terræ*:) alii proverbialiter dictum putaverint de iis, qui non solum agro, sed cuivis loco aut operi perpetuo assiderent: aliis de valde rusticis dictum esse placuerit. *H. Stephanus.*

A πυ̃ρ αὐτόν. i. e. *Nec ignis cœlestis illum attigit*, *nec Ætna illum premit*. Auctor Diogenianus.

LXVI. *Ex tua officina.*

Nihil jam hac figura tritius: *Ex tua officina*, *ex aliena officina*. *Ex nostra officina* depromi dicuntur, quæ à nobis inventa, nostroque ingenio profecta sunt. *Ex aliena*, quibus ab alio mutuo sumtis utimur ut nostris. Nam *officina* locus, ubi opifices suas exercent artes. Sumta metaphora ab iis, qui aliena opera in suis vendunt tabernis. Hoc quo longius traducetur ad res animi, hoc fuerit lepidius: ut, *Hoc consilii quis non intelligat è tua prodisse officina? Totum hoc negocii tua fuit officina*.

B LXVII. *Extra chorum saltare.*

Ἐκτὸς χορου̃ ὀρχει̃σθαι. i. e. *Extra chorum saltare* dicitur, qui dicit aut facit à re, quam proposuit, alienum aliquid. Etenim qui choros agunt, certis limitibus, certisque numeris adstricti moventur, ut liberum non sit, quo libet evagari. Quod si quis discrepet à lege chori, ridiculus habeatur.

LXVIII. *Exordiri telam.*

Pleræque metaphoræ, quæ ducuntur à textrina, proverbii faciem præ se ferunt. Plautus in Bacchidibus: *Exorsa hæc tela est non male omnino mihi*. Idem in Pseudolo: *Neque nunc quid faciam scio*, *Neque exordiri unde occipias*, *habeas*, *Neque ad detexundam telam certos terminos*. C M. Tullius libro De Oratore dixit, *pertexere* pro perficere. *Pertexe modo*, inquit, *Antoni*, *quod exorsus es*. Rem enim, quam arte consilioque instituimus, exordiri dicimur. Et *reteximus* quæ denuo refingimus. Item illud ad Herennium: *Ego te jam detexam ab exordio*. i. e. ab initio vitæ explicabo qualis sis. Cognatum illi, quod alio commemoravimus loco: *Ea tela texitur*. στήμονα στη̃σαι. Pollux citat ex Græcis auctoribus.

LXIV. *In caducum parietem inclinare.*

Proverbiali figura, *In caducum parietem inclinare* dicimur, cum nitimur, confidimusque rei parum firmæ, ducta metaphora ab ædificiis. Hadrianus Imperator de Commodo adoptato, & imperii successioni destinato, D dictitare consuevit: *In caducum parietem inclinamus*, *& perdidimus quater millies sestertium*, *quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus*. *Caducum* autem *parietem* vocabat, quod esset valetudinarius, & rebus gerendis inhabilis esse videretur. Item qui senis præsidio nititur, qui forma superbit, qui in caducis fortunæ bonis vitæ præsidia collocat, recte dicetur, *in caducum inclinare parietem*. Huic proximum est illud Maronis:

—— *In te omnis domus inclinata recumbit.*

LXX. *Scipioni arundineo inniti.*

Ad eandem formam pertinet, quod apud Hebræos E in proverbio fuisse videtur: *Arundineo inniti baculo*, de eo, qui spes suas figit in his, qui non solum non possunt esse præsidio, verum etiam noceant destituto. Siquidem *Arundineus scipio* non modo non sustinet innitentem, verum etiam manum penetrat, ac vulnerat. In libri Regum quarti, capite decimo octavo; Et item apud Prophetam Esaiam, capite trigesimo sexto; Ac rursum apud Ezechielem, capite vigesimo nono, Ægyptus & Ægypti Rex *Baculus arundineus* dicitur, cujus fiducia bellum suscipiebatur, & futurum prædicitur, ut is confractus non solum non fulciat innitentem, verum etiam manum illius perterebret. Non ad- F modum abludit ab illo, quod alibi retulimus: *Ficulnum auxilium*.

LXXI. *Homo Bombylius.*

Βομβύλιος ἄνθρωπος. i. e. *Bombylius homo*, dicitur verbosus, multique strepitus, cæterum inutilis. Bombylius Græcis, apis aut vespæ genus, à sonitu, sicuti videtur appellatum, ingens, sed ad mellificium inutile, favos sibi nectit è luto. Est & ingens apis ac musca, quam à strepitu sic dixerunt. Hesychius addit βομβυλίδας Græcis dici *bullas*, quas nasci videmus ex aqua, quæ mox evanescunt. Item *bombylion* dici poculi genus, quod paulatim exstillante potu sonitum reddit in modum animantis, de quo dictum est, quanquam & huic à *bombo* vocabulum. Apud Suidam quidam tibicinem, pro bombylio, βομβαύλιον dixit, addita littera α, παρὰ τὸ αὐλοι̃ βομβει̃ν. Quin & M. Tullius Philippica tertia meminit cujusdam Bambalionis, hominis nihili & impeditæ linguæ: *Bambalio*, inquit, *quidem pater*, *homo nullo numero*. *Nihil illo contemptius*, *qui propter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis*, *cognomen ex contumelia traxerit*. Hesychius ait Græcis βουβαλει̃ν esse *labiis tremere*. Nam id accidere solet hoc vitio linguæ laborantibus, quemadmodum & frigore horrentibus. Quanquam autem hæc vox variis modis describitur, tamen eadem est origo, nimirum à sono titubanter loquentium, aut vehementer algentium. Adagium refertur apud Zenodotum.

LXXII. *Buthus obambulat.*

Βου̃θος περιφοιτᾳ̃. i. e. *Buthus oberrat*. De levibus ac stolidis dicebatur. A moribus Buthi cujusdam athletæ, qui vicerat in Pythiis ludis. Hujus meminit Cratinus, ἐν Χείροσι, teste Zenodoto. Meminit & Hesychius, indicans & Aristotelem alicubi de hujus victoria meminisse. Fieri potest, ut huic id nominis inditum fuerit ab edacitate, quod solidos boves vorare soleat. Nam cognominatus est & Hercules Βουθοίνας, quod aliquando esuriens quendam è bubus Theodamantis, quibus ille terram proscindebat abductum occidit, ac voravit. Unde videtur dici posse in *edaces*, h. e. βουφάγους.

LXXIII. *Bunas judex est.*

Βουνίας δικάζει. i. e. *Bunas judicat*. In nonnullis codicibus scriptum est βουλίας, non Βουνίας, sed depravate, ni fallor. Ubi lis in longum profertur, nec unquam explicatur. Qui mos nunc est perditissimis Advocatis nostri temporis, ut subinde novam reperiant causam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus. Parœmia nata à Buna quadam Atheniensi. Cum esset controversia inter Calydonios & Eleos, utrique rem ad arbitrium Bunæ detulerunt. Convenerat autem, ut à manibus temperarent, donec ille de negocio pronunciasset. Quod ubi sensisset Bunas, de industria audiebat quidem utramque partem, cæterum per fictas occasiones rem in longum distulit, nec unquam de lite voluit pronunciare. Auctor Mnaseas apud Zenodotum.

LXXIV. *Bos sub jugum.*

Βου̃ς ὑπὸ ζυγόν. i. e. *Bos sub jugum*, ubi quis assidue laborat, aut ubi se quis laborioso involvit negocio. Ductum à bubus agricolis. Quin & hic erit locus utendi, cum negabimus aliquem ad id trahendum negocii, ad quod administrandum parum sit idoneus, sed eum, qui sit aptus, quod bos jugo ducendo natus videatur, non item canis, aut cervus. Proinde confine fuerit illi, quod alio positum est loco, *Bos clitellas*. Recenset Zenodotus.

LXXV. *Tenui filo.*

Tenui filo, pro stilo subtiliori, minusque grandiloqua oratione. Nam Rhetores treis faciunt orationis χαρακτη̃ρας, grandem, tenuem, & mediocrem. Sumta metaphora à nentibus, aut certe à textoribus. Horatius:

—— —— *Tenui deducta Poemata filo.*

Ausonius in Oratione, qua Gratiano Imperatori de Consulatu gratias agit: *Tenuiori*, inquit, *filo*, *ut dicitur*, *deducta libaverim*. Cui diversum erit: *Crasso filo*, *crassiore filo*. Veluti si dicas, Barbaros *crasso filo* tractare rem Theologicam. M. Tullius lib. De Oratore secundo dixit, *uberiore filo*, pro copiosius. Et in Senectute: *Aliud filum orationis*, pro alio dicendi genere.

LXXVI. *Tenui vena*, *divite vena*, *tenui canali.*

Rem eandem alia reddunt metaphora, cum ajunt *Paupere vena*, *benigna vena*, *divite vena*. *Venam* autem appellant indolem, & vim genuinam ingenii, translatione ducta, vel à fontibus, quorum alii angustiore vena manant, alii tanta, ut flumen ingens efficiant; vel à metallis, quorum etiam venæ non genere tan-

tantum; sed & copia differunt. Simillimum his est, quod ait Quintilianus libro undecimo: *Pleniore tamen hæc canali fluunt. Vos Albani tumuli atque luci.*

LXXVII. Ὑπερμαζᾶν.

Μάζα Græcis genus est cibi è simila tritici, quod, ut apparet, in deliciis erat, unde [1] vulgari joco dicebant, ὑπερμαζᾶν, pro *opipare*, *splendideque vivere*, sive ob egregias mazas, sive quod aliquid his etiam lautius sumerent. Eam vocem Jul. Pollux lib. 7. indicat fuisse veterum, pro qua recentiores dixerint κριθιᾶν, à jumentis ductum, quibus hordeum placentæ sunt. Illud mirum, cum hoc verbum proferat ex Æschylo & Sophocle, cur recentiorum esse, dicat, nisi forte apud recentiores cœpit usitatius esse quam ὑπερμαζᾶν. Eupolis ad Thalassirotem: Ὑπερμαζᾷς ἢ μέμηνας. Ἀκούω γάρ σε λοιδόρου γυναικὸς ἐρᾶν. i.e. *Aut luxu diffluis, aut insanis. Nam audio te captum amore mulieris maledicæ.* Consimili forma dicebant ματτυάζειν, à Mattya cibi genere, quod Athenæus lib. 14. recenset inter secundæ mensæ delicias.

LXXVIII. *Nec propius ferire.*

Οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλειν. i. e. *Ne propius quidem ferire* dicuntur, qui procul absunt à scopo, multoque intervallo aberrant à re proposita. Sumptum est ab imperitis sagittariis, cujusmodi cum Diogenes ille Cynicus conspexisset, proxime scopum consedit: rogatus, quid sibi vellet? *Ne me feriat*, inquit: innuens quidvis illum tacturum potius quam scopum. Ergo qui nimium aberrant à signo: Οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλειν dicebantur: perinde valet, quasi dicas: Οὐδὲν ὅμοιον. i. e. *Nihil simile.* Ἀπὸ σκοποῦ dixit Homerus. Usurpavit hoc adagium Plato libro de Republica nono: Καὶ ταῦτα δὴ πάντα, πρὸς τύραννον πονηρίᾳ τε καὶ ἀθλιότητι πόλεως παραβαλλόμενα, τὸ λεγόμενον Οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλει. i. e. *Hæc quidem sane omnia ad Tyrannum collata, malitia miseriaque civitatis* Haudquaquam accedunt ad scopum, *ut proverbio dici solet.* Suidas admonet, è linguæ proprietate dictum proverbium, velut & illud, quod proxime sequitur. Huc allusisse videtur Lucianus in Dialogo, quem inscripsit, Ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Μὴ εἶναι τῶν τηλικούτων ἀξίαν, μηδὲ ἐγγύς. i. e. *Neque enim esse me tantis laudibus dignam, ne prope quidem.* Item Aristides in Miltiade: Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐδὲ ἐγγύς. i.e. *Multum abest, ut hæc ita se habeant.* Adagium hoc referendum in gregem illorum, quæ commemoravimus alibi: Τῆς θύρας ἁμαρτάνειν. Et, *Toto errare cœlo.* Et, *Tota errare via.*

LXXIX. *Diolygium malum.*

Διωλύγιον κακόν. i. e. *Ingens malum.* Ipsa loquendi figura proverbialis est. Utitur hoc adagio Plato in Theæteto: Οὐ μακρὰ μὲν καὶ διωλύγιος φλυαρία. i.e. *Haud longa quidem ac Diolygia nugacitas.* Apud Suidam referuntur hæc ex auctore quopiam, Damascio opinor: Καὶ ταῦτα οὐδὲ διωλύγιος φλυαρία δόξειεν εἶναι; Καὶ δικαίως. Οὐ κατὰ γραῶν ὕθλον λεγόμενον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φλυάρου. i. e. *Nonne hæc vel maxima nugamenta videbuntur? Sane videbuntur, & quidem merito. Non juxta deliramenta, quæ vocant aniculárum, sed ultra maximas nugas.* Chrysostomus adversus Judæos oratione prima ait: μέγα διωλύγιον ὀλολύξαντες. i.e. *clare jubilantes*, ut vox procul queat exaudiri. Loquitur de pastoribus viso lupo inter se vociferantibus. Vocis originem bifariam indicant. Διωλύγιον, quasi διόλου ἰόν, quod clamor nusquam non penetret: & διωλύγιον, quasi διολλύον. i. e. *perdens* & exitium adferens. Dicitur autem proverbium de eo, qui malo quopiam ingenti ac diuturno tenetur.

LXXX. *Eadem tibi & Pythia & Delia.*

Ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια. i. e. *Hæc tibi Pythia & Delia.* Quoties supremum aliquod opus significamus. Perinde quasi dicas, hæc summa omnium, quæ gesturus es in vita. Citatur adagium Menandro. Natum ajunt ab Oraculo quodam reddito Polycrati Samiorum

[1] *Unde vulgari joco dicebant ὑπερμαζᾶν*] ὑπερμαζᾶν non significat simpliciter, *opipare vivere*: sed, *supra modum opipare vel delicate*. Nam ὑπὲρ, excessum hic denotat: adeo ut nec egregias mazas, nec aliquid his etiam lautius sumi, hac præpositione significari existimandum sit. *H. Stephanus.*

A Tyranno. Nam is posteaquam Rheneam insulam cepisset, eamque consecrasset Apollini, constitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos misit consulturos, utrum oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Respondit Oraculum: Ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια, futurum innuens, ut propediem excederet è vita, idque evenit. Itaque res in proverbium versa. Cæterum si scribas ταυτὰ, vertes *eadem*, si ταῦτα vertes *hæc*. Neque enim ad sensum magni refert.

LXXXI. *Clavo findere ligna, & securi fores aperire.*

Τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δὲ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγνυσθαι. i. e. *Clavi ligna findere, securi vero fores aperire co-*
B *naris.* Cum res præpostere geritur, veluti si quis liberos metu studeat emendare, servos beneficiis sibi adjungere. Aut si quis apud imperitos Philosophicis rationibus agat, apud eruditos clamore & improbitate vincere conetur. Refertur à Plutarcho, libello cui titulus, Περὶ τοῦ ἀκούειν.

LXXXII. *Bellerophontes litteras.*

Βελλεροφόντης τὰ γράμματα. i. e. *Bellerophontas litteras.* Subaudiendum verbum aliquod accommodum sententiæ, *adfert*, aut aliud aliquod. Locus erit huic proverbio, cum quis litteras velut commendatitias perfert, quæ contra ipsum sint descriptæ: Vulgo *literas Uriæ*
C vocant. Neque dissimilis est historia apud Hebræos. De Bellerophonteis litteris hujusmodi fabulam commemorant Græci. Bellerophontes propter occisum Bellerum Argos exsilio mutans, in Tirynthem pervenit, Prœtique Regis hospitio est usus. Interim Antea Regis uxor, adolescentis amore correpta, cœpit illius animum ad stuprum sollicitare, & sui copiam obtulit. Ille ubi flagitium recusasset, videlicet hospitii religione permotus, illa prior occupans, versoque in odium amore muliebri, Bellerophontem apud maritum occulte defert, tanquam ab illo fuisset de stupro interpellata. Quod ubi persuasisset, quoad poterat Regis animum in perniciem juvenis instigabat, semper ad aurem oc-
D cinens illud Homericum:

Τεθναίης, ὦ Προῖτ᾽, ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην.

i. e. *Aut morere Prœte, aut interfice Bellerophontem.* Prœtus itaque vere regio ingenio, & ut Homeri utar verbo, ἀγκυλομήτης, velut officii causa Bellerophontem ad Jobaten hospitem mittit, additis litteris velut in illius commendationem scriptis. In his mandabat Jobatæ, ut juvenem quoquo pacto tolleret è medio. Bellerophon, ut est minime suspicax innocentia, litteras acceptas reddit, ut fuerant obsignatas. Quas ubi perlegisset Jobates, quo Prœto gereret morem, aggreditur adolescentem honesto titulo perimere. Nam hic ferme malorum Principum mos. Animum juvenis suapte spon-
E te ferocem, ad periclitandas vires, gloriamque parandam inflammat. Ac primum persuadet, ut cum Chimæra congrediatur. Id erat monstrum triforme;

Prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra,

i.e. caprina specie. Hanc Bellerophontes equo insidens alato, telo confixit confecitque. Post aliis atque aliis periculis objecit juvenem, à quibus omnibus quum ille victor rediret, Rex & vires admiratus, & ex eventu conjectans innocentiam, litteras Prœti ostendit, generum adscivit, ac moriens eidem imperii successionem tradidit. Itaque quisquis imprudens aut nunciat, aut facit quippiam, quo se prodit, in eum recte dicetur: Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, aut quicunque sub officii
F prætextu læditur. Adagium recensetur à Zenodoto: Plautus in Bacchidibus: *Tace, nullus homo dicit, hæ fabellæ te arguunt. Quas tu attulisti, hæ te vinciri jubent. Aha Bellerophontem jam tuus me fecit filius. Egomet tabellas detuli, ut vincirer, sine.* Effertur adagium in hunc etiam modum: Βελλεροφόντης κατὰ σαυτοῦ. i. e. *Bellerophontes adversus seipsum.* Lucianus in Apologia, Τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: Κατὰ σαυτοῦ ὁ Βελλεροφόντης γεγραφὼς, τὸ βιβλίον. i. e. *Qui Bellerophontes librum adversus teipsum scripseris.* Simili commento Rex Pharnabazus imposuit Lysandro. Refert Plutarchus in ipsius vita.

LXXXIII.

LXXXIII. *Cœno puram aquam turbans, nunquam invenies potum.*

Βορϐόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων ὕποτ' εὑρήσεις πότον. i. e. ——— ——— ——— *Si lympidam perrexeris Cœno aquam spurcare, nunquam quod bibas inveneris.* Carmen est Trochaicum, quod nos Hemistichio & carmine ejusdem generis expressimus, dici solitum, ubi quis ea, quæ sunt per se pulcerrima, contaminat, admixtis iis, quæ sunt turpissima. Veluti si quis Poeticæ admisceat obscœnitatem, suo utique vitio. Nam ars per se sincera: aut si quis Theologicam eruditionem hæreticis opinionibus depravet: aut spurcitia sermonis inquinet, aut prophanis contaminet litteris. Aut amicitiam principis crebris offensis irritet. Conveniet in hos quoque, quibus hæc vita gravis est, idque ipsorum culpa, quod animi vitio, quæ per se molesta non sunt, molestiam adferre videantur. Quod si adsit mens à stultis affectibus immunis, quicquid acciderit, voluptati futurum est.

LXXXIV. *Charetis pollicitationes.*

Αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις. i. e. *Charetis pollicitationes.* Dici solitum, ubi quis facile ac benigne promittit, juxta illud Nasonis:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis dives quilibet esse potest.

Natum adagium à Charete quodam Atheniensium duce, qui quidvis cuivis pollicebatur, at non præstabat item quod receperat. Hunc Charetem nunc ferme Reges & Pontifices imitantur, dum omnibus omnia promittunt, neque recusant quicquam, ut saltem spe lætos à se dimittant. Atque ultro etiam invitant, ut rogentur, spe videlicet illectantes. Narrant & de Vespasiano filio. Quum admoneretur, ne tam facilis esset ad pollicendum, quod longe plura promitteret quam præstare posset, respondit, *non oportere quemquam ab Imperatoris conspectu tristem discedere.* Adagium refertur à Suida, nec dubito quin sumtum sit ex Aristophane.

LXXXV. *Cescon habitas.*

Κέσκον οἰκεῖς. i. e. *Cescum habitas.* In stupidum & bardum dicebatur. Cescos Pamphyliæ civitas, cujus cives ob vecordiam stulticiamque vulgo male audiebant. Juxta Cescum urbem fluvius erat, cui nomen ἄνους. i. e. *amens.* Quanquam Suidas, qui & ipse proverbii meminit, Cescum ponit in Cilicia, non in Pamphylia. Unde & vulgari sermone jactatum est: Πόλις Κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα. i. e. *Cescus civitas mentis inops.* Quadrabit & in cœtum, aut conciliabulum hominum stultorum. Convenit cum eo, quod alias ostendimus: *Bœotica sus.* Adagium recenset Zenodotus. Illud obiter admonendum, locum hunc in Suida depravatum haberi in dictione Κέσκος, & pro Κέσκον οὐκ ἔχειν, legendum esse Κέσκον οἰκεῖν.

LXXXVI. *Circulum absolvere.*

Τὸν κύκλον ἀποτελεῖν. i. e. *Circum absolvere*, est rem omnibus numeris, omnibusque partibus perfectam reddere. Unde & κυκλοπαιδεία dicta, quæ disciplinarum omnium velut orbem absolverit, & ἐγκύκλιος παιδεία. Metaphora sumta videtur à Mathematicis, apud quos circularia figura perfectissima absolutissimaque judicatur. Unde illud non sine causa laudatum carmen de sapiente:

—— Mundi instar habens teres atque rotundus,
Externæ ne quid labis per levia sidat.

Confine illud: Παντὶ ῥυθμῷ. i. e. *Omni numero.* Ita Fabius in præfatione libri 8. *Quam ut per omneis numeros, & penitus cognoscere, ad summam scientiæ necessarium est, ita incipientibus simplicius ac brevius tradi magis convenit, quod à musicis ductum videtur.*

LXXXVII. *Calidam veruti partem.*

Τὸ θερμὸν τοῦ ὀϐελοῦ. i. e. *Calidam veruti partem.* Subaudiendum *arripuit*, aut simile quippiam: ubi quis per imperitiam negocii ea parte rem aggreditur, qua minime tutum fuerat aggredi. Aut ubi quis ob inscitiam pro melioribus eligit pejora. Zenodotus ait hujus adagii meminisse Sophoclem. Sumta metaphora ab iis, qui per imprudentiam, eam *veruti partem* manu prehen-

A dunt, quæ calet, deinde offensi rejiciunt, & alteram partem apprehendunt. Non usquequaquam dissimile huic: Ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει. i. e. *Piscator ictus sapiet*, quod alio loco retulimus.

LXXXVIII. *Titanicus adspectus.*

Τιτανῶδες βλέπειν. i. e. *Titanicum tueri*, h. e. vultu Titanico obtueri, Titanicum autem torvum vocant ac tetricum: ac cujusmodi fuisse feruntur veteres illi Titanes. Lucianus in Timone: Ἐκπετάσας γοῦν τὸ πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείνας, καὶ βρενθυόμενός τι πρὸς αὑτὸν ἔρχεται Τιτανῶδες βλέπων. i. e. *Itaque promissa barba, reductisque superciliis, secum murmurans nescio quid, accedit Titanico vultu adspiciens.* Idem in Icaromenippo: Ὁ

B Ζεὺς μάλα φοβερῶς δριμύτε καὶ Τιτανῶδες εἰς ἐμὲ ἀπιδών. i. e. *At Jupiter admodum terribiliter, acriterque & Titanico me intuens vultu.*

LXXXIX. *Thraces fœdera nesciunt.*

Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται. i. e. *Thraces fœdera non norunt.* Apud Thraces evenit, ut natu maximus quidam jaculo per pectus adacto interierit. Unde Ionibus & Æonibus veluti per ænigma dici cœptum: Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται, quod natu grandibus honos magis debeatur apud hos, qui legibus vivunt. Porro Thracum barbariem & immanitatem perfidiamque satis arguit interemptus à Polymnestore Polydorus, hospitii jure violato. Et Euripides in Hecuba:

C Τάχ' ἂν παρ' ὑμῖν ῥᾴδιον ξενοκτονεῖν,
Ἡμῖν δέ γ' αἰσχρὸν τοῖσιν Ἕλλησιν τόδε.

i. e. *Jugulare forsitan hospitem vobis leve est,*
Nobis Achivis istud oppido est grave.

XC. *Thunnissare.*

Θυνίζειν, Græci transferunt pro stimulare pungereque, vel quod hic piscis, quo sit palato gratior, pungi soleat, vel quod ipse piscis adurat, pungatque contactu. Plinius libro nono, capite decimo quinto rem auditu novam memorat de Thynno. Ait in mari animalculum esse perquam exiguum, aranei magnitudine, scorpionis effigie: id se Delphino, & ei, qui gladius vo-

D catur, crebro Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, tantoque infestat dolore, ut in naves sæpenumero exiliant. Athenæus libro Dipnosophistarum septimo, prodidit Thunnorum generi, quos Athenienses Thynnidas appellant, subter ventrem affixam esse, quæ vocetur athera. Addit pisci nomen inditum, παρὰ τὸ θύειν, quod impetu feratur, præsertim cum œstro concitus agitur, id quod illi accidit circa solstitium æstivum. Id est animalculum in capite speciei scorpii, magnitudine drachmæ. Quo malo sic exagitantur, ut ex aquis subsiliant, non minus alte quam Delphini. Atque hujus rei testem adducit Aristotelem. Lucianus in Jove Tragœdo: Ἄπαγε, θυννῶδες τὸ ἐνθύμη-

E μα, ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῇ παχύ. i. e. *Apage Thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue.* Rursum in eodem Dialogo ad idem verbum alludens: Εἰ τ' ἀμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται. i. e. *Si mea vobis ita expuncta sunt.* Adagium recenset à Diogeniano.

XCI. *Citius usura currit quam Heraclitus.*

Θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλείτῳ προτρέχει. i. e. *Citius usura quam Heraclitus celerrimus currit.* Admonet adagium abstinendum à mutua pecunia, quæ credatur ad usuram. Nam opinione celerius recurrere diem usurarium. Sumtum proverbium ab Heraclito quodam celeritate currendi præter cæteros eximio atque excellenti. Juxta Doricam dialecton dictum est, Ἡρακλείτω & πε-

F ρινέω pro Ἡρακλείτου προτρέχει. Videtur carmen fuisse trochaicum tetrametrum catalecton, paucis syllabis depravatis.

XCII. *Celerius quam Butes.*

Θᾶττον ἢ Βούτης. i. e. *Celerius quam Butes.* Hoc adagio significabant aliquid quam primum absolvi, compendioque explicari. Quemadmodum solent ii, qui paucis verbis, & iis trunce pronunciatis, longam sententiam significant. Ajunt hinc fuisse natum. Athenis inter picturas Stoæ *porticus*, depictus erat Butes quidam, atque ita pictus, ut summa capitis pars cum oculis dunta-

duntaxat videretur; videlicet ut spectator imaginaretur reliquum corpus tegi montis objectu, in quo ingrediebatur. In ejus igitur pictura quoniam non multum operæ sumserat pictor, proverbio jactari consuevit de his, quæ facile perficiuntur. Auctor Zenodotus.

XCIII. *Lydus ostium clausit.*

Λυδὸς τὴν θύραν ἔκλεισε. i. e. *Lydus ostium clausit.* De furacibus dicebatur, quod Lydi non discederent, nisi re quapiam sublata. Quod si permittitur nobis divinare, cur autem non permittatur in re tam venusta, cum nec auctor exstet, nec interpres? malim accipere de iis, qui rem quampiam obscœnam aggressuri, fugitant arbitros, abduntque sese, propter Lydos molliciei notatos. Unde & Plautus Lydum *volsum* appellat. Allusit ad proverbium, atque utinam aperuisset etiam, Plutarchus in commentario, quem scripsit Adversus Colotam: Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καθάπερ ὁ Λυδὸς ἐφ' αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀποριῶν, καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. i. e. *At mihi videtur, quemadmodum Lydus adversus seipsum, non unam aperire januam, sed plurimis ac maximis difficultatibus Epicurum involvere.* Nisi si cui magis placet, ut hic Plutarchi locus referatur ad illud, quod alias dicetur: *Viro Lydo negocium non erat.* Hesychius meminit proverbii, sed nihil addens præter hæc verba: Ἐπὶ τῶν μωροκλεπτῶν. i. e. *De stulte furacibus.* Verum hic prodidit nobis depravatam in aliis libris scripturam, legendumque non ἔκλεισε, sed ἐκίγκλισε, i. e. *movit* sive *tentavit.* Fures enim imperiti, dum non sine strepitu movent ostium, sese produnt sæpius. Κιγκλίζειν enim Græcis, auctore Suida, polysemon est, sonat enim, σαλεύειν, μοχλεύειν, ἦχον ποιεῖν, κινεῖν. i. e. *Movere, obdere pessulum, strepitum facere, attingere.* Hæc est autem præcipua furum ars, ut sive ingrediantur, sive egrediantur, absque sonitu moveant ostium. Ex his jam arbitror esse perspicuum, quid sentiat Plutarchus.

XCIV. *Lydus in meridie.*

Λυδὸς ἐν μεσημβρίᾳ. i. e. *Lydus in meridie.* In hominem insatiatæ, aut intempestivæ libidinis dictitabatur. Narrant Lydos adeo libidine perditos fuisse, ut non tantum noctu vacarent voluptati Venereæ, verum etiam ipso meridie lascivirent manibus fœdum opus peragentes, unde λυδιάζειν dicunt Græci, pro Lydorum more vitam agere. De gentis hujus luxu deliciisque multa commemorat Athenæus lib. 12. Meminimus alibi, nimirum in proverbio, *Sybaritica mensa*, de convivio Sybaritico, in quo & Venus admiscebatur. Porro nullum est tempus magis alienum à coitu, quam vel meridiei ob æstuantem solem, vel convivii, propter spiritus circa stomachum & concoctionem occupatos.

XCV. *Caprarius in æstu.*

Αἰπόλος ἐν καύματι. i. e. *Caprarius in æstu.* Consimilem habet sensum, videlicet intempestivæ libidinis. Nam his horis caprarii, dum seductis gregibus in umbra latitant, lascivire soliti scribuntur. Zenodotus utrumque refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamvis voluptatem accommodari non in tempore adhibitam.

XCVI. *Lydus cauponatur.*

Λυδὸς καπηλεύει. i. e. *Lydus cauponatur.* In effœminatos & voluptatibus addictos jaciebatur. Ex hujusmodi natum historia tradunt. Cyrus Rex devictis Lydis imperavit ex consilio Crœsi, ut cauponiam exercerent, neque tractarent arma, sed veste ad terram usque demissa uterentur, quæ olim molliciem indicabat, ut ad eum modum veluti in fœminas transformati, ad rebellionem fierent inutiles. Herodotus lib. 1. tradit, Lydos primos omnium caupones & institutores exstitisse. Hesychius tradit ab his inventa spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. Καπηλεύειν Græcis proprie dici, qui vendunt esculenta. Proverbium sapiunt & illa, quæ refert Suidas, λυδιάζω seu λυδίζω, pro eo, quod est, *Lydorum more vivo.* Refertur à Suida.

XCVII. *Lydorum caryca.*

Λυδῶν καρύκαι. i. e. *Lydorum carycas* antiquitus appellabant quicquid esset opiparum, & variis conditum cupediis. Nam caryca cibi genus Lydii, ex multijugis lautitiis & sanguine confectum. Athenæus Dipnosophistarum lib. 12. tradit, carycarum apparatum primum repertum à Lydis. Effertur adagium integre ad hunc modum: Μήτε Λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους. i. e. *Nec Lydorum carycas, nec flagrorum strepitus.* Subaudiendum volo, aut simile quippiam, id est, nec blandimenta volo, nec convicia, nec nimium blanda, nec rursum aspera nimium, de quo plura dicentur alias.

XCVIII. *Lupinum potum.*

Λυκεῖον ποτόν. i. e. *Lupinum potum* dicebant, ubi quis voluptatem suo periculo capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros Apollini, quorum alter vino scateret, alter melle, ad quos cum aves advolarent, arcu feriebantur. Porro Apollo super cætera cognomina dictus est & Lucius, sive à luce quam aperit, sive à lupis interfectis. Auctores Zenodotus & Suidas, admonentes penultimam esse circumflectendam. Nam λύκειον prima acuta, gymnasium est Athenis, quod quidam à Pisistrato, quidam à Pericle constructum putant. Atque hinc ortum proverbium, confine illi, ut, *Canis è Nilo.*

XCIX. *Lupi decas.*

Λύκου δεκάς. i. e. *Lupi decas.* Dictum apparet in eos, ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret. Aut in eos, qui largitionibus essent corrupti, alios ve corrumperent. Nam Athenis in foro, ubi causæ agebantur, Lycus quidam genius scalptus stabat, lupina specie. Apud hanc statuam Sycophantæ pecunia corrupti versari consueverunt, velut apud Deum quempiam sui quæstus præsidem, eique in dies singulos triobolus secabatur. Auctore Zenodoto, quanquam attigit & Hesychius. Suidas addit Sycophantas fuisse decem numero, veluti decem viros referentes. Meminit hujus Aristophanes in Vespis:

Θ' ἠπίστω εἰ, πῶς ἐκκομίσαις τὸ τοῦ Λύκου.

i. e. *Si qua simulacrum efferre posses Lyci.*

Erat hoc quæstus genus apud veteres invisissimum, eorum, qui in jus vocabant, ut ex damnato dicta mulcta portionem aliquam præmii loco ferrent. Unde & sectores dicti sunt & quadruplatores.

C. *Verba importat Hermodorus.*

Λόγοις δὲ Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται.

i. e. *Sunt Hermodori verba mercimonium.*

In eum dicebatur, qui præter verba nihil adferret. Quemadmodum Laches in Hecyra Terentiana Pamphilum filium rogat, num unam duntaxat sententiam secum è Lemno reportasset. Aut in eos, qui verba vendunt pecunia, quod in Poetas advocatos, fumi venditores, atque in id genus homines recte dici poterit. Natum ajunt ab Hermodoro quodam Platonis auditore, qui commentarios ab illo conscriptos, in Siciliam deportare consueverit, atque inibi venditare. Unde Siculi, ut sunt dicaces, rem in proverbium verterunt, dicentes, *Hermodorum pro mercibus importare verba.* Cæterum Sophistæ & Philosophi lucubrationes suas, λόγους appellant. Allusit haud dubie huc M. Tullius lib. Epistol. ad Atticum 13. *Dic mihi, placetne tibi primum edere injussu meo? Hoc ne* Hermodorus *quidem faciebat is, qui Platonis libros solitus est divulgare, ex quo* λόγοισιν Ἑρμόδωρος. Porro licet Cicero mutilum adduxerit proverbium, tamen si addas ἐμπορεύεται, constabit Græcus senarius. Hinc & λογέμπορος dictus, qui præter verba nihil adfert.

CHILIADIS SECUNDAE

CENTURIA VII.

I. *Pomarius Hercules.*

Μήλιος Ἡρακλῆς. i. e. *Pomarius Hercules.* Per contemptum dicebatur in eum, qui nomen quidem magnificum gereret, cæterum opibus nullis, nullaque potentia pollens. Ab eventu natum. Narrat Suidas, cum rustici quidam Herculi bovem essent immolaturi,

laturi, isque rupto fune profugisset, nec esset quod sacrificaretur, malum arreptum suppositis quatuor ramis crurum vice, deinde additis alteris duobus ceu cornuum loco, bovem utcunque sunt imitati, idque ridiculum simulachrum pro victima sacrificaverunt Herculi. Julius Pollux libro De Vocabulis Rerum primo, fabulam aliquanto secus narrat, nempe ad hunc modum: *Solenne est*, inquit, *apud Bœotos, Herculi malis rem divinam facere. Cumque jam adesset Dei festum, & immolandæ victimæ tempus urgeret, porro hostia erat aries, quum ea serius adduceretur, propterea quod Asopus fluvius ita subito crevisset, ut transiri non posset, pueri, qui juxta aram ludebant, sacrificii ritum nihilominus peregerunt. Pulchro cuipiam malo quatuor stipulas vice pedum addiderunt, rursum alias duas cornuum loco, imaginantes sese ad eum modum arietem immolare. Creditum est Herculem hac victima magnopere delectatum, proinde mansisse apud Thebanos hunc morem, ut malis sacrificaretur Herculi.* Cognomen hinc additum Deo, ut Ἡρακλῆς μήλων, i. e. *Hercules malorum* vocaretur.

II. *Verecundia inutilis viro egenti.*

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Ita legitur apud Homerum Odysseæ Ρ. Citatur à Platone in Lachete. Ac mox:

Αἰδῶ δ᾽ οὐκ ἀγαθὴν φὴς ἔμμεναι ἀνδρὶ προΐκτῃ.

Apud Hesiodum item:

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ κομίζει.

i. e. *Verum homini pudor haudquaquam conducit egeno.*

Is versus in proverbium abiit. Admonet autem abjiciendum pudorem, quoties urget necessitas. Est enim verecundia cum ad multa vehementer inutilis, tum maxime quum res postulat, ut omnia nobis sint facienda: velut inutilis pudor est, qui deterret à discendo, quod turpe est nescire. Et, ut ait Flaccus:

——— *Incurata malus pudor ulcera celat.*

Idem alibi, *Pudor*, inquit, *te malus urget.* Eodem allusit Euripides in Iphigenia in Aulide:

Ὅμως δ᾽ ὅσον γε δυνατὸν, αἰδεῖσθαι χρέων.

i. e. *Verumtamen pudere oportet eatenus,*
Quo ad licet. ——— ——— ———

Homerus Iliados Ω. scribit verecundiam seu reverentiam plurimum prodesse, & eandem officere plurimum:

——— ——— ——— Οὐδέ οἱ αἰδὼς
Γίγνεται ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ᾽ ὀνίνησιν.

i. e. *Nec pudor est illi, qui vel lædit vehementer;*
Vel multum prodest homini. ———

Et videre est nonnullos hoc inutili pudore præditos, qui corporis incommoda celare malunt, quam amicorum ope tolli: quo ingenio fuisse legitur Apelles, cui & morbum & inopiam dissimulanti candidus amicus furtim sub cervicale pondus auri submisit. Sed eorum multo maxima turba est, qui animi morbos & egestatem inutili pudore dissimulant Atqui his fere accidit, ut post malo in apertum erumpente, tum miserius, tum frustra erubescant.

III. *Ventrem mihi objicis.*

Commemorantur & hi versus in Græcanicorum adagiorum collectaneis:

Γαστέρα μοι προφέρεις κάλλιστον ὄνειδος ἁπάντων,
Ἡ πλήρης μὲν ἐλαφροτέρα, κενεὴ δὲ βαρεῖα.

i. e. *Ventrem mi objectas, quo probrum haud pulchrius ullum.*
Plenus is est levior, gravis idem ubi pendet inanis.

Equidem ubi proverbium sit, non video, nisi in hoc: Κάλλιστον ὄνειδος, quod apud Græcos proverbii vice videtur usurpatum. Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Καλόν γέ μοι τ᾽ ὄνειδος ἐξωνείδισας.

i. e. *Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.*

Aut in ea parte velut ænigmatica, *levis cum plenus est, gravis quum inanis.* Nam reliqua vascula quo pleniora sunt, hoc sunt graviora, quo magis inania, hoc leviora: contra venter, quo distentior cibo, hoc levior est, propter auctos excitatosque pastu spiritus.

IV. *Turpe silere.*

Αἰσχρὸν σιωπᾶν. i. e. *Turpe silere.* Hoc licebit uti, quoties quis alterius exemplo exstimulatur ad studium, aut negocium aliquod suscipiendum. Aut natum, aut certe usurpatum ab Aristotele, qui quum Isocrates Rhetoricen doceret, æmulatione commotus, cœpit & ipse pomeridianis illis suis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud: Αἰσχρὸν σιωπᾶν λαλοῦντος Ἰσοκράτους. [1] i. e. *Turpe silere loquente Isocrate.* M. Tullius in opere De Oratore ostendit è Tragœdia quapiam mutuasse Aristotelem, paucis immutatis. Scribit enim hunc in modum: *Aristoteles quum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, quod ipse suas disputationes a causis forensibus & civilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulisset, mutavit repente totam prope formam disciplinæ suæ, versumque quendam de Philocteta paulo secus dixit. Ille enim* turpe *sibi ait esse* tacere *cum barbaris, hic autem quum Isocratem pateretur dicere.* Ad Atticum libro sexto: *Ego, nisi Bibulus, qui dum unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit quam domo sua, admiraretur de triumpho, æquo animo essem. Nunc vero αἰσχρὸν σιωπᾶν.* Hoc nunc quidam abutuntur, nihil existimantes turpius quam silere, ne apud homines illiteratos parum eruditi, parumque diserti videantur. Unde apud Lucianum præceptum illud Ἀπαιδεύτου Ῥήτορος: Μηδέποτε σιωπᾶν. i. e. *Ne unquam sile.* Propterea quod apud imperitos is demum infans & imperitus habeatur, qui non perpetuo garriat.

V. *Munerum animus optimus.*

——— ——— Ξείνων δέ τε θυμὸς ἄριστος.

i. e. *Verum in muneribus res præstantissima mens est.*

Græcis hemistichium Heroicum proverbiale, quo significatur, in amicorum muneribus non esse spectandum rei missæ precium, sed mittentis potius animum, ut Xerxes ille aquam manibus haustam, à rustico libenter accepit. Et Christus viduæ nummulos omnibus divitum muneribus prætulit. Et quidam monet exiguum munus à tenui missum amico, perinde ut maximum boni consulere. Plinius in præfatione diversa extulit metaphora: *Verum & Diis lacte rustici, multæque gentes supplicant: & mola tantum salsa litant, qui non habent thura.* Quin tritissimum hodie est, ut qui munus aliquod offerant, *animum* jubeant spectari, non rem. Refertur adagium à Phurnuto in opere De Natura Deorum.

VI. *Nescit capitis & inguinis discrimen.*

Qui eo impudentiæ vel cæcitatis potius devenerunt, ut nullum prorsus faciant discrimen inter honestum ac turpe, hi *nescire* dicuntur, *quid intersit inter caput & inguen.* Inter honesta corporis membra caput primum obtinet locum, ac proinde recte nudatur: quæ vero sub ventre sunt, ut inhonesta teguntur. Juvenalis de muliere temulenta:

——— ——— *Quid enim Venus ebria curat?*
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Proverbiali figura dictum videtur.

VII. *Multitudo imperatorum Cariam perdidit.*

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν.

i. e. *Multi duces deperdidere Cariam.*

Admonet senarius, nihil esse perniciosius licentia multitudinis, dum nulli paretur, sed pro sua quisque libidine rem gerit. Hanc Græci vocant ἀναρχίαν, malum pene Tyrannide pejus, qua nihil potest esse pejus. Par autem malum est πολυαρχία cum eo, quod dicitur ἀναρχία. Idem docet Homericum illud Iliados libro secundo, quod ipsum in proverbium abiit:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω.

i. e. *Multos imperitare malum est, Rex unicus esto.*

Nam his verbis Ulysses milites tumultuantes, in quibus erat & Thersites, compescit. Eum Homeri versiculum usurpavit Dion, quum videret Heraclidem moliri factionem. Auctor Æmilius Probus. Natum adagium à Caribus quondam florentissimis, postea per civiles seditiones eo redactis, ut etiam in vilitatis proverbium abierint, quemadmodum alio docuimus loco.

VIII. *Mus albus.*

Μῦς λευκός. i. e. *Mus albus*, apud Suidam: μῦς κακός. i. e. *mus malus*, apud Diogenianum. In hominem

1 Versus est senarius, Αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ᾽ ἐᾶν λέγειν.

lascivum & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi. Ælianus miram esse murum salacitatem auctorum testimoniis docet, lib. 12. cap. 10. Atque inter multa illud addit, Epicratem in fabula quapiam quum mulierem significare vellet prodigiosæ libidinis, μυωνίαν appellasse, citatque proverbium, μῦς λευκός, ex Philemonis comœdia. Unde receptum videtur, ut inter amatoria blandimenta, quemadmodum passerculi, columbulæ, & id genus aliorum, itidem & *muris* cognomentum usurpetur. Martialis:

Nam cum me murem, *cum me tua lumina dicas.*

IX. *Facies tua computat annos.*

Proverbiali nimirum schemate dictum à Juvenale in vetulam, jam ἔξωρον quidem, & ad Veneris lusus prorsum intempestivam, sed quæ verborum nequitiis puellam etiamdum ageret:

——— ——— *Facies tua computat annos.*

Hoc est, frontis rugæ numerum annorum tuorum præferunt, quanquam libido nondum in te consenuit. Congruit huc Apologus de Crocodilo, cui jactanti majorum suorum claritatem, & primas in certaminibus partes, vulpes ad hunc modum respondit: Ἀλλὰ κἂν μὴ σὺ λέγῃς αὐτὸ, ἀπὸ δέρματός γε φαίνῃ, ὡς ἐκ παλαιῶν ἐτῶν εἶ γεγυμνασμένος. i. e. *Quin & si tu non dixeris, tamen ipsa pelle præ te fers, quod multos jam annos in certaminibus sis versatus.* Habet enim hoc animal cutem, ceu laminis quibusdam durissimis adversus omnes ictus armatam. Martialis in quendam, qui affectabat etiamnum videri puer:

In te, inquit, *reclamat sed tua barba, vir es.*

X. *Phœnice rarior.*

Φοίνικος σπανιώτερος. i. e. *Phœnice rarior.* De rebus aut etiam hominibus inventu perquam raris. Natum adagium à fabula Phœnicis avis, de qua scribit Plinius lib. 10. cap. 2. *Et ante omnes nobilem Arabia Phœnicem, haud scio an fabulose, unum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, caruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputque plumeo apice honestante.* Commemorantur hoc loco & alia quædam de Phœnice prodigiosa, quæ quoniam ad proverbii sententiam nihil attinent, cui libebit inibi legenda relinquo. Ovidius in Transformationum lib. 15. sub persona Pythagoræ:

Una est, quæ reparet seque ipsa reseminet ales.
Assyrii Phœnica *vocant, nec fruge, nec herbis,*
Sed thuris, lachrymis, & succo vivit amomi.
Hæc ubicunque suæ complevit secula vitæ,
Ilicis in ramis tremulæque cacumine palmæ,
Unguibus & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul & casias & nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
Se superimponit, finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas vires onerique ferendo est,
Ponderibus nidi, ramos levat arboris altæ,
Fertque pius, cunasque suas, patriumque sepulcrum.
Perque leves auras Hyperionis æde potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Exstat de Phœnice carmen & [1] Firmiani Lactantii non inconcinnum, per Musas, neque fastidiendum.

XI. *Non es laudandus, ne in cœna quidem.*

Οὐκ ἐπαινεθείης, οὐδ' ἐν περιδείπνῳ. i. e. *Non queas laudari, ne in parentalibus quidem.* In hominem dicebatur vehementer illaudatum. Antiquis mos erat, præsertim Atticis in cœnis funeralibus, quas Græci περίδειπνα vocant, encomiis, epicediis & epitaphiis laudare vita defunctum, etiam si parum meruisset in vita. Siquidem, ut inquit Ovidius:

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Unde fit, ut vivos nonnunquam merita laude fraudemus, mortuis etiam immeritam tribuimus. Festus Pompejus docet, antiquitus solere conduci mulieres, quæ in funere non sine laudibus lamentarentur vita defunctum, aliisque lamentandi modum præirent, unde & *Præficæ* dictæ sunt, quasi præfectæ, citatque Nævii testimonium: *Hæc quidem me hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat.* Fortassis hinc dictum est, quod antiquitus mos fuisse videtur, ut in compotationibus aliquorum, etiam viventium, laudes dicerentur. Quemadmodum apud Platonem Alcibiades Socratis encomium refert, & apud Plutarchum, Alexandrum Magnum laudat Callisthenes. Ejusmodi vero laudes non admodum speciosæ videbantur, ut inter pocula decantatæ. Nec absurdum arbitror, si quis ad priscorum consuetudinem referat parœmiam, qua fieri solet, ut in conviviis citharœdus, aut Deorum, aut insignium virorum facta cantaret. Velut apud Homerum in omnibus ferme conviviis. Apud Virgilium item:

——— *Cithara crinitus Iopas*
Personat aurata. ——— ———

Tametsi hæ quoque laudes plerumque ad auditorum gratiam fingebantur. Adagium refertur à Diogeniano.

XII. *Pedibus in sententiam discedere.*

Quid sit *pedibus in sententiam discedere*, & quid *pedaria sententia*, satis explicuit Aulus Gellius lib. 3. cap. 18. Id si transferatur ad quamlibet alienæ sententiæ comprobationem, proverbii formam accipiet. Veluti si quis dicat: *Non est viri prudentis, quicquid uxori libuerit, protinus In illius sententiam pedibus discedere.* Aut, *par est, ut affectus* In rationis sententiam pedibus discedat, *non contra. Ego vero in tuam sententiam manibus pedibusque, ac toto corpore discedo.* Translatum est à veteri consuetudine, quæ servari consuevit, quoties ingens erat turba suffragia ferentium. Livius decadis primæ, libro septimo: *Ubi sententiam meam vobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti transibitis. Quæ pars major erit, eo stabitur consilio.* Et aliquanto post: *Quibus hæc salutaria videntur, agitedum in dextram partem pedibus transite. Omnes transierunt, vadentemque per intermissa custodiis loca Decium sequuti sunt.* M. Tullius Philippica II. *Dixit tamen si quis eorum, qui post se rogati essent, graviorem sententiam dixisset, in eam se iturum.* Idem in Epistola ad Lentulum. *Perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros, quam aperte Volcatio assentirentur.* Ibidem: *Frequentes ierunt in alia omnia.* Idem Planco: *Frequens eum Senatus reliquit, & in alia omnia discessit.* Hæc ratio ferendorum suffragiorum *discessio* dicebatur. Plinius nepos Epistol. lib. 2. Adriano: *Sed quum fieret discessio, qui sellis curulibus adstiterant in Cornuti sententiam ire cœperunt. Tum illi, qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diversum transierunt.* Qui sententias interrumpebat, *intercedere* dicebatur. T. Livius lib. ab Urbe Condita 9. *Quum omnes laudibus modo prosequentes virum in sententiam ejus pedibus irent, tentata paulisper intercessio est.* Idem ab Urbe Condita 5. *In quam sententiam quum pedibus iretur, cæteri Tribuni militum nihil contradicere.* Plinius major lib. 2. cap. 7. non nihil novavit sermonis formam, *Sedere*, inquiens, *cœpit sententia hæc, pariterque & eruditum vulgus & rude in eam cursu vadit.* Vehementer ac præcipitanter assentiri dixit *cursu vadere* in sententiam, & *sedere* dixit pro placere, Nam Flavius Vopiscus in vita Aureliani Imperatoris indicat & manuum porrectione sententiam alienam comprobari solere. Sic enim scribit: *Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatusconsultum.* Tale quiddam sensit & Sallustius in Bello Catilinario, quum ait, Silanum postea permotum C. Cæsaris oratione, *pedibus in sententiam Tiberii Neronis iturum se dixisse, cæteros verbo, alios varie Cæsari assensisse.* Quintilianus dixit, *Manibus pedibusque in sententiam discedere.* Porro qui vultu quoque ac gestu significant se assentiri, *toto corpore in sententiam discedere* dicuntur. Suffragiorum genus, quod porrectis manibus peragitur, Græci vocant χειροτονεῖν & χειροτονία quam vocem usurpant & Sacræ literæ. Ut

2. Co-

[1] Creditur potius esse *Fortunati Venantiani.* Adi eos, qui scriptorum Ecclesiasticorum Catalogos contexuerunt.

2. Corinth. 8. χειροτονηθεὶς. Quin etiam *subscribere sententiæ*, *subscribere judicio*, *subscribere voluntati*, *suffragari*, *refragari*, atque id genus aliæ metaphoræ, quoties longule trahuntur ab oratione simplici, in proverbii speciem paulatim abeunt.

XIII. *Sustine & abstine.*

Epictetus Cynicæ sectæ Philosophus universa Philosophorum dogmata, quæ ad humanæ vitæ pertineant felicitatem, quæque tot voluminibus vix explicant cæteri, duobus verbis absolute complexus est, quæ jam olim proverbii vice celebrantur à doctis, digna profecto, quæ omnibus parietibus, omnibus columnis inscribantur, omnibus anulis insculpantur. Ea sunt hujusmodi: Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. i. e. *Sustine & abstine.* Quorum altero monemur, ut adversa fortiter toleremus: altero, ut ab illicitis temperemus voluptatibus. Referuntur in Noctibus Gellianis lib. 17. cap. 19. Apud Athenæum refertur hoc carmen, tacito auctoris nomine:

Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιτ' ἂν ὁ φέρων τἀγαθά,
Ἀγαθὸς ἂν εἴη καὶ ὁ φέρων καλῶς κακά.

i. e. *Bona quisquis adfert, vir bonus vocabitur,*
Bonus erit & ille, qui mala pertulerit bene.

XIV. *Naturam expellas furca, tamen usque recurrit.*

Cum videam à Græcis quædam velut obtorto, quod ajunt, collo in proverbiorum acervum trahi, cur ego verear ejusmodi recensere, quæ præter adagii figuram, ita venuste dicta sunt, ut venustius dici non possint? Quod genus est illud Horatii in Epistolis:

Naturam expellas furca, tamen usque recurret.

Sensus est, haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atque insevit. Quod si quando vi fit, ut vel metu, vel pudore, vel alia quavis causa personam alienam sumamus, facile per occasionem redimus ad mores naturales. Veluti qui metuunt peccare, non virtutis amore, sed formidine fustis, ii simulatque tollitur fustis, recurrunt ad mores pristinos. Et Terentius, *Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.* Ducta est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur alio quam natura posuerat: qua sublata rursum vergunt eodem quo prius. Pindarus in Olympiis hymno II. eandem sententiam aliter extulit: Τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. i. e. *Nam ingenium nativamque indolem, nec astuta vulpes, neque prævalidi leones mutare quiverint.* Quantumvis enim cicures leonem, semper redit ad genuinam feritatem, neque vulpes unquam obliviscitur fraudulentiæ nativæ, quantumvis mansuefacta. Idem in eodem opere hymno 13. Ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος. i. e. *Difficile est occultare nativos mores.* Item Horatius alibi:

——— ——— ——— *Tolle periclum,*
Jam vaga prosiliet frenis natura remotis.

XV. *Navis annosa haud quaquam navigabit per mare.*

Ναῦς παλαιὰ πόντον οὐχὶ πλεύσει. i. e. *Navis antiqua non navigabit per mare.* Congruit in eos, qui jam ob ætatis imbecillitatem ad res arduas obeundas, sustinendaque pericula parum sunt idonei, ac primum ipsi pereunt oppressi negociorum magnitudine, & in discrimen adducuntur, quorum res agitur. Nota est allegoria. Refertur adagium à Diogeniano.

XVI. *Ni pater esses.*

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα. i. e. *Ni pater esses.* Hoc vulgo dici consuevit, quoties honoris aut metus causa convicium reticebant, & conjiciendum relinquebant. Plene sic effertur:

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ', εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν.

i. e. *Ni esses pater, te sapere dicerem haud bene.*

Est autem versus hic in Antigone Sophoclis. Sunt enim Hæmonis verba Creontem patrem objurgantis, quod sponsam filii pararet occidere. Itaque senis, aut potentis, aut alioqui venerandi sententiam nobis haudquaquam probari significabimus, cui tamen honoris causa nolimus refragari, veluti si quis opinionem Aristotelicam apud Peripateticos tecte damnare vellet, loquetur ad hunc modum: *Hæc habet sententia gravissimum auctorem. Fortassis enim fas non est ab Aristotele dissentire. Alioqui:* Εἰ πατὴρ ἦν, h. e. *Nisi auctoritati deferrem, habeo quo refellam.* Quod si mutilum efferas, plusculum etiam habebit gratiæ. Refertur à Diogeniano.

XVII. *Magnum os anni.*

Μέγα στόμα τοῦ ἐνιαυτοῦ. i. e. *Magum os anni.* Dicebatur quoties uberior rerum proventus, aut vilior annona animos & loquendi libertatem adderet, alioqui timidioribus. Solent enim rustici magnificentius loqui, largiusque polliceri, spe proventus uberioris. Refertur à Suida. Non admodum dissidet ab illo, *Fœnum habet in cornu.* Item illo, *Argenti fontes loquuntur.*

XVIII. *Megaricæ Sphinges.*

Μεγαρικαὶ Σφίγγες. i. e. *Megaricæ Sphinges.* Ita scorta quædam vulgus olim appellabat, sive quod vulgo molles sphinctæ παρὰ τὸ σφίγγω dicuntur apud Græcos, sive quod apud Megarenses nutrix *Sphinx* appelletur, sive quod Megarensium mores improbi fictique, & populari convicio quondam notati fuerint. Unde Aristophanes in Vespis, risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat:

Μὴ δ' αὖ γέλωτα Μεγαρόθεν κεκλεμμένον.

i. e. *Sed ne Megaricos rursus infractos jocos.*

Suidas refert & hunc versiculum, sed tacito, ut solet, auctoris nomine:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν Μεγαρική τις μηχανή.

i. e. *Nobis adest Megarica quædam machina.*

Risum seu jocum Megaricum, intelligit mollitiem Megarensium. Refertur in collectaneis Diogeniani.

XIX. *Mellis medulla.*

Μέλιτος μυελός. i. e. *Mellis medulla.* De re majorem in modum suavi dicebatur. Unde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum, *Suadæ medullam* appellat, ob singularem suaviloquentiam. Nam quod optimum est, id natura videtur intime recondidisse. Unde & illa passim obvia: *in medullis*, &, *medullitus amare*, non dissident à simulacro proverbiali. Hujus est formæ: Τῆς Ἑλλάδος Ἑλλάς.

XX. *Meliores nancisci aves.*

Ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν. i. e. *Meliores nancisci aves* dicuntur, quibus post res adversas succedunt prosperiora. Nam ut apud Latinos avis & ales interdum non animal, sed omen ipsum & augurium significat, itidem apud Græcos, οἰωνὸς & ὄρνις, quum στρουθὸς non eodem accipiatur modo, quemadmodum indicat Eustathius in primum Odysseæ librum. Horatius in Odis:

Mala ducis avi domum.

Idem alibi:

Mæonii carminis alite.

Homerus Iliados Ω.

——— ——— ——— Μηδέ μοι αὐτὴ
Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. ———

i. e. *Hisce mihi ne tu fueris mala in ædibus ales.*

Rursum ejusdem operis M.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

i. e. *Optimum id augurium est, patriam virtute tueri.*

Laboravit autem hac superstitione antiquitas, ut in magnis rebus aggrediundis avium occursus observaret: neque defuerunt, qui eam velut artem profiterentur. Atque hinc apud Romanos Augurum collegium. Jam pene explosa est apud Christianos hujus professionis superstitio, sed ita ut in ejus locum successerit malum prope pestilentius, atque adeo conduplicatum, nempe horum, qui ex astris futura pronunciant. Et aliorum, qui Numinis afflatum mentientes, apud credulam & indoctam plebeculam Prophetæ volunt haberi. Atqui mirum est utrosque invenire, quibus imponant. Imponunt enim non vulgo tantum, verum etiam ipsis Regibus & orbis moderatoribus.

XXI. *Aliud genus remi.*

Ἄλλο γένος κώπης. i. e. *Aliud genus remi.* Dicebatur olim, ubi quispiam res novas & antea non visas induceret.

A ceret. Aut ubi quis versis moribus pristinis, novum & inusitatum vitæ genus institueret. Hinc ortum ajunt, quod Hercules cum ad boves [1] Erythræas navigaret, leonis exuvio carbasi vice, clava mali loco, pro rudentibus pharetræ loris, pro remo arcu, denique pro navigio lebete sit usus. Quod inusitatum profecto navigandi genus cum vidissent accolæ, acclamabant, Ἄλλο γένος κώπης. Refertur in Plutarchi collectaneis.

XXII. *Clamosior lauro ardente.*

Μείζονα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης. i. e. *Magis vociferatur quam laurus viridis incensa.* Propterea quod Laurus adhuc virens in ignem conjecta, maximos crepitus edit. Unde & in maleficiis amatoriis incendi consuevit, tanquam amantium querimonias repræsentans:

B *Daphnis me malus urit, ego hanc in Daphnide laurum.*

Refertur à Diogeniano.

XXIII. *Nunc leguminum messis.*

Νῦν ὀσπρίων ἀμητός. i. e. *Nunc leguminum messis.* i. e. Nunc tempestivum, hoc aut aliud agere. Veluti si quis admoneat juvenem nunc adesse tempus, parandæ gloriæ, parandæ eruditioni, parandis opibus idoneum, dicat: Νῦν ὀσπρίων ἀμητός. Sumtum à rusticis, qui tum maxime vigilant, nec sinunt illud tempus per ocium perire. Recensetur à Diogeniano & Suida.

XXIV. *Nunc Dii beati.*

C Νῦν θεοὶ μάκαρες. i. e. *Nunc Dii beati.* Vox erat velut adgaudentis & adgratulantis quoties nocentibus supplicium meritis dignum contigisset, perinde quasi Diis & jucundum & honestum sit, ut scelerati dent pœnas. Contra probrosum, si viris improbis res secundæ sint, videlicet juxta sententiam illam proverbialem:

Θεῷ δ' ὄνειδος τοὺς κακοὺς εὐδαιμονεῖν.

i. e. *Probrum est Deo, si res malis sint prosperæ.*

Siquidem hinc alii collegerunt nullos omnino Deos esse.

XXV. *Ordinem deserere.*

Λιπεῖν τὴν τάξιν. i. e. *Ordinem deserere* dicitur, qui deest officio suo in re quapiam peragenda. Ducta allegoria ab iis, qui stant in acie. Nam pœna capitalis erat, qui locum ab Imperatore datum deseruisset. Unde &

D *desertoris* vocabulum apud militares homines ignominiosissimum. Plato lib. De Legibus jubet: Τὸν καταλιπόντα τὴν φρουρὰν, i. e. *Qui excubias deseruisset*, in foro propalam describi, infamiæ notæque causa, tanquam is, quod in ipso erat, rempublicam omnem prodiderit loco relicto. Aristophanes in Vespis:

Φυλακὴν καταλύειν νυκτερινὴν διδάσκομαι.

i. e. *Deserere nocturnam doceor custodiam.*

Lucianus in libello De Mercede Servientibus: Χρὴ δὲ ἀεὶ σὺν αὐτῷ ὁρᾶσθαι, καὶ μηδέ ποτε ἀπολείπεσθαι, ἀλλ' ἕωθεν ἐξαναστάντα παρέχειν σεαυτὸν ὀφθησόμενον ἐν τῇ θεραπείᾳ, καὶ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν. i. e. *Necessum est itaque, ut assidue apud illum conspiciaris, neque desis unquam, quin diluculo surgas, teque in famulitio conspiciendum exhibeas, ne-*

E *que deseras ordinem.* Simpliciter usus est Isocrates in Oratione De Pace: Ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λιπόντων καὶ ἀσπίδας ἀποβαλόντων. i. e. *Magis infames fiunt iis, qui* ordinem deserunt, *& clypeos abjiciunt.* M. Tullius in Epistolis ad Atticum, *de præsidio decedere* dixit. In Finibus Bonorum, *deserere præsidium.* In Catone, *de statione decedere*, nimirum varie reddens, quod Græci dicunt, λιπεῖν τὴν τάξιν. Apud Athenæum lib. 1. Eubulus comicus refert hunc versiculum ex Archilocho:

Ἀσύμβολος δειπνῶν γὰρ ὅστις ὑστερεῖ,
Τοῦτον ταχέως νόμιζε καὶ τάξιν λιπεῖν.

i. e. *Cessando cœnæ quisquis immuni deest,*
Hic idem in acie facile deseret locum.

F Æschines in Apologia objicit Demostheni: Ὡς ἐνεγκάφη λειποταξίου. i. e. *Quod illi dies esset dictus ob desertum ordinem*, quem ῥίψασπιδα probro dictum alias commemoravimus. At ille eum, qui diem ipsi dixerat, ad extremum adegit diem, occiso eo Aristarchi præsidio, quemadmodum ibidem criminatur Æschines. Postremo Latinis *in sua classe manere* dicuntur, qui non de-

[1] Lege *Erytheanas*, nam insula dicebatur Ἐρύθεια. in qua Geryon habitabat. Vide *Hesiodum* Theog. ϟ. 289. & quæ ad eum notavimus. Adi & *Diogenianum* Cent. 11. 57.

serunt vitæ institutum, & *classem suam deserere*, qui mutant.

XXVI. *Ovium nullus usus.*

Προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. i. e. *Ovium nulla utilitas, si pastor absit.* Admonet adagium διαρχίαν rem esse omnium perniciosissimam. Nihil recte faciunt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi Principis auctoritate gubernetur. Apparet senarium fuisse. Nam paucis syllabis commutatis restituetur hoc pacto:

Προβάτων γὰρ οὐδὲν ὄφελος ἂν ποιμὴν ἀπῇ.

i. e. *Namque usus ovium nullus, ubi pastor deest.*

De hujus animantis stultitia, qua quam sibi sit inutile, ni pastoris cura succurrat, lege quæ alias ex Aristotele citavimus in proverbio, *Ovium mores.*

XXVII. *Periculum prora selis.*

Κίνδυνος ἡ ἐν πρώρᾳ σελίς. i. e. *Periculum sella proræ.* Quoties in re quapiam præcipuum periculum, caputque negocii esse significamus. Nam hostes expugnaturi navim, in proram primum assultum faciant. *Selis* autem sella est, quæ in proris esse consuevit, si Zenodoto credimus.

XXVIII. *Impete peritum artis.*

Βάλλ' εἰς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. i. e. *Jaculare in eum, qui novit artem.* Ubi quis convicium facit homini, qui norit & ipse retorquere convicium, aut qui carpit velut imperitum, qui non inferior sit in artis scientia. Sumta metaphora videtur ab iis, qui jaculo aut saxo petunt eum, qui calleat ictum vel declinare, vel in jaculantem retorquere.

XXIX. *Philippi gallus.*

Φιλίππου ἀλεκτρυών. i. e. [1] *Philippi gallus.* Hoc dictitari consuevit, ubi quis de levi quopiam facinore, perinde ut maximo sese jactaret. Nam *Alectryon* dux quidam erat Philippi Regis, quem Chares Atheniensis confecerit. Apparet autem Charetem hunc hujus facti, nimium crebro, nimisque insolenter apud populum Atheniensem verba facere solere, ut hinc vulgo sit usurpatum. Recensetur apud Zenodotum.

XXX. *Parit puella, etiam si male adsit viro.*

Τίκτει κόρη ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρῇ. i. e. *Parit puella, cum male etiam adfuerit viro.* Dici convenict, quoties res facile conficitur ex sententia, etiamsi negligenter & ignaviter gesta fuerat. Veluti puella propter ætatis felicitatem facile gerit uterum, etiamsi cum viro non admodum viro rem habuerit. Non item anus, imo bis virum requirit ætas affecta mulieris. Ea res nec Augustinum fugit Theologum. Nam quæstionem quod Abraham auctore Paulo, Saræ effœtus, tamen ex Cethura sustulisse prolem legitur, sic explicat, ut dicat illum Saræ anui effœtum fuisse, Cethuræ puellæ fuisse virum. Egregium ingenium etiam sub malo & indiligente præceptore bonas literas assequitur. Contra, si discipulus sit ὄνος λύρας, præceptor etiam optimus oleum perdit & operam.

XXXI. *Pasetis semiobolus.*

Τὸ Πάσητος ἡμιωβόλιον. i. e. *Pasetis semiobolus.* De re nova stupendaque, & præstigiis simillima. Veluti cum Orator efficit, ut eadem causa primum optima, mox pessima videatur, res eadem maxima, statimque minima appareat. Et cum Sophistæ demonstrant eundem & asinum esse & hominem. Aut ubi quis asseverat id factum, quod citra magiam aliquam fieri non potuerit, licebit ἐπιφωνεῖν, Πάσητος ἡμιωβόλιον. Nec intempestiviter dixeris, quum quidam ita dant munus aliquod, ut idem mox arte quadam ad se retrahant. Tradunt Pasetem quendam præstigiarum & magiæ peritia primum nomen meruisse. Is incantamentis quibusdam efficiebat, ut repente convivium omnibus instructum partibus adesse videretur: rursum ubi libuisset, omnia protinus evanescebant. Emebat autem frequenter, preciumque rei numerabat, verum mox nummus non apud venditorem, sed apud Pasetem reperiebatur. Hujusmodi ferme tradit Suidas.

[1] Proverbium hoc pluribus illustravit vir doctissimus P. *Leopardus* Emend. L. XI. c. 13.

XXXII

XXXII. *Parvus semper tuus pullus.*

A Μικρὸς ἀεὶ ὁ σὸς πῶλος. i. e. *Parvus semper tuus pullus*, ubi quis ob staturæ brevitatem diu puer videri cupit. Conveniet & in hos, qui tametsi natu grandiores, tamen verborum deliciis affectant videri juvenculi. Aut cum ob amorem cascus cascam puppam vocat, & ipse vicissim puppus audit, quod alias indicavimus. Aristophanis Interpres admonet apud Græcos, quod cuique vehementer charum esset, id *pullum* illius appellari solere. Blandimur autem verbis diminutivis, eoque in Equitibus quidam populo blandiens appellabat illum δημίδιον. i. e. *popellum*, eoque mox audit: ὡς ἐκ τῶν μικρῶν δῶνες αὐτῷ θωπευματίων γεγένησαι. i. e. *ut è pusillis blandiciolis benevolus illi factus es.* Parva vocat blanda, B atque is vicissim audit: ὦ σὺ δὲ αὐτὸν πολὺ μικροτέροις τούτων διδάσμασιν ἥλεις, quod ipse multo abjectius adulatus esset populo.

XXXIII. *Phaselitarum sacrificium.*

Φασηλιτῶν θῦμα. i. e. *Phaselitarum sacrificium*, tanquam vile, citraque sanguinem. Sordidum ac tenuem sumtum hoc adagio significabant. Tradunt enim apud Phaselitas Pamphyliæ gentem moris esse, ut pisciculi salsi Diis sacrificentur. Auctor Zenodotus. Eudemus item scribit, eos [1] Capro Deo salsamentis rem divinam facere, ejusque rei testem citat Callimachum. Finitimum est illi: *Sine fumo sacrum.*

XXXIV. *Pejus Babys tibia canit.*

C Κάκιον Βάβυς αὐλεῖ. i. e. *Pejus Babys cantat.* Hoc adagium jaci consuevit in eos, quorum exercitatio semper vergit in pejus. Quod genus sunt oratores quidam, qui quo diutius dicunt, hoc dicunt indoctius. Refertur autem ad hujusmodi fabulam. Ferunt Babym fratrem fuisse Marsyæ, qui non veritus est ipsum Apollinem ad canendi certamen evocare. A quo quum esset victus, ab eodem supinus de pinu suspensus, excoriatus est. Deinde cum Apollo pararet Babym quoque perdere, intercessit Pallas, admonens hunc usqueadeo infeliciter & indocte tibiis canere, ut omnino negligendus esse videretur, κάκιον, inquiens, Βάβυς αὐλεῖ. D i. e. *Deterius Babys tibiis canit.* Quibus verbis commotus Apollo Babyn adeo contempsit, ut eum ne supplicio quidem dignum existimaret, sed suæ potius inscitiæ judicaret relinquendum. Usurpabitur adagium & per comparationem, ut mentione facta de præceptore indocto, si quis de discipulo percunctanti, hoc pacto respondeat: Κάκιον Βάβυς αὐλεῖ. Neque vero repugnarim, si quis hoc loco κάκιον, accipiat pro *miserius*, ut sit sententia, *Babym infeliciorem esse*, dum indocte canens omnibus est ridiculus, quam si tolleretur è medio. Meminit hujus adagionis Athenæus lib. 14. ostendens dici solitum de iis, qui indies deterius canerent. Quanquam hic locus apud hunc auctorem depravatus est in vulgatis exemplaribus, ni fallor. Sic enim legi- E mus: Καὶ Κίων ἢ Βάβυς αὐλεῖ. i. e. *Et Cion aut Babys canit.* Erroris ansam præbuit, quod paulo ante commemorans ineptos tibicines, quos Hipponax jambographus lacerasset, nominavit Cionem, Codulum & Babyn. In collectaneis, quæ noster excudit Aldus, reperio: ὁ Βάβυος χορός. i. e. *Babys chorum*, pro indocta parumque modulata cantione, & fabulam adscriptam hujusmodi. Mæandro fluvio duo fuere filii, quorum Babys solitus est unica tibia canere, Marsyas duabus Phrygio more. Cum autem suum uterque chorum haberet, & Babys inscite tractaret tibiam, frater eo insolentiæ sublatus est; ut Apollinem quoque præ se con- F temneret, à quo cum esset excoriatus, jamque Babyi similis pœna pararetur, Palladis interventu exemptus est supplicio. Verum equidem suspicor scripturam esse depravatam, ac legendum esse, ὁ Βάβυος χεῖρον, ut idem sit cum eo, quod modo retulimus [2].

XXXV. *Cercopum cœtus.*

Ἀγορὰ Κερκώπων. i. e. *Cœtus Cercopum*, de conciliabulo, conventuque versutorum & improborum hominum dicebatur. Narrant enim, Cercopes quosdam in Epheso fuisse, notæ fraudulentiæ viros, qui suis dolis conati sint ipsi Jovi imponere. Hos admonuerat mater, ne in Melampygum inciderent, id quod evenit. Nam post ab Hercule vincti sunt jussu Omphales. Quidam ajunt, quosdam ob imposturas & malas artes, κέρκωπας, quasi caudatos, appellatos fuisse apud Ephesios atque Athenienses, ut idem sit sensus hujus adagionis, & illius, cujus alibi meminimis: λύκου δεκάς. Torquet hoc convicium Æschines in Demosthenem: ὅτι μὲν ὢν ἦν ποθ' ὁ κέρκωψ, ἢ τὸ καλούμενον παιπάλημα, ἢ τὸ παλίμβολον, ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐκ ᾔδειν πρότερον. Νυνὶ δ' ἐξηγητὴν τούτων λαβὼν τῆς πάσης κακοηθείας μεμάθηκα. i. e. *Aliquando fuisse cercopem, aut quod dicitur papalema, aut palimbolum ante hac nesciebam. Nunc vero nactus hunc omnis maliciæ expositorem, dedici.* Videntur & illa duo verba pæpalema, & palimbolum fuisse jactata vulgo. Hesychius indicat παιπάλημα dictum hominem ποικίλον ἐν κακίᾳ. i. e. *varium in malicia:* dictum apparet à πάλλω, quod est, *moveo*, & παι syllaba per conduplicationem adjecta est, cujus futurum παλῶ. & παιπαλᾶν est *circumspicere ac scrutari*, nihiloque non tentare. Rursum παιπάλη, subtilissima pars frumenti cribro excussi. Concussione fit utrumque, sortitio & frumenti purgatio. Unde πάλος sors & πάλη: farina. Proinde qui se vertunt in omnia, pæpalematis scommate notari videntur, simul allusum suspicor ad voces. Nam παῖς *puerum* sonat, & παλεύω *venor*, sive in retia duco. Idem exponit multis verbis quid sit παλίμβολον, nimirum hominem, qui sibi minime constat; sed facile in diversum revolvitur. Suspicor convicium sumtum ab instrumentis sic arte confectis, ut facile recurrant in diversum, atque hinc detortum in hominem lubricæ fidei.

XXXVI. *Cervinus vir.*

Ἐλάφειος ἀνήρ. i. e. *Cervinus vir*, olim dicebatur formidolosus & fugæ fidens magis, quam viribus. Cervus enim animal cursu pernicissimum, & in venatu pedibus sibi quærit salutem. Unde apud Homerum Iliados primo, Achilles, ut vir fortis, Agamemnoni, velut imbelli & ignavo convicium facit ad hunc modum:

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Objicit illi temulentiam, impudentiam in occupandis aliorum præmiis, & cor cervinum, quod ad congressum timidus esset. Aristoteles libro De Natura Animantium nono tradit, cervo nativam quandam inesse prudentiam, ut quod viribus tueri non potest, id efficiat ingenio: parere enim juxta semitas, quo videlicet tutior sit à belluis propter hominum frequentiam. Deinde postea quam peperit involucrum statim excedit, ne deprehendatur: præterea hinnulum ducens in stabula nonstrat, ac consuefacit, quo debeat refugere, si quod immineat periculum, id ait saxum esse abruptum.

XXXVII. *Cercopissare.*

Κερκωπίζειν. i. e. *Cercopissare* dicuntur, vel qui lasciviunt, aut qui adulantur. Metaphora ducta ab animantibus, quæ mota cauda adblandiuntur, ut Chrysippo placet, Suida teste: vel qui molesti sunt, obturbantque & obstrepunt: ut vox deflexa sit à Cercopibus illis Lydiis, quos Hercules, quod sibi cum Omphale cubanti petulantius obturbarent, amicæ jussu vinctos de clava suspendit, quemadmodum retulimus in adagio: *Ne in Melampygum incidas.*

XXXVIII. *Vale carum lumen.*

Χαῖρε φίλον φῶς. i. e. *Vale gratum lumen.* Hoc apparet vulgo dici solitum, quoties exstingueretur lucerna. Referunt autem ad fabulam, non admodum castam, sed docendi causa referendam tamen. Narrant enim anum quampiam, cum nuda libidinari pararet, exstinxisse lucernam, ne rugæ situsque corporis offenderet, & exstinguentem dixisse, χαῖρε φίλον φῶς. i. e. *Vale amicum lumen.* Quæ quidem verba suspicor hoc magis in vulgi jocum abiisse, quod iisdem utantur in Tragœdiis, exituri è vita, velut Polyxena in Hecuba Euripi-

1 Suidas habet Καλαβρῷ, quod legitur etiam in Vaticano Codice, ut observavit *And. Schottus* ad *Zenobii* Cent VI. 36.

2 Vide & Vaticanam Appendicem *And. Schotti* Cent. I. 18.

ripidis, Iphigenia in sui nominis fabula, Alcestis & Electra, aliæque complures. Tametsi Plutarchus Convivialium Quæstiuncularum, Decade septima, problemate quinto, indicat dictum à quodam, qui amicæ prodeunti in conspectum, quum ipse vino opinor cæcutiret, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς. Poterit ad varios usus accommodari parœmia. Sive cum nos significamus licentius agere velle. Nox autem tegit omne dedecus, & quoniam juxta Nasonem, pudore vacat, accommoda videtur inhonestis ac flagitiosis actionibus, quas eo Lucianus νυκτερινὰς appellat. Huc allusit Aristophanes in Concionatricibus, cum mulierem volentem dejicere alvum, ita loquentem facit:

Ἢ πανταχοῦ νυκτὸς ἐστὶν ἐν καλῷ.

i. e. *An vero ubique est hoc honestum noctibus.*

B Sive cum relinquimus amicum, aut rem interitus adamatam. Sive cum innuimus mulierem jam marcida forma, quæque non possit nisi per tenebras adamari, χαῖρε φίλον φῶς. Aut cum significabimus nobis perisse rem longe carissimam. Siquidem divus Ambrosius in Homiliis, quas conscripsit in Euangelium Lucæ, refert ad hujusmodi fabulam. Theotimo cuipiam, cum gravi morbo oculorum laboraret, medici interminati fuerat, ne cum uxore rem haberet, si faceret, prorsus cæcitatem imminere. Verum is libidinis impatiens, non potuit sibi temperare, quin uxorem amplecteretur. Itaque cum jam medio Veneris calore ferveret, & in mentem venisset medicorum interdictum, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς. i. e. *Vale amicum lumen.* Nimirum C intelligens se voluptatem eam perbrevem oculorum dispendio emisse. Similis est apud Martialem fabula de Phryge quodam lusco bibone, cui cum interdictum esset à medicis, ne biberet vinum, alioqui nihil visurum, protinus admotis poculis:

Valebis, oculo inquit exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

XXXIX. *Veniat hospes quisquis profuturus est.*

——— Ξεῖνος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει.

i. e. ——— *Veniat qui proderit hospes.*

D Theopompus, citante Zenodoto, scribit hoc adagium ex Philippo Regis apophthegmate profectum esse. Nam is ubi Thessalorum civitatem subvertisset, & hospites, quos inibi reperit, divendidisset, per jocum dicebat:

——— Ξεῖνος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει.

Videtur ex oraculo, aut poeta quopiam sumtum. Est enim hemistichium carminis heroici. Admonet adagium, eorum demum adventum esse gratum, qui commodi quippiam adferunt. Ovidius:

Ipse licet venias Musis comitatus, Homere,
Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.

XL. *Obolum reperit Parnœtes.*

E Ὀβολὸν εὗρε Παρνόπης. i. e. *Reperit obolum Parnœtes.* Accommodari poterit ad illos, qui novum aliquod excogitarunt præmium, quo illectent. Natum ajunt à Callistrato Atheniensium reipublicæ principe, cui cognomen additum Parnœtes. Is enim instituit, ut in judiciis & concionibus nummuli quidam distribuerentur. Quam rem Comicorum insectatio vertit in proverbium.

XLI. *Aperta musarum janua.*

Ἀνεωγμέναι μουσῶν θύραι. *Aperta musarum janua.* Hoc adagio conveniet uti, quoties aliquem facili, promtoque ingenio significamus, & in percipiendis optimis F disciplinis celerem, quasi musis faventibus, & haud gravatim suppeditantibus. E diverso, qui tardiores sunt, *clausis musarum januis* discere dici poterunt. Aut si quando dicemus, non oportere celare doctrinam musarum munus, sed candide, citraque invidiam impertire, tanquam lumen de lumine suppeditantes. Refertur à Zenodoto.

XLII. *Martis campus.*

Ἄρεος πεδίον. i. e. *Martis campus.* Suidas ex Alexandridis Pisandro citat. In eos torquebatur, qui militari confidentia præditi viderentur, quique rem vi, non

A judicio, gererent. Non doctis dictis, sed pugnis. Non ex jure manu consertum, sed improbis clamoribus. Et quibus jus est in armis, quos Hesiodus eleganter composita voce χειροδίκας vocat. Cæterum in quo quis valet, id Græci campum illius vocant.

XLIII. *Argenteis hastis pugnare.*

Ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι. i.e. *Argenteis hastis pugnare* dicuntur, qui cum negocium alio pacto confici nequit, muneribus & largitione perficiunt. Nihil autem tam arduum, quod pecunia non explicetur. Quemadmodum eleganter dictum est à M. Tullio actione in Verrem secunda, nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum quod non expugnari pecunia possit. Ortam ajunt parœmiam ab Oraculo quodam Apollinis Pythii, qui Philippo Regi consulenti, quo pacto posset victoria potiri? responderit ad hunc modum:

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις.

i. e. *Argenteis pugna telis, atque omnia vinces.*

Videlicet innuens, ut quosdam largitionibus ad proditionem sollicitaret, atque ita consecuturum, quæ velles.

XLIV. *Archytæ crepitaculum.*

Ἀρχύτου πλαταγή. i. e. *Archytæ crepitaculum.* In hominem vehementer garrulum & obstreperum jaciebatur. Archytas, crepitaculi genus æreum excogitavit, quod pueris lusitantibus daretur, ne quid interim ex vasis domesticis contingerent. Quemadmodum docet Aristoteles 8. libro Politicorum. Suidas indicat, Archytam fuisse Pythagoricum Empedoclis præceptorem. Quanquam hujus nominis referuntur aliquot, tamen consentaneum est hunc Tarentinum Philosophum ejus organi fuisse opificem, utpote qui fertur in mechanicis mire præcelluisse. Cujus & columba lignea celebratur, ita ratione mathematica librata uti volaret. Quanquam Diogenes Laertius in hujus vita testatur, hujus nominis & architectum fuisse quendam, qui librum quoque conscripserit de machina. Columbæ meminit & A. Gellius libro 10. cap. 12. ex auctoritate Phavorini tribuens inventum hoc Archytæ Philosopho. Sed utriuscunque fuit inventum, consentaneum est hujusmodi quoddam organum fuisse, quod suapte sponte sonaret. Unde non absurde torquebitur in eos, qui naturæ vitio, quovis loco, quavis de re, & apud quosvis, quidvis garriunt, quos Græci λάλους, ἀμετροεπεῖς, ἀκριτομύθους, & πολυμύθους appellant, Latini *garrulos, locutulejos, rabulas, blaterones* & *linguaces*: In quos Eupolis scite:

Λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

i. e. *Ad garriendum præcipuus & optimus,*
Verum ad loquendum nemo minus idoneus.

Nec inscite Epicharmus:

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.
Nihil valebat eloquendi viribus,
Verum silendi habebat impotentiam.

Habebatur simile quiddam & apud Romanos, *Citeriam* appellabant. Erat ea effigies quædam arguta & loquax, quæ ridiculi gratia in pompa vehi solita sit. Unde M. Cato in M. Cecilium: *Quid ergo dicerem amplius, quem ego denique credo in pompa vectitatum iri, ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum?* Ergo proverbii speciem habebunt orationes hujusmodi, *Citeria loquacior.* Et præ hoc mutam dicas Citeriam, & unus cum multis Citeriis certare possit.

XLV. *Aratro jacularis.*

Ἀρότρῳ ἀκοντίζειν. i. e. *Aratro jaculari* dicuntur, qui quippiam incircumspecte faciunt, haud prospicientes, quid sit in posterum eventurum, aut qui suo magno incommodo conantur alterum lædere. Quisquis enim jacto aratro petit alium, is, quo morem gerat iræ, semet re necessaria privat, cujus usum paulo post sit desideraturus. Recensentur à Diogeniano. Translatum videri potest à belli temporibus, quibus vomeres, marræ & sarcula, reliquaque agriculationis arma, in Martia diffinguntur arma. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας usurpat, veluti de re vehementer absurda:

Οὐδὲ

A Οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν ἀρότρῳ βουλόμενος, καὶ τῷ βοὶ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. i. e. *Neque enim is, qui vult aratro jaculari, & bove leporem venari, est infortunatus.*

XLVI. *Atticus moriens porrigit manum.*

Ἀττικὸς ὀρέγει τὴν χεῖρα καταθνήσκων. i. e. *Atticus porrigit manum, etiam cum moritur.* Huic adagio locum fecit Atheniensium in muneribus captandis, & aucupandis lucris insatiata cupiditas. Unde & apud Aristophanem frequens jocus in τοὺς δωροδοκοῦντας. Auctor Diogenianus.

XLVII. *Argi collis.*

Ἄργου λόφος. i. e. *Argi collis.* Ubi quis ingentibus malis esset implicitus. Potest accommodari, vel ad locum, vel ad negocium variis obnoxium calamitatibus. B Natum ajunt à colle quodam, cui cognomen Argi, frequentibus homicidiis ac latrociniis infami.

XLVIII. *Asinus esuriens fustem negligit.*

Ὄνος πεινῶν ῥοπάλου ἀμελεῖ. i. e. *Asinus esuriens fustem negligit.* In eos congruit, qui ventris compendiive gratia quamvis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles in libro Moralium tertio: Ἐπεὶ οὕτω γε καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες, τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς. i. e. *Nam isto pacto & asini, quum esuriunt, essent fortes, quod licet verberentur, non discedunt tamen a pabulo.* Negans fortem esse censendum, qui quovis pacto toleret incommoda. Alioquin asinos longe fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verberibus à pabulo dimoveri C queunt. Apparet ex Homero sumtum, qui sane quam eleganter describit asininam patientiam Iliados Λ.

Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
Νωθής, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγη,
Κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήιον. Οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν,
Σπουδῇ τ' ἐξήλασαν ἐπεί τ' ἐκορέσσατο φορβῆς.

i. e. *Ut cum per segetes ignavus transit asellus*
Invitis pueris, cui multus tergora circum
Jam crepuit fustis, neque segnius ille profundam
Ingreditur segetem. Pueri sed fustibus illum
Cadentes studio, tandem ac puerilibus arvo
D *Viribus ejiciunt, ubi pastu expleverit alvum.*

XLIX. *Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam.*

Ἢ κρίνον, ἢ κολοκύντην. i. e. *Aut florem, aut cucurbitam.* Id perinde valet, quasi dicas, aut mortem, aut vitam, aut lucrum, aut damnum, aut victoriam, aut contra. Græci cucurbitæ florem κρίνον appellant. Incertum autem utrum mox evanescat, an cucurbitam sit pariturus. Proinde per florem, mortem, aut frustratam spem significabant, per cucurbitam vitalem. Diphilus apud Zenodotum: Ἐν ἡμέραις ἑπτὰ σοι, αὐτὸς ἐπιδεῖν γέρον θέλω παρασχεῖν κολοκύντην ἢ κρίνον. i. e. *Ipse tibi senex intra septem dies exhibere volo cucurbitam, aut crinon*, i. e. posiium efficere, ut aut recte valeas, aut moriaris. E Huic non dissimile est illud, quod apud Homerum Odysseæ Δ. Dicit spectrum apparens Penelopæ dormienti:

Ζώει ὅγ' ἢ τέθνηκε, κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν.

i. e. *Is superest, aut interiit, nam vera loquendum est.* Et quod ad hujus imitationem Horatianus dixit Tiresias:

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

L. *Nuda Gratiæ.*

Αἱ χάριτες γυμναί. i. e. *Gratiæ nudæ.* Admonet adagium, ut candide ac benigniter impertiamus amicis. Aut ne quid inter amicos fictum, aut fucatum, verum nuda simpliciaque omnia. Nam Poetæ tres fingunt Charitas, id est, Gratias, humanitatis & benevolentiæ F præsides. Horatius in Odis:

Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Idem alibi:

——— ——— *Et Solutis*
Gratiæ zonis. ———

Sunt, qui parœmiam ad ingratos referant, quod ab iis Gratiæ veluti despolientur, dum semper auferunt beneficii quippiam, nihil rependunt. Itaque conveniet in illos, qui sua benignitate rediguntur ad inopiam, largientes amicis, quicquid nacti fuerint.

LI. *Crobyli jugum.*

Κρωβύλου ζεῦγος. i. e. *Crobyli jugum.* De societate duorum pari improbitate dici consuevit, ut de quibus est in Epigrammatis Martialis libro octavo:

Uxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene convenire vobis.

Ductum proverbium à Crobylo lenone quodam omnium scelestissimo. Is duo scorta domi alebat, quorum lenociniis quam plurimos adolescentes in perniciem alliciebat, nec his contentus, eosdem illectos furto compilabat. Unde *Crobyli jugum* dictum, vel quod digni viderentur, qui tanquam pares improbitate cum hoc copulari deberent, vel quod jugum, id est, par scortorum aleret domi.

LII. *Mylus omnia audiens.*

Μύλος πάντ' ἀκούων. i. e. *Mylus omnia auscultans.* Dici solitum, ubi quis se dissimularet audire, fingeretque surditatem, cum omnia tamen auribus curiosis captaret auscultaretque. Tractum videtur à mola, unde exploratores observare soleant, quæ fierent, nam μύλον *molam* sonat Græcis, aut Myli curiosi cujuspiam moribus. Zenodotus testis est, Cratinum hoc usum adagio in Cleobulinis. Hesychius indicat Mylon fuisse Poetam quempiam Comicum, præterea piscis esse nomen, *mullum* opinor sentiens. Ad hæc μύλλον Græcis significare, curvum, obliquum ac distortum. Scribit enim duplici λλ. De carcini Strobilis dictum est alias. Habent autem Principes quidam & hoc sycophantarum genus, qui se fingunt surdos ac mutos, quo magis audita referant.

LIII. *Nos decem Rhodienses, decem naves.*

Ἡμεῖς δέκα Ῥόδιοι δέκα νῆες. i. e. *Nos decem Rhodienses, decem naves.* In eos torquendum, qui nimium suis tribuunt viribus. Natum videtur à dicto Thrasonis cujuspiam, qui decem homines, decem navibus opposuerit. Nisi malumus ad Homericum illud referre:

Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε
Ἐκ Ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν Ῥοδίων ἀγερώχων.

i. e. *Tlepolemusque Heraclides, magnusque, bonusque*
Ter ternas naves Rhodiis præstantibus aptas
E Rhodo egit. ——— ——— ———

LIV. *Obliquus cursus.*

Κάμπιμος δρόμος. i. e. *Obliquus cursus.* Quoties res arte ac dissimulanter agitur. Aut quoties aliud præ nobis ferentes alio tendimus, & cuniculis atque ambagibus quibusdam pergimus ad id, quod assequi conamur. Sumtum adagium à genere quodam cursus, qui κάμπιμος dictus est, propterea quod amfractibus certis ac flexibus perageretur. Ut in aliis impetus & celeritas plurimum valuerit, in hoc ars & ratio plus habuerit momenti. Hujusmodi cursus genus describit Virgilius libro quinto:

Olli discurrere pares, atque agmina terni
Diductis solvere choris, rursusque vocati
Convertere vias, infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus.

Ac paulo post:

Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi
Falleret indeprehensus & irremeabilis error.

Potest à navigantibus traductum videri, cum reflantibus ventis, transversim navigant.

LV. *Ne Jupiter quidem omnibus placet.*

Theognis in sententiis:

——— ——— ——— Οὐ δὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει οὔτ' ἀνέχων. ———

i. e. ——— ——— *Neque Jupiter ipse.*
Sive pluat, seu non, unicuique placet. ———

Hodieque vulgo dicunt, neminem inveniri, qui satis faciat omnibus. Nam aliis alia probantur. Et:

Tres mihi convivæ, prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.

Pindarus in Olympiorum octavo:

Τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσεται οὐδέν.

Inter homines nihil erit aque jucundum.

Videlicet quod alios alia delectant, & suum cuique pulchrum est. Cui simile est illud Euangelicum, quod in operis initio retulimus, cum de parœmiæ dignitate loqueremur: Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. i. e. *Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non plorastis.*

LXI. *Non persuadebis, ne si persuaseris quidem.*

Οὐ γὰρ πείσῃς, οὐδ᾽ ἂν πείσῃ.

i. e. *Haud etenim persuaseris unquam.*

Nec si etiam persuaseris istud, proverbiali schemate dictum ab Aristophane. Est autem hyperbolæ genus, qua significamus tanquam ἀδυνατώτατόν τι. Perinde quasi dicas, non credam, etiamsi videro.

LVII. *Novit hæc Pylæa & Tyttygias.*

Οἶδέ τι Πυλαία ταῦτα καὶ Τυττυγίας.

i. e. *Hæc & Pylæa novit & Tyttygias.*

Hoc velut ænigmate veteres innuebant, opes malis artibus quæsitas. Tyttygias plagiarius quispiam fuit, qui servos & res alienas, quas furto sustulerat, in Pylæa, is est Arcadiæ locus, venditare consuevit, atque hoc quæstu dives evasit. Auctor Zenodotus.

LVIII. *Polycrates matrem pascit.*

Πολυκράτης μητέρα νέμει. i. e. *Polycrates matrem pascit.* Hoc adagium ex Historia petunt, narrantes Polycratem Samiorum Tyrannum, matres militum qui in bello interissent, recensuisse, easque locupletioribus civibus nutriendas tradidisse, unamquamque his commendantem verbis: Σοὶ ταύτην μητέρα δίδωμι. i. e. *Hanc tibi do matrem.* Usum proverbii non adscribit Zenodotus, proinde liberum est unicuique conjicere, cui sententiæ rectissime possit accommodari. Ego puto non incommode posse usurpari, quoties aliquis in commendandis amicis est benignior, officiosiorque. Aut ubi quis alieno sumtu de quopiam bene mereri studet, ita ut aliis nummos impendentibus, ipse præter officiosa quædam verba nihil insumat. Qui mos hodie quoque vulgo Principibus manet. Siquidem ministros, annis jam ad aulicum usum inutiles, monasteriis, aut civium ditioribus alendos mandant.

LIX. *Te ipsam laudas.*

Σαυτὴν ἐπαινεῖς. ———

i. e. *Laudas te ipsam.* ———

Hemistichium jambicum, quod accinitur, ubi quis sese laudat, suique tibicinem agit. Plene sic effertur:

Σαυτὴν ἐπαινεῖς, ὥσπερ Ἀστυδάμας γύναι.

i. e. *Laudas teipsam, mulier Astydamæ in modum.*

Astydamas histrio quispiam fuit Morsimi filius. Huic statua in theatro ponenda decreta fuerat, quod in agendo Parthenopæum sese gnaviter ac scite gessisset. Itaque titulum ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, eumque in concionem attulit, ut approbatus adderetur statuæ. Verum suffragiis populi decretum, ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primum comœdiæ jocis agitata, post in proverbium abiit. Ita ut nunc quoque non infacete vulgus dictitet, malignos esse vicinos illi, qui ipse laudator sui fuerit. Recensetur à Zenodoto. Titulus quem Astydamas statuæ suæ inscripsit, exstat etiamnum apud Suidam:

Εἴθ᾽ ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ᾽ ἡμῖν,
Οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν.
Ὡς ἐπ᾽ ἀληθείης ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος·
Νῦν δὲ χρόνῳ προέχουσ᾽ οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Eos versus quoniam eleganter Latinos reddidit Conradus Goclenius, linguæ Latinæ publicus professor in Academia Lovaniensi, juvenis utriusque linguæ ad unguem doctus, & in utroque scribendi genere mirificus artifex, sive prosam orationem malis, sive carmen, olim inter primos eruditionis proceres præcipuas habiturus, non est, cur ego tentem aliter vertere. Latini versus Goclenii sunt hi:

Vixissent utinam mecum illi, aut inter ego illos,
Quos penes est lingua suaviloquentis honos.
Præmia prima equidem citra certamen haberem,
Nunc adimunt, in quos nil habet invidia.

Usurpavit & Julianus in Epistola quadam ad Basilium, ἐπῄνεσα γὰρ ἐμαυτὸν ὥσπερ Ἀστυδάμας. i. e. *Laudavi meipsum ut Astydamas.*

LX. *Syrbenæ chorus.*

Συρβηνῆς χορός. i. e. *Syrbenæ chorus.* De choris incompositis ac tumultuosis olim dictitatum. Nam σύρβα quidam vocem existimant, qua subulci erga sues utantur, unde & σύρβα pro *tumultu* abutuntur. Cæterum Hesychius interpretatur, σύρβα, μετὰ θορύβου. Idem mox addit σύρβη Græcis sonare thecam fistularem, unde συρβηνεὺς dicatur tibicen, aut tumultuosus. Usurpat Athenæus lib. xv. Ἐπεὶ θορύβου κατεῖχε τὸ συμπόσιον, ἔφη, τίς οὗτος ὁ Συρβηναίων χορός; i. e. *Cum convivium esset plenum tumultus. Quis, inquit, iste Syrbenæorum chorus?* Sic enim constanter refert hanc vocem Athenæus. Usurpat idem pagina ejusdem libri proxima: & aliquanto post ex Clearcho docet, quis sit Συρβηναίων χορός: videlicet, in quo quisque quod sibi visum fuerit canat, nec auscultet, quid præscribat is, qui choro præsidet, quique docet quemadmodum oportet canere. Vidimus olim Lutetiæ ludicram agi comædiolam, in qua plures concinebant, sed ita temperatis harmoniis, ut omnia dissonarent. Id erat curatum ab artifice musices. Nam imperitus non idem posset. Ducta videtur metaphora à dissono illo porcorum grunnitu. Non intempestive dicetur in homines inter se discordes & querulos, aut ubi offendet aures imperitorum cantorum symphonia discors.

LXI. *Hesiodi senecta.*

Ἡσιόδειον γῆρας. i. e. *Hesiodia senecta.* Longæva, vivaxque sic appellabatur. Fertur enim de Hesiodi longævitate Pindari Epigramma quoddam hujusmodi:

Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας
Ἡσίοδ᾽, ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Quod autem ait, eum *bis pubuisse*, significat, opinor, extremam senectam, quasi pueritiam referentem, juxta proverbium quod alibi retulimus, δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Porro quod bis sepultum, alludit, ni fallor, ad historiam, cujus meminit Plutarchus in Convivio septem Sapientum. Cum ob suspicionem interfectus esset in Locris, & cadaver ejus abjectum in mare, Delphinorum agmen illud exceptum, in Rhium exposuit. Illic cum Locrenses sacrum ex more peragerent, & recens Hesiodi cadaver agnoscerent, rebus omnibus omissis, cædis auctores vestigarunt: eos comprehensos, vivos in mare præcipitarunt, ac domos incenderunt. Hesiodum in Nemeo sepelierunt. Sed occultant sepulcrum propter Orchomenios, qui moniti oraculo, conabantur viri reliquias apud se servare. Unde consentaneum est quemadmodum Homeri nativitatem permultæ urbes sibi vendicant, ita Nemeos simul & Orchomenios Hesiodi sepulcrum sibi asserere. Nisi sepultum semel accipere malumus, cum in mari projectus esset. Proinde videto lector, ne pro ἀντιβολήσας legendum sit ἀντιάσας, quod paternum admittit casum, cum significat consequi, aut nancisci.

LXII. *Lotum gustavit.*

Λωτοῦ ἔφαγες. i. e. *Lotum gustasti*, de iis dicebatur, qui diutius in peregrinis regionibus hærerent, velut obliti reditus. Neque inconcinne dixeris in eos, qui simulatque semel voluptatem in honestam degustarint, ad pristina studia revocari non queunt. Sumtum à fabula Lotophagorum, de quibus meminit Homerus Odysseæ libro nono, narrans quemadmodum Ulyssis socii gustata apud Lotophagos populos herba loto, redire ad navim noluerint, nisi verberibus adacti:

——— Ἀλλά σφιδόσαν λωτοῖο πάσασθαι.
Τῶν δ᾽ ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν,
Οὐκ ἔτ᾽ ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι.
Ἀλλ᾽ αὐτοῦ βούλοντο μετ᾽ ἀνδράσι Λωτοφάγοισι
Λωτὸν ἐρεπτόμενοι, μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι.

i. e. *Verum illis lotum degustandam exhibuere.*
Ast horum quisquis loti gustarat amicum
Et suavem fructum, neque nuncia protinus illi
Ulla remittere cura, nec ipse redire studebat.
Verum inibi cum Lotophagis remanere volebant
Obliti reditus, carpturi germina loti.

Est

Est autem Lotus, quam eandem celtim dici docet Dioscorides lib. I. arbor, de qua Plinius lib. XIV. Tam dulcis ibi cibus, ut nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali, advenarum oblivione patriæ. Est & herba ejusdem nominis gratissima & ipsa palato, de qua permulta Theophrastus lib. De Plantis IV. cap. IX. Reperimus & hoc proverbium in collectaneis cujusdam recentioris: quod quoniam videbatur haud illepidum, non gravatus sum adscribere.

LXIII. *Ex ore lupi.*

Ἐκ λύκου στόματος. i. e. *E lupi rictu.* Ubi res quæpiam præter spem recipitur, quæ jam plane periisse videbatur, veluti cum pecunia erepta à prædonibus, aut rapaci Tyranno, aliquo inopinato casu recuperatur. Solent enim sic recepta esse gratiora. Sic Flaccus in Odis: *Vel hædus ereptus lupo.* Nota metaphora. Adagium refertur à Diogeniano. Natum videtur ab Æsopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os, quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmium exigentem irrisam à lupo fuisse, cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quod ex ore lupi caput incolume retulisset.

LXIV. *Boni viri lachrymabiles.*

——— Ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες.

i. e. *At quisquis probus, is multum lachrymabilis est vir.* De iis dicebatur, qui facile commoverentur ad misericordiam, ac precibus flecterentur. Nam illachrymare dicuntur, qui miserescunt. Ovidius:

Quibus possint illachrymasse feræ.

Proinde Horatius Plutonem, quod nullis flectatur precibus *illachrymabilem* appellat:

Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illachrymabilem
Plutona tauris. ——— ———

Et Dido Virgiliana Æneæ duriciem incusans:

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lachrymas victus dedit, aut miseratus amantem est?

Potest & ad Heraclitum referri, res humanas perpetuo fletu prosequi solitum. Contra duros & inexorabiles, adamantinos, ferreos, & corneis fibris dicimus. Licebit & huc detorquere, quod boni fere cum paupertate rem habent, multaque coguntur perpeti. Adagium recensetur à Zenodoto.

LXV. *Bocchyris.*

Βάκχυρις seu Βόκχυρις, nam utrumque reperio. Plutarchus in vita Demetrii, Bocchorem vocat, indicans exactum judicium, Βοκχόρεως κρίσιν appellari solere. Rex quidam fuit Ægyptiorum, adeo notæ & incorruptæ in judicandis litibus justitiæ, ut vulgo si quem magnopere justum & integrum significare vellent, *Bocchyrim* appellarent: perinde quasi Rhadamantum dicas, aut Minoen. Plutarchus in commentario De vitiosa taciturnitate testatur, fabulam de hoc jactatam fuisse, quod cum esset natura gravis & austerus, Isis illi aspidem immittere solita sit, quæ capiti circumvoluta, superne hominem inumbraret, ut ostento territus recte judicaret. Adagium refertur à Suida. Dici potest & de iis, qui non temere de re quapiam pronunciant. Negant enim hunc Regem solere sententiam ferre, nisi de causa jam comperta, & certis argumentis deprehensa, & tamen hujus Bocchoris judicium quoddam reprehensum fuit à meretrice Lamia. Adolescens quidam in Ægypto deperibat amore Theonidis meretriculæ. At illa pro nocte mercedem ingentem postulabat. Interim evenit, ut adolescens noctu somniaret se rem habere cum Theonide. Eo viso liberatus est ab amore, desiitque scorto molestus esse. Illa ubi factum rescivit, appellat adolescentem, petit pactam mercedem. Quum non conveniret, itum est ad judicem Bocchorem. Is causa cognita pronunciat, ut adolescens tantum pecuniæ adferret in vasculo, quantum illa postulasset, eamque præsente ac inspectante Theonide, huc illucque manu tenens volveret, & illa interim hæreret umbræ, quasi recte somnium umbra pensaretur. At hoc judicium ut iniquum reprehendit Lamia meretrix. *Per somnium*, inquit, *adolescens amore coitus liberatus est, at umbra Theonidem non liberavit amore pecuniæ.* Hæc Plutarchus in vita Demetrii.

LXVI. *Camelus saltat.*

Ubi quis indecore quippiam facere conatur, & invita, sicut ajunt, Minerva, *camelum saltare* dicebant. Veluti si quis natura severus ac tetricus, affectet elegans ac festivus videri, naturæ genioque suo vim faciens. Divus Hieronymus proverbii nomine citat, torquetque in Helvidium: *Risimus*, inquit, *in te proverbium, Camelum vidimus saltitantem.* Taxat Hieronymus hominis ineptiam, qui cum à Musis esset alienissimus, tamen disertus haberi vellet.

LXVII. *Canis in vincula.*

Κύων ἐπὶ δεσμά. i. e. *Canis in vincula.* Dicebatur, ubi quis seipsum in servitutem, aut in malum aliquod injiceret. A canibus sumtum ultro se præbentibus vinciendos cibi lenocinio. Auctor Zenodotus. Hesychius indicat in eandem sententiam dici: Βοῦς ἐπὶ δεσμά. i. e. *Bos in vincula.*

LXVIII. *Chius ad Coum.*

Χῖος πρὸς Κῷον. i. e. *Chius ad Coum.* De comparatione vehementer inæqualii dicebatur. Nam in ludo talorum jactus, qui *Chius* dicebatur, unioni respondebat, *Cous* senioni. Quem Græci Chium dicunt, nos *canem* vocamus, & quem illi Coum sive ἑξίτην, nos *senionem.* Porro quemadmodum Cous inter felices jactus habebatur, ita Chius fuit inter infelices. Unde Persius:

——— ——— *Quid dexter senio ferret*
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet. ——— ——— ——— ———

Videtur autem senio per se felix, infelix haberi solere, si accederet canis. Sic enim Martialis:

Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.

Quod si verum est, adagium conveniet non solum in collationem rerum inæqualium, verum etiam pugnantium. Velut si quis conferat plebeium cum Rege, *Chius est ad Coum:* si quis adolescentem cum sene, contrarietas est, non solum inæqualitas. Adagii meminerunt Zenodotus, Hesychius & Suidas, nisi quod Suidas pro ἓν habet ἔνδον, pro ἕξ, ἔξω. Id utrum scribæ culpa commissum sit, an interior tali pars & exterior intelligenda sit, doctis excutiendum relinquo. Fit autem interim allusio ad gentes, quarum utriusque mores non caruerunt nota, sed præcipue Chiorum. Ita simile fuerit illi, Κρὴς πρὸς τὸν Κρῆτα.

LXIX. *Optimum condimentum fames.*

Optimum condimentum fames. Inter apophthegmata Socratica celebratur. Irridebat hoc dicto luxum Atheniensium, qui variis cupediis & operosis condituris conarentur efficere, ut cibus saperet palato, cum id optime præstet fames, condimentum ut optimum, ita & vilissimum. Nihil enim suavius edi, quam quod editur ab esuriente. Manet hodieque vulgo tritum proverbium, *famem efficere, ut crudæ etiam fabæ saccarum sapiant.* Antiphanes apud Stobæum:

Ἅπαντ' ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὐτοῦ ποιεῖ.

i. e. *Præter seipsam cætera edulcat fames.*

Quod fames facit in cibo, idem sitis facit in potu. Darius enim in fuga cum aquam turbidam bibisset & cadaveribus inquinatam, negavit se unquam bibisse jucundius, nimirum nunquam sitiens biberat. Eandem sententiam sic apud Athenæum libro quarto effert Xenophon: Ἡδὺ μὲν μάζαν καὶ κάρδαμα φαγεῖν πεινῶντι, ἡδὺ δὲ ὕδωρ ἀρυσάμενον ἐκ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν. i. e. *Dulce est mazam & nasturtium edere esurienti, dulce est sitienti aquam è fluvio haustam bibere.* Ibidem refert quiddam non infestivum de Socrate, qui frequenter ad multam vesperam ambulare consuevit ante ædes suas: percontantibus quid illic ageret, Obsonium, inquit, comparo in cœnam. De Dionysio, cui fastidienti nigrum jus, quod in phiditiis apponebatur, coquus respondit, non esse mirum, cum deessent condimenta, de palæstra, cursuque ante cœnam sentiens, alias nobis dictum est. Aut natum à Socrate proverbium, aut ab illo

A illo usurpatum, quod vulgo ferebatur. M. Tullius in lib. De Finibus Bonorum II. *Diceret id quod Socratem, qui voluptatem nullo loco numerat, audio dicentem, Cibi condimentum esse famem, potionis sitim.* Licebit nonnihil gratiæ addere proverbio, si longius deflectatur, velut ad litterarum studium, quod eo dulcius est, quo vehementius sitiantur litteræ. Et voluptates commendat rarior usus.

LXX. *Phani ostium.*

Ἡ Φάνου θύρα. i. e. *Phani ostium.* Id accinebatur, ubi quis frustra servasset aliquid: veluti si cujus uxorem adulterio vitiari contingeret, quam tamen ille multa zelotypia servasset. Natum ajunt à Phano quodam usu-B rario: vel, ut alii dicunt, cæco, qui cum cellæ penuariæ ostium ita obstruxisset, ut citra strepitum non quiret aperiri, tamen à ministro apertum est, sublatumque penu. Alii narrant, huic Phano uxorem fuisse parum spectatæ fidei, quam quod is haberet adulterii suspectam, atrii fores sic occlusit, ut non nisi cum stridore sonituque possent aperiri. Verum illa cum per tegulas reciperet adulterum, vicini per jocum dicebant: Ἡ Φάνου θύρα. Eaque vox postea cessit in vulgi sermonem. Haud scio an sit idem cum eo, quod refert Eustathius in Odysseæ librum ultimum, Φανίου θύρα, A Phania quodam, qui finxerit sibi multam opum vim domi reconditam esse.

C LXXI. *Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.*

Divus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Illustrium, Philonem quoque Judæum recenset, qui & eloquentiam & omnem Græcanicam eruditionem ita sit assecutus, tum Platonicam in dicendo majestatem ubertatemque sic expresserit, ut eum alterum Platonem appellet. Testatur autem apud Græcos, vulgo de illis dici solitum: Ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει. i. e. *Aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem.* Exstat hujus opus, in quo vitas illustrium aliquot Hebræorum tractat, orsus ab Abraham. Tractat autem non tam ad Historiæ cognitionem, quam ad in-D stitutionem regulamque vivendi: videlicet omnia trahens ad morales allegorias, unde Theologis præcipue legendus. Stilus tum candidus est, tum sublimis, ac divinum quiddam præ se ferens, qualis est & Platonis, Gaudet symbolis ac mysteriis numerorum, quod ipsum Pythagoræ Platonique familiare. Ad morum institutionem accommodat omnia, nec hac parte diffidens à Platone. Per allegoriam torqueri poterit ad quosvis inter sese vehementer similes. Nam hoc ipsum non simpliciter, sed figura te dictum illud sat argumenti est, quod Philonem longe Platone constat posteriorem esse. Cæterum in malam partem fiet proverbialius: veluti si quis dicat, *Aut Cretissat Africa, aut* E *Afrissat Creta: aut Neronissabat Galba, aut Galbissabat Nero.* Huic figuræ confine videtur illud Platonis, τὸ πολύμνητον, ut ait Aristides, Beatas fore Respublicas, Εἰ μὴ, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι. i. e. *Si aut Reges Philosopharentur, aut regnarent Philosophi.*

LXXII. *Viro Lydo negocium non erat.*

Ἀνδρὶ Λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. i. e. *Viro Lydo negocium non erat, at ipse foras profectus, paravit.* Dici solitum, ubi quis impatiens ocii, ipse sibi negocium ac turbam arcessit. Allusisse videtur huc Plutarchus, adversus Colotem: Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ F καθάπερ ὁ Λυδὸς ἐφ᾽ αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ὑποψιῶν καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. i. e. *Mihi vero videtur quemadmodum Lydus ille, in seipsum aperire non unam januam, sed maximis ac plurimis difficultatibus circumvallare Epicurum.* Sumtum à Crœso Lydorum Rege, qui antea felix, rebusque florentissimis utens, Cyrum in se provocavit: à quo victus, in maximas calamitates devenit. Auctor Zenodotus.

LXXIII. *Ne unquam viri senis.*

Ἀνδρὸς γέροντος μή ποτ᾽ εἰς πυγὴν ὁρᾶν.
i. e. *Tu ne viri unquam inspicito podicem senis.*

I. e. ne requiras illud à quoquam, quod ab eo præstari non possit. Veluti si quis à Philosopho requirat eloquentiam, ab Oratore exactam colligendi rationem, à sene facilitatem & festivitatem juvenilem. Metaphora fœdior est, quam ut libeat interpretari: simul autem apertior, quam ut opus sit. Refertur à Zenodoto.

LXXIV. *Amæa Azesiam reperit.*

Ἀμαία τὴν Ἀζησίαν μετῆλθεν. i. e. *Amæa ad Azesiam accessit.* Dici consuevit de re diu multumque quæsita desiderataque. Didymus auctor est, apud Trœzenios Cererem appellari Amæam: Proserpinam, Azesiam. Nota fabula de Proserpina à Plutone abducta ad campos Elysios, & Cerere toto orbe quærente filiam. Refertur à Plutarcho in Alexandrinensium proverbiorum collectaneis.

LXXV. *Tanquam heros in clypeo excipere.*

Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σε βούλομαι. i. e. *Imo tanquam heros in clypeo te volo hospitio accipere.* Dici solitum, ubi quis suis ipsius artibus aut benefactis fretus, de amicis bene mereri conaretur. Inde ductum, quod antiquitus heroes assidue in armis agentes, velut in clypeo diversabantur: & si quid opus fuisset amicis, quod armis præstari poterat, id prompte præstabant, utpote sola virtute divites. Et apud Homerum, heroes tergoribus bubulis accipiuntur, & apud Maronem:

Euander Æneam villosi pelle leonis
Accipit. —— —— ——

Ex tergoribus autem integebantur clypei.

LXXVI. *Jovis sandalium.*

Τὸ Διὸς σάνδαλον. i. e. *Jovis crepida.* Per ironiam dicebatur in eum, qui magni quippiam videri vellet, propter Principis alicujus familiaritatem: veluti si quis insolens sit ac ferox, quod regius sit coquus, aut Imperatoris satelles, aut pontificius tonsor, apposite dicetur, τὸ Διὸς σάνδαλον. Nihil autem vetat, quo minus & ad rem accommodetur: ut si quis equum regium, aut vestem miretur, quemadmodum vulgus facere consuevit, non ob aliud, nisi quod Regis sit. Suidas ex Eupolide citat.

LXXVII. *Lux affulsit.*

Ubi melior rerum spes ostendi cœperit, *lucem affulsisse* dicunt. Euripides in Oreste:

Ἥκει φάος ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς.
i. e. *Meisque venit lumen, ac tuis malis.*

De Menelao dictum, è cujus adventu remedium aliquod malorum suorum sperabant. M. Tullius in Antonianarum prima: *Lux quædam videbatur oblata, non modo regno quod pertuleramus, sed etiam regni timore sublato.* Porro lumen fausti ominis apud veteres fuisse, testis est & M. Varro libro De lingua Latina secundo. Putat enim mane diei inde dictum, quod antiquitus *manum* bonum vocabant. Ad cujusmodi religionem Græci quoque cum lumen infertur, solent dicere, φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fausta invicem precamur. Lumen enim vitam interpretantur. Unde *invisam abrumpere lucem:*

——— *Et tædet cæli convexa tueri.*

Euripides in Iphigenia in Aulide:

Τὸ φῶς τόδ᾽ ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν.
i. e. *Lucem tueri est hominibus dulcissimum.*

Et apud Græcos βλέπειν simpliciter dicuntur, qui vivunt. Ægyptii vitam lucernæ symbolo repræsentabant: quod nihil aliud existimarent esse vitam, quam ignem humore velut olei liquore nutritum.

LXXVIII. *Lupus aquilam fugit.*

Λύκος αἰετὸν φεύγει. i. e. *Lupus aquilam fugit.* Ubi periculum imminens evitari non potest. Aquilam enim, alata cum sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano, meminit autem & Zenodotus. Nec indicant originem proverbii. Nunquam enim audivi aquilas molestas esse lupis.

LXXIX. *Lupus ante clamorem festinat.*

Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει. i. e. *Lupus ante clamorem festinat.* Ubi quis admissi conscius, ultro timet prius quam accusetur. Siquidem lupus simulatque prædam ra-

rapuit, mox properat aufugere, ne coorto rusticorum clamore veniat in periculum. Auctor Diogenianus.

LXXX. *Lupo agnum eripere postulant.*

Leno quispiam in Pœnulo Plautina, *Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.* Ubi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus injecit rapax aliquis. Improbum enim videtur sperare futurum, ut lupus agnum semel arreptum amittat. Confine, quod alibi diximus: Ἐκ λύκυ σόματ@. i. e. *E lupi ore.*

LXXXI. *Viam qui nescit ad mare,* &c.

Plautus in Pœnulo, *Viam qui nescit, qua deveniat ad mare, eum oportet amnem quærere comitem sibi.* i. e. Qui rem commode conficere nequit, is quavis ratione conficiat necesse est. Potest & in hunc accommodari sensum, qui per se non sapit, aliis obtemperet, qui plus sapere videantur. Potest item in hunc, Qui recte vivendi rationem ignorat, eos sibi proponat, quorum vita laudata est. Fluvius etiamsi longis ambagibus, tamen aliquando tandem ad mare deducit, quandoquidem illuc infunditur. Huic confine est, Qui viæ ignarus est, virgiferum adhibet. Cato Censorius in eos, qui subinde ambirent magistratum, non inscite dicere solet, eos Καθάπερ σὺν ἀγνοοῦντας τὴν ὁδὸν ἀεὶ μετ' ῥαβδούχων ζητεῖν πορεύεσθαι μὴ πλανηθῶσι. i. e. *Non aliter quam via ignarus semper velle cum virgiferis incedere, ne errarent.* Magistratus enim ex more lictor aut aliquis virgam gestans præcedebat.

LXXXII. *Volens nolente animo.*

Ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. i. e. *Volens invito sane animo.* Hemistichium Homericum Iliados libro quarto. Dicendum, ubi quis fingit se nolle quod cupit: aut contra. Terentius non dissimili figura dixit in Andria: *Tu voluntate coactus es tua.* Nonnunquam de ambigente, animique incerto dicitur, ut apud Euripidem in Hecuba:

Ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων.

i. e. *At is volensque & non volens.*

Est etiam in arcanis proverbiis Hebræorum, *Pigrum velle & non velle.*

LXXXIII. *Vulturis umbra.*

Γυπὸς σκιά. i. e. *Vulturis umbra.* De nullius precii homine dicebatur. Refertur à Diogeniano. Mihi magis quadrare videtur in hæredipetas, aut alioqui rapaces, inhiantesque prædæ. Respondet illi, *Si vultur es, cadaver exspecta.*

LXXXIV. *Præsens abest.*

Παρὼν ἀποδημεῖ. i. e. *Præsens peregrinatur.* In eum dicendum, qui non animadvertit ea, quæ dicuntur, cogitatione aliis in rebus occupata. Unde quos jubemus attentos esse, iis sic loqui solemus: *hic estote*, &, *hoc agite*, &, *adeste animis.* Hodieque vulgo dicunt, cogitatione peregrinantem, domi non esse, sed foris. Terentius in Eunucho: *Cum isto milite præsens, absens ut sies.* i. e. Corpore quidem præsens, cæterum animo semota. Contra, qui amant, absentes, præsentes sunt: veluti de Didone Virgilius in quarto:

—— *Absens absentem, auditque, videtque.*

Theodoritus Cyrenensis Therapeutices libro primo ex Heraclito Ephesio adducit, Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖς ἐοίκασι. Φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρέοντας ἀπεῖναι. i. e. *Stolidi quum audierint, surdis sunt adsimiles. Testatur proverbium illos præsentes abesse.* Item Aristophanes in Equitibus:

Πρὸς τὸ λέγοντ', ἀεὶ
Κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ.

i. e. *Tu semper inhias ad loquentes, cæterum
Animus peregre est, mensque tua præsens abest.*

LXXXV. *Una lavabor.*

Παρασκυβαλοῦμαι. i. e. *Una lavabor.* Dici consuevit, ubi quis insinuat se in societatem alterius, aut ubi quis admittit aliquem in societatem: uti qui pauperior est, sumtum effugiat. Suidas ait olim fuisse morem, ut divites una cum pauperibus lavarent: ut quibus propria supellex strigilum, spongiarum, guttorum, atque id genus rerum non esset, divitum uterentur suppellecti-

A le. Citat idem Aristophanem ex Anagyro: Ἀλλὰ πάντως χρὴ συνλοῦσθαι, καὶ σὺν σπόγγους ἐᾶν. i. e. *Verum oportet omneis una lavare, ac spongias omittere.* Tanquam hoc commoditatis laturi sint tenues, si cum divitibus balneum ingrediantur, ut spongiis suis parcant. Unde mihi videtur, non inconcinne dici posse, ubi quis leviculam aliquam commoditatem, quam citra suum incommodum præstat, perinde ut ingens beneficium imputat. Veluti si Cardinalis inanem titulum familiaritatis largiatur alicui, nihil ipsi nociturum, qui concedit, profuturum nonnihil ei, qui accipit, recte dicetur, συλλοῦμαι. Quidam codex habet, συνδύομαι, vel-

B ut *una mergor.*

LXXXVII. *Pinus in morem.*

Πεύκης τρόπον. i. e. *Piceæ ritu.* Ubi quis funditus radicitusque perit, ita ut nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negant suppullulascere. Meminit hujus proverbii Staphylus, citante Diogeniano. Meminit & Suidas.

LXXXVII. *Procrydis telum.*

Πρόκριδος ἀκόντια. i. e. *Procridis jacula.* De iis, qui veluti certis telis, quicquid animo destinant, assequuntur. Sumtum à notissima fabula, vel Ovidio narratore, libro Transformationum septimo, de Cephalo, qui, certo jaculo emisso, Procridem uxorem interemit, ratus feram esse. Huic diversum est illud Horatianum:

C *Non semper feriet, quodcunque minabitur arcus.*

i. e. Non semper assequeris, quod cupis.

LXXXVIII. *Promeri canes.*

Προμέρου κύνες. *Promeri canes.* Dici solitum, ubi quis novo casu pœnas daret iis, quos aliquando læsisset. Promerus regius quidam minister fuit. Is Euripidem tragicum Poetam supra modum exosum habebat, delatus ab eodem aliquando, nescio quo nomine apud Regem. Quare postea canes quosdam feros in Poetam solvit, à quibus ille devoratus interiit. Proinde quoties potens quispiam offensus aliquos subornat, submittitque, qui tibi negocium facessant, tempestive dixeris, Προμέρου κύνες. Convenit cum illo, quod alio dictum

D loco: Κυνὸς δίκην. i. e. *Canis vindictam.* Recensetur à Diogeniano.

LXXXIX. *Magistratum gerens, audi & juste & injuste.*

Ἄρχων ἄκουε καὶ δικαίως κἀδίκως.

i. e. *Princeps iniqua & æqua pariter audias.*

Sumtum ajunt hoc adagium ex Solonis elegiis, etiamsi hic trimeter est jambicus. Admonet, ut qui in tractandis Reip. muneribus versatur, patientissimis sit auribus, æquoque animo & bene & male audire consuescat: neque facile populi vel laudibus vel conviciis à recto dimoveatur: Congruit huc illud Sophocleum in

E Antigone:

Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν,
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία.

i. e. *Sed quem instituerit civitas, & parva eum
Audire oportet, & æqua, & his contraria.*

Potest & ad hoc accommodari, quod quidam Romanus Imperator dixisse legitur, in civitate libera linguas item liberas esse oportere. Neque vero mirum aut magnum, si Principes permittant populo, quæ velint dicere: cum ipsis liberum sit, quæ velint facere. Præterea de Principum factis vulgus varie pronunciare consuevit, quod alius probat, alius damnat. Majore autem animo oportet esse Principem, quam ut hujusmodi voces captandas aut observandas existimet: tantum id spectet, quod ex usu sit Reipublicæ. Huc Alexandri di-

F ctum pertinet, cui cum quidam renunciasset, esse qui de ipso male loqueretur. *Regium est*, inquit, *male audire, quum bene feceris.*

XC. *Fulgur ex pelvi.*

Ἀστραπὴ ἐκ πυέλου. i. e. *Fulgur ex pelvi.* De minis inanibus eorum, qui lædere non queant. Fulgor enim, qui fulguris imitatione quadam è vasculorum nitentium vibratione, aut ex aquis redditur, nocendi vim nullam habet, pueros modo territat. Habentur & hodie specula quædam, quæ vibrata ad solem fulgur imitantur:

verum id fulmen non est, quod montes ac maria percutiat, ut inquit Plinius. Parœmiam recenset Diogenianus. Ad quam allusit Augustinus, aut si quis alius est auctor, in libro De quinque Hæresibus: *Non nos hostium turba, non bellantium revocet forma, non quasi vitrea fulgentia terreant arma:* quanquam legendum opinor *vitra*.

XCI. *Ex inanibus paleis.*

Ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τε τρύγηκας σιτίον. i. e. *Atqui è puris paleis trituram frumenti facis*, i. e. Operam sterilem & infrugiferam sumsisti. Natum à rusticis adagium, cum male enatis segetibus, præter culmos & paleas nihil adferunt in horrea. Recensetur à Diogeniano.

XCII. *Atrei oculi.*

Ἀτρέως ὄμματα. i. e. *Atrei oculi*. De torvo truculentoque adspectu dicebatur. His enim oculis in Tragœdiis inducebatur Atreus, qui Thyestæ fratri filios ipsius epulandos apposuit, propter uxorem adulterio vitiatam.

XCIII. *Mutus Hipparchion:*

Ἄφωνος Ἱππαρχίων. i. e. *Mutus Hipparchion*. Ubi quis repente obmutescit, cum maxime vox illius exspectatur. Id quod non raro consuevit quibusdam in cœtu dicturis evenire, ut subito velut attonitis vox faucibus hæreat. Quod ajunt accidisse Theophrasto, homini in circulis alioquin eloquentissimo. In hujusmodi casu igitur fuerit huic adagio locus. Narrant olim apud Græcos, duos præcipuos fuisse citharœdos, Hipparchionem & Rufinum. Cum autem in solennibus ludis, qui decimo quoque anno apud Juliopolitas agebantur, essent inter se decertaturi: contigit, ut Hipparchion theatri strepitu turbatus, obticuerit, eaque res in vulgi jocum abiit. Auctor Zenodotus.

XCIV. *Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, praterea nihil.*

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ἕλοι, ἄλλο δὲ οὐδέν.

i. e. *Una fames auri Spartam capiet, subligetque,*
Praterea nihil. —— —— ——

De iis, qui sola pecunia possunt expugnari, alioquin invicti. Natum adagium ab oraculo, quo responsum est Alcameni & Theopompo Spartæ Regibus: tum demum vincendos esse Lacedæmonios, cum aurum & argentum in precio cœperint habere. Respondet apophthegmati Philippi Macedonum Regis, qui putavit nullam arcem tam munitam esse, quin capi posset, modo asino pateret accessus onusto auro. Respondet & Danaes fabulæ, à qua nulla custodia, auri insultum arcere potuit. Meminit M. Tullius in secundo libro Officiorum, & Plutarchus in Laconicis.

XCV. *Non decet Principem solidam dormire noctem.*

Inter pleraque Homeri carmina, quæ quondam proverbiorum vice celebrata fuisse testatur Macrobius, illud vel præcipue annumerarim, quod est in Iliados libro secundo:

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

i. e. *Haud dignum duce id est, noctem dormire per omnem.*

Admonet parœmia, vigilantiam ac solicitudinem maxime convenire Principibus: ut qui tantam negociorum sarcinam sustineant humeris. Unde & Virgilius Æneam suum aliis dormientibus aut voluptati indulgentibus, aut vigilantem facit, aut certe excitat, fingitque cogitabundum, sobrium, & de futuris agitantem animo:

At pius Æneas per noctem plurima volvens.

Et rursum:

Ænea potes hoc sub casu ducere somnos?

Atque iterum:

—— —— —— *Vigilasne Deum gens*
Ænea? vigila. —— ——

Hujus rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas ille dux Thebanus. Siquidem cum Thebani cives festis quibusdam diebus solutius compotationibus indulgerent, licentiusque voluptatibus fruerentur, ille solus vigil ac sobrius arma lustrabat, & urbis obambulabat

A moenia. Rogatus cur id faceret, respondit se νήφειν καὶ ἀγρυπνεῖν, ὅπως ἐξῇ τοῖς ἄλλοις μεθύειν καὶ καθεύδειν. i. e. *sobrium esse se ac vigilare, quo reliquis liceret temulentos esse ac dormire:* quemadmodum refert Plutarchus in libello Adversus Ducem imperitum. Porro quæ modo retulimus ex Homero, dicuntur ad Agamemnonem sub persona somnii, Nestoris speciem imitantis. Integrum carmen sic habet:

Εὕδεις Ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο;
Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
Ὧι λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε.

i. e. *Belligeri Atrida proles dormis ne Agamemnon?*
Perpetuam noctem dormire haud Principe dignum est,
B *Cui populi commissi, & tanta negocia cura.*

Eundem cæteris dormientibus solum vigilantem facit Iliados K.

Ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες Παναχαιῶν
Εὗδον παννύχιοι μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ,
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδην Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
Ὕπνος ἔχε γλυκερὸς, πολλὰ φρεσὶν ὁρμαίνοντα.

i. e. *At reliqui Danaûm proceres noctem usque per omnem*
Dormibant, placido correpti membra sopore,
At non Atridem pastorem Agamemnona plebis
Somnus habet dulcis, versantem pectore multa.

Consimilem ad modum Jovem vigilantem facit Iliados secundo:

Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
Εὗδον παννύχιοι, Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος,
C Ἀλλ' ὅγε μερμήριζε κατὰ φρένας. —— ——

i. e. *Tum reliquos omneis, divosque, virosque tenebat*
Pernox somnus, at insomnis Saturnius unus,
Pectore sollicito volvebat. —— ——

Narrat Plutarchus in eodem commentario, quem modo citavimus, quiddam nec alienum ab hac parœmia, nec indignum memoratu, nimirum Regi Persarum hunc fuisse morem, ut semper unum quempiam haberet cubicularium, cui hoc muneris erat mandatum, ut mane regium thalamum ingressus, his verbis illum expergefaceret:
D Ἀνάστα, ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ Μεσορομάσδης ἠθέλησε. i. e. *Surge, Rex, ac negocia cura, qua te Mesoromasdes curare jussit.* Quod si quis Princeps eruditus sit ac prudens, huic nihil opus fuerit ejusmodi cubiculario monitore: sed ipsa ratio semper in pectore tale quiddam insonabit: Φρόντιζε, &, οὐ χρὴ παννύχιον. Plato septimo De Legibus libro, multis modis vigilantiam commendat, maxime in Principe. Ejus verba subscribam: Ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσιν νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις. i. e. *Principes, qui noctu vigilant in civitatibus, malis sunt formidabiles civibus, pariter & hostibus.* Ac paulo superius eodem in loco:
E Καθεύδων γὰρ οὐδεὶς, οὐδενὸς ἄξιος. i. e. *Nullus enim dormiens alicujus est rei.* Dormiunt autem qui oscitanter agunt, quibus interdum succedit, sed raro. Proin recte Pindarus Olymp. x. Ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροι τινές. *Gaudium citra laborem pauci quidam assequuti sunt.*

XCVI. *Capram portare non possum, & imponitis bovem.*

Plutarchus in commentario, cui titulus, Περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι. Ἐπεὶ τὸ τῆς παροιμίας ἔσται γελοῖον,

Οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν.

i. e. *Tauro oneratis, cum nequeam portare capellam.*

F Ubi quis quod levius est recusat, & quod multo sit intolerabilius, imponi sibi postulat. Veluti si quis impatientia paupertatis, (nam ad id accommodat Plutarchus) usuris involvat sese, quod onus vix divitibus sit tolerabile.

XCVII. *Nunquam enim meos boves abegerunt, nec equos.*

Οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους.

i. e. *Non enim equos unquam mihi subduxere bovesve.*

Proverbiali figura videtur olim usurpatum, pro eo, quod est, Nunquam me læserunt, aut affecerunt injuria: Cum negamus nobis esse causam, cur illum aut illum odisse debeamus. Plutarchus in commentario de vitanda Usura: Καὶ τούτους μή με οἴεσθε λέγειν πόλεμον ἐξενηνοχότας

νοχότας ϖερὶ σῦν δανεισάς. Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐτὲ μὲν ἵππους. i. e. *Neque vero me existimetis hac dicere, quod bellum mihi sit cum usurariis. Nunquam etenim vel equos mihi subduxere bovesve.* Id est, nunquam quicquam mei abstulerunt. Id quo longius traducetur à simplici sermone, hoc magis erit proverbiale. Sumtum est autem ex Iliados Homericæ libro primo: ubi Achilles contendens cum Agamemnone negat sibi causam esse, quamobrem cum Trojanis bellum suscipiat, nisi ut illi morem gerat: A

Οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἕνεκ' ἤλυθον αἰχμητάων
Δεῦρο μαχησόμενος, ἐπεὶ οὔ, τί μοι αἴτιοί εἰσιν.
Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐτε μὲν ἵππους
Οὐδέ ποτ' ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ
Καρπὸν ἐδηλήσαντο. —— —— —— B

i. e. *Haud ego Trojugenum huc accessi nomine, quo cum*
His bellum gererem, neque enim sum læsus ab istis.
Nunquam etenim vel equos mihi subduxere bovesve.
Nec Phthies unquam segetumque virumque feracis
Sunt populati agros. —— —— ——

Dictum est autem ex antiqui seculi ritu, quo cum vita mortalium adhuc esset pastoralis, prima belli causa erant abacta pecora: quemadmodum eleganter indicat Homerus Iliad. 6. depingens Achillis clypeum:

Τοῖσι δ' ἔπειτ' ἀπάνευθε δύο σκοποὶ εἵατο λαῶν,
Δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο καὶ ἕλικας βοῦς.
Οἱ δὲ τάχα προγένοντο, δύο δ' ἅμ' ἕποντο νομῆες, C
Τερπόμενοι σύριγξι, δόλον δ' οὔ τι προνόησαν.
Οἱ μὲν τὰ προϊδόντες ἐπέδραμον· ὦκα δ' ἔπειτα
Τάμνον δ' ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
Ἀργεννῶν οἰῶν, κτεῖνον δ' ἐπὶ μηλοβοτῆρας.

Et reliqua, quæ sequuntur. Quos versus ne quis omnino contemptos queratur, ita vertimus:

Dehinc procul his speculatores populi unus & alter
Observant, si fors videant oviumve boumve
Agmina. At hac confestim adsunt, quæ pone sequuntur
Pastores duo, demulcentes pectora cannis,
Ignari fraudis. Contra illi ex composito, mox
Accurrunt, armenta boum, niveosque bidentum D
Concidere greges, cæsis pastoribus ipsis.

XCVIII. *Felix qui nihil debet.*

Εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων. i. e. *Felix qui nihil debet.* Sententia Græcis celebrata: quam facile bis veram dicet, qui periculum fecerit, quid sit ære alieno obstrictum esse. Qui non sit expertus, is Plutarchi commentarium evolvat De vitandis usuris, quamque sit miserum debere, facile cognoscet. Quid enim calamitosius, quam toties erubescere, toties perfricare faciem, fugitare, latitare, mentiri, dissimulare: nunc supplicem agere, nunc flagitare: palam appellari, vitari, notari digito: breviter nunquam tui juris esse? Nam hæc, E cumque his multa alia incommoda secum adfert æs alienum. Exstat in hanc sententiam Epigramma Græcum hujusmodi, titulo Automedontis:

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων.
Εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας. Τὸ τρίτον, ὃς ἂν ἄπαις.
Ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις ἔχῃ χάριν, ἣν κατορύξῃ
Εὐθὺς τὴν γαμετὴν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.
Ταῦτ' εἰδὼς, σοφὸς ἴσθι. Μάτην δ' Ἐπίκουρον ἐασον
Ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες.

i. e. *Qui nulli debet, fortunatissimus ille est.*
Proximus huic cœlebs. Tertius orbus erit.
Quod si quis demens uxorem duxerit, illi F
Hac ita res demum commoda grata feret:
Eveniat si fors, ut, grandi dote recepta,
Protinus uxorem deferat in tumulum.
Hæc doctus sapies, Epicurum quærere frustra;
Qua sit inane sinas, quæque fient monades.

Plutarchus in libello, cui titulus: Περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, scribit Persis duo fuisse peccata: primum debere, proximum mentiri. Nam ea judicabant cohærere, quod, qui sunt obærati, sæpius cogantur mentiri. Quod autem refert Plutarchus, est apud Herodotum lib. primo.

XCIX. *Ad digituli crepitum.*

Qui arrogantius fastuosiusque jubent quippiam, *digituli crepitu* significare dicuntur. Divus Hieronymus in Epist. ad Rusticum monachum usurpavit, in superciliosum quendam & fastidientem, qui dicturus, *digituli crepitu* silentium imperabat: *deinde simili fastu, singulas voces, per intervalla promebat: ut singultire crederes, non proloqui.* Videtur autem hic gestus fuisse dominorum, servis humilius aliquod ministerium innuentium. Martialis lib. tertio in Zoilum:

Digiti crepantis signa novit Eunuchus.

Item in Distichis:

Cum poscor crepitu digitorum & verna moratur;
O quoties pellex culcitra facta mea est.

M. Tullius lib. Officiorum tertio: *Itaque si vir bonus habeat hanc vim, ut si* digitis concrepuerit, *possit in locupletum testamenta nomen ejus irrepere, hac vi non utatur, ne si exploratum quidem habeat, id omnino neminem unquam suspicaturum.* Simile est illud de *nutu* & *renutu* Jovis, quod ex Homero citat Plinius in Epistolis. Et *nutu* dicuntur efficere, qui minimo negocio rem conficiunt. Item *ad omnes nutus obsequi*, qui prompte morigerantur.

C. *Suem irritat.*

Τὺν ὀρίνει. i. e. *Suem irritat.* In avidum rixarum dicebatur. Sus enim agrestis provocatus, recta petit eum, à quo provocatus est. Sic enim narrant venandi periti, si quis suem lancea protensa provocarit, etiam si jam ille sequebatur alium quempiam, illico vertere cursum, & in provocatorem tendere, ne cuspide quidem vitata.

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA VIII.

I. *Servatori tertius.*

Τὸν τρίτον τῷ σωτῆρι. i. e. *Tertium servatori.* [1] Proculus Diadochus in commentario de tribus animi partibus, juxta Platonis divisionem, deque quatuor virtutum generibus, usurpavit adagium hoc, his quidem verbis: Ἀλλὰ τούτων διαλυθέντων, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν κατ' οἰκείαν διακριθέντων, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι φασί. i. e. *His dissolutis, animique partibus juxta suam rationem distinctis*, Tertium servatori, *quod ajunt.* Sentit autem Proculus, absolutis duobus restare tertium, videlicet, quo pacto quatuor virtutes ad treis illas animi partes possint referri. Proculus videtur Platonem imitatus in Charmide: Πάλιν τοίνυν ἦν δ' ἐγὼ τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα. i. e. *Rursum igitur, inquam*, Tertium sospitatori *velut ab initio consideremus.* Eodem allusisse videtur, licet tectius, lib. De Legibus III. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν Ἐφόρων δύναμιν. i. e. *Porro tertius vobis servator videns principatum adhuc frementem & animosum ceu psallium injecit illi, Ephororum potentiam.* Sentit Lacedæmoniorum remp. tribus modis fuisse temperatam, ne erumperet in Tyrannidem. Primum addita altera familia, ex qua Reges creari liceret. Nam initio ex una tantum fas erat. Deinde nobilium ac Principum potentiæ opposita viginti octo seniorum auctoritas, quæ in gravissimis negociis Regiæ par habebatur. Postremo quinque Ephororum magistratus, cui Rex parere cogebatur. Hæc autem omnia putat Numinis providentia fuisse procurata ad civitatis incolumitatem, eoque dicit, *Tertius servator.* Sumtum est adagium ex Isthmiorum hymno sexto Pindari, apud quem de tertio Jovis sospitatoris calice legimus ad hunc modum: Εἴη δὲ τρίτον Σωτῆρι πορσαίνοντας Ὀλυμπίῳ, Αἴγιναν κατασπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς, subaudi Κρατῆρα. Quorum carminum hæc ferme mens est: Optat Pindarus ut aliquando vincat Olympia Æginensis, quo contingat tertium miscere calicem sospitatori Jovi, non

[1] Legendum *Proclus*, notissimum enim est nomen celeberrimi Platonici; cujus vitam à *Marino* Neapolitano scriptam altera parte auctiorem Hamburgi edidit anno MDCC. Vir eruditus & de bonis litteris bene meritus *Joann. Albertus Fabricius.*

fine laudibus, tum ipsius victoris, tum Jovis Olympii. A *Craterem* autem intelligit, aut simpliciter eum, qui sumitur in conviviis victorialibus: aut Κρατῆρα τῶν ᾠδῶν. i. e. *Calicem cantionum*, quemadmodum alibi:

Γλυκὺς κρατὴρ ἀγαφθέγκτων ἀοιδᾶν.

i. e. *Dulcis calix vocalium cantionum*.

Quo quidem loco Pindaricus Interpres ostendit antiquitus fuisse morem, ut in conviviis primus calix misceretur Jovi Olympio, secundus Heroibus, tertius Jovi Servatori. Testem hujus rei citat Sophoclem ἐν Ναυπλίῳ:

Ζεῦ παυσίλυπε τε ἡ Διὸς Σωτηρίου
Σπονδὴ τρίτου κρατῆρος.

i. e. *Curarum ademptor Juppiterque & tertii*
Libatio scyphi Sospitatoris Jovis. B

Citat & Æschylum in Epigonis:

Λοιβὰς Διὸς μὲν πρῶτον ὡραίου γάμου,
Ἥρας τε· εἶτα τὴν δευτέραν γε κρᾶσιν
Ἥρωσι νέμω· εἶτα τρίτην Διὸς τοῦ Σωτῆρος εὐκταίαν λίβα.

i. e. *Libationes primum quidem Jovis tempestivarum nuptiarum, Junonisque: deinde secundum poculum Heroibus tribuo: deinde tertio loco Jovis Sospitatoris optabilem stillam*. Addit autem, hunc calicem Σωτῆρος appellatum: quod hucusque potatio citra ebrietatem, animique noxam consisteret. Ultra quem si quis progressus esset, jam ad libidinem, intemperantiamque res vergere videretur: juxta illud apud Apulejum Asclepiadis dictum, existimantis primum craterem pertinere ad sitim, secundum ad voluptatem, tertium ad ebrietatem, quartum ad insaniam. Hunc autem eundem, Διὸς Σωτῆρος C calicem appellant τέλειον, sive, quod in hunc desineret bibendi modus: sive, quod hic numerus inter omnes absolutissimus esse putatur, ut cui adsit & initium, & medium, & finis: eoque rebus divinis potissimum accommodatur, & à Platone refertur ad animum, utpote divinum, & ob id ternione constantem. Ne id quidem Theologica ratione vacat, quod primam & ultimam pateram Jovi dicarint, mediam Semideis. Primum enim Heroibus medius locus competebat: vel quod juxta Platonis sententiam mediæ conditionis essent inter summos illos Deos, D

—— —— οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι,

ut inquit Homerus, quos Plato mentes autumat esse nullis obnoxias corporibus, & inter nos corporibus oneratos, & ob id affectibus mortique obnoxios. Dæmonibus enim Platonici tribuunt corpora, tametsi non ejusmodi, qualia sunt nostra, verum aerea: cujus opinionis se fuisse testatur & divus Aurelius Augustinus, in libello De Natura Dæmonum, & alias aliquoties. Vel quod juxta Poetarum fabulas Semidei compositæ mediæque sunt originis, ex altero parente Deo, altero homine: velut Hercules ex Alcmena & Jove, Castor & Pollux ex Leda & Jove. Porro Jovem intelligunt mentem illam summam omnia simul complectentem, E ut idem & initium & finis sit omnium: eamque ob causam ab hoc auspicabantur potationem, & in eundem finiebant. Meminit Jovis Sospitatoris non semel Aristophanes in Pluto, velut hoc loco:

Τὸν οὖν Δία τὸν Σωτῆρα καλῶς μοι δοκῶ
Χαίρειν ἐάσας, ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμένειν.

i. e. *Mihi itaque visum Sospitatorem Jovem ut*
Valere sinam, atque hoc permaneam posthac loco.

Tradit Interpres templum Athenis fuisse τοῦ Διὸς Σωτῆρος, quem eundem quidam Ἐλευθέριον appellant. Διὸς Σωτῆρος mentionem facit & Athenæus in Dipnosophistis, libro secundo, addens olim fuisse morem, ut cibis appositis mox vinum indilutum infunderetur, quo nimirum F declararent, quanta vis esset boni Dei. Deinde cum suo quisque arbitrio diluisset, nomen Jovis Servatoris præfabantur, innuentes ita temperatum vinum tuto citraque noxam bibi. At idem libro undecimo propemodum docet, & post cœnam à lotis manibus inferri solere calicem Jovis Servatoris, qui idem fuerit cum eo, qui dictus est ἀγαθοῦ Δαίμονος. Diphilum adducens auctorem, qui scripserit in Sapphone:

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα
Μεστὴν Διὸς Σωτῆρος ἀγαθοῦ Δαίμονος.

i. e. *Archiloche sumito hanc tibi metaniptridem*
Plenam Jovis Soteris optimi Dei.

Adagio licebit uti, cum significabimus nos ad id, quod in negocio postremum ac præcipuum est, accedere. Prius quam finem faciam illud admonere libet, ex Pindari verbis, eundem videri Jovem Olympium ac Sospitatorem. Plutarchus Convivialium Quæstionum, decade quinta, de tribus his calicibus loquitur, ni fallor: Οὐδὲ γὰρ θεῷ θύοντες, πᾶσι τοῖς ἄλλοις θεοῖς, μάλιστα δὲ σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς κατευχόμεθα. Ἀλλὰ τριῶν κρατήρων κιρναμένων, τοῖς μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου σπένδομεν, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου. Φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. i. e. *Neque enim cum Deo rem divinam facimus, reliquis omnibus Diis, maxime cum templis & aris, vota facimus. Sed tribus crateribus mixtis, aliis de primo libamus, aliis de secundo, aliis ex ultimo. Nam invidia stat extra chorum divinum*. Meminit hujus rei & decade septima, demonstrans, cum uni sacrificabatur Deo, omnibus simul vota fieri, sed non nominatim.

II. *Hyperi vertigo*.

Ὑπέρου περιτροπή. i. e. *Pistilli circumvolutio*. Ubi quis semper idem agitat, neque quicquam tamen explicat. Plato Comicus, opinor, in Adonide, apud Zenodotum:

Εἶτ' οὐχ ὑπέρου μοι περιτροπὴ γενήσεται.

i. e. *Dehinc mihi* vertigo pistilli *haud erit*.

Plutarchus Adversus Stoicos significans illorum rationes eodem revolvi: Πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφικνεῖται. Τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς ἐάσον. i. e. *Multus igitur Jovis Corinthus ad rationem illorum admittitur. Nam* pistilli circumvolutionem, *ne ridere videaris*, *omitte*. Unde videtur solere dici, cum eadem sæpius iterantur non sine tædio. Dialectici *peti principium* ajunt, quoties eodem revolvitur argumentatio. Hesychius interpretatur de his, qui semper eadem ajunt, neque quicquam interim proficiunt. Huic ita finitimum est, ut idem videri possit, quod Plato recenset in Theæteto: Ἡ μὲν σκυτάλης, ἢ ὑπέρου, ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπή. i. e. *Scytala quidem, aut* pistilli, *aut si cujus alterius dicitur*, circumvolutio. Quum sermo in idem revolvitur, quemadmodum illic Theætetus jubet assentiri rectæ opinioni, eum, qui rectam habet opinionem. *Scytalam* interpres vertit, *scuticam*, quum Plato loquatur de loro, quod surculo circumvolvitur.

III. *Sus sub fustem*.

Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον. i. e. *Sus sub fustem*. Ubi quis sese in præsens discrimen ac perniciem præcipitat. Nam sues apud quosdam fuste mactari mos est. Refertur à Suida. Zenodotus indicat exstare apud [1] Dinolochum.

IV. *Si bovem non possis, asinum agas*.

Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον. i. e. *Si nequeas bovem, asinum agito*. Id est, si non potes, ut vis, utcunque potes, facito. Si fortuna splendidior non contingit, eam sortem, quæ contingit, boni consulas. Si quod optas non licet, id quod est proximum, amplectere. Auctore Suida.

V. *Siren amicum nunciat, apis hospitem*.

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξένον δὲ μέλισσα.

i. e. *Hospitem apis, verum Siren prædicit amicum*. Quoties complures eadem de re bene ominantur: aut ubi suæ quisque spei blandiens ex quamlibet levibus argumentis divinat futurum, quod optat. Nam Siren hoc loco non unam ex illis virginibus Homericis significat, verum insecti genus, api non dissimile. Auctore Suida. Quanquam apud Hesychium Σειρὴ legitur non Σειρήν.

VI. *Etiam si lupi meminisses*.

Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης. i. e. *Etiam si lupi mentionem fecisses*, subaudiendum intervenisset. Quoties præter exspectationem intervenit is, de quo fuerat mentio. Cognatum ei, quod alibi recensuimus: *Lupus in fabula*. Id frequenter accidit in Comœdiis ac Tragœdiis arte curaque scriptoris, ut, de quo fiunt verba, mox interve-

[1] In Vaticano Appendice Schotti Cent. IV. 26.

niat

niat. Accommodari poterit ad rem, veluti si apud auctorem protinus vel casu occurrat, id de quo vertebatur sermo, adagium refert Zenodotus. Plato in Phædro: Λέγεται γοῦν, ὦ Φαῖδρε, δίκαιον εἶναι, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. i. e. *Ajunt igitur, ô Phædre, justum esse, etiam quod de lupo dicitur narrare.*

VII. *Similior ficu.*

Ὁμοιότερος σύκου. i. e. *Similior ficu.* Per jocum dicebatur, de vehementer inter se similibus. Ducta metaphora à ficorum inter ipsas similitudine. Plutarchus adversus Stoicos: Θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἰ μήτε φάττα φάττῃ, μήτε μελίττῃ μέλιττα, μήτε πυρῷ πυρός, ἢ σῦκον, τὸ τοῦ λόγου, σύκῳ, ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ γέγονεν ἀπαράλλακτον. i. e. *Mirum & inopinabile, si neque palumbus palumbo, nec apis apis, nec tritico triticum, aut fico, quod est in proverbio, ficus, semper adsimilis fuisset.* Confine est iis, quæ retulimus alibi: *Non tam ovum ovo simile:* &, *non lac lacti magis est simile.*

VIII. *Simul & da & accipe.*

Ἅμα δίδου καὶ λάμβανε. i. e. *Simul & da & accipe.* Ubi res est cum homine parum certa fide, cui non sit tutum quicquam credere, nisi statim receperis, quod fueris stipulatus: Torquebitur ad eum, qui non collocat officium aut munus suum, nisi jam certus de mutuo: nec spem emit pretio, quemadmodum ait leno Terentianus. Aristoteles hanc parœmiam venustius extulit libro Moralium Nicomacheorum octavo, taxans amicos, quos mutua conciliat utilitas: & perinde, ut in forensibus commerciis non dant beneficium, sed vendunt: Ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα εἰς χρόνον. i. e. *Altera quidem omnino sordida & cauponaria compensatio de manu in manum: altera magis ingenua ad tempus.* Allusit Philosophus ad Comicum illud, quod citatur ab Interprete Pindari:

Φοῖνιξ γὰρ εὐθὺς γίγνομαι,

Τῇ μὲν δίδωμι χειρί, τῇ δὲ λαμβάνω.

i. e. *Phœnix enim fio illico.*

Quippe altera manu do, & accipio altera.

Phœnices notantur nimio cauponandi studio. Unde & Pindaro dictum in Pythiis, Hymno II.

Τὸ δὲ μὲν κατὰ Φοίνισσαν ἐμπολὰν μέλος.

Phœnicum commutationem appellat, cum datur aliquid, & vicissim accipitur. Porro negociatorum genus nihil habet sacrum, præter unum pecuniæ lucrum, cui se totos ceu Deo consecrarunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc divina pariter & humana omnia metiuntur. Reliqua nugæ.

IX. *Semper me tales hostes insequantur.*

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πόλεμοι διώκοιεν.

i. e. *Me bella semper insequantur talia.*

Ubi quospiam libenter odimus, ac simultatem illorum contemnimus. Est enim hominum genus, quos periculosius sit demeruisse, ut ait Seneca, quam offendisse: & quos magis expediat inimicos habere, quam amicos. Et quibusdam displicuisse, laudabile est. Et sunt, cum quibus amicitia copulatum esse dedecori sit, simultate diffidere pulcrum. Potest accommodari & in eos, qui desciscunt ab amicitia, sed ut inimici nihil queant nocere. Legitur & ad hunc modum:

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πολέμιοι διώκοιεν.

i. e. *Me semper hostes insequantur hoc genus.*

X. *Anus eriphus.*

Γραῦς ἔριφος. i. e. [1] *Anus hœdus.* Apollodorus apud Zenodotum ait, anum quandam fuisse, quæ dicta sit Eripha, quod in virginitate consenuisset: perinde quasi eadem & anus esset per ætatem, & puella, quod adhuc innupta. Sunt, qui tradant locustam agrestem, à nonnullis Mantin appellatam, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Ajunt autem quodcunque animal adspexisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierem veneficam & fascinatricem quadrare videtur. Quod genus apud Horatium Canidia.

1 Deceptus est *Erasmus* vitioso Codice *Zenodoti*, in quo legit γραῦς ἔριφος, cum legendum sit γραῦς σίφων ut liquet ex *Suida*. quod vere animadvertit *P. Leopardus* Emend. lib. v. c. 21. & merito probat *Andreas Schottus* ad *Zenobium*.

A XI. *Anus saltat.*

Γραῦς χορεύει. i. e. *Anus saltat.* In eum convenit, qui indecore quippiam facit: velut, si senex ludat nucibus: aut Theologus rhetoricis flosculis lasciviat: aut Princeps exemplo Neronis musicetur. Confine est illi, quod supra retulimus: *Camelus saltat.* Horatius in anum intempestivæ libidinis:

Te lanæ prope nobilem

Tonsæ Luceriam, non cithara decent,

Nec flos purpureus rosæ,

Nec poti vetulam fece tenus cadi.

Apud Plutarchum in Vita Periclis legimus, Elpinicem quandam, quum eum indecoris conviciis palam

B incesseret, nihil aliud responsi tulisse, quam versiculum illum ex Archilocho:

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἠλείφεο.

i. e. *Unguento anus quum sis caveto inungier,*

Quid autem sequutus Lapus vertit:

Haud unguenti, vetula quum sis, oblita es:

Non satis conjecto, nisi forte pro ἠλείφεο legit, ἠλείφθης, aut, ἠλίφθεο.

XII. *Anus subsultans multum excitat pulveris.*

Γραῦς ἀνακροτήσασα πολλὴν κονιορτὸν ἐγείρει.

i. e. *Anus subsultans, multum pulverem excitat.*

In eos dici solitum, qui ob rerum experientiam, multum negociorum aggrederentur. Videtur carmen he-

C roicum syllaba duntaxat depravatum.

XIII. *Anus velut equus profundam habebis fossam.*

Γραῦς ὥστε ἵππος τὴν χαραδραῖον τάφον ἕξεις. i. e. *Anus velut equus, alte hiantem habebis ac nigrum specum sepulta.* De iis, qui penitus abjiciuntur, tanquam prorsus inutiles. Equi postea quam consenuerint, in altos terrarum specus aliquo præcipitantur. Ita mulier olim amata, simul atque defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Qualis est apud Horatium Lyce. Simile illi: *Equi senectus.*

XIV. *Aphyarum honos.*

Ἀφυῶν τιμή. i. e. *Aphyarum honos.* Quoties humilibus exiguus quispiam honos contingit. Nam Aphya

D pisciculus est vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur. Unde jactatum illud: ἀφύαις τιμὴ τ' ἔλαιον. i. e. *Aphya honos oleum.*

XV. *Cur non suspendis te?*

Τί οὐκ ἀπήγξω, ἵνα Θήβῃσιν ἥρως γένῃ. i. e. *Quin te suspendis, ut apud Thebanos heros fias?* Apud alios summus honos habebatur iis, qui sibi mortem consciscissent, præsertim pro salute patriæ: ut apud Atticos Codro pro patria non timido mori: apud Romanos Deciis, & Quinto Curtio, M. Catoni Uticensi, Bruto, & aliis plerisque: apud Thebanos autem nullus honos habebatur iis, qui sibi vim attulissent. Unde per ironiam dictum putant, *ut Thebis semideus fias.* Dici

E posse videtur in eos, qui famæ ducti cupiditate, semet periculis gravibus objiciunt. Refertur à Zenodoto.

XVI. *Quid tibi Apollo cecinit?*

Τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν; i. e. *Quid tibi Apollo cecinit cithara?* h. e. quid tibi respondit? Allusum est autem ad Apollinis citharam, quam illi tribuunt Poetæ. Usus est hoc adagio Æschylus in Ajace Locrensi. Refertur à Zenodoto. Conveniet, ubi quis à Principe redeuntem percunctabitur, quid responsi tulerit: Τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν;

XVII. *Quid non fies, profectus Arbelas?*

Τί οὐ γενήσῃ, ἰὼν Ἄρβηλας. i. e. *Quid non fies, Arbelas pro-*

F *fectus.* De eo dici solitum, qui peregre proficiscens ingentia sibi pollicetur, fretus gentis, ad quam demigrat, inscitia, barbarieque. Siquidem Arbela Siciliæ civitas, auctore Stephano, cujus cives male audiebant olim, ut stupidi, & quibus facile imponeretur. Apud hos igitur etiam contemptus alibi, magnum aliquid esse possit. Quanquam est hujus nominis civitas in [1] Perside, cujus meminit Strabo lib. XVI. Et Qu. Curtio est oppidum Mesopotamiæ Darii copiarum internecione nobile.

1 Neque Persidis, neque Mesopotamiæ urbs fuit, sed Assyriæ, ad ortum Tigridis, ut docent & scriptores, quos laudat *Erasmus*, & alii omnes Geographi ac Historici. Vide *Curtium* Lib. IV. & *Strabonem* initio Lib. XVI.

XVIII. *Bonus è pharetra dies.*

Ἀγαθὴ ἐκ τῆς φαρέτρας ἡμέρα. i. e. *Bonus è pharetra dies.* De die fortunato dicebatur. Translatum à Scytharum consuetudine: quibus, ut narrat Philarchus, mos erat, ut vesperi, prius quam dormirent, calculum in pharetram immitterent candidum, si forte is dies citra molestiam abiisset: atrum, si secus. Demum ubi quis vita decederet, ejus pharetram proferebant: in qua si plures candidos calculos reperissent, felicem pronunciabant: contra, si plures nigros. Atque hinc vitæ summam æstimabant: unde proverbio receptum est, ut dicerent, *bonum diem è pharetra esse*, si quid ex animi sententia accidisset.

XIX. *Res Cannaca.*

Τὰ Καννάκα. i. e. *Res*, aut, *mala Cannaca*. Bifariam hac utebantur parœmia, vel de rebus ob vetustatem admirandis, vel de lamentis & complorationibus miseris ac lachrymosis. Cannacas quispiam Phrygum Rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygiis, qui cum prævidisset eventurum diluvium, convocatis omnibus ad templa Deorum, multis lachrymis supplicabat Diis, ut id malum averterent. Unde Herodes Jambographus inquit, ἵνα τὰ Καννάκα κλαύσω. i. e. *Ut Cannaca more plorem.* Hæc referuntur à Zenodoto. Plinius libro tricesimo sexto, Cannacum inter statuarios nobiles recenset. Stephanus in dictione *Iconium*, meminit adagii, nisi quod *Annacum* appellat, non *Cannacum*, aut *Cannacam*: & de fabula nonnihil evariat. Ait enim *Annacum* quendam vixisse super annos trecentos. Itaque undique consulta oracula, quousque victurus esset. Responsum autem, mortuo Annaco peritura universa: quo defuncto, successisse diluvium Deucalionis. Cæterum audito responso magnopere luxisse Phryges, atque hinc de gravi luctu ortum proverbium: ἐπὶ Ἀννακῶ κλαύσειν [1].

XX. *Qui modus equitum?*

Τίς τρόπος ἵππων; i. e. *Qui modus equorum?* Ubi quis novam ac peregrinam induceret consuetudinem: veluti si quis Italus Gallicis vestibus uteretur. Dictum videtur de hospitibus novo quadrigarum genere invectis. Metagenes in Thuriopersis apud Suidam: Τίς τρόπος ἵππων; ὡς δ' ὀρχοῦνται τὸ βαρβαρικὸν τρόπον ἔτι. i. e. *Quis equorum modus? Ut autem saltant hi more barbarico.* Confinitatem habet cum illo, quod paulo superius recensuimus: Ἄλλο γένος κώπης. i. e. *Aliud genus remi.*

XXI. *Chironium vulnus.*

Χειρώνειον ἕλκος. i. e. *Chironium vulnus*, immedicabile malum appellabant. Chiron in bello adversus Centauros ictus ab Hercule, vulnus immedicabile accepit in pede: unde & periit. Hinc natam parœmiam auctor Zenodotus. Virgilius autem noster, nam huic carmen inscribitur, *Chironiam manum* medicam vocat:

> *Vivit pectore sub dolente vulnus,*
> *Quod Chironia nec manus levaret.*

Ab hoc Chirone Centauro fertur educatus Achilles. Unde Plato Comicus Damonem, qui sub obtentu tradendæ Musices putabatur Periclem instituisse ad Tyrannidem, taxat his versibus:

> Πρῶτον μὲν οὖν μοι λέξον ἀντιβολῶ, σὺ γὰρ
> Ὥς φασιν ὁ Χείρων ἐξέθρεψας Περικλέα.

i. e. *Primum quidem illud obsecro dicas mihi,*
> *Tu quippe Chiron educasse diceris Periclem.*

Quem locum ita reddidit Lapus, *Tu enim, ut ajunt, pessime Periclem educasti.* Quin & in editione Aldina geminum vitium est. Primum enim versus perperam distinctus est: deinde ut pro ὦ χείρων, legamus ὁ χείρων. i. e. *tu ille Chiron*, metri cogit ratio. Per tropum siquidem appellat Damonem Chironem, quod id fuerit Pericli, quod Chiron fuit Achilli, quem docuit quidem fidibus canere, sed ad Centauricam ferociam eduxit. Hoc licet alienore loco, visum est studiosis indicare, ne quis imprudens ad eum impingat lapidem.

XXII. *Charontis janua.*

Χαρώνειος θύρα. i. e. *Charontica janua.* De imminen-

A te capitis periculo, sive de re magnopere tristi. Sic enim antiquitus appellabatur una è carceris janius, per quam damnati judicum sententiis ad supplicium educebantur. Referunt Zenodotus, Hesychius & Suidas. Charontis enim cymba fingunt animas ad inferos deduci. Hinc Aristophanes in Pluto: Ὁ δὲ Χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσι. i. e. *Dat symbolum Charon:* significans illi imminere mortem.

XXIII. *Minxit in patrios cineres.*

Qui intemperiis ageretur, cuique cuncta cederent infeliciter, *in patrios cineres minxisse* dicebatur. Antiquitus enim paterni sepulcri summa fuit religio. Quod liquet ex Thamyridis fabula, quam alibi retulimus.

B Proinde, qui monumentum patris violasset, huic, sicut & parricidis, Erinnes furias ultrices immittebant, neque quicquam prospere succedebat. Horatius in Arte Poetica:

> *Nec satis apparet, cum versus factitet, utrum*
> Minxerit in patrios cineres, *an triste bidental*
> *Moverit incestus. Certe furit,* —— ——

XXIV. *Maschalam tollere.*

Μασχάλην αἴρειν. i. e. *Maschalam tollere* dicebatur, qui avidius biberet. Sumtum à gestu bibonum, inter ebibendum cyathos, gulam ac mentum intendentium, & altius erigentium cubitos, ne quid resideat in cyatho liquoris. Idem appellant κωθωνίζειν, ἀπὸ τοῦ κώθωνος, quod

C est poculi genus. Hesychius indicat μασχάλην esse partem proræ, quæ contineat τέθριον, sive *Antemonem*. Antemonem autem volunt esse veli genus. Sunt qui dicant μασχάλιον esse canistrum è palma contextum, quod virga palmea *maschale* dicatur, nonnunquam & pro fune poni. Alii contendunt *maschalam* esse machinam, qua sarcinæ deponuntur in naves, aut eximuntur è navibus. Hinc jocus in eos, qui poculum tollunt in altum. Hesychius adfert & hunc trochaicum tetrametrum citra nomenclaturam auctoris:

> Ὡς ἄνω τὴν μασχάλην αἴρωμεν ἐμπηδῶντες.

i. e. *Sursum in altum ut irruentes erigamus maschalam.* Fortassis huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athe-

D næum lib. VIII. qui notans singulas Græciæ civitates, Βυζάντιον εἶπεν μασχάλην τῆς Ἑλλάδος. i. e. *Byzantium dixit Græciæ maschalam*, quod illic opinor strenue potaretur, sive quod esset emporium Græciæ. Est enim Thraciæ civitas, eadem dicta Constantinopolis. Adjungit proverbio gratiam allusio, quod sunt pocula navigii specie, veluti cymbia, σκάφια, τελίρεις, & alia nonnulla. Refertur à Zenodoto. Meminit & Julius Pollux lib. VI. cap. III. his quidem verbis: Ἐπὶ δὲ τῶν μεθυόντων ἔλεγον τὸ Μασχάλην αἴρειν, ὡς τοῦτο ἔθος ὂν τοῖς ἐν μέθῃ. i. e. *De ebriis vero dicebant* Maschalam tollere, *tanquam is mos sit temulentis.* Adducit & Homerici carminis testimonium:

> Χεῖρας ἀνίσχοντες γέλῳ ἔκθανον. —— ——

E i. e. *Sublatis manibus risu emori.* —— ——

Ex his videtur non à tollendo poculo, sed à gestu gaudentium fuisse dictum. Certe manet & hodie apud Germanos milites, ut dextra sublata lætitiam indicent animi.

XXV. *Magis ipse Phryx.*

Μᾶλλον ὁ Φρύξ. i. e. *Magis ipse Phryx.* Equidem conjicio dictitatum, quoties ea magis probarentur, non quæ veriora sint, sed quæ adulantius dicta. Narrant Crœsum Lydorum Regem aliquando percunctatum septem illos Sapientes, cui nam primum felicitatis titulum tribuerent. At cum varie responderetur, aliis dicentibus, feras indomitas sibi videri felicissimas, quod

F pro tuenda libertate mortem oppeterent: aliis ciconias, quod citra legem, suapte natura jus piumque servarent: Solone vero negante, quenquam appellandum felicem, prius quam ex vita decesserit, assistens Phrygius ille fabulator Æsopus: *Tanto*, inquit, *Rex cæteros antecellis, quanto mare præstat fluviis.* Id ubi Rex audisset, respondisse fertur, μᾶλλον ὁ Φρύξ. Ea vox in proverbium cessit. Equidem haud scio an ita legendum sit: μᾶλλον, ὦ Φρύξ. Ut sit libenter agnoscentis eam laudem, & cum esset maxima, tamen aliquid etiam adjungi desiderantis: unde cum quis aperte nobis adulatur, succi-

ne-

1 Viri docti dudum, non absurda conjectura, suspicati sunt sub nomine *Annaci* aut *Cannaci* latere nomen Henochi, qua de re vide scripta à nobis ad Gen. V. 24.

nere licebit, μᾶλλον, ὃ φρύξ. Referunt Suidas & Zenodotus.

XXVI. *Magis ſibi placet, quam Peleus in machera.*

Μέγα φρονεῖ μᾶλλον, ἢ Πηλεὺς ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ. i. e. *Magis ſibi placet, quam Peleus ſua machæra.* In eum competit, qui præter modum re quapiam inſolens eſt, ac tumet. Ajunt autem hunc gladium à Vulcano fabrefactum, à Diis dono datum fuiſſe Peleo, virtutis illius ac prudentiæ ſymbolum. Quo quidem ille utens & in præliis & venatibus, conſequebatur, quicquid optabat. Zenodotus ait hujus mentionem factam & apud Anacreontem, & apud Pindarum.

XXVII. *Generoſus es ex crumena.*

Γενναῖος εἶ ἐκ βαλαντίου. i. e. *Generoſus es ex crumena.* In eum jaciebatur, qui propter opulentiam generoſus haberi voluiſſet, alioquin obſcurus & humilis. Pariunt enim nobilitatem & opes, non antiquæ ſolum, juxta Ariſtotelem, verum etiam undecunque & quandocunque partæ. Solet autem hoc genus ferocius inſoleſcere, quam qui majorum imaginibus clari ſunt.

XXVIII. *Liberorum amantior quam Gello.*

Γελλοῦς παιδοφιλοτέρα. i. e. *Puerorum amans Gello.* Dici ſolitum vel in eos, qui morte præmatura periſſent, vel in eos, qui mira quidem charitate filios proſequerentur, ſed eoſdem indulgentia deliciiſque corrumperent. Ajunt Gello virginem quampiam fuiſſe, quæ puella adhuc vita deceſſerit. Hujus ſpectrum oberrare Lesbiis creditum eſt, ac pueros impetere. Unde puerorum mortem, qui præmaturo fato perirent, huic Gello imputabant. Citatur Sappho, quæ hujus fabulæ meminerit.

XXIX. *Gleba arvum.*

Βῶλος ἄρουρα. i. e. [1] *Gleba arvum*, ubi quis exigua maximis apponit, credens ſeſe non nihil juvare. Proinde legendum ſuſpicor. Βῶλος ἀρούρᾳ, aut ἀρούρᾳ, ut ſubaudias, προςτίθηται aut αὔξάνει, aut ejuſmodi quippiam. Nihil enim adfert momenti, ſi gleba arvo adjungatur, quod perinde ſit, ac ſi quis aquam è lacu hauſtam infundat mari.

XXX. *Glauci ars.*

Γλαύκου τέχνη. i. e. *Glauci ars.* Hujus parœmiæ duplex eſt uſus. Convenit enim vel in opus celeriter abſolutum, vel in id, quod eſt arte ſumma, ſummaque cura elaboratum. Quidam ortum exiſtimant à Glauco quodam Samio, qui primus æris ferruminationem invenerit. Alii à Libyco quodam, qui quatuor cymbala quædam fabricatus dicitur, certis proportionibus ita inter ſe reſpondentia, ut primi ſpiſſitudo Epitriti rationem haberet ad ſecundum, ad tertium Hemiolii, ad quartum dupli. Ea pulſata muſicam quandam harmoniam reddebant. Auctor Zenodotus.

XXXI. *Noctua Lauriotica.*

Γλαῦκες Λαυρειωτικαί. i.e. *Noctua Lauriotica.* Hoc velut ænigmate pecuniarum vim ſignificabant. Laurios enim Atticæ regio eſt auri venis frequens. Porro nomiſmatis aureis noctuarum figura inſcalpebatur, quemadmodum alio diximus loco. Interpres addit & tetradrachmis noctuam ſolere inſculpi. Ariſtophanes in Avibus:

Γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψουσι Λαυρειωτικαί,
Ἀλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλαντίοις
Ἐννεοττεύσουσι. —— —— —— ——

i. e. Noctuæ *vos non relinquent* Lauriotica, *ſed ha*
Ædibus aderunt in ipſis, inque loculis nidulos
Sibi parabunt.

XXXII. *Glaucus poto melle reſurrexit.*

Γλαῦκος πιὼν μέλι ἀνέστη. i. e. *Glaucus poto melle revixit.* Dici ſolitum, quoties aliquis vulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicum, & quaſi redivivus apparet iis, quibus perſuaſum fuerat, eum vita defunctum eſſe. Satis conſtat ab eventu natum. Nem-

A pe Glaucum quempiam præter omnium exſpectationem, guſtato mellito pharmaco revaluiſſe. Eamque rem in jocum popularem verſam fuiſſe. Quidam enarrant in hunc modum: *Glaucus quidam poto melle, ob bilem pene exanimatus eſt.* Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidos herba, quam *Draconem* vocant, eum reſtituit.

XXXIII. *Generoſior Codro.*

Εὐγενέστερος Κόδρου. i. e. *Generoſior Codro.* Per Ironiam recte dicetur in iſtos, qui majorum fumoſis imaginibus, & natalium antiquitate gloriantur. Codrus Melanthi filius fuit. Melanthus à Neleo ſextus. A quo Neleo prognatus & Neſtor. Hic igitur Melanthus,
B Meſſene patria pulſus venit Athenas: atque ibi cum Xantho Bœoto, qui tum Athenis imperabat, ſingulari certamine congreſſus, victor diſceſſit, & Athenienſium imperium occupavit. Cui ſucceſſit filius Codrus, ſingulari in patriam pietate præcipue nobilis. Nam cum Atticis bellum eſſet adverſus Dores, proditumque eſſet oraculo, victoriam penes Athenienſem populum futuram, ſi Rex illorum ab hoſtibus fuiſſet occiſus, Codrus patriæ gloriam ſua incolumitate chariorem habens, ignota ſpecie hoſtem provocavit, & interemptus eſt. Reliquit autem filios duos, Mentorem, qui patri defuncto ſucceſſit in imperium, & Neleum, cujus auſpiciis colonia in Aſiam demigravit. Hæc ferme Zenodotus.

XXXIV. *Cadmea victoria.*

C Καδμεῖος νίκη. i. e. *Cadmea victoria.* Hujus adagii varium adducunt & ſenſum & originem. Sunt qui putent inutilem victoriam *Cadmeam* vocatam, propterea, quod Eteocles & Polynices Thebani, cum de regni vicibus diſceptarent, ſingulari certamine congreſſi, utrique perierint. Cujuſmodi victoriæ meminit Herodotus lib. 1. de Phocenſibus agens. Vel quod Cadmei devicerint quidem Argivos cum Adraſto militantes, ſed ſuo malo. Poſteris enim illorum pœnas abunde magnas dederunt. Vel quod Oedipus, ſoluto Sphingis ænigmate,
D victoriam quidem à monſtro magnificam reportavit, verum poſt imprudens ſuam ipſius matrem duxit uxorem. Idque ſimulatque reſcivit, oculos ſibimet eruit. Itaque illius quoque victoriæ parum felix exitus fuit. Sunt qui huc referant. Cum Cadmus litteras à Phœnicibus acceptas, Græcis tradere vellet, Linum, quod is quoque litteras ſuas proferret, interemit. Deinde cives Cadmum exegerunt, ut nec huic bono fuerit Linum ſuperaſſe. Plutarchus ſubſcribit primæ ſententiæ. Nam ad hunc modum ſcribit in commentario Περὶ τῆς φιλαδελφίας: Οὐ γὰρ ἑτέραν οἱ παλαιοὶ Καδμείαν νίκην, ἀλλὰ τὴν περὶ Θήβας τῶν ἀδελφῶν, ὡς αἰ-
E σχίστην καὶ κακίστην προσηγόρευσαν. i. e. *Non enim aliam priſci* Cadmeam victoriam, *quam eam, quæ fuit fratrum apud Thebas, ut turpiſſimam atque miſerrimam appellarunt.* Idem Περὶ παίδων ἀγωγῆς, oſtendit *Cadmeam* appellari *victoriam*, quoties præſtat vinci, quam vincere. Uſurpavit hoc adagium Plato lib. De Legibus primo: Παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην· νίκη δὲ ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν. Πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι, μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν. Καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε Καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασί τε καὶ ἔσονται. i. e. *Proinde eruditio etiam victoriam adfert: contra victoria nonnunquam imperitiam: eo quod complu-*
F *res ob victorias bello partas inſolentiores facti, innumeris aliis malis propter violentiam repleti ſunt. At eruditio nunquam fuit Cadmea, victoria vero multa profecto hominibus tales & fuerunt, & futura ſunt.* Ariſtides in Pericle: Ὥς τε τὴν Καδμείαν νίκην ἡγεῖτο νικήσειν. i. e. *Itaque* Cadmeam victoriam *reportaturum ſeſe exiſtimabat.* Quo quidem loco ſcholium adſcriptum præter alia illud admonet ab iis, quæ retuli, nonnihil diverſum. Thebanos, cæſis Argivis, qui cum Polynice pugnarant, negaſſe ſepulturam. Qua inhumanitate exaſperati Athenienſes, Thebanos oppugnatos devicerunt, & conſimilem ad modum vetuerunt, ne cadavera cæſorum darentur ſepulturæ. Nec prorſus diſſonant ab his, nec prorſus congruunt, quæ ſcribit Pauſanias in Bœoticis.

1 Conjicit P. *Leopardus* Emend. Lib. v. c. 22. melius verti potuiſſe *gleba arura*, quod ἄρουρα certum agri modum ſonet, quod exemplis probat.

Scribit autem in hanc ferme sententiam: *Commisso apud Ismenum prælio, in congressu victi sunt Thebani, & compulsi in fugam intra mœnia sese receperunt, tanquam Peloponnesii oppugnationis essent ignari. Porro quum illi magis ira, quam arte irruerent, non pauci à Thebanis è muro jaculis sunt interempti. Postremo vicerunt & alios, in palantes turbatosque facta impressione, ita ut totus exercitus, excepto Adrasto, interiret. Neque parvo ea victoria constitit Thebanis*, καὶ ἀπὸ ἐκείνου, inquit, τὴν σὺν ὀλέθρῳ κρατησάντων, Καδμείαν ὀνομάζουσι νίκην. i. e. *Ex eo* victoriam *conjunctam cum exitio eorum, qui vicerunt*, Cadmeam *appellant*. Sed undecunque natum est adagium, *Cadmeam victoriam* appellabant infelicem, etiam ipsis victoribus. Cujusmodi fuit & Græcorum, quorum nulli non magno constitit capta Troja. Et Medici *Cadmeam victoriam* vocant, cum ita depellitur morbus, ut ægrotus interim in remedio pereat, succumbente natura.

XXXV. *Pecunia vir.*

Χρήματα ἀνήρ. i. e. *Pecunia vir.* Hoc est, tanti quisque sit, quantum possidet. Horatius:

Nil satis est, inquit, *quia tanti quantum habeas, sis.*

Zenodotus ex Pindaro citat. Exstat autem in Isthmiis Hymno secundo, his quidem verbis:

> Νῦν δ' ἐφίητι τ' ὠργείου φυλάξαι
> Ῥῆμα τ' ἀληθείας ἄγχιστα βαῖνον
> Χρήματα, χρήματ' ἀνήρ.
> Ὃς φᾶ κτεάνων θ' ἅμα λειφθεὶς καὶ φίλων,

i. e. *Nunc subit illud Argivi servare dictum, ad veritatem proxime accedens*, Pecuniæ pecuniæ vir. *Sic ait possessionibus simul destitutus & amicis.* Interpres Pindari testatur Chrysippum auctorem in Proverbiis, qui scripserit esse Aristodemi Spartani. Idem Interpres versum, quem paulo ante recensuimus, ex Alcæo refert hunc in modum: Χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος. Meminit apophthegmatis & Laertius in vita Thaletis, addens apud Lacedæmonios esse percelebre. Alcæi idem testantis hæc verba citantur apud Suidam: Ὡς γὰρ δήποτ' Ἀριστόδαμόν φασιν ἐν Σπάρτᾳ οὐκ ἀπάλαμνον λόγον εἰπεῖν, Χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδέποτ' ἐσθλός. i. e. *Sic enim olim ajunt Aristodamum apud Spartanos verbum non inscitum dixisse*, pecuniæ vir, *pauper autem nunquam probus.* Quidam ad septem illos Sophos referre malunt. Ad hanc sententiam pertinent illi versus è Comœdia quapiam:

> Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
> Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο μηδὲ κτήσατο,
> Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ.

i. e. *Argentum & anima & sanguis est mortalibus.*
Hoc qui caret, nec sibi paravit sedulo,
Vivos hic inter mortuus circumambulat.

Secundus versus Græcis constabit, si tollas δὲ, aut si legas μὴ 'χει pro μὴ ἔχει. Tertius constabit, si pro τεθνηκὼς, legas, τεθνεώς. Celebratur & hic senarius, non alienus ab hac sententia:

> Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστιν βίος.

i. e. *Vita haud vocanda est vita victus indiga.*

Proinde quemadmodum apud Græcos βίος, itidem apud Latinos *vita* significat, & vitam morti contrariam, & facultates, quibus vitam sustinemus.

XXXVI. *Dives factus jam desiit gaudere lente.*

Ἔπαυσε πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ.

i. e. *Lenticula diviti placere desiit.*

Lens legumen, pauperum ac tenuium cibus est. Quæ fastiditur, simulatque lautior fortuna contigit. Unde proverbium in eos, quibus ad uberiorem conditionem evectis, fastidio sunt ea, quæ prius inopes, boni consulebant. Sumtum est adagium ex Aristophanis Pluto. Dicitur enim illic in adolescentem, qui quum pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus divitias, cœpit illam fastidire. Non dissimile illi, quod alibi recensuimus: Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα.

XXXVII. *Calvum vellis.*

Φαλακρὸν τίλλεις. i. e. *Calvum vellis.* Ubi inanem operam sumit, aut ubi quis auferre conatur, quo vacatis,

A à quo petitur. Veluti si quis à paupere conetur extundere pecuniam, ab indocto litteraturam. Simillimum est illi Plautino: *Aquam è pumice postulas.* Rursum illi: *Nudo vestimenta detrahere.* Quin hodie quoque vulgus, ubi significat nihil esse, quod adimatur, volam manus ostendens, jubet inde velli quippiam, quod ea corporis pars nemini non sit calva.

XXXVIII. *Somnus absit ab oculis.*

> Ὕπνος δ' ἀπίστω γλυκύθυμος ὀμμάτων

i. e. *Oculis abesto leniens animum sopor.*

Ubi quis rem aggreditur, quæ summam diligentiam curamque desideret. Quod genus, si quis Philosophiæ capessat studium. Sumtus est autem hic senarius ex A-
B ristophanis Nebulis, apud quem dicitur sub persona Socratis adhortantis Strepsiadem, ut Philosophiæ daturus operam, omnia tum faciat, tum patiatur.

XXXIX. *Phoci convivium.*

Φώκου ἔρανος. i. e. *Phoci præmium*, sive *convivium.* Dictitari suetum, ubi quis suo malo convivas acciperet. Tametsi nihil vetat, quo minus longius etiam traducatur: nempe, ad quosvis, qui læduntur ab iis, de quibus bene meriti fuerint. Ajunt Phoco cuipiam filiam fuisse jam nuptiis maturam. Is procos, nam erant complures, convocare solitus præmia statuebat, & conditionibus subinde novis propositis nuptias prorogabat. Quamobrem indignati juvenes Phocum in con-
C vivio trucidarunt. Auctor Zenodotus. Etiamsi Plutarchus in Amatoriis Narrationibus fabulam hanc diverse narrat. Eustathius in primum Odysseæ, treis conviviorum species facit, Εἰλαπίνην, quod ad splendorem ac magnificentiam sit apparatum, Γάμον, quod ipsum etiam sumtuosius esse consuevit, Ἔρανον, ad quod plurimi conveniunt, sed suo quisque cibo sumtuque. Ea convivandi ratio præcipue probatur Hesiodo, propterea quod, cum plurimum habeat jucunditatis, minimum habet sumtus. Nam temperantius & editur & bibitur, ubi quisque de suo edit ac bibit. Hesiodi carmen est hujusmodi:

> Ἐκ κοινοῦ πλείστη χάρις δαπάνη τ' ὀλιγίστη.

D Porro qui splendidiores affectarent videri, ii etiam ἔρανον tum de suo, tum lautius exhibebant. Homerus has treis conviviorum formas simul complectitur:

> —— —— —— —— Τίπτε δέ σε χρεώ,
> Εἰλαπίν' ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.

XL. *Antiquior quam chaos & Saturnia tempora.*

Χάους ἀρχαιότερος. i. e. *Antiquior quam chaos.* De re nimium prisca & obsoleta. Ibycus: Ποτᾶται δ' ἐν ἀλλοτρίῳ χάει. i. e. *Volat in alieno chao.* Ac rursum: Ὁ δὲ φλυαρεῖ, καὶ μάτην ἡμῶν λῆρον καταχεῖ τοῦ Χάους ἀρχαιότερον
E καὶ κρονίων ἀπόζοντα. i. e. *Hic autem nugatur, ac temere nugas in nos infundit* antiquiores quam chaos, ac Saturni tempora *redolentes.* Alludit adagium ad chaos, ad quod Poetæ Deorum, ac rerum omnium originem referunt. Ovidius opificium mundi hinc auspicatur, quemadmodum & Hebræi.

XLI. *Tanquam Argivum clypeum abstulerit, ita gloriatur.*

Ὡς τὴν ἐν Ἄργει ἀσπίδα καθελὼν σεμνύνεται. i. e. *Superbit tanquam Argivum clypeum detraxerit.* In fastuosos, & magnificentius sese gerentes dicebatur. Ajunt apud Argivos sacrum quendam esse clypeum, clavis affixum, ut facile detrahi non possit. Alii dicunt, apud eos ordinem, ac delectum juvenum viribus antecellen-
F tium, ἀσπίδα, i. e. *clypeum* appellari. Auctor Zenodotus.

XLII. *Tanquam conchylium discerpere.*

Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν. i. e. *Tanquam concham dilacerare.* De imbecillis & viribus longe inferioribus dicebatur. Nam illisæ solo rumpuntur conchæ, quo cibus eximatur, aut inciso nervo, quo se contrahunt ac diducunt, aperiuntur. Refertur apud Suidam.

XLIII. *Mutus magis quam scapha.*

Συγνωμότερος σκάφης. i. e. *Magis elinguis, quam scapha.* De iis dici consuevit, qui propter humilitatem condi-

conditionis apud præstantiores non audent hiscere. A
Natum hinc ajunt, quod olim inquilini, & hospites alienæ Reip. ludis popularibus, in pompa incedebant, navim gestantes: unde quoties hospitem, non civem significabant, σκάφην ἢ σκαφηφόρον, appellare consueverunt. Proinde vulgo sic minitabantur: Ποιήσω σε Συσημώτερον σκάφης. i. e. *Reddam tibi os occlusius scapha.* Etenim iis, qui in Rep. vivunt non sua, multa sunt mussitanda. Nam uti non convenit in aliena civitate curiosum esse, ita nec tutum est liberioris esse linguæ. Hujus interpretamenti Suidas auctorem citat Theophrastum in opere De Legibus. Equidem in plerisque codicibus, σιωπηλότερος scriptum reperio, non συσημότερος. Quæ lectio si cui magis arridebit, non reluctabor, nempe ut metu contractum & humilem accipias. B

XLIV. *Nudus tanquam ex matre.*

Γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός. i. e. *Nudus ut ex matre.* Proverbialis hyperbole de vehementer paupere. Nudissimi enim nascimur, ac ne pilis quidem tecti, nedum vestibus, quod non item in cæteris animantibus accidit. Hoc dictum & hodie vulgo nostrati est in ore, *Tam nudus quam natus erat.* Huic simile, quod alibi refertur, *Tanquam è naufragio.*

XLV. *Est Pylus ante Pylum.*

Plutarchus in libello, cui titulus, Περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, testatur hunc versum apud Messenios proverbio fuisse celebratum: C

Ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο, Πύλος γε μὲν ἐστὶ καὶ ἄλλος.

i. e. *Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sane.* Dictum apparet, ubi quid alteri præfertur antiquius & præstantius. Aut ubi aliquis jactat sese, quasi vel solus sit, vel summus, cum reperiantur & alii, qui possint cum eo decertare. Pylus enim Messeniorum civitas, Nestore nobilis, ut affirmant quidam. Hoc autem carmen Plutarchus hoc pacto commutavit:

Ἔστι τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος γε μὲν ἐστὶ καὶ ἄλλος.

i. e. *Usura usura prior, usura altera sane est.* In eos accommodari potest, quibus alia usura ex alia nascitur. Unde natum sit adagium, Eustathius interpretans Homeri Bœotiam indicavit. Scribit enim juxta eos, qui de populis conscripserunt, treis fuisse Pylos. Unam Messeniæ, alteram Triphyliæ, tertiam Arcadiæ, Triphyliacam obtinuisse Nestorem. Idem Geographum testem adducit, Strabonem opinor, qui treis item Pylos constituerit in Peloponneso. Tractat autem hac de re Strabo libro Geographiæ octavo, demonstrans fuisse multas hujus nominis urbes, quarum unaquæque sibi vindicaverit Nestorem, ob viri celebritatem. Quanquam idem post autumat Nestoris patriam fuisse, ex utraque parte Alphei. Allusit ad adagium Aristophanes in Equitibus: D

Ἀλλὰ τόδε φράζου, πρὸ Πύλου Πύλον, ὅν σοι ἔφραζεν
Ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο. Τί τοῦτ' λέγει πρὸ Πύλοιο;

i. e. *Hoc age dic Pylus ante Pylum est, quam tu mihi narras,*
Est Pylus ante Pylum. Sibi quid vult ante Pylum istuc? E

Interpres adscribit versiculum, quem paulo ante citavimus è Plutarcho, proditum Oraculo fuisse.

XLVI. *Jecit Achilles duas tesseras & quatuor.*

Βέβληκ' Ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέσσαρα.

i. e. *Duas Achilles, quatuorque tesseras*
Jecit. ——— ——— ———

Hunc versum Suidas ex Euripide citat. Quid autem sibi velit adagium, nullus explicat. Nisi quod conjectare licet dictum fuisse de iis, qui omni re vincerent, propterea, quod is tesserarum jactus felix esset. Interpres Aristophanis in Ranis Aristarchum citat, qui scripserit hunc senarium Euripidis nomine circumferri solitum, sed falso, quum sit αἰσχύλου. Apud Aristophanem usurpat Bacchus in Æschylum, victorem Euripidis, unde apparet in faustis acclamationibus hujus esse usum proverbii. F

XLVII. *E tardigradis asinis equus prodiit.*

Ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ἥρπασεν. i. e. *E tardigradis asinis equus emersit.* Cum clarus evadit quispiam obscuro genere natus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per Ironiam proferri, & per negationem, ut: *nunquam ex asinis nascetur equus.* Et, *en tibi ex asinis equum.* i. e. ex infimis parentibus arrogantem & ferocem. Huic contrarium est, quod alibi retulimus: *Heroum filii noxæ*, quum ex egregiis viris prognati, non respondent majorum virtutibus, quemadmodum Socrates apud Platonem in Alcibiade priore, docet ambos Periclis filios Paralum & Xanthippum fuisse stupidos, Cliniam evasisse furiosum. Denique nullum illius opera factum sapientem, quum Zenonis consuetudine multi sapientes evaserint. Idem tractat in Menone, commemorans & Aristidem, qui filium habuit Lysimachum nullius rei, præterea Thucydidem, cui duo fuerint filii, Milesias & Stephanus. Neuter respondit virtuti paternæ. His addi poterat M. Tullius, qui filium reliquit illaudatum & à patriis virtutibus plurimum degenerantem.

XLVIII. *Epeo timidior.*

Ἐπειοῦ δειλότερος. i. e. *Epeo timidior.* De magnopere pavido dicebatur. Ab Epeo quopiam dictum, notæ timiditatis homine. Datum est hoc cognominis Cratino comico, per allusionem fortassis, quod cum Oenoidis tribus princeps esset, in eo munere timidius se gereret.

XLIX. *Ephesiæ litteræ.*

Ἐφέσια γράμματα. i. e. *Ephesiæ litteræ.* Dictum videtur de iis, qui mira felicitate, tanquam divina virgula, quicquid optarent, assequerentur. Ajunt enim Ephesiis notulas quasdam, & voces magicas fuisse, quibus utentes in omni negocio victores evaderent. Auctor Diogenianus. Eustathius in Odysseæ Φ. Tradit his litteris usum Crœsum in rogo. Fuisse autem verba quædam obscura, ænigmatibus simillima, neutiquam cohærentia, descripta in pedibus, zona, & corona Dianæ. Suidas addit hujusmodi fabulam, in Olympiis Milesium quempiam cum Ephesio palæstra commissum, nihil potuisse in conflictu, quod is Ephesius in talo Ephesias haberet litteras. Quod simul ac animadversum esset, ademptis litteris, Ephesium, qui jam triginta defatigarat, succubuisse. Hesychius indicat fuisse priscas quasdam voces pro sacris habitas, quibus impostores deinde multas addiderint. Priscas putat has fuisse, ἄσκι, quod interpretatur *tenebras*, κατάσκι, *lumen*, λίξ, *ipse*, δαμναμενεὺς *sol*, αἴσιον, *verum*. Meminit harum & Anaxilas apud Athenæum libro duodecimo. Commemoratis enim Philosophi cujusdam deliciis ait: Καὶ γράμματ' ἐν σκυταρίοις ῥαπτοῖσι φορῶν Ἐφέσια γράμματα καλά. i. e. *Ad hæc, in consutilibus pelliculis gestans* Ephesias litteras *pulchras.* Nec desunt hodie, qui hujusmodi confictis vocibus imponant stultis. Illud satis apparet librariorum incuria commissum, quod quum Hesychius inter magicas voces recenseat τετράξ, non meminit tamen interpretans singulas.

L. *Eodem in ludo docti.*

Eodem in ludo docti dicebantur, similibus vitiis laborantes, & improbitate pares. Hoc dictum adeo vulgo manet, ut nihil sit tritius. Terentius in Hecyra, *In eodem omnes mihi videntur ludo docta, ad malitiam.* Solent enim ferme, qui communibus usi sunt præceptoribus, ingenio, moribusque convenire. Quod autem Terentius dixit in mulieres, omneis inter ipsas similibus esse moribus, idem Græcus attestatur senarius:

Γυνὴ γυναικὸς πάντ' οὐδὲν διαφέρει.

i. e. *A fœmina nil fœmina unquam discrepat.*

Innuit autem proverbium nullam inveniri bonam mulierem.

LI. *Tanquam in phiditiis.*

Ὥσπερ ἐν φειδιτίοις. i. e. *Velut in phiditiis.* Ubi quid parcius, nimiumque frugaliter actum significabimus. Lacedæmonii publica loca habebant, in quibus cibum caperent. In his accipiebant hospites ac legatos suos, sed apparatu perparco. Unde & Græca vox ducta videtur à φείδεσθαι. i. e. *parcendo.* Quanquam sunt, qui malunt φιλίτια dicta quasi φιλίτια, quod ejusmodi conviviis coiretur sodalitas. Utramque vocis etymologiam re-

recenset Plutarchus in Vita Lycurgi. In priore abjicitur ι, è diphthongo, in posteriore λ vertitur in δ. A Addit autem tertiam etymologiam, *phiditia* dicta quasi ἐδίτια, à sumendo cibo, quæ Græci præsertim Athenienses vocant συσσίτια, Cretenses ἀνδρεῖα, quemadmodum ibidem indicat Plutarchus. Hoc genus conviviorum Lycurgus instituit, ad excludendum luxum ac temulentiam. M. Tullius meminit Phiditiorum libro Tusculanarum Quæstionum quinto: *Quid*, inquit, *victum Lacedæmoniorum in phiditiis, nonne videmus? Ubi quum Tyrannus cœnavisset Dionysius, negavit se jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum: tum is, qui illa coxerat, Minime mirum, inquit: condimenta enim defuerunt. Quæ tandem, inquit ille? Labor in venatu,* B *sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur.* Quanquam hæc fabula secus narratur apud Plutarchum in Coronide, quam adjectam videmus Apophthegmatis Laconicis, de Lycurgi institutis. Erant apud Lacedæmonios & aliæ conviviorum species, quorum unum erat κοπίς, quod certis ciborum generibus instruebatur, alterum ἄικλον aliquanto splendidius. Omnium frugalissimum erat, quod agebatur in *phiditiis*. Multa super his Athenæus lib. quarto, si cui licebit cognoscere. Accommodari poterit & ad orationem, ut si quis neget se con- C tentum simplici sermone, velut *in Laconicis phiditiis* accipiatur, sed desiderare splendoris aliquid, & quod appetentiam irritet illecebra.

LII. *Equo senescenti minora cicela admove.*

Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλα ἐπίβαλλε. i. e. *Equo senescenti minora cicela admove.* Admonet adagium, ubi vires per ætatem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam, & decrescente robore minuendos labores, augendam remissionem. Ductum ajunt ab equis militaribus, quibus senescentibus, levius πειρίπτιον admovebant. Est autem πειρίπτιον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi consuevit. Zenodotus ostendit proverbium exstitisse apud Cratetem comicum in Samiis. Videtur carmen heroicum, si tan- D tum legas, [1] κύκλ' ἐπίβαλλε. Nam κίκελα nondum reperi apud ullum auctorem, præterquam apud Zenodotum. Trisippii meminit Hesychius. Videtur autem, κίκελον aliquid esse, non dissimile trisippio.

LIII. *Eretriensium Rho.*

Ἐρετριέων ῥῶ. i. e. *Eretriensium Rho.* Ubi quis crebrius & asperius eam litteram sonaret. Quo nomine nunc male audiunt apud Gallos Picardi. Notantur item, quibus Alcibiadis labdacismus impendio placebat. Ridetur Arrius à Catullo, quod

Chommoda dicebat, si quando commoda vellet
Dicere, & hinsidias Arrius insidias. E
Ac tum mirifice credebat se esse locutum,
Cum quantum poterat, dixerat, hinsidias.

Adagium refertur à Diogeniano. Meminit Plato in Cratylo: οἶσθα οὖν ὅτι ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἡμεῖς μὲν φαμὲν σκληρότης, Ἐρετριεῖς δὲ σκληροτήρ. i. e. *Scis quod nos pro eodem dicimus sclerotes*, i. e. durities, *pro quo Eretrienses scleroter.* Ex quo liquet Eretrienses adamasse hanc litteram ρ, quam loco σ suppofuerint, quum contra Athenienses, eam verterint in σ, ut θαρσεῖν, pro θαῤῥεῖν. Quoniam ea littera dicitur impetus ac vehementiæ significationem habere, videtur & in homines præcipites ac violentos congruere proverbium.

LIV. *Oestro percitus.* F

Οἴστρῳ παραπληγείς. i. e. *Oestro percitus.* i. e. Ingenti animi cupiditate commotus, ac velut attonitus. Oestrum enim insecti genus, horrendo strepitu, unde & nomen inditum apud Græcos. Nam Latini, *asilum* appellant. Hoc addito Juno vaccam Iö in furorem egit. Unde Poetæ divino correpti furore, *æstro conciti* dicuntur. Est apud Platonem, tametsi locus in præsentia non succurrit, opinor in Phædro. Unde & οἰστρο-πλὴξ dictione composita, pro insano, & οἰστρᾶν & οἰστρηλατεῖν, pro insanire.

1 Sic habent *Suidas, Phavorinus,* & Vaticanus Codex, ut observavit *And. Schottus* ad Cent. IV. 41.

LV. *In magnis & voluisse sat est.*

—— *In magnis & voluisse sat est.*

Tibulliana hac sententia, nihil celebratius. Eam Angelus Politianus non inscite vertit Græce:

Ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Apulejus Floridorum lib. IV. *Majore scilicet voluntate quam facultate. Eoque propensius fortasse laudandus est, quod omnibus bonis in rebus, conatus in laude, effectus in casu est.* Item M. Varro apud Gellium lib. primo, capite decimo octavo: *In quo non modo Lælii ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur.* Convenit, ubi quis majora viribus conatus, tametsi rei susceptæ magnitudini non facit satis, tamen hoc ipso nomine laudem promeretur, quod rem pulcerrimam tentaverit.

LVI. *In holmo cubabo.*

Ἐν ὅλμῳ εὐνάσω. i. e. *In holmo cubabo.* Dicebatur ab iis, qui se quippiam divinatione cognitum ire minitabantur. Nam ὅλμον quidam vatem interpretantur. Alii tripodes Apollinis holmos appellatos fuisse. Tradit autem Aristophanes Grammaticus, citante Zenodoto, eos, qui holmis indormissent, repente divinandi spiritum concipere. Addit Apollinem ob id Ἔνολμον cognominatum à Sophocle. Quanquam apud Hesychium ὅλμος pro mortario ponitur. Apud Athenæum libro undecimo, poculi genus est cornu adsimile, ut per jocum torqueri possit & in bibones.

LVII. *Eadem cera.*

Ἐν κηρίον. i. e. *Idem favus*, dicebantur, qui uno ore idem affirmarent, aut qui inter se conspirassent. Ductum à favorum cellulis inter se connexis. Sive quod cera tenax, sibique hærens. Sive quod olim in ceratis tabellis scribebant, unde & Horatius:

—— —— *Cera laudatur eadem.*

Sive quod olim imagines è cera fingebantur, varia quidem forma, nunc Deorum, nunc Regum, nunc plebejorum, sed hæc omnia erant cera. Refert Zenodotus. Non dissimile illi, quod alio diximus loco: *Idem pulvis*, &c, *eadem farina.*

LVIII. *In quinque judicum genibus situm est.*

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται. i. e. *In quinque situm genibus judicum*, id est, in alieno arbitrio res est posita. Nam antiquitus quinque judicibus datum erat negocium, ut de comicorum fabulis pronunciarent, ut testis est apud Zenodotum Epicharmus. Quanquam & apud Platonem quinque judicum fit mentio, cum alias, tum in libro De Legibus undecimo: Ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοῖς νεωτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν. i. e. *Ut judicium sit penes quinque natu minimos, ex nomophylacibus.* Allusum est autem ad illud Homero frequens:

Καὶ ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

i. e. *In genibus sunt hæc sita Divûm.*

Cum significamus non esse nostræ facultatis, præstare rei exitum, verum hunc Superis & fortunæ in manu esse. Pindarus in Olympiis:

Νῦν δ' ἔλπομαι μὲν, ἐν θεῷ γε μὰν τέλος.

i. e. *Nunc spes quidem mihi, at in Deo situs exitus.*

LIX. *Emunctæ naris. Muccosis naribus.*

Emunctæ naris dicitur acri exactoque judicio, quasi purgatis naribus, mucoque emunctis. Horatius de Lucilio:

Emunctæ naris, durus componere versus.

Contra, *obesæ naris* dicuntur stupidiores.

Idem in Odis:

—— *Nec firmo juveni, neque naris obesæ.*

Lucianus in Alexandro Pseudomante: Τοῖς δὲ ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα, τεράστιον. i. e. *Indoctis autem, & quibus nares oppleta mucco, prodigiosum.* Idem in Philopseude: Ἐμοί γε, ἦν δ' ἐγὼ, εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. i. e. *Mihi sane, inquam, nisi plane nare sim oppleta mucco.* Huc allusit Plato libro De Rep. primo, ubi Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, optat illi nutricem, quæ muccum è naribus exprimat: Ὅτι σε φη κορυ-

κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει, δέομένον αὐτῆς. i. e. *Quoniam, inquit, te muccosum negligit, nec emungit, cum ea tibi sit opus.*

LX. *Fames & mora bilem in nasum conciunt.*

Sosia Plautinus in Amphitryone: *Vetus adagium est*, inquit, *Fames & mora bilem in nasum conciunt*, id est, latrante stomacho omnis mora bilem movet. Quod autem dixit, *bilem in nasum conciunt*, convenit cum illo, quod ait Theocritus in Thyrside:

——— ——— ——— Ἐν τι γε πικρὸς
Καὶ οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.

i. e. ——— ——— ——— *Est enim acerbus*
Atque illi semper sedet in nare aspera bilis.

Ducta est metaphora ab animantibus iram narium flatu significantibus. Unde fabula de tauris ignem spirantibus. Quin hominibus etiam nonnullis ex naribus indicium iracundiæ. Unde & *corrugare nares* dicuntur, quæ offendunt. Horatius:

——— ——— *Ne sordida mappa*
Corruget nares. ——— ———

Item Persius in quinta Satyra:

——— *Sed ira cadat naso, rugosaque sanna.*

Potest id trahi latius, nempe ad quemlibet vehementius aliquid cupientem, cui omnis mora quantumvis pusilla, longissima videtur, attestante Mimo:

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Huc respicit & Horatianum illud:

Ut nox longa quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus, ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

LXI. *Generosior Sparta.*

Ἐλευθεριώτερος Σπάρτης. i. e. *Generosior Sparta.* Dicebatur excellenti animo, minimeque timidus aut humilis. Spartanis enim olim indoles aderat generosa, & ingenium omnis impatiens servitutis, ac velut imperio natum, unde nec mœnibus urbem cingebant, legibus ita jubentibus, abunde munitam arbitrantes fortibus viris. Fœdissimum autem existimabant quenquam è pugna redire, nisi victorem: id quod Epigrammate quoque testatum est. Nec Tyrannidem in suam Remp. admittebant, sed æqua libertate parebant legibus. Denique nihil humilioris operæ exercebant, sed agriculturam & artes sedentarias per Helotas (id erat servorum genus) peragebant.

LXII. *Locrensis bos.*

Λοκρικὸς βοῦς. i. e. *Locrensis bos.* De re vili, aut de munere leviculo dici potest. Quum aliquando Locrenses publicum sacrum facturi bovem desiderarent, composito ex minutis lignis bovis simulacro, Diis rem divinam fecerunt. Atque hinc vulgus adagionem arripuit.

LXIII. *Ficulnus gladius.*

Συκίνη μάχαιρα. i. e. *Ficulnus gladius.* De frivola causa dici potest, quæque minimo negocio queat refelli. Dictus est autem, *ficulnus gladius* sycophanta, quod idem & mollis sit, & calumniator. Meminit & Hesychius.

LXIV. *Ficum Mercurio.*

Σῦκον ἐφ' Ἑρμῇ. i. e. *Ficum Mercurio.* De promto & quibuslibet exposito beneficio dicebatur. Nam antiquitus mos erat, sicubi ficus repertus fuisset, eum veluti Mercurio sacrum suspendere. Liberum autem erat tollere *ficum Mercurialem*, cuicunque libitum fuisset, vel quod is Deus furibus favere creditus est, vel juxta parœmiam illam: Κοινὸς Ἑρμῆς. i. e. *Communis Mercurius.* Huc opinor allusisse Persium, cum ait:

Inque luto fixum possis transscendere nummum,
Nec gluto sorbere salivam Mercurialem.

Ut indicatum est alibi.

LXV. *Ut fici oculis incumbunt.*

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔφυ. i. e. *Quemadmodum fici oculis innati.* De iis dicebatur, qui pertinaciter urgerent, premerentque negocium aliquod. Sumta similitudine à ficis, hoc est, vitio, quod oculis adnascitur, nec facile potest avelli oculo incolumi. Aristophanes in Ranis:

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ.

i. e. *Ut ficus oculis imminens, sic ille erat.*

Accommodabitur haudquaquam inepte & in hos, qui cum graves sint & intolerabiles, tamen avelli nonqueunt, nisi magno malo. Quod genus utinam nulli essent aut unquam existerent Principes, & Principum optimates, qui cum avaritia sint inexplebiles, libidine corruptissimi, crudelitate perniciosissimi, tyrannide immanes, verissimi reipub. hostes, ac prædones, in publicam perniciem, non solum armis & opibus instructi, verum etiam novis artibus, quas nec Dionysius unquam, nec Phalaris reperit, tamen sic adhærent, sic imminent, sic affixi sunt populo, ut nec ferri possint, nec avelli. Usque adeo nullus est senatus, nullus magistratus, nulla religio, nulla reipub. pars, in quam actis radicibus illi non penetrarint, ceu pestis per omneis corporis venas sparsa. Siquidem animadverterunt hoc homines tantum ad nocendum oculati cordatique, unam hanc ancoram superesse publicæ incolumitatis, si civium & civitatum honesta concordia, Tyrannis potentium coerceatur. Hanc igitur in primis dirimere cura est. Sentiunt in pace minimum sibi licere, cum res legibus & consiliis agitur, non dolis, aut armis. Proinde modis omnibus id agunt, ne populus publica pace gaudeat. Perspiciunt præcipuam reip. felicitatem in hoc sitam, si Principem habeat integrum, cordatum, vigilantem, hoc est, vere Principem. Itaque miro studio curant tutores, ne unquam vir sit Princeps. Adnituntur optimates, ii, qui publicis malis saginantur, ut voluptatibus sit quam effœminatissimus, ne quid eorum sciat, quæ maxime decet scire Principem. Exuruntur vici, vastantur agri, diripiuntur templa, trucidantur immeriti cives, sacra profanaque miscentur, dum Princeps interim ociosus ludit aleam, dum saltitat, dum oblectat se morionibus, dum venatur, dum amat, dum potat. O Brutorum genus jam olim exstinctum! ô fulmen Jovis aut cæcum, aut obtusum! Neque dubium est, quin isti Principum corruptores, pœnas Deo daturi sint, sed sero nobis. Interim ferendi sunt, ne Tyrannidem excipiat anarchia, malum pene perniciosius. Quod complurium rerum publicarum experimentis comprobatum est, & nuper etiam agricolarum per Germaniam exortus tumultus nos docuit, aliquanto tolerabiliorem esse Principum inhumanitatem, quam ἀναρχίαν omnia confundentem. Siquidem fulmina terrent quidem omnes, at non ita multos feriunt. Cæterum mare inundans nulli parcit, nihil non miscens ac volvens. At quod optimates impii sunt Reipublicæ, id fortasse sunt Ecclesiæ, nonnulli ex his ordinibus, quos vulgus mendicantes vocant. Pios non accuso, nec ordinem incesso, malos noto, quæ ubique maxima turba est. Hi sic sese per omne reipublicæ corpus sparserunt, ut nihil usquam agatur sine illis. Regnant in concionibus, quod peculiare munus Episcoporum. Tyrannidem occuparunt in scholis, quod huic proximum munus. Per hos ministrantur Ecclesiastica Sacramenta, per hos Sacerdotes sumus. Hi plusquam censoria severitate pronunciant de fidei professione. Hic Christianus est, hic semichristianus, hic hæreticus, hic sesquihæreticus. In horum sinus populus effundit occultos vitæ actus, & secretissimas animi cogitationes: nec his contenti sunt, nulla panguntur Principum fœdera, in quibus hi non agant parteis. Sine his nullum contrahitur matrimonium. In theatricis certaminibus, in publicis sortibus agonothetas agunt, adeo nihil pudet. Denique nec mori licet absque istis. Nulla est aula Principum, in quam non irrepserint. Si quod impudens facinus destinarunt Principes, per hos exsequuntur. Si quid moliuntur Romani Pontifices, quod paulo sit alienius ab Apostolica illa & prisca sanctimonia, horum potissimum utuntur ministerio. Veluti si quod bellum, si quis tumultus, si qua exactio, si qua condonatio parum pudens, in hisce fabulis isti primas agunt. Interim simplici popello specie sanctitatis imponitur. Sacerdotes ad hos collati, sacerdotes non sunt. Episcopi horum fiducia in utramvis aurem dormiunt,

miunt. Plebs destituta, pro unicis pastoribus gemino luporum genere discerpitur, dum & Praesules exercent Tyrannidem, nec hi tamen pastores sunt, sed alia ratione praedones. Rursus admoneo, nec pios à me notari, nec ordinem. Nam qui inter eos sunt incorruptissimi, solent eadem, quae deploro, deplorare. Atque apibus licet suos fucos, ut aculeo carentes, quamvis furaces aliquando depellere. Hos fucos omnibus crabronibus aculeatiores, nec Reges, nec summi Pontifices queant à republica profligare, nisi magna Christianae religionis ruina, adeo suas factiones communierunt, adeo totum orbem arcibus ac populis suis occuparunt, & indies novos struunt nidos; hoc, nimirum, praetextu, quod superiorum monasteriorum religio, cujus commendatione primum exorta sunt, perierit; quasi vero & horum non paulo post sit peritura sinceritas, si qua modo sinceritas. Ita fit, ut orbis impiis & ociosis Monachorum gregibus oneretur, & Principes fraudentur populo, & Episcopi grege, & populus Pastore, Christianae religionis puritas ac libertas, paulatim ad Judaicas caerimonias delabatur. Et quemadmodum difficile dictu sit, utrum gravior sit Reipublicae malorum Principum inter se concordia, an dissidium, quod sive belligerantur, magno populi malo id faciant, sive concilientur, in publicum exitium conspirent: ita nescias utrum magis sit optandum, imo quo melius dicam, utrum magis detestandum, istorum ne inter ipsos consensus, an seditio, quod utraque res publico fiat malo. Opinor autem *ficos* hic dici, rigidum tumorem innascentem genis oculorum: ea res eum molestissima sit, tamen non sine periculo tollitur, quod oculo immineat parti vexationis & tractatus impatientissimae. Adagii mentionem facit Suidas.

LXVI. *Cum hasta, cum scuto.*

Σὺν δορί, σὺν ἀσπίδι. i. e. *Cum hasta, cum scuto.* Ubi quis omni conatu rem aggreditur. Aristophanes ἐν Εἰρήνῃ:

Σὺν δορί, σὺν ἀσπίδι τε.

i. e. *Cum hasta, cumque scuto.*

Item in Vespis:

Ἐκδραμόντες δορὶ ξὺν, καὶ ἀσπίδι.

i. e. *Expedita excursione, cumque scuto & lancea.*

Sumta metaphora à milite armis omnibus instructo. Ad similem usum recte torquebitur Homericum illud:

Ἔγχεΐ τ' ἄορί τ', μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

i. e. *Hastaque & gladio, saxisque ingentibus instant.*

Quoties res omni vi geritur.

LXVII. *Viri senis astaphis calvaria*

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον.

i. e. *Viri senis velut uva passa cranium.*

Admonet adagium invalidum & flaccidum esse senile corpus, exhausto succo, carnibusque adesis. Lucianus in Tyranno de senibus: Ἐπεὶ ἀσταφίδες γε πάντες ἤδη εἰσί. i. e. *Quandoquidem jam omnes uva passa sunt.* Rugosae enim & flaccidae sunt uvae passae, propter succum sole decoctum. Unde veteres & uvas passas vocabant *senes passos*, ob rugositatem. Lucilius citante Nonio:

Rugosi passique senes eadem omnia quaerunt.

LXVIII. *Post folia cadunt arbores.*

Post folia cadent in te arbores. Quoties admonebimus, leviores injurias si quis ferat, sequi atrociores. Veluti arborum decidua folia negliguntur, verum aliquando fit, ut ipsae arbores putres in caput subjecti decidant. Plautus in Menaechmis: *Folia nunc cadunt. Nunc si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.*

LXIX. *Ante tubam trepidas.*

Ante tubam trepidas. i. e. Animo consternaris, priusquam appareat periculum. Ab ignavis militibus sumtum, qui pavitant, priusquam bellicum canatur. Nam audita tuba, mirus quidam pavor solet militum animos incessere. Virgilius:

——— *Cur ante tubam tremor occupat artus?*

Qui sermo si paulo longius detorqueatur, in proverbii speciem abibit.

LXX. *Ameles angulus.*

Ἀμελὴς γωνία. i. e. *Ameles angulus*, i. e. Neglectus angulus. Dicebatur, qui supinus & oscitabundus desideret, nihil bonarum rerum tentans. Ajunt in Libya locum esse, qui ἀμελὴς γωνία. h. e. *securus angulus* vulgo dictus sit, ob id fortasse, quod neglectus & incultus jaceret. Comperio scriptum & ἀμελοῦς γωνία. i. e. *negligentis angulus.* Recensent Zenodotus & Hesychius.

LXXI. *Ultra res Callicratis.*

Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους. i. e. *Super fortunas Callicratis.* De immensis opibus dicebatur. Ajunt Carystium quempiam fuisse, nomine Callicratem, qui reliquos cives opibus longe praestiterit. Unde si quem magnopere locupletem intelligi volebant, cum vel Carystii Callicratis facultates vincere dicebant. Aristoteles autem in Atheniensium Repub. citante Suida, tradit Callicratem quendam è judicum ordine fuisse, qui judiciarias exactiones supra modum auxerit, atque hinc natam paroemiam de immodicis exactionibus.

LXXII. *Vulcanium vinculum.*

Ἡφαίστειος δεσμός. i. e. *Vulcanium vinculum.* Ubi quis nodis inextricabilibus esset illigatus, *Vulcaniis vinculis* teneri dicebatur. Sumta denominatione ab adamantinis illis vinculis, quibus apud Homerum Vulcanus Venerem & Martem sic irretivit, ut quo magis se conarentur explicare, hoc magis involverentur. Homerus Odysseae octavo:

Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων.
Ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα· κόπτε δὲ δεσμοὺς
Ἀρρήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν,
Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος Ἄρει,
Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ.
Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,
Ἠΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο
Οὐδὲ Θεῶν μακάρων. ———

i. e. *Ille domum petiit, qua stat ferraria fornax*
Secum imo interea penitus mala pectore volvens:
At trunco imposita pragrandi incude, secabat
Vincula nulli vel rumpenda, vel effugienda,
In quibus impliciti simul adstrictique manerent.
At postquam insidias Marti indignatus, & artes
Absolvisset, adit conclave, ubi dulce cubile
Stabat, & hinc illinc fallacia vincula fulcris
Obligat & summo suspendit plurima tecto,
Mire tenuia, sic telas ut araneorum,
Sic uti nec possint oculis deprendier ullis,
Non vel Divorum. ———

Adagium refertur à Suida.

LXXIII. *Ad satietatem usque.*

Ἄχρι κόρου. i. e. *Usque satietatem.* i. e. Quantumlibet, aut ampliter. Quod ita demum proverbium fuerit, si longiuscule transferatur, ut in Poeticis litteris versatus sum ἄχρι κόρου. Et illusit nobis, ἄχρι κόρου. Et Quintilianus metaphoris gaudet ἄχρι κόρου. Idem composita voce dicunt, κατακόρως. i. e. *Affatim.* Julius Pollux addit πέρα κόρου. i. e. *ultra satietatem.* Atque ita vescentem indicat dici solere ἀδδηφάγον, & κάδ' ἴσον à κάδδιχος, quod tritici mensura, quemadmodum Latini bibacem dicunt *tricongium.* Itidem dicunt ἄχρι χείλους. i. e. *usque ad labium*, sumta à vasis metaphora, &c, *usque ad ambas aures*, de quo meminimus alibi. [1] Julius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλὲς sive ἐπιχειλὲς, redundans ὑπερχειλὲς, à labro vasis sumta voce. Refertur à Zenodoto.

LXXIV. *Votum munificum.*

Εὐχὴ μεγαλόδωρος. i. e. *Votum munificum.* Ubi quis animo spes regias concipit, jamque voto dives est. Μεγαλόδωρος Graecis dicitur, *qui magna donat.* Nihil au-

1 *Julius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλὲς, sive ἐπιχειλές.*] Imo dicit: ἰσοχειλεῖ μέν, τὰ ἐπίμετρα. Ὑπερχειλῆ δέ, ὧν ὑπεραίρει τὸ χεῖλος. Ἐπιχειλὲς δέ, τὸ ἐνδεές. Alio loco: ἔστι δὲ ἰσοχειλῆ μὲν τὰ πλήρη. Ἐπιχειλῆ δὲ τὰ κατωτέρω χείλους. Insuper & alio: πλῆρες, ἰσοχειλὲς μεστόν, ἐπίμεστον, ἔμπλεων, ὑπέρπλεων, ὑπερχειλές. Τὸ δὲ μικρῷ ἐνδεέστερον, ἀπλήρωτον, ἐπιχειλές. Vide ut aperte his tribus in locis ἰσοχειλὲς ab ἐπιχειλὲς distinguat, non, ut ait Erasmus, eandem utrique significationem tribuat. *H. Stephanus.*

tem

tem voto hominis liberalius. Largitur enim cuilibet, quantumcunque petit. Meminit hujus Lucianus in Hæresibus.

Promissis dives quilibet esse potest,

ait Ovidius. Sed multo facilius est, votis esse liberalem ac divitem.

LXXV. *Utinam domi sim.*

Οἴκοι γενοίμην. i. e. *Utinam domi sim.* Dici solitum, ubi quis optat è malis, quibus implicitus est, emergere. Translatum videtur ab iis, qui in tempestate periclitantur. Nam nunc etiam ita vulgo loquuntur, qui periculose navigant: οἴκοι γενοίμην. Refertur à Suida.

LXXVI. [1] *Utinam male, quemadmodum invenisti, ejicias.*

Εἴθε φαύλως ὥσπερ εὗρες ἐκβάλοις τὴν ἴνθεσιν.

i. e. *Utinam, ita, ut male reperisti jus, & ejicias male.* Hoc est, utinam, quemadmodum male tibi peperisti famam, aut facultates, ita & male perdas. Juxta Plautinum illud, *Male partum, male disperit.* Suidas hunc trochaicum, ut proverbialem citat ex Aristophane, apud quem exstat in Equitibus, diciturque inibi in Cleonem Reipublicæ depeculatorem.

LXXVII. *Ultro Deus subjicit bona.*

Αὐτομάτως ὁ Θεὸς ἀνίησι τὰ ἀγαθά. i. e. *Ultro Deus subjicit bona.* Quoties res citra nostram operam feliciter cadunt, quasi Deo quopiam accurante. Stobæus senarium hunc adducit ex Plutis Cratini:

Αὐτόματα τούτοις Θεὸς ἀνίησι τἀγαθά.

i. e. *Ultro dona istis ipse suppeditat Deus.*

De *dormientis reti* dictum est alias.

LXXVIII. *Ventres.*

Γαστέρες. i. e. *Ventres.* Dicebantur homines edaces, ventrique atque abdomini servientes. Epimenides Cretensis, citante divo Paulo in Epistola, quam scribit ad Titum:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες, ἀργαί.

i. e. *Cretenses vani usque, mala fera, alvi inertes.*

Item Lucilius:

Vivite lurcones, comedones, vivite ventres.

Terentius in Phormione: *Pugnos in ventrem ingere.* Donatus ostendit, & ad totum parasitum referri posse. Plutarchus in commentario De discrimine adulatoris & amici, putat hos versus jambicos, non perinde quadrare in cancrum, atque in assentatorem & parasitum:

Γαστὴρ ὅλον τὸ σῶμα, πανταχῆ βλέπων
Ὀφθαλμός, ἕρπον τοῖς ὀδοῦσι θηρίον.

i. e. *Est venter omne corpus, undique obtuens*
Oculus, suisque bestia reptat dentibus.

Aristoteles libro Moralium 3. ostendit homines ventri gulæque deditos appellari solere γαστριμάργους, quod præter modum expleant ventrem cibo potuque. Constat vocem esse compositam à γαστὴρ *venter*, & μάργος *insanus.* Libet obiter commemorare ridiculum quiddam, quod per hujus loci occasionem comperi. Qui Græcum Etymologicum nobis contexuit, negat à quoquam vel Grammaticorum vel Rhetorum explicatum, unde dictus sit *gastrimargus*, verum id esse factum ab Aristotele in opere De Animalibus. Equidem hactenus inhiabam larus, reconditum quiddam exspectans. *Margos*, inquit, *animal est, quod ex putrefactione nascitur inter terram & aquam. Id quemadmodum è terra nascitur, ita non desinit vesci terra, donec ea perterebrata emergat in auras. Quo simul ut emersit, moritur triduum, donec veniat humida nebula, qua madefactum animal reviviscit, nec dein amplius terra vescitur. Atque hinc, qui veteres Philosophos sequuti sunt, homines impendio voraces appellarunt* γαστριμάργους. Jam hoc somnio quid ineptius? Sed ille somnium addit somnio. *Possunt tamen*, inquit, *pie, quæ dicta sunt, intelligi. Omnis enim cupiditas è corruptione nascitur. Ea posteaquam nata est, non desinit edere cor, cui inest, donec per habitum scientiæ in apertum prodeat, ubi prodierit, moritur tribus animi potentiis. Et sic gratia sancti spiritus per nebulam eruditionis apparens, dat stillas cognitionis, vivificatque non juxta priorem vitam cupiditatibus obnoxiam, sed juxta eam, qua ob virtutem cum Diis habet familiaritatem.* Hæc plusquam frivola, tamen recensere visum est, quo lector intelligat, quantum sit illis rhapsodiis tribuendum. Et quam sinistre faciant, qui nefas esse putant in dubium vocare, quicquid quacunque occasione chartis illitum repererint. Fuit hoc aliquando quorundam studium, ut non solum Poetarum fabulas ad Christianam allegoriam traherent, verum etiam ipsi novas fabulas comminiscerentur, quas allegorice nobis exponerent, quasi veritas nisi adhibito mendacio disci non possit. Hic autem cum fuerit Christianus, tamen quoniam sui somnii auctorem vult videri Aristotelem, putat se nobis pulcre oblevisse os, quod pro Deo *Deos* dicit. Scilicet Aristoteles solet animantium naturas, ad moralem accommodare sensum, & ille novit, quid sit *spiritus sanctus.* Julius Pollux libro De Rerum Vocabulis sexto, admonet olim bibacem πίθον, i. e. *dolium* appellatum, & edacem, κάβασον, quod κάβος frumenti mensuram significaret, quasi *lagenam* dicas. Antiphanes apud Athenæum lib. 12. de obeso & bibaci:

——— ——— ——— Τοῦτον οὖν
Διὰ οἰνοφλυγίαν ὁ πάχος ὃ σώματος
Ἀσκὸν καλοῦσι πάντες οἱ ἐπιχώριοι.

i. e. ——— ——— *Hunc igitur ob*
Bibacitatem & obesitatem corporis,
Utrem vocant, ejusce cultores loci.

Apud hunc ipsum alicubi cibo potuique dediti θύλακοι dicuntur. Nec obscurum est illud: *Lagenam pendere, non hominem.*

LXXIX. *Ulyssæum commentum.*

Ὀδύσσειος μηχανή. i. e. *Ulyssæum inventum*, callidum, astutum & vafrum dicebatur. Ulyssem Homerus ubique versutum facit ac dissimulantem simulantemque. Unde eundem statim initio Odysseæ, πολύτροπον appellat. Virgilius item:

——— ——— *Scelerumque inventor Ulysses.*

Refertur apud Suidam. Plutarchus in Lysandri Vita declarat, quid sit *Ulyssæum commentum.* Lysandrum Lacedæmonii, missa scytala, domum revocarant. Is metuens accusationes Pharnabazi satrapæ, qui gratiosus erat Lacedæmoniis, dedit operam, ut cum illo veniret in colloquium. Ab eo multis precibus impetravit, ut scriberet magistratui se nullis ab ipso læsum injuriis. Pharnabazus cum Cretensi, quod ajunt, Cretissans, conscripsit Epistolam ex Lysandri sententia, quam illi legendam tradidit, sed clam scripserat aliam ex sui animi sententia, sigillo, & inscriptione tam simili, ut dignosci non quirent altera ab alteris, eamque tradit Lysandro. Is nihil suspicans, reddit: quam lectam, cum illi commonstrassent Ephori, Lysander intellexit non solum Ulyssem versutum fuisse. In hanc ferme sententiam Plutarchus.

LXXX. *Victitant succo suo.*

Proverbiali figura dictum est in parasitos, *Victitant succo suo.* Qui, si quando cœna contigit lautior, ingurgitant sese. Rursus ubi nulla arridet spes cœnatica, coguntur que οἰκόσιτοι vivere, fortiter ferunt inediam, & in convivii spem durant. Sumta metaphora à cochleis, quæ per æstum intra testam contractæ, utcunque succo suo aluntur, donec acciderit pluvia. Plautus in Captivi duo:

Cum res, inquit, *prolata sunt, cum rus homines eunt,*
Simul prolata res sunt nostris dentibus.
Quasi cum caletur, cochlea in occulto latent,
Suo *sibi* succo vivunt, *ros si non cadit,*
Itidem parasiti rebus prolatis latent,
In occulto miseri Victitant succo suo.

LXXXI. *Viri infortunati procul amici.*

Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος, ἐκποδὼν φίλοι.

[1] *Utinam ita ut male reperisti jus, & ejicias male.*] Ἔνθεσις non significat, *jus*, sed *bolum*, i. e. frustum rei esculentæ, quod in os inditur: ut in proverbio, Θετταλικὴ ἔνθεσις (omisso in hoc opere.) Et apud Antiphanem:

——— ..... Ἀλλ' ὅταν τὴν ἔνθεσιν
Ἐντὸς ἤδη τῶν ὀδόντων τυγχάνῃ κατεσπακώς,
Τοῦτ' ἐν ἀσφαλεῖ νόμιζε τῶν ὑπαρχόντων μόνον.
H. Stephanus.

i.e. *Viri siti in malis amici sunt procul.*
Parœmia notat mores amicorum vulgarium, qui, hirundinum ritu, pro ratione temporum advolant ac devolant. Advolant ubi res secundæ, devolant ingruente rerum tempestate. Aristides in oratione Panathenaica nominatim adagii titulo usurpavit: Καὶ τὴν παροιμίαν ἐνήλλαξεν. Οὐ γὰρ ἐκποδὼν εἶναι κατέδειξε φίλους κακῶς πράξαντος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ τῶν πρόσθεν διαφόρων ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασι φίλους πεποίηται. i.e. *Ac proverbium invertit. Declaravit enim haud quaquam esse procul amicos ejus, cui res sunt adversa, verum etiam multos, qui antea diffidebant, in rebus afflictis sibi reddidit amicos.* In hanc sententiam exstat & hujusmodi senarius:

Τῶν δυστυχούντων δ' εὐτυχὴς οὐδεὶς φίλος.

i.e. *Felix amicus nullus infelicibus.*
Item alter huic similis:

Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ.

i.e. *Ut ignis aurum, amicum ita tempus arguit.*
Ad hanc sententiam palam allusit Cicero libro Familiarium Epistolarum nono: *Nam etsi non facile dijudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis, periculo aliquo perspici possit; cætera sunt signa communia.* Horatius:

Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.

Passim habentur amici, qui petant: qui dent, perpauci. Pindarus item in eandem sententiam:

Οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
Φωτὶ, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν.

i.e. *Perit honos homini, amicis orbato.*
Sunt autem pauci mortales fidi in rebus afflictis.

LXXXII. *Vias novit, quibus effugit Eucrates.*

Οἶδε τὰς ὁδοὺς, ἅσπερ ἔφυγεν Εὐκράτης. i.e. *Novit vias, quibus effugit Eucrates.* In eum quadrat, qui semper aliquam invenit rimam, ut inquit Plautus, per quam elabatur, ut officium subterfugiat. Aristophanes in Equitibus:

Εὐλαβοῦ νῦν μὴ κφύγῃ σε· καὶ γὰρ Οἶδε τὰς ὁδοὺς,
Ἅσπερ Εὐκράτης ἔφευγεν διὰ κυρηβίων.

i.e. *Caveto ne te effugerit: novit vias,*
Quibus Eucrates effugerat per furfures.

Taxat autem obiter Eucratis mores, qui, quum molitor esset, tamen rempublicam administrarat. Quin & in Avibus taxat Execestidem quempiam, peregrinum & erronem, cui viæ omnes notæ fuerint. Congruet in hominem aliquo prætextu suffugientem, si quando fides sit præstanda.

LXXXIII. *Vivit, incende ignem.*

Ζῇ, καῖε πῦρ. i.e. *Vivit, incende ignem.* Ubi in negocii periculosi puncto festinandum admonemus, & occasionem arripiendam, ut cum reperta scintillula properatur, ne pereat & illa. Simile illi: *Nunc tuum ferrum in igni est.* Refertur apud Suidam.

LXXXIV. *Venter auribus caret.*

Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα. i.e. *Venter non habet aures.* Ubi de pastu agitur, non admittuntur honestæ rationes. Attestatur huic senarius ille proverbii vice Græcis celebratus:

Λιμῷ γὰρ οὐδὲν ἐστιν ἀντειπεῖν ἴσος.

i.e. *Contra famem etenim nulla contradictio est.*
Celebratur à Plutarcho Gellioque dictum illud Catonis, ex oratione quadam, qua dissuasit Legem Agrariam. Eam sic exorsus est, ut dicat, arduum esse ad *ventrem* verba facere, qui *careat auribus.* Nec inepte accommodabitur in eos, qui ventris addicti voluptatibus, nihil admittunt, quod ventri non sit amicum. Seneca lib. 3. epist. 21. *Venter*, inquit, *præcepta non audit, poscit, appellat. Non est autem molestus creditor, parvo dimittitur, si modo das illi, quod debes, non quod potes.*

LXXXV. *Cum pulvisculo.*

Vel cum pulvisculo dicimus, quoties omnia sic tolluntur, ut nihil fiat reliqui, ne pulvis quidem. Metaphora mutuo sumta videtur ab iis, qui frumentum ab area converrunt, non sine pulvere. Plautus in Rudentibus: *Converret hic jam me totum Cum pulvisculo.* Idem in Truculento: *Quo citius rem ab eo auferant Cum pulvisculo.* Simili figura dixit Juvenalis *cum ærugine*, pro eo, quod est integre, & nulla parte diminutum:

Nunc si depositum non inficietur amic .s,
Si reddat veterem cum tota ærugine *follem.*

Eodem pertinet Euangelicum illud, quo jubentur etiam *pulverem excutere* Apostoli. i.e. ne minimum quidem ab eis auferre secum.

LXXXVI. *Valere pancratice.*

Plautus in Bacchidibus, *Valere pancratice* dixit, pro eo, quod est firma esse valetudine. Nam in Pancratiastis robur corporis potissimum spectabatur. Pro eodem dixit *valere athletice. Valere pugilice. Valere basilice.* Terentius item: *Pugilem esse ajunt.* De puella robustiore & habitiore. Græci βασιλικῶς pro magnifice, proverbiali figura dicunt. Neque is sermo vulgo non tritus est, etiam hodiernis temporibus.

LXXXVII. *Fœdum & mansisse diu, vacuumque redisse.*

Versus hic Homericus ex secundo Iliados libro, non dubium quin annumerandus sit inter eos, quos Macrobius scribit in proverbium abiisse:

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

i.e. *Turpe est & mansisse diu, vacuumque redisse.*
Conveniet, ubi quis longam de se concitavit exspectationem, cui postea non respondeat. Veluti si quis studii causa diu peregrinatus, domum redeat nihilo doctior. Aut si negociator post diutinam absentiam revertatur, nihilo ditior. Aut si quis admodum longævus, nihil præclari gesserit in vita, quo se vixisse testaretur. M. Tullius proverbii vice usurpavit Epistolarum ad Atticum lib. 6. Epistola, cui initium: *Nunc quidem profecto.*

LXXXVIII. *Tragulam injicere.*

Plautus in Epidico: *Tragulam in te injicere adornant.* i.e. dolum aliquem in te struunt. Et ibidem: *Nescio, quam fabricam facit.* Sic autem habet versus tetrameter trochaicus:

Tragulam in te injicere adornat, nescio, quam fabricam facit.

Utraque figura proverbialis videtur. Idem in Cassina: *Ego Pol istam jam aliquorsum tragulam decidero.* Rursus in Pseudolo: *At volui injicere tragulam in nostrum senem.* Huic simillimum, quod dixit in Mostellaria: *pilum injecisti mihi.* Pilum enim hastæ genus est.

LXXXIX. *Trium literarum homo.*

Trium literarum homo, per ironiam dici potest in eum, qui generosus & ingenuus videri cupiat. Inde natum, quod olim ingenui, prænomen, nomen & adnomen, in literis aut insignibus suis, tribus literis notare soleant. Ut pro Quinto Valerio Maximo, Q. V. M. Hinc vulgi jocus, de trium literarum homine. Plautus in Aulularia jocum alio detorsit, nempe in servum furacem. Subjicit enim, *Etiam fur, trifurcifer.*

XC. *Trium dierum commeatum.*

Trium dierum commeatus. Cum instare paupertas extrema significatur. Translatione ducta à militum commeatu. Et apud Aristophanem, cum alias, tum in Acharnensibus:

Καί μ' ἠπιτηρεῖν σιτί' ἡμερῶν τριῶν.

i.e. *Mihique ut reservem commeatum tridui.*
Interpres addit, antiquitus in bellum ituris edici solere, ut sibi tridui, non minus, commeatum pararent. Meminit & in Equitibus:

Ἐγὼ παρέχω καὶ τοῦτο
Ἡμερῶν τριῶν.

i.e. *Prabeo & istum, quod sat est in triduum.* Proinde *tridui commeatum* dicemus minimas facultates, quæ vix ad tridui victum sufficiant. Non dissimili figura Terentius in Seipsum excruciante, dixit: *decem dierum familiam.*

XCI. *Tragœdias in nugis agere.*

Tragœdias in nugis agit, qui in re levicula tumultum movet: &, ut ait Terentius, *magno conatu magnas nugas dicit.* M. Tullius De Oratore, lib. secundo: *Ne aut irrisione, aut odio digni putemur, si Tragœdias agamus in nugis*

nugis. Usurpat idem Fabius libro sexto, capite de Peroratione: *Nam in parvis*, inquit, *litibus Tragœdias movere, tale est, quasi si personam Herculis & cothurnos aptare infantibus velis.* Quin hoc ipsum: *excitare Tragœdiam*, si alio quopiam deflectatur, proverbium resipit: unde & Græcis ἐκτραγῳδίζειν; &, τραγικῶς λέγειν, pro graviter sive acerbe.

XCII. *Transversum agere.*

Transversus agi dicitur, qui vi & impetu quodam ab instituto deflectitur. Ita Laberius Mimus apud Macrobium libro Saturnalium secundo, cursum fortunæ *transversum* vocat. Hunc enim C. Cæsaris benignitas invitavit, ut eques Romanus, & senex prodiret in scenam. In prologo igitur queritur præter animi sui sententiam eo Cæsaris auctoritate fuisse compulsum.

Necessitas, inquit, *cujus cursus transversum impetum*
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me detrusit pene extremis sensibus. &c.

Ita qui præceps ira fertur, *transversus rapi* dicitur. Ductum apparet à navigantibus, qui secundo vento recto cursu feruntur, flatu adverso, transversim aguntur.

XCIII. *Thrasybulo Dionysium dicitis esse similem.*

Θρασυβούλῳ Διονύσιον φατ' εἶναι ὅμοιον. i. e. *Dionysium Thrasybulo similem esse dicitis.* Dici solitum, ubi quis ea componit, quæ nimio intervallo inter se differunt. Dionysius enim inter pestilentissimos Tyrannos commemoratur, Thrasybulus laudatus, quod reipublicæ studiosissimus fuerit. Sumtum est è Pluto Aristophanis.

XCIV. *Tributis potiora.*

Τὰ τῶν φόρων κρείττω. i. e. *Tributis potiora.* Dicebatur, ubi quis ex malefactis & iniquitate commodum ingens reportaret. Refertur à Suida & Zenodoto proverbii nomine, nec pluribus explicatur. Harpocration in Dictionario Rhetorico scribit exstitisse in orationem Hyperidis adversus Athenogenem. Inde natum opinor, quod qui Principum nomine tributum exigunt, fere plus extorquent, quam par est. Et Principes sic petunt, ut ab invitis rapiant, ni dent, quod petitur. Congruit huic illud Pindari ex Pythiis, hymno octavo: Κέρδος δὲ φίλτατον γ' ἑκόντος εἴ τις ἐκ δόμων φέρει. i. e. *Lucrum autem gratissimum, si quis ex volentis adibus ferat.*

XCV. *Tragica simia.*

Τραγικὸς πίθηκος. i. e. *Tragica simia.* Proverbiali convicio dicebatur, qui fungeretur honoribus opibusque polleret, alioquin indignus. *Simiam* appellant homuncionem, vix hominem, sed simulacrum hominis magis. *Tragicam* addunt, propter fortunæ strepitum & personam additam. Demosthenes in oratione Pro Ctesiphonte, Æschinem *tragicam simiam* appellat, quod, quum esset nequissimus, splendidis verbis probum civem ageret. Cujus proverbii meminit Philostratus in Aristide. Divus Hieronymus in Epistolis ostendit hoc scomma jaci solere vulgo in Christianos, sed ab impiis, Ethnicisque, perinde quasi vultu habituque sanctimoniam præ se ferrent, quum essent improbi. Quanquam hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo, sicut admonuimus in Scholiis nostris, quibus vere divini viri lucubrationes, quo à piis hominibus, sed mediocriter doctis, possent inoffense legi, summis vigiliis emendatas illustravimus. Convenit & in eos, qui barba pallioque Philosophos se profitentur, cum cætera cultui non respondeant. Sic enim Plutarchus: Οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, οὔτε Ἰσιακοὺς αἱ λινοστολίαι. i. e. *Neque enim alere barbam, aut gestare vile pallium Philosophum facit, neque lineis vestiri Isiacos.* h. c. Isidis sacerdotes.

XCVI. *Tineas pascere.*

Tineas pascere dicuntur, quæ neglecta situ pereunt. Ductum à vestibus, aut libris diu reconditis & intactis. Horatius in Epistolis:

Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inerteis,
Aut fugies Uticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

XCVII. *Titio ad ignem.*

Δαλὸς ἐπὶ πῦρ. i. e. *Titio ad ignem.* Ubi quis applicatur ad eas res, ad quas natura propensus est. Ut si mulierosus ad puellarum convictum, sanguinis avidus ad militiam, lucri sitiens ad mercaturam. Δαλὸν enim Græci vocant *lignum semiustulatum.* Non admodum abludit ab illo: Εἰς ἀμίδα ἐνουρεῖν. i. e. *In matulam immejere.* Refertur à Suida & Zenodoto.

XCVIII. *Tithymallus Laconicus.*

Τιθύμαλλος Λακωνικός. i. e. *Tithymallus Laconicus.* In lippientes, oculisque cæcutientibus homines dicebatur. Tithymallus, herbæ genus, apud Lacones repertum, lacteo succo manans decerptum, unde quidam dixere *lactariam*, singularis acrimoniæ, quo sub noctem oculos illinebant ad visum acuendum. Hujus Dioscorides in quarto plureis species facit, deque oculorum remedio diligenter meminit. Adagium refertur apud Suidam, qui citat ex Aristophane de Neoclide lippo: Σκόροδ' ὁμοῦ τρίψαντα τιθυμάλλῳ. i. e. *Qui alium trivit simul cum Tithymallo.* Carmen autem exstat in Concionatricibus:

Τί δὲ μ' ἐχρῆν δρᾷν
Σκόροδ' ὁμοῦ τρίψαντ' ὀπῷ τιθύμαλλον ἐμβαλόντα τοῦ Λακωνικοῦ
Σαυτῷ παραλείφειν τὰ βλέφαρα τῆς ἑσπέρας;

i. e. *Simul cum opi liquore tereres allia*
Tithymallon *insuper adderes* Laconicum;
Et obungeres tibi palpebras sub vesperam.

Vox dicta videtur à mamma nutricis, sed apud alios per simplex λ scriptam comperio, licet Suidas scribit per geminum. Nec indicat interim usum proverbii. Si competit in lippos, dicendum est, *tithymallo opus habet*, aut *tithymallum terit.* Nam tradunt huic efficacem esse acrimoniam, ut quum succus ejus colligitur, cavendum sit, ne contingat oculos. Et quoties sumitur in stomachum, devorare necesse est obvolutum, ne fauces radat. Hujus succo medentur oculorum pituitæ. Multa de his Plinius libro vigesimo sexto, capite octavo. Cornelius Celsus in quinto indicans eam herbam Latinis dici *Lactucam marinam*, vim ait habere excedendi.

XCIX. *Tinctura Sardonica.*

[1] Βάμμα Σαρδωνικόν. i. e. *Tinctura Sardonica.* De colore præcellenti dicebatur, præcipue purpuræ. Per jocum autem transfertur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo, sive, ut Hesychius scribit, Sardon insula ingens apposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Itidem & *Tyrium muricem*, *ostrumque Sarranum* legimus apud Latinos. Aristophanes in Pace:

Ἣν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα Σαρδινιακόν.

i. e. *Quam ille prædict coloris esse Sardiniaci.*

Idem in Acharnensibus:

Ἵνα μή σε βάψω βάμμα Σαρδινιακόν.

i. e. *Ne te linam colore Sardiniaco.*

C. *Quam curat testudo muscam.*

Ὅσον μέλει τῇ χελώνῃ μυιῶν. i. e. *Quam curat testudo muscas.* Suidas ex auctore, nescio quo, refert hæc verba: Τῷ δὲ Ἀγαμέμνονι τῆς Θερσίτου παῤῥησίας ἧττον ἔμελεν, ἢ χελώνῃ μυιῶν, τὸ τῆς παροιμίας. i. e. *Agamemnon autem minoris faciebat Thersitæ maledicentiam, quam* testudo muscas, *quemadmodum proverbio dicitur.* Testudini nihil nocere possunt muscæ propter testam, qua munita est. Confine illi, quod alibi memoravimus: *Non curat culicem elephantus.* Lepidius erit ad res animi detortum. Animus virtute ac Philosophia munitus, nihil plus timet fortunæ incursum, quam *testudo muscas.*

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA IX.

I. *Stultior Morycho.*

Μωρότερος εἶ Μορύχου. i. e. *Stultior es Morycho.* Siculum proverbium, in eos, qui ridicule stulteve quippiam facerent. Mihi videntur peculiariter obnoxii

1 Apud *Suidam* legitur Σαρδωνικόν, quod est nomen possessivum ductum à *Sardibus* Lydiæ urbe, non à *Sardinia*. cujus possessivum est Σαρδονικόν, ut recte ad Acharnenses *Aristophanis* notavit *Od. Bisetus*, ex *Stephano Byzantino*. Non memini me legere insulam Sardiniam tinctura ulla celebrem fuisse.

huic adagioni, qui domesticorum negociorum negligentes, foris agunt, aliena curantes. Quod genus inducitur Ollus apud Martialem. Cujusmodi sunt & apud Plutarchum Lamiæ. Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen esse Morycho, idque inde datum, quod in vindemiis, hujus Dei facies musto, ficisque virentibus oblini consueverit, quod utriusque arboris inventæ laudem Baccho tribuunt veteres, ut testis est Athenæus lib. Dipnosophistarum secundo: παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολυνέσθαι i. e. *a moryxa, quod est contaminare:* unde & Homerus, μεμορυγμένα dixerit, pro μεμολυσμένα. Bacchus autem ubique ridiculus, ac parum cordatus inducitur à Poetis, utpote Deus temulentus, vel ut in Ranis Aristophanis, ideoque in hujus sacris ludicra quædam, tanquam in ejus contumeliam fiebant. Quin & cognomen additum contumeliæ causa, ἐριβόμβος. Apud Siculos, hujus simulacrum, non in templo, sed extra fanum sub dio positum erat juxta ingressum, sive vestibulum, confectum è lapide, cui nomen Psella, arte Simmii cujusdam Eupalami. Proinde vulgari joco jactatum est de illo: Μωρότερος εἶ Μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται. i. e. *Stultior es Morycho, qui, omissis his, quæ sunt intus, foris extra domum desidet.* Zenodotus adagium citat ex Epistola quadam Polemonis ad Diophilum. Quanquam alienissimum est ab ingenio moribusque meis, vestigandis, aut insectandis aliorum erratis operam conterere, tamen non possum hoc loco mihi temperare, quin ridendi magis quam insectandi causa proferam cujusdam apud Italos non infimi nominis, inscitiam ne dicam, an socordiam: præsertim cum is τὴν λεοντῆν ἐνδύσας, tantum sibi sumat in litteris, ut, arrepta veluti censoria virgula, non solum de scriptoribus cæteris magna pronunciet auctoritate, verum etiam Angelum Politianum, virum modis omnibus & incomparabilem & inimitabilem, ceu præceptor quispiam flagellet, atque emendet. Cui cum non pauca concedat homo candidus, tamen delicatæ illæ, & meris atticismis assuetæ aures, transmarinæ Veneris sensum in eodem desiderant, quod οὐδ᾽ ἀρχὴν verterit, *ne initio quidem.* Audiamus igitur in hoc Aristarcho Venerem illam transmarinam, ac germane Græcanicam. Principio proverbium hoc è vulgatissimis Zenobii Collectaneis enarrans, Polemonem perinde citat, quasi locum ipse legerit. Id quod suo more facit, videlicet ut in abstrusis, minimeque vulgatis auctoribus versari videatur. Deinde Græca, quæ modo retulimus indidem: Ὃς τὰ ἔνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται. Reddidit ad hunc modum: *Qui relinquens habitationem interiorem, extra positam querebat.* Rursum quod habetur in iisdem Collectaneis: Μόρυχος δὲ Διονύσου ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι ἐπειδὰν τρυγῶσι, τῷ ἀπὸ τῶν βοτρύων γλεύκει, καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις, expressit hoc pacto: *Morychus sane epitheton est Bacchi ἀπὸ τοῦ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι.* i. e. *Ab inquinando videlicet propriam faciem. Inquinare namque solet eam Bacchus racemis, & viridibus ficis.* Deinde quod idem coacervator Etymologiam nominis reddens scripsit: Μορύξαι γὰρ τὸ μολῦναι, sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis. Μορύξαι, inquit, *porro idem est quod* μολῦναι, *hoc est, ineptire, hoc est desipere.* Jam illud quanto est: Παντὸς Μορύχου μωρότερον, quod de Bacchi statua reddidit. Græca sic habent: Παρόσον ἔξω δὲ νεὼ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἵστη παρὰ τὴν εἴσοδον ἐν ὑπαίθρῳ. Ea sic extulit transmarina Venus: *Praterea dicitur à simplicitate Bacchi, cujus simulacrum in aperto statuitur apud Hesiodum.* Vide quot veneres in uno eoque perbrevi capite prodidit hic venustus. Primum Bacchus fastiditis penetralibus ædium suarum, peregrinas sectatur domos: deinde cum saxeus sit, fit enim de statua mentio, tamen ipse sibi faciem racemis & ficis oblinit, quo vindemiatores delectet. Ad hæc cum idem significent, μορύξαι & μολῦναι, utrumque declarat, *ineptire* & *desipere*, verum his duntaxat, qui Venerem illam transmarinam usquequaque percalluerint. Denique quod est omnium venustissimum, è vestibulo, siquidem auctore Polluce, εἴσοδος templi vocatur, quod & πρόπυλαιον dicitur, *Hesiodum* fecit, hoc est, è mutis saxis eloquentissimum Poetam, & habet tamen hic talis artifex, quibus sit admirationi, hoc est, similes habent labra lactucas: cum innumera sint in hujus commentariis, pari flore reddita Græca, ἐπὶ ξυροῦ, quod ajunt, ἐπὶ γῆς ἀστεμφῆ, quæ vel ipse saxeus Morychus rideat. Homo me hercle, suavis, atque adeo Moriæ beneficio felix, qui transmarinæ Veneris sensum requirat in aliis, ipse communi carens, & ut videtur, marinæ, quam transmarinæ Veneri familiarior. Sed præstat, opinor, ut omissis jocis ad institutum negocium calamus recurrat. Jocatur in Morychum & Aristophanes in Vespis: Ζῆν βίον γεννικὸν ὥσπερ Μόρυχος. i. e. *Vivere vitam generosam, quemadmodum Morychus.* At Suidas indicat hujus nominis Poetam quempiam fuisse tragicum, cujus vita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citatque hoc in eum carmen Aristophanis. Exstat autem in Acharnensibus:

Ὦ φιλτάτη σὺ, καὶ πάλαι ποθουμένη,
Ἦλθες, ποθεινὴ μὲν τρυγωδικοῖς χοροῖς
Φίλη Μορύχῳ. ——— ———

i. e. *Carissima ac desiderata jam diu*
Optata ades, fece sublitis choris
Grata & Morycho. ——— ———

II. *Quatuor obolis non æstimo.*

Τεττάρων ὀβολῶν εἶναι οἴει. i. e. *Quatuor obolorum esse puta.* Simile illis, quæ alibi retulimus: *Assis te non facio:* &, *dupondii non facio:* &, *teruncii non facio.* Suidas hæc quoque refert, sed tacito, qui frequens illi mos, auctoris nomine: Τὴν παῤῥησίαν τὴν σὴν οἴει τεττάρων εἶναι ὀβολῶν τὸ λεγόμενον. i. e. *Tuam maledicentiam* existimato quatuor esse obolorum, *quemadmodum dicitur.* Et *diobolare* vocant Latini, quod vilissimum videri volunt.

III. *Tenuem nectis.*

Λεπτὴν πλέκεις. i. e. *Tenuem nectis.* De pauperibus dictum, quibus plerumque tenuibus in rebus labor. Dicitur & λεπτὴ ἐλπίς. i. e. *Spes tenuis,* pro exigua, & λεπτὴ φροντίς. i. e. *Tenuis cura,* pro subtili & curiosa. Et λεπτὰ ξαίνεις. i. e. *Tenuiter diducis.* In sordidos quique vel minutissimarum rerum habent rationem. Ducta metaphora à textoribus.

IV. *Terrestria balnea.*

Χθόνια λουτρά. i. e. *Terrestria,* sive inferorum *balnea.* Dictum videtur, nam conjectandum est, ubi quid sero jam adhibetur, nulli futurum usui ei, cui exhibetur. Veluti si quis tum reo patrocinetur, postquam pronunciata fuerit irrevocabilis judicum sententia. Mos olim fuit, defunctis ad sepulcrum balnea quædam inferre. Cadavera item sepulturæ danda prius lavabantur. Unde Ennius:

Tarquinii corpus bona fœmina lavit, & unxit.

Fit & nostra tempestate, fortassis ex prisca relictum consuetudine, ut defunctorum monumentis, aquam inspergant consecratam, præsertim apud Germanos, hujus rei præter cæteros benignos.

V. *Ter.*

Ne illud quidem figura proverbiali vacat, quod Græci numeri additione rem amplificant, maxime ternionis, fortassis quod is apud priscos & absolutissimus, & sacer habetur, ut quicquid *ter* dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur, unde in Magorum mysteriis adhiberi solitus. Virgilius in Pharmaceutria:

Terna *tibi hac primum triplici diversa colore*
Licia circundo, ter*que hac altaria circum*
Effigiem duco, numero Deus impare gaudet.

Et apud Theocritum in ejusdem tituli carmine:

Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ.

i. e. Ter *libo,* ter *& hac pronuncio mystica verba.*

Item in Cærimoniis Funebribus:

——— *Et supremum* ter *voce ciemus.*

Apud Euripidem in Hecuba præco *ter* iterato verbo, silentium indicit:

Σιγᾶτ᾽ Ἀχαιοὶ, σῖγα πᾶς λαός,
Σῖγα σιώπα. ——— ———

i. e. *Silete Achivi, populus omnis sit silens*
Taciturnitate silentioque. ——— ———

Aristophanes in Ranis:

Tu-

A

Τρὶς μὲν ἀπαυδῶ, καὖθις ἀπαυδῶ, καὖθις μάλ' ἀπαυδῶ.
i.e. *Istis recuso, iterumque recuso, rursum valde recuso.*

Passimque legitur non solum apud Poetas, verum etiam Oratores: Τρὶς μιαρὸς, τρὶς κατάρατος, τρὶς μακάριος, τρὶς μέγιστος, τρὶς ἄθλιος. i.e. *Ter scelestus, ter exsecrabilis, ter beatus, ter maximus, ter infelix.* Quod Latini duntaxat in carmine sunt imitati. Virgilius:

——— *O terque quaterque beati.*

Ovidius:

Omnia bis dices vera fuisse mea.

Est illud etiam nunc vulgo familiare, ut si quid asseverent vehementius, id *ter* repetant. Ut hinc etiam adagium ortum videri possit. Strabo lib. Geographiæ primo, quod Homerus scribit, charybdim ter in die

B

reddere, quod absorbuit, ter resorbere, quum constet id non fieri nisi bis in die, excusat hac hyperbole, quasi τρὶς non sonet hic numerum, sed vehementiam. Ad hanc sermonis formam pertinet, quod est apud Platonem lib. de Repub. x. Καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος. i.e. *Et quum vident illorum opera, non intelligunt ea tertio gradu abesse à veris.* Agit de iis, qui è Poetis sumunt rectè vivendi rationem, quum illi pro veris tradant phantasmata. Durat hujus sermonis vestigium & hodiernis diebus in lingua Gallica, qui hujus syllabæ adjectione è comparativo faciunt superlativum, nisi quod inversis literis, *tre* sonant pro *ter*.

C

VI. *Theagenis pecunia.*

Θεαγένους χρήματα, τά τ' Αἰσχίνου. i.e. *Theagenis pecunia, quemadmodum Æschinis.* Jocus proverbialis in eos, qui pauperes cum essent, tamen divites haberi volebant. Hoc morbo notatus est uterque, & Theagenes & Æschines. Unde cognomen his additum σῆλοις, à Sello quopiam inepte ambitioso, qui, cum re esset per quam tenui, tamen affectabat videri locuples, unde, qui hoc morbo laborabant, σελλίζειν dicebantur. Finitimum ei, quod alio dicetur loco, Φανίου θύρα. i.e. *Phania janua.* Proverbii meminit Aristophanes in Avibus:

Ἵνα ᾖ τὰ Θεαγένους, τὰ πολλὰ χρήματα,
Τά τ' Αἰσχίνου γ' ἅπαντα.

D

i.e. *Ubi sunt Theagenis plurima pecunia,*
Et Æschinis quidem universa.

VII. *Tantali lapis.*

Ταντάλειον λίθον. i.e. *Tantali lapidem*, vocant, imminens capiti periculum. Apud Suidam hæc referuntur: Ἐπειδὴ τὸν Ταντάλου λίθον τῆς κεφαλῆς ἀπεπνεύσαμεθα. i.e. *Quandoquidem* Tantali saxum *capiti impendens excussimus.* Plato apud Stobæum: Οὐδ' εἰ τὸ λεγόμενον Ταντάλου λίθον ἐπηρτημένον τις ἔχοι. i.e. *Ne si* Tantali *quidem, quem vocant*, lapidem *imminentem haberet aliquis.* Sumtum à fabula Tantali, quem quidam fingunt apud Inferos, etiam hoc supplicii genus pati, ut ingens saxum sic immineat capiti, ut jamjam casurum videatur. A-

E

thenæus libro Dipnosophistarum sexto, fabulæ originem refert hunc in modum: *Tantalus voluptatum avidus, cum in Deorum consortium admissus impetrasset optionem petendi quicquid vellet, à Jove postulavit, ut ad eum modum jugiter viveret inter epulas, nihil hac re ducens felicius. At indignatus Jupiter promissum præstitit, hominisque optatis satisfecit. Ceterum ne frui posset appositis, saxum ingens jamjam casuro simile supra verticem suspendit, cujus metu non libeat quicquam attingere.* Virgilius Æneidos suæ libro sexto commentum hoc ad Lapithas, Ixionem ac Pirithoum refert:

F

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque,
Quos super atra silex, jamjam lapsura, cadenti
Imminet assimilis? Lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæque ante ora parata
Regifico luxu. Furiarum maxima juxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exsurgitque facem attollens, atque intonat ore.

Usurpat & Pindarus in Isthmiis hymno septimo: Ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλᾶς γε Ταντάλου λίθον παρά τις ἔτρεψεν ἄμμι θεός. i.e. *Quandoquidem* lapidem Tantali *imminentem capiti aliquis nobis admovit Deus.* Sentit autem metum instantis belli. Interpres citat ex Euripide:

Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
Ἀέρι ποτᾶται. ——— ——— ———

i.e. *Saxum pavescens vertici quod imminet*
Per aerem volat. ——— ———

Gregorius Nazianzenus in Epistola quadam ad Basilium fratrem, vitam sollicitam ac periculis expositam, Ταντάλειον ζωὴν appellat.

VIII. *Surdior Toronæo portu.*

Κωφότερος Τορωναίου λιμένος. i.e. *Surdior Toronæo portu.* Ajunt portum esse quendam Toronæ Thraciæ civitatis, qui longis & angustis duobus excursibus porrigitur in mare, ita ut in ipso portus secessu nullus fluctuum fragor audiatur. Unde proverbium in eos, qui non audiunt. Quanquam alii Toronem ponunt in Macedonia. Stephanus meminit etiam sinus cognomento Toronæi, à quo proverbium ductum videri possit. Nisi quod *mare surdum* vocatur, aut *littus surdum*, magno fragore resonans, ut ob strepitum undarum præterea nihil exaudire liceat.

IX. *Surdior turdo.*

Κωφότερος κίχλης. i.e. *Surdior turdo.* Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat. Adscribit surditatem huic avi peculiarem, cum sit loquacissima, vel proverbio teste. Unde concinne dicetur in eos, qui perpetuo blaterantes ipsi non auscultant, quid vicissim ab aliis dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere.

X. *Effœminatorum etiam oratio effœminata.*

Εἰσὶν ἐν θηλείοις ἀνανδροι λόγοι.
i.e. *Inertibus viris iners oratio.*

Ut quisque est, ita & loquitur. Refertur à Zenodoto. Confine illi, quod alibi retulimus, *Fatuus stulta loquitur.* Item illi: *Qualis vir, talis oratio.* Tametsi longe alium Drancen fecit Virgilius, lingua fortem bellatorem, re imbellem.

XI. *Stupidior Praxilla Adonide.*

Ἠλιθιώτερος Πραξίλλης Ἀδώνιδος. i.e. *Stultior Praxilla Adonide.* In vehementer stupidos. Polemon apud Zenodotum tradit Praxillam fuisse quampiam Sicyoniam Poetriam, quæ in suis cantionibus Adonidem inducit ab Inferis interrogatum, quid apud Superos pulcherrimum reliquerit, respondere, *solem, cucumeres, mala.* Quod cum vehementer insulsum videretur, cucumeres & mala cum sole componere, proverbio dici cœptum in homines nullius judicii.

XII. *Simonidis cantilena.*

Σιμωνίδου μέλη. i.e. *Simonidis cantilena.* De vafris ac subdolis dictum est. Hunc tradunt primum astutiam & quæstum in artem induxisse. Erant illi duo scrinia, alterum gratiarum, alterum præmiorum, quæ cum post tempus aliquantum aperuisset, gratiarum arculam semper offendebat inanem, præmiorum, semper plenam. Hoc commento significans se nolle gratis donare carmina. Meminit hujus rei Plutarchus in libello, Περὶ τῆς πολυπραγμοσύνης. Unde Aristophanes apud Suidam: ᾆσαι Σιμωνίδου μέλη. i.e. *Cane Simonidis carmina.* Meminit Aristophanes in Avibus:

Πρῶτον μὲν αὐτὸν τὴν λύραν λαβόντ' ἐγὼ κελεύσα
Ἆσαι Σιμωνίδου μέλος.

i.e. *Primum quidem ipsum jussi, sumta lyra sonare*
Simonideam cantionem.

Ad duo scrinia allusit Theocritus in Charitibus:

Ὀκνηρὸν δ' πάλιν κεινᾶς ἐπὶ πυθμέσι χηλοῦ.
i.e. *Rursus at ignava vacuo intra scrinia fundo.*

XIII. *Si tibi est machæra, & nobis urbina est domi.*

Plautus in Bacchidibus: *Si tibi machæra est, & nobis urbina est domi.* Quoties malum malo opponitur. Nam *machæra* & *urbina* utrumque teli genus est. Sunt autem apud Plautum Chrysali verba minas referentis, & militis sævitiam sævis item dictis retundentis. Placiades Fulgentius pro *urbina* legit, *Vervina*, & interpretatur teli genus oblongum. Simillimum est illis: *Par pari.* Et, *Malo nodo malus quærendus cuneus.*

XIV. *Semper agricola in novum annum dives.*

Ἀεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος.

i. e. *Agricola semper dives annum in proximum.* De iis dictitatum, qui spe futuri compendii divites sunt, ac sibimet exspectatione rerum amplarum blandiuntur. Ductum à colonis, qui semper proximæ æstatis uberiorem proventum sibi pollicentur, eaque spe jam sumtum nonnullos audent facere.

XV. *Semper virgines Furiæ.*

Ἀεὶ παρθένοι Ἐρινύες. i. e. *Semper virgines Furiæ.* Proverbium obscurius deterret à peccando. Erinnyes enim malefactorum ultrices corrumpi non queunt, quo minus pœnas sumant de iis, qui commeruerunt, atque hac gratia dictæ virgines. Suidas è Sophocle citat.

XVI. *Senex bos non lugetur.*

Γέρων βοῦς ἀπένθητος δόμοισι. i. e. *Bos senex vacat luctu domesticorum.* Hoc est, Senum mors, quod tempestiva videatur, non lugetur ab amicis. Quin & hodie, si quando nunciatur obitus hominis natu grandis, *Nihil acerbum*, inquiunt, *haud periit in cunabulis.* Mortem juvenum complorant ii quoque, ad quos nihil attinet. Talem mortem deprecatur Solon apud Ciceronem libro de Senectute. Elogium autem Solonis, cujus meminit Tullius, sic habet:

Μηδέ μοι ἄκλαυστος θάνατος μόλοι, ἀλλὰ φίλοισι
Ποιήσαιμι θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς.

i. e. *Ne mi illugubris veniat mors, sed mihi caris*
Mœrorem potius adferat & gemitus.

Ennius contra:

Nemo me lachrymis decoret, neque funera fletu
Faxit. ——— ——— ——— ———

Sed uterque recte sensit. Solon vult mori carus ac desiderandus suis, Ennius non putat lugendam mortem, quam consequitur immortalitas. Refertur & hic versus in Menandro:

Πικρόν ἐστι χρῆμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων.

i. e. *Molesta res est, in domo manens senex.*

XVII. *Sero venisti, sed in colonum ito.*

Ὀψ' ἦλθες, ἀλλὰ γ' εἰς κολωνὸν ἴεσο.

i. e. *Serus ades, ast colonon hinc te conferas.*

Jocus proverbialis adversus eos, qui post tempus advenirent, aut qui mercede quippiam facerent. Porro Colonus est terra editior, in speciem tumuli seu collis. Hujusmodi duo erant Athenis, alter juxta Neptuni templum, in quem equites conveniebant: alter juxta templum Vulcani, qui à foro seu mercatu dictus est Ἀγοραῖος. Hinc colonetæ dicti, qui mercede conducerentur, quod illic consisterent, qui conductorem quærebant. Hujusmodi ferme Suidas.

XVIII. *Ad pedem.*

Περὶ πόδα. i. e. *Juxta pedem.* Quod appositum & vehementer accommodatum est, id Περὶ πόδα dicebatur. Sumta metaphora à calceamentis probe ad pedis mensuram quadrantibus. Unde celebratur & illud Pauli Æmilii apophthegma, novum calceum ostendentis: *Vos*, inquit, *videtis bellum, ac novum esse calceum, verum, qua parte pedem torqueat meum, id ego demum sentio:* significans Papyriam uxorem, non esse suis accommodatam moribus. Suidas Platonem citat, Poetam opinor:

Ὡς ἐστί μοι τὸ χρῆμα τοῦτο περὶ πόδα.

i. e. *Ut hoc meo negocium quadrat pedi.*

XIX. *Sarpedonium littus.*

Σαρπηδονία ἀκτή. i. e. *Sarpedonium littus.* De re turbulenta recte dixeris, sive de vehementer clamosis & obstreperis. Est enim hujusmodi littus quoddam Thraciæ Neptuno sacrum, quod assiduis fluctibus tunditur. Est & aliud ejusdem nominis in Cilicia. Rursum aliud juxta Oceanum, ubi Gorgonibus sedes esse ferunt.

XX. *Servilior Messena.*

Δουλοπρεπὴς Μεσσήνης. i. e. *Servilior Messena.* De minime liberis dicebatur, & alieno viventibus arbitrio. Lacedæmonii Messenios, quod iterum atque iterum descivissent, in servitutem redegerunt, eosque durius etiam, quam reliquos servos tractarunt, ne denuo res novas moliri possent. Historia refertur à Pausania in Messeniacis, & à Justino libro Epitomatum tertio.

A XXI. *Servus cum sis, comam geris.*

Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις. i. e. *Servus cum sis, comam habes.* De eo, qui præter decorum quippiam faceret. Veluti si quis humili conditione patriciorum cultum imitaretur. Apud Lacedæmonios enim ingenui comam alebant. Adagium refertur quidem à Suida, cæterum exstat apud Aristophanem in Avibus:

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις;

i. e. *Ac deinde Servus cum sies, portas comam?*

XXII. *Servorum civitas.*

Δούλων πόλις. i. e. *Servorum civitas.* De cœtu convictuque hominum improborum, furacium, aut ignobilium dici potest. Est hoc nomine civitas quæpiam in Libya, ut auctor est apud Suidam Ephorus in quinto, apud Stephanum Hecatæus. In hanc si quis servus lapidem importasset, continuo liber fiebat, etiamsi peregrinus fuisset. Est & altera, cui nomen Ἱεροδούλων, quod servis dicata sit, in qua unum duntaxat ingenuum vivere tradunt. Est rursum in Creta, Δουλόπολις χιλίανδρος. i. e. *Mille viris habitata*, ut auctor est Sosicrates in prima narratione rerum Creticarum. Est item alia juxta Thraciam, Πονηρόπολις. i. e. *Improborum civitas.* In hanc Philippus collegisse dicitur, velut in sentinam, infames ac moribus improbatis, ut sycophantas, falsos testes, prævaricatores, & id genus alios ad numerum duum millium, ut auctor est Theopompus, in Rerum Philippicarum lib. XIII. Testatur & Plutarchus in commentario De Curiositate. Est & in Ægypto regio quædam Δουλόπολις appellata, teste Olympianico. Plutarchus in Collectaneis Proverbiorum ostendit, dici solitum de raris inventu, effertque ad hunc modum: [1] Οὐκ ἔστι δούλων πόλις. i. e. *Non est servorum civitas.* Non dissimile, quod Plinius narrat de gente Hessenorum in Syria, ad quos fugitant usquequaque nocentes. Quæ sola toto in orbe, sine ulla fœmina vivit, omni Venere abdicata, socia palmarum, in diem ex æquo, convenarum turba renascitur, longe frequentantibus, quos vita fessos ad mores eorum, fortunæ fluctus agitat.

XXIII. *Samiorum flores.*

Σαμίων ἄνθη. i. e. *Samiorum flores.* Ubi quis extremam voluptatem decerperet. Hoc autem nomine dicebatur locus quidam, in quo mulieres cum viris convivium agitabant, omnique genere voluptatum affatim explebant sese. Quibus deliciis effœminati, postea subacti sunt à Persis, & in servitutem acti. Stephanus admonet, Samum insulam olim Ἀνθέμουσαν appellatam fuisse, nimirum à floribus. Eandem Παρθενίαν fuisse vocatam, videlicet à virginibus. Refertur adagium in Collectaneis, quæ [2] Plutarchi feruntur titulo. Meminit & Athenæus lib. XII. ex Clearcho, demonstrans locum ita vocatum, ob varias formas puellarum, quæ veluti flores arridentes, ad libidinem invitabant. Apte quadrabit in civitatem, domum, denique hominem voluptatibus perdite addictum.

XXIV. *Summaria indicatura.*

Ῥωπικὸν ὤνιον. i. e. *Summaria indicatura.* De rebus vilibus, magno tamen emptis. Quemadmodum fit nonnunquam in auctionibus, cum non expenditur singillatim uniuscujusque rei precium, sed multa simul congesta pariter æstimantur. Græcis enim ῥῶπες *virgulta* dicuntur, & ῥῶπον appellant *fasciculum*, seu sarcinam è diversis rebus colligatam, aut varios colores simul confusos. Fit autem sæpenumero, ut emptor parum attentus in hoc emptionis genere circumveniatur. Adagium refertur à Diogeniano. Meminit & Suidas.

XXV. *Regia vaccula.*

Βασιλικὸν βοΐδιον. i. e. *Regia bucula.* De prodigiosa fœcunditate ferebatur, natum è miraculo rei gestæ. Ætate Ptolemæi junioris, vacca quædam eodem partu sex edidit vitulos. Auctor Diogenianus. Simile illud Juvenalis:

1 Adag. XXII. In collectione edita in præfatione Tomi X. Antiquitatum Græcarum.
2 Ibidem Adagio LXI.

— Sero-

—— —— *Scrofa fœcundior alba.*

XXVI. *Pura à nuptiis.*

Ἄγνη γάμων. i. e. *Rudis nuptiarum.* Per ironiam dicebatur in impudicam, quod citra nuptias sui copiam faceret. Horatius:

Nuptiarum expers, & adhuc protervo
Cruda marito.

XXVII. *Rheginis timidior.*

Ῥηγίνων δειλότερος. i. e. *Rheginis formidolosior.* Xenarchus apud Zenodotum Sophronis, qui De Mensibus scripsit, filius, in gratiam Dionysii Tyranni taxavit Rheginenses, ut ignavos in rebus bellicis, animique pavidi, quemadmodum testantur Græcorum adagiorum collectanea.

XXVIII. *Inertium chorus.*

Ἀεργάντων χορός. i. e. *Feriatorum chorus.* De cœtu lascivientium dicebatur. Ocium enim ad omnem nequitiam impellit, præcipue juventam. Confine est illi, quod alias dictum est: *Inertibus semper feria.*

XXIX. *Rapina rerum Cinnari.*

Ἁρπαγὴ τῶν Κινύρου. i. e. *Direptio bonorum Cinnari.* De facultatibus per tumultum direptis. Veluti cum Principes præter jus in alienas fortunas injiciunt manus. Timæus scriptum reliquit, Cinnarum quempiam fuisse, patria Selinusium, arte lenonem, qui hoc quæstu ad summas opes pervenerit. Is, quoad vivebat, pollicebatur se facultates omnes Veneri consecraturum: cæterum moriens, populo diripiendas exposuit. Huic non dissimile, quod alibi commemoravimus: *Porsena bona.*

XXX. *Rhadamantheum judicium.*

Ῥαδαμάνθυος κρίσις. i. e. *Rhadamanthi judicium.* De incorrupte judicantibus. Rhadamanthus enim manium judex, neque muneribus, neque gratia deflectitur, quo minus severe judicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Juxta illud Æschyli apud Aristophanem in Ranis:

Μόνος θεῶν γὰρ Θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.

i. e. *Una è Deis Mors nulla captat munera.*

Item Horatius:

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turreis. —— —— ——

Item alibi:

Non si trecentis, quotquot eunt dies,
Amice, places illachrymabilem
Plutona tauris. —— ——

Item Pindarus in Nemeis:

Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται
Κῦμ' ἀΐδαο· πέσε δ' ἀδόκητον
Καὶ δοκέοντα. ——

i. e. *Fluctus enim Orci communiter accidit, obruitque tum opinantem, tum inopinum.* h. e. & juvenem & senem, aut pariter & nobilem & obscurum. Bifariam enim interpretantur ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis:

Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς Ῥαδαμάνθυος.

i. e. *Rectis Rhadamanthi decretis.*

Item alibi demonstrans unum Rhadamanthum nec assentari cuipiam, nec quicquam ad gratiam facere: Ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. i. e. *Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum judicii sortitus est inculpatum, neque imposturis intus in animo delectatur.* Usurpat & Plato lib. De Legibus XII.

XXXI. *Rhadamanthi jusjurandum.*

Ῥαδαμάνθυος ὅρκος. i. e. *Rhadamanti jusjurandum,* dicebatur quod verissimum quidem esset, cæterum nullum Deum adscisceret. Socrates per canem & anserem jurare consuevit, ne quem Deorum citaret: sive quod non crederet ullos esse Deos, sive quod non arbitraretur esse boni viri, Deos suorum negociorum testes arcessere. Hoc autem jurisjurandi genus ad Rhadamanthum referebant. Notavit adagium Aristides Rhetor in Pericle, cum ait: ὥσπερ ἂν εἰ λέγοις τὸν Ῥαδάμανθυν ἐθίζειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπιορκεῖν, ὃ τοσοῦτον ἀρετῇ διενέγκας καὶ δικαιο-

A σύνῃ, ὥς τε καὶ τελευτήσας τοῖς ἐκεῖσε ἀφικνουμένοις δικάζειν δοκεῖ. i. e. *Perinde quasi dicas Rhadamanthum mortales in consuetudinem adduxisse pejerandi, qui usque adeo pietate, justitiaque praecelluerit, ut etiam vita defunctus iis, qui illuc appellunt, judex esse credatur.* Pythagorici per quaternionem jurare solent, quem τετρακτὺν appellant:

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.

i. e. *Non, per eum, a quo anima est datus ille quaternio nostra.*

Existimant enim hunc numerum usque adeo ad animæ perfectionem pertinere, ut eum in arcanis venerentur. Auctor Macrobius primo in Somnium Scipionis. Pythagoras in Carminibus Aureis, quaternionem sacrum

B animæ fontem vocat. Græci per caput alterius jurare consueverunt. Juvenalis:

—— *Græcis nondum jurare paratis*
Per caput alterius. —— ——

Virgilius:

Per caput hoc juro. —— ——

XXXII. *Littore loquacior.*

Ῥαχίας λαλίστερος. i. e. *Littore loquacior.* In rabulam & obstreperum dicebatur. Nam *rhachia* Græcis *littus* appellatur, præsertim scopulis ac rupibus asperum, quod assiduis tunditur fluctibus, non sine fragore, unde & Græca vox ducta videtur ῥαχία quasi τραχία.

C Nam ea vox ad omne, quod asperum ac spinosum est, deflectitur.

XXXIII. *Præsentem fortunam boni consule.*

Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. i. e. *Quod adest, boni consule,* καὶ; Τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. i. e. *Quod adest æqui bonique facere oportet.* Admonet adagium, ne nos alienarum rerum cupiditate maceremus, sed quæcunque contigit fors, eam velut optimam amplectamur. Magna enim felicitatis pars, ut sua cuique fortuna placeat. Plato in Gorgia: Ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρά σου. i. e. *Necessum est mihi, sicut videtur, juxta vetus adagium,* quod adest, boni consulere, *& hoc accipere, quod abs te da-*

D *tur.* Cratinus in Pylæa:

Ἄνδρας σοφοὺς χρὴ τό γε παρὸν πρᾶγμ' ὡς καλὸν
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. —— ——

i. e. *Sapientium est virorum, uti quod adest boni,*
Tanquam bonum sit, consulant pro viribus.

Affine illi, quod alibi retulimus:

Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει.

i. e. *Spartam es nactus, eam dispone.*

Quod quidem carmen citat Stobæus ex Euripidis Tragœdia, cui titulus, Τήλεφος, id quod obiter admonendum duximus. Nam adagium suo dictum est loco.

XXXIV. *Qui omni in re, & in omni tempore.*

Aulus Gellius explicans vim μοιρῆς στερητικῆς, ait hunc

E senarium antiquissimum proverbii vice celebratum fuisse:

Sed enim qui in omni re, atque in omni tempore
Omni laude vacat, is illaudatus est,
Isque omnium pessimus deterrimusque est.

Admonet parœmia, fere neminem esse tam deplorati ingenii, qui non aliquando dicat faciatve, quod laudem promereatur. Refertur iisdem ferme verbis à Macrobio lib. Saturnalium VI. ex quo mihi visus sum deprehendisse manifestum errorem scripturæ in Gelliano libro per eruditum quempiam admissum. Is enim non intelligens hos esse versus: *Sed enim qui in omni re atque in omni tempore* &c. suspicatus est Græcum versicu-

F lum omissum à librariis, in ejus locum supposuit hoc carmen:

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Quum versus, de quo sentit Gellius, sit Latinus, quem mox subjicit:

Sed enim qui in omni &c. —— ——

Id liquet ex Macrobio, qui locum hunc ad verbum pene suffuratus est in suos commentarios. Porro Græcus versiculus nihil facit ad explicandam vim hujus vocis *illaudatus,* sed obiter admixtus est, quasi probandum esset, quod dixerat, neminem esse tam afflictis moribus,

A bus, quin faciat dicatve nonnunquam aliquid, quod laudari queat. Quo quidem loco rursus *efflictis* depravatum est in *efferis*: potest enim illaudatus esse, qui non sit efferis moribus, sed *efflictos* mores dixit perditos & corruptos. Sunt autem tres senarii sententiam absolventes, nisi quod alicubi videntur vitiati à scribis:

Sed enim qui in omni re atque in omni tempore.

Hic primus pulchre constat. Constabit & alter, si legatur:

Qui omni vacat laude, is vir illaudatus est.

Nam dictiunculam vir etiam aurium sensus in hoc versu videtur requirere. Constabit & tertius, si legas:

Isque omnium est deterrimusque ac pessimus.

Locus est apud Gellium libro secundo, capite sexto, si quis volet conferre.

B XXXV. *Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.*

Qui commodum appetit, ne fugiat laborem. Qui quærit voluptatem, prius experiatur sudorem, sine quo non paratur vera voluptas. Hanc sententiam Plautus figura sane quam proverbiali extulit, *Qui è nuce*, inquiens, *nucleum esse vult, frangit nucem.* Qui quærit animi pabulum in arcanis Litteris, scrutetur sub allegoriæ involucro conditum mysterium. Sic enim usurpavit alicubi divus Hieronymus. Nux enim foris tum dura est, tum amara, intus suavissimum condit cibum. Huc referendum illud Homericum figmentum de *Moly* herba, quam ait radicem quidem habere nigram, C sed florem lacteum. Hanc ita describit Odysseæ libro decimo:

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος,
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι Θεοί, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι. Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

i. e. *Atra quidem radix suberat, sed lacteolus flos,*
Moly *vocant Superi, mortalibus ardua res est*
Evulsisse viris, cœlestes omnia possunt.

Accommodari potest cum ad omnem disciplinam, tum peculiariter ad Grammaticam, quæ cum sit pueris amara, senibus jucunda est. Quadraverit & in virtutis studium, cujus initium acerbum, progressus facilis, finis jucundus.

D XXXVI. *Quis parentem laudabit, nisi infelices filii?*

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονα τέκνα;

i. e. *Quis patrem laudet, nisi proles laudis inanis?*

Carmen vulgo jactatum de his, qui majorum suorum facinora jactitant, nimirum nihil habentes, quod de se ipsis vere prædicent, cujusmodi Ponticum quempiam ridet Juvenalis Sat. VIII:

—— —— *Sed te censeri laude tuorum,*
Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est, aliena incumbere famæ.

Poterit in hanc quoque torqueri sententiam: Improbi filii sic laudant parentes, dum illos ceu bonos desiderat populus, quod hos longe deteriores ferre non possit. Id quod nonnunquam solet in Principibus usu venire, videlicet, ut quem vivum oderant, mortuum probent ac requirant, filii comparatione bonum. Refert & explicat hoc adagium Plutarchus in Vita Arati: Παροιμίαν τινὰ παλαιὰν, ὦ Πολύκρατες, δείσας μοι δοκεῖ τὸ δύσφημον αὐτῆς ὁ Φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ' ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ᾤετο βέλτιον εἶναι, διατίθεσθαι·

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

Διονυσόδωρος δὲ ὁ Τροιζήνιος ἐξελέγχων αὐτὴν, ἀνεκτίθησι τὴν ἀληθινὴν οὕτως ἔχουσαν·

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Καί φησι τοὺς ἀφ' αὑτῶν οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, ὑποδυομένους δὲ προγόνων τινῶν ἀρεταῖς, καὶ πλεονάζοντας ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπαίνοις, ὑπὸ τῆς παροιμίας ἐπιστομίζεσθαι. i. e. *Adagium quoddam vetus, ô Polycrates, Chrysippus Philosophus, infamiam illius, ut mihi videtur, veritus, non ut habet, sed ut ipsi visum est melius, proposuit:*

Quis patrem laudarit, nisi felices filii?

Cæterum Dionysodorus Trœzenius redarguens illum, verum proverbium denuo exponit. Id habet ad hunc modum:

Quis patrem laudet, nisi proles indiga laudis?

Aitque eos, qui si suis ipsorum meritis æstimentur, nullius sint precii, cæterum insinuantes sese majorum suorum quibusdam virtutibus, atque illorum laudibus sese immodice venditantes, hoc proverbio ad silentium adigi. Hactenus Plutarchus. Usurpavit in eundem sensum M. Tullius in Epistolis ad Atticum.

XXXVII. *Nam jam illi non sunt, at qui sunt, mali.*

Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ' εἰσὶν, οἱ δ' ὄντες κακοί.

i. e. *Partim haud quidem jam sunt, at ii, qui sunt, mali.*

Dici solitum, ubi quis requirit ea, quæ quondam quidem extiterunt, verum temporum culpa perierunt. Veluti si quis inter Principes, Codros, Camillos, Fabricios, Epaminondas hac tempestate requirat, aut inter monachos, Paulum, Antonium, Hieronymum, non intempestiviter hoc carmen occinas. Est autem Aristophanis in Ranis, in qua fabula Bacchus inducitur descendens ad Inferos, ut Euripidem, aut bonum aliquem Poetam inveniret. Apud Superos enim neminem reperiri nisi malum.

XXXVIII. *Quærenda facultates, deinde virtus.*

Δίζεσθαι βιοτὴν, ἀρετὴν δ' ὅταν ᾖ βίος. i. e. *Quærendus victus, virtus autem, ubi victus adfuerit.* Refertur à Diogeniano. Hoc proverbium Horatius sic effert in Epistolis:

O cives, cives, quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos. —— —— ——

Per Ironiam autem dictum est. Neque enim hoc sentit Horatius, prius habendam esse rationem facultatum quam morum. Sed irridet sententiam vulgo decantatam, quam his quoque temporibus plerique parentes liberis suis serio inculcant.

XXXIX. *Qui apud Inferos sunt terniones.*

Τοὺς ἐν ᾅδου τριακάδας. i. e. *Qui sunt apud Inferos terniones.* Hoc adagio ridebantur ii, qui res abditas & abstrusas, curiosa quadam diligentia vestigarent. Non absurde torquebitur in eum, qui nimis anxie vel superstitiose magis arcanarum Litterarum mysteria rimatur, aut qui Homericas fabulas omneis inanibus allegoriis interpretari conetur, aut Platonicorum & Pythagoreorum numeros explicare laboret. Ajunt terniones apud Inferos honoratos esse, ut Hecatæ sacros, cui quidem ob id ipsum Trigla piscis sacrificatur, & simulacrum ejusdem in triviis constitui mos erat. Ad quod respiciens Virgilius:

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

XL. *Neque quantum lusciniæ dormiunt.*

Οὐδ' ὅσον ἀηδόνες ὑπνώουσιν. i. e. *Nec quantum lusciniæ dormiunt.* In eos convenit, qui somni parcissimi sunt. Lusciniæ minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem. Equidem magis arbitror dictum, quod lusciniæ vernis mensibus, per omnem fere noctem perpetuo cantu garriant.

XLI. *Cujusmodi portento me involvit fortuna.*

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν.

i. e. *Monstro cui fortuna me implicavit.*

Trimeter est Catalecticus. Dici conveniet, ubi negotium incidit cum homine moroso, difficilique, cum quo non queas vivere, nec à quo te possis extricare. Carmen sumtum ex Tragœdia Philoxeni Poetæ, apud quem Ulysses inclusus in antro Cyclopis, hoc modo loquitur:

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν.

Refertur à Zenodoto.

XLII. *Fixis oculis intueri.*

Ἀτενὲς ὁρᾶν. i. e. *Defixis oculis obtueri.* Si transferatur, proverbialis erit figura, nempe pro eo, quod est, attentius accuratiusque considerare, fixius intueri, pressius inspicere. Sumtum est ab amantibus, qui stupentibus, nec usquam dimotis oculis inspiciunt id, quo delectantur. Adagium recensetur à Diogeniano. Plutarchus in commentario De audiendo: Βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς ὁ πρὸς πᾶν ἄπληκτος, καὶ ἀτενὴς, τὸ λεγόμενον. i. e. *Gravis enim auditor ac molestus, qui ad singula stupet, & defixis est oculis, ut dicitur.* M. Tullius pro

A pro Lucio Flacco: *ut totam causam quam maxime Intentis, ut ajunt, oculis acerrime contemplemini.*

XLIII. *Pulverem oculis offundere.*

Pulverem ob oculos offundere dicitur, qui de industria rem obscurat, & adversario judicium eripit. Traductum videtur à militia. Sæpe fit enim, ut hostis data opera pulverem cieat in hostem. Hac arte Sertorius Romanus Cacitanos, ut Græcus habet, Characitanos quosdam vicit, auctore Plutarcho, cujus rei mentionem fecimus in adagio de Cæcia nubes attrahente. Utitur hoc proverbio præter alios divus Hieronymus in Epistolis. M. Tullius gloriatur se in actione quadam judicibus *tenebras offudisse*. Est apud Plautum in Mili-
B te, simile quiddam de glaucomate oculis oborto.

XLIV. *Psecas aut ros.*

Ψεκὰς ἢ δρόσος. i. e. *Psecas aut ros.* In crebrius exspuentes dictitabatur. Ψεκὰς enim aspersio illa, ac velut irroratio vocatur, quoties minutissimis guttulis irrigamur, ut pluvia rori simillima. Primitus autem per lusum dictum est in Antimachum Lyricum Poetam, quod subinde expuens, eos, quibuscum loquebatur, conspergeret. Idem cognominis datum fuit, & Olympico cuidam, quem nonnulli putant tulisse legem, ne quem nominatim taxarent Poetæ, atque ita factum, ut multo quam prius pauciores accederent ad certamen, & qui prodibant, laudarent, non carperent. Unde hujusmodi delinimenta, ψεκὰς appellata videntur. Vocantur enim *Psecades* ancillæ, quæ delicatarum matro-
C narum capillos medicato fuco conspergunt. Adagium refertur à Diogeniano. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, *consputare* dixit, pro conviciis levioribus aspergere, nimirum ad hoc alludens adagium.

XLV. *Hæsitantia cantoris tussis.*

Ἀπορία ψάλτου βήξ. i. e. *Hæsitantia cantoris tussis.* Suidas adagium neotericum esse monet. Dictum videtur, quoties non suppetit, quod dicamus, idque velut aliud agentes dissimulamus, velut apud Platonem Aristophanes, ne diceret in convivio, singultum fingit. Sumtum apparet à cantoribus, qui cum hærent in cantione, tussim simulant, ut hac videatur interrupta cantilena, non inscitia. Confine puto illi, quod alias di-
D ctum est: *Tussis pro crepitu.*

XLVI. *Extritum ingenium.*

Παρεξηυλημένον νοῦν ἔχων. i. e. *Mentem habens evanidam.* Παρεξηυλημένον perinde sonat, quasi dicas extibiatam. Ducta siquidem est metaphora à tibiarum linguis, quæ, postea quam exciderint, inutilis est tibia.

XLVII. *Panagæa Diana.*

Ἡ Παναγαία Ἄρτεμις. i. e. *Panagæa Diana*, dicebatur olim, peregrinationem impensius amans, errabundus, instabilis, nulla certa sede consistens. Siquidem Diana vagari dicitur apud Poetas, & per nemora montes-
E que oberrare. Quin domicilium etiam subinde mutat, nunc apud Superos agens, nunc apud Inferos. Ne specie quidem semper eadem, sed nunc pleno orbe, nunc mutila, nunc nulla.

XLVIII. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.*

Parœmias speciem præ se gerit illud Horatium in Sermonibus:

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum vel in duos aliquos diversis laborantes vitiis, vel in eundem sui dissimilem, nempe modo loquaciorem quam sat sit, modo impendio taciturnum,
F interdum pueriliter ineptum, interdum Catone severiorem, nonnunquam sordidum. Siquidem ut vitio dandum, si quis hircum oleat, ita adæque vituperandum, si quis oleat unguenta. Nam pastilli, pilulæ sunt unguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

XLIX. *Claudus optime virum agit.*

Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Sive, ut alias legitur, ὀχεῖ. i. e. *Optime claudus virum agit.* Dici solitum, ubi quispiam suam sortem, vel parum egregiam, anteponit alienæ, tametsi præstantiori. Ab Amazonum apophthegmate natum ajunt. Tradunt morem Amazonibus fuisse quondam, ut pueros masculos detorta tibia coxave claudos efficerent. Porro cum bellum esset illis adversus Scythas, atque illi eas conarentur illicere, ut ad sese desciscerent, dicentes futurum, ut posthac non cum claudis ac mutilis, sed cum integris viris rem haberent, Antianira Amazonum dux respondit ad hunc modum: Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Usurpavit Athenæus libro XIII. Οὕτως γὰρ ἄριστα χωλὸς οἰφᾷς. i. e. *Vere enim claudus optime virum agis.* Theocritus Φιλοίφαν appellat virum coitus avidum, Hesychius Φίλοιφον dicit. Animadversum est etiam illud nostris temporibus, plerumque qui tibiis sunt mutilis, aut quopiam membro trunci, eos ad usum Veneris reliquis magis idoneos esse, nimirum, paria faciente natura. De claudo quare sit salacior cæteris, causam reddit Aristoteles in Problematibus sectionis decimæ, Problem. XXVI. quod in hoc parum alimenti deorsum delabatur, ob crurum vitium, plus autem superiora petat, & in semen vertatur.

L. *Ogygia mala.*

Ὠγύγια κακά. i. e. *Ogygia mala.* Recte dicentur, vel ingentia, vel antiqua. Nam utrumque Græce significat *Ogygium*. Alii malunt ad Ogygium primum Thebanæ civitatis Principem referre. Hujus filius Cadmus, ob filias suas in varias calamitates incidit. Quo respiciunt, qui *Ogygia mala*, pro atrocissimis interpretantur. Hujusmodi ferme Suidas, nisi quod magis probat, ut *Ogygia mala*, vetusta dicantur. Cæterum qui *Ogygia* vetera dicunt, illud sequuntur, quod olim Bœotiorum ac Thebana regio *Ogygia* dicta sit. Quin & omnis Attica olim hoc habuit nominis, sicuti testatur Stephanus. Est & insula pervetusta dicta *Ogygia*, in quam Ulysses naufragus emersisse fingitur ab Homero. Unde vox jam obsoleta velut in jocum proverbialem abiit. Nec in figura sita hujus proverbii ratio, sed in novitate vocis, ut in operis hujus initio monuimus. Consimili ratione, nec sine proverbii specie, Græci priscos ac pervetustos, ὠγυγίδας & ὠγυγίους appellant, à prisco quopiam Deo, & multis jam seculis obsoleto. Hujusmodi propemodum de Ogygiis Suidas & Stephanus.

LI. *Omnia Chnaumata.*

Πάντα Χναύματα. i. e. *Omnia Chnaumata*, dicebant olim, quoties omne negocium significabant. Χναύματα enim Græci placentarum, atque id genus ciborum fragmina vocant. Latini quoque *reliquias belli*, & *reliquias Danaûm* dicunt simili figura. Refertur adagium à Zenodoto.

LII. *Sic est ad pugnæ partes re peracta veniendum.*

Plato in Gorgia: Πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι, ὦ Σώκρατες, οὕτω μεταλαγχάνειν. i. e. *Ad belli pugnæque munia, Socrates, sic ajunt accedere oportere.* Jocus erat proverbialis, ubi quis, negocio peracto, tum demum adveniret. Quemadmodum ignavi milites solent, qui, conflictu peracto, sublatoque metu, tum denique solent adesse, vel ad colligendam prædam, vel ad epinicia, i. e. epulum victoriale celebrandum. Nam verbum illud μεταλαγχάνειν, tarditatem significat, ac feram muneris functionem. Socrates autem respondens, parœmiam explicat simili parœmia: Ἀλλ' ἦ τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν καὶ ὑστεροῦμεν; i. e. *Num post festum, quod ajunt, venimus, seroque adsumus?* Sumtum videtur à Rheso Thracum Duce, quem apud Euripidem objurgat Hector, quod serius ad belli societatem venisset, nimirum decimo demum anno:

Σύμμαχος μὲν οὔ, ξένος δὲ πρὸς τράπεζαν.

i. e. *Socius haud quidem advenis, sed hospes ad mensam,*

Isque respondet:

Ἀλλ' ὕστερον μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ' ὅμως.
Σὺ μὲν γὰρ ἤδη δέκατον αἰχμάζεις ἔτος,
Κοὐδὲν περαίνεις. —— —— ——
Sero quidem, ast in tempore advenio tamen,
Nam tu quidem jam prælians decennium,
Nihil explicas. —— —— ——

Allusit huc, ni fallor, Diogenes. Quum enim quidam inscripsisset ædibus suis hunc titulum: *Jovis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid ingrediatur mali.* Dio-

dem ex ea nascitur odium, quod est venenum amicitiæ. Sed obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri sinit. Maxima autem culpa in eo est, qui & veritatem aspernatur, & in fraudem obsequio impellitur. Pindarus in Nemeis hymno quinto: Οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει᾽ ἀτρεκής, καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπων νοῆσαι. Sentit simplicem veritatem non semper, ut est, proferendam, quod damnosa sit: sed sapientis esse, nonnunquam celare suam sententiam, in tempore prolaturus, quum fructus spes ostenditur. Apud Athenæum libro quinto citatur hic trimeter ex Agathone:

Εἰ μὲν φράσω τἀληθές, οὐχί σ᾽ εὐφρανῶ,
Εἰ δ᾽ εὐφρανῶ τί σ᾽ οὐχὶ τἀληθὲς φράσω,

i. e. *Si vera dicam, tibi voluptati haud ero.*
Si sim voluptati, haud tibi vera dixero.

D

LIV. *Obviis ulnis.*

Obviis ulnis, est apud Quintilianum, pro eo, quod est, avide, sitienterque. Translatum ab iis, qui porrectis ulnis properant in complexum eorum, quorum magno desiderio tenebantur, quosque cupidissime conspiciunt. Legimus &, *obviis manibus.* Divus Hieronymus ad Pammachium: *Condiscipulum quondam, & sodalem & amicum*, obviis, *ut ajunt*, manibus *excipio.* Basilius in præfatione dialogi, Ἀμφοτέραις χερσίν. i. e. *Ambabus manibus*, eodem sensu scripsit. Hæc si ad rem animi detorqueantur, figuram proverbialem habebunt. Ut: *Ego tuas litteras* obviis ulnis *excipiam.*

E

LV. *Oblivionis campus.*

Λήθης πεδίον. i. e. *Lethes campus.* Dicetur vel de vehementer obliviosis, vel de rebus commenticiis ac fri-

C

LX. *Omnia bonos viros decent.*

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει.

i. e. *Bonos probosque cuncta perdecent viros.*

Habet hoc improbitas, ut, si quis illaudatus recte faciat dicatve, tamen, nescio quo pacto, non adsit decorum illud. Contra veram virtutem decus quoddam comitatur, ut quicquid vir bonus agat, id decorum esse videatur. Tametsi potest & hic accipi sensus: *Cuncta formosos viros decent*, quod formæ gratia commendat & dicentem & canentem, & quidvis agentem. Id erit venustius, si huc deflectas, ut dicas in bonam partem accipi, laudarique, quicquid dixerint fecerintque gratiosi apud Principes: adeo ut, quod huic capitale sit futurum, illi laudem etiam pariat. Refertur à Diogeniano.

LXI. *Omitte vatem.*

Πάρες τὸν μάντιν. i. e. *Omitte vatem.* Uti conveniet, quoties alicui parcendum admonebimus, quod is eximius sit, & immunis habendus à vulgari sorte. Veluti si quis Poetæ, Theologo, Sacerdoti diceret, oportere parci. Antiquitus mos erat, ut Augur coronatus ante aciem incederet: neque fas erat, hunc telis impetere, utpote virum sacrum. Poterit adagium etiam per ironiam usurpari.

LXII. *Oderint, dum metuant.*

Oderint, dum metuant. Tyrannica vox sumta è Tragœdia, & à nemine scriptorum non usurpata: præcipue M. Tullio familiaris: quam etiam in vulgi sermonem processisse, satis indicat Seneca libro De Clementia secundo, scribens multas voces, magnas, sed detestabiles, in vitam humanam pervenisse, celebresque vulgo fieri, ut illam: *Oderint, dum metuant.* Cui

LX. *Omnia bonos viros decent.*

...τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει.

...robosque cuncta perdecent viros.

...mprobitas, ut, si quis illaudatus teste ... tamen, nescio quo pacto, non adsit de... Contra veram virtutem decus quoddam ... ut quicquid vir bonus agat, id decorum ... Tametsi potest & hic accipi sensus: *Cu... viros decent*, quod formæ gratia commen...tem & canentem, & quidvis agentem. Id ...s, si huc deflectas, ut dicas in bonam par... laudarique, quicquid dixerint fecerintque ...d Principes: adeo ut, quod huic capitale sit ...li laudem etiam pariat. Refertur à Dioge...

LXI. *Omitte vatem.*

...ἔαν. i. e. *Omitte vatem.* Uti conveniet, ...i parcendum admonebimus, quod is ex... immunis habendus à vulgari sorte. Velut ...e, Theologo, Sacerdoti diceret, oporte...ntiquitus mos erat, ut Augur coronatus ...cederet: neque fas erat, hunc telis impete... virum sacrum. Poterit adagium etiam pr...rpari.

LXII. *Oderint, dum metuant.*

...*dum metuant.* Tyrannica vox sumta è Tr... nemine scriptorum non usurpata: præci...llio familiaris: quam etiam in vulgi ser...ccessisse, satis indicat Seneca libro De Cle...ndo, scribens multas voces, magnas, sed ... in vitam humanam pervenisse, celebr... ...illam: *Oderint, dum metuant.* Cu...

——— ——— Juvenisque Corœbus
Venerat insano Cassandræ captus amore,
Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.

Quo quidem in loco Servius indicat sumtum ex Euphorione. *Hunc*, inquit, *Corœbum stultum inducit Euphorion, quem & Virgilius sequitur, dans ei:*

——— Dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Quum sit turpissima dolo quæsita victoria.

LXV. *Stupa seniculus.*

Στυππεῖον γερόντιον. i. e. *Stupa sive stipulaceus seniculus.* De viribus effœto sene. Simillimum illi, quod alio diximus loco, *Homo bulla.* Sumtum à ligno, quod jam exaruit, exsuccumque redditum est & marcidum, in stipulæ morem. *Stupa* dicitur quod è lino excutitur siccum & inutile.

LXVI. *Phormionis thori.*

Στιβάδες Φορμίωνος. i. e. *Thori Phormionis.* De stratis sordidis ac frugalibus, minimeque delicatis, qualia sunt cubilia militaria, & quale sibi apud Homerum parat Ulysses, ex arborum congestis frondibus, ac ramis humi substratis. Refertur à Suida. Phormio dux quispiam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis notæ, sicut conjicio, patientiæ. Poterit & longius deflecti ad quamvis tractationem duriusculam, Exstat in Pace Aristophanis:

Εἰ γάρ μοι γένοιτ᾽ ἰδεῖν ταύτην ἡμέραν ποτέ·
Πολλὰ γὰρ ἠνεσχόμην
Πράγματά τε καὶ στιβάδας, ἃς ἔλαχε Φορμίων.

i. e. *Utinam mihi contingat videre hunc diem:*
Multas enim sustinui
Tum molestias, tum culcitras, quas sortitus est Phormio.

Versus sunt chorici, eoque prosa vertimus.

...*tem* appellat. Nisi malumus ad Homericos illos Penelopes sponsos referre, quibus nihil cordi erat præter convivia, citharam, choream, talos, discum, parasitos, atque id genus alias voluptates. Unde Horatius homines luxui deditos, *sponsos Penelopes* appellat. C

LXX. *Et fama fuit & eras.*

——— ——— Ἦ μὲν κλέος ἦδε καὶ ἦσθα.

i. e. ——— ——— *Et dicebaris erasque.*

Hemistichion proverbiale, quoties facta respondent opinioni. Suidas meminit è Poeta quopiam. Est enim fragmentum carminis Heroici.

LXXI. *Innocuus alium aspiciam, meum habentem malum.*

Ἐξάντης λεύσσω τὸ μὸν κακὸν ἄλλον ἔχοντα.

i. e. *Indemnis spectabo alium mala nostra ferentem.*

D Hoc est, Ex aliorum malis ipse rebus meis consulam. Ἐξάντης autem dixit, quasi ἔξω τῆς ἄτης. i. e. *extra noxam situs & illæsus.* Simillimum illi Plautino:

Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

LXXI. *Simul & dictum & factum.*

Ἅμ᾽ ἔπος, ἅμ᾽ ἔργον. i. e. *Simul dictum, simul & factum.* Ubi quis citra moram id re præstat, quod verbis pollicetur. Latini, *cum dicto*, dicunt, pro eo, quod est, statim postea quam dixeris. Et Virgilius:

——— Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumtum apparet ex Homero, apud quem est hoc carmen:

E Αὐτίκ᾽ ἔπειθ᾽ ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον.

i. e. *Mox simul ac dictum est verbum, res ipsa peracta est.* Idem Græcis dicitur unica voce, αὐτοβοεί, quod à militari clamore translatum videtur, quo nonnunquam

LXXIV. *Nullius indigens Deus.*

Ἀνενδεὴς ὁ Θεός. i. e. *Nullius egens Deus.* Admonet parœmia, nullum esse mortalium tam absolutum, in quo non aliquid desideretur: unum esse Deum, undequaque perfectum. Dici potest & in divites, aut plurimis præditos naturæ pariter ac fortunæ commoditatibus, tanquam Dei cujuspiam similes, ut quibus omnia suppetant, quæcunque videntur ad perfectam felicitatem pertinere.

LXXV. *Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.*

Plautus in Captivi duo: *Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.* Verba sunt Hegionis, ubi rescivisset sibi impositum esse, & herum amissum pro servo, servum pro domino retentum. Is enim, ex quo fructus exspectabatur, aufugerat, eo relicto, ex quo nihil emolumenti poterat capi. Allegoria per se liquet.

LXXVI. *Nudo mandas excubias.*

Γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττεις. i. e. *Nudo custodiam mandas.* Quoties negocii quippiam mandatur ei, cui deest præstandi facultas, obeundæque provinciæ propter inopiam neutiquam idoneus est. Neque enim nudus commode potest excubias agere propter rigorem nocturni frigoris, neque ad pugnam est idoneus inermis. Refertur à Zenodoto. Quo longius deflectetur, hoc erit proverbialius. Injungis, ut aliquid in hunc Poetam scribam, verum, juxta vetus proverbium: Γυμνῷ τὴν φυλακὴν ἐπιτάττεις. Neque enim est, quo meum interim ocium alam. Hesychius non nihil dissidet ab his, quæ à Suida Zenodotoque traduntur: licet is locus apud hunc depravatus habeatur in editione Aldina. Cæterum conjicio sensum hunc esse, proverbium dici solere, ubi quid mandatur his, quibus nihil opus est. Propterea quod vel injussi cogantur id facere, nisi fallor, ob id, quod nudis nihil est, quod egeat asservatore.

LXXVII. *Nunc contingat servari.*

Νῦν γένοιτο σωθῆναι. i. e. *Nunc contingat servari.* Cum significamus nos satis cauturos in posterum, si modo liceat præsens periculum effugere. Hoc modo Davus in Andria. *Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si devito hoc malum.* Natum ajunt ex apologo quopiam. Aquila testudinem unguibus rapuerat: eam parabat è sublimi dejicere, quo testa rupta carnibus vesci posset. In hoc itaque discrimine testudo optabat, ut in præsens incolumis esse posset, de reliquo sibi curæ futurum, ne quando in simile periculum incideret: Νῦν γένοιτο σωθῆναι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτῇ μελήσει. i. e. *Nunc liceat incolumem esse, de reliquo mihi ipsi curæ fuerit.* Quidam apologum narrant ad hunc modum. *Testudini quondam incessisse volandi desiderium, aquilam orasse ut se doceret. Cumque illa negasset fieri posse, quod natura re fragaretur, illa nihilominus instabat. Itaque paruit aquila, ac testudinem in sublime vectam demisit, ut volatum experiretur. Ea cum timeret in felicem eventum, optavit, ut id temporis contingeret incolumen esse*, νῦν σωθεῖσα. Ita Diogenianus. Suidas hoc modo refert: Νῦν σωθείην, ἵν᾽ ᾖ μοι δίδαγμα τοῦτο τὸ χρόνου λοιποῦ. i. e. *Utinam* nunc incolumis evadam, *ut hoc mihi documentum sit in reliquum tempus.* Plinius facit tertium quoddam aquilæ genus, quam alii *morphnon*, nonnulli *plancum* & *anatariam*, Homerus *pernon* vocavit: lingua caret, eoque muta, sed dentibus armata, nigerrima, prominentiore cauda. Huic ingenium est, testudines raptas frangere è sublimi jaciendo. Atque hac sorte ait Æschylum Poetam interiisse, cum prædictum esset, cum ruina periturum; isque, quo caveret, eum diem sub dio perseverasset: nam aquila decepta splendore capitis calvitio renidentis ad solem, dum saxum esse putat, testudinem illisit, ut fractæ carnibus vesceretur. Auctor Valerius Maximus, libro nono, capite duodecimo.

LXXVIII. *Nunc bene navigavi, cum naufragium feci.*

Νῦν εὖ πεπλόηκα ὅτε νεναυάγηκα. i. e. *Nunc bene navigavi, postea quam naufragium feci.* Quoties id, quod videtur incommodum, fortuna præter spem vertit in bonum. Zenon Cittiensis, qui relictis prioribus præ-

A ceptoribus, Cratetis auditor esse cœpit, naufragio ejectus dixisse legitur: Εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ. i. e. *Bene facit fortuna, cum nos ad Philosophiam admovet.* Auctor Suidas. Plutarchus in libello De Utilitate capienda ex inimico, meminit hujus proverbii.

LXXIX. *Nunc in regionem veni.*

Νῦν εἰς χώραν ἦλθον. i. e. *Nunc in regionem veni.* Ab iis dictitari solitum, qui tandem sua sponte illuc, quo oportuit, perveniunt, cum diu non quiverunt. Fit enim plerumque, ut res diu quæsita non occurrat, tandem velut ultro veniat in mentem. Quidam sic efferunt:

B Νῦν εἰς χώραν ἦλθες. i. e. *Nunc in regionem venisti.* Ubi quis eo venit, quo se venturum negarat.

LXXX. *Nunc illa advenit Datidis cantilena.*

Νῦν τοῦτ᾽ ἐκεῖν᾽ ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος.

i. e. *Nunc id, quod ajunt, Datidis adest cantio.* Dicebatur, ubi quid lætum ac festivum accidisset. Datis quispiam erat Persarum satrapes, excellens in rei bellicæ gloria. Is Græce loqui conatus, consuevit dicere, ἥδομαι, καὶ εὐφραίνομαι, καὶ χαίρομαι. i. e. *Delector, gaudeo, lætor.* Ea cum sæpius ac male Græce pronunciaret, res in vulgi jocum abiit. Auctor Suidas. Exstat autem apud Aristophanem in Pace:

Νῦν τοῦτ᾽ ἐκεῖν᾽ ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος,
Ὁ δεφόμενός ποτ᾽ ᾖδε τῆς μεσημβρίας,
C Ὡς ἥδομαι, καὶ τέρπομαι, καὶ χαίρομαι.

i. e. *Adest, ut ajunt, cantilena Datidis,*
Quod mastrupans is cecinit in meridie,
Ut Lætor, ut delector, utque gaudeo.

Interpres addit, *Datismum* usurpari pro barbarismo, eo quod χαίρομαι dixerit pro χαίρω, secutus vocum consonantiam, quemadmodum apud nos ridetur, qui dixerit *corpus meus*, & *domus tuus*. Nam χαίρομαι Græcis non dicitur. Miror autem, cur Interpres huic velut affine subjunxerit:

Ἄμας αἰτήτιν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας.

Ex quo conjectura sumi potest, hoc proverbium natum

D ex inscitia linguæ, quæ non raro præbet hujusmodi risus materiam, dum Germani gestiunt loqui Gallice, aut Galli Germanice. Idem accidit in surdastris.

LXXXI. *Non enim spina.*

Οὐ γὰρ ἄκανθαι. i. e. *Non enim spina.* De conditione dicebatur in melius commutata. Sumta metaphora à novalibus, quæ repurgatis spinis frugiferæ incipiunt esse. Recte quadrabit de negocio p[illegible]us infrugifero ac molesto, unde postea capitur emolumentum. Quidam inde natum existimant, quod antiquitus ante repertam agricolationem, agri spinis infrugiferis occupabantur, mortalesque duram quandam & agrestem agebant vitam. Deinde ostensa ratione colendi terram, mitior victus

E successit. Atque hinc dici cœptum: *Non enim spina.* Concordat cum hoc interpretamento, quod alio diximus loco, de puero gestante spineas frondes & panes in nuptiis, ac dicente, Ἔφυγον κακόν, εὗρον ἄμεινον. i. e. *Effugi malum, nactus sum melius.* Legitur & illud: Βίος ἀκανθώδης. i. e. *Vita spinosa*, pro incommoda & infrugifera.

LXXXII. *Non statuar leana in machæra.*

Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος.

i. e. *Non ego leana statuar in tyrocnestide.*

Proverbium meretricium, cum negat scortum sui copiam facturum sese. Nam in capulis militarium gladiorum elephantes ac leones imponi solent. At hi pro-

F cumbentes insculpuntur, sive ne lædant manum utentis gladio, sive ne defringantur facile, si in pedes erecti fingerentur. *Tyrocnestis* vox militaris videtur ensem significans. Potest adagium & ad verecundiorem usum detorqueri, ut si quis negans se per omnia morem gesturum, inserviturumque pro libidine, dicat: Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Adagium recenset Suidas. Exstat autem apud Aristophanem in Lysistrata.

LXXXIII. *Ne contra bovem opta.*

Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου. i. e. [1] *Ne contra bovem opta.* Admonet

[1] *Joan. Pricæus* ad Matth. VI. 7. recte observat vitiosa esse hæc verba

...σ ποτ' ἦδε τῆς μεσημβρίας,
...κα ἢ τέρπομαι ἢ χαίρομαι.
ut ajunt, cantilena Datidis,
astrupans is cecinit in meridie,
r, ut delector, utque gaudeo.
...dit, *Datismum* usurpari pro barbarismo,
...ομαι dixerit pro χαίρω, secutus vocum con-
quemadmodum apud nos ridetur, qui di-
...nem, & *domus tuus*. Nam χαίρομαι Græcis
Miror autem, cur Interpres huic velut
...xerit:
...τον, οἱ δ' ἀπηγοῦντο σκάφας.
...ectura sumi potest, hoc proverbium natum
...nguæ, quæ non raro præbet hujusmodi
...m, dum Germani gestiunt loqui Gallice,
...rmanice. Idem accidit in surdastris.

LXXXI. *Non enim spina.*

...θαι. i.e. *Non enim spina*. De conditione di-
...elius commutata. Sumta metaphora à no-
...e repurgatis spinis frugiferæ incipiunt esse.
...abit de negocio p· ·us infrugifero ac mole-
...stea capitur emolumentum. Quidam inde
...mant, quod antiquitus ante repertam agri-
...agri spinis infrugiferis occupabantur, mor-
...am quandam & agrestem agebant vitam.
...nsa ratione colendi terram, mitior victus
...tque hinc dici cœptum: *Non enim spina.*
...m hoc interpretamento, quod alio dixi-
...e puero gestante spineas frondes & panes
...c dicente, Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. i. e.
... *...ς melius.* Legitur & illud: ...

quam me negocii tædeat, ne non habeat satis magnum campum, ille tibi non ignotus cursus animi & industria mea, præclara opera cessat. Quippe jus Laodiceæ me dicere tum Romæ A. Plotius dicat? Et cum exercitum noster amicus habeat tantum, me nomen habere duarum legionum exsilium? Denique hæc non desidero. Lucem, forum, urbem, domum, vos desidero. Sed feram, ut potero, sit modo annuum. Si prorogatur, actum est. Hactenus Tullius. Quibus quidem ex verbis, quanquam subobscuris, & haud scio, an etiam mendosis, odorari licet, *non nostrum onus, bos clitellas?* proverbium fuisse recusantis munus aliquod, veluti parum accommodatum sibi. Neque enim boum est, clitellis tergo impositis onera gestare, sed potius asinorum ac mulorum. Neque dubitandum est, quin Fabius ex hoc Ciceronis loco exemplum illud sit mutuatus. Raphael Regius, qui Fabium, additis scholiis, conatus est emendare, scripturam mutat ad hunc modum, *Nos nostrum onus, vos clitellas*, interpretans hunc esse sensum, neutram partem absque onere discessuram. Mihi si fas est quicquam immutare, sic potius legendum videtur, *non nostrum onus, bos clitellas?* Ut sit velut rem absurdam, seque indignam abominantis: si quis bovi clitellas velit imponere. Neque discrepat hoc cum sententia verborum Tullianorum, quæ modo retulimus. Ait enim eam provinciam non satis vel aptam, vel dignam ingenio suo, laturum tamen utcunque, modo ne sit longior annua. Proinde proverbium duplici forma poterit efferri. *Bovi clitellæ impositæ sunt:* ubi mandatum est negocium parum apto. Et, *bos clitellas?* ut subaudias, *ferat:* ubi quis deprecatur provinciam, cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Illud obiter admonitum lectorem ve-

...ct. Proverbium usurpavit & Ammianus libro decimo sexto.

LXXXV. *Nota res mala, optima.*

Plautum illud in Trinummo proverbiali schemate dictum videtur: *Nota res mala optima est*. Dictum est autem sub persona senis, suadere conantis amico, ne uxorem tametsi malam repudiaret, aliam ducturus: propterea, quod plerumque fit, ut qui commutat, primum pro malo pejus accipiat, tum ignotum pro noto, postremo insuetum pro familiari. Tantum enim valet assuetudo, ut mala quibus assueverimus, optima videantur. Contra, quæ sint optima, propter insolentiam pessima videantur. Adagium itaque deterret, ne temere novandis studeamus, vitemusque vitium illud, haud scio an maximum, quod Græci φιλόκαινον appellabant, i.e. *novarum rerum appetentiam*, cui comes alterum veluti Germanum, quod ἀψίκορον vocant, quod mox fastidiuntur paulo ante adamata. Convenit cum Plautina sententia, quod apud T. Livium Pacuvius Calavius suadens Campanis, ne senatores mutare vellent, populum jam re doctum dicere compulit, *Notissimum quodque malum maxime tolerabile esse*. Huc pertinet & Ovidianum illud:

Quod male fers, assuesce, feres bene, multa vetustas
Lenit. —— —— —— —— ——

Eodem pertinet & Mimus ille, nescio cujus:

Mulier tum demum est bona, cum aperte est mala.

Cognitum enim malum, aut vitamus, aut nos ad id accommodantes ferimus. Item ille:

Consueta vitia ferimus, non reprehendimus.

Aristoteles lib. Moralium Nicomacheorum septimo:
Ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρὸν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐς

nibus erat majorem in modum ...
que, vulgari joco taxatus est. Quin etiam *Noctua* cognomen additum. Aristophanes in Nebulis:

Οὐδὲν διοίσεις Χαιρεφῶντος τῇ φύσει.

i. e. *Nihil figura à Cherephonte differes.*

Allusit idem in Pluto:

——— Οὐδὲν διοίσοντ' ἄντικρυς
Τῶν Ἡρακλειδῶν, οὐδ' ὁπηοῦν τοῦ Παμφίλου.

i. e. ——— *Ne tantulum quidem*
Ab Heraclidis differentem Pamphili.

Pamphilus enim in Stoa depinxerat Heraclidas supplices Atheniensibus, ad quos metu Eurysthei confugerant. Hos igitur vocat Heraclidas Pamphili.

XC. *Nihil ab Elephante differs.*

Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδέν. i.e. *Ab Elephante differs nihil.* In magnos & stupidos dicebatur: etiamsi primam ingenii laudem Plinius tribuit Elephantis, sed inter bruta. Verum corporis moles, & formæ fœditas adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Videtur huc alludere Palestrio Plautinus, qui herum suum Elephanti corio circumtectum ait, nec plus habere sapientiæ, quam lapidem.

XCI. *Ne intra vestibulum quidem.*

Οὐδ' ἐντὸς ἱωροῦ. i.e. *Ne intra vestibulum quidem.* In tumidos, feroces & insolentes dici solitum, qui procul omneis à sese submovent. Lex erat Athenis, ut homicidio contaminati extra septa sacrorum consisterent. Siquidem prima magnatum atria solent patere quibuslibet. Ad hunc morem adagium videtur alludere.

XCII. *Neque cum malis, neque sine malis.*

Aristophanes apud Suidam in Lysistrata:

...

Hoc sacrificii genus ἄοινον dicebant, quemadmodum
C cætera, in quibus vinum adhibebatur, οἰνόσπονδα vocabant. Seleucus apud Athenæum libro secundo negat, apud veteres fuisse morem, ut vini copia, aut aliud quidlibet deliciarum inferretur in sacrificia. Quum enim sacrificia Deorum gratia peragerentur, (unde & θοίνας & θαλίας, ac μέθας appellabant: θοίνας, quod Deorum gratia vino uterentur, θαλίας, quod Deorum gratia vescerentur, convenirentque: μέθας vero, quod, ut indicavit Aristoteles, μετὰ τὸ θύειν, i.e. *post sacrificium vino uterentur*) non conveniebat illic ventris negocium agere. Ibidem Epicharmus his verbis notat mores collapsos: Ἐκ μὲν θυσίας θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ' ἐγένετο θυανία, ἐκ θυανίας δίκη,
D ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι, καὶ σφάκελος, καὶ ζημία. i.e. *Ex sacrificio epulum, ex epulis facta est potatio, ex potatione comessatio, ex comessatione facta est subatio, sive ludus, ex subatione seu ludo lis, ex condemnatione compedes, sphacelus & mulcta.* Quanquam hic locus mihi non caret suspicione mendæ. Videtur enim deesse particula, ἐκ δίκης καταδίκη. Non diffidet ab illo, quod alio posuimus loco, *Caninum prandium.*

XCVII. *Neglectis urenda filix innascitur agris.*

Horatius Satyra tertia:

Neglectis urenda filix innascitur agris.

Mira admonuit allegoria, animum honestis excolendum disciplinis, alioqui futurum, ut inutili sylva vi-
E tiorum occupetur. Filix enim herba invisa agricolis, quæ totos agros occupare solet, nec facile repurgatur, ubi semel occupaverit.

XCVIII. *Nauphracton tueri.*

opinionem evenit, & inde tumultus oboritur, unde tranquillitatem & ocium sperabamus. Nam & illud multis usu venit, ut dum sectantes ocium, fugiunt honestam industriam, incidant in turbas inexplicabiles. Auctor Suidas. Nec indicat, unde sit natum.

C. *Navis aut galerus.*

—— —— Πλοῖον ἢ κυνῆ.

i. e. —— —— *Navis aut galerus.*

De re ancipiti. Quod genus si quis de voce incognita diceret, *Aut piscem* significat, *aut cucurbitam*. Nec invenuste dicetur in eos, qui cultu, moribusque diversam personam præ se ferunt. Veluti si quis pallio philosophico baltheum adderet militarem, aut cultu monachum, moribus & lingua lenonem ageret. Fragmentum est senarii ex Avibus Aristophanis:

—— —— Πλοῖον ἢ κυνῆ.

i. e. —— —— *Aut galerus, aut ratis.*

Sumtum ab hoc triremium genere, quas hodieque vulgo dicunt *galeas*, veluti dicas *galeratas*. Hæ sic erant instructæ, ut remos alarum vice porrigerent, moverentque. Cæterum summo malo galerum, seu petasum instar Mercurii præferrent. Nam Peloponnenses πέτασον, i. e. *galerum*, appellant κυνῆν, ἀπὸ κυνός, *à cane*, quod hoc genus pilei primum è pellibus canum fieri consuevit. Hinc jocus militaris videtur fuisse natus in elatos & fastuosos, superciliique arroganti. Itidem Festus Pompejus indicat quasdam naves onerarias appellatas *Corbitas*, quod in summo malo pro signo *Corbem* haberent. Quæ bello erant paratæ, galeam habebant: at quæ ad celeritatem, petasum Mercurii signum gestabant.

CHILIADIS SECUNDAE
CENTURIA X.

I. *Mazam pinsuit à me pistam.*

Μᾶζαν γε μεμαχὼς τ' ἀπ' ἐμῦ μεμαγμένην.

i. e. *A me ante pistam mazam iste pinsuit.*

De his dici solitum, qui sibi alienæ industriæ laudem vindicant, & magnam gloriam alieno labore partam, verbis in se transmovent, ut Terentianus ait Gnatho. Maza cibi genus ex lacte & farina, ferme panis instar confectum. Parœmia refertur & ad hunc modum: Μᾶζαν ὑφαρπάσας τ' ἀπ' ἐμῦ μεμαγμένην. i. e. *Subrepta maza, quam pinsueram*, ubi quis alienis fruitur laboribus. Sumtum est autem ex Equitibus Aristophanis, quo loco carmen hujusmodi est:

—— —— Καὶ πρώην γε μῦ
Μᾶζαν μεμαχότος ἐν Πύλῳ Λακωνικὴν,
Πανυργότατά πως περιδραμὼν ὑφαρπάσας
Αὐτὸς παρέθηκε τ' ἀπ' ἐμῦ μεμαγμένην,
Ἡμᾶς δ' ἀπελαύνει. —— —— ——

i. e. *Cumque ipse pridem pinsuerim mazam in Pylo*
Laconicam, iste accurrit astutissime
Raptamque mox apposuit, quam ego pinsui,
At submovet nos. —— ——

Demosthenes, qui bello Peloponnesiaco dux fuit Atheniensium, is collega Nicia, Pylum urbem diuturna obsidione in rerum omnium desperationem adduxit. Cui successit Cleon è coriario Imperator, qui alieno labore partam gloriam in se transtulit, paucis post diebus Pylo capta. Queritur igitur in hac fabula Nicias ac Demosthenes, de laude sibi prærepta per Cleonem. Aristophanis historia narratur adeo non modo varie, verum etiam prolixe, ut non libeat referre. Indicatum est, unde peti possit.

II. *Nauson Naucrati.*

Ναύσων Ναυκράτῃ. i. e. *Nauson Naucrati.* Quoties aliqui similia invicem respondent. Veluti si quis herus salutatus herum resalutet. Et nebulo compellatus, nebulonem vicissim compellet. Nauson enim & Naucrates utrumque à nave dicitur: Perinde quasi dicas, *nauta nautæ*. Hesychius indicat vocem hanc confictam à Cratino *Nauson*, à servandis navibus, & ναυκράτης, à ναῦς & κρατεῖν. Sermonis color sumtus est ab Epistolis, ut indicat Suidas, perinde, quasi dicas, *Pompejus Pompilio salutem*. Aut: *juvenis juvenem appello*. Hujus formæ sunt & illa: ἀγαθῷ ἀγαθίδης, &c, λάκων Λακώνιος. Tale quiddam innuit, ni fallor, Aristophanes in Equitibus:

A

Οὐδὲ Ναυφάντης γε τ' Ναύσωνος,

ut subaudiatur ἄρξει. Arbitror autem in proverbio ναύσων esse non hominis nomen sed civitatis, quemadmodum & Naucratis Ægypti civitas est.

III. *Tolle tolle mazam, quam ocyssime scarabæo.*

Αἶρ' αἶρε μᾶζαν, ὡς τάχιστα κανθάρῳ.

i. e. *Mazam sine mora pone pone cantharo.*

Hoc versiculo Aristophanes exorditur Εἰρήνην, quem eruditi proverbii loco referunt. Id usurpare licebit, quoties sordidus cibus immundo convivæ apponitur. B Quidam ministris panes furfuraceos apponunt, furfur autem tritici purgamentum est. Unde per *furfuraceam mazam* cibum alvo redditum innuit. Hinc enim ut nascuntur, ita & aluntur canthari, quos Latini scarabæos vocant. Aperit id cum addit:

Δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην.

i. e. *Mazam alteram da, è stercore asini conditam.*

Porro maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitans. Simillimum est illi, quod alio posuimus C loco, *Cyprio bovi merendam.*

IV. *Non est meum negocium, multum valeat.*

Οὐκ ἐς' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω.

i. e. *Multum valeat, haud est meum negocium.*

Quoties negabimus nos laborare de re, quæ nihil ad nos pertineat. Refertur à Diogeniano. Non dissimile illi:

Ædibus in nostris quæ prava aut recta gerantur.

Item illud, quod est apud Aristophanem in Equitibus:

Τἀλλότριον ἀμῶν θέρος.

i. e. *Alienam metens messem.*

Quidam ad eandem accommodant sententiam, etiamsi comicus sentit de eo, qui alienis fruitur laboribus. Propius huc pertinet, quod scribit Pindarus in Nemeis, hymno primo: Τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς, εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδία κήδεος ἀμφ' ἀλλότριον. i. e. *Quod enim pro-* D *prium est premit unumquemque pariter:* cæterum protinus cor noxa vacat circa dolorem alienum.

V. *Abominandus scarabæus.*

Μυσὴ κανθαρίς. i. e. *Abominanda cantharis.* De contemptissimo vilissimoque homunculo dicebatur. *Cantharides* vermiculi sunt letali veneno. Quanquam hoc loco magis convenit, ut sit diminutivum à cantharo scarabæo: quasi dicas scarabeolus. In Sacris quoque Litteris, *vermis* abiit in proverbium contemptus. Quod genus est illud in Psalmis mysticis: *Ego autem sum vermis &* *non homo.* Pro quo nonnulli vertunt *scarabæum.* Item illud Esaiæ: *Noli timere* vermis *Jacob*, Interprete Hieronymo. Apud Suidam legitur μυσὶ κανθαρίς. i. e. *mu-* E *ribus cantharis*, quod, quid sibi velit, nescio, suspicor mendum in scripto esse. Si legamus μυσὴ sonat *abominanda*, si Μυσὴ sonat *Mysiam Cantharidem*. Mysos autem olim fuisse contemptui, docuimus alias, hoc commentum mihi maxime probatur.

VI. *Molestum sapientem apud stultos loqui.*

Ἀργαλέον φρονέοντα παρ' ἄφροσι πόλλ' ἀγορεύειν.

i. e. *Dicere multa grave est sapientem apud insipientes.*

Nihil intractabilius homine stulto, qui, quicquid recte dicitur, in diversam partem rapit. Proinde apud hujusmodi aut silendum est viro cordato, aut oratio moribus illorum accommodanda. Recensetur à Diogeniano. Sed exstat idem inter sententias Theognidis.

F VII. *Modio demetiar.*

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ i. e. *Modio* [1] *demetiar.* Proverbialis hyperbole, ingens & cumulatum sperantis emolumentum. In magna siquidem rerum exuberantia, non hominis, neque congiis, sed modio metimur. Integre sic reddit Suidas:

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ τὸ τ πατρὸς ἀργύριον.

i. e. *Modio paternam metiar pecuniam.*

[1] Imo *demetior*. Proverbium exstat apud *Xenophontem* Hellenicor. Lib. III. cujus verba profert *Suidas*. Vide *P. Leopardum* Emend. L. XV. c. 22.

stat apud Diogenianum.

X. *Mercurius infans.*

Ἑρμῆς ἀμύθητος. i. e. [1] *Mercurius infans*, elinguis, sive indoctus. Ironia proverbialis, ubi quis fingit se rudem ejus artis, cujus est calentissimus. Mercurius enim eloquentiæ disciplinarumque parens est. Non dissimulandum arbitror, in vulgatis exemplaribus haberi, Ἑρμῆς ἀμύητος. i. e. *Mercurius prophanus* & *non initiatus*. Quæ lectio, si cui magis probatur, ne mihi quidem admodum displicet. Quis enim mysteriorum peritior, quam Mercurius Interpres Deorum, Superis & Inferis ex æquo communis: denique μυσταγωγὸς ipse, h. e. *mysteriis præfectus?* Respondet illi, quod est apud Aristidem in Pericle: Ὁ Κρὴς τὸν πόντον. i. e. *Cretensis mare.*

XI. *Mendicorum loculi semper inanes.*

Πτωχῶν ὐλαὶ ἀεὶ κεναί. i. e. *Mendicantium sacculi semper inanes.* De petacibus dictum & insatiabilibus: cognatum ei, quod alio redditum est loco: Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται. i. e. *Mendici pera non impletur.* Utrumque refert Suidas, quanquam ὐλὰς pro *peris* non invenio, sed ὐλάδας invenio pro *vasis farinariis*, tametsi & ventres interdum eo verbo significantur ob molliciem.

XII. *Meliacum navigium.*

Τὸ Μηλιακὸν πλοῖον. i. e. *Meliacum navigium.* In futilem & *rimarum*, ut ait Terentius, *plenum*, hac atque illac perfluentem, dictitatum videtur. Parœmiam ad historiam quampiam referunt. Ea sic habet: Aristoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfectus, cum multi detrectantes navigationem, varia causarentur, & alii dicerent uxores suas adversa valetudi-

C

XV. *Quasi locum in balneis.*

Proverbii speciem habet, quod est apud Tertullianum libro Adversus Marcionem tertio: *Sed quia prior eis venit, & prior virtutum documenta signavit*, idcirco quasi locum in balneis, *ita fidem occupavit, posteris quibusque præripuit.* Conveniet uti, ubi non ex merito datur locus, sed ex vetustate. Qui quidem ordo servatur & hodie inter Monachos & Canonicos atque item Theologos, nimirum, ad excludendam contentionem de dignitate. Apud priscos unusquisque ex annorum numero æstimabatur. Juvenalis:

——— ——— *Atque uni cedit Homero*
Propter mille annos. ——— ——— ———

D

Et Horatius stomachatur in eos, qui redeunt ad fastos, & virtutem æstimant annis. Non abhorret ab hoc, quod hodie vulgo jactatur apud nostrates, sumtum ex lege molitoria: *Qui primus venerit, primus molet.*

XVI. *Milium torno sculpere.*

Τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν. i. e. *Milii grana torno sculpere* dicebantur, qui rem absurdum moliuntur, *Milium* enim minutius est, quam ut inde quicquam descalpi possit. Suidas ad hunc modum effert parœmiam: Γελοιότερον ἀπεργάζῃ, τῶν τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν ἐπιχειρούντων. i. e. *Magis ridicule facis, quam ii, qui Milii granula torno polire conantur.*

E

XVII. *Magnetum mala.*

Μαγνητῶν κακά. i. e. *Magnetum mala.* De malis ingentibus dictum videtur, aut iis, quæ in auctores suos recidunt. Cum Termeriis enim malis *Magnetum mala* conjunguntur, in his verbis, quæ citra auctoris no-

gaudeat. Nam hoc sibi permittunt hac tempestate mariti. Porro si quid humanum acciderit uxori, coelum terræ commiscent, tam inique severi in illas, quam turpiter in sese indulgentes.

XIX. *Multa in bellis inania.*

Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. i. e. *Multa belli inania.* De inani suspicione, aut pavore sine causa oborto, quem Græci πανικὸν vocant. Parœmiam hinc manasse putant, quod hujusmodi panici terrores plerumque solent in bellis accidere. Vel quod Lacedæmonii fundis quibusdam & nervis crepitantibus uti consueverint ad terrorem incutiendum hosti. Polybius apud Suidam: *Cum luna defectum passa esset temporibus Persei Macedonum Regis, vulgo rumor increbuit, Regis interitum significari. Eaque res pariter & Romanis addidit animos, & Macedones consternavit.* Deinde subnectens adagium: Οὕτως, inquit, ἀληθές ἐστι τὸ παραφερόμενον, ὅτι Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. i. e. *Itaque verum est, quod vulgo circumfertur, Multa esse inania belli.* M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quinto: *Interim scis esse quædam πανικὰ, dici item, τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore adventus nostri* &c. Plutarchus in commentario, Περὶ τοῦ ἀκούειν· Ὡς γὰρ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστι. i. e. *Ut enim* belli *sic & auditionis* multa inania *sunt.* Respexit huc Q. Curtius libro tertio: *Fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi.* Ac rursum libro quinto: *Ac fama maximum utique in bello momentum.* Item libro octavo: *Fama enim bella constant, & sæpe etiam, quod falso creditum est, veri vicem obtinuit.* Sed apertius libro septimo: *Ea res, sicuti pleraque belli vana & inania, barbaros ad deditionem traxit.*

XX. *Militavit cum Erasinade.*

Ἐστρατήγησε μετ' Ἐρασινάδου. i. e. *Militavit cum Erasinade.* Vulgo per jocum dicebatur de his, quibus res undiquaque male procederent. Erasinades dux quidam Arginusam obsederat. Infeliciter autem pugnatum est, ad internecionem exstinctis cum aliis, quotquot resistebant, inter quos erant Thrasyllus & Pericles, tum ipso duce. Hujus Erasinadæ malis & illud accessit, quod pecunias Hellesponticas furatus esset. Hujusmodi ferme Suidas.

XXI. *Mulieri ne credas, ne mortua quidem.*

Γυναικὶ μὴ πίστευε, μηδ' ἂν ἀποθάνῃ.

i. e. *Ne fidem habeas, nec emorienti fœmina.*

Hyperbole proverbialis. Usque adeo non est fidendum mulieri, ut etiam si morientem videas, putes fingere. De noverca, quæ sepulta quoque privignum interemit, illapsa in pueri caput pyramide, meminimus alias. Refertur à Diogeniano.

XXII. *Mulierum exitia.*

Γυναικῶν ὄλεθροι. i. e. *Mulierum exitia.* De his, qui funditus ac miserabiliter pereunt. Mulieres enim omnium fere calamitatum auctores fuisse viris dicuntur. Testis Pandora Hesiodia, testis bellum Trojanum, testis Hercules à Dejanira extinctus, testis Danaidum fabula, testis Lemniarum mulierum historia, testis Cleopatra, testis Eva, prorsus infamis apud omneis Christianos. Quanquam hæc magis conveniebat stultitiæ virorum adscribere, qui tantum indulgeant mulierculis, ut velut amentes amore, in quodvis malum sequantur: cum par fuerit, ut illis moderantibus, mulier natura stultior, simul & imbecillior, minus desiperet. Quod enim animus est corpori, id virum oportebat esse mulieri. Verum quemadmodum vulgus sua vitia corpori imputat, cum ab animo proficiscantur, & stulti Principes insanissimos bellorum tumultus imputant populo, quorum ipsi sunt auctores: ita viri rejiciunt in fœminas, si quid ipsi deliraverint.

XXIII. *Multa noris oportet, quibus Deum fallas.*

Πολλάκις εἰδέναι σε δεῖ ὅσοις τὸν Θεὸν ἐξαπατήσαις.

i. e. *Multa scienda, Deo quibus ipsi imponere possis.*

Ubi quis fucum facere conatur ei, cui difficile sit dare verba, propter astutiam singularem. Ab oraculo natum adagium. Sententiam aliter extulit Pindarus in Pythiis, hymno tertio de Apolline loquens: Ψεύδεων οὐχ ἅπτεται. Κλέπτει τέ μιν οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. i. e. *Mendaciis non utitur. Fallit autem illum non Deus, non homo, nec factis neque consiliis.*

XXIV. *Multi Mannii Aricia.*

Mannius apud Festum Pompejum, Dianæ Aricinæ lucum, qui & ipse Aricinus dictus est, consecrasse legitur. Ex hoc Mannio Aricio, viro laudatissimo, quam plurimi exstiterunt viri item clarissimi, eodem nomine, ut hinc natum proverbium: *Multos Ariciæ Mannios esse.* Sed longe dissentit Asinius Capito existimans proverbium convenire in deformes. Verum hic locus [1] apud Festum ita mendis corruptus est, ut nihil certi possit elici, præter hæc, quæ retuli.

XXV. *Murus aheneus.*

Murus aheneus apud Horatium in Epistolis, usurpatur pro certo & immutabili animi decreto, schemate nimirum proverbiali:

——— ——— *Hic* murus aheneus *esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Vegetius gravem armaturam *murum ferreum* exercitus appellat, veluti solidum & inexpugnabile munimentum. Adsimili figura Pindarus Olympiacôn secundo, Hectorem appellat ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα. i. e. *inexpugnabilem, immobilem columnam.*

XXVI. *Multi te oderint, si teipsum amas.*

Πολλοί σε τοι μισοῦσιν, ἂν σαυτὸν φιλῇς.

i. e. *Multi oderint, si temet ipse diligas.*

Deterret à fastu proverbium & à Philautia. Multis enim displiceat oportet, qui sibi nimium placet. Contra modestia, præcipua favoris & benevolentiæ conciliatrix. Suidas ait, Nymphas fastiditas à Narcisso hoc dixisse, quod modo retulimus. Concinit huic senarius ille:

Λίαν φιλῶν σεαυτὸν οὐχ ἕξεις φίλον.

i. e. *Nemo erit amicus, ipse si te ames nimis.*

Nulli minus sunt appositi ad mutuum amorem ac benevolentiam, quam qui sese vehementer amant.

XXVII. *Malorum panegyris.*

Κακῶν πανήγυρις. i. e. *Malorum panegyris.* De malis agminatim ingruentibus, & invicem sibi succedentibus. Panegyris enim apud Græcos dicebatur solennis ille populi conventus, ad ludos festos celebrandos, voce hinc composita, quod festis diebus universi convenirent. Pisidas apud Suidam:

Καὶ πάντες, ὥσπερ ἐν κακῶν πανηγύρει,
Ἄλλος καθ' ἄλλην συμφορὰν ἐδυστύχει.

i. e. *Omneis simul malorum ut in panegyre*
Alios tenebat aliud infortunium.

Homerus Iliados T.

——— Ὥς μοι δέχεται κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεί.

i. e. *Tristia perpetuo ut mihi tristibus excipiuntur.*

Hipponax apud Athenæum libro XV.

Ἀνδρῶν οἱ καὶ νῦν κλῦθι κακῶν κακὰ ῥαψωδοῦσι.

Claudicat carmen, sed recta incedet, si tollas καὶ vel νῦν, & pro κλῦθι legas κλῦθι. Ausonius in carmine non ineleganter appellat *catenatos labores*, quod molestia molestiam excipiat in vita mortalium.

XXVIII. *Magis impius Hippomene.*

Ἀσεβέστερος Ἱππομένους. i. e. *Magis impius quam Hippomenes.* Hic Atheniensium Princeps filiam à cive quopiam vitiatam, una cum equo feroci conclusit in domicilio: nec huic nec illi cibum præbens. Equus igitur fame in rabiem actus, puellam adortus confecit, deinde periit ipse quoque pabuli videlicet inopia: post hæc pater domum est demolitus, loco nomen inditum, equi & puellæ. Recenset adagium Diogenianus.

XXIX. *Manivoro vinculo.*

Χειροβρῶτι δεσμῷ. i. e. *Manivoro vinculo.* Sic quispiam appellavit manicas [2] vestium Ponticarum, quod manus offendant, atterantque. Idem objicitur Trojanis, apud Virgilium:

Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.

Recenset Zenodotus.

1 In melioribus editionibus omnia clara sunt.

2 Legit *Erasmus* ποντικοῖς εἵμασι, sed legendum πυκτικοῖς ἱμᾶσι, *pugilum vinculis*, vel *cæstibus*. P. Leopardus Emend. Lib. v. c. 20.

XXX. *Malum Hercules.*

Μῆλον Ἡρακλῆς. i. e. *Malum Hercules.* Dici conveniet, ubi quis munuscula, quantumvis pusilla boni consulit. Apollodorus apud Zenodotum in libris De Diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexiaco, h. e. depulsori malorum, peculiare quoddam victimæ genus immolari solere. Cum enim evenisset aliquando, ut bos, quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto subditisque ceu crurum vice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bovis imaginem quandam repræsentarunt, atque id ridiculum simulacrum vice bovis immolarunt Herculi, quæ quidem res in vulgi fabulam abiit. Idem est cum eo, quod ante retulimus: Μήλιος Ἡρακλῆς. i.e. *Pomaceus Hercules*, nisi quod unius voculæ commutatione nonnihil immutatus est & usus proverbii: nam illud de contempto dicitur, hoc de boni consulente.

XXXI. *Manum habere sub pallio.*

Manum habere sub pallio dicuntur, qui languent ocio. Quintilianus libro duodecimo damnat eos, qui nunquam commoventur inter agendum, *semperque manum*, quod ajunt, *habent sub pallio. Quapropter*, inquit, *mihi falli multum videntur, qui solos esse Atticos credunt tenues & lucidos & significantes, sed quadam eloquentiæ frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continentes.* Hactenus Fabius. Sumtum est à gestu Rhetorum. Nam qui languent, *manum occultant sub pallio*, qui commoti sunt, proferunt: & agitatione manus brachiique pronunciabantur ea, quæ contentionis plusculum haberent. Subindicat hoc & Æschines in Oratione contra Timarchum, de sobrietate priscorum Rhetorum loquens: Ὅ γε νυνὶ πάντες ἐν ἔθει πεποιήκαμεν, τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι, καὶ εὐλαβοῦντο αὐτὸ πράττειν. i. e. *Itaque quod nunc omnes ex more facimus, ut inter dicendum manum extra pallium habeamus, tum temporis confidentiæ tribuebatur ac verebantur id facere.* Addit Salamine spectari statuam Solonis manum intra pallium habentis.

XXXII. *In sinu manum habere.*

In sinu manum habere, dixit Theocritus, tenaces & ad largiendum pigros. Sic enim ait in Charitibus:

——— ——— Νενίκηνται δ' ὑπὸ κερδέων
Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπῳ χεῖρας ἔχων, πόθεν οἴσεται ἀθρεῖ
Ἄργυρος.

i. e. ——— ——— ——— *Lucrique cupidine victus*
Inque sinu unusquisque manus habet, illud & unum
Spectat, qua ratione sibi aucta pecunia crescat.

Porro quod ait Scævola libro Pandect. XXII. Titulo De Probationibus, *in sinu meo habui*, pro eo, quod est, in potestate mea clam habui, magis pertinet ad illud, quod alibi nobis dictum est, *in sinu gaudere.* Verba Caji sunt hæc: *Titio centum do, lego, quæ mihi pertulit, quæ ideo ei non cavi, quod omnem fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat,* in sinu meo habui *sine ulla cautione.*

XXXIII. *Præmansum in os inserere.*

M. Tullius in Oratore suo, libro II. proverbii vice usurpat, *præmansum in os inserere*, pro eo, quod est, rem in docendo nimis enucleate, nimisque frustulatim tradere. Quod facere quidam assolent, qui velut ingeniis auditorum diffidant, ita nihil omittunt, inculcantes etiam minutissimas nugas. Sumta est figura à nutricibus, quæ pueris adhuc edentulis cibum præmansum in os inserunt. Verba Tulli sunt hæc: *Ego autem, si quem nunc plane rudem instituti ad dicendum velim, his potius tradam, assiduis uno opere eandem incudem die noctuque tundentibus, qui omneis tenuissimas particulas, atque omnia minima mansa, ut ajunt nutrices, infantibus pueris in os inserant.* Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. IV. cap. I. etiamsi locus hic depravatus est: sic enim habent codices vulgati: *Nam hoc quidem pervulgatum est, diffinitionem omnem ex genere & differentia consistere. Sed si item præmandare, quod ajunt, postulas, faciam sane id quoque honoris tui gratia.* Ego legendum arbitror: *Sed si idem me tibi præmandere, quod ajunt, postulas. Præmandere* dixit, pro eo, quod est,

A plus quam crasse explicare rem alioqui non difficilem, nisi si quis plane sit puer. Hoc adagii manet etiam hodie, cum ajunt: *An non sat tibi datam occasionem esse? Num postulas, ut tibi præmandatur etiam?* Non dissimile est huic, quod idem Cicero scripsit ad Atticum: *Sed hæc hactenus, ne videar περὶ μικρῶν σπουδάζειν. Etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc.* Et Græci μικρολογεῖν ajunt, pro eo, quod est, circa minutula quempiam anxium esse.

XXXIV. *Mala proditio.*

Κακὴ πρόδοσις. i. e. *Mala proditio.* Ubi quis pactam mercedem non accipit cum turpem præstiterit conditionem. Natum ab historia quapiam, quam tamen non

B indicant Interpretes. Notum est illud dictum, *proditionem laudo, proditorem non laudo.* Quum igitur per se res inhonesta sit proditio, tamen nonnunquam utilis est, & ei, in cujus gratiam fit, & ei, qui facit. Cæterum, ubi non succedit, aut ubi proditor fraudatur suo præmio, κακὴ πρόδοσις dicitur. Refertur à Diogeniano.

XXXV. *Mali thripes, mali ipes.*

Κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δ' ἶπες. i. e. *Mala quidem thripes, mala rursum ipes.* De duplici malo dici solitum, ut non magni referat, utrum elegeris. *Thrips* enim Græcis vermiculus est, qui lignis innascitur, materiasque vitiat. *Ips* item cornibus & vitibus infestus. Exstat

C apud eundem Diogenianum.

XXXVI. *Mali bibunt improbitatis fecem.*

Κακοὶ πίνουσι πονηρίας τὴν ὑποστάθμην.

i. e. *Mali bibunt iniquitatis turbidum.*

Græcus versiculus videtur inversione dictionum depravatus, quod non raro nobis deprehensum est. Constabit hoc pacto:

Πίνουσ' ὑποστάθμην τῆς πονηρίας κακοί, sive οἱ κακοὶ πονηρίας.

Dici solitum, ubi pœna maleficis digna meritis contigisset. Translatum apparet ab iis, qui vino limpido epoto, tandem ad fecem usque perveniunt. Itaque voluptatem ex malefactis perceptam dolor supplicii consequitur.

XXXVII. *Lydio more.*

D Λυδίῳ νόμῳ. i.e. *Lydia lege*, sive *Lydia cantione.* Convenit, quoties ariolatur aliquis, & auguriis divinationibusque servit. Hac enim superstitione Lydi laborasse feruntur. Allusit ad harmoniæ genus, quod *Lydium* dicitur. Nam & magorum preces, incantamenta vocantur & carmina. Meminit Diogenianus, & item Hesychius, putans idem esse Λυδίῳ νόμῳ, ac si dicas Μυσῷ νόμῳ, quod Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi divinationibus deditissimi. Addit aliam causam, quod Lydi flammeis mulieribus soleant ornare capita, unde quadrare videtur in effœminatos. Atqui si nobis quoque divinare liceret, Lydi curribus & equitatu valuisse

E leguntur, ita Λύδιος νόμος idem erit, cum eo, qui apud Suidam dicitur ἁρμάτειος νόμος, sive ἁρμάτειον μέλος, ita dictum, quod primum inventum sit de Hectore, qui curru trahebatur, ut narrat Homerus.

XXXVIII. *Lydi mali, post hos Ægyptii* &c.

Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δ' Αἰγύπτιοι,
Τρίτοι δὲ πάντων Κᾶρες ἐξωλέστατοι.

i. e. *Lydi improbi, post hos secundi Ægyptii,*
Tertiique Cares perditissimi omnium.

Tempestiviter utemur, si quando mali cum malis conferentur, & collatus cum sceleratioribus, ita demum minus illaudatus aliquis videtur. Velut apud Athenæum

F Antiphanes cum ἰχθυοπώλας fecisset omnium sceleratissimos, tamen excepit mensarios, his quoque nocentiores. Diogenianus.

XXXIX. *Lutum sanguine maceratum.*

Theodorus Gadareus Tiberii Cæsaris in Arte Rhetorica præceptor, perspiciens in eo adhuc adolescente sævitiam quandam cum ingenii stupore conjunctam, inter objurgandum illum, subinde vocare solet: Πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον. i. e. *Lutum sanguine maceratum*, luto tarditatem innuens, sanguine crudelitatem. Auctor Suetonius. Non omnino dissimile, quod scurra

item cornibus & vitiibus infestus. Extat Diogenianum.

I. *Mali bibunt improbitatis fecem.*

ωσι πονηρίας τὴν ὑποσταθμίαν.

unt iniquitatis turbidum.

ilius videtur inversione dictionum depra-
on raro nobis deprehensum est. Confla-

λλω τ̃ πονηρίας καιρὸν, sive οἱ κακοὶ πονηρίας
ubi pœna maleficis digna meritis conti-
tum apparet ab iis, qui vino limpido e-
ad fecem usque perveniunt. Itaque vo-
alefactis perceptam dolor supplicii con-

XXXVII. *Lydio more.*

e. *Lydia lege*, sive *Lydia cantione*. Con-
ariolatur aliquis, & auguriis divinatio-
. Hac enim superstitione Lydi laboras-
lusit ad harmoniæ genus, quod *Lydium*
& magorum preces, incantamenta vo-
ina. Meminit Diogenianus, & item
tans idem esse Λυδίῳ νόμῳ, ac si dicas
od Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi
editissimi. Addit aliam causam, quod
mulieribus soleant ornare capita, unde
r in effœminatos. Atqui si nobis quo-
eret, Lydi curribus & equitatu valuis-
Λυδιὸς νόμος idem erit, cum eo, qui
citur ἁρμάτειος νόμος, sive ἁρμάτειον μέ-
...inventum sit de He-

i. e. *Litem parit lis, noxa item noxam serit.*

XLII. *Lignum tortum haud unquam rectum.*

——— Ξύλον ἀγκύλον, οὐδέποτ' ὀρθόν.

i. e. ——— *Nunquam rectum tortile lignum.*

Hemistichium Heroici carminis & hoc. Distorta, pravaque ingenia, vix unquam ad bonam frugem traducuntur. Qui semel inveteravit in vitiis, raro fit, ut ad bonam mentem redeat. Effertur ad hunc modum: Τὸ ξύλον σκαμβὸν, οὐδέποτ' ὀρθόν. i. e. *Lignum pravum nunquam rectum.* Usurpavit Galenus libro De Pulsuum differentia quarto: Ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, πρὸς δ' ἡμᾶς αὐτοὺς λέγοντες τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὡς οὔτε στρεβλὸν ὀρθοῦται ξύλον, οὔτε γεράνδρυον μετατεθὲν μοσχεύεται. i. e. *Illis quidem nihil respondentes: cæterum apud nos ipsos dicentes illud è Comœdia, quod* nec tortum lignum fit rectum, *nec arbor annosa, si transferatur, emittit stolones.* Hic pro ἡμᾶς, excusum erat ὑμᾶς, pro γεράνδρυον, χρύανδρον. Id admonuisse referebat, ne quis hanc scripturam corrumperet. Posterius hoc proverbium ante recensuimus. Horatius metaphoram, unde ducta sit, ostendit:

Naturam, inquiens, *expellas furca, tamen usque recurrit.*

Indicat enim ductam esse ab iis, qui furca admota conantur arboris distortæ vitium emendare. Confirmat hoc & sententia proverbialis:

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον.

i. e. *Ingenia prava vertere haud proclive sit.*

XLIII. *Lesbiis digna.*

Λεσβίων ἄξια. i. e. *Lesbiis digna.* De rebus irritis dicebatur, ob id, ut conjicio, quod Lesbii ob vanitatem ...

Γλώττῃ πολεμίζειν. i. e. *Lingua bellare* dicuntur, qui magnifice conviciantur, ac minantur hosti, sed cum
C tutum est. Sic enim Menelaus Græcorum ignaviam incusat Iliados H.

Ὤ μοι ἀπειλητῆρες Ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί.

i. e. *Heu Grajæ neque jam Graji, tantumque minaces.*

Allusit huc & Virgilius in Æneide:

——— ——— ——— ——— *An tibi Mavors*
Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
Semper erit? ——— ——— ——— ———

Hæc enim Turnus in Drancem lingua pollentem in consiliis, alioquin imbellem. Idem Rutulos maledicos facit:

O vera Phrygia, neque enim Phryges. ———
Et tunica manicas & habent redimicula mitræ.

D Sic autem loquitur Hector apud eundem Homerum, Iliados Y.

Καί κεν ἐγὼν ἐπέεσσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην,
Ἔγχει δ' ἀργαλέον ἐπειὴ πολὺ φέρτεροί εἰσιν.

i. e. *Sane ego vel divis possim contendere lingua,*
Verum hasta durum, multo quia viribus illi
Præcellunt. ——— ——— ——— ———

Porro vera fortitudo neque maledica est, neque minax. Id quod innuit Homerus Iliad. lib. v.

——— Τὸν δ' οὔτι προσέφη κορυθαίολος Ἕκτωρ,
Ἀλλ' ἀπαρίζεν λελιημένος. ——— ———

i. e. *Huic nihil omnino respondit belliger Hector,*
Quin mage cominus insiliit. ——— ———

E Et ejusdem operis lib. III. fingit Græcos tacitos in prælium ire:

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

voraxque, quam eandem Græci κέπφον appellant. Aristophanes in Equitibus:

Λάρος κεχηνὼς ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν.

Quæ Latine quidem commode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem *Larum* vocat, quod quemadmodum avis in scopulis obversatur, si quid piscium possit venari, ita ille versaretur in Reipublicæ negociis administrandis, suum interim agens negocium. Plutarchus apud Athenæum libro Convivialium tertio:

Σπουδῇ δ' ἄρ' εἰς οἶκον ἰὼν, σχεδόθεν δ' οἱ ἦν παράσιτος
Χαιρεφόων, πεινῶντι Λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

i. e. —— *At vero adveniens in limine stabat*
Charephoon parasitus ei vicinus, avi non
Dissimilis, vulgo dicta est Larus, esurienti.

Apud eundem lib. VIII. refertur hic trimeter:

Ὀψοφάγους εἶναι τοὺς Λάρους εἶναι Σύρους.

i. e. *Esse uti Laros opsoniorum avidos Syros.*

Larum Theodorus Gaza vertit *Gaviam*, cujus mentionem facit Plinius, inter maritimas Halcyonem & Mergum, libro decimo, capite trigesimo secundo.

XLIX. *Laconismus.*

Λακωνισμὸν veluti proverbio *breviloquentiam* vocant, sive quod Lacedæmonii factis magis, quam eloquentia præcelluerunt, sive quod in Apophthegmatis præcipue valuerunt. Horum autem præcipua gratia, ut paucissimis verbis plurimum sententiæ complectantur. Cujusmodi sunt illa, αἴκα. i. e. *si*, responsum prolixæ orationi legati. Et οὐκ, solum totam occupans Epistolam. Et ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τάν. i. e. *aut hunc, aut super hunc*. M. Tullius aliquando jocatur in Laconismum Bruti. Et Λακωνικῶς λέγειν, apud Græcos pro eo, quod est, *paucis, & compendio dicere*. Et Λακωνίζειν, *affectare breviloquentiam*. Gregorius Theologus in Epistola: Τὸ λακωνίζειν, οὐ τοῦτ' ἐστὶν, ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. i. e. *Laconissare non est hoc, quod arbitraris, paucas syllabas scribere, sed de rebus plurimis paucas*. Proinde Homerus quoque Menelao, ceu Lacedæmonio, argutam breviloquentiam affingit:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. —— ——

i. e. *Pauca quidem, verum plane argutissima.* ——

Quin & frugalitas & integritas Lacedæmoniorum præ cæteris Græciæ partibus tanta fuit, ut qui castigate casteque viverent, *Laconice vivere* dicerentur. Cimon quoties aliquid in Atheniensium suorum moribus deprehenderet, dicere solet: Ἀλλ' οὐ Λακεδαιμόνιοί γε τοιοῦτοι. i. e. *At non tales Lacedæmonii.* Itidem & *Massiliensium probitas* abiit in proverbium, quod alibi retulimus. Sunt autem hæc inter se cognata, pauca loqui, & probum esse virum. Huc spectabat Charillus, qui roganti, *quur Lycurgus tam paucas leges prodidisset? Quoniam*, inquit, *pauciloquis non est opus multis legibus*, notans obiter Athenienses, quorum loquacitati nullæ leges sufficiebant. Celebratur & hoc dictum inter Thaletis sententias apud Laertium. Pindarus hymno Isthmiorum quinto: Ἀργείων τρόπον εἰρήσεταί που κἂν βραχίστοις. i. e. *Argivorum more dicetur paucissimis.* Interpres admonet Jonum esse multiloquentiam. Cæterum breviloquentiam non tantum esse familiarem Laconibus, verum etiam Argivis, citans illud ex Ulysse Furente Sophoclis:

Μῦθος γὰρ Ἀργολιστὶ συντέμνειν βραχύς.

i. e. *Argiva paucis multa fert oratio.*

Laertius ex auctoritate Aristagoræ Milesii refert, & Chiloni peculiarem fuisse breviloquentiam, unde genus hoc dicendi *Chilonium* appellat. Huc pertinet versiculus ille, veluti proverbialis apud Athenæum relatus:

Τὸν συνετὸν δ' ἂν εἷς πείσειε τάχιστα λέγων εὖ.

i. e. *Mox persuadebis cordato, si bene dicas.*

L. *Late vivens.*

Λάθε βιώσας. i. e. *Falle vivens.* Admonet adagium, in humili fortuna vitam esse feliciorem iis, qui obscure vivunt, & à publicis negociis ita semoti, ut cum vita decessissent, nemo illos vixisse sentiret. Nam λάθε βιώσας, ad verbum commode non potest reddi, verum hanc habet sententiam, quasi dicas, *nemo te sentiat in*

A *vita fuisse.* De hoc adagio, recte dictum sit, nec ne, Plutarchus commentarium conscripsit, si modo non fallit inscriptio. Nam cum verteremus, phrasis ipsa nonnihil reclamare titulo videbatur. Allusit ad id Horatius:

Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.

Id est, quem nemo sensit nec prodeuntem in hanc vitam, nec excedentem è vita. Allusit huc, ni fallor, Ovidius in libris Tristium:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Recensetur apud Suidam proverbii nomine.

B LI. *Labyrinthus.*

Λαβύρινθον, i. e. *Labyrinthum* olim vocabant orationem, aut rem quampiam vehementer impeditam & inextricabilem. Veluti si quis Philosophiæ studium *Labyrinthum* vocet, quod semel ingressis nullus unquam sit exitus. Aut voluptatis studium *Labyrinthum* vocet, quod aditus ad eam proclivis, exitus difficillimus. Sumtum à Labyrintho Dædali, quod antrum fabulæ ponunt in Creta, sinuosum & inexplicabilibus ambagibus inextricabile, in quo servabatur Minotaurus. Dictum putat Suidas παρὰ τὸ μὴ θύραν λαβεῖν. i. e. *quod ostium non habeat*, indicans & in garrulos ac nugaces competere, qui sermonis nullum inveniunt exitum, si semel garrire cœperint. Gregorius Theologus in E-
C pistola ad Eusebium Cæsariensem, torquet in versipellem: Ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα ποιοῦμαι τοὺς λόγους οὐχ ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις λαβυρίνθοις. i. e. *Quoniam cum eo viro loquor, qui non solum non amet mendacium, sed & qui in alio possit quam ocyssime deprehendere, etiamsi vel maxime callidis variisque* Labyrinthis *involvatur.* Huic non dissimilis erat Mæander. Id erat picturæ genus ortum ab exemplo Labyrinthorum, cujusmodi videmus & hodie in nonnullis pavimentis. Utitur Prudentius in carmine, cujus initium, *Cultor Dei:*

D *O tortuose serpens*
Qui mille per Mæandros,
Fraudesque flexuosas
Agitas quieta corda.

Hinc & Mæandro Lydiæ fluvio nomen, quod flexuosus erret.

LII. *Labore laboriosus.*

Πόνῳ πονηρός. i. e. *Labore laboriosus.* Ipsa figura hyperbolen habet laboris immodici. Refertur à Suida proverbii titulo. Hac forma Theophilus apud Athenæum libro decimo tertio dixit de insigniter formosa & procera, κάλλει καλὴν, μεγέθει μεγάλην, τέχνῃ σοφὴν, quasi dicas, *forma formosam, magnitudine magnam, arte artificem*, sive
E *sapientia sapientem.* Similis tropus est apud Hebræos, quoties vel exaggerant, vel asseverant, *Miserans miserabor, Laboravi laborans.* Exstat autem apud Aristophanem in Lysistrata. Subest autem & jocus ob amphibologiam vocis. Πονηρὸς enim Græcis ut *laboriosum* ac *miserum*, ita significat & *malum astutumque*.

LIII. *Laciadæ.*

Ὦ Λακιάδαι. i. e. *Laciadæ.* Vulgatum convicium in mœchos. Populus quispiam est Atticæ Laciadarum, tribus Oeneidis, apud quos ingens raphanorum copia. His autem utebantur in adulterio deprehensos ludibrii causa. Refertur apud Suidam.

LIV. *Laborem serere.*

Πόνον σπείρειν. i. e. *Laborem serere*, vulgo dicebantur,
F qui frustra laborarent, quasi nihil fructus è labore reportaturi, præter laborem ipsum. Auctor Diogenianus.

LV. *Labrax Milesius.*

Λάβραξ Μιλήσιος. i. e. *Labrax Milesius.* In stolidum & avidum dicebatur. *Labrax* enim piscis genus lato oris rictu, unde escam totam una cum ære faucibus corripit, atque ob id facile capitur. Unde apud Plautum lenoni Labracis nomen. Aristoteles hunc annumerat inter eos, qui præda laniatuque vivunt. Lingua est ossea, & affixa, cor triangulum. Aristophanes apud

c cœperint. Gregorius Theologus in E-
bium Cæsarienſem, torquet in verſipel-
ῦς ἄνδρας πνῦμα σὺν λόγυς ὑπ ἀγχινῦς
ἐν ἑτέρῳ φθέγξασθαι πάντων ἐξύτατον, καὶ
ἑκάστῳ ποικίλαις λαβυρίνθοις. i. e. *Quo-*
ro loquor, qui non ſolum non amet menda-
ui in alio poſſit quam ocyſſime deprehendere,
ime callidis variiſque Labyrinthis invol-
on diſſimilis erat Mæander. Id erat pi-
tum ab exemplo Labyrinthorum, cu-
us & hodie in nonnullis pavimentis. U-
us in carmine, cujus initium, *Cultor*

ſerpens
per Meandros,
flexuoſas
ta corda.
dro Lydiæ fluvio nomen, quod flexuo-

LII. *Labore laborioſus.*
. e. *Labore laborioſus.* Ipſa figura hy-
aboris immodici. Refertur à Suida pro-
ac forma Theophilus apud Athenæum
io dixit de inſigniter formoſa & procera,
ὲ μεγάλης, τέχνῃ σοφῆς, quaſi dicas, *for-*
agnitudine magnam, arte artificem, ſive
. Similis tropus eſt apud Hebræos,
gerant, vel aſſeverant, *Miſerans miſe-*
laborans. Exſtat autem apud Ariſto-
Subeſt autem & jocus ob am-

LVII. *Iterum atque iterum ad Pythum via.*

——— Αὖθις αὖ Πύθωδ᾽ ὁδός.

i. e. *Iterum atque iterum Pythum verſus via.*

Dictum de iis, qui moleſti ſunt eadem de re iterum atque iterum percunctando. Quemadmodum ſolent ignari viæ, quemcunque obvium habuerint, de via rogare. Porro Pythus civitas Apollini ſacra, quæ viſebatur à pleriſque. Apparet è Comœdia ſumtum; eſt enim hemiſtichium jambicum: verum ex qua, non indicat Diogenianus, & mihi non ſuccurrit. Finitimum illi: ὁ Διὸς Κόρινθος. i. e. *Jovis Corinthus.*

LVIII. *Cum Delphis ſacrificaverit, ipſe carnes abſumit.*

Plutarchus ſeptimo libro, τῶν Συμποσιακῶν, hunc ſenarium veluti proverbialem citat:

Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας.

i. e. *Carne ipſe Delphis immolata veſcitur.*

Oſtendit dici ſolitum de iis, qui vocatis convivis ipſi cibos appoſitos devorant, ut illis ſpectare tantum liceat, non veſci. In Delphicis enim ſacris, is, qui immolarat victimam, ea veſcebatur. Contra fiebat his ſacris, quæ Hecatæ inferebantur, ex quibus nihil redibat ad eum, qui offerebat, præter fumum & tumultum. Quanquam & in diverſum ſenſum accipi poteſt, ut intelligamus Delphicum ſacerdotem nihil impertiri de victima ei, qui victimam dedit: ita fit aliquoties, ut edax conviva, ſeu pluribus adductis edacibus umbris, velut harpyis, cœnam omnem devoret, eſuriente qui vocavit. Adagium torqueri poteſt etiam ad illos, qui ... quod alii dediſſe videntur, ipſi fruuntur.

Non diſſimili figura dixit, *ſponſos Penelopes*, & *Alcinoos*,
C voluptarios & virtutis negligentes. Item alio loco *Phaacem* appellat, nitidum & bene curata cute,

——— *Ut poſſim pinguis Phaaxque reverti.*

De Phæacibus Homerus Odyſſeæ libro VIII.

Αἰεὶ δ᾽ ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε
Εἵματά τ᾽ ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.

i. e. *Nos vero ſemper capiunt citharaque chorique,*
Et varia veſtes, & balnea calda, thorique.

Idem de procis Penelopes, Odyſſeæ lib. primo:

Τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδὴ,
Ῥεῖ᾽ ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.

i. e. *Iſtos ſollicitant hac, concentus, citharaque,*
Et facile, ut qui aliena ſient impune vorantes.

D

LXIII. *Zaleuci lex.*

Ζαλεύκου νόμος. i. e. *Zaleuci lex.* De edicto mandatoque plus ſatis rigido parumque humano dicebatur. Zaleucus quidam Locrenſibus, iis, qui vocantur Epizephyrii, leges tulit acerbiores, quales feruntur & Draconis fuiſſe leges apud Athenienſes, vere Draconis, ut ille dixit, non hominis. Non diſſimile illis, *Manliana imperia:* &, *Phalaridis imperium.* Meminit hiſtoriæ Valerius Maximus lib. VI. cap. V. *Etenim quum filius Zaleuci ſecundum jus ab eo conſtitutum ob crimen adulterii utroque oculo carere deberet, ac tota civitas in honorem pœnam adoleſcenti remitteret, repugnavit aliquamdiu, poſtremo populi*
E *victus precibus ſuo prius, deinde filii oculo eruto, ſalva lege, ſupplicii modum temperavit.*

LXIV. *Zopyri talenta.*

Ζωπύρου τάλαντα. i. e. *Zopyri talenta.* De præclaris fa-

A facile fieret, videlicet à promptis omnibus, ut suapte sponte currentibus. Fortassis apte dicetur & in hos, quos eadem causa impellit, puta eadem spes lucri, studium commune, idem amor aut odium. Sumtum ab aurigis. Auctor Suidas. Usurpat Plutarchus in vita Lycurgi scribens urbem Lacedæmoniorum ἀπὸ Σκυτάλης μιᾶς ἢ τρίβωνος ἄρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης ἢ βουλομένης. i. e. *Scytala ac sago imperantem Græciæ spontaneæ volentique.*

LXVI. *Tanquam Chalcidica nobis peperit uxor.*

Ὥσπερ Χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή. i. e. *Tanquam Chalcidice peperit nobis uxor.* De ea dicebatur, quæ liberos quam plurimos peperisset. Tradunt heroinam quampiam fuisse nomine Comben, cui cognomen fuerit
B Chalcidi, quod prima arma ærea confecerit. Ea viro conjuncta centum liberos enixa dicitur. Sicuti proditum est in Euboicis Annalibus, & attestatur Aristus Salaminius. Quidam ad Chalcidem Euboeæ civitatem referunt, quod è Chalcidensium officinis ingens armorum æreorum & quadrigarum vis prodiret. Stephanus enim ab officinis ærariis urbi nomen additum putat. Usurpare licebit, ubi significabimus, multum litium, bellorum, aut curarum alicunde natum.

LXVII. *His Medus non insidiabitur.*

Τάδε Μῆδος οὐ φυλάξει. i. e. *Hæc Medus non observabit.*
C Cum Xerxes exercitum in Græciam traducere pararet, ut auctor est apud Zenodotum Dicæarchus, Græci, desperatis rebus, facultates suas absumserunt, ne multum reliquum fieret, quod hostis tolleret, ita dicentes: *Hæc Medus non observabit.* Eaque vox in adagium abiit, ubi quis largius impenderet sua, ne venirent in aliorum manus. Veluti si quis pecunias suas erogaret amicis, ut eas liberis turpiter absumturis subducat, recte dixerit: Ταῦτα Μῆδος οὐ φυλάξει. Aut si civis opulentus pecunias exstruendis ædificiis absumat, ne his insidietur avarus Princeps, & omnium fortunis imminens.

LXVIII. *In Orci culum incidas.*

Ἄιδου πρωκτῷ περιπέσοις. i. e. *In Orci culum incidas.* Sermo perniciem & extremum exitium imprecantis. Re-
D censetur à Diogeniano, cognatum illis: Βάλλ' ἐς κόρακας. Βάλλ' ἐς Μακαρίαν.

LXIX. *Invitus Jupiter novit.*

Ἄκων μὲν ὁ Ζεὺς οἶδεν. i. e. *Invitus quidem Jupiter novit.* Ubi quis pollicetur quippiam, sed invitus. In quibusdam codicibus lego: Ἄκων μὲν ὡς Ζεὺς οἶδεν. i. e. *Invitus tanquam Jupiter cognovit.* Mihi videtur & recte quadraturum, ubi serius pœnas dant nocentes, ut affine sit ei, quod alibi referimus: Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. Etenim, qui sero dat, aut punit, gravatim id facere videtur.

LXX. *Excubias agere, aut ditari.*

Φρουρεῖν, ἢ πλουτεῖν. i. e. *Excubias oportet agere, aut di-*
E *vitem esse.* De iis dicebatur, qui ampliter facerent sumtus de alieno. Nam ut divites, quibus ampla res domi est, large profundunt, ita milites non parcunt opibus alienis, sed prodigunt gnaviter, & scelere parta perdunt sceleratius. [1] Athenienses excubiis agendis insulares magno stipendio conducere solebant. Non dissimile illi:

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

i. e. *Equus me portat, alit Rex.*

LXXI. *Intra septimam.*

Ἐντὸς ἑβδόμης. i. e. *Intra septimam.* Subaudi *lunam.* Edictum erat Athenis, ne ante septimum diem men-
F sis, exercitum educerent. Recte fortassis utemur hoc adagio, quoties admonebimus mature, suoque tempore negocium aggrediundum. Meminit Zenodotus, Suidas & Hesychius, nec præterea quicquam adscribunt. Vide num allusum sit ad id, quod alio retulimus loco: Ἕβδομος βοῦς. i. e. *Septimus bos*, &:

[1] Habet *Diogenianus* Ἀθηναῖοι τῶν φρουραῖς διαλαβόντες τὰς νησιώτας μισθὸν ἔταξαν μεγάλους τοῖς φυλάττουσιν ὑπ' αὐτῶν χορηγεῖσθαι νησιωτῶν, *Athenienses enim cum præsidiis insulanos tenerent, magnas præsidiariis mercedes constituerant præbendas ab ipsis insulanis.* Similia leguntur apud *Suidam.* Itaque recte *Erasmum* reprehendit *Andr. Schottus* ad *Zenobium.*

Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία.

i. e. *Et septimum venustus adagio bovem.*

Quod pueris sextum mensem egressis farinaceus bos fingi consueverit, qui lunæ primum apparentis cornua repræsentaret.

LXXII. *In cotyla gestaris.*

Ἐν κοτύλῃ φέρῃ. i. e. *In Cotyla portaris.* Suspicor dictum de iis, qui arbitrio alieno, quo libitum esset, huc atque illuc ducerentur. Aut ubi quis indulgentius foveretur. Tractum est adagium à genere lusus puerilis, qui dictus est, ἐν κοτύλῃ. Hujus meminit Julius Pollux libro nono, de Rerum Vocabulis. Erat autem hujusmodi. Unus quispiam reductas in tergum manus conjungebat, stringebatque. Rursum alter impositis in eas genibus tollebatur, suis interim manibus oculos gestantis obtegens. Et ad hunc gestatus modum, ἐν κοτύλῃ portari dicebatur, quod manuum complexu gestaretur. Nam κοτύλη Græcis cum alia permulta, tum manus etiam cavam partem significat. Hunc lusum Julius Pollux ait aliis item vocabulis appellari, velut ἱππάδαν & κυβησίνδαν.

LXXIII. *In apes irruisti.*

Εἰς μελίττας ἐνάρμασας. i. e. *In apes insilisti.* Ubi quis præter opinionem in ingens agmen, velut examen malorum immergitur, quemadmodum evenire solet iis, qui imprudentes in apum nidum incidunt circumvolantibus & impetentibus undique illis, & fugientem etiam insequentibus, haud facile discedit sine vulnere, quisquis inciderit. Solent autem juvenes comessabundi in convivium æqualium irruere, quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in convivium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea, qui se proripit in convivium filii: *Abiit, comessatorem haud sane commodum præsertim Ctesiphoni.*

LXXIV. *Orci galea.*

Ἄϊδος κυνῆ. i. e. *Orci galea* dictitari solitum in eos, qui semet arte quapiam occultarent. Parœmiam ad hujusmodi fabulam referunt. Acrisio de masculis liberis tollendis Oraculum consulenti responsum est, è Danae filia ipsius nasciturum filium, à quo occidendus esset: itaque territus æreum thalamum subterraneum paravit, in quo filiam inclusam adservabat, ne cum viro quopiam rem habere posset. Jupiter autem amore virginis correptus, in aurum transformavit sese, atque ita per impluuium in Danaes gremium illapsus, eam gravidam fecit. Natus est Perseus. Quod simulatque rescisset pater, ipsam matrem una cum infante, scrinio inclusam, in mare præcipitem dedit. Porro scrinio forte fortuna ad Seriphum insulam delato, Dictys sublatum ad se Perseum aluit. Polydectes autem Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaen amare cœpit. Verum Perseo jam adulto, non potuit ea potiri. Proinde convocatis amicis, & inter hos Perseo, ait se velle certamen edicere super Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptiis. Perseus autem existimans si cum Gorgonis capite pugnaret, neminem posse obsistere, præter alia postulavit equos, ductuque Mercurii ac Palladis, pervenit ad Phorci filias; Memphedem, Ennyo & Dino. Has ajunt statim natas anus fuisse, tum unicum duntaxat oculum fuisse tribus, unicum item dentem, his vicissim inter se treis utebantur. Hæc cum Perseus abstulisset, reposcentibus illis, ait redditurum sese, si viam commonstrassent, quæ ad Nymphas duceret. Erant his Nymphis alata talaria, & cibisis quæpiam, quam arculam, seu peram, putant fuisse. Habebant & *Plutonis galeam*, quam qui gestaret, is, quoscunque voluisset, videbat, ipse nemini conspicuus. His igitur instructus Perseus, volucer jam ob talaria, sicuti diximus, ad Gorgonas devolavit. Erant autem Gorgones tres sorores, Euryale, Stheno, Medusa. Erant his capita, draconum squamis obsita, præterea dentes maximi, suum instar, ad hæc manus & alæ, quibus per aera ferebantur. Aderat insuper ea vis, ut obtuentes sese, in saxa verterent. Porro sola Medusa è tribus mortalis erat. Hanc igitur impetit Perseus. Et, oculis defixis in clypeum æreum, per quem tamen ipsam Gor-

Gorgonis imaginem adſpiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Meduſam dirigebat, caput Meduſæ deſecuit. Advolantes reliquæ duæ ſorores, Perſeum quidem inſequebantur, verum cum illum ob galeam Plutonis videre non quirent, retro abiere. Itaque Perſeus reverſus in Seriphum, Polydectem aggreſſus eſt, amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus, Perſeus Gorgonis oſtenſo capite, quotquot obtuerentur, in ſaxa vertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum inſtituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeam Mercurio, cumque hac peram ac talaria, ille rurſum Nymphis reſtituit. Reliquum fabulæ, quam longius proſequitur Zenodotus, quandoquidem ad enarrationem adagii nihil attinet, omitto. Utitur hoc Plato libro De Republica decimo, dicens ſemper honeſta propter ſe ſequi oportere, etiam ſi quis Gygis annulum, vel *Plutonis* habeat *galeam.* Quibus ex verbis colligitur, eandem eſſe hujus proverbii ſententiam, & illius: Γύγυ δακτύλιΘ. i. e. *Gygis annulus.* Utrumque enim à ſimili fabula natum eſt. Proinde recte accommodabitur & ad eos, qui rara quadam felicitate, quicquid volunt, efficiunt. Cujus generis eſt etiam illud, *virgula divina.* Uſus eſt & Origenes libro primo Adverſus Celſum hæreticum, declarans magis conveniſſe, ut Chriſtus in Ægyptum fugiens ſubduceret ſeſe Herodis inſaniæ, quam ſi ſub *Plutonis caſſide* latitans eundem fefelliſſet. Adagium manaſſe videtur ex Homero, apud quem Iliados quinto, Pallas ſeſe *Orci galea* tegit, ne videretur à Marte;

Τὸν μὲν Ἄρης ἐνάριξε μιαιφόνΘ, αὐτὰρ Ἀθήνη
Δῦν' Ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμΘ Ἄρης.

i. e. *Ille quidem cecidit jugulatus Marte cruento.*
At ſe Orci *texit* galea *Tritonia Pallas,*
Ne Mars hanc virtute inſignis cernere poſſet.

Admonet Interpres, proverbio dici: ἐνδύειν Ἄϊδυ κυνέην. i. e. *Induere Orci galeam*, de homine, qui occultis inſidiis nocere molitur. Ariſtophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Λαβὲ δ' ἐμοῦ γ' ἕνεκα παρ' Ἱερωνύμου,
Σκοτοδασυπυκνότριχα τὴν Ἄϊδος κυνῆν,
Εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς Σισύφου.

i. e. *Meaque cauſa ſumito ab Hieronymo,*
Orci galeam *hiſpidam nigrantibus pilis,*
Dein explicato dolos, & artes Siſyphi.

LXXV. *Initium belli.*

Ἀρχὴ πολέμυ. i. e. *Origo belli.* Ubi quis prior laceſſit injuria ſeu convicio. Sumtum videtur ab hiſtoriographis, quibus moſt eſt, primum cauſas exponere, quibus bellum cœptum fuerit. Huc alluſit Lucianus, cum ait in Pſeudomante: Καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. i. e. *Et, quemadmodum ait Thucydides, hinc jam bellum oritur.* Unde ὑπόλεμος lædere dicitur, qui nulla laceſſitus injuria ſimultatem exercet.

LXXVI. *In fermento jacere.*

Ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι. i. e. *In fermento jacere* dicebantur, qui animo eſſent ægro, quique iracundia turgerent. Plautus in Mercatore: *Uxor tua in fermento jacet*, pro eo, quod eſt, intumeſcit ira. Idem in Caſſina: *Nunc* in fermento *tota* eſt, *ita turget mihi.* Nota tranſlatio. *Fermentum* enim & acorem habet & tumorem. Unde & in Divinis Litteris, *fermentum* malitiæ rancoriſque ſignificationem habet.

LXXVII. *In eo ipſo ſtas lapide, in quo præco prædicat.*

Chryſalus ſervus in Bacchidibus Plauti, ſenem irridens, quem argento defraudabat, *O ſtulte*, inquit, *neſcis nunc venire te: atqui in eo adſtas lapide, ubi præco prædicat.* Quadrabit, ubi quis præſens, videns, audienſque, tamen deluditur. Nam *vendi* etiam hodie vulgo dicuntur, quibus fit impoſtura. Quod autem meminit lapidis, id traductum eſt à lapide quodam editiore, quem Romæ fuiſſe complurium auctorum teſtimonio conſtat, unde præcones in actionibus res venales nunciabant. Unde M. Tullius viliſſimos homunculos *de lapide emptos* appellat. De *Colono* dictum eſt alibi.

LXXVIII. *Inus dolores.*

Ἰνῦς ἄχη. i. e. *Inus dolores.* Ino Cadmi filia, ex Athamante duos peperit filios, Learchum & Melicertam, præterea filiam Eurycleam: Athamas autem verſus in inſaniam, reliquos liberos arcu percuſſit, occiditque. Ino una cum Melicerta ſeſe in mare abjecit: & hanc quidem, Megaras undis appulſam, Megarenſes multo cum honore exceperunt, juſta perſolventes Leucothoë nomine commutato: illum vero Corinthum delatum, Corinthii ſepelierunt, & in ejus honorem Iſthmios ludos inſtituerunt: nomine item commutato vocantes Palæmonem. Hinc ortum adagium, ut intolerandum, & exanimantem, ut ita dixerim, dolorem ſignificantes dicerent: Ἰνῦς ἄχη. Nam *Achos* proprie dolor dicitur apud Græcos, qui prorſus obſtupefacit, ſuique ſenſum adimit homini. Melicrates Tyrius apud eundem Zenodotum, unde hæc retuli, fabulam, quæ parœmiæ dedit occaſionem, narrat ad hunc modum: *Athamanti prius fuerat uxor Nephele, ex qua duos ſuſtulit liberos, Hellen & Phrixum. Hac defuncta, ſecundam duxit uxorem Ino. Ea, veluti noverca, tendens inſidias Nepheles liberis, perſuaſit indigenis mulieribus, ut ſemina in terram jacienda prius frigerent*, i. e. adurerent in ſartagine. *Cæterum ubi res male eveniſſet, neque quicquam is annus produxiſſet, Athamas in hac rerum anguſtia Delphos miſit, qui conſulerent Oraculum. Verum Ino legatos muneribus corrupit, ut domum reverſi dicerent, reſpondiſſe Deum, ita demum penuriam annonæ depellendam, ſi Hellen & Phrixum occidiſſent. Itaque perſuaſus Athamas, Phrixum & Hellen ad aram admovit immolaturus. Verum Dii miſerti, aurei velleris ariete vectos illos per aera ſuſtulerunt. Et Helle quidem cum ſeſe in arietis tergo non ſatis teneret, delapſa eſt in mare, quod ab ipſa Helleſponticum appellatur. Phrixus autem in Colchicam regionem incolumis delatus eſt. Athamas, ira Deorum in rabiem verſus, Inus liberos aggreſſus eſt:* quemadmodum modo demonſtravimus.

LXXIX. *In omni fabula & Dædali execratio.*

[1] Ἐν παντὶ μύθῳ καὶ Δαιδάλυ μῦσος. i. e. *In omni fabula & Dædali exſecratio.* Quadrat in auctores atrocium facinorum, aut ingentium calamitatum, ut frequenter illorum incidat mentio, ſed non ſine deteſtatione. Tradunt ab hac ortum fabula. Paſiphae Regina Cretæ, tauri amore capta, Dædalum exoravit, ut ſibi vaccam ligneam ad proximam veræ vaccæ ſimulationem effingeret. In hac incluſa mulier, è tauro concepit, ac Minotaurum monſtrum abominandum peperit. Minos autem certis de cauſis iratus, Athenienſibus indixit, ut quotannis ſeptem virgines, & totidem adoleſcentulos mitterent Minotauro objiciendos. Horum omnium quoniam Dædalus cauſam dediſſe videretur, in eum vulgo dira imprecabantur, unde res in proverbium abiit.

LXXX. *In parte vel ignem prædetur aliquis.*

Ἐν τῷ μέρει τις καὶ τὸ πῦρ σκυλευσάτω.

i. e. *Prædetur aliquis per vices ignem quoque.*

Suidas admonet dictum de iis, qui parum æqua referunt in commune. Cum enim res communis commiſſa fuerit manibus unius aut paucorum, maxima pars penes eos hæret, qui dividunt. Quid enim non prædetur, qui prædatur ignem, qui ſic eſt natura communis, ut ipſe nihilominus poſſideas, poſteaquam & aliis fueris impartitus. Amicitia facit omnia communia, verum ubi ventum eſt ad partitionem, quiſque ſtudet, quod poteſt, rapere. Haud ſcio, an ſcribæ vitio pro σκαλευέτω, depravatum σκυλευέτω, ut pertineat ad ænigma Pythagoræ.

LXXXI. *In nihil ſapiendo jucundiſſima vita.*

Sophocles in Ajace Maſtigophoro, ſub perſona Ajacis, qui jam ab inſania reſipuerat:

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιςτος βίΘ.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ, κάρτ' ἀνώδυνον κακόν.

i. e. *Suaviſſima hac eſt vita, ſi ſapias nihil.*

1 Ἐν παντὶ μύθῳ] Ita legiſſe Eraſmum, apparet ex hac ejus interpretatione: *In omni fabula.* Habetur tamen apud Zenodotum θυμῷ: non, μύθῳ. *H. Stephanus.*

Nam

Nam sapere nil, doloris expers est malum.
Hanc sententiam docti citant proverbii loco. Consentaneum est autem, vulgo jactatum fuisse, vel ejus argumento fabulae, quam Horatius narrat de quodam Argivo, qui felicius existimaret insanire, quam sapere & ringi:

—— —— —— Pol me occidistis amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratissimus error.

Huic concinit illud Ecclesiastae dictum: *In multa sapientia, multa indignatio.* Et: *Qui addit scientiam, adjiciet & laborem.* Heraclides Ponticus apud Athenaeum auctor est, Thrasylaum Axonensem Pythodori filium, hoc insaniae genere correptum fuisse, ut existimaret naves omneis, quae in Pireum appellerent, suas esse. Eas appellentes summa cum voluptate recipiebat. Solventes dimittebat, ac prosequebatur. In summa felix erat, perinde quasi tantarum rerum dominus. Si quid periisset, non requirebat, si quid esset incolume, vehementer gaudebat, aliis jactitans suam fortunam, donec Crito frater è Sicilia reversus correptum hominem traderet medico. Caeterum is ad se reversus, negavit unquam suavius vixisse sese, quam cum eo mentis errore teneretur. Siquidem cum tantum adesset voluptatum, nihil unquam sensisse molestiae.

LXXXII. *Ignem palma.*

Πῦρ παλάμῃ. i. e. *Ignem palma.* Dici solitum, siquando protinus aliquid intellectum esset à quopiam, ut si scommate dicto, statim sentiat aliquis in se dictum. Sumtum videtur ab iis, qui per lusum ignem admovent manibus alienis, qui subito sensu excitati resilire solent, risumque movere spectantibus.

LXXXIII. *Sub cultro liquit.*

Sub cultro linqui, dicitur, qui in praesentaneo periculo deseritur. Sumta metaphora à victima, quae jamjam ferienda *sub cultro esse* dicitur. Confine illis; *Inter sacrum & saxum*, &: *Inter malleum & incudem.* Horatius in Sermonibus:

—— —— —— Fugit improbus, ac me
Sub cultro liquit. —— —— ——

Non admodum abludit hinc Aristophanicum illud, ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Ὑπὲρ ἐπιξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

i. e. *Sum paratus verba facere, caput epixeno admovens.* Est autem ἐπίξηνον, truncus, in quo coqui secant carnes. Est in eadem fabula multus deinde jocus in ἐπίξηνον. Convenit in eos, qui periculo capitis parati sunt affirmare quippiam.

LXXXIV. *Fores habet tritas, ut pastorum casa.*

Τὴν θύραν ἔχει πεπρισμένην ὥσπερ αἱ ποίμναι. i. e. *Ostium habet tritum, ut sunt casa pastorum.* Ironia proverbialis in homines inhospitales, aditu difficiles, sibi viventes, semper occlusis foribus, quod pastores procul ab hominum commercio semotos vix unquam quisquam intervisat. Meminit Diogenianus.

LXXXV. *Apio opus est.*

[1] Τοῦ σελίνου δεῖται. i. e. *Apio est opus.* Ita loquebantur, quoties morbum capitalem innuebant, & vitae periculum imminere. Nam olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Plutarchus in Symposiacis: Καὶ τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμέν. i. e. *Et qui periculose aegrotant, iis dicimus Apio opus esse.* Idem proverbii meminit, & causam addit in Vita Timoleonis. Subest autem adagio jocus, alludens ad coronas victorum, quae ex apio fiebant, praesertim in ludis Isthmiis, teste Diphilo apud Athenaeum lib. IV.

Περὶ τοῦ σελίνου μαχόμεθ', ὥσπερ Ἴσθμιοις.

i. e. *Super apio certamus, ut solet Isthmiis.*

LXXXVI. *Jalemo frigidior.*

Ἰαλέμου ψυχρότερος. i. e. *Jalemo frigidior.* De cantione, oratione, argumento, joco aut ejusmodi re quapiam supra modum frigida, recte dicetur. Quidam ajunt Jalemon, lugentis vocem fuisse. Nam ἰαλεμίζειν Graeci dicunt pro *complorare.* Euripides in Troadibus *Jalemon* accipit, pro ejulatione & luctu:

Οἷος ἰάλεμος, οἷαι πένθη,
Δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται
Ἡμετέροισι δόμοισι.

i. e. *Qui ejulatus, quique luctus,*
Lachrymaeque super lachrymas distillantur
In nostris aedibus.

Et Aristophanes apud Athenaeum, Grammaticus opinor, in dictionibus Atticis: Ἐν γάμοις, inquit, Ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσιν Ἰάλεμος. i. e. *In nuptiis Hymenaeus, in luctu Jalemus.* Alii tradunt Jalemum Calliopes fuisse filium, infelicem, nulliusque precii hominem, praesertim in cantu supra modum frigidum, unde Ἰαλέμου ᾠδήν. i. e. *Jalemi cantilenam*, pro frigida dicunt ac miserabili. Martialis item jocans in Oratorem quendam frigidum ait, illum unum idoneum esse,

Qui Thermas refrigeret Neronianas.

Hesychius indicat & hoc pacto efferri proverbium: Ἰαλέμου οἰκτρότερος. i. e. *Jalemo miserabilior.* Idem indicat Ἰάλεμον dici, quod nullius sit precii, quemadmodum Latini nenias appellant, quum ea vox proprie sonet lugubres cantiones.

LXXXVII. *Humi hauris.*

Χαμαὶ ἀντλεῖς. i. e. *Humi hauris.* De inaniter laborante dicebatur. Nihil est enim, quod è solo haurias, h. e. ab imo putei fundo, si is siccus sit. [1] Apparet dici posse quoties exhausta copia, non multum superest, quod haurias. Zenodotus meminit.

LXXXVIII. *Humi serpere.*

Humi serpit oratio, quae pressior humiliorque est, quam oportet, semper quasi jacens, nunquam assurgens. Horatius:

—— —— Nec sermones ego mallem.
Repentes per humum, *quam res componere gestas.*

Idem in Arte Poetica:

Serpit humi *tutus nimium, timidusque procella.*

Quod quidem aut à navigantibus translatum est, aut ab iis, qui, procumbentes in terram, ita reptant, ne erectos turbo ventorum auferat. Gregorius Nazianzenus in Oratione contra Eunomianos deflexit ad homines, ostendens non esse cujuslibet de rebus Divinis disserere: Οὐ παντὸς οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων. i. e. *Non est cujusvis nec adeo vilis res, atque humi gradientium.* Quanquam nihil vetat, & hic res, aut actiones intelligi vulgares humilesque. Simillimum est huic, aut fortassis idem, quod habet Pindarus in Olympiis: Οὔτι χαμαιπετέων λόγων ἐφάψῃ. i. e. *Haudquaquam sermones* humi reptantes *attingas.* Item in Pythiis: Χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν. i. e. *Humile vero verbum non effutivit.* Sumsisse metaphoram videtur ab avibus, haud procul à terra subvolantibus, quod idem Pindarus tribuit graculis: Κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται. Ut huic respondeat: *Aquila in nubibus.*

LXXXIX. *Olerum appositiones.*

Αἱ τῶν λαχάνων προσθῆκαι. i. e. *Olerum additamenta.* De re nullius momenti. Sumtum videtur vel ab oleribus appositis in mensa, vili nimirum cibo, vel auctariis olerum, quae nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt. Auctor Diogenianus.

XC. *Fictilis homo.*

Κεράμιος ἄνθρωπος. i. e. *Homo fictilis*; i. e. mollis, imbecillis, fragilis. Ductum à vasis testaceis, quae facile comminuuntur. Finitimum illi: *Homo bulla.* In quibusdam codicibus lego: Κεραμεὺς ἄνθρωπος. In nonnullis: Κέραμος ἄνθρωπος. Quorum postremum mihi ma-

1 Τοῦ σελίνου δεῖται: i. e. *Apio est opus.*] Δεῖται impersonale verbum non est: ideo vertendum fuit, *Opus habet, indiget.* Subaudi, *hic* vel *ille.* H. Stephanus.

1 *Apparet dici posse, quoties exhausta copia, non multum superest, quod haurias.*] At Zenodotus hoc proverbium iis annumerat, quae in aggredientes impossibilia jactari solent, & vel tacente Zenodoto, hunc sensum ipsa verba prae se ferunt. Quomodo enim liquorem aliquem, qui sit in superficie terrae, hauriemus? certe ab humo exstet aqua necesse est, ut eam haurire possimus. Erasmus tamen putat hoc dici, quia nihil est, quod ab imo putei fundo haurias, si is siccus sit. Atqui non solum ab imo putei fundo nihil haurire possis, sed ne à medio quidem puteo, si is siccus sit. *H. Stephanus.*

magis arridet. *Cerameus* enim figulum sonat, *ceramos* vas fictile. Sic & ficulnum hominem dicimus, ferreum, cereum, quernum, adamantinum. Contra, quod eximium videri volumus, aureum dicimus. Inde illud Poetis frequens: Χρυσῆ Ἀφροδίτη. i. e. *Aurea Venus*. Et: Τῆς δικαιοσύνης χρυσοῦν πρόσωπον, &c, χρύσεον ὄμμα τᾶς δίκας. i. e. *Justitiæ vultus aureus*, &, *justitiæ oculus aureus*, ut ex Pindaro, ni fallor, refert Athenæus lib. XII. Itidem hodie quoque *aurea verba*, *gemmeos mores* dicimus. M. Tullius Academicarum Quæstionum lib. II. de libello loquens, quem Crantor scripsit de Luctu. *Est enim*, inquit, *non magnus*, *verum aureolus*, *&*, *ut Tuberoni præcipit Panætius*, *ad verbum ediscendus libellus*. Quicquid autem vile, κεράμεον sive κεραμεοῦν, dicunt Græci. Ita Paulus homines appellat vasa fictilia: Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν. M. Tullius Actione in Verrem sexta: *Tum illos cœpisse prætori dicere*, *putasse se id*, *quod audissent*, *alicujus precii scyphos esse Pamphili*. *Luteum negocium esse*, *non dignum quod in suo argento Verres haberet*. Et alicubi *Luteum hominem* appellat, contemtum nulliusque precii. Interdum ipsum *Lutum*.

XCI. *Hipparchorum tabula.*

Ἱππάρχων πίναξ. i. e. *Hipparchorum tabula*. Dici conveniet, quoties haud impune futurum significamus, si quid peccatur. A Syracusanis natum adagium. Apud hos enim mos erat, ut Hipparchi, h. e. equitum præfecti in tabellis describerent militum nomina, qui ordinem deservissent. Meminit Zenodotus. Hesychius indicat, apud Lacedæmonios *Hipparchum* dici, qui juvenibus præfectus esset. Is in tabula notabat eos, qui quippiam indecore fecissent.

XCII. *Heteromolia causa.*

Ἑτερομόλιος δίκη. i. e. *Causa Heteromolia*, dicitur apud Græcos, quæ ab altera duntaxat agitur parte, nullo præsente, qui contradicat, ὅτι τὸ ἕτερον μολεῖν. i. e. *Quod alter duntaxat accedat*. Simillimum illi: Ἐρήμη δίκη. i. e. *Deserta causa*. Usurpabitur non ineleganter, ubi quis damnat absentem, veluti cum defunctorum libros carpimus, recte ἑτερομόλιον δίκην quis dixerit. Apud Hesychium sic effertur: Ἑτερόμυνος δίκη, an integra scriptura, nescio.

XCIII. *Harmodii cantilena.*

Ἁρμοδίου μέλος. i. e. *Harmodii cantio*. De lugubribus ac tristibus dicebatur. Simillimum illi: Ἀδμήτου μέλος. i. e. *Admeti melos*. Aristophanes cum aliis aliquot locis, tum in fabula, cui titulus, Ἀχαρνεῖς:

Οὐδὲ παρ' ἐμοί ποτε τὸν Ἁρμόδιον ᾄσεται.

i. e. *Nec unquam apud me* carmen Harmodium *canet*. Interpres indicat, cantilenæ genus fuisse, quod in compitis cani consueverit in Harmodium & Aristogitonem, quod hi Pisistratidarum Tyrannidem sustulissent. Ejus carminis hoc erat initium: Φίλτατε Ἁρμόδιε, οὔ τί που τέθνηκας. i. e. *charissime Harmodi*, *haud quaquam mortuus es*. Refertur à Suida ac Diogeniano.

XCIV. *Haud canit paternas cantiones.*

Οὐ πατρῷα αὐλεῖ μέλη. i. e. *Haud paternas canit cantilenas*. De eo jactatum, qui à paternis moribus degeneraret. Solent liberi majorum suorum cantiunculis, quas admodum pueri didicerunt, delectari. Terentius in Adelphis: *Pol Æschine*, *haud paternum istuc dedisti*.

XCV. *Non certatur de oleastro.*

Οὐ φυλλίας ὁ ἀγών. i. e. *Hoc certamen non est de oleastro*. Quoties non de nugis, neque de gloria aut corollis, sed de re seria ac pecunia ageretur. Siquidem in plerisque certaminibus victoriæ præmium erat oleagina, aut querna, alioqui frondea corona. Meminit Diogenianus.

XCVI. *Hasta caduceum.*

Δόρυ κηρύκειον. i. e. *Hasta caduceum*. Dici solitum, quoties aliquis simul & minaretur, & ad concordiam invitaret. Ex oraculo natum, quod hujusmodi fertur:

Ἀνδρὶ γεφυραίῳ φίλος οἶκος.

i. e. *Viro Gephyræo grata est domus*.

A Admoniti erant Gephyræi, ut sequentes Atheniensium exercitum, ubi illos defessos conspicerent, ibi manerent. Itaque cum Athenienses ab Eumolpo oppugnarentur, ad Tanagram iter instituerunt, hac specie, ut dux caduceum præferret, juventus armata à tergo consequeretur, ut simul & pacem petere viderentur, & ad bellum nihilo segnius parati, si quis lacesseret. Recenset Suidas, & meminit Polybius lib. Historiarum quarto: *Legatum*, inquit, *ad Byzantios Aridicen misere*, *& cum eo Polemoclen cum tribus triremibus*, *volentes id*, *quod est in proverbio: Hastam simul & caduceum Byzantiis mittere*. Simillimum est huic, quod eleganter
B usurpavit D. Hieronymus: *Scuto pacem petere*.

XCVII. *Gallorum incusare ventres.*

Ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίαν. i. e. *Gallorum incusare ventrem*. De edacibus, ac luxu multum absumentibus facultatum. Huic enim animanti venter mirifice calidus, ita ut omnia statim concoquat. Aristophanes in Vespis:

Ἀλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν,
Ταχὺ γὰρ καταπέψει τἀργύριον.

i. e. *Mihi dixerat ventrem esse gallinacei*,
Velociter enim concoquet hoc argentulum.

C Hoc genus homines, Græci dicunt κατατρώγειν τὴν οὐσίαν. i. e. *devorare substantiam*, id enim est atrocius, quam καταφαγεῖν: summam autem profusionem ac celerrimam indicant verbo ἀφανίζειν. i. e. *sic absumere*, *ut nusquam appareat vestigium*. Utitur his omnibus, sed postremo frequentissime Æschines in Timarchum, πάντ' ἠφάνισεν.

XCVIII. *Ardens vestis.*

[1] Αἴθεις πέπλος. i. e. *Ardens vestis*, sive, quemadmodum in aliis legitur exemplaribus, Αἴθῃς ἐν πέπλῳ. i. e. *Incensus in veste*. [2] Zenodotus prodidit dici solitum de iis, qui seditionem moverent, calumniasque fererent. Existimat autem adagium natum à veste Nessi Centauri sanguine infecta, quam à Dejanira missam cum induisset Hercules, incensus igni sacro periit. Porro fabulam idem recenset ad hanc ferme sententiam:
D *Reliquis Centauris expugnatis ac confectis ab Hercule Nessus unus omnium suffugerat. Is pervenit ad flumen Evenum, & in ejus ripa versans, solitus est adeuntes transmittere. Deinde evenit, ut Hercules in Trachinem ad Ceycem, una cum Dejanira proficisceretur. Postea quam igitur ipse jam fluvium transmisisset, Nesso mandavit, ut Dejaniram transferret. At is inter transvehendum, vim cœpit adferre mulieri. Quod simul ac Hercules intellexisset, videlicet illa vociferante, Nessi præcordia jaculo perfodit, At is sentiens letale vulnus, neque se posse mortem effugere, mulierem arcessit, si vis, inquiens, tibi amatorium efficacissimum parare, quo possis Herculem inflammare in amorem tui, & si quando deperibit aliam, in tui cupidinem*
E *revocare, fac illum meo sanguine perungas. Atque ea persuasa, Nessi sanguinem è vulnere fluentem apud sese servavit. Itaque postquam Trachinem adiisset, ac rursum inde profectus Oechaliam adortus civitatem cepisset, reliqua populatus, Iolen puellam captivam secum abduxit. Immolaturus autem Jovi parenti victimas ob res bene fortunatas, ad Dejaniram mittit, jubens ut sibi vestem aliquam magnificam mitteret. Illa certior facta de Ioles raptu, veritaque ne Hercules illam pluris, quam sese faceret, ut est zelotypum mulierum genus, vestem Nessi cruore tinctam, imbutamque mittit, philtrum se mittere rata. Hanc indutus Hercules, rem divinam peregit. Cæterum ubi calefacta ve-*
F *ste, venenum excitatum corpus graviter adurere cœpisset, avellere conatus est, verum jam ita penitus adhæserat, ut non sine carnibus ipsis revelli posset. His itaque malis discruciatus Hercules, in Trachinem deducitur. Interim illa, cognitis iis, quæ acciderant, suspendio spontaneam mortem sibi conscivit.*

1 Αἴθεις πέπλος.] Non video quomodo αἴθεις πέπλος significare possit *ardens vestis*: quum αἴθεις verbum sit, non autem participium, nec nomen. Si sublata littera ς, legas αἴθει πέπλος, sonabunt hæ voces, *Ardet vestis*. Itidem αἴθῃς ἐν πέπλῳ non significat, *Ardens* vel *incensus in veste*: sed, *Ardes* vel *incenderis*: accipiendo αἴθῃ pro passivo αἴθεται. *H. Stephanus.*

2 *Diogenianus* habet αἴθεις πέπλος, *ardeas peplum*.

At Hercules jussit Hyllo, nam hunc ex Dejanira sustulerat natu jam grandem, Iolen duceret uxorem. Quo facto, in monte Oeta rogum exstruxit, eumque conscendit. Porro cum illo jubente, nullus ex Herculis comitibus auderet ignem subdere, videlicet metu contagii, pastor quidam forte repertus, qui ignem immitteret, atque huic officii præmium sua tela dono dedit. Ardente jam rogo ferunt nubem non sine tonitru obsepsisse Herculem, atque ita sublatum ad Deorum consortium. Adagium referri non absurde poterit & ad vestem illam, quam Medea venenis imbutam, Jasonis novæ nuptæ dono misit. Quidam existimant naphtha infectam fuisse. Itaque admotis undique ex nuptiarum ritu tædis, flamma transiliit, pariter & puellam & patrem auxiliari cupientem exussit. Hujus rei mentionem facit Euripides in Tragoedia, cui titulus, Medea. Hujusmodi fabellas, ut sæpenumero testatus sum, nisi vererer, ne parum eruditis viderer incuria præteriisse, cum in vulgatis Collectaneis habeantur, nequaquam adscripturus eram.

XCIX. *Senecta leonis præstantior hinnulorum juventa.*

Γῆρας λέοντος κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν. i. e. *Leo senex vigente potior hinnulo.* Citatur apud Stobæum ex Hippothoonte Poeta. Senectus viri fortis ac strenui præstantior est juventa quorundam ignavorum & imbecillium juvenum. Venustius fiet, si longule transferatur. Velut si quis ingenium docti senis & exercitati præferat ingenio parum eruditi juvenis. Dicetur non inepte & in senectutem crudam, viridemque, animique viribus adhuc pollentem, in quam competet illud Euripidis ex Ione:

Τὸ μὲν ποδὸς μὲν βραδὺ, τὸ δὲ νοῦ ταχύ.

i. e. *Tardus quidem pes, animus est velox tamen.*

Eodem pertinet illud ejusdem in Andromacha:

Πολλῶν νέων γὰρ, κἂν γέρων, εὔψυχος ἦ
Κρείσσων. —— —— ——

i. e. *Gnavus senex & juvenibus compluribus*
Præstat. —— —— —— ——

Aristophanes alicubi:

Ἐγὼ τὸ μὲν νομίζω γῆρας εἶναι κρεῖττον,
Πολλῶν κικίννων νεανιῶν.

i. e. *Meam senectam præferendam existimo*
Complurium comis adulescentium.

C. *Nudior paxillo.*

Γυμνότερος πάτταλου. i. e. *Nudior paxillo.* De extremæ paupertatis homine dicebatur hæc hyperbole. Nam paxillis corticem quoque detrahimus.

DESIDERII ERASMI,

ROTERODAMI,

PROVERBIORUM

CHILIADIS TERTIAE CENTURIA PRIMA.

I. *Herculei labores.*

Ἡράκλειοι πόνοι. i. e. *Herculei labores*, bifariam accipiuntur, partim plurimi atque ingentes, quique vires desiderent Herculanas, quemadmodum usurpavit Catullus:

Sed te, inquit, quærere jam Herculis labos sit.

Item Propertius:

Deinde ubi pertuleris, quos dicit fama labores
Herculis. —— —— —— ——

Ac rursum alibi:

Non labor Alcidæ. —— ——

M. Tullius lib. de Finibus II. *At quum de omnibus gentibus optime mererere, quum opem indigentibus salutemque ferres, vel Herculis perpeti ærumnas, sic enim majores nostri labores non fugiendos tristissimo verbo ærumnas etiam in Deo nominaverunt: exigerem ex te* &c. Partim *Herculei labores* dicuntur, qui sunt ejusmodi, ut aliis quidem maximas adferant commoditates, cæterum auctori suo nihil ferme fructus adducant, præter aliquantulum famæ, plurimum invidiæ. Idque ita fato quodam accidisse putant, quod ἐν τετράδι γεννηθῆναι. i. e. *quarta natus luna* credatur, sicut alio dictum est loco. Homerus Poetico more causam in Aten Deam & Junonem rejicit, quæ infesta Herculi, tanquam ex pellice nato, periculis omnibus illum objecerit. Celebrantur igitur, atque etiam enumerantur à Poetis *Herculani labores:* quorum omnium longe difficillimus ac maximus hydra Lernæa, malum pertinax, ac propemodum inexpugnabile illi, qui jam omnia devicerat. Cujus symbolo veteres invidiam exprimere voluisse, satis indicat Horatius in Epistolis, cum ait:

—— *Diram qui contudit hydram,*
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domandam.

Consuevit enim hæc teterrima pestis pulcherrimorum facinorum esse comes, eximiamque virtutem non aliter quam umbra corpus assequi, ut apposite dixerit Josephus in opere De Judæa capta: Ἀμήχανον δ' ἐν κατορθώμασι φθόνον διαφυγεῖν. i. e. *Nulla ratione fieri potest, ut in recte factis effugias invidiam.* Quis enim umbram effugiat invidiæ, nisi pariter & virtutis lucem effugerit? Cohærent invicem hæc duo, ac rem omnium optimam res omnium pessima comitatur. Proinde Pindarus videtur non fine causa scripsisse:

Τὸ δ' ἄχνυμαι φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα.

Graviter & indigne ferens, nimirum, quod est indignissimum, præclara facta invidiæ præmio pensari. Neque vero parum concinne veteres illi videntur invidentiæ symbolum Excetræ tribuisse, primum palustri malo, quod, quemadmodum tradunt etiam naturalium causarum vestigatores, magis huic morbo sint obnoxii, qui humili abjectoque animo præditi sunt, sunt autem, quibus sanguis inest frigidior. Eamque ob causam & apud Nasonem:

—— *Invidiæ domus est in vallibus imis*
Abdita, sole carens, non ulli pervia vento,
Tristis, & ignavi plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.

Neque vero cum simplici portento res, sed centum armato capitibus, quorum si quis unum aliquod exsecuerit, in ejus locum protinus duo suppullulent. Ea videlicet invidentiæ natura est, ut si contra lucteris, magis ac magis irrites: si quando coneris splendore virtutis opprimere, tum insurgat acrior, & intumescat. Hic si recidas, illic major oboritur. Carptim exstingui non potest, vix tandem obruitur. Verum id perpaucis contigit, ac vix etiam ipsi Herculi. Quanquam enim livor velut ignis, alta petit, est tamen omnino aliquid usque adeo perfectum & illustre, ut eo non possit attingere. Quo loci pervenisse sese gloriatur Horatius, cum ait:

Invidiaque major.

Ac rursum alibi:

Et jam dente minus mordeor invido.

Jam vero quid aliud est, quod obtrectatores isti clancularii solent in eos evomere, qui pulcherrimis sudoribus orbi prodesse conantes, præclarum aliquid moliuntur, quam merum virus, ac venenum plusquam letale. Quandoquidem generosis & excelsis animis sua fama quam

quam impetunt isti, non paulo carior antiquiorque solet esse, quam ipsa vita. Porro quod gentilium fabulæ sub Herculis ænigmate significarunt, idem Hebræorum historia sub Josephi involucro nobis innuit. Nam quod illi *Lerna*, id huic fratrum invidentia. Sic enim interpretatur Philon in libro, cui titulus, Πολιτικὸς Βίος. Existimat autem Josephum eorum repræsentare personam, qui rerum publicarum gubernacula tractant. Hoc videlicet argumento, quod is pastor adhuc quum esset, jam tum recte factis, simul & patris favorem emeruit, & germanorum in se concitavit æmulationem. Quid autem aliud est Rempub. administrare, quam pastorem agere? Quandoquidem & Homerus, quem inibi citat etiam Philon, Regem ποιμένα λαῶν, subinde vocat. Siquidem nullorum benefactis malignius respondet gratia, quam eorum, qui de vulgo bene merentur. Sed quod Hercules assecutus est igni Græcanico, id Josephus magnitudine benefactorum, ac Divini Numinis favore consecutus est, ut invidiam obrueret, & eosdem aliquando supplices haberet, quos antea pertulerat æmulos, seque jam illi vitam debere faterentur, cujus vitæ pridem tetenderant insidias. Proinde Principes, qui publicum agunt negocium, hoc animo præditos esse oportet, ut ad hoc exemplar communem modo spectent utilitatem, nec magistratum, perinde quasi cauponatio sit, sibi gerant, non aliis: nec legum velut laqueis, insidiari velint iis, unde perspexerint emolumentum aliquod auferri posse, sed gratis de bonis bene mereantur, cum monstris, h. e. cum vitiis assiduum bellum gerant, sola recti conscientia, tanquam abunde magno recte factorum præmio contenti. Quod si meritis tuis fama maligne responderit, si clanculum obsibilaverit livor, si Lernæa bellua, vel trecentis capitibus undique venenum afflaverit, tum illud demum animi vere sublimis & invicti fuerit documentum, nihilo segnius ad immortalem eniti laudem, ac vel maximis incommoditatibus suis aliorum consulere commodis, & hunc pulcherrimum maximumque virtutis fructum ducere, si quam plurimis quam maxime prodesse liceat, atque hac parte, quoad mortali fas est, immortale numen imitari. Ad quod cum nulla gratia, nullum officium à nobis redire queat, tamen nativa genuinaque bonitate, solis in morem, omnibus, gratis & ingratis, dignis juxta atque indignis, suam impertit munificentiam, hunc unum spectans fructum, si quam plurimos sui participes efficiat. Verum ut ad Deum nullum emolumentum benefactorum refluere potest, ita nec ingratudinis molestia potest attingere. Mortalibus illud sæpenumero evenit, ut pro summis meritis summam invidiam, summumque reportent incommodum. Quod si ullis hominum laboribus hoc cognominis debetur, ut *Herculani* dicantur, eorum certe vel maxime deberi videtur, qui in restituendis antiquæ veræque litteraturæ monimentis elaborant. Quippe qui cum sudores incomparabiles suscipiant, propter incredibilem negocii difficultatem, tamen vulgi summam in se concitant invidiam. Cui cum res præclaræ semper obnoxiæ fuerunt, tum vero præcipue novitas non solum apud imperitos, verum etiam apud eruditos. Adeo nusquam magis ingrati sumus, magis invidi, magis morosi, nusquam minus candidi, quam in pensitandis eorum laboribus, quibus, meo quidem animo, nulla unquam satis digna gratia referri queat. Indocti negligunt, semidocti rident, docti, si paucos exceperis, præcipuos quidem illos, sed tamen paucos, partim invident, partim morosius carpunt, ut dissimulatis tam multis, quæ recte dicta sunt, sicubi forte fortuna semel aut iterum lapsus fuerit auctor, quis autem non labitur aliquando? id solum annotant, id solum meminerunt. I nunc, & hoc tam magnificum præmium, tot tamque diuturnis vigiliis, tot sudoribus, tot incommodis redime. Abdica te communibus humanæ vitæ voluptatibus, neglige rem familiarem, ne parce formæ, ne somno, ne valetudini. Boni consule jacturam oculorum, arcesse præmaturum senium, contemne vitæ detrimentum, ut plurimorum odium in te concites, plurium invidiam, ut pro tot vigiliis ronchos aliquot auferas. Quem quæso hæc non deterreant à capessendis hujusmodi laboribus, nisi si quis sit animo plane Herculeo, qui possit, alios juvandi studio, quidvis & facere & pati? Commovit hæc cogitatio nonnihil animum meum, ut verum fatear, atque in mediis hujus operis exantlandis laboribus lassitudo quædam oborta est, cogitanti nimirum, qualibus viris, quos nostra vidit ætas, quam maligne fama respondeat, etiam aliquanto jam tempore defunctis, quam irreverenter despiciantur ab iis, quos vere dixeris indignos, qui illis matellam, ut dicitur, porrigant, quam ingrate carpantur à semidoctis, quam pauci etiam inter eruditos, qui candide, plenoque laudent ore. Alius desiderat aliquid, alius invenit, quod non probet, alius vitam incessit, alius fastidienter laudat, ut præstiterit vituperasse. Porro nulli judicant iniquius, quam vel semidocti, qui doctrinam alienam sua metiuntur, & reprehendendum existimant, quicquid ipsi non didicerunt: vel eruditi, qui nondum hoc laboris genus degustarunt. Nam hi plane juxta Græcorum proverbium, Ἀπὸ πύργου κελεύουσιν Ἀχαιούς, & ipsi stantes in littore, navigantis artem ac discrimen spectant ociosi. Quod si fecissent periculum, ut minore fastidio, ita majore cum venia legerent aliorum lucubrationes. Hoc itaque cum videam tantis in re litteraria proceribus, vel heroibus magis, accidere, quid tandem augurer futurum de me, cujus omnia quam ad illos mediocria, vel, uti verius dicam, nulla sint, equidem non sum nescius, præsertim in hoc scripti genere, in quo multo plus est laboris, quam quisquam facile conjectet, qui periculum ipse nunquam fecerit? Deinde multis de causis lapsus facillimus. Postremo nusquam citius invenerit quivis, quod desideret.

Quare non arbitror futurum alienum, si posteaquam ipse locus admonuisse videtur, super hisce rebus pauca differam, non quo meum jactitem ingenium, aut ostentem industriam, sed ut lectorem mihi reddam æquiorem. Erit autem certe multo minus iniquus quisquis perpenderit, quam immensis sudoribus, quam infinitis difficultatibus, hæc Adagiorum, quantumlibet rudis, sylva mihi constiterit. Jam hic igitur primus esto calculus, rerum ipsarum antiquitas, non ab Euandro, aut Aboriginibus, sed ἀπὸ Καννάκου, quemadmodum dicunt Græci, sed ab ipso usque Saturni seculo, & si quid est hoc etiam antiquius, repetita. Unde fit, ut pleraque sint à nostrorum temporum consuetudine διὰ πασῶν, quod ajunt, semota. Proinde quid sibi velit adagium, aut divines, oportet, & Delium aliquem natatorem requiras, aut ex antiquis auctoribus petas enarrationem. Ex quibus tandem auctoribus? Non ex uno alterove, aut certis aliquot, quemadmodum usu venit in aliis argumentis. Velut si quis instituat de Arte Dicendi conscribere, certos quosdam habet & idoneos auctores, & eos non admodum sane multos, quos imitari sufficiat. At hic quicquid est scriptorum, veterum, recentium, bonorum simul & malorum, in utraque lingua, in omnijugi disciplina, breviter in omni scripti genere, necessum fuit, non dicam evolvere, sed curiosius ac penitius excutere, rimarique. Siquidem adagia, ceu gemmulæ, quod minuta sint, fallunt nonnunquam venantis oculos, ni acrius intendas. Præterea nec obvia sunt, sed pleraque retrusa, ut prius eruenda tibi sint, quam colligenda. Quis autem satis æstimet, quam infiniti laboris sit, res tam minutulas, ceu per omnia maria terrasque rimari? Vix ætas humana suffecerit, ut tot utriusque linguæ Poetas, tot Grammaticos, tot Oratores, tot Dialecticos, tot Sophistas, tot Historicos, tot Mathematicos, tot Philosophos, tot Theologos, quorum vel titulis recensendis defatigetur aliquis, excutias, ac revolvas, neque id semel, sed sursum ac deorsum in his, utcunque res postularit, *Sisyphi saxum volvere*. Jam hoc, opinor, nemo non videt, nemo non fatetur esse maximum. At ea quota portio quæso nostri sudoris? En tibi restat agmen pene majus Interpretum, in quibus aliorum supinitas atque indiligentia, nonnullorum etiam imperitia (nam hi quoque sunt evolvendi, nimirum, ut aliquando legas aurum è stercore) non mediocrem sarcinam adjunxere nostris laboribus. Age vero, quid ego nunc allegem pro-

A prodigiosam librorum depravationem, quæ sic Latinorum pariter & Græcorum codices omneis occupavit, ut quicquid attigeris citaturus, vix unquam contingat, quin aut manifestum mendum offendat, aut suboleat occultum? Ibi vero sudor novus, exploranda, corrogandaque exemplaria, nec ea sane pauca, quo videlicet è multis unum aliquod contingat emendatius, aut multorum collatione, quod verum ac germanum sit, quasi divines. Ferendum hoc quoque, nisi pene toties accideret, quoties citaveris aliquid. Citandum autem passim. His tam multis appone & illum calculum, haud quaquam opinor aspernandum, quod opera veterum,
B ex quibus ceu fontibus hausta sunt proverbia, magna ex parte desiderantur. Siquidem utraque Græcorum Comœdia funditus intercidit, uno excepto Aristophane. Latinorum item Tragœdia, præter unum Senecam. Fortassis & hoc tolerari poterat, si modo lucubrationes illorum exstarent, qui proverbia ab illis collecta, commentariis sunt interpretati. Quorum de numero sunt Aristoteles, Chrysippus, Clearchus, Didymus, Tarrhæus, cumque his alii nonnulli, quorum ne tantulum quidem fragmentum ad nos pervenit. Supersunt igitur nobis recentiores quidam, ut indiligentes, nulloque delectu, ita jejuni quoque mutilique, velut Zenobius, Diogenianus, Suidas, quibus haud dum constitui, malam ne gratiam debeamus, qui ex
C tam absolutis, tamque copiosis auctoribus, tam pauca quædam, tamque nuda nobis tradiderint: an bonam, quod illorum studio, qualiacunque fragmenta vetustatis ad nos permanarint: nisi si quis id etiam horum epitomis acceptum ferat, quod illi neglecti perierunt. Quemadmodum Latini quidam Livii interitum Floro, Trogi Pompeji Justino, Juris Cæsarei Justiniano, Theologiæ, sententiarum, ut vocant, auctori, solent imputare, neque id prorsus ab re, mea quidem sententia. Quid quod inter hos usqueadeo non convenit, ut sæpenumero secum pugnantia scribant, ut hoc denique pondus accedat tuis laboribus, non evolvendi solum eadem de re varios Interpretes, verum etiam iterum atque iterum inspiciendi, conferendi,
D perpendendi, judicandi. Nunc illud etiam mihi cogita, in aliis libris sæpe locum esse ingenio, ut adsit inveniendi, ceu pariendi voluptas, possisque quovis loco, quovis tempore, mentis agitatione portionem aliquam operis absolvere, quantumque valueris ingenii celeritate, tantum maturare, quod institueris: hic velut alligatus pistrino, non sineris vel latum, ut ajunt, pedem à codicibus discedere. Totum enim fere negocium pendet à codicum copia, præcipue Græcorum, quorum jam quanta sit inopia, nemo nescit. Unde fit, ut partim oculos conteras in voluminibus cariosis, situ obsitis, laceris, mutilis, à tineis ac blattis undique derosis:
E tum autem non raro lectu etiam difficillimis, breviter ejusmodi, ut qui in eis diutine versetur, facile cariem & senium quoddam sibi contrahat, partim etiam alienis. Quod ipsum quanti referat, vel me tacente, protinus agnoscunt ii, qui fecere periculum. Ut ne dicam interim illud, si quid in hujusmodi commentariis voluptatis est, id totum esse lectoris, ad scriptorem nihil attinere præter odiosum illum, ac semper eundem colligendi, converrendi, explicandi, vertendique laborem. Atqui voluptas una res est, ut vere dixit Aristoteles, quæ præstat, ut in labore diu perseverare possimus. Alibi licet ingenio ludere, licet eloquentiæ flosculis aliquando lascivire. Sunt excessus amœni,
F in quibus lassus desideas, ingeniique vires refocilles. Cum in omni negocio, tum præcipue in litteris, varietas satietatem arcet, neque patitur oboriri tædium. At hic mihi non δὶς κράμβη, quemadmodum est in Græcorum proverbiis, sed ter millies eadem illa repetenda fuerunt. Quid sibi vellet adagium, unde natum esset, & quem in usum conveniret, ut non alibi magis quam hic locum haberet illud Græcis tritum adagium, Ὑπέρου περιτροφή. Postremo nonnulla voluptatis pars est, hujusmodi tractare res, quæ tractatu nitescant, quæque ultro splendorem & orationis copiam auctori suppeditent. Hic quæ tractantur, omnia sunt ejusmodi, ut usu, non tractatione splendescant, ac tum demum genuinam suam ostendant gratiam, cum gemmarum instar commode inserta orationi visuntur. Separata frigent, ac minutula leviaque quæpiam esse videntur. Adde nunc, quod alibi summa rerum opus æstimatur, & lector non aliter, quam scriptor laborat: hujusmodi quoniam carptim leguntur, qui legit, ad unumquodlibet proverbium animum adfert integrum, ociosum, nonnulli fortassis avidum etiam, alius contra fastidientem. Quam autem iniqua interim mea conditio, à quo illud requiritur, ut in singulis adagionibus expleam ociosum, satiem avidum, satisfaciam fastidioso. Accedit ad hæc omnia Græca vertendi labor, quem profecto nemo non difficillimum judicabit, nisi qui nunquam annixus sit, ut ex bene Græcis bene Latina faceret. Hic mihi rursum perpende tantam auctorum varietatem, quorum unicuique suus reddendus stilus: cogita tot carminum genera, quorum in hoc opere tam ingens incidit turba: nam arbitror esse non pauciora decem millibus: ut si quis hoc mensium spacio, quibus laborem hunc absolvimus, tantum carmina tam multa Latine reddidisset, idque carmine, non videatur usquequaque insimulandus ignaviæ. Porro quid alii sensuri sint, nescio. Equidem etiam illud arbitror esse non nihil, in tam immenso proverbiorum numero meminisse, quid quo loco dixeris, neque rerum turba confundi. Proinde qui in tantis difficultatibus versetur, quas omneis vel percensere sit difficillimum, quid mirum si quando labi contingat maxime festinantem? Cur autem mihi festinandum fuerit, mox reddetur ratio. Quod si Flaccus etiam in aliis argumentis, in quibus hæc absunt incommoda:

Dat veniam maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. ——

Si concedendum putat, ut in opere longiusculo somnus obrepat: si non indignatur Homero alicubi dormitanti, quid tandem causæ est, cur mare cœlo misceamus, si pauculi forte errores in hujusmodi deprehendantur opere, in quo præter communes illas labendi causas, nec liberum sit rem tuis auspiciis peragere, & ejusmodi duces habeas, qui subinde præbeant ansam errandi? Ut ne quid dicam interim de codicum mendis, quæ nonnunquam doctissimis viris imponunt: ut sileam de tædio, quod vel præcipue consuevit ingenii vigorem hebetare: ut taceam de tam varia rerum omnijugarum quasi farragine, qua fit, ut animus huc atque illuc in tam multa distractus, non possit semper sibi præsens esse. Reliquum esse videtur, ut paucis occurramus & iis, quos auguror in hac nostra sylva curæ diligentiæque plusculum desideraturos. Nam quosdam hoc animo esse video, ut libros mole, non eruditione metiantur, & id demum absolutum existiment, ubi nihil adjungi possit, supersint pleraque, quibus nihil satis, nisi quod impendio nimium, atque ibi denique copiam esse judicant, cum ad satietatem ubique dicuntur omnia. Horum igitur quispiam dicet, quædam à me copiosius locupletiusque tractari potuisse. Tum autem in evolvendis auctoribus occurret alicui locus aliquis, qui ad proverbium faciat, aut non faciat, sed illi facere videatur, hunc protinus cavillabitur præteritum à nobis. Principio, quis rogo tam arrogans, qui istud ausit profiteri? quis tam iniquus, ut exigat, in hujusmodi scripti genere, ne quis omnino prætereatur locus? Ut nihil non legeris, nihil non annotaris, nihil non apparaveris, ita ne statim in tam immensæ rerum turba succurrit, quod oportuit, quoque oportuit loco? Deinde quæ tandem futura fuerat ista molesta diligentia, undecunque conquirere, quicquid quocunque modo poterat ad proverbii locupletationem accommodari? Quis tandem futurus fuerat voluminum, aut modus, aut finis, si *Sardonium risum*; ut hoc exempli causa ponam, explicans, totius hujus insulæ descriptionem è Geographorum omnium libris repetere voluissem, loci situm, gentis antiquitatem, originem à capite, quod ajunt, usque ad calcem percensere? Deinde quæ sit

ejus

ejus herbæ species, quæ vis, quicquid apud ullum medicorum super hac litteris proditum inveniatur, in unum converrere? Ad hæc qui risus ille gignatur, quibusque de causis appareat in moriente, ex physicorum sententia commemorare? Deinde quibus hoc risus genus aliquando fuerit familiare, ex omnibus historiarum monumentis perquirere? Tum autem, quam hic risus virum probum dedeceat. In summa quicquid de laudato aut illaudato risu legatur apud morales Philosophos, ac Poetas, id omne in eundem congerere acervum? Postremo si quod apopthegma, si quid urbane dictum, si quod memorabile factum, si quis apologus, si qu fabula, si qua sententia, si quid omnino vel affine, vel contrarium, quod ad explicationem adagionis utcunque trahi queat, id universum accumulare? Hoc propositi si mihi fuisset, quis non videt ex singulis adagiis singula volumina reddi potuisse? Qui minus absurdum hoc, quam si proverbium, Ἰλιὰς κακῶν enarraturus, universum bellum Trojanum, *à gemino*, sicut ait Flaccus, *ovo*, pergam ordiri? aut explicaturus: Ὀδύσσειν μηχάνημα, universum Odysseæ retexam argumentum? Deinde quam frequenter hic incidunt loci communes de morte, de vita, de amicitia, de simultate, de justo atque injusto? Sed inepte facio, qui eos recensere pergam, cum totidem pene numero sint, quot ipsa proverbia, quos haud magni negocii fuerat ita declamatoriis locupletare rationibus, ut singuli vel in voluminis magnitudinem fuerint exituri. At istam sane diligentiam, præterquam quod ea stultissima futura fuerit, ne præstare quidem possit, qui scribit Chiliadas, neque ferre, qui legit. Itaque magis arbitratus sum, in hoc opere modum esse quærendum mihi, quam copiam, exitum potius, quam progressum. Quanquam si quid properantibus nobis velut obiter in mentem venit, quod & dignum cognitu videretur, & à proverbio non alienum, id quidem non sumus gravati, ceu auctarium adjicere. Denique sunt aliquot loci, cur enim non ingenue fatear? sed hi non admodum multi, in quibus & ipsi desideramus nonnihil, quos tamen non existimavimus omnino silentio prætereundos, tametsi nobis non usquequaque satisfacerent ea, quæ super his apud auctores adhuc reperissemus, sed vel in hoc recensere visum est, ut aliis, quibus seu plus est ocii, seu major librorum copia, seu memoria felicior, & uberior eruditio, diligentius vestigandi ministraremus occasionem, ipsi Comicum interim illud usurpantes: Οὐχ ὡς θελόμεθα, ἀλλ᾽ ὡς δυνάμεθα. Videbam & ordinem nonnullum induci posse, si similium, dissimilium, contrariorum, confiniumque rationem secutus, titulos quam plurimos proposuissem, & unumquodque proverbium velut ad suam classem retulissem. Verum hunc prudens omisi, partim quod in hujusmodi miscellaneis hoc ipsum mihi videretur, ne scio quo pacto decere, si nullus adsit ordo: partim quia videbam, si omnia ejusdem sententiæ, velut in eandem classem infulsissem, futurum ut ex æqualitate lectori tædium oboriretur, ac subinde nauseans clamaret illud: Δὶς κράμβη θάνατος, καὶ, ὁ Διὸς Κόρινθος ἐστὶν ἐν τῷ βιβλίῳ. Partim quod me deterruerit magnitudo laboris. Cur enim mentiar? Perspiciebam id fieri non posse, nisi totum opus denuo à capite usque ad calcem retexuissem, neque cogitandum de editione, nisi jam supremum illum Colophonem addidissem, ut vere jam opus futurum fuerit Horatiano novennio. At nunc licuit etiam inter edendum adjungere, si quid occurreret indignum, quod prætermitteretur.

Porro autem, vix adducor, ut credam ullos tam iniquos futuros, quanquam & hos futuros arbitror, ut eloquentiam etiam exigant, primum ab homine Hollando, h. e. plus quam Bœoto (sed extra jocum) in opere, quod totum ac proprie sit ad docendum accommodatum, & ad docendum res, non illas quidem indignas cognitu, sed ita minutas atque humiles, ut non modo non flagitent orationis ornamenta, copiamque, verum etiam repellant ac repudient. In tam varia rerum consarcinatione, in tam assidua nomenclatura scriptorum etiam humilium, quæ mihi docendi causa crassius etiam & pinguius erat adhibenda, in tam frequenti Græcanici sermonis interjectione, in tam crebra traductione, quis erat splendori locus, qui nitor, quæ æquabilitas, qui fluxus orationis esse poterat? M. Tullius non requirit eloquentiam à Philosopho, & quisquam eam requirat à parœmiographo? Seneca nusquam desiderat eam, nisi cum parvo constat, cum ultro adest: ut res magnas magnifice prosequatur: at hic affectare Rhetorum supellectilem, obsecro, quid aliud erat? quam quod ajunt: Ἐν τῇ φακῇ μύρον; Et, τῶν πυγμαίων ἀκροθίνια κολόσσῳ ἐφαρμόζειν· ut ne dicam, τὴν χύτραν ποικίλλειν. Me quidem, quanquam in aliis non aspernor, nunquam magnopere cœpit eloquentiæ studium, sed nescio quo pacto magis semper arrisit cordata, quam picta fucis oratio, dum absint sordes, dum mihi sententiam animi non incommode repræsentet. Quod si qua nobis dicendi virtus aliquando comparata fuisset, eam necessum erat, in tam diutina, tam varia, tam tumultuaria Græcorum & Latinorum auctorum evolutione perire. Quandoquidem ubertas hæc, vel Tullio teste, brevi etiam intermissiuncula solet sterilescere. Tum si res ipsa maxime reciperet ornamenta dicendi, ne vacabat quidem. Quin omne tempus tot evolvendis libris, tot annotandis locis, tot rebus memoria complectendis angustum etiam erat. Quanquam hæc ipsa verbis non omnino malis efferre, nonnullam, opinor, eloquentiæ partem existimabit is, cui vere cognitum fuerit, quid sit eloquentia. Nihil enim moror istos quosdam eloquentiæ pene dixerim simios, qui dicendi virtutes inani quodam ac puerili vocum tinnitu metiuntur, atque ubi multorum denique dierum lucubratione unum aut alterum flosculum suis intertexuerint scriptis, & quatuor è Cicerone, ac totidem è Sallustio voculas adsperserint, protinus apicem Romanæ facundiæ assecutos se credunt. Tum displicet divi Hieronymi stilus, tum putet Prudentius, tum elingue, mutum, infans esse videtur, ubicunque non viderint quatuor illas M. Tullii voculas. His si quando factum esset periculum, quid sit hujusmodi, sicut videntur, nugas libris prosequi, fortassis & suam agnoscerent infantiam, & alienam eloquentiam minus impudenter contemnerent. Sed dixerit mihi quispiam monitor haud aspernandus: Atqui hoc ipsum elegans erat, artificio dicendi rebus minutis nonnihil amplitudinis addere, humilibus adjungere dignitatis aliquid, &, ut inquit Virgilius:

—— *Exiguis hunc addere rebus honorem.*

Neque vero non vacasset, si modo separasses colligendi & expoliendi operam, ac justum his rebus temporis spacium impertisses. Quæ necessitas erat, ut juxta Plautinum dictum, *simul & sorberes & flares?* Quis adegit, ut præcipitares editionem? & opus tam ingens, tam operosum, ut ita dixerim, sesquianno perficeres, perfectum statim evulgares? Quod si Flacco præceptum secutus, vigilias tuas in nonum pressisses annum, fieri poterat, ut non solum eloquentiæ gratiam adjungeres, verum etiam ut & copiosius & emendatius opus in lucem exiret, nec esset, cujus te pœniteret, nec cui quicquam apponi velles. Alioquin aut non oportuit suscipere provinciam, aut erat susceptæ per omnia satisfaciendum. Hic ego profecto, neque enim mihi moris est refragari veris, nonnullam culpæ partem agnoscam necesse est. Neque enim me clam erat, opus hoc requirere, non Theologum hominem, qui litteras antiquas leviter, ac veluti prætercurrens degustasset, sed qui vitam omnem evolvendis, interpretandis, excutiendis id genus auctoribus contrivisset, cuique non tantum immorari, sed immori quoque studiis hujusmodi licuisset. Plane perspiciebam, hunc laborem nec unius esse hominis, nec unius bibliothecæ, nec paucorum annorum, quem nos soli, nostroque, ut ajunt, Marte brevius sesquianno absolvimus, una duntaxat adjuti bibliotheca, nimirum Aldina, copiosissima quidem illa, quaque non alia bonis libris, præcipue

Græcis, instructior; ut ex qua, ceu fonte, omnes bonæ bibliothecæ per omnem usque orbem nascuntur ac propagantur. Itaque locupletissima quidem, non diffiteor, sed tamen una. Verum est, quo culpam hanc, si non purgare, certe minuere possim: primum quod olim me ad hoc muneris suscipiendum non tam incitavit ratio, quam induxit casus, & amicorum preces impulerunt, quibus equidem cum nec alias unquam magnopere repugnare possim, tum vero Mæcenas ille meus GUILIELMUS MONTIOJUS, inter aulæ Britannicæ Proceres eximius, hoc à me contendebat, sic meritus, sic carus, ut omnia mihi posthabenda ducam, quoties illius mos gerundus est voluntati. Quod si Philosophorum etiam dogmata concedunt, ut in gratiam amicorum nonnunquam aliquantulum à recto deflectamus, mihi dandam esse veniam arbitror, qui dum tanto amico gratum facere studeo, provinciam suscepti pulcherrimam quidem illam, sed mihi fortasse non perinde aptam, præcipue cum viderem eruditorum neminem hoc negocii capessere: non quod impares sese judicarent, ut equidem opinor, sed quod vigilias illas immensas viderent, atque refugerent, maxime cum intelligerent gloriæ proventum laboribus minorem futurum. Deinde cum videremus hanc esse operis suscepti naturam, ut ipsum in se nullum haberet modum, videlicet necessum habuimus modum illius, non ipsius ratione, sed nostris occupationibus meriti, ut tantum impenderemus operæ, non quantum postulat, sed quantum à nostris studiis citra vitium decidere posse videbamur. Itaque paulo festinantius absolvimus, partim quod in hoc opere nobis veluti peregrinari videremur: partim quo liceret his absolutis, toto pectore reverti ad ea, quæ nostræ sunt propria professionis, quæque ad menses aliquot intermisimus, amici voluntatem magis, quam nostrum judicium secuti. Quanquam Horatiano præcepto non ita valde commoveor. Hoc enim ille præcepit iis, qui ad ingenii laudem scriberent. Nos præter utilitatem lectoris nihil spectavimus. Præcepit iis, qui carmen conscriberent, in quo, teste Plino, summa desideratur eloquentia, nos *Adagiorum commentaria* colligimus. Denique novennem istam curam, quam tamen nec ipse præstitit in carmine, fortassis præstiterit aliquis in Centuria. Verum eandem in Chiliadibus, tum perquam arduum esse videatur præstare, tum requirere parum humanum, cum hoc ipsum abunde laboriosum sit, vel, scribere Chiliadas, ut ne adjungas toties mutandi laborem, qui priore videtur non paulo difficilior. Quanquam equidem arbitror curam, quam requirit Horatius, non temporum spaciis, sed intentione metiendam esse. Qua quidem de re vere possum affirmare, me summis annixum viribus, ut quod tempori detractum videretur, id vigilantia atque assiduitate studii pensarem, ut sperem candidos lectores nec hanc partem omnino desideraturos. Nam si spacii rationem habeas, præcipitavimus opus: si noctes diesque infatigabili studio desudatas æstimes, maturavimus. Quod si non modis omnibus nostra cura respondet operi, illud certe constabit, me, quicunque unquam de Proverbiis conscripsere, vel apud Græcos, vel apud Latinos, loquor de iis, quorum exstant Commentarii, diligentia non mediocri spacio præcessisse. Postremo quoniam & infinitum est opus, & ad communem utilitatem paratum, age quid vetat, quo minus operam partiti, communi studio perficiamus? Ego meum persolvi pensum, & fessus lampada trado. Succedat, qui vices operis excipiat. Ego sylvam ministravi, non omnino, sicut opinor, malignam, accedant, qui dolent, qui perpoliant, qui variegent. Ego partem eam absolvi, in qua plurimum fuit laboris, gloriæ minimum: non pigeat alios adjungere, quod & facillimum erit & splendidissimum. Mea nihil refert quocunque nomine legatur, non laborabo, penes quemcunque summa gloriæ futura est, modo nos occasionem dederimus, ut ad studiosos tanta manarit utilitas. Neque vero vel tantillum offendar, si quis nostra castigabit eruditior, locupletabit diligentior, digeret exactior, illustrabit eloquentior, expoliet ociosior, vindicabit felicior, dum id cum publica studiosorum commoditate fiat, quam unam usque adeo spectavimus in hoc opere, ut nostri nullam rationem habuerimus. Alioqui poteram & ipse, quod plerique faciunt, ejusmodi laborem diligere, qui longe minoribus sudoribus mihi constitisset, idemque longe majorem gloriæ fructum attulisset. Quis enim non judicasset egregium ac magnificum facinus, si totum Demosthenem, aut Platonem, aut alium aliquem hujusmodi Latinis auribus tradidissem? Atqui dictu difficile sit, quanto minore temporis, vigiliarum, oleique impendio munus hoc conficere ˈcuisset, quam has, sicuti videntur, nugas congerere. Poteram ex tanto numero duas aut treis centurias mihi deligere, atque in his expoliendis, locupletandis, elimandis, omneis ingenii nervos intendere, non paulo minore laborum semente, multo tamen uberiorem famæ messem mihi paraturus. Verum hoc fuerat meum privatim, non publicum studiosorum agere negocium. Atqui, sicut ego quidem arbitror, oportet in restituenda literaria re *animum Herculanum* præstare, h. e. nullo tuo incommodo à communi utilitate curanda vel deterreri, vel defatigari. Sed his de rebus plus satis, ac jam dudum vereor, ne quibus *Herculani laboris* instar esse videatur, hunc tam prolixum sermonem, in quem nos *Herculani laboris* adagium induxit, perlegere. Quare finem faciam, sed si illud addidero, cum hæc primum ederentur, me *labores* omneis *Herculeos* superasse. Siquidem ille semper alias invictus, duobus simul monstris par esse non potuit. Itaque fugiens, proverbium nobis relinquere maluit, quam Martem experiri, satius esse ducens, ridieri incolumen, quam laudari exstinctum. Nobis autem eodem tempore cum duobus monstris immanibus fuit congrediendum, quorum utrumvis tantum habebat negocii, ut multos Hercules requireret, tantum abest, ut unicus homuncio duobus par esse possit. Nam Basileæ simul typis excudebantur Adagiorum Chiliades, sic emendatæ, locupletatæque, ut non minoris mihi constiterit instauratio, quam prior editio, quam Venetiæ apud Aldum Manutium peregimus. Et universæ divi Hieronymi lucubrationes, è quibus ut maximam, ita difficillimam quoque partem mihi proprie sumsi, nempe, libros Epistolares, l..ud levem, per Musas, provinciam, si cui tantum voluminum vel evolvendum modo sit. Nunc, Deum immortalem! quam graviscum mendarum portentis, quibus illic scatebant omnia, mihi fuit lucta? Quanto sudore reponenda Græca, quæ vir ille passim admiscet? Nam ea plerumque vel deerant, vel perperam erant addita. Neque vero mediocribus mihi vigiliis constiterunt qualiacunque illa Scholia, quæ cum suis argumentis adjecimus, non solum ob id, quod in re primum à nobis tentata non esset, quem sequerer, cujus inventis adjuvarer, verum etiam quod, ut Romulum narrant non minus magnificum fuisse suorum facinorum ostentatorem, quam rerum egregiarum gestorem. Ita divus Hieronymus, ut divitem quandam ex omni disciplinarum & auctorum genere constructam penum habuit in pectore: ita nemo doctrinæ suæ opes in scriptis ambitiosius, ut ita dicam, ostentat. Adeo sancta quadam gloria, quicquid in vetere, quicquid in novo instrumento retrusum, quicquid in fabulis, in historiis, quicquid in Græcis, quicquid in Hebraicis Litteris exquisitum, id objicit, infulcit, inculcat. Jam in ordine digerendo, qui varie à diversis erat confusus, & si nulla est ingenii laus, tamen haud parum fuit molestiæ. Tanta rerum moles huic homuncioni sustinenda fuit, & quidem uni. Nisi quod in vocibus aliquot Hebraicis, quod eas litteras leviter, ac primoribus modo, quod dici solet, labris degustassemus, BRUNONIS AMERBACHII, doctissimi pariter ac modestissimi juvenis, opera sumus nonnihil adjuti. Cui vicissim reliquam hujus operis portionem exsequenti, in Græcis ac Latinis restituendis locis aliquot adfuimus, operam opera pensantes. Ut ne commemorem interim, nonnihil fuisse negocii, ut quæ Hieronymianis lucubramentis falso titulo fuerant admixta, par-

partim erudita, partim juxta indocta & infantia, nonnulla dementiæ quoque speciem præ se ferentia, certis conjecturis, ceu vestigiis quibusdam deprehenderemus, atque exempta, suis redderemus locis. Dein ut hominis sanctissimi vitam, ab aliis non vanissime modo, verum etiam insulsissime proditam, ex omnibus ipsius monumentis colligeremus. Adde jam, quod hujusmodi laborum ea ratio est, ut fructus & utilitas ad omnes perveniat, molestiam nemo sentiat, nisi unus ille, qui sustinet. Neque enim illud animadvertit lector, qui totos libros inoffensus decurrit, nobis aliquoties ad unam voculam dies aliquot resistendum fuisse. Nec intelligit, aut si intelligit, certe non meminit, quantis difficultatibus nobis constiterit illa, qua legens fruitur, facilitas, quantisque molestiis ea molestia sit adempta cæteris. Proinde soleo & ipse mihi quarta luna videri natus, cui nescio quo fato contigit, in hujusmodi plusquam *Herculaneos labores* incidere.

II. *Effugi malum, inveni bonum.*

——— Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

i. e. ——— *Evasi mala, sum nactus meliora.*

Hemistichium proverbiale, dici solitum, si quando fortuna lautior cuipiam contigisset. Natum ajunt à cærimoniis nuptialibus. Nam Athenis mos erat, ut in nuptiis puer quispiam induceretur undique spineis frondibus, & quernis glandibus opertus, coronatusque, cunas gestans panibus impletas. Dicebat autem hæc:

——— Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea vox bene ominabatur sponso, sponsæque, tanquam ad meliorem usque fortunam profecturis. Malum enim vocabat spinas & glandes, panes bonum, propterea quod steriles spinæ, juxta proverbium, quod alio posuimus loco: Οὐ γὰρ ἄκανθαι. Et glandibus victitabant agrestes illi prisci, juxta illud: Ἄλις δρυός, ἅλις βάλανος. Reperto frumentorum usu, glandium esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte significat id dici solere ab iis, qui initiabantur, cum peractis injuriis, quibus agitabantur ante mysteria, jam ad honorem initiationis admitterentur. Nam Æschini objicit, quod noctu ministrans initiandis, absterso luto jussit eos dicere:

——— Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Aristophanes in Pluto:

Ἔπειτα πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ.

i. e. *Ubi dives est, haud lente gaudet amplius.*

De juvene, qui nactus Plutum fastidiit anum, cui pauper morem gesserat. Diversum est huic, quod Julius Pollux lib. VI. refert ex Eupolide:

Οἴνου παρόντος, ὄξος ἠράσθη πιεῖν.

i. e. *Præsente vino bibere acetum maluit.*

Adagium è Zenodoto refertur.

III. *Ægypti nuptiæ.*

Αἰγύπτου γάμος. i. e. *Ægypti nuptiæ*, inauspicatæ & infelices dicebantur. Sumtum à notissima fabula Ægypti, qui filios quinquaginta, totidem fratris filiabus maritos dedit. At hi præter unum omnes à sponsis jugulati sunt. Torqueri poterit in simulatam amicitiam, aut in munus honoris gratia datum in speciem, quum revera quæratur pernicies ei, cui datur. Ita nonnunquam ex affinitatibus aut fœderibus Principum atrocia nascuntur exitia.

IV. *Ædilitatem gerit sine populi suffragio.*

Plautus in Sticho: *Sine populi suffragio, tamen ædilitatem hic quidem gerit.* Ubi quis imperiosior est in alieno negocio, aut in ædibus alienis. Nam Plautus ad parasitum respicit in domo non sua mandantem & imperantem, non aliter ac sua. His confine est, quod habetur apud Ciceronem libro tertio De Legibus: *Sed quæro, quid hac re sit turpius, quam sine provocatione senator, legatus sine mandatis?* Item in XIII. Philippica: *Senator voluntarius lectus ipse à se.*

V. *Pax redimenda.*

Divus Augustinus Homilia decima, narrat apud Pœnos hujusmodi vetus proverbium fuisse celebre: *Ut habeas quietum tempus, perde aliquid.* Raro carent lite, qui nusquam sustinent de suo jure concedere. Magnum interdum est lucrum, jactura rei molestiam & inquietudinem exclusisse.

VI. *E duobus tria vides.*

[1] Ἐν δυοῖν τρία βλέπεις. i. e. *E duobus tria vides.* Jocus proverbialis in eos, qui vel ætate, vel ebrietate, vel alio quopiam oculorum vitio cæcutiunt. Huc pertinet illud Maronis:

Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas,

Item illud Juvenalis:

——— ——— *Et geminis consurgere mensa lucernis.*

In antiquis quibusdam exemplaribus invenio scriptum hoc pacto: Ἐν δυοῖν τρία βλέπεις. i. e. *In duobus tria vides*, idque dici solitum, ubi quis aliud pro alio videt, fallentibus oculis. Venustius fiet, si ad animi judicium deflectatur.

VII. *Edentulus vescentium dentibus invidet.*

Divus Hieronymus Epistolam illam eruditissimam, quam ad Magnum Oratorem inscripsit, hujusmodi clausit proverbio: *Cui quæso, ut suadeas, ne vescentium dentibus edentulus invideat, & oculos caprearum talpa contemnat*, h. e. ne quod ipsi non contigit, aliis invideat. Sic enim est ferme hominum quorundam ingenium, ut quisque laudet, quantum se sperat assequi posse: si quid ultra vires suas esse senserint, id negant disci oportere. Breviter paucos invenias, qui quod in sese desperent, in aliis probent: idque non alia in re magis, quam in litterarum studiis. Hieronymus videtur Græcam illam reddidisse sententiam.

Αὐτὸς πενηθεὶς τοῖς ἔχουσι μὴ φθόνει.

i. e. *Ne pauper ipse iis invide, qui possident.*

VIII. *Iisdem vescentes cepis.*

Ταὐτὸν θύμον φαγόντες. i. e. *Qui idem ederunt thymum*, Proverbiali figura dictum ab Aristophane in Pluto. Congruit in pauperes ac bonos viros inter sese amicos. Θύμον enim vilissimum herbæ genus, quo tenues & agrestes, utcunque vitam sustinent: quidam cepam agrestem esse putant, etiamsi dissentiant Plinius & Dioscorides. Suidas admonet agrestis ac vilis herbæ genus esse, cujus esu Comicus paupertatem vescentium voluerit intelligi. Quemadmodum Hesiodus per *malvam* & *asphodelum* tenues significavit. Huic affine, quod scriptum est apud Juvenalem:

——— ——— *Quis tecum sectile porrum*
Sutor, & elixi vervecis labra comedit?

IX. *Solidos è clibano boves.*

Aristophanes in Acharnensibus;

Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους
Ἐκ κριβάνου βοῦς.
Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας;

i. e. *Deinde nobis præbuit*
E clibano totos boves,
Et quis rogo conspexit unquam clibano coctos boves?

Antiphanes apud Athenæum libro quarto, facit quendam querentem de frugalitate Græcorum, qui paululum carnium apponeret, quum majores soleant totos boves, cervos & arietes assos apponere, Quin & Regi Persarum coquum, totum camelum assum, atque etiamnum calidum apposuisse. At ego mihi malim perdiculam assam & calidam apponi. Idem in eodem libro tradidit ex Herodoto, apud Persas diebus natalicciis fuisse morem, ut divites bovem, asinum, equum & camelum apponerent totos in clibano aut camino coctos. Proverbialis hyperbole de barbarica rerum copia, sive de lauticiis affatim subministratis. Antiquitus enim in deliciis erant cibi in clibano cocti. Primum enim panis in clibano decoqui cœptus, quem κριβανίτην, i. e. *clibanarium* vocabant, eaque res usqueadeo visa est nova, ut etiam proverbio locum fecerit: deinde carnes & pisces eodem modo coqui cœperunt. Unde & thunni, & id genus alia, in clibano cocta, xeniorum vice missitabantur amicis.

X. *Drachma grando.*

Δραχμὴ χαλαζῶσα. i. e. *Drachma grandinans.* De lucro, quod tanquam cœlitus emissum obtigit. Nam

[1] Videtur scribendum ἐκ δυοῖν &c.

olim

olim theatrale præmium erat drachma, quæ velut grandinis in morem in populum spargebatur. Id à Diophanto tradunt institutum. Unde si quando grando accidisset, per jocum ajebant: Δραχμὴ χαλαζῶσα. [1] Missilium mos nec hodie totus exstinctus est. Auctor Zenodotus. Meminit & Hesychius.

XI. *Duodecim artium.*

Δωδεκαμήχανον. i. e. *Duodecim artium*, appellabant callidum, versutum, versipellem, vafrum, ac variis instructum dolis. Narrant scortum quoddam fuisse nomine Cyrenen, cui cognomentum inditum δωδεκαμηχάνε, propterea quod in peragenda Venere duodecim figuris usa fuisse dicatur. Imitatum est autem ex Hypsipyle Euripidis Tragœdia, in qua δωδεκαμήχανον ἄστρον scripsit, citante Suida. Refertur & in Ranis Aristophanis tametsi Interpres pro ἄστρον legisse videtur ἄντρον, ut intelligamus de membro pudendo muliebri. Aristophanes sic habet: Τολμᾷς τἀμὰ μέλη ψέγειν, ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον Κυρήνης μελοποιῶν. i. e. *Audes tu mea vituperare carmina, qui* per duodecim artes *Cyrenes Poemata fingis.*

XII. *Duplices viros.*

Διπλοῦς ἄνδρας. i. e. *Duplices viros* proverbiali joco vocabant, qui essent lubrica & insincera fide, quos nunc vulgo etiam *bilingues* appellant. Et Virgilius Tyrios *bilingues* appellat. Dictum est autem per allusionem, quod pleraque virorum nomina dissyllaba sint, præsertim servorum, quorum genus vafrum & fraudulentum habetur. Unde sensus ambiguus est, potest enim accipi vel de eo, qui duabus sederit sellis, vel cui nomen sit dissyllabum. Zenodotus hujusmodi citat Epigramma:

Μισῶ τὸ ἄνδρα τὸ διπλοῦν πεφυκότα,
Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις.

i. e. *Equidem virum odi duplicem, sermonibus*
Probis amicum, cæterum hostem moribus.

Est aliquoties & apud Homerum, Odysseæ Σ.

Οἵ τ' εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσιν.

i.e. *Qui bene cum dicant, retro mala mente volutant.*

Rursum Odysseæ P.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον.

i.e. *Qui bene cum loquerentur, atrocia mente premebant.*

Iterum ejusdem operis Σ.

——— ——— ——— θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα.

i. e. ——— ——— ——— *Pectora blandis*
Lenibat dictis, at mens diversa parabat.

Apud Platonem in Hippia Minore citat aliquis hos Homeri versus, qui dicuntur ab Achille ad Ulyssem:

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν
Ὥσπερ δὴ φρονέω τε καὶ ὡς τετελέσθαι οἴω.
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

i. e. *Nam decet ingenue quod sentis voce profari.*
Haud secus atque Orci portas hominem exsecror illum
Quisquis corde aliud celans, aliud sonat ore.

XIII. *Domi manere oportet belle fortunatum.*

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

i. e. *Domi manendum est, cuncta cui sint prospera.*

Cui suppetit copia facultatum, is si velit felicem agere vitam, domi vivat. Nusquam enim vivitur commodius, nusquam liberius. Qui eget, peregrinando rem quærat, ac fortunæ experiatur aleam. Ita Menander:

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον,
Ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

i. e. *Domi manere oportet, ut liber siet,*
Aut liber esse desinat, qui dives est.

Potest in hunc quoque detorqueri sensum: Qui sibi bene conscius est, ne captet ex alienis laudibus gloriam, sed sit suarum virtutum conscientia contentus.

XIV. *Per hasta cuspidem currere.*

Δι' ὀξείας δραμεῖν. i. e. *Per acutam currere*, dicebantur, qui in re magnopere periculosa versarentur. Ὀξεῖαν enim *hastam*, sive *hasta cuspidem* vocant. Translatum videtur vel à circulatoribus, qui per summas hastarum & gladiorum cuspides ingrediuntur. Vel à militari consuetudine, qua fieri solet, ut qui mortem commeritus videretur, is nudus per medias copiarum hastas, hinc atque hinc intentatas, ire cogeretur. Nec absurdum, si de *Thracia saltatione* intelligatur, de qua nobis alias dictum est.

XV. *Alia Menecles, alia porcellus loquitur.*

Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον.

i.e. *Non eadem loquitur succula, qua Menecles.*

Ubi quis multum verborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi subesse proverbium videtur, tametsi nondum satis liquet, unde natum sit. Alludit ad illud Lucilius in Epigrammate, quod quoniam est argutum & elegans, non pigebit subscribere:

Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπολώλεκα καὶ μίαν αἶγα,
Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον Μενέκλεις.
Οὔτε δέ μοι κοινόν τι πρὸς Ὀθρυάδαν γεγένηται,
Οὔτ' ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ Θερμοπυλῶν.
Ἀλλὰ πρὸς Εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν, ὥς τε τί ποιεῖ
Ἐνθάδε μοι Ξέρξης, καὶ Λακεδαιμόνιοι;
Πλὴν κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν, ἢ μέγα κράξω
Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον.

i. e. *Succula, bos, & capra mihi periere Menecles,*
Ac merces horum nomine pensa tibi est.
Nec mihi cum Othryade quicquam estve fuitve negoci,
Nec fures ullos huc cito Thermopylis.
Sed contra Eutychidem nobis lis, proinde quid hic mi
Aut Xerxes facit, aut quid Lacedamonii?
Ob pactum & de me loquere, aut clamavero clare,
Multo aliud dicit sus, aliud Menecles.

Cum hujus Epigrammatis argumento convenit & illud, quod est apud Martialem lib. 6.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abesse furto.
Hoc judex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque Mutiosque,
Magna voce sonas, manuque tota.
Jam dic Posthume de tribus capellis.

In Martialis Epigrammate hoc ipsum *tota manu*, proverbii speciem gerit. Solent enim Rhetores in contentione manu rotata gesticulari. Utrumque igitur in eum recte dicetur, qui ἐξαγώνια καὶ ἀπροσδιόνυσα. h. e. *extra causam quæ sunt, & ad rem nihil attinent*, dicit. *Aliud sus, aliud loquitur Menecles*: &, *Dic de tribus capellis.*

XVI. *Haud annuncias bellum.*

Οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις. i. e. *Non annuncias bellum.* Dici solitum, ubi quis rem oppido lætam annunciat, quod bellum

[1] *Missilium mos &c.*] Sensum verborum Zenodoti non est assecutus, alioqui tamen minime obscurum, ea sunt: Ἐπὶ τοῦ Διοφάντου τὸ θεωρικὸν ἐγένετο δραχμή· ἐπεὶ δὲ ἔπεσε χάλαζα τό τε ἀπὸ τοῦ ἀέρος, χαλαζῶσαν αὐτὴν ἐπέσκωπτον. i. e. *Sub Diophanto theorica pecunia fuit drachma: quum autem grando è cœlo tum cecidisset, eam drachmam per jocum appellabant grandinantem.* Hæc Zenodotus. A quibus Erasmus, ut videmus, longe discedit: dum ea suo commento adaptare vult, non animadvertens se ab eo, quem auctorem citat, plane dissentire. Istud enim commentus est de drachma theatrali præmio, eam, velut grandinis in morem, in populum spargi solitam. Quibus adjungit, *tanquam ex Zenodoto:* Unde si quando grando accidisset, per jocum ajebant, *Drachma grandinans:* quum Zenodotus non dicat ipsam grandinem appellatam *Drachmam grandinantem*, sed vice versa drachmam vocatam fuisse *grandinantem*, quod forte fortuna, dum ea in theatro distribuebatur, grando de cœlo cecidisset. Quod perinde est, meo quidem judicio, ac si *drachmam sanguinolentam* vocassent eam, quæ dum singulis divideretur, exorta cædes & fusus sanguis fuisset. Sed Erasmus, quum hæc verba, Ἐπὶ δὲ ἔπεσε χάλαζα τό τε (i. e. *Quia autem cecidit grando eo tempore*) interpretaretur, *Si quando grando cecidisset*, non mirum est, si dictum sequens inverterit. Cæterum quod ad vocem θεωρικὸν attinet, nescio, cur *præmium theatrale* interpretetur: quum potius veluti stips quædam fuerit. Item ἐπὶ Διοφάντου male vertit. *A Diophanto institutum:* quum significet, *Sub Diophanto, Tempore Diophanto, Tempore Diophanti.* Ut si diceretur, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησι Διοφάντου. Sed apud Zenodotum mendose scriptum est, ἐπὶ τῷ Διοφάντου: pro, ἐπὶ τοῦ Διοφάντου, aut sine articulo, ἐπὶ Διοφάντου, ut apud Hesychium. Apud Suidam autem ἐπέχει pro ἔπεσε: item χαλαζῶν, pro χαλαζῶσαν male legitur. Quanquam cum ἐπέχει sensum aliquem esse haud nego: sed eum loco minime convenire existimo, & πίπτειν ἀπὸ τοῦ ἀέρος, dicitur: ἐπέχειν ἀπὸ τοῦ ἀέρος, nequaquam. *H. Stephanus.*

bellum res sit omnium calamitosissima: & tamen ad hujus rumorem hodie plerique mortales hilarescunt, nimirum sceleratissimum illud Carum genus, qui malis humani generis aluntur. Julianus in Epistola ad Basilium: Ἡ μὲν παροιμία φησὶν, Οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, ἐγὼ δὲ προσθείην ἐκ τῆς κωμῳδίας. Ὦ χρυσῶν ἀγγείλας ἐπῶν. i. e. *Proverbio dicunt, Haud bellum annuncias: ego vero illud addiderim ex comœdia. O aureorum nuncius verborum.* Conduplicavit proverbium Julianus, quandoquidem & hoc proverbiale: Χρυσῶν ἀγγείλας ἐπῶν. Sumtum est autem ex Aristophanis Pluto. Verba sunt senum chorum explentium ad Carionem, qui Pluti annunciarat adventum. Usurpavit & Plato in Phædro: Οὐ πόλεμόν γε ἀγγέλλεις. i. e. *Haud sane bellum annuncias.* Ac rursum libro De Legibus tertio. Pindarus in Pythiis hymno quarto: Τῶν δ' Ὁμήρου, καὶ τόδε συνθέμενος πόρσυν'. Ἄγγελον ἐσλὸν ἔφα τιμὰν μεγίσταν πράγματι παντὶ φέρειν. i. e. *Quin ex Homeri dictis & illud conferens orna. Nuncium bonum ait honorem maximum in omni negocio ferre.* Versus autem, quem citat Pindarus, hic adfertur ab Interprete:

Ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται, ὅτ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ.

i. e. *Hoc quoque praclarum est, ubi nuncius optima novit.* Exstat autem Iliados O.

XVII. *Machinas post bellum adferre.*

Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν. i. e. *Machinas post bellum adferre* dicebantur, qui peracto negocio, sero adhiberent apparatum. Brutus in Epistola quadam ad Lycios: Αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. i. e. *Vestra machina post bellum, uti proverbio dicitur, adducta sunt.* Alludit ad illud Platonis, quod alio reddidimus loco: Οὕτως χρὴ τοῦ πολέμου μεταλαγχάνειν. i. e. *Ad istum modum oportet ad bellum accedere.* De Melitide dicetur suo loco, quem ajunt in Trojam venisse, quo Priamo ferret suppetias, civitate jam capta.

XVIII. *Levissima res oratio.*

[1] Κουφότατον πρᾶγμα λόγος. i. e. *Levissima res oratio.* Synesius in Epistola quadam ad Theophilum: Προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν, ἐνέτυχεν ἀνδρὶ προπετεστέρῳ τὴν χεῖρα, καὶ τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, κουφοτάτου πράγματος, βαρυτάτην τιμωρίαν ἐξέτισε. i. e. *Homo pracipiti lingua cum incidisset in virum manu magis pracipiti, juxta id, quod dici solet, rei levissima nempe sermonis, gravissimas pœnas dedit.* Porro quod Synesius adducit, propemodum videtur esse apud Platonem lib. De Legibus 4. Διότι κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. i. e. *Propterea quod levium ac volatilium verborum gravissima sit pœna.* Refertur & apud Plutarchum in libello περὶ Ἀοργησίας, ex auctore Platone. Apud Homerum passim obvium est illud:

Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα. —— ——

i. e. *Verba volucria dixit.* —— ——

Verba alata cognominat, quod facile evolent, ac revolare nesciant. Proinde Horatius:

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Eam sententiam citat ex Menandro:

Οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
Ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.

i. e. *Nec durus ulli emissus è manu lapis*
Neque sermo lingua, facile compesci valet.

Alibi indicavimus: ἀπτέρους λόγους dici Græce, i. e. *verba sine pennis*, quæ premit apud se, qui audivit, nec sinit ad alios evolare.

XIX. *Non omnia eveniunt, qua in animo statueris.*

Homerus Iliados Σ.

Ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ.

i. e. *Juppiter haud quicquid animo conceperis, illud*
Perficit exemplo. —— —— ——

Hoc equidem carmen inter adagia adscribendum existimavi, propterea quod eadem sententia etiam hodie vulgo dicitur. Et Pindarus in Olympiis:

Πολλὰ δὲ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσον.

i. e. *Multa mortalibus præter animi sententiam eveniunt.* Quod ipsum citavimus & alibi. Recte utemur, quoties significabimus, non evenire protinus, quicquid spe votisque conceperimus.

XX. *Murem ostendit pro leone.*

[1] Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε. i. e. *Murem pro leone ostendit*, proverbiali schemate dictum, pro eo, quod est, ingentia pollicitus & fortia, longe diversa exhibuit. Synesius in Epistola quadam ad Anastasium: Ἐκκεκραγὼν γὰρ αὐτῷ δίς που καὶ τρὶς καὶ τοῖς ἐξ ἁμάξης λοιδορησάμενος, καὶ πάντα ἐπαναταινάμενος ἅπερ ἂν εἰρῆσθαι καὶ παρ' ἐμοῦ, παντὸς ἂν ἐτιμησάμην, Ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος. i. e. *Cum inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro, quod ajunt, conviciis insectatus, nihilque non in eum esset vociferatus, cum ejusmodi vel à me ipso dicta fuisse, maximi fecerim,* [2] *deinde Murem pro leone exhibuit scelus.* Sumtum apparet à bestiariis, qui ridiculi gratia multa polliciti, quasi leonem immanem, & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caveam.

XXI. *Pugnis & calcibus.*

Πὺξ καὶ λάξ. i. e. *Pugnis & calcibus.* Proverbiali figura dictum reperitur, pro eo, quod est, omni contumeliæ genere, totisque viribus. Synesius in Epistola quadam ad fratrem: Οὐδὲ πὺξ ἐντενεῖν, οὐδὲ λὰξ ἐναλεῖσθαι τῶν ἐπιεικεστέρων τινί. i. e. *Neque pugnos impinget, neque calcibus impetet quempiam meliorem.* Aristophanes in Pace:

Παίειν, ὀρύττειν, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ πέει.

i. e. *Ferire, fodere, pugno, itemque & mentula.*

Quo loco Interpres admonet proverbii: Πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ σκέλει. i. e. *Pugno simul & tibia.* Nam comicus risus causa, pro tibia mentulam mutavit. M. Tullius in Oratione pro Sylla dicit, quendam non solum verbis uti improbissimis solitum, verum etiam *pugnis & calcibus.*

XXII. *Inimicus & invidus vicinorum oculus.*

Alcippus in Epistola quadam ad Encymonem: Δυσμενὴς καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός φησιν ἡ παροιμία. i. e. *Inimicus & invidus vicinorum oculus, ut dictum est proverbio.* Exstat autem apud Aristotelem lib. Rhetoricorum 2. Vicinus invidet vicino, juxta Hesiodi sententiam. Nec invidemus iis, à quibus longo

1 Κουφότατον πρᾶγμα λόγος. i. e. *Levissima res, oratio.*] Minime vero Synesius propter hæc sola verba, dixit, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον; sed propter hæc omnia, λόγου κουφοτάτου πράγματος βαρυτάτην τιμωρίαν. Cujus dicti Plutarchus etiam auctorem citans Platonem, ait: διὸ κουφοτάτου πράγματος, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, λόγου βαρυτάτην ζημίαν τίνουσιν. Et in eo ipso, qui hic ex Platone citatur loco, non legimus, διότι κοῦφοι καὶ πτηνοὶ λόγοι: sed, κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. Non dubium est ergo, quin proverbium cujus meminit Synesius, constet his, aut synonymis verbis: Κουφοτάτου πράγματος λόγου βαρυτάτη τιμωρία. i. e. *Levissima rei sermonis gravissima pœna.* Omisit tamen vocabulum λόγου, utpote de quo perspicuum esset hic agi (quum præcessisset, προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν) & de quo celebrari dictum illud foret notissimum. Cæterum animadvertendum est, huic dicto non parum addere gratiæ eam, quæ est inter κουφοτάτου & βαρυτάτη antithesin. Quam & alibi servavit, de ipso sermone aliud quiddam dicens, non longe ab illa proverbiali sententia remotum. Sic enim libro De Legibus undecimo loquitur: πρῶτον μὲν ἐκ λόγων, κούφου πράγματος, ἔργῳ μίση τε καὶ ἔχθραι βαρύταται γίγνονται. Antithesi usum hic esse dico? Imo vero duabus est usus, quum enim dixit, ἐκ λόγων ἔργῳ ἔχθραι βαρύταται: ad illud loquendi genus allusit, quod passim est obvium, ἔργῳ, καὶ οὐ λόγῳ. *H. Stephanus.*

1 Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε] Quin potius ita vertisse & explicuisse hoc proverbium debuit Erasmus, *Murem pro leone reddit*: vel, *Ex leone murem effecit.* Proverbiali schemate dictum: pro eo, quod est, *Eum, qui leoninam quandam ferociam præ se ferebat, reddidit mure non minus placidum.* Vel: *Eum, qui, tanquam leo quidam, formidolosus aliis esse volebat, reddidit mure nihilo formidabiliorem.* Vide proxime sequentem annotationem. *H. Stephanus.*

2 *Deinde murem pro leone exhibuit scelus*] Per transennam certe, quod ajunt, hæc Synesii verba strictim aspexerat Erasmus, alioqui enim ea neque ita interpretatus, neque talem in iis metaphoram esset imaginatus. Loquitur enim Synesius de Andronico, homine superbia incredibili prædito, & effrænem usurpante potentiam, cujus tamen Julius ita impetum retuderit, audacter eum conviciis proscindendo, ut illum *ex leone murem reddidit.* Unde & subjungit, *Julium Andronico uti tanquam vili mancipio: utpote qui ne in angulis quidem adversus dominum vel sursum clam edere audeat.* Dicit autem Andronicum a Julio *redditum esse ex leone murem*: pro eo, quod est, ex ferocissimo placidissimum, vel ex formidabili supra modum, ut quidem videbatur, mure nihilo magis formidabilem. Fortasse enim ad utriusque bestiæ morsum allusit, perinde ac si dixisset, *Andronici morsum ex leonino quondam* (qualem videlicet ille præ se ferebat) *redditum fuisse à Julio murinum.* At Erasmus ita interpretatur, quasi κάθαρμα nominativus sit, non accusativus: & non Andronicus, sed Julius vocetur scelus, i. e. vir sceleratus: qui dicatur *murem pro leone exhibuisse*, i. e. ingentia pollicitus, & fortia, longe diversa exhibuisse. Quorum dictorum ne umbram quidem apud Synesium quisquam reperire queat. *H. Stephanus.*

absumus intervallo, sed quos propemodum speramus assequi. Unde Flaccus:

——— ——— *Invidia, quia major,*

Et alibi:

Et jam dente minus mordeor invido.

XXIII. *Totum subvertere.*

Ὅλον ἀνατρέπειν. i. e. *Totum evertere* dicitur, qui funditus perdit quempiam, & velut ab ipsis radicibus funditusque. Acinetus in Epistola quapiam ad Phoebianam: Οὕτως ὅλον με αὐτῇ τῇ παροιμίᾳ ἀνατρέψασα δουλεύειν ἀπηνάγκασας. i. e. *Ita tu me totum, quod ajunt, subversum eo redegisti, ut mihi sit serviendum.* Cicero lib. Rhetoricorum 1. *Vertit ad extremum omnia.* Ductum ab aedificiis, quae subvertuntur à fundamentis.

XXIV. *Bona terra.*

Τὰ τῆς γῆς ἀγαθά. i. e. *Terra bona.* De bonis & immensis & omnigenis, quasi dicas, quicquid terra progignit, omnium rerum parens. Menander in Epistola ad Glyceram: Βασιλικῶς ὑπισχνούμενος τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο, Τὰ τῆς γῆς ἀγαθά. i. e. *Regaliter pollicens, juxta illud, quod vulgo dicitur, Terra bona.* Finitimum illi, *Montes auri pollicens.*

XXV. *Palumbem pro columba.*

Φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. i. e. *Palumbem pro columba*, subaudi verbum ad sententiam accommodatum. In Epistola Mormiae nescio cujus ad Chremetem: Αὐλητρίδα δὲ λυσάμενος, ἧς ἔτυχεν ἐρῶν, νύμφης στολὴν αὐτῇ περιβαλὼν ἐπεισήγαγέ μοι φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς φασιν, ἑταίραν ἀντὶ νύμφης. i. e. *Redemptam tibicinam, quam forte amabat, sponsaeque stola amictam mihi induxit* columbae loco palumben, *ut ajunt, meretricem pro sponsa.* Usus est Plato in Theaeteto: Λαβὼν οἷον φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. i. e. *Si velut accipiat Palumben pro columba.* Error est in re, non in ipsa scientia. Palumbes autem columbis sunt adsimiles. Conveniet, ubi quid deterius est & adulterinum, pro eo, quod est praestantius ac legitimum supponitur.

XXVI. *Cilix haud facile verum dicit.*

Κίλιξ οὐ ῥᾳδίως ἀληθεύει. i. e. *Cilix haud facile verum dicit.* Dionysius in Epistola ad Rufum Scholasticum: Λόγος ἐστὶ παλαιὸς, Μὴ ῥᾳδίως ἀληθεύειν τοὺς Κίλικας. i. e. *Vetus verbum est, Cilices haud facile verum dicere.* Quanquam ἀληθεύειν aliquoties est re praestare, quod dixeris. Quadrabit in hominem avidum lucri, & ob id saepenumero dicentem, non quae vera sint, sed quae utilia. Natum adagium à moribus ejus gentis, quo nomine nunc vulgo notant Ultrajectinos.

XXVII. *Culicem elephanti conferre.*

Κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν. i. e. *Culicem elephanti conferre* dicuntur, qui minima maximis comparant. Libanius ad Casilum: Τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος. i. e. *Ego vero perinde sum, quasi Culex cum elephante collatus.* Hujus generis est & Virgilianum illud:

Sic canibus catulos similes, sic matribus hoedos
Noram, sic parvis componere magna solebam.

Et:

——— *Si parva licet componere magnis.*

XXVIII. *Dum clavum rectum teneam.*

Dum clavum rectum teneam, i. e. dum meo fungar officio. Significat autem, non imputandum eventum parum prosperum artifici, modo is praestiterit, quod artis est. Quintilianus lib. 2. Institutionum, proverbiale fuisse demonstrat: *Nam & gubernator*, inquiens, *vult salva nave in portum pervenire, si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetque notum illud,*

Dum clavum rectum teneam. ——— ———

Videtur hemistichium è Poeta quopiam sumtum. Nonnulli citant ex Ennio:

Dum clavum rectum teneam navimque gubernem.

Huc allusit M. Tullius lib. Epist. Famil. 12. *Una navis est jam bonorum omnium, quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu. Sed*

A *quicunque venti erunt, ars nostra certe non abierit.* Itidem Pindarus Pythiorum hymno 1. Νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν. i. e. *Guberna justo clavo exercitum.*

XXIX. *Incus maxima non metuit strepitus.*

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους.

i. e. *Nihil tumultus metuit incus maxima.*

Excelsus animus non commovetur minis, aut fortunae saevientis procellis. Translatum ab incudibus fabrorum aerariorum, quae tametsi hinc atque inde tundantur crebris malleorum ictibus, tamen haudquaquam loco commoventur. Virgilius hujusmodi constantem animum querno robori similem facit. Idem de animo inexorabili:

Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

B Exstat apud Graecos distichon integrum hujusmodi:

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους,
Καὶ νοῦς ἐχέφρων πᾶσαν ἔλκουσιν βίαν.

i. e. *Strepitum ac tumultum maxima incus haud timet,*
Constans nec animus quamlibet violentiam.

XXX. *Veneri suem immolavit.*

Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν. i. e. *Veneri suem immolavit.* Dici solitum, ubi quis munus offert minime gratum. Invisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium apri dente peremptum. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius laedit. Quemadmodum caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit.

XXXI. *Non licet bis in bello peccare.*

C Ἁμαρτεῖν οὐκ ἔνεστι δὶς ἐν πολέμῳ. i. e. *In bello bis errare non licet.* In rebus periculosis non tutum est labi. Nam si semel erretur, actum est de capite, nec est secundo errori locus. Vel quod in bello, quia cuncta tumultu peragantur, non detur spacium revocandi restituendique, si quid perperam sit institutum. Unde Homerus, cum alibi, tum Iliados Π.

Ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.

i. e. *At vero exigua est interspiratio belli.*

Proinde in his rebus, in quibus si semel erratum fuerit, non est, quod in posterum sarcias, cautim ac circumspecte agendum, admonente vel Mimo illo non

D infestivo:

Deliberandum est diu, quicquid statuendum est semel.

Puta de sacerdotio, de matrimonio, deque id genus aliis: quae si temere fuerint instituta, non est quo priores cogitationes posterioribus, ut ajunt, melioribus emendes. Huc pertinet quod è Catone citat Vegetius. *In aliis rebus si quid erratum est, potest postmodum corrigi, praeliorum delicta emendationem non recipiunt, quum statim poena sequatur errorem. Aut enim confestim pereunt, qui ignave imperiteque pugnaverunt, aut in fugam versi, victoribus ultra pares esse non audent.* Adagium videtur natum ex apophthegmate: cum Lamachus quendam manipuli ducem increpasset, quod perperam quiddam

E egisset, isque responderet, se non iterum commissurum, quod commiserat: *In bello*, inquit Lamachus, *ne licet quidem peccare bis: quod primus error saepe vitam adimat.*

XXXII. *Panidis suffragium.*

Πανίδου ψῆφος. i. e. *Panidis suffragium.* In eos torquebatur, qui stulte atque inerudite judicarent. Ajunt Panidem hunc Chalcidis Regem fuisse, qui Hesiodum Homero praetulerit: perinde quasi dicas, *Midae suffragium*, quod his quoque Panis agrestem cantionem anteposuerit Apollinis musicae. In genere conveniet in judicia vulgi, cui fere semper pessima pro optimis placuerunt. Hujus suffragiis Menandrum aliquoties su-

F peravit Philemon. Euripides cum quinque & septuaginta Tragoedias scripserit, in solis quinque vicit. Nec aliud est hodie quoque populi de sacris concionatoribus judicium, quam quod Plinius aetate sua de recitatoribus fuisse scribit: *Si quid transibis*, inquit, *per basilicam, & voles scire, quomodo quisque dicat, nihil est, quod tribunal ascendas, nihil quod praebeas aurem: facilis divinatio, scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime.* Quapropter Socrates in Critone Platonis, illud in primis vult esse sapienti fixum decretumque, ne quid opinio-

atiam alterius lædit. Quemadmodum caper
ibero, non quia gratus, sed quia nocuit.
XXI. *Non licet bis in bello peccare.*
οὐκ ἔνεστι δὶς ἐν πολέμῳ. i. e. *In bello bis errar*
n rebus periculosis non tutum est labi. Nam
ctur, actum est de capite, nec est secundo
. Vel quod in bello, quia cuncta tumultu
, non detur spacium revocandi restituendi-
d perperam sit institutum. Unde Homerus,
tum Iliados Π.
η δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.
ro exigua est interspiratio belli.
his rebus, in quibus si semel erratum fue-
t, quod in posterum sarcias, cautim ac cir-
agendum, admonente vel Mimo illo non

randum est diu, quicquid statuendum est semel.
erdotio, de matrimonio, deque id genus
si temere fuerint instituta, non est quo prio-
ones posterioribus, ut ajunt, melioribus
Huc pertinet quod è Catone citat Vegetius.
s si quid erratum est, potest postmodum corri-
m delicta emendationem non recipiunt, quum
sequatur errorem. Aut enim confestim pereunt,
mperiteque pugnaverunt, aut in fugam versi,
tra pares esse non audent. Adagium videtur
pophthegmate: cum Lamachus quendam
cem increpasset, quod perperam quiddam
ue responderet, se non iterum commissu-

deri poterat traductum ab iis, qui in acie constanter parteis suas tuentur, neque locum deserunt: aut à palæstritis, quorum artis est, scite pedem figere: nisi Quintilianus ab agricolis profectum esse testaretur.

XXXV. *Callum ducere.*

Proverbiales metaphoræ sunt: *Callum ducere*, & *occallescere*, siquidem ad animum detorqueatur. Quintilianus lib. 12. *Et ingenio adhuc alendo callum inducere.* Sæpicule legimus apud M. Tullium, *occalluisse aures*, cum assuetudo sensum mali adimit.

XXXVI. *Extra organum.*

Quintilianus libro 11. *Et his diversa vox, & pene* extra organum: *cui Græci nomen amaritudinis dederunt, supra modum ac pene naturam vocis humanæ acerba. Extra organum dicetur, quod immodicum est, & extra vulgarem mensuram.* Veluti si quis leges Platonis hujus ætatis civibus proponeret. Ductum est ab organo musico, quod intra vigesimam vocem constitit. Conveniet item in vehementer clamosum.

XXXVII. *Demulcere caput.*

Demulcere caput, allegoria proverbii vice recepta, pro blandiri: sumta ab adulantium gestu. Quanquam hunc inter moras commemorat Fabius lib. 11. *In hac*, inquit, *cunctatione sunt quædam non incedentes, ut appellant, scenici, more, caput mulcere, manum intueri, infringere articulis.* Chremes in Heautontimorumeno, negat se sibi temperare posse, quin Syro *caput demulceat.* Est subinde & apud Plautum. Divus Hieronymus ad Augustinum: *Prætermitto salutationis officia, quibus meum demulces caput.* In eundem sensum usurpavit Lucilius *scabere caput* apud Nonium: *Hic ubi me videt*

Verrius apud Festum Pompejum hujusmodi fabulam adfert: *C. Sulpitio, & C. Fulvio*
C *Consulibus M. Calpurnio Pisone Prætore Urbis, faciente ludos, subito nunciato hostium adventu, è foro ad arma concursum est. Sed postquam victores rediissent in theatrum, ne ludi intermissi religionem adferrent, & instaurari oportere dicerent, inventum est ibi C. Pomponium libertinum, hominem grandem natu, ad tibicinem saltasse. Itaque gaudio non interrupta religionis editam vocem, nunc quoque celebrari.* Sunt qui C. Volumnium arbitrentur appellatum fuisse, qui ad tibicinem saltarit. Meminit hujus & T. Livius alicubi, ni me fallit memoria. Huic finitimum est illud, quod alio diximus loco: γλαῦξ ἵπταται. i. e. *Noctua volavit.* Aristophanes in Vespis:

Γλαῦξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸ στρατὸν διέπτατο.

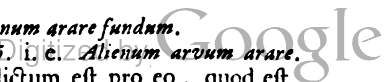
D i. e. *Nostra enim ante prælium ulula pervolavit agmina.* Significat victoriam non virtute militum, sed Minervæ dexteritate contigisse.

XLI. *Gladium dedisti, qui se occideret.*

Adagii formam habet, quod scripsit Plautus in Trinummo: *Gladium dedisti, qui se occideret*, i. e. ministrasti materiam & adjumentum ad perniciem. Veluti si quis amanti adulescenti pecuniam det in manum: aut juveni temerario mandet magistratum: aut mulieri permittat, quo lubeat, eundi licentiam. Dedit & Æneas Didoni gladium, quo se occidit. Quo quidem loco multa Servius, quæ nobis alio loco dicta sunt in proverbio: Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

E XLII. *Alienum arare fundum.*

Ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν. i. e. *Alienum arvum arare.* Proverbiali metaphora dictum est pro eo, quod est, alienum agere negocium, aut cum alienis habere rem.

ni fallor, apud Platonem non dissimili figura dicetum; *Etiam si quercus eloqueretur.* Nam olim è quercubus Dodonæis reddebantur Oracula.

XLVII. *Ægeum navigat.*

Τὸν Αἰγαῖον πλεῖ. i.e. *Ægeum navigat*, ut subaudias κόλπον. Ælianus in Epistola quapiam: Γεωργίαν καὶ γεωργεῖν ἀπολειπὼν ὁ γείτων Λάχης ἐπέβη νεὼς, καὶ πλεῖ τὸ Αἰγαῖόν φασι, καὶ ἄλλα πελάγη μετρεῖ, ἐπικυματίζει, καὶ λάρου βίον ζῇ, καὶ ἀνέμοις μάχεται διαφόροις. i.e. *Vicinus Laches relicta agricultura, & agriculationis usu, navem conscendit, atque* Ægæum, *ut ajunt*, navigat, *reliquaque metitur maria, & in fluctibus agens, Lari vitam vivit, cumque variis ventis dimicat.* Persius item in quinta Satyra:

Ocius ad navem, nihil obstat quin trabe vasta
Ægeum rapias. ——— ———

Arbitror hoc mare cæteris esse periculosius ob frequentes scopulos. Hinc est illa M. Tullii metaphora, in Divinatione: *Intelligo quam scopuloso difficilique loco verser.* Nec infrequens est apud Hieronymum, *E scopulosis locis enavigavit oratio*, quoties sentit expeditam quæstionum difficultatem. Quadrabit igitur in hominem, ob lucri studium nihil omnino periculi recusantem.

XLVIII. *Liberi Poetæ & pictores.*

Lucianus in Dialogo, quem inscripsit Ὑπὲρ τῶν εἰκόνων: Καί τοι παλαιὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι Ποιητὰς καὶ γραφέας. i.e. *Atqui vetus hoc dictum est, Liberos esse Poetas ac pictores.* Idem in Demosthenis Encomio: Τὸ μὲν δὴ ποιητικὸν φῦλον ἐλεύθερον. i. e. *Atqui Poeticum genus liberum.* Sentit autem liberum esse Poetis & pictoribus impune, quicquid velint fingere. Εὐθωύνη Græcis est ... Magistratum itaque, de quo coge-

M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum septimo:
C *Obsecro μήτε δίκην, præsertim in te, à quo nihil unquam vidi temere fieri.* Notavit Cicero carmen proverbiale, quod citatur cum ab aliis multis, tum à Luciano libello De Calumnia:

Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.

i. e. *Ne judex fueris, partes ni audiveris ambas.*

Nonnulli tribuunt Hesiodo, sed falso. Unde Tullius ψευδησιόδειον appellat, cum sit Phocylidis. Admonet autem non temere pronunciandum de quopiam, nisi re ultro citroque diligenter cognita. Citatur & apud Aristophanem in Vespis:

Ἦπου σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε,
Πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς,
D Οὐκ ἂν δικάσαις. ———

i. e. *Sapiens fuit is, quisquis dixit,*
Prius ac partem audieris utramque,
Ne judicem agas. ——— ———

Eandem sententiam sic extulit Euripides in Heraclidis:

Τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον,
Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ;

i. e. *De lite qui nam judices, aut qui queas*
Pernosse rem, prius atque partem audiveris
Utramque? ——— ——— ———

Allusit huc Seneca in Medea:

E *Qui statuit aliquid parte inaudita altera,*
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.

Fertur inter Græcanicas sententias & hic senarius:

Ἀνεξέταστον μὴ κόλαζε μηδένα.

i. e. *Ne quempiam punito, rem ni expenderis*

L. *Ne de aliis pronuncies.*

ius libro Epistolarum ad Atticum septimo:
δίκην, præsertim in te, à quo nihil unquam
fieri. Notavit Cicero carmen proverbiale,
r cum ab aliis multis, tum à Luciano libel-
mnia:

δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.
dex fueris, partes ni audiveris ambas.

ribuunt Hesiodo, sed falso. Unde Tullius
appellat, cum sit Phocylidis. Admonet
temere pronunciandum de quopiam, nisi re
que diligenter cognita. Citatur & apud Ari-
in Vespis:

σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε,
ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς,
δικάσαις. ———
s fuit is, quisquis dixit,
c partem audieris utramque,
licem agas. ——— ———

ntentiam sic extulit Euripides in Heracli-

δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον,
παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ;
qui nam judices, aut qui queas
e rem, prius atque partem audiveris
que? ——— ——— ———

Seneca in Medea:
tuit aliquid parte inaudita altera,
m licet statuerit, haud æquus fuit.
r Græcanicas sententias & hic senarius:

dum ita dispensanda est benignitas, ut multis suppeditare possis. Ita moderandus est labor in litteris, ut ad alia quoque vitæ munia suppetat animi vigor.

LIII. *A fronte atque à tergo.*

Πρόσσω καὶ ὀπίσσω. i.e. *A fronte atque à tergo.* Proverbii vice receptum, pro eo, quod est, diligenter inspicere, & præterita cum præsentibus ac futuris conferre. Sumtum est autem ex Iliados libro primo, ubi Achilles Agamemnonis incogitantiam accusans, sic ait:

Οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω.

i. e. *Nec novit simul* à tergo atque à fronte *videre.*

Rursum in ejusdem operis lib. 3.

——— Ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω
Λεύσσει. ——— ——— ———

i.e. ——— *A tergo simul atque à fronte videbit.*

Iterum Iliados Σ.

——— Ὁ γὰρ οἶος ὁρᾷ πρόσσω καὶ ὀπίσσω.

i. e. *Solus enim hic* à fronte simul tergoque *tuetur.*

M. Tullius proverbii vice usurpavit lib. Familiarium Epistolarum 13. quem versum senex Præcilius laudat egregie, & ait posse eundem ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre. Huic affine videtur illud Hesiodium:

Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδὼν μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃ.

i. e. *Cuncta bene undique dispiciens, ne gaudia ducas*
Vicinis. ——— ——— ——— ———

Plato in Cratylo monens ea, quæ dicta fuerant, etiam atque etiam qualia sint dispici, usurpat hoc Homeri dictum: Βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. M. Tullius Philippica 3. usurpat pro *undique*, *A tergo, à fronte, à lateribus tenetur.* Hoc sermonis colore non semel utitur & alias. Antiquitas Janum bifrontem fingens, Regum prudentiam indicabat, quorum est & præterita memi-

C Hunc Homeri versiculum olim in Demosthenem vulgo jactatum fuisse, multorum auctorum testimoniis constat, propterea quod, accepta pecunia, nonnunquam & malos defenderet, & oppugnaret bonos. Eundem ad Varronem torsit M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum 13. Dicitur autem apud Homerum Iliados Λ. sub persona Patrocli:

Εὖ δὲ σὺ οἶσθα γεραιὲ διοτρεφές, οἷος ἐκεῖνος
Δεινὸς ἀνήρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο.

i. e. *Ipse probe nosti senior, quod ut est ferus ille,*
Culparit facile innocuum, culpaque vacantem.

Rursum Iliados N.

Ἕκτορ ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι.

i. e. *Hector, quando libet culpa culpare vacantem.*

D LVII. *Unum augurium optimum tueri patriam.*

Abiit in proverbium etiam hic versus Homericus:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

i. e. *Una avis optima, pro patria pugnare tuenda.*

Usurpatur à M. Tullio in Epistolis ad Atticum. Item à Plinio Minore in Epistolis Familiaribus. Citatur ab Aristotele in Rhetoricis lib. 2. inter sententias. Sumtus est autem ex Iliados M. Ubi Hector auguria reliqua negligens, loquitur ad hunc modum:

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε.
E Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

i. e. *Aligeris avibus tu me parere jubes nunc,*

Idem Odysseæ Γ.

Εἰνάετες γάρ σφιν κακὰ ῥάπτομεν ἀμφιέποντες

Παντοίοισι δόλοισι. —— —— ——

i. e. *Annum illis nonum mala jam suimus, tentantes*

Fraudibus omnigenis. —— —— ——

Rursum Odysseæ Π.

—— Τίη δέ συ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε

Ῥάπτεις; —— —— —— ——

i. e. *Cur tu Telemacho mortem suis, exitiumque?*

LIX. *Terra mihi prius dehiscat.*

M. Tullius Epist. ad Atticum nono: *Aberit non longe, quin hoc à me decerni velit. Neque sit contentus, Galba, Scævola, Cassio, Antonio,*

—— —— Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.

i. e. —— *Tellus ipsa mihi tunc ampla dehiscat.*

Est autem hemistichium Homericum ex Iliad. 4. Lucianus in Lapithis: Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἐκ λόγου, Χανεῖν μοι τὴν γῆν ηὐχόμην. i. e. *Jamque juxta id, quod vulgo dici solet, optabam, Ut mihi terra dehisceret.* Aristides in Themistocle: Οὐδ' ἠπόρει, οὐδ' ἐξεπλάγη, οὐδ' ηὔξατο Αὐτῷ χανεῖν τὴν γῆν, οὐδ' ηὐδαιμόνησε τοὺς πάλαι κειμένους. i. e. *Neque perplexus erat, neque consternabatur animo, neque optabat,* Ut sibi terra dehisceret, *neque beatos dicebat illos, qui jam olim fuissent defuncti.* Et Virgilius in quarto:

Sed mihi *vel* tellus *optem* prius *ima* dehiscat,

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,

Pallenteis umbras Erebi, noctemque profundam,

Ante, pudor, quam te violem, aut tua jura resolvam.

LX. *Vestis virum facit.*

Εἵματ' ἀνήρ. i. e. *Vestis vir.* Id hodie quoque vulgo

ad sententiam accommodum *mittit*, aut *ponit*. Suidas ex Aristophane citat, aitque dici solere in eos, qui se norunt commode ad rei præsentis conditionem applicare, proque loco, tempore, negociis, aliam atque aliam sustinere personam: Est autem carmen hexametrum Heroicum:

Dextrum in calceolo, lævum vero in podoniptro.

Podoniptrum vas, in quo pedes lavantur, unde & vocabulum inditum à Græcis.

LXIII. *Dea impudentia.*

Θεὸς ἡ ἀναίδεια. i. e. *Dea impudentia.* Dici solitum, ubi quis ex audacia inverecundiaque sua lucrum atque emolumentum ferret. Nam inutilis, ut ait Homerus, verecundia viro egenti, complurésque mortales videas,

D quibus magno bono fuerit, nihil omnino puduisse: Siquidem nullus unquam rem ausus est adeo stultam, aut absurdam, quæ non invenerit & fautorem & admiratorem, multoque maxima pars mortalium, quæ stultissima sunt, ea miratur maxime. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Theophrastus in libro De Legibus prodidit, apud Athenienses aras fuisse Contumeliæ & Impudentiæ dicatas: Idem attestatur Istrus lib. 14. Item M. Tullius libro De Legibus 2. *Nam illud vitiosum Athenis, quod Cylonio scelere expiato, Epimenide Cretensi suadente fecerunt Contumeliæ fanum & Impudentiæ: virtutes enim non vitia consecrare decet.* Menander in

E Gnomologiis appellat illam omnium Dearum maximam:

—— —— Ὦ μεγίστη τῶν θεῶν,

Νῦν οὖσ' ἀναίδει', εἰ Θεὸν καλεῖν σε δεῖ.

enim jucundius dictum, quoties ad res animi transfertur.

LXV. *Dædali alæ.*

Δαιδάλου πτερά. i. e. *Dædali alæ.* Dici solitum, ubi quis alioqui non satis idoneus ad negocium conficiendum, artis alicujus, aut auxilii accessionem adjungeret. Aut cum quis, urgente necessitate, ad nova confugit consilia. Nota fabula, quæ proverbii ministravit occasionem, nempe de Dædalo, qui novo commento, assutis alis, elapsus est è manibus Minois.

LXVI. *Deinde expergiscebar.*

Εἶτα ἐξηγρόμην. i. e. *Deinde expergiscebar.* Hoc dicto significabant vana fuisse, quæ dicerentur. Aristophanes:

——— ——— Κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην.

i. e. ——— ——— *Deinde ego expergiscebar.*

Bacchus in Ranis jactat apud Herculem se navalem pugnam exercuisse, & duodecim aut tredecim hostium naveis demersisse. Id cum Herculi neutiquam verisimile videretur, Bacchum imbellem & deliciis effœminatum Deum, gnaviter in bello gessisse sese, per jocum subjicit: κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. Quanquam Interpres admonet hunc sermonem à nonnullis, non ad Herculem, sed ad Xanthiam referri, à nonnullis ad ipsum Bacchum, ut significarit se dedita opera mentitum fuisse, quæ narrarat. Carmen Aristophanis adscribam.

Herc. Κἀναυμάχησας. Bacch. καὶ κατεδύσαμέν γε ναῦς
Τῶν πολεμίων, ἢ δώδεκ' ἢ τρεῖς καίδεκα. Herc.
Σφῶ; Bacch. νὴ τὸν Ἀπόλλω. Herc. κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην.

i. e. *Et prælium navale gessisti obsecro?*
Quin duodecim hostium rateis, aut tredecim
Submersimus. Vos quæso? Nos videlicet.
Ac postea sane reliquit me sopor.

Hic jocus proverbialis etiam hodiernis temporibus familiaris est vulgo, quoties, quæ memorantur, vana somniisque simillima videntur. Res enim frivolas ὀνείρατα vocamus. Πάντη σχεδὸν οἷον ὀνείρατα λέγων. i. e. *Passim fere veluti somnia narrans.* Unde & frivolarum rerum observatores ὀνειροπόλους appellant Græci. Videtur ad hoc facete allusisse M. Tullius, dum somnium Scipionis, in quo multa fabulosa commemorat de concentu orbium, de animabus, ita claudit: *Ille discessit, ego somno solutus sum.*

LXVII. *De lapide emptus.*

De lapide emptus. In vilissimum & vehementer obscurum hominem dicebatur. Nam inter servorum genera, siquidem juxta proverbium: Καὶ δοῦλος πρὸ δούλου, extremæ notæ habebantur emptitii, potissimum qui palam in foro divenditi fuissent. M. Tullius adversus Pisonem: *De me cum omnes magistratus promulgassent, præter unum prætorem, à quo non fuit postulandum, fratrem inimici mei, præterque duos De lapide emptos.* Simillimum est illi Græco, quod alio reddidimus loco: Ἁλώνητον ἀνδράποδον. i. e. *Sale emptum mancipium.* Consimilem admodum Columella, vilem minimique precii servum significans, *quem vulgus quidem*, inquit, *parvi æris, vel De lapide noxium, comparari posse putat. Sed ego plurimorum opinioni dissentiens, preciosum vinitorem in primis esse censeo.* Quo quidem loco, aut noxium, noxæ deditum, & ob id venire jussum, aut *nexum* legendum arbitror. Nam *nexi* dicebantur, qui quod solvendo non essent, addicebantur creditoribus. Tametsi *nexi* non continentur appellatione servorum proprie, nec veneunt. Julius Pollux, libro de Rerum Vocabulis tertio, lapidem, unde quondam vendebantur mancipia, τὸν πρατῆρα λίθον, καὶ πωλητήριον appellat.

LXVIII. *Date mihi pelvim.*

Δότε μοι λεκάνην. i. e. *Porrigite mihi pelvim.* Ubi quid vehementer molestum esset, ita ut ferri jam diutius non posset, *pelvim sibi porrigi* jubebant, quasi præ bile nauseaque & fastidio rerum vomituri: veluti si quis orationem supra modum indoctam non ferens, aut sophisticis neniis offensus dicat: Δότε μοι λεκάνην. i. e. *Porrigite mihi pelvim.* Refertur à Suida. Exstat autem apud

A Aristophanem ἐν Νεφέλαις. Et Plutarchus in Politicis citat è Platone comico.

LXIX. *Dares Entellum provocas.*

Dares Entellum provocas, & proverbii speciem habet, & apud eruditos videtur in jus proverbii cessisse. Sic enim Hieronymus ad Augustinum, *Memento*, inquit, *Daretis & Entelli.* Conveniet uti, si quando quispiam juvenili temeritate lacesset aliquem, non perinde promptum ad suscipiendum certamen, verum intolerandum, si semel inierit. Qui senum ferme mos, ut libenter sufugiant negocia, suscepta pertinaciter gerant. Sumtum est ex quinto Æneidos libro, ubi Dares quispiam viribus fretus, & ferox juventa, ultro prosiliens in

B medium, quemvis ad certamen provocat: assurgente nemine, deterritisque reliquis, jam perinde quasi victor, præmium flagitat ab Ænea. At Entellus senex, & jam pridem ab hujusmodi genere certaminum feriatus, instigante partim Aceste, partim veterum victoriarum memoria, tandem surgit cestibus dimicaturus. Is diu suo consistens loco, juvenem insolentius circumsilientem tulit, donec frustrato ictu lapsus, pudore sic recanduit, ut Daretem jam longe imparem plane confecturus fuerit, nisi eum Æneas intercedens eripuisset. Carmen ipsum Maronis adscriberem, est enim longe lepidissimum, ni & longiusculum esset & in promptu situm.

C LXX. *Ad Cynosarges.*

Ἐς Κυνόσαργες. i. e. *Ad Cynosarges*, proverbiali convicio dicebatur, quemadmodum: Εἰς Μακαρίαν, καὶ, εἰς κόρακας. Erat autem *Cynosarges* locus in Attica quispiam, in quo nothi, spuriique exercebantur, cui nomen inditum, ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ. i. e. *A cane albo*, seu veloci. Nam Græcis ea vox ἀργὸς, utrumque significat. Qui collegit historias ex orationibus steliteuticus Gregorii Nazianzeni, tradit *Cynosarges* dictum ἀπὸ τοῦ κυνὸς τῆς σαρκὸς, commutato κ in γ. Nominis causam hanc adscribunt. Cum olim Diomus quidam Atheniensis, auctore Stephano, nam Suidas Didymum ponit, sacrificaret Herculi, canis quidam albus, aut, ut alii dicunt,

D velox aquila, victimæ partem abreptam in locum quendam deposuit. Quo prodigio territus, cum Deum consuluisset, responsum est, ut eo in loco Herculi sacellum exstrueret, in quem victima deportata fuisset. Nam eum Herculi placere. Porro, quoniam Hercules nothus fuit, utpote ex adultera natus, & tamen virtute sua Diis æquum honorem assecutus: idcirco visum est, ut inibi, qui spurii fuissent, & neque patris neque matris nomine cives, exercerentur. Nec abhorret ab his, quod scribit Plutarchus in libello, quem inscripsit Ἐρωτικόν: Εἰ δὲ ἔν καὶ τοῦτο τὸ πάθος δεῖ καλεῖν ἔρωτα θῆλυν καὶ νόθον ὥσπερ Εἰς Κυνόσαργες συντελοῦντα, τὴν γυναικωνῖτιν, μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἀετόν τινα λέγουσι γνήσιον καὶ ὀρεινὸν, ὃν Ὅμηρος μέλανα καὶ θηρευτὴν προσεῖπεν. i. e. *Quod si igitur hunc quo-*

E *que morbum oportet vocare amorem fœmineum ac nothum, veluti* in Cynosarges *conjicientem nos in muliebre conclave, magis autem, sicut aquilam quandam dicunt gnesion. i. e. ingenuam germanamque ac montanam, quam Homerus nigram & venatricem appellat.* Unde vel contumeliæ causa dicebatur, εἰς Κυνόσαργες, velut in spurium, vel imprecando, quasi dicas, in malam crucem. Postea consentaneum est hoc quoque loco garrire cœpisse Philosophos & Sophistas. Nam Suidas testatur tria fuisse gymnasia, Lyceum, Cynosarges, & Academiam. Meminit hujus rei & Plutarchus in Themistoclis vita, quem ajunt fuisse nothum. Erat autem extra portas A-

F theniensium Herculis gymnasium, quo spurii adolescentes sese conferebant exercitii gratia, quod & ipse Deus nothus ac matre mortali natus esset. Huc Themistocles adhuc adolescens arte pelliciebat & ingenuos aliquot adolescentes, quo paulatim tolleret nothorum & legitimorum discrimen.

LXXI. *Cythnicæ calamitates.*

Κυθνώδεις συμφοραί. i. e. *Cythnicæ calamitates.* Zenodotus Aristotelem auctorem citat. Cythnios usque adeo divexatos afflictosque fuisse ab Amphitryone, ut in proverbium abierint: Κυθνώδεις συμφοραί, pro maximis cladi-

cladibus, & immensis calamitatibus. Est autem Cythnus ex insulis Cycladibus una, contra Dryopidem sita, teste Stephano.

LXXII. *Cythonymi probrum.*

Κυθωνύμυ αἶσχ☉. i. e. *Cythonimi dedecus.* In hominem dicebatur vehementer infamen, fœdique nominis, cujusque nomen jure supprimi debeat: vel ob malefacta, vel ob calamitates, Unde & Græca vox à cælando nomine dicta. Et hodie dictitant vulgo, tegendam ollam, quoties innuunt fœdius esse facinus, quam ut auctoris facienda sit mentio. Auctor Zenodotus.

LXXIII. *Cyziceni stateres.*

Κυζικηνοὶ στατῆρες. i. e. *Cyziceni stateres.* De re scite scalpta. Hoc enim subindicant παροιμιολόγοι. Nam hi nummi olim celebres erant, quod eleganter scalpti viderentur. Repræsentabant altera parte Cybelen Deorum Matrem, facie muliebri, altera leonis imaginem. Mihi magis videtur fore locus proverbio, cum hominem significamus inæqualem, ac sui dissimilem: aut qui longe aliud agat, quam præ se ferat. Quemadmodum nummi Cyziceni ex uno latere Cybelen ostendebant effœminatam, ex altero leonem. Stater is valebat 28. drachmas Atticas, unde & de re magni precii videtur posse dici. Cyzicus autem erat civitas Propontidis. Quidam ejusdem nominis urbem ponunt in Sicilia: proverbii præter alios meminit Suidas.

LXXIV. *Cyrnia terra.*

Κυρνία γῆ. i. e. *Cyrnia tellus*, dicebatur regio latrociniis infamis, cujusmodi ferunt olim fuisse Cyrnum. Est autem Cyrnus insula quædam ab boream opposita Japygiæ mellificio nobilis, auctore Stephano, verum ob latrocinia fuit inaccessa navigantibus. Plinius autumat hanc esse Corsicam, *In Ligustico*, inquit, *mari est Corsica, quam Græci Cyrnon appellavere.* Gens hæc & hodie male audit apud Italos. Proverbium non inepte detorquebitur in hominem alieni rapacem ac violentum. In Collectaneis Zenobii per Aldum editis reperio: Κυρνία ἄτη. i. e. *Cyrnia noxa.*

LXXV. *Cinyræ opes.*

Κινύρυ πλοῦτος. i. e. *Cinyræ opes.* De immensis divitiis dicebatur. Simillimum illi: *Midæ opes.* Nam hujus regionem opulentissimam fuisse, Naso satis indicat Metamorph. lib. x.

Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. Sit dives Amomo,
Cinnamaque, costumque suam, sudataque ligno
Thura ferat, floresque alios Panchaica tellus,
Dum ferat & myrrham. ——— ———

Pindarus in Nemeis meminit Cinyræ prædivitis: Σὺν Θεῷ γὰρ φυτευθεὶς ὄλβ☉ ἀνθρώποισι παρμονώτερ☉, ὅσπερ καὶ Κινύραν ἔβρισε πλούτῳ ποντίᾳ ἔν ποτε Κύπρῳ. i. e. *Deo favente, felicitas hominibus stabilior, quæ sane & Cinyram opibus cumulavit in marina Cypro.* Proverbii meminit & Plato libro De Legibus secundo: Ἐὰν δ᾽ ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα καὶ Μίδα μᾶλλον, ἦ δὲ ἄδικ☉, ἄθλιός τε ἐστὶν καὶ ἀνιαρῶς ζῇ. i. e. *Quod si ditior quidem fuerit, quam Cinyra aut Mida, sit autem injustus, & miser est, & moleste vivit.* Suida in dictione Καταγηράσκω refert hunc ad modum: Καταγηράσαις Τιθωνοῦ βαθύτερον, καὶ τοῦ Κινύρυ πλουσιώτερον, καὶ Σαρδαναπάλου τρυφηλότερον, ὅπως τὸ τῆς παροιμίας ἐπί σοι πληρωθῇ, Δὶς παῖδες οἱ γέροντες. i. e. *Consenescas Tithono profundius, Cinyra ditius, Sardanapalo deliciosius, ut in te compleatur proverbium, Bis pueri senes.*

LXXVI. *Minus de istis laboro, quam de ranis palustribus.*

Μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. i. e. *Nihilo major mihi rerum istarum cura, quam ranarum in limo versantium.* Proverbialis hyperbole, qua significamus [1] nihil omnino ad nos pertinere negocium. Recte dicetur & in obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contemnere. Siquidem ranæ tametsi assidue obganniant, oblatrentque prætereuntibus, & odiosum illam cantionem iterent sine fine, βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοὰξ, tamen nemo commovetur. Ad hoc facit, quod Origenes *Ægyptias ranas* Dialecticorum & Sophistarum garrulitatem interpretatur in Decretis Pontificiis.

LXXVII. *Cucurbita sanior.*

Κολοκύντης ὑγιέστερ☉. i. e. *Cucurbita salubrior.* Suidas & Zenodotus pro adagio referunt. Athenæus lib. 3. citat hunc versiculum ex Epicharmo:

Ὑγιέστερον τ᾽ ἦν ἔτι κολοκύντας πολύ.

i. e. *Eratque longe sanius cucurbita.*

Versus Græcus constabit si legas ἔτ᾽ ἦν. Nam ut nos adduximus, habetur in Athenæo edito per Aldum. Unde sit natum, non indicat. Proinde divinandum id inde ductum, vel quod cucurbita non facile læditur aëris vitio, propter crustum, quo tegitur, vel quod ea variis remediis efficax esse perhibetur, quemadmodum indicat Dioscorides lib. 2. Item Plinius lib. 20. cap. 3. *Nec una tantum species ad remedia, valet & sativa, quam Græci κολοκύνθην appellant: valet inanis intus sylvestris, quam Græci somphon,* ut ait Plinius: *dicunt: valet & sativa minor κολοκυνθὶς quasi dicas cucurbitulam.* Mihi videtur non absurde ductum hinc proverbium, quod cucurbita undique turgeat integra, nec rimis hians, nec vermiculis obnoxia. Est autem integritas & obesitas corporis, sanitatis argumentum. Cognatum illi, quod alias recensuimus: Κρότων☉ ὑγιέστερ☉. i. e. *Crotone salubrior.*

LXXVIII. *Cum Deo quisque gaudet & flet.*

Σὺν τῷ Θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κ᾽ ὀδύρεται.

i. e. *Deo volente, quisque ridet atque flet.*

Admonet adagium rerum humanarum celerem esse commutationem, neque in nobis situm, ut res perpetuo secundæ sint, verum utcunque fortunæ lubitum fuerit, ita vel secundis rebus attollimur, vel adversis affligimur. Exstat hic versiculus apud Sophoclem in Ajace Flagellifero. Idem sibi vult illud Euripideum ex Iphigenia Aulidensi:

Οὐκ ἐπὶ πᾶσί σ᾽ ἐφύτευσ᾽ ἀγαθοῖς,
Ἀγάμεμνον Ἀτρεύς.
Δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι.
Θνητὸς γὰρ ἔφυς. Κἂν μή σὺ θέλῃς,
Τὰ θεῶν οὕτω βουλόμεν᾽ ἔσται.

i. e. *Non te sevit ad omnia læta*
Agamemnon Atreus.
Gaudere atque dolere necesse est.
Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Tamen eveniet, sic diis placitum.

Cum Deo fit Græcis, quod fit favente numine. Contra *sine Deo*, quod absque Deorum favore. Pindarus in Pythiis hymno quinto: Οὐ Θεῶν ἄτερ. i. e. *Non sine Diis.* Idem ejusdem operis hymno nono:

Ὠκεῖα δ᾽ ἐπειγομένων ἤδη Θεῶν πρᾶξις ὁδοί τε βραχεῖαι.

i. e. *Velox actio jam Diis accelerantibus brevesque via.*

Rursus hymno decimo:

1 *Nihil omnino ad nos pertinere negocium.*] Vel potius, *nihil omnino nos curare negocium.* Nam οὐδέν μοι μέλει τούτων, non significat, *Hoc ad me non pertinet:* sed, *Hoc nihil curo.* Diversa autem hæc esse constat: quum multi non curent, quæ ad se vel maxime pertinent: contra vero curæ habeant aliena, & ad se nihil pertinentia. Cæterum ita efferendo proverbium, ut hic habemus, μέλει μοὶ τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων, supervacaneum videtur esse οὐδὲν. Certe apud Julianum παραβάτην in Osore barbarum, ita plane effertur, ut hic (& inde fortasse Suidas descripsit) sed absque hoc adverbio ἧττον. Sic enim ille: πάντες δὲ ὑπὲρ τῶν ὀρχηστῶν καὶ τῶν θεάτρων. Οὐχ᾽ ὅτι τοὺς ἄλλους ἀποστρέφω τούτων, ἀλλ᾽ ὅτι μέλει μοὶ τῶν τοιούτων ἧττον, ἢ τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. Suspicor autem duplicem lectionem causam hujus errorıs præbuisse: quod videlicet, quum legeretur, μέλει μοι τῶν τοιούτων ἧττον, item (resolvendo ἧττον in οὐδὲν μᾶλλον) sic, μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν μᾶλλον τῶν, &c. posita fuerit una lectio, nimirum cum ἧττον, simulque ex duobus vocabulis, in quæ resolutum fuerat ἧττον, videlicet οὐδὲν μᾶλλον, remanserit alterum. Certe si velimus lectionem, quam habemus, interpretari ad verbum, sensus erit contrarius, nimirum hic: *Non minor est mihi rerum hujusmodi cura, quam ran.* &c. Unum duntaxat video effugium, si videlicet hæc duo, οὐδὲν ἧττον, non conjungamus, sed alterum ab altero hypodiastole disjungentes, dicamus, *Nihil curo res istas: minus, inquam, curo, quam ranas palustres.* Sed post οὐδὲν, ponendo ἧττον τῶν, &c. Oratio decrescet. Nam qui sibi nullam omnino rei alicujus curam esse agit, plus dicit, quam qui, per comparationem loquens, rem quampiam sibi minori curæ esse, quam hoc vel illud, dicit. Nisi forte aliquis hyperbolen id excusare putet. *H. Stephanus.*

Θεῶν

Θεῶν πλεόντων,
Οὐδὲν ποτ φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον.
i.e. *Quum Dii peregerint, nihil videtur esse incredibile.*
Et Virgilius:
Haud equidem sine mente reor, sine numine Divûm.
Ita quod præter spem ultro obtingit, *divinitus fieri* dicitur. Aristophanes in Equitibus:
Ἀλλ᾽ ὅδ᾽ προσέρχεται,
Ὥσπερ κατὰ Θεῶν εἰς ἀγορὰν.
i. e. *Sed ipse in concionem prodit huc,*
Tanquam Deo volente.
M. Tullius in Verrem Actione quinta: *Qui Metello* ...vinitus *hoc venit in mentem?* Et Horatius libro 3. O... 4.
Non sine Diis animosus infans.
Σὺν ταῖς Μούσαις. i.e. *Musis Faventibus.* Σὺν τοῖς Θε... i. e. *Diis bene juvantibus.* Festivum est, quod de ...onico refert Athenæus libro 8. Is quum esset pa... insignis citharœdus, haberetque in ludo suo no... Musarum imagines, & Apollinis unam, discipu...s, rogatus à quopiam, quot haberet discipulos, ..., inquit, *δώδεκα*, ludens amphibologia. Σὺν ...ipi potest, *annumeratis Diis*, aut *Diis faventi...*ro veteres præcipuum numen tribuebant For...i tribuitur, quicquid feliciter aut secus eve...qua Demosthenes in Oratione ad Philippi E... Μεγάλη γὰρ ῥοπὴ, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ Τύχη ἐστὶ παρὰ ... ἀνθρώπων πράγματα. i.e. *Magnum enim mo...*mo *verius totum est ipsa Fortuna ad omnes ho...*nes. Item Æschines in Apologia: περὶ ... Τύχη πάντων ἐστὶ κυρία. i.e. *In Fortuna manu*

...XXIX. *Cum Coryco luctari.*
...γυμνάζεσθαι. i. e. *Adversus Corycum lu...*, qui sumeret inanem operam. Opinor ...triten fuisse quempiam invictum. Nisi ...um esse manticam coriaceam, ut ada...li: *Utrem vellis.* Verum hoc sensu He...r ω & υ. Suidas scribit per ο & ι. Por...nata est Apulejo in Thessalia.
...XXX. *Curetum os.*
. *Curetum os.* Dici solitum, si quan...tus loqui videretur, propterea quod ...nites, furore quodam sacro perciti, Refertur à Zenodoto. Meminit

...*elius nobis est, quam heri.*
...e figuram videtur illud Aristo...

...ον ἢ χθὲς πράττομεν.
...*s atque heri mihi est.*
...nam in melius commutatam. , quod alio citavimus loco:
...ειον.
...*bebit.*
...crito futuroque tempore po...

...*retenses sacrum.*
Cretenses sacrum, subaudi Adagium Zenodotus ad ...*mpestate jactatus Agamem...*...*ressusque Polyrrhenen* (nam ab ovium copia sic ap...*em divinam fecit. Inter...*...*s aufugerunt. Quæ res* ...*idiatum & imperfectum* ...*mam reliquisse, curri...* ...*perturbatum majorem* ... *Ibi vix unam repe...*...*est, multum impreca...* Unde si qua res per ...Κρητικὴν θυσίαν. i. e. ...tur quadraturum, , quemadmodum ...imas devoravere

A LXXXIII. *Simul & misertum est, & interiit gratia.*

Ἅμ᾽ ἠλέηται, καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις.

i. e. *Simul & misertum est, interiitque gratia.*

Senarius proverbialis apud Zenodotum, dici solitus in ingratum, qui simul atque levatus est malis, desinit meminisse beneficiorum ejus, cujus opera restitutus est: juxta illud, *Si dolet, meminit: si placet, obliviscitur:* quum contra admoneat proverbium:

Χάριν λαβὼν μέμνησο, δοὺς ἐπιλάθου.

i. e. *Memineris accepti, dati obliviscere.*

Idem docet in Moralibus Seneca: *Beneficii accepti meminisse oportere, dati oblivisci.* At nunc ita est ingenium
B vulgi, ut fragilis sit beneficiorum memoria, injuriarum tenax. Et juxta Plautum: *Si quid juves, pluma levior gratia: si quid offendas, plumbeas iras gerunt.* Celebrantur in eandem sententiam hi quoque versus:

Ἀεὶ δ᾽ ὁ σωθεὶς ἐστὶν ἀχάριστος φύσει.

i. e. *Servatus usque ingratus est, & immemor.*

Et:

Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις.

i. e. *Post munus illico consenescit gratia.*

LXXXIV. *Frustra currit.*

Εἰς κενὸν τρέχει. i. e. *Frustra currit*, pro eo, quod est, frustra laborat. Sic usus est Divus Paulus Apostolus
C compluribus locis. Sumtum ab his, qui in stadio cursu certant. Celebris est hic senarius:

Ἄβουλος ἀνὴρ εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων.

i. e. *Temerarius labore currit irrito.*

Celebratur & illud cujuspiam ἀπόφθεγμα, τρέχουσιν ἔξω τῆς ὁδοῦ. i. e. *Currunt extra viam*, ubi quis sedulo quidem molitur, sed nulla certa ratione, quæ præmonstret, quid quatenusque sequendum sit.

LXXXV. *Morsus aspidis.*

Δῆγμα ἀσπίδος. i. e. *Morsus aspidis.* De malo immedicabili, aut de lingua vehementer virulenta. Refertur adagium ab Apostolio Byzantio, non admodum memorabili auctore, nisi nos meliorum inopia com-
D pelleret. Quanquam hunc nec Politianus gravatus est quodam in loco citare testem. Circumfertur Græcus versiculus, adagio concinens:

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

i. e. *Telum aspidis profecto mulier improba.*

Ælianus primo De Naturis Animalium libro, tradit adversus viperarum, omniumque serpentium morsus remedium inveniri, aspide una excepta, præcipue si de rana gustarit, ut ait libro proximo. Solius hujus ictum omni cura potentiorem esse. Nec ab ullo vinci, præterquam à muliere, quæ vel adspectu contactuque solo necet, quorum alterum cum regulo, alterum cum aconito commune. Nicander item in Theriacis:

E Ἀσπίδα φοινήεσσαν ἀμυδρότατον δάκος ἄλλων.

i. e. *Aspida crudelem, cujus super omnia morsus*
Immedicabilis est. ——— ———

Plinius prodidit, aspidem nunquam vagari sine compare, quod si contigerit alteram interimi, protinus altera persequitur percussorem, in mediis quoque fori turbis agnitum. Addunt quidam ab hoc ictum serpente intra quatuor horas emori. Nihil autem vetat, quo minus trahatur adagium ad hostem clancularium, & tanto pestilentiorem, quod clanculum citraque dolorem infundat venenum hæc serpens, neque post morsum appareat vulnus in corpore: tantum somnus letalis obrepit, quemadmodum describit Nicander, atque
F hinc existimant quidam morsum illius ἀμυδρότατον ab eodem Poeta vocari.

LXXXVI. *Arbore dejecta quivis ligna colligit.*

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

i. e. *Ruente quivis ligna colligit arbore.*

Meminit hujus proverbii Theocriti Scholiastes, sed pro πεσούσης scriptum est παρούσης, mendose, ni fallor. Si quem fortuna præcipitem dederit, in hunc passim omnes incurrunt, & quisque, quod potest, deripit. Jam enim sibi putant impune fore. Exemplum hujus adagionis est apud Juvenalem de Sejano.

tes ob filii reditum, institutum est, ut in ὠσχοφορίᾳ, id est nomen festo à gestandis ramis, non nuncius ipse, sed caduceum coronaretur, deinde, qui sacris interfuerunt, emitterent has voces, ἔα αἴ. i. e. *eia heu*, quarum prior gratulationis est, & in bellicis pæanibus cani solet, quod liquet ex Aristophanis Pace, ubi crebro repetuntur illa: ὢ εἶα, εἶα μάλα, ὢ εἶα, εἶα ὤ. Altera luctus est. Unde & αἴαι Græcis & αἰάζειν. Hæc videlicet est imago vitæ mortalium. Historia refertur à Plutarcho in Vita Thesei. Pindarus in Isthmiis hymno 3. ad tempus torquet sententiam: Αἰὼν δὲ κυλινδομέναις ἁμέραις ἄλλ' ἀλλοῖ' ἐξ ἄλλαξεν. Ἄτρωτοί γε μὰν παῖδες Θεῶν. i. e. *Seculum autem volvendis diebus, nunc illuc sese flectit. Cæterum Dii extra telorum jactum sunt.* Nam Interpres admonet
D hic παῖδες Θεῶν esse dictum pro Θεοί. Simile quiddam habet in Pythiis hymno 7. Φαντὶ γε μὰν οὕτω κεν ἀνδρὶ παρμονίμαν θάλλοισαν εὐδαιμονίαν, τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι. i. e. *Ajunt sane sic viro stabilem florere felicitatem, si hæc & hæc ferat.* h. e. si ferat tum prospera, tum adversa. Perpetua felicitas minitatur subitum exitium, quod temperatum est, solet esse diuturnius. Interpres in hanc sententiam adduxit versum Homericum:

Τὸν περὶ Μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.

i. e. *Unice amans dederat cui Musa bonumque malumque.*

Exstat autem hoc carmen Odysseæ Θ. de Demodoco. Rursum Pindarus hymno 5. Πόνων δ' οὔτις ἀπόκλαρός ἐστιν, οὔτ' ἔσεται. i. e. *Laborum autem exsors nullus est, nec erit.*
E At mox τὰ καὶ τὰ νέμων. i. e. *hæc & hæc sortiens*, videlicet bona cum malis. Interpres adducit & alium Pindari locum, qui est in Pythiis hymno 3. Ἓν παρ' ἐσλὸν πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. i. e. *Ad unum*

C non ex animo indignantur invicem, aut de iracundia neutiquam duratura. Terentius in Andria: *Amantium iræ, amoris redintegratio est.* Et juxta Græcam sententiam:

Ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον.

i. e. *Pusillo amantum durat ira tempore.*

Atque hujusmodi dissidiola, quæ nonnunquam incidunt inter amicos, modo absit amaritudo, quasi renovant amicitiam excusso diuturnæ consuetudinis tædio. Quod eleganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Publianus:

Discordia fit carior concordia.

XC. *Primum recte valere, proxima forma, tertio loco divitiæ.*

Plato libro De Legibus secundo: Λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. i. e. *Ajunt enim optimum, ac potissimum esse bonam valetudinem, proximum formam, tertium divitias.* Meminit hujus adagii aliis quoque locis. Stobæus citat hæc ex Sclerio quodam: Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. i. e. *Bona valetudine esse optimum est homini mortali: Proximum specie honesta præditum esse: tertium opes habere citra fraudem: quartum ætate vigere cum amicis.* Plato autem libro De Legibus primo effert ad hunc modum: Ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς ἀλλ' ὀξὺ βλέπων. i. e. *Primum locum obtinet bona valetudo, secundum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæca, sed acutum cernentes.* Hic ordo votorum

LXXXIX. *Amantium ira.*

ὄντων ὀργαί. i. e. *Amantium ira.* Ubi qui mo indignantur invicem, aut de iracundia duratura. Terentius in Andria: *Amantium iræ amoris redintegratio est.* Et juxta Græcam sen-

ὁ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον.
Illo amantum durat ira tempore.

jusmodi dissidiola, quæ nonnunquam inci amicos, modo absit amaritudo, quasi reno- tiam excusso diuturnæ consuetudinis tædio, ganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Pu-

rdia fit carior concordia.

. *Primum recte valere, proxima forma, tertio loco divitiæ.*

oro De Legibus secundo: Λέγεται γὰρ, ὑγιαί- , δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. i. e. *A- optimum, ac potissimum esse bonam valetudi- imum formam, tertium divitias.* Meminit hu- aliis quoque locis. Stobæus citat hæc ex odam: Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνητῷ, δεύ- καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, ἥβ- μετὰ τῶν φίλων. i. e. *Bona valetudine esse opti- mini mortali: Proximum specie honesta prædi- ertium opes habere citra fraudem: quartum cum amicis.* Plato autem libro De Legibus rt ad hunc modum: Ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλ- ρον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυ- βλέπων. i. e. *Primum locum obtinet bona va- undum forma, tertium robur, quartum opes, sed acutum cernentes.* Hic ordo votorum aribus etiam cantilenis celebratur, teste Pla-

Fœnum esse; &, *Ambrosia alendus.* Utrumque proverbiali figura dixit M. Tullius, alterum in indoctos ac brutos homines alterum in egregios, ut intelligas illos pecudibus, hos Diis æquandos: nam fœno victitant boves. *Ambrosia* cibus est apud Homerum, Deorum

——— ——— ——— Αἰὲν ἐόντων.

Cicero lib. de Oratore 2. *Sic ego, Crasso audiente, primum loquar de facetiis, & docebo sus, uti ajunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset,* fœnum *alios ajebat* esse *oportere.* Rursum idem eodem libro. *Jocabatur*, inquit, *Catulus, præsertim cum ita dicat ipse, ut* Ambrosia alendus *esse videatur.* Horatius, prælautas opiparasque cœnas, *Deum cœnas* vocat:

O noctes cœnaque Deum. ——— ———

Nectar & Ambrosiam indicans. Nam hæc illis tantum à Poetis tribuuntur, si quando domi cibum capiunt: alioqui si contingat aliquo ad optimam victimam invitari, nidore carnium magis delectantur.

XCII. *Spes alunt exsules.*

Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας. i. e. *Spes pascunt exsules.* Ubi quis excussus à pristina fortuna semper id agit, ut restituatur. Ab humano sumtum ingenio, quo fieri videmus, ut nullus ita sit exsul, quin & velit, & speret futurum, ut aliquando postliminio redeat in patriam. Id ita esse, nos quoque complurium exsulum exemplo cognovimus, nominatim Joannis Bentivoli Bononiensis, quem, cum illic essemus, Gallus in gratiam Julii Romani Pontificis expulit. Eodem animo se fuisse testatur Ovidius apud Tomitanos exsulans. Ne Judæos quidem hodie spes destituit. Euripides proverbialem sententiam fuisse significat. Citatur autem à Plutarcho, libello, quem De Exsilio conscripsit:

Αἱ δ᾽ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος,
Καλῶς βλέπουσί γ᾽ ὄμμασιν, μέλλουσι δέ.

i. e. Spes exsules alunt, *ut habet adagium,*
Oculisque spectant blandulis, cessant tamen.

νοῦν τε καὶ ἄνοιαν. Τὸ μὲν γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. Πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστιν. Ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδέν. Καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος ἐξέρχεται ἔνδοθεν, καὶ ὅταν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ᾽ ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄῤῥενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες· τότε δὲ ἀκολουθοῦσιν. i. e. *Differunt autem & timiditate mansuetudineque, & ferocia placiditateque, intelligentia ac stoliditate. Nam & ovium ingenium, quemadmodum ajunt, simplex ac stultum. Siquidem est omnium quadrupedum inertissimum. Prorepit in deserta, nulla de causa. Ac sæpenumero hybernis mensibus foras è septis digreditur, cumque à nivibus occupatum fuerit, ni pastor compulerit, discedere non vult, sed relictum cessansque perit, nisi pastores mares adduxerint: nam ita demum consequuntur.* Proinde Aristophanes taxans vecordiam populi Atheniensis, *oves* illos vocat in Vespis:

Ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα.

i. e. *In concione pecus ovillum considet.*

Nec hoc prætereundum loco, quod Diogenes Cynicus opulentum quendam, cæterum indoctum, πρόβατον χρυσόμαλλον. i. e. *Ovem aureo vellere* dixit. Et Plautus in Bacchidibus: *Quis has huc oves adegit?* in senes stultos. Huc respiciens Origenes enarrans Leuticum, ovis immolationem interpretatur affectuum stultorum & irrationabilium correctionem.

XCVI. *Muris interitus.*

Κατὰ μυὸς ὄλεθρον. i. e. *Juxta muris interitum.* Ælianus lib. De Naturis Animalium 12. cap. 10. tradit murem minime vivacem esse, sed sua sponte defluenti-

1 Ἱππομανεῖν.] Si attentius Aristotelis verba expendisset, mulieres virosas non ἱππομανεῖν dici (quale enim illud esset, virosam fœminam ἱππομανεῖν: i. e. *equi coitum insane appetere*?) sed ἵππους, i. e. *equas*, probroso nomine appellari animadvertisset. Ait enim: Ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσι τὴν ἐπὶ τῶν ἀκολάστων καὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι. i. e. *Nomen ipsarum*, (*equarum* videlicet) *ad convicium in libidinosas mulieres torquent.* At nomen equarum Græcis non est ἱππομα-

οἰόμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι, μετὰ παιδιᾶς παρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἐς στάσιν ἄμμες βάλῃς. Αὐτὸς δέ τις ἑαυτῷ παρακελεύεσθαι, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἀεὶ, μὴ δὲ πάντως ὑπερβαίνων τὴν καρδαμίδα καὶ τὴν ἐλαίαν, ἐπὶ τὸ θρῖον καὶ τὸν ἰχθὺν εἰς στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὸς ἐμβάλλειν καὶ διαῤῥοίας. i.e. *Crates igitur cum existimaret in civitatibus seditiones ac tyrannides potissimum è deliciis ac luxu nasci, per jocum admonuit, ne præ lenticula semper augens patinam, in seditionem nos conjicias. Sed seipsum adhortetur quisque, ne semper præ lente augens patinam, neve modis omnibus, prætereito nasturtio & olea, ad farcimen & piscem desciscens, ex repletione corpori seditionem concitet, ac tumultum & diarrhœas.* Crates eo detorsit dictum, ut apparet, Poetæ cujuspiam, ut pertineat ad homines impendio sumtuosos. Allusit autem ad morem plebis, quæ solita sit excitare seditiones, si conspiciat optimates sibi præponi. Nam lopade apponebantur cibi lautiores, id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. *Lens* legumen est vilissimum ac plebejum.

XCVIII. *Pudebat recusare, & non audebant suscipere.*

M. Tullius in Epistolis ad Atticum versum hunc Homericum, ceu proverbialem non semel usurpavit:

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι.

i. e. *Detrectare pudor, formido subire vetabat.*

Quo licebit uti, quoties incidit ejusmodi negocium, ut aliud suadeat honestas, aliud utilitas: & dedecorosum sit, non suscipere provinciam, rursum periculosum suscipere. Potest accommodari etiam ad illos, qui rogati neque negare audent ob pudorem, neque præstare tamen volunt, quod rogantur, ob diversum animi

Italos, cujus meminit Horatius:

Namque pila lippis inimicum & ludere crudis.

C Athenæus lib. 1. docet, sphæræ lusum olim dictum φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων, quæ verba quid sibi velint, non satis intelligo, magis arbitror dictum, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quod sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis:

—— —— Σφαῖραν λαβὼν
Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ᾽ ἔφυγ᾽ ἅμα,
Τὸν δ᾽ ἐξέκρουσε, τὸν δ᾽ ἀνέστησεν πάλιν,
Κλαγκταῖσι φωναῖς.

i. e. —— —— —— —— *Sumta pila*
Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul.
Excussit hunc, at erigebat alterum
Tuba in midum sonante voce. ——

D Quadrabit adagium in eos, qui se vicissim dicteriis incessunt. Confine, sicut opinor, illi Persiano:

Cadimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Juxta Senecæ sententiam, quadrabit etiam in eos, qui sibi mutuo assentantur & colludunt in disputatione, velut quum Scotista respondet scotistice. Nominalis juxta decreta nominalium, ut non queratur veritas, sed theatrica quædam fabula peragi videatur.

C. *Animo ægrotanti medicus est oratio.*

Celebratur hic versus apud Græcos proverbii vice, citaturque à Plutarcho ad Apollonium:

Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

i. e. *Ægroto animo medicus est oratio.*

E Sumtum apparet ex Æschyli Prometheo:

Οὐκοῦν Προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

i. e. *Non hoc quidem te præterit Promethee,*

hodie pilæ vocant apud

& ludere crudit.
græ lusum olim dictum
, quæ verba quid
, magis arbitror dictum,
missa emicet. Ibidem ci-

— Sumta pila
hunc fugit simul.
alterum

i se vicissim dicteriis in-
, illi Persiano:
bemus crura sagittis.
drabit etiam in eos, qui
ludunt in disputatione,
t scotistice. Nominalis
t non queratur veritas,
ergi videatur.
edicus est oratio.
æcos proverbii vice, ci-
onium:

oratio.
Prometheo:

Promethee,
oratio.

priusquam liqueat, an hujusmodi vim habeat, ut utilitatem adferant audientibus. Verum ut amica, salubris, & tempore adhibita oratio, remedium est efficax ac præsentaneum, ita sermo inimicus aut pestilens, aut non in tempore dictus, letale venenum est.

CHILIADIS TERTIAE

Centuria II.

I. *Si quid mali, in Pyrrham.*

Εἰ τί κακὸν, εἰς Πύῤῥαν. i. e. *Si quid mali, in Pyrrham*, subaudiendum *recidat*, aut *abeat*, aut ejusmodi quidpiam, Ad hunc modum malum, si quod timeretur, deprecabantur abominantes, & in hostium caput inprecantes. Unde & illa figura Græcis pariter ac Latinis scriptoribus familiaris: *hostibus nostris hoc eveniat*.

D Ovidus:

Hostibus eveniant convivia talia nostris.

Idem in tertio De Arte Amandi:

Hostibus eveniat tam fœdi causa pudoris.

Idem libro tertio Fastorum:

Eveniat nostris hostibus ille color.

Idem libro secundo Elegiarum:

Hostibus eveniat vacuo dormire cubili.
Hostibus eveniat vita severa meis.

Idem libro tertio Elegiarum:

Eveniat nostris hostibus ille pudor.

Rursum Virgilius libro III. Georg.

E *Dii meliora piis, erroremque hostibus illum.*

Idem in VIII. Æn. de Mezentio:

——— *Dii capiti illius generique reservent.*

Propertius:

Hostibus eveniat lenta puella meis.

Et Horatius in Odis:

Hostium uxores, puerique cæcos

iis, qui suis ipsorum artibus sibi malum arcessierent. Quod genus, si quis callidis rationibus effecisset, ut arcesseretur aliquis, deinde eveniret, ut ab eo, quem arcessendum curasset, subverteretur.

C

III. *Corvus aquat.*

Κόραξ ὑδρεύει. i. e. *Corvus aquat*. Dici solitum, ubi quis non citra negocium, citraque ingenium consequeretur ea, quæ cuperet. Aut ubi quis rem novis artibus tentaret efficere. Ductum ab apologo de corvo, quum sitiret, congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam vasis oram evocante. Quod Plinius ut rem gestam memorat lib. x. capite XLIII. sed probabilius videtur, ut adagium referatur ad eam fabulam, quam Fastorum libro secundo narrat Ovidius ad hunc modum:

Forte Jovi Phœbus festum solenne parabat,
Non faciet longas fabula nostra moras.
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,
Et tenuem vivis fontibus adfer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit & aëreum pervolat altus iter.
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis,
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Jamque satur, nigris longum capit unguibus hydrum.
Ad dominumque redit, fictaque verba refert.
Hic mihi causa moræ vivarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fonteis, officiumque meum.
Addis ait culpa mendacia Phœbus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

Meminit hujus & Hyginius, & Ælianus De Naturis Animantium lib. primo. Proinde proverbium mihi magis videtur convenire in cessatorem.

IV. *Convenerat Attabas & Numenius.*

A tur & alii apud Plinium prodigiosæ magnitudinis. Nam iis impendio delectabantur olim Imperatores Romani, quibus, ut videtur, magis erat cordi maximos esse, quam optimos. Legimus & *atnaos* dici prægrandes. De magnis ac vehementer molestis, qui *Athones* dicti sunt, alibi meminimus, quemadmodum &, *Hamaxiais*.

VI. *Mali commatis.*

Πονηρῦ κόμματος. i. e. *Mali commatis*, dicebatur improbus, contemptus & ridiculus quispiam. Sumta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristophanes in Pluto:

Ἔοικε δ᾽ εἶναι τ᾽ πονηρῦ κόμματος.

i. e. *Videtur esse Non probati commatis.*

In sycophantam dictum, jam ad paupertatem famemque
B redactum, posteaquam Plutus oculos receperat. Interpres ostendit, *comma* genus esse vilissimi nomismatis. Sonat autem perinde, quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in fabula:

—— —— —— Γνώσεται
Ὅτ᾽ ἐς᾽ ἐκείνου τ᾽ πονηρῦ κόμματος.

i. e. —— —— —— *Noverit*
Illius esse hunc Improbati commatis.

Apud eundem in Ranis:

Τῷ κακίςῳ κόμματι.

Idem in Concionatricibus:

Καὶ κακὸν γέ μοι τὸ κόμμ᾽ ἐγένετ᾽ ἐκεῖνο.

i. e. *At istud hercule comma mihi fuit malum.*

C Redditcausam, quod, quum abisset in forum empturus farinas, jamque peram suppofuisset, præco clamavit, nequis reciperet æreos nummos, sed argento venderentur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ, ceu proverbiales metaphoræ: Κίβδηλος ἄνθρωπος: &, κιβδηλεύειν, pro eo, quod est, *imposturam facere*: &, κιβδηλία, pro *impostura*, quæ voces reperiuntur cum alias frequentius, tum Platonis libro De Legibus undecimo, si quis forte certius desiderabit testimonium. Proinde qui moribus sunt improbatis, eos κιβδήλους vocant, quasi dicas *adulterina moneta*. Appositius autem ad oris figuram, morum & indolis indicem referetur. Siquidem quemadmodum nummus inspecta imagine
D dignoscitur illico, probatus ne sit, an adulterinus, itidem ex ipsa statim hominis forma deprehenditur ingenium, vel Euripide teste, cujus hæc sunt in Ione:

Γνοίη δ᾽ ἄν ὡς τὰ πολλὰ γ᾽ ἀνθρώπων πέρι,
Τὸ σχῆμ᾽ ἰδών τις εἰ πέφυκεν εὐγενής.

i. e. *Plerumque species ipsa, simul aspexeris*
Hominem arguit, generosus is sit, an secus.

VII. *Benevolus trucidator.*

Εὔνους σφάκτης. i. e. *Benevolus occisor.* Convenit in hos, qui cum summam adferant perniciem, tamen benevolentiæ speciem admiscent. Tractum ajunt ab Oreste, qui trucidata matre Clytemnestra, parentale convivium velut in illius honorem exhibuit. Quidam & ad Anti-
E gonum Regem referunt, qui posteaquam Semelen è medio sustulisset, ossa tamen illius summo cum honore curavit ad matrem deportanda. Sunt, quibus magis placet, ut adagium ad Ptolemæum Philopatoris filium referatur: is matrem Berenicen in palatio ipsius vinculis constrictam, Sosibio tradidit adservandam, ubi illa non ferens eam filii contumeliam, sumto veneno interiit. At ille perturbatus insomniis, monimentum in medio urbis exstruxit, quod nunc Sepulcrum appellatur. In hoc una cum matre majores omneis suos composuit, & inter hos Alexandrum Magnum. Nec hoc contentus officio vir pius, templum eidem constituit
F in Ægialis, cui nomen inditum, Berenices Servatricis. Hæc ferme Zenodotus. Confine est illud, quod alibi recensuimus: *Intempestiva benevolentia nihil à simultate differt.* Ita Flaccus:

Nil moror officium, quod me gravat. ——

Nec parum scite dixit Ennius apud Ciceronem libro Officiorum secundo:

Benefacta male locata, malefacta arbitror.

VIII. *Corytheo deformior.*

Κορυθαίου αἰσχίων. i. e. *Coritheo deformior.* Ajunt Corytheum quempiam fuisse hominem insignite stultum ac vecordem, ad hoc forma infelicissima fœdissimaque, cui liberi item fuerint omnes patrem referentes: unde vulgaris dictus est jocus, in hominem bardum, ac perinde deformem. Refertur adagium à Zenodoto.

IX. *Contra torrentem niti.*

Contra torrentem niti dicuntur, qui frustra certant cum iis, quos vincere non queant. Sumtum à natantibus, qui solent secundo natare flumine, maxime si torrens fuerit. Quod si contra nitantur, nihil promoverint. Usurpat hoc adagium Aurelius Augustinus in Epistola quadam ad divum Hieronymum. Et laudatur à Juvenale Crispi prudentia, qui Domitiani violentiæ concesserit, & ingenio alioqui insanabili obsecundarit:

Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem. —— —— —— ——

Item Ovidius:

Stultus ab obliquo qui cum discedere possit,
Pugnat in adversas ire natator aquas.

Gregorius Theologus ad Eudoxium Rhetorem: Τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦ ποταμοῦ, καὶ ἡ παροιμία παιδεύει. i. e. *Non esse cogendum fluminis impetum, docet etiam proverbium.*

X. *Usque ad aras amicus.*

Μέχρι τ᾽ βωμοῦ φίλος εἰμί. i. e. *Usque ad aram sum amicus.* Tametsi non est hujus instituti quælibet apophthegmata colligere, tamen hoc ita commode dictum, & specie usque adeo proverbiali, præterea sic à magnis celebratum auctoribus, ut merito videatur in hunc ordinem cooptandum. Responsum est autem à Pericle, quem cum amicus quispiam rogaret, ut in causa quadam sua gratia falsum dejeraret: Δεῖ με, ἔφη, συμπράττειν τοῖς φίλοις, μέχρι βωμῶν. i. e. *Oportet me, inquit, commodare amicis, sed usque ad aras.* Ita refert Gellius. Commodius refert Plutarchus in libello: περὶ Δυσωπίας: Μέχρι τ᾽ βωμοῦ φίλος εἰμί. i. e. *Usque ad aram sum amicus.* Admonet proverbium, nonnunquam, quo consulamus amicorum commodis, eorumque voluntati morem geramus, fas videri paululum à recto deflectere, verum eatenus, ne propter hominem amicum Numinis reverentiam violemus. Olim jurantes aram manu contingebant. Porro quatenus & quousque sit ab honesto deflectendum amici causa, copiose, docteque disputat Aulus Gellius libro Noctium Atticarum primo, capite tertio.

XI. *Codali chœnix.*

Κοδάλου χοῖνιξ. i. e. *Codali chœnix*, sive demensum. De magnis mensuris dicebatur, auctore Suida. Neque præterea quicquam super hac re mihi repertum est adhuc apud auctores. Conjectare licet, ortum à servo quopiam edaci, cui *chœnix* fuerit altius capax, & hac arte fraudarit herum. In Collectaneis, quæ titulo Hesychii circumferuntur, reperio Condalum piscem, aut eundem, aut certe affinem Cestreo, quem Gaza vertit Mugilem. Sed idem meminit alibi hujus proverbii: Κοδάλου χοῖνιξ, subindicans fuisse quempiam ædilem, qui majoribus mensuris solitus sit uti.

XII. *Concha dignus.*

Κόγχης ἄξιος. i. e. *Concha dignus.* Rem nullius pretii *concham* dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci aut floccum. Unde quod contemptissimum, nulliusque rei significabant, id κόγχης ἄξιον dicebant.

XIII. *Conto naviga.*

Κοντῷ πλεῖν. i. e. [1] *Conto navigare*, dicebantur, qui sic rebus uterentur, quemadmodum uti conveniebat, aut

1 *Conto navigare dicebantur, qui sic rebus uterentur, quemadmodum uti conveniebat.*] Videant viri docti, annon sit alius sensus hujus proverbii, *Conto navigare*. Leguntur enim apud Ammianum Marcellinum lib. 18. hæc verba: *Non contis, nec remulco, ut ajunt,* (i. e. non flexiloquis ambagibus, vel obscuris) *sed velificatione plena in Rempublicam ferebatur.* Ex quo loco perspicuum mihi videtur esse, eos, qui *contis navigarent*, i. e. quorum navis contis propelleretur, non expedite, sed lente solitos navigare. Unde per metaphoram *conto* vel *contis navigare* recte dicetur, meo quidem judicio, qui non cum summo conatu & omni virium contentione, nec quanta potest celeritate, sed pedetentim & sedato nisu negocium aliquod agit: aut qui vires quidem omnes adhibet, nervosque intendit omnes, ac festinat quan,

as amicus.

:. *Usque ad aram sum ami-*
stituti quælibet apophthe-
ita commode dictum, &
li, præterea sic à magnis
erito videatur in hunc or-
nsum est autem à Pericle,
rogaret, ut in causa qua-
et: Δεῖ με, ἔφη, συμπαρεῖναι
ortet me, inquit, commodare
fert Gellius. Commodius
ιεῖ Δυσωπίας: Μέχρι τοῦ βω-
aram sum amicus. Admo-
m, quo consulamus ami-
e voluntati morem gere-
recto deflectere, verum
n amicum Numinis reve-
tes aram manu continge-
sque sit ab honesto deflec-
, docteque disputat Au-
icarum primo, capite ter-

hœnix.
nix, sive demensum. De
ctore Suida. Neque præ-
mihi repertum est adhuc
cet, ortum à servo quo-
altius capax, & hac arte
is, quæ titulo Hesychii
dalum piscem, aut eun-
o, quem Gaza vertit Mu-
hujus proverbii: Καλέ-
quempiam ædilem, qui

quum hæc, inter cætera, dixisset:

> *Forsitan exspectes, an in alta palatia missum*
> *Scandere te jubeam, Cæsareamque domum.*
> *Ignoscant augusta mihi loca, &c.* ———

Versibus aliquot interjectis, quibus, cur loca illa reformidet, exponit: hos subjungit:

> *Ergo cave liber, & timida circumspice mente*
> *Et satis à media sit tibi plebe legi.*
> *Cum petit infirmis nimium sublimia pennis*
> *Icarus, Icariis nomina fecit aquis.*
> *Difficile est tamen hic remis utaris, an aura,*
> *Dicere: consilium resque locusque dabunt.*

Nam hisce duobus postremis carminibus in dubium revocat quod modo dixerat:

> *Et Satis à media sit tibi plebe legi.*

Quanquam, inquit, quem cursum tenere debeas, pro re nata deliberabis. Perinde ac si diceret: Nihili certi tamen possum statuere, an timide intra humilem locum te continere, & quod à media plebe legaris, boni consulere, an cursu audaciore ad ipsum usque Principem contendere oporteat. Unde & sequitur:

> ——— *Adi* (ipsum videlicet Cæsarem)
> *Si poteris tradi vacuo: si cuncta videbis.*
> *Mitia: si, &c.* ——— ———

Et mea quidem de hoc loco sententia hæc est. At is, cujus exstant in illum librum commentaria, *Remis an aura*, exponens, ait: *Tuo an alieno auxilio, vel Odio an favore, aut* (quod magis placet) *difficultate adeundi Imperatoris, an facilitate.* Ita ille: qui, quam bene sentiendo, à me dissentiat, aliorum esto judicium. Neminem certe existimo esse, qui absurde illud à Poeta dictum iri non perspiciat. Difficile est tamen dicere odione an favore, vel utrum difficultate adeundi Imperatoris, an facilitate uti debeas. Sed enim (dicet fortasse quispiam) *utaris* non pro uti debeas, sed pro usurus sis, videtur accepisse is, qui hanc explicationem attulit. Atqui *utaris*, linguæ Latinæ consuetudinem sequendo, accipi ita vix potest. Esto tamen sic accipi, quid spectantes, remorum appellatione odium intelligere possemus? Deinde cum præcedentibus versibus declaret suam cymbam horrere Cæsaris adire palatia, ideoque timida mente circumspiciendum ipsi libro, *ut satis sit illi à media legi plebe:* confiderent omnes, quomodo illis consentanea subjuncturus sit, ita loquens: Difficile est tamen dicere, postquam illuc veneris, odione an favore Cæsaris sis usurus: vel, facilemne an difficilem aditum ad ipsum Cæsarem sis habiturus: verum ibi pro re nata & pro tempore consilium capere poteris. Hactenus de hoc loco: quem ideo citavi, ut

bium hoc modo: Κνὶψ ἐκ χώρας. i. e. *Cnips è regione*, ut subaudias *demigrat*. Plinius libro decimo sexto, capite quadragesimo primo, inter pestes materiarum teredinem commemorat, vermem gravissimo ad portionem capite, sic appellatum, quod dentibus erodat, sed proprie vocari teredinem, quæ in mari materiam infestet. Addit hujus generis Cerasten vocari, qui simul atque tantum eroserit, ut circumagat sese, generat alium. Hæc an huic proverbio congruant dubito, nam Græci tradunt κνῖπα esse animalculum volucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si verum est, non video, qui consistat, quod ab Aristotele proditum est, avem ξυλοκόπτην. Quem Latini, ni fallor, *picum Martium* appellant, ob id rostro fodere arbores, ut κνῖπας in ligno latentes evocet. Suidas ait à κνιπὸς, qui est genitivus casus hujus nominativi κνὶψ, fingi nominativum κνιπὸς, eamque vocem significare, parcum, tenuique victu viventem, nimirum ad Cnipis exemplum, qui lignorum arrosu pascitur, cibo non admodum lauto. Proinde consentaneum videtur, adagium dici posse in sordidos, duro parcoque victu utentes.

XVI. *Cyclobori vox.*

Κυκλοβόρου φωνή. i. e. *Cyclobori vox.* De clamosis & vehementer obstreperis dicebatur, aut quibus vox esset vitiosa raucaque. *Cycloborus* fluvius quidam Atticæ, non perpetuus sed torrens, ingenti strepitu defluens, unde ductum proverbium. Aristophanes in Equitibus:

> Ἅρπαξ, κεκράκτης, Κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων.

i. e. *Clamosus, avidus, voce Cyclobori obstrepens.*

XVII. *Thasium infundis.*

Θάσιον ἐνέχεις. i. e. *Thasium miscuisti.* Dici solitum videtur, ubi quis vinum non aqua, sed alio quopiam efficaciore vino dilueret. Nam Thasia vina laudatissi-

XVIII. Κλειτοριάζειν.

Κλειτοριάζειν, vulgato convicio dicebantur ii, qui puerorum amoribus oblectarentur, aut, ut ait Diogenianus, mulieres immodice libidinosæ. Unde natum sit proverbium, non satis liquet, nisi quod Hesychius docet κλειτορὶς Græcis sonare naturæ muliebris vicinam partem, unde receptum, ut κλειτοριάζειν appellarent libidinosam contrectationem, attestante & Suida.

XIX. *Claudiana tonitrua.*

Festus Pompejus innuere videtur, *Claudiana tonitrua* in vulgi sermonem abiisse, scribens ideo vocata *Claudiana tonitrua*, quod Claudius Pulcher instituerit, ut ludis post scenam [1] factis, lapidum conjectus ita fieret, ut veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leves admodum & parvos sonitus fieri solitos, cum clavi & lapides in labrum æneum conjicerentur. Quadrabit adagium, si modo videbitur in adagionum gregem recipiendum, in homines immodice clamosos, & odiose obstreperos. Simillimum illi, quod alibi retulimus: Δωδωναῖον χαλκεῖον. i. e. *Dodonaum æs.*

XX. *Claudi more tenere pilam.*

M. Tullius Adversus Pisonem scribit in hunc modum: *Græcus primum distinguere illa atque dividere, quemadmodum dicerentur, iste* claudus, *quomodo ajunt*, pilam retinere, *quod acceperat testificari.* Hactenus Cicero. Proverbium congruit in eos, qui quicquid à præceptoribus acceperint, sive id doctum sit, sive indoctum, nullo delectu, nulloque judicio tenere solent, ac sequi. Sumta metaphora à claudo diffidente suis pedibus, & ob id pertinaciter columnis innitente. Nisi si cui magis referendum videtur ad lusum pilæ, quam claudus ita demum accipit, si commode illi mittas. Alioqui pedibus tardus non potest utcunque missam accipere. Seneca libro De Beneficiis septimo: *Quid si me remittere pilam manco jubeas?* h. e. dare beneficium illi, qui non sit idoneus ad accipiendum. Plautus in Aulularia: *Tum autem interdius, quasi claudus sutor domi sedet totos dies.* Generatim conveniet in omneis, qui de alieno pendent judicio, alienæque innitunt auctoritati, quemadmodum isti, quibus satis est dixisse, Αὐτὸς ἔφα.

XXI. *Loripedem rectus derideat.*

Et sane quam elegans est, & plurimum habet figuræ proverbialis illud apud Juvenalem:

Loripedem rectus derideat, *Æthiopem albus.*

Quo conveniet uti, quoties aliquis id aliis opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat vitia, à quibus ipse non sit immunis, perinde quasi claudus claudo claudicationis vitium per contumeliam objiciat. Oportet eum quam maxime vacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium jacere, quod in ipsum possit retorqueri:

Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?
Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?

Celebratur illud Leonis Byzantii, cui cum maledicus quispiam opprobrasset vitium oculorum, ipse gibbo deformatus: *Humanum*, inquit, *convicium in me jecisti, cum ipse Nemesin in dorso portes.*

XXII. *Clisthenem video.*

Κλεισθένην ὁρῶ. i. e. *Clisthenem video.* Clisthenes hic male audiit, & Comicorum conviciis laceratus est, quod parum vir haberetur, seseque cultu indecoro, velut in mulierem transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις:

Ὁρᾷς σαυτόν; οὐ μὰ Δί' ἀλλὰ Κλεισθένην.

i. e. *Teipsum videas? non per Jovem, sed Clisthenem.* Suidas refert, & ait convenire in eos, qui levi, derasaque sunt cute. Nam hic mos Clistheni, barba derasa semper esse, quo juvenis etiamdum videretur. Effertur & ad hunc modum, Κλεισθένους ἀκρατέστερος. i. e. *Clisthene intemperantior*, de cinædo & deliciis effœminato, contrarium illi: Ζήνωνος ἐγκρατέστερος. i. e. *Zenone temperantior.*

XXIII. *Cleocritus.*

Κλεόκριτος. i. e. *Cleocritus.* Id nominis contumeliæ

1 Habet Festus: *ut ludis post scenam conjectus lapidum ita fieret &c.* non *ludis factis.*

A causa jaciebant in cinædos ac molles & parum viros. Nam & hunc veteris comœdiæ maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdoque genere, *Cybeles filius*, quod Rheæ mysteria ab exsectis peragerentur. Ne forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie velut avem referebat. Suidas nominatim proverbii loco refert, alioqui ipse non retulissem inter adagia.

XXIV. *Coturnissare.*

Κιχλίζειν, proverbio dicebantur, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis vescerentur, aut qui riderent lascive, parumque decore. Proinde & κιχλισμὸν, *risum mollem & impudicum* appellant. Quadrabit igitur vel in B liguritores & cupediis addictos, vel in lascivius ludentes. Sturni nihil non imitantur, & turdus à Plinio recensetur inter aves, quæ sermonem humanum imitantur. Nam auctores vocem hanc varie transferunt.

XXV. *Cilicium exitium.*

[1] Κιλίκιος ὄλεθρος. i. e. *Cilicium exitium.* De crudeli & immani dicebatur. Cilices enim ob piraticam, quam exercebant, & assiduas hostium deprædationes, infames erant immanitatis & crudelitatis nomine. Quapropter & Attici vindictas acerbiores, Κιλικίους appellabant. Meminit præter alios Hesychius. Similis formæ est, quod apud Jureconsultos legimus *Isauricum* pro crudeli immanique latrone.

XXVI. *Centaurice.*

Κενταυρικῶς. i. e. *Centaurice* fieri dicebatur, quod C immaniter, ferociter, inciviliterve fieret, sumta voce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis:

Τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς Κενταυρικῶς;

i. e. [2] *Quis ostium pulsavit ita Centaurice?*

Etenim Centauri viribus & vi peragebant omnia, legum & juris omnis ignari: Tametsi quidam existimant hoc apud Aristophanem dictum εἰρωνικῶς, in Bacchum mollem alioqui & imbellem.

XXVII. *Cilicii imperatores.*

Κιλίκιοι στρατηγοί. i. e. *Cilicii duces.* Dicebantur homines hirsuti, & pilis obsiti. Unde & saga pilis contexta, *Cilicia* vocantur. Auctor Diogenianus. Simpliciter au- D tem Κιλίκιοι dicebantur, robusti, sordidi & magni, [3] unde & κιλικίζεσθαι dicuntur, qui pravis sunt moribus: & Κιλίκιοι λόγοι barbarica suffragia, quod illi sortibus in galeam missis soleant decernere. [4] Memorantur κιλλικύριοι,

1 Κιλίκιος ὄλεθρος.] Hic *Cilicii duces* pro *Ciliciis hircis* positi sunt, nescio magisne periculoso errore, an ridiculo. Suidas: Κιλίκιος τράγος, ὁ δασύς. Τοιοῦτοι γὰρ ἐν Κιλικίᾳ γίνονται τράγοι. Ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τῶν τριχῶν συντιθέμενα, Κιλίκια καλοῦνται. Hesychius: Κιλίκιοι λόγοι, οὗτοι ἀναφέρονται εἰς κύρβασιν ἢ κυάρβασιν, ἢ τράγοι δασεῖς· καὶ τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα, Κιλίκια. Sed unde ἐκ τράγων στρατηγούς. i. e. *ex hircis Imperatores* seu duces, factos esse dicemus? Ego errorem hunc natum esse ex aliquo E exemplari suspicor, in quo ταγοὶ pro τράγοι, omissa per injuriam una litera, scriptum esset. Credibile est enim, lectorem quempiam, cum τάγοι nihil significare videret, accentu in priore syllaba collocato, eum in posteriorem retrahendo, fecisse ταγοὶ ex τάγοι. Deinde vel eum ipsum, vel alium, qui postea supervenerit, vocem hanc στρατηγοὶ illi ταγοὶ (utpote raræ & obscuræ, atque adeo Poeticæ) pro explicatione superscripsisse, aut certe è regione illius adscripsisse. Errores ex eodem fonte ortos in variis libris deprehendi non paucos: unde fit, ut de hoc minus dubitem, quin hanc originem habuerit: ita tamen ut aliis dubitare per me liceat. *H. Stephanus.*

2 *Quis ostium pulsavit ita Centaurice.*] Ὡς Κενταυρικῶς, cum præcedenti verbo ἐπάταξεν non jungitur, sed cum sequenti ἐνήλατο. Ut sit: *Quis ostium pulsavit? quam centaurice insiliit quisquis is est.* Admirative igitur positum ὡς, non pro οὕτως. *H. Stephanus.*

3 *Unde & κιλικίζεσθαι dicuntur, &c.*] Errorem in Hesychii exemplaribus satis per se gravem auget Erasmus, quum dicit: *Unde* (i. e. F a qua voce Κιλίκιοι, quæ robustos, sordidos & magnos significat) *& κιλικίζεσθαι dicuntur, qui pravis sunt moribus.* Nemo est enim, qui hanc deductionem considerans, quemadmodum hoc verbum, ita etiam illud adjectivum nomen de hominibus dici non existimet. Atqui de panibus dictum esse ab Hesychio, postquam unam ejus vocem correxero, comperietur. Corrigam autem ex auctoritate Athenæi, cujus verba commodum mihi in mentem venerunt, dum in ea emendanda non parum, ut ingenue fatear, laborarem. Ea vox est ἄδροι, quam perperam esse positam contendo, pro ἄρτοι. Ut ita legitur hic Hesychii locus: Κιλίκιοι ἄρτοι, ῥυπαροί, μεγάλοι. Sic enim Athenæus lib. 3. Πλάτων δ' ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν νυκτὶ μακρᾷ τοὺς μεγάλους ἄρτους καὶ ῥυπαροὺς, Κιλικίους ὀνομάζει διὰ τούτων, κᾆτ' ἄρτους οὐδὲ πριάμενος μὴ τῶν καθαρύλλων, ἀλλὰ μεγάλους Κιλικίους. *H. Stephanus.*

4 *Memorantur κιλλικύριοι, &c.*] Non κιλλικύριοι, sed καλλικύριοι, hi appellantur à Suida & cæteris, & ab ipso Erasmo col. sequente: nec quic-

prehensis duobus calculis unicoloribus, eum, qui diversi coloris est, tollas è medio. [1] Allusit ad hoc proverbium Plato lib. De Republica. IV. Ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλεις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ' οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων. i.e. *Nam illarum unaquaque plurima sunt civitates, non civitas, quemadmodum dicere solent ludentes.* Refert Zenodotus, quanquam idem adagii sensum non indicat. Quare cuique, quod vero proximum videatur, conjectandum relinquo. Mihi quadraturum videtur, quoties suum quisque commodum quacunque sectatur via, & æmulo, competitorique modis omnibus tendit insidias. Qui lusus frequens est in aulis principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse videtur, qui nunc vulgo *scacarius* dicitur.

XXIX. *Cissamis Cous.*

Κίσσαμις Κῷος. i. e. *Cissamis Cous.* Hunc ajunt pecuariis gregibus supra modum divitem. Verum anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum in somnis apparens hominem commonuisset, ut sepeliret sese, & ille negligeret, evenit, ut tum ipse tum universum illius genus radicitus interiret. Hæc ferme Zenodotus. Et hoc quoque proverbium Delium aliquem natatorem requirit. Apparet affine, quod alibi dictum est: *Aderit Temesseus genius.*

XXX. *Carcini Poemata.*

Καρκίνου ποιήματα. i. e. *Carcini Poemata.* Dicebantur ea, quæ viderentur obscurius & instar ænigmatis dicta. Carcinus Poeta quispiam fuit, cujus & alias meminimus in hoc opere, in quem jocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, Εἰρήνη:

Εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν Καρκίνου στροβίλων.

i. e. *Qui visus est felicior vel Carcini strobilis.*

Is finxit Orestem ab Ilio coactum, ut matricidium con-

salos *penestæ*, qui vocantur apud Cretenses *Clarotæ*, apud Ægyptios *Hebræi*. Solitum est adagium hoc potissimum usurpari, si quando significabant metuendam multitudinem, quæ numero freta, nonnunquam opprimit dominos. Nam & hi servi plures erant dominis, quamobrem etiam expulerunt illos. Hæc ferme referuntur à Suida.

XXXIII. *Cera tractabilior.*

Κηροῦ εὐπλαστότερος. i. e. [1] *Cera tractabilior.* De vehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabilique, & in quemvis habitum sequaci. Horatius:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Persius quinta Satyra:

Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius:

—— *Argilla quidvis imitabitur uda.*

Est autem hoc ceræ peculiare, ut manibus contrectata mollescat. Et hinc variæ rerum formæ solent effingi. Erat & picturæ genus è ceris coloratis, quemadmodum è tessellis lapidum ac lignorum. Quanquam rudis ætas similior est argillæ, quam ceræ: primo quidem fingi potest, dum tenera est, verum ubi duruit ingenium, non facile refingitur in aliam speciem, sed quemadmodum dixit Plato libro de Republica IV. Κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶναι. i. e. *Periculum est, ne, ad quacunque se quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.*

XXXIV. *Occisionis ala.*

Φόνου πτερόν. i. e. *Interfectionis ala*, de subito interitu dici solitum. Sumta metaphora ab alatis jaculis, quæ repente mortem adferunt. Quanquam magis probat Zenodotus, ut accipiamus Φόνου πτερὸν dictum περιφραστικῶς. i.e. *per circuitionem*, pro morte, quasi sit & ipsa alata.

XXXV. *Celmis in ferro.*

Κέλμις ἐν σιδήρῳ. i. e. *Celmis in ferro.* Dici consuevit

Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀνδρηστείης.
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
Ἔς πῦρ τ᾽ ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

i. e. —— —— —— *Illic habitabant*
Montigenæ Phryges Idæi gens arte celebris
Celmis, Damnameneusque ingens, Acmonque superbus
Montana docti cultores Adrastea.
A quibus ars Vulcania primis esse reperta
Dicitur, & nigrum nemoroso in monte repertum
In varios usus monstrarunt cudere ferrum,
Impositumque igni miro splendescere cultu.

XXXVI. *Cestum habent Veneris.*

Τὸν Κυπρίδος κεστὸν habere dicuntur, qui novis modis quemlibet in amorem sui suppelliciunt. Sumtum est autem ex Homericæ Iliados Ξ. quo loco Juno concubitura cum suo Jove, Venerem adit, atque ab ea cingulum gratiarum & amorum conciliatorem commodato petit. Hunc Poeta describit ad hunc modum:

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον, ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ᾽ ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ᾽ ἵμερος, ἐν δ᾽ ὀαριστὺς
Πάρφασις, ἥτ᾽ ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσὶν, ἔπος τ᾽ ἔφατ᾽ ἔκ τ᾽ ὀνόμαζε.
Τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ᾽ ἐγκάτθεο κόλπῳ,
Ποικίλον ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σέ φημι
Ἄπρηκτόν γε νέεσθαι, ὅ, τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς.

i. e. *Sic ait, & solvit de pectore textile lotum*
Picturatum, in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquentia, quæ quidem & egregie sapientem
Furtivis adjuta dolis, fallitque capitque.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est:
Hanc cape nunc, sinuique tuo succingito zonam
Contextam varie, per quam quæcunque parabis
Polliceor, nil tu frustra tentaveris unquam.

Meminit hujus & Theocritus in Adonidis Epitaphio:

Σοὶ δ᾽ ἅμα κεστὸς ὄλωλε. ——

i. e. *Tecum una & cestus periit.* ——

Est igitur *cestus Veneris*, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicitur Martem sibi conciliare. Meminit hujus & Martialis:

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem.

Idem alibi:

Sume Citheriaco medicatum nectare ceston,
Ussit amatorem baltheus iste Jovem.

Rursum alibi:

A te Juno petat ceston & ipsa Venus.

Duplex erit hujus usus adagii, sive cum dicemus cuipiam *cestum* esse *Veneris*, quod neminem non inflammat amore sui: sive cum dicemus jam opus esse *Veneris cesto*, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ætatem vires ac forma defluxerit, quique jam ἔξωρος esse factus videatur. Nam florens ætas suapte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut Pharmacis sibi conciliet oportet, quanquam nec his rationibus efficere potest, ut ametur.

XXXVII. *Pontificalis cœna.*

Olim cœnas sumtuosas opiparasque, *pontificales* appellabant. Ad quod alludens Horatius in Odis:

Absumet hæres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus, & mero
Tinget pavimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.

Quo quidem in loco Interpres admonet, prælautas cœnas proverbio *pontificales* appellari solitas. Macrobius libro Saturnalium tertio, vetustissimam quandam pontificis cœnam describit, summo apparatu, & omnigenis lauticiis affatim instructam. Id inde natum apparet, quod solennes, sacræque cœnæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo, quod scripsit Horatius, non abhorret, quod hac tempestate apud Parisios vulgari joco *vinum Theologicum* vocant, quod sit validissimum,

A minimeque dilutum. Nec infestiviter quidam hujusce proverbii causam rogatus, respondit à Jureconsultis occupari, quas vocant Præbendas, Decanatus, & Archidiaconatus, Theologis nihil reliquum fieri, præter curata, quæ vocant, sacerdotia. Cæterum quoniam de pastoribus scriptum est, *Peccata populi comedetis*, nimirum, ad cibi tam duri concoctionem opus esse vino efficacissimo. Atque hinc esse natum vulgi dictum. Plautus in Menæchmis consimili figura *Cereales cœnas* dixit: *Cerealeis*, inquiens, *cœnas dat, ita mensam exstruxit. Tantas patinarias struices concinnat. Standum est in lecto, si quid de summo petas.* Legimus & *adipales cœnas*, & *adiposas*, & *aditiales*. Terentius in Phormione, *dubiam*
B *cœnam* dixit, pro lauta, copiosaque.

XXXVIII. *Cepas edere, aut olifacere.*

Κρόμμυα ἐσθίειν. i. e. *Cepas edere*, dicebantur joco proverbiali, qui lachrymari viderentur. Natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi sibi per nuncium missum denuncianti, ut quam primum ad se veniret, respondit ad hunc modum: Ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν. i. e. *Ego jubeo Alyattam cepas edere*, h. e. Κλαίειν καὶ οἰμώζεσθαι. i. e. *Flere & ejulare.* Quibus verbis extremum regis contemptum indicabat. Ductum
C est hinc proverbium, quod ceparum odor, ut est acris, consueverit lachrymas oculis excutere. Aristophanes, κρόμμυον δ᾽ ἄρ᾽ οὐκ ἴδη, innuens illum vel citra cepas fleturum. Quoniam autem idem efficit sinapi, nihil vetat & hinc proverbium ducere. Columella in carmine:

Seque lacessenti fletum factura sinapis.

Mox & cepæ meminit:

Atque oleris pulli radix lachrymosaque cepa.

Simili figura neque diversa sententia dicti sunt κρομμύων ὀσφραίνεσθαι. i. e. *Cepas odorari flerent.* Aristophanes in Ranis:

Τί δῆτα κλαίεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι.

i. e. *Quid quæso lachrymas? cepe odoror, scilicet.*

Hæc ferme Suidas. At Plinius libro xx. cap. v. tradidit eas & delachrimationi, & caligni oculorum mederi.
D Nec hoc pugnat cum his, quæ diximus, siquidem educendo purgant. Xenophon in Symposio dixit, κρομμύων ὄζειν. i. e. *olere cepe*, quod in sordidos & illotos congruit. Huic affine est, σκοροδίζειν, pro molestia afficere, sive ad lachrymas adigere. Aristophanes in Equitibus sub persona populi Atheniensis:

Φάσκων φιλεῖν μ᾽ ἐσκορόδισας.

i. e. *Dum ais te diligere me, alliasti me.*

Quanquam ea vox à Comico risus gratia conficta est.

XXXIX. *Scarabeo nigrior.*

Κανθάρου μελάντερος. i. e. *Scarabeo nigrior.* In fœdos & vehementer atros, ac fuscos. Nam *scarabeus* animal insigni & fœdo nigrore est, de quo inferius plura dicen-
E tur.

XL. *Chalcidissare.*

Χαλκιδίζειν, καὶ, χαλκιδδίεσθαι dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rem attenti viderentur. Chalcidenses in insula Eubœa populi, comœdiæ veteris conviciis notati sunt, quod avariores essent. Hesychius indicat eam gentem male audisse ob fœdos puerorum amores, hinc natum proverbii convicium in simili morbo obnoxios.

XLI. *Phicidissare.*

Φικιδίζειν. i. e. *Phicidissare*, dicebantur vulgo, puerorum obscœnis amoribus dediti. Quidam malunt ad eos referre, qui litera ρ immodice & ad fastidium us-
F que consueverint uti. Siquidem ea gens litteram σ solita est in ρ commutare. Quo quidem vitio notantur & Eretrienses, attestante proverbio, Ἐρετριέων ρ. i. e. *Eretriensium rho.* Hodie jocus est vulgi in Picardos: cum Lutetianæ fœminæ ob linguæ delicias, ρ vertant in σ, *Masia* sonantes pro *Maria.*

XLII. *Canthoro astutior.*

Κανθάρου σοφώτερος. i. e. *Cantharo astutior*, aut *callidior.* Zenodotus ait, Athenis cauponem fuisse quempiam, nomine Cantharum, quem ob maleficia & imposturas ac proditiones, capitis affecerint supplicio, proinde

ceparum odor, ut est acris,
s excutere. Aristophanes,
uens illum vel citra cepas fe-
idem efficit sinapi, nihil vere
re. Columella in carmine:
factura sinapis.

x lachrymosaque cepa.
a sententia dicti sunt
rari flerent. Aristophanes in

? cepe odorer, scilicet.
nius libro xx. cap. v. tradidit
& caligni oculorum mederi.
quæ diximus, siquidem edu-
in Symposio dixit,
n sordidos & illotos congruit.
, pro molestia afficere, sive
ristophanes in Equitibus sub
:

e, alliasti me.
co risus gratia conficta est.
carabeo nigrior.
Scarabeo nigrior. In fœdos &
s. Nam scarabeus animal in-
de quo inferius plura dicen-

lcidissare.
dicebantur, qui rapa-
attenti viderentur. Chalci-
puli, comœdiæ veteris co-

sibimet necem conscivit. Ovidius:

Biblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano, præterea ab Eustathio in Dionysium. C

XLV. *Scarabæi umbra.*

Κανθάρυ σκιαί. i.e. *Scarabæi umbra.* Dictum est de inani metu, quod hoc insectum sub noctem repente advolans horribili bombo, nonnunquam terrere soleat parum attentum. Recensetur à Diogeniano.

XLVI. *Papyri fructus non postulat magnam spicam.*

Βύβλυ δ' ὁ καρπὸς οὐκ αἰτεῖ μέγαν στάχυν.

i. e. *Byblus virens haud postulat spicam gravem.*

Etiamsi Græcus senarius vitiatus est in αἰτεῖ. Apud Æschylum in Supplicibus ita legitur:

Βύβλυ δ' ὁ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν.

i. e. *Fructus papyri haud sustinet spicam gravem.* D

Dici solitum de iis, qui suis ipsorum bonis frui non possent, propterea quod Byblus ob culmos invalidos, spicam granis onustam ferre non potest. Proinde prodit quidem spicas, sed inanes. Byblus autem junci species, quam Latini *papyrum* appellant. Apparet in Græco carmine αἰτεῖ depravatum pro κρατεῖ, quod indicat vel ipsa metri ratio.

XLVII. *Budoro more.*

Βυδόρῳ νόμῳ. Aut ut alibi reperio, Βυδόρων νόμῳ. i. e. *Budororum more*, seu *lege*, Suidas ac Zenodotus interpretantur de iis, qui digni sint, ut bovis ritu excorientur. Diogenianus exponit de admirandis. Βύδωρον, auctore Stephano, promontorium est oppositum Salamini. Βύδεια Magnesiæ civitas, quam Homerus βύδειον appellavit. Βυδινοὶ populi sunt Scythiæ, sic appellati, quod à bubus vehantur, utpote ἁμαξόβιοι. i.e. *Plaustris ædium vice utentes:* Unde videtur bifariam allusum ad

Quanquam Eustathius in Iliad. Β. de cantione nonnihil variantem narrat historiam: *Sunt*, inquit, *qui putent Bœotiam dictam à bove. Nam quum Europa Phœnicis filia à Jove rapta esset è Sidone, Cadmus raptæ frater à patre* C *missus est ad investigandum sororem. Eam ubi nusquam invenit, profectus est Delphos consulturus Oraculum. Deus respondit, ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretur ducem bovem, ibique conderet civitatem, ubicunque bos defatigata procumberet. Hoc responso accepto per Phocensium regionem fecit iter. Dein quum incidisset in vaccam juxta Pelagonis pascua, hanc euntem sequutus est. Ea quum universam Bœotiam peragrasset, fessa procubuit, quo loco nunc est Thebanorum civitas. Cadmus, quum eam juvencam vellet immolare Palladi, misit aliquot è suis comitibus, qui è fonte Aretiade haurirent aquam ad sacrificium. At draco ejus fontis custos, quem Marti sacrum esse creditum est, nam & fons ipse à Marte nomen habet, excitus strepitu complures ex his, qui missi fuerant confecit. Quod indigne ferens Cadmus draconem interfecit, & admonitu Palladis interfecti dentes sevit, unde exstiterunt illi terrigenæ fratres. Eam ob rem indignatus Mars, quum pararet Cadmum interficere, vetitus est à Jove, qui Cadmo in matrimonium dedit Harmoniam, Martis ac Veneris filiam, hac lege, ut priusquam sponsam attingeret, serviret apud illam servitutem annuam, tum ut nuptiis epithalamium canerent Musæ, ac Deorum quisque nuptiale munus daret Harmoniæ.* Hæc Eustathius. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagii, utcunque postea detortum est ad alios usus. Constat autem Thebanos olim Musices fuisse studiosissimos. Argumento est illud, quod refertur de Alcibiade, qui mirantibus, quod negligeret Musices studium, lyram hoc lemmate damnabat, quod hominis vocem imitaretur, plectrum, quod habitum formamque liberalem mutaret in illiberalem.

modi quippiam. Inde ductum, quod boves messis tempore, majore laborant fructu, propterea quod inter trituram pascuntur interim, & pabulum largius apponitur. Contra cum vere aut hyeme proscindunt arvum, hoc molestior est arandi labor, quod nullo præsente fructu leniatur.

LII. *Bos Homolottorum.*

Βοῦς Ὁμολοττῶν. i. e. [1] *Bos Homolottorum*, dicebatur in plurima distractus, ac veluti dissectus negocia. Poterit & ad rem referri, ut si quis argumentum nimis minutatim dividat, ita ut conscindere & concerpere magis, quam dividere videatur. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes bove, fœdus jungere. Morem hunc Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride.

LIII. *Bos apud acervum.*

Βοῦς ἐπὶ σωρῷ. i. e. *Bos in acervo.* De splendide ampliterque viventibus, quique in ubere rerum affluentia, prolixius faciunt sumtum. Aut, quemadmodum ait Suidas de iis, qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui. Translatum arbitratur à bubus trituram exercentibus, quibus, quod os obligatum habeant, nam id faciunt quidam, non licet vesci tritico, quod excutiunt, ut simile sit illi: *Tantalus inter undas sitiens.* Simile quiddam refert Julius Pollux libro septimo, de servis in pistrino laborantibus, quibus machina rotunda circa cervicem addebatur, ne manum ori liceret admovere. Id factum ne devorarent farinam. Machinam appellabant παυσικάπην sive καρδοπεῖον, quod arceret à devorando. Quod bubus non faciebant Judæi, hoc illi faciebant hominibus.

LIV. *Aut oportet Tragœdias agere omneis, aut insanire.*

Grammatici de *Mothone* nugantur. Julius Pollux lib. IV. tradit *Mothonem* genus esse saltationis molestum ac C nauticum. Atque hinc sane crediderim ortum proverbium, ut accipiamus ἀπὸ κώπης, pro eo, quod est, à remo profectum.

LVI. *Auribus arrectis.*

Ὠσὶν ἑστῶσιν. i. e. *Auribus arrectis*, à Diogeniano proverbii loco refertur. Quadrat in illos, qui sitienter atque avide auscultant, quæ dicuntur, aut exspectant, quid dicendum sit. Ducta metaphora ab animantibus, quorum plerisque mos est, si quando quid eminus audierint, aures surrigere. Nam uni animantium homini natura dedit auriculas immobiles. Plinius tradit hoc esse peculiare cervis, ut cum aures subrexerint, nihil sit illis auritius, rursum ubi demiserint, nihil surdius. D Aristoteles item libro De Naturis Animalium nono, tradit cervos haudquaquam latere insidias, quoties *arrectis* sunt *auribus*, propterea quod tum auditus sint acerrimi: contra cum demiserint aures, facile capi. Terentius in Andria, *Arrige aures Pamphile.* Et Virgilius:

—— —— *Arrectisque auribus adstant.*

Propertius libro tertio:

—— —— *Ab origine dicere prima*
Incipe, suspensis auribus ista bibam.

Cui diversum videri potest quod scribit Horatius:

Demitto auriculas ut iniqua mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. ——

E

LVII. *Aurum Colophonium.*

Χρυσὸς ὁ Κολοφώνιος. i. e. *Aurum Colophonium.* Zenodotus ostendit dici solitum de auro probatissimo, quod apud Colophonios aurum optimum soleat fieri.

LXII.
... tus indicat dictum in eos ... Plato Pisandro scribit ill... mœdias à se conscriptas ... piam. Adagium hinc du... ter Græcos bellicosissimi ... nunquam hostem ullum ... petias ferentes persæpe. ... tur, aliis vincere, non ...

LXIII. *A quinque*...
...lire rupibus in undam. Ho... impatientes præsentium ... quodvis potius malum p... tiantur. Confine nimiru... *Suspendio deligendam arbo*... Virgilianus:
Præceps aerii specula...
Deferar: extremum...

LXIV. ...
... i. e. ... Zenodotus & Suidas adm... nihil negocii recusaret, ... esset, effecturum sese po... promptus ad quidvis sus... fluentem ingredi gravarc... cujus est affluere ac deflu...

LXV. *Aqui*...
... *scas.* Summi viri neglig... mus excelsus, res humil...

no commoverentur. Quemadmodum asinus ob cutis duriciem adeo pluvia nihil offenditur, ut vix etiam fustem sentiat.

LX. *Adspersisti aquam.*

Adspersisse aquam dicitur, qui dicto quopiam reddiderit animum, ac metum ademerit. Mutuo sumtum ab iis, qui in deliquio, quam Græci λειποθυμίαν appellant, adspersa in faciem aqua, ad sui sensum revocantur. Plautus in Bacchidibus: *Evax, adspersisti aquam.* Idem in Truculento: *Adspersisti aquam, jam rediit animus.* Quod Terentius simpliciter: *Reddidisti animum.*

LXI. *Arcadiam me postulas.*

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς. i. e. [1] *Arcadiam me postulas.* Diogenianus proverbii duplicem ostendit usum. Convenire enim vel in magna, vel inutilia petentem. Unde sit natum non indicat: qui huic scriptori fere mos. Cæterum Herodotus lib. primo satis docet natum ex oraculo:

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τι δώσω.

i. e. *Arcadiam me oras, magnum petis, haud dabo quicquam.*

Notat hoc proverbium Cicero in Epistola ad Atticum lib. quarto: *Quod mihi mandas de quodam regendo, Ἀρκαδίαν, tamen nihil prætermittam.*

LXII. *Arcadas imitans.*

Ἀρκάδας μιμούμενοι. i. e. *Arcades imitantes.* Zenodotus indicat dictum in eos, qui aliis, non sibi laborant. Plato Pisandro scribit illum *Arcadas imitari*, quod comœdias à se conscriptas aliis edendas traderent ob inopiam. Adagium hinc ductum, quod Arcades olim inter Græcos bellicosissimi, suis auspiciis, suoque titulo nunquam hostem ullum superarunt, verum aliis suppetias ferentes persæpe. Unde illud illis fatale videbatur, aliis vincere, non sibi.

LXIII. *A quinque scopulis desilire in fluctus.*

Ἀπὸ πέντε ἁλέσθαι πετρῶν εἰς κῦμα. i. e. *A quinque desilire rupibus in undam.* Hoc usurpari solet ab iis, qui jam impatientes præsentium malorum minantur semet in quodvis potius malum præcipitaturos, quam ut perpetiantur. Confine nimirum illi, quod alias retulimus: *Suspendio deligendam arborem.* Ad hoc alludit pastor ille Virgilianus:

Præceps aerii specula de montis in undas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.

LXIV. *Aqua præterfluit.*

Ὕδωρ παραρρεῖ. i. e. *Perfluit aqua*, sive *præterfluit.* Zenodotus & Suidas admonent dici solitum de eo, qui nihil negocii recusaret, & quidlibet, quod mandatum esset, effecturum sese polliceretur, quippe usque adeo promptus ad quidvis suscipiendum, ut nec navim perfluentem ingredi gravaretur, contempto aquæ influxu, cujus est affluere ac defluere.

LXV. *Aquila non captat muscas.*

Ἀετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας. i. c. *Aquila non aucupatur muscas.* Summi viri negligunt minutula quæpiam. Animus excelsus, res humiles despicit, Aut egregie docti nonnunquam in minimis quibusdam labuntur. Et maximis occupati negociis, ad pusilla quædam connivent. Effertur & citra negationem adagium: Ἀετὸς μυίας θηρεύει. i. e. *Aquila venatur muscas*, quoties magnis minima sunt curæ. Huic non absimile est, quod habet Gregorius Theologus in Epistola ad Eudoxium Rhetorem: Μὴ ἀνάσχῃ ἀριστεύειν ἐν τοῖς κολοιοῖς ἀετός. i. e. *non sustineres tenere primas inter graculos aquila.*

LXVI. Ἀνερίναστος εἶ.

Ἀνερίναστος εἶ. i. e. *Incaprificatus es.* Suidas putat in mollem & infrugiferum convenire. Sunt qui referant ad eos, qui tueri non queant id, quod nacti sunt boni. Adagium usurpavit Hermippus in militibus. Ejus rationem hujusmodi reddunt Suidas & Zenodotus. Ajunt marifcis, qui caprifici fœtus est, innasci vermiculum, quem Græci ψῆνα vocant. Horum vim colligunt rustici, deque fici ramis suspendunt, ne videlicet fœtus ante tempus, & immaturi defluant. Nam vermes protinus per rimas irrepunt, atque hoc modo maturescunt fici. Theophrastus lib. De Plantis II. culices hos ficarios nasci putat è granis mariscarum, quod, simulatque evolarint illi, nulla grana insint. Evolare penna fere, aut pede in pomo relicto. Sed complura de caprificandi ratione inibi, si cui libeat cognoscere. Idem similia ferme lib. De Causis Plantarum II. cap. XII. Plinius etiam lib. decimo quinto, cap. decimo nono. Et Aristoteles libro De Natura Animalium quinto. Unde arborem, cui hoc maturitatis remedium adhibitum non fuerat, ἀνερίναστον appellabat, atque hinc deinde transferebat in hominem inutilem, à quo nihil bonæ frugis esset exspectandum. Vox composita est, ἐκ τοῦ ἀστερητικοῦ μορίου & ἐρινεοῦ, quasi dicas, *incaprificatus.*

LXVII. *Repariazare.*

Ἀντιπαριάσαν. i. c. *Repariassarunt.* De iis dicebatur, quos pœniteret instituti, quique à conventis discederent. Ab historia natum. Parii cum aliquando à Thebanis bello premerentur, petierunt ut à bello desisterent, se civitatem in potestatem illorum trädituros. Hac lege cum destitissent Thebani, & Pariis interea spes auxilii fuisset alicunde ostensa, pactum irritarunt, bellumque cum Thebanis integrarunt. Inde fictum proverbiale verbum ἀναπαριάζειν, pro *irritare pacta*, Pariorum exemplo. Proverbii meminit & Stephanus in dictione Πάρος, referens ex auctore Ephoro, nisi quod in historia variat. Quum enim Miltiades vehementer urgeret Parios, jamque tractari cœptum esset de dedenda urbe, sylva quædam circa Myconum ultro cœpit ardere. Parii suspicantes quod Datis regiæ classis præfectus excitato igni signum ipsis dedisset, rescissis conventis noluerunt tradere civitatem. Adstipulatur Æmilius in vita Miltiadis. Est autem Paros una ex Cycladibus, quemadmodum & Myconus.

LXVIII. *Mari è fossa aquam.*

Θαλάττῃ ἐκ χαράδρας ὕδωρ. i. e. *Mari è lacu aquam*, subaudiendum, *infundis.* Simile illi: [1] Βῶλος ἀρούρας. i. e. *Gleba arvum.* Ovidius in Elegiis Amatoriis:

In freta collectas alta quid addis aquas?

Cognatum illi, quod alibi recensuimus: *In sylvam vehere ligna;* &, *oleum camino addere.*

LXIX. *Hamaxiaa.*

Ἁμαξιαῖα. Proverbiali verbo dicebantur ampla, magnificaque. Perinde sonat, quasi Latine dicas, *plaustralia*, i. e. tanta, ut justum plaustri onus videri possint. Unde ἁμαξιαῖα ῥήματα dictitabant eo pacto, quo Flaccus dixit, *sesquipedalia verba.* Quod genus sunt illa apud Aristophanem in Vespis:

Ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.

Apud Plautum item in Curculione militis nomen *Therapontigonoplatagidorus*, quo se trapezita ait sæpenumero quatuor totas explevisse ceras, dum scribit in suis rationibus. Exstat jocus cujusdam in Hermetem quempiam hujuscemodi sequi pedalium verbum affectatorem:

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes
Consuetudinibus, sollicitudinibus.

---

1 *Arcadiam me oras, &c.*] Vertit, *Haud dabo quicquam*: non animadvertens particulam τι hic esse παραπληρωματικὸν, ut sæpe apud scriptores etiam prosæ orationis. Debuit enim vertere, *Haud dabo*, vel subaudito vel expresso relativo pronomine *illam*, sive *eam*. Apud Suidam legitur ὅτι γε, apud ipsum Herodotum ὅτοι. Quam lectionem sequens Erasmus, in errorem non incidisset. Quin etiam penultimum ipsius oraculi versum hanc interpretationem aperte refellere, perspicere poterat, si animum attendisset. Est enim hujusmodi:

Δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι.

Cæterum hujus proverbii usus ex Libanio cognosci potest, cujus hæc verba sunt in Epistola ad Acacium, quæ est 40. in veteri codice: δοκεῖς δέ μοι σὺ καὶ τὴν Ἀρκαδίαν αἰτῆσαι θεὶς παῤῥησίαν, μὴ ἀντειπεῖν, ὅτοι δώσω, δοῦναι κύριος ὤν. Item in quadam ad Maximum, quæ est 201. Ἀρκαδίαν σε αἰτῶν μέγα αἰτῶ. Τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον μεταθεὶς, ἐρῶ ὅτι δώσεις. Πολλὰ γὰρ δὴ καὶ ἕτερα δέδωκας μείζω τῆς Ἀρκαδίας, ἡνίκα, &c. Non dubium est autem, quin & penultimum versum eleganter proposito nostro accommodare possimus. Verbi gratia, si quod à nobis petitur, recusantes, aliud ejus loco, minus tamen, daturos nos polliceamur: eleganter dixerimus, Ἀρκαδίαν, ἥν μ' αἰτεῖς, οὐ δώσω, Τεγέαν δὲ ἀντ' αὐτῆς δώσω. Sed ego nescio, quomodo argumenti mihi propositi fines egredior. *H. Stephanus.*

1 *Simile illi, βῶλος ἀρούρας.*] Lege potius, βῶλος ἀρούρης: i. e. *Gleba arvo.* H. Stephanus.

tur, aut tolleretur emolumentum prius quam opportunum esset. Translatum ab iis, qui statim ut ager obduci cœperit herba, demetunt, nec sinunt adolescere gramen. [2] Μνίον enim *muscus*, & additione litteræ ἄμνιον sicut ἄσταχυς pro στάχυς.

LXXI. *Extis pluit.*

[3] Ἄλλαντι ὕει. i. e. *Lucanicis pluit*. Sermo proverbialis de prodigiosa rerum copia, qui locus etiam hac tempestate durat apud idiotas. Siquidem ἀλλᾶς Græcis exti genus est, ex quo frustulatim conciso farta conficiun-

1 Ἄμνια θερίζειν.] Corruperitne hoc proverbium Erasmus describendo, an ex libro, in quo corruptum haberetur, descripserit, nescio. Utut sit, insigniter profecto scriptura in eo depravata est. Nam Eustathius, postquam dixit, Σημείωσαι δὲ καὶ ὅτι τοῦ ἀμνοῦ καὶ θηλυκὸν ἡ ἀμνὴ, πρόβατον αὐτὸ μέσον τῇ ἡλικίᾳ, καὶ ὅτι ἀμνὴ ἐπιχώριον ἄρνα δηλοῖ: addit: καὶ ὅτι, παροιμία, ἀμνιεῖν, τὸ θερίζειν, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρουμένων. Τὰ γὰρ ἄρνια ἐν τῷ ἔαρι ἄκαρπα ἐᾶται. Et Hesychius, ἀμνιεῖν, τὸ θερίζειν. Proverbium igitur unica effertur voce, ἀμνιεῖν. Quod additur τὸ θερίζειν, ad ejus explicationem pertinet, non autem ejus pars est. Nec quicquam est huic proverbio cum musco commune: sed ab agnis ductum est, quibus (apud Eustathium ἄκαρτα pro ἄκαρπα lego) certo tempore, vere videlicet, intonsis esse permittitur. Quoniam igitur pastores non omni tempore illis molesti sunt, illos tondendo: sed non nisi post certum temporis intervallum ad eos tondendos revertuntur: de iis dicetur proverbium, qui repetitis per intervalla pœnis puniuntur. Non video enim quomodo commodius interpretari hæc Eustathii verba possim, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρουμένων. Quarum vocum postrema mihi suspecta est. Quod si mihi eam mutare liceret, τιμωρουμένων in τὸ ποριζομένων mutarem: ut sensus esset, *de iis dici proverbium, qui non assidue emolumento alicui aut lucro instarent, sed certa ejus percipiendi tempora exspectarent:* quemadmodum videlicet pastores certum tempus anni ab agnorum tonsura intermittunt. Quid si vero ex τιμωρουμένων faciendum esse τὸ δωρουμένων dicerem? Nihil, ut opinor, magis vicinum illi participio excogitari potest. Verum objiciet aliquis fortasse, θερίζειν metaphorice dici eum debere, cui detur, non eum, qui dat. Nam qui dat, serenti: qui accipit, metenti comparandus videtur. Cui quod respondeam non habeo, nisi istud, ex relativis, qualia sunt dare & accipere, alterum pro altero sæpenumero poni. *H. Stephanus.*

sonat, aliud cornix sonat. Vel, *alia noctua, alia vox cornicis*. Accommodari potest vel ad eos, qui decertant
C cum longe præstantioribus, vel ad illos, inter quos ob morum, ingeniique pugnantiam minime convenit. Sive cum est alius alio longe facundior. Quemadmodum enim avem etiamsi non videas, tamen è cantu licet dignoscere, ita stilus diversus prodit ψευδεπιγραφίαν. Nullum enim est auctorum genus, ubi non reperias notha quædam, & subdititia τοῖς γνησίοις admixta. Falsum titulum, cuivis licet adscribere. Cæterum ipsa dictio, quæ vix unquam eadem duobus accidit, prodit aut rejicit auctorem.

LXXV. *Reperire rimam.*

Proverbiali figura dixit Plautus in Curculione: *Aliquam reperietis rimam*, in causatores ac tergiversato-
D res, qui nulla in causa tot fidei vinculis astringi possunt, quin aliquid inveniant, quo elabantur. Similiter Horatius:

—— —— —— Centum adde catenas,
Effugiet tamen hac sceleratus vincula Proteus.

Ductum ab avibus aut muribus captis.

LXXVI. *Album panem pinso tibi.*

Λευκὴν μάζαν φυρῶσοι. i. e. *Album panem pinso*, sive *tempero tibi*. Dici solitum, ubi quis magnarum rerum spes amplas ostendit. Est enim *maza* panis genus. Porro Græcis *album panem* in deliciis fuisse, locis aliquot testatur Lucianus, nominatim in libello de Mercede Servientibus: Οὐδ' ὄναρ λευκῶν ποτε ἄρτων ἐμφορηθείς. i. e.
E *Ne per somnum quidem unquam* albo pane *saturatus*. Et Divus Hieronymus in Epistola ad Nepotianum, similam inter delicias ponit. *Quid prodest*, inquit, *oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere, caricas, piper, nuces palmarum, similam, mel,*

legans querentes, Hegesan
suis, ejus dictionis memini
pro eo, quod difficillimu
nusquam est. Citaverat e
quod mox Plutarchus ne
hoc proverbium, opinor
fingens Psychen à Vener
LXXIX.
Συ ἢ Θεοὶ μάκαρες.
i. e. *Felices adsint superi.*
Sermo est bene ominanti
Sic enim præfari solent rh
mericorum Recitatores
dum & citharœdis cantat
dexteradesset, carmine i
ρς. i. e. *At multum salve*
condituri præfabantur om
Hoc bene sit. Item apud R
simili precatione utebatu
Reipublicæ, quod dictu
nodotum.
LXXX.
Εἰς Ἀφάνας. i. e. *In A*
phannas locum quempiam
scurum & ignobilem, u
paret. Hinc natum prov
Aut in Aphannis, de inc
Zenodotus ait natum ex
quondam Oraculum adeu
riam adversus Crotoniata
niatis ipsis præsentibus.
per jocum respondit ad
consequemini in Aphannis.

pud eundem lib. quarto describitur convivium Atticum, in quo commemorantur & panes λευκότεροι χιόνος. i. e. *albiores nive.*

LXXVII. *Candidum linum lucri causa ducis.*

Λευκόλινον λίνον κερδῶν γαμεῖς. i. e. *Candidulum linum ob lucrum ducis uxorem.* In eum quadrat, qui dotis causa ducit vel deformem, vel anum. Porro *linum* vocat uxorem, vel quod apud veteres solæ mulieres lineis uterentur: vel quod viro alligetur matrimonio, & libera esse desinat. Nam *Linon* Græci nonnunquam usurpant pro vinculo. Λευκώλενος autem Junonis epithetum apud Homerum, ab *albis ulnis.* Refertur à Diogeniano.

LXXVIII. *In capras sylvestres.*

Κατ' αἶγας ἀγρίας. i. e. *In capras feras.* Abominantis est sermo, & malum deprecantis: inque sylvestres capras avertentis, confine illi, quod alibi dictum: Εἰς Πύῤῥαν. i. e. *In Pyrrham.* Item illi:

Hostibus eveniant convivia talia nostris.

Usus est adagione Athenæus libro Dipnosophistarum secundo: Μυρτίλος δὲ ἔφασκεν, ὥσπερ εἰς αἶγας ἡμᾶς ἀγρίας ἀποπέμπων τοὺς ζητοῦντας, Ἡγήσανδρον τὸν Δελφὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ μνημονεύειν τῆς λέξεως. i. e. *Nam Myrtilus asseverabat, velut ad capras sylvestres nos relegans quærentes, Hegesandrum Delphum in commentariis suis, ejus dictionis meminisse. Ad capras sylvestres* posuit pro eo, quod difficillimum esset inventum, aut quod nusquam est. Citaverat enim ex auctore testimonium, quod mox Plutarchus negat apud illum exstare. Ad hoc proverbium, opinor, allusit Apulejus in Asino, fingens Psychen à Venere mitti ad Arietes agrestes.

LXXIX. *Adsint Dii beati.*

Συμ δὲ Θεοὶ μάκαρες. ——— ———

i. e. *Felices adsint superi.* ——— ———

Sermo est bene ominantis in re quapiam aggrediunda. Sic enim præfari solent rhapsodi, h. e. carminum Homericorum Recitatores & Interpretes. Quemadmodum & citharœdis cantaturis mos erat, Apollinem, ut dexter adesset, carmine invocare: Ἀλλὰ ἄναξ μάλα χαῖρε. i. e. *At multum salve rex.* Quin & testamentum conditurï præfabantur ominis causa: Τὸ καλῶς ἔσω. i. e. *Hoc bene sit.* Item apud Romanos dicturus in concione simili precatione utebatur, ut felix ac faustum esset Reipublicæ, quod dicturus esset. Refertur apud Zenodotum.

LXXX. *In Aphannis.*

Εἰς Ἀφάννας. i. e. *In Aphannis.* Stephanus tradit *Aphannas* locum quempiam esse Siciliæ, vehementer obscurum & ignobilem, unde & nomen adductum apparet. Hinc natum proverbium: Ἢ εἰς Ἀφάννας. i. e. *Aut in Aphannis*, de incertis, & quæ nusquam sunt. Zenodotus ait natum ex hujusmodi casu: Sybaritæ quondam Oraculum adeuntes, orabant, ut sibi victoriam adversus Crotoniatas concederet, idque Crotoniatis ipsis præsentibus. Quidam autem Crotoniatarum per jocum respondit ad hunc modum: *Istam quidem consequemini in Aphannis.* Sybarita credens id à Deo responsum, admiratus est, quid sibi vellet hoc verbi *Aphanne.* Proverbium ait quadrare in eos, qui se putant invictos, & nulli tolerandos esse. Verum mihi Stephani magis probatur interpretamentum.

LXXXI. *Ad id, quod erat opus.*

Εἰς τὸ δέον. i. e. *In id, quod opus erat.* Subaudiendum, *insumpsi*, aut simile quiddam. Natum ajunt ex oratione Periclis. Narrant hunc datis pecuniis impetrasse ab Astyanacte Lacedæmoniorum rege, qui jam bellum parabat, ut ex Attica discederet. Deinde cum esset populo rationem ejus pecuniæ redditurus, puderetque palam titulum insumtæ pecuniæ proloqui, tecte significavit: Εἰς τὸ δέον, inquiens, ἀνήλωσα τεσσάρων ταλάντων. Εἰς τὸ δέον. i. e. In usus necessarios *tantum talentorum insumpsi.* Hæc ferme referuntur à Zenodoto. Notavit adagium & Aristophanes in Nebulis:

ὥσπερ Περικλέης εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα.

i. e. *Ita ut Pericles perdidi, in quod oportuit.*

Quo loco Interpres varias adfert historias, unde proverbium ortum putent, quæ si quis requiret, unde petere possit, ostendimus. Eleganter torquebitur per jocum in eos, qui sic administrarunt pecuniam alienam, ut non possint idoneam rationem reddere.

LXXXII. *Adactum jusjurandum.*

Ἐπακτὸς ὅρκος. i. e. *Adactum jusjurandum*, dicebatur, vel quod non vernaculum esset, sed peregrinum, & aliunde adscitum, ut indicat Zenodotus: ut si quis Græcus Scythico more juret: Νὴ τὸν ἀκινάκην καὶ νὴ τὸν ἄνεμον. i. e. *Per ventum & acinacem.* Nam per suos Deos unaquæque gens jurare consuevit: vel quod non spontaneum, sed adactum vi: vel quod sponte susceptum nemine cogente, si Suidæ credimus, & Etymologico. Sunt enim tria jurisjurandi genera, unum quod ἐπώμοτον vocant, alterum quod κατώμοτον, tertium quod ἐπακτόν. Hesychius contra: Ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος. i. e. *Ad quod alius adigit, non spontaneum.* Hoc equidem inter adagia non recensuissem, nisi Zenodotus prior in hoc albo posuisset.

LXXXIII. *Scabrosior leberide.*

Κεντρότερος λεβηρίδος. i. e. *Asperior leberide.* De vehementer asperis & insuavibus. Nam *leberis* Græcis dicitur exuvium illud vel serpentum, vel piscium exuentium senectam, quod & σύφαρ vocatur: id autem asperrimum esse constat; nimirum ob summam siccitatem. Refertur à Suida.

LXXXIV. *Procul auribus nuncius veniat.*

——— Ἀπ' οὔατος ἄγγελος ἔλθοι.

i. e. ——— *Procul absit nuncius aure.*

Sermo deprecantis nuncium male auspicatum. Suidas ex Callimacho citat. Hom. item Iliad. Σ.

Αἲ γὰρ δή μοι ἀπ' οὔατος ὧδε γένοιτο.

i. e. *Ista velim mihi sint procul auribus.*

LXXXV. *A puro pura defluit aqua.*

Theognis in sententiis Elegiacis.

Εἴ μ' ἐθέλεις πλύνειν, κεφαλῆς ἀμίαντον ἀπ' ἄκρης
Αἰεὶ λευκὸν ὕδωρ ῥεύσεται ἡμετέρης.

i. e. *Rursum aqua de summo mihi vertice defluet usque*
Limpida si innocuum forte lavare pares.

Hoc distichon, quoniam subesse proverbium videbatur, adscripsimus. Quadrabit in hominem usquequaque inculpatum & innocentem, quem etiam si quis aliquando vocet in crimen, tamen non solum fama illius non contaminatur, verum etiam illustrior redditur. Nec sine causa laudi tribuunt illud Catoni Censorio, quod toties accusatus & vocatus in jus, nempe, quater & quadragies, semper judicum sententiis fuerit absolutus.

LXXXVI. *A lupi venatu.*

Ἀπὸ λύκου θήρας. i. e. *A lupi venatu.* Dici solitum, ubi quis protinus re infecta discedit. Aut de negocio molesto, & agresti. Neque enim tutum est lupum insequi, neque is facile capitur, cum reliquarum ferarum venatus non vulgarem adferant voluptatem. Meminit Suidas.

LXXXVII. *A subeunte portum navi.*

[1] Ἀπὸ καταδυομένης. i. e. *A subeunte*, subaudi, *nave lucrum capias.* Admonet adagium celeritatem ad quæstum

1 Ἀπὸ καταδυομένης.] Quum ἀπὸ καταδυομένης, vertit, *A subeunte portum nave*, nimirum ipse in portu, quod ajunt, impingit fœdissime. Siquidem proverbium inerrare aggrediens, in interpretatione verborum, quibus illud effertur, velut in limine, labitur. Quis enim apud ullum Græcum scriptorem καταδυομένην ναῦν in hoc sensu usurpatum invenit? Eum, qui navem ad portum appellit sive applicat, dicunt ὁρμίζειν, vel κατάγειν τὴν ναῦν: ipsam autem navem ὁρμεῖν, vel κατάγεσθαι. At καταδύειν & καταδύεσθαι apud quem in hac significatione legitur? Imo καταδύει τὴν ναῦν, *qui navem submergit:* navis, quæ submergitur, à Græcis καταδύεσθαι dicitur. Cujus significationis exempla, ni passim obvia essent, proferrem. Cæterum quum proverbii enarratio ex ipsarum proverbialium vocum interpretatione pendeat: ut Erasmus suæ falsæ & commentitiæ interpretationi consentaneam explicationem subjunxit, nimirum, & ipsam commentitiam: ita ego meæ veræ & indubitatæ (apud eos quidem, qui Græcas literas callent) consentaneam, i. e. veram & minime dubiam, subjungam, non meam, sed Suidæ expositionem. Ait enim ille: Ἀπὸ καταδυομένης. Λείπει, ὅτι ἂν λάβῃς κέρδος, ἀπὸ τῶν ἐμπόρων ἡ μεταφορὰ, ἀπὸ καταδυομένης τῆς νεὼς, ὅτι ἂν λάβωσι κέρδος ἡγοῦνται. In quibus verbis nullum

ca horum Suidæ verborum interpretationem, ὅτι ἂν λάβῃς κέρδος. Quasi videlicet ille dicat, *post A subeunte portum nave*, subaudiri, *lucrum capias*. Atque ita vertens, particulas ὅτι ἂν quasi supervacaneas prætermittit. λάβῃς pro λαβε accipiens. At nos voculæ ὅτι priorem syllabam à posteriore dirimentes lineola, uti dixi, & post λάβῃς hypodiastolen ponentes, Suidæ verba sic interpretemur: *A navè, qua submergitur. Deest, Quodcunque ceperis, est lucrum.* Metaphora est à mercatoribus, qui quum navis submergitur, quodcunque ceperint, in lucro deputant. Hæc Suidas. Quæ si sequamur (ut sequi debemus) nequaquam profecto dicemus cum Erasmo, admonere adagium, celeritatem ad quæstum plurimum valere: aut trahi posse ad eam sententiam, ut si quis dicat statim arripiendam oblatam accasionem lucri: aut tum rogandum quempiam, ubi fortuna recentem aliquam commoditatem objecerit. Sed hoc proverbio admoneri nos existimabimus, rerum earum, quæ perire incipiunt, aut jamjam perituræ sunt, servatam vel minimam partem deputandam esse in lucro. Quemadmodum videlicet cum mercator suam navem mercibus variis onustam submergi videt, & jam de illis simul omnibus actum esse credit: si præter spem ei contingat partem earum vel minimam naufragio eripere, illam, quantulacumque est, in lucro ponit. Multa igitur incidunt quotidie, ad quæ hoc adagium eleganter accommodari poterit. Ego pauca ex multis exempla proferam. Si quem amicum hortari velimus, ut boni consulat paucula illa, quæ ex medio domus suæ incendio eripuerit, aut ex patria sua ab hostibus expugnata asportaverit: recte hoc adagium proferemus. Si quis sit, qui causa ceciderit, sed ita tamen, ut paulo mitius cum eo judex egerit, quam speraret: hic locum habebit istud adagium. Si fures noctu ædes ingressi nostras, non omnes pecunias surripuerint, sed aliquid de illis reliqui fecerint: tum nos hoc vetus verbum solabitur. Si is, à quo periculum erat, ne toto debito fraudaremur, ejus parte duntaxat nos fraudaverit: tum nos bono esse animo declarantes, hujus proverbii mentionem opportune faciemus. Poterimus autem hoc adagium in varias veluti facies vertere. Neque enim tantum dicere licebit, Ἀλλὰ μέμνημαι τῆς παροιμίας: vel, ἀλλὰ παραμύθιον ἔχω τὸ τῆς παροιμίας, ἀπὸ καταδυομένης ὅ, τι ἂν λάβῃς, κέρδος: vel, ἀλλ᾽ ἑπόμενος τῇ παλαιᾷ παροιμίᾳ, ὅπερ ἀπὸ καταδυομένης ἔλαβον, κέρδος ἡγησάμην. Sed & hoc modo loqui poterimus, ut brevius, ita etiam fortassis elegantius: ἀλλὰ ταῦτα ὡς ἀπὸ καταδυομένης ἔλαβον: aut, λαμβάνειν δεῖ: aut, λυσιτελεῖ. i.e. *Verum proverbii illius memini*: vel, *Sed me solatur proverbiale illud dictum: Ex naufragio quodcunque receperis, lucrum est*: aut, *Sed proverbium antiquum sequens, quod recuperavi è naufragio, in lucro deputavi.* Brevius autem ita: *Verum hæc ego tanquam ex naufragio servavi*: vel, *me servare oportet.* Quin etiam dilatari poterit eleganter hic sermo: veluti si dicamus: *Sed hæc boni consulenda sunt mihi, utpote tanquam ex naufragio recuperata.* Vel: *At enim non quid amiserim, sed potius*

minit hujus Apollonius Argonauticon libro primo:

Ἦρι δὲ νισσομένοισιν Ἄθω ἀνέτελλε κολώνη,
Θρηικίη, ἣ τόσσον ἀπόπροθι Λῆμνον ἐοῦσαν,
C Ὅσσον ἐς ἔνδιόν κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,
Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι Μυρίνης.

i. e. *Solis ad exortum vada salsa secantibus alto*
Vertice sese ostendit Athos, mons Thracius, is qui
Dissitus à sacra tanto discrimine Lemno,
Quantum alata die valeat transmittere navis,
Hanc tamen aerii contingit verticis umbra.
Quin longinquam etiam contingit ad usque Myrinen.

Proverbii meminit & Plutarchus in Moralibus, cum alias, tum in commentario, quem inscripsit De facie apparente in orbe lunæ, testans umbram porrigi per septingenta ferme stadia. Theocriti Scholiastes versiculum hunc citat ex Sophocle:

D Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἀλός.

i. e. *Athos obumbrat terga Lemnii maris.*

XCI. *Præsentem mulge, quid fugientem insequeris?*

Τὴν παρεοῦσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

i. e. *Præsentem mulgeto, quid insequeris fugientem?*

Heroicus proverbialis admonens præsens lucrum non omittendum, spe commodorum, quæ non item ad manum videntur esse. Sumtum ex Cyclope Theocriti, Scholiastes citat consimilis sententiæ versum Hesiodium:

Νήπιος ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν τ᾽ ἀνέτοιμα διώκει.

i.e. *Stultus, qui non prompta sequens, jam prompta relinquit.*

E Existimat eundem habere sensum, quod alibi nobis dictum est: Τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε.

XCII. *Quid ad Mercurium?*

Τί πρὸς τὸν Ἑρμῆν; i. e. *Quid ad Mercurium?* Idem cum illo: Οὐδὲν πρὸς ἔπος, &, *Nihil ad Bacchum, Nihil ad rem.* Nam Mercurius orationis auctor. Com-

herba, per se vilissima, ...
esse potest abjectius. Cog...
nuce non emam.

XCV. *Ph...*

Τὸ Φιλοξένου Οὔ. i. e. *Phil...*
quis obstinate vel inficiatu...
alteri nescit concedere, ...
loqui. Quod genus homin...
ne debent abstinere, apud...
loquendum, quod gratum ...
ta, quemadmodum alibi d...
tuit carmina Dionysii pro...
fodinas lapidarias.

XCVI. *Meo...*

Τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω...
Ubi quis respondet, quod...
gata. Refertur ad hunc m...
ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. Οὔ σοι ...
ἐνταῦθα; i. e. *Salve Hypsi...*
Non tibi loquor ista de re. ...
quo comœdiæ loco sumtu...
quæpiam per dissimulati...
Quod genus est & illud a...
ne, cum Phædria rogatu...
respondens *iterat salutation...*
valere. Est consimilis loc...
catore. *Jam machæra est i...*
cam. Tollo ampullam, atq...
locus longior est, quam ...
scri. Confine ei, quod a...
τον.

XCVII. *Compen...*

Σώφρων ἡ πενία, βε...
ria res improbitas, virtus ...
mum vitiis, is quidvis ...

ᾠοθι Λῆμνον ἵξοιτ,
λ@ ἐλκὰς ἄνιοσα,
, ἢ εἰς ἄχει Μυείνης.
a salsa secantibus alto
thos, mons Thracius, is qui
discrimine Lemno,
aleat transmittere navis,
ingit verticis umbra.
m contingit ad usque Myrinen.
utarchus in Moralibus, cum
io, quem inscripsit De facie
testans umbram porrigi per
Theocriti Scholiastes versi-
hocle:
ρίας ἁλός.
a Lemnii maris.

lge, quid fugientem inse-
eris?

, τί τ φεύγοντα διώκεις;
quid insequeris fugientem?
monens præsens lucrum non
dorum, quæ non item ad ma-
um ex Cyclope Theocriti,
is sententiæ versum Hesio-

τὸν τ' ἀνέτοιμα διώκ.
sequens, jam prompta relinquit.
sensum, quod alibi nobis di-
λωωε.
ad Mercurium?
Quid ad Mercurium? Idem

herba, per se viminia, nihil atque computruit, nihil esse potest abjectius. Cognatum illi Plautino: *Vitiosa nuce non emam.*

XCV. *Philoxeni Non.* C

Τὸ Φιλοξένε Οὔ. i. e. *Philoxeni Non.* Dicendum, ubi quis obstinate vel inficiatur, vel recusat: aut ubi quis alteri nescit concedere, neque quicquam ad gratiam loqui. Quod genus homines à Principum consuetudine debent abstinere, apud quos aut tacendum est, aut loquendum, quod gratum sit auribus. Philoxenus Poeta, quemadmodum alibi diximus, usqueadeo non potuit carmina Dionysii probare, ut maluerit reduci ad fodinas lapidarias.

XCVI. *Meos corymbos necto.*

Τὲς ἐμὲς κορύμβες πλέκω. i. e. *Meos necto cincinnos.* Ubi quis respondet, quod nihil pertineat ad interrogata. Refertur ad hunc modum: Χαίροις Ὑψιπύλη. Τὲς ἐμὲς κορύμβες πλέκω. Οὔ σοι λέγω περὶ τέτε. Οὐ μὸς ἀνήρ ἐστιν ἐνταῦθα; i. e. *Salve Hypsipyle.* Meos corymbos necto. *Non tibi loquor ista de re. Maritus meus hic est?* Ex aliquo comœdiæ loco sumtum apparet, in qua persona quæpiam per dissimulationem diversa responderit. Quod genus est & illud apud Terentium in Phormione, cum Phædria rogatus, ubi nam esset Antipho, respondens *iterat salutationem*, deinde, ait illum *recte valere.* Est consimilis locus & apud Plautum in Mercatore. *Jam machæra est in manu. Nam si eo te introducam. Tollo ampullam, atque hinc eo*, & reliqua. Nam locus longior est, quam ut citra tædium possit recenseri. Confine ei, quod alibi recensuimus: Ἄμας ἀπήτεν.

XCVII. *Compendiaria res improbitas.*

Σιώπημα ἡ πονηρία, βραδεῖα ἡ ἀρετή. i. e. *Compendia-*

Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu.
Et teritur pressa vomer aduncus humo.

CHILIADIS TERTIAE
CENTURIA III.

I. *Sileni Alcibiadis.*

Σιλωοὶ Ἀλκιβιάδε. i. e. *Sileni Alcibiadis*, apud eruditos in proverbium abiisse videntur, certe in Collectaneis Græcorum proverbii vice referuntur, quo licebit uti, vel de re, quæ cum in speciem, & prima, quod ajunt, fronte vilis ac ridicula videatur, tamen interius ac propius contemplanti, sit admirabilis: vel de homine, qui habitu vultuque longe minus præ se ferat, quam in animo claudat. Ajunt enim Silenos imagunculas quaspiam fuisse sectiles, & ita factas, ut diduci & explicari possent, & quæ clausæ ridiculam ac monstrosam tibicinis speciem habebant, apertæ subito Numen ostendebant, ut artem scalptoris gratiorem jocosus faceret error. Porro statuarum argumentum sumtum est à ridiculo illo Sileno Bacchi pædagogo, numinumque Poeticorum morione. Quandoquidem habent & illi Principum nostratium exemplo suos γελωτοποιές. Proinde apud Athenæum libro quinto adolescens Critobulus irridens Socratem senem ac deformem, dicebat illum Πολὺ τῶν Σειληνῶν αἴσχιον. i. e. *Multo Silenis deformiorem:* Locus autem est apud Xenophontem in Convivio. Socrates: Ὡς γὰρ καλλίων ὢν ἐμοῦ κομπάζεις. i. e. *Ut istud jactas quasi sis formosior.* Critobulus: Νὴ Δία, ἢ πάντων Σειληνῶν τῶν ἐν Σατυρικοῖς, αἴσχιστος ἂν εἴην. i. e. *Ita per Jovem, aut omnium Silenorum, qui sunt inter Satyros, turpissimus fuero.* Et Alcibiades apud Platonem in Convivio, Socratis Encomium di-

re, quod unus omnium nihil sciret. Hujusmodi Silenus fuit Antisthenes, baculo suo, pera, pallioque, maximorum Regum fortunas antecellens. Hujusmodi Silenus fuit Diogenes, vulgo canis habitus. Verum in hoc cane divinum quiddam animadverterat Alexander Magnus, Principum, ut videbatur, omnium κορυφαῖος & alpha, cum animi magnitudinem admiratus, optaturum se diceret, *ut ni Alexander esset, Diogenes esset*: cum hoc magis optare debuerit Diogenis animum, quod Alexander esset. Hujusmodi Silenus fuit Epictetus, servus, pauper, claudus, ut indicat illius epitaphium, sed idem, quod est felicissimum, charus Superis, id quod sola vitæ præstat integritas cum sapientia conjuncta. Hæc, nimirum, est natura rerum vere honestarum, quod habent eximium: id in intimis recondunt, abduntque: quod contemptissimum, id prima specie præ se gerunt, ac thesaurum ceu vili cortice dissimulant, nec profanis ostendunt oculis. At vulgarium & umbraticarum longe diversa ratio, summa specie blandiuntur, quodque pulcherrimum habent, statim obviis ostentant: sin penitus introspicias, nihil minus sunt, quam quod titulo specieque præ se ferebant.

An non mirificus quidam Silenus fuit Christus? Si fas est de hoc ad eum loqui modum, quem equidem haud video cur non omnes pro virili debeant exprimere, qui Christiani nomine gloriantur. Si summam Sileni faciem intuearis, quid juxta popularem æstimationem abjectius, aut contemptius? Tenues & obscuri parentes, domus humilis: ipse pauper & pauculos, & pauperculos habuit discipulos: non è Magnatum palatiis, non è Pharisæorum cathedris, non è Philosophorum scholis, sed à telonio & retibus ascitos. Tum vita, quam à voluptatibus omnibus aliena, per famem, per lassitudinem, per convicia, per ludibria, ad crucem denique pervenit. Hac illum parte contemplabatur mysticus ille vates, cum eum depingens: *Non erat,*

invisi, execrabiles, ac pene publicum orbis [illegible] & odium & ludibrium. Verum aperi mihi Silenum, quis Tyrannorum cum horum potentia possit æquari, qui dicto imperant dæmonibus, nutu sedant sævientia ma-
C ria, verbo vita defunctos in vitam revocant? Quis non Crœsus ad hos pauper esse videatur, qui vel umbra sui conferunt sanitatem ægrotis, qui solo manus contactu spiritum illum cœlestem impertiunt? Quis non Aristoteles, stultus & indoctus ac nugator, cum his collatus, habeatur, qui ex ipso fonte cœlestem hauserant sapientiam, ad quam omnis humana sapientia, mera stultitia est? Quod quidem eorum pace dictum esto, qui nefas arbitrantur, & impium, usquam Aristotelis auctoritatem convellere. Fateor illum esse virum eximia doctrina, sed quod lumen tamen tam excellens, quod Christo collatum non obscuretur? Tum vere regnum cœlorum, grani sinapis imaginem habebat, spe-
D cie pusillum & contemptum, virtute maximum: à quo prorsus, ut dixi, & ἐκ διαμέτρου, quod ajunt, dissidet hujus mundi ratio.

Hujusmodi Silenus fuit contemptus & irrisus ille Martinus Episcopus. Tales fuerunt veteres illi Episcopi, humilitate sublimes, paupertate locupletes, gloria neglecta gloriosi. Latitant & hodie boni quidam Sileni, sed heu nimium pauci. Bona pars hominum, præposterum Silenum exprimunt. Si quis rerum vim ac naturam penitus introspiciat, reperiet nullos à vera sapientia longius abesse, quam istos, qui magnificis titulis, qui sapientibus pileis, qui splendidis cingulis, qui gemmatis annulis, absolutam profitentur sapientiam.
E Adeo ut non raro plus veræ germanæque sapientiæ deprehendas in uno quopiam homuncione, juxta vulgi opinionem, idiota simplici ac semifatuo, cujus mentem non subtilis, ut vocant, Scotus, sed cœlestis ille Christi docuit spiritus, quam in multis Theologorum tragicis personis, ac ter quaterque magistris nostris, Aristotele suo turgidis, magistralium definitionum, con-

plurimum confert ad
spiritus. Demum in uni
non videntur, veluti sub
Et quod in his summum
me sepositum est, nem
gi, nec cogitari possit,
Quin & in Ecclesiæ Sa
nullam Silenorum imag
quam vides, salem & c
summam Sileni faciem
vides, quæ si non adsit
Jam habent & suos S
sistas in superficie, ri
penetres usque ad ana
tiam. Etenim ut de V
præter historiam nihil
conditum, uxorculam
tractam, serpentem i
lierculam, Deum ad au
foribus præsidentem n
nonne putes ex Home
Si legas Loth incestu
quam divus Hieronym
appellat, David adult
cubitantem puellam,
nonne qui verecundi
fabulam aversetur? A
mortalem! quam spl
cas parabolas, si prim
judicet hominis esse i
rum reperies arcanam
tiam, planeque quid
ne singula persequens
ac mysticis rebus,
ita quam maxime vid
lis longissime semotu
Itidem in cognitio

Et si nunc tales nulli sunt, quod faxit Christus, tales olim fuerunt, & in posterum fortasse futuri sunt. Atque utinam illud quoque falsum esset, sæpenumero longissime semotos esse à vera religione, qui titulo, qui cultu, qui cærimoniis, religionem absolutam profitentur. Adeo, quicquid in omni rerum genere præclarum est, id minus in conspicuo est.

In arboribus flores & folia blandiuntur oculis: ipsa se late moles ostentat. At semen, in quo vis est omnium, quam est res minutula, quam abdita, quam non lenocinans adspectui, quam non ostentatrix sui? Aurum & gemmas in altissimas terræ latebras abdidit natura. In elementis, quæ vocant, quo quidque præstantius est, hoc longius à sensibus est remotum, velut aer & ignis. In animantum genere quod est optimum & efficacissimum, id in intimis abditum habent. In homine quod est maxime divinum & immortale, id solum cerni non potest. In quovis rerum genere, materia pars vilior, maxime patet sensibus, formæ vis & beneficium, utilitate sentitur, & tamen ipsa procul abest à sensibus. Rursum in corporis physici temperatura, cum phlegma & sanguis sensibus sit familiaris & pateat, id quod plurimum confert ad vitam, minime patet, nempe spiritus. Demum in universo, quæ maxima sunt, ea non videntur, veluti substantiæ, quas separatas vocant. Et quod in his summum est, id à sensibus quam maxime sepositum est, nempe Deus, adeo ut nec intelligi, nec cogitari possit, cum hic fons sit unicus omnium. Quin & in Ecclesiæ Sacramentis reperire liceat nonnullam Silenorum imaginem. Absit invidia verbis. Aquam vides, salem & oleum vides, vocem audis, ceu summam Sileni faciem: vim cœlestem nec audis, nec vides, quæ si non adsit, mera ludibria sint cætera.

Jam habent & suos Silenos arcanæ Litteræ. Si consistas in superficie, ridicula nonnunquam res sit: si penetres usque ad anagogen, divinam adores sapientiam. Etenim ut de Veteri loquamur Instrumento, si præter historiam nihil spectes, & audias Adam è limo conditum, uxorculam è dormientis latere furtim subtractam, serpentem illecebra pomi solicitantem mulierculam, Deum ad auram inambulantem, romphæam foribus præsidentem ne postliminio redirent exsules, nonne putes ex Homeri officina profectam fabulam? Si legas Loth incestum, totam Samsonis historiam, quam divus Hieronymus è cortice æstimans, fabulam appellat, David adulterium, & in senis frigidi gremio cubitantem puellam, Osee meretricium matrimonium, nonne qui verecundioribus sit auribus, ut obscœnam fabulam aversetur? At sub his involucris, Deum immortalem! quam splendida latet sapientia. Euangelicas parabolas, si primum æstimes corticem, quis non judicet hominis esse idiotæ? si nucem frangas, nimirum reperies arcanam illam, ac vere divinam sapientiam, planeque quiddam ipsi Christo simillimum. Et ne singula persequens fiam prolixior, in naturæ simul ac mysticis rebus, ut quicquid præstantissimum est, ita quam maxime videbis abstrusum, & à profanis oculis longissime semotum.

Itidem in cognitione germana rerum veritas semper altissime latet, quæ nec facile, nec à multis deprehenditur. Crassum vulgus, quoniam præpostere judicat, nimirum ex his, quæ maxime sensibus corporis obvia sunt æstimans omnia, passim & labitur & errat, ac falsis bonorum & malorum simulacris deluditur, inversosque Silenos miratur ac suspicit. De malis loquar, bonos non lædam, imo ne malos quidem. Quandoquidem generalis de vitiis disputatio ad nullius personæ pertinet injuriam. Atque utinam pauciores essent, in quos hæc competere possint. Cum sceptrum vides, cum insignia, cum satellitium, cum titulos audis, Serenissimum, Clementissimum, Inclytum, nonne Principem adoras, terrenum quoddam Numen, & quiddam homine majus intueri te putas? Sed aperi Silenum præposterum, Tyrannum invenies, interdum civium hostem, publicæ concordiæ osorem, discordiarum serendarum artificem, bonorum oppres-

A sorem, legum pestem, urbium eversorem, Ecclesiæ compilatorem, latronem, sacrilegum, incestum, aleatorem, breviter, ut est in Græcorum Proverbiis, Ἰλιάδα κακῶν. Sunt qui titulo, specieque præ se ferant magistratum, & Reipub. custodiam, cum re lupi sint & prædones civitatis. Sunt, quorum si consideres rasum verticem, venereris, ut Sacerdotes: si Silenum introspicias, plusquam laicos reperies. Fortassis & Episcopos aliquot reperias, quorum solennem illam consecrationem si spectes, si novum ornatum inspicias, mitram gemmis & auro nitentem, pedum item gemmeum, in summa, totam illam, ἐκ ποδὸς εἰς κεφαλὴν mysticam πανοπλίαν, videlicet cœlestem quempiam, & homine majo-
B rem virum exspectes. Inverte Silenum, nihil interdum invenies nisi bellatorem, negociatorem, denique Tyrannum, jamque magnifica illa insignia, comœdiam fuisse judicabis. Sunt, atque utinam non tam passim obvii sint! quos si quis è barbæ sylva, pallore, cucullo, inflexis cervicibus, cingulo, supercilio, vultusque truculentia velit æstimare, Serapiones, ac Paulos esse dicas: sin explices, meros invenies balatrones, helluones, planos, gancones, imo prædones ac Tyrannos, sed alia via, & haud scio an hoc pestilentiore, quo tectiore, planeque, quod ajunt, ἄνθρακες ὁ θησαυρόν. Rursum ad-
C moneo, neminem his offendi oportere, cum nullius designetur nomen. Si quis hujusmodi non est, nihil ad se pertinere cogitet: sin agnoscit suum malum, admonitum se putet. Ille sibi gratuletur, hic mihi gratias agat. Denique passim in omni mortalium genere sunt, quorum si formam contemplere corporis, homines, & præclaros homines dicas: si Silenum explicueris, intus suem, aut leonem, aut ursum, aut asinum fortassis invenies. Ac diversum quiddam eveniet ei, quod de Circes veneficiis Poetarum fabulis est proditum. Apud hanc enim ferarum figuram habebant, mentem hominis: isti sub humana specie plus quam belluam tegunt. Contra sunt, quos de specie, sicut dictum est, vix homines judices, cum in animi penetralibus angelum occultent. In hoc igitur discrimen est
D mundani & Christiani, quod ille crassissima quæque, ac statim oculis obvia, maxime suspicit & sectatur: quæ secus habent, aut omnino negligit, aut certe postremo loco ponit: hic è diverso, quæ minime cernuntur oculis, quæque longissime recesserunt à natura corporum, ea sola sectatur, cæteris aut præteritis, aut contemptius adhibitis, ab intimis illis omne rerum judicium ducens. In bonis, sic enim vocat Aristoteles, quæ non pertinent proprie ad hominem, extremæ sunt opes. At apud vulgus, imo pene apud omnes, is plurimi fit, qui has quacunque via possidet. Has per saxa, per ignes expetunt universi. Proximum habet locum generis claritas, si nihil accedat aliud, ridiculum pror-
E sus & inane nomen. Semideus habetur, qui sanguinis seriem ad Codrum Atheniensem, aut ad Brutum Trojanum, qui haud scio an unquam natus fuerit, aut ad fabulosum Herculem referre possit: & obscurus est, qui sibi litteris, & virtute famam paravit? Illustris est, cujus tritavus in bello strenuum præstitit homicidam: & plebejus est, atque imaginibus caret, qui bonis animi profuit orbi? In tertia classe sunt corporis commoda, id cui contigerit ingens, robustum, formosum, prævalidum: eum non semovent quidem è numero felicium, sed ita ut nihilo secius primas teneant divitiæ, proximas nobilitas, animi postrema cura est. Jam hunc ipsum, si juxta Paulum in treis partes dividas, carnem,
F animam, & spiritum, utar enim illius verbis, infimam, quæ maxime in conspicuo est, quamque prorsus damnat Apostolus, vulgus potissimum amplectitur. Mediam, quam ita demum probat, si ad spiritum accesserit, plures approbant. Porro spiritum, optimam nostri partem, à quo ceu fonte felicitas omnis nostra proficiscitur, quoque Deo copulamur, adeo non habent in precio, ut nec illud inquirant, sit ne, aut quid sit spiritus, de quo tamen Paulus toties inculcat. Atque hinc præposterum de rebus multitudinis judicium, ut quibus primus debebatur honos, horum ὥσπερ τῶν Μεγαρέων οὐδεὶς λόγος fit, &

tra conſultor, amicus, fautor Principum dicitur, qui illos perverſa educatione corrumpat, qui ſtultis inficiat opinionibus, qui aſſentatione ludat, qui malis conſiliis in odium populi pertrahat, qui bellis & inſanis rerum tumultibus involat. Ajunt auctam Principis majeſtatem, ubi Tyrannidis aliquid acceſſit, hoc eſt ſummi mali magna portio. Peculator eſt, qui de extortis vectigalibus velit nonnihil circumcidi. At cum Principis præcipua bona ſint tria, quibus Deum, qui vere ſolus eſt Rex, quodammodo repræſentat, bonitas, ſapientia, potentia, num is Principi videtur amicus eſſe, qui duobus præcipuis bonis illum ſpoliet, bonitate & ſapientia, ſolamque potentiam illi relinquat, & hanc non modo falſam, verum ne propriam quidem? Siquidem potentia niſi ſit cum ſapientia bonitateque conjuncta, Tyrannis eſt, non potentia, quam ipſam tamen populi conſenſus quemadmodum dedit, ita poteſt eripere: cum interim depulſum ab imperio, bonitas & ſapientia, ceu propria bona comitentur. Capitale eſt, violare Principis inſignia, & præmium eſt his, qui animum illius vitiantes, pro bono crudelem, pro ſapiente verſutum, pro potente Tyrannum reddunt. Parum eſt una mors ei, qui Principis calicem toxico tentarit inficere: & præmium fert, qui mentem illius peſtilentiſſimis opinionibus corrumpit ac venenat, & veluti publicum Reip. fontem inficit, ſummo totius orbis malo? Principis munus dominium vocant, cum revera nihil aliud ſit agere Principem, quam rem communem adminiſtrare. Regum inter ipſos affinitates, ac ſubinde novanda fœdera, Chriſtianæ pacis glutinum appellant, cum his fontibus omnia pene bella, plurimos rerum humanarum tumultus naſci videamus. Juſtum bellum appellant, cum ad exhauriendam opprimendamque rempublicam Principes inter ſe colludunt: pacem vocant, cum in hoc ipſum inter ſeſe conſpirant. Auctum ducunt imperium, cum unius aut alterius oppiduli titulus acceſſerit Principi, tanta civium expilatione, tanto ſanguine, tot viduitatibus, tot orbitatibus emptus.

Ad eundem modum Eccleſiam vocant Sacrificos, Epiſcopos, ac ſummos Pontifices, cum hi revera nihil

rum & unicum Eccleſiæ lucrum ſit, Chriſtianæ vitæ profectus. Blaſphemiam vocant, ſi quis parum reverenter de Chriſtophoro loquatur, aut Georgio, nec omnes omnium fabulas æquet Euangelio. Verum Paulus
C lus blaſphemiam appellat, quoties impiis Chriſtianorum moribus fit, ut Chriſti nomen infametur inter ethnicos. Quid enim conſentaneum eſt, Chriſtianæ religionis hoſtes dicere, cum in Euangelicis litteris viderint Chriſtum ad opum contemptum, ad voluptatum abdicationem, ad gloriæ neglectum hortantem, & è regione conſpexerint, primores etiam ac duces Chriſtianæ profeſſionis ita vivere, ut opum accumulandarum ſtudio, ut voluptatum amore, ut vitæ ſplendore, ut belli ferocia, cæteriſque fere vitiis omnibus ipſos ſuperent ethnicos? Intelligit prudens lector, quid hic taceam, ob honorem Chriſtiani nominis, & quid apud me ſuſpirem. Quos cachinnos putas illos tollere, qui
D cum videant, in Euangelio Chriſtum non cultu, non cærimoniis, non cibis inſigniſſe ſuos, ſed hac nota dignoſci voluiſſe Chriſtianos, ſi mutua charitate conglutinentur, poſtea conſpiciant, adeo nihil inter nos convenire, ut neque turpius, neque pernicioſius ulla gentilitas ſit tumultuata.

Princeps cum Principe belligeratur, civitas cum civitate pugnat: nec ſcholæ cum ſchola, nec religioni, ut nunc vocant, cum religione convenit: rixarum, factionum, litium apud nos plena ſunt omnia. Hæc vera demum eſt blaſphemia, cujus auctores ſunt, qui juſtam miniſtrant occaſionem. Hæreſin appellant, ſi quis dixerit aut ſcripſerit aliquid, quod aliquo pacto
E cum magiſtralibus Theologorum propoſitiunculis, vel in re Grammatica diſſentiat: & hæreſis non eſt, ubi quis ceu præcipuam felicitatis humanæ portionem effert, id quod ipſe Chriſtus ubique docet eſſe negligendum: qui vitæ rationem inducit ab Euangelicis præceptis & Apoſtolicis inſtitutis longe diverſam: qui contra ſenſum Chriſti Apoſtolos ad Euangelii prædicationem profecturos, pro gladio ſpiritus: qui terrenis af-

perio, dignitate, glori
lorum peram & baculu
ſpolio, ſed his potior
poſſeſſione, ſed ad me
noſtrum de Regis excel
qui vis illi licere, qui
eſſe non Principem, q
xui prodis, qui cupidit
titium facis, qui nihilo
è media plebe, qui his
nicos quoque ſemper n
ego, qui Principem I
gerit, quam fieri pote
pientia, quæ propria R
ab omnibus ſordidis af
bus craſſum & humile
abeſſe? Nihil mirari
rem: denique id eſſe i
pore, quod Deus in
perpendit Epiſcopi dig
opibus oneras, ſordid
lorum procellis involv
& cœleſtis ſponſæ cuſ
puriſſimum eſſe cupio
munereque fungitur,
bonum virum eſſe po
Morbos autem animi
Multo igitur magis C
ros, ſed omnium ma
quam maxime, Prin
cœleſtis illius populi
re Sacerdotem, ſed mu
judico, ut hac vir co
me triumphare Ponti
phis, quos ſceleratus
adeo vanis, ut Satyra
mocritus ille ſpectaſ
ſed vere magnificis

tus sancti, blandiciis, muneribus, pollicitis, lenociniis, violat, corrumpit, profanat? Atque hæc qui facit, vulgo festivus & elegans dicitur. Non patrocinor malefactis, sicut ante testatus sum, illud ostendo, vulgus hominum multo pluris ea facere, quæ cernuntur oculis, quam quæ hoc verius sunt, quo minus conspiciuntur. Saxei templi consecrationem vides, animi dedicationem quia non vides, negligis. Pro tuendis illius ornamentis digladiaris, pro servanda morum integritate, nemo capessit gladium illum Euangelicum, quem Christus jubet etiam tunicæ divenditæ precio parari. Summa pietas vocatur, si quis pro defendenda aut augenda ditione & pecunia Sacerdotum, sumat arma, ac bellicis tumultibus sacra profanaque misceat. Atque interea dum Sacrificorum pecunia, nimirum res vilissima vindicatur, quam ingens totius pietatis diluvium admittitur admisso bello? Quid enim est omnino mali, quod non secum trahat bellum?

Sed forsitan obstrepet interim mihi tacita lectoris cogitatio, quorsum hæc tam putida tendunt? inquiens: num tu Principem ejusmodi vis esse, cujusmodi Plato facit in sua Repub. Custodes? Num Sacerdotes imperio, dignitate, gloria, divitiis spoliatos, ad Apostolorum peram & baculum revocas? Bona verba. Non spolio, sed his potioribus locupleto, non dejicio de possessione, sed ad meliora provoco. Quæso te, uter nostrum de Regis excellentia magnificentius sentit: tu, qui vis illi licere, quicquid libet, qui Tyrannum vis esse non Principem, qui voluptatibus exples, qui luxui prodis, qui cupiditatibus omnibus servum ac dedititium facis, qui nihilo plus sapere vis, quam quemvis è media plebe, qui his oneras rebus, quas apud Ethnicos quoque semper magnificum fuit contemnere: an ego, qui Principem Deo, cujus imaginem quandam gerit, quam fieri potest, simillimum esse cupio, sapientia, quæ propria Regum laus, cæteris antecellere, ab omnibus sordidis affectibus, animique morbis, quibus crassum & humile vulgus ἄγεται ϰαὶ φέρεται, procul abesse? Nihil mirari plebejum, opibus esse superiorem: denique id esse in Repub. quod animus est in corpore, quod Deus in universo? Uter nostrum verius perpendit Episcopi dignitatem: tu, qui illum terrenis opibus oneras, sordidis ac plebejis implicas curis, bellorum procellis involvis: an ego, qui Christi vicarium, & cœlestis sponsæ custodem, ab omni terræ contagio purissimum esse cupio, & quoad licet, ei cujus loco munereque fungitur, quam simillimum? Stoici negant bonum virum esse posse, nisi qui vacet animi morbis. Morbos autem animi cupiditates, sive affectus vocant. Multo igitur magis Christianorum est ab his esse liberos, sed omnium maxime Principem. Ac rursum plus quam maxime, Principem ac patrem Ecclesiæ, hoc est, cœlestis illius populi cœlestem Principem. Volo regnare Sacerdotem, sed mundanam istam ditionem indignam judico, ut hac vir cœlestis oneretur. Volo quam maxime triumphare Pontificem, non his sanguinariis triumphis, quos sceleratus Marius, quos impius egit Julius: adeo vanis, ut Satyrarum jocis incessantur: quos si Democritus ille spectasset, risu crediderim emoriturum: sed vere magnificis & Apostolicis, cujusmodi Paulus bellator, ac dux longe splendidior Alexandro Magno describit, ac veluti sui canens encomium jactat, *In laboribus*, inquit, *plurimis*, *in carceribus abundantius*, *in plagis supra modum*, *in mortibus frequenter*. *A Judæis quinquies quadragenas*, *una minus accepi*, *ter virgis cæsus sum*, *semel lapidatus sum*, *ter naufragium feci*, *nocte & die in profundo maris fui*. *In itineribus sæpe*, *periculis fluminum*, *periculis latronum*, *periculis ex genere*, *periculis ex gentibus*, *periculis in civitate*, *periculis in solitudine*, *periculis in mari*, *periculis in falsis fratribus*, *in labore & ærumna*, *in vigiliis multis*, *in fame & in siti*, *in jejuniis multis*, *in frigore & nuditate: præter illa, quæ extrinsecus sunt instantia, mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum*. *Quis infirmatur*, *& ego non infirmor? Quis scandalizatur*, *& ego non uror?* Rursum paulo superius: *In omnibus*, inquit, *exhibeamus nosmetipsos*, *sicut Dei ministros: in multa patientia*, *in tribulationibus*, *in necessitatibus*, *in angustiis*, *in plagis*, *in carceribus*, *in seditionibus*, *in laboribus*, *in vigiliis*, *in jejuniis*, *in castitate*, *in scientia*, *in longanimitate*, *in suavitate*, *in Spiritu Sancto*, *in caritate non ficta*, *in verbo veritatis*, *in virtute Dei: per arma justitiæ a dextris & a sinistris*, *per gloriam & ignobilitatem*, *per infamiam & bonam famam*, *ut seductores & veraces*, *sicut ignoti & cogniti*, *quasi morientes*, *& ecce vivimus*, *ut castigati*, *& non mortificati: quasi tristes*, *semper autem gaudentes: sicut egentes*, *multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes*, *& omnia possidentes*. Vides quæ belli decora, quæ victoria, qui triumphus Apostolicus? Hæc est illa gloria, per quam ceu sacram rem Paulus aliquoties dejerat. Hæc sunt egregia facinora, pro quibus sibi coronam immortalem esse repositam confidit. Non gravabuntur Apostolorum ingredi vestigiis, qui locum & auctoritatem sibi vindicant Apostolorum. Cupio quam maxime, divites esse Pontifices, sed Euangelico margarito, sed cœlestibus opibus, quas quo largius in omnes effuderint, hoc ipsi magis abundabunt: nec periculum erit, ne benignitas pereat benignitate. Volo quam munitissimos esse, sed armis Apostolicis; nempe, scuto fidei, lorica justitiæ, gladio salutis, quod est verbum Dei. Volo bellacissimos esse, sed adversus veros illos Ecclesiæ hostes, simoniam, superbiam, libidinem, ambitionem, iracundiam, impietatem. Hi Turcæ sunt semper observandi, semper oppugnandi Christianis. Ad hujusmodi bella dux sit & hortator Episcopus. Volo cum primis suspiciendos esse Sacerdotes, at non Tyrannico strepitu, sed excellentia doctrinæ sanctæ, sed eximiis virtutibus. Volo reverendos esse, sed ob integritatem ac severitatem vitæ, non tantum ob titulos, aut ornatum tragicum. Volo timeri, sed ut patres, non ut Tyrannos. Volo timeri, sed à malis duntaxat, imo tales esse volo, ut improbi revereantur potius, quam formident oderintve. Denique volo deliciis affluere, sed raris ac longe quam quas vulgus novit, suavioribus. Vis audire vere summi Pontificis divitias? Audi à Pontificum Principe proximum. *Aurum & argentum non est mecum*, *quod autem habeo*, *hoc tibi do*. *In nomine Jesu*, *surge & ambula*. Vis audire Apostolici nominis decus, quod omnes titulos, quod omneis superet fornices ac statuas? Audi Paulum illum vere inclytum: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco*. Vis plus quam regiam audire potentiam? *Omnia possum*, inquit, *in eo*, *qui me confortat*. Vis audire gloriam? *Gaudium meum & corona mea vos estis in Domino*. Vis audire titulos Episcopo dignos, & ornamenta veri Pontificis? Paulus idem tibi depingit, *Sobrium*, *ornatum*, *prudentem*, *pudicum*, *hospitalem*, *doctorem*: *non vinolentum*, *non percussorem*, *sed modestum*, *non litigiosum*, *non lucri cupidum*, *non neophytum: qui bonum habeat testimonium*, *& ab his*, *qui foris sunt*, *ut non in opprobrium incidat*, *& in laqueum Diaboli*. Contemplare quibus ornamentis honestet Aaron Pontificem Moyses, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, quam variis gemmarum stellis illustret, quanto auri fulgore decoret. Quæ quid sibi velint, si ex Origenis Hieronymique cognoveris interpretatione, nimirum intelliges, quæ supellex paranda sit vere magnis Episcopis.

Quos potius exprimant vita Pontifices, quam quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorum vices occupant? An magis convenit, Julios, Alexandros, Crœsos & Xerxes, nihil aliud quam magnos latrones imitari Christi Vicarium, quam ipsum Christum unicum Ecclesiæ ducem & Imperatorem? Quos justius æmulentur Apostolorum successores, quam Apostolorum Principem? Christus palam negavit regnum suum hujus esse mundi, & tu convenire putas, ut Christi successor mundanam ditionem non solum admittat, verum etiam ambiat, proque hac omnem, quod ajunt, moveat lapidem? In hoc mundo veluti duo sunt mundi, modis omnibus inter se pugnantes: alter crassus & corporeus: alter cœlestis, jam nunc pro virili meditans id esse, quod aliquando futurus est. In illo primus est, qui à veris bonis quam maxime semotus est, ac falsis oneratus. Veluti Rex Ethnicus, libidine, luxu, violentia, superbia, fastu, divitiis, rapacitate superat uni-

versos, & ita primus videtur, si maxima hujus sentinæ portio in hunc influxerit, sapientiæ, temperantiæ, sobrietatis, justitiæ, cæterorumque, quæ vere sunt bona, quam minimum. Contra in hoc, qui summus est, is ut plebejis illis & crassis bonis minimum est inquinatus, ita veris illis ac cœlestibus opibus est cumulatissimus. Proinde cur Christianum Principem id esse vis, quod Ethnici quoque Philosophi semper damnarunt & contempserunt? Cur illius majestatem in his collocas rebus, quas contempsisse pulcerrimum est? Cur Angelum Dei (sic enim in Arcanis Litteris appellatur Episcopus) his rebus oneras, quæ vel homine bono sint indignæ? Cur eum his metiris opibus, quibus latrones sunt divites, quibus Tyranni sunt formidabiles? B Cœleste quiddam est sacerdos, & homine majus. Nihil hujus sublimitate dignum, nisi cœleste. Quid hujus dignitatem vulgaribus rebus dehonestas? Quid hujus puritatem mundanis sordibus contaminas? Cur non sinis eum sua ditione potentem esse? Cur non pateris sua nobilem esse gloria? sua majestate reverendum? suis divitem opibus? Hunc è cœlesti corpore, quod est Ecclesia, cœlestis ille spiritus ad res summas delegit. Cur eum ad satraparum furiosos tumultus pertrahis? Paulus segregatum sese gloriatur: cur tu meum præsulem in mediam infimæ plebis sentinam immergis? cur ad fœneratorum sollicitudines dejicis? cur hominem divinum ad negocia detrahis, vix homine digna? C cur hisce rebus felicitatem Christianorum sacerdotum metiris, quas ut stultissimas risit Democritus, ut miserrimas flevit Heraclitus, ut frivolas sprevit Diogenes, ut onerosas abjecit Crates, ut pestiferas semper fugere sancti? Cur Petri successorem his opibus æstimas, quas ipse Petrus se non habere gloriatur? Cur Apostolicos Principes eis ornamentis magnos videri vis, quibus calcandis magni fuerunt Apostoli? Cur illud Petri patrimonium vocas, quod ipse Petrus se non habere gloriatus est? Cur Christi Vicarios opibus irretiendos putas, quas ipse Christus appellavit spinas? Cur eum, cujus ut proprium, ita præcipuum officium est, Divini verbi semen jacere, D divitiis obruis, quibus vel maxime jactum præfocatur? Cur æquitatis doctorem ac judicem iniquo vis servire mammonæ? Quid cœlestium sacramentorum dispensatorem, vilissimarum rerum facis procuratorem? Exspectat ab hoc Christianus orbis sacræ doctrinæ pabulum: exspectat salutare consilium: exspectat paternam consolationem: exspectat vivendi formam. Quid tu rebus tam præclaris destinatum ac dicatum, in vulgarium curarum ergastulum detrudis, pariter & sua dignitate spolians Episcopum, & populum orbans Episcopo? Habet suum Christus regnum excellentius, quam ut gentili regno, vel ut verius dicam, Tyrannide, pollui debeat: suum habet splendorem, suas habet opes, suas voluptates. E Quid tam inter se pugnantia miscemus? Quid terrena cœlestibus, quid infima summis, quid Ethnica Christianis, quid profana sacris confundimus? Tam multa, tam magna sunt dona ditissimi simul & benignissimi spiritus: dona linguarum, dona prophetiæ, dona sanitatum, dona scientiæ, dona sapientiæ, dona doctrinæ, discretio spirituum, exhortatio, consolatio. Cum his sacris donariis quid tu profana mundi dona conjungis? ne dicam extinguis? Quid cum mammona Christum, cum Christi spiritu Belial conaris jungere? Quid mitræ cum galea, quid sacræ pallæ cum mavortia lorica, quid benedictionibus cum bombardis, F quid clementissimo pastori cum armatis latronibus, quid sacerdotio cum bello? Quid machinis oppida subruit, qui claves habet regni cœlorum? Qui convenit, auctorem esse belli cum, qui pacis omine salutat populum? Quonam ore docebit plebem Christianam, opes esse contemnendas, qui puppim & proram rerum suarum constituit in pecunia? Qua fronte docebit, quod & docuit & exhibuit Christus, quod toties inculcant Apostoli, non esse resistendum malo, sed malorum improbitatem bonitate superandam, injuriam beneficio pensandam, inimicum benefactis obruendum: qui propter oppiduli ditionem; aut salinarum vectigal, orbem bellorum tempestatibus commovet? Quo pacto dux erit ad regnum cœlorum, sic enim Christus suam vocat Ecclesiam, qui totus sit in regno mundi? Sed impendio pius es, ornare vis Ecclesiam harum etiam opum accessione. Probarem, nisi cum paululo commodi tantum secum ea res traheret malorum. Cum imperium dedisti, simul dedisti congerendæ pecuniæ curam, dedisti Tyrannicum satellitium, ferratas copias, exploratores, equos, mulos, tubas, bellum, strages, triumphos, tumultus, fœdera, pugnas, breviter omnia sine quibus imperium administrari non potest. Ut animus adsit, quando futurum est ocium Apostolico fungendi munere, quem tot curarum millia diversum trahunt? dum scribitur delectus militum, dum panguntur & rescinduntur fœdera, dum coercentur, qui detrectant imperium, dum in fide retinentur, qui ad res novas spectant, dum expugnantur hostes, dum muniuntur arces, dum audiuntur rationes, dum tractantur profanæ legationes, dum conviviis excipiuntur satrapæ, dum ad honores provehuntur amici, dum depelluntur, qui locum dare jubentur felicioribus, dum alia fiunt, quæ nec meminisse libet, & tamen fieri necesse est? An is tibi videtur intelligere Pontificis & Cardinalium excellentiam, qui eos ab oratione, qua cum Deo confabulantur, à sacra contemplatione, qua versantur inter Angelos: à vernantissimis Divinæ Scripturæ pratis, in quibus felicissime spatiantur: ab Apostolico Euangelizandi munere, quo Christum maxime referunt, ad has rerum sordes detrahendos esse censet? An eis bene velle videtur, qui à tanta felicitate, vitæque tranquillitate, qua fruebantur, ad has ærumnas, ad hos rerum tumultus pertrahi cupit? Etenim cum per se regnum infinitis laboribus obnoxium est, tum vero longe minus feliciter cedit Sacerdotibus quam laicis. Idque duabus fere de causis, partim quod vulgus hominum libentius paret in hoc genere profanis quam Ecclesiasticis: partim quod illi ceu liberis suis relicturi ditionem, student eam quam florentissimam reddere. Hi contra, quemadmodum serius, ac plerumque jam senes ad imperium adsciscuntur, ita quoniam sibi gerunt, non hæredi, magis expilant quam ornant, perinde quasi præda sit objecta, non provincia. Ad hæc ubi profanus rerum potitur, ibi semel fortasse de regno digladiandum, semel evehendi, locupletandique, quibus favet Princeps. Ubi secus, ibi subinde nova digladiatio, dejiciendi de possessione, quos prior evexerat: rursus alii atque alii novi homines, populi malo locupletandi. Jam est & illud nonnihil, quod populus multo facilius fert imperium ejus, cui jam assuevit, etiamsi durius imperet: qui si decesserit, tamen in hærede filio superstes esse videtur, ac plebs imaginatur, Principem non in alium esse mutatum, sed eundem sibi renovatum. Et solent liberi parentes utcunque referre moribus, præsertim ab his instituti. E diverso quum Deo dicatis viris commissum est imperium, subita plerumque rerum omnium commutatio. Adde his quod profanus ille accedit ad rem gerendam, meditatus & ab incunabulis institutus. Illic sæpenumero præter omnem spem obvenit rerum summa, ut quem remis genuerat natura, fortunæ ludus evehat ad regnum.

Postremo vix fieri potest, ut, quemadmodum Hercules duobus monstris, ita unus duabus difficillimis rebus administrandis par sit. Omnium difficillimum est, bonum præstare Principem. At longe pulcrius, sed idem longe difficilius, bonum agere Sacerdotum. Quid tandem utrumque? An non est necesse fieri, ut dum utrumque munus in se recipiunt, neutri satisfaciant? His nimirum rebus fit, nisi fallor, ut cum laicorum regum urbes, opibus, ædificiis, ac viris, magis ac magis florere videamus, Sacerdotum oppida fere frigeant ac collabantur. Quorsum igitur opus fuit harum accessione rerum, quas tot incommoditates comitantur? An vereris, ne parum potens futurus sit Christus propriis opibus, nisi laicus Tyrannus aliquid impertiat suæ potestatis? Parum ornatum putas, nisi profanus bellator, aurum, Phrygionem, candidos mannos, & satellitium illi indulse-

abundantur, à sacra contem-
nter Angelos: à vernantissi-
tis, in quibus felicissime spa-
Euangelizandi munere, quo
t, ad has rerum sordes detra-
is bene velle videtur, qui à
ranquillitate, qua fruebantur,
rum tumultus pertrahi cupit?
um infinitis laboribus obno-
e minus feliciter cedit Sacer-
c duabus fere de causis, par-
n libentius paret in hoc gene-
sticis: partim quod illi ceu
em, student eam quam flo-
ontra, quemadmodum fervus,
imperium adsciscuntur, ita
hæredi, magis expilant quam
la sit objecta, non provincia.
m potitur, ibi semel fortasse
emel evehendi, locupletan-
ps. Ubi secus, ibi subinde
ii de possessione, quos prior
e alii novi homines, populi
& illud nonnihil, quod po-
perium ejus, cui jam assue-
t: qui si decesserit, tamen
se videtur, ac plebs imagina-
n esse mutatum, sed eundem
beri parentes utcunque refer-
is instituti. E diverso quum
m est imperium, subita ple-
mmutatio. Adde his quod
...... meditatus &

splendore, aut meliorum obscuretur luce, aut sordi-dum etiam ex collatione videatur. Ita fiet, ut &, quod possident, hoc felicius possideant, quo securius: nec enim augentur metu, ne quis eripiat: nec pro rebus caducis & humilibus tanto tumultu dimicabunt, si quid alicunde decesserit. Postremo, non orbabuntur suis bonis, dum alienis gaudent ditescere. Nec Euangelicum amittent margaritum, dum vitreas mundi gemmas consectantur. Ut illud interim omittam, hæc ipsa, quæ contemni volumus, ita copiosius accessura, si fuerint contemta, & honestius sequentur fugientes, quam ab insequentibus arripiuntur. Siquidem unde tandem natæ sunt opes Ecclesiæ, nisi ab opum contemtu: unde gloria, nisi à gloriæ neglectu? Libentius ista donabunt laici, si viderint rejici ab his, quos plus sapere credunt. Fortasse nonnunquam tolerandi sunt & mali Principes, deferendum aliquid eorum memoriæ, quorum occupare videntur locum, dandum nonnihil titulo. Non erit tentandum remedium, quod haud scio, an infeliciter tentatum, vertat in graviorem perniciem. Verum quam male interim cum rebus humanis agitur, si, quorum omnis vita debebat esse miraculo, tales sunt, ut applaudant pessimi, boni suspirent & ingemiscant: & quorum omnis dignitas, vel ab improborum favore, vel à mediocrium modestia, vel à simplicium imperitia, vel à bonorum tolerantia pendet: imo quos incolumes reddit populi discordia, quos non alia res magnos facit, quam dissidia civium, quorum felicitas publica infelicitate alitur.

Quod si Sacerdotes rem recta æstimarent via, tantum incommodum secum trahit accessio ditionis profanæ, ut recusanda sit, etiam si ultro deferatur. Fiunt mancipia Principum & aulæ, impetuntur seditionibus, involvuntur bellis, in quibus interdum exhalant ani-

Alcibiades suis Silenis nos induxit. Verum hujus erroris non admodum me pœnituerit, si quod ad Proverbiorum enarrationem non pertinet, ad vitæ pertineat emendationem: & quod ad eruditionem non confert, conducat ad pietatem: quodque ad operis instituti rationem πάρεργον καὶ ἀπροσδιόνυσον videtur, ad vivendi rationem fuerit accommodatum.

II. *Sarone magis nauticus.*

Σάρων ναυτικώτερος. i. e. *Sarone magis nauticus.* Ajunt hunc fuisse Deum quempiam nauticum. Unde & Saronico mari cognomen inditum. Congruet in horrido cultu hominem, & moribus feris, quod genus nautas plerosque videmus esse. Aut in negociatorem per omnia maria volitantem. Meminit & Saronis, & ab hoc cognominati maris Aristides in Themistocle: Οὐδ' ἵνα τὸν πάντα χρόνον τὴν θάλατταν οἰκῶσιν, ὥσπερ τὸν Γλαυκόν φασι τὸν Ἀνθηδόνιον, ἢ τὸν Σάρωνα τὸν ἐπώνυμον τοῦ πελάγους. i. e. *Nec uti per omne tempus in mari habitent, quemadmodum ajunt facere Glaucum Anthedonium, & Saronem mari cognominem.* Pausanias in Corinthiacis Saronis facit mentionem, qui Althepiæ regioni maritimæ imperarit. Huic diversum, quod ait in Ranis Aristophanes:

—— —— —— Πῶς δυνήσομαι
Ἄπειρος, ἀθαλαττώτατος, ἀσαλαμίνιος
Ὢν εἶτ' ἐλαύνειν; —— —— ——

i. e. —— —— —— *Quonam modo*
Potero imperitus, & à mari alienissimus,
Salaminis expers, atque navim agere rudis?

III. *Aßidua stilla saxum excavat.*

Ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν. i. e. *Stillicidium perpetuum saxum excavat.* Admonet, nihil esse tam durum, quod non emolliat; nihil tam arduum, quod non efficiat assiduitas; quandoquidem stilla aquæ, nimirum

ἀσκαλμίνιον appellat sese, quod bellicarum rerum ac remi ducendi esset ignarus. Allusit autem Poeta, sicut opinor, ad proverbium, quod alibi retulimus: Δεῖ κώπην ἐλαύνειν τὸν εἰδότα. i. e. *Oportet ducere remum eum, qui norit.* Plutarchus in Vita Periclis navim robustam & in qua, velut in triariis, ultimum sit præsidium, *Salaminiam* appellat: Οὐδ᾽ αἰεὶ πελῶν εἰς τὸ πλῆθος, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ὥσπερ Σαλαμινίαν τριήρη, φησὶ Κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς. i. e. *Nec semper obambulans in turba, sed veluti* Salaminiam triremem, *ut inquit Critolaus, sese ad majorem rerum usum præbens.* Scholia, quæ feruntur in Aristophanem, tradunt Athenis duas fuisse naves usui publico destinatas, è quibus *Salaminia* subveheret ad judicium evocans, paralus aveheret. Nam Theoris eos vehebat, qui voti aut religionis ergo Delphos aut alio quopiam proficiscerentur.

V. *Pyrrhandri commentum.*

Πυῤῥάνδρου μηχάνημα. i. e. *Pyrrhandri commentum.* De callido invento. Hic Pyrrhander sycophanta quispiam fuit, insignite versutus, notæque malitiæ. Aristophanes in Equitibus:

Καὶ νὴ Δί᾽ ἦν γε τοῦτο Πυῤῥάνδρου τὸ μηχάνημα.

i. e. *Ac per Jovem fuit quidem Pyrrhandrica ista techna.*

VI. Ἄζηλος πλοῦτος.

Ἄζηλος πλοῦτος, vocabatur, cum quis suas dotes ignoraret. Veluti si qua formosa cum sit, putida esset tamen, sibique displiceret. Aut si quis facundus, infacundus sibi videretur. Porro felicitatis non minima pars est, ut quisque sua norit bona. Proinde Maro:

O fortunatos nimium, bona si sua norint,
Agricolas. ——— ——— ———

Opinor esse finitimum illi: Ὁ τυφλὸς πλοῦτος. i. e. *Cæca divitiæ.* Nam ζηλοῦν aliquoties idem est, quod *admirari* ac *felicem ducere.* Unde ἀείζηλον vocant *conspicuum* & *illustre*, Cui diversum est ἄζηλον, *quod nemo miratur.* Quis autem miratur, quod est abditum ac retrusum? Plutarchus in Vita Lycurgi facit Theophrastum hujus dicti auctorem, laudat enim Lycurgum, qui suis institutis effecisset, ut apud Spartanos divitiæ nec essent

rentur, ea facultas concedebatur, ut vino ebriosque expleti, tria quædam quæcunque lubitum esset dicerent. Quæ simul atque dixissent [1], promulgata damnatione producebantur ad supplicium; αὐλὴν enim olim vocabant eum locum, quo damnati ducebantur, quem Neoterici ἰκρίον appellant. Apud Suidam legitur, παρὰ αὐλῇ, C dandi casu, i. e. *Juxta curiam*, sive *juxta septum.* Usum adagii apud neminem adhuc reperi. Conjicio dici solitum, ubi quis petulantius loqueretur, sed magno suo malo, aut exitium imprecaretur alicui. Adagium refertur à Zenodoto.

VIII. *Pyrausta gaudes gaudium.*

Χαρὰν πυραύστου χαίρεις. i. e. *Gaudium pyrausta gaudes.* De momentaria, fluxaque voluptate. Ostendimus alicubi pyraustam ad lucernas advolantem, ambustis alis perire, unde & proverbium: Πυραύστου μόρος. i. e. *Pyrausta fatum.* Cujus alibi meminimus.

IX. Πτερυγίζειν.

[2] Πτερυγίζειν dicitur, qui conatur & gestit quippiam D efficere. Sumtum à pullis avium, cum adhuc involucres sunt, alas moventibus. Lucianus usurpat pro indecore & scurriliter gesticulari, libello De Mercede Servientibus. Aristophanes in Pluto:

Καὶ σύ γε λέξαι μ᾽ οὔπω δυνάσαι περὶ τούτου,
Ἀλλὰ φλυαρεῖς, καὶ πτερυγίζεις.

i. e. *Tu mihi nondum fari potis es super hac re,*
[3] *Sed nugaris gesticulando.*

Et Diphilus apud Athenæum lib. VI. inducit parasitum hunc in modum loquentem:

Γέγηθα καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι.

i. e. *Lætorque gaudeoque & alas verbero.*

X. *Ante barbam doces senes.*

E Πρὸ τῆς γενειάδος διδάσκεις τοὺς γέροντας. i. e. *Ante barbam doces senes.* Cum imberbis majorem natu docet. Est autem figura proverbialis, quod ait Persius: *Ante pilos.*

——— *Et rerum prudentia velox*
Ante pilos *venit, dicenda, tacendaque calles.*

1 Legit *Erasmus* depravate, apud *Zenobium*, Φημωθέντες, pro φιμωθέντες, h. e. *ore obturato.* Deinde, apud Suidam, ἰκρίων, *septum,*

ti ducebantur, quem Neoc-
ad Suidam legitur, ...
uriam, sive juxta septua. U-
m adhuc reperi. Conjicio ...
ntius loqueretur, sed magno
pprecaretur alicui. Adagium

a gaudes gaudium.
i. e. Gaudium prærupta gaude
e voluptate. Ostendimus ali-
as advolantem, ambustis ali-
um: Πυγόστε μόρθ. i. e. P...
meminimus.
Πτερυγίζειν.
ui conatur & gestit quippiam
s avium, cum adhuc involu-
. Lucianus usurpat pro inde-
lari, libello De Mercede Se...
n Pluto:
...
...
potis es super hac re,
ndo.
eum lib. VI. inducit parasitum
m:
...
... alas verbero.
... bam doces senes.
... γέροντας. i. e. Ante ba-
... herbis majorem natu docet.
... ialis, quod ait Persius: Ant...

dos II.

—— Πόλεμος δ᾽ ἄνδρεσσι μελήσει.

i. e. —— *Viris cura sunt bella futura.*

Et Turnus apud Virgilium:

Arma viri bellumque gerant, quis bella gerenda.

XII. *Antehac putabam te habere cornua.*

Πρὸ τούτου σε ᾤμην κέρατα ἔχειν. i. e. *Antehac credebam tibi esse cornua.* De his, qui prius habiti fortes ac strenui, postea, cum res virum postulat, apparent ignavi. Unde & Comicus *cornutam bestiam* vocat hominem paratum se defendere: *Cornutam bestiam petis.* Et Horatius:

Parata tollo cornua.

Apud eundem scurra jocatur in scurram accepto convicio minitantem capite moto, cum in fronte fœdam haberet cicatricem. *Quid faceres*, inquit, *si cornu tibi non esset exsectum, cum sic mutilus miniteris?* Deinde Dialectici *cornutum* appellant syllogismum, dilemma velut inexpugnabile.

XIII. *Prius quam mactaris, excorias.*

[1] Πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις. i. e. *Prius quam mactaris excorias.* Dicendum, ubi quid præpostere fieri videtur. Videri potest ex Homero sumtum, apud quem sæpe excoriatur taurus prius, quam occiditur: Figura quam Grammatici πρωθύστερον appellant. [2] Finitimum illi, quod alibi retulimus, *actum agere.* Nam id etiam adagium

[1] Πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις.] Non debuit verbum σφάζειν interpretari *Mactare*: quum σφάζειν non sit verbum sacrorum, ut *Mactare* apud Latinos: sed generale, sicut apud illos *Jugulare.* Quo verbo si usus fuisset, lectori prudenti, quo debeat referri hoc adagium, cogitandum reliquisset. Fortasse enim ad alia quoque possit accommodari. Verbi gratia: Si quis Princeps velit genti cuipiam leges ponere, & eam tributarium reddere, antequam ab eo domita & in servitutem

Non cano vetera. Nova si qua sunt eadem & meliora sunt, Jupiter, qui juvenis est, regnat. Mos erat antiquis *adorare*
C *solem*, quem Deum existimant, & à Persis præcipue colebatur, nomine Mithræ. Item apud Ægyptios Osiridis, apud Græcos Apollinis, apud alios aliis atque aliis nominibus. Hunc orientem salutabant religionis causa. Quem morem tradit Socrati fuisse Plato. Ferunt & ab elephantis adorari solem in exortu. Salutabatur & occidens, sed à paucioribus. Habet & cujusque hominis ætas suam vesperam, quæ simul atque advenit, juventæ gratia vertitur in tædium. Ita senex quidam apud Alexidem:

Ἤδη γὰρ ὁ βίος ἡμὸς ἑσπέραν ἄγει.

i. e. *Mea quippe seram vita ducit vesperam.*

Sub occasum autem solis incumbunt umbræ, unde Euripides:

D Τί δ᾽ ἄλλο; φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ;

i. e. *Quid aliud atque vox & umbra vir senex?*

XVI. *Auro loquente, nihil pollet quævis oratio.*

Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτείτω λόγος,
Πείθειν γὰρ οἶδε καὶ πέφυκε μὴ λέγων.

i. e. *Auro loquente, ratio quævis irrita est,*
Suadere siquidem novit, & loquens nihil.

Proverbium indicat munera ubique longe plurimum valere. Vulgaris jocus ait, tinnulas rationes præcipuam habere vim ad persuadendum, pecuniam indicans.

E tia: *Quocirca (dicendum est enim sæpius) cum judicaveris, diligere oportet: non quum dilexeris, judicare.* Non igitur idem plane dicit Cicero his posterioribus verbis, *Acta agimus:* quod illis, *Præposteris utimur consiliis.* Potest enim unum esse sine altero. Sic Demipho *actum agebat*, *præposteris* tamen non *utens consiliis*: rescindere enim volebat judicium sententiam (quod erat, *actum agere*) sed quæ, eo absente & inscio, lata erat, & de qua consilium capere, cum adhuc integra

neque prodesse queat, neque lædere, maximis viris oblatrat. Quemadmodum Menelaus apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi de Vatibus:

Κ᾽ὐδὲν γ᾽ ἄχρηστον ὐδὲ χρήσιμον παρόν.

i. e. *At nihil habet nec utile, nec inutile.*

XIX. *Lupus pilum mutat, non mentem.*

Ο᾽ λύκος τὴν τρίχα, ὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. i. e. *Lupus pilum, non ingenium mutat.* Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Canescunt enim lupi, velut & equi more hominum per ætatem.

XX. *Laqueus laqueum cepit.*

Α᾽πὰρ ἡ πάγη ἔοικε λήψεσθαι πάγην. i. e. *Laqueum laqueus, ita ut videtur, ceperit.* Ubi malus malum observat. Veluti adulter adulterum, fur furem, perfidus perfidum, quod interdum usu venit, ut dum duo sibi vicissim insidias tendunt, uterque deprehendat alterum.

XXI. *Ipsum ostii limen tetigisti.*

Αὐτὴν κέκρουκας τὴν βαλβῖδα τῆς θύρας.

i. e. *Ipsum attigisti limen ostii pede.*

Dici solitum, quoties ad rem ipsam pervenitur. Aristophanes in Ranis:

Α᾽λλ᾽ ἴσθ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν τὴν θύραν ἀφιγμένος.

i. e. *Sed noveris venisse te ipsas ad fores.*

XXII. *Gallus insilit.*

Α᾽λεκτρυὼν ἐπιπηδᾷ. i. e. *Gallus insilit.* Ubi quis semel victus, redintegrat certamen. A gallorum certaminibus sumtum. Nam is huic animanti mos est, ut ad pugnam adsiliat, quo magis lædat calcaribus suis, in hunc usum à natura affixis.

XXIII. *Nunc ipsa vivit sapientia.*

Αὐτὴ νυν σοφία ζῇ. i. e. *Nunc ipsa vivit sapientia.* Applaudentis & adgratulantis est sermo, si quid aliquando videtur scite & arte dictum, factumve. Festivius erit, si per ironiam efferatur in eos, qui res egregias stultissime tractant.

XXIV. *Nunc ipsa floret Musa.*

Αὐτὴ νυν ἀνθεῖ ἡ Μοῦσα. i. e. *Nunc ipsa floret Musa.* Superiori simillimum. Ubi quid erudite, facunde, ve-

cibus & ignavis dici solitum. Juvenalis:

——— *Quod læva in parte mamillæ*
Nil salit Arcadico juveni. ———

Arcades olim male audierunt ob stuporem ingenii. De quorum immanitate multa Athenæus lib. XIV. qui primi musicam omnem in civitatem recipere noluerunt,
C nec ullas liberales disciplinas, quarum cultu mansuescunt hominum ingenia. Unde & cœli vitio, & neglectu disciplinarum, in summam morum immanitatem efferati sunt. Lucianus in libello De Astrologia, tradit Arcades ob eam causam stupidos habitos, quod cæteris omnibus amplectentibus astrologiam, soli contempserint, seseque fecerint antiquiores ipsa luna. Unde & Προσέληνοι dicti. Idem Epigrammatum jocis notati sunt ut βαλανοφάγοι. i. e. *glandibus victitantes.* Nam is priscorum hominum cibus erat nondum repertis frugibus. Epigramma sic habet:

Πολλοὶ ἐν Α᾽ρκαδίᾳ βαλανοφάγοι ἄνδρες ἔασιν.

i. e. *Multi in Arcadia sunt, queis alimonia glandes.*

D Aristophanes in Avibus variis titulis irridet eos, qui jactant antiquitatem suam:

Καὶ τοῦ Διὸς αὐτοῦ
Α᾽ρχαιότεροι, πρότεροί τε Κρόνου, καὶ Τιτάνων ἐγένεσθε,

i. e. *Antiquiores & Crono, & Titanibus fuistis.*

XXVIII. *Hic Rhodus, hic saltus.*

Αὐτοῦ Ρ᾽όδος, αὐτοῦ πήδημα. i. e. *Hic Rhodus, hic saltus.* Vulgo jactatum de his, qui sese de negocio quopiam jactarent insolentius, cujus fides non exstaret. Sumtum ex apologo, qui fertur inter Æsopicos. Adulescenti cuidam jactanti sese, quod, dum Rhodi esset, admirabiles fecisset saltus, quidam ex auditoribus in-
E terpellato sermone: Ι᾽δοὺ Ρ᾽όδος, inquit, ἰδοὺ πήδημα. i. e. *Ecce Rhodus, ecce saltus.* Conveniet igitur, ubi quis jubetur re præstare, quod alibi se fecisse jactat. Ovidius:

——— ——— *Sua narret Ulysses,*
Quæ sine teste gerit. ——— ———

Arbitror huic affine, quod dictum est apud Theocritum in Hodœporis:

Acharnensibus, succisis omnibus arboribus, ut testatur & Synesius in Encomio Calvicii. Proinde cum funditus tolluntur omnia, *bellum Archidamicum* dicebatur. Meminit adagionis & Demosthenicarum dictionum Interpres, indicans exstitisse apud Lysiam. Archidami sævitiam memorat & Pausanias in Laconicis.

XXX. *Mortuum unguento perungis.*

Νεκρὸν μυρίζεις. i. e. *Mortuum unguento perungis.* De sumtu supervacaneo, sive cum sero quid adhibetur. Moris erat apud priscos, maxime Ægyptios, defunctorum cadavera, ne putrescerent, unguentis perungere. Qui mos & his temporibus apud Principes, sicut alia pleraque gentilium, magno stultitiæ argumento, durat.

XXXI. *Mortuus jacet pedens.*

Νεκρὸς κεῖται βδέων. i. e. *Mortuus jacet pedens.* Dici solitum; si quando pauper simularet opulentiam. Apud unum Apostolium Byzantium reperi, & haud scio, an ipsi vulgoque relinquendum.

XXXII. *Rudentes & remos cum armis commutavit.*

Νήια ϗ κωπέας ἀνθ' ὅπλων ἠλλάξαντο.

i. e. *Mutarunt armis remos & nautica vincla.*

Conveniet ubi quis artem, aut quæstum solitum relinquit, gloriæ cupiditate commotus, velut si quis è nauta fieret miles, è negociatore sacerdos. Νήια funes nautici sunt, κωπέαι ligna, unde remi parantur.

XXXIII. *Niobes mala.*

Νιόβης πάθη. i. e. *Niobes dolores.* De maximis & acerbissimis malis dicebatur. Erat Niobe filia Tantali, uxor Amphionis, quæ filios habebat sex, totidem puellas. Eo successu insolens contempsit Latonam, quæ non nisi duorum mater esset, Apollinis ac Dianæ. Hanc enim fabulæ narrant, post occisos liberos, quos permultos habebat, præ dolore in saxum conversam fuisse, illud innuentes, immodico dolore diriguisse. Id saxum, quod fabulæ dedit occasionem, in Sipylo Phrygiæ conspici tradit Homeri Scholiastes, lachrymarum fontes emittens. Ovidius Metamorph. lib. VI. fabulam elegantissime narrans, de saxo sic loquitur:

Flet tamen, & validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est, ubi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmora manant.

Qui funditus pereunt, Græcis πανοικὶ ἀναιρεῖσθαι dicuntur, veluti cum pestilentia nullum in familia reliquum facit.

XXXIV. *Radit usque ad cutem.*

Ξυρεῖ ἐν χρῷ. i. e. *Ad cutem usque radit.* [1] Grammatici citant ex Sophocle. De eo dicebatur, qui nimium exacte videretur agere cum aliquo. Sumtum à tonsoribus, qui quosdam per pectinem radunt, relictis pilorum quasi stirpibus, quosdam citra pectinem ad vivam usque cutem. Plautus in Captivi duo: *Sed utrum strictimne dicam attonsurum esse, an per pectinem nescio: verum si frugi est, usque admutilabit probe.* Loquitur de hero diligentius omnia percunctaturo, & tanquam ad cutem rasuro. Cognatum illi: *Ad vivum resecare.*

XXXV. *Signum bonum, aut malum.*

Σύμβολος ἀγαθὸς, ἢ ϗ φαῦλος. i. e. *Signum bonum, aut certe malum.* Ubi quis de re incognita divinat incertus. Symbolum ajunt augurium appellari, quod sumitur è sternutamentis, id autem ad Cererem pertinebat. Et hominis primum occursum, ex quo signum aliquod eventus captabant, symbolum appellabant. Cæterum hic loquendi color divinis olim familiaris erat, testibus Homero & Platone. Item apud Horatium Tiresia:

—— *Quicquid dicam, aut erit, aut non*

XXXVI. *Duos insequens lepores, neutrum capit.*

Ο' δύο πτῶκας διώκων, ὐδέτερον καταλαμβάνει. i. e. *Qui duos insectatur lepores, neutrum capit.* Hujus proverbii sensus est, qui simul duplex captat commodum, utroque frustratur. Effertur in Græcorum Collectaneis, & citra figuram: [1] Δυοῖν ἐπιθυμήσας ὐδετέρυ ἔτυχες. i. e. *Ambo concupiscens, neutrum assecutus es.*

XXXVII. *Cui multum est piperis, etiam oleribus immiscet.*

Ο' πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἂν λαχάνοις. i.e. *Qui multum habet piperis, etiam oleribus admiscet.* [2] Cui rei cujuspiam largior adest copia, ea profusius utatur, licebit. De pusillo parcius insumendum. Ut, cui multum suppetit facultatem, huic licet opipare vivere. Nam piper oleribus admiscere soleri, testatur & Martialis:

Ut sapiant fatua fabrorum prandia betæ,
O quam sæpe petet vina piperque coquus!

Nonnihil suspicor & hoc Apostolium à vulgi fece hausisse. Tametsi utitur Hermolaus Barbarus in Epistola quadam ad Picum. Huic simile, quod alibi retulimus; [3] *Putre salsamentum amat origanum.*

XXXVIII. *Domus amica, domus optima.*

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

i. e. *Est grata domus, domus optima semper.*

Nusquam commodius, nusquam liberius, nusquam lautius homini vivere contingit, quam domi. Quidam per jocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus hujusmodi. Jupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, venissentque reliqua, præter unam testudinem (nam hæc peracto convivio, tum demum advenit) Jupiter admirans percunctatus est, quid nam illi fuisset in mora? Atque illa respondit: Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, jussit ut quocun-

1 *Grammatici citant ex Sophocle.*] At nequaquam istud in Sophoclis versu significari dicunt Grammatici: inter quos Suidas, integrum illum citans, ait: Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ ὥστε μὴ χαίρειν τινὰ, ἀντὶ τῦ, μέχρι βάθυς διικνεῖται ὥστε μὴ χαίρειν, τὸ δὲ τινὰ, παρέλκον. Est autem ex Ajace mastigophoro petitus. In cujus tragœdiæ vulgatis editionibus legitur τῦτο, non ὥστε. Exponit autem illic Scholiastes: Α'πλεῖται τῦ ἀναγκαίυ τῦ χρωτός. Καί ἐστι παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων πραγμάτων, ξυρεῖ ἐν χρῷ. Ε'νίοτε γὰρ ϗ τῦ σώματος ἐφάπτεται ὁ σίδηρος. Et Demetrius Triclinius non solum ait usurpari de imminentibus ex aliqua re periculis, sed & illud addit, hoc proverbium efferri & ita, ἐν ξυρῷ ἵσταται τὸ πρᾶγμα. Adeo ut dubitari non possit, quin significetur illo Sophoclis versu, gravissimum quoddam, & tristitiam maximam allaturum imminere malum. Sumta videlicet ab iis, qui radunt pilos corporis, metaphora. A quorum novacula, ne cum pilis etiam ipsam pellem attingat, impendet periculum. Synesius autem dixit, ἐν χρῷ τῦ κινδύνυ γίνεσθαι pro, *Esse proximum periculo.* H. Stephanus.

1 Δυοῖν ἐπιθυμήσας, ὐδετέρυ ἔτυχες.] Imo non videntur esse proverbialia hæc verba, sicut & illa: sed pro præcedentis proverbii explicatione esse posita. Nisi forte & à Zenobio post hoc proverbium, ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον, poni quis existimet hanc orationem, tanquam proverbialem & ipsam, Α'ν μὴ Φθείρῶς δύνῃ βλάψαι πανυργίᾳ χρῆσαι. Item quæ ei adjungitur, Α'ν μὴ κατὰ ῥώμην τὸ προκείμενον ἐξανύειτο, μηχανῇ ϗ τέχνῃ πειρᾶσθω τὸ λειπόμενον. Ac revera in editione Florentina, littera majuscula initio utriusque orationis, tanquam proverbialis, collocata est. Siquidem nullæ illic nisi primæ proverbiorum voces, à littera majuscula incipiunt. Non esse tamen proverbiales orationes, sed iis præcedentis proverbii explicationem contineri, nemo, ut opinor, negaverit. Idem vero de hac oratione dicendum existimo, Δυοῖν ἐπιθυμήσας, ὐδετέρυ ἔτυχες. Nec movere quenquam debet, quod ἔτυχες legitur, non τυγχάνει, quod responderet verbo καταλαμβάνει. Neque enim eum, qui ita exposuit, lectionem hanc sequutum esse, necesse est. Sic & illud, ἀδύνατα θηρᾷς, quum explicatio alicujus præcedentis proverbii esset, casu quodam in Adagiorum ordinem irrepsisse existimo. *H. Stephanus.*

2 *Cui rei cujuspiam largior adest copia, ea profusius utatur, licebit: de pusillo parcius insumendum.*] Recte hoc diceretur, *Ea utatur licebit*, si in proverbio haberetur τιθέτω, non τίθησι. Tum enim esset velut admonentis, quid fieri conveniat. At quum sit τίθησι, certe hoc proverbium non datur consilium de eo, quod faciundum sit, sed, quod vulgo factitari solet, exponitur. *H. Stephanus.*

3 *Putre salsamentum amat origanum.*] Non dubito, quin hujus proverbii: Ο' πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἂν λαχάνοις, hæc sit sententia: *Qui re quapiam abundat, nullum in ejus usu delectum adhibet.* Verbi gratia: Qui pecuniosus est, in quos usus pecunias insumat, nihil pensi habet. Qui pectus habet multarum rerum cognitione refertum, subinde aliquid ex eo depromit apud quoslibet. Quia ne tandem fœcundum sui pectoris penu absumatur, nequaquam metuit. Quod si hæc est hujus adagii sententia (ut & ipse Erasmus existimare videtur: nisi quod formam orationis proverbialis in sua expositione mutat, & ad res animi non accommodat:) quomodo illi proverbio, *Putre salsamentum amat origanum* simile istud erit: eam ipsam sequendo, quam Erasmus protulit ejus explicationem? *Apte* (inquit) *dicetur de re per se parum honesta, aut jucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Veritas per se placet, honesta per se decent. Falsa fucis, turpia phaleris indigent: hoc est, putre salsamentum origano.* Hæc Erasmus: in quibus affinitatem aliquam cum proverbio, de quo hic agitur, nescio an alii perspicere poterunt, ego certe nullo modo perspicio. *H. Stephanus.*

hominum ignavum, quod tecto gaudet, & umbra, quodque semper amat desidere domi, οἰκουροὺς appellat, quasi dicas, *custodes domus*. Et in libello περὶ τῆς Εὐθυμίας, non probat hanc οἰκουρίαν καὶ ἀπραξίαν. Idem in Præceptis conjugialibus refert, Phidiam Heleorum Venerem ita finxisse, ut testudinem calcaret, tacite significans, uxoribus domi manendum esse, silendumque. Idem narrat, Ægyptiis hunc fuisse morem, ut nuptæ sandaliis non uterentur, ne videlicet domo unquam prodirent. Atqui hæc imago haudquaquam placitura sit nostratibus fœminis, per omnia emporia, per omnia œnopolia, denique nusquam non terrarum terra marique volitantibus. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in vita T. Flaminii. Is dehortans Achaicos ne sibi vindicarent insulam Zacynthiorum, dicebat: Κινδυνεύειν ἂν ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου προτείνωσιν. i. e. [1] *Periculum ipsis fore, quemadmodum testudinibus, si longius à Peloponneso proferrent caput*. His non dissimilia T. Livius de bello Macedonico lib. sexto, ubi sic loquitur Quintius: *Si utilem possessionem ejus insulæ censerem Achæis esse, auctor essem S. P. Q. R. ut eam vos habere sineret: cæterum sicut testitudinem, ubi collecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus video esse, ubi exserit partes aliquas, quodcunque nudavit, obnoxium atque infirmum habere: haud dissimiliter vobis, Achæi, clausis undique maris, quod intra Peloponnesum est, termino, ea & jungere vobis, & juncta tueri facile: si semel aviditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda vobis omnia, quæ extra sint & exposita ad omnes ictus esse.*

XXXIX. *Asini caput ne laves nitro.*

Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. i. e. *Asini caput ne laves nitro*. Ne multum sumtus operæve impendas in rem

[1] *Periculum ipsis fore quemadmodum testudinibus. &c.*] Male interpretatur hunc locum. Neque enim eo significatur (quod tamen verum est) *periculum esse testudinibus caput exerentibus:* sed hoc sonant verba: *In periculum venturos illos, si, testudinum more, ultra Peloponnesum caput proferrent*. At Erasmus ita vertit, quasi ἂν non poneretur

Ὁ πηλὸς ἢν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται. i. e. *Lutum ni tundatur, non fit testa*. Citra laborem nullus evadit in virum absolutum. Et hoc, ni fallor, Apostolius hausit à vulgi fece: homo non perinde ingenio elegans atque palato: quemadmodum accepimus ab his, qui eum domestica consuetudine noverant.

XLIII. *Viri jurejurando, pueri talis fallendi.*

Ὅρκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατητέον. i. e. *Jurejurando viros, talis pueros oportet fallere*. Docet viris nulla re citius imponi posse, quam jurejurando, quod nemo tam improbus esse credatur, qui id velit violare. Lysandri Lacedæmoniorum Ducis apophthegma auctore Plutarcho.

XLIV. *Aves quæris.*

Ὄρνις ζητεῖς. i. e. *Aves quæris*. Rem vagam, & captu difficilem sequeris. Persius:

An passim sequeris corvos, testaque, lutoque?

Item Aristoteles: Τὰ πετόμενα διώκειν. i. e. *Sectari volantia*. Et ante hunc Plato in Euthyphrone: Τί δὲ πετόμενόν τινα διώκεις; i. e. *Quid autem volantem quempiam insectaris?*

XLV. *Mons cum monte non miscetur.*

Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται. i. e. *Mons cum monte non miscetur*. Non convenit inter pariter elatos aut pariter potentes. Etiamsi Plinius tradit, duos montes concurrisse, crepitu maximo assultantes recedentesque, magna hominum turba spectante, idque luce.

XLVI. *Qui canem alit externum.*

Ὅς κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει. i. e. *Qui canem alit peregrinam, huic præter funiculum nihil fit reliqui*. Qui beneficium collocat in ingratum, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune, quo alligatur, pristinum dominum repetit. Sapit & hoc vulgare quiddam, mea quidem sententia.

XLVII. *Cum Nibas coccyssaverit.*

Ὅτ᾽ ἂν Νίβας κοκκύσῃ. i. e. *Cum Nibas coccyssaverit*. Simillimum illi: *ad Græcas calendas*. Tradunt in Thessalonica Macedoniæ civitate vicum esse, cui nomen Ni-

lateæ fluvio male convenit cum marinis fluctibus. Declarat hoc Luciani dialogus inter Galateam ac Doridem. Suspicor & hoc è vulgi fece haustum.

LII. *Lucrum malum, æquale dispendio.*

Celebratum Hesiodium dictum:

Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ᾽ ἄτησιν.

i. e. *Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis.*

Utinam hanc sententiam cum mortales omnes, tum præcipue negociatores, non scriniis, sed pectori inscriberent suo, ducerentque non esse lucrum, quod jactura bonæ mentis comparetur: neque quicquam utile esse, quod non idem sit honestum. Verum his magis arridet illud Ennianum:

Unde habeas quærit nemo, sed oportet habere.

Sophocles Hesiodiam sententiam latius extulit:

D Οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν,
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων πλείονας
Ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους.

i. e. *Non undecunque lucra gaude quærere,*
Plerosque siquidem turpibus de quæstibus
Auferre damnum non salutem videris.

Feruntur in eandem sententiam aliquot senarii proverbiales:

Κέρδος πονηρὸν ζημίαν ἀεὶ φέρει.

i. e. *Dispendio usque est fraude quæsitum lucrum.*

Et:

Τὰ δ᾽ αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται.

i. e. *At turpe lucrum adducit infortunium.*

E Huc pertinet, quod alibi retulimus ex Isthmiis Pindari: Τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. i. e. *Quod præter justum est dulce, exitum habet amarissimum.*

LIII. *Thericlei amicus.*

i. e. *Fiso res periit, diffiso salva remansit.*

C Proinde non pessime monet Epicharmus: νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. i. e. *sobrius esto, & memineris diffidere.* Quanquam nulli fidere, inhumanum est, omnibus fidere, stultum. Hoc honestius, illud tutius. Propterea quod, ut idem ait Theognis:

Παῦροί τοι πολλῶν πιστὸν ἔχουσι νόον.

i. e. *Paucis è multis fidus adest animus.*

LVI. *Aliud stans, aliud sedens.*

Nullus inficias iverit, proverbiali figura dictum illud Salustianum in Ciceronem: *Aliud stans, aliud sedens loquitur.* Quo licebit uti, cum summam inconstantiam animi significamus, quasi tantillum momentum atque intervallum commutet hominis sententiam.

D Homerus Iliados N. hujusmodi [1] versiculo notat hominis inconstantis ingenium:

Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.

i. e. *Verum claudicat, inque pedes utrosque vacillat.*

Eandem sententiam sic effert Pindarus in Nemeis hymno tertio: Ὃς δὲ διδάκτ᾽ ἔχει ψεφεννὸς ἀνὴρ ἄλλοτ᾽ ἄλλα πνέων, οὔποτ᾽ ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί, μυριᾶν δ᾽ ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται. i. e. *Qui vero tenet ea, quæ didicit, obscurus homo, alias aliter atque aliter affectus, nunquam certo ingressus est pede, sed innumerabilium virtutum imperfecto intellectu gustum capit.* Præfert autem Pindarus naturam in-

1 *Versiculo notat hominis inconstantis ingenium.*] Minime vero ingenium hominis inconstantis, sed hominis ignavi vehementi timore
E correpti gestum notat Homerus hoc versu: qui petitus est ex Iliad. N. eo loco, ubi Poeta ignavum trepidantem metu instantis prælii perquam scite nobis ab oculos ponit quinque carminibus: quorum tertium est id, quod hic ab Erasmo citatur. Sed totum locum afferre

nus amicorum:

Μή μ' ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ' ἔχε καὶ φρένας ἄλλη.

i. e. *Ne me diligito verbis, cum mens alibi sit.*

Rursum alibi:

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ.

i. e. *Ne lingua mihi quis sit amicus, sed mage facto.*

Simillimum est huic, quod alibi refert idem, Μέχρι προσηγορίας. i. e. *Usque ad salutationem:*

Πρᾶγμα μὲν ἔσθ' ὁ φίλος πάνυ δύσκολον, εἰσὶ δὲ πολλοὶ
Καὶ σχεδὸν οἱ πάντες Μέχρι προσηγορίας.

i. e. *Res perdifficilis quidem amicus, sunt quia multi*
Atque adeo cuncti pene, Salute tenus.

LVIII. *Saturni podex.*

Κρόνου πυγή. i. e. *Saturni culus.* De carnibus vetulis, jamque mancis & sensu vacantibus. Quicquid enim putre jam & effœtum intelligi volebant olim, id *Saturnium* vocabant. Meminit Diogenianus, nec tamen explicat. Suidas & Hesychius admonent, ita dictam carnem ob vetustatem stupidam ac sensus expertem, à Saturno Deo, qui multa proverbia nobis dedit. Ad animum translatum nonnihil habebit gratiæ.

LIX. *Qui vitat molam, vitat farinam.*

—— Ὁ φεύγων μύλον, ἄλφιτα φεύγει.

i. e. *Qui fugit molam, fugit farinam.*

Aut:

Devitat quicunque molam, fugit ille farinam.

Nam omisso articulo, videtur hemistichium carminis heroici. Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Sunt qui molarum stridoribus offenduntur, quum sine molis non liceat vivere. Sic quidam uxorum mores ferre non possunt, quum optent liberos. Dicunt & hodie vulgo: *Qui quærit ova, gallinarum cacalismum*, ut vulgo vocant, Latini *glocire* dicunt, *ferat oportet.* Finitimum illi: Οὔ τε μέλι, οὔτε μέλιτταν. i.e. *Neque mel, neque apes.*

LX. Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Admonet iniquum non admittendum. Geometriam enim æquabilitatem accipi-

qualis, ideæ similis, videtur explicare Pythagoricum illud problema, cujus modo meminimus. Hæc itaque & alia id genus multa, Plutarchus Symposiacæ decadis octavæ, problemate secundo. Plato videtur æmulatus solennem morem tale quippiam inscribendi foribus. Spado quidam effœminatus, quum ostio domus inscripsisset: Οὐδὲν κακὸν εἰσίτω. Diogenes, *At herus*, inquit, *domus, qua tandem ingredietur?* Socrates apud Platonem in Theæteto disputaturus de rebus subtilioribus: Ἄθρει δή, inquit, περισκοπῶν, μήτις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. i. e. *Observa jam circumspiciens, ne quis profanus exaudiat.* [1] Imitatus est Pythagoram, qui sic præfatur:

Ἀείσω συνετοῖς, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

i. e. *Cordatis cantabo, fores tamen obde profane.*

Cujus alibi meminimus.

LXI. *Serpens ni edat serpentem, draco non fiet.*

Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. i. e. *Serpens nisi serpentem edat, non futurus est draco.* Potentes aliorum damnis crescunt, & optimatum fortunæ non in tantum augerentur, nisi essent, quos exsugerent. Quemadmodum inter pisces & belluas, majores vivunt laniatu minorum. Quanquam mihi quidem & hoc dictum fecem vulgi videtur olere.

LXII. *Certamen non accipit excusationes.*

[2] Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις. i. e. *Certamen non admittit excusationes.* Plato lib. De Legibus sexto: Ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὐ πάνυ δέχεσθαί φασιν. i. e. *Verum ajunt certamen non admittere causationes.* Et: Ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει. i. e. *Certamen non exspectat occasionem.* Cum agitur periculo, non convenit tergiversari. Aut, si mavis, in præsentaneo periculo, non oportet occasionem exspectare, quemadmodum aliis in rebus. Veluti si quis in morbo capitali medicum operiatur insignem, aut procul arcessendum. Quæ res hominem illum vere divinum exstinxit Rodolphum Agricolam. Etenim dum contatur medicus, mors antevertit. Huc pertinet, quod legimus apud Quintum Curtium lib. septimo: *Sed necessitas ante rationem est, maxime in bello, quod ra-*

tat commodius vivendi
quid esse miserrimum ce
inopem. Adagium autem
opinor ποῖ, i. e. *labora* le
ctutis imbecillitatem exq
dam, qui quo suppetan
venta.

LXVI. *Omne as alie*

Πᾶν μοι χρέος κρόμμυα,
versum as alienum cepe,
dum εἴη. Cum quis obstr
ut parvo dependere possi
vereor, ne & hoc Apost
ribus priscis, sed è suis

LXVII. *Opor*

Πάσησι κορυδάλοισι χρὴ
leritis oportet cristam ines
surpatur aliquoties à Plu
moleontis, in hunc sen
genium, cui non sit al
perinde secundum homi
tio, ut galeritæ naturale
verba subscribam: Ἐπε
κορυδαλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι
χρεστεία συκοφάντην. i. e.
tur, non solum omnibus
admodum dixit Simonide
sycophantam. Meminit
affingens ex Æsopo lep
fuisse omnium antiqui
quam esset terra, quun
nec esset sepulcro locu
unde & crista tumuli l
decernitur. In eadem
nato capite deformato
gruit huic dictum Cra
tium, vix esse quenqu
reat, sed omnibus mal

alc quippiam inscribendi fo-
minatus, quum ostio domus
... Diogenes, *At heru*,
em, ingredietur? Socrates apud
disputaturus de rebus sublatio-
... *ne quis profanus*
... *hiciens*, ...
hagoram, qui sic praefatur:
...
ores tamen obde profani.

serpentem, draco non fiet.
... i. e. *Serpens*
turus est draco. Potentes alio-
optimatum fortunae non ...
ssent, quos exsugerent. Quem-
belluas, majores vivunt lania-
n mihi quidem & hoc dictum
.
non accipit excusationes.
. i. e. *Certamen non admittit*
Legibus sexto: ...
... i. e. *Verum ... ante certa-*
mes. Et: ...
n exspectat occasionem. Cum
venit tergiversari. Aut, si ma-
culo, non oportet occasionem
n aliis in rebus. Veluti si quis
um operiatur insignem, aut
e res hominem illum vere di-

opinor πόνῳ, i. e. *labora* legendum, ut intelligas, senectutis imbecillitatem exquisitioribus cibis esse fulciendam, qui quo suppetant seni, paranda res est in juventa.

LXVI. *Omne as alienum cepe, & mulcta allium.*

Πᾶν μοι χρέος κρόμμυα, καὶ τὸ τίμημα σκόροδα. i. e. *Universum as alienum cepe, & mulcta allium.* Subaudiendum εἴη. Cum quis obstrictus multo aere alieno, optat, ut parvo dependere possit, quicquid debet. Non nihil vereor, ne & hoc Apostolius hauserit, non ex auctoribus priscis, sed è suis combibonibus.

LXVII. *Oportet omnibus corydalis.*

Πάσῃσι κορυδαλλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι. i. e. *Omnibus galeritis oportet cristam inesse.* Citatur ex Simonide, & usurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis, in hunc sensum: nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod vitium admixtum, ceu perinde secundum hominis naturam sit non carere vitio, ut galeritae naturale est habere cristam. Plutarchi verba subscribam: Ἐπεὶ δὲ χρὴ ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πάσαις κορυδαλλοῖς λόφον ἐγγίνεσθαι κατὰ Σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατείᾳ συκοφάντην. i. e. *Quoniam autem oportet ut videtur, non solum* omnibus galeritis cristam inesse, *quemadmodum dixit Simonides, verum etiam omni democratia sycophantam.* Meminit Corydi Aristophanes in Avibus, affingens ex Æsopo lepidam fabulam. Ait enim hanc fuisse omnium antiquissimam, videlicet ante natam, quam esset terra, quumque pater illius morbo perisset, nec esset sepulcro locus, in capite sepelisse patrem, unde & crista tumuli loco est. Inibi Corydo regnum decernitur. In eadem indicat Philocteti cuidam turbi-

ctura duo mandat famulae, ut infantem vagientem placaret, & catellum revocaret intro. Lucianus salsissime
C ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedenti vehiculo domina catellam committit, obtestans illum per ea, quae sunt in vita dulcissima, ut diligenter curet. Est in familiis divitum hujusmodi ministrorum genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi habent.

LXXII. *Ne cinerem vitans, in prunas incidas.*

Μὴ πῦρ φεύγων εἰς ἀνθρακιὰν πέσῃς.
i. e. *Ne cinerem fugiens in carbonariam incidas.*
Ne sic defugias malum hoc aut illud, ut in aliud longe majus incurras. Videtur heroicus depravatus, constabit, si pro πέσῃς legas καταπίπτῃς.

LXXIII. *Syrus cum non sis, ne syrissa.*

Μὴ ὢν Σύρος μὴ σύριζε. i. e. *Cum non sis Syrus, ne sy-*
D *rissa.* Ne sumas personam parum decoram, ne velis alius videri, quam sis. Aut cum sis natus ingenuus, ne moribus agas servum & barbarum. Nam Syri male audiebant ob morum molliciem. Est autem facetus jocus, ex amphibologia hujus verbi συρίζω, quod significat & *syrissare*, & *fistula canere*.

LXXIV. *Ne move festucam.*

Μὴ κάρφος κίνει. i. e. *Ne move festucam.* Jocus proverbialis, ubi quis omnis strepitus impatiens est. Quosdam videas usque adeo morosos, ut quicquid agas, offendantur, etiamsi stipulam duntaxat moveas.

LXXV. *Cum parvula est, bona videtur spina.*

Μικρόθεν ἡ ἄκανθα ἀγαθὴ φαίνεται. i. e. *Cum pusilla est*
E *spina, bona videtur.* Pueritia semper amabilis. Quemadmodum spina quoque innoxia est, atque adeo vesca etiam, donec aetate durescat. Sentit opinor de asparagis. Jactatur & inter Theologos illud: *Qui major est*

congruit, qui, cum ipse sibi consulere non possit, aliis conatur opitulari. Aut qui conatur majora viribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor.

LXXX. *Novos parans amicos, ne obliviscere veterum.*

Νέους φίλους ποιῶν, λῷστε, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. i. e. *Novos parans amicos, optime, veterum ne obliviscere.* Torqueri potest & ad mutua studia, ad quæ convenit nonnunquam respicere, etiam posteaquam diversæ te addixeris disciplinæ. Veluti si moneas, qui se ad juris studium contulerit, ut obiter recurrat ad bonas litteras. Usurpatur ab Hermolao Barbaro in Epistola quadam ad Picum Mirandulanum.

LXXXI. *Etiam dormiens somniat.*

Ὀνειροπολεῖ καὶ καθεύδων. i. e. *Somniat etiam dormiens.* Hodie quoque vulgo dicitur, quoties significant aliquem toto pectore rei cuipiam addictum, deditumque. Siquidem iis evenire solet, ut, quæ interdiu voluerint animo, noctu somnient. Aristophanes in Nebulis:

Ὀνειροπολεῖ γὰρ καὶ καθεύδων ἱππικήν.

i. e. *Et dormiens equestre studium somniat.*

De juvene dictum est, qui studio alendorum equorum rem patriam omnem absumserat. Item paulo superius: Ὀνειροπολεῖθ' ἵππους. i. e. *Equosque somniat.* Dicet aliquis, quid miri, si quis dormiens somniet? [1] Sed ὀνειροπολεῖν non tam est *somniare*, quam *somnia interpretari*, & hinc spem concipere, aut facere. Porro curam illam juvenis somnium vult videri Poeta. Ita bis somniat eadem & vigilans & dormiens. Plautus contra, *vigilans somniat* dixit. Terentius, *Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?* Et apud Horatium Europa sic loquitur.

——— ——— ——— Vigilans ne ploro
Turpe commissum, an vitiis carentem
Ludit imago
Vana. ——— ——— ———

LXXXII. *Chorda vice.*

Ὡς ἀντὶ χορδῆς. i. e. *Tanquam chorda loco.* Conveniet, ubi quod alicubi diminutum videbatur, suppletum aliunde significabimus. Plutarchus in Symposiacis

[illegible] *agam.* Notavit nonnihil adagii formam Phœnix Colophonius apud Athenæum libro duodecimo, de Nino rege Assyriorum agens, qui præ corporis voluptatibus

C omnia contemnebat. Scazontes illius sic habent:

Ἀλλ' ἦν ἄριστος ἐσθίειν τε, καὶ πίνειν
Κερᾶν. Τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰς πέτρας ὦθει.

i. e. [1] *Sed erat edendo, poculumque miscendo*
Præstans, reliqua autem cuncta abegit in saxa.

i. e. Prorsus contemsit.

LXXXIV. Ἄσπονδος πόλεμος.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. IX. *Hujus igitur belli ego particeps & socius, & adjutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cum civibus.* Ἄσπονδον vocat *perpetuum*, &, *atrox* &, *irreconciliabile.* Suidas ostendit, ἀσπόνδους ἐχθροὺς dici eos, *qui in concordiam redigi non possunt.* Sonat ferme, quasi dicas *inconfœderabiles*, ut docendi causa sic loquamur. Conveniet in simultatem ac dissidium amarulentum. Usus est eo proverbio divus Chry-

D sostomus Homilia in Matthæum quadragesima septima. Item divus Basilius in Epistola quadam ad Athanasium: Κἂν τὴν αἰτίαν ἐρωτῶσι τοῦ ἀκηρύκτου τούτου καὶ ἀσπόνδου πολέμου, ψαλμοὺς λέγουσι καὶ τρόπον μελῳδίας τὸν παρ' ἡμῖν κεκρατηκυίας. i. e. *Quod si rogentur, quæ causa sit* [2] *hujus nec*

1 *Sed erat edendo, &c.*] Quum animadverteret, κερᾶν mendose positum esse pro κ' ἐρᾶν (qui tamen error deprehendi facilis videtur) vertit. *Poculumque miscendo*: pro, *Amorique vacando.* Quod tertium si Poeta non addidisset, certe ad reddendum luxum omnibus suis numeris absolutum lector accuratus jure optimo illud desiderasset. Ut contra post πίνειν abundare κερᾶν. i. e. *poculum miscere*, merito quis diceret: nec abundare tantum, sed inepte à Poeta regi tributum esse: perinde ac si ministrorum penuria, ipsemet illud ministerium subiret. Quinetiam quum manifestum sit, post ἐσθίειν τε καὶ πίνειν alium in-

E finitivum ab eodem superlativo ἄριστος pendens, sine aliqua copula stare non posse: vel hoc debuit de mendo isto Erasmum admonuisse. Fateor tamen in Aldina editione, sicut & in Germanica, κερᾶν legi, non κ' ἐρᾶν. Sed in utraque permulta esse alia menda constat. Μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω. *H. Stephanus.*

2 *Hujus nec indicti, & sine sacris suscepti belli, &c.*] Novam, ut opinor, & antea inauditam ἀσπόνδου πολέμου adfert interpretationem: dum ex duabus nominis σπονδὴ significationibus huic adjectivo convenientem non deligit. Nam quum ἄσπονδος ex α privativa littera & nomine σπονδὴ compositum esse, & σπονδὴ *fœdus*, item *libamen*, sive *sacrificium* (nam ἀσπονδεὶ Suidas exponit ἀνευφιλίας, ἢ χωρὶς θυσίας)

to quopiam, qui sacerdo
hujus posteris postea sum
Venustius erit, si per Ir
obscurum, aut nobilitatis

LXXXVI

1 Ἐργίνου πολιαί. i. e. Erg
propera, i. e. quæ ante c
ginus filius fuit Clymenis
autem Hypsipyle Thoanti
nerales ludos manibus par
adulescens præter ætatis
inter reliquos decertaturu
ribus Lemniacis, ob inte
& proverbio locum fecit,
ratis omnibus athletis pul
tarit. Festivius fiet, si pe
canos, qui tamen juven
causantes eam caniciem n
aliunde præmaturam acc
illos, qui ætate juvenes,
que senem agunt. Et quil
Ante pilos venit, —
Ut inquit Persius. Null
nium, quam animi curæ
metus ac mœror. Huc
Aita:
[2] Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἀ
i. e. *Verum quos amor a*

1 Ἐργίνου πολιαί.] Imo potius
dari Scholia sequi volumus, in
tur, & historia hæc, sive fabul
cta mentione. Attingit eam &
[illegible]
Ex quibus tamen illud, nimiru
potest colligi. Quin & Eustat
[illegible] & Cycni, qui à nativitate
[illegible]umerans. Esto i
habuerit, sed duntaxat acceler
bium aliud, quam acceleratam
ficabit? cur Ergini potius quam
Nimirum hoc adagium magis

indicti, & sine sacris suscepti belli, narrant cantica quadam esse & speciem melodiæ, quæ apud nos obtinuit. Æschines in oratione, περὶ Παραπρεσβείας: Ἐξ ὧν οὐκ εἰρήνη γένοιτ᾽ ἂν ἐκ πολέμου, ἀλλ᾽ ἐξ εἰρήνης πόλεμος ἀκήρυκτος: i. e. *Ex quibus non pax fieret è bello, sed ex pace bellum non indictum*, h. e. vehemens & atrox. Idem in eadem: Εἰ δὲ ἔσονται τῶν πολέμων αἱ μὲν εὐθῦναι τῶν πρέσβεων, αἱ δὲ δωρεαὶ τῶν στρατηγῶν, ἀσπόνδους καὶ ἀκηρύκτους τοὺς πολέμους ποιήσετε. i. e. *Quod si bellorum causæ quidem erunt oratorum, dona vero ducum, efficietis ut bella & sacris careant & denunciationibus.* Etenim, qui indicit, qui mittit feciales, qui sacrificat, ipsa mora fit lenior: & hoc consilio probabile est hujusmodi moras repertas, velut in jure citationem triplicem, litis contestationem, in matrimonio libellum repudii, & solennia verba, *Tua tibi habe*: quo dum hæc aguntur, residat impetus ille impotens.

LXXXV. *Ab Eteobutadis ducit genus.*

Ἐξ Ἐτεοβουταδῶν ἕλκει τὸ γένος. i. e. *Ab Eteobutadis ducit genus.* Dici solitum de iis, qui majoribus illustribus & antiqua nobilitate sunt oriundi, videlicet à Buto quopiam, qui sacerdotes Athenis instituit. Et ab hujus posteris postea summi magistratus creabantur. Venustius erit, si per Ironiam sumatur in hominem obscurum, aut nobilitatis & imaginum ostentatorem.

LXXXVI. *Ergini cani.*

[1] Ἐργίνου πολιαί. i. e. *Ergini canicies.* De canicie præpropera, i. e. quæ ante diem legitimum accidit. Erginus filius fuit Clymenis, unus ex Argonautis. Cum autem Hypsipyle Thoantis Lemniorum Regis filia funerales ludos manibus parentis proposuisset, Erginus adulescens præter ætatis rationem jam canus, accessit inter reliquos decertaturus. Irrisus est autem à mulieribus Lemniacis, ob intempestivam capitis caniciem, & proverbio locum fecit, hoc insignior, quod superatis omnibus athletis pulcherrimam victoriam reportarit. Festivius fiet, si per ironiam dicetur in senes jam canos, qui tamen juvenes etiamdum haberi velint, causantes eam caniciem non ex annis, sed è curis, aut aliunde præmaturam accidisse. Poterit torqueri & in illos, qui ætate juvenes, jam tum ingenio, moribusque senem agunt. Et quibus rerum prudentia velox

Ante pilos venit, ——— ———

Ut inquit Persius. Nulla vero res citius accelerat senium, quam animi curæ, amor, odium, invidentia, metus ac mœror. Huc pertinet illud Theocritium in Aita:

[2] Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι.

i. e. *Verum quos amor angit, in una luce senescunt.*

Scholiastes adducit consimilem versum ex Odysseæ τ:

[1] Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

i. e. *Rebus in adversis venit accelerata senectus.*

Pindarus item in Olympiis:

Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
Θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.

i. e. *Nascuntur & in juvenibus viris cani, frequenter & præter ætatis conveniens tempus.* Desiderantibus omne tempus longum est:

——— ——— ——— *Sic piger annus*
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Et hodie prædicant nautæ in præsenti naufragii periculo de repente oboriri caniciem.

LXXXVII. Ἐσκιμαλίχθαι.

Ἐσκιμαλίχθαι σε χρή. Hoc gestu contumeliam, despectumque supremum significabant. [2]Est enim Græcis, ἐσκιμαλίσαι, medium digitum ostendere, contractis cæteris, ignominiæ causa, aut strepitu digitorum significare contemptum. Unde & apud Juvenalem, quod alibi retulimus:

Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.

Suidas citat ex Aristophane senarium hunc. Exstat autem ἐν Εἰρήνῃ:

Ὁ δὲ δρεπανουργὸς οὐχ ὁρᾷς ὡς ἥδεται,
Καὶ τὸν δορυξόον οἷον ἐσκιμάλισεν;

i. e. *An non vides, ut gestiat falcis faber,*
Medioque monstret ungue lancearium?

Quid autem proprie significet, ἐσκιμαλίζειν qui scire cupiet, malo è Suida discat, quam ex me. Elegantius magisque proverbialiter, ad fortunam, ad eruditionem, aut aliud quippiam, quod plane contemnitur, detorquebitur.

LXXXVIII. *Extrema extremorum mala.*

Ἐσχάτων ἔσχατα κακὰ διαπέπρακται. i. e. *Extrema extremorum mala acciderunt.* In ipso schemate sita est proverbii ratio, quemadmodum in initio operis admonuimus. Ad hanc formam pertinere videtur, quod apud Athenæum lib. xv. scripsit Hipponax: Κακῶν κακά. i. e. *Malorum mala*, pro summis malis. Item quod quidam

1 Ἐργίνου πολιαί.] Imo potius de canicie, quæ à natura est: si Pindari Scholia sequi volumus, in quibus φύσει πολιὸς hic fuisse perhibetur, & historia hæc, sive fabula narratur, nulla tamen proverbii facta mentione. Attingit eam & ipse Pindarus, hæc subjungens: Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. Ex quibus tamen illud, nimirum eum fuisse φύσει πολιὸν, nequaquam potest colligi. Quin & Eustathius, duorum tantum meminit, Tarnis & Cycni, qui à nativitate cani fuisse dicti sint: illis hunc Ergi- [illegible]umerans. Esto igitur, Ergynus canos à nativitate non habuerit, sed duntaxat accelerata ei canities fuerit. An hoc proverbium aliud, quam acceleratam & præproperam senectutem non significabit? cur Ergini potius quam alius canities in proverbium abierit? Nimirum hoc adagium magis reconditum sensum habet, quem ex ea, quæ statim hic subjungitur, historia (ex scholiis in Pindarum, ut opinor, deprompta) facillimum esse puto eruere: ut videlicet, *Ergini cani*, proverbium sit de iis, qui sub canitie senili juvenilem quendam vigorem occultant. *H. Stephanus.*

2 *Verum quos amor angit, &c.*] Πόθον & πόθους ut Latine *amorem* & *amores* usurpari, satis notum est: at, ποθεῖν pro amori operam dare, non temere profecto reperias. Unde fit, ut cum Scholiaste, quem Erasmus sequitur, ποθεῦντες pro ἐρῶντες accipiendum non censeam: sed eorum magis probem sententiam, qui ποθεῦντες in vulgata significatione pro *desiderantes* accipiunt. Ut videlicet generale sit dictum, *Qui desiderant aliquid*: at *Qui cum desiderio quidpiam exspectant*, vel *uno die consenescunt*, i. e. Rem quampiam aut hominem aliquem cum desiderio exspectantibus tam longa videtur esse unius diei mora, ut in eo se ad senectutem pervenisse existiment. His enim verbis alloquitur ὁ ἐρῶν τὸν ἐρώμενον apud Theocritum:

Ἤλυθες, ὦ φίλε κοῦρε, τρίτῃ σὺν νυκτὶ καὶ ἀοῖ·
Ἤλυθες· οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

i. e. *Venisti care puer tertia post nocte & die: venisti, inquam: sed qui desiderant, uno die senescunt.* Perinde ac si diceret: Tu seorsum à me tribus tantum diebus ac totidem noctibus moratus es: sed eam moram tui desiderium mihi reddidit longissimam. Desiderantibus enim vel unius diei mora senium adferre solet. Atque ita intelligentes hunc locum, aliquid subaudire non cogemur: sicuti Scholiastes: qui ποθεῦντες accipiens pro *amantes* sive *amatores*, ita exponit hunc versum: *Sed amatores uno die lugentes consenescunt.* Participium *lugentes*, extrinsecus assumens. Exponit & hoc modo, aliis subauditis: *Sed amatores uno die senescunt, à suis sejuncti amasiis.* Adjungit & hanc explicationem: *Qui amant, si unum duntaxat diem à suis absuerint amasiis, tota se vita præsentia illorum privatos fuisse existimant.* At quanto simplicior est altera illa sententia, juxta quam & participium illud in usitatissima significatione usurpatur, nec quicquam subaudiendum relinquitur: & generaliter est dictum de omni desiderii genere, quod omni usuvenire comperitur? Nec tamen veto, quominus post generale dictum, οἱ ποθεῦντες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ γηράσκουσι, subaudiamus, κατὰ τὸ σιωπώμενον, vel hæc, vel similia, πόσῳ δὲ μᾶλλον ὁ ἐρῶν τὸν ἐρώμενον ἀποδημοῦντα ποθῶν. *H. Stephanus.*

1 Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι, &c.] Qui versum hunc consideraverit, commune quicquam cum Theocritico habere, quod ad sententiam attinet, statim inficiabitur. Ait enim Theocritus, eos, qui aliquid desiderant, aut eos, qui amant, ut vult Scholiastes (subaudiens, sejunctos à suis amasiis) uno die consenescere. Hoc dictum quis non videt esse hyperbolicum? pro eo, quod est, *Illis videri tam longum diei unius spacium, ut dum illud exigitur, interim senectutem sibi obrepere existiment.* Quo etiam modo pastor apud Maronem diem unum anno longiorem sibi videri queritur, dicens:

Imo ego Sard. &c. ——— ———
Si mihi non hæc lux toto jam longior anno est.

At Homerus citra hyperbolen loquitur, & quidem non de senecta, quam adfert desiderium (i. e. quam homines, dum rei alicujus anguntur desiderio, falso in se imaginantur, longitudinem temporis ex desiderii sui magnitudine metientes) sed de ea, quam mala hominibus vere apportant ante tempus. Scimus enim hominum corpora curis & laboribus ac molestiis sic paulatim atteri, ut ex juvenilibus senilia; hoc est infirma & imbecillia, perinde ut in matura senectute, reddantur. Denique hæc senectus, quam Homerus inter mala mortalibus supervenire ait, nihil aliud est, quam ætatis ruina. De qua & Naso conquerens, eamque non tantum suis annis, sed & malis, quæ passus erat, imputans, hæc ad uxorem scribit:

Nec si me subito videas, agnoscere possis.
Ætatis facta est tanta ruina mea.
Confiteor facere hoc annos: sed & altera causa est:
Anxietas animi, continuusque labor.

H. Stephanus.

2 *Est enim Græcis ἐσκιμαλίσαι, &c.*] Hic ἐσκιμαλίσαι, & paulo post ἐσκιμαλίζειν, pro σκιμαλίσαι & σκιμαλίζειν posuit: quum in ἐσκιμάλισεν, quod est apud Suidam, ε incrementum esse syllabicum aoristo præfixum non animadverteret. Qui error evidentior est fortasse, quam ut hic à me adnotari meruerit. *H. Stephanus.*

ἑτερόγναθος, quod nunc in hanc, nunc in illam mandibulam cibum transferat. Hesychius tamen interpretatur de duris ac male morigeris, translatum putans ab equis.

XCI. *Urbanus nihil aqui cogitat.*

Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἀστικός.

i. e. *Urbanus aqui nil, bonive cogitat.*

Admonet rusticam vitam innocentiorem esse, ut quæ sola cum solis habeat commercia terris. Contra qui degunt in urbibus, propter contagia negociorum & hominum astutiores evadere, unde & astuti, παρὰ τὸ ἄστυ dicti putantur. Potest & huc accommodari parœmia, quod eximiæ morum civilitati & urbanæ blandiloquentiæ fere comes esse solet astutia. Contra qui moribus sunt subagrestibus, iis plerumque est fides certior, animusque syncerior. Versus est Senarius sed depravatus. Et Terentianus Demea ait: *In astu alind ex alio venire malum.*

XCII. *Patroclo sordidior.*

[1] Πατροκλέους φειδωλότερος. i. e. *Patroclo parcior.* In divitem quidem, sed oppido quam sordidum ac parcum. Hic enim Patroclus posteaquam ad summas opes evectus est, aut, ut alii dicunt, ex quo natus est, nunquam est usus balneo, parsimoniæ causa. Taxatur ab Aristophane in Pluto:

Ἐκ Πατροκλέους ἔρχομαι.

i. e. *Ex Patrocli venio domo.*

Plutum enim squalidum dixerat, & situs plenum. Proverbii meminit etiam Eudemus.

XCIII. *Omnis herus servo monosyllabus.*

Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος. i. e. *Omnis herus servo monosyllabum.* Heris & potentibus brevissimo tantum verbulo est opus, ut vel annuant, vel renuant ναὶ, ἢ οὔ.

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Servis autem & impotentioribus, multis opus est verbis, ut exorent, aut persuadeant. Effertur integre ad hunc modum: [2] Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος, τὸ δ' ἱκετεύειν μακρόν. i. e. *Omnis dominus servo monosyllabum; at*

[1] Πατροκλέης φειδωλότερος] Quum Græci hæc nomina distinguant Πάτροκλος & Πατροκλέης, non debuit in sua interpretatione confunde-

πέχναι doli.

XCV. *Cicadis pleni.*

Τεττίγων ἀνάμεστοι. i. e. *Cicadis oporti.* In gloriosos ac stultos olim dicebatur, aut obsoletis, ac jam desitis utentes. Antiquitus enim Atticis mos erat, capillorum

C cincinnis aureas cicadas addere. Unde & τεττιγοφόροι dicti sunt, hoc indicio significantes, αὐτόχθονας esse sese, i. e. *indigenas*, quemadmodum & cicadæ non aliunde commigrant, sicut pleraque alia, sed inibi nascuntur ubi vivunt. Aristophanes in Nebulis:

Ἀρχαῖά γε καὶ δὴ πολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ Κηκείδου, καὶ Βουφονίων.

i. e. *Prisca hac sane atque obsita canis, nec non repleta cicadis,*
Ac Cecide cum Buphoniis.

Cecides pervetustus quispiam fuit dithyramborum scriptor. *Buphonia* item, festum priscum & jam olim ob vetustatem desitum. Quæ sane omnia proverbiali schemate sunt dicta.

D XCVI. *Quid de pusillis magna procemia?*

Τί μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; i. e. *Quid de minutis rebus magna texis procemia?* Ubi quis in re non magni momenti, verbosa utitur prælocutione. Nam Athenis interdicebat præco dicturis in concione, ne vel præfatione, vel affectibus uterentur, rem modo exponerent, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. i. e. *Absque procemiis & affectibus.* Ut aliquot locis indicat Lucianus. Ad quod allusit etiam Terentius: *Etiam procemium inceptat.* Et Horatius:

——— *Quorsum hac tam putida tendunt?*

E Leviter huc alludens Ælius Spartianus in Ælio Vero: *Et quoniam*, inquit, *nimis pauca dicenda sunt, nec debet prologus enormior esse quam fabula, de ipso jam loquar.* Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis ad Cleomenem Cleombroti filium refert, qui quum alter quis-

scribendum censuerit, ac in Latino præsertim sermone genus neutrum masculino prætulerit. Scio Græcos ita sæpe loqui (quos imitatus dixerit etiam Virgilius,
Triste lupus stabulis: ———
pro eo, quod est, *res tristis*) unde & hic in Græco sermone ferri utcunque posset genus neutrum, quanquam huic quidem loco duriscu-

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. i.
gna dignis eveniunt. Ha
modi quadam fabula pro
aves cum primum è Lydi
tatæ atque in sylvas dimi
deinde evenit, ut, defic
stilentia regionem Ægyp
que hominum vim absum
cem edere cœperunt hu
to majorem puerili, dicen
κακά. i. e. *Malis ter mal*
auctorem citat Athenæus
re De Finibus, sic effer
γμς κακά. Circumfertur
versus:
Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλ
i. e. *Viro bono bona larg*
Referuntur & hi senarii
mentariis De Audiendis
Εἱμαρμένον γὰρ τ κακῶν
Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστι κα
i. c. *Consilia si quis destina*
Huic necesse est, prae
XCIX. *Canis*
Τὸ κυνὸς κακόν, ὡς ἀπὸ
pendit. Quoties pro iis
pœnas. Ex quonam eve
admodum refert. Sapit
C. *Inte*
Ἐγκέκοφθ' ἡ Μουσική. i.
res in conviviis eruditis
verunt. Post cantores
cœptæ. Unde quidam
mones suos, dicebant:
in proverbium traducta
sermonem institutum
memini legere apud Pl
non occurrat.

piam uteretur oratione plus satis prolixa: Τί, inquit, μοὶ μικρῶν πέρὶ μεγάλα φροιμιάζῃ; Ὅσον γὰρ ἂν ᾖ πρᾶγμα, τοσῦτον καὶ ὁ λόγος, ᾧ χρῆσαι. i. e. *Quid mihi de parvis magna facis proœmia? Nam quanta res fuerit, tanta sit & oratio, qua uteris.*

XCVII. *Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi.*

Τότ᾽ ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι. i. e. *Tum canent cygni, cum tacuerint graculi*, h. e. tum loquentur eruditi, cum garrulis non erit loquendi locus. Aut, inter garrulos & obstreperos non est eruditis dicendi locus. Usurpavit adagium Gregorius Theologus, opinor in Epistolis: Παῦσαι καταφλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἤ σοι παροιμίαν ἐρῶ μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι Τότε ᾄσονται κύκνοι ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν. i. e. *Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silentio, aut tibi referam proverbium, ut verissimum, ita brevissimum: Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi.* Ita nunc loquuntur, Cicero, Virgilius, Horatius, & tacent Pero, Philiscus, Mævius, qui vivis illis obstrepebant, tanto loquaciores, quanto indoctiores.

XCVIII. *Malis ter mala.*

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. i. e. *Malis ter mala*, h. e. digna dignis eveniunt. Hanc parœmiam ajunt ab hujusmodi quadam fabula profectam. Narrant Attagines aves cum primum è Lydia in Ægyptum essent deportatæ atque in sylvas dimissæ, coturnicis vocem edidisse, deinde evenit, ut, desiccato Nili fluminis alveo, pestilentia regionem Ægyptiorum infestaret, magnamque hominum vim absumeret. Inter hæc Attagines vocem edere cœperunt humanam & articulatam, aliquanto majorem puerili, dicentes hæc verba: Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. i. e. *Malis ter mala.* Atque hujus quidem fabulæ auctorem citat Athenæus libro nono Socratem in opere De Finibus, sic efferens adagium: Τρὶς τοῖς κακούργοις κακά. Circumfertur inter Græcas sententias & hic versus:

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ Θεός.

i. e. *Viro bono bona largiuntur cœlites.*

Referuntur & hi senarii ex Poeta quopiam, in commentariis De Audiendis Poetis:

Εἱμαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρποῦσθαι βροτοῖς.

i. e. *Consilia si quis destinarit improba,*
Huic necesse est, premium ferre improbum.

XCIX. *Canis peccatum sus dependit.*

Τὸ κυνὸς κακὸν, ὗς ἀπέτισεν. i. e. *Canis malum sus dependit.* Quoties pro iis, quæ peccavit alius, alius dat pœnas. Ex quonam eventu natum sit, non liquet, nec admodum refert. Sapit enim vulgus.

C. *Intersecta Musica.*

Ἐκκεκόφθ᾽ ἡ Μουσική. i. e. *Interrupta est Musica.* Veteres in conviviis eruditis confabulationibus uti consueverunt. Post cantores, histriones, saltationes induci cœptæ. Unde quidam moleste ferentes interrumpi sermones suos, dicebant: Ἐκκέκοπται ἡ Μουσική. Quæ vox in proverbium traducta est, quoties aliquis interveniens sermonem institutum interpellaret. Simile quiddam memini legere apud Platonem, licet in præsentia locus non occurrat.

CHILIADIS TERTIAE
CENTURIA IV.

I. *Chamæleonte mutabilior.*

Χαμαιλέοντος ἀμεταβολώτερος. i. e. *Chamæleonte mutabilior.* Chamæleon commemoratur inter animantia, quæ colorem mutant. Hujus figuram diligenter describit Aristoteles libro De Naturis Animantium secundo. Quod ad coloris mutationem attinet, hæc tradit: Τῆς δὲ χροιᾶς ἡ μεταβολὴ, ἐμφυσωμένῳ αὐτῷ γίνεται. Ἔχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην οὐ πόῤῥω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλανι, ὥσπερ τὰ παρδάλια, διαπεποικιλμένην. Γίνεται δὲ καθ᾽ ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή. Καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλουσιν ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. Ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ νωθὴς ἰσχυρῶς ἐστι καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. Ἀποθνήσκων δὲ ὠχρὸς γίνεται, καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἡ χροιὰ τοιαύτη ἐστί. i. e. *Mutatur autem illi color, cum inflatur. Fitque is nunc niger, non absimilis Crocodilorum, nunc pallidus, cujusmodi lacertarum, nunc rursum nigris variegatus maculis, qualis est pardorum. Accidit autem hujusmodi mutatio coloris per omne corpus. Siquidem & oculi & cauda, in eundem cum reliquo corpore abeunt colorem. Motus hujus animantis admodum segnis, qualis est ferme testudinum. Pallescit moriens. Exanimato color idem durat.* Hactenus Aristoteles. His ferme consentanea tradidit Plinius lib. octavo capite trigesimo tertio, illud addens, hoc animal toto corpore reddere colorem quemcunque proximum attigerit, præter rubrum & album. Competit igitur adagium in hominem versipellem, sive inconstantem, ac pro tempore sese vertentem in omnem habitum. Plato in Ione: Ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. i. e. *Sed prorsus Protei in morem temet in omnem vertis speciem, dum sursum ac deorsum volveris.* Aristoteles Moralium Nicomachiorum primo Chamæleontis vocem usurpat ad exprimendum inconstantiæ vicium.

II. *Suus cuique crepitus bene olet.*

Ἕκαστος αὐτοῦ τὸ βδέσμα, μήλου γλυκίον ἡγεῖται. i. e. *Unusquisque suum ipsius crepitum malo suaviorem existimat*, h. e. nemo est, cui sua mala non videantur vel optima. Aristoteles Moralium Nicomachiorum nono: Τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τὸ ἴσον τιμῶσιν, οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν. Τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια. i. e. *Pleraque enim non eodem precio æstimantur ab his, qui habent, & ab his, qui cupiunt accipere. Nam sua cuique, & quæ dat, videntur esse multiprecii.* Hic locus magis congruebat proverbio: *Suum cuique pulchrum*, sed ea pagina jam exierat manus meas. Proverbium de *crepitu* suspicor ab Apostolio è vulgi fece haustum, nondum enim quemquam reperi, cui suus crepitus bene oleret. Illud verum est, homines vehementius abhorrere ab alienis excrementis & crepitu, quam à suis.

III. *E poculo perforato bibere.*

Ἐκ τετρημένης κύλικος πιεῖν. i. e. *E perforato poculo bibere*, dicuntur, qui futiles sunt parumque feliciter continent arcana sibi credita. Sapit & hoc vulgus.

IV. *In pulicis morsu Deum invocat.*

Ἐν ψύλλας δήξει Θεὸν ἐπικαλεῖται. i. e. *In pulicis morsu Deum invocat.* In eos dictum, qui quantumlibet levi de re graviter perturbantur, perinde ut in maxima. Tractum ab Apologo, qui fertur inter Æsopicos. Quidam offensus dolore pulicis pedem mordentis subsedit, & Herculem ἀλεξίκακον imploravit, mox desiliente pulice, male precatus est Herculi, qui cum in tantillo periculo vocatus non tulisset opem, non videri verisimile, eum in gravioribus adfuturum. Simile est, quod refert Aristoteles Moralium Nicomachiorum VII. de vehementer timidis: Οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς. i. e. [1] *Veluti qui metuit omnia, si vel mus obstrepat.* Hanc timiditatem appellat θηριώδη. h. e. *ferinam.*

V. Κίβδηλος. i. e. *Adulterinus.*

Quod simplex non est, neque sincerum, id vulgato verbo Græci κίβδηλον vocant. Hinc ducto vocabulo, quod aliud præ se ferant, aliud tegant. Παρὰ τὸ κεύθειν τὸ δῆλον. Vel quod Athenienses ob summum in Chios odium, si cui male vellent, hujus nomen nomismati solent insculpere, addita littera, iisque in terram abjectis dira imprecari. Παρὰ τὸ τὴν Χίους βδελύττειν. Sed proprie nummum subæratum κίβδηλον appellant. Et κιβδηλίαν insinceritatem seu corruptelam, velut Aristophanes:

Πολλὴν ἀφεῖλε τοῦ βίου κιβδηλίαν.

i. e. *Corruptionem vitæ ademit plurimam.*

Et κιβδηλεύειν corrumpere fuco. Et qui pallent, κιβδηλιῶντας appellant, quod aliquid morbi vitiive subesse videatur. Quemadmodum in nummis quoque color nonnunquam arguit fucum. Conveniet igitur in amicitiam insinceram & fictam, aut in hominem blando vultu,

[1] *Veluti qui metuit omnia*] Οἷος non significat, *veluti*. Nam Aristoteles ita loquitur: Ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός. i. e. *Nam qui natura talis est, ut metuat omnia, si vel,* &c. *H. Stephanus.*

Plato De Legibus libro quinto : Ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ὑπισχ-νούμενον ἀγαθὸν ἂν τυγχάνει πάσαις ταῖς πειθομέναις πόλεσιν, τὴν ἐπομένην κατασκευὴν προσλαβὸν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, Οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὢν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιεικὴς ἤθεσι γενόμενος. i.e. *Quantum enim bonum sit, quod nunc præcipitur, omnibus rebus publicis, si modo paruerint, ordinem & apparatum adducens, Nullus unquam iners & malus cognoscet, quemadmodum veteri proverbio dicitur, verum & peritus, & moribus æquis præditus.* Huic confine est, quod idem posuit in Lachete : Οὐ πᾶσα ὗς τοῦτο εἴσεται. i.e. *Non sus quivis hoc norit.* Natum apparet à mysteriis Deorum, quæ non nisi ab initiatis, ac puris cognosci fas erat.

C

VII. *Mœnia ferrea, non terrea.*

Plato libro de Legibus sexto : Περὶ δὲ τειχῶν ὦ Μέγιλλε, ἔγωγ' ἂν τῇ Σπάρτῃ ξυμφεροίμην, τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανιστάναι τοῦδε εἵνεκα. Καλῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη, μᾶλλον ἢ γήϊνα. i. e. *De mœnibus autem Megille equidem cum Sparta consenserim, ut mœnia videlicet humi deposita, dormire sinamus, neque hujus rei gratia rursum velimus excitare. Recte quidem & Poeticum dictum super his canitur, Mœnia ærea magis ac ferrea esse oportere quam terrea.* Proverbio jactatum fuisse videtur, & habet veluti ænigmatis figuram. Innuit autem, non oportere tutamentum civitatis in mœnibus collocare, sed in viris armatis, quorum consensus murorum inexpugnabilium vice, civitatem optime tuetur. Alludit autem Plato ad apophthegma Laconicum, cujus meminit Plutarchus. Equidem arbitror & Horatium huc leviter allusisse, cum ait:

D

—— *Hic murus aheneus esto.*

E

VIII. *Nemo nos insequitur.*

Plato lib. De Legibus x. Ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς τὸ λεγόμενον ἐπείγων διώκει. i.e. *Nam in præsentia nihil est cur breviloquentiam prolixitati anteponamus. Quandoquidem nemo nos insequitur, qui festinare compellat, quemadmodum vulgo dicunt.* Hoc parœmiæ etiam hodie tritum manet, cum significant liberum esse, diutius in re qua-

antiquitas, tanquam sycophantas & litium avidos. Testis Eustathius in Catalogum navium, adagium ex Pausania citans. Testis & Diogenianus in Collectaneis.

XII. *Initio confidens, in facto timidus.*

Eustathius enarrans septimum Iliados librum, hujusmodi refert parœmiam : Θρασοὺς πρὸ ἔργου, ἐν πράγματι κακός. i. e. *Audax ante negocium plerumque ignavus.* Citat idem ex Epicharmo : Κακὸς θαρρεῖ μάλ' αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει. i. c. *Ignavus statim admodum de se confidit, post autem fugit.* Videmus hoc usu venire vulgo, ut qui sunt audacissimi, & magniloquentissimi, prius quam appareat periculum, ubi res virum postulat, ibi sint animi nullius.

XIII. Γοργὸν βλέπειν.

Γοργὸν βλέπειν. Aliquoties apud Lucianum, pro *Acribus oculis obtueri.* Sumtum è fabula Persei & Gorgus. Γοργὸν dictum putant παρὰ τῆς ὀργῆς, quod irati acribus oculis obtueantur. Item Homerus Iliad. Θ. de Hectore:

Γοργοῦς ὄμματ' ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ Ἄρηος.

i. e. *Gorgoneis oculis, quales & Martis atrocis.*

Μανικὸν βλέπειν alias commemoravimus.

XIV. *Tolle digitum.*

Αἶρε δάκτυλον. i. e. *Tolle digitum.* Victum te fatere. Nam hoc signo qui in conflictu succubuisset, τὴν ἧτταν agnoscebat. Persius in Satyra quinta:

Nil tibi concessit ratio? digitum exsere, peccas.

Cognatum illi, quod alio dictum est loco : *Dare herbam.* Huc, ni fallor, respexit divus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi, cum ait: *En, tollo manum, cedo, vicisti.* Athenæus libro sexto, ex Antiphane refert hos versus, in tragicos Poetas:

Ὅταν μηδὲν δύνωντ' εἰπεῖν ἔτι,
Κομιδῇ δ' ἀπειρήκασιν ἐν τοῖς δράμασιν,
Αἴρουσιν ὥσπερ δάκτυλον τὴν μηχανήν.

i. e. *Ubi nil habent, quod dicere queant amplius,*
Sed prorsus hærent explicanda in fabula,
Repente tollunt machinam digiti vice.

Paulo aliter usus videtur M. Tullius libro in Verrem vi. *Accurrunt tamen tutores, digitum tollit Junius patruus.*

XIX. *Ex*

Ἀκαδημίηθεν ἥκεις. i. e
vero & composito seu d
la. Quanquam & per
stuosum, & vultu tetric
Athenæus lib. xii. signi
tu insigni, quod his Pl
Antiphanes Philosophu
xisset, apud hunc ipsu
αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν Ἀκαδημία
plura dicere? Ipsam vide

XX.

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλ
i. e. *Erigere durum est*
Haud facile dediscuntu
dicerint, & in omnem
senecta quoque conandu
tumvis inhæserint.

XXI. *Te*

Γῇ κρύψας ἔχεις. i. e.
qui non impertit, neq
ab avaris, thesaurum h
Plautum facit Euclio.

—— ——

Quod aut avarus u
Discinctus aut pe

XXI

Γηρᾷ ὁ βοῦς, τὰ δ'
i. e. Bos consenescit,
Cum ob ætatis imbeci
ad obeundum munus.
ter ministris utitur, qu
etiam inhumanius: du
nuerint, rejiciunt. Un
que sibi paret, quo s
veat, alatque, ne tu
pendere, cum à nemin
nerit Diogenis apophth
esset in hac vita calamit

summos honores; veluti cum scortator indoctus fit Episcopus aut Abbas.

XVII. *Brasidas quidem vir bonus.*

Βρασίδας μὲν ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἁ δὲ Λακεδαίμων, πολλὸς ἔχει κάῤῥονας. i. e. *Brasidas vir bonus quidem ille, sed Lacedæmon multos habet præstantiores.* Adversus eos, qui se non modo primos, verum etiam solos existimant. Natum ex apophthegmate, quemadmodum docet Plutarchus in Laconicis, & item in vita Lycurgi. Finitimum illi: *Multi Manii Ariciæ.*

XVIII. *Hedera post anthisteria.*

Ἀ κιττὸς μετ' ἀνθεστήρια. i. e. *Hedera post anthisteria.* Cum sero quippiam adhibetur. Nam hinc habent nomen, quod eo mense plurima è terra efflorescant. Apparet in iis ludis morem fuisse coronari hedera. De Anthisteriis, i. e. Floralibus festis diximus in proverbio, Κᾶρες θύραζε. i. e. *Cares foras.* Videntur illa fuisse, quæ Latini vocant *Bacchanalia.* Hedera autem Baccho sacra erat, unde κιττοφόροι dicti, qui in ludis illis ferebant hederas. Convenit cum eo, quod alibi retulimus: Μετὰ τὴν ἑορτήν. i. e. *Post festum.*

XIX. *Ex Academia venis.*

Ἀκαδημίηθεν ἥκεις. i. e. *Ex Academia venis.* De severo & composito seu docto. Sumtum à Platonis schola. Quanquam & per Ironiam torqueri poterit in fastuosum, & vultu tetrico Philosophum agentem. Quin Athenæus lib. XII. significat dictum in nitidos, & cultu insigni, quod his Plato delectaretur mundiciis. Ita Antiphanes Philosophum elegantius cultum ubi depinxisset, apud hunc ipsum: Τί μακρὰ δεῖ λέγειν; Ὅλως αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν Ἀκαδημίαν δοκῶ. i. e. *Sed quid necesse est plura dicere? Ipsam videre videor mihi Academiam.*

XX. *Senem erigere.*

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον ὃς νέος πέσοι.
i. e. *Erigere durum est, qui cadat juvenis, senem.*
Haud facile dediscuntur à senibus vitia, quæ pueri didicerint, & in omnem inhæserint vitam. Et tamen in senecta quoque conandum, ut vitiis careamus, quantumvis inhæserint.

XXI. *Terra defossum habes.*

Γῆ κρύψας ἔχεις. i. e. *Terra defossum habes.* In eum, qui non impertit, neque profert suas dotes. Sumtum ab avaris, thesaurum humo defodientibus. Quod apud Plautum facit Euclio. Itidem Horatius in Epodis:

——— ——— ——— *Haud paravero,*
Quod aut avarus ut Chremes terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

XXII. *Senescit bos.*

Γηρᾷ ὁ βοῦς, τὰ δ' ἔργα πολλὰ τοῦ βοός.
i. e. Bos consenescit, *at opera multa sunt bovis.*
Cum ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeundum munus. Nam divitum vulgus haud aliter ministris utitur, quam equis & canibus, aut paulo etiam inhumanius: dum usui sunt, alliciunt: ubi senuerint, rejiciunt. Unde consultum est, ut unusquisque sibi paret, quo senectutem suam commodius foveat, alatque, ne tum cogatur ex aliena liberalitate pendere, cum à nemine non contemnetur: ac meminerit Diogenis apophthegmatis, qui rogatus, quidnam esset in hac vita calamitosissimum? respondit: Γέρων ἄπορος. i. e. *Senex egens.*

XXIII. *Sus acina dependes.*

——— Ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα.
i. e. ——— *Acinos sus improba pendes.*
Lues, quod admisisti, reddes, quod abstulisti, non sine fœnore. Quadrabit, ubi pusillum commodi magno dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui verbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos.

XXIV. *Dum cessat boreas.*

Aristoteles in Problematis sectione XXVI. Problem. XLVII. juxta Theodori supputationem, testatur hunc versiculum proverbio celebrem fuisse:

Ἀρχομένου τε Νότου, καὶ λήγοντος Βορέαο.
i. e. *Surgit ubi Notus exoriens, Boreasque resedit.*
Quo significabant tempus opportunum prosperæ navigationi. Subauditur enim δεῖ πλεῖν, sive εὖ πλεῖν, propterea quod auster minus vehemens oritur: desinit autem perquam vehemens. Diversum accidit in Aquilone. Atque hujus Philosophus causam admodum probabilem reddit: *Nos enim*, inquit, *ad Septentrionem potius, quam ad Meridiem vergimus, & Aquilo flat à Septentrionibus, Auster à Meridie. Hinc fit, ut ille statim vehementior proxima invadat loca, deinde vehementiam suam ad longius remotos transferat, propinquis ortui mitior. Hic è diverso, ad Meridiem positos, primum urgeat: post, ubi præteriit, mitior ad nos veniat.* Licebit & longius detorquere proverbium, nec id sine gratia, si quando significabimus tempus adesse commodum & aptum gerendæ rei, ut cum illo congruat, quod alibi positum est: *Cum pluit, molendum.*

XXV. *Invulnerabilis ut Caneus.*

Ἄτρωτος ὑπάρχεις ὡς Καινεύς. i. e. *Invulnerabilis es ut Caneus.* De his, qui lædi non possunt. Est in Poetarum fabulis, Cæneum munere Neptuni nullo telo violari potuisse. Cæterum juxta fidem historiæ, Cæneum Thessalum quempiam ajunt fuisse, rei bellicæ cum primis peritum, adeo ut cum multis præliis interfuisset, nunquam vulnus acceperit. Denique cum Lapithis auxilium ferret adversus Centauros, deprehensus solus, ab hostium multitudine obrutus est, citraque corporis vulnus exstinctus. Itaque Lapithæ, cadavere integro reperto, sparserunt rumorem, Cæneum in omni vita invulnerabilem fuisse. Venustius enunciabitur per comparationem.

XXVI. *Sale perunctus hic adjuvabitur.*

Ἅλσιν διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί.
i. e. *Acri sale hic perlutus adjuvabitur.*
In eos dicebatur, qui vel ætate, vel vino delirarent. Quidam ab utribus translatum existimant, qui sale loti redduntur meliores, quod salis acrimonia, coriorum crassitudinem emendet. Itidem temulentia laborantes mos erat sale & oleo perungere. Id adversus ebrietatem remedium existimabatur. Quidam à vasis testaceis ductum malunt, quæ sale imbuuntur, quo fidelius contineant liquorem infusum. Sumtum est autem proverbium ex Aristophanis Nebulis.

XXVII. *Hæc justitia.*

Αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι.
i. e. *Divum hæc justitia est, magnus quos claudit Olympus.*
Dici solitum, quoties pœnas darent scelesti, veluti Diis ipsis ultoribus. Sumtum est ex Homero.

XXVIII. *Atqui non est apud aram consultandum.*

[1] Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ περὶ τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας. i. e. *Atqui nihil opus juxta aram cogitare.* Consultandum, antequam incipias, in ipso negocio sera consultatio. Sumtum à sacrificis, qui pro ritu sacrorum omnia præparant, priusquam accedant ad aram. Nam in ipsis sacris periculosum existimabatur, si quid parum rite dictum ac factum fuisset à sacerdotibus, aut patrimis ac matrimis. Declarat M. Tullius in Oratione De Responsis Aruspicum: *An si ludus constitit, aut tibicen repente conticuit, aut puer ille matrimus & matrima si terram non tenuit, aut thensam, aut lorum omisit, aut si ædilis verbo aut nutu aberravit, ludi sunt non rite facti?*

XXIX. *Mars haud concutit sua ipsius arma.*

[2] Ἄρης τὰ αὐτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει. i. e. *Mars sua ipsius arma non jactat.* Commode feruntur, quibus assuevimus, quæque nobis quadrant, etiam si sint gravissima. Jactamus enim, quod incommode ferimus. Unde Juvenalis:

Nec jactare jugum vita didicere magistra.

Ita studiorum labor, qui occideret athletam, non gravat eruditum.

1 Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ περὶ τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας.] Nullo modo stare potest hæc lectio: ac præterquam quod verbum δεῖ exigit genitivum, non accusativum, non videtur nomen ἐπίνοια, aut verbum ἐπινοεῖν, tam bene sententiæ hujus adagii quadrare, quam βουλεύειν, quod apud Zenobium habetur. Sic enim is effert illud: Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ παρὰ τὸν βωμὸν σε βουλεύειν. Quam lectionem in alterius locum reponendam potius, quam in hac corrigenda immorandum censeo. Quanquam mihi magis placeret βουλεύεσθαι, quod statim sequitur apud Zenobium, quum ait: Ὅτι μὴ χρὴ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις βουλεύεσθαι, ἀλλὰ πρὸ τῶν πραγμάτων. *H. Stephanus.*

2 *Mars sua ipsius arma non jactat.*] Puto plane alium esse hujus proverbii sensum, ac illis qui, armati magna se mole ferrent, arma etiam sua quassantes ad ostentationem (cujus rei exemplum est & apud Æschylum) perinde quasi hic gestus virtutem bellicam testaretur, objici solitum: Ἄρης τὰ αὐτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει. i. e. *Mars sua non quatit arma.* H. Stephanus.

XXX. *Smaragdus in luce obscurus.*

Ἐξέχων σμάραγδος, ἐν μὲν τῷ φωτὶ σκοτεινός. i. e. *Insignis smaragdus, in luce quidem obscurus.* In eos jaci solitum, qui præpostere ibi semet occultarent, ubi maxime conveniebat edere virtutis specimen. Plinius inter smaragdorum varietates commemorat, qui dicti sint cæci, quod colore sint obscuriore. Id vitii magis in sole deprehenditur, cum ingens color ille suaviter virens, nec sole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne aquis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius libro trigesimo septimo, capite sexto.

XXXI. *Martis pullus.*

Ἄρεως νεοττόν. i. e. *Martis pullum*, vocant ad bella magnopere propensum. Aristophanes in Avibus:

Ἄρεως νεοττὸς, ὦ νεοττὲ δέσποτα.

i. e. Pullus Gradivi, *ô pulle rector atque here.*

Sentit autem de gallo, qui quod omnium avium sit pugnacissimus bellacissimusque, unde & crista & calcaribus armatus est, Marti sacer est. Vel quod is olim fuerit adolescens Marti in deliciis habitus, qui consueverit observare, Marte cum Venere cubante, ne quis Deorum interveniret. Deinde cum illo dormiente Sol advenisset, Marsque turpiter esset deprehensus; iratus Gallum adolescentem in avem commutavit, manentibus etiamnum pristinæ naturæ vestigiis. Narrat hanc fabulam Lucianus in Gallo. Proverbii meminit & Laertius in vita Diogenis Cynici.

XXXII. *Utrem mergis vento plenum.*

Ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλήρη. i. e. *Utrem mergis vento plenum.* Competit in eum, qui frustra conatur, ut qui castigat inemendabilem, quod inflatus uter, quantumvis immergas, rursum emicet. Natum videtur ex oraculo Sibyllæ, quod illa edidit de civitate Atheniensi:

Ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί.

i. e. *Uter tingeris, sed mergere nemo valebit.*

XXXIII. *Durus alloquiis.*

Ἄτηκτος ἄνθρωπος προσηγορήμασιν. i. e. *Immobilis sive inflexilis alloquio.* Ductum à cera, quæ tractando mollescit. Ἄτηκτον autem dicitur, quod non queat liquefieri. Competet igitur in hominem inexorabilem.

XXXIV. *Profectus ad Apaturia.*

Ἀπιὼν ἐς Ἀπατούρια ἐπανῆκε ἐς Θαργηλιῶνα. i. e. *Profectus ad Apaturia, rediit Majo.* Dici solitum in eos, qui licentius immorarentur negocio cuipiam. Athenis festum erat, quod *Apaturia* vocabant, id triduo peragebatur. Primum diem appellabant δόρπειαν, propterea quod sub noctem convenientes φράτορες convivium agerent. Secundum appellabant ἀνάῤῥυσιν, quod in eo rem divinam facerent Jovi Phratrio, ac Minervæ. Tertium κουρεῶτιν, quod juvenes & puellæ in gentem transscriberentur. Meminit Suidas copiosius de hoc festo: verum ea non multum attinent ad explicandum proverbium.

XXXV. *Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cepis.*

Ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυ' ἀποκρίνεις. i. e. *Ego tibi loquor de alliis, tu respondes de cepis.* Simillimum illi: Ἄμας ἀπῄτουν. Cum aliud respondetur, quam rogaris: vel contra, cum inepte respondetur inepte sciscitanti. Confinia sunt inter sese cepe & allia.

XXXVI. *Aurificem te futurum credebas.*

Χρυσοχοήσειν ᾤου. i. e. *Aurificem te futurum arbitrabare.* Natum ajunt ab hujusmodi quodam eventu. Invaluerat aliquando fama apud vulgus Atheniensium, in Hymetto monte magna auri fragmenta videri, quæ à formicis illis pugnacibus servarentur. Itaque quidam creduli sumtis armis exierunt illas expugnaturi: qui cum re infecta, frustraque sumto labore redirent in urbem, irrisi sunt à cæteris civibus, illud objectantibus: Σὺ δὲ ᾤου χρυσοχοήσειν. i. e. *Tu credebas te fusurum aurum.* Meminit hujus rei Eubulus in fabula, cui titulus, Glaucus:

Ἡμεῖς ποτ' ἄνδρας Κεκροπίδας ἐπείσαμεν,
Λαβόντες εἰς Ὑμηττὸν ἐξελθεῖν ὅπλα.
Καὶ σὺ ἐπὶ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν
Ὡς χρυσοτεύκτους ψήγματος πεφηνότος.

i. e. *Quondam viris nos Cecropidis persuasimus,*
Sumtis ut armis montem Hymettum incurrerent.
Contraque formicas cibaria tridui
Ferrent, velut fragmentula auri fusilis
Apparuissent. ——— ——— ———

In penultimo versu aut mendum est, aut defectus: fortasse pro σὺ legendum σιτί'. Ita certe constabit versus:

Καὶ σῖτ' ἐπὶ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν.

[1] Exstat & apud Platonem libro De Republica quinto: Τί δὲ ἦν ὁ σὺς Θρασύμαχος, χρυσοχόης, εἰς τῆδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσόμενος. i. e. *Quid autem erat tuus Trasymachus, si auri fusor, ad eos, qui nunc hic sunt, advenisset, ac non potius rationes auditurus.* Æschines: Ἀποφοιτήσας περὶ τούτου δῆλον ὅτι χρυσοχοεῖν ἐμάνθανεν, ἀλλ' οὐ τὸ προκείμενον αὐτῷ πράττειν ἢ πάσχειν. i. e. *Quum hinc se subduxerit, perspicuum est quod aurum fundere didicit, potius quam id facere pative, quod ipsi propositum erat.* Parœmia conveniet, ubi quis ingentes spes animo conceperit, sed discedit frustratus. Quod fere solet accidere iis, qui suo sumtu mittunt, qui terras pervestigent incognitas: aut, qui in fornaces alcimisticas omnia sua profundunt.

XXXVII. *Sejuncta sunt Merrha ac Siloam fluenta.*

Χωρὶς τὰ Μέῤῥα καὶ Σιλωὰν ῥεύματα.

i. e. *Sejuncta sunt Merrha, ac Siloam flumina.*

De longo intervallo dissitis inter sese. Veluti si quis dicat, inter amicum & adulatorem plurimum interesse. Finitimum illi: Χωρὶς τὰ τῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. i. e. *Separata sunt possessiones Mysorum & Phrygum.* Apparet neotericum esse proverbium, & haud scio an ab Apostolio additum ex litteris Ecclesiasticis. Siquidem Merrha vocatur locus, in quo Moses aquas pestilentes & amaras, injecto ligno dulces reddidit ac salubres. Cæterum ad aquas Siloam missus est à Jesu cæcus Euangelicus, quo visum reciperet. Unde apparet salutares fuisse dissimillimas aquis Merrhæ.

XXXVIII. Ψευδόπυρα.

Ψευδόπυρα οἷον τὰ σαί. De minis, ac terriculis inanibus, aut cum ostenditur arte periculum, cum re nullum sit periculum. Translatum à militari astutia, qua fit, ut ad territandos hostes noctu diversis locis ignes incendant, ut ingens exercitus esse credatur. Eos ignes adsimulatos, ψευδόπυρα vocant. Non habebit proverbii gratiam, nisi transferas ad eos, qui fumis verborum territare student aliquem, aut in fraudem illicere. Sic enim interdum falluntur & nautæ.

XXXIX. *Psyra Bacchum.*

Ψύρα τὸν Διόνυσον. i. e. *Psyra Bacchum.* Stephanus & Suidas citant è Cratino: Ψύρα τὸν Διόνυσον ἄγοντες. i. e. *In Psyra Bacchum ducentes.* Rursum ἐν Νεμέᾳ: Ψύρα τε τὴν Σπάρτην ἄγεις. i. e. *Et in Psyra Spartam ducis.* Annotatum est & ab Hermolao Barbaro. Dictitatum adagium, ubi vinum appositum in convivio nemo gustat: aut de sordido apparatu. Psyra pusilla quæpiam insula est haud procul à Chio, in qua vinum non provenit. Meminit & Strabo lib. XIV. Hanc Homerus Odysseæ Γ. Ψυρίην appellat. In Græcorum commentariis reperi scriptum aliquoties Ψυρᾷ finali circumflexo, sed mendose, ni fallor.

XL. *Caput vacuum cerebro.*

Ὦ οἵα κεφαλὴ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει! i. e. *O quale caput, & cerebrum non habet!* De his, qui corporis specie præcellunt, ingenio carentes. Natum ex Apologo, qui circumfertur inter Æsopicos. Vulgo quoque vecordibus & insipidis ajunt cerebro vacuum esse caput.

XLI. *Crudelis Bacchus.*

Ὠμηστὴς Διόνυσος. i. e. *Crudelis Bacchus.* Baccho quondam vivos homines sacrificari mos erat. Unde in crudeles convenit, sive quod temulentia reddat feroces & immites.

XLII. *Hoc calciamentum consuit Histiæus, Aristagoras induit.*

Τοῦτο ὑπόδημα ἔῤῥαψε μὲν Ἱστιαῖος, ὑπεδύσατο δὲ Ἀρισταγόρας.

1 *Exstat & apud Platonem libro, &c.*] Adi vulgatam Platonis editionem, & ex ea locum hunc atque ejus interpretationem emenda. Platonis verba legenda sunt ita: Τί δαὶ οἴει, ἦν δ' ἐγὼ, Θρασύμαχος, χρυσοχοήσοντας οἵδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσομένους; Interpretanda autem sic: *Quid? (inquit Thrasymachus) hosne venisse huc existimas auri fundendi, ac non sermonis audiendi gratia?* H. Stephanus.

γόρας. i. e. *Hoc calciamentum Histiaeus quidem consuit, caeterum Aristagoras induit.* Diogenianus admonet dici solitum in eos, qui callide sua malefacta in alios rejiciunt. Adagium natum est ex hujusmodi historia: Histiaeus quispiam patria Samius, Dario amicus, ab eodem in Persidem missus est. Illic diutius commoranti incessit patriae revisendae desiderium. Verum cum à rege commeatum impetrare non posset, scribit ad Aristagoram ex fratre nepotem, ut Iones ad defectionem sollicitaret. Videlicet ut hac occasione dimitteretur. Excogitavit autem novum litterarum transmittendarum genus, cujus meminit & Aulus Gellius Noctium Atticarum libro decimo septimo, capite nono: *Servo cuidum spectatae fidei, diu oculos agros habenti, capillum ex omni capite, tanquam medendi caussa deradit, caputque ejus leve litterarum formis compingit. His litteris, quae voluerat, scripsit. Hominem postea quoad capillus adolesceret, domi continet. Renatis pilis, ad Aristagoram mittit. Et cum ad eum veneris, inquit, mandasse me dicito, ut caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. Servus, ut imperatum erat, ad Aristagorum venit, mandatum domini adfert. Is non esse frustra ratus, capite deraso litteras legit, ac mente Histiaei cognita, totam ferme Ioniam ad defectionem traxit. Darius posteaquam haec cognovisset, desciviße Iones, Histiaeum in consilium adhibet, quem potissimum in Asiam mittere oporteat ad res componendas. Is persuadet, ut sese mittat, ut pote idoneum ad sarciendam defectionem Ionum. Itaque posteaquam in Asiam devenisset, jamque in suspicionem venisset Sardium praefecto, tanquam auctor hujus motus fuisset, hoc audivit ab eodem:* Οὕτω τοι, Ἱστιαῖε, ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· Τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔῤῥαψας μὲν σὺ, ὑπεδύσατο δὲ ὁ Ἀρισταγόρης, i. e. *Sic ha res habent Histiae: Tu quidem calceum hunc consuisti, caeterum Aristagoras induit.* Meminit & Herodotus quinto & sexto libro, in hunc modum efferens quemadmodum retuli. Significabat autem ejus consilii primum fontem & auctorem fuisse Histiaeum, administratorem Aristagoram. Ea vox deinde, ut fit, vulgo cognita commenti novitate, in populi fabulam abiit. Videtur magis convenire, quoties in astutis & improbis consiliis alteri alter auxilio est, mutuaque opera sese juvant. Nam dare consilium, est tanquam calceum consuere, uti consilio & exequi, est velut induere calciamentum.

XLIII. *Quae non posuisti, ne tollas.*

Ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλῃ. i. e. *Quae non deposuisti, ne sustollas.* [1] Citatur à Platone lib. De Legibus undecimo, tanquam ex Poeta quopiam. Laertius refert inter Solonis leges, sentiens opinor de terminis agrorum non movendis, quos majores fixissent. Convenit in furaces, & in eos, qui repetunt quod non crediderunt. Item qui sibi postulant acceptum ferri, quod non praestiterunt.

XLIV. *Bulbos quaerit.*

Βολβοὺς ζητεῖ. i. e. *Bulbos quaerit.* Jocus proverbialis in eos, qui juxta Persium,

Obstipo capite defigunt lumina terrae.

Plutarchus in Sympoſiacis: Καὶ γὰρ ὁ γελωτοποιὸς οὗτος, καὶ παροιμιώδης ἔφη, βολβὸς οὐ μικρότητι διαφεύγει τὸν κεραυνὸν, ἀλλ' ἔχων δύναμιν ἀντιπαθῆ, καθάπερ ἡ συκῆ καὶ τὸ δέρμα τῆς φώκης. i. e. *Etenim ridiculus iste, inquit, & proverbio obnoxius bulbus haud ideo fulmen effugit, quod pusillus sit, sed quod vim habeat contrariam fulmini, quemadmodum & ficus arbor, & vituli marini pellis.* Porro risus proverbialis, de quo meminit Plutarchus, sumtus est, ut opinor, ex Aristophanis Nebulis, ubi Strepsiades Socratis ingrediens scholam, admiratur discipulos Socratis prono capite terram spectantes. Respondentique cuipiam:

Ζητοῦσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς. Βολβοὺς ἄρα
Ζητοῦσι; Μή νυν τοῦτό γε φροντίζετε,
Ἐγὼ γὰρ οἶδ' ἵν' εἰσὶ μεγάλοι καὶ καλοί.

i. e. *Quaerunt habet quae terra.* Strepſ. *Bulbos, scilicet*
Quaerunt, rei sed cura ne quid istius
Vos angat, ego enim novi ubi sint magni & boni.

[1] Vide, quae hac de re scripsimus in Commentario Philologico ad Levit. VI. 3. ubi copiosius haec Lex est à nobis illustrata.

A Quod si quis malit referre ad id, quod est apud eundem Poetam in Pluto:

Ταυτὸν θύμον φαγόντες.

i. e. *Qui easdem mecum cepas edistis,*

Equidem haud magnopere repugnarim. Significat autem tenues amicos, quique, ut ait Terentius, *paupertatem una tulerunt gravem.* Persius item Satyra quarta, de sordido & impendio tenaci, parcoque:

Hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens
Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.

Exstat apud eundem Aristophanem in Concionatricibus & alius de Bulbo jocus hujusmodi: Καταφαγὼν βολβῶν χύτραν. i. e. *Qui devoravit bulborum ollam.* Verba

B ba sunt aniculae ad juvenem detrectantem coitum, quod unus duabus par esse non posset:

Καλῶς, inquit, ἐπεὶ δ' ἂν καταφάγῃς βολβῶν χύτραν.

Nam bulbos irritare Venerem testatur & Martialis:

Nil aliud bulbis, quam satur esse potes.

Et Columella in carmine:

Jam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sunt autem multae bulbi species, sed *omnes*, inquit Dioscorides libro secundo, *habent acrimoniam, & calore venerem stimulant, quemadmodum eruca.* De qua Columella,

Excitet ut Veneri tardos eruca maritos.

C Suidas duo de cepis adagia refert: Κρόμμυα ἐσθίειν. i. e. *Cepas edere*, & Κρομμύων ὀσφραίνεσθαι. i. e. *Cepas odorari*, quae suo reddidimus loco.

XLV. *Exacta via viaticum quaerere.*

Seneca in libello De Moribus: *Quid enim stultius est, quam, quod dici solet, via deficiente, viaticum quaerere, aut augere?* Quadrat in senes avaros. Laborat enim ea aetas plerumque hoc vitio: ut quo minus supereſt vitae, hoc magis sit de victu sollicita. Contra juventus, hujus studii vel maxime negligens est. M. Tullius in Catone Majore: *Avaritia vero senilis quid sibi velit, non intelligo. Potest enim quicquam esse absurdius, quam quo minus via restat, eo plus viatici quaerere?*

XLVI. *Ventis tradere.*

D *Ventis tradere*, pro eo, quod est, oblivisci, atque ex animo ejicere. Servius proverbialem figuram admonet esse. Virgilius in decimo Aeneidos:

—— *Nec ferre videt sua gaudia ventos.*

Idem alibi:

—— —— —— *Sed aura*
Omnia discerpunt. —— —

Rursus idem:

—— —— —— —— *Partim*
Mente dedit, partim volucreis discerpsit in auras.

Item Horatius in Odis:

—— *Tristitiam & metus,*
E *Tradam protervis in mare Creticum*
Portare ventis. —— ——

Ovidius:

Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane lethaeis mersa feruntur aquis?

Idem:

Quae tibi sunt facienda tamen cognosce, nec Euris
Da mea nec tepidis verba ferenda Notis.

XLVII. *Os infrene.*

Ἀχάλινον στόμα. i. e. *Os infrene*, vocant os petulans, & maledicum. Sumta metaphora ab equis, nullo freno coercitis. Ita Plato libro De Legibus tertio, ἀχάλινα

F να στόματα vocat, Euripidem opinor imitatus, qui in Bacchis:

Τῶν ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τε ἀφροσύνας τέλος δυστυχία

esse scripsit, quemadmodum alibi meminimus. Plutarchus De Liberis educandis, ἄθυρον στόμα dixit, quasi janitoris egens. Aristophanes in Ranis:

—— —— —— Αὐθαδόστομον
Ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα.
—— —— —— *Oris improbi,*
Infrene habentem intemperans, & ostii
Os indigum. —— ——

Julius Pollux docet id genus homines dici ἀθυρογλώττους, quam vocem usurpat Euripides in Oreste:

— Κἀπὶ

pertinet ad commune periculum. Plinius in Epistolis alicubi dixit, *ex aequo jugum ducere*, pro eo, quod est, negocii vices pariter sustinere. Translatum à bubus arantibus. Huc allusisse videtur Horatius libro Odarum primo:

> —— *Diffugiunt cadis*
> *Cum fece siccatis amici*,
> *Ferte jugum pariter dolosi.*

XLIX. *Res indicabit.*

Αὐτὸ δείξει subaudi, ἔργον. i.e. *Res ipsa indicabit.* Cum significamus experimento exituque perspici sermonis veritatem. Utitur Plato in Theaeteto. Nam illic Socrates exhortans ad inquisitionem rei: Ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος, ὦ Θεαίτητε, ἔφη, ἄρα δείξει αὐτό· καὶ τοῦτο ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν, τάχ' ἂν ἐμπόδιον γενόμενον αὐτὸ φήνειε τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. i.e. *Qui aliis per flumen iturus dux erat, ô Theatete dicebat*, ipsa indicabit: *& hoc si pergamus inquirere, fortassis apparebit quid nobis obstet: at si maneamus, nihil erit perspicuum.* Natum videtur à casu. Quidam ingressurus fluvium ut aliis sequuturis dux esset, percontantibus illis, num esset aqua profunda. Respondit αὐτὸ δείξει. i.e. *ipsa indicabit.* Marsilius enim sic vertit, quasi subaudiendum esset, ὕδωρ, in Platone, quum illic praecedat ποταμός. Suidas putat subaudiendum, ἔργον, i.e. *ipsa res.* Usus est Aristophanes in Lysistrata:

> Τοὔργον τάχ' αὐτὸ δείξει.

i.e. *Res ipsa mox probabit.*

Pindarus in Nemeis: Ἐν δὲ πείρᾳ τέλος διαφαίνεται ὧν τις ἐξοχώτερος γένηται. i.e. *In experimento vero tandem apparet, quibus sit aliquis praestantior.* Huic finitimum: Τὸ πρᾶγμα λέγει. i.e. *Res ipsa loquitur*, apud Lucianum in Toxaride. Item illud Aristophanicum in Vespis:

> Τὸ πρᾶγμα φανερόν ἐστιν, αὐτὸ γὰρ βοᾷ.

i.e. *Res est palam, quando ipsa per se clamitat.*

Id imitatus M. Tullius in oratione quadam dixit, *totam hominis effigiem, malitiam quandam clamitare.*

L. *Omissa hypera, pedem insequeris.*

Ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις. i.e. *Omissa hypera, pe-*

Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα περιθέμενος, πᾶσι ταύτην ἐδείκνυ. i.e. *Imperitus subligaculum sive brachas indutus passim eas ostendit.* In eum congruit, qui propter insolentiam, etiam ineptissimis rebus effertur. Nam rerum imperitis quicquid peregrinum ac novum est, videtur elegans. Eruditi quidam putant Anaxyridem Graecis dici, quas Latini vocant bracchas, sive feminalia, quae tegebant mediam corporis partem una cum feminibus. Brachae

C igitur Barbaricae vestis genus erat, sed praecipue Gallorum quorundam. Unde & Gallia Brachata dicta est. Anaxyridem vero & Persis in usu fuisse declarat Strabo. Vidimus & Venetiae patritios juvenes si quando peregrinantur, gaudere Gallicis subuculis, absque veste superiore, quod idem domi non faciunt. Quadrabit & in eos, qui sibi videntur aliquid, quod Gallice loquantur inter Germanos, aut qui vocibus obsoletis, obscuris aut peregrinis venditant sese. Subolet hoc ab Apostolio additum ex hujus aetatis adagiis.

LIII. *Minerva suffragium.*

Ἡ Ἀθηνᾶς ψῆφος. i.e. *Minerva suffragium.* De exacto

D judicio, contrarium illi: Ὗς ἐνίκησεν. i.e. *Sus judicavit.* Sed lepidius fiet, si per ironiam efferatur in stupidum, & nullius judicii hominem.

LIV. *Per parietem loqui.*

Διὰ τοίχου λαλεῖν. i.e. *Per parietem loqui.* Dicitur qui ridicule quid facit. Sive quod obstante pariete neuter alterum audit, sive quod ad eum modum colloquuntur amantes: ut testatur Ovidius de Pyramo & Thysbe.

LV. *Intervallo perit fames, & optime perditur.*

Διὰ μέσου καὶ λιμὸς ἔρρει καὶ κάλλισθ' ἀπόλλυται. i.e. *Intercapedine optime perit fames.* Mora multis rebus adfert re-

E medium, & maxime iracundiae. Invenitur etiam hoc interpretamentum, ut sit sensus: *Exstincto famelico, fames item pereat necessum est.*

LVI. *Statuam faucibus colas.*

Ἀνδριάντα γαργαλίζεις. i.e. *Statuam colas gutture.* De re majorem in modum absurda, quaeque fieri nullo pacto possit. Veluti si quis hominem praepotentem & invictum frustra conetur opprimere. Nec enim liquescit

Latoque tergo, niti oportet maxime,
Verum mage illis, qui valent prudentia.

Videtur in eadem ferme sententia fuisse Homerus, Tydeum fingens corpore pusillo, cæterum strenuum. Sic enim ait Iliados E.

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

i. e. *Strenuus in pugna Tydeus, sed corpore parvus.*

Idem habetur in obscœno carmine:

Utilior Tydeus, qui, si quid credis Homero,
Ingenio pugnax, corpore parvus erat.

Et apud Statium:

Major in exiguo regnabat corpore virtus.

LIX. *Antiopæ luctus.*

Ἀντιόπης θρῆνος. i. e. *Antiopæ luctus.* Dici consuevit, ubi quis immerens calamitatibus affligitur, deinde malis eximitur. Natum adagium ab Antiopæ fabula, quæ Nyctei filia fuisse narratur. Ea cum esset à cive quodam vitiata, pater gravius irascens, ad fratrem Lycum mittit, ut de ea supplicium sumeret, at ille, quod uterum ferre videret, misertus, pepercerat. Itaque peperit Zethum & Amphionem, quos ille in montem abjecit. Erat autem huic uxor nomine Dirce, quæ simul atque sensit virum suum Lycum Antiopæ captum amore, puellam in montem abductam tauri cervicibus alligat, suspensis à cornibus tedis ardentibus, parans illam hoc exitii genere conficere. Verum ad vociferationem Antiopæ concursum est, cum à vicinis rusticis, tum ab Amphione Zethoque, qui matrem agnitum eripiunt, & à Dirce pœnas sumunt.

LX. *Fuge procul à viro majore.*

——— ——— Ἀλλὰ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός.

i. e. *Qui te fortior est, hunc tu vitare memento.*

Cave à commercio potentium: habe commercium cum æqualibus. Etenim optimatum familiaritas, aut servum facit & turpem: aut si nescias adulari, periculis objicit. Cum paribus ut multo suavior, ita tutior etiam vita est. Pindarus in Nemeis, Εἴδει δεκάτῳ: Χαλεπὰ δὲ ἔριs ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεσσόνων. i. e. *Cave certamen congredi cum hominibus potentioribus.* Congruit cum eo, quod alibi dictum est: *Procul à Jove & fulmine:* & illo, *Longa Regum manus.* Herodotus in Urania: Καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. i. e. *Etenim potentia regis supra hominem est & manus prælonga.* Hoc magis conveniebat illi proverbio, sed quum locus occurreret in Herodoto, typographus priores chartas absolverat.

LXI. *Absque baculo ne ingreditor.*

Ἄνευ ξύλου μὴ βάδιζε. i. e. *Absque ligno ne ingrediare.* Inermis ne sis, verum semper ad manum sit, quo depellas, si quis forte quærat lædere. Natum ajunt à Cleomene quodam Atheniensium duce. Is cum esset in insaniam versus, quod omnibus haberetur exosus, baculum gestans, obambulare consuevit, quo propulsaret impetentes.

LXII. *Omnem facultatem indutus est.*

Ἅπασαν τὴν οὐσίαν ἠμφίεσται. i. e. *Universam substantiam indutus est.* De paupere, qui præter vestitum nihil præterea rerum possidet: alioquin ἀνέστιος καὶ ἀνόλβιος. Quod quidem & hodie vulgato joco dicunt, ad hunc modum: *Cum subsilio, facultates omnes mea commoventur.* Notum illud Biantis Philosophi dictum: *Omnia mea mecum porto.* Plautus in Rudentibus: *Hoc, quod induta sum, summa opes.*

LXIII. *Hostis non hostis.*

Ἀπόλεμος πόλεμος. i. e. *Citra bellum hostis.* Dicitur qui nulla lacessitus injuria, tamen, quæ sunt hostium facit, aut qui pacis obtextu facit hostilia. Conveniet etiam in illos, qui prius quam expostulaverint de injuria cum amico, jam lædunt inimice.

LXIV. *Nefasti dies.*

Ἀποφράδες ἡμέραι. i. e. *Nefasti dies.* Olim vocabantur inauspicati, & quibus publica non licebat agere. Unde receptum, ut homines invisos ac detestandos, Ἀφράδας appellarent. Testis Lucianus in hujus vocis calumniatorem. Apud Atticos hujusmodi dies erant septem, quibus inferiæ peragebantur Manibus, eoque

A habebantur inauspicati. Ad hæc veterum superstitio sibi persuasit & lunæ certos dies sinistri auspicii esse, veluti lunæ senescentis, quartam, quintam & secundam, quos & Ἀπενιάδας appellabant. Rursus dies, in quibus rei capitis damnabantur, Ἀποφράδας veluti funestos. Postremo dies insigni quapiam calamitate funesti Ἀποφράδες dicti sunt. Horatius:

Ille & nefasto te posuit die.

Horum dierum meminit Plato libro De Legibus septimo, negans illos esse καθαρὰς, i. e. *puros*, sed Ἀποφράδας appellat ut funestos & sepeliendis mortuis sacros. Ea vox deinde translata est ad homines exsecrandos, & abominandæ malitiæ, teste versiculo:

B Ἄνθρωπος ἀποφρὰς, καὶ βλέπων ἀπιστίαν.

i. e. *Homo nefastus, & ore perfidum tuens.*

Eadem est autem Græcæ vocis etymologia, quæ Latinæ, παρὰ τὸ φράζω. Hujusmodi ferme Suidas, Hesychius & Etymologicus. Quin & homines detestandos *sacros* dicimus, ut Horatius:

——— ——— *Sacer intestabilis esto.*

Virgilius etiam ad animi rem transtulit:

Auri sacra fames. ——— ———

LXV. *Anus cothonissat.*

Γρᾶες κωθωνιζόμεναι. i. e. *Anus cothonizantes.* De vetulis indecore lascivientibus. Κώθων enim *temulentum* significat: inde fictum verbum κωθωνίζειν. Athenæus libro undecimo variis auctoribus *cothonem* esse ostendit

C poculi genus, unde dicatur κωθωνίζεσθαι, pro *inebriari*, & κωθωνισμὸς ipsa *temulentia.* Et Hesychius admonet, Græcis hominem *temulentum* appellari *cothonem*, quemadmodum Latini *lagenam* vocant aut *utrem.* Horatius in Odis, in anum uxorem pauperis Ibyci:

Te lana prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non cithara decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fece tenus cadi.

De *Anu saltante* dictum est alias.

LXVI. *Anus hircum olet.*

D Γραῦς ἀναζεῖ. i. e. *Anus hircum redolet.* De vetula libidinante, propterea quod alarum ac reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incensis. Horatius in anum hujusmodi:

——— ——— *Namque sagacius unus odoror*
Polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus. ———

LXVII. *Nudo capite.*

Γυμνῇ κεφαλῇ. i. e. *Nudo capite* facere quæpiam dicuntur, qui palam ac citra pudorem omnem faciunt. Qui rem pudendam faciebant, iis mos erat centonibus caput operire. Plautus in Captivi duo: *Ipsi de foro tam*

E aperto capite *ad lenones eunt, quam in tribu* aperto capite *sontes condemnant reos.* Neque refert utrum hic *aperto*, an *operto* legas per ironiam: nam sensus idem utriusque lectionis. Usus est hoc proverbii titulo & Cyrillus, interpretans Joannis Euangelium, & divus Chrysostomus in Encomio Babylæ martyris. Tegit & Socrates faciem apud Platonem in Phædro, dicturus vituperationem amoris.

LXVIII. *In re mala, animo si bono utare, adjuvat.*

Meretur omnino Plautinus ille senarius ex Captivis duobus ut inter adagia recenseatur:

In re mala, animo si bono utare, adjuvat.

F Fortiter ferendo vincitur malum, quod evitari non potest. Eandem sententiam paulo secus explicat in Pseudolo:

Bonus animus in re mala dimidium est mali.

LXIX. *Mulieris oculus.*

Γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσιν βέλος.

i. e. Mulieris oculus *spiculum juvenibus est.*

Et Virgilius:

——— ——— ——— *Uritque videndo*
Fœmina. ——— ——— ——— ———

Idem:

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

Λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον.

i. e. *Verum hoc fuerit tibi cura,*
Ubi facta sit umbra decempes,
Ad lautum accurrere cœnam.

Ammianus lib. 23. tradit, apud Persas nullam horam præscriptam sumendi cibum, præterquam Regibus, sed suum cuique ventrem solarium esse: & apud Plautum, si satis commemini, parasitus quispiam destomachatur in eos, qui horologiorum usum commenti sunt, quum venter sit optimum horologium. Adagium refertur à Suida.

LXXI. *Altera navigatio.*

Δεύτερος πλοῦς. i. e. *Secundarius cursus*, vocabatur cum vento destituti, remis navim impellerent. Nam Ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς πρῶτος. i. e. *Cum secundis ventis navigaretur*, *ea prima navigatio* dicebatur, auctore Pausania, quem citat Eustathius in secundum Odysseæ librum, quo loco proverbii quoque mentionem facit. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum 2. Ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. i. e. *Quando igitur medium exacte consequi difficile est, juxta secundum, ut ajunt, cursum minima malorum sumenda sunt.* Philosophus sentit virtutem in medio esse sitam. At id, quoniam interdum difficile est assequi, monet, ut quam levissime aberremus. Huc pertinet illud Aristophanis in Concionatricibus:

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν.

i. e. *Nam nunc nec aura impellimur, nec remige.*

Interpres admonet nautas, quum vento destituuntur, ad remos confugere. Convenit, ubi quoties quæ potissima fuerant, non contingunt, ad proxima confugitur auxilia. Cognatum est illi, quod alibi retulimus: Δευτέρων φροντίδων ἀμεινόνων. Usurpavit hoc Joannes Chrysostomus Homilia in Matthæum prima: Ἐπειδὴ δὲ ταύτην διεκρουσάμεθα τὴν χάριν, φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν. i. e. *Posteaquam vero ab hac gratia sumus excussi, age vel secundum amplectamur cursum.* Atque hic statim in ipso, quod ajunt, portu impegit Inter-

plus in vulgus extant, ... ob res ab Atheniensibus proscriptus est, eamque proscriptionem palam in ærea columna posuerunt, addito præmii loco, talento, si quis hominem occidisset, si quis vivum adduxisset, duobus. Meminit hujus Aristophanes in Avibus:

Ἢν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Διαγόραν τὸν Μήλιον,
Λαμβάνειν τάλαντον, ἤν τε τῶν τυράννων τίς τινα
Τῶν τεθνηκότων ἀποκτείνῃ.

i. e. *Si quis è vobis Diagoram Melium interfecerit,*
Præmium feret talentum, sique quis quem è mortuis
Interemerit tyrannis.

LXXIII. *Sedecim pedibus superavit.*

Haudquaquam alienum est à proverbiali figura, quod in Pericle scripsit Aristides, nempe Periclem Oratorem reliquos in dicendo sedecim prætcrisse pedibus: Λέγων, inquit, ὡς ἑκκαίδεκα μὲν ποδῶν ᾕρει τοὺς ῥήτορας ἐν τοῖς λόγοις, μόνου δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσι, πάντα δὲ εἶναι φλυαρίαν πρὸς ἐκεῖνον. i. e. *Dicens illum* sedecim pedibus vicisse *Rhetores dicendo, atque in unius illius labiis insedisse suadelam quandam. Cætera vero omnia nugas præ hoc fuisse.* Itaque *sedecim pedibus* pro maximo intervallo dixit. Sumta metaphora à stadiis cursorum. Locus autem hic de Pericle est apud Eupolin comicum, in comœdia, cui titulus, Δῆμοι·

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν,
Ὅποτε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
Ἑκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
Ταχὺς λέγειν μέν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει,
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν.

i. e. *Hic inter homines plurimum unus polluit*
[1] *Dicendo, quoties præteribat, uti bonus*
Agilisque cursor, sedecim spacio pedum
Linquebat à se cæteros jam Rhetores.
Sermone celer erat, celeritati aderat huic
Suadela quædam illius insidens labris.

Hos versus & Aristophanes adducit in Acharnensibus ex Demis Eupolis adjunctis his duobus:

Lityersam cantionem ...
Chalcedonio:
Ἄδοντα Λιτυέρσαν ...
Meminit hujus fab...
Vocabulis 4. capite ...
vat, Lityersam lon...
vicisset, sed quum ...
robustiorem, ab eo...
tem auctores esse, ...
cantionem eam ad ...
repertam. Lityersæ ...

LXXVI. ...
Αὐδὴν εἰς πεδίον ...
vocas. In eum com...
propensum, ac pro...
ad bellum capessen...
rodotus lib. 1. doce...
Crœsus optat Ion...
dos. Finitimum ei...
εἰς πεδίον.

LXXVII. S...
Λύχνου ἀρθέντος γ...
nihil discriminis int...
lam mulierem non...
sine teste peccandi...
à Plutarcho in Pr...

1 Sentit adagium, ...
mam ponit adagii huju...
bri sesu meretur: di...
non esse impudicam, ...
quæ inter eas vere pud...
Parcito pa...
(multarum dixerit alic...
Ego certe ita illum ...
miror, quod eum Pl...
videtur esse colligere...
... αἰτία ἐστι. i. e. Mulier...
Missam, me facito, ...

Suada medullam dixit. Ab hujus proverbii forma non discrepat illud Aristophanis, ἐν ταῖς Νεφέλαις:

Τῶν Ἑλλήνων εἶναι λέγειν ἑκατὸν σταδίοισιν ἄριστον.

i. e. *Ut Grajorum dicar gentem stadiis præcedere centum.* Lepidius etiam erit, si pro pedibus *parasangas* dixeris.

LXXIV. *Saxum volutum non obducitur musco.*

Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ.

i. e. *Musco lapis volutus haud obducitur.* Qui non potest eodem in loco consistere, raro fit, ut ditescat. Id totidem pene verbis etiam hodie dicunt. Simile illud Fabii: *Planta, quæ sæpius transfertur, non coalescit.*

LXXV. *Lityersam cantionem canis.*

Λιτυέρσαν ᾠδὴν ᾄδεις. i. e. *Lityersam cantionem canis.* Lityerses nothus erat Midæ Regis. Hic cum ageret in Celænis, exceptos eos, qui advenissent, compellebat, ut secum meterent, deinde præsectis capitibus, reliquum corpus manipulis involvebat. Idem instituit, ut in honorem Midæ *thericos*, i. e. æstivus aut messorius hymnus caneretur, unde ductum proverbium, ut, qui non ex animo canerent, aut qui coacti canerent, hi *Lityersam cantionem canere* dicerentur. Menander in Chalcedonio:

Ἄδοντα Λιτυέρσαν ἀπ' ἀρίστου τέως.

Meminit hujus fabulæ Julius Pollux lib. de Rerum Vocabulis 4. capite περὶ Ἀσμάτων Ἐθνικῶν. Sed hoc novat, Lityersam loris cædere solitum, quos metendo vicisset, sed quum aliquando incidisset in messorem se robustiorem, ab eo trucidatum fuisse. Quosdam autem auctores esse, Herculis manu periisse. Proinde cantionem eam ad patris desiderium leniendum fuisse repertam. Lityersæ meminit & Theocritus.

LXXVI. *Lydum in planiciem provocas.*

Λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς. i. e. *Lydum in campum provocas.* In eum competit, qui lacessit jamdudum ad id propensum, ac promptum. Notati sunt Lydi, quod ad bellum capessendum æquo propensiores essent. Herodotus lib. 1. docet Lydos equitatu valuisse. Proinde Crœsus optat Iones equitatu venire oppugnatum Lydos. Finitimum ei, quod alibi recensuimus: Τὸν ἵππον εἰς πεδίον.

LXXVII. *Sublata lucerna nihil interest inter mulieres.*

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. i. e. *Lucerna sublata nihil discriminis inter mulieres.* [1] Sentit adag. m, nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Recenset Apostolius, & usurpatur à Plutarcho in Præceptis Connubialibus.

1 *Sentit adagium, nullam mulierem non esse impudicam, &c.*] Pessimam ponit adagii hujus explicationem, & in qua pessime de muliebri sexu meretur: dicens hoc sentire adagium, nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Nimirum quæ inter eas vere pudicitiam colunt, jure hic illi occinant:

Parcito paucarum
(*multarum* dixerit aliquis μισογύνης)
diffundere crimen in omnes.

Ego certe ita illum pervertisse hujus proverbii sententiam eo magis miror, quod eum Plutarchi locum legisset, ex quo veram facillimum videtur esse colligere. Sic enim Plutarchus: Γυνή τις πρὸς τὸν Φίλιππον, ἄκουσαν ἐφελκόμενον αὐτὴν, ἄφες με, εἶπε· Πᾶσα γυνὴ, τοῦ λύχνου ἀρθέντος αὐτή ἐστι. i. e. *Mulier quadam Philippo ipsam invitam ad se pertrahenti, Missam, me facito, dixit: Omnis mulier, amota lucerna est eadem.* Hoc est, ut Erasmus exponit, *Omnis mulier impudica est, si testis absit.* Quorsum obsecro hoc dixisset Philippo ista fœmina? quid se profecturam sperans? an quia impudicam aliam præter illam inventurum se Philippus non putabat, qua ratione effecturus sit ut omnes se impudicas præstent, illum docet: nimirum si lucernam, i.e. testem, amoveat illis peccaturis? Scilicet regi, & quidem regi Philippo, deerant fœminæ, aliæ clam, aliæ & clam & palam impudicæ. Imo vero quum ita loqueretur illi hæc mulier, perinde erat, ac si dixisset: *Contentus esto iis, quas habes fœminis. Nam si forma differo aliquid à ceteris, at quicquid est inter eas & me discriminis, id nox tollit.* Non ergo mulierum impudicitiam notat hoc proverbium, sed stultum esse ostendit libidinosorum hominum in consectandis earum formis studium. Unde & Plutarchus verbis proxime à me citatis adjungit: τοῦτο πρὸς τοὺς μοιχικοὺς καὶ ἀκολάστους εἴρηται καλῶς. Quæ verba quum in rectam viam deducere Erasmum debuerint, illi contra occasionem errandi præbuisse suspicor. Fieri enim potest, ut quum legisset τοὺς μοιχικοὺς, aliquanto post fallax memoria illi subjecerit τὰς μοιχικάς. Ego certe antequam Plutarchi locum adiissem, hujusce Græci adagii sensum à Gallico edoctus eram adagio. *De nuict tous chats son gris.* Quo memineram solitos admoneri quosdam qui de formosa vxore deligenda nimium solliciti essent, nihil aliud quam volentes ὀφθαλμοῖς γαμεῖν, ut elegantissime dicebat Alexandri mater Olympias. *H. Stephanus.*

LXXVIII. *Lysicrates alter.*

Λυσικράτης ἕτερος. i. e. *Alter Lysicrates.* Lysicrates quidam in vulgi fabulam abiit, quod capillos jam canos nigro tingeret, quo juvenis etiamdum videretur. Cujusmodi ridetur apud Martialem Ollus, comam tingens, cum barbam non posset.

LXXIX. *Lysistrati divitias habes.*

Λυσιστράτου πλοῦτον πλουτεῖς. i. e. *Lysistrati divitiis dives es.* Proverbialis ironia de magnopere tenuibus. A Lysistrato quodam tractum, extremæ paupertatis homine.

LXXX. *Exspecta bos aliquando herbam.*

Μένε βοῦς ποτε βοτάνην. i. e. *Exspecta bos olim herbam.* Dicendum, ubi quid sero contingit. Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi:

——— *Et adhuc tua messis in herba est.*

LXXXI. *Exspecta anus.*

Μένε γραῦ ἐμόν σε παῖδα φιλήσοντα. i. e. *Exspecta anus meum filium te suavitaturum.* Nam priusquam adolescat puer, illa decesserit. Confine superiori, cum sera spes ostenditur.

LXXXII. *Magnus versator in re pusilla.*

Μέγας κυλικτὴς ἐν μικρῷ γε πράγματι.

i. e. *Versator ingens in negocio levi.* Nam addita conjunctiuncula constabit versus. Quadrat in eos, qui arte parum honesta sibi divitias parant. Natum ab Eudamidæ apophthegmate. Is erat Archidami filius, frater Agidis. Quum musicus quidam feliciter videretur cecinisse, quispiam ex iis, qui aderant rogabat Eudamidam, quid de eo sentiret, respondit: Μέγας κηλητὴς ἐν μικρῷ πράγματι. i. e. *Magnus delinitor in re parva*, quod existimaret operosam esse scientiam, sed nihil adferentem utilitatis. Recensetur à parœmiographis. Refertur & à Plutarcho in Laconicis, nisi quod illic legitur, κηλητὴς, quod Oratorum sit delinire ac movere affectus. Huic non dissimile est, quod Musonius ait apud A. Gellium, lib. 5. cap. 1. in eos, qui modulatu vocum ac lenociniis verborum excitant inanem applausum auditorum: *Scito*, inquit, *illic non Philosophum loqui, sed tibicinem canere.*

LXXXIII. *Surdaster cum surdastro litigabat.*

Δύσκωφος δυσκώφῳ ἐκρίνετο, ὁ δὲ κριτὴς ἦν κωφότερος. i. e. *Surdaster cum surdastro litigabat: judex autem erat utroque surdior.* Cum res agitur inter undequaque ridiculos ac stultos. Exstat in hanc sententiam Epigramma Græcum Nicarchi:

Δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο, καὶ πολὺ μᾶλλον
Ἦν ὁ κριτὴς τούτων τῶν δύο κωφότερος.
Ὧν ὁ μὲν ἀντέλεγεν, τὸ ἐνοίκιον αὐτὸν ὀφείλειν
Μηνῶν πένθ', ὁ δ' ἔφη, νυκτὸς ἀληλεκέναι.
Ἐμβλέψας δ' αὐτοῖς ὁ κριτὴς λέγει· Ἐς τί μάχεσθε;
Μήτηρ ἔσθ' ὑμῖν· ἀμφότεροι τρέφετε.

Id Thomas Morus olim adolescens, scite vertit hunc in modum,

Lis agitur, surdusque reus, surdus fuit actor,
Ipse tamen judex, surdus utroque magis.
Pro ædibus hic petit as, quinto jam mense peracto,
Ille refert, tota nocte mihi acta mola est.
Aspicit hos judex, & quid contenditis inquit,
An non utrique est mater? utrique alite.

LXXXIV. *Docui te urinandi artem.*

Ἐδίδαξά σε κυβιστᾶν, καὶ σὺ βυθίσαι με ζητεῖς. i. e. *Docui te urinandi artem, & tu me vis demergere.* In eos quadrat, qui benefacta malefactis retaliant, & beneficium acceptum in ejus ipsius vertunt perniciem, à quo acceperunt. Sapit fecem.

LXXXV. *Pro eleganti medico malus Poeta.*

Ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς. i. e. *Pro venusto medico malus Poeta dici cupis.* In eum dici solitum, qui non contentus artis suæ professione, in qua locum mediocrem obtinebat, pergit alienam profiteri, in quibus non perinde sit exercitatus, nec parem proinde gloriam reportaturus. Periander quispiam non incelebri fama medicus, & ejus artis vel cum primis doctus, ad Poetices studium deflexit, & ineptos quos-

Εἰς οὐρανὸν πτύεις. i. e. *In cœlum exspuis.* i. e. Facis, quod in tuum ipsius recidat caput. Aut, obloqueris his, qui facile possint lædere. Siquidem, qui in cœlum exspuit, primum videtur cœlites ipsos afficere contumelia: deinde fit sæpius, ut sputum in ipsius faciem recidat. Confine illi: Πρὸς κέντρα λακτίζειν. i. e. *Adversus stimulum calcitrare.*

C

LXXXVIII. *Unus Deus, & plures amici.*

Εἷς Θεὸς καὶ πολλοὶ φίλοι. i. e. *Unus Deus, & plures amici.* Proverbium admonet quam plurimos esse parandos amicos, quod hi secundum Deum plurimum opitulari possint. Quanquam Hesiodo non probatur πολυφιλία, neque rursum ἀξενία. Opinor & hoc à vulgo mutuo sumtum, non ex auctoribus.

LXXXIX. *Si caseum haberem, non desiderarem opsonium.*

Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου. i. e. *Si caseum haberem, non egerem opsonio.* Dicendum, ubi quis minimis

D

vilissimisque contentus est. Refertur apud Plutarchum in Laconicis, quum Lacon quispiam cauponi dedisset parandum obsonium, atque is peteret caseum & oleum, quibus illud condiret, *Non opus*, inquit Lacon, *fuisset mihi obsonio, si caseum habuissem.* Si quis pro *caseo* malit hoc loco *butyrum*, cum eo non pugnabo: videtur enim butyrum magis congruere oleo, etiamsi apud Italos etiam siccissimus caseus condimentum est.

XC. *In antrum haud legitimum, stimulum impingis.*

Εἰς τρυμαλιὴν οὐχ' ὁσίην τὸ κέντρον ὠθεῖς. i. e. *In foramen haud licitum, stimulum trudis.* Dicterium Sotadis in

E

Philadelphum, qui sororem Arsinoen exemplo Jovis uxorem duxerat, quo quidem dicto offensus Rex, capitis supplicium sumsit de eo, qui dixerat. Meminit Plutarchus in libello De Liberis Educandis.

XCI. *Quanquam non dixeris, tamen apparet è pelle.*

Εἰ μὴ λέγεις, ἀπὸ τῆς δέρματος φαίνῃ. i. e. *Etiam si non*

πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ. Καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ, καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. i. e. *Videris mihi simillimus esse isti latæ torpedini marinæ. Nam hæc quoque semper eum, qui accedit ac tangit, torpidum reddit. Et tu videris mihi quoque tale quiddam fecisse ut torpeam.*

XCVI. *Inter cæcos regnat strabus.*

Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει. i. e. *In regione cæcorum rex est luscus.* Inter indoctos, qui semidoctus est, doctissimus habetur. Inter mendicos, qui paululum habet nummorum, Crœsus est. Sapit vulgi fecem.

XCVII. *In area latitas.*

Ἐν ἅλῳ δρασκάζεις. i. e. *In area occultaris.* De eo, qui in eo versatur negocio, ut non possit non esse conspicuus. Aut qui sic latitat, ut à nemine tamen non conspiciatur. Nam in area nullæ latebræ.

XCVIII. *Cum licet fugere, ne quære litem.*

Ἐξὸν φυγεῖν μὴ ζήτει δίκην. i. e. *Cum fugiendi potestas est, ne quære litem.* Ab Alcibiadis apophthegmate natum. Is cum è Sicilia citaretur ab Atheniensibus, ut criminibus responderet, abdidit sese, negans litigandum esse, si quo modo liceret effugere. Subjicientibus aliis, *Non igitur confidis patriæ de te judicaturæ? Imo*, inquit, *ne matri quidem crediderim. Metuerem enim, ne fors imprudens albi calculi loco nigrum immitteret, Alcibiadis sententiæ subscriberet*, *quisquis litium expertus est.* Græcis unico verbo dicuntur φυγοδικεῖν, qui litem detrectant.

XCIX. *In tergore bovis desedit.*

Ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο. i. e. *In tergore bovis desedit.* i. e. supplex implorat auxilia. Natum adagium à consuetudine vernacula Scythis, quemadmodum testatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos si quis forte læsus esset, neque suppeteret ulciscendi facultas, immolato bove carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore humi strato sedebat, manibus in tergum reductis. Idque maximum supplicandi genus apud illos habebatur.

CHILIADIS TERTIAE

CENTURIA V.

I. *Risus Sardonius.*

Σαρδώνιος γέλως. i. e. *Sardonius risus.* De risu ficto, aut amarulento, aut insano denique. Et sensus & origo proverbii adeo varie tractatur ab auctoribus, ut verear, ne *risus* hic *Sardonius* non citra risum legatur, tamen accingemur referre quædam. Zenodotus in Collectaneis suis Æschylum citat, qui hujusmodi ferme tradiderit in opere De Parœmiis, Gentem esse quandam Carthaginensium coloniam, quæ Sardonem regionem inhabitet, ei morem esse, senes septuagesimum prætergressos annum Saturno sacrificare, ridentes interim, ac mutuo sese complexantes. Nam turpe ducebant, in funere aut ejulatum edere, aut lachrymas profundere. Hinc adsimulatum *risum*, *Sardonium* vocari cœptum. Timæus apud eundem Zenodotum ait, Sardoniis consuetudinem fuisse, ut filii parentes jam grandævos juxta fossam, aut præcipitium, in quo sepeliendi forent, collocarent, atque inde fustibus cædentes, in eam darent præcipites. At illi interim pereuntes ridebant, exstimantes eam mortem felicem atque egregiam, quod liberorum impietate interirent. Sunt qui dicant, in Sardonum insula herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, Apiastro similem. Eam sapore quidem esse dulcem, verum gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, ut veluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse videtur Solinus, cumque hoc Servius Grammaticus enarrans hunc ex Virgiliana Thyrside locum:

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Atque his ferme confinia tradit Lycophronis Interpres de risu Sardonio. Servium secutus Latinus Drepanus in Panegyrico: *Serenos ergo*, inquit, *vultus induebamus, & ad illorum vicem, qui degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes.* Neque rursum desunt, qui *Sardonium risum* cognominatum autumant, ὅτι τὸ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, *quod dentes aperiat atque renudet*, cujusmodi risus esse solet eorum, qui non ex animo rident. Hinc & jocus ille parasiti Plautini conquerentis, quod suis dictis nullo pacto juvenes arrisissent, ac non saltem canes fuissent imitati, ut dentes ostenderent. Et Apulejus:

Restrictis forte si labellis riseris.

Id genus risum descripsit Homerus Iliados O. de Junone loquens:

——— ——— Ἡ δ' ἐγέλασσε
Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν
Ἰάνθη. ——— ——— ———

i. e. *Illa quidem labiis ridebat, nubila porro*
Frons minime renitebat.

Ad id facit, quod scribit Aristophanes in Pace:

Ἠγελωμένους ἐπ' ἀλλήλοισι καὶ σεσηρότας.

i. e. *Invicem in se exasperatis osque diducentibus.*

A canibus ducta metaphora, quibus hoc iræ indicium est, nudare dentes. Quem morem ajunt equis etiam inesse, si quando parent mordere: unde vulgo nunc risum hujusmodi, *risum equinum* vocant. Rursum alii perhibent, apud Sardinios fuisse receptum, ut ex captivis pulcherrimos quosque, ac natu maximos, qui septuagesimum excessissent annum, Saturno mactarent, ridentes in morte, propterea quod id forte ac virile videretur. Citatur auctor Clearchus, Carthagine solennem fuisse morem, ut in magnis votis puerum Saturni manibus imponerent. Hujus statua fingebatur ærea, manibus porrectis. Sub eo fornax erat, ea succendebatur, puer itaque ignis vapore contractus ac tortus, ridentis speciem exhibebat. Denique & Simonidem allegat Zenodotus, novæ fabulæ auctorem. Ait enim Talum quempiam æreum virum priusquam in Cretam perveniret, in Sardiniam accessisse, ubi non paucos mortales neci dedit. Qui quum morientes ringerentur, risus imaginem quandam exhibentes, proverbio locum fecerunt. Addunt nonnulli, quum è Sardiniis in Cretam transmittere vetaretur, illum in ignem desiliisse, quandoquidem ærei corporis erat, deinde Sardinios pectori suo admotos necare solitum. Emoriebantur autem velut in amplexu, ac ridentibus adsimiles, nimirum rictu incendii vi diducto. De hoc Talo ridicula narratur fabula. Ajunt enim hunc à Vulcano ex ære fuisse fabrefactum, Minoique dono missum ad Cretensis insulæ tutelam. Erat autem illi unica duntaxat vena, eaque à summa cervice, ad imos usque talos porrecta. Ter in singulos dies insulam obibat, excubias agens. Itaque & Argo navem è Colchide cum Iasone redeuntem vetuit in portum Cretensem appellere. Sed à Medea deceptus periit, ut nonnulli dicunt, dato veneno, quod insaniam immitteret: ut aliis placet, cum illa pollicita se illum immortalem redditurum, clavum, qui summæ venæ erat affixus, eduxit, atque ita sanguine totoque corporis humore defluente periit. Rursum alii tradunt interisse percussum arcu à Pæante circa talum. Dioscor. lib. 6. inter venena prodidit herbæ speciem esse quandam, quam quidam *ranunculum* appellant Latine, Græci *batrachion*: eam à regione, in qua copiosius provenit, Sardoam, sive Sardoniam dicunt: quæ pota sive comesa mentem adimat, labiisque contractis risus speciem præbeat. Atque inde in hominum vitam sinistri ominis venisse de *risu Sardonio* proverbium. Meminit hujus herbæ & Plinius lib. 25. circa finem. Strabo lib. Geographiæ 11. scribit in Cambysena, quæ flumen Alazonium accolit, aranearum genus quoddam nasci, quod alios ridendo cogat emori, alios flendo desiderio suorum. Quidam addunt de Tarcotella, cujus morsum interitus cum risu sequatur. Quin & Aristoteles De Partibus Animalium lib. 3. ait, ictu etiam trajecta præcordia, in præliis risum attulisse litteris proditum esse, idque accidere calore, quem moveat vulnus. Mortuus est & Zeuxis pictor ridendo, dum sine fine ridet anum à se pictam, & Chrysippus conspiciens asinum vescentem ficis. M. Tullius Epist. Famil. lib. 7. ad Fabium Gallum: *Videris*, inquit, *mihi vereri, ne si istum habuerimus, rideamus*, γέλωτα Σαρδώνιον. Significans futurum, ut, si Cæsar rerum potiretur, multis arridere atque applaudere cogerentur, quæ magnopere displicerent. Lucianus in Asino: Σαρδώνιον γελῶντες ἔλεγον. i. e. *Sardonice ridentes ajebant.* Risum innuit contumeliosum & subsannantem. Idem alibi: Ὁ Δᾶμις δὲ τὸ Σαρδώνιον ἐπιγελῶν ἔτι μᾶλλον παρώξυνε. i. e. *Damis autem* Sardonio *arridens* risu, *magis etiam irritavit.* In eodem sensu videtur usurpatum & à Platone lib. De Repub. 1. cum scribit Thrasymachum, quem amarulentum & arrogantem ubique facit, Sardonice risisse: Καὶ ὃς ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα Σαρδώνιον, καὶ εἶπεν. i. e. *His ille auditis edito cachinno, valde Sardonice risit, ac dixit.* Homerus item aliquot locis hujus risus mentionem facit in Odysseæ Υ. narrans quemadmodum è procis quispiam, puta Ctesippus, Ulyssem in ædibus suis habitu specieque mendici sedentem, arrepto è sportula bovis pede petisset, atque ille capite commodum deflexo declinasset ictum:

——— ——— ——— Μείδησε δὲ θυμῷ
Σαρδάνιον μάλα τοῖον. ——— ———

Quo loco Eustathius Interpres admonet eum ridere *risum Sardonium*, qui diductis modo labris rideat: cæterum intus aut ira, aut molestia discruciatus. Veteres enim *risum Sardonium* vocasse, quoties aliquis despectim non solum ridet, sed etiam irridet: dictum autem παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη. i. e. *à diducendo labia.* Quomodo fere rident, qui apud sese perniciem alicui destinant, quemadmodum Ulysses mox sublaturus è medio procos, idque jam tum in animo statuens, risit risum quendam subamarulentum. Consimilem risum risit apud Hesiodum Jupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum. Carmen adscripsi, quod quidem est in primo libro operis, cui titulus, Ἔργα καὶ Ἡμέραι.

Τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς
Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας.
Σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι.
Τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν ᾧ κεν ἅπαντες
Τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἑὸν, κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ὣς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

 i. e.

Sensit & ipse animus. —— ——

Opinor & *Sardonium risum* accipiendum, quem Homerus Iliados Η. tribuit Ajaci singulare certamen ineunti:

> Τοῖος ἄρ᾽ Αἴας ὦρτο πελώριος, ἕρκος Ἀχαιῶν
> Μειδιόων βλοσυροῖσι προσώπασιν. ——

i. e. *Sic ingens Ajax surgebat murus Achivum*
Terribili ridens vultu. —— ——

In vetustissimis quibusdam in Hesiodum commentariis Epigramma reperi, quo proverbium de *risu Sardonio* non ineleganter explicatur, id est, hujusmodi:

> Σαρδὼ τίς ἐστι νῆσος ἰχνηροτρόφος,
> Ἐν ᾗ βοτάνη φθαρτικὴ γῆς ἐκτρέχει
> Σελινοειδὴς Σαρδάνη κεκλημένη.
> Βεβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις αὐτίκα
> Σπασμοὺς τε ποιεῖ καὶ γελώτων ἐμφάσεις,
> Καὶ πότμος ὀξὺς καὶ γελάσιμος μόρος.
> Ἄλλοι δέ φασι Σαρδανοὺς τοὺς βαρβάρους
> Γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γενάρχους ἐσχάτους
> Ἄγειν λαβόντας εἰς ἀπόκρημνον τόπον,
> Κτείνειν τε τούτους ἔν τε ῥοπάλοις καὶ λίθοις,
> Ἔπειτα ῥίπτειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους
> Γελῶντας εἰκῆ παισὶ ταῖς πατροκτόνοις.
> Ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀρέσκει πλέον
> Γελᾶν, ὁρῶντας τεχνικὰς παροινίας,
> Καὶ τὰς κυκλόστρας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων.

Id quoque nos nostro more propter imperitiores Latinum ex tempore fecimus, hoc modo:

> *Quædam insula est vocata Sardo Hiberia,*
> *In qua herba perniciosa surgit è solo,*
> *Cui Sardana nomen, apiastri præferens*
> *Figuram. At ea comesa ab imprudentibus*
> *Mox ora contrahit, atque risus exhibet*
> *Speciem, deinde protinus mors occupat*
> *Imitata risum. Cæterum sunt qui ferant*
> *Gentem esse quandam Sardanorum barbaram,*
> *Ætate qui fessos parentes in loca*

> —— Ἡ δ᾽ ἄρα μιν κηώδεϊ δέξατο κόλπῳ
> Δακρυόεν γελάσασα. —— ——

i.e. *Illa sinu accepit spiranti, flebile ridens.*

C Eudemus in Collectaneis dictionum rhetor ait placere nonnullis, ut de risu contumelioso accipiatur, ubi quis despectim contemptimque ridet, de quo proverbium etiam fertur: Ἀφ᾽ ὕψους καταγελᾷς μου. i. e. *E sublimi me derides.* Addit idem lapidis esse genus, qui *risus Sardonius* appelletur. Suidas scribit hinc etiam verbum effictum, ut Σαρδάζειν dicantur, qui Sardonium rideant. Sed jamdudum libet à *risu Sardonio* discedere, idque faciemus, si prius illud addiderimus, epithetum hoc *Sardonium* variis formis inveniri apud auctores. Apud Lucianum & Ciceronem Σαρδώνιον legimus: apud Homerum Σαρδάνιον, apud Virgilius *Sardoum*, apud Lycophronis enarrationem Σάρδιον γέλωτα. Apud Plutarchum Σαρδιανὸς, εἴ τις ἐστὶ τῆς ψυχῆς Σαρδιανὸς γέλως. i. e. *Si*

D *quis est animi Sardianus risus.* Stephanus indicavit dici Σαρδωνικὸν, & Σαρδιανικὸν. Tametsi non omnia ab eadem voce manant. Nam à Sardo sive Sardon insula, cui quondam nomen fuerat Ichnusæ deducitur *Sardonius, Sardous & Sardonicus.* A Sardos Illyriæ civitate proficiscitur Σαρδηνοί, unde, sicuti reor, mutato η in α, Σαρδάνιοι. A Sardis Lydiæ oppido Sardianos & Sardianicus. Ex his succurrit conjectura in Epigrammate Græco, quod modo citavimus, non legendum fortassis ἰχνηροτρόφος, sed ἰχνουροτρόφος. Usurpavit adagium Salvianus lib. 7. *Sardonicis quodammodo herbis, omnem Romanorum populum putes saturatum: moritur & ridet.*

E

II. *Facta juvenum, consilia mediocrium, vota senum.*

Celebratur hic versus moralis apud Græcos:

> Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

i. e. *Vota senum, consulta virorum, & facta juventa.*

i, flebile ridens.
dictionum rhetor ait placere
u melioso accipiatur, ubi quis
ridet, de quo proverbium
γελᾶς μοι. i. e. *E sublimi me*
s esse genus, qui *risus Sardo-*
ribit hinc etiam verbum effi-
ur, qui Sardonium rideant.
Sardonio discedere, idque fa-
lerimus, epithetum hoc Sar-
ri apud auctores. Apud Lu-
ώνιον legimus: apud Home-
ilius *Sardonium*, apud Lyco-
ον γέλωτα. Apud Plutarchum
ῆς Σαρδανιὸς γέλως. i. e. *Si*
s. Stephanus indicavit dici
Tametsi non omnia ab ea-
à Sardo sive Sardon insula,
t Ichnusæ deducitur *Sardi-*
s. A Sardos Illyriæ civitate
c, sicuti reor, mutato in ,
oppido Sardianos & Sardia-
onjectura in Epigrammate
nus, non legendum fortas-
:φ. Usurpavit adagium
quodammodo herbis, omnem
saturatum: moritur & ri-

nsilia mediocrium, vota
m.
ralis apud Græcos:

adscribit, qui Athenodori consilium approbans subjecerit: Ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας. Versus integer talis videtur:

> Ἀκίνδυνον γάρ ἐστι τὸ σιγῆς γέρας.

i. e. *Vacat periclo præmium silentii.*

Usurpat Horatius Odarum lib. 3.

> *Est & fideli tuta silentio*
> *Merces.* —— ———

Silendo nemo peccat, loquendo persæpe. Jam olim in proverbio est nobilis illa Simonidis sententia, quæ celebratur & apud Latinos proverbii loco:

> *Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.*

Etiamsi Valerius Max. lib. 7. cap. 2. sententiam hanc tribuit Xenocrati: *Quid*, inquit, *Xenocratis responsum quam laudabile? Quum maledico sermoni quorundam summo silentio interisset, uno ex his quærente, quur solus linguam suam cohiberet? Quia dixisse me, inquit, aliquando pænituit, tacuisse nunquam.*

IV. *Felicitas multos habet amicos.*

Εὐτυχία πολύφιλος. i. e. *Felicitas multos habet amicos.* Simillimum illi, quod alibi retulimus:

> Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.

i. e. *Felicibus cognatus est vel quilibet.*

Notior est sententia, quam ut requirat interpretem. Contra in rebus adversis aut nulli, aut pauci sunt amici. Pindarus in Nemeis Oda x.

> Οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
> Φωτὶ, παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
> Καμάτου μεταλαμβάνειν.

i. e. *Perit honor amicorum afflicto viro, paucique in rebus adversis fidi mortales ad laboris societatem.*

V. *Stulto ne permittas digitum.*

Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ καὶ τὴν παλάμην κατα-

i. e. *Si sis marinus, abstine à terrestribus.*

Admonet non mutandam conditionem, ne in melius quidem. Verum unicuique tuendum id vitæ genus, ad quod vel institutus à natura videtur, vel in quod casu incidit. Mutuo sumtum ex apologo quodam Æsopico, qui fertur hujusmodi: Cancer quidam relicto mari, cœpit in agro quodam pasci. Ibi forte conspectus à vulpe, protinus arreptus ac devoratus est. Itaque periturus sero deploravit stultitiam suam, quod marini generis cum esset, ad terrestrium animantium parteis desciscere voluerit. Est apologus non dissimilis de lupo tibiis canente, ac mox canibus irruentibus deplorante, quod ex coco factus esset tibicen. Hermolaus Barbarus ad Picum invertit non eleganter proverbium: Χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν. i. e. *Terrestris cum sis ne quæsieris mare.*

XII. *Thynni more.*

Θύννου δίκην. i. e. *Thynni more*, videre dicuntur, qui limis aut altero oculo oblique inspiciunt. Æschylus apud Athenæum libro septimo:

> Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν Θύννου δίκην.

i. e. *Oculum sinistrum admoliens Thynni modo.*

Siquidem Aristoteles indicat Thynnos non cernere nisi lævo oculo, ut ibidem citat Athenæus, quum paulo superius ex eodem auctore dixerit illum cernere dextro, sinistro cæcutire. Plinius lib. 9. cap. 15. dicit illos utroque hebetes esse, dextro tamen plus cernere. Refertur idem versus ex eodem auctore apud Plutarchum in dialogo De comparatione terrestrium ac marinorum. Addit eum piscem altero oculo cæcutire, eoque cum immigrant in mare adhærent terris ad dextram, cum emigrant, contra. Potest & ad eos referri, qui acriter ac diligenter inspiciunt. Persius:

> *Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno.*

XIV. *Cani das paleas, asino ossa.*

Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ δ᾽ ὀστέα. i. e. *Cani das paleas, asino vero ossa.* Cum res præpostere distribuuntur. Veluti si quis indocto munus mittat litterarium, erudito flosculos, aut gladium, balteumve, militi librum, episcopo canes venatorios. Siquidem munera hoc ipso sunt ingrata, quod apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam.

XV. *Præmovere venatum.*

Προσσοβεῖν τὴν θήραν. i. e. *Præturbare feram.* Aristides in Pericle citat ex Platone: Ὥς τε οὕτω γ᾽ ἂν ἃ φησιν αὐτὸς ἀνεσόβει τὴν θήραν. i. e. *Igitur ad eum modum quod ipse ait, turbavit venationem.* Cæterum verba Platonis in Lyside sic habent: Ποῖός τις οὖν ἄν σοι δοκῇ θηρευτὴς εἶναι, εἰ ἀνασοβοῖ θηρεύων καὶ δυσαλωτέραν τὴν ἄγραν ποιοῖ; i. e. *Qualis*
B *igitur tibi videatur esse venator, si inter venandum excitet feram, & captum reddat difficiliorem?* Dici solitum apparet, ubi quis non satis dissimulat quod molitur. Quemadmodum usu venit, ut fera tumultu excitata intellectis insidiis, subducat sese.

XVI. *Rectam ingredi viam.*

Τὴν ὀρθὴν βαδίζειν ὁδόν. i. e. *Rectam ambulare viam*, dicitur, qui nusquam deflectit ab honesto. Aristides in Pericle: [1] Ὥς τε βαδίζειν τεταγμένα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν. i. e. *Ut ordine incedatur, & recta servetur via, juxta proverbium.* Philon de Humanitate:
C Ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν ἐφ᾽ ὁσιότητα ταύτην ἠπίσταντο. i. e. *Viam enim publicam, quæ ad æquitatem duceret, didicerat hanc.* Plautus in Cassina: *Nunc ego Pol in rectam redii semitam.* Item paulo post: *Sciens de via in semitam regredere.* Jubet autem ancilla, ut, qui imprudens verum effutiverat, redeat ad simulationem, quam instituerat.

XVII. Αὐτόθεν κατάβαλε.

Αὐτόθεν κατάβαλε. i. e. [2] *Hoc ipso depone loco.* Aristides
A in Pericle: Περὶ μὲν δὴ λάλων, ὦ Πλάτων, καὶ ἀργῶν καὶ δειλῶν αὐτόθεν κατάβαλε, μή τις καὶ Τρῶας ἐγείρῃσι Θεὸς ἄλλος. i. e. *Jam de loquacibus, ô Plato, ignavis ac timidis, protinus depone, ne forte aliquis* [1] *Deus alius Trojanos erigat.* Interpres indicat proverbium esse, sumtumque à victoribus, qui vetant, ne victus aliquo discedat, sed inibi porrigat herbam, & victorem agnoscat, ac victoriæ præmium persolvat. Usus erit quoties statim & absque mora jubemus aliquid exhiberi, veluti probationem ejus, quod dixerit aliquis, vel promissum, vel specimen artis, in qua glorietur sese pollere. Usurpatur & apud Platonem.

XVIII. *Ostium obdite profani.*

B Θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. i. e. *Fores occludite quique profani.* Sumta est allusio ex Orpheo, cujus hoc citatur carmen:

> Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι.

i. e. *Fas quibus est audire loquar, vos turba profana*
Obturate fores. —— —— —— ——

Jubet ut profani ostium auribus imponant, ne quid arcani sermonis possit ingredi. Aristides in Pericle: Λέγων δὴ ταῦτα πρὸς οὓς ἔξεστι. Τῶν δὲ βεβήλων ὀλίγος ὁ λόγος πάντως. i. e. *Loquor hæc apud eos, quibus audire fas est. Profanorum autem* [2] *levis omnino ratio est.* Conveniet uti, si quando significabimus nos de rebus arduis & arcanis locuturos esse. Huc respexit Horatius, cum scribit in
C Odis:

> *Odi profanum vulgus, & arceo,*
> *Favete linguis, carmina non prius*
> *Audita Musarum sacerdos*
> *Virginibus puerisque canto.*

Ovidius:

> *Lingua favens adsit nostrorum oblita laborum,*
> *Quæ puto dedidicit jam bona verba loqui.*

Ante sacrificium præco clamore solebat jubere populum *favere linguis*, h. e. verba boni ominis loqui, unde & *faventia* dicitur bona ominatio. Item Seneca de Philosophia agens: *Et ipsam ut Deos, & professores ejus ut antistites colite, & quoties sacrarum litterarum mentio inter-*
D *venerit, favete linguis.* Hoc verbum non ut plerique existimant à *favore* trahitur, sed imperatur silentium, ut rite peragi possit sacrum, nulla voce mala obstrepente. Sed plusculum habebit gratiæ, si per ironiam adhibeatur, veluti si quis recitaturus sophisticas aliquas Scotistarum argutias, ita præfertur: θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι. Ad hunc modum non semel usurpavit Lucianus.

XIX. *Ad restim funiculum.*

Ἐπὶ σπείρᾳ σχοινίον. i. e. *Ad restim funiculum*, subaudiendum *addis*, aut *reddis*. Ubi quis iisdem rebus abundat, aut similibus pensat. Cognatum illi: Λίνον λίνῳ συνάπτεις. i. e. *Linum annectis lino*, veluti si quis men-
E dacium attexat mendacio, dolum dolo, nugamentum nugamento.

XX. *Salem & fabam.*

Ἅλας καὶ κύαμον. i. e. *Salem & fabam*, subaudiendum *proposuerunt*, aut si quod aliud ad sententiam magis appositum verbum. Diogenianus admonet dici solitum de his, qui fingerent se scire quippiam, quod nescirent, atque hinc esse natum proverbium, quod olim mos fuerit, ut divini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diversumne esset ab illo, quod in prima retulimus Chiliade, an non, hic repetendum duxi. Nam hoc modo citatum invenio in vetustis Græcorum exemplaribus.

F
XXI. Ἐκπεδηκίσαι.

Ἐκπεδηκίσαι Græci proverbiali metaphora vocant *elabi*, ac, *suffugere*. Aristophanes in Avibus:

> Ὡς παρ᾽ ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπεδηκίσαι.

i. e. *Quippe apud nos turpe non est, suffugere de cassibus.*

---

1 Ὥς τε βαδίζειν τεταγμένα, *&c.*] Plane alienus est ab illa proverbii sententia hic Aristidis locus: in quo ὁδὸς nihil minus, quam metaphorice accipitur: siquidem is Periclis laudes exordiens, postquam dixit: ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται βιῶναι μὲν οὕτω σεμνῶς ὥστε μηδὲν τῶν προφητῶν καὶ ταῖς ἱερεῶν τὸν ἐκείνου βίον διαφέρειν: addit, οὕτω δὲ εἶναι σώφρων, ὥστε καὶ βαδίζειν τεταγμένα, καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, καὶ τὴν παροιμίαν. i. e. *Adeo autem moderatus fuisse fertur, ut etiam compositis gradibus incederet, rectamque viam, ut est in proverbio, servaret.* Hic, Aristides si *rectam viam* metaphorice pro honestis & rectis actionibus acciperet, non tam hominem σώφρονα quam δίκαιον describeret: deinde annon hoc, *Adeo moderatus, ut etiam ab honesto & æquo in suis actionibus non deflecteret*, frigide dictum esset. Quæ enim ista auxesis foret? Præterea, quorsum non *recta via* duntaxat, sed etiam *incessus compositi* meminisset; Quum ergo citra metaphoram, & ut sonant verba, intelligendum esse hunc locum pateat: quis iste sit *compositus incessus*, quæ ista *recta via* (de quorum utroque multi nihil audierunt) explicare conabor. Quod igitur attinet ad prius τεταγμένα βαδίζειν, minime dubium est, quin idem sit cum Aristophanis dicto, εὐτάκτως βαδίζειν. Quod itidem ab illo σωφροσύνῃ tribuitur, ita enim in suis Νεφέλαις inducit loquentem δίκαιον λόγον·

> Λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν ὡς διέκειτο.
> Ὅτ᾽ ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν, καὶ σωφροσύνη νενόμιστο,
> Πρῶτον μὲν ἔδει φωνὴν παιδὸς γρύξαντος μηδέν᾽ ἀκοῦσαι
> Εἶτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς κιθαριστοῦ.

Sed & εὐρύθμως βαδίζειν dicebant, pro εὐτάκτως: ut contra ἀρρύθμως, pro ἀτάκτως. Sic enim Alexis apud Athenæum libro primo:

> Ἓν γὰρ νομίζω τοῦτο μὲν ἀνελεύθερον
> Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
> Ἐξὸν καλῶς. Οὗ, &c. —— ——

De posteriori autem dicto non convenit mihi cum Aristidis Scholiaste. Siquidem parœmiam, quam intelligi voluerit Aristides, putat esse τὸ μίαν ὁδὸν εἰδέναι, τὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν. Et addit, οὐχ ὅτι τὰς ἄλλας ὁδοὺς ἠγνόει, ἀλλ᾽ εἰδὼς σωφρόνως διῆγεν. Atqui quum ita loquitur, καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν, ipsissima adagii verba ea, quæ ponit, aut certe synonyma, quis negaverit? Nisi forte quum Aristoteles dicit, ὡς ὄντως, κατὰ τὴν παροιμίαν, μυσῶν λείαν: item Lucianus, ἐπεὶ γὰρ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλεεινὸς ἂν τραγῳδὸς ἐμισθώσω: quod proverbium uterque intellexerit, quærendum aliquis existimat. Etsi autem eodem pertinet utrumque adagium: Τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, &, Μίαν ὁδὸν εἰδέναι, nimirum ad σωφροσύνης commendationem: non idem tamen utroque significari perspicuum est. Nam qui ἀπὸ τῆς οἰκίας alio ibit, quam ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, non dicetur μίαν ὁδὸν εἰδέναι: at inter eundum poterit τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, si videlicet eo, quo iter instituit, recta pergat, ad nullum prorsus diverticulum deflectens. Quod quia pueri ab ædibus suis ad scholam euntes, contra facere solent, tritissimo apud nostrates adagio, is, qui non rectam viam tenuit eundo aliquo, sed longas ambages quæsivit, viam ad scholam euntium puerorum confecisse dicitur. *H. Stephanus.*

2 *Hoc ipso depone loco.*] Non video, quid intelligi his verbis debeat aut possit, *Hoc ipso depone loco:* nec qua in significatione *Deponere* absolute usurpetur. Puto igitur vertendum, *In re præsenti persolve.* Vel, *Ex tempore*, aut *Confestim persolve.* Et ipse Scholiastes huic meæ interpretationi astipulari videtur. *H. Stephanus.*

1 *Deus alius Trojanos erigat.*] Hic ἐγείρῃσι non ponitur pro *erigat*, sed pro *expergefaciat*, excitet *à somno.* Est autem versus ex Ἰλ. Κ. *H. Stephanus.*

2 *Levis omnino ratio est.*] Non ita hoc loco accipitur λόγος, sed pro *cura.* Adeo ut interpretari oporteat: *Parva omnino mihi cura est.* Vel: *Profanos autem parum curo.* H. Stephanus.

Ductum

...animo ratio est. Convenient ut,
nos de rebus arduis & arcanis
exit Horatius, cum scribit in

..., & arceo,
...rmina non prius
...m sacerdos
...ueri sque canto.

...ostrorum oblita laborum,
... jam bona verba loqui.
...amore solebat jubere populum
...a boni ominis loqui, unde &
...natio. Item Seneca de Philo.
... Deos, & professores ejus ta-
...crarum litterarum mentis inter-
...Hoc verbum non ut plerique
...ur, sed imperatur silentium,
...m, nulla voce mala obstre-
...abebit gratiæ, si per ironiam
... recitaturus sophisticas aliquas
...præfertur: ...
... non semel usurpavit Luci-

...estim funiculum.
... Ad restim funiculum, subau-
...s. Ubi quis iisdem rebus ab-
...fat. Cognatum illi: ...
...ctis lino, veluti si quis men-
... dolum dolo, nugamentum

...m & fabam.
...

ἐθίζουσιν μηδέπω φεύγειν δυναμένους ὅτ' ἂν διώκωνται καταβαλόντας ὑπτίους ἑαυτοὺς βῶλόν τινα ἢ συρφετὸν ἄνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος, οἷον ἐπικαλυπτομένους. Αὐταὶ δὲ τοὺς διώκοντας ὑπάγουσιν ἄλλῃ, καὶ περισπῶσιν ἑαυτὰς ἐμποδὼν διαπετόμεναι καὶ μικρὸν ἐξανιστάμεναι, μέχρις ἂν οὕτως ἁλισκομένων δόξαν ἐνδιδοῦσαι μακρὰν ἀποσπάσωσι τῶν νεοττῶν. i. e. *Aliam vero calliditatem una cum prolis amore conjunctam perdices exhibent. Nam pullos adhuc involucres consuefaciunt, ut supinos prosternant sese, glebam aut palearum tegumentum aliquod impositum corpori sustinentes, atque ita veluti obtecti deliteant, ipsæ interim venantem alio abducunt hac arte. Alliciunt illum ad sese, provolantes ad pedes, ac paulatim prodeuntes, ac tamdiu spem ostendunt capiendi sui, donec eum procul à pullis abstraxerint.* Ex his verbis arbitror satis liquere, quid sibi velit ἐκπερδικίσαι, nimirum, *elabi, perdicum arte ingenioque*. Interim allusum est ad cauponem quendam insigniter improbum, cui nomen inditum Perdix, quod claudicaret. Ejus meminit Aristophanes in Avibus.

XXII. *Munus Levidensa.*

Munus Levidensa. [1] Cicero proverbiali nimirum figura vocat munus vile, minimique precii, cujusmodi vulgaribus amicis missitare divites consueverunt. Sic enim scribit ad Dolabellam, lib. Famil. Epist. 9. *Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram, itaque eam tibi misi. Quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri & amico, munusculum mittere volui* Levidensæ *crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera.* Servius ostendit *Levidensam* vestis genus esse vile, raro, tenuique textu. Quondam inter hospitum Xenia, vestes in primis erant. Unde & apud Juvenalem queritur quispiam:

Ὑπὲρ Ἡρακλέους περᾶν εὐμαρές;
Ἥρως Θεὸς ἃς ἔθηκε
Ναυτιλίας ἐσχάτας.

C Sentit Aristophanis filium ad extremam pervenisse laudem, ultra quam non possit crescere, qui quidem egregiæ formæ, facta adjunxerit illustria. Quod si quis præterea quicquam laudis requirat, id perinde esse, ac si quis ultra *columnas ab Hercule fixas* conetur transire. Rursus in Olympiis hymno tertio:

Νῦν τε πρὸς ἐσχατιὰν Θή-
ρων ἀρεταῖσιν ἱκάνων ἅπτεται
Οἴκοθεν Ἡρακλέος σταλᾶν. Τὸ πόρσω
Δ' ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον
Κἀσόφοις. ———

i. e. *Nunc sane ad extremos limites virtutibus perveniens Theron, attingit à domo* Herculis columnas. *Quod autem ultra est, sapientibus pariter & insipientibus inaccessum.*
D Consimilem in modum usus est Gregorius Nazianzenus in Monodia, sentiens Basilium eo perfectionis pervenisse, ut longius progredi negatum esset humanæ naturæ. Heraclides Ponticus in allegoriis Homeri, improbos Homeri Poematis Interpretes exigendos putat Ὑπὲρ Ἡρακλέους ἐσχάτας στήλας καὶ τὴν ἄβατον Ὠκεανοῦ θάλασσαν. i. e. *Ultra* Herculis *extremas* columnas, & *inaccessum Oceani mare.*

XXV. *Ariolari.*

Ariolari proverbio dicebatur, qui nihil adferret certi, nihilque præsentis emolumenti, verum in diem modo pollicitaretur. Ita Dorio leno in Phormione Teren-
E tius adulescenti Phædriæ pecuniam daturum se promittenti, dicentique, *Non mihi credis?* respondit, *Ariolare*. Item Sannio in Adelphis: *Sed ego hæc ariolor.* Sumtum à divinis, qui prædicunt eventura. Futuro-

significant rerum communium æqualem omnibus usum esse, neque cuiquam vertendum vitio, quod jus publicum concedit. Plautus ad sensum turpiculum deflexit, nempe ad usum scorti publicitus prostantis. Videtur autem effictum ad imitationem Pythagorici symboli jubentis, Τῆς λεωφόρου βαδίζειν. i. e. *Publicam ingredi viam*, aut contra, Τῆς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. Quo quidem mihi respexisse videtur Flaccus in Arte Poetica, quum ait: A

Publica materies privati juris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem,
Nec verbum verbo curabis reddere. ——

XXVIII. *Hinc belli initium.* B

Inter proverbia, quæ sumuntur ex allusionibus auctorum, mihi non videtur illud silentio prætereundum, quod ex Thucydide usurpavit Lucianus in Pseudomante: Καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην Ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. i. e. *Et juxta Thucydidem, jam Hinc belli initium.* Id ad varios usus poterit accommodari, sive cum ad incipiendum negocium accingi significamus, sive cum alicunde natam simultatem innuimus, ac tumultum rerum exortum. Ad eundem Thucydidis locum, non dubium, quin alluserit Aristophanes in Acharnensibus:

Κἀντεῦθεν ἀρχὴ ἡ τοῦ πολέμου.

Atque illud, κἀντεῦθεν, eo loco frequentius iterat, quo magis consentaneum, illum allusione ad jocum abusum fuisse. C

XXIX. *Inanium inania consilia.*

Κενοὶ κενὰ βουλεύονται. i. e. *Inanium inania consilia.* Καὶ κενοὶ κενὰ λογίζονται. i. e. *Inanium inanes cogitationes.* Cum quis sua spe frustratur. Cognatum illi: Μωρὰ μωρὸς λέγει. i. e. *Fatuus fatua loquitur.* Natum ajunt ex eventu. Nam Archias stipulatus à Demetrio quingenta auri talenta, ut Cyprum proderet, re deprehensa, arrepto fune ex his, quibus tenduntur tentoria suspendit sese. Refertur in Græcorum Collectaneis.

XXX. *Nutricum more male.*

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς. D

i. e. *Pascis profecto more nutricum male.*

In vetustissimis quibusdam Proverbiorum Collectaneis reperi, quæ quidam Plutarcho tribuunt. Exstat autem apud Aristophanem in Equitibus, qui quidem & metaphoræ rationem explicat his versibus:

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς,
Μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθεῖς,
Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας.

i. e. *Pascis profecto* more nutricum male,
Nam ubi manderis, palum huic in os dein inseris,
Ipse ast præ illo vel triplum glutis cibi.

Conveniet igitur in eos, qui de lucro paululum aliquid impertiunt sociis. Aut qui sic facultates alienas administrant, ut maximam partem in suos convertant usus, id quod hodieque tutorum vulgus factitat. E

XXXI. *Amphictyonum consessus.*

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. i. e. *Amphictyonicus consessus.* De frequenti gravium virorum conventu. Ductum à conventu illo Græcorum olim celebratissimo, qui Amphictyonum dicitur, vel ab Amphictyone Deucalionis filio, qui quum rerum potiretur, gentes Græcanicas dicitur convocasse, ut citatur auctor Theopompus in octavo Historiarum libro, ac testatur Pausanias in Phocaicis. Porro populi, qui in id consilii convenire soleant, numerantur duodecim, Jones, Dores, Perrhæbi, Bœoti, Magnetes, Achæi, Phthii, Molienses, Dolopes, Ænenes, Delphi, Phocenses. Vel inde nomen inditum Amphictyonum, quod undecunque ad id consilium ex omni Græcia conveniretur, ut placet Anaximeni, & Androtioni in Atticarum descriptione rerum, apud Pausaniam, in eo, quem modo ostendi loco. Quo quidem & alia complura super hac re non indigna lectu referuntur, si quis forte requiret. Nos ad enarrationem proverbii putamus hæc esse satis. Venustius fuerit adagium, si per ironiam torqueatur ad indoctorum conventum, qui sibi tamen Solones esse videantur.

XXXII. *Etiam capillus unus.*

Celebratur & Mimus, ni fallor, Publianus admodum proverbiali specie:

Etiam capillus unus habet umbram suam.

Quantumvis pusillum commodum juvat, quantumlibet exiguum delictum nocet.

XXXIII. *Xenocratis caseolus.*

Ξενοκράτους τυρίον. i. e. *Xenocratis caseolus.* De cibo, qui perquam diu durat, priusquam absumatur. Quanquam nihil vetat, quo minus ad alia quoque transferatur, puta ad vestem, ad librum, ad pecuniolam, aut simile quippiam, quo sic parce, circumspecteque quispiam utitur, ut quam diutissime duret. Sumtum adagium ab admirabili Xenocratis Philosophi frugalitate. Quem tradunt sæpenumero opsonia jam rancida facta abjecisse, neque rarenter evenisse, ut cum cadum aliquem relinire vellet, jam vinum reperiret in acorem versum. Proinde proverbium apposite dicetur in sordidos quosdam, quibus hic mos, omnem penum eousque servare, quoad fuerit corruptus, perinde quasi nefas sit, rebus sinceris & integris frui. Adagium refertur in Stobei Collectaneis.

XXXIV. *Aperto pectore.*

Aperto pectore dicimus, pro eo, quod est vehementer ex animo, citraque fucum, quasi renudatis animi penetralibus. M. Tullius in libello De Amicitia: *In qua nisi, ut dicitur,* apertum pectus *videas, tuumque ostendas, nihil fidum.* Plinius junior Fabato: *Epistolarum, quas mihi, ut ais,* aperto pectore *scripsisti, oblivisci jubes. At ego nullarum libentius memini.* Allusum est autem ad Momi dictum, qui fenestras in hominum pectore desiderasse fingitur, quo liceret inspicere, quid nam in specubus illis reconditum esset. Persius in quinta Satyra:

Ut quantum mihi te sinuoso in pectore fixi
Voce traham pura, totumque hac verba resignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Similiter apud Nasonem Phœbus:

—— —— —— —— *Aspice vultus*
Ecce meos, utinamque oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.

XXXV. *Ad calcem pervenire.*

Ad calcem pervenire, pro eo, quod est ad metam, finemque. Proverbialem habet figuram, quoties ad aliud quippiam deflectitur, quam ad corpus humanum. M. Tullius lib. De Amicitia: *Ut cum æqualibus possis vivere, cum quibus tanquam è carceribus emissus, cum iisdem Ad calcem, ut dicitur, pervenire.* Idem de Senectute: *Nec vero velim quasi decurso spacio à calce ad carceres revocari.* Ad hanc attinent formam etiam illa: *Usque ad Plaudite*, i. e. usque ad extremum finem. Idem in eodem sermone: *In quocunque fuerit actu probetur. Nec sapienti usque ad Plaudite vivendum.* Rursum alibi: *Quibus qui splendide usi sunt, hi mihi videntur fabulam ætatis peregisse, neque tanquam inexercitati histriones, in extremo actu corruisse.* Rursum alias eodem in opere: *Extremum actum tanquam ab inerte Poeta esse neglectum.* Quanquam hujus generis alibi à nobis facta mentio.

XXXVI. *Bellum omnium pater.*

Ὁ πόλεμος ἁπάντων πατήρ. i. e. *Bellum omnium pater.* Lucianus veluti proverbio jactatum refert, in commentario De Ratione conscribendæ Historiæ: Μᾶλλον δὲ Θουκυδίδαι καὶ Ἡρόδοτοι καὶ Ξενοφῶντες, ἡμῖν ἅπαντες. Καὶ ὡς ἔοικεν ἀληθὲς ἄρ' ἦν, ἐκεῖνο τὸ, Πόλεμος ἁπάντων πατὴρ, εἴγε καὶ συγγραφέας τοσούτους ἀνέφυσεν, ὑπὸ μιᾷ τῇ πληγῇ.
F i. e. *Quin potius Thucydides, Herodoti, Xenophontes nobis erant omnes. Adeo, ut verum esse videretur illud, quod dicitur*, Bellum rerum omnium pater, *siquidem tam multos scriptores produxit unico ictu.* Proverbium ideo dictum est, quod bellum omnium rerum novandarum auctor est, ut ex eo veluti nata videantur universa. Nisi quis malit ad Philosophorum quorundam decretum referre, qui dixerunt, rerum summam è lite progigni.

XXXVII. *Phania janua.*

Φανίου θύρα. i. e. *Phania janua.* Eustathius in Odysseæ Ω. osten-

ostendit dictum de his, qui simulant sese congestas opes habere, quæ nusquam sunt. Ductum à Phania quodam, qui falsam de se præbuerit opinionem, quasi multam divitiarum vim domi constructam ac reconditam haberet. Diximus alibi de *Phani janua*, in proverbio, *Phani ostium*, quod an idem sit cum hoc, necne, viderint docti.

XXXVIII. Ἐκλιπεῖν.

Ἐκλιπεῖν. Proverbiali figura dictum ostendit Eustathius in tertium Iliados. Sumta metaphora à piscibus, qui suffugiunt à retibus, quive ab hamo elabuntur. Nam lina retia dicuntur etiam Latinis, ut Maroni:

Humida lina trahunt. —— ——

Inest autem piscibus quibusdam genuina quædam calliditas è retium textis elabendi, quemadmodum eleganter de Cestreo narrat Oppianus lib. 3. Sed carmen ipsum, quandoquidem auctor non admodum adhuc vulgatus est, adscribere præstat:

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ἐλκόμενος, δόλον οὔτι περίδρομον ἠγνοίησεν.
Ὕψι δ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἄκρου,
Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων ὅσσον σθένος ἅλμασι κούφοις
Ὁρμῆσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάτησεν.
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Πηϊδίως ὑπερέσχετο καὶ ἐξήλυξε μόροιο.
Εἰ δ' ὅ γ' ἐφορμηθεὶς πρῶτον στόλον αὖτις ὀλισθῇ
Ἐς βρόχον οὐκ ἔτ' ἔπειτα βιάζεται, οὐδ' ἀνορούει
Ἀχνύμενος, πείρῃ δὲ μαθὼν ἀποπαύεται ὁρμῆς.

i. e. *Cestreus dum trahitur sinuosis æquore textis,*
Haud illum qua suffugiat, latet, arsque dolusque,
Subsilit in sublime alacer, saltuque citato
Viribus eniti quantum valet omnibus, undas
Emicat in summas sublato corpore toto.
Ingenio fortuna favet, nam subera sæpe
Qua summos tollunt funes, retinacula cassis
Transilit, & fatum elabens fugit improbus atrum.
Sin primum expertus subsultum, in retia rursum
Delapsus recidat, jam nec pugnare laborat
Anxius; aut frustra niti, doctusque periclo
Nec jactat sese, neque sursum promicat unquam.

De permultis item aliis piscibus ad eundem commemorat modum, quibus artibus elabantur capti. Sed reliqua persequi prælongum. Illud non injucundum scitu, quod de pisce Torpedine narrat Poeta Claudianus, quemadmodum illigatus hamo, subducat sese, vi veneni per linum atque harundinem ad piscatoris usque manum immissa. Carmen sic habet. Qur enim graver adscribere, tam elegans, tamque festivum?

Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curvis frenari senserit hamis,
Non fugit, aut vano conatur vellere morsu,
Sed propius nigra jungit se callida seta,
Et meminit captiva sui, longeque per undas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat, fluctusque relinquit
Absentem vinctura virum. Metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila secutus
Transit harundineos arcano frigore nodos,
Victricemque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædamque rebellem
Jactat, & amissa redit exarmatus habena.

Aristophanis Interpres putat ab avibus traductum. Consimili figura Persius Satyra quinta:

Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.

XXXIX. Αἰγυπτιάζειν.

Αἰγυπτιάζειν dicebantur astuti & impostores. Sumtum à moribus ejus gentis. Theocritus ἐν Συρακουσίαις:

—— —— —— Οὐδεὶς κακοεργὸς
Δαλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων Αἰγυπτιστί.

i. e. —— —— —— *Lædit sceleratus*
Astu Ægyptiaco obrepens jam nemo, nocetve.

De moribus Ægyptiorum testatur & illud ex Æschylo, quod alibi retulimus:

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς Αἰγύπτιοι.

i. e. *Ægyptii miri struendis artibus.*

Citat hoc proverbium Synesius in Encomio Calvitii.

A Quanquam nonnunquam αἰγυπτιάσαι accipi solet, pro eo, quod est *adurere*, ut in hoc carmine:

Χροιὰν δὲ τὴν σὴν ἥλιος λάμπων φλογὶ
Αἰγυπτιάσει. —— —— ——

i. e. *Tuum colorem Phœbus ardens igneis*
Flammis aduret. —— ——.

XL. *Ne bolus quidem relictus.*

Οὐδ' ἔγκαφος λέλειπται. i. e. *Ne bolus quidem relictus est*, h. e. nec vel pauxillum. Eustathius enarrans tertium Odysseæ librum, citat hunc Eupolidis versum:

Οὐχὶ λέλειπται τῶν ἐμῶν οὐδ' ἔγκαφος.

i. e. *Nec bolus è meis relictus rebus est.*

B Nam ἔγκαφος, id apud Græcos significat, quod nos vulgata voce magis quam Latina, *morsellum* dicimus, à verbo κάπτω, quod est avide comedo.

XLI. *Rex aut asinus.*

Βασιλεὺς ἢ ὄνος. i. e. *Rex aut asinus.* h. e. aut victor, aut victus. Simile illi: Ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. i. e. *Aut ter sex, aut tres tali.* Eustathius Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his, qui ludunt sphæra, quibus qui vicisset, Rex appellabatur, qui victus fuisset, huic Asino nomen erat. Plato in Theæteto: Ὃ δ' ἂν ἁμαρτών, καθεδεῖται ὥσπερ φασὶν οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος, ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεὺς ἡμῶν.

C i. e. *Qui aberrarit, is desidebit, quemadmodum dicunt ii, qui sphæra ludunt, Asinus: qui vero nihil aberrans vicerit, Rex noster esto.* Julius Pollux lib. de Rerum Vocabulis 9. sphæra ludendi quatuor modos commemorat, quorum primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φανίδα, sed φανίδος, tertius ἀπόῤῥαξις, quartus οὐρανία. Quorum postremum, nam is ad proverbium proprie facit, describit his verbis: Ἡ δὲ οὐρανία. Ὁ μὲν ἀνακλάσας αὐτὸν ἀποῤῥίπτει τὴν σφαῖραν εἰς τὸν οὐρανόν. Τοῖς δὲ ἦν ἀλλωμένοις φιλοτιμία πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν ἐμπεσεῖν, ἁρπάσαι. Ὅπερ ἔοικεν Ὅμηρος ἐν Φαίαξιν ὑποδηλοῦν. Ὁπότε μέν τι πρὸς τὸν τοῖχον τὴν σφαῖραν ἀντιπέμψειεν, τὸ πλῆθος τῶν πηδημάτων ἐλογίζετο, καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος ὄνος ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθέν, ὁ δὲ νικῶν

D βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέταττεν. i. e. *Urania vero lusus sic habet. Aliquis resupinans sese, sphæram in cœlum mittit. Reliquis autem certamen erat ut eam, priusquam in terram recideret, raperent, id quod in Phæacibus significare videtur Homerus. Sane vero cum adversus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, is Asinus appellabatur: & quicquid imperatum esset, faciebat. Rursum qui vicisset, is & Rex erat, & imperabat.* Hactenus Julius. Porro locus, quem ex Homero citat Odysseæ Θ. ad hunc modum:

Τόν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός,
Βόμβησεν δὲ λίθος, κατὰ δ' ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσίκλυτοι ἄνδρες
E Λᾶος ὑπὸ ῥιπῆς, ὁ δ' ὑπέρπτατο σήματα πάντων.

i. e. *Versatum hunc valida submisit in aera dextra,*
Intonuit lapis; ast in humum formidine sidunt
Phæaces gens gnara maris, ratibusque superba
Ob saxi jactum, verum id procul omnia signa
Transvolat. —— —— —— ——

Ab hac forma non videtur alienum, quod est apud Plautum in Pœnulo: *Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me illexero.* Licebit uti, cum significabimus jaciendam aleam, quæ vel summos reddat, vel infimos.

XLII. *Stellis signare.*

Ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδόν. i. e. *Stellis viam signare* dicuntur, qui notulis quibusdam & conjecturis rem alioqui

F pervestigatu difficilem inquirunt. Eustathius exponens quintum Odysseæ librum, admonet convenire in eos, qui longam ac desertam ingrediuntur viam. Sumta metaphora à nautis, qui in nocturna navigatione viam stellarum observatione conjectant. Quemadmodum apud Homerum Ulysses Odysseæ libro quinto:

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος. Οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας δ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,
Ἄρκτόν θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.

At clavo ille sedens, navim mira arte regebat,
Nunquam corripuit nutantia lumina somnus.
Verum Pleiadas spectat, serique Booten

Occasus, ursamque alio cognomine currum.

Allusit huc eleganter M. Tullius lib. Academicarum Quæstionum 4. cum ait, *Absoluti sapientis esse, non duci opinionibus, sed certo verum tenere, idque ductu & indicio Cynosuræ, quæ quod minore orbe circumferatur, utpote polo vicinior, certius monstrat viam etiamsi minus sit conspicua. At nondum perfecte sapientem, dum ubique quod probabile videtur, amplectitur, interdum errantem, veluti Helicen sequi, quæ ut clarior est, & magis oculis perspicua, ita non perinde certa viæ monstratrix, quod latiore ambitu circumagatur, eo quod à polo seu vertice mundi longius abiit.* Verba Ciceronis sunt hæc: *Nec tamen ego is sum, qui nihil unquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner. Sed quærimus de sapiente. Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator. Non enim sum sapiens, & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam parvulam Cynosuram:*

Qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto,

Ut ait Aratus, eoque directius gubernant, quod eam tenent,

Quæ cursu interiore, brevi convertitur orbe:

Sed ad Helicen & clarissimos septentriones, i.e. rationes has latiore specie non ad tenue elimatas. Eo fit, ut errem, & vager latius. Scio mihi factam alibi hujus proverbii mentionem, verum quoniam nactus eram quædam non indigna cognitu, visum est hic repetere.

XLIII. *Sambucam citius.*

Adagii speciem præ se gerit Persianum illud carmen:

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

Cujus usus incidet, si quando significabimus aliquem à disciplina percipienda, sive munere gerendo nimis alienum esse. Siquidem *Sambuca* organum est musicorum, quod haud quaquam congruat caloni. Quanquam Athenæus lib. 14. indicat & bellicum instrumentum dici *Sambucam*, quod machinæ in morem admovebatur hostium mœnibus. *Calones* autem vocantur militum ministri, qui vallos ac ligna gestitant. Unde & nomen inditum autumant Grammatici. Porro cum milites sint imperiti musices, multo magis calones. Quanquam potest non absurde accipi de sambuca militari machina, quæ ritu organi musici, chordis quibusdam intenditur. Ad hanc intendendam haudquaquam idonei sunt calones, utpote stolidi, & ob id ipsum ad infima ministeria retrusi, quod disciplinæ militaris prorsum rudes sint & indociles. Unde Persius non citra ἔμφασιν addidit *alto*, propterea quod homines prælongi etiam proverbio vecordiæ notantur, ἄνευ ὁ μακρός.

XLIV. *Nostra farina.*

Ejusdem farinæ dicuntur, inter quos est indiscreta similitudo. Quod enim aqua ad aquam collata, idem ad farinam farina. Persius in quinta Satyra:

——. *Nostra paulo ante farina*

Pelliculam veterem retines. ——

Perinde quasi dicat, *nostri gregis, nostræ conditionis.* Pertinet ad illam classem, *Eadem cera*, &c, *Idem pulvis*, de quibus alibi dictum est. Simili tropo Seneca dixit: *Ejusdem notæ* libro 3. Epistola 24. *His adjicias & illud ejusdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam esse, imo dementiam, ut quidam timore mortis cogantur ad mortem.*

XLV. *Nullo scopo jaculari.*

Ἄσκοπα τοξεύειν. i. e. *Absque scopo jaculari* dicuntur, qui nihil certi propositum habent, quod sequantur, & ad quod instituti consiliique sui rationes referant. Lucianus in Toxaride: Ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τετοξεύκαμεν, αὖθις ἑλόμενοι ἀμφοτέρω, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους. i. e. *Quoniam in præsentia* nullo *proposito* scopo jaculati sumus, *denuo, ascito arbitro, alia amicorum paria apud illum referamus.* Persius Satyra tertia:

Est aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corvos, testaque lutoque?
Securus, quo pes ferat. —— ——

XLVI. *De pulmone revellere.*

Dubium non est, quin ad proverbiorum formam pertineat & illud Persianum: *De pulmone revellere*, pro eo, quod est, stultam & arrogantem opinionem animo eximere:

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

Tumorem, animique fastum in pulmone collocant. Unde μέγα πνεῖν apud Græcos. Et idem Persius alibi:

Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.

XLVII. *Quos non tollerent centum Ægyptii.*

Οὓς οὐκ ἄραιντ' ἂν οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι.

i. e. *Quos ferre nec centum queant Ægyptii.*

De molestis dici solitum, ac moribus intolerandis, seu fastu præturgidis. Inde ductum, quod Ægyptii plerique gestandis oneribus quæstum non satis honestum factitare consueverint, unde & ἀχθοφόροι dicti, in jocum proverbialem abierunt. Refertur adagium ab Eudemo in Collectaneis Dictionum Rhetoricarum, & item à Suida. Exstat autem apud Aristophanem in Ranis, ad hunc modum:

Δύ' ἅμαξ' εἰσῆκε καὶ νεκρὼ δύο,
Οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι.

i. e. *Duo plaustra, duoque item imposuit cadavera,*
Quæ ferre nec centum queant Ægyptii.

Idem in Avibus:

Οὐκ Αἰγύπτιος πλινθοφόρος.

i. e. *Non Ægyptius lateriger.*

Consimili modo Lucilius apud Nonium:

Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere protelo validis cervicibus possent.

Rursum idem alibi:

Hunc juga mulorum, protelo ducere centum
Non possint. —— —— —— ——

XLVIII. *Ægyptius laterifer.*

Αἰγύπτιος πλινθοφόρος. i.e. *Ægyptius laterum gestator.* Suidas nominatim proverbii titulo refert. Exstat autem apud Aristophanem in Avibus, ibi quærit quispiam, quis composuisset equum Durium in arce Palladis, centum cubitorum? Cui respondetur:

Ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ Αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός.

i. e. *Aves, nec alius ullus, haud Ægyptius*
Laterifer, aut faber lapidarius.

Quadrare videtur in sordidum, atque infimæ sortis hominem, in quem usum etiam Carum vilitas usurpata est: aut in eum, qui molestis negociis premitur. Admonuimus modo Ægyptios in vulgi fabulam ac risum abiisse, quod asinorum ritu vectandis corpore oneribus quæstum facerent. Ad quem laborem hoc exercitatiores illos fuisse conjicio, quod in effodiendis lacunis, limoque exportando, ac lateribus argillaceis, hujusmodi opera potissimum opus erat apud Ægyptios, ob limum, quem invehit Nilus. Nam illic passeres, opinor, aut hirundines monstrarunt artem è luto construendi parietes. Argumento est, quod Hebræi, cum apud illos agerent, adacti sunt, luto, lateribusque gestandis servilem operam præstare Pharaoni. De *mulis Marianis* alibi reperies.

XLIX. *Cœnare me doce.*

Δειπνεῖν με δίδασκε. i. e. *Cœnare me doce.* Proverbiali figura dictum est ab Aristophane in Ranis. Tempestiviter usurpabitur, si quando docere, præire, aut etiam refellere conatur aliquem imperitus negocii, de quo disceptatur. Verba sunt Bacchi ad Herculem de Tragœdiis judicantem, quum exercitatior esset in vorandis tauris, quam pensiculandis Poetarum carminibus.

L. *Rhamnusius.*

Ῥαμνούσιος. i. e. *Rhamnusius.* Eudemus in dictionibus Rhetor admonet, id cognominis olim ceu proverbio additum sapientibus ac moderatis viris. Nec explicat adagii rationem. Unde conjectare licet, vel ab ejus gentis moribus dictum, vel à Dea Rhamnusia, quæ modum in omni negocio docet adhibendum. Quemadmodum alias fusius à nobis ostensum est.

LI. *Papa Myxus!*

Βαβαὶ Μύξος! i. e. *Papa Myxus!* In gloriosos & jactabundos dici consuevit. Nam βαβαὶ stuporis & admirationis significationem habet. *Myxus* autem sacerdos quispiam fuit Dianæ, gloriosus & magniloquus: qui se fingebat omnia mirari. Refertur à Suida & Zenodoto.

LII.

…apud Nonium:
…nis oriundi montibus tauri
…dis cervicibus possent.

…, protelo ducere centum

Ægyptius laterifer.
…. i. e. Ægyptius laterum gestator.
…overbii titulo refert. Extat au-
…em in Avibus, ibi quærit qui-
…isset equum Durium in arce Pal-
…um? Cui respondetur:
…, οὐκ Αἰγύπτιος
…ρεργός.
…llus, haud Ægyptius
…ber lapidarius.
…ordidum, atque infimæ fortis ho-
…um etiam Carum vilitas usurpata
…molestis negociis premitur. Ad-
…yptios in vulgi fabulam ac risum
…n ritu vectandis corpore oneribus
…d quem laborem hoc exercitatio-
…o, quod in effodiendis lacunis,
… ac lateribus argillaceis, hujus-
…n opus erat apud Ægyptios, ob
…Nilus. Nam illic passeres, opinor,
…arunt artem è luto construendi
…est, quod Hebræi, cum apud
…unt, luto, lateribusque gestan-
…æstare Pharaoni. De malis Ae-

Cœnare me doce.
…e. Cœnare me doce. Proverbiali
…

…demus. De minimis multa retulimus antea, obolaris homo, homo tressis, homo trioboli, homo vix dupondio æstimandus. Justinianus juvenes primum ad juris studium ingressos dupondios appellari voluit, velut extremæ classis. Nam qui jam profecissent, prolytas ac lytas appellavit, quasi dimissos.

LV. *Pedum visa est via.*

Τῶν ποδῶν ἑώραται ὁδός. i. e. *Pedum visa est via.* De negocio, cujus aliquando periculum feceris. Sumtum à viatoribus. Terentius in Phormione: *Ah non ita. Factum est periculum, jam pedum visa est via.*

LVI. *Phœnicum pacta.*

Φοινίκων συνθῆκαι. i. e. *Phœnicum conventa.* Phœnices, qui Carthagine potiti sunt, quum primum ad eam appulissent regionem, postularunt ab iis, qui id temporis Libyam incolebant, ut sibi liceret diem & noctem hospitio terræ uti. Quod cum impetrassent, jamque exacto concessi temporis spacio, juberentur excedere finibus, recusarunt, affirmantes se pactos, ut sibi fas esset illic noctesque ac dies commorari: videlicet ambiguitatem vocum ad suum commodum detorquentes. Unde proverbium esse natum ajunt, de pactis insidiosis & astutis. Auctores Suidas ac Diogenianus. Quin in totum omnes Phœnices dicti sunt, qui quæstus essent avidi. Unde Pindarus in Pythiis hymno secundo: Φοίνισσαν ἐμπολάν. i. e. *Phœniciam negociationem* dixit. Et Interpres citat ex Comico quopiam: Εὐθὺς Φοῖνιξ γίγνομαι. i. e. *Protinus Phœnix fio.* Item ex Sophocle:

Ὠνεῖν ἔθει καὶ πωλεῖν ὡς Φοῖνιξ ἀνήρ.

i. e. [2] *Phœnix ut vir, cœpit emere ac vendere.*

Postremo Plato libro de Republica tertio de his agens, qui putant magistratui convenire mendacium, inquit: Μηδὲν καλὸν, ἀλλὰ φοινικικόν τι. i. e. *Nihil pulchri est, sed potius Phœnicense quiddam.*

LVII. *Pusillus quantus Molon.*

…

…adagium adversus Festinatum; iis, qui perturbatione aliqua festinant, usu venire nonnunquam *ut vestem aut calceos perverse induant*, quæ res postea moram adferat. Idem usu venit his, qui multa simul agere conantur, neque quicquam assequuntur. Plato lib. de Repub. 3. Ὅτι εἷς ἕκαστος, ἓν μὲν ἂν ἐπιτή-
C δευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ' οὔ· ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ πολλῶν ἐφαπτόμενος, πάντων ἀποτυγχάνοι ἄν. i. e. *Unusquisque recte unum studium exerceat, multa nequaquam: imo si id tentarit, multa aggressus, omnibus frustrabitur.* Idem ejusdem operis lib. 10. docet idem accidere iis, qui non veritate sed fucis ac malis artibus properant ad honorem: Οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομεῖς, ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω μή. Τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες. i. e. *An non isti artifices & injusti idem faciunt, quod solent cursores quidam, qui bene quidem currunt ab inferiore loco, a su-*
D *periore vero nequaquam. Primum quidem celeriter prosiliunt, cæterum in fine cursus ridiculi sunt, atque auriculas in humeris habentes incoronati semet abripiunt.* Monet adagium instituendæ rei non tam celeritatem quem curam adhibendam esse, ne postea sit in mora, quod in operis ingressu fuerit erratum. Obnoxii sunt huic proverbio quidam, qui compendii causa, Græcanica litteratura præterita, protinus ad Philosophiæ studium insiliunt, ac dum stulte captant compendium, in maximum incidunt dispendium. Fit enim, ut hi dum repente Philosophi student evadere, nunquam Philosophiæ scientiam assequantur, cumque se jam ad metam
E pervenisse credunt, denuo ad carceres sit redeundum, denuoque à linea, quemadmodum Græci dicunt, exordiendum. Item in re bellica plus efficit Fabii cunctatio, quam M. Minutii præceps temeritas. Siquidem is unus Hannibalem multis jam præliis invictum, non viribus, sed lentitudine superavit. De quo præclare

tum. Proverbiali figura dictum apud Lucianum in Timone: Ὀλιγαρκῆ γὰρ καὶ μέτριον χρὴ εἶναι τὸν φιλοσοφοῦντα, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. i. e. *Oportet enim Philosophum paucis contentum ac frugalem esse, neque quicquam Ultra peram quærere*. Quadrabit vel in Philosophum, vel in pauperem, sed præcipue in Christianum, quem Jesus vetat cogitare de crastino. Confine illi: *Vita doliaris*.

LXIII. *Virgo primum*.

Παρθένος τὰ πρῶτα. i. e. *Virgo primum*. De iis dici solitum, qui rem paternam profunderent. Haud scio an inde ductum, quod virgines adhuc rudes, & meretricii quæstus ignaræ, facile sui copiam faciunt. Postea quo plus auferant præmii, difficiles sese præbent. Itidem adulescentes nuper nacti facultates, priusquam intelligant, quid sit pecunia, largius effundunt. Et prima vitæ pars, quæ quidem est optima, stultissime nobis conteritur.

LXIV. *Vir videbatur navis supplicans scopulo*.

Ἀνὴρ ἔοικε ναῦς ἱκετεύειν πέτραν.

i. e. *Vir visus esse est, navis obsecrans petram*.

De stupidis ac stolidis, quibus aliud pro alio videtur, dictum indicat Suidas, ducta metaphora à nave, quæ impingit in scopulum.

LXV. *Viro esurienti necesse est furari*.

Πεινῶντι κλέπτειν εἰς τ᾽ ἀναγκαίως ἔχον.

i. e. *Famelicus vir esse furax cogitur*.

Suidas proverbii nomine refert, quod congruat in eos, qui extrema adacti necessitate, quid faciunt. Veluti si qui confiteatur se mentitum, dicat, quid facerem, aut quid mentiendum erat, aut in summam veniendum infamiam: πεινῶντι κλέπτειν. Aut si quis avidus gloriæ, aliena pro suis edat, cum ipse de suo nihil possit egregium edere.

LXVI. *Vixit, dum vixit, bene*.

Vixit, dum vixit, bene. Est in Hecyra Terentiana. Proverbiale fuisse, vel senex indicat, rogans num præter unam sententiam nihil attulisset. Convenit in eos, qui molliter ac suaviter vivunt, atque faciunt sumtus, ut non multum juvent hæredem. Est autem amphibologia in verbo *vivere*, quod interdum simpliciter vivere est, interdum genialiter vitam agere, ut apud Catullum:

Vivamus mea Lesbia atque amemus.

LXVII. *Fumantem nasum ursi ne tentaveris*.

Proverbii speciem habet & illud apud Martialem:

—— —— *Rabido nec perditus ore*
Fumantem nasum vivi tentaveris ursi.
Sit placidus licet, & lambat digitosque manusque,
Si dolor & bilis, si justa coegerit ira,
Ursus erit, vacua dentes in pelle fatiges.

Admonet non esse tentandos, qui possint nocere. Consimili modo Synesius in Encomio Calvitii scripsit: *Canem naribus prendere*, pro eo, quod est, provocare mordacem & nociturum. Hac parte corporis icta potissimum ursos irritari docent bestiarii.

LXVIII. *Muris in morem*.

Plautus in Captivi duo: *Quasi mures semper edimus alienum cibum*. In parasitos dictum, quibus jucundum est aliena vivere quadra. Non conveniunt, nec in una sede morantur, libertas & cibus alienus, quod eleganter indicat apologus Æsopicus de mure sylvestri & domestico. Quin & Græcis proverbiali verbo, μυσπολεῖν dicuntur, qui muris in morem cibi causa obambulant oberrantque. Indicavit hoc Hesychius.

LXIX. *E tribus malis unum*.

Τῶν τριῶν κακῶν ἕν. i. e. *Trium malorum unum*. Suidas proverbium indicat apud Menandrum exstitisse. Sumtum autem à Theramene, qui cuidam è tribus malis unum indixerit, è quibus, quod vellet, eligeret. Unde & Aristophanes apud eundem Suidam in Triphalete: Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ Θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταῦτα. i. e. *Ego enim à Theramene metui tria hæc*. Quæ sint autem ea tria, quære in proverbio: Τὰ τρία τῶν εἰς θάνατον. Id usurpavit Alexander in Æpolis. Aristides ait oraculum solere tradi obsignatum, quod qui solveret prius quam fas esset, unum è tribus malis illum manebat, aut oculorum orbatio, aut manus, aut linguæ jactura. Sunt qui dicant iis, qui sententia capitali damnati fuissent, tria solere deferri, gladium, laqueum & Aconitum.

LXX. *Quam facile vulpes pyrum comest*.

Plautus in Mustellaria: *Tam facile vinces, quam vulpes pyrum comest*. De re factu proclivi. Quod nihil negocii sit vulpi dentatissimæ, pyrum edere.

LXXI. *Contrahere supercilium, inflare buccas*.

Ὀφρῦς ἀνασπῶντες καὶ γνάθους φυσῶντες. i. e. *Adductis superciliis, & inflatis buccis*. In fastuosos ac turgidos dictum Suidas admonet. Siquidem in superciliis, sicut alias ostendimus, arrogantiæ sedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum:

—— —— *Quin Jupiter ambas*
Iratus buccas inflet. —— ——

Divus Augustinus in libris Confessionum, *Buccis typho crepantibus*. Quo loco nonnulli perperam *typo* legunt. Mirum est autem Augustinum voce Græcanica tantopere delectatum, ut cum fastum dicere posset, *typhum* dicere maluerit, nisi quod ea jam usu Latio donata videbatur. Traductum à ranis, quæ per iram inflantur. Notus est apologus Æsopicus de rana per arrogantiam dirupta. Horatius:

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

LXXII. *Sus comessatur*.

Ὗς ἐκώμασεν. i. e. *Sus saltavit*, aut *comessatur*. Diogenianus ostendit dici solitum de iis, qui præter decorum quippiam facerent, quique rerum successu præter meritum objecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν juvenum amantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisque juvenilibus nugis lascivire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues. Unde Theocritus in Syracusiis:

Ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ᾽ ὥσπερ ὕες.

i. e. *Turba simul conferta suum more irruit*.

Cæterum qui rusticiore sunt ingenio, mirum quam hæc dedeceant. Locus erit, ubi natura sævus & agrestis affectat videri festivus.

LXXIII. *Dat veniam corvis, vexat censura columbas*.

Non tam ovum ovo simile, quam illud proverbii speciem præ se fert, quod est apud Juvenalem:

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenii mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumtum est ab apophthegmate Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis Legibus, quemadmodum refert Plutarchus in vita Solonis: Ὃς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν, καὶ γὰρ ἐκεῖνα ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι κοῦφον καὶ ἀσθενὲς, στέγειν, ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι. i. e. *Leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quod in illas si quid levius, aut imbecillum incurrerit, hæret: sin majus aliquid, diffecat ac fugit*. Ad eandem pertinet sententiam, quod in Phormione ait Terentius:

Quia non rete accipitri tenditur, neque milvio,
Qui male faciunt nobis, illis, qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

LXXIV. *Sutorium atramentum*.

M. Tullius libro Epistolarum nono ad Pætum: *Jam pater ejus accusatus est à M. Antonio*: sutorio atramento *absolutus putatur*. Subesse videtur proverbium. Sentit, opinor, hominem absolutum fuisse, judicum corruptela non citra infamiam. Est enim hujusmodi *sutorium atramentum*, ut neque magnopere atram imprimat notam, neque nullam tamen illinat maculam. Infamiam enim atramenti symbolo Poetæ significant, ut Horatius:

—— *Hic nigra succus loliginis, hæc est*
Ærugo mera. —— —— ——

Is quidem succus quidam est, quem plerisque mollium piscium, maxime Sepiis inesse scripsit Aristoteles libro De Partibus Animalium quarto: cum tunica contineri mem-

A membranea, emitti vero fistula quadam: quem effundunt in metu, & aquam infuscant, ne queant deprehendi. Rursus Horatius:

Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. ——— ——

Cæterum quod Græci *Chalcanthum* appellant, Cornelius Celsus fere vertit *sutorium atramentum*: cujus frequenter meminit in medicinis, præsertim libro quinto. Colligitur ex ære. Unde Græcis nomen χάλκανθος, quasi dicas *flos aris*. Unde suspicor magis dici maculam, quam ægre possis diluere. Nam atramentum, quod scriptorium vocant, facilius diluitur, nec inhæret corio. Plinius in Epistola simili figura dixit: *Vitelliana cica-* **B** *trice stigmosum*.

LXXV. *Surda testimonia*.

Κωφαὶ μαρτυρίαι. i.e. *Surda testimonia*, dicuntur, quæ feruntur per tabulas, propterea quod hæ rogatæ nihil respondeant, ut non discrepet ab illo: *Muti magistri*. Unde *surdis agere testimoniis* proverbio dicuntur, qui vel procul absentes, vel vita defunctos modo citant, ne queant deprehendi.

LXXVI. *Perdere naulum*.

Juvenalis in Satyra, cui initium: *Stemmata quid faciunt*.

Praconem Charippe tuis circumspice pannis.
C *Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit,*
Jamque tace, furor est post omnia Perdere naulum.

Domitius Calderinus, ut inter recentiores haud quaquam malus auctor, admonet proverbium esse in eum, qui cum multa amiserit, reliquum etiam velit perdere. Sumtam autem metaphoram à mercatoribus, qui cum navigant, si minus, quantum cupiunt, lucrari possunt, student ut saltem recuperent ex mercibus divenditis, quantum pro vectura navali solverunt. [1] Aristippus interrogatus à quodam, num esset ubique, ridens: Οὐκ οὐῦν, ἔφη, παραπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴγε πανταχοῦ εἰμί. i.e. *Naulum igitur non perdo, inquit, si quidem ubique sum*. Refertur à Plutarcho in commentario, cui titulus, **D** Ὅτι διδακτὴ ἡ ἀρετή.

LXXVII. *Siculissare*.

Σικελίζειν. i.e. *Siculissare*. Eudemus indicat antiquitus usurpatum, pro eo, quod est, austerum esse, tetricumque. Et eum quidem in modum Epicharmum usum esse. Cæterum aliis placere magis referendum ad improbos & vafros. Non dubium, quin ab ejus gentis moribus sit sumtum. At Athenæus Dipnosophistarum libro primo indicat, adagium natum ab Androne Siculo, qui morem invexerit ad tibiam saltandi, gesticulandique.

LXXVIII. *Sedens columba*.

E Ἡμμένη πελειάς. i.e. *Sedens columba*. Suidas proverbii titulo commemorat, indicatque dici solitum, de supra modum mansuetis ac simplicibus. Nam columbæ cum avolant, fallunt cæteras pernicitate volatus: cum sedent, nihil mitius, aut simplicius. Neque quicquam habent, quo se tueantur adversus milvios & accipitres, præter alarum velocitatem. Mihi videtur dici posse & in eos, qui simplicitatem simulant, quo magis imponant, propterea quod mos sit aucupibus, exoculatam columbam in reti ponere, quæ subsultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à verbo παλεύειν, quod est *seducere*, sive *in laqueum illicere*. Aristophanes in Avibus de columbis loquens:

Καὶ ἐπαναγκάζει παλεύειν δεδεμένας ἐν δικτύῳ.

i.e. *Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti.*

Vide lector, num legendum sit ἡμμένη, i.e. *illaqueata*; **B** id enim patitur, quo fallat alias.

LXXIX. *Simia barbata*, seu *caudata*.

Πίθηκος πώγων' ἔχων. i.e. *Simia barbam portans*. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν·

Ὦ πίθηκε, τὸν πώγων' ἔχων.

Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium: Τοιὴν δ', ὦ πίθηκε, τὴν πυγὴν ἔχων. i.e. *Talem, ô simia, caudam habens*. Dici solitum de ridiculis. Regulus Rusticum Stoicorum *simium* dixit, contumeliæ gratia, ut refert Plinius in Epistolis, opinor quod barba & pallio Stoicum ageret verius, quam moribus. Idem Aristophanes alio quodam loco quosdam δημοπιθήκους appellat, quasi *populi simias*. Est autem hoc animal natura γελωτο**C**ποιὸν, nec in alium usum videtur natum, quum nec valeat ad esum, ut oves, nec ad ædium custodiam, ut canes, nec ad onera gestanda, ut equi. Athenæus libro decimo quarto narrat Anacharsim Philosophum, genere Scytham, quum in convivium inducerentur homines ad risum movendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem, quum inducerentur simiæ, cœpit ridere: rogatus causam, *Ha, inquit, natura sunt γελωτοποιοὶ, illi fingunt*.

LXXX. *Sibi canere*.

Ἑαυτῷ ψάλλειν. i.e. *Sibi ipsi canere*, dicitur, qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, sed animo obse**D**quens suo. In Platonis convivio jubent tibicinam sibi ipsi canere. Et cantor quispiam, Antigenidas opinor, jubet discipulum, quod populo non admodum gratus esset, sibi canere & Musis. M. Tullius in Bruto: *Id enim est summi Oratoris, summum Oratorem populo videri. Quare tibicen Antigenidas dixerit discipulo sane frigenti ad populum: Mihi cane & Musis: ego huic Brute dicenti, ut solet apud multitudinem, Mihi cane & populo, dixerim.* Divus Hieronymus ad Ismeniam refert, hujus, ni fallor, discipulum. Atque is non jussus est *sibi canere*, sed præceptori, qui poterat judicare.

LXXXI. *Si leonina pellis non satis est, vulpina addenda.*

E Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσραψον. i.e. Si

1 *Aristippus interrogatus à quodam, num esset ubique ridens: οὐκ οὖν, &c.*] Duarum vocularum falsa disjunctio fecit, ut, quum Aristippus se naulum dicat *perdere*, Erasmus eum id *negare* putaverit. Male enim disjunctæ fuerunt hæ duæ particulæ οὐκ οὖν, perinde ac si significarent, *Non igitur* (pro qua tamen significatione passim reperitur scriptum οὔκουν) quum conjunctim legendum sit οὐκοῦν, i.e. *Igitur*, non inclusa negatione. Et hæc lectio in vulgatis editionibus habetur: at illam sequentia Plutarchi verba manifestissime refellunt. Subjungit enim: *Quid ni dicas tu quoque, Perditur merces, quæ datur pædagogis, si*, &c. Nam si ita interpreteris Aristippi dictum, *Naulum igitur non perdo*: quomodo sequentibus aptari poterit à Plutarcho? Nec enim procedet hæc oratio, *Quemadmodum dixit Aristippus, se naulum non perdere si ubique esset: cur non dixeris itidem, Perditur merces pædagog.* &c. Nimirum quisquis aliquo præditus est judicio, hic exspectat, *Non perditur merces*. Quum tamen Plutarchum significare contrarium voluisse, perspicuum sit. At procedet optime ratio, si, ut verba Græca **F** sonant, interpreteris, *Quemadmodum Aristippus dixit se naulum perdere, si*, &c. *quidni dixeris & ipse, Perditur*, &c. Quid etiam hujus dicti ratio nobis optime constat: hujus dico, *Naulum itaque perdo, si ubique sum*. Non abs re enim Aristippus, quum naulum sit pecunia, quæ nautis pro vectura numeratur: dixit, *si ubique esset, se pecuniam illam perdere, quam nautis solveret, ut ipsum ex uno loco in alium veherent*. Vel, *se pecuniam in vecturam frustra insumere, & inutiliter impendere*. Id enim sonat verbum παραπόλλυμι. Quanquam Grammaticus quidam ex Luciano citans hoc ipsum proverbium παραπόλλυμι τὸ ναῦλον, exponit, ἔξω τοῦ πρέποντος ἀναλίσκω. i.e. *indicenter*, &, *contra decorum insumo*. H. Stephanus.

1 Πυγὴ non est *cauda*, sed nates, aut etiam synecdochice *podex*. Simiæ caudatæ dicuntur κέρκωπες aut κερκοπίθηκοι. Ceterum de natibus simiarum exstat elegantissima fabella *Claudii Salmasii*, quam adscripsi, quippe illustrandis Archilochi verbis aptissimam, quamvis in virum doctissimum *Dionysium Petavium*, qui nomine *Kercoëtii* in *Salmasium* scripserat, compositam:

Cum depilatis natibus & facie improba,
Malaque mente, monstrum Cercopithecium
Miros se ludos ostensurum dixerat,
Non ante visos & diem condixerat.
Conveniunt omnes Cercopitheci, simiæ,
Clurinæ pecudes, omne genus Cercopium,
Quæ sunt caudatæ, quæ sine caudis ambulant,
Similes hominibus bestiæ turpissimæ.
Tunc simiorum cœtus cum esset maximus,
Erat inter illos ingens exspectatio,
Quidnam editurus & miri & novi foret
Tam grandium minator ille simius.
Ergo ut promissis faceret & dictis fidem,
Proceram cum legisset in campo arborem,
Quam vidit unam celsiorem ceteris,
Hanc subito adscensu adgressus petere protinus,
Altum adrependo ut adriperet fastigium,
Sperans se & cœlum posse sic conscendere.
Verum cum magno nisu, magnis viribus,
Sudans, laborans, æstuans ut scanderet,
Summum ad cacumen jam venisset arboris,
Ac se videret non posse ultra progredi,
CULUM *ostentare cœpit &* TURPES NATES,
Derisuique spectatoribus fuit.

A *leonis exuvium non sufficit, adde vulpinum.* Cum viribus res obtineri non potest, dolus adhibendus. Adagium natum est ex apophthegmate Lysandri. Nam is, quemadmodum in ejus vita memorat Plutarchus, irridere solitus est, qui velut ab Hercule prognati, bellum apertis viribus, citraque dolum gerendum esse censebant, cum ipse magis existimaret boni ducis officium esse, quo leonina pellis non attingeret, eo contendendum assuta vulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro, cum ait:

——— *Dolus an virtus, quis in hoste requirat?*

Adagium refertur à Zenodoto. Hujus affine est, quod apud Plutarchum in vita Syllæ Carbo dixisse memoratur. Quum enim Sylla non solum aperto marte, sed B dolis bellum gereret, ait: Ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ Σύλλᾳ ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιῷτο μᾶλλον. i. e. *Quod bellum gerens cum vulpe ac leone, quorum utrumque habitabat in animo Sylla, à vulpe vehementius angeretur.* Apud Aristophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quod caninam impudentiam cum vulpina astutia conjunxisset.

LXXXII. *Siculus miles.*

Σικελὸς στρατιώτης. i. e. *Siculus miles.* In peregrinum ac mercenarium militem proverbiali joco dicebatur, propterea quod Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerumque uterentur, auctore Zenodoto. Conve- C niet in hominem lucri gratia, nullum ministerii genus recusantem. Affine est illi, quod de Care dictum est alibi.

LXXXIII. *Pro bonis glomi.*

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες. i. e. *Pro bonis glomi.* Dici consuevit, ubi quis beneficium, quod in alium contulisset, cumulate, cumque fœnore reciperet. *Agathides* enim Græcis glomi dicuntur: verum allusionis decus in voce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. Meminit Suidas.

LXXXIV. *Sine pennis volare haud facile est.*

Manet etiam hodiernis temporibus vulgo celebre, quod est in Pœnulo Plautina: *Sine pennis volare haud* D *facile est.* Idem in Asinaria: *Defraudem te ego? Age sis, sine pennis vola.* Locum habet, cum deesse significamus adminicula, sine quibus negocium peragi non possit. Reperitur apud idoneos auctores: *Accidere alas*, pro eo, quod est, adimere materiam, facultatemque conandi quippiam. Et: *Addere alas.* Horatius simili forma dixit decidere pennas:

Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis. ——— ———

Et Cicero ad Atticum lib. quarto: *Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci.* Idem in Academicis dixit: *Incidere nervos*, pro, adimere vires. Cognatum est illi, quod alibi retulimus: Εἰς πῦρ ξαίνειν. *Ignem di-* E *videre.* Quod pro impossibili retulit Plato libro De Legibus VI. Ὀλίγου δὲ ποιῶν τὸ νομοθέτην τὸ τοὺς παίζοντας εἰς πῦρ ξαίνειν. i. e. *Ut propemodum legum conditor faciat, quod solent, qui ludunt, in ignem impingentes ictum*, h. e. inaniter laboret. Quod ignis mox in se cocat. Ejusgeneris est illud apud Platonem in Eryxia: Καταμαθὼν δὲ αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πείσαι, ὅπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἑψῆσαι. i. e. *Ubi cognovissem tale esse hominis ingenium, ut illi suadere nihil aliud fuerit, quam lapidem detorquere.* Hæc fateor aliis locis tempestivius potuisse dici, sed non omnia locis omnibus occurrunt.

LXXXV. *Siphniassare.*

Σιφνιάζειν. i. e. *Siphniassare.* Suidas indicat proverbio F dici solere, pro eo, quod est manum admovere postico: sumtum esse à moribus Siphniorum, qui libidinis causa id factitare consueverint. Est autem Siphnus insula quæpiam, haud procul à Creta, cui quondam nomen fuerit Merope, vel hoc nobilis elogio, una è Cycladibus. Refert eam & Plinius libro quarto cap. XII. Proverbium indicat & Stephanus.

LXXXVI. *Juxta melam.*

Κατὰ μήλην. i. e. *Juxta melam.* Suidas ostendit proverbio dici solere, ubi quis incerta conjecturis persequeretur. Sumta metaphora à medicis ulcus internum immisso per fauces instrumento quopiam explorantibus. Id enim instrumentum μήλην vocant, & μηλοῦν, ad hunc modum tentare.

LXXXVII. *Non idem sunt scriptura & Leucaus.*

Γραφή τε καὶ Λεύκαος οὐ ταὐτόν. i. e. *Scriptura & Leucaus non sunt idem*, aut non conveniunt. Ubi quis aliud scribit, aliud facit, aut dicit. Recte jacient in eos, qui stare pactis nolunt. Nam hæc plerumque syngraphis constant. Aut in eos, quorum vita non congruit cum libris editis. Versus Græcus constabit si addas λέγει. Conjicere licet *Leucaum* fuisse malæ fidei scribam.

LXXXVIII. *Bellicum canere. Receptui canere.*

Alias admonuimus, ferme proverbiales esse metaphoras, quæ sumuntur à bello, veluti *bellicum canere*, pro eo, quod est, animare atque exhortari. M. Tullius Philippica VII. *Bellicum me cecinisse dicunt.* Item *canere classicum* dicitur, qui excitat dissidium. *Receptui canere*, pro, finire. M. Tullius Philippica XII. *Quis enim revocante & receptui canente senatu properet dimicare.* Quintilianus lib. XII. cap. quæ post finem studia: *Quare antequam in has ætatis veniat insidias*, receptui canet, *& in portum integra nave perveniet. Signa canant* apud Martialem, i. e. jam congrediamur: & apud Plautum, *collatis signis depugnare*, apud eundem *versis gladiis depugnare.* Quin hoc ipsum *collatis signis*, haud dubie proverbii speciem habet, cum significamus seriam & exactam de re disceptationem, ut M. Tullius in Epistolis ad Atticum: *Ut cum Maphragone signis collatis.* Apud Juvenalem:

Hæc tuba rixæ, ——— ———

i. e. hoc belli initium.

LXXXIX. *Pithon formosus.*

Πίθων καλός. i. e. *Pithon formosus.* Conveniet, ubi quis per adulationem falso laudatur. Pindarus in Pythiis hymno secundo: Καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν αἰεὶ καλός. i. e. Formosus Pithon *semper apud pueros formosus.* Interpres ostendit sumtum à pueris adulantibus simiæ, subinde dictitantibus καλὸς πίθων. Videtur autem *pithon* esse diminutivum hujus dictionis πίθηκος, quasi dicas *simiolus.* Taxat Pindarus oblique quendam, vel quod ab indoctis laudatus tolleret cristas, vel quod ipse adularetur Hieroni, laudans non laudanda. Est autem φιλαυτία peculiaris huic animanti, adeo ut laudes sentiant & speculis delectentur, & suos catulos contrectari gaudeant, ipsique suos catulos complexu enecent. Ad gratiam loqui veteres dicebant χαριγλωττεῖν, quo verbo usum Æschylum in Prometheo vincto, docet Athenæus libro quarto, eodem referente qui jucunda potius, quam vera loqui studio habebant ἡδυγλωττεῖν dicebantur.

XC. *Semel rubidus, ac decies pallidus.*

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δέκατον χλωρός. i. e. *Semel rubidus, & decies pallidus.* Suidas admonet dictum de iis, qui mutuum accipiunt, quos necesse est crebro tum rubescere pudore, tum metu pallescere. Rubescere dum petunt mutuum, pallescere, dum solvendo non sunt, & metuunt, ne trahantur in jus, aut in nervum.

XCI. *Semper seni juvenculam subjicere.*

Ἀεὶ γέροντι νέαν ὑποβάλλειν κόρην.

i. e. *Semper puellam virginem subjice seni.*

Senarius proverbialis admonens ut provectioris ætatis viri, puellam ducant magis, quam anum, ne si frigus accesserit frigori, languente Venere, steriles existant nuptiæ. Quanquam non inepte trahetur ad alios item usus, quoties significabimus ita rerum conjunctionem temperandam, ut quod alibi diminutum sit, aliunde suppleatur: videlicet ut seni convictor addatur juvenis, quo senilis ætatis tristitiam, hujus hilaritas moderetur: rursum juventutis exultantiam, senilis severitas temperet. Item, ut loquaculus adjungatur plus satis taciturno, audaculus timido, pauper diviti. Proverbii meminit Diogenianus.

XCII. *Semper superioris anni proventus melior.*

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω.

i. e. *Superior annus semper anteponitur.*

Cum præsentia displicent, & anteferuntur anteacta. Diogenianus admonet id acclamatum ab Atheniensibus in

Meminit adagii & Q. Curtius libro rerum ab Alexandro gestarum septimo, apud quem Scytharum legatus ad hunc loquitur modum: Scytharum solitudines *Græcis etiam proverbiis audio eludi. Nos deserta & humano cultu vacua magis quam urbes & opulentos agros sequimur.* Usurpat & Plutarchus in libro de Stoicis Contrarietatibus, quemadmodum ante retulimus in proverbio: *In caput præcipitari.* C

XCV. *Scindere glaciem.*

Scindere glaciem, est aperire viam, & in incipiundo negocio priorem esse. Translatum à nautis, quorum unus aliquis præmittitur, qui flumine concreto, glaciem prærumpat, reliquisque viam aperiat.

XCVI. *Vivus fueris, vel cepe solum accipiens.*

Σωὸς γενήσῃ, κρομμύε μόνον λαβών.

i. e. *Si cepe tantum sumseris, jam vixeris.*

Zenodotus & Suidas ostendit in eos dici solitum, qui è re quapiam pusilla magnam opinionem consequuntur. D Natum apparet ab ægroto, qui medico porrigente cepe, revaluerit, herbam alioqui plebejam, nec eam admodum salubrem corpori.

XCVII. *Sapientes tyranni sapientum congressu.*

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνεσίᾳ.

i. e. *Commercio sapientium princeps sapit.*

Zenodotus citat ex Ajace Locrensi, addens eundem versiculum, à Platone citatum esse Euripidis nomine. Certe hujus nomine comperi adductum libro de Rep. octavo:

Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνεσίᾳ.

Quo magis admiror, quare A. Gellius citet ex Theæteto Platonis, nisi forte scribarum vitio pro *Theage* depravatum est *Theateto*, nam & in *Theage* refertur. A. E Gellius libro decimo tertio ostendit eundem apud utrumque fuisse, apud Sophoclem, in ejusdem nominis fabula, & apud Euripidem. Quemadmodum & alii nonnulli versus apud Euripidem inveniuntur, quos eosdem apud Sophoclem & Æschylum licet invenire. Porro versiculum, quem modo citavimus, Gellius

C. *Nec aures habeo, nec tango.*

Nec aures habere, nec tactum proverbio dicebatur, cui in manifestis ab omnibus reclamabatur. Hieronymus in præfatione declamationis, de matre & filia reconcilianda, (Cur autem verear appellare declamationem, cum ipse quodam in loco nominatim hoc argumentum exercitii causa confictum à se subsignificet?) *Posteaquam enim*, inquit, *arguendo crimina, factus sum criminosus, & juxta tritum vulgi sermone proverbium, jurgantibus & negantibus cunctis, Nec aures me credo habere, nec tango*, i. e. taceam necesse est, & quod audio, tangoque, quasi nesciam. Potest videri sumtum ex Aristophanis Thesmophoriazusis μήτ' ἀκύω μήτ' ὁρῶ. i. e. *Neque audio, neque video.*

CHILIADIS TERTIAE

Centuria VI.

I. *Priusquam sortiaris, communia devoras.*

Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ κατεσθίεις. i. e. *Priusquam sortitio facta sit, communia devoras.* In eum competit, qui non exspectata partitione, rem invadit. Ductam metaphoram indicat Suidas à conviviis, in quibus antiquitus mos erat, è cibis suam cuique portionem distribuere, quemadmodum ex compluribus Homeri locis licet conjicere, apud quem illud oppido quam frequens:

——— ——— Καὶ ὕτες ἐσθίετο δαιτὸς ἐΐσης.

Deinde receptum apud nonnullos, ut citra distributionem propositis in commune cibis, quisque quantum vellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: *Patinarias struit struices.* Hujus rei mentionem facit & Plutarchus in Symposiacis, excutiens utra consuetudo magis probanda videatur. Porro proverbium sumtum est ex Equitibus Aristophanis:

Ἐπεὶ τὰ κοινὰ πρὶν λαχεῖν κατεσθίεις.

i. e. *Quando publica, antequam illa sortiaris, devoras.*

tia, quæ exstat apud Terentium in Andria: *Quoniam id fieri, quod vis, non potest, id velis, quod possis:* Οὐ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλε ὃ δύνασαι. Plurimum decoris adjunxit ea verborum conversio. Qualis est in illis: *Non vivendum ut edas, sed edendum ut vivas.* Est autem adagium hoc finitimum illi: Δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. i. e. *Oportet id, quod adest, boni consulere.* Et Martialis inter felicitatis calculos commemorat, ut

Quod sis, esse velis. —— ——

V. *Quantum non milvus oberret.*

—— *Quantum non milvus oberret.*

Proverbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec milvus pervolet. Persius:

Dives arat Curibus, quantum non milvus oberret.

Id imitatus Juvenalis Satyra nona:

—— *Tot milvis*, inquit, *intra tua pascua lassis.*

Sic & apud Plutarchum Tragicus quispiam:

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμέρων ὁδὸν,
Βερέκυντα χῶρον. —— —— ——

i. e. *Arvum colo bis sex dierum iter, solo Berecyntio.* —— —— ——

Plinius libro decimo octavo latifundia vocat, à quibus ait Italiæ perniciem invectam fuisse, proinde veteres ita censuisse: *Satius esse minus serere, & melius arare.*

VI. *Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.*

Persius Satyra quarta:

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

i. e. Vicissim carpimus & carpimur, ridemur & ridemus, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumtum à militia. Ad eundem modum Horatius:

Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.

Plutarchus in commentario De profectu cognoscendo, similem adfert metaphoram, de sphæra ultro citroque missa ac remissa: Καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας ἢ σφαίρας ἐπιδιδόμενοι πρὸς ἀλλήλους, quemadmodum alio retulimus loco, proverbio, *Sphæram inter se reddere.*

VII. *Ptolemaica lis.*

Πτολεμαῒς ἡ δίκη. i. e. *Ptolemaica lis.* Diogenianus indicat dici solitum in litium avidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad vixit, lites agitabat, nec unquam à causis agendis erat feriata.

VIII. *Provolvitur ad milvios.*

Προκυλινδεῖται ἰκτῖνος. i. e. *Adorat milvium.* Initio veris prodeunt milvii, qua re læti tenues, quod jam hyeme sint levati, provolvuntur, eosque velut adorant. Accommodari potest in eos, qui nova spe gestiunt. Suidas proverbii loco commemorat. Item Juvenalis:

—— *Durate, atque exspectate cicadas.*

Sumtum est autem ex Avibus Aristophanis προκυλινδεῖσθαι τοῖς ἰκτίνοις. Causam adscribit Interpres in eadem, docens quatuor partes anni per aves denunciari hominibus. *Ver attribuit milviis.*

IX. *Prienensis justitia.*

Πριήνη δίκη. i. e. *Prienensis justitia.* Suidas ostendit convenire cum significamus, aliquem in judicando plurimum excellere. A Biante Prienensi sumtum, cujus integritas in judicandis agendisque causis in proverbium abiit, ut dicatur: Δικάζεσθαι Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρείσσων. i. e. *In judicando præstantior Biante Prienensi.* Citatur ex Hipponacte jambographo, à Strabone libro Geographias decimo quarto, & in vita Biantis à Diogene Laertio. Etiam Demodici Lerii Trochaicus:

Εἰ τύχης δικῶν, δικάζευ τὴν Πριηνίην δίκην.

i. e. *Si quam agas causam, Prienes fac uti tum more agas.*

Hipponactis Scazon sic habet:

Καὶ δικάζειν Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρέσσον.

i. e. *Si qua judicas, Biantem fac Prieneum vincas.*

De Bochoris & Rhadamanthi judicio diximus alias.

X. *Primum Mars in filiis laudatus est.*

Τὰ πρῶτα Ἄρης εἰς τοὺς παῖδας ἐπῃνεῖ. i. e. *Initio Mars laudabatur ob filios.* De iis, qui initio specimen aliquod indolis egregiæ præ se ferunt, deinde paulatim in alios degenerant mores. Quemadmodum evenit Romanis olim strenuis, & Martem generis auctorem virtute referentibus, post in degenerem prolapsis molliciem, ut non sine causa Juvenalis exclamarit:

—— —— —— —— *Sed unde*
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?

Proverbium refertur à Suida.

XI. *Phrynichi lucta.*

Τὸ Φρυνίχου πάλαισμα. i. e. *Phrynichi luctatio.* Diogenianus indicat dictitari suetum de iis, qui astu dolisque negocium peragunt. Fuit is Phrynichus Lacedæmoniorum proditor, quem vetus Comœdia carbone notavit.

XII. *Pro malo cane suem reposcis.*

Ἀντὶ κακῆς κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς. i. e. *Pro malo cane suem reposcis*, i. e. pro re vili preciosam. Sus enim esculentus, canis haudquaquam vescus est. Refertur à Diogeniano.

XIII. *Prudens in flammam mitto manum.*

Divus Hieronymus quodam in loco proverbium usurpat hujusmodi: *Prudens in flammam manum immitto*, pro eo, quod est, sciens expono me discrimini, malisque objicio. Sumtum videri potest ab Historia Mutii Scævolæ. Exstat & apud Ciceronem.

XIV. *Proba est materia, si probum adhibeas artificem.*

A Plauto dictum in Pœnulo non sine proverbii specie: *Proba est materia, si probum adhibeas fabrum.* Egregia quidem indoles, si recte instituatur. Felix ingenium, si præceptor contingat idoneus, aut, magnificum negocium, si modo scite tractetur. Metaphora notior est, quam ut sit indicanda.

XV. *Illo respiciens, sed hic remitte bona.*

Æschylus in Ranis Aristophanis, cupiens redire ad Superos:

Ἐκεῖ φράσαιμ' ἄν, ἐνθάδὶ δ' οὐ βούλομαι.

i. e. *Dicturus illic, nam hic quidem haud volo eloqui.*

Cui Bacchus ad hunc modum respondet:

Μὴ δῆτα σύ γ' ἀλλ' ἐνθάδ' ἀνίει τἀγαθά.

i. e. *Minime profecto, quin mage hic profer bona.*

Interpres admonet allusum ad parœmiam:

Ἐκεῖ βλέπουσα δεῦρ' ἀνίει τἀγαθά.

i. e. *Illuc tuens, at huc remitte commoda.*

Conveniet cum aliud præ nobis ferimus, aliud facimus; aut cum aliis adblandimur, in alios re beneficium conferimus. Quidam à Charitibus mutuo sumtum existimant, quarum una à tergo respicit, & alteri munus offert, arridens alteri.

XVI. *Rana aquam.*

Βατράχῳ ὕδωρ. i. e. *Rana aquam*, subaudiendum, *ministras.* Ubi quid exhibetur, quo vel præcipue gaudet is, qui accipit. Veluti si quem natura bibacem ad bibendi certamen provoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diversum ab illo: Βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Recte accommodabitur, ubi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusanos:

Οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἰδόντες.

i. e. *Qui absque cibo vivunt ranarum more bibentes.*

Theocritus in Ergatinis:

Εὐκτὸς ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, οὐ μελεδαίνει
Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα, πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ.

i. e. *O pueri ranæ vita est optabilis, ut qua*
[1] *Non metuat, potans effundere, copia namque*
Larga subest illi. —— —— —— ——

[1] *Non metuat, potans &c.*] Alius est verborum Theocriti sensus. Nam qui hic loquitur, Ἐπισκώπτει τὸν ἐργοδότην, ὡς μὴ αὐτάρκες τὸ ποτὸν παρεχόμενον: ut ait ipse Scholiastes. i. e. *Obtrectat ei, cui suam operam conduxerat, ut non ministranti potus, quantum satis esset.* Ita igitur interpretari oportet hunc locum: *Optabilis est ranæ vita, utpote quæ non curet eum, qui illi potum infundit.* Legendum enim ἐγχεῦντα, ab ἐγχέω, quod passim in hac significatione invenitur. Nisi quis accipiat ἐκχέοντα, i. e. ἐκ τοῦ κρατῆρος, vel ἐκ τοῦ μεγάλου ποτηρίου χέοντα εἰς τὸ μικρόν. Quamvis autem retineretur ἐκχεῦντα, & intelligeretur pro *effundentem*, non esset tamen hic sensus: *Non metuat potans effundere.* Nam Græce hoc dicendum foret, οὐ μελεδαίνει ἐν τῷ πιεῖν ἐκχέειν. Quanquam nec μελεδαίνω significat *metuo*. H. Stephanus.

Pastor

A

Pastor taxat parsimoniam Ergodotæ, quod sudantibus maligne præberet potum, quum ranis in ocio viventibus liceat bibere quantum libet. Sunt & hodie bibones quidam, qui sibi videntur perire siti, quod non in ipsis doliis habitent. Huic dissimile est illud: *Equum in planiciem.* Illud autem diversum: Ἀσπάλακα εἰς Κορωνείαν. i. e. *Talpam Coroneam.* Est autem Coronea Bœotiæ civitas, quæ talpam non gignit, & si aliunde inferatur, emoritur. Ita Stephanus, quemadmodum scarabeus in loco Thraciæ juxta Olynthum, auctore Plinio.

XVII. *Post bellum auxilium.*

Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. i. e. *Post bellum suppetiæ.*

B

Quoties serius adhiberetur remedium. Refertur à Suida. Natum est, aut certe usurpatum à Diogene Cynico. De quo Laertius hujusmodi fabulam narrat: *Adolescens quispiam jactantior nuper uxore ducta, titulum hujusmodi inscripsit ædibus suis:* Ὁ τοῦ Διὸς παῖς Καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσίτω κακόν. i. e. *Jovis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid introeat mali. Diogenes adscripsit,* Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. i. e. Post bellum auxilium, *videlicet, indicans, jam tunc receptum in eas malum, cum ipse malus immigrasset.* Convenit cum Platonico illo, quod alibi commemoravimus: Μετὰ τὸν πόλεμον ἥκειν. i. e. *Post bellum adesse.* Brutus in

C

Epistola ad Lycios: Αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. i. e. *Machinæ vestræ post bellum ut habet proverbium, allatæ sunt.* Item in Epistola Myrenses: Ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδύτης ἴσον ἔχει τῷ μηδόλως γινομένῳ τὸ ἀπρακτον. i. e. *Nam tarditas in bello perinde est, ac si nihil omnino sit factum, quod frustra factum est.* Quintilianus in Declamatione cadaveris pasti, duas habet sententias non absimiles proverbio: Quid quod medicina mortuorum fera est? Quid quod nemo aquas infundit in cineres? Sic indicat serum remedium. Siquidem ægro mortuo sero venit medicus. Et ædibus in cinerem redactis sero infunditur aqua.

XVIII. *Pinguis venter non gignit sensum tenuem.*

D

Divus Hieronymus in Epistola quadam, citat hujusmodi proverbium apud Græcos celebratum: *Pinguis venter non gignit sensum tenuem.* Quanquam fatetur id elegantius sonare Græce quam Latine. Græcus autem senarius exstat apud Græcos hujusmodi:

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

i. e. *Subtile pectus venter obesus non parit.*

Refert & Galenus contra Thrasybulum, velut vulgo jactatum: Καὶ τοῦτ' ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾄδεται διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὡς γαστὴρ ἡ παχεῖα τὸν νοῦν οὐ τίκτει τὸν λεπτόν. i. e. *Et hoc ab omnibus prope hominibus canitur, eo quod omnium verissimum est, quod Venter obesus non gignit mentem subtilem.* Apud Lacedæmonios infame erat,

E

si quis corpore fuisset vehementer obeso. Agatharchides apud Athenæum lib. XII. refert Anclidem ob delicias supra modum corpulentum, in concionem adductum fuisse, atque illic à Lysandro vehementer objurgatum, minimumque abfuisse, quin in exilium ageretur, idque futurum minitatos Lacedæmonios, ni vitam frugalius institueret. Et ibidem Menander de quodam obeso loquitur: Παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. i. e. *Obesus etenim sus premebat os viri.* Admonet adagium, luxu corporis hebetescere mentis aciem. Quemadmodum scribit etiam Horatius:

——— ——— ——— Nam corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat ipsum,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

F

Plutarchus, apud Gellium, ostendit pueros multo pastu stupidioris ac tardioris ingenii evadere.

XIX. *Piscem natare doces.*

Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις. i. e. *Piscem natare doces.* Perinde est, ac si dicas, *doctum doces.* Confine illi, quod alibi retulimus: Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. i. e. *Delphinum natare doces.* Quod idem ad hunc effertur modum: Τῷ δελφῖνι κολυμβᾶν συμβουλεύῃ. i. e. *Delphini quemadmodum natare oporteat, consulis.* Auctor Diogenianus.

XX. *Pitana sum.*

Πιτάνη εἰμί. i. e. *Pitana sum.* Zenodotus indicat dici solitum de iis, qui in extremas redacti calamitates, ab iisdem denuo in pristinam felicitatem restituuntur. Sic enim evenisse quondam Pitanæ Æoliæ civitati. Nam hanc à Pelasgis in servitutem redactam, Erythræi in libertatem pristinam vindicarunt.

XXI. *Pistillo retusius.*

Proverbialis est hyperbole, quam in Epistolis usurpavit divus Hieronymus: *Pistillo retusius,* pro eo, quod est, minime acutum. Timon Misantrophus Cleanthem ob ingenii tarditatem appellat: Ὅλμον ἄτολμον. i. e. *Pistillum* sive *mortarium ignavum.* Et, *Chrysippeum acumen,* apud eundem per ironiam usurpatur in stupidum. Et, *Cornutus syllogismus,* pro ratione ridicula, frivolaque.

XXII. *Partitio, non præfocatio.*

Μερὶς οὐ πνίξ. i. e. *Sortitio, non præfocatio.* Olim cum ii, qui viribus præpollerent, cibum eriperent imbecillioribus, manus interim in illos injicientes, excogitatum est, ut fortibus ex æquo, divideretur epulum, jamque ab omnibus acclamari cœptum: Μερὶς οὐ πνίξ. i. e. *partitio, non strangulatio.* Eaque vox in proverbium abiit. Quo licebit uti, si quando significabimus, non esse locum violentiæ, sed ex æquitate juris oportere tractari negocium. Plutarchus in Collectaneis, si modo illius sunt, citat his verbis: Μερὶς οὐ μὴ πνίξ. i. e. *Partitio est, non strangulat.* Admonet & Suidas hac forma proverbium efferri.

XXIII. *Paries dealbatus.*

Τοῖχος κεκονιαμένος. i. e. *Paries dealbatus* aut incrustatus. Paulus Apostolus in Actis Apostolicis, Ananiam sacerdotem fictum & fucatum, *parietem dealbatum* appellat, quod longe alius esset intus, quam cultu habituque externo præ se ferret. Christus item in Euangelicis litteris, sanctimoniæ simulatores *sepulcra dealbata* vocat, quæ cum foris niteant, intus sunt cadaverum ossibus referta. Sic enim est apud Matthæum: Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζεσθε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. i. e. *Væ vobis, Scribæ & Pharisæi, qui similes sitis* sepulcris dealbatis, *quæ foris quidem apparent pulchra, intus autem referta sunt ossibus cadaverum, omnique spurcitia.* Lucianus, Myronis & Praxitelis colossos ad hujusmodi ferme similitudinem trahit in Gallo, quod foris multo niterent ebore, multo fulgerent auro, variisque coloribus arriderent: præterea Jovis, aut Neptuni repræsentarent imaginem, fulmen aut tridentem dextra tenentes, ut plane numen aliquod esse viderentur, cum intus nihil apparet, præter picem, clavos, araneas, mures, atque id genus sordes alias, haud quaquam ad exteriorem illam imaginem respondentes. Atque hujusmodi Principum esse vitam affirmat, quorum si strepitum & apparatum inspicias, nihil felicius, nihil Deorum vitæ similius: sin curas, suspiciones, odia contemplere, quibus intus discruciantur, nihil calamitosius. Seneca Philosophos, qui cum docerent honesta, turpiter viverent, similes esse scripsit quorundam medicorum pyxidulis, quarum tituli remedium pollicerentur, cum intus venenum occultarent. E diverso, qui meliores sunt intus, quam oratione, quamque prima illa vitæ specie, quasique fronte præ se ferunt, hos Plato Silenis adsimiles facit, de quibus alio diximus loco.

XXIV. *Ollam alere.*

Χύτραν τρέφειν. i. e. *Ollam alere* dicebantur, qui metum ostenderent, quo deterrerent quempiam. Veluti si quis præsidium alicubi collocatum habeat, quo minus vicini res novas moliantur. Sumtum id est à more civitatis Atheniensis, in qua ollas in tectis disponere consueverunt, ad deterrendas ululas, quarum illic maxima vis. Nam illarum strepitum omne genus avium reformidat. Adagium refertur tum à Suida, tum à Diogeniano. Sumtum est ex Aristophanis Comœdia, cui titulus, Aves:

Ὅτι μήτε δεῖ μάχεσθαι λαμβάνειν τε τῶν χυτρῶν.
Τί δὲ χύτρα ὠφελήσει;

Γλαῦξ μὲν ἐ πτόσεται νῶϊν.

i. e. *Pugnare sane oportet simul & ollas sumere.*
Sed quid juvabit olla?
Vlula nos tum non adibit.

XXV. *Oleum & salem oporteret emere.*

Τἔλαιον καὶ τὰ ἅλα δεῖ ὠνεῖσθαι. i. e. *Oleum & salem oporteret emere.* Refert adagium hoc Aristoteles Rhetoricorum lib. II. tractans de locis & enthymematis. Proponit autem hujusmodi exemplum antistrephontis: *Sacerdos quædam dissuadebat filio, ne quando verba faceret apud populum. Nam si injusta suaseris,* inquit, *Deos habebis iratos: sin justa, homines. Id hoc pacto ἀντιστρέφει,* i. e. *reciprocat filius:* Imo expedit orationem habere apud populum. Quandoquidem si justa dixero, Dii me amabunt, si injusta, homines. Atque hujusmodi genus argumentationis, confine putat proverbio quo jubemur Oleum ac salem emere: Τοῦτο δ' ἐςὶ ταυτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι καὶ σὺν ἅλας. i. e. *Hoc autem idem est cum eo, quod dici solet, oleum emere & salem:* significans opus esse nonnunquam remediis contrariis, nunc acrimonia, nunc lenitudine, Sal enim mordet ac siccat, Oleum lenit ac humectat. Sic medici oleum addunt sali, ne plus satis erodat: & qui sapiunt, admonitionis acrimoniam bonis verbis leniunt. Non me clam est, in editione Aldina, pro ἔλαιον haberi ἕλκος, quasi ex eodem colligi possit & malum & mali remedium, sed quis solet vulnus emere?

XXVI. *Tanquam suber.*

Ὡς φελλός. i. e. *Tanquam suber.* De iis, qui non norunt dissimulare, aut qui nesciunt mergi adversis fortunæ procellis. Exstat apud Pindarum. Tractum à natura ligni, quod non solum ipsum non mergitur, verum etiam alligatum aliis, ne sidant, sustinet. Unde retibus assuitur, & natantibus subditur.

XXVII. *Obtrudere palpum.*

Obtrudere palpum, apud Plautum, est arte, fucoque decipere. *Ego,* inquit, *istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes palpum.* Unde & *palpari* pro adulari, & *palpones* adulatores vocamus, à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonibus, qui ferocientibus equis, plausu manus adblandiuntur, ut ostendimus alibi.

XXVIII. *Ne quis unquam Megarensibus.*

Μηδέ ποτε μηδεὶς Μεγαρέων γένοιτο σοφώτερος. i. e. *Nunquam quisquam sapientior sit Megarensibus.* Scomma proverbiale jaci solitum in stupidos. Dictum est autem per adulationem de Megarensibus, auctore Diogeniano.

XXIX. *Nulla candidorum virorum utilitas.*

Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος, ἢ σκυτοτομεῖν. i. e. *Nullus candidorum virorum usus, nisi ad cerdonicam.* In molles & effœminatos dictum, ac veluti voluptatibus natos. Id enim innuit, opinor, per *cerdonicam,* juxta illud Martialis:

——— ——— ——— *Quid ad te,*
De cute quid faciat ille, vel ille sua.

Cæterum ii negociis gerendis inutiles. Contra qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis allegendi sunt ad administrandam Rempub. Unde & Herculem μελάμπυγον appellarunt, tanquam strenuum & à mollicie alienum, quemadmodum alibi demonstratum, in proverbio: *Ne in Melampygum.*

XXX. *Nox humida.*

Νὺξ ὑγρά. i. e. *Nox humida.* De malis ingruentibus dici solitum, auctor est Diogenianus. Quemadmodum de lætiore fortuna dicimus, exoriri lucem. Apud eundem est: Νὺξ δασεῖα. i. e. *Nox spissa,* de nocte hyberna. Quæ si cui non videbuntur in adagiorum numerum referenda, is ea rescribat Diogeniano, si libet.

XXXI. *Quid ad farinas?*

Τί πρὸς τὰ ἄλφιτα; i. e. *Quid ad farinas?* i. e. quid attinet ad parandas facultates? Nam ἄλφιτα pro victu, proque re familiari ponere, Poetis est familiare. Aristophanes in Nebulis:

Τί δέ μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τὰ ἄλφιτα;

i. e. *Quid me numeri tandem ad farinas juverint?*

Id recte detorquebitur ad artes steriles, ut Poeticen: οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα, quod vulgo dicunt *de pane lucrando,* sermone celebri magis, quam erudito.

XXXII. *Numeris Platonicis obscurius.*

Proverbialis hyperbole videtur, quam usurpat. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, libro septimo: *Ænigma Oppiorum ex Velia, plane non intellexi. Est enim Numero Platonis obscurius.* Id ideo dictum, quod Plato numeris Pythagoricis obscurat suam Philosophiam, ac veluti nebulas quasdam offundit, præcipue in Timæo. Nam Pythagoras omnem fere Philosophiæ rationem ad numeros traxit. De quibus permulta Macrobius in commentariis, quos edidit in Somnium Scipionis.

XXXIII. *Nihil ex agro dicis.*

Οὐδὲν ἐξ ἀγρᾶ λέγεις. i. e. *Nihil è rure loqueris,* i. e. Nihil humile, neque triviale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id *ex agro* profectum dicitur. Contra quod festivum, quod lepidum, id urbanum ac civile vocant. Meminit Suidas.

XXXIV. *Nihil grave passus es, nisi* &c.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν εἰ μὴ προσποιεῖς.

i. e. *Nihil grave accidit, nisi tibi vindicas.*

Meminit Diogenianus. Nemo læditur, nisi à seipso. Nemini fit injuria, si eam existimet ad se non pertinere.

XXXV. *Ne spina quidem vulnerabit bonos.*

Μηδ' ἄκανθα ἀμύξῃ σὺν ἀγαθούς. i. e. *Ne spina quidem vulnerabit bonos.* Nemo molestus fuerit innocenti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed ubique tuta est innocentia vitæque integritas.

XXXVI. [1] *Naera & Charmione.*

Νάαιρα καὶ Χαρμιόνη. i. e. *Naera & Charmione.* De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus, quique non dubitarent, vel mortis esse comites amicis. Erat autem hoc amicitiæ genus laudatum apud Ægyptios, quod appellabant συναποθνησκόντων. i. e. *commorientium.* Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ii hac lege copulabantur, ut si alteri fatale quippiam accidisset, alter ultro mortis socium sese adjungeret. Hoc fœdere cohæserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horatius libro secundo, Oda decima septima, simile quiddam erga Mecœnatem:

——— ——— *Ille dies utramque*
Ducet ruinam, non ego perfidum
Dixi sacramentum, ibimus, ibimus,
Vtcunque precedes, supremum
Carpere iter comites parati.

Rursum alio loco:

Quid nos? quibus te vita sit superstite
Jucunda, si contra gravis.

Sed ut redeam ad proverbium, Naæra & Charmione, duæ erant Cleopatræ Reginæ pedisequæ, quæ spontaneam Cleopatræ mortem sunt imitatæ: ac semivivæ repertæ sunt, dominæ jam mortuæ coronam capite delapsam reponentes. Est quidem historia memoratu cum primis digna, nec injucunda cognitu, verum etiam si quis forte requiret, petat licebit ex Plutarcho in vita M. Antonii. Ego nec adagium hoc fueram adscripturus, ni veritus essem ne, quoniam exstat in Zenodoti Collectaneis semel atque iterum excusis, publicatisque, parum eruditus aliquis calumniaretur à me præteritum. Nam mihi, si modo non fallit nasus, subolet hoc proverbium haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

XXXVII. *Neque nullis sis amicus, neque multis.*

Carmen illud Hesiodi sicut & alia pleraque cessit in proverbium:

Μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι.

i. e. *Nec multis, at nec nulli dicaris amicus.*

Aristoteles libro Moralium nono, tanquam proverbio jactatum citat, ac dictum probare videtur, propterea quod prorsum citra ullius amici consuetudinem vivere, ferinum atque injucundum esse videatur. Rursum nec vehementer amare possumus simul multos, nec pluribus morem gerere. Quin & Lucianus in Toxaride

1 Lege Νίαιρα, Neæra.

narrat

narrat apud Scythas, πολυφιλίαν, i. e. complurium amicitiam non aliter infamem fuiſſe, quam apud alias gentes, unius mulieris cum pluribus viris conſuetudinem. Quanquam diverſa ſentit M. Tullius in libro de Amicitia. Et Plutarchus in commentario περὶ Πολυφιλίας.

XXXVIII. *Nebulas diverberare.*

Νεφέλας ξαίνειν. i. e. *Nebulas diverberare*, dicitur, qui vel in re ſtulta, vel quæ fieri non queat, fruſtra ſumit operam. Meminit Diogenianus. Suidas ſuſpicatur ductum, ab eo, qui dixit nebulas eſſe lanam expanſam, quaſi ſimiliter debeant carminari.

XXXIX. *Myconius vicinus.*

Μυκόνιος γείτων. i. e. *Myconius vicinus.* In eum, qui invocatus ad convivium accedit. Nam hoc nomine Myconios notavit antiquitas, quod liguritores eſſent, & alienæ appetentes menſæ. Ad hunc modum Suidas. Zenodotus autem ait convenire in ſordidos, atque humiles homunciones, propterea quod ea inſula inter contemptas habita ſit ob ſterilitatem, atque ob id gentem avidiuſculam, & alieni appetentiorem fuiſſe. Athenæus idem ferme teſtatur in primo ſermone Dipnoſophiſtarum, citans hunc ex Archilocho verſum, quo taxavit Periclen quendam ὡς ἄκλητον εἰς πλαίοντα εἰς τὰ συμπόσια Μυκονίων δίκα. i. e. *velut qui invocatus irruerit in convivia Myconiorum more.* Idem addit Myconios, quod inopes eſſent, utpote ſterilem inſulam incolentes, ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuiſſe notatos. Egeſtas enim facit avidos alienarum rerum, unde & Cratinus Iſchomachum quendam gulæ mancipium, *Myconium* appellarit.

XL. *Mortuos videns.*

Νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

i. e. *Tibi occident res, mortuos ſi ſomnies.*

Refertur à Suida tanquam vulgo jactatum de divinatione, quæ ſumitur ab inſomniis, ſuperſtitione multo omnium vaniſſima. Id tamen ita dictum eſt, quod mors finis ſit omnium hujus vitæ malorum.

XLI. *Mortui non mordent.*

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσιν. i. e. *Mortui non mordent.* Id etiam hac tempeſtate vulgo dictitant. Natum arbitror ex Apophthegmate Theodori Chii, qui fuit Ptolemæi Regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in conſilium adſcitus, cum deliberaretur, utrum Pompejus ab Ægypto repellendus eſſet, an admittendus, cenſuit receptum occidendum, addens hoc dictum νεκρὸς οὐ δάκνει. i. e. *mortuos non mordere.* Refert Plutarchus in Vita Pompeji.

XLII. *Adſciſce ad extremum ſcientiam.*

Πέμπε εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην. i. e. *Arceſſe ad extremum ſcientiam.* Non ſtatim utendum extremis ingenii viribus, verum ubi jam urget ultimum periculum, tum ad artes confugiendum.

XLIII. *Miſerrimum fame mori.*

Sententia etiam cantionibus apud veteres celebrata, teſte Platone, miſerrimum mortis genus, fame mori. Sumta eſt autem ex Homericæ Odyſſeæ Μ.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

i. e. *Dura quidem miſeris mors eſt mortalibus omnis,*
At periiſſe fame, res una miſerrima longe eſt.

Plato libro de Republica tertio refert hoc carmen, veluti peſtilens moribus adoleſcentum, quum nulla mors ſit miſera, quæ honeſtatis gratia oppetitur. Accommodari poterit in ſordidos quoſdam, qui quo parcant nummis, defraudant genium ſuum: aut in eos, qui pereunt inſcitia veri, quum animus hominis non aliter paſcatur verbo Dei, quam corpus cibo. Vere miſerrimum eſt hac fame mori.

XLIV. *I modo venare leporem, nunc Itym tenes.*

Plautus in Captivi duo: *I modo venare leporem, nunc Itym tenes*, proverbiali figura dixit, i. e. hanc interim cœnam, qualemcunque certam habes, quære alteram, ſi potes potiorem. *Itys* enim avis, quem à Phaſide Scythiæ flumine Phaſianum vocant. Proinde cum jubebimus, ut qui nactus ſit commodi quippiam, ad aliud ſeſe accingat, non intempeſtiviter hoc utemur adagio. [1] Verum equidem opinor hunc Plauti locum, ut ſunt alii plerique, depravatum eſſe: legendum autem, nec *Itym*, ut habent codices, nec *Ichthyn*, ut perperam mutavit quidam, cum nec avis, nec piſcis quicquam faciat ad venationem leporis, ſed *Ictin.* Nam eſt id animal de genere muſtelarum, quod in cuniculos immittitur, ut prædam eliciat. Latini *Viverram* appellant. Suidas oſtendit idem animal inſidiari piſcibus. Meminit hujus Ariſtoteles libro de Naturis Animantium nono, capite ſexto. Quanquam non indicat inſidiari leporibus, ſed avibus & alvearibus. Quod ſi recte conſtat *Ictin* eſſe viverram, Plinius octavo libro indicat præcipuam viverris gratiam fuiſſe, propter venatum leporum & cuniculorum: *Injiciunt*, inquit, *eas in ſpecus, qui ſunt multifores in terris, unde & nomen animali, atque ita ejectos ſuperne capiunt.*

XLV. *Minimo provocare.*

Minimo provocare, eſt contemptim ad certamen provocare. Sumtum à geſtu provocantium ad pugnam minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus:

——— ——— ——— ——— ——— *Ecce,*
Criſpinus minimo *me* provocat. *Accipe, ſi vis,*
Accipe jam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Cuſtodes. Videamus uter plus ſcribere poſſit.

Elegantius ad res animi torquebitur. Ut, unus hic Grammatiſtes Theologus, omneis *minimo provocat.*

XLVI. *Minore finire pomœrio*, & his ſimilia.

Proverbii rationem ſapiunt hujuſmodi ferme metaphoræ: *Finire pomœrio: Præſtituere metam: Circumſcribere cancellis*, &, ſi quæ ſunt conſimiles. Varro in libris de Re Ruſtica: *Eo melius feciſſe quoſdam, qui minore pomœrio finierunt, excluſis partibus, quæ non pertinent ad hanc rem.* Idem ejuſdem operis libro primo: *Ars ſit, an quid aliud, & a quibus carceribus decurrat ad metas.* Cicero libro de Oratore primo: *Exiguis quibuſdam finibus totum Oratoris munus circumdediſti.*

XLVII. *Mens peregrina.*

Νοῦν τὸν ξένον. i. e. *Mentem peregrinam* habere dicuntur cogitabundi, nec ſatis ob id attenti ad ea, quæ coram aguntur. Jocatur Ariſtophanes, ἐν Ἀχαρνεῦσιν, in Euripidem tanquam dialecticis utentem argutiis, id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in Inſtitutionibus, his verſibus:

Οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστὶν εἰ γνώμην ἔχεις.
Πῶς ἔνδον; εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς, ὦ γέρον.
Ὁ νοῦς μὲν ἔξω συλλέγων ἐπύλλια,
Οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ
Τραγῳδίαν. ——— ——— ———

i. e. *Eſt intus, haud eſt intus idem ſi ſapis.*
Quinam intus & non intus? optime ſenex.
Nam mens foris abeſt, colligens epyllia
Non intus, ipſe at intus eſt, Tragœdiam
Scribens ſupinus. ——— ——— ———

Epyllia verſiculos dicit, voce diminutiva ab epos. Idem in equitibus:

Πρός τε τὸν λέγοντ' ἀεὶ
Κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ.

i. e. *Uſque ad loquentem inhias, at ipſa mens tua,*
Præſens, peregre eſt. ——— ——— ———

In eundem ſenſum Terentius: *Præſens, abſens ut ſies.*

XLVIII. *Mitior columba.*

Πρᾳότερος περιστερᾶς. i. e. *Manſuetior columba.* Columbina ſimplicitas, ac manſuetudo, laudatur etiam in Divinis litteris. Nam hoc eſt columba in avibus, quod ovis in quadrupedibus. Ipſa nulli animantium meditatur noxam, nec aliunde præſidium habet adverſus milvios, quam à celeritate volandi. Adagii meminit Diogenianus.

XLIX. *Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas.*

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνειζε τρεῖς δραχμάς.

i. e. *Ad porcellum da mihi mutuo treis drachmas.*

1 Exſtat locus Captiv. Act. II. S. 2. ubi ſenſus poſtulat ut *lepus* ſit aliquid amplius quam *Itys, iris*, aut ſi quid aliud habent Codices. Ideoque fruſtra hic ratiocinatur *Eraſmus*, quamvis ſit quæ vera ſit loci lectio, minime liqueat.

Dicebatur ab eo, qui mori decrevisset, aut qui vellet initiari. Nam initiandi consueverunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace:

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς,
Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι.

i. e. *Qui porcum emam mihi mutua nunc tres drachmas,*
Initiandus sum prius, ac mortem oppetam.

L. *Mulieris podex.*

Γυναικὸς πυγή. i. e. *Mulieris podex.* In ignavum ac desidiosum dicebatur. Ignavum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis voluptatibus est addictius. Amat ocium, & fucorum in morem, quemadmodum ait Hesiodus, virorum laboribus quæsita sibi insumit, id quod indicat etiam illud proverbium: Ὄκνος ὄνος. Et omnino tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria viros ociosos & voluptarios alunt.

LI. *Mulieris animus.*

Γυναικὸς φρένες. i. e. *Muliebre ingenium.* Diogenianus ostendit dici solitum in stultos. Videtur autem magis quadrare in imbelles & inconstantes. Unde est illud Ennianum:

Vos etenim juvenes, animos geritis muliebres,
Illaque virgo viri. ——

Et Terentius:

—— —— *Novi ingenium mulierum.*
Nolunt ubi velis, ubi nolis, cupiunt ultro.

LII. *Perendinum ventum prædicere.*

Τὸν τρίτον ἄνεμον προγινώσκειν. i. e. *Perendinum ventum præscire* dicuntur, qui conjecturis, quod multo post eventurum sit, colligunt. Sumtum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus:

Σοφοὶ δὲ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον.

i. e. *Sapientes futurum perendie ventum noverunt.*

Id enim demum est sapere, non solum quod ante pedes est videre, verum id quoque, quod procul ab est, prospicere.

LIII. *Caute loquacior.*

Χαράδρας λαλίστερος. i. e. *Caute loquacior.* Proverbialis hyperbole, in hominem immodice, ac permoleste garrulum. Sumta metaphora à cautibus, quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo resonant fragore.

LIV. *Lepori esurienti etiam placenta fici.*

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα.

i. e. *Lepori esurienti & placentæ pro ficis.*

Suidas tradit dictum de iis, qui compulsi necessitate, res etiam preciosissimas absumunt. Fortassis natum ab hujusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apulejus, quod adactus fame, placentas primum lambere, deinde etiam comesse didicerit.

LV. *Lex & regio.*

Νόμος καὶ χώρα. i. e. *Mos sive lex & regio.* Admonet proverbium quemadmodum & alias obiter indicavimus, serviendum & obsecundandum esse moribus regionis, in qua verseris. Zenodotus adscribit, unicuique genti suas quasdam esse leges, & instituta vivendi. Nam Persarum mos est, ut inter pocula temulenti consultent, ac Reges suos pro Numine adorent. Deinde qui sunt pares, osculantur invicem: inferiores genam modo contingunt potentiorum. Natos pueros post quadriennium demum inspiciunt. Gordii Regem creant eum, qui sit inter ipsos quam maxime corpulentus. Syrraci coronam deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat, atque, ut quidam narrant, cui caput sit longissimum. Stymphali, mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus viris habuerit consuetudinem. Montani Massagetæ, in viis coeunt. Sauromatæ inter pocula filias vendunt. Mazusius abstinet à mulierum congressu, nisi siquam bello ceperit. Tibareni, post uxoris partum, ipsi perinde quasi peperint, revincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera gestant, donec occurrat, qui emat. Sidones parentes devorant excepto capite: nam hoc inaurant. Cæsiæ, aut juxta alios Heniochi, natos lachrymis prosequuntur, defunctos gaudio. Bachirii siquando à morbo revaluerint, canibus semetipsos objiciunt. Orgenipei, neque domos habent, nec animante vescuntur. Sunt autem calvi, non ipsi modo, verum etiam mulieres, idque ajunt accidere, propter aquæ vim nativam, quam bibunt. Thyssetæ Diis ossa sacrificant, ipsi vescuntur carnibus. Atque hi profecto plurimum sapiunt, mea quidem sententia. Tauroscythæ homines immolant. Byzoni mediterranei lacte bubulo victitant, nec ullo præterea vescuntur cibo. Iberes ovium loco, canum greges alunt. Æthiopes, qui dicuntur Colcenses, hyenas. Quin hodie non pauciora ingeniorum & morum discrimina. Ad ea quoad fieri potest accommodare sese, polypumque piscem imitari non minima prudentiæ pars est.

LVI. *Ægis venit.*

Αἰγὶς ἔρχεται. i. e. *Ægis venit.* Suidas indicat proverbio dici solitum de iis, qui petulanter & impudenter agerent. Refertque ex Pherecrate: Οἴ μοι κακοδαίμων Αἰγὶς ἔρχεται. *Ægis* autem Græcis varia significat, pelliceum tegmen, quod gestant Afri, præterea maris intumescentis undas ac procellas ventorum, idque lingua Dorica, unde ἐπαιγίζειν reperitur, pro *vehementer flare.* Alii malunt esse quid è coronis contextum, aut rete ex coronamentis contextum. Sic ait usurpatum apud Herodotum libro quarto, & apud Lycurgum. Nec desunt, qui putent significare *sacerdotem*, quæ Athenis solita sit ferre sacram Ægidem, itaque ingredi ad eos, qui nuper duxissent uxores. Apparet in hujusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodum & apud Christianos multis ineptiis celebrantur nuptiæ, simulque allusum est ad procellam.

LVII. *Multam sylvam gestas.*

Λόχμην πολλὴν φορεῖς. i. e. *Sylvam multam portas.* [1] Dictum in Phormionem militem quendam hirsutum, densaque pilorum obsitum sylva, cujus & alibi facta mentio. Quadrabit in agrestem & stupidum, cujusmodi ferme sunt milites. Refertur à Suida.

LVIII. *Leonem videre, hostium prælia portendit.*

[2] *Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.*

i. e. *Cernere leones, hostium pugnam indicat.*

Translatum vel à somniorum conjecturis, vel ab observantibus auguria. Meminit Suidas. Hujusmodi versiculos, indicantes quid quodque portendat somnium, video diligenter commemoratos à Suida & Hesychio, quum nihil inanius. Et tamen probabile est utrumque fuisse Monachum.

LIX. *Larus in paludibus.*

Λάρος ἐν ἕλεσι. i. e. *Larus in paludibus.* Suidas scribit dictitatum de iis, qui faciles sunt ad dandum. Ductum à Laro ave, quam eandem κέπφον appellari putant, quanquam Theodorus Gaza hanc *fulicam* vertit, illam *gaviam.* Ea quoniam facile decipitur, illiciturque, proinde proverbio locum fecit.

LX. *Issa.*

Ἴσσα. i. e. *Issa.* Proverbialis erat acclamatio in eos, quibus ζ littera forte cecidisset, quique modis omnibus essent infortunati. Hæc Suidas, qui proverbium citat ex Messenia Menandri, testatur, & alibi usurpatum apud auctores. Conjectare licet, eam litteram in sortibus inauspicatam fuisse. Martianus Capella in nuptiis Philologiæ & Mercurii, testatur hanc litteram invisam fuisse Appio Claudio, quod dentes mortui, dum exprimitur, imitetur.

LXI. *Ipso horreo.*

Quod prolixe & affatim datur, *ipso horreo* dari dicitur, quemadmodum ipso canistro, propterea, quod ex horreo plenius depromitur, quam è chœnice. Simile illi: Ἐκ πίθου ἀντλεῖς. i. e. *E dolio hauris.*

LXII. *In tua ipsius arena.*

In tua ipsius arena. i. e. In tua ipsius arte. Sumtum à

1 *Dictum in Phormionem militem quendam hirsutum.*] Fortasse de barba hoc intelligendum est. Julianus certe de sua, quæ promissa erat, loquens dixit: Ταῦτά τοι διαθεόντων ἀνέχομαι τῶν φθειρῶν ὥσπερ ἐν λόχμῃ τῶν θηρίων. In Misopogone *H. Stephanus.*

2 Dudum observatum est à doctissimis viris, hæc verba esse *Astrampsychi*, in Oneirocritico, non proverbium. Alias etiam somniorum similes interpretationes proverbium instar venditavit *Erasmus.*

gla-

Τὴν σὴν ἣ Κύπριν πολλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

i. e. *Veneri tuæ, longum valere renuncio.*

LXVI. *Nihil agere.*

Suidas hunc verſiculum citat è Cratini fabula, cui titulus, *Horæ:*

Καὶ ταῦτα πράττων φασὶν ἀνὴρ οὐδὲν ποιῶν.

i. e. *Atque iſta faciens quidam ait, faciens nihil.*

C Admonetque ſubeſſe proverbium, quod quadrat in eos, qui fruſtra laborent. Apud Latinos item nihil agunt, qui ſumunt inanem operam, ut apud Terentium. *Cæterum hoc nihil agit.* Celebratur & illud Attilii: *Satius eſt ocioſum eſſe, quam nihil agere.*

LXVII. *Herculis cothurnos aptare infanti.*

Herculis perſonam, aut *cothurnos aptare puero*, eſt, minimis applicare maxima, quæ nequaquam vel congruant, vel deceant, veluti ſi quis rem humilem oratione tragica proſequatur. Quintilianus libro ſexto de Peroratione: *Nam in parvis quidem litibus, has tragœdias movere, tale eſt, quaſi perſonam Herculis & cothurnos aptare infantibus velis.* Plutarchus commemorat apophthegma quoddam Ageſilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum Sophiſta quiſpiam hoc nomine laudaretur, quod res minimas dicendi artificio maximas efficeret, *negavit is vel cerdonem bonum ſibi videri, qui parvo pedi magnum induceret calceum:* ſignificans orationem oportere cum re congruere, non aliter quam veſtis convenire debet corpori.

D

LXVIII. *Grues lapidem deglutientes.*

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι. i. e. *Grues lapillos deglutientes.* Suidas ex Ariſtophane citat, oſtendens dici ſolitum de iis, qui ſumma providentia gerunt negocium.

E Idque inde in vulgi ſermonem veniſſe, quod gruibus hic mos ſit, ut quoniam admodum ſublimes volant, magnoque ferantur impetu, neque poſſint deorſum aſpicere, lapillos geſtent, quos ſi quando fatigari cœperint inter volandum, ex alto dejiciant, quo videlicet è cadentium ſtrepitu percipiant, utrum ſupra

ius Euripidis:

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτοῖς αἱ συμφοραὶ,
Καὶ πνεύματ' ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει.

i. e. *Quin & laborant calamitates hominibus,*
Nec habent vigorem ſemper auræ flamina.

LXX. *Fores aperire.*

Ἀνοίγειν τὴν θύραν. i. e. *Fores aperire*, proverbio dicebatur, qui rei cujuſpiam ingreſſum, initiumque pateſaceret: Plinius avunculus lib. II. cap. VIII. Obliquitatem ejus intellexiſſe, h. e. rerum fores aperuiſſe Anaximander Mileſius traditur. Indicavit hoc adagium Plutarchus in Sympoſiacôn Decade ſecunda: Ἔλαθες γὰρ, ὦ Φίρμε, τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς παροιμιακῆς θύρας ἐπὶ σεαυτὸν ἀνοίξας. i. e. *Imprudens, Firme, mundum pro janua proverbiali, in teipſum aperuiſti. Feneſtram aperire*, in eandem ſententiam eſt apud Terentium.

LXXI. *Tua res agitur, cum proximus ardet paries.*

Et hodiernis temporibus indocto vulgo paſſim in ore eſt, tum nobis eſſe cavendum, cum vicini domus ardet. Admonet proverbium, ut ex alterius malo ſumamus exemplum, alienoque periculo diſcamus noſtris rebus conſulere. Sumtum eſt ex Horatianis Epiſtolis:

——— ——— ——— ——— *Ecquid*
Ad te poſt paulo ventura pericula ſentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Et Virgilius:

——— ——— ——— *Jam proximus ardet*
Ucalegon. ——— ——— ——— ———

LXXII. *Frontibus apros, floribus Auſtrum.*

Dubium non eſt, quin ad proverbiorum claſſem pertineat, quod eſt apud Maronem in carmine Bucolico:

Eheu, quid volui miſero mihi, floribus Auſtrum
Perditus & liquidis immiſi fontibus apros.

Ubi quis optat nocitura, Nam ventus floribus inimiciſſimus, præcipue Auſter, ob violentiam.

ferociam & arrogantiam huic Dæmoni vehementer invisam fuisse, nec inultam sinere solitum: unde tumidis ac præferocibus minitabantur *Oetæum dæmonem*. Collectanea vulgata proverbium referunt ad auctorem Clearchum. Est autem Oeta mons finitimus Trachini, atque eodem nomine civitas Meliensium. Proinde similis erit hujus usus proverbii, qualis est illius: *Aderit Temessæus genius.*

LXXV. *Vel hosti miserandus.*

Suidas hujusmodi verba ex auctore quopiam citat: Ὥς τε κατὰ τὴν παροιμίαν, κἂν ἐχθρὸν ἐλεῆσαι θεασάμενον τὴν τότε περιπέτειαν τοῦ ἀνθρώπου. i. e. *Ut juxta proverbium etiam miseraturus fuerit hostis, si præsentem vidisset hominis casum.* Est autem hyperbole, nam hostis non facile commovetur misericordia. Ita Virgilius in duodecimo:

Vel Priamo miseranda manus. ——

Item in secundo:

—— —— —— *Quis talia fando*
Myrmidonum Dolopumve, aut duri miles Ulyssi,
Temperet à lachrymis? —— —— ——

Confine illi: *Quod vel ipse probet Momus.*

LXXVI. *Æquales calculi.*

Ἴσαι ψῆφοι. i. e. *Æquales calculi.* Si quando parum abest, ut condemnetur aliquis, & tamen absolvitur: aut cum nutat animus, ambigitque, utram in partem se deflectat, rationibus hinc atque hinc velut ex æquo adhortantibus, ac deterrentibus: quemadmodum est apud Terentium: *Cum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.* Suidas ostendit metaphoram sumtam à prisca consuetudine judiciorum, qua reus æqualibus judicum sententiis absolvebatur, at non citra periculum. Cur autem potius absolvendum, quam damnandum reum veteres existimarint, cum pares essent sententiæ, multas causas reddit Aristoteles in Problemate quodam. Multis enim nominibus visum est convenire, ut reliquis paribus, reo magis, quam actori faveatur: vel quod accusator accedit paratus, ac præmeditatus. Reus ad multa non prævisa compellitur respondere, vel quod consentaneum sit rerum, ut qui majore periculo dicat, ob metum quædam prætermisisse potius quam actorem. Vel quod in ancipiti negocio potius ad eam partem oporteat vergere, ubi si forte erratum peccetur levius. At minus est malum absolvere nocentem, quam innocentem damnare, præsertim in capitalibus causis, ubi si contingat errare judicem, non est, quo sarciat in posterum erratum suum, exstincto jam homine. Contra, si elabatur nocens, poterit alio judicio pœnas dare. Vel quod accusatio propior est suspicioni malevolentiæ, quam defensio: quare cum in cæteris nihil appareat discriminis, de actore potius male judicamus, quam de reo. Hæc & alia quædam hujusmodi tradit Aristoteles. Igitur ut tutissimo liberatur à causa, qui calculis omnibus absumitur, ita periculo proximus fuisse videtur, qui paribus calculis, jam quasi favore quodam elabitur.

LXXVII. *Luscinia deest cantio.*

Luscinia deest cantio. Proverbialis allegoria, perinde quasi dicas, Mulieri desunt verba, Poetæ versus, Oratori color, Sophistæ cavillum. Nulla enim avium æque canora, atque luscinia etiam fœmina, sicuti testatur Plinius libro decimo, capite vigesimo nono. Sed haud fuerit alienum ipsius verba subscribere: *Lusciniis,* inquit, *diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine non in novissimum digna miratu ave. Primum tanta vox, tam parvo in corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in una perfecta musica scientia, modulatus editur sonus. Et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, revocatur, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipsa murmurat: plenus, gravis, acutus, creber, extentus: ubi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breviterque omnia tam parvulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitavit.* Plautus in Bacchidibus:

Ego quoque pol metuo ne Lusciniolæ defuerit cantio.

LXXVIII. *Ego ex bono in bonum traductus sum.*

Ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ καλοῦ εἰς καλὸν μετελήλυθα. i. e. [1] *Ego quidem è bono in bonum transii.* Suidas indicat dici solitum de his, qui bonum institutum, bono commutant. Innuit autem natum à quodam, qui ex bono citharœdo factus sit Poeta tragicus. Est enim Poetica musicæ confinis arti, unde & *Musicam artem* Poeticen vocavit Terentius. Sumtum est adagium ex Ranis Aristophanicis.

LXXIX. *Anguillas captare.*

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι. i. e. *Anguillas venari* dicuntur, qui privati compendii causa, cient tumultus. Inde ducta similitudine, quod cum aqua stat immota, nihil capiunt, qui captant anguillas, cum vero sursum ac deorsum miscent, ac peturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos, quibus tranquillo Reipub. statu, nihil est emolumenti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quo civitatis publicum malum, in suum privatum vertant commodum. Proverbium exstat apud Aristophanem in Equitibus:

Ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας,
Ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδὲν,
Ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν,
Αἱροῦσι, καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

i. e. *Namque accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur.*
Ubi quieta stat palus, nil piscium reportant,
Contra lutum si moverint sursum atque item deorsum,
Capiunt, ita ipse capis, ubi rem publicam inquietas.

Hanc artem heu nimium callent Principes quidam, qui consilio Tyrannico dissidia serunt inter civitates, aut bellum aliquod alicunde suscitant, quo licentius multent miseram plebeculam, & innocentissimorum civium fame, suam expleant ingluviem.

LXXX. *Ego faciam omnia more Nicostrati.*

Ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ Νικόστρατον.

i. e. *Ego cuncta more fecero Nicostrati.*

Pro eo, quod est, egregie. Nam hunc Nicostratum ajunt comœdiarum actorem fuisse talem, qualis apud Romanos prædicatur fuisse Roscius. Itaque propter artis famam in vulgi sermonem abiit. Suidas proverbii titulo recenset.

LXXXI. *Duplex cappa.*

Διπλοῦν κάππα. i. e. *Duplex cappa*, velut ænigma, quo malum aliquod significabant. Siquidem *gemino cappa*, scribuntur κακά. Simili figura Plautus furem, trium litterarum hominem appellavit.

LXXXII. *Tria cappa pessima.*

—— —— Τρία κάππα κάκιστα.
i. e. —— —— *Tria pessima cappa.*

Jactatum & hoc olim ænigmatis vice, quo trium gentium mores notati sunt, Cappadocum, Cretensium, & Cilicum. Augustinus in Grammaticis indicat fuisse tortum in Cornelium Syllam, Cornelium Cinnam, & Cornelium Lentulum. Creditumque est in libris Sibyllinis horum nomina tribus hisce litteris fuisse designata. Est item clausula carminis heroici.

LXXXIII. *Temulentus dormiens non est excitandus.*

Proverbii speciem habet, quod admonet Theognis: *Sopitum ebrium non oportere excitari somno.* Simillimum est autem illi: Κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν. i. e. *Malum bene conditum ne moveas.* Non est refricandum odium, cui jam tempus induxit oblivionem. Non est renovandum animi vulnus, cui jam obduci cicatrix cœpit. Theognidis carmen sic habet:

Μηδ' εὕδοντ' ἐπέγειρε Σιμωνίδη, ὅντιν' ἂν ἡμῶν
Θωρυχθέντ' οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἕλῃ.

i. e. *Ne cuiquam è nobis somnum depelle Simonida,*
Oppressum vino quem sopor altus habet.

LXXXIV. *Utroque nutans sententia.*

Δίχολοι γνῶμαι. i. e. *Utroque claudicantes sententiæ,*

[1] *Ego quidem è bono in bonum transii.*] μετελήλυθα non significat; *Transii*, aut, *Traductus sum* (i. e. μετήνεγμαι, sive μετηνέχθην) sed, *Traduxi.* H. Stephanus.

aut

ἐν καιρῷ, λαμβάνειν ἰδεῖν,
ᾗ κάτω τ' βόρβορον κινῶσιν,
λαμβάνεις, ἐὰν τὴν πόλιν ταράττῃς.
ε tibi, quod anguillas qui aucupan
palus, nil piscium repertant,
i moverint sursum atque item deorsum,
esse capis, ubi rem publicam ...
nimium callent Principes quidam,
nnico dissidia serunt inter cives,
d alicunde suscitant, quo licentius
plebeculam, & innocentissimum
u expleant ingluviem.

o faciam omnia more Nicostrati.
... τὰ Νικοστράτου.
ore fecero Nicostrati.
, egregie. Nam hunc Nicostratum
actorem fuisse talem, qualis apud
ur fuisse Roscius. Itaque propterea
sermonem abiit. Suidas proverbi

XXI. *Duplex cappa.*
. e. *Duplex cappa*, velut ænigma
significabant. Siquidem gemina
. Simili figura Plautus furem, trium
n appellavit.

XII. *Tria cappa pessima.*
— Τρία κάππα κάκιστα.
— *Tria pessima cappa.*
m ænigmatis vice, quo trium ge-
unt, Cappadocum, Cretensium,
tinus in Grammaticis indicat fuisse
m Syllam, Cornelium Cinnam, &
um. Creditumque est in libris S-
mina tribus hisce litteris fuisse de-

i. e. *Nec dictum, factumque...*

Euripides in Hecuba,

Σὺ δ' ἡμῖν μηδὲν ἐμποδὼν γίνῃ,
Λέγουσα μηδὲ δρῶσα.

i. e. *Tu vero ne quid obsistas mihi*
Verbove, factove.

Diversum in sensum qui modis omnibus dextri strenuique sunt, *dictis ac factis* valere dicuntur. Ita Phœnix docuerat Achillem juxta Homerum: C

Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Item Pindarus in Nemeis hymno primo: Σέο δ' ἀμφὶ τρόπῳ, τῶν τε καὶ τῶν χρήσιες. i. e. *Tui vero mores & in his & illis usui sunt.* Præcessit enim: Πράσσει γὰρ ἔργῳ μὲν σθένος, βουλαῖσι δὲ φρήν. i. e. *Agit enim facto quidem robur, consiliis autem mens.*

LXXXVI. *De grege illo est.*

De grege illo est, ejusdem factionis, aut contubernii. Terentius in Adelphis: *At hic Hercule de grege illo est.* Idem in Eunucho: *Ut me in vestrum gregem recipiatis.* M. Tullius ad Atticum: *At vellem te in tuum veterem gregem retulisses.* Idem Oratione in Verrem prima: *Quartum quem sit habiturus non video, nisi forte* de illo grege *Oratorum, qui subscriptionem sibi postularunt* &c. In eundem actione quarta pro eodem dixit *de illo conventu: Turpio quidam illius excursor & emissarius, homo omnium* ex illo conventu *quadruplatorum deterrimus.* Allusit autem ad id, quod alibi diximus, ἀπομαγμαλεῖν. Sic & Flaccus:

Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonumque.

Verum hoc frequenter & in bonam partem usurpatur. Beatus Hieronymus adversus Jovinianum lib. secundo, *De tuo*, inquit, *armento sunt, imo inter tuos cives grunniunt.* M. Tullius *gregales* appellat familiares & ejusdem sodalitii; velut in Oratione pro Domo sua ad Pontifices: *Quod vos ad Catilinæ* gregales *de me dicere solebatis.*

LXXXVII. *Dentata charta.*

Neque rerum alienarum cupiditates viro meliores sunt ad ferendum, è domesticis inquire. Reprehendit suam digressionem Poeta, jubetque ut quem suscepit celebrandum, laudet è propriis virtutibus potius, quam ex alienis.

XCII. *Aries cornibus lasciviens.*

Κριὸς ἀσελγόκερως. i. e. *Aries cornibus lasciviens.* Diogenianus ostendit convenire in magnos, ac lascivos. Pruriunt cornua arietibus bene pastis, quod idem accidit bubus. Virgilius:

Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

Vitulum lascivientem indicans. Hesychius indicat originem proverbii. *In arce Palladis aries erat repositus ingens æreus, quem Plato comicus dixit* ἀσελγόκερων, *non tam ob lasciviam, quam ob ingentem molem. Confertur enim cum equo Durateo. Veteres enim non solum* ἀσελγὲς *dixisse, quod esset lascivum & indomitum, verum etiam quod esset pragrande, quemadmodum Eupolis* D

1 *Æsopicus graculus.*] Expendant viri docti, annon potius *Æsopica monedula* interpretari oporteat. Quum enim Horatius corniculam appellaverit κολοιὸν, monedulam autem, de cornicum genere esse (siquidem cornicum nomen generaliter sumatur) dicere possimus, eamque furacissimam esse constet: huius certe furti suspicionem in eam potius, quam in aliam quampiam competere, nemo, ut opinor, negaverit. Quod autem ad graculum attinet, si verum esset, quod nonnulli existimant, eandem esse avem cum moneduela: perinde hic esset, sive *Æsopicus graculus*, sive *Æsopica monedula* interpretaremur. Sed falli mihi videntur, qui eandem faciunt: quum etiam Plinius ut de diversis loquatur. Quam longe crassior eorum est error, qui *graculum* avem esse putant eam, quæ à nostris vocatur *Un geay*, reclamantibus cum aliis auctorum locis, tum vero illo Poetæ, in quo mulier nigerrima graculo nigrior appellatur. Miror autem illos non animadvertere, quod narratur de cornicula ab Horatio, in graculum nullo modo posse quadrare, si is sit *un geay*. Primum enim, quomodo verisimile esset, hanc avem, quam *geay* dicimus, furatam esse aliarum avium plumas, ad se ornandam: quum natura pulcerrimas illi dederit? Deinde etiam si concederemus, furatam esse illam, quas suis adderet, quomodo repetentibus illas avibus, deformis ex pulcra foret reddita, cui ascititia tantum pulcritudo ablata foret, sua adhuc superesset? Sed hanc opi- E

leviaque, quæque magis onerent accipientem, ... juvent, aut quæ donantur contempta. Siquidem Calabri, quod pyris abundent, consueverunt ea hospitibus affatim apponere, deinde saturos, bellariorum vice domum auferre jubent. Quod si recuses, eadem porcis objiciuntur. Atqui istud haud est dare munus, sed abjicere. Is demum dat, qui simul & precium muneris expendit, quod largitur, & ejus meritum, quem eo donat. Notatus est apud Athenæum Antiochus cognomento Illustris, qui, quod erat reliquum pecuniæ, solet effundere verius, quam largiri, interdum in viis publicis stans dicere consuevit: Τίνι ἡ τύχη δίδωσι, λαβέτω. i. e. *Cui fortuna dat, capiat*, & abjecta pecunia discedebat.

XCV. *In ostio formosus.*

Ἐν θύρᾳ καλός. i. e. *In ostio formosus.* De iis, qui adamantur, vulgoque gratiosi habentur. Sumtum à veterum consuetudine, qui formosorum, aut amasiorum nomina, arboribus, foliis ac parietibus inscribebant: Ὁ δεῖνα καλός. Ad id alludens Aristophanes in Vespis:

> Καὶ νὴ Δί᾽ ἂν ἴδη γέ πυ γεγραμμένον
> Τὸν πυριλάμπυς ἐν θύρᾳ Δῆμον καλὸν,
> Ἰὼν παρέγραψε πλησίον Κημὸς καλός.

i. e. *Ac per Jovem scriptum uspiam si viderit*
Demum venustum in Pyrilampus ostio,
Accurrit ac Cemum venustum proxime
Adscribit. ——— ——— ———

Idem ἐν Ἀχαρνεῦσιν·

> Ὑμῶν ἐραστὴς ἦν ἀληθῶς, ὥστε καὶ
> Ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον Ἀθηναῖοι καλοί.

i. e. *Is vestri amans haud ficte erat, nam in ædium*
Muris, venusti Athenienses scripserat.

Hoc ipsum si Græce ...

In superiore taxat Poetarum in scribendo negligentiam.
C In altero describit adolescentem de mutanda anteactæ vitæ ratione cogitantem.

XCVII. *Caricus hircus.*

Καρικὸς τράγος. i. e. *Caricus hircus.* Diogenianus indicat dictitatum de vilibus & contemptis. Hesychius indicat usurpatum à Sophocle. Carum populus, quod passim in bellis mercenariam locarent operam, ceu vili vita, in contemptus proverbium abiit. Unde & Plato Καρικὸν ἀνθρώπιον. i. e. *Caricum homuncionem* dixit, pro vili nihilique, quemadmodum alio dictum est loco. Fieri potest, ut proverbium eo respiciat, quod Cares pro hirco solent immolare canem, ut indicatum est in proverbio: *Caricum sacrificium.*

D

XCVIII. *Bullatæ nugæ.*

Ventosa atque inania *bullata* dicuntur. Sumta metaphora, ἀπὸ τῶν πομφολύγων, de quibus alias dictum est in proverbio: *Homo bulla.* Persius:

——— ——— *Bullatis ut mihi nugis*
Pagina turgescat. ——— ———

Bullatas nugas appellans inanem perstrepentium vocum congeriem, in quibus nihil subsit solidioris sententiæ. Horatius *nugas canoras* vocavit in Arte Poetica:

Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.

XCIX. *Bolus ereptus è faucibus.*

Bolus è faucibus eripi dicitur, quoties commoditas ali-
E qua, quæ jam propemodum tenebatur, præter exspectationem subito præripitur. Terentius in Seipsum excruciante: *Crucior bolum tantum mihi esse ereptum subito è faucibus.* Bolum autem dixit, quod Græci vocant βῶλον. Metaphora per se liquet.

rudam Cherestratus nugarum

Poetarum in scribendo negligentiam ... adolescentem de mutanda amica ... antem.

CVII. *Caricus hircus.*

i. e. *Caricus hircus.* Diogenianus de vilibus & contemptis. Hesychius à Sophocle. Carum populus, qui ... rcenariam locarent operam, ... tus proverbium abiit. Unde & Pl... v. i. e. *Caricum homuncium* dix... , quemadmodum alio dictum est ... ut proverbium eo respiciat, quod C... t immolare canem, ut indicatur ... *icum sacrificium.*

CVIII. *Bullatæ nugæ.*

inania *bullata* dicuntur. Sunt ... φολύγες, de quibus alias dictum est ... *mo bulla.* Persius:

Bullatis ut mihi nugis

at.

... ilans inanem perstrepentium vocum ... bus nihil subsit solidioris sententiæ ... *oras* vocavit in Arte Poetica:

inopes rerum, nugæque canoræ.

. *Bolus ereptus è faucibus.*

ripi dicitur, quoties commoditas al... emodum tenebatur, præter exspe... rripitur. Terentius in Seipsum ... *bolum tantum mihi esse ereptum fau...* autem dixit, quod Græci vocant ... per se liquet.

cum ait in Icaromenippo, ... quemadmodum aliquando scarabei & cameli cœlum conscenderint. Porro quod ad fabulam scarabei & aquilæ attinet, ad hunc habet modum: *Est jam olim aquilarum generi, cum universa scarabeorum gente, vetus atque antiqua simultas, ac bellum prorsus internecinum, plane, quod Græci solent dicere, ἄσπονδος πόλεμος. Nam odio dissident plusquam Vatiniano, adeo ut ne Juppiter quidem ipse, ὃ κράτος ἐστὶ μέγιστον, & qui totum nutu tremefactat Olympum, rem inter eos componere, ac dissidium finire potuerit, si modo vera narrant apologi.* Denique nihilo magis inter eos convenit, quam hodie quoque convenit inter Deos istos aulicos, & humilem obscuramque plebem. Sed erit fortassis, qui Æsopicarum fabularum rudis & ἀνόητος admiretur, quid tandem negocii sit cum aquila scarabeo. Quæ cognatio, quæ vicinitas, quæ affinitas usqueadeo dissimilibus intercedat, nam inter hos qui vinculis ejusmodi copulantur potissimum dissidia solent oriri, præsertim inter Principes. Ad hæc, quænam tam atrocis odii causæ? Postremo, unde tantum animorum Scarabeo, ut cum Aquilarum populo bellum suscipere non dubitarit. Rursum, qua contumelia tantopere fuerit offensus aquilæ θυμὸς ἀγλώως, ut hostem tam humilem non contempserit, ac suo vel odio judicarit indignum. Videlicet argumentum ingens, longa est injuria, longæ ambages, ac res omnino major, quam ut humana facundia queat explicari. Quod si Musæ, quæ gravatæ non sunt olim Homero dictare Βατραχομυομαχίαν, mihi quoque relicto tantisper Helicone, dignentur adesse, rerum summam pro mea virili conabor exponere. Quid enim tam arduum esse possit, quod illis auspicibus non audeant homines? Sed quo res cognitu fiat illustrior, prius quam ad ipsum negocii caput veniam, ducis utriusque mores, formam, indolem, ingenium, quam potero paucissimis perstringam.

Primum igitur illud succurrit admirari, quid olim ... venerit in mentem,

cidæ sunt, ac mites, tum quæ feræ sunt, tamen ar... tuque cicurantur, ac mansuescunt. Sola aquila nec est habilis ad ullam disciplinam, nec ullo studio potest mansuescere. Tantum impetu naturæ præceps fertur, &
C quicquid valde libuit, idem postulat sibi licere. Libet ne spectare pullum animo vere aquilino? Graphice depinxit Horatius:

Qualem ministrum fulminis alitem
Olim juventas & patrius vigor
Nido, laborum propulit inscium,
Vernique jam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti paventem, mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ.

Melius intelligunt hoc ænigma regiones expertæ, quan-
D tis malis sibi constiterint hujusmodi indomiti juvenum Principum impetus. Philosophorum est moderari affectibus, ac rationis ductum in omnibus sequi.

At *nihil est*, ait Satyra, *violentius aure Tyranni.*

Cui illud semper in promptu:

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Deinde cum sex, opinor, aquilarum genera commemorentur, tamen illud inter omnes convenit, quod rostro sunt vehementer adunco, nec minus aduncis unguibus, ut vel ex ipso corporis habitu possis intelligere, carnivoram esse avem, quietis ac pacis inimicam, pugnis, rapinis, ac prædationibus natam. Et quasi parum sit carnivoras esse, sunt & quæ ossifragæ dicantur, & sint.

E Sed hic protinus tacite mihi dicis, optime lector, quid hæc imago ad Regem, cujus propria laus est clementia, cumque plurimum possit, nulli tamen velle nocere, ac solum aculeo carere, seseque totum in populi sui commoditates impendere, adeo ut Niloxenus ille sapiens rogatus, quid esset utilissimum, responderet *Rex*. Id esse proprium veri Principis indicans, ut quantum ... sitque ma-

quæ priscis illis ac tantis principibus Romanis, immodica visa est, & ob invidiam refugienda, vix etiam satis est, nisi longam splendidissimorum mendaciorum addas coronidem: ut *Divi* cognominentur, qui vix sunt homines; *Invicti*, qui nunquam non victi discesserunt è prælio; *Augusti*, quibus angusta sunt omnia; *Serenissimi*, qui belli tempestatibus, & insanis rerum motibus orbem concutiunt; *Illustrissimi*, qui profundissima omnium bonarum rerum ignorantia caligant; *Catholici*, qui quovis spectant potius, quam ad Christum. Atque his divis, inclytis, triumphatoribus, si quid est ocii ab alea, à poculis, à venatu, à scortis, id omne jam vere regiis cogitationibus dicant. Nec est ullum aliud studium, nisi ut leges, edicta, bella, paces, fœdera, consilia, judicia, sacra profanaque eo conferant, ut omnes omnium fortunas in suum convertant fiscum, h. e. in dolium pertusum congerant, & aquilarum in morem, innoxiarum avium visceribus se suosque saginent pullos. Age si quis mihi jam physiognomon non omnino malus, vultum ipsum & os aquilæ diligentius contempletur, oculos avidos atque improbos, rictum minacem, genas truculentas, frontem torvam, denique illud, quod Cyrum Persarum Regem tantopere delectabat in Principe γρυπὸν, nonne plane regium quoddam simulacrum agnoscet, magnificum ac majestatis plenum? Accedit huc & color ipse funestus, teter & inauspicatus, fusco squalore nigricans. Unde etiam quod fuscum est ac subnigrum, *aquilum* vocamus. Tum vox inamoena, terribilis, exanimatrix, ac minax ille querulusque clangor, quem nullum animantium genus non expavescit. Jam hoc symbolum protinus agnoscit, qui modo periculum fecerit, aut viderit certe, quam sint formidandæ Principum minæ, vel joco prolatæ. Et quantopere contremiscant omnia, quoties hujusmodi vox intonuit aquilina:

> Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι
> Ἢ τεὸν ἢ Αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ Ὀδυσῆος
> Ἄξω ἑλών, ὁ δέ κεν κεχολώσεται ὅν κεν ἵκωμαι.

Aut illa non minus βασιλική·

> Μή νύ τοι οὐ χραισμῶσιν, ὅσοι Θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ,
> Ἆσσον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Ad hunc, inquam, aquilæ stridorem illico pavitat omne vulgus, contrahit sese senatus, observit nobilitas, obsecundant judices, silent Theologi, assentantur Jureconsulti, cedunt leges, cedunt instituta: nihil valet, nec fas, nec pietas, nec æquitas, nec humanitas. Cumque tam multæ sint aves non ineloquentes, tam multæ canoræ, tamque variæ sint voces ac modulatus, qui vel saxa possint flectere, plus tamen omnibus valet insuavis ille & minime musicus unius aquilæ stridor. Quanquam est unum aquilarum genus, quod impense placuit Aristoteli, fortassis ob id, quod talem optarit pullum suum Alexandrum, haud multo minus prædabundum ac vorax, at paulo tamen tum modestius, tum taciturnius, & omnino plusculum habens humanitatis, quippe quod pullos etiam suos educet. Nam cæteræ faciunt, quod impii solent parentes, qui fœtus suos exponunt, cum tigrides etiam catulos tollant suos. Atque eam ob causam γνήσιον appellant, quasi germanum ac vere ingenuum dicas. Vidit hoc genus Homerus & oculis captus. Nam μελάνωπιν appellat, ac θηρευτήν. i. e. *nigro tergo*, ac *venatricem*, videlicet epithetis aptissime quadrantibus in tales Principes, qualis fuit Nero, qualis Caligula, aliique nimium multi. At horum aliquot, quanto per Jovem γνησιώτεροι, ac prope dixerim plusquam aquilini, qui cum Diis proximi sint, ob sceptrum ac majorum imagines tamen aliquoties plebeis etiam homunculis blandiri quoque sustinent, ac prope dixerim, parasitos agere, modo prædæ spes sit non aspernandæ. Jam & vivacem esse aquilam, ab auctoribus proditum est. Ea tamen cum ad extremam pervenerit senectutem, nihil adhuc sitit, nisi sanguinem, cujus suctu vitam omnibus invisam prorogat, nimirum rostro superiore adeo increscente, ut carnes depasci non possit. Atque hinc ortum est adagium illud notissimum, Ἀετοῦ γῆρας, in senes ætate vinosiores, cum alioqui omne ferme genus hoc avium, quibus adunci sunt ungues, aut non bibant omnino, aut certe perquam raro, siquidem Aristoteli credimus. Et tamen hæ si quando bibunt, aquam bibunt. Sola aquila sanguinem sitit. Ergo rostro intorto natura certe non semper noverca, reliquis animantibus utcunque consuluisse videtur, & inexplebili voracitati modum aliquem imposuisse. Quemadmodum & hac ratione prospexit, quod non sinat aquilam ova parere, plura tribus, nec pullos alere plures duobus. Atque adeo si Musæi versiculo credimus, quem testem adducit Aristoteles,

> *Excludit binos, edit terna, educat unum.*

Atque per hos ipsos dies, quibus incubat, incubat autem ferme tricenos, naturæ providentia cibum illis negavit, inversis interim & unguibus, ne videlicet omnium ferarum fœtus raperentur. Itaque per id tempus pennæ albescunt inedia. Atque hinc odium in fœtus proprios. Verum hoc in Romanis aquilis optare magis licet, quam cernere, quibus omnino nullus est compilandæ plebis, neque finis, neque modus. Nam & ætate crescit exigendi sitis, & nunquam incumbunt gravius, quam cum pullus exclusus est. Tum vero populus alio atque alio feritur munere. Super hæc omnia, plurimos hostes opposuit uni, de quibus mox dicturi sumus. Atque hanc naturæ solicitudinem mirari desinet, cui persuasum sit esse verum, quod scripsit Plinius, prodigiosum quidem illud, & haud scio, an vel Democrito auctore credendum, insatiabilis aviditatis argumentum, etiam si, ceu compertum & confessum narrat Plutarchus, auctor cum primis gravis. Nempe, aquilarum pennas quoque, si cæterarum avium plumis admisceantur, eas devorare, ac paulatim extenuatas conficere. Tanta vis nativæ rapacitatis. Equidem arbitror idem eventurum, si tyrannorum ossa cum plebejorum ossibus commisceantur, ne sanguinem quidem magis misceri posse, quam Ægithi & Flori.

Jam vero vide mihi, num illud satis quadret in quosdam Principes. Nam de piis ac bonis non loquor, quod semel dictum ubique velim meminisse lectorem. Aquilarum unicum par, magno ad populandum tractu indiget, nec alterum in propinquo prædonem esse patiuntur, itaque spacia determinant. Porro nostris aquilis, quæ non augusta ditio? Quantum in immensum usque propagandi regni studium? Quanta cum finitimis aquilis, aut milviis de regni, hoc est, de prædandi terminis digladiatio? Verum illud fortasse non perinde congruit, quod avis hæc tantopere rapax, non tamen prædatur in proximo, videlicet ne vices injuriarum in ipsius aliquando caput retorqueantur, sed è longinquo magis prædas in nidum convehit, cum interim tyranni nec ab intimis temperent, nec à maxime cognatis ac domesticis rapaces abstineant ungues, imo hoc quisque magis sit obnoxius periculo, quo Principi ceu Jovi ac fulmini propior. Atque insitam hanc & à parentibus ingenitam rapiendi famem, non nihil auget & educatio. Quandoquidem aquilam ferunt pullos vix dum satis volucres ad prædandum è nidis extrudere, quo statim & à teneris, ut ajunt, unguiculis consuescant, rapto, suisque ipsorum unguibus vivere. At in nonnullis Principibus, Deum immortalem, quam multi accedunt ad rapacitatem stimuli, præter corruptissimam educationem, tantum assentatorum examen, tot officiales perditi, tot corrupti consultores, tot stultissimi familiares, tot nequissimi congerrones, qui publicis incommodis vel gratis delectantur. Adde his fastum, voluptates, luxum, delicias, quibus nullæ rapinæ satis esse possint. Adde stultitiam & imperitiam, qua nihil intractabilius, si cum felicitate copuletur. His itaque rebus cum vel benignissima corrumpi queant ingenia, quid censes futurum, si hæc ad avidam & improbam naturam, velut oleum ad caminum accesserint?

Sed parum βασιλικῶς erat instructa Aquila, si tantum adunco rostro, si tantum aduncis unguibus ad prædandum esset armata, nisi additi fuissent oculi plusquam lyncei, & nec ad clarissimum solem conniventes, quo quidem experimento fœtus suos an legitimi sint, explorare dicuntur. Itaque prædam quamvis è longinquo speculantur, quam destinent invadere. Quanquam

avium

e naturæ sollicitudinem miran... sit esse verum, quod scripsit Pi... quidem illud, & haud scio, an ... credendum, insatiabilis avidit... m si, ceu compertum & confessum auctor cum primis gravis. Nempe, uoque, si cæterarum avium pi... devorare, ac paulatim extenua... s nativæ rapacitatis. Equidem ... n, si tyrannorum ossa cum plebe... iscerantur, ne sanguinem quidem quam Ægithi & Flori.

ni, num illud satis quadret in quos... de piis ac bonis non loquor, quod velim meminisse lectorem. Aqu... magno ad populandum tractu ... n propinquo prædonem esse pat... determinant. Porro nostris aqu... ditio? Quantum in immensum ni studium? Quanta cum firat... iis de regni, hoc est, de prædan... ? Verum illud fortasse non per... avis hæc tantopere rapax, non oximo, videlicet ne vices inju... uando caput retorqueantur, sed edas in nidum convehit, cum in... timis temperent, nec à maxime rapaces abstineant ungues, imo obnoxius periculo, quo Princi... pior. Atque insitam hanc & à apiendi famem, non nihil auget uidem aquilam ferunt pullos vix prædandum è nidis extrudere, ut ajunt, unguiculis confix...

ra compleantur. Tum quod occiderit, non inibi statim devorat, ne quis subitus hostium incursus incautam deprehendat in præda. Sed exploratis prius ac subinde refectis viribus, prædam in nidum, velut in castra devehit. Nam quibus artibus cervum se præstantiorem capiat, mox dicetur. C Illud in primis memorandum ingenii documentum, testudinem raptam, ex alto, speculata locum idoneum, in saxum aliquod demittit, ut ad eum modum rupta testa carne vesci possit. Quanquam in Æschylo parum aquilinis fuit oculis, cum in hujus albicantem calvariam, saxum esse rata, demissa testudine, miserum occideret, ut vel ob hanc unam causam, optimo jure Poetis omnibus conveniat invisam esse. Atque id quidem nunc assidue veluti suo jure facit. Cæterum primitus testudinem dolis ad id pellexit, dum persuadet illi futurum, uti sua opera volandi artem perdisceret. Atque hac spe sublatam in altum, dejecit in saxum, ut illius calamitatem Tyrannico more verteret in suas delicias. D Atqui si quis secum perpenderit, quam variis artibus, quot technis, quot machinis, quot præstigiis improbi Principes instructi sint ad expilandam plebem, quæstuosis legibus, mulctis, fucatis titulis, simulatis bellis, delationibus, affinitatibus, indignam propemodum fatebitur aquilam, cui regni nomen tribuatur. Superest, ut cum quibus potissimum hostibus huic generoso prædoni res sit, paucis exponamus. Nam verum est illud, quod proverbiis dicitur, *Aquilam non captare muscas*, nec *aspicere thripas*. Negligit, si qua præda videatur regiis unguibus indigna, nisi si quæ sint E cognatæ Vespasiano, cui visus est lucri bonus odor ex re qualibet. Sunt enim & degeneres aquilæ, quæ piscatu vivunt, & quas non pudeat cadaver alienum tollere. Sed quæ generosiores sunt, veluti Tyranni quædam piratis ac latronibus concedunt, à quibus, ut apud

scio an dignæ videri debeant, quæ quondam leporibus συμμαχίαν adversus aquilam petentibus auxilium negarint, ut refertur in Annalibus Quadrupedum, ex quibus Homerus Βατραχομυομαχίαν est mutuatus. Jam vero acre dissidium est, & cum vulture, velut homotechno, & edacitatis æmulo, tametsi hoc quidem nomine, ut crudelior, ita & generosior aquila, quod non devorat animal, nisi quod occiderit, nec per ignaviam alienis insidit cadaveribus. Nam sittam jure habet exosam, quæ miris artibus aquilæ ova frangere studet. Pugnat & cum ardeolis, quod hæc avis unguibus freta, non vereatur eam aliquoties adoriri, adeo dimicans acriter, ut in conflictu emoriatur. Neque vero jam mirum, quod illi parum convenit cum oloribus, ave nimirum Poetica: illud mirum, ab iis sæpenumero vinci tam pugnacem belluam. Nec admodum gratum esse consuevit Poeticum genus male sibi consciis Monarchis, utpote liberum & loquax, quodque nonnunquam cum Philoxeno in Latomias reduci malit, quam silere. Nam si quid dolet, id chartis illinunt atris, & Regum mysteria ad ipsos etiam posteros evulgant. Nec cum gruibus satis convenit, opinor ob id, quod illis impendio placeat Democratia, vehementer invisa Monarchis, à quibus tamen ingenio superantur. Etenim cum grues è Cilicia demigrantes montem Taurum aquilis plenum parant transmittere, ingentibus lapidibus, quo vocem cohibeant in os sumtis, noctu tacite transvolant, atque ita deceptis aquilis tuto trajiciunt. Sed peculiaris quædam cum Trochilo, nam id est avi nomen, simultas intercedit, non ob aliud, ut autumat magnus ille deambulator, nisi quod huic quoque Regis ac βυληφόρυ nomen tribuitur. Idque potissimum apud Latinos. Proinde ceu regni affectatorem extremo persequitur odio. Quanquam non is hostis est, cujus vires metuat aquila. Nam Trochilus imbecillis

liceat, vel in ipsas belluæ fauces impune penetrare. Uni aquilæ cum nullo prorsus animante, nec amicitia, nec affinitas, nec sodalitas, nec consuetudo, nec fœdus, nec induciæ. Hostis est omnibus, & neminem non habet hostem. Siquidem non potest non omnium esse hostis, qui omnium malo vivit ac saginatur. Proinde sibi conscia, non nidulatur in plano, sed in præruptis & excelsis rupibus, aliquoties & arboribus, sed prææltis, videlicet Tyrannicum illud secum volvens, *Oderint dum metuant*. Proinde cum Ciconiæ sacræ sint Ægyptiis, adeo ut occidisse sit capitale: apud Romanos sacri Anseres, Milviis apud Britannos nemo noceat, suibus parcant Judæi, nec Delphines venabantur antiqui, neque lædere fas erat, sed si quid in venatu peccassent, pauculis modo plagis puerorum more castigabantur. At in aquilas ubique gentium eadem lex est, quæ in lupos & Tyrannos, ut præmium sit, qui communem omnium hostem occiderit. Ergo nec amat ullum, nec amatur ab ullo animante aquila, non magis profecto quam mali Principes, qui magno Reip. malo sibi gerunt imperium.

Fortasse privatorum sunt affectus istiusmodi Magni satrapæ, usque adeo sunt ab his alieni, ut interdum nec liberos ament, nisi emolumenti causa, sæpenumero suspectos habeant & invisos. Leonem animal tam immane retulisse gratiam homini de se benemerito, & vitam dedisse, à quo pedis sanitatem acceperat, prope creditum est ab omnibus. Draconem servasse nutricium suum, & ad agnitam vocem accurrisse, credunt permulti. Quin & aspidem, ad mensam cujusdam quotidie ventitare solitam, ubi sensit ab uno catulorum suorum hospitis filium interemptum, eum occidisse, violatique hospitii pœnam & de suo partu sumsisse, neque præ pudore deinde in eas ædes reversam, retulit Philarchus, neque desunt, qui credant, scribendum existimavit Demetrius Physicus, recensendum Plinius. Item Pantheram ob catulos eductos è fovea, hominem officiose produxisse, donec egressus solitudines in viam publicam redisset. Aristophani Grammatico puellam Stephanopolidem adamanti, rivalis erat elephantus. Eamque rem ut omnibus notissimam, & omnium sermone celebratam retulit Plutarchus. Apud eundem draco quispiam perdite amat puellam Ætolidem. Nam Delphinum erga homines amor, erga Arionem servatum, erga Hesiodum in littus devectum, & virginem Lesbiam cum amatore servatam, erga puerum vectum & revectum officium, propemodum in confesso est. At virginem ab aquila adamatam, nec hi credunt, qui credunt omnia. Nam fatale quoddam hujus & in homines odium, vel hinc colligas licebit, quod Prometheo Deorum omnium φιλανθρωποτάτῳ addita sit in Caucaso carnifex. Et tamen in tam multis vitiis est, quod laudare possis. Minime bibaces sunt, minimeque salaces, quæ maxime sunt rapaces. Nam quod Ganymedem rapuit aquila, Jovi rapuit, non sibi. At videas nonnullos nostros ἀετοὺς, qui sibi rapiant, nec unum Ganymedem, sibi virgines, sibi matronas abducant, ut hac parte propemodum intolerabiliores sint, quam rapinis, quibus maxime sunt intolerandi. Ergo cum innumerabiles sint avium species, atque inter has aliæ plumarum opibus ac picturis admirandæ, sicuti pavones: aliæ candore niveo insignes, ut olores: aliæ contra decenti nigrore lucentes, ut corvi: aliæ corporum proceritate præminentes, veluti struthiones: aliæ fabulosis etiam miraculis celebres, ut phœnix: aliæ fœcunditate commendatæ, ut columbæ: aliæ gratæ lautorum mensis, ut perdices, ac phasides: aliæ loquacitate jucundæ, ut psittaci: aliæ cantu mirabiles, ut luscinæ: aliæ fortitudine animi præstantes, ut galli gallinacei: aliæ deliciis hominum natæ, ut passerculi: tamen ex universis, una Aquila viris tam sapientibus idonea visa est, quæ Regis imaginem repræsentet, nec formosa, nec canora, nec esculenta, sed carnivora, rapax, prædatrix, populatrix, bellatrix, solitaria, invisa omnibus, omnium pestis, quæ cum plurimum nocere possit, plus tamen velit, quam possit.

Nec alio judicio Leoni mandatum est regnum inter quadrupedes, quo non alia bellua vel immanior, vel putidior. Canes cum ad multa sunt usui, tum ad hoc præcipue, quod pro rebus hominum excubias agunt. Boves agricolantur. Equi & elephanti belligerantur. Muli & asini gestandis oneribus sunt utiles. Parasitatur simia. Draco vel hoc utilis nomine, quod usum marathri monstrarit ad oculorum aciem acuendam. Leo nihil nisi tyrannus, hostis ac devorator omnium, nec nisi viribus ac metu tutus, planeque regium animal, quemadmodum & Aquila. Quod videntur perspexisse, qui nobiles illos clypeos leonibus quam maxime hiantibus & explicatis ad prædam unguibus insigniunt. At plus apparet vidisse Pyrrhum, qui sese Aquilam vocari gaudebat, quam Antiochum, qui Accipitris cognomine delectabatur. Sed minus jam mirum Leonem in quadrupedum genere regnare: cum Diis etiam Poeticis, Jupiter administrando regno potissimum visus sit idoneus, impius exsecto & exacto patre, incestus sororis conjugio, tot stupris, tot adulteriis, tot raptibus exornatus, & post hæc κυανέοις ὀφρύσι, καὶ ψολόεντι κεραυνῷ territans universa. Nam apum politiam, in qua uni Regi non licet gestare aculeum, etiamsi laudatur à multis, nemo tamen imitatur, non hercle magis quam Platonis. Sed ad Aquilam redeo, cui ob dotes, quas commemoravi, tam βασιλικὰς, ob tam egregia in omne animantium genus merita, Senatus Populusque Poetarum, magno consensu decrevit, primum, ut Rex omnium, atque etiam θεῖος, i. e. divinus appellaretur. Deinde satis honestum inter sydera locum dederunt, ac stellulis aliquot insignierunt. Postremo munus inter cœlites honorificum mandarunt, ut solus arma ministret irato Jovi, quibus orbem commovet universum. Quoque id impune possit, illud quoque tribuerunt, ut una animantium, nec metuat fulmen, nec lædatur à fulmine, sed iisdem oculis fulmen emicans obtueatur, quibus adversum adspicit solem. His addiderunt sapientissimi illi Caesicque Romani, ut in legionum suarum vexillis, primas teneret Aquila, essetque vexillorum ipsorum ceu vexillifera, posthabitis etiam Lupis, Romanæ gentis nutriciis, posthabitis Minotauris, & apris, non extremæ rapacitatis belluis, posthabitis denique & equis. Nam his quatuor animantibus insignita vexilla, quondam aquilam sequebantur. Paulo post, nec comites eos est passa, sed illis in castris relictis, ipsa sola prodibat in prælium. Hanc, inquam, unam dignam censuerunt, quæ totius orbis Monarchæ, sceptra, signa, clipeos, domos, vestes, vasa, ministeria decoret, cum tamen Vulturum, ni fallor, augurio conditum sit Romanum imperium, non Aquilarum. Addidit hoc augurum collegium, ut si cujus ædibus insederit aquila, aut si pileum in caput alicujus immittat, imperium portendatur.

Habes è ducibus alterum, nunc ad Scarabeum veniam. Est animal, ac vix etiam animal, quippe cui sensus aliquot desint, ex insectorum infima gente, quod infami sane vocabulo Græci κάνθαρον, Latini Scarabeum appellant, adspectu tetrum, odore tetrius, sonitu teterrimum, alis crustacea vagina obtectis. Quin magis totus ipse Scarabeus nihil est, nisi crustum. Nascitur in excrementis, hoc est animantium stercoribus, in iisdem vivit, versatur, oblectatur, deliciatur. Præcipuum huic studium pilas quam maxime potest ingentes componere, ceu pastillos, non ex odoribus, sed stercore, potissimum caprino: nam id illi, prorsus amaracinum olet. Eas miro conamine volvit aversus pedibus posterioribus, quos habet longiores, superne injectis, capite in terram prono. Quod si quando contingat, ut adversus collem aliquem onus protrudant, clapsis subinde pilis, ac deorsum recurrentibus, putes te Sisyphum volventem saxum videre. Nec defatigantur, nec conquiescunt. Tantus operis ardor, donec in antrum suum devexerint. In his pilis, ut ipsi nati sunt, ita fœtus etiam suos educant, & teneros adhuc adversus hyemis rigorem nidulantes fovent. Equidem scio nulli non esse notum Scarabeum, ut qui passim sit obvius, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora. Sed non est eadem omnium species. Etenim sunt, quibus nigro quodam virore luceat crusta. Plerique tetro nigrore hor-

A horrent. Sunt nonnulli grandiores, prælongis, ac bisulcis armati cornibus, cacumine forcipibus dentato, ea cum visum est, ad morsum contrahunt, stringuntque. Sunt item rutili, & iidem prægrandes, qui terram aridam fodiunt, atque illic nidos ponunt. Sunt, qui metuendo bombo, formidabilique strepitu provolent, ut imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum discrimina. Verum illud commune est omnibus, è stercore ortus, è stercore victus, in stercore vita deliciumque. Jam opinor futurum, ut aliquis Romanis ducibus impense favens aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili, tamque plebeio hoste res inciderit, avi tam regali, quem vincere gloriosum non sit,
B à quo vinci turpissimum, & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila decertarit, etiamsi victus discesserit. Apud Poetas pudet Ajacem Ulyssis adversarii tam imbellis, & Aquila cogitur cum Scarabeo conflictari? Rursum alius magis etiam demirabitur, unde huic insecto vilissimo, tantum animorum, tantum audaciæ, ut non sit veritum cum ave multo pugnacissima bellum suscipere. Tum unde opes, vires, facultates, auxilia, ut tot jam annos bellum ducere potuerit.

Verum si quis hunc explicet Silenum, & contemtum hoc animalculum propius ac veluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud vulgares animadvertet, ut omnibus diligenter pensitatis, propemodum
C Scarabeum se malit esse, quam Aquilam. Ne vero mihi reclamet & obturbet quispiam prius atque rem cognoverit. Primum in hoc Aquilæ præstat etiam Scarabeus, quod senectam quotannis exuit, ac subinde repubescit. Jam hoc ipsum tanti est, ut existimem Romanos etiam Pontifices aliquot, cum eis liceat recta in cœlum immigrare, quippe cujus clavem gerunt, tamen ubi perventum est ad inamabilem illam senectutem, quæ voluptatibus omnibus abdicat, malle cum Scarabæis σῦφαρ abjicere, quam pro triplici corona, septemplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur? quam Heroica mentis vis? quantus ad invadendum impetus? Ut nihil jam sit ad Scarabeum Homerica
D Musca. Nam hinc, ni fallor, quibusdam Scarabeis nomen etiam inditum, ut Tauri dicantur. At cum tauris nec leones temere congrediuntur, tantum abest, ut id faciant aquilæ. Jam vero nec ingenium vulgare, nisi quis sine causa, vel natum olim, vel ubique celebratum existimet, Græcum illud proverbium: Κανθάρου σοφώτερος, quo nimirum, singularis quædam & incomparabilis tribui videtur sapientia. Neque mea refert, si quis cavilletur eum parum bene habitare, in domicilio deformi. Quanquam quod ad corporis quoque formam attinet, absit modo vulgaris & judicium occupans imaginatio, non est quod contemni possit Scarabeus. Etenim si vere proditum est à Philosophis, eam figuram,
E quam vocant sphæricam, non modo pulcherrimam esse, verum etiam modis omnibus optimam, nec aliam magis Demiurgo illi placuisse, qua cœlum hoc, rem omnium multo pulcherrimam fabricaretur, cur non & formosus videatur Scarabeus, qui ad hujus speciem longe propius accedit, quam Aquila? Denique si equus in suo genere formosus est, si canis in suo, qui minus in suo placeat Scarabeus? Nisi omnes omnium formas nostra metimur: ut quicquid ad hominis formam non accesserit, id continuo deforme judicetur. Nam colorem Scarabei nemo, puto, calumniabitur, ut qui gemmas etiam nonnullas commendet. Porro, quod animantium excrementis ad suam commoditatem abutitur,
F ingenii laus est, non crimen. Quasi vero non idem faciant Medici, qui cum multorum animantium, tum hominis etiam excrementa, non illinunt solum, verum in potione ministrant in morbis. Nec pudet Alcumistas, viros plane divinos, ad quintam illam essentiam eliciendam, uti fimo. Nec agricolas, quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, stercoribus arva saginare. Sunt & populi, quibus ad incrustandos domiciliorum parietes, fimus pro gypso est. Eodem contuso, & ad solem exsiccato, ad ignis alimentum utuntur lignorum vice. Cyprii boves suos humano stercore saginant, nec saginant tantum, sed etiam medentur. Sed illi, inquis, res tam putida bene olet. Stultum vero sit, nasum hominis in Scarabeo desiderare. Siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi. Nec idem accidit in ullo cæterorum animantium. Felicior itaque nobis Scarabeus, non immundior. Quanquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam priscis illis mortalibus, res ipsa non perinde atque nobis visa est abominanda, quam auspicatissimo vocabulo *lætamen* appellarunt. Nec dubitarunt Saturno Deo, *Sterculei* cognomen addere, nimirum honoris causa, siquidem Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Stercuto Fauni filio, hinc non nomen solum, verum etiam immortalitatem contigisse in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus Regibus summam peperit gloriam, Augeæ, qui excogitarit, Herculi, qui divulgarit. Denique nunquam abolebitur regii senis memoria, quem Homerus, ut in Catone tradit Cicero, manibus suis lætificantem agros, nec alia re, quam qua delectatur Scarabeus, posteritati consecravit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotii putor, cum emolumento conjunctus, cur Scarabeum à tantis commoditatibus tam leve deterreat incommodum, ut jam demus incommodum esse? Denique cum videamus Scarabeum in stercore purum esse, semperque crusta nitida, contra aquilam etiam in aere putere, quæso uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut κάνθαρος veluti καθαρός sit appellatus, nisi si quis malit à *Centauris* dictum *cantharum*. Nam ne putes Scarabeum ob naturam sordidam à lautitiis abhorrere, idem rosis impensissime delectatur, easque unice appetit, si quidem Plinio credimus. Quod si quis forte dotes has leves ac vulgares existimet, illud certe nemo non fatebitur magnificum, & ingenti crista dignum, quod antiquitus inter sacras imagines, & in vatum mysteriis cum primis habitus est Scarabeus, egregii bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem ut refert Plutarchus in commentario de Iside & Osiride, in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis Regis simulacrum erat oculus, addito sceptro, quo videlicet vigilantia, cum recta justaque rerum administratione conjuncta, significabatur. Nam illis, opinor, temporibus adhuc ejusmodi Reges erant, multum aquilæ dissimiles. At Thebis ait idem imagines quasdam fuisse repositas, quæ manibus carerent: eæ judices repræsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela quam maxime sejunctos esse. Atque inter has unam oculis quoque carentem, quæ judicii præsidem adumbrabat, quod hunc oporteat omni prorsus affectu vacare, tantumque rem ipsam spectare, personam non respicere. Aderat, non corchorus inter olera, quod proverbio dicunt, sed inter sacras imagines Scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc novum symbolum, nobis innuebant sapientissimi Theologi? Rem videlicet haudquaquam vulgarem, nempe belli ducem egregium & invictum. Nam hoc quoque Plutarchus indicat, ne quis sic à me confictum existimet, quemadmodum allegorias aliquoties comminisci solent indocti Theologi.

At dixerit imperitior aliquis: Quid Scarabeo cum duce belli? Permulta sane congruunt. Principio vides, ut totus armis luceat Scarabeus, nullaque pars corporis sit, non diligenter crustis ac laminis communita, ut non melius armatus videatur Mavors Homericus, cum illum maxime sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum, cum horrendo ac Panico bombo, cantuque vere militari. Quid enim insuavius classicorum sonitu? Quid ἀμουσότερον tympanorum strepitu? Nam tubarum vocem, qua nunc Reges tantopere delectantur, olim Busiritæ non ferebant, quod asino rudenti videatur adsimilis. At ei genti, inter abominanda habebatur asinus. Adde laboris in volvendis oneribus patientiam, invictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum gente fœminam inveniri, sed omnes esse mares. Quæso, quid magis congruere potest in fortem Imperatorem? Quin & illud ad rem apte quadrat, ut idem indicat Plutarchus, quod in delicatis illis pilis, de quibus dictum est, fœtus suos edunt, fovent, alunt, educant: nec alius est

est locus nascendi, quam cibi. Verum hoc mysterii mihi non facile sit interpretari. Rectius exponent imperatorii milites, qui norunt quid sit ἐν ἀσπίδι ξενίζεσθαι, χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes duriorem famem sæpenumero pertulerunt, qui vitam ægram, non jam herbarum radicibus, sed fœdo victu produxerunt, qui menses aliquot in navibus exegerunt. Si quis hujus vitæ sordes perpendat, mundus erit Scarabeus: si quis miseriam, est quod Scarabeo invideat. At hæc est laudatissimorum Imperatorum sors & conditio, ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris pyrgopolynicis, ut in suis insignibus, in quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal, quod vel casus objecit, vel ipsi sibi adoptarunt, cum proprium illorum symbolum sit Scarabeus: atque id quidem cum accommodatissimum, tum vero ab ipsa antiquitate, quæ nobilitatis unica parens est, comprobatum, dicatumque.

Denique non usquequaque contemnendum existimabit Scarabeum, quisquis secum reputarit, magos ac medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem cornua Lucanorum, sic enim appellant hoc genus, non modo gestantur in crumena, verum etiam de collo suspenduntur: nonnunquam & auro inclusa, adversus omnes infantium morbos. Quid quod in efficacissimis vixque credendis remediis, ni Plinius auctor esset, parem cum Aquila vim obtinebit Scarabeus? Siquidem ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Scarabeus, smaragdo gemmæ insculptus: nec enim è quovis ligno fingitur Mercurius, juxta proverbium, nec quamvis gemmam se dignatur Scarabeus, sed smaragdo gemmarum omnium nitidissima expressus, ut dixi, si de collo suspendatur: at non nisi Cynoscephali capillis, aut certe plumis hirundinis, adversus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium: nec omnino minus efficax, quam moly, quod Ulyssi quondam dedit Mercurius. Nec solum adversus hæc valet, verum etiam non vulgariter confert, si quis quocunque modo Regem adire paret: ut hujusmodi annulus in primis gestandus sit his, qui constituerunt à Rege sacerdotium aliquod non jejunum, aut Archidiaconatum, aut Episcopatum, sic enim vocant, petere. Idem capitis gravedinem avertit, non mediocre, per Jovem, malum, præsertim potoribus. In his igitur tam mirandis remediis, sapientes illi magi nullum faciunt discrimen inter Aquilam & Scarabeum. Proinde quis ipsum Scarabeum despiciat, cujus & imago lapillis insculpta, tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, ut illud etiam adjiciam, si quid Aquila sibi placet cognomine gemma *Aëtite*, nec hac laudis portione cedere Scarabeum. Nam huic quoque nomen debet cantharias, totam animantis speciem mire referens, ut non effigiem expressam, sed vivum ac verum Scarabeum intra gemmam conditum dicas.

Postremo si quid hoc ad rem pertinet, non paucioribus adagiis nobilitatus est ille fimo prognatus Scarabeus, quam Rex avium Aquila. Nam si quis Aquilæ factioni studens, neget hac parte cum ea conferendum esse Scarabeum, quod olim apud Thebanos crassos homines inter numina habebatur, non admodum refragabor, modo meminerit hoc honoris Aquilæ cum Crocodilis & Cercopithecis, denique & cum cepis ac ventris crepitu esse commune, quandoquidem apud Ægyptios hæc omnia portenta, divinos honores invenerunt. Et si quo calculo dignum est, in hac collatione numinis inane vocabulum, non defuerunt, qui Scarabeo quoque tribuerint divinitatem.

Utrumque ducem utcunque depinximus. Superest jam, ut tam atrocis belli causas repetamus. Olim in Ætna monte leporem quempiam insectabatur Aquila, jamque contractis unguibus prædæ sic imminebat, ut afflatu propemodum exanimatum animal & alioqui timidum, ad proximum Scarabei cavum velut ad asylum confugerit. Quandoquidem in rebus desperatis, extremoque discrimine, præsidium undelibet & petitur & speratur. Erat autem is Scarabeus, quemadmodum inquit Homerus, ἠΰς τε μέγας τε. Nam in eo monte Scarabeorum natio felicissimæ subolis esse perhibetur, adeo ut hinc ὁ Αἰτναῖος κάνθαρος proverbio sit nobilitatus, videlicet ob insignem corporis magnitudinem. Ad hujus igitur antrum confugiens lepus, supplex ad ejus genua se provolvit, obsecrans atque obtestans, ut ipsius penates sibi vitæ præsidio sint adversus hostem immitissimum. Jam primum hoc ipso sibi nonnihil placebat Scarabeus, quod exstitisset, qui ipsi suam vitam debere vellet, quique rem tantam à se præstari posse crederet. Denique cui suum antrum, quod omnes homines obturatis naribus exsecrantes præterire solent, idoneum videretur ad quod salutis causa velut ad sacram aram, aut Principis statuam confugeret. Confestim igitur provolat obviam Aquilæ Scarabeus, & hujusmodi dictis furentem lenire conatur: Quo major est tua potestas, hoc magis convenit te parcere innoxiis. Noli lares meos innocentis animantis interitu funestos reddere. Sic tibi tuus nidus semper ab hujusmodi calamitate sit immunis. Generosi regiique animi est, dare veniam & indignis. Prosit nihil commerito domicilii reverentia, quod cuique tutum & inviolatum esse vult æquitas, sinunt leges, approbat consuetudo. Prosit deprecantis, si non auctoritas, certe studium.

Quod si genus nostrum & Scarabeia despicis arma,
At sperato Deos memores fandi atque nefandi.

Si nihil te movent penetralium violatorum vices, in tuum caput aliquando redituræ, certe Jovem maximum revereare, quem in uno facto ter offendes. Meus est hic hospes, offendes ξένιον, meus est supplex, & ipse pro illo tibi, violabis ἱκετήσιον. Denique pro amico deprecor amicus, offendes φίλιον. Scis quam certas iras concipere soleat iratus Jupiter, quam acriter vindicet lacessitus, qui sævienti ministras arma. Nec omnia permittit suis, nec omnia condonat affectibus. Sed plura parantem dicere Scarabeum, aquila vexatum alis, contemptim in terram præcipitat. Leporem frustra supplicem, sub oculis Scarabei crudelissime jugulat laniatque, laniatum in immitem nidum deportat: neque vel tantillum valuerunt apud eam, nec preces, nec minæ Scarabei: quem tamen haud aspernata fuisset, si quantum audacia viribusque pollet, tantundem polleret prudentia: aut si in mentem venisset, olim Leonem in extremo vitæ discrimine, à mure servatum fuisse, & omnium quadrupedum Tyranno, quod Dii vix dare poterant, id à tam infimo contemptoque animalculo per occasionem datum esse: si cogitasset formicam beneficio provocatam, columbæ vitam dedisse, admorso aucupis calcaneo. Adeo nullus est tam humilis, tam abjectæ sortis, qui non possit per occasionem, & prodesse amicus & nocere inimicus, vel potentissimo. Verum id temporis nihil horum succurrebat aquilæ: tantum præsenti præda potitur, fruiturque. Ea contumelia descendit altius in pectus magnanimi Scarabei, quam quisquam credidisset. Stimulabat excelsum ac titanicum animum: hinc pudor, quod in causa tam æqua, parum sua valuisset auctoritas: hinc misericordia, quod innoxium animal & imbelle, tam immaniter esset laniatum: hinc dolor, quod ab aquila tam ferociter, atque id tam impune contemptus esset, haudquaquam, ut ipsi videbatur, contemnendus. Siquidem nulli sua levis est auctoritas. Jam succurrebat & illud, fore ut universum Scarabeorum genus in contemptum veniret, si semel id factum aquilæ cessisset impune. Ac tum quidem temporis, quoniam ulciscendi facultas non erat, omnino regium quiddam exhibuit Scarabeus. Nempe hoc ipsum, quod de Agamemnone, cæterisque Regibus dixit Calchas:

Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι. ——— ——— ——— ———

Omnes igitur artes, omnes dolos in pectus advocat. Nec vulgarem molitur pœnam, internecionem, ac plane πανολεθρίαν in animo volvit. At cum ipsa quidem Aquila hoste tam bellaci, Martem experiri, non satis tutum esse ducebat: non solum ob id, quod copiis esset inferior, verum etiam, quod Mars stupidus Deus ac vecors, nec minus cæcus quam ipse Plutus, aut Cupido, plerumque

rte ſtudium.
rum & Scarabeia deſpicie arma,
memores fandi atque nefandi.
enetralium violatorum vices, a
) redituræ, certe Jovem maximum
ino facto ter offendes. Meus eſt
ξένιον, meus eſt ſupplex, & ipſe
s ἱκετήσιον. Denique pro amico de-
ides φίλιον. Scis quam certas iras
us Jupiter, quam acriter vindicet
iti miniſtras arma. Nec omnia per-
ia condonat affectibus. Sed plura
abeum, aquila vexatum alis, con-
æcipitat. Leporem fruſtra ſuppli-
bei crudeliſſime jugulat laniatque,
nidum deportat: neque vel tan-
d eam, nec preces, nec minæ Sca-
haud aſpernata fuiſſet, ſi quantum
llet, tantundem polleret pruden-
veniſſet, olim Leonem in extre-
à mure ſervatum fuiſſe, & omnium
no, quod Dii vix dare poterant,
mptoque animalculo per occaſio-
ogitaſſet formicam beneficio pro-
vitam dediſſe, admorſo aucupis
ius eſt tam humilis, tam abjectæ
per occaſionem, & prodeſſe ami-
s, vel potentiſſimo. Verum id
ſuccurrebat aquilæ: tantum præ-
uiturque. Ea contumelia deſcen-
nagnanimi Scarabei, quam quiſ-
imulabat excelſum ac titanicum
, quod in cauſa tam æqua, parum
s: hinc miſericordia, quod inno-
le, tam immaniter eſſet laniatum:
quila tam ferociter, atque id tam

ipſum ſuæ poſteritatis hoſtis recondidiſſet. Quo pervestigato, Vulcanum adit, quicum illi nonnulla familiaritas eſt, ob coloris ſimilitudinem. Exorat, ut arma ſibi cudat, quæ neque ſint onoroſa volanti, & tamen adverſus mediocrem vim tueantur. Armat à ſummo vertice ad imum uſque calcaneum Vulcanus Scarabeum, his armis, quibus adhuc utitur: nam antea muſcarum more inermis erat. Nidus erat procul illinc ſemotus, in excelſo præruptoque ſcopulo, multa ſarmentorum ac ſtipularum vi congeſtus & communitus. Huc mihi protinus egregius Scarabeus advolaritne an adrepſerit, parum liquet, certe pervenit. Sunt, qui dicant tum cum pennis aquilæ feriretur, adhærentem clanculum ab inſciente aquila in nidum deportatum eſſe. Et quo nec homines, quibus non eſt aliud animal inſidioſius, nec ad nocendum ingenioſius, pervenire potuiſſent, eo penetravit Scarabeus. Inter ſtipulas in inſidiis abdit ſeſe, ac tempus nactus idoneum, aquilæ ova protrudit è nido, aliud poſt aliud, donec nullum reliquum faceret. Ea delapſa, comminuta ſunt, ipſi pulli informes adhuc miſerabiliter in ſaxa eliſi, prius orbati vita ſunt, quam vitæ ſenſum accepiſſent: nec hac tam atroci pœna contentus fuit Scarabei dolor. Eſt gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci vocant Ætiten: non diſſimilis eſt ovo, ſexu quoque diſtinguitur, nam in fœmina fœtum incluſum invenias, pulli propemodum ſpecie. Mira vis, ad eliciendum partum. Quamobrem hodieque parturientibus admovetur, quo partum acceleret. Hujus itaque generis par, aquila ſolet in nido ſuo ponere, alioquin nunquam poſitura ova, aut certe non excluſura pullos. Tantum etiam theſaurum dejicit è nido Scarabeus, quo pariendi facultatem in poſterum eripiat. Lapides acutis excepti ſaxis minutatim diſſiliere. Ne hæc quidem adhuc ſatis viſa ſunt iræ Scarabei. Levem calamitatem putat, niſi dolore quoque ac lamentis hoſtis frueretur, itaque rurſum abdit ſe penitus in ſtipulis.

Redit aquila, novam ſui generis cladem conſpicatur.

cem invictus ſubvolat Scarabeus, haud ſcio an Numinis alicujus favore adjutus. Paſtillum in hunc uſum è ſtercoribus paratum in ſinum illius demittit. Jupiter ut eſt ſordium inſolens, quippe in puriſſima mundi parte habitans, & à terreno contagio longiſſimo ſemotus
C intervallo, dum offenſus teterrimo odore, fimum è ſinu ſtudet excutere, ova aquilæ dejicit imprudens, quæ videlicet ex alto delapſa, perierunt, & prius quam terram contingerent. Atque ita tandem cognitus eſt, ille tot cladium artifex, & hoc ipſum voluptatis cumulum addidit Scarabeo. Juvit agnoſci. Contra aquilæ, nam rem geſtam ex ipſo didicit Jove, non mediocre doloris pondus adjecit, tam contemptus ſuæ calamitatis auctor. Quandoquidem eſt & hoc non nullum mali ſolatium, ſi quis à magno ſuperetur hoſte. Hinc velut de integro dirum inter eos coortum bellum, aquila pro viribus ubicunque conſpectam Scarabeorum gentem vexat, rapit, proterit, perdit. Viciſſim Sca-
D rabeus in aquilæ perniciem nervos intendit univerſos. Itaque prædandi, inſidiandi, jugulandi, nec mora, nec requies, nec ullus omnino finis futurus videbatur, niſi utraque gente pariter ſublata funditus, ut Cadmeam victoriam diceres: adeo gladiatoriis animis, uterque in alterum affectabat viam. Nec vinci poterat aquila, neque cedere novit Scarabeus.

Tandem Jupiter in tantis rerum periculis ſuccurrendum putat, conatur privatim inter eos rem componere. Quo magis conatur, hoc magis horum incrudeſcit odium, gliſcunt iræ, ferveſcunt pugnæ. Et erat ille quidem haud dubie propenſior in aquilæ partem: ſed è diverſo movebat exemplum longe pernicioſiſſi-
E mum, ſi cui licuiſſet impune ἱκετήσιον, φίλιον, aut ξένιον contemnere. Proinde facit, quod in extremo rerum diſcrimine ſolet, Deos in concilium advocat: pauca prælocutus, rem, ut eſt geſta, proponit. Præconio Mercurii fit dicendi poteſtas, rogantur ac dicuntur ſententiæ. Variatum eſt ſtudiis. Dii contemptiores fere favebant Scarabeo, ex maximis etiam Juno vehe-

Sed jam dudum sat scio, sic tecum cogitas, optime lector: Quid isti venit in mentem, ut tantum nugarum de nihilo nobis effutiat: ac non quidem elephantum è musca, quod ajunt, sed è Scarabeo gigantem reddat. Quasi vero parum negocii sit, tot adagiorum Chiliadas evolvere, nisi fabulis insuper tam verbosis nos enecet. Dicam equidem. Ut est sua cuique sententia, sunt, quibus in explicandis adagiis inops videor, ac jejunus. Existimant enim id demum esse magnificum, si quis volumen in immensum extendat. Istis, nimirum, libuit ostendere, me in cæteris data opera breviorem esse: alioqui non defuturum fuisse, quo rem locupletarem, si ostentandæ copiæ, quam juvando lectori studere maluissem.

Sed ut ad proverbiorum negocium redeamus, Meminit hujus fabulæ Comicus Aristophanes ἐν Εἰρήνῃ, his quidem versibus:

Ἐν τοῖσιν Αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη,
Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος.
Ἄπιστον εἶπας μῦθον, ὦ πάτερ πάτερ,
Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς;
Ἦλθεν κατ' ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτὲ
Ὠ' ἐκκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος.

i. e. *In fabulis id est repertum Æsopicis,*
Adiisse divos unicum è volucribus.
Haud credibilem ais fabulam, O pater pater,
Adiisse divos animal obscœnum atque olens.
Pervenit olim, inquam, ob simultatem asperam,
Quæ illi fuit cum aquila, ova volvens illius,
Et expetens pœnas ab hoste mutuas.

Admonet autem apologus, non esse cuiquam contemnendum hostem, quamvis infima fortuna. Sunt enim homunculi quidam, infimæ quidem sortis, sed tamen malitiosi, non minus atri, quam Scarabei, neque mi-

circumspectius, & facit & dicit, metu calumniæ, quæ potissimum divitibus strui solet: quippe quibus est, quod auferri possit. Si bellum immineat, dives in primis discruciatur.
C Denique nec superstitione vacat, ne quod numen parum amicum, damnum immittat.

III. *Panicus casus.*

Πανικὸν, veteres vocabant subitum animorum tumultum, sed inanem. Veteres enim existimabant Panem Deum repentinos terrores, & animi consternationes immittere, lymphaticis simillimas, usque adeo impotentes, ut non ratione modo, verum & mente careant. Sicuti non rarenter usu venit, cum in exercitu nulla comparente idonea causa, viri pariter atque equi perturbantur. Cujus rei meminit & Euripides in Rheso:

Ἀλλ' ἦ Κρονίου Πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ.

Verba sunt Hectoris ad custodes nunciantes, novum
D tumultum in castris oriri: atque is motum *Panicum* esse respondet. Pindarus in Nemeis ode 9. scribit, non oportere fortibus viris vitio vertere, si fugiant in hujusmodi tumultu:

Ἐν γὰρ δαιμονίοις φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν.

i. e. *In divinis terroribus fugiunt & filii Deorum.*

Δαιμονίους φόβους appellans τοὺς Πανικούς. Narratur idem Deus concham illam tortilem ac turbinatam, quæ Græce κόχλος, i. e. *testudo* dicitur, primus reperisse, eaque personans olim Titanas, contra quos bellabat, in fugam egisse. Paufanias in Phocaicis: Ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει Πανικὸς, τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμίας δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι. i. e. *Cæterum noctu irruit in eos pavor Pani-*
E *cus, siquidem terrores nulla de causa exortos ajunt ab hoc immitti.* Hac de re copiosius disserit citatis aliorum etiam Græcorum testimoniis, Angelus Politianus in Miscellaneorum Annotatione vigesima octava. Hoc adagii subinde refertur à Cicerone in Epistolis ad Atticum: *Ego,* inquit, *bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui, ut tu*

me colere. [1] *L. Tatius Rufus infima natalium humilitate, consulatum militari industria meritus, antiqua alias parsimonia, circiter mille siclos* (sive quæ lectio quibusdam magis arridet, *sestertium*) *liberalitate Divi Augusti congestum, usque ad detractionem heredis exhausit, agros in Piceno coemendo, colendoque in gloriam. Internicionem ergo, famemque censemus? Imo hercle judico modum, rerum omnium utilissimum. Bene colere necessarium est, optime damnosum.* Hactenus Plinius. Huc & Terentius allusit, cum ait in Phormione: *Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse, dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.* Item illud Horatianum:

In vitium culpa ducit fuga, si caret arte.

Denique proverbium Hebræorum admonens: *Ne quis nimium sit justus.*

V. *Citius quam asparagi coquuntur.*

Velocius quam asparagi coquuntur. De re vehementer properata. Sunt quædam figuræ proverbiales, quæ Octavio Augusto peculiariter arriserunt: inter quas hæc quoque refertur à Tranquillo, cum scribit cum ad exprimendum festinatæ rei velocitatem solere dicere, *Velocius quam asparagi coquantur.* Idque identidem in litteris usurpat. Est autem asparagus herbæ genus spinosum, & in medicinam utile, & in cibos gratum, cujus summa priusquam durescant, leviter coquuntur, tantum ut cruditas absit. Dicitur autem asparagus, quod qui sunt in his præcipui, non seruntur, ut Athenæus dixit. Docti quidam admonent, simile quiddam dici de salsamentis: *Citius quam salsamenta coquantur*, eo quod quidam pisces sale conditi, aut fumo ventove durati crudi quoque comedantur, aut levissime cocti. Quanquam hoc proverbium apud Athenæum unde citant, nondum repperi. Confine illi, quod alibi dicetur: Ἀφύα ἐς πῦρ i.e. *Aphya ad ignem.*

VI. *Amicitiæ personam.*

Τὸ προσωπεῖον ἀφελεῖν τῇ φιλίᾳ. i.e. *Amicitiæ personam detrahere* dicimur, cum aperte, quæ sentimus animo, tum facimus, tum loquimur apud amicos, &, quicquid in pectore clausum est, id præ nobis ferimus. Vultus enim ab animo discrepans persona verius est, quam vultus. Et eleganter à Seneca dictum est in Cæsarem: *ut personam malit quam faciem*, i. e. ut videri malit, quam esse. M. Tullius Tusculanarum Quæstionum quinto scribit *Epicurum tantummodo personam induisse Philosophi.* Martialis:

Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis
Tam subito corvus, qui modo cygnus eras.
Non omneis fallis, scit te Proserpina canum,
Personam capiti detrahet illa tuo.

Neque semper tamen *persona* sonat in malam partem. Etenim quum scribit M. Tullius in de Officiis: *ponit enim personam amici, quum induit judicis:* non significat fictum amicum aut fictum judicem. Est autem traductum à personis histrionum.

VII. *Utere curru, de asinis nihil laborans.*

Ἀπονέμου τοῖς σοῖς ἁμάξαις τῶν δ' ὄνων οὐδὲν μέλε.

i.e. *Utere plaustris tuis, asinosque ne curaveris.*

Versus est trochaicus tetrameter. Hoc proverbio monebant, uti suarum quisque rerum curam ageret, hisque frueretur, alienarum negligens, atque incurius. Hinc ducta metaphora, quod quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliunde conducere.

VIII. *Libyca fera.*

Λιβυκὸν θηρίον. i.e. *Libyca bestia.* Refertur à Diogeniano. Dicebatur olim in hominem vafrum, callidum, versipellem, variis moribus, ancipitique ingenio. Quod genus portentum Cicero Catilinam fuisse testatur. Inde natum, quod in Libya variæ ferarum species sæpenumero misceantur: atque ita nova quædam hinc monstra spectaculo produci soleant, Romam à provinciæ præsidibus deportata.

IX. *Semper adfert Libya mali quippiam.*

Eodem fonte fluxit & illud: Ἀεὶ φέρει τι Λιβύη κακόν. i.e. *Semper affert Libya mali quippiam*, quod inde Romam, ut dixi, monstra deportarentur. Hinc & in mores, ingeniumque gentis detorqueri potest: siquidem, ut est regio venenorum ferax, ita gentis pestilens ingenium. Peculiariter conveniet in fœdifragos, ac pactorum novatores.

X. *Semper Africa novi aliquid apportat.*

Huic simillimum est illud Plinianum, quod in Historia Mundi refert, *Libyam semper aliquid novi adferre.* Quod quidem ideo dicebatur, quod in siticulosa regione ad unum aliquem rivum plurimæ ferarum species bibendi gratia convenire cogantur: inibique varia mixtura violentæ Veneris, varias monstrorum formas subindeque novas nasci. Porro Plinius sumsit ab Aristotele, apud quem refertur lib. de Generatione Animalium II. cap. v. Anaxilas apud Athenæum lib. IV. festiviter ad rem detorsit:

Ἡ μουσικὴ δ' ὥσπερ Λιβύη πρὸς τῶν Θεῶν,
Ἀεί τι καινὸν, καθ' ἐνιαυτὸν τίκτει θηρίον.

i. e. *At musica itidem ut Afra terra per Deos*
Semper quotannis bestiam aliquam edit novam.

Scio Græcum versum posteriorem non constare, sed ita habet editio Aldina, nec satis divino, quomodo restitui possit, nisi forte pro καθ' ἐνιαυτὸν legendum est ἐν αὐτῇ, tametsi ne sic quidem constat metrum: fortasse θηρίον omittendum, & pro καθ' ἐνιαυτὸν reponendum καθ' ἐνιαυτόν. Quadrabit in homines lubrica fide, semperque novandarum rerum avidos.

XI. *Afra avis.*

Λιβυκὸν ὄρνεον. i. e. *Libyca avis.* Refertur à Suida de prægrandibus, quod ex ea regione deportentur aves immani magnitudine. Horatius de prælauta usurpavit:

Non Afra avis descendat in ventrem meum
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
Oliva ramis arborum.

Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas easdem *Numidicas aves* appellant. Acron videtur de Struthione sentire, quæ & ipsa avis mira mole corporis esse fertur. Mea quidem sententia non inepte jacietur & in hominem peregrino cultu notabilem. Et Plautus alicubi *Pœnum avem* vocat, ob manicas alarum instar utrinque pensiles. Proverbium exstat in Avibus Aristophanis. Interpres indicat convenire in barbaros ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes fere timidiores. Terentius: *Hic nebulo magnus est.*

XII. *Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.*

Hodieque vulgo celebratum durat, ubi quis est exactor durior, atque instantior: *Quid? num & pellem vis?* Quasi conveniat lana contentum esse. Id adagii Tiberius Cæsar, auctore Suetonio, aut reperit, aut certe usurpavit: nam is admonitus ab amicis, ut provincialibus augeret vectigalia, rescripsit: *Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere.* Est autem *deglubere*, detrahere pellem. Tractum à rusticis, qui *deglubere* vocant, siliquam, aut folliculum excutere, & granum sua nudare tunica: unde & Catullus in obscœnum sensum detorsit, ut dicat virum à muliere *deglubi.* Et Apulejana Photis ait se vivos homines solere *deglubere*: *Tondent igitur, qui ita spoliant, ut sortem delinquant, unde respossit crescere. Deglubunt, qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detonsa renascitur. Cute detracta nihil est, quod deinde possis auferre.* Alexander Macedonum Rex, cognomento Magnus, sententiam eandem diversa extulit metaphora. Cum enim quidam admoneret, longe plus vectigalium à civitatibus auferri posse, respondit ad hunc modum: Καὶ κηπωρὸν μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. i.e. *Et olitorem odi, qui radicitus herbas excidat.* Denique hoc ipsum: Ἀπὸ ῥιζῶν καὶ ἀπορρίζειν, & item apud Latinos *radicitus, stirpium tenus, a stirpe, ab ima stirpe*, atque id genus aliæ metaphoræ proverbii naturam resipiunt.

XIII. *Lucri bonus est odor ex re qualibet.*

Faceta quidem, sed tamen pestilens illa vox Vespasiani, qui cum ex lotio vectigal faceret, homo turpiter avidus, superque eo facto à filio admoneretur, quod è re tam putida lucrum faceret, paulo post collectam pecuniam, filii naribus admovit, rogavitque ecquid illa puteret? Unde Juvenalis:

1 Legendum *Tarius*, non *Tatius*; *millies H-S*, non *mille siclos*, quæ absurdissima est lectio; & tandem: *In gloria internecionem* &c. Sic meliores editiones, quas consule, si vacat.

——— *Lucri bonus est odor, ex re*
Qualibet. ——— ——— ———

Ad quod alludens Ammianus lib. XXII. dixit, *Et lucrum ex omni odorantes occasione.* Jam & Ennianus ille versiculus, non in sermonem modo, verum etiam in animos & vitam hominum penitus abiit:

Unde habeas curet nemo, sed oportet habere.

Quin illud ab Horatio dictum εἰρωνικῶς, serio sequimur:

O cives, cives quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos. ——— ———

Cephisodorus apud Athenæum lib. III. docet apud Poetas celebres ac sapientes viros inveniri sententias quasdam improbatas, velut illud apud Archilochum: Πάντ' ἄνδρ' ἀποσκολύπτειν. i. e. *Quemvis hominem excoriare* sive *spoliare.* Apud Theodorum illud: Κελεύειν μὲν πλέον ἔχειν, ἐπαινεῖν δὲ τὸ ἴσον. i. e. *Quod jubet plus æquo habere, laudare tamen, quod æquum est.* Apud Euripidem: τὴν γλῶτταν ὀμωμοκέναι φάναι, i. e. *quod dixerit, linguam jurasse*, quo de nobis alias dictum est. Apud Sophoclem:

Τοιαῦτα πῖσι, πρὸς χάριν τε κοὐ βίᾳ
Λέγω, σὺ δ' αὐτὸς ὥσπερ οἱ σοφοὶ τὰ μὲν
Δίκαι' ἐπαίνει, τοῦ δὲ κερδαίνειν ἔχου.

i. e. *Ad gratiam tibi ista dico, haud impero,*
At ipse, uti solent facere prudentes viri,
Laudato justa, cæterum lucro hæreas.

Idem alibi dixit: Μηδὲν εἶναι σὺν κέρδει κακόν. i. e. *Nullum esse malum, quod cum lucro conjunctum sit.* Apud Homerum, quod facit Junonem insidiantem Jovi, quod Martem fingit adulterum. Hæc Athenæus. Mirum autem populum indignari Poetis aut histrionibus, si quando talia recitant in theatris, cum magis debuerit indignari quisque sibi, quod ea sequeretur in vita, quorum commemorationem in theatro ferre non poterat.

XIV. *Lucrum pudori præstat.*

Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον. i. e. *Lucrum pudori præstat.* Plautus in Pseudolo: *Nimio illud, quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod piget.* Eundem sensum aliter extulit in Trinummo:

Pol pudere, quam pigere præstat totidem litteris.

Sententia bono viro indigna, eoque illic à lenone dicitur, hic à sene. Sed commode ad persuadendum sententiam etiam parum probam arripuit. Alioqui longe satius rei jacturam, quam famæ dispendium accipere. Huc allusit Terentius in Phormione: *Non te pudet vanitatis? Non, dum ob rem.* Quin & hodie vulgato proverbio jubent valere pudorem, ubi de pecuniaria re agitur. Plutarchus in commentario de Audiendis Poetis, refert è Poeta, nescio quo, senarios hos:

Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο,
Τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔργα κερδανεῖς.

i. e. *Opinionem spernito justi, ac virum*
Quidvis agentem sequere, cum spes lucri.

Refert & hunc ex Sophocle:

Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ.

i. e. *Dulce est lucrum, profectum & à mendaciis.*

XV. *Bata tum hyeme, tum æstate bona.*

Βαίτη κἂν θέρει, καὶ ἐν χειμῶνι ἀγαθόν. i. e. *Bata tum in æstate, tum hyeme bona.* Suidas, qui hujus adagii meminit, adscribit Bætam vestis pelliceæ genus, quod in utrumque tempus videatur appositum. Nam hyeme depellit ventos, æstate solem. Julius Pollux libro de Rerum Vocabulis septimo, inter vestes coriaceas meminit & Bætæ: quam ait tunicam fuisse prælongam, quæ totum contegeret corpus. Convenit igitur de re ad multa usui futura: veluti de litteris, quæ juvenes juxta ac senes ornant. Aut Philosophia, quæ in rebus prosperis arcet ab insolentia, in adversis præstat, ne frangamur animo.

XVI. *Anicularum deliramenta.*

Γραῶν ὕθλος. i. e. *Anicularum deliramenta.* De nugis inanibus, cujusmodi solent effutire vetulæ, cum jam sexus vitio vitium ætatis accedens, nugacitatis morbum conduplicat. Exstat proverbium apud Platonem in Theæteto: Ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος. i. e. *Nam hæc quidem sunt, quod dici solet, anicularum*

A *nugæ.* Itidem Cicero in Oratione pro Domo sua dixit *anilem superstitionem.*

XVII. *Ante pedes.*

Ante pedes esse dicitur, quod obvium, quodque vel præsens adest, vel imminet. Terentius:

Istuc est sapere, non quod ante pedes *modo est*
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. ——— ——— ——— ———

Sic Pindarus in hymno ultimo: Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. i. e. *Quicquid* ante pedes *est, semper melius.* Lucianus in Pseudologista: Καὶ τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀγνοεῖν. i. e. *Et quod hæc communia, quodque hæc passim obvia ignores.* Philostratus in Phœnice: Βαδίζεις
B δὲ ποῖ; μετέωρός τε καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν ποσί. i. e. *Quo vadis autem? sublimi vultu, cunctaque despiciens, quæ sunt ad pedes.* Et παρὰ ποδὶ dicitur, quod jam instat, imminetque, ἐμποδὼν esse dicitur, quod obstat, ἐκποδὼν contra. Προκυλίνδεσθαι τῶν ποδῶν est aliquoties apud Platonem, i. e. *ante pedes provolvi*, quod veluti expositum est. Veluti de Rep. IV. Πάλαι, ὦ μακάριε, φαίνεται πρὸ ποδῶν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖσθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτὸ, ἀλλ' ἦμεν καταγελαστότατοι, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες, ζητοῦσιν ἐνίοτε, ὃ ἔχουσι. i. e. *Jamdudum, ô beate, videtur rursus* ante pedes *volvi, nec videmus illud, sed fuimus ridiculi, quemadmodum solent, qui quum manibus tentant aliquid, tamen quærunt, quod habent.* Non dissimili figura Maro
C dixit, *in manibus:*

In manibus *terræ, non hic te carmine longo,*
Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

XVIII. *Albo rete aliena capiant bona.*

Proverbii speciem habet, quod ait Plautus in Persa: *Ne isti faxim usquam appareant, qui hic albo reti aliena oppugnant bona. Rete* vocat calumnias quadruplatorum, & parasitorum. *Album* dixit, alludens ad codicillos, & dicas, syngraphasque, quibus lis intenditur, peragiturque. Nec omnino displicet, ut ad album Prætoris, quo leges & litium formulæ proponebantur, respexerit. Nam leges etiam Solon aranearum textis simi-
D les esse dixit.

XIX. *Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidum.*

Apud Plautum est proverbialis sententia in Truculento, tum in Asinaria:

Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidum.

Quæ si transferatur paulo longius, plusculum habuerit gratiæ. Velut alius est pecuniæ appetens, alius famæ studiosus, alius voluptatum avidus, alius litterarum sitiens, alius pietatem sectatur. Quisque advigilat ad id, quod expetit.

XX. *Vel acum invenisses.*

Apud eundem in Menæchmis proverbialis hyperbo-
E le, de re diligenter vestigata: *Acum credi invenisses, si acum quæreres.* Nam acus inventu difficillima, quod ob exiguitatem facile fallat oculos quærentis.

XXI. *Subventanea parit.*

Ὑπηνέμια τίκτει. i. e. *Subventanea parit.* De vanis ac frivolis inventis. Translatum ab avibus, quæ Veneris imaginatione concipiunt ova, sed inania, h. e. unde non gignatur fœtus. Aristophanes in Avibus:

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠόν.

i. e. *Parit primum subventaneum nox nigripennis ovum.* Hos conceptus potissimum accidere in his avibus, quæ sint neque veloces, neque aduncis unguibus, cujusmodi sunt perdix, gallina, demonstrat Aristoteles li-
F bro de Generatione Animalium tertio. Causam esse quod excremento magis abundant. Volaces & aduncas, nec salaces esse, nec fœcundas, quod in his excrementi seminalis pars, in pennas & in ungues abeat. Concipiuntur hujusmodi fœtus aliquoties audita maris voce, sicuti fit in perdicibus. Aliquoties ex affrictu pulveris, aliquoties fœminis ob inopiam maris inter se salientibus. Auctor & Plinius. Eaque ova Græci ὑπηνέμια. i. e. *subventanea*, sive ζεφύρια vocant, à vento Favonio. Unde quæ vana sunt, ἀνεμιαῖα dicuntur. Plato in Theæteto: Ἀλλὰ φέρε δὴ αὐτὸ κοινῇ σκεψώμεθα γόνιμον ἢ ἀνεμιαῖον τυγχάνει. i. e. *Sed age jam illud communiter.*

tor dispiciamus, solidusne partus sit, an subventaneus. Et Homerus:

——— Κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν.

Dicta inania, & ventis similia significans. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, ἀνεμοφόρητα vocat inania, quae ventis ferantur, De gladiatoribus: De caeteris, quae scribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem.

XXII. *Phrynondas alter.*

Φρυνώνδας ἄλλος. i. e. *Phrynondas alter.* De improbo. Hujus meminit Lucianus in Pseudomante, inter nobiles facinorosos. Phrynondas, cum esset hospes Athenis, in negociis Peloponnesiacis versabatur, homo versutus, maleficus, impostor, summus malarum rerum artifex, ut hominis vocabulum in rei transierit appellationem. Etenim ... ties insigniter malum & sceleratum accipi volebant ... rynondam appellabant. Sic Aristophanes in Amphiareo, citante Suida:

Ὦ μιαρὲ καὶ Φρυνώνδα καὶ πονηρὲ σύ.

i. e. *Scelerate tu ac Phrynonda, & impurissime.*

Usus est & Plato in Protagora. Meminit horum & Aeschines adversus Ctesiphontem: Οὔτε Φρυνώνδας, οὔτε Εὐρύβατος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο. i. e. *Nec Phrynondas, nec Eurybatus, nec alius quispiam veterum improborum unquam talis magus & impostor fuit.*

XXIV. *Sus per rosas.*

Ὗς διὰ ῥόδων. i. e. *Sus per rosas.* Quanquam in aliis exemplaribus scriptum invenio, ὗς διὰ ῥοιδῶν. Mihi neutra scriptura satis probatur, sed legendum arbitror: Διὰ ῥοϊδῶν, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, ut sit nomen diminutivum. *Rhoea* vero Graecis dicuntur mala punica. Eudemus proverbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus γείτονες, indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus. Quemadmodum Sus per mala commode duci non potest.

XXIV. *Asinus avis.*

Ὄνος ὄρνις. i. e. *Asinus avis.* Est apud Aristophanem in Avibus. Sumtum ab omine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui adversa laborabat valetudine, forte fortuna conspexit asinum surgentem à lapsu, simulque alium quendam audivit dicentem: Βλέπε πῶς ὄνος ὢν ἀνέστη. i. e. *Vide quo pacto asinus cum sit, surrexit.* Id ominis arripiens ille, protinus respondit fore, ut valetudinarius ille revalesceret. Itaque jocatur Aristophanes, quasi & asinus avis esset, & augurii nonnihil haberet. Nec hoc proverbium è Comoedia natum est, sed à vulgo ad jocum detortum, & à comico usurpatum. Dicetur non intempestive, cum ex indicio quopiam ridiculo quippiam colligimus.

XXV. *Sisyphi artes.*

Σισύφου μηχαναί. i. e. *Sisyphi artes.* Dicebantur vafra, versutaque consilia. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς Σισύφου.

i. e. *Dein callidos deprome Sisyphi dolos.*

Porro ut Sisyphus in astutiae proverbium abiret, Homericus ille versus in causa fuit:

Σίσυφος ὃς κέρδιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν.

i. e. *Sisyphus, in terris quo non astutior alter.*

Rursus Iliados Σ.

Ἔνθάδε Σίσυφος ἔσκεν ὁ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.

Ab hoc genus duxit Ulysses, quem Homerus ubique vafrum & callidum facit.

XXVI. *Homo Thales.*

Ἄνθρωπος Θαλῆς. i. e. *Homo Thales.* Ironia proverbialis in stultum, qui sapiens haberi studeat. Aristophanes in Avibus:

Ἄνθρωπος Θαλῆς Μέτων.

i. e. *Homo Thales Meto.*

Idem in Nebulis:

Τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν Θαλῆν θαυμάζομεν;

i. e. *Qua gratia illum proinde suspicimus Thalem?*

Fuit enim Thales unus è septem Graeciae Sapientibus. Est & apud Plautum: *Salve Thales*, cum stultum significet.

XXVII. *Sardanapalus.*

Σαρδανάπαλος. i. e. *Sardanapalus*, Hujus cognomen ob insignem hominis molliciem abiit in proverbium. Aristophanes in Avibus: Τίς ὁ Σαρδανάπαλος οὑτοσί; i. e. *Quis hic Sardanapalus?* Fuit autem Sardanapalus Anacyndaraxis filius, rex [1] Nini Persicae regionis, qui eodem die Tarsum pariter & Anchialem, duos Ciliciae civitates obtinuit: caeterum deliciis usque adeo effoeminatus, ut inter eunuchos & puellas, ipse puellari cultu desidere sit solitus. Apollodorus, ut citat Aristophanis interpres, tradit ejus sepulchro epitaphium hujusmodi litteris Assyriis insculptum fuisse: Ἔσθιε, πῖνε, ὄχευε, ὡς τὰ ἄλλα οὐδενός ἐστιν ἄξια. i. e. *Ede, bibe, utere Venere, nam caetera sunt nihil.* Suidas hac forma refert ex Callisthene: Σὺ δὲ ὦ ξένε ἔσθιε καὶ πῖνε καὶ παῖζε, ὡς τἆλλα ἀνθρώπεια, οὐκ ὄντα τούτου ἄξια. i. e. *Tu vero hospes, ede, bibe, lude, tanquam caeteras res humanas, hujus non faciens.*

XXVIII. *Quid tandem non efficiant manus?*

Aristophanes in Avibus:

Τί δῆτα πόδες ἂν οὐκ ἂν ἐργασαίατο;

i. e. *Quid est, quod haud effecerint demum pedes?*

Interpres ostendit allusum esse ad hujusmodi proverbium:

Τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίατο;

i. e. *Quid denique est, quod manibus effici haud queat?*

Admonet nihil esse rerum omnium, quod arte, quod industria non efficiatur. Caeterum quod scripsit Aristophanes, apte torseris in milites ignavos, quibus omne praesidium & spes salutis non in manibus, sed in pedibus sita est.

XXIX. *Testa collisa testa.*

Testa testa collidi dicitur, cum duo confligantur utrique usque malo. Aristophanes in Pace:

Καὶ πίθος πληγεὶς ὑπ' ὀργῆς ἀντελάκησεν πίθον.

i. e. *Ac recalcitrans per iram testa testam vulnerat.*

Talis est fere conflictatio Regum, inter se belligerantium, qualis ollae cum olla collisio. Nonnunquam perit uterque. Certe neuter absque gravissimis damnis discedit, nisi quod illud mihi videtur iniquissime comparatum fatis, quod cum par sit incommoda belli in eorum recidere capita, qui belli sunt auctores, & quorum refert vicisse, maxima pars malorum in hos ingruat, quibus invitis & abominantibus bellum suscipitur: & ad quos etiam si prosperrimo Marte pugnatum fuerit, nec teruncius quidem sit rediturus.

XXX. *Animus est in coriis.*

Aristophanes ἐν Εἰρήνῃ·

Ἡμάρτομεν ταῦτ'· ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε,
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσι.

i. e. [2] *In his quidem sum lapsus: at veniam dabis,*
Nam mens profecto nostra tum in coriis erat.

Quanquam alias hujus proverbii meminimus. Simillimum est illi Terentiano: *Animus est in patinis.* Item illud, quod legimus apud Athenaeum libro Dipnosophistarum primo:

Οὐδ' ἂν λέγῃ τις, οὐδαμῶς μάθοιμεν ἄν,
Ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον.

i. e. [3] *Ne quis loquatur, capere nunquam quibimus,*
Nam mens quidem ipsa mensae adhaeret proxima.

Interpres admonet hujus proverbii, ἐπὶ σκύτη βλέπει, de his, qui jam ad bellum spectant: quemadmodum alio demonstratum est loco. Licebit uti, cum ob solicitudinem erit aliquis ad id, quod agitur in praesentia, parum attentus.

XXXI. *Quibus nec ara, neque fides.*

Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν·

1 *Ninus* non *regio*, sed urbs fuit & quidem Assyriae, non Persidis, & quae ab Hebraeis *Ninive* dicebatur. Res est hodie notissima, sed *Erasmus*, penuria, ut opinor, librorum & fabularum, non ita Geographiae peritus fuit. Quod & alibi ostendimus, sine tanti viri injectatione; quem nisi maximi faceremus, hisce notulis non illustraremus.

2 *In his quidem sum lapsus.*] Quasi legeretur, ἡμάρτομεν. Verum hanc lectionem nullo modo ferre posset versus. Retinenda igitur, quam habemus: sed mutanda interpretatio. *H. Stephanus.*

3 *Ne quis loquatur.*] Putavit prohibentis esse hic particulam οὐδ': & οὐδ' ἂν λέγῃ τις, accipi pro μὴ λέγῃ τις, vel λεγέτω. Sed ita non solet usurpari οὐδ'. Praeterea, particula ἂν, in prohibendi formula foret supervacanea. Interpretandum igitur: *Percipere nunquam quibimus, ne si loquatur quidem aliquis.* Vel: *Ne si dicat quidem aliquis, discere possimus.* H. Stephanus.

——— Ἀτὰρ οὔτι μοι ἐνθάδε τοῖον,
Οἷόν κ' ἠὲ φέροιεν Ἀχαιοὶ ἤκεν ἄγοιεν.

i. e. ——— *Neque enim hic mihi quicquam*
Tale est, à Danais ut ferri poßit agive.

Verba sunt Sarpedonis excitantis Hectorem ad bellum pro tuenda patria, quum ipse pugnaret, nihil habens, quod Græci possent auferre, nimirum, Lycius patria. Item Virgilius Æneidos secundo:

——— *Alii rapiunt incensa feruntque*
Pergama. ——— ———

Pro diripiunt ac populantur. Consimilem admodum Livius dixit, libro de bello Macedon. octavo: *Tum demum fracta pertinacia est, ut ferri agique res suas viderunt.* Apud Herodotum ita Crœsus loquitur Cyro victori: Οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα, ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. i. e. *Jam enim nihil istorum meum est, sed tua diripiunt.* Translatum videtur à more militari, quod illic homines & jumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris de Legibus: Τῶν ἀλλοτρίων μηδένα μηδὲν φέρειν, μηδὲ ἄγειν. i. e. *Ne quis quicquam alienarum rerum ferat agatve.* Unde color sermonis ex legum formulis ductus videtur. Q. Curtius libro IV. pro ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι dixit, *volvi agique. Eludant videlicet quibus forte ac temere humana negocia Volvi agique persuasum est.* In eodem libro dixit *Ferri agique. Adhuc lymphatos Ferri agique, arma jacientes.* His verbis inconditum tumultum militum declaravit.

XXXIII. *Salem lingere.*

Ἅλα λείχειν. i. e. *Salem lingere* dicuntur, qui perquam tenuiter victitant. Sic enim Persius:

Vare, regustatum digito tetebrare salinum
Contentus perages, si cum Jove vivere pergis.

Diogenes cum à Cratero prædivite quodam invitare-

C

XXXVII. *Sphondyla fugiens pessime pedit.*

Idem in eodem ferme loco:

Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ.

i. e. *Ut feles quoties fugitat, male pedere sueta est.*

In eos quadrabit, qui discedunt non citra infamiam. Sphondyla insecti genus, odoris teterrimi. Plinius libro vigesimo septimo, capite decimo tertio meminit Sphondylæ serpentis, quæ radicibus arborum sit infestissima: cæterum genus quodnam sit, non explicat. Est autem serpentis hujusmodi species, exiguo corpore, & subnigro, quæ emoriens gravissimum odorem emittit. Hesychius docet apud Atticos *spondylen* dici felem. Est apud Aristophanem γαλῆς βρωμώτερον, de acido ventris flatu.

XXXVIII. *Nunquam efficies, ut recte ingrediantur cancri.*

D

Aristophanes in Pace:

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἐπὶ τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.

i. e. *Ambulet ut cancer recta, haud effeceris unquam,*
Nec quicquam efficies, ubi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum Poeta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negocio. Nam cancris genuinum oblique ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quod superius dictum est: *Actum ne agas.*

XXXIX. Κορυβαντιᾷν.

Κορυβαντιᾷν pro *insanire* dixit Aristophanes in Vespis:

Ἀλλ' ἢ παραφρονεῖς ἐτεὸν, ἢ κορυβαντιᾷς.

E

i. e. *Aut vere insanis, aut Corybantiaris.*

Hanc vocem frequenter usurpat Lucianus in Timone, Epistolis Saturnalitiis, Lexiphane, Hermotimo. Sumtum est à Corybantibus Cybeles cultoribus, qui sacro correpti furore cymbala pulsant alios item in similem

negocio pro sua vi
εὐαγγέλιον dandum
merus mercedulam
rentibus nuncium.
incidisset mentio d
ctoque: *Velut*, inq
ter & lingua superest
membrum sacris ad
masidi Regi mittit
simum & idem opti
guam venalem, &
ut Linguis faveret.
vocem, quam per v
tim te obrepet fames.

XLIII. *Non*

Sunt duæ figura
tem, atque impo
gnificamus. Alter
hujusmodi:

Ἡ μὴ κἀπὶ
Τῦπνε δ' ὀρ
i. e. *Ligno* ' *nisi fo*
Somni videt n
Primum lignum di
Græci vocant mi
lum. Ad eundem

——— ———
Somnum rix
Altera est apud
Quod si non
Priorem reperire
enim dormiunt ni

Laertio, ventrem τῆς βίου χάρυβδιν, i.e. *Facultatum Charybdim* vocavit. Horatius de lurcone quodam:

Ingluvies & tempestas barathrumque macelli.

XLII. *Lingua seorsum inciditur.*

Aristophanes in Pace:

Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται.

i. e. *Lingua ipsa seorsum inciditur.*

Interpres admonet proverbialiter dictum. Sumtum autem ex Homero Odysseæ Γ.

Ἀλλ' ἄγε τέμνετε μὲν γλώττας.

i. e. *Eia age jam linguas incidite.*

Ejusque sententiæ Callistratum citat auctorem. Rursum in Pluto:

Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτων τέμνεται.

i. e. *Praeconibus horum lingua praecidi solet.*

Callistratus, ut citat Interpres, tradit olim in sacrificiis Linguam exsectam præconibus dari solitam. Nam alioqui sunt, qui dicant, ex victimis Mercurio deberi Linguam. Est autem in Aristophanis verbis ἀμφιβολία non infaceta, quod Lingua utrolibet referri potest, vel ad boves, vel præcones. Interpres admonet allusum esse ad proverbiale dictum: Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι. i. e. *Lingua praeconi.* Quo recte videbimur usuri, cum præmii nonnihil deberi significabimus, qui in conficiendo negocio pro sua virili in partem adjumento fuit, aut εὐαγγέλιον dandum læta nuncianti. Sic enim vocat Homerus mercedulam, quæ dari consuevit, lætum adferentibus nuncium. Apud Plutarchum Antipater, quum incidisset mentio de Demade jam senio imbecilli fractoque: *Velut*, inquit, *ex immolata victima, solus venter & lingua superest.* Apparet linguam ceu profanum membrum sacris adhiberi non solere. Et Pittacus Amasidi Regi mittit è victima Linguam ut membrum pessimum & idem optimum. Præcones autem habent Linguam venalem, & in sacrificiis admonebant populum ut Linguis faveret. Plautus in Prologo Pœnuli: *Exerce vocem, quam per vivis & colis. Nam nisi clamabis, statim te obrepet fames.*

XLIII. *Non capit somnum, nisi hoc, aut illud fecerit.*

Sunt duæ figuræ proverbiales, quibus intemperantem, atque impotentem rei cujuspiam cupiditatem significamus. Altera est apud Aristophanem in Vespis, hujusmodi:

Ἢ μ' ἐπὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου
Ὕπνου δ' ὁρᾷ τὸ νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην.

i. e. *Ligno* [1] *nisi fors primus ille assederit*
Somni videt nil nocte, non vel paspalam.

Primum lignum dixit, *primum gradum*. *Paspalam* autem Græci vocant minutissimum aliquem farinæ pulvisculum. Ad eundem modum Juvenalis:

—— —— —— —— —— *Quibusdam*
Somnum rixa facit. —— —— ——

Altera est apud Maronem in Bucolicis:

Quod si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

Priorem reperire est apud Hebræum παροιμιογράφον. *Non enim dormiunt nisi quum male fecerint, nec capitur somnus ab eis, nisi supplantaverint.*

XLIV. *Ventre pleno melior consultatio.*

Plutarchus Sympofiacon libro septimo citat hoc carmen:

Γαστρὸς ἀποπλείης βουλὴ καὶ μῆτις ἀμείνων.

i. e. *Consultatio tum melior, cum expleveris alvum.*

Cum fames interpellat, non vacat deliberare, propterea quod consultatio moram desiderat, & animi tranquillitatem, at fames bilem acuit. Potest & huc torqueri, prius agendum quod instat & urget, deinde de futuro deliberandum. Congruet & in illos, qui bene poti consultant de rebus gravissimis, quem morem Herodotus libro primo tradit fuisse Persis. Item Persius:

—— —— *Ecce inter pocula quaerunt*
Romulidae saturi, quid Dia Poemata narrent.

XLV. *Tenuis spes.*

Spem infirmam, incertamque Poetæ *tenuem* vocant, eamque figuram ceu proverbialem annotarunt Interpretes, nominatim Suidas. Aristophanes in Equitibus:

Λεπτή τις ἐλπίς ἐστ', ἐφ' ἧς ὀχούμεθα.

i. e. Spes *ista* tenuis *quapiam est, qua nitimur.*

Frigidam spem dixit Euripides in Iphigenia Aulidensi: Ψυχρὰ μὲν ἐλπίς. i. e. *Spes frigida quidem.* M. Tullius pro Roscio Comœdo: *Inani & tenui spe te consolaris.* Aristophanes metaphoram duxit à navigantibus, quum ait ὀχούμεθα. Unde M. Tullius dixit, sperat hinc *afflare auram aliquam*, pro eo, quod erat, ostendi spem. Ut in Verrem Actione sexta: *Video quid egerim, erigit se, sperat sibi auram aliquam posse afflare in hoc crimine.* Id translatum à nautis, qui quum hærent mari nimium malacissante, è nubecula, aut è mari procul crispante divinant fore ventum. Plato de Legibus tertio simili figura dixit, λεπτὴν σωτηρίαν. i. e. *tenuem salutem.* Apud Athenæum libro XIII. Citatur ex Callimacho: Ὧδε μογοῦσιν αἱ ἐλπίδες, ὥστ' ἐχθρῶν συμμαχίας καλέσαι. i. e. *Adeo laborant spes, ut ab hostibus petantur suppetiae.*

XLVI. *Anno senior fio.*

Quoties aliquid nobis magnopere molestum significamus, *senescere* nos etiam vulgo dicimus. Aristophanes in Ranis:

Μὴ νῦν ποιήσῃς. Ὡς ἐγὼ θεώμενος,
Ὅταν τι τούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω,
Πλεῖον ἐνιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι.

i. e. [1] *Faxis caveto. Quippe quoties conspicor*
Istiusmodi negociorum quippiam,
Discedo, crede, senior anno *protinus.*

Tædio vero molestiaque conciliari senium indicat etiam Homerus:

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

i. e. *Illico mortales inter mala multa senescunt.*

XLVII. *Tauricum tueri.*

Βλέπειν ταυρηδόν. i. e. *Tueri taurine*, pro eo, quod est, torve. Aristophanes in Ranis:

Βλέψεν οὖν ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω.

i. e. *Itaque ore prono contuetur tauricum.*

Plato demonstrat hunc Socrati fuisse morem, taurinis oculis obtueri. Et Virgilius bovem *torvam* vocat:

—— —— —— —— *Optima torvae*
Forma bovis. —— —— ——

XLVIII. *Expedit habere plura cognomina.*

Aristophanes in Pluto:

Ὡς ἀγαθόν ἐστ' ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν.

i. e. *Ut expedit, si plura habeas cognomina.*

Convenit in eos, qui multa simul profitentur, quo quæstum faciant uberiorem. Aut qui diversarum sunt partium. Quemadmodum vespertilio in apologis aliquando mus est, aliquando avis. Dictum est autem in Mercurium, cujus varia feruntur cognomina. Vocatur enim Στροφαῖος, vel quod bene vertat negocia, vel quod subdolus sit, ac versipellis: Ἐμπολαῖος, quod auctionibus, ac mercimoniis præsit: Ἡγεμόνιος, quod viæ dux, ut apud Homerum Priamo: Δόλιος, quod imposturæ, præstigiarumque repertor: Κερδῷος, quod lucris augeat negociatores: Ἐναγώνιος, quod in certaminibus præconis vice fungatur: Διάκονος, quod Deorum minister. Feruntur item & Bacchi permulta cognomina. Proverbium non inscite torquebitur & in istos, qui nusquam non habent titulos, ac nominationes, ut vocant, & ceu laqueos instructos ad irretienda sacerdotia. Aut qui plurimas artes profitentur, ut aliqua ratione sibi parent fortunam, velut ii faciunt, qui in Principum aulis iidem & sacrificum agunt, & ministrum, & œconomum, & lenonem, & γελωτοποιόν.

XLIX. Λιμοδωριεῖς.

Λιμοδωριεῖς. In proverbiorum Collectaneis, quæ Plutarchi nomine feruntur, hujusmodi reperio fabulam. Cum aliquando Peloponnesus annonæ laboraret inopia, quidam urgente fame, collectis sarcinis, inde demigrarunt: ii cum incertis sedibus huc atque illuc vaga-

1 *Ligno nisi fors primus ille assederit.*] Non, *Primus ligno assederit*: sed, *Primo ligno assederit*: Ἐπὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου. *H. Stephanus.*

1 *Faxis caveto. Quippe quoties conspicor.*] Θεώμενος hic significat, *Dum spectaculis intersum, dum in theatro sum spectator.* Et σοφίσματα non pro *negociis* accipitur, sed pro *commentis*, *figmentis*. *H. Stephanus.*

ren-

qui nunquam deest. ³ Nam umbra corpus assectatur, velit, nolit. Plautus in Casina: *Decretum est mihi quasi umbra quoquo ibis tute, persequi.* Unde asseclas individuos, *umbras* vocamus, & ultro comitantes ad convivium, ut indicatum est alibi, in proverbio: *Umbræ.* M. Tullius lib. Tusculanarum Quæstionum primo: *Et si enim nihil in se habeat gloria, quur expetatur, tamen virtute Tanquam umbra sequitur.*

LII. *Ne nummus quidem plumbeus.*

Nummum plumbeum hyperbola proverbiali, pro minimo pecuniæ ponunt. Plautus in Casina: *Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus.* Idem in Trinummo: *Cui si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum.* Confine illi, quod est apud eundem in Captivi duo:

Neque ridiculos jam terunci faciunt.

Quanquam hoc alio dictum est loco.

LIII. *Satietas ferociam parit.*

Nicolaus Stobæus in Collectaneis suis hanc sententiam proverbii titulo citat: Τίκτει κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. i. e. Parit satietas ferociam, *imperitia cum potestate conjuncta, insaniam.* Tollit animos opulentia, quod si ad inscitiam accedat potestas, jam res ad insaniam usque procedit. Concinit cum illo:

Fœnum habet in cornu.

Pindarus in Olympiis invertit sententiam, dicens: Ὕβριν κόρου ματέρα. i. e. *Ferociam matrem satietatis.* Sed reprehenditur ab Interprete, qui magis approbat Homeri versum:

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν ὅταν κακῷ ὄλβος ἕπηται.

i. e. *Fastum copia gignit, opes ubi pravus adeptus.*

Cæterum hunc versum non memini legere apud Homerum, nec videtur illi ...

seminasti, & misere messuisti.

LVI. *Venimus ad summam lineam.*

Euripides in Antigone:

Ἐπ' ἄκρον ἥκομεν γραμμὴν κακῶν.

C i. e. *Devenimus summam ad malorum lineam.*

Item Horatius:

[1] *Venimus ad summum.* ——

De linea stadiorum & lusus, dictum est alibi non uno loco.

LVII. *Saburratus.*

Plautus in Cistellaria, nove quidem, sed admodum eleganter dixit *saburratus*, pro onustus. Sumta metaphora à navibus, quas onerant arenis, aut argilla, ne jactentur, vacillentque in fluctibus. Quod equidem inter adagia non retulissem, nisi etiam vulgo passim diceretur. Plauti verba sunt hæc: *Idem mihi, magna quod parti est vitium mulierum, quæ nunc quæstum facimus. Quæ ubi* saburratæ *sumus, largiloquæ extemplo sumus.* Venustius fiet, si longius detorqueatur, veluti si quis *aures sabburratas* dicat alicujus multiloquio. Aut animus Philosophiæ præceptis *saburratus*, ne rerum tempestate jactetur.

LVIII. *Numero dicis.*

Plautus in Casina: *Numero dicis*, dixit pro eo, quod est, facile, & compendio. Festus exponit pro cito, ac celerriter, citans tum alios multos auctores, tum hunc Plauti locum. Sed apud Festum adeo depravata est scriptura, ut referre pigeat, nisi quod illinc colligitur veteres non solum dixisse, *numero dicis*, sed *numero facis, numero expungere, numero credere, numero venire*, pro facile, ac cito venire. Nonius Marcellus putat *numero* dici, pro multum, sed exempla, quæ adducit, magis indicant accipi, pro cito ac facile, sive ...

Venimus ad summam lineam.
Antigone:
γραμμὴν γραμμικὴν κακῶν.
summam ad malorum lineam.

d summum.

... & lusus, dictum est alibi non ...

LVII. *Saburratus.*

...llaria, nove quidem, sed admodum
saburratus, pro onustus. Sumta meta-
quas onerant arenis, aut argilla, ne
entque in fluctibus. Quod equidem ...
...alitem, nisi etiam vulgo passim ...
verba sunt hæc: *Idem mihi*, ...
... mulierum, *qua nunc quasi ...*
burratæ *sumus*, *largiloque extemplo ...*
iet, si longius detorqueatur, velut si
... dicat alicujus multiloquio. At
hæc præceptis *saburratus*, ne ...
ur.

LVIII. *Numero dicis.*

na: *Numero dicis*, dixit pro eo, quod
ompendio. Festus exponit pro cito,
ans tum alios multos auctores, tum
n. Sed apud Festum adeo depravata
eferre pigeat, nisi quod illinc colli-
olum dixisse, *numero dicis*, sed *nu-*
expungere, *numero credere*, *numero*
ac cito venire. Nonius Marcellus
ro multum, sed exempla, quæ ad-
ant accipi, pro cito ac facile, ...
...

& λεπτοτάτους λήρους, & λεπτολογεῖν i. e. *Tenuem curam*, *& tenuissimas rationes*, *& tenuia loqui*; nimirum, anxias, ac nimium subtiles Philosophorum ridens argutias: cujusmodi acumen Seneca prodidit fuisse Chrysippo, pungeret modo, non penetraret. Porro quemadmodum commoda rectaque divisio plurimum lucis adfert sermoni: ita curiosa illa & in frusta verius, quam in membra sectio facit interdum, ut valde intelligendo nihil intelligamus. Unde qui vitant hanc immodicam subtilitatem παχυμερῶς καὶ παχυμερέστερον loqui dicuntur. Ulpianus lib. Pandectarum xv. Titulo de Peculio, Cap. Quam Tuberonis. *Scire autem non utique singulas res debet ex necessitate*, *sed* παχυμερέστερον. Et in hanc sententiam inclinat Pomponius. Vox enim composita videtur, à παχὺ, quod est pingue, & μερὶς partitio. Contra qui excutiunt singula quæque licet minuta, λεπτομερῶς λέγειν dicuntur. Pro παχυμερῶς Aristoteles lib. Ethicorum Nicomachiorum I. dixit παχυλῶς καὶ τύπῳ. Ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. i. e. *gratum igitur fuerit de talibus & è talibus disserentes crasse ac formula breviterque verum ostendere.* Sentit exceptionum scrupulos omittendos apud inexercitatum auditorem, sed ita de rebus loquendum, ut plerumque sunt aut vulgo habentur. Rursus ejusdem operis lib. II. Πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι. i. e. *Omnis sermo de rebus agilibus*, *crassius non exacte fieri debet.* Frequens & illud in Græcis auctoribus, ὡς τύπῳ εἰπεῖν. i. e. *ut ita loquar*, quum sentiunt se rem, non ut, est exacte proloqui, sed qualibuscunque verbis significare, ac notare verius, quam eloqui.

C

D

E

LXII. *Simia fucata.*

Πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου. i. e. *Simia plena fuci.* De deformi anu, fucata tamen, & meretriciis culta lenociniis. Nam ψιμύθιον Græcis appellatur color ille, quo ...

... propterea quod quum essent occupati negociis, ob cœnarum tamen cupiditatem non excusarent iis, à quibus rogarentur. Hujusmodi ferme Plutarchus. At Terentius in Seipsum excruciante, indicat incivile fuisse, statim & ante tempus adesse convivam, cum Chremes ait illos jamdudum præsto esse domi suæ, seque ipsum in mora convivis esse, nimirum indicans contra fieri solere. Apud Aristophanem in Concionatricibus huc alluditur aliquoties: Ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἔρχομαι. i. e. *Ad cœnam venio.* In eadem: Ἐπάσομαι μέλος τι μελοδειπνικόν. i. e. *Accinam melos aliquod cœnaticum.*

LXIV. *Cui ista arrident*, *meis ne gaudeat.*

Aristophanes in Nubibus:

> Ὅς οὖν τούτοισι γελᾷ, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω.

i. e. *Proinde risum cui ista pariunt*, *is meis ne gaudeat.* Proverbii speciem habet, quo licebit uti, quum ingens interesse discrimen significabimus inter nostras & aliorum rationes. Græcus versiculus claudicat una syllaba, Plenus erit, si pro γελᾷ legas γελάει. Contrarium huic illud Maronis:

> *Qui Bavium non odit*, *amet tua carmina Mevi.*

De iis, quæ ejusdem sunt farinæ, & ex æquo contemnenda.

LXV. Βωμολοχεῖς, βωμολοχεύεσθαι.

Βωμολόχοι, proverbiali convicio dicebantur scelesti & improbi. Quod nominis olim inditum videtur iis, qui obversantes circum aras, victimis tendere consueverunt insidias: aut qui ob id rem divinam facerent, quod ex aliorum accusatione compendii nonnihil auferrent. Nam hujusmodi mortalium vota Juppiter audit apud Lucianum in Icaromenippo. Dicuntur item βωμολόχοι, qui cum res divina peragitur, non faciunt vota Diis, sed nugas inanes deblaterant. Qui mos hodie magnatibus præcipue placet, & illud admodum civile ...

LXVI. *Prius quam gallus iterum cecinerit.*

Πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγξατο.

i. e. *Prius atque gallus cantet iterum cristiger.*

Græcus versiculus constabit, si pro ἀλεκτρυὼν legas ἀλέκτωρ, i. e. admodum mane, & antelucano. A prisca consuetudine sumtum, qua noctis deliquium & accessum diei, galli cantu metiebantur, gnomonibus horariis nondum repertis. Gallus autem tribus intervallis canit, prænuncians diem. Qua de re Plinius lib. 10. cap. 21. *Et hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno natura genuit. Norunt sydera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum. Quartaque castrensi vigilia ad curas laboremque revocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere. Diemque venientem nunciat cantu, ipsum vero cantum plausu laterum.* Hactenus Plinius. Cur autem id accidat gallis, Democritus apud M. Tullium concoctionem in causa esse putat, quod id temporis cibus à pectore depulsus in omne corpus digeritur. Poetæ ad fabulam referunt, cujus meminit Lucianus in Gallo. Mihi magis arridet AMBROSII LEONIS Nolani ratio, quem virum equidem non dubitem in pervestigandis naturæ mysteriis, vel cum quovis veterum Philosophorum conferre. Hic in quæstionibus suis gallorum cantum à peculiari quadam salacitate proficisci putat. Esse enim hoc animal præ cæteris gallinis deditum, ac velut uxorium, mireque sollicitum de sobole quam maxime propaganda, adeo ut unus gallus compluribus gallinis præficiatur, tantamque turbam unicus maritus impleat, tum pro fœminis ac pullis acerrime depugnet. Porro cantum gallorum ab imaginatione Veneris proficisci, vel illud satis arguit, quod prius quam iucundis gallinis maturi sint, sileant. Ex reliquis item avibus pleræque in coitu, coitusve desiderio vocem edunt, ut anates, passeres, hirundines, perdices. Vox autem maris in avium genere, tantam vim habet ad incitandam Venerem, ut quædam, hac audita tantum, concipiant ova. Quo in numero sunt perdices. Gallus itaque dilabente jam per viscera cibo somnoque discedente, quo tempore corpora sua sponte concitantur ad Venerem, statim gallinarum meminit, quoque copiosior sit fœtura, cantus illecebra provocat. Quod autem subinde canit, in causa est, quia galli somnus est intersectus, minimeque perpetuus, maxime cum vigent ætate, ut intelligas & hoc à salacitate proficisci. Sed ut ad interpretationem adagii recurramus, veteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebantur, proximum tempus gallicinium vocabant, quod illi temporis lucem multo ante præsentientes incipiunt canere. Tertium conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartum diluculum, cum incipit dignosci dies. Quintum mane, cum clarus jam dies exorto sole. Itaque secundus gallorum cantus, multo solis exortum antevenit. Hinc Juvenalis:

Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi
Proximus ante diem caupo sciet. ———

Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus:

——— ——— ——— ——— Πόθεν;
Οὐ δ᾽ εἰ μὰ Δία τότ᾽ ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. ———

i. e. ——— ——— *Minime gentium.*
Ne si quidem te illo appulisses tempore,
Cum gallus iterum caneret. ———

Hujus rei mentio fit & in Euangelicis litteris.

LXVII. *Ne allii quidem caput.*

Proverbialis hyperbole: Οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν δέδωκεν. i. e. *Ne allii quidem caput dedit.* Aristophanes in Vespis:

Οὐδεὶς οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν τοῖς ἐψητοῖσι δίδωσι.

i. e. *Nemo vel allii caput addit coctis.*

Conveniet in sordidum, & impendio parcum.

LXVIII. *Ruminare negocium.*

Ἀναμασᾶσθαι τὸ πρᾶγμα. i. e. *Ruminare* seu *remandere negocium*, dicitur, qui suo cum animo versat, etiam atque etiam expendens. Sumta metaphora ab animantibus, qui cibum in os revocatum denuo mandunt, atque ita demum in alterum ventrem trajiciunt. Nam id non accidit nisi iis, quibus duo sunt ventres. Aristophanes in Vespis:

Μόλις τὸ πρᾶγμ᾽ ἔγνωσαν ἀναμασώμενοι.

i. e. *Vix causa cognita est, ubi ruminaverant.*

Id etiam appellant ἀναπεμπάζειν. Usurpat hoc adagium & Lucianus quodam in loco.

LXIX. *Mordere labrum.*

Ἐσθίειν τὰ χείλη. i. e. *Comedere labra*, vel hodiernis temporibus vulgo dicitur, qui stomachatur, animoque ringitur, sumtum ab indignantium gestu. Aristophanes in Vespis:

Ὑπ᾽ ὀργῆς τὴν χελώνην ἐσθίων.

i. e. *Comedens labra præ iracundia.*

Sic & Homerus Odysseæ Υ.

Οἳ δ᾽ ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φῦντες.

i. e. *Ast hi labra suis presserunt dentibus omnes.*

LXX. *Lesbiari.*

Λεσβιάζειν antiquitus *polluere* dicebant. Aristophanes in Vespis:

Μέλλουσιν ἤδη Λεσβιεῖν τοὺς ξυμπότας.

i. e. *Quæ combibones jam suos contaminet.*

Ajunt turpitudinem, quæ per os peragitur, fellationis opinor, aut irrumationis, primum à Lesbiis auctoribus fuisse profectam, & apud illos primum omnium fœminam tale quiddam passam esse. Interpres hujus rei testem citat Theopompum in Ulysse: Ἵνα μὴ τὸ παλαιὸν τοῦτο καὶ θρυλλούμενον διὰ ἡμετέρων στομάτων εἴπω σόφισμα, ὃ φασὶ παῖδας Λεσβίων εὑρεῖν. i. e. *Ut ne vetus illud, ac vulgo jactatum inventum ore nostro proloquar, quod ajunt Lesbios reperisse.* Citat & in Stratidem in Troilo:

Μή ποτ᾽, ὦ παῖ Ζηνὸς, εἰς τ᾽ αὐτὸ μόλῃς
Ἀλλὰ προσθὰς τοῖς Λεσβίοις χαίρειν ἔα.

i. e. *Ne quando, fili Jovis, hucusque pervenias,*
Verum hoc Lesbiis relinquas, ac valere sinas.

Senarii duo videntur, sed nonnihil depravati. Innuit idem Aristophanes, ἐν Ἐκκλησιαζούσαις:

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς Λεσβίους.

i. e. *Mihi at videre labda juxta Lesbios.*

Allusit autem ad communem litteram, quæ prima est & Lesbiis, & obscœno verbo λειχάζειν. Id ni fallor, tale quiddam est Græcis, quale *fellare* Latinis. Nam vox etiamnum manet, tametsi rem jam olim è medio sublatam arbitror.

LXXI. *Pyrrichen oculis præ se ferens.*

Πυῤῥίχην βλέπειν. i. e. *Tumultum ac bellum vultu præ se ferre*, inde dictum, quod Pyrrhiche saltationis genus est, quod ab armatis pueris peragebatur, ut testis est Athenæus libro Dipnosophistarum 14. ostendens in ea belli imaginem repræsentari, impetum & ardorem adorientium, & celeritatem fugientium. Et Ælius Spartianus in Adriano: *Militares*, inquit, *pyrrhichas populo frequenter exhibuit.* Tranquillus item *Pyrrhiches* meminit. *Pyrrichen saltaverunt Asiæ Bithyniæque Principum liberi.* Julius Pollux lib. 4. cap. 14. Inter varia saltationum genera commemorat ἐμμέλειαν tragicorum, κόρδακα comicorum, σικιννίδα satyricorum, πυῤῥίχην ac τελεσίαν, quas ἐνοπλίους vocat, quod armati saltarent. Unde ξιφισμὸν dictum indicat, quod gladiis perageretur, & ποδισμὸν quod mira pedum celeritate corpus circumagerent. Idem commemorat & alia saltationum genera, quæ belli habebant imaginem, κῶμον & τετράκωμον, quam ait Herculi fuisse sacram. Rursus aliam, quam καρικὴν dixere, quæ & ipsa armis peragebatur. Plato de Legibus septimo, docet duo potissimum saltationis genera fuisse, alterum bellicum ac tumultuosum, quod Pyrriche dicebatur, alterum moderatius, quod ἐμμέλεια. Pyrrichen describit his verbis: Πυῤῥίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι, τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ, καὶ ἐκπήδησιν ἐν ὕψει, καὶ συνταπεινώσει μιμουμένην. Καὶ τὰς τοιαύταις ἐναντίας τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἔντε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειρούσας μιμεῖσθαι, τότε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, ὁπόταν γίγνηται μίμημα εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν

τὸ

m, quæ per os peragitur, fellationis, primum à Lesbiis auctoram, & apud illos primum omnium iddam passam esse. Interpres hujus heopompum in Ulysse: ...
... i. e. *Ut ne vetus illud, ... entum ore nostro proloquar*, quod ... itat & in Stratidem in Troilo:
... *lis Jovis, huncusque perveniat, ... esbius relinquas, ac valere sinas.* ... tur, sed nonnihil depravati. Inaus ..., ἐν Ἐκκλησιαζούσαις:
... *re labda juxta Lesbios.* ... ommunem litteram, quæ prima est ... cœno verbo λαικάζειν. Id ni fallor, Græcis, quale *fellare* Latinis. Nam net, tametsi rem jam olim è medio ...
...yrrichen oculis præ se ferens. i. e. *Tumultum ac bellum vultu præ*... m, quod Pyrrhiche saltationis ge... rmatis pueris peragebatur, ut testis Dipnosophistarum 14. ostendens n repræsentari, impetum & ... & celeritatem fugientium. Et Æ... driano: *Militares*, inquit, *pyrrhi... exhibuit.* Tranquillus item *Pyrrhichen saltaverunt Asiæ Bithyniæque* ... ulius Pollux lib. 4. cap. 14. Inter ... enera commemorat ἐμμέλειαν tragi...

μαχαίραις ἐχρῶντο. Θάλλ@ ἢ ὁ ἕτερ@ τ ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπλῆχθαι τ ἄνδρα. Ο ἢ ἔπεσε τεχνικῶς πως, καὶ πάντες ἀνέκραγον. Καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα ἐπέρχεται, ἄδων Σιτάλκαν, ἄλλοι ἢ τ Θρᾳκῶν, τ ἕτερον ἐξέφερον, ὡς τεθνηκότα, λῶ ἢ ὐδὲν πεπονθώς. i. e. *Surrexerunt autem primi Thraces, & ad tibiam saltabant, subsiliebantque in altum, idque leviter, interim utentes gladiis. Tandem alter alterum feriebat, sic ut omnibus videretur hominem percussisse.* [1] *Ille vero artificio quodam cadebat, moxque omnes exclamabant. Tum is, qui percussisse videbatur, cum alterum armis spoliasset, exibat, canens Sitalcam. Porro cæteri Thraces, alterum efferebant veluti mortuum, quum nullo esset affectus malo.* Refert illic & alia saltationum genera, si quis avet ea cognoscere. Denique Homerus Iliados Π. Cretensem quempiam bello strenuum, ὀρχηστὴν appellat, h. e. *saltatorem*, ob Pyrrichen, de qua diximus, Thracibus familiarem. Ita Scholiastes commemorans tria saltationum genera, *Pyrrhichen* bellicam, Sicinnin sacris accommodam, & Σκορδακισμὸν sordidam ac profanam. Aristophanes in Avibus:

C

—— —— —— —— Ἄγγελ@
Ἦλθεν πρὸς ἡμᾶς δεῦρο Πυῤῥίχην βλέπων.
—— —— —— —— *Nuncius*
Accurrit ad nos, Pyrrichen oculis tuens.

D

Unde & pedi Pyrrhichio nomen, quod impetum habet militis ruentis in prælium, & vel à Pyrrho Achillis filio, quod Plinius lib. 7. cap. 56. sentire videtur, scribens, *Armatam saltationem Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus, utramque in Creta.* Vel, ut putat Athenæus, à Pyrrhicho quodam Lacedæmonio: sunt enim bellacissimi Lacones, apud quos peculiaris erat hæc saltatio, quam mox à quinto anno pueri discebant, quod illi vocant πυῤῥιχίζειν, & Pyrrichistæ dicuntur, hoc genus exercentes. Vel ab ignea vi nomen habet. Julius Pollux eo, quem mox citavi, loco, ait Pyrrichen eandem esse cum Telesia, & utrosque fuisse judices

E

cum atrociora sint, tamen minus obnoxia sunt infamiæ, quod his magnates ac probati laborent. Quis enim non execratur furem? At longe fœdius est adulterium, quod tamen proceres sibi propemodum laudi tribuunt. Invidere, obtrectare, studere congerendis opibus longe sceleratius est, quam puellam habere, qui cum cubites ob nocturnos, ut divus ait Hieronymus, metus. At hoc qui facit sacerdos, vappa vocatur ac sterquilinium, & integri sanctique habentur, qui ambitione tument, avaritia contabescunt, invidentiæ virus afflant omnibus; quod, videlicet, hi bonorum virorum morbi sunt.

LXXV. *Ne guttam quidem.*

Manet etiam hodie vulgo tritissimum: *Ne gutta quidem*, ὑπερβολικῶς, pro minimo. Aristophanes, ἐν Ἀχαρνεῦσιν·

Σὺ δ᾽ ἀλλά μοι σταλαγμὸν εἰρήνης ἕνα.

i. e. *At tu mihi da pacis unam guttulam.*

Idem in Vestis adsimili forma dixit:

Ὕπνυ ἐδὲ παιπάλη.

i. e. *Ne paspalam quidem somni.*

Pro eo, quod erat, ne minimum quidem somni. Nam *paspalam* Græci vocant minutissimam micam æris, aut farinæ, quemadmodum & ante diximus. Plautus in Pseudolo: *Cui neque paratu gutta consilii, neque adeo argenti.* Nam hæc plus habent veneris ad animi res translata: ut guttam, aut micam, aut pilum bonæ mentis non habet.

LXXVI. Βατταρίζειν.

Βατταρίζειν, dicebantur vulgo, qui balbutirent, quibusque hæsitans esset & impedita lingua, quod Græci τραυλίζειν appellant. M. Tullius ad Atticum lib. 6. Τῆς ξυναγωγῆς τῆς ἐμῆς ὁ ἀπελεύθερ@ ἔδοξέ μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζειν. Quod vitium ex humore immodico nasci docet Hippocrates. Probat Galenus commentario sexto. Unde in pueris ac temulentis fere accidit: quanquam & alias cau-

ad eos, qui nugas deblaterant. Unde *βατλαρισμὸν nugacitatem* vocant, vocem à Batto quopiam Thebano mutuati, cui vox fuerit exilis, linguaque parum articulata. Cui Pythia dixerit: Βάττ᾽ ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. i. e. *Batte ad vocem venisti*. Auctor Hesychius, addens quibusdam videri vocem imitatitiam, qualis est φλοῖσβος aliæque innumeræ. Dicunt & *βαττολογίαν multiloquentiam*, à Batto quopiam Poeta, cui mos erat in pœmatis eadem subinde inculcare. Utriusque meminit Suidas. Verum hæc nihil ad sensum Ciceronis. Mihi magis apparet dictum fuisse *βατταρίζειν* pro dolo malo agere, quod apud Cyrenæos vulpes dicatur *βάσσαρος*, teste Herodoto, ut Latini quoque dicunt *vulpinari*, Battarus enim dux fuit deducendæ in Cyrenen coloniæ. De *psellismo* dictum est nobis alias.

LXXVII. *Unde excoquat sevum.*

Plautus in Captivi duo, proverbiali dixit hyperbole: *Unde excoquat sevum senex*, opes significans copiosissimas. Tametsi locus hic non videtur vacare mendo. Ratio trochaici carminis admonet *opima* legendum, non *optima*. Plautinus versus hic est, ita ut in vulgatis circumfertur codicibus:

Quid divitiæ, sunt ne optimæ? Unde excoquat sevum senex.

Sevum autem, vel ut alii *sebum*, est pingue pecudum durius, quod Græci *στέαρ* appellant.

LXXVIII. *Jactare jugum.*

Jactare jugum, est incommode ferre servitutis necessitatem. Translatum à bubus, nondum assuetis jugo. Juvenalis:

Nec jactare jugum *vita didicere magistra.*

Simile illi: *Contra stimulum calcitrare*. Congeminatur enim infortunium, quod feras impatientius, minuitur animi æquitate. Quemadmodum ait Plautus:

In re mala, animo si bono utare, adjuvat.

LXXIX. *Ut in Velabro olearii.*

Ut in Velabro olearii. Proverbialis similitudo de iis, qui conspirarunt, remque gerunt ex composito. Plautus in Captivi duo:

—— —— —— —— —— *Una res,*
Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearii.

Velabrum autem, auctore Varrone, locus erat Romæ, quo olearii distrahebant oleum. Mos est autem huic hominum generi, ut inter se de precio conspirent, quo pluris vendant.

LXXX. *Imi subsellii.*

Idem in eadem fabula, *Imi subsellii* viros appellat parasitos, qui ita in convivium admittuntur, ut imo sedeant loco. *Nihil*, inquit, *morantur jam Lacones, imi subsellii viros*. Apud eundem in Sticho, parasitus inducitur ita loquens: *Haud postulo equidem in summo lecto accumbere. Scis me dudum esse* imi subsellii *virum*. Item Horatius:

—— —— —— —— *Et imi*
Derisor lecti. —— —— ——

Scurram significans. Quadrabit etiam in tenues convivas, quos divites isti nonnunquam recipiunt, sed infimo loco. Lepidius erit, si transferatur longius, h. e. ad eos, qui inter aulicos proceres, extremo sunt loco, aut inter eruditos postremi sunt, quos & *infra classem* & *extremæ classis*, & *infima nota* licebit appellare. Quorum posterius hoc à mercibus sumtum videtur, quibus addita nota testatur precii modum, prius illud à censu veterum. Nam qui primæ classis erant, centum & viginti millia æris possidebant, atque hi soli classici vocabantur, reliqui omnes, nam classes erant, complures, infra classem dicebantur. Auctor Gellius lib. 7. cap. 13. Tametsi nonnulli codices pro 20. habent 25. Et Titus Livius ait: *Æris centum millia.*

LXXXI. *Manticulari.*

Festus Pompejus ostendit Poetas hoc verbo *manticulari* usos, pro fucum facere, ac subdole agere. Citatque Pacuvium ita loquentem: *Ad manticulandum astu aggreditur*. Tractum autumat à *manticulis*, quas fures attrectare solent, nimirum, quo furentur. Equidem magis arbitror [1] hinc sumtam metaphoram, quod qui in convivio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, velut exstergentes. Unde in Sermonibus Horatius:

—— —— —— *Mappa compescere risum.*

Plautus item in Captivi duo, pro pallio latebraque posuit, qua dolus tegi possit: *Nec mendaciis subdolis mihi usquam mantellum est meis. Nec sycophantiis, nec fucis ullum mantellum obvium est*. Equidem haud scio num ad hanc pertineat formam, quod legitur apud Origenem Homilia in Ezechielem quinta: *Qui dixit proximo suo, ignoscit nobis peccata nostra Deus. Siquidem & in talibus sacramentis ludimus vicissim nobis pollicentes, mappam mittet Deus, id est, teget nostra flagitia, missa mappa*. Verum quoniam Græci codicis non adest copia, super hac re præstiterit Academicum agere. Docti, quibus adest, locum hunc excutient à nobis admoniti. Utitur eodem dicto Tertullianus libro adversus Valentinianos: *Sed mappa, quod ajunt, missa.*

LXXXII. *Auro habet suppactum solum.*

Proverbiali figura dixit Plautus in Bacchidibus:

Sed dives ne est isthuc Theotimus?
Etiam rogas? qui soccis habeat auro suppactum solum.

De prædivite, cui tanta suppetat auri vis, ut pedibus calcet. *Solum* enim pro infima crepidarum parte posuit, [2] aut certe pro pavimento.

LXXXIII. *Ad aras.*

Ἐπὶ βωμούς. i. e. *Ad aras*. Refertur in Collectaneis, quæ Plutarchi titulo feruntur, nec explicatur. Equidem opinor perinde valere; quasi dicas, ipso in negocio, juxta proverbium, quod nobis alio dictum est loco, quo vetamur ad aras consultare.

LXXXIV. *Samiorum laura.*

Σαμίων λαῦρα. i. e. *Samiorum laura*. Dictitabatur in turpibus addictos voluptatibus. *Laura* apud Samios angiportum quoddam erat, in quo cupediæ, popinariæque lautitiæ venditabantur à mulierculis in hoc paratis. Exstat & hoc adagium in commentariis, quæ Plutarcho inscribuntur. Refert idem Athenæus ex Clearcho

1 *Hinc sumtam metaphoram, quod qui in convivio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, &c.*] A mantilibus dicens esse sumtam metaphoram, *manticulas* (à quibus, *manticulari* tractum esse, manifestissimum est) pro *mantilibus* etiam accipit: huic significationi non repugnare existimans, quod pauperibus in nummis recondendis usum earum fuisse dicit Festus. Et fortassis eam colligens ex iis etiam, quæ de voce manticularia leguntur ibidem verbis. Esto igitur, *manticulas* & pro *mantilibus* sumi: hoc ego illi non invitus dabo. Sed illud non item, à quibusdam per dissimulationem mantili faciem tegentibus sumtam esse verbi *maticulari* metaphoram. Siquidem in promtu est hic Catulli locus:

Marrucine Asini manu sinistra
Non belle uteris in joco atque vino:
Tollis lintea negligentiorum.

Quo ex loco conjicere est, solitos quosdam in conviviis inter confabulandum & jocandum, aliorum mantilia, tanquam aliud agentes attrectare, quæ, occasionem nacti (illis videlicet vel oculos deflectentibus, vel ad ea, quæ dicerentur, non ad ea, quæ fierent, animum attendentibus) manu sinistra, ut ait Poeta, averterent, His autem consentaneum est, ut *Manticulari* primum dictum sit pro Furandi gratia mantilia attrectare: deinde per metaphoram pro, Subdole quidvis agere, usurpatum fuerit. *H. Stephanus.*

2 *Aut certe pro pavimento.*] Hanc explicationem (quæ plane verbis Plautinis vim adfert, & rem fortasse post hominum memoriam non auditam narrat) nequaquam quæsivisset Erasmus, sed alteri acquievisset, si hunc Athenæi locum legisset, vel potius, si legere se meminisset, lib. 12. *Φύλαρχος δ᾽ ἐν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν ἱστοριῶν, καὶ Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος ἐν τῷ δεκάτῳ περὶ Ἀσίας, καὶ τοὺς ἑταίρους φησὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπερβαλλούσῃ τρυφῇ χρήσασθαι. Ὧν εἷς ὢν καὶ Ἄγνων χρυσοῦς ἥλους ἐν ταῖς κρηπῖσι καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ἐφόρει.* Quanquam Plutarchus in Alexandri vita de eodem loquens, non aureos, sed argenteos clavos gestasse commemorat, his verbis: *Ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἑώρα παντάπασιν ἐκτετρυφηκότας, καὶ φορτικοὺς ταῖς διαίταις καὶ πολυτελείαις ὄντας, ὥστε Ἅγνωνα μὲν τὸν Τήιον ἀργυροῦς ἐν ταῖς κρηπῖσιν ἥλους φορεῖν, Λεοννάτῳ δέ.* &c. David quoque, Psal. 68. *Perde cœtum arundinis, congregationem taurorum, cum vitulis populorum: calcantem in frustis argenti, dissipa populos, qui bella volunt.* Hæc enim est simplicissima verborum Hebraicorum interpretatio. Quam tamen refugisse bona pars Interpretum videtur, quod per hujusmodi calcationem quid intelligendum foret, ne conjicere quidem posset. Unde factum est, ut variæ à variis excogitatæ sint istius loci expositiones, sed hujusce calcationis mentionem nullam facientes. Donec tandem quidam exortus est, qui (ut est sagaci ingenio præditus) hunc illorum verborum sensum odoratus est: explicans, illos exsultare calcando frusta argenti. Quod fieri possit, ut præ immodico luxu fibulas argenti in calceis gestaverint. At jam dubitatio nulla superest, quin hoc factum fuerit: imo vero quin clavos etiam argenteos, atque adeo (qui multo prodigiosior est luxus) aureos in illis gestaverint. *H. Stephanus.*

lib

a Cicerone lib. De Oratore. 2. Ad hunc quidem modum : *In hoc genus conjiciuntur proverbia , ut illud Scipionis , cum Asellus omneis provincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur , Agas asellum* , & cætera. Hactenus Tullius. Neque vero libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, Interpres alioqui non omnino malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vestigandi ministrarem occasionem. [1] Fortasse legendum *agaso asellum*.

1 *Fortasse legendum, Agaso asellum.*] Hanc Erasmi conjecturam, qui sequetur, depravabit lectionem emendatam, meo quidem judicio, non depravatam corriget. Recte enim legi apud Ciceronem, *Agas asellum*: nec mutilum, sed integrum illic referri adagium, ex Martialis epigrammate mihi probare posse videor: quod est hujusmodi:

Semper agis causas & reges agis Attale semper.
Est, non est quod agas: Attale semper agis.
Si res & causæ desunt: agis Attale mulas.
Attale, ne quod agas desit, agas animam.

Sed non eodem pertinet hoc dictum apud Martialem, quo apud Ciceronem: dixerit aliquis. Imo plane eodem referri manifestum est. Ut enim hic Martialis *Attalum* dicit, postquam desunt illi res & causæ, quas agat, *agere mulas*: ita Scipio *Asello* omnes provincias stipendia merentem se peragrasse glorianti (quasi quum novus illi locus deesset, ubi suam artem exerceret, ad aliud vitæ institutum se conferre deberet) dicit, *Agas asellum*. Verisimile est autem, inde natum hoc adagium, quod olim qui varia vitæ genera sectati essent, & in omnibus rem infœliciter gessissent (Vertumnis omnibus iniquis nati) tandem ad inopiam redacti, agasonum collegio nomen darent. Cujus rei & Horatii locus hic conjecturam videtur afferre:

——— ——— *Beatus enim jam*
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia & spes.
Dormiet in lucem. Scorto postponet honestum
Officium. Nummos alienos pascet. Ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

Sed & Martialis alibi Carino paupertatem, ut opinor, imprecans, dixit:

Quid imprecabor, ô Severe, liventi.
Hoc opto, mulas habeat & suburbanum.

Puto enim per *suburbanum* intellexisse hortum suburbanum, & eum quidem olitorium. Ludentem videlicet ex ambiguo: quia vel rus vel

Collectaneis.

LXXXIX. *Servum haud veho.*

——— ——— Δῦλον οὐκ ἄγω,
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴ περὶ τῶ κρεῶν.
——— *Servum ego haud veho,*
Nisi qui prius pro carnibus certaverit,
Certamine in navali.

i. e. non admitto servum, nisi multis magnisque spectatum experimentis. Est autem carmen hoc apud Aristophanem in Ranis, à nobis alio citatum loco. Admonent Interpretes duplicem esse lectionem, περὶ τῶ κρεῶν, & περὶ τῶ νεκρῶν. i. e. *Pro carnibus*, & *pro cadaveribus*. Pro carnibus accipiunt, pro vita: *carnem* enim *corpus* appellant. Porro servi cum pugnant, quoniam nullas habent possessiones, pro vita duntaxat dimicant. Qui legunt νεκρῶν, hanc adferunt fabulam. In prælio
D navali, quod actum est apud Arginusas, superiores exstiterunt Athenienses, vetueruntque ne cadavera cæsorum tollerentur, & hac quoque de re digladiatum est. In hoc autem bello servi egregiam operam navasse leguntur, qua propter & libertate donati sunt. Recensetur proverbium in Plutarchi Collectaneis.

XC. *Tertium caput.*

[1] Τρίτη κεφαλὴ, καὶ τρίτῳ ἐγκεφάλῳ. i. e. *Tertium caput & tertio cerebro.* In onerum bajulos dictum, qui non humeris modo, verum & capite gestant onera. Exstat in iisdem, quæ modo citavi Collectaneis. Apte torquebitur in homines variis distractos negociis.

XCI. *Ut Corinthia videris.*

E Ἀ Κορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν. i. e. *Corinthia videris, corpore quæstum factura.* In mulierem intempestivius libidinantem. De mulieribus Corinthi prostantibus di-

nem negaturum existimo. At vero Domitii explicationem sequendo, talem minime reperiemus. Sic enim ille: *Opto hab. m. & subur.* i. e. Opto amittat divitias quas habet, & fit nostræ conditionis ac fortunæ

ctum est alibi. Dictum est autem χοιροπωλεῖ, novo quidem verbo, quod nobis indicat quæstum facere corpore. Χοῖρος enim naturam muliebrem significat. Exstat & hoc in iisdem Collectaneis. A

XCII. *Cyrnia jactura.*

Κυρνία ἄτη. i. e. *Cyrnium malum.* De magnis dispendiis & expilationibus dicebatur. Cyrnus insula quæpiam est, è regione Apuliæ, cujus incolæ longævi perhibentur esse propter mel, quo plerumque vescuntur, vicini Sardonicæ insulæ. Nam ejus illic summa copia, quemadmodum auctor est Stephanus. Hæc olim navigantibus erat inaccessa, propter prædonum ac piratarum circa illam frequentiam. Atque hinc vulgo proverbium increbuit. Plinius lib. 4. cap. 12. Nominat *Cyrnum*, sed diversam à Corsica, quum Strabo tradat Cyrnum esse, quam Romani dicunt Corsicam, B insulam ægre habitatam, ob locorum asperitatem, & regionem multis locis imperviam, sed præcipue quod qui montes obtinent, ac latrociniis vivunt, feris ipsis sint efferatiores. E quibus si quando aliquot capti per duces Romanos, Romam deducantur, dictu mirum, quam ferinum quiddam ac belluinum præ se ferant. Nam aut sibi mortem consciscunt, aut si vivunt, stoliditate & amentia sic fatigant dominos, ut quantulocunque emptos, tamen emisse pœniteat. Talis olim Corsica, nunc vinis laudatissimis instruit Romanas delicias. Ob immanitatem igitur latrociniorum ac gentis feritatem dicta est Κυρνία ἄτη, quemadmodum dictum C est *Cilicium exitium*, quod alibi retulimus. Meminimus hujus adagii superius in *Cyrnia terra.*

XCIII. *Rapina Cotytiis.*

Ἁρπαγὰ Κοτυττίοις. i. e. *Rapina Cotytiis.* Cotytia festum quoddam erat apud Siculos, in quibus ex more placentulæ quæpiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eaque diripienda proponebantur. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec exponitur. Quanquam facile liquet dici solitum de bonis temere profusis direptisque.

XCIV. *Quæ ex antiqua.*

Τὰ ἐκ παλαιᾶς. i. e. *Quæ ex antiqua*, subaudiendum *Tyro.* Perinde valet, quasi dicas summam molestiam, extremumque malum. Tyrum enim, quæ cognominata est vetus, dictione composita, Παλαίτυρος, Alexander expugnatam, & ex insula comportatis aggeribus redditam continentem, crudeliter tractavit, plu- D rimisque affecit incommodis, unde proverbium, τὰ ἐκ παλαιᾶς, Quo significabant tantum malorum, quantum antiqua Tyrus pertulisset. Recensetur & in Plutarchi Collectaneis, atque item Zenodoti. Historia est apud Q. Curtium.

XCV. *Triceps Mercurius.*

Τρικέφαλος Ἑρμῆς. i. e. *Triceps Mercurius.* Dictum videtur in ambiguos ancipitesque, aut in vehementer astutos. Ad hunc modum fingebatur antiquitus Mercurius, vel quod plurimam vim habeat oratio, vel E quod idem Deus index viæ, proinde in singulis capitibus inscriptionem habebat, quo duceret hæc via, quo rursum illa. Hujusmodi Mercurii simulacrum primus posuit Proclides, auctore Philochoro.

XCVI. *Danace.*

Δανάκη. i. e. *Danace*, sic appellabatur nummulus ille, qui Charonti persolvitur, naulum pro transmissione Stygiæ paludis, cujus meminit Lucianus in Charonte. Apulejus item in fabula Psyches. Refertur in Collectaneis Plutarchi, nec indicatur usus. Mihi videtur recte usurpandum, si quis jubeat senem parare δανάκην, innuens prope esse, ut emigret è vita. Aut F si quem usqueadeo nihil reliquisse dicat, ut ne Danace quidem superfuerit. In hunc sensum usurpat Juvenalis Satyra tertia, qui hunc nummulum *trientem* vocat:

——— ——— *Nec sperat cœnosi gurgitis alnum*
Infelix, nec habet, quem porrigat ore trientem.

XCVII. *Ut Bagas constitisti.*

Βάγας ἕστηκας. i. e. *Ut Bagas stabas.* In stupidum & elinguem dicebatur. Bagas erat quispiam adsimilis attonito, stupidoque & insulso. Commemoratur [1] in Plutarchi Collectaneis. Haud scio, num legendum sit, *Bagoas* pro *Bagas*: is Eunuchus fuit. Et est hoc genus timidum & imbelle.

XCVIII. *Cancrum ingredi doces.*

Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις. i. e. *Cancrum recte ingredi doces.* De eo, qui docet indocilem. Refertur in eisdem Collectaneis. Finitimum, vel idem potius cum illo, quod paulo superius retulimus ex Aristophane, in proverbio: *Nunquam efficies.* Pertinet ad genus ἀδυνάτων. *Æthiopem dealbas* &c. Siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem movet gressum. Dictum putant καρκίνον quasi καρήκινον, à movendo capite. Dicitur & capite gignere.

XCIX. *Mare exhauris.*

Θάλασσαν ἀντλεῖς. i. e. *Mare exhauris.* De eo, qui conatur, quod effici non possit. Nam montes utcunque perfodiuntur, at *mare* non possit *exhauriri.*

C. *Canes timidi vehementius latrant.*

Q. Curtius lib. 7. Demonstrat hujusmodi proverbium apud Bactrianos vulgo jactatum fuisse, *Canis timidus vehementius latrat, quam mordet.* Thrasonum est turgidis minis dira moliri: At Chremes ad rem gerendam promptior. Sic & Athenienses ad bene dicendum, quam ad gnaviter agendum accommodatiores fuisse leguntur. Nec Ajaci promptum fuit dicere, nec Ulyssi bellare. Et Lacedæmonii verbis parcissimi, virtute longe præcelluerunt. Et apud Homerum Græci taciti pugnam ineunt, sed vim spirantes, cum barbari immani clamore accurrerent. Denique mulieres lingua melius, quam viri belligerantur. Q. Curtius eodem in loco subjicit allegoriam huic similem, altissima quæque flumina minimo sono labi.

CHILIADIS TERTIAE

CENTURIA VIII.

Homerici versus aliquot proverbiales.

Tantum honoris antiquitas habebat Homero, quemadmodum testatur Macrobius, ut singuli pene versus illius proverbii vice celebrarentur. Quorum nos nonnullos sparsim in hoc opere recensuimus, præsertim quos in auctorum litteris usurpatos deprehendissemus. Nunc itaque mihi videor facturus operæ precium, si ex omni Homericæ Poeseos corpore, quosdam seligam versiculos, qui proverbii speciem ita præ se ferant, ut dubitandum non sit, quin hi certe ex illorum numero fuerint, quos antiquitas adagionum instar usurpaverit. Quanquam autem nullum fere carmen est hujus Poetæ, quod non possit ad aliquam proverbii rationem detorqueri, tamen nos è plurimis pauca quædam decerpere maluimus: partim, ne quis nos in re tanquam adscita, nimium diligentes dicere posset: partim, quod nescio quo modo magis arrident in hoc genere, quæ sibi quisque velut adoptarit. Itaque sat habuimus in paucis aliquot, quemadmodum accommodari debeant, viam ostendisse. Atqui in his ipsis, quanquam cum carminis usum indicavimus, qui tum nobis scribentibus venisset in mentem, tamen nihil vetuerit, quo minus idem carmen ad varios usus adsciscatur. Neque vero idem permiserim in reliquis Poetis, nisi quis in Marone licere putet, quem Latinum Homerum optimo jure dixeris: sed facit hoc Homeri divinitas quædam, ut deceat, quicquid ex illo quocunque pacto mutuum sumseris, etiamsi, quod in Centonibus fieri solet, ad longe diversam sententiam verba detorseris. Quanquam autem sciremus his non ad futuram gratiam, nisi quis usurparet Græce, tamen ne non intelligerentur à nonnullis, vertimus hæc quoque. Sed jam referre incipiemus.

I. *Non probantis.*

Ἀλλ᾽ οὐκ Ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ.

i. e. *At non Atridæ sic est Agamemnoni visum.*

Usurpatur à Luciano ceu proverbialiter in Lapithis. Recte utemur, ubi rem quidem fatebimur honestam factu, verum diversa placere iis, quorum libido plus valet

[1] Non legitur in Collectione edita in Præfatione Tomi I. Antiquitatum Græcarum. At in Appendice Vaticana c. 1. 26. legitur Βάγας ἕστηκας, ut & apud *Michaëlem Apostolium.*

... accommodatiores fuisse ...
... jaci promptum fuit dicere, nec Ulyss...
... acedæmonii verbis parcissimi, ...
... erunt. Et apud Homerum Græci taci...
... t, sed vim spirantes, cum barbari ...
... accurrerent. Denique mulieres lingua ...
... viri belligerantur. Q. Curtius eodem a...
... legoriam huic similem, altissima qu...
... nimo sono labi.

ILIADIS TERTIAE

Centuria VIII.

...rici versus aliquot proverbiales.

...oris antiquitas habebat Homero, quem ... testatur Macrobius, ut singuli pr... verbii vice celebrarentur. Quorum ... m in hoc opere recensuimus, præ... torum litteris usurpatos deprehendi... ue mihi videor facturus operæ pretium, ... ericæ Poeseos corpore, quosdam ... qui proverbii speciem ita præ se fe... dum non sit, quin hi certe ex illorum ... quos antiquitas adagionum instar usur... am autem nullum fere carmen est ... non possit ad aliquam proverbii ... i, tamen nos è plurimis pauca ... luimus: partim, ne quis nos ... ium diligentes dicere posset: partim, ... modo magis arrident in hoc genere, ... velut adoptarit. Itaque sat habuimus ... quemadmodum accommodari debe... ... sic. Atqui in his ipsis, quanquam ... ... quæ tum nobis ...

a Luciano in Icaromenippo. ...

II. Sub persona Ulyssis loquentis ad Telemachum filium.

III. *Caventis clancularias insidias.*

Μή τίς τοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

i. e. *Ne quis te à tergo fugientem cuspide figat.*

Cum significamus circumspectius agendum, ne quis noceat imprudenti. Diogenes usurpavit mutata vocula in adolescentem formosum, qui incustodite dormiebat:

Μή τις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Sunt autem apud Homerum Iliad. Θ. Verba Diomedis Ulyssem fugientem revocantis ad pugnam. Item Iliados X.

Οὐ μέν μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξεις.
Ἀλλ' ἰθὺς μεμαῶτι διὰ στήθεσφιν ἔλασσον.

i. e. *Nunquam mi à tergo fugienti infixeris hastam,*
Sed prompto potius adversa in pectore torque.

Hoc licebit usurpare, cum quis non detrectat apertum certamen.

IV. *Jubentis aperte loqui.*

Si quem admonebimus, ut proferat doloris, aut odii causas, neque cælet in animo, non illepide dixerimus illud ex primo Iliados libro:

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω.

i. e. *Eloquitur, ne calato, quo norimus ambo.*

V. *Pollicentis se promissa re præstiturum.*

Significantes promissorum fidem non irritam futuram, sed re præstituros nos, quod verbis simus polliciti, usurpare poterimus versus hos ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
Οὐδ' ἀτελεύτητον γ' ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω.

i. e. *Nec revocanda, nec irrita, vanave dico futura,*
Quæcunque annuero & promisero vertice moto.

Dicuntur autem à persona Jovis ad Thetidem.

fuerit Homericum illud ex Iliados secundo libro usurpare:

Ὄψιμον ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

C Quem versum Cicero ita vertit:

Tarda & sera nimis, sed fama & laude perenni.

Verba sunt Chalcantis animum addentis Græcis ut perdurent: quanquam enim victoria belli decimo demum anno contigerit, ejus famam tamen immortalem fore.

XI. *Consulendum & consiliis parendum.*

Cum admonebimus quempiam, ut vicissim & rectum consilium aliis det, & ab aliis accipiat: aut ut & secum rem diligenter perpendat, & alienam sententiam auribus attentis audiat, non intempestivum erit illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ ἄναξ, αὐτός δ' εὖ μήδεο, πείθεό τ' ἄλλῳ.

i. e. *Ipse age Rex bene consulito, & pareto vicissim.*

D XII. *Non interpellandus famelicus.*

Quoties innuemus non esse confabulandi ocium, nisi prius placaverimus latrantem & iratum, ut ait Horatius, ventrem. Aut ubi significabimus aliquem, simulatque sit assecutus, quod expetebat, jam ad alia converti, non inepte proferemus, versiculum hunc & eodem libro, & alias apud Homerum solennem:

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.

i. e. *At postquam his potus exempta cupido, cibique.*

Id Virgilius ita reddit:

Postquam exempta fames & amor compressus edendi.

XIII. *Ingens rerum multitudo.*

E Cum admirandam hominum, aut rerum, seu malorum multitudinem indicare volemus, congruet illud ex eodem libro, crebroque alias:

Ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ,
Ἠΰτε μυιάων ἀδινάων ἔθνεα πολλά.

i. e. *Quot frondes, & quot sunt verno tempore flores,*
Utque globatarum muscarum examina multa.

Refert Laertius Cynicum Diogenem reprehensum, quod accepisset munera ab Antipatro, respondisse versu Homerico, quem modo retuli:

Οὔτοι ἀπόβλητ'. &c.

XV. *In senem libidinosum.*

In eos, qui ad rem gerendam jam inutiles sunt ob ætatem, verum oratione valent, veluti si quis taxare velit *vervecem*, ut ait Plautus, *vetulum*, turpiloquum quidem, cæterum ad Veneris usum languidum, apposite dixerit illud ex eodem libro:

Γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοί. — — — —

i. e. *Jam ob senium bello emeriti, sed dicere tantum*
Egregii. — — — —

Qualem in quarto facit Tydei filium:

— Χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω.

i. e. *Inferiorem pugna, sed dicendo priorem.*

XVI. *Fatis imputandum.*

Dum hominem quempiam culpa liberabimus, eamque vel in fatum, vel in fortunam rejiciemus, usurpare licebit, quod inibi dicit Priamus ad Helenam:

Οὔτοι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσιν.

i. e. *Nil tibi ego imputo, verum ipsis magis imputo Divis.*

XVII. *Diu dissimulatum aperientis.*

In eum, qui quod diu dissimulavit, tandem irritatus eloquitur, non inconcinne detorquebitur illud, quod in eodem loco dictum est de Ulysse:

C Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει.

i. e. *Ast ubi jam promit pregrandem è pectore vocem.*

XVIII. *Pertinax contentio.*

Quoties ostendemus obstinatam ac muliebrem æqualium inter ipsos contentionem, cum neuter altero vult inferior videri, conveniet illud, quod Iliados libro quarto, Juno dicit ad Jovem:

Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοί.

i. e. *Ipsa etiam Dea sum, genus inde mihi, unde tibi ortus.*

XIX. *Cum uterque concedit alteri.*

Rursum cum omissa contentione, uterque alteri concedit, locus erit ei, quod eodem statim loco consequitur:

D Ἀλλ' ἤτοι γὰρ ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισιν,
Σοὶ μὲν ἐγώ, σὺ δ' ἐμοί. — — —

i. e. *Quin magis alteri in his rebus cedamus uterque,*
Tu mihi, contra ego deinde tibi.

XX. *Adamantis tenere.*

In eum, qui tenere diligit quempiam, vel adamat magis, ita ut non patiatur, vel levissimis incommodis à quoquam affici, non inscite torseris illud ex eodem libro:

— — — Ὡς ὅτε μήτηρ
E Παιδὸς ἐέργῃ μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ.

i. e. — — *Non secus atque genetrix*
Muscas arcet puero somno officiosa cubanti.

Dictum de Pallade curante vulnus Menelai.

XXI. *Contemnentis dicterium.*

Si quando significabimus nos scommate, seu contumelia leviter commoveri, nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliados eodem libro quarto:

Οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν
Εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ' ὑπένερθεν
Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες.

F i. e. *At missum non transiit ad vitalia telum,*
Sed summa in cute baltheus arcuit, impositoque
Laminea squama, quas huic faber addidit are.

XXII. *Malorum oblivio.*

Qui deprecabitur omen aliquod parum faustum, aut qui jubebit oblitterari memoriam malorum, non intempestiviter usurpabit illud ex eodem libro:

— Τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμώνια θεῖεν.

i. e. *Irrita Dii superi ventis hac omnia tradant.*

XXIII. *Ex minimis initiis maxima.*

Ad indicandum maximas simultates nonnunquam ex levissimis injuriolis nasci, non secus atque ex minutissima scintillula gravissimum incendium, mire con-

A gruet illud ex eodem libro de Eride, i.e. Dea contentione:

Ἥτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

i. e. *Quæ primum exigua surgit, verum illico cœlum*
Attingit capite, in terris vestigia ponens.

Hunc locum Virgilius Æneidos quarto, detorsit ad famam:

Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

XXIV. *Diversarum partium.*

Qui volet innuere Metium quempiam, & cum utraque parte colludentem, aut advocatum prævaricatorem aut proditorem ducem, non ineleganter usurpaverit illud ex Iliad. libro 5.

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη,
Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι, ἢ μετ' Ἀχαιοῖς.

i. e. *Porro Tydiden minime dignoscere possis*
Trojanos ne inter versetur, an inter Achivos.

XXV. *Alieno ferox præsidio.*

Si quæras innuere, quod ferox sit quispiam, & improba moliatur, id eum non facere domesticis viribus fretum, verum alicujus potentioris fultum præsidio, qui clanculum illi suppeditat & animum & opem, quemadmodum vulgus nostratium suspicatur ducem Gelriæ tot jam annos negocium facessere nobis, dissimulatis Gallorum suppetiis, illud accommodes licebit eodem ex libro:

Οὐχ ὅγ' ἄνευθε θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλά τις ἄγχι
Ἕστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους.

i. e. *Ista quidem hic nequaquam audet sine Numine, verum*
Adstat Divûm aliquis, humeros caligine tectus.

XXVI. *Fortuna prorsus adversa.*

Cum res bonis instituta consiliis, tamen male cedit, illud apposite dixeris ex eodem libro:

— — Θεός νύ τίς ἐστι κοτήεις.

i. e. — *Infensus Deus est aliquis.*

Item in Z.

Ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι.

i. e. *Ille ubi jam invisus Divis etiam omnibus esset.*

XXVII. *Arripe negocii curam.*

Admonentes aliquem, ut diligenter negocium capessat, & gnaviter rem aggrediatur, utemur hoc ex eodem loco carmine, quo Æneas hortatur aurigam suum:

Ἀλλ' ἄγε νῦν μάστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα
Δέξαι. — — — — — —

i. e. *Quin age nunc scuticamque manu, depictaque lora*
Corripe. — — — — —

XXVIII. *Rejicientis auctorem formidinis.*

Territanti metumque inanem injicienti versum hunc occinere licebit, quo Sthenelum ibidem alloquitur Diomedes:

Μήτι φόβονδ' ἀγόρευε. — —

i. e. *Ne trepidandi auctor mihi sis.* —

XXIX. *Omni conatu invadere.*

Si quem significabimus totis viribus tendere in quempiam oppugnandum, conveniet illud ex eodem libro:

Αἰνείας δ' ἰθύσας σὺν ἀσπίδι δουρί τε μακρῷ.

i. e. *Obvius Æneas, clypeoque insurgit & hasta.*

XXX. *Summa vi defendere.*

Rursum si quis alterum summa vi tuebitur, quadrabit, quod proxime eo consequitur loco:

Πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ' ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην.

i. e. *Undique texit eum lancea, clypeoque rotundo.*

XXXI. *Æqua concertatio.*

Cum significabimus duos ex æquo paratos ad disceptandum, rixamve, licebit accommodare carmen illud ex eodem libro:

Τὼ μὲν δ' ἡνία τε καὶ ἔγχεα ὀξυόεντα,
Ἀντίον ἀλλήλων ἔχέτην μεμαῶτε μάχεσθαι.

i. e. *Illi inter sese, jamjam pugnare parantes*
Obtendunt, pariterque manus, praeacutaque pila.

XXXII.

A XXXII. *Incitare currentem.*

Qui significabit instigari quempiam ad id, ad quod suapte sponte propendet, usurpabit illud ex eodem libro, quanquam & alias apud eundem Poetam occurrit:

Μάστιξεν ἵππους, τοὶ δ' οὐκ ἀέκοντε πετέσθην.

i. e. *Cædit equos scutica, ast illi vel sponte volabant.*

Sumtum ab aurigis.

XXXIII. *Ad utrumvis paratus.*

Hominem ad utramque fortunam instructum, ludicris pariter ac seriis accommodatum, aut qui norit cum bonis pariter ac malis convenire, notabimus hoc carmine, quod est in Iliad. Η.

Οἶδ' ἐπὶ δεξιὰ οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ, νωμῆσαι βῶν.

B i. e. *Novi equidem clypeum dextra, lævaque movere.*

XXXIV. *Nullus delectus.*

Aristoteles lib. Politicorum 2. refert hunc versiculum ceu vulgo celebrem:

Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

i. e. *Par honor, ignavoque viro, & virtute valenti.*

Quo licebit uti, si quando significabimus nihil esse discriminis inter eruditum & impostorem, inter benemerentem & malemerentem, inter probum & improbum. Verba sunt Achillis stomachantis, quod sui ratio non esset habita ab Agamemnone, cum esset omnium multo fortissimus. Hoc loco lapsus est Interpres LEONARDUS ARETINUS, vir ille quidem tum doctus, tum eloquens, sed homo tamen. Sic enim vertit carmen Homericum: *Honori incumbit tam ignavus quam bonus*, nimirum deceptus ab eo, qui libros eos illi prælegerat. Nec animadvertit ἰῇ positum pro μιᾷ.

C XXXV. *Muneribus res agitur.*

Qui dicet non esse locum recte factis & æquis rationibus, sed largitione & assentatione rem omnem peragi, poterit illud accommodare ex Iliados Ι.

Δώροισίν τ' ἀγανοῖσιν, ἔπεσί τε μειλιχίοισι.

i. e. *Et donis permagnificis, & lenibus dictis.*

Quo quidem in carmine muneribus non temere prior datus est locus.

D XXXVI. *Frustratus conatus.*

Qui spe frustratus sua, non assequitur id, quod ambiebat, in hunc non incongrue torquebitur illud ex Iliados Θ.

——— βαλέειν δ' ἑ ἵετο θυμός,
Καὶ τοῦ μὲν ῥ' ἀφάμαρτε, ———

i. e. ——— *Animus cupiit configere telo,*
Verum illum, fallente manu non attigit. ———

Rursus alias:

——— — ——— Ἀλλ' ὅγε καὶ τόθ' ἅμαρτε.

i. e. ——— ——— [1] *Verum & tunc ille fefellit.*

E XXXVII. *Alieno auxilio potentes.*

Qui alienis præsidiis freti facinus aliquod egregium, aut qui alieni prætextu nominis aliquid faciunt, in eos apposite torquebitur ex eodem libro, quod ibi dictum est de Teucro fratre Ajacis Telamonii. Nam is sub fraterno latitans clypeo, sagittas aliquot mittit in Trojanos:

Στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκει Τελαμωνιάδαο.

i. e. *Constitit Ajacis clypeo septemplice tectus.*

F XXXVIII. *Cavendum à potentiore.*

Qui se negabit rem habere velle cum homine longe potentiori, quique magnopere possit lædere, recte accommodaverit illud eodem ex libro:

Οὐ γὰρ ἐγώ γ' ἐθέλοιμι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι.

i. e. *Cum Jove ego sane nolim certamen inire.*

XXXIX. *Subitum remedium periculi.*

Cum indicabimus rem in extremum discrimen adductam, actumque fuisse, ne subita salus, ceu Deo quopiam immissa protinus affulsisset, illud ex eodem lib. tum alias sæpe conveniet:

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε

i. e. *Ni illico sensisset, genitor Divumque hominumque.*

1 *Verum & tunc ille fefellit.*] Ἁμαρτάνω neutrum est, significans *aberro, fallor*: non, *fallo*. Quanquam ne illo quidem passivo *Fallor*, satis commode redditur. *H. Stephanus.*

XL. *Perplexus, animique consternati.*

In eum, qui periculoso negocio consternatur animo, nec rationem invenit, qua explicet sese, quadrabit illud ex eodem libro:

Νέστορα δ' ἐκ χειρῶν φύγον ἡνία σιγαλόεντα.

i. e. *Fugere è manibus miranda Nestori habena.*

XLI. *Litem incipere.*

In eum, qui jam provocatus aggreditur conviciis agere, congruet illud ex Iliados Κ.

Εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ.

i. e. *Hastam corripuit robustam cuspide acuta.*

Cui diversum illud: *Hastam abjecit*, quod alibi retulimus ex Cicerone.

XLII. *In formidolosum.*

In hominem vehementer pavidum, animoque consternatum, quadrabunt hi versus eodem libro:

——— ——— ——— ——— ——— Οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα.

i. e. *Nec mihi mens constat, sed mota vacillat, & extra*
Pectus cor salit, & trepidant quoque corporis artus.

Dicuntur autem hæc ab Agamemnone, populo metuente.

XLIII. *Blandius alloqui.*

In eum, qui blandius & honorificentius compellat aliquem, gentilitiis etiam prænominibus additis, Quinte puta, aut Publi, videlicet, quo gratiam aliquam ineat apud illum, recte torquebitur illud, quod eodem in libro dictum ab Agamemnone, jubente Menelaum blandiri copiis Græcorum:

Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον.

i. e. *Compellans patris ac gentis cognomine quemque.*

XLIV. *Inexorabilis.*

In exoratu difficilem ac præfractum, sueque relinquendum ingenio: sive in eum, cujus operam nihil moramur, apposite torquebitur, quod Iliados Ι Diomedes dixit in Achillem, qui legatos & Agamemnonis dona rejecerat:

Ἀλλ' ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤκεν ἴησιν
Ἤκε μένῃ. ——— ——— ———

i. e. *Quin magis ipsius hunc animo, ingenioque sinamus,*
Sive venire velit, sive hic remanere. ———

XLV. *Ausculta & perpende.*

Quoties significabimus nos aliquid dicturos, quod ad rem pertineat, quodque ratum ac certum futurum sit, conveniet illud ex eodem libro, quanquam & alias apud eum Poetam sæpius obvium:

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι.

i. c. *Imo aliud quiddam, tu mente recondito, dicam.*

XLVI. *Non statim decernendum.*

Qui significabit interponendam moram prius quam decernatur, & rem in posterum diem rejiciendam, accommodabit illud ex eodem libro, quod Phœnici cum legatis ad reconciliandam gratiam misso ab Agamemnone respondit Achilles:

——— ——— Ἅμ' ἠοῖ φαινομένηφι
Φρασσόμεθα. ——— ——— ———

i. e. ——— ——— *Aurora sibi crastina surget*
Consultabimus. ——— ——— ———

Hinc apparet sumtum celebre Græcis proverbium: Ἐν νυκτὶ βουλή i. e. *In nocte consilium*, quod alio diximus loco.

XLVII. *Nemo cogendus amicus.*

Cum innues aliquem non esse ad negocium arcessendum, præter animi sententiam, aut non esse collocandum officium in eum, qui nec agnoscat, nec accipiat libenter, accommodum fuerit, quod eodem in libro de Phœnice dixit Achilles:

——— Ἤν ἐθέλῃσιν. Ἀνάγκῃ δ' οὔτι μιν ἄξω.

i. e. *Si volet. Invitum hunc haudquaquam abduxero quoquam.*

XLVIII. *Omnibus antevertenda vitæ cura.*

Qui dicet omnia posthabenda, quo vitæ consulamus, accommodabit illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν
Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον,
Τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης. ——— ——— ———

i. e. *Nullum equidem precium cum vita confero, nec cum* A
Iliacis opibus, pridem quas tempore pacis
Urbs opulenta tenebat, uti fama est. —

Moxque causa redditur, quod una vita, neque revocari, neque sarciri possit, simulatque semel dentes reliquerit:

Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ, πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ,
Οὔθ' ἑλετή. — — — —

XLIX. *Evenit malo male.*

Cum scelerato cuipiam evenit, quod omnes imprecabantur & optabant, locus erit illi ex eodem libro:

— — — — — — Θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς.

i. e. — — — *Expleverunt inimica precamina Divi.* B

Verba sunt Phœnicis narrantis omnia mala accidisse sibi, quæ pater olim fuerat imprecatus.

L. *Nec dignus, qui me intueatur.*

Qui contemnet omnino quempiam, ut ignavum, multoque sese inferiorem, non ineleganter illud ex eodem libro detorserit, quod in Agamemnonem dixit Achilles:

— — — — — — Οὐδ' ἂν ἐμοί γε
Τετλαίη κύνεός περ ἐὼν, εἰς ὦπα ἰδέσθαι.

i. e. — — *Haud ille quidem ausit*
Quamvis perfricta sit fronte, mihi ora tueri.

Quod idem etiam hodie vulgo dictitant. Est autem indicium animi conscii, non audere recta faciem intueri ejus, quem læseris. Hinc est, quod Menelaus in Iphigenia Aulidensi jubet inprimis, ut Agamemnon obtueatur sese, videlicet inde facti collecturus primum argumentum. C

LI. *Cavendum ab eo, qui semel imposuit.*

Qui se negabit habere velle commercium cum eo, à quo semel sit deceptus, usurpabit illud ex eodem libro:

Οὐδέ τι οἱ βουλὰς συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον.
Ἐκ γὰρ δή μ' ἀπάτησε καὶ ἤλιτεν, οὐδ' ἂν ἔτ' αὖτις
Ἐξαπάφοι ἐπέεσσιν, ἅλις δέ οἱ, ἀλλὰ ἕκηλος
Ἐρρέτω. — — — — — — —

i.e. *Hoc ego cum nihil aggrediar, neque enim expedit unquam.*
Quippe ubi frustratus semel est, ac fraude fefellit, D
Non iterum mihi verba dabit stulto, semel illi hoc
Sit fecisse satis, quin posthac ille quiescat,
Ac valeat. — — — —

LII. *Amicorum est admonere mutuum.*

Sententia proverbialis videtur, quam legimus Iliados Λ.

— — Ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου.

i. e. — — — *Bonus est affatus amici,*
Admonitoris. — — —

Hanc licebit usurpare, si quando dicemus amici munus esse, ut amicum, si quid erret, liberius admoneat.

LII. *Unus multorum instar.*

Quod eodem in libro dictum est in laudem medici, idem torqueri poterit ad quemcunque virtute præstantem. Carmen est hujusmodi: E

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

i. e. *Vir medicus multis aliis æquandus honore est.*

Festiviter hoc in Eryximachum torquet Alcibiades, cui jubenti negat se posse obsistere, quod vir medicus *multorum instar* sit. Festivius erit si transferatur ad res animi. Veluti Plato libro de Repub. 3. Ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι. i. e. *Si illud unum magnum dicitur servaverint.* Indicat illud Ἓν μέγα fuisse proverbiale. Vide proverbium: *Multa novit vulpes* &c. Idem admonet elegantissima parabola Euangelica, de precioso margarito, & de Thesauro in agro. Bona mens igitur

— — Πάντων ἀντάξιος ἄλλων. F

Et eruditio & bona fama

— — Πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

LIV. *Contemnentis inimicum.*

Qui negabit se commoveri conviciis alicujus hominis contempti, non inscite deflexerit id, quod eodem libro dicit Diomedes:

Οὐκ ἀλέγω, ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι, ἢ πάϊς ἄφρων,
Κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο.

i. e. *Haud curo magis, ac si fœmina sive quis infans*
Me jaculo peteret, si quidem viri inertis, & ipsa
Irrita tela volant. — — —

LV. *In voti compotem.*

Ubi quis assecutus est, quod affectabat captabatque, veluti si quis sacerdotii spe munus Principi mitteret, eoque Sacerdotio favore Principis potiretur, quadrabit illud ex eodem libro:

Καὶ βάλεν, οὐδ' ἄρα μιν ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός.

i. e. *Attigit, eque manu non irrita missa sagitta est.*

LVI. *Lupus in fabula.*

Cum forte fortuna in medio sermone intervenit is, cujus mentio fiebat, conveniet illud ex Iliados K.

Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἤλυθον αὐτοί.

i. e. *Jamque aderant ipsi nondum sermone peracto.*

LVII. *Corrigentis, quod dictum est ab alio.*

Ubi civiliter notabimus aliquem tanquam haud ex animi sententia locutum, aut ubi quid dictum erit parum honestum, intorquebimus versiculum hunc ex Iliados M. quem Plutarchus ad eum usum adduxit alicubi:

Οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι.

i. e. *Sermonem hoc alium potiorem adducere nosti.*

LVIII. *Aliter cum aliis agendum.*

Qui significabit cum aliis blandius agendum, cum aliis asperius, ut cujusque fuerit ingenium, aut fortuna, dignitasque, allegabit illud ex eodem libro:

Ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι
Νείκεον. — — — — —

i. e. *Verbis hunc placidis, contra asperioribus illum*
Increpuere. — — — — —

LIX. *Ut nunc sunt homines.*

Si notabis temporum tuorum mores, ut semper in pejus degenerantes à virtute majorum, Veluti si dicas hunc aut illum Principem laudandum, ut hac tempestate sunt Principes, applicabis illud ex eodem libro:

Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. — —

Quod quidem hemistichium aliquot est locis apud Homerum: hic de Ajace & Hectore, saxum ingens humo facile tollentibus, Iliados E. de Tydeo saxum item tollente.

LX. *Non suscipiendum negocium temere.*

In præpotentem, & cum quo non sit suscipienda simultas aut lis, nisi magno aliquo præsidio fulciaris, quadrabit illud ex eodem libro:

Οὐκ ἄν τίς μιν ἐρυκάκοι ἀντιβολήσας,
Νόσφι θεῶν. — — —

i. e. *Huic certaturus non iverit obvius ullus*
Absque Diis. — —

Dictum est de Hectore duabus lanceis tendente in prælium, cum emisisset ingens saxum.

LXI. *Vehementer cupientis.*

Dum animus ipse nos vehementer instigat ad faciendum quippiam, conveniet illud ex Iliad. N.

Καὶ δ' ἐμοὶ αὐτῷ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι
Μᾶλλον ἐφορμᾶται πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι,
Μαιμώωσι δ' ἔνερθε πόδες, καὶ χεῖρες ὕπερθεν.

i. e. *Sponte mihi gliscens animus in pectore gestit*
Usque magis bellare manu, & confligere coram.
Festinant infraque pedes, ac dextra superne.

LXII. *Elucet egregia virtus.*

Egregia virtus etiam si quando dissimuletur, tamen semper eminet inter alios, atque ex ipso oris habitu perspicitur, & in ipsa relucet fronte. Veram item nobilitatem testatur facies hominis itidem, ut mores. In hanc sententiam quadrabit Homericum illud ex eodem libro:

— — Ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

i. e. — *Insignia numina Divûm.*

LXIII. *Mutua defensatio.*

Mutuam complurium inter ipsos concordiam, mutuamque defensationem notabimus non infacete versibus his ex eodem libro:

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ,
Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

i. e. *Hastas densabant hastis, umbone frequenti*
Umbonem, clypeum clypeus fulcibat inhærens,
Inque vicem galea galeas texere, virum vir.

Ju-

A Juvenalis item de mollibus:

——— ——— ——— ——— Sed illos
Defendit numerus junctaeque umbone phalanges.

LXIV. *Concordia fulciuntur opes etiam exiguae.*

Sententia proverbialis est ibidem, hujusmodi:

Συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν.

i. e. *Conjuncti pollent etiam vehementer inertes.*

Hac conveniet uti, si quando significabimus non esse contemnendam amicitiam, aut simultatem multorum, etiamsi fuerint alioquin imbecilles, & quorum singulos quivis facile contemnat. Nam quemadmodum ait Ovidius:

Et quae non prosunt singula, multa juvant,
Sic, quae non laedunt singula, multa nocent.

B LXV. *Extra periculum ferox.*

In timidum & ita demum ferocem, si procul absit à periculo, velut in obtrectatorem clancularium, qui coram non ausit congredi, quadraverit illud ex eodem loco:

Ἀνδρῶν δυσμενέων ἑκὰς ἱστάμενος πολεμίζειν.

i. e. *Pugnare gnarus verum eminus & procul hoste.*

Simile est illud Demosthenis in Oratione de Corona: Οὕτως οἰκείως ἡμᾶς ἐδέχοντο, ὥστε τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄντων, εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέχεσθαι τὴν στρατιὰν ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τιμιώτατα. i. e. *Adeo familiariter nos acceperunt, ut quum adessent armati & equites, in aedes atque in civitatem reciperent exercitum ad liberos & uxo-*
C *res, & ad ea, quae sunt carissima. Extra telorum jactum* ante recensuimus, cui contrarium est *Intra tela.* M. Tullius in Verrem Actione 4. *Non ego à Vibone parvo navigio inter fugitivorum ac praedonum ac tua tela venissem?* quod Graeci dicunt ἐντὸς βελῶν.

LXVI. *Quisquis fuerit.*

Quemvis citra ullam exspectationem hominem indicabimus hoc versiculo, qui est in eodem libro:

Ὃς θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν.

i. e. *Qui modo mortalis sit edens cerealia dona.*

Veluti si quis dicat humanas leges alibi alias esse, caeterum legem naturae omnium esse communem:

Ὃς θνητός τ' εἴη. &c.

D LXVII. *Juventa viribus pollet.*

Ad vires plurimum momenti adfert aetas juventa. Ad id facit illud ex eodem loco de Aenea:

Καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅτε κράτος ἐστὶ μέγιστον.

i. e. *Flos quoque adest aevi, cujus tunc maxima vis est.*

LXVIII. *Ancipitis consilii.*

Ad significandum hominem perplexum & ancipitis sententiae, suspensumque animo, congruet illud ex Iliados E.

Μεσσηγὺς γαίης, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

i. e. *In medio terrae simul & stellantis olympi.*

E Dictum est apud Poetam de equis Junonis inter coelum & terram celeri volantibus cursu.

LXIX. *Praedives.*

Praedivitem significabimus his versibus in Z. K. & Λ. Iliadis:

Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται
Χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος.

i. e. *Divitis in patris sunt multa recondita tectis,*
Aesque aurumque, fabrefacti quoque copia ferri.

Ad idem faciet etiam illud ex Iliados K.

Πολύχρυσος πολύχαλκος. ——— ———

i. e. *Multi auri, multique aeris.* ——— ———

F LXX. *Aegre quidem, sed facimus tamen.*

Cum *aegre quidem*, & non sine plurimis incommodis agimus quippiam, *sed tamen facimus*, adacti necessitate, conveniet illud ex Iliados Z.

Καὶ μάλα τειρόμενοί περ, ἀναγκαίη γὰρ ἐπείγει.

i. e. *Quamvis afflicti nimium, sed fatum ita cogit.*

LXXI. *Quod alibi diminutum, exaequatur alibi.*

In eum, in quo desideratur virtutis aliquid, sed cujus jacturam alia quapiam dote compenses. Veluti si quem intelligi velimus parum eloquentem, sed admirabili tamen judicio: aut qui sit indoctus quidem, sed bene nummatus, competet illud ex eodem loco, quem modo citavimus ex Iliados K.

Ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης.

i. e. *Qui ore quidem deformis erat, pedibus tamen acer*

LXXII. *Mutua defensio tutissima.*

Qui significabit minus eos laedi posse, qui concordes sese mutuo defendunt: contra omnium injuriae obnoxios illos, qui diffident factionibus intestinis, accommodabit illud ex Iliad. P.

Παυρότεροι δὲ πολὺ φθίνυθον, μέμνηντο γὰρ αἰεὶ
Ἀλλήλοις ἀν' ὅμιλον ἀλεξέμεναι φόνον αἰπύν.

i. e. *Multo turba minor periit, quod in agmine semper*
Mutuam opem sibi ferre, malumque arcere studebant.

LXXIII. *Qui contemptu vitae invadunt.*

In eos, qui *gladiatorio*, sicut ait Terentius, *animo* quempiam impetunt, ut aut perdant aut pereant, conveniet illud ex Iliados M.

——— ——— Ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες.

i. e. ——— ——— *Similes agrestibus apris.*

Tradunt enim venatores, hos provocatos recta impetere provocantem, nec lancea vitata.

LXXIV. *Aliis prospiciens, non sibi.*

Si libebit in quempiam jocari, qui cum artem divinandi professus, aliis sua mala praedixerit, ipse suum malum non potuerit praevidere, non inconcinniter accommodabimus illud ex Homeri Boeotia:

Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.

i. e. *At non auguriis fatum sibi detulit atrum.*

Quod imitatus Maro:

At non auguriis valuit depellere pestem.

Dictum est de Eunomo Mysorum duce, perito quidem auguriorum, at nihilominus ab Achille occiso.

LXXIV. *Dedecus publicum.*

Rem modis omnibus infamem, ac perniciosam, non ineleganter indicaveris his versibus, quibus Hector Paridem objurgat lib. Iliados 3.

Πατρί τε σῷ μέγα πῆμα πόληΐ τε παντί τε δήμῳ,
Δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείην δέ σοι αὐτῷ.

i. e. *Noxa ingens urbique tuae, populoque, patrique,*
Hosti gaudia, sed probrumque, dolorque tibi ipsi.

LXXV. *Ne depugnes in alieno negocio.*

Ubi significabimus nos nolle nosmet admiscere liti alienae, quae nihil ad nos pertineat, sed permissuros, ut ipsi inter sese suo decertent periculo, quorum agitur negocium, versiculo fuerit locus ex eodem libro.

Οἴους ἀμφ' Ἑλένῃ, καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι.

i. e. *Proque Helena, proque omni re decernere solos.*

Dictum de Menelao & Paride, singulari certamine congressuris.

LXXVI. *Prudentia conjuncta cum viribus.*

In eum, qui norit idem & aliis imperare, quid sit agendum, & ipse persequi cum est opus, quod aliis imperat, apte quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής.

i. e. *Et juxta ductor bonus, & certamine pollens.*

Sunt enim, qui Imperatorem agere norunt, at militem praestare non norunt.

LXXVII. *Pauciloquus, sed eruditus.*

In eum, qui pauca quidem, sed tamen auditu digna loquitur, conveniet illud ex eodem lib. quod illic dicitur de Menelao, breviloquo Laconum more, verum suaviloquo & arguto:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.

i. e. *Non is multa quidem, verum argutissima, quippe*
Pauciloquus. ——— ——— ——— ——— ———

LXXVIII. *Duobus malis resistere difficillimum.*

Εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ, καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς.

i. e. *Jam pariter subigit, bellumque & morbus Achivos.*

Si quando dicemus eundem hominem duobus, aut plurimis premi malis. Est apud Homerum Iliados primo.

LXXIX. *A fronte simul & occipitio.*

Cum indicabimus admirabilem rerum omnium cognitionem, aut singularem prudentiam, quae constat non praesentium modo scientia, sed & memoria praeteritorum, & futurorum prospicientia, recte versum hunc ex eodem usurpabimus libro:

Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.
i. e. *Qui scit præterita ac præsentia, postque futura.*
Virgilius vertit ad hunc modum:
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

LXXX. *Nocuit & nocebit.*

Si quando demonstrata præteritorum malorum causa, comminabimur, futurum, ut accedant majora, nisi quis resipiscat, non intempestiviter usurpabimus versum hunc Homericum ex eodem libro:
Τοὔνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἑκηβόλος, ἠδ' ἔτι δώσει.
i. e. *Phœbus ob hæc mala multa dedit, atque insuper addet.*
Veluti si medicus ostenso morbi periculo, moneat ægrotum revalescentem, ut temperet ab immodica Venere, alioqui rediturum cum fœnore malum.

LXXXI. *Ingens discrimen.*

Quoties ingens discrimen innuemus inter homines, aut res plurimum inter se diversas, aut immensum intervallum inter sejunctos, eleganter accommodabimus illud ex eodem lib.
— — — — Ἐπειὴ μάλα πολλὰ μεταξὺ
Οὔρεά τε σκιόεντα, θάλασσά τε ἠχήεσσα.
i. e. — — *Sunt in medio sita plurima, montesque*
Umbrosi, fretaque horrisono clamosa fragore.

LXXXII. *Adhortantis ad gloriam.*

Cum adhortabimur ad immortalem gloriam egregiis parandam factis, non inconcinniter adhibebimus illud carmen, quo M. Tullius aliquot usus est locis:
Ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.
i. e. *Strenuus esto, quo te posteritas quoque laudet.*
Exstat autem apud Homerum cum alias, tum Odyssææ lib. 1. Sic enim Pallas in specie Mentoris adhortatur Telemachum ad virtutem, aliorum illustrium Heroum exemplo:
Καὶ σὺ φίλος, μάλα γάρ σ' ὁρόω καλόν τε μέγαν τε,
Ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.
i. e. *Tuque age quando te video magnumque, bonumque*
. Strenuus esto, ut tete & postera prædicet ætas.

LXXXIII. *Qui paratus ad resistendum.*

Qui significare volet, se nequaquam detrectare certamen, sed abunde suppetere, quo partes tueatur suas, usurpabit illud ex Iliados N.
Τῷ μοι δούρατά ἐστι καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι
Καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες.
i. e. *Et mihi sunt hastæ teretes, clypeique rotundi,*
Tum galeæ, tum thoraces procul igne micantes.

LXXXIV. *In discrimine apparet, qui vir.*

De re periculosa difficilique, & ejusdem, quæ virum cordatum ac strenuum requirat, conveniet illud, quod eodem libro dicitur ab Idomeneo Cretensium duce:
Ἔνθ' ὅ, τε δειλὸς ἀνὴρ ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφάνθη.
i. e. *Illic qui vir iners, qui strenuus, ipsa docet res.*
Ad idem facit, quod proximo carmine consequitur:
Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ.
Cujus alias mihi facta mentio.

LXXXV. *Non cedendum malis.*

Si quando admonebis, non oportere cedere vel adversariis, vel insultibus adversæ fortunæ, aut non esse certandum cum fugitivis, non inscite detorseris illud ex eodem libro:
Οὐκ ἂν ἐν αὐχέν' ὄπισθε πέσοι βέλος οὐδ' ἐνὶ νώτῳ,
Ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειε.
i. e. *Ne feriat jaculum cervicem aut terga, sed ipsum*
Aut ventrem, aut pectus feriat adversa sagitta.

LXXXVI. *Ipse sibi perniciem arcessivit.*

In eum, qui sibi pertinaciter arcessit malum, cui veluti fato destinatus sit, congruet illud ex eodem libro:
Τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλος δέ.
i. e. *Istum mortis in exitium mala parca trahebat.*

LXXXVII. *Ultra vires nihil aggrediendum.*

Qui dicet non esse suscipiendum negocium, ad quod peragendum non suppetant vires, non inconcinniter illud accommodaverit ex eodem libro:
Παρ δύναμιν δ' οὐκ ἔστι καὶ ἐσσύμενον πολεμίζειν.
i. e. *Vires ultra nemo queat bellare, licet sit*
Quantumvis animo promtus. — —
Verba sunt Paridis ad Hectorem.

LXXXVIII. *Ocyor accipitre.*

Admirandam celeritatem hyperbola proverbiali licebit indicare, quæ est in eodem libro:
Θάσσονες ἰρήκων. ——— ———
i. e. *Pernices magis accipitre.* —— —
Venustius fiet, si ad famam, aut ingenium, aut nuncium, aut ejusmodi quippiam detorqueatur.

LXXXIX. *Ancipitis animi.*

Animum ancipitem & incerti consilii licet indicare versiculo, qui est Iliados Ξ.
Ὡς ὁ γέρων ὅρμαινε δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν
Διχθάδια. ——— ——— ———
i. e. *Sic senior versans animo disquirit utroque*
Nutans. ——— ——— ——— ———
Id Maro sic est imitatus:
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc.
Rursum Iliados Π.
Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι.
i. e. *Huc animus mihi versanti inclinat & illuc.*

XC. *Correctio dicti.*

Dictum obscœnius & bonis viris reticendum, aut absurdum dictu, notabimus hoc versiculo ex Iliados Ξ.
Μῦθον, ὃν οὐ κεν ἀνήρ γε διὰ στόμα πάμπαν ἄγοιτο,
Ὅς τις ἐπίσταιτο ᾗσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν.
i. e. *Sermonem, quem nemo unquam promat ab ore,*
Qui modo cognorit cordata & sana profari.

XCI. *In clamosos.*

Ingentem inter litigandum aut disputandum vociferationem, indicabimus eo versiculo, quem ibidem de Neptuno scripsit Homerus:
Ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες Ἄρηος.
i. e. *Tantum vociferans, quantum novies, deciesve*
Mille viri, clamare solent qui prælia miscent.
Idem carmen habetur Iliados E. de Marte.

XCII. *Pro mea virili.*

Cum pollicebimur nos operam nostram præstituros, *pro nostra virili*, conveniet illud ex eodem libro Veneris ad Junonem:
Εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.
i. e. *Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.*
Idem versus habetur Odyssææ E. & Iliados Σ. Usurpat veluti proverbii vice Plutarchus, in libello De dignoscendo adulatore ab Amico: Εὖ γὰρ εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν, φίλου μὲν ἐκείνην εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν,
Εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.
Κόλακος δὲ ταύτην·
Αὔδα ὅτι φρονέεις. — —
i. e. *Nam recte dictum est illud à majoribus nostris; amicum sic promittere,*
Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.
Adulatorem vero ad hunc modum:
Dicito quicquid habes in pectore. ———

XCIII. *Pro dignitate cujusque.*

Cum unicuique partes tribuuntur pro decoro personæ, *proque dignitate*. Veluti si negocium arduum committatur prudenti & exercitato: leviusculum juveni cuipiam & imperito, quadrabit illud ex eodem Iliados Ξ.
Ἐσθλὰ μὲν ἐσθλὸς ἔδυνε, χέρεια δὲ χείρονι δόσκεν.
i. e. *Egregia egregius subit arma, ac deteriori*
Deteriora dedit. ——— ——— ———

XCIV. *Omnia ex sententia cedunt.*

In magnopere fortunatos, quibus & recte & secus instituta feliciter cedunt, congruet illud ex Iliados P.
Τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλε' ἅπτεται, ὅς τις ἀφείῃ,
Ἤ κακὸς, ἢ ἀγαθὸς, Ζεὺς δ' ἔμπης πάντ' ἰθύνει.
i. e. *Spicula cuncta horum feriunt, seu torserit illa*
Ignavus, seu vir fortis, quia Jupiter ipse
Dirigit. ——— ——— ——— ———

XCV. *Improbitas muscæ.*

In improbum, & subinde redeuntem, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodem:

Καὶ

XCVIII. *Modis omnibus incitat.*

Ubi quis modis omnibus animum alterius sollicitat, nunc precibus, nunc blanditiis, nunc jurgiis, nunc minis, usurpare licebit illud ex eodem libro de Automedonte dictum & equis Achillis:

Πολλὰ μὲν ἄρ μάστιγι θοῇ ἐπεμαίετο θείνων.
Πολλὰ δὲ μειλιχίοισι προσηύδα, πολλὰ δ' ἀρειῇ.

i. e. *Multum ille, scuticaque cita celerare jubebat.*
Multum idem blande affatus, multumque minatus.

XCIX. *Eidem inhiantes testamento.*

Duriusculum quidem, sed tamen non inscitum, si quod est in eodem libro dictum de Græcis ac Trojanis, pro Patrocli cadavere dimicantibus, torqueatur ad hæredipetas, eundem senem, velut idem cadaver certatim captantes:

Ὣς οἵγ' ἔνθα καὶ ἔνθα νέκυν ὀλίγῃ ἐνὶ χώρῃ
Εἵλκεον ἀμφότεροι. — — — —

i. e. *Sic illi exiguo discrimine utrique cadaver*
Hinc atque inde trahunt. — —

C. *Præmatura mors.*

In hunc, qui præmatura morte discesserit, superstitibus parentibus, accommodabitur illud ex eodem libro de Hippothoo Pelasgo Leti filio dictum, quem Ajax Telamonius occiderat, quod Patrocli corpus pede apprehensum ad Trojam pertrahere conatus erat:

— — — — — — — — — Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών.

i. e. *Ast neque nutricandi grata parentibus ille*
Reddidit officia, sed ei breve contigit ævum.

CHILIADIS TERTIAE
Centuria IX.

I. *Alia dantur, alia negantur.*

Quoties è duabus naturæ dotibus altera contigit, altera negata est, veluti si cui formæ decus adsit, desit ingenii laus. Sive cum è duobus postulatis alte-

i. e. *Verum præpollet magni Jovis usque voluntas.*

Pindarus in Pythiis hymno ultimo: Τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν· ἀλλ' ἔσται χρόνος οὗτος, ὅς καί τιν' ἀελπτίᾳ βαλὼν, ἔμπαλιν γνώμας τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' οὔπω. i. e. *Quod enim in fatis est, evitari non potest: Sed erit tempus hoc, quod aliquem desperatione jaculatum, præter opinionem, hoc quidem dabit, aliud vero nequaquam.* Rursum Iliados Π.

Ἀλλ' αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέπερ ἀνδρῶν.

i. e. *Sed magis atque hominum pollet Jovis usque voluntas.*

V. *Reprehensio cogitationis.*

Cum ipsi reprehendimus animi nostri consilium, aut cogitationem parum honestam, aut parum utilem, locus fuerit ex Iliados Ρ.

Ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός;

i. e. *Sed mihi cur animus secum hæc in pectore versat?*

Idem aliis item locis repetitur.

VI. *Præbere viros.*

Ad fortiter agendum, ferendumve adhortabimur hoc carmine ex eodem Iliados Ρ. Quanquam idem alias subinde repetitur:

Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.

i. e. *Eja estote viri, validasque expromite vires.*

VII. *Re opitulandum, non verbis.*

Cum re opus est, nihil prosunt verba, veluti si quis egeat pecuniariis suppetiis, quorsum attineat huic aures explere dictis? Rursum in consultationibus, in judiciis, rationibus agendum est, non vi. Ad id faciet Homericum illud ex Iliados Π.

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.

i. e. *Verba in consilio, valet in certamine robur.*

VIII. *Corrupta judicia.*

In eos, qui corrupte judicant, aut suffragium ferunt, non ad Reipub. commodum, sed ad privatum commodum respicientes: sive qui per Tyrannidem leges opprimunt, competet illud ex eodem libro:

Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας

X. *Pudor & metus.*

Cum abstinetur à re quapiam, quod ea tum inhonesta factu videatur, tum vero minime tuta, locum habet illud ex Iliados O.

Ἴσχε γὰρ αἰδὼς, καὶ δέος. ——— ———

i. e. *Nam pudor atque metus vetuit.* ———

De conglobata acie dictum, quæ ne sese diduceret, partim pudor obstabat, partim metus. Pudorem autem ingens addere calcar ad fortiter agendum, indicat in eodem lib. cum ait:

Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται.

i. e. *Plures sunt salvi atque cadunt his, quis pudor adsit.*

XI. *Qui obticescit.*

In eum, qui metu attonitus, aut stupefactus admiratione tacet, aut cui non est, quod respondeat, quadrabit illud ex Iliados P.

Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε. ——— ———

i. e. *Illum corripuit stupor, atque infantia linguæ.*

XII. *Mors omnibus communis.*

Qui dicet omnibus ex æquo moriendum, nec ullis viribus arceri fati necessitatem, citabit illud ex Iliados Σ.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα.

i. e. *Nec vis Herculea fatum evitavit acerbum.*

XIII. *Alius aliis in rebus præstantior.*

Qui dicit alium alia dote præcellere, accommodabit, quod in eodem libro dictum est de Polydamante & Hectore:

Ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα.

i. e. *Hic dictis, hasta longe præstantior ille.*

Eandem sententiam fusius explicat Iliados Υ. Polydamas loquens Hectori:

Ἕκτορ ἀμήχανός ἐσσι παραρρητοῖσι πιθέσθαι.
Οὕνεκά τοι περὶ δῶκε Θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Τοὔνεκα τῇ βουλῇ ἐθέλεις περιίδμεναι ἄλλων;
Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε Θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδὴν,
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν. ——— ——— ———

i. e. *Hector non potis es deflectere pectora dictis.*
An quia Dii donant factis præcellere belli,
Vis in concilio reliquos præcedere sensu?
At non cuncta potes unus simul omnia ferre.
Quippe Deus dedit huic virtute excellere belli,
Huic laudem chorea, citharam illi, & carmina blanda,
Rursum alii mentem præclaram in pectore, magnus
Jupiter inseruit. ——— ——— ——— ———

XIV. *In periculoso negocio non est dormitandum.*

Ubi monebimus in re ardua non esse cessandum, congruet, quod subinde repetitur apud Homerum Iliados Π.

——— Ὀλίγη δ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.

i. e. ——— *Exigua est interspiratio belli.*

Poterit trahi vel ad litem forensem, vel ad simile negocium odiosum, & laboris plenum.

XV. *Mens læva.*

Frequenter hominum *mens læva* est, & pessima pro optimis sequuntur, optima pro pessimis repudiant. Ad hanc sententiam facit illud ex Iliados Σ.

Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι,
Πουλυδάμαντι δ' ἄρ' οὔτις, ὃς ἐσθλὴν φράζετο βουλήν.

i. e. *Consilium Hectoreum laudabat inutile quisque,*
Nemo Polydamantis, at hic dabat utile solus.

XVI. *Verbis pugnas, non re.*

Facile est conviciis altercari, verum re vincere difficile. Ad eam sententiam quadrabit illud ex Iliados Υ. Dictum ab Ænea congressuro cum Achille:

——— Ἐπεὶ σάφα οἶδα καὶ αὐτὸς,
Ἠμὲν κερτομίας ἠδ' αἴσυλα μυθήσασθαι.

i. e. ——— ——— *Siquidem novi probe & ipse*
Et petere probris inimicaque dicere dicta.

Paulo post repetit copiosius eandem sententiam:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι.
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.
Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν πολέες δ' ἔνι μῦθοι,
Παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα
Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

i. e. *Ambobus siquidem probra dicere plurima promptum est,*
Quorum onus haud portet centum ratis obsita remis.
Est hominum quia lingua volubilis, omnigenique
[1] *Insunt sermones, variisque, & pascua dictis,*
Hinc atque hinc, multæque vices sed qualia verba
Dices, talia reddentur tibi dicta vicissim.

XVII. *Ne quid moveare verborum strepitu.*

Qui monebit aliquem, ne sævis verbis, ac minis deterreatur, quo minus experiatur, accommodabit illud ex eodem libro, ab Apolline dictum Æneæ:

Ἀλλ' ἰθὺς φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μηδέ σε πάμπαν
Λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἀρειῇ.

i. e. *Quin rigido ferro, magis obvius ito, nec unquam*
Te sævis dictis deterreat ille minisque.

XVIII. *Cibo opus duraturis in labore.*

Inituri bellum, ne omnino jejuni sint, ne viribus destituantur. Id trahi poterit ad studium litterarum, ad exercitium pietatis, atque alia complura. Ad id congruent versus Homerici, ex Iliados Τ.

Οὐ γὰρ ἀνὴρ πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
Ἄκμηνος σίτοιο δυνήσεται ἄντα μάχεσθαι,
Εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάα πολεμίζειν,
Ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται, ἠδὲ κιχάνει
Δίψα τε καὶ λιμὸς, βλάβεται δέ τε γούνατ' ἰόντι.
Ὃς δέ κ' ἀνὴρ οἴνοιο κορεσσάμενος, καὶ ἐδωδῆς
Ἀνδράσι δυσμενέεσσι πανημέριος πολεμίζῃ,
Θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσὶν, οὐδέ τι γυῖα
Πρὶν κάμνει, πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο.

i. e. *Nam quis ad occasum usque valebit solis ab ortu*
Impastus jugi durans confligere pugna?
Pectore enim quamvis sit prompto ad belligerandum
Sensim membra gravant tamen, ac sitis atra, famesque
Corripiunt, genuaque labant tendentis in hostem.
Rursus erit quicunque satur, vinoque ciboque,
Is demum potuit confligere perdius hosti.
Huic animus viget usque ferox, neque membra laborant
Huic prius, ac victor bello submoverit omnes.

XIX. *Omnibus armis præsidiisque destitutus.*

Hominem inermem & omnibus destitutum præsidiis indicabimus hoc versu, qui est Iliados Φ.

Γυμνὸς ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος οὐδ' ἔχεν ἔγχος.

i. e. *Et clypeo simul & galea nudatus, & hasta.*

XX. *Frustra habet, qui non utitur.*

Si quem increpare voles, quod ingenio, divitiis, litteris non utatur, cum habeat, conveniet illud ex eodem Iliad. Φ.

——— Τίπτε τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως.

i. e. *Cur frustra tibi jam gestatur inutilis arcus?*

XXI. *In fugitivum.*

Ubi quis impotenti animi cupiditate ad rem quampiam instigatur, præcipue parum honestam, vel magis si quis turpiter fugiat, in hunc quadrabit, si dixeris:

Τοῦτον ἡ κυνάμυια ἄγει. — ———

i. e. *Hunc cynamya rapit.* — ———

Sic enim in eodem libro Juno de Marte è prælio fugiente:

Καὶ δ' αὖθ' ἡ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν Ἄρηα.

i. e. *Pestiferum Martem rursum exagitat Cynamya.*

i. e. Musca canina.

XXII. *Cum Diis non pugnandum.*

Qui monebit non esse pugnandum cum genio, cum superis, cum magnis Principibus, quos Hebræorum etiam litteræ vocant Deos, usurpabit illud ex eodem libro:

——— Θεοὶ δέ τε φέρτεροι ἀνδρῶν.

i. e. ——— *Verum homines Diis inferiores.*

De Θεομαχεῖν diximus alibi. Pindarus in Pythiis hymno secundo sententiam hanc sic extulit:

1 *Insunt sermones variique: & pascua dictis.*] Νομὸς ἐπέων idem valet quod πλῆθος. Ideo non oportet interpretari, *pascua dictorum*, vel *pascua dictis*: sed, *copia dictorum*. H. Stephanus.

Χρὴ

Χρὴ δὲ πρὸς Θεὸν οὐκ ἐρίζειν.
i. e. *Oportet adversus Deum non contendere.*

XXIII. *Auctor omnium & fons.*

Cum indicare volemus primum omnium auctorem, unde ceu capite proficiscantur omnia, maxima pariter & minima. Veluti, si quis dicat superbiam omnium malorum parentem; fidem omnium virtutum fontem; Homerum omnis Poeseos patrem: non inconcinniter accommodabitur illud ex eodem libro de Oceano dictum:

Ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα,
Καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

i. e. *Ex quo uno freta cuncta fluunt, & flumina cuncta,*
Et cuncti manant fontesque, lacusque profundi.

XXIV. *Prorsus ignotus.*

In hominem, quem nobis mirum in modum ignotum videri volumus, per jocum torquebitur illud ex eodem libro, atque alias apud Homerum frequens, velut Odysseæ Α. & Ξ.

Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

i.e. *Dic quis & unde venis, tibi ubi patria atque parentes?* Cognatum est illi: *Albus an ater sis, nescio.* Poterit & ad rem applicari: veluti si dicamus aliquem omnis Philosophiæ imperitum, in librum Philosophicum incidisse:

Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

XXV. *Quoad vixero.*

Quod in vita perpetuum nobis futurum intelligi volemus, indicare licebit Homerico carmine, quod est in Iliados Χ.

——— Ὄφρ᾽ ἂν ἔγωγε
Ζωοῖσιν μετέω καί μοι φίλα γούνατ᾽ ὀρώρῃ.

i. e. ——— *Donec*
Vivos inter agam, genibus dum fulciar hisce.

Hoc imitatus Maro:

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

XXVI. *Gloriosum & apud posteros.*

Cum facinus significabimus, cujus famam & posteritas celebratura videtur, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

i. e. ——— *Imo facinus insigne peregn*
Ipsa etiam quod posteritas exaudiat. ———

XXVII. *Vindicta tarda, sed gravis.*

Ubi quis diu multa patravit impune, tandem in extremum malum adducitur, semelque dependit superiora flagitia, congruet illud ex eodem libro:

——— Νῦν δ᾽ ἀθρόα πάντ᾽ ἀποτίσεις.

i. e. ——— *Nunc cuncta lues semel adglomerata.*

Verba sunt Achillis ad Hectorem.

XXVIII. *Anceps eventus rei.*

Cum anceps rei discrimen significamus, & incertum, utro vergat victoria, congruet illud ex eodem libro:

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

i. e. *Tum pater auratas librabat utrimque bilances.*

Idem est Iliados Χ.

XXIX. *Magna de re disceptatur.*

Cum ingens certamen indicabimus, nec levia aut ludicra peti præmia, quadrabit illud ex eodem libro:

——— Ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην. ———

i. e. ——— *Neque enim illis victima sive*
Bucula captabatur. ———

Dictum est de Achille & Hectore, de vita decertantibus. Usurpatur à Luciano in Eunucho, cum ridet Philosophos turpiter apud Judices de salario contendentes. Carmen integrum sic habet:

——— Ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅτε ποσσὶν ἀέθλια γίγνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

i. e. ——— *Neque enim illis victima, sive*
Bucula captabatur, quippe hæc præmia cursus,
Verum de vita currebant Hectoris. ———

Virgilius vertit Æneidos libro duodecimo:

——— *Neque enim levia aut ludicra petuntur*
Præmia, sed Turni de vita & sanguine certant.

XXX. *Omissis nugis rem experiamur.*

Qui conviciis omissis jubebit ipsa re periculum fieri, uter vincat, aut vincatur, non intempestiviter accommodaverit illud ex eodem libro:

Βέλτερον αὖτ᾽ ἔριδι ξυνελαυνέμεν ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.

i. e. *Sed præstet pugnam committere cominus, ut mox*
Utri Jupiter esse velit laudemque, decusque,
Perspicuum fiat. ———

XXXI. *Metus infamiæ.*

Cum dicemus nos hominum de nobis opinione, rumoribusque commoveri, quo minus mutemus consilium, conveniet illud ex eodem libro, præterea Iliados Ζ. quod frequenter usurpat M. Tullius in Epistolis ad Atticum:

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

i. e. *Trojanos ac Trojanas vereorque, pudetque.*

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in urbem recipere sese, ne quis opprobraret illi, imputaretque Trojanorum interitum.

XXXII. *Aliam ætatem alia decent.*

Qui jam aliam ætatem significabit, nec idem decere canum, quod juvenem aliquando decuit, usurpabit illud ex eodem libro, quanquam & alias iteratum:

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ πολιόν τε κάρη πολιόν τε γένειον.

i. e. *Verum ubi jam canumque caput, incanaque menta.*

XXXIII. *Quod aliis vitio vertas, ipse ne feceris.*

Quod damnaturus sis in aliis, in te ne admiseris. Ad id faciet illud ex Iliados Ψ.

Καὶ δ᾽ ἄλλῳ νεμεσᾶτον ὅς τις τοιαῦτά γε ῥέζοι.

i. e. *Imo adeo si quisquam alius patrare pararet*
Tale aliquid, damnaretis vitioque daretis.

XXXIV. *Aut ipse fuisti, aut tui simillimus.*

Si quando per jocum indicabimus eundem aliquem fuisse, qui tamen se fuisse eat inficias; veluti si quem incuses, quod inter bibones compotaverit, isque sese neget fuisse, verum alium quempiam: non illepide detorseris illud ex eodem libro, quod de Patrocli spectro dixit Homerus:

Πάντ᾽ αὐτῷ μέγεθός τε καὶ ὄμματα κάλ᾽ εἰκυῖα,
Καὶ φωνήν, καὶ τοῖα περὶ χροῒ εἵματα ἕστο.

i. e. *Cuncta ipsi similis, vocemque, oculosque decoros*
Corporis atque modum, & talem gestabat amictum.

XXXV. *Audiens non audit.*

Sunt quidam, qui si quid parum placet, id scire dissimulant, veluti cum negant sibi redditas litteras, quibus commonefiant officii sui: quod tamen malint effugere, quam præstare, in hos quadrabit illud ex Iliados Ψ.

——— Ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

i. e. *Dissimulans audisse.* ———

De Antilocho dictum, qui Menelaum revocante à cursu, cum audiret, perinde tamen quasi non audisset, ita celerius etiam currebat:

Ἀντίλοχος δ᾽ ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε,
Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

i. e. *Quinetiam cursum Antilochus magis accelerabat*
Instigans stimulis, audireque dissimulabat.

XXXVI. *Ex habitu bonum virum præ se fert.*

Qui dicet ex ipsa oris figura videri probum hominem, citabit illud ex Odysseæ primo:

——— Οὐ μὲν γάρ τι κακῷ εἰς ὦπα ἐῴκει.

i. e. ——— *Ex specie minime improbus ipsa*
Esse videbatur. ———

M. Tullius in Verrem lib. VIII. *Is erat Apronius, qui ut ipse non solum vita, sed etiam corpore atque ore significat, immensa aliqua vorago est, aut gurges vitiorum turpitudinumque omnium.*

XXXVII. *Absit clamor in colloquio, aut lusu.*

Qui jubebit in convivio, colloquiove temperari à vociferatione, accommodabit illud ex eodem libro:

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς
Ἔστω. ———

i. e. *Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abesto.*

XXXVIII.

moveri, quo minus id facere vellet. Nam hunc negligi cœpisse simul atque successisset Rochus recentior divus. Simile fastidium est humani ingenii in his, quæ nobis ad manum sunt. Miramur enim exotica, quum interdum domi habeamus meliora. Id potissimum usu venit in medicis: nostros fastidimus, licet eruditos, belluam è longinqua barbarie profectam suspicimus. Itidem pharmacopolæ magno emunt herbas è longinquo advectas, quum interdum meliores nascantur in horto vicini. Id eleganter notavit Alexis apud Athenæum lib. III.

Ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς.

i. e. *Alienum amamus, proximum contemnimus.*

XXXIX. *Mulier pudica ne sola sit usquam.*

Cum admonebimus non convenire, ut pudica mulier sola, citraque testes cum viris colloquatur, usui fuerit illud apud Homerum frequens de Penelope:

Οὐκ οἴη. Ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

i. e. *Haud sola, ast illam famulæ binæ comitatæ.*

XL. *Fatale vitæ tempus exactum.*

In decrepitos, quorum ætas jam exacta videbitur, quadrabit ex eodem libro:

Νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο
Ἤσθιον. —— —— ——

i. e. *Dementes, ut qui sacros tibi maxime Phœbe
Absumsere boves.* —— — —

Nam per Solis boves, annos fatales, ut opinor, innuit Poeta.

XLI. *Non luctu, sed remedio opus in malis.*

In malis non lamentis, sed auxiliis utendum. Ad id quadrabit illud ex Iliados Ω. Quanquam aliis item ite-

*Nam sarcina solo quæ tenetur, denuo
Potest salo committi.* —— ——

XLV. *A sacris abstinendæ manus.*

C Vulgo quoque creditum est, fatum instare ei, qui sacris rebus, ac Deo dicatis manus injecerit: aut qui pios homines, aut certe fungentes sacris ministeriis oppugnarit: veluti Pontificem Romanum, Episcopos, Abbates, etiam si parum fuerint piis moribus. Id propemodum jam olim dictum est ab Homero Iliados P.

Ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλῃ πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι,
Ὅν τε Θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη.

i. e. *Cum divo certare viro simulatque cupit quis,
Cuique Deus bene vult, malum huic brevi imminet
ingens.*

XLVI. *Turpis jactantia.*

D Non est generosi animi jactare sese de his, quæ fortiter, aut feliciter fecit. Super hoc ita Menelaus eodem in libro:

—— Οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι.

i. e. *Haud sane pulcrum sese jactare superbe.*

XLVII. *Prior occupat.*

Ubi quis lucrum celeritate præripuit cuipiam, conveniet illud ex Iliados X.

Μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

i. e. *Ne quis præriperet jaculans, laudemque, decusque,
Atque ita serior ipse veniret, jamque secundus.*

E Dictum de Achille, qui reliquis Achivis innuit, ne quis jaculum mitteret in Hectorem, quo sibi gloriam totam servaret.

XLVIII. *Sacra celerius absolvenda.*

L. *Deus undecunque juvat, si modo propitius.*

Deus ubique præsens adest, si faveat: neque refert, ubi gentium agas, illo propitio. Ad hanc sententiam accommodes licebit ex eodem libro:

Ῥεῖα θεός γ' ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαώσαι.

i. e. *Si libeat servare procul quoque numina possint.*

LI. *De lautitiis.*

De cibis prælautis quadrabit illud eodem Odysseæ Γ.

Ὄψα τε οἷα ἔδουσι διοτρεφέες βασιλῆες.

i. e. *Qualia purpurei comedunt opsonia reges.*

Venustius fiet, si trahetur ad orationem supra modum elegantem, quasi dignam Deorum auribus.

LII. *Concordia.*

In absolutam concordiam, omniumque rerum consensum, conveniet illud ex eodem libro:

Οὐδέ ποτ' εἰν ἀγορῇ δίχ' ἐβάζομεν, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ,
Ἀλλ' ἕνα θυμὸν ἔχοντε νόῳ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ.

i. e. *Haud unquam neque concio nos, neque curia dictis*
Audivit pugnare, animo sed semper eodem,
Et sentire eadem atque eadem decernere vidit.

Verba sunt Nestoris de se, deque Ulysse.

LIII. *Fatum immutabile.*

Divina decreta non commutantur, humanæ leges pro tempore variantur, quemadmodum & mores & voluntates. Ad id congruet illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ' αἶψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων.

i. e. *Non etenim Divûm mens vertitur astricolarum.*

LIV. *Sine ope divina nihil valemus.*

Manca est omnis mortalium industria, omnisque conatus, nisi favor adspiret divinus. Ad id accommodare licebit Homericum illud ex eodem libro:

—— —— Πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι.

i. e. *Mortalis Divûm auxilium desiderat omnis.*

LV. *Industriam adjuvat Deus.*

In aggrediundo negocio, quædam humana ratione providentur, quædam fortunæ commoditas, ipsaque res suppeditat. Id est apud Homerum, cum alias aliquoties, tum hoc, quem modo citavimus, libro:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. ——

i. e. *Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,*
Partim Divûm aliquis tibi suggeret. ——

LVI. *Faustus exitus.*

Cum significabimus rem, quam instituimus, bene cessuram, ceu Deo quopiam auspice, quadrabit illud ex Odysseæ Β.

Θάρσει μαῖ' ἐπεὶ οὔ τοι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή.

i. e. *Fide, hoc consilium non est sine Numine nutrix.*

LVII. *Ætate prudentiores reddimur.*

Si quando negabimus nobis eadem probari jam natu grandioribus, quæ quondam ob ætatis inscitiam arriserunt, sed usu rerum auctam prudentiam, congruet illud ex eodem libro:

—— —— —— Ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα.
Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμί, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων
Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός.

i. e. —— —— *Eram adhuc puer, ast ubi jam sum*
Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,
Ipseque grandescit mi animus. —— —— ——

Dicitur ad procos à Telemacho.

LVIII. *Ociosus esto.*

Si quem jubebimus animo ocioso esse, tantum curare cuticulam, negocium aliis curæ futurum, accommodabimus illud ex eodem libro:

—— —— —— Μήτε τι ἄλλο
Ἐν στήθεσσι κακὸν μελέτω ἔργον τε ἔπος τε,
Ἀλλὰ μάλ' ἐσθιέμεν καὶ πινέμεν ὡς τὸ πάρος περ.

i. e. —— —— —— *Tute caveto*
Aut dicti, aut facti cruciet tua pectora cura
Quin tranquillus, edasque, bibasque ita, ut ante solebas.

LIX. *Haud perficiet.*

Qui dicet negocium, quod aliquis instituit, haudquaquam perfectum iri, verbis Homericis id dicat licebit:

—— —— Τελέει δ' ὁδὸν οὔποτε ταύτην.

i. e. —— *Verum hancce viam haud perfecerit unquam.*

A L. *Cedendum multitudini.*

Qui suadebit non esse pugnandum uni cum multis, & ubique multitudini morigerandum, adducet illud ex eodem libro:

Αἶψά κεν αὐτῷ ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,
Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο. —— ——

i. e. *Arcesset mox ipse sibi crudelia fata,*
Si multis pugnare velit. —— ——

Iidem proci paulo superius:

—— —— —— —— Ἀργαλέον δὲ
Ἀνδράσι καὶ πλεόνεσσι μαχήσασθαι περὶ δαιτί.

i. e. —— *Cum pluribus ardua res est*
Depugnare viris inter convivia solos.

B LXI. *Vana conjecturæ.*

In eos, qui de eventu negocii solent augurari, competit illud ex eodem libro:

Ὄρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι. ——

i. e. *Ast permulta avium versatur in æthere turba.*
Quarum non quævis portendere idonea fatum.

LXII. *Certum prospicio.*

Qui se negabit temere, male secusve de exitu rei cujuspiam sentire, sed certis adductum argumentis, & pluribus experimentis observasse, accommodabit illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἀπειρητός γε μαντεύσομαι, ἀλλ' ἐῢ εἰδώς.

C i. e. *Nam neque inexpertus jam divinavero, verum*
Egregie callens. —— —— —— —— ——

LXIII. *Deus ulciscetur.*

Cum significabimus nobis in præsentia deesse facultatem depellendi, verum optare, ut Superi puniant aliquando, usui fuerit illud ex eodem libro:

—— Ἐγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας,
Αἴκέ ποθι Ζεὺς δῷσι παλίντιτα ἔργα γενέσθαι.

i. e. *Ast equidem immortaleis imploravero Divos,*
Si fors Jupiter ipse vices aliquando reponat.

LXIV. *In tempore cavenda pœna mali.*

Quoties admonebimus, ut multo ante occurrat malo,
D prius quam oppresserit nos: aut cessandum à peccando prius, quam ingruat divina vindicta, usui fuerit illud ex eodem libro:

—— —— —— Ἀλλὰ πολὺ πρὶν
Φραζώμεσθ' ὥς κεν καταπαύσομεν. ——

i. e. *Verum nos multo ante modum, finemque velimus*
Ponere. —— — — — — — — — — —

Verba vatis minantis procis Ulyssis reditum.

LXV. *Domesticum malum.*

Ad significandum privatum, ac *domesticum malum*, quod ad alios nihil attinet, conveniet illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἐμὸν αὐτοῦ χρεῖος, ὅ μοι κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ.

E i. e. *Porro malum nostras quod in ædes incidit, unum*
Ad me pertinet. — — — — — — — — — —

M. Tullius in actione in Verrem v. *domesticum ac vernaculum crimen* appellat, quod intra parietes admissum nondum pervenit in publicum rumorem.

LXVI. *Senum prudentia.*

In senem plurimarum rerum usu peritum, quique multa meminerit superioribus acta seculis, quadraverit illud ex eodem libro:

—— —— — Παλαιά τε πολλά τε εἰδώς.

i. e. —— *Qui antiquaque, multaque norat.*

LXVII. *Premenda occasio.*

Qui significabit modis omnibus instandum esse, nec
F omittendam è manibus semel oblatam occasionem, accommodabit illud ex Odysseæ Δ.

Ὑμεῖς δ' ἀσφαλέως ἐχέμεν μᾶλλόν τε πιέζειν.

i. e. *Vos premite, & vinclis magis arcte stringite captum.*

Quod quidem detorquere licebit ad id, cum dicemus, impetus animi, hoc magis ac magis esse coercendos rationis moderamine, quo magis effervescunt, & ad malum sollicitant.

LXVIII. *Omnibus nervis.*

Cum innuemus in negocio quopiam omneis expromendas vires, omneis nervos intendendos, conveniet illud ex eodem loco:

Καὶ τότ' ἔπειθ' ὑμῖν μελέτω κάρτος τε βίη τε.

i. e. *Dein vobis cura sunto, viresque, vigorque.*

Adsimili specie Pindarus dixit Olymp. Hymno x.

Τίς δὴ ποταίνιον ἔλαχε στέφανον,
Χείρεσσι ποσί τε καὶ ἅρμασιν ἀγώνιον.

i. e. *Quis tandem assequutus desiderabilem coronam*
Manibus pedibusque & curribus.

Hic locus addendus erat proverbio: *Manibus pedibusque*, sed illæ paginæ jam exierant manus meas. Marcus Tullius libro in Verrem quinto: *Attendite Judices*, omnibus *enim* nervis *mihi contendendum est*.

LXIX. *Cum Principe non pugnandum.*

Qui significabit arduum, Principem à privato superari: aut difficillimum vincere naturam, usurpabit illud ex eodem libro:

Ἀργαλέος γάρ τ' ἐστὶ θεὸς βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι.

i. e. *Ardua res homini mortali vincere Numen.*

LXX. *Ingens discrimen.*

Ingens intervallum, veluti si quis sentiat plurimum interesse inter pecuniæ studium & sapientiam, hoc versu licebit significare ex eodem libro:

Τόσσον ἄνευθ' ὅσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηῦς
Ἤνυσεν ᾗ λιγὺς οὖρος ἐπιπνείησιν ὄπισθεν.

i. e. *Tantum aberat, quantum cursu ratis acta diurno*
Conficiat spatii, quam provehat aura secunda.

LXXI. *Aperte, simpliciterque loqui.*

Simpliciter & aperte dicturos nos, citraque ambages significabimus hoc carmine, quod est in eodem libro:

—— —— ——— ——— Οὐκ ἂν ἔγωγε
Ἄλλα παρὲξ εἴποιμι παρακλιδὸν, οὐδ' ἀπατήσω.

i. e. *Non fucis te dissimulans decepero fictis.*

LXXII. *Rerum omnium vicissitudo.*

Variæ fortunæ vices, & nunc læta contingunt unicuique, nunc tristia. Ad eam sententiam applicabitur illud ex eodem libro:

— — — Ἀτὰρ θεὸς ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλῳ,
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ. ——

i. e. — *Nunc huic, nunc Jupiter illi*
Nunc læta immittit, nunc tristia. ——

LXXIII. *Festivus sermo.*

Ubi quis in convivio sermonem inducit, admodum hilarem ac festivum, qui discutiat omnem tristitiam, convenit illud ex eodem libro, quod Homerus finxit de Helena pharmacum immittente in convivarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret oblivionem:

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

i. e. *In vinum immisit mox pharmacon, unde biberunt,*
Luctusque, bilisque malique oblivia cuncti.

Hujus meminit Plinius lib. xxv. *Nobile*, inquit, *illud oblivionem tristitiæ veniamque adferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum.* Dioscorides lib. iv. refert herbam ἄλυπον, quæ inferne sumta atræ bili medeatur: unde & nomen inditum videtur, quasi dolore carens, quemadmodum νηπενθὲς & ἄδιψον quod luctum ac sitim pellant.

LXXIV. *Qui nocere potest, & idem prodesse.*

In Medicos imperitos, qui non raro venenum pro remedio ministrant, quadrabit illud ex eodem libro, quod usurpavit in Pseudomante Lucianus, estque pluribus apud Homerum locis:

Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

i. e. *Pharmaca mista, salubria multa, at noxia multa.*

Idem quadrabit in hominem & bonis & malis instructum artibus, qui vel juvare possit, si velit, vel lædere.

LXXV. *Asseverantius dicere.*

Audacius quippiam & asseverantius dicturi, quod nobis tamen ita videatur, adducemus illum eodem ex libro versum, quo Helena utitur de Telemacho:

Ψεύσομαι, ἢ ἔτυμον ἐρέω, κέλεται δέ με θυμός.

i. e. *Mentiar, aut verum dicam, mens attamen ipsa*
Imperat, ut dicam. —— — — — — — —

Idem carmen exstat Iliados κ.

LXXVI. *Arripienda, quæ offeruntur.*

Solemnis est, multisque locis iteratus versiculus hic:

Οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον.

i. e. *Quisque sibi appositis, si quid foret utile, promptas*
Admovere manus. —— —— —— ——

Quem torquere licebit in tutores, qui rem nacti pupillorum manus injiciunt, interque se partiti sibi vindicant. Aut in simile hominum genus, invadentium & involantium aliena.

LXXVII. *Principum favor necessarius.*

Ubi quis invitis Principibus, conatur extricare sese è malo quopiam, aut lite, à qua non possit explicari, nisi adjutus illorum favore, conveniet illud ex eodem lib. dictum in Ajacem Oileum:

Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης.

i. e. *Jactabat sese spatiosi ex æquoris altis*
Emersurum undis, invito numine Divûm.

LXXVIII. *Negocium non aptum.*

Qui recusat munus, aut provinciam sibi parum accommodam: aut qui negabit arcessere velle sese quempiam, ad id muneris, ad quod gerendum idoneus non videatur, usurpabit illud ex eodem libro:

Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι. ——

i. e. *Cæterum equos Ithacam non duxero.* —

Verba sunt Telemachi recusantis equos, quos Menelaus offerebat dono, quod Ithacensis insula non esset oportuna alendis equis, quippe petricosa, minimeque pascuis apta.

LXXIX. *Obtestatio veterum meritorum.*

Cum obtestabimur per memoriam veterum officiorum, conveniet illud ex eodem libro, quanquam & alias apud hunc Poetam:

Ἢ βοὸς ἢ ὄϊος κατὰ πίονα μηρί' ἔκηε
Νῦν μοι μνῆσαι. —————

i. e. *Si aut bovis aut ovis incendi tibi pinguia membra*
Horum nunc memor esto. ——

Sunt autem verba Penelopes precantis numen, ut memor sacrificiorum & nidoris, quo sæpenumero pastum est, nunc vicissim opituletur.

LXXX. *Conviva non conviva.*

In eum, qui accumbit quidem in convivio, verum spectator duntaxat eorum, quæ apponuntur, nam hoc pacto quidam sordide magnifici convivas suos tractant, quadrabit quod in eodem dictum est de Penelope:

Κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπαστος, ἐδητύος, ἠδὲ ποτῆτος.

i. e. *Incœnatus & impastus potuque ciboque*
Accubuit. —— —— ——

LXXXI. *Undecunque lucrum captant.*

In advocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant undecunque, si quis incidit in casses, quem possint expilare, congruet illud, quod in eodem est libro:

Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισι, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.

i. e. *Semper enim quaqua patet insula, piscibus hamo*
Insidiabantur, ventrem fames enecat atra.

LXXXII. *Ingratitudo vulgi.*

Qui significabit sibi molestam ingratitudinem, quod intelligat superiorum officiorum nullam haberi rationem, non inconcinniter usurpaverit illud ex Odysseæ ε. quod idem est & aliis in locis:

Μήτις ἔτι πρόφρων ἀγαθὸς, καὶ ἤπιος ἔστω,
Σκηπτοῦχος βασιλεὺς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς,
Ἀλλ' αἰεὶ χαλεπός τ' εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι.

i. e. *Posthac ne placidus sit quisquam, neve benignus,*
Nec mitis, justique tenax Rex sceptriger unquam,
Sed semper ferus esto, & semper iniqua patrato.

LXXXIII. *Munerum corruptela.*

In eum, qui rem auro, donisque aggreditur, non infestiviter torseris illud ex eodem libro dictum de Mercurio sumente caduceum:

Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει,
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

i. e. *Corripuit virgam, qua mulcet lumina somno,*
Quorumcunque velit, solvit quoque lumina somno.

Quadrat enim pulchre in munera, quod de virga Mercuriali dictum est, quibus velut expergefiunt judices, antea ceu dormitantes, & rursum infesti placantur, ut in causa velut obdormiscant, conniveantque. Aristophanes in Concionatricibus, ait Deos quoque capi donis, eoque manibus stare supinis:

Ὅταν

..., quod Ithacensis insula non est
...quis, quippe petricosa, minime ...

Obtestatio veterum meritorum.

...tur per memoriam veterum offic...
...illud ex eodem libro, quanquam ...
Poetam:

...

... aut ovis incendi tibi pinguia membra
... memor esto. ———

...a Penelopes precantis numen, ut ...
...m & nidoris, quo sæpenumero ...
...m opituletur.

...XX. *Conviva non conviva.*

...accumbit quidem in convivio, verum
...at eorum, quæ apponuntur, nam ...
...rdide magnifici convivas suos tractant,
...in eodem dictum est de Penelope:

...

... impastus potuque ciboque
——— ——— ———

...I. *Undecunque lucrum captans.*

...in calumniatores, in malos medicos,
...cunque, si quis incidit in casses, ...
...ongruet illud, quod in eodem est libro:

...

... quaqua patet insula, piscibus ...
..., ventrem fames enecat atra.

...XXII. *Ingratitudo vulgi.*

...t sibi molestam ingratitudinem, ...
...rum officiorum nullam haberi ...
...inniter usurpaverit illud ex Odyssea
...& aliis in locis:

agentes, ut suam uterque plebem exhauriat, & imminuta reip. auctoritate, suam constabiliant Tyrannidem.

LXXXV. *Periculum ne temere subeas.*

Nemo longam navigationem suscipit, animi causa, sed adactus gravi quapiam necessitate: aut nemo diuturnum, gravemque laborem capessit temere. Ad id congruet illud ex eodem libro: C

Τίς δ' ἂν ἑκὼν τόσσον διαδράμοι ἁλμυρὸν ὕδωρ.

i. e. *Quis tantum salsi laticis percurreret ultro.*

LXXXVI. *Fatum inevitabile.*

Quod fatis decretum est, id nemini licet evitare. Ad eam sententiam faciet illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ μάλ' οὔπως ἐστὶ Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
Οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν, οὔθ' ἁλιῶσαι.

i. e. *At mentem Jovis haud ullis rationibus unquam*
Divorum quenquam vitare aut fallere fas est.

LXXXVII. *Fatis adactus.*

In eum, qui non sponte, sed casu, velutique fatis impellentibus, in aliquod vitæ genus incidit, congruet illud ex eodem libro: D

Τὸν δ' ἄρα δεῦρ' ἄνεμός τε φέρων καὶ κῦμα πέλασσε.

i. e. *Ast hunc huc ventusque ferens, atque appulit unda.*

LXXXVIII. *Male conjugati.*

In eum, qui conjugio vinctus est cum ea, quam non amet vicissim ex animo: quamvis ob voluptatem uxoriam ametur, non inscite torquebitur illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἦτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκῃ,
Ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ,
Ἤματα δ' ἐν πέτρῃσι καὶ ἠϊόνεσσι καθίζων,
Δάκρυσί τε στοναχῇσί τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων. E

i. e. *Sed nolens licet ac vi, cum illa nocte cubabat*
Nolens cum cupiente sub antris conditus atris.
Verum perdius in scopulis ac littore sedit.
Excrucians animum lachrymis, curis, gemituque.

LXXXIX. *Si Deus voluerit.*

dem libro:

— — — — ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον.

i. e. *Illi cor magis, atque magis succenditur ira.*

De Neptuno dictum, indigne ferente, quod Ulysses prospere navigaret.

XCV. *Qui conturbat omnia.*

In eum, qui maximas undique ciet turbas, apte detorquebitur illud ex eodem libro:

——— Πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων. — — — —

i. e. ——— *Omneis omnigenum ille procellas*
Ventorum ciet. ——— ——— ———

XCVI. *Non abjicit animum.*

De eo, qui ne afflictissimis quidem in rebus spem, aut consilium abjicit: quemadmodum apud Maronem:

— — — *Latinus rerumque reliquit habenas.*

Sed de recipiendo se utcunque cogitat, apposite dicetur, quod inibi dictum est de Ulysse:

Ἀλλ' ὡς σχεδίης ἐπελήθετο τειρόμενός περ.

i. e. *Ac neque sic licet afflictus oblivia cepit*
Navigii. ——— ——— ——— ———

XCVII. *Malis mala succedunt.*

In eum, qui variis exercetur incommoditatibus fortunæ, nunc morbo, nunc rapinis, nunc aliis atque aliis malis, conveniet illud ex eodem libro:

Ἄλλοτε μέν τε Νότος Βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
Ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὖρος Ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

i. e. *Tradebat Notus hunc Borea quandoque vehendum,*
Nunc rursum Zephyro jactandum tradidit Eurus.

Ausonius in Epigrammate eleganter dixit, *Catenatos labores*, quod negocium ex negocio seritur. Cui contrarium est, quod ait Pindarus Olymp. VIII. Ἐσθλὰ δ' ἐπ' ἐσθλοῖς ἔργα θέλοι δόμεν. Optat, ut Jupiter velit illi benefacta benefactis cumulare.

XCVIII. *Hospitis habenda cura.*

Qui dicet hospitum habendam esse rationem, usurpabit illud ex eodem libro:

C. *Munus exiguum, sed opportunum.*

Cum munus indicamus, precio quidem perpusillum, sed tamen accipienti pro tempore gratissimum, veluti si quis panem porrigat de vita periclitanti, citabimus illud ex eodem libro:

Δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε. —— ——

i. e. *Exiguum munus, gratum tamen.* —

Idem carmen exstat in Ξ.

CHILIADIS TERTIAE
CENTURIA X.

I. *Quo transgressus* &c.

Inter Philosophos vix alium reperias, qui religiosius instituerit adolescentiam quam Pythagoras, unde & superstitionis nonnihil admiscuit, quæ rudis ætas, quemadmodum & indocta multitudo, nudis & apertis Philosophiæ præceptis regi non queat. Huc nimirum pertinebat carnium interdictus esus, holerum commendatio, & quinquennis ἐχεμυθία, postremo Symbolorum velut oracula quædam, prius ediscenda, quam intelligerentur. Ab hujus institutis quædam æmulati videntur, qui nunc solo titulo fere monachi sunt. Ac minimum quidem peccant, qui ventrem ac linguam habent castigatam, tamen quoniam vix hominis est cavere, necubi labatur, proximum est, ut à se quisque subinde gestorum rationem exigat, & si quid erratum est, corrigat, si quid cum officio factum, in eo perseveret, atque in melius proficiat. Hujus salutiferi præcepti ceu Symbolum quoddam tradidit carmen, cujus auctoris incertum, nam apud Homerum non reperio, quo delectatus videtur & Plutarchus, nam ne hoc quidem viro quicquam sanctius inter Philosophos ethnicos. Carmen autem sic habet:

Πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

i. e. *Lapsus ubi, quid feci, aut officii, quid omissum est?*

Omnis autem humanæ vitæ lapsus consistit in tribus, aut cum secus facimus, quam oportet, h. e. plus minusve, quam decet, huic errori respondet illud: Πῆ παρέβην; aut facimus, quod omissum oportuit, cui respondet illa particula: Τί δ' ἔρεξα; aut omittimus, quod factum oportuit, ad hoc pertinet extrema particula:

—— —— Τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Qui filium aut uxorem peccantem lenius admonet, quam sat est, aut asperius objurgat, resipiscens merito dicet: Πῆ παρέβην; Qui filio præcipit parum honesta, dicet: Τί δ' ἔρεξα; Qui peccantem dissimulat, quum expediret admonere, dicet illud:

—— —— Τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Pythagoras igitur solitus est admonere adolescentes, ut quoties domum ingrederentur, hunc versiculum suo cum animo versarent. Ea cogitatio sollicitos reddebat adolescentes, ut si quid forte deliquissent, aut si quid vitii contraxissent ex hominum convictu, id in posterum corrigerent, caverentque. [1] Eam sententiam latius ac fusius explicuit quisquis scripsit carmen De viro bono, quod fertur inter appendices operum Virgilianorum:

Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quam longi reputaverit acta diei.
Quo prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facto decus abfuit? aut ratio illi?

Hæc docuerunt à Christo alieni: quid oportet facere Christianos? Utinam saltem Sacerdotes ac monachi, cum à prolixis splendidisque conviviis ingrediuntur cubiculum, dicant apud sese:

Πῆ παρέβην. Τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Deum immortalem! quam multa nobis succurrerent, & pudenda, & pœnitenda?

II. *Suo quisque studio gaudet.*

Qui dicet aliis studiis alios teneri, & unumquemque suo victitare quæstu, proferet illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδὲ φαρέτρη,
Ἀλλ' ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐῖσαι.

i. e. *Nam Phæacibus haud cordi jacula, atque pharetra,*
Sed remi, tabulisque ratis compactilis æquis.

[1] *Eam sententiam latius ac fusius explicuit, &c.*] Putavit explicatam esse istis quatuor versibus illius unici sententiam: quum trium Græcorum contineant interpretationem. *H. Stephanus.*

A Affine illi: *Tractant fabrilia fabri.* Pindarus in Pythiis hymno decimo: Καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας.

i. e. *Aliis aliarum rerum amor pupugit mentem.*

III. *Demittere sese ad aliorum mediocritatem.*

Ubi quis moderatur data opera vires suas, ad aliorum mediocritatem. Veluti si quis præceptor tradat auditoribus, non quantum ipse docere posset, sed quantum illi capere, conveniet illud ex eodem libro, de Nausica sic habenis moderante cursum mularum, ut pedissequæ, & Ulysses, pedibus consequi possent:

Ἡ δὲ μάλ' ἡνιόχευεν ὅπως ἅμ' ἑποίατο πεζοί,
Ἀμφίπολοί τ' Ὀδυσεύς τε, νόῳ δ' ἐπέβαλλεν ἱμάσθλην.

B i. e. *Hæc ita lora regens, pedes ut comes iret Ulysses*
Tum comitum quoque turba, modo, rationeque certa
Instigat scutica. —— —— —— ——

IV. *Mihi cura erit hoc negocium.*

Cum admonebimus quempiam, ut omne negocium in nos rejiciat ipse securus, nobis rem curæ futuram, conveniet illud ex Odysseæ H.

Ἀλλ' ἴθι σιγῇ, τοῖον, ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμονεύσω.

i. e. *Quin tacitus procede, via hujus ego fuero dux.*

V. *Animus præsens.*

Animi præsentia utilis ubique, propterea quod timiditas, vel à conscientia, vel ab animi parvitate videa-

C tur proficisci. Huic sententiæ suffragatur Homericum illud ex eodem libro:

—— Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι.

i. e. *Omnibus in rebus potior vir fortis & audax*
Sit licet hospes & è longinquis venerit oris.

Ad hunc modum Pallas hortatur Ulyssem, ne quid trepidet ingressurus Alcinoi domum. Huic congruit illud, quod alibi dictum est, *Fortes fortuna adjuvat.* T. Livius libro ab urbe cond. octavo: *Sed eventus docuit, fortes fortunam adjuvare.*

VI. *Locupletum reditus.*

In locupletes, quibus alius ex alio succedit reditus,

D accommodabitur illud ex eodem libro de pomariis Alcinoi dictum:

Οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος, ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει,
Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ,
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

i. e. [1] *Nec singulos æstas renovatur in annos,*
Sed flans perpetuo zephyrus spiramine fœtus
Hos producit, & hos demittit ab arbore mites,
Et pyra adulta pyris succedunt, malaque malis,
A fico ficus, atque uva senescit ab uva.

VII. *Inevitabile fatum.*

Quod homini fatis decretum est, id eveniet. In hanc

E sententiam Homerus eodem libro:

—— —— —— —— Ἔνθα δ' ἔπειτα
Πείσεται, ὅσσα οἱ αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

i. e. —— —— —— *Post, illic accidet illi*
Quod fatum parcæque graves in stamine nerunt
Nascenti, tum cum matris promergeret alvo.

Quanquam hunc locum de fatis oportebit joco duntaxat adhibere. Veluti si quis filium longius aliquo stu-

[1] *Nec singulos æstas renovatur in annos.*] Omnino falsa est hæc interpretatio: alioqui enim θέρευς [illegible] ἐπετήσιος, ut substantivum cum adjectivo jungi dicendum esset: quod absurdissimum foret: & ut ferri talis oratio posset, at rem non minus absurdam significaret: æsta-

F tem videlicet singulos in annos non novari, sed Zephyrum perpetuo flare. Accidit autem hic error ex amputato hujus sententiæ principio: quod illi redditum, quam aliena sit illa expositio, ut à ratione simul & à sermonis Græci consuetudine, ita etiam à mente Homeri, apertissime declarabit. Ita enim legitur:

Ἔνθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκει τηλεθόωντα,
Ὄγχναι καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
Συκέαι γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.
Τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται οὐδ' ἀπολείπει
Χείματος οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος· ἀλλὰ, &c.

Vide quid commune habeat hæc sententia cum Erasmi interpretatione:

—— *Non singulos æstas renovatur in annos.*

Imo vero, Quarum arborum fructus per singulas æstates & hyemes renovatur. Ad verbum: *Quarum fructus nunquam perit, nec deficit, neque hyeme neque æstate, in totum annum sufficiens.* H. Stephanus.

dii

V. *Animus præsens.*
utilis ubique, propterea quod ti- entia, vel ab animi parvitate vide- ic sententiæ suffragatur Homerus ro:

ebus potior vir fortis & audax & e longinquis venerit oris.
Pallas hortatur Ulyssem, ne quid ve- Alcinoi domum. Huic congruit il- ctum est, *Fortes fortuna adjuvat.* T. be cond. octavo: *Sed eventus docui- uvare.*

I. *Locupletum reditus.*
quibus alius ex alio succedit reditus, llud ex eodem libro de pomariis Al-

estas renovatur in annos, tuo zephyrus spiramine fœtus & hos demittit ab arbore mites, pyris succedunt, malaque malis, sque uva senescit ab uva.

II. *Inevitabile fatum.*
tis decretum est, id eveniet. In hanc us eodem libro:

Post, illic accidet illi ... eaque graves in stamine nerunt ... cum matris promereret alvo.

Valde animo crucieris, & angat pectora mœror.

X. *Vulgus suspicax.*

Suspiciosum vulgus, & pleraque malam in partem interpretatur. Homerus in eodem libro:

Δύσζηλοι γάρ τ' εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων.

i. e. *Quippe homines plerique sumus male suspiciosi.*

C

XI. *Nemo cogendus officii causa.*

Nullus hospes retinendus adversum animi sententiam, & invitus. Nemo cogendus, ut cujusquam utatur beneficio, si nolit. Ad hanc sententiam accommodabitur illud ex eodem libro:

Εἰκ' ἐθέλων τε μένοις, ἀέκοντα δ' οὔ τις ἐρύξει.

i. e. *Si maneas sponte, invitum nemo retinebit.*

Dicitur ad Ulyssem ab Alcinoo Phæacum Tyranno.

XII. *Malum bono pensatum.*

Quoties natura dotem aliquam egregiam largitur, verum eadem eam aliquo vitio pensat: aut cum quis beneficium suum aliquo vitiat maleficio, quadrabit illud ex Odysseæ Θ. de Demodoco musico dictum:

D

Τὸν περὶ Μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν.

i. e. *Hunc alios ultra dilexit Musa, deditque,*
Atque boni, atque mali quiddam: nam lumina ademit,
At dedit emulcere suävi pectora cantu.

XIII. *Omni certaminis genere.*

Cum innuemus omni certaminis genere congressum esse, veluti si quis dicat, in omni disciplina disputatum acriter, conveniet illud ex eodem libro:

Πύξ τε παλαισμοσύνῃ τε καὶ ἅλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν.

i. e. *Et pugnis, pedibusque & saltibus, atque palæstra.*

E

Item ubi quis ostendit se nullum detrectare certamen, sed ad quodvis ingenii experimentum paratum esse, conveniet illud ex eodem libro:

Δεῦρ' ἄγε πειρηθήτω ἐπεί μ' ἐχολώσατε λίην,
Ἢ πὺξ ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσὶν οὔ τι μεγαίρω.

i. e. *Huc age, quandoquidem graviter mihi concita mens est,*
Qui volet, experiatur, pugnis sive palæstra,

i. e. *Ut nihil est patria propriisve parentibus ulli*
Dulcius. — — — — — —

XIX. *Fuga tutior.*

Qui dicet tutius esse fuga vincere libidinem, quam contra pugnando, poterit accommodare, quod de Charybde dictum est Odysseæ M.

Οὐδέ τις ἔστ' ἀλκή, φυγέειν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς.

i. e. *Non est ulla medela, procul fugere optimum ab illa.*

XX. *Alia committenda, alia celanda.*

Non temere quidvis apud quemvis effutiendum, at nec familiaribus arcana omnia proferenda sunt, verum alia communicare convenit cum amicis, aut uxoribus, alia cælare. Ad hanc sententiam quadrat illud ex Odysseæ Δ.

Ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ γ' αὖ κεκρυμμένον εἶναι.

i. e. *Dicendum est aliud, contra est aliud reticendum.*

XXI. *Fœmina nihil pestilentius.*

Nihil fœmina pestilentius, hanc sententiam eodem in libro sic effert Homerus:

Ὣς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

i. e. *Usque adeo nihil improbius, mulierequé pejus.*

Frequenter apud antiquos Poetas male audit mulierum genus. Quæ quidem & hodiernis temporibus strenue dant operam, ne Poetæ plane vaniloqui fuisse videantur.

XXII. *Effœta senecta.*

Quod in Odysseæ Λ. dictum est, de mortuis, id ad hominem ob longævitatem, jam defectum viribus, accommodare licebit, aut in eum, qui consternetur animo:

Οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν.

i. e. *Nam jam non nervis carnes atque ossa cohærent.*

XXIII. *Ægre, sed tamen contigit.*

In eos, qui ægre quidem, sed tamen assequuntur, quod optant, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἔτι μέν γε καὶ ὣς κακὰ πολλὰ πάθοντες ἵκοισθε.

i. e. *Pervenietis adhuc, quanquam mala plurima passi.*

XXV. *Rejicientes culpam.*

Adversus eum, qui mali sui causam alio rejicit, ita ut vulgo factitant, apposite torquebitur illud ex Odyssea Λ. Dictum ab Elpenoris umbra, qui temulentus perierat apud Circen:

Ἄσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος.

i. e. *Mi mala fata Deûm nocuerunt, visque Lyai.*

Sic alibi Agamemnon dissidii causam in Aten retorquet.

XXVI. *Voluptas fœda.*

In voluptatem inhonestam, aut scortum ad perniciem juvenum omnibus instructum artibus, quadrabit illud ex Odysseæ K. dictum de Circe:

— — — Ἤκεν ἀπάντας
Ἠ' σῦς ἠὲ λύκους ποιήσεται ἠὲ λέοντας.
— — — — — — *Siquidem omneis*
Fecerit illa suesve lupos ve trucesve leones.

XXVII. *Aspera vita, sed salubris.*

In vitæ rationem, duriusculam quidem, sed tamen ad rectam morum institutionem idoneam, conveniet illud ex Odysseæ I. dictum de Ithaca:

Τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. — —

i. e. *Aspera, sed juvenum nutrix bona.* —

XXVIII. *Consiliis simul & facto valens.*

In hominem consilio pariter ac viribus excellentem, conveniet illud Odysseæ Ξ.

Οἷος ἐκεῖνος ἔην βουλῇ ἔνι ἠδὲ μάχεσθαι.

i. e. *Is cujusmodi erat seu pugna, consiliove.*

XXIX. *Non possum non dicere.*

Ubi quis negat se reticere posse, quod habet in animo, festiviter accommodabit illud ex eodem libro:

Εὐξάμενός τι ἔπος ἐρέω, οἶνος γὰρ ἀνώγει
Ἠλεός. — — — — — — — —

i. e. *Dicam equidem quiddam jactantius, urget enim me*
Vinum amens. — — — —

Eodem in loco quantum possit vinum eleganter ostendit Ulysses. Ita enim consequitur:

Ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,
Καί τι ἔπος προέηκεν ὅπερ τ' ἄῤῥητον ἄμεινον.

i. e. *Vinum quantumcunque gravem atque pudentem*
Incitat ad cantum, ac tenerum ridere, chorosque
Ducere compellit, nonnunquam quod tacuisse
Præstiterat reserato effutit pectore dictum.

XXX. *Perplexus.*

Qui se dicet in maximis versari periculis, nec ullum affulgere subsidium, usurpabit illud ex eodem libro:

— — — — Οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα.

i. e. — — — — — — *Nec ulla apparuit ultra*
Tellus, sed nobis cœlum undique & undique pontus.

Idem habetur in M.

XXXI. *Abhorrentis, ac detestantis.*

Cum dicemus nos vehementer à vitio quopiam abhorrere, illud ex libro eodem usurpare licebit:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι.

i. e. *Is mihi juxta invisus, ut atri limina Ditis.*

Idem carmen exstat in Iliados I. sub persona Achillis. Hic ab Ulysse dicitur.

XXXII. *Sui dissimilis.*

In sui dissimilem quadrabit illud ex Odysseæ N. quod de Pallade dixit Ulysses:

— — — Σὲ γὰρ αὐτὴν παντὶ ἐΐσκεις.

i. e. *Nunc alio, nunc rursum alio sis obvia vultu.*

Idem mire quadrabit in sapientiam, quæ variis involucris obtegitur apud priscos, & alia atque alia specie proponitur, præsertim in Divinis Litteris, quæ tota ferme constat allegoriis.

XXXIII. *Nihil ad rem.*

In eum, qui dixerit absurde quippiam, & alienum à re proposita, quadrabit illud ex eodem libro, quanquam idem aliis aliquot repetitur locis:

Νήπιος εἰς, ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας.

i. e. *Hospes stultus es, aut longinquis advena ab oris*
Nuper ades. — — — — — — — —

A XXXIV. *Quod adest, boni consule.*

Qui admonebit oportere boni consulere, quicquid à fortuna conceditur, usurpabit illud ex Odysseæ Ξ.

Ἔσθιε δαιμόνιε ξείνων καὶ τέρπεο τοῖσδε,
Οἷα πάρεστι. Θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει, τὸ δ' ἐάσει,
Ὅττι κεν ᾧ θυμῷ ἐθέλῃ. Δύναται γὰρ ἅπαντα.

i. e. *Hospes sume cibum, & quorum data copia, lætum his*
Pasce animum, nam sors dabit hæc, rursum illa negabit,
Utcunque est animo lubitum. Valet omnia quippe.

His verbis Eumænus subulcus Ulyssem invitat, ut cibos viles & rusticanos, qualescunque essent, boni consuleret. Transferetur ad omnem hominis vitam, quoties admonebimus, ut quemcunque statum sors dederit, in eo læte tranquilleque vivamus. Apud Athenæum libro decimo, refertur hic senarius:

B Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.

i. e. *Quæ præsto sunt, in hisce vitam nectito.*

Isocrates in Oratione de Pace: Στέργειν τοῖς παροῦσιν, ait plerisque hominibus esse difficillimum, & hinc est, quod bellum malunt, quam pacem.

XXXV. *Officium ne collocaris in invitum.*

Instar injuriæ fuerit, si quis officium collocet in invitum. In eam sententiam Homero Odysseæ O.

Ἶσόν τοι κακόν ἐσθ' ὅς τ' οὐκ ἐθέλοντα νέεσθαι
Ξεῖνον ἐποτρύνει, καὶ ὃς ἐσσύμενον κατερύκει.
Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

C i. e. *Juxta peccat uterque, vel is, cui extruditur hospes*
Invitus, vel qui remoratur abire volentem.
Hospes donec adesse volet, tractare benigne
Convenit, emittendus ubi discedere quæret.

XXXVI. *Bona spes ostensa.*

Cum bona quæpiam spes affulget alicunde, perficiendi quod proposuimus, conveniet illud ex eodem libro:

Ὥς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις.

i. e. *Sic fato felix à dextris advolat ales.*

XXXVII. *Arrogantia non ferenda.*

In eos, qui intoleranda sunt arrogantia, non inscite torquebitur illud ex eodem libro ab Eumæo dictum in

D procos:

Τῶν ὕβρις τε βίη τε σιδήρεον οὐρανὸν ἵκει.

i. e. *Horum visque, animusque ferox, contingit Olympum.*

Idem in P. dicitur ab Ulysse ad Eumæum.

XXXVIII. *Domus optima.*

Infelicissimum incertis vagari sedibus, quemadmodum faciunt semper ἀνέστιοι, peregreque viventes. Huic adstipulatur eodem in libro:

Πλαγκτοσύνης δ' οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν.

i. e. *Nil miserabilius quam incerta sede vagari.*

Transferri poterit ad eos, qui circumaguntur quibuslibet opinionibus, aut qui subinde mutant amicos, aut institutum vitæ.

E XXXIX. *Non omnibus contingit.*

Non cuivis est potestas cum Regibus colloquendi: aut non omnibus contingit Divinarum Litterarum penetrare mysteria. Ad hunc sensum non invenuste deflectetur illud ex Odyssæa Π.

Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.

i. e. *Haud cuivis manifesta videntur numina Divûm.*

XL. *Auctoritas divinitus.*

Divinitus contingit, ut idem homo nunc magni fiat, nunc despiciatur. Ad id facit illud ex eodem libro:

Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν, ἠδὲ κακῶσαι.

i. e. *Est proclive Deis, amplus quos claudit Olympus,*

F *Reddere vel despectum hominem, aut adjungere honorem.*

XLI. *Tollenda mali occasio.*

Qui suadebit, ut mali submoveatur occasio, non absurde citabit illud ex eodem libro:

— Αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

i. e. — *Quippe viros ferrum illicit ipsum.*

Ita divitiæ proliciunt ad luxum, consuetudo puellarum ad amorem.

XLII. *Ubi cognitum est, quod erat occultum.*

Ubi res, quæ magno studio celebratur, fuerit aliquo pacto deprehensa, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἤ τις

Etiam hodiernis temporibus vulgo jactatur fabula de cæco mendico, qui jubebat ministro, ut eo se duceret, ubi maxima esset hominum procella, addens sententiam populari joco celebrem, ibi quæstum esse, ubi sit hominum frequentia. Homerus item Odyss. P.

Πτωχῷ βέλτιόν ἐστι κατὰ πτόλιν, ἠὲ κατ' ἀγροὺς
Δαῖτα πτωχεύειν. ——— ——— ———

i. e. *Mendico præstat populosa per oppida cœnam* C
Mendicare suam, quam ruri. — — —

XLVI. *Officium humilius.*

Cum quis recusat munus tanquam humilius, parumque sese dignum, applicabit illud ex eodem Odysseæ P.

Οὐ γὰρ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί.

i. e. *Nam ut maneam in stabulis jam non mea postulat ætas.*

Verba sunt Ulyssis ad subulcum.

XLVII. *Vitanda potentum offensa.*

Qui dicet formidandas divitum & Principum offensas, propterea quod quantumlibet leviter offensi, graviter indignantur, & ut ait Plautus: *Plumbeas iras gerunt*, accommodabit illud ex eodem libro: D

——— Χαλεπαὶ δέ τ' ἀνάκτων εἰσὶν ὁμοκλαί.

i. e. *Sunt formidandæ Regum offensæque minæque.*

XLVIII. *Princeps indiligens.*

Indiligens pædagogus corrumpit puerum, malus præceptor vitiat discipulum, Rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud ex eodem libro:

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες. ———

i. e. *At corrumpit oveis pastor malus.* ———

Dicuntur ab Eumæo subulco ad caprarium.

XLIX. *Assuevit malis.*

In eum, qui ferendis contumeliis assueverit, congruet illud ex eodem libro: E

Οὐ γάρ τι πληγέων ἀδαήμων οὐδὲ βολάων.

i. e. *Jam minime plagas tolerare rudis, neque jactus.*

L. *De alieno liberalis.*

De alieno facile largimur, de nostris non item. Hanc sententiam protulit Antinous in eodem libro:

——— ——— Ἐπεὶ οὔτις ἐπίσχεσις, οὐδ' ἐλεητύς

Οὐ γὰρ καλὸν ἀναίνεσθαι δόσιν ἐστίν. ——— —

i. e. *Donum rejicere haudquaquam decet.* ———

LV. *Adminicula vitæ.*

Omnia, quæ ad vitæ pertinent commoditatem, non ineleganter indicare licebit hoc carmine ex Odysseæ T.

Οἷσιν τ' εὖ ζώουσι καὶ ἀφνειοὶ καλέονται.

i. e. *E quibus & vivunt recte, ditesque vocantur.*

LVI. *Qui per se sufficit.*

Qui negabit sibi opus esse opera aliena, se satis idoneum ad rem peragendam, conveniet illud ex Odysseæ T.

Εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἄμφω,
Καὶ νόος ἐν στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής.

i. e. *Sunt oculi mihi, sunt aures, geminique pedes sunt,*
Insita pectoribus mens est, neque stulta, nec excors.

LVII. *Novit mala & bona.*

In eum, qui per ætatem usumque rerum, jam delectum habere potest fugiendorum atque expetendorum, congruet illud ex eodem libro:

——— Ἤδη γὰρ νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα,
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια. ——— —

i. e. *Jamdudum siquidem, novique & sentio cuncta*
Quæ bona, quæque mala. — — — — ———

Hac figura vel hodie nihil vulgatius.

LVIII. *Neque enim ignari sumus.*

Ubi quod tolerantiam præsentium incommodorum, animat sese præteritorum malorum recordatione, non infestiviter usurpabit illud ex eodem libro:

Τέτλαθι δὴ κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

i. e. *Obdures anime, & quondam graviora tulisti.*

Id æmulatus Virgilius:

O passi graviora, dabit Deus his quoque finem.
Durate, & vosmet rebus servate secundis.

Consimiliter Horatius in Odis:

——— *O fortes, majoraque passi*
Mecum sæpe viri. ——— ———

LIX. *Danda venia lapso.*

Qui dicet aliquando dandam veniam, si quid erratum sit per incuriam, neque enim hominis esse, ut

LXI. *Gaudium dolori junctum.*

Cum pariter accidit, quod & gaudeamus & doleamus, quod genus, si cui parentes opulenti vita decesserint, partim excruciatur morte suorum, partim gaudet hæreditatis obventu, atque accessione libertatis, conveniet illud ex eodem libro:

Τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα.

i. e. *Lætitia huic mœrorque simul præcordia cepit.*

LXII. *Mala senium accelerant.*

Qui dicet senectam non esse metiendam annis, propterea quod ii, qui se multis laboribus curisque discruciant, ante diem consenescunt, usurpabit illud ex eodem libro:

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

i. e. *Quippe repente homines curisque malisque senescunt.*

LXIII. *Vita mortalium brevis.*

Qui monebit dandam operam, ut apud posteros honestæ vitæ memoriam relinquamus, quæ perpetuo vivat, nam hanc vitam angustis circumscriptam esse terminis, accommodabit illud ex eodem libro:

——— ——— Ἄνθρωποι δὲ μινυνθάδιοι τελέθουσι.

i. e. *Ast hominis brevibus spatiis constringitur ævum.*

LXIV. *Verisimiliter mentiens.*

In eum, qui falsum perinde, quasi verum sit, narret, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα.

i. e. *Plurima narrabat figmenta simillima veris.*

Dictum de Ulysse. Notatur & apud Platonem, quod Homerus Ulyssem induxerit mendacem, Achillem contra veracem.

LXV. *Sibi malum repperit.*

In eum, qui suo læditur invento, quadrabit illud ex Odysseæ Φ.

Οἷ τ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων.

i. e. *Qui sibi perniciem vel primum repperit ipse*
Vino victus. ——— ——— ———

Dictum est de Euritione, qui primus invenit usum vini, peremptus à Lapithis.

LXVI. *Qui continet arcanum.*

In eum, qui cælat arcanum sibi commissum, neque cuiquam effutit, quadrabit illud in Odysseæ Φ.

——— ——— Τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος.

i. e. ——— ——— *Huic pennis dicta carebant.*

h. e. Haud longius avolabant.

LXVII. *Rem novam aggredior.*

Si quando significabis te rem arduam ac novam moliturum, & aliis adhuc intentatam, accommodabis illud ex Odysseæ Χ.

Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον, ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνήρ,
Εἴσομαι αἴκε τύχωμι. ——— ———

i. e. *Nunc alium tentabo scopum, si attingere possim,*
Quem nondum quisquam tetigit. ———

Verba sunt Ulyssis, jam parantis occidere procos.

LXVIII. *Benefactorum memoria.*

Ubi quid boni contigit alicui propter veterum benefactorum memoriam, quadrabit illud ex eodem libro:

Ὡς κακοεργίης εὐεργεσίη μέγ' ἀμείνων.

i. e. *Officio fungi multo, ac delinquere præstat.*

LXIX. *Mortuis non conviciandum.*

Victo non insultandum nec in mortuum ultra congerenda convicia, quanquam jure sit occisus. Huic suffragatur Homerus in eodem libro:

Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

i. e. *Haud fas est super occisis jactare teipsum.*

Ulysses ita, de procis exstinctis.

LXX. *Focus luculentus in ædibus.*

Primum domus ornamentum est, ut luceat focus, proinde qui in ædes immigrant novas, aut in diversorium ingrediuntur, ante omnia jubent ignem incendi. Quod ex Homeri Χ. sumtum videtur, apud quem Ulysses:

Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω.

i. e. *Nunc ante omnia mi lucescat in ædibus ignis.*

Item illud celebratum:

Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

A i. e. *Scilicet, accenso domus est ornatior igni.*

Quo quidem versiculo videtur impendio delectatus Plutarchus, adeo subinde usurpat, & in varios detorquet usus: in commentario De Virtute & Vitio, refert ad opes, potentiam, gloriam, quæ tum fiunt jucundiora, si adsit animus à molestia liber. Rursum in libello, quem Amatorium inscripsit, detorquet ad amantis animum longe splendidiorem, si calor amoris eum inflammarit.

LXXI. *Qui jure perierunt.*

In eos, qui suo merito pereunt, conveniet illud ex eodem libro:

Τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν, καὶ σχέτλια ἔργα.

B i. e. *Hos fatum & malefacta, neci exitioque dederunt.*

Dictum de procis.

LXXII. *Inexorabilis.*

In durum & inexorabilem competet illud ex Odysseæ Ψ.

Σοὶ δ' αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο.

i. e. *At tibi perpetuo cor saxo durius omni est.*

Ita Telemachus ad matrem.

LXXIII. *Recipere animum.*

Ubi quis re subitaria consternatus, postea recipit sese, conveniet illud ex Odysseæ Ω.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἄμπνυτο καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη.

i. e. *Ut respiravit, rediitque in pectora sensus.*

C LXXIV. *Senum prudentia.*

De senibus quidem, attamen ob rerum peritiam non inidoneis ad negocium aliquod conficiendum, apte dicetur illud ex eodem libro:

Καὶ παλαιοί περ ἐόντες ἀναγκαῖοι πολεμισταί.

i. e. *Ætas cana quidem, sed non inidonea bello.*

LXXV. *Imperator bonus, & idem robustus miles.*

Refert Plutarchus in commentario de Fortuna Alexandri, si modo is liber illius est, cum in convivio propositum esset, quinam inter versus Homericos maxime probandus videretur, aliis alios præferentibus, Alexander huic carmini palmam tribuit, quod exstat Iliados Γ.

D Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

i. e. *Dux bonus, ac miles præpollens viribus idem.*

Nam hoc & Agamemnonis laudem expressit, & Alexandri virtutem est vaticinatus. Quanquam mea quidem sententia, non magnum habet momentum in Principe corporis robur, plurimum autem consilium & prudentia. Proinde graviter Timotheum, cum Rhetores Charetem quendam efferrent laudibus, juvenem corporis viribus insignem, censerentque ejusmodi belli ducem Atheniensibus esse quærendum, *Haudquaquam*, inquit: *nam istiusmodi quidem optarim, qui culcitras & stragulas sit exercitui deportaturus: at ducem velim, qui à fronte pariter atque à tergo sit oculatus, & quem à perpendendo, quid utile factu sit, nulla impediat animi perturbatio.*

E LXXVI. *Capram cœlestem orientem conspexerunt.*

Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσαντο. i. e. *Capram cœlestem exorientem adspexerunt.* Hoc dici solitum in eos, quibus omnia feliciter, eque animi sententia succederent: propterea quod antiquitus opinione vulgi comprobatum est, qui capram illam Jovis altricem, & ob id in syderum relatam numerum conspexissent, quicquid votis conciperent, ejus compotes futuros. Qua de re latius dictum est in adagio: Ἀμαλθείας κέρας. Hoc autem exstat in Plutarchi Collectaneis. Idem in libello de Poetis audiendis: Εὐδαίμων πολύκληρος ἀγρῶν οὐρανίαν

F αἶγα πλουτοφόρον τρέφων. i. e. [1] *Felix multorum agrorum possessor, cœlestem capram opum largitricem alens.* Quanquam apud Athenæum libro nono Antiphanes, opinor, commemorat capram cœlestem inter animantia apta mensis, Τράγος ὑλιβάτης, αἲξ οὐρανία, κριὸς τομίας. i. e. *Hircus sylvester, capra cœlestis, aries castratus.*

1 *Felix multorum agrorum possessor.*] Quum ita interpretantur πολύκληρος, ostendit se pro appellativo nomine id accepisse. quod tamen proprium est nomen, in hoc ipso, quem citat, Plutarchi loco. Nec vero per υ scriptum habetur Πολύαγρος, in vulgatis ejus editionibus: sed per ι, Πολίαγρος. Quæ scriptura si vera est, à πόλις & ἄγρα derivari dicendum fuerit. Cæterum ut hic Erasmus ex nomine proprio facit appellativum, ita vicissim ex nomine appellativo fecit nomen proprium qua etiam de re antea te admonui. *H. Stephanus.*

LXXVII.

& molliciei. Recensetur in iisdem Collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos quod Iones esse. Eadem fere Aristophanis Interpres. Stephanus addit eos fuisse graves Tyrrhenorum prædationibus. Exstat apud Aristophanem in Pace:

Ἂν δέπυ δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.

i. e. *Sicubi pugnare oportet, atque ferre palmulam,*
Ipsum eum tinctura tingit mox ibi Cyzicenica.

Solent autem tincturæ insignes à locis habere cognomen. Nec enim ubivis quilibet color tingitur feliciter. Simili modo dictum est ἔμβαμμα Συρακούσιον. Et, βάμμα Σαρδιανικόν. Id parœmia detorsit ad mores hominum. Est enim æstimatio rumorque consequens hominum vitam, velut tinctura quædam. Unde carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum est illud Ennianum apud A. Gellium:

——— *Quæ tincta malis, aut quæ bona dicto.*

Aristophanis Interpres indicat Lacedæmonios puniceis tunicis uti solitos, ne ab hoste sentirentur vulnerati, ob coloris similitudinem. At ignavi mollesque pallescunt. Addam, quod est apud Herodotum libro quarto. Quum Æthiopum Rex conspexisset à Rege Persarum missam vestem purpuream, rogavit tincturæ rationem: eam quum ab Ichthyophagis didicisset: Δολερὺς μὲν ἀνθρώπυς ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτῶν τὰ ἱμάτια. i. e. *Non solum ait homines esse subdolos, sed & vestes illorum esse dolosas.*

LXXX. *Servabis bovem.*

Βυκολήσεις. i. e. *Bubulcus eris.* Hoc velut ænigmate significabant exsilium. Siquidem qui per ostracismum ejiciebantur, in Argivam exulatum ibant. Ac illic bos erat æneus insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Hesychius testatur exstitisse in Phasmate Menandri.

LXXXI. *Embarus sum.*

Ἔμβαρός εἰμι. i. e. *Embarus sum.* Dictum est olim de insano, deliroque. Referunt autem adagionem ad hujusmodi fabulam. Olim Piræus insula fuit, id quod

venire solitas: id concilium Panionium dicebatur: in quo si forte calculis hinc atque hinc paribus nihil decerni poterat, arcessebantur Colophonii, qui victoriam adferebant utricumque parti fuissent suffragati. Itaque proverbium quadrabit, cum significabimus judicium, aut suffragium alicujus plurimum in re quapiam valere. Hujus adagii nobis facta est mentio.

LXXXIII. *Mihi ista cura futura sunt* &c.

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις.

i. e. *Cura ista mihi erunt, ac puellis candidis.*

Senarius ex Oraculis ductus in popularem sermonem. Cum Brennus Gallicis copiis ingrueret in Delphos, Delphi consuluerunt oraculum, quid opus esset facto? Responsum est hoc, quod modo retuli, carmine. Paulo post visus Apollo cum duabus puellis, Pallade ac Diana. Nam & his fana sunt apud Delphos. Convenit uti, si quando significabimus nihil esse periculi, negocium iis curæ futurum, ad quos pertinet. Refertur [1] in Plutarchi Collectaneis. Cicero vertit Græcum carmen de Divinatione primo:

Ego providebo rem istam & albæ virgines.

LXXXIV. *Festum multas habens.*

[2] Ἑορτὴ πολλὰς ἔχουσα. i. e. *Festum multas habens*, subaudiendum *molestias*, aut *occupationes*. Dictum in eos, qui magnas componerent sarcinas, aliquo profecturi. Venustius erit, si deflectatur ad quosdam, qui nihil agunt, quamvis exiguum, nisi magno molimine, longa cunctatione, miro apparatu, ita ut sæpenumero tum se, tum reliquos omneis defatigarint apparando, priusquam quicquam incipiant. Natum ab iis, qui festa solent adire. Nam iis mos, multam suppellectilem una secum convehere, vasa, vestes, sacra, panes, atque id genus alia multa, ne quid deesset ad sollennitatem pertinens. Exstat in iisdem Collectaneis.

LXXXV. *Nihil aliæ civitates ad Crotonem.*

Μάταια τἄλλα παρὰ Κρότωνα τἄστεα.

i. e. *Sunt reliqua præ Crotone frivola oppida.*

Theocriti Interpres meminit hujus proverbii. Licebit accommodare ad rem aut hominem usqueadeo præcel-

Quicquid enim nativum, id haud facile mutatur. Fertur Æsopicus apologus de quodam, qui emto Æthiopi, cum eum colorem arbitraretur non nativum esse, sed domini superioris accidisse neglectu, assidua lotura faciem divexavit, ita ut morbum etiam adjungeret, colore nihilo, quam antea fuerat, meliore. Fertur & Epigramma Luciani nomine:

Εἰς τί μάτην νίπτεις δέμας Ἰνδικόν, ἴσχεο τέχνης.
Οὐ δύνασαι δνοφερὸν νύκτα καθηλιάσαι.

i. e. *Abluis Æthiopem frustra, quin desinis artem?*
Haud unquam efficies, nox sit ut atra, dies.

LXXXIX. *Annas clibanum.*

Ἄννας κρίβανον. i. e. *Annas clibanum*, subaudi *repetit*. Haud me fugit, hoc alio loco relatum à nobis, verum quoniam toties alia nobis occurrit specie in proverbiorum Collectaneis, libuit admonere, trifariam esse scripturam. Alibi lego, & quidem plerisque in locis: Ἄνθρωπος κρίβανον. i. e. *Homo clibanum*. Quam equidem lectionem arbitror esse depravatam. Nec obscurum, unde depravandi occasio, iis, qui Græcas litteras norunt. Alibi invenio: Ἄννος, ut vir fuisse videatur. In quibusdam offendo scriptum, Ἄννας, ut mulieris, aut certe barbaricum sit vocabulum. *Clibanum* autem accipio, non hunc vulgatum, quid enim hoc admirandum, aut novum, sed testaceum illum, qui incluso pane, ponitur in clibanis vulgaribus, in quibus panis, aut etiam pisces, aut carnes paulatim lento vapore decoquuntur.

XC. *Archilochum teris.*

Ἀρχίλοχον πατεῖς. i.e. *Archilochum teris*, seu *calcas*, de maledico dicebatur. Πατεῖν autem dictum est, vel quod maledicus assiduus videatur in evolvendis hujus

quod in superstitiosos quodam, & præpostere meticulosos dictum est Præceptori nostro Jesu, qui vel ignorantes, vel dissimulantes, quibus in rebus sita sit vera Christianaque pietas, in nugis sibi nunc placent, nunc trepidant, in maximis securi, pleni Judaicarum superstitionum, vera caritate vacui. In hos Christus veræ pietatis Doctor, Matth. XXIII. hujusmodi torquet proverbium: Τὸν κώνωπα διυλίζουσι, τὴν κάμηλον καταπίνοντες. i. e. *Culicem liquant, camelum glutientes*. Ab hoc non abhorret, quod alibi retulimus: Ἀνδριάντα γαργαλίζειν. i.e. *Statuam colare gutture*.

XCII. *Non inest illi dentale.*

Γύης οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. i. e. *Gyes non inest illi*. Dici consuevit de quopiam, ad rem aliquam parum utili. Sumta est metaphora ab aratro, cujus pars est γύης. Eam nonnulli putant esse, quam Latini *dentale* vocant. Ea quoniam præcipua videtur, si absit, nihil confici potest aratro. In hunc sensum usurpavit Hesiodus: Πείρε δὲ γύης. Cæterum Homerus pro jugere posuit, agrum πεντηκοντόγυον appellans, i.e. *centum jugerum*.

XCIII. *Gigantum arrogantia.*

Γιγάντων ἀπόνοια. i.e. *Gigantum amentia*. Dicebatur, ubi quis viribus suis fretus, temere, nulloque consilio res non tentandas moliretur. Tractum à notissima gigantum fabula. Proverbium admonet, inauspicato cedere, quæcunque citra consilium, adversus Deos, adversus pietatem, adversus jus & æquum, per vim instituuntur. Horatius in Odis:

Vis consili expers, mole ruit sua,
Vim temperatam Dii quoque provehunt
In majus. ——

Homerus item Iliados Ψ. elegantissima sententia demonstrat, in omni negocio nimio plus habere momenti

dior.

XCV. *Fortis in alium fortiorem incidit.*

Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.

i. e. *Forti alius potior contigit ac melior.*

Dici solitum, ubi quis nimium fretus suis viribus, aliquando nanciscitur, à quo vincatur. Sumtum putant ab Hyllo Herculis filio, & Euchemo Ægeate. Ita Zenodotus. Suidas hujusmodi verba recenset, tacito auctoris nomine: Ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταυτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. Ἔστι δ᾽ ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν,

Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.

i. e. *Fit nonnunquam, ut juxta proverbium, ipsa per se res bonorum virorum conatibus obsistat. Fit rursus interdum,*

Forti ut contingat fortior ac melior.

Sententia potest videri ducta ex Iliados X. ubi Hector incidit in Achillem:

Πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφυγε, δίωκε δέ μιν μέγ᾽ ἀμείνων.

i. e. *Fugit qui prius acer erat, cui jam acrior instat.*

C

XCVI. *Gloria futuri.*

——— Τὸ δέ τοι κλέος ἐσσομένοιο.

i. e. *Gloria futuri*, Hemistichium est carminis heroici. Refertur in iisdem Plutarchi Collectaneis. Admonet famam laudemque recte factorum contingere, potissimum apud posteros. Alioqui, quemadmodum recte dixit Ovidius,

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

XCVII. *Insania non omnibus eadem.*

——— ——— Μανία γ᾽ οὐ πᾶσιν ὁμοία.

i. e. ——— *Haud est eadem vesania cunctis.*

Hemistichium heroicum, sicut & illud superius, exstat in eisdem Collectaneis. Sensus est, nullum esse mortalem, qui non in aliqua re desipiat. Quanquam alius alio morbo laboret, hic avaritiæ, ille libidinis: hic ambitionis, ille invidiæ. Quod copiose demonstrat Stoicus Damasippus apud Horatium in Sermonibus. Et in hac hominis calamitate mira ludit varietate natura. Inter hos, qui mente lapsi sunt, alii sibi videntur cornibus taurinis, alii naso prælongo, alii vasa fictilia, nonnulli se credunt esse mortuos, alii sibi videntur esse Princi-

sticus quidam cum sensisset minui vinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima exstillaret liquor: ubi nihil ejusmodi comperisset, pergit vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne sese absente vas relinerent, vinumque potitarent. Obsignat itaque diligenter dolium ad opus exiturus. At reversus signis illæsis, vinum nihilominus imminui videt. Tum vero fortunam agricolarum deplorare, quibus non in vite solum, verum etiam in doliis calamitas præsto esset. Ad extremum, exhausto dolio, hydrus in imo repertus est vini potor. Ea res in vulgi jocum abiit. Admonet Plinius libro decimo, capite septuagesimo secundo, serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen vinum, cum est occasio, præcipue appetere. Juvenalis de muliere vinosa Satyra sexta;

——— ——— *Tanquam alta in dolia longus*
Deciderit serpens, bibit & vomit. ———

Adagium ipsum haudquaquam inelegans, nec aspernandum. Quod si quem nihil movet recens auctor, licebit usurpare, cum quis occulta calamitate premitur, causa atque auctore non exstante. Aut cum diuturni mali tandem auctor deprehenditur. Porro serpentem,

D quem Græci vocant *hydron*, Latini *natricem*, quod in aquis degant. Ex ulcere hujus morsu facto defluit copiosus humor aquosus, & grave olens. Ita Dioscorides lib. sexto. Plinius libro sexto, capite vigesimo tertio, tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos vicenûm cubitorum terruisse classem.

XCIX. *E Massilia venisti.*

Ἐκ Μασσαλίας ἥκεις. i. e. *E Massilia venisti.* Suidas ait dici solitum de iis, qui cultu parum viris decoro uterentur. Quod Massilienses luxu perditi, muliebrem ferme in modum ornarentur, comis unguento delibutis, capillisque religatis. Huic affine, quod refert

E Athenæus Dipnosophistarum libro duodecimo: Πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, cujus nos alibi mentionem fecimus in proverbio: *Naviges Massiliam*, & quid super hoc sentiremus, explicuimus.

C. *Tibicines mente capti.*

Athenæus libro Dipnosophistarum octavo, proverbio jactatum scribit apud priscos tibicinibus nihil esse mentis. Λόγος γὰρ παλαιὸς ὡς, ἔστι:

Bella res & splendida videtur, inter aulicos obambulare proceres, in regiis versari negociis, at senes, quibus usu penitus cognita res est, ab ea felicitate libenter abstinent. Suave videtur, amare puellas, sed iis, qui nondum senserunt, quantum amori insit amari. Ad eundem item modum accommodari poterit, ad quodvis negocium multo cum periculo, multisque conjunctum malis, quod nemo velit capessere, nisi juvenis, & rerum imperitus. Siquidem Aristoteles in Rhetoricis hanc adfert causam, cur juventa sit audacior, contra senecta timidior, quod illis imperitia rerum confidentiam pariat, his multorum experientia malorum, timiditatem & cunctationem. Quod si quicquam est in rebus mortalium, quod cunctanter aggredi conveniat, imo quod oporteat modis omnibus fugere, deprecari, propellere, certe bellum est, quo non alia res vel magis impia, vel calamitosior, vel latius perniciosa, vel hærens tenacius, vel tetrior, & in totum homine indignior, ut ne dicam Christiano. At dictu mirum, quam hodie passim, quam temere, quam quavis de causa suscipitur, quam immaniter ac barbarice geritur, non tantum ab Ethnicis, verum etiam à Christianis: nec profanis modo, verum etiam à Sacerdotibus & Episcopis: nec solum à juvenibus & imperitis, verum etiam à senibus, & toties expertis: nec à plebeis tantum, & vulgo natura mobili, sed potissimum à Principibus, quorum officium erat, temerarios stultæ multitudinis motus, sapientia, rationeque componere. Neque desunt Jureconsulti ac Theologi, qui ad ista tam nefaria, faces admovent, & frigidam, quod ajunt, suffundunt. Quibus rebus fit, ut nunc bellum adeo recepta res sit, ut demirentur homines, esse, cui non placeat. Adeo

C vocis stridorem. Insevit nativa quædam timidia. Solum hominem nudum produxit, imbecillem, tenerum, inermem, mollissima carne, cute levi. Nihil usquam in membris, quod ad pugnam aut violentiam datum, videri possit, ut ne dicam interim, quod cætera fere statim ut nata sunt, sibi sufficiunt ad vitam tuendam: solus homo sic prodit, ut multo tempore totus à subsidio pendeat alieno. Nec fari novit, nec ingredi, nec cibum capere, vagitu tantum implorat opem: ut vel hinc conjici possit, solum hoc animal totum amicitiæ nasci, quæ mutuis officiis & coit, & cohæret potissimum. Proinde natura voluit hominem vitæ munus non tam sibi, quam benevolentiæ acceptum ferre, quo videlicet intelligeret sese gratiis esse dicatum, ac necessi-
D tudini. Tum speciem dedit non tetram & horridam, uti cæteris, sed mitem ac placidam, amoris ac benevolentiæ notas præ se ferentem. Tribuit oculos amicos, & in his animi signa. Dedit brachiorum sinus ad complexum. Dedit osculi sensum, quo ceu copularentur, & sese contingerent animi. Uni risum attribuit, alacritatis indicium. Uni lachrymas clementiæ & misericordiæ symbolum. Quin & vocem dedit, non minacem & horrendam sicuti belluis, sed amicam & blandam.

Nec his contenta Natura, sermonis & rationis usum uni tribuit, quæ quidem res ad parandam & alendam
E benevolentiam in primis valet, ne quid omnino per vim inter homines gereretur. Insevit odium solitudinis, amorem sodalitatis. Indidit penitus benevolentiæ semina. Fecit ut quod est saluberrimum, idem sit & suavissimum. Quid enim amico jucundius? At rursum, quid æque necessarium? Proinde si maxime liceret absque

rat læsus. Deniq
dia, ut à comm
abhorreat.
Ut interim no
que, protritas paf
gos, abacta pecora
vitatem senes, di
violentia plena, c
quæ felicissimum
solent. Expilatan
nes orbos, & sin
cisos, quam si h
lisset: tot anus d
emptas, tot matr
domus funestas,
Nam de morum
mo nesciat unive
ficisci? Hinc pie
ctus, hinc ad qui
mus. Hoc fonte
rum, sacrilegorum
est omnium grav
tia, nescit se suis
am angulo nata,
contagio pervadit
mercede, vel pe
in communem tu
trahit. Quin etia
verum, è pusillo
let in his accide
proditum est.
Hisce de cau

e communivit. Sunt, quorum incolu-
ate prospexit, veluti columbis. Sen-
venenum teli vice tribuit. Addidit h-
ac belluinam, addidit oculos truces,
Insevit nativa quædam dissidia. So-
dum produxit, imbecillem, tenerum,
llima carne, cute levi. Nihil usquam
od ad pugnam aut violentiam datum,
: ne dicam interim, quod cætera fere
nt, sibi sufficiunt ad vitam tuendam:
odit, ut multo tempore totus à subsi-
no. Nec fari novit, nec ingredi, nec
vagitu tantum implorat opem: ut vel
it, solum hoc animal totum amicitiæ
uis officiis & coit, & cohæret potissi-
atura voluit hominem vitæ munus non
benevolentiæ acceptum ferre, quo vi-
et sese gratiis esse dicatum, ac necessi-
eciem dedit non tetram & horridam,
mitem ac placidam, amoris ac bene-
æ se ferentem. Tribuit oculos amicos,
gna. Dedit brachiorum sinus ad com-
iculi sensum, quo ceu copularentur,
ent animi. Uni risum attribuit, ala-
Uni lachrymas clementiæ & miseri-
n. Quin & vocem dedit, non mina-
n sicuti belluis, sed amicam & blan-

ta Natura, sermonis & rationis usum
quidem res ad parandam & alendam
primis valet, ne quid omnino per vim
reretur. Insevit odium solitudinis,
s. Indidit penitus benevolentiæ semi-
est saluberrimum, idem sit & suavis-
n amico jucundius? At rursum, quid
? Proinde si maxime liceret absque
commode vitam agere, nihil tamen
ossit absque socio, nisi si quis prorsus
rit, & in feram degenerarit. Addi-

cadentium & occidentium crudeles vices, congestas strages, undantes cruore campos, fluvios humano tinctos sanguine. Fit interea nonnunquam, ut frater incidat in fratrem, affinis in affinem, amicus in amicum, & communi furore jam debacchante, in ejus viscera stringat ferrum, à quo ne verbo quidem unquam fuerat læsus. Denique tantum malorum habet illa Tragœdia, ut à commemoratione quoque pectus humanum abhorreat.

C

Ut interim non referam, illa vulgaria præ his, leviaque, protritas passim segetes, exustas villas, incensos pagos, abacta pecora, constupratas virgines, tractos in captivitatem senes, direpta fana, latrociniis, prædationibus, violentia plena, confusaque omnia. Utque taceam illa, quæ felicissimum etiam ac justissimum bellum consequi solent. Expilatam plebem, oneratos proceres, tot senes orbos, & simul in cæde liberorum infelicius occisos, quam si hostis mali sensum una cum vita sustulisset: tot anus destitutas & crudelius, quam ferro peremptas, tot matronas viduas, tot liberos orphanos, tot domus funestas, tot opulentos ad inopiam redactos. Nam de morum pernicie quid attinet loqui, cum nemo nesciat universam vitæ pestem, semel è bello proficisci? Hinc pietatis contemptus, hinc legum neglectus, hinc ad quidvis audendum sceleris promptus animus. Hoc fonte nobis tam ingens latronum, raptorum, sacrilegorum, percussorum turba scatet. Et quod est omnium gravissimum, hæc tam exitialis pestilentia, nescit se suis continere spaciis, sed in uno quopiam angulo nata, non solum finitimas regiones veluti contagio pervadit, verum etiam procul semotas, vel mercede, vel per affinitatis, aut fœderis occasionem, in communem tumultum, ac rerum tempestatem pertrahit. Quin etiam bellum è bello seritur, è simulato verum, è pusillo maximum exoritur, neque raro solet in his accidere, quod de Lernæo monstro fabulis proditum est.

D

E

Hisce de causis, opinor, veteres illi Poetæ, qui rerum vim ac naturam, & sagacissime perspexerunt, & aptissimis figmentis adumbrarunt, tradidere bellum ab Inferis immitti, idque Furiarum ministerio, neque quamlibet Furiam ad hoc negocii conficiendum esse ido-

...idque perbreve. Et ut cruentissima pugna sit, una aut altera vulnerata, disceditur. Quando auditum est id, quod passim faciunt homines, centum millia belluarum mutuo laniatu concidisse? Adde, quod ut feris quibusdam naturale dissidium est cum aliis diversi generis, ita rursum habent, cum quibus genuina firmaque cohærent amicitia. At homini cum homine, & cuilibet cum quolibet, jugis pugna est, nec ullum satis firmum fœdus inter ullos mortalium. Adeo quicquid à sua recessit natura, in pejorem degenerat speciem, quam si natura malitiam ingenuisset. Vis scire quam ferina, quam fœda, quam non digna homine res sit bellum? Spectasti ne aliquando leonem cum urso commissum? Qui rictus, qui rugitus, qui fremitus, quæ immanitas, quæ laniatio? Inhorrescit qui spectat etiam in tuto. At quanto fœdius spectaculum, quanto immanius, videre hominem cum homine, tot armis, tot telis instructum confligere? Quæso te, quis homines crederet, nisi consuetudo mali sustulisset admirationem? Ardent oculi, pallent ora, furorem præfert incessus, frendet vox, clamor insanus, totus homo ferreus est, crepant arma, fulminant bombardæ. Mitius erat, si cibi causa homo hominem devoraret, si sanguinem hauriret: quanquam huc quoque ventum est à quibusdam, ut id odii gratia faciant, quod excusatius faceret usus aut necessitas. At nunc idem fit crudelius, telis veneno tinctis, tartareis machinis. Nullum usquam hominis vestigium.

An credas hic ipsam naturam agnituram quod condidit? Et si quis admoneat, an non merito hujusmodi verbis sit exsecratura facinus impium? Quod novum spectaculum ego video? Quis Tartarus hoc nobis portentum edidit? Sunt, qui me novercam appellent, quod in tam immensa rerum summa, venena quædam genuerim, quanquam & hæc in hominis commodum cessura: quod aliquot animantia parum mitia finxerim, etiamsi nulla fera tam immitis est, quin arte & officiis possit cicurari. Hominis cura mansuescunt leones, mitescunt dracones, serviunt ursi. Quæ tandem est ista plusquam noverca, quæ novam hanc belluam, totius mundi pestem nobis dedit? Unum animal totum genui benevolentiæ, placidum, amicum, salutare. Quid accidit, ut in hujusmodi feram degenerarit? Nihil ...

A bellua, futura sit bellua, si cum homine componatur? Hæc atque id genus alia permulta diceret, opinor, architectrix illa rerum Natura.

Proinde cum sic conditus sit homo, quemadmodum ostensum est, cum hujusmodi res sit Bellum, quemadmodum nimium crebro sentimus, haud mediocriter admirandum videtur, quis Deus, qui morbus, aut qui casus primum in humanum pectus immiserit, ut letale ferrum in hominis stringeret viscera. Multis gradibus ad tam insignem vesaniam ventum sit oportet.

Nemo siquidem repente fuit turpissimus. ——

Ut inquit Poeta Satyricus. Semperque malorum maxima, sub umbra ac specie boni subrepserunt in vitam hominum. B Olim igitur cum rudes illi priscique mortales, nudi, sine mœnibus, absque tecto, vitam in sylvis agerent, evenit aliquoties, ut à feris ac belluis offenderentur. Cum his igitur primum homini bellum susceptum est, & vir fortis habebatur, ac dux, qui ferarum vim ab hominum genere depulisset. Quin & æquissimum videbatur jugulare jugulantes, trucidare trucidantes, præsertim cum nulla lacessitæ injuria, ultro nos impeterent. Ea res cum summæ laudi duceretur, hinc enim Deus factus est Hercules, cœpit animosa juventus passim venari bestias, exuvium ceu tropæum ostentare. Deinde non contenti jugulasse, pellibus illarum sese munierunt adversus rigorem hyemis. C Hæc erant prima homicidia, hæc spolia. Post hæc longius progressi rem ausi sunt, quam Pythagoras vehementer impiam arbitratus est, & nobis poterat prodigiosa videri, nisi vetaret consuetudo, quæ tantam ubique vim habet, ut apud nationes quasdam pium fuerit habitum, parentem grandævum, plagis obrutum in fossam depellere, & eripere vitam illi, per quem vitæ munus contigerat: sanctum haberetur, carnibus affinium amicorum vesci: pulchrum existimaretur, virginem in Veneris fano prostare populo: multaque iis absurdiora, quæ si quis nunc referat tantum, nemo non sit abominaturus. Adeo nihil est tam scelerosum, nihil tam atrox, quod & non probetur, si id commen- D det assuetudo. Ergo quod ausi sunt facinus? Non veriti sunt vesci ferarum exstinctarum cadaveribus, dentibus laniare carnem exanimem, haurire sanguinem, exsugere saniem, & viscera, ut ait Ovidius, in viscera condere. Id facinus tametsi mitioribus ingeniis tam immane videretur, tamen commendavit usus & commoditas. Placuit & in deliciis cadaveris species. Carnes insepeliuntur crustis, condiuntur aromatibus, inscribitur titulus, Hic situs est aper, Hic sepultus est ursus. O cadaverosas voluptates! Processum est longius. A noxiis feris itum est ad pecudes innoxias. Sævitum est passim in oves,

—— *Animal sine fraude doloque.*

E Sævitum in leporem, non ob aliud crimen, nisi quod esculentus esset. Nec temperatum à bove domestico, qui suo sudore diu familiam aluerat ingratam: nulli volucrum, nulli piscium generi parcitum est, & eo processit gulæ Tyrannis, ut nullum animal tutum esset ab hominis crudelitate. Verum hoc quoque persuasit consuetudo, ut sævitia non videretur in ullum animantis genus, modo ab hominis cæde temperaretur.

Sed in nobis fortasse situm est, vitia quemadmodum mare non admittere, verum ut admisso limitem præscribamus, id non est cuiquam in manu. Semel receptum utrumvis, haud nostro ducitur arbitrio, sed suo F fertur impetu. Posteaquam his rudimentis essent ad cædem exercitati, persuasit ira, ut homo hominem fuste, saxove, aut pugno peteret. Siquidem iis adhuc armis tum pugnabatur, opinor, & jam occidendis pecudibus didicerant, hominem quoque minimo negocio posse perimi. Verum ista crudelitas diu constitit intra monomachias. Unius jactura bellum dirimebatur, nonnunquam uterque cadebat, sed uterque vita indignus. Ad hæc nonnullam etiam æqui speciem habebat sustulisse inimicum: laudi quoque cœptum est dari, si quis violentum & pestilentem hominem, cujusmodi ferunt fuisse Cacum & Busiridem, confecisset, orbemque monstris istiusmodi liberasset. Siquidem videmus hos etiam titulos, in Herculis exstare laudibus. Deinde concursum est à pluribus, ut quosque vel affinitas, vel vicinia, vel necessitudo conjunxerat. Et quod nunc latrocinium est, tum bellum erat. Saxis & sudibus præustis, etiamnum res gerebatur. Rivulus occurrens, aut rupes, aut simile quippiam obvium, prælia dirimebat. Interea dum crescit usu feritas, dum gliscunt iræ, dum magis ardescit ambitio, furorem suum armant ingenio. Excogitantur arma qualiacunque, quibus se communirent, & excogitantur tela, quibus hostem perderent. Jam passim, jam frequentiore manu, jam armati confligtari cœperunt. Nec huic manifesto furori suus defuit honos. Bellum appellarunt, & virtutem esse voluerunt, si quis sui capitis periculo vim hostium, à liberis, ab uxore, à pecore, à domesticis latebris propelleret. Atque ita paulatim una cum rerum cultu crescente militia, bellum indicere cœpit civitas civitati, regio regioni, regnum regno. Quanquam in re per se crudelissima, tamen remanebant adhuc humanitatis pristinæ vestigia. Repetebantur res per fecialem, citabantur testes Superi, velitatione præludebatur ad pugnam. Telis vulgaribus & virtute, non dolo, res agebatur. Nefas erat ferire hostem, nisi signo dato: non licebat pugnare, ubi receptui cecinisset Imperator. Denique virtutis & gloriæ certamen erat magis, quam occidendi cupiditas.

Nec dum arma movebantur, nisi in exteros, quos ob id hostes, velut hospites appellabant. Hinc nata sunt imperia, quorum nullum unquam fuit in ulla natione, quod non fuerit multo generis humani sanguine paratum. Deinceps assiduæ bellorum vices, dum vicissim alius alium ab imperio depellit, & sibi vindicat. Post hæc cum imperia quoque ad sceleratissimos mortales devenissent, jam in quoslibet, pro libidine mota sunt arma, neque male meriti, sed bene fortunati, cœperunt maxime belli periculis esse obnoxii, & jam præmii scopus, non laus esse, sed sordidum lucrum, aut hoc etiam sceleratius aliquid. Non dubito quin hæc prospexerit sapientissimus ille Pythagoras, cum Philosophico commento multitudinem hominum imperitam à laniandis pecudibus deterreret. Videbat futurum, ut qui nulla lacessitus injuria, pecudis innoxiæ sanguinem fundere consuevisset, idem commotus ira, & injuria provocatus, non metueret hominem interimere. Porro bellum quid aliud est, quam multorum commune homicidium, & latrocinium, hoc sceleratius, quo latius patens? Sed ridentur hæc ceu deliramenta Scholasticorum à crassis Proceribus nostri temporis, qui cum præter figuram nihil habeant hominis, tamen ipsi sibi plane Dii videntur.

Et tamen ab iis initiis, huc videmus esse perventum insaniæ, ut tota vita nihil aliud agatur. Belligeramur assidue, gens cum gente colliditur, regnum cum regno, civitas cum civitate, Princeps cum Principe, populus cum populo, & quod Ethnici quoque fatentur impium, affinis cum affini, cognatus cum cognato, frater cum fratre, filius cum patre. Denique, quod ego sane puto his omnibus atrocius, Christianus cum homine: addam invitus, quod est atrocissimum, Christianus cum Christiano. Et ô cæcitatem mentis humanæ! hæc nemo miratur, nemo detestatur. Sunt qui applaudant, qui vehant laudibus, qui rem plusquam tartaream, sanctam appellent, ac principes ultro furentes instigant; oleum, quod ajunt, addentes camino. Alius è sacro suggesto promittit omnium admissorum condonationem, qui sub ejus principis signis pugnarint. Alius clamat, Invictissime Princeps, tu modo serva mentem istam religioni faventem, Deus pugnabit pro te. Alius promittit certam victoriam, Prophetarum voces ad rem impiam detorquens, interpretans illa, *Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in te, à dæmonio meridiano.* Et: *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* Et: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Denique totus hic mysticus Psalmus ad res profanas, ad hos & illos Principes detorquebatur. Nec de-

cum illum & omnia conglutinantem Pontificem repræsentant, quique pacis omine salutant populum?

Neque me clam est, jamdudum mihi reclament Cares isti, quorum messis est è malis publicis. Bellum suscipimus inviti, aliorum coacti malefactis. Jus nostrum persequimur. Quicquid malorum habet bellum, illis feratur acceptum, qui belli dedere causas. Sed C quiescant interim paulisper, & horum causationes suo loco refellemus, ac fucum hunc, quo morbum nostrum præteximus, detrahemus. Jam sicut hominem cum bello, h. e. animal placidissimum cum re longe immanissima composuimus, quo magis perspicua fieret atrocitas: sic bellum cum pace, rem miserrimam pariter & sceleratissimam, cum re felicissima simul & optima comparemus, atque ita demum apparebit, quantæ dementiæ sit, tanto tumultu, tantis laboribus, tanto sumtu, tanto discrimine, tot calamitatibus affectare bellum, cum multo minoris emi possit concordia. Principio quid in rerum natura dulcius aut melius Amicitia? Nihil profecto. Atqui quid aliud est Pax, quam D multorum inter ipsos amicitia? Sicuti contra Bellum nihil aliud est, quam plurium simultas. Bonorum autem ea ratio est, ut quo latius pateant, hoc plus adferant commoditatis. Proinde cum unius cum uno necessitudo, res sit adeo suavis & salutaris, quam ingens erit felicitas, si Regnum cum Regno, si natio cum natione, necessitudinis vinculo copuletur? E diverso, malarum rerum ea est natura, ut quo latius manarint, hoc magis sint suo dignæ vocabulo. Itaque si miserum, si sceleratum est, hominem cum homine ferro congredi, quanto calamitosius, quantoque sceleratius est, idem à tot hominum millibus fieri? Concordia res parvæ crescunt, discordia dilabuntur & magnæ. Pax E omnium bonarum rerum & parens est & nutrix. Bellum repente semelque quicquid est lætum, quicquid est pulchrum, obruit, exstinguit, abolet, omniumque malorum Lernam quandam in vitam mortalium effundit. Pacis tempore, non secus ac si novum quoddam ver rebus humanis adfulserit, coluntur agri, vernant horti, pascuntur lætæ pecudes, ædificantur villæ, exstruuntur oppida, instaurantur collapsa, ornantur &

bis mille ferme annos trecenta morborum nomina medicis sunt animadversa, præter species, jam & quotidie subnascentes novos, & senectutem ipsam, morbum immedicabilem. Legimus alibi totas urbes terræ quassatione subrutas, alibi conflagrasse fulmine, alibi solidas etiam hiatu terrarum absorptas regiones, oppida suffossione cuniculorum corruisse, ut ne commemorem, quantam hominum multitudinem jam ob assuetudinem contempti casus absumant, exundatio maris & fluminum, ruinæ montium & ædificiorum, venena, lapsus, feræ, cibus, potus, somnus. Alium haustus in potu lactis pilus, alium acinum uvæ, alium os piscis inhærens gutturi præfocavit. Sunt quos subitum exanimarit gaudium, nam de vehementi dolore minus est mirum. Adde nunc fatales pestilentias, non raro passim sævientes. Nulla pars orbis est, unde non immineat periculum humanæ vitæ, alioqui per se quoque fugacissimæ. Tantum undique malorum obturbat, ut non sine causa Homerus hominem animantium miserrimum pronunciaverit. Verum hæc mala, quoniam nec vitari facile possunt, nec nostro accidunt vitio, calamitosos tantum faciunt, non item facinorosos. Quid juvat tam innumeris obnoxios calamitatibus, ultro sibi malum, perinde quasi desit, arcessere? Et arcessere non quodvis malum, sed malum omnium multo teterrimum: tam perniciosum, ut unum vincat omnia, tam fœcundum, ut unum in se complectatur universa, tam pestilens, ut non minus efficiat, quam ærumnosos, ut miserrimos reddat, nec tamen miserandos, nisi hos, qui minime volunt & maxime sentiunt? Adjice jam his omnibus, quod pacis commoda latissime sese diffundunt, & ad plurimos pertinent. In bello, si quid feliciter cecidit, quanquam, ô Superi! quid hic potest dici felix, id ad paucos pertinet, & eos indignos. Alterius salus, alterius est exitium: alterius opes, alterius sunt spolia: hujus triumphus, illius est luctus: ut acerba sit infelicitas, immanis & cruenta felicitas. Quanquam plerumque fit, ut juxta Cadmeam, quam vocant, victoriam, utraque pars ploret. Et haud scio, an unquam bellum adeo cesserit feliciter, ut cordatum victorem suscepti non pœnituerit. Ergo

A cuniculis, in excubiis, in stationibus, in exercitamen-
tis. Omitto jam metus, omitto pericula. Quid enim
non metuendum in bello? Quis enumerare valeat in-
commoda vitæ, quæ stultissimi milites in castris perfe-
runt, & ob id majoribus digni, quod sponte perferant?
Victum, quem bos quoque fastidiat Cyprius; cubile,
quod adspernetur scarabeus; somnos raros, nec hos suo
datos arbitrio. Tentorium undique ventis pervium, ac
ne tentorium quidem. Durandum sub dio, cubitandum
humi, standum in armis, ferenda inedia, frigus, æstus,
pulvis, imber: serviendum ducibus, vapulandum fe-
rulis: quandoquidem nulla est ullius mancipii servitus
indignior, quam militum. Ad hæc ad triste signum
B eundum in mortem, ut aut occidas immaniter, aut ca-
das infeliciter. Tantum malorum suscipitur ut ad rem
omnium miserrimam liceat pervenire. Tam immensis
malis nos ipsos prius affligimus, ut alios possimus affli-
gere.

Quod si velimus rem ad calculum vocare, & veris
rationibus expendere, quanti bellum constet, quanti
pax, profecto comperiemus, hanc vel decima parte cu-
rarum, laborum, molestiarum, periculorum, sum-
tuum, denique sanguinis posse comparari, quibus bel-
lum arcessitur. Tantam hominum turbam educis in pe-
riculum, ut oppidum aliquod evertas: at horum ope-
C ra, vel citra periculum, aliud exstrui poterat multo
præclarius oppidum. Sed nocere vis hosti. Jam hoc
ipsum inhumanum. Attamen illud expende, num illi
nocere non possis, nisi prius noceas tuis. Et furiosi vi-
detur hominis, tantum certi mali sumere, cum incer-
tum sit, quo sit alea belli casura.

Verum esto, rapuerit ad hanc vesaniam Ethnicos,
vel stultitia, vel ira, vel ambitio, vel avaritia, vel im-
manitas, sive, quod magis arbitror, ab Inferis immissæ
Furiæ, unde hoc nobis in mentem venit, ut Christianus
in Christianum cruentum stringat ferrum? Parricidium
vocatur, si frater occidat fratrem. At Christianus con-
junctior Christiano, quam ullus germanus germano,
nisi firmiora sunt naturæ vincula, quam Christi. Quam
D absurdum est, eos pene continenter inter se belligerari,
quos una domus habet Ecclesia, qui ejusdem corporis
membra communi capite gloriantur, nempe Christo:
communem habent patrem in cœlis, communi vege-
tantur spiritu, iisdem initiati sunt mysteriis, eodem re-
demti sanguine, eodem renati fonte, iisdem aluntur
Sacramentis, eidem militant Imperatori, eodem vescun-
tur pane, ejusdem participes sunt calicis: communem
habent hostem Diabolum, postremo ad eandem omnes
vocati sunt hæreditatem. Ubi sunt tam multa perfectæ
concordiæ sacramenta, ubi tam innumera pacis docu-
menta? Unum præceptum Christus appellavit suum,
nempe caritatis. Cum hac quid æque pugnat atque bel-
E lum? Felici pacis omine salutat suos. Discipulis præter
pacem, nihil relinquit. In sacris illis precibus illud præ-
cipue patrem orat, ut quemadmodum ipse idem erat
cum eo, ita & sui, h. e. Christiani, idem essent se-
cum. Jam plus audis, quam pacem, plus quam amici-
tiam, plus quam concordiam. Christi typum habebat
Solomon, quod Hebræis pacificum sonat, ab hoc sibi
templum exstrui voluit. David alioqui diversis virtuti-
bus egregie clarum, tamen hoc elogio submovit ab ex-
structione templi, quod sanguinarius esset. Et tamen is
auctore Deo bella fere gessit adversus impios, atque id
sane eo seculo, quo nondum docuerat ille Mosaicæ legis
absolutor, etiam inimicos esse diligendos. Nato Chri-
F sto, non bellum, neque triumphos, sed pacem canunt
angeli. De nondum nato præcinuit vates ille mysticus:
Et factus est in pace locus ejus.

Universam illius doctrinam excute, nihil usquam
reperies, quod non spiret pacem, quod non sonet ami-
citiam, quod non sapiat charitatem. Et quoniam intel-
ligebat pacem aliter non posse constare, nisi penitus
contemtis his, pro quibus mundus hic digladiatur,
jussit, ut ab ipso disceremus esse mites. Beatos vocavit,
qui divitias & harum filiam superbiam pro nihilo du-
cerent, nam hos vocat pauperes spiritu: beatos, qui
voluptates hujus mundi spernerent, quos lugentes ap-
pellat, qui se paterentur suis exturbari possessionibus,
scientes hic nihil aliud esse, quam exsilium, veram pa-
triam, veram possessionem in cœlo sitam esse piis. Bea-
tos, qui benemerentes de omnibus, impune & male
audirent, & malis afficerentur. Vetuit, ne quis malo
resisteret. Breviter, ut omnis illius doctrina, toleran-
tiam & amorem præcipit, ita tota vita nihil aliud docet,
quam mansuetudinem. Sic ille regnavit, sic bellavit,
sic vicit, sic triumphavit. Nec aliud inculcant Aposto-
li, qui purum adhuc Christi spiritum imbiberant, &
musto illo feliciter erant temulenti.

Quid undique sonant omnes Pauli litteræ, nisi pa-
cem, nisi lenitatem, nisi caritatem? Quid Joannes lo-
quitur, quid iterat, nisi dilectionem? Quid aliud Pe-
trus? Quid aliud omnes vere Christiani scriptores? Un-
de tantus bellorum tumultus inter filios pacis? An fa-
bula est, quod Christus se vitem appellat, suos palmi-
tes. Quis unquam vidit palmitem pugnare cum palmi-
te? An vanum est, quod non semel scripsit Paulus,
Ecclesiam nihil aliud esse, quam unum corpus è diver-
sis membris connexum, adhærens uni capiti Christo?
Quis vidit oculum pugnare cum manu, aut ventrem
cum pede? In hoc universo, rerum omnium tam dissi-
milium, harmonia est. In animalis corpore, pax est
membro cum membro, quod quæque pars dotis habet,
non uni sibi habet, sed in commune omnibus. Si quid
accidit unicuilibet, opitulatur universum corpus. An
plus potest in perituro corpore naturæ connexio, quam
in mystico & immortali, copula spiritus? An frustra
precamur illud ex præscripto Christi, *Fiat voluntas tua,
quemadmodum in cœlo, sic & in terra?* In illa civitate,
summa concordia est. At Christus nihil aliud esse voluit
suam Ecclesiam, quam cœlestem quendam populum in
terris ad illius imaginem, quoad fieri potest, viventem,
illo properantem, ab illa pendentem.

Age, finge jam mihi nunc novum aliquem hospitem,
vel è lunaribus illis civitatibus, quas inhabitat Empe-
docles, vel ex uno quopiam mundo eorum, quos innu-
merabiles fabricatus est Democritus, in hunc nostrum
venisse, quid rerum agatur cupientem cognoscere. Cum-
que de singulis edoctus, audierit esse unum quoddam
animal, mire commixtum ex corpore, quod cum bru-
tis habeat commune, ex animo, quo divinæ mentis
referat imaginem. Id adeo esse generosum, ut quan-
quam hic exsulet, tamen cæteris omnibus imperet ani-
mantibus, quod ob cœlestem originem, semper ad cœ-
lestia nitatur & immortalia: quod in tantum curæ fue-
rit æterno numini, ut quoniam neque naturæ viribus,
neque Philosophiæ rationibus assequi poterat, quod af-
fectabat, unicum filium suum huc delegarit, qui no-
vum doctrinæ genus inveheret. Deinde simul atque to-
tam Christi vitam, ac decreta perdidicerit, cupiat ex
edita quapiam specula videre, quod audisset. Ubi con-
spexerit cætera animantia probe in suo genere degere,
ac naturæ legibus duci, nihil appetere, nisi quod di-
ctet natura, unum animal inter se cauponari, negociari,
rixari, belligerari, nonne quodvis animal potius suspi-
cabitur hominem esse, de quo audierat, quam ipsum ho-
minem? Deinde admonitus ab indice, quis sit homo,
jam dispiciat, ubi sit grex ille Christianorum, qui cœ-
lestis illius Doctoris institutum sequentes, Angelicæ ci-
vitatis simulacrum exhibeant, an non ubivis potius ju-
dicabit habitare Christianos, quam in hisce regioni-
bus, in quibus tantum videret opulentiam, luxum, li-
bidinem, fastum, tyrannidem, ambitionem, fraudem,
invidiam, iracundiam, discordiam, rixas, pugnas, bel-
la, tumultus, breviter omnium rerum, quas Christus
damnat, majorem pene Lernam, quam apud ullos Tur-
cas aut Saracenos?

Unde igitur pestis hæc irrepsit in populum Chri-
stianum? Nimirum paulatim hoc quoque malum, sic-
uti cætera pleraque, receptum est ab incautis. Siqui-
dem omne malum, aut sensim obrepit in hominum
vitam, aut sub prætextu boni sese insinuat. Primum
igitur irrepsit eruditio, velut idonea res ad confutan-
dos Hæreticos, Philosophorum, Poetarum, & Ora-
torum litteris armatos. Et initio quidem non ista disce-
bantur

Euangelicam doctrinam ad eas quoad licuit detorſimus. At hæc permittunt vim vi repellere, ſuum quemque jus perſequi: probant negociationem, recipiunt uſuram, modo moderatam, bellum ceu rem præclaram efferunt, modo juſtum. Juſtum autem eſſe definiunt quod indictum ſit à Principe, quamlibet puero aut C ſtulto. Denique tota jam Chriſti doctrina, Dialecticorum, Sophiſtarum, Mathematicorum, Oratorum, Poetarum, Philoſophorum, & jureconſultorum ethnicorum litteris ita contamininata eſt, ut maxima pars ævi conſumenda ſit, prius quam vacet arcanas ſcrutari litteras, ad quas ut aliquando venias, tot tamen opinionibus mundanis infectus accedas oportet, ut Chriſti jam decreta, aut prorſus offendant, aut ad illorum dogmata torqueantur. Atque hæc res adeo non improbatur, ut nefas ſit eum de Chriſtianis loqui litteris, qui ſeſe nugis Ariſtotelicis, vel potius ſophiſticis, totum ad ambas uſque, quod ajunt, aures non expleverit. Quaſi vero Chriſti doctrina ſit ejuſmodi, D ut non vel maxime poſſit eſſe communis omnium, vel ullo pacto cum Philoſophorum ſapientia conſentiat.

Poſt hæc recepimus honoris nonnihil ſed ultro delatum, quem deinde, veluti debitum cœpimus exigere. Id viſum eſt non iniquum. Deinde recepimus, opes, ſed in pauperum ſubſidium diſtribuendas, poſt etiam in uſus noſtros. Quid ni, poſteaquam didicimus hunc eſſe charitatis ordinem, ut ſibi quiſque ſit proximus? Neque deerant prætextus, huic malo. Pium conſulere liberis, æquum proſpicere venturæ ſenectuti. Poſtremo cur rejiciam opes, inquiunt, ſi citra fraudem contingant? His gradibus paulatim eo ventum eſt, ut is optimus habeatur, qui ſit locupletiſſi- E mus: nec unquam major fuerit honos divitiis apud Chriſtianos. Quid eſt omnino, vel ſacrum, vel profanum, quod non harum geratur arbitrio? Videbatur his ornamentis convenire, nonnihil imperii. Neque defuit, qui voluerit cedere. Receptum eſt hoc quoque, ſed gravatim & parce. Demum ita, ut ſolo titulo contenti, rem libenter in alios rejicerent. Poſtremo paulatim huc itum eſt, ut Epiſcopus ſibi non

tebatur Fecialis cum patrepatrato, peragebantur cærimoniæ: nimirum moræ quærebantur, quæ bellandi furorem temperarent. Atque his quoque peractis non licebat manum conſerere cum hoſte, niſi ſigno dato, quod ita dabatur, ut miles neſciret, quando dandum eſſet. Ac ne hoc quidem dato, licebat cuiquam hoſtem vel laceſſere, vel ferire, qui quanquam in caſtris verſaretur, tamen ſacramento militari non eſſet obſtrictus: adeo ut Cato ſenior filium, in caſtris ceſſantem per litteras admonuerit, ut Romam redeat, aut ſi mallet in exercitu manere, veniam petat à duce, ut ſibi cum hoſte congredi liceat. Jam ut belli ſignum non faciebat poteſtatem pugnandi, niſi ſacramento adſtrictis: ita ſignum, quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidendi facultatem: adeo ut à Cyro laudatus ſit miles quidam, qui quum ſublato gladio fuerat hoſtem interfecturus, mox ut ſenſit cani receptui, dimiſerit hoſtem. Hæc eo pertinebant, ne quis crederet ſibi licere occidere hominem, niſi neceſſitas eo compelleret.

Nunc inter Chriſtianos vir fortis habetur, ſi quis ejus gentis, quicum bellum eſt, hominem, forte obvium in nemore, non armatum, ſed pecuniis onuſtum, nec bellum molientem, ſed aliquo fugientem ne bellet, occiderit, occiſum ſpoliaverit, ſpoliatum defoderit. Et milites vocantur, qui ſpe lucelli ultro provolant ad pugnam, & in utraque acie ceu gladiatores pugnant, germani adverſus germanos, ad ejuſdem Principis ditionem pertinentes. Et hi cum à talibus præliis redeunt domum, veluti milites narrant ſua facinora, nec interim ut prædones ac patriæ perduelles ac Principis ſui deſertores puniuntur. Carnificem abominamur, quod conductus ex legum auctoritate nocentes damnatoſque jugulat: & qui relictis parentibus uxoribus ac liberis, ultro procurrunt in bellum, non conducti ſed ambientes, ut ad impiam lanienam conducantur, ubi domum redierint, gratioſiores pene ſunt quam ſi nuſquam abfuiſſent. Ex facinoribus aliquid nobilitatis putant accedere. Infamis eſt, qui veſtem furto ſuſtulit: qui & proficiſcens in militiam, & militans, & rediens à militia, tot immeritos ſpoliavit inter probos cives habetur. Ex militibus autem qui ſeſe geſſit immaniſſime,

ra, quam ut sint hic commemoranda. Proinde quod in illis erat pessimum id solum exprimimus, imo superamus.

Sed jam operæ precium fuerit audire, quibus modis hanc tantam insaniam nostram tueamur. Si nullo, inquiunt, pacto fas esset bellare, Deus non fuisset Judæis auctor bellandi adversus hostes. Audio, sed illud addas oportet, Judæos vix unquam bellasse inter se, verum adversus alienigenas & impios. Nos Christiani pugnamus cum Christianis. Illis diversa religio, & non eadem numina, dissidii causa fuit: nos aut puerilis ira, aut pecuniæ fames, aut gloriæ sitis, sæpenumero fœda merces huc adducit. Illi jussu divino pugnabant, nobis animi perturbatio ferrum dat in manum. Quanquam si usque adeo placet exemplum Judæorum, quin eadem opera, præputium recidimus? quin immolamus pecudes? quin abstinemus à carne suilla? Cur non ducimus singuli plures uxores? Cum hæc execremur, cur solum bellandi placet exemplum? Cur hic denique litteram sequimur occidentem? Judæis permissum est bellum, sed ita quemadmodum & repudium, nimirum ob duritiam ingenii. At postea quam Christus jussit recondi gladium, non decet pugnare Christianos, nisi pulcherrimum illud prælium, cum teterrimis hostibus Ecclesiæ, cum studio pecuniæ, cum iracundia, cum ambitione, cum metu mortis. Hi sunt Philistæi nostri, hi Nabucodonosores, hi Moabitæ & Amonitæ, cum quibus nullas nobis inducias esse oportet: assidue conserendæ manus, donec excisis funditus hostibus succedat tranquillitas. Quos nisi subegerimus, neque cuiquam secum, neque cum alio vera pax constare poterit. Solum hoc bellum veram gignit pacem. Hic qui vicerit, cum nemine mortalium belligerari velit. Nihil enim me movet, quod quidam duos gladios interpretantur utramque potestatem, civilem & Ecclesiasticam, quam utramque vindicant Petri successoribus, cum Christus in hoc ipsum passus sit Petrum errare, ut postea quam jussus esset gladium recondere, nemini dubium relinqueretur, quin vetitum esset bellum, quod antea videbatur esse licitum. Sed Petrus, inquiunt, pugnavit. Pugnavit, sed Judæus adhuc, nondum accepto spritu vere Christiano. Pugnavit non pro suis titulis, aut prædiis, uti nos, ne pro sua quidem vita, sed pro vita magistri. Denique pugnavit is, qui paulo post abnegavit. Si placet exemplum pugnantis, placeat & inficiantis. Et cum simplici laberetur affectu, tamen reprehensus est. Alioqui, si probat hujusmodi defensionem Christus, sicut quidam insulsissime interpretantur, cur omnis illius & vita & doctrina, nihil aliud quam tolerantiam prædicat? Cur suos baculo tantum & pera armatos Tyrannis objicit? Si gladius ille, quem divenditis omnibus, jubet emi Christus, est moderata adversus persecutores defensio, quemadmodum impie quidam interpretantur, non tantum inerudite, cur hac nunquam usi sunt martyres? Hic proferuntur illæ Rabinicæ definitiones, licet bellare militi conducto, non aliter quam licet lanioni ex arte sua parare victum. Siquidem hic didicit laniare pecudes, ille homines: licet & civibus bellare, sed bello justo. Justum autem, quodcunque quomodocunque quibuscunque indixit Princeps qualiscunque. Sacerdotibus & Monachis vibrare ferrum non licet, interesse tamen & præesse bello licet. Nec fas est animo vindicandi bellare, sed studio justitiæ. Cui autem sua causa non videtur justa? Christus absque præsidiis emisit suos, sed donec aderat ipse non egebant præsidiis. Quum instaret tempus abitus, admonuit illos, ut peram pararent & gladium, peram adversus inopiam commeatus, gladium adversus hostes. Cæterum illa, *nolite esse solliciti de crastino, benefacite iis, qui oderunt vos*, atque id genus alia, usque ad tempus discessus valent. Porro sicubi similia docet Paulus, aut Petrus, consilii sunt non præcepti. Hujusmodi præclaris dogmatibus alimus Principum cupiditates, ac porrigimus, quo sibi blandiantur. Et perinde quasi periculum sit, nequando mundus conquiescat à bellis, ex Christi verbis bellum asserimus: & perinde quasi metuamus, ne relanguescat in congerendis opibus mortalium avaritia, Christum facimus auctorem congerendæ rei, huc detorquentes illius verba, quasi præceperit non permiserit ea, quæ prius interdixerat. Mundus habebat suas leges, antequam exoriretur Euangelium, puniebat, bellabat, congerebat in ærarium ac penum. Non ideo venerat dominus, ut admoneret quid esset nobis permissum, h. e. ad quam usque lineam liceret à perfectione discedere, sed ad quem scopum esset pro viribus enitendum. Hæreseos suspectus est, qui vehementer dehortatur à bello: & qui talibus commentis diluunt vigorem Euangelicæ doctrinæ, Principibus suggerunt occasiones, per quas suis cupiditatibus blandiantur, orthodoxi sunt, & pietatis Christianæ doctores. Doctor vere Christianus nunquam bellum probat, fortassis alicubi permittit, sed invitus ac dolens.

At dictat hoc, inquiunt, jus naturæ, legibus comprobatum est, consuetudine receptum, ut vim vi propellamus, & vitam quisque suam tueamur, tum & pecuniam, quandoquidem *anima loco est*, ut inquit Hesiodus. Fateor. At his omnibus efficacior Euangelica gratia dictat, ne remaledicamus maledicentibus: ut de malemerentibus benemereamur, ut tollenti partem possessionum, totam concedamus, ut deprecemur pro his quoque, qui mortem intentant. Ad Apostolos, inquiunt, ista pertinent: imo ad universum Christi populum, & corpus, ut diximus, quod totum absolutum esse oportet, etiamsi in dotibus aliud membrum alio sit insignius. Ad eos nihil pertineat doctrina Christi, qui non sperant præmium cum Christo. Illi pro pecunia, prædiisque & imperio digladientur, qui rident quod dixit Christus, beatos pauperes spiritu, h. e. eos divites, qui nihil in hoc mundo concupiscerent divitiarum aut honorum. Qui felicitatis summam in his collocarunt opibus, dimicant pro tuenda vita, sed ii, qui non intelligunt hanc mortem esse potius quam vitam, & piis immortalitatem esse paratam. Jam objiciunt nobis Romanos aliquot Pontifices, qui bellandi fuerint auctores simul & adjutores. Objiciunt decreta patrum, in quibus bellum approbari videtur. Sunt quidem hujusmodi quædam, sed apud recentiores, Christi vigore jam relanguescente, sed ea perpauca, cum sint innumera apud probatæ sanctitatis scriptores, quæ à bello deterreant. Cur hæc paucula nobis potissimum in mentem veniunt? Cur à Christo ad homines deflectimus oculos, & incerta exempla quam indubitatum auctorem sequi malumus? Romani Pontifices primum homines fuerunt. Deinde fieri potest, ut fuerint male persuasi, ut fuerint parum attenti, denique ut parum prudentes aut pii. Quanquam ne in istis quidem comperies hoc genus bellorum, quo nos assidue conflictamur, approbatum fuisse. Id quod clarissimis evincerem argumentis, ni fugerem digressioni longius immorari. Laudavit divus Bernardus bellatores, sed ita laudavit, ut nostram omnem damnet militiam. Quanquam cur me moveat potius Bernardi scriptum, aut Thomæ disputatio, quam Christi dogma, qui in totum vetuit, ne malo resistamus, nimirum, eo more, quo vulgus resistit?

Sed licet, inquiunt, unum maleficum afficere supplicio, licet igitur & civitatem ulcisci bello. Quid hoc loco responderi possit, prolixius est, quam ut sit replicandum. Illud modo dicam, hoc interesse, quod in judiciis convictus dat pœnas legibus, in bello utraque pars alteram ream agit. Illic ad eum modo redit malum, qui læsit, exemplum ad omnes pervenit: hic maxima pars malorum in eos redundat, qui minime digni sunt malo, nempe ad agricolas, ad senes, ad matronas, ad pupillos, ad virgines. Cæterum si ex re omnium pessima quicquam omnino commodi potest colligi, id totum ad sceleratissimos aliquot latrones derivatur: ad militem mercenarium, ad strenuos prædones, ad pauculos forte duces, quorum artificio bellum in hoc ipsum fuerat excitatum, & quibuscum nunquam melius agitur, quam in summo Reipublicæ naufragio. Illic uni non parcitur, ut omnium consulatur saluti: hic ut paucorum, aut unius fortassis vicem ulciscamur, tot hominum millia nihil commeritorum crudeli-

benemereamur, ut tollent
, totam concedamus, ut deprecemur
qui mortem intentant. Ad Apost
ta pertinent : imo ad universum C
corpus, ut diximus, quod totum
portet, etiamsi in dotibus aliud
insignius. Ad eos nihil pertineat do
non sperant præmium cum Christo
, prædiisque & imperio digladientur,
dixit Christus, beatos pauperes
ites, qui nihil in hoc mundo conc
um aut honorum. Qui felicitatis
arunt opibus, dimicant pro tuendis
non intelligunt hanc mortem esse
, & piis immortalitatem esse paratam
bis Romanos aliquot Pontifices,
auctores simul & adjutores. O
um, in quibus bellum approbari
hujusmodi quædam, sed apud recen
re jam relanguescente, sed ea perpa
imera apud probatæ sanctitatis
deterreant. Cur hæc paucula nobis
ntem veniunt? Cur à Christo ad
us oculos, & incerta exempla
ctorem sequi malumus? Romani Po
homines fuerunt. Deinde fieri pot
le persuasi, ut fuerint parum atten
um prudentes aut pii. Quanquam
omperies hoc genus bellorum,
tamur, approbatum fuisse. Id quod
rem argumentis, ni fugerem di
orari. Laudavit divus Bernardus
udavit, ut nostram omnem damn
nquam cur me moveat potius Ber
t Thomæ disputatio, quam Christ
otum vetuit, ne malo resistamus,
, quo vulgus resistit?
unum maleficum affic

tis rerum humanarum vicibus, tantis commutationibus, nulli posse titulum deesse. Quæ gens non aliquando suis sedibus & pulsa fuit & pepulit? Quoties aliunde demigratum est alio? Quoties huc & illuc vel casu, vel ex fœdere translata imperia? Repetant scilicet hodie Patavini Trojanum solum, quod Antenor olim fuerit Trojanus. Repetant Africam & Hispaniam Romani, quod hæ provinciæ quondam fuerint Romanorum. Ad hæc dominium vocamus, quod est administratio. Non est idem jus in homines natura liberos, & in pecudes. Hoc ipsum jus, quod habes, populi consensus dedit. Ejusdem autem, ni fallor, est tollere, qui contulit. Vide porro, quam non magna res agitur. Non illud decertatur, ut hæc, aut illa civitas bono Principi pareat, potius quam Tyranno serviat, sed utrum Ferdinandi censeatur titulo, an Sigismundi: Philippo censum pendat, an Lodovico. Hoc est illud egregium jus, ob quod universus orbis bellis cædibusque miscetur.

Sed esto, valeat quantumlibet hoc jus, nihil intersit inter privatum agrum & civitatem: nihil inter pecudes tuo ære emtas, & homines non solum ingenuos, verum etiam Christianos: attamen prudentis est expendere, num tanti sit, ut tam immensis tuorum malis persequaris. Si Principis animum præstare non potes, at saltem negociatoris adhibe. Contemnit ille dispendium, si perspexerit vitari non posse, nisi graviore jactura, & lucri loco ducit, quod paululo damno cum fortuna deciderit. Saltem illud privatum exemplum, in Reipub. periculo imiteris, de quo vulgo non infestiva fabula celebratur. Parum conveniebat inter duos quosdam cognatos, de re dividenda; cumque neuter alteri vellet concedere, res eo spectabat, ut iretur in jus, & judicum sententiis controversia finiretur. Adibantur advocati, parabantur dicæ, res erat cum jureconsultis. Aditi judices, contestata lis, cœpit agi causa, h. e. bellum susceptum est. Ibi alter mature resipiscens, adversarium privatim arcessitum his verbis alloquitur: Principio parum decorum est,

gitur munere Principis, & exorietur aliquis, qui veteri quopiam titulo ex annalibus, aut oblitteratis monumentis reperto, bene compositum rerum statum, sursum ac deorsum misceat. Præsertim cum videamus in rebus mortalium nihil diu suo loco consistere, sed ludibrio fortunæ, velut æstu quodam affluere ac defluere. Quorsum attinet tanto tumultu vindicare, quod mox
C quolibet casu sit alio demigraturum?

Postremo si ista tam levicula non possunt contemnere Christiani, quorsum opus est, protinus ad arma rapi? Tot habet mundus Episcopos graves & eruditos, tot habet venerabiles Abbates, tot Optimates grandævos, & longo rerum usu sapientes, tot Concilia, tot Senatus non frustra à majoribus institutos. Quur non potius horum arbitrio, pueriles istiusmodi Principum querimoniæ componuntur? Sed honestior est illorum oratio, qui prætexerunt Ecclesiæ defensionem: quasi vero populus non sit Ecclesia, aut quasi tota Ecclesiæ dignitas in sacerdotum opibus sita sit, aut quasi
D bellis ac stragibus orta, provecta, constabilita sit Ecclesia, ac non potius sanguine, tolerantia, vitæque contemptu!

Mihi sane ne hoc quidem adeo probandum videtur, quod subinde bellum molimur in Turcas. Male profecto agitur cum religione Christiana, si illius incolumitas à talibus pendet præsidiis. Neque consentaneum est, his initiis bonos gigni Christianos. Quod ferro paratum est, ferro vicissim amittitur. Vis Turcas ad Christum adducere? Ne ostentemus opes, ne militum manum, ne vires. Videant in nobis non titulum tantum, sed certas illas hominis Christiani notas, vitam
E innoxiam, studium benemerendi etiam de hostibus, invictam omnium injuriarum tolerantiam, pecuniæ contemptum, gloriæ neglectum, vitam vilem: audiant cœlestem illam doctrinam, cum hujusmodi vita congruentem. His armis optime subiguntur Turcæ. Nunc sæpenumero mali pugnamus cum malis. Dicam aliud, & utinam audacius quam verius, si titulum crucisque tollas insigne, Turcæ cum Turcis digladiamur.

Christianum liceat deprehendere. Ita nonnulli dum videri volunt vehementer orthodoxi, diris exsecrationibus devovent, quos vocant hæreticos, ipsi fortassis digniores hoc vocabulo. Qui vult orthodoxus videri, mansuetis rationibus adnitatur, ut qui errat, resipiscat. In Turcas exspuimus, & ita nobis videmus pulchre Christiani, fortassis abominabiliores apud Deum, quam ipsi Turcæ. Quod si veteres Euangelii præcones hoc animo fuissent in nos, quo nos sumus in Turcas, ubi nos nunc essemus, qui illorum tolerantia sumus Christiani? Succurre Turcis, ex impiis, si potes, reddito pios: si non potes, opta, & agnoscam mentem Christianam.

Tam multi sunt in orbe, Monachorum mendicato viventium ordines, qui se columnas Ecclesiæ videri volunt: ex tot millibus quotusquisque est, qui pro religione Christi propaganda vitam suam vilem habeat? Sed spes non est, inquiunt. Imo summa spes esset, si mores adferrent majorum suorum Dominici & Francisci, in quibus viris summum hujus contemptum fuisse arbitror: ne quid interim commemorem de moribus Apostolicis. Ne miracula quidem nos destitutura sint, siquidem id postularet Christi gloria. Nunc qui se Petri principis Ecclesiæ, qui cæterorum Apostolorum vicarios ac successores gloriantur, plerumque totam fiduciam in humanis præsidiis constituunt. Illi vero rigidi veræ religionis professores, versantur in urbibus opulentis, ac luxu perditis: ubi citius corrumpantur ipsi, quam alios reddant emendatiores: & ubi est affatim pastorum, qui populum doceant, ac Sacerdotum, qui laudes Deo canant. Versantur in aulis Principum, ubi quid agant, in præsentia non referam. Utinam ne quid pejus quam canis in balneo. Inhiant testamentis, venantur lucrum, subserviunt Principum Tyrannidi: & ne nihil agere videantur, notant articulos erroneos, suspectos, scandalosos, irreverentiales, hæreticos, schismaticos.

Malunt enim ipsi regnare malo populi Christiani, quam suo periculo Christi regnum propagare. Atqui quos nos vocamus Turcas, magna ex parte semichristiani sunt, & fortassis propiores vero Christianismo, quam plerique nostrum sunt. Quot enim sunt apud nos, qui nec resurrectionem corporum credunt, nec animam credunt corpori superstitem? Et interim per istos sævitur in hæreticulos, qui dubitant, an Romanus Pontifex habeat jus in animas igne purgatorio cruciatas. Ejiciamus primum trabem ex oculo nostro, mox ejecturi festucam ex oculo fratris. Euangelicæ fidei finis, sunt mores Christo digni. Quur urgemus ea, quæ nihil ad mores faciunt, his neglectis, quibus ceu columnis subductis, tota fides semel collabitur? Postremo quis credet nobis prætexentibus crucem, & Euangelii titulum, si tota vita nihil aliud undique præ se fert quam mundum? Ad hæc Christus, in quo nihil erat imperfectum, tamen linum fumigans non exstinguit, & baculum confractum non comminuit, juxta prophetiam, sed, quod imperfectum est, fovet, ac tolerat, donec proficiat in melius. Nos totam Asiam & Africam ferro paramus exstinguere, quum plurimi sint illic vel Christiani, vel semichristiani. Quur non illos agnoscimus potius, hos fovemus & clementer emendamus?

Quod si studemus Imperio propagando, si inhiamus illorum opibus, quur rei tam profanæ Christi titulum prætextimus? Quid quod interim, dum humanis opibus tantum adorimur illos, hoc ipsum, quod superest, nobis ex orbe totum in manifestum discrimen adducimus? Quantulus orbis angulus nobis reliquus est? Quantam barbarorum multitudinem quam pauci provocamus? At dicet quispiam: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Istuc merito dicet, qui solius Dei præsidiis fretus est. Cæterum his, qui diversis nituntur præsidiis, quid dicit imperator noster Christus Jesus? *Qui gladio percutit, gladio peribit.* Si volumus Christo vincere, accingamur gladio sermonis Euangelici: assumamus galeam salutis, & scutum fidei: reliquamque vere Apostolicam panopliam. Ita fiet, ut tum maxime vincamus, quum vincemur. Sed finge nobis feliciter cadere Martis aleam, quis unquam vidit, ferro, cæde, incendiis, prædationibus reddi vere Christianos? Minus mali est palam esse Turcam, aut Judæum, quam hypocritam Christianum. Sed depellenda est illorum vis à capitibus nostris. Quur igitur illorum vim, mutuis dissidiis in nostra capita provocamus? Certe concordes nos non facile impetent, & nostris officiis citius ad fidem convertentur, si serventur, quam si perimantur. Malo Turcam ingenuum, quam fucatum Christianum. Nostrum est seminare semen Euangelicum, Christus dabit proventum. Messis est copiosa, si non desint operarii. Et tamen ut ex Turcis reddamus aliquot male ficteque Christianos, quot ex bonis Christianis reddemus malos, ex malis pejores? Quid enim aliud gignet tantus belli tumultus? Nolim enim hic suspicari, quod tamen heu nimium sæpe compertum est! prætexi belli Turcici rumorem: ut hoc titulo spolietur populus Christianus, ut omnibus modis pressus fractusque servilius ferat Principum utriusque generis Tyrannidem.

Non hæc dixerim, quod in totum damnem expeditionem in Turcas, si nos ultro impetant, sed ut bellum, cui Christum auctorem prætexímus, animis Christianis Christique præsidiis geramus. Sentiant sese ad salutem invitari, non peti ad prædam. Adferamus ad illos mores Euangelio dignos, si lingua deerit, quibus cum illis congrediamur. Magnam habebit eloquentiam & ipsa vita. Adferamus fidei professionem simplicem vereque Apostolicam: non tam articulis humanitatis additis oneratam. Ea potissimum exigamus ab illis, quæ nobis aperte sacris voluminibus & Apostolorum litteris tradita sunt. In paucis facilior erit consensus, & facilius constabit concordia, si in plerisque liberum erit in suo cuique sensu abundare, tantum ut absit contentio.

Verum hisce de rebus omnibus aliquanto copiosius audietur, cum edemus librum, cui titulum fecimus *Antipolemo*, quem olim Romæ vitam agentes, ad *Julium* Secundum [1] Romanum Pontificem conscripsimus: eo tempore, quo de bello in Venetos suscipiendo consultabatur. Illud deplorandum potius, quam refellendum. Si quis exactius rem excutiat, reperiet omnia fere Christianorum bella, vel è stultitia, vel è malitia nasci. Nonnulli juvenes, & rerum imperiti, majorum malis exemplis, historiarum, quas de stultis prodidere stulti monumentis, ad hoc inflammati: de hinc instigantibus adulatorum hortatibus, exstimulantibus Jureconsultis ac Theologis, assentantibus aut conniventibus Episcopis, fortassis & exigentibus, temere magis quam malitiose bellum suscipiunt: & tanto totius orbis malo discunt, bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Alios occultum odium, alios animi feritas, in bellum impellit. Quandoquidem ne nostra quidem Ilias quicquam, præterquam stultorum Regum, & populorum continet æstus.

Sunt, qui non aliam ob causam bellum movent, nisi ut hac via facilius in suos Tyrannidem exerceant. Nam pacis temporibus, senatus auctoritas, magistratuum dignitas, legum vigor, nonnihil obstant, quo minus liceat Principi, quicquid libet. At bello suscepto, jam omnis rerum summa ad paucorum libidinem devoluta est. Evehuntur, quibus bene vult Princeps: dejiciuntur, quibus infensus est. Exigitur pecuniæ quantumlibet. Quid multis? Tum demum sentiunt se vere Monarchas esse. Colludunt interim duces, donec infelicem populum usque ad radicem arroserint. Hoc animo qui sint, an eos putas gravatim arrepturos, oblatam quamcunque belli occasionem?

Deinde morbum nostrum honestis titulis prætextimus. Inhio Turcarum opibus, & obtendo religionis defensionem: obsequor odio meo, & prætexo jus Ecclesiæ. Servio ambitioni, sequor iram, rapit animus ferox & impotens, & ruptum fœdus, violatam amicitiam, omissum nescio quid de sponsalium legibus, aut simile quippiam causor. Jam dictum mirum est, quam

1 Quam surdo caneret fabulam, & quam parum ingenium *Julii* II. notum haberet, ostendit eventus.

non

...ituum auctorem prætexiimus, animis ...
...lique præsidiis geramus. Sentiant ...
...tari, non peti ad prædam. Adferamus ...
...uangelio dignos, si lingua deerit, ...
...grediamur. Magnam habebit eloquentia...
Adferamus fidei professionem simplicem...
...ostolicam: non tam articulis humanis...
...atam. Ea potissimum exigamus ab ...
...aperte sacris voluminibus & Apostolorum...
...ta sunt. In paucis facilior erit consensus...
...onstabit concordia, si in plerisque liberum...
...que sensu abundare, tantum ut absque...

...sce de rebus omnibus aliquanto ...
...um edemus librum, cui titulum fecimus...
quem olim Romæ vitam agentes, ...
...m [1] Romanum Pontificem conscripsimus...
quo de bello in Venetos suscipiendo ...
...llud deplorandum potius, quam ...
...is exactius rem excutiat, reperiet ...
...orum bella, vel è stultitia, vel è ...
...lli juvenes, & rerum imperiti, ...
...s, historiarum, quas de stultis ...
...entis, ad hoc inflammati: de hinc ...
...atorum hortatibus, exstimulantibus ...
Theologis, assentantibus aut ...
...is, fortassis & exigentibus, temere ...
...itiose bellum suscipiunt: & tum ...
...alo discunt, bellum rem esse ...
...ndam. Alios occultum odium, alios ...
bellum impellit. Quandoquidem ...
...lias quicquam, præterquam ...
...opulorum continet æstus.
...on aliam ob causam bellum movent, ...
...us in suos Tyrannidem exerceant. Nam...
...ous, senatus auctoritas, magistratuum...

...cogeris submittere. Dumque paras qualemcunque finitimum suis sedibus dejicere, pestilentissimam nebulonum colluviem in tuas sedes admittas oportet. Non fidis affini, & armatæ multitudini credis teipsum? Quanto tutiorem poterat reddere concordia?

Si lucro traheris, calculos adhibe. Placeat bellum, nisi videris non æstimandis dispendiis, compendium peti, non solum longe minus, sed etiam incertum. At consulis reipublicæ, imo non alia vitia citius ac perditius pereunt respublicæ, quam bello. Priusquam incipias, jam plus nocuisti patriæ, quam sis profuturus victor. Exhauris civium opes, luctu funestas domos, omnia latronibus, furibus, stupratoribus imples. Has enim reliquias parit bellum. Et cum ante licuisset universa frui Gallia, à multis regionibus teipsum excludis. Si vere tuos amas, quin tibi illa veniunt in mentem? Cur ego hanc tam floridam juventutem omnibus malis objiciam? Cur tot matronas suis maritis, tot liberos suis orbabo parentibus? Cur titulum, nescio quem, & anceps jus, meorum asseram sanguine? Vidimus, cum prætextu defendendæ Ecclesiæ bellum esset susceptum, crebris decimationibus sic expilari Sacerdotes, ut nullus hostis potuerit hostilius. Itaque dum stulte vitamus foveam, ultro nos ipsos in foveam præcipitamus. Dum levem injuriam pati non possumus, ipsi nos summis afficimus contumeliis. Dum pudet morigerum videri Principi: supplices reddimur infimis. Dum libertatem impudenter affectamus, gravissimæ servituti nosmet irretimus. Dum paululum venamur lucri, damnis immensis nos ac nostros afficimus. Prudentis erat hæc secum expendere: Christiani, si modo vere Christianus sit, rem tam tartaream, tam alienam à vita simul & doctrina Christi, modis omnibus fugere, deprecari, propellere.

Quod si vitari nullo pacto potest, ob multorum improbitatem, ubi nihil intentatum reliqueris, postea quam pacis studio omnem moveris lapidem, tum proximum erit dare operam, ut mala res per malos geratur, &

...tas, efflagitat orbis defessus malis, invitat Christus, adhortatur Pontifex Maximus Leo nominis hujus Decimus, qui vere pacifici Solomonis Jesu Christi vices gerit in terris, agnus ad nocendum, Leo rugiens adversus ea, quæ sunt adversa pietati, cujus omnia vota, omnia consilia, omnes conatus huc tendunt, ut quos communis copulat fides, eos & communis jungat concordia. [1] Hoc molitur, ut Ecclesia non opibus, aut imperio, sed suis ac propriis dotibus efflorescat. Pulcherrimum profecto munus, ac prorsum tali dignum heroe, clarissimis illis Medicibus prognato, quorum civili prudentia factum est, ut inclyta Florentinorum civitas, diutina pace fuerit florentissima: quorum domus omnium bonarum disciplinarum fuit præsidium. Ipse placidum ac mite sortitus ingenium, à teneris, ut ajunt, unguiculis, humanis litteris, ac mansuetioribus Musis est initiatus: inter eruditissimos viros, ac velut in Musarum gremio educatus, vitam ac famam inculpatam, & ne in liberrima quidem civitate Roma, ulla unquam sinistri rumoris adspersam macula, ad summum Pontificium attulit. Ad quod hic non ingessit sese, sed nihil minus quam hoc exspectans, veluti divina voce nominatim adscitus est, quo rebus humanis longa bellorum tempestate fessis succurreret. Sit penes Julium belli gloria: habeat ille sibi suas victorias: habeat sibi magnificos triumphos. Quæ quam deceant Christianum Pontificem, haud est mei similium pronunciare. Dicam hoc modo: Gloriam illius, qualiscunque fuit, cum plurimorum exitio doloreque conjunctam fuisse. Longe plus veræ gloriæ pariet Leoni nostro pax orbi reddita, quam Julio pepererunt tot bella per universum orbem, vel excitata fortiter, vel gesta feliciter. Sed longius quam par est huic digressioni videbimur immorati his, qui de proverbiis, quam de pace belloque malunt audire.

II. *Argivos vides.*

Ἀργείους ὁρᾷς. i. e. *Argivos vides.* i. e. stupentibus & attonitis oculis. Sumtum opinor ab Oreste, Furiis agi-

III. *Argivi fures.*

Ἀργεῖοι φῶρες. i. e. *Argivi fures.* De palam improbis. Nam Argivi furacitatis infamia laborabant antiquitus. Exstat & hoc apud Suidam. Videtur autem allusum ad vocem ipsam. Argos enim Græcis significat ignavum & ociosum. Tales vero solent ali furtis. Latini vulgo, ficto, sicuti videtur, per jocum vocabulo, *Laverniones* appellant, homines furaces: quod fures sub tutela Lavernæ Deæ essent: in cujus luco obscuro atque abdito, soliti sunt furto sublata prædamque defodere. Auctor Festus.

IV. *Mars Rex.*

Ἄρης τύραννος. i. e. *Mars Rex.* Suidas interpretatur congruere in Principem, qui vi, non legibus Rempublicam tractat. Zenodotus ortum putat à Timotheo Atheniensium Imperatore, qui multa felicissime gessit adversus Persas & Asianos, & cujus ductu florebat Attica. Unde dictum est *Mars Rex.* Hesychius proverbium recenset tantum. Indicat Suidas aliquando Græcis ἄρη dici ferrum ipsum. Itaque potest hic esse sensus proverbii, *ferrum Rex*, quoties res vi geritur.

V. *Attagen.*

Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis, proverbiali joco dici solere in servos stigmaticos: quod hæc avis plumas habeat, variis colorum notis distinctas. Aristophanes in Avibus:

Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος,
Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται.

i. e. *Si quis è vobis erit fugitivus atque ustus notis,*
Attagen is sane apud nos varius appellabitur.

Quamobrem eam avem ibidem appellat πτεροποίκιλον. Ad eundem modum ταὼς, i. e. *pavones* appellant Græci nitidius cultos, & versicoloribus amictos. Cæterum de Attagena plura dicemus in proverbio: *Attagenis novilunium.*

VI. *Tenedius homo.*

Τενέδιος ἄνθρωπος. i. e. *Tenedius homo.* Plutarchus in adagionum Collectaneis, ait dici solitum de homine tetrico, formidabilique adspectu. Originem, sicuti plerumque alias, varie tradunt. Suidas ait Regem quempiam Tenedi fuisse, cui nomen Tenes, qui legem tulerit, atque induxerit morem, ut à tergo judicis adstaret quispiam securim tenens, videlicet in hoc paratus, ut qui perperam quid in judicio dixisset, opinor mendacium, aut falsum testimonium, eum protinus securi feriret. Hoc interpretamenti ferme convenit cum eo, quod ante commemoravimus in adagio: *Tenedia securis.* Alii tradunt in hunc modum, haud tamen cum his pugnantia. Cygnus Neptuni filius, pater Hemitheæ & Tenæ, novercam liberis suis induxit. Evenit autem ut Tenes apud patrem insimularetur à noverca, quod sese de stupro interpellasset, id cum ille verum esse crederet, juvenem in capsam inclusit, unaque Hemitheam sororem, quod fraterni fati comes esse desideraret, simulque in mare præcipitavit. Id scrinium delatum est Leucophrynem, cui postea Tenedo commutatum vocabulum, videlicet à Tene, Cygni filio. Qui progressu temporis nactus imperium ejus loci, quod modo diximus, exemplum induxit, ut in tribunalibus adsisteret, qui securim in caput accusantis vibratam sustineret. Quod si quis fuisset calumniæ convictus, eum protinus vivum securi dissecaret. Id spectaculi quoniam formidabile videbatur, in proverbium abiit, ut *Tenedius homo* diceretur, qui minaci trucique esset adspectu. Pausanias in Phocicis variat nonnihil in narratione, qua de re nobis dictum est alio loco, in proverbio: *Tenedia securis.* M. Tullius libro secundo Epist. ad Q. fratrem: *Tenediorum igitur libertas Tenedia securi præcisa est, quum eos præter me & Bibulum & Calidium & Favonium nemo defenderit.* Sentit libertatem rigide, & in totum negatam.

VII. *Tenedius patronus.*

Τενέδιος συνήγορος. i. e. *Tenedius advocatus.* Eodem è fonte profectum est & hoc, dici solitum de eo, qui compendio causam expedit, litisque nodum ocyus dissecat. Ductum à Tenedia securi, de qua prius dictum est. Suidas ait apud Tenedios duas secures suspensas ostendi. Aristoteles apud eundem, illud addit, præter ea, quæ recensuimus, in Asserina, is est locus quispiam in Tenedo, fluviolum esse, in quo cancrorum testis, navigiorum utantur vice. Eas ita dissecant, ut securis speciem præ se ferant. Proverbii meminit & Stephanus in locorum Catalogo, addens dici solitum de advocato rigido duroque: quod illic non esset tutum quidvis garrire in judicio.

VIII. Ἐγκεῶτις ἡμέρα.

Ἐγκεῶτις ἡμέρα. Plutarchus in Collectaneis, si modo verax est titulus, tradit hoc dici solitum de his, qui convivium agunt, aut exhibent. Idque hinc manasse, quod olim apud Ceos mos fuerit, ut qui magistratum inirent, epulum exhiberent populo. Quod si quando plures fuissent magistratus, dies inter sese distribuebant. Itaque cum sibi occurrerent, rogabant τίς ἡμέρα; i. e. *Quis dies?* Ea vox in vulgi jocum cessit. Videtur autem vox ἐγκεῶτις, data opera ridicule conflata, ex his verbis: [1] ἐν Κέῳ τις. i. e. *in Ceo quis*, subaudi, *dies.*

IX. *Versatilis Artemon.*

Ὁ περιφόρητος Ἀρτέμων. i. e. *Versatilis Artemon.* Exstat in iisdem Collectaneis. Ajunt dici solitum de his, quorum gratia vehementer decertatur. Nam Artemonem adolescentem fuisse quempiam certatim adamatum à mulieribus ob insignem formam, [2] quem suspicor ob id dictum περιφόρητον, vel quod circumferretur in ore omnium versans, vel quod passim obambularet, velut ostentans sese. Alii malunt Artemonem machinarum fuisse fabrum, in arte præcellentem, temporibus ferme Periclis. [3] Qui cum claudus esset, passim suas machinas circumferebat. Athenæus in duodecimo Dipnosophistarum libro referens hoc proverbium, citat auctorem Chamæleontem Ponticum, qui testatur Artemoni περιφορήτου cognomen additum, quod præ deliciis in lecto circumferretur, sive quod is postea cœperit voluptariam ac mollem agere vitam, cum antea pauper fuisset. Ex Anacreonte citat hæc de eodem: Ψιλὸν μὲν ἔχων περὶ πλευρῇσι βοὸς νεόπλυτον εἴλημα κακῆς ἀσπίδος, ἀρτοπώλισιν καὶ ἐθελοπόρνοισιν ὁμιλέων κίβδηλον εὑρίσκων βίον, πολλὰ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα, πολλὰ δ' ἐν τροχῷ, πολλὰ δὲ κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος. i. e. *Tenuem quidem habens circum latera bovis recentem amictum mali clypei, cum panum cauponibus & prostibulis consuetudinem agens, insynceram inveniens vitam: sæpe ut superet, in hasta ponens cervicem, sæpe rursum in rota, sæpe vero coma barbareque revulsus.* [4] Quibus ex verbis apparet dictum in hominem sui dissimilem, ac moribus inæqualibus præditum, qualem perhibent fuisse Alcibiadem, qui, ut refert Satyrus, apud Iones deliciabatur, ut illos quoque vinceret, apud Thebanos exercitamentis corporis erat quovis Bœoto Bœotior. Apud Thessalos equestris rei studio superabat ipsos. Apud Lacedæmonios temperans ac patiens magis ipsis Lacedæmonibus. In Thracia Thraces superabat vinolentiæ. Id & cum laude fieri potest. Cæterum περίτριμμα probrose dicitur, qui sese per omne rerum genus volvit. Indicat Pollux lib. VI. Plutarchus indicat fuisse claudum quempiam, qui vehiculo circumferretur, quum alioqui meticulosus esset ac plerumque desideret domi, duobus famulis scutum æreum supra caput sustinentibus, ne quid ex alto decideret in caput. Quod si quando cogebatur exire, vehiculo utebatur, sed humili, metu ruinæ. Hujusmodi quædam refert Plutarchus in vita Periclis. Proinde dictum videtur in molles ac meticulosos. Quin & Plinius lib. XXXIV. cap. VIII. inter Polycleti opera meminit Artemonis, qui dictus sit περιφόρητος. Allusum autem est ad Artemonem nauticum, quo vela circumferuntur, & onera tolluntur è navibus, Nam hodie nautæ ad utrumque utun-

1 Sic legitur in Vaticana Appendice *And. Schotti* Cent. I. 66.

2 *Quem suspicor ob id dictum περιφόρητον.*] At περιφόρητος in hac vel illa significatione ubi reperitur? *H. Stephanus.*

3 *Qui cum claudus esset, &c.*] Atqui περιφόρητος non activam, sed passivam significationem habere quis negaverit? *H. Stephanus.*

4 *Quibus ex verbis apparet, &c.*] Imo vero nihil commune cum Alcibiadis moribus habent, quæ hic ab Anacreonte de illo dicuntur. Et ipse Athenæus non dicit poetam his verbis ostendere, illum versatili ingenio fuisse præditum (quale revera Alcibiadis ingenium erat) sed illum ex paupertate ad luxum emersisse. Ait enim: *Καὶ τὸν Ἀνακρέοντα αὐτὸν ἐκ πενίας εἰς τρυφὴν ὁρμῆσαι φησὶν ἐν τούτοις. H. Stephanus.*

tur antemna. Nam *Artemon* Græce proprie est machina tollendis oneribus apta, quam latini, ni fallor, *trocleam* appellant. Ea sic composita est, ut facile circumvolvatur. A

X. *Placiadæ.*

Πλακιάδαι καὶ σίλαιον. i. e. *Placiadæ & stelæum.* Plutarchus in iisdem commentariis ostendit dici consuevisse deprehensis adulteris, & contumeliose, sicuti meretur tractatis. Vicus est quidam Atticæ regionis, cujus incolæ Placiadæ vocantur. Apud hos moris erat, ut, qui fuisset in adulterio deprehensus, ignominiosas pœnas daret, impactis in pudendam corporis partem raphanis, qui apud illos miræ magnitudinis esse dicuntur. Quod si raphani forte non fuissent ad manum, stelæo utebantur, i. e. ligonis ligno. Non me clam est hoc alio nobis dictum loco, sed mutilatum, eoque duximus operæ precium hic integre repetere. B

XI. *Justitiæ oculus.*

Δίκης ὀφθαλμός. i. e. *Justitiæ oculus* dicitur syncerus & incorruptus judex, aut ipsum etiam judicium. Adagii meminit Suidas. Sumtum apparet ex illa Chrysippi descriptione apud Aulum Gellium lib. XIV. cap. IV. in qua justitiæ oculos tribuit acreis, rectos atque immotos: quod eum, qui recte sit judicaturus, non oporteat huc aut illuc ab honesto oculos deflectere. Celebratur hic senarius proverbialis:

Ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ. C

i. e. *Est oculus æquitatis omnia intuens.*

XII. *Justicia justior.*

Δίκης δικαιότερος. i. e. *Justicia justior.* Proverbialis hyperbole de vehementer integris & incorruptis. Veteres enim justiciam Deam faciebant: cujus imaginem eleganter, ut modo dixi, depinxit Chrysippus apud Aulum Gellium.

XIII. *Quantum ex Bacchanalibus.*

Ὅσον ἐκ Διονυσίων. i. e. *Quantum ex Dionysiis*, sive *Bacchanalibus*. Suidas proverbii loco refert, sed perturbatius, ut assolet. Antiquitus apud Atticos consueverunt annos ac numerum accedentem à Dionysiis numerare, D quemadmodum ex Olympiadibus. Iterabatur autem Dionysiorum festum tertio quoque anno. Unde Virgilius, *trieterica* vocat. Suidas sic integre recenset: Ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων. i. e. *ex hoc prope tantum quantum ex Bacchanalibus.* [1] Addit dictum de rebus vehementer expetendis, atque exspectatis. Ad hoc facit, quod refert ex auctore nescio quo: Ὦ Διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄζει ἀμβροσίας καὶ νέκταρ. i. e. *O Bacchanalia, ipsa quidem redolent Ambrosiam & nectar* [2].

XIV. *Mercator est.*

Ἔμπορός ἐστι σκήπτομαι. i. e. *Mercatorem se adsimulat.* Dicendum in eum, qui ob timiditatem causas commentitias prætexit, ne cogatur subire discrimen. Suidas ex Aristophane citat, apud quem tum in Pluto, tum in Ecclesiazusis quispiam inducitur, loquens in hunc modum, ut dicat se fingere mercatorem esse, quoties ad bellum ire jubetur, quod negociatores non cogerentur exire: quoniam expediebat illos relinqui, quo de commeatu prospiciant. In Pluto sic habet locus: E

Γεωργὸς εἶ; μελαγχολᾷν μ' οὕτως οἴει;
Ἀλλ' ἔμπορος; ναί σκήπτομαί γ' ὅταν τύχω.

i. e. *Num cultor agri es? mene sic furere putas?*
Negociator? Simulo si quando est opus.

Alter sic habet:

Ἀλλ' ἔμπορος εἶναι σκήπτομαι.

i. e. *Quasi sim negociator, ita memet gero.* F

Non usquequaque discrepat hinc evangelica parabola de his, qui invitati ad nuptias, variis causationibus excusant.

1 *Addit dictum de rebus vehementer expetendis.*] Confudit Erasmus quæ omnino separari necesse est: non attendens quid Suidas diceret. Is enim ait, εἴρηται ἐπὶ τῶν ἀποδοχῆς ἀξίων: de his verbis loquens, ὦ Διονύσια, &c. non de illis, ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων. Pro quorum expositione dixerat ἔθος ἦν Ἀττικοῖς λέγειν τὰ ἔτη, καὶ τὸν ὑπεξιόντα ἀριθμὸν ἀπὸ τῶν Διονυσίων. Cum quibus optime convenit hic ex quadam Alciphronis Epistola locus: Κληθεὶς ὑπὸ γλυκέρας εἰς τοσοῦτον χρόνον. Ἀπὸ τῶν Διονυσίων φοιτᾷ ἀπῆγγελλε. *H. Stephanus.*

2 Vide *P. Leopardum* Emend. L. XII. c. 25.

XV. *Donum quodcunque dat aliquis proba.*

——— Δῶρον δ' ὅτι δῷς τις ἐπαίνει.

i. e. ——— *Donum quodcunque probato.*

Proverbium admonet boni consulendum esse munus, aut officium consiliumve, quod offertur ab amico. [1] Unde natum sit indicat Strabo Geographus libro sexto. Cum Achivi iussi essent oraculo Crotonem condere, missus est Myscellus quidam, qui civitatis futurum locum consideraret. Is quum jam Sybarim ædificatam cerneret, videreturque is locus magis idoneus, repetiit oraculum, consuluitque Deum, num fas esset hanc pro illa condere. Numen ad hunc modum respondit:

Μύσκελλε βραχύνωτε, παρὲς σέθεν ἄλλο ματεύων,
Κλάσματα θηρεύεις, ὀρθὸν δ' ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

Eos versus Interpres vertit in hunc modum:

i. e. *Terga, brevis Myscelle, tuo de pectore omitte,*
Cætera perquirens, frustra en venaris iniqua.
At rectum quodcunque datur tu laude probato.

Exstat idem in Collectaneis adagiorum, sed multo depravatissimum. Quanquam ex vocum veluti ruinis hujusmodi lectio colligi poterit:

Μύσκελλε βραχύνωτε, παρὲκ Θεὸν ἄλλα ματεύων,
Οὐδαλα θηρεύεις, δῶρον δ' ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

i. e. *Diversa inquirens a numine Myscele gibbe,*
Captas frivola, quod datur, æqui consule donum.

Myscellus dictus videtur ob crurum exilitatem, quæ habebat murinis similia, Brachynotus ob dorsum contractum. Diximus alias Crotonem saluberrimam fuisse, Sybarim pestilentem. Refert & alia Suidas de oraculis Myscello redditis, sed quæ non admodum faciant ad enarrationem proverbii.

XVI. *Ithorus.*

Ἴθορος Suidas ait vocem proverbialem fuisse, in eum, qui velut instigator hortatorque foret aliis. Translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnaviter laborandum, sive ab equorum cursu. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate quinto scribit, ἱππόθορον appellatam cantionem ad incitandas equas. Consimilia tradit de præceptis connubialibus. Nam θορεῖν Græcis est *impetu insilire.* Unde & apud Homerum θοῦρος Ἄρης appellatur ab assultu citato. Apparet Græcam vocem compositam ex ἴθι *valde*, & ὀρεῖν *incitare.*

XVII. *Ne allia comedas & fabas.*

Ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα, μηδὲ κυάμους. i. e. *Ne edas allia & fabas.* Proverbiali videtur ænigmate dictum, pro eo, quod est, ne bellis, neve in judiciis adsis. Nam in bellum inferebantur allia commeatus militaris. Atque utinam ita fatis comparatum esset, ut hoc pestilentissimum hominum genus, qui bellis delectantur, præter allia nihil habeat unquam, quod edant: aut si quid alliis etiam est deterius. In judiciis fabas esitabant, ne obdormiscerent. Hæc quidem Suidas: Etiamsi magis puto referendum ad calculos fabarios, quibus antiquitus ferebantur suffragia.

XVIII. *Mortuus per somnum vacabis curis.*

Θανὼν καθ' ὕπνους φροντίδων ἔσῃ δίχα.

i. e. *Curis vacabis mortuus per somnium.*

Versiculus vulgo jactatus apud Græcos, ex superstitiosa insomniorum observatione. Existimabant enim eum, qui se mori somniasset, à curis molestiisque liberatum iri. Quod mors, finem doloribus imponere videatur: planeque imponit his, qui hinc in meliorem demigrant vitam. Fortassis ad eandem pertinet sententiam, quod alibi retulimus:

Νεκρὸς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

XIX. *Animus heptaboëus.*

Θυμὸς ἑπταβόειος. i. e. *Animus heptaboëus*, sive, *ira heptaboëa*, de forti magnoque & invicto dictum. Epithetum sumtum à clypeo Ajacis, quem Homerus ἑπταβόειον appellat, quod septem boum tergoribus esset obductus, atque ob id impenetrabilis. Et Ovidius:

——— *Dominus clypei septemplicis Ajax.*

Sumtum est adagium ex Ranis Aristophanis:

Ἀλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκολόφους τρυφαλείας,

1 De hoc Strabonis loco egit *P. Leopardus* Emend. lib. II. c. 14.

Καὶ

Καὶ πήλακας καὶ κνημῖδας, καὶ θυμοὺς ἑπταβοείους.

i. e. *Sed spirantes spicula & hastas, albasque in vertice cristas,*
Adde his galeas, adde his ocreas, Animos queque septibovinos.

XX. *Semper Ilio mala.*

Ἀεὶ Ἰλίῳ κακά. i. e. *Semper Ilio mala.* De vehementer calamitosis & afflictis. Trojanorum excidium Poetis multa Tragœdiarum argumenta ministravit, atque hinc proverbium. Refertur ab Eustathio in quartum Iliados librum. Stratonicus rogatus, cur nollet apud Ilienses vivere, respondit: Ἀεὶ Ἰλίῳ κακά. i. e. *Semper Ilio mala.* Auctor Athenæus lib. Dipnosophistarum octavo. Quanquam is locus non vacat mendo.

XXI. *Libera Corcyra, caca ubi libet.*

Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις. i. e. *Corcyra libera, proin caces ubi velis.* Cum significamus libertatem quidvis agendi Citatur ab Eustathio in Dionysium, sed magis quadrabit, ubi significabimus impunitatem esse maleficis. Hic non absurde puto referri posse quod Plutarchus narrat. [1] Chii quidam quum apud Spartanos peregrinarentur, à cœna non solum vomuerunt, verum etiam incacarunt in sellas ephororum. Primum diligenter inquisitum est, qui nam essent tanti facinoris auctores, daturi nimirum pœnas, si cives fuissent. Cæterum ubi compertum est factum à Chiis, Spartani dicebant: *Chiis licere intemperanter agere.*

XXII. *Decernetur equa Thessalica.*

[2] Ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλική. i. e. *Decernetur equa Thessalica.* De summo præmio dicebatur, propterea quod antiquitus prima laus fuerit equarum Thessaliæ. Id quod satis indicat oraculum Æginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librum. Suidas refert, haud dum scio ex quonam auctore: Ἱππεῖς μὲν ἐν Θετταλίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, τοξόται δὲ καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Κρήτῃ καὶ Καρίᾳ. i. e. *Equites in Thessalia Thraciaque, sagittarii atque armatura levior in India, Creta & Caria.* Finitimum est illi, quod alio dictum est loco: *Pellenea tunica.* Lepidius erit per ironiam.

XXIII. *Canis vivens è magdalia.*

Κύων ζῶν ἀπὸ μαγδαλίας. i. e. *Canis vivens è magdalia.* Eustathius in Iliados librum quartum ostendit dici solitum in parasitos, & alieno victitantes cibo. *Magdaliam* dicit, quasi dicas furfurem, & manuum purgamentum. Cæterum apud alios auctores comperio scriptam unicam dictionem, velut apud Hesychium: Ἀπομαγδαλιὴ, inquit, στέαρ, ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν τοῖς δείπνοις, βαλόντες δὲ τοῖς κυσὶν ἀναλύοντες ἀπὸ δείπνων. i. e. *Apomagdalia adeps, in quo abstergebant manus in conviviis, id projiciebant canibus quum a cœna discederent.* Julius item Pollux libro De Rerum Vocabulis sexto, capite decimo quarto: Οἱ δὲ πάλαι ταῖς καλουμέναις ἀπομαγδαλίαις ἐχρῶντο, αἳ ἦσαν τὸ ἐν τῷ ἄρτῳ μαλακὸν καὶ σταιτῶδες, εἰς ὃ ἐπιψησάμενοι, τοῖς κυσὶν αὐτὸ παρέβαλον, ὅθεν καὶ Λακεδαιμόνιοι κυνάδα τὴν ἀπομαγδαλίαν καλοῦσιν. i. e. *Veteres autem utebantur apomagdaliis, sic enim vocabant id, quod est in pane molle ac pinguius, in quod absterso obsonio ipsum canibus abjiciebant, unde & Lacedamonii apomagdaliam appellant cynada.* Aristophanes in Equitibus:

Ὑπερβαλεῖσθαί σε οἴομαι τοῖσιν, ἢ μάτην γ' ἄν
Ἀπομαγδαλίας σιτούμενος, τοσοῦτος ἐκτραφείην.

Jactat Halantopola superaturum se Cleonem impudentia & malis artibus, aut alioqui frustra pastum apomagdaliis evasisse tantum. Cui respondet Cleon:

A Ἀπομαγδαλίας, ὥσπερ κύων, ὦ παμπόνηρε, πῶς οὖν
Κυνὸς βορὰν σιτούμενος μάχῃ σὺ κυνοκεφάλῳ.

i. e. *Apomagdalias ritu canis, scelest, quo ergo pacto tu victitans canis cibo, cynocephalo repugnas?* Apomagdaliarum mentio fit & apud Plutarchum in Lycurgo, quo quidem loco an Interpres assequutus sit sensum sermonis nescio, mihi non satis liquet, Græca sic habent: Δοκιμάζεσθαι δὲ τὸν βουλόμενον ἐκ συσσιτίου μεταλαχεῖν οὕτω φασί. Λαβὼν τῶν συσσίτων ἕκαστος ἀπομαγδαλίαν εἰς τὴν χεῖρα, ἐκ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔβαλε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον, ὁ μὲν δοκιμάζων ἁπλῶς, ὁ δὲ κρίνων σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας. Ἡ γὰρ πεπιεσμένη τῆς τετρημένης ἔχει δύναμιν, κἂν μίαν εὕρωσι τοιαύτην, οὐ προσδέχονται τὸν προσιόντα, βουλόμενοι πάντας ἡδομένους ἀλλήλοις συνεῖναι. Τὸν δὲ οὕτως ἀποδοκιμασθέντα κεκαδδίσθαι λέγουσι: κάδδιχος γὰρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Reddam utcunque Græca. *Eum vero, qui vellet esse convivii participes, ajunt hunc in modum probare solitos. Unusquisque convivarum apomagdaliam in manum sumtam, veluti calculum tacite conjiciebat in vas, quod minister gestabat in capite, alius quidem simpliciter probans, alius vero judicans, vehementer manu premendo. Nam pressa tantundem valet, quantum calculus perforatus. Quod si vel unam talem compererint, non admittunt ingressum, volentes ut omnes lubentes inter sese convivant. Porro, qui hoc modo probatus erat, caddissatum appellabant: nam caddus dicitur vas, in quod conjiciunt apomagdalias.* Lapus autem vertit hunc in modum: *Qui autem se convivii participem fieri velit, sic probari. Deinde singuli apomagdaliam sumentes in manum ministro vas super capite ferente, silentio quasi calculum immittebant, qui reprobaret simpliciter, qui vero approbaret, manu vehementer imprimens. Nam qua apomagdalia pressa fuerit, perforati calculi vim habet. Quod si quam ex iis minus pressam offenderint, non admittunt ingredientem: quippe qui velint omnes invicem jucunde congredi. Qui vero sic reprobatus fuerit caddiscatum dicunt: caddiscus namque vas vocatur, in quod apomagdalias immittunt.* Hæc si quis conferat cum his, quæ scribit Plutarchus, intelliget Græcum exemplar, quod sequutus est Lapus, fuisse diversum ab eo, quod nobis dedit nuper officina Aldi. Cæterum de apomagdaliis, quæ ante convivium dabantur abstergendis manibus, meminit nonnihil & Athenæus lib. 9. Item lib. 4. tradit, apud Arcadas, ni fallor, fuisse moris, ut à cœna sacrificarent, non quidem lotis manibus, sed jure seu offa abstersis, & quo se absterserat quisque, id secum auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in compitis solent accidere. Sic ille. Et arbitror sane non inutile remedium adversus canes in compitis adorientes viatorem. Arbitror huc respexisse Aristophanem in Equitibus, quum Cleoni objicit, quod aliis egregiis viris in exilium actis ipse delicatissimo hordeo abstergeret manus:

Κἀκεῖνος μὲν φεύγει τὴν γῆν, σὺ δ' Ἀχιλλείων ἀπομάττει.

i. e. *Atque ille quidem patriam liquit, dum tu abstergeris Achilleis.*

Interpres addit ordei genus *Achilleum* dici, veluti generosius, quo minus mirum est Theologis *Achilleum argumentum* vocari, quod efficax sit ac refutatu difficile.

XXIV. *Ficus post piscem.*

Σῦκον μετ' ἰχθῦν, ὄσπριον μετὰ κρέα.

i. e. *A pisce ficum, à carnibus legumina.*

Athenæus in Dipnosophistarum libro tertio meminit hujus. Quadrabit ubi dicemus aliis alia congruere. Quemadmodum & vulgo jubent ab esu carnium apponi caseum: ab esu piscium, nuces.

XXV. *Ficus avibus grata.*

Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν.

i. e. Fici gratæ avibus *sunt, quæ plantare recusant.*

Carmen heroicum citatur ab Athenæo continenter eodem, quo modo diximus loco. Quadrare videtur in voluptarios, ac fugitantes honesti laboris, cum tamen appetant emolumentum.

XXVI. *Ingredi Junonium.*

Βαδίζειν Ἡραῖον ἐμπεπλεγμένον. i. e. *Incedere complicatum Juno-*

1 In Laconum Apophthegmat. cap cxi.

2 Ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλική] Verbum ἐπικρινεῖται putavit esse unum ex hujus adagii verbis, quum sit ipsius Eustathii. Quanquam in vulgata editione ejus commentariorum legitur ἐπικρίνεται, ut & debet legi. Ait enim: ἔτι φασὶν οἱ παλαιοὶ ὅτι τὰς Εὐμήλου ἵππους προκρίνει ὁ Ποιητὴς, διὰ τὴν παροιμίαν ἐν ᾗ ἐπικρίνεται ἵππος Θετταλική. i e. Præterea dicunt antiqui, Eumeli equas cæteris præferri à Poeta, ob proverbium in quo ἐπικρίνεται (i.e. deligitur) ἵππος Θεσσαλική, *equa Thessalica*. At Erasmus putavit hoc verbum ἐπικρίνεται (aut, ut ipse legit, ἐπικρινεῖται) ex proverbio esse. Quum perinde sit ac si diceret Eustathius, ob adagium, quo *equa Thessalica* inter aliarum regionum equas potissimum deligitur celebranda. Est igitur proverbium ἵππος Θεσσαλική, quod & apud Aristotelem reperitur. Originem autem videri possit habuisse ex illo versu oraculi Æginensibus, aut, ut aliis placet, Megarensibus redditi: ἵππον Θεσσαλικὴν, Λακεδαιμονίην τε γυναῖκα. Huc pertinet quod ἱππικὸν Θετταλὸν dicit Maximus Tyrius, pagina 56. meæ editionis. *H. Stephanus.*

Junonis sacrum. Exstat & hoc apud Athenæum libro Dipnosophistarum duodecimo. Dictum apparet in fastuosum ac lentum quorundam incessum, quem notat & Horatius in Sermonibus:

Ut si Junonius sacra ferret. ——

XXVII. *Volentem bovem ducito.*

Τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε. i. e. *Volentem bovem agito.* Utere illorum opera, qui ex animo faciunt. Stultitia est, *venatum ducere invitas canes*, ut ait Plautus. Refertur ab Interprete Theocriti. Diximus in proverbio: *Præsentem mulge.*

XXVIII. *Habet.*

A

Habet, proverbialiter dicitur, cum obtigit alicui, quod expetivit, aut quo dignus est: *Habet, quod amet, similes habent labra lactucas.* Sumtum autumant ab aucupantibus, piscantibus, aut venantibus: quibus reversis sic ajunt: Ἔχεις τι; i.e. *Habes ne aliquid?* Citatur ex Aristophanis Nebulis. Seneca Tragicus in Agamemnone: *Habet, peractum est.* Terentius in Andria: *Egomet continuo mecum, certe captus est, habet.* Donatus ostendit proprie de gladiatoribus dici, quos prius alii vident, quam ipsi se sentiant esse percussos. Ex ea acclamatione natum videtur proverbium.

B

XXIX *Hercules hospitatur.*

Ἡρακλῆς ξενίζεται. i. e. *Hercules accipitur.* Dictitatum, ubi quis diutius in convivio commorari videretur: propterea quod qui recepissent Herculem hospitio convivioque, his multum temporis erat opperiendum, donec ille satur esset. Nam famelicum commovere parum erat tutum. Nec facile saturabatur edax, adeo ut legatur solidos etiam boves uno devorasse convivio. Unde Græcis ἀδδηφάγος dictus est: & huic Larum avem consecrarunt, & ipsam βουφάγον. Legitur & certamen iniisse cum Lepreo quodam, uter citius bovem conficeret. Hæc aliaque permulta refert Athenæus lib. x. de hujus edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, tum & Miloni Crotoniatæ bovem uno die confectum fuisse. Tales convivæ contingant hostibus.

C

XXX. *Etiam in Deorum cœtu.*

Κἂν θεῶν ἀγορᾷ. i. e. *Etiam in Deorum cœtu, seu concione.* Quidam interpretantur de majorem in modum probis & æquis: quidam de vehementer maledicis. Addunt locum quempiam esse in Eleusine, vicinum Anactoro, vocatum Θεῶν ἀγορὰν, in quem non ingrediebantur, nisi bene ominantes: unde de quopiam præter modum maledico dicebant: Οὗτος κἂν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσαι. i. e. *Hic* vel in Deorum concione *male ominata loquetur.*

D

XXXI. *Calliphanes.*

Καλλιφάνης. i. e. *Calliphanes.* Ridicula quædam hujus hominis ambitio proverbiali joco fecit locum. Ajunt enim huic fuisse Poetæ morem, ut diversorum carminum & orationum initia conscriberet, ad tres aut quatuor versus, eaque pronunciaret ostentaretque, quo commentum ignorantibus, multiscius & eruditus videretur. Meminit hujus Athenæus Dipnosophistarum lib. I. aitque cognomen fuisse *Parabryctontis.* Neque vero desunt his nostris temporibus id genus impostores litterarii, quibus hoc modo studium est, ex summis aliquot diversæ professionis auctoribus locos aliquot insignes, nec eos admodum vulgatos ediscere. Quibus instructi, non verentur in conciliabulis quemvis quantum libet eruditum adoriri. Atque illud assequuntur prompte decantandis illis locis suis, ut imperitis plane Solones esse videantur. Cum quibus tamen Solonibus, si tertium aut quartum congrediare, Deum immortalem! nihil infantius, nihil indoctius, videlicet Thesauris illis semel effusis. Vix hæc scribens à risu tempero, cum recordor Calliphanis cujusdam, quem olim cognovi, cum in familia clarissimi patris HENRICI BERGENSIS Episcopi Cameracini versarer. Sed nomini parcetur, propter convictum domesticum. Is permulta volumina concinnabat exornabatque: sed chartis inanibus, nisi quod in fronte videre erat magnificos quosdam titulos: velut Carminum, Orationum, Epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomen, ut qui titulos forte legissent, crederent eruditum, & in litteris multa magnaque molientem.

E

F

XXXII. *Cauda blandiri.*

Κέρκῳ σαίνειν. i. e. *Cauda blandiri*, dicuntur, qui spe commodi cuipiam adulantur. Aristophanes in Equitibus:

Ὅς κέρκῳ σαίνων, ὁπότ' ἂν δειπνῇς ἐπιτηρῶν,
Ἐξέδεται σοῦ τοὔψον ὅταν σύ ποι ἄλλοσε χάσκῃς.

i. e. *Qui* cauda alludens *cum cœnam observat, amica,*
Te spectante alio, tua edulia devorat ille.

Pro eodem frequenter usurpat αἰκάλλειν, quod canum est, auribus cauda totoque corpore blandientium, in Equitibus:

Τὰ μὲν λόγι' αἰκάλλει με.

i. e. *Oracula quidem blandiuntur hæc mihi.*

Θωπεύειν item ab animante dictum est, si Græco etymologico credimus. *Thos* Græcis lupi genus est. Blandiuntur enim & lupi quidam more canum. *Thoas* refert Plinius lib. 8. cap. 24. de luporum quidem genere, sed quod homini sit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν, dubito.

XXXIII. *Crater litium.*

Κρατὴρ κακῶν. i. e. *Cratera malorum.* De re permolesta, sive de homine litium auctore. Aristophanes in Acharnensibus:

Κρατὴρ κακῶν, τριπτὴρ δικῶν.

i. e. Crater malorum, *sector litium.*
calumniatorem significans, & quadruplatorem.

XXXIV. *Lampon jurat per anserem.*

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα. i. e. *Lampon jurat per anserem.* Ita loquebantur, ubi quis decipere tentaret jurejurando. Lampon sacrificus quispiam fuit ac vates, & oraculorum auctor. Is solitus est per anserem jurare, tanquam per avem auguralem. Vel quod olim ita instituerat Radamanthus, ne per Deorum aliquem juraretur, sed per canem, anserem, id quod Socrati familiare apud Platonem. Tradunt hoc Lampone auctore factum, ut Athenienses coloniam miserint in Sybarim. Adagii meminit Aristoph. in Avibus: Λάμπων δ' ὄμνυσιν ἔτι καὶ νυνὶ τὸν χῆνα, ὅταν ἐξαπατᾷ τις τι. i. e. Lampon *etiam nunc* jurat per anserem, *ubi quis fallit in aliquo.*

XXXV. *Palpo percutere.*

Palpo percutere, dicitur, qui blanditur, ac spem inanem verbis injicit. Plautus in Mercatore: *Liberum caput tibi faciam, paucos menses.* Palpo percutis. *Egon' ausim usquam quicquam facinus falsum proloqui?* Idem alibi: *Mihi obtrudere non potes palpum.* Translatum ab equisonibus, qui plausu manus blandiuntur equis. Virg. tertio Georgicôn libro:

Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum cervicis amare.

Horatius in Satyris:

Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

XXXVI. *Eximere è manu manubrium.*

Figura proverbiali dixit Plautus: *Eximere è manu manubrium*, pro eo, quod est, jam paranti facere quippiam, extorquere peragendi facultatem. Locus est in Aulularia: *Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium. Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos, si id palam fecisset, Exemi ex manu manubrium.* Translatum ab eo, cui jam vibrato gladio percussuro, repente capulus excutitur è manibus.

XXXVII. *Alybantis hospitis munera.*

Τὰ δῶρα τοῦ ἐξ Ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ Ἀλυβαντίου ἑταίρου ξένια. i. e. *Munera Alybantis hospitis, aut Alybantii amici xenia.* Eustathius, Interpres Homeri, putat recte proverbio dici posse, quoties fit, ut aliquis falso jactet se magna largitum esse, seu verbis duntaxat, non re præstet beneficium. Nam apud Homerum ult. Odysseæ libro Ulysses ignoto habitu cum Laerte patre colloquens, adsimulat se Alybantium esse Aphidantis opulentissimi viri filium, & quondam Ulyssem exceptum hospitio, muneribus amplissimis donatum à se dimisisse:

Εἰμὶ μὲν, inquit, ἐξ Ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
Υἱὸς Ἀφείδαντος Πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοί γ' ὄνομ' ἐστὶν Ἐπήριτος.

i. e. *Sum ex Alybante oriundus, ubi mihi splendida tecta,*
Regis Aphidantis proles Polypemonidæi,
Est mihi nomen Eperitus. —— ——

quæpiam res est, vel quod mollis ac fragilis, vel quod subito prorumpat. Plautina verba sunt hæc: *Adeon'me fuisse fungum, ut qui illi crederem?* Idem in eadem fabula: *Quicunque ubi ubi sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, Bardi, buccones,*
C *blenni, solus ego omneis ante eo stultitia.*

XXXIX. *Eurycles.*

Εὐρύκλης. i. e. *Eurycles* vulgato cognomine dicebatur, qui de se suisque incommodis aliquid divinaret. Nam hoc nomine vates fuit quispiam Ἐπασείμυθος cognominatus, hinc ni fallor, quod ex astris vera prædiceret, περὶ τὸ ἐπάζειν. Meminit & Suidas, quanquam apud hunc ἐγγασείμυθος scriptum est, i. e. divinus sive ventriloquus. Refertur in Collectaneis adagionum Plutarcho inscriptis. Usurpatur autem à Platone in Sophista. Taxans enim eos, qui perplexis & absurdis rationibus produnt suam ineptiam, addit: Οὐκ ἄλλων δέονται
D τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. i. e. *Non opus est aliis, à quibus redarguantur, sed domi, quod dici solet, habent hostem, qui contradicat, & intus submurmurantem tanquam absurdum illum* Euryclem *circumferentes semper incedunt.*

XL. *Si quis juxta civitatem clypeus.*

Εἴ τις περὶ πόλιν αἰγίς. i. e. *Si quis circum urbem clypeus.* Hoc scommatis jaciebant in eos, qui sparsim ac dissolute civitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi
E Collectaneis, nec explicatur.

XLI. *Rupta ancora.*

Κρήδης ῥαγείσης. i. e. *Rupta crada.* Dicebatur de his, qui repente tanquam magnum quiddam facturi prodissent: deinde falsa omnium exspectatione turpiter & indecore se gessissent in negocio. Translatum à tragœdia-

Hoc carmine clam exprobramus ignaviam alicui, qui ita se gesserit, ut hostes nihil habeant, quod illi magnopere indignentur. Est autem carmen Simonidis, quod velut in contumeliam suam scriptum iniquo animo tulisse Corinthios scripsit Aristoteles lib. Rhet. 1. quod in bello Trojano, non admodum egregiam operam navasse viderentur. Potest & huc detorqueri, veluti si quis ita insulse scripsisset adversus bonas litteras, ut eas sua infantia commendasset potius quam infamasset, Κορινθίοισι &c. Plutarchus in vita Dionis aliquanto diversius interpretatur adagium: Λέγει ὥσπερ ὁ Σιμωνίδης φησὶν, ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῖς Κορινθίοις οὐ μηνιεῖν τὸ Ἴλιον, ἐπιστρατεύουσι μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ Γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς Κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως. i. e. *Sane quemadmodum inquit Simonides, Sossie Senecio,* Corinthiis non indignatur Ilium, *quod una cum Achivorum copiis venissent ad bellum, propterea quod illis quoque promptis animis fuissent auxilio, Glauci comites, & ipsi è Corinthiis oriundi.* Ex his Plutarchi verbis liquet illud sentire proverbium, levius offendi oportere, si quando læserint, qui quondam sint benemeriti, sed præsentem offensam superioribus officiis condonare.

XLV. *Maras.*

Μάρας. i. e. *Maras*, Hoc nomine ferunt fuisse quempiam apud Berœam Syriæ civitatem, ditissimum quidem illum, verum nihilominus humanum & officiosum in omneis, tum cives, tum hospites. Unde vulgo receptum, ut id vocabuli tribueretur viris, qui ad multorum utilitatem nati viderentur. De hoc longiuscula narratur fabula in Græcorum Collectaneis, sed mihi sat visum est attigisse, ne male collocarem operam. Nam nescio, quo pacto proverbium adulterinum & supposititium esse videtur. Si quem tenet cognoscendi libido, exstat opus, quod Aldus absolutis jam Adagiis

grandes, ut ait Phormio Terentianus: & simili studio ferunt suffragia.

L. *Sibylla vivacior.*

Sibyllæ vivacitas proverbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro secundo:

At me non ætas mutabit tota Sibyllæ.

Sibyllæ ætatem pro quantumvis longa posuit. Hanc Virgilius sexto Æneidos libro, *longævam sacerdotem* vocat. Et Servius cum enarrans locum, adscribit Apollinem amore Sibyllæ captum, ei poscendi, quod vellet, arbitrium dedisse, illam haustis arenis, tantum poposcisse vitæ. Id Apollo fieri posse respondit, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam revisura. Venit itaque Cumas, ubi corporis viribus defecta, in sola voce vitam retinuit. Quod ubi cognovissent illius cives, incertum invidia, an commiseratione, Epistolam ad eam miserunt, creta, antiquo more signatam. At illa visa terra patria, in mortem resoluta est. Ita vati suæ verba dedit Phœbus.

LI. *E flamma cibum petere.*

Terentius in Eunucho dixit in parasitum, ejusmodi esse, *ut vel è flamma cibum peteret*, h. e. quidvis cibi causa passurum, facturumque. Explicat proverbium Catullus in Epigrammatis:

Bononiensis Rufa Rufulum fallit,
Uxor Meneni, sæpe quam in sepulchretis
Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
Cum devolutum ex igne, prosequens panem
A semiraso tonderetur ustore.

LII. *Reddidit Harpocratem.*

Catullus in Epigrammatis proverbiali specie dixit:

——— *Reddidit Harpocratem.*

Pro eo, quod est, imposuit silentium. Carmen est hujusmodi:

Gellius audierat patruum objurgare solere,

habet diversam, viva corpora corrumpit, mortua servat incorrupta. Unde à nonnullis dictam esse tradunt: Νεκρῶ ζωλω. i. e. *Cadaveris vitam.* Eodem pertinet illud:

——— *Nec scombros metuentia carmina, nec thus:*

C Item Martialis:

Ne nigram cito raptus in culinam,
Cordylas madida tegas papyro.

Et Horatius:

Aut fugies Uticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

LV. *Telemachi olla.*

Τελεμάχου χύτρα. i. e. *Telemachi olla.* Meminit hujus adagionis Athenæus libro 9. tradens Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerumque victitarit fabis. Unde conjicere licet in sordidos dici consuesse.

LVI. *Alia res sceptrum, alia plectrum.*

Equidem haud omnino contenderim esse proverbium, sed tamen ipse sermonis habitus colorque, adeo similis

D est proverbio, ut vix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharœdus Regi Ptolemæo respondit, pertinacius secum de arte canendi disputanti: Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. i. e. *Alia, res est, ô Rex, sceptrum, alia vero plectrum.* Locus erit utendi, quoties dives ac potens, fortuna sua fretus, velut ex æquo disputat cum erudito, cum multo aliud sit divitem aut fortunatum esse, aliud litteratum.

LVII. *Quæ dolent, ea molestum est contingere.*

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum:

Ἐν οἷς ἂν ἀτυχήσῃ ἄνθρωπος τόποις,
Ἥκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται.

i. e. *In quibus homo est non admodum felix locis,*
E *Minime suave est admovere ad hæc manum.*

Unusquisque invitus audit sua incommoda, maxime ea, quæ sint cum aliqua infamia conjuncta. Veluti turpitudinem generis, vitium formæ: proinde civilitatis est, nemini suum refricare vulnus, nec hulcus tangere.

LVIII. *Aurum igni probatum.*

vit dici de eo, cui res vehementer adversæ viderentur. Interpres Apollonii in librum quartum, natum autumat ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum ob astrologiæ peritiam, lunæ defectus præsciret, jactabat sese lunam è cœlo deducturam in terras. Eam vocem tam arrogantem audivit Nemesis, moxque pœnas sumsit. Atque hinc proverbii origo.

LX. *Leonis vestigia quæris.*

Τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς. i. e. *Leonis vestigia quæris.* Dicterium in eum, qui verbis ferox esset, re timidus. Dictum ab apologo quopiam Æsopico, quo narrant venatorem quendam pastorem obvium rogasse, nuncubi leonem vidisset, ut eum sibi commonstraret. Atque cum respondisse: *Equidem tibi leonis vestigia mox ostendero: neque enim procul absunt.* Tum ille, *satis est*, inquit, *neque enim ultra quicquam requiro.* Convenit cum eo, quod alio positum est loco: Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνια ζητεῖς. i. e. *Cum ursus adsit, vestigia quæris.*

LXI. *Non una vehit navis.*

Οὐ μία ναῦς ἄγει. i. e. *Non una vehit navis.* Proverbii personam ante se gerit. Quo conveniet uti, quoties majorem hominum multitudinem significamus, quam ut eos una navis possit capere. Veluti si quis dicat: Τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει. i. e. *Indoctos non una navis vehit.* Est autem apud Theognidem:

Τοὺς δ' οὐχ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ' ἐπὶ πάντας
Ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγει.

i. e. *Hos non invenies homines scrutatus & inter*
Omnes, quos sane non vehit una ratis.

LXII. *Horna messis.*

Plautus in Mostellaria, *hornam messem* proverbiali figura dixit, pro maximo emolumento, quasi dicas, tantum lucri, quantum eo anno sit proventurum in agris. Comici verba sunt hæc:

herba factum immortalem, & in mari vitam agere. Interpres Apollonii Poetæ consimilia tradit de Glau-
C co, piscatorem fuisse, qui cum aliquando multitudine piscium, quos ceperat, defatigatus esset, onus in media abjecit via. Ibi vero res accidit mira dictu, unus è piscibus, jam moriens gustata herba revixit. Id Glaucus observans, eadem herba comesa, immortalis est redditus. Tandem tædio vitæ semet abjecit in mare. Sunt, qui prodant eum versum in Deum marinum; sunt, qui in piscem: de quo complura tradidit Athenæus lib. 7. Apud quem alicubi citatur Alexis ἐν Ἀπεγλαυκωμένῳ. Quod si reliquas fabulas Græculorum de Glauco cupis cognoscere, lege septimum Athenæi librum, qui usque ad nauseam vomitumque garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone; mihi non licet tantum nu-
D garum hic repetere. Hoc commentum animo pene reclamante adscripsi. Nam ut simpliciter, quod sentio, dicam, mihi subolet Græcum scriptorem, quisquis is fuit, in hoc finxisse proverbium, quo fabulam hanc liceret commemorare. Malui tamen hoc operæ ludere, quam quibusdam parum eruditis ansam calumniandi præbere, quod insciens præterierim, id quod in excusis etiam Græcorum commentariis habeatur.

LXIV. *Pergræcari.*

Si apud Græcos proverbia sunt, χαλκιδίζειν, λεσβιάζειν, κρητίζειν, & id genus alia complura, quid est, quo minus habeatur adagium apud Latinos, quod in Mostellaria dixit Plautus, *Pergræcari*, pro eo, quo est, genia-
E lem agere vitam? Nam quid sit *pergræcari*, ipsa Plauti verba satis indicant.

Dies, inquit, *noctesque bibite*, pergræcamini,
Amicas emite, *liberate*, *pascite*
Parasitos, *obsonate pollucibiliter*.

Hactenus ille. M. Tullius in Verrem Actione tertia: *Fit sermo inter eos & invitatio, ut Græco more biberetur.*

apparet Conos munuscula quæpiam fuisse, quæ pueris dono darentur apta ætati, cujusmodi suntarmillæ. Proinde vide, ne competat in eos, qui vili levique munusculo compensant operam alicujus.

LXVI. *Ne ligula quidem dignus.*

Κορδύλης οὐκ ἄξιος. i.e. *Ne ligula quidem dignus*, dicebatur homo nequam, & nullius precii. Quod proverbii durat etiam hodiernis diebus apud Latinos vulgo jactatum. Tametsi magis arbitror piscis Cordulæ vilitatem proverbio fecisse locum. Is est pelamis, nisi quod minor, ut testis est Plinius libro trigesimo secundo, capite undecimo. Cordylarum vilitatem ostendit & Martialis libro undecimo:

Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
Utilis, & porris fila resecta suis.
Mox vetus & tenui major Cordyla lacerto,
Sed quæ cum ruta frondibus ova tegat.

Mox Poeta preciosa memorat, ut fallat sodalem:

Mentiar ut venias, pisces, conchylia, sumen,
Et Cortis saturas atque paludis aves.

LXVII. *Juxta navem.*

Κατὰ ναῦν. i.e. *Juxta navem* dicuntur, quæ digesta sunt ordine, quæque quadrant ac congruunt, propterea quod instrumenta navium suo quæque loco reponi soleant. Equidem addubito, num in his verbis sit proverbium, quæ adscribuntur: Κατὰ ναῦν ἄρμενα. i. e. *Juxta navem carbasa.* Neque enim omni navigio quævis vela congruunt.

LXVIII. *Juxta cubitum profecit.*

Κατὰ πῆχυν ἐπιδίδει. i. e. *Juxta cubitum profecit.* De eo dicebatur, qui promotus esset ad meliora: sive cum quis ordine legitimo progreditur, sive cum magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modum significat, ut intelligas nihil transiliendum, & modum grandiusculum, ut accipias incrementum amplius. Nam minuta latis digitis, aut palmorum porrectu metiri consuevimus.

LXIX. *De tuo capite aguntur comitia.*

Proverbiali figura dixit Plautus in Aulularia:

Ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.

Deliberabatur enim, ducturusne esset puellam, nec ne, quam amabat. Sumtum est à comitiis Romanorum, in quibus populi suffragiis novi magistratus creabantur. Itaque cum statuitur de re quapiam, à qua pendeat felicitas alicujus, tum *de capite illius fieri comitia* recte dicentur.

LXX. *Usque ad ravim.*

Quemadmodum Græci dicunt: Ἄχρι κόρου. i. e. *Usque ad satietatem*, ita Plautus, & quidem lepidius dixit, *usque ad ravim*, pro eo, quod est, improbe, sæpius, clamose, adeo ut vox etiam toties vociferanti raucescat. Est in Aulularia ad hunc modum:

Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Ubi si quid poscamus, ad ravim *poscamus prius*
Quam quicquam detur. —— —— ——

LXXI. *Cereri sacrificant.*

Item quemadmodum Græci dicunt: Ἑστίᾳ θύουσι. i. e. *Lari sacrificant*, ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere: *Cereri sacrificant*, si quando in convivio vinum deesset, propterea quod in hujus sacris nefas esset inferre vinum, sicut apud Græcos in quarundam Dearum sacrificiis, ut ostendimus in proverbio: Νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his ferme verbis:

Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

LXXII. *Inutilior Blace.*

Βλακὸς ἀχρηστότερος. i.e. *Blace inutilior*, aut nequior. In hominem nihili, nulliusque bonæ frugis dicebatur. Sumtum à pisce usque adeo vili, insipido ac male olenti, ut à canibus quoque fastidiatur. Est autem piscis non dissimilis Siluro: si quid credimus Græcarum Etymologiarum farragini. Nunquam enim audivi canes esse piscium avidos. Et si Silurus is est, quem vulgus appellat Sturionem, hic inter pisces vel primas tenet. Ad-

A dit locum esse juxta Cumas, palustrem opinor ac sterilem, cui nomen Blacia, unde suspicatur ortum proverbium. Hesychius & piscem pro blace blaciam vocat. Adjicit, in Alexandria tributum esse, dictum βλακεννόμον, quod illic pendunt Astrologi, eo quod blaces, hoc est fatui ad illos commeent, petentes ex astris oracula. Illud constat, etiam homines stupidos, ignavos, molles & insipidos dici βλάκας, unde βλακεύειν, *molliter & ignaviter agere*, & βλακικῶς pro *stulte & insulse*. Apparet ab hac voce Latinos dixisse *Flaccos*, & *flaccidos*, & *flaccescere*. Ἀλλὰ περὶ βλακὸς ἅλις.

LXXIII. Ἀλιτήριος.

Ἀλιτήριος, vulgo dicebatur, qui per vim raperet aliena. Natum ex eventu hujusmodi. Temporibus Ætolici belli, tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniensibus, ut pauperes coacti fame captivorum, farinam diriperent, inde vox traduci cœpit ad hominem quocunque modo sceleratum. Plutarchus in Commentario de Curiositate, diversam hujus nominis originem reddit. Nempe cum Athenis fame vehementer laboraretur, & hi, qui jussi fuerant, frumentum non efferrent in publicum, sed domi clanculum molerent ac noctu, curiosi quidam obambulantes, observato molarum strepitu, eos prodiderunt: atque hi quidem *Aliterii* dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verum ab hoc commento diversa memorat in problematibus, volens *Aliterium* à fugiendo dictum. Nam Græcis ἀλέω utrumque significat, *molo* & *fugio*: eoque vocabulo scribit notatum eum, qui tantæ fuisset improbitatis, ut quisquis eum effugere valuisset, is felix haberetur. Aristophanes in Equitibus, *Aliterios* appellat eos, qui violarunt Templum Palladis. Ἐκ τῶν Ἀλιτηρίων σε φημὶ γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ. i. e. *Ajo te esse de numero Aliteriorum, qui Deæ arcem invaserunt.* Interpres multa recensens hoc quoque commemorat. Cylon quidam per tyrannidem occupavit arcem, ac deprehensus est spoliare Templum Minervæ. At ipse quidem effugit, nactus opportunitatem, cæterum illius amicos, qui ad aram Deæ confugerant, inde retractos occiderunt Athenienses. Unde

D qui violassent supplices, Ἀλιτήριοι dicebantur. Etenim qui violato Deæ Templo supplices interfecerant, postea supplicio capitis affecti sunt. Denique & Ceres dicta est Ἀλιτηρία. Et Jupiter Ἀλιτήριος, quod in publica fame servassent molitores, ne farina diriperetur. Quin & illud admonent, Ἀλιτηρίους dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt, quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quod ἀλέω duo significat, *molo* & *aberro*. Unde & ἀλίτης erro. Porro ut Ἀλιτήριος usurpatur pro *sacrilego* & *impio*, ita ἀλιτραίνειν dicuntur, qui sacrilegium committunt.

LXXIV. *Piscis nequam est, nisi recens.*

E *Piscis nequam est, nisi recens*, manet in hunc usque diem vulgo celebre. Dicitur autem peculiariter in hospitem, aut vulgarem amicum, qui primo quidem adventu non ingratus est, cæterum ante triduum exactum putet. Plautus:

Quasi piscis itidem est amator lena, nequam est, nisi recens.

Jocatur apud Alexidem quispiam citante Athenæo, quod cum nonnulli frugaliores abstinerent ab iis, quibus esset anima, ipse nihil hujusmodi attulisset, nempe mercatus pisces mortuos. At hodie qui vendunt, tremore manus assimulant vivere, ante biduum mortuos.

LXXV. *Nihil homini amico est opportuno amicius.*

Gratissimum est officium, quod præstatur in tempore. Contra, intempestivum officium plerumque molestum esse solet. Plautus:

Nil homini amico opportuno amicius.

E diverso, nihil differt ab inimicitia, intempestiva benevolentia.

LXXVI. *Asinum in rupes protrudere.*

Proverbium olet, quod scribit Horatius in Epistolis:

Qui male parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam perverso natos ingenio, qui, quum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam ultro, quo

tendunt impellendi, ut vel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per Alpes nivibus obtectas duceret, isque freno non obediret, iratus in rupes protrusit:

Et merito, quis enim invitum servare laboret?

LXXVII. *Videre mihi labda.*

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάϐδα κτ̔ τοὺς Λεσϐίους. i. e. *Mihi videre & labda juxta Lesbios*, fellatricem indicat velut ænigmate primæ litteræ, quæ communis Lesbiis, & vitio, quod ei tribuitur genti, quemadmodum indicavimus alibi. Sumtum ex Aristophanis Concionatricibus.

LXXVIII. *Postica sanna.*

Persius *posticam sannam*, proverbialiter appellat clanculariam irrisionem, à gestu ridentium aliquem à tergo:

——— ——— Posticæ *occurrite* sannæ.

Idem:

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum sitiat canis Apula quantum.

Nam hujusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

LXXIX. *Corvus serpentem.*

Κόραξ τ̀ ὄφιν. i. e. *Corvus serpentem.* Ubi quis suo ipsius invento perit. Sumtum ex Apologo quodam Æsopi. Corvus esuriens serpentem in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo morsus periit. Cognatum ei, quod alias retulimus: Κορώνη τ̀ σκορπίον. i. e. *Cornix scorpium.* Torquere licebit & in hominem ob edacitatem periclitantem: veluti Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo periit.

LXXX. *Cænei hasta.*

Τὸ Καινέως δόρυ. i. e. *Cænei hasta.* Cæneus Elati filius, Lapitharum Rex prius fuerat elegans puella: è puella conversus est in virum, annuente Neptuno, quem ad coitum admiserat. Cui illud etiam donatum est, ne saucius ullis vulneribus fieri, ferrove occumbere posset, quemadmodum refert Ovidius 12. Transformationum libro. Ferunt hunc certasse cum Apolline. Præterea morem huic fuisse, ut, qui ad sese venirent, juberet per suam hastam jurare, unde proverbium arreptum, ut indicat enarrator Apollonii in Argonauticôn primum librum. Quem locum adducit Eustathius in primum Iliados librum. Is addit illum, quum esset ætatis suæ hominum præstantissimus, fixo in medio foro jaculo, præcepisse Diis, ut numerarent, qua ferocia offensus Jupiter pœnas de illo sumsit. Quum enim bellum gereret cum Lapithis, essetque invulnerabilis, hoc pacto devicit hominem: Lapithæ, quercus & abietes in eum jaculantes, dejecerunt illum in terram.

LXXXI. *Pepones.*

Πέπονες. i. e. *Pepones*, proverbiali convicio dicuntur homines molles & effœminati, parumque viri. Homerus Iliados Β.

Ὦ πέπονες, κακ' ἐλέγχε', Ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί.

i. e. O pepones, *mala probra, Achivæ, non enim Achivi.* Eustathius in septimum hujus operis librum, ostendit similitudinem sumtam ab eo fructu, qui simulatque maturuit, dulcis quidem est, verum flaccidus & inutilis. Quanquam eadem vox aliquoties non conviciantis est, sed blandius & amicius appellantis, veluti Iliados Ζ.

Ὦ πέπον, ὦ Μενέλαε. ——— ———
i. e. *O pepon, ô Menelae.* ——— ———

LXXXII. Ῥυποκόνδυλος.

Græci proverbiali convicio sordidos & impendio parcos, Ῥυποκονδύλους appellant, ducto cognomine ab iis, quibus sordes in unguibus insident, nec tantillum sumtus facere volunt, ut tonsori dent nummulum, qui repurget ungues. Nam ῥύπος proprie sordes eas significat, quæ in summis unguibus manuum ac digitorum colliguntur, & κόνδυλος articulum digitorum. Julius Pollux lib. 6. cap. 4. Eosdem vocat τρυγοϐίους, quasi fece viventes. Quidam adagium sic efferunt: Ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ. i. e. *Molestæ sunt mihi illius sordes.* Latini item immoderatam parsimoniam, h. e. vitium luxui contrarium, *sordes* appellant: hominem ei vitio obnoxium, *sordidum.*

LXXXIII. *Juvenari.*

Juvenari dixit Horatius, tum nove, tum proverbialiter, in Arte Poetica. Græci item νεάζειν, νεανίζειν, νεανιεύειν, consimili modo usurpant, pro eo, quod est juvenum more jactantius, inconsideratius, inconsultius agere, aut si quid aliud ei ætati peculiare videtur. Quod quo longius traducatur, hoc fuerit venustius: ut si quis orationem floridam phaleratamque dicat νεανίζειν. Ejusdem est formæ γυναικίζειν, pro gestu cultuque repræsentare mulierem. Ob inscitiam rerum & impotentes affectus ætas illa magis est lubrica, unde & νεανικῶς factum dicunt Græci, quod majore impetu, quam judicio gestum est. Basilius in Epistola quadam: Καὶ ἐνταῦθα δῆλον ὅτι τοὺς οὔπω κατηρτισμένους τ̀ ἔσω ἄνθρωπον οὐδὲ εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότας τ̀ ἡλικίας μέτρον, τούτους περιφέρεσθαι καὶ σαλεύεσθαι, ἡ παροιμία φησίν. i. e. *Et hic nimirum qui nondum perfecti sunt secundum interiorem hominem, nec adhuc ad perfectum ætatis modum pervenerunt, circumagi, ac fluctuare dicit proverbium.* Reperitur & ἀκμάζειν, pro eo, quod est *juvenialia facere.* Sic usus est Hyperides, in Oratione Contra Mantitheum, & Lysias Adversus Nicarchum tibicinem. Laberius, citante Nonio, pro eodem dixit, *adolescenturire, incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.*

LXXXIV. *Laudant ut pueri pavonem.*

Proverbii faciem habet, quod scripsit Juvenalis in avaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur Poetæ:

——— ——— ——— *Didicit laudator avarus*
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri Junonis avem. ——— ———

Idem alibi:

——— ——— *Probitas laudatur & alget.*

Notior est metaphora, quam ut oporteat explicare. Ovidius alicubi de pavone:

Laudatas ostendit avis Junonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes.

LXXXV. Ἀδηκηπατίας.

Ἀδηκηπατίας, olim appellatur formidolosus. Clearchus in Vitis, ut citat Zenodotus, ait quorundam epati vitium quoddam accidere, quod eos timidos reddat, atque hinc proverbio jactatum cognominis scomma. Videtur autem composita vox, ἀπὸ τ̃ ἀδηκεῖν καὶ ἧπαρ, quod palleant plerumque quibus epar est vitiatum, id quod apparet in animantibus. Pallor autem formidolosis convenit.

LXXXVI. *Emori risu.*

Proverbiales hyperbolæ sunt & illæ, *Emori risu, defluere risu*, pro vehementer ridere. Homerus Odysseæ Σ.

——— ——— ——— Αὐτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. ———

i. e. ——— *Deinde procorum splendida turba*
Pro risu emoriens nimio sustollit ad alta
Astra manus. ——— ——— ———

Usurpavit & Terentius in Eunucho: *Omnes risu emoriri.*

LXXXVII. *Hipparchi murus.*

Ἱππάρχου τειχίον. i. e. *Hipparchi murus*, dicebatur res quæpiam, quæ magnis constaret impensis. Hinc natum, quod Hipparchus Pisistrati filius Academiam muro sepsit. Atque hujus rei nomine, magnam pecuniæ vim ab Atheniensibus exegit. Auctor Suidas.

LXXXVIII. *Hodie nullus, cras maximus.*

Ὁ νῦν μὲν οὐδείς, αὔριον δ' ὑπέρμεγας.

i. e. *Qui nullus hodie, cras erit vel maximus.*

De eo, cui repente præterque spem ingens aliquis honos accesserit. Et vulgo, qui ex infima conditione ad dignitatem evehuntur, è nihilo dicuntur emersisse. Exstat apud Aristophanem in Equitibus.

LXXXIX. *Samiorum mala metuis.*

Τὰ Σαμίων ὑποπτεύεις. i. e. *Samiorum metuis mala.* Dictitatum de iis, qui metuerent proditionem. Narrant,

rant, Athenienses olim in Samios, quoscunque cepissent, inclementius sævisse, atque alios interemisse, alios confixisse sama, id est supplicii genus. Samii vicissim si quos cepissent Atheniensium, hos ad eundem modum excruciabant. Unde proverbium: *Samii littera-ti.* Nam Suidas indicat hoc dici solitum de his, qui metuerent immedicabiles calamitates. Idem indicat Samen dici genus calamitatis Samiæ, quod Athenienses notas infames inusserint Samiis captis, mox Samii vicissim Atheniensibus. Duris Samius scriptor multa tragice exaggerat de crudelitate Periclis, & Atheniensium in Samios: quæ Plutarchus putat, magna ex parte conficta in invidiam Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud: Τὰ Μαγνήτων κακά.

XC. *Pygmæorum acrothinia Colosso adaptare.*

Ἀκροθίνια τῶν Πυγμαίων Κολοσσῷ ἐφαρμόζειν. i. e. *Acrothinia Pygmæorum Colosso accommodare*, dicebantur, qui inanem ac stultam sumerent operam, aut qui præter decoram minima maximis adaptarent. Veluti si quis rem frivolam & minutam amplissimis copiosissimisque laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta: Ἠγνόησε δὲ ἀκροθίνια Πυγμαῖα Κολοσσῷ ἐφαρμόζων. i. e. *Non intelligebat autem sese Pygmæa acrothinia Colosso accommodare.* Quanquam Suidas hunc locum citans Πυγμαίων dicit, non Πυγμαῖα. Meminit adagii Eustathius in Odysseæ Φ. Colossi dicuntur vastæ prodigiosæque magnitudinis statuæ. Nam hinc vox Græcis dicta putatur, quod illarum proceritatem visus humanus non assequatur. Pygmæorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantem non excedunt. Unde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autem gens extremas Ægypti partes inhabitans, agricolationi dedita, bellum subinde gerens cum gruibus. Belli causa est, quod grues sublegunt semina, famemque inducunt ei regioni. Ita Scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt, octavo sterilescunt. Pygmæorum meminit Juvenalis Satyra 13. Et in hos plurimus jocus in Græcorum Epigrammatibus. Porro *acrothinia* Græcis *primitiæ* dicuntur, quod hæ soleant è summo acervo tolli. [1] Ἄκρον summum, & θῖνες frumentorum acervi dicuntur.

XCI. *Dii tibi dent tuam mentem.*

[2] *Dii tibi dent tuam mentem.* In insanum congruit, & sua dignum mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis:

Dii mentem tibi dent tuam Philæni.

Horatius:

Quid facias illi? jubeas miserum esse libenter
Quatenus id facit. —— —— ——

[3] Contra Demea Terentianus: *Mentem meliorem vobis dari.*

XCII. *Cura esse, quod audis.*

Ad proverbii speciem accedit Horatianum illud:

—— —— *Cura, quod audis.*

Convenit in divites, qui ita demum felices fuerunt, si id studeant esse, quod audiunt ab adulatoribus. Carmen Horatii sic habet:

Tu recte vivis, si curas esse quod audis.
Jactamus jam pridem omnis te Roma beatum,
Sed vereor, ne cui de te plusquam tibi credas.

XCIII. *Cautus enim metuit, &c.*

Qui non ex animo, sed mali metu continent à maleficio, in eos quadrabunt hæ proverbiales ejusdem metaphoræ?

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, adopertum milvius hamum.

Nam aliis aliæ tenduntur insidiæ, lupi fovea frondibus contecta capiuntur. Unde apud Plautum servus minatur se lenoni, cui nomen Lycus, foveam effossurum. Similis est illa de fuste:

—— *Vertere modum formidine fustis.*

XCIV. *Si corvus posset tacitus pasci.*

Si brevis apologus, auctore Fabio, parœmiæ genus est, cur non illud etiam proverbiis annumeremus, quod scripsit Horatius:

Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus invidiæque.

Quidam existimant mutuo sumtum ex Apologo, quem in libro de Deo Socratis refert Apulejus, de corvo prædam nacto, quam vulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, ut canere incipiat. Quadrat in eos, qui si quid bonæ rei nacti sunt, continuo jactant ostentantque, atque ad eum modum efficiunt, ut alii tum obsistant, quo minus ejusmodi plura commoda nanciscantur, tum, quæ nacti sint, intervertant.

XCV. *Clavam extorquere Herculi.*

Qui sibi vendicare conatur, quod alius jam potentior occupavit, non infacete dicetur *clavam* velle *Herculi extorquere*. Idque jam pridem apud eruditos proverbii vice celebratur. Natum est autem ab apophthegmate Maronis, cui cum Zoili quidam vitio darent, quod non paucos versus Homeri pro suis usurpasset, respondit, hoc ipsum magnificum esse facinus, vel Jovi fulmen eripere, vel clavam extorquere de manu Herculis. Macrobius lib. Saturnalium 5. de Marone, qui sic usurpavit Homerica, ut fecerit sua. Qua quum tria hæc ex æquo impossibilia putentur, vel Jovi fulmen, vel Herculi clavam, vel versum Homero subtrahere, quod & si fieri posset, aliam tamen nullum deceret, vel fulmen præter Jovem jacere, vel certare præter Herculem robore, vel canere, quod cecinit Homerus, hic oportune in opus suum, quæ prior vates dixerat transferendo, fecit, ut sua esse credantur.

XCVI. *Bis interimitur, qui suis armis perit.*

Mimus est proverbialis, incertum cujus. Senecæ titulo celebratur, sed falso: *Bis interimitur, qui suis armis perit.* Magis dolent incommoda, quibus ipsi dedimus occasionem. Natum apparet ex Æsopico apologo. Hunc Gabrias quidam versibus Jambicis complexus est ad hunc modum:

Βλέπων τὸ στῆθος αἰετὸς τρωθὲν πάλαι,
Ἀλγῶν δὲ λοιπὸν ἦσο πολλὰ δακρύων.
Βλέπων δ' οἰστὸν εἶπεν ἐπτερωμένον,
Βαβαί, πτέρον με τὸ πτερωτὸν ὀλλύει.

1 Hic ἀκροθίνια videntur significare arma, ut clypeum, thoracem, cassidem &c. quæ si parvo homini detracta essent, non possent statuæ colosseæ aptari.

2 *Quid enim precemur infœlicius scelestis hominibus?*] Imo nihil infœlix precamur ei, cui dicimus, *Dii tibi dent tuam mentem.* Et illud dicendi genus, quo optamus alicui mentem meliorem dari, idem est cum hoc, non huic contrarium, ut Erasmus existimat. qui quum ait, *Dii tibi dent tuam mentem*, in insanum congruere, & sua dignum mente: nihilque nos precari posse infœlicius scelestis hominibus: ita accipit hoc genus loquendi, ac si insano homini, & quidem scelesto, diceremus, *Dii tibi dent convenientem tibi insano, &, qua dignus es, mentem.* i. e. Dii tibi dent insanam tuam mentem. Atqui ille ipse insanus esset, qui insanum quempiam vocans, ei mentem insanam optaret. Quis enim est insanus, nisi qui mentem insanam habet? cur autem quod illum habere fateretur, id optaret? Dico igitur, *Dii tibi dent tuam mentem*, ita esse accipiendum, *Dii tibi restituant quam habuisti quondam mentem*, vel *quam tibi eripuerunt, & qua te privarunt mentem.* Ut Homerus de Glauco dicit, ei Jovem suam mentem eripuisse, dum aurea sua arma æreis permutaret. Ait enim:

Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
Ὃς πρὸς Τυδείδην, &c. —— ——

Sic Hesiodus.

—— Τοῦ μὲν φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
Ὃς προλιπών, &c. —— ——

Solent enim dicere à Jove aut generaliter à Diis, illi mentem suam ablatam esse, qui insignem in opere aliquo stultitiam, seu insaniam demonstrat. Sic Cicero dicit *Sua mentis esse*, pro *Sua mente privatum non esse*, *Non esse insanum.* Jure igitur ei, quem optamus ab insania desistere, dicimus: *Dii tibi dent tuam mentem.* Sed & sub pronomine jocoso ἀντίθεσις apud poetam videtur latere. *H. Stephanus.*

3 *Contra Demea Terentianus, &c.*] Proxima dixi annotatione, non contrariam esse hanc phrasin præcedenti, ut putat Erasmus: sed eandem cum illa. Nam utraque est optantis alicui, ut stultus aut insanus esse desinat. Quemadmodum enim de eo, qui stulte aut insane agit, poetæ nonnunquam simpliciter dicunt Deos suam mentem ei eripuisse: interdum vero, suam bonam mentem (quasi videlicet relinquatur insanis mens, sed non bona: unde & mentem habere dicantur, sed insanam) ita & ei quem ab insania desistere optamus, aliquando dicimus, *Dii tibi dent bonam, dent tuam mentem:* aliquando, *Dii tibi dent bonam* vel *meliorem mentem.* Locum Homeri, in quo Jovem dicit Glauco suam mentem abstulisse, modo protuli: at Automedonti itidem stulte agenti Deorum quempiam mentem bonam eripuisse dicit, his verbis:

Αὐτόμεδον, τίς τοί τοι θεῶν νημερτέα βουλὴν
Ἐν στήθεσσιν ἔθηκε, καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς;

H. Stephanus.

i. e.

que degenerat: ... admodum auctor est Festus Pompejus, Afrorum [1] sydus, appellatur cancer, vel, ut quidam putant, scorpius, qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam vocem aliud significare, quam scorpium, ex M. Tullii de Finibus libro quinto: *Serpere anguiculos, natare anaticulos, volare merulas, cornibus uti videamus boves, nepas aculeis, suam denique cuique naturam esse ad vivendum ducem.* Citat & Manilium:

——— ——— ——— Ad sydera vectam
Erigonen, ictuque nepam, spolioque leonem.

[2] Hæc Nonius. At si *nepa* nihil est, quam scorpius, mirum quur Cicero maluerit dicere *nepam*. Quanquam scorpio quoque peculiare est retrocedere, si quid offendat, & cancer ictu vulnerat. Plautus in Cassina:

Retroversum cedam ad parietem. Imitabor Nepam.

XCIX. *Quod alius condivit coquus, aliter condiam.*

Ubi quis rem omnem novat ac perturbat, conveniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubium quin proverbiali dictum forma:

Ibo intro, ut id, quod alius condivit coquus, *ego nunc vicissim*
Ut alio pacto condiam, *quicquid prandii est, ut paratum ne siet,*
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

C. *Odi puerulos, præcoci sapientia.*

Apulejus in Apologia secunda, versiculum hunc nescio ex quo Poeta citat, ceu vulgo celebrem:

Odi puerulos præcoci sapientia.

Vulgo invaluit opinio, ut credant puerulos maturius sapientes, aut non fore vitales, aut dementes futuros, simulatque ad ætatem maturam pervenerint. Plinius libro septimo refert Catonem Censorium velut ex ora-

... Eum, is ubi negasset, comminatum fuisse, se brevi ex illius domo facturum equum δουρήτειον, significans se

C crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit, si quis ludum alicujus eruditi, *Durateum equum*, appellat, quod ex eo brevi tempore summi viri prodierint. De laudatis viris, qui subito alicunde emerserunt, apud eruditos frequens est, ut ex illius domo velut ex equo Trojano prodiisse dicantur. M. Tullius Philippica secunda ad egregii facinoris societatem retulit: *In hujus me consilii societatem tanquam in* equum Trojanum *includi cum Principibus non recuso.* Aristophanes in Avibus proverbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis:

Ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ Δούρειος.

D Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in acropoli stabat, Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio. Verum is ad imitationem equi Trojani compositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta *Trojanum equum* accipit pro extrema calamitate: *Quem concursum factum* in *oppido putatis? quem clamorem: quem porro fletum mulierum, qui viderent* equum Trojanum *introductum, urbem captam esse dicerent* &c. Portas, per quas introductus fuerat *equus Durius*, Homerus Iliados Γ. Σκαιάς, h. e. *sinistras* appellat, quod leva mente Trojani equum illum induxerint in civitatem. Idem Pro Murena dicit *equum Trojanum intus esse*, quum sentit reipublicæ periculum esse à civili discordia: *intus*, inquit, *intus est*, *in-*

E *quam, equus Trojanus, à quo nunquam, me consule, dormientes opprimemini.* Idem pro M. Cælio: *An* equus Trojanus *fuerit, qui tot invictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?*

II. *Cum adsit via, semitam quæris.*

Ὁδὸν παριὼν τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς.

filium, ac fratres
præteritæ simulta
re. Id evenit Ath
cibiadem conatus
V
Ἑρμιόνην ...
batur tetra, fœ
quemadmodum a
& exitiale sit, id à
Ajax in Tragœdi
Ἄρ' ἐκ ...
i. e. *An non mu*
VIII. *Si*
Τοῖς ἐκ Πύλ...
i. e. ———
Similes viden
Est apud Aristop
iis, qui vultu su
di, macilenti. P
obsessam Cleon
cæde, secum ab
ctos, pallidos,
est accidisse, tu
in insula deserta,
ligne suppeditaba
complureis dies
Zenodotus. De
Pylus ante Pylum
Γύμναζον φυ...
frustraque vocif
in quo paralytic
dæmoniaci, vi

moliri quippiam, & clanculum in animo struere insidias. Translatum à fundamentis ædificiorum, quæ profunde jaciuntur. Odysseæ P.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον.

i. e. *Dicebant bene, sed mente alta prava struebant.*

Idem alibi:

—— —— Δόλον φρεσὶ βυσσοδομεύων.

i. e. —— *Fraudem alta mente volutans.*

V. *Arcessitum malum.*

Ἐπισπαστὸν κακόν. i. e. *Arcessitum malum*, dicitur, cujus ipse tibi causam præbueris. Homerus Odysseæ Σ.

Ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπισπαστὸν κακὸν ἕξει.

i. e. *Na mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit*
Ultro malum. —— —— ——

VI. *Eurymnus.*

Εὔρυμνος. i. e. *Eurymnus*, dictus est olim proverbio, qui per calumniam conaretur fidos amicos inter sese committere. Nam hic cum moliretur serere dissidium inter Castorem & Pollucem, alterum apud alterum insimulans, post deprehensus, utrique gravissimas pœnas dedit. Hoc autem fere solet accidere iis, qui malis artibus student dirimere eos, quos insolubili vinculo natura copulavit, ut uxorem & maritum, parentem & filium, ac fratres. Fit enim, ut hi redeant in gratiam, præteritæ simultatis pœnas utrique repetant ab auctore. Id evenit Athenis Hyperbolo, qui Niciam ac Alcibiadem conatus est committere.

VII. *A Furiis oriundus.*

Ἐριννύων ἀπορρώξ. i. e. *A Furiis profectus.* Olim dicebatur tetra, fœdaque specie, quique μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à Furiis ortum ajunt, quemadmodum Ajax in Tragœdia:

Ἆρ' οὐκ Ἐριννὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος.

i. e. *An non mucronem hunc Furia cudit tartari.*

VIII. *Similes videntur captivis ex Pylo.*

—— —— —— —— Ἐοίκασι
Τοῖς ἐκ Πύλου ληφθεῖσι τοῖς Λακωνικοῖς.

i. e. —— —— *Captivis mihi*
Similes videntur è Pylo Laconicis.

Est apud Aristophanem, ἐν Νεφέλαις. Dici solitum de iis, qui vultu sunt miserando, nempe pallidi, squalidi, macilenti. Pylus civitas quæpiam Laconicæ, quam obsessam Cleon expugnavit. Qui vero superfuerant à cæde, secum abduxit Athenas, extenuatos, confectos, pallidos, deformi specie, sicuti consentaneum est accidisse, tum ob diutinam obsidionem, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarum copiam maligne suppeditabat, tum quod post expugnatam urbem complureis dies in vinculis habiti fuissent. Hæc ferme Zenodotus. De Pylo dictum est nobis alias in proverbio: *Pylus ante Pylum.*

IX. Γύργαθον φυσᾷς.

Γύργαθον φυσᾷς. i. e. [1] *Gyrgathum spiras*, in insanum frustraque vociferantem jaciebatur. *Gyrgathus* lectus est, in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti jactant sese, multa minitantes, sed frustra. Conveniet igitur in atroces sine viribus iras.

Hesychius indicat *Gyrgathon* dici vas quoque, in quod pistor coctos reponit panes. Græca vox à volvendo dicta videtur.

X. *Decora teipsum.*

Γέραιρε σαυτόν. i. e. *Honesta teipsum.* Jocus proverbialis in eum, qui se magnificentius gereret. Nam γεραίρειν *venerari est*, &c, *honorem habere.*

XI. *Byzeni libertas.*

Βυζήνου παρρησία. i. e. *Byzeni libertas*, ubi quis audacius liberiusque loquitur. A Byzeno quodam Neptuni filio, cui mos fuerit mira in dicendo libertate uti. Stephanus commemorat Βυζάνην Scythiæ civitatem, unde Byzeni. Ejus gentis peculiare est intrepide loqui.

XII. Ἀχρειόγελως.

Ἀχρειόγελως, proverbiali noveque composito verbo dicebatur *nugator*, quique rebus ineptis oblectaretur. Nam ἀχρειόγελως perinde sonat, quasi dicas, *temere ridentem*, quod vitii vel stultitiæ signum est, vel dementiæ.

XIII. *Protinus apparet, quæ planta frugifera futura.*

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἃ μέλλει κάρπιμ' ἔσεσθαι.

i. e. *Protinus apparet, quæ fructum planta datura est.*

Vel in pueris elucet indoles futuræ probitatis. Protinus in discipulo præsentire licet profectum futurum.

VIX. *Periit sus.*

Ἀπόλωλεν ὗς καὶ τάλαντον καὶ γάμος.

i. e. *Periit mihi sus, & talentum, & nuptiæ.*

Dici suetum, ubi quis frustratus perdidisset operam impensam. Natum à quodam, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est assecutus. Affine illi: *Oleum & operam perdidi.*

XV. Ἀμφιθαλὴς ἔρως.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως. i. e. *Utrimque florens amor*, olim dicebatur, quoties uterque pariter esset incolumis, ac mutuo responderet amore. Nam dimidiati dicimur, quoties amicus distrahitur, velut altera pars nostri. Exstat apud Aristophanem in Avibus in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phædria: *Utinam esset mihi pars æqua amoris tecum.* Congruit huic Pindaricum illud in Pythiis: Φιλέων φιλέοντ' ἄγων ἄγοντα προφρόνως. i. e. *Amans amantem, & ducens ducentem libenter.*

XVI. *Ex amphitheto bibisti.*

Ἀμφιθέτῳ ἔπινες. i. e. *Ex amphitheto bibisti.* Dicebatur in eum, qui meracius ac largius potaret. *Amphithetum* enim erat poculi genus ita factum, ut quavis ex parte positum staret, nullumque certum haberet fundum. Probabilius est, quod inter varia addit Hesychius, *Amphitheton* esse poculum, quod ob magnitudinem ambabus tollitur ac reponitur, id Hollandi nautæ vocant *busam.*

XVII. *Pronomi barba.*

Προνόμου πώγων. i. e. *Pronomi barba*, de prælonga dicebatur. Aristophanes in Concionatricibus:

Ἀγύρριος γοῦν τὸν Προνόμου πώγων' ἔχων
Λέληθε. —— —— —— ——

i. e. *Hucusque latuit ergo Pronomi Argyrrhium*
Gestare barbam. —— —— ——

Pronomus tibicen quispiam fuit prolixa barba, gestamine non admodum apposito professioni. Quandoquidem tibicinum molliciem etiam proverbia notant. Argyrrhius exercitus dux quispiam fuit effœminatus & cinædus, nihil habens viri præter barbam. Taxatur eodem in loco, Epicratis Oratoris cujusdam barba, cui ob id ipsum vulgari joco cognomen inditum σακεσφόρῳ, teste senario, quem Aristophanis Interpres citat ex Platone Comico:

Ἄναξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε.

i. e. *Rex barbæ Epicrates scutifer.*

Barbam ob similitudinem *scutum* vocat, & alibi: Ἅπασα καὶ μίαν σάκον περὶ τῶν γνάθων ἔχουσα. Aristophanes in eundem:

Κἀγὼ γ' Ἐπικράτους οὐκ ὀλίγῳ καλλίονα.

i. e. *Mihi barba multo pulchior atque Epicratis.*

Convenit igitur in quosdam, qui alioquin mollissimi, vultus vestiumque severitate, vitæ continentiam præferunt. Est frequens jocus apud Lucianum, in barbam Philosophorum. Itidem apud Horatium:

[1] i. e. *Gyrgatum spiras.*] Miror Erasmum, quum perspiceret (nec enim illum hoc latuisse existimo) duram esse horum verborum interpretationem, & duriorem etiam explicationem, de aliter interpretandis illis & explicandis non cogitasse: præsertim quum obvia esset alia utriusque vocis, sensum optimum efficiens significatio. Quid enim γύργαθος significat: nonne *Rete?* quid φυσᾷν annon *Sufflare?* Quid dicit Suidas? γύργαθον φυσᾷς, proverbium de iis, qui frustra laborant. Quis magis frustra laborat, quam is, qui rete sufflat, aut qui (ut alio proverbio dicitur) reti ventos venatur? Apage ergo istum paralyticorum & dæmoniacorum lectum. Fateor quidem esse errorem apud Suidam, sed qui deprehendi facile possit, ac potuerit. Post illa enim verba: Γύργαθος, καὶ παροιμίας, γύργαθον φυσᾷς, ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων, sequitur, γύργαθος οὖν κλίνη, ἐν ᾗ τοὺς παρέτους καὶ δαιμονιώδεις στρεβοῦσι. At dicenti mihi perperam hic positam particulam οὖν, & hæc verba γύργαθος οὖν, &c. nihil ad præcedentia pertinere, quod ad sensum attinet (sed ab illis separata esse, utpote aliunde addita & consarcinata, ad exponendam alteram hujus vocis γύργαθος significationem) is demum fidem non habebit, qui Suidam nunquam evolverit. Quæ res tamen ab Erasmo & in aliis lexici locis non animadversa, in alios errores eum impulit: quorum antea quædam adnotavi. *H. Stephanus.*

Jussit sapientem pascere barbam.
Martialis item in hujusmodi quendam jocatur.

XVIII. *Omnibus vestigiis inquirere.*

Πᾶσιν ἴχνεσι ζητεῖν. i. e. *Omnibus inquirere vestigiis*, dicitur, qui summa cura, summaque diligentia rem pervestigat. Metaphora sumta est à venatoribus. M. Tullius Actione in Verrem quarta: *Ex istis etiam tu retibus effugere te posse confidis? Quum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti.* Rursus in eadem: *Ut omnes mortales istius avaritiæ non jam vestigia, sed ipsa cubilia videre possint.* Item Actione sexta: *Illos ego accusatores puto fuisse, qui hujusmodi hominum furta odore, aut alicubi leviter presso vestigio persequebantur. Nam nos quidem quod facinus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis vestigiis invenimus.* In Oratione pro Cluentio: *Quid? Albiana pecunia, vestigiisne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile, vobis ducibus, venire possumus?* Et paulo post: *Cluentii nummus nullus judici datus ullo vestigio reperitur.* In Pisonem: *An vero tu parum putas investigatas esse à nobis labes imperii tui, stragesque provinciæ? quas quidem nos non vestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis volutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus.*

XIX. *Apros immittere fontibus.*

Qui sibi arcessit optatve perniciem allatura, in hunc quadrat Virgilianum illud:

—— *Et liquidis immisi fontibus apros.*

Neque enim id sine proverbii specie dictum apparet. Siquidem apri non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, verum etiam volutant sese.

XX. *E canis podice.*

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ. i. e. *E canis culo.* Dictum videtur à Luciano, pro eo, quod est, rebus anxiis atque angustis, quod ea pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius. Nam asinum suum finit his verbis: Ἐνταῦθα θεοῖς σωτῆρσιν ἔθυον καὶ ἀναθήματα ἔθηκα, μὰ Δία οὐκ ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ἀλλ᾽ ἐξ ὄνου περιεργίας, διὰ μακροῦ πάνυ, καὶ οὕτω δὴ μόλις οἴκαδε ἀνασωθείς. i. e. *Hic Diis servatoribus rem divinam feci, donaque suspendi, nimirum non è* canis podice, *quemadmodum vulgo dici consuevit, quin magis ex asini curiositate, post multum denique temporis, idque etiam vix domum incolumis reversus.* Vulgo jactatur & in Zenonem, teste Laertio, quod in canis postico de Repub. conscripsisset, vel quod nimis anxie, vel quod inepte. Verum de hoc proverbio meminimus alibi.

XXI. *E cantu dignoscitur avis.*

Refertur & hoc à quibusdam, etiam si mihi nondum apud idoneos auctores repertum: *E cantu dignoscitur avis*, alioqui non indignum quod in proverbiorum ordinem allegatur. Sensus congruit cum illo: *Qualis vir, talis oratio.* Jactatur vulgo simillimum huic: *E plumis avem dignosci, è cultu spectari vitam & ingenium hominis.*

XXII. *Canis sæviens in lapidem.*

Κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα. i. e. *Canis indignans in lapidem.* Competit in eos, qui mali sui causam imputant, non ipsi auctori, sed alteri cuipiam. Veluti si quis iracundiæ vitium juventæ, non stultitiæ attribueret, unde proficiscitur. Plato lib. de Rep. 5. damnans eos, qui cæsorum cadavera despoliant, ait hos perinde facere, ut solent canes sævientes in lapidem, eo, qui jecit, omisso. Pacuvius apud Nonium in armorum judicio: *Nam canis cum est percussus lapide, non tam petit illum, qui se jecit, quam eum ipsum lapidem, quo ictus est, petit.*

XXIII. *Profundum sulcum.*

Βαθεῖαν αὔλακα. i. e. *Profundum sulcum.* Refertur & hoc in adagionum Collectaneis. Addunt dictum de iis, qui cogitationibus profundis ac penitioribus rem expenderent. Sumtum est autem ex Æschyli tragœdia, cui titulus: Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. In qua versus hi dicuntur de Amphiarao:

Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενῶν καρπούμενος,
Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

i. e. *Sulco è profundo pectoris fructum metens,*
Recta unde cogitationes germinant.

A Citatur aliquot locis in Moralibus à Plutarcho & à Platone, secundo de Republica libro. Allusit ad hoc proverbium aliquot locis M. Tullius, ut in Epistola ad Atticum libro quarto: *Ne* βαθύτης *mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior.* Rursus libro quinto: *Admirabere meam* βαθύτητα, *cum salvi redierimus, tanta mihi* μελέτη *hujus virtutis datur.* Rursum libro 6. Epistola prima: *Nam nulla re sum delectatus magis, quam meam* βαθύτητα *in Appio tibi, liberalitatem in Bruto probari vehementer gaudeo.* Mihi videtur recte quadraturum & in eos, qui se metiuntur non ex aliorum opinione, sed ex recte secusve factorum conscientia.

XXIV. *Herniosus usque ad gulam.*

B Ψωλὸς μέχρι τοῦ μυρρίνου. i. e. *Herniosus usque ad gulam.* Quadrat in vehementer herniosum. Carmen est apud Aristophanem in Equitibus:

Ψωλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τοῦ μυρρίνου.

i. e. *Sis herniosus oportet ipsam usque ad gulam.*

Aristophanis Interpres ostendit fuisse & apud Diphilum.

XXV. *Benignior pellace vulpe.*

Ὦ πλεῖον ἵλεως αἱμύλης ἀλώπεκος.

i. e. *Pellace quanto est blandior vulpecula.*

De eo, qui commodi sui causa simulat benevolentiam. Archilochi vulpeculam commemorat Plato lib. de Rep. 2. Οὐκ οὖν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοὶ, καὶ C τὴν ἀλήθειαν βιάζεται καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως, πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἑαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. i. e. *Itaque postea quam opinio, quemadmodum declarant homines sapientia præditi, etiam ipsam veritatem cogit, quod felicitatis est proprium, ad hanc sane prorsus incumbendum est, ac sibi quisque ceu vestibulum ac virtutis umbram circumponere debet, sed ita, ut sapientissimi Archilochi vulpem à tergo trahat.* Hæc ibi Glauco laudans injustitiam, quo Socratem ad justitiæ prædicationem excitet. Archilochi vulpeculam commemorat & divus Basilius, cum alias, tum in libello ad nepotes suos, & Philostratus in Imaginibus. Multi D sunt apologi de vulpis astutia, ex his quis sit Archilochi, non satis liquet.

XXVI. *Non ut prior lædam, sed ut injuriam retaliem.*

Senarium hunc quidam ex Olynthia Menandri citant: quidam ex Thersita Chæremonis:

Ὡς οὐχ ὑπάρχων, ἀλλ᾽ ἠμυνόμενος.

i. e. *Ut qui prior nolim malo lacessere,*
Sed jam datum malo retaliem malum.

Convenit cum illo Terentiano: *Sic existimet, responsum, non dictum esse.*

XXVII. *Non navigamus ad Hippolaïtas.*

Οὐχ Ἱππολέκτας πλευσάς πλῶμες. Equidem ad hunc mo- E dum reperio scriptum in vulgatis exemplaribus, verum ex his verbis non video, quæ sententia possit exscalpi. Dicam igitur, quid mihi vero proximum videatur, non quod alios velim protinus sequi meam divinationem, sed ut eruditis conjectandi veri qualemcunque suppeditem occasionem. Quid si legas: Οὐχ Ἱππολαΐτας πλευσοῦς πλῶμες. i.e. *Non navigamus ad eximios Hippolaïtas*, ut sit admonentis, parcius utendum esse rebus præsentibus, neque enim navigari ad eum locum, unde rerum ejusmodi copia exuberat, ut, quod temere prodegeris, facile possis sarcire. Nam in Græcorum Commentariis hoc tantum adscriptum invenio: Ἐπὶ τῶν βραχέα κεκτημένων. i. e. *De iis, qui pauca possident.* Hippola vero vetustissima civi- F tas fuit Laconicæ, non procul à mari, quam olim consentaneum est ob portus commoditatem mercimoniis floruisse. Meminit hujus Pausanias in Laconicis his quidem verbis: Καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. Ἐντεῦθεν ἀπωτέρω τριάκοντα σταδίους, Ταινάρου ἄκρας, καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστίν· ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος. i. e. *Et ad mare templum est Veneris, & statua recta lapidea. Hinc recedenti stadia triginta, ostia summa Tænari, & civitatis Hippolæ ruinæ sunt: & in his Minervæ fanum Hippolaïtidis.* Meminit hujus urbis & Stephanus. Ne quam prætermittam conjecturam, & illud excute, lector, num pro *Hippolaïtas* legen-

est, recens ab officina profectum, perinde quasi modo productum à follibus, ærariaque fornace. Nam ab his sumta metaphora. Aristophanes:

Ῥήματά τε κομψὰ καὶ παίγνια ἐπιδεικνύναι
Πάντα ἀπ' ἀκροφυσίων καὶ ἀπὸ κινναβευμάτων.

i. e. *Dictaque splendida, & lusus ostentare, omnia à follibus & archetypis.* Porro *cinnabeuma* vocatur exemplar, & simulachrum, ad cujus imitationem pictores ac statuarii signum effingunt, ac repræsentant. Unde quod nuper natum est, id ἀπὸ τῶν κινναβευμάτων venire dicitur.

C

XXX. *Super te hac omnia Leparge.*

——— ——— *Ἀνά σοι τάδε πάντα, Λέπαργε.*

i. e. ——— ——— *Super hac te cuncta, Leparge.*

Hemistichium heroicum dici solitum in eum, cui ne post laborem quidem exhaustum datur respirare. Transsumtum à bubus, quibus perfunctis jam agricolandi labore, labor is etiam reliquus est, ut aratrum, reliquaque instrumenta domum referant. Ea solent imponi, qui sit è duobus robustior. Taurum autem λέπαργον appellat, ob candorem pili. Videri possunt verba asini sub onere collabentis ad bovem, qui rogatus ut sarcinæ partem reciperet, recusavit, moxque deficiente asino, coactus est totam sarcinam una cum asini pelle gestare.

D

XXXI. *Laqueus auxiliari videtur.*

Ἀμωὶξ ὡς ἔοικεν ἡ παίγη. i. e. *Laqueus ita ut videtur & bono fuit.* Dictitari consuevit, quoties incommodum alicui verteretur in bonum. Veluti si quis Turca bello captus, serviret apud Christianos, isque hac occasione nostræ religionis sacris initiaretur. Aut si dives ad inopiam redactus, hac occasione fieret ex luxurioso sobrius, ex impio pius. Huc pertinet quod Philosophus ille, Zeno, ni fallor, dicebat se tum prospere navigasse, posteaquam naufragium fecerat.

E

XXXII. *Ἀμυσὶ πίνειν.*

Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.

Adstipulantur huic sententiæ versus aliquot proverbiales:

Χειμὼν κατ' οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή.

i. e. *Mulier in adibus atra tempestas viro.*

Item:

Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον.

i. e. *Incendit omnem fœmina zelus domum.*

Item:

Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον, οὐδὲ τῆς καλῆς.

i. e. *Muliere nil est pejus, atque etiam bona.*

Sed Hesiodus, ut modestius, ita verius, opinor:

Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.
Sors potior muliere proba, non obtigit unquam
Ulla viro, contraque mala nil tetrius usquam est.

XXXVI. *Præstat uni malo obnoxium esse quam duobus.*

Aristophanes in Concionatricibus senarium hunc proverbialem refert:

Ἑνὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν.

i. e. *Uni atque geminis præstat involvi malis.*

Quoties utrumque malum evitari non potest, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id, quod minus habeat incommoditatis, incurramus.

XXXVII. *Utrumque.*

Enarrator Apollonii citat hunc ex Callimacho versiculum:

Ἀμφότερον κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης.

i. e. *Utrumque est, stimulusque boum, mensuraque terra.*

Dici potest de re quapiam ad diversum usum accommodabili. Quemadmodum superius ostensum est de gladio Delphico. Sentit autem Callimachus de virga, quam ἄκαιναν Græci vocant, Latini, ni fallor, *decempedam*.

Ὦρᾳ κρύους· ἐπεὶ ᾗ θέρμης ἤσθετο,
Ἔπληξε τ̃ θάλψαντα κἀπέκτεινεν τάχος.
Οὕτω κακοὶ πίστει τοῦ εὐεργέτας.

i. e. *Sinu fovebat quidam agricola viperam*
Gelu rigentem, at hac calorem ut senserat,
Ferit foventem, moxque perimit vulnere.
Ingrati ad hunc benemeritos tractant modum.

Est & alter apologus de gallina fovente serpentis ova, quam admonet hirundo, ne in suam perniciem foveat.

XLI. *Præter Sibyllam leget nemo.*

Divus Hieronymus irridens Joviniani stilum, ut perturbatum & obscurum, scribit Plautinarum litterarum illud in eum quadrare: *Has præter Sibyllam leget nemo.* Est autem hic locus in Pseudolo Plautino, ubi quidam litteras ab amica scriptas irridens, notulis male concinnatis, cujusmodi ferme scriptura mulierum: *Quærunt,* inquit, *hæ litteræ sibi liberos. Alia aliam scandit. Has quidem pol credo nemo nisi Sibylla legerit, interpretari alium posse neminem. An obsecro hercle, habentque gallinæ manus? Nam has quidem gallina scripsit.*

XLII. *Nihil profuerit bulbus.*

Athenæus Dipnosophistarum libro secundo, senarium hunc proverbii nomine refert:

Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ' ἔχεις.

i. e. *Nervis carentem juverit bulbus nihil.*

Martialis item:

Nil aliud bulbis, quam satur esse potes.

Bulbus autem ad irritandam Venerem valet. Licebit ad verecundiorem usum trahere: *Nil prodesse studium, ni vis adsit ingenii.*

XLIII. *Quæ dantur.*

M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum sexto: Ἀπηγνὺς ἀλόγως εἰ ἀπέσῃ ἐπιπών, Αἰσχρόντοι δῶρόν τε μένειν. *Meque objurgavit veteri proverbio,* τὰ μὲν διδόμενα, Utitur eodem & alio quodam loco. [1] Non admodum li-

papaveris aut anemonæ, quod πλαταγώνιον dicitur, à πλαταγεῖν. i. e. à *strependo.* Allusit ad proverbium Ammianus lib. 14. *Quod quum vere & ex animo dicitur, solet*
C *amor levi crepitu monstrari.* Unde locus erit proverbio, ubi ex dicto simplici deprehenditur animus hominis. Apud alios πλαταγὴν reperio, pro *instrumento, quo movemus strepitum*, & πλαταγεῖν pro *crepitum movere.*

XLVIII. *Multa docet fames.*

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

i. e. *Fames magistra est artium complurium.*

Ovidius:

Ingenium mala sæpe movent. ——

Persius:

—— —— *Ingeniique largitor*
Venter negatas artifex sequi voces.

D XLIX. *Multorum festorum Jovis glandes comedit.*

Πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνων ἔφαγεν. i. e. *Multorum festorum Jovis glandes comedit.* De sene longoque plurimarum rerum usu docto, perinde valet quasi dicas, multas vixit Olympiadas. Quercus autem Jovi sacra, unde nuces juglandes. Simili joco & hodie dicunt nostrates: *comedit multa ova paschalia*, senem indicantes.

L. *Prodico doctior.*

Προδίκου σοφώτερος. i. e. *Prodico doctior.* Ajunt hunc Prodicum in dijudicandis litibus & arbitriis inter dissentientes amicos, accerrimi fuisse judicii. Aristophanes in Centauro, citante Suida:

E Ἐγὼ γὰρ εἴ τις ἠδίκηκε, θέλω δίκην
Δοῦναι Πρόδικον. —— ——

i. e. *Ego namque si quis præter æquum fecerit,*
Prodicum volo negocium cognoscere.

Subest autem allusio ad vocabulum nominis: *Prodicus* enim veluti præjudicatorem sonat, qui ante de lite pronunciet, quam ad judices delata sit. Fuit hujus nomi-

LIII. *Audi chelidonem.*

Πύθου χελιδόνος. i. e. *Audi chelidonem*, i. e. In tempore curato tua negocia. Quidam à Theologo quodam ortum autumant, cui nomen Chelidoni. Nam ajunt huic fuisse morem, obfervatis prodigiis colligere rerum exitus. Atque hujus opinionis auctor citatur Mnafeas Patrenfis: Ἐν τῷ περίπλῳ. Nonnulli malunt ad avem hirundinem referri, quod ftridula fit avis ac lugubris, five quod veris prænunciet adventum.

LIV. *Ominabitur aliquis te confpecto.*

Σὲ δ' οἰωνίσαιτ' ἄν τις ἰδών. i. e. *Qui te confpexerit, augurium poterit capere.* Dici confuevit in deformes, fœdoque adfpectu. Veteres ex primo hominis occurfu fumebant omen. Occurrere formofo felix omen habebatur: occurrere deformi nigroque contra. Romanus quidam Imperator, Hadrianus opinor, ut erat omnium fuperftitionum obfervantiffimus, ex Mauri cujufdam fcurræ occurfu, mortem ominatus eft. Ille juffus abire, dictum addidit ominofius: *Totum viciſti, totum feciſti, nunc Deus eſto.* Nam Imperatores defuncti, folennibus quibufdam cærimoniis referebantur in numerum Deorum. Juvenalis:

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

LV. *Non admodum mifces.*

Οὐ μάλα κυκᾷς. i. e. *Non admodum mifces*, i. e. Non multum potes, neque prodeffe, neque nocere. Pericles dictus eft totam mifcuiffe Græciam eloquentia fua, quod arbitratu fuo verfaret omnia. Et apud M. Tullium *omnia mifcere* dicuntur, qui immodica potentia perturbant rempublicam.

LVI. *Aſini cauda.*

Ὄνου οὐρὰ τηλίαν οὐ ποιεῖ. i. e. *Aſini cauda non facit cribrum*, ubi quis ad hoc, aut illud dicetur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri confuevit, non è villis afininæ caudæ. Sufpicor hoc ex hujus ætatis fece fumtum ab Apoftolio.

LVII. *Ipſo cratere.*

Αὐτῷ κρητῆρι γίνῃ κακά. i. e. *Ipſo cratere contingant mala.* Dictitari folitum de iis, in quos recidit, quod per infidias in alios moliebantur. *Craterem* enim quafi malorum fontem vocat, unde: Κρατὴρ κακῶν. i. e. *Crater malorum.* De quo dictum eft alias.

LVIII. *Gutta vini.*

Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται. i. e. [1] *Gutta vini non mifcetur aqua fæpius infuſa.* Cum paulula boni nimia mali vis admifcetur. Diluitur enim & evanefcit, fi pauxillum vini plurima corrumpas aqua.

LIX. *Bos porrecto ultra Taygeton capite.*

Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα ἔπιεν. i. e. *Taurus porrecto ultra Taygetum capite bibit ex Eurota.* De re vehementer abfurda. Simillimum illi: *Quid fi cœlum ruat?* Natum ex apophthegmate Geradæ Lacedæmonii. Is ab hofpite quopiam interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negavit ullos effe adulteros apud Lacedæmonios. At inftans ille, *quid fi quis exſiſteret*, inquit, *quam pœnam daret?* Is inquit, *taurum maximum dependeret, qui producto ultra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota:* cumque hofpes arridens, *& unde taurus tam ingens?* Lacedæmonius viciffim, *at unde apud Lacedæmonios adulter.* Refertur à Plutarcho in Vita Lycurgi.

LX. *Ad cribrum dicta.*

Τὰ πὶ κοσκίνῳ. i. e. *Ad cribrum dicta*, Quæ vera compertaque videri vellent, ad hunc appellabant modum. Finitimum illi: Τὰ ἐκ τρίποδος, fumtum à divinationis genere, quod fufpenfo circumactoque cribro peragebatur, quemadmodum alias indicavimus ex Ariftotele & Luciano.

LXI. *Jovis tergus.*

Διὸς κώδιον. i. e. *Jovis tergus.* De re fordida quidem, fed tamen in ufum aliquem fervata. Nam olim victimæ pellem fervabant in pompis Eleufinis circumferen-

A dam, vel fubfternendam pedibus eorum, qui piaculo quopiam tenebantur ad expiationem.

LXII. *Mala ultra adſunt.*

Fertur & hujufmodi fententia in proverbiorum Collectaneis: Διζημένοισι τἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισι. i. e. *Bona vix accedunt iis, qui quærunt: mala vel non quærentibus obtingunt.* Idem & vulgo dicunt idiotæ, neque tamen non vere: Mala ultro adeffe, vel invocata. Et tamen paffim vitiis noftris arceffimus bellum, lites, morbos, quafi fua fponte parum adfit malorum.

LXIII. *A vicinis exemplum habent.*

Ἐκ τῶν γειτόνων ἔχουσι τὸ παράδειγμα. i. e. *A vicinis fu-*
B *munt exemplum.* Qui faciunt quippiam aliorum exemplo provocati. Vicinus enim vicino morbum fuum affricat, & malorum commercio reddimur deteriores. Huc nimirum allufit Terentius in Andria:

Quid iſthuc tam mirum eſt, de te fi exemplum capit?

LXIV. *My fortitus es.*

Ἔλαχες τὸ Μ. i. e. *M littera tibi forte obtigit.* Ænigma in ftultos. Nam Græce μωροὶ hanc initialem habent. Cum aliquando Dionyfio M. in fortibus obveniffet, quidam per jocum ait, Μωρολογεῖς, Διονύσιε. i. e. *Stulta loqueris Dionyſi.* At ille detorquens alio, μονομαχήσω μὲν οὖν. inquit, *fingulari proinde certamine depugna-*
C *bo.* Ad hunc quidem modum refertur in Collectaneis Græcorum, fed mendofe, quod liquet ex Plutarcho, qui narrat Dionyfium refpondiffe μοναρχήσομεν οὖν, quod Interpretes verterunt, *Monarchæ erimus*, decepti fcripturæ vitio. Legendum enim μοναρχήσω μὲν οὖν, ut μὲν οὖν fit unica dictio, quæ non inferat tantum, fed adverfetur potius. Corrigit enim alterius divinationem, & fubjicit, imo potius *ero monarcha:* quis enim fic loquitur, *erimus monarchæ.* Ad hæc μοναρχήσομεν, non fonat, *erimus monarchæ*, fed *fimus monarchæ.* Poftremo fi legas οὖν ut fit inferentis, non corrigentis, quid aliud dicit Dionyfius, quam ideo fe fore monarcham, quod ftultus effet.

LXV. *In Pythii templo cacare.*

D Ἐν Πυθίου χέσαι. i. e *In Pythii templo cacare*, dicebatur, qui rem nefariam & periculofam faceret, quod Pififtratus Tyrannus exftructo templo infcripferat, ne quis inibi ventrem exoneraret, & advenam quendam deprehenfum è medio fuftulit.

LXVI. *In terra pauperem.*

Ἐν γῇ πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν.
i. e. *Egere præſtat in folo, quam divitem*
Sulcare fluctus. ——— ——— ———

Satius eft paululum habere tuto, quam multum cum periculo. Nec placebant cuidam opes de funibus pen-
E dentes, multo minus quas eripere ventis in manu eft. Proverbium admonet certam fortunam, licet modicam, incertis quamlibet amplioribus anteponendam.

LXVII. *Inter pueros fenex.*

Ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς. i. e. *Inter fenes puer, idem at in pueris fenex.* [1] Conveniet in hominem grandiufculum, majorem quam ut puer videri poffit, minorem quam ut vir. Dictum eft autem ab æmulis in Hermogenem Rhetorem. Accommodare licebit in hominem fic eruditum, ut inter idiotas videri poffit doctulus, inter eruditos indoctus.

LXVIII. *In ſola Sparta expedit fenefcere.*

Ἐν Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν. i. e. *Una in Sparta*

1 *Gutta vini non mifcetur aqua fæpius infuſa.*] Græca verba fonant: *Gutta vini infinitis congiis aquæ non mifcetur.* Aut: *cum decem millibus congiorum aquæ*, ut μυρίοις fit à nominatino μύριος, non μυρίοι. *H. Stephanus.*

F 1 *Conveniet in hominem grandiufculum, majorem, &c.*] Nihil minus quam hoc fignificare volebat Antiochus Sophifta, quum iftud fcomma in Hermogenem jaceret. Cujus verus fenfus ex iis, quæ de ipfo narrat Philoftratus, facile ab Erafmo colligi potuiffe videtur. Refert enim, Hermogenem quindecim duntaxat annos natum, maximi fuiffe inter Sophiftas nominis, adeo ut & Marco Regi defiderium fui audiendi accenderit, fed quum virilem ætatem attingeret, quem habebat dicendi ufum amififfe. Unde & æmulis fuis occafionem rifus præbuiffe. Dicebant enim verba vere, juxta Homerum, effe pennata: utpote quæ Hermogenes, tanquam pennas, amififfet. His fubjungit: Καὶ Ἀντίοχος δὲ ὁ σοφιστὴς ἀποσκώπτων ποτὲ ἐς αὐτόν, οὗτος, ἔφη, Ἑρμογένης, ὁ ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς. Quibus lectis, cuncti, ut opinor, mihi affentientur, hujus dicterii fenfum hunc effe affirmanti: *Qui in pueritia, mente & judicio præditus fuit fenili*, vel *digno quovis fene:* in fenectute plane puerilem mentem habet. Addit autem Philoftratus, illum ad fummam fenectutem perveniffe. *H. Stephanus.*

expedit ſeneſcere. Dictum eſt, quod apud Spartanos ſummus honos ſenibus habebatur olim. Torqueri poterit ad quoſlibet, penes quos virtus in precio ſit. Refert Plutarchus in Laconicis, ſed incerto auctore. Dictum eſt autem à quodam hoſpite, quum videret apud Lacedæmonios juvenes tantum honoris habere ſenioribus. M. Tullius in Catone majore, ſimilem ſententiam adſcribit Lyſandro: *Lyſandrum*, inquit, *Lacedæmonium dicere ajunt ſolitum, Lacedæmone eſſe honeſtiſſimum domicilium ſenectutis. Nuſquam enim tantum tribuitur ætati, nuſquam eſt ſenectus honoratior.* Nota eſt hiſtoria de Sene, cui cum ingreſſo Theatrum nullus Athenienſium daret locum, ſoli Lacedæmoniorum legati caniciem illius reveriti & aſſurgendi officio venerati ſunt, & inter ipſos honoratiſſimum locum ceſſerunt: cui facto quum applauderet Athenienſium populus, quidam è Lacedæmoniis dixit: *Scire quidem populum Athenienſem quid deceat, ſed negligere.* Narratur à multis, nominatim à Valerio Maximo, libro quarto, capite quinto.

LXIX. *Ne major thylaco acceſſio.*

Lucianus in Encomio Demoſthenis: Σοὶ δ' ἴσως ὀκλάζεια τὸ τῆς παροιμίας σκῶμμα ἐπὶ τῇ ἀσυμμετρίᾳ ἐπαγαγέσθαι, Μή σοι μεῖζον προσκέοιτο πύπίσαγμα τῷ θυλάκῳ. i. e. *At tu fortaſſe vereris ne in te torqueatur illud proverbiale dicterium, de male reſpondente proportione, nempe,* [1] *Ne tibi thylaco major ſit acceſſoria ſarcinula. Thylacus* enim culeus eſt ſive mantica parata geſtandis oneribus. Neque me clam eſt in vulgatis exemplaribus eſſe πύπίγραμμα, non τὐπίσαγμα. Verum niſi ſcripturam mutaris, nulla ſententia poteſt elici. Eſt autem ἐπίσαγμα à σάττω, velut oneris adſertura. Tranſlatum autem à mulionibus, qui præter legitimum onus, vaſcula quædam ſuperimponunt. Ergo cum digreſſio longior eſt, quam ipſa res, uti licebit hoc proverbio. Baſilius idem aliis verbis expreſſit libro de Spiritu Sancto: Ἡ οὕτω γε ἂν τὸ ἐπεισόδιον πολλαπλάσιον εἴη τῆς κεφαλαίου. i. e. *Ad iſtum alioqui modum acceſſorium multo majus eſſet ipſo principali.*

LXX. *Acarnici equi.*

Ἀκαρνικοὶ ἵπποι. i. e. *Acarnici equi*, dicebantur equi maximi. Finitimum illi, cujus meminit etiam Ariſtoteles: Ἵππος Θεσσαλική. i. e. *Equa Theſſalica.* Virgilius item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis:

——— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Acarnanes enim ſunt juxta Epirum, quemadmodum & Theſſali. Conveniet uti de re quapiam eximia, aut inſigni præmio.

LXXI. *Contribulis factus ſerva ordinem.*

Γεννητὸς γεγονὼς τήρει τὴν τάξιν. i. e. *Tribulis factus ſerva ordinem.* i. e. poſteaquam adſcitus es in ordinem aliquem, fungere tuo officio, quemadmodum & cæteri faciunt. Natum à tribubus Athenienſium. Populus Athenienſis diſtributus erat in tribus duodecim, ad menſium numerum, rurſum unaquæque tribus in triginta genera, quemadmodum vocant, ad dierum numerum: unde γεννητοὶ vocabantur, non conjuncti ſanguinis propinquitate, ſed in eandem tribus partem adſciti.

LXXII. *Glaucus alter.*

Γλαῦκος ἄλλος ἱπποβρωτος. i. e. *Glaucus alter ab equis devoratus.* Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates ſuas. A fabula natum, qualis fertur & de Actæone.

LXXIII. *Gorgonem Perſeus aggreditur.*

[1] Γόργονα Περσεὺς ἐχειρώσατο. i. c. *Gorgonem Perſeus adortus eſt.* Ubi quis egregium facinus incœptat. Notiſſima fabula eſt. Ne hoc quidem proverbium adſcripturus eram, ni mihi repertum eſſet [2] in Græcorum Collectaneis.

LXXIV. *Vincula Tyrrhena.*

Δεσμοὶ Τυῤῥηνοί. i. e. *Vincula Tyrrhena*, dicebantur odioſa negocia, quibus diſtringebatur aliquis. Traductum à vinculis, quibus Tyrrheni captivos vinciebant gravibus & moleſtis.

LXXV. *Diu delibera.*

Δηρὸν βουλεύου. i. e. *Diu delibera.* Non ſtatim aggrediundum negocium. Carmen integrum fertur hujuſmodi:

Δηρὸν βουλεύου, ἵν' ἔχῃς καὶ πολλὸν ἀμείνων.

i. e. *Conſultato diu, multo ut præcellere poſſis.*

Lente conſultandum, at ubi ſtatueris, mature quod opus facto, faciundum eſt. Qui ſecus faciunt, iis non raro ſolet evenire Platonicum illud, ut feſtinantes in principio, ſerius perveniant ad finem.

LXXVI. *Epimenidium corium.*

Ἐπιμενίδειον δέρμα. i. c. *Epimenidia pellis.* De re repoſita, miraculique loco ſervata. In nonnullis codicibus ſcriptum offendi *Epimelidium*, ſed depravate, ni fallor: adſcriptum erat hujus pellem adſervari abditam, ceu rem ſacram apud Lacedæmonios. Indicat autem Eudemus tractum ab Epimenide Cretenſi, qui legitur perpetuo ſomno dormiſſe quadraginta ſeptem, aut ſi Laertio credimus, quinquaginta ſeptem annos, neque paucos poſtea ſupervixiſſe. Unde conſentaneum eſt hujus reliquias, ut miraculi monimentum ſervatas fuiſſe.

LXXVII. *Volaticum jusjurandum.*

Ταχυβάμονες ὅρκοι. Ad cum modum appellabant juſjurandum irritum, quod evaneſceret avolaretque, ſimulatque pronunciatum eſſet, cujuſmodi ſunt amantium. Hæc ſententia magis arridet Suidæ. Quanquam Ariſtarchus apud Eudemum, κατ' ἀντίφρασιν accipit, quaſi tardum oporteat eſſe jusjurandum, neque temere proferendum: neque enim ſtatim evaneſcere, ſi quid juraris.

LXXVIII. *Superatus es à gallo quopiam.*

Ἡττήθης τινὸς ἀλεκτρυόνος. i. c. *Superatus es à gallo quopiam.* Jocus proverbialis in ſervos, qui dominos à tergo ſequuntur, ſupplices videlicet & abjecti, cujuſmodi ſolent eſſe galli ſuperati in pugna. Nam hæc avis victa ſilere ſolet, canere ſi viciſſet, ut auctor eſt Cicero in Divinationibus. Addunt gallum in pugna ſuperatum ultro ſequi victorem. Sumtum eſt ex Ariſtophane, niſi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo.

LXXIX. Βατακάρας.

Βατακάρας. De pinguibus dictum & impotentibus. Eudemus meminit, addens eſſe legendum [3] κατὰ συστολήν. Quibus verbis quid ſibi velit, nondum ſatis liquet, niſi ſenſit exprobratam ingenii tarditatem. Etenim, quæ vivido ſunt ingenio, caput erigunt. Capite eſſe dejecto, hebetioris ac ſegnioris animi ſignum eſſe ſolet. Nam Græca vox hinc dicta eſt. Βατὰς enim, ut indicat Heſychius, apud Tarentinos *pronum* ſignificat, & κάρα *caput.* Unde βάσσαραι Thracibus dicuntur *Bacchæ*, Bacchi numine afflatæ, quæ & Baſſarides dicuntur, ut indicat Etymologicus. Hinc vox deducta ad meretricem, quæ ſe proſternit quibuſlibet. Apud Athenæum lib. 4. καρηβαροῦντες dicuntur, *qui crapula gravatum habent caput.* Conveniet in temulentum ac ſomnolentum: quemadmodum uſurpavit divus Baſilius in Epiſtola quadam.

1 *Ne tibi thylaco major ſit acceſſoria ſarcinula.*] Ita interpretans hunc locum, à vulgatis exemplaribus diſcedit in duobus vocabulis: quum tamen unius duntaxat mentionem hic faciat. Fatetur enim ſe πύπίγραμμα in τὐπίσαγμα mutaſſe: at de θυλάκῳ, pro quo in ſua interpretatione legit θυλάκου, nihil dicit. & quidem hic locum citat cum τὐπίγραμμα, non cum τοὐπίσαγμα: at θυλάκῳ dativum ſervat. Quum tamen μεῖζον θυλάκῳ *Majus thylaco*, nemo ſit, qui ferendum eſſe dicere auſit. Ego τὐπίγραμμα, ſicut τῷ θυλάκῳ, retinendo, & dativum hunc cum προσκέοιτο jungendo, ſic verti poſſe exiſtimo: *Ne ſacculo inſcriptio accedat juſto major.* Fortaſſe enim moris fuit, ſacculis chartulam, inſcriptionem eorum, quæ in illis repoſita eſſent habentem, affigere. Ut & hodie cauſidici noſtri ſacculis inſtrumenta litis continentibus affigunt. Fingamus ergo tale aliquid: tum ita poſſit accommodari hæc proverbialis comparatio. *Vereris ne, ſi laudaturum te Demoſthenem profeſſus, tot argumenta diverſa congereret, plura eſſet illa quam pro materia, quam ſuſcepiſſes tractandam, menſura.* Hoc modo θύλακος reſpondebit materiæ, quæ tractatur: eorum autem, quæ tractantur argumenta, inſcriptioni ſacculo affixa. Quanquam, ut ingenue fatear, hoc meum commentum mihi parum placet: ſed qualecunque eſt, lectionem, quam habemus ſervat, integram. At Eraſmus ſuum cum mutatione vocis unius (ut alia taceam) induxit: quod tamen, ut oſtendi, niſi & altero mutetur, ſtare non poteſt. *H. Stephanus.*

1 Γοργόνα Περσεὺς ἐχειρώσατο. i. e. *Gorgonem Perſeus adortus eſt.*] Potius, *expugnavit, ſubegit.* H. Stephanus.

2 Apud *Michaëlem Apoſtolium* Cent. VI. 44.

3 Apud *Michaëlem Apoſtolium* Cent. V. 39. eſt quoque Βατακάβας, diciturque κατὰ συστολήν legendum, h. e. *conjunctim.* At *Suidas* habet Βάτα Κάρας, monetque legendum κατὰ διαστολήν, h. e. *disjunctim.* Sic & in Codice Vaticano *Zenobii*, ut monet *Schottus*, habetur Βάτου Κάρας, explicaturque *Ceras filius Bati.*

LXXX.

...tius perveniant ad finem.

LXXVI. *Epimenidium corium.*

... δέρμα. i.e. *Epimenidia pellis.* De re ...
... lique loco servata. In nonnullis codic...
... fendi *Epimelidium*, sed depravate, ...
... erat hujus pellem adservari abditam ...
... apud Lacedæmonios. Indicat autem ...
... a ab Epimenide Cretensi, qui legitur ...
... o dormisse quadraginta septem, aut ...
... s, quinquaginta septem annos, neque ...
... pervixisse. Unde consentaneum est ...
... it miraculi monimentum servatas fuisse.

LXXVII. *Volaticum jusjurandum.*

... ὅρκος. Ad eum modum appellabatur ...
... ritum, quod evanesceret avolaretque ...
... ronunciatum esset, cujusmodi sunt ...
... sententia magis arridet Suidæ. Quamquam ...
... apud Eudemum, κατ' ἀνάφορ... ...
... n oporteat esse jusjurandum, neque ...
... n: neque enim statim evanescere, ...

... XVIII. *Superatus es à gallo quopiam.*

... ἀλεκτρυόνος. i.e. *Superatus es à gallo ...*
... proverbialis in servos, qui dominos ...
... supplices videlicet & abjecti, ...
... galli superati in pugna. Nam hæc ...
... canere si vicisset, ut auctor est ...
... bus. Addunt gallum in pugna supe...
... victorem. Sumtum est ex Aristoph...
... moria. Refertur ab Eudemo.

LXXIX. *Βαλανεύς.*

... s. De pinguibus dictum & imporce...
... meminit, addens esse legendum ...
... bis quid sibi velit, nondum satis li...
... um ingenii tarditatem. Etenim, ...

athletis aut gladiatoribus sumtum videtur. Hoc est, quod Latini dicunt *referre pedem*. Quadrabit & in eos, qui mutant institutum.

LXXXIII. *In armis accissat.*

Ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἀκκίζεται. i.e. *In armis accissat*. In eum, qui sibi placet, sesque quasi contemplatur in armis suis. Conveniet in quemvis sibi stulte placentem. Refertur præter alios Etymologico. De Accone muliere, quæ ad speculum inepte sibi blandiebatur, dictum est alibi in proverbium *Accissare*.

LXXXIV. *In Lipsydrio pugnas.*

Ἐπὶ Λειψυδρίῳ μάχη. i.e. *In Lipsydrio pugnas*. Lipsydrium locus erat haud procul à Parnethe, quem mœnibus cinxerant Tyranni, qui profugerant ex urbe, prius condiderant Alcmæonidæ, sed in hos obsessos, victosque à Pisistrati copiis, obliqua cantio cani cœpta est hujusmodi: Αἰ αἰ Λειψύδριον! προδοσέταιρον οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθ' ἀγαθοὺς γε καὶ εὐπατρίδας ὅποτε ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. i.e. *Heu heu Lipsydrion! sociorum proditor, quales viros perdidisti, ad pugnandum idoneos & claros, cum ostenderent è qualibus essent orti majoribus.* Proverbium dictum in strenuos & bellicosos viros. Locus nomen habet ab aquarum inopia.

LXXXV. *Desertum obtueri.*

Ἔρημον ἐμβλέπειν. i.e. *Desertum intueri*, dicebatur, qui fixis & attonitis intueretur oculis. Metaphoram mutuati sunt ab iis, qui pelagus immensum, aut solitudinem taciti intuentur. Multis adest hoc oculorum vitium, ut paulo longius semota non exacte videant. Iis si quando dicendum est in hominum frequentia, quoniam in neminem certo figunt oculos, desertum intueri videntur. Citatur Aristophanes ex Polyido.

LXXXVI. *Esto promus.*

Ἔσω ταμίας, τἆλλα δ' εἰ βούλει κύων.

i.e. *Sis condus, in reliquis canis esto si libet.*

Ajunt dictum in eum, cui felicitas immerenti conti...

C

D

E

animalis in postmeridianum tempus usque vivit & volat, mox declinante sole macrescit & languet, mox occidente emoritur, vita non ultra unum diem peracta, unde ἐφήμερον appellatum.* Retulit similia Plinius lib. 11. cap. 36. nisi quod ait animal dictum ἡμερόβιον. Aristotelem citat M. Tullius Tusculanarum Quæst. lib. 1. addens Hypanim ab Europæ parte profluere in Pontum.

LXXXVIII. *Canis mendico auxilians.*

Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν. i.e. *Canis mendico auxilians.* Ubi quis nobis adversatur & diversis studet partibus, is, cujus auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, velut ἡμοπίχοις, nisi si quando frusto panis corrumpuntur.

LXXXIX. *Jupiter aquilam delegit.*

Ζεὺς αἰετὸν εἵλετο. i.e. *Jupiter aquilam delegit.* Ubi quis adsciscit sibi præclaros, suisque rebus accommodos. Poetæ fingunt aquilam Jovi fulmen porrigere, quod hæc avis omnium altissime subvolet, nec ictu fulminis lædatur. Ejusdem usus est opera in rapiendo catamyto puero.

XC. *Aut minus animi, aut plus potentiæ.*

Ἢ φρονεῖν ἔλαττον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον. i.e. *Oportet aut minus animosum esse, aut plus posse.* Convenit in feroces, quorum arrogantiæ non suppetant vires. Aut qui non timent irritare, quem vincere non possint. Φρονεῖν accipi potest pro *sapere*: qui sunt humili fortuna, iis multa dissimulanda sunt, quandoquidem quod vident perperam fieri, non queant vetare, & quod sentiunt fieri oportere, non possunt efficere. Plutarchus in Laconicis tribuit Archidamo Zeuxidami filio, cum filium videret præcipitantius & inconsideratius pugnantem cum Atheniensibus: Ἢ τῇ δυνάμει πρόσθες, ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες. i.e. *Aut adde viribus, aut detrahe animo.*

XCI. *Filicitas à Deo.*

Θεοῦ τὸ δῶρόν ἐστιν εὐτυχεῖν βροτοῖς.

i.e. *Felicitas datur Deûm homini munere.*

facit intenta cute. His igitur ora canum urgentium figit. Est autem *hystrix* de genere Erinaceorum, nisi quod huic longiores aculei. India & Africa potissimum hystrices generat, ut auctor est Plinius lib. 8. cap. 35.

XCIII. *Alter Janus.*

Ἰανὸς ἄλλος. i. e. *Janus alter.* Quadrabit vel in providum ac circumspectum, vel in ancipitem & perfidum. Persius:

O Jane, à tergo cui nulla ciconia pinsit.

Sumtum à Jano bifronte, cujus notior est fabula, quam ut sit hoc loco percensenda.

XCIV. *Veste circumfers ignem.*

Εἱματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις. i. e. [1] *Veste circumfers ignem*, ubi quid ridicule fit. Aut ubi quis suum ipsius malum fovet, veluti scortum, aut adulatorem, aut fictum amicum.

XCV. *Erinnys ex Tragœdia.*

Ἐρινὺς ἐκ τραγῳδίας. i. e. *Erinnys ex Tragœdia.* De fœdis aniculis. Sumtum ex Aristophanis Pluto, quo loco dictum est de Penia:

Ἴσως Ἐρινύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας.

i. e. *At forsan est Erinnys ex Tragœdia.*

Strabo Geographiæ lib. 4. tradit insulas esse x. in oceano Gaditano, nomine Cassiteridas, quarum una prorsus inculta sit, in reliquis habitare homines colore fusco, tunicis utentes ad talos usque dimissis, pectoribus cingulo obvinctis, baculos manu gestantes, in summa, persimiles Furiis tragicis. Quibus ex verbis apparet hoc habitu Furias in tragœdiis induci solere.

XCVI. *Æqualitas haud parit bellum.*

Ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ. i. e. *Æqualitas bellum haud parit.* Æqualitate continetur concordia. Inæqualitas discordiarum est mater. Est Solonis apophthegma, quemadmodum scribit Plutarchus in hujus Vita, admonens dictum hoc fuisse vulgo celebre: τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.

XCVII. *Piscis primum à capite fœtet.*

Ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται. i. e. *Piscis à capite primum incipit putere.* Dictum in malos Principes, quorum contagione reliquum vulgus inficitur. Apparet ab idiotarum vulgo sumtum.

XCVIII. *Etiam Batylum devorares.*

Καὶ Βαίτυλον ἂν καταπίνοις. i. e. *Etiam Batylum degluti-res.* In voracem & omnia concoquentem. Nam *Batylus* dicitur saxum illud fasciis obvinctum, quod pro Jove devoravit Saturnus, ut testatur & Hesychius.

XCIX. *Malum vas non frangitur.*

Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται. i. e. *Malum vas non frangitur.* Qui deterior, is nonnunquam vivacior, & in periculis tutior. Simili metaphora dicunt & hodie vulgo, *malam herbam non perire.*

C. *Etiam quercus bacchatur.*

Καὶ δρῦς Μαινὰς ἐγένετο. i. e. *Etiam quercus Mænas facta est.* De iis, qui vix deliniuntur. Ab Orphei fabula, quercus sua cithara demulcente. Mænades enim sunt mulieres afflatæ Baccho.

CHILIADIS QUARTAE

CENTURIA III.

I. *Vita molita.*

Ἀληλεσμένος βίος. i. e. *Vita molita*, sive *victus*, ut ita loquamur, *farinatus*. Suidas indicat adagium varie accipi. Quosdam usurpare de vita priscorum, qui glandibus vescebantur, fortassis ob id, quod illis seculis ignotus adhuc esset carnium & piscium esus, solaque glandium farina victitarent mortales. Alios de his, quibus citra laborem vita lauta contingeret, propterea quod aliquamdiu post frumenta reperta, farinæ faciendæ ratio nesciretur. Est autem farina paratior, si cui libeat vesci. Alioqui proscindendum arvum, serendum triticum, metendum, excutiendum, molendum, pinsendum. Nonnullos de iis, qui in magna rerum, quas desiderarent, affluentia, vitam agerent, ut affine sit illi, quod alio positum est loco: Οὐ γὰρ ἄκανθαι. i. e. *Non enim spina.* Cæsar Commentariorum libro primo: *Trium mensium molita cibaria sibi quemque domo efferre jubent.* Huc alludere videtur Aristophanes in Equitibus, quum Cleon populo blandiens ita loquitur:

Ἀλλ' ἄλφιτ' ἤδη σοι πορίζω σκευασμένα.

i. e. *At ego paratas tibi farinas jam dabo.*

Cui respondet altera persona:

Ἐγὼ δὲ μαζίσκας γε διαμεμαγμένας
Καὶ τὸ ὄψον ὀπτόν, μηδὲν ἄλλ' εἰ μὴ ἔσθιε.

i. e. *Bene maceratas ego dabo tibi massulas,*
Piscemque coctum, nil aliud quam vescere.

Hoc posterius pertinet ad proverbium, quod ante retulimus, *Victus maceratus.* Rursus in eadem fabula, quum Cleon offerret μαζίσκας μεμαγμένας, alter respondet:

Ἐγὼ δὲ μυστίλας, μεμυστιλημένας.

Panem intelligens jam jure maceratum ac madefactum, & ob id paratum esui. Ac mox offert vinum jam temperatum, ut statim possit bibi:

Ἔχε καὶ πιεῖν κεκερασμένον τρία καὶ δύο.

i. e. *Dilutum habe, quod ebibas, tria ac duo.*

Nam olim vinum non bibebatur nisi aqua dilutum, quod apud Germanos insuetum est. Optimam autem temperaturam existimabant, si duobus vini cyathis duo aquæ adderentur. Porro, quæ parata sunt, ea gratiora esse paulo post declarat populus. Quum enim alter jactaret se suo periculo rapuisse, quod dabat, alter coxisse, respondet:

Ἀπιθ' οὐ γάρ, ἀλλὰ τοῦ παραθέντος ἡ χάρις.

Significans illi deberi gratiam, qui cibum paratum apposuerit.

II. *Malum est bonum.*

Κακὸν τὸ καλὸν ὅταν μὴ καιρῷ τύχῃ.

i. e. *Bonum malum fit, tempore haud datum suo.*

Nihil gratum, quod intempestivum. Pharmacum in tempore datum, saluti est, secus datum, mortem adfert. Citatur apud Athenæum lib. 7. hic versiculus ex Timone:

Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι.

i. e. *Tempus amandi, tempus habendæ conjugis est, quod*
Rebus ab his tandem moneat desistere, tempus.

III. *Caricum sepulcrum.*

Καρικὸς τάφος. i. e. *Caricum monumentum.* De re magnifica sumtuosaque. Sumtum à Mausoli sepulcro, quod est apud Caras. Plinius lib. 36. cap. 5. Ostendit opus hoc inter septem orbis Miracula commemoratum, idque potissimum ob artificum famam. Patebat ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes. Brevius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos undecim. Attollebatur in altitudinem vigintiquinque cubitis. Cingebatur columnis quadraginta sex. Ab oriente cælaverat Scopas, à septentrione Bryax, à meridie Timotheus, ab occasu Leochares. Opere nondum absoluto periit Artemisia. Latini hujusmodi monumenta vocant mausolea. Martialis libro primo:

Aëre nec vacuo pendentia Mausolea,

Item Propertius libro tertio:

Nec Mausolei dives fortuna sepulcri.

IV. *Malum munus.*

Κακόν γε δῶρον ἴσον ἐστὶ ζημίᾳ.

i. e. *Munus malum est perinde uti dispendium.*

Nocet, non juvat, qui largitur noxia. Veluti si quis adolescenti subministret pecuniam, aut stulto committat imperium, aut indocto sacerdotium.

[1] Ἱματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις i. e. *Veste circumfers ignem.*] Hoc proverbium, ut male interpretatus est, ita nunc male exponit. Neque enim περιστέλλω *Circumfero* (quod est περιφέρω.) significat. sed inter alia, *Coöperio*, *Tego*, *Occulto*: potius, ut Græcum compositum Latinis compositis reddatur, *Circumtego*, *Circumvolvo*, *Obtego*, *Obvelo*, *Obduco*. Ergo τὸ πῦρ ἱματίῳ περιστέλλεις, non sonat, *Veste circumfers ignem*: sed, *Veste ignem circumtegis*, vel *occulis*. Sæpe enim hanc significationem habet, unde & περισταλμένως adverbium pro *Occulte*, & nomen περιστολὴ pro *Occultatio*. Sed quid verbis opus est? ipse nos Socrates quomodo & interpretari & explicare hoc adagium debeamus, docebit hoc suo apophthegmate: Οὔτε πῦρ ἱματίῳ περιστείλαι δυνατὸν, οὔτε αἰσχρὸν ἁμάρτημα χρόνῳ. i. e. *Neque ignem veste, neque turpe delictum tempore occultare possibile est.* Simile ergo fuerit hoc illi: *Elephantum sub ala occultas.* Huc pertinent illi Ovidiani versus, in quibus igni amoris accommodatur, quod de altero igni proverbio jactari solet:

Sed male dissimulo. Quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

H. Stephanus.

eos, qui recusant audire vel æqua, vel iniqua. Natum ab Ulyssis cera, qua suas ac sociorum aures obturat apud Homerum, adversus Sirenarum cantilenas.

VIII. *Corvi lusciniis honoratiores.*

Κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. i. e. *Corvi lusciniis honoratiores.* Cum indocti doctis præferuntur, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces cordatis & integris viris. Aut cum plus tribuitur improbitati & audaciæ, quam eruditioni ac sapientiæ.

IX. *Commune naufragium.*

Κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον. i. e. *Commune naufragium, omnibus solatium.* Multo facilius fertur malum, quod nobis est cum omnibus, aut cum multis commune. Quin & hodie jactatur inter Scholasticos: *Miserum est solatium habere calamitatis socium.*

X. *Cyparissi fructus.*

Κυπαρίττου καρπός. i. e. *Cyparissi fructus*, de verbis dictu magnificis, cæterum inutilibus. Proverbium fluxit à natura arboris, quam Plinius lib. 16. scribit, *Natu morosam esse, fructu supervacuam, baccis torvam, foliis amaram, odore violentam, ac ne umbra quidem gratiosa.* Hactenus Plinius. Atque hujusmodi cum sit, tamen proceritate, unde & conifera vocatur à Poetis, ac perpetuo virore, neque non nascendi difficultate, novum aliquem fructum polliceri videtur. Theophrastus autem lib. de Causis Plantarum 1. scribit semen cupressi adeo esse minutum, ut vix oculis percipi possit. Neque enim hujus esse fructum totum id, quod pilæ speciem gerit, sed quod cono innascitur, perquam tenue & exile, laricis semini proximum, quod pilula sua dehiscente dilabitur, nec legi nisi ab experto potest.

XI. Ματτυάζειν.

Athenæus Dipnosophistarum lib. 14. refert cibi genus primum à Thessalis repertum, sed quo Athenis quoque fuerit in deliciis, cum subessent imperio Macedonum, quorum lingua dicebatur ματτύα, à Græca voce μάττω, quod est *pinso*, sive *macero*: unde dicta sit

Ματτυολοιχός. Vulgato convicio dicebatur ligurito, & in minimis etiam rebus exquisitus. Quin & Hesychius indicat, quod *pusillum* sit, id Græcis dici μάπον. Ajunt autem esse cibi genus. Equidem in commentariis Græcorum invenio, μάπον vocari, quod est *minimum*, aut genus mensuræ. Proinde quadrat in eos, qui per fraudem minimis è rebus sectantur compendium, ἀπὸ τοῦ ματτύη καὶ λοχεῦσαι, nisi mavis à λείχειν. Usurpatur ab Aristophane in Nebulis, inter multa epitheta, quibus virum improbum notat. Interpres tam varie exponit, ut satis fateatur se nescire, scribens dici de eo, qui malignam dat mensuram, de parco ac sordido, de eo, qui cogitat inania, sive nanciscitur frivola.

XIII. *Post Marathonem pugna.*

Μετὰ τὴν Μαραθῶνα μάχη. i. e. *Post Marathonem prælium.* Ubi quis post calamitatem in aliam novam rursus incidit. Marathon locus est Atticæ, crebris cladibus insignis, ubi acerrima pugna fuit cum Persis. Refert Herodotus lib. 6. Simile huic: Μετὰ πόλεμον ταραχή. i. e. *Post bellum tumultus.*

XIV. *Ne vities Musicam.*

Μὴ κακούργει τὴν Μουσικήν. i. e. *Ne vities Musicam*, i. e. ne loquaris discrepantia, ne nova moliaris. Plutarchus in Apophthegmatis refert ita loquutum Emerepen, in Phrynidis cantoris organo duas ex novem incidentem fides, quod septem satis esse duceret.

XV. *Astutior coccyce.*

Μηχανικώτερος κόκκυγος. i. e. *Coccyce astutior*, dicebatur, qui astu sibi consuleret. Sumtum ab avis ingenio, ova subjicientis in nidos alienos, maxime palumbium, de qua abunde Plinius & Aristoteles.

XVI. *Hesperidum mala.*

Μῆλα Ἑσπερίδων δωρῆσαι. i. e. *Mala Hesperidum largiri*, qui magna splendidaque largirentur. Nota est fabula de malis aureis. Huc allusisse videtur Maro noster in Bucolico carmine:

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Cum res præter spem evenit. Traductum à nautis, A quibus accidit sæpenumero, ut cum parant sese ut ancoram jaciant, in portum appulsuri, repellantur à ventis, & in mediam tempestatem revocentur.

XX. *Pro Delo Calauriam.*

Ἀντὶ Δήλου τὴν Καλαυρείαν. i. e. *Pro Delo Calauriam.* Est in fabulis, Neptunum cum Latona permutationem fecisse, ut illa Calauriam insulam Neptuno concederet, possideret Delum, proque dato Tænaro reciperet Pythonem. Est autem Calauria exigua insula, haud procul à Creta. Pausanias in Corinthiacis tradit Calauriam olim fuisse sacram Apollini, Delphos Neptuno, B hos inter se commutasse loca. Meminit ejus rei Strabo quoque libro octavo: *Trœzem*, inquit, *sacra Posidoni*, i. e. Neptuno est, unde & Posidonia dicta quondam. Eminet autem è mari ad quindecim stadia: ne ipsa quidem obscura civitas. Hujus portui dicto Pogon imminet Calauria, exigua insula, circuitu stadiorum triginta. Hic erat asylum Neptuno sacrum. Et fama est hunc Deum commutatione facta cum Latona, data Delo recepisse Calauriam, Cum Apolline vere, pro Pytho recepisse Tænarum. Ephorus autem ipsum refert oraculum:

Ἶσόν τοι, Δῆλόν τε Καλαυρείαν τε νέμεσθαι,
Πυθώτ᾽ ἠγαθέην, καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα.

i. e. *Nil refert Delos fueritve Calauria culta,* C
Pythosve excellens, an pervia Tænarus auris.

Ea res in proverbium abiit, quoties manus manum lavat, & officium officio pensatur.

XXI. *Antiquior Codro.*

Πρεσβύτερος Κόδρου. De priscis, & ob antiquitatem admirandis. Codrus antiquissimus Atticæ Rex, cujus alibi nobis facta mentio. Ad hunc genus suum referebant, qui generosi videri volebant.

XXII. *Hirundo totos schœnos anteibit.*

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρέρπει. i. e. *Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit.* Ubi quis immenso vincit intervallo. Nam σχοῖνος Græcis mensuræ genus, quæ, sicut existimat Herodotus lib. 2. sexaginta complectitur stadia. Quemadmodum & docet Hermogenes D in libello, cui titulus, Περὶ μεθόδου δεινότητος, ostendens esse verbum Ægyptium, quemadmodum parasanges Persicum. Etiamsi Plinius lib. 12. cap. 14. quadraginta stadia tribuit schœno, quæ efficiant passuum quinque millia. Rursus idem lib. 5. cap. 10. scribit schœnum patere stadia triginta, unde varietas videtur accidisse scribarum vitio. Quanquam suspicor hoc loco Chelidonem pro viro accipiendum, cujus alibi facta est mentio, qui haud scio an cursu celeritateque præcelluerit.

XXIII. *Nihili cocio est.*

Plautus in Asinaria: *Vetus est, Nihili cocio est.* Dictum videtur in eos, qui pollicentur in futurum, nec exhi- E bent rem præsentem. Laberius apud Gellium *cocionem* pervulgato verbo dixit, quem veteres ariolatorem dixerunt. Dicuntur autem hæc apud Comicum à lena, quæ prædicabat sibi oculatas esse manus, atque id demum credere, quod videret. Quod autem alii legunt *coctionem*, id neque carminis ratio patitur, nisi vocalem elidas. Ex Festo Pompejo propemodum licet conjicere *coctionem* esse legendum. Ait enim *coctiones* appellatos à *cunctatione*, quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad justi precii finem. Proinde apud antiquos primam syllabam, per *u* literam, non per *o* scribi solitam. Arbitror huic adstipulari, quod scribit F Annæus Seneca libro Epistolarum undecimo, differens non esse cessandum à benemerendo, quod aliquando inciderimus in hominem ingratum: *Et post malam*, inquit, *segetem serendum est. Sæpe quicquid perierat assidua infelicis soli sterilitate unius anni restituit ubertas. Est tanti, ut gratum invenias experiri & ingratos. Nemo tam certam habet manum, ut non sæpe fallatur. Aberrent, ut aliquando hæreant. Post naufragia, maria tentantur. Fœneratorem non fugat à foro coctor. Cito inerti ocio vita torpebit, si relinquendum est, quicquid offendit.* Hactenus Seneca. Quo loco num *coctor* legendum sit, nec ne, studiosis expendendum relinquo. Juxta etymologiam *cuntio* sive *cunctio*, aut mutata littera *contio* dicendum esset, ni quod Festus Pompejus ostendit eundem esse *coctionem* & *cocionem*. Is, in dictione *Arulator*, consentit cum Gellio, confirmans eundem esse *cotionem* cum arulatore. *Arulatorem* autem dici à voce Græca ἆρε. i. e. *tolle*, quod merces eas sequatur, ex quibus si quid ceciderit lucri, possit tollere.

XXIV. *Non navigas noctu.*

Οὐ νυκτὶ πλοεῖς. i. e. *Non noctu navigas.* De eo, cui nihil est certi quod sequatur, propterea quod nocturnis temporibus certius navigant nautæ, propter stellarum notas, de quibus alias dictum est. Chrysippus, ut citant, negationem detraxit, νυκτὶ πλοεῖς, manente, sicut ego quidem arbitror, eadem sententia. Nam quid alioqui fuerat memorandum, si Chrysippus citra negationem extulisset, quasi vero non idem juris sit in quavis oratione. Quanquam autem nautæ noctu stellarum indicia sequuntur, longe tamen certior interdiu navigatio.

XXV. *Mores hominum regioni respondent.*

Καὶ τῶν φυτῶν τὰ σπέρματα, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται. i. e. *Et plantarum semina, & hominum mores ad regionis habitum respondent.* Refertur & hoc in Græcorum proverbiorum Collectaneis. Alioqui non eram adscripturus. Equidem arbitror natum ab apophthegmate, cujus meminit Plutarchus. Ut triticum in nonnullis agris degenerat, in aliud genus, soli vitio: ita pro qualitate regionis variantur hominum ingenia. Montani asperi fere sunt & inhumani. Littorales ferme prædones & immites. Campestres molles & humani. Herodotus in calce libri ultimi, satis declarat primum è Cyri responso natum esse. Etenim quum Persæ rerum potiti postularent, ut ex aspera regione, quam tum incolebant, transferrentur in commodiorem ac feraciorem, annuit quidem, sed admonitis, ut post hac sese pararent ad serviendum, non ad imperandum: Φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χωρῶν μαλακοὺς γίνεσθαι. Οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπόν τε θαυμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. i. e. *Ex mollibus enim regionibus molles homines nasci solere. Neque enim ejusdem esse terræ fructum egregium producere, & viros in re bellica præstantes.*

XXVI. *Cum cane simul & lorum.*

——— ——— Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸν ἱμάντα.

i. e. *Una cum cane lorum quoque.*

Clausula est heroici carminis. Eudemus indicat dici, quoties simul omnia pereunt, ut nihil omnino sit reliqui, ne spes quidem recuperandi, quod periit.

XXVII. *Teipsum inspice.*

Μὴ τοὐμὸν ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν φῦλον σκόπει.

i. e. *Age non meum, verum & tuum inspicito genus.*

Teucer in Tragœdia quapiam in Agamemnonem sibi generis vitium probro vertentem, quod nothus esset, regerit hujusmodi convicium, quod & ipse genus duxisset à Clisthene effœminato. Stultum est in alterum dicere, quod in te possit retorqueri. Adagium refertur à Plutarcho.

XXVIII. *Ne mihi vacuam abstergas.*

Theocritus in Syracusiis:

Μὴ φύη μελιτῶδες, ὃς ἁμῶν καρτερὸς εἴη,
Πλὰν ἑνός, οὐκ ἀλέγω, μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

i. e. *Ne quisquam existat Proserpina, quem dominum, uno*
Excepto, agnoscamus, ego id non curo, caveto,
Abstergasne mi vacuam. ———

Subesse proverbium videtur in eo, quod ait:

——— ——— Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Subaudiendum autem γναθόν, χεῖρα, aut simile quiddam. Apparet esse comminantis aut timentis alapam aut colaphum. Nam locus nondum satis liquet. Eruditis itaque relinquimus excutiendum diligentius. Ἀπομάκτεν dicuntur & *plastæ*, qui argillam oblinunt, dum fingunt imaginem. Solent quidam simulare officium, quasi velint aliquid sordium à mala abstergere, & interim imprudenti illinunt aliquid sordium. Quemadmodum induunt Bacchum facie, gypso, & uvarum succo oblita. Interpres tamen homo nec admodum doctus, nec diligens, mavult subaudiri mensuram, fortasse χοίνικα. Quod in mensura redundat, abstergetur terete baculo. Fallit igitur, qui nondum plenam absterget, ita simulans aliquid redundare.

Sen-

Sentit se non esse illi ancillam, ut ab eo debeat objurgari. Heri offensi defraudant servos suo dimenso, h. e. ni fallor, quod ait, non sum sollicita, ne mihi mensuram vacuam abstergeas.

XXIX. *Cum sis nanus, cede.*

Νάνος ὢν ὑπείκε. i. e. *Nanus cum sis, cede.* De pusillis dictum. Nani enim homunciones appellantur infra modum humani corporis, & prodigiosæ brevitatis. Juvenalis:

——— ——— *Nanum Atlanta vocamus.*

Νάνος enim Græce dicitur quasi μὴ ἄνω, quod non excrescat in altum. Citatur Theophrastus, qui senserit *nanos* dici, quibus pudendum membrum sit justo majus, quod in hoc hominum genere inveniri probabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunæ homunculos, ac quemadmodum ait Horatius, *moduli bipedalis*, qui potentes sumtu conantur æquare.

XXX. *Nocte lucidus, interdiu inutilis.*

Ἐν νυκτὶ λαμπρός, ἐν φαεῖ δ' ἀνωφελής.

i. e. *In nocte lucens, luce vero inutilis.*

De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est, ibi dormiunt. Cæterum ipse magis arbitror competere in eum, qui inter indoctos videatur aliquid esse in litteris, inter eruditos nihil sapiat. Aut invertendum est proverbium:

Ἐν φαεῖ λαμπρός, ἐν νυκτὶ δ' ἀνωφελής.

Sumtum à gemma quadam, cujus alibi fecimus mentionem.

XXXI. *E Tantali horto fructus colligis.*

Ταντάλε κῆπον τρυγᾷς. i. e. *Ex Tantali horto fructum colligis*, i. e. ea consectaris, quæ nusquam sunt, aut quibus frui non licet. Quod quidem apposite dicetur in mundanis addictos voluptatibus. Nam ii, dum his veluti temulenti fruuntur, egregie felices sibi videntur. Verum simul atque resipuerunt, jam velut experrecti, intelligunt omnia illa nihil fuisse, nisi mentis non admodum sanæ somnium.

XXXI. *Telenico pauperior.*

Τελενίκε πτωχότερος. i. e. *Telenico pauperior.* Nam is usque adeo notæ paupertatis fuit, ut Seriphii verbum inde finxerint, dicantque τελενικίζειν pro *evacuare*.

XXXII. *Telenicia echo.*

Τελενίκιος ἠχώ. i. e. *Telenicia echo*, recte dicetur oratio fatui. Sic enim vocant crepitum vasculorum inanium. Sumto epitheto ab eodem, de quo modo diximus Telenico. Quanquam Plutarchus inter argute dicta Epaminondæ, meminit Tellenis cujusdam pessimi tibicinis, cui dissimilimus fuerit Antigenidas. Expendat igitur lector, an ab hoc malit deductum proverbium. Etenim de Tellenis cantilenis alias nobis dictum est.

XXXIII. *Terebintho stultior.*

Τερεβίνθε ἀνοητότερος. i. e. [1]*Terebintho dementior*, in stupidum sibique placentem, quod arbor ea late porrigat ramos, quod est insolenter ostentantium sese, ad hæc nigrore insignis, foliis crassis, succo item pingui & resinoso, tum alias alia specie. Parit quidem cum vite, sed dissimilem fœtum[2].

XXXIV. *Mœnia Semiramidis.*

Τείχη Σεμιράμιδος. i. e. *Muri Semiramidis.* De muris inexpugnabilibus dicebatur, egregieque munitis. Ovidius libro Metamorphoseôn quarto:

——— ——— ——— *Ubi dicitur altam*
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.

XXXV. *Manum admovere.*

Τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν. i. e. *Manum apponere*, dicebantur, qui sese insinuarent in rei cujuspiam egregiæ communionem. Translatum à sacris, in quibus nonnunquam fieri solet, ut aliis rem divinam facientibus, alius aliquis adveniens, admota victimæ manu, fiat & ipse particeps sacrificii.

XXXVI. *Patris est filius.*

Τῦ πατρός ἐστι τὸ παιδίον. i. e. *Patris est filius.* Ita lo-

A quuntur, ubi quis mores imitatur patrios. Et genere ejus filium vocamus quemlibet, quem moribus expresserit, quod liberi fere parentes referre soleant. Hunc titulum Varro uni ex Menippeis indidit, citante Nonio Marcello. Varronis autem tituli fere proverbiales sunt. Philostratus in Aristide commemorat, Sophistam hoc proverbio notasse Alexandrum, quod patris ambitionem imitaretur.

XXXVII. *Parvo emtas carnes.*

Τὸ ὤνιον κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσιν. i. e. *Parvo emtas carnes canes edunt.* Quidam putria emunt obsonia, ne plusculum insumant nummorum. Ea, cum nullus attingit, canibus aliquoties edenda servantur. Sapit & B hoc vulgus horum temporum.

XXXVIII. *Qui domi compluitur.*

Τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ Θεὸς οἰκτείρει. i. e. *Qui domi compluitur, hujus ne Deum quidem miseret*, vulgo Græcis jactatum. Sensus est, eum modis omnibus suo malo videri dignum, qui sit usque adeo ignavus, ut nec domi suæ possit à pluvia tutus esse. Ejusdem farinæ cum superiore proverbium, ni me prorsus fallit nasus.

XXXIX. *Tragicus Theocrines.*

Τραγικὸς Θεοκρίνης. i. e. *Tragicus Theocrines.* Usurpavit hoc adagium Demosthenes adversus Æschinem. Theocrines primum Tragœdiarum actor fuit, deinC de calumniator, & sycophanta. Unde Demosthenes in Oratione pro Ctesiphonte, Æschinem *tragicum Theocrinem* vocat. Exstat ejusdem adversus hunc Theocrinem Oratio, quanquam nonnulli Dinarcho tribuunt. Usus est hoc proverbio divus Hieronymus, ni fallor, in Epistola ad Furiam, de Viduitate: *Ubicunque viderent Christianum, statim illud de trivio:* Τραγικὸς Θεοκρίνης. Hoc convicii jaciebant in Christianum, quasi sanctimoniæ simulator magnificis verbis aliorum vitam criminaretur.

XL. *Tragicum malum.*

Τραγικὸν πάθος. i. e. *Tragicum malum*, dicetur ingens, cujusmodi finguntur in tragœdiis. Nam ab iis abstinet D comœdia. Quintilianus duo facit affectuum genera: quosdam enim atrociores esse, hos amat Tragœdia, quosdam mitiores, his utitur comœdia: ac tragicos quidem πάθη vocant, Comicos ἤθη. Tragœdia semper habet tristem exitum: Comœdia lætum. Unde Plautus, citante Festo Pompejo, *Comœdice* dixit pro suaviter: *Fuge, heus adstitisti & dulce, & comœdice.*

XLI. *Cæcus auribus ac mente.*

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ.

i. e. *Tu simul & aure & mente & oculis cæcus es.*

Quadrat in hominem plane stupidum.

XLII. *Cæcum insomnium.*

Τυφλὸν ὄνειρον. i. e. *Cæcum insomnium*, de re frivola E vanaque. Quædam enim insomnia portendunt aliquid, quædam inania sunt, quemadmodum sunt & bruta fulmina.

XLIII. *Asinos non curo.*

Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει. i. e. *Cæterum asinos nil moror.* Congruit in eum, qui domesticis contentus opibus non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitiis. Carmen integrum alibi citavimus.

XLIV. *Plurium calculus vincit.*

Τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ. i. e. *Plurium calculus vincit.* Quoties in consilio ceditur multitudini. Plinius in Epistolis queritur, *numerari sententias, non expendi.* Et F Livius: *Pars*, inquit, *major meliorem vicit.*

XLV. Ὑποψωλισμένη.

Ὑποψωλισμένη, dicitur jam propinqua partui. Sumta metaphora à ficis post immissos *psenas* maturescentibus. Hoc quid sit, explicuimus in proverbio: Ἀνερινάζεις. Deflecti potest ad ingenium ad hoc, aut illud vehementer propensum.

XLVI. *Subdititius es.*

Ὑποβολιμαῖος εἶ. i. e. *Suppositius es. Subdititii* sive *submissitii* vocantur partus adsimulati: inde transfertur in hominem fictum, & per dolum ab alio quopiam allegatum subornatumque. Finitimum illi: Κίβδηλος ἄνθρωπος.

1 Τερεβίνθε ἀνοητότερος. i. e. *Terebintho dementior.*] Dementior, est ἀνοητότερος. Sed vereor, ne alius sub ea lectione, quam habemus, lateat error. *H. Stephanus.*

2 Exstat hoc proverbium *apud Apostolium* Cent. XVIII. 29. ubi legitur ἀνοητότερος.

potest ad insigniter egenos, aut simplices, ac dissimulandi ignaros.

L. *Aurum subaeratum.*

Υ'πόχαλκον χρυσίον. i. e. *Subaeratum aurum*, dicetur homo nequaquam sincerus, sed aliud præ se ferens, aliud intus occulens. Sumtum à nomismatis adulteratis. C

LI. *Nihil de vitello.*

Νεοττȣ̃ ȣ̓δὲν μοι δίδως. i. e. *Nihil mihi de vitello dedisti.* Quadrat in eos, qui impertiant deteriora, meliora sibi servantes. M. Tullius in lib. De Divinatione 2. narrant hujusmodi fabulam, unde consentaneum est, hoc mutuatum esse proverbium: *Quidam somniarat se videre ovum ex lecti cubicularis fascia pendens illigatum, id somnium cum ad conjectorem retulisset, responsum est, thesaurum indicari: proinde foderet eo loco, quo se somniarat ovum videre. Ubi fodisset, reperit aurum argento circumtectum. Misitque paululum ex argento conjectori, dissimulans inventum aurum. Conjector accipiens, Nihil ne, inquit, de vitello?* D

LII. *Queruli in amicitia.*

Οἱ φιλομεμφέες εἰς φιλίην οὐκ εὐφυέες. i. e. *Qui queruli sunt in amicos, non sunt ad amicitiam idonei.* Connivere ad amicorum vitia,

Hæc res & jungit, junctos & servat amicos.

Sententia videtur desumta ex Herodoto. Constabit tamen trimeter, si legas, οἱ φιλομεμεμφεῖς, εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. Nec tamen video, quid sit φιλομεμεμφεῖς. Si legimus φιλομεμφεῖς, addenda est conjunctio, οἱ γὰρ φιλομεμφεῖς, ita constabit versus:

Qui querulus est, amicitiæ haud accommodus.

LIII. *Cleomenes superat cubile.* E

Ο' Κλεομένης τὸ κοίτης ὑπερέχει. i. e. *Cleomenes cubile superat.* De eo, qui magis abundaret rebus supervacaneis quam necessariis. Ductum apparet à quopiam, corpore quam pro lectuli modo majore. Sicut & Juvenalis:

Lectus erat Codro, Procula minor. ———

nis ossa. Sumta similitudine ab animantium corporibus, quæ ossibus sustinentur, colligantur nervis, vestiuntur carnibus & pelle, cohærent anima, moventur actu.

LVII. *Fluvius non semper fert secures.*

Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. i. e. *Non semper secures fert fluvius*, i. e. Non protinus tibi speres idem, quod aliis feliciter cessit. Natum ab apologo Æsopico: *Cuidam cadenti sylvam, securis è manibus excidit. Mercurius invocatus reddidit argenteam. Neganti suam esse, reddidit auream. Hanc quoque suam esse neganti, ferream tandem restituit, & illas insuper donavit. Alius quidam eundem eventum sperans, data opera, passus est elabi securim. Ea cum perisset, nec Mercurius imploratus fuisset, expostulanti, prior ille respondit ad hunc modum:* Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. Quanquam hic apologus varie narratur in aliis commentariis, nempe adfuisse Mercurium, & prolata aurea securi rogasse, num ea esset, atque eo protinus affirmante suam esse, Mercurium offensum hominis impudentia, nec ferream restituisse.

LVIII. *Non est Dithyrambus, si bibat aquam.*

Οὐκ ἔστι διθύραμβος, ἂν ὕδωρ πίνῃ.

i. e. *Haud Dithyrambus est, aquam si potitet.* Non adest hilaritas, quum deest vinum: languet Poetarum ingenium, ni vino concalescat. Unde teste Flacco:

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Et:

Ennius ipse pater, nunquam nisi potus ad arma
Prosiliit dicenda. ——— ——— ——— ———

ologos cœlestia quædam docentes, quum orationi vita non respondeat: male id accomodat, & se ejus non assequutum esse sensum ostendit. Neque enim, quum hoc diceret Philosopho Eudæmonidas, vitam ejus ac mores orationi non respondere innuebat: sed nimirum hoc significabat: *Egregia quidem est hæc oratio*: vel, *Egregium quidem est hoc dictum: sed qui loquitur, non loquitur expertus: cum nunquam circumsonantem tubam audierit. Ideoque ille fide dignus non est.* Sic enim potius verti debet, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. *Sed qui loquitur, fide non est dignus*: vel *fidem non meretur*: quam cum Erasmo, *Cæterum non habetur fides loquenti.* Potest enim aliquis esse fide indignus, cui tamen fides habeatur: at Eudæmonidas significare vult illum fidem non me-

tinentur, colligantur nervis, vel... pelle, cohærent anima, moventur ...
Fluvius non semper fert secures.
... ἀξίνας φέρει. i. e. *Non semper secures...*
non protinus tibi speres idem, quod ...
Natum ab apologo Æsopico: *Cuidam securis e manibus excidit. Mercurius ... argenteam. Neganti suam esse, ... que suam esse neganti, ferream ... ... insuper donavit. Alius quidam ... data opera, passus est elabi securim, ... nec Mercurius imploratus fuisset, ... rependit ad hunc modum:* ...
... nanquam hic apologus varie narratur ... nempe adfuisse Mercurium, & ... rogasse, num ea esset, atque ... tuam esse, Mercurium officium ... nec ferream restituisse.
Non est Dithyrambus, si bibas aquam.
... ἀν ὕδωρ πίνῃ.
... thyrambus est, aquam si potitet.
... tas, quum deest vinum: languet ... ni vino concalescat. Unde teste Flacco: *... arguitur vini vinosus Homerus.*
... pater, nunquam nisi potus ad arma ... enda. — — — —
... iam docentes, quum orationi vim ... modat, & te ejus non assequutum esse ... quum hoc diceret Philosopho Eudemonia ... orationi non respondere inveteba... *Egregia quidem est hæc oratio:* ... *... loquitur, non loquitur* ... *... tuam audierit. Idcoque ille ... Sed ...*

---

dum habet proverbium, stulti more malo accepto sapias. Congruet in eum, qui suo malo redditus est cautior.

LX. *Pausone mendicior.*

Παύσωνος πτωχότερος. i. e. *Pausone mendicior.* Pauson pictor quispiam fuit, insigni tenuitate, quemadmodum apud Juvenalem Codrus. Hunc notat Aristophanes in Pluto, apud quem cum Penia exclamasset: ὦ πόλις Ἄργους, κλύεθ' οἷα λέγει. i. e. *O urbs Argos, quod ait audi.* Respondet Chremylus: Παύσωνα καλεῖ τὸν ξύσσιτον. i. e. *Pausonem adhibe tibi convivam.* C

LXI. *Ultra Hyperbolum.*

Ὑπὲρ τὸν Ὑπέρβολον. i. e. *Vincit Hyperbolum.* Hyperbolus quispiam erat, mirum in modum appetens litium. Unde convenit in eos, qui simili laborant morbo. Plutarchus in Vita Alcibiadis, Thucydides Peloponnesiaci belli lib. 8. & Aristophanes in Equitibus ostendit Hyperbolum fuisse hominem modis omnibus improbissimum, nec ulla re clarum aut potentem, nisi vitio linguæ. Præterea M. Tull. lib. de Clariss. Oratoribus, ita scribit de Saturnino: *Homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cujus improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notaverunt.* Aristophanes præter alia scribit & hoc de Hyperbolo: D

Ἄνδρα μοχθηρὸν, πολίτην ὀξίνην Ὑπέρβολον,

i. e. *Improbum virum, atque civem vappam acidumque Hyperbolum.*

LXII. *Sus in volutabro cœni.*

Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. i. e. *Sus lota rediit ad volutabrum luti*, cum quis iterat jam expiata flagitia, sicut indicavimus alibi. Exstat in Epistolis Divi Petri. Huic affine est, quod habent Proverbia Sirach: *Qui lavatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lotio illius?* E

LXIII. *Ob textoris erratum.*

Ὑφάντου πταίσματος, ὁ ὑπήτης ἐτύφθη. i. e. *Ob textoris erratum, hypetes vapulavit*, cum quod hic peccavit, ali-

---

mis excidisset ab aratro, sublatum aptavit manu vice mallei. Quod ubi conspexisset pater Demylus, juvenem produxit in Olympia, ad pugilum certamen: verum ubi jam artis imperitus, plagis afflictus pene deficeret, pater acclamavit: Παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου, admonens ut sic peteret hostem, quemadmodum vomere solet vulnerare terram. Hac voce rediit animus juveni, vicitque. Idem post ea bis vicit Pythia, octies Nemea, item octies Isthmia. Auctor Pausanias.

LXVI. *Summis ingredi pedibus.*

Qui clanculum aut cautim, ac pedetentim, quod ajunt, conantur aliquid, *summis pedibus ingredi* dicuntur. Græci jucundius efferunt adverbio composito, ἀκροποδητί. Idem valent illa: *Suspenso gradu*, & *suspensis pedibus.* Traductum à gestu eorum, qui sic ingrediuntur, ut strepitum pedum nemo sentiat: aut qui viæ diffisi, cautim & leviter figunt vestigia. Aliquanto diversius est, quod est apud Platonem in Lachete: Καὶ οὐδὲ ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντας. i. e. *Ne summo quidem pede ingredientes*, quod pertinet ad illam formam, *summis labris degustare*, *summis digitis attingere.*

LXVII. *Cœlum digito attingere.*

Proverbiali nimirum hyperbole, *Digito cœlum attingere* dicuntur, qui longe supra mortalium conditionem, ac Diis proximi esse videntur. M. Tullius ad Atticum libro secundo: *Nostri autem Principes* digito *se* cœlum *putant* attingere, *si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant.* Cognatum illi, quod alias ex eodem retulimus: *In cœlo esse.* Ad consimilem modum Horatius:

Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

Ovidius:

Huic tu quum placeas & vertice sidera tangas.

Et apud Theocritum in Hodœporis: — — — ὅπη ποκ' ἤδη
— — — — ... εἰς ὠρανὸν ... ἀλέξημα.

neri, civitatem extremo periculo laborantem servasse placata Venere. Proverbii meminit hujus Stephanus de Urbibus, Aristophanis allegans Cocalum.

LXIX. *Si tanti vitrum, quanti margaritum?*

Divus Hieronymus in Epistola quadam ad Demetriadem virginem: *Solent miseri parentes, & non plena fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inveniunt, virginitati tradere: Si tanti, ut dicitur, vitrum, quanti margaritum?* Utitur eodem complusculis alibi locis. Usurpatur & à Tertulliano in libello Ad Martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur. Inter gemmas prima laus olim fuit unionibus, vitrum vilissimum: & tamen gemmas nonnihil imitatur. Si tanto studio curas, ut vivat corpus, quam est danda opera, quo vivat animus? Si nihil non facis, quo placcas homini Principi, quanto magis enitendum, ut placcas Principi Deo? Si tantis sudoribus parantur opes perituræ, vel usu, vel furto, quur non magis incumbimus, ut cœlestes opes accumulemus? In his & hujusmodi locus erit proverbio.

LXX. *Hæret in vado.*

Divus Ambrosius in Commentariis, quos edidit in Euangelium Lucæ, non inelegans usurpavit adagium, significans Christi genealogiam, quæ diverse feratur ab Euangelistis, explicari non posse: *In abruptum*, inquit, *disputationis venimus: Hæremus in vado.* Metaphora nimirum à navigio ducta, quod vado illisum, frustra circumagitur: neque cursum institutum tenere potest, id quod evenit his, qui incidunt in syrtes, aut in salebras. Ad hunc etiam modum effert proverbium M. Tullius, libro De Finibus Bonorum quinto: *Venit ad extremum, hæret in salebra.* Rursum alias eodem in opere: *Hic si definire, si dividere potuisset, si loquendi vim, si denique consuetudinem teneret, nunquam in tantas salebras incidisset.* Sunt autem *salebræ* fluminum aut viarum obstacula, à *saltu* dictæ. Non dissimili figura dixit idem Cicero: *Aqua hæret.* Sic enim scribit Q. fratri: *Hic aqua mihi hæret*, significans nihil esse profectum in causa. Suspicor dici solitum de causa prorogata. Etenim ut non infunditur aqua nisi dicturo, nec fas est loqui post exstillatas clepsydras, ita cum servatur, quod reliquum est aquæ, interrumpitur dicentis oratio. Plautus in Pseudolo: *Perii, nunc homo in medio luto est, nomen nescit, hæret hæc res.*

LXXI. *In culmo arare.*

Ἐπὶ καλάμης ἀροῦν. i.e. *In stipula arare*, dicuntur, qui labore nunquam intermisso vim mentis exhauriunt: aut qui nunquam desinunt ab amicis petere, quod dent. Sumta metaphora à nimium avidis agricolis, qui segetem non patiuntur unquam interquiescere: sed assidua cultura succum omnem soli exhauriunt, statim à messe novam ingerentes sementem. Suidas citat ex Lysia.

LXXII. *Taciturnior Pythagoreis.*

Σιωπηλότερος ἔσομαι τῶν Πυθαγόρᾳ τελεσθέντων. i e. *Taciturnior ero quam hi, qui Pythagoræ sunt initiati.* De vehementer taciturnis usurpari solet. Sumtum à Pythagoræ schola, in qua quinquenne silentium indicebatur auditoribus, quam ἐχεμυθίαν vocant, à cohibendo sermone. Suidas proverbii titulo refert, & Zenodotus in Collectaneis.

LXXIII. *Attagena novilunium.*

Ἀτταγᾶς νουμηνία. i. e. *Attagena novilunium.* Refertur à Suida, nec explicatur, nisi quod è diversis locis haud difficile conjectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abjectorum & servilium hominum. Siquidem Attagen avis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta, unde servum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices variis punctis esset picturatum, Attagenam vocabant. Porro ad novam lunam, sic enim Græci vocant initium mensis, cum Calendas non habeant, & servi distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur.

LXXIV. *Ingens intervallum.*

M. Tullius in Epistolarum ad Atticum lib. 6. senarios hos ceu proverbiales usurpat.

— — — Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ
Νότος κυλινδεῖ κύματ' εὐρείης ἁλός.

i. e. *Multas at undas volvit in medio Notus.*
Vasti maris. ——— ——— ——— ———

Significans illum procul abesse. Licet huc quoque torquere, ut significes rem adhuc procul abesse à periculo.

LXXV. *Vivus, vidensque.*

Quod in Eunucho dixit Terentius: *Vivus, vidensque pereo*, id M. Tullius indicat proverbiali figura dictum esse. Sic enim scribit in Oratione pro P. Sextio: *Ille Cyprius miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla unquam suspicio durior ad Senatum, aut Imperatores nostros allata est*, vivus, *ut ajunt*, & videns *est cum victu suo ac vestitu publicatus.* Usurpat aliquot locis & Divus Hieronymus. Quin & illud quoque: *cum victu suo ac vestitu* proverbium sapit.

LXXVI. *Præstat habere acerbos.*

M. Tullius in Dialogo De Amicitia: *Scitum est enim illud proverbium Catonis: Multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur.* Equidem ut præclaram esse sententiam fateor, ita proverbium esse negaverim. Primum quod nullam omnino proverbii speciem præ se ferat: deinde quod proverbia vulgi sunt, non hujus aut illius. Unde legendum arbitror: [1] *Scitum est enim illud Catonis*, aut *illud verbum Catonis*, tamen adscribendum putavimus, ne quis indiligentia prætermissum existimaret.

LXXVII. *Columnas rumpere.*

Ælianus prodidit in Samo quondam fuisse animalia vasta magnitudine (*Neades* vocantur) quorum voce terra rumperetur. Unde proverbium natum in clamosos & improbe loquaces; ut postes & *columnas* dicantur *rumpere*. Usus est eo Virgilius in Philistum rabulam, & obtrectatorem. Item Juvenalis:

Frontonis platani convulsaque marmora clamant.

LXXVII. *Leporis vita.*

Λαγὼ βίον ζῆν. i. e. *Leporis vitam vivere*, dicuntur, qui semper anxii trepidique vivunt. Quod id animal, omnium prædæ expositum, ne somnum quidem capit, nisi oculis apertis. Demosthenes in Æschinem: Λαγὼ βίον ἔζης δεδιὼς καὶ τρέμων καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν. i.e. *Leporis vitam vivebas, timens ac tremens, ac semper exspectans, ut vapulares.* Usus est & Plutarchus in libello Περὶ φιλοπλουτίας, quem pridem Latinum reddidimus. Λαγωοῦ δειλότεροι scripsit Athanasius in Apologia prima: & apud Strabonem: *Phrygiis leporibus timidior*, de quo dictum est alias per occasionem.

LXXIX. *Victi non audent hiscere.*

Νικώμενοι ἄνδρες τῇ ἀγχυξίᾳ δέδενται. i. e. *Qui vincuntur, silentio vincti sunt.* Plutarchus in libello, cui titulus: Quo pacto quis utilitatem capere possit ex inimicis, citat ex Pindaro. Convenit cum illo, quod alibi retulimus: *Quid, nisi dolor victis?* Est autem verbum perquam elegans ἀγχυξία, ubi quis non audet hiscere, à verbo γρύζειν, de quo non semel dictum est.

LXXX. *Thersitæ facies.*

[2] Θερσίτειον βλέμμα. i. e. *Thersitica facies.* De prodigiose deformi dici solitum, quod Homerus scripserit hunc omnium, qui ad Trojam venissent, fœdissimum fuisse. Ac totum hominem à capite, quod ajunt, usque ad pedes ita graphice depingit, & corporis vitia & animi morbos, ut dicas, pessimum ingenium in domicilio se digno habitasse. Locus apud Homerum est Iliad. lib. 2. notior, quam ut hic referat adducere. Venustius erit si ad animum transferatur: veluti si de formose, sed moribus improbo dicas: *Si corpus adspicias, Nireus est, si animum, plusquam* Θερσίτειον βλέμμα, *reperies.* Adagii mentionem fecit Suidas.

1 Sic habent optimæ Editiones.

2 Θερσίτειον βλέμμα.] Sed βλέμμα. pro *facie* positum, ubi tandem reperitur? quid vero necesse est novam aut raram illi significationem hic dare, quum usitata optime conveniat? Si enim Θερσίτειον βλέμμα, *Thersiteum adspectum*, sive *intuitum*, aut *obtutum* interpreteris, de depravato & distorto, qualis est strabonum: tuam hanc interpretationem ex eodem Homero confirmare poteris. Siquidem is inter cætera, quibus deformitatem ejus depingit, hoc ponit, & quidem primum omnium φολκὸς ἔην. H. Stephanus.

LXXXI.

pecie m præ se ferat : deinde quod p...
...unt, non hujus aut illius. Unde lega...
: *Sciendum est enim illud Catonis*, aut alia...
..., tamen adscribendum putavimus, ...
...tia prætermissum existimaret.

LXXVII. *Columnas rumpere.*

...rodidit in Samo quondam fuisse animali...
...udine (*Neades* vocantur) quorum voc...
...tur. Unde proverbium natum in clam...
... loquaces; ut postes & *columnas* dicta...
Usus est eo Virgilius in Philistum rhe...
...ctatorem. Item Juvenalis:
platanis convulsaque marmora clamant.

LXXVII. *Leporis vita.*

... i. e. *Leporis vitam vivere*, dicuntur, ...
...xii trepidique vivunt. Quod id animal...
...æ expositum, ne somnum quidem cap...
...rtis. Demosthenes in Æschinem: ...
... *timens ac tremens, ac semper expectans* ...
Usus est & Plutarchus in libello ...
...m pridem Latinum reddidimus. ...
...t Athanasius in Apologia prima: & apud...
Phrygiis leporibus timidior, de quo dictum...
...casionem.

...XIX. *Victi non audent hiscere.*

... i. e. *Qui victi...*
...ti sunt. Plutarchus in libello, cui titulus:
utilitatem capere possit ex inimicis, ...
Convenit cum illo, quod alibi ...
nisi dolor victis? Est autem verbum ...
..., ubi quis non audet hiscere, ...
... non semel dictum est.

xisti.

LXXXIII. *Quantum habet.*

Quantum habet quisque, tanti fit. Quod scripsit Horatius in Satyra prima: C

Nil satis, inquit, *quia tanti*, *quantum habeas*, *sis.*

Item Juvenalis Satyra tertia:

Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet & fidei. — — —

Non recensuissem inter proverbia, ne quis clamitaret me sententias collegisse, non adagia, nisi D. August. in libro de Disciplina Christiana nominatim proverbii titulo citasset: *Unde & illud proverbium*, inquit, *Quantum habebis, tantus eris.* Quanquam & Horatius satis indicat vulgo jactatam sententiam eo, quod præcessit:

At bona pars hominum decepta cupidine falso.

Usurpat & Apulejus in Apologia: *Tanti revera estis, quantum habetis.* Videtur ex Euripide venisse in vulgi sermonem. Cujus & hunc versum inter cæteros refert Seneca: D

Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.

LXXXIV. *Imis ceris eradere.*

Imis ceris eradere, pro eo, quod est, delere penitus, sic ut nullum omnino memoriæ pristinæ vestigium exstet. Sumtum ab his, qui in ceratis scriptitant tabulis. His mos est ita nonnunquam versum stilum per summum æquor ceræ ducere, ut qualiacunque tamen prioris scripturæ remaneant vestigia, aliquoties funditus delent. D. Hieronymus ad Chrysogonum: *Ita nostræ necessitudinis penitus oblitus, ut illam Epistolam, quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, non parva litura, sed imis, ut ajunt, ceris eraseris.* Conveniet in profundam oblivionem, vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel si quid est simile.

LXXXV. *Macilenta manu pinguem pedem.*

LXXXVIII. *Centum plaustri trabes.*

Tam simile est proverbio, quam est ovum ovo, quod scripsit Hesiodus in eodem opere, cui titulus: Ἔργα καὶ Ἡμέραι. C

— — — Ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

i. e. *Centum autem lignis plaustrum compingitur unum.*

Eo tempestiviter utemur, quum significabimus id, quod à nobis petitur, magno constare. Facile enim alienis utimur, non expendentes quanti constiterint ei, qui præbet. Carmen Hesiodi sic habet:

Ῥηΐδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἄμαξαν,
Ῥηΐδιον δ' ἀπανήνασθαι. Πάρα δ' ἔργα βόεσσι.
Φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἄμαξαν
Νήπιος, οὐδὲ τό γ' οἶδ' ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

i. e. *Nam dictu est proclive, dato plaustrumque bovesque,*
At proclive negare, sed en tauris labor instat,
Cogitat ast animo dives, compingere plaustrum
Stultus & haud novit, centum id compactile lignis.

Itaque quoties ad id, quod molitur aliquis, pluribus adminiculis opus est, velut ad gerendum magistratum, ad scribendum librum, ad munus concionandi, ad instituendam familiam, ad longinquam peregrinationem, non inepte usurpabimus Hesiodi verbum: Ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

LXXXIX. *Araneas ejicere.*

Habet illud quoque proverbii speciem, quod est apud eundem in eodem opere:

Ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια.

i. e. *Vasis ejicias, quas nectit aranea telas.*

Sic enim significant inanitatem & inopiam etiam hodie. Ad eundem modum Catullus: E

— — *Nam tui Catulli*
Plenus sacculus est aranearum.

Quo dicto nunc nihil est vulgo vulgatius. Lucianus in Pseudologista: Εὐρώτος καὶ ἀραχνίων μεστά. i. e. *Carie &*

tumbet diu versatus in agro, non fieri idoneus administrandæ Reipublicæ, nisi vixeris in foro, in curia, in frequenti populo. Allusit huc Socrates platonicus, quum invitatus ad loca amœna in agris, respondit se cupidum esse discendi, arbores autem nihil docere.

XCIII. *Faber cum sis* &c.

Plutarchus in Præceptis Civilibus senarium hunc haud dubie proverbialem, ex Euripide citat:

Τέκτων γὰρ ὤν, οὐκ ἔπραττες ξυλουργικά.

i. e. *Cum sis faber, opera haud facis fabrilia.*

Congruet in eum, qui tentat, ad quæ non est idoneus, vel ob imperitiam, vel ob naturam alienam, veluti si quis infans & ad persuadendum ineptus, suscipiat legationem, aut indiligens dispenset rem domesticam: aut senex, sive invalidus militiam capessat, si venetur Sacerdos, rhetoricetur Scotista. Jam dudum & illud Horatianum cessit in proverbium, quod hinc imitatum videtur:

——— ——— *Tractant fabrilia fabri.*

XCIV. *Aquam igni miscere.*

Inter proverbia, quibus ἀδύνατον significamus, referendum & illud: Πῦρ ὕδατι μιγνύναι. i. e. *Ignem aqua miscere.* Plutarchus in libello, cui titulum fecit: Περὶ πρώτου ψυχροῦ, adducit hujus proverbii testimonium, studens probare aquæ proprium esse frigiditatem, potius quam aëris. Pugnat autem utraque qualitate ignis cum aqua: quippe calidus & siccus cum humida & frigida. Narrat eodem in loco morem fuisse apud Persas, ut supplex in fluvium descenderet, ignem gestans, minitans ni consequeretur, quæ petebat, se ignem missurum in aquam. Atque ad eum modum impetrabat quidem, quæ rogabat, sed mulctabatur, quod minatus esset se facturum id, quod esset contra rerum naturam. Nam aqua hostis est ignis, cumque semper extinguit. Id supplicandi genus apud barbaros maximum habebatur, & in quo non esset fas recusare, quod petebatur. M. Tul. Philippica 13. [1] *Prius unda cum flamma redibit in gratiam.* Rursus: *Prius undam*

titulus: Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

XCVIII. *Prius antidotum quam venenum.*

C Divus Hieronymus adversus Ruffinum respondens: *Quomodo eorum præfationes librorum, quos nescias, accuses, quæ quodam vaticinio futuræ calumniæ responderunt, implentes proverbium, Prius antidotum quam venenum,* subaudi, *adhibes.* Conveniet uti, quoties aliquis se purgat antequam accusetur. Antidotus enim adversus venena datur. Hanc nemo sumit, nisi gustato veneno. Quanquam sunt, qui se præmuniant antidotis, ne noceat, si fors contingat sumere toxicum. Quemadmodum fecisse legimus Mithridatem.

XCIX. *Statua taciturnior.*

His etiam temporibus in proverbio est: *Statua taciturnior.* In hominem vehementer infantem, ac tacitum. Usus est hac hyperbole Horatius in Epistola ad

D Julium Florum:

——— ——— *Statua taciturnius exit*
Plerumque, & risu populum quatit. ——

Itidem Juvenalis divitem quempiam, sed infantem & indoctum, Mercurii statuæ similem facit:

——— ——— *Truncoque simillimus Hermæ.*

Consimili forma divus Chrysostomus libro Περὶ Ἱερωσύνης 6. De tardo & stupido: Τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον τῶν λιθίνων οὐδὲν διοίσει. i.e. *Tum illud, quod Græci dicere solemus, à saxeis nihil differet,* quod & alibi retulimus. Xenophon in Symposio: Ἐκείνων γοῦν μὲν ἂν ἧττον φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. i. e. *Illorum igitur vocem minus audias quam saxearum statuarum.* Statuæ frequenter habent speciem sapientum & eloquentium virorum, ipsæ

E tamen nihil loquuntur.

C. *Hoc noveram prius quam* &c.

Plutarchus in libello, cui titulus, Philosophum maxime debere disputare cum Principibus, irridens eos, qui duplicem facerent Philosophiæ rationem: alteram in affectibus sitam, quæ à Mercurio Hegemone, i. e. *duttore* proficisceretur: alteram in efferendo positam,

CHILIADIS QUARTAE
CENTURIA IV.

I. *Phocensium desperatio.*

Φωκέων ἀπόνοια, sive Φωκικὴ ἀπόνοια. i. e. *Phocensium*, sive *Phocica desperatio*, de stultis & insanis consiliis dici solitum admonet Stephanus. Verum ex Plutarcho Cheronensi conjicere licet dici solitum, ubi desperatis rebus ad extrema consilia veniretur. Natum est autem ex eventu hujusmodi. Atrox odium & irreconciliabilis simultas, atque, ut Plutarchi dicam verbis, ἄσπονδος πόλεμος erat inter Thessalos & Phocenses: quod hi primores illorum in suis urbibus, ad unum omnes eodem die trucidassent, illi vicissim illorum obsides ducentos quinquaginta in crucem sustulissent. Deinde Thessali contractis omnibus copiis, per Locrenses irruperunt, edicto promulgato, ne cuiquam provectioris ætatis parceretur: pueri cum mulieribus in servitutem abducerentur. Daïphantus itaque, qui fuit unus è tribus, quibus Phocensium res erat commissa, suasit, uti viri quidem Thessalis obviam irent, cum illis conflicturi, cæterum mulieres una cum liberis, ex universa Phocide congregatas, in uno quopiam loco seponerent, congesta ingenti lignorum materia, & adhibitis custodibus mandarent, ut simulac intellexissent, sese victos in prælio, continuo pueros & uxores injecto igni exurerent. Id reliquis comprobantibus, exsurgens quidam negavit æquum fieri, ni consilium hoc uxorum quoque suffragiis comprobatum fuisset, quod si non placeret, non esse cogendas. Itaque mulieres, ubi rem cognovissent, ipsæ inter se habito consilio, Daïphantum collaudarunt, qui rectissime consuluisset Phocensium rebus. Eadem autem videri & uxoribus & liberis eorum. His ita peractis, congressi cum Thessalis Phocenses, superiores extiterunt. Ac decretum quidem illud Græci *Phocensium desperationem* appellarunt, quod etiam si feliciter cessisset, tamen temerarium parumque cordatum videretur. Hujusmodi ferme Plutarchus. Similia fere narrat Pausanias in Phocicis. Meminit & proverbii, quod ait ex hoc eventu dici solitum: Ἐπὶ πάντων βουλευμάτων ἀναλγήτων. i. e. *De omnibus consiliis, quæ carent dolore.* Meminit & Stephanus indicans dici solitum: Περὶ τῶν ἀναλγῆ βουλευομένων.

II. *Suspensa manu.*

Plinius in Epist. lib. 6. *Suspensa manu*, dixit pro eo, quod est leviter, parumque accurate: *Tu vero*, inquit, *non debes* suspensa manu *commendare mihi*, *quos tuendos putas.* Fit enim venustius, si à corpore ad animum transferas. Quintilianus Declamatione duodecima in eundem sensum usurpat, *levi manu*, tanquam proverbium. Cicero *levi brachio*, de quo dictum est alias. Itidem dicimus *suspenso pede*, pro sensim ac tacite. Ammianus lib. 14. *Seseque* suspensis passibus *injecerunt in scaphas.*

III. *Extremum occupet scabies.*

Olim pueri cursu certantes, clamare solebant: *Occupet extremum scabies*, adhortantes hac voce singulos ad cursum, ac male precantes ei, qui fuerit omnium postremus. Id deductum est in adagium, quo utebantur, qui significarent sese quocunque modo velle vincere, neque commissuros ut inter postremos sint. Ita qui per fas nefasque rem augent, ne non sint inter optimates, qui malis artibus emergunt ad magistratus, qui rationibus quibuslibet ampla venantur sacerdotia, possunt alio vocanti respondere: *Extremum occupet scabies.* Quanquam nihil vetat, quo minus in bonam partem detorqueamus, ut si qui summis viribus adnititur, ne ab æqualibus, eruditione, aut recte factis, aut officiis ab amico superetur, dicat: *Occupet extremum scabies.* Hoc igitur proverbium pueris acceptum ferimus, quemadmodum & illud: Τὴν ἐκ συνῶν ἔλα. Et Euangelicum hoc Matth. Cap. XI. *Cecinimus vobis*, & *non saltastis.* Usus est Horatius in Arte Poetica:

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.

Originem Acron indicat.

IV. Ἡμερόκοιτος.

Vulgari joco fures dicti videntur ἡμερόκοιτοι, quod A interdiu dormiant, noctu vigilent. Sic enim Hesiodus in Operibus ac Diebus:

Μήποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.

i. e. *Ne solitus dormire die tua tollere possit.*

Apte torquebitur in tollionem & furacem. Est & piscis ejusdem nominis, ut indicat Suidas, Phoca opinor.

V. *In omnia potentes.*

In eos, qui plurimum possunt vel nocere vel prodesse, quadrabit illud Hesiodi:

Ἐν γὰρ τοῖς πέλεται ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε.

i. e. *Est enim in his pariter sita summa bonique malique.*

Quod quidem à Poeta de Diis dictum, accommodare B licebit vel in hominem, cujus summa sit auctoritas, vel in rem, quæ plurimum habeat momenti. Velut in Principem, aut vehementer gratiosum, sive in pecuniam per jocum, vel in litteras ac virtutes serio.

VI. *Ne uni navi facultates.*

Quin illud etiam ad proverbiorum classem, si longius deflectatur, referendum videtur, quod est in eodem opere:

Μὴ δ' ἐν νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι.

i. e. *Ne bona tu pandis ratibus semel omnia mandes.*

Ne quid aggrediaris, in quo sint universa periclitanda. Non omnis statim alea jacienda est. Periculosa est nautica negociatio. Naufragium enim tollit omnia. Tutius est cum terra commercium. Alibi retulimus dictum Laconis, qui negabat sibi placere divitias, quæ pende-C rent à funibus.

VII. *Urit absque torre.*

Versum hunc ceu proverbialem subinde Plutarchus usurpat:

Εὕει ἄτερ δαλοῖο καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.

i. e. *Exurit sine torre, gravique dat illa senectæ.*

Nempe uxor improba, quæ moribus suis senium viro præmaturum conciliat. Idem lepide transferetur ad avaritiam, ad ambitionem, ad invidiam, amorem obscœnum, similiaque animi vitia, quibus obnoxii torquentur & contabescunt.

VIII. *Adhuc cœlum volvitur.*

D Quoties significamus adhuc superesse spem, & nondum omne tempus, quod melioris fortunæ solet occasionem adducere, exactum esse, conveniet illud Theocriticum ex Charit.

Οὔπω μῆνας ἄγων ἔκαμ' οὐρανός, οὐδ' ἐνιαυτούς.

i. e. *Nondum defessus provolvere desiit æther*

Menses atque annos. ——— —— ——

Quod enim unus annus negat, alter ultro defert.

IX. *Multa rota volventur.*

Proverbialiter extulit, & ad eandem pertinet sententiam, quod proxime consequitur:

Πολλοὶ κινήσουσιν ἔτι τροχὸν ἁρμαλέοι ἵπποι.

E i. e. *Permultis volvetur adhuc rota mota caballis.*

i. e. Multum adhuc temporis restat, multæque rerum incident mutationes. Quod quidem adagium & hodie nostrati vulgo in ore est. Frigidius enim est, quod quidam interpretantur de certaminibus Olympiacis, de quibus illic non agit Poeta in carmine Bucolico.

X. *Ne nomen quidem.*

Proverbiali figura dictum est & illud in eadem Ecloga:

——— —— Βοᾶς δ' ἔτι μηδ' ὄνομ' εἴη.

i. e. *Ulterius nec nomen erit belli atque tumultus.*

Itidem Paulus ad Ephesios: *Fornicatio autem & omnis* F *immunditia, aut avaritia*, nec nominetur *in vobis.* Quid enim? Itane scelus est nominare avaritiam, aut libidinem? Non opinor, sed Apostolus ut graviter vitia detestaretur, usus est hyperbole proverbiali. Nam inter pios nominatur & Judas & Pilatus.

XI. *Cervus canes trahit.*

Inter adagia, quibus ἀδύνατον, seu præposterum quippiam significamus, adnumerandum & illud, quod est apud Theocritum in Thyrside:

——— Τὰς κύνας ὤλαφος ἕλκοι.

i. e. *Canes cervus trahit.*

Præposterum enim est, ut cervus venetur canes. Carmen Theocriti sic habet:

rioribus, unde per oleum significant certamen. Quanquam scholia declarant quosdam hoc ad arborem referre, quod in Olympiacis oleastro sive olea coronari solebant.

XIV. *Et me mater &c.*

Item illud, quod in eadem sequitur:

Κἠμ' ἔφαθ' ἁ μάτηρ Πολυδεύκεα ἦμεν ἀμείνω.

i. e. *Me quoque Pollucem mea mater vincere dixit.*

Cum quis anteponitur, aut æquatur iis, cum quibus nullo modo conferendus est. Matres enim amore cæcutiunt in filios, & formosissimos putant, qui sunt deformes, fortissimos, qui sunt ignavissimi. Porro Pollux pugil optimus fuisse creditur. Teste Flacco:

Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis. ——————————

XV. *Suade lupis ut insaniant.*

Rursum in eadem:

Πείσαι τοι Μίλων καὶ τὼς λύκως αὐτίκα λυσσῆν.

i.e. [1] *Hoc quoque Milo lupis mox persuadeto rabire.*

1 *Hoc quoque Milo lupis mox persuadeto, rabire.*] Πείσαι credidit imperativi esse modi, secundam personam, media in voce: ideo vertit, *Persuadeto, Suade.* Atqui (ut omittam, πείσαι legi, non πεῖσαι, & imperativum πεῖσαι pro πεῖσον non temere inveniri, ut nec infinitivum πεισιῶται pro πεῖσαι) pastor Battus, qui hunc profert versum, apud Theocritum, non alloquitur Milonem: sed de eo absente hoc dicit Corydoni. Interpretare igitur, *Persuadeat*, vel *persuaserit*, i. e. persuadere possit. Quam certe interpretationem attulisset, simul & aliam hujus proverbii explicationem quam attulerit: si attentius totum hunc locum considerasset. Battus enim mirans potuisse Milonem Ægoni pastori, qui ne oleum quidem athleticum unquam viderat, persuadere ut Olympiam proficisceretur: dicit Corydoni, *vel lupis persuadere queat Milo, & statim more canum agantur in rabiem.* At si Erasmicam expositionem sequentes, dicamus, *Persuadere etiam velit Milo, lupis ut insaniant, quum plus satis sua sponte id faciant*, quis non videt minime constare sibi Battum, & prioribus ejus verbis posteriora non esse consentanea? Sed enim illam alteram expositionem tenendo, cogemur dicere rabiem proprie canum esse. Quod Erasmus ex scholiaste proferens, & refellens, ait canes aliquando rabire, lupos nunquam non rabire. At ego eadem ratione dici *rabire*, vel potius *rabidos esse* lupos, qua canes, plane nego: & λύσσαν, i. e. *rabiem*, proprie appellari quendam morbum canum, quo correpti insaniant (unde & *lupos rabidos*, *tigros quoque*, *aliasque feras rabidas appel*-

vehementer obeso corpore.

XVII. *Tuam ipsius terram calca.*

Cum jubebimus cuipiam, ut suo loco se contineat, neque se recipiat in nostra, quadrabit illud ex ejusdem Hodœporis:

——— Τὰν σαυτῶ πατέων ἔχε τὰς δρύας.

i. e. *Quin propriam calcans terram, querceta teneto.*

Conveniet, ubi parum fidemus alicui, nec volemus in domesticam recipere consuetudinem.

XVIII. *Nihil simile.*

Ad iniquam comparationem significandam valebit illud ex eodem:

Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ' ἀνεμώνη
Πρὸς ῥόδα. ——————————

i. e. *Imo res est stulta Cynosbaton aut Anemonam*
Composuisse rosis. ——————————

Cynosbatos Græcis sonat *canis rubum*, est fruticis genus, sed rosam producit, contemptam, minimeque grati odoris. *Anemonam* Dioscorides papaveris speciem facere videtur.

XIX. *Ne fascines.*

Ἵνα μὴ βασκαίνης με. i. e. *Ne me fascines.* Dici solitum ubi quis rem suavem nactus, præsentibus impertit aliquid, ne solus fruens alios contristet. Indicat hoc Aristoteles sectionis vigesimæ problemate vigesimo quarto. Ubi de mensa communi aliquis sibi privatim sumeret aliquid, intuenti communicans dicebat, *Ne me fascines*, itaque sumturi cibum prius edebant rutam, ceu remedium adversus fascinum. Tum enim metuebant noxam fascini, quoties vel avidius vescerentur, vel alicujus incommodi suspicione tenerentur, aut cibum haberent suspectum, quem capiebant. Ita fiebat, ut semper cum perturbatione vel biberent vel ederent, flatu simul hausto: qui si expellitur, simul exit cibus, si retinetur, movet tormina. Itaque ruta prius comesa, & stomachum & reliquum corpus calfacit, ut spiritus

Cum significabimus aliud agendum juveni, aliud seni, A aliis atque aliis temporibus diversis moribus utendum. Quid autem quæque ferat tellus, eleganter describit Virgilius in Georgicis, & Hermippus apud Athenæum libro primo.

XXI. *Dum virent genua.*

Nec illud caret proverbii specie, quod est apud eundem in Thyonicho:

——— ——— Ποιεῖν τι δεῖ ἀς γόνυ χλωρόν.

i. e. *Quando virent genua tum aliquid faciamus oportet.* Studendum bonis litteris, dum adhuc viget ingenium. Ducenda est uxor, sed juveni. Consimilem ad modum Horatius:

B ——— ——— *Dumque* virent *genua,*
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.

Quanquam hæc ipsa figura, *genu viret*, proverbialis est, quoties juventutem significamus.

XXII. *Neque pessimus, neque primus.*

Mediocritatem hoc pacto significare licebit:

——— ——— ——— Οὔτε κάκιστ☉

Οὔτε πρῶτ☉. ——— ——— ———

i. e. ——— ——— *Neque pessimus, at nec*
Primus. ——— ——— ———

Lepidius fiet, si ad ingenii laudem transferatur. Nam apud Theocritum in Thyonicho de milite dictum est: qui seipsum modeste jactat.

C XXIII. *Scit quomodo Jupiter duxerit Junonem.*

In curiosos, & quid quisque domi faciat pervestigantes, conveniet illud ex Syracusanis:

Πάντα γυναῖκες ἴσαντι, καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' Ἥραν.

i. e. *Novit fœmineum genus omnia, novit & illud*
Junonem quo pacto duxit Juppiter olim.

Scholiastes Theocriti putat significari furtivas Jovis & Junonis nuptias, quales describit Homerus:

Εἰς εὐνὴν φοιτῶντε φίλους λήθοντε τοκῆας.

i. e. *Conjugii subiere thorum clam utroque parente.*

Adjungit fabulam, quam retulerit Aristoteles nescio quis in libro, quem scripsit de Templo Hermiones. D Jupiter insidians sororis pudicitiæ, quum forte vidisset illam semotam ab reliquis Diis: nam ne Diis quidem virginibus tutum est obambulare solas: seipsum vertit in cuculum conseditque in monte, qui prius dictus erat Thronax, nunc Coccyx dicitur. Eo vero die Jupiter excitavit ingentem tempestatem. Juno itaque sola pervenit in montem, conseditque eo loci, ubi nunc est Junonis Teliæ, h. e. perfectæ templum. Cuculus autem ob tempestatem horridus ac tremens devolavit, conseditque in Junonis genibus. Eum Juno miserta texit veste sua. Hic Rex Deorum repente è cuculo factus Jupiter, Junonem complexus est. Quumque illa metu matris recusaret coitum, Jupiter promisit se E ducturum illam in uxorem. Hinc natum existimant proverbium. Addit hujus Junonis simulacrum in templo fuisse collocatum hac imagine, ut in throno sedens sceptrum dextra teneret, in cujus fastigio sederet cuculus. Equidem vix credo hanc fabulam apud veteres inveniri, sed suspicor ab otioso quopiam Grammatico fuisse confictam. Adeo sapit anile quiddam. Huic simillimum est, quod scribit Plautus in Trinummo: *Sciunt quid in aurem Rex Regina dixerit, sciunt quid Juno fabulata cum Jove: quæ neque futura neque facta, tamen illi sciunt.*

XXIV. [1]*Ubi paveris impera.*

F In eadem Ecloga:

——— ——— Πασάμεν☉ ἐπίτασσε.

i. e. ——— *Præcipito postquam satiaveris esca.*

Ad eum modum respondent mulieres cuipiam objurganti, quod loquaciores essent, & silentium imperanti. Conveniet, ubi quis imperiosior est in eos, de quibus nihil est meritus.

XXV. *Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.*

Quod scriptum est in ludicro Senecæ, proverbii speciem habet: *Intellexit*, inquit, *neminem parem sibi Romæ fuisse, illicque non habere se idem gratiæ. Gallum in suo sterquilinio plurimum posse.* Allusit ad Claudium Imperatorem Lugduni natum. Hodieque de cane vulgo dicunt, eum *in suo sterquilinio plurimum audere:* in alieno timidiores sumus omnes, in suo quisque regno ferocior est & animosior.

XXVI. *Isthmum perfodere.*

Isthmum perfodere, dicebantur, qui magno quidem conatu, sed irrito molirentur aliquid. Ductum ab Isthmo Corinthiaco, qui efficiebat, ut naves longo & ancipiti ambitu juxta peninsulam circumagerentur. Unde complures illum adorti sunt, qua erat angustissimus, perfodere, nempe *Demetrius Rex*, *Dictator Cæsar*, *Cajus Princeps*, *Domitius Nero*, infausto, ut omnium patuit exitu, incepto. Auctor Plinius libro quarto, capite quarto. Tranquillus ostendit, idem tentatum à Caligula. Philostratus in Vita Apollonii negat Neronem destitisse victum operis difficultate: sed quod timeret, ne admissum mare, perituram Æginam portenderet, aut res novas in imperio Romano cooritura: nam id prædixerant Ægyptii vates. Quin & vetustissimus scriptor Herodotus libro historiæ suæ primo, prodidit Cnidios Isthmum, qua angustissimo spacio, nempe quinque stadiorum spectabat continentem, perfodere adortos, quo insulam facerent, cæterum ictos scopulos in fodientium oculos resiliisse, deinde Delphicum Apollinem ab eis consultum trimetris respondisse:

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρύσσετε.
Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

i. e. *Neque cingite Isthmum mœnibus, neque fodite.*
Nam si Jovi id visum, locasset in salo.

Denique Nicanor Seleucus aggressus est Isthmum qui dirimit Euxinum & Caspium mare, nec perfecit à Ptolemæo Cerauno interfectus.

XXVII. *Lingere salem.*

Olim tenuis fortunæ hominibus sal pulmentarii vice fuit, uti nunc quibusdam est acetum. Quæ res & in proverbium abiit, tametsi non satis liquet cujusmodi id fuerit. Sed præstiterit ipsius Plinii verba super hac re subscribere ex libri trigesimi primi capite septimo: *Varro*, inquit, *veteres etiam pulmentarii vice usos, auctor est.* Esitasse enim salem cum pane & caseo, ut Proverbio apparet. Persius in satyra quinta:

——— *Jura, sed Juppiter audiet. Heu heu.*
Vare regustatum digito terebrare salinum,
Contentus perages, si vivere cum Jove tendis.

h. e. vitam ages pauperrimam.

XXVIII. *Sellissare.*

Σελλίζειν, proverbiali joco dicebantur gloriosi, fastuque præturgidi. Suidas admonet sumtum à moribus *Selli* cujuspiam, qui cum re esset perquam tenui, tamen affectabat haberi dives. Torqueri poterit & in eos, qui se doctrinæ jactitant ac venditant opinione, cum à litteris sint alieni. Hesychius indicat Græcis idem significare σιλλίζεσθαι καὶ ψελλίζεσθαι. Qua voce semel atque iterum usus est Plato in Gorgia: & ψελλὸς dicitur, qui sigma crassius profert, qua de re nonnihil attigimus in proverbio: Ἡ ψελλὴ οὐ πτόλις. Addit Hesychius nonnunquam σελλίζειν, idem esse quod ἀλαζονεύειν, videlicet adstipulans Suidæ.

XXIX. *Cecidis & Buphoniorum.*

Τὰ Κηκείδου καὶ Βουφονίων. i. e. *Cecidis & Buphoniorum.* De re magnopere prisca, & ob vetustatem jampridem obsoleta, desuetaque. Aristophanes in Nebulis:

Ἀρχαῖα γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ Κηκείδου καὶ Βουφονίων. ——— ——— ———

[1] Imo sonant verba Theocriti: *Ubi comparaveris, impera*, vel: *Impera, ubi possessor fueris.* Sic proverbiale dictum est plane cum illo Plautino conveniens: *Emere melius est, cui imperes.* Quod aliis verbis sic effert idem: *Emere oportet, quem tibi obedire velis.* Sed nimirum non cogitavit Erasmus quum ita interpretaretur, πασάμενος non significare duntaxat γευσάμενος καὶ φαγών, sed etiam κτησάμενος: sicut πάσασθαι idem Poeta usurpat pro κεκτῆσθαι, in hoc versu, qui habetur Idyll. 10.

Αἴθε μοι ἦσαν χρύσεοι πόκα φαντὶ πάσασθαι.

Hinc & πολυπάμμων, *Multa possidens. Dives.* Quanquam nec alteram significationem accipiendo, carebit errore illa interpretatio: *Ubi paveris, impera.* Vel: *Ubi esca satiaveris.* Cum enim πάσασθαι significet *gustare, edere*, non autem *pascere*, sive *alere*: vertendum fuisset, eam sequendo, *Ubi pastus fueris*: vel, *Ubi esca satiatus fueris. H. Stephanus.*

la Episcopis, de submovendis scelerosis, jam pro antiquatis habeant, dicas licebit: Ταῦτα Κηκείδου καὶ Βουφονίων. i. e. *Hæc Cecidis sunt & Buphoniorum.*

XXX. *Serenitati nubem inducit.*

Non tam ovo simile, quam illud proverbii faciem præ se fert, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo adulatore ab amico: Εὐδίᾳ τοῦ ἐπάγει νέφος. i. e. *Serenitati nubem inducit.* De eo, qui inter pocula ludosque virulentum aliquid admiscet, quod offuscata hilaritate frontem corruget, superciliaque contrahat. Ad eundem modum Horatius libro III. Ode XV. de anu deformi, quæ se puellarum choris admiscebat:

Et stellis nebulam spargere candidis.

XXXI. Μονόγραμμοι.

Olim homines macie prætenues, vesculi, ac decolores, proverbiali joco μονόγραμμοι vocabantur. Lucilius:

——— *Vix vivo homini ac monogrammo.*

Rursum idem alibi:

——— *Quæ pietas monogrammi.*

Nonius Marcellus ductum autumat à pictura, quæ prius quam coloribus corporatur, umbra fingitur. Non perperam quidem Marcellus, venustius tamen erit adagium, si ad veterum picturam respiciamus: quæ primitus omnium consensu, ab umbra hominis lineis circumducta cepit initium, quod vocant deliniare. Deinde singulis coloribus pingi cœptum est, easque picturas, μονοχρωμάτους appellabant. Mox ars distinxit sese, & invenit lumen atque umbras, ut quædam eminere, quædam abdi premique viderentur, differentia colorum. Deinde adjectus est splendor, quem alium à lumine volunt esse, medium tamen inter lumen & umbram: proinde eundem Tonon vocant. Nam commissuram ac transitum colorum, ἁρμογὴν appellant. Hujusmodi ferme Plinius libro tricesimo quinto, capite quinto. Conveniet igitur in hominem deformem, nullo aut eodem vultus colore, cujusmodi priscorum erant

teipsum. Quæcunque audivimus facta in Capernaum, facito & hic in patria tua.

XXXIII. *Lapsana vivere.*

C *Lapsana vivere*, lepide dixeris eos, qui perparce, nimiumque tenuiter vivunt. Consentaneum est enim jocum illum militarem in popularem fabulam abiisse, quo Cæsariani milites alternis versibus exprobrabant, quod apud Dyrrachium *lapsana* vixissent. Est autem *lapsana*, olus sylvestre ac vulgare, passimque proveniens, trium foliorum, ex Brassicarum, ni fallor, genere. Verum si quis forte requiret Plinii verba, sunt hæc libro decimo nono, capite octavo: *Nec non olus quoque sylvestre est trium foliorum, Divi Julii carminibus, præcipue jocis militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobravere* lapsana *se* vixisse *apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cavillantes. Est autem id cyma sylvestris.* Hactenus Plinius. Idem libro vigesimo, *Cymam*

D *inutilem* esse dicit, *& concoctu difficilem. Cymam* autem interpretatur in caulibus dici delicatiorem, tenerioremque cauliculum, qui & in lappis & asparagis gratiam habet. Dioscorides ait *Lapsanam* Romanis & *napium* dici, cujus folia simul & caules elixi comeduntur: putat hanc stomacho magis amicam quam lapathum, cujus meminit Horatius, de cœna frugali loquens:

Aut herba lapathi, prata amantis, & gravi
Malva salubres corpori.

XXXIV. *Haud contra ostium.*

Οὐ κατὰ θύρας. i. e. *Haud contra januam*, pro eo, quod est, non proprie ad rem, & apte ad id, de quo agitur,

E proverbiali certe figura dictum est ab Aristotele, libro Physicorum quarto: Οὗτοι μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα ἀπαντῶσιν. i. e. *Isti quidem igitur haud contra ostium occurrunt quæstioni.* Argyropylus οὐ κατὰ θύρας vertit, *non recte*, neque non recte tamen id quidem. Perinde valet, quasi dicas, *ad scopum.* Illud expende lector, num hoc adagium illi sit affine: Τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; i. e. *Quis aberraverit à janua?*

quem modo citavimus: Εἰ μηδαμῆ μηδαμῶς ἐπαινοῦμεν τὸ·

—— —— Ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ.

i. e. *Si nequaquam placet illud:*

—— —— *Valeat amicus cum inimico.*

Est autem Græcis hemistichium carminis trochaici.

XXXVII. *Manica.*

Μανικὰ, Phrygio proverbio dicebantur ingentia, egregiaque facta, ducta voce à *Mane* quodam, prisco apud ipsos Rege, quem ferunt virum fuisse præpotentem, & admirabili virtute præditum. Auctor Plutarchus in libello de Osiride. Quin & Latini *insanum* vocant, quod est præter vulgarem modum:

Insanire libet. ————————

Et:

——— *Insano juvat indulgere labori.*

XXXVIII. *Ruta cæsa.*

Ne in rutis quidem & cæsis, haud dubie proverbiali specie dictum est à Cicerone libro de Oratore secundo, pro eo, quod est, nulla in parte: *Sed dicette, cum ædes venderes*, ne in rutis quidem & cæsis, *solium tibi paternum recepisse.* Quo quidem loco illud obiter admonendum, in vulgatis Tullii codicibus perperam pro *recepisse*, legi *reliquisse*, id quod satis liquere potest ex Nonio Marcello, qui in dictione *receptitius*, hunc ipsum Ciceronis adducit locum. Est enim hoc loco *recipere* idem, quod *excipere*. Porro quid sibi velint *ruta cæsa*, nam verba sunt peculiaria Jureconsultis, abunde patet ex Pandectarum lib. XIX. Lege decima octava: *Si ruta*, inquit Ulpianus, *cæsa excipiantur in venditione, ea placuit esse ruta, quæ eruta sunt, ut harena, & similia: cæsa ea esse, ut arbores cæsas & carbones, & his similia. Gallus autem Aquilius, cujus Mela refert opinionem, recte ait frustra in lege venditionis de rutis & cæsis contineri, quia si non specialiter venierint, ad exhibendum de his agi potest. Neque magis de materia cæsa, aut de cementis, aut de harena cavendum est venditori, quam de cæteris, quæ sunt preciosiora.* Meminit & in Topicis de Rutis & Cæsis M. Cicero: *Nam ne præterirem aliquid, quod ad argumentum in omni ratione reperiendum pertineret, plura fortasse, quam abs re desiderata erant, sum complexus: fecique quod sæpe liberales venditores solent, ut cum ædes, fundumve vendiderint,* rutis cæsis *receptis, concedant tamen aliquid, emptori quod ornandi causa apte, & suo loco positum esse videatur.* Meminit & in Partitionibus. Et cum significabimus inclementius tolli omnia, neque quicquam fieri reliqui, venuste dicemus: *Ne rutis quidem ac cæsis receptis*, ut Jureconsultorum more loquar.

XXXIX. *Ætna, Athon.*

Ætnam & *Athonem* montes in molestiæ, tædiique proverbium abiisse, testatur Lucilius apud Aulum Gellium libro decimo sexto, capite nono: etiam si locus is depravatus habetur. Lucilii versus, quos adducit, sunt hi:

Verum hic ludus ibi, susque omnia, deque fuere.
Susque & deque fuere inquam omnia ludus jocusque.
Illud opus durum, ut Setinum accessimus finem.

[1] Ἐπὶ τὸ λοιπὸν, ut ajunt, *Montes Ætnæ omnes atque asperi Athones.* De Ætna Siciliæ monte dictum est, quod gigantem sua mole premat, juxta Poetarum fabulas. Sive quod crebris incendiis gravis ac perniciosus olim esset accolis. Unde & M. Tullius in Catone Majore, dixit *onus Ætna gravius.* De Atho vero, quod ob ingentem celsitudinem, umbra sit molestus, quam in Lemnum usque trecentis dissitam stadiis mittit, alibi diximus. Pomponius Mela tradidit hujus cacumen altius, quam unde cadant imbres: ejus rei conjecturam ex eo colligi, quod de aris, quas in vertice sustinet, non abluitur cinis, sed quo relinquitur aggere manet. Obstat & navigantibus, quod toto longe dorso procedat in pelagus, qua continenti adhæret. Unde & à Xerxe perfossus. Athenæus lib. x. commemorat Erysichthonem quendam inexpletæ voracitatis, vulgo dictum fuisse βορᾶς Ἄθωνα. i.e. [2] *Voracitatis Athonem.*

1 Ultimus versus sic in melioribus Editionibus concipitur: *Αἰγίλιποι montes, Ætna omnes, asperi Athones.*

2 Imo vero docet *Athenæus* hominem ἄπληστον βορᾶς, *cibo inexplebilem*, dictum αἴθωνα, quasi *esuriem* ipsam. Vide P. *Leopardum* lib. XIII. c. 19.

XL. *Immunem venire.*

Immunem Latini vocant, quem ἀσύμβολον Græci, nempe cum, qui nihil confert ad convivium. Horatius in Odis:

Nardi parvus onyx eliciet cadum.
Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis
Plena dives ut in domo.

Sed plusculum habebit gratiæ, si transferatur ad res animi, puta doctrinam, versus, aut simile quippiam. Aulus Gellius lib. VI. cap. XIII. indicat vocem hanc in proverbium abiisse: *Ne omnino, ut dicitur, immunes & asymboli veniremus, convectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum, sed argutias quæstionum.* Terentius in Phormione: *Tene asymbolum venire unctum atque lautum è balneis?* Apud Athenæum Ephippus eleganter dixit immuni manu:

Ἀλλότριον εἰσελθὼν ὄψον ἐσθίειν μάθη,
Ἀσύμβολόν τε χεῖρα προσβάλῃ βορᾷ.

i. e. *Ingressus alienum edere disce obsonium,*
Eduliisque porrigere immunem manum.

XLI. *Soterichi lecti.*

Apparet *Soterichi lectos* in vulgarem jocum abiisse de re vili priscaque, & minime ambitiosa, & rudis artificii. Sic enim Seneca Ennianos de Cethego versus irridens, *Qui hujusmodi versus amant*, inquit, *liceat sibi & eosdem admirari & Soterichi lectos.* Aulus Gellius, nam ab hoc ista referuntur libro duodecimo, capite secundo: *Dignus sane Seneca videatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem & colorem veteris orationis* Soterichi lectis *compararit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis jam contemptisque.* Conjicere licet Soterichum fabrum fuisse quempiam, cujus opera priscam illam & rudem simplicitatem præ se tulerint. Nam Romæ postea argentea triclinia divitibus in usu fuisse, testatur Plinius libro tricesimo tertio, capite undecimo. Hujusmodi inter pictores fuisse Fulvium, Rutubam, & Placidianum, in Sermonibus indicat Horatius:

Vel cum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutubæque,
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone. ——

XLII. *Peribis, si non feceris.*

Ubi quis in eum redactus est locum, ut nec aggredi rem possit citra magnum incommodum, neque tuto omittere, conveniet illud ex oraculo profectum: deinde populari, ut solet, sermone jactatum: *Peribo, si non fecero: si faxo, vapulo.* Refertur ab Aulo Gellio, libro Noctium tertio, capite tertio, è Plautina Comœdia, cui nomen Fretum. Versus Plautini sunt hi:

Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo.

Porro quæ nam sit historia redditi oraculi, Gellius ipse testatur sibi non liquere, & in hoc hos Plauti versiculos enotasse, ut historiam quæreret. Sunt autem versus jambici tetrametri catalectici. Unde verbum *dicitur*, adjectum, opinor, ab interpretante submovimus. Nam in vulgatis codicibus scriptum est, *magnis ludis dicitur.*

XLIII. *Ex se fingit velut araneus.*

Proverbialis videtur & illa collatio, aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso comminiscentis mendacia. Sic enim Plutarchus in libello, cui titulus de Osiride: Οἷα Ποιηταὶ καὶ Λογογράφοι καθάπερ οἱ ἀράχναι γεννῶντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἀπαρχὰς ἀνυποθέτους ὑφαίνουσι καὶ ἀποτείνουσι. i.e. *Qualia Poetæ & Oratores, velut aranei gignentes ex seipsis a nullis suggesta, exordia texunt, producuntque.* Plinius tradit majores araneas in terra cavernarum exigua vestibula præpandere, minimas non texere: tertium genus erudita operatione esse conspicuum: *Orditur*, inquit, *telas, tantique operis materiæ uterus ejus sufficit: sive ita corrupta alvi natura stato tempore, ut Democrito placet, sive est intus quædam lanigera fertilitas, tam moderato ungui, tam tereti filo, & tam æquali, deducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinnato orbe subtegmina adnectens: maculasque paribus semper intervallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatas indissolubili nodo implicat.* Nec abhorrent ab his,

est accommodum ad omnia, veluti si quis homini studiis & ocio nato bellum aut rempublicam administrandam mandet: Τῷ βοῒ τὸ λαγὼ κυνηγετεῖ. Aut si quis stupido & insulso judicia committat. Citat in eodem libello versus, ni fallor, Pindari: Ἐν ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. i. e. *In curribus equus, in aratro vero bos, navem autem praevertitur quam ocyssime Delphinus. Ut apro paranti mortem, canis est fortis inveniendus.* Nam haec quoque proverbii speciem habent.

XLV. *Ab diagrammate.*

Plutarchus in libello De discrimine inter adulatorem & amicum: Ὁ δὲ κόλαξ ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος ἀεὶ τὸ ἡδὺ, καὶ πρὸς χάριν εἰωθὼς ὑποκρέκειν, οὔτε ἔργον οἶδεν ἀντιπτεῖνον, οὔτε ῥῆμα λυποῦν, ἀλλὰ μόνον παρέπεται βουλομένῳ, συνᾴδων ἀεὶ καὶ συμφθεγγόμενος. i.e. *Adulator autem* Ab uno diagrammate *semper id, quod jucundum est, quodque blandiatur, solitus succinere, neque facto resistere novit, neque verbo contristare, sed tantum obsecundat volenti, semper illi concinens & consonans.* Palam est proverbii specie dictum esse: Ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος. Est autem *diagramma* pictura, descriptioque Philosophorum, qua rem exponunt oculis, ut perinde valeat, quasi dicas, *De eadem formula.*

XLVI. *Non filius Achillis.*

Inter carmina nobilium Poetarum, quae à doctis vice proverbiorum usurpantur, haec quoque referri posse videntur:

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ' Ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ.

i. e. *Haud satus Achille, verum Achilles ipsus es.*

E Tragoedia quapiam aut comoedia sumtum videtur. Est enim versus trimeter jambicus. Usurpatur à Plutarcho in eodem commentario, quem inscripsit, Qua ratione sit adulator ab amico dignoscendus. Ait enim adulatorem modis omnibus sic amicum imitari, ut illud in eum dici possit:

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως. ——— ———

Itidem Terentianus Parmeno in Gnathonem Thraso-

ab assentatoribus, quod Cleopatrae effictim amanti non responderet in amore.

L. *Asinus balneatoris.*

Ὥσπερ ὄνος βαλανέως. i. e. *Ut asinus balneatoris.* Dictum est in eos, qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus caperent. Plutarchus in libello: Περὶ τῆς φιλοπλουτίας· Οὐδὲν εὖ πάσχων, ὥσπερ ὄνος βαλανέως ξύλα καὶ φρύγανα κατακομίζων, ἀεὶ καπνοῦ καὶ τέφρας ἀναπιμπλάμενος, λουτροῦ δὲ μὴ μετέχων, μὴ δὲ ἀλέας, μηδὲ καθαριότητος. i. e. *Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac favillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque teporis, neque mundiciei.* Loquitur de divite parco ac sordido, qui cum sit onustus divitiis, non fruitur tamen.

LI. *Lychnobii.*

Apparet λυχνοβίους proverbiali joco dictos, qui *lucernariam vitam* ducerent, ut torqueri possit, vel in nocturnum potorem, vel hominem supra modum studiosum, qui quemadmodum dictum de Demosthene, plus absumat olei, quam vini: vel in sordidum & parcum, quasi de lucernario oleo victitantem. Seneca lib. Epist. XXII. Epistola CXXII. Dictum ostendit in lucifugam quendam, cujus tota vita erat praepostera, adeo ut quicquid hominum vulgus interdiu solet facere, id ille faceret noctu. Sub noctem expergiscebatur, diluculo ibat cubitum. In quem ita jocatus Varus lepidissimus fabulator, ut eum diceret *admodum frugaliter vivere, quippe qui nihil insumeret nisi noctem. Et quibusdam illum sordidum & avarum dicentibus, vos, inquit, illum & Lychnobium dicetis.* Est autem in joco vox ambigua, ut intelligas eum usqueadeo non sordidum, ut lucernas etiam absumeret, vel adeo parcum, ut lucernis victitaret. Caeterum allusum est ad vitam hominis praeposteram, cujusmodi describit in eadem Epistola, & Butam quendam Atilium.

LII. *Quasi Sutrium eant.*

Sutrium pervetustum Hetruriae oppidum. Id olim

LIII. Αὐτολήκυθοι.

Αὐτολήκυθοι, vulgato verbo dicebantur, qui non ex animo, sed ventris causa colerent amicos, inde confi-cta voce, quod sponte ad Lecythum commearent, & invocati præsto essent in conviviis. Eosdem τραπεζέας quoque vocatos fuisse testatur, & ab Eupolide: τοὺς περὶ τήγανον καὶ μετ' ἄριστον φίλους. i. e. *Circum sartaginem & post prandium amicos dictos fuisse.* Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto quis dignoscere possit adulatorem ab amico: Ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ πολλοὶ τοὺς αὐτοληκύθους τούτους λεγομένους καὶ τραπεζέας καὶ μετὰ τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, ἀκουομένους, ὥς τις εἶπε, κόλακας νομίζωμεν. i. e. *Sed ne, quemadmodum vulgus hominum facit,* Autolecythos *istos, qui vocantur, ac mensales,* [1] *quique tum demum audiunt, posteaquam aqua manibus infunditur, sicuti dixit quidam, existimemus adulatores.* Usus est eo verbo Demosthenes in oratione Adversus Cononem. Interpretes varie exponunt: vel de his, qui ad quidvis perpetiendum parati sunt, vel de pauperibus, qui præter lenticulam nihil possident: vel de iis, qui faciles sunt ad depromendam pecuniam, quod quidam soleant in lenticulis pecuniam recondere, atque aliis item modis, quorum nihil convenit cum sententia Plutarchi. Apud Athenæum libro quarto vocantur ἀλλοτριοφάγοι, quibus dulce est aliena vivere quadra. Refert ibidem quiddam non illepidum: orta disceptatione, quæ nam aquarum esset optima, quum alii præferrent Lernæam, alii Pirenæam, alii aliam, Carneus juxta Philoxeni sententiam dixit: Τὸ κατὰ χειρῶν ὕδωρ ἥδιστον, *suavissimam aquam, quæ manibus infunditur*, quod ea declaret cœnam esse paratam, quum convivator jubet convivas lavare. Congruit cum eo, quod alibi dictum est: *Fervet olla, vivit amicitia.*

LIV. *Melitæus catulus.*

Μελιταῖον κυνίδιον. i. e. *Melitæus Catellus*, dicebatur is, cujus opera nulli seriæ rei conducebat, sed duntaxat animi causa alebatur, cujusmodi non mediocris est multitudo in divitum familiis. Aliorum canum varius est usus. Sunt quibus ædium custodia delegata est, ut noctibus adversus fures excubias agant. Hi vocantur οἰκουροί. Sunt, quorum opera in venatibus utimur, qui θηρευτικοὶ dicuntur. Sunt, quorum nullus est usus, nisi ut cum ociosis ac delicatis matronis lusitent, qui nostris quoque temporibus, mirum quam sint in deliciis. Atque ii Μελιταῖοι vocantur, nimirum ab insula Melita, inter Corcyram nigram & Illyricum sita. Auctor Plinius lib. III. capite ultimo. Itidem Strabo & Stephanus. Horum meminit Aristoteles Sectionis decimæ problemate XIV. Indicans eos omnibus membris pusillos gracilesque fuisse, & hac dote commendantur, quemadmodum sunt, qui sine nanis & pumilionibus non possunt vivere. Apud Lucianum in Lapithis γελωτοποιὸς Alcidamantem Cynicum, Μελιταῖον κυνίδιον vocat. Athenæus libro duodecimo scribit Sybaritis vehementer in deliciis fuisse canes Melitæos. Qui quidem hoc esse videntur in genere canum, quod nani & pumiliones inter homines. At Massinissa merito laudatur, quod pro simiis & catulis maluit pueros alere, usque ad annum tertium, deinde remittebat eos suis parentibus. Sed intolerabilius est quod apud Britannos complures alunt greges ursorum ad saltationem, animal vorax & maleficum. Cujusmodi sunt & simiæ, licet minus voraces. Nec pudet has Christianorum esse delicias, tot egenis esurientibus. Verum quid ista deploramus, quum obambulent, qui, exemplo ab Italis orto, puellam aut puerum circumferunt gesticulationes ineptas edoctum, & unius puellæ calamitas alit ocium quatuor aut quinque robustorum nebulonum. Et hujusmodi ludos æquis oculis spectant homines Christiani.

LV. *Illico hyems erit.*

Aristoteles in Problematis sectione tertia decima, refert hunc versum, nullo citato auctore, sed veluti vulgo jactatum:

Εἰ ὁ νότος βορέαν προσκαλέσεται, αὐτίκα χειμών.

i. e. *Illico hyems fit ubi Boream arcessiveret auster.* Causam hanc adfert, quod Notus suapte natura nubem & imbrem affatim colligat. Proinde si hoc tempore Boreas accesserit, congelascunt omnia hujus rigore, atque ita protinus hyems. Adjicit eodem Problemate carmen alterum consimili fere sententia:

Εἰ βορρᾶς πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών.

i. e. *Molle lutum Boreas si prenderit, illico hyems fit.* Id tametsi vulgo simpliciter dictum apparet, tamen nos eo deflectere poterimus, ut dicamus ingens periculum imminere, si malum malo successerit. Veluti si qui immodice discruciat sese studii laboribus, amare etiam incipiat: aut si qui prius Principi parum gratus fuit, in plebis etiam odium veniat: aut si Regi vehementer leni, placidoque, succedat admodum rigidus, aut contra. Nam hujusmodi subitæ mutationes, maximos rerum motus solent excitare.

LVI. *Eundem calceum omni pedi inducere.*

Galenus Therapeutices libro nono: Ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ζητοῦσιν οὔτε ἴσασιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἑνὶ καλαπόδι πάντας ὑποδοῦσιν. i. e. *Isti quidem igitur neque inquirunt, neque sciunt. Quin magis juxta proverbium, eodem calciamento calceant omnes.* Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admovent omnibus, cum diversa mala diversam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco: *Scis simulare cupressum.* Ad hanc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione commentariorum, quos edidit in Epistolam ad Ephesios: *Nec ad instar imperiti medici uno collyrio omnium oculos velle curare.*

LVII. *Cochleæ vita.*

Κοχλίου βίος. i. e. *Cochleæ vita.* De iis, qui parce parvoque vivunt, aut contracti à negociis, luceque forensi semoti. Notum est animal, unde sumta est metaphora. Plutarch. in libello: Περὶ τῆς φιλοπλουτίας· Σὺ δὲ πεπαυὼς πραγμάτων συνεχεῖς, περιτρέχεις καὶ στρέφεις σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. i. e. *Tu vero tantum molestiarum sustines turbans ac torquens teipsum, cum ob parsimoniam Cochleæ vitam vivas.* De Cochleis, quæ cum caletur, succo victitant suo, alias retulimus ex Plautina Captivi Duo.

LVIII. *Bello parta.*

Ἐκ πολεμίας. i. e. *Ex hostium regione.* Ubi quis immodice insumeret. Solemus enim celerius ac temere profundere, si quid hostibus sit ereptum. Quod quidem adagium & hodie passim audivimus vulgo dictitari in lurcones & helluones. Plutarchus in libello, cui titulum fecit: Ὑγιεινὰ παραγγέλματα· Ἐμπίπλασθαι παρ' ἑτέροις τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀπολαύειν, καθάπερ ἐκ πολεμίας ἀφειδῶς ἐπισπευδομένους. i. e. *Impleri apud alios, cibis sumptuosis, fruique velut ex hostili regione raptis, ampliter sese cibo onerantes.* Usurpat idem Symposiacæ decadis septimæ, Problemate sexto Satyrus apud Athenæum libro quarto id genus homines depingit his verbis: Καταπέσχοντες τὸν ἀγρὸν, διαρπάζοντες μὲν οἰκίαν, λαφυροπωλοῦντες τὰ ὑπάρχοντα. i. e. *Proculcantes agrum, diripientes domum, pro spoliis vendentes facultates.* Nam λαφυροπωλεῖν, est *prædas hostibus detractas sub hasta vendere.* Atque ea solent minoris æstimari, veluti aliena. Hinc Græcis λαφύκται dicuntur, qui luxu prodigunt rem familiarem, ut indicat Athenæus libro undecimo, & ejusmodi profusio λαφυγμὸς dicitur. Et λαφύσσειν *prædari*, aut intemperanter *profundere* seu *devorare*, ut indicat Suidas. Nam λάφυρα *spolia* dicuntur, vivis hostibus detracta, quemadmodum σκῦλα mortuis.

LIX. *Panis lapidosus.*

Illud si quis proverbium esse negabit, cum hoc equidem non admodum digladiabor, certe dignum est, ut assidua usurpatione in adagiorum contubernium cooptetur, quod refertur à Seneca libro de Beneficiis secundo: *Panis lapidosus.* Sic enim Fabius Verrucosus appellabat beneficium, ab homine duro aspere datum, quem esurienti necessarium sit accipere, durum acerbum esse. Ita quidam contactione, torvitate vultus, asperitate orationis, ostentatione molesta, corrumpunt beneficium,

[1] *Quique tum demum audiunt, &c.*] Ἀκουομένους pro ἀκούοντας accepit, vertens, *Quique tum demum audiunt.* Item, μετὰ τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, malum, postquam prolata sunt hæc verba, κατὰ χειρὸς ὕδωρ, i. e. *Postquam postulata est aqua manibus.* H. Stephanus.

ficium, ut nemo sit accepturus, qui possit eo carere.

LX. *E Patroclis domo venit.*

Ἐκ Πατροκλέους. i. e. *E Patroclis domo.* In sordidos, sumtum à moribus Patroclis cujusdam Atheniensis, prædivitis quidem, verum impendio parci sordidique, quem vetus comœdia talem ferme depingit, qualem Plautus Euclionem, teste Aristophanis Interprete, cujus verba Suidas quoque refert, qui & proverbium esse vult. Est autem in Aristophanis Pluto. Is quum esset squalidus, incultus & sordibus obsitus, rogatus unde venisset:

Πόθεν ἂν φράσειν αὐχμῶν βαδίζεις;

i. e. *Unde igitur adeo sordidus squalensque venias dicito.* Atque ille respondit:

——— Ἐκ Πατροκλέους ἔρχομαι,
Ὃς οὐκ ἐλούσατ' ἐξ ὅτουπερ ἐγένετο.

i. e. ——— ——— ——— E Patroclis domo,
Qui haud lavit unquam, postcaquam natus est.

LXI. *Tam in proclivi quam imber.*

Non absque proverbii specie dictum est illud à Plauto in fabula, cui titulus, Captivi Duo:

Tam *hoc tibi* in proclivi quam imber *est, quando pluit.*

Nam *proclive* proprie dicitur, quod ex alto deorsum propendet. Arduum est autem onera submoliri in altum, deorsum vero vel suapte sponte devolvuntur.

LXII. *Et post malam segetem serendum est.*

Equidem non pugno esse proverbium, etiam si proverbii simillimum est, illud epiphonema Senecæ, lib. Epistolarum undecimo: *Et post malam segetem serendum est.* Quo licebit uti, quoties res parum ex animi sententia cecidit, & significabimus non esse desistendum à conatu. Quanquam Seneca loquitur de iis, qui refugiunt in ullum hominem beneficium collocare, quod semel inciderint in ingratum. Ejusdem generis est, quod eodem subnectitur loco: *Post naufragium maria tentantur.*

LXIII. *Spes servat afflictos.*

Plutarchus in libello de Ratione Victus, indicat vulgatum fuisse proverbium de Spe, nec tamen explicat, quodnam id fuerit: Τοὺς πλείονας δὲ μαλακία καὶ ἀκρασία συνήγορον ἔχουσα παροιμίαν Ἐλπὶς ἀναπείθει καὶ προσάγεται βαδίζειν ἀναστάντας ἱταμῶς ἐπὶ τὴν συνήθειαν. i. e. *Plerosque vero spes intemperantia mollicieique patrocinante proverbio adducit huc, ut relictis stratis, ad consuetam redeant vitam.* Quod autem sit illud proverbium, quod intemperantiæ suæ prætexunt homines, declarat in his, quæ sequuntur: Ὡς οἴνῳ δὴ τὸν οἶνον, κραιπάλῃ δὲ κραιπάλην ἐξελόντας καὶ διαφορήσοντας. i. e. *Tanquam vinum vino, & crapulam crapula ejecerint ac discusserint.* Ex his apparet Plutarchum allusisse ad proverbium: *Clavum clavo pellere.* Quod quidem & hodie manet æque celebratum inter compotores. Addunt jocum de pilo canis rabidi, & experiuntur facetiam multis exitialem. Quanquam & obiter allusum est ad hoc, quod exstat in sententiis è comœdiis, ut apparet, collectis:

Ἀνὴρ ἀτυχῶν, σώζεται ταῖς ἐλπίσι.

i. e. *Spes servat hominem, rebus in duris bona.*

Notum est illud Nasonis:

Spes bona dat vires, animum quoque spes bona firmat.
Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Deinde Pindaricum illud apud eruditos pene cessit in proverbium:

Ἐλπὶς γηροτρόφος.

i. e. *Spes altrix senecta.*

Sic enim Plutarchus in libello de Tranquillitati Animi: Καὶ τὴν μνήμην ἡδίονα καὶ βεβαιότεραν τῆς Πινδαρικῆς γηροτρόφου ἐλπίδος. i. e. *Et memoriam jucundiorem, ac firmiorem, Pindarica spe, senecta altrice.* Refert autem hunc Pindari locum Plato libro de Republica primo: Ὅτι ὃς ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγοι, γλυκεῖα οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα, ἡ γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπὶς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. i. e. *Propterea quod qui juste pieque vitam peregerit, huic dulcis cor exhilarans, senectutis altrix, familiaris est spes, quæ maxime versatilem mortalium mentem gubernat.*

LXIV. *Tria saluberrima.*

In eodem opere, quandoquidem nullo auctore re-

A fert, videtur & hoc proverbio fuisse jactatum. Sed præstat ipsius verba transscribere: Ὅθεν ἄριστα λέλεκται τροφῆς ἀκορεστίαν, καὶ πόνων ἀοκνίαν καὶ σπέρματος φύσεως συντήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι. i. e. *Unde optime dictum est, vesci citra saturitatem, non refugere laborem, naturæ semen conservare, esse saluberrima.*

LXV. *Admoto capite.*

Plutarchus in libello, cui titulus: Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου, versum hunc, qui apud Homerum frequenter obvius est, ceu proverbialem usurpat:

Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι.

i. e. *Admoto capite, reliqui ne audire valerent.*

Admonet eo loco, si quid objurgandus est amicus, ut B id fiat primum in tempore, deinde comiter & amice magis quam aspere, postremo clanculum semotis arbitris: Ὅθεν ἄριστα μὲν ἔχει, τὸ ἄγχι σχὼν κεφαλήν. i. e. *Unde optimum est illud, Admoto propius capite.* Pro eo Livius lib. ab Urbe Condita x. dixit *conferre capita: Consules velut deliberabundi capita conferunt.*

LXVI. *Cur cessatum est?*

Eodem in commentario usurpat & hunc Homeri versum ex Iliados Λ.

Τυδείδη, τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς;

i. e. *Dic quidnam acciderit nobis, ut Martia virtus*
Tydide exciderit animis? ——— ——— ———

C Licebit uti, quoties communem culpam apud amicum agnoscemus, & in re quapiam male cessatum esse significabimus.

LXVII. *Abjiciendum procul.*

Cum vitium aliquod, aut rem alioqui noxiam admonebimus *procul abjiciendam* esse, conveniet versus ille, ni fallor, Homericus:

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

i. e. *In montem tumidasve frementis in æquoris undas.*

Sic & Horatius in Odis, libro tertio Oda xiv.

Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat, & turba faventium,
Vel nos in mare proximum
D *Gemmas & lapides, aurum & inutile,*
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Contra Theognis non opes, sed ipsam paupertatem jubet: Εἰς μεγακήτεα πόντον ῥίπτειν. i. e. *In immensum mare projicere.* Item hominem vehementer pestilentem in extremas insulas deportandum dicimus.

LXVIII. *Testudinem equus insequitur.*

Plutarchus in libello, quem scripsit Adversus Stoicos: Πολλῷ δὲ τοῦτο σχετλιώτερόν ἐστι καὶ μᾶλλον ἀπήρτηται τῶν ἐννοιῶν, τὸ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς καταλαμβάνεσθαι, μὴ δι' εἰς χελώνην, τὸ τοῦ λόγου φασὶ, μετόπισθε διώκοι Ἀδράστου ταχὺς ἵππος. i. e. *Multo vero illud indignius, & à cogitationibus sejunctius, nihil à quoquam comprehendi, nec si testu-* E *dinem, [1] id quod proverbio dicitur, à tergo insequatur Adrasti celer equus.* Conveniet uti, cum rem præpostere & absurde geri significamus. Finitimum est illi, quod alias à nobis dictum est: *Testudinem Pegaso comparas.* Et, *Citius testudo leporem præverterit.*

LXIX. *Stultior Melitide.*

Μωρότερος Μελιτίδου. i. e. *Stultior Melitide. Melitides* unus est è felicissimis illis fatuis, quos Homerus suo carmine nobilitavit. Hic jam eversa Troja, venisse legitur auxilium laturus Priamo, ut meminit Eustathius decimum Odysseæ librum enarrans. Lucianus in Amoribus: Μελιτίδην ἢ Κόροιβον οἴει με, πρὸς θεῶν. i. e. *Me-* F *litidem aut Corœbum me putas, per Deos!* Proverbium refertur à Zenodoto, docens hunc Comicorum conviciis fuisse traductum ob stultitiam, nec potuisse numerare supra quinque, & ducta uxore, novam nuptam non attigisse, veritum, ne se illa accusaret apud matrem.

1 *Id quod proverbio dicitur.*] Τὸ τοῦ λόγου φασὶ, vertit, *Id quod proverbio dicitur:* quasi τὸ τοῦ λόγου φασὶ, non plus significaret, quam τὸ τοῦ λόγου, aut φασὶ, seorsum. Imo φασὶν ii, contra quos Plutarchus disputat. Adeo ut ita interpretari oporteat: *Ne siquidem (inquiunt) testudinem, ut est in proverbio, insequatur,* &c. Hoc etiam obiter adnotabo, quod non videtur deprehendisse (solet enim diligenter hac de re admonere) ex Poeta quopiam sumta esse postrema hujus loci verba. Nam μετόπισθε διώκοι, finis est unius versus hexametri: & Ἀδράστου ταχὺς ἵππος, Principium alterius. *H. Stephanus.*

Com-

Commemorat eodem in loco & alium quendam insigniter stultum, qui dubitarit ex utro parente fuisset natus. De Melitidis sodali Coroebo meminimus alibi. Pausanias admonuit, Coroebum una cum Butalione ac Melitide ab Aristophane inter fatuos numerari. Eadem Suidas, adferens hoc carmen ex Aristophane:

Τέως δ' ἀβελτερώτατοι κεχηνότες, Μαμάκυθαι, Μελιτίδαι κάθηνται.

i. e. *Hactenus abjectissimi, inhiantes Mamacutha, Melitida desident.*

LXX, *Non pluit* &c.

Plutarchus in Causis Naturalibus, refert hunc versiculum proverbio jactatum apud priscos:

Μηκέτι νυκτὸς ὕῃ, ἥκει τίκη ἀγροτέρα σῦς.

i. e. *Jam non nocte pluit, qua sus fœtum edit agrestis.* Quærit autem, cur domesticæ sues sæpius idque incerto tempore pariant, contra feræ semel duntaxat, atque iisdem ferme diebus. Hi sunt initio æstatis, quæ pars anni minimum est obnoxia pluviæ, præsertim apud Græcos. Non alium equidem video proverbii usum, nisi si quis significare velit exacto vere, aut autumno, serenitatem fore. Quod si libebit longius etiam detorquere, per jocum licebit uti, cum significabimus, ubi hoc aut illud evenerit, quod brevi sit eventurum, finem malorum nobis fore.

LXXI. *Electro lucidior.*

Ἠλέκτρου διαφεγγέστερος. i. e. *Electro pellucentior.* De re magnopere dilucida, aut de forma supra modum nitida, quod electrum miro quodam more pelluceat: unde Virgilius *liquidum* appellat:

—— —— *Liquidove potest electro.*

Lucianus in Amoribus: Ἠλέκτρου φασίν, ἢ τῆς Σιδωνίας ὑέλου διαφεγγέστερος. i. e. *Electro, ut ajunt, aut Sidonio vitro pellucentior. Sidonium* autem *vitrum* vocat, quod ea civitas artificio vitri fuerit olim nobilis.

LXXII. *Tam perit, quam extrema faba.*

Festus Pompejus ostendit proverbio dici solere: *Tam perit, quam extrema faba*, propterea quod extremæ fabæ plerumque aut proterantur, aut decerpantur à prætereuntibus. Quadrabit igitur in hominem, seu rem omnibus omnium injuriis expositam. Velut siquis dicat Theologiam *tam perire, quam extremam fabam*, quod passim ab indoctissimis tractando corrumpatur.

LXXIII. *Tyria maria.*

Tyria maria proverbio dicebatur, de re magnopere tumultuosa, periculique plena. Festus Pompejus inde natum adagium indicat, quod Pœni Tyro oriundi adeo potentes maris fuerunt, ut per hos omnibus mortalibus navigatio esset periculosa. Citatque Afranium, qui scripserit de quopiam, *quod Tyria maria conciret*, h. e. ingentes turbas excitaret.

LXXIV. *Altera manu fert aquam*, &c.

Τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δ' ἑτέρῃ τὸ πῦρ. i. e. *Altera manu fert aquam, altera ignem.* In eum torqueas licebit, qui cum coram sit blandus, occulte noceat. Aut in bilinguem, & nunc laudantem, nunc vituperantem, aut in diversa sentientem. Finitimum illi Plautino:

Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Refertur adagium à Plutarcho, in commentario de Primo Frigore: Τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ, τῇ δὲ ἑτέρῃ τὸ πῦρ. i. e. *Altera quidem aquam gestabat dolosa manu, altera vero ignem.* Loquitur autem de muliere diversis & contrariis instructa. Mirum est autem idem dictum hodie totidem verbis in ore esse vulgo.

LXXV. *Vapula papiria.*

Vapula papiria, Sisinius Capito scribit proverbio dici solitum, si quando volebant significare se negligere minas aliquorum: hoc tantum reperimus in fragmentis Festi Pompeji. Suspicor esse natum à Papirio prætextato, à quo mater comminando plagas, frustra conata est exsculpere, quid actum esset in Senatu. Proinde *Papiri* legendum, non *Papiria*, nisi mavis subaudire *lege*, ut sit comminantis pœnam legis Papiriæ. Aut ni magis placeat, ut intelligas de Papiria, uxore Pauli Æmilii, quæ repudiata est à marito, cum repudii causam nemo scire potuerit. [1] Quid enim facias? divinandum est, ubi non succurrunt auctores.

LXXVI. *Quasi millus cani.*

Sapit & hoc proverbium, quod apud eundem ad populum dixit Scipio Æmilianus: *Nobis*, inquit, *reique publicæ, præsidio eritis, quasi millus cani.* Nam *millus* est collare canum venaticorum, coriaceum, confixum clavis ferreis eminentibus adversus impetum luporum. Ad hunc igitur modum, certum firmumque præsidium significabimus.

LXXVII. *Non liberat podagra calceus.*

Plutarchus in Commentario περὶ τῆς Εὐθυμίας, refert hujusmodi sententiam, ceu vulgo jactatam, alioqui ipsa quoque figura proverbium præ se ferentem: Οὔτε ποδάγρας ἀπαλλάττει καλτίκιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας, οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. i. e. *Nec podagra liberat calceolus, nec preciosus annulus unguium vitio*, (quam παρωνυχίαν vocant Latini *reduviam*) *nec diadema capitis dolore.* Plutarchus utitur ad hunc modum: si divitiæ, reliquaque fortunæ munera, non tollunt morbos corporis, quanto minus mederi possunt animi malis. *Annulus* insigne doctoris est, at is non tollit ingenii stuporem. Diadema Regum insigne est, sed id non adimit homini stultitiam: purpureus galerus eximiæ pietatis insigne est, verum nec is liberat ab impietate mentis.

LXXVIII. *Uno digitulo.*

Uno digitulo, summam negocii facultatem significabant. Terentius in Eunucho: *Qui mihi nunc* uno digitulo *fores aperis fortunatus, ne tu istas faxo, calcibus sæpe insultabis frustra.* Hieronymus in Dialogo Luciferani & Orthodoxi: *Hanc igitur hastam, quam totis viribus misisti, de qua nobis minitaris*, uno, *aut ajunt*, digitulo *repellam.* Huc pertinet & illud, quod alibi dictum est: *Minimo provocare*, cum significamus, nos vel nullo negocio posse vincere.

LXXIX. *Muli Mariani.*

Muli Mariani, castrensi proverbio dicti sunt varicosi milites, qui ex C. Marii ducis instituto, in furca tabella interposita, sua onera portare consueverunt, ut testatur & Festus Pompejus. At Plutarchus in Vita C. Marii originem adagii bifariam refert: cum Marius imperator milites cursu, variisque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atque illi jam assueti, non gravatim tacitique ea ferrent, castrensi joco ἡμίονοι Μαριανοί. i. e. *muli Mariani* dicti sunt. Hinc translatum est in quosvis, qui facile parerent imperatis. Meminit adagii & Julius Frontinus libro Strategematôn quarto hisce verbis: *Cajus Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maxime exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset, unde & in proverbium tractum est*, Muli Mariani, *nimirum ob laborum tolerantiam, quos Homerus*, ἡμιόνους ταλαεργοὺς *identidem appellat.* Sunt qui diversam adagii originem referant. Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modo militum, verum etiam equos, mulos & currus, quo pacto hæc quisque sibi haberet exercitata atque apparata, Marium produxisse equum pulcherrime ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore, longe cæteris antecellentem. Itaque quum imperator Marii jumentis delectaretur, ac subinde horum faceret mentionem, tandem factum est, ut jocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, *mulus Marianus* diceretur. Et hanc alteram proverbii originem refert Plutarchus in vita Marii, quam modo citavi. Seneca in ludicro libello, quem scripsit in Claudium Cæsarem, *mulos perpetuarios* nominat. Festivius erit, si detorqueatur in hominem immenso studio, aut perpetuis negociis vehementer districtum.

LXXX. *Osculana pugna.*

Festus Pompejus indicat *Osculanam pugnam* proverbio dici solitam, quoties victi vincerent. Idque inde natum,

1 Legentes *Festi* editiones meliores intelligent responsum esse ancillæ manumissæ, quæ patronæ stomachanti dixerit, apud *Plautum* in Fœneratrice, *Vapula Papiria.* Adi notas *Andr. Dacerii* ad Festum.

his, qui licet serius tamen aliquando pœnas dant malefactorum vindici Deo.

LXXXIII. *In transcursu.*

Plutarchus in Commentario De liberis educandis: Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν ὥσπερεὶ γεύματος ἕνεκεν. i.e. *Sed hæc quidem* ex transcursu *discere, veluti degustandi causa.* Metaphora plane proverbium sapit. Quintilianus pro eo dixit, *in transitu.* Plinius mavult *in transcursu.* Idem valet, *obiter.*

LXXXIV. *Tribus verbis.*

Tribus verbis pro paucissimis dicere proverbiale est. Divus Hieronymus in dialogo Luciferiani, & Orthodoxi: *Tribus*, ut ajunt, *verbis, rem istam grandem dissolvisti.* Item Geta Terentianus in Phormione negat quosdam *tria inter se commutaturos verba.* Pindarus in Nemeis hymno duodecimo: Τρία ἔπεα διαρκέσει. i. e. *Tria verba sufficient.* Tametsi me non fugit hic Interpretes superstitiosius Philosophari de *tribus verbis.* M. Tullius pro Cluentio: *Accusabat autem Scamandrum verbis tribus: venenum esse deprehensum,* &c. Consimili figura, *sexcenta* dicimus pro multis. Proinde *sexcentas* mihi *dicas* scribito. Contra *verbo rem expedire* dicitur, qui paucis explicat: &, *ne syllaba quidem attingere,* qui nihil omnino meminit. Ita Galenus in Erasistratum opinor: Πῶς δὲ οὐκ αἰδεῖται, τὰς μὲν τῆς πέψεως ἀποτυχίας διαιρούμενος ὡς πολλαί τε εἰσὶ καὶ κατὰ πολλὰς γίνονται προφάσεις, ὑπὲρ δὲ τῶν αἱματώσεως σφαλμάτων, οὐδ᾽ ἄχρι συλλαβῆς μιᾶς φθεγξάμενος; i.e. *Qui sit, ut non pudeat, quod quum de concoctionis vitiis distinxerit, & quod multa sint, & variis ex causis accidant, de generandi sanguinis defectibus, ne* uno *quidem* verbo, *ne* una *quidem* syllaba *loquutus sit?*

LXXXV. *Ne punctum quidem.*

Divus Hieronymus in Epistolis: *Et Apostolicæ voluntatis sequentes vestigia, ne punctum quidem, ut dicitur, aut unguem transversum ab illius sententiis recedamus.* Apud Mathematicos punctum minimum quiddam est in dimensione corporis, adeo ut dividi non possit, quod, imaginatione porrectum in longum, lineam efficit: rur-

ramus.

LXXXVII. *Præstat invidiosum esse* &c.

Nihil tam vulgari sermone jactatum, quam hæc sententia: *Præstat invidiosum esse quam miserabilem.* Nam invidia fere comes est felicitatis, miseratio calamitatis.
C Est autem apud Herodotum in Thalia, ubi Periander ita loquitur filio: Σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ, ἢ οἰκτείρεσθαι. i.e. *Tu vero doctus, quanto satius sit, invidiosum esse quam miserandum.* Exstat Epigramma Græcum Palladæ in hanc sententiam:

Ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κατὰ Πίνδαρόν ἐστιν ἀμείνων,
  Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.
Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν, ἀλλά τις εἴην
  Μήτ᾽ ἄγαν ὀλβίσιμος, μήτ᾽ ἐλεεινὸς ἐγώ.
Ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον, ἐπεὶ τὰ μὲν ἄκρα πέφυκεν
  Κινδύνους ἐπάγειν, ἔσχατα δ᾽ ὕβριν ἔχει.

i. e. *Pejor livore est miseratio, Pindarus inquit,*
  Nam sunt felices, quos petit invidia.
D *Horum nos contra miseret, quorum adspera sors est.*
  At mihi donari non cupio alterutrum.
Ut nimium felix, vel sim miserabilis ulli.
  Nam præstat cunctis rebus adesse modum.
Quandoquidem celsa vicina pericula sorti,
  Imaque deprimitur non toleranda ferens.

Est autem apud Pindarum primo hymno Pythiorum:

Ἀλλ᾽ ὅμως, κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος,
Μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν.

i. e. *Verumtamen melior est commiseratione invidentia,*
  Ne omitte honesta, guberna justo clavo exercitum.

Rursus in Nemeis hymno octavo: Ὄψον δὲ λόγοι φθονεροῖσιν, ἅπτεται ἐσλῶν αἰεὶ χειρόνεσσι δ᾽ οὐκ ἐρίζει. i. e. *Obsonium est invidis obtrectatio. Attingit autem honestos,*
E *cum deterioribus non contendit.* Rursus Pythiorum undecimo:

Ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον
Ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων ἄφαντον βρέμει.

i. e. *Habet enim felicitas haud minimam invidiam.*
  At qui humilia spirat, in obscuro fremit.

LXXXVIII. *E nassa escam petere.*

XC. *Una cum templis & aris.*

Plutarchus locis aliquot in Sympoſiacis ſignificat antiquitus fuiſſe morem, ut quoties unicuipiam Deo res divina fieret, omnibus ſimul vota fierent, videlicet ne Calydonii ſuis tragœdia renovaretur. Invocantes autem Deos, addebant hæc verba ceu ſolennia, Ἅμα σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς. i. e. *Una cum phanis & aris.* Non admonet quidem ille palam, eſſe proverbium, tamen ita videtur uſurpare, ut conjicere poſſis, proverbio dici ſolitum, cum nihil omnino prætermiſſum volebant ſignificare. Quemadmodum & hodie vulgo dicunt: *Una cum veſtibus & calciamentis.* Et, *Demigrarunt una cum ſarcinis & impedimentis.*

XCI. *Mercurius ſupervenit.*

Ὁ Ἑρμῆς ἐπεισελήλυθεν. i. e. *Mercurius ſupervenit.* Ita loqui conſueverunt, ſi quando ſilentium oriretur in conciliabulo multorum, ſignificantes, non eſſe fas loqui Mercurio præſente, qui ſermonis ſit auctor. Ominoſum & hodie putatur, ſi quando in cœtu, aut convivio, ſubitum omnium ſilentium fuerit obortum. Refertur adagium à Plutarcho in commentario, περὶ τῆς Ἀδολεσχίας. Affine eſt illi, quod alibi dictum eſt: *Lupus in fabula.*

XCII. *Dulce pomum cum abeſt cuſtos.*

Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος.

i. e. *Cuſtos ubi deeſt, dulce pomum eſt ſcilicet.*

Senarius eſt proverbialis, quo licebit uti, cum ſignificabimus [1] impunitate malos ad peccandum provocari. Sumta metaphora à pueris & adoleſcentibus, qui ſibi non temperant, quo minus furentur poma, ſi ſenſerint abeſſe cuſtodem. Utitur Plutarchus in libello, quem inſcripſit, Ἐρωτικόν, in Philoſophos, qui ſub prætextu Philoſophiæ, libidini ſuæ ſerviunt: Πρόφασις οὖν φιλία καὶ ἀρετή. Κονίεται δὲ καὶ ψυχρολουτεῖ καὶ τὰς ὀφρῦς αἴρει, καὶ φιλοσοφεῖν φησὶ, σωφρονῶν ἔξω διὰ τὸν νόμον, εἶτα νύκτωρ καὶ καθ' ἡσυχίαν

Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος.

i.e. *Igitur occaſio amicitia ac virtus eſt. Sordidatur autem pulvere, frigidaque lavat, attollit ſupercilia, ac Phi-*

1 *Impunitate malos ad peccandum provocari.*] Verum eſt, *malos impunitate & impunitatis ſpe ad peccandum provocari:* &, ut Cicero ait, *ſpem impunitatis maximam eſſe illecebram peccandi:* ſed huc non reſpicere puto adagium, quaſi videlicet pomum, dum cuſtoditur, non putet aliquis eſſe dulce, nec ejus deſiderio teneatur: at ubi incuſtoditum viderit, adeo ut carpere impune poſſit, tum vero id concupiſcere incipiat, dulce eſſe ſibi perſuadens: quaſi ipſa impunitatis ſpe ad illud deſiderandum ſollicitante, cujus alioqui nullum excitatum fuiſſet deſiderium. Hoc inquam non puto proverbium reſpicere, vel potius eum, à quo verſus hic ſcriptus fuit, qui poſtea in proverbium abiit. Aperte enim huic ſententiæ repugnat quotidiana experientia: quum videamus multo magis placere, & majorem ſui (ut ita dicam) amorem excitare illa, quæ diligenter aſſervantur, & quæ nobis conceſſa non ſunt, quam quæ ſunt incuſtodita, & à quibus nullius periculi metus arcere poteſt. Quod non ignoravit, atque adeo non tacuit Naſo, qui elegiam quandam ita incohoat:

Si tibi non opus eſt ſervata ſtulte puella:
At mihi fac ſerves, quo magis ipſe velim.
Quod licet ingratum eſt: quod non licet, acrius urit.
Ferreus eſt, ſi quis quod ſinit alter, amat.

Idem in alia elegia:

Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata.
Sic interdictis imminet æger aquis.

Et paulo poſt, ubi dixit Penelopen quamvis carentem cuſtode, inter tam multos procos intemeratam manſiſſe, quum Danaë contra illo ſuo thalamo incluſa virginitatem amiſiſſet, ſubjungit:

Quicquid ſervatur, cupimus magis, ipſaque furem
Cura vocat pauci, quod ſinit alter, amant.

Ad quæ Ovidii verba fortaſſe alludens Seneca, dixit, *Furem ſignata ſollicitant*, in quadam Epiſtola: tale eſſe humanum ingenium oſtendens, quale & Ovidius deſcribit. Ita enim ait, lib. 9. Epiſt. 69. *Multi aperta tranſeunt, condita & abſtruſa rimantur. Furem ſignata ſollicitant. Vile videtur quicquid patet, aperte effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitiſſimus quiſque, in ſecreta irrumpere cupit.* Huc pertinet & quod ſcribit Horatius his verſibus, 1 Serm. Satyra 2.

——— ——— Leporem venator ut alta
In nive ſectatur, poſitum ſic tangere nolit:
Cantat & apponit, Meus eſt amor huic ſimilis: nam
Tranſvolat in medio poſita, fugientia captat.

Nec amator ſolus in rebus amatoriis

——— Τὰ ἕτοιμα λιπὼν, ἀνέτοιμα διώκει

ut hic eleganter deſcribit Flaccus: ſed omnium hominum ita comparata eſt natura, ut quod in promptu eſt, quod ſine labore, ſine periculo conſequi poſſunt, minus gratum ſit, minuſque arrideat, quam illud, quod procul poſitum vident, & cujus laborioſa ſit periculoſaque adeptio. Contra naturam igitur eſſet, ut pomum, quod adhibitus ei cuſtos foret, minus placeret. Imo vero ſi poteſtatem faciat cuſtos carpendi pomi, id non tam dulce videbitur, quam ſi vi & eo invito, vel clam, eo inſcio deceptum fuerit. Hæc igitur proverbialis oratio: *Dulce pomum eſt poſtquam cuſtode caruerit:* non ſignificat, meo quidem judicio, cuſtodis abſentiam pomum reddere dulce: i. e. eum, qui præſente cuſtode pomi deſiderio non tangeretur, eo abſente id deſiderare, tanquam dulce: quum videlicet ſuum furtum impunitum fore ſperat. Nam cuſtodis abſentia ut quis audeat pomum decerpere, quod alioqui non fuiſſet auſus, facit: at ut magis id deſideret quam antea, magiſque illi placeat, nequaquam. Imo ſi verum eſt, deſideria noſtra in vetitum niti, ut prohibitione accenduntur, ita permiſſione relangueſcere fatendum eſt. Quidnam ergo ſibi vult proverbiale dictum? Ei præbuiſſe occaſionem exiſtimo quempiam, qui, dum cuſtodiebatur pomum, id ſe appetere negaverit, utpote adhuc acerbum: ut cuſtodem abiiſſe cernens, illud, tanquam dulce, decerpſerit. Ideoque in eos jactari ſolitum, qui ſine arbitris, & clanculum iis rebus gauderent ac dediti eſſent, à quibus abhorrere, tanquam ingratis, exiſtimari vellent: ut in Philoſophos, qui quum ſe voluptates exoſas habere dicerent, ut pernicioſas, iis tamen domi, teſte omni remoto, indulgerent, earum capti dulcedine. Atque hoc ſenſu apertiſſime uſurpatum fuerit a Plutarcho iſtud adagium: qui τὸν παιδικὸν ἔρωτα τῷ γαμηλίῳ καὶ γνησίῳ comparans, dicit: *Ille autem voluptatem inficiatur, ob pudorem ac metum: ideoque honeſto aliquo prætextu attingendi formoſos opus habet. Amicitiam ergo, & virtutem prætexit. Et quidem athletico pulvere ſe conſpergit, ac frigida lavat, ſuperciliaque attollit, ac philoſophari ſe prædicat, temperantiam colens foris, propter legem: at vero noctu & per ſilentium, Pomum dulce, quod cuſtodiri deſiit.* Perinde ac ſi diceret: Iſti puerorum amatores (nam per ἔρωτα παιδικὸν intelligit τοὺς ἐρῶντας τῶν παίδων) cum illis verſantur in gymnaſiis, ſuo amori prætextum honeſtum quærentes, & quidem voluptatem inficiantur, omniaque agunt, quibus ab ea ſe abhorrere oſtendant: at remotis teſtibus voluptas illis eſt dulcis: ut *pomum dulce eſt, cuſtode amoto:* i. e. ut is, qui, dum cuſtos adeſt, pomum ait ſe non curare, ut minime dulce: at illo abſente, id decerpit, non jam negans eſſe dulce. Sic Plutarchus accommodare ſuæ orationi videtur hunc proverbialem verſum. Quem ſecuti, ad multa, quæ in quotidiano ſermone incidunt, eleganter accommodare & nos poterimus. Verbi gratia, ſi de adoleſcente quopiam ita loquamur. *Dum ætas, metus, magiſter prohibebant, ſibi comeſſationes, ſibi ſcorta, ſibi aleam diſplicere dicebat: at poſtquam liberius vivendi fuit poteſtas*, γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. Sic & in vernaculo ſermone ei, qui rem aliquam deſiderat, ſed quam conſequi ſe non poſſe videns, ejus deſiderio ſe teneri diſſimulat, & hoc vel illo nomine ſibi non placere ait: dicere ſolemus, *Tu de re iſta dicis, quod vulpes de uvis dicebat.* Vel, *Dicis idem, quod vulpes, adhuc acerbas eſſe uvas.* Quam proverbialem orationem ex quadam Æſopica fabula traximus, in qua narratur vulpes, quum maturas uvas pendentes conſpicata, eas comedere conaretur, ſed attingere non poſſet: dixiſſe: *Acerba ſunt adhuc.* Ut igitur in principio dixi, occaſionem huic proverbiali, de quo nunc agimus, dicto, dediſſe videri poſſit aliquis, qui pomum, quod habere non poterat, obſtante videlicet cuſtode, acerbum adhuc eſſe dixerit (eodem plane modo, quo vulpes uvas: quas ut maturas deſiderabat, quum attingere non valeret, acerbas eſſe ajebat) ſimulatque abſceſſit cuſtos, ad id decerpendum, tanquam dulce ſe contulerit. Et de proverbio quidem hactenus. In Plutarchi autem loco, ex quo id depromtum eſt, obſervari debet, πρόφασις *prætextum* ſignificare, ut ego interpretatus ſum: non, ut Eraſmus, *occaſionem.* Nam ut *prætextu* accipiatur, ſententia ipſa manifeſte poſtulat. Dicit enim Plutarchus, τὸν παιδικὸν ἔρωτα, i. e. τοὺς παίδων ἐρῶντας, pudore & metu impediri, quominus voluptatem, i. e. voluptatis ſtudium, fateantur: ideoque ſuæ cum formoſis conſuetudini colorem & titulum aliquem quærere, nimirum amicitiam & virtutem harum rerum obtentu, eos attingere: vel his nominibus culpam ſuam prætexere. Quin & ipſe Plutarchus aperte εὐπρέπειαν & πρόφασιν pro eodem ponit. Sic tamen & in loco quodam Ariſtotelis πρόφασιν interpretatus eſt Eraſmus *occaſionem*, quum itidem ut hic *prætextum* ſignificaret (ut admonui antea) neſcio an idem valere apud Latinos utrumque exiſtimans. Animadverte præterea σωφρονῶν perperam ab illo *ſobrium* verti. Nam *ſobrius* à Latinis vinolento proprie opponitur, non autem libidinoſo. At Plutarchus hic per σωφρονῶν intelligit à libidinibus abſtinentem. Quod eſt temperantiæ, non ſobrietatis. Nec illud præterire volo, καθ' ἡσυχίαν non vertiſſe me *clanculum*, cum Eraſmo: ſed, *per ſilentium.* Quod καθ' ἡσυχίαν pro *clanculum* nuſquam legerim, quod ſciam: at vero τὸ ἡσυχάζον τῆς νυκτὸς non uno in loco. Adeo ut veriſimile videatur, νύκτωρ καὶ καθ' ἡσυχίαν, pro κατὰ τὸ ἡσυχάζον τῆς νυκτὸς dixiſſe. i. e. *Per ſilentium noctis.* Vel, *Noctis ſilentio*, cum Livio: aut, *Nocte ſilenti*, cum Virgilio. Jam vero quod attinet ad participium ἐκλελοιπότος, in activa ſignificatione hic poſitum eſſe puto, non in neutra: ideoque φύλακος ἐκλελοιπότος ad verbum non ſonare, *Quum abeſt cuſtos*: aut, *Ubi deeſt cuſtos*, ſed, *Poſtquam reliquit cuſtos.* ſubintellige *ipſum pomum.* Aut ſi neutram ſignificationem retinere velis, redde ad verbum, *Ubi defecerit cuſtos:* vel, *Ubi deſierit.* Sed Latini ſermonis conſuetudo vix hoc patiatur: ac potius admittat, *Ubi defecerit cuſtodia.* Quanquam & hoc durum. Minus aſperum eſſet, *Ubi illud cuſtodia defecerit.* Adhuc mollius, mutato in verbum nomine, *Ubi cuſtodiri deſierit.* Ideo autem hac de re te admoneo, quia dici poteſt deeſſe cuſtos pomo, vel abeſſe cuſtos à pomo, quod nunquam cuſtodem habuerit. Ut quum dicitur quiſpiam ab aliquo loco abeſſe, non protinus intelligimus eum aliquando in eo fuiſſe. At nequaquam is poterit eſſe hujus proverbii ſenſus, quem diximus, nec fortaſſe alius idoneus, niſi de pomo, quod cuſtodem antea habuerit, mentionem fieri intelligamus. Verumenimvero dum hoc proverbium excutio, jam tertia pagella procedit. Hic ergo finem faciam: ſi tamen hoc addidero, quod Eraſmus ex proverbiis Hebræorum citat, *Aquæ furtivæ dulciores ſunt*, pro me non minus quam pro illo facere: at locum Pindari, quem ſubjungit, cum vero pro neutro noſtrum, imo ne ad proverbium quidem ipſum ullo modo facere, ſed plane ἀπροσδιόνυσον eſſe. *H. Stephanus.*

losophari se prædicat , & foris sobrius est ob legem , deinde noctu clanculum.

Pomum suave est , tunc ubi custos abest.

Exstat in proverbiis Hebræorum : *Aquæ furtivæ dulciores sunt.* Et Pindarus in Isthmiis hymno sexto : Τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. i. e. *Id quod præter honestum dulce est , manet finis amarissimus.*

XCIII. *Sanior es pisce.*

Proverbialiter haud dubie dixit Juvenalis : *Sanior es pisce.* Nam ad eum modum , hodieque vulgo loquuntur : *Tam sanus es quam piscis.* Id inde sumtum est , quod creditum est , pisces non sentire morbos. Quanquam huic sententiæ refragatur Aristoteles libro de Natura Animalium octavo, atque hunc secutus Plinius libro nono. Siquidem ægrotare pisces hoc argumento colligunt piscatores , quod aliquoties , inter ejusdem generis præpingues ac vegetos , aliquot capiunt extenuatos , ac languentibus similes , coloreque immutato. Quanquam universo piscium generi non incidit pestis , quemadmodum frequenter accidit hominibus , ac cæteris animantibus , non cicuribus modo , verum etiam feris.

XCIV. [1] *E Creta raptus.*

Plutarchus in commentario De puerorum educatione : Καὶ τοὺς μὲν Θήβῃσι καὶ τοὺς Ἤλιδι φευκτέον ἔρωτας καὶ τὸν ἐκ Κρήτης καλούμενον ἁρπαγμὸν , τοὺς δὲ Ἀθήνῃσι καὶ τοὺς ἐν Λακεδαίμονι ζηλωτέον. i. e. *Thebanorum quidem ac Heliensium amores oportet fugere , eumque qui vocatur è Creta raptum , Atheniensium vero & Lacedæmoniorum imitari.* Apparet furtivum amorem his verbis olim significatum fuisse , quod aliquoties illinc virgines à negociatoribus adveherentur.

XCV. *Euparyphus ex comœdia.*

Admodum proverbiali figura dixit Plutarchus in Symposiacis : Ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας , hominem significans magnifice vestitum , ac magnam servorum turbam post se trahentem. Nam hujusmodi finguntur in comœdiis milites gloriosi. Quorum insigne est chlamys purpurea , quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite : Τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι. i. e. *Euparyphum illum dico , illum chlamydatum.* Unde divites omneis splendide cultos , εὐπαρύφους appellant Græci , quod ipsum proverbiale quiddam habet. Nam Paryphis vestimenti genus est , cujus meminit Julius Pollux libro septimo. Id utrimque purpuram habebat assutam , quod virgæ purpureæ intertextæ vesti , Jonum lingua Paryphi vocantur. Idem admonet εὐπάρυφον novæ comœdiæ verbum esse. Contra tenues & humiles nullo cultu insignes *tunicati* dicuntur. Cornelius Tacitus in Dialogo de Oratoribus. Quos sæpius vulgus imperitum & tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat & digito demonstrat. Similiter Horatius :

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nam prætexta nobilium erat , & toga civium erat insigne. M. Tullius contra Rullum : *Jam vero qui metus erat tunicatorum illorum.* Item pro M. Celio : *Nobis quidem olim annus erat unus ad cohibendum brachium toga constitutus , & ut exercitatione ludoque campestri tunicati uteremur.*

XCVI. *Tranquillo quilibet gubernator est.*

Seneca in Epistola quadam ad Lucilium : *Alioqui gubernatoris artem adeo non impedit tempestas , ut ostendat. Tranquillo enim* , ut ajunt , *quilibet gubernator est.* Ait autem illic , fortunam adversam , ac rerum difficultatem , non solum non obesse sapienti , verum etiam virtutem in his maxime proferre sese , quæ rebus secundis , ac pacatis latebat. Non magnum est administrare rempublicam , cum omnia pace constant.

XCVII. *Neque Lydorum carycas.*

Μήτε Λυδῶν κάρυκας , μήτε μαστίγων ψόφους. i. e. *Neque Lydorum condimenta , neque flagrorum crepitus.* Constabit trochaicus tetrameter catalecticus , si addas articulum : Μήτε τῶν Λυδῶν , & καρύκκας per geminum cappa legimus apud Hesychium & Athenæum. Hesychius indicat καρύκκην dici offam è sanguine variisque condimentis confectam. Athenæus hunc versiculum adducit :

Εἴωθας εἰς ταυτὸν καρυκεύειν , μέλι ,
Σεμίδαλιν , ὠά. Πάντα γὰρ τἀναντία.

i. e. *Miscere in unum consuevisti , mel , ad hæc*
Similaginem , ova. Cuncta enim contraria.

Unde καρυκκάζειν , pro miscere varias rerum species , & καρυκεύματα pro cibis varie conditis , & καρυκεία conditura exquisitior. Sed quibus rebus quibusque modis genus hoc edulii conficiatur , serio declarat libro duodecimo , dicens hoc inventum esse Candauli , qui hinc sibi nomen celebre peperit. Suidas refert adagium , nec exponit. Conjicere licet dici solitum , quoties mediocrem vitæ rationem , aut conditionem significarent , quæ pariter & à summis deliciis , & ab extremis malis abesset. Legimus enim Lydos luxu deliciisque fuisse corruptissimos , adeo ut ludiis nomen dederint : tum barbaros , haud scio an Lydos , de Tyrrhenis certum est , ad tibiæ modos solere servos cædere , summam molliciem cum summa sævitia conjungentes. Venustius erit , si ad animi res transferatur , velut ad orationem , nec omnino rusticam nec operosius expolitam. Unde καρυκεύειν dicuntur non solum , qui variis condimentis inficiunt cibos , verum etiam , qui sermonem multiplici verborum & figurarum lenocinio condiunt : aut qui concionem è diversis male cohærentibus contexunt , qui mos est quibusdam ostentatoribus. Exponunt paucis Scripturam , addunt quæstionem Sorbonicam , assuunt aliquid ex jure Cæsareo , nonnihil ex jure Pontificio , tum ex Aristotele , ex Poetis. His omnibus Colophonem addunt , anilem fabulam , hoc est vere καρυκεύειν. Quanquam hujus adagionis & alibi nobis , ni fallor , facta mentio.

XCVIII. *Tanquam de narthecio.*

Proverbii simillimum est & illud Ciceronis in secundo de Finibus Bonorum libro : *Tanquam de narthecio* , pro eo , quod est , ex parato , & ad manum. Nam *narthecium* , opinor , vocat pyxidem , unde pharmacopolæ depromunt medicamenta. Verba Ciceronis sic habent : *Jam doloris medicamenta illa Epicurea , Tanquam de narthecio promant : si gravis , brevis : si longus , levis.*

XCIX. *Quod non opus est , asse carum est.*

Catoniana velut oracula videntur apud veteres in proverbium abiisse , non secus atque illa Apollinis : *Nosce teipsum* , & , *Ne quid nimis.* Quorum de numero commodissime dictum est , quod in Epistola quadam ad Lucilium refert Seneca : *Quod non opus est , asse carum est.* Vult autem Cato diligentem patremfamilias vendacem esse , non emacem , & emere , non quod opus est , sed quod necesse est : *Nam quod non opus est* , inquit , *asse carum est* , h. e. quantumvis parvo emtum , tamen carum est , si nec opus est eo. Vocat necesse , quo carere non possis , velut arator aratro : opus , quod usu futurum sit , si quis habeat , sed ejusmodi tamen , ut carere possis. Porro quod opus non est , id est prorsus supervacaneum & inutile. Potest ad complures accommodari sententias : ut si quis dicat artem quampiam minimo negocio posse disci , quæ tamen nihil sit frugis allatura , responderi posset : *Quod opus non est , asse carum est.*

C. *Nunc tuum ferrum in igni est.*

Ejus ferrum in igni esse dicebant , cujus negocium jam ageretur. Præmollitur enim ferrum igni ad cudendum. Ita Seneca in ludicro libello , quem scripsit de Morte Claudii Imperatoris. Hercules enim , qui videret *ferrum suum in igni esse* , modo huc , modo illuc cursabat , & ajebat : *Noli mihi invidere , mea res agitur : deinde si quid volueris invicem , faciam , manus manum lavat.* Allusit eo , quod Hercules quoque ex homine factus

1 Non parum errat *Erasmus* , qui multa in Chiliadas suas proverbii nomine congessit , quæ nihil minus sunt , quam proverbia. Ut alia taceam , ejusmodi est hoc , quod proverbii vice citat : Ἁρπαγμὸς ἐκ Κρήτης. Quia in Græco scriptore (liber ille non est *Plutarchi*) appositum τὸ λεγόμενον. Sic quotiescumque φασὶ adjunctum videt , suspicatur inesse vim proverbii : Ἁρπαγμὸς ἐκ Κρήτης male ab eo vertitur , *Raptus ex Creta. Raptus Creticus* vertendum erat. Notissima παιδομανία καὶ παιδαρπαγία Cretum , vel ex *Heraclide* Pontico & aliis. At Κρητικὸς ἁρπαγμὸς vel ἁρπαγὴ ἐκ Κρήτης non magis est proverbium , quam si dicam ἡ λεγομένη τοῦ Πλάτωνος σοφία. Ἡ λεγομένη τοῦ Ἀριστείδου καλοκαγαθία &c. Quia vero cum *Erasmo* vertis *raptus ex Creta* , vide quam bene illud facias. Nam raptus Ganymedis à Minoe factus , quo tantum gloriaris , non ex Creta fuit , sed ex Troade. *Yvo Villiom.* p. 123. & 124.

factus esset Deus, id quod ambiebat Claudius. Alexander Magnus interrogatus, quomodo potitus esset Græcia? respondit: Μηδὲν ἀναβαλλόμενος. i. e. *Nil recrastinans.* Refert Homeri Scholiastes Iliad. B.

CHILIADIS QUARTAE

CENTURIA V.

I. *Ne bos quidem pereat.*

Jam ante proverbiis aliquot nobis declaratum est, quantum utilitatis adferat bonus vicinus, quantum incommodi malus. Sed quæ conducunt ad vitæ felicitatem, iterum atque iterum expedit inculcare, quo penitius infigantur animis. Neque enim ea res tantum habet locum in parandis ædibus aut fundo, sed in omni pene vita: ut quod Porcius Cato prodidit de commodo vicino habendo non solum ad agricolas pertineat, verum etiam ad unumquemque nostrum. Etenim si quis jam provectior ætate vitæ totius cursum relegat, comperiet maximam bonorum malorumque partem à bonis malisque vicinis fuisse profectam. Hesiodi Carmen Columella tanquam proverbiale refert:

Μηδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

i. e. *Nec bos intereat, vicinus si improbus absit.*

At levis est bovis jactura, si cum his malis conferatur, quæ capiuntur ex improbis convictoribus, ex fucatis amicis, ex uxoribus & famulis parum fidelibus. At Catonis quidem sententiam nonnulli rejiciendam esse duxerunt, quod in nobis situm non est, qualem habeamus vicinum, quem nonnunquam mors aliæque diversæ causæ nobiscum mutant. Id tametsi negari non potest, sapienter tamen à Catone præceptum est, ut agricola, quantum in ipso est, curet habere bonum vicinum, nec bonum tantum, sed & commodum. Bonus enim esse potest, qui tibi commodus non sit. Id ut contingat, duæ res potissimum adjuvabunt, diligentia in parando agro, & commodi mores erga vicinum. Frequenter enim habemus malum vicinum, quod ipsi nos præbeamus malos vicinos. Quemadmodum igitur, ut eleganter scribit Columella, sapientis est, fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est, ipsum sibi malam facere fortunam. Quod facit, qui nequam vicinum suis nummis parat, cum à primis cunabulis, si modo liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit:

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Quod non solum de bove dicitur, sed de omnibus partibus rei nostræ familiaris, adeo quidem ut multi prætulerint carere penatibus, & propter injuriam vicinorum sedibus suis profugerint. Nisi aliter existimamus diversum orbem, universas gentes petiisse relicto patrio solo, Achæos dico & Hiberos, Albanos quoque, nec minus Siculos, & ut primordia nostra contingam, Pelasgos, Aborigines, Arcadas, quam quia malos vicinos ferre non potuerint. Ac ne tantum de publicis calamitatibus loquar, privatos quoque memoria tradidit, & in regionibus Græciæ & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse vicinos: nisi Autolycus ille potuit cuiquam tolerabilis esse conterminus, aut Aventini montis incola, Palatinis ullum gaudium finitimis suis Cacus attulit. Malo enim præteritorum quam præsentium meminisse, ne vicinum meum nominem, qui nec arborem prolixiorem stare nostræ regionis, nec inviolatum seminarium, nec pedamentum annexum vineæ, nec etiam pecudes negligentius pasci finit. Jure igitur, quantum mea fert opinio, M. Porcius talem pestem vitare censuit, & in primis futurum agricolam præmonuit, ne sua sponte ad eam perveniret. Hactenus quidem Columella declamatoria quadam eloquentia, simul & Catoni patrocinatus est, & nos docuit, quanta pestis sit malus vicinus. Tametsi Cato non solum de vicini moribus sentit, verum etiam quam lautus sit re: *Vicini*, inquit, *quo pacto niteant id animadvertito. In bona regione bene nitere oportebit. Interdum enim nitor arguit agri bonitatem, in solo vero parum fertili declarat industriam agricolæ.* Porro quemadmodum diligens vicinus exstimulat ad studium bene colendi, ita vicinorum luxus & ignavia, corrumpit vicini familiam. Itidem & præpotens vicinus opprimit propinquum pauperem, & supra modum tenues vicini semper aliquid abradunt, sive precibus, sive furto. Jam cum morosis & improbis vicinis nunquam rixa non est, nunc de finibus, nunc de damno dato, nunc de stillicidio, nunc de semita actuve, nunc de prospectu aut de lumine. Quod si fortuna nobis dederit talem vicinum, nec liceat mutare, reliquum est, ut nostra commoditate reddamus illum ex malo bonum, certe caveamus, ne lacessitus fiat incommodior. Turpissimum enim fuerit, si nostris moribus ex commodo vicino faciamus incommodum. Videlicet hoc est, quod præcipit Cato: *Vicinis bonus esto.* Et ne satis esse putares si ipse temperes ab injuria vicini, adjungit, *familiam ne siveris peccare.* Mox indicat, quid utilitatis capiatur ex bonis vicinis: *Si te*, inquit, *libenter vicinitas videbit, facilius tua vendes, operas facilius locabis, operarios facilius conduces. Si ædificabis, operis, jumentis, materia juvabunt. Si quid bona salute usus venerit, benigne defendent.* Olim igitur qui fundum proscribebant venalem, præconem edocebant, quibus dotibus esset ager commendabilis, quam salubri cœlo, quam commodo situ, quam fertili solo, quam bene ædificatis villis. Sed vir acerrimi ingenii Themistocles, quum fundum venderet, jussit hujusmodi dotibus & illud adjici, *quod haberet bonum vicinum.* Id factum primum risu jocoque multitudinis acceptum est, mox intellectum est hanc agri commendationem esse præcipuam. Plurimum itaque refert ad totius vitæ commoditatem, qualem quisque vicinum sibi deligat, tum quo pacto, qui contigit, utatur. Princeps, qui ditionem ambit, quam sine maximo negocio, summoque ditionis avitæ dispendio tueri non possit, malam viciniam sibi adjungit. Rursum qui cordatos ac fidos consiliarios, qui magistratus integros & reipublicæ amantes adsciscit, bonos vicinos adjungit. Neque minimum interest, quas nationes in affinitatem adglutinet. Qui dotis aut honoris gratia sponsam adsciscit incommodis moribus, aut cui sint cognati procaces, malos vicinos sibi adjungit. Qui cum improbis init amicitiæ fœdus, malam viciniam arcessit. Qui ductus amore censuum conjicit sese in collegium aut monasterium impiorum aut etiam superstitiosorum, malam viciniam sibi parat. Prima igitur cautio sit in deligendo, proxima in corrigendo, postrema in fugiendo, quod corrigi non potest. Quanquam ne fuga quidem debet carere cautione. Alioqui in vitium ducit culpæ fuga, si caret arte: neque raro fit, ut odio mali præcipitemus nos in aliud gravius malum. Raro pœnituit amicitiæ, qui judicio delegit amicum. Et sæpe nostra culpa fit, ut rescindatur amicitia, quod amicis bonis utamur non bene, tum quod parum commodos amicos nec ferre novimus nec emendare. Neque vero levius peccant, qui quum inciderint in amicos pestilentes, nesciunt sese subducere, sed aut hærent his, quos oderunt clanculum, aut non dissuunt amicitiam, sed abrumpunt. Idem accidit mei similibus in deligendis ac retinendis studiorum nostrorum patronis & altoribus. Negligimus oblatos, aut amplectimur nobis parum aptos, aut si quis obtigit accommodus, non studemus, illius erga nos benevolentiam mutuis officiis alere. In prima certe parte gravissime peccavi adolescens. Etenim si tum respondissem favoribus magnatum, qui me cœperant amplecti, futurus eram aliquid in litteris, sed immodicus libertatis amor effecit, ut diu cum perfidis amicis, & pervicaci paupertate colluctarer. Nec erat finis futurus, nisi GUILHELMUS ille WARAMUS Archiepiscopus Cantuariensis, vir non tam ob tituli munerisque dignitatem, quam ob egregias summoque Præsule dignas virtutes reverendus, me veluti fugitantem in amicitiæ suæ nassam pellexisset. Gustata duntaxat illius humanitate, contuli me in Italiam. Ibi cessantem neque quicquam minus quam de repetenda Britannia cogitantem, ultro revocat delato sacerdotio. Hoc quoque neglectum est. Cæterum ubi me ventus alius retulisset in Angliam, sic adstrinxit non tam benignitate, quanquam ea quoque

fuit & est in illo singularis, quam morum amabili quadam jucunditate miraque in amando constantia, id quod in viris primatibus sane rarissimum est, ut nolens illi præberem manus. Hæc erat esca, qua me pertraxit in suum jus. Ita meo bono captus sum, hoc uno nomine felix quod hic Mæcenas obtigit, sed longe felicissimus futurus si maturius contigisset. An illum hujus alumni pœniteat nescio, certe mutuis in illum officiis meo animo nondum ipse satisfeci, nec videor unquam satisfacturus. Proinde mihi rogandi sunt omnes, qui bonarum litterarum, qui religionis amore ducuntur, ut si quid fructus non pœnitendi cœperunt ex meis lucubrationibus, huic sanctissimo præsuli pro me gratias agant, atque adeo si possint, referant. Referent autem si non patientur illius memoriam apud posteros intermori, cujus benignitati debent, quicquid ex libris meis hauserunt, si quid omnino frugiferum hauserunt. Obstrepunt undique querimoniæ, deplorantium sibi ad studiorum cultum deesse Mæcenates. Atqui Mæcenas non statim amplexus est Virgilium aut Horatium, nec Mevio Baviove fuit Mæcenas. Illud primum agat adolescens ut egregium aliquod specimen ceu pignus de se præbeat, non periturum quod in ipsum conferatur. Nec satis esse putet, quibuscunque rationibus abstulisse munus, vel prædam verius. Non est improbitate petendi ambienda benignitas, sed litteris ac moribus semper in melius proficientibus. Sic invitat fundus agricolam ad uberiorem sementem, si quod creditum erat, bona fide multoque cum fœnore reddat. Nec est subinde mutandus patronus, ut relicto, quem defatigasti, quæras integrum, & una quercu excussa, sub alia colligas. Sic uni aut duobus serviendum est, quasi sis perpetuo iisdem usurus. Nunc quam multos videmus, qui suis moribus & litteras odio, & patronos pudore invidiaque onerant. Est quidem nonnulla gratitudinis pars litteris dictisque celebrare nomen patroni, sed magni refert quo quem modo laudes. Vana laudatio, fidem abrogat etiam vera prædicantibus, itaque fit, non ut lector melius sentiat de laudato, sed pejus de laudante. Immodicæ laudes conciliant invidiam potius quam gloriam. Jam qui laudibus vehunt ea, quæ bonorum ac sapientum judicio damnantur, laudando vituperant. Primum quod adfers ad Encomium, sit verum, deinde quod verum est, sic tractetur ut fiat etiam verisimile. Absint autem Poetarum quorundam hyperbolæ, quibus ex homine quum libet, Deum faciunt: hæ virtutes potissimum depingantur, quæ favorem ac benevolentiam conciliant, quod genus sunt pietas, integritas, pudicitia, modestia, benignitas, morum candor ac facilitas. Nihil est humano ingenio invidentius, nihil hominum judiciis morosius. Proinde si quid attingendum erit earum rerum, quas vulgus sic miratur, ut invideat possidentibus, id arte tractandum est, ne fascinatio sit metuenda laudato. Nullus invidet opulento, qui quod vel ex benignitate fortunæ, vel sine fraude partum possideat, sic habet, ut dispensator sit potius quam dominus. Neque quisquam invidet potenti, qui potens est reipublicæ commodis, qui quantum eminet dignitate, tantum se submittit modestia, comitate vincens etiam humiles. Nullus invidet formoso, qui naturæ dono pudorem ac pudicitiam adjunxit. Nullus invidet valenti aut longævo, qui magno plurimorum bono valet ac vivit. Quod si cui deest ingenium aut ars ad hæc pro dignitate tractanda, abstineat potius quam velut malus pictor bonam formam imperitia sua reddat deteriorem. Alexander ille fortasse morosius, qui nullius manu pingi sustinebat nisi Apellis. Nemo tamen egregio corpore, à Fulvo Rutubaque pingi cupiat. Quod emittis in lucem publicam, tale sit, ut posteritatis memoriam polliceatur. Denique sic temperanda laudatio, ut hoc officium non appareat esse tributum ejus animo, quem laudas, nulli enim minus expetunt aut sustinent etiam laudari quam qui maxime promerentur: sed ipsi potius virtuti, quam nolentem etiam sequitur sua gloria, sed aliis ad similia studia provocandis. Sic & utiliter laudabitur qui promeritus est, & citra periculum invidiæ, aut assentationis suspicionem. In defunctorum autem laudes uberius effundenda est vis eloquentiæ, quum jam mitior est invidia, & minor adulandi suspicio. Hactenus ostendi quomodo studiosi suis patronis commendari queant. Nunc paucis attingam quibus rationibus & studiis ipsis favorem omnium valeant conciliare. Multis enim in locis jam linguæ bonæque, quas vocant, litteræ magna flagrant invidia: quod quidem fit partim culpa majorum, qui putant auctoritati suæ detrahi si quid novæ eruditionis accedat juventuti, contentique his, quæ pueri didicerunt, alia nec doceri patiuntur, nec sustinent discere, vel quia piget, vel quia pudet: partim etiam eorum vitio, qui hæc vetera nova invehunt. Sunt enim in hoc ordine quidam intolerabili insolentia, qui simul atque tenuerint duodecim verba Latina & quinque Græca, Demosthenes ac Cicerones sibi videntur, effutiunt ineptos libellos, nonnunquam & virulentos, liberales disciplinas omnes miro fastu adspernantur, & in harum professores scurriliter debacchantur. Nec desunt qui bonis litteris ad res pessimas abutuntur, ad seditiosam maledicentiam, ad concutiendam, luxandam, & labefactandam concordiam tranquillitatemque reipublicæ Christianæ. At qui olim his litteris erant instructi, Principum tumultus sua facundia componebant, cum hæresiarchis belligerabantur, celebrabant Divorum memoriam, carmine prosaque decantabant Christi laudes, exhortabantur ad contemptum hujus mundi, ad amorem rerum cælestium. Talis erat Basilius, talis Nazianzenus, talis Ambrosius, talis Prudentius, talis Lactantius, in quibus linguarum ac politioris litteraturæ cognitio ideo caret invidia, quia servivit pietati. Solent autem & hominum mores studiis imputari: quemadmodum hodie non pauci sunt, qui detestantur Euangelium, ob impuros quorundam mores Euangelii nomine sese venditantium. Quod si quemadmodum Paulus cavens ab omni specie mali, glorificat Euangelium suum, omnibus omnia factus ut omnes lucrifaciat, ita litterarum hujusmodi professores, integritate morum, comitate temperantiaque linguæ commendarent suam professionem, longe plus esset fructus, & invidiæ minus. E diverso, si majores civiliter & æquis animis reciperent, non novas advenas sed veteres hospites postliminio sese recipientes, sentirent sibi non mediocrem lucem neque vulgarem utilitatem ex harum accessione accrescere. Nunc cum veteribus amicis perinde atque cum hostibus irreconciliabile bellum gerunt. Nova vocant, quæ sunt vetustissima, vetera nominant, quæ sunt nova. In priscis Ecclesiæ doctoribus sacrorum voluminum cognitio, cum linguarum & humanioris litteraturæ peritia fuit conjuncta. Idem videmus in priscis Philosophis, Medicis, Jureconsultis. Ubi solœcissat Aristoteles aut Hippocrates? Nonne facundi sunt Plato & Galenus? In veteribus autem Jurisperitis quæ fuerit utriusque linguæ peritia! quæ Romani sermonis tum puritas tum majestas, declarant hæc ipsa fragmenta, quæ gloriosus Justinianus nobis pro solidis voluminibus obtrusit, quanquam hæc ipsa scatent undique mendis prodigiosis. Novum est pueris ad Grammaticam instituendis inculcare modos significandi, prælegere delira glossemata, quæ nihil aliud doceant quam impure loqui. Novum est adolescentem ad Philosophiæ, Juris, Medicinæ, Theologiæ studium recipi, qui ob inscitiam sermonis nihil intelligat in vetustis auctoribus. Novum est à Theologiæ adytis excludi, nisi qui diu sudarit in Averroë & Aristotele. Novum est adolescentibus Philosophiæ Candidatis inculcari nugas Sophisticas, & commentitias quasdam difficultates, meras ingeniorum cruces. Novum est in publicis scholis, aliud responderi secundum viam Thomistarum & Scotistarum, Nominalium & Realium. Novum est illic excludi argumenta, quæ petita sunt ex divinorum voluminum fontibus, sola vero recipi, quæ ducuntur ex Aristotele, ex Epistolis decretalibus, ex placitis Scholasticorum, ex glossematis juris Pontificii professorum, aut similitudinibus plerumque frigidis ex jure Cæsareo detortis. Si novis offendimur, hæc vere nova sunt. Si vetera probamus, vetustissima sunt, quæ nunc offerun-

runtur: nisi forte novum est, quod ab Origenis seculo proficiscitur, & vetus est, quod ante trecentos annos exortum semper in deterius profecit. Sed his etiam iniquiores quidam non verentur privatim ac publice, atque adeo in sacris etiam concionibus deblaterare, has litteras esse fontes omnium hæresĉon, non animadvertentes hanc blasphemiam cadere in Hieronymum, Ambrosium & Augustinum, aliosque complures, quibus doctoribus gloriatur Ecclesia. Hujusmodi stolidissimas nugas inculcant auribus adolescentium in secretis confessionibus. Cave à Græcis, ne fias hæreticus, fuge litteras Hebræas, ne fias Judæorum similis, abjice Ciceronem, ne cum illo damneris. O graves admonitiones. Nec cogitant futurum, ut hæc pueri passim effutiant ridenda cordatis omnibus. Eadem instillant parentum auribus, hoc agentes, ut ipsis mandetur liberorum instituendorum cura. Facile imponitur mulierculis & simplicibus idiotis sanctimoniæ fuco. Verum ovem nihilo rectius lupo commiseris, quam talibus ventribus liberos. Quid audio? Valdenses, pauperes à Lugduno, Uviclevus, linguas ac bonas litteras calluerunt? Deinde num Hieronymus hæreticus fuit, quia linguis & omni litterarum genere præcelluit? Si quis, Gallicæ duntaxat linguæ peritus, sua lingua scriberet opiniones hæreticas, an protinus admoneremus omnes, ne quis disceret Gallice? Nuper etiam Principum aulis persuadere cœperunt, totum hunc tumultum, & Lutheranismi & rusticanæ seditionis, ex linguis humanioribusque litteris esse natum. Habent aulæ Midas ac Thrasones suos, summique Principes hoc magis patent talium insidiis, quo magis ingenui sunt, quoque vehementius indulgent suis affectibus. Si de hæresi periclitatur, qui Græce & Hebraice novit, quod Lutherus harum linguarum rudis non est, quur non potius in tuto esse dicitur, quod Joannes Episcopus Roffensis, quod Hieronymus Alexander Archiepiscopus Brundusinus propugnatores sunt nutantis Ecclesiæ, quorum hic omnibus linguis excellit, ille treis linguas ætate jam vergente non vulgari studio amplectitur. Addunt & aliam calumniam. Forte in secretis admissorum confessionibus adolescentum audiunt aliquid lasciviæ, qui morbus peculiaris est illi ætati. Rogant, quos auctores legant, quum audiunt Virgilium aut Lucianum, studiis imputant ætatis aut hominis vitium, traducuntque protinus & ætatem & litteras, quasi vero non multo pejora audiant ab iis, qui nullas omnino litteras attigerunt. Etenim quemadmodum litterarum studium non liberat ab omnibus vitiis, ita negari non potest, quin à multis arceat ætatem lubricam. Nihil autem tam sanctum, quin is, qui natura improbus est, vertat in occasionem peccandi. Quod si tollendum est quicquid quomodocunque præbet turpitudinis occasionem, Quur tantopere laudatur coactus iste cœlibatus? An putant ignotum, quæ lerna malorum hinc nascatur? Sed quis tandem erit fructus, si studiorum professoribus invicem sese lacerantibus collabuntur omnes honestæ disciplinæ, quod jam magna ex parte factum videmus locis aliquot? At fine his vita hominum, non est hominum sed ferarum. Quid igitur superest, nisi ut linguæ bonæque litteræ postliminio redeuntes ac velut à radice repullulantes, civiliter & comiter sese insinuent in sodalitatem earum disciplinarum, quæ tot jam seculis regnant in Academiis, neque cujusquam studium incessant, sed omnium studia potius adjuvent. Deferant nonnihil auctoritati professionis, deferant aliquid inolitæ & velut in naturam versæ consuetudini, deferant aliquid & ætati multorum non facile ad diversa flexili. Quos viderint insanabiles, suo relinquant ingenio, ne majores excitent tragœdias. Qui tractabiliores erunt, hos inescent tempestivis ac blandis admonitionibus. Sic admoneant, sic adsint, sic corrigant, ut officiosa pedissequa monet, adest, corrigit heram suam. Merito regina disciplinarum omnium est Theologia, verum hæc erit & honestior, & instructior, si tam utiles pedissequas, qua decet comitate, receperit in suum famulitium. Præclara res est Philosophia, sed huic plurimum accederet dignitatis, si veteres amicas agnoverit. Honesta hera est Jurisprudentia, verum huic ornamenti non parum adferent tam elegantes famulæ. Egregia res Medicina; sed absque linguarum & veterum litterarum cognitione pene cæca est. Ad hunc modum si sua bona vicissim inter sese communicent, utræque fient & locupletiores & splendidiores. Monarchas autem illud admonitos velim, ne susurronibus hujusmodi præbeant aures, cogitent potius, quantum fructus ac dignitatis ex hoc studiorum genere, rebus ipsorum sit accessurum, & olim accesserit. Postremo res omnium & publice & privatim erunt feliciores, si suo quisque vicino bonum vicinum præstiterit. Ut ad proverbium redeam, congruit illi, quod alibi commemoratum est: *Aliquid mali propter vicinum malum*, quod usurpavit Demosthenes in oratione contra Callictean: Οὐκ ἦν ἄρα, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. i. e. *Non erat quicquam, ô Athenienses, perniciosius quam improbum vicinum, nec suis contentum, esse nactum.*

II. *Caput artis, decere quod facias.*

Quintilianus libro Institutionum Oratoriarum undecimo videtur veluti vulgo celebratum adducere: *Caput est artis, decere quod facias.* Ipsius verba subscribam: *Unum etiam his adjiciendum est, cum præcipue in actione spectetur decorum, sæpe aliud alios decere. Est enim latens quædam in hoc ratio & inenarrabilis: & ut vere dictum est*, caput esse artis, decere quod facias, *ita nec sine arte esse, nec totum arte tradi potest.* Hactenus Fabius. Id usurpare licebit, non solum ubi quid fiet parum decore: veluti si cantillet aut lusitet senex, si præcat & objurget juvenis: verum etiam cum negabimus quibuslibet quidvis esse decorum. Quod sæpenumero videamus evenire, ut quod ab hoc dictum aut factum placet universis, si idem tentet alius, etiamsi doctior peritiorque, nemo tamen ferat. Id cum quotidie videamus accidere, tamen cur accidat, ratio reddi non potest.

III. *Domus recta.*

Annæus Seneca libro Epistolarum Familiarium decimo sexto: [1] *Videbimus quod parum recisum sit, quod parum structum, quod non hujus recentis politura. Cum circumspexeris omnia, nullas videbis angustias inanes. Desit sane varietas marmorum, & concissura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore simplici miscet, quod dici solet, Domus recta est.* Hactenus Seneca. Quod si locus non vacat mendo, significat vulgo *domum rectam* vocari, non quidem opulentam & ambitiosam, sed cui nil desit justæ suppellectilis. Ad eumdem modum M. Tullius Græcorum linguam ambitiosæ meretrici confert, quæ multo luxu superfluat: Latinorum honestæ ac pudicæ matronæ, cui nihil deest, quod ad honestam pertineat mundiciem.

IV. *Non est beatus, esse qui se nesciat.*

Idem in eodem opere versiculum hunc è Poeta quopiam allegat Comico:

Non est beatus, esse qui se nesciat,

haud dubium quin populari sermone jactatum, cum auctoris nomen non adscripserit. Sensus est, haud esse satis, ut adsit felicitas, ni felicitatem tuam intellexeris. Huc alludens Virgilius:

O fortunatos nimium, bona si sua norint,
Agricolas. ——— ———

Eodem pertinet, quod Martialis inter felicitatis calculos hunc quoque commemorat:

Quod sis, esse velis. ——— ———

Quid enim felicius libertate? Atqui videas non paucos qui sortem deplorent suam, quod in Principum aulis locum non inveniant: miseros se putant, quod servire non liceat. Verum ut beatus non est, qui se non putat beatum; ita bis miser est, qui cum animi malis sit infelix, tamen sibi videtur felix. Etenim ut, qui sanus est, & sibi videtur ægrotus, non fruitur suo bono: ita qui morbo tenetur, non intelligens suum malum, longissime abest à sanitate: quippe qui usque adeo sanus non sit, ut sit etiam insanabilis.

1 Seu Epistola C.

A **V.** *Amicus certus in re incerta cernitur.*

M. Tullius in Lælio, senarium hunc ex Ennio citat proverbii specie:

Amicus certus in re incerta cernitur.

Quo significatum est, amici fidem in rebus adversis explorari. Nam quod cum periculo conjunctum sit, id *dubium* appellant, pro quo Ennius posuit *incertum*, affectans ἐναντίωσιν & παρονομασίαν, quibus schematis impendio delectatus est, atque adeo non ipse solum, sed & omnis illa ætas usque ad M. Tullium. Plautus item, eum *amicum* pronunciat, *qui in re dubia juvat*. Habent eandem sententiam Hebræorum proverbia: *Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.*

B **VI.** *Avarus nisi cum moritur, nil recte facit.*

Omneis ferme Publianas sententias video proverbiorum vice fuisse celebratas, nec injuria sane. Nihil enim illis fingi potest nec argutius, nec jucundius. Cujus Mimos ipsi nuper emendatos non gravati sumus brevissimis scholiis explicare. Quamobrem non est animus eos omnes in hunc ordinem adsciscere, præter unum aut alterum, qui mihi præter cæteros arrident, quorum hic unus est:

Avarus nisi cum moritur, nil recte facit.

Etenim qui sese pecuniæ studio addixit, nulli commodus est dum vivit. Sola mors, voluptatem & emolu-

C mentum adfert hæredi.

VII. *Bona nemini hora est.*

Arrisit & hic:

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Ita fortuna temperavit res mortalium, ut quod huic lætum est, alii pariat dolorem: quod alii lucro est, alii damnum adferat. Nemo ditescit, nisi malo alterius. Nemo vincit in bello, nisi exitio alterius. Ni si mavis pro *alicui* legere *alicubi*.

VIII. *Spontanea molestia.*

Celebratur inter Græcos, cum primis bellus & elegans trimeter:

Αὐθαίρετος λύπ' ἐστὶν ἡ τέκνων σπορά.

D i. e. *Ultroneus dolor est parare liberos.*

Dici non potest, quantum & quam molestum negocium sit, educare filios, præsertim cum adeo pauci sint, qui parentum officio respondeant. Verum hanc molestiam non est, cui possint imputare, cum liceat cœlibem vivere. Longius trahi potest, ad eos, qui sibi sponte periculum ac molestiam arcessunt. Atque adeo similis propemodum conditio est, tollentium liberos & scribentium libros. Tuendum, emendandum, quod scripseris, & tamen non est, quem incusemus, cum nobis liberum sit dormire.

IX. *Sapiens sua bona secum fert.*

Ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν. i. e. *Sapiens opes sibi*

E *secum habet semper suas.* A Biantis, ni fallor, apophthegmate natum, qui rogatus, cur nihil exportaret rerum suarum ex incendio patriæ? *Ego vero*, inquit, *omnia mea bona mecum porto:* significans ea, quæ vere nostra sunt, intra nos esse, velut eruditionem, ac virtutem. Ut rursum quæ vere mala sunt nostra, non licet effugere, quantumlibet commutetur locus.

X. *Citius Telegora donarim.*

Telegoras apud Naxios prædives quispiam ac præpotens erat, cui quod quotidie multa missitarentur, vulgato sermone receptum est, ut venditores parvo licitantibus dicerent: Μᾶλλον προέλοιμι τῷ Τελεγόρᾳ δοῦναι. i. e. *Malim Telegora dare.* Refertur apud Athenæum

F lib. Dipnosophistarum octavo ex Aristotele. Rem longius prosecuti sumus in proverbio, *Nullus malus magnus piscis*. Nec video quis usus adagionis esse possit, nisi si dicamus officium rectius gratuito collocari penes probos ac magnos, quam mercede penes improbos ac viles.

XI. *Hecata cœna.*

Veteres cœnam perparcam & impendio frugalem [1] *Hecata cœnam* appellabant, quod apud inferos tenuissimo victu, minimoque cibo, eoque vilissimo vivitur, juxta Poetarum Theologiam. Siquidem umbræ plebeiæ malva porroque victitant, Hecate Mænides ac Triglidas pisces, apud nos contemptissimos, habet in deliciis, ut sibi sacros. Unde & Athenis locum esse dictum Triglam, atque inibi simulacrum Hecates Triglantinæ. Alii Triglam illi sacram putant ob nominis rationem à ternione dicti, cum triformis sit & Hecate. Exstat apud Athenæum libro septimo. Meminit & octavo. Meminit & Lucianus alicubi. Verum illud expendat eruditus lector, an proverbium accipi possit de cœna illa, quam singulis mensibus in triviis Hecatæ collocabant divites, diripiebant pauperes. Cujus rei meminit etiam Aristophanes in Pluto:

Παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστι τοῦτο πυθέσθαι,
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσάγειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι.

i. e. *Hoc ex Hecata si vis didicisse licebit,*
Utrum potius, ditem esse, an egenum, quandoquidem jubet illa
Hos quibus est res quoque benignam mensæ uno ponere cœnam,
Cæterum egenos hanc prædari, prius ac deponere possunt.

Quo quidem loco in hanc sententiam scribit Interpres. Olim in triviis venerabantur Hecaten, quod eadem tribus nominibus appelletur, Luna, Artemis & Hecate. Cæterum sub novilunium divites mittebant cœnam vespere, veluti cœnam Hecatæ in triviis. Pauperes autem esurientes diripiebant ac devorabant, quæ erant apposita, dicentes quod Hecate comedisset. Itaque congruet, ubi res per tumultum diripitur.

XII. *Mens videt, mens audit.*

Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. i. e. *Mens videt, mens audit*, Hemistichium prius videtur carminis Trochaici, tetrametri, catalectici. Refertur ab Aristotele quasi vulgo jactatum Sectionis undecimæ problemate 33. ubi proposita quæstione, Qur noctu acrius audiamus quam interdiu? inter alias causas & hanc reddit, quod interdiu animus variis negociis distrahitur: qui nisi sit præsens, nec corporis sensus officio suo funguntur, adeo ut mente alienata, nec corporis dolorem interdum sentiamus: & ipse sum expertus in cruciatu dentium, aut calculi, multo leviorem reddi doloris sensum, si possis animum in aliquam cogitationem alienam intendere. Ὥσπερ, inquit, εἴρηται τὸ, νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Noctu vero, quoniam oculorum sensus quiescit, & animi cogitatio tranquillior est, tum aurium meatus non minus patent nocte quam interdiu, nec minus capaces sunt sonorum, sed eos facilius etiam renunciant animo, quod tum nullis actionibus distrahatur, nec oculorum sensu avocetur, quemadmodum in die fit, ut acutior sit aurium sensus. Locus erit adagio, ubi jubemus quempiam attentum esse, quemadmodum dicimus, *hic esto*, &, *isthic sum*. De *mente peregrinante* nobis dictum est alias.

XIII. *Thymbra victitans.*

Θυμβροφάγοι. i. e. *Thymbra victitantes*, adagio dicebantur, vel qui tutius ac liberius vitam agerent, vel qui moribus essent parum blandis, vel qui hilariter citraque sollicitudinem parvo contenti viverent, quod Thymbra, quam eadem *cunilam* dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureja. Columella distinguere videtur:

Et Satureia, iuquiens, Thymi referens, Thymbræque saporem.

Est autem saporis subamari, in agris passim provenit, & pratensis ad remedia præstantior est hortensi, ut auctor est Dioscorides, locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior. Proverbium recensuit Suidas, & Hesychius. Fertur Epaminondas mire frugalem vitam egisse, itaque de prandio parco tenuique dixisse: Τὸ τοιοῦτον ἄριστον, οὐ χωρεῖ προδοσίαν. i. e. *Tale prandium non recipit proditionem.* Sensus autem dicti geminus est, vel quia nemo molitur insidias rebus modicis, vel quia qui modicis contenti sunt, non facile corrumpuntur, ut pro-

1 *Hecata cœnam appellabant, quod apud inferos tenuissimo, &c.*] Non puto ad hoc respicere proverbium, sed ad Hecates sacrificium, quod à pisce vilissimo & contemptissimo erat, mænide videlicet. *H. Stephanus.*

dant

dant Rempublicam. Amphis apud Athenæum libro decimo:

Εὐτελὲς τὸ δεῖπνον ἡ πολλὴ παροινία.

i. e. *Ubi cœna frugi est, nulla debacchatio.*

Græcus trimeter videtur corruptus inversione duarum dictionum: Restituetur si legas, δεῖπνον τὸ εὐτελές. Et subdit ex Alexide, ex prolixis conviviis primum nasci scommata, è quibus fere plus est doloris quam voluptatis. Hinc maledictum. Id regeritur ac reciprocatur in dicentem, mox à verbis ad verbera. Non ita, qui Thymbra victitant.

XIV. *Doryphorematis ritu.*

Græci Δορυφόρημα vocant satellitium illud ex barbarorum fece conductum, quod olim tyranni ad custodiam corporis adhibebant, nunc à regibus magis fastus quam tutelæ gratia alitur: nec à regibus modo, verum etiam à summis Pontificibus. In tragœdiis igitur sic addebatur Regum personis Δορυφόρημα, ut adstarent modo, nihil etiam loquerentur. Unde qui taciti assident, Δορυφορήματος τρόπον adesse dicuntur. Sic Athenæus libro quinto: Παρεμβάλλοντος ἵνα λόγον Πεισιστράτου, χρὴ γὰρ καὶ τοῦτον μὴ παρεῖναι Δορυφορήματος τρόπον. i. e. *Cum injiceret sermonem quendam Pisistratus: neque enim oportet hunc adesse more Doryphorematis:* h. e. tacitum & nihil adferentem in medium. Usurpatur à Luciano in libello de Conscribenda Historia, his quidem verbis: Οὔκουν, ὦ φίλων, ὡς μὴ μόνος ἄφωνος εἴην ἐν οὕτω πολυφώνῳ, μηδ' ὥσπερ κωμικὸν Δορυφόρημα κεχηνὼς σιωπῇ παραφεροίμην. i. e. *Igitur, amice, ne solus essem mutus in tempore tam vocali, neque veluti comicum Doryphorema hians cum silentio obambularem.*

XV. *Musicam docet amor.*

Plutarchus adducit & hoc adagium trochaico versu expressum:

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἂν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν.

i. e. [1] Musicen docet amor, *etsi fuerit indoctus prius.* Sensus est, amorem ad industriam excitare animum, artiumque & omnis elegantiæ magistrum optimum esse. Socrates in Convivio Platonis, putat animam immersam corpori, velut expergisci amoris stimulis, & hinc primos ad honesta impetus capere, tanquam excusso veterno. Unde Deum hunc idem Plato παντὸς ἐπιχειρητὴν appellat, quod nihil non experiatur. Siquidem è taciturno reddit loquaculum, è verecundo stupidoque comem ac blandum, è negligente diligentem. Exstat in hanc sententiam non illepida fabella Boccatii, ni fallor, de Cimone, qui tactus amore puellæ, ne posset, ut rusticus fastidiri, omni litterarum ac morum genere semet expolivit. Nam Musicen hic sentit litteras, quas antiquitas novem Musis dicabat. Allusit ad proverbium Bion in Bucolicis, qui quum multis versibus docuisset, Musas semper esse comites amoris, subjicit:

Μάρτυς ἐγών, ὅτι μῦθος ὅδ' ἔπλετο πᾶσιν ἀληθής.

i. e. *Testis ego dictum hoc haud unquam fallere quemquam.* Potest & ad verecundiorem usum detorqueri proverbium, si dicas non mediocrem esse gradum ad discendum, amasse præceptorem. Potest & ad pium, si dicas caritatem esse virtutum omnium magistram, quæ nisi adsit, nihil recte feceris.

XVI. *Sicyon arrodens uxor lacernam texe.*

Athenæus libro Dipnosophistarum 3. heroicum hunc ut proverbialem adducit:

Τὸν Σικυὸν τρώγουσα γύναι, τὴν χλαῖναν ὕφαινε.

i. e. *Arrodens Sicyon, uxor, subtexe lacernam.* Apparet esse verba mariti jubentis, ut uxor tenui contenta victu, perageret opus suum. Nam *Sicyon* seu *Sicyos* bulbi genus est, aut certe peponis: nonnulli putant cucumeris. Vox ea propemodum quadrat in hujus temporis Principes, qui strenue profundunt, quod populus esuriens, summis laboribus paraverit. Idque suum jus esse putant, ut ceu fuci quidam alienis fruantur sudoribus. HERMOLAUS BARBARUS Corollariis in Dioscoridem, cap. CCC. LXVI. videtur aliud divinare, scribens ex Aristotelis sententia, plerasque textrices esse impudicas: An *Sicyos* Venerem temperet nescio.

XVII. *Tetigit lapidem à cane morsum.*

Plinius lib. 29. cap. 5. de veneno rabidi canis agens: *Tanta*, inquit, *vis mali est, ut urina quoque calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Remedium est fimum caballinum, adspersum aceto, & calefactum in vino appositum. Minus hoc miretur, qui cogitet* lapidem à cane morsum, *usque in proverbium discordiæ venisse.* Hactenus Plinius. Cujus è verbis conjicere licet, vulgo creditum fuisse, si quis lapidem à cane morsum contigisset aut calcasset, eum iracundiorem evadere, & ad dissidia propensum. Fortassis ita dictitabant in hominem conviciatorem ac rixosum: *Hic lapidem calcavit à cane morsum.*

XVIII. *Erecti.*

Athenæus in Dipnosophistarum libro 5. Καὶ τὸ θαυμάσιον, ὅτι πεπτωκότες καὶ καρηβαροῦντες ὑπὸ τῆς μέθης, ὁπότε τι τῶν ἀρεσκόντων θεασαίμεθα, πάντες ἐξεγειρόμενοι, ὀρθοὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνιστάμενοι. i. e. *Et quod dictu mirum, cum depressi essemus, & capite gravato temulentia, quoties spectassemus aliquid eorum, quæ inferebantur, omnes expergiscebamur, recti, quod dici solet, surgentes.* Accommodum erit, ubi significabimus aliquem toto pectore attentum ad rem quampiam. Erigunt enim se totos, & summis nonnunquam insistunt pedibus, qui auscultant aut spectant avidius.

XIX. *E clibano boves.*

Proverbium sapit, quod scripsit Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι·

Εἶτ' ἐξένιζεν, παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους
Ἐκ κριβάνου βοῦς. ——— ———

i. e. *Accepit inde, & apposuit totos boves*
E clibano nobis. ——— ———

Usus erit, quoties efferemus splendorem convivii, aut insignem edacitatem. Consimili figura vocabant Hecatomben, id quod aliquanto post sequitur apud eundem Poetam: Καὶ πουλυπόδων ἑκατόμβην. i. e. *Et polyporum hecatomben.*

XX. *Sequitur perca sepiam.*

Athenæus lib. 7. nullo auctore refert hujusmodi proverbium: Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. i. e. *Comitem sibi ducit sepia percam.* Lib. 10. ex Aristophane adducit, nec addit in quem sensum solcat usurpari, nisi quod conjicio dictum de improborum societate. Apud eundem paulo inferius adducuntur hi versus Numenii, qui de piscibus prodiderit:

Φυκίδας ἀλφηστήν τε καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν
Σκορπίον, ἢ πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον.

XXI. *Feri puer.*

Athenæus lib. Dipnosophistarum 15. demonstrat olim proverbio solitum acclamari ἰὴ παιῶν, quo significabant quempiam suo munere defunctum. Itidem ferme, quemadmodum nos absolutæ virtuti gratulantes dicere solemus: *Macte animo, macte virtute.* Narrat enim, cum quispiam è convivio discessisset probe potus, ac magnopere somnolentus, cæteros in eum acclamasse, ἰὴ παιών. Hujus adagii fieri mentionem apud Clearchum in proverbiis, quod ab hujusmodi natum eventu tradit: cum Latona Apollinem ac Dianam ex Chalcide Delphos deportaret, jamque ad Pythonis specum venisset, & draco concitus in eos provolaret, Latona puellam ulnis bajulans, Apollinis præsidium implorans, clamabat, ἵε παῖ, cum is forte fortuna arcum teneret, ac perinde valere, ἵε παῖ, quasi dicas, ἄφιε παῖ, i. e. *mitte ac percute fili.* Nonnullos deflexis nonnihil vocibus efferre, ἵε παιών, idque proverbio dici solere, quoties in rebus afflictis opem imploramus. Rursum alii putant acclamari hoc pacto feliciter suo perfunctis munere, & eo quod expetebant potitis. Cæterum ob assuetudinem non videri proverbium, quod his vocibus solenniter uterentur in sacris Apollinis:

Ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Unde & ἰαμβικὸν τρίμετρον ortum existimant, quod & ipsum

[1] *Musicen docet amor, etsi fuerit indoctus prius.*] Non placet hæc interpretatio, etsi fuerit indoctus prius. Videntur enim supervacanea esse illa verba: quia quum dicitur, *Musicam docet amor*, satis intelligitur docere eum, qui non doctus fuerit prius. Potius igitur vertendum censuerim. *Etiamsi alienus sit à musica:* vel, *Etiamsi alieno à musica præditus sit ingenio:* aut, *Alieno à litteris.* Si μουσικὴν, cum Erasmo, pro *litteris* accipias. Quam significationem hic nequaquam habere puto. Vide Plutarchum. *H. Stephanus.*

rion lib. 5. cap. 2. Fertatur dictum in eum, qui bene oleret, quod timallus piscis sit odore gratissimus, & æque fragrans ejusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosii verba subscribere: *Neque te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittam, cui à flore nomen inolevit, seu Ticini unda te fluminis, seu amœni Atesis unda nutrierit, flos es. Denique sermo testatior, quod de eo, qui gratam redolet suavitatem, dictum facete sit*, aut piscem olet, aut florem: *ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suavitate jucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras.* Verum haud scio, an pro *timallo* apud Ambrosium legi debeat *tithymallus*, cujus varia genera recenset Plinius libro 26. cap. 8. cujusque subinde meminit Dioscorides locis diversis. C

XXIV. *Equi dentes inspicere donati.*

Sunt quædam & hodie vulgo jactata, non indigna quæ veteribus adagiis annumerentur, quod genus est illud, *non oportere equi dentes inspicere donati.* Cum significamus æqui bonique consulendum, qualecunque est, quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumveniatur. At incivile sit idem facere in equo donaticio. Usus est tamen hoc proverbio D. Hieronymus in præfatione Commentariorum, quos scripsit in Epistolam Pauli ad Ephesios. *Parum*, inquit, *eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non digne Græca in Latinum transfero, aut Græcos lege, si ejus linguæ habes scientiam, aut si tantum Latinus es, noli de gratuito munere judicare, & ut vulgare proverbium est, Equi dentes inspicere donati.* Hactenus Hieronymus. Sed hanc hominum incivilitatem, quam incusat Hieronymus, nos nuper & experti & admirati sumus. Dedimus Novum Testamentum, innumeros locos vel emendavimus, vel explicuimus, idque non æstimandis vigiliis. Incredibile dictu, ut obstrepuerint, ut reclamaverint Theologi quidam ac Monachorum D E

i. e. *Ne maneat immortalis ira te penes,*
Mortalis ipse quum sies. ———

XXVII. *Ad bonam frugem.*

Qui commutatis ad meliora studia moribus resipiscunt, proverbio dicebantur *Ad meliorem frugem sese recipere.* Usurpat M. Tullius in Actione pro M. Cælio: *Et se* ad bonam frugem, *ut dicitur, recepisse, graveisque homines atque illustreis fuisse.* Item Plautus in Trinummo: *Certum est ad frugem applicare animum:* Lampridius in Heliogabalo: *Milites se parsuros dixerunt, si Ad bonam frugem rediret.* Unde *frugi* & *bonæ frugi* dicuntur, qui suo funguntur officio, præsertim servi, quos ad operam præstandam alimus. Ulpianus ad legem Aquiliam cap. Inde Neratius. *Sed si bonæ frugi servus intra annum mutatis moribus occisus sit.* Item Titulo, *de quibus rebus ad eundem judicem eatur.* Cap. *Si quis servum. Inter esse fructuarii videtur, bonæ frugi servum esse.* Rursum in Digestis libro undecimo. Titulo *de Servis corruptis*, paragrapho, *Quod ait prætor: Sed utrum ita demum tenetur, si bonæ frugi servum perpulit ad delinquendum.* Plautus in Cassina: *credo pol esse, si tu frugi bona es.* Rursus in Pseudolo: *Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bona. Nequam* opposuit *frugi.* Nequam enim nulli est usui. Et ita *frugi hominem* dicimus, quemadmodum nequam, utraque voce indeclinabili. Columella de Re Rust. lib. 1. *Ejusdem agilitatis homo frugi melius quam nequam faciet.* Et in Declamationibus, *frugi filius* opponitur *luxurioso*. Hinc & *frugalis* dicitur. Sumtum videtur ab agris, qui cultu redduntur frugiferi.

XXVIII. *Per manus tradere.*

Quod successione quadam ab aliis ad alios devenit, *per manus tradi* dicitur: quod translatum videtur ab his, qui navim aut plaustrum exonerent. Idem frequenter fit in militia, velut in Commentario Belli Ci-

per manus *religiones nullæ essent*. Idem libro nono: *Tum disciplina militaris jam inde ab initiis urbis* tradita per manus, *in artis perpetuis præceptis ordinatæ modum venerat*. M. Tullius in Oratione de Provinciis Consularibus: *Nam ut C. Julius omnibus à senatu eximiis ac novis rebus ornatus*, per manus *hanc provinciam* tradat *ei*, *cui minime vos velitis*. Quin & Jurcconsultis *per manus tradi* dicitur, quod de manu in manum datur. Veluti Papinianus libro Pandectarum 29. Titulo *De jure codicillorum*, *Quod* per manus traditum *est*, *codicillis hæreditatem dari non posse rationem illam habet*, & cætera. Plautus in Trinummo: *E manibus dedit ipse mihi in manus*: de Epistola loquitur. Fit autem jucundius, quoties ad res animi proverbium accommodatur, quemadmodum quum dicimus institutum, aut opinionem, aut consuetudinem, aut disciplinam aliquam, *per manus traditam* ad nos venisse.

XXIX. *De manu in manum.*

Ut non arbitror idem esse cum superiori, ita non usquequaque dissimile est, quod scribit Cicero lib. Epist. Famil. 7. *Totum denique hominem tibi* trado de manu, *ut ajunt*, in manum *tuam istam & victoria & fide præstantem*. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: *Hanc in manum dat*. Item Horatius:

——— *Ut tibi se laudare ac tradere coner.*

Item:

Hunc hominem velles si tradere. ——— ———

XXX. *Mira de lente.*

Rodolphus Agricola vir immortalitate dignus, lib. Dial ctices 3. testatur apud Græcos proverbio dici solere, *egregia de lente*, quoties res humilis & pusilla magnificis laudibus attolleretur: perinde quasi lentem minutum ac vile legumen splendidis encomiis efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: Δεινὰ περὶ φακῆς.

XXXI. *Non una manu capere.*

Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. i. e. *Non una tantum manu capiendum*. De re lubrica variaque, captuque difficili. Nam hujusmodi solemus utramque admovere manum. Usus est Plato in Sophista: Ὁρᾷς οὖν ὡς ἀληθῶς λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον, Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. i. e. *Vides igitur vere dici, bestiam hanc esse variam, neque (quod dici solet) unica manu capiendam*. Sumtum est à venatu, in quo feræ quædam miris artibus ex ipsis venantium manibus frequenter elabuntur, quibus adsimilem putat hominem Sophistam, ad elabendum omnibus dolis instructum. Accommodari potest & ad opimum sacerdotium, quod nemo facile assequitur, nisi summa vi adnitatur.

XXXII. *Omnes laqueos effugere.*

In eodem Dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit, veluti proverbio jactatam: *Difficile omnes laqueos effugere*. Quod ipsum à venatu translatum est, in quo sic undique sepiuntur exitus, ut necesse sit feram in aliquas insidias incidere. Ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφυγεῖν. i. e. *Siquidem recte habet proverbium, quo dicitur, haud facile esse omnes laqueos effugere.*

XXXIII. *Hostis domesticus.*

Rursum in eodem *domesticum hostem* proverbio solitum dici testatur, ubi malum non aliunde proficiscitur, sed ex nobis ipsis nascitur: velut cum quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut livore sese conficit: Οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐλεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες. i. e. *Non opus habent aliis qui redarguant, sed juxta proverbium, cum domi hostem habeant, quique sit adversaturus* &c. Agit, opinor, de Sophista, qui cum sit loquax, ipse ex sese præbere solet, quo revincatur.

XXXIV. *Capere civitatem.*

Plato in eodem Dialogo significat proverbio dici solere: *Capere* sive, *expugnare civitatem*, qui rem difficilem effet assecutus. Neque enim civitas primo statim impetu capitur. Illic hospes animat Theætetum, ut, quod instituit, persequatur, eo quod qui ad leviores difficultates aut hæret, aut resilit, nunquam aliquid perficiet in eo, quod est disputationis caput. Verba Platonis sic habent: Θαῤῥεῖν, ὦ Θεαίτητε, χρὴ τὸν καὶ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. Τί γὰρ ὅγ' ἀθυμῶν ἐν τούτοις, δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων, ἢ πάλιν εἰς τοὔπισθεν ἀπωσθεὶς, σχολῇ που τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅγε πιστὸς ἄν ποτε ἕλοι πόλιν. i. e. *Confidere oportet, Theætete, fore ut, qui vel paululum aliquid potuerit, semper ultra progrediatur. Quid enim facturus sit in aliis qui in his animum despondcrit? aut nihil in illis efficiens, aut retrocedere etiam compulsus: haud unquam ille talis, urbem, quod dici solet, ceperit.* In bello facile est in excursionibus, aut pagorum incendiis aliquid designare: at munitas urbes expugnare perdifficile est. Simile est illi: *Timidi nunquam statuerunt Trophæum.*

XXXV. *Divinum excipio sermonem.*

Plato lib. de Repub. 6. demonstrat proverbii vice in ore fuisse vulgo: Θεῖον ἐξαιρῶ λόγον. i. e. *Divinum excipio sermonem*, quoties, opinor, gloriosius aliquid dictum esset, ominis gratia Deos excipiebant, qui nihil non possunt, & quibus nemo præscribit. Platonis verba subscribam: Οὔτε γὰρ γίνεται οὔτε γέγονεν οὐδ' οὖν μὴ γένηται, ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν, παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. Θεῖον μέν τοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαιρῶ λόγον. i. e. *Neque enim sunt, neque fuerunt, neque futuri sunt mores aliter ad virtutem instituti quam ad horum institutionem. De humanis loquor, amice, at*[1] *divinum juxta proverbium, excipio sermonem.* Apparet esse fragmentum carminis jambici:

——— ——— Θεῖον ἐξαιρῶ λόγον,

Fortassis ex Homero natum:

——— Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

i. e. ——— *Divi tamen omnia possunt.*

Accommodari potest ad summos Principes, veluti Pontificem, aut Cardinales, aut Monachos.

XXXVI. *Una pertica.*

Una pertica, pro eo, quod est eadem opera. Plinius Secundus lib. 8. Epist. 2. *Nam regione*, inquit, *tota, & novitas remissionis, & forma laudatur, ipsis etiam, quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte gradatimque tractavi.* Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus esse non apud me:

Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

i. e. *Vir malus ac fortis precio ducuntur eodem.*

Sumtum videtur ab his, qui metiuntur agros, *Perticam* posuit pro decempeda. Nam Servius Sulpitius, ut indicat Festus Pompejus, dixit *perticam* esse lineam, qua dividuntur agri, & versus est Homericus, lib. Iliad. 9. quem alibi recensuimus atque exposuimus.

XXXVII. *Sarta tecta.*

Sarta tecta, pro consummatis, probeque curatis, & in quibus nihil sit omissum, ex solemnibus verbis Jureconsultorum abiit in proverbium. Plautus in Trinummo: *Ne tibi ægritudinem pater parerem, parsi sedulo.* Sarta tecta *tua præcepta usque habui mea modestia.* M. Tullius lib. Epist. Famil. 13. *Hoc mihi da, atque largire, ut Marcum Curium sartum & tectum, ut ajunt, ab omni incommodo, detrimento, molestia, syncerum, integrumque conserves.* Idem in Verrem actione tertia: *In sartis tectis vero quemadmodum se gesserit, quid ego dicam?* Idem in concione Ad populum priusquam iret in exilium. *Si igitur aliquo tempore his hominibus consuluistis, quorum animus est religionis pietate defunctus, debetis mihi quoque prospicere, qui numini Deorum consecratum, sartum tectum ab omni periculo conservavi.* Idem in Verrem actione eadem: *Quapropter ita me de pratura criminibus auditore, ut ex utroque genere, & juris dicendi, & sartorum tectorum exigendorum ea postuletis, quæ maxime digna sunt eo reo.* In eadem: *Quæsivit quis ædem Castoris sartam tectam deberet tradere* Aliisque locis compluribus: velut in eundem Verrem actione quinta. Ulpianus libro Pandectarum primo, titulo *de officio procons. & legati*, capite: *Si in aliquam. Ædes sacras & opera publica circumire*, inspiciendi gratia, an sarta tectaque sint, vel

[1] Una littera loco alterius posita, videlicet pro υ, tenebras Erasmo offudit. Nam si legisset λόγου, vidisset non dicere Platonem, *Divinum sermonem excipio*: sed, *Deum excipio & secerno ab hoc sermone*, vel *ab hac oratione*: *Deum ex oratione hac eximo.* Sic alibi dixit idem Plato: Σωκράτην δ' ἐξαιρῶ τοῦ λόγου. Sic & Synesius in fine cujusdam Epistolæ: ἐξῃρήσθων τοῦ λόγου θεαί τε καὶ ἀνδρόνικος. *H. Stephanus.*

an aliqua refectione indigeant. Item Celsus Pandect. lib. 7. tit. de usufructu. Capite hactenus, loquens de reficiendis ædificiis: *Hactenus tamen*, inquit, *ut sarta tecta habeat: si qua tamen vetustate corruissent, neutrum cogi reficere.* Ac mox: *Unde Celsus de modo sarta tecta habendi quærit &c.* Rursus lib. 48. tit. ad legem de repetundis, cap. lex Julia: *Illud quòque cavendum ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentumve publice dandum, præbendum, apprehendendum, sarta tecta tuenda, antequam probata, perfecta, præstita legerint.* Festus Pompejus docet veteres *sarte* dixisse pro integre, quamobrem & opera publica, quæ locantur ut integra tecta præstentur, *sarta tecta* locantur. Nam *sarcire* est integrum facere. Sed Festus legisse videtur, *sarte tecta*, pro integre tectis: Nisi forte legendum est in prioribus, *sarta & integra.*

XXXVIII. *Pulmo prius venisset.*

Pulmo prius venisset, dictum est olim in lentos ac cessatores. Opinor quod pulmo, cum perpetuo moveat, nunquam tamen loco se promovet. Plautus in Epidico: *Dii immortales soccos jussi adimere pedibus. Pulmo enim, quod perhibent, prius venisset quam tu advenisti mihi.*

XXXIX. *Pedem conferre.*

Pedem conferre, à militia sumtum. Usurpatur, ubi propius acceditur ad rem. Cicero in actione pro Plancio: *Non possum magis conferre pedem, ut ajunt, aut propius accedere.* Hujus obiter & alibi meminimus ex Quintiliano. Sumtum videtur ex Homero, apud quem illud frequens est, ἐγγὺς ἰόντες. i. e. *prope venientes*, h. e. comminus congressi. Idem non minus jucunda figura extulit Vegetius de Re Militari libro tertio, cap. 14. *Prima autem & secunda acies, quum ad spathas & pila, ut dicitur, ventum fuerit, totum sustinet bellum. Spathas* autem vocabant gladios longiores: quemadmodum *pila*, hastas breviores, nimirum, quinque semis pedum, quæ deinde *spicula* sunt dicta. Auctor Modestinus. Hujusmodi pugnæ genus describit Q. Curtius lib. 3. *Ergo comminus coacti conserere, gladios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fusum est. Duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendi locum sibi facerent.* Et Maro:

——— *Hæret pede pes, densusque viro vir.*

XL. *Qui multum obfuit.*

Sicut ejusdem artificis est egregie mentiri, & vera dicere, ita ejusdem est prodesse plurimum ac lædere. Id olim proverbio jactatum fuisse testatur Thucydides lib. 6. in Oratione Alcibiadis: Τοῦτον δὴ τὸν ὑπὸ πάντων προσβαλλόμενον λόγον, ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην. i. e. *Dictum videlicet illud, quod ab omnibus usurpatur, quod si, hostis quum essem, vehementer nocui, etiam, si sim amicus magnopere quivero prodesse.*

XLI. *Non vulgari ancora nititur.*

Demosthenes in Oratione pro Ctesiphonte: Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς. i. e. *Non eadem ancora nititur qua vulgus*, significans illum novis, minimeque vulgaribus præsidiis niti. Suidas admonet esset proverbium, & subaudiendum ancoram.

XLII. *Non pluris quam simias.*

Simia ridiculum animal, & vulgo contemtum, non uni proverbio locum fecit. Dion Prusensis in lib. De Troja non capta: *Quos ego*, inquit, *non pluris facio quam, ut dici solet, simias.*

XLIII. *Aspis à vipera.*

Tertullianus libro adversus Marcionem 3. proverbii titulo refert: *Aspis à vipera*, quum pessimus a pessimo sumit mali quippiam: *Desinat*, inquit, *nunc hæreticus à Judæo, aspis quod ajunt, à vipera mutuari venenum.* Refertur autem inter Diogenis apophthegmata, qui conspicatus duas fœminas inter se conferentes clam sermonem, protulit versiculum è comœdia quapiam sumtum:

Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.

i. e. *Sumit venenum à vipera aspis mutuo.*

Utriusque serpentis venenum immedicabile, pariterque noxium, nisi quod viperæ morsus magnis enecat cruciatibus, aspidis adeo nullum adfert dolorem, ut nec voluptas desit, si Plinio credimus. Est autem aspidis genus, quod absque morsu, conspuens hominem veneno, perimit, unde Græcis dicta πτυάς. Usus erit quoties, qui per se malus est, contagio mali fit deterior.

XLIV. *Neque intus, neque foris.*

Irenæus lib. 1. cap. 9. refert hoc proverbium, dicens hoc quadrare in mulierculas quasdam, quæ cum intelligerent se fuisse delusas à discipulis Valentini, non tamen se committebant Ecclesiæ, ut remedio pœnitentiæ reciperentur in consortium, unde discesserant, sed inter utrumque degentes, nec Valentinianis adhærebant, nec Ecclesiæ sese reconciliabant. Simili figura dicunt hodie, *neque caro est, neque piscis*, de homine, qui sibi vivit, nec ullarum est partium.

XLV. *De toga ad pallium.*

Certe speciem habet proverbii, quod refert Tertullianus in libello de Pallio: *Hæc nimirum indignitas erit à toga ad pallium;* cujus duplex erit usus: vel cum ad diversum vitæ genus sese contulerit aliquis: vel cum à fortuna honestiore ad humiliorem, velut si quis ex Aulico fiat Monachus, aut è Præfecto Pædagogus, è Consule Rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Post pallium cœpit esse gestamen Philosophorum. Confine illi: *Ab equis ad asinos.*

XLVI. *Extrema linea.*

Quoniam olim initium, unde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extremum linea signabatur, idcirco *à linea incipere*, sive *ad lineam redire* dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re postremum est, *extremam lineam* appellabant. Ita Terentianus Phædria: *Postremo extrema linea amare nonnihil est.* Et Tertullianus libro, quem adversus Hermogenem scripsit, vocat eum *ignorantium extremam lineam*, quod ultimus esset hæreticorum. Siquidem adhuc erat in vivis, quum ea scriberet Tertullianus.

XLVII. *Cæcus & claudus non intrabunt templum.*

Recensetur lib. Reg. 2. cap. 5. Quum David omnium tribuum consensu suscepisset regnum totius gentis Israeliticæ, jamque constituisset regiam suam statuere in monte Sion, quæ tum erat arx Hierosolymæ, quam id temporis obtinebant Jebusæi, denunciatum est illi à Jebusæis, non futurum, ut ingrederetur urbem, ni prius amovisset cæcos & claudos. Id ubi factum esset, abiit in proverbium: *Cæcus & claudus non intrabunt in templum.* Nec satis convenit inter Interpretes, quid hoc loco sibi velit *cæcus & claudus*. Quidam existimant per contemtum dictum; huc non ingredieris, nisi sustuleris propugnatores mœnium quibus tuendis sufficiunt cæci claudique nostri. Hebræi solent affingere fabulas, per quas explicent nodum quæstionis. Ajunt in mœnibus urbis positas fuisse duas imagines, Isaac & Jacob: quorum ille legitur cæcutisse senio, hic claudicasse ex lucta cum angelo. Has ideo collocatas, ut essent monumentum fœderis, quod olim pepigerant cum Abraham, qua de re meminit libri Geneseos cap. 21. His igitur sublatis capta est arx, & natum proverbium, cujus sensum non satis perspicio. Nam quod in Levitico cæcus & claudus arceantur à sacris ministeriis templi, non video quid faciat ad hanc historiam. Si divinare licet: fortassis in summis tectis ædium erant imagunculæ, quales solent imponi fastigiis ædificiorum. Eas vulgo cæcos & claudos appellabant, quod nec ambularent affixæ, nec cernerent. Non patebat igitur ingressus in aream, nisi transcensis ædium fastigiis. Proinde David præmii loco promisit militiæ Principem futurum, quisquis primus contigisset domatum fistulas. Fortassis adagio locus erit, quoties excluditur aliquis ab honore velut indignus. Merito enim excluduntur, qui videbantur excludere. Et hujusmodi imagines in templorum tectis affiguntur foris, quum ipsum templum nunquam ingrediantur.

XLVIII.

XLVIII. *Homini diligenti semper aliquid superest.*

Homini diligenti semper aliquid superest. Chrysostomus Homilia in Joannem 19. refert hoc dictum, ut tritum vulgi sermone proverbium. Qui vere diligens est in negocio, nunquam sibi satisfacit, semperque videt aliquid quod operi cœpto adjiciat, cum ignavis quicquid egerint nimium videatur.

XLIX. *Fuit & Mandroni ficulna navis.*

Ἐγένετο καὶ Μανδρώνι συκίνη ναῦς. i. e. *Fuit & Mandroni ficulna navis.* In eos dici solitum, qui præter meritum ad felicitatem atque opes evecti, pristinæ conditionis non meminerunt, sed præsenti rerum successu insolentius abutuntur: ita ut fere mos est τοῖς νεοπλούτοις, i. e. iis, qui ad novas divitias ex infima fortunæ conditione provehuntur. A Mandrone quodam sumtum, qui indignus & immerens, ex naviculario factus est Imperator. Navim autem ficulnam per contemtum dixit. Nam *ficulnum* in genere vocant Græci, quicquid imbecille, aut contemnendum significare volunt.

L. *Lupus in fabula.*

Hoc proverbium quum in prima editione, quæ Lutetiæ prodita est, non indiligenter esset à nobis explicatum: tamen nescio quo casu videtur omissum in cæteris editionibus. Solitum est autem dici, quoties is de quo confabulatio est, de improviso intervenit. Quod inde sumtum putat Donatus, Interpres Terentii, quod lupus ei, quem prior viderit, vocem adimere dicitur, ut cum cogitatione, in qua prius fuerat, simul & vocem amittat & verba. Nec desunt, qui hujus seu rei, seu opinionis causam Philosophicam reddere conentur, videlicet, quod lupus natura sit hostis homini, & ideo spiritus quosdam ac vim nativam ab illius oculis proficiscentem in eum, quem conspexit inopinato vires illius obstupefacere, atque hinc esse subitum silentium. Donatus huc pertinere putat, quod alibi citatum est à nobis Theocriticum illud: λύκον εἶδες. Rursum illud Maronis:

——— *Lupi Mœrim videre priores,*

quum vocem per ætatem ademtam pastor quereretur. Sunt qui ex nutricum fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, verum lupum à cavea paulatim venisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrem, ut puerum vagientem compesceret, lupum frequenter inclamasse, ut nisi desineret plorare, devorandum auferret. Tandem lupum spe prædæ venisse: sed frustra hiantem abiisse, hac tantum sententia doctiorem, non esse fidem habendam fœminæ pollicenti. Nam hoc, opinor, sensit Donatus. Locus enim in libris evulgatis non videtur carere mendo. Tertiam opinionem rejicit Donatus, quæ putat hinc natum: cum in Næviana fabula repræsentaretur, quomodo Romulus & Remus aliti sint à lupa, repente verum lupum actioni intervenisse: quo factum, ut subitum esset totius fabulæ silentium, quod talis spectator inexspectatus intervenisset. Sic usus est Terentianus Syrus in Adelphis, silentium innuens Ctesiphoni, quod Demea pater ado lescentis, quem ruri esse credebat, præter exspectationem adesset. Festivius etiam usus est Plautus in Sticho: *Atque eccum*, inquit, *tibi lupus in sermone præsens esuriens adest.* Loquitur enim de parasito Gelasino, qui fratribus de ipso confabulantibus derepente intervenit. Addit enim proverbio gratiam, allusio ad hominis edacitatem: quemadmodum apud Theocritum, ad nomen adolescentis, de quo dicitur, λύκον εἶδες. Utitur & M. Tullius Epist. ad Atticum, lib. 13. *De Varrone loquebamur*, lupus in fabula. *Venit enim ad me.* Fere fit autem, ut quoties interveniat, de quo colloquimur, obmutescamus: propterea quod sive laudabatur, pudet in os dicere, quod recte narratur de absente: sive vituperabatur, timemus offendere.

LI. *Prolixius Iliade.*

Μακρότερος τῆς Ἰλιάδος λαλῶν. i. e. *Prolixiora Iliade loquens.* Refert Julius Pollux, libro de Rerum Vocabulis 6. cap. 26. adjungens ei, quod alibi docuimus, competere in homines vehementer garrulos: Τὸ ἐκ Δωδώνης χαλκεῖον. Et, Ἀργεῖος αὐλός. Sic enim ibi refertur. Hunc in sensum usus est & Æschines in Demosthenem, qui locus nobis alibi citatus est. Non dissimile est huic *Ilias malorum.*

A Sed quoniam hoc congruit immensis malis, quod nunc referimus immodicæ loquacitati, separare visum est ob usum diversum. Est autem Ilias nobile opus Homeri, quo Trojæ captæ historiam libris viginti quatuor explicat, quum Virgilius duodecim libris complexus sit, quod ex utroque opere visum est decerpere.

LII. *Apud novercam queri.*

Qui deplorant infelicitatem suam apud eos, qui nihil auxilii sint laturi, vel gavisuri magis conquerentium malis, *apud novercam queri* dicuntur, quod novercæ fere male velint priviginis. Ballio leno in Pseudolo Plauti:

Nam isthuc quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,

B *Apud novercam querere.* ——— ——— ———

Leno pro se supposuit novercam. Quod dictum Pseudolus simulans se non intelligere:

Eho, inquit, *an unquam hujus nupsisti patri?*

LIII. *Animus habitat in auribus.*

Veteres animo sedem in oculis dedere, plerique in corde. At Herodotus in Polymnia, juxta vulgi sermonem, ut videtur, docet *animum habitare in auribus*, quod qui bene audiunt, voluptate afficiantur, qui secus, exacerbentur. Herodoti verba subscribam: Καὶ νῦν τοῦτό γε ἐξεπίστασο· ὡς ἐν τοῖσιν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τουτέοισι ἀνοιδέει. i. e. *Et nunc illud sane discito, quod*

C *in auribus hominum habitet animus: qui quum bona audierit, voluptate corpus implet, quum his diversa molestia afficit.* Opinor hunc esse sensum adagii, quod ex his, quæ audimus, maxime placatur, aut irritatur animus. Nam hac potissimum iter est ad animum hominis. Comiter ac blande dictum, sæpe atroces iras vertit in benevolentiam, & asperior sermo provocat capitales inimicitias. Quin & convitio quidam jugulantur, non aliter quam ferro aut veneno. Proinde pestilentissimum homicidarum genus est, quod hoc seculo potissimum regnat, qui venenum aspidum portant in lingua, & qui idem peragunt lingua, quod sicarii ferro.

LIV. *Inscitia confidentiam parit.*

D Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. i. e. *Inscitia quidem confidentiam, prudentia vero contationem parit.* Exstat apud Thucydidem libro Peloponnesiaci belli secundo. Divus Hieronymus in Epistola ad Euagrium ita refert: *Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat.* Refert & Plinius Epistolarum libro quarto: *Sicut* Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει· *ita recta ingenia debilitat verecundia, perversa confirmat audacia.* Utitur eodem & Lucianus in Nigrino, ut dubium non sit, quin hæc sententia fuerit olim vulgi sermone protrita. Cognitio rerum reddit hominem contantiorem ad aggrediendum negocium. Hinc nimirum est, quod

E juventus audacior est, quam senectus: &, ut docet Quintilianus, fortius dicunt, qui minus habent artis: cum interim cordatus orator ac periculum intelligens initio trepidet. Et qui minus sapiunt, minus habent pudoris. Et qui nondum didicere, quid sit scire, nullius rei sibi non arrogant scientiam. Denique maxime bellum affectant, qui, quid sit bellare, nunquam experti sint. Quemadmodum hodie sub adolescentibus Principibus misere tumultuatur orbis.

LV. *Non statim finis apparet.*

Herodotus in Polymnia significat hoc olim proverbio dici solitum, *Non statim cum principio apparere rei exitum.* Καὶ τὸ παλαιὸν, inquit, ἔπος, ὡς εὖ εἴρηται, Τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ τὸ τέλος καταφαίνεσθαι. i. e. *Et vetus adagium,*

F *quo recte dictum est, Non statim cum initio apparere finem.* Conveniet in quorundam præproperas spes, qui negocio vix cœpto, statim arbitrantur se rem factam habere, quum sæpe exitus non respondeat initiis. Vulgi jocus est in Batavum quendam, qui jussus sumere catapotia, rogavit medicum, quid essent effectura. Cum medicus respondisset fore, ut moveretur alvus, devoravit, moxque nondum egresso medico, clamavit se cacaturire, nimirum suspicans statim apparere finem una cum principio. Alter quidam ejusdem sapientiæ, quum à parentibus missus esset in Galliam, ut gallice disceret, quum illic egisset quatriduum, querebatur

πίδυ λεπτότερον. i. e. *Poculum Philippide gracilius.* Accommodabitur non invenuste ad orationem jejunam, aut disputationem ociosæ subtilitatis.

LVII. *Quæ semel ancilla, nunquam hera.*

Ut vulgo jactatum refertur in Græcis Epigrammatis, libro primo, titulo Palladæ.

Μή ποτε δουλεύσασα γυνὴ δέσποινα γένοιτο
Ἔστι παροιμιακόν. —— —— ——

i. e. *Si qua ancilla semel fuit, haud unquam dominetur,*
Ut proverbium habet. —— —— —— ——

Videtur ideo dictum, quod qui ex humili fortuna subvehuntur ad res amplas, soleant esse cæteris insolentiores, minusque tolerabiles quam qui felices nascuntur.

LVIII. *Exurere mare.*

Admonuimus ἀδυνάτα ferme pertinere ad cognationem proverbiorum. Quod genus est illud quod refert Virgilius Æneidos lib. 9.

—— *Maria ante exurere Turno,*
Quam sacras dabitur pinus. ——

Nec dissimile est, quod habet Propertius:

Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altaque mortali detrahere astra manu.

LIX. *Obedientia felicitatis mater.*

Æschylus in Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

Πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας
Μήτηρ, γυνὴ Σωτῆρος, ὧδ᾽ ἔχει λόγος.

i. e. *Felicitatis mater obedientia,*
Conjunxque, ut ajunt, sospitatoris Jovis.

Fingit Poeta Jovem sospitatorem, cujus beneficio contingat salus, huic esse uxorem, cui nomen πειθαρχία. Id sonat obedientiam, sed proprie qua paremus magistratibus ac principibus, ex horum conjugio natam esse filiam, cui nomen εὐπραξία, i. e. *felicitas.* Principis est consulere saluti civium, id conatur bonis & æquis le-

rabilis ingenii, libro de Fugienda Ingratitudine secundo: *Decipienti me semel, Dii male faxint; faxintque bene, si bis idem deceperit.* Quod semel falli perfidiæ decipientis par sit imputari: verum qui semel expertus,
C rursum fidem habuerit eidem, dignus videantur, qui fallantur. Confine est illi, quod alibi recensuimus: *Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.* Quoniam CAMPANUS erat variæ reconditæque lectionis, fieri potest, ut hoc dictum alicubi citatum legerit. Nam videntur esse duo senarii pauculis immutatis:

Decipienti semel me, Dii faxint male.
Faxintque bene, si bis idem deceperit.

Nam ipse CAMPANUS adducit titulo veteris proverbii, quanquam vetus dici potest, quod nostra quoque memoria natum est.

LXIII. *Qualis hera, tales pedissequa.*

D Et hodie vulgo dicitur ex Athanasii symbolo detortum: *Qualis pater, talis filius.* Huic simillimum est pervetus adagium, libro Epistolarum ad Atticum quinto, Epistola undecima. *Si verum est*, inquit, *illud*, Ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. i. e. *Qualis hera, tales & ancillæ.* Quanquam nec hoc multum abest à senario:

Δέσποιν᾽ ὁποία, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες.

Plato libro de Repub. 4. Ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον ἐν ὁμοίῳ παρακαλεῖ. i. e. *Aut non semper quod est simile, simile arcessit.*

LXIV. *Bibere mandragoram.*

E Inest vis somnifica mandragoræ, adeo ut enecet etiam largiore potu, si Plinio credimus, Historiæ mundi libro XXV. Capite undecimo. Dioscorides indicat radicem vino decoqui ad tertiam partem, ex eo colato sumi cyathum adversus insomnium. Datur & secandis adversus intolerabilem cruciatum. Quin & sedi im-

…ingenii, libro de Fugienda Ingratitudine: *Decipienti me semel, Dii male faxint; …* *i bis idem deceperit.* Quod semel falli … …ntis par sit imputari: verum qui semel … …um fidem habuerit eidem, dignus … …ntur. Confine est illi, quod alibi … *e Neptunum accusat, qui iterum naufragium …* …nam CAMPANUS erat variæ reconditæ … …ieri potest, ut hoc dictum alicubi … …n videntur esse duo senarii pauculis … *Decipienti semel me, Dii faxint male.* *Faxintque bene, si bis idem deceperit.* …n ipse CAMPANUS adducit titulo veteris … …quam vetus dici potest, quod nostra … …a natum est.

LXIII. *Qualis hera, tales pedisequæ.*

… hodie vulgo dicitur ex Athanasii symbolo … *Qualis pater, talis filius.* Huic simil… …tus adagium, libro Epistolarum ad Att… …pistola undecima. *Si verum est,* inqu… … …, … … i.e. … *… ancilla.* Quanquam nec hoc multum … …:

…, … … … … libro de Repub. 4. … …. i.e. *Aut non semper quod est …*

LXIV. *Bibere mandragoram.*

…st vis somnifica mandragoræ, adeo ut … …re potu, si Plinio credimus, Histor… …xv. Capite undecimo. Dioscorides … …

dinem eximit. Terentius in Adelphis: *Timet, injeci scrupulum homini.* M. Tullius 4. de Finibus, in fine disputationis: *Scrupulum inquam abeunti? Sed videbimus.* Hoc non dissimile est illi, quod alias retulimus: *Infixo jaculo fugere.* Rursum Terentius in Andria: *At mihi unus etiam scrupulus restat, qui me habet male.*

LXVII. *In angulo.*

Ἐν γωνίᾳ. i.e. *In angulo*, fieri dicitur, quod fit in occulto. Quod, usurpatum in Euangeliis à domino Jesu Christo, reperitur esse apud Platonem in Gorgia: Τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι, μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα. i.e. *Reliquum vitæ degere cum adolescentulis tribus aut quatuor in angulo susurrantem.* Item Lucianus in concione Deorum: Μηκέτι τονθορύζετε, ὦ Θεοί, μηδὲ κατὰ γωνίας συστρεφόμενοι, πρὸς οὖς ἀλλήλοις κοινολογεῖσθε. i.e. *Ne post hac susurros miscete, ô Dii, nec ad angulos conversi, aliis alii ad aurem conspirate.* M. Tullius libro de Oratore primo: *Quibus ego de his rebus omnibus in angulis consumendi otii causa, ut disserant* &c. Sic & illud in Euangelicis litteris proverbialiter est dictum, *Super tectum prædicare*, pro eo, quod est, palam & in publico prædicare. Nunquam enim legimus Apostolos de tecto clamasse.

LXVIII. *Calidum mendacium.*

Calidum facinus, θερμὸν ἔργον, pro audaci dici, monuimus alias. Simili figura dici solere *calidum mendacium* pro audaci & impudenti, docet Plautus in Mostellaria:

Calidum hercle audivi esse optimum mendacium.

Aut non est mentiendum, aut est fortiter mentiendum: alioqui mox deprehenditur, qui verecunde mentitur. Quemadmodum Æschinus Terentianus: *Non istas, quod sciam.*

LXIX. …

LXXIV. *Sinapi victitare.*

Tristes ac supra modum tetrici *sinapi victitare* dicuntur, quod hodieque vulgo tritum est. Plautus in
C Truculento:

Si ecastor hic homo sinapi victitet,
Non censeam tam tristem esse posse.

Aristophanes in Equitibus consimili figura dixit: *Tueri sinapi:*

Κἄβλεψε νάπυ, καὶ τὰ μέτωπ᾽ ἀνέσπασε.

i.e. *Torvum tuens, ut qui sinapi victitant,*
Frontem severam contrahebat.

Interpres Aristophanis admonet *napy* semen esse, unde fiat sinapi. Hujus vis est ciere lachrymas, eoque Ennius apud Macrobium *triste* vocat:

Nec triste queritat sinapi, neque mœstum cepe.

De cepis alias nobis est dictum.

D LXXV. *Pueri senesque.*

In Principio Chiliadum admonuimus omneis ferme hujusmodi figuras esse proverbiales, quæ constant ex contrariis: *Maximi, minimique, juvenesque senesque, Diis atque hominibus, Sacra prophana, fas nefas, fanda infanda.* Horatius:

——— *Parvi properemus & ampli.*

Quum omnibus sentiat huc esse connitendum. Plato libro de Legibus septimo: Ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ᾽ ἄνδρα καὶ παῖδα, κατὰ τὸ δυνατόν, &c. i.e. *Imo quod dici solet, omnem puerum ac senem pro viribus,* &c.

LXXVI. *Omni voce.*

Quod summa contentione asseritur, *omni*, seu, *tota*
E *voce* dicitur *prædicari.* Vehemens enim affectus animi solet vocem intendere. Plato lib. de Legibus 10. Πᾶσαν δὴ τὸ λεγόμενον φωνὴν ἱέντα. i.e. *Omni emissa voce.* Clare loquimur, quum asseveramus, & quanto possumus clamore, sonamus, si quid magnopere nos com-

Aristophanis Interpres ...
in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant:

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες.

i. e. *Domi leones, in Epheso vulpecula.*

Ad hoc, nimirum, allusit Comicus. Plutarchus in Comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiam, tanquam vulgo jactatam in Principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat:

Ἀλλ' εἰ δέ τις ἄλλος ἐκπεφευγὼς τυτὶ τὸ θρυλλούμενον,
Οἴκοι λέοντες ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες.

i. e. *Imo si quis alius effugerat illud, quod vulgo circumfertur, Domi leones, sed foris vulpecula.*

Olim fortasse sic emergebant potentes, post & domi & foris leones esse cœperunt, aut si quod animal leone violentius. Conveniet in eos, qui præpostere se gerunt: ibi feroces, ubi nihil erat opus: ibi fugaces, ubi res poscebat virum: aut qui in suos sævi, non itidem audent adversus inimicos, quod Ciceroni objicit Sallustius, videlicet quod contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui, simulata mansuetudine, perveniunt ad Tyrannidem.

LXXXI. *Certissima paupertas.*

Sententiam proverbialem refert Junius Columella, lib. de Re Rust. 12. cap. 2. *Preparatis igitur receptaculis, oportebit suo quicque loco generatim, atque etiam speciatim nonnulla disponere, quo facilius, quum quid postulabit usus, recipere possit. Nam vetus proverbium est*, paupertatem certissimam esse, *quum alicujus indigeas, uti eo non posse: quia ignoretur, ubi projectum jaceat, quod desideratur.* [1] Hactenus Columellæ verba retulimus. Sentit autem, ni fallor, si quis habeat domi, quod quum utendum est, inveniri non potest, cum magis egere eo, quod habet, quam si non haberet. Etenim qui non habet, rogat alicunde commodato: qui habet, ubi ventum est ad articulum, quo sit utendum, nec suum habet, quod ubi sit, nescit: nec alienum habet, quo possit uti.

eum non posse, nisi crura ei fracta essent: *Fracta sunt, & vivit. Hoc tamen, ut alia multa, aquila fertur acceptum.* Hactenus Tullii verba recensuimus. In quorum
C postremis jocus est in aquilam, quo significatur armata manus. Nam vexilla Romanorum præcipua habebant aquilam. Meminit & in Oratione pro Roscio Amerino: *Sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo, aut tantummodo sine suspicione latrabitis, crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene novi, litteram illam, cui vos usque eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea alium neminem, nisi fortunas vestras, accusare possitis.* Quidam putant hic significari Θ. De quo dictum est in proverbio: Θ. *Præfigere*: mihi magis videtur sentire de τ. quod crucis habet imaginem, & in crucem suffixis solent
D *frangi crura.* [1] Et hac quidem littera rei absolvebantur, sed interim actor referebat notam calumniæ & impudentiæ, qui crimen atrox objecerit, quod nullis argumentis probare valebat.

LXXXIV. *Cuculus.*

Olim, qui fuissent in re quapiam parum honesta deprehensi, vulgari probro *Cuculi* dicebantur. Id ortum a vinitoribus, qui serius cœpissent putare vineam, nec hoc munus absolvissent, priusquam audiretur ea avis, velut cessationem exprobrans agricolis. Hujus vocem imitantes viatores deridebant vinitores. Ita Plinius lib. 18. cap. 26. *In hoc temporis intervallo quindecim diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æ-*
E *quinoctium non suffecerit, dum sciat, inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarii, quem* cuculum *vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, ut ob id petulantia sales etiam cum primo vere ludantur. Auspicio tamen detestabiles videntur. Adeo minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis.*

Hæc, nimirum, congruunt cum his, quæ scribit Plinius, probro solere objici vindemiatoribus si *cuculus* eos deprehendisset putantes vineam. Eum Horatii locum sic explicat Porphyrio: *Nam solent levia rustici circa viam arbusta vindemiantes à viatoribus* cuculi *appellari, quum illi provocati tantam verborum amaritudinem in eos effundant, ut viatores illis cedant, contenti eos* cuculos *iterum atque iterum appellare.* Acron hæc adfert: *Hoc autem ipsa re novimus, quòd viatores sæpe vindemiatores convitiis agant, quum transierint, & illi respondent ita, ut* cuculum *eum appellent, quasi pigrum, & recitant hoc custodibus, eo quod semper assideant.* In his Porphyrionis & Acronis verbis, video mendas aliquot subesse. Cum his convenit illud Plautinum: *Etiam cubat cuculus*, quod gravatim surgeret adsessor puellæ. Quin arbitror in convicio *cuculi*, allusum ad vocem *cubandi*. Unde pro *levia* in verbis Porphyrionis fortasse legendum *lenti*. Jam quod quidam ex *cuculo* faciunt *cucullum*, ex avi vestem, nihil est necesse, quum hæc vox penultimam habeat productam, apud Plautum in carmine trochaico:

At etiam cubat cuculus, *surge amator, i domum.*

Ac mox:

Cano capite te cuculum *uxor ex lustris trahit.*

Trochaicus est. In Pseudulo pro generali convicio videtur usurpasse: *Quid fles*, cucule, *vives.* Nisi forte, lachrymantem ac singultientem amatorem *cuculum* appellat, quasi κοκκύζοντα. Similiter in Mercatore: *Isthæc filio non credam, qui obsequitur patri, huic non, ut mero cuculo.* Itidem in Persa: *Tua quidem, cucule, causa non hercle, si os preciderim tibi, metuam morticine.*

LXXXV. *Arator nisi incurvus pravaricatur.*

Proverbii speciem habet, quod refert Plinius lib. 18. cap. 19. *Arator nisi incurvus, prævaricatur.* Præcipit, ut arator arvum primum rectis sulcis proscindat, mox & obliquis subigat, id fieri vix potest, nisi toto corpore incumbat labori, unde & Virgilio dictus est *curvus arator.* Cæterum *prævaricari* est, à recto sulco divertere. Unde & in causis *prævaricari* dicuntur, qui causam diversam adjuvant. Videlicet hoc est, quod ait Plinius. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caveatur, ubi inventum est. Transferri potest ad quemvis, ut leno, nisi perjurus est, *prævaricatur.* Miles nisi impius est, *prævaricatur.* Conveniet in negocium, quod absque magnis sudoribus peragi non potest.

LXXXVI. *Metiri digitis.*

Qui rem accuratius expendit, quam oportet, *digitis metiri* dicitur, veluti si quis cum amico rationem ineat, uter in alterum plus contulisset officiorum. M. Tullius in Paradoxo tertio: *Poetam non audio in nugis, in vita societate audiam civem* digitis *peccata* dimetientem *sua: Si sunt visa breviora, leviora qui possunt videri, quum quicquid peccetur, perturbatione peccetur rationis atque ordinis.* Allusit huc Cicero, quod Poetæ carminis pedes digitis metiri soleant, unde & Horatius:

Legitimumque sonum digitis callemus & aure.

Non optimus autem Poeta videtur, qui non statim aurium judicio deprehendit carminis vitium.

LXXXVII. *Salem & caseum edere.*

Plinius lib. 21. cap. 7. indicat proverbium, quod tamen non refert. Siquidem inter laudes salis & hoc refert: *Varro etiam pulmentarii vice usos veteres auctor est,* esitasse *enim* salem cum *pane & caseo, ut proverbio apparet.* Conjicere licet tale fuisse dictum, nihil convivio deerat, habuimus salem panem & caseum. Aut ne sis solicitus, quo me apparatu accipias, præter salem panem & caseum nihil requiram. De *Xenocratis caseo* dictum alibi.

LXXXVIII. *In agro surculario capras.*

Varro de Re Rust. lib. 1. cap. 2. dictum hoc veluti legem agricolariam adfert: *Colonus In agro surculario ne capras compascat.* Deflecti potest ad eos, qui noxiarum rerum aut hominum admixtu, corrumpunt teneram ætatem: veluti si quis sacris virginibus adjungat juvenes lascivos, aut adolescentibus addat lascivas puellas. Aut si quis studiis admisceat voluptates studiis inimicas. Nam capra plantis omnibus non vulnere tantum, sed & veneno dentium pestifera est, præsertim oleæ & viti, unde & Baccho immolatur vindictæ gratia, Minervæ nihil caprini generis, quod ille vitis repertor dicitur, huic sacra est olea.

LXXXIX. *Oportet agrum imbecilliorem esse.*

Columella lib. 1. cap. 3. testatur apud Afros agricolas hujusmodi proverbium fuisse celebre: *Oportet agrum imbecilliorem esse, quam agricolam.* Hoc ænigma sic explicuit Virgilius, specie non minus proverbiali:

—— —— *Laudato ingentia rura,*
Exiguum colito. —— ——

Sed præstat ipsa Columellæ verba adscribere: *Adhibendum modum mensuramque rebus, idque ut non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne majorem quam calculorum ratio patitur emere velit. Nam huc pertinet nostri Poetæ sententia:*

—— —— *Laudato ingentia rura,*
Exiguum colito. —— ——

Quod vir eruditissimus (ut mea fert opinio) traditum vetus præceptum numeris signavit. Quippe acutissimam gentem Pœnos dixisse convenit, Imbecilliorem agrum quam agricolam esse debere, *quoniam, quum sit colluctandum cum eo, si fundus prævaleat, allidi dominum. Nec dubium, quin minus reddat laxus ager non recte cultus, quam angustus eximie.* Conveniet in eos, qui student imperio proferendo, quum hoc ipsum, quod habent non possint administrare, aut qui suscipiunt munus, cui gerendo sunt impares. Congruet cum eo, quod alibi retulimus: *Spartam nactus es, hanc orna.*

XC. *Ab ipsa messe.*

Non est animus converrere in hoc opus, quicquid aliquam proverbii speciem habet. Pauca, quæ sese casu obtulerunt, visum est non præterire, præsertim si commodius & argutius dicta videbantur. Quod genus est illud apud Senecam Epistolarum libro tertio, Epistola 22. *Ab ipsa messe discedam?* Agit enim de his, qui vel commodis vel spe commodorum detinentur, quo minus semet explicent à negociis, quasi deserturi agrum, quum instat messis. Quam multi sunt in Principum aulis, quos tædet ejus vitæ, discruciantur que libertatis desiderio, verum istis ad libertatem adspirantibus reclamat cupiditas: *Tam magnas spes relinquam? Ab ipsa messe discedam?*

XCI. *Cum sarcinis enatare.*

Nec minus commode dictum est in eadem Epistola: *Nemo cum sarcinis enatat*, i. e. nemo sese recipit in libertatem, nisi contemtis præmiis servitutis. Non enim potest evadere occupationes, qui curarum auctoramentum non potest negligere. Congruit cum eo, quod alibi retulimus ex Martiale:

Totis pilea sarcinis redemi:

Rursum cum apologo, quem adducit Horatius de vulpe pasta in camera frumentaria.

XCII. *Dosones.*

Plutarchus in Vita Pauli Æmilii tradit Antigonum Regem, Demetrii nepotem, eo quod benigne promitteret omnibus, nec præstaret promissa, populari joco dictum fuisse *Dosonem*, quasi Latine dicas *Dabonem*, quod ille quidvis petentibus respondere soleat δώσω, i. e. *Dabo.* Tales sunt χρηστολόγοι, de quibus alibi nobis dictum est. Ovidius:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis dives quilibet esse potest.

Hujusmodi *Dosonibus* scatent aulæ Principum: *Cras, mox redi.*

XCIII. *Humeris sustinere.*

Quorum auctoritas diligentiaque plurimum valet in conservanda salute cujuspiam, ii dicuntur *humeris sustinere.* M. Tullius pro L. Flacco: *De summa Reipub. taceo, quam vos universam hoc judicio, vestris inquam humeris Judices sustinetis.* Ammianus Marcellinus lib. 16. *Ubi bellorum inundantium molem* humeris suis, *quod dicitur*, vehens, *scindebatur in multiplices curas.* Huic affine est *humeris referre.* Cicero pro Domo sua: *Dicebas te tuis humeris me custodem urbis in urbem relaturum.* Ab hac metaphora dicuntur *Atlantes Reipublicæ*, qui eam suis humeris sustinent, alioqui collapsuram.

XCIV. *Arcem ex cloaca facere.*

Qui rem hominemve nihili laudibus magnificis attollunt, dicuntur, *arcem ex cloaca facere.* M. Tullius pro Cn. Plancio: *Nunc venio ad illud extremum, quod dixisti, dum Plancii in me meritum verbis extollerem, me* arcem ex cloaca facere, *lapidem è sepulcro venerari pro Deo: neque enim insidiarum periculum ullum neque mortis fuisse.* Hactenus Cicero. In cujus verbis & illud proverbii figuram habet: *Lapis è sepulcro*, de homine nullius potentiæ.

XCV. *Archimedes non posset melius describere.*

Archimedes Syracusanus Geometra fuit celeberrimus, nusquam non intentus figuris Geometricis, adeo ut pingens sit interfectus. Ex quo proverbii specie dictum est illud, quod est apud M. Tullium in Oratione pro A. Cluentio: *Si, ut tu dicis, gratiæ conciliandæ causa, quadraginta istorum accessio millium quid valet? Si ut nos dicimus, ut quadragena millia nummûm sedecim judicibus darentur, Non Archimedes potuit melius describere.* Solent enim Geometræ Mathematicas figuras in pulvere depingere.

XCVI. *Porta itineri longissima est.*

M. Varro lib. de Re Rust. 1. cap. 2. subindicat vulgo dici solere, *Portam itineri esse longissimam.* Cujus arbitror eundem esse sensum, qui est illius:

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Quin & hodie dicunt bonam itineris partem confectam ei, qui portam egressus sit: semper enim est, quod iter apparantem remoretur, & si nihil sit negocii, remorantur amicorum affectus: apud nostrates autem non creditur profectio futura felix, nisi dies aliquot dati fuerint conviviis & compotationibus amicorum. Varronis verba subscribam: *Vultis igitur interea vetus proverbium, quod est,* Romanus sedendo vincit, *usurpemus dum iste venit? & simul cogitans Portam itineri dici longissimam esse, ad subsellia sequentibus nobis præcedit.*

XCVII. *Deorum concio.*

Θεῶν ἀγορά. i. e. *Deorum concio*, sive *curia.* Hesychius indicat dici solitum in eos, qui libere magnaque cum auctoritate loquuntnr, perinde quasi Dii loquantur hominibus. Addit Athenis esse locum hujus cognominis. Conveniet in divites aut præpotentes, qui nonnunquam, quum stultissime loquantur, tamen freti opibus ac potentia, pro oraculo volunt haberi quicquid dixerint. Cognatum est illi, quod alibi retulimus: *Argenti fontes loquuntur.*

XCVIII. *Camarine loqui.*

Huic non dissimile est, quod exstat apud eundem: Καμαρινῶς λέγειν. i. e. *Camarine loqui*, pro eo, quod est, audacter, præcise, & severiter loqui. Unde natum sit, non satis liquet, nisi quod Juvenalis *Camarinos* inter vetustæ nobilitatis familias recenset:

—— *Ne tu*, inquit, *sis Creticus aut Camarinus.*

Hesychius indicat militum zonas dici Καμάρας. Itaque fieri potest, ut ab horum ferocia proverbium duxerit originem. Idem docet columnas quasdam, in quibus erat depictus Asiæ circuitus, dictas Καμάρας. Fortassis ab hac ostentatione dicti sunt, *Καμαρινῶς loqui*, qui sese jactarent barbarico more. Rursum idem ostendit Καμαρίαν dici cubile, in quo sunt plures Cameræ. In suo quisque cubiculo, quæ vult, loquitur. Possem adferre plures divinationes, nisi vererer has ipsas esse plus satis lectori.

XCIX. *Glossogastores.*

Qui linguam habent venalem, ea loquentes, quæ ventri conducunt, Comicorum salibus taxati sunt, dictique γλωσσογάστορες, voce ridicule ex lingua & ventre composita. Quadrabit in malos advocatos, in concionatores, quorum oratio quæstum sapit, in assentatores. Auctor est Julius Pollux libro de Rerum Vocabulis secundo. Athenæus lib. 3. docet ejusmodi homines à Poetis aliquot dictos κνισοκόλακας & κνισολοίχους, quod ob culinæ nidorem adulentur, & nidorem liguriant: morbum dictum κνισολοιχίαν. Ita Juvenalis:

Te putat ille sua captum nidore culina.

C. *Pereant amici* &c.

M. Tullius in Oratione pro Dejotaro Rege refert hunc versiculum ut proverbio jactatum:

Pereant amici, dum una inimici intereant.

Dicit eundem sententiam Græco quoque versiculo celebrari, quem nondum comperi. Nisi forte is est, cujus fragmentum ante retulimus: Ἐῤῥέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. i. e. *Valeat amicus cum inimico.* Ciceronis verba subscribam: *Itaque cum esset ei nunciatum Domitium naufragio perisse, etiam te in castello circumsederi, de Domitio dixit versum Græcum eadem sententia, qua etiam nos habemus Latinum:* Pereant amici, dum una inimici intereant. *Quod ille si esset tibi inimicissimus, nunquam tamen dixisset: ipse enim mansuetus est, versus inanis.* Congruet in illos, qui nec amicis parcunt nec inimicis, modo quod impense cupiunt assequantur. Versus autem non solum inanis est, verum etiam immanis, quum humanitatis sit & inimicos inultos sinere, ne lædas amicos. Neque dubitem contendere à Cicerone [1] *immanis* scriptum, quod scriba depravarit in *inanis*, quum mansuetus non respondeat *inani*, sed *immani*, nec in hoc versu quicquam sit *inane*, h. e. gloriosum aut frivolum, sed feritas homine indigna. Quanquam carmen apud Ciceronem non satis constat suis numeris, constabit si legas:

Pereant amici, inimici dum intereant simul.

Talis est & ille, quem alibi retulimus:

Me mortuo terra incendio misceatur.

CHILIADIS QVARTAE

CENTVRIA VI.

I. *Plenis velis.*

Passis velis, plenisque velis agere dicuntur, qui toto impetu summoque conatu moliuntur aliquid. Ita M. Tullius pro Domo sua ad Pontific. *Quid tandem si tu in illis Reipublicæ tenebris cæcisque nubibus & procellis senatum à gubernaculis dejecisses, populum è navi exturbasses, ipse Archipirata cum grege præ donum impurissimo* plenis velis *navigasses, si quæ tum promulgasti, constituisti, promisisti, vendidisti, perferre potuisses, qui locus terrarum vacuus extraordinariis fascibus atque imperio Clodiano fuisset?* Hactenus Cicero. Philostratus in Polemone: Ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν Εὐφράτου τοῦ Τυρίου, πλήρεσιν ἱστίοις ἐς τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν ἀφῆκεν. i. e. *Posteaquam audivit Euphratem Tyrium,* plenis velis *ad illius Philosophiam se contulit.* De similibus figuris alias nobis non semel dictum est.

II. *Pecunia absque peculio.*

Apparet olim fuisse proverbium inter agricolas jactatum, *Pecuniam sine peculio fragilem esse.* Refertur Pandect. lib. 32. tit. *De legat.* Et *Fidecom.* capite, *Si chorus.* His verbis: *Quæ mobilia mea erunt, do, lego, nummos ibi repositos ut mutui darentur, non esse legatos Proculus ait. At eos, quos præsidii causa sepositos habet, ut quibusdam bellis civilibus factitassent, eos legato contineri. Et sæpe audisse rusticos senes ita dicentes:* Pecuniam sine peculio fragilem esse: *pecuniam appellantes, quod præsidii causa reponeretur.* Retulimus alibi proverbium, quod admonet, ne totam substantiam uni credamus navi, ne nihil supersit unde damnum sarciatur, si navis interierit. Ita solent senes summam aliquam seponere, ne nihil superesset, si res incendio, bello aut furto periret. Si libebit adagium alio deflectere, poterit accommodari ad eum, qui non omnia consilia sua communicat amicis. Aut qui felicitatis summam non ponit in rebus extrariis, sed in animi bonis, ut illis casu perditis habeat, quo confugiat, nec despondeat animum. Quod enim proprie nostrum est, *peculium* dicitur. Ea vero demum proprie nostra sunt, quæ fortuna non potest eripere.

III. *Rana cum locusta.*

Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysiis:

Βάτραχος δέ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.

i. e. *Sic certo veluti si certet rana locustis.*

[1] Sic habent optimæ quæque editiones, cap. 9. Orat. pro Dejotaro, & pro *intereant*, *intercidant*. Felices sumus, præ *Erasmo*, qui tot egregiarum editionum subsidiis cincti sumus, cum maculatissimas ferme tereret. Quem si ingenio & industria æquaremus, multo majora, quam ille præstitit, præstare possemus.

Addit

CHILIADIS QVARTAE

CENTVRIA VI.

I. *Plenis velis.*

P*assis velis*, *plenisque velis agere dicuntur*, q
impetu summoque conatu moliuntur ali
. Tullius pro Domo sua ad Pontific. *Quid tan*
us Respublica tenebris cæcisque nubibus & pro
um a gubernaculis dejecisses, *populum e suo ca*
ipse Archipirata cum grege præ donum impur
is navigasses, *si qua tum promulgasti*, *conscri*
vendidisti, *perferre potuisses*, *qui locus terrarum*
raordinariis fascibus atque imperio Clodiano
nus Cicero. Philostratus in Polemone: ἐπειδ
...ου ὁ Τυρίυ, ... ἱστίοις ἐς τὰ ἐκείνου
.. i. e. *Posteaquam audivit Euphratem Tyri*
velis *ad illius Philosophiam se contulit.* De i
uris alias nobis non semel dictum est.

II. *Pecunia absque peculio.*

Apparet olim fuisse proverbium inter agric
n, *Pecuniam sine peculio fragilem esse.* Refer
. lib. 32. tit. *De legat.* Et *Fideicom.* cap.
His verbis: *Quæ mobilia mea erunt*, *n*
mos ibi repositos ut mutui darentur, *ut*
culus ait. *At eos*, *quos præsidii causa*
nibusdam bellis civilibus factitassent, *eos*
Et sæpe audisse rusticos senes ita dicentes: Pecu
eculio fragilem esse: *pecuniam appellantes*, *u*
causa reponeretur. Retulimus alibi prov

aut οὖθας pro mendacibus haberi solitos vulgo. Quin & hodie vulgo dicunt: *Nasus tuus arguit mihi te mentiri.* Idem jocus est vulgi de miraculis unguium, quin & ipsas narium pustulas Græci ψύσματα vocant: ut indicat idem Scholiastes. Amans hoc ænigmate significat se nihil mentiturum de amica. Iones ψύδρακας appellant varias pustulas. Hinc diminutivum ψυδράκια, ἐξανθήματα, quod in summa cute efflorescant. Res ipsa plane superstitiosa est, & casum esse puto, quod novi quendam, cui non nasus tantum, sed tota pene facies *Psydraciis* erat operta. Nec ullum unquam animal vidi vanius aut impudentius mendax.

VII. *Cum sacco adire.*

Proverbiali schemate dictum est, quod adfertur ex Paulo lib. Pandect. 46. tit. *De solv. & liber.* cap. *Quod dicimus.* *Quod dicimus*, inquit, *in eo herede*, *qui fidejussori testatoris id quod ante aditam hereditatem ab eo solutum est debere statim solvere*, *cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum est*, *nec enim* cum sacco adire *debet.* Hæc ibi. Non dubium est, quin hic sermo fuerit vulgo jactatus de quovis, qui postulat, ut statim exhibeatur, quod petit. Alioqui non ad omnia recipienda sacco est opus, velut ad oleum, aut vinum. Græcis θυλακίζειν dicitur, qui cum pera sequens postulat aliquid, qui mos est mendicorum: unde proverbium, *mendicorum peras semper esse inanes.* Θύλακος autem vas est farinarium. Hesychius indicat eam vocem fuisse peculiarem Tarentinis.

VIII. *Officere luminibus.*

Officere luminibus dicitur, qui gloriam alterius obscurat. Hic sermonis color sumtus est ex litteris Jureconsultorum, in quibus cavetur ex servitutibus prædiorum, ne vicinus altius sublato ædificio *officiat luminibus* vicini. Ita Paulus Pandect. lib. 8. tit. *De servitutibus urbanorum prædiorum*, cap. 2. *Luminum*, inquit

sa est in avem, qua mulieres uti consueverunt in amatoriis veneficiis, quemadmodum indicat Theocritus in Pharmaceutria: C

Ἴυγξ ἕλκε τυ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

i. e. *Per te Iynx meus ille domum vir quæso trahatur.*

Quidam *Iyngem* vertunt *motacillam*, quod caudam assidue moveat.

XI. *Dii omnia possunt.*

Hemistichium Homericum:

——— ——— Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

i. e. ——— ——— *At cœlestes omnia possunt.*

Quadrabit in Monarchas, quibus promtum est facere quicquid animo collibitum fuerit, sive jure, sive injuria. Pindarus in Pythiis, hymno 3. Θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται. i. e. *Deus autem pro sua libidine omnem exitum perficit.* D

XII. *Timidi mater non flet.*

Probus Æmilius in Vita Thrasybuli, testatur hoc velut ænigma vulgo jactatum, *timidi matrem non flere*, quod, in bello qui contemnunt hostem, nihilque metuendum ducunt, quoniam sibi parum cavent, fere pereunt, & matribus luctum adferunt cum orbitate. Contra, qui nihil non metuit, neque quicquam omnino contemnit, is tutioribus utens consiliis, raro venit in periculum. Thrasybulus enim, quum indixisset bellum triginta Tyrannis, qui Athenas oppresserant, & castellum Atticæ Phylen occupasset, non plures secum habuit quam triginta commilitones. *Hoc*, inquit, *initium fuit salutis Atticorum*, *hoc robur libertatis clarissimæ civitatis.* *Neque vero hic non contemtus est primo a Tyrannis*, *neque ejus solicitudo*, *quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei*, *& huic despecto saluti fuit.* *Hoc enim illos ad persequendum segnes*, *hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores.* *Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet*, *nihil in bello oportere*

& vobis aliquid de bello dicendum est, qui Theuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Quidam *Teuthidas* putant esse, quas nos vocamus *sepias*. *Sepia* autem de genere mollium est, & arbitror huic generi cor non inesse.

XIV. *Samii litterati.*

Plutarchus in vita Periclis citat hunc versiculum ex Aristophane Comico:

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος.

i. e. *Populus Samiorum valde litteratus est.*

Arbitror hoc inde dictum, quod, quum Samii captivis Atheniensium inussissent noctuam, Athenienses vicissim Samiorum captivis inurebant Samænam, quam in Collectaneis opinor dictam σάμαιναν. Id erat navis genus lato ventre, à prora veluti suilli rostri speciem præferens, unde & hic versus jactatus est:

B

Ναῦς δέ τις ὠκυπόρος Σαμία ὑὸς εἶδος ἔχουσα.

i. e. *Navis erat velox Samia, specieque suilla.*

Dicta est *Samæna*, quod à Samiis reperta sit. Conveniet igitur in cicatricosos, & stigmatum plenos. Hesychius & Suidas addunt apud Poetam dictum in Babylonios è pistrino prodeuntes, stigmatibus notatos. Verum Aristoteles etiam hujus dicti monstrat originem. Quum Samiorum gens esset afflicta à Tyrannis, ob inopiam administrantium Rempublicam, coacti sunt, aliquot è servis admittere in consortium administrandi magistratus. Sic Aristoteles. Servile est autem ac noxiorum stigmatis notari. Apud Plautum in Cassina: *Si hic litteratus me sinat. Litteratum* appellans notis inustis insignem. Plinius libro 18. cap. 3. *inscriptos* appellat: *At nunc eadem illa, vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus, exercent.* De Attagena diximus alias. Nec desunt, qui caussam diversam adferant, quod apud Samios inventæ sint viginti quatuor litteræ à Callistrato. Sic Andron in Tripode. Idem Ionum litteras tradidit Atheniensibus. Probabile est igitur à repertis traditisque litteris, jocum fuisse versum ad stigmata. Nam Samii simul & accipiebant, & tradebant infames notas. Nicanor Alexandrinus Grammaticus populari joco dictus est [1]*stigmaticus*, quod de scripturæ distinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curiose scripserit.

C

D

XV. *Samii mores.*

Σαμιακὸς τρόπος. i. e. *Samii mores.* Quidam referunt ad calumniandi vitium, quod, ut dictum est, Samii notas & inurerent aliis, & paterentur ab aliis. Alii malunt referre ad novam navigii speciem, quam apud eos reperit Polycrates Tyrannus. Itaque quadrabit in eos, qui suos quosdam habent mores, à cæterorum moribus dissidentes.

XVI. Λακκόπλουτοι.

Calliæ barbarus quispiam clam indicavit magnam auri vim in puteum quendam conjectam. Is & occidit indicem, ne proderet, & aurum sustulit. Ubi res innotuit, in comœdiarum jocum versa est, ut qui malis artibus subito ditescerent, λακκόπλουτοι dicerentur. Refert Plutarchus in Vita Aristidis. Attingit & Hesychius.

E

XVII. *Abydus, Abydenus.*

Abydenorum mores in proverbium abierunt. Nam *Abydeni* dicti sunt Sycophantæ, seu molles & effœminati. Meminit adagii Pausanias & Suidas, quorum hic ostendit etiam res nihili, nugasque meras *Abydum* dici, quemadmodum de Tricis & Apinis alibi retulimus: opinor quod id temporis frigeret *Abydus* ob vetustatem. Unde Sinopen meretricem *Abydum* vulgo dictam indicat Athenæus lib. 13. quod jam anus à nemine adiretur. Hesychius indicat, quempiam apud Poetam quendam Ἀβυδοκόμαν dictum, quod de sycophantia sese venditabat. Suidas, ni fallor, alicubi citat ex Aristophane. Zenodotus sic effert proverbium: Ἄβυδος πόλις. i. e. *Abydus civitas.* Stephanus indicat proverbium dictum ab Abydenis Milesiis. Nam hinc profecta est Abydus Hellespontica. Verum hæc propius attinent ad proverbium, quod ante retulimus: *Ne temere Abydum.*

F

1 Imo στιγματίας ut habet *Suidas*, cui hæc debentur, & qui docet sic vocatos servos fugitivos, quorum frons inusta erat. Nam ejusmodi servi στιγματίαι, non στιγματικοὶ dicebantur.

XVIII. Ἀθερίζειν.

Græcis ἀθερίζεται, quod rejicitur ac nihil fit. Translatum à summis hordei spicis, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt usui, sed inter metendum pereunt. Eas Græci vocant *Atheras*. Sic ex Galeno adnotavit vir ille divinus HERMOLAUS BARBARUS. Sunt, qui putent spicas inutiles ac rejiculas dici *Athericas*, quod à messoribus ac triturantibus negligantur.

XIX. *Manuari.*

Sicut fures multis artibus instructi sunt, ita studium illorum variis nominibus appellabatur: velut *involare* & *manticulari*. Pro eodem Laberius, citante Nonio Marcello, dixit, *Manuari*. Nec dubium, quin ea vox joco populari fuerit jactata, quemadmodum & hodie, quoniam furandi verbum nimis odiosum est, mitiore verbo dicunt, *digitavit*, si quid furto sublatum volunt intelligi, simul ut effugiant actionem injuriarum: *Quid ais? Appellas me furem? Nequaquam, sed manuatorem.* Hujusmodi voces obsoletæ non carent gratia, si in loco adhibeantur, nec sine περιπαθείᾳ, ut prisci loquebantur, aut ut vetere verbo utar.

XX. *Ad Coronidem usque.*

Μέχρι τῆς Κορωνίδος. i. e. *Usque ad Coronidem*, quum extremum finem rei cujuspiam significamus. A navibus translatum putant litteratores, quibus aliquid rostri speciem gerens solet addi. Nam *Corone* Græcis cornicem sonat, *Coronis* corniculam. Apud Homerum usurpatur Κορώνη pro *annulo*, aut si quid aliud apponitur ostio. Idem velut ornamenti gratia perfectis omnibus additur. Unde Eustathius indicat lætum rerum finem χρυσῆν Κορώνην proverbio dici solere. Plutarchus in lib. de Fortuna Alexandri refert Philoxenum à Dionysio conjectum in latomias, id erat nomen teterrimo carceri, quod tragœdiam, quam illi castigandam tradiderit: Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς Κορωνίδος περιέγραψεν, videlicet, circumducta linea, significans totam esse dispungendam. Idem adversus Stoicos: Ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι Κορωνίδος. i. e. *Ab ingressu & initio Usque ad Coronidem.* Jucundius erit, quoties transfertur ad animum, veluti si quis studiorum *Coronidem* dicat, aut moneat, ut egregiis cœptis auream addat *Coronidem*: aut vitæ laudabiliter actæ jubeat auream imponi *Coronidem*, h. e. mortem piam. Quanquam *Coronis* dicitur interdum, quod accedit absoluto operi, ut Martialis:

——— *Multaque Coronide longus.*

Qualia sunt in conviviis, quæ Græci vocant ἐπιδορπίσματα, sive ἐπιδόρπια, quod cœnis addantur. Latini, ni fallor, *bellaria* vocant. Cujus vocis eadem fuerit gratia, si ad res animi transferatur, velut ad accessionem quæstioni propositæ additam, aut aliud simile. Postremo Grammatici quoties persona actoris eodem metri genere finit, quo cœperat, *Coronidem* vocant: eamque notant velut rostri figuram exprimentibus lineis. Attigeramus hoc proverbium, in eo, quod est: *A capite usque ad calcem*, sed tribus duntaxat verbis.

XXI. *Sine, ut incolumis redeat.*

Habet proverbii speciem, quod est apud Theocritum in Hodœporis:

Εἶα λέγ' εἴ τι λέγεις, καὶ τὸν ξένον εἰς πόλιν αὖθις
Ζῶντ' ἄφες. ——— ——— ——— ———

i. e. *Dic age si quid dicis, & hospes ut unde profectus,*
Vivus eo redeat, permittito. ——— ——— ———

Sic & hodie dicimus iis, qui verbis minacibus & conviciis ferociunt: *Eja, sine hominem vivere.* Verba sunt Laconis ad Comatam, qui de se arroganter in alterum contumeliose fuerat loquutus. Tametsi locum varie interpretatur Scholiastes.

XXII. *E vestigio.*

Non ignotum est Latinis *è vestigio fieri*, quod citra moram ac protinus fit, quod prisci dicebant *extemplo*. Eadem figura reperitur & apud Græcos ἐκ ποδὸς pro *ilico*, velut in Theocriti verno itinere:

——— ——— ὅς ἐκ ποδὸς ἄνυε κράναν.

i. e. *Qui tum protinus exstruxit fontem.*

De ἐκ ποδὸς, quod significat *ab imis*, velut *à pedibus usque ad caput*, dictum est alibi.

A

XXIII. *Quisquis tarde venit ad cœnam.*

Theocriti Scholiastes indicat hos senarios proverbio fuisse jactatos:

Ὅστις ἐπὶ δεῖπνον ὀψὲ κληθεὶς ἔρχεται,
Ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς.

i. e. *Quisquis vocatus tardus ad cœnam venit,*
Aut claudus est, aut non dat ille symbolas.

Theocritus sic habet:

——— ——— Ἦ μετὰ δαῖτα κλητὸς ἐπείγεαι.

i. e. *An quoquam ad cœnam properas conviva vocatus?*

Et addit, eos, qui vocati sunt, celerius ire, qui non vocati, tardius. Etenim, qui vocatus se venturum promisit, incivile putat, si convivatori sit in mora. Qui B non vocatus venit, vel pudore tardior est, vel quod exclusus spe alterius convivii. Ita qui symbolum dedit, properat, ne mulctetur damno, si post tempus venerit. Qui non dedit, hujus rei securus, ut lubet, ambulat.

XXIV. *Gargara bonorum.*

Innumerabilem hominum rerumve vim prisci *gargara* dicebant, ficta ni fallor voce, à strepitu, quem facit hominum congregatorum multitudo, aut rerum effusarum copia. Aristomenes ἐν Βοηθοῖς apud Suidam & Aristophanis Interpretem:

Ἔνδον γὰρ ἡμῖν γάργαρα. ———

i. e. *Nobis enim intus gargara.* ———

C Citatur & Tragicus quispiam, Sophron opinor, qui scripserit: Χρημάτων τε γάργαρα. i. e. *Pecuniarum gargara.* Unde & γαργαίρω verbum, quod significat *perstrepo pra multitudine.* Ut Cratinus:

Ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις.

i. e. *Urbs universa hac optimis strepit viris.*

Rursus ex fabula, cui titulus Λίμναι, citatur hic versiculus:

Ἀνδρῶν ἐπακτῶν πᾶσα γάργαιρ' ἑστία.

i. e. *Viris adactis tota perstrepit domus.*

Cæterum, quod est apud Homerum:

——— ——— Κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσι.

i. e. ——— *Pedibus quoque terra strepebat,*

D mutata litterula κάρκαιρε dictum, pro γάργαιρε. Denique cancros existimant dictos γαργαρεῖς ob pedum multitudinem. Macrobius libro Saturnalium quinto, docet gargara montem esse, & ejusdem nominis oppidum monti subjectum in Mysia, ut apparet, quæ frugum est feracissima, ut hinc factum sit, ut, qui immensam rerum copiam significare vellet, *gargara* nominaret. Exempla citat ex Alcæo, Aristomene, quæ scribarum inscitia desiderantur. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι, risus causa duas voces conjunxit, immensam multitudinem significantes ἀλλ' ὠδυνήθην ψαμμοκοσιογάργαρα. Siquidem ψαμμοκόσια dicunt Græci, quæ vel æquant arenarum numerum, ad eam formam, qua dicunt τετρακόσια & ἑξακόσια. E Alexis apud Athenæum lib. 6.

——— ——— Ἐβόα καλῶν τὸν οἰκέτην
Ἕν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασιν δὲ χρώμενος
Ψαμμακοσίοις. ——— ——— ———

i. e. ——— *Famulum intonabat evocans*
Unum atque solum, caterum vocabulis
Utens ad id innumeris. ——— ———

Loquitur de paupere ostentatore divitiarum, qui, quum non haberet nisi unum famulum, tamen pro foribus evocabat eundem variis nominibus, ut hospites crederent plurimos esse domi. Et hujus compositæ vocis meminit Macrobius loco, quem modo citavimus.

XXV. *Onobatis.*

Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, ut illic lapidi insistens omnibus esset F conspicua. Deinde impositam asino, atque ita per totam civitatem circumductam, reducebant ad lapidem, ut ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quod *asinum equitasset.* Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur, in quo steterat mulier. Quadrabit in quamvis prostitutæ famæ. *Asinus apud Cumanos*, erat jocus proverbialis, qua de re nobis dictum est alias. Illud hic adnotandum, quomodo decreverit legum severitas. Apud Hebræos adultera lapidabatur. Apud Romanos aliquando minitabatur lex Julia. Apud Cumanos summa ignominia supplicii loco erat. Nunc apud Christianos ludus est adulterium, apud quos tamen matrimonium est sacramentum. Quid superest, nisi ut præmia decernantur his, qui multorum uxores constuprarunt. Olim incestæ profanæ vivæ defodiebantur. Nunc violare virginem Christo dicatam, pietas est. Verum quod ad proverbium attinet, refertur à Plutarcho in Problematis.

XXVI. *Monophagi.*

Μονοφάγοι dici poterunt sordidi & inhospitales, *qui neminem invitant ad convivium.* Æginensium, qui ad bellum Trojanum profecti fuerant, multi perierant in pugna, plures tempestas absorpserat. Paucos igitur, qui domum incolumes redierunt, quum recepissent cognati, videntes reliquos cives ob desiderium suorum in luctu ac mœrore versari, non arbitrati sunt convenire, ut vel palam lætitiam suam declararent, vel Diis ob illorum salutem rem divinam facerent: sed suos quisque, quos incolumes receperant, domi clam, conviviis & gratulationibus excipiebant, ipsi ministrantes patribus, cognatis, fratribus, ac necessariis, neminem alienum admittentes. Hoc imitantes Æginetæ, quum Neptuno sacrificant, dies sedecim gestantes Thiasos, quos vocant, clam apud sese convivia celebrant, neque servorum quisquam adesse sinitur. Mox, Veneri sacrificantes, festum solvunt. Itaque, qui sic sacrificabant, μονοφάγοι dicebantur.

XXVII. *Eamus Athenas.*

Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας. i. e. *Eamus Athenas.* Plutarchus in Vita Thesei refert Athenienses Minois violentia, simulque rerum inopia afflictos, iniisse fœdus cum illo, his quidem conditionibus, ut quotannis in Cretam mitterent septem pueros, ac totidem puellas, quos quidam existimant à Minotauro solitos interimi. Aristoteles dissentit, sed quum vetusti cujusdam voti religione tenerentur Cretenses, illas hominum primitias mittebant in Delphos: quibus eo proficiscentibus adjunxerunt sese multi Cretensium filii. Cæterum, quum illic ob terræ sterilitatem ægre sibi pararent victum, venerunt in eam Italiæ partem, quæ quondam Japygia dicta est. Hinc in Thraciam profecti, *Bottiai* dicti sunt. Unde virgines Bottiæorum, sacrificio quodam absoluto, canere solent, *Eamus Athenas*, his verbis testificantes desiderium patriæ quondam relictæ. Hujus sententiæ citat auctorem Aristotelem in Repub. Bottiæorum. Licebit uti, si quando nos melioris fortunæ relictæ pœnitebit.

XXVIII. *Abderitica mens.*

Abderita in stuporis insaniæque fabulam abiere, quod perspicuum est ex Epigrammate Martialis lib. x. de eo, qui damnatus in theatro repræsentavit Mutium Scevolam, ac manum imposuit igni, sed jussus, sed acrioribus paratis suppliciis, ni faceret:

Si patiens fortisque tibi durusque videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

De Bœotis & Batavis alias nobis dictum est. Abderitanis autem natura peculiarem fuisse mentis stuporem indicat M. Tullius, in libris de Natura Deorum. Et Plinius lib. 25. cap. 8. docet huic urbi vicina esse pascua, in quibus equi pasti inflammantur rabie, quemadmodum apud Potniam asini. Est autem in Thracia, condita dictaque ab Abdera sorore Diomedis, patria Democriti Physici, juxta Pomponium Melam. Stephanus civitatem dictam autumat ab Abderito filio Erimi, Herculi adamato, quem Diomedis equi dilaceraverant.

XXIX. *Maritimi mores.*

Non abest à proverbii specie, quod Plautus in Cistellaria dixit: *Maritimos mores*, pro variis & inconstantibus, quales fere sunt amantium, qui quum ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur autem apud Comicum adolescens de amore mentem in varios affectus rapiente: *Ita*, inquit, *mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet jam id continuo. Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, jactat, largitur, quod dat non dat, deludit. Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id osten-*

ostentat. Maritimis moribus *mecum experitur.* Quemadmodum autem mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem : ita ferunt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. De *Euripo* dictum est nobis alias.

XXX. *Pecuniæ pedibus compensantur.*

Inter Catonis dicta, quæ proverbiorum vice celebrantur, refertur & illud, *Pecuniam pedibus compensari,* quod tamen in libris ejus viri nondum repperi: sed fieri potest, ut hoc M. Tullius joco dixerit. Nec dissimile veri est multas Catonis sententias fuisse celebres, quas ille dixit tantum, non scripsit. Ciceronis ex Oratione pro L. Flacco verba subscribam : *Si te Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati paravisses. Verum esto, Catonis est dictum,* pedibus compensari pecuniam, *longe omnino à Tiberi ad Caycum* &c. Sententiam autem hanc esse arbitror, si longius absit fundus plus impendiorum esse domino, & minus ad eum redire lucri. Id damni sarcitur pedibus domini, si non gravetur subinde fundum invisere.

XXXI. *Ne incalceatus in montes.*

Theocritus ἐν Νομεῦσι·

Εἰς ὄρος ὄκχ' ἕρπῃς μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο, Βάττε,
Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι.

i. e. *Batte, cave pedibus nudis perrepere montem,*
Quippe rubis, tribolisque viret mons undique densus.

Qui suscipit vitæ genus, armet sese adversus occursura incommoda, ne pœniteat suscepti.

XXXII. *Non incedis per ignem.*

Οὐ γὰρ ἐπὶ πυρὸς βέβηκας. i. e. *Non incedis per ignem.* Theocritus in Hodœporis:

Μὴ σπεῦδ' οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεο. ———

i. e. *Ne propera, neque enim igne calescis.* ——

Scholiastes indicat subesse proverbium, quo significabant aliquem plus satis festinare. Nam pastor, ut erat, protinus volebat canendi certamen inire. Alter, non probans tantam celeritatem, provocat ad locum commodiorem. Properant enim, qui per ignem incedunt, & celeritas reddit elementum innoxium : quemadmodum non læditur, qui manum per mediam flammam mittit, aut prunam ardentem subito manu correptam abjicit. Qui versatur in re periculosa, dicitur & ipse *per ignem incedere.* De quo prius nobis dictum est.

XXXIII. *Calamoboas.*

Antipater, quum nec vellet, nec posset congredi comminus cum Carneade, qui magna vehementia invehebatur in Stoicos, semet ad scribendum vertit, multosque libros edidit male dicos & ineptos, in quibus passim contradicebat Carneadi. Hinc vulgo cognomen adeptus est Καλαμοβόας, quod non lingua, sed *calamo vociferaretur.* Meminit Plutarchus in libello, Περὶ τῆς ἀδολεσχίας.

XXXIV. *Non soli Atridæ amant uxores.*

Quoties significabimus suam cuique dolere injuriam, contumeliam aut damnum, nec oportere quemquam impune lædi, conveniet Homericus ille versus ex Iliados I.

Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεῖδαι. —— —— —— ——

i. e. *Num solis hominum Atridis affectus amorque*
Uxorum est? —— —— —— ——

Eum Sextus Cœlius, citante Ulpiano, ceu vulgo jactatum adfert libro Pandect. XLVIII. Titulo, *Ad legem Juliam de adulteriis,* lege, *Si uxor.* Virgilius imitatus est libro Æneidos IX.

—— —— *Nec solos tangit Atridas*
Iste dolor. —— —— —— ——

XXXV. *Auris Batava.*

Quemadmodum Græci dicunt: Βοιώτιον οὖς. i. e. *Bœoticam aurem,* pro pingui, crassaque, itidem Martialis Epigrammatum lib. sexto: *Batavam aurem* dixit agrestem, inelegantem tetricamque:

Tune es, tune ait, ille Martialis,
Cujus nequitias jocosque novit,
Aurem qui modo non habet Batavam.

Sic enim legit DOMITIUS CALDERINUS, quanquam A nulli mutarant, pro *Batavam, severam.* Erant Batavi Germaniæ populi, Cattorum pars, qui domestica seditione pulsi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simulque insulam inter vada sitam occupavere : quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit. Gens tum bello valida, ut quæ Germanicis bellis esset exercitatissima, tum opibus pollens, quod Romana militia non exhauriretur, quandoquidem erat his cum imperio societas, ut viros tantum armaque ministrarent : quemadmodum copiosius prodidit Cornelius Tacitus lib. XX. Convenit inter plerosque doctos, nec id refragantibus conjecturis, eam insulam, cujus meminit Tacitus, esse, quam nunc Hol- B landiam vocant, terram mihi semper & celebrandam, & venerandam, ut cui vitæ hujus initium debeam. Atque utinam illi nos tam possimus honestamento vicissim esse, quam illa nobis non est pœnitenda! Nam quod Martialis eam gentem rusticitatis insimulat, quod eandem Lucanus *trucem* vocat: aut nihil ad nos pertinet, aut etiam laudi vertendum arbitror utrumque. Siquidem, quæ gens non aliquando fuit rudior? Aut quando Romana gens laudatior, quam cum præter agriculturam, & militiam, nihil artium nosset? Quod si quæ quondam in Batavos dicta sunt, contendet aliquis ad hujus temporis rationem pertinere, quæ major laus Hollandiæ meæ poterit tribui, quam si dica- C tur à Martialis jocis abhorrere, quos etiam ipse *nequitias* appellat. Utinamque Christianis vel omnibus *aures* essent *Batavæ,* quo pestilentes ejus Poetæ facetias, aut non admitterent aut certe his non caperentur. Quod si quis id rusticitatem vocare velit, nos convicium haud illibenter agnoscimus, videlicet cum integris Lacedæmoniis, cum priscis illis Sabinis, cum laudatissimis Catonibus commune. Lucanus autem, opinor, ita *truces* appellat *Batavos,* ut Virgilius *acrem Romanum.* Alioqui si mores domesticos spectes, non alia gens est ad humanitatem, ad benignitatem propensior: cuique minus adsit vel feritatis, vel truculentiæ. Ingenium simplex, & ab insidiis, omnique fuco alienum, nullis D gravibus obnoxium vitiis, tantum ad voluptatem, præcipue conviviorum aliquanto deditius. Cujus rei causam esse puto, miram rerum omnium exuberantiam, quibus voluptatis studium irritari solet: idque partim ob commoditatem importationum, quod non solum occupat duo nobilissimorum fluminum ostia, Mosæ, Rhenique, verum etiam quod aliquanta sui parte Oceano alluitur: partim ob nativam regionis ubertatem, ut quæ passim navigabilibus, ac piscosis interluatur fluviis, pascuis uberrimis abundet. Ad hæc avium infinitam copiam paludes, saltusque suppeditant. Proinde negant aliam inveniri regionem, quæ simili spacio, tantum oppidorum contineat, mediocri quidem ma- E gnitudine, sed incredibili politia. In domesticæ supellectilis nitore, palmam uni concedunt Hollandiæ negotiatores, quibus pleraque pars orbis est peragrata. Mediocriter eruditorum, nusquam gentium frequentior numerus. Ad exquisitam eruditionem, præsertim antiquam, quo non perinde multi perveniant, aut vitæ luxus in causa est, aut quod apud illos plus honoris habetur egregiæ morum integritati, quam egregiæ doctrinæ. Nam ingenium non esse negatum illis plurimis constat argumentis, quanquam mihi sane quam mediocre contigit, ne dicam exiguum, ut cætera pleraque [1].

XXXVI. Κρουνοχυτρολήραιον.

F Hominem stulte nugacem Græci vocabant κρουνοχυτρολήραιον, voce ridicule composita, à κρουνὸς, quæ proprie

1 Quæcumque hic de patria habet *Erasmus*, etiamnum vera esse comperiet, quisquis eam lustraverit. Cui viro si adjunxerimus *Hug. Grotium*, nescio an ulla tellus duos pares, qui tam bene de Republica Christiana meruerint, tantumque acumen, ac judicium cum tanta lectione conjunxerint, proferre possit. Macti ergo virtute esto te, ô Hollandi, nec à bonis moribus amorem litterarum, & litteratorum umquam sejungite; nec libertatem umquam ab iis divelli patiamini. Libertas, Eruditio, ac Virtus, sint vobis tres veluti Gratiæ vinculo numquam solvendo connexæ. Ita, apud vos, plures & *Erasmi* & *Grotii* nascantur, aut certe aliunde ad vos veniant! Obiter hic effectum meum erga Hollandiam, quæ mihi alterius patriæ loco est, testatum facere volui *Joannes Clericus* Genevensis.

dici-

quoniam in Batavos dicta sunt, ...
ad hujus temporis rationem pertinere, ...
... Hollandiæ meæ poterit tribui, ...
... Martialis jocis abhorrere, quos etiam ...
... appellat. Utinamque Christianis vel ...
... *Batava*, quo pestilentes ejus Poetæ ...
admitterent aut certe his non caperentur ...
... rusticitatem vocare velit, nos ...
... agnoscimus, videlicet cum integra ...
... cum priscis illis Sabinis, cum ...
... commune. Lucanus autem, ...
... appellat *Batavos*, ut Virgilius ...
... mores domesticos spectes, non ...
... humanitatem, ad benignitatem propen...
... adsit vel feritatis, vel truculentiæ ...
... & ab insidiis, omnique fuco alien...
... obnoxium vitiis, tantum ad volupt...
... conviviorum aliquanto deditius. ...
... esse puto, miram rerum omnium ...
... voluptatis studium irritari solet: ...
... commoditatem importationum, quod ...
... duo nobilissimorum fluminum ...
... verum etiam quod aliquanta ...
... alluitur: partim ob nativam regionis ...
... passim navigabilibus, ac piscosis ...
... pascuis uberrimis abunde. Ad hæc ...
... copiam paludes, saltusque suppedita...
... gant aliam inveniri regionem, quæ ...
... oppidorum contineat, mediocri ...
... sed incredibili politia. In ...
... nitore, palmam uni concedunt ...
... quibus pleraque pars orbis ...
... eruditorum, nusquam ...
... Ad exquisitam eruditionem, ...

Proceribus, & orbis Monarcha. Tunc à populo convicio notati sunt, qui magistratulum ambienti favebant, accepta pecunia. Nunc palam donantur ingentia præmia, qui suffragantur in creando Summo Pontifice & Cæsare. Quin & ipsi Principes quidam simpliciter vendunt magistratus, & miramur collabi civitatum disciplinam. Priusquam repertus est usus calculorum, quos C
Græci ψήφυς appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Unde fabis victitare dicebantur, quibus hinc erat quæstus. Suidas citat senarium, sed, ut fere solet, tacito auctoris nomine:

Κρινεῖ ἦ τύτυς ὐ Κυαμοτρὼξ Ἀττικός.

i. e. *Hos judicabit non* fabæ esor *Atticus*.

Proverbii meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Ætolos, ut cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Unde *ferre suffragia*, sive *sortiri*, κυαμεύειν appellabant, & judicem κυαμοβόλον, nam & judiciis quibusdam non voce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum usque diem mos, ut in D
Epiphaniis Rex convivii faba deligatur. Exstat autem & apud Aristophanem in Equitibus:

—— Νῷν γδ ἐςὶ δεσπότης
Ἄγροικος ὀργὴν, Κυαμοτρὼξ.

i. e. *Nobis agresti est dominus ira, qui fabas Arrodit.* ——————

Dici poterit & in tenuem parcumque. Nam hinc sumta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragiis suis venantes quæstum.

XXXVIII. *Manci pera.*

Narrant locum fuisse vicinum Hymetto, cui nomen fuerit κυλλᾶ πήρα. i. e. *claudi mantica*, in eo fuisse tem- E
plum simulque fontem, unde fœminæ steriles bibebant, & fiebant fœcundæ. Suidas indicat & composite dici κυλλοπήραν admonens esse proverbium in eos, qui artificio vim admovent naturæ. Hesychius ostendit Aristophanem in Centauro, lupanar appellasse κυλλᾶ πή-

... i. e. *Itaque relinquam eum, inquit, ovem inter lupos*. Ex eo dicto nomen inditum est adolescentulo οἰόλυκος, voce composita ex *ove* & *lupo*. Dici poterit in hominem desertum ac destitutum auxilio. Quod si quis negabit hoc esse proverbium, patiatur appendicem esse ejus, quod alibi retulimus: *Ovem lupo commisisti*. Nam probabile est ab hac historia natum proverbium.

XLIII. Ναικισσορεύειν.

Ναικισσορεύειν, dicebantur, qui studio quippiam elevarent. Alii putant ναικισσορεῖς dici solitum ei, qui quum videretur confiteri, non confitebatur, perplexis verbis occultans mendacium, quod fere solent hæretici in discrimen adducti. Vox composita videtur à ναὶ, quod est adfirmantis, & κίσση *pica*, & ῥέω quod est *fluo*, quod involuta loquacitate negent, quod affirmare videntur, rursus affirment, quod negant. Meminit Hesychius.

XLIV. *Cui nullum negocium erat, Harmenen muro cinxit.*

Strabo lib. Geographiæ XII. refert hujusmodi proverbium:

Ὅτῳ ἔργον ἐδὲν εἶχεν Ἀρμήνίω ἐτείχισεν.

i. e. *Qui negoci nil habebat, Harmena murum addidit*.

Est enim trochaicus tetrameter. Tradit autem Harmenen vicum esse Sinopensium, portum habentem. Cujus meminit & Stephanus, situm indicans in Paphlagonia, & à nonnullis dictam Ἀρμλύλω, quod hic sane carminis ratio non patitur. Neuter indicat originem aut sensum adagii. Conjectare licet vicum fuisse frigidum, quem aliquis cinxerit muro, ut fieret oppidulum, æque frigidum. Non enim dixit ἔκλισεν, quod interpres videtur somniasse, qui vertit *construxit*, sed ἐτείχισεν, h. e. *muro cinxit*.

XLV. *Nec animans nec inanime.*

Proverbiali figura dictum est apud Platonem lib. De Legibus VIII. Πάντων τῶ τε ἐμψύχων καὶ τῶ ἀψύχων. i. e. *Omnium* ...

quod superest, addere, sensus erit: *Alter orsus est, alter perfecit.*

XLVIII. Σκιαμαχεῖν.

Olim, qui inaniter laborabant, σκιαμαχεῖν dicebantur, h. e. *cum umbra pugnare.* Plato lib. De Legibus VIII. Καὶ ἔτι πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων ἀπορήσαντές ποτε, ἐρημίᾳ συγγυμναστῶν, ἆρα γε οὐκ ἐτολμήσαμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, σκιαμαχεῖν ὄντως. i. e. *Adhac, si quando omnibus & animatis & inanimis destituti, nullum habeamus concertatorem, num sustinebimus ipsi contra nos ipsos, vere umbraticam exercere pugnam?* Idem in Apologia Socratis. Ἀλλ' ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε, καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινομένου. i. e. *Sed necesse est omnino, ut* cum umbra pugnem, *simul & defendens & accusans, quum nemo responderit.* Idem de Rep. lib. VII. Ἀλλ' οὐκ ὄναρ ὡς νῦν αἱ πολλαὶ, ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τοῦ ἄρχειν, οἰκοῦνται. i. e. *Non per somnium, ut nunc complures civitates, ab iis,* qui cum umbra pugnant, *ac de Principatu seditiones excitant, habitantur.* Huic fortasse pertinet, quod scribit Florus Epitome in librum Titi Livii XLIX. Quum enim Scipionem in Africa fortiter ac feliciter gereret, Cato in senatu reliquos, qui militarent in Africa ' *umbris militare* dicebat, *Scipionem vigore.* Julius libro sexto indicat eos, qui molliter ac deliciose viverent, σκιατροφίας appellari solitos, velut *educatos in umbra*, & ob hoc impatientes pulveris atque solis, & σκιατροφεῖσθαι, qui voluptatibus effœminantur. Nam luxus & libido lucifugæ sunt, amant tenebras & secretum. Porro ludus umbraticæ pugnæ durat etiam hodie non illepidus. Hunc qui exercet, pro utroque respondet, & pro se, & pro umbra. Hoc admonere visum, quo magis liqueat, quod ex apologia citavimus. Meminit & Lucianus in sectis. Vide proverbium *cum*

manipulo pendere.

LII. *Postico discedere.*

C Galenus Περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων libro secundo: Εἰ δὲ ἐκ πολλῶν σύγκειται, τῇ κηπαίᾳ κατὰ τὴν παροιμίαν πρὸς Ἀσκληπιάδην ἀποκεχωρήκαμεν. i. e. *Si ex pluribus constat, postico, quod dici solet, ad Asclepiadem recessimus sive defecimus. Postico* autem *recedere* dicitur, qui furtim abit, aliis insciis sese subducens. Sic Horatius:

—— —— *Postico falle clientem*,

quod & hodie non raro faciunt Magnates. Idem alia forma dixit:

In Aristippi furtim præcepta relabor.

Thomas Linacer vir incomparabili doctrina, κηπαίᾳ vertit per *horti posticum.* Ædes, quibus est adjunctus hortus, duas habet januas, anticam & posticam. D Antica spectat ad publicam viam, postica ducit ad hortum: per hanc elabebantur, qui clanculum abire cupiebant. Quosdam pudet παλινῳδεῖν, sed dissimulanter transeunt in alienam sententiam, alii per occasionem subducunt se negociis. In hos congruet proverbium.

LIII. *Utres Thylaci.*

Ἀσκὸς καὶ θύλακος. i. e. *Uter & Thylacus*, dicebatur, qui cibo potuique indulgebat. Ἀσκὸς enim uter est vinarius, θύλακος vas farinarium. Athenæus libro undecimo refert hos versus ex Alexis Hesione, qui dicuntur sub persona Herculis:

Ἤτησε κύλικα, καὶ λαβὼν ἑξῆς πυκνὰς
Ἕλκει, καταντλεῖ, κατὰ τε τὴν παροιμίαν
E Ἀεί ποτ' εὖ μὲν ἀσκὸς εὖ δὲ θύλακος
Ἄνθρωπος. —— —— ——

i. e. *Calicem poposcit, ac datum, crebro bibens*
Trahitque & hausit, & ut habet proverbium,
Semper bene uter, Thylacus semper bene est
Homo. —— —— —— —— ——

Itidem Horatius:

dituro creditam pecun
cium ob tantillum legi
sumat in morbo. Qui se
est enim ab amico dici
impendat, si morbus
qui malo viro morbum

LVI. *V*

Manet is sermonis c
camus magni precii, n
dicimus: *Hujus rei gr*
rer. Aut, *Digna res e*
usque navigetur. Socrat
ἂν ἀστεῖοι καὶ δημωφελεῖς εἶε
...α ἀκοῦσαι, ὥστ' ἂν βαδί
κατὰ Ἡρόδικον πρὸς βὰς τῷ
φθῷ. i. e. *Nam profecto*
rint sermones. Mihi san
sipedibus vel Megaram u
rem Herodici, ubi ad mœ
te sim relicturus. Ambigu
tum enim, utrum Her
Herodicus aliquis in po
tum itineris confecisset,
sententia, à mœnibus
quomodo Phædria Tere
bem. Unde hoc ipsum
ciem habet, in homine
mutat sententiam, qu
incipias. Simile illi:
deseratur.

LVII. O

Πᾶσιν φωλὴν ἰέναι. i
bantur, qui nihil omitt
qui totus est in hoc

Πᾶσαν φωνὴν ἱέναι. i. e. *Omnem vocem mittere*, dicebantur, qui nihil omittebant, quo persuaderent. Etenim qui totus est in hoc, ut persuadeat, nunc argumentatur, nunc objurgat, nunc blanditur, nunc pollicetur, nunc minitatur, καὶ παντοῖος γίνεται, ut flectat audientem. Plato de Legibus decimo: Μηδαμῶς, ὦ ξένε, ἀλλ' εἴπερ τυγχάνει γε οὖσα καὶ σμικρὰ πιθανότης περὶ τὰ τοιαῦτα, δεῖ μηδαμῇ κάμνειν, τόν γε ἄξιον καὶ μικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ Πᾶσαν, τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα, τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ Θεοί. i. e. *Nequaquam, ô hospes, sed si forte fuerit vel exigua persuadendi ratio, circa hujusmodi, haudquaquam oportet defatigari, præsertim legum auctorem, si modo ullius sit precii: quin potius*, emissa, *quod dici solet*, omni voce, *veteri legi suppetias ferre debet, docens rationibus esse Deos.* Idem in Phædro: Τούτου τοι ἕνεκα χρὴ Πάντας σοῦ λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. i. e. *Hujus itaque gratia*

1 Nihil & hic proverbiale, *Herodicus* enim, nisi me fallit memoria, pignore contenderat se iturum Megaram, mœnibusque ejus tectis, eodem die Athenas rediturum. Sed nunc quidem non recordor scriptoris, apud quem hæc legi, nec diutius gravioribus occupato quærere vacat.

…dicebant animum intrepidum & ad bellum paratum. Nam λῆμα genere neutro Græcis sonat, voluntatem, animum sive propositum, aut dignitatem & auctoritatem, vox dicta à λῶ quod est *volo*. Nam λῆμμα, quod scribitur per geminum μμ. venit à λάβω sive λαμβάνω, est argumentum, quod assumitur ad probationem. *Thurion* autem dicitur, quicquid est vehemens ac bellicum. Unde Hom. Θούριδα ἀλκήν. i. e. *Thurium robur* appellat. Quin & ipse Mars dictus est Θοῦρος, à θορεῖν, quod est *insilire*. Suidas citat ex Aristophane. Invenitur & [1] Θούριος λόγος, pro sermone divinitus afflato ac vementi, quum quis intrepide cum auctoritate loquitur. F

LXII. *Nec elephantus ebiberet.*

Οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι. i. e. *Ne elephantus quidem ebiberet.* De poculo prægrandi, quum elephantus proboscide immensam aquarum vim, quum libet, hauriat. Athenæus libro undecimo citat ex Epinico:

1 Θούριος λόγος, *pro sermone divinitus afflato ac vehementi.*] Sic & antea θούριον λόγον Herodoti quoddam dictum à Juliano appellari dixit ob impetum divinum, vel quia is scriptor apud Thurios vixit, & mortuus est. Ubi ex Plutarchi loco, appellationis hujus non illam esse rationem, sed hanc, ostendi. *H. Stephanus.*

——— Ἐλέφας ἐλέφαντος πελάγη ῥυτὸν
Χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.

i. e. *Duas choas capientem, ut hunc Ne elephas quidem*
Ebibere possit. ———————

Rhytus autem poculi genus est, specie cornu, quod videtur eburneum fuisse, impositum imagini elephanti. Subjicit autem: Οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. i.e. *Nam ne tu quidem quicquam differs ab elephanto*, ut esset quadruplex elephanti mentio. Proverbium hoc posterius ante retulimus, hoc loco non citato. Porro *choa*, mensuræ genus est. Dicetur in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat.

LXIII. Κυαθίζειν.

Qui poculis indulgebant, κυαθίζειν dicebantur, quasi dicas *cyathissare*, quemadmodum *cothonizin*, de quo nobis prius dictum est. Indicavit & hoc Athenæus. Mihi videtur potius in eos convenire, qui parce bibunt, nec sextarios hauriunt, sed cyathis subinde repetitis, tamen inebriantur. Solent enim quidam ita proponere: *Quisque bibet heminam, non amplius.* Et sæpenumero fit, ut, paulatim incalescente libidine, plus bibant.

LXIV. *Sacer piscis.*

Ἱερὸς ἰχθύς. i. e. *Sacer piscis* dicebatur, cui nemo nocebat, sed sui juris erat. Suidas indicat esse apud Homerum. Quicquid enim ingens ac præclarum haberi volebant veteres, ἱερὸν appellabant, velut apud Homerum:

——— Ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο.

i. e. ——— *Sacra vis Alcinoi.*

Per jocum dici poterit in hominem prægrandem & in precio habitum, quum sit stupidus & infans. Meminit & Athenæus.

LXV. Φελλίνας.

Φελλίνας *levis* dicitur, quasi dicas *suberinus*. Nam φελλὸς cortex est arboris semper fluitans, qui Latinis dicitur *Suber*. [1] Unde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus, aptior ad pascendas capras, quam ferendas fruges, quod terra veluti supernatet saxis. Unde & φελλίζειν dicitur, quod fluitat, nec habet radices. Quin & hodie lingua Britannica commodum hominem minimeque difficilem, φελλέα vocat. Hanc morum levitatem Græci vocant εὐήθειαν, quæ vox in vicium sonat. Plato lib. de Repub. III. Εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. i. e. *Ergo sermonis probitas, morum compositio, decus & concinnitas sequitur εὐήθειαν, non hanc, inquam, quam vitio blandientes, vocamus eo nomine, quasi sit morum bonitas, quum sit amentia, sed mentem vere moribus bonis pulcrisque instructam.* De his nonnihil attigimus in proverbio: *Subere levior.* De *profundo sulco animi* dictum est alias.

LXVI. *Methyscottabi.*

Vulgari convicio μεθυσοκότταβοι dicebantur bene poti, quasi *cottabo temulenti*. *Cottabus* enim poculi genus est. Athenæus lib. XV. refert, ex nescio quo, auctore, ex Aristophane ni fallor:

Πόρνην δὲ Σιμαίθαν ἰόντες Μεγάραδε
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκότταβοι.

i. e. *Scortum Simathan, Megaram abegit ac tulit*
Furto, juventus, Cottabis probe uvida.

LXVII. Ἴσον ἴσῳ.

Ἴσον ἴσῳ. i. e. *Par pari* dicebant, ubi quid ex æquo moderatum significabant. Sermo ductus à potoribus, qui frequenter de æqualitate disputant, interdum pugnis & ensibus. Sed olim æqualitas erat, ut tantundem adderetur aquæ, quantum esset vini. Athenæus lib. XI. ex Aristophanis fabula, cui titulus, Philonides, citat:

Τοιγαροῦν ἐμοὶ μὲν ἀρτίως ὁ δεσπότης
Δι᾽ ἀρετὴν τῶν Θηρικλείων εὐκύκλωτον ἀσπίδα
Ὑπερφλεάζουσαν τρυφῶσαν ἴσον ἴσῳ κεκραμένην
Προσφέρων ἔδωκεν. ———————

i. e. ——— *Proinde jam nuper meus*
In Thericleis mihi virtutis ergo præstita,
Scutum herus pulcre rotundum, deferens dono dedit;
Spuma inundans, delicatum, temperatum Par pari.

Ex Stratone Comico citat hoc carmen:

Ἑρμῆς ὃν ἕλκουσ᾽ οἱ μὲν ἐκ προχοιδίου
Οἱ δ᾽ ἐκ καδίσκου ἴσον ἴσῳ κεκραμένον.

i. e. *Sors quam trahunt alii quidem è prochidio*
Alii ex cadisco temperato Par pari.

Primus trochaicus est imperfectus, & hic legendum arbitror *prochoidion*, utrumque vas est vinarium, ἑρμῆς autem pro *sorte* ponitur, quæ prima ducitur, ut alias docuimus. Idem eodem libro refert ex Hermippo:

——— Ἄπνευστ᾽ ἐκπιὼν
Ὡς ἄν τις ἥδιστ᾽ ἴσον ἴσῳ κεκραμένον.

i. e. *Quem spiritu uno exhauseram,*
Suavissime, contemperatum Par pari.

Alibi retulimus *Par pari*, verum non est idem proverbium. Illud de pensatione dicitur, hoc de mixtura æquali. Velut utinam natura vitam hominum miscuisset ἴσον ἴσῳ, nunc nimio plus est mali, quam boni. Hæc autem verba ἴσον ἴσῳ, ponuntur velut absolute, præter rationem constructionis, quemadmodum dicimus, Διὰ πασῶν.

LXVIII. *Recto pectore.*

Ammianus Marcellinus libro XVII. *His litteris diu libratis,* Recto pectore, *quod dicitur, considerateque responsum est.* *Recto pectore* dictum est pro eo, quod erat ingenue citraque dissimulationem, ut veritatis simplex est oratio. Qui probant, quod probandum est, damnant, quod damnandum est, *Recto pectore* loquuntur. Qui nihil non probant, aut nihil non damnant, non agunt *recto pectore*.

LXIX. *Cothonisare.*

Κωθωνίζειν, sive κωθωνίζεσθαι dicebantur, qui largius biberent, & potationem largiorem κωθωνισμὸν appellabant. Eam Mnesitheus Medicus apud Athenæum lib. XI. putat conducere valetudini corporum. Plato corrigendis moribus, Seneca ingenio, excludunt tamen ebrietatem, nec id nisi raro fieri sinunt. Ἀκροκώθωνες, sive, ut scripsit, quisquis collegit Etymologicon, ἀκρατοκώθωνες, dicti, qui meracius biberent, quos Hesychius putat dictos ἀκροθώρακας. Adscribit enim μέθυσοι. Verum ex Plutarcho in Symposiacis, & Aristotele in Problematibus, apparet ἀκροθώρακας dici, qui nondum prorsus ebrii sunt, toto corpore rigato, sed pectore summo duntaxat. Indicat & Julius Pollux libro VI. ex auctore Hyperide: & Athenæus citans eundem in Oratione Contra Demosthenem. Ἐπικωθωνίζεσθαι pro *intemperantius bibere* refert Pollux ex auctore Critia. *Cothon* autem poculi genus est, de quo nonnihil alias attigimus.

LXX. Τρυγόβιοι.

Homines sordidos ac parcos olim popularis jocus Τρυγοβίους appellabat, quasi fece victitantes. Qui splendidiores sunt, ubi ventum est ad fecem, aperiunt aliud vas. At ego novi divites, qui fecem novem annorum apponerent in mensa, liberis & amicis non vulgaribus. Quidam adeo natura miseri sunt, ut non patiantur bibi vinum, nisi posteaquam vel acuit vel evapuit. Adagium indicavit Pollux libro sexto capite quarto. Eustathius ostendit perparcos τρυγοβίους dici, quod anxii cumque gemitu vivant. Ridetur apud Aulum Gellium libro undecimo, capite septimo, qui de nimium frugali quodam dixerit: *Hic eques Romanus apludam edit & floces bibit.* Prisci rustici frumenti furfurem appellabant *apludam*,

1 *Unde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus, quod terra veluti supernatet saxis.*] Quum Suidas dicit, φελλεῖς appellari τόπους εἴ τινες πετρώδεις μὲν κάτωθεν, ἐπιπολῆς δὲ ὀλίγην ἔχουσι γῆν: his verbis, ἐπιπολῆς ὀλίγην ἔχουσι γῆν, non significat hoc, quod ait Erasmus, *terram veluti supernatare saxis*, sed *in superficie paulum terræ habere.* At plane dure mihi videtur dici aqua supernatare saxis, ut suber aquæ. Unde aliam hujus appellationis rationem quærendam esse existimo. Videamus ergo, an ex Græcis lexicographis aliam elicere possimus. Nam quod ad φελλίνας attinet, dicit Hesychius (fateor) significare κοῦφος, ἀπὸ τοῦ φελλοῦ. i. e. à *subere*. Sed φελλὸς non tantum pro *subere* accipitur, sed & nomen est *asperi* cujusdam Atticæ loci, ut Suidas testatur. A quo & φελλεῖται ait dici τοὺς κισσηρώδεις λίθους. Pro quo apud Scholiastem Aristophanis legitur φελλώτας. Hesychius autem dicit (si modo caret mendo hic locus) φελλώτας λίθος σκληρός, ἀπὸ τόπου. Quemadmodum igitur φελλεῖται sive φελλεάται λίθοι dicuntur, non à nomine φελλὸς *suber* significante, sed à loco petricoso Atticæ, cui nomen φελλός: ita nec φελλὸς sive φελλεὺς dici puto locum petricosum, translatione sumta à φελλὸς, quod est *suber* (quod ut illud aquæ supernatat, ita etiam in hujusmodi loco terra veluti supernatet saxis) sed ex nomine proprio nomen appellativum factum esse puto, ut in aliis videmus accidisse, i. e. à certo quodam loco petricoso, vocato φελλὸς, locos omnes petrosos φελλοὺς seu φελλεῖς fuisse appellatos. *H. Stephanus.*

dam, *floccem*, vini fecem è vinaceis expressam, quemadmodum *fraces* ex oleis.

LXXI. *Loquax talpa.*

Homo nullius judicii, sed tamen impendio verbosus, *Loquax talpa* dictus est populari convicio. [1] Quod primum dictum est in Julianum Capellam, posteaquam venerat in publicum odium: nam talpæ nostri, ut cæci sunt, ita sunt æque muti. Idem dictus est: Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ. i. e. *Simia purpurata*, cujus alibi meminimus. Refert Ammianus libro XVII.

LXXII. *Non contis, aut ramulis.*

[2] Idem libro eodem de Antonio quodam ad honorem mensæ regalis apud Persas evecto & ad jus ferendæ sententiæ admisso: *Non contis*, inquit, *aut ramulis, ut ajunt, i. e. non flexiloquis ambagibus vel obscuris, sed velificatione plena, in rempublicam ferebatur, eoque incitans regem.* Quanquam pro *ramulo*, legendum arbitror *remulo*: nam *contis & remis* impellunt navim, qui ventos habent adversos. Pars est magis adagii, quod alibi recensuimus: *Velis remisque*, quam novum adagium.

LXXIII. *Extra calcem.*

Idem lib. XXI. *Ne igitur* extra calcem, *quod dicitur, sermo decurrens lecturo fastidium ferat ad explicanda prospecta revertamur.* Quanquam arbitror scripturam vitiatam, legendum autem esse *extra callem*, pro, *extra viam*, quod alibi nobis dictum est, ubi quis digreditur à re proposita.

LXXIV. *Ex perpendiculo.*

Idem libro eodem, *Ex perpendiculo* dixit, pro eo, quod erat exacto judicio: *Palatinas*, inquit, *dignitates, velut* ex *quodam tribuens* perpendiculo: *& sub eo nemo celsum aliquid acturus, in regiam repentinus adhibitus est, vel incognitus.* Ad hanc formam & illa pertinent, quæ cum alibi frequenter, tum apud Gellium sunt libro secundo, capite primo, *ad amussim exigere*, & *librili perpendere*, &, *ad æquilibrium æstimare.* Et apud Plinium lib. XXXVI. cap. XXV. *ad regulam ac libellam exigere.* Præterea digitis metiri, trutina pensare, ad unguem facere, aliaque quorum nonnulla suis locis indicavimus, quæ omnia plus habent veneris, si ad res animi transferantur. Sumta metaphora à perpendiculo fabrorum, quo explorant vel æqualitatem soli, vel parietis rectitudinem. *Amussis* est pensilis, in imo plumbum habens affixum, additur in medio regulæ, quæ constat duobus gnomonibus, hac explorant æqualitatem soli. M. Tullius in Verrem Actione tertia: *Tu Verres, hic, quod moliare, nihil habes, nisi forte vis* ad perpendiculum *columnas exigere. Dicunt ei fere nullam esse columnam, quæ* ad perpendiculum *esse possit. Nam hercle*, inquit, *sic agamus columnæ* ad perpendiculum *exigantur* &c.

LXXV. *Acolo non ficu.*

Ἀκόλῳ τὰ χείλη οὐ σύκῳ βάπτειν. i. e. *Acolo non ficui immergere labra.* Suidas indicat dictum, ubi promitteretur prospera valetudo, aut significaretur rebus fortiter utendum. Nam ἀκόλους Græci vocant, *minutas offulas.* Interdum & fragmenta panis, παρὰ τὸ μὴ κολᾶσθαι. i. e. *quod non cohæreant.* Hesychius indicat ἀκόλους vescentem reddere bilis expertes ac placidos, cum ficus incendat sanguinem. Vidimus Italos si quando bilem vellent eximere, dies aliquot nihil sumere præter offulas pauculas ex aqua cum paululo butyri recentis decocta. Quidam addunt herbarum ac radicum pauxillum. Proverbium hortatur ad victum tenuem.

LXXVI. Πεντάπλοα.

Athenæus libro XI. Commemorat poculi genus, quod olim πεντάπλοον dicebatur, quod in publicis ludis adhibebatur. Ephebi quidam cursu contendebant Athenas. Currebant autem gestantes viteum ramum onustum fructu, qui dicebatur ὄσχος. Initium cursus erat à templo Bacchi usque ad templum Palladis, cui cognomen Σκιράς. Victor in eo certamine capiebat calicem dictum πεντάπλοον, atque ita tripudiabat in chorea.

1 Locus *Ammiani* sic habet Lib. XVII. cap. 11. *Strepentes insulse, in odium venit cum suis victoriis capella, non homo; ut hirsutum Julianum carpentes, appellantesque loquacem talpam* &c.

2 Imo vero Lib. sequente, h. e. XVIII. c. 5. ubi legitur: *non contis aut rymulco*, pro *remulco*. Vide ad eum locum *Henr. Valesium.*

A Nomen inditum calici, quod in eo quinque rerum species essent commixtæ, vinum, mel, caseus, farina & paululum olei. Accommodari poterit ad orationem ex variis argumentis consarcinatam. Simile quoddam vas erat fictile, quod Græci κέρνος appellant, Baccho sacrum. In eo plures erant rerum species, sed distinctæ cyathulis inter se connexis. Athenæus nominatim recenset circiter sedecim. Ut igitur farraginem dicimus rem variam atque ex diversis generibus conflatam, ita poterimus vel Πεντάπλοον vel κέρνος dicere. De *copiæ Cornu* dictum est alias. Nec his dissimile est, quod *satyram* dixere prisci, quo de suo dicetur loco.

LXXVII. *More Carico.*

B Σχήματι Καρικῷ. i. e. *Figura*, sive *modo Carico*, fieri dicebatur, quod sordide incompositeque fiebat, præsertim in rebus obscœnis: quod tamen ad alia transferri potest, velut ad mores indecoros atque inciviles, ad orationem inconditam. Legimus & πλοίῳ Καρικῷ. i. e. *nave Carica.*

LXXVIII. Μυσκαρφί.

Μυσκαρφὶ dicebantur agere, qui dure ac sicce viverent. Vox ficta videtur *a mure & palea*, quod mus in re pusilla vehementer laboret: nisi malumus dictum à μύσος, quod est *sicco*, & μύσις *præfocatio*, quasi si quis festuca præfocetur. Nam Hesychius indicat sic hanc vocem pronunciandam, ut dicitur, ἀκρωτηρί, usurpatam autem à Cratino in fabula, cui titulus, *Horæ.* Alii virum

C quempiam Μυσίκαρφον dictum existimant, qui ex se quidem nihil venustiorum dicteriorum adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et hujus nominis mentionem factam, apud Apollophanem Comicum. Torquebitur igitur in hominem parcum ac sordidum, aut in frigide jocosum.

LXXIX. Μύτης.

Impendio tacitus, aut in Venerem solutior dicebatur Μύτης, quasi dicas *mutitor*, à μῦ mutorum syllaba, de quo nobis alias dictum est. Est hujus nominis piscis fœmina, quæ sine mare non pascitur. Hinc & in libidinosos aut supra modum uxorios. Rectius autem in virosas fœminas. Auctor Hesychius.

D LXXX. *Qui inspuerit in cavernam formicarum*, &c.

Idem indicat vulgari sermone fuisse jactatum: Ὅς δ' ἐπτύσας εἰς μυρμηκιὰν, οἰδεῖ τὰ χείλη. i. e. *Quod qui inspuerit in agmen formicarum, huic intumescunt labra.* Hoc seu vere fit, ut ex halitus repercussu virus aliquod afficiat conspuentis os, seu temere creditum, torqueri poterit in eos, qui multitudinem imbecillium quidem, sed tamen numerosam & concordem provocant. Hesychius auctorem citat Dinolochum. Is fuit Comœdiarum scriptor, Epicharmi filius.

LXXXI. *Nemo sibi nascitur.*

E Hæc sententia Platonis sic est ab eruditis omnibus celebrata, ut optimo jure possit inter proverbia recenseri. Eam primus Plato prodidit in Epistola, quam scripsit ad Archytam: Ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν, τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. Πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. i. e. *Quin & illud tibi considerandum est, quod quisque nostrum*, non sibi *tantum* natus *est, sed ortus nostri partem sibi vendicat patria, partem parentes, partem amici cæteri. Multa vero dantur & occasionibus, quæ incidunt in vitam nostram.* Adducit hunc locum M.

F Tullius libro de Officiis primo: *Sed quoniam*, inquit, *ut præclare scriptum est à Platone*, non nobis *solum* nati sumus, *ortusque nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Quam sententiam quum dilucide, commode & eleganter verterit Cicero, miror, quare Seneca dicere maluit: *Nemo sibi contigit.* Nam videtur exprimere voluisse illud ἐγένετο, sic enim scribit ad Lucilium libro V. Epistola XXXII. *Vis scire quid sit, quod faciat homines avidos futuri? Nemo sibi contigit.* Videtur enim hoc imputare parentibus, quod non statim expetimus optima. Subjicit enim: *Optaverunt itaque tibi alia parentes tui, sed ego contra, omnium tibi eorum contemtum opto, quorum illi copiam. Vota illorum multos compilant,*

A *pilant, ut te locupletent.* Idem studii fuisse videtur Quintiliano, ut omnia secus diceret quam dixerat Cicero. Quare fit, ut non raro dicat inelegantius atque etiam obscurius.

LXXXII. *Piraeus non fert vasa inania.*

Julius Pollux lib. VI. cap. VI. refert hoc ex Aristotele: Τὸν Πειραιᾶ μὴ κεναγίαν ἄγειν. i. e. *Piraeum non vehere vasa inania.* Piraeus portus erat Atticae. Huc appellebant vasa mercibus onusta. Eodem conveniebant adolescentes convivium acturi, indicat hoc Antipho in Eunucho Terentiana: *Aliquot adolescentuli coimus in Piraeo in hunc diem, ut de symbolis essemus.* Est ejusdem nominis portus Corinthiacus, ubi consentaneum est B majorem fuisse luxum. Hinc ductum scomma in eos, qui gaudent semper cibo potuque distendi. Expende, num apud Pollucem legendum Πειραιᾶ, ut ad hominem referatur, quando Stephanus indicat, locum & hominem, qui prius *Piraeus* dicebatur, postea dictum Πειραιᾶ.

LXXXIII. *Cradophagus.*

Rusticum & sordidum veteres κραδοφάγον per jocum appellabant, quasi κράδαιοφάγον. Nam κράδαι vocant arboris fici folia. Iidem dicebantur βαλανοφάγοι, quasi prisco more *glandibus viventes.*

LXXXIV. *Sapiens divinat.*

Donatus in Hecyram indicat proverbium esse *divinare sapientem*, quod ex conjecturis prudenter collatis colligit verum, non solum de praeteritis, verum etiam C de futuris, quanquam in fabula quidem Laches divinans tota errat via. Cujus tamen conjecturam approbans Phidippus ait: *plane hic divinat, nam id est.* Reliqua pete ex proverbio: *Qui bene conjiciet* &c.

LXXXV. Ἰαμβίζειν.

Ἰαμβίζειν prisci dixerunt, pro *conviciari* ac *maledicere*, voce ducta ab Jambe foemina insigniter maledica. Probabilius est ab jambo pede ductum, qui convitiis repertus est, impetum ferientis atque impetentis exprimens. In quo congruit & illud, quod à brevi orsus definit in longam, quemadmodum injuria ex levioribus initiis exit in gravem tragoediam, quod indicavit & Homerus:

D Ἥ τ' ὀλίγη μὲν τὰ πρῶτα. ——— ———

i. e. *Quae primum exigua est.* ——— ———

Unde & hominem ad conviciandum propensum Ἰαμβίλον appellant. Hujusmodi ferme Suidas & Hesychius.

LXXXVI. *Testaceum flagellum.*

Κεραμικὴ μάστιξ. i. e. *Testaceum flagellum*, dicebatur ostracismus de quo nobis abunde dictum est in proverbio, *Ostraci conversio. Flagellum* autem vocabant, quod hoc exigerentur in exilium, *Testaceum*, quod testulis soleant ea ferri suffragia.

LXXXVII. *Arietis ministerium.*

Κριοῦ διακονία. i. e. *Arietis ministerium*, Suidas & Zenodotus sic referunt, quasi dici solitum de officio in E ingratos collocato. Siquidem aries cornibus ferit pascentem. Hesychius ita refert, quasi congruat in eos, qui spe cujusvis praemioli inserviunt indignis. Quum pueros invitamus ad ministerium, pollicemur aliquid, puta talos aut nuces. Itidem in apologo quopiam, opinor, dixit Aries: *Innunge, dabo tibi talos.* Addita stellula in editione Aldina indicat κατίλειψεν esse verbum subdititium, opinor legendum κατάλειψον ab ἀλείφω. Hujus obiter mentionem fecimus in proverbio: *Aries nutricationis praemium.* Est aliud in ingratos proverbium, quod superius à nobis relatum est:

Ἀντ' εὐεργεσίης Ἀγαμέμνονα [1] δῆσαν Ἀχαιοί.

F i. e. *Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graii.*

Reperi citatum citra auctoris titulum. Interim in Scholiis Graecanicis inveni: [2] *in porticu Stoa, quae* varia dicebatur & regis, complures fuisse Mercurii statuas, partim à plebeiis, partim à Principibus positas: una erat ex his, quae carmen hoc insculptum habebat antiquis litteris. Hinc venit in proverbium. Hoc quicquid est, suo loco erat addendum, sed jam ea charta exierat manus meas.

1 Sic habent *Zenobius* & *Diogenianus*, sed apud *Suidam* est τῖσαν, *puniverunt.*

2 Legendum in *porticu, quae*, aut *in stoa, quae*, nam *stoa* Graece est, quod *porticus* Latine; nec hoc ignorabat vir summus.

LXXXVIII. *In tuum ipsius caput.*

Quoties in auctorem mali malum retorquetur aut recidit, Graeci dicunt: Εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν. Demosthenes in Oratione: Περὶ παραπρεσβείας. Οὐκοῦν ταῦτα συνεύχετο οὗτος καὶ κατηρᾶτο τῇ πατρίδι, ἃ νῦν εἰς κεφαλὴν ὑμᾶς αὐτοῦ δεῖ τρέψαι. i. e. *Haec igitur optabat iste, patriaeque imprecabatur, quae nunc vos oportet* in ipsius caput *vertere.* Ita Ctesippus in Euthydemo Platonis: Εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, εἶπον ἄν σοι εἰς κεφαλήν. i. e. *Nisi dictu rusticius esset, dicerem, tibi in caput.* Nam Sophista collegerat, eos procurare interitum adolescentis, qui vellent eum doctum evadere, quum nondum esset doctus: nam perit, quod desinit esse, quod erat, & incipit esse, quod non erat. Ita Maro:

——— ——— *Quod Dii prius omen in ipsum*
Convertant. ——— ——— ——— ———

Apud Aristophanem in Pluto Penia ratiocinatur, si omnes homines ditescerent, fore, ut Chremylus ipse cogeretur arare, fodere reliquosque labores exhaurire, ut jam afflictior viveret dives, quam antehac vixerat pauper. Chremylus autem memor laborum, quos in paupertate pertulerat, abominatur hoc verbum, & in Peniae caput reprecatur, dicens: Ἐς κεφαλήν σοι. i. e. *In caput tibi:* ut subaudias, *recidat.* Caelius ad M. Ciceronem, lib. octavo: *At Domitius, quum manus ad os opposuit, te ad* IX. *Calend. Jun. subrostrarii, quod illorum capiti sit, dissiparant perisse.*

LXXXIX. *Iracundior Adria.*

Qui moribus parum est commodis, & irritabili ingenio, *Adriae* comparatur proverbio, Ita Flacci amica, quicum fecerat divortium:

Tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adria. ———

Ipse fatetur se subiracundo fuisse ingenio:

Irasci celerem, at sic ut placabilis essem.

Item in satyra, cujus initium:

Jam dudum ausculto. ——— ——— ———

Aeschines in Demosthenem, dicit eum moribus fuisse adeo asperis & inconstantibus, ut cum Adria facilius sit habere commercium, quam cum illo: non quod illud mare sit caeteris saevius, imo vix aliud mitius: sed ita visum est Italis, qui si navigassent mare Britannicum aut Danicum, faterentur Adriam indignum esse maris vocabulo.

XC. *Bos marinus.*

Βοῦς ἐνάλιος. i. e. *Bos maritimus*, de magnis, insulsis & ad nihil utilibus, quales sunt phocae, tantum pascentes, nec operi, nec esui utiles, contra quam boves terrestres. Refertur à Suida. Suspicor autem legendum βοῦς ἐναύλιος ut sit idem, quod mox sequitur βοῦς ἐν αὐλείῳ κάθῃ. i. e. *bos in stabulo sedes.* Sic enim refertur in Collectaneis Tarrhaei ac Didymi. Estque hemistichium Jambici trimetri.

XCI. *Bos in stabulo.*

Βοῦς ἐν αὐλείῳ. i. e. *Bos in stabulo*, dicebatur inutilis & in ocio vitam agens. Hesychius indicat à Cratino dictum, in fabula, cui titulus, Deliades, quanquam hujus alibi meminimus.

XCII. *Canis ad cibum.*

Κύων ἐπὶ σῖτον. i. e. *Canis ad cibum.* De iis, qui in suum properant exitium. Qui canem volunt occidere, cibo ostenso alliciunt. Hesychius indicat hoc esse simile illis: Βοῦς ἐπὶ σφαγήν, καὶ ὗς ἐπὶ δεσμά. i. e. *Bos ad mactationem, & sus in vincula.*

XCIII. *Bos in quadra argentea.*

Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυροῦ. i. e. *Bos in quadra argentea.* In eos, qui personam sustinent, officium aliquod egregium pollicentem, nec ulli tamen sunt usui, nisi ad voluptatem aut fastum. Simillimum est illi, quod alibi retulimus: *Bos septimus.* Olim apponebantur bellaria, sic efficta, ut novae lunae cornua prae se ferrent, quod luna nascens ac desinens cornuta videatur. Quin & lunae dicebantur hujusmodi *bellaria.* Qua de re Suidas citat Epigramma non inegelans:

Πᾶς βοῦς ὑπάρχων αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις,
Ἀλλ' ὡς πάροινος ἀρχέτης ἀνεκλίθης;

Πᾶς

Πῶς οὐχὶ καὶ σὺ πρὸς νομὰς ἀποτρέχεις
Ἀλλ' ἀργυροῦν εἴδωλον ἕστηκας τράγε;
Ἕστηκα τὴν σὴν ἐξελέγχων ἀργίαν.

i. e. *Quinam fit, ut bos quum sies, arvum haud ares,*
Sed ebrii in morem recumbis rustici?
Quin hirce tu quoque curris hinc in pascua,
Sed potius hic imago stas argentea?
Hic sto, tuam redarguens inertiam.

Meminit hujus Bovis Julius Pollux lib. VI. cap. XI. demonstrans hoc cibi genus inferri solere Apollini, Dianæ, Hecatæ, & Lunæ. Finguntur & hodie variæ animantium species in bellariis. Huic non dissimile est, quod Galli vocant Regem chartarum, qui titulo verius, quam opibus Rex est.

XCIV. *Accepta candela.*

Diphilus apud Athenæum lib. XV. in fabula, cui titulus Ἀγροῖκ· Ἅψαντες λύχνον λυχνεῖον ἐζητοῦμεν. i. e. [1] *Arrepta candela, candelabrum quærebamus.* Quum res inprovide geritur, oportuit enim candelabrum esse paratum, antequam candelam attingeres.

XCV. *Vacuam inhabitare.*

Κενῷ ἐγκατοικεῖν δόμῳ. i. e. *Vacuam habitare domum*, dicuntur, qui speciem rei magnificam ostentant, quum ipso bono vacui sint. Plato trimetrum citat, haud dubium, quin vulgo jactatum, quandoquidem auctoris nomen tacet: Καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτα ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας,

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις,

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. i. e. *Eaque exerce undecunque videberis sapere, omissis istis ad ostentationem facientibus, sive deliramenta ea vocari decet, sive nugas,*

Ex quibus inanes incolas tandem domos,

neque magnifacias viros, qui hæc minuta redarguunt, sed illos potius, quibus adest res familiaris & honesta fama, aliaque multa bona. De *vacuo gratiarum scrinio* diximus alias.

XCVI. Στηνιῶσαι.

Στηνιῶσαι, est alterum asperis conviciis incessere. Athenis erat festum quoddam, in quo jus erat dicteriis & conviciis in alios ludere. Unde στηνιῶσαι, dici cœperunt, qui liberius in quempiam debacchabantur. Festo nomen erat στηνία. Στηνὸν enim proprie dicitur, quod asperum auribusque molestum est. Ita Hesychius & Etymologus. Simile illi: *De plaustro loqui.*

XCVII. *A sexaginta viris venio.*

Athenienses mire delectabantur iis, qui risum dictis aut factis movere norant, adeo ut ad hoc in Diomeo, aut Heracleo sexaginta convenirent, qui in civitate nominabantur sexaginta viri, quemadmodum nos dicimus duumviros, triumviros, & decemviros magistratum significantes, ut si quid ridicule dictum esset, vulgo ita loquerentur: Οἱ ἑξήκοντα τοῦτο εἶπον. i. e. *Sexaginta viri hoc dixerunt*, aut ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ἔρχομαι. i. e. *a sexaginta viris venio.* Refert Athenæus lib. XIV. Erat Athenis tribus, quæ dicebatur Διομῶν, à Diomo quodam Colytti filio, unde Διομεῖον, ut ex Hesychio licet conjicere. Poterit per ironiam dici in dictum illepidum & agreste, *dictum sexaginta viris dignum*: aut in stulte dicacem: *Hic nobis venit à sexaginta viris.*

XCVIII. *Capite gestare.*

Quos tenere amamus, *capite gestare* dicimur. Plato libro de Repub. X. Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσι αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. i. e. *Et hujus sapientiæ gratia tam vehementer amantur, ut amici tantum non eos in capitibus circumferant.* Translatum apparet à matribus ac nutricibus, quæ infantulos cunis impositos, capite portant. Simili figura Cicero dixit, *oculis ferre*, pro vehementer amare: & *in sinu ferimus*, quos singulari affectu prosequimur.

XCIX. *Demissis auriculis.*

Qui dejecto sunt animo, *auriculas super humeros habere* dicuntur. Ita Plato lib. De Rep. X. Τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες. i. e. *Auriculas super humeros habentes*, h. e. animis dejectis & ægris. Sumtum est à jumentis, quæ sic aurium motu testantur affectum animi quemadmodum homines fronte & oculis. Nam *uni homini*, ut ait Plinius lib. XI. *Natura auriculas dedit immobiles. In jumentis autem & quadrupedibus fere omnibus, auscultantibus sunt erecta, fessis marcida, nutantes pavidis, subrecta furentibus, resoluta ægris.* Inde est illud Flacci:

Demitto auriculas ut iniquæ mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. ———

Quin & hodie vulgo, qui spe sua frustrantur, dicuntur *auriculas demittere*, & *auriculas habere pendulas.*

C. Ἀγαθοδαιμονισταί.

Agathodæmonistæ dicebantur olim, qui parce biberent. Tantum Hesychius, auctor ex re nomen habens, nisi forte hoc operis, quod habemus, epitome est ejus, quod ille scripsit. Proditum est Socratem nunquam de primo cratere bibere solitum, sed secundo servare sitim. Tertium autem craterem ἀγαθοῦ δαίμονος appellabant, quemadmodum alibi declaratum. Itaque qui sitim servabant tertio crateri, ἀγαθοδαιμονίζειν dicebantur. Itali raro bibunt in convivio, nec nisi saburrato, ut Plautino verbo utar, stomacho. Nos potu auspicamur convivium & potu claudimus, frustra reclamantibus Medicis.

CHILIADIS QVARTAE
CENTVRIA VII.

I. *In frigidum furnum panes immittere.*

Ἐπὶ ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους ἐπιβάλλειν. i. e. *In frigidum furnum immittere panes* dicuntur & hodie, qui docet indocilem, qui monet aversum, aut qui alioqui sumit inanem operam. Refertur apud Herodotum lib. V. cui titulus, Terpsichore. Consultis manibus Melissa apparens, negavit se indicaturam, ubi reconditum esset depositum, quum ipsa algeret nuda; nihil enim sibi profuisse vestes, quibuscum fuerat sepulta, quod non essent exustæ. Adstruxit fidem suis dictis hoc indicio: Ὅτι εἰς ψυχρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. i. e. *Quod in furnum, quum frigeret, Periander ingessisset panes.* Hoc ænigma solus Periander renunciatum intellexit, sibi conscius, quod cum exanimi coierat. Hoc ad proverbii sensum opinor esse satis, quo nobis licet castius ac verecundius uti.

II. *Mercurio dextro.*

Hesychius indicat veteres in jactu quodam solere ominis gratia præfari *Mercurium*, quemadmodum in conviviis: Ἀγαθοῦ δαίμονος, καὶ, Διὸς σωτῆρος, de quibus suo dictum est loco. Idem indicat in sortibus ducendis, primam sortem dici solere *Mercurium*. Per jocum usurpare licebit, ubi quid aggredimur novi. Qui de summa periclitantur, dicuntur *omnem jacere aleam*, qui primum tentant aliquid, dici possunt *Mercurium ducere*. Julius Pollux libro VI. cap. IX. indicat in κρεωνομίᾳ. i. e. *carnium partitione*, primam carnium portionem Ἑρμοῦ κλῆρον, i. e. *Mercurii sortem* appellari solere.

III. *Ne Mercurio quidem credere.*

Strabo lib. II. de narratione parum probabili: Ἣν οὐδὲν τῷ Ἑρμῇ πιστεῦσαι τις λέγοντι. i. e. *Quam ne Mercurio quidem credat aliquis narranti.* Tametsi locus mendosus est, ut sunt pleraque in hac prima editione. Οὐδὲ sine controversia legendum est. Proprie conveniet in eos, qui longinquis peregrinationibus circumacti, narrare solent prodigiosa. At viatorum Deus habebatur Mercurius.

IV. *Mercuriale.*

Ἑρμαῖον [1] Græci vocabant lucrum præter exspectationem

1 Atqui ἅπτω non significat *accipio*, sed *accendo*: adeo ut hic verti debuerit, *Accensa candela*, seu potius *lucerna*. Fortasse decepit illum ψ pro υ positum: (ut contra υ pro ψ positum, erroris occasionem illi dedisse dictum est in proverbio, *Divinum excipio sermonem*.) Legendum enim λύχνον non λύχνον: ut apud Aristophanem initio Nubium ἅπτε παῖ λύχνον. Quanquam etiamsi legeretur λύχνον, cogitandum erat ἅπτω, non poni pro ἅπτομαι. Quod plane videtur persuasum habuisse: quum itidem in proverbio, *Etiam corchorus inter olera*, κἆθ' ἡψάμην τοῦ κορχόρου, interpretetur, *Deinde corchorum attigimus*: putans ἡψάμην esse ab ἅπτω, & idem valere quod ἁψάμενοι: quum sit ab ἕψω, quod *coquo* significat. *H. Stephanus.*

1 Ἑρμαῖον *Græci vocabant lucrum.*] Ut ἑρμῆς proverbialiter non dicitur, sed κοινὸς ἑρμῆς: ita nomen solum ἑρμαῖον (vel potius ἕρμαιον) an proverbiale sit, dubito: ac potius adagii formam ei subesse existimo, quum additur κοινὸν, & dicitur κοινὸν τὸ ἕρμαιον. Quo genere loquendi utitur

A nem oblatum, [1] à primitiis, quas olim in viis ponebant Mercurio, iis viatores vescebantur. Alii malunt ductum ab acervis lapidum, quos in itineribus ambiguis Mercurio sacros ponebant, quorum meminerunt & Hebræorum proverbia: *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem:* quanquam hic varie translatus est Græcis. Quidam ita sunt interpretati: Ὅς ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ, ὅμοιός ἐστι τῷ διδόντι ἄφρονι δόξαν. i. e. *Qui religat lapidem in funda, similis est tribuenti stulto gloriam.* Alii pro *Hermæo* verterunt πολυάνδρειον qui locus est multorum sepulturæ destinatus, & lapidem accipiunt non quodvis saxum, sed gemmam. Nec multum inter se discrepant, qui verterunt *polyandrium*, & qui *Hermeum*, Nam & sepulcra plebeiorum habebant congeriem lapidum, unde illud Maronis:

B *Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.*

In locum sordidum ac funestum stulte mittas gemmam. Non enim ornat locum, sed sordidatur à loco. In Hermeum vero si mittas quemvis lapidem, nihil est gratiæ, nec enim exstat in turba lapidum, singulorum officium: si gemmam, multo stultior es. Sed illorum est argutissima sententia, qui verterunt fundam. Non enim tantum perit officium tuum, sed in tuum malum resilit: veluti si stulto lapidem innectas fundæ, dedisti quo te feriat. Verum hæc non sunt proprie hujus instituti. Suidas citat hæc absque nomenclatura: Οὐ κατὰ τὸν ἄλλως ἀγαπήσας τὸ Ἑρμαῖον, οὐδὲ οἰηθεὶς ἄρα μηδὲν ἀδικεῖν εἰ ἑκὼν παρ' ἑκόντος ὁτιοῦν ἐωνήσατο. i. e. *Non juxta cæterorum morem captus amore lucri, nec arbitratus se peccare, si volens à volente quidvis mercatus esset.* Idem refert hanc sententiam tacito item auctoris nomine: Ἑρμαῖόν ἐστι τῶν κακοήθων ἅπας ἐπιεικής. i. e. *Lucrum est improborum, quisquis est humanus ac modestus.* Bonorum enim lenitas, invitat malorum audaciam. Refert & illud ex Damasceno ut apparet: Καὶ ἐδόκει Ἑρμαίῳ ἐντετυχέναι, ὁ μοὶ περιτυχών. i. e. *Videbatur sibi in* Hermæum *incidisse, quisquis in me inciderat.* Recreat enim viatorem, ubi dubius de via repperit acervum Mercurii. Idem acervus dicitur λόφος Ἑρμαῖος. i. e. *tumulus* sive *collis Mercurialis.* Philostratus in Sophistis *Hermæum* appellat thesaurum in ædificio repertum, & alias pro insigni lucro forte objecto usurpat.

V. *Filum nevisti, & acu opus est.*

Proverbii faciem habet versiculus, ut apparet, anapæsticus, quem Julius Pollux libro decimo refert ex Hermippi fatis:

Ῥάμμα ἐπέκλωσας, περιδεῖ καὶ ῥαφίδος.

i. e. *Filum ductum est, opus est & acu.*

C Cum significamus non satis esse cœpisse, nisi pari industria perficias. Didicisti artem, superest exercitatio. Didicisti Grammaticam, restat Dialectica. Didicisti Sacras Litteras, restat bona vita.

VI. *Calvus quum sis.*

Gregorius Theologus in Epistola quadam ad Eustochium Sophistam, quem lacessiverat: Καὶ οὐδὲ ἀπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ὢν κατὰ κριοῦ μὴ κυρίζειν ἀντιπρόσωπος, μηδὲ τὴν σφηκίαν κατ' ἐμαυτοῦ, γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν. i. e. *Ac non saltem à proverbio plebeio didicerim*, quum sim calvus *non obversa fronte obnuere arieti, neque vesparum nidum in me provocare, nimirum linguam ad maledicendum quam ad benedicendum promtiorem.* De non irritandis crabronibus dictum est alias.

D VII. *Argenteus puteus.*

Φρέαρ ἀργυροῦν. i. e. *Argenteus puteus.* Athenæus libro undecimo, indicat olim ingens poculum dici solitum *puteum argenteum:* nam cyathi pusilli erant. Sunt & hodie, qui delectantur è profundis poculis haurire, atque, ut inquit ille, *proluere labra*, habentes in ore proverbium, *Multa aqua ori admota probe macerari barbam.* Jocus est à tonsoribus, qui rasuri prius calida macerant barbam.

VIII. *Malo asino vehitur.*

E Quibus res sunt parum secundæ, *mala asella vehi* dicuntur, ἐπ' ὄνου πονηροῦ ὀχούμενοι. Suidas ceu proverbiale refert, in dictione πονηρός. Felices enim eximiis equis insidere gaudent, quo celerius perveniant eo, quo volunt. Nec inscite jacietur in hominem parum feliciter conjugatum.

IX. *Allium in retibus.*

Σκόροδον ἐν δικτύοις. i. e. *Allium in retibus*, de sordido commeatu dicebatur, hinc natum, quod Attici, quoties navigationem, aut expeditionem adornabant, commercabantur allia, eaque retibus imposita secum ferebant. Item in obsidionibus urbium in precio erat allium, unde illud citra nomenclaturam apud Suidam: Ἀπόλλυμαι τὰ σκόροδα πεδούμενος. i. e. *Perdo allia in obsidione.* Thraces præcipue delectantur alliis, utpote calidis quum regionem inhabitent frigidam. Quin & hodie nautarum

F deliciæ sunt allium, non ingratus & rusticorum cibus, utcunque exsecratus Horatio. Locus erit adagio, si quem admoneas, Philosophiæ studium adgressurus, paret sese ad frugalem victum, ad vigilias ac labores, sine quibus non paratur eruditio: Σκόροδον ἐν δικτύοις.

X. *Sybaritici sermones.*

Συβαριτικοὶ λόγοι, Hesychius narrat [1] ἄκωπον quempiam, Sybaritam opinor, apud Græcos summo studio incubuisse, ut orationis quoque genus haberet lautum & opiparum: unde jocum proverbialem ortum, ut oratio nitidior &

utitur Lucianus eodem plane modo, quo illo κοινὸς ὁ Ἑρμῆς. Sic & Synesius dixit, κεκοίνωσθαι τὸ ἕρμαιον, in epistola quadam ad Pylæmenem: Κἂν μὲν ἐντύχῃς ἀνδρὶ συντόνως ἐργαζομένῳ φιλοσοφίαν, καὶ ἡμῖν τὸ ἕρμαιον κοίνωσαι. Quare, qui cum Erasmo volunt huic voci nudæ ἕρμαιον subesse proverbialem figuram, videant etiam atque etiam quem ille sequutus sit, & quem cum eo sequantur auctorem. In istis quidem Lexicis Græco-Latinis scribitur, ἕρμαιον significare commune inventum: non minus falso quam illa duo, quæ adduntur, usurpari & pro Mercurii fano: & ἕρμακες idem valere, quod *tumulus.* Perinde quasi ἕρμαιον possit idem quod ἑρμεῖον significare, & quod ἕρμαιον κοινόν: item ἕρμαιος idem quod λόφος. De quibus plura in nostro linguæ Græcæ Thesauro. *H. Stephanus.*

1 *A primitiis quas olim in viis, &c.*] Duas hasce istius vocabuli declarationes apud Suidam inveniri fateor: sed longe petitas esse, ac fortasse etiam ex errore ortas dico. Eustathius quidem certe neutram harum ponit, sed aliam ex proximo petitam, & solam, ut opinor, veram: quæ hic prætermitti non debuit: esse videlicet appellatum ἕρμαιον *bonum quod nobis forte fortuna offertur*, inde quod veteres omnia emolumenta Mercurio accepta ferrent. Et, vel tacente Eustathio, nemo est, qui ignorare possit, non lucrorum duntaxat, sed & furtorum existimatum fuisse præsidem. Quin etiam ut κοινὸς Ἑρμῆς, ita etiam κοινὸν τὸ ἕρμαιον dicitur. Si ergo illius generis loquendi rationem hanc reddimus, non illas duas, quæ sunt apud Suidam: equidem hujus quoque eandem reddere par erit. Sed quid verbis opus est? en ipse Libanius dubitationem omnem tollit, ἑρμοῦ δῶρον pro ἕρμαιον proferens. Ita enim epistola 149. scribit ad Belæum: ἐγὼ δὲ ἑρμοῦ δῶρον τὸν ἄνθρωπον ἡγούμην. Cæterum cum te quam late pateat usus vocabuli ἕρμαιον non docuerit Erasmus (quanquam id postulabat hic locus) sed ea tantum, quæ apud Suidam de eo invenit, protulerit: operæ precium me factum arbitror, si quæ ab eo non videntur debuisse omitti, addidero. Ἕρμαιον igitur non significat duntaxat lucrum præter exspectationem oblatum, lucrum inopinatum & adventitium: sed ἕρμαιον vocatur interdum res omnis commoda & utilis, etiam quæ præter exspectationem & forte fortuna nobis non obveniat. Plato lib. De Leg. 11. Τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἕρμαιον πρόγονοι γηραιοὶ, ζῶντες μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ βίου, καὶ ἀπιόντες, νέοι, σφόδρα πεδεινοί· τοῖς δὲ κακοῖς εὖ μάλα φοβεροί. Ac plane tam late patet interdum quam εὐτύχημα: quod vocabulum etiam adjungitur nonnunquam illi. Ut apud eundem in Symposio: Ἡγούμενος δὲ αὐτὸν ἐσπουδακέναι ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὥρᾳ, ἕρμαιον ἡγησάμην εἶναι καὶ εὐτύχημα ἐμὸν θαυμαστόν. Ὡς ὑπάρχον, &c. Et pro quo hic ἕρμαιον καὶ εὐτύχημα θαυμαστὸν, alibi θαυμάσιον κέρδος usurpat. Ut in Apologia Socratis, quum hic dicit: Καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπειδάν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος. Quæ postrema verba Cicero interpretatur Tusc. Quæst. 1. *Di boni! quid lucri est emori.* Quanquam semper ad primam significationem alludi fateor, quum ἕρμαιον pro *lucro* quolibet ponitur. Interdum etiam pro *occasione* usurpatur, quæ nobis velut quoddam lucrum, præter exspectationem offertur. Athenæus Δειπνοσοφ. lib. 13. Καὶ Οὐλπιανὸς, ὥσπερ ἕρμαιόν τι, λαλοῦντες τοῦ μυρτίλου, ἔφη. Ubi & subaudiendum verbum aliquod. Cicero quadam ad Atticum epistola: *Itaque ut legi tuas de Varrone, tanquam* ἕρμαιον *arripui. Aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari videtur*, i. e. Occasionem scribendi de Academicis valde optabilem arripui. Vel, Occasionem illam, avide tanquam aliquod lucrum insperanti objectum, arripui. Dixerat enim in principio alius epistolæ: *Commotus tuis litteris, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtulique ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor.* In quo Ciceronis loco quædam editiones habent ἑρμεῖον, sicut & hic in principio annotationis Erasmicæ legitur. Sed utrobique male. Ἑρμεῖον enim *templum Mercurii* significat, ea forma qua dicitur Θησεῖον & Ἀσκληπιεῖον. Sed nec Ἕρμαιον recte cum circumflexo in penultima scribitur hic, nec in lexicis. Reclamant enim Grammatici, qui ἕρμαιον ajunt in ea significatione, qua hic sumitur, debere προπαροξύνεσθαι. *H. Stephanus.*

1 Legit *P. Leopardus* Emend. L. XVI. c. 13. Ἄκωπον. Eum vide, dignus enim est, qui audiatur.

& accuratior, *Sybaritica* diceretur. Ea solet carere fide, Nam veritatis simplex ac brevis est oratio: talis enim solet hominis oratio esse, qualis vita. In exemplo sunt Mæcenas & Apulejus, ille, deliciis effœminatus, hic Afer & magus. De Sybaritarum apparatu dictum est in proverbio: *Sybaritica mensa.*

XI. *Maturior moro.*

Πεπαίτερ☉ μόρυ. De Hectore Æschylus in Phrygibus ita loquitur apud Athenæum lib. II.

Ἀνὴρ δ' ἐκεῖν☉ ἦν πεπαίτερ☉ μόρυ.

i. e. *Porro vir ille, erat moro maturior.*

Dici potest vel in hominem miti ingenio præditum, vel in mollem, vel in vehementer propensum ad aliquid, velut in virginem nupturientem. Addit ex Nicandro hujus arboris fructum primum omnium apparere. Additur & huic arbori vellicatio, ad maturitatem. Opinor fici genus esse, quum scribitur per o micron, μόρον.

XII. *Flos cinis.*

Divus Augustinus libro adversus Petiliani litteras II. cap. LXVI. irridens, quod adversarius jactaret, quod suorum animabus impletum esset cœlum, corporum memoria terræ floruissent, respondit: *Sane de corporibus eorum multorum terrarum flores videmus, sed sicut solet dici, Flos cinis.* Donatistæ suos, qui sibi manus attulissent, quive provocassent alios, ut ab eis occiderentur, ni mallent occidi, in numerum martyrum referebant, eorum monumenta frequentantes: unde *flores illos* cinerem vocat. Dici solitum videtur, in fugacitatem humanæ vitæ. Hodie floret juventus, cras erit in sepulcro. Et juxta Prophetam: *Omnis caro fœnum.*

XIII. *Homo semper contradicens.*

Galenus libro, quo refellit Julianum, nescio quem calumniantem aphorismos Hippocratis, refert hanc sententiam, ut vulgo celebratam: Οὐδὲν ἐστιν ἀπεραντολογώτερον ἀνθρώπυ. i. e. *Nihil est pertinacius ad contradicendum quam homo*, ἀπεραντολογία est vicium, quo quis garriendi finem nescit facere. Conveniet in eos, qui nunquam fatentur se victos. Hoc vicio maxime laborant stupidi & imperiti.

XIV. *Insanire cum insanientibus.*

Τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι. i. e. *Cum insanientibus insanire*, dicebatur, qui se moribus quorumlibet attemperabat. Usurpavit Galenus lib. Περὶ φυσικῶν δυνάμεων I. Ἐπεὶ δ' ἱκανῶς ἠδολεσχήσαμεν οὐχ ἑκόντες, ἀλλ' ὡς ἡ παροιμία φησὶ, Μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι, πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν οὔρων ἐπανέλθωμεν διάκρισιν. i. e. *Posteaquam autem satis nugati sumus haud sponte sed juxta proverbium, coacti* cum insanientibus insanire, *rursus ad urinarum discretionem revertamur.*

XV. *Callipygos.*

Καλλίπυγοι dicebantur eleganti forma præditæ. Athenæus lib. XII. ad hujusmodi fabulam refert originem proverbii. Duæ sorores rustici cujusdam filiæ, de formæ præstantia inter se decertabant in via publica. Accessit adolescens, qui formas admiratus, patri seni ostendit. Is majorem præferens, ejus amore captus est. Profectus in urbem, lecto cœpit decumbere. Morbi causam exposuit fratri natu minori. Is rus profectus, conspectis puellis, minoris amore correptus est. Pater virginum collocat eas hujus filiis, quas cives ob insignem formam appellarunt καλλιπύγυς. Harum opibus exstructum est Veneri templum quam & ipsam à puellis dixere καλλίπυγον. De quibus Cercidæ Scazontem citat:

Ἦν Καλλιπύγων ζεῦγ☉ ἐν Συρακούσαις.

i. e. *Par* Callipygôn *quondam erat Syracusis.*

Eosdem appellant πυγάργυς, ut alibi diximus, in proverbio: Λευκόπυγοι.

XVI. *Quod volumus sanctum est.*

Divus Augustinus libro Contra Cresconium Grammaticum IV. *Nonjam, ut vetus proverbium fertur,* quod volumus sanctum est, *sed etiam quando volumus, & quamdiu volumus.* Alibi, ni fallor, citat ex Ticonio Donatiano. Est Hemistichium carminis heroici. Genus hoc hominum hodie regnat in mundo, qui pietatem non exigunt ad Christi regulam, sed ad suos affectus, & quicquid vehementer amant, hoc videri volunt etiam sanctum, in rebus natura sceleratissimis sibi mire blandientes. Sanctum autumant gestare tale cingulum, quamobrem? quia parvo negocio cupiunt haberi pro sanctis. At neque sobrie neque caste volunt vivere, nec injurias perpeti. Quur ita? Quia durum est ac difficile.

XVII. *Ne crepitu quidem digiti dignum.*

Athenæus lib. XII. de Sardanapali epitaphio loquens: Καὶ τελευτήσας δείκνυσιν ἐν τῷ μνήματ☉ τύπῳ τοῖς δακτύλοις, οἷα καταγέλωτός ἐστι ἄξια τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, οὐκ ἄξια ὄντα ψόφυ δακτύλων. i. e. *Et mortuus declarat in monumenti statua digitis, quam deridicula sint res hominum, Ne digitorum quidem crepitu digna.* Mox Aristobolus apud eundem indicat Sardanapali sepulcro impositam fuisse statuam, dextræ manus digitis ea specie compositis, qua solemus edere crepitum. Et gestus is, & proverbium in hodiernum usque diem manet apud nostrates, quum ajunt: *Ne hujus quidem facio.*

XVIII. *Coriaceum auxilium.*

Σκυτίνη ἐπικυρία. i. e. *Coriaceum* sive *Pelliceum auxilium*, apud Atticos infirmum & imbecille dicebatur. [1] Refertur apud Hesychium. Athenæus lib. XII. indicat dictum in quendam Sannyriorem macilentum, quod præter pellem nihil haberet. Apud eundem lib. XIII. Antiphanes Philosophos macilentos notans: Μετὰ Σοφιστῶν νὴ Δία λεπτῶν, ἀσίτων, σκυτίνων. i. e. *Cum Sophistis per Jovem macilentis, impastis, pelliceis.* Tales erant olim Philosophi, & hodie sunt, qui vultu tristes vendunt sanctimonias.

XIX. *Tanagræus cetus.*

Obesum ac prægrandi corporis mole Ταναγραῖον κῆτος appellabant, à Tanagra Bœotiæ civitate, quam Homerus ποιῆεν vocat, Lycophron *Pœmandriam* appellat, maritimam, ad quam delatus cetus immani magnitudine proverbio locum dedit. Refertur ab Athenæo libro XII.

XX. *Legatus non ceditur, neque violatur.*

Scholiastes in Iliados quartum refert hoc proverbium: Πρέσβυς ὁ τύπτεται ὐδὲ ὑβρίζεται. i. e. *Orator nec percutitur, nec violatur.* Quod præconum genus olim habitum fuerit sacrum. Id jure gentium receptum est, ut legati publica fide veniant & redeant inviolati, etiam si perferant atrocia: quales erant olim feciales ac patres patrati. Nunc in mediis etiam bellis caduceatoribus parcitur. Deflecti poterit ad bene monentem, sive recta consulentem, sive concionantem libere. Legatus est, refert mandata sui Principis, aut ait negocium publicum, non est fas illi vim admovere.

XXI. *Herculani lecti.*

Ἡράκλειοι στρωμναί. i. e. *Herculani lecti* dicebantur molles ac delicati. Testis est Athenæus lib. XII. quod dictu mirum est, quum Cynici sibi vindicent Herculem, quemadmodum hodie Carmelitæ sibi vindicant Prophetam Eliam. Sed is, qui hæc loquitur apud Athenæum, hoc agit, ut persuadeat Herculem mollem ac voluptaciam egisse vitam: cæterum, quæ de illius laboribus feruntur apud Poetas, mera esse figmenta. Sic homines blandiuntur suis vitiis.

XXII. Ἀποκυθίσαι.

Athenæus lib. XII. narrat, quod Scythæ, quum multis calamitatibus premerentur, per lusum ac delicias omnibus populis, quibus imperabant, detondebant comam: unde cæteri rasuram ignominiæ ludibriique causa factam, appellabant ἀποσκυθίσαι. Simile quiddam legimus II. Reg. lib. cap. X. *Annon rasit dimidium barbæ servis David, præciditque vestes usque ad nates, nimirum ignominiæ causa.* Quæ res atrocis belli causa fuit. Conveniet in quosdam asperis moribus, quibuscum vix quisquam habet commercium, nisi discedat cum ignominia.

XXIII. *Macilentior Leotrephide.*

Λεπτότερον Λεωτρεφίδυ καὶ Θυμαιχνίδ☉. i. e. *Gracilius*

1 Σκυτίνη ἐπικυρία.] Pro σκυτίνη, scribe hic συκίνη, & *Ficulnum*, pro *Coriaceum* seu *Pelliceum*. Est enim error in exemplari Hesychii. Sic & apud Aristophanem legitur, συκίνη ἐπικυρία: &, σύζυγοι συκίνοι. Apud eundem Hesychium, συκίνη μάχαιρα. Ita dicitur & συκινοκνίς: item, συκίνη βακτηρία, apud Alciphr. *H. Stephanus.*

Leotre-

Leotrephide ac Thaumantide. Leotrephides insigni macilentia corporis Comicorum salibus locum dedit, in quem Hermippi versus referuntur apud Athenæum libro XII.

——— ——— Θύουσιν ἤδη βοίδια
Λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ Θαυμαντίδου.

i. e. ——— ——— *Immolant nunc bucculas*
Exiliores Leotrephide ac Thaumantide.

Notatus est à multis & Cinesias Poeta, procero, sed tam gracili corpore, ut se corticibus arborum circumcinxerit ne inflecteretur, ob id ab Aristophane dictus φιλύρινος. Nobilitatus est Phileta Poeta, qui globos plumbeos pedibus addebat, ne ventis abriperetur: tanta erat corpusculi tenuitas. Congruet in homines exiles ac prætenues. Jucundius erit, si transferatur ad inopiam ingenii, aut dictionem aridam, jejunam & exsanguem.

XXIV. *Cape nihil, & serva bene.*

Λάβε μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς. i. e. *Cape nihil, & serva bene.* Videtur in eos dictum, qui, cum doceant frivola, tamen jubent auditores meminisse. Galenus de Platonis & Hippocratis Placitis lib. III. Οὕτω γὰρ μόνως οἶμαι πεισθήσεται τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον ὑπάρχειν αὐτῇ, τὸ Λάβε μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς. i. e. *Siquidem hoc uno modo persuadebitur, quod adsit illi illud proverbii, Cape nihil, & serva bene.* Congruet in doctrinam inutilem ac falsam.

XXV. Μυοσόβαι.

Et hodie vulgo dicuntur Μυοσόβαι, i. e. *Muscarum abactores*, qui frivolis officiis cuipiam observiunt, quod à Persarum deliciis natum indicat Athenæus lib. XI. qui in conviviis Μυοσόβας adhibebant, quod nunc apud Italos plebejum est. Et Μυοσοβεῖν est *abigere Muscas*, quod quadrabit etiam in illos, qui tenere amant quempiam, ut minimo etiam illius incommodo offendantur, ut conveniat cum illo, quod alibi retulimus ex Homero:

——— ——— Ὡς ὅτε μήτηρ
Παιδὸς ἐέργῃ μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ.

i. e. ——— ——— *Non secus atque genitrix*
Muscam arcet puero somno mulcente cubanti.

XXVI. *Miserior monomachis.*

Non caret proverbii specie, quod ex Posidippo Comico refert Athenæus lib. IV. Τῶν μονομαχούντων ἀθλιώτερος. i. e. *Miserior his, qui monomachiam exercent.* Nam hi durissima lege committuntur, ut, aut alter, aut uterque pereat. Carmen sic habet:

Ὁ μὴ πεπλευκὼς οὐδὲν ἑώρακεν κακὸν,
Τῶν μονομαχούντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι.

i. e. *Vidit mali nil, navigandi qui est rudis,*
Ipsis monomachis miseriores nos sumus.

Hos Latini vocabant *gladiatores*, quo spectaculo quum nihil possit immanius esse, tamen olim Romanis erat in deliciis. Lepidius fiet, si transferatur ad contentionem cum homine improbissimo susceptam, quasi pugnam dicas gladiatoriam.

XXVII. *Zenonium est & lentem coquere.*

Timon Phliasius apud Athenæum lib. IV. Καὶ Ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν. i. e. [1] *Zenonis est & lentem coquere.* Zenon Stoicorum Princeps fuit, qui docet sapientem omnia recte facere, nec referre, quid agat, sed in minimis pariter ac maximis sapientem esse sui similem. Ex quo consequitur, ad lenticulam recte coquendam opus esse sapientia Zenonis. Natum ex Apophthegmate, quod refert Diogenes Laertius. Quum enim Zenon dissereret sapientem omnia recte facere, quidam irridens objecit: *Igitur & lenticulam recte coquet.* Zenon annuit, & collectionem approbavit. Serio licebit uti, quum dicemus esse viri boni etiam in rebus minutissimis sui similem esse: aut egregium artificem, in quacunque materia declarare, qualis sit artifex.

1 Καὶ Ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν. i. e. *Zenonis est & lentem coquere.*] Non subaudiendum est verbum ἐστὶ, ut putavit Erasmus, nec Ζηνώνειον ita debet accipi: sed pro adjectivo. quod jungatur cum substantivo φακῆν. Pendet enim infinitivus ἕψειν à verbo μεμάθηκεν, quod sequitur apud Athenæum statim post. Ubi legitur: διὸ καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ἔφη, καὶ Ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν ὃς μὴ φρονίμως μεμάθηκεν. i. e. *Et qui Zenoniam lentem coquere sapienter non didicit.* Sed Erasmum decepisse verisimile est τελείαν στιγμὴν. quæ post ἕψειν habetur: ac putasse illi verba Timonis finiri: quum potius hæc, ὃς μὴ φρονίμως μεμάθηκεν, hexametrum ipsius absolvant versum. *H. Stephanus.*

XXVIII. *Olivam ne comedas.*

Chrysippus apud Athenæum lib. X. In opere Περὶ τοῦ Καλοῦ tradit hujusmodi sententiam: Μήποτε ἐλαίαν ἔσθιε ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ. i. e. Ne quando comederis oleam, *quum habeas urticam hyberno tempore.* Opinor illum sentire de herba, non de pisce. Nec usum adagii video, nisi si quando significabimus extremam victus parsimoniam, ut nec urticæ quicquam adhibeatur condimenti. Mox subjicit, βολβοφακῆν velut delicias, cibi genus, ut Græca vox indicat ex bulbis & lenticula confectum, βολβοφακῆν, βάβαι, βάβαι. Urtica calida est, sed minoris constat quam oleum. Subindicat autem æstivis mensibus nec oleo, nec urtica opus esse. Talis victus decebat istos, qui sibi videntur Pauli & Antonii, luxu propriores Sardanapalo.

XXIX. [1] *Olla lenticulam attigit.*

Epicharmus apud Athenæum eo, quem modo citavimus, loco: Χύτρα δὲ φακῆς ἥψατο. i. e. [2] *Sed olla lenticulam attigit.* Conveniet in eos, qui vehementer propensi sunt ad aliquid, velut huc nati, ut ultro nulla data occasione se conferant ad id, quod appetunt. Olla fictilis videtur amare lentem, ac veluti ultro venire ad lentem. Simile illi, quod alibi retulimus: *Ipsa olera olla legit*, Et, *Equum in planiciem.*

XXX. *Qui non zelat.*

Divus Augustinus Adversus Adimantum cap. XIII. indicat vulgo jactatum, *Qui non zelat, non amat.* Quod sane & hodie fertur, quum negant illic esse amorem, ubi non est zelotypia. Verum est ex amoris vehementia nasci zelotypiam, sed eadem interdum nascitur ex inopia mentis. Deus in arcanis Litteris zelotes dictus est, quod solus amari velit, nec patiatur quicquam amari præter ipsum, nisi ametur propter ipsum.

XXXI. *Lens Deus.*

Apud Athenæum libro IV. refertur hic trimeter, ut apparet, proverbialis:

Φακός σε δαίμων, καὶ φακὴ τύχη λάβοι.

i. e. *Te lens Deus corripiat & fortuna lens.*

Φακὸς dicitur lens cruda, φακὴ cocta, ut indicat Etymologus. Conveniet, quoties eadem ad fastidium iterantur. Dæmon autem Græcis *fortunam* sonat, unde *cacodæmones* dicuntur infelices, & idem sonat τύχη, nec interest, nisi quod *dæmon* est mas, τύχη fœmina.

XXXII. *Trabs in omnibus.*

——— ——— Δοκὸς δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

i. e. ——— ——— [3] *Trabes in omnibus facta est.*

Videtur Hemistichium ex Poeta quopiam, quo significatum est, nihil esse tam certum, quin obstet scrupulus, cogens nos ad exactiorem rei considerationem. De *trabe in oculis* meminit Euangelium. Porro Græca vox δόκος anceps est ad trabem, quam δοκὸν malunt sonare,

1 Χύτρα δὲ φακῆς ἥψατο: *Sed olla lenticulam attigit.*] Vertendum fuit, *Olla lenticula coquebatur.* Nam ἥψετο non deducitur ab ἅπτομαι, quod est *attingo*: sed ab ἕψομαι, quod est *coquor.* Idem plane erratum admisit antea, hæc Aristophanis verba, κᾆθ' ἡψήμεν τοῦ κορχόρου, interpretans: *Deinde corchorum attigimus.* Nam ἡψήμεν non significat *Attigimus*, (nec est ab ἅπτω quod pro ἅπτομαι, i. e. *attingo*, putavit usurpari) sed *Coximus*, ab ἕψω. Est autem locus hic in proverbio: *Etiam corchorus inter olera.* H. Stephanus.

2 Pro ἥψετο, i. e. *coquebatur*, perperam legit ἥψατο. Locus est apud *Athenæum* non Lib. X. sed IV. nec proverbium est, ut recte vidit *P. Leopardus* Emend. L. V. c. 20.

3 Δοκὸς δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. i. e. *Trabes in omnibus facta est.*] Frustra nititur ex his Græcis vocibus ita interpretatis sensum aliquem elicere, translationem ab aratione putans esse. Nec vero hic vox prima omnium, ad *trabem* & ad considerationem anceps est: sed omnio δόκος legere & interpretari *Opinatio* necesse est. Ut sit sensus. *Sed opinatio est in omnibus.* Illud quidem certe non male suspicatus est Erasmus hemistichum, videlicet hæc verba. Nam revera claudunt versum cujus principium est, αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε. Est autem Xenophanis, ut docet Sextus Philosophus: ex quo (quia remittere ad eum non possum, quum nondum editus sit) & præcedentes hunc versus proferam. Is enim loquens de iis, qui κριτήριον sustulerunt, ait ex eorum numero esse Xenophanem, qui nihil posse comprehendi dixerit his versibus:

Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν, οὐδέ τις ἔσται
Εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων.
Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν
Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

H. Stephanus.

libros: aut potius de libris imperitorum Medicorum, qui leguntur à pugilibus, qui solent habere laceras aures more suum, oculos sugillatos, totam faciem tuberibus notatam, ex arte, quam exercent. Galenus enim crebro destomachatur in athletarum genus. Usus est hoc adagio Plato in Gorgia, nec satis liquet, quo sensu. Etenim, quum Socrates dixisset se audire, quod Pericles reddidisset Athenienses deteriores, nimirum ignavos ac timidos, loquaces & avaros, ut primus mercenaria stipendia instituisset, Callicles respondet: Τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα, ὦ Σώκρατες. i.e. *Ab his, qui* aures *habent* fractas *audis ista, ô Socrates.* Sentit opinor de athletis & barbaris, quibus ignavi videntur à militari ferocia alieni. Hanc conjecturam meam tantisper valere volo, dum aliquid adferetur exploratius. De *perforatis auribus* dictum est alias. Conveniet in hominem pugnacem, & ut notantem multos, ita notatum à multis.

XXXV. *Corvus albus.*

De raris inventu dixit Juvenalis:

——— ——— *Corvo quoque rarior albo.*

Ammianus in Epigrammate:

Θᾶττον ἔλω λευκὰς κόρακας πτηνάς τε χελώνας
Εὑρεῖν. ——— ——— ——— ——— ———

i.e. *Aut* albus corvus *prius, aut testudo volucris,*
Invenietur. ——— ——— ——— ——— ———

Galenus libro, Περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, taxans Lycum quendam, qui nec Erasistratum sequeretur, nec ipse verum adferret, ait: Ὥστε ὁ Λύκος οὔτ᾽ ἀληθῆ λέγων φαίνεται οὔτε Ἐρασιστράτεια. Λευκῷ τοίνυν κατὰ τὴν παροιμίαν ἔοικε κόρακι, μήτε αὐτοῖς τοῖς κόραξιν ἀναμιχθῆναι δυναμένῳ διὰ τὴν χρόαν, μήτε ταῖς περιστεραῖς διὰ τὸ μέγεθος. i.e. *Itaque Lycus, dum palam est eum neque vera loqui, neque eadem cum Erasistrato, similis videtur* albo corvo, *qui nec ipsis corvis admisceri possit ob colorem, nec columbis ob magnitudinem.* Conveniet in hominem sui ingenii, & alienum à sensu communi. Sunt enim, quos pudet usquam cum quoquam consentire, quasi nihil verum sit, nisi diversum sit.

Qui præpostere rem gerunt, veluti si quis Theologo committat puerum in Grammaticis rudimentis instituendum, *lanam in officinam fullonis ferre* dicitur. Fullonum enim ars, non rudem lanam, sed jam contextum pannum tractat. Galenus de Differentia Pulsuum lib. II. Ὥς τις δὲ ἀκριβῶς τούτοις ἕπεσθαι βούλεται, γεγυμνάσθαι πρότερον χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας. Τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλόν, ὡς Οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. Τάξις γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας. i.e. *Quod si quis hæc exacte velit assequi, prius exercitatum esse oportuit circa prædicamenta. Nam scitum est, quod dixit Arcesilaus, nemo* defert lanam in officinam fullonis. *Quemadmodum enim est ordo in operandis lanis, ita est & in disciplinis.* Refert hunc inter Academicos Laertius, qui solitus sit non ferre eos, qui liberales disciplinas non suo tempore attingerent, ut si quis velit discere Poeticen, aut Rhetoricen ignarus Grammatices.

XL. *De fumo ad flammam.*

Ammianus Marcellinus libro XIV. *Utque solet manum injectantibus fatis, hebetari sensus hominum & obtundi, his illecebris ad meliorem exspectationem erectus, egressusque Antiochiam, Melevo dictante, prorsus ire tendebat De fumo, ut proverbium loquitur vetus, ad flammam.* De eo dictum, qui se à rebus dubiis, in præsens exitium conjecit. Alibi retulimus ex Plauto: *Flamma fumo est proxima.*

XLI. *Calicum remiges.*

Κυλίκων ἐρέται. i.e. *Calicum remiges* dicti sunt, qui assidue perpotarent, vinum pro remo ducentes. Ita Dionysius cognomento æreus, apud Athenæum lib. x. in Elegiis:

Καὶ τινες οἶνον ἄγοντες ἐν εἰρεσίᾳ Διονύσου
Συμποσίου ναῦται καὶ κυλίκων ἐρέται.

i.e. *Si qui vina trahunt in remigio tibi, Bacche,*
Potandi nautæ, remigium calicum.

Ingens poculum quasi sinus est: in hoc trahunt, non remis, sed lingua, neque raro faciunt naufragium, jactura quum pecuniæ tum mentis.

XLII. *Ab unguibus incipere.*

Ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι. Dicuntur, qui à levissimis mi-

—— —— —— Δειπνεῖν ἄκλητος μυῖα.

i. e. *Quod invocatus cœnitare amo, musca sum.*

Advolat enim hoc insectum ad cibum alienum, & ægre potest abigi. Apud eundem Hegesander narrat, quum Alexander dixisset se morderi à muscis, sic vocabat parasitos, jamque conaretur illas abigere, Cinesias unus ejus ordinis, qui forte aderat, *profecto aliæ muscæ siticulosæ magis urgebunt te, semel gustato tuo sanguine.* Exstat apologus de erinacio, qui voluit vulpi μυιοσόβης esse. Plautus in Mercatore deflexit ad hominem curiosum & ad omnia advolantem: *Musca est meus pater. Nihil pote illum clam haberi. Nec sacrum, nec tam profanum quicquam est, quin adsit ibi illico.*

XLIV. *Bæon malus piscis.*

Athenæus lib. VII. testatur apud Atticos fuisse proverbium:

—— —— —— Μή μοι Βαιὼν κακὸς ἰχθύς.

i. e. —— —— *Ne mihi Bæon piscis nequam.*

Nec indicat usum proverbii, tantum ostendit apud Epicharmum βαίωνα dictum piscem quendam. Nomen inditum videtur à brevitate. Laudantur enim magni pisces. Dicetur in hospitem ingratum ac molestum.

XLV. *De sportula cœnare.*

Athenæus libro octavo. Græci: Τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον. i. e. *Cœnam è sportula* proprie vocabant, quoties aliquis sibi parasset cœnam, eamque in sportulam composita, iret apud alium cœnaturus. Quod genus & hodie durat inter homines frugi, qui nec gravari volunt sumtu, nec alios gravare. Lepidius erit, si transferatur ad eum, qui sic adit discendi gratia, ut ipse vicissim adferat, quod doceat, ut fiat eruditionis permutatio.

XLVI. *Tibicen vapulat.*

Eubulus apud Athenæum lib. IX. ait fuisse morem, si quid peccasset coquus, tibicinem solere vapulare. Philyllius apud eundem:

—— —— —— Ὅτι ἂν τύχῃ
Μάγειρος ἀδικήσας τὸν αὐλητὴν λαβεῖν
Πληγάς. —— —— —— ——

i. e. —— —— *Quicquid coquus*
Peccaverit, tibicen accipere solet
Plagas. —— —— —— ——

Proinde coquus quispiam apud eundem ait, se non rem priscam, sed ab ipso inventam narrare: Ἵνα μὴ, inquit, ὁ αὐλητὴς πληγὰς λάβῃ. i. e. *Ne tibicen vapulet.* Ob id, opinor, quod coquos lædere tutum non sit, juxta sententiam aliquanto post apud eundem citatam:

Οὐδεὶς μάγειρον ἀδικήσας, ἀθῷος διέφυγεν.

i. e. *Nullus homo læso indemnis evasit coquo.*

Quamquam Græcus versiculus non vacat mendo.

XLVII. *Exsecrationes serere.*

Ἀρὰς ἐπισπείρειν. i. e. *Exsecrationes serere*, dicebantur, qui diris devoverent aliquem: inde natum, quod apud Cyprios esset solenne, quoties sererent hordeum, addito sale, devovere, quibus male vellent. Tantum Hesychius. Docet Plinius quædam non feliciter seri, nisi cum conviciis. Esse etiam genus, quod terræ infoditur, ac pede compressa additur exsecratio: *Ne unquam exeas.* De *Lindiorum sacro* diximus alias.

XLVIII. *Aqua & terra reddamini.*

—— —— Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

i. e. —— *In terram vertamini aquamque.*

Pro eo, quod est, redigamini in nihilum ac pereatis, Hemistichium hoc sic refertur ab Hesychio, quasi proverbio jactatum. Sumtum est autem ex Iliados H. Nam his verbis Menelaus increpat Græcorum ignaviam, quod nullus auderet cum Hectore provocante monomachiam suscipere:

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Interpretatur Plutarchus in vita Homeri, & Alexander Aphrodiseus libro primo problemate LXXVII. reddit causam physicam, quur ita loquutus sit Homerus. Ex terra & aqua gignuntur omnia, & in hæc resolvuntur omnia. Ab hac forma non abhorret, quod ex Epicharmo citat Plutarchus in Consolatione ad Apollonium: Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. Τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. i. e. *Concreta sunt, & discreta sunt, & abierunt rursum unde*

A *venerant, terra quidem in terram, spiritus vero sursum. In his quid acerbum? nihil.* Loquitur de morte, quæ est dissolutio corporis & animæ. M. Tullius libro Tusculanarum Quæstionum tertio citat ex Euripide:

Reddenda est terra terræ, tum vita omnibus
Metenda ut fruges, sic jubet necessitas.

Hanc sententiam Antiochus scribit placuisse Chrysippo, sed dissentiente Carneade. Eandem sententiam αἰνιγματικῶς protulit Ecclesiastes Hebræus. Denique Aristoteles Rhetoricorum libro II. subindicat, qui olim servitutem profitebantur, eos terram & aquam domino tradere solitos, velut omnium rerum jus abdicantes & in herum transferentes: Καὶ ὅτι, inquit, διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ

B δουλεύειν ἐστί. i. e. *Et quod dare terram & aquam servire est.*

XLIX. *Mars communis.*

Incertum ac varium belli eventum notabant hoc dicto: Ἄρης κοινός. i. e. *Mars communis.* Sumtum est ex Homericæ Iliad. Σ.

Ξυνὸς Ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα.

i. e. *Communis Mars, inque vicem perimit perimentem.*

Quod dictum Aristoteles libro Rhetoricôn secundo inter proverbiales sententias commemorat. Rursus eodem libro:

—— —— Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.

i. e. — *Nunc hic nunc illic contingit vincere.*

C Titus Livius Belli Punici lib. X. *Quum tuas vires, tum vim fortunæ, Martemque belli communem propone animo: utrimque ferrum, corpora humana erant: nusquam minus, quam in bello, eventus respondent.* Rursus ab Urbe Cond. lib. VIII. *Quid illum facturum fuisse, si, quod belli casus ferunt Marsque communis, adversa pugna evenisset?* Iterum eodem libro: *Nostra certamina, Romani, non verba legatorum, nec hominum quisquam disceptator, sed campus Campanus, in quo concurrendum est, & arma, & communis Mars belli decernet.* Et in eodem alias. *Ibi in conciliis Numitius Imperator eorum, affirmando communem vere Martem belli, utramque aciem pari cæde prostravisse*, &c. Rursum lib. ab Urbe Cond. VII. *Samnitium*, inquit, *bellum ancipiti Marte gestum.* Apud

D eundem frequens est: *Æquo Marte discessum est*, quoties neutri parti cessit victoria. M. Tullius Philippica undecima: *Sed ut concedam incertos exitus esse belli, Martem communem, tamen pro libertate, vitæ periculo decernendum. De Marte communi* nonnihil attigimus in proverbio: *Omnium rerum vicissitudo.* Porro Ἐνυάλιος Homero Mars dicitur, ab ἐνυῶ, quam belli fortunam esse putant.

L. *Lex in manibus.*

[1] Ἐν χειρῶν νόμῳ. i. e. *Lege manuum* dicitur, quum res vi geritur, non ex præscripto legum. Æschines contra Timarchum: Φυλακτέον δὲ τοῖς μὲν ὀλιγαρχικοῖς καὶ τοῖς τὴν ἄνισον πολιτείαν πολιτευομένοις, οἳ ἐν χειρῶν νόμῳ

E τὰς πολιτείας καταλύοντας. i. e. *His vero, qui sequuntur oligarchiam, & apud quos inæqualis est reipub. administratio, cavendi sunt, qui* lege, *quæ est* in manibus *sita, civitatis statum labefactant. Manuum legem* appellat violentiam sive jus belli. Usus est in hunc sensum Po-

1 Χειρῶν νόμῳ. i. e. *Lege manuum dicitur, quum res vi geritur, non ex præscripto legum.*] At Budæus ait: χειρῶν νόμος est, *consertis manibus pugnare, manu prælium inire:* citatque tres Polybii locos, ex quibus est is, qui habetur etiam hic, ἐν τούτῳ, &c. In quo certe (ut & in altero, quem hic, & aliis duobus, quos illic habemus) Polybius his verbis, ἐν χειρῶν νόμῳ, non significat *contra præscriptum legum* (quid enim bello præscribunt leges?) sed *inter præliandum, inter conserendum manus, in ipso conflictu.* Dicit enim ἀγωνιζόμενοι, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον. Item διαγωνιζομένους, μεταλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν νόμῳ. Sed erat satis dixisse ἀγωνιζόμενοι, & διαγωνιζομένους, objiciet aliquis. Respon-

F deo, ἐν χειρῶν νόμῳ non jungi cum ἀγωνιζόμενοι, nec cum διαγωνιζομένους, sed cum τελευτῆσαι τὸν βίον, & μεταλλάξαι τὸν βίον. Et additum illud significare, interiisse illos in ipso articulo temporis, quo manus conserebantur, vel quo calebat pugna. Quod non expressisset dicendo simpliciter, ἀγωνιζόμενοι τελευτῆσαι. Illorum ergo trium verborum vim ne is quidem reddet, qui, cum Erasmo, *Violenta manu*, interpretabitur. Quin etiam merito supervacanea diceremus illa esse, quum sciamus in bello non aliter homines, quam violenta manu perimi. Jam vero, quod ad Æschinis locum attinet, in eo quoque non puto ἐν χειρῶν νόμῳ significare, *Non ex præscripto legum*, aut *per vim*, simpliciter: sed eos dici ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύειν, qui prælio cum oligarchicis inito, simulatque superiores evaserunt, sine mora eorum respublicas evertunt, quasi calente adhuc pugna. Porro an proverbialia sunt hæc verba, ἐν χειρῶν νόμῳ, dubito. *H. Stephanus.*

lybius

— Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.
hic nunc illic contingit vincere.
lli Punici lib. x. Quantum re,
artemque belli communem prope m
, corpora humana erant: m
entiis respondent. Rursus ab Urbe
illum facturum fuisse, si, quod
communis, adversa pugna evasit
o: Nostra certamina, Roman
c hominum quisquam disceptan
in quo concurrendum est, & m
belli decernet. Et in eodem
us Imperator eorum, affirmab
m belli, utramque aciem
Rursum lib. ab Urbe Con
t, bellum ancipiti Marte ges
ns est: Æquo Marte discessum
cessit victoria. M. Tullius Ph
d ut concedam incertos exitus
nem, tamen pro libertate,
De Marte communi nonnihil
nnium rerum vicissitudo. Porro
dicitur, ab ἐνυῶ, quam bell

L. Lex in manibus.
. i. e. Lege manuum dicitur,
non ex præscripto legum.
num: φυλαττειν ἢ
ιτεῖν
ν. i. e. His vero,
apud quos inæqualis est
, qui lege, quæ est in man
efficiant. Manuum legem
belli. Usus est in hunc

scientia multa indignatio. Contra laudata est Hippiæ πολυμαθεία.

LII. Κύκλῳ περιέλκειν.

Qui *arte circumagit* quempiam, ut, quum se putet aliquid egisse, nihil egerit, aut in idem recidat, unde volebat extricari, κύκλῳ περιέλκεσθαι dicitur. Ita Plato in Charmide: Ὦ μιαρὲ, ἔφην ἐγὼ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ ἀποκρυπτόμενος. i. e. *O scelerate, inquam, jamdudum me* in orbem circumagis *non sentientem.* Fit enim hoc arte Sophistica, ut, qui contra disputat, post asseveret ambagibus circumactus, quod prius negabat, aut contra. Metaphora ducta ab equis, qui circumacti, eo reducuntur, unde prius resiliebant pavidi. Similis ludus exercetur in Labyrinthis. Confine illi: *In easdem ansas incidisti.*

LIII. *Jovis lac.*

Quod insigniter esset lautum in cibis: *Jovis lac* veteres appellabant. Euripides apud Athenæum lib. XIV.

Καὶ πυρὸς ὀπίας ἰσὶ καὶ Διὸς γάλα.

i. e. *Est succulentus caseusque & Lac Jovis.*

Apud eum frequenter inter ciborum delicias commemoratur: Διὸς ἐγκέφαλος, de quo alias diximus. Persæ, si quid esset exquisite lautum, appellabant Διὸς καὶ Βασιλέως ἐγκέφαλον. i. e. *Jovis & Regis cerebrum*, propterea quod Rex Persarum soleret dare præmium honorarium, si quis novum aliquod edulii genus repperisset. Clearchus apud eundem lib. XII. quanquam eadem, multis aliis verbis commemorat. Videntur antiqui, quicquid eximium videri volebant, Jovi tribuisse. Inde illud è Satyra:

——— *Et Jovis auribus ista*
Servas. ————————

LIV. *Masonica dicteria.*

Dicteria petulantius jacta, prisci *Masonica* vocabant, σκώμματα Μαισωνικὰ, à Mæsone quodam histrione comœdiarum Megarensi, cujus inventum est persona, quam à repertore, Græci Μαίσωνα vocabant: repperit enim personam famuli & coqui. Quin & veteres Græci coquum urbanum Μαίσωνα vocabant, exterum τέττιγα.

Aristoteles lib. Rhetoricôn I. Inter similitudinis & affinitatis proverbia refert & hoc:

Ἔγνωκε δὴ θὴρ θῆρα. ———

i. e. *Novit profecto fera feram.* ——

C Videtur fragmentum iambici trimetri, utcunque depravatum est apud Aristotelem. Θὴρ Græcis *bestia* dicitur, sed proprie *fera* aut noxia, quod genus sunt apri, lupi, & viperæ. Unde hominem moribus efferatis, ingenioque agresti, θηριώδη vocant. Congruet ubi convenit inter duos pariter improbos. Simile illi: *Furemque fur cognovit, & lupum lupus.*

LVIII. *Cæci præscriptio.*

Τυφλοῦ παρακέλευσις. i. e. *Cæci jussio* sive *exhortatio*, dicitur absurda, quoties ipse, qui præscribit, non intelligit, quid dicat Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, jubentis, ut qui rectam haberent opinionem, rectæ opinioni assentirentur, confert illius orationem loro aut pistillo
D circumvolubili, sed rectius putat dicendum: *Cæci jussionem:* Τυφλοῦ γὰρ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον· τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικεν ἐσκοτωμένῳ. i. e. *Sed rectius* cæci præceptio *dicatur: siquidem jubere, ut ea quæ habemus accipiamus, ut discamus, ea quæ opinamur, plane convenit homini insigniter caliganti.* Alias relatum est nobis illud Horatii:

Cæcus uti si monstret iter. ———

Item: *cæca speculatio.*

CLARISSIMO JUVENI

E # CAROLO BLONTO

DES. ERASMUS ROTERODAMUS

S. D.

T*otius operis nuncupationem tibi proxima editione communicatam, Juvenis ornatissime, pater adeo non moleste tulit, ut majorem in modum gavisus sit, hoc ceu calcar additum ingenio tuo, licet ultro in Musarum cam-*

A *re. Id perficies, si ad domesticum Archetypum studia tua*
componens veram pietatem cum eruditione liberali conjunxeris, & si nec generis claritas, nec fortuna indulgentia, nec aulica consuetudo, nec uxoris caritas, nec liberorum cura distrahet animum tuum à Philologiæ commercio. Hic si quis objecerit, nec humanum ingenium, nec temporis angustiam tot simul negocia capere, quæso ut tecum rationem subducas, quanta vitæ pars aliis pereat in chartarum lusu & alea, quantoque minore dispendio, majore voluptate, majore denique fructu, tempus hoc transigatur in lectione bonorum auctorum. Totum itaque, mi Carole, parentem fac exprimas, hoc uno excepto, quod ille fere à cœna ad noctem usque concubiam solitus sit immussare libris, ut sæpenumero
B *miratus sim id illi citra valetudinis offensionem cessisse. Hæc scripsi gemens ac mœrens totusque mihi displicens, quod certum audissem incomparabilem illum Heroa* GVILHELMVM WARAMVM *Archiepiscopum Cantuariensem vitam commutasse morte, imo ut melius dicam, ex hac vita umbra in veram immortalemque vitam emigrasse. Meam deploro vicem, non illius. Is mihi erat vere sacra ancora. Inieramus inter nos fœdus* συναποθνησκόντων, *promiserat commune sepulcrum, nec dubitabam quin ille licet annis quatuordecim major, mihi superstes esset futurus, certe nec senectus nec morbus illum nobis ademit, sed casus infelix, non tam quidem illi, quam studiis, quam religioni, quam regno, quam ecclesiæ. Tanta erat hominis pietas, tanta in consiliis prudentia, tan-*
C *ta in juvandis omnibus benignitas. Nunc illa cœlestis anima, pro bona semente, quam hic fecit, messem apud Christum opimam metit. Ego interim semianimis hic hæreo, promissæ fidei debitor, quam nisi me fallit mentis præsagium brevi sum exsoluturus. Pactio videri poterat comitatis, sed res clamat serium fuisse conventum. Adeo morte illius collapsus est animus, nec ullis avocamentis erigi potest: sed ipso etiam tempore, quod acerbissimis doloribus solet mederi, vulnus hoc magis ac magis incrudescit. Quid multis? Appellari me sentio. Commori juvabit hic incomparabili & irrecuperabili patrono, modo per Christi misericordiam illic liceat ei convivere. Præclarum ille sidus fuit ecclesiæ, nunc præclarius accessit cœlo, utinam mihi contingat veluti minutam stellulam adjungere soli meo. Hæc commemoratio non*
D *meo tantum dolori data est, sed tua quoque referre judicavi, præsulis omnium facile laudatissimi memoriam refricare, quo studiosius ad geminum exemplar studia vitamque tuam componas, patrem & paternum amicum. Bene vale. Datum apud Friburgum Brisgoæ. Calend. Octobribus, Anno* M. D. XXXII.

LIX. *Ibyci equus.*

Ἰβύκειος ἵππος. i. e. *Ibyci equus* in jocum proverbialem abiisse videtur, de iis, qui nolentes præter ætatem ac vires ad periculosum negocium adigerentur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco Poetæ equus erat jam annosus athleta, multis certaminibus detritus. Is
E quum ad certamen currui jungeretur, extimuit, videlicet expertus ejusmodi ludorum aleam. Ridente populo Ibycus surgens, *equus* inquit, *domini similis est, nam & ipse jam senex ad amandum compellor:* equo suo sese comparans, quod ipse non minus intempestivus esset ad amores, quam vetulus equus ad certamen. Nam admonet hoc quoque Suidas, Ibycum vulgo male audisse ob adulescentulorum amorem. Hac imagine Parmenides queritur se senem adigi ad rerum difficillimarum explicationem. Huc allusisse videtur Horatius in Epistolis:

Non eadem est ætas, non mens. ——— ———

Et:

Solve senescentem mature sanus equum, ne
F *Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat.*

Fortasse dum in hoc adagiorum pristino versor, videbor alicui non multum dissimilis *equo Ibyci.* De *Ibyci gruibus* dictum est alias.

LX. *In crastinum seria.*

Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. i. e. *In crastinum seria.* Plutarchus in Vita Pelopidæ narrat hanc vocem apud Græcos abiisse in proverbium. Originem dedit Archias vir opulentus ac potens, sed parum sobrius. Huic inter convivium allata est Epistola; qui pertulit, admonuit, ut statim legeret: de seriis enim rebus scriptam esse; tum ille vino madidus, risit: Οὐκοῦν, inquit, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. i. e. *In crastinum igitur seria,* simulque acceptam Epistolam pulvillo supposuit, cui insidebat, ac sermonem cum Phillida cœptum pergebat. Quin & hodie incivile est in conviviis tractare seria. Apud Hollandos adolescens audivi fabulam non alienam ab hoc adagio. Quidam in convivio accumbebat igni vicinior, ita ut ima vestis adureretur. Id animadvertens è convivis quidam, *habeo,* inquit, *quod tibi nunciem.* Tum alter, *si quid,* inquit, *tristius est, nolo audire in convivio, ubi convenit festiva lætaque esse omnia. Non est,* inquit, *admodum lætum.* Mox alter, *post convivium,* inquit, *seria.* Ubi cœnatum esset hilariter, *Nunc,* inquit, *dicito quicquid voles.* Ostendit illi vestem à tergo enormiter adustam. Ibi stomachari cœpit, quod non admonuisset in tempore: *Volebam,* inquit, *at tu vetabas.* Μετὰ δεῖπνον σπουδαῖα.

LXI. *Cuniculis oppugnare.*

Ὑπονόμοις πολεμίζειν. i. e. *Cuniculis bellare,* dicitur, qui non aperta vi, sed dissimulanter ac dolis rem gerit. Contra qui palam agit, quod agit, machinis agere dicitur. Caji Cæsaris potentia jam ad manifestam Tyrannidem spectante, Catulus Luctatius vir summæ apud Romanos dignitatis, surgens in senatu ait? Οὐκέτι ὑπονόμοις Cæsar, ἀλλ᾽ ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖ τὴν πολιτείαν. i. e. *Cæsar non jam cuniculis, sed machinis tollit rempublicam.* Suffossiones clam fiunt, machinæ, h. e. arietes, onagri, ballistæ palam admoventur. Dictum Plutarchus refert in Vita Caji Cæsaris. Plus veneris habebit, si ad res animi transferatur, veluti si quis dicat malos genios interdum *oppugnare* nos *machinis,* quum palam terrent aut illectant, interdum cuniculis, quoties falsa specie pietatis imponunt obrepuntque incautis.

LXII. *Exitii nulla ratio.*

Ὀλέθρου οὐδεὶς λόγος. i. e. *Exitii nulla ratio.* Refert Plutarchus in Vita Eumenis. Is quum satagens rerum suarum, superiorem adisset Phrygiam, intra Celenas hybernavit: ubi quoniam reperit Alcetam, Polemonem & Docimum de imperio contra ipsum decertantes. Τοῦτο ἦν ἔφη τὸ λεγόμενον·

——— ——— Ὀλέθρου δ᾽ οὐδεὶς λόγος.

i. e. ——— ——— *Exitii nulla ratio.*

Sentiens opinor, quum imminet homini fatale exitium, Deum adimere consilium ac rationem. Apparet esse hemistichium carminis Jambici:

——— ——— Ὀλέθρου δ᾽ οὐδεὶς λόγος.

Huic affine est, quod habet Quintilianus lib. v. de Conjectura loquens: *Præterea,* inquit, *quur potissimum illo loco, illo modo sit adgressus: qui & ipse diligentissime tractatur pro eodem locus, an etiam si nulla ratione ductus est, impetu raptus sit & absque sententia. Nam vulgo dicitur, scelera non habere consilium.*

LXIII. *Qui lucerna egent, infundunt oleum.*

Plutarchus in Vita Periclis refert Anaxagoram Pericli in administranda Republica magno adjumento fuisse, verum ubi jam gravaret senectus, & à Pericle publicis intento negociis negligeretur, decreverat inedia finire vitam. Id ubi rescivit Pericles, accurrit ad ædes Philosophi, precibusque & lachrymis conatus est illum ab instituto revocare, idque sua ipsius causa magis, quam Anaxagoræ. At ille jam agens animam dixit: Ὦ Περίκλεις, καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν. i. e. *O Pericles, & quibus lucerna est opus, infundunt oleum:* exprobrans illi neglectum amici unde non vulgarem capiebat utilitatem, quum qui egent lucerna, ob usum qualemcunque curent illam, abstergentes atque infundentes oleum. Et quibus opus est fructu, stercorant agrum.

LXIV. *In ventrem insilire.*

Εἰς τὴν γαστέρα ἐναλλεσθαι. i. e. [1] *In ventrem irrumpere,* dicitur, qui curam omnem ad cibum ac potum confert. Ita

1 *In ventrem irrumpere dicitur, qui curam omnem ad cibum ac potum confert.*] Imo nihil ad cibum potumve pertinet hoc genus loquendi, siquis proprium ejus usum spectet, non autem, quo Plutarchus jocose illud detorserit. Nam εἰς τὴν γαστέρα ἐνάλλεσθαι. i. e. *In ventrem insi-*

notat. Ut quum dicitur: λὰξ ἐνάλλεσθαί τινι: &, λὰξ ἰσχίῳ ἐνάλλεσθαι. Sic, εἰς τὸν αὐχένα ἐνάλλεσθαι. aut εἰσάλλεσθαι apud Sophoclem: τῷ Ἡρακλεῖ ἀναπηδῶντα μέσον εἰς τὸν αὐχέν' εἰσαλοίμην. At Plutarchus ludens ait illum *in ventrem insilire*, qui adversarium opprimere conatur, non impetum faciens in ejus ventrem, calces puta aut pugnos in eum ingerendo: sed ad famem extremam adigendo. Si quem enim esurire cogimus, cum ejus ventre quasi bellum gerere videmur, quo etiam modo dixit Horatius, *ventri bellum indicere*, 1. Serm. Satyra 5.

Hic ego, propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Exspectans comites. ——————

Ita igitur à Plutarcho usurpatur hoc proverbium, sed, uti dixi, detortum. Ita, inquam, usurpatur, de eo nimirum, qui fame adversarium nititur opprimere, cibum ei eripiens: non de eo, qui curam omnem ad cibum confert. Ad quem sensum comminiscendum miror quid Erasmum impulerit. Hoc certe quum dicit, non solum vulgarem & proprium adagii sensum non exponit, sed ne illum quidem ad quem Plutarchus ipsum accommodat, explicare mihi videtur. Dicit enim Plutarchus (ut & ipse Erasmus interpretatus est) *Lucullum impetum in ventrem fecisse nihil non molientem, ut hosti commeatum subtraheret.* H Stephanus.

1 *Utpote cum Lucullus jam non palam, neque ad ostentationem bellaret, sed quemadmodum dici solet, &c.*] Miror, cur novo modo, & eo quidem plane ab hujus loci sententia alieno, adverbum θεατρικῶς interpretetur *palam*. Quasi vero synonyma non sint θεατρικῶς & ἐπιδεικτικῶς, adde etiam πανηγυρικῶς apud eundem Plutarchum. De quibus plura in nostro Græcæ linguæ Thesauro. *H. Stephanus.*

2 Vide Interpretes *Ciceronis* ad Offic. Lib. 1. c. 39.

sint ad necessarios usus suffecturæ. Veluti qui supputatione facta quantum habeant annui census, subducunt quantum quoque mense, quaque hebdomade, quoque die possint impendere. Quod si hospitis adventus, aut similis casus fecerit sumtus paulo largiores, id sequentium dierum parsimonia sarcitur, ne non constet ratio. Idem de futili loquacitate docet responsionem esse κέντρῳ καὶ διαστήματι circumscribendam, ne quid respondeatur ultra, quam requirit percontatio. Quidam enim de uno interrogati, respondent de pluribus. Metaphora translata est, à circulo, qui fit circino circumducto: in medio, centrum est immobile, hinc spatium undique æquale ad lineam obeuntem. Unde & *circumscripta* dicuntur, quæ certis finibus continentur.

F

LXIX. *Roscius.*

Roscius histrio tam erat felix in agendis fabulis, ut, quisquis in arte quapiam insignis esset, *Roscius* vocaretur. Id indicat M. Tullius libro de Oratore primo: *Itaque hoc est jam diu consequutus, ut, in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere* Roscius *diceretur*. Idem in secundo de Oratore: *Soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena, gestum spectante* Roscio.

Quis

Quis enim se commovere potest, cujus ille vitia non videat? Rursus in Bruto: *Et in scena* Roscium *esse intelligat.* Hic est ille Roscius Ciceronis concertator, quem ornavit hoc elogio, ut diceret: *Virum fuisse tam bonum, ut unus indignus esset qui in scenam prodiret; & eundem tam præclarum artificem, ut solus dignus esset, qui in scena versaretur.* Eodem igitur tropo, quo vehementer in consiliis callidum *Dædalum* vocamus, in laboribus patientem *Herculem*, in disputando *invictum Achillem*, in judicando *Aristarchum*, patronum in causis agendis egregie dextrum, *Roscium* licebit appellare.

LXX. *Philotesius crater.*

Κρατὴρ φιλοτήσιος. Dicitur quo in conviviis conciliantur amicitiæ, qui mos etiamnum durat apud Germanos, quibus turpissimum est, post acceptum *Philotesium poculum*, veterum offensarum quamvis capitalium meminisse, ne judices quidem admitterent actionem injuriarum. Plutarchus in commentario de Fortuna Alexandri, qui barbaros armis, Græcos civilibus institutis conabatur ad humaniorem ac sanctiorem vitæ rationem adducere: ὥσπερ, inquit, ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς γάμους, καὶ διαίτας. i. e. *Velut in* Philotesio poculo *miscens vitas, mores, conjugia ac vivendi rationes.* Apud Plautum in Pseudolo, servus ebrius Diis proximum putat, *manu candida cantharum dulciferum propinare mitissimam amicitiam.* Hesychius indicat hanc φιλοτησίαν solere adhiberi post cœnam, quum in signum amicitiæ ex eodem poculo de eodem vino bibunt omnes. Qui mos apud nos nondum exolevit, sed rarior est ob metum novæ lepræ, qua plerique laborant Asconius Pedianus in Actionem adversus Verrem tertiam, putat hoc esse, quod M. Tullius criminatur Verrem cum suis *potasse more Græco.* Nam vulgus existimat illos *Græco more bibere*, qui largius ac cyathis grandioribus bibunt. At ipse magis probat, ut intelligamus eos *Græco more bibere*, qui merum bibunt. Id autem solent facere Græci, ut quum in convivio libant, primum salutent Deos paulum è cyatho profundentes, dein amicos suos: totiesque bibunt merum, quoties Deos aut caros suos nominatim vocant. Ita ferme Pedianus. Quidam putant hunc craterem etiam Ἀγαθοῦ δαίμονος appellari.

LXXI. *Cithara incitat ad bellum.*

Plutarchus libro de Fortuna Alexandri secundo, declarat hunc versiculum apud Lacedæmonios solere decantari:

Ἕρπει γὰρ ἄντα τῶ σιδήρω, τὸ καλῶς κιθαρίσδεν.

i. e. *Vergit ad letale ferrum, lepide Cithara canere.* Quo significabant certis citharæ modis sedari motus animorum, aliis addi vigorem ad prælium. Quum Alexander audisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatii, adeo inflammatus est, ut simul cum armis exsurgens manus injecerit in proxime assidentes.

LXXII. *Bathyclis poculum.*

Βαθυκλέυς κύλιξ. i. e. *Bathyclis calix*, dictum videtur in eos, qui divitiis suis soli fruuntur, nemini quicquam impartientes. Apud Plutarchum in Convivio Septem Sapientum Ardalus quidam sic alloquitur Æsopum: *Tu nunquam hunc transmittes poculum ad nos, quum videas istos tanquam* Bathyclis calicem *inter sese transmittere, cæterum alii nemini impartientes.* Cui respondet Æsopus: *At ne hoc quidem poculum est publicum. Siquidem uni Soloni jamdudum adstat. Bathycles* Græcis sonat profundæ gloriæ, quo nomine videtur fuisse quispiam dives sibi vivens sibique bibens.

LXXIII. *Luna radiis non maturescit botrus.*

Plutarchus hunc Ionis senarium, ceu proverbialem, adfert, differens, quod luna, quoniam radios habet imbecilliores quam sol, excitare possit humores, concoquere non possit.

Μέλας γὰρ αὐτῆς ὐ πεπαίνεται βότρυς.

i. e. *Neque enim his niger maturus efficitur botrus.* Conveniet in eos, qui conantur, quod ob defectum virium non queunt perficere. Refert idem in commentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus veneris, si volentes significare disciplinas humanas non præstare felicitatem, dicamus: Μέλας γὰρ αὐτῆς ὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐτῆς subaudiendum est, ἀκτῖσιν. i. e. *radiis.*

LXXIV. *Calliæ defluunt pennæ.*

Callias apud Græcos quispiam fuit, qui per luxum ac libidinem patrimonium abligurierat. In eum vulgaris jocus exstitit: Καλλίας πτερορρυεῖ. i. e. *Calliæ defluunt pennæ.* Solet enim hoc interdum avibus accidere, vel morbo, vel certis anni temporibus. Quemadmodum & quadrupedibus quibusdam mutantur pili aut villi. Unde & deplumati dicuntur ac detonsi, qui facultatibus exuti sunt. Hoc verbum πτερορρυεῖν frequenter per jocum usurpatur apud Aristophanem in Avibus.

LXXV. Ἐν πλάτει.

Ἐν πλάτει dictum, accipiendum interpretantur Græci, quum paululum ultra præscriptum significant esse concedendum, præsertim in his, quæ sunt humanitatis. Veluti si quis pollicitus solutionem ad diem Augusti decimum, reddat postridie. Julianus Pandectarum lib. XLVI. *Tit. De solut. Ratum autem dominus habere debet, mox quum primum certior factus est, sed hoc ἐν πλάτει & cum quodam spatio temporis accipi debet.* Et hunc Juliani locum citat Ulpianus, eodem lib. tit. *Rem ratam haberi*, cap. Quo enim. Rursus libro decimo tertio, tit. De conditione triticaria, cap. In hac actione. *Verius est*, inquit, *quod Servius ait, condemnationis tempus spectandum: si vero desierit esse in rebus humanis, mortis tempus. Sed etiam ἐν πλάτει secundum Celsum erit spectandum. Non enim debet brevissimum vitæ tempus æstimari.* Iterum lib. XXII. tit. *De probationibus*, cap. penultimo: *Nec hoc quæritur, num aliquis meminerit, quo die, aut quo consule factum sit, sed num hoc aliquo pacto probari possit, quando id opus factum sit: &* hoc *Græci ἐν πλάτει dicere solent*, & cætera. Hactenus Pandectæ. Verum illud Ἐν πλάτει, non norunt Caletii, qui ad horam undecimam jussi claudere portas civitatis, statim ad primum nolæ ictum occludunt, repulsis & qui foris stant, & qui egredi cupiunt, utrisque portæ proximis. Quum denunciatur anathema qui ad diem præscriptum non solverint, liberantur à fulmine, si ab eo die intra decimum quartum liberarint fidem suam. Hæc ad juris æquitatem pertinent.

LXXVI. *Per* [1] *Satyram.*

Variarum rerum mixturam sparsim nulloque ordine congestarum veteres *Satyram* appellabant. Apparet vocem primum deductam à lascivia Satyrorum, temere nunc hunc, nunc illuc salientium. Hinc deflexa est ad cibi genus, quod ex diversis herbarum formis conflatum est: præterea ad lancem variis rerum generibus onustam, quæ sic Diis offerebatur, non dissimilis illi poculo, quod Græci πεντάπλοον, à quintuplici rerum differentia, sive κύκεων à mixtura vocabant, de quo nobis supra dictum est. Festus ait *Saturam* sive *Satyram dici cibum variis rerum generibus conditum. Aut legem aliis multis consertam legibus.* Itaque in sanctione legum adscribi solere, *neve per Satyram derogato aut abrogato*, quum significant totam legem esse servandam. Citat Annium Luscum ex Oratione, quam habuit Adversus Tiberium Gracchum: *Imperium quod plebs* per Satyram *dederat, id abrogatum est.* Citat & C. Lelium ex ea, quam pro se dixit: *Postero die quasi* per Satyram *legem sententiis exquisitis, in deditionem accipitur. Legem Satyram* interpretantur, quæ eadem multas res complectitur: quemadmodum Jugurtha acceptus est in deditionem, sed multis præscriptis conditionibus, ut triginta daret Elephantos, pecus atque equos multos, cum magno argenti pondere. Usus est hoc adagio Justinianus in præfatione Pandectarum: *Et primo quidem*, inquit, *anno hoc opus tradebatur legentibus, non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim & quasi* per satyram *collectum, & utile cum inutilibus permixtum, maxima autem parte inutilibus deputata.* Itidem Sallustius in bello Jugurthino: *Quasi* per Satyram *sen-*

[1] Legendum *Saturam*, nam vox est Latina, ut nunc omnes norunt. Vide *Festi* Intt. & *Is. Casaubonum* de Satyra Latinorum &c.

tentiis

Græci ..., à quin...
... à mixtura vocabant...
... est. Festus ait Satyram ...
rerum generibus conditam. ...
... legibus. Itaque in sanctione ...
neve per Satyram derogato ...
... totam legem esse servandam. ...
... ex Oratione, quam habuit ...
... : Imperium quod plebi ...
... est. Citat & C. Lelium ...
... : Pa tero die quasi per Satyram ...
..., in deditionem accipitur. ...
..., quæ eadem multas res ...
... Jugurtha acceptus est ...
... præscriptis conditionibus, ...
..., pecus atque equos multos ...
... ondere. Usus est hoc adagio ...
... Pandectarum: Et prima ...
... tradebatur legentibus, ...
... rationem, sed passim & ...
..., & utile cum inutilibus ...
... inutilibus deputata. ...
... Jugurthino: Quasi per Satyram ...

... , nam vox est Latina, ...
... & Is. Casaubonum de Satyra ...

Morbum quippe meum provocat illa magis.

In genere tamen verum est officiis mutuis ali benevolentiam, injuriis extingui.

LXXX. *Diserte saltare.*

Cornelius Tacitus in Dialogo de Oratoribus, significat hoc convicium fuisse vulgo jactatum in Oratores suorum temporum, qui lascivia verborum & levitate sententiarum licentiaque compositionis histrionales modos exprimebant, atque adeo laudis, & gloriæ, ingeniique loco jactabant, saltari cantarique commentarios suos, Oratores temere dicere, histriones diserte saltare. Argutia dicti in hoc sita est: Oratores histrionice dicebant, quod illis erat indecorum, histriones ad Oratorum actionem sese accommodabant: ita factum est, ut illi pejus dicerent, hi saltarent melius. Histrionum est *saltare*, Oratorum *dicere*, quod qui perite faciunt, *diserti* vocantur. Jocus autem duo diversa conjunxit.

LXXXI. *Quod pulcrum, idem amicum.*

Τὸ καλὸν φίλον. i.e. *Quod pulcrum amicum.* Inter proverbia conciliantium amicitiam, refertur & hoc apud Platonem in Lyside: Καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. i. e. *Ac propemodum apparet juxta vetus proverbium, Quod pulcrum est, amicum esse.* Qui commodi gratia amat, non amat vere, sed quod

phanum a Philosophiæ mysteriis jubet arceri. Verius enim sunt, quæ non videntur, quam quæ videntur: & certius ea scimus, quæ ratione colligimus, quam quæ manibus contrectamus. Sensuum enim judicium fallax est.

LXXXV. *Haud solide.*

Οὐ παγίως. i.e. *Haud firmiter*, Plato in Theæteto, miror quamobrem proverbii loco retulerit, nisi forte ob metaphoram duriusculam, παγίως, addidit ὥς φασίν. Agit enim illic Socrates de his, quæ suapte natura firma non sunt, sed aliis adhærentia reciprocis motibus
F variantur, ut sint, aut non sint, velut album & nigrum, agens & patiens: locus sic habet: Καὶ πάντων τῶν αὐτῶν πέ-

1 *Pugno stringere, dicitur quod ipso contactu sentitur.*] Atqui, quum ipso contactu sentiamus non ea solum, quæ strictim manibus apprehendimus, sed ea etiam, quæ vel primoribus digitis leviter attingimus duntaxat: cur ita loquutus esset Plato? cur dixisset, ἀπρὶξ λαβέσθαι, quasi ἅπτεσθαι non sufficeret? Equidem non frustra illo genere loquendi usum eum arbitror: & dicentem, *Quicquid non possint manibus apprehendere*, non significare simpliciter voluisse, *Quicquid non possint ipso contactu sentire:* sed ὑπερβολικῶς loquutum esse. Perinde ac si dixisset: *Quicquid non possint manibus apprehendere, & quidem strictim ac pressis manibus ut elabi nullo modo possit.* Cæterum an proverbialis sit hæc loquendi formula, dubito. Et, proverbialiter si usurpetur, tum potius ita eam usurpari crediderim, quum metaphorice ponitur, eodem videlicet modo, quo *Mordicus* apud Latinos. *H. Stephanus.*

2 Respicit ad vulgatissimum *Euripides* versum: ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοχ᾽, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος, i. e. *jurata lingua est mente juratum nihil.*

παν

τὸν ὑπολειπτέον, αὐτὸ μὲν καθ' αὑτὸ μηδὲν εἶναι, ὃ δὴ καὶ τότε ἐλέγομεν. Ἐν δὲ τῇ πρὸς ἄλληλα ὁμιλίᾳ πάντα γίγνεσθαι καὶ παντοῖα ἀπὸ τῆς κινήσεως. Ἐπεὶ καὶ τὸ ποιοῦν εἶναί τι καὶ τὸ πάσχον αὐτῶν, ἐπὶ ἑνὸς νοῆσαι, ὥς φασιν, Οὐκ εἶναι παγίως. i. e. *Atque ad eundem modum de reliquis sentiendum est, unumquodque per se nihil esse, quod sane ego & tu dicebamus, sed in mutuo inter se congressu omnia fieri, & omnifaria, videlicet à motu. Quandoquidem & agens esse aliquid, & patiens, unumquodque per se intelligere, sicut ajunt, Solide non possumus.* Aristoteles lib. Rhetoric. II. ait, senes ob rerum experientiam semper addubitare, neque quicquam asseverare, sed omnibus dictis addere, ἴσως καὶ τάχα. i. e. *forte & forsitan.* Παγίως δ' οὐδέν. i. e. *Nihil fixe.* Πάγιον Græcis dicitur, quod *compactum* est, à πήγω quod est *figo*, sive *compingo*. Inde παγίως pro solide & certo. Accidentia quodammodo fluunt. Substantia solida est: & eorum, quæ dicuntur ad aliquid, ratio pendet aliunde: patris enim ratio perit patri si moriatur filius, quum nihilo secius subsistat patris substantia. Quin & Latinis res solida dicuntur, bona immobilia: & à solo *solidum* dicitur, quod integrum est & compactum, Id Osci solum vocant pro toto. Juvenal.

——— *Nobilitas sola est atque unica virtus.*

Sic hanc vocem frequenter usurpat Divus Hieronymus. Hinc Sextus Pompejus Festus, dicta putat *soliferrea tela*, quæ tota ferrea sunt: & hominem *solertem*, quod omneis arteis calleat. Et *solenne*, quod omnibus annis fit. Indidem & terram *solum* dicimus, quod fixa sit & compacta, non profluens aeris & aquarum more. Huic contrarium est, quod habet M. Tullius libro de Finibus secundo: *Quæ dici eadem de ceteris virtutibus possent, quarum omnium fundamenta vos in una voluptate, tanquam in aqua ponitis.* Vox à Græcis deducta videtur, ὅλον & adspiratione versa in s, *solum*.

LXXXVI. *Aut abi aut exuere.*

Plato in Theæteto significat apud Lacedæmonios hunc fuisse morem, ut in publicis certaminibus neminem cogerent ad congressum, sed legem edicebant: Ἢ ἀπιέναι, ἢ ἀποδύεσθαι. i. e. *Aut abire aut exui.* Græcis autem ἀποδύεσθαι dicuntur, qui se parant certamini, quod campestriati luctarentur olim, cætera nudi. Unde hæc ipsa vox ἀποδύεσθαι quoties transfertur ad rem animi, velut ad disputandum, aut repugnandum carni, proverbii vim habet. Ita frequenter usurpat Divus Chrysostomus, ac Divus Basilius. Simile est id, quod alibi dicitur: *Aut bibat aut abeat.*

LXXXVII. *Crisonem Himeræum præcurrere.*

Prodigiosa celeritas Crisonis videtur locum dedisse proverbio. Sic enim Socrates apud Platonem in Protagora, rogatus, ut institutam cum Protagora disputationem perageret: Βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαί σοι εἰ μὴ δυνατὰ δέοιο. Νῦν δ' ἐστιν, ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῷ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι. i. e. *Optarim quidem tibi morem gerere, si quod petis, meæ facultatis esset. Nunc perinde est, ac si me roges ut Crisonem Himeræum insignem cursorem sequar, aut dolichodromon quempiam, aut hemerodromon perpetuo æquem cursu sequarque.* Himera Siciliæ civitas est, quanquam ejusdem nominis est altera in Africa. Unde *Crison* dictus est *Himeræus*, celeritate currendi celebris, qualem refert libro septimo Plinius fuisse Philippidem, & Canistium Lacedæmonium, cumque his Philonidem Alexandri Magni cursorem. Dolichodromi dicebantur, qui perpetuo impetu duodecim stadia decurrebant. Hemerodromi, qui totum diem à mane usque ad vesperam citra respirationem currebant. Plinius scribit puerum novem natum annos à meridie usque ad vesperam continuasse cursum. Unde Græci Poetæ solem appellant Ἡμεροδρόμον, quod singulis diebus cursum suum peragat, quasi vero noctu requiescat in diversorio Thetidis.

LXXXVIII. *Charadrion imitans.*

Χαραδριὸν μιμούμενος. i. e. *Charadrion imitans*, dici solitum de dissimulante, ac rem utilem occultante. Suidas refert hunc senarium Scazontem ex Hipponacte:

Καὶ μὴν καλύπτεις μῶν χαραδριὸν πωλῶν.

i. e. *Et num Charadrion quæso venditor celat.*

Item Aristophanes in Avibus:

Ἄλλως ἀρ' ὁ ἔποψ ὡς ἔοικ' εἰς τὴν λόχμην
Ἐμβὰς ἐπτάξε χαραδριὸν μιμούμενος.

i. e. *Alioqui upupa, ut videtur, saltum*
Ingressa abdidit sese, Charadrion imitans.

Quo loco Interpres fere cum Suida consentiens, narrat huic avi vim inesse medicam, ut illius adspectu facile sanentur, qui laborant ictero sive regio morbo: eamque ob causam, qui vendunt, occultant eam, ne licitator remedium sentiat, priusquam emerit. Addit eam avem mutare colorem ad similitudinem, eorum quibus admovetur: non deesse tamen, qui sentiant non adspectum, sed esum avis, habere remedium. Vocem autem distingui accentu, nam si pronuncies ultima acuta χαραδριὸν declarari avem, si penultima acuta χαράδριον diminutivum à χάραδρα significari voraginem, sive terræ hiatum, quod in hunc delabens aqua melodiam quandam reddere videtur. Tantum ex his, quæ indiligenter à Suida sunt congesta tradere licuit. Meminit hujus avis & alias Comicus in eadem fabula:

Ὕδωρ ἐφόρουν κάτωθεν εἰς τὸν ἀέρα οἱ χαραδριοί.

i. e. *Aquam ex imo portabant in aerem Charadrii.*

Interpres addit avi nomen inditum, quod in voraginibus gaudeat versari. Socrates apud Platonem in Gorgia, quum Callinicem eo pellexisset, ut fateretur beatam vitam non esse sitam in copia rerum, sed in perpetuo influxu, nam qui satur est, aut non sitit, quoniam nec molestiam sentit, neo voluptatem, lapidis more vivit, potius quam hominis: ita subjicit: Χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις ἀλλ' οὐ νεκροῦ οὐδὲ λίθου. i. e. *Rursus tu Charadrii quandam narras vitam, non mortui lapidisve.* Marsilius vertit avem, quum Socrates videatur sentire de voragine, in quam quum perpetuo decurrat aqua nunquam tamen expletur: nisi forte *Charadrius* avis est de numero voracium, quemadmodum & Larus, ut hinc nomen invenerit à *Charadra* ductum.

LXXXIX. *Quantum pedibus potes.*

Socrates in Gorgia Platonis ita loquitur: Σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον, ἀκολασίαν δὲ φευκτέον, ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν. i. e. *Temperantiam quidem sectari atque exercere oportet. Contra intemperantiam fugere, Quantum quisque nostrum pedibus valet.* Id quo longius transfertur à rebus corporeis, hoc magis accedat ad proverbium celeritatis. Quod in corpore sunt pedes, hoc in animo sunt affectus, quibus expetimus aliquid aut refugimus.

XC. *Vasis instar.*

Ἀγγεῖον δίκην. i. e. [1] *Vasis instar* loqui dicitur, qui, quum ob imperitiam ex se nihil possit adferre, ab aliis audita profert. Fons ex se liquorem habet, vas ni aliunde infuderis siccum est. Homines autem, qui vacant eruditione, per aures implentur. Socrates in Phædro Platonis: Ὅτι μὲν οὖν παρά γε ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐννενόηκα εὖ οἶδα, συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθείαν. Λείπεται δὴ οἶμαι ἐξ ἀλλοτρίων ποθὲν ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου. i. e. *Nihil horum ex me ipso excogitavi fateor, imperitiæ mihi conscius. Superest igitur, opinor, ut alicunde ex alienis fluentis per aures fuerim impletus Instar vasis.*

XCI. *Ut lupus ovem.*

Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ. i. e. *Ut lupus ovem amat*, qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgo dicitur amor, quum revera sit odium. Juvenis enim quum puellam venatur, ut illi pudicitiam, thesaurum incomparabilem eripiat, ut pro honesta fama turpi rumore traducat, ut parentibus, amicis ac bonis omnibus

1 Ἀγγείου δίκην. i. e. *Vasis instar.*] Dura est profecto hæc sermonis formula. *Vasis instar loqui.* Et quidem durior, ut opinor, quam ut eam prolaturus unquam fuerit Plato: tantum abest ut ex isto ejus loco elici eam posse concedam. Neque enim video quo pacto hæc qua utitur, *Ex alienis fontibus per auditum impletus sim instar vasis*, illi sit ἀνάλογος, *Vasis instar loqui.* Nec cur is, qui sermonibus, veluti vas liquoribus impletus fuerit: itidem & veluti vas loqui debeat dici. Fuisse autem in usu comparationem hanc, πληροῦσθαι vel πεπληρῶσθαι δίκην ἀγγείου, satis ostendit hoc loquendi genus, ἄχρι χείλους, *à vasis labro* (nam id quoque χεῖλος appellatur) translatum. Ostendunt & itidem deducta nomina, metaphorice & ipsa usurpata, ἰσοχειλὴς, ὑπερχειλὴς, ἐπιχειλής. Quorum postremum exponit Pollux, nomine ab hoc ipso verbo πληροῦσθαι facto, videlicet ἀπλήρωτον. *H. Stephanus.*

mores agreſtes appellat *maritimos*, imo potius inconſtantes, quod mare vicibus æſtuariis accedat recedatque. Plauti verba ſic habent: *Ita me amor lapſum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, jactat, largitur, quod dat non dat, deludit, modo quod ſuaſit disſuadet, quod diſſuaſit id oſtentat*, maritumis moribus *mecum experitur, ita meum frangit amantem animum.*

XCIII. *Quod utile honeſtum.*

Τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. i.e. *Quod utile eſt, honeſtum eſt, quod autem noxium, turpe.* Hoc Plato de Repub. quinto refert quaſi vulgo jactatum: Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι Τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. i.e. *Nam pulcherrime profecto hoc & dicitur & dicetur*, quod utile eſt, id eſſe honeſtum, *quod noxium, id eſſe turpe.* Agit enim illic de fœminis ad omnia maſculorum munia pariter vocandis, ſi modo reperiantur æque utiles Reipublicæ: vult igitur illarum corpora nudari civitatis cuſtodibus, & ſi videantur habiles, una cum maſculis publicitus exerceri. Vehementer autem contemnit illos, qui rideant nudata fœminarum corpora, modo ob Reipublicæ commodum. Dubitat & M. Tullius an turpe ſit viro bono nudum ſaltare in foro, ſi liceat ejuſmodi ſaltatione ſervare rempublicam ſed hominum vulgus invertit ſententiam, *honeſtum eſſe, quicquid eſt utile*, quum Philoſophis nihil ſit utile, niſi quod honeſtum eſt.

XCIV. *Magis quam ſol Heracliti.*

Qui ſine ſpe reparationis deficiunt, eos Socrates apud Platonem de Rep. lib. VI. Μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι. h. e. *Magis ipſo Heracliti ſole exſtingui dixit.* Agit illic de ſenibus, qui ad perdiſcendas Philoſophiæ difficultates idonei non ſunt, in adoleſcentia defatigati. Heraclitus enim exiſtimavit ſolem ſcaphæ ſpeciem habere, ejuſque lumen deficere quoties cavum ad ſuperiora vertitur, ſed rurſus fieri lucidum poſtquam invertitur. Non diſſimile ſomnium de ſole prodidit Xenophanes, qui putavit eum in occaſu perire.

uis pſallium illi injecit, *Ephororum potentiam.* De Lacedæmoniorum republica loquitur, in qua quinque Ephori ſunt inſtituti, ad temperandam regiam potentiam. *Pſallium* autem eſt circulus, qui freno additur, unde & pro freno ponitur interdum. Niſi forte alluſit
C ad bubalos, qui circulo ferreo naribus injecto circumaguntur, unde proverbium, *naribus trahere*, quod alio dictum eſt loco.

XCVIII. *Principium, medium, finis.*

Plato libro de Legibus quarto, refert hoc, quaſi vulgo decantatum, Deum univerſitatem rerum omnium complecti, h.e. Principium, medium & finem. Ab illo enim omnium, quæ ſunt, initium, incrementum, & ſumma: Ἄνδρες τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτοὺς, ὁ μὲν δὴ Θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. i. e. *Sic igitur illis loquamur: Deus quidem, ô viri, quemadmodum & vetere proverbio dicitur, omnium quæ*
D *ſunt*, Principium, finem ac medium *continens, rectum peragit curſum, ſecundum naturam circumiens.*

XCIX. *Orphica vita.*

Ὀρφικὸν βίον. i.e. *Orphicam vitam*, Plato lib. de Legibus ſexto dixit vitam innoxiam, & à luxu ſanguinolentiſque dapibus puram. Hujuſmodi ſiquidem vitæ rationem Orpheus inſtituiſſe videtur, ut non ſolum ſanguine pecudum non inquinarent aras Deorum, verum ne veſci quidem ullius animantis carnibus ſuſtinerent, ſed libis ac frugibus melle conſperſis ſacra facerent, nec aliis ipſi veſcerentur. Platonis verba ſunt hæc: Ἀλλ' Ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίγνοντο ἡμῶν τοῖς τότε. i. e. *Sed* Orphica *quadam, ut dicitur*, vita *tum erat veſtris illo ſe-*
E *culo.* Videtur Orpheus hoc conatus apud Thracas, quod Pythagoras tentavit apud Ionios, Numa apud Romanos.

C. *Candidus ſermo.*

Λευκὸς λόγος, Græcis dicitur oratio dilucida perſpicuaque, à colore, qui inter cæteros plurimum habet lucis. Unde λευκότερον εἰπεῖν dicuntur, qui *clarius efferunt*, quod ſentiunt, h. e. σαφέστερον. Et λευκὴ φωνὴ

numero tantum, dicuntur enim fuisse trecenta millia, verum etiam tum animorum ferocia tum ratione pugnandi. Siquidem conferti rythmis & concentu quodam in hostem ferebantur, subinde intonantes, *Ambrones, Ambrones:* sive, ut hac voce suos in unum convocarent, sive ut hostibus terrorem incuterent. Ab his victi fuerant Romani duces Manlius & Cæpio: sed primum à Liguribus fracti sunt, mox à C. Mario prostrati, tandem ad aquas Sextias una cum Cimbris ac Teutonibus deleti sunt. Ita ferme Julius Florus in Epitome libri LXVIII. & Plutarchus in vita C. Marii. Simili modo *Cilicis* vocabulum abiit in convicium rapacitatis ac prædationis.

II. *Vinaria angina.*

De ἀργυράγχῃ. i. e. *angina argentaria*, quæ multis præter Demosthenem vocem intercipit, jam antea diximus. At Festus Pompejus indicat joco jactatum in eos, qui vino præfocantur, laborare *vinaria Angina* quam οἰνάγχην possis dicere. Ipse novi Romæ quendam haud vulgariter eruditum, qui hac *angina* serio periit. *Hermicus* appellabatur, natione Lusitanus. Correptus erat febricula vir corpore supra modum obeso, & ob id spirituosus. Decumbentem invisit *Christophorus Fischerus*, patria Anglus: *Vin' tu*, inquit, *Hermice auscultare medicis meras nugas præscribentibus? Bono vino rectius proluetur hoc malum;* simulque jussit adferri vinum Corsicum quadrimum. Propinavit ægroto, jubens bono esse animo. Ille persuasus hausit affatim, at mox intercluso spiritu cœpit animam agere. Quosdam ebrietas è taciturnis reddit loquacissimos, quosdam contra tam mutos, quam ullus est piscis, citra valetudinis periculum. Utinam hæc οἰνάγχη minus frequens esset apud Germanos.

III. *Titivillitium.*

Titivillitium vox erat olim nullam quidem rem certam declarans, sed velut interjectio contemtum extremum indicabat, qualis est apud Græcos πεππαλό. Plautus citante Festo Pompejo: *Non ego isthuc verbum emptitem titivillitio.* Locus autem est in Cassina. Similis vox est apud eundem Festus *Buttubata*, qua tamen usus sit Nævius pro nugatoriis nihilique rebus. Nonius autem putat *pipolo*, convicii fuisse vocem. Plautus in Aulularia: *Ita me bene amet Laverna, jam nisi vasa reddi jubes, pipolo hic differam ante ædes.*

IV. *Nihil potest, nec addi nec adimi.*

De perfectis operibus ita vulgo dici solitum indicat Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum secundo: Ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὐκ ἀφελεῖν ἐστὶν, οὔτε προσθεῖναι. i. e. *Unde de operibus quæ bene habent ita solent prædicare, nec adimere possis, nec addere.* Nam ut bene sit aliquid, præstat mediocritas, tollit excessus, aut defectus: excessum inducit, qui addit, defectum, qui adimit. De Lucilio scripsit Horatius:

Quum flueret lutulentus, erat quod [1] *tollere velles.*

De Demosthene ac Cicerone dictum est, *illi nihil posse demi, huic nihil posse addi.*

V. *Virtus simplex.*

Dubitari possit, utrum versus sit vulgo jactatus, quem ut omnibus notissimum citra nomenclaturam retulerit Ethicorum II. Aristoteles, an imprudenti exciderit versus pentameter. Differens enim è sententia Pythagoræ, errorem esse infinitum, virtutem finitam, quemadmodum in nemore mille modis aberratur à recta via, quum ea sit unica: eoque vicium esse in proclivi, virtutem in arduo, quemadmodum facile est à scopo aberrare, sed scopum attingere difficile est: subjungit:

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

i. e. *Est simplex virtus, omnigenum vicium.*

VI. *Extra fumum & undam.*

Aristoteles eodem libro refert versum Homericum, ut vulgo decantatum:

Ὡς ἐξ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε
Νῆα. ——— ——— ——— ———

i. e. *A fumo navim simul atque à fluctibus arce.* Aristoteles indicat esse verba Calypsûs adhortantis Ulyssem, ut neque nimium littori vicinus naviget, fumum sequutus, neque se profundo credat pelago, sed in medio secet viam: quod ibi periculum sit à saxis & vadis, hic ab undis. Argyropylus autem Interpres ea verba tribuit Circe, quid sequutus nescio.

VII. *Communis tanquam Sisapo.*

Proverbiali schemate sine controversia dictum est. M. Tullius Philippica secunda: *Domum dicc? Quid erat in terris ubi in tuo pedem poneres? præter unum Misenum, quod cum sociis tanquam Sisaponem tenebas.* Sensit Antonium Misenum non habuisse, ut veram possessionem, sed ut venam redemtam ad quæstum. Plinius lib. XXXIII. cap. VII. docet minium, quod Græci μίλτον appellant, nonnulli Cinnabar, apud priscos non tantum summo in precio, sed etiam in magna religione fuisse. Nam festis diebus simulacra Deorum minio oblinebantur, quemadmodum & triumphantes, quod tamen Galba senex in se fieri passus non est, ut refert Cornelius Tacitus. *Sisapo* autem Beticæ oppidum est, olim Romanis vectigale, venas habens miniarias. Neque enim temere Romam aliunde minium advehebatur. Negant autem Plinius ullius rei Romanis fuisse diligentiorem custodiam. Neque enim ibi fas erat perfici minium excoquique ubi nascebatur: vena signata ad dena millia fere pondo annua, Romæ lavabatur. In vendendo lex præscribebat precii modum, ne in immensum excederet. *Sed multis modis adulterabatur, unde*, inquit, *præda societati.* Et mox de minio adulterino: *Hoc ergo adulteratur in officinis sociorum.* Ex his liquet eam regionem in multos socios fuisse divisam, quemadmodum & hodie metalla argentaria aurariave juxta certos tractus à redemptoribus occupantur.

VIII. *Quanta vix cœlo capi possit.*

Hac hyperbola M. Tullius Philippica secunda, famæ celebritatem expressit, de his loquens qui C. Julium tyrannidem affectantem occiderunt: *Præsertim quum illi eam gloriam consequuti sint, quæ vix cœlo capi posse videatur.* Virgilius:

[1] *Imperium terris, sed famam terminat astris.*

At Maro Daphnidem facit &,

——— ——— *Ultra sydera notum.*

Et Horatius:

Sublimi feriam sydera vertice.

Apud M. Tullium frequenter obvium est: *in cœlum laudibus ferre.*

IX. *Modo palliatus, modo togatus.*

In hominem inconstantem ac lubricæ fidei diversarumque partium eleganter torquebitur: veluti si quis subinde mutato vitæ genere, nunc Cidarim gestet Theologicam, nunc cum paludamento militari incedat. M. Tullius Philippica quinta: *Accipiet ne excusationem is, qui quæstioni præerit Græci judicis, Modo palliati, modo togati? Pallium* Græcorum est, ut *toga* Romanorum: utraque tamen vestis pacis est, quemadmodum saga sunt belli.

X. *Ad saga.*

Sagum tunicula erat militaris. M. Tullius non sine specie proverbii aliquoties dicit *ad saga iri*, pro eo, quod est apparari bellum, & ad arma procurrere. Ita Philippica sexta: *Properent quod video facturos, vos saga parate. Est enim ita decretum, ut si ille auctoritati senatus non paruisset, Ad saga iretur.* Rursum in eadem: *Justitium edici*, saga sumi, *dixi placere.* Et superius in quinta. *Justitium indici*, saga sumi, *dico oportere.* Post in septima: *arma*, saga, *bellum flagitaverunt.* Rursus VIII. *Delectus tota Italia decreti, sublatis vacationibus*, Saga *cras sumentur.* Iterum in eadem: *Equidem P. C. quanquam hoc honore usi togati esse solent, quum est in armis civitas, statui tamen à vobis cæterisque civibus in tanta atrocitate temporis tantaque perturbatione populum Romanum non differre vestitu.* Rursus Philippica XIII. *Te non intelligis delectu tota Italia habito, consulibus missis,*

1 *Tollere* hic non significat adimere quasi superfluum, sed quasi laudabile mutuari, nec pati interire. Metaphora sumta est ex re, quam humi jacentem tollimus, si tanti videatur.

1 Æneid. 1. ỳ 291. ubi legimus: *Imperium Oceano*, (ut legit etiam Servius) *famam qui terminat astris.* Fefellit ergo Erasmum memoria.

Cæsare ornato, sagis *denique* sumtis, *hostem judicatum?* Ac XIV. *frequenter*, ad saga issemus, *cras sagati prodeamus*, ad saga *sumenda discedere*, *ad saga ivisse*, *redisse ad togas*. Actione in Verrem tertia, conjungit similia: *Quum coegeris homines miseros & calamitosos, quasi desperatis nostris legibus & judiciis, ad vim, ad manus, ad arma confugere.*

XI. *Igni ferroque minari.*

Qui extremam denunciant inimicitiam *igni ferroque minari* dicuntur, quod verbum & hodie vulgo tritissimum est. Qui civilius bellum gerunt, tantum abigunt prædas, à cæde incendioque abstinent. M. Tullius Philippica XIII. *Sanctiore erunt, credo, jure legati quam duo consules, contra quos arma fert, quam Mutina quam obsidet, quam patria, cui Igni ferroque minitatur.* Rursum Philippica XII. *huic urbi ferro igni que minitantur.* Venustius erit, quoties ad animi res transfertur, veluti si quis dicat Philosophos cuipiam *igni ferroque minitari*, quod in eum parent atrociter scribere. Sic quibuscum nolumus nobis quicquam esse commercii, iis aqua & igni interdicimus.

XII. *Neque terræ motus timet, neque fluctus.*

Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum III. docens eos, qui non habitu virtutis, sed immanitate quadam naturæ nihil omnino formidant, nequaquam appellandos esse fortes, sed μαινομένους καὶ ἀναλγήτους. h. e. *insanos & stupidos sensusque expertes*: εἴη δ' inquit, ἄν τις μαινόμενος καὶ ἀνάλγητος, εἰ μηθὲν φοβοῖτο μήτε σεισμοὺς μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς Κελτούς. i. e. *Fuerit autem quispiam insanus ac doloris sensu vacans, si* nihil metuat, neque terræ concussiones, neque fluctus, *quemadmodum de Celtis prædicant.* Nihil enim horribilius mari commoto, terræ vero concussio videtur Inferorum ad Superorum sedem eruptionem minitari. Tanta autem erat quarundam Galliæ Germaniæque gentium immanitas, ut nec his terrerentur, quæ maxime suntnatura horrenda. Quod autem Aristoteles μαινόμενον & ἀνάλγητον pro eodem usurpat, arbitror huc respexisse Diogenem, qui rogatus, quis ipsi videretur Socrates, μαινόμενος inquit: videlicet eo, quod adversus omnem corporis molestiam obduraverat, quum alioqui esset omnium injuriarum tolerantissimus: nisi forte Diogenes hoc quoque stupori tribuebat non virtuti, quod ne colaphis quidem provocari posset, ut vel tantillum excandesceret.

XIII. *Calceos mutare.*

Non sine specie proverbii Ciceroni dictus est *mutasse calceos*, qui nullo suo merito senatoriam dignitatem usurpavit, cujus insigne erat nigro calceo addita lunula circa talum, M. Tullii verba sic habent: *Est etiam Asinius quidam senator voluntarius, lectus ipse à se. Apertam vidit curiam post Cæsaris mortem*, mutavit calceos, *pater conscriptus repente factus est.* Quemadmodum clavus aureus in toga signum erat senatoriæ dignitatis, ita nigra aluta circa talos addita, declarabat eandem dignitatem.

XIV. *Campana superbia.*

Felicitatis comes esse solet ferocia. Campaniam autem Italiæ quondam fuisse regionem longe beatissimam testantur tum alii complures, tum Plinius lib. III. cap. V. *Hinc*, inquit, *felix illa Campania est, ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo per omnes terras inclyto, atque ut veteres dixere, summum Liberi patris cum Cerere certamen*: & cætera, quæ sequuntur, de fertilitate simul & amœnitate Campaniæ. Constat autem Capuam olim cum Roma de principatu concertasse. Hinc *Campana superbia*, & *Campana arrogantia* in proverbium venit. M. Tullius in oratione pro Rullo: *Itaque illam* Campanam arrogantiam, *atque intolerandam ferociam, ratione & consilio majores nostri, ad inertissimum ac desidiosissimum ocium perduxerunt. Sic & crudelitatis infamiam effugerunt, quod urbem ex Italia pulcerrimam non sustulerunt, & multum in posterum providerunt, quod nervis urbis omnibus exsectis urbem ipsam solutam ac debilitatam reliquerunt.* In eadem aliquanto post, Capuam *domicilium superbiæ sedemqua luxuriæ* vocat. *Itaque electi coloni Capua in domicilio superbiæ atqua in sedibus luxuriæ collocati.* Quemadmodum in oratione habita in Senatu Post reditum suum: *Capuæ ne*, inquit, *te putabas, in qua urbe domicilium quondam superbiæ fuit, consulem esse, sicut eras eo tempore.* Rursus in fragmento Orationis contra eundem: *Qui locus propter ubertatem agrorum, abundantiamque rerum omnium superbiam & crudelitatem genuisse dicitur.* Ac mox: *Si luxuries Annibalem ipsum Capua corrupit, si superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidio dicitur.* Titus item Livius libro primæ Decad. IX. scribit *Campanis ingenitam esse superbiam.* Ad hæc Aulus Gellius lib. XI. cap. XXIV. Nævianum Epitaphium, quod in seipsum tumidius prædicat, ait esse *plenum Campanæ superbiæ.* Opinor autem Nævium fuisse Campanum. Ita quemadmodum olim omnem insignem perfidiam populus *Punicam* appellat, sic cujuslibet ferociam *Campanam* appellabat. At nunc de moribus gentis nihil dicam, cæterum quum ipse per Campaniam iter facerem, nusquam repperi succum illum per omnes terras inclytum. Nusquam gutta vini, Phalerni, Caleni, Massici, Setini, Cecubi, Surrentini. Imo minimum abfuit, quin in ipsa, quæ nunc monstratur, Capua, vinaria angina fuerimus præfocati. Implevimus totam phialam sacaro contuso. *Vicit vinum, quovis aceto acerbius.* Fere defrutis utuntur, quod alioqui non durent usque ad proximam vindemiam. Et ubi sunt illa laudata vina, quorum nomen patriamque vetustas delevit? Pulveris affatim hausimus. Adeo natura nihil in rebus humanis patitur esse perpetuum.

XV. Αὐτοβοᾶν.

Ante retulimus proverbium: αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ. i. e. *ipse sui tibicen est.* Huic simillimum est, quod unico verbo Græci dicunt αὐτοβοᾶν, si quis sua voce seipsum prædicat, h. e. ipse sui præconem agit. Solent enim præcones hominum venalium artes ac dotes emulgare, quo magis emptorem irritarent. Ridiculum autem habetur, hominem sui præconem esse. Congruit cum eo, quod alibi diximus: οἴκοθεν ὁ μάρτυς. Proverbium refertur apud Suidam. Simili figura dicunt Attici: Αὐτοῖς ῥήμασιν ἀπόλοιο, *una cum ipsis dictis pereas.* Et Aristophanes in Equitibus: Τὸν Παφλάγονα αὐταῖσι βουλαῖς ἀπολέσειαν οἱ Θεοί. i. e. *Paphlagonem ipsis cum consiliis perdant Dii.* Et mox: Αὐταῖς διαβολαῖς. i. e. *Una cum ipsis calumniis.*

XVI. *Sterilem fundum ne colas.*

Στεῖρον ἀγρὸν μὴ σπείρειν. i. e. *Agrum sterilem ne colas.* Refertur inter leges Platonicas. Hoc ænigmate lex apud Platonem verecunde deterret à venere mascula, si satis commemini. In octavo de Legibus, ait illos facere sementem in petras. Potest tamen ad alios usus accommodari. Ne doceas indocilem, ne felicitatem quæras in divitiis. Non enim pariunt homini beatitudinem. Plautus in Amphitryone: *Nam uxorem usurariam perinde est præberier, ac si agrum sterilem sarriendum colloces.*

XVII. *Scarabeus citius faciet mel.*

Ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinent, quæ referuntur in Epigrammate Palladæ: *Citius mel faciet scarabeus aut lac culex:*

Θᾶττον τεύξει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ.

i. e. *Mel citius faciet scarabeus, & ante culex lac.*

XVIII. *Terram video.*

Qui molesti prolixique laboris finem adesse significabat, dicere solet: γῆν ὁρῶ. i. e. *terram video.* Sumtum à navigantibus. Quintus Curtius lib. 4. *Haud secus, quam profundum æquor ingressi terram oculis requirunt.* Plautus in Mercatore: *Equidem jam me censebam esse in terra.* M. Tullius in Oratione pro L. Murena: *Quod si portu solventibus, ii, qui jam in portum ex alto invehuntur, præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum: quod natura affert, ut eis faveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur: quo tandem animo me esse oportet prope jam ex magna jactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas Reipublicæ tempestates esse subeundas.* Idem in Catone seniore: *Quasi terram videam:* sentiens instare vitæ finem. Diogenes quum prolixum volu-

volumen recitans tandem eo pervenisset, ut libri finem videret, *Bene habet*, *inquit amici* γῆν ὁρῶ. i. e. *terram video.*

XIX. *Incantatione quavis efficacius.*

Πάσης ἐπῳδῆς ἐνεργέστερον. i. e. *Quavis incantatione efficacius.* Priscis persuasum erat prodigiosam inesse vim vocibus incantatorum, adeo ut mysticus quoque psalmus mentionem faciat venefici incantantis sapienter, & populum Numinis jussis nequaquam obtemperantem comparat aspidi surdæ. Plato in Epistola ad Hermiam, Erastum, & Coriscum: Οἶμαι γὰρ δίκῃ τε καὶ αἰδοῖ σὺν παρ' ἡμῶν ἐντεῦθεν ἐλθόντας λόγους ἐπῳδῆς ἡστινοσοῦν μᾶλλον ἂν συμφῦσαι καὶ συνδῆσαι πάλιν εἰς τὴν προϋπάρχουσαν φιλότητά τε καὶ κοινωνίαν. i. e. *Arbitror enim sermones hinc à nobis profectos*, *justicia ac pudore vos* quavis incantatione magis conciliaturos *ac redacturos in pristinam concordiam.*

XX. *Invidus vicini oculus.*

Aliclytus Eucymoni: Δυσζηλὴς γὰρ καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησιν ἡ παροιμία. i. e. *Malevolus & invidus vicinorum oculus*, *inquit proverbium.* Respexit, ni fallor, ad Hesiodium dictum de figulo, cantore, & vicino, quod alibi retulimus. Sic Ovidius:

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumque pecus grandius uber habet.

XXI. *Eodem collyrio mederi omnibus.*

Leges, admonitiones & objurgationes non oportet omnibus easdem admovere, sed pro gentium, temporum & ingeniorum varietate sermonem attemperare. Hanc dexteritatem Beatus Hieronymus, enarrans Epistolam ad Ephesios, laudat in Apostolo Paulo, qui factus est omnia omnibus, ut omnes lucrifaceret. Verba Hieronymi citantur Dist. 29. *Nec ad instar*, inquit, *imperiti medici uno collyrio omnium oculos vult curare.* Alibi retulimus ex Galeno: *Eundem calceum omni pedi inducere.*

XXII. *Funditus*, *radicitus* &c.

Quod prorsus ac citra spem instaurationis perditur, *funditus ac radicitus tolli* dicitur, quorum alterum sumtum est ab ædificio, quum æquatur solo, alterum ab arboribus, quum non solum amputantur rami, verum etiam ipsa stirps inciditur, aut una cum radicibus tollitur. Acinctus Phœbianæ exprobrans amicæ, quod ab ea rebus omnibus exutus jam fastidiretur: Οὕτως, inquit, ὅλον μὲ αὐτὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἠνάγκασας. i. e. *Sic ubi me juxta proverbium totum subvertisti*, *insuper & in servitutem redegisti.* Plautus in Trinummo: *Qui illius sapientiam & meam fidelitatem*, *& celata omnia pene ille ignavus* funditus *pessundedit.* Idem in Mustellaria pro eodem dixit *cum fundamento. Non videor mihi sarcire posse ædes meas*, *quin totæ perpetuo ruant*, *quin cum fundamento perierint*, *nec quisquam esse auxilio queat.* Quod nos dicimus *radicitus* sive *à stirpe*, Græci dicunt ἐκπρεμνίζειν, quasi dicas *exstirpare.* Quo verbo usus est Cic. libello de Fato: *Exstirpari autem &* funditus *tolli ut is ipse* &c. Idem pro Sexto Roscio Amerino: *Et ex eo Titus Roscius*, *non paululum nescio quid in rem suam convertit*, *sed hunc* funditus *evertit.* Idem in Verrem lib. 4. *Nam me dies*, *vox*, *latera deficient*, *si hoc nunc vociferari velim*, *quam miserum indignumque sit istius nomine apud eos diem festum esse*, *qui sese istius opera* funditus *exstinctos esse arbitrantur.* Rursus in eundem lib. 5. *Labefactarat enim vehementer aratores jam superior annus: proximus vero* funditus *everterat.* Idem pro domo sua ad Pontifices: *Et funditus everteres civitatem.* In eadem: *Ut ejus*, *qui perniciosa Reipubl. consilia cepisset*, *omnis memoria* funditus *ex oculis hominum ac mentibus tolleretur.* Item in Epist. ad Q. fratrem prima: *Sin autem omnibus in rebus obsequemur*, *funditus eos perire patiemur.* Rursus ad eundem: *Remp. funditus amisimus.* Item in eadem: *Vides ne me non* radicitus *evellere omnes actiones tuas?* Multum accedet gratiæ, si ad animum deflectatur: veluti si quis dicat ambitionem, avaritiam ac libidinem *funditus* ac *radicitus* ex animo revellendam.

XXIII. *In ore atque oculis.*

Quæ propalam fiunt, *in ore atque oculis* omnium fieri dicuntur. M. Tullius in Verrem lib. 5. *Quum hæc confessus eris quæ in foro palam Syracusis* in ore atque oculis *provinciæ gesta sunt.* Rursus in Divinatione: *In mentem tibi non venit*, *quid negocii sit causam publicam sustinere: vitam alterius totam explicare? atque eam non modo in animis judicum*, *sed etiam in oculis conspectuque omnium exponere?* &c. *Os* fortassis hic dixit pro adspectu. Alioqui *in ore omnium* dicuntur esse, de quibus rumor est publicus. Et *in oculis ferre* dicimur, quos observamus, curæque habemus.

XXIV. *Myconiorum more.*

Μυκονίων δίκην. i. e. *Myconiorum more* dicebantur ad convivium accedere, qui ultro venirent non vocati. *Myconus* una cycladum est: ipsa gens ob rerum inopiam, cogebatur sese conviviis ingerere: unde jocus proverbialis. Apud Athenæum Archilochus lacerat Periclem, quod invocatus irrueret in convivia: Μυκονίων δίκην quem locum & alibi retulimus. *Myconiorum morum* vestigia videas & hodie in quibusdam Hybernis. Qua de re clarissimus vir GVILHELMVS MONTIOIVS olim fabulam mihi non illepidam recitavit, imo non fabulam, sed rem ipso teste gestam. Hybernus quidam ignotus, ingressus aulam Principis tempore prandii, non invitatus accubuit mensæ regiorum satellitum. Qui videntes avem peregrinam, rogarunt cujas esset. Professus est patriam. Rogarunt, num quod officium haberet in aula; nullum, inquit, sed habere cupio. Illi demirantes hominis impudentiam, jusserunt surgere atque abire. Hoc inquit faciam, pransus. Quid multis? Vicit improbitate, nec locum in acie deseruit Hybernus. Tandem ira versa in risum, rogarunt hominem, qua tandem fronte ausus esset ignotus & alienus sese in regiam familiam ingerere? Quoniam, inquit, sciebam Regem satis esse divitem ad dandum mihi prandium.

XXV. *Solem adjuvare facibus.*

Alioqui retulimus: τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. Huic simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa, Causa 6. Quæst. prima, in eos, qui hic usurpant sibi divinum judicium, quod nullus hominum poterit effugere: *Nam incerta sunt hominum judicia*, *neque secus sese habent ad judicia Dei*, *quam fax ad solem. Si omnia*, inquit, *in hoc seculo vindicata essent*, *locum divina judicia non haberent. Supervacuis laborat impendiis*, *qui solem certat facibus adjuvare &c.* Quanquam in libris vulgaribus librarii pro *facibus* depravarant *fascibus.*

XXVI. *Censoria virgula.*

Tritissimum est apud cruditos, *Censoriam virgam* appellare judicandi auctoritatem, præsertim cum supercilio, à magistratu Romano sumtum. Cujus formæ est, quod ait beatus Hieronymus in dialogo Adversus Luciferianos, Nemo potest Christi palmam sibi assumere, nemo ante diem judicii de hominibus judicare. Videtur autem Hieronymus allusisse ad caput Deuteronomii 25. ubi justiciæ palma dicitur, quæ à judicibus tradebatur ei, qui probasset suam innocentiam, causamque vicisset. Hanc palmam vere Christus habet, nec eam tradit indigno, quoniam solus judicio non fallitur, quum in humanis judiciis plurimum sit & erroris & caliginis.

XXVII. *Trochi in morem.*

Βέμβικος δίκην. i. e. *Trochi in morem*, [1] de versatilibus & inconstantibus dici solitum. Est enim bembix trochus,

1 *De versatilibus & inconstantibus dici solitum.*] Quum Suidas hæc Aristophanis verba, βέμβικος δίκην διαφέρων δεῖ, exponit, εὐκίνητον καὶ εὔστροφον εἶναι δεῖ (quæ expositio totidem verbis apud ipsum Scholiastem Aristophanis habetur) non accipit εὐκίνητον aut εὔστροφον pro inconstanti, sed pro volubili & versatili Ut dicat comicus: *Oportet te versatilem & volubilem esse:* non autem, *Te inconstantem esse oportet.* Constat enim, εὐκίνητον esse, qui facile movetur: εὔστροφον, qui facile volvitur seu versatur. Et neutri Græcarum vocum significationem inconstantis tribuunt lexicographi. Atque ut tribuerent, loco Aristophanis non conveniret: ut statim animadvertet quam illum adierit. Nihilo magis conveniet, inquam, hæc significatio illi Aristophanis loco, quam huic Plautino. *P. Scitne in re adversa versari?* CH. *Turbo non æque est scitus.* Ubi male Valla enarrator ait *ambiguum esse*, *per turbinem ventumne an trocbum intelligat.* Virgilius autem dixit:

Tum vero infelix, ingentibus excita monstris,
Immensam sine more furit lymphata per urbem.

Cen

quidam augur vicinus præteriens, dixit illum errare. Non enim ei fas esse novum vinum de gustare. Tantum colligere licuit è fragmentis, quæ nobis quorundam stoliditas superesse voluit ex auctore undiquaque doctissimo. [1] Proverbium admonet in hominum vita nihil esse certi. Nam sæpenumero fit, ut, quod nos maxime tenere credimus, casus aliquis inopinatus intervertat. Veluti cum quis manu tenet poculum, minimumque spacii sit inter manum & mentum, tamen interdum fit, ut is moriatur, antequam bibat. Hoc pro-

Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri, &c. ——— ———

Denique siquis, ut ait idem Poeta:

——— *Magno curarum fluctuat æstu,*
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc;
In partesque rapit varias, perque omnia versat.

Is recte cum Tibullo dicturus videtur:

Namque agor ut per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Hoc autem in causa esse ait Poeta, cur in eodem proposito manere non queat, sed mutare sententiam cogatur. Quod inconstantis est. Quin igitur de eo quoque, qui identidem sententiam mutando inconstantiam suam prodat, hoc adagium usurpari possit, non nego: sed in loco illo Aristophanis, *Te nihil à trocho differre oportet*, significare, *Oportet inconstantem te esse*: hoc vero pernego. *H. Stephanus.*

1 Vide Interpretes *Festi*, qui ex *Eustathio* plenius historiam proferunt.

prisci voluerint sponsam his verbis depecisci cum sponso, ut inter ipsos omnia essent communia, pariterque imperarent in familia, quasi diceret, ut tu dominus domus & auctor, ita ego domina domus atque hera. Forma sermonis sumta videtur à Jurisconsultis, qui pro quibusvis nominibus ponunt *C. Sejum & L. Titium*, quemadmodum Philosophi *Dionem ac Theonem*. Unde & illud proverbium, quod alibi citavimus ex Varrone: *Idem Attii quod Titii*, quum par duorum jus significatur. An potius ominis causa *Caja* nominetur, quod fuerit quædam Caja Cæcilia, mulier cum eleganti forma, tum probatissimis moribus, antea dicta Tanaquil: quæ nupsit uni è filiis Tarquinii, videlicet Tarquinio Prisco. Huic Cajæ Romani posuerunt statuam æream in templo Sancti. Sic enim scribit Plutarchus Ἐν τῷ τοῦ Σάγκτου ἱερῷ. Is erat Deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, unus è numero duodecim selectorum. Ibidem antiquitus erant reposita illius sandalia & colus, quorum illa testabatur eam domi manentem familiæ curam habuisse, hæc industriam significabat, quod muliebres operas diligenter obierit, lanificii studiosa. Hujus itaque nominis mentio sponsam admonebat, ut talis esset suo marito, qualis Caja Cæcilia fuerat suo. Inter priscas nuptiarum cærimonias servabatur & illud,

quod inauspicatum habebatur, vel sponsum vel sponsam propriis appellare nominibus. Quin & in hodiernum usque diem observatur, ut sponsa relicto cognomento gentilitio transeat ad cognomen viri, ut *Hectoris Andromache*. Proverbium è conjugio natum inter conjuges maneat, nisi quod potest & ad sororem fratremque accommodari.

XXXIV. *Rumor publicus non omnino frustra est.*

Carmen Hesiodi celebratissimum citat Aristoteles libro Moralium Nicomachiôn 7.

Φήμη δ᾽ ὔτοι πάμπαν ἀπόλλυται ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζωσιν. —— —— ——

i. e. *Haudquaquam in totum rumor perit ille, per ora*
Qui volitat populis compluribus. —— ——

Philosophus hunc versiculum adducit velut argumentum probabile, voluptatem esse summum bonum, quod eam & homines expetant & bruta animantia.

XXXV. *Quadratus homo.*

Aristoteles Moralium Nicomachiorum 1. disputans adversus eos, qui felicitatem hominis bonis externis definiunt, quæ fortunæ arbitrio dantur simul & eripiuntur, dicit ad hanc rationem felicem, Chamælcontem quempiam induci, ut qui, subinde mutatis rebus, nunc felix sit nunc infelix, quemadmodum Chamæleon ad speciem rerum, quibus admovetur, mutat colorem, quum vera felicitas præcipue sita sit in bonis animi. Unde colligit, qui vere beatus sit, nihil obstare, quo minus per omnem vitam sit beatus, ac subjicit: Ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντως πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ᾽ ἀρετήν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ᾽ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. i. e. *Semper enim aut quam maxime, omnino faciet & contemplabitur quæ sunt virtutis: ac fortunæ casus optime feret, ac prorsus omni ex parte modulate, is sane qui vere bonus est & quadrangulus, carens omni vitio.* Libro Rhetoricorum 3. meminit hujus dicti inter genera metaphorarum. Hæc autem figura, in quamcunque partem volvatur, sui similis est. Ita sapiens quæcunque inciderit fortuna, non mutat animum. Venustius erit, si viri fortis animum nec ullis fortunæ casibus labefactabilem dicamus τετράγωνον.

XXXVI. *Merces constituatur.*

Plutarchus in Vita Thesei tradit fuisse quendam Pittheum avum Thesei maternum, à quo Hippolytus ille pudicus fuerit institutus. Is gnomologiis, quæ tum temporis præcipua habebatur sapientia, clarus erat Ex ejus sententiis hanc unam fuisse ferunt:

Μισθὸς δ᾽ ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.

i. e. *Æqua viro merces fac præstituatur amico.*

Aristoteles nono Moralium Nicomachiorum, narrat Protagoram cum nemine discipulorum solere pacisci, verum ubi jam didicissent, quæ volebant, jussit ipsos dispicere, quanti æstimarent ea, quæ didicerant, &, quicquid ab illis dabatur, accipiebat. Hoc animo qui sunt, iis in hoc genere commerciorum putat esse satis Pitthei præceptum, qui jubet amico viro statui mercedem justam & æquam. Bene haberet, si medici quoque nihil pacisccerentur, sed ægro levato acciperent, quod daretur. Nam quod Aristoteles inibi refert de quibusdam Sophistis, qui neminem recipiebant in disciplinam, nisi numerata mercede, mox acceptis nummis non præstabant, quod erant polliciti: videmus interdum fieri à Chirurgis ac Medicis malæ fidei: ac fere comperiuntur esse impostores, qui stipulantur ingens præmium, nec admovent manum nisi aut tota summa, aut maxima pars statim numeretur.

XXXVII. [1] *A bonis bona disce.*

Aristoteles Moralium Nicomachiorum 9. ostendens virtutem optime disci convictu bonorum, quod amici se mutuo corrigunt si quid erratum est, & sese vicissim ad honestas excitant actiones, citat carmen veluti notum: Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ᾽ ἐσθλά. Versus autem est Theognidis, cujus meminit Xenophon in commentario de dictis ac factis Socratis. Ajebat enim inter unguenta nullum oleum melius olere, quam quo ungebantur athletæ. Amaracinum & foliatum fœminis esse relinquenda. Rogatus, quid deceret olere senes, respondit probitatem. Dein rogatus ubi hoc unguentum venderetur, Theognidis hemistichio respondit:

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ᾽ ἐσθλὰ διδάξεαι.

i. e. *Qui bonus est, ab eo bona discito.*

Itidem & noster γνωμογράφος: *Disce, sed à doctis.*

XXXVIII. *Asinus stramenta mavult quam aurum.*

Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum 10. disputans non eandem omnibus esse voluptatem, quum aliis rebus delectetur canis, aliis equus, aliis homo, citat Heraclitum, qui dixerit: Ὄνους σύρματ᾽ ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν, ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις. i. e. *Asinos stramenta malle quam aurum, quod asinis pabulum auro sit jucundius.* Atque hac quidem in parte asini plus sapiunt, quam homines. Illi rem æstimant usu, nos inutilibus atque etiam noxiis rebus ex animi persuasione ingentia statuimus precia. Notus est Apologus de gallo, qui gemmam in sterquilinio repertam contemsit. Gallus enim mavult putre granum, quam margaritum aut adamantem. Ita qui ventris sunt mancipia, compotationem temulentam omnibus disciplinis liberalibus anteponunt.

XXXIX. *Jocandum ut seria agas.*

Eodem libro refert sententiam Anacharsidis, qui taxarit eos, qui seria agunt, ut jocentur, quum jocus in hoc interdum admittendus sit, ut seriis rebus vacare liceat. Velut qui per omnem vitam magnis laboribus hoc agunt, ut fiant boni saltatores, aut egregii tibicines. Aristotelis verba sunt hæc: Σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν, παίζειν δ᾽ ὅπως σπουδάζῃ, κατ᾽ Ἀνάχαρσιν ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. i. e. *Studere vero ac laborare ludendi gratia, stolidum videtur atque admodum puerile.* At ludere ut agas seria, *juxta Anacharsidis sententiam, recte videtur habere.*

XL. *Cyclopum more.*

In eodem rursus lib. Cyclopicam vitam appellat, ubi nullis publicis legibus vivitur, sed quisque suo arbitratu res gerit: Ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐξημέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, Κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ᾽ ἀλόχου. i. e. *In cæteris autem civitatibus super his, h. e. educatione liberorum, nulla est habita cura, sed quisque vivit ut vult, Cyclopum ritu de liberis & uxore fas nefasque statuens.* Cyclopes enim sparsim habitare feruntur in montibus, nulla specie vitæ civilis, sed in suo quisque antro facit, quod lubet. Ne religio quidem apud illos ulla: Κυκλώπειος βίος alibi nobis dictus est.

XLI. *In leporinis.*

Ἐν λαγῴοις. i. e. *In leporinis carnibus* vivere dicebantur, qui laute atque in delitiis vitam agebant. Nam *leporinam* olim in deliciis habitam declarat Martialis:

Inter aves turdus si quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Attestatur & proverbium: *Tute lepus es, & pulpamentum quæris.* Aristophanes in Vespis: *Sunt*, inquit, *mille civitates, quæ nunc nobis tributum solvunt. Harum unicuique si quis imperet ut viginti alat viros:*

Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις
Καὶ στεφάνοισιν παντοδαποῖσιν, καὶ πύῳ καὶ πυαρίτῃ.

i. e. *Viginti millia populorum viverent in omnibus leporinis omnigenisque coronis, & pyo, & pyarite.* Πύον autem Græci vocant *lac*, quod animal primum reddit à partu, & *pyariten* hinc factam decoctionem. Interpres citat carmen ex Homero, ni fallor:

Πύον δαινύμενοι κ᾽ ἐμπιπλάμενοι πυαρίτην.

i. e. *Epulantes pyo, & explentes sese pyarite.*

1 Item paulo post διδάξεαι vertit *discito*. Quum tamen non imperativi sit modi διδάξεαι, sed indicativi futuri temporis: & imperativus sententiæ ipsius loci non conveniat nec enim præcipit Theognis Cyrno, ut à bonis bona discat (nam supervacaneum foret hoc præceptum) sed illi præcipiens ut cum bonis assidue versetur, & ab eorum latere nunquam discedat, malos contra fugiat: addit, *Nam à bonis bona disces*: sin consuetudinem habeas cum improbis, amittes eam etiam, qua præditus eras, mentem. Integrum distichum est hoc:

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ᾽ ἐσθλὰ διδάξεαι. Ἢν δὲ κακοῖσι
Συμμιχθῇς, ὀλεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

Quod si vertendum esset in priore versu, *A bonis bona disce*, non *disces*: itidem & in posteriore, *Amitte mentem*, non autem, *amittes*. H. Stephanus.

Rur-

XLI. *In leporinis.*

... *In leporinis carnibus vivere* ... que in delitiis vitam agebant ... delitiis habitam declarat Martia ... *dus si quis me judice certet, ... pedes gloria prima lepus.* ... verbium : *Tute lepus es, & pulpa* ... phanes in Vespis: *Sunt, inquit,* ... *nunc nobis tributum solvunt* ... *ret ut viginti alas virus:* ... ni fallor : ... *o, & explentes sese pyarite.* ... fet in priore versu ...

XLVII. *Nec currimus, nec remigamus.*

Aristophanes ἐν Ἐκκλησιαζούσαις facit mulieres hoc molientes, ut occupent Rempublicam, quod hactenus ab omni functione submotæ nihil egerint :

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν.

i. e. *Neque currimus nunc, nec juvamur remige.* Metaphora sumta est à nautis ad Reipublicæ gubernationem. Nautæ *currere* dicuntur, quum venti sunt secundi, ἐλαύνειν, quum destituti ventis remigio navim impellunt, qui cursus dicitur secundarius ὁ δεύτερος πλοῦς. Sentiunt se nec pace, nec bello ad ulla vocari munia. Apte torquebitur & in illos, qui frustra conantes nihil proficiunt, videlicet adversante fortuna.

F

XLVIII. *Ut lutibajuli.*

Ὥσπερ πηλοφοροῦντες. i. e. *Ut lutum bajulantes.* Apud Aristophanem in Concionatricibus queruntur fœminæ, populum Atheniensem non convenire ad concionem,

1 Huc faciunt versus Gallioni Imp. in Catalectis veterum Poetarum *Jos. Scaligeri:*

Ite, agite, ô pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos. Non murmura vestra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

ctare. Theodorus de Nicone Citharœda dixit, ... σε. Nicon autem erat Thrax. Hoc si nescias, dictum amittit gratiam. Refert Aristoteles lib. Rhetoricôn 3. Arbitror huc allusisse Aristophanem in Equitibus, ubi Nicias jussus audacter eloqui, quod haberet, respondit : Ἀλλ' οὐκ ἔνι μοι τὸ θρέττε, interpres admonet θρέττε barbaricam esse vocem, quæ fiduciam significet, & ad audendum animet, quasi quis dicat sume *Thracum audaciam.*

LIII. *Neque dicta neque facta.*

Μήτε δεδραμένα μήτε εἰρημένα. Non dubium quin proverbiali schemate vehementer falsa dicamus: *Neque dicta neque facta.* Quod genus illud, *neque scriptum, neque pictum.* Nam de veris mendacio mixtis dicimus facta atque infecta. Aristophanes in Concionatricibus: Ἀλλὰ πέραινε μόνον, μήτε δεδραμένα, μήτ' εἰρημένα πω πρότερον. i. e. *Age perora tantum, neque facta neque dicta unquam prius.* Comicus joco monet, ut omnia nova dicat, quod vetera cum fastidio audiantur. Egregie vero novum sit oportet, quod neque dictum est antea neque factum, quum juxta sapientis Hebræi dictum : *Nihil sit novum sub sole.* M. Tullius in Orationibus fre-

frequenter *novo more* factum ait, cujus nullum unquam extitit exemplum.

LIV. *Salvete equorum filiæ.*

Apparet joco vulgari fuisse jactatum, in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles lib. Rhetoricôn 3. In certamine mulorum quum is, qui vicerat, dixisset exile precium pro carmine, Simonides recusavit, indignans mulos celebrare suo Poemate. Verum ubi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit:

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

i. e. *Salvetete volucripedum soboles equorum.*

Siluit enim, quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat expressit, *equorum filias* appellans.

LV. *Mithragyrtes, non daduchus.*

Is, qui in functione quapiam sordidas contemtasque partes agit, [1] *Mithragyrtes* dicetur, *daduchus* esse negabitur. Eoque Iphicrates Calliam Μιθραγύρτην οὐ Δᾳδοῦχον appellabat. [2] Significans illum non fuisse initiatum sacris, sed tamen velle videri. Mithras apud Persas sol dicitur, quem illi Deorum summum judicant. Unde *Mithragyrta* dici videntur, qui obambulant cum simulatis mysteriis, ac rudibus imponunt. Nam hoc genus hominum & olim fuisse declarat Apulejus asinus, non dissimiles iis, qui hodie divi Antonii, Cornelii, aut Joannis Baptistæ reliquias ad quæstum circumferunt, potius, quam ad pietatem.

LVI. *Sibi parat malum, qui alteri parat.*

Versiculum hunc Aristoteles Rhetoricorum 3. [3] citat titulo Democriti Chii:

Οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.

i. e. *Ipse sibi mala cudit quisque alii mala cudens.*

Nemo potest alterum injuria afficere, nisi prius lædat seipsum. Qui alium fraudat pecunia, seipsum spoliat bona mente, gravius seipsum lædit quam alterum. Verissime itaque dictum est. Ipsus se lædit alium, qui lædere quærit.

LVII. *Trabem bajulans.*

Aristoteles libro Rhetoricorum 3. disputans de quibusdam verbis, quæ non habent gratiam, nisi pronunciatione gestuque adjuventur, alioqui, inquit: Γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων. i. e. *Fit ille trabem gestans.* Id accidit in dictionibus, præsertim nominibus propriis ac pronominibus, & vocibus crebro repetitis, quæ tacitam habent Emphasin: ut *Thersites contemnit Achillem. Et tu me asinum vocas?* Similiter & in asyndetis, ut, *Veni, vidi, vici.* Et si qua sunt similia, quæ sine commendatione actionis non habent eandem gratiam. Quod genus Terentianum illud: *Exclusit, revocat, redeam?* Et mox: *Egone illam, quæ illum? quæ me, quæ non. Sine modo.* Rursus illud in Adelphis. Storax, *non rediit hac nocte Æschinus à cœna. Storax* enim [1] vocantis vox est, & ob id clarius pronuncianda, reliqua secum loquitur. Nihil addubito quin assumtum sit ex fabula quapiam. Nam:

——— Ο· τὴν δοκὸν φέρων.

finis est jambici trimetri. Qui trabe onustus est, non est idoneus ad gesticulationem, sed oneri sese accommodet oportet. Talis opinor persona risus gratia alicubi producta fuerat in comœdia. Interdum inducuntur σκευοφόροι *gestantes sarcinas.* Cujusmodi sunt, quibus dicitur in Andria: *Vos isthæc intro auferte.* Et in Hecyra, Sosia. Tales aut nihil dicunt, aut gestu non respondent pronunciationi. Vide, num Aristoteles sentiat de Atlantibus, qui trabibus ædificium sustinentibus supponi solent. Videntur enim laborare, quum nihil agant. Actio autem quasi vita est orationis. Vitæ indicium est motus. Tale quiddam in tragœdiis erat δορυφόρημα, tantum adstabat, nihil agens. Et fortassis pro, ὁ δοκὸν φέρων scriptum erat, ὁ δορυφορῶν, sed nihil pronuncio. Excutiant eruditi.

LVIII. *Quæ quis ipse facit.*

Aristoteles Rhetoricorum lib. 2. disputans de affectibus, refert hoc dictum, ut vulgo jactatum: Ἃ γὰρ ἂν αὐτοὶ ποιῶσι, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. i. e. *Nam quæ quis ipse facit, hæc dicitur vicinis non vertere vitio.* Convenit cum illo Terentiano: *homine imperito nil quicquam est injustius, qui nihil, nisi quod ipse facit, rectum putat.* Sunt enim, qui damnant, quicquid ipsi non possunt assequi.

LIX. *Cognatio movet invidiam.*

Aristoteles eodem libro docens invidiam oriri erga vicina & cognata: nullus enim invidet olim defunctis, aut diversi generis, aut immenso intervallo superioribus, inferioribusve: adducit hujus versiculi testimonium:

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

i. e. *Etenim invidere novit ipsa affinitas.*

Unde qui eo altitudinis processerunt, ut invidiam gloria superarint, *extra omnem aleam extraque invidiæ tela esse* dicuntur.

LX. *Sapiens non eget.*

Ibidem inter sententias refert hoc carmen:

Χρὴ δ' οὔποθ', ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ.

i. e. [2] *Haud unquam eget, qui mente sana est præditus.*

Sive quod magnæ sint opes habere bonam mentem, sive quod sapienti facile est ditescere, si velit. Velut Aristippus ejectus naufragio reperit, à quibus humaniter exciperetur. Idem, quum Dionysius talentum petenti diceret: *nonne docebas sapientem non egere? Da*, inquit, *& respondebo.* Dedit rex, ac mox exegit responsum. Tum Aristippus, *nonne verum dixi sapientem non egere.*

---

1 Falsa est hæc scriptura, sed falsæ etymologiæ, quam paulo post affert, conveniens. Vera scriptura est *metragyrtes*, μητραγύρτης, veræ etymologiæ consona, à μήτηρ & ἀγύρτης. Appellabantur enim hoc nomine, qui Matri Deorum stipem colligebant. Cic. De Leg. lib. 2. hæc ex Duodecim tabulis adfert verba: *Præter Ideæ matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito.* Vile autem habitum fuisse & abjectum hoc eorum ministerium, credibile est, utpote exiguam stipem emendicantium. Solitos enim vel exigua contentos esse, discimus ex Ovidio, qui, 1. De Ponto Elegia 1. scribit:

Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
Quum canit, exigua quis stipis æra neget?

Quanquam in editis superiori tempore exemplaribus Aristotelis legitur μιτραγύρτης cum ι, non η, in prima syllaba. Et hanc lectionem Scholiastes agnoscit, scribens: οἱ μὲν λέγουσι μιτραγύρτην τὸν τὰς ζώνας συνάγοντα. Οἱ δὲ ἀνθρώπους τινὰς εἶναι λέγουσιν ἔχοντας τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπὸ μίτραις, ὡς κεφαλοδεσμίαν καὶ διαδῆται, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὰς πανηγύρεις διαστρεφομένους. Quæ verba ideo cito, quod curiosis aliquid novi afferant, in quo examinando tempus, si libuerit, consumere possint. Ego (quod pace illius dictum velim) hanc vocabuli istius explicationem pro mero somnio habeo. Et ut alicui posse id reperiri in hac significatione faterer, nihilo serius μητραγύρτης, non μιτραγύρτης hic legendum esse contenderem. Dicitur autem & μητρὸς ἀγύρτης separatim, unde & ipsa compositio apertissime indicatur. Quo magis miror, virum quendam non parvi inter hujus temporis scriptores nominis, scriptum reliquisse μητραγύρτην Magnam Matrem à Græcis vocatum. Sic tribus modis à tribus diversis circa hanc vocem erratum est: ab Erasmo hic, scribente μιθραγύρτης cum ι & θ, & à μίθρας deducente: à Scholiaste Aristotelis, qui μιτραγύρτης cum ι & τ scribit, à μίτρα derivans: ab illo cujus modo memini, recte quidem μητραγύρτης scribente, sed hanc appellationem Ideæ matri cum ejus Sacerdote communem esse non recte dicenti. Nos ergo in versandis veterum scriptorum monumentis reddant aliena pericula cautos. *H. Stephanus.*

2 *Significans illum non fuisse initiatum sacris.*] Imo non Iphicrates Calliæ sed Iphicrati Callias hoc dicit: *At tu*, inquiens, *ô Iphicrates, ne sacris quidem initiatus es: alioqui enim non μητραγύρτην, sed δᾳδοῦχον me appellavisses.* Aristotel. Verba sunt hæc: ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον· ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι. Οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον. Videtur autem hoc dicere Callias voluisse: *Tu me dicis esse Metragyrtem, non daduchum: at ego te nec metragyrtem, nec daduchum esse dico, sed ne initiatum quidem sacris. Alioqui enim, &c.* H. Stephanus.

3 Est versus *Hesiodi* & quidem 265. Operum & Dierum, quem narrat *Aristoteles* Rhetor. Lib. III. c. 9. à Democrito Chio facete aptatum Melanippidi, non vero compositum. Quod vir summus festinans non animadvertit.

1 Hoc est nomen servi, quem vocat Micio Act. 1. Sc. 1.

2 Mutilavit locum Poetæ ab Aristotele citatum, vel potius partem ejus dimidiam abscidit. Nam quum duobus versibus constet, & ita quidem, ut imperfecta relinquatur sententia in priore: ipse prorsus aliam, & quidem plane alienam à mente auctoris commentus est sententiam, quam priore claudit, posteriorem omittens. Sed eos conjungam, ut apud Aristotelem, atque adeo apud Euripidem, cujus sunt, conjuncti habentur:

Χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

i. e. *Haud unquam oportet eum, qui mente sana sit præditus, liberos suos docendo eximie sapientes reddere*, vel *ad exactam quandam erudire sapientiam.* At cum Erasmo priorem versum interpretando ita:

Haud unquam eget, qui mente sana est præditus:

præterquam quod posterior illi cohærere nullo modo poterit: etiam verbo χρὴ omnino novam & inauditam significationem dare oportebit. *H. Stephanus.*

LXI.

LXI. *Multa incredibilia.*

Idem in eodem opere citat hunc senarium ceu proverbialem:

Ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνει βροτοῖς.

Hac sententia putat utendum ei, qui gaudet mentiri, & quod fingit, vult haberi pro vero. Et aliquanto post eandem sententiam refert ex Agathone:

Τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

i. e. *Probabile hoc fortassis aliquis dixerit,*
Permulta hominibus inopinata obtingere.

LXII. *Lecythum habet in malis.*

Ἔχειν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις. i. e. *Lecythum habere ad malas*, tectum & ænigmaticum convitium est in anus, [1] quæ rugas illitis pigmentis dissimulant. Qualis erat Phryne meretrix, jam vetula nec tamen à quæstu recedens. Aristophanes in Concionatricibus:

Φρύνην ἔχουσαν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις.

i. e. *Phrynen gerentem Lecythum juxta genas.*

Lecythum appellat vasculum unguentarium unde fucatur facies. Eadem solita est dicere, multos bibere fecem ob vini nobilitatem, quod ad illam ἴξωμεν, propter scorti celebre nomen commearent amantes, quo gloriari possent sibi cum Phryne fuisse rem.

LXIII. *Piscis eget sale.*

[2] Ἰχθὺς δεῖται ἁλός. i. e. *Piscis eget sale.* De re absurda & incredibili. Nec enim verisimile est, [3] pisces in mari agentes opus habere sale. Hoc videtur à populo reclamatum Androcli Pithensi, quum legem quandam reprehendens dixisset: Δέονται οἱ νόμοι νόμου διορθώσοντος. i. e. *Egent leges lege correctrice.* Καὶ γὰρ ἰχθύες ἁλός. *Nam & pisces sale.* Leges enim in hoc datæ sunt, ut ad harum regulam corrigantur hominum actiones. Quod si

1 *Quæ rugas illitis pigmentis dissimulat.*] At lecythum habere ad malas, sive in malis, non est simpliciter illita malis pigmenta habere: sed tantam pigmentorum copiam, quantam lecythus ipsa capere possit. Ut videlicet dixit Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 1. *Meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον atque omnes ejus discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit.* H. Stephanus.

2 Ἰχθὺς δεῖται ἁλός.] Atqui hoc dictum, *Piscis eget sale*, de pisce, quamdiu in mari agit, intelligendum non est: ideoque absurdum existimari non debet, ut paulo post ostendemus, simul usum hujus proverbii (siquidem proverbialia sunt hæc verba) declarantes. *H. Stephanus.*

3 *Pisces in mari agentes opus habere sale.*] Si attente considerasset Erasmus, quid Aristoteles dicat, animadvertisset hæc verba non esse populi reclamantis orationi Androclis, sed ab ipso Androcle fuisse pronunciata: quibus respondebat populo reclamanti isti orationi ejus, *Egent leges, lege qua corrigat.* Sic enim Aristoteles: οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς, κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος. Καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός. Καίτοι οὐκ εἰκός. &c. i. e. *Quale Androclis Pitthensis est dictum, accusantis legem, quum obstrepissent ipsi dicenti, leges opus habere lege, qua corrigerentur: atqui & pisces sale.* Subintellige *opus habent.* Perinde ac si loquutus ita fuisset, *Cur hanc meam orationem sic excipitis? cur huic mea orationi, Leges lege, qua corrigantur, indigent, ita obstrepitis?* vel *ita obstrependo reclamatis? An absurda loqui vobis videor, quum legibus (quæ sunt correctrices, & ad corrigendum latæ) opus esse dico lege, qua corrigantur? Atqui & pisces, licet in salso mari nutriti fuerint, sale indigere nostis.* Hæc igitur verba, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, Androclis esse, & ipse orationis Aristotelicæ contextus ostendit, & orationi consentaneum est: ut contra plane alienum à ratione foret, ea populo adscribere: quia iis dictum illud, cui reclamaverat, aperte confirmaret. At vir quidam doctissimus hunc Aristotelis locum ita exponit, ut ista verba, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, sint quidem Androclis, obstrepenti populo respondentis: sed ita ut pro responsione prolatis illis verbis, *Leges egent lege correctrice:* statim subjunxerit, *Nam & pisces sale.* At vel ego fallor, vel ex Aristotelis contextu manifestum est, hæc verba, *Leges egent lege correctrice*, esse ea ipsa, propter quæ populus obstreperet (tantum abest ut ad compescendum strepitum ea pronunciata credendum sit:) & ad quorum confirmationem, quum populus ita loquentem interpellasset, subjunxerit, *Nam & pisces sale.* Quum enim dicit Aristoteles, ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι δέονται, &c. dubitatio nulla relinqui videtur, quin intelligendum sit εἰπόντι, quod sequitur. Τὸ εἰπόντι αὐτῷ ἐθορύβησαν: obstrepuissent ipsi postquam dixisset, *Quidnam, Leges*, &c. Sed hoc facilius intelligetur, quum verba, quæ velut per parenthesin illic posita sunt, ejus notæ signata fuerint, hoc modo: οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς, κατηγορῶν τοῦ νόμου (ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος) καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες δέονται ἁλός. Addo autem post ἰχθύες vocabulum δέονται, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ apud Aristotelem repetitur, ut siquis velit ea, quæ parentheseωs nota includuntur, omittere, perfectam orationem in cæteris verbis inveniat, ita: οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες δέονται ἁλός. Illæ autem particulæ quum ita usurpantur, veluti ellyptica est oratio. Perinde est enim ac si Androcles continuans suum sermonem populi tumultu interruptum, diceret, τί γὰρ οὐχί; ἐπεὶ καὶ οἱ, &c. *Quidni vero? quum & pisces sale opus habeant?* H. Stephanus.

A ipsæ leges indigent correctione, leges non sunt. [1] Idque non minus absurdum sit, quam si pisces marini dicantur *egere sale.* Refert Aristoteles in Rhetoricis.

LXIV. *Baccæ egent oleo.*

Ibidem mox subjicit aliud ejusdem formæ: [2] Τὰ στέμφυλα δεῖται ἐλαίου. i. e. *Baccæ egent oleo.* Neque enim credibile est illi opus esse oleo, unde nascitur oleum. E baccis autem olivarum exprimitur oleum. Cognatum illi, quod ante retulimus: *Ipsi fontes sitiunt.*

LXV. *Avis ex avibus.*

Ὄρνις ἐκ τῶν ὀρνίθων. i. e. *Avis ex avibus*, proverbii forma

B dictus est Aristophani per ironiam vir nobilis, quasi bonus ex bonis prognatus:

Τὸν ἔποφ' ὃς ὄρνις ἐγένετ' ἐκ τῶν ὀρνίθων.

i. e. *Upupam hancce quæ prognata ab avibus est avis.*

Qui de nobilitate gloriantur, repetunt ab avis & atavis gentis stemmata. Nam empta nobilitas, aut nuper parta, non perinde magni fit.

LXVI. *Da lapidi volam.*

Interpres Aristophanis indicat pueros, si quando viderint aves, dicere solere, *Da lapidi volam, & cadent omnes.* Convenit ubi quis sectatur, quæ non possit assequi, aut minatur iis, quibus non potest nocere. In comœdia quispiam ait se velle strepitu excitare aves: alter jocans respondet: Τῷ σκέλει θένε τὴν πέτραν. i. e.

C *Tibia lapidem feri.* Atque interim aves nihil habent incommodi, sed manus aut pes percutiens saxum: eoque jubet alter, ut ipse capite percutiat lapidem, quo strepitus fiat duplex.

LXVIII. *Ne quæras Deus esse.*

[3] Μὴ ζήτει Θεὸς γενέσθαι. i. e. *Ne quære fieri Deus.* In hominem undequaque beatum in hac vita. Pindarus in Olympiacôn hymno quinto:

Ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον
Ἄρδει, ἐξαρκεῖν κτεάτεσσι, καὶ
Εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύ-
σῃ Θεὸς γενέσθαι.

i. e. *Si quis autem opes cum sanitate*

D *Conjunctas auget, ac suis possessionibus*
Contentus est, atque his adjunxit honestam famam,
Ne petat à Diis, ut fiat Deus.

Itidem apud nostrates vulgo dicitur: *Sat fortunatus es. Quid tibi vis? Num postulas esse Deus?*

LXVIII. *Operi incipienti favendum.*

Celebratissimum est, honos alit artes, & virtus lau-

1 *Idque non minus absurdum sit, quam si pisces marini dicantur egere sale.*] Imo non absurde hoc dicitur, & ipsa experientia verum esse comperitur. Non enim intelligendum, *pisces, quum in mari agunt, egere sale*: sed quum ad esum nostrum condiuntur (præcipuum enim eorum condimentum est sal) aut quum ταριχεύονται. Servari non possent, sed putrescerent statim, nisi salirentur. Non igitur utendum fuerit hoc proverbio (si tamen proverbialia sunt hæc verba) *quum rem ali-*

E *quam absurde dici volemus significare:* sed, *quum aliquem ea re indigere ostendemus, in cujus abundantia versari solitus sit.* Veluti siquis dicat, inter litteras & litteratos educatum hominem litteris & litteratis opus habere. *H. Stephanus.*

2 Τὰ στέμφυλα δεῖται ἐλαίου. i. e. *Baccæ egent oleo.*] Στέμφυλα non significat *baccas*, sed quod ex oleis expressis superest. Τὰ ἀποπιέσματα τῶν ἐλαιῶν, inquit Aristophanis enarrator. Athenæus lib. 1. Ἀθηναῖοι δὲ τὰς τετριμμένας ἐλαίας στέμφυλα ἐκάλουν. Id igitur in oliva στέμφυλον dicitur à Græcis, quod in uva *vinacium* appellatur à Latinis. Eadem autem, quæ de præcedenti proverbio dixi, huic quoque conveniunt. Nec enim absurdum est dicere *stemphyla indigere oleo, ut serventur.* Imo legimus iis vesci solitos veteres oleo permistis. Cæterum hæc quoque verba, καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου, Androclis esse existimo, quæ subjunxerit illis, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός. Sed Aristoteles inter hæc & illa interjecit sua verba, καίτοι οὐκ εἰκὸς ὕδει πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός. *H. Stephanus.*

F 3 Μὴ ζήτει Θεὸς γενέσθαι.] Pindarus ait, hominem, cui contingunt illæ felicitates, quas describit, non debere rationem, qua Deus evadat, quærere. Perinde ac si diceret, debere illum sua sorte contentum esse, nec ea potiorem aliam quærere: quum nulla, ne ipsa quidem sors Deorum: vel, quum ea sors ne cum Deorum quidem sorte sit commutanda. In hanc sententiam videtur ille hæc verba ὑπερβολικῶς usurpasse. At proprius eorum usus est, quum volumus quempiam admonere, ne se nimis insolenter efferat, ne majora cogitet vel affectet, quàm pro humana conditione. Denique ut meminerit, quod dixit quidam Poeta: θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. Sic utitur Palladas quoddam epigramma sic inchoans:

Μηδεὶς ζητήσῃ μεγέθει ποτὲ καὶ Θεὸς εἶναι,
Μηδ' ἀρχῆς μεγάλης κόμπον ὑπερβίαλον.
Γίγνεται αὐτὸς ἔδειξε κατηνίχθη γὰρ ἐπαρθεὶς,
Θνητὸς, &c. ——— ———

Sed in in vulgatis editionibus pro ζητήσῃ, male ζητήσει positum est. *H. Stephanus.*

data crescit. Ita Pindarus Olympiacôn hymno 6. Ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. i. e. *In initio facinoris, oportet faciem illustrem addere.* h. e. favendum aliquid egregii facinoris aggredientibus, simul ut ipsis addatur animus, & alii ad æmulationem provocentur. At nunc plerique molestè obstrepunt, si quis quid tentet eximium. Potest & hic sensus accipi. Qui famam affectat, hunc oportet ab egregio quopiam facinore auspicari. Permagni siquidem refert, unde nominis sumas exordia.

LXIX. *Nec apud homines, nec in mari.*

Ibidem & illud proverbiali schemate dictum est: Ἀκίνδυνοι δ' ἀρεταὶ οὔτε παρ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. i. e. *Virtutes autem periculi expertes, neque apud homines, neque in cavis navibus habentur in precio*, pro eo, quod erat, nusquam, quasi dicas, neque terra neque mari. Ipsa autem sententia convenit cum illo Hesiodio decantatissimo:

Virtutem posuere Dei sudore parandam.

Nemo magnam laudem paravit absque periculo. Eoque Pindarus bellum appellat κυδιάνειραν, quod viris pariat illustre nomen. Tropus proverbialis est in his verbis, *nec in terra, nec in mari.* Et, *pugnatur terra marique.*

LXX. *In hoc calceamento pedem habet.*

Dictum ibidem & illud adagii forma: Ἴστω γὰρ ἐν τούτῳ πεδίλῳ δαιμόνιον πόδ' ἔχων. i. e. *Novit enim se in hoc calceamento fortunatum habere pedem*, pro eo, quod est, novit has laudes in ipsum competere. Olim magnæ deliciæ erant in soleis & calceis. Nam pedilon Græcis est calceamenti genus, varium ac picturatum, dictum παρὰ τὸ τῷ ποδὶ περιπλέκεσθαι. i. e. *eo quod pedi applicetur.* Ut autem non omnis calceus convenit cuilibet pedi, ita nec quævis laus in quemvis congruit.

LXXI. *Virtus gloriam parit.*

In eodem Encomio: Τιμῶντες δ' ἀρετὰς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται. Τεκμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον. i. e. *Quibus virtutes in precio sunt, ii perveniunt ad illustrem viam. Nobilitat autem suum quemque opus.* Sentit benefactis potius quam opibus parari veram gloriam. Nec uno modo contingere honestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Homerum illustravit Poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas, Themistoclem res præclare gestæ, itidem & alii aliis modis inclaruerunt.

LXXII. *Bonum est duabus niti ancoris.*

Rursus in eodem:

Ἀγαθαὶ δὲ πέλον-
τ' ἐν χειμερίᾳ νυκτὶ θοᾶς
Ἐκ ναὸς ἀπεσκίμφθαι, δύ' ἄγκυραι.

i. e. *Bonæ sunt in hyberna*
Nocte duæ ancoræ,
Ad laxandum è celeri navi,

i. e. Bonum est duplici præsidio niti, ut si alterum destitua, altero juvemur, quemadmodum is victor, quem laudat, geminam habebat patriam, ut si quid accidisset alteri, ad alteram se reciperet. De hoc dictum est nobis alias: Ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν.

LXXIII. *E domo in domum.*

Hanc sermonis formam aliquoties habemus obviam apud Pindarum & Aristophanem οἴκοθεν οἴκαδε, quum significant aliquem propriis virtutibus quippiam egregiæ laudis peperisse suæ domui patriæve. Velut in eodem Encomio: οἴκοθεν οἴκαδ' ἀπὸ Στυμφαλίων τειχέων. i. e. *à domo in domum à Stymphali mœnibus.* Gratiosior minusque invidiæ obnoxia virtus est, quæ ab avis atavisque demanavit ad posteros.

LXXIV. *Quod dici solet.*

Plautus in eadem fabula, rem dictu obscœnam, tropo subindicat. Jurat illic quidam per omnes Deos, cuidam nihil esse rei cum puella: ut ille cum illa neque cubat, neque ambulat, neque osculatur, neque illud, *quod dici solet.*

LXXV. *Domi pugnans more galli.*

[1] Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. i. e. *Domi pugnax more galli.*

In eum, qui semper domi desidens, non audet vel in bellum vel in certamina proficisci foras. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Nihil autem confert Reipublicæ nec ea certamina celebrantur. Ita quidem Interpretes, sed addubito tamen, an scriptum sit, Ἐνδομύχας. i. e. *domi abditus.* Ἐνδομάχης dictio nove composita, ab ἔνδον & μάχομαι. Hærebit in istos, qui domi perpetuo rixantur, quum foris sint placidissimis moribus. Convenit cum eo, quod alibi diximus: *Domi leones.*

LXXVI. *Nec Deus, nec homo.*

Hoc schema proverbiale frequenter obvium est apud Poetas, Diis hominibusque invitis: *proh Deum atque hominum fidem.* Ibi de divinis atque humanis cernitur. Horatius:

Non Dii, non homines, non concessere columnæ.

Pindarus in Pythiis hymno 3. Κλέπτει τέ μιν, οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. i. e. *Nec Deus illum fallit nec homo, nec factis nec consiliis.* Laudat Apollinem, qui quum omnia sciat, nihil tamen mentiatur.

LXXVII. *Apud matrem manere.*

Παρὰ ματρὶ μένειν. Dicebantur, qui per ignaviam semper domi manentes, nihil audent præclari facinoris. Pindarus Pythiorum Oda. 4. Μή τινα λειπόμενον τὰν ἀκίνδυνον παρὰ ματρὶ μένειν. i. e. *Ne quis immunis à periculo relictus apud matrem maneret.* Loquitur ni fallor, de argonautis, qui audaci peregrinatione quærebant gloriam, Junonis auspiciis. Molles & effœminati temporibus Augustini, μαμμόθρεπτοι dicebantur. Sive quod ab aviis essent educati, quæ nepotulos suos tenerius amant, quam ipsæ mares, sive quod Græci μάμμην diminutive dicunt materculam. Quin & hodie vulgus matris filium appellat adolescentem delicatius educatum, ac tales dicebantur *Matrissare.*

LXXVIII. *Sine canibus & retibus.*

Ἄνευ κυνῶν τε καὶ λίνων. i. e. *Absque canibus & retibus.* Hoc quidem schemate Pindarus Nemeorum Oda 3. significavit summam celeritatem. Quis enim pedibus assequatur cervos, nisi aut à canibus remorentur, aut implicentur retibus. Conveniet tamen in eos, qui clancularis artibus capiunt prædam. Pindari verba sic habent: Κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν δολίων θ' ἑρκέων. i. e. *Cervos occidentem sine canibus ac dolosis retibus.* Dicetur & in eos, qui non alienis præsidiis, sed proprio Marte rem gerunt.

LXXIX. *Et Scellii filium abominor.*

Hic est affectus humanus, ut si quis vel hominem vel quamcunque rem vehementer oderit, non solum à commemoratione, verum etiam à cognatis vocibus abhorreat. Id eleganter expressit Aristophanes in Avibus. Ibi persona quædam sic loquitur:

Ἀριστοκρατεῖσθαι δῆλος εἶ ζητῶν.

i. e. *Aristocratiam palam est te quærere.*

Altera respondet:

Ἥκιστα, καὶ τὸν Σκελλίου βδελύττομαι.

i. e. *Minime, sed ipsum Scellii natum quoque Abominor.*

Scellii filius dictus est Aristocrates. Hoc nomen jure invisum est detestanti Aristocratiam, quod ea vox abominandæ rei memoriam renovet.

LXXX. *Larinum verbum.*

Λαρινὸν ἔπος. i. e. *Larinum verbum* appellabant ingens atque egregium, hinc orto proverbio, quod in Larissa boves sint prægrandes ac præpingues. Alii putant *Larinos* dictos obesos ac prægrandes à Larino quodam pastore supra modum magno corpore. Boves au-

1 Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. i. e. *Domi pugnax more galli.*] Melius, opinor, vertetur, *More galli domi pugnacis* (vel potius *pugnantis*) ut ἐνδομάχας sit ipsius galli epithetum. De quo quamobrem dubitare debuerit Erasmus, & in ἐνδομύχας mutandum suspicari, non video. Pulcre enim convenit eo proverbio: *Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.* Quin & ab ea, qua præditus est audacia, dum in suo sterquilinio versatur, translatum est illud nostrate dictum: *Tu es audax in tuo sterquilinio*: quum aliquis domi suæ, & (ut Cicero loquitur) *in suo regno* audaciam præ se fert, extra illud timidus futurus. Cæterum ἅτε per anastrophen positum erit: ut etiam ὥς aliquando ponitur. Veluti apud Theocritum:

——— Βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.

Item:

——— ——— Ὀδυσσεὺς ἴδραμον ὥς τις.

H. Stephanus.

tem

matrem maneret. Loquitur ...
qui audaci peregrinatione ...
is auspiciis. Molles & effeminati ...
..., μαμμόθρεπτοι dicebantur ...
educati, quae nepotulos ...
ipsae mares, sive quod Graeci ...
unt materculam. Quin & ...
appellat adolescentem delicatum ...
dicebantur *Matrissare*.

XVIII. *Sine canibus & retibus.*

... i. e. *Absque canibus* ...
schemate Pindarus Nemeorum ...
mmam celeritatem. ...
vos, nisi aut à canibus ...
tibus. Conveniet tamen ...
s capiunt praedam. Pindarus ...
tem sine canibus ac dolis ...
non alienis praesidiis, sed ...

XIX. *Et Scellii filium* ...

ctus humanus, ut si quis ...
ue rem vehementer oderit, ...
tione, verum etiam à ...
eleganter expressit Aristophanes ...
ona quaedam sic loquitur:
... *palam est te quaerere.*
et:
... *Sed ipsum Scellii natum* ...

aliis habentes communes, vulgo *cuculi* vocantur. Alias annotavimus ex Horatio, *cuculos* à viatoribus appellari solere, qui tum demum venissent ad colendam vineam, quum auditus esset *cuculus*. Canit autem jam adulto vere, quia sero prorepit è nido, quem sibi parat sub hyemem in cavis arboribus, exuens se plumis, atque his sese involvens, congestis in commeatum malis ac pyris. Interpres Aristophanis admonet esse proverbium: Κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε, quum segnes ipsum tempus provocat ad industriam.

LXXXII. Μελλονικιᾶν.

Nicias traducebatur quod cunctator esset in re militari, qualis apud Romanos fuisse narratur Fabius, eoque jocularem vocem finxit vetus comoedia, Μελλονικιᾶν, ex μέλλειν, quod est cunctari, & Νικίας, qui fuit dux Atheniensibus. Aristophanes in Avibus:

——— Οὐχὶ νυστάζειν ἔτι
Ὥρ' ἐστὶν ἡμῖν οὐδὲ μελλονικιᾶν,
Ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾶν.

i. e. *Porro oscitandi tempus haud est amplius*
Nec more Niciae decet cunctarier,
Sed oportet aliquid agere quam celerrime.

LXXXIII. *Fumus.*

Καπνὸς dicuntur promissa magnifica quidem, sed inania. Unde *fumos vendere*, & *fumos offundere*. Hoc nomen inditum Theageni cuidam, qui, quum pauper esset, affectavit tamen haberi praedives ac magnificus negociator, unde vulgo dictus est καπνός. Aristophanis Interpres auctorem citat Eupolim Comicum in fabula, cui titulus δῆμοι.

LXXXIV. *Pariter remum ducere.*

Qui simul remigant certis numeris impellunt remos, ut inter se consentiant, alioqui nihil acturi. Hinc Ari-

ploque multi juvenes accendebantur ad curas equestres: patres autem oderunt hoc studii genus in filiis, quod immodicis constet impendiis.

LXXXVII. Χηναλώπηξ.

C Theagenes, quod esset garrulus ac stupidus more anserum, & versipellis more vulpium, vulgari joco dictus est χηναλώπηξ, voce composita ex *ansere* & *vulpe*. Quanquam Didymo magis probatur anseris nomen additum, quod avitio ac praesertim anserinis supra modum delectaretur, videlicet vulpium more. Anseris jecur olim in summis erat deliciis. Hujus adagii meminit Aristophanes in Avibus.

LXXXVIII. *Concinere.*

Τὴν ξυναυλίαν κλάειν. Est iisdem de rebus similiter queri. Aristophanes in Equitibus:

Ἵνα ξυναυλίαν κλαύσωμεν Οὐλύμπου νόμον.

D i. e. *Modos uti concinamus tibiis Olympicos.*

Ξυναυλίαν appellant, sive cum plures tibiis eandem canunt cantionem, sive cum citharae tibia accinitur. Olympus autem fuit Marsyae discipulus, qui scripsit de modis lugubribus. Quin & hoc ipsum Olympi modos, de querulis habet proverbii speciem, quemadmodum Ἰαλεμίζειν. Et, *Carica musa*.

LXXXIX. *Respublica nihil ad Musicum.*

Haec persuasio, quemadmodum olim multorum animos occupavit, ita nunc quoque multis inhaeret, ut credant doctos ac probos viros non esse accommodos ad gubernandam Rempublicam. Plato abstinuit, Socra-
E tes frustra tentavit, Demostheni ac Ciceroni parum feliciter cessit. Denique mater Neronis deterruit filium à studio Philosophiae, quod existimaretur inutile gesturo principatum. Ad haec Divus Augustinus redarguit

bus. Habebit gratiam, si quis dicat Epicuri Philosophiam demulcere vulgarium animos ῥήμασι μαγλεικοῖς, quod voluptatem asserat esse summum bonum. A

XCI. *Liba Coalemo.*

Σπένδε τῷ Κοαλέμῳ. i. e. *Liba Coalemo.* Competit in eum, cui sua improbitas fuit bono. Fingit enim Comicus dæmonis nomen, improbitatem innuens. Perinde quasi quis dicat, sacrifica μωρίᾳ, si quis morionem agens, evectus sit ad opes ac dignitatem. Nam Græcis κοάλεμος *fatuum* ac *stultum* significat, à κοῶ pro νοῶ. Nam Callimachus pro ἐνόησεν dixit ἐκόησεν. Hinc ἀναλόγως κῶς, pro νῦς, & ἀλέω, quod mente erret. Simili figura *Gratiis litasse* dicuntur, qui fortunati sunt in amicitiis conciliandis. Habent & temulenti Comum Deum, & fures Deam Lavernam. Itaque furtis ditato, facete diceretur, *Liba Laverne*. B

XCII. *Spirat Cecias.*

De Cæcia vento nubes ad se pertrahente satis dictum est nobis in superioribus. Ad venti naturam alludens Aristophanes in Equitibus dixit:

Ὡς οὗτος ἤδη Καικίας, καὶ συκοφαντίας πνεῖ.

i. e. *Ut iste spirat Cecias & sycophantias jam.*

Interpres admonet proverbii, quanquam in Aldina editione pro Καικίας depravate legitur Κακίας, quum hanc vocem metri ratio non admittat. *Cecias* autem Poeta posuit pro turbis ac litibus. Notatur enim ibi Cleon, ut delator & criminator. C

XCIII. *Latum & angustum.*

Nemini obscurum arbitror proverbiali schemate dictum esse apud Aristophanes in Equitibus sub persona Cleonis: cui quum esset objectum, quod nutricum more male pavisset populum, qui paululum præmansi insereret in os; maximam partem ipse deglutiret, respondet:

Καὶ νὴ Δί' ὑπό γε δεξιότητος τῆς ἐμῆς
Δύναμαι ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν.

i. e. *Ita per Jovem: nam dexteritate ego mea*
Exilem & amplum valeo populum reddere.

Macrescunt enim pueri male pasti, rursus bene pasti fiunt obesi. Apposite torquebitur in eos, qui adolescentes recte docent aut secus, quive populo dextre concionatur aut secus. Siquidem hæ res plurimum habent momenti ad mores populi vel ad honesta formandos, vel ad vitia depravandos. D

XCIV. *Scarabeo citius persuaseris.*

Θᾶσσον ὁ κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη. i. e. *Citius scarabeum in diversam sententiam pertraxeris.* De iis, qui malis assueverunt, à quibus tamen revocari non possunt, eo quod assuetis videantur optima. Lucianus in Pseudologista: Οὔτε γὰρ αὐτὸς ποτε βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ κάνθαρος μεταπεισθείη ἂν μηκέτι τοιαῦτα κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτοῖς συνήθης γενόμενος. i. e. *Neque enim ipse unquam fieres melior increpatione mea*, nihilo magis quam scarabeo persuaderi *posset*, *ne amplius talia volvat*, *posteaquam semel illis assuevit.* Scarabeus fœtus suos educat in stercore præcipue caprino, & indidem pascit, atque ibidem habitat. Excrementa vero fingunt in sphærulas, easque in nidum devolvunt, capite in terram demisso, posterioribus pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à vitiis, in quibus natus & educatus est, & quæ per se sunt fœdissima, videntur & pulcra & dulcia diutinæ consuetudinis commendatione. E

XCV. *Alienis soleis uti.*

Ἀλλοτρίοις βλαυτίοις χρῆσθαι. i. e. *Alienis soleis uti*, dicuntur, qui moribus aliorum ad suum abutuntur emolimentum. Aristophanes in Equitibus:

Οὐκ ἀλλ' ὅπερ πίνων ἀνὴρ πέπονθ' ὅταν χεσείῃ,
Τοῖσιν τρόποις τοῖς σοῖσιν, ὥσπερ βλαυτίοισι χρῶμαι.

Quibus verbis negat se circumvenire populum Atheniensem, sed facere, quod solent, qui desident in compotationibus, & urgente alvo surgunt, arreptis alienis soleis, sive quod festinant, sive quod ebrii sunt. Ita ille abutebatur moribus populi Atheniensis, qui cibo corrumpi volebat, & blanda libentius audiebat, quam salutaria. Apparet olim Græcos absque soleis solere accumbere. Exituri domum poscebant soleas. Hinc quæstus Lopodytis. Quidam etiam nudi accumbebant. F

XCVI. *Longum prooemium audiendi cupido.*

Proverbii speciem habet, quod est apud Platonem lib. de Republ. 4. Μακρὸν τὸ προοίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι. i. e. *Longum prooemium audiendi cupido.* Qui rem ipsam cupit cognoscere, huic longum est omne prooemium. Unde illud Terentii: *vah, etiam prooemium mihi occeptat.* Et Athenis præco, qui dicendi potestatem faciebat Rhetoribus, præfabatur, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. i. e. *sine prooemiis & affectibus:* quod hæc extra causam sint.

XCVII. *Omnia preclara dicis.*

Socrates apud Platonem in Euthydemo, εἰρωνικῶς suo more, quod adversarius absurda quædam collegisset, videlicet Socratem scire, quod nesciebat, & rursum nescire, quod sciebat: Εἶεν inquit, ὦ Εὐθύδημε, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. i. e. *Esto ô Euthydeme; Nam, ut dici solet, omnia sane preclara dicis.* Marsilius pro *esto*, vertit *en*, [1] Eoque legisse videtur, non εἶεν, sed ἦν aut εἶν, quod Græcis sonat *En*. Ut sit admirantis εἰρωνικῶς. Putoque hanc fuisse Germanam Platonis scripturam. Nam *esto* nihil facit ad præsentem sententiam. Nihil enim concedit, sed ut rem inauditam admiratur per irrisionem, ut omittam interim, quod εἶεν magis est optantis, quam concedentis. Plato aliis aliquot locis adagii titulo citat pulcre dicis, quod arbitror è Poeta quopiam desumtum. Nam apud Theocritum Praxinoe loquitur: Ναί, καλὸν εἶπας. i. e. *Sic est*, *dixisti pulcre.*

XCVIII. *Quod recte datum est.*

Plato in Philebo, ostendit proverbium à pueris usurpatum, non oportere reposci, quod semel datum est: Ἡμεῖς δὲ δὴ λέγομεν, καθάπερ οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων, ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι. i. e. *Nos autem dicimus id, quod solent pueri*, quæ recte data sunt, *non licere rursus eripi.* Hoc eo dicebat, quod Socrates solet ab integro repetita disputatione, quæ prius concessa fuerant rursus in dubium vocare. Simile quiddam & hodie jactatur inter pueros, ubi quis quod dedit reposcit. Adeo dicta hujusmodi per tot secula perque tot nationes ad nos usque demanarunt.

XCIX. *Funiculum ad lapidem.*

Τὴν σπάρτην πρὸς τὸν λίθον ἄγειν. i. e. *Funiculum lapidi admovere*, dicuntur, qui curam omnem adhibent, ne quid geratur in Republica secus, quam oportet. Beatus Chrysostomus homilia in priorem ad Corinthios Epistolam 35. Σκόπει πῶς πάλιν ἐνταῦθα πρὸς τὴν σπάρτην τὸν λίθον ἄγει τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς Ἐκκλησίας. i. e. *Considera ut hic rursus* funiculum *admovet* ad lapidem, *ubique querens edificationem Ecclesie.* Translatum est ab Architectis, qui non credunt oculis suis, sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem. Quod est exactæ diligentiæ.

C. *Hoc tu mihi dices.*

Apud Platonem libro de Republica nono, Socrati interroganti, quo pacto viveret vir Tyrannicus? respondet Adimantus: Τὸ τῶν παιζόντων τοῦτό σύ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς. i. e. *Istud*, *tu mihi*, *quod joco dici solet*, *dices.* Usus erit, quum responsio invidiosa rejicitur in percontatorem, aut quum is, qui percontatur, talis est, ut oporteat ipsum rectius scire, quod ab alio cupit discere.

CHILIADIS QVARTAE

CENTVRIA IX.

I. *Nummo addicere.*

Apud Jurisconsultos proverbiale est *nummo addicere*, pro eo, quod est, minimo vendere. Est autem fucus, quo legibus imponitur prohibentibus donationes. Ulpianus lib. *Pandect.* 19. tit. *Locati.* *Si quis conduxerit nummo uno*, *conductio nulla est*, *quia & hoc donationis instar inducit.* Idem lib. 1. tit. de *re judicata:*

1 *Eoque legisse videtur non* εἶεν, *sed* ἦν *aut* εἶν, *quod Græcis sonat en.*] Imo ἦν & εἶν Poeticæ sunt voculæ, pro ἐν, i. e. *in.* Ac pro *En eas accipi*, i. e. pro ἰδὲ, à nullo Grammatico, aut Lexicographo adnotatum reperio. Ac nisi poneret etiam ἦν, putarem illum ἦν voluisse dicere. Quanquam & ab εἶεν longe remotum est, & in solutam orationem aut nunquam, aut perquam raro admittitur. *H. Stephanus.*

cata: Si quis & conduxit & rogavit precario uti possideret, siquidem nummo uno conduxit, nulla dubitatio est, quin & precarium solum teneat. Verum addubito, num in his exemplis pro *conduxit* & *conductio*, legendum sit *condixit* &, *condictio*. Suetonius in Julio Cæsare: *Bello civili supra alias donationes amplissima prædia. Nummo addixit.* Valerius Max. lib. 2. capite, *De gratitudine: Pollinctoribus exequiarum apparatus Sestertio nummo ipsis præbentibus est addictus.* Itidem Plautus in Pseudolo: *Nunquam hoc eris nummo divitior. Nummum* dixit, pro vilissimo precio.

II. *Vero verius.*

Quum nihil possit esse *vero verius*, tamen proverbiali tropo dicimus *vero verius*, quod prorsus indubitatum haberi volumus. Martialis in Gallicum quendam, cui ex more sæpe repetebatur illud:

Dic verum mihi, Marce, dic amabo:
Vero verius, *inquit, ergo quod sit, audi.*
Verum, Gallice, non libenter audis.

Non dissimili forma dicimus *certio certius*. Quanquam nihil prohibet aliud alio certius esse. Ulpianus lib. Pandect. 23. tit. *de testamentaria tutela. Testamento datos sponsores non esse cogendos satisdare rem salvam fore*, certo certius *est*.

III. *Vento vivere.*

Hodieque vulgo tritissimum est, ut eos dicant *vento vivere*, qui nullo vivunt impendio: & addunt, *more siluri*, quod plerisque creditum est eum piscem aura saginari, quod idem creditum est de Chamæleonte. Alexander Imperator libro Codicis 5. tit. *de aliment. pupil. præst. Nec ferendus*, inquit, *est juvenis, qui quum præsens esset, studiisque eruditus atque alitus esset, si ea per alium se consecutum non probet, sumtus recuset, quasi* vento vixerit, *aut nullo liberi hominis studio imbui meruerit.*

IV. *Tuas res tibi habeto.*

Cajus Jurisconsultus Pandect. lib. 44. tit. *de divortiis*, ostendit fuisse receptum, ut divortium his verbis perageretur: *Tuas res tibi habeto, tuas res tibi agito.* Quorum altero reddit dotem, altero abdicat ab se tutoris munus, in rebus uxoriis. Hæc autem forma verborum perscripta est, ne vel non ratum esset divortium si nullis solennibus verbis perageretur, vel inauspicatum & odiosum, si verbis incivilibus perageretur. Itidem in discutiendis sponsalibus visum est uti his verbis: *Conditione tua non utar.* Hæc proverbii gratiam habebunt, si cui civiliter renunciabimus amicitiam. Sed festivius erit, si ad res animi transferantur, veluti si quis dicat: Monachi vitam professus est, mundum jussit sua sibi habere, suas sibi res agere. Item si quis ambiat consortium nostrum, quem judicamus nobis inutilem, huic apte dicetur: *Tua conditione non utar.* Pro eo, quod erat, non utar tua familiaritate. Eleganter usus est Plautus in Trinummo ubi Lysiteles adolescens multa queritur de miseriis amantium, ac meditatur amorem ejicere ex animo: *Apage sis amor*, tuas res tibi habe, *amor mihi amicus ne fuas unquam.* Sine tropo usus est in Amphitryone: *Valeas*, tibi habeas res tuas, *reddas meas.*

V. *Gamma Betam persequitur.*

Procopius lib. 3. de Bello Vandalico refert Carthagine antiquum proverbium à pueris jactari solere: *Quod Gamma quandoque Betam, & rursus Beta Gammam persequitur.* Suspicor puerorum lusum huc spectasse, quod inter vicinos frequenter oriatur dissidium. Verum hic puerile dictum detortum ad rerum eventum, quod Gizericus Bonifacium expulisset: Postea Gilimerem Belisarius. Proverbium non est natum ex eventu, sed puerorum Carthaginensium ænigma fuit, velut oraculum ejus, quod accidit postea.

VI. *Pulcrum sepulcri elogio.*

Non videbatur in proverbiorum classem referendum, nisi nominatim proverbii titulo referretur apud Procopium libro de Bello Persico primo, sub persona Augustæ Justinianum maritum sic alloquentis: *Igitur, optime Imperator, volenti nunc vivere procul dubio nullo negocio licet, pecunia nobis magna vis, mare oportunum, navigia multa. Considera tamen ne servato tibi contingat, vitæ jucunditatem cum mortis ad extremum acerbitate commutare. Mihi autem antiquum sane placet proverbium, Quam pulcrum est in sepulcri elogio Imperatorem adscribi!* Quosdam novi, qui in extremo vitæ magnis impendiis redemerunt galerum cardinalicium, ut in sepulcro titulus adscriberetur.

VII. *Primum apes abigendæ.*

Agathius de Bello Gothico libro tertio: *Placebant hæc dicta Ulilago Herulorum præfecto. Unde id usurpatum proverbium & barbarum & parvi momenti, utile tamen & alicujus energiæ. Identidem prædicabat:* primum abigendas apes, *deinde & mel subtrahendum.* Sensit Buzes primum hostium copias adventantes esse submovendas, quo possint Asia potiri. Sumtum à curatoribus apum, qui, quo mel eripiant ex alvearibus, apes fumo, aut alio quovis modo abigunt.

VIII. *Porrigere manus.*

Porrigere manus, pro auxilio esse, vulgatissimum est, sed elegans. Ulpianus Pandectarum lib. 42. tit. De re judicata: *Sed si emtor, cui pignora sunt addicta exsequente judice precium non solvit, utrum adversus emtorem porrigere manus debent iidem judices, qui sententiam exsequuntur, videndum est.* M. Tullius in Oratione Post reditum: *Qui mihi primus afflicto & jacenti, consularem fidem, dextramque porrexit.* Festivius erit de rebus animi: veluti si dicas, animo dejecto *manum porrigit* Philosophia: aut in Theologiæ difficultatibus æstuanti sæpe *manum porrigit* dialectica, aut linguarum peritia.

IX. *Optima quidem aqua.*

Ἄριστον μὲν ὕδωρ. i. e. *Optima quidem aqua*, [1] videtur in proverbium abiisse, quoties rei vehementer laudatæ præfertur aliquid melius: quemadmodum Pindarus auspicans hymnos Olympiacos, aquam quidem fatetur esse optimam, sed aurum præfert, quod ignis in morem noctu luceat. Sunt enim hæc duo præcipua elementa, aqua & ignis: unde aqua & igni iis interdicitur, quos vita indignos judicamus. Aristoteles libro Rhetoricôn 3. ut vulgo jactatum citat: ὅθεν inquit λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Quædam enim ob id præferuntur, quod sint rariora. Alioqui aqua est magis necessaria quum aurum. Meminit adagii Plutarchus in Commentario, in quo quærit *Utrum aqua an ignis sit utilior.* Supra modum efferenti Philosophiam is, qui fateatur quidem Philosophiam esse rem præclaram, sed qua potior sit Theologia, facere succinet illud Pindarici carminis fragmentum: Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

X. *Non oportet hospitem semper hospitem esse.*

Aristoteles libro Rhetoricorum tertio, nullo auctore citat ceu vulgo jactatum: Οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶναι. i. e. *Non oportet hospitem semper hospitem esse.* Hospites dicuntur ignari ejus loci, in quo vivunt. Sed turpe est diu in eadem civitate vivere, & semper esse peregrinum. Videtur jambicus trimeter corruptus. Turpe est in eadem disciplina diu versatum esse, & nihil scire.

1 *Videtur in proverbium abiisse.*] Ex verbo λέγεται duntaxat proverbialia esse hæc verba argumentatur: ut antea vidimus non aliunde, quam ex participio λεγόμενον conjecisse proverbialiter vocem ἀτεχνῶς usurpari. Quasi vero λέγεσθαι semper significet *proverbialiter dici*, &, λεγόμενον, *quod proverbialiter dicitur.* Certe nihilo magis adagium his Pindari verbis quam illis Plutarchi subest. Nec inter adagia, credo, relaturus erat ea, si quorsum ab Aristotele citentur, perpendisset. (est autem hic locus libro 1. Non tertio) Quum enim dixisset Philosophus: καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου ὑπερέχει, οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν. Μείζων γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι: subjicit, ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει. Τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει. Ὅθεν λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Citat & Plato in Euthydemo hæc Pindari verba: dicens, *Nam quod rarum est, ô Euthydeme, preciosum: at vero aqua vilissima quum optima sit, ut ait Pindarus.* Sic autem & Horatius *vilissimam* appellavit *aquam*, 1. Serm. Sat. 5.

—— —— *Venit vilissima rerum*
Hic aqua. —— —— ——

Propertius autem *vilem* dixit. Eodem videlicet quo Plato & hic & ille respicientes epithetum hoc ei dederunt: nimirum ad ejus abundantiam. Nam quum Plato dicit: *Nam quod rarum est, preciosum: ad vero aqua vilissima:* intelligere debemus à contrario, *ob abundantiam vilissima.* Addit autem, *quum optima sit, ut ait Pindarus: sive præstantissima.* Considera lector, ut ne umbra quidem proverbii hic appareat, nec apud Aristotelem, nec apud Platonem. *H. Stephanus.*

quo, inquit, *homine tibi spondeo*, *non illo vetere verbo meo*, *quod quum ad te de Milone scripsissem*, *jure lusisti*, *sed* more Romano, *quum homines non inepti loquuntur*, *probiorem hominem*, *meliorem virum*, *prudentiorem esse neminem*. Penes Romanos erat rusticana veritas. Talem inducit libro de Finibus secundo: *Quod nostri quidem optime disputant, nihil opus esse eum, qui Philosophus futurus sit, scire litteras. Itaque ut majores nostri ab aratro adduxerunt Cincinnatum illum, ut dictator esset, sic vos de Pelasgis omnibus colligite, bonos quidem viros, sed certe non semper eruditos.* Idem ad Trebatium lib. 7. *Balbus mihi confirmavit te divitem futurum: id utrum* Romano more *loquutus sit*, *bene nummatum te futurum*, *an quomodo Stoici dicunt*, *omnes esse divites*, *qui cœlo & terra frui possunt*, *postea videro. Romano more* dixit, pro indocto & simplici. Nam Stoici subtiliter definiunt divitem ac pauperem. Ac mox ad eundem: *Ego te Balbo quum ad nos proficiscetur*, more Romano *commendabo*.

XIV. *Lacryma nihil citius arescit.*

M. Tullius libro de Inventione priore, præcipiens ne orator, postea quam judicis animum commovit ad misericordiam, diutius commoretur in quæstione, adducit Apollonii dictum: Οὐδὲν θᾶσσον ξηραίνεσθαι δακρύου. i. e. *Lacryma nihil citius arescere*, quod vehemens affectus facile vertitur in tedium.

XV. *Ex potestate exisse.*

Exisse è potestate dicebantur, qui à mente excidissent, &, qui spreta ratione, cupiditatum arbitrio præcipites ferebantur. M. Tullius libro Tusculanarum Quæstionum tertio: *Eos*, inquit, *sanos intelligi necesse est. Itaque nihil melius quam quod est in consuetudine sermonis Latini*, *quum* exisse è potestate *dicimus eos*, *qui effrenati feruntur*, *aut libidine aut iracundia*. Ac mox: *qui igitur*

parricidis, i. e. qui parentem occidissent. Quanquam
C apud priscos *parricidium* dicebatur, quoties homo hominem occidisset, h. e. par parem, videlicet eo seculo, quo crudelitas erat occidisse bovem, avem, aut gallum gallinaceum. Dein quum cœpisset esse vulgare, ut homo occideret hominem, parricidii vox ad summæ impietatis significationem deflexa est. *Culleus* autem erat saccus coriaceus, cui insuebatur parricida, simul immissa vipera, simia, & gallo gallinaceo, atque ita projiciebatur in profluentem. M. Tullius pro Roscio Amerino: *Quanto majores nostri sapientius, qui quum intelligerent nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium in parricidas excogitaverunt, ut quos natura retinere in officio non potuisset, magnitudine pœnæ*
D *à maleficio summo arcerentur: insui voluerunt in culleum vivos, atque ita in flumen dejici. O singularem sapientiam judicum! nonne videntur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repente cœlum, solum, aquam terramque ademerunt: ut qui eum necasset, unde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur* &c. Proin Juvenalis impietatem cujusdam exaggerans, negat illi satis esse serpentem unum, aut culleum unum. Narrat Suetonius quosdam statuæ Neronis apposuisse culleum cum elogio: *Merueras, sed ego quid possum?*

XIX. *Ratio quidem apparet* &c.

Plautus in Trinummo: *Nequaquam. Argenti ratio*
E *comparet tamen.* Cui Stasinus: *Ratio quidem Hercle apparet, argentum* οἴχεται. Nam hæc est Germana ejus loci lectio, quam alii varie mendosam comminiscuntur. Usus est M. Tullius in Pisonem: *Quas rationes si cognoris, intelliges nemini plusquam mihi litteras profuisse. Ita*

vicinis ac municip
ra potissimum prodi
decus homini à con
quod fortunæ incon
lis, quoniam sciun
XX
Aristophanes in
Τὸ μὲν νόημα
i. c. *Excogitavit*
Non sine proverbii
apud populum jact
derent, misisse in
gloriam sibi vindic
ro, ubi quoties fac
citur suggessisse. P
Comicus autem joc
μα, notans Cleonis
XXV
Nihil hoc dicto
Usus altera natura.
Unde Satyricus:
Custode & cura
Huic parem aut cer
Aristoteles lib. Rhe
docet ea jucunda es
vel quod huic prox
putat interesse inte
est inter semper &
quod indidit natura
inde sanctissimum
ris statim annis op
sint etiam jucunda
XX

De reduvia queritur majori obnoxius malo. Ubi quis pravo pudore, levissimis malis quærit remedium, dissimulans majora. Hoc affectu sunt complures, ut etiam apud medicum dissimulent morbum, præcipue podagrici. Narrat Plutarchus quendam consuluisse medicum de vitio unguium, quum color argueret illum esse vitiato hepate. At medicus intelligens ineptum hominis pudorem, *nihil*, inquit, *tibi periculi est à reduvia, sed gravius malum urget te.* Huc allusit M. Tullius in Oratione pro Roscio Amerino: *Intelligo me ante tempus hæc perscrutari, & propemodum errare, qui, quum capiti Sexti Roscii mederi debeam, reduviam curem.*

XXII. *Ad libellam debere.*

Qui pecuniam præsentem ac justi ponderis debet, *ad libellam debere* dicitur. Nam olim ad libram dabatur pecunia, non ad numerum. Inde illa vulgata expendere, expensum ferre, dependere, rependere, impendere, pro sumtum facere, sumtuum rationem reddere, solvere, resolvere, & insumere. M. Tullius pro Roscio Amerino: *Nisi planum facit H. S.* LIII. ad libellam *sibi* deberi, *perdit litem.*

XXIII. *Hoc municeps aut vicinus nunciavit.*

M. Tullius in eadem Oratione: *Soletis quum aliquid hujuscemodi auditis, Judices, continuo dicere, necesse est aliquem municipem aut vicinum dixisse.* Solent enim à vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera potissimum prodi. Quod & hodie vulgo dicunt, dedecus homini à conterraneis aut civibus oriri. Nam si quod fortunæ incommodum, si qua vitæ labes, ab illis, quoniam sciunt, proditur.

XXIV. *Dea excogitavit.*

Aristophanes in Equitibus:

Τὸ μὲν νόημα τῆς Θεοῦ, τὸ δὲ κλέμμ' ἐμόν.

i. e. *Excogitavit Dea, meum sed furtum erat.*

Non sine proverbii specie dictum est in Rhetores, qui apud populum jactabant, Minervam ipsis, quod suaderent, misisse in mentem, & tamen rerum gestarum gloriam sibi vindicabant. Color sumtus est ex Homero, ubi quoties facti ratio reddi non potest, Pallas dicitur suggessisse. Pallas Atheniensium erat protectrix. Comicus autem joci gratia, pro πρᾶγμα, posuit κλέμμα, notans Cleonis rapacitatem.

XXV. *Usus est altera natura.*

Nihil hoc dicto celebratius: Ἔθος ἄλλη φύσις. i. e. *Usus altera natura.* Natura nihil efficacius potentiusve. Unde Satyricus:

Custode & cura natura potentior omni.

Huic parem aut certe proximam vim habet assuetudo. Aristoteles lib. Rhetoricorum 1. disputans de jucundis, docet ea jucunda esse, quæ vel secundum naturam sunt, vel quod huic proximum est, consueta. Nihil enim putat interesse inter naturam & usum, nisi quod interest inter semper & plerumque. Perpetuum enim est, quod indidit natura, frequens, quod usus affixit. Proinde sanctissimum consilium dedit, qui jussit ut à teneris statim annis optima eligamus, quæ post usu futura sint etiam jucunda.

XXVI. *Necessitas molesta.*

Mox eodem in loco citat sententiam ceu vulgo jactatam, ostendens esse molesta quæ secundum naturam non sunt. Vis autem pugnat cum natura, eoque molesta omnibus necessitas: Καὶ ὀρθῶς inquit, εἴρηται. Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ. i. e. *Et recte dictum est. Quicquid enim est necessarium natura molestum est.* Verum optimis non assuescimus, nisi initio adhibeatur aliqua vis: sed quod prius erat violentum, ac proinde molestum, assuetudine primum fit leve, postea etiam jucundum.

XXVII. *Jucunda malorum præteritorum memoria.*

Inibi refert & hanc sententiam proverbialem ex Poeta quopiam:

Ἀλλ' ἡδὺ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

i. e. *Meminisse laborum suave qui servatus est.*

Item illud:

Καὶ μέγα γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

i. e. *Magnopere est jucunda viro renovata dolorum*
Mentio, qui permulta tulit, permultaque gessit.

Hujus & alibi meminimus.

XXVIII. *Suffragium optimum.*

[1] Aristoteles Rhetoricorum libro primo, videtur hoc attingere tanquam in foro jactatum: Γνώμῃ ἀρίστῃ. i. e. *Suffragio optimo.* Quum enim multa sint probationum genera, quæ extra causam petuntur, ac Græcis dicuntur ἄτεχνοι, velut leges, testes, pacta, tormenta, jusjurandum, [2] optima probatio est ex conjecturis, quæ illi εἰκότα vocant. Μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ Γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. i.e. *Ei vero, qui testes non habet, hic erat locus, ex probabilibus signis esse judicandum: & hoc est, quod dicitur, Suffragio optimo.*

XXIX. *Tanquam ad aram.*

De sacra ancora dictum est alias. Illi simillimum est *ad aram*, quum extremum refugium intelligi volumus. Inde sumtum, quod olim, qui extrema necessitate urgebantur, ad aras Deorum soleant confugere, unde nefas erat quemquam detrahere. M. Tullius in Oratione pro Roscio Comœdo: *Quod item nuper in Erote Comœdo usu venit, qui posteaquam è scena non modo sibilis, sed etiam convicio explodebatur*, sicut ad aram *confugit in hujus domum, disciplinam, patrocinium, nomen.* Idem libro tertio de Natura Deorum: *Quod vos*, inquit, *quum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad Deum.* Idem Actione in Verrem quarta: *Magistratuum autem nostrorum injurias ita multorum tulerunt, ut nunquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque vestrum publico consilio confugerent.* Ovidius Epistolarum libro quarto:

Unica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria: *Ad aram confugisti.*

XXX. *Ad asylum confugere.*

Huic cognatum est, *ad asylum confugere.* M. Tullius Actione in Verrem 3. *Se quæstorem prohibitum esse dicebat, quo minus è fano Dianæ servum suum, qui in illud* asylum

1 Aliis præterea locis ejusdem operis usurpat Aristoteles hoc loquendi genus, γνώμῃ ἀρίστῃ: ex quorum inter se collatione γνώμην hic non satis commode verti *suffragium* colligo, nec ἀρίστην, *optimum.* Nam suffragium ferre potest aliquis παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην, i. e. *contra mentem suam*, & id quod in animo suo sentiat, ac tacite secum judicat. Et nihil obstat quominis suffragium alicujus appelletur optimum, in quo ferendo non ἐπιεικείας rationem habuerit, i. e. æqui & boni: sed jus summum spectaverit. At vero Aristoteles paulo ante eum, quem habemus hic locum, dixerat: *Manifestum est enim, si lex scripta rei adversetur, communi utendum esse*, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. Et *hoc esse mente optima, non omnino uti scriptis. Ac seipsum quidem* ἐπιεικὲς *semper manere, & nunquam mutari, sicut nec legem communem (secundum naturam est enim) ac scriptis mutationem sæpe contingere.* Quorum verborum si recordatus fuisset Erasmus, γνώμην ἀρίστην ad ἐπιείκειαν, i. e. *æquum* & *bonum* referri intellexisset, docente id ipso Aristotele: & eam quidem ἐπιείκειαν late patere, nec in una ea re consistere, ut non ex necessariis solum, verumetiam ex verisimilibus judicetur. Jam vero illa verba, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. Non tantum ad intelligendum quid sit τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, sed etiam ad corrigendum Julii Pollucis locum nobis plurimum prosunt, in quo scribitur: Ὁ δὲ ὅρκος ἦν καὶ δικαστῶν, περὶ μὲν ὧν νόμοι εἰσὶ κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι. Περὶ δὲ ὧν μὴ εἰσι, συγγνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ. Legendum enim esse σὺν γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ, perspicuum hinc esse puto, quanquam illa vocula σὺν, suspecta esse possit alicui: quum etiam absque ulla præpositione Demosthenes dicat, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν. Hanc autem γνώμην δικαιοτάτην esse eam, quam Aristoteles appellat ἀρίστην, ostendit locus ejusdem, qui paucis interjectis sequitur eum, quem modo protuli. Ait enim: *Sin lex scripta pro re nostra faciat, tunc dicendum est* γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, *non esse ad judicandum contra legem, sed ut, si ignoraverit quid lex indicat, non pejeret.* Quum enim hic dicit Aristoteles, de judice, *ne pejeret*, quin id dicat ob idem jusjurandum, quod hic in Pollucis & in Demosthenis loco legimus, ecquis dubitaturus est? Animadvertendum præterea, in loco Aristotelis, qui hic citatur ab Erasmo, itidem γνώμῃ ἀρίστῃ de judicibus dici. Nam post ἀρίστῃ subaudiendum est verbum κρίνειν. Quod etiam ibi scriptum in quibusdam exemplaribus reperitur, & libro secundo legitur eodem modo: τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν. In loco autem proxime citato pro κρίνειν ponit δικάζειν, quo & Demosthenes utitur. Quare, ut omittam γνώμην ἀρίστην præcedere ipsam sententiæ pronunciationem & concedam posse confundi: at quomodo judici suffragium tribui queat, dicendo illum optimo suffragio judicare, viderint, qui hanc interpretationem sequi volent. *H. Stephanus.*

2 *Optima probatio est ex conjecturis, quæ illi εἰκότα vocant.*] Non hoc dicit Aristoteles, omnium ἀτέχνων *probationum optimam* esse, quæ ἐκ τῶν εἰκότων petitur: sed quod dicendo is, qui argumentis niti possit, non testibus auctoritatem his dempturus sit, illis autem adjuncturus, declarat: ut statim post eum, cui testes aderunt, argumenta autem deerunt, vicissim rationibus instruit ad elevandam his fidem, illis augendam appositis. *H. Stephanus.*

asylum confugisset, *abduceret*. Hæc fient venustiora & παροιμιωδέστερα, si ad animi res transferantur.

XXXI. *Arx.*

Non abhorret ab hac forma arcis metaphora, quum tutissimum ac validissimum præsidium significamus. M. Tullius in Verrem Actione 6. *Idem ad vos privatim, judices, confugit, utitur hac lege, qua judicium est, communi* arce *sociorum*. Rursus in eadem: *Hic locus est igitur unus, quo perfugiant, hic portus, hæc* arx, *hæc ara sociorum*. Item pro Roscio Comœdo: *Hæc lex socialis est, hoc jus nationum exterarum est, hanc habent arcem minus aliquanto munitam quidem quam antea, verum tamen &c.* Item pro Sylla: *Ego vitam omnium, statum orbis terræ, urbem hanc denique, sedem omnium nostrum*, arcem *Regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperii, quinque hominum amentium ac perditorum pœna redemi*. Idem in Epist. Famil. scribens P. Lentulo, quod erat in causa præcipuum *arcem causæ* vocat. *Non potuit*, inquit, *magis in* arcem causæ *illius invadere*. Aristoteles præfans in Rhetorica ad Alexandrum: Εἰδότας καλῶς ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτηρίας, ἡ διὰ τοῦ συμφέροντος γινομένη θεωρία. i. e. *Quum pulcre nossent, arcem esse salutis, utilitatis considerationem, quæ fit oratione.*

XXXII. *Ne vestigium quidem.*

Quoties hominem aut rem penitus abolitam significamus, *ne vestigium quidem* superesse dicimus. M. Tullius Actione in Verrem tertia: *Nam si alienam vicem pro nostra injuria doleremus, vestigium istius in foro non esset relictum.* Rursus quinta. *Providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat.* Item in oratione contra Rullum: *Corinthi vestigium vix relictum erat.* In eadem: *ut ipse locus eorum, qui cum hac urbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet.* Item pro Cluentio: *Quum interea Cluentianæ pecuniæ vestigium nullum invenitis.* Idem pro Lege Manilia: *Cujus legiones sic in Asiam venerunt, ut non modo manus tanti exercitus, sed* ne vestigium quidem *cuiquam pacato nocuisse videatur.* Item pro L. Flacco: *Legatos in vincula conjectos, nominis prope Romani memoriam, cum vestigio imperii, non modo ex ædibus Græcorum, verum etiam ex litteris esse deletam.* Idem pro Sylla: *ut qui paulo ante consul designatus fuisset, repente nullum pristinæ dignitatis vestigium retineret.* Idem ad Cn. Plancum lib. 5. *Ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis.* Rursus ad Papirium Pætum libro 9. *Ego autem existimes licet quod lubet, mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, præsertim quum eas videam primum oblitas Latio, tum quum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc etiam Braccatis & transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat.* Pro *vestigio* dixit *imaginem* Philippica 5. *Quæ nisi auctoritate senatus rescindantur, quoniam ingressi in spem Reipub. recuperandæ sumus*, imago *nulla liberæ civitatis relinquetur.* Idem in Epistola ad Q. fratrem: *Non enim vidisses fratrem tuum, non eum, quem noras, non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras*, ne vestigium quidem *ejus nec simulacrum, sed quandam effigiem spirantis mortui.* Idem aliis verbis expressit, ad Atticum libro quarto, Epistola occupationum mearum: *Amisimus, mi Pomponi, omnem non modo succum ac sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinæ civitatis.* Rursus Epistola prima libri decimi Familiarium: *Nec omnino simulacrum aliquod aut vestigium civitatis.*

XXXIII. *Diobolares.*

Quem minimi precii volumus intelligi, *diobolarem* olim vocabant. *Obolus* enim nummus erat æreus. Id primum dictum est in meretrices plebeias minimoque venales, post deflexum est ad quemvis hominem aut rem egregie vilem & contemnendam. Meminit Festus Pompejus. Plautus vile scortum *diobolarium* appellat.

XXXIV. *Equitandi peritus ne cantet.*

Ἱππωσύνην δεδαὼς μὴ ἄδη. i. e. *Equitandi peritus, ne cantet.* Sumtum à Poeta quopiam, in eum, qui professus res serias versatur in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac voluptatum insectatores. Gregorius Theologus in Epistola ad Eudoxum Rhetorem: Ἱππωσύνην δεδαῶτα μὴ ᾄδειν ἐθέλει ἡ Ποίησις, μήπη γένηται, μὴ καὶ τῆς ἱππωσύνης διαμάρτῃς, καὶ τῆς ᾠδῆς. i. e. *Eum qui didicit artem equitandi, non vult canere Poesis, ne qua eveniat, ut simul & in equitando aberres & in canendo.* Nondum liquet è quo Poeta sumtum sit, sed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipue discebant, equitandi & canendi tibiis, quum altera parum alteri congruat.

XXXV. *Sparta servi maxime servi.*

Plutarchus in Vita Lycurgi refert, ceu vulgo jactatum: Ἐν Λακεδαίμονι τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δοῦλον. i. e. *Apud Lacedæmonios qui liber est, eum maxime liberum esse: contra qui servus est, maxime servum esse.* Apud Lacedæmonios ingenuis non erat fas discere, aut exercere ullum opificium, aut negociationem, aut agriculturam, sed hæc omnia per Helotas, id erat servorum genus, quibus nefas erat ullam artem liberalem vel discere vel exercere, agebant: quos ipsos durissime tractabant. Cogebantur adesse conviviis, & illic inebriari, cantiones ridiculas canere, & saltationes indecoras agere, ut horum exemplo ingenui discerent, quam indecora fœdaque res sit temulentia. Quin & Ephori, quum inirent magistratum, solent Helotibus bellum indicere, quo fas esset illos occidere. His rationibus ad tantam servitutem adigebantur, ut nihil auderent injussu dominorum: adeo ut, quum Thebani, qui eruptione facta in Laconicam quosdam ex Helotibus ceperant, juberent illos canere cantiones Terpandri, Alcmanis & Spondontis Laconici, responderint id herilas filias nolle. *Generosior Spartano*, alias nobis dictum.

XXXVI. *Vespertilio.*

Vespertiliones videntur appellari, qui gravati ære alieno, luce domi se continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Ulpianus lib. Pandect. 21. tit. de *Evictionibus*: *Si quis ita stipulanti spondeat, sanum esse, furem non esse*, vespertilionem *non esse &c. Inutilis stipulatio quibusdam videtur, quia si quis est in hac causa, impossibile est quod promittitur. Si non est, frustra est. Sed ego puto verius hanc stipulationem furem non esse, sanum esse, vespertilionem non esse, utilem esse: hoc enim continere, quod interest horum quid esse, vel horum quid non esse.* Hactenus Ulpianus. Quanquam hoc loco quidam pro *vespertilione* legunt *vespillone* aut *versipellem*. Alciatus inter Jureconsultos undequaque doctissimus, in commentariis suis de Rerum Significationibus, putat *vespertilionem* dictum quemadmodum modo diximus, qui metu creditorum interdiu latitat, noctu prodit. Nam animal hinc dictum, quod *vesperi volet*, indicat Nonius Marcellus. Adagium esse sumtum videtur ex apologo quopiam, sive Æsopi, sive alterius illum imitati, (nam Æsopo videtur indignus) qui narrat *vespertilionem*, mergum & rubum, inisse societatem, ut conflatis sortibus pariter negociarentur. Vespertilionem contulisse pecuniam à fœneratoribus mutuo sumtam, Mergum aliud quippiam, rubum vestem. Quum omnes è naufragio nudi enatassent, vespertilionem metu creditorum interdiu latitare, noctu volare tantum, mergum obsidere littora, ac subinde collum demittere in fundum, sicubi reperiat merces suas, vel ejectas in littus, vel in fundo hærentes: rubum prætereuntium adhærere vestibus, si quam forte suam reperiat. Poterat videri parum quadrare, servum ære alieno gravatum esse, quis enim credat servo? nisi legeremus apud Terentium, Davum Getæ, quod debebat, reddidisse. Mihi tamen videtur *vespertilionis* nomen & in fugitivum servum competere, qui noctu ab hero solitus sit subducere sese, latitatque ubi periculum est, ne agnoscatur. Nam inibi mox proximo capite, pro *vespertilione* ponit *erronem* ac *fugitivum*, *quum quis*, inquit, *stipulatur furem non esse, fugitivum non esse, erronem non esse.* Prisci tamen ea voce secus usi sunt, videlicet pro homine ancipitis fidei, qui nec hujus ordinis sit, nec illius, quum utroque tamen colludat: eo quod *vespertilio* sic est utrumque, ut nec inter volucres, nec inter mures habeat locum. Alas habet, sed pennas non habet: volitat, sed sub vesperam. Dentes habet, quod avium nulla. Varro in Agathone citante

tante Nonio: *Quid multa? factus sum vespertilio, neque in muribus plane, neque in volucribus sum. Vespertilionis* convicium torqueri poterit & in amantes, qui noctu volitant, quos Plautus in Trinummo vocat tenebricolas: *Elegans*, inquit, *despoliator latebricolarum hominum corruptor.* A

XXXVII. *In folle offerre.*

Callistratus libro Pandect. 35. tit. de *Cond. & demonst.* cap. *cum servus: Nos*, inquit, *neque conditionem meram putamus esse, quæ in datione existit, neque meram conditionem quæ in facto consistit, sed eam conditionem quæ ex quadam mixtura consistit. Nam non utique si ille* in folle *reliqua* obtulit, *liber erit: non enim testator hoc sensit, sed illud, ut rationes reddat, quomodo servus reddere solet: i. e. legendas offerre rationes primum, deinde computandas: ut explorari possit, computationes probæ an improbæ referantur, accepta, relata recte an non recte.* Apparet *in folle* dictum, pro eo, quod erat, inexplorate, inexplicate & confuse, sicut qui syngraphas & pecuniam sacculo inclusas offert. B

XXXVIII. *Malus choraules, bonus symphoniacus.*

Divus Augustinus in Epistola ad Aurelianum, (& refertur in Decretis Causa 16. Quæst. prima, cap. *Legi Epistolam*) commemorat vulgo illud jactatum: *Malus choraules, bonus symphoniacus:* ubi quis in suo genere contemptus, in præstantiore habetur in precio: veluti si quis Poeta ineptus profiteatur medicinam, & inter præclaros medicos habeatur. Augustini verba sunt hæc: C *Ordini clericorum fit indignissime injuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericorum eligantur, quum ex his, qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores ac meliores in clerum assumere soleamus: nisi forte sicut vulgares dicunt*, malus choraules, bonus symphoniacus *est, ita ipsi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes, malus monachus, bonus clericus est.* Sumtum apparet ex M. Tullio, qui in Oratione pro Murena ita loquitur: *Itaque mihi videntur initio multo hoc maluisse: postquam id assequi non potuissent, illuc potissimum sunt delapsi. Ut autem in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi* D *fieri non potuerint, sic nonnullos videmus, qui oratores evadere non potuerunt, eos ad juris studium devenire.*

XXXIX. *Nutu atque renutu.*

Cui summam potentiam adscribimus, ejus *nutu ac renutu* cuncta geri dicimus. Multum est verbo efficere, quod velis, at plus est idem efficere *nutu ac renutu.* M. Tullius Actione in Verrem tertia: *Nisi ad nutum tuum præsto fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatique paruerit.* Idem pro Cæcinna: *An certius quicquam objici potest, quam quod is, cui objicitur ne nutu quidem infirmare conetur.* Item contra Rullum: *Tamen omnes vobis pecuniæ ad nutum vestrum penderent.* Idem Epist. Famil. libro undecimo: *Interfecto enim rege, regios omneis nutus tuemur.* Rursus lib. 13. Epist. prima: *Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim.* In eodem ad Silium Proprætorem: *Ut libentissimis Græcis, nutu quod velis consequare.* Plinius libro Epist. primo, ad Octavium Rufum indicat esse sumtum ex Homero, qui fingit Jovem *solo nutu* probare aut rejicere hominum vota. Verba Plinii adscribam: *Vide, in quo me fastigio collocaris, quum mihi idem potestatis idemque regni dederis, quod Homerus Jovi Optimo Maximo,* E

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere voto tuo possum. F

XL. *Ne bestiæ quidem ferre possent.*

Proverbialis hyperbole est apud M. Tullium Actione in Verrem quinta: *Postremo ut odor Apronii teterrimus oris & corporis, quem ut ajunt*, ne bestiæ quidem ferre possent, *uni isti suavis & jucundus videretur.* Confine est illi, quod alibi retulimus: *Balbinum polypus Agnæ delectat.* Idem in Catilinam invectiva 3. *Tantus enim illorum temporum dolor inustus est, ut jam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passura esse videantur.* Paulo diversius dixit in Epist. ad Atticum, cujus initium: *Quæris ex me*, lib. 1. *Et quod omnes non modo homines, verum etiam pecudes factum esse sciebant.*

XLI. *Cossi.*

Olim vulgari convicio *Cossi* dicebantur homines natura rugosi, à similitudine vermium, qui lignis innascuntur. Ii natura rugas habent, ut se contrahant ac porrigant. Horum Plinius meminit compluribus locis, ut lib. 11. cap. 33. Rursus lib. 30. cap. 13. libri vero 17. cap. 24. indicat hujus generis grandiores in cibis atque etiam in luxu fuisse antiquitus. Meminit & Hieronymus adversus Jovinianum lib. 2. Græci ὀψιφρεῖς vocant, qui, quum sint juniores, tamen vultu senium præ se ferunt. Auctor Festus Pompejus.

XLII. *Menia columna.*

Quemadmodum dicimus de trivio, aut de lapide, hominem vehementer contemptum significantes, ita M. Tullius in Verrem Actione prima *a columna Menia* dixit: *Tanta ne*, inquit, *vobis inopia esse videor amicorum, ut mihi non ex his, quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur: vobis autem tanta inopia reorum, ut mihi causam præripere conemini, potiusquam aliquos à* columna Menia *vestri ordinis reos reperiatis?* Asconius Pedianus indicat apud *columnam Meniam* sordidos reos, veluti fures, aut servos nequam apud triumviros capitales solere judicari. Cognomen autem inditum à Menio, qui quum domum suam venderet Catoni & Flacco censoribus, ut ibi basilica ædificaretur, exceperat jus sibi unius columnæ, super quam tectum projiceret, & provolantibus tabulatis, inde ipse & posteri ejus spectare munus gladiatorium possent, quod etiam tum in foro dabatur. Hinc *Menia* cognomen. Ad tales autem causas, quæ illic agebantur, adhibebantur sordidi causidici.

XLIII. *Circeo poculo.*

De Circes virga nobis ante dictum est. Adsimili forma M. Tullius usus est *Circeo poculo*, de homine subito in alium mutato. Actione in Verrem prima: *Sed repente è vestigio ex homine tanquam aliquo* Circeo poculo *factus est Verres, redit ad se, atque ad mores suos.* In verbis Ciceronis tacita allusio est ex ambiguo vocis. Nam *Verres* porcus est majalis nondum castratus.

XLIV. *Ex sinu illius.*

Quos ex intima familiarite volumus intelligi, hos *è sinu illius aut illius* esse dicimus. M. Tullius Actione in Verrem tertia: *Verres simul ac tetigit provinciam, statim Messanam litteras dedit, Dionem evocavit, calumniatores* ex sinu suo *apposuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commissam esse dicerent.* Idem Actione quarta: *Satisne vobis magnam pecuniam Venerius homo, qui è Chelidonis* sinu *in provinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur?* Idem in Catilinam invectiva secunda: *Postremum autem genus est non solum numero, verum etiam genere ipso atque vita, quod proprium est Catilinæ, de ejus delectu, imo vero de complexu ejus ac sinu.* Plutarchus in Vita Catonis Uticensis simili forma dixit: Γαβίνιον Παῦλον ἐκ τῶν Πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον. i. e. *Gabinium Paulum ex Pompeji sinu hominem.* Qui locus nobis antea citatus est in proverbio: *In sinu gaudere*, sed sensu nonnihil diverso. *De grege illo* nobis ante dictum est. M. Tullius aliquoties *gregales* appellat, ejusdem sodalitii congerrones.

XLV. *Circumpedes.*

Qui proxime adsunt, cinguntque quempiam ad obsequium parati, *circumpedes* esse dicuntur. M. Tullius Actione in Verrem tertia: *Circumpedes autem homines formosos & litteratos suos esse dicebat, se emisse.* Ita perpetua familiaritate junctos dixit *circumpedes*, quemadmodum *à manibus, a pedibus* appellamus, qui nobis domestice inserviunt.

XLVI. *Ne tempestas quidem nocere possit.*

In homines insigniter nudos & inopes, non sine proverbii specie dixit M. Tullius actione in Verrem quinta: *Cæteros Leontinos quibus non modo Apronius in agris*, sed ne tempestas quidem ulla nocere potuit, *exspectare nolite. Etenim non modo incommodi nihil ceperunt, sed etiam in Apronianis illis rapinis, in quæstu sunt compendioque versati* &c. Allusum est autem in Apro-

nii vocabulo ad aprum Calydonium. Et qui possident aliquid rerum, aut habent in agris, aut in mari: his tempestas nocere potest. Cui vero *nulla tempestas nocere potest*, is nec in agris possidet quicquam, ut agricolæ, nec in navibus, ut negociatores.

XLVII. *Ballia.*

Nomina quædam ob insignem improbitatem abierunt in proverbium, quod interdum à veris interdum à fictis in comœdia personis sumitur. Nam Marcus Tullius in Actionibus suis subinde C. Fannium Chæream quendam *Ballionem* appellat, veluti pro Roscio Comœdo: *Qui idcirco capite & superciliis*, inquit, *semper est rasis, ne ullum pilum boni viri habere dicatur. Cujus personam præclare Roscius in scena tractare consuevit, neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur. Nam* Ballionem *illum improbissimum & perjurissimum lenonem quum agit, agit Chæream: persona illa lutulenta, impura, invisa, in hujus moribus natura vitaque est expressa.* Rursus in eadem: *Vix mediusfidius tu, Fanni, à* Ballione *aut aliquo ejus simili postulare auderes & impetrare posses. Ballionem* inducit Plautus in Pseudolo, lenonem impurissimum, rapacissimum, improbissimum, nomen confictum est à βάλλειν, quod semper aliquid prædæ venetur leno: vel à βαλλίζω, quod lasciviarum ac saltationum sit architectus.

XLVIII. *Ostiatim.*

Eleganter nec sine proverbii specie M. Tullius dixit, *ostiatim*, pro singulatim, sive nominatim, in Verrem Actione sexta: *Hic nolite exspectare, dum ego hoc crimen agam* ostiatim: *ab Æschylo Tindaritano pateram abstulisse, abs Thrasone item Tindaritano patellam* &c. Jucundius erit, si transferatur ad res animi: ut si quis è singulis libris, aut capitulis auctorum petat testimonia aut probationes, dicetur *ostiatim petere*. Eodem ferme sensu ad Atticum libro secundo Epistola: *Accepi aliquot*, dixit τὸ λεπτόν. *Ac ne forte quæras* τὸ λεπτὸν *de singulis rebus, universa res eo est deducta, spes ut nulla sit.*

XLIX. *Domi nobilis.*

Qui non opibus tantum aut potentia clarus est, sed ex nobilibus nobilis prognatus est, hunc Cicero subinde *domi nobilem* vocat. Actione in Verrem tertia: *Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco angusto fieri jussit: ibi hominem ingenuum*, domi nobilem, *populi Romani socium atque amicum, fumo excruciatum semivivum reliquit.* Idem Actione quarta: *Sopater quidam fuit Haliciensis, homo domi sua cum primis locuples atque honestus.* Rursus Actione quinta: *Itaque quum Pillenus Herbitensis, homo disertus & prudens, & Domi nobilis.* Item pro Cluentio: *Quas litteras A. Aurius vir fortis, & experiens, & Domi nobilis:* Rursus ad Qu. fratrem Epistola libro secundo M. Orfium equitem Romanum commendat, *hominem domi spendidum, gratiosum etiam extra domum.* Conveniet in eum, qui suis virtutibus magnus & clarus est.

L. *Obtorto collo.*

Qui vi compellitur, *obtorto collo* trahi dicitur. Marcus Tullius Actione in Verrem sexta: *Hinc illa Verrea nata sunt, quod in convivium Sextum Cominium protrahi, jussit, in quem scyphum de manu jacere conatus est, quem obtorta gula de convivio in vincula atque in tenebras abripi jussit.* Idem pro Cluentio: *Nec quicquam prius est factum, quam ut illum persequeretur, &* collo obtorto *ad subsellia reduceret, ut reliqua posset perorare.* Plautus in Amphitryone dixit, *obstricto collo: Ob istud indignum dictum* obstricto collo *hac te diripiam.* Item in eadem fabula: *Quin ego hinc Amphitryonem* collo obstricto *traham.* Idem in Pœnulo: *dubito fugere hinc in malam crucem, priusquam* obtorto collo *ad prætorem trahor.* Rursus in Rudentibus: *opta ocyus rapi te* obtorto collo *mavis, an trahi.* Atque inibi paulo post: *Subveni, mi Charmides, rapior* obtorto collo.

LI. *Canes venatici.*

Qui venandi studio tenentur, habent canes emissarios, qui vestigiorum odore feras exploratas, & repertas latratu produnt. De Coryceis alibi diximus. M. Tullius Actione in Verrem sexta apponit de suis canibus quendam, qui dicat se Diodorum Melitensem rei capitalis reum velle facere. Ibidem aliquanto post: qui simul atque in oppidum quopiam venerat, immittebantur illi continuo *Cybiratici canes*, qui investigabant ac perscrutabantur omnia. Duos fratres *Cybiratas* appellat *canes*, quod ad furandum Verres illorum oculis, sed suis manibus uteretur. Solet autem canibus à regione cognomen indi, ut Melitæis. Ac superius in eadem: *Qui posteaquam venerunt, mirandum in modum* canes venaticos *diceres, ita odorabantur omnia & vestigabant* &c.

LII. *Mercenarium præconium.*

Laudes non ex animo tributas, sed commodi gratia per adulationem oblatas M. Tullius Actione in Verrem tertia *Mercenarium præconium* appellat: *Itaque quum à te caput illud tam multis verbis* mercenario præconio *esset ornatum, ecquis inventus est postea prætor, qui illud idem ediceret?* Quanquam in vulgatis codicibus me non fugit, pro *præconio* haberi *proœmio*, an recte, docti viderint.

LIII. *Manus precium.*

M. Tullius Actione in Verrem tertia: *lapis aliquis cadendus & apparandus fuit, machina sua. Nam illo non saxum, non materia advecta est: tantum operis & in ista locatione fuit, quantum pauca opera fabrorum mercedis tulerunt, &* manus precium, *machina. Manus precium* appellare videtur, mercedem non, quæ datur pro materia, sed quæ artis nomine, debetur Architecto. Idem in Pisonem: *quum vero non modo non postulante atque cogente, sed invito atque oppresso senatu, non modo nullo populi Romani studio, sed nullo ferente suffragium libero, provincia ista tibi* manus precium *fuerit, non eversa per te, sed perdita civitatis* & cætera. Ita Cajus in libro de Verborum Significationibus, Cap. *mulieris: Quoniam in* manus precio *plus est quam in re.* Et paulo ante præcedit: *Res abesse videntur, ut Sabinus ait, & Pedius probat, etiam ea, quarum corpus manet, forma mutatur: & ideo si corrupta sunt vel transfigurata, videri abesse, quoniam*, &c. Detorqueri poterit in eos, qui institutione formant ad virtutem, aut corrumpunt discipulos.

LIV. *Decumanum.*

Olim *decumanum ovum* dicebant, & *fluctum decumanum* pro magno, quod à rusticis ac nautis observatum sit, decimum quodque ovum nasci cæteris majus, & decimum quemque fluctum cæteris esse vehementiorem. Unde Ovidius:

—— —— *Decima ruit impetus unda.*

Hinc, quicquid ingens esset, *decumanum* vocari cœptum. Ut Lucilius *Acipensere cum decumano.*

LV. *Palmarium facinus.*

Palmarium facinus, pro insigni ac triumpho digno dixit Terentius in Eunucho: *Tum hoc alterum id vero est, quod mihi puto palmarium.* Pro eodem M. Tullius dixit: *Palmas.* Ut pro Sexto Roscio Amerino: *Si quemadmodum paratum esse audio, testis prodierit*, tum alias quoque suas palmas cognoscet. Rursus Philippica undecima. *Sexta palma urbana, etiam in gladiatore, difficilis: sed hæc judicum culpa non mea est.* Plautus in Mustellaria, *palmam* item usurpavit in malam partem, loquens de adolescente, qui ex moribus continentissimis degenerarat ad mores corruptissimos. Is nunc in aliam partem palmam possidet.

LVI. *Commovere sacra.*

Plautus in Pseudolo: *Commovere sacra* dixit, pro eo, quod erat extrema experiri præsidia. Hinc dictum apparet, quod rebus desperatis, soleant homines ad Deorum præsidia confugere. Velut hodie, Lutetiæ, quum supra modum inundat Sequana, corpus divæ Genovefæ à Montis Acuti templo defertur, ad ædem virgini matri sacram. Sed vide, num pro *sacra* legendum sit *saga*, ut intelligas arma, de quo jam diximus. Sequitur enim protinus, *quo pacto & quantas soleam turbellas dare.* Deinde verba sunt quasi bellum denunciantis: *Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omni pube præsente in concione, omni populo omnibus amicis notisque edico meis: In hunc diem, à me ut caveant ne credant mihi.* Idem servus & deinceps bellica loquitur.

LVII. *Quasi dies dicta sit.*

Olim rei solent esse mœsti squalidique ac lugentibus similes, quo judices ad misericordiam inflecterent. Hinc illud Plautinum in Asinaria:

Quem videam æque mœstum esse, ut quasi dies dicta sit siet.

LVIII. Βεργαΐζειν.

Stephanus scribit Βέργην esse civitatem Thraciæ, sive, ut Strabo refert, vicum. Ejus gentis imbrobi mores in proverbium abierunt, ut dicerentur βεργαΐζειν, qui nihil sani loquerentur. Tota enim natio Thracum multis nominibus male audiebat, sed præcipue, ob morum truculentiam ac perfidiam. Thrax erat Polymnestor, qui victricia arma sequutus, Polydorum obtruncavit, & auro vi potitus est.

LIX. *Summo pede.*

Ἄκρῳ ποδί. i. e. *Summo pede* eadem figura dictum est, qua *summo digito.* Negatur *summo pede* attigisse disciplinam, qui nunquam ingressus est, nec attigit limen illius. Exstat apud Platonem in Lachete, cujus loci alibi, ni fallor, fecimus mentionem.

LX. *Usura nautica.*

Apud Jurisconsultos *usuræ nauticæ* dicuntur centesimæ magnæque. Negociaturi sortem interdum accipiunt mutuo. Quoniam autem, qui nauticam exercet negociationem se suaque ventis & undis committunt, fœneratores majorem usuram exigebant. Interdum accipiebant mutuum in una civitate, quod in alia redderent: veluti si negociator Venetiæ pecuniam acciperet, reddendam Brugis. Hoc genus negociationis quod utriusque periculo fit, à Græcis dicitur, ἀμφοτερόπλουν, Idque mutuum vocabatur δάνειον ναυτικόν. Usus est Demosthenes in Oratione Adversus Dionysodorum. Dicebatur & ἔκδοσις, quo verbo usus est Demosthenes contra Aphobum, quod foris daretur. Porro de fœnore nautico titulus est in Pandectis libro XXII. Eam pecuniam Modestinus vocat *trajectitiam*, sed non solus. Paulus appellat *usuras maritimas.* Idem titulus est in Codice libro IV. Hoc indicare, satis est parœmiographo. Qui quærit exactiora, inde petat.

LXI. *Philosophari.*

Qui sententias serias dicunt, Græcis dicuntur φιλοσοφεῖν, quod aliquoties est apud Plautum. Hinc translatum est ad cujuscunque rei vehemens ac serium studium. Sic usus est Isocrates in Oratione de Pace. Et Menander in Thrasyleonte: Φιλοσοφεῖ δὲ τοῦτο ὅπως καταπράξεται τὸν γάμον. i. e. *Hoc studet, ut conficiat nuptias. Philosophari* pro temperare affectibus, & adversus res acerbas infracto esse animo, frequenter usurpat Chrysostomus, eamque animi moderationem appellat *Philosophiam:* quibus vocibus apparet fuisse delectatos, & Divum Basilium, & Gregorium Nazianzenum. M. Tullius lib. ad Atticum secundo: *Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere & toto animo atque omni cura* φιλοσοφεῖν. Et alibi in iisdem: *Sed* φιλοσοφητέον, sentiens omnia æquo animo ferenda. Sic & Flaccus:

——— ——— *Atque mea me*
Virtute involvo. ———

Aliisque compluribus locis utitur in hunc modum ea voce, veluti libro quarto, *vobis* ἐμφιλοσοφῆσαι *possum*, h. e. in amicitia vestra sic acquiescere, ut reliqua negligam forti animo. Occurrit aliquoties & apud Plautum, si quid dicitur gravius ac sententiosius. In Captivis: *Salva res est*, Philosophatur *quoque, jam non mendax modo est.*

LXII. *Doribus Dorice loqui.*

Proverbii faciem habet, quod Gorgo in Syracusiis apud Theocritum respondet hospiti, admonenti ut desinant turturum more garrire:

Δωρίσδεν δ' ἔξεστι δοκῶ τοῖς Δωριέεσσι.

i. e. *Dorissare tamen fas Doribus arbitror esse.*

Conveniet in homines natura loquaces, aut quum oratio respondet moribus & ingenio, velut quum Pœnus fraudulenter loquitur, aut leno lenone digna.

LXIII. *Somnium hybernum.*

Χειμερινὸς ὄνειρος. i. e. *Hybernum somnium*, dicitur prolixa narratio, sed inepta, quod hyeme noctes sint longiores & proinde longiora somnia. Lucianus in somnio:

A Μεταξὺ δὲ λέγοντος, ἡράκλεις ἔφη τις, ὡς μακρὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ δικανικόν, εἶτ' ἄλλος ὑπέκρουσε, Χειμερινὸς ὄνειρος. i. e. *Sed interim dum hæc loquor Papæ dixerit aliquis, ut longum insomnium ac forense, mox alius subjecerit, Hybernum somnium. Dicanicum* dixit, vel quod duæ personæ inter se decertent, vel quod forenses causæ multis clepsydris perorentur.

LXIV. *Alios tragœdos provocat.*

Τοὺς ἑτέρους τραγῳδοὺς ἀγωνίζεται. i. e. *Adversus reliquos tragœdos sese parat.* Refertur ex Lycurgi Sophistæ Oratione adversus Demadem. Didymus ostendit dici solitum in eos, qui sese componunt instruuntque adversus partem adversam. Translatum videtur à certaminibus Bac-
B cho sacris, in quibus tragœdorum fervebat concertatio.

LXV. *Deserere vadimonium.*

Olim & turpe erat & damnosum *vadimonium deserere*, nec excusabatur vadimonii promissor, nisi ob causas egregie graves. M. Tullius invectiva in Catilinam secunda: *Itaque ego illum exercitum, ex Gallicanis legionibus, & cum hoc delectu, quem in agro Piceno & Gallico Qu. Metellus habuit, ex his copiis, quæ à nobis quotidie comparantur, magnopere contemno, collectum ex senibus desperatis, agresti luxuria, ex rusticis mendiculis, ex decoctoribus, ex his, qui* vadimonia deserere, *quam illum exercitum maluerunt.* Et Horatianus ille garrulus, qui vadato respondere debebat, dubitat utrum mallet Ho-
C ratium *deserere* an *vadimonium.* Alibi commemoratum est nobis: *Dignum ob quod vadimonium deseratur*, de re maximi momenti.

LXVI. Πομπεύειν.

Veteres πομπεύειν dicebant *conviciari*, πομπείας *convicia*, hinc natum, quod in pompis Bacchanalibus quidam è curribus convicia jaciebant in alios, & vicissim ab illis impetebantur. Citantur hi versus è Menandri Perinthia:

Ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν εἰσὶ πομπεῖαι τινὲς
Σφόδρα λοίδοροι. ———

i. e. *In curribus non nulla sunt dicteria*
Acerba valde. ———

D De plaustro loqui dictum est alias.

LXVII. *Securim injicere.*

Securim injicere, dicuntur, qui vehementer lædunt ac vulnerant. M. Tullius pro L. Murena: *Sed tamen, Servi, quam te* securim *putas* injecisse *petitioni tuæ, quum tu populum Romanum in eum metum adduxisti.* Atque inibi paulo superius, quod hic *securim* dixit, velut exponens appellat *plagam. Atque ex omnibus illa plaga est injecta petitioni tuæ, non tacente me maxima.* Item pro Plancio: *Quam graviorem potuerunt Reipublicæ infligere securim.* Idem in Epistola ad Q. Fratrem libro secundo: *Tenediorum igitur libertas, securi Tenedia præcisa est.* Et Demosthenes Phocionem appellare solet suo-
E rum argumentorum *securim.* Frequentia sunt apud Plautum, *injicere tragulam, injicere pilum, injicere telum. Omnia tela in patriam intenta*, dixit Cicero de Provinciis Consularibus.

LXVII. *Sale nihil utilius.*

Comperio & hoc à doctis proverbii titulo commemoratum: Humano corpori *nihil esse utilius sale* & sole. Salem etiam hodie omnibus cibis admiscemus, olim apricatio vehementer laudabatur à Medicis. Apud Hebræos nefas erat ullam immolare victimam absque sale.

LXIX. *Apud equum & virginem.*

Æschines adversus Timarchum refert, Athenis fuisse quendam tantæ severitatis, ut filiam, quod impudi-
F ce se gesserit, nec integritatem suam servarit usque ad matrimonium, deportarit in locum desertum, atque ibi una cum equo incluserit haud dubie fame perituram. Ejusque domicilii solum sua etiamnum ætate superfuisse tradit, quod ex re dicebatur: Παρ' ἵππον καὶ κόρην. i. e. *Apud equum & virginem.* Dici potest in exemplum immodicæ severitatis.

LXX. *Ad vinum diserti.*

Cicero in Oratione pro M. Cœlio: *Ad vinum disertos* appellat, qui ad serias causas agendas inepti, inter pocula multa garriunt, ubi nihil opus: *Qui se nunquam profecto, si istum in locum processerint, explicabunt,*

quam volent in conviviis faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diserti *sint. Alia fori vis est, alia triclinii.* Notum est illud Flacci:

Fœcundi calices, quem non fecere disertum?

M. Tullius allusit ad morem priscum, quo causæ ad aquæ modum agebantur. Ea dividebatur in tres partes, una infundebatur actori, altera reo, tertia judici. At qui *ad vinum diserti* sunt, ad aquam fere muti sunt.

LXXI. *Sicco junco.*

Proverbii speciem habet, quod est apud Æschinem Περὶ τῆς παραπρεσβείας· Ὀλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. i. e. *Junco sive fune sicco.* Πηγὰς γὰρ δὴ λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπηγγέλλετο, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀποῤῥάψειν τὸ Φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. i. e. *Jam vero & rationum copiosos fontes habere se jactabat, atque de jure Amphipolis deque belli origine talia dicturum, ut Philippi os* sicco fune *obvincturus esset.* Ἄβροχος dici potest, vel *siccum*, quodque non rigatur, vel quod laqueum non habeat. Nam junci gaudent humido, & ex his interdum texuntur funes. [1] Hesychius indicat ὁλόσχοινον idem esse quod ὀξύσχοινον. i. e. *Juncum marinum*, ad hæc ὁλόστροφον. i. e. *versatilem.* Denique & περιφερῆ λίθον. i. e. *rotundum ac volubile saxum.* Itaque perpendat eruditus lector, an ὁλόσχοινον ἄβροχον, intelligat *orationem salsam*, non aqua marina, sed acribus ac pungentibus rationibus. Quin & in illis verbis, Πηγὰς λόγων, subest proverbium: quum ingentem copiam significabant. Frequens est apud Chrysostomum.

LXXII. *Supercilium salit.*

Quoties bona quædam spes titillat animum nostrum, dicere licebit nobis *salire supercilium.* Ita Pseudolus apud Plautum in sui nominis fabula amanti de argento quærenti: *At id futurum unde?* respondet, *unde dicam, nescio, nisi quia futurum est, ita Supercilium salit.* Sumtum à vulgi superstitione, qui futurorum auguria captat ex corporis affectibus, ut si quod membrum pruriat præter evidentem causam, si dexter oculus saliat, si auris dextra tinniat. Non me fallit aliter legi apud Plautum: Verum & ipsa sententia & metri ratio docet esse legendum, ut à me positum est. Sic enim legendi sunt senarii Jambici:

Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
At id futurum unde? unde dicam nescio,
Nisi quia futurum est, ita Supercilium salit.

LXXIII. *Duobus digitis primoribus.*

Quod avide arripimus *tota manu* sumimus, aut, ut habet proverbium *ambabus.* Contra, qui parce sumunt, *duobus digitis* accipiunt. Plautus in Bacchidibus: *Quid igitur, stulte, quoniam occasio ad eam rem fuit, Mea virtute parta, ut quantum velles, tantum sumeres, Hoc tu* digitulis duobus *sumebas primoribus.* Sentit opinor, de pollice & indice. Rursus in Pœnulo: *Tenetis rem, vix quidem Hercle, ita pauxilla est digitis primoribus.* Ad res animi translatum plusculum habebit Veneris, ut, *Tanta occasio non erat tibi* duobus digitis primoribus *accipienda, sed toto arripienda corpore.*

LXXIV. *Madusa.*

In Pseudolo Plautina servus ebrius ita loquitur: *Ego nunc probe habeo madusam.* Festus Pompejus indicat apud priscos *madusam* dici solere temulentum, dubitatque, utrum à Græcis deductum sit, quibus ebrius est μέθυσος, an à Latino verbo *madere*, quod probe poti vino *madidi* dicantur. Quod si *Madusa* sonat ebrium, non ebrietatem, absurdus sermo est, *habeo madusam*, Unde sic arbitror legendum:

Ego nunc probe habeo madusa, ita victu ecurato.

Servus in ebrietate videtur sibi felix, ut solutus omni metu curisque, & omnium tristium oblitus: Dixerit aliquis, quid hæc ad proverbia? Imo quemadmodum peregrina vocabula novitatis commendatione in proverbium abierunt, ita & obsoleta quædam.

LXXV. *Talum reponere.*

Τὸν ἀστράγαλον ἀναθεῖναι. i. e. *Rursus talum ponere*, dicebantur, qui quod parum ex sententia evenerat, curis, ut ajunt, posterioribus corrigebant. Antiphon in Oratione de Concordia: Ἀναθέσθαι γὰρ ὥσπερ πεττὸν τὸν βίον οὐκ ἔστιν. i. e. *Vitam perinde atque* talum *denuo* ponere *non licet.* Vitam semel actam rursus iterare non est datum. Licet tamen juxta Mitionis Terentiani dictum, prioris vitæ lapsus melioribus factis corrigere. Amissa vita non est, quod corrigas.

LXXVI. *Dorice concinere.*

Qui dissentiunt, dicuntur non concinere harmonia Dorica. Id proverbio jactatum videtur in eos, quorum oratio dissentiret à factis. Plato in Lachete: Οὐκ ἄρα πρὸς τὸν σὸν λόγον Δωριστὶ ἡρμόσμεθα ἐγώ τε καὶ σύ, ὦ Λάχης. Τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. i. e. *Nequaquam igitur juxta sermonem tuum* Dorica concinimus *harmonia ego ac tu Laches. Nam facta nobis haud consonant verbis.* Inter Musices genera Doricum maxime probatum est, ut medie temperatum inter Lydium & Phrygium.

LXXVII. *Præsentibus rebus consulendum.*

Procopius Belli Gothici lib. I. *Vetus, nimirum, me subit dictum, quod utique* præsentibus rebus *ut* consulatur *injungit.* Arbitror esse idem, quod alias ex Platone retulimus: Δεῖ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. Quod præterit, in integrum revocari non potest: consultationem de futuris variæ interrumpunt occasiones, quod urget in primis curandum est.

LXXVIII. *Mutare vestem.*

Mutare vestem præter usum vulgarem frequenter usurpatur à M. Tullio, ut *mutare vestem* dicantur, qui lugerent mortuum, aut essent rei. Nam rei quoque pullati aut squallidi quondam incedebant, stultissimo more. Quur enim lugeant nondum damnati? & ut sæpe fit, innocentes? Quanquam & senatus mutata veste dolorem suum aliquando testatus est. M. Tullius pro Sextio: *Lex erat lata, vastato ac relicto foro, & sicariis servisque tradito, & ea lex, qua ne ferretur, senatus fuerat veste mutata.* In eadem: *erat igitur in luctu senatus, squallebat civitas publico consilio, mutata veste.* Ac mox: *Quum subito edicunt duo consules, ut ad suum vestitum Senatores redirent.* Item mox: *Neve hunc suum dolorem veste mutata significarent;* sive illa vestis mutatio ad luctum ipsorum, sive ad deprecandum valebat. Idem Epist. ad Q. fratrem lib. II. *Cato legem tulit de imperio Lentuli abrogando. Vestem filius mutavit.* Rursum in eadem: *Qui ne vestitum quidem defendissent,* &c. *Vestitum* appellat, qui vestem non mutarat. Proverbialius erit si dicas: *Hic casus indignus est, ob quem quis vestem mutet*, h. e. indignus est gravi luctu.

LXXIX. *Fumosæ imagines.*

Καπνώδεις εἰκόνες. i. e. *Fumosæ imagines*, in eos dicebatur, qui jactarent pervetustam generis nobilitatem. M. Tullius in Pisonem: *Obrepsisti ad honores, errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum nihil simile habes præter colorem.* Juvenalis *veteres ceras* appellat:

Tota licet veteres *exornent undique* ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

Ibidem facetissime deridet:

Curios jam dimidios, nasumque minorem
Corvini. — — — — —

LXXX. *Sal & mensa.*

Apud priscos, hospitii jus fuisse sanctissimum alias nobis est dictum. Id contrahebatur *salis & mensæ* consortio. Quemadmodum apud Germanos acceptus à propinante cyathus adimit omne jus agendi injuriarum. Æschines de perperam obita legatione: Τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν περὶ πλείστου ἔφησε ποιεῖσθαι. i. e. *Etenim civitatis* salem, publicamque mensam, *ait se plurimi facere.* Non exciderat hoc proverbium antea commemoratum, verum hoc exemplum hospitii publici religionem nobis commendat: eoque commemorandum putavi. Manent hujus hospitalitatis publicæ vestigia in hunc usque diem apud Germanos.

LXXXI. *Saliares dapes.*

Vetustissimum sacerdotum genus, fuit apud Romanos *Salii*, dicti quod Ancylia, quæ credebantur cœlo dela-

[1] Genus est junci, ut docet *Harpocration* ex *Theophrasto*, ex quo firmiores funes texi poterant, quam ex aliis tenuioribus juncis.

delapsa, saltantes ferrent. Hinc opiparum convivium ac magnificum *Saliare* dicitur Horatius in Odis:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus *sodales.*

Reor autem Horatium *Saliares* pro pontificales dixisse, h. e. speciem pro genere. Nam in omnibus sacris adhibebatur apparatus splendidus ac magnificus, quæ cura delegata erat septem viris epulonibus. Aristippus reprehensus quod homo Philosophus sumtuose viveret: *si*, inquit, *hoc esset crimen*, *Dii non paterentur in suis sacris.* De pontificali cœna nobis alibi dictum est.

LXXXII. *Falsum probrum.*

Sententia proverbialis est apud Æschinem in Oratione Περὶ παραπρεσβείας. Τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. i. e. Falsum probrum *non pervenit ultra aures.* Qui audit convicium, cujus sibi conscius est, graviter animo vulneratur. At qui falso probro aspergitur, non perinde commovetur. Non enim descendit altius in animum hominis rectæ conscientiæ.

LXXXIII. *Ne insciens quidem verum dicit.*

Aliquanto post addit hyperbolen proverbialem: Συμπέπλεγμαι δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ, καθ' ὑπερβολὴν ἀνθρώπῳ γόητι καὶ πονηρῷ, ὃς οὐδ' ἂν ἄκων ἀληθὲς οὐδὲν εἴποι. i. e. *In republica vero involutus sum cum homine supra modum impostore & improbo, qui ne insciens quidem quicquam veri possit dicere.* Hoc tropo notat hominem insigniter vanum. Alioqui solent etiam natura mendaces, interdum lapsu linguæ, ac per incogitantiam aliquid veri dicere. Fertur & hodie vulgo apud nostrates de vano: *Fortunatus est ad dicendum verum:* quasi nunquam loquatur verum, nisi imprudens. Quod enim accidit præter animi destinationem, fortunæ tribuitur.

LXXXIV. *Capillis trahere.*

Τῶν τριχῶν ἕλκειν. i. e. *Capillis trahere*, dicuntur, qui vi perpellunt, quod & hodie dicitur auribus trahere. Æschines in Oratione, quam modo citavi: Οὐκ ἀπεμαχόμην τὴν ὕβριν, ἀλλὰ παροξυνθεὶς ὅθ' ἡμᾶς εἰσίᾳ ξενοδόχος τῶν ἑταίρων τις τοῦ Φιλίππου, εἷλκον ἐμὲ τῶν τριχῶν, καὶ λαβόντα ῥυτῆρα μαστιγοῖμι τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα. i. e. *Non perpessus fuissem contumeliam, sed incanduissem quum nos exciperet convivio quidam è Philippi amicis excipiendis hospitibus præfectus, & capillis traxissem, & arrepto loro flagellassem captivam mulierem.* Plautus in Menæchmis: *sed quis hic est qui me Capillo hinc de curru deripit.* Opinor allusum ad Palladem Homericam quæ Achillem capillis revocavit à pugna. Idem in Mercatore: *Me istam* capillo pertracturum! *in viam, nisi hinc abducit. De naribus trahi, obtorto collo, obtorta gula*, nobis alias dictum est. Quo longius à rebus corporeis recedet metaphora, hoc erit venustior, veluti, si quis dicat: *lasciviam capillis trahendam & jejuniis laboribusque castigandam.*

LXXXV. *Scytha malus.*

Tanta erat barbaries immanitasque Scythicæ gentis, ut ipsa etiam appellatio cesserit in proverbium, quemadmodum hodie crudelem hominem appellamus *Turcam*, & immane facinus *Turcicum.* Æschines in Oratione Περὶ παραπρεσβείας· καὶ δέομαι σῶσαί με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ Σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδοῦναι. i. e. *Obsecro ut servetis me, neve logographo, maloque* Scythæ *me tradatis.*

LXXXVI. *Mali principii malus finis.*

Ἀρχῆς κακῆς τέλος κακόν. i. e. *Orsus mali finis malus.* Jambicus dimeter ex Æolo Poeta refertur. Quæ rectis consiliis instituuntur, etiam si qua incidat difficultas, tamen fortiuntur aliquando lætum exitum: contra quæ pravis rationibus inceptantur, quamvis initio succedant, tamen habent infelicem exitum.

LXXXVII. *Laureolam in mustaceis quærere.*

M. Tullius in Epistolis ad Atticum: *Bibulus cœpit laureolam in mustaceo quærere*, h. e. ex frivolis negociis captare famam haud præclaram, neque magnificam. Est autem *mustaceum* sive *mustaceus* libi genus, cui aliquid additur de virga lauri derasum, ac decoquitur suppositis lauri foliis, ut indicat Cato libro de Agricultura. Unde Plinius lib. xv. capite xxx. *Mustaceum* dictum putat tertium lauri genus, quod ad eum usum adhibebatur. Alioqui laurus erat triumphalis, ornamentum ædium principalium ac pontificiarum. Hanc qui non poterant assequi laurum, *in mustaceo quærebant laureolam.* M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. v. Epistola cujus initium: *Saturnalibus mane: Bibulus*, inquit, *credo voluit hac appellatione inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit Laureolam in mustaceo quærere.* Cicero in provincia res præclaras gesserat, Bibulus frigebat. Idem ad M. Cœlium Ruffum lib. II. qualemcumque triumphum *laureolam* appellat: *Velles enim ais, tantum modo, ut haberem negocii, quod esset ad laureolam satis.*

LXXXVIII. *Si tu proreta.*

Non tam ficus ficui similis est, quam est simile proverbio, quod est apud Plautum in Rudentibus:

Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.

Quo licebit uti, quoties neuter alteri in negocio quopiam vult cedere. Nam prora ea pars navis est, quæ in appellendo percutit littus, puppis est posterior, in qua sedet, qui clavum regit. Habent enim nautæ singulis distributa munia, quorum præcipua sunt proretæ & gubernatores. Unde proverbium, *prora & puppis.* *Prora* Græca vox est, cui parti qui præsidet πρωρεὺς & πρωράτης illis appellatur, unde πρωρατεύειν, *proram regere.* Suspicor autem Plautum & alteram vocem Græce posuisse, ut priori Græce responderet κυβερνήτης. Nam si *gubernator* legas, versus trochaicus antepenultimo loco habebit brevem syllabam, *gubernator ero*, quod carminis ratio nullo pacto recipit:

Si tu proreta isti navis es, ego κυβερνήτης *ero.*

Verum hoc quicquid est eruditorum judicio relinquo. Honestior autem navis pars est puppis. Unde Virgilianus Æneas stat celsa in puppi. Et M. Tullius Cornificio libro XII. *Quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim.*

LXXXIX. *Hedera lascivior.*

Non sine proverbii specie dictum est, quod hederæ natura sit omnia complexu suo vincire. Unde Flaccus, arctissimum amicæ complexum significare volens, ait in Odis:

Arctius atque hedera procera adstringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis. —— —— ——

Rursus alibi: *Lascivis hederis ambitiosius.* Sed complexu suo enecat arbores, quod idem amantibus faciunt lascivæ puellæ. Unde Romæ Flamini diali nefas erat tangere hederam, atque adeo ne nominare quidem fas erat. Hoc ænigmate declaravit antiquitas, quanta puritas, quantaque castitas deceat sacerdotem, atque adeo quanta libertas. Nam amare mera servitus est. Nec annulum solidum gestare concessum erat, aut ullum omnino in corpore nodum habere, ut testatur Festus Pompejus, opinor, quod oportet sacerdotem ab omni angore liberum esse, nec ullius mali sibi conscium.

XC. *Nugæ theatri.*

Plautus in Comœdia Pseudolo, *nugas theatri* appellat, quotidiana convicia, quæ in meretrices, lenones & parasitos jaciebantur à comœdiarum actoribus. Sic ibi Ballio leno rogatus, quid ipsi dixisset quispiam? *Nugas*, inquit, *theatri*, verba, quæ in comœdiis solent lenoni dici, quæ pueri sciunt: *Malum & scelerosum & perjurum ajebant esse me.* Sic leno. His autem conviciis non oportebat quemquam offendi, ut ajebat Socrates, nihilo Hercle magis quam in magno convivio, liberius dictis. Quin etiam totum hoc, quod in comœdiis agitur, *nugæ theatri* dici poterunt: veluti juvenes amare, senes objurgare, servos heris imponere, lenas sitire & cætera. Aliquanta secus dictum est M. Tullio, qui *theatri vocem* traxit ad significationem ostentationis. Velut in Oratione pro Rabirio: *Multas equidem C. Cæsaris virtutes magnas incredibilesque cognovi, sed sunt cæteræ majoribus quasi* theatris *proposita & pene populares, castris locum capere & cætera.* Unde & *Theatrica* dicuntur, quæ multitudinis favorem captant.

XCI. Ἐν θεάτρῳ.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. v. Epistola cujus initium: *Saturnalibus mane. Hoc jam sic habeto*, nec

nec hoc exercitu, hic tanta negocia geri potuisse. Quæ cognosces Ἐν ἐπιτομῇ. *Sic enim concedis mihi proximis litteris.* Ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo, quod erat, διὰ βραχέων, summatim & compendio, recisis iis, quæ minus ad rem pertinent. Hinc enim Græca vox dicitur ἐπιτέμνειν. i.e. *accidere.* Cui contrarium videtur, quod alibi dictum est, Ἐν πλάτει.

XCII. *Juxta cum ignarissimis.*

Non sine proverbii specie Simo senex apud Plautum in Pseudulo rogatus à Ballione, *Jam ne scis, quæ sit hæc res:* respondet, *juxta cum ignarissimis.* Sentiens se nihil omnino scire, nihiloque plus, quam hi, qui maxime sunt ignari. Consimilis forma sermonis frequens est apud veteres, ad personam, ut, *tam mihi charus es, quam qui charissimus.* Ad tempus, ut, *Pamphilus amabat, ut quum maxime.* Ad rem, *istud officium tam mihi fuit gratum, quam quod est gratissimum. Tam odi temulentiam, quam quæ maxime.*

XCIII. *Pleno modio.*

Ante dictum est nobis *plena manu* fieri, quod largiter, minimeque maligne dicitur. M. Tullius ad Atticum libro VI. Epistola prima, simillima figura dixit, *pleno modio: Si illa jam habent* pleno modio, *verborum honorem, invitationem crebram* &c. Nam antea dixerat, se publicanorum usuras affatim laudasse.

XCIV. *Agninis lactibus alligare canem.*

Ballio in Pseudolo Plautina: *Quia pol quâ opera credam tibi, una opera alligem fugitivum canem agninis lactibus.* Qui canem alligat intestinis agninis, is non modo canem amittit, verum & prædam ultro dederit fugitivo. Sic qui credit homini malæ fidei, & rem perdit & frustra obligatum habet eum, qui non est solvendo. *Lactes* enim dicuntur intestina molliora.

XCV. *Superavit dolum Trojanum.*

Apud Plautum in Pseudolo, senex laudans servum suum, quod arte nova, structis insidiis per subornatum quendam imposuerit Ballioni lenoni, ita loquitur:

Superavit dolum Trojanum, atque vicit Pseudolus.

Sentit autem de equo Trojano è trabibus contexto, de quo jam sæpius diximus. Quemadmodum autem Græci per subornatum Sinonem imposuere Trojanis, ita Pseudolus per Harpagem imposuit lenoni.

XCVI. *Laryngizein.*

Λαρυγγίζειν Græcis dicuntur, qui non loquuntur naturali modo, sed dilatato guture effundunt immanem vocem. Quemadmodum & canunt nonnulli. Hoc vicium Demosthenes objecit Æschini, quod non ex animo loquens vocem præter naturam intenderet, Neque enim Oratoris est, affectus clamore movere, sed argumentis, & rem velut oculis subjiciendo.

XCVII. *Oculis ac manibus.*

Quod omnibus modis compertum est, *oculis & manibus* deprehensum dicitur. M. Tullius pro Cluentio: *Quum manifeste venenum deprehendisset, quod vir matris Oppianicus ei paravisset, & res non conjectura, sed oculis* ac manibus *teneretur, neque in causa ulla dubitatio posset esse, accusavit.* Oculis magis creditur, quam auribus, quidam porro adeo sunt δυσπειθεῖς, ut nisi manibus contrectent, non credant. Quemadmodum de Thoma Didymo narrat Euangelica historia.

XCVIII. *Ut herba solstitialis.*

Apud Plautum in Pseudolo amans de spe subito dejectus, ita loquitur: *Quasi solstitialis herba paulisper fui, repente exortus sum, repentino occidi.* De Ephemero animalculo nobis alias dictum est. Sunt qui hoc loco *solstitialem herbam* intelligi velint *Heliotropium.* Atqui tametsi *Heliotropium* circumagitur ad solem spectans, nusquam tamen legimus eam, eodem die nasci ac mori. Vero propius est Plautum sentire de herba Ephemero, cujus aliquot locis meminit Dioscorides, veluti lib. IV. cap. DCXCVIII. Item aliis nonnullis. Rursus lib. VI. cap. CXI. Is duo facit genera, alterum Colchicum, quod illic affatim proveniat, à quibus bulbus erraticus sive agrestis dicitur, quod sub exitu autumni florem effundit subcandidum, non dissimilem croceo. Alterum, quod Irim sylvestrem appellant, foliis lilii sed tenuioribus, caule pari, florem habet ceruleum amarum, cujus descriptionem habet Plinius libro XXV. cap. XIII. *Colchicon bulbi similitudine allicit ignaros, & jugulat, quemadmodum & fungi. Sed præsens remedium est lac bubulum.* De hac herba non dubium est, quin Plautus senserit. Nam Dioscorides ait provenire sub exitum autumni, h. e. ni fallor, circa solstitium brumale, nam autumnus Romanis & Græcis serior est, quam nobis. Et Theophrastus Ephemeron appellatam putat, quod ultra diem non vivat, idem prædicans de herba, quod Aristoteles de animante ejusdem nominis.

XCIX. *In herbis.*

In herbis esse dicuntur, quæ nondum maturuerunt, sed spem modo bonam de se præbent: dixit M. Tullius in Oratione pro M. Cælio: *Sed ego non loquor de sapientia, quæ non cadit in hanc ætatem, de impetu animi loquor, de cupiditate vincendi, de ardore mentis ad gloriam, quæ studia jam in his ætatibus nostris contractiora esse debeant, in adolescentia vero tanquam* in herbis *significant, quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sint futuræ.* Hoc proverbium alibi nobis dictum memini, sed hunc locum adjicere visum est. Ex quo si quid damni capit lector, est quod queratur: si quis cavilletur me captare numerum, silebit, si perpenderit innumera proverbia cæteris admixta, non referri in Chiliadum numerum.

C. *Nullius coloris.*

Alibi commemoravimus de modis omnibus ignoto solere dici, *albus an ater sit nescio.* Huic simillimum est, quod ait Harpax apud Plautum: *Quem Pseudolum, quas tu prædicas fallacias mihi, Quem ego hominem nullius coloris novi.* Vehementius est, quam si dixisset, *albus an ater.* Et paulo post, pro eo, quod dici solet, *non novi hominem: Neque istum,* inquit, *Pseudolum, mortalis qui fiet, novi neque scio.* Rursus in eadem: *Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini.* Idem in Rudentibus: *Dominus huic ne frustra sis, nisi ego nemo natus est.* Rursus in Mustellaria: *curabitur, tanquam si intus nemo in ædibus habitet.* Iterum in eadem: *natus nemo in ædibus fuit.*

CHILIADIS QVARTAE
CENTVRIA X.

I. *Et prædam & præmium.*

Quoties significamus omnino quippiam auferendum sive jure, sive injuria, dicemus & præmium & prædam auferendum, Præmium datur pro meritis, præda per vim aut arte abducitur. Ballio in eadem fabula: *Aufertur id præmium à me, quod promisi per jocum.* Cui respondet senex. *De improbis viris auferri* præmium & prædam decet. Sentiens malos quovis modo spoliandos eo, quod si quid male fit malis, benefactum est. Sicuti bene dictum est, quod dignis male dicitur.

II. *E natali emortualem facere.*

In eadem fabula Ballio leno coactus reddere argentum dicit: *Certum est mihi hunc emortualem facere ex natali die. Emortualem* dixit pro tristi ac funesto, *natalem* pro læto ac felici.

III. *Catone hoc contenti sumus.*

Inter ea, quæ Cæsar Augustus quotidiano sermone solet usurpare, Suetonius & illud commemorat, quod quoties significabat præsentem rerum statum esse boni consulendum, dicebat, *contenti sumus hoc Catone.* Cato Uticensis conatus est tueri præsentem Reip. statum exclusa Tyrannide, at non successit, vicit ea pars, quæ Tyrannidem videbatur affectare. Augustus autem in hoc cum Catone sentiebat, quod præsentem Reip. statum nollet immutari. Itaque ipse quodammodo sui temporis Cato fuit. Retulimus ex Macrobio inter apophthegmata, Cæsarem Augustum aliquando venisse in ædes, in quibus habitaverat Cato. Hic quum Strabo in gratiam Augusti incusaret Catonis pervicaciam, quod sibi necem consciscere, quam Julio victori se submittere maluisset: Augustus respondit: *Quisquis præsentem civitatis statum mutari non vult, is & civis & vir bonus est.* Eodem dicto & Catonis memoriam tutatus est, & sibi consuluit, ne quis in posterum affectaret res novas.

IV. *Edax triremis.*

Ἀδδηφάγοι τριήρεις. i. e. *Edaces triremes*, dicuntur, quod magnis constent impendiis. Translatum videtur ab egregiis equis & ad certamina alitis, quos oportet esse voraces. Exstat apud Lysiam Oratorem. Alcæus autem in comœdo tragœdia, lucernas bibulas ἀδδηφάγυς dixit, quod multum absumant olei. Proverbii speciem hæc habebunt, si ad hominem prodigum immodicique impendii transferantur, quemadmodum *edax currus*, de quo nobis est dictum prius.

V. *Obolo dignus.*

Ἄξιος ὀβολῦ. i. e. *Dignus obolo*, per jocum dicebatur, qui in aliquo numero vellet haberi. Translatum à consuetudine reipublicæ Athenienfium, qua qui per senatum adscribebantur in numerum virorum, & ob id δόκιμοι vocabantur, iis in singulos dies dabatur obolus ex ærario publico, quemadmodum tradit Aristoteles in Politicis. Alii malunt duos dari solitos. Et fieri potest, ut post duplicata sit mercedula. Hujus rei meminit Lysias in Oratione Περὶ τῦ ἀδυνάτυ. Et haud scio, an huc alluserit Aristophanes in Equitibus: Ἀνὴρ γεγένηται τοῖσι πολλοῖς τριώβολῦ. Ἀδύνατοι dicebantur, qui trium mensium spacio corpore claudicarent. Quemadmodum ἀδοκίμαστοι dicebantur, qui nondum erant in virorum numerum adscripti, necdum *obolo digni* judicati.

VI. *Areopagita taciturnior.*

Ἀρεοπαγίτυ στεγανώτερος. i. e. *Areopagita taciturnior*, dicebatur, qui commissum arcanum optime contineret. Alciphron in Epistola quadam: Γενῦ μοι τὸ νῦν Ἀρεοπαγίτυ στεγανώτερος. i. e. *Esto mihi nunc Areopagita taciturnior.* Στεγανὸς enim dicitur, non qui tacet ipse, sed qui continet arcanum, nec effutit usquam, translatum est à vasis solidis nec ulla ex parte perstillantibus. Athenis in Areopago causæ capitales audiebantur, idque noctu, magna attentione. Et fortassis nefas erat illis, quæ ibi fuissent acta, apud vulgus effutire. Exstant & hodie apud Vetsphalos reliquiæ generis judicum. *Certi* vulgo dicuntur. Qui in hunc ordinem admittuntur, magna religione adiguntur ad silentium. Est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus intelligit, præter illos juratos.

VII. Ἀδελφίζειν.

Ἀδελφίζειν dicuntur, qui vocabulis adoptivis alicui blandiuntur, quod hodieque apud Italos est vulgatissimum, ut quibus blandiuntur fraterculos appellent. Dictum est autem ἀδελφίζειν appellare fratrem, quemadmodum dicimus δαιμονίζειν καὶ μακαρίζειν. Horatius in Satyris:

——— *Frater, pater, adde.*
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.

Rursus alibi:

— *Pater audisti coram, nec verbo parcius absens.*

Hujus exemplum est apud Aristophanem in Equitibus. Item apud Plautum, cum alias, tum in Pseudolo, sic amans herus blanditur servo suo:

Dic utrum patrem an matrem te resalutem, Pseudole?

VIII. *Veterata vaticinari.*

Alibi retulimus ἀρχαῖα λέγειν, i. e. *frivola loqui.* Ballio in Pseudulo Plautina ad atrocia convicia, quibus à duobus impetitur, respondet, *veterа vaticinamini.* Conveniet in eos, qui nihil adferunt novi, sed jam olim vulgo jactatum. Nam vatum est, aut aliquid novi dicere, quod nondum accidit, ut aliquid proferre, quod nulli cognitum est. Solent enim prognostæ quidam mira quædam divinare de præteritis annis. Lenoni nihil est novi audire, scelestus, perjurus, sacrilegus.

IX. *Eadem queri.*

Συναυλίαν κλαίειν. Dicuntur, qui simul iisdem de malis queruntur, inde sumtum, quod apud veteres interdum duo tibicines eandem cantionem sonabant. Aristophanes in Equitibus:

Συναυλίαν κλαύσωμεν, Οὐλύμπυ νόμον.

i. e. *Modis Olympi concinamus tristia.*

Olympus quidam fuit Marsyæ discipulus. Is conscripsit de lugubribus modis tibia canendis. At Marsyæ male cessit sua musica. Discipulus igitur magistro accinit lugubria.

X. *Schœnicolæ.*

Festus Pompejus indicat olim *schœnicolas* appellata scorta plebeja ac vilia, ab unguento vilissimo, quo obliniuntur. Plautus in Pœnulo: *Miseras, schœno delibutas*, schœnicolas *sordidas.*

XI. *Luto lutulentior.*

Avaros quæstusque supra modum avidos, impuros ac sordidos dicimus. Id Plautus ὑπερβολικῶς exaggerat in Pœnulo: *Sed lenone isthoc Lyco illius domi non lutum est lutulentius.* Nonnunquam declarat hominem scelerosum & contaminatum potius quam sordidum. Ut Cicero in Oratione pro Domo sua Ad Pontifices: *O cœnum, ô portentum, ô scelus.* Et Pisonem, ni fallor, alicubi *lutum* appellat. Sic enim appellat *lutum*, quemadmodum subinde vocat scelerosum, *Labem* ac *maculam.* Itidem subinde *facem*, *procellam ac tempestatem* appellat tumultus auctorem.

XII. Διακωδωνίζειν.

Διακωδωνίζειν, Demosthenes dixit pro *explorare* atque *examinare.* Sumtum putant ab iis, qui noctu cum tintinnabulo circumeunt excubias, ne quis dormiat, aut ut hoc signo declarent se vigilare. Sive ab iis, qui coturnices tintinnabulo experiuntur, num sint ad pugnam idoneæ, ut visum est Aristarcho. Nec desunt, qui malint inde ductum, quod ad eundem modum explorari soleant equi, an tubarum & armorum strepitum laturi sint. Simili modo conviciis olim explorabantur initiandi mysteriis, cujus consuetudinis vestigium adhuc servant Theologorum scholæ.

XIII. *Ferrum & flamma.*

Quum exitiabile bellum significamus, *ferro flammaque* rem geri dicimus, sive *ferro igniqne.* M. Tullius in Oratione pro L. Flacco: *O Dii immortales! quid hoc miserius, nos qui P. Lentulo* ferrum & flammam *de manibus extorsimus, imperitæ multitudinis judicio confidimus.* Mox in eadem: *O nox illa, quæ pene æternas huic urbi tenebras attulisti, quum Galli ad bellum, Catilina ad urbem, conjurati ad* ferrum & flammam *vocabantur.* Rursum pro Sylla: *Cujus nuper ferrum retuderim, flammamque restinxerim.* In Oratione pro Domo sua, addit *saxa: Deinde quum ille* saxis & ignibus & ferro *vastitatem meis ædibus intulisset.* Item pro Planco: *Quorum vidisti toto illo anno* ferrum *in foro*, flammam *in ædibus*, *vim in tota urbe versari.*

XIV. *Montes frumenti.*

De *montibus auri* nobis alibi dictum est. Sed quemadmodum musca ad quasvis res transfertur, quum negamus quicquam tale esse, *nulla mihi musca in ædibus*, ita montes ad quarumlibet rerum affluentem copiam transfertur. Plautus in Pseudulo: *Quibus cunctis montes maximi acervi frumenti sunt domi.* Vox hæc *montes* superest sermoni, nisi quod ex usu vulgari addita auget copiæ significationem. Itidem in usum venit *oppido* pro valde, quum tantam rerum copiam intelligerent agricolæ, quanta satis esset vel *oppido.* Plautus in Mustellaria: *Montem erroris* dixit, pro errore gravissimo: *Nec salus nobis saluti jam esse si cupiat potest, Ita alium erroris montem maximum ad portum modo conspicatus sum, herus advenit peregre, periit Tranio.* Si legas, [1]*ita mox alium*, constabit versus trochaicus. In Milite dixit *montes argenti: Tum* montes argenti *non massas habet.*

XV. *Post homines natos.*

Quoties universos homines intelligi volumus, *post homines natos* dicimus. M. Tullius in Oratione pro Domo sua ad Pontifices: *Quid homini* post homines natos *turpissimo, sceleratissimo, contaminatissimo, quis illam opimam fertilemque Syriam, quis bellum pacatissimis gentibus, quis pecuniam ad emendos agros constitutam ereptam vi ex Cæsaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit?* Rursus in eadem: *At id quod crimini dabatur non modo peccatum non erat, sed erat res* post homines natos *pulcerrima.* Item pro Cornelio Balbo: *Etenim quum pro sua patria pauci* post genus hominum natum *reperti sint, qui nullis præmiis propositis, vitam suam hostium telis objecerint*, &c. Idem pro Milone: *Unius* post

1 Legendum: *ita mali mæroris*, Act. 2. Sc. 1. 5. De hac loquutione adito *Frid. Taubmanni* Collectanea ad Epidici Act. 1. Sc. 1. 18.

homi-

homines natos *fortissimi viri.* Item in Antonium: *Duo teterrima & spurcissima capita* post homines natos, *Dolobella & Antonius.* Idem de Optimo genere Oratorum: *Optimus longe post homines natos.* Idem in Bruto: *Longe autem* post natos homines *improbissimus Cajus Servilius Glaucia.*

XVI. *Post hominum memoriam.*

Huic simillimum est: *Post hominum memoriam.* M. Tullius in Oratione ad Pontifices, pro Domo sua: *Grave crimen est hoc, & vehemens, &* post hominum memoriam, *judiciaque de pecuniis repetundis constituta gravissimum.* Item in Oratione de Aruspicum Responsis: *Vobis vero referentibus* post hominum memoriam *fortissimi atque optimi consules.* Idem pro Planco: *Aderat mecum senatus, & quidem veste mutata, quod pro uno* post hominum memoriam *publico consilio susceptum est.* Ibidem: *Nihil* post hominum memoriam *gloriosius.* Item pro eodem: *Consules* post hominum memoriam *teterrimi atque turpissimi.* Item ad Plancum Epist. Famil. lib. x. *Nihil* post hominum memoriam *gloriosius nihil gratius, ne tempore quidem ipso oportunius accidere vidi, quam tuas Plance litteras.* Rursus ad Brutum lib. xi. *Quare hortatore tu quidem non eges, si ne in illa quidem re, quæ à te gesta est* post hominum memoriam *maxima, hortatorem desiderasti.* Rursum pro Sestio: *Quid enim quisquam potest* ex omni memoria *sumere illustrius, quam pro me uno cive, & bonos omnes privato consensu, & universum senatum publico consilio mutasse vestem.* Idem in Catilinam: *In hoc autem uno* post hominum memoriam *maximo crudelissimoque bello.* Ibidem: *Bellum intestinum ac domesticum* post hominum memoriam *crudelissimum & maximum.* Idem pro Rabirio perduellione: *Post hominum memoriam rem nullam majorem.* Idem pro lege Manilia: *Quæ in omnibus hominibus nova* post hominum memoriam *constituta sunt.* Rursus in Vatinium testem: *In omni memoria inauditum.*

XVII. Ἐξορχεῖσθαι.

Qui fugiunt, & ab eo, quod agitur alio se vertunt, Græcis ἐξορχεῖσθαι dicuntur, sumta metaphora à saltationibus præsertim sacris, unde subtrahere sese inauspicatum erat: quemadmodum indicatum est in proverbio: *Omnia secunda, saltat senex.* Notum est, quod refert Herodotus de Hippoclide, qui indecora saltatione excidit à spe nuptiarum & audivit, ἀπωρχήσαό γε τὸν γάμον.

XVIII. *Peristromata Campanica.*

Origenes opus quoddam varias tractans materias, στρωματεῖς inscripsit, sumta metaphora ab auleis & stragulis picturatis, quibus olim divites impense delectabantur. Quod ad hominem versipellem transferri potest. Siquidem aulæa explicata aut complicata, & rursus aliter atque aliter complicata, varias rerum formas præbent. Leno in Pseudolo Plautina minitatur suis famulis hoc modo: *Ita ego vestra latera loris faciam ut valide varia sint, ut ne Peristromata quidem æque picta sint Campanica.* Campania quum floreret opibus, præter modum luxui ac delitiis indulgebat. *Campanicis peristromatibus* Plautus adjungit *Alexandrina tapetia.* De *Attagena* dictum est alias.

XIX. *Fors domina campi.*

In creandis magistratibus non semper vincebat, qui potior esset, sed cui fortuna favebat. Nam à populi suffragiis res omnis pendebat. M. Tullius in Pisonem: *Sed omitto ut sit factus uterque nostrum, sit sane* Fors domina campi, *magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.*

XX. *Fulmentum lectum.*

Nonius Marcellus indicat proverbium quoddam esse frequens apud Varronem: *Fulmentum lectum scandunt.* Nec exponit, quid sit fulmentum, neque quis sit proverbii sensus: tantum indicat *fulmentum* dici neutro genere, & *fulmentas* fœminino.

XXI. *Parthi quo plus biberint.*

De Parthis vetere proverbio dictum est: *quo plus biberint, eo plus sitire.* Habet hoc temulentia, ut posteaquam obsurduit palatum, magis ac magis cupiant haurire. Apte dicetur in avaros, aut studiosos, crescit enim discendi cupido cum eruditione.

XXII. *Scrapta.*

Scrapta populari convicio dicebantur mulieres nugaces nulliusque rei, à screo, quod est oris purulentiam ejicio cum sonitu. Unde *screa* pro rebus vilissimis accipiebant Fortasse quadrabit in anus, subinde *screantes* ac tussientes. Ita Festus. Nonius autem putat esse convicium in deformes meretrices, citans hunc Plauti versum ex Vidularia:

Scrapta, scrupeda, strictivela sordida.

XXIII. *Ex Phelleo.*

Ἐκ Φελλέως ἐλθεῖν. i.e. *Ex Phelleo venire,* dicebantur, [1] qui ex humili fortuna adsperaque vita ad dignitatem emersissent. Nam Græcis Φελλεὺς dicitur locus aptus pascendis capris, asper, pumicosus, ac sterilis. Nam hujusmodi pascuis capræ delectantur. Aristophanes in Nebulis:

Ὅταν μὲν οὖν τὰς αἶγας ἐκ τοῦ Φελλέως
Ὥσπερ ὁ πατήρ σου διφθέραν ἐνημμένος.

Est hujus nominis locus Atticæ montanus ac petricosus, cujus meminit & Stephanus, nisi quod montem Φελλαὶς vocat, fortassis scriptura mendosa. De his nonnihil attigimus in proverbiis: *Subere levior,* &, *phellinas.*

XXIV. *In foro veritas.*

Ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν. i.e. *In foro abstinendum à mendacio.* Lex erat apud Athenienses, ut in foro rerum venalium vanitas omnis abesset. Theophrastus in libris De Legibus ostendit Agoranomis duo præcipue curanda, ut omnia in foro composite citraque tumultum agantur, deinde ut abstineant à mendaciis non vendentes modo verum etiam ementes. Hinc est, quod apud Laertium Anacharsis ait se mirari, quod Athenienses lege prohiberent in foro mendacium, quum nusquam frequentius aut impudentius mentirentur.

XXV. *Oculum excludere.*

Hac figura vulgus adimit omnem spem petenti, ut dicat, si hoc impetraris, *oculum mihi excludito, aut dentem extundito.* Senex in Pseudolo Plautina: *Excludito Hercule oculum, si dedero.* Sensit quidvis potius futurum, quam ut servo daret argentum pro amica filii. Itidem Phormio Terentianus: *Vel oculum excludito, est ubi ulciscar locus.*

XXVI. *Aut terra aut mari.*

Plautus in Pseudolo: *aut terra aut mari,* dixit pro quacunque ratione. Sumtum est ab Historicis, qui referunt res terra marique gestas, & gentes terra marique expugnatas. Cicero pro Cluentio: *cujus tanta res gestæ* terra marique *exstiterunt.* Item pro Lege Manilia: *Quantas illa res domi militiaque,* terra marique *quanta feliciter gesserit.* Rursus in eadem: *Ut aliquando vere videremur omnibus gentibus ac nationibus* terra marique *imperare.* Item in Verrem lib. II. *Quam multa mihi à Verre insidiæ, terra marique facta sint.* Ad Atticum libro VII. *Qua* aut terra aut mari *persequar eum, qui ubi sit nescio.* Demosthenes in clausula Orationis pro Ctesiphonte: Εἰ δ' ἄρα ἔχουσιν οὕτως ἀνιάτως, τούτους μὲν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἐξώλεις καὶ προώλεις ἐν γῇ καὶ θαλάσσῃ ποιήσατε. i.e. *Quod si usque adeo sunt insanabiles, istos quidem per se solos exitio perniciéque dignos* terra marique *reddite.* Plauti verba sunt hæc: *Ego in hoc triduo* aut terra aut mari *alicunde evolvam id argentum tibi.* M. Tullius libro de Finibus v. addit tertium. *Una pars est disserendi, altera vivendi, tertia natura sic ab his investigata est, ut nulla pars cælo,* mari, terra, *ut poetice loquar, prætermissa sit.* Addit *poetice,* quod poetæ tria tantum elementa referant: ut Ovidius:

Ante mare & terras, & quod tegit omnia, cælum.

Terentius: *O cælum, ô terra, ô maria Neptuni.* Plautus in Amphitryone: *Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cælum consequi.*

XXVII. Ἐκφυλλοφορῆσαι.

Quibus jus ferendi suffragia adimebatur, & ex albo judicum submovebantur, olim dicebantur ἐκφυλλοφορη-

[1] *Qui ex humili fortuna adsperaque vita ad dignitatem emersissent.*] Loco Aristophanis nulla hujusmodi subesse potest allegoria: sed verba simpliciter, ut sonant, accipienda sunt. *H. Stephanus.*

θῆναι,

θῆν, quemadmodum *exauctorari* dicebantur milites, quibus jus pugnandi adimebatur. [1] Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia, quasi dicas *à foliis ferendis excludi*.

XXVIII. *Lacunam explere.*

Lacunam explere, pro farcire damnum non sine proverbii specie dixit Cicero, Actione in Verrem quarta: *Censores fecerunt idem, quod in nostra Republica solent ii, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent.* Detrimentum facultatum appellat *lacunam*. Idem in Epistolis ad Atticum: *Vide ne qua lacuna sit in auro*, h. e. ne quid desit. A. Gellius Noctium Atticarum libro primo, capite tertio: *Fama lacunam* dixit pro macula: *Minimaque illa labes, & quasi* lacuna *famæ imminentis, partarum amico utilitatum ratione solvitur.* Quin & in libris *mendum* dicitur, quod depravatum est, *lacuna* ubi deest aliquid: illud eluitur, hæc expletur.

XXIX. *Nullam corporis partem.*

Æschines De perperam obita legatione: Ὁ δὲ οὐδὲν ἀπρεάκτον ἔχων μέρος τοῦ σώματος, οὐδ' ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται, ὡς ἂν Ἀριστείδης τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, δυσχεραίνει καὶ καταπτύει δωροδοκίας. i. e. [2] *At is, qui* nullam corporis partem *habet ociosam, ne eam quidem, qua vocem promit, perinde ac si esset Aristides, qui vectigalia præscripsit Græcis & justi cognomen meruit, indignatur ac despuit munerum acceptionem.* Dispiciat prudens lector, an pro ἀπρεάκτος legendum sit ἄπρακτος i. e. ἀπειάπες, ut intelligas illi omnia membra fuisse venalia, etiam os & vocem. Tametsi dici potest ἀπρεάκτος, qui nihil exigit. Ut intelligas non manibus tantum, sed toto corpore rapacem.

XXX. *Purus putus.*

Plautus in Pseudolo *purum putum* dixit, pro prorsus ac vere: *Purus putus est ipsus novi herus Polymachæro placides*, quasi dicas ipsissimus est. Color sermonis resedit ex antiquitate: *putum* enim illi dicebant, purgatum: unde & vites *putare* dicunt, & rejectamenta nucum aut similium rerum dicuntur *putamina*. Proverbium ortum videtur ex aurificum officinis, qui ea forma dicebant *purum putum*, quemadmodum qua Jureconsulti dicunt, *sarta tecta*.

XXXI. *Meis auspiciis.*

Meis auspiciis pro meo arbitrio, meisque præsidiis dixit Maro Æneidos IV.

Quod si fata meis *paterentur ducere vitam*
Auspiciis, *& sponte mea componere curas.*

Translatum ab Imperatoribus Romanis, quibus mos erat, non committere prælium nisi consultis auspiciis. Ejus autem auspiciis res geri dicebatur, penes quem summa rei gerendæ potestas erat. Huic simillimum est quod alibi retulimus, *meo Marte*. Tullius in Verrem lib. V. *Præsertim quum vos vestro marte his rebus omnibus abundetis.* *Nostro Marte* fit, quod fit nullis auxiliis aliunde adscitis.

XXXII. *Vestigiis inhærere.*

Qui imitatur exempla progenitorum, *majorum vestigiis inhærere* dicitur. M. Tullius pro P. Sestio: *Quem in majorum suorum vestigiis stare oportebat.* Translatum à viatoribus, qui observant vestigia præcedentium, ne quid aberrent. Similiter, qui degenerant à progenitorum aut præceptorum exemplis, *ab illorum vestigiis* dicuntur *recedere*. Et *alienis vestigiis ingredi*, qui nihil ex se gignunt novi, sed aliorum inventis inhærent.

XXXIII. *Dulce & amarum.*

Plautus in Pseudolo non sine proverbii specie dixit dulce & amarum, pro lætis ac tristibus. Amans adolescens de Epistola amicæ: *Dulce amarumque una nunc misces mihi.* Idem in eadem fabula: *Dulcia atque amara apud te sum eloquutus omnia. Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.* Idem in Truculento: *Nunc postea quam scio dulce atque amarum, quid sit de pecunia.*

XXXIV. *Hyberno pulvere, verno luto.*

Festus Pompejus ex antiquo carmine citat, nec adscribit auctoris nomen: unde intelligitur vulgo decantari solitum. In eo inducitur pater de agricultura præcipiens filio, his verbis: *Hyberno pulvere, verno luto, grandia farra Camille metas.* Quibus verbis arbitror significatum, far, si seminetur serena hyeme, & succedat ver humidum, copiosius provenire.

XXXV. Αἰξωνεύεσθαι.

Quemadmodum multa proverbia retulimus è gentium moribus desumta, ita Αἰξωνεύεσθαι olim dicebantur calumniandi morbo obnoxii, quod is populus hoc nomine taxatus sit veterum Comœdiarum salibus, quemadmodum indicat Stephanus docens, Æxoniam esse Magnesiæ civitatem. Est autem & Αἰξωνὴ ultima acuta, populus tribus Cecropidis, ab utraque voce deducitur Αἰξωνεύς. Citant testem Menandrum ἐν Κανηφόρῳ. Plato in Dialogo de Fortitudine: Οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταῦτα καίτοι ἔχων εἰπεῖν, μή με φῇς ὡς ἀληθῶς Αἰξωνέα εἶναι. i. e. *Nihil ad ista respondeo, quum quod dicam habeam, ne me merito dicas Æxonensem esse.* Marsilius vertit *maledicum* & *calumniatorem*.

XXXVI. *Gallam bibere oportet.*

Qui plus satis indulgent ventri gulæque, proverbiali joco jubebantur *gallam bibere*. Is est fructus sub autumnum adnascens arboribus, præcipue robori, specie rotundæ nucis. De cujus natura multa prodiderunt Plinius, Dioscorides, Galenus ac Theophrastus. Vim habet adstringendi exsiccandique, & ob id utilis ad multa. Inde illud Lucilii: *Quum nepotes ac lurcones jubet* gallam bibere *& rugas inducere ventri*, sentiens coarctandos esse ventres. Refert Sextus Pompejus Festus. Simile est Horatianum illud, quum scribit ventres nepotum inurendos *candenti lamina*.

XXXVII. *Sontica causa.*

Nævius Poeta citante Festo: *Sonticam causam* appellat admodum gravem, in hoc trochaico catalectico:

Sonticam esse causam oportet, quamobrem perdas mulierem.

Translatum à duodecim tabulis, quæ *Sonticum morbum* appellant non vulgarem, sed tam molestum, ut reus non cogatur apud judices comparere.

XXXVIII. *Macula, Labes.*

Frequens est apud M. Tullium, ut hominem infamem ac scelerosum, *maculam, labem, sordes, lutum* appellet: pro eo Plautus citante Festo *suasum* dixit:

Quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam.

Suasum Festus putat esse maculam, quæ fit in veste alba è stillicidio fumoso. Plautinus Trochaicus quadrabit in eos, qui famam honestam vel à majoribus traditam, vel benefactis partam, aliquo scelere contaminant.

XXXIX. *Capere crines.*

Plautus in Mustellaria *capere crines* dixit, pro arripere occasionem oblatam, & arreptam retinere. Sumtum vel ex illo Deo, quem Græci vocant καιρόν. Nam eum fingunt fronte capillata, occipitio calvo: vel ex hominum consuetudine, qui crinibus remorantur, quem nolint abire. Si tibi acceptum est fore tibi unicum, sempiternum, atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita. Soli gerendum censeo morem, & *capiendos crines*, ut fama est, hominis, ex in sole pecuniam invenire.

XL. *Nihil est miserius quam animus conscius.*

Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus,

Ut habet proverbium. Apud Plautum in Mustellaria, Tranio servus nequissimus sententiam profert quovis dignam Theologo: *nihil est miserius quam animus hominis conscius.* Convenit cum Hebræorum dicto: *secura mens quasi juge convivium.* Item cum illo: *conscientia mille testes.* Et Horatius felix esse judicat:

Nihil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

XLI. *Celei supellex.*

Vilem & rusticanam supellectilem *Celei* fuisse dictam indicat Maro Georgicôn libro primo:

1 *Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia.*] Nequaquam hoc dicit ita generaliter Suidas: sed eos, qui exauctorabant, in ferendis de hujusmodi exauctoratione suffragiis, foliis loco calculorum uti solitos, ut ostraco in ferendis de ostracismo suffragiis. *H. Stephanus.*

2 *At is qui nullam corporis partem habet ociosam, ne eam, &c.*] Noluit hoc significare Æschines, sed potius Demosthenem nullam corporis partem (legendum enim ἄπρατον) habere non venalem. De quo sensu Erasmus nihil præter suspicionem affert. Sed multi sunt apud utrumque Oratorem loci, ex quibus affirmare id audacter quis possit. *H. Stephanus.*

Virgea praeterea Celei vilisque supellex.

Item Ovidius lib. Fastorum quarto:

Sors sua cuique loco est, qui nunc Cerealis Eleusis
Dicitur hic Celei rura *fuere senis.*
Ille domum glandes excussaque mora rubetis
Portat & arsuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat monte capellas.
Et tener in cunis filius aeger erat.

Celeus Rex erat Eleusine, pater Triptolemi, cui Ceres, quod esset ab illo excepta hospitio, commonstravit omnem agriculturae rationem. Verba Plauti sunt haec: *quasi supellex Celionis, palus palo proximus est.* Mirum est autem à Plauto primam syllabam in *Celione* produci, quum ab aliis corripiatur. Nam *Celionem* pro *Celio* dictum nihil est novi, sic & *scorpium* dicimus & *scorpionem.*

XLII. [1] *Ampullacea.*

Plautus in Menaechmis videtur *ampullaceam* vocare mulierem magnifice cultam. Carmen sic effertur:

Quando te auratam & vestitam bene habet, ampula spem.
Recte perhibent, melius sanam est mulier mentem sumere.

Ampula spem, certum est depravatas esse voces, Quidam reponunt *ampullosam*, verum hanc dictionem Trochaici carminis ratio non patitur. *Ampullaceam*, & metro congruit & sensui. Plinius libro XV. inter genera pyrorum commemorat *ampullacea.* Qui tamen locus haud scio an mendo vacet. Verba Plinii sic habent: *Ab odore myrrhapia, laurea, nardina, à tempore, hordearia, à collo* ampullacea, *& Coriolana.*

XLIII. *Cyatho non emam.*

Non absque specie proverbii Miles apud Plautum in Poenulo dixit: *Proh nebula, cujus ego Cyatho septem noctes non emam.* Loquitur de muliere fastidiosa, sed non perinde formosa: & *cyathum* dixit pro minimo precio miles, cui res erat cum cyathis. *Cyathus* minimum erat poculum, crater amplius.

XLIV. *Rex sum.*

Quemadmodum olim insignem felicitatem significantes dicebant: *Deus sum*, aut, *in coelo sum.* Ita Plautus in Poenulo dicit: *Rex sum. Si ego illum hodie ad me hominem allexero.* Verba sunt Lyci lenonis, sperantis se divitem fore, si quendam bene nummatum ad se pertraxisset.

XLV. *Cribro crebrius.*

Scite dictum est Plauto, nec sine proverbii schemate: *cribro crebrius*, pro eo, quod erat, plurimis locis, ac passim: *Villam integundam intelligo totam mihi. Nam nunc pellucet ea quam Cribrum crebrius.* Vulgus de futili ac loquaci dicit: *tam solidus est quam cribrum.*

XLVI. *Et operam & retiam perdere.*

Plautus in rudentibus: *Jam nunc & operam ludos facit & retiam.* Id quidem citra tropum dictum est à sene, qui Grippum servum piscatum miserat, quum esset noctu orta tempestas gravissima. Venustius erit, si tropo adhibito dicatur in captatorem, cui non successit aucupium. Porro *retiam* Plautus antique dixit pro *rete.* Affine est illi, quod alibi retulimus: *Oleum & operam perdidi:* &, *opera & impensa periit.*

XLVII. *Virtute duce, comite fortuna.*

M. Tullius Epist. Familiar. lib. decimo ad Plancum: *Omnia summa consequutus es, Virtute duce, comite fortuna.* Hoc adeo graviter commodeque dictum est, ut à quibusdam publicitus symboli vice sit usurpatum. Virtus eligit, quod est optimum. Quod si non succedit, tamen in rebus praeclaris, ut in magnis, etiam voluisse pulcrum est. Sin succedit, prima laus debetur virtuti, tanquam egregii facinoris duci: proxima fortunae, quae virtuti subservierit.

XLVIII. *Croesi pecuniae teruncium addere.*

M. Tullius lib. de Finibus quarto: *Itaque in quibus propter earum exiguitatem observatio consequitur, saepe accidit, ut nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec ne sint:*

[1] Mendosa scriptura hoc vocabulum peperit. Legendum ex melioribus Menechm. Act. 1. Sc. 2. ✝. 50. *vestitam bene habet: ancillas penum recte prahibet* &c.

A *ut in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, aut Teruncium addere Croesi pecuniae. Teruncii* nummi à tribus unciis dicti vilitas proverbio locum fecit, Croesus Lydorum Rex inter prodigiose divites celebratur.

XLIX. *Barbati.*

Apparet apud Romanos proverbiali joco *barbatos* dici consuesse, homines priscis ac simplicibus moribus, rusticanaeque veritatis: quod illic sero receptum sit barbam radere aut tonderi. Siquidem auctore Plinio, P. Ticinius Mena primus è Sicilia tonsorem induxit, anno ab Urbe Condita quadringentesimo quinquagesimo quarto, quum hactenus fuissent intonsi. M. Tullius lib.
B de Finibus quarto: *Hoc vero te ferre non potuisse, quod antiqui illi quasi* barbati, *ut nos de nostris solemus dicere, crediderunt: ejus qui honeste viveret, si idem & bene valeret, & bene audiret, copiosusque esset, optabiliorem fore vitam, melioremque & magis expetendam quam illius, qui aeque vir bonus, multis modis esset ut Ennii Alcmaeon:*

Circumventus, morbo, exsilio atque inopia.

Illi igitur antiqui non tam acute optabiliorem illam vitam putant praestantiorem, beatiorem. Stoici autem &c. Eo spectat illud Juvenalis:

——— *Facile est* barbato *imponere Regi.*

L. *Vestigium ponere.*

C *Vestigium ponere*, pro attingere, dixit M. Tullius lib. de Finibus quinto: *Quanquam id quidem infinitum est in hac urbe: quacunque enim ingredimur, in aliquam historiam vestigium ponimus.* Refertur quiddam perquam facetum cujusdam, Stratonici ni fallor, qui in oppido quodam summis pedibus ingrediebatur, circumspectans interim: rogantibus, quid aggeret? respondit se timere, ne quem calcaret praeconem, innuens illic esse praeconum immodicam turbam. M. Tullius ejusdem operis lib. V. *Quid enim? Sapientia pedem ubi poneret non habeat, sublatis officiis omnibus.* Scio mihi alibi factam mentionem proverbii: *Pedem ubi ponat, non habet.* Verum hic locus tum non occurrebat, indignus, qui prae-
D termitteretur, eo quod ostendit elegantem usum hujus metaphorae in rebus animi. Sentit enim, nullum esse locum sapientiae, si tollatur officiorum delectus.

LI. *Priscis credendum.*

M. Tullius in libello De Universitate: *Credendum*, inquit, *nimirum est veteribus, & priscis, ut ajunt, viris, qui se progeniem Deorum esse dicebant.* Incertum utrum Cicero sentiat eam sententiam fuisse vulgo decantatam, an notet vocem prisci, qua declaramus homines extremae antiquitatis, quorum origo quoniam posteris erat incognita, fere referebatur ad Deos.

LII. *Omnes intus.*

E Theocritus in Syracusanis:

Κάλλισ', Ἔνδοι πᾶσαι, ὁ τὰν νυὸν εἶπ' ἀποκλάξας.

i. e. *Optime habet, cuncta sunt intus, fertur ut olim*
Inclusa sponsa sponsus dixisse. ——— ——— ———

Scholiastes admonet esse proverbium, è tali casu natum, ut conjicio. Sponsus quidam pertesus sponsam exclusit aedibus: quumque illa pulsaret fores cupiens recipi, sponsus respondit: Ἔνδοι πᾶσαι. i. e. *Omnes sunt intus.* Forte quum sponsa ex more duceretur ad aedes sponsi, ille occlusis foribus ita loquutus est. Accommodari potest ad usum magis serium, veluti si ambienti in amicorum numerum recipi, qui sit indignus amicitia, respondeatur, πᾶσαι ἔνδοι. Aut, quod vero propius est,
F quum significabimus omnia esse in tuto. Siquidem ἀποκλείω non solum sonat *excludo*, verum etiam *includo*, quod semotum in tuto esse volumus, unde ἀπόκλεισμα pro custodia. Itaque fieri potest, ut sponsus sponsa in thalamum reclusa caeteras submoverit dicens, *omnes intus.* Sponso una sufficit, caeteras ut supervacaneas exclusit. Κλὰξ Siculis dicitur *clavis*, inde, ἀποκλάζω, ἀποκλείω.

LIII. *Esurienti ne occurras.*

In eodem Idyllio proverbii faciem habet & illud in fine: Gorgo hortans ad reditum, quod maritus esset iracundus adjicit:

——— ——— ——— Πεινῶντι γε μηδὲ ποτ' ἔνθῃς.

i. e.

i. e. *Absit ut unquam occurreris esurienti.* Fames enim exasperat iracundiam. Unde apud Plautum aliquis iracundius loquentem rogat, quam pridem edisset. Apud eundem est:

Fames & mora bilem in narem conciunt.

LIV. *Opus ad opus.*

Addam & illud ex eodem: Ἔργον ἐπ' ἔργῳ, quo nullum operæ finem significamus. Verba sunt mulieris de marito conquerentis, quod emisset lanam sordidam ac rudem, in qua plurimum esset operis sibi. Ita Maro de vite colenda:

Cui nunquam exhausti satis est. ———

LV. *Tredecim cubitorum.*

Homines insigniter procero corpore & hisce temporibus populari joco taxantur, ut ignavi & inutiles. Quod ut alia pleraque manasse videtur ab antiquitate. Sic enim in eodem carmine Praxinoa de marito loquitur: Ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς. i. e. *Vir tredecim cubitorum*, hyperbolicôs significans enormiter procerum, quum esset tam insulsus, ut è mercatu pro nitro salem attulerit. De Caliga Maximini nobis alias dictum est. Prisci prælongos homines ridiculi gratia *Longuriones* appellabant. Varro in Tripalo apud Nonium: *Ego nihil narro, adeo hæc ita curat, qui ante me est, nescio qui longurio.*

LVI. *Volam pedis ostendere.*

Τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι. i. e. *Cavum sive volam pedis ostendere*, dicuntur, qui in bello fugiunt, quod apud Historicos frequentissime dicitur: *Vertere terga.* Proverbium refertur ab Hesychio. Dicitur & hodie vulgo in fugaces: *Calcaneum ostendere.*

LVII. *Factum transactum.*

Apud Jurisprudentes solennia sunt hæc: *Factum transactum*, quoties sentiunt nihil prætermissum, quod ad negocii tractationem pertinet. M. Tullius in Catilinam invectiva tertia: *Atque illud, quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est.* Est alicubi & apud Terentium, aliosque complures melioris notæ scriptores.

LVIII. *Mæandri.*

Quum res agitur non simpliciter, sed vafris & obliquis consiliis, *Mæandros* dicimus, metaphora sumta à fluvio Mæandro, qui sinuosus ac flexuosus labitur: unde & nomen habere videtur, quasi oberret quærens hominum consortia. M. Tullius in Pisonem: *Quos tu Mæandros dum omnes solitudines persequeris, quæ diverticula flexionesque quæsisti?* Utitur & Prudentius in hymno, quod alibi nobis citatum est in proverbio *Labyrintho.* Fluvius est Lydiam flexuosis recursibus perfundens. De quo Plinius libro v. cap. XXIX. Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisque affusus oppidis & repletus fluminibus, crebris ita sinuosus flexibus, ut sæpe credatur reverti, Apamenam primum pervagatur regionem: mox Eumeneticam ac dein Bargyliaticos campos, postremo Cariam, placidus omnesque eos agros fertilissimo rigans limo: ad decimum à Mileto stadium, lenis illabitur mari. Est & picturæ genus *Mæander*, in morem labyrinthorum flexuosis ambagibus implexum, quod oris chlamydum addi solet. Unde Maro Æneidos libro quinto:

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro *duplici Melibœa cucurrit.*

LIX. *Masculum.*

Masculus apud veteres non semper significat sexum, sed interdum quicquid vegetum solidum ac robustum est, *masculum* dicitur. Exemplum Nonius Marcellus citat ex Varronis fabula, cui titulus Ὄνος λύρας, *vincor non esse* masculum *ad rem.* Grammatici putant ab Horatio *marem vitellum* dictum, solidum ac firmum. De ovis oblongis ita loquitur in Sermonibus:

——— *Namque marem cohibent callosa vitellum.*

Virgilius quoque *mascula thura* dicit alba & meliora. Lepidius erit, si ad incorporea transferatur, veluti quum excelsum fortemque animum *masculum* appellamus.

LX. *Intra labia risit.*

De *risu Sardonio* nobis alias dictum est. Similem describit Theocritus in Thalysia:

A ——— ——— ——— Καὶ μ' ἀτρέμας εἶπε σεσαρὼς
Ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δὲ οἱ εἴχετο χειλεῦς.
i. e. ——— ——— *Et me affatus, diducto leniter ore*
Arridendi oculo, risus vero labium intra
Hæsit. ——— ——— ——— ——— ———

Homerus *risum Sardonium* dixit amarulentum. Hic describit risum modestum & amicum, qui, si erumpat, Cachinnus fit indecorus.

LXI. *Pingui mensura.*

Πίονι μέτρῳ. i. e. *Pingui mensura* dixit in eodem carmine, pro eo, quod erat affatim & largiter:

——— Μάλα γάρ σφισι Πίονι μέτρῳ
Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.

B i. e. *Illis fortunante Deo bona copia frugum*
Arearum campos mensura implevit opima.

Simillimum est illi, quod ante diximus: *Plena manu*; &, *Ambabus manibus.*

LXII. *Fato Metelli.*

Asconius Pedianus in Oratione pro Milone, refert Nevii Poetæ Senarium jactatum in familiam Metellorum, quod Consules designarentur, arbitrio fortunæ, quæ campi domina dicitur verius, quam suis meritis:

Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Ad id tum Metellus Consul iratus respondit Senario hypercatalectico, quem ait & Saturnium appellari:

Dabunt malum Matelli Nævio Poetæ.

C Ad id tecte allusit M. Tullius, quum ait: *Te non fato, ut cæteros ex vestra familia.* Dictum facete & contumeliose in Metellos, torqueri poterit in eos, qui præter meritum suum ad opes ac dignitates provehuntur.

LXIII. *Non habet, cui indormiat.*

Theocritus in hodœporis:

Οὐδὲ γὰρ Εὐμάρᾳ τῷ δεσπότᾳ ἦς τοι ἐνεῦδεν.

i. e. *Eumara siquidem domino nec vellus erat, cui*
Indormiret. ——— ——— ——— ———

Hoc colore Lacon pastor designat extremam caprarii cujusdam inopiam, cui nec pellis esset hircina, in qua somnum caperet. Solent enim veteres in animantium tergoribus & discumbere & dormire. Apud Homerum D proci in bubulis tergoribus agitant convivia. Et hodie dicimus: *Non habet lectum, aut non habet stramenta, quibus indormiat.*

LXIV. *Asinus asino & sus sui pulcer.*

Ὄνος ὄνῳ κάλλιστον. i. e. *Asinus asino pulcerrimus*, simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa, quæ collegit ex Platonis Philosophi & Epicharmi Comici scriptis, quibus persuadere conatur Philosophum à Comicis multa fuisse suffuratum, & hos refert Senarios:

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστί με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς, καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
E Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ.
Ὄνος δ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ συΐ.

i. e. *Res mira non est, ista si sic proloquor,*
Ipsique nobis si placemus invicem,
Pulcreque nati si videmur, nam & cani
Pulcerrimus canis videtur, bos bovi.
Asinus asello pulcer est, & sus sui.

Conveniet ubi inter inhonestos similitudo morum & instituti conciliat benevolentiam, veluti quum miles placet militi, aleator aleatori, potator potatori, Sophista Sophistæ. Mirum est ab Epicharmo præteritam simiam, quum nullum animal sibi placeat impensius.

LXV. *Pediculi Platonis.*

F Οἱ Πλάτωνος φθεῖρες. i. e. *Platonis pediculi*, in proverbium abierunt. Ut referente Laertio in vita hujus Philosophi, testatur Myronianus in opere, cui titulum fecit *De similibus*, hinc conjectans hoc morbo periisse Platonem, quod vulgo *pediculi Platonis* appellarentur. Græci φθειρίασιν appellant. Morbus est fœdus & cruciabilis, quo periit & L. Sylla: tametsi de genere mortis variæ sunt scriptorum opiniones. Myronianus nullum indicat usum proverbii. Suspicari tamen licet, dictum in sordidos, quod Philosophi minimum indulgeant nitoribus externis, dum circa mentis cultum toti sunt occupati.

Syracusiis:

> Ταῦτ' ὁ πάεσρ⊙ τλῶ⊙ ἐπ' ἔχατα γῆς ἔλαβ' ἐλθὼν
> Ι'λεὸν σὸυ οἴκησιν. ———

i. c. *Huc veniens meus ille insulsus ad ultima terra*
Antrum non ædes posuit. ———

Uxor incusat maritum, quod in loco nimium semoto domicilium sibi pararit, & cavum verius quam domicilium. Est frequens apud Ciceronem *in ultimas terras:* Velut Actione in Verrem sexta: *Quemadmodum accepturas hoc nationes cæteras, quemadmodum hujus tui facti famam in regna aliorum atque* in ultimas terras *perventuram putasti?* Idem pro P. Sylla: *Jam vero illud quam incredibile quam absurdum, qui Roma cædem facere, qui hanc urbem inflammare vellet, eum familiarissimum suum dimittere ab se, amandare In ultimas terras?* Item Philippica XIII. *Saxam vero Decidium præterire qui possum, hominem deductum ex ultimis gentibus.* Rursus ad P. Lentulum Epist. Familiar. libro primo: *Recordare enim; quibus* ex ultimis terris *miseris, nec hoc pertimueris.* Idem lib. XV. ad M. Marcellum: *Nos quidem longinqui & à teipso missi In ultimas gentes.* Apud divum Hieronymum frequens est: *monstrum* in ultimas terras *deportandum.* Plautus in Mustellaria: *Sed etiam In terras solas, orasque ultimas sum circumvectus.*

LXVIII. *Talia gignit bellum.*

Senarium hunc M. Tullius Epist. ad Q. fratrem lib. II. ceu vulgo jactatum adducit:

> Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμ⊙ ἐξεργάζεται.

i. e. *Similia bellum calamitosum perficit.*

Sentiens è dissidiis eorum, qui rempublicam administrant multa gigni absurda. Verba Ciceronis sic habent: *Summum ocium forense, sed senescentis magis civitatis quam acquiescentis. Sententia autem mea in senatu ejusmodi, ma-*

in insaniam, à qua tam parum absit, ut vix *pilus sit in medio.* Consimili tropo Plautus dixit in Mustellaria: *Pluma haud interest patronus an cliens probior siet,* C *Homini cui nulla in pectore est audacia. Non interest pluma,* dixit, pro nihil omnino refert. Asinius Pollio M. Ciceroni: *Nullum enim vestigium abs te discessurus sum.*

LXXII. *Musopatagos.*

Μυσοπάταγ⊙, dicitur, qui *percitus* est & *attonitus furore Musarum.* Ita Maro in Georgicis:

> —— [1] *Quarum perculsus amore*
> *Sacra fero.* ———

[2] Transfertur ad eos, qui sua Poemata sic amant, quemadmodum parentes liberos. M. Tullius ad Q. fratrem lib. II. *Non me Hercle quisquam* Μυσοπάταγ⊙ *libentius sua recentia Poemata legit, quam ego te audio.* Horatius:

> D *Versus amat, hoc studet unum.* ———

LXXIII. *Ut Phrygius amavit Pieriam.*

Plutarchus in libro Περὶ γυναικῶν ἀρετῶν ostendit ad suam usque ætatem durasse consuetudinem, ut uxores optarent sic amari à viris: Ὡς Φρύγι⊙ ἠράσθη Πιερίας. i. e. *Quemadmodum Phrygius amavit Pieriam.* Id ortum est ab hujusmodi historia. Ionum, qui in Miletum commigrarant, nonnulli, seditione mota adversus Nelei filios, secesserunt Myuntem, atque ibi sedem constituerunt, multis injuriis affecti à Milesiis, qui cum illis bellum agitabant ob defectionem, verum nec atrociter, nec excluso omni commercio, sed nonnullis diebus festis E mulieres è Myunte Miletum itabant. Erat autem ex his, qui secesserant, vir quidam nomine Pythes, cujus uxor dicta est Hippygia, filia Pieria. Cum autem Mileti die festo sacrificaretur Dianæ, quam illi Neleidam cognominant, misit eo uxorem & filiam id precatas,

stum est *bulcus*, vo
lare. Quemadmodu
ditum est, quod Ju
pani prius adoptatu
appellare solet, qu
nomata: adeoque
frugales, ut ad om
clamare versu Hom

> Αἴθ' ὄφελον ἄγ

i. e. *O utinam cæl*
Atque hic quoque
ferendus est, usurp
runt uxores, aut li
veniet & in homin
epitaphio Adonidis
appellat:

> Α'γριον ἄγριον ἔλ
> Μᾶζον δ' ἁ Κυ

i. e. *Dirum dirum*
Sed majus Cythe

LXXV

Qui ad omnem
tate delegantur ad
coborte Prætoris ap
fratrem Epistola
convictoribus, au
voluisti, qui qua
horum non modo fa
&c. Ministri pra
quam ut dicant s
se: Ut jam in P
simile imperium
ctos, ut nihil au

gius intelligens ab illa queri pacem & amicitiam civibus suis, bellum composuit. Hinc Pieriæ nomen & apud Milesios & apud Myuntios mire gratiosum esse cœpit, adeo ut puellæ, quæ viris nuberent, ominis caussa precari soleant, utinam sic amer à viro, *ut Pieriam amavit Phrygius*.

LXXIV. *Vita hominis peregrinatio.*

Παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος. i. e. *Peregrinatio quædam est vita.* Socrates in Axiocho Platonis adfert hanc sententiam, ut vulgo apud omnes decantatam. Quanquam is dialogus habetur inter nothos. Videtur esse potius hominis Christiani, qui Platonem voluerit imitari. Hæc enim sententia frequenter occurrit in Sacris voluminibus, vitam hanc esse exilium, esse incolatum & peregrinationem: quanquam & Socrates Platonicus narrat animas hominum è cœlo fuisse delapsas, quo sibi per Philosophiæ studium parant reditum.

LXXV. *Tota hulcus est.*

In eodem dialogo, ad laudatam agriculturam, ita respondet Socrates: Ἀλλ᾽ οὐχ᾽ ὅλη ὡς φασιν ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν διεγειρόμενον. i. e. *Verum an non* tota *quod ajunt* hulcus est, *semper molestiarum occasionem ex se gignens.* Id quidem esse verum declaravit Vultejus Horatianus: cæterum quicquid nobis vehementer molestum est *hulcus*, *vomicam* & *Carcinoma* solemus appellare. Quemadmodum de Cæsare Augusto litteris proditum est, quod Julias, filiam & neptem, & Agrippam prius adoptatum, postea abdicatum, non aliter appellare solet, quam *tres Vomicas suas*, ac, *tria Carcinomata:* adeoque detestabatur mores illorum minime frugales, ut ad omnem illorum mentionem soleat exclamare versu Homerico:

Αἴθ᾽ ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ᾽ ἀπολέσθαι.

i. e. *O utinam cœlebs mansissem, orbusque perissem.*

Atque hic quoque versus inter proverbiales merito referendus est, usurpandis ab his, qui infeliciter duxerunt uxores, aut liberos pœnitendos susceperunt. Conveniet & in hominem molestis moribus Theocritus in epitaphio Adonidis, acerbum dolorem πολυκάρδιον ἕλκος appellat:

Ἄγριον ἄγριον ἕλκος ἔχει κατὰ μηρὸν Ἄδωνις
Μεῖζον δ᾽ ἁ Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἕλκος.

i. e. *Dirum dirum vulnus habet circa inguen Adonis.*
Sed majus Cytherea gerit sub pectore vulnus.

LXXVI. *Ex cohorte Prætoris.*

Qui ad omnem nutum præsto sunt, & cum auctoritate delegantur ad hoc, aut ad illud exequendum, *ex cohorte Prætoris appellari* dicuntur. M. Tullius ad Q. fratrem Epistola prima: *Quos vero aut ex domesticis convictoribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi* ex cohorte Prætoris *appellari solent*, *horum non modo facta, sed etiam dicta nobis præstanda sunt* &c. Ministri prætorum non egent alia excusatione, quam ut dicant se, quod fecerunt illorum jussu, fecisse: Ut jam in Prætorem sit actio, non in ministros: simile imperium in quosdam cibo officiisque sic devinctos, ut nihil ausint recusare.

LXXVII. *Lucernam accendere possis.*

Vehementem iram hac hyperbole exaggeravit Theocritus in Thyonicho:

Κῆφατ᾽ ἔτ᾽, διμαρέως κεν ἀπ᾽ αὐτῆς καὶ λύχνον ἅψαις.

i. e. *Incaluitque ira, facile accendisse lucernam*
Ex ipsa ut posis. ——— ——— ———

Verba sunt amantis ac de protervia puellæ conquerentis, quæ quum in convivio sileret, quidam illi dixit, non loqueris, lupum vidisti: illa ad nomen lupi vehementer incanduit. Aderat enim adolescens nomine lupus, quem adamabat. Irati dicuntur ardere. Similis hyperbole, licet sordidior, & hodie fertur apud nostrates ita loquentes: *Adeo exarsit ira, ut ovum ad illius frontem posses decoquere.*

LXXVIII. *Semper aliquem virum magnum.*

Ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν. ——— ———

Hoc hemistichium M. Tullius ut vulgo jactatum adducit in Epistola ad Q. fratrem, cujus initium: *Statius ad me venit. Quod autem exspectationem tui concur-*

A *sumque eum, qui erat futurus si una tecum decederet, neque antea visus esset sustulit, id mihi non incommode visum est accidisse. Exhaustus est enim sermo hominum & multa emissa jam ejusmodi voces:*

Ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν. ——— ———

Quæ te absente confecta esse lator. [1] Unde sumtum sit hemistichium nondum liquet, nisi quod fortasse pro αἰεὶ legendum est, αἴτει, i. e. *postula.* aut αἰτεῖ. i. e. *postulat*, &, *requirit.*

LXXIX. *Ne si ad Jovis quidem aulam.*

Qui metuunt malum, ad asylum, ad aram, ad arcem,
B ad statuas Principis, ad Divorum fana confugiunt. Verum à morte nullum est effugium. Id ita Sophocles expressit versibus:

Ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἐλθὼν τύχῃ
Οὐδ᾽ ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγῃ μολών.

i. e. *Ubi mortis urget tempus, ad Jovis atria*
Si fugeris, effugere non possis tamen.

Proverbii species est in illis verbis, *vel ad Jovis quidem atrium:* quod pro tutissimo posuit refugio. Huc confugerat Aquila insectante scarabeo.

LXXX. *Oracula loqui.*

Χρησμοὺς λέγειν. i. e. *Oracula loqui*, dicuntur, qui certa & indubitata loquuntur. Theocritus in Syracusiis:

Χρησμὼς ἁ πρεσβῦτις ἀπώχετο θεσπίξασα.

C i. e. *Hæc anus abscessit, Divorum oracla loquuta.*

Τὰ ἐκ τρίποδος alias dictum est, &, *Sibyllæ folium.* M. Tullius ad Brutum Epistola, cujus initium, *Scripta & obsignata jam. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta.* Idem de Finibus quinto: *quia quum à Zenone inquam hoc magnifice tanquam ex oraculo editus, virtus ad beate vivendum seipsa contenta est.*

LXXXI. *Non ab Hymetto.*

Crassam Philosophiam ac rusticanam, quam discimus ex congressu plebejorum, non ex commentariis Zenonis aut Platonis, M. Tullius ad Q. fratrem lib. II. appellat *Philosophiam ab area Syra. Nos enim*, inquit, *ita Philologi sumus, ut vel cum fabris habitare posimus, Habemus hanc Philosophiam* non ab Hymetto, *sed ab area*
D *Syra.* Hymettus Atticæ mons est, unde, Hymettia mella. Cui opponit aream Syram, subindicans rusticanam simplicitatem. Nam paulo ante non nihil attigerat de dicteriis argutis. Apparet id temporis M. Tullium in prædio quodam ædificasse. Quanquam haud scio an hic locus quoniam varius habetur in exemplaribus mendo vacet. Dispiciat eruditus lector, an pro *area Syra* legendum sit, *ex hara Syra.* Sic enim loquitur in Pisonem: *ex hara producta non schola.* Syri barbarie nobiles erant id temporis, quemadmodum Attici lepore dictorum.

LXXXII. *Cymbalum mundi.*

E Plinius major in præfatione ad Imperatorem Vespasianum refert, Apionem Grammaticum à Tiberio Cæsare *Cymbalum mundi* consuesse vocari, ob nominis ut opinor, celebritatem: *Quum publice*, inquit, *famæ tympanum potius videri posset.* Is Apion ajebat eos ab se donari immortalitate, ad quos aliqua componebat. Huc Tiberius alludens appellabat illum *cymbalum mundi:*

1 *Unde sumtum sit hemistichium, nondum liquet: nisi quod fortasse pro αἰεὶ, legendum est αἴτει, i. e. postula: aut αἰτεῖ, i. e. postulat aut requirit.*] Et unde sumtum sit hemistichium, & in eo recte αἰεὶ legi, nec ullo modo mutari debere in αἴτει aut αἰτεῖ, iis liquet, qui verborum Polyphemi apud Homer. lib. Odyss. 10. meminerunt. Ibi enim cyclops ille ait, sibi quidem prædictum fuisse à Telemo vate, fore, ut ab Ulysse orbaretur oculo: sed se exspectasse semper adventum cujusdam
F Ulyssis: qui proceritate corporis & specie oris spectabilis vir esset: quum tamen malum hoc illi à viro contra parvo ac imbecillo allatum sit. Verba ejus sunt:

Ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην
Ἐνθάδ᾽ ἐλεύσεσθαι, μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν.
Νῦν δέ μ᾽ ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς
Ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ᾽ ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

Jam ergo videamus, quando utatur hoc hemistichio M. Cicero: Multi Stachium ex ea, qua valebat apud Q. Ciceronem auctoritate, æstimabant: ideo tantum posse apud illum credentes, quod is in eo nihil humile nec abjectum, nihil vulgare in ejus ingenio perspiceret. Et hoc quidem judicabant, antequam ipsum Stachium vidissent, atque adeo cognovissent. Qui visus & cognitus quum eorum non responderet exspectationi, multorum hujusmodi sermonum materiam dabat, qualis erat ille Polyphemi de Ulysse:

Ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην, &c.

H. Stephanus.

quod hominem honesta fama donaret, quæ per universum mundum amabiliter resonaret. Plinius autem ob arrogantiam mavult illum appellari *tympanum publicæ famæ*, quod famam daret potius, quam honestam famam. Nam resonat & tympanum, sed inamœno strepitu. Allusisse videtur huc, quod tympana fiunt è pelle asinina.

LXXXIII. *In beato omnia beata.*

A divitibus omnia magnifice fiunt, à tenuibus frugaliter. Praxinoë in Charitibus Theocriti, laudans Ptolemæum, quod Adonidis festum magnificis sumtibus apparasset, non fine proverbii specie dixit:

—— —— Ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα.

i. e. —— —— *In divite ditia cuncta.*

Usus erit, si dicas ab homine docto omnia docte fieri, à pio pie, à Rege regaliter.

LXXXIV. *Digitum qua proferat.*

Schemate proverbiali M. Tullius dixit pro A. Cæcina: *digitum, qua proferat, non habet*, hyperbolicôs indicans illi nihil prorsus esse, quod dicat agatve. Locus sic habet: *Denique ista nimia, quæ dominatur in civitate potentia, in hoc solo genere quiescit, quid agat, quomodo aggrediatur judicem, qua denique digitum proferat, non habet.* Sumtum est à gestu rhetorum, qui varius traditur à Quintiliano. Simplicissimus est *proferre digitum*, quod plebejorum est & rusticorum.

LXXXV. *Tristis littera.*

M. Tullius pro Milone: *quod nisi vidisset posse absolvi eum, qui fateretur, quum videret nos fateri, neque quæri unquam jussisset, nec vos hanc tam salutarem in judicando litteram, quam illam tristem dedissetis. Tristem litteram* appellat θ. salutarem τ. quod hac absolveretur reus, illa damnaretur. De quo non nihil attigimus in proverbio *Theta præfigere.* Asconius Pedianus, si modo codices mendo vacant, indicat θ. fuisse notam damnationis τ. absolutionis. N. L. ampliationis, h. e. non liquere. T. Livius dixit *tristiorem notam.*

LXXXVI. *Jovis germen.*

Ἐκ Διὸς ἔρνος. i. e. *Ex Jove germen*, dicebatur insigni virtute præditus. Verba sunt pastoris ad pastorem Musices pulcre peritum, cui honoris gratia clavam dono dedit. Clava autem gestamen est Herculis, ex Jove prognati, observatum est à priscis, à Poetis Jovis filios semper induci civiles & humanos, contra Neptuni truces & asperos. Musica autem civilitatis magistra est. Carmen sic habet:

—— —— —— —— Οὕνεκεν ἐσσὶ
Πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος.

i. e. —— —— —— —— *Es siquidem tu,*
Revera factum ac prognatum ipso ex Jove germen.

Interpres tamen mavult eo referre, quod, qui vera loquuntur, *ex Jove prognati* dicuntur, adducens carmen Homericum:

—— Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
Οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅτι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. —— —— ——

i. e. *Haud etenim fallax erit aut revocabile quicquam*
Quod capite annuero. —— —— ——

Pastor ob id laudatur, quod ingenue profiteatur se non conferendum cum insignibus Musicis. Qualis inducitur & à Marone:

—— —— —— *Me quoque dicunt*
Vatem pastores, sed non ego credulus illis.

LXXXVII. *Musarum aves.*

Μουσῶν ὄρνιθες. i. e. *Musarum aves*, non absque proverbii specie Theocritus in Thalysia appellat Poetas, quod Lusciniarum in morem assidue canant sua poemata. Scholiastes admonet omnes aves canoras *Musarum aves* appellari. Sentit autem sibi displicere Poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere.

LXXXVIII. *Nullus dies omnino malus.*

Astrologi designant quosdam dies fortunatos aut infelices, sed his aut his rebus: nullo tamen die indulgendum est ocio, quod nullus sit adeo inauspicatus, quin alicui negocio sit felix, si quis recte utatur concesso tempore. Dies infaustus gerendo bello, aut navigationi felix est administrandæ rei familiari: Nullus autem dies non prosper parandæ bonæ menti. Fatetur hoc Hesiodus Περὶ ἔργων καὶ ἡμερῶν·

—— —— Καί ποτε πάγκακον ἦμαρ.

i. e. *Omni ex parte dies malus haud obvenerit unquam.*

LXXXIX. *Guttam adspergere.*

Quum ex magno lucro paululum quiddam alicui decidit, *guttam adspergi* dicimus. M. Tullius in Oratione pro A. Cluentio: *Atque etiam ipse conditor totius negocii* Guttam adspergit *huic Bulbo. Itaque minime amarus is visus est, qui aliquid ex ejus sermone speculæ degustarat.* Eodem schemate dicimus *micam auri*, pro minima portiuncula. Sed in verbis M. Tullii præter tropum proverbialem subest facetissima allusio, in propriis nominibus. [1] *Stelemus* promiserat magnam pecuniæ vim judici *Bulbo*. Nam id erat judici nomen. *Stelemus* autem qui totum hoc negocium *condiebat*, hinc enim dictus est *conditor* media producta, non à *condendo conditor* prima acuta, adjungit Bulbo alterum judicem, cui nomen Gutta. Ea res Bulbum reddidit alacriorem. Solent autem coqui bulbis, i. e. ceparum genus, addere condimenta, quo fiant dulciores. Ad id alludens Cicero: *Itaque*, inquit, *minime amarus is visus est.* Hinc & *guttatim* fieri dicitur, quod fit paulatim. Plautus in Mercatore: *Cor guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.* Et *guttatim donat*, qui sæpe, sed minuta largitur.

XC. *Rectam instas viam.*

Rem acu tetigisti, huic simillimum est, quod habet Plautus in Asinaria: *est ne hoc, ut dico Libane?* Lib. *rectam instas viam, ea res est.* Ut, qui falluntur, dicuntur tota aberrare via, ita, qui rem bene conjectant, dicuntur, *rectam insistere viam:* quod schema mire tritum est & hodie vulgo illitterato. Simili schemate dictum est in Cassina: *Nunc pol ego demum in rectam redii semitam*, pro eo, quod erat, rem ipsam deprehendi.

XCI. *Æacidinæ minæ.*

In eadem ita loquitur Mercator: *siquidem hercle Æacidinis minis animisque expletus incedit.* Iratus si me tetigerit, iratus vapulabit. Non sine proverbii specie dictum est, pro atrocibus ac superbissimis minis. Versus patitur ut pro *Æacidinis* legatur *Æacinis.* Nam id nonnulli divinant, sed probabilius est Poetam sentire de Achille Æaci nepote, quem Homerus ubique facit stomachabundum ac minabundum: velut in primo statim Iliados libro, ubi sic incandescit in Agamemnonem, ut manum admoveat capulo, à conviciis ad pugnas venturus, nisi Pallas eum capillis revocasset. Quin & ipsum opus ab Achillis ira habet exordium:

Μῆνιν ἄειδε Θεά. —— —— ——

Quod quidam adferunt de Æaco manium judice, non video quid ad hunc faciat locum. Quicquid etiam invictum & insuperabile volumus intelligi, *Achilleum* dicimus.

XCII. *Oleo nitidius.*

Olei nitor adeo venerat in proverbium, ut mysticæ quoque litteræ jubeant facie oleo uncta dissimulare tristitiam jejunii. Plautus in Truculento de amica pulcre compta: *Fervide ut tota floret, ut oleum nitide nitet.* Oleum nitorem ac lucem addit rebus omnibus.

XCIII. *Herculis quæstus.*

Herculis quæstum pro magnis impendiis dixit Plautus in Mostellaria: *Dapsiles sumtus facit, perdidit patrem, unus istic servus acerrimus Tranio. Is vel* Herculis *conterere* quæstum *potis est.* Alias dictum est, olim plerosque decimam lucri partem Herculi vovere solitos. Hujus favore persuaserunt sibi rem fore auctiorem. Ex tam multis autem decimis oportuit immensam pecuniarum vim conflari. *Quæstum* appellat facete, quasi Hercules suum favorem vendiderit.

XCIV. *Posterius dictum.*

Doctum doces, memorem mones, Scienti loqueris. Aliaque ejus formæ antea retulimus Eundem sensum festivissime extulit Plautus in Asinaria: quum enim Demænetus queritans de moribus uxoris dixisset, *fateor eam esse importunam atque incommodam*, respondit Libanus

1 Lege *Stalenus*, ut meliores editiones.

banus servus: *Posterius istuc dixti quam credo tibi*, h. e. sciebam priusquam diceres. Nec video, quamobrem Nonius hic *posterius* interpretetur *minus*. Ne id quidem caret proverbiali schemate, quod mox sequitur: *Tu primus sentis, nos tamen praenoscimus*,

Dedecus ille domûs sciet ultimus. ———

Ait Satyricus, & Terentius: *Is solus nescit omnia.* Sed aliena mala, licet priores intelligamus, non dolent nobis. Sensus igitur mali primum ad illos pervenit, ad quos res attinet, notitia ad alios.

XCV. *Tanquam de specula.*

Qui futura longe prospiciunt, priusquam eveniant: *Tanquam de specula pravidisse* dicuntur. M. Tullius ad Servium Sulpitium libro quarto: *Multo enim ante tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram &c.* Habent enim non oppida tantum & arces, sed & naves speculas suas, inde periti naucleri prospiciunt imminere ventos aut turbines.

XCVI. *Verbis conceptis pejerare.*

Olim juraturo solemnibus verbis praeibatur, quo jusjurandum esset firmius. Plautus in Asinaria: *Ubi conceptis verbis sciens libenter pejeraveris.* Idem in Bacchidibus: *Ego jusjurandum verbis conceptis dedi, daturum me hodie mulieri.* Interdum jurans tenebat aram, quo major esset jusjurandi religio. Itaque sanctissimum jusjurandum significantes, dicebant: *Nec si aram tenens juraveris, credam tibi.* M. Tullius in Oratione pro L. Flacco: *Ergo is, qui si aram tenens juraret, nemo crederet, per epistolam, quod volet, injuratus probabit?*

XCVII. *Agones.*

Admonuimus Antigonum Regem Demetrii nepotem militari joco dictum *Dosonem*, quod omnibus polliceretur dicens δώσω, nec praestaret semper pollicita. Ita qui apud Romanos percutiebant victimam *Agones* dicti sunt, quod ex more priusquam ferirent, populum rogabant *agon'*, i. e. *ago ne?* Ovidius in Fastis:

Semper agatne rogat; nec nisi jussus agit.

Agonum meminit Lactantius Statii enarrator. Quadrabit in contatores, qui semper deliberant, neque quicquam aggrediuntur.

XCVIII. *Fungus putidus.*

Senem jam delirum & inutilem Plautus in Bacchidibus *fungum putidum* appellat. Fungi licet natura insipidi olim in deliciis erant, & adhuc sunt apud Italos, sed teneri ac recentes: vetulis nihil insipidius. Verba Plauti sic habent: *Terra odium ambulat. Jam nihil sapit, nihil sentit, tanti est, quanti fungus putidus.* Quin & hoc ipsum, *terra odium*, proverbii figuram habet, velut illud:

——— —— *Telluris inutile pondus.*

Idem in Bacchidibus, inter stoliditatis convicia ponit & fungos. *Stulti, stolidi, fatui,* fungi, *bardi, Blenni, buccones.* In Mostellaria pro stolido *fruticem* appellat: *Nec verisimile loquere, nec verum frutex.* In caeteris arboribus est nonnulla imago dignitatis ac prudentiae. *Frutex* temere nascitur, expers cultus, & aut nullum habet fructum, aut sylvestrem & inutilem.

XCIX. *Vivum noveris.*

Antea retulimus, *vivorum meminisse oportet.* Id meretricula in Truculento Plautina detorquet in alium sensum, amatorem pro mortuo ducens, qui desierat esse dando: *Dum vivit*, inquit, *hominem noveris, ubi mortuus est quiescas: Te dum vivebas noveram.* Pecunia, juxta Hesiodum anima est mortalibus, ea amissa, exanimis est homo.

C. *Lippo oculo similis.*

Video quosdam his moribus, ut eos aequo animo ferre non queas: rursus ita industrios & ad obsequium expositos, ut quoties sese offert occasio, non possis cavere, quin aliquid illis committas. Lippus oculus manuum contactu laeditur, & tamen naturale est nobis illic habere manum ubi dolet. Plautus in Persa: *Ego nec libenter servio, neque satis sum hero ex sententia. Sed quasi* lippo oculo *me herus meus, manum abstinere haud quit tamen: quin mihi imperet, & quin me suis negociis praefulciat.* Item in Bacchidibus: *Lippi illic oculi servus est simillimus. Si non est, nolis esse neque desideres: Si est, abstinere, quin attingas, non queas.*

DESIDERII ERASMI,

ROTERODAMI,

PROVERBIORUM

CHILIADIS QUINTAE CENTURIA PRIMA.

I. *Tu in legione, ego in culina.*

In Truculento Plautina militi atrociter minitanti coquus respondet: *Sis tu in legione bellator si vis, at ego in culina Ares.* Auxit coquus bellatoris verbum. Mars enim Deus belli est. Quod autem dixit *Ares* pro Mavors, non est Plauto novum Graecas voces admiscere Latinis. Quanquam in nonnullis exemplaribus habebatur *aves*, in nonnullis *aries*, sed mendose.

II. *Citius quam formica papaver.*

Non caret adagii specie, quod est apud Plautum in Trinummo: *Confit citius, quam si tu objicias formicis papaverem.* Verba sunt Stasimi servi, narrantis quadraginta minas intra quindecim dies fuisse consumtas, utpote in comessationes, compotationes, balnea, in piscatores, pistores, lanios, coquos, olitores, myropolas, & aucupes dissipatas, non aliter quam si papaver objicias agmini formicarum. Mox enim distrahitur acervus, dum una quaeque suum arripit granulum.

III. *Itidem ut Acheronti.*

Apud eundem in eadem fabula amanti reposcenti, quae dederat, respondet scortum: *Nam itidem ut Acheronti hic ratio accepti scribitur. Intro receptum, quando acceptum est, non potest ferri foras.* Sentit nihilo magis ad amantem redire, quod in meretricis domum est datum, quam redeunt ab inferis mortui, unde juxta Catullum negant redire quenquam.

IV. *Mus non uni fidit antro.*

Nihil hodie est decantatius apud vulgus, quam *eum murem esse miserum, cui non est nisi unus cavus.* Idem Plautus expressit in Truculento:

Sed tamen cogitato mus pusillus quam sit sapiens bestia,
Aetatem qui uni cubili nunquam committit suam.
Quia si obsideatur unum, aliunde praesidium gerit.

Locus erit adagio si quem admonebimus, ut sibi plures amicos paret, aut una cum opibus studeat Philosophiae, ut si fortuna, quod suum est, eripiat, in litteris sit praesidium.

V. *Post rem devoratam ratio.*

Quemadmodum de sera ope dicitur, *post bellum auxilia*, ita de sera parsimonia dicitur, *post absumtam rem supputatio.* Stasimus in Trinummo Plautina: *Sero atque stulte, prius quod cautum opportuit, postquam comedit rem, post rationem putat.* Loquitur servus herili filio supputanti rationem accepti, quum tota summa jam esset nequiter absumta. Nimirum, hoc est numerare praeteritas undas, quum venientes oporteat censere.

VI

VI. *Cœna popularis.*

Quemadmodum Phormio Terentianus *cœnam dubiam* appellat, variis epulis instructam, ubi tu dubites, quid sumas potissimum, ita Philto Plautinus *cœnam popularem* appellat magnificam, egregieque lautam atque adeo gratuitam quoque, quales solent exhiberi populo. Verba Plautina sic habent: *Quid tu si in ædem ad cœnam veneris, atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit, apposita sit* cœna, popularem *quam vocant. Si illi congesta sint epulæ à clientibus* &c.

VII. *Apud mensam verecundari neminem decet.*

Sequitur ibidem aliud proverbium, quod ex tanta antiquitate per manus traditum hodieque versatur in ore omnium:

Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.

Nisi quod vulgus addit, *nec in lecto.* Sententia est non Philosophi, sed Stasimi servi Comici, quum nusquam magis habenda sit verecundiæ ratio, quam in lecto & in convivio. Sunt tamen, qui rustico pudore molesti sint convivæ, semper exspectantes, ut ipsis præministretur, & quod datum est reponentes. Jam hoc ipsum de divinis atque humanis cernitur, proverbiale est, quo tropo significabant de summa rerum agi. Dictum servo dignum, qui felicitatis puppim ac proram in ventris expletione collocarat.

VIII. *Salillum animæ.*

In eadem scena Philto hominem vocat *Salillum animæ*, sentiens hominis brevissimam esse vitam, videlicet quantulum salis cuique in convivio apponitur. Locus Plautinus sic habet: *Dei divites sunt, Deos decet opulentia, & factiones, nos homunculi sumus* Salillum animæ, *quam quum extemplo amisimus, æque mendicus atque ille opulentissimus censetur, ad Acherontem mortuus.* Quanquam extremo senario desunt duæ syllabæ. *Pelops censetur*, aut *censetur Crœsus*, aut aliquid simile.

IX. *Nummus plumbeus.*

Quemadmodum *assis*, *obolus* ac *teruncius*, ita & *nummus plumbeus* abiit olim in vilitatis proverbium. Plautus in Trinummo: *Cui si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum.* Idem in Cassina: *Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus. Æreos nummos* & hodie novit Flandria, *plumbeos* Anglia. At M. Tullius libro ad Atticum 5. Vatinium *semissem hominem* vocat vilissimum & contemtissimum: *Simul vero* semissis homo *contra me arma tulit.* Et *tressis agaso* pro contemtissimo dictus est alibi. Plautus in Mustellaria: *Tace sis faber, qui cudere soles Plumbeos nummos.*

X. *Basilica facinora.*

Ante admonuimus, quicquid magnificum esset, appellari solere βασιλικὸν, ut valere βασιλικῶς. Et magnificas ædes *basilicas* appellabant. Plautus in Trinummo de servo nullius rei, sed Philosophica quædam loquente: *Dii*, inquit, *immortales*, basilica *hic quidem* facinora *inceptat loqui.* Notum est illud Pori responsum, qui roganti Alexandro, *à quo fuerat bello superatus, quomodo te tractem?* βασιλικῶς, inquit. Roganti, *nunquid aliud?* respondit: Ἐν τῷ βασιλικῶς *omnia comprehendi.* [1] Nihil enim humile decet Reges. Duriusculum est, quod Plautus dixit in Epidico: *Dii immortales, ut ego perii basilice.*

XI. *Nec caput, nec pedes.*

Negotium ita perturbatum, ut nescias, quo pacto vel expedias vel amittas, veteres dicebant, *nec caput habere nec pedes.* Sic enim M. Tullius jocatur respondens suo Curioni: *Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut, quemadmodum scribis,* Nec caput, nec pedes. *Equidem vellem pedes haberent, ut aliquando redires.* Antea nobis dictum est ex Platone Ἀκέφαλος μῦθος. i.e. *Sine capite fabula.*

XII. *Somnum non vidit.*

Quum somnus non videatur, sed ille potius occludat oculos, dubium non est, quin proverbiali schemate dictum sit: *Somnum oculis non vidit.* Nam his verbis significant summam vigilantiam. M. Tullius Curio lib. 8. Epist. *Ita Caninio Consule, scito neminem prandisse. Nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica vigilantia, qui toto suo consulatu somnum non viderit.* [1] Dicti argutia in hoc est, quod is unum modo diem consul fuit. Proverbii ratio est in tropo.

XIII. *Manum ad os apponere.*

Hoc gestu significamus nos scire quippiam, quod tamen nolimus effari. Cœlius Ciceroni libro 8. *At Domitius quum* manus ad os apposuit, *te ad 9. Calend. Junii subrostrarii, quod illorum capiti sit, dissiparant perisse.*

XIV. *Emendus cui imperes.*

Cuique in suos servos imperiosum esse licet, in alienos aut in liberos non item. Ita Plautinus Stasimus in Trinummo hero imperiosius revocanti, quem herum esse nesciebat, aut scire dissimulabat: *Emere*, inquit, *melius est, cui imperes.* Item in Persa: *Emere oportet, quem tibi obedire velis.* Huc pertinet illud Theocriticum, quod alibi recensuimus, *non sum sollicita ne mihi vacuam abstergeas.* Mulier indigne fert objurgari ab illo, cui non erat ancilla nec uxor. Addit & illud: Συρακοσίαις ἐπιτάσσεις. i. e. *Syracusanis mulieribus imperas*, h. e. non tuis, sed liberis.

XV. *Omnium quos sol videt.*

Sunt & illæ figuræ proverbiales: *omnium quos terra sustinet*, aut *quos sol vidit pessimus optimusve.* Plautus in Sticho: *facile invenies & pejorem & pejus moratam pater quam illa fuit, meliorem neque tu reperies, neque vidit sol.* Idem in Bacchidibus:

——— ——— ——— *Quia adepol certo scio*
Vulcanus, luna, sol, dies, Dii quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum.

Virgilius:

Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Unde & *oculus mundi* dictus est. Simile est illud, *quodcunque in solum venit.* M. Tullius Epistolarum Familiarium lib. 9. Epist. ultima: *Convivio delector, ibi loquor,* quicquid in solum, *ut dicitur, & gemitum & risus.* Sentit se in convivio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatum est nobis hoc adagium in superioribus ex primo libro de Natura Deorum, sed hic locus tum non occurrebat, qui tamen ad proverbii fidem pertinere visus est. Plautus in Pœnulo: *Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.*

XVI. *Sale & aceto.*

Parcum tenueque prandium significans Grippus piscator in Rudentibus ait: *Sed hic Rex cum aceto pransurus est, sine bono pulmento.* Miseris, obsoniorum loco sal est cum aceto. M. Tullius ad Papirium Pætum lib. 9. [1] Tyrotarichi meminit, ceu plebei condimenti. Id erat jus è caseo confectum, quod & hodie Itali vocant *menestram.* Meminit & pompili piscis vilissimi, qualis erat & gobio: *Quem*, inquit, *tu mihi Pompilum, quem denarium narras, quam Tyrotarichi patinam?* De pompilo pisce crebra est apud Plinium mentio. Denarium suspicor esse vocem depravatam. Certe mihi nondum liquet quid sibi velit. Acetum tamen nonnunquam usurpatur in significationem acuminis, ut Plautus: *Acetum habet in pectore.* Et Persius:

——— ——— ——— *Mordaci lotus aceto.*

Varro in sesquiulixe citante Nonio: *Alteram viam deformasse Carneadem virtutis, à cupis acris aceti*, h. e. magna subtilitate:

XVII. *Cassa glande.*

Inter vilitatis adagia retulimus & illud: *Cassa nuce non emam.* Simillimo tropo Plautus in Rudentibus,

1 *Nihil enim humile decet Reges.*] Istud quidem verum est, nihil humile, sed potius magnifica omnia decere Reges: eo tamen non respiciebat Porus, nec quum Alexandro diceret, *Gere te regie erga me*, intelligebat, *Regali magnificentia utere erga me:* sed perinde erat ac si dixisset, βασιλικῶς, ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς. Scimus enim magnificentiam tyrannis cum Regibus esse communem, at clementiam nequaquam quam Alexandro adesse. Poro in ejus potestatem redacto, optabile erat. Plutarchus certe quodam loco, postquam dixit Alexandrum erga Callisthenem & Clitum sæviorem, quam pro more suo fuisse, subjungit hoc, quod Porus Alexandro dedit responsum, cui continuo post addit: Διὸ καὶ τὸν Θεῶν τὸν Βασιλέα μειλίχιον, Ἀθηναῖοι δὲ μαιμακτῆν, οἶμαι, καλοῦσι τὸ δὲ κολαστικὸν, Ἐριννυῶδες, καὶ δαιμονικὸν, οὐ θεῖον δὲ, οὐδὲ Ὀλύμπιον. *H. Stephanus.*

1 Ep. XVI. ad quam vide Interpretes, multa enim sunt illic aut corrupta, aut certe obscura.

dixit

dixit *cassam glandem*. Promittens indicium quærit precium. Alter licitatur nummos trecentos. Grippus respondet, *tricas*. Lab. *Quadringentos*. Gr. *Tramas putidas*. Lab. *Quingentos*. Gr. *Cassam glandem*. Lab. *Sexcentos*. Gr. *Curculiunculos minutos fabulare*. *Cassam glandem* dixit, pro vitiosa glande, & inani putamine.

XVIII. *Vervecea statua.*

Plautinus Hegio in Captivi duo, servum stupidum appellat *statuam verveceam*, quasi dicas, brutum ac mutum hominem: *Vos*, inquit, *ite intro*, *interim ego ex hac* statua vervecea *volo erogitare*, *meo minore quid sit factum filio*. Quidam pro *vervecea* legunt *verberea*, quasi verberonem plagis assuetum, pro statua marmorea dixerit *verberεam*. Certe dictionem *verveceam* non patitur carminis trochaici ratio, superesset enim una syllaba, nisi in *cea* facias synæresim.

XIX. *Hoc age.*

Quum aliquem jubemus esse attentum, dicimus, *hic esto*, aut, *hoc age*. Audivit Caligula Imperator ab iis, qui venerant illum interfecturi: *hoc age*. Et Plautus in eadem fabula: *Hoc agamus*.

XX. *Quam in tragœdia Comici.*

Ubi quis in aliena versatur harena, inducti dicentur in tragœdiam Comici. Diversi generis sunt Tragœdia & Comœdia, nec fas est tragicas personas in Comœdiam inducere, nec contra. Plautus in Pœnulo: *Quin adepol* [1] *indoctior sum quam in tragœdia Comici*. Ego legendum arbitror *inductior* sum. Allusit enim Colabiscus ad id, quod dixerat Milphio: *Fac modo ut conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciam*. Respondit jocans, *Inductior sum*, i.e. instructior sum.

XXI. *Non magis quam canem.*

Odium & contemtum vulgo declarant canis vocabulo. Horatius:

——— *Odit cane pejus.*

Et Plautus in Amphitryone: *Valuistin' usque? Exspectatus advenio?* Sos. *Haud vidi magis. Exspectatum eum salutat Haud quisquam magis quam canem.* Sic enim legendum opinor, ut constet ratio carminis trochaici, tetrametri, catalectici.

XXII. *Gralatorius aut testudineus gradus.*

Plautus in Amphitryone: Blep. *Non potuimus nostros grandius grandire gradus.* Amphi. *Sive gralatorius, sive testudineus fuerit, certum est mihi hunc scelestum perdere.* Item in Pœnulo: *Vinceretis cervum cursu, gralatorem gradu.* *Grala* dicuntur fustes, quibus innixi quidam ingrediuntur, quos *gralatores* appellavit antiquitas, Græcis καλοβάται dicuntur, quemadmodum *schœnobatæ* vocantur funambuli. Ii fustes, quo sunt longiores à gradu, cui pes innititur, hoc gradus sunt majores. Tantum elicere licuit, è corruptissimo loco apud Nonium, præsertim in editione Aldina. Idem Plautus in Menæchmis: *Atque eccum incedit. Move formicinum gradum.* Formicæ videntur currere, quum minimum promoveant. Rursus in Pœnulo: *Vicistis cochleam tarditudine.* In eadem tardos appellat *spissigradissimos*, *& tardiores quam sint corbitæ in tranquillo mari.* Rursus talium gradum dicit esse *succretum cribro pollinario, quod Simila per angusta foramina, paulatim defluat.*

XXIII. *Dædaleum remigium.*

Ad celeritatem significandam Plautus in Amphitryone dixit, *remigiis Dædaleis*, pro volatu. *Non ocyus quivi, si Dædaleis me tulissem remigiis.*

XXIV. *Argentum accepi, imperium vendidi.*

Nihil hac sententia decantatius: qui accipit beneficium, perdit libertatem. Demænetus eleganter expressit in Asinaria:

Argentum accepi, dote imperium vendidi.

Nam pauper uxorem duxerat pulcre dotatam, sed in quam nihil haberet imperii. Talis inducitur & Nausistrata in Phormione Terentiana.

XXV. *Despuere malum.*

Manet & hodie in vulgi moribus, ut, si quid audiant A exsecrandum, quod sibi nolint evenire, despuant velut abominantes. Id autem hæsit ex veterum superstitione, qui sibi persuaserant desputationem esse remedium adversus imminentia mala, præcipue adversus morbum comitialem: cui non hinc tantum est nomen inditum, quod in hominum frequentia sæpius oboriatur, verum etiam quod prohibeat comitia fieri: & in admovendis remediis ter expuere habebatur salutare. Velut etiam adversus incantationes, ut refert Plinius. Simili superstitione contra improbæ spei fascinum, ter in sinum expuebant. Plautus: *Et illic isti qui sputatur morbus venit*, cui respondetur: *Ain' verbero mihi eum morbum esse, qui me opus sit insputarier?* Hic rursus alter B ter: *Ne verere, multos illic morbus homines macerat, quibus insputari saluti fuit, atque illis profuit.* Idem in Amphitryone: *Teque obsecro hercle ut quæ loquutus despuas.*

XXVI. Χρήσει καὶ κτήσει.

Qui se totum alicujus haberi volebat, dicebat Χρήσει καὶ κτήσει, *tuus sum*, h. e. *& usufructu & proprietate.* Siquidem in possessionibus sæpenumero fit, ut penes alium sit dominium, penes alium usufructus. M. Tullio Curius libro octavo: *Si vales bene est, sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium illius.* Sentit Curius se sic esse addictum Attico, ut tamen bene velit Ciceroni. Id M. Tullius velut exponens C ita respondet: *Et nisi haberem studiorum meorum socium Atticum nostrum, cujus quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu, contentus isto sum. Id enim cujusque est proprium, quo quisque fruitur atque utitur.* M. Tullius ludens cum Jureconsulto, ostendit proprietatem bifariam constare, *mancipio* & *nexu*. Nec hoc jus desiderat, modo liceat uti frui, propterea quod, quamdiu manet jus utendi fruendi, perinde est, ac si res sit propria.

XXVII. *Ferire frontem.*

Qui supra modum & impotenter indignantur, *frontem ferire* dicuntur. M. Tullius ad Atticum Epist. 1. D *Puto te in hoc aut risisse aut ingemuisse*, *ut* frontem ferias, *sunt qui etiam Cæsonium putant* &c. Quæ prius dixerat, judicabat esse digna, vel risu vel gemitu, cæterum de Cæsonio tam esse indignum, ut Atticus *frontem ferire* debeat. Qui hoc negant esse proverbium, eadem opera negent esse proverbium, *perfricare frontem*, & *premere pollicem*, & alia complura, quæ à gestu corporum ducta sunt.

XXVIII. *Virtutem omnem explica.*

Eodem libro usurpat Homericum carmen, ut vulgo celebre:

Παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο. ———

E Curaque & effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. Carmen ita reddi potest:

Omnijugæ tibi virtutis succurrat imago,

i.e. In hoc negotio expedi omnes vires, omnesque ingenii nervos.

XXIX. *Clemens lanista.*

Antea commemoravimus Græcum proverbium: Εὔνους σφάκτης, i.e. *Benevolus mactator*. Huic simillimum, quod habet M. Tullius Epistola ad Atticum libro primo, (Epistolæ initium est, *Quæris ex me*) lanista clemens. *Nam ut rejectio facta est clamoribus maximis, quum accusator tanquam censor bonus homines nequissimos rejiceret, reus tanquam* clemens lanista *frugalissimum* F *quemque secernit, ut primum judices consederunt, valde diffidere boni cœperunt.*

XXX. *Præpostere.*

Quum sentiemus rem *præpostere* geri, veluti quum populus imperat Principibus, aut discipulus docet præceptorem, conveniet illud M. Tullii ex eadem Epist. *Ego*, inquit, *respondebo tibi* ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. Est autem figura Grammaticorum, quam illi & πρωθύστερον sive ὑστερόπρωτον appellant, quum, quod prius est natura, posterius refertur. Veluti si quis dicat: *Cornelia Gracchos educavit ac genuit.* In Homero talis tropus frequenter est obvius.

1 Legendum, ex melioribus Editionibus, *condoctior sum. quam Tragici aut Comici*, Pœnul. Act. III. Sc. 2. ✝. 4. Servus vocatur *Collybiscus*, non *Colabiscus*. Non raro prævæ editiones virum summum deceperunt, ut hisce notulis sæpius animadvertimus.

XXXI. *Confessus in Talario ludo.*

Nec proverbii specie caret, quod habetur in eadem Epistola: *Confessus Talarius*, pro conventu hominum parum honoratorum. Nam confessus Græce συνέδριον proprie dicitur Senatus aut judicum, qui solent ex honestissimis deligi. In *confessu Talario*, qui nequissimus est, primas tenet. Verba Ciceronis sunt hæc: *Non enim unquam turpior* in ludo Talario consessus *fuit, maculosi senatores, nudi equites, Tribuni non tam ærarii, quam ut appellantur ærati: pauci tamen boni inerant* &c. Quanquam & is jocus est proverbialis, quod ait illos vulgo appellari solere pro tribunis ærariis, *tribunos æratos*, h. e. *oberatos*, aut certe bene nummatos peculatu.

XXXII. *Contrahere vela.*

In eadem Epistola dixit *contrahere vela*, [1] pro eo, quod est reprimere sese, & cautius agere. *Contraxi*, inquit, *vela perspiciens inopiam judicum, neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum atque testatum, ut non possem præterire.* Itidem Horatius:

——— ——— Et idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

Sumtum est à nautis, qui vehementius spirante vento *vela contrahunt*, quo tutius navigent: vento languidiore pandunt, captantes auram.

XXXIII. Ἔσπετε νῦν μοι.

In eadem carmen Homericum festivissime usurpat ad continuationem narrationis:

[2] Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεσθε.

i. e. *Dicite nunc Musæ, dixistis quippe priora.*

In commemoratione rerum ridicularum habebit gratiam. In Aldina editione, hemistichium modo refertur:

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι. ———

Neque enim semel habetur apud Homerum, licet finis non sit idem, velut illud:

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.

Iliados secundo.

XXXIV. *In directum.*

Quibus precamur exitium, eos jubemus *ire in malam crucem, ad corvos, ad cynosarges*. Pro eodem prisci dixerunt *in directum*, quod illi *directos* appellarent in crucem suffixos. Nonius citat ex Varrone: [3] *Apage* in directum *a domo nostra istam insanitatem. Directos* dici putat, quasi *in diem erectos*. Fortasse scriptum erat *in dium erectos*, quod, qui crucifiguntur, sub dium exponuntur. Præsertim quum addat *a domo nostra*. Sub dium rapiuntur, quæ domo efferuntur. *Insanitatem* autem pro *insania* dixit M. Tullius, ne quis mendum suspicetur.

XXXV. *Mittere sanguinem.*

Olim militibus, si quid gravius deliquissent, ignominiæ causa incidebatur vena. Id appellabant *sanguinem mittere*. M. Tullius in eadem Epist. *Missus est sanguis invidiæ sine dolore.* Sentit se liberatum aliqua parte invidiæ, quod in eo judicio non valuisset ipsius testimonium, idque citra dolorem suum, quod omnes scirent judices fuisse corruptos. Idem lib. 6. Epistola 1. *Sic Appius quum ex ἀφαιμάξεως provinciam curarit, sanguinem miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam* &c. Quin hoc ipsum ex ἀφαιμάξεως curare, παροιμιῶδες, est in hominem furacem ac rapacem. Metaphora sumta est à Medicis, qui in certis morbis corpus inaniunt, inedia aut venarum incisione superflua detrahentes.

XXXVI. *Faba nummus.*

Dictum est alias olim fabis ferri solita suffragia, quod innuisse Pythagoram existimant, quum vetaret edere fabas. Corrupta itaque suffragia lepidissimo tropo significavit M. Tullius in eadem Epistola: *Sed heus tu, videsne consulatum illum nostrum, quem Curio ante ἀποθέωσιν vocabat, si hic factus erit, fabam nummum futurum?* Hæc ille. Ubi faba nummus est, ibi redemtum est suffragium.

XXXVII. *Nihil est, aut nihil curæ est.*

Idem eodem libro Epistola, cujus initium, *Quum è Pompejano*, versiculum Rhintonis ut vulgo jactatum refert: *Illud tamen*, inquit, *velim existimes, me hanc viam optimatum post Catuli mortem, nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. Nam ut Rhinton, ut opinor*

Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

i. e. *Nihili quidem hi sunt, cæteris cura est nihil.*

Sentit se non uti præsidiis magnatum, quod partim nihil possint, partim negligant res.

XXXVIII. *E terra spectare naufragium.*

Alias nobis dictum est, *de muris judicare Achivos*, pro eo, quod est in tuto spectare aliorum pericula. Idem alia metaphora festivius extulit M. Tullius libro ad Atticum 2. Epist. De Geographia: *Nunc vero quum cogar exire de navi, non abjectis sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio ut ait tuus amicus Sophocles,*

[1] Κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν εὔκηλον εὑδούσῃ φρενί.

Quanquam hic versiculus in aliis codicibus habebatur varius, sed æque depravatus, in aliis erat omissus. [2] Videtur esse versus trochaicus catalecticus:

Κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν εὔκηλον εὑδούσῃ φρενί.

Pro εὔκηλος, quidam codices habebant ψάκαλος, quod quid sit non intelligo, εὔκηλος, non patitur carminis ratio. Sensus autem hic videtur esse: *optat de tecto audire tumultus aliorum, ipse vacuus & quietus animo.*

XXXIX.

1 *Pro eo, quod est reprimere sese, & cautius agere.*] Multi possunt *cautius agere*, & cautiores esse in hoc vel illo negocio, qui tamen vela contrahere non dicantur. Est enim *Vela contrahere*, remissionem vel moderationem adhibere: quam non protinus adhibet, quisquis cautius agit. Verbigratia: Si quis relicta periculosa conficiendi alicujus negocii via & ratione, sequatur aliam, quæ tuta sit, *cautius agere* dicetur, vel prudentius, non se restringere, & moderatius agere *Vela autem contrahere, moderationem adhibere*. ex Horatio, & ex hoc Ovidii loco expono:

Ah nimium est, quod, amice petis: moderatius opta;
Et voti, quæso, contrahe vela tui.

i. e. Votum tuum restringe. Sic & in Ciceronis loco, *Contraxi* vela, non significat *Cautius egi* (neque enim dicit Cicero se non satis *caute* antea *egisse*) sed, *Remissionem adhibui*: de contentione & vehementia pristinarum actionum aliquid remisi. Aut potius, verbis ipsius Ciceronis hanc metaphoram explicando, *Contraxi vela*, i. e. minus, quam solebam, præliatus sum. Dixerat enim Cicero initio Epistolæ: *Vis scire, quando ego minus quam soleam, præliatus sim.* Incipiens deinde hujus rei causam exponere: *Ego enim, quamdiu Senatus auctoritas mihi defendenda fuit, sic acriter & vehementer præliatus sum, ut clamor*, &c. Aliquanto post: *Postea vero quam Hortensius excogitavit, ut legem de religione Fus. Trib. pleb. ferret, contraxi vela, perspiciens inopiam judicum.* H. Stephanus.

2 Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεσθε.] Non dubium est quin vetera sequenda sint exemplaria, in quibus legitur: ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Sunt autem prima hæc duorum Homeri versuum verba: qui ita leguntur Iliad. Π.

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε νηυσὶν Ἀχαιῶν.

Hos autem apposite suæ narrationi inserit Cicero, tanquam hic & ipse nodum vindice non indignum habens. At ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεσθε unde sit, & quid sit, alii viderint. Nam ἔπεσθε pro *dixistis* (ut Erasmus interpretatur) nescio, an recipiendum sit. *H. Stephanus.*

3 Directus est διάρρηκτος *fractus*. Vide Interpretes *Plauti.*

1 Versus est ex *Sophoclis* Tympanistis, cujus integer locus, sic habet apud *Stobæum* Tit. Florilegii LIX. ex distinctione Grotiana:

Τί τοῦδε χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ,
Τῆς γῆς ἐπιψαύσαντα, κἀν ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί;

i. e. *Possitne majus gaudium è superis dari,*
Quam terra si te excipiat, & tecto latens
Curis solutus audias pluviæ sonum?

2 *Videtur esse versus trochaicus catalecticus.*] Quum putaret hæc omnia verba unius esse versus, non mirum si hoc dixerit. At ex Stobæo, qui integrum citat hunc Sophoclis Poetæ locum, ex duobus illa esse cognoscimus. Ita enim apud eum legitur:

Τί τοῦδε χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ,
Τοῦ γῆς ἐπιψαύσαντα, κἀν ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Sed prior à posteriore dissentit edito hujus auctoris. Τῆς habet prior, at rectius posterior τοῦ: vicissim prior κἀν ὑπὸ, rectius quam posterior ὑπὸ, non præcedente καί: item πυκνῆς in priori legitur melius quam in posteriore πυκνῇ. Utrobique vero erratum est in eo, quod hoc πυκνῇ sive πυκνῆς in fine secundi versus ponitur: quum tertii debeat esse principium, qui imperfectus alioqui manet: ut contra secundus, addendo πυκνῆς (aut πυκνάς, ut in Ciceronis libris) post κἀν ὑπὸ στέγῃ longior est, quam decet. Cui malo mederi videntur voluisse, qui in posteriore in editione καί illud sustulerunt, nullum interim tertio remedium adhibentes, qui justo est brevior, incipiendo ab ἀκοῦσαι, & in φρενί finiendo. Jam vero quod ad ψακάδος attinet (Erasmus habuit ψάκαλος, quæ ferri non potest) miror cur quædam in veteribus libris à se inventum repudiaverint ut mendosum, ac in ψακάδος mutare necesse putaverint:

XXXIX. *Qui prior læsit.*

In eodem lib. Epist. *Subito quum mihi dixisset* &c. usurpat versum Homericum, minitans vindictam ei, qui prior lacesseret: *Nam nos quidem*, inquit, *si per istum tuum sodalem Publium licebit*, σωφρονεῖν *cogitamus. Si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis hujus*, ἐπαγγέλλομαι:

Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

i.e. ——— ——— ——— *Denuncio*
Ulturum me hominem quisquis prior irritarit.

XL. *Quod datur.*

Nonius Marcellus citat hunc versiculum è Cæcilii Plotio: *Patiere, quod dant, quando optata non danunt. Danunt* antique dictum est pro *dant*. Convenit cum eo, quod alibi retulimus ex Cicerone: Τὰ μὲν διδόμενα, & huic similibus.

LXI. *Chimera.*

Hominem inconstantem ac variis moribus, aut opus sibi non cohærens. M. Tullius designat festiviter illo versu Homerico: *Quod de Q.* inquit, *fratris Epistola scribis, ad me quoque fuit:*

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quid dicam nescio, nam ita deplorat primis versibus mansionem suam, ut quemvis movere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem atque edam. Epistolam sibi inæqualem, appellat *Chimæram.*

XLII. *Nihil dulcius quam omnia scire.*

M. Tullius ad Atticum lib. 4. Epist. *Delectarunt me*, refert hunc Senarium ceu vulgo celebrem.

Οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ' εἰδέναι.

i.e. *Nil dulcius quam scire prorsus omnia.*

Versus corruptus constabit, si addas ἐστὶν, sic

Οὐδὲν γλυκύτερον ἐστὶν ἢ παντ' εἰδέναι.

aut ἢ πάν εἰδέναι. Ac mox subjicit: *quare ut homini curioso, ita perscribas ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleja.* Est & illud aliquoties obvium in Epistolis M. Tullii: Πάντως περὶ πάντων.

XLIII. *De statu demigrare.*

Quemadmodum *de gradu dejici* dicuntur, qui depelluntur à proposito, quo de nobis antea dictum est, ita M. Tullius ad Atticum lib. 4. Epistola *occupationum mearum*, dixit *de statu demigro*, pro eo, quod erat recedo à vitæ instituto: *Disrumpantur*, inquit, *ii, qui me posse aliquid doluerunt: multa mihi dant solatia, nec tamen ego De meo statu demigro: quaque vita maxime est ad naturam, ad eam me refero.* Translatum videtur vel ab athletis, vel à præliis, ubi laudi erat non cessisse loco.

verint: quum ψακὰς nihilominus dicatur quam ψεκάς. Sed & illud ἀπὸ στέγης mutare in ὑπὸ στέγῃ, non video, quid illos coegerit. Cur enim ut *spectare è terra*, ita & *audire è terra*, *audire è tecto* seu *domo* non dicatur? Porro quamvis posterior dumtaxat pars hujus loci Sophoclis à Cicerone ponatur, quin ad totum respiciat (non simpliciter exprimere volens magnam animi securitatem ac tranquillitatem, sed securitatem post relictum periculosum locum, unaque ablatum periculi metum) minime dubium est. Nam & Sophocles γῆς ἐπιψαύσαντα dicit eum, qui terram contigit, qui è navi exiit: ut hic dicit Cicero, *Quum cogar exire de navi.* Et ut libere sententiam meam de hoc Sophoclis loco proferam, iis non assentior, qui mentionem imbris facere illum putant, suavitatem duntaxat exprimentem, quam pluvia somno addere solet, ubicunque quis cubet: sed γῆς ἐπιψαύσαντα πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος de eo dicere puto, qui postquam è navi exiit, terramque contigit, è loco ubi cubat mari vicino imbrem densum secure audit, tempestatem cum eo exortam in mari, aut, ne exoriatur ona tempestas (ut apud Virgilium imber noctem hyememque fert, eoque exorto, continuo venti volvunt mare) non jam ut antea timet, utpote in tuto collocatus. Sic M. Tullius, licet posteriora duntaxat hujus loci verba citans, ad priora tamen simul respexisse comperietur. Merito autem dixerit Sophocles (si hunc sequamur sensum) nullam rem majus adferre posse gaudium. Nam si per se dulce est:

Neptunum è terra procul adspectare furentem.

Si per se dulce est, è terra naufragium intueri (quod & testatur Lucretius:

Dulce mari è magno, turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem)

Quanto dulcius est, è terra spectare illius navis naufragium è qua exieris, &, è qua quod exieris, reliquum vitæ in lucro deputare debeas? *H. Stephanus.*

XLIV. *Strumam dibapho tegere.*

Strumam dibapho tegere, dixit M. Tullius ad Atticum, pro eo, quod est infamiam aliqua dignitate oblitterare: *Vatinii*, inquit, *strumam sacerdotii dibapho tegere. Dibaphon* appellat purpuram bis tinctam. *Struma* est tumor corporis, veluti gibbus. Ea deformitas interdum purpura dissimulatur. Idem ad M. Cœlium lib. 2. *Nam Curtius noster Dibaphum cogitat, sed eum infector moratur.* Dibaphi nomine designat magistratum, cui fas erat dibapho uti. Sed jocatur illi rem parum ex sententia cedere, quod tinctor esset in mora. Est autem hæc una ratio oblitterandæ infamiæ, splendore dignitatis hominum calumnias deterrere. Mediocris enim fortuna patet invidiæ. Nec desunt fortasse, qui hoc consilio enituntur ad mitras & ad galeros Cardinalitios.

XLV. *Multa in medio.*

Antea commemoravimus:

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Idem alia metaphora extulit M. Tullius ad Atticum lib. 6. Epist. *Et si nil sani. Non quo me aliquid juvare posses, quippe res in manibus, tu autem abes longe gentium.*

——— Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ,
Νότος κυλινδεῖ κύματ' εὐρείης ἁλός.

Ita Cicero sentit multas rerum novationes exorituras antequam Atticus, qui procul aberat possit opitulari. Senarii sunt, quos ita vertas licet:

——— *Sed interim in medio notus*
Multas patentis voluit undas æquoris.

XLVI. *Preces armatæ.*

[1] Idem lib. 9. Epist. cujus initium, *Tuas* XI. *Cal.* πειθανάγκην appellat, *suasionem cum necessitate vique conjunctam.* Quales sunt Principum preces, id quod eleganter Ovidius expressit in Jove:

——— *Precibusque minas regaliter addit.*

Ciceronis verba subscribam: *Ego autem non tam γοητείαν hujus timeo, quam πειθανάγκην.* Αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, *inquit Plato*, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. i. e. *Non tam fucos hujus timeo quam parendi necessitatem: nam tyrannorum preces, ut ait Plato, scis necessitati admixtas esse.* Exstat & ille mimus celebris:

Cogit rogando, qui rogat potentior.

XLVII. *Libero lecto nihil jucundius.*

M. Tullius ad Atticum lib. 14. Epist. cujus initium, *O mi Attice:* de Quinto loquens: *A ducenda autem uxore sic abhorrens, ut libero lectulo neget quicquam esse jucundius*, &c. Expertus fuerat Quintus uxorem, ea mortua torquebatur etiam magna cura de debitione dotis. Cœlibem itaque vitam judicabat esse suavissimam. Eam appellat *lectulum liberum.* Siquidem ut ait Juvenalis:

——— *Lecto minimum dormitur in illo,*
In quo nupta jacet. ——— ———

XLVIII. *Benefactis pensare delicta.*

Eodem libro, Epistola, cujus initium, *Certior à Pylio factus*, citat hunc Senarium citra nomenclaturam, ut vulgo celebrem:

Ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸ δ' ἀπωθοῦνται ψόγον.

i.e. *Aliis benefactis hocce depellunt probrum.*

Loquitur, ni fallor, de Bruto & Cassio, qui occiderant Cæsarem. Locus sic habet: *Itaque idus Martiæ me non tam consolantur quam antea magnum enim mendum continent, & si illi juvenes*, ἄλλοις μὲν ἐσθλοῖς &c. convenit cum illo: Σὺ κακῶς εὖ δρῶν λέγεις.

[1] *Idem lib. 9 &c.* Πειθανάγκην *appellat suasionem, &c.*] Verbum πειθανάγκη proverbium censeri, ut opinior, non debet: nihilo magis, quam πειθαναγκαία apud Dionem Prusæum. Ex quibus duobus vocabulis illud compositum est. At quum dicitur Θετταλικὴ πειθανάγκη, tum vero adagium agnosco. Nam ipse Julianus his utens, proverbialium indices præfigit voces, τὸ λεγόμενον, in Oratione ad senatum populumque Atheniensem, dicens: καὶ τὸ λεγόμενον ἡ Θετταλικὴ περιεβάλλετό μοι πειθανάγκη. Apud eundem autem reperio in Constantii encomio solum adjectivum Θετταλικῇ, omisso (non consulto, ut opinor, sed incuria librarii) substantivo πειθανάγκη. Ita enim illic legitur: ὁ δὲ ἄκων μὲν καὶ μόλις, εἴξας δὲ ὅμως ὅ φασι τῇ Θετταλικῇ, προσῆγε σοι περιελόμενος τὴν ἁλουργίδα. *H. Stephanus.*

XLIX. *Tempestas rerum.*

[1] Quum significabimus magnam rerum confusionem, uti licebit illis versibus Homericis, quos usurpat M. Tullius lib. Epist. ad Q. fratrem 3.

> Ἤματ' ὀπωρινῷ ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
> Ζεὺς ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ.

i. e. *Mensibus autumni vehementem Jupiter imbrem*
Effundit, quum succensens mortalibus instat.

Subjicit idem protinus alios duos versus, quibus significat ob injustitiam hominum à Superis immitti mala:

> Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας
> Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι Θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

i. e. *Inve foro violenta ferunt suffragia pravi, at*
Vindictam arcessunt, spernentes jussa Deorum.

L. *Altius Oromedonte.*

Theocritus in Thalysia:

> Ὥς μοι καὶ τέκτων μέγ' ἀπέχθεται, ὅστις ἐρευνῇ
> Ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον Ὠρομέδοντος.

i. e. *Sic mihi magnopere faber est invisus, in altum*
Qui struit, adnitens superare jugum Oromedontis.

Allegoria proverbialis est, deterrens ab insolentia, ne quis se præponat iis, quibuscum nullo pacto est conferendus. Scholiastes indicat *Oromedontem* esse montem in insula Co. Suspicor allusum ad Poetam Coum. Nam paulo post, Homerum appellat *Poetam Chium.*

LI. *Primas tenere.*

M. Tullius ad Q. fratrem Epist. lib. 3. carmen adfert veluti παροιμιῶδες. *Illud vero*, inquit, *quod a puero adamaram,*

> Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

totum occidisse. Queritur enim illic oppressa republica nullum esse locum vel exercendæ virtuti, vel tuendæ dignitati. Carmen suspicor esse Homeri, quod ita verti potest:

> *Primas usque tenere, aliosque excellere laude.*

Idem usurpat libro XIII. ad Cæsarem.

LII. *Auriculam mordicus.*

Et hodie vulgus illitteratum, quum impotentem inimicitiam significant, impatientemque vindictæ cupiditatem ajunt, vel *auriculam* illi lubens *mordicus* amputassem. M. Tullius ad Q. fratrem Epist. lib. 3. *Ad inimicitias res venisset, si cum Esernino Samnite Pacideianus comparatus videretur*, auriculam *fortasse* mordicus *abstulisset, cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam.* Hæc M. Tullius. Aptius dicetur in hominem, qui, quantumvis indignetur, magis cupiat, quam possit lædere. Mulierum enim ac puerorum est *auriculam mordicus* arripere. De *Esernio* sive *Esernino* & *Pacidiano* nobis alibi dictum est ex auctoritate Flacci.

LIII. Φαινοπροσωπεῖν.

Hac voce M. Tullius videtur delectatus. Ita subinde usurpat in Epistolis. [2] Est autem vultu fronteque præferre hilaritatem ac benevolentiam, quum aliud geras in animo. Unde illud Maronis:

> *Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.*

LIV. *Faciles partus.*

Theocritus in Encomio Ptolemæi:

> Ῥηΐδιαι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔ ποθ' ἐοικότα πατρί.

A i. e. *Sunt faciles partus, sed proles nata parentem*
Ore refert nunquam. ——————

Pater est juxta Jureconsultos, quem nuptiæ designant, sed proles non semper facie maritum parentis exprimit. Eoque juxta Flaccum:

> *Laudantur simili prole puerperæ.*

Quanquam & hic natura ludit varietate, quemadmodum ferme in omnibus. Proles non semper refert matrem aut patrem, sed interdum avum paternum aut maternum, interdum aviam, interdum patruum aut propatruum.

LV. *Præficarum more.*

Præficæ dicebantur mulieres in hoc conductæ, ut in B funere lamentarentur, ac defuncti laudes prædicarent, aliis plorandi modum præirent. Unde & *præficæ* dictæ sunt, quasi *præfectæ.* Ab his jocus sumitur in eos, qui simulant amorem aut dolorem, quum lucri causa faciant quicquid faciunt. Lucilius citante Nonio:

> *Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,*
> *Multo & capillos scindunt & clamant magis.*

Id imitatus est Horatius:

> *Ut quæ conductæ plorant in funere, dicunt*
> *Et faciunt prope plura dolentibus ex animo.*

Plautus apud Nonium in Frivolaria:

> *Superavere omnes argutando præficas.*

Convenit & in illos, qui præ invidia non sustinent lau- C dare nisi vita defunctos. Nævius apud Festum: *Hæc quidem me Hercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat.* Id familiare est uxoribus, ut maritum defunctum in alterius invidiam sine fine prædicent. Quadrabit & in illos, qui quum ipsi nihil habeant, quod laudem promereatur, laudandis aliis affectant videri aliquid. Plautus in Truculento: *Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præfica, alios quæ collaudat, eapse sese vero non potest.*

LVI. *Socratis gallus: aut callus.*

Nonius Marcellus è Varrone citat *Socratis gallum* in significationem calviciei: *Invenisse se, quum dormire cœpisset tam glaber quam* Socratis gallus, *esse factum eri-* D *cium cum pilis & proboscide.* Sentit, quisquis illic loquitur, se quum iret cubitum, fuisse lævi corpore, nec ullos habuisse pilos toto corpore. In somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio locum esse mendosum, nec me fugit, quid habeat Aldina editio, quæ pro *gallo* legit *calvum*. Lectio tolerabilis esset, si pro *calvum* legamus *callum*, hoc pacto: [1] *Invenisse se, quum dormire cœpisset tam glaber quam* Socratis callus sive callum, *esse factum Ericium* &c. Socrates corporis erat patientissimi, quod ad omnem laborem occalluerat, ambulabat nudis pedibus, dormiebat humi. Hinc jocus in *Socratis callum.* Non ignoro, quid narrent de gallo de- E plumato, quem Diogenes, ni fallor, immiserat in scholam Platonis, sed magis placet, ut legamus *callum.* Facilis enim transitus est, à *c* in *g* cognatam litteram. In corporis partibus quæ *callum* habent, non proveniunt pili, velut in pedum cavo, & vola manuum. Vulgus illitteratum significans nihil esse, quod det, ostensa vola manus dicere solet: *Hinc mihi pilum evelle.* Adagium conveniet in nudos & inopes.

LVII. *Ut ex bulga matris.*

Nonius Marcellus refert hunc Trochaicum tetrametrum catalecticum è Lucilio:

> *Ita uti quisque nostrum* è bulga est matris *in lucem editus.*

Id ad nuditatem inopiamque referri potest. Potest & F ad æquam omnibus vitæ conditionem. Nativitas enim non distinguit Crœsum ab Iro, non regem à plebejo. Eædem sunt voces reginæ parturientis & mendicæ. Idem vagitus Cæsaris emergentis & tenuissimi cujuslibet. Neque mundius est cavum unde se profert monarchæ filius, quam unde prodit ancillæ proles. Festus indicat vocem esse gallorum, qui folliculos, aut

1 *Quum significabimus magnam rerum confusionem, uti licebit.*] At non ita utitur Cicero in loco, qui hic citatur: sed absque ulla allegoria, id quod sonant verba, intelligit. Ita enim scribit: *Romæ, & maxime Appia ad Martis mira proluvies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ usque ad piscinam publicam.* Viget illud Homeri, ἤματ' ὀπωρινῷ (cadit enim in absolutionem Gabinii) ὅτε λαβρότατον, &c. Hic perspicuum est, meo quidem judicio, ob proluviem, quæ accidisset eo tempore, quo absolvebatur Gabinius, omnium sermone celebrari, & omnibus esse in ore Homeri versus, quibus ait proluviem à Jove mitti, quum iniquis judicibus est infensus. Nam iniquo judicio Gabinius absolutus existimabatur in cujus absolutionis tempus cadere dicit hanc proluviem. *H. Stephanus.*

2 *Est autem vultu fronteque præferre hilaritatem.*] Imo potius Φαινοπροσωπεῖν apud illum significat, quod ait doctissimus Budæus, *In publicum prodire*, nec se domi aut in secessu continere. Quum enim dicit Cicero: *Nullus usquam delectus, neque conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent:* quomodo conveniet, ut intelligamus conquisitores non audere vultu fronteque præferre hilaritatem ac benevolentiam? *H. Stephanus.*

1 Mendosa sunt hæc omnia, quæ sic legenda ex editione *Josiæ Merceri: Se circumspexisse atque invenisse, cum dormire cœpisset tam glaber quam Socrates. Calvum esse factum ericium è pileis albeis, cum proboscide.* Itaque hinc nullum colligi potuit proverbium.

merici malunt invitari ad nidores hostiarum quam vivere κνισόσιτοι. Citat & ex Plauti Persa : *Tuburcinari de suo, si quid domi est.*

LXI. *Mansum ex ore dare.*

Quos tenere amamus, his *mansum ex ore dare* dicimur, quod à matribus ac nutricibus mutuo sumtum est. Lucilius citante Nonio:

Sperans si ætatem eandem proferre potesset,
Mansum ex ore daturum. ——. ——

Quanquam M. Tullius & A. Gellius paulo diversius usurparunt *præmandere*, quemadmodum antea monuimus.

LXII. *Medullitus, oculitus.*

Intimum affectum veteres variis modis exprimebant, ex corde, ex animo, toto pectore, de quo diximus, *penitus*, *ex intimis præcordiis*, *medullitus*, *animitus*, *oculitus*. Plautus apud Nonium in Cornicibus: *Qui ancillam meam sedulium oculitus.* Amantium enim est oculum appellare, quod unice carum est. In Mustellaria: *Euge oculus meus.* Rursus: *Volo placere meo Philolacheti, meo oculo, meo patrono.*

equis, qui post cursum aut non claudicant, aut levius claudicant. Probabilius tamen est pro κουρέων legendum, κουριῶν participium à verbo κουριᾷν, quod est hirsutum esse & tonsoris egere : quemadmodum aliquis dixit, qui sedens in tonstrina vellit barbam, quam habet hirsutam sub alis, illic enim desident ociosi & garruli. Horatius:

Cultello proprios purgantem leniter ungues.

Hæc mea divinatio si cui non placet, sequatur quod
F magis arridet, res non est magni momenti.

LXVIII. *Nutricis pallium.*

Nutrices quoniam tractant infantes, sæpe vestes habent, bua, saliva mictu foriaque contaminatas. Unde Plautus in Bacchidibus: *Si unam peccavisses syllabam, fieret corium tam maculosum quam est nutricis pallium.* In arcanis litteris crebra mentio *panni menstruata.*

LXIX. *Cum ramento.*

Tropo proverbiali *cum ramento* reddidisse dicitur, qui totum reddidit nulla ex parte decurtatum. Sumtum apparet à fabris ærariis, qui sibi servant, quod lima deraserint. Plautus in Bacchidibus : *Quia patri omine cum ramento reddidi.* *Cum Ramento* additum ἐπι-

χάριτος gratia. Idem velut interpretatur, subjiciens *omne oppido*, hoc est omne prorsus. Cum pulvisculo, &, Cum ærugine, alias nobis dicta sunt. Plautus in Rudentibus: *Converret jam hic me totum cum pulvisculo.*

LXX. *Mortuo vilior.*

Nihil abjectius cadavere. Plautus in eadem fabula? *Eia bonum habe animum. Unde habeam? Mortuus plurisprecii est quam ego sum.* Et in Persa, quidam alterum per contemtum appellat *morticinum*. *Non Hercle si os praciderem tibi, metuam morticine.*

LXXI. *Quam Clinia ex Demetrio.*

Plautus in eadem fabula: *Plura ex me audies hodie mala quam audivit unquam Clinia ex Demetrio.* Quidam eruditi hoc loco pro *Clinia* legunt *Lamia*. Et verum est Lamiam fuisse supra modum adamatam à Demetrio Rege Macedonum, quo nomine ipse quidem male audiebat vulgo, sed eam à rege fuisse conviciis affectam nusquam legimus: prætcrea vocem Lamiam carminis ratio non admittit. Vero propius est sumtum è comœdia Turpilii, cui titulus *Demetrius*, vel alia quapiam, ubi pater prolixius & acerbius objurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in *Sene seipsum excruciante*, qui à patre nimium sæpe nimiumque acerbe objurgatus, tandem profugit in militiam. Et haud scio, an ad hanc fabulam alludat Plautus. Nam fieri potest ut Terentius pro Demetrio senem appellarit Menedemum. Nec obstat, quod Terentius Plauto fuit posterior, quum Græcus auctor fabulæ fuerit utroque prior.

LXXII. *Pleno gradu.*

Qui leviter rem quampiam attigerunt, *summo pede* dicuntur ingressi, contra qui magno studio instituerunt aliquid, *pleno gradu* dicuntur ingressi. Trebonius Ciceroni lib. 12. *Nam illum paratum ut video & ingressum* pleno gradu, *cohortari non intermittemus, quo indies longius discendo exercendoque se procedat.*

LXXIII. *Ad pila ubi ventum.*

M. Tullius in libello De Re Militari, si tamen non fallit titulus: *Prima autem*, inquit, *& secunda acies*, quum ad pila, *ut dicitur*, ventum fuerit, *totum sustinet bellum. Pilum* autem est genus hastæ Romanæ brevius. Itaque quum de propinquo res geritur, *ad pila ventum* dicitur. Videor mihi alicubi hoc adagium retulisse, sed in præsentia locus non occurrit.

LXXIV. *Velatis manibus orare.*

Qui suppliciter orant, *velatis manibus* orare dicuntur, sumtum ab antiquo more Oratorum, quo qui pacem petituri venirent, ramum olivæ prætendebant. *Velatas* autem dictum arbitror pro *vittatis*. Plautus in Amphitryone: *Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes Principes, velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.*

LXXV. *Cicada sibi canent.*

[1] Οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. i. e. *Cicadæ sibi ipsis ex humo canent.* Hoc exemplum Aristoteles libro tertio, adducit ex Stesichoro schematis, quo quis dicit, quod non dicit. Nec aliud addit, unde possis dicti sensum deprehendere: nisi quod suspicor Poetam his verbis comminatum iis, à quibus erat læsus, [2] quos si ulcisci alioqui non posset, certe carminibus suis esset illos infamiæ traditurus. Adducit idem ejusdem operis lib. 2. inter sententias obscure dictas: Ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. i. e. *Quod quidem Stesichorus apud Locrenses dixit: Non oportere cuiquam injuriam facere, ne Cicadæ ex humo canant.* Cicadæ Poetarum habent symbolum, χαμόθεν dixit, ob inopiam & conditionis humilitatem. Unumquodque animal minatur his armis, quibus à natura instructum est. Poetæ præter versus nihil habent, quibus tamen hominem vel album vel nigrum ad posteros transmittunt. Unde & Plato dicitur amicos admonere solitus, ne quem hominem Poeticum sibi redderent inimicum. Est enim, ut ait Flaccus,

—— —— *Genus irritabile vatum.*

Et in his sunt, qui fœnum habeant in cornu. Doctis tamen nonnullis placet, alio spectare Stesichori dictum. Quoniam cicadæ solent, Marone attestante, in arboribus canere, apparet Stesichorum civiliter hoc ænigmate Locrenses admonere, ne per petulantiam à finitimorum injuriis parum temperantes, tandem arma illorum in se concitent, qui cum exercitu fines illorum ingressi, quicquid arbustorum sit in agris hostiliter excidant, itaque fiat, ut cicadæ illis jam humi canere incipiant, sublatis arboribus, quibus insideant. Fortasse tale quiddam refert Gregorius Nazianzenus, cujus in hoc opus commentarios vidimus Venetiæ.

LXXVI. *Fama prodit omnia.*

Æschines in Oratione contra Timarchum refert sententiam Euripidis:

Φήμη τὸν ἐσθλὸν κἀν μυχῷ δείκνυσι γῆς.

i. e. *Virum bonum fama aperit vel in terræ cavis.*

Interpretatur autem hoc sensisse Poetam, non viventium tantum virtutem illustrari fama, verum etiam sepultorum. Terra corpus tegit, sed fama non sinit occultari, quod quis bene gessit in vita. Eodem in loco citat Hesiodi versum, quem antea commemoravimus:

Φήμη δ' οὔ τις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζουσι, Θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή.

Quem locum citat & in Oratione, περὶ τῆς Παραπρεσβείας.

LXXVII. *Bœotissare.*

Inter convicia, quibus Æschines lapidat Demosthenem, etiam illud objecit, quod Bœotorum more vociferaretur immodice & indecore: Ταῦτα ἡμῶν μεταξὺ λέγοντος ἀναβοᾷ παμμεγεθὲς Δημοσθένης, ὡς ἴσασι πάντες, οἱ συμπρέσβεις ἡμῶν, καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς Βοιωτιάζει. i. e. *Hæc me loquente vehementer exclamat Demosthenes, quemadmodum sciunt omnes, qui nobis in ea legatione fuere collegæ. Nam præter alia mala, etiam Bœotissat.* In clamore fit allusio ad boum mugitum. Quanquam βοιωτιάζειν accipi potest, pro *favere Bœotorum partibus.*

LXXVIII. *Surculus surculum ferens.*

Qui singuli sunt infirmi, tamen concordia juncti multum habent roboris. Ita Ennius apud Festum: *Unus surus surum ferre, tamen defendere possent.* Veteres enim, ut Festus admonet, *surum* dicebant, unde nos dici-

1 Οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. i. e. *Cicadæ sibi ipsis ex humo canent.*] Deceptus fuit errore exemplaris in quo ἑαυτοῖς male positum erat pro αὐτοῖς: quod & apud ipsum Aristotelis Scholiasten habetur, & hic reponendum: sicut in interpretatione *ipsis*, pro *sibi* vel *sibi ipsis*. Quis autem sit hujus apophthegmatis sensus (nam hoc dictum Aristoteles apophthegma vocat non proverbium) sequens annotatio te docebit. *H. Stephanus.*

2 *Quos si ulcisci alioqui non posset, certe carminibus suis &c.*] Falsa est hæc explicatio quam οἴκοθεν adfert Erasmus: at vera est illa altera quam doctis nonnullis, ut ipse testatur, paulo post adferet; & necui de ea dubitatio ulla relinquatur, eam trium veterum scriptorum ἀξιοπίστων testimonio confirmabo. Ait igitur Demetrius Phalereus Ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας (si tamen ejus est is libellus) incipiens de allegoria loqui: *Est etiam magnificum quiddam allegoria, & maxime in minitando, ut Dionysius. Cicadæ ipsis ab humo canent. Quod si ita simpliciter dixisset, vastaturum se Locrensem regionem, & iracundior visus fuisset, & contemtior.* Idem alibi: *Quare symbola etiam habent vehementiam: quia brevius dictis sunt similia. Nam ex eo, quod cum brevitate sit enunciatum, plurima concipere mente oportet, quemadmodum ex symbolis.* Sic & *Ab humo cicadæ vobis canent, majorem vehementiam habet allegorice enunciatum, quam si simpliciter dictum fuisset, Vestræ arbores exscindentur.* Eustathius autem in 3. Iliad exponens illa Homeri verba:

—— —— Ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοὶ, τεττίγεσσιν. —— ——

Cum alia, tum hæc dicit: *Ut plurimum enim super ramos, non autem à terra cantus suos exercent cicadæ.* Ubi etiam meminisse conveniet symbolici dicti, quo quidam minatus est se facturum hostibus cicadas ab humo canere. Pro eo, quod est, arbores regionis eorum se excisurum, adeo ut cicadis ab humo canere necesse futurum esset. Jam vero ipse Aristotelis Scholiastes, enarrans illum, quem Erasmus ex secundo libro Rhetoricorum protulit, locum, ait: *Laconica apophthegmata vocat brevia: ut illud. Non oportet injuriosos esse, ne ab hostibus ita evertamur, ut ne arbor quidem aut lignum in regione nostra remaneat, ubi vel cicadæ sedentes canant.* Verum obiter hoc observa, Demetrium Phalereum (aut quicunque est illius libelli auctor) in eo ab Aristotele dissentire, quod Dionysio dictum istud adscribat, quod illum Stesichoro adscribere videmus. Sed fieri potest, ut Stesichori dictum usurpaverit Dionysius. Cæterum animadvertendum est, elegantiam majorem hujus dicti esse in Græco sermone quam in Latino: quod δενδροτομεῖν sonet quidem *arbores exscindere*, verbum è verbo: sed tamen generalem vastationem denotet: adeo ut δενδροτομεῖν χώραν (quod & δενδροκοπεῖν dicitur) *vastare* seu *populari*, Latine interpretari possimus. *H. Stephanus.*

mus

mus *surculum* diminutive. Non me fugit carmen esse vitiatum etiam in Aldina editione, fortasse legendum: *Si unus surum surus ferret, eum, aut se defendere posset*, aut *possent*. Stirps habet robur, *surculi* nihil habent virium nisi juncti.

LXXIX. *Salacones.*

Quemadmodum Irus & Codrus ob inopiam in vulgi fabulam abierunt, [1] ita & *Salacon* quidam extremæ paupertatis homo effecit, ut omnes fortuna tenui *Salacones* dicerentur, & ipsa paupertas *Salaconia*. Meminit Hesychius, sed idem indicat eodem nomine fuisse notatos fastuosos & arrogantes: unde ductum sit verbum Σαλακωνίζειν, καὶ, Σαλακωνεύειν, pro eo, quod est, *fracto delicatoque gradu incedere*. Addunt testem Theophrastum, qui Σαλάκωνα dixerit eum, qui sua profundit temere. Ex his colligere licet, adagii convicium non hæsisse in quosvis pauperes, sed in eos duntaxat, qui fastu luxuque redacti sunt ad inopiam. Vox autem dicta videtur, à verbo σαλάξαι, quod est *labefactari* &, *ad ruinam tendere*.

LXXX. *Archilochi melos.*

Ἀρχιλόχου μέλος. i. e. *Archilochi cantio*, dicebatur hymnus, qui ad multos poterat accommodari, qualem ferunt Archilocho fuisse repertum, qui fuerit ante Pindarum & alios hoc genus lyricos, qui singulos propriis laudibus exornabant. Archilochi carmen erat idem in omnes, quod cithara canebatur. Citharœdus tantum ad singula cantionis intervalla, victorum nomina voce sua repetebat, veluti si Herculem laudabat, accinebat, Tenella Callinice χαῖρ' ἄναξ Ἡράκλεις. Aut aliud, si quem alium canebat. Huic non dissimile est, quod refert Horatius de pictore, qui depicta cupresso nautam rogabat, ecquid vellet addi. Quadrabit in rem priscam ac rudem. Meminit Aristophanis & Pindari Interpres. Sumtum est è Pindari Olympiorum Encomio septimo: Τὸ μὲν Ἀρχιλόχου μέλος φωνᾶεν Ὀλυμπίᾳ Καλλίνικος. Quo quidem loco varia commenta refert enarrator, quæ repetere non videtur ad hoc, quod agimus, necessarium.

LXXXI. Ὀλοέχινος.

Antea retulimus ex Oratione Æschinis: Περὶ ὀλοχοίνου ἀβρόχου, quum lexicographi pro Ὀλοσχοίνου habeant Ὀλοεχίνου. Qui adjecit scholia in Demosthenem, citat Orationem Æschinis adversus Demosthenem Περὶ παραπρεσβείας, & Theophrastum in quarto libro. Apud Æschinem repperi Ὀλοσχοίνου. Similiter Theophrastus lib. de Plantis quarto, inter ea, quæ proveniunt in aquis, facit (quod admonet Scholiastes) tria σχοίνου, h. e. *sparti* sive *junci* genera: quorum unum sit acutum, quod appellant masculum. i. e. infrugiferum: alterum frugiferum, quod à nigro fructu vocant μελαγκρανίν. Tertium, quod dicitur Ὀλόσχοινος, pinguitudine, magnitudine & callositate cæteris præstans. Hoc ultimum putat accommodatius ad plectendos funes, quod mollius sit & carnosius. Dioscorides lib. 4. paulo secus distinguit genera, sed admonet tertium, quod Ὀλόσχοινος dicitur esse cæteris & asperius & callosius. Ut autem quidam pro σχοῖνος scriberent ἐχῖνος, suspicor in causa fuisse, quod Theophrastus meminit carnositatis, quasi novum sit audire carnem mali aut cerasii. Echinus tamen terrestris, quem appellant Erinacium, in hoc convenit cum holoschœno, quod habet asperitatem: unde & cutis detracta cum spinis, utilis est ad defricanda vasa. Proinde dictum videtur de duro & procaci sermone, quo velut os alicui percellimus. Hoc quicquid est appendicis, lectorem celare nolui.

LXXXII. *Apologus Alcinoi.*

Ἀπόλογος Ἀλκινόου Commemoratur in Græcorum Collectaneis, ut ante nobis commemoratum est. Originem autem tum divinavimus ex Homeri Odyssea, apud quem in convivio multa de se mentitur Ulysses: nec absurdum esset commentum si *Alcinoi apologus* dici posset ficta narratio apud Alcinoum habita. Aristoteles tamen Rhetoricôn 3. quum obiter meminit hujus apologi, sic loquitur, ut videri possit notasse scriptorem aliquem, qui finxerit orationem ad Penelopen, contexens omnia, quæ multis annis geri potuerint, ficta narrans pro veris. Fortassis scriptor, cui nomen Alcinous, induxit personam Ulyssis apud Penelopen plurima commemorantem, quasi vel in bello, vel in itinere vere passus esset ea. Locus apud Aristotelem sic habet: Ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν φέρει. Παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτε πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. Trapezuntius Interpres legisse videtur: Ἔτι μὴ πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα πραττόμενα &c. At ne sic quidem locus videtur vacare mendis. Quare suspendemus hic sententiam, donec vel è Gregorii Nazianzeni commentariis in hos libros, vel aliunde compertius aliquid fuerimus nacti.

LXXXIII. *Virtus æterna.*

Pindarus in Olympiis Encomio Θ. Refert hujusmodi sententiam: Ἀΐδαπι λάθεται ἄρμενα πράξαις ἀνήρ. i. e. *Orci obliviscitur vir, qui se digna gessit.* Vita brevis est, sed immortalis est benefactorum memoria: eoque, qui res præclaras & æterna memoria dignas gesserunt, æquiore animo decedunt è vita, nec perinde mortem horrent, quod intelligant se gloria nominis semper apud posteritatem victuros.

LXXXIV. *Doceat, qui didicit.*

Idem in eodem Encomio: Τὸ διδάξασθαι δέ τοι εἰδότι ῥᾴτερον. i. e. *Docere porro facilius ei, qui didicit.* Juxta illud: *Disce, sed à doctis.* Nemo facilius artem tradit alteri, quam qui eam exacte callet. Novit enim multa in compendium contrahere, novit obscuris dare lucem. Proinde quod quidam tot ambagibus circumagunt ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est, aut quæstus, aut livor, aut imperitia.

LXXXV. *Celeritas in malis optima.*

Sophocles in Antigona:

Βράχιστα γὰρ κρατιστά τ' ἂν ποσὶν κακά.

i. e. *Urgentibus malis celeritas optima est.*

Verba sunt Chori ad Creontem in vario luctu domus cupientem è medio tolli. Nam cito perire, quem vitæ tædet, nonnihil est lucri. Nihil molestius, quam diu animo discruciari, si quid mali imminet, quod vitari non queat: optimum est dare operam, ut sit quam brevissimum.

LXXXVI.

1 *Ita & Salacon quidam extrema paupertatis homo effecit, ut omnes fortuna tenui, Salacones dicerentur.*] Non animadverterit, quid Hesychius diceret. Non enim hoc ait, Σαλάκωνα appellari *quemvis fortuna tenui hominem*, item *quemvis fastuosum & arrogantem*, i. e. quamlibet πτωχὸν vel ἀλαζόνα, sed quemlibet πτωχὸν ἀλαζόνα, i. e *simul & fortuna tenui* (sic vertit Erasmus πτωχὸν) *& arrogantem*. Nec Σαλακωνίαν simpliciter esse dicit *paupertatem* aut *arrogantiam*: sed *in paupertate arrogantiam*. Ejus enim verba sunt hæc: Σαλάκων, ὁ πτωχὸς ἀλαζών· Σαλακωνία, ἡ ἐν πενίᾳ ἀλαζονεία. Et Suidæ: Σαλάκων, προσποιούμενος πλούσιος εἶναι πένης ὤν. Quod autem addit Erasmus, *Unde ductum sit verbum* Σαλακωνίζειν & Σαλακωνεύειν, pro eo, quod est *fracto delicatoque gradu incedere*, non video, quomodo ex eodem Hesychio collegerit: utpote qui dicat: ἔλεγον τοὺς διαθρυπτομένους Σαλάκωνας ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ μετὰ θρύψεως βαδίζειν: exponens Σαλάκωνα, voce διαθρυπτομένους, quæ ad mollem & delicatum incessum duntaxat non pertinet, sed generaliter ad quodvis mollitiei genus refertur. Nisi forte his infinitivos Σαλακωνίσαι, Σαλακωνεῦσαι, sequentibus verbis adnectendos, ac pro ἀπὸ τοῦ legendum τὸ, &, quæ interposita sunt, omittenda existimavit. Qua in re assentiri illi nullo modo possum. Cæterum cum hac expositione Hesychii, ut Σαλάκωνες sint οἱ διαθρυπτόμενοι, convenit, quod, Aristoteles τρυφεροὶ & Σαλάκωνες conjungit: Alciphron autem τρυφὰς καὶ Σαλακωνίας. Quanquam non eodem uterque modo, ni fallor. Nam ille propemodum ut synonyma videtur copulare τρυφὰς & Σαλακωνίας: ille autem eosdem quidem dicit & τρυφεροὺς esse & Σαλάκωνας, sed non eandem utriusque appellationis rationem reddens. Verum eorum verba proferre satius fuerit. Apud Alciphronem igitur Menander Glyceræ inter cætera scribit: ἃ δὲ νῦν ἔπεμψέ μοι ἐν Πειραιεῖ μαλακιζόμενον (οἶσθα γάρ μου τὰς συνήθεις ἀσθενείας, ἃς οἱ μὴ φιλοῦντές με, τρυφὰς καὶ Σαλακωνίας καλεῖν εἰώθασιν) ἐπιστείλαι σοι ἐν ἄστει μενούσῃ διὰ τὰ Ἀλῷα τῆς Θεοῦ) τοῦτ' ἐστιν. Hic certe non video, quid aliud τρυφὰς & Σαλακωνίας appellet, quam ea, quæ molliter & effœminate fiunt sive nimias quasdam delicias. At vero Aristot. lib. 2. Rhet. divitum mores describens, postquam dixit illos esse ὑβριστὰς καὶ ὑπερηφάνους, paucis interjectis, addit: καὶ τρυφεροὶ καὶ Σαλάκωνες. Τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· Σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί. Quo in loco ita usurpatur nomen Σαλάκωνες, ut nulla earum significationum, quas afferunt Suidas & Hesychius, illi convenire posse videatur. Nisi forte eam, quam ex Theophrasto hic profert, illi accommodandam existimemus: ut videlicet Σαλάκωνας appellet Aristoteles, qui sumtus, ubi non oportet, faciunt. Quæ expositio non longe discedit, ut opinor, ab ea, quam ipse Aristotelis Scholiastes hoc loco affert, dicens, Σαλακωνίαν esse ὑπερβολὴν μεγαλοπρεπείας. Ut magnificentiæ excessus sit quum volumus circa ea quoque sumtuosi esse, quæ sumtu & magnificentia digna non sunt. Atque hæc magnificentia vere ineptorum est hominum, &, ut Aristoteles appellat, σολοίκων. *H. Stephanus.*

LXXXVI. *Nullus sum.*

In eadem fabula:

—— —— Ἄγετε μ᾽ ἐκποδὼν
Τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδένα.

i. e. —— —— *E medio me abducite.*
Qui non magis sum quam ille, qui jam nullus est.

Hac figura significabant exitium sine spe recuperandæ salutis. Scio me prius commemorasse: *Fuimus Troes*, & *Nullus sum*, sed ob novatam sermonis formam hoc adjicere libuit.

LXXXVII. *Prima felicitatis pars sapere.*

In ejusdem fabulæ clausula:

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας
Πρῶτον ὑπάρχει. —— ——

i. e. *Ut sis felix longe primum*
Sapere est. —— ——

De Creonte dictum est, qui dum mavult animo suo, quam rectis consiliis obtemperare, & suos & se funditus perdidit. Magna fortuna facile vertitur in magnam calamitatem, si absit sapientia. Idem paulo ante contrariis expressit verbis de Hæmone loquens, qui sibi mortem consciverat:

Δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν
Ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν.

i. e. *Monstrans quod inconsulta temeritas viro*
Adjuncta, sit longe malorum maximum.

LXXXVIII. *Sero vidit justitiam.*

Rursum in eadem:

Οἴμ᾽ ὡς ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν.

i. e. *Proh ut videre justa sero cernere.*

De Creonte dictum est, qui prius nec Tiresiæ, nec cuiquam suorum obtemperat magnis doctus cladibus incusat suam stultitiam. Eadem sententia repetitur in clausula tragœdiæ, sed diverso schemate:

Μεγάλας δὲ πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
Ἀποτίσαντες,
Γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν.

i. e. *Divi pœnas postquam atroces*
De verbis sumsere superbis
Ætate docent sapere extrema.

Convenit cum illo: *Sero sapiunt Phryges.*

LXXXIX. *Vindicta velox.*

De sera vindicta Numinum aliquot proverbiis testatum est, quæ supra retulimus. Sed quod ait Sophocles expeditam Deorum vindictam, magis huc conducit, ut in aliquod prolapsi malum, mature resipiscamus. Verba sunt Chori ad Creontem:

Ὅσον γ᾽ ἄναξ τάχιστα. Συντέμνουσι γὰρ
Θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι.

i. e. *Rex ista facito quam potes celerrime.*
Noxa citipedes numinum, improbos viros
Subito occupant juncta simul compendio.

Id evenit Creonti, cui vindicta pene prius adfuit, quam absolveretur Tiresiæ vaticinium.

XC. *Fato non repugnandum.*

In eadem Creon ita loquitur:

Ἀνάγκῃ δ᾽ οὐχὶ δυσμαχητέον.

i. e. *Sed fata contra, quando id est perquam arduum,*
Non est reluctandum.

Eandem sententiam alias ex variis citavimus auctoribus. Nemo potest vitare, quod Deus nobis immittit. Quod autem vitari non potest, ferendum est, non culpandum. *Ducunt enim volentem fata, nolentem trahunt*, ut ait Tragicus.

XCI. *Vati non conviciandum.*

In eadem fabula Creon Tiresiæ more Vatum incandescenti ac liberioribus dictis impetenti Regem, ita loquitur:

Οὐ βούλομαι τὸν μάντιν ἀντειπεῖν κακῶς.

i. e. *Vati vicissim nolo proloqui male.*

Quod Horatius ait:

—— —— *Genus irritabile vatum.*

Non tantum ad Poetas, sed multo magis ad divinos pertinet. Eblandiendum est, si quid ab eis velis exculpere, quos si provoces, divinant omnia mala. Conve-

A niet uti, ubi quis nos impetierit impotenti convicio, velut afflatus furore quodam, cui honoris gratia nolimus vicissim maledicere, quum non desit, quod retorqueatur: aut quum libertatem eam tribuimus iræ, veluti furori cuidam. Cum irato enim nihilo sanius decertes conviciis, quam cum furioso. Finitimum est illi, quod ante retulimus: *Omitte vatem.* Præterea illi: *Ni pater esses*, quod est in hac eadem fabula sub persona Hæmonis.

XCII. *Vatum genus avarum.*

In eadem scena Creon ita loquitur Tiresiæ:

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος.

i. e. *Genus omne vatum est appetens pecuniæ.*

B Hoc nomine olim male audiebant divini augures & haruspices. Nunc utinam præter meritum idem audiant, qui divina tractant. Vera non potest semper loqui, qui corruptus muneribus ad hominum gratiam loquitur.

XCIII. *Non movenda loqui.*

Eodem in loco jam irritatior Tiresia sic minatur Creonti:

Ὄρσεις μὲ τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι.

i. e. *Tu me excitas, ut, quæ latent in pectore*
Immota, cogar proloqui.

Usus erit, quoties adversariorum improbitas eo nos compellit, ut, quæ decreveramus silentio tegere, ef-

C feramus. Creon enim illum convicio tetigerat, dicens.

Σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τἀδικεῖν φιλῶν.

i. e. *Tu doctus augur, at suetus lædere.*

Quod ipsum convenit in hominem prudentem aut eruditum, sed improbum. Confine est illi: *non movenda moves.*

XCIV. *Mortuos rursus occidere.*

Ibidem verba Tiresiæ sunt ad Creontem, suadentis, ut Polynicis corpus sinat condi sepulcro:

Ἀλλ᾽ εἶκε τῷ θανόντι, μηδ᾽ ὀλωλότα
Κέντει, τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ᾽ ἐπικτανεῖν.

i. e. *Age, mortuo concede, nec qui exstinctus est,*
Stimulato, quæ nam est fortitudo, mortuum

D *Necare rursum?* —— —— ——

Confine est illi, quo alibi retulimus: *Jugulare mortuos* [1].

XCV. *Deo nemo potest nocere.*

Sententia pia est, sed à Creonte impio animo dicta:

Θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

i. e. *Violare, sive polluere Divos, nemo quit mortalium.*

Veteribus persuasum erat offendi Divos inferos, si mortuo negaretur sepultura: offendi Jovem supplicium, si quis supplicem rejiceret. At Creon putabat nihil hujusmodi rerum curæ esse Diis, quod illi non queant à quoquam lædi. Hoc carmen occini potest iis,

E qui indignum Deo putant, in matrice virginis latitasse, & per uterum virginis exisse, unde prodeunt homines cæteri: aut qui putant corpus domini pollui, quod in stomachum hominis immundum descendat:

Θεοὺς μιαίνειν, οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Neque sol polluitur, tot cloacas ac paludes lustrans.

XCVI. *Auscultandum bene loquenti.*

Tiresia in eodem sermone:

Εὖ σοι φρονήσας, εὖ λέγω. Τὸ μανθάνειν
Δ᾽ ἥδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγοι.

i. e. *Tibi benevolus, bene loquor, suavissimum est*
A bene loquente, lucra si fert, discere.

Eandem sententiam antea dixerat Hæmon:

Καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν.

F i. e. *Recte loquentem audire par est, ac decet.*

Conveniet cum illo: *Audi, quæ ex animo dicuntur.* Item cum Hesiodio, quo probatur & is, qui paret recta monenti.

XCVII. *Fortura novacula.*

Ejusdem Tiresiæ verba sunt ad Creontem, admonentis ut in summo discrimine positus sapiat.

1 Scriptor Rhetoricæ ad Herennium Lib. iv. 52. ubi describit urbem à militibus occupatam, inducit mulierem victoris iram ita deprecantem: *Parce & , per ea, quæ tibi dulcissima sunt in vita, miserere nostri, noli exstinguere exstinctos.* Vide & Epigrammata, quæ Senecæ Corcyræ exsulanti tribuuntur.

Φρόνει

A Φρονεῖ βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

i. e. *Sæpe denuo nunc positus in novacula*
Fortunæ. —— —— —— ——

Calamitati, quam excitarat Eteoclis & Polynicis contentio, successit hæc, quam offensis Diis excitavit Creon. Quanquam hic versus obiter nobis alibi citatus est, in proverbio: *In acie novaculæ.*

XCVIII. *Exemplum utile.*

Creon Hæmoni filio liberius agenti minitans malum, ita loquitur:

Κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός.

i. e. *Plorando facies mentem ut habeant ceteri,*
Mente ipse vacuus. —— —— ——

B Quum improbi luunt stultitiæ suæ pœnas, quanquam ipsi nihilo fiunt meliores, tamen aliis exemplo sunt, ne per incogitantiam in similes incurrant calamitates.

XCIX. *Pervicacia stultitiæ dat pœnas.*

In eadem Tragœdia Tiresia, Creontem admonens, ne præfractus ac rigidus persistat in sententia, ita loquitur:

Αὐθαδία τοι, σκαιότητ' ὀφλισκάνει.

i. e. *Præfracta mens amentiæ pœnas luit.*

Intractabilis illa ferocia fere solet magnæ cujusdam calamitatis esse præludium, quemadmodum indicant & Hebræorum proverbia: *Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.* Hoc Tiresiæ dictum C eleganter expressit Hæmon in eadem fabula, duplici metaphora, arborum & nautarum. Carmen sic habet:

Ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα
Δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται;
Τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται.
Αὔτως δὲ ναὸς ὅστις ἐγκρατὴς πόδα
Τείνας ὑπείκει μηδὲν, ὑπτίοις κάτω
Τρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται.

i. e. *Vides ut in torrentium decursibus,*
Quæ cedit arbor surculos servat suos.
At quæ resistit, stirpe cum ipsa deperit.
Nauclerus itidem, qui tenens clavum, nihil
D *Concedit auræ & fluctibus, devolvitur*
Ac jam supinis navigat nixus foris.

C. *Navigationis socius.*

Ante retulimus: *In eadem esse navi*, qui communi tenentur periculo. Ad hoc allusit Ismene, in eadem fabula, dicens se non recusare, quo minus subiret idem periculum, quod subiret Antigone soror:

Ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
Ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη.

i. e. *Sed in tuis non erubesco me malis*
Rate vecta eadem, calamitati adjungere.

CHILIADIS QVINTAE
CENTVRIA II.

E I. *Nuncio nihil imputandum.*

Hic fere est hominum affectus, ut tristia nuncianti perinde indignentur, quasi fecerit, quod factum nunciat. Creonti itaque succensenti nuncio, quod parum læta adferret, ita respondet:

Ὁ δρῶν ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ.

i. e. *Qui fecit, animum discruciat, aures ego.*

Ejusdem nuncii versus est:

Στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

F i. e. *Nemo hunc amat, qui verba nunciat mala.*

Accommodari poterit ad eum, qui lapsum admonet, ut magis sibi ipsi succenseat, qui crimen admisit, quam ei, qui necessariam admovet correptionem. Nam correptio id tempus molesta est auribus, sed sceleris conscientia perpetuo mentem fodicat.

II. *Quod fieri non potest, nec incipiendum quidem est.*

Prius retulimus: Ἀδύνατα θηρᾷς. i. e. *Impossibilia venaris.* Quod aliis verbis expressit Sophocles in Antigone:

Ἀρχὴν δὲ θηρᾷν οὐ πρέπει τ' ἀμήχανα.

i. e. [1] *Quæ efficere nequeas, nec vel ordiri decet.*

Verba sunt Ismenes deterrentis Antigonem, ne Polynicen sepeliat adversus regium edictum.

III. *Cor calidum in re frigida.*

Eadem Ismene dehortans Antigonem ab audaci facinore ait:

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.

i. e. *Profecto tu cor calidum habes in frigidis.*

Alibi diximus *calidum facinus* audax & præceps appellari. *Frigida* hic appellat, quorum feliciter perficiendorum exigua spes erat.

IV. *Frustra niti dementia est.*

Rursus in eadem ita loquitur:

—— —— —— Τὸ δὲ
Περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

i. e. *Frustranea agere insignis est amentia.*

Non solum amentiæ est, injusta agere, verum etiam supervacanea. Ex injustis interdum aliquod est lucrum, ex supervacaneis nullum.

V. *Principi obtemperandum in omnibus.*

Non sine proverbiali schemate dictum est in eadem tragœdia, quod ait Creon:

Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία.

i. e. *Sed principatum civitas cui tradidit*
Hic audiendus, sive levia præcipit,
Sive æqua mandat, sive & his contraria.

Vox autem tyranni est non Principis. Neque enim Princeps est, qui præscribit injusta.

VI. *Civitas non civitas.*

Hæmon Creontem tendentem ad tyrannidem, ita tangit:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

i. e. *Quæ unius hominis, illa non est civitas.*

Dixerat Creon ipsius esse non alterius imperare regioni. Hæmon negat eam esse civitatem, ubi summa rerum penes unum hominem est. *Polis* enim Græcis vel à versando, vel à multitudine dicta videtur, Latini *Rempublicam* appellant. At Respublica non est, ubi unius arbitratu aguntur feruntur que omnia. Itaque quum Creon respondisset, civitatem censeri illius, qui illi imperat, subjicit Hæmon:

Καλῶς, ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.

i. e. *Recte, unus ut deserto in agro Regem agas.*

Regium est imperare liberis, neque quicquam absque civium consensu tentare.

VII. *Mens cœli, terræque regina.*

Socrates apud Platonem in Philebo: Πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ καὶ γῆς. i. e. *Omnes enim sapientes consentiunt hoc pacto seipsos honestantes, quod mens nobis regina cœli & terræ.* Sentit sapientia gubernari omnia potius, quam voluptate. Quum enim Philebus probasset felicitatem ex sapientia & voluptate mixtam, quæri cœptum est, utra duarum plus haberet momenti ad beatitudinem. Quoniam autem Plato dicit in hoc omnes consentire, subindicat fuisse vulgo jactatum. Convenit huic, quod habet Hæmon Sophocleus:

Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
Πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον.

i. e. *Pater, Dei mentem inserunt mortalibus,*
Quæ res, opes exsuperat omnes maxime.

VIII. *Primas jactare hastas.*

M. Tullius lib. de Oratore 2. *primas jactare hastas* dixit, pro velitari, quod ad Oratorem transfert, cujus dictio initio debet esse lenis ac sedata, ut paulatim incandescat oratio. Notat ibi Philippum Oratorem, qui solitus sit ita ad dicendum surgere, ut nesciret primum verbum, quod esset dicturus: sed ajebat se postea quam concalefecisset brachium tum pugnare. Atqui non attendit, inquit, eos ipsos unde similitudinem ducit, illas *primas hastas* ita tractare leniter, ut & venustati vel maxi-

[1] Ideo quidem ἀρχὴν significat *omnino*, quia, quod non est incipiendum, id *omnino* est emittendum: sed non est originatio, ut ita dicam, vocis vertenda. Verte ergo: *non decet, ulla ratione quærere quæ fieri nequeunt.* Vide Joan. VIII 25. & ad eum locum Interpretes.

maxime serviant, & reliquis viribus suis consulant. Παροιμιῶδες erit, si ad disputationis aut contentionis exordium transferatur. Idem unico verbo dicitur *velitari.*

IX. *Omissis fontibus consectari rivulos.*

In eodem libro, non sine proverbii specie, dixit *rivulos consectari*, pro eo, quod est minus ad rem pertinentia dicere, omisso eo, quod est negocii caput. Hac metaphora videtur admodum delectatus Hieronymus. M. Tullii verba sic habent: *Tamen tardi ingenii est*, rivulos consectari, fontes *rerum* non videre. *Etiam ætatis est, usúsque nostri à capite, quod velimus, arcessere, & unde omnia manant videre.*

X. *Res palæstræ & olei.*

Quæ non ad serium negocium, sed ad lusum & ostentationem adhibentur, *palæstriæ & olei* dicuntur, quum in prælio majoribus opus sit viribus. In palæstra non armati sed uncti concertabant, tum quo difficilior esset apprehensio, & elapsus facilior, tum quo corpus esset nitidius, certabant enim nudi. M. Tullius lib. de Oratore I. *Nitidum quoddam genus est verborum & lætum, sed* palæstræ *magis* & olei, *quam hujus civilis turbæ ac fori.* Hujusmodi ferme est in scholis quibusdam trita sophistica, quæ ad ostentationem ac ludicram concertationem reddit hominem invictum, ad serias tractationes inutilem: itaque recte in eodem libro monet quidam, ut dictionem ex domestica exercitatione & umbratili, medium in agmen, in pulverem, in clamorem, in castra atque in aciem forensem educamus. Consimiliter lib. 2. de Isocratis discipulis agens: *Sed eorum*, inquit, *partim in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt.* Eodem spectat, quod ait lib. de Legibus I. *Fannii autem ætate conjunctus Antipater, paulo inflavit vehementius, habuitque vires, agrestes ille quidem atque horridas, sine nitore ac palæstra, sed tamen admonere reliquos potuit, ut accuratius scriberent.* Hæc ibi. Quod prius dixerat *oleum*, hic vocat *nitorem*. Et in libro de Claris Oratoribus *unctius* vocat, quod est nitidius: *Jam*, inquit, *erat* unctior *quædam splendidiorque consuetudo loquendi.* Rursus in Oratore ad Brutum: *Numerus autem nondum depromebatur, neque habebat aliquam necessitudinem aut cognationem cum oratione: itaque serius aliquanto notatus & cognitus, quasi quandam palæstram & extrema lineamenta orationi attulit: palæstram* appellat venustatem ad ostentationem adhibitam. In his porro verbis, nec illud absque proverbii specie dictum est, *extrema lineamenta*, pro extrema manu, metaphora ducta à pictoribus.

XI. *Operarii.*

Ibidem non absque proverbii specie *operarios* appellat, qui citra Philosophiæ cognitionem causas agunt. Architectus ex arte rationem operis præscribit, *operarii* vero non judicium suum, sed tantum operam adhibent, juxta præscriptum. At qui Philosophiam callet, ex se paratus est, de quavis re recte dicere. M. Tullius de Mnesarcho loquens: *Hos, quos nos Oratores vocamus, nihil esse dicebat, nisi quosdam* operarios, *lingua celeri & exercitata: Oratorem autem nisi, qui sapiens esset, esse neminem.* Rursus in Bruto: *Nam illud minus curo, quod congessisti* operarios *omnis, ut mihi videantur mori voluisse nonnulli, ut à te in Oratorum numerum referrentur.* Hujus generis Oratores libro de Claris Oratoribus appellat *vocales: Addamus*, inquit, *huc etiam, ne quem* vocalem *præteriisse videamur, C. Cosconium Calidianum.* Transferri poterit ad concionatores, qui, quod parum exercitati sunt in Sacris litteris, è collectaneis ediscunt, quod apud populum multo clamore, multaque corporis jactatione detonent. Aut qui in templis ingenti boatu canunt non intellecta: *Non concionatores sed operarii, non cantores sed operarii.*

XII. *E schola cantilena.*

Plautus, ut ante admonui, *Theatri nugas* appellat, quæ solent in comœdiis recitari. M. Tullius *è scholæ cantilenam* appellat Orationem declamatoriam ac juvenilem, plus habentem ostentationis quam sapientiæ: locus sic habet eodem libro: *Gerendus est tibi mos adolescentibus, Crasse, qui non Græci alicujus quotidianam loquacitatem, neque* ex scholis cantilenam *requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atque eloquentissimo, atque ex eo, qui non in libellis, sed in maximis causis & in hoc domicilio imperii & gloria, sit consilio linguaque Princeps.* Conveniet in illos, qui nunquam versati sunt in bonis auctoribus, nec ex ipsis fontibus hauserunt eruditionem solidam, sed tantum in scholis decantata tenent. Quod genus sunt illa: *Non crederem Euangelio, nisi me Ecclesiæ compelleret auctoritas*, &, *ingratum est Spiritui Sancto, quicquid offertur, eo prætermisso, quod debebatur. Multa fecit dominus Jesus, quæ non sunt scripta. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

XIII. *A Deo ficti.*

Qui vehementer ad aliquid natura compositi sunt, hos proverbiali sermone ad hoc natos, factos sculptosque dicimus: insignem autem naturæ dexteritatem M. Tullius eleganter expressit eodem libro: *Sunt autem*, inquit, *quidam ita naturæ muneribus in iisdem rebus habiles, ita ornati, ut non nati sed* ab *aliquo* Deo ficti *videantur.* Allusit autem ad Pandoram, quam finxit Vulcanus, cæteris item Diis sua munera in unam conferentibus.

XIV. *E circulo.*

Hominem è trivio, plebejum & contemtum appellamus. Marcus Tullius pro eo dixit *è circulo. Circulum* autem vocat conventiculum hominum in foro aut in plateis confabulantium. Ita Crassus eodem, quem modo citavi, libro: *Effudi vobis omnia, quæ sentiebam, quæ fortasse si quemcumque patrem familias arripuissetis* ex aliquo circulo, *eadem vobis percontantibus respondisset.*

XV. *Causa cadere, formula cadere. Ex jure manu consertum.*

Quemadmodum prisci Jureconsulti dicebant aliquem ex *jure manu consertum* vocari, cui lis intendebatur, ita *causa cadere* dicebatur, qui male agendo jus agendi perdidisset. Utrumque fiet παροιμιῶδες, si accedat translatio: veluti si quis dicat: *Theologi Laurentium Vallam* ex jure manu consertum *vocare non desinunt, quod homo Grammaticus materias Theologicas occupaverit.* Utrumque est apud M. Tullium eodem libro sub persona Scævolæ: *Quod vero in extrema oratione quasi tuo jure sumsisti, Oratorem in omni sermonis disputatione copiosissime posse versari, id nisi in tuo regno essemus, non tulissem, multisque præessem, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te* ex jure manu consertum *vocarent.* Et aliquanto post: *Quum Hypsæus maxima voce plurimis verbis à M. Crasso Prætore contenderet, ut ei, quem defendebat, causa cadere liceret: Gn. autem Octavius homo consularis, non minus longa oratione recusaret, ne adversarius Causa caderet.* Idem pro L. Murena: *Et si turpe existimas te advocato illum ipsum, quem contra veneris, Causa cadere.* Meminit & Quintilianus libro 7. cap. 4. *Apud priscos superstitiose servabatur, ut qui in actione instituenda vel verbo lapsus esset, causa caderet.* Cujus superstitionis vestigia non exigua adhuc resident apud Anglos, interdum totum instrumentum rejicientes, si cognomen aliquod una littera secus fuerit scriptum. Justinianus Institutionum juris lib. 4. tit. *De actionibus*, paragrapho, *si quis: Si quis*, inquit, *agens in intentione sua plus complexus fuerit quam ad eum pertineat, causa cadebat*, i. e. rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur, nisi minor erat 25. annis, &c. Proximo autem paragrapho, vocem hanc plus, ostendit quadrifariam intelligi, *re, tempore, loco & causa. Re*, si quis pro decem aureis petat viginti: *Tempore*, si quis ante diem vel ante conditionem petat: *Loco*, si quis Romæ petat, quod Ephesi promissum est: *Causa*, si quis stipulatus Stichum aut viginti aureos, petat Stichum pura actione, cum electio sit promissoris. Pro eodem dici videtur *rem amittere, litem perdere*, &, *formula cadere.* Justinianus lib. 4. tit. *De exceptionibus*, paragrapho: *Appellantur: cum temere*, inquit, *rem in judicium deducebant, & consumebant, qua ratione rem amittebant.* Horatius in Sermonibus.

——— *Et casu jam respondere vadato*
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem.

Quintilianus lib. 3. cap. 8. *Neque ignoro multa transferri*

ri in omnibus fere causis, *in quibus* cecidisse *quis* formula *dicitur*: Hæ sunt quæstiones: *An huic*, *an cum hoc*, *an hac lege*, *an apud hunc*, *an hoc tempore liceat*. Seneca libro Epistolarum 6. Epist. 49. De Philosophis agens, qui vocum argutiis ostentabant eruditionem: *Quid enim* inquit, *aliud agitis*, *quum eum*, *quem interrogatis*, *scientes in fraudem inducitis*, *quam ut* formula cecidisse *videatur ? Sed quemadmodum illum prætor*, *sic hos Philosophia in integrum restituit*. Ita Seneca. Quin hoc ipsum *in integrum restituere*, si à foro transferatur ad alia, *παροιμιῶδες* est. Poterit ita deflecti, ut dicatur *causa cecidisse*, qui jus objurgandi filium amisit, quod eum suo exemplo aut largitione ad nequitiam provocarit. Illa porro sermonis formula, *ex jure manu consertum*, ab ipsis Duodecim tabulis sumta videtur, quemadmodum indicat Aulus Gellius lib. Noctium Atticarum 20. cap. 9. *Antiquitus inter quos erat de agro aut simili de re controversia in rem præsentem veniebant*, *& apud prætorem vindiciarum causa* manus conserebant, *h. e. alter alterius manum corripiebat. Sed quum propagatis Italiæ finibus*, *gravarentur prætores vindiciarum causa longius proficisci*, *institutum est*, *ut litigantes non* ex jure *apud prætorem* manum consererent, *sed* ex jure manu consertum *vocarent*, *h. e. alter alterum ex jure ad conserendum manum in rem*, *de qua ageretur*, *vocaret: simulque profecti in agrum*, *de quo litigabatur*, *terræ aliquid ex eo*, *aut unam glebam in jus in urbem ad prætorem deferrent*, *& in ea gleba tanquam in toto agro vindicarent*. M. Tullius lib. Epistolarum 7. scribens Trebatio Jureconsulto: *Tantum metuo ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam ut audio*, *isthic*,

Non ex jure manu consertum, *sed magis ferro*
Rem repetunt, *regnumque petunt*, *vadunt solida vi*.

Hujusmodi vindiciarum formulam M. Tullius facetissime expressit in Oratione pro L. Murena: *Itaque irati illi*, *quod sunt veriti*, *ne dierum ratione pervulgata & cognita*, *sine sua opera lege posset agi*, *notas quasdam composuerunt*, *ut omnibus in rebus ipsi interessent*, *quum hoc fieri bellissime posset. Fundus Sabinus meus est*, *imo meus. Deinde judicium. Voluerunt. Fundus*, *inquit*, *qui est in agro qui Sabinus vocatur. Satis verbose. Cedo*, *quid postea? Eum ego ex jure meum esse ajo. Quid tum ? Inde ibi ego te* ex jure manu consertum voco. *Quid huic tam loquaciter litigiosa responderet ille*, *unde petebatur*, *non habebat. Transit Jureconsultus*, *tibicinis Latini modo. Unde tu me*, *inquit*, ex jure manu consertum *vocasti*, *inde ibi te revoco*. Hactenus M. Tullius. Metaphora sumta est à bellis, in quibus *manus conserere* dicuntur, qui cominus confligunt, quemadmodum indicat M. Varro libro de Lingua Latina secundo.

XVI. *Herciscere*.

Quædam voces ob hoc ipsum habent proverbii gratiam, quod sint vel obsoletæ vel alicui professioni peculiares, veluti prisci Jureconsulti, *hercíscere* dicebant hæreditatem dividere. Inde apud Jureconsultos actio *herciscundæ* familiæ. Porro familiæ vox omnem hæreditatem ac res hæreditarias complectitur. Hæc actio nata est è Duodecim tabulis, quarum hæc verba recitantur, in Codice. *Cohæredes à communione discedere volentes agunto*. Id si transferatur ad alterius rei divisionem erit proverbiale. Veluti si quis dicat: *Inter Guilhelmum Budæum*, *& Leonardum Portium*, *de asis inventione concertantes*, *Janum Lascarem datum* herciscundæ *gloriæ arbitrum*. Et hoc seculo nonnulli Monachi rem prius communem inter se non dubitarunt *herciscere*, idque sine prætore.

XVII. *Lapides flere*.

De re vehementer miseranda proverbiali hyperbola dici solet, eam esse tam lamentabilem, *ut vel lapides cogantur ad fletum*. M. Tullius in eodem libro: *Tu vero vel si testamentum defenderes*, *si ageres*, *ut omne omnium testamentorum jus in eo judicio positum videretur : vel si causam ageres militis*, *patrem ejus*, *ut soles*, *dicendo à mortuis excitasses*, *statuisses ante oculos*, *complexus esses filium*, *flensque eum centumviris commendasses*, lapides *me hercle omnes* flere ac lamentari *coegisses*, *ut totum illud uti lingua nuncupasses*, *non in Duodecim tabulis*, *quas tu omnibus Bibliothecis anteponis*, *sed in magico carmine scriptum videretur*. Hæc ille. Simili hyperbola semel atque iterum usus est Dominus, quum Pharisæis respondet, *ipsos lapides clamaturos*, *si tacerent homines*. Rursus, quum Judæis de generis nobilitate gloriantibus, ait *Deum vel è lapidibus suscitaturum filios Abrahæ*. Sed Christo fortasse nihil est hyperbolicum, qui potest quicquid vult efficere. In verbis autem Ciceronis, ad proverbium alludit magici carminis mentio. Quod enim vehementer commovet animum, *quavis incantatione efficacius* dicitur, sicut alibi retulimus.

XVIII. *Amentatæ hastæ*.

Arma parata ad pugnam M. Tullius appellat *hastas amentatas*. *Amentum* enim lorum est hastæ affixum, cui manum inserit hastam missilem torturus. Transferri potest ad dictum, aut orationem ab alio suppeditatam. Locus eo, quem hactenus citavi, libro sic habet: *In eo autem jure*, *quod ambigitur inter peritissimos non esse difficile Oratori ejus partis*, *quamcunque defendet*, *auctorem aliquem invenire*, *à quo quum* amentatas hastas acceperit, *ipse eas Oratoris lacertis viribusque torquebit*. Idem in Bruto de T. Accio Pisaurensi loquens: *Respondi pro A. Cluentio*, *qui & accurate dicebat & satis copiose*, *eratque præterea doctus Hermagoræ præceptis*, *quibus etsi ornamenta non satis opima dicendi*, *tamen ut* hastæ *velitibus* amentatæ, *sic apta quædam & parata singulis causarum generibus argumenta traduntur*. Rursus in Topicis, de Jureconsultis agens: *Nam & adsunt multum*, *& adhibentur in consilium*, *& patronis diligentibus ad eorum prudentiam confugientibus hastas ministrant*. Item Quintilianus libro duodecimo, capite tertio: *Neque ego nostri moris ignarus oblitusve eorum*, *qui velut ad arculas sedent*, *& tela agentibus subministrant : neque idem Græcos quoque nescio factitasse*, *unde nomen his pragmaticorum datum*. Telum igitur paratum ad torquendum, ut inventio sit alterius, dictio tantum tua, recte *hastam amentatam* dixeris. Non dissimile est illi, quod ante retulimus, de calciamento, quod ab alio consutum alius induerat. Tale telum talisque calceus erat oratio Lysiæ, quam Socrates probabat quidem ut per elegantem, sed negabat sibi convenire.

XIX. *Discum quam Philosophum audire malunt*.

Vulgus hominum propensius est ad quasvis ineptas voluptates, quam ad frugifera, quod eleganter expressit M. Tullius libro de Oratore secundo: *Discum*, inquit, *audire malunt quam Philosophum*. Erat autem publici exercitamenti genus, quo discus æneus arte simul & viribus ita ab humo torquebatur in altum, ut intra certum spacium decideret. In iisdem autem locis, in quibus hujus lusus peragebantur, gymnasia vocant, disserebant & Philosophi. Sed crepitu ad discum vocante, Philosophum subito deserebant omnes. Verba Crassi apud Ciceronem sunt hæc: *Nam & seculis multis ante gymnasia inventa sunt quam in his Philosophi garrire cœperunt*, *& hoc ipso tempore quum omnia gymnasia Philosophi teneant*, *tamen eorum auditores* discum audire quam Philosophum malunt: *qui simul ut increpuit*, *in media oratione de maximis rebus & gravißimis disputantem Philosophum omnes unctionis causa relinquunt : ita levißimam delectationem gravissimæ*, *ut ipsi ferunt*, *utilitati anteponunt*. Per jocum transferri potest ad discum escarium, cujus crepitum, multi libentius audiunt, quam vocem Philosophi.

XX. *Conchas legere*.

Summi ocii est *conchas & umbilicos legere* in littoribus, qui lusus esse solet puerorum. Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes obiter etiam leviora quædam animi gratia admiscent. Crassus Orator apud Ciceronem libro de Oratore secundo, de Lælio & Scipione loquens: *Non audeo*, inquit, *dicere de talibus viris*, *sed tamen ita solet narrare Scævola*, conchas *eos & umbilicos ad Cajetam & ad Lucrinum* legere *consuevisse*, *& ad omnem animi remissionem ludumque descendere*. Umbilicos, *opinor*, appellat, vel conchas vel calculos umbilici formam imitantes, vel herbam, quæ *Veneris*

ris umbilicus dicitur, auctore Dioscoride. In conchis enim incredibili varietate lusit natura, quemadmodum refert Plinius lib. 9. cap. 33. *Tot*, inquit, *colorum differentiæ, tot figuræ: planis & concavis, longis & lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, levibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato. Jam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, brevi nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recurvis* &c. In subterraneo domicilio, quod ostenditur juxta Cumas Italiæ, quod vulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum verisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarum, visuntur parietes vario concharum contextu Musaicum opus imitantes. Valerius Maximus lib. 8. cap. 8. de Scipione & Lælio refert idem, quod narrat Cicero.

XXI. *Liber non est, qui non aliquando nihil agit.*

Qui in summo ocio versabantur ab omnibus feriati negociis, ii *nihil agere* dicebantur. M. Tullius eodem libro, sub persona Crassi ad Scævolam: *Quid igitur*, inquam, *quando ages negocium publicum, quando amicorum, quando tuum? quando denique* nihil ages? *Tum illud addidi, mihi enim Liber esse non videtur, qui non aliquando nihil agit.* Hæc ille. Mox interpretatur, quid declaret, *nihil agere: In qua*, inquit, *permaneo, Catule, sententia, meque quum huc veni, hoc ipsum* nihil agere, *& plane cessare delectat.* Nam *cessare* dicuntur non tantum ii, qui desistunt à negocio, sed qui sunt in ocio. Expedit autem interdum *nihil agere*, ut cætera recte agamus. Alias ostendimus eos *nihil agere* dici, qui inanem sumunt operam.

XXII. *In herba luxuries.*

Rustici semina copiosius quam expedit herbescentia, dicunt *luxuriare:* eam præproperam lætitiam appellant *luxuriem*, quam immissis in agrum jumentis aut pecudibus corrigunt, quod illi vocant *depascere.* Maro:

Luxuriem *segetum tenera* depascit *in herba.*

M. Tullius eodem libro, quem modo citavi: *Quod si hic noster Sulpitius faceret, multo ejus oratio esset pressior, in quâ nunc interdum, ut in herbis rustici dicere solent, in summa ubertate inest* luxuries *quædam, quæ stilo depascenda est.*

XXIII. *Lacinia tenere.*

Qui leviter rem tenent, *lacinia tenere* dicuntur, h.e. extrema vestis ora. Cui contrarium est illud, *medius teneris.* M. Tullius lib. de Oratore 3. *Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, rebus definitum obtinent, atque id ipsum lacinia.* Non dubium est, quin Cicero metaphoram duxerit à populari sermone. Nam idem dictum & hodie durat apud nostrates, si quem invitant non ex animo. Inde illud, *scindere penulam.* Et apud Terentium Mida Getam *resupinat pallio.* Cicero videtur allusisse ad illud Plauti in Asinaria: *Lacrymantem lacinia tenet lacrymans.*

XXIV. *Surculum defringere.*

Simili forma dixit eodem in loco, *surculum defringere*, pro eo, quod est, non callere totam disciplinam, sed ex ea paululum, quod ad rem præsentem faciat, decerpere: quemadmodum Jureconsulti nonnunquam aliquam sententiam aut fragmentum adducunt è Theologorum disciplina. Locus apud Ciceronem hunc in modum habet: *Atque hactenus loquuntur, etiam hac instituendi divisione utuntur, sed ita, non ut jure aut judicio, ut denique recuperare amissam possessionem, sed ut ex jure civili* surculum defringendo *usurpare videantur.*

XXV. *Mendacium utile.*

Dives ille apud Satyricum Juvenalem dicit:

——— *Quid enim salvis infamia nummis?*

Et Dorionem Terentianum non pudet vanitatis, dum ob rem. Sed honesto propius est, quod ait Orestes in Electra Sophoclis:

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν.

i. e. *Nullum reor verbum quod est lucro, malum.*

Convenerat enim, ut fingerent ipsum esse mortuum.

A Sentit igitur famam mortis vivo nihil nocituram, sed ad id, quod constituerant, fore accommodum. Venerant enim ulturi Agamemnonis mortem, idque perfecerunt.

XXVI. *Equi generosi senectus.*

Ἵππου γῆρας. Alias dictum est, de his, qui post res præclare gestas ob senium rejiciuntur. Sed Sophocles in eadem fabula declarat generosi equi senectutem, his versibus:

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,
Ἀλλ᾽ ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ᾽ ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ.

B i. e. *Generosus ut equus, consenuerit jam licet,*
Animum tamen nunquam in periclis abjicit,
Sed auribus rectis stat, itidem tu quoque
Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cujus consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægisthum.

XXVII. *Cunctatio noxia.*

In eadem fabula Electra de Oreste, qui reditum proferebat, ita loquitur:

Μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέ μου
Καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν.

i. e. *Dum facere semper prorogat quæ adsunt simul,*
Simul & futuras perdidit mihi spes meas.

C Proverbii ratio est in tropo, quo *præsentes* & *absentes* dixit pro omnes.

XXVIII. *In arduis contanter agendum.*

Ibidem Electræ quærenti de fratre:

Φησίν γε, φάσκων δ᾽ οὐδὲν ὧν λέγει ποιεῖ.

i. e. *Dicit quidem, sed è dictis facit nihil.*

Ita respondet Chorus:

Φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ᾽ ἀνὴρ πράσσων μέγα.

i. e. *Qui facinus ingens tentat, ille lentus est.*

Sentiens in arduis ac periculosis negociis non esse præcipitandum consilium. Huic rursus ita respondet Electra:

Καὶ μὴν ἔγω γ᾽ ἔσωσ᾽ ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ.

D i. e. *At his quidem haud contante me servatus est.*

Sentiens perniciosam esse contationem, quum urget præsens periculum.

XXIX. *E paucis verbis ingens bonum aut malum.*

Ibidem Electra sic loquitur sorori Chrysothemidi:

——— ——— Πολλά τοι σμικροὶ λόγοι
Ἔσφηλαν ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς.

i. e. *Sermo profecto rebus in compluribus*
Dejecit homines, simul & erexit, brevis.

Sentit interdum ex paucis verbis perperam intellectis, magnos nasci errores, atque etiam erroris correctionem ex paucis recte intellectis. De levissimæ rei gra-

E vissimis pœnis dictum est alias.

XXX. *Uni cum duobus non est pugnandum.*

In eadem Chrysothemis, Electræ sorori, & Choro concorditer hortantibus ita respondet:

Δράσω, τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον
Δυοῖν ἐρίζειν. ——— ——— ———

i. e. *Factura sum, non æquum enim est, resistere*
Unam duabus. ——— ——— ———

Affine est illi: *Ne Hercules quidem adversus duos.* Huc allusit & Catullus in epithalamio:

——— ——— *Noli pugnare duobus.*

XXXI. *Mala malis eveniunt.*

Clytemnestra objurgans Electram filiam, quæ pec-

F cam traduceretur, ut viricida, vicissim audit:

Αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ᾽ ἐκδιδάσκεται.

i. e. *E turpibus enim facta turpia discimus.*

Significans, quod filia de matre parum honeste loqueretur, ei imputandum, quæ necando maritum, & filii necem moliendo, docuisset liberos odisse matrem. Id paulo post dicit explanatius:

Τὰ δ᾽ ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται.

i. e. *Porro ipsa facta, verba reperiunt sua.*

Scitum est illud Socratis, ut se *quisque talem præstarre, qualis haberi cuperet.* Fama enim è factis velut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. Proinde qui

qui factis ignominiosis sibi peperit ignominiosam famam, ne succenseat male loquentibus, sed sibi qui ora aperuit populo: nec moliatur vindictam in maledicos, sed benefactis rumorem fœdum abolere studeat.

XXXII. *Numinis ira inevitabilis.*

Apud Homerum Jupiter uxori minitans, appellat manus suas ἀάπτους, quod lædant quoscunque velit, quum à nemine vicissim lædi queant. Simile est, quod in eadem fabula dicit Orestis pædagogus:

——— ——— ——— Ὅταν δέ τις Θεῶν,
Βλάπτῃ, δύναιτ᾽ ἂν οὐδ᾽ ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

i. e. *At ubi viro nocet Deorum quispiam,*
Vitare posit nemo quamlibet potens.

Solent homines calamitates suas in hanc aut illam causam rejicere, quum pleraque mala sic præter omnem exspectationem accidant, ut appareat à Superis immitti. Adversus Numinis decretum nihil valet humana providentia.

XXXIII. *Quo terrarum raperis.*

Qui non sunt attenti ad rem propositam negantur esse domi. Qui longius aberrant à vero, *in alia regione esse* dicuntur. Electra sorori nuncianti Orestem vivere, qui dictus erat mortuus, ita respondet:

Οὐκ οἶσθ᾽ ὅποι γῆς, οὐδ᾽ ὅποι γνώμης φέρῃ.

i. e. *In quod solum rapiare non intelligis,*
Nec quo ferat mens. ——— ———

Proverbium est in tropo. Sic in eum, qui aberrat à re proposita, apte dicetur illud: *Quo nunc se proripit ille?* Aut, *in quam regionem abripitur?* Translatum videtur à nautis.

XXXIV. *Bene natis turpe est male vivere.*

Quidam arbitrantur ob hoc ipsum sibi licere turpiter vivere, quod honestis majoribus orti sunt, quum contra generis claritas, quasi fax addita faciat, ut nobilium errata plus habeant dedecoris, quam obscuro genere natorum. Hoc in eadem fabula sic expressit Electra:

Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι.

i. e. *Natis honeste, turpe vivere turpiter.*

Quanquam Electra putat eos turpiter vivere, non qui sunt improbis moribus, sed qui vivunt in servitute, quum sint ingenui nati, ut cum illo conveniat: *Ubi non sis, qui fueris, non est, cur velis vivere.*

XXXV. *Mortui non dolent.*

Eadem in eadem fabula, significans se spontanea morte quæsitura malorum finem, ait:

Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ᾽ ὁρῶ λυπουμένους.

i. e. *Nam mortuum dolere video neminem.*

Eoque Plinius existimat nullum beneficium à Diis datum homini majus, quam quod cuique in manu est, quum velit è vita excedere. Melius Socrates, qui docet esse nefas animam injussu Imperatoris Dei è corporis præsidio decedere.

XXXVI. *Omnibus modis nocens.*

Ibidem Oresti percontanti, quibus modis esset molesta Clytemnestra, *manibus an veneno*, respondet Electra:

Καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ πᾶσιν κακοῖς.

i. e. *Manu & venenis & malis demum omnibus.*

Quadrabit in hominem, modis omnibus perniciosum, fucis, vi, verbis, factis.

XXXVII. *A capite arcessere, à fonte ducere.*

Quum res ab eo repetitur, quod est in negocio præcipuum, *à capite arcessi* dicitur. M. Tullius lib. de Orat. 2 *Etiam ætatis est usƩusque nostri*, à capite, *quod velimus* arcessere, *& unde omnia manant videre.* Item lib. de Legibus 1. *Alte vero & ut opinior à capite, frater, repetis, quæ quærimus.* Et paulo post ibidem; *Vis ne ergo ipsius juris ortum à fonte repetamus?* Quod ante dixit *à capite*, hic dicit *à fonte*. Rursus in Topicis: *Quum autem a genere ducetur argumentum, non erit necesse id usque A capite arcessere.* In Tusculanis quæstionibus alicubi dicit, *à capite ducere*, pro eo, quod erat ab exordio repetere.

XXXVIII. *Latini tibicinis more.*

In M. Tullii verbis, quæ paulo ante retulimus ex Oratione pro L. Murena, proverbium inerat, quum ait Jureconsultum instructo petitore, *Latini tibicinis*

A *more* transire ad eum, à quo petitur, & illum solennibus verbis instructurum. Unde nata sit similitudo, non admodum liquet, nisi quod probabilis conjectura videtur, ductum à priscis illis Latinis, qui in pagis aut oppidis unico tantum tibicine fabulas agitabant, ad cujus modulatum vocem ac gestum accommodabant histriones, alioqui ob imperitiam, non servaturi carminis rationem. Is igitur tibicen posteaquam uni actori præcinuerat, cogebatur ad alterum huic responsurum transire, eique vicissim in centu tibiæ metri modulos præire, atque hinc rursus ad alium, quod rusticani homines absque præeunte tibicine non possent apte saltare versus aut mimos. Hanc conjecturam adjuvat locus, qui B est apud M. Tullium in Oratore ad Brutum, ubi agit de versibus ita compositis, ut posset oratio libera solutaque videri: *Quorum*, inquit, *similia sunt quædam etiam apud nostros, velut illa in Thyeste*, Quemnam te esse dicam, qui tarda in senectute: *& quæ sequuntur: quæ nisi quum tibicen accesit, orationi sunt soluta simillima.* Prior locus ex Oratione refertur in proverbio: *Causa cadere.*

XXXIX. *In quadrum redigere.*

Superius ex Aristotele docuimus, virum constantis animi appellari *tetragonum*, quod ea figura ex omni parte sui similis est. Unde quicquid congruit & aptum est, *quadrare* dicitur. Id M. Tullius in Oratore defle- C xit ad orationem concinnam & aptis numeris compositam: *Itaque postquam est nata hæc circumscriptio, vel comprehensio, vel continuatio, vel ambitus, si ita licet dicere, nemo, qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis ejus quod esset ad delectationem comparatum, remotumque à judiciis forensique certamine, quin* redigeret *omnes fere* in quadrum *numerumque sententias.* Metaphora ducta est à marmorariis. Non sum immemor hoc à nobis alibi positum, sed locum evidentius ostendere volui: illic enim tantum indicaram.

XL. Ἀπάλαιστοι.

Motus & homines inconditos & arte carentes M. Tullius in eodem opere testatur à Græcis appellari D Ἀπαλαίστους, quasi dicas *à palæstra alienos*, quod in palæstra exercitati, etiam in cæteris actionibus venustatem quandam habent, quemadmodum indicat in Oratore ad Brutum: *Non*, inquit, *ut in ea tamen omnia sint, sed ut sic adjuvent, ut palæstra histrionem.* Talis est saltatio Cyclopica & Sileni. Verba Ciceronis adscribam: *Itaque qualis eorum motus, quos Ἀπαλαίστους Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias.* In libro de Optimo Genere Dicendi, dixit *palæstrice spaciari*, pro decoro numerosoque gestu incedere: *Hæc*, inquit, *vitaverunt fere omnes, qui aut Attici numerantur aut dicunt Attice, sed quatenus voluerunt sani & sicri duntaxat habeantur, sed ita, Palæstrice in Xy-* E *sto spaciari ut liceat, non ut ab Olympiis coronam petant.* Quin hoc ipsum, *ab Olympiis coronam petere*, proverbii speciem habet, pro eo, quod est, è rebus arduis magnam ac solidam affectare laudem, h.e. in causis seriis & gravibus vincere. Qui privatim in porticibus ad voluptatem disserunt, in Xysto spaciantur: qui in foro causas graves agunt, in solem & pulverem prodeunt, magnum periculum magnæ laudis spe suscipientes.

XLI. *Cadere in cursu.*

Cadere in cursu M. Tullius dixit pro eo, quod est expetita laude frustrari, quemadmodum si quis ad lauream Theologicam contendens emoriatur, priusquam ad summum ejus nominis fastigium pervenerit. M. Tul- F lius lib. de Claris Oratoribus de Galba loquens: *Laudabant hunc patres nostri, favebant etiam propter patris memoriam, sed* cecidit in cursu: *Nam rogatione Mamilia Jugurthinæ conjurationis invidia, quum pro se ipse dixisset, oppressus est.* Simili tropo dicimur eos *è cursu revocare*, quos ab instituto ad aliud quippiam retrahimus. Et *in cursu esse* dicuntur, qui magno studio contendunt aliquo. Metaphora sumta est à publicis certaminibus, pedibus aut equis currentium.

XLII. *Titius.*

Titium saltare dicebantur, qui incomposite ac solute gestiebant. Fuit enim hujusmodi saltationis genus,

A quod à Titio quodam malo Oratore nomen invenit. M. Tullius eo, quod modo citavimus, opere: *Quos Sextus Titius consequutus, homo loquax sane & satis acutus, sed tam solutus & mollis in gestu, ut saltatio quædam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset. Ita cavendum ne quid agendo dicendove facias, cujus imitatio rideatur.* Citat hunc Ciceronis locum Quintilianus lib. xi. capite de Pronunciatione. Similia his sunt *saltare Cyclopem*. Horatius:

——— *Saltaret uti Cyclopa rogabat.*

Et, *saltare cordacem, more Sileni.*

XLIII. *Ut Phidiæ signum.*

Quæ primo statim adspectu probantur omnium suffragiis, *ut Phidiæ signum placere* dicuntur. Nam quædam signa non statim arrident, sed frequenter & propius inspecta paulatim incipiunt placere. M. Tullius eodem libro: *Nam Q. Hortensii admodum adolescentis ingenium, ut* Phidiæ signum *simul adspectum & probatum est. Is L. Crasso, Q. Scævola consulibus primum in foro dixit, & apud hos quidem consules, & quum eorum, qui adfuerunt, tum ipsorum consulum, qui omnes intelligentia anteibant, judicio discessit probatus. Undeviginti annos natus erat eo tempore:* Hæc ille. Arbitror autem Ciceronem sentire de Jove Olympio, quem finxit insignis statuarius Atheniensis Phidias, quemadmodum refert Plinius lib. 34. cap. 8. & lib. 36. cap. 5.

XLIV. *In numerum pervenire.*

Qui in aliquo precio haberi incipiunt, *in numerum aliquem pervenire* dicuntur: quemadmodum *in aliquo numero esse* dicuntur, qui sunt alicujus existimationis, & *in nullo numero esse*, qui plane contemti sunt M. Tullius in eodem libro: *His enim rebus infimo loco natus, & honores & gratiam & pecuniam consecutus, etiam patronorum sine doctrina, sine ingenio, aliquem in numerum pervenerat.* Et aliquanto post, de C. Sicinio loquens: *Has ille tenens & paratus ad causas veniens, verborum non egens, ipsa illa comparatione disciplinaque dicendi jam in patronorum numerum pervenerat.*

XLV. *E nevo cognoscere.*

E nevo cognoscere est, ex re quapiam minima totum hominis ingenium æstimare, quemadmodum dicimus *leonem ex unguibus agnoscere*, & Protogenes ex linea agnovit Apellem. M. Tullius in lib. de Claris Oratoribus: *Nunc quoniam totum me non* è nevo *aliquo aut crepundiis, sed corpore omni videris velle* cognoscere, *complectar nonnulla etiam, quæ fortasse videantur minus necessaria.* Metaphora sumta est ab iis, qui infantibus, quos ablegant exponuntve, addunt crepundia, per quæ agnoscantur si forte inciderit occasio. Aut nevum aliquem in corpore notant parentes. Tale signum interdum syngraphis suis addunt trapezitæ.

XLVI. *Ne pudeat artem.*

Versus erat olim populari sermone jactatus:

Ne pudeat artem proloqui quam factites.

Multos non pudet turpi quæstu vivere, quum pudeat nomen ejus quæstus profiteri. Quemadmodum, si quis usuram exercens, vocari malit, *negociator.* Versum citat M. Tullius eodem libro: *Me autem sive pervulgatissimus ille versus, qui vetat*

Artem pudere proloqui quam factites,

dissimulare non sinit, quin delectet: sive tuum studium hoc à me volumen expressit.

XLVII. Δωριάζειν.

Δωριάζειν, olim dicebantur, qui corpore parum decore nudato incedebant, ductum à virginibus, quæ in Peloponneso discinctæ, & absque tunicis esse consueverunt, tantum pallio tectæ utrimque fenestrato, per quod patebant nuda corporis. Apud Lacedæmonios autem virgines certis diebus totæ nudæ incedebant. De Romanorum multitiis pellucentibus multa queritur Juvenalis.

XLVIII. *Ætoli.*

Αἰτωλισταὶ, dicti sunt olim joco proverbiali, qui juxta mores Ætolorum petaces essent & improbi. Allusum est enim ad vocem, quemadmodum avidi munerum *Dorice loqui* dicebantur, sic Αἰτωλοὶ dicti videntur, quod omnia petant, ἀπὸ τὸ ὅλον αἰτεῖν. Meminit Stephanus.

XLIX. Χαρωνῖται.

Olim *Charonitarum* cognomen apud Romanos populari joco tributum est iis; qui ex defuncti commentariis tuebantur, quod perperam agebant. Hinc ortum. Quum M. Antonius Oratione funebri prolataque C. Cæsaris veste populum in ejus interfectores concitasset, arripuit Cæsaris commentarios, in quibus acta illius continebantur, iisque adscripsit quæ libuit. Atque horum auctoritate se facere simulabat, quicquid agebat, aliis tribuens magistratus, alios ab exilio revocans, alios è vinculis liberans. Hi omnes, quoniam se defuncti commentariis excusabant, vulgari joco dicti sunt χαρωνῖται, ut refert Plutarchus in Vita M. Antonii. Simili artificio quidam abutuntur testamentis, in quos competet itidem cognomen.

L. *Oculis ferre & similia.*

Proverbialia sunt & illa, *oculis ferre*, *in sinu ferre*, si quis quem insigniter amat fovetque. Translatum à matribus tenere liberos suos amantibus, à quibus non dimovent oculos, solicitæ, ne quid illis accidat incommodi, gestantque in sinu atque in complexu. Exempla utriusque sunt apud M. Tullium crebra. Non dissimile est, quod est apud Platonem lib. De Republica 10. Ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν. i. e. *Super capita ferre.* Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. i. e. *Et ob hanc sapientiam in tantum amantur, ut sectatores eos tantum non in capitibus circumferant.*

LI. *Japeto antiquior.*

Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος. i. e. *Japeto antiquior.* Jupiter apud Lucianum sic alloquitur Cupidinem pueritiam excusantem: Σὺ παιδίον, ὦ Ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ εἶ Ἰαπετοῦ.

SECUNDI TOMI OPERUM DESIDERII ERASMI ROTERODAMI,

F I N I S.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS

AD LECTOREM, DE HIS INDICIBVS.

INDICEM *litterarium comperi præter omnem ſpem, confuſum ac mutilum, quod ad hæc humilia doctiores ægre ſeſe demittunt. Ea res quoniam mihi quoque incommoda fuit, adeo ut hac de cauſa, quædam in alienum locum fuerint inſulcienda, devoravimus & hoc tædii, effecimuſque ut Index & plenior ſit, & accurate digeſtus juxta litterarum ordinem: nec hoc contenti, quæ obiter incidunt in tractando proverbio, vel à ſpecie proverbii non abhorrentia, vel alioquin cognitu digna, adjecimus. Et interdum idem adagium variis modis effertur, nonnunquam plura in eundem numerum congero. Ad hoc quoque conducit hæc diligentia. Porro ne quid turbet ordo verborum, diverſus interdum in titulis operis, & in Indice, ſcito me in Indice proverbii ſenſum ab his verbis auſpicari, quæ præcipua ſunt ac peculiaria. Eminent autem potiſſimum propria hominum, locorum, animantium, aut rerum vocabula: proximo loco, quod in contextu minime vulgare eſt. Exemplum primi eſt,* Obolus Paſetis, Paſetis obolus: *ſecundi,* Ne temere Abydum, Abydum ne temere eas: *&,* Non eſt cujuſvis Corinthum appellere, Corinthum appellere non eſt cujuſvis: *tertii,* Bibe elleborum, Elleborum bibe: *quarti,* Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna loquutus, *&,* Olitor opportuna loquutus. *Quædam, in quibus nihil eminebat, bis poſuimus. Hunc ſcopum ſequens, non poteris falli, quin quod quæris invenias. Nec tamen tanta eſt facta verborum mutatio, quin tenuiter etiam eruditus facillime poſſit agnoſcere proverbium, nec id tamen factum eſt in admodum multis, nec enim fuit opus.*

Secundus Index, qui ſententiarum congruentiam ſequitur, tumultuaria opera nobis congeſtus fuit olim Venetiæ. Eum ut eſt reliquimus, niſi quod adjecimus multa, quæ deerant. Poterant addi plures tituli, nec pauca ſunt adagia, quæ pluribus congruant titulis, veluti, dolium pertuſum, *dici poteſt in avarum, in prodigum, & in obliviosum, ſed creviſſet Index in immenſum: indicavimus multa, quod ſupereſt, ingeniis reliquimus. Ex hoc Indice quo plus capias fructus, catalogus titulorum juxta congruentiam ac pugnantiam ſententiarum digeſtus, erit ſemel atque iterum non indiligenter perlegendus.*

INDEX PROVERBIORVM
SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI, CORRECTVS, DIGESTVS, ET LOCVPLETATVS.

A.

AB *Aboriginibus*, 980. F.
---- *amicorum conviviis non diu abſtinendum*, 416. A.
---- *aſinis ad boves tranſcendere*, 273. C.
---- *aſino delapſus*, ibid. E.
---- ---- *lanam*, 176. F.
Abdera *pulchra Tejorum colonia*, 540. D.
Abderitica *mens*, 1082. D.
Abderiticum *imperium*, 540. D.
Ab *epulo hoc quî poſſum abeſſe*, 419. E.
---- *equis ad aſinos*, 273. B.
---- *Eteobutadis ducit genus*, 801. B.
Abhorrentis, *ac deteſtantis*, 939. E.
Ab *Hymetto profectum*, 92. E.
Abjecit *haſtam*, 482. C.
Abjicere *ſcutum*, ibidem.
Abjiciendum *procul*, 1040. C.
Abiit *& taurus in ſylvam*, 44. B.
Ab *impiis egreſſa eſt iniquitas*, 344. E.
---- *incunabulis*, 283. B.
---- *ipſa meſſe*, 1074. C.
Ἀείωλος βίος, 647. E.
Ab *ipſo lare*, 254. B.
A *bis ſeptem undis*, 767. B.
Abominandus *ſcarabeus*, 686. D.
A *bonis bona diſce*, 1131. F.
Ab *ovo uſque ad mala*, 548. D.
Abronis *vita*, 562. E.
Abſit *clamor in colloquio aut luſu*, 926. F.
Abſque *baculo non ingreditor*, 817. D.
---- *procemiis & affectibus*, 804. D.
Abſtinenda *vis à regibus*, 941. A.
Ab *tranſenna cibum petere*, 1069. F.
---- *unguibus incipere*, 1106. E.
---- *uno diagrammate*, 1035. C.
Abydena *illatio*, 561. A.
Abydum *ne temere*, 299. B.
Abydus, *Abydenus*, 1079. E.
Acalanthis, 459. D.
A *calce ad carceres*, 836. D.
Acanthia *cicada*, 186. C.
Acanthida *vincit cornix*, 328. B.
A *capite arceſſere*, 1209. E.
---- ---- *uſque ad calcem*, 84. A.
Ἄκαπνα θύειν, 371. C.
A *carcere*, 580. B.
---- *carceribus*, 246. C.
---- ---- *ad metas*, 858. C.
Acarnanius *porcellus*, 508. C.
Acarnici *equi*, 1003. C.
Accepta *candela*, 1097. B.
Acciſſare, 483. B.
Accuſare *deſertam*, 212. C.
Acervus *bonorum*, 123. D.
Aceſei *& Heliconis opera*, 603. B.
Aceſias *medicatus eſt*, ibidem.
Aceſſæi *luna*, 214. C.
Aceto *perfundere*, 506. D.
Acetum *habet in pectore*, ibid. C.
Ἀκήρυκτος πόλεμος, 801. A.
Achilles, 278. E.
---- *jecit duas teſſeras*, 649. E.
Achilleum *argumentum*, 278. E.
Achivos *à turre judicare*, 768. E.
Ἄχυν, 371. A.
Ἀχρ ἐγγύας, 994. B.
Ἀχειχιλαις, *& ſimilia*, 656. E.
A *Chytropode cibum*, 231. E.
in Acie *novaculæ*, 33. C.
A *cœlo ad terram*, 580. C.
Acolo *non fico*, 1093. D.
Ἄκοντι, 212. A.
Ἀκροχειρίζεσθαι, 364. B.
Ἀκρολότητα κύμβαλα, 542. C.
Ἀκροθώρακες, 1092. D.
Actii *& Titii idem jus*, 390. C.
Acti *labores jucundi*, 498. A.
Actum *agere*, 173. A.
---- *eſt*, 128. A.
Aculeo *infixo fugere*, 27. B.
Acum *inveniſſes*, 888. D.
Acu *rem tetigiſti*, 550. D.
Adactum *jusjurandum*, 766. A.
Ad *agnatos & gentiles deducere*, 319. A.
Adamantini *clavi*, 497. D.
Adamantinus, 279. A.
Adamantis *tenere*, 911. D.
Ad *ambas uſque aures*, 492. C.
Adamuſſim, 216. C.
Ad *aquam malus*, 244. E.
---- *aras*, 904. A.
---- *arculas ſedere*, 1206. C.
---- *aſylum confugere*, 1150. C.
---- *bonam frugem*, 1060. B.
---- *calcem pervenire*, 836. D.
---- *clepſydram dicere*, 174. B.
---- *conſilium ne acceſſeris*, 103. C.
---- *coronidem uſque*, 1080. B.
---- *corvos*, 446. B.
---- *cribrum dicta*, 1001. E.
---- *Cynoſarges*, 734. C.
Addere *manum*, 201. A.
---- *Deorum aures pervenit*, 602. E.
---- *digituli crepitum*, 638. A.
Ἀδελφίζειν, 1165. D.
A *Deo facti*, 1204. A.
Ad *ephebum properare*, 422. B.
Aderit *Temeſſæus genius*, 60. E.
Ad *felicem inflectere parietem*, 118. D.
---- *felicius latus inflectere*, ibidem.
---- *finem ubi perveneris, ne velis reverti*, 19. E.
---- *fractam canis*, 239. D.
---- *Græcas calendas*, 214. B.
---- *Herculis columnas*, 834. A.

Ad *hoc nati, sculpti, facti*, 1172. E.
Adhortantis *ad gloriam*, 919. B.
Adhuc *aliquis Deus respicit nos*, 927. E.
---- *cœlum volvitur*, 1026. C.
Ad *id quod erat opus*, 765. E.
---- *incitas*, 1114. B.
Adjurantis *se facturum aliquid*, 910. A.
Ad *libellam debere*, 1149. A.
---- *mensuram aquam bibunt, citra mensuram offam comedentes*, 562. A.
Admeti *nænia*, 589. F.
Adminicula *vitæ*, 942. B.
Admoto *capite*, 1040. A.
Ad *novercæ tumulum flere*, 336. C.
Adonidis *horti*, 26. C.
Adorato *circumactus*, 24. A.
Adoraturi *sedeant*, ibid. C.
A *Dorio ad Phrygium*, 578. C.
Ad *pedem*, 667. D.
---- *pedes, ad caput*, 1077. A.
---- *pila ubi ventum*, 1195. C.
---- *pileum vocare*, 416. B.
---- *porcellum da mihi mutuo tres drachmas*, 858. F.
---- *pristina præsepia*, 335. D.
---- *pugnam peracta re*, 674. D.
Adrastea *Nemesis*, 595. D.
Ad *restim funiculum*, 832. D.
---- ---- *res rediit*, 189. B.
Ad *saga*, 1124. E.
Ad *satietatem usque*, 656. D.
---- *Scolon nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis*, 541. A.
Adsint *dii beati*, 765. C.
Ad *suum quenque quæstum, æquum est esse callidum*, 888. D.
Adversus *solem ne loquitor*, 21. D.
---- ---- -- *mejito*, ibid. E.
Ad *vinum diserti*, 1158. F.
---- *vivum resecare*, 527. A.
Adulatore *&* *amico non potes eodem uti*, 476. D.
Adulterinus, 747. C. *&* 806. E.
Ad *umbilicum ducere*, 82. D.
---- *unguem*, 216. F.
---- *utrumvis paratus*, 913. A.
Æacidinæ *minæ*, 1180. C.
Ædibus *in nostris quæ prava aut recta geruntur*, 254. E.
Ædilitatem *gerit sine populi suffragio*, 717. E.
Ægæum *navigat*, 727. C.
---- *scaphula transmittere*, 428. E.
Æginenses *neque tertii neque quarti*, 437. A.
Ægina *primum pueros optimos alit*, 570. C.
Ægis *venit*, 860. B.
Ægre *quidem, sed facimus tamen*, 917. F.
---- *sed tamen contigit*, 938. E.
Ægroto *dum anima est, spes est*, 526. D.
Ægyptii, 692. E.
---- *centum non tollerent*, 840. A.
---- *machinarum artifices*, 603. A.
Ægypti *nuptiæ*, 717. D.
Ægyptius *laterifer*, 840. C.
Æqua *concertatio*, 912. F.
---- *lance*, 187. A. *&* 575. E.
Æqualem *tibi uxorem quære*, 301. D.
Æquales *calculi*, 863. B.
Æqualis *æqualem delectat*, 78. D.
Æqualitas *haud parit bellum*, 1007. C.
Æra *lupinis quid distent*, 141. D.
in Aere *piscari, venari in mari*, 174. D.
Æs *alienum cepe, mulcta allium*, 797. C.
Æsopicus *graculus*, 866. B.
---- *sanguis*, 603. E.
Æsopum *terere*, 592. A.
Æstate *penulam deteris*, 397. B.
Ætate *prudentiores reddimur*, 929. D.
Æthiopem *dealbas, lavas*, 169. F.
---- *ex vultu judico*, 343. C.
Æthiops *non albescit*, 947. B.
Ætna, *Athon*, 1033. D.
Ætnæus *cantharus*, 604. E.
Ætoli, 1212. B.
A *fabis abstineto*, 18. B.
-- *fonte ducere*, 1209. E.
Afra *avis*, 886. B.
Africa *semper aliquid novi*, ibid. A.
A *fronte atque à tergo*, 729. C.
---- ---- *præcipitium, à tergo lupi*, 823. F.
---- ---- *simul & occipitio*, 918. F.
---- *furiis oriundus*, 993. C.
---- *gallo candido abstineas*, 23. C.
Agamemnonii *putei*, 603. C.
Agamemnonis *hostia*, 570. E.
Agas *asellum*, 905. B.
Ἀγαθοδαιμονισταί, 1098. B.
Agathonia *cantio*, 543. E.
Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω, 795. E.
Agi *& ferri*, 891. C.
Agninis *lactibus alligare canem*, 1163. B.
Agnos *canibus objicere*, 678. F.
Agones, 1181. C.
Ἄγειν καὶ φέρειν, 891. A.
Agricola *semper in novum annum dives*, 667. A.
Agrippo *sterilior*, 575. F.
Agros *alienos irrigas, tuis sitientibus*, 726. E.
Agrum *imbecilliorem esse oportet*, 1074. A.
---- *optime colere*, 884. F.
Aheneus, 280. A.
Ajacis *risus*, ibid. E.
A *janua aberrare*, 236. D.
Αἰγιναῖα, 763. A.
Αἰγυπτιάζειν, 837. F.
Αἰθίοπες Τρῶες, 139. A.
Αἰκάλλειν, 978. A.
Αἰξωνεύεσθαι, 1170. A.
Alabanda *fortunatissima*, 447. E.
Alabastrus *unguenti putet*, 166. B.
Ἀλωπεκίζειν, 313. C.
A *lare ordiri*, 254. B.
Alas *addere*, 1142. A.
A *lasso rixa quæritur*, 241. D.
Alba *avis*, 464. E.
Albæ *gallinæ filius*, 58. B.
Alba *faba*, 203. B.
---- *felicia*, 202. E.
Albo *rete aliena captant bona*, 888. C.
Album *calculum addere*, 202. B.
---- *& nigrum novit*, 261. A.
---- *panem pinso tibi*, 764. D.
Albus *an ater sis nescio*, 261. C.
Alcinoi *apologus*, 533. C. *&* 1198. C.
---- *mensa*, 470. D.
Alea *extrema*, 163. A.
Aleam *omnem jacere*, 162. C.
Ale *luporum catulos*, 442. B.
Alia *æstate, alia hyeme*, 289. B.
---- *committenda, alia celanda*, 938. C.
---- *dantur, alia negantur*, 921. E.
---- *Lacon, alia asinus portat*, 478. F.
---- *Menecles, alia porcellus loquitur*, 720. C.
---- *res sceptrum, alia res plectrum*, 982. C.
---- *vita, alia diæta*, 335. E.
---- *voce psittacus, alia coturnix loquitur*, 569. F.
Aliam *ætatem alia decent*, 926. B.
---- *quercum excute*, 194. C.
Aliena *jacis*, 194. C.
---- *insania frui optimum*, 496. D.
Alienam *metis messem*, 167. E.
Alienis *uti soleis*, 1143. B.
Alieno *auxilio potentes*, 913. D.
---- *choro pedem inferre*, 464. F.
---- *ferox præsidio*, 912. B.
---- *periculo cautus*, 496. E.
Alienos *rigas agros tuis sitientibus*, 726. E.
---- *arare fundum*, ibid. E.
Alii *sementem faciunt, alii metent*, 193. E.
Aliis *lingua, aliis dentes*, 764. A.
---- *prospiciens, non sibi*, 918. B.
A *limine salutare*, 362. F.
--- *linea incipere*, 246. A.
Alio *cœlo natus*, 105. C.
in ---- *mundo*, ibid. B.
Aliorum *medicus, ipse ulceribus scates*, 564. D. *&* 1032. A.
Alios *tragœdos provocat*, 1158. A.
Aliquid *mali propter vicinum malum*, 39. F.
Aliter *catuli longe olent, aliter sues*, 325. D.
---- *cum aliis agendum*, 916. B.
Ἀλιτήριος, 986. A.
Aliud *cura*, 937. A.
---- *genus remi*, 618. F.
---- *in ore, aliud in corde*, 720. A.
---- *noctua sonat, aliud cornix*, 764. B.
---- *sceptrum, aliud plectrum*, 478. B.
---- *stans, aliud sedens*, 794. C.
Alius *aliis in rebus præstantior*, 923. C.
Allia *& fabas ne edas*, 974. D.
Allii *caput*, 899. E.
Allium *in retibus*, 1100. E.
Ἀλλοπρόσαλλος, 64. F.
Ἀλλοτριοφάγοι, 1037. B.
Aloes *plus quam mellis habet*, 323. D.
Alpha *&* Ω, 28. F.
---- *penulatorum*, 528. E.
Altera *manu fert aquam*, 1041. E.
---- ---- ---- *lapidem, altera panem ostentat*, 309. C.
---- *navigatio*, 819. C.
---- *scabit, altera ferit*, 309. E.
Alter *Hercules*, 277. E.
---- *Janus*, 1007. A.
Alterum *pedem in cymba Charontis habere*, 427. B.
Altius *Oromedonte*, 1191. B.
A *lupi venatu*, 766. D.
Alybantis *hospitis munera*, 978. E.
Ama *tanquam osurus, oderis tanquam amaturus*, 434. A.
Amæa *Azesiam reperit*, 632. A.
Amantes *sibi somnia fingunt*, 518. E.
Amantium *iræ*, 740. B.
Amare *amicum, odisse hostem*, 519. D.
----- *& sapere vix Deo conceditur*, 476. E.
Ἄμας αἰτῶν, 464. D.
Amas *teipsum, ideo nullus tibi amicus*, 690. C.
Amazonum *cantilena*, 423. F.
Ambabus *manibus haurire*, 340. B.
Ambobus *pedibus fugere*, 236. A.
Ambrones, 1122. F.
Ambrosia *alendus*, 741. B.
Ambulatio *juxta mare*, 103. D.
Ameles *angulus*, 656. A.
Amens *consultor*, 799. A.
---- *longus*, 816. F.
Amentatæ *hastæ*, 1206. B.
Amici *mores noveris, non oderis*, 580. C.
---- *procul agentes, non sunt amici*, 517. C.
Amicitia *æqualitas*, 14. F.
---- *quæ desiit, nunquam vera fuit*, 434. D.
---- *stabilium, felicitas temperantium*, 514. D.
Amicitiæ *personam*, 885. C.
Amicitias *immortales esse oportet*, 1060. A.
Amico *amicus*, 119. E.
---- *Hercule*, 56. F.
---- *optimo homini nihil amicius*, 986. E.
Amicorum *communia omnia*, 13. F.
---- *est admonere mutuum*, 915. D.
Amicos *multos habet felicitas*, 829. D.
---- *ne cito pares*, 17. B.
---- *tragœdos æmulatur*, 866. A.
Amictu *evitare*, 479. C.
Amicus *alter ipse*, 14. F.
---- *certus in re incerta cernitur*, 1055. A.
---- *fidus*, 938. A.
---- *magis necessarius quam ignis & aqua*, 474. A.
---- *nemo cogendus*, 914. E.
---- *neque nullis, neque multis*, 856. E.
---- *salute tenus*, 795. C.
---- *usque ad aras*, 748. B.
Ἀμουσία, 262. C. *&* 445. B.
Amor *Caunius*, 757. B.
---- *ex aspectu nascitur*, 100. E.
A *mortuo tributum exigere*, 336. E.
Ἄμουσοι, 588. D.
Ἀμουσολογίαι, 542. C.
Amphictyonum *consessus*, 835. E.
Amphidromiam *agis*, 997. F.
Ἀμφιδαλὴς ἔρως, 994. C.
Ampullacea, 1171. B.
Amussi *applica lapidem non contra*, 564. A.
Amussis *alba*, 215. E.

Amyclas

Amyclas *perdidit silentium*, 334. A.
Amyris *insanit*, 492. E.
Ἀμουσὶ κίνει, 997. E.
Ἀνάγκη *Parcarum mater*, 497. D.
Anagyrim *commoves*, 52. A.
Ἀναιμωτὶ, 212. C.
Ἀνασιμοκάζειν, 900. A.
Anaxyrida *ostentare*, 816. B.
Anceps *eventus rei*, 925. D.
Ancilla *semel, nunquam hera*, 1067. B.
Ancipitis *animi*, 920. A.
---- *consilii*, 917. D.
Ancora *domus*, 130. C.
---- *non vulgari nitendum*, 1063. E.
---- *rupta*, 979. E.
Ancoræ *jactum prævertit Deus*, 1010. F.
Ancoras *tollere*, 588. C.
Ancoris *duabus fultus*, 32. D.
—— —— *niti bonum*, 1139. D.
Andabatæ, 533. E.
Ἀνδραχθεῖς, 763. A.
Ἀνδράποδις, 991. E.
Androclides *in seditione dux*, 480. C.
Ἀνεμοφόρητα, 889. A.
Ἀνεμώλια, ibid.
Ἀνηρίναστος εἶ, 762. A.
Angeronia *Volupiæ comes*, 739. E.
Angina *vinaria*, 1123. B.
Anguillam *captare*, 864. A.
---- *cauda tenes*, 179. F.
Angustum *& latum*, 1143. C.
Anicularum *deliramenta*, 887. F.
Ἀνδρωτὶ, 212. C.
Anima *& vita*, 518. C.
Animam *debet*, 374. C.
Animo *quicquid statueris non eveniet*, 722. A.
Animum *abjicit*, 934. C.
Animus *bonus in re mala*, 818. E.
—— *est in coriis*, 890. D.
—— *heptaboeus*, 974. F.
—— *in auribus*, 1066. B.
—— *in pedes decidit*, 324. E.
—— *præsens*, 936. B.
Annacum *plorare*, 643. C.
Annosa *vulpes haud capitur laqueo*, 372. E.
Ἄνω ποταμῶν, 118. A.
Annosam *arborem transplantare*, 168. D.
Anno *senior fio*, 894. B.
Annus *clibanum*, 389. D. & 947. C.
—— *est*, 556. A.
—— *producit, non ager*, 46. A.
—— *superior semper melior*, 848. F.
Ansam *quærere*, *& consimiles metaphoræ*, 152. C.
Ante *barbam doces senes*, 784. D.
Antehac *putabam te habere cornua*, 785. C.
Ante *lentem augere ollam*, 743. A.
—— *mysteria discedere*, 424. E.
—— *pedes*, 888. A.
—— *pilos sapit*, 784. E. & 801. D.
Antequam *incipias consulto*, 512. F.
Ante *tubam trepidas*, 655. F.
—— *victoriam encomium canis*, 283. D.
Antevorta, *& Postvorta*, 729. E.
Anthericum *metere*, 175. B.
Anticyras *naviget*, 318. E.
Antidotum *ante venenum*, 1024. B.
Antiopæ *luctus*, 817. A.
Ἀντιπελαργεῖν, 367. D.
Antiquior *Codro*, 1011. C.
Antiquiora *chao*, 648. D.
—— *diphthera loqueris*, 190. D.
Antiquiores *Crono & Titanibus*, 788. D.
Antiquis *debetur veneratio*, 937. F.
Antronius *asinus*, 571. E.
Anulum *habeo*, 592. D.
Anulus *aureus in naribus suis*, 271. F.
A *nuptiis pura*, 669. A.
Anus *bacchatur*, 336. A.
—— *cothonissat*, 818. B.
—— *eriphus*, 641. E.
—— *hircissans*, 336. B.
—— *hircum olet*, 818. C.
—— *saltat*, 642. A.
—— *simia sero quidem capitur*, 558. B.
—— *subsultans multum excitat pulveris*, 642. B.
---- *velut equus profundam habebis fossam*, ibid. C.
Anus *unguento ne utare*, 642. B.
Ἄοινα συμπόσια, 250. E.
Ἄοινος μέθη, 112. A.
Ἀπάλαιστοι, 1210. B.
Ἀπ' ἀκροφυσίων, 997. B.
A *patella rapere*, 232. C.
ad Apaturia *profectus*, 811. D.
Aperire *januam*, 154. B. & 862. C.
Aperte, *simpliciterque loqui*, 931. C.
Aperto *pectore*, 836. B.
Apes *apum similes*, 186. C.
Ἄφθογγος γάμος, 390. E.
Aphya *in ignem*, 452. C.
Aphyarum *honos*, 642. C. & 452. C.
ne inter Apia *quidem sunt*, 393. E.
Apio *mollior*, *aut mitior*, 276. E.
---- *opus est*, 703. E.
A *piscibus abstineto*, 24. D.
Apis *hospitem*, *Siren amicum nuntiat*, 640. E.
Apollo *quid tibi cecinit*, 642. E.
Apologus *Alcinoi*, 533. C. & 1198. C.
Ἀπελονίζειν, *pro excutere*, 610. E.
Ἀποσκυθίσαι, 495. E. & 1102. E.
Ἀπροσδιόνυσα, 542. C.
Apros *immittere fontibus*, 862. D. & 995. B.
Ἀψίκορον, 682. D.
Apta *provincia*, 922. B.
Apuarum *honor*, 452. C.
Apua *vidit ignem*, ibidem.
Apud *aram consultare*, 810. D.
---- *Campanos plus unguenti, quam cæteros olei*, 462. F.
---- *equum & virginem*, 1158. E.
---- *fimum odorum vaporem spargis*, 171. D.
---- *matrem manere*, 1140. B.
---- *mensam verecundari neminem decet*, 1183. A.
---- *novercam queri*, 1066. A.
A *puro pura defluit aqua.*, 766. C.
Ἀπύθμενα, 376. E.
Aqua *aquæ similis*, 186. B.
---- *& terra reddamini*, 1107. E.
---- *hæret*, 180. D.
Aquam *bibens*, *nihil boni parias*, 584. C.
---- *è pumice postulas*, 174. E.
---- *igni miscere*, 1023. D.
---- *inaniter consumis*, 174. A.
---- *infundere cineri*, 853. C.
---- *in mortario tundere*, 428. B.
Aqua *præterfluit*, 761. D.
---- *strangulat fauces*, 409. C.
Aquila *in nubibus*, 341. B.
---- *muscas non captat*, 761. E.
---- *thripas aspiciens*, 359. C.
Aquilæ *columbam non gignunt*, 520. B.
---- *senecta*, 355. C.
---- ---- *Corydi juventa*, ibid. E.
Aquilam *cornix provocat*, 787. B.
---- *noctuæ comparas*, 340. F.
---- *testudo vincit*, 288. C.
---- *volare doces*, 180. C.
A *quinque scopulis desilire in fluctus*, 761. C.
Arabius *tibicen*, 274. E.
Arabum *gazæ*, 251. E.
Arabum *neque*, *nec fidem habet*, 890. E.
A *radicibus*, 548. E.
Aranearum *telas texere*, 169. C.
Araneas *ejicere*, 1022. D.
Arare *littus*, 170. B.
citra Arationem,*citraque sementem*, 212. E.
Arator *nisi incurvus prævaricatur*, 1073. C.
Aratro *jacularis*, 624. E. & 1035. B.
Arbelas *profectus quid non fies*, 642. E.
Arbor *è fructu cognoscitur*, 348. C.
Arbore *dejecta quivis ligna colligit*, 738. F.
Arbores *cadunt post folia*, 655. E.
Arcadas *imitans*, 761. B.
Arcadiam *me postulas*, ibid. A.
Arcadicum *germen*, 788. B.
Arcanum *celat*, 943. D.
Arcem *ex cloaca facere*, 1075. A.
Arcessitum *malum*, 993. A.
Archidamicum *bellum*, 788. F.
Archilochia *edicta*, 467. C.
Archilochi *melos*, 1197. B.
---- *patria*, 467. D.
Archilochum *teris*, 947. E.
Archimedes *non posset melius describere*, 1075. B.
Architæ *crepitaculum*, 624. B.
Arctum *anulum ne gestato*, 17. B.
Arcus *tensus rumpitur*, 1070. E.
Ardens *vestis*, 706. C.
A *remo ad tribunal*, 823. A.
Areopagita, 348. F.
---- *taciturnior*, 1165. B.
Argas, 226. D.
Argentanginam *patitur*, 269. B.
Argenteis *hastis pugnare*, 624. A.
Argenteus *puteus*, 1100. D.
Argenti *fontes*, 488. C.
Argentum *accepi*, *imperium vendidi*, 1185. E.
Argi *collis*, 625. A.
Argiva *oratio*, 695. E.
---- *calumnia*, 808. B.
Argivi *fures*, 971. A.
Argivo *clypeo dignus*, 306. E.
Argivos *vides*, 970. E.
Argivum *clypeum detraxit*, 648. E.
Argum *fallere*, 211. B.
Aries *cornibus lasciviens*, 866. C.
------ *nutricationis mercedem persolvit*, 578. C.
Arietem *emittit*, 488. C.
Arietis *ministerium*, 1095. D.
Ariolari, 834. D.
Aristarchus *scriptorum*, 205. A.
Aristophanis *& Cleanthis lacerna*, 290. E.
Aristylli *more*, 1133. B.
Armenti *ejusdem*, 865. E.
Arrepta *candela*, 1097. B.
Arripe *negotii curam*, 912. D.
Arripienda *quæ offeruntur*, 931. F.
Arrogantia *non ferenda*, 940. C.
Ars, *portus miseriæ*, 275. D.
Artem *quævis alit terra*, ibid. B.
---- *quam quisque norit*, *in hanc se exerceat*, 477. D.
Arx, 1151. A.
---- *alicujus rei*, 430. A.
A *sacris abstinendæ manus*, 928. B.
Ἀσαλαμίνιος, 782. D.
A *sartagine rapere*, 232. E.
Ἀσκαρδάμυκτος, 317. D.
Ascisce *ad extremum scientiam*, 857. D.
A *sexaginta viris venio*, 1094. D.
Asini *caput ne laves nitro*, 791. D.
---- *cauda*, 1001. C.
---- *lana*, 175. F.
---- *mandibula*, 792. A.
---- *mortes*, 760. E.
Asino *fabulam*, 1105. E.
---- *offa das, cani paleas*, 831. A.
Asinos *non curo*, 1014. E.
Asinum *in rupes protrudere*, 986. F.
---- *sub freno currere doces*, 167. D.
---- *tondes*, 176. A.
Asinus *ad lyram*, 164. B.
---- *ad tibiam*, 980. F.
---- *apud Cumanos*, 265. C.
---- *asino pulcher*, 1174. D.
---- *avis*, 889. C.
---- *auriculam movens*, 164. C.
---- *balneatoris*, 1036. B.
si vel ---- *cavem mordeat*, *litem movebit*, 333. B.
---- *compluitur*, 760. F.
---- *esuriens fustem negligit*, 625. B.
---- *in paleas*, 569. D.
---- -- *pelle leonis*, 138. B.
---- -- *rupem*, 568. D.
---- *inter apes*, 198. F.
---- ---- *simias*, ibid. E.
---- -- *unguento*, 199. A.
---- *mysteria portans*, 449. E.
---- *sedet*, 838. B.
---- *stramen mavult quam aurum*, 1132. A.
A *sitiente camelo*, 767. A.
Asparagi, 885. B.
Aspendius *citharœdus*, 417. C.
Aspera *vita*, *sed salubris*, 939. B.
Aspersisti *aquam*, 761. A.

Ἀσπιδαποβλὴς, 361. D.
Aspidis *morsus*, 738. C.
---- *telum*, ibid. D.
Aspis *à vipera*, 1063. F.
Ἄσπονδος πόλεμος, 800. C.
Assam *farinam concupivit*, 443. E.
Asseverantius *dicere*, 931. F.
Assuetudo *malorum*, 933. F.
Assuevit *malis*, 941. D.
A *statuis tributum exigere*, 337. D.
Astydamas *seipsum laudat*, 627. D.
A *subeunte portum navi*, 766. E.
Ate, *lite*, 265. F.
Ἀταύρωτος βίος, 46. A.
A *teneris unguibus*, 283. A.
Atheniensem *Athenis laudare haud difficile*, 431. C.
Atheniensis *probus*, *&c.* 981. F.
Atheniensium *inconsulta temeritas*, 314. B.
Ἀθερίζειν, 1080. A.
Athon, 1033. D.
Athos *celat latera Lemniæ bovis*, 768. A.
Ἀθυρόγλωττος, 814. F.
Ἀτιμαγελεῖν, 44. D. & 45. D.
Ἀτιμάγελος, 46. A.
Atlas *cœlum*, 52. E.
Atraphaxis *mendax*, 1017. E.
Atrei *oculi*, 635. B.
Atridæ *non soli amant uxores*, 1083. E.
Attabas *& Numenius convenerant*, 746. E.
Attagen, 971. B.
Attagenæ *novilunium*, 1019. E.
Attica *bellaria*, 523. B.
---- *eloquentia*, 92. D.
---- *fides*, 308. D.
---- *musa*, 327. C.
Attici *Eleusinia*, 571. C.
Atticus *advena*, 434. F.
---- *aspectus*, 349. A.
---- *in portum*, 373. A.
---- *lepos*, 92. D.
---- *moriens porrigit manum*, 625. A.
---- *testis*, 308. D.
Avarus *nisi quum moritur nil recte facit*, 1055. B.
Audi *chelidonem*, 1001. A.
---- *quæ ex animo dicuntur*, 381. A.
Audiens *non audit*, 926. D.
A *veru rapere*, 232. D.
Aves *quæris*, 792. C.
Augiæ *stabulum repurgare*, 530. A.
Augurium *optimum*, 730. D.
A *vicinis exemplum habent*, 1002. A.
Avis *alba*, 464. E.
---- *asinus*, 989. C.
---- *è cantu dignoscitur*, 995. D.
---- *ex avibus*, 1138. A.
---- *vidit*, 457. D.
Aulœdus *fit*, *qui citharœdus esse non possit*, 498. D.
Auram *bonam afflare sperat*, 894. A.
Aurea *barba dignus*, 306. D.
---- *æreis permutare*, 68. B.
---- *pro egregiis*, 705. A.
---- *verba*, ibid.
Aureæ *compedes*, 531. A.
Aurei *viri*, 296. C.
Aurem *vellere*, 277. C.
Aureo *piscari hamo*, 468. A.
Aureos *montes polliceri*, 339. E.
Aures *nec habeo*, *nec tango*, 850. B.
Aureus *in Olympia stato*, 306. B.
Auribus *arrectis*, 760. C.
---- *lupum teneo*, 190. F.
---- *scalpendis deest otium*, 489. B.
Auricula *infima mollior*, 276. D.
Auriculam *mordicus*, 1191. D.
Aurificem *te futurum credebas*, 811. E.
Auris *Batava*, 1083. F.
---- *dextra tinniit*, 535. C.
---- *supina*, 207. D.
Auro *loquente*, *nihil pollet quævis oratio*, 786. D.
---- *habet suppactum solum*, 904. B.
Aurum *habet Tolosanum*, 396. B.
---- *Colophonium*, 760. E.
---- *igni probatum*, 982. E.
---- *index hominis*, 540. B.
---- *indice exploratum*, 983. A.
---- *suberatum*, 1015. B.
Ausculta *& perpende*, 914. D.
Auscultandum *bene loquenti*, 1200. E.
Austrum *floribus*, 862. E.
---- *perculi*, 361. F.
Aut *abi*, *aut exuere*, 1119. C.
---- *bibat*, *aut abeat*, 381. C.
---- *cucurbitæ florem*, *aut cucurbitam*, 625. D.
---- *ipse fuisti*, *aut tui simillimus*, 926. C.
---- *manenti vincendum*, *aut moriendum*, 830. A.
---- *minime*, *aut jucundissime*, 149. C.
---- *minus animi*, *aut plus potentiæ*, 1006. D.
---- *morere*, *aut occide*, 608. D.
---- *mortuus est*, *aut docet literas*, 384. A.
Autoritas *divinitus*, 940. E.
Autor *omnium & fons*, 925. A.
Aut *piscem olet*, *aut florem*, 1059. B.
---- *Plato Philonissat*, *aut Philo Platonissat.* 631. C.
---- *regem*, *aut fatuum nasci oportere*, 106. C.
---- *terra*, *aut mari*, 1168. D.
---- *ter sex*, *aut tres tesseræ*, 511. B.
Αὖθις αὖ, 425. E.
Αὐτοβοεὶ, 678. E.
Αὐτοβοεᾶν, 1126. C.
Αὐτόχθονες, 329. B.
Αὐτολήκυθοι, 1037. A.
Αὐτόθεν κατάβαλλε, 831. C.
Azanea *mala*, 585. F.
Ἄζηλος πλοῦτος, 783. D.

B.

Babys *chorus*, 621. E.
Baccæ *egent oleo*, 1138. A.
Baceli *similis*, 225. E.
Bacchæ *more*, 241. C.
Baculum *non habens ne ingreditor*, 817. D.
Bæon *malus piscis*, 1107. B.
Bæta *tum hyeme tum æstate bona*, 887. E.
Bætilum *devorares*, 1007. D.
Bagas *stas*, 907. F.
Bagoas, 226. A.
Βαλανοφάγοι, 788. C.
Balbinum *polypus Agnæ delectat*, 75. D.
Balbus *balbum rectius intelligit*, 360. E.
Βάλλ' οὕτως, 531. E.
Ballio, 1155. A.
Balnea *Herculana*, 510. E.
Balneator, 241. B.
---- *ero mihi ipsi*, 378. C.
Balneis *calidis teneri*, 732. A.
Barathrum, 892. F.
Barbam *vellere*, 545. A.
Barba *non facit philosophum*, 661. E.
Barbæ *tenus sapientes*, 104. D.
Barbarus *è trivio*, 414. C.
Barbati, 1172. A.
Basilica *facinora*, 1183. D.
Βασιλικῶς, *pro magnifice*, 660. B.
Βαλαυκάρας, 1004. E.
Βατταλίζεσθαι, 226. B.
Batalus, *ibid.* A.
Batava *auris*, 1083. F.
Βατταρίζειν, 902. D.
Batti *Silphium*, 444. C.
Battologia, *ibid.* B.
Batyclis *poculum*, 1115. E.
Beatum *ab omni parte nil*, 739. A.
Beatus *non est*, 1054. E.
Beccesfelenus, 815. F.
Bellaria *Attica*, 523. B.
Belle *narras*, 383. D.
Bellerophontes *literas*, 608. B.
Bellicum *canere*, 848. A.
Belli *initium*, 701. D.
Bello *parta*, 1038. D.
---- *peracto auxilium*, 853. A.
---- *machinas adferre*, 721. C.
Bellum *absque ferro*, 591. B.
---- *Cononi curæ fuerit*, 785. A.
---- *dulce inexpertis*, 951. A.
---- *haud annuncias*, 720. F.
---- ---- *quaquam lachrymosum*, 590. F.
---- *omnium pater*, 836. E.
Benedicere *animo malo*, 719. D.
Benefacta *male locata*, 747. F.
---- *non occultanda*, 331. A.
Benefactis *pensare delicta*, 1190. E.
Benefactorum *memoria*, 943. E.
Bene *natis turpe est male vivere*, 1209. C.
---- *fit*, 868. E.
Benevolentia *intempestiva*, 288. D.
Benevolus *trucidator*, 747. D.
Benignior *pellace vulpe*, 996. B.
Βεργαΐζειν, 1157. A.
Bestia *bestiam novit*, 1110. B.
Beta *gamma persequitur*, 1145. E.
Betizare, 546. A.
Bibe *elleborum*, 317. E.
---- *mandragoram*, 1068. E.
---- *quinque aut treis*, 483. F.
Bionei *sermones*, *pro mordacibus*, 467. A.
Bipedalis, 1013. B.
Bipedum *nequissimus*, 278. E.
Bis, *ac ter quod pulchrum est*, 89. E.
---- *dat qui cito dat*, 330. C.
---- *gratum quod ultro offertur*, 353. F.
---- *interimitur qui suis armis perit*, 990. E.
---- *pueri senes*, 195. C. & 853. F.
---- *septem plagis Polypus contusus*, 583. C.
Bithus *contra Bacchium*, 580. E.
Blace *inutilior*, 985. F.
Blandius *alloqui*, 914. B.
Βλὰξ, 546. B.
Blitei, *ibidem.*
Bocchyris, 629. D.
Bœotica *auris*, 757. F.
---- *cantilena*, 487. B.
---- *ænigmata*, ibid. C.
---- *sus*, 369. B.
Bœotici *mores*, ibid. E.
Bœoticum *ingenium*, 486. E.
Bœotissare, 1196. D.
Bœotis *vaticinare*, 487. F.
Bolis *tribus*, 895. B.
Boliti *pœnam*, 452. E.
---- *soror*, ibidem.
Βολίτιον *pro vili*, ibidem.
Bolus *ereptus è faucibus*, 868. D.
---- *non est relictus*, 838. A.
Βομβαύλιος *pro loquaci*, 606. A.
Bombylius *homo*, 605. F.
Βωμολοχὸς, βωμολοχεύεσθαι, 898. D.
Bona *Cillicon*, 557. A.
---- *Porsenæ*, 297. B.
Bonæ *fortunæ*, *sive boni genii*, 243. E.
---- *leges ex malis moribus procreantur*, 384. D.
Bona *mixta malis*, 323. E.
---- *nemini bona est*, 1055. C.
---- *nomina fiunt mala*, *si nunquam interpelles*, 416. A.
---- *perierunt*, 841. F.
---- *spes ostensa*, 940. C.
---- *terræ*, 723. B.
Boni *ad bonorum convivia ultro accedunt*, 377. E.
---- *genii*, 243. E.
---- *pastoris est tondere pecus*, *non deglubere*, 886. D.
---- *viri lachrymabiles*, 629. B.
Bonis *avibus*, 57. C.
---- *benefacit Deus*, 809. C.
---- *bona eveniunt*, 532. F.
Bonorum *virorum morbus*, 902. A.
——— *glomi*, 550. C.
——— *myrmecia*, 124. A.
Bonos *viros omnia decent*, 676. B.
Bonum *est duabus niti ancoris*, 1139. D.
——— *inveni effugiens malum*, 717. B.
Bonus *cantor*, *bonus cupediarius*, 564. A.
——— *dux bonum reddit comitem*, 333. C.
——— *è pharetra dies*, 643. A.
Bonusque *magnusque*, 235. A.
Borea *cessante*, 809. F.
Bos *ad ceroma*, 172. B.
---- *ad lyram*, 165. A. B.
---- *ad præsepe*, 420. E.
---- *adversus seipsum pulverem*, 574. E.
---- *alienus subinde foras prospectat*, 384. E.
---- *apud acervum*, 759. D.
---- *consenescit*, 809. D.
---- *ephippia optat*, 251. A.
---- *expecta aliquando herbam*, 822. A.
---- *Homolottorum*, 759. C.
---- *in civitate*, 808. F.
---- *in lingua*, 268. C.

Bos in quadra argentea, 1096. F.
---- in stabulo, ibid. E.
---- in stabulo senex, 421. A.
---- lassus fortius figit pedem, 47. D.
---- lente, aut placide, 407. F.
---- marinus, 1096. D.
---- porrecto ultra Taygeton capite, 1001. D.
---- senex non lugetur, 667. A.
---- septimus, 384. F.
---- sub jugum, 606. D.
Botrus oppositus botro maturescit, 758. E.
Bovem in faucibus portat, 487. E.
—— si nequeas, asinum agas, 940. E.
—— volentem ducito, 977. A.
Boves meos nunquam abegerunt, nec equos, 636. F.
—— è clibano, 1058. C.
—— messis tempus expectantes, 759. B.
—— solidi è clibano, 718. D.
Bove toto devorato, in cauda, 797. E.
—— venari & similia, 625. A. & 1035. A.
Bovi clitellas, 681. A.
Bovis in tergore desedit, 824. D.
Βυλιμιᾶν, 358. E.
Βυφάγος, 459. A.
Βυθυσία, 759. B.
Brachas ostendere, 816. B.
Brasidas quidem vir bonus, 809. A.
Brassicam jurare, 593. D.
Brevitas grata, 1059. F.
Britannica mensa, 472. A.
Bubo canit lusciniæ, 1027. A.
in Buccam quicquid venerit, 209. F.
Buccas inflare, 317. A. & 844. A.
Budoro more, 757. D.
Bulbos quærit, 813. E.
Bulbus nihil profuerit, 999. D.
Bullatæ nugæ, 868. D.
Bunas judex est, 606. C.
Βυσσοδομεύειν, 992. F.
Buthus obambulat, 606. B.
Byzeni libertas, 994. B.

C.

Caballus arare optat, 251. A.
Κάβαττος, 656. E.
Cadaver vivum, 523. F.
Cadere causa, formula, 1204. C.
—— in cursu, 1210. F.
Cadmea victoria, 646. B.
Cæca dies, & oculata dies, 310. E.
Cæcæ divitiæ, 783. F.
Cæca speculatio, 313. B.
Cæcias nubes attrahens, 206. D.
Cæci præscriptio, 1110. C.
Cæco cum speculo nihil, 895. E.
vel Cæco appareat, 331. B.
Cæcum insomnium, 1014. D.
Cæcus auribus & mente, ibidem.
—— cæco dux, 312. E.
—— dux, 799. A.
—— & claudus non intrabunt templum, 1064. D.
Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis, 851. B.
Cænare me doce, vide Cœnare.
Cænæ deorum, vide Cœnæ.
Cæneus invulnerabilis, 810. B.
Cænei hasta, 987. C.
inter Cæsa & porrecta, 135. A.
Καιρὸς deus, 289. B.
Cajus Caja, 94. F.
Calabri hospitis xenia, 867. B.
Calamoboas, 1083. D.
Calauriam pro Delo, 1011. A.
Calcar addere currenti, 89. B.
—— tollere, 458. A.
Calceos mutare, 1125. D.
Calceum eundem omni pedi inducere, 1038. B.
Calceus major pede, 566. D.
—— non tollit podagram, 1042. A.
Calciamenta portare, 217. A.
Calcibus & pugnis, 722. C.
Calculo mordere, 892. E.
Calculis omnium, 205. E.
—— utrinque ponere, 203. E.
Calculum reducere, ibid. C.
Calere in frigidis, 567. F.
Calicum remiges, 1106. D.
Calidam veruti partem, 609. F.
Calidis balneis teneri, 732. A.
Calidum & frigidum ex eodem ore efferre, 790. E.
—— mendacium, 1069. D.
—— plus satis, 567. D.
—— prandium comedisti, 50. D.
Caliga Maximini, 34. B.
Caligare in sole, 574. D.
Calliæ defluunt pennæ, 1116. A.
Callicyriis plures, 754. A.
Callidum esse æquum est ad suum quemque quæstum, 888. D.
Calliphanes, 977. D.
Callipides, 240. C.
Callipygos, 1101. D.
Callum ducere, 725. C.
Calumnia Argiva, 808. B.
Calvum vellis, 647. F.
Calvus comatus, 570. A.
—— quum sis, 1100. C.
Camarinam movere, 51. D.
Camarinæ loqui, 1075. D.
Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit, 829. F.
—— saltat, 638. A.
—— vel scabiosa complurium asinorum gestat onera, 355. F.
Campana superbia, 1125. E.
Canalicolæ, 895. A.
Cancer leporem capit, 547. B.
Cancri nunquam recte ingredientur, 892. C.
Cancros lepori comparas, 328. E.
Cancrum ingredi doces, 908. A.
Candidati eloquentiæ, 343. D.
Candidorum virorum nulla utilitas, 855 D.
Candidum linum lucri causa ducis, 765. A.
Candidus sermo, 1122. E.
Canem alens externum præter linum nil habet, 792. D.
—— excoriatam excoriare, 507. B.
—— intestina gustasse, 530. C.
Canens vitæ palmum, 998. A.
Cane pejus & angue odit, 676. F.
Canes timidi vehementius latrant, 908. B.
—— venatici, 1155. F.
Canere ad myrtum, 589. D.
—— intus, 417. C.
Canibus agnos objicere, 678. F.
Cani cum balneo nihil, 166. C.
—— das paleas, asino ossa, 831. A.
Canina facundia, 534. D. //
Caninam pellem rodere, 547. C.
Caninum prandium, 379. A.
Canis, 947. B.
—— ad cibum, 1096. E.
—— assuetus corio, 530. E.
—— circum intestina, ibid. F.
—— digna pabulo, 584. F.
—— —— sede, 585. A.
ut —— è Nilo, 561. C.
—— festinans cæcos parit catulos, 459. B.
—— in balneo, 167. D.
—— in præsepi, 371. F.
—— in vincula, 630. B.
—— lapidem mordens, 377. D.
—— masculi infinita cubilia, 688. F.
—— mendico auxilians, 1006. C.
—— panes somnians, 946. F.
—— peccatum sus dependit, 805. D.
—— per Phratores, 867. A.
—— podicem inspicere, 459. E.
—— reversus ad vomitum, 830. E.
—— sæviens in lapidem, 995. E.
—— tanquam Delum navigans, 757. A.
—— vindictam, 281. B.
—— vivens è Magdalia, 975. D.
Canistrum canistrum vocat, 486. B.
Cannacæ res, sive more, 643. B.
Cantharo astutior, 756. F.
Cantherium in fossa, 229. E.
Cantherius in porta, 211. F.
Cantilenam eandem canis, 574. C.
Cantionem Lityersam canis, 821. A.
—— Telamonis canit, 803. A.
Cantoris hæsitantia tussis, 673. C.
Cape nihil, & serva bene, 1103. B.
Capere desertam, 212. C.
—— civitatem, 1061. F.
—— crines, 1170. E.
Capillis trahere, 1161. C.
Capillus quoque umbram suam habet, 836. A.
Capite admoto, 1040. A.
—— gestare, 1097. E.
Capiti ne quid suas, 731. B.
Capitis & inguinis discrimen nescit, 614. D.
Καπνὸς pro vano pollicitatore, 794. B.
Cappa duplex, 864. D.
—— tria pessima, ibidem.
Capra ad festum, 945. A.
—— cœlestis, 222. C.
—— contra sese cornua, 52. D.
—— gladium, 50. A.
vel —— mordeat nocentem, 333. A.
—— nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis, 586. B.
—— Scyria, 373. A.
Capræ liberæ ab aratro, 893. A.
Capram cœlestem orientem conspexerunt 944. E.
—— portare non possum, & imponitis bovem, 636. E.
Caprarius in æstu, 611. D.
Caprea contra leonem, 547. B.
Captantes capti sumus, 372. B.
Caput, 429. D.
—— artis decere quod facias, 1034. B.
—— in trunco, 703. D.
—— sine lingua, 390. E.
—— scabere, & consimilia, 868. A.
—— tertium, 906. D.
—— vacuum cerebro, 812. E.
Καρβάζειν, 327. B.
Carbone notare, 202. D.
Carcini poemata, 753. D.
—— strobili, ibid. E.
Carcinus quoque in rebus desperatis, 480. E.
Καρδαμίζειν, 320. A.
Καρδαμογλύφοι, 408. E.
Cardo rei, 33. F.
Καρδοπεῖον, 759. E.
in Care periculum, 226. D.
Cares, 226. D. & 692. E.
—— ite foras, 97. F.
Καρηβαρῶντες, 1004. E.
Carica musa, 326. C.
—— saltatio, 327. C.
—— victima, 754. A.
Carico more, 1094. A.
Caricum sepulchrum, 1008. E.
—— vinum, 1056. A.
Caricus hircus, 868. C.
Carizare cum Care, 82. B.
Carne ipse Delphis immolata vescitur, 697. C.
Carpathius leporem, 439. F.
Carpet citius aliquis quàm imitabitur, 478. D.
Cascus cascam ducit, 94. D.
Caseum habens non eget opsonio, 823. C.
Cassa glande, 1134. F.
—— nuce non emam, 305. B.
Casses rodere, 837. E.
Cassioticus nodus, 563. D.
Κατὰ χειρὸς ὕδωρ, 1037. C.
Καταπτύειν, 706. B.
Catastrophe fabulæ, 83. E.
Catella Melitæa, 798. A.
Καθημερόβιοι, 322. D.
Catone hoc contenti sumus, 1164. E.
Catulæ dominas imitantes, 587. C.
Cavam Arabiam ferere, 427. D.
Cauda blandiri, 978. A.
—— de vulpe testatur, 348. A.
—— tenes anguillam, 179. F.
Caudæ pilos equinæ paulatim vellere, 331. F.
Caudam nigram habentia ne gusta, 15. D.
Cavendum ab eo, qui semel imposuit, 915. C.
—— —— à potentiore, 913. E.
Caventis clancularias insidias, 909. B.
Cave theracem, 540. C.
Caunius amor, 757. B.
Causa cadere, 1204. C.

Caute *loquacior*, 859. C.
Cautus *enim metuit*, *&c.* 990. A.
Cecidis *& Buphoniorum*, 1030. F.
Cedendum *multitudini*, 930. A.
Cedro *digna*, 982. A.
Celeri *supellex*, 1170. F.
Celeritas *in malis optima*, 1198. F.
Celerius *quam Butes*, 610. F.
Celmis *in ferro*, 754. E.
Censoria *virgula*, 1128. D.
Censura *dat veniam corvis*, *vexat columbas*, 844. D.
Centaurice, 752. B.
Centauris *meus non inest*, 687. A.
Centones *sarcire*, 542. D.
Centro *& spatio circumscripta*, 1114. D.
Centum *plaustri trabes*, 1022. B.
Cepas *edere aut olfacere*, 756. B.
Cepe *tantum sumpseris*, *jam vixeris*, 849. C.
Cepis *iisdem vesci*, 718. C.
—— *putridi nullus usus*, 769. B.
Cepphus *parturit*, 339. A. & 459. A.
Ceram *auribus obdis*, 1009. B.
Κεραυβόλος, 1022. F.
Cera *tractabilior*, 754. C.
Cercopissare, 622. E.
Cercopum *cœtus*, 621. F.
Cercyræa *scutica*, 458. C.
Cerealis *cœna*, 756. A.
Cerebro *vacuum caput*, 812. E.
Cereri *sacrificant*, 985. E.
Cerite *cera dignus*, 391. A.
Certamen *non accipit excusationes*, 796. D.
Certissima *paupertas*, 1071. D.
Certum *prospicio*, 930. B.
Cervinus *vir*, 622. C.
Cerulæ *miniatulæ*, 205. A.
Cervus *canes trahit*, 1026. F.
Cescon *habitas*, 609. C.
Cessare, 1208. B.
Cestreus *jejunat*, 121. C.
Cestum *habet Veneris*, 755. B.
Chærephonti *similis*, 683. B.
Chalcenterus, 1090. C.
Chalcidica *uxor*, 699. A.
Chalcidissare, 756. E.
Chamæleon *de suo corio ludit*, 479. E.
Chamæleonte *mutabilior*, 805. E.
Chao *antiquiora*, 248. D.
Charadrium *imitans*, 1119. E.
Charetis *pollicitationes*, 609. B.
Χαριγλωττεῖν, 848. D.
Charybdim *vitans*, *in Scyllam incidi*, 183. A.
Charybdis, 892. F.
Charontis *janua*, 643. F.
Χαρωνῖται, 1212. B.
Χοιροδίναι, 624. A.
Χειροτονεῖν, 616. F.
Χυτραλώπηξ, 1142. B.
Chimæra, 1189. B.
Chironium *vulnus*, 643. D.
Chius, 998. E.
—— *ad Coum*, 630. B.
—— *dominum emit*, 518. B.
—— *risus*, 209. E.
Chnaumata *omnia*, 674. D.
Chœnici *ne insideas*, 15. F.
Chordæ *vice*, 799. E.
Chordas *non movendas movere*, 247. E.
Choreæ *Ionicæ*, 209. D.
in Choro *alieno pedem ponere*, 464. F.
Chorus *inertium*, 669. B.
—— *illius major quidem est*, *at meus consonans*, 233. D.
Χρήσει καὶ κτήσει, 1186. B.
Χρυσολόγος, 383. C.
à Chytropode *cibum*, 231. F.
Cibo *opus duraturis in labore*, 924. B.
Κιβδηλεύειν, κιβδηλία, ibidem.
Κίβδηλος, 747. C. & 806. E.
Cibum *è flamma petere*, 881. D.
—— *in matellam ne immittas*, 19. E.
Cicada *Acanthia*, 186. C.
—— *cicadæ cara*, *formica formicæ*, 80. D.
Cicadæ *apem comparas*, 325. C.
—— *humi canent*, 1195. E.
Cicadam *ala corripuisti*, 345. D.
Cicada *stridet*, 367. D.
Cicada *vocalior*, 367. B.
Cicadis *pleni*, 804. B.
Ciceris *emptor*, 834. E.
Cicernus *Bacchus*, 599. B.
Κιχλίζειν & Κιχλισμὸς, 752. A.
Κιγκλίζειν, 611. B.
Cilicii *imperatores*, 752. C.
Cilicium *exitium*, ibid. B.
Cilix *haud facile verum dicit*, 723. C.
Cillicon *bona*, 557. A.
Κιλλικτὴρ, 906. A.
Cimbicum, 408. D.
Cimmeriæ *tenebræ*, 593. D.
Cinædo *mollior*, 277. A.
Cinclus, 475. A.
Cinerem *vitans in prunas incidit*, 798. C.
Cinnari *bonorum direptio*, 669. B.
Cinyræ *opes*, 735. C.
Circa *clepsydram animus*, 454. C.
Circeo *poculo*, 1154. C.
Circes *virga*, 310. B.
Circulum *absolvere*, 609. E.
Circulus *res mortalium*, 287. A.
Circumiens *in orbem*, 496. C.
Circumpedes, 1154. E.
Circumtondere *comam*, 201. C.
Cissamis *Cous*, 753. C.
Citeria, 624. E.
Cithara *canere non didici*, 456. E.
—— *incitat ad bellum*, 1115. D.
Citis *quadrigis*, 159. B.
Citius *quam asparagi coquuntur*, 885. B.
—— *formicæ papaver*, 1181. E.
—— *in navi cadens à ligno exciderit*, 489. B.
—— *Telegoræ donarium*, 1055. E.
Cito *sapientes non tuto sapiunt*, 406. C.
—— *persuadebis si dicas bene*, 695. F.
Citra *arationem*, *citra sementem*, 212. E.
—— *pulverem*, ibid. A.
—— *vinum temulentia*, 112. A.
Civitas *non civitas*, 1202. C.
Civitates *ludimus*, 753. A.
Clamosior *lauro ardente*, 619. A.
Classicum *canere*, 848. B.
Clavam *extorquere Herculi*, 990. C.
Claudiana *tonitrua*, 751. A.
Claudicare *utroque*, 794. D.
Claudi *more tenere pilam*, 751. B.
Claudo *vicinus disces claudicare*, 387. & 758. F.
Claudus *optime virum agit*, 673. F.
—— *sutor*, 751. C.
Clave *findere ligna*, *& securi fores aperire*, 608. A.
Clavis *duobus figere*, 236. C.
Clavo *purior*, 550. E.
Clavum *clavo pellere*, 70. B.
—— *rectum tenere*, 723. E.
Clavus *Trabalis*, 351. E.
Cleanthis *lucerna*, 290. E.
Κλειτομάζειν, 751. A.
Clematis *Ægyptia*, 34. C.
Clemens *lanista*, 1186. E.
Cleocritus, 751. F.
Cleomenes *superat cubile*, 1015. E.
Climacides, 1032. E.
Clisthene *intemperantior*, 751. F.
Clisthenem *video*, ibid. E.
Clypeus *juxta civitatem*, 979. D.
Cnips *in loco*, 750. B.
Coccyce *astutior*, 1010. D.
Cochleæ *vita*, 1038. C.
Cochleare *crescet*, 455. A.
Cocta *numerabimus exta*, 187. D.
Coctum *ab alio edere*, 168. A.
Codali *chœnix*, 748. D.
Codro *antiquior*, 1011. C.
—— *generosior*, 646. A.
—— *pauperior*, 252. A.
Cœlebs *expers litium*, 998. B.
Cœlo *ac terræ loqui*, 211. C.
—— *delapsus*, 329. B.
Cœlum *digito contingere*, 1018. D.
—— *terræ miscere*, 142. A.
—— *territat*, 524. F.
Cœnæ *deorum*, 741. C.
Cœna *dubia*, 530. E.
Cœna *popularis*, 1163. A.
Cœnare *me doce*, 840. E.
Cœno *puram aquam turbans nunquam invenies potum*, 609. A.
Cœnum *barbaricum*, 1121. F.
Cogi *ad bibendum inhumanum*, 490. A.
Cognati *multi felicium*, 740. A.
Cognatio *movet invidiam*, 1136. D.
Cognomina *plura expedit habere*, 894. D.
Collyrio *uno*, *vel eodem*, 1038. C. & 1127. C.
Colophonem *addidit*, 498. E.
Colophonia *ferocitas*, 411. D.
Colophonium *aurum*, 760. E.
—— *calciamentum*, 1130. A.
—— *suffragium*, 945. F.
Colossi *magnitudine*, 746. F.
Colubrum *in sinu fovere*, 999. B.
Columba *mitior*, 858. E.
—— *sedens*, 845. D.
Columen *familiæ*, 130. A.
Columnas *rumpere*, 1020. C.
Comam *geris cum sis servus*, 668. A.
Cominus *atque eminus*, 161. C.
—— *cæcutiens*, 255. C.
Comis *mens non inest*, 687. A.
Comitia *de tuo capite aguntur*, 985. D.
Commeatus *trium dierum*, 660. E.
Commovere *sacra*, 1156. E.
Commune *naufragium*, 1009. C.
Communis *Mercurius*, 440. D.
—— *tanquam Sisapo*, 1124. A.
Comœdia *ac tragœdia iisdem è literis componitur*, 823. F.
Compedes *aureæ*, 531. A.
Compendiaria *res improbitas*, 769. E.
Complura *masculi canis cubilia*, 688. F.
Compressis *manibus*, 415. C.
Concha *dignus*, 748. D.
Conchas *legere*, 1206. F.
Conciliant *homines mala*, 433. F.
Concinere, 1142. C.
Concordia, 929. A.
—— *fulciuntur opes etiam exiguæ*, 917. A.
Conjecturæ *vanæ*, 930. B.
Connæ *calculus*, 456. A.
Connivere, 317. C.
Conon *curabit prælia*, 785. A.
Conos *artoxya*, 984. F.
Conscientia *mille testes*, 394. D.
Consertis *manibus*, 307. D.
Consessus *in talario ludo*, 1187. A.
Consilia *inania inanium*, 835. C.
Consilii *& cursus non idem exitus*, 462. B.
Consiliis *simul & facto valens*, 939. B.
Consilium *improbi in extremum incidit malum*, 764. B.
—— *in melius commutandum*, 921. A.
—— *ne adeas invocatus*, 103. C.
—— *res sacra*, 424. C.
Consulendum, *& consiliis parendum*, 910. C.
Consultor *amens*, 799. A.
Contemnentis *dicterium*, 911. E.
—— *inimicum*, 915. F.
Contentionis *filum*, 798. F.
Contigit *& malis venatio*, 555. D.
Conto *navigare*, 748. E.
Contorquet *piger funiculum*, 177. A.
Contra *bovem ne opta*, 680. F.
—— *duo contraria pugnare difficile*, 197. D.
Contrahere *supercilium*, 844. A.
—— *vela*, 1187. B.
Contra *ostium*, 1032. D.
—— *retiarium ferula*, 575. A.
—— *stimulum calces*, 131. A.
—— *torrentem niti*, 748. A.
Contribulis *factus servæ ordinem*, 1003. D.
Conturbat *omnia*, 934. B.
Conventus, 865. D.
Conviva *non conviva*, 932. C.
Copiæ *cornu*, 221. E.
—— *meæ in arctum nunc coguntur*, 33. C.
Copiis *nostris*, 229. B.

Cor *calidum in re frigida*, 1102. A.
—— *ne edito*, 17. E.
Corchorus *inter olera*, 269. E.
Corcyra *libera, caca ubi libet*, 975. B.
Cordas *non movendas moves*, 247. B.
Cordistæ, 372. A.
Coriaceum *auxilium*, 1102. B.
Corinthiari, 1018. F.
Corinthia *videris*, 906. D.
Corinthiis *non indignatur Ilium*, 980. B.
inter Corinthum *& Sicyonem*, 219. D.
——— *ire non est cujuslibet*, 150. D.
Corinthus *& collibus surgit, & vallibus deprimitur*, 536. A.
Cornea *fibra*, 280. D.
Cornicari, 267. A.
Cornicibus *vivacior*, 248. B.
Cornicum *oculos configere*, 140. A.
Cornix *acanthida vincit*, 328. B.
——— *aquilam provocat*, 787. B.
——— *cornici confodit oculos*, 140. D.
——— *scorpium*, 50. B.
Cornua *te habere putabam*, 785. C.
Cornutam *bestiam petis*, 59. G.
Corœbo *stultior*, 677. A.
Coronam *ne carpito*, 23. B.
——— *quidem gestans, cæterum siti perditus*, 452. A.
Corpore *effugere*, 479. B.
Corporis *vestigium in lecto confundito*, 24. D.
Corpus *sine pectore*, 390. F.
Correctio *dicti*, 920. D.
Corrigentis *quod dictum est ab alio*, 916. B.
Corrumpunt *mores bonos colloquia prava*, 388. D.
Corrupta *judicia*, 922. E.
Corvi *lusciniis honoratiores*, 1009. B.
Corvus *albus*, 1105. D.
——— *aquat*, 746. C.
——— *hians*, 266. F.
——— *serpentem*, 987. B.
——— *si possit tacitus pasci*, 990. B.
Corybantiari, 892. E.
Κορυβαντιᾷς, 383. E.
Corycæus *auscultavit*, 87. A.
—— —— *dæmon*, 88. A.
Coryco *reluctari*, 737. C.
Corydalis *omnibus oportet cristam inesse*, 797. C.
Corydi *juventa*, 355. E.
Corydus *etiam inter indoctos sonat*, 480. E.
Corymbos *meos necto*, 769. C.
Κορυφὴ τοῦ λόγου, 499. C.
Corytheo *deformior*, 747. F.
Cossi, 1154. A.
Cotem *alis*, 173. B.
Cothonissare, 1092. D.
Κώθων, 818. B.
Κωθωνίζειν καὶ κωθωνίζεσθαι, ibid. C. & 1092. D.
Κωθωνισμὸς, ibid.
Cothurno *versatilior*, 64. C.
Cothurnus, *ibid.* D.
Coturnissare, 752. A.
Coturnix *Herculem*, 55. D.
Crabrones *irritare*, 50. B.
Cradophagus, 1095. B.
Crambe *bis posita mors*, 196. D.
——— *recocta*, 197. A.
Crassa *Minerva, pingui Minerva*, 42. A.
Crassiore *Musa*, ibid. C.
Crasso *ditior*, 251. D.
Crater *litium*, 978. B.
——— *Philotesius*, 1115. A.
Crebro *jaciens, aliud alias jeceris*, 89. C.
Crepitu *probabis*, 1000. B.
Crepitus *autori suo bene olet*, 806. B.
Creta *notare*, 202. D.
——— *raptus*, 1047. B.
Cretenses *sacrum*, 737. E.
Cretensis *Cretensem*, 81. C.
——— *cum Ægineta*, ibid. D.
——— *mare*, 82. C.
Cretiza *cum Cretensi*, 81. E.
Cribro *aquam haurire*, 171. C.
——— *crebrius*, 1171. D.
——— *divinare*, 370. C.
Crines *capere*, 1170. E.
Crisonem *Himeræum præcurrere*, 1119. D.
Cristas *detrahere*, 324. D.
Crobyli *jugum*, 626. A.
Crocodili *lachrymæ*, 543. A.
Crœso *ditior*, 251. D.
Crœsi *pecuniæ teruntium addere*, 1171. F.
Crono *& Titanibus antiquiores*, 788. D.
Κρονόληροι, 427. D.
Crotone *salubrius*, 536. C.
Crotoniatarum *postremus, reliquorum Græcorum primus*, 537. B.
Crotoni *comparatæ civitates*, 946. E.
Κρονοχυτρολήραιον, 1084. E.
Κρώζειν, 231. D.
Crudelis *Bacchus*, 812. E.
Crumena *nobilis*, 645. B.
——— *te generosum facit*, 645. B.
Cubito *emungere*, 525. D.
——— *eodem*, 380. A.
Cuculus, 1072. D.
Cucurbitæ *florem, aut cucurbitam*, 625. D.
Cucurbita *sanior*, 736. A.
Cucurbitas *lippis*, 436. C.
Cucurrit *quispiam ne pluvia madesceret, & in foveam præfocatus est*, 803. A.
Cui *ista arrident, meis ne gaudeat*, 898. C.
—— *multum est piperis, etiam oleribus immiscet*, 790. B.
—— *nullum negotium erat, Harmene mœnia addidit*, 1086. C.
—— *placet obliviscitur, cui dolet meminit*, 265. D.
Cujusmodi *portento me involvit fortuna*, 672. E.
Culicem *colant*, 948. A.
——— *elephanti conferre*, 723. D.
Culleo *dignus*, 1148. B.
Cultro *adhæret*, 703. C.
Cum *amico non certandum æmulatione*, 938. E.
Cumani *sero sapiunt*, 208. D.
Cum *cane simul & lorum*, 1012. D.
—— *Care Carizas*, 82. B.
—— *cessat boreas*, 809. F.
—— *Coryco luctari*, 737. C.
—— *Delphis sacrificaverit, ipse carnes absumit*, 697. C.
—— *deo quisque & gaudet & flet*, 736. C.
—— *diis non pugnandum*, 924. F.
——— *pugnare*, 565. F.
----- *exossis suum rodit pedem*, 1022. A.
----- *hasta, cum scuto*, 655. C.
Cumini *sector, cum aliis similibus aliquot*, 408. B.
Cuminum *conviciis seritur*, 408. C.
Cum *lacte nutricis*, 283. C.
—— *larvis luctari*, 91. B.
—— *licet fugere, ne quære litem*, 824. E.
—— *Minerva manum quoque move*, 228. D.
—— *musis*, 865. F.
—— *naufragium feci, bene navigavi*, 679. F.
—— *Nibas coccyssaverit*, 792. E.
—— *parvula est, bona videtur spina*, 798. D.
—— *plurimum laboraverimus, eodem in statu sumus*, 429. A.
—— *principe non pugnandum*, 931. A.
—— *pulvisculo*, 659. F.
—— *ramento*, 1194. F.
—— *sacco adire*, 1077. C.
—— *sarcinis enatare*, 1074. D.
Cumulus *meritorum*, 124. A.
Cum *uterque concedit alteri*, 911. C.
Cunctatio *noxia*, 1208. B.
Cuniculis *oppugnare*, 1112. B.
Cupressum *simulare*, 188. F.
Cupidinum *crumena porri folio vincta est*, 103. E.
Cura *esse, quod audis*, 990. A.
Curare *cuticulam*, 546. E.
Curatore *opus est*, 319. A.
Cur *cessatum est*, 1040. B.
Curetum *os*, 737. D.
Cur *non suspendis te*, 642. D.
Curre *denuo*, 1194. C.
Currenti *calcar addere*, 89. B.
Currentem *incitare*, 88. D. & 913. A.
Currus *bovem trahit*, 273. A.
Cursu *lampada trado*, 84. E.
Curru *utere, de asinis nihil laborans*, 885. E.
Cutem *usque radit*, 589. D.
Cuticulam *curare*, 546. E.
Κύαμος, 18. D.
Κυαθίζειν, 1091. B.
Cyatho *non emam*, 1171. C.
Cyclaminon *infodias Halenti*, 497. F.
Cyclobori *vox*, 750. D.
Cyclopica *vita*, 385. F.
Κύκλω περιέλκειν, 1109. B.
Cyclopis *donum*, 153. A.
Cyclopum *more*, 1132. D.
Cydi *pœnam debet*, 750. A.
Cydonis *in domo semper aliquis*, 453. A.
Κύειν, 18. E.
Cygnea *cantio*, 91. E.
Cygni *canent tacentibus graculis*, 805. A.
Cymbalum *mundi*, 1178. D.
Cynosarges, 734. C.
Κυναλώπηξ, 847. B.
Κυνώπης, 349. B.
Cyparissi *fructus*, 1009. C.
Cyprio *bovi merendam*, 395. E.
Cyprius *bos*, ibid. D.
Cyrbes *malorum*, 578. A.
Cyrnia *jactura*, 907. A.
Cyrnia *noxa*, 735. C.
——— *terra*, ibid. B.
Cythnicæ *calamitates*, 734. F.
Cythonymi *probrum*, 735. A.
Cyziceni *stateres*, ibid.

D.

Dædaleum *remigium*, 1185. E.
Dædali *alæ*, 733. A.
——— ——— *execratio*, 702. C.
——— ——— *opera*, 509. A.
Da *lapidi volam*, 1138. B.
—— *mihi mutuum testimonium*, 299. F.
Danace, 907. E.
Danaidum *dolium*, 171. C.
Danda *venia lapso*, 942. E.
Dare *manus*, 361. A.
Dares *Entellum provocat*, 734. A.
Dare *verba*, 200. F.
Da *simul & accipe*, 641. B.
Dasypus *carnes desiderat*, 224. C.
Date *mihi pelvim*, 733. F.
Dathus *bonorum*, 124. E.
Datidis *cantilena*, 680. B.
Datismus, *ibid.* C.
Datyli *dies*, 551. A.
Dat *veniam corvis, vexat censura columbas*, 844. D.
Datum *nollem, quod dedi*, 542. F.
Daulia *cornix*, 865. E.
Davus *sum, non Oedipus*, 126. A.
Dea *excogitavit*, 1149. C.
—— *impudentia*, 732. C.
De *alieno liberalis*, 941. E.
——— *ludis corio*, 479. C.
—— *alliis loquenti respondes de cepis*, 811. E.
—— *asini prospectu*, 136. E.
——— —— *umbra*, 132. C.
——— *calcaria in carbonariam*, 550. F.
Decempes *umbra*, 819. A.
Decipienti *semel*, 1068. B.
Decipula *murem cepit*, 823. E.
Decora *teipsum*, 994. A.
Decumanum, 1156. D.
De *curru delapsus*, 491. B.
Dedecus *publicum*, 918. C.
Dedi *malum & accepi*, 478. B.
De *facie nosse*, 362. A.
--- *fæce haurire*, 368. F.
--- *fera comedisti*, 603. D.
--- *filo pendet*, 359. D.
--- *fumo ad flammam*, 1106. C.
——— *disceptare*, 133. E.
--- *gradu dejicere*, 150. A.
--- *grege illo est*, 865. C.
Deinde *expergiscebar*, 733. A.
De *lana caprina*, 133. D.
--- *lapide emptus*, 701. E. & 733. D.
--- *lanticiis*, 929. A.
Delius *natator*, 234. C.
Delphicus *gladius*, 512. C.

Del-

Delphinum *cauda ligas*, 179. E.
——— *natare doces*, 180. B.
——— *sylvis appingit, fluctibus aprum*, 547. A.
De *manu in manum*, 641. C. & 1061. B.
Dementis *felicitas*, 265. D.
Demissis *auriculis*, 1098. A.
Demittere *sese ad aliorum mediocritatem*, 936. A.
Demorsos *angues sapere*, 868. B.
Demulcere *caput*, 725. D.
Dentale *non inest illi*, 948. C.
Dentata *charta*, 865. E.
Dentem *dente rodere*, 593. A.
Dente *Theonino rodi*, 466. F.
Deo *fortunæque committo*, 921. A.
—— *nemo potest nocere*, 1200. D.
—— *volente, quisque ridet atque flet*, 736. C.
Deorum *cibus*, 329. F.
——— *cœtus*, 977. D.
——— *concio*, 1075. C.
——— *manus*, 113. D.
De *pilo pendet*, 359. D.
--- *plaustro loqui*, 290. F.
--- *possessione dejicere*, 732. E.
--- *pulchro ligno vel strangulare*, 450. F.
--- *pulmone revellere*, 839. F.
--- *pusillis magna prooemia*, 804. D.
--- *reduvia queritur*, 1148. F.
Deserere *locum*, 619. F.
——— *vadimonium*, 1158. B.
Deserta *causa*, 212. C.
Desertam *vincere, capere, accusare*, ibidem.
Desertum *obtueri*, 1005. D.
De *sportula cœnare*, 1107. B.
Despuere *malum*, 1185. F.
De *statu demigrare*, 1189. D.
Destitutus *omni auxilio*, 924. D.
——— *ventis, remos adhibe*, 1071. A.
Deteriorum *victoria*, 233. D.
De *toga ad pallium*, 1064. B.
--- *tribus capellis dic*, 720. E.
--- *tripode*, 297. E.
--- *tuo capite aguntur comitia*, 985. C.
Deum *esse, deum facere*, 219. F.
——— *fallere volenti multa scienda*, 889. F.
——— *sequere*, 460. A.
Devotionis *templum*, 101. D.
Deus *ex improviso apparens*, 52. E.
——— *machina*, 53. F.
—— *nullius indigens*, 679. A.
—— *ollaris*, 862. E.
—— *ulciscetur*, 930. C.
—— *ultro subjicit bona*, 657. B.
—— *undecunque juvat, si modo propitius*, 929. A.
—— *unus, amici plures*, 823. C.
Δημοκλέειοι, 846. B.
Dextera *non cuivis injicienda*, 17. B.
Dextero, *aut amico Hercule*, 56. F.
Dextrum *pedem in calceo, sinistrum in pelvi*, 732. D.
Διακωδωνίζειν, 1165. D.
Diagoras *Melius*, 820. A.
Diametro *distare*, 380. E.
Dicendo *dicere discunt*, 234. D.
Dictum *ac factum*, 678. D. & 865. A.
Diem *noctibus æquare*, 380. D.
Dies *adimit ægritudinem*, 556. B.
—— *antiquus*, 841. E.
—— *bonus è pharetra*, 643. A.
—— *Datyli*, 551. A.
—— *noverca & parens*, 323. A.
—— *posterior prioris discipulus est*, 322. A.
Difficilia *quæ pulchra*, 410. C.
Difficilis *vir*, 730. B.
Digiti *crepantis signum*, 638. A.
Digito *monstrari*, 380. B.
Digitum *medium ostendere*, 544. E.
——— *non porrexerim*, 120. F.
——— *qua proferat*, 1179. B.
——— *stulto ne permittas*, 829. E.
——— *tolle*, 808. D.
——— *transversum*, 185. A.
Digna *canis pabulo*, 584. F.
——— *indigna, & similia*, 415. D.
Dignum *propter quod vadimonium deseratur*, 306. F.
Dignus *pilo*, 305. E.
——— *qui cum in tenebris mices*, 308. A.
Dii *beati adsint*, 765. C.
---- *facientes adjuvant*, 228. C.
---- *laboribus vendunt omnia*, 466. B.
---- *laneos habent pedes*, 391. C.
---- *omnia possunt*, 1078. C.
Diis *hominibusque plaudentibus*, 57. B.
Dii *tibi dent tuam mentem*, 989. D.
---- *vinctis pedibus*, 391. D.
Dimidio *vitæ nihil differunt felices ab infelicibus*, 409. D.
Dimidium *plus toto*, 364. C.
Diobolares, 1151. E.
Diolygium *malum*, 607. D.
Diomedea *necessitas*, 335. B.
Diomedis *& Glauci permutatio*, 68. A.
Dionysiaci, 494. F.
Dionis *gry*, 312. D.
Διονυσιοκόλακες, 471. D.
Dionysium *Thrasibulo dicitis esse similem*, 661. B.
Dionysius *Corinthi*, 59. D.
Diphthera *antiquiora*, 190. D.
Diphtheram *sero inspexit Jupiter*, 383. F.
Directi, 1187. F.
Diris *agere*, 285. E.
Discipuli *magistris præstantiores*, 833. F.
Δὶς διὰ πασῶν, 94. F.
Discordia *fit charior concordia*, 740. C.
Discum *quam philosophum audire malunt*, 1206. D.
Diserte *saltare*, 1117. E.
Dispendio *æquale malum lucrum*, 793. C.
Dithyramborum *poetis insanior*, 458. B.
Dithyrambus *non est, aquam si bibat*, 1016. D.
Diu *delibera*, 1004. B.
—— *dissimulatum aperientis*, 911. B.
Diversarum *partium*, 912. A.
Dives *aut iniquus est, aut iniqui hæres*, 351. A.
—— *factus fastidit lentem*, 535. E. & 647. E.
—— *promissis*, 1015. E.
Divinator *sapiens*, 515. A.
Divinitus, 737. A.
——— *data*, 910. E.
Divinum *excipio sermonem*, 1062. B.
Divite *vena*, 606. F.
Divitiæ *non semper optimis contingunt*, 934. F.
Doceat *qui didicit*, 1198. E.
Docti *eodem ludo*, 650. E.
Doctum *doces, & similia*, 72. D.
Docui *te urinandi artem*, 822. E.
Dodonæum *æs*, 28. B.
Dolia *duo*, 286. D.
—— *Jovis*, 739. E.
Doliaris *vita*, 322. A.
in Dolio *figularem artem discere*, 227. C.
Dolium *inexplebile*, 376. E.
——— *pertusum*, 171. D.
——— *volvitur*, 1009. A.
Domestice *notus*, 362. E.
Domesticum *dissidium*, 941. A.
——— *malum*, 930. D.
——— *thesaurum calumniari*, 242. D.
Domesticus *testis*, 486. B.
Domi *conjecturam facere*, 381. F.
—— *habet, domi nascitur*, ibidem.
—— *inspicere*, 362. F.
—— *judicium*, 486. C.
—— *leones*, 1071. B.
—— *manendum*, 928. A.
—— *manere oportet belle fortunatum*, 720. A.
—— *Milesia*, 153. E.
—— *nobilis*, 1155. C.
—— *non esse*, 1209. B.
Dominus *domino, servus servo præstat*, 508. E.
Domi *pugnans more galli*, 1139. F.
Domum *imperfectam ne relinquito*, 231. B.
Domus *amica, domus optima*, 790. C.
——— *optima*, 940. D.
——— *redire*, 542. D.
——— *recta*, 1054. C.
Donum *quodcunque dat aliquis proba*, 974. A.
Doribus *Dorice loqui fas est*, 1157. F.
Dorica *musa*, 566. B.
Dorice *concinere*, 1160. A.
——— *loqui*, 1212. B.
Dormiens *nullius rei est*, 636. E.
——— *somnias*, 799. C.
Dormienti *dii conficient*, 213. B.
Dormientis *rete trahit*, ibidem.
Δωριάζειν, 1212. A.
Δωροδοκεῖν, 625. A.
Δωροδοκητὶ, 566. B.
Doryphorematis *ritu*, 1057. A.
Dosones, 1074. B.
Δυλόπολις, 668. D.
Δύρειος ἵππος, 992. A.
Drachma *canit, quatuor desinit*, 274. F.
Drachmæ *grando*, 718. F.
Drachmas *tres da mihi mutuo ad porcellum*, 858. F.
Draco *non fiet serpens ni edat serpentem*, 796. C.
Duabus *ancoris fultus*, 32. D.
——— *sedere sellis*, 262. F.
Dubia *cœna*, 530. E.
Ductus *per phratores canis*, 867. A.
Dulce *& amarum*, 1169. F.
—— *bellum inexpertis*, 951. B.
—— *pomum quum abest custos*, 1045. B.
Dulcis *cubitus*, 419. F.
Dum *clavum rectum teneam*, 723. E.
—— *virent genua*, 1029. A.
Duobus *clavis figere*, 236. D.
——— *digitis primoribus*, 1159. D.
——— *dominis servire*, 263. C.
——— *malis resistere difficile*, 918. E.
——— *pariter euntibus*, 728. E.
——— *pedibus fugere*, 236. A.
Duodecim *artium*, 719. A.
Duos *fures non alit unus saltus*, 456. C.
—— *insequens lepores, neutrum capit*, 790. A.
—— *parietes de eadem dealbare fidelia*, 263. A.
Duplex *cappa*, 864. D.
Duplices *viros*, 719. B.
Dupondii, 305. E. & 841. B.
Durus *alloquiis*, 811. C.
——— *& implacabilis*, 1036. B.
Dux *aut pater facti aut verbi*, 575. D.
—— *cæcus*, 799. A.
—— *bonus bonum reddit comitem*, 333. C.

E.

Eadem *ancora nixus*, 32. E.
——— *cera*, 652. C.
——— *mensura*, 41. E.
——— *oberrare chorda*, 185. F.
——— *pensare trutina*, 186. F.
——— *per eadem*, 216. B.
——— *queri*, 1165. F.
Eamus *Athenas*, 1082. C.
Ea *tela texitur*, 415. E.
Ebrietas *absque vino*, 112. B.
Ebur *atramento candefacere*, 139. B.
E *canis podice*, 995. C.
-- *cantu dignoscitur avis*, ibid. D.
Ἐχεμυθία, 192. E.
Ἐχιναλώπηξ, 586. B.
Echini *duo prius amicitiam ineant*, 547. F.
Echino *asperior*, ibid. D.
Echinus *asper totus*, 676. B.
——— *partum differt*, 547. E.
E *circulo*, 1204. B.
-- *clibano boves*, 1658. C.
Ἐκλινίσαι, 837. A.
Ἐκπερδικίσαι, 832. F.
Ἐκφυλλοφορῆσαι, 1168. F.
E *creta raptus*, 1047. B.
-- *crumena nobilis*, 645. B.
-- *culmo spicam conjicere*, 992. E.
Edax *curras*, 543. E.
—— *triremis*, 1165. A.
Edentulus *septennis*, 450. E.
——— *vescentium dentibus invidet*, 718. B.
E *dolio hauris*, 442. E.
-- *domo in domum*, 1139. E.
-- *duobus tria vides*, 718. A.
Effœminatorum *etiam oratio effœminata*, 666. G.

Effœta

Effœta *senecta*, 938. D.
E *fontibus haurire*, 442. F.
Effugi *malum, inveni bonum*, 717. B.
E *fimbria de texto judico*, 348. A.
-- *flamma cibum petere*, 981. D.
Egens *in turba versetur*, 941. B.
Ἐγκαίοτις ἡμέρα, 972. A.
Εἶα αἰ, 739. C.
Eidem *inhiantes testamento*, 921. C.
E *jure manu consertum*, 1204. C.
Electro *lucidior*, 1041. C.
Elephanti *celerius pariunt*, 336. D.
—— *culicem conferre*, 723. D.
—— *similis*, 683. C.
Elephantum *ex musca facis*, 359. A.
—— *sub alis citius celes*, 569. B.
Elephantus *Indus haud curat culicem*, 385. C.
—— *non captat murem*, 359. B.
Eloquentia *Attica*, 92. D.
Ἑλλάδος Ἑλλάς: 550. C.
Ἐλλεβορίζειν, 317. E.
Elleborum *bibe*, ibid.
Elucet *egregia virtus*, 916. E.
E *Massilia venisti*, 950. D.
Embarus *sum*, 945. E.
Emendus *cui imperes*, 1184. B.
Emere *malo quam rogare*, 120. D.
Emori *risu*, 988. D.
Empedoclis *simultas*, 601. F.
Emptor *difficilis haud bonum edit obsonium*, 793. A.
Empusa *mutabilior*, 473. D.
E *mulctro bibere*, 443. B.
-- *multis paleis paululum fructus collegi*, 100. A.
Emunctæ *naris*, 253. C. & 652. E.
Emungens *acrius elicit sanguinem*, 209. A.
E *nassa escam petere*, 1044. B.
Encomium *ante victoriam*, 283. D.
Ἐν κεφαλαίῳ, 430. B.
Ἐν κύκλῳ, 496. C.
Endymionis *somnum dormis*, 357. D.
E *nevo cognoscere*, 1211. D.
Ἐν ἐπιτομῇ, 1162. F.
Ἐν πλάτει, 1116. B.
Eodem *collyrio mederi omnibus*, 1127. B.
—— *cubito*, 380. A.
—— *in ludo docti*, 650. E.
E *Patroclis domo venit*, 1039. A.
-- *paucis verbis ingens bonum aut malum*, 1208. D.
Ἐπαύλια δῶρα, 1005. A.
E *pelle apparet*, 823. B.
-- *Phelleo*, 1168. A.
Epeo *timidior*, 650. B.
Ephemeri *vita*, 1006. B.
Ephesiæ *litteræ*, 650. B.
Ἐπικωθωνίζεσθαι, 1092. E.
Epimenidis *somnus*, 358. A.
Epimenidium *corium*, 1004. D.
Ἐπιμηθεύς, 39. E.
Epiphyllides, 997. A.
Episcythizare, 489. C.
Ἐπιθυμέδειπνες, 898. B.
E *poculo perforato bibere*, 806. C.
Epops *cum cygnis certat*, 325. A.
Ἐπιλεξάμενος, 975. A.
Ἐπίφορος, 28. D.
Equa *Thessalica decernetur*, 975. C.
Equi *dentes inspicere donati*, 1059. C.
—— *generosi senectus*, 1208. A.
Equis *albis præcedere*, 159. C.
Equi *senecta*, 418. D.
Equitandi *peritus ne cantet*, 1151. F.
Equo *senescenti minora cicela admove*, 651. C.
Equum *in planitiem*, 327. F.
Equus *ex asino*, 649. F.
—— *in quadrigis, in aratro bos*, 478. A.
—— *me portat, alit rex*, 269. D.
—— *Seianus*, 395. F.
—— *Troianus*, 992. D.
Erasinades, 689. C.
Erecti, 1058. B.
Eretriensium *rho*, 651. D.
Ergini *cani*, 801. B.
Ἐρημοδίκια, 212. D.
Erinnys *ex tragœdia*, 1007. B.
Erisichthonis *Metra mutabilior*, 797. F.
E *schola cantilena*, 1203. F.
-- *scopulis enavigare*, 727. D.
-- *scurra dives*, 526. D.
Ἐσκιμαλίχθαι, 802. A.
Esernius *cum Pacidiano*, 580. F. & 1191. D.
E *specula*, 1023. B.
Ἔσπετε νῦν μοι, 1187. C.
E *squilla non nascitur rosas*, 520. B.
Esto *promus*, 1005. E.
E *sublimi me derides*, 101. A.
Esurienti *leoni prædam exculpere*, 1193. A.
—— *ne occurras*, 1172. F.
Ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς, 830. B.
E *Tantali horto fructus colligis*, 1013. C.
-- *terra spectare naufragium*, 1188. C.
Et *fama fuit, & eras*, 678. C.
E *thymbra non fit lancea*, 567. A.
Etiam *betylum devorares*, 1007. D.
-- *capillus unus habet umbram suam*, 836. A.
—— *quercus bacchatur*, 1007. D.
Etiamsi *Cato dicat*, 1068. A.
—— *lupi meminisses*, 640. F.
Et *me mater, &c.* 1027. C.
--- *meum telum cuspidem habet acuminatam*, 102. E.
--- *post malam segetem serendum*, 1039. C.
--- *prædam & præmium*, 1164. D.
--- *puero perspicuum est*, 422. D.
E *tribus malis unum*, 843. F.
Et *Scellii filium abominor*, 1140. D.
Eucrates, 659. C.
Evenit *malo male*, 915. A.
Eventus *præter expectationem*, 922. B.
E vestigio, 1080. F.
Eundem *calceum omni pedi inducere*, 1038. B.
Euparyphus *ex comœdia*, 1047. C.
Euripus *homo*, 357. A.
Eurybatizare, 102. A.
Eurycles, 979. C.
Eurymnus, 993. B.
Ex *academia venis*, 809. B.
Exacta *via, viaticum quærere*, 814. C.
Ex *adyto*, 298. C.
Ἐξαγώνια *aliena à re*, 464. A.
Ex *agro, sive è rure*, 856. B.
--- *æquo partire*, 1005. A.
Examen *virtutum*, 124. D.
Ex *amphitheto bibisti*, 994. D.
--- *animo loqui*, 381. A.
--- *apharesceos curare*, 1188. A.
--- *asino equus*, 649. F.
--- *aspectu nascitur amor*, 100. E.
--- *astris delapsus*, 220. D.
--- *bono in bonum*, 863. A.
--- *cohorte prætoris*, 1177. D.
Excorias *priusquam mactaris*, 785. D.
Excubiarum *gratia canens*, 294. B.
Excubias *agere aut ditari*, 692. D.
—— *in Naupacto*, 101. B.
Excusationes *non accipit certamen*, 796. D.
Ex *diametro opposita*, 380. E.
Execrationes *ferere*, 1107. D.
Exemplum *utile*, 1201. A.
Ex *eodem ore calidum & frigidum efflare*, 309. E.
Exercitatio *domestica & umbratilis*, 1203. C.
—— *potest omnia*, 466. A.
Ex *fronte perspicere*, 524. B.
--- *habitu bonum virum præ se fert*, 926. E.
--- *harena funiculum nectis*, 175. C. & 601. A.
Exigit *& à statuis farinas*, 768. A.
Exiguum *malum, ingens bonum*, 571. A.
—— *oboli precium*, 841. B.
Eximere *è manu manubrium*, 978. E.
Ex *Jovis tabulis testis*, 308. C.
--- *ipso bove lora sumere*, 100. C.
Exitii *nulla ratio*, 1112. C.
Exitium, 447. A.
Ex *jure manu consertum*, 1204. C.
--- *libro gubernatores*, 1105. A.
--- *minimis initiis maxima*, 911. F.
--- *natali emortualem facere*, 1164. E.
Ἐξονυχίζειν *pro exacte expendere*, 217. B.
Ἐξεφχύθη, 1167. C.
Exordiri *telam*, 605. B.
Ex *ore lupi*, 629. A.
Ἔξωρος, 755. E.
Ex *ovo prodiit*, 150. C.
--- *paleis inanibus trituram facis*, 635. A.
--- *patre malo nunquam bonus filius*, 235. D.
Expecta *anus*, 822. B.
—— *bos aliquando herbam*, ibid. A.
Expedit *habere plura cognomina*, 894. D.
Ex *perpendiculo*, 1093. B.
Expertes *invidentiæ musarum fores*, 101. E.
Ex *Phelleo*, 1168. A.
--- *potestate exisse*, 1147. D.
Expuis *in cœlum*, 823. B.
Ex *pylo captivi*, 993. C.
--- *quercubus & saxis nati*, 329. D.
--- *reliquiis conjicere*, 379. F.
--- *se fingit velut araneus*, 1034. E.
--- *sinu illius*, 1154. D.
--- *stipula cognoscere*, 379. F.
--- *syngrapha agere*, 1117. B.
--- *tempore dicere*, 322. E.
—— *vivere*, ibid. D.
Extis *pluit*, 763. C.
Extra *calcem*, 1093. B.
—— *cantionem*, 463. C.
—— *chorum saltare*, 605. B.
—— *fumum & undam*, 1123. F.
—— *lutum pedes habes*, 101. A.
—— *oleas*, 451. F.
—— *organum*, 725. C.
—— *periculum ferox*, 917. B.
—— *publicam viam ne deflectas*, 21. B.
—— *quærere sese*, 564. B.
—— *telorum jactum*, 147. E.
—— *viam currere*, 48. A. & 738. C.
Extrema *extremorum mala*, 802. C.
—— *linea*, 1064. C.
—— *lineamenta*, 1203. D.
—— *manu*, 364. C.
Extremis *digitis attingere*, 364. A.
Extremum *occupet scabies*, 1025. E.
Extremus *actus fabulæ*, 83. C.
Ex *tripode*, 297. E.
Extritum *ingenium*, 573. D.
--- *tua officina*, 605. A.
--- *vitibus non amputatis ne libaris diis*, 23. E.
--- *umbra in solem*, 101. B.
--- *uno multa facere*, 424. F.
—— *omnia specta*, 100. D.
Exurere *mare*, 1067. C.

F.

Faba *alba*, 203. C.
—— *cudetur in me*, 59. F.
Fabam *& salem*, 832. E.
Faba *nummus*, 1158. B.
Fabarum *arrosor*, 1085. B.
Fabas *ne comedas*, 974. D.
Faber *compedes quas fecit ipse gestet*, 60. B.
—— *faber fabro invidet*, 80. E.
—— *quum sis*, 1023. C.
Fabis *abstineto*, 18. B.
Fabri *fabrilia tractant*, 227. F.
Fabulæ *supremum actum addere*, 83. C.
Facies *tua computat annos*, 615. A.
Facile *cum valemus recta consilia ægrotis damus*, 249. D.
Faciles *partus*, 1191. E.
Faciunt *& sphaceli immortalitatem*, 102. C.
Facta *juvenum, consilia mediocrium, vota senum*, 828. E.
Factum *infectum fieri non potest*, 313. C.
—— *stultus cognoscit*, 38. C.
—— *transactum*, 1173. C.
Falces *postulabam*, 464. D.
Fallacem *fugito*, 915. C.
Fallacia *alia aliam trudit*, 468. E.
Falsum *probrum*, 1161. B.
Fama *non temere spargitur*, 230. F.
—— *prodit omnia*, 1196. C.
Famelicus *non interpellandus*, 910. D.
Fame *mori miserum*, 857. D.

Fames *& mora bilem in nasum conciunt*, 553. A.
—— *magistra*, 189. D.
—— *Meliæa*, 358. C.
—— *multa docet*, 1007. C
—— *optimum condimentum*, 830. D.
—— *perit intervallo, & optime perditur*, 816. D.
—— *Saguntina*, 358. D.
Famis *campus*, ibid. F.
Farcire *centones*, 542. D.
Farinæ *nostræ*, 839. D.
Farinam *fugit quicunque molam devitat*, 795. D.
—— *nondum coctam inspergis*, 785. D.
Farinas *exigit à statuis*, 768. A.
Fasces *submittere*, 324. D.
Fastigium *imponere*, 83. A.
Fastuosus *Maximus*, 99. F.
Fatale *vitæ tempus exactum*, 927. D.
Fatis *adactus*, 933. C.
—— *imputandum*, 911. B.
Fato *Metelli*, 1174. B.
—— *non repugnandum*, 1199. E.
Fatum *inevitabile*, 929. B. & 933. C.
—— *immutabile*, 929. B.
Fatuos *non invenit*, 292. C.
Favere *linguis*, 832. C.
Faustus *exitus*, 929. D.
Fecem *bibat qui vinum bibit*, 251. C.
Fele *rapacior*, 99. B.
Feles *Tartessia*, ibidem.
Felices *quo differant ab infelicibus*, 409. D.
Felicia *alba*, 202. E.
Felicibus *sunt & trimestres filii*, 277. B.
Felicitas *à deo*, 1006. E.
—— *à funibus pensilis*, 559. E.
—— *multos habet amicos*, 829. D.
Feliciter *sapit qui periculo alieno sapit*, 39. A.
Felicium *multi cognati*, 740. A.
Feli *crocoton*, 99. D.
Felix *Corinthus, at ego sim Teneates*, 569. C.
—— *qui nihil debet*, 637. D.
Fenestram *aperire, & similes metaphoræ*, 152. B. & 862. D.
Feram *præturbare*, 831. B.
Feras, *non culpes, quod vitari non potest*, 117. D.
Feri *puer*, 1058. E.
Ferire *frontem*, 1186. C.
Ferociam *satietas parit*, 895. D.
Ferre *in capite, oculis, sinu*, 1212. C.
—— *jugum*, 99. C.
Ferreus, *aheneus*, 280. A.
Ferro *dividere*, 234. A.
Ferrum *& flamma*, 1166. C.
—— *ferro acuitur*, 301. C.
—— *natare doces*, 171. B.
—— *tuum nunc in igni est*, 1048. F.
Fertilior *seges est alieno in arvo*, 251. A.
Fervet *olla, vivit amicitia*, 190. D.
Ferulæ *manum subducere*, 604. B.
Festina *lente*, 397. C.
Festinantem *ultro incitare*, 88. E.
Festivus *sermo*, 931. D.
Festo *die si quid prodegeris*, 99. A.
Festuca *ditior*, 370. F.
Festucam *ex alterius oculo ejicere*, 256. D.
—— *ne move*, 798. D.
Festum *multas habens*, 946. D.
ut Fici *oculis incumbunt*, 653. F.
Ficos *dividere*, 408. E.
—— *vult*, 484. F.
Fictilis *homo*, 704. E.
Ficulna *machæra*, 296. E.
—— *mens*, ibid. B.
Ficulnum *auxilium*, ibidem.
Ficulnus, 295. E.
—— *gladius*, 653. D.
Ficum *cupit*, 485. A.
—— *Mercurio*, 653. E.
Ficus *avibus grata*, 976. F.
—— *ficus, ligonem ligonem vocat*, 485. E.
—— *post piscem*, 976. E.
Fides *rara*, 794. C.
Fiducia *pecunias amisi*, ibid. B.
Fidus *amicus*, 938. A.
Figuli *opes*, 383. D.
Figulus *figulo invidet, faber fabro*, 80. E.
Filius *degenerans*, 922. A.
Filix *innascitur agris neglectis*, 684. D.
Filum *contentionis tunc erat*, 798. F.
—— *nevisti & acu opus est*, 1100. B.
Fimo *suffitum facis*, 171. D.
Finem *vitæ specta*, 126. D.
Fixis *oculis intueri*, 672. F.
Flagitiorum *turpis exitus*, 938. A.
Flamma *fumo est proxima*, 189. A.
Flammam *citius ore presseris*, 569. C.
Flere *ad novercæ tumulum*, 336. C.
Flet *victus, victor interiit*, 591. C.
Flocci *non facio, aut flocci facio*, 304. E.
Flos *cinis*, 1101. B.
Fluctus *fluctum excipit*, 235. E.
—— *mutus*, 1085. F.
Fluviali *sermone marinam abluit auditionem*, 787. F.
Fluvio *rivulum inducere*, 727. A.
Fluvius *cum mari certas*, 360. D.
—— *non semper fert secures*, 1016. B.
—— *qua procul absunt irrigat*, 726. F.
Focus *luculentus in ædibus*, 943. F.
Fodere *non didici*, 456. D.
Fœdum *est & mansisse diu, vacuumque redisse*, 660. B.
Fœminæ *mortuæ non credendum*, 689. D.
Fœmina *nihil pestilentius*, 938. C.
Fœnorum *fœnora*, 742. A.
Fœnum *esse*, 741. B.
—— *habet in cornu*, 59. A.
Folia *cadunt, post cadent arbores*, 112. A.
Folio *ficulno tenes anguillam*, 180. A.
Fons *Dodoneus*, 310. A.
Fontes *ipsi sitiunt*, 284. D.
Fontibus *apros, floribus austrum*, 862. E.
—— *omissis sectari rivulos*, 1203. A.
Foras *Cares, non amplius Anthisteria*, 97. F.
—— *famem*, 358. F.
—— *prospectare*, 384. E.
Fores *aperire*, 862. B.
—— *habet tritas ut pastorum casæ*, 703. D.
Foris *habere pedem*, 574. E.
Formica *camelus*, 200. C.
Formicæ *quoque sua bilis*, 562. F.
Formica *formicæ chara*, 80. D.
Formidolosus, 914. B.
Formosus *in ostio*, 867. C.
Formula *cadere*, 1204. C.
Fors *domina campi*, 1167. E.
Fortes *fortuna adjuvat*, 88. B.
Fortis *in alium fortiorem incidit*, 949. B.
Fortiorem *te vita*, 817. C.
Fortuna *æstuaria*, 862. A.
—— *cui portento me involvit*, 672. E.
Fortunæ *novacula*, 1200. F.
Fortuna *Euripus*, 357. A.
Fortunam *præsentem boni consule*, 670. C.
—— *sui cuique mores fingunt*, 532. E.
Fortuna *prorsus adversa*, 912. C.
—— *quem nigrum pinxit*, 104. B.
—— *reddit insolentes*, 934. A.
Fortunatior *Strobilis Carcini*, 98. F.
Fortunatum *domi manere oportet*, 720. A.
Fossa *& vallum*, 29. B.
In Foveam *incidit quam fecit*, 49. A.
Fractis *auribus*, 1105. B.
Frater *viro adsit*, 298. E.
Fratrum *iræ acerbissimæ*, 90. B.
Freno *egere*, 89. C.
Fricantem *refrica*, 300. F.
Frigidam *aquam suffundere*, 382. B.
Frons *occipitio prior*, 77. E.
—— *periit*, 316. C.
Frontem *exporrigere, frontem contrahere*, ibid. E.
Frugi *homines omnia recte faciunt*, 468. D.
Frusto *panis*, 141. A.
Frustra *canis*, 178. F.
—— *currit*, 738. B.
—— *habet qui non utitur*, 924. D.
—— *Herculi*, 594. C.
—— *niti, dementiæ est*, 1202. A.
Frustratus *conatus*, 913. D.
Fucum *facere*, 201. D.
Fuga *tutior*, 938. B.
Fuge *procul à viro majore*, 148. D. & 817. C.
Fugientem *quid insequeris, præsentem mulge*, 768. D.
Fugit *amantem, insequitur fugientem*, 562. B.
Fugitivus, 924. E.
Fuimus *Troes*, 352. E.
Fuit *& Mandroni ficulna navis*, 1065. A.
Fulgur *ex pelvi*, 634. F.
Fulmentum *lectum scandunt*, 1167. F.
Fumantem *nasum ursi ne tentaveris*, 843. D.
Fumi *umbra*, 523. F.
Fumosæ *imagines*, 1160. D.
Fumos *vendere*, 128. D.
Fumum *fugiens, in ignem incidi*, 184. C.
Fumus, 1141. D.
Funditus, *radicitus, &c.* 1127. C.
Fundum *alienum arare*, 726. E.
Funem *abrumpere nimium tendendo*, 208. D.
—— *reducere*, 356. D.
Fungus, 979. B.
—— *putidus*, 1182. A.
Funiculum *ad lapidem*, 1144. D.
—— *ad restim*, 832. D.
—— *miniatum fugiunt*, 98. D.
Funiculus *curarum*, 208. E.
Funis *nihil attraxit*, 350. E.
Furari *littoris arenas*, 999. A.
—— *necesse viro esurienti*, 843. B.
Furemque *fur cognoscit, & lupus lupum*, 510. A.
Fures *clamorem*, 98. C.
Furor *fit læsa sæpius patientia*, 209. A.
Furtivæ *operæ*, 415. C.

G.

Galateam *& Thetidem simul amare non potes*, 793. B.
Galeritis *omnibus oportet cristam inesse*, 797. C.
Galerus *aut navis*, 685. A.
Gallam *bibere*, 1170. B.
Gallinacei *in morem trepidat*, 857. C.
Gallonius, 1147. F.
Gallorum *incusare ventres*, 706. B.
Gallos *quid execas?* 729. E.
Gallus *antequam iterum cantet*, 899. A.
—— *insilit*, 787. D.
—— *in suo sterquilinio*, 1030. A.
—— *submissis alis*, 457. C.
Gamma *Betam persequitur*, 1145. E.
Gangamon, 1088. A.
Gargara *bonorum*, 1081. B.
Garrire *optimus, &c.* 624. D.
Gaudium *dolori junctum*, 943. A.
—— *pyrustæ gaudes*, 784. C.
Γηγενὴς, 328. F.
Gello *puerorum amantior*, 645. B.
Gemmei *mores*, 705. A.
Generosioris *arboris statim planta cum fructu est*, 139. F.
Generosior *sparta*, 653. C.
Genio *indulgere*, 546. D.
Genius *Oetæus*, 862. F.
—— *malus*, 55. E.
Genua *quum virent*, 1029. A.
Genuino *mordere*, 467. E.
Genuinum *frangere*, ibidem.
Genu *sura propius*, 146. D.
Γεροβοσκεῖν, 368. D.
Gerræ, 526. A.
Gigantum *arrogantia*, 948. D.
—— *fraterculus*, 329. A.
Γιγγραίνειν *pro querule loqui*, 326. D.
Glaciem *scindere*, 849. C.

Gla

Gladiator *in arena consilium capit*, 242. A.
Gladiatorio *animo*, 140. E.
Gladio *plumbeo jugulare*, 557. C.
Gladium *acutum avertas*, 21. D.
——— *dedisti qui se occideret*, 726. D.
——— *ne tollas mulier*, 568. A.
Gladius *Delphicus*, 512. C.
——— *plumbeus in eburna vagina*, 272. C.
Glande *cassa*, 1184. F.
Glandes *mihi coquam*, 378. D.
Glandibus *victitantes*, 788. C.
Glauci *ars*, 645. D.
Glaucus *alter*, 1003. E.
——— *comesa herba habitat in mari*, 983. F.
——— *poto melle resurrexit*, 645. F.
Gleba *arvum*, 645. C.
Glebam *quoque accipit erro*, 495. E.
Glomi *bonorum*, 550. C.
——— *pro bonis*, 847. C.
Gloria *futuri*, 949. D.
Gloriosum *& apud posteros*, 925. C.
Glossogastores, 1075. E.
Gnomon *& regula*, 429. C.
Gordius *nodus*, 351. C.
Gorgonem *Perseus aggreditur*, 1004. A.
Γοργὸν βλέπειν, 808. C.
Graculo *cum fidibus nihil*, 165. C.
Graculus *Æsopicus*, 866. B.
——— *graculo assidet*, 80. C.
——— *inter musas*, 270. B.
Græca *fide*, 308. F.
Græco *more*, 984. E.
Gralatorius *aut testudineus gradus*, 1185. D.
Grata *brevitas*, 1059. F.
——— *novitas*, 927. A.
Gratiæ *nudæ*, 625. E.
Gratia *gratiam parit*, 40. E.
Graviora *Sambico patitur*, 58. F.
Gregalis, *sive conventualis*, 865. C.
Gregis *ejusdem*, ibid. D.
——— *nostri*, 839. D.
Grues *lapidem deglutientes*, 861. D.
Gry, 304. A.
Γρύζειν, 304. B. & 440. A.
Gustu *dignoscere*, 348. B.
Gustum *dare*, ibidem.
Guttam *aspergere*, 1180. A.
——— *non habet*, 902. C.
Gutta *vini*, 1001. D.
Gygis *anulus*, 65. B.
Γόης, 948. C.
Gypsus *lacte maceratus*, 321. B.
Γύργαθον φυσᾷς, 993. E.
Gyrina *rana sapientior*, 418. F.

H.

Habet, 977. B.
——— *& musca splenem*, 829. F.
Habitus *virum bonum indicat*, 926. E.
Habuisse *miserum*, 352. F.
Hac *non egreditur verbum*, 262. D.
——— *nos deus ducit*, 460. B.
Hæc *Helena*, 139. A.
——— *justitia*, 810. D.
——— *potior*, 232. E.
Hæreditas *sine sacris*, 134. E.
Hæret *in salebra*, 1019. C.
——— *vado*, ibid. B.
Hæsitantia *cantoris tussis*, 673. C.
Halcedonia *sunt apud forum*, 601. B.
Halopanta, 1193. B.
Hamaxiæa, 762. E.
Hamaxobii, 322. C.
Hamus *semper pendeat*, 350. F.
Hanc *technam in te ipsum struxisti*, 49. C.
Harena *cedere*, 361. D.
Harenæ *copia*, 297. A.
——— *mandas semina*, 170. C.
Harenam *metiris*, 168. F.
Harena *sine calce*, 508. A.
Harmodii *cantilena*, 705. D.
Harmonia *judicibus apta*, 484. C.
Harpocratem *reddidit*, 981. E.
Hasta *caduceum*, 705. F.
Hastæ *amentatæ*, 1206. B.
------ *& scuto*, 655. C.
Hastam *abjicere*, 361. C.
Hastas *ministrare*, 1206. B.
——— *primas jactare*, 1202. E.
Haud *annuntias bellum*, 720. F.
——— *canit paternas cantiones*, 705. E.
——— *perficiet*, 929. F.
——— *solide*, 1118. E.
——— *unquam arcet ostium*, 452. F.
Hecala *pauperior*, 252. B.
Hecatæ *cœna*, 1055. F.
——— *sacrificant*, 349. D.
Hedera *lascivior*, 1162. C.
——— *post anthisteria*, 809. A.
Heraclius *lapis*, 215. B.
Herbam *dare*, 360. F.
Herciscere, 1205. D.
Herculana *balnea*, 510. E.
——— *scabies*, 531. B.
Herculani *lecti*, 1102. D.
Herculanus *morbus*, 531. B.
——— *nodus*, 351. B.
Hercule *dextro*, 56. F.
Herculei *labores*, 707. C.
Hercules *contra duos*, 197. C.
——— κροκωτοφόρος, 99 D.
——— *& simia*, 830. A.
——— *hospitatur*, 977. C.
——— *malorum*, 613. B.
Herculis *columnæ*, 834. A.
——— *cothurnos aptare infanti*, 861. C.
——— *quæstus*, 1180. E.
Heri *& nudius tertius*, 565. D.
Hermionis *vice*, 571. D.
Hermodorus *verba importat*, 612. D.
Hermonium *officium*, 600. C.
Herniosi *in campum*, 1141. A.
Herniosus *usque ad gulam*, 996. A.
Heroum *filii noxæ*, 235. B.
Hesiodi *senecta*, 628. C.
Hesperidum *mala*, 1010. E.
Heterognathus *es*, 803. B.
Heteromolia *causa*, 705. C.
Herum *nemo bene gerit, nisi servierit bene*, 25. E.
Herus *omnis servo monosyllabus*, 803. D.
Hiberæ *næniæ*, 525. E.
Hic *depone*, 831. C.
---- *Rhodus, hic saltus*, 788. D.
---- *telam texuit, ille diduxit*, 1087. A.
Hinc *belli initium*, 835. A.
——— *illæ lachrimæ*, 138. F.
Hinnulus *leonem*, 131. E.
Hipparchi *murus*, 988. E.
Hipparchorum *tabula*, 705. B.
Hippoclides *non curat*, 371. E.
Hippolytum *imitabor*, 861. B.
Hippomene *magis impius*, 690. E.
Hipponacteum *præconium*, 467. B.
Hircum *olet anus*, 818. C.
Hircus *Caricus*, 868. C.
Hirsuto *corde homines*, 492. E.
Hirudo *nisi plena non omittit cutem*, 543. A.
Hirundines *sub eodem tecto ne habeas*, 22. A.
Hirundinum *musea*, 449. A.
Hirundo *totos schœnos anteibit*, 1011. C.
Hoc *age*, 1185. B.
——— *calciamentum consuit Histiæus, Aristagoras induit*, 812. F.
——— *jam & vates sciunt*, 1134. B.
——— *municeps aut vicinus nuntiavit*, 1149. B.
——— *noveram priusquam Theognis natus est*, 1024. E.
——— *tu mihi dices*, 1144. E.
Hodie *nihil succedit*, 1133. D.
——— *nullus, cras maximus*, 988. F.
Holerum *appositiones*, 704. E.
Holitor *opportuna loquens*, 220. E.
Holmus *erit mihi cubile*, 652. B.
Homerici *versus aliquot proverbiales*, 908. C.
Homini *diligenti*, 1065. A.
Hominum *universa proluit pelagus mala*, 807. E.
Homo *bulla*, 500. A.
Homo *fictilis*, 704. E.
——— *homini deus*, 53. F.
——— *lupus*, 55. D.
——— *semper contradicens*, 1101. C.
——— *Thales*, 889. E.
——— *trium literarum*, 660. D.
Honesti *nulla satietas*, 90. A.
Honos *alit artes*, 330. F.
Horis *omnibus nemo sapit*, 532. B.
Horna *messis*, 983. E.
Horreo *ipso*, 860. E.
Hospes *indigenam*, 824. E.
——— *in tempestate aut hyeme molestus*, 592. E.
——— *quisquis profuturus est, veniat*, 623. C.
Hospitibus *aliquid relinquito*, 113. C.
Hospitis *habenda cura*, 934. E.
Hostes *semper tales me insequantur*, 641. D.
Hostibus *eveniat*, 745. D.
Hostimentum *est opera pro pecunia*, 527. B.
Hostis *domesticus*, 1061. E.
------ *miseraturus si vidisset*, 863. A.
------ *non hostis*, 817. E.
Hostium *munera non munera*, 125. A.
Hujus *non facio*, 305. A.
Humeris *sustinere*, 1074. F.
Humi *hauris*, 704. B.
------ *serpere*, ibid. C.
Hyberno *pulvere, verno luto*, 1170. A.
Hydra *magis varius*, 65. A.
Hydram *secas*, 370. D.
Hydriam *in foribus*, 431. A.
Hydrus *in dolio*, 950. A.
Hyems *illico erit*, 1037. F.
Hylam *inclamas*, 173. C.
Hymetia *nova, Falerna vetera*, 472. C.
Hypera *omissa pedem insequeris*, 815. E.
Hyperberetæa, 698. A.
Hyperbolo *pejor*, 1017. C.
Hyperi *vertigo*, 640. B.
Hypsea *cæcior*, 134. D.
Hystricis *seta*, 1006. E.

I.

Jacere *in fermento*, 701. E.
Jactantiæ *comes invidia*, 941. F.
Jactantia *turpis*, 928. D.
Jactare *jugum*, 903. C.
Jaculari *sine scopo*, 376. C. & 839. E.
Jaculo *immisso fugere*, 27. B.
Ἰαλεμίζειν, 704. A.
Jalemo *frigidior*, 703. F.
——— *miserior*, 704. B.
Ἰαμβίζειν, 1095. C.
à Janua *aberrare*, 236. D.
Januam *aperire*, 152. B. & 862. D.
Japeto *antiquior*, 1212. D.
Ibyci *equus*, 1111. D.
——— *grues*, 341. F.
Idem *Actii quod Titii*, 390. C.
——— *pulvis*, 273. A.
——— *trahere jugum*, 815. B.
Jecit *Achilles duas tesseras & quatuor*, 649. E.
Ignarium *dare*, 1089. A.
Ignavis *semper feriæ sunt*, 586. E.
Ignavi *vertitur color*, 102. F.
Ignem *dissecare*, 170. E.
——— *igni ne addas*, 71. D.
——— *ne gladio fodito*, 17. C.
——— *palma*, 703. B.
Igni *ferroque minari*, 1125. A.
ne Ignifer *quidem reliquus est factus*, 375. A.
Ignis *ad torrem*, 851. A.
——— *mare, mulier, tria mala*, 464. A.
——— *non extinguitur igni*, 792. E.
Iisdem *literis comœdia ac tragœdia componitur*, 823. F.
——— *numeris*, 380. B.
——— *vescentes cepis*, 718. C.
Iliade *prolixius*, 1065. F.
Ἰὴ παιών, 1058. E.
Ilias *bonorum*, 122. C.
——— *malorum*, ibid. B.
Ilico *hyems erit*, 1037. F.

Iliensis tragœdos conduxit, 534. F.
Ilio semper mala, 975. A.
Illaudatus, 671. A.
Γαλλεθαι, 193. A.
Illi jam non sunt, at qui sunt, mali, 672. A.
Illotis manibus, 354. C.
—— pedibus ingredi, ibid. A.
Illo respiciens, sed hic remitte boum, 852. C.
Imberbis senes doces, 784. E.
Imbre terra gaudet, 510. B.
Ἡ'μιγέκασος, 1025. F.
Imis ceris eradere, 1021. D.
Imi subsellii, 903. D.
Imitabor Nepam, 991. B.
I modo, venare leporem, nunc Itym tenes, 857. F.
Immolare boves, 759. A.
Immunem venire, 1034. A.
Impari numero superis sacrificandum, 20. A.
Imperator bonus & idem robustus miles, 944. C.
Imperatorum multitudo Cariam perdidit, 614. E.
Impete peritum artis, 620. B.
Impetere lingua, 507. E.
Impossibilia captas, 370. A.
Improbi consilium in extremum incidit malum, 764. B.
Improbitas compendiaria res, 769. E.
—— —— musca, 920. F.
In absurde locutum, 909. E.
-- acie novacula, 33. C.
-- ære meo est, 282. E.
-- aere piscari, 174. D.
-- agro surculario capras, 1073. F.
-- albo esse, 275. E.
-- alia regione esse, 1209. B
-- alieno foro litigare, 480. B.
-- alio mundo, 105. B.
-- angulo, 1069. E.
Inania multa in bellis, 689. A.
Inanis conatus, 910. A.
Inani spe flagrat, 1009. A.
Inaniter aquam consumis, 174. A.
Inanium inania consilia, 835. C.
In antrum haud legitimum, stimulum impingis, 823. D.
-- anulo, dei figuram ne gestato, 23. B.
-- apes irruisti, 700. B.
-- Aphannis, 765. D.
-- apio nondum est, 363. F.
-- aqua hæret, 180. D.
—— scribis, 170. F.
—— sementem facis, ibid. C.
—— sitire, 105. B.
-- arctum cogi copias, 33. C.
-- arduis cunctanter agendum, 1208. C.
-- area latitas, 824. C.
-- arena ædificas, 171. A.
-- arenam descendere, 361. E.
-- armis accissat, 1005. B.
-- aurem dicere, 131. C.
-- beatam, 447. A.
-- beato omnia beata, 1179. A.
-- bello peccare bis, 724. C.
-- buccam quicquid venerit, 209. F.
-- caducum parietem inclinare, 605. C.
Incantatione quavis efficacius, 1127. A.
In capras sylvestres, 765. B.
-- caput præcipitari, 800. A.
-- Care periculum, 226. D.
Incidit in foveam, quam fecit, 49. A.
Incita equum juxta nyssam, 1043. E.
Incitare currentem, 913. A.
In clamosos, 920. C.
-- cœlo esse, 220. C.
-- cœlum expuis, 823. B.
—— jacularis, 179. D.
-- coriis est animus, 890. D.
-- cotyla gestaris, 700. A.
-- crastinum seria, 1111. F.
Incudem eandem tundere, 366. E.
Incudi reddere, 217. B.
In culmo arare, 1019. D.
Incus maxima non metuit strepitus, 724. A.
In dexteram aurem, 307. C.
-- diem vivere, 322. D.
Indignus qui me vel aspicias, 915. B.
In directum, 1187. D.
-- discrimine apparet qui vir, 919. D.
Indoctior Philonide, 592. D.
In dolio figularem artem discere, 227. D.
-- dominum adferre dentes, 442. D.
Indulgere genio, 546. D.
In durum & implacabilem, 1036. B.
Industriam adjuvat deus, 929. C.
Indutus est omnem facultatem, 817. E.
In eadem es navi, 410. A.
-- eandem nassam, 419. E.
-- easdem ansas venisti, 419. D.
-- eburna vagina plumbeus gladius, 272. C.
-- eodem hæsitas luto, 180. C.
-- eo ipso stas lapide, in quo præco prædicat, 701. E.
Inelegantior Libethriis, 242. B.
Inertium chorus, 669. B.
Inescare homines, 573. E.
Inevitabile fatum, 936. D.
In exitium, 447. A.
Inexorabilis, 914. C. & 944. B.
Inexploratus homo, 562. D.
In fermento jacere, 701. E.
Infixo aculeo fugere, 27. B.
In flammam manum mitto prudens, 852. B.
Inflare buccas, 844. A.
Inflige plagam ab aratro, 1018. B.
Influit quod exhauritur, 494. C.
In folle offerre, 1153. A.
-- foribus adesse, 478. E.
-- formidolosum, 914. B.
-- foro nostro res vertitur, 850. E.
—— veritas, 1168. B.
-- frigidum furnum panes immittere, 1098. C.
In fugitivum, 924. E.
-- genibus deorum, 652. D.
Ingens discrimen, 919. B. & 931. B.
—— intervallum, 1019. F.
—— rerum multitudo, 910. D.
Ingratitudo vulgi, 932. E.
Ingredi Junonium, 976. F.
Inguinis & capitis discrimen nescit, 614. D.
-- herba esse, 479. F.
—— luxuries, 1207. C.
-- herbis, 1164. A.
-- hoc calciamento pedem habet, 1139. B.
-- holmo cubabo, 652. B.
-- horas, 322. F.
-- idem conspirare, 1086. E.
Injecta aqua more balneatoris abire, 27. C.
Inimicus contemptus, 915. F.
In integrum restituere, 1205. A.
Iniquum petendum, ut æquum feras, 492. B.
Initiis mederi præstat, 85. F.
Initio confidens, in facto timidus, 808. B.
Initium belli, 701. D.
Injuria solvit amorem, 1117. C.
Injurato credere, 308. C.
In lapidicinas, 417. F.
-- laqueos lupus, 372. D.
-- laqueum inducere, 369. A.
-- leporinis, 1132. D.
-- limine deficere, 211. E.
-- linguam quicquid venerit, 210. A.
-- Lipsydrio pugnas, 1005. C.
-- luto hæsitare, 101. A.
-- magnis & voluisse sat est, 652. A.
-- malis celeritas optima, 1198. F.
-- manibus esse, 888. C.
-- mari aquam quæris, 360. B.
-- me hæc cudetur faba, 59. F.
-- mentem quicquid venerit, 210. B.
-- morbo consumat, 1089. B.
-- nare bilis, 653. A.
-- navibus educatus, 1121. B.
-- nervum ire, 576. B.
-- nihil sapiendo jucundissima vita, 702. F.
-- nocte consilium, 462. B.
Innocuus alium aspiciam, meum habentem malum, 678. C.
In numerato, 1021. A.
-- numerum pervenire, 1211. C.
-- occipitio oculos gerit, 792. A.
-- omnia potentes, 1026. A.
-- omni fabula & Dædali execratio, 702. C.
Inopi nullus amicus, 740. B.
In orbem circumiens, 496. C.
-- Orci culum incidas, 699. C.
-- ore atque oculis, 1127. F.
-- ostio formosus, 867. C.
-- pace leones, 1071. B.
-- Panticapæum, 800. B.
-- parte vel ignem prædetur aliquis, 702. E.
-- pedes retrocedit, 1005. B.
-- periculoso negotio non est dormitandum, 923. D.
-- portu impingere, 211. D.
—— navigare, 47. C.
-- pulicis morsu deum invocat, 806. D.
-- puteo constrictus, 419. C.
—— cum canibus pugnare, 378. C.
-- Pythii templo cacare, 1002. C.
-- quadrum redigere, 368. E. 1210. B.
-- quinque judicum genibus situm est, 652. D.
-- regno tuo, 282. C.
-- rupes, 800. C.
-- saltu uno duos apros capere, 861. A.
Insana laurus adest, 533. B.
Insania aliena frui optimum, 496. D.
—— non omnibus eadem, 949. D.
Insanire cum insanientibus, 1101. D.
In saxis seminas, 170. D.
Inscitia confidentiam parit, 1066. C.
In se descendere, 255. C.
-- senem libidinosum, 911. A.
—— ne quod collocaris beneficium, 382. E.
-- simpulo, 472. E.
-- sinu gaudere, 117. A.
—— manum habere, 691. C.
-- sola Sparta expedit senescere, 1002. E.
-- somnis quæcunque videntur, 296. E.
-- spem frustratam, 909. F.
Insperabilem vitam vivis, 816. E.
Institutio à puero, 754. D.
Intempestiva benevolentia nihil à simultate differt, 288. D.
In tempore cavenda pœna mali, 930. C.
-- tenebris saltare, 348. E.
Inter cæcos regnat strabus, 824. C.
—— cæsa & porrecta, 135. A.
—— calicem & os, 182. B.
In tergore bovis desedit, 824. D.
-- tergoribus mens est, 454. A.
Inter Corinthum & Sicyonem, 219. D.
—— indoctos etiam Corydus saltat, 480. B.
—— lapides pugnabant, 104. E.
—— manum & mentum, 1129. D.
—— malleum & incudem, 33. B.
—— os & offam, 182. B.
—— pueros senex, 1002. E.
In terra pauperem, ibid. D.
Inter sacrum & saxum, 33. A.
Intersecta musica, 805. D.
Intervallo perit fames, & optime perditur, 816. D.
In toga saltantis personam inducere, 562. C.
Intra labia risit, 1173. F.
In tranquillo est, 450. D.
-- transcursu, 1043. B.
-- transennam inducere, 1069. E.
Intra pelliculam tuam te contine, 256. F.
—— septimam, 699. E.
—— suas præsepes, 282. E.
---- teli jactum, 148. B.
Intristi, exedendum, 60. A.
In trivio sum, 89. D.
---- tua ipsius arena, 860. E.
---- tuo luco & fano est situm, 282. D.
Intus canere, 417. C.
---- & in cute, 362. D.
In tuum ipsius caput, 746. A. & 1096. A.
---- vado, 47. B.
---- venatu periit, 372. B.
---- ventrem insilire, 1112. F.
Inveni, non quod pueri in faba, 682. E.
In via ne seces ligna, 23. E.
Invidus vicini oculus, 722. D. & 1127. B.
In vino veritas, 267. B.
Invita Minerva, 44. A.
Invitis canibus venari, 287. D.

In-

Invitos boves plaustro inducere, 287. E.
Invitus Jupiter novit, 699. D.
In ultimas terras, 1175. B.
---- voti compotem, 916. A.
Inus dolores, 702. A.
Inutilior Blace, 985. F.
In utramvis dormire aurem, 307. B.
---- utrumvis dormire oculum, 980. A.
Invulnerabilis ut Cæneus, 810. B.
Joca feriaque, 415. C.
Jocandum ut feria agas, 1132. C.
Ionice, pro lascive, 209. D.
Io Pæan, Io triumphe, 531. E.
Jovem esse credere stultitia est, 677. E.
---- lapidem jurare, 593. A.
Jovis auribus servare, 602. F.
---- Corinthus, 425. A.
---- & regis cerebrum, 247. A.
---- germen, 1179. C.
---- lac, 1109. C.
---- quadrigis, 159. B.
---- sandalium, 632. C.
---- suffragium, 576. A.
ex ---- tabulis testis, 308. C.
---- taxilli semper feliciter cadunt, 115. C.
---- tergus, 1001. F.
Ipes mali, 692. B.
Ἰκκομβακυεῖν, 742. A.
Ipsa pelle præ te fers, 615. B.
Ipse dixit, 576. E.
---- semet canit, ibid. D.
---- sibi mali fontem reperit, 49. C.
---- ---- perniciem accersivit, 919. F.
Ipsi curandum, 697. F.
---- testudines edite qui cepistis, 60. D.
Ipsis & Chiis, 1141. E.
---- placet, 551. C.
Ipso cratere, 1001. C.
---- horreo, 860. E.
Iracundior Adria, 1096. C.
Ira omnium tardissime senescit, 265. D.
Iratus Deus, 56. C.
Ire per extentum funem, 555. F.
Iro pauperior, 252. A.
Irrisibilis lapis, 570. E.
Irritare crabrones, 50. D.
Isauricus, 752. B.
Ἴσον ἴσῳ, 1092. A.
Ἰσόθεος, 220. B.
Issa, 860. E.
Ἰσθμιάζειν, 697. E.
Isthmum perfodere, 1030. B.
Ita fugias, ne præter casam, 182. C.
Iter infortunatum lepus apparens facit, 693. F.
Iterum atque iterum ad Pythum via, 697. B.
---- eundem ad lapidem offendere, 185. C.
---- tranquillitatem video, 450. A.
Ithorus, 974. C.
Itidem ut Acheronti, 1181. F.
Ithym nunc tenes, i modo venare leporem, 857. F.
Ἰθύφαλλοι, 599. E.
Jubentis aperte loqui, 909. D.
Jucunda malorum præteritorum memoria, 1149. F.
Jucundissima navigatio juxta terram, 103. D.
Jugulare mortuos, 91. C.
Jugum jactare, 903. C.
---- idem trahere, 815. B.
Junco sicco, 1159. A.
Jungere vulpes, 132. A.
Junonium ingredi, 976. F.
Jupiter aliquando pluit, aliquando serenus est, 323. B.
---- aquilam delegit, 1006. C.
---- invitus novit, 699. D.
---- non omnibus placet, 626. E.
---- orbus, 360. A.
---- quomodo duxerit Junonem novit, 1029. C.
Jus in manibus, 233. F.
Jusjurandum adactum, 766. A.
Justitiæ oculus, 973. B.
Justitia in se virtutem complectitur omnem, 513. F.
---- justior, 973. C.
---- per se exigua res, 431. E.
---- Prienensis, 851. E.
Juvenari, 988. A.
Juventa viribus pollet, 917. D.
Juvenum facta, virorum consilium, 818. E.
---- lanceæ, 829. A.
Juxta cubitum profecit, 985. C.
---- cum ignarissimis, 1163. A.
---- fluvium puteum fodit, 797. F.
---- Lydium currum pedes, 475. A.
---- melam, 847. F.
---- navem, 985. B.
Jynge trahor, 1078. B.

L.

Labda mihi videris, 987. A.
Labore laboriosius, 696. D.
Laborem serere, ibid. E.
Labores acti jucundi, 498. A.
Labor senectuti optimum opsonium, 797. B.
Labrax Milesius, 696. F.
Labrum mordere, 900. A.
Labyrinthus, 696. A.
Lacænæ solæ viros pariunt, 1010. E.
Λακκόπλουτοι, 1079. D.
Lacerat lacertum Largi mordax Memmius, 366. F.
Lac gallinaceum, 222. D.
Lachanizare, 546. A.
Laciadæ, 696. E.
Lacinia tenere, 1207. D.
Lac lacti simile, 186. B.
Laconicæ lunæ, 561. D.
Laconismus, 444. B. & 695. B.
Lacryma nil citius arescit, 1147. D.
Lacunam explere, 1169. A.
Lædere facile, mederi difficile, 411. C.
Lampada tradere, 84. E.
Lampon jurat per anserem, 978. C.
de Lana caprina, 133. D.
Lanam in officinam fullonis, 1106. B.
Lanei pedes Deorum, 391. C.
Lapide empti, 733. D.
Lapidem decoquere, 847. E.
---- elixas, 189. E.
---- omnem movere, 161. C.
Lapides flere, 1205. F.
Lapidi loqueris, 179. A.
Lapis Lydius sive Heraclius, 215. B.
Lapsana vivere, 1032. B.
Laqueo suo captus est, 49. B.
Laqueum effugere, 1061. D.
—— mandare, 544. D.
Laqueus auxiliari videtur, 997. D.
—— laqueum cepit, 787. C.
à Lare ordiri, 254. B.
Largitio non habet fundum, 376. D.
Lari sacrificant, 349. B.
Larinum verbum, 1140. E.
Λαρυγγίζειν, 1163. D.
cum Larvis luctari, 91. B.
Larus, 458. D.
—— hians, 694. F.
—— in paludibus, 860. D.
—— parturit, 339. A.
Laryngizein, 1163. D.
Laterem lavas, 169. D.
Late vivens, 695. F.
Latini tibicinis more, 1209. F.
Latum & angustum, 1143. C.
---- unguem & similia, 184. E.
Lavares Peliam, 697. B.
Laudant ut pueri pavonem, 988. C.
Laudare æquum, capere plus, 887. B.
Laudas teipsum, 627. D.
Laudiceni, 493. B.
Laverniones, 971. A.
Laureola in mustaciis quærere, 1161. F.
Laureum baculum gesto, 58. E.
Lauriotica noctua, 645. E.
Lauro clamosior ardente, 619. A.
Lautitiæ, 929. A.
Leæna non statuar in machæra, 680. E.
Leberide cæcior, 134. A.
—— nudior, 36. D. & 134. C.
—— scabrosior, 766. B.
Lecytho pinguior, 562. A.
Lecythum habet in malis, 1137. B.
Legatus non cæditur, neque violatur, 1102. C.
Lemnia manu, 693. E.
Lemniæ bovis latera Athos celat, 768. B.
Lemnium malum, 345. A.
Lens Deus, 1104. C.
Lente bos, 47. F.
—— gaudere desii, 647. E. & 717. D.
Lenticulam angulo tenes, 841. A.
Lenti unguentum infundere, 270. C.
Lentiscum mandere, 310. E.
Leo chordula vinctus, 1070. B.
Leonem ex unguibus æstimare, 347. D.
—— larva territas, 239. E.
—— radere, 557. D.
—— stimulas, 51. B.
—— videre, hostium prælia portendit, 860. C.
Leonibus vulpes jungere, 341. A.
Leonina societas, 297. C.
Leonis catulum ne alas, 514. E.
—— exuvium induitis, 137. D.
—— —— super Crocoton, 849. E.
—— loco murem ostendis, 722. B.
—— senecta, 707. B.
—— vestigia quaris, 983. C.
Leontini semper circa pocula, 121. B.
Λέπισθαι, λεπίζεσθαι, λεπίζω, 1010. A.
Leporem non edit, 412. E.
Lepores duos insequens, neutrum capit, 790. A.
Lepori esurienti etiam placentæ fici, 859. D.
Leporis vita, 1020. C.
Lepos Atticus, 92. D.
Lepus apparens infortunatum facit iter, 693. F.
—— dormiens, 383. E.
—— marinus, 413. A.
—— pro carnibus, 439. A.
—— pulpamentum quærit, 224. D.
Λεπτολογεῖν, 897. B.
Λεπτομερῶς, ibid. C.
Lerii mali, 538. E.
Lerna malorum, 122. D.
Lesbia regula, 217. C.
Lesbiari, 900. B.
Lesbiis digna, 693. E.
Lesbius cantor, 240. A.
—— Prylis, 905. B.
Λέσχας pro nugis, 250. E.
Lethale mulsum, 321. A.
Leucæus & scriptura non idem, 848. A.
Levi brachio, 161. A.
Levidensæ munus, 833. D.
Levissimæ rei gravissima pœna, 721. D.
—— res oratio, ibid. C.
Λιθοκηπαστάς, 988. D.
Λευκόπυγοι, 423. A.
Lex & regio, 859. D.
—— in manibus, 1108. D.
Liba Coalemo, 1143. A.
Libera Corcyra, caca ubi libet, 975. B.
Liberæ capræ ab aratro, 693. A.
Liber non est, qui non aliquando nihil agit, 1207. B.
Libero lecto nihil jucundius, 1190. D.
Libetriis inelegantior, 242. B.
Libya semper adfert mali quippiam, 885. F.
Libyca fera, ibid. E.
Ligna in sylvam, 284. B.
Lignum ligno adglutinare, 321. E.
—— tortum, haud unquam rectum, 693. B.
Ligula non dignus, 935. A.
Limam addere, 205. C.
Limen ostii tetigisti, 787. C.
—— senectæ, 693. F.
Λιμοδωριεῖς, 894. F.
Lindii sacrum, 559. E.
Lineam ducere, 156. A.
Lingere salem, 1030. D.
Lingua amicus, 795. A.
---- bellare, 694. B.
---- bis, at illis dentes, 764. A.
---- juravit, 565. B.
---- impetere, 507. E.
---- lapsa verum dicere solet, 268. B.
---- non redarguta, 1118. C.
---- praconi, 893. B.
---- quo vadis? 460. C.

Lingua seorsum inciditur, 893. A.
in Linguam quicquid venerit, 210. A.
Linum candidum lucri causa ducis, 765. A.
---- lino nectis, 321. B.
Lippis ac tonsoribus notum, 250. B.
Lippo oculo similis, 462. E. & 1182. C.
Λῆρος, 507. B.
Lis litem serit, 693. B.
Litæ, 265. F.
Litem incipere, 914. A.
---- movebit, si vel asinus, 333. B.
---- ne quære quum licet fugere, 824. C.
---- parit lis, noxa item noxam, 333. C.
Literæ finistræ, 589. A.
Littore loquacior, 670. B.
Littori loqueris, 177. E.
Littoris arenas furari, 999. A.
Lityersam cantionem canis, 821. A.
Livor in vivis, 615. F.
---- quoque laudaret faciem, 211. A.
Locrense pactum, 563. C.
Locrensis bos, 653. D.
Loculi medicorum semper inanes, 687. D.
Locupletum reditus, 936. C.
Locusta bovem prius pariet, 443. C.
Λογοδαίδαλος, 509. F.
Loliginis succus, 467. B.
Lolio victitant, 417. A.
Longæ manus, 817. D.
---- regum manus, 70. A.
Longe lateque, 386. C.
---- vicit, 937. E.
Longis tibiis canere, 219. B.
Longum proœmium audiendi cupido, 1144. A.
---- valere jussit, 485. B.
Loquax talpa, 1093. A.
Loqui nescit, tacere non potest, 624. E.
Loripedem rectus derideat, 751. D.
Lorum ex ipso bove sumere, 100. C.
---- una cum cane, 1012. D.
Lotum gustavit, 628. E.
Lucerna pinguior, & lecytho pinguior, 562. A.
---- sublata, nihil discriminis inter mulieres, 821. D.
Lucernam accendere possis, 1177. E.
—— in meridie adhibes, 556. D.
—— olet, 290. D.
Lucri bonus odor ex re qualibet, 886. F.
Lucrum cape à subeunte navi, 766. E.
—— malum æquale dispendio, 793. C.
—— pudori præstat, 887. C.
—— undecunque captant, 932. D.
Lumen soli mutuas, 284. C.
Lunæ radiis non maturescit botrus, 1115. F.
Lunam detrahere, 983. B.
—— in tuum malum deducis, 746. A.
Lupi alas quæris, 176. B.
—— à tergo, præcipitium à fronte, 823. F.
—— decus, 612. B.
—— etiam si meminisses, 640. F.
—— illum priores viderunt, 296. C.
—— venatus, 766. D.
Lupinum potum, 612. A.
Lupis parcere, 457. C.
Lupo agnum eripere postulant, 633. A.
Luporum catulos alere, 442. B.
Lupus ante clamorem festinat, 632. F.
—— aquilam fugit, ibid.
—— circum puteum chorum agit, 474. C.
—— hiat, 508. A.
—— in fabula, 916. A. & 1065. B.
—— lupum, fur furem cognoscit, 510. A.
—— Milesius, 696. F.
—— non curat numerum, 551. B.
—— ovem prius ducat uxorem, 892. A
—— pilum mutat, non mentem, 787. B.
Luscinïæ deest cantio, 863. E.
—— nugis insidentes, 449. B.
—— somnus, 672. D.
Lutea, pro vilibus, 705. A.
Luteus, ibid. B.
Luto lutulentior, 1166. A.
Lutum luto purgare, 385. C.
—— nisi tundatur, non fit urceus, 792. B.
—— sanguine maceratum, 692. F.
Lux assulsit, 632. D.
Lychnobii, 1036. C.
Lydi mali, post hos Ægyptii, 692. E.
Λυδίζειν, 611. F.
Lydio more, 692. D.
Lydius currus, 474. E.
—— lapis, 215. B.
Lydo non erat negotium, 631. E.
Lydorum caricæ, 611. F.
Lydum in planiciem provocat, 821. C.
Lydus cauponatur, 611. E.
—— in meridie, ibid. C.
—— ostium clausit, ibid. A.
Lynceo perspicacior, 427. E.
Lysicrates alter, 822. A.
Lysistrati divitias habes, ibidem.

M.

Machæra tibi est, & nobis urbina, 666. F.
Machinamentum Megaricum, 508. D.
Machinas post bellum adferre, 721. B.
Macilenta manu pinguem pedem, 1021. E.
Macilentior leotrephide, 1102. F.
Mactata hostia levior, 571. A.
Macula, labes, 1170. D.
Madusa, 1159. E.
Mæandri, 1173. D.
Mæsonica dicteria, 1109. E.
Magadari, 1090. B.
Μαγαδίζειν, 310. C.
Magdalia canem alens, 975. D.
Magis gaudet eo, qui senectam exuit, 902. A.
---- ipse Phryx, 644. E.
---- quam sol Heracliti, 1121. D.
---- sibi placet, quam Peleus in machæra, 645. A.
Magistratum gerens, audi & juste & injuste, 634. D.
Magistratus virum indicat, 389. F.
Magna civitas, magna solitudo, 540. F.
---- de re disceptatur, 925. E.
---- loqui, 465. B.
Magnetis more attrahere, 283. E.
Magnetum mala, 688. D.
Magnorum fluminum navigabiles fontes, 139. E.
Magnum os anni, 618. A.
Magnus versator in re pusilla, 822. B.
Mala attrahens ut Cæcias nubes, 206. D.
---- avis, 618. D.
---- bona, 191. E.
---- conciliant homines, 433. F.
---- extrema extremorum, 802. C.
---- malis, 323. F. & 1208. E.
---- proditio, 692. A.
---- senium accelerant, 943. A.
---- ultro adsunt, 1002. A.
Maleam legens, quæ sunt domi obliviscere, 537. E.
Male conjugati, 933. D.
---- parta, male dilabuntur, 294. F.
Mali bibunt improbitatis fecem, 692. C.
---- commatis, 747. A.
---- corvi malum ovum, 343. E.
---- fontem sibi reperit, 49. F.
---- principii malus finis, 1161. E.
Malis avibus, 57. C.
---- ferire, 445. B.
---- mala succedunt, 934. D.
---- non cedendum, 919. E.
---- ter mala, 805. B.
Mali thripes, mali ipes, 692. B.
Malitia varia est, 468. F.
Mali viri honesta oratio, 272. B.
---- ---- munera inutilia, 125. D.
Malo accepto stultus sapit, 38. E.
---- asino vehitur, 1100. D.
---- male evenit, 915. A.
---- nodo malus quærendus cuneus, 70. F.
Malorum assuetudo, 933. F.
---- meminisse, 445. A.
---- oblivio, 911. F.
---- panegyris, 690. C.
---- thesaurus, 123. C.
Malo uni obnoxium præstat esse quam duobus, 993. D.
Malva mollior, 277. A.
Malum bene conditum ne moveris, 51. C.
---- bono pensatum, 937. C.
---- consilium, 73. C.
---- est bonum, 1008. D.
Malum Hercules, 691. A.
---- lucro conjunctum, non est malum, 887. C.
---- lucrum, æquale dispendio, 793. C.
---- malo medicari, 71. A.
---- munus, 1008. F.
---- vas non frangitur, 1007. D.
Malus choraules bonus symphoniacus, 1153. B.
---- cum malo colliquescit voluptate, 514. B.
---- janitor, 1000. F.
---- ne ingrediatur, 796. C.
---- nullus hoc sciet, 807. B.
Mamacuthæ, 1041. A.
Manci pera, 1085. D.
Mandare laqueum, 544. D.
Mandrabuli more res succedit, 92. F.
Mandragoram bibere, 1068. D.
Mandroni fuit ficulna navis, 1065. A.
Manduces, 1136. C.
Manenti vincendum, aut moriendum, 830. A.
Manibus nihil non fit, 890. B.
---- pedibusque, 157. B. & 931. A.
Manica, 1033. A.
Manivoro vinculo, 690. F.
Manliana imperia, 392. F.
Mannii Ariciæ multi, 690. A.
Mansisse diu & vacuum rediisse, fœdum est, 660. B.
Mansum ex ore dare, 1193. E.
Mantica in tergo, 256. B.
Manticulari, 903. F.
Manuari, 1080. A.
Manubrium è manu eximere, 978. E.
Manu fingere, 563. A.
---- longa & manu brevi tradere, 1077. F.
---- serendum, non thylaco, 729. B.
---- utraque adesse, 340. D.
Manum admoventi fortuna est imploranda, 476. E.
---- admovere, 1013. E.
---- ad os apponere, 1184. B.
---- de tabula, 120. B.
---- habere sub pallio, 691. B.
---- non verterim, 120. F.
---- prudens mitto in flammam, 852. B.
Manus conserere, 1205. D.
---- in sinu habere, 691. C.
---- longa, 817. D.
---- manum fricat, 40. C.
---- multæ onus levius reddunt, 521. C.
---- pretium, 1156. B.
---- unius infirma pugna, 521. D.
Maras, 980. D.
Mare aureum, 340. B.
---- bonorum, 123. B.
---- cœlo miscere, 142. A.
---- exhauris, 908. A.
---- inexpugnabile, 464. B.
---- malorum, 122. F.
---- prius vitem tulerit, 545. F.
---- proluit omnia mortalium mala, 807. E.
---- salsum esse, è paucis guttis cognoscitur, 348. C.
Margites, 513. A.
Mari aquam addere, 284. C.
---- è fossa aquam, 762. D.
Marinam auditionem fluviali abluit sermone, 787. F.
Maritimi mores, 1082. F.
Maritimus quum sis, ne velis fieri terrestris, 830. B.
Mars communis, 286. C. & 1108. B.
---- haud concutit sua ipsius arma, 810. E.
---- initio laudatus ob filios, 851. F.
---- rex, 971. A.
Martem tueri, 808. F. & 901. E.
Marte nostro, 228. F.
Martis campus, 623. F.
---- pullus, 811. A.
Maschalam tollere, 644. B.
Masculum, 1173. E.
Massiliam naviges, 522. E.
Matellæ immejere, 209. A.

Mate-

Materiæ probæ probus artifex, 852. B.
Matiolœchus, 1010. B.
Matrem sequimini porci, 1133. A.
Matris ut capra dicitur, 688. A.
Ματτυάζειν, 607. B. & 1009. E.
Matulam porrigere, 217. D.
Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est, 358. B.
Mature fias senex, 93. E.
Maturior moro, 1101. A.
Maza esurienti, 543. C.
Mazam pinsuit à me pistam, 685. C.
---- scarabeo, 686. A.
Maza post panem bona, 544. B.
Mazonomum cantio, 424. A.
Mea est pila, 548. C.
Medice cura teipsum, 1032. B.
Medicus multorum instar, 306. A.
---- oratio, 744. D.
Medis aliquid relinque, 113. B.
Medium ostendere digitum, 544. E.
Medius teneris, 180. A.
Medullitus, 618. D. & 1193. F.
Medus bis non insidiabitur, 699. B.
Μέγα πνεῖν, 465. F.
—— φρονεῖν, ibid. E.
Megarenses neque tertii, neque quarti, 437. A.
Megarensibus nunquam, 855. D.
Megarensium lachrymæ, 560. B.
Megarica machina, 618. C.
Megaricæ sphinges, ibid. B.
Megaricum machinamentum, 508. D.
Megaricus risus, 209. D.
Meis auspiciis, 1169. D.
---- telis vulneror, 48. F.
Melampygum ne incidas, 422. D.
Melanione castior, 687. F.
Meliacum navigium, ibid. D.
Meliæa fames, 358. C.
Meliores nancisci aves, 618. D.
Melitæus catulus, 798. A. & 1037. C.
Melitide stultior, 1040. E.
Melius nobis est quam heri, 737. D.
Mella poetica, 92. D.
Melle litus gladius, 320. D.
---- poto Glaucus resurrexit, 645. F.
---- temetipsum perungis, 687. B.
Mellis medulla, 618. C.
Μελλονικιᾶν, 1141. C.
Memorem compotorem odi, 262. A.
——— mones, & similia, 72. D.
Me mortuo terra misceatur incendio, 141. E.
Mendacem memorem esse oportet, 514. A.
Mendacium utile, 1207. F.
Mendax Atraphaxis, 1017. E.
Mendici pera non impletur, 561. C.
Mendico ne parentes quidem amici sunt, 1000. E.
Mendicorum loculi semper inanes, 687. D.
Mendicus etiam plurimum in loco potest, 480. E.
Menecles alia, porcellus alia loquitur, 720. E.
Menia columna, 1154. B.
Mensa communis, 225. B.
Mens cœli terræque regina, 1202. D.
—— cuique Deus, 460. A.
Mense Majo nubunt malæ, 154. F.
Mens est in tergoribus, 454. A.
—— læva, 923. E.
—— non inest centauris, 687. A.
—— peregrina, 858. C.
—— videt, mens audit, 1056. C.
Mentam belli tempore neque serito, neque edito, 445. F.
in Mentem quicquid venerit, 210. B.
Mentis bonæ bona opera, 345. A.
Mentiuntur multa cantores, 483. A.
Mento trahere, 414. A.
Meos corymbos necto, 769. C.
Mercator est, 973. D.
—— naviga & expone, 1071. E.
Mercenarium præconium, 1156. A.
Merces amico constituatur, 1131. E.
Mercuriale, 1098. F.
Mercurio dextro, ibid. D.
Mercurius infans, 687. C.
—— non è quovis ligno fingitur, 566. D.
Mercurius supervenit, 1045. B.
---- triceps, 907. D.
Merrhæ ac Siloam flumina sejuncta sunt, 812. B.
Merx ultronea putet, 353. E.
Messem miseram metere, 896. A.
Messena servilior, 667. F.
Messe tenus propria vivere, 255. E.
Messis in herba, 480. A.
---- tempus boves exspectantes, 759. B.
Metam præstituere, 858. C.
Methysocottabi, 1091. E.
Metiri digitis, 1073. D.
Μητρόπολις, 796. A.
Metum inanem metuisti, 515. E.
Metus infamiæ, 926. A.
Mica salis non inest, 506. A.
Micam non habet, 902. D.
Micare in tenebris, 308. A.
Μικρολογεῖν, 692. A.
Midæ divitiæ, 230. D.
Midas auriculas asini, 138. B.
---- in tesseris consultor optimus, 682. F.
Mihi curæ erit hoc negotium, 936. B.
---- ista curæ futura sunt, 946. C.
Milesia stragula, 352. D.
---- stromata, 154. D.
Milesii quondam strenui, 351. F.
Milesius lupus, 697. A.
Militavit cum Erasinade, 689. C.
Milium terebrare, 1106. A.
---- tornosculpere, 688. D.
Milvium adorat, 851. D.
Milvus quantum non oberret, ibid. A.
Minervæ felem, 373. E.
---- suffragium, 816. C.
cum Minerva manum quoque move, 228. D.
Minimo provocare, 858. B.
Minis tribus insumtis, duodecim imputat, 535. A.
Minore finire pomœrio, 858. C.
Minus de istis laboro quam de ranis palustribus, 735. F.
Minutula pluvia imbrem parit, 112. A.
Minxit in patrios cineres, 644. A.
Μινυνθάδιοι, 743. A.
Mira de lente, 1061. C.
Miscebis sacra profanis, 142. C.
Miserior monomachis, 1103. D.
Miserrimum fame mori, 857. E.
Mithragyrtes non daduchus, 1185. B.
Mitior columba, 858. E.
---- malva, 277. A.
Mitte in aquam, 446. F.
Mittere sanguinem, 1188. A.
Μνάμων, 381. E.
Μνησικακῆσαι, 445. B.
Moderator negotii, 934. A.
Modio demetiar, 686. E.
Modis omnibus incitat, 921. B.
Modius salis absumendus priusquam fidas, 411. D.
Modo palliatus, modo togatus, 1124. D.
Mœnia ferrea, non terrea, 807. C.
---- pro opibus, 285. F.
---- Semiramidis, 1013. E.
Molam qui vitat, vitat farinam, 795. D.
Molestum sapientem apud stultos loqui, 686. E.
Molestus est, sed jam assuevimus, 682. E.
---- interpellator venter, 937. A.
Molli brachio, levi brachio, 161. A.
Mollior cinædo, pepone, malva, 277. A.
Molon, 841. E.
Momo satisfacere, & similia, 210. B.
Monitor adjuvat, 296. C.
Μονόγραμμοι, 1031. C.
Monophagi, 1082. A.
Monosyllabus, 803. D.
Mons cum monte non miscetur, 792. D.
Monstrari digito, 380. B.
Monstrum alere, 551. A.
Monstro cui me fortuna implicavit, 672. E.
Montes aureos polliceri, 339. E.
---- frumenti, 1166. D.
Mopso Nisa datur, 583. D.
Morbum morbo addere, 71. B.
Mordere frenum, 156. E.
Mordere labrum, 900. A.
Mordicus auriculam, 1191. D.
---- tenere, 160. A.
More Carico, 1094. A.
---- Romano, 1147. B.
Mores regioni respondent, 1012. B.
Moriendum priusquam aliquid morte dignum commiseris, 1147. A.
Μορμολύττεσθαι, 611. B.
Mors omnibus communis, 923. B.
---- optima rapit, deterrima relinquit, 927. F.
Mortalis Deus, 220. C.
Mortui non dolent, 1209. D.
---- ---- mordent, 857. D.
Mortuis non convitiandum, 943. E.
Mortuo leoni & lepores insultant, 1118. A.
---- mederi, senem admonere, 93. E. & 853. C.
---- verba facit, 178. B.
---- vilior, 1195. A.
Mortuos rursus occidere, 1200. C.
---- videns, 857. C.
Mortuum flagellas, 172. D.
---- unguento perungis, 789. A.
Mortuus jacet pedens, ibid. B.
---- per somnum vacabis curis, 974. E.
Morycho stultior, 662. E.
Moschus canens Bœoticum, 798. E.
Mothonem à remo aufer, 760. A.
Movere calculos, 203. E.
---- Camarinam, 51. D.
Movebo talum à sacra linea, 36. A.
Mox sciemus melius vate, 945. A.
Muccosis naribus, 652. E.
Mula ubi pepererit, 213. D.
Mulcta allium, æs alienum cepe, 797. C.
Mulctro bibere, 343. B.
Mulgere hircum, 132. A.
Muli asinis quantum præstant, 729. F.
---- Mariani, 1042. C.
Mulierem ornat silentium, 991. A.
Mulieri desunt verba, 863. E.
Mulier imperator, & mulier miles, 575. C.
Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem, 689. D.
Mulieris animus, 859. B.
---- jusjurandum, 262. E.
---- oculus, 828. F.
---- podex, 859. A.
Mulier mala, 464. C.
---- pudica ne sola sit usquam, 927. C.
Mulierum exitia, 689. D.
Multa cadunt inter calicem supremaque labra, 181. A.
---- dicere opportuna non est ejusdem, 106. A.
---- docet fames, 1000. C.
---- in bellis inania, 689. A.
---- incredibilia, 1137. A.
---- in medio, 1190. B.
---- noris oportet, quibus Deum fallas, 689. F.
Multæ manus onus levius reddunt, 521. C.
---- regum aures, atque oculi, 69. D.
---- rotæ volventur, 1026. D.
Multam sylvam gestas, 860. C.
Multas amicitias silentium diremit, 415. F.
Multi boves stimulant, pauci aratores, 264. D.
---- discipuli præstantiores magistris, 833. F.
---- Manii Ariciæ, 690. A.
Multique bonique, 234. F.
Multis hirundinibus opus est, 299. E.
---- ictibus dejicitur quercus, 331. E.
---- parasangis præcurrere, 516. D.
Multi te oderint, si teipsum amas, 690. B.
Multitudo imperatorum Cariam perdidit, 614. E.
Multorum festorum Jovis glandes comedit, 1000. D.
Muneribus res agitur, 913. C.
---- vel dii capiuntur, 120. A.
Munerum animus optimus, 614. C.
---- corruptela, 932. E.
Munus exiguum, sed opportunum, 935. A.
---- Levidense, 833. D.
Murem cepit decipula, 823. E.
---- pro leone ostendit, 722. B.

Mure

Mure obstrepente etiam timet, 806. E.
Muris circumcurrentibus, 1022. E.
---- in morem, 843. E.
---- interitus, 742. D.
Murus aheneus, 690. B.
Musa nunc floret, 787. E.
Musæ ejusdem æmulus, 417. A.
Musarum apertæ janua, 623. E.
---- aves, 1077. A. & 1179. E.
Mus albus, 614. F.
---- apud Pisam, 511. E.
---- non ingrediens antrum cucurbitam ferebat, 799. B.
---- --- uni fidit antro, 1182. E.
Muscæ, 1106. F.
---- improbitas, 920. F.
---- quoque splen est, 829. F.
Muscas depellere, 897. A.
---- prætervolitantes metuere, 208. D.
Musco lapis volutus haud obducitur, 821. A.
Muscum demetere, 763. B.
Musicam docet amor, 1057. C.
---- nescio, 456. E.
---- ne vities, 1057. C.
Musices occultæ nullus respectus, 295. B.
Musice vivere, 495. A.
Musis iratis, 56. D.
---- litare, 589. A.
---- sociis, 865. F.
vel Mus mordeat virum improbum, 332. B.
Musopatagos, 1176. C.
Mus picem gustans, 511. F.
Mustelæ sevum, 155. F.
Mustelam habes, 99. E.
Mutabilior Metra Erisichthonis, 797. F.
Muta persona, 390. C.
Mutare vestem, 1160. C.
Muti citius loquentur, 1069. E.
---- magistri, 77. A.
Mutua defensatio, 916. F.
---- defensio tutissima, 918. A.
Mutuas operas tradunt, 300. D.
Mutus Hipparchion, 635. B.
---- magis quam scapha, 648. F.
Mutuum fricant senes, 300. E.
---- muli scabunt, ibid. A.
---- testimonium, 299. F.
Myconiorum more, 1128. A.
Myconius calvus, 408. F.
---- conviva, 409. C.
---- crispus, ibid. B.
---- vicinus, 857. A.
Myconus una omnia, 538. C.
Μύζειν, 303. D.
Μυκτηρίζειν, 307. F.
My facere, 303. D.
Μυιοσόβαι, 1103. C.
Mylus omnia audiens, 626. B.
Myrmecia bonorum, 124. A.
Myrteam coronam ambis, 1010. F.
My sortitus es, 1002. B.
Μυσικαρφί, 1094. B.
Mysorum ac Phrygum termini discreti sunt, 539. E.
---- postremus, 252. C.
---- præda, 394. E.
---- ultimus navigat, 252. D.
Μύτης, 1094. C.

N.

Naæra & Charmione, 856. C.
Ναυκλοσοφεῖν, 1086. C.
Nam illi jam non sunt, at qui sunt, mali, 672. A.
Nannacus, 980. E.
Nanus quum sis, cede, 1013. A.
Nare sine cortice, 313. C.
Naribus trahere, 414. B.
Naso suspendere, 307. D.
Nasturtium edere, 319. E.
---- obtueri, 320. A.
Nasus, 253. C.
Natare non didici, 456. C.
Nati natorum, 741. E.
Natum non novit, 261. F.
Naturam expellas furca, tamen usque recurrit, 617. B.
Nauci non facio, 304. D.
Naves onustæ convitiis, 324. A.
Naufragium commune, 1009. C.
Navibus atque quadrigis, 159. A.
Navigare cum Deo, 429. A.
—— —— felicibus, 119. D.
Navigatio ad mensam, 151. C.
—— juxta terram, 103. D.
Navigationis socius, 1201. D.
Navis annosa haudquaquam navigabit per mare, 617. E.
---- aut galerus, 685. A.
---- una non vehit, 983. D.
Naulum perdere, 845. B.
Nauphracton tueri, 684. E.
Nauson Naucrati, 685. F.
Naxia cos, 279. D.
Ne allia comedas & fabas, 974. D.
—— allii quidem caput, 899. F.
—— altero quidem pede, 380. D.
—— Apollo quidem intelligat, 1071. A.
—— bestiæ quidem ferre possent, 1153. F.
—— bolus quidem relictus, 838. A.
—— bos quidem pereat, 1049. A.
Nebulæ in pariete, 535. C.
Nebulas diverberare, 857. A.
Nec animans, nec inanime, 1086. E.
—— apud homines, nec in mari, 1139. A.
—— ara, nec fides, 890. E.
Ne Catoni quidem crederem, 1068. A.
Nec aures habeo, nec tango, 850. B.
—— caput, nec pedes, 1183. E.
—— catulus quidem relinquendus ex genere malo, 383. B.
—— crepitu quidem digiti dignum, 1102. A.
—— cum bonis, nec cum malis amicis certandum, 507. F.
—— currimus, nec remigamus, 1133. E.
—— Deus, nec homo, 1140. A.
—— dignus qui me intueatur, 915. A.
—— elephantus ebiberet, 1090. F.
Necessarium malum, 191. C.
Necessitas ingens telum, 497. A.
—— magistra, 1109. F.
—— molesta, 1149. E.
Necessitati ne dii quidem resistunt, 497. B.
Nec fidei credere, 211. B.
—— in funerali cœna laudandus, 615. E.
—— mulieri, nec gremio credendum, 1044. F.
—— musicam scio, 456. E.
—— obolum habet, unde restim emat, 131. E.
—— omnia, nec passim, nec ab omnibus, 527. D.
—— propius ferire, 607. B.
Ne contra bovem opta, 680. F.
Νηρεῦ ζῆν, 982. B.
Ne cuivis dextram injeceris, 17. B.
Nec seritur, nec metitur mihi, 254. A.
—— sibi, nec aliis utilis, 568. B.
—— si quercus loqueretur, 727. B.
Nectaris flos, 247. B.
Nec utilis, nec inutilis, 787. B.
Ne decima quidem Syracusanorum pars, 537. D.
—— de lite pronuncies, 728. B.
—— depugnes in alieno negotio, 918. D.
Nec dii quidem à morte liberant, 928. F.
Ne Execestides quidem viam invenerit, 600. B.
—— fascines, 1028. C.
—— genu quidem flexo, 422. A.
Nefasti dies, 817. F.
Negotium ex otio, 684. F.
—— meum non est, multum valeat, 686. C.
—— non aptum, 932. B.
—— suscipiendum temere, 916. D.
—— ruminare, 899. F.
Ne gry quidem, 304. A.
--- gustaris quibus nigra est cauda, 15. D.
--- guttam quidem, 902. C.
--- incalciatus in montes, 1083. B.
--- in nervum erumpat, 594. E.
--- -- pelle quidem, 683. F.
--- insciens quidem verum dicit, 1161. B.
--- inter apia quidem sunt, 393. E.
--- in tonstrinis quidem, 430. D.
--- intra vestibulum quidem, 683. D.
--- Juppiter quidem omnibus placet, 626. E.
--- libaris diis ex vitibus non amputatis, 23. E.
Ne ligula quidem dignus, 985. A.
—— major thylaco accessio, 1003. B.
—— Mercurio quidem crederem, 1098. E.
Nemesis adest, 597. E.
—— in dorso, 751. E.
Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris, 411. D.
Nemo bene merito bovem immolavit, præter Pyrrhiam, 523. C.
—— imperat, nisi qui paruerit imperio, 25. E.
—— cogendus amicus, 914. E.
—— —— officii causa, 937. C.
—— læditur nisi à seipso, 856. B.
—— malus hoc sciet, 807. B.
—— natus, 1164. C.
—— nos insequitur, 807. E.
—— omnibus horis sapit, 532. B.
—— quenquam prohibet ire publica via, 834. F.
—— sibi nascitur, 1094. D.
—— sine crimine, 532. D.
Ne move festucam, 798. D.
—— moveto lineam, 366. C.
—— musca quidem, 440. C.
—— nomen quidem, 1026. E.
Neoptolemi vindicta, 62. A.
Nepam imitabor, 991. B.
Ne Paspalam quidem videt, 371. A.
--- patris quidem nomen dicere possit, 727. A.
--- per somnium quidem, 135. D.
Nephalia ligna, 684. A.
Nephalium sacrum, ibid. B.
Ne pictum quidem vidit, 1069. A.
--- præceps fueris ad jurandum, 1117. A.
--- pudeat artem, 1211. D.
--- puero gladium, 559. B.
--- punctum quidem, 1043. E.
--- quæras Deus esse, 1138. C.
--- quære mollia, ne tibi contingant dura, 600. A.
Neque cœlum, neque terram attingit, 199. B.
—— compluitur, neque sole aduritur, 568. E.
—— cum malis, neque sine malis, 683. E.
—— dicta, neque facta, 1134. E.
—— enim ignari sumus, 942. D.
—— intus, neque foris, 1064. A.
—— Lydorum caricas, 1048. A.
—— mel, neque apes, 247. F.
—— natare, neque literas, 156. C.
—— nullis sis amicus, neque multis, 856. E.
—— pessimus, neque primus, 1029. B.
—— quantum lusciniæ dormiunt, 672. D.
—— remi, neque venti, 820. A.
—— terræmotus timet, neque fluctus, 1125. B.
Nequicquam sapit, qui sibi non sapit, 229. B.
Ne quid moveare verborum strepitu, 924. A.
—— nimis, 259. E.
--- quis malus ingreditor, 796. C.
—— unquam Megarensibus, 855. D.
Ne rebus prosperis mihi venias, 119. C.
Nervis omnibus, 157. B. & 930. F.
Ne sacrificato sine farina, 24. A.
Nescis quod scis, 850. A.
Ne si ad Jovis quidem aulam, 1178. A.
—— bos quidem vocem edat, 727. B.
--- spina quidem vulnerabit bonos, 856. B.
Nestorea eloquentia, 92. B.
—— senecta, 249. B.
Ne temere Abydum, 299. B.
--- tempestas quidem nocere potest, 1154. F.
--- terra quidem juvit, 792. F.
--- tria quidem Stesichori nosti, 684. A.
--- vestigium quidem, 1151. B.
--- via quidem eadem cum illo vult ingredi, 463. B.
—— vidit quidem oleum, 1027. A.
—— vities musicam, 1010. D.
—— uni navi facultates, 1026. B.
—— unquam viri senis, 631. F.
Niba coccyssante, 792. E.
Nicostrati more, 864. C.
Niger infamis, 202. E.
Nihil ab elephante differs, 683. C.
—— ad Bacchum, 541. D.

—— *adfarinas*, 855. F.
—— *adfides*, 200. A.
—— *ad Parmenonis ſuem*, 30. B.
—— *ad rem*, 939. F.
—— *ad verſum*, 199. B.
—— *agere*, 861. B. & 1207. B.
—— *aliæ civitates ad Crotonem*, 946. E.
—— *cum amaracino ſui*, 165. D.
Nihili *cocio eſt*, 1011. D.
—— *eſt, aut nil curæ eſt*, 1188. C.
Nihil *de vitello*, 1015. C.
—— *deſperandum*, 583. D.
—— *differs à Chærephonte*, 683. B.
—— *dulcius quam omnia ſcire*, 1189. C.
—— *eſt ab omni parte beatum*, 739. A.
— *eſt miſerius quam animus conſcius*, 1170. F.
—— *ex agro dicis*, 856. B.
—— *grave paſſus es*, ibid.
—— *homini amico eſt opportuno amicius*, 986. E.
—— *inanius, quam multa ſcire*, 1109. A.
—— *minus expedit, quam agrum optime colere*, 884. F.
—— *poteſt nec addi nec adimi*, 1123. D.
—— *profuerit bulbus*, 999. D.
—— *recuſandum quod donatur*, 942. B.
—— *ſacri es*, 311. E.
—— *ſanum*, 312. A.
—— *ſimile*, 1028. C.
Nil *intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri*, 359. E.
Niobes *mala*, 789. C.
Ni *pater eſſes*, 617. F.
Νηφαλιοῦν, 684. B.
Ni *purges & molas, non comedes*, 683. A.
Niſi *crura fracta fuiſſent*, 1072. A.
—— *ſi qua vidit avis*, 457. D.
Niti *contra torrentem*, 748. A.
Nitor, 1203. C.
Nitro *caput aſini ne laves*, 791. D.
Nix *alba non eſt*, 360. A.
Nocte *lucidus, interdiu inutilis*, 1013. B.
Noctes *dieſque*, 160. C.
Noctua *aliud ſonat, aliud cornix*, 764. B.
—— *inter cornices*, 198. F.
—— *volat*, 57. E.
Noctuæ *Laureoticæ*, 645. E.
Noctuinum *ovum*, 423. C.
Noctu *navigare*, 1012. A.
Nocturna *pugna*, 534. D.
Nocuit & *nocebit*, 919. A.
Nodum *in ſcirpo quæris*, 546. F.
—— *ſolvere*, 28. A.
Nolens *volens*, 130. E.
Nomine *tantum notus*, 362. B.
Nominis *paterni oblitus*, 521. E.
—— *proprii oblivio*, ibid.
Non *ab Hymetto*, 1178. C.
—— *abjicit animum*, 934. C.
—— *abſque Theſeo*, 191. F.
—— *admodum miſces*, 1001. B.
—— *bene imperat, niſi qui paruerit imperio*, 25. E.
—— *capit ſomnum, niſi hoc aut illud fecerit*, 893. D.
—— *cedendum malis*, 919. E.
—— *certatur de oleaſtro*, 705. E.
—— *Chius, ſed Cius*, 451. C.
—— *contis aut ramulis*, 1093. A.
—— *curat numerum lupus*, 551. B.
—— *decet principem ſolidam dormire noctem*, 635. E.
Nondum *ſacrificata devorat*, 231. F. & 517. F.
Non *è quercu aut ſaxo*, 1122. A.
— *è quovis ligno fingitur Mercurius*, 566. D.
—— *enim ſpinæ*, 680. D.
—— *eras in hoc albo*, 275. E.
—— *eſt amicus, qui deſiit amare*, 514. E.
—— *eſt beatus, eſſe qui ſe neſciat*, 1054. D.
—— *eſt cujuslibet Corinthum appellere*, 150. D.
—— *eſt curæ Hippoclidi*, 371. C.
—— *eſt Dithyrambus, ſi bibat aquam*, 1016. D.
—— *eſt ejuſdem, & multa, & opportuna dicere*, 106. A.
— *eſt laudandus, ne in cœna quidem*, 615. E.
— *eſt meum negocium, multum valeat*, 686. C.
—— *eſt oleum in lecytho*, 901. F.
—— *filius Achillis*, 1035. D.
—— *habet cui indormiat*, 1174. C.
—— *huc navigatur à bonis viris*, 151. D.
—— *idem ſunt ſcriptura & Leucæus*, 848. A.
—— *incedis per ignem*, 1083. C.
—— *ineſt illi dentale*, 948. C.
—— *interpellandus famelicus*, 910. D.
—— *liberat podagra calceus*, 1042. A.
—— *licet bis in bello peccare*, 724. B.
—— *luctu, ſed remedio opus*, 927. E.
—— *magis quam canem*, 1185. C.
—— *magis quam lupis parcemus*, 457. C.
—— *movenda loqui*, 1200. B.
—— *movenda moves*, 247. B.
—— *navigamus ad Hippolaitas*, 996. D.
—— *navigas noctu*, 1012. A.
—— *noſtrum onus, bos clitellas*, 681. A.
—— *omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi*, 264. B.
—— *omnia eveniunt, quæ in animo ſtatueris*, 722. A.
—— *omnia poſſumus omnes*, 520. C.
—— *omnibus contingit*, 940. E.
—— *omnibus dormio*, 223. B.
—— *omnibus ſervio*, ibid. D.
—— *omnis fert omnia tellus*, 1028. E.
—— *oportet hoſpitem ſemper hoſpitem eſſe*, 1146. D.
—— *perſuadebis, ne ſi perſuaſeris quidem*, 627. A.
—— *pluet poſt noctem, qua ſus agreſtis pepererit*, 565. E. & 1041. A.
—— *pluris quam ſimias*, 1063. E.
—— *poſſum non dicere*, 939. C.
—— *probantis*, 908. F.
—— *quidvis continget quod optaris*, 942. F.
—— *quivit ſus hoc ſciet*, 807. C.
—— *ſemper erit æſtas*, 1021. F.
—— *ſine diis*, 736. E.
—— *ſoli Atridæ amant uxores*, 1083. E.
—— *ſtatim decernendum*, 914. D.
—— *ſtatim finis apparet*, 1066. E.
—— *ſtatuar leæna in machæra*, 680. E.
—— *ſum divinus*, 126. B.
—— *ſum ex iſtis Heroibus*, 568. B.
—— *ſuſcipiendum negocium temere*, 916. D.
—— *una manu capere*, 1062. C.
—— *ut prior lædam, ſed ut injuriam retaliem*, 996. D.
—— *vulgari ancora nititur*, 1063. E.
Noſce *teipſum*, 258. D.
—— *tempus*, 289. A.
Nos *decem Rhodienſes, decem naves*, 626. C.
Noſtræ *farinæ*, 839. D.
Noſtris *ipſorum alis capimur*, 243. C.
Notæ *ejuſdem*, 839. E.
Notare *ungui & ſimilia*, 205. B.
Nota *res mala, optima*, 682. B.
Novacula *in cotem*, 34. A.
Nova *hirundo*, 246. D.
—— *Hymettia, Falerna vetera*, 472. C.
Novi *nummi*, 1134. C.
Novercale *odium*, 881. D.
Novi *Simonem, & Simon me*, 567. B.
Novitas *grata*, 927. A.
Novit *hæc Pylea & Tyttygias*, 627. B.
—— *mala & bona*, 942. C.
—— *quid album, quid nigrum*, 261. A.
Novos *parans amicos ne obliviſcere veterum*, 799. C.
Novum *cribrum novo paxillo*, 1194. A.
Nox *humida*, 855. E.
Nuce *caſſa*, 305. B.
Nucem *frangit qui è nuce nucleum eſſe vult*, 671. B.
Nuces *relinquere*, 194. E.
Nucleum *amiſi, reliquit pignori putamina*, 679. A.
Nudæ *gratiæ*, 625. E.
Nudior *paxillo*, 708. B.
—— *leberide*, 36. D. & 134. C.
Nudo *capite*, 818. D.
—— *mandas excubias*, 679. B.
—— *veſtimenta detrahere*, 175. A.
Nudus *nec à centum viris ſpoliari poteſt*, 175. B.
—— *tanquam ex matre*, 649. B.
Nugæ *Siculæ, Perſolæ*, 526. A.
—— *theatri*, 1162. E.
Nugas *agere*, 179. B.
Nulla *candidorum virorum utilitas*, 855. D.
Nullam *corporis partem*, 1169. B.
Nullius *coloris*, 1164. B.
—— *indigens deus*, 679. A.
Nullo *in numero eſſe*, 438. A.
—— *ſcopo jaculari*, 839. E.
Nullum *animal, quod animal*, 440. B.
—— *ocium ſervis*, 499. D.
Nullus *delectus*, 913. B.
—— *dies omnino malus*, 1179. F.
—— *emptor difficilis bonum erit opſonium*, 793. A.
—— *malus magnus piſcis*, 519. D.
—— *ſum*, 130. D. & 1199. A.
Numeris *Platonicis obſcurius*, 856. A.
Numero *dicis*, 896. D.
Numerus, 491. C.
Numinis *ira inevitabilis*, 1209. A.
Nummo *addicere*, 1144. E.
Nummum *plumbeum non credam*, 895. C.
Nummus *plumbeus*, 1183. C.
Nunc *bene navigavi, quum naufragium feci*, 679. F.
—— *contingat ſervari*, 679. C.
—— *dii beati*, 619. C.
—— *meæ in arctum coguntur copiæ*, 33. C.
Nuntio *nihil imputandum*, 1201. E.
—— *bonus honore dignus*, 721. B.
—— *procul abſit aure*, 766. B.
Nunc *in regionem veni*, 680. A.
—— *ipſa floret muſa*, 787. E.
—— *ipſa vivit ſapientia*, ibid. D.
—— *leguminum meſſis*, 619. B.
—— *tuum ferrum in igni eſt*, 1048. F.
Nunquam *efficies ut recte ingrediantur cancri*, 892. C.
—— *expugnabit urbem*, 1062. A.
—— *enim meos boves abegerunt, nec equos*, 636. F.
Nunquid & *Saul inter prophetas*, 430. E.
Nutricis *pallium*, 1194. F.
Nutricum *more male*, 835. C.
Nutu *ac renutu*, 1153. D.
Nymphæ *Baccho conveniunt*, 482. B.

O.

Obedientia *felicitatis mater*, 1067. D.
Obelo *notare*, 204. A.
Obeliſco *dignus*, 306 B.
Ὀβελισκολύχνιον, 512. E.
Ὀβελίζειν, 205. A.
Obliquus *curſus*, 626. D.
Oblivionis *campus*, 675. E.
Oblivio *nominis proprii*, 521. E.
Obolis *quatuor non emam*, 664. B.
Obolo *dignus*, 1165. A.
Obolum *non habet unde reſtim emat*, 131. E.
Obſequium *amicos, veritas odium parit*, 675. A.
Obteſtatio *veterum meritorum*, 932. B.
Ob *textoris erratum*, 1017. E.
Obtorto *collo*, 414. C. & 1155. E.
Obtrudere *palpum*, 855. C.
Obturbas *fruſtra velut unda*, 797. A.
Obviis *ulnis*, 675. D.
Occaſio *dea*, 289. C.
—— *premenda*, 930. E.
Occaſione *duntaxat opus improbitati*, 432. A.
Occipitium *oculos habet*, 792. A.
Occiſionis *ala*, 754. D.
Ocioſus *eſto*, 929. E.
Ocium & *cibus alienus*, 495. B.
—— *ſervis nullum*, 499. D.
Ocnos *funem torquet*, 177. A.
Octapedes, 347. A.
Octipedem *excitas*, 51. D.
Oculata *dies*, 310. E.
Oculatæ *manus*, ibid. D.
Oculatus *teſtis, & auritus teſtis*, 602. A.
Oculis *ac manibus*, 1183. D.
—— *ferre, & ſimilia*, 1212. C.
—— *fixis intueri*, 672. E.
Oculo *utroque dormire*, 980. A.
Oculis *offundere pulverem*, 673. A.
— *magis habenda fides quam auribus*, 67. D.
Oculitus, 1193. F.
Oculum *excludere*, 1168. C.
Oculus *dexter mihi ſalit*, 535. B.
—— *vicinorum invidus*, 722. D. & 1127. B.

Ὠκύμοροι, 353. D.
Ocyor *accipitre*, 920. A.
Oderint *dum metuant*, 676. D.
Odi *memorem compotorem*, 262. A.
—— *puerulos præcoci sapientia*, 991. E.
Odit *cane pejus, & angue*, 676. F.
Odium *agreste*, 436. E.
—— *novercale*, 481. D.
—— *Vatinianum*, ibid. C.
O *domus antiqua, quam dispari domino dominaris*, 1113. D.
Odorari, 253. B.
Ὀδὲ πάρεργον, 464. A.
Oedipi *imprecatio*, 285. A.
Oenoe *charadram*, 541. B.
Oestro *percitus*, 651. F.
Oeteus *genius*, 862. F.
Offa *etiam bona post panem*, 543. B.
Officere *luminibus*, 1077. D.
Officium *humilius*, 941. C.
—— *ne collocaveris in invitum*, 940. B.
Ogygia *mala*, 674. B.
Οἰκότριβες, 760. B.
Οἰκουρία, 791. B.
Οἰμώζειν & *similia*, 1106. B.
Οἰόπλοι, 381. D.
Οὔλυκος, 1086. B.
Οἰστροπλῆγες, 651. F.
Olearii *velabrum*, 903. C.
Oleo *incendium restinguere*, 71. F.
—— *nitidius*, 1180. E.
—— *tranquillior*, 276. A.
Oleum *camino addere*, 71. E.
—— & *operam perdidi*, 171. E.
—— & *salem oportet emere*, 855. A.
—— *in auricula ferre*, 207. C.
—— *incendiarium*, 321. A.
—— *non est in lecytho*, 901. F.
—— *non vidit*, 1027. A.
—— *vendere*, 207. E.
Olitor *oportuna loquens*, 220. F.
Olitorem *odi qui radit*, 886. F.
Olivam *ne comedas*, 1104. A.
Ollæ *amicitia*, 190. C.
—— *fabaria toryna aurea*, 387. D.
—— *vestigium in cinere turbato*, 21. A.
Olla *ipsa legit olera*, 284. E.
—— *lenticulam attigit*, 1104. B.
Ollam *alere*, 854. F.
—— *exornas*, 172. D.
Ollaris *Deus*, 862. E.
Ollas *lippire*, 436. D.
—— *ostentare*, 460. D.
Ὄλμος ἄτολμος, 652. B. & 854. A.
Ὀλοίχινος, ὀλόχοινος, 1197. C. D.
Ominabitur *aliquis te conspecto*, 1001. A.
Omissa *hypera, pedem insequeris*, 815. E.
Omissis *fontibus sectari rivulos*, 1203. A.
—— *nugis rem experiamur*, 926. A.
Omitte *vatem*, 676. D.
Omne *æs alienum cepe, & mulcta allium*, 797. C.
Omnem *facultatem indutus est*, 817. E.
—— *vocem mittere*, 1089. E.
Omnes *adhibere machinas*, 1070. A.
—— *intus*, 1172. D.
—— *laqueos effugere*, 1061. D.
—— *sibi melius esse malunt quam alteri*, 147. A.
Omne *tulit punctum*, 205. E.
Omnia *chnaumata*, 674. D.
—— *esculenta obsessis*, 675. F.
—— *ex sententia cedunt*, 920. F.
—— *idem pulvis*, 273. A.
—— *non possunt omnes*, 520. C.
—— *octo*, 272. C.
—— *potentes*, 1026. A.
—— *præclara dicis*, 1144. A.
—— *præter animam*, 1148. F.
—— *sapientibus facilia*, 675. E.
—— *secunda saltat senex*, 625. E.
—— *similia*, 676. A.
Omnibus *antevertenda vitæ cura*, 914. F.
—— *armis præsidiisque destitutus*, 924. D.
—— *horis nemo mortalium sapit*, 532. B.
—— *modis nocens*, 1209. E.
—— *nervis*, 157. B. & 930. F.
—— *numeris*, 609. E.
—— *unguiculis*, 160. B.
Omni *certaminis genere*, 937. D.
—— *conatu invadere*, 912. E.
—— *devorato bove, in cauda defecit*, 797. E.
—— *pede standum*, 725. B.
—— *telorum genere oppugnare*, 161. B.
—— *voce*, 1070. D.
Omnium *horarum homo*, 144. A.
—— *quos sol vidit*, 1184. C.
Ὁμότεχνοι, 417. A.
Onobatis, 1081. E.
Onus *navis*, 787. E.
—— *tollenti auxiliare*, 20. D.
Operam & *retiam perdidit*, 1171. E.
Operarii, 1203. D.
Operi *incipienti favendum*, 1138. D.
Oportet *agrum imbecilliorem esse*, 1074. A.
Oppedere, & *oppedere contra tonitrua*, 292. C.
Ὀψίνοος, 39. D.
Ὀψοδαίδαλος, 509. F.
Optat *ephippia bos piger, optat arare caballus*, 251. A.
Opta *vicino ut habeat, magis autem olla*, 829. E.
Optima *quidem aqua*, 1146. C.
Optimum *non nasci*, 503. A.
—— *obsonium labor senectuti*, 797. B.
Optimis *divitiæ non contingunt*, 934. F.
Opus *ad opus*, 1173. A.
Oracula *loqui*, 1178. B.
Oraculum, 298. B.
Oratio *effœminatorum etiam effœminata*, 666. C.
—— *levissima res*, 721. C.
—— *magnifica, sed fide carens*, 1015. E.
—— *medicus*, 744. D.
—— *pharmacum optimum*, 745. A.
—— *vitæ speculum*, 67. C.
Orci *culus*, 699. C.
—— *galea*, 700. C.
Ordinem *deserere*, 619. C.
Oresti *pallium texere*, 981. A.
Origanum *tueri*, 1090. D.
Ornatus *ex tuis virtutibus*, 153. D.
Orphica *vita*, 1122. D.
Osce *loqui*, 1043. A.
Oscitante *uno deinde oscitat & alter*, 824. A.
Osculana *pugna*, 1042. F.
Os *Curetum*, 737. D.
—— *inest orationi*, 1016. B.
—— *infrene*, 814. E.
Ossa *dea*, 231. B.
Os *sublinere*, 200. D.
Ostiatim, 1155. B.
Ostii *limen tetigisti*, 787. C.
Ostium *movet Lydus*, 611. A.
—— *obdite prophani*, 832. A.
Ὀρχησμὸς, 426. D.
Ostrei *in morem*, 1133. C.
Ὠτακουσταὶ, 69. E.
Ὡς τόπῳ εἰπεῖν, 897. D.
Οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα, 855. F.
Ovem *lupo commisisti*, 155. C.
Ovis χρυσόμαλλος, 742. D.
—— *cultrum reperit*, 50. B.
Ovium *mores*, 742. B.
—— *nullus usus*, 620. A.
Ovo *prognatus eodem*, 491. A.
Ovum *adglutinas*, 172. E.
—— *ovo simile*, 186. A.
Ὀξυγλυκὺ, 740. A.

P.

Παχυμερῶς, 897. C.
Παχυστομία, 327. C.
Pactoli *opes*, 251. E.
Paginam *utramque facere*, 527. C.
Παιπάλημα, 622. A.
Παλεύτρια, 846. A.
Palæstra, 1203. B.
Παλίμβολον, 622. A.
Παλίμπαιδες, 195. D.
Palinodiam *canere*, 356. A.
Pallio *manum tegunt*, 691. B.
Palmam *ferre & similia*, 112. C.
Palmarium *facinus*, 1156. D.
Palpari *in tenebris*, 896. E.
Palpo *percutere*, 978. D.
Palpum *obtrudere*, 855. C.
Palumbem *pro columba*, 723. B.
Pamphili *furtum*, 1000. A.
Panagæa *Diana*, 673. D.
Pancratice *valere*, 660. A.
Pandeletias *sententias*, 981. B.
Panegyris *malorum*, 690. C.
Panem *album pinso tibi*, 764. D.
—— *ne frangito*, 23. D.
Panicus *casus*, 884. C.
Panidis *suffragium*, 724. E.
Panis *bene confectus*, 764. F.
—— *fractio*, 225. C.
—— *lapidosus*, 1038. F.
Παννύχιον εὕδειν, 635. E.
Pannus *lacer*, 515. C.
Πανωλεθρία, 375. C.
Papæ *Myxus*, 840. F.
Papyri *fructus non postulat magnam spicam*, 757. C.
Παραλῦσθαι, 634. A.
Παρὰ μέλος, 463. D.
Parasangis *multis præcurrere*, 516. D.
Parcarum *mater*, 497. D.
Pardi *mortem adsimulat*, 544. B.
Parentem *laudabunt infelices filii*, 671. D.
Pares *cum paribus facillime congregantur*, 78. D.
Paries *dealbatus*, 854. C.
Parieti *loqueris*, 179. A.
Pari *jugo*, 224. E.
—— *lance*, 380. B.
Pariter *remum ducere*, 1141. E.
Parit *puella, etiamsi male adsit viro*, 620. D.
Parmula *relicta*, 482. F.
Parnetes *obolum reperit*, 623. D.
Parni *scaphula*, 559. A.
Paropsis *malorum*, 578. B.
Par *pari referre*, 41. A. & 1091. E.
Parthi *quo plus biberint, eo plus sitiunt*, 1167. F.
Partitio *non præfocatio*, 854. B.
Parturit *Ceppbus*, 339. A.
—— *Larus*, ibid.
Parturiunt *montes, nascetur ridiculus mus*, ibid. B.
Parvo *emptas carnes*, 1014. A.
Pasetis *semiobolus*, 620. E.
Paspalam *non habet*, 371. A.
Passim *corvos insequitur*, 341. E.
Pastillos *Ruffillus olet, Gorgonius hircum*, 673. E.
Pastoris *boni est tondere pecus, non glubere*, 886. D.
Patella *dignum operculum*, 387. C.
Paternas *cantiones non canit*, 703. E.
Paterni *nominis oblitus*, 521. E.
Patriæ *fumus igni alieno luculentior*, 76. C.
Patria *ibi est, ubi bene*, 481. B.
—— *sua cuique jucundissima*, 938. B.
Patrem *suum nemo novit*, 688. B.
Patris *est filius*, 1013. F.
—— *mali nunquam bonus filius*, 235. D.
—— *nomen non novit*, 727. A.
Patrocli *occasio*, 841. A.
Patroclo *sordidior*, 803. D.
Patrua *lingua*, 535. D.
Patruum *esse, patruos sapere*, ibid.
Pattætione *calumniosior*, 725. A.
Pauciloquus, *sed eruditus*, 918. E.
Pavone *picturatior*, 65. B.
Pauper *diviti dans, petit*, 125. F.
—— *sed ingeniosus*, 941. F.
Paupertas *sapientiam sortita est*, 189. C. & 602. D.
Pausone *mendicior*, 1017. B.
Paxillo *nudior*, 708. B.
Paxillum *paxillo pellere*, 70. B.
Pax *redimenda*, 717. F.
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, 695. C.
Παυσικάπη, 759. E.
Peccare *bis in bello non licet*, 724. C.
Pectore *aperto*, 836. B.
Pecunia *absque peculio*, 1076. D.
—— *anima*, 518. D. & 1076. D.
Pecuniæ *obediunt omnia*, 144. D.
—— *pedibus compensantur*, 1083. A.
—— *vir*, 647. B.
Pecunia *primum quærenda*, 672. B.
Pecuniarum *cupiditas Spartam capiet, præterea nihil*, 635. C.

Pecu-

Pecuniosus *damnari non potest*, 1129. C.
Pedaria *sententia*, 390. E.
Pedem *alterum in sepulchro habere*, 427. B.
— *conferre*, 1063. B.
— *dextrum in calceo, sinistrum in pelvi*, 732. B.
— *ubi ponat, non habet*, 185. B.
Pedens *mortuus jacet*, 789. A.
Pedere *thus*, 891. E.
Pede *tacito*, 408. A.
Pedetentim, 407. D.
Pede *tuo te metire*, 255. F.
— *utroque standum*, 725. B.
Pedibus *ingredior, natare enim non didici*, 456. C.
— *in sententiam discedere*, 616. B.
— *sedecim superavit*, 820. C.
— *trahere*, 413. D.
— *utrisque claudicans*, 865. A.
Pediculi *Platonis*, 1174. E.
Pedum *visa est via*, 841. C.
Pegaso *velocior*, 1000. A.
Pejus *Babys tibia canit*, 621. C.
Peleus *in machæra*, 645. A.
Pellem *caninam rodere*, 547. C.
Pelle *præ te fers, etsi non dicas*, 823. E.
Pellenæa *tunica*, 787. A.
Pelopis *talenta*, 230. C.
Πέμπελος, 427. D.
Penelopes *telam retexere*, 168. B.
Peniciffare, 804. B.
Pennas *nido majores extendere*, 257. D.
Penulam *æstate deteris*, 397. B.
— *scindere*, 67. D.
Pensum *persolvere*, 135. C.
Πεντάπαλαι, 1093. F.
Pepone *mollior*, 276. F.
Pepones, 987. E.
Per *antiquum diem*, 841. E.
— *anulum medium trahi*, 335. F.
Perca *sequitur sepiam*, 1058. D.
Per *crambem*, 197. B.
Perdere *naulum*, 845. B.
Perdicis *crura*, 458. E.
Perdidisti *vinum, infusa aqua*, 481. F.
Pereant *amici, dum una intereant inimici*, 1075. F.
Perendinum *ventum prædicere*, 859. C.
Per *enses, per ignem oportet irrumpere*, 507. C.
— *extentum funem ire*, 555. F.
— *fluvium traducere*, 1087. E.
Perfricare *faciem*, 316. A.
— *os*, ibid. C.
Perfrictæ *frontis*, ibid. A.
Pergræcari, 984. D.
Per *hasta cuspidem*, 720. B.
— *harma aliquid facere*, 215. A. B.
Peribis *si non feceris*, 1034. D.
Periculo *alieno cautus*, 496. E.
— *alieno sapiens*, 678. D.
Periculum *ne temere subeas*, 933. B.
— *prora e solis*, 620. B.
Perierunt *bona*, 841. F.
Per *ignem incedis*, 949. A.
Periit *sus*, 994. B.
Περιφέρεται, 972. F.
Peristromata *Campanica*, 1167. D.
Περίτριμμα, 972. E.
Per *manus tradere*, 1060. E.
— *nebulam, per caliginem, per somnium*, 136. C.
— *parietem loqui*, 816. D.
Perplexus, 939. D.
— *animique consternati*, 914. A.
Per *publicam viam ne ambules*, 20. C.
— *satyram*, 1116. D.
Perfici *apparatus*, 251. E.
Persolæ *nugæ*, 526. A.
Personam *mavult quam faciem*, 201. E.
Perspicere *ex fronte*, 524. B.
Persuadebis *cito, si bene dicas*, 695. F.
— *minime, ne si persuaseris quidem*, 627. A.
Per *tenebras quæ apud quercum*, 443. C.
Pervicacia *stultitiæ dat pœnas*, 1201. B.
Pertinax *contentio*, 911. C.
Per *transennam inspicere*, 728. A.
Pertusum *dolium*, 171. D. & 377. A.
Φαινοπροσωπεῖν, 433. E. & 1191. E.
Phalaridis *imperium*, 392. D.
Φαλαριςμὸς, 392. F.
Φαλλοφόροι, 599. E.
Phallus *deo*, 796. B.
Phaniæ *janua*, 836. F.
Phani *ostium*, 631. A.
Phaselitarum *sacrificium*, 621. B.
Phasim *usque navigavit*, 539. B.
Φιλλίτας, 1091. C.
Φιδίτια *& alia similia*, 650. F.
Phicidissare, 756. E.
Phidiæ *signum*, 1211. A.
Φίλαυλος, 147. C.
Philippi *gallus*, 620. C.
Philippide *tenuius*, 1067. A.
Philonide *indoctior*, 592. D.
Philosophari, 1157. D.
Philotesius *crater*, 1115. A.
Philoxeni *non*, 769. C.
Phocensium *desperatio*, 1025. A.
— *exsecratio*, 245. A.
Phoci *convivium*, 648. B.
Phœnicia *commutatio*, 641. D.
Phœnice *rarior*, 615. C.
Phœnicum *more*, 641. C.
— *pacta*, 831. C.
Phœnice *vivacior*, 429. A.
Phormionis *thori*, 677. C.
Phrynichi *lucta*, 852. A.
Phrynondas *alter*, 889. A.
Phryges *sero sapiunt*, 37. F.
Phrygium *mancipium*, 311. D.
Φρυγίας ᾠδῶν, 294. B.
Phryx *ipse magis*, 644. E.
— *plagis emendatur*, 311. D.
Pica *cum luscinia certat*, 325. A.
Picem *mus gustat*, 511. F.
Picifer, 1021. A.
Pictura *poesis tacita*, 727. F.
Pilam *tenere more claudi*, 751. B.
Pila *mea est*, 548. C.
Pilum *non habet*, 902. D.
Pili *non facio*, 304. B.
Pilo *dignus*, ibid. D. & 305. E.
Pilos *pro lana*, 325. B.
Pilus *in medio*, 1176. B.
Pingui *mensura*, 1174. A.
— *Minerva*, 42. A.
Pinguis *venter non gignit sensum tenuem*, 853. C.
Pinus *in morem*, 634. B.
Pipere *abundans, etiam olerібus immiscet*, 790. B.
Pireus *non fert vasa inania*, 1095. A.
Piscari *in aere*, 174. D.
Piscator *ictus sapiet*, 38. B.
Pisce *sanior*, 1047. A.
Piscem *aut florem olet*, 1059. B.
— *natare doces*, 853. F.
Piscis *magnus nullus malus*, 519. D.
Piscibus *abstineto*, 24. D.
Piscis *eget sale*, 1137. B.
— *mutus*, 192. D.
— *nequam est, nisi recens*, 986. D.
— *primum à capite fœtet*, 1007. C.
— *repositus*, 105. D.
Pistilli *circumvolutio*, 425. E. & 640. B.
Pistillo *calvior*, 1015. B.
— *nudior*, ibid.
— *retusius*, 854. A.
Pitana *sum*, ibid.
Πιθακνίζειν, 897. F.
Pithon *formosus*, 848. C.
Placiadæ, 973. A.
Placide *bos*, 407. F.
Platonis *numeris obscurius*, 856. A.
Plato *Philonissat, Philon Platonissat*, 631. C.
Plaudite *usque*, 836. D.
Plaustra *bonorum*, 124. E.
— *conviciorum*, 291. C.
Plaustri *centum ligna*, 1022. B.
de Plaustro *loqui*, 290. F.
Plaustrum *percellere*, 226. C.
Plena *manu*, 413. B.
Plenilunio *fiet*, 214. E.
Plenis *velis*, 1076. C.
Pleno *gradu*, 1195. C.
— *modio*, 1163. B.
Plumbeo *jugulare gladio*, 557. C.
Plumbeum *nummum non credam*, 895. C.
Plures *adorant solem orientem*, 786. A
— *thriobolos*, 264. C.
Plurium *calculus vincit*, 1014. E.
Pluteum *cædere*, 868. B.
Plutus *ἄζηλος*, 295. E.
— *timidus*, 883. F.
Πλουτεῖ μοι ποιεῖς, 382. D.
Poculo *eodem bibere*, 327. D.
— *perforato bibere*, 806. C.
Podex *lotionem vincit*, 394. A.
Poetæ *& pictores liberi*, 727. D.
Poeta *malus pro eleganti medico*, 822. F
Poetam *ne tibi feceris inimicum*, 345. I
Pollicem *premere aut vertere*, 315. E.
Pollicentis *se promissa re præstiturus*, 909. D.
Πολυκοιρανίη, 614. E.
Polycrates *matrem pascit*, 727. B.
Polypi, 519. A.
— *caput*, 396. E.
— *mentem obtine*, 62. E.
Πολυφιλία, 857. A.
Pomarius *Hercules*, 612. F.
Pomœrio *minore finire*, 858. C.
Πομπεύειν, 1158. C.
Πόνος πόνῳ πόνον φέρει, 494. C.
Pontificalis *cœna*, 755. E.
Porcellus *Acarnanius*, 508. C.
Porcum *immola*, 320. A.
Porcus *obesus*, 853. E.
— *Trojanus*, 1176. A.
Porrectis *dormire pedibus*, 307. C.
Porrigere *manus*, 1146. B.
Porsenæ *bona*, 297. B.
Portus *miseriæ ars*, 275. D.
Porta *itineri longissima est*, 1075. B.
Post *acerba prudentior*, 1017. A.
— *bellum auxilium*, 853. A.
Posteriores *curæ meliores*, 127. E.
Posterioribus *melioribus*, ibid. C.
Posterius *dictum*, 1180. F.
Post *festum venisti*, 353. D. & 674. E.
— *folia cadunt arbores*, 655. E.
— *homines natos*, 1166. E.
— *hominum memoriam*, 1167. A.
Postica *sanna*, 987. B.
Postico *discedere*, 1088. B.
Post *mala prudentior*, 150. B.
— *Marathonem pugna*, 1010. C.
— *Panathenæa*, 353. E.
— *principia*, 148. B.
— *Pythia*, 353. E.
— *rem devoratam ratio*, 1182. F.
Præbere *viros*, 922. C.
Prædives, 917. E.
Præficarum *more*, 1192. A.
Prælio *victus, non bello*, 1194. B.
Præmansum *in os inserere*, 691. E.
Præmatura *mors*, 921. D.
Præmovere *venatum*, 831. A.
Præpostere, 1186. F.
Præsentibus *rebus consulendum*, 1160. B.
Præsens *abest*, 633. D.
Præsentem *fortunam boni consule*, 670. C. & 940. A.
— *mulge, quid fugientem insequeris?* 768. D.
Præstat *habere acerbos*, 1020. B.
— *invidiosum esse quam miserabilem*, 1044. B.
— *uni malo obnoxium esse, quam duobus*, 998. D.
— *canem irritare quam anum*, 1129. B.
Præter *casam ne fugias*, 182. C.
— *Sibyllam leget nemo*, 999. C.
prævertit *ancoræ jactum deus*, 1010. F.
praxillæ *Adonide stupidior*, 666. C.
Preces *armatæ*, 1190. C.
Premenda *occasio*, 930. E.
Prienensis *justitia*, 851. E.
Prima *facie, prima fronte*, 362. G.
— *felicitatis pars sapere*, 1199. A.
Primas *ferre*, 529. C.
— *jactare hastas*, 1202. E.
— *tenere*, 1191. C.
Primoribus *labiis degustare*, 363. A.
Primum *apes abigendæ*, 1146. A.
— *aut ultimum quid*, 466. D.
— *experienti venia*, 356. E.

Primum *Mars in filiis laudatus est*, 851. F.
—— *recte valere, proxima forma*, 740. C.
Primus *& ultimus*, 29. B.
—— *veniens, primus molet*, 688. D.
Princeps *& aqua & iniqua audit*, 634. E.
—— *sapit congressu sapientum*, 849. D.
—— *indiligens*, 941. D.
Principatus *Scyrius*, 239. F.
Principes *inter se noti*, 933. A.
Principium *dimidium totius*, 85. C.
—— *medium, finis*, 1122. C.
principi *obtemperandum in omnibus*, 1202. B.
Principum *favor necessarius*, 932. A.
Prior *occupat*, 928. D.
Priscis *credendum*, 1172. D.
Prius *duo echini amicitiam ineant*, 547. F.
—— *lupus ovem ducat uxorem*, 892. A.
—— *oculatus*, 255. B.
Priusquam *assa sit farina*, 786. A.
—— *gallus iterum cecinerit*, 899. A.
—— *mactaris, excorias*, 785. D.
—— *sortiaris, communia devoras*, 850. D.
probæ *materiæ probus artifex*, 852. B.
Pro *beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achivi*, 585. C.
—— *bonis glomi*, 847. C.
—— *cæco exoculatus est*, 891. F.
Probrum *honestum*, 613. F. & 902. B.
Procorum *civitas*, 678. B.
Procridis *telum*, 634. B.
Procul *ab auribus nuntius veniat*, 766. B.
—— *à Jove*, 148. D.
—— *à pedibus equinis*, ibid.
Pro *Delo Calauriam*, 1011. A.
Prodesse *potest qui nocere*, 931. E.
Prodico *doctior*, 1000. D.
Pro *dignitate cujusque*, 920. E.
—— *eleganti medico malus poeta*, 822. F.
Profani *fores occludite*, 796. C. & 832. B.
Profundum *sulcum*, 995. F.
Prolixius *Iliade*, 1065. F.
Pro *malo cane suem reposcis*, 852. A.
—— *mea virili*, 920. C.
Promeri *canes*, 634. C.
Prometheus *post factum*, 39. B.
Promus *magis quam condus*, 546. C.
Pronomi *barba*, 994. D.
Prooemia *magna de parva re*, 804. D.
Properans *nimium, serius absolvit*, 842. A.
Pro *perca scorpium*, 585. C.
Propria *vineta cadere*, 254. D.
Proprii *nominis oblivisci*, 521. E.
Prora *& puppis*, 28. E.
Prorsus *ignotus*, 925. B.
Προσεληναῖοι, 788. C.
Protei *more*, 806. B.
Proteo *mutabilior*, 473. B.
Proterviam *fecit*, 349. E.
Πρωτεύσθαι *& similia*, 529. C.
Protinus *apparet, quæ planta frugifera futura*, 994. B.
Provinciam *capere aut tradere*, 535. F.
Provolvitur *ad milvos*, 851. D.
Prudentia *conjuncta cum viribus*, 918. D.
—— *senum*, 930. E.
Psallium *injicere*, 1122. B.
Psaphonis *aves*, 106. B.
Psecas *aut ros*, 673. B.
Ψιλλὴ ἡ πτίλιον, 243. B.
Ψυδόπυρα, 812. C.
Psydracia, 1077. B.
Psyra *Bacchum*, 812. E.
Psyrice *facta*, 395. C.
Πτερυγίζειν, 784. C.
Ptolemaica *lis*, 851. C.
Πτωχαλάζειν, 255. F.
Publica *via ingredi*, 834. F.
—— *via ne ambules*, 20. C.
Pudebat *recusare, & non audebant suscipere*, 743. D.
Pudor *& metus*, 923. A.
—— *in oculis*, 433. A.
Pudori *lucrum præstat*, 887. C.
Pueros *talis, viros jurejurando optime falli*, 792. B.
Puer *glaciem*, 461. D.
Pueri *senesque*, 1070. D.
Pueris *puer, in consilio senex*, 519. C.
Pueros *odi præcoci sapientia*, 991. D.
Puero *gladium*, 559. B.
vel Puero *perspicuum*, 331. C. & 422. C.
Pugna *peracta venire*, 674. D.
Pugno *tenere*, 1118. C.
Pugnis *& calcibus*, 722. C.
Pulcre *dixti*, 383. D.
—— *fallit vulpem*, 1059. A.
Pulcrorum *etiam autumnus pulcher est*, 139. D.
Pulcrum *sepulchri elogio*, 1145. F.
Pullati *de pace consultant*, 39. E.
Pullus *tuus semper parvus*, 621. A.
Pulmo *prius venisset*, 1063. B.
Pulverem *oculis offundere*, 673. A.
Punica *fides*, 309. A.
Punicis *malis omnibus inest granum aliquod putre*, 797. D.
Punctis *omnibus*, 205. E.
—— *singulis*, 206. A.
Puncto *non discedam*, 185. A.
Punctum *temporis*, 472. B.
Pura *à nuptiis*, 669. A.
Purgatis *auribus*, 550. E.
Purior *clavo*, ibid.
Purpura *juxta purpuram dijudicanda*, 435. A.
—— *voracior*, 516. F.
Purus *puram defluit aquam*, 766. C.
—— *putus*, 1169. C.
Pusillum *pusillo addere*, 331. E.
Pusillus *quantus Molon*, 841. E.
Puteum *foditur juxta fluvium*, 797. F.
Putre *salsamentum amat origanum*, 516. E.
Πύγμεγοι, 422. E.
Pygmæorum *acrotinia colosso adaptare*, 989. B.
Pylea *& Tyttygias hæc novit*, 627. B.
Pylus *est ante Pylum*, 649. B.
Pyraustæ *gaudes gaudium*, 784. C.
—— *interitus*, 353. B.
Pyrrhandri *commentum*, 783. C.
Πυῤῥιχίζειν, 901. E.
Pyrrichen *oculis præ te ferens*, 900. D.
Pyrrhias *bovem immolavit benemerenti*, 523. C.
Pythagoreis *taciturnior*, 1019. E.
Pythagoræ *symbola*, 15. C.
Pythia *& Delia eadem*, 607. F.
Pythum *versus via iterum atque iterum*, 697. B.

Q.

Quadra *propria*, 1193. D.
Quadratus *homo*, 1131. B.
Quæ *apud inferos*, 176. B.
—— *apud Sagram*, 343. B.
Quæcunque *mentiuntur somnia*, 296. E.
Quæ *dantur*, 999. E.
—— *deciderunt, ne tollito*, 23. C.
—— *divinitus contingunt*, 910. E.
—— *dolent, ea molestum est contingere*, 982. D.
—— *ex antiqua*, 907. C.
—— *nocent docent*, 39. E.
—— *non posuisti, ne tollas*, 813. D.
—— *quis ipse facit*, 1186. C.
Quære *hospitem*, 292. B.
Quærendæ *facultates, deinde virtus*, 672. B.
Quærens *obsonium, vestem perdidi*, 569. A.
Quæ *semel ancilla, nunquam hera*, 1067. B.
—— *sero contingunt, sed magnifica*, 910. B.
—— *supra nos, nihil ad nos*, 250. A.
Quævis *terra patria*, 481. B.
Quæ *uncis sunt unguibus ne nutrias*, 21. C.
Qualis *hera, tales pedissequa*, 1068. C.
—— *vir, talis oratio*, 242. E.
Quam *Clinia ex Demetrio*, 1195. B.
—— *curat testudo muscam*, 662. E.
—— *in tragœdia comici*, 1185. B.
—— *facile vulpes pyrum comest*, 844. A.
—— *quisque norit artem, in hac se exerceat*, 477. D.
Quanta *vix cælo capi possit*, 1124. C.
Quantum *habet*, 1021. B.
—— *ex Bacchanalibus*, 973. C.
—— *non milvus oberret*, 851. A.
—— *pedibus potes*, 1120. C.
Quarta *luna nati*, 58. A.
Quasi *dies dicta sit*, 1157. A.
—— *locum in balneis*, 688. B.
—— *nullus cani*, 1042. A.
Quatuor *aures habenti ausculta*, 114. E.
—— *obolis non æstimo*, 664. B.
Quavis *re dignus*, 306. A. D.
Quem *mater amictum dedit observare*, 141. A
—— *fortuna pinxerit*, 104. B.
ex Quercubus *ac saxis nati*, 329. D.
Quercum *aliam excute*, 194. C.
Quercus *bacchatur*, 1007. D.
—— *multis ictibus dejicitur*, 331. E.
Queruli *in amicitia*, 1015. D.
Qui *arat olivetum*, 410. B.
—— *bene conjiciet, hunc vatem*, 515. A.
Quibus *nec ara nec fides*, 890. E.
Qui *canem alit exterum*, 792. D.
—— *circa salem & fabam*, 31. B.
—— *continet arcanum*, 943. D.
—— *conturbat omnia*, 934. B.
Quicquid *in buccam venerit*, 209. F.
—— *in linguam*, 210. A.
Qui *cum contemptu vitæ invadunt*, 918. A.
Quid *ad farinas*, 855. F.
—— *ad Mercurium*, 768. E.
—— *cæco cum speculo*, 895. E.
—— *distent æra lupinis*, 141. D.
Qui *domi compluitur*, 1014. B.
Quid *nisi victis dolor*, 583. F.
—— *non fies profectus Arbelas*, 642. E.
—— *si cœlum ruat?* 207. F.
—— *tandem non efficiant manus*, 890. B.
—— *tibi Apollo cecinit?* 642. E.
Qui *eget, in turba versetur*, 941. B.
—— *è nuce nucleum esse vult, frangit nucem*, 971. B.
—— *inspuerit in cavernam formicarum*, 1094. D.
—— *lucerna egent, infundunt oleum*, 1112. E.
—— *jure perierunt*, 944. A.
—— *modus equitum*, 643. C.
—— *mori nolit ante tempus*, 104. C.
—— *multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, salvus erit*, 472. D.
—— *multum obfuit*, 1063. D.
—— *nimium properat, serius absolvit*, 842. A.
—— *nocere potest, idem prodesse*, 931. E.
—— *non litigat, cælebs est*, 998. B.
—— *non zelat*, 1104. C.
Quintæ *classis, pro postremo*, 438. E.
Qui *obticescit*, 923. B.
—— *omni in re, & in omni tempore*, 670. D.
—— *paratus ad resistendum*, 919. D.
Quis *parentem laudabit, nisi infelices filii?* 671. D.
Qui *per se sufficit*, 942. C.
—— *primus venerit, primus molet*, 688. D.
—— *prior læsit*, 1189. A.
—— *quæ vult dicit*, 36. F.
—— *sese non habet, Samum habere postulat*, 295. A.
Quisquis *is fuerit*, 917. C.
—— *tarde venit ad cœnam*, 1081. A.
Quoad *vixero*, 925. C.
Quocunque *pedes ferent*, 385. D.
Quod *adest, boni consule*, 940. A. & 999. F.
—— *alibi diminutum, exæquatur alibi*, 917. F.
—— *aliis vitio vertas, ipse ne feceris*, 926. C.
—— *alius condivit coquus, aliter condiam*, 991. D.
Quodcunque *in solum venit*, 850. F.
Quod *datur accipe*, 1189. A.
—— *dedi, datum nollem*, 542. F.
—— *dici solet*, 1139. F.
—— *fieri nequit, ne incipiendum quidem*, 1201. F.
—— *in animo sobrii, id est in lingua ebrii*, 267. E. & 428. D.
—— *in corde sobrii, in lingua ebrii*, 267. E.

— in-

—— *index auro, id aurum homini*, 540. B.
—— *in solum*, 1184. D.
—— *non opus est, asse charum est*, 1048. E.
—— *pulchrum, idem amicum*, 1117. F.
—— *recte datum est*, 1144. C.
—— *scis nescis*, 850. A.
—— *utile, honestum*, 1121. C.
—— *volumus sanctum est*, 1101. F.
Quo *properas, num ad Ephebum*, 422. B.
—— *semel est imbuta*, 529. F.
Quos *non tollerent centum Ægyptii* 840. A.
Quo *terrarum raperis*, 1209. B.
Quot *homines, tot sententiæ*, 114. A.
—— *servos habemus., totidem habemus hostes*, 493. D.
Quo *transgressus, &c.* 935. A.

R.

Radit *usque ad cutem*, 789. D.
ne Ramenta *quidem, ne festucæ quidem*, 370. F.
—— *melior*, ibid.
Rana *cum locusta*, 1076. F.
Ranæ *aquam*, 852. D.
Rana *Gyrina sapientior*, 418. F.
Ranarum *more*, 852. D.
—— *palustrium major est mihi cura, quam rerum istarum*, 735. F.
Rana *Seriphia*, 193. C.
Ranis *vinum præministras*, 490. E.
Rapere *à veru*, 232. D.
Rapina *Cotytiis*, 907. C.
—— *rerum Cimmari*, 669. B.
Rara *avis*, 414. D.
—— *fides*, 794. C.
Ratio *quidem apparet, &c.* 1148. D.
Rebus *turbatis & pessimus in honore est*, 480. D.
Receptui *canere*, 848. A.
Recipere *animum*, 944. B.
Recoquere, 217. C.
Rectam *instans viam*, 1180. C.
Rectus *loripedem deridet*, 751. D.
Rectam *ingredi viam*, 831. B.
Recto *pectore*, 1092. C.
Recurrere *satius quam currere male*, 347. B.
Recusare *pudebat, & non audebant suscipere*, 743. D.
Refingere, 217. C.
Refricare *cicatricem*, 253. A.
Refutantis *laudem immodicam*, 909. B.
Regia *vaccula*, 668. F.
Regis *cerebrum*, 247. A.
Regum *offensæ vitandæ*, 941. C.
—— *aures atque oculi multi*, 69. D.
—— *manus longæ*, 70. A.
Rejicientis *auctorem formidinis*, 912. D.
—— *culpam*, 939. A.
Relicta *parmula*, 482. F.
Relinque *quippiam & Medis*, 113. B.
Rem *suam quisque meminit*, 979. F.
—— *acu tetigisti*, 550. D.
—— *factam habere*, 128. C.
—— *factam stultus intelligit*, 38. E.
Remi *& venti haud sufficiunt*, 820. A.
Remis *velisque*, 158. A.
Rem *novam aggredior*, 943. D.
Remum *ducat qui didicit*, 100. B.
Re *opitulandum, non verbis*, 922. D
Repagula *aperire*, 152. B.
Repariazare, 762. C.
Reperire *rimam*, 764. C
Reperit *Deus nocentem*, 586. C.
Reprehensio *cogitationis*, 922 C.
Rerum *omnium vicissitudo*, 931 C.
Res *ad Triarios rediit*, 34. E.
—— *Cannacæ*, 643. B.
—— *est in cardine*, 33. E.
—— *indicabit*, 815. C.
Resecare *ad vivum*, 527. A.
Resistere *paratus*, 919. D
Res *in nostro foro vertitur*, 850.B.
—— *palæstræ & olei*, 1203. B
Respiciens *illo, sed hic remitte bona*, 852. C.
Respublica *virum docet*, 1023. B.
—— *nihil ad musicum*, 1142. D.
Res *salva est, saltat senex*, 725. F.
—— *sacra consultor*, 424. C.
—— *tuas tibi habeto*, 1145. C.
—— *ubi abest, optima est opinio*, 432. A.
Rete *albo aliena captas bona*, 888. C.
—— *hoc nihil attraxit*, 350. E.
Reti *ventos venaris*, 172. C.
Rex *aut asinus*, 838. B.
—— *sum*, 838. E. & 1171. D.
—— *tragicus*, 574. F.
Radamantheum *judicium*, 669. C.
Rhadamanthi *jusjurandum*, ibid. F.
Rhamnusia *Nemesis*, 595. D.
Rhamnusius, 840. E.
Rheginis *timidior*, 669. A.
Rhinocerotis *nasus*, 307. F.
Rhodienses *decem, naves decem*, 626. C.
Rhodiorum *oraculum*, 598. E.
Rhodii *sacrificium*, ibid. D.
Rhodus *hic, hic saltus*, 788. D.
Ῥίψασπις, 482. C.
Rimam *reperire*, 764. C.
Risu *emori*, 988. D.
Risus *Chius*, 209. E.
—— *de hoste jucundissimus*, 497. A.
—— *Ionicus*, 209. B.
—— *Megaricus*, ibid. D.
Risum *cui ista pariunt, is meis ne gaudeat*, 898. C.
Risus *Sardonius*, 825. A.
—— *syncrusius*, 598. A.
Romanus *sedendo vincit*, 375. F.
Rore *pascitur*, 1028. A.
Rosam *quæ præterierit, ne quæras iterum*, 598. B.
—— *cum anemona confers*, ibid. C.
Rosa *non nascitur è squilla*, 520. B.
Rosas *loqui*, 598. C.
Ros *aut pscecas*, 673. B.
Roscius, 1114. F.
Rotæ *multæ volventur*, 1026. D.
Rubidus *semel, ac decies pallidus*, 848. D.
Rubo *arefacto præfractior*, 448. B.
—— *neglecto vitis impetitur*, 431. B.
Rude *donare*, 343. B.
Rudem *accipere*, ibid.
Rudentem *omnem movere*, 162. A.
Rudentes *& remos cum armis commutavit*, 789. B.
Rudius *ac planius*, 42. E.
Rufillus *pastillos olet, Gorgonius hircum*, 673. E.
Ruminare *negotium*, 899. F.
Rumor *publicus non omnino frustra est*, 1131. A.
Rupta *ancora*, 979. E.
Ruris *fons*, 603. D.
Rursum *prorsum*, 143. E.
Rursus *iterum tranquillitatem video*, 450. B.
Rus *civitas*, 599. A.
Rusticanum *oratorem ne contempseris*, ibid.
Ruta *cæsa*, 1033. B.
—— *opus est*, 1028. E.
Ῥυποκόνδυλος, 987. F.

S.

Saburratus, 896. C.
Sacer *manipulus*, 1088. B.
—— *piscis*, 1091. B.
Sacra *celerius absolvenda*, 928. E.
—— *hac non aliter constant*, 548. F.
a —— *linea movere talum*, 36. A.
Sacram *ancoram solvere*, 35. E.
Sacra *nihil sunt*, 849. A.
—— *prophanis miscere*, 142. C.
Sacrum *sine fumo*, 371. B.
Saguntina *fames*, 352. D.
Salacones, 1197. A.
Salaminia *navis*, 783. B.
Sale *defricare*, 506 D.
—— *emptum mancipium*, 294. D.
—— *& aceto*, 1154. E.
Salem *appositum*, 23. D.
—— *& caseum edere*, 1073. E.
—— *& fabam*, 832. E.
—— *& mensam ne prætereas*, 425. B.
Salem *& oleum oportet emere*, 855. A.
—— *lingere*, 891. D.
—— *vehens dormis*, 294. E.
Sal *& faba*, 31. B.
—— *& mensa*, 1160. E.
Sale *nihil utilius*, 1158. E.
—— *perunctus, hic adjuvabitur*, 810. C.
Saliares *cœnæ*, 1160. F.
Salillum *animæ*, 1183. C.
Salis *modius absumendus priusquam fidas*, 411. D.
—— *onus unde venerat, illuc abiit*, 294. D.
Saliva *Mercurialis*, 653. E.
Salivam *imbibere*, 529. C.
Saliva *prima*, 253. C.
Salsamentum *putre amat origanum*, 518. E.
Salsitudo *non inest illi*, 505. E.
Salsuginosa *vicinia*, 239. B.
Salute *tenus amici*, 795. C.
Saluete *equorum filiæ*, 1135. A.
Sambico *graviora patitur*, 58. F.
Sambucam *citius caloni aptaveris*, 839. B.
Samii *literati*, 1079. A.
—— *mores*, ibid. D.
Samiorum *flores*, 668. D.
—— *laura*, 904. C.
—— *mala metuis*, 988. F.
Samium *comatum*, 906. B.
Sanguine *flere*, 544. A.
Sapere *complectitur omnia*, 513. F.
Sapiens *divinat*, 1095. B.
—— *non eget*, 1136. E.
—— *sua bona secum fert*, 1055. D.
Sapientia *gubernatur navis*, 1194. A.
—— *nunc vivit*, 787. D.
—— *vino obumbratur*, 468. C.
Sapientem *apud stultos loqui molestum*, 686. E.
Sapientes *tyranni, sapientum congressu*, 849. D.
Sapientibus *omnia facilia*, 675. F.
Sapientum *octavus*, 330. B.
Sarcinator *summum centonem*, 1194. B.
Sardanapalus, 889. F.
Sardi *venales*, 223. F.
Sardonica *tinctura*, 662. C.
Sardonius *risus*, 825. A.
Sarone *magis nauticus*, 782. C.
Sarpedonium *littus*, 667. E.
Sarta *tecta*, 1062. D.
Satanas *satanam*, 70. E.
Sat *cito, si sat bene*, 407. B.
Satietas *ferociam parit*, 895. D.
Satis *quercus*, 151. E.
Satius *est initiis mederi quam fini*, 85. F.
Satur *impera*, 1029. E.
Saturnalia *non semper erunt*, 98. C.
Saturnia *olet*, 435. F.
—— *tempora*, 648. D.
Saturniæ *lemæ*, 435. D.
Saturni *lacrymæ*, 436. C.
—— *podex*, 795. C.
Saxum *volvere*, 535. E.
—— *volutum non obducitur musco*, 821. A.
Scapha *magis mutus*, 648. F.
Scaphula *virgultea Ægeum transmittere*, 428. E.
Scarabei *umbra*, 757. C.
Scarabeo *citius persuaseris*, 1143. D.
—— *nigrior*, 756. D.
—— *unguentum invisum*, 166. C.
Scarabeus *abominandus*, 686. A.
—— *aquilam quærit*, 869. A.
—— *citius faciet mel*, 1126. E.
Scellii *filium abominor*, 1140. D.
Scenæ *servire*, 62. C. & 223. E.
Schœnicolæ, 1166. A.
Σχινοτρώγης, 311. A.
Σκιαμαχεῖν, 1087. C.
Scindere *glaciem*, 849. C.
—— *penulam*, 67. D.
Scipioni *arundineo inniti*, 605. D.
Scit *quomodo Jupiter duxerit Junonem*, 1029. C.
Scolon *nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis*, 541. A.

Scopæ dissolutæ: scopas dissolvere, 218. A.
Scopo aberrare, 376. B.
—— nullo proposito jaculari, ibid. C. & 839. E.
Scopum attingere, 376. B.
Σκοροδίζων, 356. D.
Scorpium properca, 585. C.
Scorpius sub omni lapide, 163. E.
Scraptæ, 1168. A.
Scrupulum abeunti, 27. E.
—— injicere, 1069. B.
Scurra semel, nunquam paterfamilias, 526. D.
Scutica una omnes impellit, 698. F.
Scutum abjicere, 482. C.
Scyrius principatus, 239. F.
Scytala tristis, 448. C.
Scytha accissans asinum, 483. D.
—— malus, 1161. E.
Scytharum oratio, 495. B.
—— solitudo, 849. A.
Scythica potatio, 489. F.
Σκότῳ βλέπει, 454. C.
Secum vivere, 255. E.
Secundis ventis, 558. D.
Secundo æstu, ibid. C.
Securim injicere, 1158. D.
Sedecim pedibus superavit, 820. C.
Sedens aliud quam stans, 794. C.
—— columba, 845. D.
Sejanus equus, 395. F.
Seipsum vincere, 93. B.
Συσπονυγίς, 475. B.
Sejuncta sunt Merrbæ ac Siloam fluenta, 812. B.
Sellam oleo ne absterseris, 23. B.
Sellissare, 1030. E.
Semel rubidus, ac decies pallidus, 848. D.
Sementem ut feceris, ita metes, 325. F.
Seminare in saxis, 170. D.
Semitam quæris quum adsit via, 992. F.
Semper affert Libya mali quippiam, 885. F.
—— agricola in novum annum dives, 666. F.
—— aliquem virum magnum, 1177. F.
—— aliquis in Cydonis domo, 453. A.
—— Ilio mala, 975. A.
—— me tales hostes insequantur, 641. D.
—— similem ducit Deus ad similem, 80. B.
—— superioris anni meliora, 848. F.
—— virgines furiæ, 667. A.
Semiramidis muri, 1013. E.
Senecta leonis præstantior binnulorum juventa, 707. B.
Senectus ipsa morbus, 594. E.
—— non sola venit, 595. B.
Senectuti labor obsonium optimum, 797. B.
Senem admonere, 93. E.
—— erigere, 809. C.
in Senem ne quod collocaris beneficium, 382. E.
Senescere in sola Sparta expedit, 1002. E.
Senescit bos, 809. D.
Senesco semper multa addiscens, 321. E.
Senes mutuum fricant, 300. E.
Senex bos non lugetur, 667. A.
—— libidinosus, 911. A.
—— psittacus negligit ferulam, 94. B.
—— secunda saltat, 725. F.
Seni baculus maxillæ, 588. A.
Senior anno fio, 894. B.
Seni puellam subjice, 848. E.
Senis doctor, 93. D.
—— mutare linguam, ibid. F.
Senium mala accelerant, 943. A.
Senum consilia, 828. E.
—— prudentia, 930. E. & 944. C.
Sententia utroque nutans, 864. F.
Septa transilire, 394. F.
Septem convivium, novem convicium, 149. C.
Septennis edentulus, 450. E.
Septimus bos, 384. F.
Sepulchrum vivum, 523. F.
Sequitur perca sepiam, 1058. D.
Sera in fundo parsimonia, 469. A.
Serendum & post malam segetem, 1039. C.
Serere ne dubites, 86. A.
Serenitati nubem inducit, 1031. C.
nec Seritur, nec metitur mihi, 254. A.
Sermonem divinum excipio, 1062. B.
Sero molunt Deorum molæ, 1043. B.
—— sapiunt Phryges, 37. F.
—— venisti, 1024. A.
—— —— sed in colonum ito, 667. C.
—— vidit justitiam, 1199. C.
Serpens ni edat serpentem, draco non fiet, 796. C.
Serpentis oculus, 366. C.
Servabis bovem, 945. D.
Servatori tertium, 638. C.
Servi dimidio mentis carent, 493. F.
Servilis capillus, 492. D.
Servire scenæ, 62. C.
—— tempori, ibid.
Servorum civitas, 668. A.
Servum haud vebo, 906. B.
—— pecus, 141. C.
Servus Car, 226. F.
—— cum sis, comam geris, 668. A.
—— servo præstat, dominus domino, 508. E.
Sesquipedalia verba, 465. F.
Sevum unde excoquat, 903. B.
Sexagenarios de ponte dejicere, 196. A.
Sibi canere, 417. D. & 846. C.
—— malum reperit, 943. C.
—— parat malum, qui alteri parat, 1135. C.
—— placet, 76. A.
—— pulcher, ibid. B.
—— quisque amicus est, 147. B.
—— sapere qui nescit, frustra sapit, 229. B.
Si bovem non possis, asinum agas, 640. D.
Sibyllæ folium, 298. C.
Sibylla vivacior, 981. B.
Si caseum haberem, non desiderarem opsonium, 823. C.
Sicco junco, 1159. A.
Si corvus posset tacitus pasci, 990. B.
—— crebro jacias, aliud alias jeceris, 72. F.
Siculæ nugæ, Gerræ, Persolæ nugæ, 526. A.
Siculissare, 845. D.
Siculus coquus, 471. E.
—— mare, 484. F.
—— miles, 847. B.
—— omphacizat, 558. A.
Sicyon arrodens uxor lacernam texe, 1057. E.
Si deus voluerit, 933. E.
—— dixeris quæ vis, audies quæ non vis, 36. F.
Signum bonum aut malum, 789. E.
Sileni Alcibiadis, 770. C.
Silentii tutum præmium, 892. B.
Silentium multas amicitias diremit, 415. F.
—— mulierem ornat, 991. A.
Si leonina pellis non satis est, vulpina addenda, 846. D.
Silurus putris in quadra argentea, 272. C.
Si meus ille stilus fuisset, 385. B.
Simia barbata seu caudata, 846. B.
—— fucata, 897. E.
—— in pelle leonis, 138. B.
—— in purpura, 264. E.
—— non capitur laqueo, 376. C.
Simiarum pulcherrima deformis est, 569. A.
Simia simia est, etiamsi aurea gestet insignia, 265. A.
Simile gaudet simili, 79. E.
Similem simili adducit deus, 80. B.
Similes captivis ex Pylo, 993. C.
—— habent labra lactucas, 386. D.
Similior ficu, 641. A.
Simonidis cantilena, 666. D.
Simpulariæ, 472. F.
Simul & da & accipe, 641. B.
—— & dictum & factum, 678. D.
—— & misertum est, & interiit gratia, 738. A.
Simulare cupressum, 188. F.
Sinapi victitare, 1070. B.
Sine canibus & retibus, 1140 C.
—— capite fabula, 32. E.
—— Cerere & Baccho friget Venus, 521. F.
—— cortice nabis, 313. C.
—— farina ne sacrificato, 24. A.
—— ope divina nihil valemus, 929. C.
—— pennis volare haud facile, 847. C.
—— rivale diligere, 413. C.
—— sanguine vincere, 591. A.
—— sacris hæreditas, 134. E.
—— ut incolumis redeat, 1080. E.
Sinistræ litteræ, 589. A.
Sinopissas, 770. A.
Sinui inspuere, 257. E.
Siphniassare, 847. E.
Si quid mali, in Pyrrham, 745. C.
—— quis juxta civitatem clypeus, 979. D.
Siren amicum nuntiat, apis hospitem, 640. E.
Sisyphi artes, 889. D.
Si tanti vitrum, quanti margaritum? 1019. A.
—— tibi amicum, nec mihi inimicum, 418. F.
—— tibi machæra est, & nobis urbina est domi, 666. F.
—— tu proreta, 1162. B.
—— vel asinus canem momorderit, litem movebit, 333. B.
—— vinum postulet, pugnos illi dato, 585. A.
Smaragdus in luce obscurus, 811. A.
Socratis callus aut Gallus, 1192. C.
Soleis alienis uti, 1143. E.
Solem orientem plures adorant, quam occidentem, 786. A.
Solæ Lacænæ viros pariunt, 1010. E.
Solem adjuvare facibus, 1128. C.
Solitudo Scytharum, 849. A.
Solidos è clibano boves, 718. D.
Soli lumen inferre, 556. E.
Sol omnium dierum nondum occidit, 263. E.
Solus amat, 413. D.
—— currens vicit, 347. C.
—— sapit, 506. D.
—— venter superest, 893. C.
Somnio beatus, 297. A.
Somnium, 430. D.
—— hybernum, 1157. F.
—— tuum tibi narro, 677. F.
Somnum non capit, 893. D.
—— non vidit, 1184. A.
Somnus absit ab oculis, 648. A.
—— domat famem, 602. D.
Sontica causa, 1170. C.
Sophocles, 493. B.
Sorbere & flare simul, 476. C.
Sorex suo indicio periit, 137. C.
Σοροδαίμονες, 427. D.
Sortitione nondum facta communia devorat, 850. D.
Sortem & usuram persolvere, 1114. A.
Soterichi lecti, 1034. B.
Spartana disciplina, 522. E.
Spartæ servi maxime servi, 1152. A.
Sparta generosior, 653. C.
Spartam nactus es, hanc orna, 551. D.
Spem precio emere, 524. D.
Spe inani flagrat, 1009. A.
Spes frustrata, 909. F.
—— tenuis, 893. F.
—— alunt exsules, 741. D.
—— bona ostensa, 940. C.
—— in labro pyxidis, 527. A.
—— in nobis, in deo exitus, 652. E.
—— servat afflictos, 1039. C.
Sphaceli faciunt immunitatem, 102. C.
Sphæram inter se reddere, 743. F.
Sphæra per præcipitium, 192. C.
Sphondyla fugiens pessime pedit, 892. B.
Spicam è culmo conjicere, 992. E.
—— magnam non postulat papyri fructus, 757. C.
Spina cum parva est bona videtur, 798. D.
Spinæ, 680. D.
Spirat Cæcias, 1143. B.
Spithama vitæ, 472. A.
Sponde, noxa præsto est, 260. E.
Spongia corrigere, 205. C.
—— mollior, 276. E.
Sponsi vita, 678. A.
Spontanea molestia, 1055. C.
Squillas à sepulchro vellas, 497. E.
Stadiis centum præcedere, 821. A.
Stans aliud quam sedens, 794. C.
Stateram ne transgrediaris, 15. E.
Statua taciturnior, 1024 C.
Statuam faucibus colas, 816. E.
Stellis signare, 204. A. & 838. E.
Stentore clamosior, 496. B.

Sterilior agrippo, 575. F.
Sterilem fundum ne colas, 1126. D.
Stesichori ne tria quidem nosti, 684. A.
Στιπιῶσαι, 1097. C.
Stilla assidua cavat lapidem, 782. E.
Stilo appetere, 205. E.
Stilum vertere, ibid. D.
Stimulatores boum multi, aratores pauci, 264. D.
Stimulis fodere, 1089. A.
Stimulum in foramen non licitum trudere, 823. D.
ex Stipula cognoscere, 329. E.
Strabus inter cæcos regnat, 824. C.
Stragula semper convoluta habe, 23. A.
Strobilis Carcini fortunatior, 99. A.
Strumam dibapho tegere, 1190. A.
Strychnum bibit, 319. C.
Stultitia est Jovem putare esse, 677. E.
Stulto ne permittas digitum, 829. E.
Stultus malo accepto sapit, 38. E.
—— opportuna loquens, 220. E.
—— qui patre cæso liberis pepercit, 383. A.
—— stulta loquitur, 67. B.
Stupa feniculus, 677. C.
Suadæ medulla, 618. C.
Suadeo quod ipse facturus essem, 933. F.
Suade lupis ut insaniant, 1027. C.
Suam quisque homo rem meminit, 979. F.
Sub aliena arbore fructum legere, 1106. A.
—— alis quæ fiunt, 475. C.
—— cultro liquit, 703. C.
Subdititius es, 1014. F.
Subere levior, 525. A.
Suber, 555. C.
—— immersibile, 525. C.
Subito alius, 1036. A.
Subjugus homo, 1015. A.
Subitum remedium periculi, 913. F.
Sublata lucerna nihil interest inter mulieres, 821. D.
Subligaculum seu brachas ostentare, 816. B.
Submissis alis gallus, 457. C.
Sub manu nasci, 62. E.
—— pallio habere manum, 691. C.
—— pollice ducere, 754. C.
—— unam Myconum omnia, 538. C.
Subventanea parit, 883. E.
Succisiva opera, 414. F.
Succo suo vivere, 658. E.
Suem irritat, 638. B.
—— Veneri immolavit, 724. B.
—— reposcis pro malo cane, 852. A.
Suere capiti malum, 731. B.
Suffenus aut Mevius tibi ne sis, 557. F.
Suffragium optimum, 1150. A.
Sui cum amaracino nihil, 165. D.
—— dissimilis, 939. E.
—— tibicen, 576. D.
Summam manum addere, 83. B.
Summaria indicatura, 668. E.
Summa vi defendere, 912. F.
Summis ingredi pedibus, 1018. C.
—— labiis, 363. C.
—— naribus olfacere, 385. A.
—— velis uti, 491. E.
—— unguibus ingredi, 453. B.
Summo animo inhærere, id est leviter, 375. A.
—— digito, 363. C.
—— digito caput scalpere, 311. C.
—— pede, 1157. B.
Summum cape & medium habebis, 491. F.
—— fastigium imponere, 83. A.
—— jus, summa injuria, 374. D.
—— suere centonem, 83. E.
Suo gladio jugulari, 43. D.
—— jumento sibi malum accersere, ibid. C.
—— ipsius laqueo captus est, 49. B.
—— quisque studio gaudet, 935. F.
Super apio certamus, 703. E.
Superavit dolum Trojanum, 1163. C.
Superatus es a gallo quopiam, 1004. D.
Supercilium attollere, 317. A.
—— contrahere, 844. A.
—— ponere, 317. A.
—— salit, 1159. C.
Superis impari numero, 20. A.
Super te hæc omnia, Leparge, 997. C.
Supinus, 307. D.
Surculus surculum ferens, 1196. E.
Surculum defringere, 1207. E.
Surdaster cum surdastro litigabat, 822. D.
Surda testimonia, 845. B.
Surdo canis, fabulam narras, 178. C.
—— oppedere, 169. C.
Surgens e lecto, vestigium corporis confundito, 24. D.
Sursum ac deorsum, 143. A.
—— versus sacrorum fluminum feruntur fontes, 117. E.
Sus acina dependens, 809. E.
—— agrestis ubi pepererit, non pluet, 565. E.
—— comessatur aut saltavit, 844. C.
—— cum Minerva certamen suscepit, 43. F.
—— in volutabro cœni, 1017. D.
—— Minervam, 43. A.
Suspendio deligenda arbor, 373. C.
Suspensa manu, 1025. D.
Suspende te, 642. D.
Sus quivis non hoc sciet, 807. C.
—— sui pulcer, asinus asino, 1174. D.
—— per rosas, 889. B.
Susque, deque, 142. D.
Sus sub fustem, 640. D.
Sustine & abstine, 617. A.
Sustollere manus, 1147. A.
Sus tubam audivit, 165. B.
Sutorium atramentum, 844. E.
ne Sutor ultra crepidam, 228. A.
Sutrium ire, 1036. E.
Suum cuique pulchrum, 74. E.
Suus cuique crepitus bene olet, 806 B.
—— rex reginæ placet, 76. A.
Sybarissare, 470. E.
Sybaritæ per plateas, 471. A.
Sybaritica calamitas, 470. D.
—— mensa, 469. D.
—— oratio, 245. E.
Sybaritici sermones, 1100. F.
Sybari qui mori nolit ante tempus, 104. C.
Συκοβιοι & similia, 516. A.
Sycophanta, 515. F.
Sycophantæ morsus immedicabilis, 522. C.
Sydera addere cœlo, 900. F.
Συλλήβδην, 225. B.
Sylosontis chlamys, 392. A.
—— opera ampla regio, 392. C.
Sylvam multam portas, 860. C.
Sylvæ ligna inferre, 284. B.
Syncerum vas incrustare, 139. C.
Syncretismus, 30. D.
Συφαξ, 36. E. & 134. B.
Syracusana mensa, 471. A.
Syracusanorum ne decima quidem pars, 537. D.
Συρακοσίων δεκάτη, 537. D.
Syrbenæ chorus, 628. A.
Syrorum olera, 320. B.
Syrus quum non sis, ne syrissa, 798. C.

T.

Tacite stomachari, 934. B.
Tacito pede, 408. A.
Taciturnior Areopagita, 1165. B.
—— Pythagoreis, 1019. E.
Tænarium malum, 905. A.
Talaria induere, 86. C.
Tales reddimur, qualia sunt nostra colloquia, 389. C.
Talia gignit bellum, 1175. D.
Talpa cæcior, 133. F.
Talum reponere, 1159. F.
Tam in proclivi quam imber, 1039. B.
—— multa quam sapiens, 1134. A.
—— perit quam extrema faba, 1041. C.
Tanagræus cetus, 1102. C.
Tangere ulcus, 252. E.
Tanquam ad aram, 1150. B.
—— conchylium dispergere, 648. F.
—— de narthecio, 1048. D.
—— de specula, 1181. A.
—— heros in clypeo excipere, 632. B.
—— in phiditiis, 650. F.
—— in speculo, tanquam in tabula, 505. B.
—— meum nomen, tanquam digitos, 549. F.
—— suber, 855. C.
Tantalicæ opes, 230. B. & 665. E.
Tantali horti, 424. B.
—— lapis, 665. D.
—— pœna, 587. E.
—— talenta, 230. A.
Tarditas consilio adjuta, 288. C.
Tarichus assus est, simulatque viderit ignem, 517. B.
—— boni consulitur ubi desunt carnes, 543. D.
—— non feret se digna, 517. B.
Tauricum tueri, 894. C.
Taurum tollet, qui vitulum sustulerit, 90. D.
Taurus in sylvam, 44. B.
Technam hanc in te struxisti, 49. C.
Tecum habita, 255. D.
Teipsam laudas, 627. D.
Teipsum inspice, 1012. D.
—— non alens, canes alis, 577. E.
Tela, 1206. C.
Telam hic texuit, ille diduxit, 1087. A.
Telamonis canit cantionem, 808. A.
Τελχῖνες, 567. C.
Telegoræ citius donarim, 520. A.
Telemachi olla, 982. C.
Telenicia echo, 1013. D.
Telenico pauperior, ibid. C.
Tellenis cantilenas cane, 585. E.
Telluris onus, 274. B.
Telum ingens necessitas, 497. A.
—— & meum cuspidem habet acuminatam, 102. E.
Temesseus genius, 60. E.
Tempestas rerum, 1191. A.
Tempori pare, 460. C.
Temporis punctum, 472. B. & 501. B.
Tempus longum vitiat lapidem, 770. B.
—— arguit amicum, 119. D.
—— index morum, 406. D.
—— nosce, 289. A.
—— omnia revelat, 527. F.
—— omnium pater, 528. C.
—— omnium sapientissimum, ibid. B.
Temulentus dormiens non excitandus, 864. E.
Tenebræ apud quercum, 443. C.
Tenedia bipennis, 345. F.
Tenedius homo, 971. C.
—— patronus, ibid. F.
—— tibicen, 578. A.
Tenens teneris, 372. C.
Teneri calidis balneis, 732. A.
Tenuem nectis, 664. C.
Tenui filo, 606. E.
—— vena, tenui canale, ibid. F.
Tenuiter diducis, 897. A.
Tenuis spes, 893. F.
Tentantes ad Trojam pervenerunt Græci, 459. F.
Ter, 664. E.
—— abstergere, 258. C.
—— abstersis dii dant meliora, 316. E.
Terebintho stultior, 1013. D.
Tergora tueri, 454. C.
Termeria mala, 61. C.
Terniones apud inferos, 672. C.
Terra amat imbrem, 510. B.
—— defossum habes, 809. D.
Terræ filius, 328. E.
—— intestina, 577. F.
—— onus, 274. B.
Terra, marique, 160. D.
—— mihi prius dehiscat, 731. C.
—— non profuit, 792. F.
Terram pro terra, 459. A.
—— video, 1126. E.
—— volat, 122. A.
Terrestria balnea, 664. D.
Tertium caput, 906. D.
Tertius Cato, 330. A.
Teruncium non insumpsit, 305. C.

Tesseram

Tesseram *hospitalem confringere*, 382. A.
Testaceum *flagellum*, 1095. D.
Testa *collisa testæ*, 890. C.
—— *non fit lutum nisi tundatur*, 792. B.
—— *tenax odoris quo primum imbuta*, 529. F.
Testimonia *surda*, 845. B.
Testis *domesticus*, 486. B.
Testudinem *equus insequitur*, 1040. D.
—— *Pegaso comparas*, 325. D.
Testudines *edendæ, aut non edendæ*, 384. B.
—— *ipsi edite, qui cepistis*, 60. D.
—— *vincunt sapientiam & virtutem*, 548. E.
Testudo *intra tegumen tuta*, 791. D.
—— *non curat muscam*, 662. E.
—— *leporem citius*, 328. C.
Testulæ *transmutatio*, 426. C.
Tethidem *& Galateam simul amare non potes*, 793. B.
Tetigit *lapidem à cane morsum*, 1058. A.
Τιτρώσκει ἄκει, 114. E.
Te *tua, me mea delectant*, 76. A.
Teuthidum *more*, 1078. F.
Thales *pro sapiente*, 889. E.
Thasium *infundis*, 750. E.
Thassus *bonorum*, 124. F.
Theagenis *hecatæum*, 794. A.
—— *pecuniæ*, 665. C.
Θεῖος αἶνος, 220. B.
Theocrines *tragicus*, 1014. B.
Theonino *dente rodi*, 466. F.
Thericlei *amicus*, 793. E.
Thersitæ *facies*, 1020. E.
Thesaurus *carbones erant*, 346. E.
—— *cinis*, 347. A.
—— *malorum*, 123. C.
Thessala *mulier*, 116. C.
Thessalorum *alæ*, ibid. B.
—— *commentum*, 115. E.
Θωπτεύειν, 978. B.
Θ *præfigere*, 203. E.
Thraces *fœdera nesciunt*, 610. B.
Thracium *commentum*, 375. D.
Thrasybulo *Dionysium dicitis esse similem*, 661. B.
Θράττειν, 1134. D.
Thrioboli *multi, vates pauci*, 264. C.
Thriorum *complurium strepitum audivi*, 393. D.
Thripes *mali*, 692. B.
Thunnicum *enthymema*, 610. E.
Thunnissare, *ibid.* C.
Thurium *lema*, 1090. E.
Thus *aulicum*, 130. A.
—— *pedere*, 891. E.
Θύλακοι, 658. C.
Thylaco *non ferendum, sed manu*, 729. B.
Thymbra *victitans*, 1056. E.
Θυμβροφάγοι, 767. A.
Thynni *more*, 830. C.
Thyrsigeri *multi, Bacchi pauci*, 263. E.
Tibiam *tubæ comparas*, 325. C.
Tibicen *vapulat*, 1107. C.
Tibicines *mente capti*, 950. E.
Tibicinis *vitam vivis*, 494. E.
Tibiis *apertis*, 219. A.
—— *longis canere*, ibid. B.
—— *magnis spirat*, ibid.
Timidi *mater non flet*, 1078. C.
—— *nunquam statuerunt trophæum*, 591. A.
Timidior *es prospiciente*, 334. F.
—— *Pisandro*, 335. A.
Timidus *Plutus*, 883. E.
ubi Timor, *ibi pudor*, 97. E.
Tinctura *Cyzicena*, 945. B.
—— *Sardonica*, 662. C.
Tineas *pascere*, 661. F.
Tiresia *cæcior*, 134. C.
Titanas *imploras*, 499. F.
Titanibus *& Crono antiquiores*, 788. D.
Titanicus *aspectus*, 610. A.
Tithoni *senecta*, 249. A.
Tithymallus *Laconicus*, 662. A.
Titivillitium, 1123. C.
Titio *ad ignem*, 661. F.
Titius, 1210. F.
Tollat *te qui non novit*, 291. E.
Tolle *calcar*, 458. A.
—— *digitum*, 808. D.
—— *tolle mazam scarabeo*, 686. A.
Tollenda *mali occasio*, 940. F.
Tollenti *onus auxiliare*, 20. D.
Tollere *cornua*, 324. B.
—— *cristas*, ibid. C.
Tolosanum *aurum*, 396. B.
Tonsoribus *omnibus notum*, 241. C. & 250. B.
Toronæo *portu surdior*, 666. A.
Tota *erras via*, 47. F.
—— *ulcus est*, 1177. B.
—— *manu*, 720. F.
Toto *cœlo errare*, 48. B.
—— *corpore*, 160. B.
—— *organo*, 725. E.
—— *pectore*, 160. E.
Totum *subvertere*, 723. A.
Trabem *bajulans*, 1135. C.
Trabs *in omnibus*, 1104. D.
Tragicæ *execrationes*, 285. B.
Tragica *simia*, 661. D.
Tragice *loqui*, 564. E.
Tragicum *malum*, 1014. C.
—— *tueri*, 565. A.
Tragicus *rex*, 574. F.
Tragœdias *agere, aut insanire*, 759. E.
—— *in nugis agere*, 660. F.
Tragulam *injicere*, ibid. C.
Tranquillo *quilibet gubernator est*, 1047. E.
Tranquillum *æthera remigas*, 172. D.
—— *video*, 450. A.
Transversum *agere*, 661. A.
—— *unguem*, 184. F.
Τριχίδυπνος, 898. A.
Tredecim *cubitorum*, 1173. B.
Trepidas *ante tubam*, 655. F.
Trepidat *in morem galli*, 457. A.
Tressis *homo*, 305. D.
Tria *cappa pessima*, 864. D.
—— *ex curia*, 784. B.
—— *mala*, 464. A.
—— *saluberrima*, 1039. F.
—— *vides è duobus*, 718. A.
ad Triarios *res rediit*, 34. E.
Tribulis *factus serva ordinem*, 1003. D.
Tribuni *ærati*, 1187. A.
Tribus *bolis*, 895. B.
—— *minis insumptis, duodecim imputat*, 535. A.
—— *verbis*, 1043. C.
Tributis *potiora*, 661. C.
Tributum *vel à mortuo auferre*, 432. D.
Tricæ, *apinæ*, 86. D.
Triceps *Mercurius*, 907. D.
Τρικυμία, 236. A.
Trimestres *filii*, 277. B.
Τρίμηνα, 277. C.
Triobolares, 305. D.
Trioboli *homo*, ibid. C.
ex Tripode, 297. E.
Tristis *litera*, 1179. C.
—— *scytale*, 448. C.
Trium *dierum commeatum*, 660. E.
—— *literarum homo*, ibid. D.
Trœzenem *naviges*, 523. B.
Trochi *in morem*, 1128. E.
Trophæum *incruentum*, 591. A.
Trophonii *antrum*, 292. F.
Trutina *eadem pensari*, 186. F.
—— *justius*, 575. E.
Τρυγόβιοι, 1092. E.
Tuam *ipsius terram calca*, 1028. B.
Tua *res agitur, quum proximus ardet paries*, 862. C.
Tuas *res tibi habeto*, 1145. C.
Tu *in legione, ego in culina*, 1181. E.
Tuis *coloribus te pingam*, 153. C.
—— *vestigiis*, 995. A.
Tumultus *post bellum*, 1010. D.
Tunicati, 1047. D.
Tunica *pallio propior est*, 146. C.
Turbas *me ut unda inaniter*, 797. B.
Turdo *surdior*, 666. B.
Turdus *malum cacat sibi*, 49. C.
Turpe *silere*, 613. F.
Turpis *jactantia*, 928. D.
Turture *loquacior*, 193. B.
Tussis *pro crepitu*, 248. B.
Tutorem *esse alicui*, 535. E.
Tute *hoc intristi, omne tibi exedendum est*, 60. A.
—— *lepus es*, 224. D.
Tuum *tibi narro somnium*, 677. F.
Τύπῳ εἰκῶν, 897. D.
Tyro *antiqua*, 907. C.
Tyrotarichus, 1184. E.
Tyria *maria*, 1041. D.
Τυμβογέροντες, 427. D.

V.

Vacuam *abstergere*, 1012. E.
—— *inhabitare*, 1097. B.
Vale *charum lumen*, 622. F.
Valeat *amicus cum inimico*, 1032. F.
—— *multum, negotium meum non est*, 686. C.
Væ *victis*, 584. C.
Valentes *recte consulunt ægrotis*, 249. D.
Vallum *ac fossa*, 29. B.
Vallus *vitem decepit*, 457. A.
Valere *pancratice*, 660. A.
Vanæ *conjecturæ*, 930. B.
Vapula *papyria*, 1041. F.
Vasis *instar*, 1120. D.
Vas *malum non frangitur*, 1007. D.
Vates *optimus qui bene conjicit*, 515. A.
—— *secum auferat omen*, 1175. A.
Vatem *omitte*, 676. D.
Vatinianum *odium*, 481. C.
Vati *non convitiandum*, 1199. F.
Vatum *irritabile genus*, 345. E.
—— *genus avarum*, 1200. A.
Ubi *amici, ibi opes*, 121. E.
—— *bene es, ibi patria est*, 481. C.
—— *cervi abjiciunt cornua*, 573. A.
—— *cognitum est quod erat occultum*, 940. F.
—— *per harma fulgurarit*, 214. E.
—— *timor, ibi pudor*, 97. E.
—— *tu Cajus, ego Caja*, 94. F. & 1130. D.
—— *non sis qui fueris, non est cur velis vivere*, 315. A.
—— *paveris impera*, 1029. E.
—— *quis dolet, ibidem & manum habet*, 462. D.
Vehementer *cupientis*, 916. D.
Vela *ventis permittere*, 163. D.
—— *vertere, funem reducere*, 356. D.
Velatis *manibus orare*, 1195. D.
Vel *acum invenisses*, 888. D.
—— *cæco appareat*, 331. B.
—— *puero perspicuum*, ibid. C.
—— *capra mordeat nocentem*, 333. A.
—— *hosti miserandus*, 863. A.
Velitari, 1203. A.
Velle *suum cuique*, 114. B.
Vel *Megaram usque*, 1089. C.
Velis *equisque*, 157. C.
Velocem *tardus assequitur*, 287. E.
Vel *mus mordeat improbum*, 332. B.
Velut *è specula*, 1023. E.
—— *in cratere*, ibid. F.
Venari *in mari*, 174. D.
Venatio *datur & malis*, 555. D.
Venatum *præmovere*, 831. A.
Veneris *cestum habent*, 755. B.
—— *lac*, 247. B.
Veneri *suem immolavit*, 724. B.
Venereum *jusjurandum*, 549. C.
Veniat *hospes quisquis profuturus est*, 623. C.
Venia *primum experienti*, 356. E.
Veni *in regionem*, 680. A.
Venimus *ad summam lineam*, 898. B.
Venter *auribus caret*, 659. E.
—— *molestus interpellator*, 937. A.
—— *pinguis non gignit sensum tenuem*, 853. C.
Venti *auferant*, 445. E.
—— *campus*, 572. D.
Ventis *tradere*, 814. D.
Vento *loqueris*, 178. A.
Ventorum *stationes*, 572. A.
Ventos *colis*, 171. B.
Vento *vivere*, 1145. B.
Ventum *perendinum prædicere*, 859. C.
Ventrem *mihi objicit*, 613. E.

Ventre *pleno melior consultatio*, 893. E.
Ventres, 657. C.
Ventus *neque manere finit, neque navigare*, 560. D.
—— *quocunque tulerit*, 385. F.
Venus *friget sine Cerere & Baccho*, 521. F.
Vera *fronte*, 1175. E.
Verba *importat Hermodorus*, 612. D.
—— *pro farinis*, 588. B.
Verberare *lapidem*, 573. D.
Verbigerari, 694. E.
Verbis *conceptis pejerare*, 1181. B.
—— *pugnas, non re*, 923. F.
—— *coquinariis*, 1142. F.
Verborum *strepitu ne quid moveare*, 924. A.
Verbotenus *amicus*, 942. A.
Verecundia *inutilis viro egenti*, 613. B.
Ver *ex anno tollere*, 1067. E.
—— *hyemem sequitur*, 549. B.
Veriora *iis, quæ apud Sagram acciderunt*, 343. A.
Verisimiliter *mentiens*, 943. B.
Veritas *odium, obsequium amicos parit*, 675. A.
Veritatem *aperit dies*, 528. E.
Veritatis *simplex oratio*, 145. F.
Vero *verius*, 1145. A.
Verrucis *offendi qui tubera habet*, 256. F.
Versatilis *Artemon*, 972. B.
Versator *magnus in negocio levi*, 822. B.
Vertumno *inconstantior*, 473. C.
Vervecea *statua*, 1185. A.
Veru *signare*, 204. F.
Vespa *cicadæ obstrepens*, 324. F.
Vesper *quid vehat nescis*, 263. C.
Vespertilio, 1152. C.
Vestem *mutare*, 1160. C.
Veste *circumferens ignem*, 1007. B.
Vestigiis *inhærere*, 1169. E.
—— *omnibus inquirere*, 995. A.
Vestigium *ponere*, 1172. B.
Vestis *virum facit*, 731. E.
Veterata *vaticinari*, 1165. E.
Vetulo *cane latrante*, 115. C.
Via *cum adsit, semitam quæris*, 992. E.
Viam *qui nescit ad mare, fluvium sequatur*, 633. A.
Vias *novit, quibus effugit Eucrates*, 659. C.
Via *exacta viaticum quærere*, 814. C.
Viam *rectam ingredi*, 831. B.
Via *publica nemo*, &c. 834. F.
—— *pedum est visa*, 841. C.
Vicino *opta ut habeat*, 829. E.
Vicinia *salsuginosa*, 239. B.
Vicinus *malus aut bonus*, 39. F.
—— *vocandus*, 517. F.
Vicissim *carpimus & carpimur*, 851. C.
Vicissitudo *rerum jucundissima*, 287. B.
—— *rerum omnium*, 286. A. 931. C.
Victi *non audent hiscere*, 1020. D.
Victitant *succo suo*, 658. E.
Victoria *ἱεραλλής*, 287. A.
—— *meliorum*, 233. B.
—— *non incruenta*, 922. A.
Victis *dolor*, 583. F.
Victus *spinosus*, 1110. A.
—— *victorem complectens*, 361. B.
Vilis *cœna non gignit debacchationem*, 1057. A.
Vincere *sine sanguine*, 591. A.
Vinaria *angina*, 1123. B.
Vincula *Tyrrhena*, 1004. A.
Vinculo *manivoro*, 690. F.
Vinculum *Herculanum*, 351. E.
Vindemiam *haud impune facere*, 453. C.
Vindicta *tarda, sed gravis*, 925. D.
—— *velox*, 1199. D.
Vineta *propria cædere*, 254. D.
Vino *inscribere mulieris jusjurandum*, 262. E.
—— *repuerascere*, 490. E.
—— *sapientia obumbratur*, 468. C.
—— *vendibili suspensa hedera nihil opus*, 589. C.
in Vino *veritas*, 267. B.
Vinum, *animi speculum*, 267. E.
—— *caret clavo*, 490. A.
—— *dementat sapientes*, *ibid.* D.
—— *equus poetæ*, 584. E.
—— *& veritas*, 267. D.
—— *quum adsit, acetum bibit*, 717. D.
—— *senem etiam vel nolentem, saltare compellit*, 490. C.
Vir *fugiens haud moratur lyræ strepitum*, 378. D.
—— *fugiens & denuo pugnabit*, 379. C.
Virgiferos *sequi*, 633. B.
Virgo *primum*, 843. A.
Virgines *semper furiæ*, 667. A.
Virgula *censoria*, 1128. D.
—— *divina*, 66. A.
Virgultea *scaphula Aegæum transmittere*, 428. E.
Viri *aurei*, 296. C.
—— *boni lachrymabiles*, 629. B.
—— *in discrimine apparet*, 119. D.
Viri *duplices*, 719. B.
—— *infortunati procul amici*, 658. F.
—— *jurejurando, pueri talis fallendi*, 792. B.
—— *senis astaphis calvaria*, 655. D.
Viro *esurienti necesse furari*, 843. B.
—— *Lydo negocium non erat*, 631. E.
—— *malo ne comes via fueris*, 463. C.
Vir *ornat magistratum*, 390. B.
Viros *bonos omnia decent*, 676. B.
Viro *seni maxillæ baculus*, 588. A.
Virtus *æterna*, 1198. D.
—— *gloriam parit*, 1139. C.
—— *simplex*, 1123. E.
Virtute *duce, comite fortuna*, 1171. E.
Virtutem *omnem in se complectitur justitia*, 513. F.
—— *omnem explica*, 1186. D.
—— *& sapientiam vincunt testudines*, 548. E.
Vir *videbatur navis supplicans scopulo*, 843. B.
Virum *improbum vel mus mordeat*, 332. B.
Vita *doliaris*, 322. A.
Vitæ *finem specta*, 126. D.
Vita *& anima*, 518. C.
—— *macerata*, 322. F.
—— *molita*, 1007. E.
Vitæ *contemptu invadunt*, 918. A.
—— *cura anteponenda omnibus*, 914. F.
Vita *hominis peregrinatio*, 1177. A.
—— *jucundissima in nihil sapiendo*, 702. F.
Vitam *vivis insperatam*, 816. E.
Vita *mortalium brevis*, 943. B.
Vitandæ *potentum offensæ*, 941. C.
Vita *spinosa*, 1110. A.
—— *sponsi*, 678. A.
Vitelliana *cicatrice stigmosus*, 845. B.
Vitiat *lapidem longum tempus*, 770. B.
Vitiosa *nuce non emam*, 305. B.
Vitilitigator, 589. B.
Viva *vox*, 76. D.
Vivere *in diem, ex tempore*, 322. D.
Viverram *tenes*, 857. F.
Vivit *aut mortuus est*, 625. E.
—— *incende ignem*, 659. D.
Vivorum *meminisse oportet*, 90. F.
Vivum *cadaver*, 523. F.
—— *noveris*, 1182. B.
—— *sepulchrum*, 523. F.
Vivus *an mortuus sit nescio*, 261. F.
—— *fueris vel cepe solum accipiens*, 849. C.
—— *vidensque*, 1020. A.
Vixerunt, 353. A.
Vixisse *satius quam vivere*, 505. B.
Vixit *dum vixit bene*, 843. C.
Ultra *catalogum*, 842. E.
—— *Eurybatum*, 102. A.
—— *fusum vel pensum*, 249. C.
—— *Gades*, 834. B.
—— *Hyperbolum*, 1017. C.
—— *linum*, 725. F.
—— *peram sapere*, 842. F.
—— *res Callicratis*, 656. A.
—— *vires nihil aggrediendum*, 919. F.
Ultro *Deus suppeditat bona*, 657. B.
—— *citroque*, 142. F.
Ululas *Athenas*, 72. A.
Ulysses *pannos exsuit*, 1035. E.
Ulysseum *commentum*, 658. C.
Ulyssis *remigium*, 698. B.
Umbilicus, 1206. F.
Umbra *amici panis*, &c. 362. A.
Umbræ, 29. C.
Umbra *fumi*, 523. F.
Umbræ *in morem sequi*, 895. B.
—— *somnium*, 501. D.
—— *volitant*, 507. A.
ne Umbram *quidem ejus novit*, 362. A.
Umbram *suam metuere*, 208. B.
Umbra *pro corpore*, 769. B.
—— *territas*, 239. E.
Una *cum ipso canistro*, 443. B.
—— *ipsis manipulis*, 593. A.
—— *templis & aris*, 1045. A.
—— *domus non alit duos canes*, 446. E.
—— *hirundo non facit ver*, 299. C.
—— *lavabor*, 633. F.
—— *Myconus omnia*, 538. C.
—— *navis non vehit*, 983. D.
—— *pertica*, 1062. C.
—— *scutica omnes impellit*, 698. F.
—— *voce*, 340. E.
Uncis *unguibus quæ sunt ne nutrias*, 21. C.
Unctius, 1203. C.
Undarum *in ulnis*, 1085. E.
Undas *numeras*, 169. A.
Undecunque *lucrum captant*, 932. D.
Unde *excoquat sevum*, 903. E.
Unedones, 90. B.
Unguem *medium ostendere*, 544. F.
Unguento *mortuum perungis*, 789. A.
Ungues *arrodere*, 868. A.
—— *demorsos sapit*, ibid. B.
Ungui *notare*, 205. B.
Unguis *in ulcere*, 252. F.
Unguium, *criniumque præsegmina ne commingito*, 21. B.
Unico *digitulo scalpit caput*, 311. B.
Unica *filia duos parare generos*, 263. C.
Unicum *arbustum haud alit duos erithacos*, 456. B.
Uni *cum duobus non est pugnandum*, 1208. E.
—— *navi ne committas omnia*, 1026. B.
Unione *signare*, 203. A.
Unius *manus infirma pugna*, 521. D.
—— *peccatum tota civitas luit*, 40. C.
Uno *collyrio*, 1038. C.
—— *die consenescere*, 801. D.
—— *digitulo*, 1042. B.
—— *dignus*, 305. F.
—— *fasce complecti*, 225. A.
—— *ore*, 340. E.
—— *tenore*, 368. D.
Unum *ad unum*, 461. E.
Unus *contra multos*, 197. E.
Unum *è tribus malis*, 843. F.
Unus *Deus & plures amici*, 823. C.
—— *homo non facit civitatem*, 299. E.
—— *multorum instar*, 915. D.
—— *vir haud cernit omnia*, 198. D.
—— *vir, nullus vir*, 198. D.
Vocales, 1203. E.
Vocatus *atque non vocatus Deus aderit*, 494. A.
Vocem *omnem mittere*, 1089. E.
Vociferatio, 920. C.
Volam *pedis ostendere*, 1173. B.
Volare *sine pennis haud facile*, 847. C.
Volantia *sectari*, 341. A.
Volaticum *jusjurandum*, 1004. C.
Volens *nolente animo*, 633. C.
Volentem *bovem ducito*, 977. A.
Volvitur *dolium*, 1009. A.
Voluptas *fœda*, 939. A.
Voracior *purpura*, 516. F.
Vorare *hamum*, 574. A.
Vorsuram *solvere*, 374. A.
Votum *munificum*, 656. E.
Voti *compos*, 906. A.
Urbanus *nihil æqui cogitat*, 803. B.
Urinandi *artem docui te*, 822. E.
Urceum *in foribus*, 431. A.
Urit *absque torre*, 1026. C.
Ursus *quum adsit, vestigia quæris*, 377. D.
Ursi *nasum fumantem ne tentaveris*, 843. D.
Usque *ad aras amicus*, 348. B.
—— *ad ravim*, 985. D.
—— *ad plaudite*, 836. D.
Usura *ante usuram*, 649. C.

INDEX PROBERVIORVM PER ORDINEM ALPHABETI.

Usura *currit citius quam Heraclitus*, 610. E.
—— *nautica*, 1157. B.
Usus *est altera natura*, 1149. D.
Utere *curru, de asinis nihil laborans*, 885. E.
Uterque *ambo*, 1016. A.
Ut *canis è Nilo*, 361. E.
—— *ex bulga matris*, 1192. E.
—— *fici oculis incumbunt*, 653. E.
—— *herba solstitialis*, 1163. E.
Utilis *nec sibi nec aliis*, 568. B.
Uti *foro*, 62. D.
Utinam *domi sim*, 657. A.
—— *male, quemadmodum invenisti, ejicias*, ibidem.
Ut *in velabro olearii*, 903. C.
—— *ita loquar*, 897. D.
—— *lupus ovem*, 1120. E.
—— *luti bajuli*, 1133. F.
—— *Phrygius amavit Pieriam*, 1176. D.
—— *nunc sunt homines*, 916. B.
—— *possumus, quando ut volumus non licet*, 313. E. 851. A.
Utranque *paginam facit*, 527. C.
Utraque *manu adesse*, 340. D.
Utrem *cædis*, 172. E.
—— *mergis vento plenum*, 811. C.
—— *vellis*, 173. A.
Utres *Thylaci*, 1088. D.
Utre *territas*, 239. D.
Utroque *claudicare*, 794. D.
—— *nutans sententia*, 864. F.
—— *pollice laudare*, 315. F.
Utrunque, 998. D.
Vulcanus *tibi vaticinatus est*, 574. B.
Vulcanium *vinculum*, 656. B.
Vulgi *ingratitudo*, 932. E.
Vulgus *suspicax*, 937. B.
Vulpe *pellace benignior*, 996. E.
Vulpes *annosa haud capitur laqueo*, 372. F.
—— *bovem agit*, 592. B.
—— *multa, echinus unum novit*, 187. E.
—— *haud corrumpitur muneribus*, 372. F.
—— *non iterum capitur laqueo*, 560. E.
—— *quam facile pyrum comest*, 844. A.
Vulpi *esurienti somnus obrepit*, 602. D.
Vulpina *pellis assuenda, si leonina non sufficit*, 846. D.
Vulpinari *cum vulpe*, 81. D.
Vultur *si es, cadaver exspecta*, 266. C.
Vultu *sæpe læditur pietas*, 1148. A.
Vulturis *umbra*, 633. D.
Uxor *seni sponsa regina est*, 303. C.

X.

Xenocratis *caseolus*, 836. A.

Y.

Ὕθλοις, 179. D.
Ὑπερφυσιστμῶν, 1014. E.
Ὑγρομαζῶν, 607. A.

Z.

Zaleuci *lex*, 697. D.
Ζάλευκος, 120. B
Zenone *moderatior*, 391. E.
Zenonium *est & lentem coquere*, 1103. E.
Zoili, 556. F.
Zonam *perdidit*, 187. A.
Ζωφοροδορπίδες, 897. F.
Zopyri *talenta*, 698. E.
Ζωροτερῶ, 489. F.

F I N I S.

LOCI SECVM CONGRVENTIVM ET PVGNANTIVM MATERIARVM.

Numerus columnas sequentis Indicis Proverbiorum juxta locos demonstrat.

Divitiæ, 1
Paupertas, ibid.
Munerum corruptela, 2
Forma, deformitas, ibid.
Tædium ex iteratione, 3
Iteratio citra tædium, ibid
Molesti, intolerabiles, ibid.
Ingrata ob vetustatem, 4
Nupera, ibid.
Iteratus error, ibid.
Error in initio, ibid.
Garrulitas, ibid.
Breviloquentia, 5
Clamosus, ibid.
Rixosus, ibid.
Taciturnitas illaudata, 6
Laudata, ibid.
Infacundia, ibid.
Facundia, ibid.
Munus non munus, 7
Exitium honestum, ibid.
Malum immedicabile, ibid.
Industria, ibid.
Ignavia & inscitia, ibid.
Ingratitudo, 8
Gratitudo, ibid.
Simulatio, dissimulatio, ibid.
Libertas, veritas 9
Servitus, 10
Vanitas, ibid
Curiositas, ibid.
Crudelitas, 11
Timiditas, ignavia, ibid.
Inanis metus, 12
Audacia, ibid.
Fortitudo, ibid.
Cedendum multitudini, ibid.
Liberalitas, 13
Tenacitas, ibid.
Hospitalitas, ibid.
Profusio, ibid.
Rapacitas, avaritia, ibid.
Sordes & parsimonia, 15
Perficiendi, absolvendi, ibid.
Ab initio ad finem, 16
Similitudinis & congruentiæ, ibid.
Dissimilitudinis & incongruentiæ, 18
Munus aptum aut ineptum, 19
Infortunii, sive exitii, ibid.
Bonæ fortunæ, copiæ, augurii, 21
Malum accersitum, 22
Sera pœnitentia, 24
Serum remedium, aut tempestivum, ibid
Damnandi, ibid.
Approbandi, 25
Judicandi recte, ibid.
Alia aliis placent, ibid.
Aberrandi, ibid.
Cæcutientia, ibid.
Perspicacitas, 26
Perspicuitas, ibid.
Obscuritas, ibid.
Surditas, ibid.
Attentio & contra, ibid.
Obsecundantis, ibid.
Correctio dicti aut facti, 27
Commodum interversum, ib.
Impossibilia, ibid.
Absurda, indecora, seu præpostera, 28
Inanis opera, 30
Difficultatis, 32
Proclivitas, 33
Contra, ibid.
Nunquam, ibid.
Semper, 34
Nusquam, ibid
Pensatio beneficii vel officii, ibid.
Malum conduplicatum aut novatum, ibid.
Malum male vitatum, 35
Malum assuetum, ibid.
Mali retaliatio, ibid.
Inæqualis pensatio, ibid.
Alibi diminutum, alibi redditum, ibid
Frustrata spes, 36
Desperatio, ibid.
Præter spem bonum aut malum, ibid.
Malum vertens bene, 37
Subiti interventus, ibid.
Magnifica promissa, ibid.
Votum, ibid.
Spes pertinax, 38
Excellentia, inæqualitas, ibid.
Differentiæ, 40
Æqualitas, ibid.
Vincere & vinci, ibid.
Victoria utrinque, ibid.
Non solus ille, ibid
Securitas, & tutæ rei, ibid.
Contemptus & vilitatis, 41
Dignitatis, 44
Proximis utendum, 45
Inconstantiæ, perfidiæ, versutiæ, ibid.
Mutandæ sententiæ, 47
Mutati instituti, ibid.
Fortunæ commutatio, ibid.
Temperantia, 48
Intemperantia, libido, ibid.
Modestia, modusque, 49
Arrogantia, jactantiaque, ibid.
Philautia, 51
Contrarium philautiæ, ibid.
Mansuetudo, ibid.
Asperitas, morositas, 52
Occasio, ibid.
Sumptuosa, ibid.
Frugalitas, ibid.
Luxus & mollities, 53
Lautitiæ, 54
Fames, ibid.
Festinationis, ibid.
Festinatio præpropera, 55
Tarditatis & cunctationis, ib.
Salubritas, 56
Insalubritas, ibid.
Diuturnum, ibid.
Hæredipetæ, ibid.
Senium præmaturum, aut mors, ibid.
Longævitas, 57
Juventa, ibid.
Vita hominis & misera & brevis, ibid.
Prudentia senilis, ibid.
Prudentia, 58
Aliis sapere, ibid.
Prudentia conjuncta viribus, ibid.
Instans, ibid.
Anceps & dubius, ibid.
Perplexus, 59
Decretum, ibid.
In deprehensos, ibid.
Metus & conscientia, 60
Vinculum insolubile, ibid.
Vltio malefacti, ibid.
Metus pœnæ, 61
Aliena à re, ibid.
Aliena curantis, 62
Ad rem pertinentia, ibid.
Lacessentis, ibid.
Insidiæ, ibid.
Conjecturæ, 63
Calumnia, 64
Obtrectatio & maledicentia, ibid.
Causa indefensa, ibid.
Carpentis seipsum, ibid.

Necesſ-

INDEX ALPHAB. LOCORVM.

Neceffitas, 65
Triftitia, lætitia, ibid.
Sollicitudo, 66
Nuncius lætus, ibid.
Minantis, ibid.
Vehementia, languor, ibid.
Amor, ibid.
Amicitia, 67
Adulatio, 68
In deliciis, 69
Odium, ibid.
Ira, ibid.
Invidia, æmulatio, ibid.
Diffidentia, 70
Fraus ab amico, ibid.
Diligentiæ, ibid.
Affiduitas, 71
Indiligentiæ, 72
Somnolentia, ibid.
Occupatio, otium, ibid.
Juftitia, ibid.
Injuftitia, 73
Rigor, ibid.
Vis injufta, ibid.
Inculpatus, 74
Temeritas, ibid.
Pudor, ibid.
Impudentia, ibid.
Pudicitia, ibid.
Impudicitia, ibid.
Originis, ibid.
Nobilitas, obfcuritas, 75
Degenerantium in pejus, ibid.
Initium laudatum, ibid.
Proficientium in melius, 76
Proprii commodi ftudium, ibid.
Lucrum ex fcelere, ibid.
Internecio, ibid.
Subitum exitium, 77
Totum ut nihil reliqui, ibid.
Oblivio, ibid.
Memoria, ibid.
Elabendi, ibid.
Ex fefe, 78
Domi vivere, ibid.
Fœminæ, ibid.
Æquanimitas, ibid.
Solitudo, ibid.
Ignoratio, ibid.
Novitas, ibid.
Notus, 79
Occulta, ibid.
Vices officii, ibid.
Fides & gravitas, ibid.
Perfidia, 80
Confilium, ibid.
Cum auxilio, citra auxilium, ibid.
Intempeftiva, inepta, 81
Tempeftiva, ibid.
Servire tempori, 82
Deprecantis, abominantis, ibid.
Execrandi, ibid.
Ominandi, ibid.
Beneficium corruptum, ibid.
Rifus, ibid.
Derifio, 83
Impofturæ, ibid.
Fortunata ftultitia, ibid.
Citra laborem, ibid.
Incitare, ibid.
Difcriminis, ibid.
Alieno periculo, 85
Experientiæ feu periclitationis, ibid.
Secundæ experientiæ, ibid.
Imperitia, ibid.
Conatus, ibid.
Pertinacia, 86
Incertus eventus, ibid.
Ex eventu judicium, ibid.
Multi, 87
In ftupidos, ibid.
Prælongi, 88
Improbi, ibid.
Ingenii malitia & inftitutio, 89
Malus vicinus, ibid.
Aperte & craffe, ibid.
Raritas, ibid.
Concordia, ibid.
Difcordia, 90
Fuerunt, non funt, ibid.
Exilium, ibid.
Acceffio pufilla, aut nimia, ibid.
Focus, ibid.
Vfura, ibid.
Probrum, gloria, ibid.
Munus boni confulendum, 91
Libenter, ibid.
Refugium, ibid.
Docilitas, ibid.
Divitum prærogativa, ibid.
Repellentis, ibid.
Mira nova, ibid.
Omnia, 92
Illecebra mali, ibid.
Exercitatio, ibid.
Contagio morum, ibid.
Commodo magno, ibid.
Tumultus, ibid.
Potentes, ibid.
Magni momenti, ibid.
Scurrilitas, ibid.
Auxilium infirmum, ibid.
Bibacitas, ibid.
Honos indigno, 93
Maledicentia, 94
Nugalia, ibid.
Mixta, ibid.
Parafiti, ibid.
Puniri pro alio, 95
Veneficia, ibid.
Tolerantia, ibid.
Torvitas, ibid.
Fucus, 96
Otium, ibid.

F I N I S.

INDEX LOCORVM SECVNDVM SERIEM LITTERARVM,

Quo facilius lector id, quod quærit, inveniat.

A.

Aberrandi, 25
Ab initio ad finem, 16
Abfurda, indecora, prapoftera, 28
Acceffio pufilla aut nimia, 90
Ad rem pertinentia, 62
Adulatio, 68
Æquanimitas, 78
Æqualitas, 40
Alia aliis placent, 25
Alibi diminutum, alibi redditum, 35
Aliena à re, 61
Aliena curantis, 62
Aliis fapere, 58
Alieno periculo, 85
Amicitia, 67
Amor, 66
Anceps & dubius, 58
Aperte & craffe, 89
Approbandi, 25
Arrogantia, jactantia, 49
Afperitas, morofitas, 52
Affiduitas, 71
Attentio & contra, 26
Audacia, 12
Auxilium infirmum, 92

B.

Beneficium corruptum, 82
Bibacitas, 92
Bona fortuna, copia, felicitatis, aut ominis, 19
Breviloquentia, 5

C.

Cacutientia, 25
Calumnia, 64
Carpentis fe ipfum, ibid.
Caufa indefenfa, ibid.
Cedendum multitudini, 12
Citra auxilium, 80
Citra laborem, 83
Clamofus, 5
Commodo magno, 92
Commodum interverfum, 27
Conatus, 85
Concordia, 89
Conjectura, 63
Confilium, 80
Contemptus & vilitas, 41
Contagio morum, 92
Contrarium philautia, 51
Correctio dicti aut facti, 27
Crudelitas, 11
Cum auxilio, 80
Curiofitas, 10

D.

Damnandi, 24
Decretum, 59
Degenerantium in pejus, 75
Deprecantis, abominantis, 82
Derifio, 83
Defperatio, 36
Difficultatis, 32
Diffidentia, 70
Differentia, 40
Dignitatis, 44
Diligentia, 70
Difcordia, 90
Difcriminis, 83
Diffimilitudinis & incongruentia, 18
Divitia, 1
Divitum prarogativa, 91
Diuturnum, 56
Docilitas, 91
Domi vivere, 78

D. [E.]

Elabendi, 77
Error in initio, 4
Excellentia, inaqualitas, 38
Execrandi, 82
Exercitatio, 92
Ex eventu judicium, 86
Exitium honeftum, 7
Exilium, 90
Experientia feu periclitationis, 85
Ex fefe, 78

F.

Facundia, 6
Fames, 54
Feftinationis, ibid.
Feftinatio praprope ra, 55
Fides & gravitas, 79
Fœmina, 78
Focus, 90
Forma, deformitas, 4
Fortitudo, 12
Fortuna commutatio, 47
Fortunata ftultitia, 83
Fraus ab amico, 70
Frugalitas, 52
Fruftrata fpes, 36
Fuerunt, non funt, 90
Fucus, 96

G.

Garrulitas, 4
Gratitudo, 8

H.

Haredipeta, 56
Honos indigno habitus, 93
Hofpitalitas, 13

I.

Ignavia & infcitia, 7
Ignoratio, 78
Impoffibilia, 27
Illecebra mali, 92
Imperitia, 85
Impoftura, 83
Improbi, 88
Impudentia, 74
Impudicitia, ibid.

Inanis metus, 12
Inanis opera, 30
Inæqualis pensatio, 35
Incertus eventus, 86
Incitare, 83
Inconstantia, *perfidia*, *versutia*, 45
Inculpatus, 74
In deliciis, 69
In deprehensos, 59
Indiligentia, 72
Industria, 7
Infacundia, 6
Infortunii sive exitii, 19
Ingenii malitia & institutio, 89
Ingratitudo, 8
Ingrata ob vetustatem, 4
Initium laudatum, 75
Injustitia, 73
Insalubritas, 56
Insidiæ, 62
Instans, 58
In stupidos, 87
Intemperantia, *libido*, 48
Intempestiva & inepta, 81
Internecio, 76
Invidia, *æmulatio*, 69
Ira, ibid.
Iteratio citra tædium, 3
Iteratus error, 4
Judicandi, 25
Juventa, 57
Justitia, 72

L.

Lacessentis, 62
Lætitia, 65
Languor, 66
Lautitia, 54
Libenter, 91
Liberalitas, 13
Libertas, *veritas*, 9
Longævitas, 57
Lucrum ex scelere, 76
Luxus & mollicies, 53

M.

Magnifica promissa, 37
Magni momenti, 92
Maledicentia, 94
Mali retaliatio, 35
Malum conduplicatum, *aut renovatum*, 34
Malum vertens bene, 37
Malum assuetum, 35
Malum accersitum, 22
Malum male vitatum, 35
Malum immedicabile, 7
Malus vicinus, 89
Mansuetudo, 51
Memoria, 77
Metus & conscientia, 60
Metus pœna, 61
Minantis, 66
Mira nova, 91
Mixta, 94
Modestia, *modusque*, 49
Molesti, *intolerabiles*, 3
Multi, 87
Munerum corruptela, 2
Munus non munus, 7
Munus aptum & ineptum, 19
Munus boni consulendum, 91
Mutanda sententia, 47
Mutati instituti, ibid.

N.

Necessitas, 65
Nobilitas, *obscuritas*, 75
Non solus ille, 40
Notus, 79
Novitas, 78
Nugalia, 94
Nunquam, 33
Nupera, 4
Nusquam, 34
Nuncius lætus, 66

O.

Oblivio, 77
Obscuritas, 26
Obsecundantis, ibid.
Obtrectatio & maledicentia, 64
Occasio, 52
Occulta, 79
Occupatio, *ocium*, 72
Ocium, 96
Odium, 69
Ominandi, 82
Omnia, 92
Originis, 74

P.

Parasiti, 94
Paupertas, 1
Pensatio beneficii, *vel officii*, 34
Perficiendi, *sive absolvendi*, 15
Perfidia, 80
Perplexus, 59
Perspicacitas, 26
Perspicuitas, ibid.
Pertinacia, 86
Philautia, 51
Potentes, 92
Prælongi, 88
Præter spem bonum aut malum, 36
Probrum, *gloria*, 90
Proclivitas & contra, 33
Proficientium in melius, 76
Profusio, 13
Proprii commodi studium, 76
Proximis utendum, 45
Prudentia, 58
Prudentia senilis, 57
Prudentia conjuncta viribus, 58
Pudicitia, 74
Pudor, ibid.
Puniri pro alio, 95

R.

Rapacitas, *avaritia*, 13
Raritas, 89
Refugium, 91
Repellentis, ibid.
Rigor, 73
Risus, 82
Rixosus, 5

S.

Salubritas, 56
Scurrilitas, 92
Secunda experientia, 85
Securitatis & tuta rei, 40
Semper, 34
Senium præmaturum, *aut mors*, 56
Sera pœnitentia, 24
Serum remedium, *aut tempestivum*, ibid.
Servire tempori, 82
Servitus, 10
Similitudinis & congruentiæ, 16
Simulatio, *dissimulatio*, 8
Solitudo, 78
Sollicitudo, 66
Somnolentia, 72
Sordes & parsimonia, 15
Spes pertinax, 38
Stupidi, 87
Subitum exitium, 77
Subitus interventus, 37
Sumptuosa, 52
Surditas, 26

T.

Taciturnitas laudata, 6
Taciturnitas illaudata, 6
Tædium ex iteratione, 3
Tarditas & cunctatio, 55
Temeritas, 74
Tenacitas, 13
Temperantia, 48
Tempestiva, 81
Timiditas, 11
Tolerantia, 95
Torvitas, ibid.
Totum ut nihil reliqui, 77
Tristitia, 65
Tuta, 40
Tumultus, 92

V.

Vanitas, 10
Vehementia, 66
Veneficia, 95
Vices officii, 79
Victoria utrinque, 40
Vincere & vinci, ibid.
Vinculum insolubile, 60
Vis injusta, 73
Vita hominis misera & brevis, 57
Ultio malefacti, 60
Votum, 37
Usura, 90

FINIS.

INDEX PROVERBIORUM

JUXTA LOCOS.

1

DIVITIAE.

Ad ambas usque aures, 492. C
Adminicula vitæ, 942. B
Ad pedes, ad caput, 1077. A
Arabum gazæ, 251. E
Attagenæ novilunium, 1019. E
Crœso, Crasso ditior, 251. D
Cinyræ opes, 735. C
Dextro Hercule, 56. F
Dives aut iniquus est, aut iniqui hæres, 351. A
Divitiæ non semper optimis contingunt, 934. F
Euparyphus ex comœdia, 1047. C
Herculis quæstus, 1180. E
Λακκόπλυτι, 1079. D
Lysicrates alter, 822. A
Lysistrati divitias habes, ibid.
Magnum os anni, 818. A
Midæ divitiæ, 230. D
Ne decima quidem Syracusanorum pars, 537. D
Noctuæ Laurioticæ, 645. E
Nullius indigens Deus, 679. A
Octapedes, 347. A
Pactoli opes, 251. E
Pecuniæ vir, 647. B
Pelopis talenta, 230. C
Persici apparatus, 251. E
Φαινοπροσωπεῖν, 433. E. 1191. E
Prædives, 917. E
Quantum habet, 1021. B
Quantum non milvus oberret, 851. A.
Satietas ferociam parit, 895. D
Tantalicæ opes, 230. B
Tantali talenta, ibid. A
Ultra res Callicratis, 656. A
Zopyri talenta, 698. E

PAUPERTAS.

Ad incitas, 1114. B
Animam debet, 374. C
Aquam bibens nihil boni parias, 584. C
Araneas ejicere, 1022. D
Bipedalis, 1013. B
Canalicolæ, 895. A
Centro & spatio circumscripta, 1114. D
Certissima paupertas, 1071. D
Cinctus, 475. A
Cleomenes superat cubile, 1015. E
Cum exossis suum rodit pedem, 1022. A
Fames magistra, 189. D
Famis campus, 358. F
Hecala pauperior, 252. B
Iro, Codro pauperior, 252. A
Leberide nudior, 36 D. 134. C
λιμοδωριεῖς, 894. F
Macilenta manu pinguem pedem, 1021. E
Meliæa fames, 358. C

2

Mendico ne parentes quidem amici sunt, 1000. E
Multa docet fames, ibidem C
Ne in pelle quidem, 683. F
Ne tempestas quidem nocere possit, 1154. F
Non est dithyrambus, si bibat aquam, 1016. D
Non habet cui indormiat, 1174. C
Nudus tanquam ex matre, 649. B
Nec obulum habet, unde restim emat, 131. E
Omnem facultatem indutus est, 817. E
Omnia præter animam, 1148. F
Ostiatim, 1155. B
Pauper sed ingeniosus, 941. F
Paupertas sapientiam sortita est, 189. C. 602. D
Pausone mendicior, 1017. B
Pedem ubi ponat non habet, 185. B
Pistillo nudior, 1015. B
Quærendæ facultates, deinde virtus, 672. B
Qui eget, in turba versetur, 941. B
Saguntina fames, 358. D
Telenico pauperior, 1013. C
Theagenis pecuniæ, 665. D
Tunicati, 1047. D
Zonam perdidi, 187. A

MUNERUM CORRUPTELA.

Argentanginam patitur, 269. B
Argenteis hastis pugnare, 624. A
Bos in lingua, 268. C
Bovem in faucibus portat, 487. E
Corrupta judicia, 922. E
Dorica musa, 566. D
Faba nummus, 1188. B
Guttam aspergere, 1180. A
Lupi illum priores viderunt, 296. C
Malis ferire, 545. B
Muneribus vel dii capiuntur, 120. A
Muneribus res agitur, 913. C
Munerum corruptela, 932. E
Pecuniæ obediunt omnia, 144. D
Pecuniosus damnari non potest, 1129. C
Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, salvus erit, 472. D
Salvete equorum filiæ, 1135. A
Virtutem & sapientiam vincunt testudines, 548. E
Vulpes haud corrumpitur muneribus, 372. F

FORMA, DEFORMITAS.

A Furiis oriundus, 993. C
Callipygos, 1101. D

3

Corytheo deformior, 747. F
Ex ovo prodiit, 150. C
Leporem non edit, 412. E
Μονόγραμμοι, 1031. C
Multam sylvam gestas, 860. C
Myconius calvus, 408. F
Ominabitur aliquis te conspecto, 1001. A
Perdicis crura, 457. E
Pistillo calvior, 1015. B
Pronomi barba, 994. D
Pulchrorum etiam autumnus pulcher est, 139. D
Quod pulchrum, idem amicum, 1117. F
Simia est simia, etiamsi aurea gestet insignia, 265. A
Simiarum pulcherrima deformis est, 569. A
Thersitæ facies, 1020. E
Trœzenem naviges, 523. B

TAEDIUM EX ITERATIONE.

Ad restim funiculum, 832. D
Callicyriis plures, 754. A
Cantilenam eandem canis, 574. C
Crambe bis posita mors, 196. D
Date mihi pelvim, 733. F
Eadem per eadem, 216. B
Eandem tundere incudem, 366. E
Hyperi vertigo, 640. B
Jovis Corinthus, 425. A
Iterum atque iterum ad Pythum via, 697. B
Iterum tranquillitatem video, 450. A
Lens Deus, 1104. C
Linum lino nectis, 321. B
Longum prooemium audiendi cupido, 1144. A
Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo, 548. A
Parni scaphula, 559. A.
Rhodiorum oraculum, 598. E
Sardi venales, 223. F
Terram video, 1126. E

ITERATIO CITRA TÆDIUM.

Bis terque quod pulchrum, 89. E
Honesti nulla satietas, 90. A
Unedones, 90 B

MOLESTI, INTOLERABILES.

Ægyptius laterifer, 840. C
Ætna Athon, 1033. D
Ἄγουσι καὶ φέρουσιν, 891. A
Anno senior fio, 894. B
Athos celat latera Lemniæ bovis, 768. A
Ferire frontem, 1186. C
In culmo arare, 1019. D
Lippo oculo similis, 462. E. 1182. C
Manivoro vinculo, 690. F
Muscæ improbitas, 920. F
Ne bestiæ quidem ferre possent, 1153. F

4

Ὀλεέχινος, 1197. C. D
Onus navis, 787. E
Quos non tollerent centum Ægyptii, 840. A
Qui conturbat omnia, 934. B
Tota ulcus est, 1177. B
Ut fici oculis incumbunt, 653. F

INGRATA OB VETUSTATEM.

Ab Aboriginum seculo, 980. F
A Nannaco, 980. E
Antiquiora diphthera loqueris, 190. D
Antiquior quam Chaos & Saturnia tempora, 648 D
Pellenæa tunica, 787. A
Per antiquum diem, 841. E
Piscis nequam est nisi recens, 986. D
Piscis repositus, 105. D
Quantum ex Bacchanalibus, 973. C
Res Cannacæ, 643. B

NUPERA.

Heri & nudius tertius, 565. D

ITERATUS ERROR.

Canis reversus ad vomitum, 830. E
Cavendum ab eo qui semel imposuit, 915. C
Decipienti semel, 1068. B
Eadem oberrare chorda, 185. F
Iterum ad lapidem eundem offendere, 185. C
Non licet bis in bello peccare, 724. B
Sus in volutabro cœni, 1017. D
Venia primum experienti, 356. E
Vulpes non iterum capitur laqueo, 560. E

ERROR IN INITIO.

Cantherius in porta, 211. F
In limine deficere, aut offendere, ibid. E
In portu impingere, ibid.

GARRULITAS.

Ad vinum diserti, 1158. F
Ἄοινα συμπόσια, 250. E
Ἄοινος μέθη, 112. B
Arabius tibicen, 274. E
Archytæ crepitaculum, 624. B
Ἀθυρόγλωττος, 814. F
Balneator, 241. B
Battologia, Laconismus, 444. B
Cane Tellenis Cantilenas, 585. E
Caute loquacior, 859. C
Cicadæ sibi canent, 1195. E
Cicada vocalior, 367. B
Citeria, 624. E. 1133. B
Citra vinum temulentia, 112. A
Cornicari, 267. A
Daulia cornix, 865. E
Dodonæum æs, 28. B

5

Farcire centones, 542. D.
Hirundinum musca, 449. A
Homo semper contradicens, 1101. C
In mentem quicquid venerit, 210. B
Interfecta musica, 805. D
Κρινοχυτρολήκυθιον, 1084. E
Λέσχαι, 250. E
Levissima res oratio, 721. C
Lingua quo vadis, 460. C
Litore loquacior, 670. B
Luscinix nugis insidentes, 449. B
Meliacum navigium, 687. D
Moschus canens Bœoticum, 798. E
Musarum aves, 1077. A
Non est ejusdem & multa & opportuna dicere, 106. A
Os infrene, 814. E
Prolixius Iliade, 1065. F
Quicquid in buccam venerit, 209. F
Quicquid in linguam venerit, 210. A
Saburratus, 896. C
Si corvus posset tacitus pasci, 990. B.
Sine capite fabula, 32. E
Tam multa quam sapiens, 1134. A
Tanquam suber, 855. C
Telenitia Echo, 1013. D
Turture loquacior, 193. B.

BREVILOQVENTIA.

Ἐν ἐπιτομῇ, 1162. F
Grata brevitas, 1059. F
Laconismus, 441. B. 695. B
Minore finire pomœrio, 858. C
Numero dicis, 896. D
Pauciloquus, sed eruditus, 918. E
Tribus bolis, 895. B
Tribus verbis, 1043. C
Uno fasce complecti, 225. A

CLAMOSUS.

Absit clamor in colloquio aut lusu, 926. F
Abydena illatio, 561. A
Apertis tibiis, 219. A
Calamoboas, 1083. D
Clamosior lauro ardente, 619. A
Claudiana tonitrua, 751. A
Columnas rumpere, 1020. C
Cyclobori vox, 750. D
In clamosos, 920. C.
Λαρυγγίζειν, 1163. D
Sarpedonium littus, 667. E
Septem convivium, novem convicium, 149. C
Stentore clamosior, 496. B
Usque ad ravim, 985. D

RIXOSUS.

Canina facundia, 534. D
Eretriensium Rho, 651. D
Insana laurus adest, 533. B
Lindii sacrum, 559. E
Litem movebit si vel asinus canem momorderit, 333. B
—— incipere, 914. A

6

Ne allia comedas & fabas, 974. D
Ptolemaica lis, 851. C.
Rhodii sacrificium, 598. D
Spirat Cæcias, 1143. B
Syrbenæ chorus, 628. A
Tetigit lapidem à cane morsum, 1058. A
Ultra Hyperbolum, 1017. C

TACITURNITAS ILLAUDATA.

Acanthia cicada, 186. C
Amyclas perdidit silentium, 334. A
Bacchæ more, 241. C
Caput sine lingua, 390. E
Doryphorematis ritu, 1057. A
Ἐχεμυθίαν, 192. E.
Junco sicco, 1159. A
Magis mutus quam piscis, 192. D
Muta persona, 390. C
Muti magistri, 77. A
Mutus magis quam scapha, 648. F.
Mutus Hipparchion, 635. B
Ne gry quidem, 304. A
Rana Seriphia, 193. C
Reddidit Harpocratem, 981. E
Statua taciturnior, 1024. C
Taciturnior Pythagoreis, 1019. E

TACITURNITAS LAUDATA.

Alia committenda, alia celanda, 938. C
Areopagita taciturnior, 1165. B
In sinu gaudere, 117. A
Mulierem ornat silentium, 991. A
Muti citius loquentur, 1069. E
Qui continet arcanum, 943. D
Qui obticescit, 923. B
Quod scis, nescis, 850. A
Silentii tutum præmium, 829. B

INFACUNDIA.

Βατταρίζειν, 902. D
Canere ad myrtum, 589. D
Jalemo frigidior, 703. F
Pejus Babys tibia canit, 621. C

FACUNDIA.

Attica musa, 327. C
Cygnea cantio, 91. E
Incantatione quavis efficacius, 1127. A
Lepos Atticus, Eloquentia Attica, 92. D.
Mella poetica, ibidem.
Musarum aves, 1077. A. 1179. E
Nestorea eloquentia, 92. B
Nihil ex agro dicis, 856. B
Nunc ipsa floret Musa, 787. E
Nunc ipsa vivit sapientia, ibid. D

7

Tunc canent cygni cum tacebunt graculi, 805. A

MUNUS NON MUNUS.

Cum Delphis sacrificaverit, ipse carnes absumit, 697. C
Cyclopis donum, 153. A
Hostium munera non munera, 125. A
Mali viri munera inutilia, 125. D
Malum munus, 1008. F
Pauper diviti dans petit, 125. F

EXITIUM HONESTUM.

De pulchro ligno vel strangulare, 450. F
Ne vestigium, 1151. B

MALUM IMMEDICABILE.

Acesias medicatus est, 603. B
Chironium vulnus, 643. D
Non liberat podagra calceus, 1042. A
Podex lotionem vincit, 394. A

INDUSTRIA.

Ars portus miseriæ, 275. D
Artem quævis alit terra, 275. B
Cum Minerva manum quoque move, 228. D
Dii facientes adjuvant, 228. C
Ex umbra in Solem, 101. B
Industriam dj uvat Deus, 929. C
Lutum nisi tundatur non fit urceus, 792. B
Manum fingere, 563. A
Manum admoventi fortuna est imploranda, 476. E
Manum admovere, 1013. E
Manus precium, 1156. B
Muli Mariani, 1042. C
Neque mel, neque apes, 247. F
Ni purges & molas non comedes, 683. A
Optimum obsonium labor senectuti, 797. B
Proba est materia, si probum adhibeas artificem, 852. B
Qui arat olivetum, 410. B
Quid tandem non efficiant manus, 890. B
Qui vitat molam, vitat farinam, 795. D.
Serere ne dubites, 86. A

IGNAVIA & INSCITIA.

Ab asino delapsus, 273. E
Ameles angulus, 656. A
Ἄμυστι, 588. D
Ἄμυσὶ πίνειν 997. E
Anus velut equus profundam habebis fossam, 642. C
Barbarus è trivio, 414. C
Claudi more tenere pilam, 751. B
Consertis manibus, 307. D
Domi pugnans more galli, 1139. F.
Equi senecta, 418. D
Ignavis semper feriæ sunt, 586. E
Liberæ capræ ab aratro, 693. A

8

Libethriis inelegantior, 242. A
Mulieris podex, 859. A
Ne Æsopum quidem trivisti, 592. A
Nec sibi nec aliis utilis, 568. B
Neglectis urenda filix innascitur agris, 684. D
Neque compluitur, neque Sole aduritur, 568. E
Neque natare, neque literas, 156. C
Ne tria quidem Stesichori nosti, 684. A
Ne videt quidem oleum, 1027. A
Nullam hodie lineam duxi, 156. A
Qui domi compluitur, 1014. B
Supinus, 307. D

INGRATITUDO.

Ale luporum catulos, 442. B
Aries nutricationis mercedem persolvit, 578. C
Arietis ministerium, 1095. D
Hirundinem sub eodem tecto ne habeas, 22. A
Hostis non hostis, 815. E
In senem ne quid beneficium collocaris, 382. E
Nemo bene merito bovem immolavit præter Byrrhiam, 523. C
Pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achivi, 585. C
Pro perca scorpium, ibid.
Qui canem alit exterum, 792. D
Simul & misertum est & inriit gratia, 738. A
Vivum noveris, 1182. B
Vulgi ingratitudo, 932. E

GRATITUDO.

Ἀντιπελαργεῖν, 367. D
Benefactorum memoria, 943. E
Lingua præconi, 893. B
Lingua seorsum inciditur, ibidem A
Merces constituatur, 1131. D
Obtestatio veterum meritorum, 932. B
Pro bonis glomi, 847. C.
Qui lucerna egent, infundunt oleum, 1112. E
Sylosontis chlamys, 392. A

SIMULATIO, DISSIMULATIO.

Accissare, 483. B
Æsopicus graculus, 866. B
Alia Lacon, alia asinus illius portat, 478. F
Altera manu fert aquam, &c. 1041. E.
Asinus apud Cumanos, 265. C
Audiens non audit, 926. D
Aurum subæratum, 1015. B
Barbæ tenus sapientes, 104. D
Benevolus trucidator, 747. D
Charadrium imitans, 1119. E
Connivere, 317. C

Cr-

9
Cretensis mare, 82. C
Crocodili lacrymæ, 543. A
Dementis felicitas, 265. D
De reduvia queritur, 1148. F
Δημοπίθηκοι, 846. B
Diu dissimulatum aperientis, 911. B
Extra quærere sese, 564. B
Flere ad novercæ tumulum, 336. C
Hæsitantia cantoris tussis, 673. C
Illo respiciens, sed hic remitte bona, 852. C
Lepus dormiens, 383. E
Megarensium lacrymæ, 560. B
Melle litus gladius, 320. D
Mortuus jacet pedens, 789. A
Multi qui boves stimulent, pauci aratores, 264 B
Ναυκισσεύειν, 1086. C
Non omnes qui habent citharam sunt citharœdi, 264. B
Non omnibus servio, 223. D
Non omnibus dormio, ibid. B
Paries dealbatus, 854. C
Patrocli occasio, 841. A
Πιθηκίζειν, 897. F
Plures triobolos, paucos est cernere vates, 264. C
Postico discedere, 1088. B
Salem & fabam, 832. E
Scytha accissans asinum, 483. D
Sileni Alcibiadis, 770. C
Simia fucata, 897. E
Simia barbata, seu caudata, 846. B
Simia in purpura, 264. E
Thyrsigeri multi, pauci Bacchi, 263. E
Tussis pro crepitu, 248. B
Vulpi esurienti somnus obrepit, 602. D
LIBERTAS, VERITAS.
Ad cribrum dicta, 1001. E
Aperte simpliciterque loqui, 931. C
Aperto pectore, 836. B
Asseverantius dicere, 931. F
Audi quæ ex animo dicuntur, 381. A
Byzeni libertas, 994. A
Curetum os, 737. D
De plaustro loqui, 290. F
Emendus cui imperes, 1184. B
Et fama fuit & eras, 678. C
Ficus ficus, ligonem ligonem vocat, 485. E
In vino veritas, 267. B
Jubentis aperte loqui, 909. D
Libera Corcyra, caca ubi libet, 975. B
Liberi Poëtæ & Pictores, 727. D
Libero lecto nihil jucundius, 1190. D
Lingua lapsa verum dicit, 268. B
Non possum non dicere, 939. C
Obsequium amicos, veritas odium parit, 675. A

10
Oracula loqui, 1178. B
Os inest orationi, 1016. B
Profundum sulcum, 995. F
Quod in corde sobrii, in lingua ebrii, 267. E
Ter, 664 E
Vera fronte, 1175. E
Veritatis simplex oratio, 145. F
Vero verius, 1145. A
Vinum animi speculum, 267. E
Vinum & veritas, 267. D
SERVITUS.
Argentum accepi, imperium vendidi, 1185. E
Cum sarcinis enatare, 1074. D
Leo cordula vinctus, 1070. B
Samii litterati, 1079. A
Spartæ servi maxime servi, 1152. A
Subjugus homo, 1015. A
VANITAS.
Alcinoi apologus, 533. C. 1198. C
Ἀνεμώλια, 889. A
Ἀνεμοφόρητα, ibid.
Anicularum deliramenta, 887. F
Asini mortes, 760. E
Calidum mendacium, 1069. D
Cilix haud facile verum dicit, 723. C
Cœcum insomnium, 1014. D
Cretiza cum Cretensi, 81. E
Cyparissi fructus, 1009. C
Deinde expergiscebar, 733. A
Dosones, 1074. E
Epiphyllides, 997. A
Fumos vendere, 128. D
Haud solide, 1118. E
Hiberæ næniæ, 525. E
In foro veritas, 1168. B
Mendacem memorem esse oportet, 514. A
Mentiuntur multa cantores, 483. A
Ne insciens quidem verum dicit, 1161. B
Neque dicta, neque facta, 1134. E
Ne si bos quidem vocem edat, 727. B
Psydracia, 1077. B
Quæ apud inferos, 176. B
Somnium, 430. C
Somnium hybernum, 1157. F
Subventanea parit, 888. E
Tantali horti, 424. B
Thus aulicum, 130. A
CURIOSITAS.
Canes venatici, 1155. F
Corycæus auscultavit, 87. A
Multæ regum aures atque oculi, 69. D
Mylus omnia audiens, 626. B
Nihil dulcius quam omnia scire, 1189. C
Nihil inanius quam scire multa, 1109. A
Nodum in scirpo quæris, 546. F
Scit quomodo Junonem duxerit Jupiter, 1029. C

11
Zenonium est & lentem coquere, 1103. E
CRUDELITAS.
Boni viri lacrymabiles, 629. B
Budoro more, 757. D
Crudelis Bacchus, 812. E
Lemnia manu, 693. E
Lutum sanguine maceratum, 692. F
Manliana imperia, 392. F
Non est oleum in lecytho, 901. F
Non magis parcemus quam lupis, 457. C
Omnis herus servo monosyllabus, 803. D
Opera Sylosontis ampla regio, 392. C
Phalaridis imperium, 392. D
TIMIDITAS.
Abjecit hastam Rhipsaspis, 482. C
Animus in pedes decidit, 324. E
Ante tubam trepidas, 655. F
Cervinus vir, 622. C
Corinthiis non indignatur Ilium, 980. B
Cum adsit via, semitam quæris, 992. E
Cum adsit ursus, vestigia quæris, 377. D
Domi leones, 1071. B
Epeo timidior, 650. B
Gallus insilit, 787. D
Γρύζειν, 304 B. 440. A
Ignavi vertitur color, 102. F
In formidolosum, 914. B.
In fugitivum, 924. E
Initio confidens, in facto timidus, 808. B
In pedes retrocedere, 1005. B
In pulicis morsu Deum invocat, 806. D
Leonis vestigia quæris, 983. C
Λευκηπατίας, 988. D
Lingua bellare, 694. B
Mulier imperator & mulier miles, 575. C
Mysorum præda, 394. E
Ne my quidem facere audet, 303. D
Non incedis per ignem, 1083. C
Nulla candidorum virorum utilitas, 855. D
Nunquam expugnabit urbem, 1062. A
Plutus timidus, 883. F
Quem mater amictum dedit observare, 141. A
Rheginis timidior, 669. A
Scrupulum injicere, 1069. B
Teuthidum more, 1078. F
Timidi nunquam statuerunt trophæum, 591. E
Timidior es prospiciente, 334. F
Timidior Pisandro, 335. A
Trepidat in morem Galli cujuspiam, 457. A
Vel muscas metuit prætervolitantes, 208. D
Verbis pugnans non re, 923. F
Vir fugiens & denuo pugnabit, 379. C

12
Umbram suam metuere, 208. B
INANIS METUS.
Aspersisti aquam, 761. A
Canes timidi vehementius latrant, 908. B
Da lapidi volam, 1138. B
Metum inanem metuisti, 515. E
Multa in bellis inania, 689. A
Mure obstrepente etiam timet, 806. E
Panicus casus, 884. C
Theogenis hecatæum, 794. A
Umbra territas, 239. E
Utre territas, ibid. D
AUDACIA.
Achilles, 278. E
Achilleum argumentum; ibid.
Alter Hercules, 277. E
Animus præsens, 936. B
Animus heptaboeus, 974. F
Aqua præterfluit, 761. D
Fortes fortuna adjuvat, 88. B
Improbitas muscæ, 920. F
In discrimine apparet qui vir, 919. D
Neque terræ motus timet, neque fluctus, 1125. B
Ne quid moveare verborum strepitu, 924. A
Non abjicit animum, 934. C
Non cedendum malis, 919. E
Qui contemptu vitæ invadunt, 918. A
FORTITUDO.
Achilles, 278. E
Achilleum argumentum, ibid.
Adamantinus, 279. A
Aut manenti vincendum, aut moriendum, 830. A
Inflige plagam ab aratro, 1018 B
In Lipsydrio pugnas, 1005. C
Ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, 830. B
Masculum, 1173. E
Mœnia ferrea, non terrea, 807. C
Naxia cos, 279. D
Præbere viros, 922. C
Rejicientis auctorem formidinis, 912. D
Solæ Lacænæ viros pariunt, 1010. E.
Thurium lema, 1090. E
Unum augurium optimum tueri patriam, 730. D
CEDENDUM MULTITUDINI.
Cedendum multitudini, 930. A
Contra duo contraria pugnare difficile, 197. D
Extra publicam viam ne deflectas, 21. B
Ne Hercules quidem adversus duos, 197. C
Plurium calculus vincit, 1014. E
Uni cum duobus non est pugnandum, 1208. E
Unus contra multos, 197. E
Unus vir nullus vir, 198. D

LIBERALITAS.
Ambabus manibus haurire, 340. B
Bis dat qui cito dat, 330. C
Bona Porsenæ, 297. B
Codali chœnix, 748. D
Communis Mercurius, 440. D
De alieno liberalis, 941. E
Ipso horreo, 860. E
Larus in paludibus, ibid. D
Pingui mensura, 1174. A
Plena manu, 413. B
Pleno modio, 1163 B
Promus magis quam condus, 546. C
Quod recte datum est, 1144. C
Virgo primum, 843. A
TENACITAS.
Avarus nisi cum moritur, nil recte facit, 1055. B
Itidem ut Acheronti, 1181 F
HOSPITALITAS.
Fores habet tritas ut pastorum casæ, 703. D
Haud unquam arcet ostium, 452. F
Hospitis habenda cura, 934. E
Scindere penulam, 67. D
Semper aliquis in Cydonis domo, 435. A
PROFUSIO.
Bello parta, 1038. D
Calliæ defluunt pennæ, 1116. A
Caricum sepulchrum, 1008. E
Cui multum est piperis etiam oleribus immiscet, 790 B
Cupidinum crumena pari folio vincta est, 103. E
Drachmæ grando, 718. F
E dolio hauris, 442 E
Festo die si quid prodegeris, 99 A
Gallorum incusare ventres, 706. B
Glaucus alter, 1003 E
Immolare boves, 759. A
Ipso horreo, 860. E
Largitio non habet fundum, 376. D
Non navigamus ad Hippolaïtas, 996. D
Opus ad opus, 1173. A
Plena manu, 413 B
Proterviam fecit, 349. E
Relinque quippiam & Medis, 113. B
Una cum ipso canistro, 443. B
RAPACITAS ET AVARITIA.
A mortuo tributum exigere, 336. E
A patella, 232. C
Argivi fures, 971. A
Atticus moriens porrigit manum, 625. A
A veru rapere, 232. D
Bona Porsenæ, 297. B
Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere, 886. D
Buthus obambulat, 606. B
Candidum linum lucri causa ducis, 765. A
Canis circum intestina, 530. F
Charybdis barathrum, 892. F
Communis tanquam Sisapo, 1124. A
Cum pulvisculo, 659. F
Dolium inexplebile, 376. E
Edax currus, 543. E
E sartagine, 232. E
Exigit & à statuis farinas, 768. A
Fabarum arrosor, 1085. B
Fele rapacior, 99. B
Feles Tartessia, ibidem.
Ἡμερόκοιτος, 1025. F
Labrax Milesius, 696. F
Lacunam explere, 1169. A
Larus, 458. D
Larus hians, 694. F
Laudant ut pueri pavonem, 988. C
Laudare æquum, capere plus, 887. B
Laverniones, 971. A
Lucri bonus odor ex re qualibet, 886. F
Lucrum pudori præstat, 887. C
Lucrum undecunque captant, 932. D
Malum lucro conjunctum non est malum, 887. C
Manticulari, 903. F
Megaricæ Sphinges, 618. B
Mendici pera non impletur, 561. C
Mendicorum loculi semper inanes, 687 D
Ne à chytropode cibum nondum sacrificatum rapias, 231. E
Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus, 527. D
Non curat numerum lupus, 551. B
Novit hæc Pylæa & Tyttygias, 627. B.
Nullam corporis partem, 1169. B
Nutricum more male, 835. C
Olitorem odi, qui radicitus herbas excidat, 886. F
Pamphili furtum, 1000 A
Partitio, non præfocatio, 854. B
Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, præterea nihil, 635. C
Persæpe sacra haud sacrificata deverat, 231. E. 517. F
Polypi, 519 A
Priusquam fortiaris, communia devoras, 850. D
Quod utile honestum, 1121. C
Rapina Cotytiis, 907. C
Serpens ni edat serpentem, draco non fiet, 796. C
Veterata vaticinari, 1165. E
Una cum ipsis manipulis, 592. A
Voracior purpura, 516. F
Vorare hamum, 574. A
Vulturis umbra, 633. C
SORDES ET PARSIMONIA.
Canens vitæ palmum, 998. A
Caninum prandium, 379. A
Carica victima, 754. A
Cereri sacrificant, 985. E
Chœnici ne insideas, 15. F
Cochleæ vita, 1038. C
Conviva non conviva, 932. C
Cradophagus, 1095. B
Cumini sector, 408. B
Cyprio bovi merendam, 395. E
E Patroclis domo venit, 1039. A
Ex Phelleo, 1168. A
Ficos dividere, 408. F
Immunem venire, 1034. A
In sinu manum habere, 691. C
In ventrem insilire, 1112. F
Lapsana vivere, 1032. B
Lari sacrificant, 349. B
Lingere salem, 1030. D
Luto lutulentior, 1166. A
Macilentior Leotrephide, 1102. F
Monophagi, 1082. A
Nephalia ligna, 684. A
Nephalium sacrum, ibid. B
Nihil de vitello, 1015. C
Nullus emptor difficilis bonum edit obsonium, 793. A
Parvo emptas carnes, 1014. A
Patroclo sordidior, 803. D
Pediculi Platonis, 1174. E
Phaselitarum sacrificium, 621. B
Philippide gracilior, 1067. B
Psyra Bacchum, 812. E
Psyrice facta, 395. C
Rore pascitur, 1028. A.
Ῥυποκόνδυλος, 987. F
Sacra nihil sunt, 849. A
Sacrum sine fumo, 371. B
Tantali pœnæ, 587. E
Tenuiter diducis, 897. A
Tolle, tolle mazam, quam ocyssime scarabæo, 686. A
Tribus minis insumptis duodecim imputat, 535. A
Τρυγόβιοι, 1092. E
Victitant succo suo, 658. E
PERFICIENDI SIVE ABSOLVENDI.
Ad coronidem usque, 1080. B
Ad Herculis columnas, 834. A
Ad Phasim usque navigavit, 539. B
Ad umbilicum ducite, 82. D
Bellicum canere, receptui canere, 848. A
Circulum absolvere, 609. E. 848. A
Classicum canere, 848. B
Colophonem addidit, 498. E
Colophonium suffragium, 945. F
Cursu lampada tradere, 84. E
Domum cum facis, ne relinquas impolitam 231. B
Filum nevisti, & acu opus est, 1110. B
Finem vitæ specta, 126. D
Haud perficiet, 929. F
Hic telam texuit, ille diduxit, 1087. A
Lunæ radiis non maturescit botrus, 1115. F
Nihil potest nec addi nec adimi, 1123. D
Nodum solvere, 28. A
Omnia octo, 272. C
Provinciam capere, 535. F
Quadratus homo, 1131. B
Rudem accipere, Rude donare, 343. B
Sarta tecta, 1062. D
Servatori tertium, 638. C
Si meus stilus ille fuisset, 385. B
Summam manum addere, 83. B
Summum suere centonem, ibid. E
Summum fastigium imponere, ibidem A
Supremum fabulæ actum addere, 83. C
Tenedia bipennis, 345. F
Toto devorato bove, in cauda defecit, 797. E
Ultra gades, 834. B
AB INITIO AD FINEM.
Ab ipso lare, 254. B
Ab incunabulis, 283. B
Ab ovo usque ad mala, 548. D
A calce ad carceres, 836. D
A capite usque ad calcem, 84. A
A carcere, 580. B
A carceribus ad metas, 246. G
A cœlo ad terram, 580. C
Ad calcem pervenire, 836. D
A fronte atque à tergo, 729. G
A linea incipere, 246. A
A teneris unguiculis, 283. A
Caput, 429. D
Ea tela texitur, 415. E
Exordiri telam, 605. B
Fores aperire, 862 B
Januam, fenestram aperire, 152. B. 862. C
Ne inter apia quidem sunt, 393. E
Principium dimidium totius, 85. C
Prora & puppis, 28. E.
Quodcunque in solum venit, 850. F
Saliva prima, 253. C
Scindere glaciem, 849. C
Toto organo, 725. E
Usque ad plaudite, 836. D
SIMILITUDINIS ET CONGRUENTIÆ.
Ab uno diagrammate, 1035. C
Æqualem tibi uxorem quære, 301. D
Æqualis æqualem delectat, 78. D
Aphyarum honos, 452. C. 642. C
Arator nisi incurvus prævaricatur, 1073. C
Armenti ejusdem, 865. E
Asinus asino, & sus sui pulcher, 1174. D
Aspis à vipera, 1063. F
Aut abi, aut exuere, 1119. C
Aut ipse fuisti, aut tui simillimus, 926. C

Convenerant Attabas & Numenius, 746. E
Conto navigare, 748. E
Conventualis, 865. D
Cretensis cum Ægineta, 81. D
Cretensis Cretensem, ibidem C
Crobyli jugum, 626. A
Cum Care carizas, 82. B
De grege illo est, 865. C
Doribus Dorice loqui fas est, 1157. F
Eadem cera, 652. C
Eodem in ludo docti, 650. E
Esernius cum Pacidiano, 580. F. 1191. D
Eundem calceum omni pedi inducere, 1038. B
Ficus post piscem, 976. E
Formica formicæ cara, 80. D
Furemque fur cognoscit, & lupum lupus, 510. A
Gregalis, 865. C
Gregis nostri, 839. D
Idem Accii, quod Titii, 390. C
Iisdem vescentes cepis, 718. C
Inanium inania consilia, 835. C
Jugum idem trahere, 815. B
Malo nodo malus quærendus cuneus, 70. F
Malus cum malo colliquescit voluptate, 514. B
Mars haud concutit sua ipsius arma, 810 E
Matellæ immejere, 209. A
Mons cum monte non miscetur, 792. D
Mores hominum regioni respondent, 1012. B
Musæ ejusdem æmulus, 417. A
Nauson Naucrati, 685. F
Non eras in hoc albo, 275. E
Non filius Achillis, 1035. D
186. C
Scopæ dissolutæ, 218. A
Semper graculus assidet graculo, 80. C
Semper similem ducit Deus ad similem, 80. B
Sequitur perca sepiam, 1058. D
Simile gaudet simili, 79. E
Similes habent labra lactucas, 386. D
Similior ficu, 641. A
Stultus stulta loquitur, 67. B
Surdaster cum surdastro litigabat, 822. D
Terra amat imbrem, 510. B
Thripes mali, mali ipes, 692. B
Ubi tu Cajus, ego Caja, 94. F. 1130. D
Ver hyemem sequitur, 549. B
Vestigiis inhærere; 1169. E
Uno collyrio, 1038. C
Uno tenore, 368. D
Vulpinari cum vulpe, 81. D
Uxor seni sponso regina est, 303. C

DISSIMILITUDINIS ET INCONGRUENTIAE.

Alabastrus putet huic, 166. B
Alia res sceptrum, alia plectrum, 982. C
Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur, 569. F
Aliter catuli longe olent, aliter sues, 325. D
Aliud noctua sonat, aliud cornix, 764. B
Asinus ad lyram, 164. B
—— ad tibiam, 980. F
—— auriculas movens, 164. C
—— in pelle leonis, 138. B
—— in unguento, 199. A
—— portans mysteria, 449. E
Aufer Mothonem à remo, 760. A
Bos ad lyram, 165. B
—— cum amaracino sui, 165. D
—— graculo cum fidibus, 165. C
Nunquid & Saul inter Prophetas, 430. E
Quæ semel ancilla, nunquam hera, 1067. B
Quid cæco cum speculo, 895. E
—— cani & balneo, 166. C
Scarabeo unguentum invisum, ibidem.
Servus cum sis comam geris, 668. A
Simia in pelle, 138. B
—— in purpura, 264. E
Syrus cum non sis, ne syrissa, 798. C
Tu in legione, ego in culina, 1181. E

MUNUS APTUM AUT INEPTUM.

A Deo ficti, 1204. A
Ad hoc nati, sculpti, facti, ibid.
Ad pedem, 667. D
Apta provincia, 922. B
Bos sub jugum, 606. D
Juxta navem, 985. B
Navis annosa haudquaquam navigabit per mare, 617. E
Negotium non aptum, 932. B
Non è quovis ligno Mercurius fiat, 566. D
Non nostrum onus, bos clitellas, 681. A
Officium humilius, 941. C
Putre salsamentum amat origanum, 516. E
Pygmæorum acrothinia Colosso adaptare, 989. B.
Ranis vinum præministras, 940. E
Veneri suem immolavit, 724. B

INFORTUNII SIVE EXITII

Cyrnia jactura, 907. A
Cythnicæ calamitates, 734. F
Diolygium malum, 607. D
Equum habet Sejanum, 395. F
E tribus malis unum, 843. F
Excubias agere in Naupacto, 101. B
Extrema extremorum mala, 802. C
Fortuna prorsus adversa, 912. C
Fortunatior strobilis Carcini, 98. F
Genius malus, 55. E
Graviora Sambyco patitur, 58. F
Hodie nihil succedit, 1133. D
Ilias malorum, 122. B
In apes induxisti, 700. B
In beatam, 447. A
In lapidicinas, 417. F
In Orci culum incidas, 699. C
In puteo cum canibus pugnare, 378. C.
Inus dolores, 702. A
Issa, 860. E
Labore laboriosius, 696 D
Lemnium malum, 345. A
Lepus apparens infortunatum facit iter, 693. F
Lerna malorum, 122. D
Magnetum mala, 688. D
Mala ultro adsunt, 1002. A
Malis mala succedunt, 934. D
Malo asino vehitur, 1100. D
Malorum panegyris, 690. C
—— thesaurus, 123. C.
Mare malorum, 122. F
Mens læva, 923. E
Militavit cum Erasinade, 689. C
Minxit in patrios cineres, 644. A
Miserior monomachis, 1103. D

21

Per medium annulum trahatis oportet, 335. F
Per tenebras, quæ apud quercum, 443. C
Quæ ex antiqua, 907. C
Qui multum obfuit, 1063. D
Rupta ancora, 979. E
Semper Ilio mala, 975. A
Servabis bovem, 945. D
Sybaritica calamitas, 470. D
Tænarium malum, 905. A
Tam perit, quam extrema faba, 1041. C
Tempestas rerum, 1191. A
Terrestria balnea, 664. D
Tragicum malum, 1014. C
Tria ex curia dicas, 784. B
Vel hosti miserandus, 863. A
Vita spinosa, 1110 A
Vivus vidensque, 1020. A

BONÆ FORTUNÆ, COPIÆ, FELICITATIS, AUT OMINIS.

Albæ gallinæ filius, 58. B
Asinus in paleas, 569. D
Auctoritas divinitus, 940. E
Aut piscem olet, aut florem, 1059. B
Bonæ fortunæ, 243. E
Bona terræ, 723. B
Bona spes ostensa, 940. C
Bonis avibus, 57. C
Bonorum acervus, 123. D
---- mare, 123. B
---- myrmecia, 124. A
---- glomi, 550. C
Bos apud acervum, 759. D
---- ad præsepe, 420. E
Boves messis tempus exspectantes, 759. B
Capram cœlestem orientem conspexerunt, 944. E
Contigit & malis venatio, 555. D
Copiæ cornu, 221. E
Cumulus meritorum, 124. A
Dathus bonorum, ibid. E
Datyli dies, 551. A
Deum esse, Deum facere, 219. F
Deus undecunque juvat, si modo propitius, 929. A
Diis hominibusque plaudentibus, 57. B
Effugi malum, inveni bonum, 717. B
Examen virtutum, 124. D
Ex astris delapsus, 220. D
Extis pluit, 763. C
Faustus exitus, 929. D
Felicitas à Deo, 1006. E
Gargara bonorum, 1081. B
Gygis annulus, 65. B
Horna messis, 983. E
Jecit Achilles duas tesseras & quatuor, 649. E
Ilias bonorum, 122. D
In cœlo esse, 220. C
Ingens rerum multitudo, 910. D
Inveni non quod pueri in faba, 682. E
In voti compotem, 916. A

22

Ἰσόθεος, 220. B
Lac gallinaceum, 222. D
Laurcum baculum porta, 58. E
Locupletum reditus, 936. C
Lux affulsit, 632. D
Midas in tesseris consultor optimus, 682. F
Mortalis Deus, 220. C
Noctua volat, 57. E
Nunc illa advenit Datidis cantilena, 680. B
Oculus dexter mihi salit, 535. B
Omnia ex sententia cedunt, 920. F
Orci galea, 700. C
Plaustra bonorum, 124. E
Primum recte valere, 740. C
Procridis telum, 624. B
Quæ divinitus contingunt, 910. E
Quævis terra patria, 481. B
Rex sum, 338. E. 1171. D
Sale & aceto, 1184. E
Sale nihil utilius, 1158. E
Sapiens sua bona secum fert, 1055. D
Sardi venales, 223. F
Secundis ventis, 558. D
Secundo æstu, 558. C
Semper feliciter cadunt Jovis taxilli, 115. C
Supercilium salit, 1159. C
Thasius bonorum, 124. F
Θεῖος ἀνήρ, 220. B
Tranquillo quilibet gubernator est, 1047. E
Virgula divina, 66. A
Virtute duce, fortuna comite, 1171. E
Ζάθεος, 220. B

MALUM ACCERSITUM.

Accersitum malum, 993. A
Ale luporum catulos, 442. B
Anagyrim commoves, 2. A
Arcadiam me postulas, 761. A
Atlas cœlum, 52. E
Bellerophontes litteras, 608. B
Bis interimitur qui suis armis perit, 990. E
Bœotis vaticinare, 487. F
Bos adversus seipsum pulverem movet, 574 E
Calidam veruti partem, 609. F
Calidum prandium comedisti, 50. D
Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit, 829. F
Capra contra sese cornua, 52. D
Capra gladium, 50. A
Captantes capti sunt, 372. B
Carpathius leporem, 439. F
Chius dominum emit, 518. B
Cicadam ala corripuisti, 345. D
Cœno puram aquam turbans nunquam invenies potum,

23

609. A
Colubrum in sinu fovere, 999. B
Cornix scorpium, 50. B
Cornutam bestiam petis, 59. C
Corvus serpentem, 987. B
Dares Entellum provocas, 734. A
Doces te urinandi artem, 822. E
Echinus partum differt, 547. E
Eurycles, 979. C
Ex ipso bove lora sumere, 100. C
Faber compedes, quas fecit, ipse gestet, 60. B
Fecem bibat qui vinum bibit, 251. C
Fontibus apros, floribus Austrum, 862. E
Hanc technam in teipsum struxisti, 49. C
Hostis domesticus, 1061. E
Iliensis tragœdos conduxit, 534. F
Incidit in foveam, quam fecit, 49. A
In cœlum exspuis, 823. B
In tuum ipsius malum lunam deduces, 746. A
In tuum ipsius caput, 1096. A
In venatu periit, 372. D
Ipsa olera olla legit, 284. E
Ipse sibi perniciem arcessivit, 919. F
Ipse sibi mali fontem reperit, 49. E
Ipsi testudines edite qui cepistis, 60. D
Ipso cratere, 1001. C
Irritare crabrones, 50. D
Leonem radere, 557. D
—— stimulas, 51. B
Lunam detrahere, 983. B
Mala attrahens ad se ut Cæcias nubes, 206 D
Malum bene conditum ne moveris, 51. C
Malum consilium, 73. C
Movere Camarinam, 51. D
Nemo læditur nisi à seipso, 856 B
Ne quid suo suat capiti, 731. B
Nostris ipsorum alis capimur, 243. C
Octipedem excitas, 51. D
Oenoe Charadram, 541. B
Omnes attrahens ut magnes lapis, 283. E
Phoci convivium, 648. B
Prudens in flammam mitto manum, 852. B
Puer glaciem, 461. D
Pyraustæ interitus, 353. B
----gaudes gaudium, 784. C
Qui inspuerit in cavernam formicarum, 1094. D
Securim injicere, 1158. D
Sibi malum reperit, 943. C
Sibi parat malum, qui alteri parat, 1135. C
Spontanea molestia, 1055. C

24

Suem irritat, 638. B
Suo jumento sibi malum accersere, 48. C
Suo sibi hunc jugulo gladio, suo telo, ibid. D
Suo ipsius laqueo captus est, 49. B
Suo ipsius indicio periit sorex, 137. C
Talia gignit bellum, 1175. D
Turdus ipse sibi malum cacat, 49. C
Tute hoc intristi omne tibi, hoc exedundum est, 60. A
Viro Lydo negotium non erat, 631. E

SERA POENITENTIA.

Atqui non est apud aram consultandum, 810. D
Cumani sero sapiunt, 206. D
Factum stultus cognoscit, 38. C
Hedera post anthisteria, 809. A
Malo accepto stultus sapit, 38. E
Mortuis mederi, 93. E. 853 C
Mus picem gustans, 511. F
Piscator ictus sapiet, 38. B
Post acerba prudentior, 1017. A
Post bellum auxilium, 853. A
Quod dedi, datum nollem, 542. F
Satius est recurrere quam male currere, 347. B
Sera in fundo parsimonia, 469. A
Sero sapiunt Phryges, 37. F

SERUM REMEDIUM AUT TEMPESTIVUM.

Aquam infundere cineri, 853. C
Mortuis mederi, 93. E. 853. C
Post bellum auxilium, 853. A
Satius est initiis mederi, quam fini, 85. F
Senem erigere, 809. C
Sero venisti, 1024. A

DAMNANDI.

Abjiciendum procul, 1040. C
Æquales calculi, 863. B
Aristarchus scriptorum, 205. A
Calculo mordere, 892. E
Carbone notare, 202. D
Cerulæ miniatulæ, 205. A
Contra retiarium ferula, 575. A
Ita absurde locutum, 909. E
Limam addere, 205. C
Ne nomen quidem, 1026. E
Niger infamis, 202. E
Ni pater esses, 617. F
Non probantis, 908. F
Notare ungui, 205. B
Ὀβελίζειν, 205. A
Spongia corrigere, 205. C
Θ præfigere, 203. E
Tristis littera, 1179. C
Veru signare, 204 F

AP-

APPROBANDI.
Alba faba, 203. B
Alba felicia, 202. E
Album calculum addere, ibid. B
Calculis omnium, 205. E
Creta notare, 202. D
Momo satisfacere, 210. B
Ne Jupiter quidem omnibus placet, 626. E
Omne tulit punctum, 205. E
Pedibus in sententiam discedere, 616. B
Premere pollicem, 315. E
Punctis singulis, 206. A
Rectam instans viam, 1180. C
Servum haud veho, 906. B
Si tibi amicum, 418. E
Unione signare, 203. A
Uno ore, 340. E

JUDICANDI.
Amussis alba, 215. E
Auris Batava, 1083. F
Cæci præscriptio, 1110. C
Censoria virgula, 1128. D
Corvus albus, 1105. D
Emunctæ naris, 253. C. 652. E
Gnomon & regula, 429. C
In quinque judicum genibus situm est, 652. D
Lesbia regula, 217. C
Lydius lapis, 215. B
Manum ferulæ subduximus, 604. B
Nasus, 253. C
Novit mala & bona, 942. C
Novit quid album, quid nigrum, 261. A
Nullus delectus, 913. B
Panidis suffragium, 724. E
Purpura juxta purpuram dijudicanda, 435. A
Quod index auro, id aurum homini, 540. B
Sus tubam audivit, 165. B
Tenedius homo, 971. C
Tenedius patronus, ibid. F

ALIA ALIIS PLACENT.
Asinus asino, & sus sui pulcher, 1174. D
Balbinum polypus agnæ delectat, 75. D
Felix Corinthus, 569. C
Quot homines, tot sententiæ, 114. A
Sibi pulcher, 76. B
Suum cuique pulchrum, 74. E
Suus rex reginæ placet, 76. A
Te tua, me mea delectant, ibid.
Velle suum cuique, 114. B

ABERRANDI.
Extra calcem, 1093. B
Quis aberret à janua, 236. D
Tota erras via, 47. F
Toto cœlo erras, 48. B

CÆCUTIENTIA.
Cæca speculatio, 313. B
Cæcior leberide, 134. A
Cæcus cæco dux, 312. E
Cimmeriæ tenebræ, 593. D
Cucurbitas lippis, 436. C
E duobus tria vides, 718. A
Hypsea cæcior, 134. D
In canis podicem inspicere, 459. E
Lolio victitant, 417. A
Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem, 799. A
Nox humida, 855. E
Ollas lippire, 436. D
Palpari in tenebris, 896. E
Pulverem oculis offundere, 673. A
Saturniæ lemæ, 435. D
Talpa cæcior, 133. F
Tiresia cæcior, 134. C

PERSPICACITAS.
Ἐν πλάτει, 1116. B
Lynceo perspicacior, 427. E
Odorari & similes, 253. B
Serpentis oculus, 366. C

PERSPICUITAS.
Archimedes non poterat melius describere, 1075. A
Candidus sermo, 1122. E
Electro lucidior, 1041. C
Et puero perspicuum, 422. C
Mens videt, mens audit, 1056. C
Notum lippis ac tonsoribus, 250. B
Rudius ac planius, 42. E
Tanquam in speculo, 505. B
Vel cæco appareat, 331. B
Velut è specula, 1023. E

OBSCURITAS.
Bœoticum ænigma, 487. C
Davus sum, non Oedipus, 126. A
Delius natator, 234. C
In canis podicem inspicere, 459. E
Ne Apollo quidem intelligat, 1071. A
Non sum divinus, 126. B
Numeris Platonicis obscurius, 856. A
Per nebulam, 136. C

SURDITAS.
Surdior Toronæo portu, 666. A
---- turdo, ibid. B

ATTENTIO ET CONTRA.
Auribus arrectis, 760. C
Ausculta & perpende, 914. D
Ceram auribus obdis, 1009. B
Consulendum & consiliis parendum, 910. C
Erecti, 1058. B
Hoc age, 1185. B
Mens peregrina, 858. C
Præsens abest, 633. D
Purgatis auribus, 550. E

OBSECUNDANTIS.
Ad digituli crepitum, 638. A
Cum uterque concedit alteri, 911. C
Deum sequere, 460. A
Insanire cum insanientibus, 1101. D
Lex & regio, 859. D
Non statuar leæna in machæra, 680. E
Obedientia felicitatis mater, 1067. D

CORRECTIO DICTI AUT FACTI.
Correctio dicti, 920. B
Corrigentis quod dictum est ab alio, 916. B
Quo transgressus, 935. A

COMMODUM INTERVERSUM.
Alii sementem faciunt, alii metent, 193. E
Mazam pinsuit à me pistam, 685. C
Palmam præripere, 112. C

IMPOSSIBILIA.
Ab asino lanam, 175. F
Aquilam testudo vincit, 288. C
Asini cauda non facit cribrum, 1001. C
Augiæ stabulum repurgare, 530. A
Bos porrecto ultra Taygeton capite, 1001. D
Capram portare, 636. E
Citius elephantum sub ala celes, 569. B
Citius in navi cadens à ligno excideret, 489. B
Ex arena funiculum nectis, 175. C
Fontes ipsi sitiunt, 284. D
Impossibilia captas, 370. A
Lenticulam angulo tenes, 841. A
Lupo agnum eripere postulant, 633. A
Lusciniæ deest cantio, 863. E
Mare prius vitem tulerit, 545. F
Mulieri desunt verba, 863. E
Nec Deus, nec homo, 1140. A
Nunquam efficies ut recte ingrediantur cancri, 892. C
Prius duo echini amicitiam ineant, 547. F
Prius locusta bovem pariet, 443. C
Prius lupus ovem ducat uxorem, 892. A
Prius testudo leporem præverterit, 328. C
Quid si cœlum ruat? 207. F
Sambucam citius, 839. B
Scarabeo citius persuaseris, 1143. D
Scarabeus citius faciet mel, 1126. E
Simul sorbere & flare difficile, 476. C
Sine pennis volare haud facile est, 847. C
Statuam faucibus colas, 816. E
Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes, 117. E
Terra volat, 122. A
Vento vivere, 1145. B
Veste circumfers ignem, 1007. B

ABSURDA, INDECORA, SEU PRÆPOSTERA
Accepta candela, 1097. B
Ad consilium ne accesseris antequam voceris, 103. C
Ad mensuram aquam bibunt, 562. A
Adversus Solem ne loquitor, 21. D
Agninis lactibus alligare canem, 1163. B
Aliorum Medicus ulceribus ipse scates, 564 D
Ἀρδεμίπαιδες, 991. E
Ante barbam doces senes, 784. D
Ante pilos sapere, 784. E. 801. D
Annulus aureus in naribus suis, 271. F
Anus criphus, 641. E
Anus cothonisat, 818. B
Anus saltat, 642. A
Aquam igni miscere, 1023. D
Aratro jacularis, 624. E. 1035. B
Archilochi melos, 1197. B
Agnus avis, 889. C
Bove venari leporem, 625. A. 1030. A
Calceus pede major, 566. D
Caligare in Sole, 574. D
Camelus saltat, 630. A
Cancer leporem capit, 547. B
Canem excoriatum excoriare, 507. B
Cani das paleas, asino ossa, 831. A
Cantherium in fossa, 229. E
Capra nondum peperit, 586. B
Caput artis, 1054. B
Cervus canes trahit, 1026. F
Clavo findere ligna & securi fores aperire, 608. A
Culicem colant, 948. A
Cum aqua fauces strangulet, 409. C
Currus bovem trahit, 273. A
Dasypus carnes desiderat, 224. C
Diserte saltare, 1117. E
Dum virent genua, 1029. A
Ebur atramento candefacere, 139. B
Elephantum ex musca facis, 359. A
Eodem collirio mederi omnibus, 1127. B
Exacta via viaticum quærere, 814. C
Ex natali emortualem facere, 1164 E
Faber quum sis, 1023. D
Fluvius quæ procul absunt, irrigat, 726. F

29

Frustra habet, qui non utitur, 924. D
Furari litoris arenas, 999. A
Gallos quid exsecas, 729. E
Herculis cothurnos aptare infanti, 861. C
In aere piscari, 174. D
In herba luxuries, 1207 C
In mari aquam quæris, 366. B
In pace leones, 1071. B
In toga saltantis personam inducere, 562. C
Jocandum ut seria agas, 1132. C
Ἡ φελλὴ ἢ πηλός, 243. B
Jugulare mortuos, 91. C
Jungere vulpes, 132. A
Juxta fluvium puteum fodit, 797. F
Jupiter orbus, 360 A
Lanam in officina fullonis, 1106. B
Leonis exuvium supra crocoton, 849. E
Lucernam adhibes in meridie, 556. D
Lumen Soli mutuas, 284 C
Lupi alas quæris, 176. B
Mari è fossa aquam, 762. D
Mercurius infans, 687. C
More Carico, 1094. A
Mortuum unguento perungis, 789. A
Mulgere hircum, 132. A
Mus non ingrediens antrum, cucurbitam ferebat, 799. B
Nec aures habeo, nec tango, 850. B
Nil intra est oleam, 359. E
Nocte lucidus, interdiu inutilis, 1013. B
Nudo mandas excubias, 679. B
Nudo vestimenta detrahere, 175. A
Odi puerulos præcoci sapientia, 991. E
Omissis fontibus consectari rivulos, 1203. A
Operarii, ibid. D
Per parietem loqui, 816. D
Pica cum luscinia certat, 325. A
Piscem natare doces, 853. F
Post rem devoratam ratio, 1182. F
Præpostere, 1186. F
Primas jactare hastas, 1202. E
Prius antidotum quam venenum, 1024. B
Priusquam assa sit farina, 786. A
Priusquam mactaris excorias, 785. D
Qui sese non habet, Samum petit, 295. A
Ranæ aquam, 852. D
Serenitati nubem, 1031. B
Sidera addere cœlo, 999. F.
Silurus putris in quadra argentea, 272. C
Sincerum vas incrustare, 139. C

30

Smaragdus in luce obscurus, 811. A
Solem adjuvare facibus, 1128. C
Soli lumen inferre, 556. E
Sus cum Minerva certamen suscepit, 43. F
—— Minervam, ibid. A
—— saltavit, 844. C
Te ipsum non alens, canes alis, 577 E
Trabem bajulans, 1135. C
Tute lepus es, & pulpamentum quæris, 224. D
Tuum tibi narro somnium, 677. F
Velocem tardus assequitur, 287. E
Vespa cicadæ obstrepens, 324. F
Virgultea scaphula Ægæum transmittere, 428. E
Umbram suam metuere, 208. B
Vulpes bovem agit, 592. B

INANIS OPERA.

Ab asino lanam, 176. F
Actum agere, 173. A
Ad fractam canis, 239. D
Æthiopem lavas, 169. F
Alienum arare fundum, 726. E
A lupi venatu, 766. D
Anthericum metere, 175. B
Apud fimum odorum vaporem spargis, 171. D
Apud novercam queri, 1066. A
Aquam è pumice postulas, 174. E
Aquam in mortario tondere, 428. B
Aquilam volare doces, 180. C
Aranearum telas texere, 169 C
Arare littus, 170. B
Arenæ mandas semina, 170. C
Arenam metiris, 168. F
Asini caput ne laves nitro, 791. D
Asinum tondes, 176. A
Asinum sub freno currere doces, 167. D
Asinus balneatoris, 1036. B
Aves quæris, 792. C
Austrum perculi, 361. F
Bos ad ceroma, 172. B
Bulbos quærit, 813. E
Calvum vellis, 647. F
Cancrum ingredi doces, 908. A
Canis, 947. B
Cavam Arabiam ferere, 427. D
Cauda tenens anguillam, 179. F
Contorquet piger funiculum, 177. A
Contra stimulum calces, 131. A
Contra torrentem niti, 748. A
Corvus albus, 1105. D
Cotem alis, 173 B
Cribro aquam haurire, 171. C

31

Cui nullum negotium erat, Harmenæ addidit mœnia, 1086. C
Cum Coryco luctari, 737. C
Cum Diis pugnare, 565. F
Cum larvis luctari, 91. B
Cum plurimum laboraverimus, eodem in statu sumus, 429. A
Danaidum dolium, 171. C
De asini prospectu, 136. E
De asini umbra, 132. C
De fumo disceptare, 133. E
De lana caprina, ibid. D
Delphinum natare doces, 180. B
Delphinum cauda ligas, 179. E
Dentem dente rodere, 593. A
Dolium pertusum, 171. C
E multis paleis paulum fructus collegi, 100. A
E Tantali horto fructus colligis, 1013. C
Eundem calceum omni pedi inducere, 1038. B
Excubiarum causa canens, 294. B
Ex inanibus paleis, 635. A
Exurere mare, 1067. C
Ferrum natare doces, 171. B
Fimo suffitum facere, ibid. D
Frustra canis, 178. E
Frustra currit, 738. B
Γνάφων φυσᾷς, 993. E
Herculei labores, 707. C
Hic funis nihil attraxit, 350. E
Humi hauris, 764. B
Hydram secas, 370. D
Hylam inclamas, 173. C
Ignem dissecare, 170 E
Impete peritum artis, 620. B
Inanis conatus, 910. A
Inaniter aquam consumis, 174. A
In aqua scribis, 170. F
In aqua sementem facis, ibid. C
In aqua sitire, 105. B
In arena ædificas, 171. A
In cœlum jacularis, 179. D
In eodem hæsitas luto, 180. C
Influit quod exhauritur, 494. C
In frigidum furnum panes immittere, 1098. C
In orbem circumis, 496. C
In saxis seminas, 170. D
In sylvam ligna ferre, 284. B
Inter lapides pugnabant, 104. E
Invitis canibus venari, 287. D
Invitos boves plaustro inducere, ibid. E
Isthmum perfodere, 1030. B
Laborem ferere, 696. E
Lapidem elixas, 169. E
Lapidi loqueris, 179. A
Laterem lavas, 169. D
Leonem larva territas, 239. E

32

Linum lino nectis, 321. B
Mare exhauris, 908. A
Mari aquam addere, 284. C
Memorem mones, 72. D
Milium terebrare, 1106. A
---- torno sculpere, 688. D
Mortuo mederi, 93. E. 853. C
Mortuo verba facit, 178. B
Mortuum flagellas, 172. D
Muscas depellere, 897. A
Nebulas diverberare, 857. A
Nihil agere, 861. B. 1207. B
Nudus nec à centum viris spoliari potest, 175. B
Nugas agere, 179. B
Obturbas frustra velut unda, 797. A
Ocnos funem torquet, 177. A
Oleum & operam perdidi, 171. E
Ollam exornas, 172. D
Ollas ostentare, 460. D
Operam & retiam perdere, 1171. E
Oresti pallium texere, 981. A
Ovum adglutinas, 172. E
Parieti loqueris, 179. A
Penelopes telam retexere, 168. B
Periit fus, 994. B
Phrynichi lucta, 852. A
Quasi Sutrium eant, 1036. E
Reti ventos venaris, 172. C
Saxum volvere, 535. E
Senem admonere, 93. E
Senex psittacus negligit ferulam, 94. B
Senis doctor, 93. D
Senis mutare linguam, ibid. F
Σκιαμαχεῖν, 1087. C
Sterilem fundum ne colas, 1126. D
Surdo canis, 178. C
Surdo oppedere, 169. C
Tranquillum æthera remigas, 172. D
Vacuam inhabitare, 1097. B
Vento loqueris, 178. A
Ventos colis, 171. B
Verberare lapidem, 573. D
Ver ex anno tollere, 1067. E
Ululas Athenas, 72. A
Umbra territas, 239. E
Undas numeras, 169. A
Volantia sectari, 341. E
Volvitur luto dolium, 1009. A
Vorsuram solvere, 374. A
Utrem cædis, 172. E
Utrem mergis vento plenum, 811. C
Utrem vellis, 173. A
Utre territas, 239. D

DIFFICULTATIS.

Ægre, sed tamen contigit, 938. E
Ægre quidem, sed facimus tamen, 917. F
Azanea mala, 585. F
Capere provinciam, 535. F

Capere

33

Capere civitatem, 1061. F
Centum plaustri trabes, 1022. B
Clavam extorquere Herculi, 990. C
Cum principe non pugnandum, 931. A
Difficilia quæ pulchra, 410. C
Ire per extentum funem, 555. F
Navigatio ad mensam, 151. C
Nemo malus hoc sciet, 807. B
Non est cujuslibet Corinthum appellere, 150. D
Non huc navigatur ab honestis viris, 151. D
Non omnibus contingit, 940. E
Non sus quivis hoc sciet, 807. C
Omnes laqueos effugere, 1061. D
Præter Sibyllam leget nemo, 999. C
Trabs in omnibus, 1104. D

PROCLIVITAS.

A vicinis exemplum habent, 1002. A
Bene plaustrum perculit, 226. C
Calcar addere currenti, 89. B
Currentem incitare, 88. D. 913. A
Ignem ne gladio fodito, 17. C
Ignis ad torrem, 861. A
Incitare currentem, 913. A
In numerato, 1021. A
In planiciem equum, 327. F
Lydum in planiciem provocas, 821. C
Maturior moro, 1101. A
Mercator naviga & expone, 1071. E
Monitor adjuvat, 226. C
Mustelæ sevum, 155. F
Olla lenticulam attigit, 1104. B
Quam facile vulpes pyrum comest, 844. A
Sphæra per præcipitium, 192. C
Suade lupis ut insaniant, 1027. C
Tam in proclivi, quam imber, 1039. B
Tanquam de narthecio, 1048. D
Tarichus assus est simul atque viderit ignem, 517. B
Titio ad ignem, 661. F
Una pertica, 1062. C
Una scutica omneis impellit, 698. F
Uno digitulo, 1042. B

CONTRA.

Cantherium in fossa, 229. E
In puteo constrictus, 419. C
Invita Minerva, 44. A
Nunc meæ in arctum coguntur copiæ, 33. C

NUNQUAM.

Ad Græcas calendas, 214. B

34

Cum mula pepererit, 213. D
Cum Nibas coccyssaverit, 792. E
Per harma, 215. A. B
Plenilunio fiet, 214. E
Post homines natos, 1166. E
Post hominum memoriam, 1167. A

SEMPER.

Quoad vixero, 925. C

NUSQUAM.

In Aphannis, 765. D
Nec apud homines, nec in mari, 1139. A
Ubi cervi abjiciunt cornua, 573. A

PENSATIO BENEFICII VEL OFFICII.

Benefactis pensare delicta, 1190. E
Botrus oppositus botro maturescit, 758. E
Da mihi mutuum testimonium, 299. F
Eadem mensura, 41. E
Eodem cubito, 380. A
Ferrum ferro acuitur, 301. C
Fricantem refrica, 300. F
Hostimentum est opera pro pecunia, 527. B
Manus manum fricat, 40. C
Par pari referre, 41. A. 1091. E
Pro Delo Calauriam, 1011. A
Pro bonis glomi, 847. C
Senes mutuum fricant, 300. E
Ut sementem feceris, ita & metes, 325. F

MALUM CONDUPLICATUM, AUT RENOVATUM.

De fumo ad flammam, 1106. C
Est Pylus ante Pylum, 649. B
Fallacia alia aliam trudit, 468. F
Hydram secas, 370. D
Ignem igni ne addas, 71. D
Ignis non extinguitur igni, 792. F
Illico hyems erit, 1037. F
Lis litem serit, 693. B
Litem parit lis, 333. C
Lutum luto purgare, 385. C
Malum malo medicari, 71. A
Morbum morbo addere, ibid. B
Oleo incendium restinguere, 71. F
Oleum camino addere, ibid. E
Post Marathonem pugna, 1010. C
Præstat uni malo obnoxium esse quam duobus, 998. D
Pro cæco exoculatus est, 891. F
Refricare cicatricem, 253. A

35

Tumultus post bellum, 1010. D

MALUM MALE VITATUM.

Cucurrit quispiam ne pluvia madesceret, & in foveam præfocatus est, 803. A
Evitata Charybdi in Scyllam incidi, 183. A
Fumum fugiens in ignem incidi, 184. C
Ne cinerem vitans in prunas incidas, 798. C

MALUM ASSUETUM.

Assuetudo malorum, 933. F
Assuevit malis, 941. D
Callum ducere, 725. C
Dies adimit ægritudinem, 556. B
Neque enim ignari sumus, 942. D
Nota res mala, optima, 682. B
Scarabeo citius persuaserit, 1143. D
Usus est altera natura, 1149. D

MALI RETALIATIO.

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis, 851. B
Dedi malum & accepi, 478. B
Eodem bibere poculo, 327. D
Neoptolemi vindicta, 62. A
Qui quæ vult dicit, quæ non vult audit, 36. F
Termeria mala, 61. C

INÆQUALIS PENSATIO.

Ad fractam canis, 239. D
Conos artoxya, 984. F
Diomedis & Glauci permutatio, 68. A
In parte vel ignem prædetur aliquis, 702. E
Malum bono pensare, 937. C
Ne verba pro farina, 588. B
Palumbem pro columba, 723. B
Pilos pro lana, 325. B
Pro malo cane suem reposcis, 852. A
Pro perca scorpium, 585. C
Si vinum postulet, pugnos illi dato, ibid. A
Umbra pro corpore, 769. F

ALIBI DIMINUTUM, ALIBI REDDITUM.

Claudus optime virum agit, 673. F
Facta juvenum, 828. E
Marinam auditionem fluviali sermone abluit, 787. F
Non omnia possumus, 520. C
Non omnis fert omnia tellus, 1028. E
Quod alibi diminutum, exæquatur alibi, 917. F
Semper seni juvenculam subjicere, 848. E
Senum consilia, 828. F

36

FRUSTRATA SPES.

Aliena jacis, 194. C
Aurificem te futurum, 811. E
Bolus ereptus è faucibus, 868. D
Cepphus parturit, 339. A. 459. A
Concupivit assam, 443. E
Corvum delusit hiantem, 266. F
Cretenses sacrum, 737. E
Duos insequens lepores, neutrum capit, 790. A
Fluvius non semper fert secures, 1016. B
Fœdum est & mansisse diu, vacuumque redisse, 660. B
Hic funis nihil attraxit, 350. E
Inani spe flagrat, 1009. A
In caducum parietem inclinare, 605. C
In spem frustratam, 909. F
Larus parturit, 339. A
Lupus circum puteum chorum agit, 474. C
Lupus hiat, 508. A
Murem ostendit pro leone, 722. B
Ne per somnium quidem, 135. D
Ne quære mollia, ne tibi contingant dura, 600. A.
Non omnia eveniunt quæ in animo statueris, 722. A
Nucleum amisi, reliquit pignori putamina, 679. A
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus, 339. B
Prævertit ancoræ jactum Deus, 1010. F
Quærens obsonium, vestem perdidi, 569. A
Scipioni arundineo inniti, 605 D
Semper agricola in novum annum dives, 666. F
Spem precio emere, 524 D
Thesaurus carbones erant, 346. E

DESPERATIO.

Actum est, 128. A
Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas, 858. F
Ad restim res rediit, 189. B
A quinque scopulis desilire in fluctus, 761. C
Auram bonam afflare sperat, 894. A
Nullus sum, 130. D. 1199. A
Omnibus armis præsidiisque destitutus, 924 D
Perierunt bona, 841. F
Pinus in morem, 634. B
Suspendio deligenda arbor, 373. C
Tenuis spes, 893. F

PRÆTER SPEM BONUM, AUT MALUM.

Coturnix Herculem, 55. D
Deorum manus, 113. D

37

Deus ex improviso apparens, 52. E
Eventus præter exspectationem, 922. B
Faciunt & sphaceli immunitatem, 102. C
Glaucus poto melle resurrexit, 645. F
Homo homini Deus, 53. F
Insperabilem vitam vivis, 816. E
Lavares Peliam, 697. B
Mercuriale, 1098. F
Mopso Nisa datur, 583. D
Multa incredibilia, 1137. A
Negotium ex ocio, 684. F
Omnia secunda saltat senex, 725. F
Subitum remedium periculi, 913. F

MALUM VERTENS BONO.

Bellum haudquaquam lachrymosum, 590 F
Laqueus auxiliari videtur, 997. D
Nunc bene navigavi, cum naufragium feci, 679. F

SUBITI INTERVENTUS.

Etiamsi lupi meminisses; 640. F
Lupus in fabula, 916. A. 1065. B
Mercurius supervenit, 1045. B

MAGNIFICA PROMISSA.

Ad pileum vocare, 416. B
Album panem pinso tibi, 764. D
Alybantis hospitis munera, 978. E
Ariolari, 834. D
Aureos montes polliceri, 339. E
Aureus in Olympia stato, 306. B
Charetis pollicitationes, 609. B
Cillicon bona, 557. A
Ἐπαύλια δῶρα, 1005. A
Ἕσται νῦν μοι, 1187. C
Hesperidum mala, 1010. E
Καπνός, 794. B
Modio demetiar, 686. E
Montes frumenti, 1166. D
Nicostrati more, 864. C
Solidos è clibano boves, 718. D
Sponde, noxa præsto est, 260. E
Theagenis hecatæum, 794. A
Verba importat Hermodorus, 612. D

VOTUM.

Adoraturi sedeant, 24. C
Alia dantur, alia negantur, 921 A
Arenæ copia, 297. A
Canis panes somnians, 946. F
Etiam dormiens somniat, 799. C

38

Ne contra bovem opta, 680. F
Non quidvis contingit quod optaris, 942. F
Omne æs alienum cepe, & mulcta allium, 797. C
Quæcunque in somnia videntur, 296. E
Quæcunque mentiuntur somnia, 297. A
Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt, 518. E
Quid non fies Arbelas profectus, 642. E
Semper superioris anni proventus melior, 848. F
Voti compos, 916. A
Votum munificum, 656. E
Utinam contingant mihi ea &c. 219. D

SPES PERTINAX.

Ab ipsa messe, 1074. C
Adhuc aliquis Deus respicit nos, 927. E
Adhuc cœlum volvitur, 1026. C
Ægroto dum anima est, spes est, 526. D
Auram bonam afflare sperat, 894. A
In herbis, 1164. A
Spes alunt exsules, 741. D
Spes servat afflictos, 1039. C
Tenuis spes, 893. F

EXCELLENTIA, INÆQUALITAS.

Acanthida vincit cornix, 328. B
Acarnici equi, 1003. C
Acesei & Heliconis opera, 603. B
Alabanda fortunatissima, 447. E
Alius aliis in rebus præstantior, 923. C
Alpha penulatorum, 528. E
Ambrosia alendus, 741. B
Antiquis debetur veneratio, 927. F
Aquilæ senecta, 355. C
Aquila in nubibus, 341. B
Aquilam noctuæ comparas, 340. F
Bipedalis, 1013. B
Bubo canit lusciniæ, 1027. A
Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera, 355. F
Cancros lepori comparas, 328. E
Celmis in ferro, 754. E
Chorus major & concinentior, 233. D
Cicadæ apem comparas, 325. C
Corvi lusciniis honoratiores, 1009. B
Crœsi pecuniæ teruncium addere, 1171. F
Crotoniatarum postremus, reliquorum primus est, 537. B
Culicem elephanti conferre, 723. D
Deteriorum victoria, 233. D

39

Dii omnia possunt, 1078. C
Δὶς διὰ πασῶν, 94. F
Divinum sermonem excipio, 1062. B
Elucet egregia virtus, 916. E
Equis albis præcedere, 159. C
Fluvius cum mari certat, 360. C
Formica camelus, 200. C
Frivolæ civitates reliquæ ad Crotonem, 946. E
Gorgonem Perseus aggreditur, 1004. A
Hæc potior, 232. E
Hercules & simia, 830. A
Hinnulus leonem, 131. E
Hirundo totos schœnos anteibit, 1011. C
Indignus qui illi porrigat matellam, 217. D
Inter cæcos regnat strabus, 824. C
Jus in manibus, 233. F
Longe vicit, 937. E
Lydius currus, 474. E
Manica, 1033. A
Minervæ felem, 373. E
Monstrari digito, 380. B
Multi discipuli præstantiores magistris, 833. F
Multis parasangis præcurrere, 516. D
Nanus quum sis, cede, 1013. A
Ne caprea contra leonem, 547. B
Nec dignus qui me intueatur, 915. A
Nihil ad Parmenonis suem, 30. B
Nihil aliæ civitates ad Crotonem, 946 E
Nihil simile, 1028. C
Non omnia possumus omnes, 520. C
Officere luminibus, 1077. D
Optima quidem aqua, 1146. C
Pedibus trahere, 413. D
Pica certat cum luscinia, 325. A
Plus apud Campanos unguenti, quam apud cæteros olei fit, 462. F
Post Lesbium cantorem, 240. A
Prodico doctior, 1000. D
Quanto asinis præstantiores muli, 729. F
Qui probus Atheniensis, 981. F
Rana cum locusta, 1076. F
Rosam cum anemona confers, 598. C
Sedecim pedibus superavit, 820. C
Senecta leonis præstantior hinnulorum juventa, 707. B
Servus servo præstat, dominus domino, 508. E
Si tanti vitrum, quanti margaritum, 1019. A
Solus sapit, 506. D

40

Testudinem equus insequitur, 1040. D
Testudinem Pegaso comparas, 325. D
Tibiam tubæ comparas, ibid. C
Victoria meliorum, 233. B
Unus multorum instar, 915. D

DIFFERENTIAE.

Δὶς διὰ πασῶν, 94. F
Ingens intervallum, 1019. F
Longe, lateque, 386. C
Mysorum ac Phrygum termini discreti sunt, 539. E
Ne punctum quidem, 1043. E
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum, 673. E
Pilus in medio, 1176. B
Quid distant æra lupinis, 141. D
Quisquis is fuerit, 917. C
Sejuncta sunt Merrhæ, ac Siloam fluenta, 812. B
Valeat amicus cum inimico, 1032. F

AEQUALITAS.

Æqua concertatio, 912. F
Ἴσαν ἴσῳ, 1092. A
Pari jugo, 224. E
Pertinax contentio, 911. C

VINCERE ET VINCI.

Arena cedere, 361. D
Ἀντίθεν καταβαλεῖν, 831. C
Dare manus, 361. A
Extremum occupet scabies, 1025. E
Hastam abjicere, 361. C
Herbam dare, 360. F
Invulnerabilis ut Cæneus, 810. B
Mea est pila, 548. C
Palmam ferre, 112. C
Quid nisi victis dolor, 583. F
Solus currens vicit, 347. C
Tolle digitum, 808. D
Victi non audent hiscere, 1020. D
Vita hominis peregrinatio, 1177. A

VICTORIA utrinque tristis.

Flet victor, 591.
Testa collisa testæ, 890. C
Victoria non incruenta, 922. A

NON SOLUS ILLE.

Brasidas quidem vir bonus, 809. A
Multi Mannii Ariciæ, 690. A
Multique bonique, 224. F

SECURITATIS ET TUTAE REI.

Ad asylum confugere, 1150. C
Aliud cura, 937. A
Ara, 890. E
Arx, 1151. A
Bonum est duabus niti ancoris, 1139. D
Canis tanquam Delum navigans, 757. A
Chœnici ne insideas, 15. F

Dua-

Duabus ancoris fultus, 32. D
Equus me portat, alit rex, 269. D
E terra spectat naufragium, 1188. C
Ex tempore vivere, 322. D
Extra fumum & undam, 1123. F
---- lutum pedes habes, 101. A
---- periculum ferox, 917. B
---- telorum jactum, 147. E
Halcedonia, 601. B
Hermionis vice, 571. D
In dextram aurem, 307. C
In diem vivere, 322. D
In portu navigare, 47. C
In terra pauperem, 1002. D
In tranquillo est, 450. D
Intra suas praesepes, 282. E
In tuo luco & fano, ibid. D
In tuo regno, ibid. C
In vado, 47. B
In utramvis dormire aurem, 307. B
In utrumvis dormire oculum, 980. A
Legatus non cæditur neque violatur, 1102. C
Leporis vita, 1020. C
Mater timidi non flet, 1078. D
Medus his non insidiabitur, 699. B
Mœnia Semiramidis, 1013. E
Mortuo leoni & lepores insultant, 1118. A
Ne si ad Jovis quidem aulam, 1178. A
Non vulgari ancora nititur, 1063. E
Otiosus esto, 929. E
Porrectis dormire pedibus, 307. C
Post principia, 148. B
Primum apes abigendæ, 1146. A
Procul à pedibus equinis, 148. D
Pugno tenere, 1118. C
Quasi millus cani, 1042. A
Quid Achivos à turre judicatis, 768. E
Rem factam habere, 128. C
Sarta tecta, 1062. D
Tanquam ad aram, 1150. B
Testudo intra tegmen tuta, 791. D
Thymbra victitans, 1056. E
Vita molita, 1007. E

CONTEMPTUS ET VILITATIS.

Abominandus scarabæus, 686. D
Antehac putabam te habere cornua, 785. C
Aquilam cornix provocat, 787. B
Aquila non capit muscas, 761. E
Aquila thripas adspiciens, 359. C
Asinos non curo, 1014. E
Asinus compluitur, 760. F
Asinus esuriens negligit fustem, 625. B
Ἀϑερίζειν, 1080. A
Attagen, 971. B
Barbam vellere, 545. A
Βατταλόγος, 1004. E
Bos Homolottorum, 759. C
Calabri hospitis xenia, 867. B
Canis vivens è magdalia, 975. D
Carica musa, 326. C
Caricus hircus, 868. C
Cassa glande, 1184. F
Cassa nuce, 305. B
Cecidis & Buphoniorum, 1030. F
Ciceris emptor, 834. E
Cicernus Bacchus, 599. B
Cochleare crescit, 455. A
Cœnum barbaricum, 1121. F
Concha dignus, 748. E
Contemnentis dicterium, 911. E
Contemnentis inimicum, 915. F
Cubito emungere, 525. D
De fece haurire, 368. F
De lapide emtus, 733. D
Diobolares, 1151. E
Dionis gry, 312. D
Dupondii, 305. E. 841. B
E flamma cibum petis, 981. D
Elephantus non capit murem, 359. B
Etiam corchorus inter olera, 269. E
Exiguum oboli precium, 841. B
Extritum ingenium, 673. D
Ficulna mens, 296. B
Ficulnus, 295. E
Ficulnus gladius, 653. D
Ficum Mercurio, ibid. E
Flocci non facio, 304. E
Frusto panis, 141. A
Fulgur ex pelvi, 634. F
Fumi umbra, 523. F
Fumus, 1141. D
Fungus putidus, 1182. A
Generosus es ex crumena, 645. B
Hoc noveram priusquam Theognis natus est, 1024. E
Homo tressis, 305. D
Homo trioboli, ibid. C
Hujus non facio, ibid. A
Imi subsellii, 903. D
Incus maxima non metuit strepitus, 724. A
Indignus qui illi calceos, 218. A
---- qui illi matulam porrigat, 217. D
Indoctior Philonide, 592. D
Indus elephantus haud curat culicem, 915. B
Inertium chorus, 669. B
In foribus urceum, 431. A
Inter indoctos etiam Corydus sonat, 480. B
Inutilior Blace, 985. F
Levidensæ munus, 833. D
Locrensis bos, 653. D
Malum Hercules, 691. A
Mandare laqueum, 544. D
Manum non verterim, 120. F
Medium ostendere digitum, 544. E
Megarenses neque tertii, neque quarti, 437. A
Merx ultronea putet, 353. E
Minimo provocare, 858. B
Minus de istis laboro quam de ranis palustribus, 735. F
Mithragyrtes non daduchus, 1135. B
Mysorum postremus, 252. C
Nauci non facio, 304. D
Ne allii quidem caput, 899. F
Nebulæ in pariete, 535. C
Nec dignus, qui me intueatur, 915. B
Ne crepitu quidem digiti dignum, 1102. A
Nec uno dignus, 305. F
Nec utilis, nec inutilis, 787. B
Ne guttam quidem, 902. C
Ne ligula quidem dignus, 985. A
Ne nummus quidem plumbeus, 895. C
Ne ramenta quidem, 370. F
Ne terra quidem juvit, 792. F
Ne teruncium quidem insumpsit, 305. C
Ne umbram quidem ejus novit, 362. A
Nihil est aut nihil curæ est, 1188. C
Nihil cocio est, 1011. D
Nihil facies, 311. E
Nihil sanum, 312. A
Non admodum misces, 1001. B
Non est curæ Hippoclidi, 371. C
Non magis quam canem, 1185. C
Non pluris quam simias, 1063. E
Numerus, 491. C
Nummo addicere, 1144. E
Nummus plumbeus, 1183. C
Obolo dignus, 1165. A
Olerum appositiones, 704. E
Ollaris Deus, 862. E
Oppedere contra tonitrua, 292. C
Pannus lacer, 515. C
Pili non facio, 304. B
Plumbeo jugulare gladio, 557. C
Pomarius Hercules, 612. F
Principatus Scyrius, 239. F
Quam curat testudo muscam, 662. E
Quatuor obolis non æstimo, 664. B
Quis usus cepis putridi, 769. B
Quod non est opus, asse charum est, 1048. D
Rusticanum oratorem ne comtemseris, 599. A
Sale emptum mancipium, 294. D
Scarabei umbræ, 757. C
Scraptæ, 1168. A
Semper me tales hostes insequantur, 641. D
Septimus bos, 384. F
Servorum civitas, 663. A
Siculus miles, 847. B
Soterichi lecti, 1034. B
Susque deque, 142. D
Syrorum multa olera, 320. B
Tanquam conchylium discerpere, 648. F
Telluris onus, 274. B
Tincas pascere, 661. F
Tithymallus Laconicus, 662. A
Titivillitium, 1123. C
Tragicus rex, 574. F
Tricæ, apinæ, 86. D
Triobolares, 305. D
Trium litterarum homo, 660. D
Vapula papiria, 1041. F
Vitiosa nuce non emam, 305. B
Uterque ambo, 1016. A
Ut luti bajuli, 1153. F

DIGNITATIS.

Antiquior Codro, 1011. C
Aurea barba dignus, 306. D
Batti Silphium, 444. C
Bos in civitate, 808. F
Cæcus & claudus, 1064. D
Canis digna sede, 585. A
Columen familiæ, 120. A
Decernetur equa Thessalica, 975. C
Digna canis pabulo, 584. F
Digna cedro, 982. A
Dignum propter quod vadimonium deseratur, 306. F
Dignus Argivo clypeus, 306. E
Dignus obelisco, 306. B
Dignus qui cum in tenebris mices, 308. A
Esto promus, 1005. E
Glaucus comesa herba habitat in mari, 983. F
Injurato credere, 308. C
Jupiter aquilam delegit, 1006. C
Medicus multorum instar, 306. A
Myrteam coronam ambis, 1010. F
Omnibus antevertenda vitæ cura, 914. F
Primas tenere, 1191. C
Pro dignitate cujusque, 920. E
Quavis re dignus, 306. A. D
Regia vaccula, 668. F
Roscius, 1114. F
Sapientum octavus, 330. B
Utramque paginam facit, 527. C

PROXIMIS UTENDUM.

Altera navigatio, 819. C
Aulœdus fit, qui citharœdus esse non potest, 498. D
Bona est etiam offa post panem, 543. B
Extrema linea, 1064. C
Præsentem fortunam boni consule, 670. C
—— mulge, quid fugientem insequeris, 768. D
Quæ dantur, 999. E
Quod adest boni consule, 940. A. 999. F
Quod datur accipe, 1189. A
Si bovem non possis, asinum agas, 640. D
Si non adsint carnes, taricho contentos esse oportet, 543. D
Viam qui nescit ad mare, 633. A
Ut possumus, quando ut volumus non licet, 313. E. 851. A

INCONSTANTIÆ, PERFIDIÆ, VERSUTIÆ.

Admirabiles in nectendis machinis Ægyptii, 603. A
Αἰγυπτιάζειν, 837. F
Aliud stans, aliud sedens, 794. C
Ἀλλοπρόσαλλος, 64. F
Altera manu fert aquam, 1041. E
Cantharo astutior, 756. F
Cassioticus nodus, 563. D
Chamæleonte mutabilior, 805. E
Chimæra, 1189. B
Cnips in loco, 750. B
Cothurno versatilior, 64. C
Cothurnus, ibid. D
Dædali opera, 509. A
De statu demigrare, 1189. D
De toga ad pallium, 1064. B
Dextrum pedem in calceo, sinistrum in pelvi, 732. F
Diversarum partium, 912. A
Duabus sedere sellis, 262. F
Duobus dominis servire, 263. C
Duodecim artium, 719. A
Duos parietes de eadem dealbare fidelia, 263. A
Duplices viros, 719. B
E poculo perforato bibere, 806. C
Euripus homo, 357. A
Ex eodem ore frigidum & calidum efflare, 309. E
Expedit habere plura cognomina, 894. D
Ex se fingit velut araneus, 1034. E
Fons Dodonæus, 310. A
Græca fide, 308. F
Hoc calciamentum consuit Histiæus, Aristagoras induit, 812. F

Κυναλώπηξ, 847. A
Lacryma nil citius arescit, 1147. D
Lampon jurat per anserem, 978. C
Libyca fera, 885. E
Lingua juravit, 565. B
Locrense pactum, 563. C
Μαγαδίζειν, 310. C
Magis varius quam hydra, 65. A
Magnus versator in re pusilla, 822. B
Maritimi mores, 1082. F
Megarica machina, 618. C
Modo palliatus, modo togatus, 1124. D
Mulieris animus, 859. B
Multa noris oportet, quibus Deum fallas, 689. F
Multa novit vulpes, verum echinus unum magnum, 187. E
Mutabilior Metra Erisichthonis, 797. F
Non Chius, sed Cius, 451. C
Non idem sunt scriptura & Leucæus, 848. A
Obliquus cursus, 626. D
Panagæa Diana, 673. D
Pardi mortem adsimulat, 544. B
Pedibus utrisque claudicat, 865. A
Φελλίνας, 1091. C
Phœnicum pacta, 841. C
Polypi mentem obtine, 62. E
Protei more, 806. B
Proteo mutabilior, 473. B
Punica fides, 309. A
Pyrrhandri commentum, 783. C
Quibus nec ara, neque fides, 890. E
Repariazare, 762. C
Semper adfert Libya mali quippiam, 885. F
Semper Africa novi aliquid apportat, 886. A
Si leonina pellis non satis est, vulpina addenda, 846. D
Simia non capitur laqueo, 376. C
Sisyphi artes, 889. D
Sphondyla fugiens pessime pedit, 892. B
Thessalorum commentum, 115. E
Thraces fœdera nesciunt, 610. B
Thracium commentum, 375. D
Trochi in morem, 1128. E
Venti campus, 572. D
Ventorum stationes, 572. A
Verisimiliter mentiens, 943. B
Vespertilio, 1152. C
Vias novit quibus effugit Eucrates, 659. C
Ulyssem commentum, 658. C
Unica filia duos parare generos, 263. C

Volaticum jusjurandum, 1004. C
Utroque claudicare, 794. D
Utroque nutans sententia, 864. F

MUTANDÆ SENTENTIÆ.

Calculum reducere, 203. C
Consilium in melius commutandum, 921. A
Imitabor Nepam, 991. B
Palinodiam canere, 356. A
Reprehensio cogitationis, 922. C
Talum reponere, 1159. F
Vertere vela, funem revertere, 356. D

MUTATI INSTITUTI.

Ad bonam frugem, 1060. B
A Dorio ad Phrygium, 578. C
Circeo poculo, 1154. C
De calcaria in carbonariam, 550. F
De toga ad pallium, 1064. B
Longum valere jussit, 485. B
Maritimus cum sis ne velis fieri terrestris, 830. B
Nuces relinquere, 194. E
Pro eleganti medico malus Poeta, 822. F
Qui multum obfuit, 1063. D
Rudentes & remos cum armis commutavit, 789. B
Subito alius, 1036. A
Sui dissimilis, 939. E
Ulysses pannos exsuit, 1035. E

FORTUNÆ COMMUTATIO.

Ad pristina præsepia, 335. D
Alia vita, alia diæta, 335. E
A remo ad tribunal, 823. A
Bene natis turpe est male vivere, 1209. C
Bona nemini hora est, 1055. C
Catastrophe fabulæ, 83. E
Circulus res mortalium, 287. A
Cum Deo quisque gaudet & flet, 736. C
De manu in manum, 641. C. 1061. B
Dionysius Corinthi, 59. D
Flos cinis, 1101. B
Fors domina campi, 1167. E
Fortuna æstuaria, 862. A
Inter manum & mentum, 1129. D
Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca, 323. A
Mars communis, 286. C. 1108. B
Multæ rotæ volventur, 1026. D
Multa in medio, 1190. B

Nemo mortalium omnibus horis sapit, 532. B
Nunc pluit, & claro nunc Juppiter æthere fulget, 323. B
Omnium rerum vicissitudo, 286. A. 931. C
Osculana pugna, 1042. F
Per manus tradere, 1060. E
Pitana sum, 854. A
Quod alius condivit coquus aliter condiam, 991. D
Rerum omnium vicissitudo, 931. C
Res in foro nostro vertitur, 850. B
Testulæ transmutatio, 426. C
Ubi non sis qui fueris, &c. 315. A
Victoria ἑτεραλκής, 287. A

TEMPERANTIA.

Philosophari, 1157. D
Zenone moderatior, 391. E

INTEMPERANTIA, LIBIDO.

Adonidis horti, 26. C
Agathonia cantio, 543. E
Ἀλλοτελοφάγοι, 64. F
Aries cornibus lasciviens, 866. C
Αὐτολήκυθοι, 1037. A
Baceli similis es, 225. E
Βατταλίζεσθαι, 226. B
Batalus, ibid. A
Caprarius in æstu, 611. D
Chalcidissare, 756. E
Cleocritus, 751. F
Clisthenem video, ibid. E
Complura masculi canis cubilia, 688. F
Corinthiari, 1018. F
Corinthia videris, 906. D
E Massilia venisti, 950. D
Herniosus usque ad gulam, 996. A
Ἱππομανεῖν, 742. A
Κατὰ χειρὸς ὕδωρ, 1037. C
Κλειτοριάζειν, 751. A
Lentiscum mandere, 310. E
Lesbiari, 900. B
Lesbiis digna, 693. E
Lydo more, 692. D
Lydus cauponatur, 611. E
—— in meridie, ibid. C
Melle temetipsum perungis, 687. B
Myconius vicinus, 857. A
Penicissare, 804. B
Pepones, 987. D
Phicidissare, 756. E
Πτερυγίζειν, 784. C
Quæ sub alis fiunt, 475. C
Samiorum flores, 668. D
—— laura, 904. C
Samium comatum, 906. B
Sardanapalus, 889. F
Σχοινοτρώγες, 311. A
Sinopissas, 770. A
Siphniassare, 847. E
Sponsi vita, 678. A
Summo digito caput scalpere, 311. C
Sus per rosas, 889. B
Tibicinis vitam vivis, 494. F

Vale

Vale charum lumen, 622. F
Videre mihi labda, 987. A
Unico digitulo scalpit caput, 311. B
Voluptas fœda, 939. A

MODESTIA MODUSQUE.

Arabius tibicen, 274. E
Arcus tensus rumpitur, 1070. E
Bonus animus læsus, gravius multo irascitur, 209. A
Contrahere vela, 1187. B
Demittere sese ad aliorum mediocritatem, 936. A
Dimidium plus toto, 364. C
Domus recta, 1054. C
Efficimus pro nostris opibus mœnia, 285. F
Emungens acrius elicit sanguinem, 209. A
Funem abrumpere nimium tendendo, 208. D
Furor fit læsa sæpius patientia, 209. A
Iniquum petendum ut æquum feras, 492. B
In te descendere, 255. C
Intra tuam pellem te contine, 256. F
In tuum ipsius sinum inspue, 257. E
Ita fugias, ne præter casam, 182. C
Jucunda vicissitudo rerum, 287. B
Jucundissima navigatio juxta terram, ambulatio juxta mare, 103. D
Manu serendum, non thylaco, 729. B
Messe tenus propria vive, 255. E
Neque Lydorum caricas, 1048. A
Neque pessimus, neque primus, 1029. B
Ne quid nimis, 259. E
Ne supra pedem calceus, 566. D
Ne vities musicam, 1010. D
Nihil minus expedit quam agrum optime colere, 884. F
Nosce teipsum, 258 D
Oportet agrum imbecilliorem esse quam agricolam, 1074. A
Pastillos Rufillus olet, 673. E
Secum vivere, 255. E
Summum cape, & medium habebis, 491. F
Tecum habita, 255. D
Ter abstergere, 258. C
Ubi paveris impera, 1029. E

ARROGANTIA, JACTANTIA.

Αἰξωνεύεσθαι, 1170. A
Altius Oromedonte, 1191. B

Ampullacea, 1171. B
Arcem ex cloaca facere, 1075. A
Arrogantia non ferenda, 940. C
Atticus in portum, 373. A
Attollere supercilium, 317. A
Auro loquente nihil pollet quævis oratio, 786. D
Basilica facinora, 1183. D
Bullatæ nugæ, 868. D
Cænei hasta, 987. C
Calliphanes, 977. D
Campana superbia, 1125. E
Cicadis pleni, 804. B
Cœlum digito attingere, 1018. D
Cœlum territat armis, 524. F
Dea excogitavit, 1149. C
Decumanum, 1156. D
De pulmone revellere, 839. F
Divinum excipio sermonem, 1062. B
Ex academia venis, 809. B
Ex uno multa facere, 424. F
Fastuosus Maximus, 99. F
Gallus in suo sterquilinio plurimum potest, 1030. A
Gigantum arrogantia, 948. D
Hamaxiæa, 762. E
Hic Rhodus, hic saltus, 788. D
Homo Bombylius, 605. F
Imperitus anaxyride indutus omnibus id ostentat, 816. B
Ingredi Junonium, 976. F
Jovis sandalium, 632. C
Ipse dixit, 576. E
Laureolam in mustaceis quærere, 1161. F
Magis sibi placet quam Peleus in machæra, 645. A
Mira de lente, 1061. C
Nauphracton tueri, 684. E
Ne mihi suffenus essem, 557. F
Ne sutor ultra crepidam, 228. A
Palmarium facinus, 1156. D
Pennas nido majores extendere, 257. D
Peristromata Campanica, 1167. D
Phaniæ janua, 836. F
Πομπεύειν, 1158. C
Πτωχαλαζὼν, 255. F
Pulchrum sepulchri elogio, 1145. F
Sellisare, 1030. E
Sine ut incolumis redeat, 1080. E
Sophocles, Laudiceni, 493. B
Summis unguibus ingredi, 453. B
Sybaritæ per plateas, 471. A

Sybaritici sermones, 1100. F
Tanquam Argivum clypeum abstulerit ita gloriatur, 248. E
Tollere cornua, 324. B
—— cristas, ibid. C
Tuo pede te metire, 255. F
Videberis me videns plane Martem videre, 808. F
Vino vendibili suspensa hedera non opus, 589. C
Ultra peram sapere, 842. F

PHILAUTIA.

Ab Etecobutadis ducit genus, 801. B
Amicos tragœdos æmulatur, 866. A
Argenti fontes, 488. C
Auris supina, 207. D
Aut minus animi, aut plus potentiæ, 1006 D
Colophonia ferocitas, 411. D
Et me mater, &c. 1027. C
Festucam ex alterius oculo ejicere, 256. D
Fœnum habet in cornu, 59. A
Fortuna reddit insolentes, 934. A
In armis accissat, 1005. B
Ipsis placet, 551. C
Mendax Atraphaxis, 1017. E
Multi te oderint, si te ipsum amas, 690. B
Ne intra vestibulum quidem, 683. D
Ne magna loquaris, 465. B
Non videmus manticæ quod in tergo est, 256. B
Oleum in auricula ferre, 207. C
Oleum vendere, ibid. E
Papæ Myxus, 840. F
Patriæ fumus igni alieno luculentior, 76. C
Pedere thus, 891. E
Φίλαυτοι, 147. C
Quæ quis ipse facit, 1136. C
Quod volumus sanctum est, 1101. F
Sine rivali diligere, 413. C
Suo quisque studio gaudet, 935. F
Suum cuique pulchrum, 74. E
Suus cuique crepitus bene olet, 806. B
Teipsum inspice, 1012. D
Teipsum laudas, 627. D
Tragice loqui, 564. E
Turpis jactantia, 928. D
Verrucis offendi qui tubera habet, 256. F

CONTRARIUM PHILAUTIÆ.

Ἄζηλος πλοῦτος, 783. D
Non est beatus, esse qui se nesciat, 1054. D

MANSUETUDO.

Apio mollior aut mitior, 276. E
Auricula infima mollior, 276. D

Cera tractabilior, 754. C
Cinædo mollior, 277. A
Mactata hostia lenior, 571. A
Mitior columba, 858. E
—— malva, 277. A
Oleo tranquillior, 276. A
Pepone mollior, 277. A
Sedens columba, 845. D
Spongia mollior, 276. E

ASPERITAS, MOROSITAS.

Agamemnonis hostia, 570. E
A lasso rixa quæritur, 241. D
Corinthus & collibus surgit & vallibus deprimitur, 536. A
Cornea fibra, 280. D
Difficilis vir, 750. B
Durus alloquiis, 811. C
Echino asperior, 547. D
Etiam quercus bacchatur, 1007. D
Ferreus, aheneus, 280. A
In durum & implacabilem, 1036. B
Inexorabilis, 914. C. 944. B
Κερασβόλος, 1022. F
Matiolœchus, 1010. B
Ne move festucam, 798. D
Ὁλόσχοινος, 1197. C. D
Pandeletias sententias, 981. B
Περιφόρητος, 972. F
Περίτριμμα, ibid. E
Scabrosior leberide, 766. B
Scytha malus, 1161. E
Scytharum oratio, 497. B
Thymbra victitans, 1056. E
Totus echinus asper, 676. B
Versatilis Artemon, 972. B

OCCASIO.

Ansam quærere, 152. C
Capere crines, 1170. E
Eximere è manu manubrium, 978 E
Fenestram aperire, & similia, 152. B. 862. C
Gladium dedisti qui se occideret, 726. D
Januam aperire, 152. B. 862. C
Non semper erit æstas, 1021. F
Nunc tuum ferrum in igni est, 1048. F
Occasio premenda, 930. E
Repagula aperire, 152. B
Tollenda mali occasio, 940. F

SUMPTUOSA.

Cœna popularis, 1183. A
Edax triremis, 1165. A
Hipparchi munus, 988. E
In beato omnia beata, 1179. A
Saliares dapes, 1160. F

FRUGALITAS.

Aeolo non fico, 1093. D
Allium in retibus, 1100. E
Aspera vita, sed salubris, 939. B

53

Cilicii imperatores, 752. C
Hecatæ cœna, 1055. F
Μυσπαρφὶ, 1094. B
Olivam ne comedas, 1104. A
Phormionis thori, 677. C
Salem & caseum edere, 1073. E
Salem lingere, 891. D
Si caseum haberem, non desiderarem obsonium, 823. C
Sicyon arrodens uxor lacernam texe, 1057. E
Tanquam in phiditiis, 650. F
Thymbra victitans, 1056. E
Vita doliaris, 322. A
Xenocratis caseolus, 836. A

LVXVS ET MOLLICIES.

Abronis vita, 562. E
Amatorum cantilena, 423. F
Amphidromiam agere, 997. F
Asini mandibula, 792. A
Bos in stabulo, 1096. E
Choreæ Jonicæ, 209. D
Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus, 452. A
Curare cuticulam, 546. E
Decempes umbra, 819. A
E clibano boves, 1058. C
Episcythizare, 489. C
Ex amphitheto bibere, 994. D
Ficus avibus gratæ, 976. F
Græco more bibere, 984. E
Herculani lecti, 1102. D
Heterognathus es, 803. B
Indulgere genio, 546. D
Jonice, 209. D
Maschalam tollere, 644. B
Matrem sequimini porci, 1133. A
Methysocottabi, 1091. E
Μύτης, 1094. C
Naviges in Massiliam, 522. E
Pergræcari, 984. D
Piræus non fert vasa inania, 1095. A
Pontificalis cœna, 755. E
Porcus Trojanus, 1176. A
Sale perunctus hic adjuvabitur, 810. C
Sapientia vino obumbratur, 468. C
Semper Leontini juxta pocula, 121. B
Siculissare, 845. D
Sine Cerere & Baccho friget Venus, 521. F
Sybaritica mensa, 469. D
Syracusana mensa, 471. A
Teneri calidis balneis, 732. A
Thericlei amicus, 793. E
Thessalorum alæ, 116. B
Venter auribus caret, 659. E
Ventrem mihi objicit, 613. E
Ventres. 657. C
Vinum senem, etiam vel nolentem, saltare compellit, 490. C

54

Vinum caret clavo, ibid. A
Vita macerata, 322. F
Vixit, dum vixit bene, 843. C
Utres Thylaci, 1088. D

LAUTITIÆ.

Afra avis, 886. B
Anima & vita, 518. C
Attica bellaria, 523. B
Cœna popularis, 1183. A
Cœna dubia, 530. E
Coturnissare, 752. A
De lautitiis, 929. A
Deorum cibus, 329. F
Herculana balnea, 510. E
In cotyla gestaris, 700. A
In leporinis, 1132. D
Jovis & Regis cerebrum, 247. A
—— lac, 1109 C
Lydorum caricæ, 611. F
Μαιτυάζειν, 607. B. 1009. E
Mellis medulla, 618. C
Nectaris flos, 247. B
Non ab Hymetto, 1178. C
Optimum condimentum fames, 630. D
Qui possum ab hoc epulo abesse, 419. E
Thasium infundis, 750. E
Veneris lac, 247. B
Ὑπερμαζᾷν, 607. A

FAMES.

Cestreus jejunat, 121. C
Etiam betylum devorares, 1007. D
Fames & mora bilem in nasum conciunt, 653. A
Manduces, 1130. C
Miserrimum fame mori, 857. E
Molestus interpellator venter, 937. A
Non interpellandus famelicus, 910. D
Ventro pleno melior consultatio, 893. E

FESTINATIONIS.

Alienis uti soleis, 1143. E
Aphya in ignem, 452. C
A subeunte portum navi, 766. E
Αὐτοβοεὶ, 678. E
Celerius quam Butes, 610. F
Citis quadrigis, 159. B
Citius quam asparagi coquantur, 885. B
Crisonem Hymeræum præcurrere, 1119. D
Duobus clavis figere, 236. C
—— pedibus fugere, 236. A
Equis albis præcedere, 159. C
E vestigio, 1080. F
Ignem palma, 703. B
In foribus adesse, 478. F
Intra septimam, 699. E
Jovis quadrigis, 159. B
Lupinum potum, 612. A
Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est, 358. B
Navibus atque quadrigis, 159. A
Ne nimium calidum hoc sit modo, 567. D

55

Neque remi, neque venti, 820. A
Ocyor accipitre, 920. A
Parit puella etiam si male adsit viro, 620. D
Pegaso velocior, 1000. A
Prior occupat, 928. D
Prius quam gallus iterum cecinerit, 899. A
Quantum pedibus potes, 1120. C
Sacra celerius absolvenda, 928. E
Salaminia navis, 783. B
Simul & dictum & factum, 678. D
Talaria induere, 86. C
Velis equisque, 157. C
Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum, 378. D
Vivit, incende ignem, 659. D
Ut canis è Nilo, 361. C

FESTINATIO PRÆPROPERA.

Æstate penulam deteris, 397. B
Ἀνδρογνωμᾶς, 991. E
Ante lentem augere ollam, 743. A
Ante pilos sapit, 784. E. 801. D
Ante victoriam encomium canis, 283. D
Canis festinans cæcos parit catulos, 459. B
Citius quam formicæ papaver, 1181. E
Dædaleum remigium, 1185. E
Ergini cani, 801. B
Festina lente, 397. C
Imberbis senes doces, 784. E
Muscum demetere, 763. B
Non statim finis apparet, 1066. E
Odi puerulos præcoci sapientia, 991. E
Præmovere venatum, 831. A
Qui nimium properat, serius absolvit, 842. A
Siculus omphacizat, 558. A
Uno die consenescere, 801. D

TARDITATIS ET CUNCTATIONIS.

Acessæi luna, 214. C
Ad aras, 904. B
Agones, 1181. C
Amæa Azesiam reperit, 632. A
Annus est, 556. A
Bunas judex est, 606. C
Callipides, 240. C
Caudæ pilos equinæ paulatim vellere, 331. F
Celerius elephanti pariunt, 336. D
Corvus aquat, 746. C
Cuculus, 1072. D
Diu delibera, 1004. B
Ἐπιθυμόδειπνος, 898. B
Exspecta anus filium meum te osculaturum, 822. B
Exspecta bos aliquando herbam, ibid. A
Festina lente, 397. C

56

Gralatorius aut testudineus gradus, 1185. D
Hercules hospitatur, 977. C
Hyperberetæa, 698. A
Inter cæsa & porrecta, 135. A
Intervallo perit fames, & optime perditur, 816. D
Laconicæ lunæ, 561. D
Machinas post bellum afferre, 721. B
Manu ferendum, non thylaco, 729. B
Μελιτινιᾶν, 1141. C
Mysorum ultimus navigat, 252. D
Nemo nos insequitur, 807. E
Non statim decernendum, 914. D
Pedetentim, 407. D
Per harma, 215. A. B
Placide bos, 407. F
Plenilunio fiet, 214. E
Post festum venisti, 353. D. 674. E
Profectus ad Apaturia, 811. D
Pulmo prius venisset, 1063. B
Quæ sero contingunt, sed magnifica, 910. B
Quisquis tarde venit ad cœnam, 1081. A
Romanus sedendo vincit, 375. F
Sero venisti, 1024. A
Sic est ad pugnæ partes re peracta veniendum, 674. D
Summis ingredi pedibus, 1018. C
Tacito pede, 408. A
Τρεχέδειπνος, 898. A
Ζοφοροδόρπιδες, 897. F

SALUBRITAS.

Crotone salubrius, 536. C
Cucurbita sanior, 736. A
Sanior es pisce, 1047. A
Tria saluberrima, 1039. F
Valere pancratice, 660. A

INSALUBRITAS.

Et nati natorum, 741. E
Herculana scabies, 531. B
Herculanus morbus, ibid.
Ἰσθμιάζειν, 697. E
Menia columna, 1154. B
Qui mori nolit Sybari ante tempus, 104. C
Senectus ipsa morbus est, 594. E

DIUTURNUM.

Et nati natorum, 741. E
Menia columna, 1154. B

HAEREDIPETAE.

Eidem inhiantes testamento, 921. C
Si vultur es, cadaver exspecta, 266. C

SENIUM PRÆMATURUM, AUT MORS.

Ergini cani, 801. B
Præmatura mors, 921. D
Præstat irritare canem quam anum, 1129. B
Senium accelerant mala, 943. A

57

943. A
Uno die consenescere, 801. D

LONGAEVITAS.

Alterum pedem in cymba Charontis habere, 427. B
Cornicibus vivacior, 248. B
Danace, 907. E
Effœta senecta, 938. D
Epimenidium corium, 1004. B
Facies tua computat annos, 615. A
Fatale vitæ tempus exactum, 927. D
Hesiodi senecta, 628. C
Idem Accii quod Titii, 390. C
In sola Sparta expedit senescere, 1002. E
Limen senectæ, 693. F
Mala senium accelerant, 943. A
Mature fias senex, 93. B
Mors optima rapit, deterrima relinquit, 927. F
Nestorea senecta, 249. B
Phœnice vivacior, 429. A
Senescit bos, 809. D
Senex bos non lugetur, 667. A
Sexagenarios de ponte dejicere, 196. A
Sibylla vivacior, 981. B
Tithoni senecta, 249. A
Viri senis astaphis calvaria, 655. D
Viro seni maxillæ baculus, 588. A
Vitiat lapidem longum tempus, 770. B
Vivum cadaver, 523. F
Ultra catalogum, 842. E
---- linum, 725. F
---- pensum vivere, 249. C

JUVENTA.

Juvenari, 988. A
Juventa viribus pollet, 917. D

VITA HOMINIS MISERA ET BREVIS.

Dimidio vitæ nihil differunt felices ab infelicibus, 409. D
Ephemeri vita, 1006. B
Fictilis homo, 704. E
Homo bulla, 500. A
Optimum non nasci, 503. A
Salillum animæ, 1183. C
Spithama vitæ, 472. A
Stupa feniculus, 677. C
Temporis punctum, 472. B. 501. B
Vita mortalium brevis, 943. B
Ut herba solstitialis, 1163. E

PRUDENTIA SENILIS

Ætate prudentiores reddimur, 929. D
Annosa vulpes haud capitur laqueo, 372. E
Anus subsultans multum excitat pulveris, 642. B
Eum ausculta cui quatuor

58

sunt aures, 114. D
Moderator negocii, 934. A
Multorum Jovis festorum glandes comedit, 1000. D
Prudentia senum, 930. E
Senesco semper multa addiscens, 321. E
Senum prudentia, 930. E. 944. C
Sine cortice nabis, 313. C
Τετράγωνι ἄκρι, 114. E
Vetulo cane latrante, 115. C

PRUDENTIA.

Acetum habet in pectore, 506. C
A fronte simul & occipitio, 918. F
Alter Janus, 1007. A
Amyris insanit, 492. E
Homo Thales, 889. E
In holmo cubabo, 652. B
Lesbius Prylis, 905. B
Mus non uni fidit antro, 1182. D
Non oportet hospitem semper hospitem esse, 1146. D
Non pluet, &c. 565. E. 1041. A
Perendinum ventum prædicere, 859. C
Qui bene conjiciet, hunc vatem, 515. A
Sapiens divinat, 1095. B
---- non eget, 1136. E
Tanquam de specula, 1181. A
Timidi mater non flet, 1078. C

ALIIS SAPERE.

Aliis prospiciens, non sibi, 918. B
Facile cum valemus recta consilia ægrotis damus, 249. D
Quarta luna nati, 58. A

PRUDENTIA CONJUNCTA VIRIBUS.

Consiliis simul & facto valens, 939. B
Imperator bonus & idem robustus miles, 944. C

INSTANS.

Ante pedes, 883. A
In manibus esse, ibid. C

ANCEPS ET DUBIUS.

Ad utrumvis paratus, 913. A
Ancipitis animi, 920. A
---- consilii, 917. D
Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam, 625. D
Aut mortuus est, aut docet litteras, 384. A
Aut oportet tragœdias agere omneis, aut insanire, 759. E
Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat, 631. C
Aut quinque bibe, aut treis, aut ne quatuor, 483. F
Delphicus gladius, 512. C
Etiam capillus unus umbram suam habet, 836. A
Excubias agere, aut ditari, 699. D
Gaudium dolori junctum, 943. A

59

Hasta caduceum, 705. F
Iisdem è litteris Comœdia ac Tragœdia componitur, 823. F
Inter pueros senex, 1002. E
In trivio sum, 89. D
Mala bona, 191. E
Navis aut galerus, 685. A
Necessarium malum, 191. C
Neque cum malis, neque sine malis, 683. E
Nolens volens, 130. E
Oportet testudinis carnes aut edere, aut non edere, 384. B
Plus aloes quam mellis habet, 323. C
Polypi, 519. A
Psecas, aut ros, 673. B
Quid primum aut ultimum, 466. D
Qui nocere potest & idem prodesse, 931. E
Quocunque pedes ferent, 385. D
Tertium caput, 906. D
Triceps Mercurius, 907. D
Unica filia duos parare generos, 263. C
Volens nolente animo, 633. C
Utroque nutans sententia, 864. F
Utrumque, 998. D

PERPLEXUS.

Auribus lupum teneo, 190. F
De gradu dejicere, 150. A
De possessione dejicere, 732. E
Gangamon, 1088. A
Hæret in vado, 1019. B
In aqua hæret, 180. D
In puteo constrictus, 419. C
Labyrinthus, 696. A
Nec caput, nec pedes, 1183. E
Nec currimus, nec remigamus, 1133. E
Ne Execestides quidem rectam viam invenerit, 600. B
Nunc meæ in arctum coguntur copiæ, 33. C
Peribis, si non feceris, 1034. D
Perplexus, 939. D
---- animique consternati, 914. A
Ventus neque manere sinit, neque navigare, 560. D

DECRETUM.

Domesticus testis, 486. B
Murus aheneus, 690. B
Nullus dies omnino malus, 1179. F

IN DEPREHENSOS.

Culleo dignus, &c. 1148. B
Cuculus, 1072. D
Decipula murem cepit, 823. E
Folio ficulno tenes anguillam, 180. A
Hæc Helena, 139. A
Hinc illæ lacrymæ, 138. F
Hydrus in dolio, 950. A

60

In area latitas, 824. C
In easdem ansas venisti, 419. D
In laqueos lupus, 372. D
Laciadæ, 696. E
Laqueus laqueum cepit, 787. C
Medius teneris, 180. A
Tempus omnia revelat, 527. F
Ubi cognitum est quod erat occultum, 940. F

METUS ET CONSCIENTIA.

Conscientia mille testes, 394. D
Fures clamorem, 98. C
Lupus ante clamorem festinat, 632. F
---- aquilam fugit, ibid.

VINCULUM INSOLUBILE.

Herculanus nodus, 351. B
Vulcanium vinculum, 656. B

ULTIO MALEFACTI.

Ad Deorum aures pervenit, 602. E
Aderit Temessæus genius, 60. E
Adrastia Nemesis, 595. D
Æsopicus sanguis, 602. E
Anus simia sero quidem, 558. B
Aratro jacularis, 624. E. 1035. B
Auriculam mordicus, 1191. D
Boliti pœnam, 452. E
Bos lassus fortius figit pedem, 47. D
Canis peccatum sus dependit, 805. D
---- sæviens in lapidem, 995. E
---- vindictam, 281. B
Cissamis Cous, 753. C
Deus ulciscetur, 930. C
Dii laneos habent pedes, 391. C
Ductus per Phratores canis, 867. A
Dulce pomum cum abest custos, 1045. B
Evenit malo male, 915. A
Flagitiorum turpis exitus, 938. A
Fortis in alium fortiorem incidit, 949. B
Fumantem nasum ursi ne tentaveris, 843. D
Habet, 977. B
Habet & musca splenem, 829. F
Hipparchorum tabula, 705. B
Ibyci grues, 341. F
Improbi consilium in extremum incidit malum, 764. B
Inest & formicæ & serphoi bilis, 562. F
In me hæc cudetur faba, 59. F
In tergore bovis desedit, 824. D

Longæ regum manus, 70. A
Invitus Jupiter novit, 699. D
Mala proditio, 692. A
Male parta, male dilabuntur, 294. F
Mali bibunt improbitatis fæcem, 692. C
Malis ter mala, 805. B
Messem miseram metere, 896. A
Ne spina quidem vulnerabit bonos, 856. B
Nunc Dii beati, 619. C
Ob textoris erratum, 1017. E
Oetæus genius, 862. F
Ornatus ex suis virtutibus, 153. D
Placiadæ, 973. A
Promeri canes, 634. C
Qui prior læsit, 1189. A
Reperit Deus nocentem, 586. C
Salis onus unde venerat, illuc abiit, 294. D
Scarabeus aquilam quærit, 869. A
Semper virgines furiæ, 667. A
Sero Jupiter diphtheram inspexit, 383. F
---- molunt Deorum molæ, 1043. B
Sortem & usuram persolvere, 1114. A
Stultus, qui, patre cæso, liberis pepercit, 383. A
Sui cuique mores fingunt fortunam, 532. E
Super te hæc omnia Leparge, 997. C
Sus acina dependes, 809. E
Vel capra mordeat nocentem, 333. A
Vindicta tarda, sed gravis, 925. D
Virum improbum vel mus mordeat, 332. B
Vitandæ potentum offensæ, 941. C

METUS POENAE.

Absque baculo ne ingreditor, 817. D
Cautus enim metuit, 990. A
Funiculum fugiunt minitum, 98. D
In tempore cavenda pœna mali, 930. C
Manum de tabula, 120. B
Metus infamiæ, 926. A
Περίτριμμα, 972. E
Samiorum mala metuis, 988. F
Volam pedis ostendere, 1173. B

ALIENA A RE.

Alia Menecles, alia porcellus loquitur, 720. C
De curru delapsus, 491. B
Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cepis, 811. E
Ἐξορχεῖσθαι, 1167. C
Extra chorum saltare, 605. B
---- oleas fertur, 451. F
Falces postulabam, 464. D
Haud contra ostium, 452. F

Incita equum juxta nyssam, 1043. E
Me mortuo terra misceatur incendio, 141. E
Meos corymbos necto, 769. C
Mihi istic nec seritur, nec metitur, 254. A
Mira de lente, 1061. C
Neque cœlum, neque terram attingit, 199. B
Nihil ad Bacchum, 541. D
---- ad fides, 200. A
---- rem, 939. F
---- ad versum, 199. B
Non luctu, sed remedio opus in malis, 927. E
Omissa hypera pedem insequeris, 815. E
Quàm in tragœdia Comici, 1185. B
Quid ad farinas, 855. F
---- ad Mercurium, 768. E
Respublica nihil ad Musicum, 1142. D

ALIENA CVRANTIS.

Ædibus in nostris quæ prava, aut recta geruntur, 254 E
Bellum Cononi curæ fuerit, 785. A
In alieno choro pedem ponere, 464. F
Ne depugnes in alieno negotio, 918. D
Quæ supra nos, nihil ad nos, 250. A
Stultior Morycho, 662. F
Utere cursu, de asinis nihil laborans, 885. E

AD REM PERTINENTIA.

Ab unguibus incipere, 1106. E
Ædibus in nostris quæ prava, aut recta geruntur, 254. E
Ipsi curandum, 697. F
Ipsum ostii limen tetigisti, 787. C
Nunc in regionem veni, 680. A
Omissis nugis rem experiamur, 926. A
Pedem conferre, 1063. B
Rem acu tetigisti, 550. D

LACESSENTIS.

Arietem emittit, 488. C
Cominus atque eminus, 161. C
Irritare crabrones, 50. D
Non ut prior lædam, sed ut injuriam retaliem, 996. D
Nunquam enim meos boves abegerunt, nec equos, 636. F
Omni conatu invadere, 912. E
Pugnis & calcibus, 722. C
Tangere ulcus, 252. E
Temulentus dormiens non est excitandus, 864. E
Thunnissare, 610. C
Vnguis in ulcere, 252. F
Vt lupus ovem, 1120. E

INSIDIAE.

Ab transenna cibum petere, 1069. F

Βυσσοδομεύειν, 992. F
Canis ad cibum, 1096. E
Caventis clancularias insidias, 907. B
Cuniculis oppugnare, 1112. B
Δούρειος ἵππος, 992. A
Inescare homines, 573. E
In transennam inducere, 1069. E
Oportet omnibus corydalis, 797. C
Παλλάδεια, 846. A
Pulchre fallit vulpem, 1059. A
Punicis malis omnibus granum aliquod putre inesse, 797. E
Tragulam injicere, 660. C

CONJECTVRAE.

Æthiopem ex vultu judicare, 348. C
Cauda de vulpe testatur, 348. A
Certum prospicio, 930. B
Crepitu probabis, 1000 B
Cribro divinare, 370. C
De facie nosse, 362. A
De fructu arborem cognosco, 348. D
De gustu cognosci, ibid. B
Domi conjecturam facere, 381. F
E cantu dignoscitur avis, 995. D
E culmo spicam conjicere, 992. E
Effœminatorum etiam oratio effœminata, 666. C
E fimbria textum cognosco, 348. A
E pelle apparet, 823. E
Ex fronte perspicere, 524. B
Ex habitu bonum virum præ se fert, 926. E
Ex stipula cognoscitur, 379. E
Ex uno omnia specta, 100. D
Leonem ex unguibus æstimare, 347. D
Leonem videre, hostium prælia portendit, 860. C
Mortuos videns, 857. C
Mortuus per somnum vacabis curis, 974. E
Multis hirundinibus opus, 299. E
Obelo notare, 204. A
Omnibus vestigiis inquirere, 995. A
Prima facie, 362. C
Protinus apparet quæ plantæ frugiferæ futuræ, 994 B
Qualis vir, talis oratio, 242. E
Qui bene conjiciet, hunc vatem, 515. A
Rem acu tetigisti, 550. D
Scopum attingere, 376. B
Signum bonum aut malum, 789. E
Stellis signare, 204. A. 838. A
Vanæ conjecturæ, 930. B
Vna hirundo non facit ver, 299. C

Vnus homo non facit civitatem, 299. E

CALVMNIA.

Abydeni, 1079. E
Albo rete aliena capiant bona, 888. C
Argiva calumnia, 808. B
Boliti pœnam, 452. E
Chius, 998. E
Crater litium, 978. B
Cydi pœnam debet, 750. A
Falsum probrum, 1161. B
Frustra Herculi, 594. C
Hoc municeps aut vicinus nunciavit, 1149. B
Pattæcione calumniosior, 725. A
Samii mores, 1079. D
Sycophanta, 515. F
Sycophantæ morsus, 592. C
Theocrines tragicus, 1014. B

OBTRECTATIO
ET
MALEDICENTIA.

Archilochia edicta, 467. C
Archilochi patria, ibid. D
Archilochum teris, 947. E
Aspidis morsus, 738. C
Carpet citius aliquis, quam imitabitur, 478. D
Cum larvis luctari, 91. B
Dentata charta, 865. E
Dente Theonino rodi, 466. F
Etiam in Deorum cœtu, 977. D
Genuino mordere, 467. E
Hipponacteum præconium, 467. B
Hystricis seta, 1006. E
Infixo aculeo fugere, 27. B
Jugulare mortuos, 91. C
Κρώζειν, 231. E
Morsus aspidis, 738. C
Mortui non mordent, 857. D
Mortuis non conviciandum, 943. E
Naves onustæ convitiis, 324. A
Non impetam lingua, 507. E
Pellem caninam rodere, 547. C
Plaustra convitiis onusta, 291. C
Sphæram inter se reddere, 743. F
Tuis te pingam coloribus, 153. C
Vitilitigator, 589. B
Vulgus suspicax, 937. B
Zoili, 556. F

CAVSA INDEFENSA.

Deserta causa, 212. C
Desertam vincere, capere, accusare, ibid.
Ἐρημοδικία, 212. D
Haud impune vindemiam facies, 453. C
Heteromolia causa, 705. C
Ne de lite pronuncies, 728. B

CARPENTIS SEIPSVM.

Domesticum thesaurum calumniari, 242. D

Pro-

65

Propria vineta cædere, 254. D
Quo prætergressus, 935. A

NECESSITAS.

Adactum jusjurandum, 766. A
Diomedea necessitas, 335. B
Fatis adactus, 933. C
—— imputandum, 911. B
Fatum immutabile, 929. B
—— inevitabile, 933. C
Feras, non culpes, quod vitari non potest, 117. D
Ingens telum necessitas, 497. A
Lepori esurienti etiam placentæ fici, 859. D
Mors omnibus communis, 923. B
Necessitas magistra, 1109. F
—— molesta, 1149. E
Ne Dii quidem à morte liberant, 928. F
Nemo cogendus officii causa, 937. C
—— amicus, 914. E
Officium ne collocaris in invitum, 940. B
Omnia esculenta obsessis, 675. F
Quod factum est, infectum fieri non potest, 513. C
Sontica causa, 1170. C
Transversum agere, 661. A
Vadimonium deserere, 1158. B
Viro esurienti necesse est furari, 843. B
Vocatus atque non vocatus Deus aderit, 494. A
Volentem bovem ducito, 977. A

TRISTITIA ET LÆTITIA.

Admeti nænia, 589. F
Animus habitat in auribus, 1066. B
Arctum annulum ne gestato, 17. B
Areopagita, 348. F
Argivos vides, 970. E
Atrei oculi, 635. B
Cancre de telamone, 808. A
Cepas edere, aut olfacere, 756. B
Contrahere supercilium, inflare buccas, 844. A
Cor ne edito, 17. E
Erynnis ex tragœdia, 1007. B
Festivus sermo, 931. D
Frontem exporrigere, 316. E
Harmodii cantilena, 705. D
In antro Trophonii vaticinatus est, 292. F
Irrisibilis lapis, 570. E
Lityersam cantionem canis, 821. A
Magis gaudet eo, qui senectam exuit, 902. A
Mutare vestem, 1160. C
Ne si ad Jovis quidem aulam, 1178. A
Ne sis patruus mihi, 535. D

66

Sanguine flere, 544. A
Sarone magis nauticus, 782. C
Sinapi victitare, 1070. B
Superatus es à gallo quopiam, 1004. D
Sustollere manus, 1147. A
Tauricum tueri, 894. C
Titanicus aspectus, 610. A
Tragicum tueri, 565. A
Tristis scytale, 448. C

SOLICITUDO.

Animus est in coriis, 890. D
Arctum annulum ne gestato, 17. B
Cor ne edito, 17. E
In via ne seces ligna, 23. E
Mens est in tergoribus, 454. A
Similes videntur ex Pylo captivis, 993. C
Σκύτη βλέπει, 454. C
Tantali lapis, 665. D

NUNTIUS LÆTUS.

Haud annuncias bellum, 720. F
Provolvitur ad milvum, 851. D
Quid tibi Apollo cecinit, 642. E
Siren amicum nunciat, apis hospitem, 640. E
Vulcanus tibi vaticinatus est, 574. B

MINANTIS.

Æacidinæ minæ, 1180. C
Calcar tollere, 458. A
Complurium thriorum ego strepitum audivi, 393. D
Et meum telum cuspidem habet acuminatam, 102. E
Ferrum & flamma, 1166. C
Igni ferroque minari, 1125. A
Ne mihi vacuam abstergas, 1012. E
Ollam alere, 854. F
Ψευδόπνιγος, 812. C
Qui paratus ad resistendum, 919. D
Si tibi machæra est, &c. 666. F

VEHEMENTIA, LANGUOR.

Manum habere sub pallio, 691. B
Martem tueri, 808. F. 901. E
Non contis aut ramulis, 1093. A
Oestro percitus, 651. F
Pyrrichen oculis præ se ferens, 900. D
Πυῤῥιχίζειν, 901. E
Vehementer cupientis, 916. D

AMOR.

Adamantis tenere, 911. D
Aureæ compedes, 531. A
Capite gestare, 1097. E
Caunius amor, 757. B
Cestum habent Veneris, 755. B
E Creta raptus, 1047. B
Ex aspectu nascitur amor,

67

100. E
Injuria solvit amorem, 1117. C
Iynge trahor, 1078. B
Liberorum amantior quam Gello, 645. B
Mansum ex ore dare, 1193. E
Medullitus, 618. D. 1193. F
Musicam docet amor, 1057. C
Omnes intus, 1172. D
Parvus semper tuus pullus, 621. A
Qui non zelat, 1104. C
Ut lupus ovem, 1120. E
Ut Phrygius amavit Pieriam, 1176. D

AMICITIA.

Abiit & taurus in sylvam, 44. B
Ad felicem parietem deflectere, 118. D
Ad felicius latus inflectere, ibid.
Ama tanquam osurus, 434. A
Amantium iræ, 740. B
Amici mores noveris, non oderis, 580. C
Amicitia æqualitas, 14. F
Amicitia stabilium, felicitas temperantium, 514. D
Amicitias immortales esse oportet, 1060. A
Amicorum communia omnia, 13. F
Amicorum est admonere mutuum, 915. D
Amico amicus, 119. E
Amicus certus in re incerta cernitur, 1055. A
Amicus fidus, 938. A
Amicus magis necessarius quam ignis & aqua, 474. A
Amicus nemo cogendus, 914. E
Α'μφιθαλὴς ἔρως, 994. C
Animo ægrotanti medicus est oratio, 744. B
Χρήσει καὶ κτήσει, 1186. B
Conciliant homines mala, 433. F
Cum amico non certandum æmulatione, 938. E
De manu in manum, 641. C. 1061. B
Ex sinu illius, 1154. D
Felicitas multos habet amicos, 829. D
Felicium multi cognati, 740. A
Fervet olla, vivit amicitia, 190. D
In ære meo est, 282. E
Intempestiva benevolentia nihil à simultate differt, 288. D
Ipsis & Chiis, 1141. E
Lingua amicus, 795. A
Mensa communis, 225. B
Multas amicitias silentium diremit, 415. F

68

Næra & Charmione, 856. C
Navigare cum felicibus, 119. D
Ne cuivis dextram injeceris, 17. B
Nemo sibi nascitur, 1094. D
Neque nulli sis amicus, neque multus, 856. E
Ne rebus prosperis mihi venias, 119. C
Non potes Tethidem simul & Galatheam amare, 793. B
Non sunt amici, qui degunt procul, 517. C
Novos parans amicos, ne obliviscere veterum, 799. C
Nudæ gratiæ, 625. E
Oculis ferre, in sinu, in capite, 1212. C
Ollæ amicitia, 190. C. 1212. C
Panis fractio, 225. C
Philotesius crater, 1115. A
Plures adorant solem orientem quam occidentem, 786. A
Πολυφιλία, 857. A
Præstat habere acerbos, 1020. B
Quæruli in amicitia, 1015. D
Qui circa salem ac fabam, 31. B
Salem & mensam ne prætereas, 225. B
Sal & mensa, 1160. E
Salute tenus amici, 795. C
Sapientes tyranni sapientum congressu, 849. D
Syncretismus, 30. D
Tempus arguit amicum, 119. D
Ubi amici, ibi opes, 121. E
Viri infortunati procul amici, 658. F
Unus Deus, & plures amici, 823. C
Usque ad aras amicus, 748. B
Vultu sæpe læditur pietas, 1148. A

ADULATIO.

Αἰκάλλειν, 978. A
Benignior pellace vulpe, 996. B
Blandius alloqui, 914. B
Cauda blandiri, 978. A
Χαριγλωττεῖν, 848. D
Χρυσόλογος, 383. C
Clemens lanista, 1186. E
Climacides, 1032. E
Confessus in talario ludo, 1187. A
Cura esse quod audis, 990. A
De fera comedisti, 603. D
Demulcere caput, 725. D
Ex cohorte prætoris, 1177. D
Ficum cupit, 485. A
Gallonius, 1147. F
Glossogastores, 1075. E
Haud quaquam difficile Atheniensem Athenis laudare, 431. D

Herculana scabies, 531. B
In ostio formosus, 867. C
Io Pæan, 531. E
Ipse semet canit, 576. D
Lethale mulsum, 321. A
Magis ipse Phryx, 644. E
Mercenarium præconium, 1156. A
Μυωπίζω, 1103. C
Pithon formosus, 848. C
Polycrates matrem pascit, 627. B
Præstat habere acerbos, 1020. B
Pulchre dixit, 383. D
Refutantis laudem immodicam, 909. B
Salvete equorum filiæ, 1135. A
Σωκάδειν, 978. B
Verbis coquinariis, 1142. F

IN DELICIIS.

Melitæus catulus, 798. A. 1037. C
Mus albus, 614. F
Porcellus Acarnanius, 508. C

ODIUM.

Archidamicum bellum, 788. F
Ἄσπονδος πόλεμος, 800. C
Ate, Litæ, 265. F
Cui ista arrident, meis ne gaudeat, 898. C
Cui placet obliviscitur, cui dolet meminit, 265. D
Empedoclis simultas, 601. F
Et Scellii filium abominor, 1140. D
Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ, 90. B
Ira omnium tardissime senescit, 265. D
Ne via quidem eadem cum illo vult ingredi, 463. B
Non magis quam canem, 1185. C
Oderint dum metuant, 676. D
Odit cane pejus & angue, ibid F
Odium agreste, 436. E
Odium novercale, 481. D
Odium Vatinianum, ibid. C
Principum favor necessarius, 932. A
Ut lupus ovem, 1120. E

IRA.

Demissis auriculis, 1098. A
Fluctus mutus, 1085. F
In fermento jacere, 701. E
Iracundior Adria, 1096. C
Lucernam accendere possis, 1177. E
Mordere frenum, 156. E
—— labrum, 900. A
Tacite stomachari, 934. B

INVIDIA, AEMULATIO.

Cognatio movet invidiam, 1136. D
Edentulus vescentium dentibus invidet, 718. B
Esurienti ne occurras, 1172. F

Expertes invidentiæ Musarum fores, 101. E
Fertilior seges est in alieno arvo, 251. A
Figulus figulo invidet, 80. E
Jactantiæ comes invidia, 941. F
Inimicus & invidus vicinorum oculus, 722. D
Invidus vicini oculus, 722. D. 1127. B
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, 251. A
Præstat invidiosum esse, 1044. B
Turpe silere, 613. F
Una domus non alit duos canes, 456. E
Unicum arbustum haud alit duos erithacos, 456. B
Zoili, 556. F

DIFFIDENTIA.

Cæca dies, & oculata dies, 310. E
Confringere tesseram, 382. A
Etiam si Cato dicat, 1068. A
Fiducia pecunias amisi, 794. B
Homo homini lupus, 55. D
Hostium munera non munera, 125. A
Lydus ostium clausit, 611. A
Mali viri munera inutilia, 125. D
Ne Mercurio quidem credere, 1098. E
Nec fidei credendum, 211. B
Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris, 411. D
Non persuaseris, etiamsi persuaseris, 627. A
Oculatæ manus, 310. D
Pauper diviti dans petit, 125. F
Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem, 602. A
Quot servos habemus, totidem habemus hostes, 493. D
Rara fides, 794. C
Simul & da & accipe, 641. B
Tuam ipsius terram calca, 1028. B

FRAVS AB AMICO.

Canis mendico auxilians, 1006. C
Κύκλῳ περιέλκειν, 1109. B
Vallus vitem decepit, 457. A

DILIGENTIAE.

Ad amussim, 216. C
Ad libellam debere, 1149. A
Ad unguem, 216. F
Ἀναπεμπάζειν, 900. A
Arator nisi incurvus prævaricatur, 1073. C
Aristophanis & Cleanthis lucerna, 290. E
Arripe negotii curam, 912 D
Caput scabere, 868. A
Demorsos ungues sapit, ibid. B
Digitus transversus, 185. A

Ἐξονυχίζειν, 217. B
Ex perpendiculo, 1093. B
Factum transactum, 1173. C
Fixis oculis intueri, 672. F
Folia cadunt, post cadent arbores, 112. A
Frons occipitio prior, 77. E
Funiculum ad lapidem, 1144. D
Γοργὸν βλέπειν, 808. C
Grues lapidem deglutientes, 861. D
Homini diligenti semper aliquid superest, 1065. A
Incudi reddere, 217. B
In nocte consilium, 462. B
In occipitio oculos gerere, 792. A
In quadrum redigere, 386. E. 1210. B
Ithorus, 974. C
Juxta melam, 847. F
Metiri digitis, 1073. D
Mihi curæ erit hoc negotium, 936. B
Mihi ista curæ futura sunt, 946. C
Neque quantum lusciniæ dormiunt, 672. D
Non navigas noctu, 1012. A
Non una manu capere, 1061. C
Olet lucernam, 290. D
Pleno gradu, 1195. C
Pluteum cædere, 868. B
Puncto non discedam, 185. A
Recoquere, 217. C
Refingere, ibid.
Ruminare negotium, 899. F
Ruris fons, 603. D
Somnum non vidit, 1184. A
Somnus absit ab oculis, 648. A
Succisiva opera, 414. F
Thynni more, 830. C
Transversum unguem, 184. F
Vel acum invenisses, 888. D
Ultroque citroque, 142. F
Unum ad unum, 461. E

ASSIDUITAS.

Assidua stilla saxum excavat, 782. D
Bis septem plagis polypus contusus, 583. C
Dicendo dicere discunt, 234. D
Exercitatio potest omnia, 466. A
Latum unguem, 184. E
Minutula pluvia imbrem parit, 112. A
Multis ictibus dejicitur quercus, 331. E
Ne altero quidem pede, 380. D
Ne genu quidem flectere, 422. A
Noctesque diesque, 160. C
Saxum volutum non obducitur musco, 821. A
Taurum tollet, qui vitulum sustulerit, 90. D
Velut umbra sequi, 895. B

INDILIGENTIAE.

A limine salutare, 362. F
Compressis manibus, 415. C
Extremis digitis attingere, 364. A
In transcursu, 1043. B
Malus janitor, 1000. F
Molli brachio, 161. A
Moriendum priusquam, &c. 1147. A
Per nebulam, per caliginem, per somnium, 136. C
Per satyram, 1116. D
Per transennam inspicere, 728. A
Phari ostium, 631. A
Primoribus labiis degustare, 363. A
Princeps indiligens, 941. D
Pulmo prius venisset, 1063. B
Si quis juxta civitatem clypeus, 979. D
Summis labiis degustare, 363. C
---- naribus olfacere, 385. A
Summo pede, 1157. B
Suspensa manu, 1025. D
Ut canis è Nilo, 361. C

SOMNOLENTIA.

Endymionis somnium dormis, 357. D
Non decet Principem solidam dormire noctem, 635. E
Salem vehens dormis, 294. E
Ultra Epimenidem dormis, 358. A

OCCUPATIO, OTIUM.

Cum licet fugere ne quære litem, 824. C
Festum multas habens, 946. D
Nec ad aures quidem scalpendas otium est, 489. B
Nullum otium senis, 499. D

JUSTITIA.

Ad amussim applica lapidem, non ad lapidem amussim, 564. A
Æqua lance, 187. A. 575. E
Æqualitas haud parit bellum, 1007. C
A sacris abstinendæ manus, 928. B
Bochyris, 629. D
Dat veniam corvis, vexat censura columbas, 844. D
Dum clavum rectum teneam, 723. E
Eadem pensare trutina, 186. F
Ex æquo partire, 1005. A
Exigua res est ipsa justitia, 431. E
Hæc justitia, 810. D
Homines frugi omnia recte faciunt, 468. D
Justitiæ oculus, 973. B
Justitia in se virtutem complectitur omnem, 513. F
Justitia justior, 973. C
Mars Rex, 971. A
Nemo quenquam ire prohibet publica via, 834. F

Ne moveto lineam, 366. C
Orphica vita, 1122 D
Partitio, non præfocatio, 854. B
Prienensis justitia, 851. E
Quæ non posuisti, ne tollas, 813. D
Quod aliis vitio vertas, ipse ne feceris, 926. C
Rectam ingredi viam, 831. B
---- instans viam, 1180. C
Rhadamantheum judicium, 669. C
Rhamnusius, 840. E
Trutina justius, 575. E
Virtus simplex, 1123. E
Urbanus nihil æqui cogitat, 803. B
Zaleuci lex, 698. D

INJUSTITIA.

Fabarum arrosor, 1085. B
Malum lucrum, 793. C
Stateram ne transgrediaris, 15. E

RIGOR.

Ad libellam debere, 1149. A
Ad vivum resecare, 527. A
Censoria virgula, 1128. D
Ex syngrapha agere, 1117. B
Obtorto collo, 414. C. 1155. E
Olitorem odi, qui radicitus, &c. 886. F
Radit usque ad cutem, 789 D
Summum jus, summa injuria, 374. D

VIS INJUSTA.

Abstinenda vis à Regibus, 941. A
Ad saga, 1124. E
Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω, 795. E
Atticus advena, 434. F
Capillis trahere, 1161. C
Centaurice, 752. B
Cescon habitas, 609. C
Chordas non movendas movere, 247. E
Cyclopica vita, 385. F
Cyclopum more, 1132. D
Cyrnia terra, 735. B
Εἰς παντηκάπαιον, 800. B
Ferro dividere, 234. A
Hospes indigenam, 824. E
In antrum haud legitimum stimulum impingis, 823. D
In caput præcipitari, 800. A
In rupes, ibid. C
Jus in manibus, 233. F
Leonina societas, 297. C
Leonis catulum ne alas, 514. E
Lex in manibus, 1108. D
Mars Rex, 971. A
Martis campus, 623. F
Ne quis malus ingreditor, 796. C
Non movenda loqui, 1200. B
Obtorto collo, 414. C. 1155. E
Oculum excludere, 1168. C
Priusquam sortiaris, communia devoras, 850. D

Profani fores, 796. C. 832. B
Rus civitas, 599. A

INCULPATUS.

A puro pura defluit aqua, 766. C
Aurum Colophonium, 760. E
Aurum igni probatum, 982. E
Aurum indice exploratum, 983. A
Momo satisfacere, 210. B
Purior clavo, 550. E
Ratio quidem apparet, 1148. D

TEMERITAS.

Ædilitatem gerit sine populi suffragio, 717. E
Andabatæ, 533. E
Cœnare me doce, 840. E
Exitii nulla ratio, 1112. C
Illotis manibus, 354. C
Inscitia confidentiam parit, 1066. D
Ne incalceatus in montes, 1083. B
Ne præceps fueris ad jurandum, 1117. A
Non suscipiendum negotium temere, 916. D
Oportet remum ducere qui didicit, 100. B
Quam quisque norit artem, in hac se exerceat, 477. D

PUDOR.

Apud mensam verecundari neminem decet, 1183. A
Pudebat recusare, & non audebant suscipere, 743. D
Pudor & metus, 923. A
Pudor in oculis, 433. A
Tinctura Cyzicena, 945. B
Tinctura Sardonica, 662. C
Ubi timor, ibi pudor, 97. E
Verecundia inutilis viro egenti, 613. B

IMPUDENTIA.

Atticus aspectus, 349. A
Dea impudentia, 732. C
Faciem perfricare, 316. A
Lingua non redarguta, 1118. C
Manci pera, 1085. D
Nudo capite, 818. D

PUDICITIA.

Hippolytum imitabor, 861. B
Melanione castior, 687. F

IMPUDICITIA.

Onobatis, 1081. E
Osce loqui, 1043. A

ORIGINIS.

Ab impiis egressa iniquitas, 344. E
Bonæ leges ex malis moribus procreantur, 384. D
E circulo, 1204. B
E squilla non nascitur rosa, 520. B
Exiguum malum ingens bonum, 571. A
Ex minimis initiis maxima, 911. F

Ex quercubus ac saxis nati, 329. D
Ex tardigradis asinis equus prodiit, 649. F
Ex tua officina, 605. A
Generosioris arboris statim planta cum fructu est, 139 F
Hinc belli initium, 835. A
Hinc illæ lacrymæ, 138. F
Initium belli, 701. D
Magnorum fluminum navigabiles fontes, 139. E
Mali corvi malum ovum, 343. E
Nunquam ex malo patre bonus filius, 235. D
Piscis primum à capite fœtet, 1007. C

NOBILITAS, OBSCURITAS.

Avis ex avibus, 1138. A
Cymbalum mundi, 1178. D
Διακωδωνίζειν, 1166. B
Domi nobilis, 1155. C
E domo in domum, 1139. E
Fumosæ imagines, 1160 D
Generosior Codro, 646. A
—— Sparta, 653. C
In ore, atque oculis, 1127. F
Jovis germen, 1179. C
Lychnobii, 1036. C
Matris ut capra dicitur, 688. A
Ne patris nomen quidem dicere possit, 727. A
Quanta vix cœlo capi possit, 1124. C
Subdititius es, 1014. F
Terræ filius, 328. E
Virtus gloriam parit, 1139. C

DEGENERANTIUM IN PEJUS.

Ab equis ad asinos, 272. B
Acesias medicatus est, 603. B
Eamus Athenas, 1082. C
Filius degenerans, 922. A
Haud canit paternas cantiones, 705. E
Heroum filii noxæ, 235. B
Mandrabuli more res succedit, 92. F
O domus antiqua quam dispari domino dominaris, 1113 D
Quis parentem laudabit, nisi infelices filii, 671. D
Seipsum vincere, 93. B
Taurum tollet, qui vitulum sustulerit, 90. D
Ut nunc sunt homines, 916. C

INITIUM LAUDATUM.

Cum parvula est bona videtur spina, 798. D
In hoc calciamento pedem habet, 1139. B
Operi incipienti favendum, 1138. D
Primum Ægina pueros optimos alit, 570. C
Primum Mars in filiis laudatus est, 851. F

PROFICIENTIUM IN MELIUS.

Ab asinis ad boves transcendere, 273. C
Dives factus jam desiit gaudere lente, 647. E
Effugi malum, inveni bonum, 717. B
Ex bono in bonum, 864 A
Fuit & Mandroni ficulna navis, 1065. A
Hodie nullus, cras maximus, 988. F
I modo venare leporem, nunc Itym tenes, 857. F
Juxta cubitum profecit, 985. C
Meliores nancisci aves, 618. D
Melius nobis est quam heri, 737. D
Non enim spinæ, 680. D
Satis quercus, 151. E

PROPRII COMMODI STUDIUM.

Ad suum quenque quæstum, æquum est esse callidum, 888. D
Anguillam captare, 864. A
Aspendius citharœdus, 417. C
Civitates ludimus, 753. A
Coccyce astutior, 1010. D
Decora teipsum, 994. A
Genu sura propius, 146. D
Intus canere, 417. C
Manum admovere, 1013. E
Mercator est, 973. D
Mihi ipsi balneum ministrabo, 378. C
Nequicquam sapit qui sibi non sapit, 229. B
Omnes sibi melius esse malunt, quam alteri, 147. A
Opta vicino ut habeat, magis autem ollæ, 829 E
Sibi canere, 417. D. 846. C
Sibi quisque amicus est, 147. B
Simonidis cantilenæ, 666. D
Suam quisque homo rem meminit, 979. F
Tunica pallio propior est, 146. C
Veniat hospes quisquis profuturus est, 623. C
Una lavabor, 633. F
Undecunque lucrum captant, 922. D

LUCRUM EX SCELERE.

Tributis potiora, 661. C
Usuræ nauticæ, 1157. B

INTERNECIO.

Cum cane simul & lorum, 1012. D
Fuimus Troes, 352. E
Funditus, radicitus, &c. 1127. C

Ne bolus quidem, 838. A
Ne ignifer quidem reliquus est factus, 375. A
Omitte vatem, 676. D
Perdere naulum, 845. B
Pinus in morem, 634. B
Qui jure perierunt, 944. A
Totum subvertere, 723. A

SUBITUM EXITIUM.

Eadem tibi & Pythia & Delia, 607. F
Muris in morem, 843. E
Muris interitus, 742. D
Occisionis ala, 754. D

TOTUM UT NIHIL RELIQUI.

Cum pulvisculo, 659. F
Cum ramento, 1194. F
Et prædam & præmium, 1164. D
Mæandri, 1173. D
Omnia Chnaumata, 674. D
Principium, medium, finis, 1122. C
Ruta cæsa, 1033. B
Una cum ipsis manipulis, 592. A
Una cum templis & aris, 1045. A

OBLIVIO.

Ἀμνηστία, 262. C. 445. B
Bibere mandragoram, 1068. E
Ex libro gubernatores, 1105. A
Hac non egreditur verbum, 262. D
Imis ceris eradere, 1021. D
Malorum oblivio, 911. F
Ne malorum memineris, 445. A
Oblivionis campus, 675. E
Odi memorem compotorem, 262. A
Ollæ vestigium in cinere turbato, 21. A
Proprii nominis oblivisci, 521. E
Ventis tradere, 814. D
Vino inscribere mulieris jusjurandum, 262. E
Vivorum oportet meminisse, 90. F

MEMORIA.

Aurem vellere, 277. C
Cubito tangere, 1089. B
Fodere latus, ibid.
Ignarium dare, 1089. A
Jucunda malorum præteritorum memoria, 1149. F
Jucundi acti labores, 498. A
Quæ dolent, ea molestum est contingere, 982. D
Stimulis fodere, 1089. A
Tanquam meum nomen, 549. F
Ubi quis dolet, ibidem & manum habet, 462. D

ELABENDI.

Casses rodere, 837. E
Ἐκλινίσαι, 837. A
Ἐκπερδικίσαι, 832. F
Omnes laqueos effugere, 1061. D
Reperire rimam, 764. C

EX SESE.

Domesticum malum, 930. D
Domi habet, 381. F
Emere malo quam rogare, 120. D
Nihil passus grave es nisi, &c. 856. B

DOMI VIVERE.

Domi manendum, 928. A
Domus amica domus optima, 790. C
Domus optima, 940. D
Οἰκοσεία, 791. B
Testudo intra tegumen tuta, 791. D

FOEMINÆ.

Fœmina nihil pestilentius, 938. C
Ignis, mare, mulier tria mala, 464. A
Male conjugati, 933. D
Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem, 689. D
Mulieris oculus, 818. F
Mulier pudica ne sola sit usquam, 927. C
Mulierum exitia, 689. D
Nec mulieri, nec gremio credendum, 1044. F
Qui non litigat cœlebs est, 998. B
Sublata lucerna nihil interest inter mulieres, 821. D
Tamquam Chalcidica nobis peperit uxor, 699. A
Thessala mulier, 116. C
Ὑπεψηνισμένη, 1014. F

ÆQVANIMITAS.

Ad finem ubi perveneris, ne velis reverti, 19. E
Jactare jugum, 903. C
In re mala, animo si bono utare, adjuvat, 818. E
Magistratum gerens audi & juste & injuste, 634. D

SOLITVDO.

Ne musca quidem, 440. C
Nullum animal, ibid. B
Scytharum solitudo, 849. A

IGNORATIO.

Albus an ater sis nescio, 261. C
Alio cœlo natus, 105. C
In alieno foro litigare, 480. B
In alio mundo, 105. B
In tua ipsius arena, 860. F
Juxta cum ignarissimis, 1163. A
Late vivens, 695. F
Ne pictum quidem vidit, 1069. A
Nomine tantum notus, 362. B
Non novit natos, 261. E
Nullius coloris, 1164. B
Prorsus ignotus, 925. B

NOVITAS.

Aliud genus remi, 618. F
Grata novitas, 927. A
In folle offerre, 1153. A
Novitas grata, 927. A
Qui modus equitum, 643. C

NOTUS.

Domestice notus, 362. E
Hoc jam & vates sciunt, 1134. B
In ore, atque oculis, 1127. F
Intus & in cute, 362. D
Principes inter se noti, 933. A
Rumor publicus non omnino frustra est, 1131. A

OCCVLTA.

Admoto capite, 1040. A
Attici Eleusinia, 571. C
Favere linguis, 832. C
In angulo, 1069. C
In aurem dicere, 131. C
In simpulo, 472. E
In tenebris saltare, 348. E
Monstrum alere, 551. A
Muris circumcurrentibus, 1022. E
Nisi si qua vidit avis, 457. D
Occultæ musices nullus respectus, 295. B
Ostium obdite profani, 832. A
Plutus τυφλός, 295. E
Qui apud inferos sunt terniones, 672. C
Summis ingredi pedibus, 1018. C
Terra defossum habes, 809. D
Urit absque torre, 1026. C

VICES OFFICII.

Contribulis factus serva ordinem, 1003. D
Ἐγκεῶπις ἡμέρα, 972. A
Ordinem deserere, 619. C
Pensum persolvere, 135. C

FIDES ET GRAVITAS.

Amphictyonum consessus, 835. E
Attica fides, 308. D
Atticus testis, ibidem.
Bonusque magnusque, 235. A
De manu in manum, 641. C. 1061. B
Dictum ac factum, 678. D. 865. A
Dignus qui cum in tenebris mices, 308. A
Domesticus testis, 486. B
Ex adyto, 298. C
—— Jovis tabulis testis, 308. C
—— tripode, 297. E
Folium Sibyllæ, 298. C
Injurato credere, 308. C
Jovis lapidem jurare, 593. A
—— suffragium, 576. A
Legatus non cæditur, neque violatur, 1102. C
Manu longa & brevi tradere, 1077. F
Minervæ suffragium, 816. C
Oculis magis habenda fides quam auribus, 67. D
Oraculum, 298. B
Oratio magnifica, sed fide carens, 1015. E
Pollicentis se promissa re præstiturum, 909. D
Priscis credendum, 1172. D.
Recto pectore, 1092. C
Rhadamanthi jusjurandum, 669. F
Semper aliquem virum magnum, 1177. F
Suffragium optimum, 1150. A
Venereum jusjurandum, 549. C
Verior his quæ apud Sagram acciderunt, 343. A
Viri jurejurando, pueri talis fallendi, 792. B

PERFIDIA.

Altera manu fert aquam, &c. 1041. E
Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat, 309. C
Altera scabit, altera ferit, 309. E
Ex eodem ore calidum & frigidum efflare, ibidem.
Fides Punica, 309. A
Græca fide, 308. F
Magadari, 1090. B
Μαγαδίζειν, 310. C
Superavit dolum Trojanum, 1163. C
Θερέττειν, 1134. D
Verbis conceptis pejerare, 1181. B

CONSILIUM.

Nihil est miserius quam animus conscius, 1170. F
Res sacra consultor, 424. C
Suadeo quod ipse facturus essem, 933. F

CUM AUXILIO, CITRA AUXILIUM.

Alieno auxilio potentes, 913. D
Alieno ferox præsidio, 912. B
Ancora domus, 130. C
Ἀνεφέναστος ἓν, 762. A
Chordæ vice, 799. E
Columen familiæ, 130. A
Copiis nostris, 229. B
Duobus pariter euntibus, 728. E
Frater viro adsit, 298. E
Meis auspiciis, 1169. D
Multæ manus onus levius reddunt, 521. C
Ne gladium tollat mulier, 568. A
Nihil profuerit bulbus, 999. D
Non absque Theseo, 191. F
Nostro Marte, 228. F
Papyri fructus non postulat magnam spicam, 757. C
Pecunia absque peculio, 1076. D
Porrigere manus, 1146. B
Qui per se sufficit, 942. C
Re opitulandum, non verbis, 922. D
Si Deus voluerit, 933. F
Sine canibus & retibus, 1140. C
Sine cortice nabis, 313. C
Sine ope divina nihil valemus, 929. C

Sum-

Summa vi defendere, 912. F
Tanquam heros in clypeo excipere, 632. B
Titanas imploras, 499. F
Tradunt operas mutuas, 300. D
Vivus fueris, vel cepe solum accipiens, 849. C
Vnus vir, nullus vir, 198. D

INTEMPESTIVA ET INEPTA.

Æstate penulam deteris, 397. B
Annosam arborem transplantare, 168. D
Anus bacchatur, 336. A
---- hircissans, ibid. B
Apage hospitem in tempestate, 592. E
Feli crocoton, 99. D
Foras Cares, non amplius anthisteria, 97. F
Hercules Κροκωτοφόρος, 99. D
Ibyci equus, 1111. D
In crastinum feria, ibid. F
In lente unguentum, 270. E
In pace leones, 1071. B
In senem libidinosum, 911. A
Intempestiva benevolentia nihil à simultate differt, 288. D
Malum est bonum, 1008. D
Mense Majo nubunt male, 154. F
Mentam belli tempore neque serito, neque edito, 445. F
Mira de lente, 1061. C
Molestum sapientem apud stultos loqui, 686. E
Ne unquam viri senis, 631. F
Quid de pusillis magna procœmia, 804. D
Rosam, quam præterieris, ne quæras iterum, 598. B
Saturnalia non semper erunt, 98. C
Simulare cupressum, 188. F
Tragœdias in nugis agere, 660. F

TEMPESTIVA.

Alia æstate, alia hyeme, 289. B
Aliam ætatem alia decent, 926. B
Audi chelidonem, 1001. A
Bæta tum hyeme, tum æstate bona, 887. E
Capra ad festum, 945. A
Cum cessat Boreas, 809. F
Domi Milesia, 153. E
Herniosi in campum, 1141. A
Hyberno pulvere, verno luto, 1170. A
Jovis tergus, 1001. F
Καιρὸς Deus, 289. B
Munus exiguum, sed opportunum, 935. A
Nihil homini amico est opportuno amicius, 986. E
Nosce tempus, 289. A
Nunc leguminum messis, 619. B
Occasio Dea, 289. C
Oleum & salem oportet emere, 855. A
Phallus Deo, 796. E
Sacra hæc non aliter constant, 548. F

SERVIRE TEMPORI.

Aut abi, aut exuere, 1119. C
Aut bibat, aut abeat, 381. C
Gladiator in arena consilium capit, 242. A
Omnium horarum homo, 144. A
Polypi mentem obtine, 62. E
Servire scenæ, ibid. C
Spartam nactus es, hanc orna, 551. D
Sub manu nasci, 62. E
Vti foro, ibid. D

DEPRECANTIS, ABOMINANTIS.

Abhorrentis ac detestantis, 939. E
Bæon malus piscis, 1107. B
Despuere malum, 1185. F
Dulcis cubitus, 419. F
In capras sylvestres, 765. B
Procul ab auribus nuncius veniat, 766. B
Rejicientes culpam, 939. A
Si quid mali, in Pyrrham, 745. C
Terra mihi prius dehiscat, 731. C
Vates secum auferat omen, 1175. A

EXECRANDI.

Adjurantis se facturum aliquid, 910. A
Ἀπόφερσις, 817. F
Devotionis templum, 101. D
Diris agere, 285. E
In omni fabula & Dædali exsecratio, 916. A
In ultimas terras, 1175. B
Oedipi imprecatio, 285. A
Phocensium exsecratio, 245. A
Tragicæ exsecrationes, 285. B

OMINANDI.

Adsint Dii beati, 765. C
Bene sit, 868. E
Cum Musis, 865. F
In morbo consumat, 1089. B
In tuum ipsius malum lunam deduces, 746. A. 1096. A
Si tu proreta, 1162. B

BENEFICIUM.

Capra Scyria, 373. A
Panis lapidosus, 1038. F
Perdidisti vinum infusa aqua, 481. F

RISUS.

Ἀχρειόγελως, 994. B
Ajacis risus, 280. E
Emori risu, 988. D
Intra labia risit, 1173. F
Ionicæ choreæ, 209. D
Ionice, ibidem.
Risus Chius, ibid. E
—— Ionicus, ibid. B
—— Megaricus, ibid. D
—— Sardonius, 825. A
—— syncrusius, 598. A
Stultior Melitide, 1040. E

DERISIO.

Ἐγχιμαλίχθαι, 802. A
E sublimi me derides, 101. A
In eo ipso stas lapide, in quo præco prædicat, 701. E
Loripedem rectus derideat, 751. D
Μυκτηρίζειν, 307. F
Naso suspendere, ibid. D
Omnia præclara dicis, 1144. A
Postica sanna, 987. B
Rhinocerotis nasus, 307. F

IMPOSTURÆ.

Addere manum, 201. A
Circumtondere comam, ibid. C
Dare verba, 200. F
Ephesiæ litteræ, 650. B
Fucum facere, 201. D
In laqueum inducere, 369. A
Nova hirundo, 246. D
Obolum reperit Parnœtes, 623. E
Obtrudere palpum, 855. C
Os sublinere, 200. D
Personam mavult quam faciem, 201. E

FORTUNATA STULTITIA.

Atheniensium inconsulta temeritas, 314. B
Dormientis rete trahit, 213. B
In nihil sapiendo jucundissima vita, 702. F
Malum vas non frangitur, 1007. D

CITRA LABOREM.

Ἀκονιτὶ, 212 A
Ἀναιμωτὶ, ibid. C
Ἀνιδρωτὶ, ibid.
Citra arationem, ibid. E
Citra pulverem, ibid. A
Citra sementem, ibid. E
Dormienti Dii conficient, 213.
Dormientis rete trahit, ibid.
Sub aliena arbore fructum, 1106. A
Ultro Deus subjicit bona, 657. B

INCITARE.

Alas addere, 1142. A
Aurem vellere, 277. C
Cithara incitat ad bellum, 1115. D
Classicum canere, 848. B
Cubito stantem tangere, 1089. B
Cur cessatum est, 1040. B
Feri puer, 1058. E
Fodere latus, 1089. B
Frigidam aquam suffundere, 382. B
Ignarium dare, 1089. A
Modis omnibus incitare, 921. B
Stimulis fodere, 1089. A

DISCRIMINIS.

A bis septem undis, 767. B
Ad scolon ne proficisceris ipse, &c. 541. A
Ægæum navigat, 727. C
A fronte præcipitium, à tergo lupi, 823. F
Apio est opus, 723. E
Ascisce ad extremum scientiam, 857. D
Calvus quum sis, 1100. C
Cave thoracem, 540. C
Certamen non accipit excusationes, 796. D
Corpore effugere, 479. B
De pilo pendet, 359. D
De tuo capite aguntur comitia, 985. C
E canis podice, 995. C
E nassa escam petere, 1044. E
Ex ore lupi, 629. A
Filum contentionis tunc erat, 798. F
Flamma fumo est proxima, 189. A
Fortiorem te vita, 817. C
Fuga tutior, 938. B
Fuge procul à viro majore, 817. C
Gladium acutum avertas, 21. D
In acie novaculæ, 33. C
In eadem es navi, 410. A
Ingens discrimen, 919. B. 931. B
In nervum ire, 576. B
In periculoso negotio non est dormitandum, 923. D
In Pythii templo cacare, 1002. C
Inter malleum & incudem, 33. B
Inter sacrum & saxum, ibid. A
Lepus pro carnibus, 439. A
Longæ regum manus, 70. A
Malcam legens, quæ sunt domi obliviscere, 537. E
Ne in Melampygum incidas, 422. D
Ne in nervum erumpat, 594. E
Ne puero gladium, 559. B
Ne temere Abydum, 299. B
Ne uni navi facultates, 1026. B
Nocuit & nocebit, 919. A
Non certatur de oleastro, 705. E
Nunc contingat servari, 679. C
Objicere canibus agnos, 678. F
Οἰόλυκος, 1086. B
Ovem lupo commisisti, 155. C
Periculum proræ felis, 620. B
Per hastæ cuspidem currere, 720. B
Per ignem incedis, 949. A
Perque enses, perque ignem oportet irrumpere, 507. C
Post folia cadunt arbores, 655. E
Res est in cardine, 33. E
Ruta opus est, 1028. E
Sub cultro liquit, 703. C

85
Sus sub fustem, 640. D
Tua res agitur, cum proximus ardet paries, 862. C
Undarum in ulnis, 1085. E
Utinam domi sim, 657. A
ALIENO PERICULO.
Alienam metis messem, 167. E
Coctum ab alio edere, 168. A
De alieno ludis corio, 479. C
Innocuus alium aspiciam meum habentem malum, 678. C
Non est meum negocium, multum valeat, 686. C
EXPERIENTIAE SEV PERICLITATIONIS.
Ἀπογυμνάζεσθαι, 1075. D
Asinus sedet, 838. B
Aut ter sex, aut tres tesseræ, 511. B
Deo, fortunæque committo, 921. A
Et post malam segetem serendum est, 1039. C
Fabri fabrilia tractant, 227. F
In arenam descendere, 361. E
In Care periculum, 226. D
In dolio figulariam artem discere, 227. D
Movebo talum à sacra linea, 36. A
Omnem jacere alcam, 162. C
—— movere lapidem, 161. D
—— rudentem movere, 162. A
Pedem conferre, 1063. B
Primas jactare hastas, 1202. E
Quanta mus apud Pisam, 511. E
Res ad triarios rediit, 34. E
Respublica virum docet, 1023. B
Rex aut asinus, 838. B
Rex sum, 838. E. 1171. D
Sacram ancoram solvere, 35. E
Semper tibi pendeat hamus, 350. F
Tentantes ad Trojam pervenerunt Græci, 459. F
Vela ventis permittere, 163. D
Velitari, 1203. A
SECVNDAE EXPERIENTIAE.
Danda venia lapso, 942. E
Destitutus ventis remos adhibe, 1071. A
Posteriores cogitationes, 127. D
Posterioribus melioribus, 127. C
IMPERITIA.
Dulce bellum inexpertis, 951. A
Operarii, 1203. D
Pedum visa est via, 841. C
Vocales, 1203. E
CONATVS.
Ancoras tollere, 588. C
Aut terra, aut mari, 1168. D
Cominus atque eminus, 161. C

86
Commovere sacra, 1156. E
Cum hasta, cum scuto, 655. C
Frustratus conatus, 913. D
In magnis & voluisse sat est, 652. A
Manibus pedibusque, & nervis omnibus, 157. B. 931. A
Mare cœlo miscere, 142. A
Miscebis sacra profanis, 142. C
Omnem vocem mittere, 1089. E
Omnibus nervis, 930. F
Omni certaminis genere, 937. D
Omni pede standum, 725. B
Omni telorum genere oppugnare, 161. B
Omni voce, 1070. D
Pro mea virili, 920. C
Remis velisque, 158. A
Rem novam aggredior, 943. D
Summis uti velis, 491. E
Sursum ac deorsum, 143. A
Terra marique, 160. D
Toto pectore, ibid. E
PERTINACIA.
Alios tragœdos provocat, 1158. A
Auriculam mordicus, 1191. D
Gladiatorio animo, 140. E
Mordicus tenere, 160. A
Nisi crura fracta fuerint, 1072. A
Ostrei in morem hæret, 1133. C
Toto corpore, omnibus unguiculis, 160. B
INCERTVS EVENTVS.
Anceps eventus rei, 925. D
In herba esse, 479. F
Inter os & offam, 182. B
Mars communis, 286. C. 1108. B
Multa cadunt inter calicem supremaque labra, 181. A
Nescis quid serus vesper vehat, 263. C
Nullo scopo jaculari, 839. E
Si crebro jacias, aliud alias jeceris, 72. F
Sol omnium dierum nondum occidit, 263. E
EX EVENTV JVDICIVM.
Cocta numerabimus exta, 187. D
Magistratus virum indicat, 389. F
Mali principii malus finis, 1161. E
Mox sciemus melius vate, 945. A
Piscator ictus sapiet, 38. B
Post acerba prudentior, 1017. A
Rem factam stultus cognoscit, 38. E
Res indicabit, 815. C

87
MVLTI.
Non una vehit navis, 983. D
Pueri senesque, 1070. D
IN STVPIDOS.
Abderitica mens, 1082. D
Antiquiores & Crono & Titanibus fuistis, 788. D
Antronius asinus, 571. E
Arcades imitans, 761. B
Arcadicum germen, 788. B
Asinum in rupes protrudere, 986. F
Asinus stramenta mavult quam aurum, 1132. A
Auris Batava, 1083. F
Aut Regem, aut fatuum nasci oportet, 106. C
Βαλανηφάγοι, 788. C
Beccesélenus, 815. F
Bibe elleborum, 317. E
Bis pueri senes, 195. C
Bœotia auris, 757. F
—— cantilena, 487. B
—— sus, 369. B
Bœoticum ingenium, 486. E
Bos marinus, 1096. D
Cæcus auribus ac mente, 1014. D
Caput vacuum cerebro, 812. E
Colophonium calciamentum, 1130. A
Corpus sine pectore, 390. F
Desertum obtueri, 1005. D
Ede nasturtium, 319. E
Embarus sum, 945. E
Feles Tartessia, 99. B
Fœnum esse, 741. B
Fungus, 979. B
In navibus educatus, 1121. B
Κορυβαντιᾷν, 892. D
Larus hians, 694. F
Loquax talpa, 1093. A
Lucerna pinguior, 562. A
Mamacuthæ, 1041. A
Margites, 513. A
Mens non inest Centauris, 687. A
Midas auriculas asini, 138. B
Minus habet mentis quam Dithyramborum Poetæ, 458. B
Mittere sanguinem, 1188. A
Naribus trahere, 414. B
Nescit capitis & inguinis discrimen, 614. D
Ne quis unquam Megarensibus, 855. D
Nihil ab elephante differs, 683. C
Nihil differs à Chærephonte, ibid. B
Non inest illi dentale, 948. C
Ὄλμος ἄπολμος, 652. B. 854. A
Ovium mores, 742. B
—— nullus usus, 620. A
Παλίμπαιδες, 195. D
Phryx plagis emendatur, 311. D
Pistillo retusius, 854. A
Porcum immola, 320. A
Porcus obesus, 853. E
Προσεληναῖοι, 788. C
Rana Gyrina sapientior, 418. F

88
Sacer piscis, 1091. B
Salsitudo non inest illi, 505. E
Saturniæ lemæ, 435. D
Saturni podex, 795. C
Septennis cum sit nondum edidit dentes, 450. E
Servilior Messana, 667. F
Squillas è sepulchro vellas, 497. E
Strychnum bibit, 319. C
Stultior Corœbo, 677. A
—— Melitide, 1040. E
—— Morycho, 662. F
Stultitia est Jovem putare esse, 677. E
Stulto ne permittas digitum, 829. E
Stupidior Praxillæ Adonide, 666. C
Tanagræus cetus, 1102. C
Terebintho stultior, 1013. D
Terræ intestina, 577. F
Tibicines mente capti, 950. E
Tredecim cubitorum, 1173. B
Vasis instar, 1120. D
Vervecea statua, 1185. A
Vir videbatur navis supplicans scopulo, 843. B
Vt Bagas stas, 907. F
PRÆLONGI.
Amens longus, 816. F
Caliga Maximini, 34. B
Clematis Ægyptia, ibid. C
Nullus malus magnus piscis, 519. D
Pinguis venter non gignit sensum tenuem, 853. C
Porcus obesus, 853. E
Pusillus quantus Molon, 841. E
IMPROBI.
Ætoli, 1212. B
Ἀλιτήριος, 986. A
Ambrones, 1122. F
Ballio, 1155. A
Βεργαΐζειν, 1157. A
Bestia bestiam novit, 1110. B
Bipedum nequissimus, 278. E
Βωμολόχος, 898. D
Cercopissare, 622. E
Cercopum cœtus, 621. F
Compendiaria res improbitas, 769. E
Cum sacco adire, 1077. C
Diagoras Melius, 820. A
Dii tibi dent tuam mentem, 989. D
Duplex cappa, 864. D
Eurybatissare, 102. A
Ferre jugum, 99. C
Inexploratus homo, 562. D
Insania non omnibus eadem, 949. D
Κίβδηλος, i. e. adulterinus, 747. C. 806. E
Lacerat lacertum Largi mordax Memmius, 366. F
Lerii mali, 538. E
Lupi decas, 612. B
Lydi mali, post hos Ægyptii, &c.

89
&c. 692. E
Magis impius Hippomene, 690. E
Mali commatis, 747. A
Mare proluit omnia mortalium mala, 807. E
Non capit somnum, nisi hoc, vel illud fecerit, 893. D
Non est laudandus, ne in cœna quidem, 615. E
Novi Simonem, & Simon me, 567. B
Onobatis, 1081. E
Phrynondas alter, 889. A
Qui omni in re & in omni tempore, 670. D
Servilis capillus, 492. D
Tenedius tibicen, 578. A
Tria cappa pessima, 864. D
Ultra Eurybatum, 102. A
Ulyssis remigium, 698. B

INGENII MALITIA ET INSTITUTIO.
Æthiops non albescit, 947. B
Lignum tortum haud unquam rectum, 693. B
Lupus pilum mutat, non mentem, 787. B
Naturam expellas furca, tamen usque recurret, 617. B
Occasione duntaxat opus improbitati, 432. A
Podex lotionem vincit, 394. A
Qui semel scurra, nunquam paterfamilias, 526. D
Quo semel est imbuta, &c. 529. F
Salivam imbibere, ibid. C

MALUS VICINUS.
Aliquid mali propter vicinum malum, 39. F
Omnibus modis nocens, 1209. E
Salsuginosa vicinia, 239. B
Si juxta claudum habites, subclaudicare disces, 387. E

APERTE ET CRASSE.
Crassa Minerva, 42. A
Crassiore Musa, ibid. C
Λεπτολογεῖν, 897. B
Λεπτομερῶς, ibid. C
Ὡς τύπῳ εἰπεῖν, ut ita loquar, 897. D
Παχυμερῶς, ibid. C
Præmansum in os inserere, 691. E

RARITAS.
Alba avis, 464. E
Lac gallinaceum, 222. D
Noctuinum ovum, 423. C
Phœnice rarior, 615. C
Rara avis, 414. D
Vbi per harma fulgurarit, 214. E

CONCORDIA.
Ἀδελφίζειν, 1165. D
Concinere, 1142. C
Concordia, 929. A
Concordia fulciuntur opes etiam exiguæ, 917. A
Dorice concinere, 1160. A

90
Eadem queri, 1165. F
In idem conspirare, 1086. E
Mutua defensatio, 916. F
—— defensio tutissima, 918. A
Pariter remum ducere, 1141. E
Tradunt operas mutuas, 300. D
Velut in cratere, 1023. F
Ut in Velabro olearii, 903. C

DISCORDIA.
Bellum omnium pater, 836. E
Beta gamma persequitur, 1145. E
Domesticum diffidium, 941. A
Res tuas tibi habeto, 1145. C

FUERUNT, NON SUNT.
Fuere quondam strenui Milesii, 351. F
Fuimus Troes, 352. E
Nam illi jam non sunt, atqui sunt mali, 672. A
Omnia bonos viros decent, 676. B
Sæpe etiam est olitor valde oportuna locutus, 220. E
Summaria indicatura, 668. E

EXILIUM.
Servabis bovem, 945. D
Terram pro terra, 489. A
Testaceum flagellum, 1095. D

ACCESSIO PUSILLA, AUT NIMIA.
Crœsi pecunia teruncium addere, 1171. F
Gleba arvum, 645. C
Gutta vini, 1001. D
Ne major thylaco accessio, 1003. B
Olerum additamenta, 704. E
Piscis eget sale, 1137. B

FOCVS.
Focus luculentus in ædibus, 943. F

VSVRA.
Animam debet, 374. C
Citius usura currit quam Heraclitus, 610. E
Est Pylus ante Pylum, 649. B
Felix qui nihil debet, 637. D
Semel rubidus ac decies pallidus, 848. D

PROBRVM, GLORIA.
Adhortantis ad gloriam, 919. B
Ἀποσκυθίσαι, 495. E. 1102. E
Cerite cera dignus, 391. A
Cur non suspendis te, 642. D
Cythonymi probrum, 735. A
Dedecus publicum, 918. C
Fractis auribus, 1105. B
Gloria futuri, 949. D
Gloriosum & apud posteros, 925. C
Hic bonorum virorum est

91
morbus, 902. B
Non omnino temere est quod vulgo dictitant, 230. F
Probrum honestum, 613. F. 902. B
Quem fortuna pinxerit, 104. B
Scarabeo nigrior, 756. D
Sutorium atramentum, 844. E
Vitelliana cicatrice stigmosum, 845. B

MUNUS BONI CONSULENDUM.
Arripienda quæ offeruntur, 931. F
Donum quodcunque dat aliquis proba, 974. A
Equi dentes inspicere donati, 1059. C
Munerum animus optimus, 614. C
Nihil recusandum quod donatur, 942. B

LIBENTER.
Accepit & glebam erro, 495. E
Obviis ulnis, 675. D

REFUGIUM.
Abdera pulchra Tejorum colonia, 540. D

DOCILITAS.
Bos alienus subinde foras prospectat, 384. E
Musarum apertæ januæ, 623. E
Utinam domi sim, 657. A

DIVITUM PRÆROGATIVA.
Aliis lingua, aliis dentes, 764. A
Annus producit, non ager, 46. A
Arbore dejecta quivis ligna colligit, 738. F
Bonus dux bonum reddit comitem, 333. C
Citius Telegoræ donarim, 1055. E
Felicibus sunt & trimestres liberi, 277. B
Multitudo imperatorum Cariam perdidit, 614. E
Nemo bene imperat, nisi qui paruerit imperio, 25. E
Recipere animum, 944. B
Τερμινθ, 277. C
Viva vox, 76. D
Umbræ, 29. C

REPELLENTIS.
Aliam quercum excute, 194. C
Fatuos non invenit, 292. C
Quære hospitem, ibid. B
Tollat te qui non novit, 291. E

MIRA NOVA.
Ad id quod erat opus, 765. E
Agamemnonii putei, 603. C
Annus clibanum, 389. D. 947. C
Ἀπ' ἀκροφυσίων, 997. B
Carcini poemata, 753. D
Cercyræa scutica, 458. C

92
Cornicum oculos configere, 140. A
Cyziceni stateres, 735. A
Glauci ars, 645. D
Magna civitas magna solitudo, 540. F
Tenui filo, 606. E

OMNIA.
Angustum & latum, 1143. C
Dulce & amarum, 1169. F
Joca seriaque, 415. C
Nec animans, nec inanime, 1086. E
Omnium quos Sol videt, 1184. C
Pueri senesque, 1070. D

ILLECEBRA MALI.
Lotum gustavit, 628. E
Periculosum est canem intestina gustasse, 530. C

EXERCITATIO.
E schola cantilena, 1203. F
Nitor ac palæstra, ibid. C
Res palæstræ & olei, ibid. B
Umbratilis & domestica exercitatio, ibid. B

CONTAGIO MORUM.
A bonis bona disce, 1131. F
Circumpedes, 1154. E
Corrumpunt mores bonos colloquia prava, 388. D
Ἐκφυλλοφορῆσαι, 1168. F
Ne gustaris quibus nigra est cauda, 15. D
Oscitante uno, deinde oscitat & alter, 824. A
Si juxta claudum habites, subclaudicare disces, 387. E

COMMODO MAGNO EMPTUM.
Vale charum lumen, 622. F

TVMULTVS.
Tyria maria, 1041. D

POTENTES.
In omnia potentes, 1026. A
Manum ad os apponere, 1184. B
Nutu ac renutu, 1153. D
Preces armatæ, 1190. C

MAGNI MOMENTI.
Dignum propter quod vadimonium deferatur, 306. F
Vel Megaram usque, 1089. C

SCVRRILITAS.
A sexaginta viris venio, 1097. D
Equitandi peritus ne cantet, 1151. F

AVXILIVM INFIRMVM.
Coriaceum auxilium, 1102. B
Ficulnum auxilium, 296. B
Lunæ radiis non maturescit botrus, 1115. F
Per fluvium traducere, 1087. E
Sacer manipulus, 1088. B

BIBACITAS.
Angina vinaria, 1123. B

INDEX PROVERBIORUM JUXTA LOCOS.

93

Argenteus puteus, 1100. D
Calicum remiges, 1106. D
Cothonissare, 1092. D
Καρηβαρῶντες, 1004. F
Κυαθίζειν, 1091. B
Madusa, 1159. E
Nec elephantus ebiberet, 1090. F
Parthi quo plus biberint, plus sitiunt, 1167. F
Ranarum more, 852. E

HONOS INDIGNO HABITUS.

Asinus in pelle leonis, 138. B
Bos in quadra argentea, 1096. F
Bos septimus, 384. F
Calceos mutare, 1125. D
Fato Metelli, 1174. B

94

Malus choraules, bonus symphoniacus, 1153. B
Simia in purpura, 264. E
Strumam dibapho tegere, 1190. A

MALEDICENTIA.

Execrationes serere, 1107. D
Ἰαμβίζειν, 1095. C
Mæsonica dicteria, 1109. E
Στηνιώσαι, 1097. C
Ultra Hyperbolum, 1017. C

NUGALIA.

Κρυνοχυτρολήραιον, 1084. E
Nugæ theatri, 1162. E

M I X T A.

Centones, 542. D
Copiæ cornu, 221. E
Πεντάπλόα, 1093. F

PARASITI.

Ἀκολεμοφάγοι, 1037. B

95

Αὐτολήκυθοι, ibid. A
Ἐθελόδειπνοι, 1019. D
Κατὰ χειρῶν ὕδωρ, 1037. C
Muscæ, 1106. F
Myconiorum more, 1128. A
Olla fervet, 190. D
Quadra propria, 1193. D

PUNIRI PRO ALIO.

Canis peccatum sus dependit, 805. D
Tibicen vapulat, 1107. C

VENEFICIA.

Manci pera, 1085. D
Thessala mulier, 116. C

TOLERANTIA.

Adamantinus, 279. A
Chalcenterus, 1090. C
Socratis gallus, aut callus, 1192. C

TORVITAS.

96

Areopagita, 348. F
Martem tueri, 808. F. 901. E
Non è quercu, aut saxo, 1122. A
Origanum tueri, 1090. D
Titanicum tueri, 610. A

FUCUS.

Lecythum habet in malis, 1137. B
Oleo nitidius, 1180. E
Schœnicolæ, 1166. A

OTIUM.

Cessare, 1207. C
Conchas legere, 1206. F
Liber non est qui non aliquando nihil agit, 1207. B
Nihil agere, 861. B. 1207. B

F I N I S.

E R R A T A.

Pag. 233. D. *meus consonans*, lege *meus melius consonans*. 243. B. *nim*, l. *enim*. 332. B. *vul*, l. *vel*. 361. F. *contumviros*, l. *centumviros*. 362. A. *tenuitur*, l. *tenuiter*. ibid. B. *Nenandrum*, l. *Menandrum*. 489. F. *meribi*, l. *meribibi*. ibid. *sanguinolentia*, l. *sanguinolenta*. 523. F. *vinum*, l. *vivum*. 524. A. *vinum*, l. *vivum*. 544. A. *quod*, l. *quo*. ibid. B. *genere*, l. *gemere*. 606. C. *quadam*, l. *quodam*. 627. D. *Hemistichim*, l. *Hemistichium*. 691. A. *Alexiaco*, l. *Alexicaco*. 706. E. *revoeare*, l. *revocare*. 709. D. *ingratudinis*, l. *ingratitudinis*. 725. B. *conviviis*, l. *conviciis*. ibid. F. *filia*, l. *fila*. 726. B. *Terentur*, l. *Terrentur*. 745. E. *fecundo*, l. *secundo*. ibid. C. *convenerat*, l. *convenerant*. 756. B. *Cedas*, l. *Cepas*. ibid. *olisacere*, l. *olfacere*. ibid. C. *odorari sflerent*, l. *odorari qui flerent*. ibid. *caligni*, l. *caligini*. 793. A. *difficulis*, l. *difficilis*. 822. B. *suavitaturum*, l. *suaviaturum*. 847. D. *ideneos*, l. *idoneos*. ibid *penuas*, l. *pennas*. ibid. E. *detorquere*, l. *decoquere*. 853. C. *fera*, l. *sera*. 862. E. *Frontibus*, l. *Fontibus*. 896. B. *Phedo*, l. *Phedro*. 1014. F. *suppositius*, l. *supposititius*. 1029. F. *dunxat*, l. *duntaxat*. 1084. F. In Not. *esto te*, l. *estote*. ibid. *effectum*, l. *affectum*. 1086. D. *negoci*, l. *negotii*. 1090. B. *citharene*, l. *citharæ-ne*. ibid *origanum*, l. *organum*. ibid. D. ὠλτυ, l. ὀλτυς. ibid. F. *vementi*, l. *vehementi*. 1093. D. *ficu*, l. *fico*. 1102. D. *ait*, l. *agit*. ibid. E. *voluptaciam*, l. *voluptariam*. ibid. B. *Sannyriorem*, l. *Sannyrionem*. 1103. D. ἀθλιώτεροι, l. ἀθλιώτεροι. 1104. B. *Urcica*, l. *Urtica*. ibid. *propriores*, l. *propiores*. ibid. *lenticulum*, l. *lenticulam*. Ibid. F. *omnio*, l. *omnino*. 1126. C. αὐλῶ, l. αὐλεῖ. 1134 E. *Citharæda*, l. *Citharædo*. 1139. E. *destitua*, l. *destituat*. 1140. E. *Scelli*, l. *Scellii*. 1154. F. *tepemstas*, l. *tempestas*. 1187. A. *appallantur*, l. *appellantur*. 1193. C. ἀλιτόμηνον, l. ἀλιτόμηνον. 1203. B. *palæstria*, l. *palæstra*.

In Indice juxta ordinem Alphab.

Ad hoc nati, &c. 1172. E. *repone* 1204. B.
Crebro jaciens, &c. 89. C. *rep.* 72. F.

Stanford University Libraries
3 6105 004 879 065

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY